„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. 242 ● 2-8 octombrie 2008 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Note,
stări, zile“

pagina 3

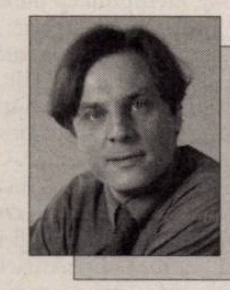

Gabriel Giurgiu
„Complexe,
timidităţi, şabloane“

pagina 4

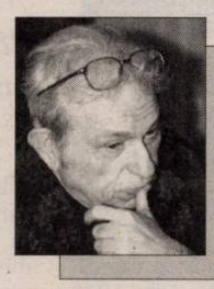

Radu Cosaşu
„De Anul Nou
la evrei“

pagina 16

DE CE CITIM LITERATURĂ?

„Lectura este un ritual de introducere în intimitate.“

VINCENT JOUVE – „LECTURA“

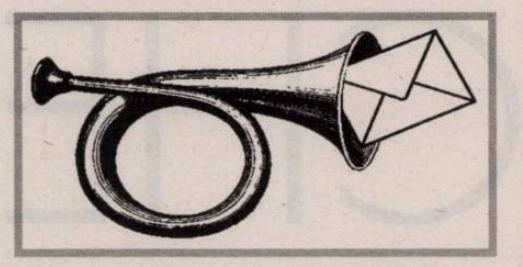

Nr. 240: *„Sexul în comunism“*, articolul lui Adrian Cioroianu, „Natalitatea cu efecte secundare“

„Sînt bucuros că nu am fost avortat“

Mă întristează cîteva lucruri în articolul dvs.:

– De ce este incriminat doar decretul 770 din 1966, atîta vreme cît aceeaşi interdicţie a funcţionat pe toată durata regalităţii şi a democraţiei în România ante-1948 (chiar pînă în 1957)?

– De ce avortul este asociat cu deplina libertate, ignorînd voit că el a fost legalizat pentru prima oară de regimul leninist, cu aproape 50 de ani înaintea legiferării în statele occidentale?

– Crimele comunismului sînt sau vor fi într-o zi definitiv condamnate; excepţie face avortul la cerere, care a devenit nu doar o marcă a democraţiilor avansate, ci un motiv de sancţiune pentru guvernele ce nu l-au legalizat încă.

– De ce nu se descoperă faptul că azi, sub sintagma „avort la cerere“ se ascunde o industrie medicală care sugerează avortul şi acolo unde nu este cerut, şi nu consideră necesară vreo consiliere (obligatorie în Germania, precum şi în alte ţări civilizate) asupra efectelor avortului pentru viaţa femeii; de viaţa copilului nenăscut nu se mai vorbeşte, ea pur şi simplu nu există.

– De ce „bărbaţii unei singure femei“ intră într-o categorie derizorie, iar o fidelitate fără excepţie este inevitabil „fanatică“?

– De ce educaţia sexuală pe care o primeau părinţii şi bunicii noştri (mă refer la manualele citate de dl Alexandru Ofrim) este total anacronică? Doar pentru că este asociată cu interdicţia avortului? Nu cumva pentru că nu mai avem tăria să formăm principii în conştiinţa copiilor noştri, ci le permitem – precum şi nouă înşine – satisfacţia grabnică şi fără remuşcări a oricărui instinct primar?

– De ce este acuzat Ceauşescu de genocidul a 10 mii de femei, iar pentru cei peste 10 milioane de copii avortaţi după 1989 nimeni nu este vinovat?

Preferăm în continuare să conturăm capitalismul românesc pe sîngele lor?

În caz că observaţiile mele sînt neîntemeiate, propun să eliminam din Jurămîntul lui Hipocrate articolul:

Nu voi prescrie niciodată o substanţă cu efecte mortale, chiar dacă mi se cere, şi nici nu voi da vreun sfat în această privinţă. Tot aşa nu voi da unei femei un remediu avortiv.

Pun aceste întrebări deoarece această temă – contrar specificului revistei *Dilema veche* – pe care o citesc cu pasiune de aproape zece ani – nu este ilustrat decît de un singur curent de gîndire. Şi pentru că mai presus de instinctul plăcerii este dreptul la viaţă, pe care această mentalitate avortivă îl calcă în picioare.

Sînt bucuros că nu am fost avortat şi îl încredinţez pe dl Cioroianu că mai sînt şi azi oameni care „pleacă de la ideea că un copil e dat de Dumnezeu“.

Cu respect pro-life şi cu speranţa că mesajul meu va fi publicat,

Victor MIHĂILĂ
victor_mihaila@yahoo.com

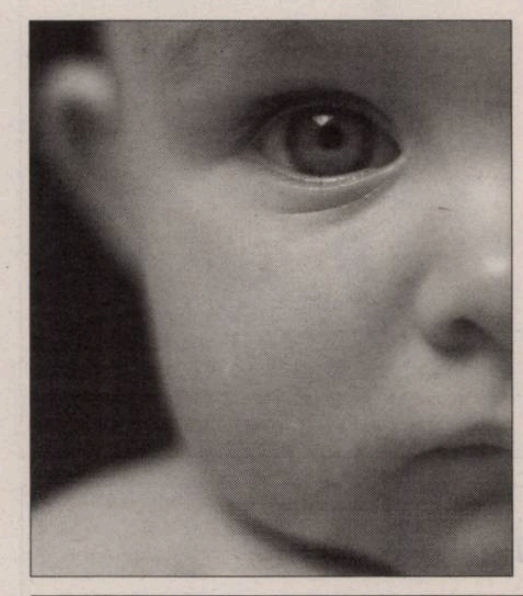

Răspunsul lui Adrian Cioroianu

Dle Mihăilă,

Problema pe care o puneţi (dimensiunea religioasă sau medicală a întreruperii de sarcină) este una reală. Articolul meu schiţa doar un cadru istorico-politic al problemei natalităţii în România comunistă. Ca unul născut în 1967 – e drept, în ianuarie –, simt o anumită „complicitate“ cu cei din „promoţia“ acelui an. Rămîn la ideea că, dincolo de cutume sau de legi, între perioada ante-1948 şi cea post-1966 există diferenţe majore; nu aş pune alături – aşa cum o faceţi – „durata regalităţii“ şi regimul comunist, fie şi din motivul că, înainte de 1948, avortul era atacat mai ales pe temeiuri creştineşti, pe cînd, după 1966, singurele care contează sînt considerentele politice. O a doua diferenţă o văd în faptul că, înainte de 1948, statul (şi satul, dacă-mi permiteţi un joc de cuvinte) închidea cel mai adesea ochii în cazul întreruperilor de sarcină; după 1966, regimul le-a pedepsit ca pe un atentat la naţiune şi ca o ofensă adusă directivelor partidului unic. Nu în numele lui Dumnezeu erau controlate (pentru depistarea sarcinii) femeile tinere în anii '80, ci în numele programului politic privind natalitatea, al PCR. În sfîrşit, nu aş lăsa deoparte nici ipocrizia inerentă epocii. După cum probabil ştiţi, deşi avortul era interzis pentru restul poporului (iar liceenele erau destinate, dacă „li se întîmpla“, a purta sarcina), una dintre prietenele lui Nicu Ceauşescu – ea însăşi din familia unui activist de frunte – a fost obligată să-şi provoace un avort în luna a patra, pentru că Elena Ceauşescu nu dorea ca Nicu s-o ia de soţie pe respectiva fată etc.

Textul meu nu privea cu deriziune „bărbaţii unei singure femei“; doar oferea o posibilă explicaţie pentru controlul Elenei Ceauşescu asupra soţului său şi totodată semnala acest paradox pe nume Carol al II-lea, rege care a fost *playboy* pînă şi-a găsit „jumătatea“, după care s-a cuminţit. Nimic senzaţional: cred că mulţi bărbaţi români, de ieri sau de azi, trec prin aceleaşi „etape“.

În fine, textul meu nu pomeneşte manuale sau vreun „genocid“; nu discut dacă au fost „10 mii de victime“, mai multe sau mai puţine; cît despre sîngele „milioanelor de copii nenăscuţi încă“ nu mă pronunţ, nefiind calificat pentru latura medicală sau religioasă a problemei. Iar latura morală o las acolo unde cred că ea se află: în seama mamelor şi taţilor care au dreptul de a alege. E o dilemă ce se rezolvă caz cu caz. A impune o soluţie unică, oricare ar fi ea, e injust.

În speranţa că nu vă voi mai întrista, al dvs.,

Adrian CIOROIANU

Actualităţi

De la Iuvenal citire

Sentenţiosul aforism *panem et circenses!* – „pîine şi circ/jocuri“ – este şi astăzi arhicunoscut şi uzitat (îndeosebi referitor la politică şi la politicieni), chiar dacă nu toată lumea ştie că acesta aparţine poetului latin Decimus Iunius Iuvenal, autorul unei opere de critică aspră (şi pitorească) a metehnelor din Roma imperială. Într-una din *Satirele* scrise de el între anii 100-127 d. Hr., mai exact în „Satira a X-a“, Iuvenal reproşa cu vehemenţă de pamfletar decadenţa contemporanilor care nu mai aveau alte ambiţii decît de a se hrăni şi distra, vizînd totodată şi pe termen lung suficienţa conducătorilor care-şi închipuie că poporului îi trebuie numai hrană şi distracţii. De-a lungul timpului, semnalul de alarmă tras din îndepărtata istorie şi-a dovedit justeţea, mulţi cîrmuitori de noroade plătind uneori cu viaţa necunoaşterea sau ignorarea adevăratelor aspiraţii ale supuşilor.

Dincolo de conotaţia negativă care, începînd de la Iuvenal, se conferă lapidarei sintagme, aceasta poate fi înţeleasă şi ca o dovadă că încă din Antichitate se făcea distincţie între hrana *materială*, metaforizată cuprinzător în „pîine“ (v. şi „pîinea cea de toate zilele“ din rugăciunea creştină) şi *hrana* spirituală (identificată, peiorativ, în *circenses* – jocurile de circ, spectacole cu mare trecere la vulg). Cu alte cuvinte, se departajau cele două aspecte care se întrepătrund şi dau unicitate fiinţei umane: cultura/civilizaţia materială şi, respectiv, spirituală. (De menţionat că în ultima vreme termenul „cultură“ tinde a se restrînge tot mai mult la dimensiunea spirituală, poate şi datorită sau din cauza frecventei şi haoticei utilizări a măgulitorului epitet adjectival „cult“.)

Ordinea substantivelor nu este nici ea întîmplătoare... Conceput asemenea celorlalte vieţuitoare, „animalul superior“ are mai întîi trebuinţă de hrană materială, atribut *sine qua non* pentru depăşirea condiţiei de animalitate (de a fi *„o burtă numai“*, cum poetiza Tudor Arghezi în volumul intitulat *Cîntare omului).* Abia după aceea se poate vorbi de *„biruirea ţărînii“* şi de uluitorul salt *„la stele“!* Nu foarte demult, „cineva“ de pe-aici a eşuat lamentabil (după o lungă domnie), nerespectînd procentele egal distribuite în „ecuaţia“ lui Iuvenal, adică raţionalizînd pîinea (şi altele *de-ale gurii!)* şi exagerînd cu circul în care protagonist era chiar el, „conducătorul iubit“. În decembrie 1989, cînd s-a intonat la scară naţională „Olé, olé, / Ceauşescu nu mai e“, s-a lămurit cît a fost de „iubit“...

Venind şi mai înspre zilele noastre, statutul lui *circenses* se încăpăţînează să reziste, actualizîndu-se în manele, telenovele, ştiri *horror,* bîrfe şi cancanuri, toate insistent mediatizate. Cine să mai aibă timp de clasici, de lectură – în general, avînd la dispoziţie telecomanda *tembelizorului?!* Insipide şi programate la ore imposibile, emisiunile culturale nu ating nici în visele realizatorilor cotele de audienţă înregistrate de cazuri dezbătute şi răsdezbătute, precum al enigmaticei Elodia. Fără a ne dori fatalişti, cu astfel de hrană credem că spiritul riscă să alunece înspre „somnul raţiunii“ care „naşte monştri“.

Consecinţele „educaţiei“ promovate de mass-media actuală pot fi observate la cote din ce în ce mai stridente în realitatea cotidiană. Vedem/auzim pe strada mare grosolane acte de impolitеţe, înjurături, împuşcături şi cine ştie ce ne mai rezevă imprevizibilul viitor. „O, timpuri, o, moravuri!“ *(O, tempora! O, mores!)* – răzbate tot din străvechea romanitate strigătul de protest al vestitului orator Cicero, îngrozit de conjuraţia pusă la cale de Catilina împotriva Senatului. Să ne autoiluzionăm la infinit cu un la fel de popular adagio, conform căruia *„Vox populi, vox Dei“?* Dar dacă „boborul“ (cîtîndu-l pe Caragiale) nu a fost ajutat să distingă adevărata „voce/dorinţă“ a lui Dumnezeu?! Nu ne rămîne decît să alăturăm lui *„sancta simplicitas“* un disperat de sarcastic *„VIVAT“!* Închei aici, începe emisiunea *Noaptea erorilor!*

Maria IONICĂ
maria.ionica@gmail.com
Slatina – Olt

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Situaţii de urgenţă**
- **Topuri, canoane, ierarhii**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.000
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

10 aprilie 1968

Zi euforică. Prin Floriana Avramescu, îi cunosc pe P. Benedict Ghiuș și pe dl Codin Mironescu. Expresivitatea simplității. Dl Mironescu: „Numai cei treji pot evolua spiritual. Speculația și visarea paralizează, construiesc iluzii consolatoare“. Luciditate și curățenie. (A căuta cu psihologia pruncului...). Libertatea adevărată ca preludiu al dăruirii de sine. A fi „disponibil“ (Gide) e a fi gata să te angajezi. Disponibilitatea goală, fără *așteptarea* unei convingeri, sfîrșește prin a te dezagrega. La Floriana, citesc scrisoarea către ucenici a lui Ioan cel Străin.

15 aprilie 1968

M-am trezit în dezordinea în care adormisem cu o seară înainte. De jur împrejur sînt, risipite, tot felul de cărți, pe care le resimt ca pe o invazie a haosului. Lectura poate avea efectul unei progresive asfixii.

8 mai 1968

Toate compromisurile mele au o singură motivație: politețea.

18 mai 1968

Mi se pare că niciodată nu-i mințim mai mult pe cei din jur – și pe noi înșine – ca atunci cînd plîngem. Sursa lacrimilor nu e cea care se vede, cea care pare să le fi provocat. Plînsul e întotdeauna recapitulativ, sintetic: rezumat lichid al unei înfrîngeri universale.

26 ianuarie 1969

Din „Scurta cronică a Annei Magdalena Bach“: „...uneori, întorcîndu-mă acasă și văzîndu-l [pe soțul meu] stînd la masă în droaia de copii și mîncînd cu poftă – ceea ce făcea mereu, astfel că era o bucurie să gătești pentru el – eram copleșită de sentimentul straniu că nu poate fi adevărat, că muzica aceea n-a fost scrisă de cel ce se află în fața mea, mănîncă, bea, doarme și se mișcă printre noi, ci mai degrabă de cineva coborît în mijlocul nostru de-a dreptul din cer“. Dar, pe de altă parte: „...marea speranță a vieții sale era faptul de a o putea părăsi într-o bună zi“. (Moartea ca „trecere într-o libertate mai mare“). Pastorul, spunînd de la amvon, dinaintea corpului neînsuflețit al enoriașului său: „A adormit blînd și fericit întru Domnul nobilul și onoratul domn Johann Sebastian Bach.“ Anna: „Numai vremelnicia mă mai desparte de el“.

Isus Sirah: „Căci un vis vine împreună cu noianul de treburi zilnice“

Luther: „Nu trebuie lăsat diavolul să păstreze toate cîntecele frumoase numai pentru sine.“

2 februarie 1969

Chateaubriand, *Génie du Christianisme:* „Vai de călătorul care, făcînd înconjurul lumii, s-ar întoarce ateu sub acoperișul părinților săi“.

4 februarie 1969

Blaga, *Spațiul mioritic,* cap. II (Spiritualități bipolare): „Cel ce luptă pentru o idee ia totdeauna asupra sa riscul de a fi el însuși cucerit de ideea contrară“.

14 noiembrie 1975, Passau

Bătrînețea prematură a celui trăit într-o dictatură de stînga...

16 noiembrie 1975, Passau

Să scriu o gramatică „romanțată“ a limbii germane: gospodărirea economică a declinării, țifna incoruptibilă a lui *Sollen,* timiditatea celorlalte modale etc.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Institutul și cumetria

Episodul 1. A fost numită comisia senatorială care va ancheta activitatea Institutului Cultural Român. „Noi vom vedea ce programe au făcut cei de la ICR, cu cine au colaborat, cine le-a aprobat, dacă există sau nu *parti-pris*-uri în privința celor promovați, dacă se favorizează anumite găști culturale. E vorba doar de o analiză de management, care va dura, probabil, cîteva luni“ – a declarat Gavrilă Vasilescu, senator PC, membru al comisiei. Scos din rigoarea timbrului sec specifică activității sale de notar, dl senator are presupoziții privind „găștile culturale“: așa pornește domnia sa la drum într-o anchetă care ar trebui să fie obiectivă și imparțială. Săptămîna trecută, la Realitatea TV, senatorul Adrian Păunescu (șeful comisiei) l-a întrebat pe Mircea Mihăieș, vicepreședintele ICR, dacă e adevărat că editura ICR a fost desființată, iar publicațiile ICR au fost „date“ unor edituri private „controlate, indirect, *tot* de conducerea ICR“. O întrebare răuvoitoare (sau, mă rog, „nedocumentată“), căci o simplă privire pe site-ul ICR (www.icr.ro, foarte bine făcut și actualizat permanent – rareori se întîlnește la o instituție publică un asemenea site) ar fi oferit răspunsul: editura există, publică tot felul de cărți, e prezentă la tîrgurile de carte. Dl senator Păunescu a preferat să întrebe în direct, la televizor; la experiența de presă a domniei sale, nu îmi închipui că nu cunoștea *efectele* unei asemenea intervenții asupra telespectatorilor care nu știu exact ce e cu ICR-ul și cu editura sa: le rămîne în minte ideea vagă că „nu iese fum fără foc“, că „e ceva în neregulă acolo, din moment ce dl senator a pus întrebarea“. Or, nu e nimic în neregulă: editura există, întrebarea era fără sens. Gheorghe Funar, senator PRM, a declarat că, economist fiind, va avea în vedere aspectele financiare, iar pentru cele culturale „avem oameni de cultură în această comisie, deci cu siguranță vom înțelege despre ce e vorba“. Adică „oamenii de cultură“ din comisie le vor explica – pe scurt – celorlalți, „de ne-cultură“, „despre ce e vorba“.

Într-o țară normală, intervenții precum cele de mai sus ar fi compromis definitiv comisia și „ancheta“. Nu poți declanșa o anchetă, din grijă pentru „banii publici“, dînd declarații care trădează „preocupare“ pentru găștile culturale; nu te poți declara, cu mîndrie patriotică, „senator al României“, cînd de fapt pui, la televizor, întrebări provenite din reclamațiile (anonime?) neverificate ale unor „cetățeni vigilenți“. La noi, în țara zgomotelor mediatice, în care scandalul contează mai mult decît cumpănirea faptelor și argumentelor, se poate și așa. După asemenea intervenții publice, comisia de anchetă nu mai poate prezenta nici o garanție de obiectivitate, nu mai poate pretinde că va face o „analiză“ a activității ICR. Va face mai degrabă *demascări*, bune de hrănit cheful de scandal al cîtorva ziare și televiziuni.

Episodul 2. Pe 29 septembrie, dl Adrian Păunescu s-a retras din comisia de anchetă. Motivația e neclară: „Recenta mea numire ca membru al Comisiei care trebuie să verifice felul în care s-au cheltuit fondurile Institutului Cultural Român nu este potrivită pentru mine. Toată viața am fost eficace în poziția de avocat, nu de procuror“. Cu numai cîteva zile înainte, nu părea deloc „avocat“. Dar brusca revelație a dlui Păunescu lasă comisia fără piesa cea mai grea. În afară de un oarecare talent al dlui Funar de a vocifera despre orice, comisia se mai bazează acum doar pe cîțiva senatori care nu s-au ilustrat prin mai nimic în viața publică: Ioan Gheorghe Mihețiu (PD-L), Szábo Károly (UDMR) și Gavrilă Vasilescu (PC). Probabil că ancheta se va „topi“ în peisaj, după ce a fost anunțată cu atîta ambiț național, înființată în urma unei solicitări semnate de 46 de senatori din toate partidele și motivată de un senator PRM astfel: „pentru că prea nu are nici un Dumnezeu Institutul acesta, nu are nici cine să-l controleze, nici la cine să reclamăm“. Cu sau fără Dumnezeu, comisia trebuie să prezinte rezultatele anchetei pe 1 noiembrie. În fapt, nu are ce ancheta: din punct de vedere financiar, ICR a fost răs-controlat de Curtea de Conturi. Din punct de vedere cultural, ar fi recomandabil ca domnii din comisie, care nu și-au ilustrat pînă acum vreo competență în domeniu, să se abțină de la a-și exprima opinia. Din punctul de vedere al *managementului cultural,* de asemenea: în România sînt puțini oameni care se pricep la asta; nici unul în Senat, destui la ICR.

Epilog. Toată această poveste aiuritoare este rezultatul unui scandal de presă, care a declanșat ambițul patriotic al

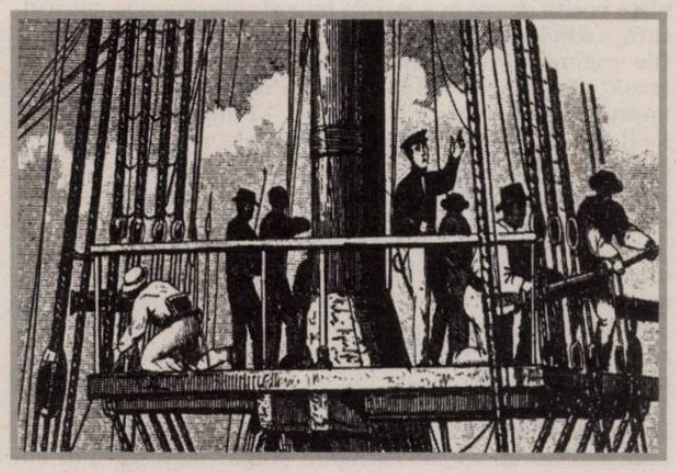

cîtorva politicieni și valuri de demagogie mediatizată. În rest, sînt lucrături subterane, dușmănii meschine, ciuda față de performanțele altora. Ceea ce deranjează, de fapt, este că Institutul Cultural Român a devenit cu adevărat o instituție și funcționează după reguli *instituționale.* Nu este „institutul lui Patapievici“, nu reflectă opțiunile culturale ale șefului său. Dimpotrivă. Selecția celor mai multe proiecte se face de către experți independenți. De exemplu, traducerea cărților în străinătate, în programul TPS: nu conducerea ICR decide ce cărți vor fi traduse, așa încît alegația că dl Patapievici „își publică prietenii“ e pur și simplu o prostie răuvoitoare. Institutele din străinătate au, de asemenea, suficientă autonomie în conceperea programelor, în funcție de specificul și cerințele locului. Sînt conduse de oameni competenți și care cunosc bine cultura țărilor în care lucrează. Așa încît, la București și în filialele sale din lume, ICR a ajuns la niște standarde de funcționare compatibile cu oricare dintre organizațiile similare din alte țări (Institutul Francez, Institutul Suedez, Institutul Polonez etc.). Or, în mediul public otrăvit al României, tocmai asta enervează: o instituție care nu funcționează pe bază de cumetrie, de care nu te poți „lipi“ pentru că ești amic cu „cine trebuie“.

PUBLICITATE

ținerea de minte

„«Eram cu fata asta care obișnuia să spună *hello*», începu să povestească unul dintre bărbați. «Ați cunoscut vreodată o fată ca asta?» Nu răspunse nimeni și el continuă. «Spunea *hello* tot timpul. Obișnuiam să mă duc acolo joia seara după cină. Soțul ei mergea la bowling joia. De obicei mă aștepta în halat sau ceva de genul ăsta, mă săruta lung și-mi spunea *hello.* Și după aia, cînd începeam să mă dezbrac, ea mă săruta pe ureche și peste tot și continua să zică *hello, hello, hello.* Continua să spună *hello* de-a lungul preliminariilor și cînd ajungeam la partea principală spunea din nou *hello,* numai că mai tare, și la sfîrșit se apuca să strige *hello, hello, hello.* După aceea îmi aprindea o țigară și îmi aducea un whisky – întotdeauna făcea așa – și continua să mă sărute și să spună *hello.* Presupun că o fi spus și altceva, dar, sincer, nu-mi aduc aminte să spună altceva decît *hello.*»“

(John Cheever, *Bullet Park,*
Editura Polirom, 2007)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Complexe, timidităţi, şabloane

Beam o bere cu un amic – funcţionar de poziţie medie în Comisie – puţin înainte de aderare, în Grand Place, la Bruxelles. „Sîntem cam dezamăgiţi de România şi Bulgaria" – zice el. „Eteee, o să mă iei cu corupţia, ştii că e multă percepţie, puţine date reale" – răspund eu, demn. „Credeam că vorbim serios, ştii că eu nu merg pe şabloanele astea" – îmi zice. „Atunci te referi la sărăcie?". „Nici poveste, că nici Grecia sau Portugalia nu erau niscai bogătani la aderare." „Şi-atunci?" – întreb nedumerit. Deja se ieşise din discursul pe care îl auzeam zi de zi la Bucureşti, eram pe teren necunoscut. „Există aici, la Bruxelles, senzaţia că nu veniţi cu nimic nou, că nu aduceţi nici o contribuţie intelectuală la dezbaterile Uniunii. Aşteptam mai mult, aşteptam păreri şi propuneri, cînd colo, nimic." Aşa a încheiat. Eu m-am supărat. Să ne fi făcut hoţi sau sărăcani, mai era cum era. Ne trecea. Să ne facă proşti, asta era de nesuportat. Românul din mine era făcut terci. Mi-a stat berea-n gît.

La aproape doi ani de la momentul acela, mă tem că situaţiunea nu a evoluat mult. Avem, cît de cît, conturate nişte poziţii *de vot* în dosarele importante (energie, agricultură, extindere), dar lipsesc, încă, ideile proprii şi propunerile originale. Preocupările liderilor de opinie din „piaţa internă" sînt ataşate altor mize, cu relevanţă pînă la kilometrul 36 sau pe axa Piaţa Presei – Fîntîna Mioriţa (sediile Realitatea TV şi Antena 3). Urmăresc, de vreo patru ani, cam tot ce apare „pe tema europeană" în media românească. Zic că măcar trei sînt motivele importante care văduvesc agenda publică de „chestiunile europene".

Unul este complexul. El poate fi de inferioritate (credinţa oarbă că lumina înţelepciunii politice vine de la Bruxelles, că „ai noştri" sînt fie prea fraieri, fie prea corupţi, fie prea primitivi, pentru a-şi impune argumentele pe plan european), ori de superioritate (reacţia disproporţionată şi ridicolă apropo de „statul italian fascist care amprentează ţiganii"). Ambele sînt neproductive, dovedind nesiguranţă. Nu cred că România nu are intelectuali de vîrf pentru Instituţii. Dau un singur exemplu: Mugur Isărescu. I-ar sta foarte bine la Banca Centrală Europeană. Ar face treabă foarte bună: are CV, are experienţă, are toate datele pentru a fi comparat cu oricare dintre ştabii conducerii de la Frankfurt. Un defect posibil: nu vorbeşte franceza, după cum îmi spunea un influent diplomat francez. („Dar *ştie* franceza" – zic eu. „Nu aţi fost atent. Eu nu am spus că nu *ştie* franceza, am spus că nu *vorbeşte* franceza." M-am lămurit. Într-adevăr, Mugur Isărescu preferă să vorbească în americana de pe 1818 H street, sediul Băncii Mondiale. „Nu-i nimic, are suficientă mobilitate intelectuală pentru *a şi vorbi* franceza, dacă este absolut nevoie" – am replicat. Interlocutorul a zîmbit misterios.) Iată o idee posibilă: pe măsură ce data aderării la euro se apropie, poate nu ar fi deplasată o politică bi-partizană de susţinere diplomatică a lui Mugur Isărescu în structurile financiare comunitare. (Nici europarlamentarii români nu sînt chiar ultimii oameni la Bruxelles. Majoritatea se descurcă onorabil. Au învăţat foarte repede.)

Din complexe pare a se naşte şi hiba numărul doi: timiditatea. Păi, cum să ne luăm noi, bravii lideri de opinie de la Bucureşti (ziarişti şi politicieni, deopotrivă) de firme ca EON sau de corporaţiile farmaceutice? Sînt prea mari şi prea puternici. „Nici nu ar interesa publicul" – mi se mai spune cîteodată. Mă indoiesc că „strategiile de afaceri" ale firmei care deţine monopolul distribuţiei de energie electrică şi gaz pentru toată Moldova nu sînt de interes. Nu cred că investigaţia pornită de Neelie Kroes (comisar pentru concurenţă, comisarul meu preferat) împotriva EON şi Gas de France pe tema încălcării normelor antitrust (adică, pe românește, pîrlirea consumatorilor) nu ar fi de interes pentru români. Ei plătesc, lunar, bani grei firmei germane. Tot ei se uită la televizor cum vine, spre guvern, regulat, cîte o avalanşă de cereri de scumpire a gazului. Tot ei au de cumpărat medicamente. Scumpe. De multe ori, mai scumpe decît produsele similare din străinătate. Nu îi interesează pe români că aceeaşi Neelie Kroes a lansat o extrem de spectaculoasă investigaţie asupra afacerilor marilor corporaţii farmaceutice, pe acelaşi motiv: înţelegeri pentru fixarea preţului? Media românească plînge de zor de mila farmaciştilor atunci cînd guvernul nu vrea să le dea bani, mai mulţi bani, cît mai mulţi bani. Şantajul cu „farmaciile goale" se repetă la intervale regulate. De unde timiditatea de a investiga profiturile obţinute de aceiaşi farmacişti? De ce, de exemplu, sînt 12 farmacii pe lungimea unei singure staţii de autobuz, între Perla şi Caragiale? De neprofitabile?

Vine la rînd şablonul. „Uniunea este un club de elită ale cărui reguli nu se discută, se însuşesc." Are un singur merit: e uşor de enunţat şi de memorat. A fost relativ corect pentru perioada pre-aderare. Acum este dăunător. Mai este şi profund incorect. În Uniunea Europeană, totul este negociabil. Totul, în afară de cele cîteva principii fundamentale (de tip Copenhaga). Funcţionarea instituţiilor este consensuală. Prin urmare, trebuie negociată. Fiecare ţară, fiecare grup de interese, fiecare regiune trebuie să-şi dea cu părerea, să contribuie la definitivarea unei poziţii comune cît mai bune. Şablonul „clubului de elită cu reguli neclintite" inhibă, evident, orice dezbatere. Urmarea: prea puţine contribuţii româneşti, prea puţine opinii bine documentate.

Pînă la urmă, am găsit ce să-i răspund amicului meu de la Comisie. I-am zis: „nu ne mai ajunge apprendre la democratie, *acum trebuie* apprendre *şi* la eurocratie. *Dă-ne un pic de timp. O s-o facem şi p-asta". Şi am mai luat un rînd.*

Ştiri nebăgate în seamă

● **Blesteme parlamentare.** După o victorie electorală la limită, Boris Tadici, preşedintele Serbiei, profită de sciziunea principalului partid de opoziţie. Se confruntă fracţiunea devotată lui Vojislav Seselj (în proces la Tribunalul de la Haga) şi cea care, pe urmele pragmaticului Tomislav Nikolici, nu a protestat cînd a fost arestat Karadzici. În Parlament, două femei-deputat, reprezentînd cele două tendinţe, au ajuns la blesteme: „Blestemul să cadă asupra oricărui radical, a seminţei şi a familiei lui, dacă se va întîlni vreodată cu Tadici, după acea ruşinoasă extrădare". Blestemul nu a fost doar expresia stilistică a unei democraţii originale, Nikolici s-a întîlnit într-adevăr cu Tadici, în vederea acceptării acordului cu Uniunea Europeană. Nicolici şi-a făcut propriul partid, decizie deloc originală.

● **Om sărac, om bogat.** „Am un salariu destul de bun, deşi sînt al doilea pe lista celor mai săraci membri ai Congresului. Nu mă mîndresc cu asta... dar aşa păţeşti cînd eşti pentru prima dată ales la vîrsta de 29 de ani" – a declarat Joe Biden, senator american, candidat democrat la postul de vicepreşedinte. El împreună cu soţia lui au cîştigat în ultimii zece ani, în medie, 245.000 de dolari pe an. Directorul unei bănci falimentare din SUA avea un salariu de 17.500 de dolari pe oră.

● **Ieftin, dar nu gratis.** La Viena, o asociaţie catolică a deschis un supermagazin pentru săraci: „Bun şi ieftin" scrie la intrare şi, într-adevăr, aici mărfurile se vînd cu 30% mai ieftin decît în alte părţi. Sînt colectate produse cu etichetele prost puse sau pachete de detergenţi rupte la un colţ, conserve cu o dată de expirare peste cîteva zile, obţinute, toate, gratuit. Au dreptul să cumpere doar cei cu carte de „membru" – persoane care pot dovedi că au mai puţin de 800 de euro pe lună, mai puţin de 1500 de euro pentru un cuplu. Deprimant: în primele patru zile s-au înscris peste 400 de membri, aşa că rafturile s-au cam golit. Bizar: magazinul e preferat centrelor de distribuţie gratuite, pentru că – spun beneficiarii – e mai plăcut să te plimbi printre rafturi, să alegi, să mergi la casă, decît să întinzi mîna şi să ceri. (**M. B.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Sovietul Suprem de la Casa Albă

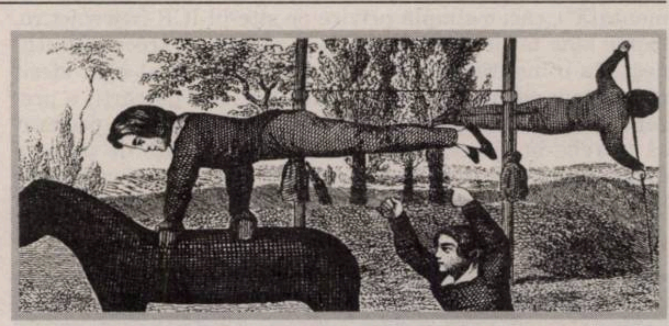

Cînd o ţară ajunge să-şi ia fanteziile spirituale drept realitate de predat în şcoli, probabil că-şi merită soarta, mai ales cînd soarta e la fel de fantezistă. America, în prăbuşire în direct pe unul dintre televizoarele de lîngă voi, e, dacă vă aduceţi aminte, ţara în care creaţionismul se predă la şcoala generală, ca materie, alături (sau cîteodată de-a dreptul în loc de) evoluţia naturală. „Americanii nu se trag din maimuţe, mulţumim mult" – iată o expresie care îşi găseşte, ironic, un sîmbure de adevăr tîrziu. Aşa e, maimuţele sînt mai prevăzătoare.

Bine, deja cînd te uiţi la Bush ai ceva îndoieli cu privire la evoluţia naturală. Faptul că un exemplar de homo sapiens cu retard evident a ajuns să-i conducă pe alţii cu mult mai deştepţi parcă îţi spune că Darwin n-a luat în calcul publicitatea electorală la televizor, ca mod de selecţie naturală. Dincolo de Bush e însă o ţară pe care o iubesc şi care ne-a făcut cadou, nouă, românilor, chiar fără să vrem, libertatea cu care ne-am procopsit acum două decenii. Unde e America asta, după chipul şi asemănarea căreia ne-am visat ţara? Ce-a păţit între ultimul hit sincer al Madonnei (să zicem „True Blue") şi ultima versiune de antidepresiv de la Pfizer?

Criza Americii e de fapt eşecul unei clase mijlocii ignorante, care îmbrăţişează cu putere două cărţi, mai rar deschise: Biblia şi *Avuţia Naţiunilor,* a lui Adam Smith. E criza Partidului Republican, care a pornit pe urmele celui sovietic. Ideologia întîi, faptele după, filtrate şi ele de credinţe. E criza unui sistem care n-a mai putut accepta că după soare mai poate veni şi ploaie şi a ridicat o barieră de beton împotriva norilor. Stimuli pentru industrie, relaxare în privinţa speculaţiilor financiare, scutiri de taxe: America nu mai vrea, de vreo 10 ani încoace, decît zile frumoase, consum în creştere, bursă pe plus, viaţă pe credit, mai mult şi mai mult credit.

De fapt, America avea nevoie pur şi simplu de o recesiune. Una normală, sănătoasă, în care economia reală să-şi reaşeze rosturile şi oamenii să înţeleagă că maşina de 7 metri jumătate care consumă o tonă la suta de metri e pur şi simplu o prostie, chiar dacă domnul congresman o înfăşoară în steag şi-o vinde drept *„American Way of Life".* O recesiune în care băncile de investiţii să-şi ia cîteva zile libere, ca să înţeleagă că a cinşpea derivată din nimic înseamnă, în general, oricare ar fi preţul la care ai cumpărat-o săptămîna trecută, tot nimic. O recesiune în care pofta să fie pusă în cui, chiar dacă rişti să scoţi cuiul din perete cu greutatea ei...

În loc de asta, Bush a decis că preşedintele e acolo să se lupte cu realitatea, primul semn al inteligenţei sovietice în acţiune. C-a invadat aceeaşi ţară ca Brejnev nu e doar o coincidenţă, ci semnul unei filiaţii spirituale: nici unul nu pricepea nimic din Afganistan. Că a tratat cu avioane de luptă antiamericanismul e un alt semn de doctrină Hruşciov. Că încinge războiul rece uitat în frigider în maşina cu microunde a scutului antirachetă mai poate fi acceptat, ca o ultimă plecăciune făcută lui Ronald Reagan. Însă dincolo de toate astea, Bush a fost la putere ca să ţină în funcţiune un mecanism economico-financiar cu sediul în Statele Unite, însă cu tot mai modesta legătură cu prosperitatea Americii (cam ca oligarhia în URSS). Asta se şi vede acum, cînd sistemul ăsta cade şi americanii se văd nevoiţi să plătească, din taxele lor, fabricile din China care le-au luat slujbele, ipotecile şomerilor care nu ştiu cum să-şi plătească locuinţa nemeritată (dar promisă şi livrată de Bush, că şi constructorii şi băncile trebuie să mănînce o pîine), cercetarea din India, ieftină şi numai bună să permită economii investite judicios de CEO în jet-uri private şi tunsori de 1000 de dolari, fără bacşiş.

Acum cîteva zile, *Ziarul Financiar* (Cristian Hostiuc) vorbea de Bancorexul de peste Ocean. A fost chiar mai mult decît atît: lipsa de reglementare a pieţelor le-a transformat într-un Caritas deschis oricui putea găsi un prost mai mare ca el (pentru referinţă, vă recomand *The Economist* de săptămîna trecută, care explică cum o acţiune supraevaluată merită cumpărată într-o piaţă în care mîine vei găsi pe cineva care s-o creadă chiar mai valoroasă).

Evident, cînd ajunge la putere, prostia devine trendy. Uniunea Sovietică a abolit piaţa liberă pentru cîteva decenii şi tot s-au găsit unii s-o admire. America a abolit doar bunul-simţ, cîţiva ani. Pentru rezultate, uitaţi-vă în conturi. La anul, pe vremea asta!

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

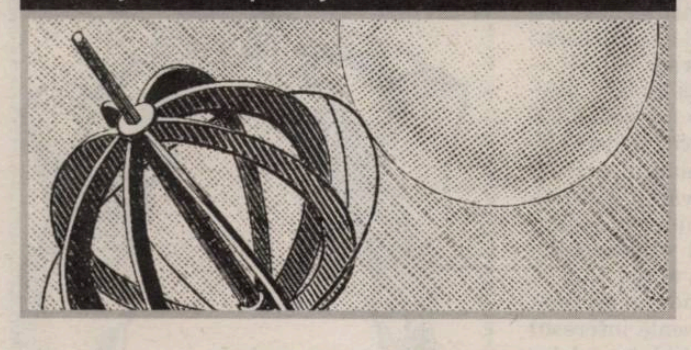

Mînia alegătorilor

În 1999, străpungerea obţinută de formaţiunile extremei drepte după alegerile din Austria a creat un şoc în Europa şi, poate pentru prima oară după căderea Zidului care despărţea lumea dictaturilor de cea a democraţiilor, s-a putut observa că (la fel ca în 1932, cînd nemţii au ales nazismul) democraţia liberală e neputincioasă în faţa opţiunilor nedemocratice ale unui popor suveran. Victoria charismaticului lider extremist Jorg Haider a fost comentată în toate felurile, intelectualii europeni au simţit nevoia unei poziţii comune: a fost imposibil de formulat şi deci nu a fost niciodată practicată. La nivelul instituţiilor europene au fost adoptate sancţiuni, retrase apoi cu discreţie, cînd partidul lui Haider s-a scindat şi s-a decis că nu mai prezintă vreun pericol pentru faţa politică a Europei. După nouă ani, calculul s-a dovedit superficial: duminică, Partidul Libertăţii (Strache) şi Alianţa pentru viitorul Austriei (Haider) au obţinut 29% din voturile exprimate, cu un procent mai puţin decît social-democraţii care au ieşit pe primul loc. Temele propagandei electorale ale formaţiunilor de extremă dreaptă au fost aceleaşi: mesajul anti-european, anti-emigraţie şi nemulţumirea creată de guvernarea alianţei anterioare. Social-democraţii şi Partidul Popular au condus ţara de la cel de-al doilea război mondial încoace (cu excepţia perioadei 2000-2006). „Alegătorii mînioşi au votat cu partidele mînioase" – scrie ziarul austriac *Standard*.

Se spune că dacă puterea consumă prestigiul celor de la vîrf, opoziţia îi înfrumuseţează pe liderii ei. A fost nevoie doar de o relativ scurtă prezenţă la guvernare pentru ca puterea să-şi exercite farmecele: în 2005, Jorg Haider s-a separat de Heinz-Christian Strache, politician mult mai radical decît Haider. „În comparaţie cu Strache, Haider pare un moderat" – se scrie în editorialul din britanicul *The Guardian*. Iar politicile anti-europene şi anti-emigraţie ale conservatorilor tradiţionali devin integral acceptabile. Ceea ce în 1999 s-a considerat a fi o explozie gata să dărîme politica intereselor parohiale şi a compromisului se dovedeşte a fi o opţiune durabilă a unei părţi a electoratului. Probabil, Europa nu se va mai grăbi cu sancţiunile. S-au dovedit inutile.

S-a discutat şi s-a condamnat naţionalismul formaţiunilor politice apărute pe solul sterp al politicilor comuniste, despre disponibilitatea popoarelor eliberate de dictatură de a coagula în jurul consolidării identităţii naţionale, mai curînd decît pentru susţinerea drepturile omului şi a instituţiilor democratice. Această realitate politică a fost privită cu un de-abia ascuns sentiment de superioritate de către oficialii ţărilor cu democraţii „consolidate". Experienţa istorică a Europei, dar şi a Statelor Unite dovedeşte că în materie de democraţie niciodată nimic nu e consolidat: orice schimbare de context exterior, micile cutremure interne produc consecinţe de durată în starea de spirit a celor chemaţi, o dată la patru ani, să-şi spună părerea.

Atacul de la 11 septembrie 2001 a marcat apariţia terorismului ca forţă beligerantă globală în viaţa planetei. Războiul cu terorismul a implicat acţiuni militare în ţări nedemocratice; pentru a-şi realiza scopurile, SUA au intrat în alianţe cu alte ţări nedemocratice. Au apărut legi de restrîngere a drepturilor persoanei în ţări unde acestea păreau de neclintit. Mai vocal sau mai discret, cu excepţia Marii Britanii, puterile europene s-au distanţat de soluţiile americane şi, în contextul creat de terorism, de capacitatea de absorbţie economică produsă de China, de sfidările Moscovei, au optat pentru soluţii specifice. Simţindu-se mici şi singuri în faţa unor mari puteri fie duşmănoase, fie indiferente, 29% dintre austrieci au decis că sînt preferabili conducătorii cu un mesaj agresiv, chiar dacă obiectivele lor nu se potrivesc cu dorinţele a 71% din electorat şi cu principiile organizaţiilor internaţionale. Sperietoarea cu nazismul şi Hitler nu-i emoţionează peste măsură pe tinerii majoritari, în votul de extremă dreaptă. Ei nu vor revenirea la statul naţional-socialist, despre care nici nu ştiu mare lucru, deşi îşi însuşesc însemnele lui, ci un alt fel de politică decît cea practicată de ipocrizia alianţelor. Alianţe pentru o echitabilă practicare a corupţiei. Extremismul poate fi învins pe terenul adevărului, nu pe cel al demagogiei şi populismului, ocupat la timp de veşnic tînărul Haider.

globul cubic

Viaţă de preşedinte

Preşedintele Poloniei, Lech Kaczyinsky, nu e iubit de toată populaţia din ţara lui. Dar cel mai rău vorbesc despre el foştii colaboratori: ei dau pe faţă coteriile anturajului, „micile războaie dintre tabere pentru obţinerea bunăvoinţei, alianţele de circumstanţă, intrigile. În doi ani au dispărut colaboratori care păreau insubmersibili. Şi au triumfat cei consideraţi terminaţi" – spune, sub protecţia anonimatului, un diplomat citat de ziarul *Dziennik* (Varşovia), reluat de *Courrier International*.

Prima problemă e provocată de faptul că preşedintele se trezeşte tîrziu, ceea ce creează mari probleme în timpul vizitelor în străinătate: tot alaiul porneşte cu o zi mai devreme pentru ca preşedintele să doarmă într-un hotel şi să poată fi pregătit pentru programul de dimineaţă, început întotdeauna după ora 10. Apoi, atmosfera din jurul lui: „Trebuie să ştii să zîmbeşti, să mîngîi în sensul blănii, cînd e nevoie, trebuie să ştii să spui un banc proaspăt ca să-l faci să rîdă".

Fiindcă Lech Kaczyinsky îi dispreţuieşte pe toţi, pe politicienii opoziţiei cu care acum e obligat de Constituţie să colaboreze, pe cei din propriul partid pentru că au pierdut alegerile, are încredere doar în informaţiile furnizate de Serviciile secrete. Crede că există comploturi împotriva lui şi a familiei lui şi anturajul se poziţionează în funcţie de aceste informaţii, false sau adevărate. „Cîteodată e tentat de ideea guvernării: îşi ia telefonul mobil, un aparat Nokia vechi, nesecurizat, şi vorbeşte cu colaboratorii. Cînd nu i se răspunde, se înfurie: «Mă ignori! Nu se poate lucra aşa!»". Alt colaborator crede că lui Lech Kaczyinsky nu-i place funcţia de preşedinte. „El e un om de acţiune. Dar la palat nu e vorba de nici o acţiune. Sînt doar întîlniri oficiale, delegaţii, ceremonii de atribuire a decoraţiilor, mă rog, tot ceremonialul. Predecesorul său, Alexandre Kwasniewski, şi soţia lui, cu pălăriile ei atît de frumoase, se simţeau bine în acest rol, Lech – nu".

Un politician important povesteşte că, seara, preşedintele stă de vorbă cu vechiul său prieten, Maciej Lopinski: „E unul dintre cei mai vechi prieteni, se cunosc de pe timpul cînd amîndoi erau în opoziţie. Beau vin şi evocă bunele vremuri de altădată". **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Doctrina 1%

În 2006, cunoscutul jurnalist de investigaţii Ron Suskind, laureat al rîvnitului Premiu Pulitzer pentru jurnalism în 1995, publica o carte intitulată *The One Percent Doctrine*, care avea să stîrnească vii comentarii. Cartea este o investigaţie a felului în care administraţia Bush a reacţionat, operativ şi instituţional, în faţa ameninţării teroriste după 11 septembrie. Titlul cărţii vine de la o replică pe care vicepreşedintele american Dick Cheney a dat-o într-o reuniune dedicată terorismului islamic, cîndva, în noiembrie 2001. Atunci, Cheney şi Condolleezza Rice au fost înştiinţaţi de şeful CIA, George Tenet, că mai multe informaţii adunate de Agenţie arătau faptul că este posibil ca importanţi oameni de ştiinţă pakistanezi să livreze reţelei Al-Qaeda date cruciale pentru obţinerea armei nucleare. Discuţia din cadrul respectivei şedinţe se învîrtea în jurul probabilităţii ca aceste informaţii să fie adevărate şi, pe cale de consecinţă, în legătură cu reacţia Statelor Unite în această chestiune. Contextul era dificil: ne aflam la două luni după atacul terorist care a schimbat lumea, iar guvernul pakistanez, într-o mişcare politică cu totul neaşteptată, decisese să coopereze deplin cu americanii în războiul antiterorist. Americanii însă nu erau foarte încrezători, dat fiind că preşedintele Musharaf fusese un susţinător notoriu al regimului taliban, iar pakistanezii sînt o naţiune puternic islamizată. În plus, lungul conflict cu India – determinant pentru politica externă a Pakistanului pînă la 11 septembrie – i-a pus foarte des pe oficialii de la Islamabad în opoziţie deschisă cu Washington-ul. Acum, însă, Musharaf anunţase clar că vrea să coopereze cu americanii. Trebuia crezut sau nu? Dar, mai ales, cum trebuiau tratate indiciile aduse la cunoştinţa înalţilor oficiali americani de către CIA?

Pentru a opri discuţiile referitoare la verosimilitatea informaţiei şi care nu duceau nicăieri, Dick Cheney ar fi spus: „Dacă există 1% şanse ca oameni de ştiinţă pakistanezi să ajute Al-Qaeda să contruiască sau să dezvolte o armă nucleară, trebuie să tratăm această posibilitate ca pe o certitudine, cînd ne gîndim la răspunsul nostru. Aşadar, nu e vorba despre analiza noastră, ci despre răspunsul nostru". În cursul şedinţei, Cheney şi-a argumentat poziţia prin aceea că atacul de la 11 septembrie a dovedit că noile ameninţări au două trăsături: sînt puţin probabile din perspectiva oricărei analize raţionale, bazate pe date şi informaţii, dar au un impact devastator.

Figura lui Dick Cheney este, în general, profund antipatizată. Omul trece drept un personaj cinic, doritor de război cu orice preţ, conectat la cea mai înaltă reţea a oligarhiei militar-industriale americane. Aşadar, orice spune, mai ales cînd vorbeşte despre reacţii militare, e privit cu o doză oarecare de oroare. În al doilea rînd, războiul împotriva terorismului însuşi pare a fi devenit un subiect în care cred relativ puţini experţi şi încă şi mai puţini oameni obişnuiţi. A fost stindardul unei întregi politici dezvoltate de preşedintele Bush pe parcursul a două mandate, are o popularitate extrem de redusă şi o credibilitate pe măsură, pare o luptă fără sfîrşit în care, dintr-un motiv sau altul, semnele victoriei întîrzie să apară. Prin urmare, orice ar susţine acest război atipic trebuie privit cu maximă neîncredere.

Voi încerca totuşi să trec peste aceste date de context, pentru a reflecta un pic pe marginea doctrinei 1%. Ideea principală este că răul în forma sa cea mai agresivă loveşte cu totul neaşteptat şi devastator. Prin urmare, la cel mai mic semn al manifestării răului (e.g. o informaţie cu 1% şanse de a fi adevărată), reacţia trebuie să fie promptă şi totală, tocmai pentru că răul se manifestă în variante socotite incredibile cu o secundă înainte de lovitură. În acest caz, susţine doctrina 1%, preocuparea analitică trebuie să înceteze şi prioritatea trebuie acordată acţiunii de răspuns, care va considera că incredibilul este adevăr. Evident, un asemenea temei de acţiune apare ca iraţional. Mai întîi, pentru că suspendă analiza şi, apoi, pentru că exagerează fără temei. Dar o asemenea gîndire vine din prudenţă. Există specii ale răului pentru care minimum de informaţie justifică maximum de prudenţă. Să ne gîndim, de pildă, la semnele unei boli cumplite – sînt de ajuns doar cîteva pentru ca un om prudent să meargă imediat la medic şi să înceapă un tratament. În general, orice om de bunsimţ admite că e mai prudent să elimini un potenţial rău, decît să laşi să vezi dacă potenţialul se realizează. Doctrina 1% are cam aceeaşi substanţă cu doctrina loviturilor preventive. Şi, evident, e la fel de periculoasă pentru că, în fond, şansele ca reacţia să fie nemeritată şi, astfel, să genereze contrareacţii sînt de 99%. Deşi susţinătorii loviturilor preventive cer ca ameninţarea încă nerealizată să fie iminentă pentru a trece la lovituri, doctrina 1% merge încă mai departe şi nu mai cere iminenţa. Pe de altă parte, doctrina 1% mi se pare cea mai avansată formă de prudenţă. Pe cît de iraţională, pe atît de prudentă. Aş spune că formula siguranţei perfecte este o politică bazată pe aplicarea globală a doctrinei 1%. Evident, aşa ceva este imposibil de realizat.

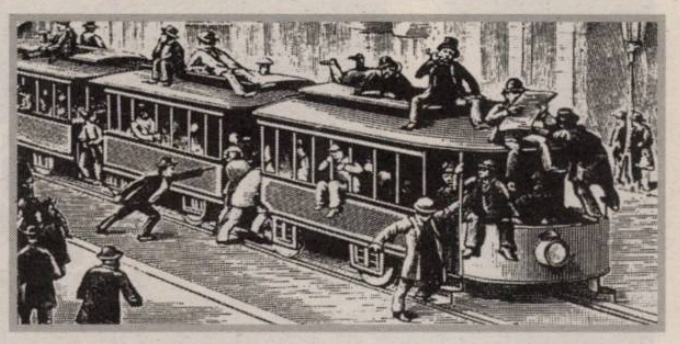

Am fost mereu învăţaţi că prudenţa şi raţiunea merg mînă în mînă. În această situaţie, se pare că raţiunea trebuie să se suspende, tocmai pentru a face loc prudenţei. Maximum de prudenţă este, din cîte se pare, un maxim al iraţionalului.

P.S. *Just for the record:* În cazul care a dus la formularea doctrinei 1%, informaţia nu s-a adeverit, cel puţin din ceea ce ştim. Şi nici SUA nu au reacţionat după sugestia lui Dick Cheney. Pakistan-ul a colaborat, cît de mult şi cît de sincer a fost în stare, cu Statele Unite. Nici în cazuri ulterioare, precum cel al Iranului, în care probabilitatea ca scopul regimului de la Teheran – obţinerea armei nucleare – este cu mult mai mare de 1%, SUA nu au reacţionat deloc conform doctrinei 1%. Dar asta nu înseamnă, neapărat, că doctrina 1% este mereu şi complet nefolositoare.

ready made

„Erea o noapte din cele mai frumoase ce am văzut. Soarele să culcase cu pompa cea mai mare şi cu o veselie ce părea că este o derîdere p[en]t[ru] degradarea omenirei. Ne culcarăm şi noaptea, dupe o trudă de mai multe ceasuri, am eşit afară. Erea o linişte de fericire în toată natura şi stelele luminau cu o veselie nedescrisă. Am oftat şi iar am intrat în coteţul trudei. Dimineaţa toată lumea erea într-o materie desăvîrşită. Toţi căzurăm pe mîncare." .

(C.A. Rosetti, *Jurnalul meu*, Editura Dacia, 1974)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Nu-i crede pe vînzători

Am redescoperit recent stilul în care dealerii de maşini doresc să-şi vîndă produsele şi în care vechi obiceiuri răzbat prin spoiala „infuziei de *know-how*“ în domeniu. Căci oamenii au devenit ceva mai şcoliţi în ştiinţa de a vinde. Unii te vor supune unui chestionar amănunţit, de la numărul de membri ai familiei, pînă la felul în care ştii să-ţi faci bagajele (parcă dacă ai vrea o maşină de familie, te-ai interesa de un Smart). După încheierea interviului însă, dealerul se va strădui să-ţi prezinte un model pe care-l are el nevîndut pe stoc, sub forma maşinii visate de tine. Va scoate în evidenţă exact calităţile pe care îşi închipuie el (în urma chestionarului) că le doreşti. Nu prea vei mai apuca să deschizi gura sub potopul entuziast de calităţi sub care el îţi va prezenta produsul. Dacă totuşi vei reuşi să-i strecori o întrebare precisă şi care nu-i convine, vei vedea că evită răspunsul. Dacă vei repeta întrebarea, te vei alege în cele din urmă cu nişte propoziţii evazive. De obicei, chiar şi pe un client care ştie exact ce vrea, vînzătorul încearcă (cel puţin într-o primă fază) să-l convingă că de fapt îşi doreşte ceea ce vrea el să-i vîndă. Va ignora faptul că un cumpărător se poate informa în prealabil din reviste, de pe Internet, de la alţi proprietari ai aceluiaşi model sau chiar de la dealerul concurent. Iar întrebările puse în cruciş dealerilor diferiţi îţi pot releva o mulţime de surprize. Vei constata că unul laudă un model şi critică un altul, ca să-ţi arate că e un tip obiectiv care gîndeşte în interesul tău. Numai că alt dealer vede cele două modele exact pe dos: primul e prost, al doilea e bun. S-ar putea spune că, deşi nu e fiinţă, la urma urmei, aceeaşi maşină poate fi privită cu ochi diferiţi. Dar dacă unul îţi spune că modelul X are amortizoare mai tari decît modelul Y, iar celălalt îţi spune că e taman invers? Îţi dai seama deodată că eşti învăluit în vorbe şi că probabil indivizii nici nu ştiu de fapt prea bine ce vînd, ci doar că vor să vîndă. Tu întrebi ca să te informezi, ei răspund ca să te îmbrobodească. Nu e nevoie de prea multe eforturi ca să iasă la iveală interesul lor foarte arzător care nu coincide mai deloc cu al tău. La unele maşini se prezintă drept ofertă „pachetul de fumători“, iar la altele se vorbeşte despre oferirea unui „pachet de nefumători“. Primul nu e altceva decît o scrumieră şi o brichetă, în vreme ce al doilea e lipsa acestora, prezentată însă ca „un spaţiu de depozitare în plus“. Cînd un dealer te întreabă dacă fumezi, poate cel mai bine e să-i răspunzi că nici da, nici nu şi că nu-ţi convine nici scrumiera şi nici lipsa ei. Ar putea deveni atunci mai atent la nevoile tale. Altfel, va continua să-ţi insulte inteligenţa. Cineva mi-a povestit că la un *drive test* s-a plîns vînzătorului că frîna e cam slabă. Acesta i-a răspuns că de fapt nu e slabă, ci mai degrabă „uniformă şi moale“, dar asta „pentru confortul pasagerilor“. O întrebare sensibilă este cea despre consumul maşinii, pentru că de multe ori automobilele nu consumă aşa cum scrie la carte. La asta mulţi se încurcă şi odată ce pui întrebarea cu pricina, ai toate şansele să asişti la desfăşurarea unui întreg arsenal de vorbe comerciale. Vei auzi negreşit printre ele şi adevărul că Bucureştiul nu se încadrează la standardul de „oraş“ (trăim din păcate într-un loc neîncadrabil nicăieri, chiar şi în ce priveşte consumul de benzină). Un oraş în care unii vînzători sînt de-a dreptul ceremonioşi, mai că nu-ţi spun „excelenţă“, dar ai senzaţia că vor scuipa în urma ta. Alţii sînt genul tînăr sprinţar şi aparent foarte informat, dar ai impresia că nu ştiu ce-i aia o planetară. Unii poartă combinezon de pilot, alţii – costum cu cravată, tot aşa cum maşinile pe care le vînd pot fi sport sau de mers la recepţii. Mai sînt şi unii nesimţiţi cărora prestigiul mărcii pe care o au la vînzare le ţine loc de politeţe. Trebuie să recunosc însă că există şi cîţiva OK.

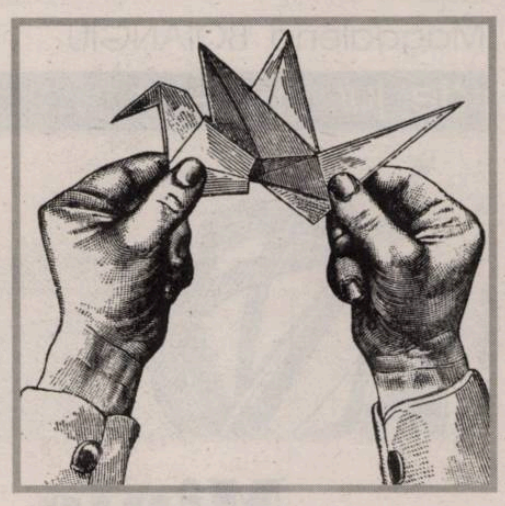

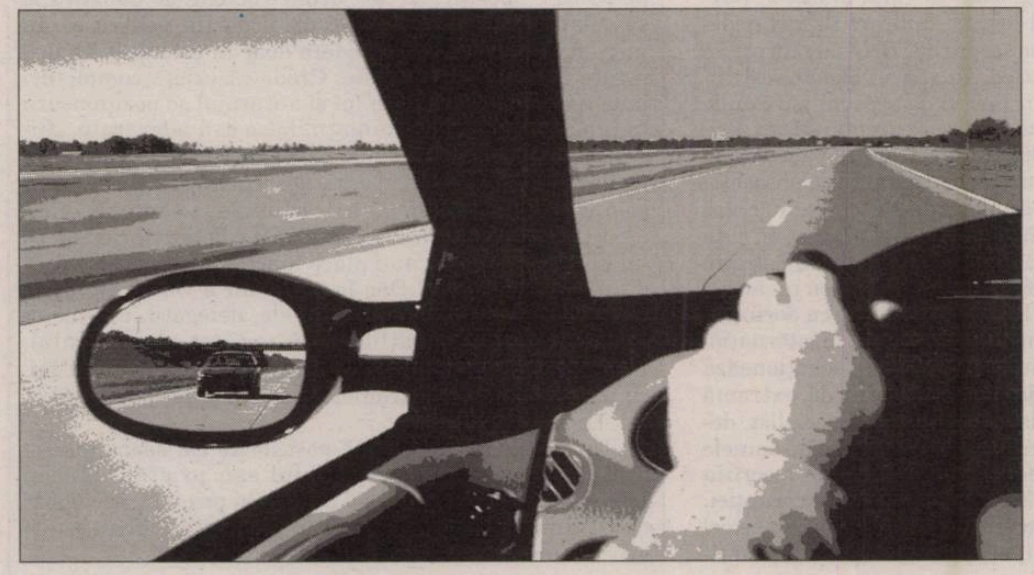

Dacă de la vînzători nu afli lucrurile adevărate, din pliantele de prezentare te vei alege cu o mulţime de gingăşii, precum descrierea unui nou design „cu linii superbe care dau distincţie în trafic...“ sau „tehnologia de ultimă oră înglobată are drept scop siguranţa deplină a ta şi a familiei tale...“ sau dotările „gîndite de specialiştii noştri pentru confortul pe care ţi-l doreşti dintotdeauna...“. Unde eşti tu, Jeremy Clarkson, să le „faci praf“ maşinile! În sfîrşit, concurenţa e mare şi fiecare încearcă să-şi vîndă marfa cum poate. Totdeauna m-am întrebat însă dacă scopul de a vinde scuză minciuna şi dacă minciuna (chiar şi prin omisiune) face într-adevăr afacerile să meargă mai bine.

4 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL **DILEMA VECHE**

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021/407.54.69

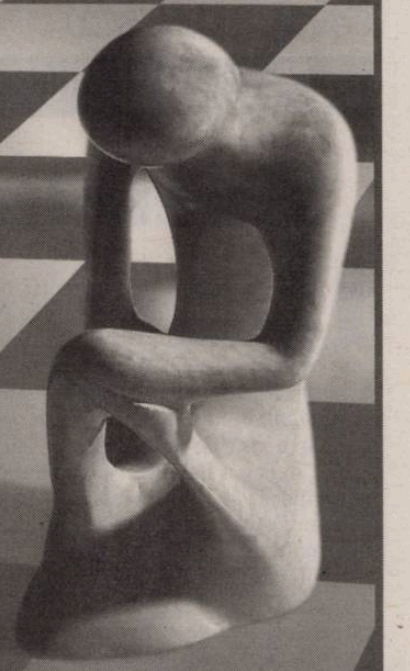

ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POȘTALE, AGENȚIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din prețul de la chioșc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completați numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită față de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala București.
Pentru ca livrarea abonamentului să începată la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului, prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 - CP 143, București**, cod poștal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: ■ *la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București* ■ *cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L.* ■ *la oficiile poștale* ■ *la sucursalele RODIPET* ■ *la firmele particulare.*

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Epistemologia vinovată

„Nici unul dintre actori nu se gîndea că ceea ce facem este în vreun fel o sfidare a guvernului. Pur şi simplu, ne făceam treaba, aşa cum fusesem puşi să o facem.“ Este declaraţia-amintire a unui actor bulgar despre *Improvizaţia*, o piesă faimoasă la vremea sa, care făcuse multă vîlvă, care jucase acel rol de *catharsis* popular pe care ni-l putem aminti şi noi şi care sfîrşise prin a dispărea peste noapte de pe afiş, la indicaţiile Partidului. Pentru a ne ajuta să înţelegem însă această afirmaţie, autoarea comunicării ne prezintă în detaliu contextul relativ particular al acelor ani de „dezgheţ“, în care propaganda comunistă din Bulgaria propovăduia o anumită liberalizare a cuvîntului, pe care unii, o vreme, au luat-o mai mult sau mai puţin în serios. Dar adaugă şi contextul amintirii în care fusese scrisă această frază, pe care tocmai o citase: „Trebuie precizat însă faptul că memoriile din care tocmai am citat această frază au fost publicate în 2003, cînd martirii şi eroii autoproclamaţi timp de un deceniu provocaseră nu numai ironii, ci şi respingere în rîndul publicului bulgar“ – precizează autoarea.

Care va să zică aşa: pe la începutul anilor 2000, în Bulgaria era deja de bonton o astfel de „neutralitate axiologică“ a amintirilor despre comunism, expresie, s-ar înţelege, şi a unei saturaţii publice faţă de discursul puternic încărcat moral al anilor precedenţi. Mă întreb – şi ne întrebăm cu toţii, românii prezenţi la această conferinţă despre memoria comunismului – dacă acest lucru s-a întîmplat sau e pe cale să se întîmple şi la noi. Şi sîntem înclinaţi cu toţii să considerăm că nu prea. „Discursul dominant la noi este unul moral-corect“ – constată cineva. „Amintirile despre comunism sînt la noi parte a unei poziţii morale şi politice prezente, mai mult, a unei lupte pentru putere care se mai poartă încă în aceşti termeni“ – adaugă altcineva. „La noi – îmi dau şi eu cu părerea – memoria comunismului este într-o mai mare măsură, s-ar zice, parte a unui soi de angajament civic şi poziţionare de sine pe o scală valorică: un bun cetăţean al unei societăţi democratice (postcomuniste) trebuie să aibă doar *black memories* despre comunism şi orice relativism contextual în acest sens este aproape un păcat.“ „S-ar zice că românii sînt mai moralişti decît noi!“ – conchid mai mulţi colegi bulgari, făcînd ochii mari a nedumerire.

Aşa s-ar zice, dar nimeni nu poate spune de ce...

Mă gîndesc mai departe, de unul singur, la un aspect al acestei poveşti, care îmi e mai aproape de suflet: recursul la context. Este o obsesie şi un imperativ antropologic: orice fapt social trebuie plasat în contextul său adecvat şi comprehensiv, pentru a putea fi înţeles. Această credinţă milităntă li se trage antropologilor din zorii meşteşugului lor, cînd populaţiile pe care le studiau ar fi rămas pentru vecie exotice şi primitive, dacă ar fi fost privite doar cu ochii şi din perspectiva europenilor şi nu s-ar fi încercat o abordare a tuturor acestor „ciudăţenii“ în şi prin ochii localnicilor şi în contextul culturii lor. Nimeni nu a dedus de aici vreo nostalgie primitivistă şi înţelegerea acestor societăţi a avut doar de profitat. Nu cumva aşezarea amintirilor despre comunism atît în contextul social al referinţei lor, cît şi în cel al rememorării ar fi de natură să ajute în mod similar înţelegerea comunismului şi a semnificaţiilor sale actuale? Pentru un antropolog (fie el şi român), răspunsul afirmativ este aproape evidenţa însăşi. Pentru un „intelectual român“ s-ar părea însă că o astfel de poziţie epistemologică este chiar vina antropologilor şi a altor „relativişti postmoderni“.

Există, desigur, o reţinere întemeiată faţă de un asemenea demers într-o asemenea problemă: banalizarea răului, riscul de dizolvare a ororilor într-un mozaic de fapte mărunte şi trivial-neutre. Desigur, acest risc există, dar el ţine tot de o „manipulare“ morală, inversă de data aceasta, a unui instrument cognitiv: folosirea contextului pentru a demonstra ceva, şi nu pentru a înţelege ceva. Este neplăcută, astfel, dacă nu chiar de-a dreptul îngrijorătoare, această neacordare a prezumţiei de nevinovăţie unei perspective epistemologice şi metodologice cu state vechi de funcţii şi cu merite greu de contestat în formarea viziunii noastre actuale despre lume şi oamenii care o populează. Este neplăcut spre ridicol, de pildă, să suspectezi *a priori* o analiză a vieţii cotidiene în comunism de intenţii apologetice, dacă nu chiar de-a dreptul cripto-comuniste. Şi este puţin probabil că un discurs care se rezumă la condamnarea morală a comunismului ne va ajuta foarte mult să înţelegem ce a fost, de fapt, comunismul, cum a fost el posibil şi, mai ales, cum putem să ieşim din el, pentru a ne vedea de treabă în viitor.

În tren, pe drumul de la Sofia la Bucureşti, îmi dau seama că, în mod ironic, liberalismul nostru cognitiv încearcă să realizeze ceea ce a ratat Ceauşescu însuşi: cu tot aparatul său represiv, comunismul a eşuat în a construi „unitatea de monolit în jurul Partidului“; noi ne străduim, în schimb, să construim o unitate de monolit a oamenilor corecţi în jurul unei imagini indiscutabile a acestui comunism...

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Barbarie

Amai fost vorba aici de casa de la nr. 8 al străzii Visarion, la colţul cu bulevardul Lascăr Catargiu, casă pe care împroprietăritul a dărîmat-o pe jumătate, sfidînd protestele care au denunţat un incendiu provocat, cu intenţia de a o înlocui cu un bloc nou. Acum, iedera spînzură jalnic peste stucaturile zidului spintecat, demolarea s-a oprit, dar o reabilitare a vechii case a devenit imposibilă. Am bănuit că există un plan de anvergură pentru a construi în locul acela, cînd am văzut că dispăruse, de pe casa învecinată, nr. 10, placa ce amintea că acolo a murit Al. Vlahuţă. Acea placă fusese pusă în 1994 de un grup de cetăţeni – oamenii de ispravă, fie că iau ei o iniţiativă sau se opun uneia care trebuie împiedicată, sînt pentru stat „cetăţeni", reprezentanţi ai societăţii civile. Dispariţia plăcii, anul trecut, însemna că cineva are interesul ca această casă scundă, modestă, să redevină anonimă. Monument istoric n-a fost niciodată, ceea ce lasă întreprinzătorilor libertatea de a distruge încă unul dintre reperele, oricum rare, ale memoriei oraşului.

Aceasta s-a şi întîmplat, cu o viteză uimitoare. Autorizaţia fiind acordată, de Primăria sectorului 1, în aprilie, lucrările au început în primele zile ale lui septembrie, iar în momentul de faţă s-au ridicat deja betoanele parterului unei clădiri care va avea cinci etaje. Lotul este, de fapt, mai întins decît se putea observa altădată, din stradă, avînd alături atelierul unui geamgiu şi şlefuitor de oglinzi (mică industrie foarte folositoare!) şi, în spate, un teren disponibil pe care-l ascundeau clădirile din jur. Aşadar, demolatorii au înaintat de la bulevard spre biserica Sf. Visarion de care-i mai desparte doar nr. 12, tocmai o casă care a fost elegant restaurată.

De ce mi se pare o nepermisă necuviinţă şi, pînă la urmă, un semn de barbarie? Nu are rost să discutăm aici despre valoarea lui Vlahuţă pentru literatura română, întrucît criteriile de apreciere nu mai pot fi aceleaşi după aproape un secol de la moartea scriitorului. La 19 noiembrie 1919, data la care istoria a intrat în această căsuţă de unde avea s-o gonească lăcomia unor analfabeţi, contemporanii au simţit că suferă o grea pierdere. N. Iorga nota atunci într-unul din caietele *Memoriilor* sale: „Vlahuţă s-a stins. Îl aflu foarte schimbat, în odăiţa goală a casei modeste din strada Visarion, unde, venit din Cîmpina cu totul sfărîmat, şi-a petrecut ultimele zile". Şi, după două zile, despre înmormîntare: „Carul, plin de flori, e întovărăşit de o imensă mulţime". Istoricul literar ştie că, fiindcă Vlahuţă a locuit acolo, şi alte personalităţi din mişcarea intelectuală a epocii au călcat pragul acelei case. De pildă, ardelenii Goga, Vaida-Voevod şi Blaga. Cel din urmă, sosind la Bucureşti pentru prima oară, a venit în strada Visarion, unde s-a întîlnit cu Nichifor Crainic şi Tudor Vianu, împrejurare pe care o povesteşte în *Hronicul şi cîntecul vîrstelor*.

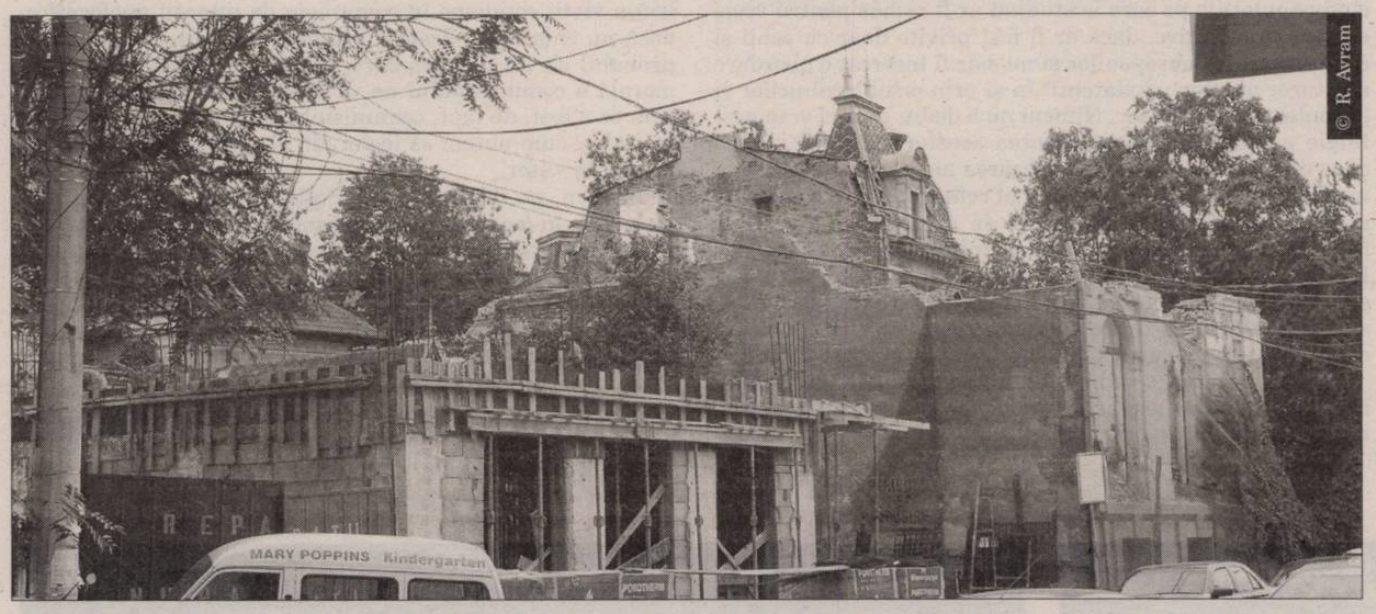

Am spus şi altădată că sînt necesare plăcuţele care fixează importanţa unei clădiri în memoria colectivă. Nu pentru turiştii străini, care n-au de unde să ştie cine a fost Vlahuţă, ci pentru bucureştenii care au trecut prin şcoală. Altfel, nici primarul de la sectorul 1 nu poate cunoaşte toate aceste amănunte. Dar pentru locuitorii cartierului era altceva, să ştie prin faţa cărei case trec. Cu atît mai gravă este fapta celor care îşi urmăresc doar interese personale cu cît placa era la locul ei, de ani de zile, arătînd că un serviciu cultural al statului şi-a dat aprobarea, deci înlăturarea ei ar fi trebuit pedepsită imediat.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

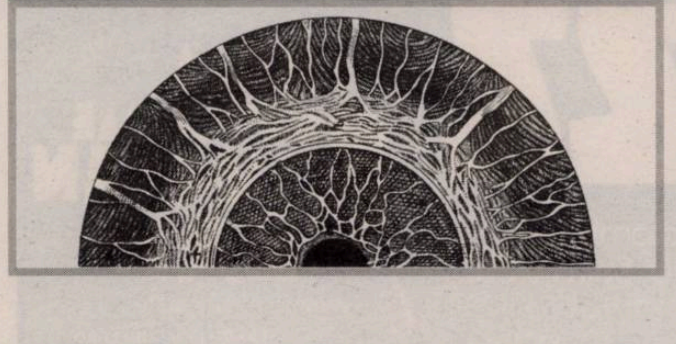

Colecţionarul

Ziaristă la RAI, Lorenza Foschini a fost şi corespondentă la Vatican, însoţindu-l pe Papa Ioan Paul al II-lea în călătoriile sale prin lume. A publicat o cărţulie, de nici o sută de pagini, care a însemnat – nu numai pentru mine – o mare surpriză: *Mantoul lui Proust* (Editura Portaparole, 2008). Folosesc cuvîntul „mantou" în lipsa altuia mai bun: obiectul de îmbrăcăminte de care Proust nu se despărţea practic niciodată era un hibrid, ceva între palton, pardesiu şi haină de blană. Voi reveni. Pasionanta povestire a Lorenzei Foschini merge, pe de o parte, pe urmele lui Proust, dar, pe de alta, mai ales pe urmele unui personaj extraordinar, producător de parfumuri, dandy, homosexual şi împătimit colecţionar, pe nume Jacques Guérin (1902-2000). Toate personajele cărţii sînt reale, dar povestea lor e atît de extraordinară încît totul pare a fi rodul imaginaţiei. Aşadar, într-o zi, Lorenza Foschini l-a intervievat pe Piero Tosi, costumierul lui Visconti şi, firesc, a venit vorba despre proiectul eşuat de a adapta pentru cinema romanul proustian. Tosi şi-a amintit cum a cunoscut pe cineva, nu altul decît Guérin, care făcuse o pasiune fanatică pentru Proust. Fusese operat de apendicită de către Robert Proust, fratele scriitorului. A avut apoi ocazia să-l viziteze pe medic acasă şi să vadă caietele manuscrise ale *Căutării timpului pierdut*. Şi-a pus în gînd atunci să strîngă tot ce va putea găsi în legătură cu viaţa şi opera lui Proust.

Acest Jacques Guérin a avut el însuşi o biografie neobişnuită. Era fiul unei femei frumoase, voluntare, bravînd convenţiile sociale. Conducea o fabrică de parfumuri pe care apoi o va prelua Jacques. Rafinat, amator de literatură, acesta devine un bibliofil tenace şi competent. A fost prieten cu Jean Genet şi Violette Leduc, nume „blestemate" ale literelor franceze (el homosexual, ea lesbiană). Avea, ca şi Proust, un frate, cu care n-a întreţinut relaţii prea strînse. În 1935, Guérin intră din întîmplare într-o librărie din Faubourg Saint-Honoré. Librarul îi spune că tocmai a achiziţionat nişte ciorne şi scrisori ale lui Proust. De aici începe aventura.

Cum notam mai înainte, Guérin îi făcuse o vizită acasă doctorului Robert Proust. Vede acolo carnetele manuscrise. Îl întreabă pe doctor dacă posedă exemplarul original din *Du côté de chez Swann*, tipărită pe banii autorului la Grasset. Doctorul infirmă. Întîlnirea cu librarul din Faubourg Saint-Honoré are loc cîteva săptămîni după moartea lui Robert Proust. Librarul îl pune în legătură pe Guérin cu cel care intermediase achiziţionarea manuscriselor, un anume Werner. Surpriză. Werner îl anunţă că văduva lui Robert Proust doreşte să se debaraseze urgent de ce a mai rămas din mobilele lui Marcel: apartamentul trebuia eliberat chiar în aceeaşi zi. Guérin se grăbeşte, bineînţeles, să le cumpere.

Intră în scenă alt personaj uimitor, Marthe Dubois-Amiot, soţia lui Robert Proust. Dacă vorbim despre văduve abuzive, atunci pe ea am putea-o numi cumnata abuzivă. Uscată, rece, distantă, rigidă, Marthe dă impresia că nu realizează cîtuşi de puţin ce a însemnat pentru literatură cumnatul ei. Marthe arde bună parte din hîrtiile rămase de la Proust. Rupe paginile cu dedicaţii din cărţile primite de scriitor, iar Guérin mai găseşte în apartamentul abandonat doar două, cu dedicaţiile lui Robert de Montesquiou. Pentru ea, Marcel a fost o „fiinţă bizară", care a scris „numai minciuni" şi care a compromis numele familiei. Ranchiunile Marthei au, cu certitudine, rădăcini mai adînci. Căsătoria ei cu Robert fusese pusă la cale de Adrien Proust, tatăl mediculuI, amantul mamei Marthei. Robert, la rîndul lui, o înşelase în dreapta şi în stînga. Răzbunîndu-se pe Marcel, Marthe încerca să-şi recîştige respectabilitatea.

Documentele recuperate de Jacques Guérin sînt preţioase. Scrisori de la Cocteau, Gide, Anna de Noailles, fotografii, notiţe, bileţele. Plus ediţia originală din *Du côté de chez Swann* (Robert Proust îl minţise; mai mult, volumul îi era dedicat). În depozitul lui Werner, intermediarul de care pomeneam, Guérin găseşte trusa de toaletă în abanos, două candelabre de lemn aurit, o cutie cu Legiunea de Onoare de care romancierul era atît de mîndru, bastonul îmbrăcat în piele de porc şi patul, celebrul pat de aramă, în care Proust a dormit de la vîrsta de 16 ani şi în care a murit, şi despre care Walter Benjamin a scris că este pentru a doua oară în istorie cînd s-a ridicat „un eşafodaj asemănător aceluia pe care Michelangelo, cu capul răsturnat pe spate, a pictat Creaţia pe plafonul Sixtinei: patul pe care Proust, bolnav, acoperea cu scrisul lui nenumăratele foi pe care le-a consacrat creării microcosmosului său".

Dar Guérin, cu un fler ce nu dă greş, simte că mai lipseşte ceva. Strîns cu uşa, Werner mărturiseşte: soţia lui Robert Proust îi dăruise, în schimbul unor favoruri... erotice, mantoul lui Proust, ca să-i ţină de cald cînd merge la pescuit. Uscata Marthe nu era chiar insensibilă la farmecele masculine. Mantoul e într-o stare jalnică. Proust îl purta de la 20 de ani. Devenise şi el o legendă. Acum e descusut, stofa e putredă pe alocuri, blana de lutru s-a decolorat. Jacques ia în braţe obiectul cu religiozitate, face cîteva mici retuşuri absolut necesare şi îl pune cu grijă într-o cutie de teck, lemnul care va fi folosit, mai tîrziu, la construcţia noii Biblioteci Naţionale din Paris.

Către sfîrşitul lungii sale existenţe, Jacques Guérin a vîndut la licitaţie colecţiile sale excepţionale. Dar mobilierul lui Proust se găseşte la Muzeul Carnavalet din Paris, dăruite de Guérin. Camera lui Proust este alături de camera, şi ea reconstituită, a Annei de Noailles. Din cuvertura de pe patul de aramă lipseşte o bucată de stofă: Guérin o decupase, o înrămase şi o aşezase, ca o relicvă, pe un perete al apartamentului său. Mantoul lui Proust e păstrat, într-o cutie de carton, în rezervele muzeului.

Povestirea (adevărată) scrisă de Lorenza Foschini este o bijuterie. Iar pentru proustofili, un regal.

P.S. În iunie 2007 bucata de stofă înrămată de Guérin a fost adjutecată, la o licitaţie la Sotheby's, cu 21.600 de euro.

Texte şi opinii de: ● *Ioana BOT (prof. univ., Facultatea de Litere, Universitatea „Babeş-Bolyai", Cluj)* ● *Monica COLUMBAN (profesoară, Colegiul Naţional „Emil Racoviţă", Cluj)* ● *Sanda CORDOŞ (critic literar)* ● *Jacqueline DERRER-HUNKELER (profesoară de limba franceză la Şcoala Cantonală din Baden – Argovia)* ● *Dan C. MIHĂILESCU (critic literar)* ● *Adriana MURARU (realizatoare TVR)* ● *Irinel POPESCU (şeful Centrului de Chirurgie Generală şi Transplant Hepatic, Institutul Clinic Fundeni)* ● *Adriana SĂFTOIU (expert în relaţii publice)* ● *Vera ŞANDOR (psihanalistă, preşedinta Fundaţiei „Generaţia")* ● *Lucia T. (www.terorista.ro)* ● *Constantin VICĂ (eseist)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Simona SORA*

De ce citeşte Cititorul?

Cele două principale discursuri publice despre literatură, la noi, sînt deopotrivă catastrofice. După unul, nimeni nu mai citeşte, nici măcar profesorii de literatură sau studenţii de la Litere. După celălalt, trăim într-un sistem cultural generalist, dominat de literatură şi de fatalele ei aporii. După ambele, traversăm o epocă de crasă incultură, de decadenţă voioasă, inconştientă şi relativizantă. Şi primul, şi cel de-al doilea discurs – fiecare cu bibliografia, ethosul şi îndreptăţirea lui – trec cu vederea armada *cititorilor, invincibila armadă de cititori mulţi şi mărunţi care-şi găsesc – numai ei ştiu cum – timp de citit, de cumpărat cărţi sau de stat în bibliotecă. Căci, dacă rămîne mereu ceva uimitor, neaşteptat şi imprevizibil în cititul cărţilor, acest lucru ţine mai degrabă de întîlnirea unui anumit cititor cu o anumită carte, în afara agendelor, programelor, „comunităţilor de gust" şi interese.*

În fond însă, de ce citesc aceşti oameni? E destul de clar de ce citeşte – mult, direcţionat, obsesiv – un scriitor. Nu trebuie să te opinteşti prea tare ca să-ţi dai seama de ce citeşte – sistematic, axiologic, canonic, interpretînd – un critic de profesie sau un teoretician literar. Dar de ce citeşte Cititorul? – iată o tautologie la care s-a răspuns deja în vreo mie de feluri şi care rămîne, în continuare, mai misterioasă decît cea simetrică: De ce scrie Scriitorul? Poate că citim ca să ne instruim, să ne facem o cultură solidă sau pur şi simplu de plăcere, cum credea un moralist francez; poate că citim ca să trăim nenumărate vieţi imposibile altfel sau ca să întîlnim oameni mai interesanţi decît am cunoaşte vreodată, cum spunea un filozof spaniol; sau poate citim doar ca să schimbăm cunoaşterea în emoţie, cum scria un scriitor englez. Poate că ne punem copiii să citească literatură de mici ca să înveţe, cu riscuri minime, ce e bine şi ce nu, ca să-i formăm umanicească, *să-i obişnuim cu frumosul şi cu „monumentul literaturii" în care „toate ştiinţele sînt prezente", cum zicea Barthes într-o lecţie de literatură. Sau poate că am ajuns să citim şi să recitim pentru că – dincolo de funcţiile literaturii şi de scopul ei în sine – cititul a devenit o dependenţă definitiv instalată, o a doua piele, un cod – mereu modificat – de intrare în alte lumi.*

*Şi totuşi, dacă e să-i credem pe marii vicioşi ai literaturii, cei nevoiţi, în final, să se „lase" de literatură (într-un fel Don Quijote, Madame Bovary, Pierre Menard, în alt fel Rimbaud, Kafka, Virginia Woolf sau Paul Celan), suprema fascinaţie a literaturii vine din continua, multicolora, multisonora semnalare a nimicului. Literatura nu e nici mai mult, nici mai puţin decît imaginarea, fantazarea, punerea în scenă a acestui nimic spre care ne îndreptăm, mai lent sau mai alert, cu toţii. Iar literatura vie, cea care se citeşte – nu cea instituţionalizată, a criticii şi teoriei „ştiinţifice" – ne pregăteşte mai bine chiar decît filozofia, pentru „finalul poveştii". E drept, unii preferă – din prea multele variante – melodrama, novela, apa de roze. Alţii – teza, butaforia sau ideologia. Unii citesc pe sărite, iar alţii uită ce-au citit; de cum închid cartea. Unii înghit cartea, iar alţii o înlocuiesc după zece pagini. Cu toţii însă îşi pot imagina, la o adică, o fastuoasă Judecată de Apoi a cititorilor la care toate aceste (şi multe alte) păcate li se vor şterge numai pentru că – vorba Virginiei Woolf – „le-a fost drag să citească". (**S. S.**)*

Dan C. MIHĂILESCU

Ca să fii bun şi să te simţi bine în propria-ţi piele

Trag nădejde că printre cititorii *Dilemei* de faţă nu se află prea mulţi dintre tinerii (ne)cititori cu care m-am întîlnit în ultimii ani pritocind tema lecturii, la liceele „Lahovary" din Rm. Vîlcea şi „Bacovia" din Bacău, la facultăţile de filologie şi istorie ale Universităţii bucureştene, la „Cărtureşti" (cu liceenii programului „Mind the Book" păstorit de Daniel Hanu), sau, cel mai recent, în vara aceasta, cu cei o sută de studenţi veniţi la mănăstirea Sîmbăta de Sus... Fatalmente o să repet şi aici cîte ceva din toate cele spuse cu un prilej sau altul. Iertare.

Să tot fie vreo cinci ani de cînd m-am trezit invitat în direct, cu dimineaţa-n cap, la emisiunea lui Dobrovolschi şi Wilmark de la Radio Pro FM în ideea că – rezum barbar – „ce nevoie avem de cărţi?", cînd ghiduşul columbian m-a harponat scurt şi implacabil mărturisind că el nu citeşte nimic şi nici nu simte nevoia, de vreme ce se simte foarte bine în pielea lui şi-n realitatea valaho-înconjurătoare. Nu ştiu dacă era chiar adevărat sau era o simplă provocare de lucru, dar atunci, reacţionînd pe loc, mi-am forjat şi eu teoria cu care am şocat, cel puţin în primă instanţă, multă lume.

Foarte bine, i-am zis, nici nu aveţi de ce să vă apropiaţi de-o carte, odată ce vă locuiţi confortabil fiinţa şi trăiţi intens, cu sfîntă fervoare, tot ce vi se întîmplă, fără nici un risc de depresie, delabrare sufletească, tremur nevrotic, suicid. În plus, a doua condiţie a neatingerii de carte e să nu faci rău celor din preajmă (dacă nu neapărat să faci cît mai mult bine). Dacă adolescentul acneic, învolburat, rebel fără cauză, anxios, nesigur, amalgam de furii, lacrimi de neputinţă şi patos autoafirmativ, poate ajunge fără lectură la împlinire şi siguranţă de sine, la profesionalism şi succes în carieră – totul e perfect. Atîta vreme cît – să zicem – sportul, jocurile, drumeţiile, computerul, sexul, alcoolul sau drogurile îţi aduc plăcerea supremă şi liniştea interioară, transformîndu-ţi impulsurile demonice în bună conduită morală şi armonie comunitară, de bună seamă că lectura nu mai are de ce să-ţi figureze în blazonul ADN-ului.

Numai că, după cum prea bine ştim (din păcate), numai cu foarte, extrem de puţini se întîmplă aşa. Majoritatea teenagerilor se simt nedoriţi în lume, neînţeleşi în familie, inutili social, frustraţi, complexaţi, marginalizaţi, de unde explozia sau implozia, ura sau resemnarea, insurgenţa, panica, sentimentul acut al urgenţei compensatorii. Şi atunci, vezi bine că scufundarea în cărţi, baia de cultură, reflecţia terapeutică, hărţuirea ideilor, luatul de piept şi de coarne cu gînditorii altor veacuri sînt menite să-ţi toarne miez fraged în coaja uscată, să-ţi destindă muşchii, să-ţi coboare adrenalina, dîndu-ţi rotunjime şi căptuşeală într-o lume de unghiuri ascuţite şi urîciuni înţepătoare.

Foarte mulţi dintre cei cărora le-am vorbit – ca şi mulţi părinţi cu care corespondez – mi-au cerut şi-mi cer liste cu lecturi formative. După ce le-am solicitat cîteva date despre bietul împricinat (orice croitor trebuie să ştie nu doar măsurile şi firea muşteriului, dar şi rostul croielii – spielhosen, frac sau costum de călărie – disponibilitatea financiară ş.a.m.d.) şi am înşirat tot soiul de variante, mi-am dat seama ce teribil de binevenită ar fi o carte (eventual în seria antologiilor Humanitas, coordonată de Marius Chivu, Radu Paraschivescu, poate chiar Simona Sora) care să cuprindă cele zece sau douăzeci de titluri care au închegat personalitatea unor – cît să zic? cincizeci? o sută? – de nume din prim-planul vieţii noastre de azi, din artă, învăţămînt şi administraţie, din lumea afacerilor, a literaturii, medicinii, arhitecturii, mass-media etc. Sînt convins c-ar fi o apariţie cît se poate de eficientă mental, social, educaţional, financiar.

Întîlnirile de acest gen au între altele darul de-a dilua scepticismul ambelor părţi. Cititorii află că nu sînt singuri, pierduţi şi ridicoli, iar scriitorul vede că nu-i nici pe departe aşa de văduvit, inutil sau disprețuit cum i se părea. Cîtă vreme oftam solitar citind între patru pereţi, eram convins că optimismul lui Nicolae Manolescu se datora exclusiv naturii sale, nu şi experienţei. Manolescu este cel mai tare susţinător al ideii că niciodată nu s-a citit mai mult sau mai puţin ca astăzi, că tirajele interbelice erau tot de-o sută de exemplare la poezie şi cîteva mii la proză, că dintotdeauna frivolitatea romanţurilor a dominat cererea, dar că nici filozofia, religia, ştiinţele nu duceau lipsă de adoratori şi că, una peste alta, în lumea de azi informaţia – şi chiar cultura în sensul cel mai larg – nu se mai culege exclusiv din bibliotecă, din carte, ci din imagine şi sunet, adică dintr-o puzderie de ansambluri multimedia.

Revenind la tinerimea noastră *aparent* lecturofobă, e neapărat de disociat în cuprinsul întrebării dvs., care nu este pur şi simplu „de ce citim", ci de ce (mai) citim *literatură!* Pentru mine a fost o surpriză să văd că printre primele zece, douăzeci de titluri care mi-au ţîşnit din condei cînd a fost vorba de lecturile (mele) formatoare nu se aflau decît cîteva romane, Dostoievski, Tolstoi, Stendhal, Yourcenar, Jünger. În rest, marii moralişti de la Marc Aureliu, Seneca, Epictet, la Pascal, Montaigne, Chamfort şi Cioran, multă reflecţie religioasă în suita *Filocaliei* şi *Patericului*, alături de ceva poezie, dar cu accentul pe reflexiv, nu pe eufonie, de la sufism şi orfism la Hölderlin, Rilke, Eminescu. Nu spun că aşa e normal, ci doar că eu am fost educat în ideea că rostul literarului e *plăcerea*, în vreme ce educaţia vine dinspre filozofie, etică, mistică, istoria ideilor, adică dinspre încărcătura *etică* a esteticului.

De citit – repet – citim ca să ne cuibărim cît mai dulce-ocrotitor în noi înşine, ca să ne împăcăm cu contradicţiile din zestrea genetică (nodurile deraiante ce întretaie ameţitor linia maternă cu cea paternă), să ne cunoaştem limitele, resursele, aşteptările, oferta, preţul, riscurile, şi să ne putem înşuruba cît mai lin şi eficace în filetul social, care-i foarte dispus să ne scurtcircuiteze. Am avut satisfacţia, puţintel sadică, recunosc, să văd destui tineri integral, aproape fanatic dedicaţi universului tehnico-ştiinţific şi, deci, refractari literaturii, cum încep să ezite cînd vorbeam despre valoarea cărţii în cariera profesională, în succesul social şi financiar.

Începînd cu simpla necesitate a lecturilor la zi în uzualele conversaţii cu superiorii, colegii sau subordonaţii, continuînd cu specificul socializării şi inconturnabilele standarde ale loisir-ului (spectacole, filme, evenimente culturale) care fac, de pildă, dintr-o (excelentă) revistă ca *Time Out* o condiţie elitar-eliminatorie în tot ce va să zică microclimatul performanţei, şi terminînd cu exemplul unei J. K. Rawling în lumea afacerilor – e limpede că lectura nu e nicidecum un apanaj al parazitismului şi hedonismului jemanfişist, o dulce inutilitate, falsa cauţiune a oamenilor de prisos. Dimpotrivă.

Ei, de acuma putem discuta.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 2 octombrie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Sanda CORDOŞ

Un loc în care viaţa este mai densă

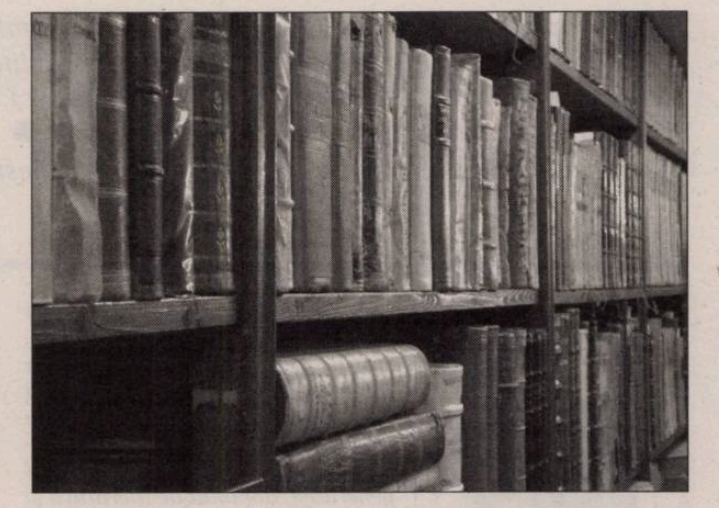

„– Dar la ce foloseşte literatura? gîndea el cu voce tare [...] Literatura e făcută să ne distreze cînd avem o stare proastă.

– Literatura ne învaţă să trăim, trîmbiţă Diomka, şi tot el roşi pentru cît de caraghios sunaseră cuvintele lui.

Vadim îşi dădu capul pe spate:

– Ei, asta-i acum, ţi-ai găsit învăţător! Las'că ne descurcăm noi în viaţă şi fără ea. Doar n-or fi scriitorii mai deştepţi decît noi, tehnocraţii?“

Deşi, desigur, ar fi greu de susţinut că scriitorii ar fi mai deştepţi decît tehnocraţii, totuşi, în această dispută purtată în paginile unui splendid şi sfîşietor roman, *Pavilionul canceroşilor* de Al. Soljeniţîn, eu sînt de partea lui Diomka şi cred, împreună cu el, că literatura ne poate învăţa sau, mai propriu spus (pentru că marile cărţi nu sînt didactice), ne poate ajuta să trăim pe noi toţi, copii, părinţi, bunici, tehnocraţi şi oameni de rînd. Am descoperit în ultimii ani, nu fără un surîs, că influenţi teoreticieni ai literaturii ajung şi ei la această idee. În *Literatura în pericol* (Paris, 2007), Tzvetan Todorov recunoaşte penitent (ca unul care a profesat timp de decenii o altă credinţă) că: „Dacă mă întreb astăzi de ce iubesc literatura, răspunsul care îmi vine spontan în minte este: pentru că mă ajută să trăiesc. [...] Departe de a fi un simplu agrement, o distracţie rezervată persoanelor educate, ea permite oricui să răspundă mai bine vocaţiei sale de fiinţă umană“. Fireşte, o asemenea afirmaţie e foarte încăpătoare şi în ea intră o mulţime de lucruri. Literatura este şi un divertisment, te ajută să petreci ore agreabile, după cum ea îndeplineşte acele roluri banale care încep din primele momente ale lecturii şi care, nebăgate în seamă, rămîn active de-a lungul întregii vieţi de cititor: îmbogăţirea limbajului (a vocabularului, cum se spune în şcoală) şi a comunicării. Adesea, un cititor vorbeşte mai bine şi reuşeşte să audă mai bine (cu mult mai multă fineţe) glasurile lumii reale. Fiind produs al imaginaţiei umane, literatura te ajută să-ţi cultivi originalitatea, creativitatea şi inventivitatea care în ultima vreme au încetat să mai fie calităţile unui grup restrîns şi excentric, grupul artiştilor, şi sînt cerute în fişa mai tuturor locurilor de muncă.

Dar cărţile (şi mă gîndesc mereu la literatură) au puteri şi mai mari. Ele nu se opun vieţii cum spune o prejudecată încă în uz, ci – dimpotrivă – în ele, cu fericita expresie a lui Radu Petrescu, „viaţa este mai densă“. De aici pleacă energia lor specială, la îndemîna tuturor, ca muşeţelul şi ca păpădia.

Dacă prin mijlocirea literaturii, aşa cum explică Don Quijote, „ne putem vîrî mîinile pînă la coate, frate Sancho Panza, în ceea ce se cheamă aventuri“, tot ea este capabilă să atingă periculoasa adîncime a interiorităţii. Cititul devine cea mai bună cale spre tine însuţi, spre stări, sentimente şi emoţii prin hăţişul cărora e uneori atît de greu să străbaţi. Dacă personajul lui Soljeniţîn avea dreptate şi scriitorii nu sînt mai inteligenţi decît tehnocraţii, ei sînt mai fragili şi înzestraţi cu o acuitate care îi ajută să vadă şi să scrie acele nuanţe şi convulsii ale mişcării sufleteşti pe care le trăiesc şi ceilalţi. Dintotdeauna, literatura a lucrat cu atît de greu audibila şi inteligibila voce interioară, cu *inteligenţa emoţională* pe care psihologii ultimelor decenii o descoperă şi o plasează într-o poziţie centrală a personalităţii. Interesant de observat îmi pare faptul că etapele şi exerciţiile pe care psihologul le recomandă (şi uneori le supraveghează în propriul cabinet) pentru dezvoltarea inteligenţei emoţionale sînt, cel puţin pentru cîteva etape (percepţia şi exprimarea emoţiilor, facilitarea emoţională a gîndirii, înţelegerea şi analizarea emoţiilor), comune cu exerciţiile curente şi aşazicînd naturale care apar în lectura celor mai multe opere literare. Aş îndrăzni să spun că lectura are ceva în comun cu şedinţele de psihanaliză ori cu training-ul pe care companiile preocupate de echilibrul interior al angajaţilor îl susţin.

Tocmai pentru că are aceste puteri, pentru că este arta cea mai ieftină şi mai accesibilă, nu cred nici în dispariţia literaturii şi nici în cea a cititorilor. După cum consider că literatura nu este în opoziţie cu computerul, ci e mai curînd stră-străbunica lui. La fel ca în reţeaua electronică, şi în literatură se pleacă de la o interfaţă convenţională care ea însăşi rămîne mută şi opacă pînă în momentul în care o comandă dată de o minte curioasă (sau, dimpotrivă, plictisită) nu o pune în mişcare. Odată trezită la viaţă de ochiul cititorului, de răsfoitul leneş ori febril al paginii sau – de ce nu? – de clik-ul unui mouse, realitatea virtuală a operei se concretizează, deschide ferestre peste ferestre, activează programe şi subprograme şi face să ruleze pe ecranul interior (acesta – este adevărat – mai puţin spectaculos, deşi nu mai puţin animat decît ecranul monitorului) fascinante *lumi posibile*. Orice carte literară este un mic computer aşezat în raft, care se pune în mişcare nu prin comenzi tastate pe claviatură, ci prin acel Enter încastrat în şi declanşat de ochiul meu. Dacă avem în vedere o singură carte, s-ar putea spune că numărul programelor este limitat (deşi ele sînt, în fond, inepuizabile), dar dacă ne raportăm la literatura ca întreg, atunci se poate spune că *aceasta constituie o realitate virtuală care conţine o infinitate de lumi posibile*. Este un lucru pe care îl exprimă Bastian, eroul lui Michael Ende din *Poveste fără sfîrşit*, atunci cînd i se cere să ducă toate basmele începute pînă la capăt: „Sînt nenumărate poveşti, strigă Bastian, şi din fiecare răsar mereu altele noi“. Tot Bastian descoperă nu doar că poveştile şi lumile care se deschid odată cu ele sînt nenumărate, dar şi că „orice poveste adevărată este o poveste fără sfîrşit“. Aceasta înseamnă că una şi aceeaşi poveste îşi deschide lumea pentru fiecare din cititorii săi (utilizatorii, dacă preferaţi), reîncepe (mereu proaspătă) pentru fiecare în parte. La fel ca un joc pe computer, şi textul literar are niveluri diferite care se dezvăluie treptat pentru cei destoinici sau rămîn pentru multă vreme inaccesibile pentru cei grăbiţi, speriaţi sau lipsiţi de perseverenţă. Trecerea de la un nivel la altul aduce imagini mai complexe, un spor de putere şi un plus de semnificaţii. La ce folosesc toate aceste cîştiguri în fond virtuale şi simbolice? Au acelaşi folos ca inimile suplimentare, claponii sau tăvile cu cartofi prăjiţi dobîndite în cursele şi bătăliile din realitatea virtuală electronică, ca diplomele pe care le cîştigă tehnocraţii, ca stima, respectul, tandreţea şi iubirea, care ele, toate, nu ajută la nimic, dar îţi sporesc viaţa, îi dau intensitate şi adîncime. Adică, oricît de caraghios ar suna cuvintele acestea, cititul te ajută să trăieşti.

Ioana BOT

Un pseudo-mit periculos: moartea lecturii

Aşa cum citim *în toate cărţile bune*, miturile nu sînt periculoase, de aceea cred că, în ciuda aparenţelor sale antropologic analizabile, acesta e un pseudo-mit, atît de bine mascat încît trece drept un adevăr imuabil al zilelor noastre, adică – drept un mit al societăţii *post-whatever:* postmoderne, postcomuniste, postlectoriale. E clamat adesea de Casandrele de serviciu, care dovedesc astfel că ele însele *nu* citesc, altfel ar fi aflat, poate, opiniile profesioniştilor în istoria lecturii. De pildă, că aceasta e un fenomen cultural, deci – se modifică în timp nu numai datorită evoluţiei mentalităţilor, ci şi a suporturilor textelor „de citit“. Cum trecerea actuală de la pagina scrisă la ecranul multimedia este, fără îndoială, cea mai importantă revoluţie a suportului de la medievala trecere de la rulou, tăbliţă, papirus etc., la pagina dreptunghiulară de 38-42 de rînduri, mie mi se pare foarte firesc ca obişnuinţele actului lecturii să se schimbe şi ele, radical. Studii serioase ne spun cum anume cititorul devine un subiect cunoscător şi participativ, *multitasking*, capabil să interpreteze simultan imagine, text, muzici, culori şi ritmuri de succesiune pe ecran. Ceea ce face el nu se mai poate numi lectură, dar acestei noi „forme de cunoaştere“ nu i se pot nega funcţiile esenţiale ale oricărei experienţe artistice. Bocetul pe mormîntul vechii forme a lecturii nu-şi are locul, aici; îmi place să cred – ca profesor de literatură – că îmi pregătesc studenţii de acum pentru experienţe estetice viitoare, peste decenii, într-un format pe care noi, astăzi, nici nu-l bănuim, măcar, dar pe care ei le vor putea asuma *inclusiv pentru că au învăţat, tineri, experienţa estetică a lecturii*. Orice formă de artă te poate educa pentru o nouă formă de artă, şi atît.

Da, desigur, se va citi mai puţin şi altfel decît acum douăzeci de ani, cînd deja se citea mai puţin şi în alt fel decît acum un secol (socotind care era populaţia cu acces la carte). Nu cred însă că va fi un gest cu totul desuet, după cum nu cred că preţuirea artei antice – vorba clasicului – este azi desuetă în raport cu arta plastică postmodernă. De aceea spun: Casandrele şi bocitoarele îşi dau pe faţă arama inculturii proprii, înainte de orice, pentru că altminteri ar fi constatat, dacă nu pe proprie piele, atunci măcar cu propriul creier-de-cititor-informat, că diversitatea istorică a formelor experienţei estetice nu presupune uciderea uneia dintre ele pentru a fi înlocuită iremediabil de alta.

Nu aş vrea să par, totuşi, de tot naivă: *sigur* că se citeşte mai puţin, „în genere“, nu numai din cauza schimbării mediilor şi suporturilor concrete ale literaturii, ci şi din cauza scăderii nivelului culturii generale. Repede spus, azi nu mai e ruşine să fii incult, nici un sistem nu mai validează vreo „rezistenţă prin cultură“, după cum cultura generală începe să dispară încet, dar sigur, dintre criteriile succesului social. Cred că se poate vorbi despre moartea acestei valori a lecturii (şi a culturii): altădată, cine avea carte avea parte, acum – nu. Dacă la vîrfurile succesului economic sau politic vom descoperi, totuşi, persoane cu carte multă şi cu o cultură generală foarte vastă, acelea sînt – vă reamintesc – adevăratele elite. Spoiala elitistă a îmbogăţiţilor peste noapte, care dictează legea cotidiană la noi şi nu numai, nu se face din cărţi, ci din vorbe pe sticlă. Lumea noastră de simulacre confundă tot mai des celebritatea cu autoritatea, ceea ce face ca inculţi celebri să se bucure de o autoritate pe care nimic din performanţele lor intelectuale nu o justifică. Citeam mai mult înainte (ştiţi dumneavoastră cînd...)? Cunosc prea bine refrenul nostalgic cu „altădată, la noi, pînă şi vînzătorul de la aprozar citea *Istoria religiilor* a lui Eliade!“ şi i-aş adăuga cîteva corecţii rapide. Mai întîi, că nu citea neapărat Eliade, ci îl cumpăra pe sub tejghea de la librărie şi eventual îl folosea în trocurile suprarealiste ale vremilor subt care ne aflam cu toţii. Sau – îl punea în raft, la vedere, deasupra televizorului, aşa cum azi atîţia îşi pun cotoare de cărţi lipite unele de altele, pentru fotografiile oficiale. Apoi, nu orice lectură luminează minţile; uneori, cititorul incult sau rău intenţionat nu găseşte în cărţi decît ceea ce ştie dinainte şi vede peste tot: propriile obsesii, ca în petele de cerneală ale testului Rohrschach. Nici o carte din lume nu scoate din noi decît ceea ce era de scos. Şi totuşi, pentru a face dreptate şi nostalgicilor mioritic corecţi: citeam mai mult înainte? Sigur că da! Pentru că nu aveam altceva mai interesant de făcut, pentru că era viciul cel mai ieftin şi forma de defulare faţă de opresiunea discursului unic cea mai simplă, pentru că evadam în lumile posibile ale cărţilor, dar şi pentru că literatura spunea – vorba lui Mircea Dinescu – „pe dedesubt“ ceea ce nu se putea spune de-a dreptul. Mă îndoiesc însă că pe atunci se citea şi „mai bine“. Cei care căutau în cărţi efectul de defulare citeau, probabil, acelaşi sens pretutindeni: Shakespeare era un subversiv periculos, Eminescu – un antisemit de serviciu, iar Soljeniţîn se citea fiindcă era interzis, pur şi simplu. Cei care căutau să evadeze din real puteau deveni devoratori de ficţiune (cititorii bulimici, colecţionarii de serii tematice), în care citeau mereu povestea propriei evadări, purificîndu-se. Cei care citeau fără să înţeleagă ce citesc, fără acces la idee, mimau priceperea, uneori – cu aceeaşi dexteritate cu care o fac astăzi, alţii, la rîndul lor. Ceea ce vreau să spun este că frecvenţa ridicată a lecturii ca practică nu exclude, de fapt, posibilitatea ca această practică să fie greşită sau sterilă.

În sfîrşit, aş vrea să subliniez că *lectura se învaţă*, „ca practică“: în familie, la şcoală, în societate. Copilul trebuie învăţat să ia cartea în mînă, să urmărească succesiunea rîndurilor cu ochii, să citească fără glas, să întoarcă o pagină după alta, să aştepte plăcerea să se ivească în spiritul lui, să aibă şir în lectură... Nu există un cromozom al lecturii, după cum nu există unul al bunului simţ. Iar lipsa educaţiei lecturii – de care, de fapt, ar trebui să ne plîngem – nu e decît o variantă a lipsei de educaţie pur şi simplu, de a cărei propagare ar trebui să ne înfiorăm. Aş vrea să pot îndulci tonul concluziilor mele cu vreo anecdotă întemeiată pe experienţa mea de profesor de literatură, dar toate cele „alegorizabile“ mă îngrozesc, de fapt, pe mine însămi. Recent, de pildă, am întîlnit între studenţii mei de la Litere unul care citise exclusiv prima pagină a cîtorva dintre textele bibliografiei. Era tot ce citise pentru examenul de literatură, şi dialogul nostru căpăta repede accente de teatru absurd. Nu ştia că trebuie să întoarcă pagina, am reuşit să înţeleg, nu ştia că textul continuă pe verso şi că, în general, textul continuă. Fusese admis la facultate pe baza mediei (mari) de la bacalaureat, fireşte. Lectura nu moare, fiţi pe pace, în schimb avem probleme mari, de cu totul altă natură...

3 întrebări despre lectură

Am adresat trei întrebări mai multor persoane din afara lumii literare, unde motivaţiile lecturii sînt mai degrabă de natură... profesională, chiar dacă la început lucrurile au stat diferit. Răspunsurile au fost mai numeroase decît cele publicate aici. Printre acestea din urmă, am primit poate cel mai frumos elogiu al lecturii pe care l-am citit vreodată. Un medic binecunoscut a ales să nu răspundă public la cele trei întrebări de mai jos pentru că un răspuns veritabil i-ar fi dezvăluit intimitatea *cea mai profundă. Iată întrebările:*

*1) Ce vă face, în primul rînd, să citiţi / să nu citiţi literatură? 2) Există o carte (de literatură) care v-a schimbat în mod esenţial? 3) Ce carte v-a plictisit îngrozitor? (**S. S.**)*

Adriana Muraru, realizatoare TVR:

1. Îmi plac poveştile, cred că acesta e principalul motiv pentru care prefer literatura, memorialisticii sau cărţilor de specialitate, de orice fel ar fi. Le-am descoperit devreme, prin clasa a II-a devoram *Poveşti nemuritoare,* iar, curînd după aceea, cînd mi-au căzut în mînă Alexandre Dumas şi Karl May, am început să renunţ la jocurile din faţa blocului pentru *Cei trei muşchetari* sau *Winnetou*. Am depăşit cu greu faza cărţilor de aventuri, iar prin liceu am ajuns şi eu să citesc autori importanţi din literatura universală. Şi-am tot citit, probabil pentru că nu aveam altceva mai bun de făcut, pînă cînd am devenit dependentă. După '89, cînd, într-un tîrziu, am devenit, ca tot omul, angajat, şi timpul liber a ajuns tot mai preţios, am continuat să citesc literatură, chiar dacă tot mai puţin şi tot mai tîrziu noaptea. Îmi plac poveştile, cum spuneam, cu o singură condiţie, să fie bine scrise. Sau cu mai multe condiţii, dar aceasta e cea mai importantă.

2. Nu ştiu dacă m-a marcat esenţial vreo carte. Mi s-a întîmplat să mă culc la 6 dimineaţa pentru că nu puteam lăsa din mînă un volum sau să citesc tot mai puţin în fiecare seară, ca să amîn sfîrşitul ori să rămîn multă vreme cu ochii pe pereţi după ultima pagină. Fiecare vîrstă a avut cartea ei, care mi s-a părut, atunci, copleşitoare şi imposibil de egalat vreodată de o alta. Există totuşi o carte de al cărei impact asupra mea îmi amintesc şi acum, la 15 ani, cred, de cînd am citit-o, care m-a răvăşit total şi m-a obsedat mai multă vreme decît oricare alta: *Jurnalul fericirii* de Nicolae Steinhardt. Nu e o carte de ficţiune, e drept. Şi nu a fost nici prima carte despre închisorile comuniste pe care am citit-o.

3. Pe lista cărţilor care m-au plictisit se află titluri celebre. *Fraţii Karamazov,* de exemplu (nu ştiu dacă e o scuză faptul că aveam 16 ani cînd m-am încumetat să mă apuc de ea), sau cărţi ale unor autori favoriţi, cum ar fi *Operaţiunea Shylock* de Philip Roth.

Irinel Popescu, Institutul Clinic Fundeni:

1. Citesc atît ca să mă informez, cît şi ca să înţeleg. Într-o lume din ce în ce mai dinamică şi mai complicată, e greu să fii la curent cu toate noutăţile, dar cred că şi mai greu e să înţelegi ce se ascunde în spatele diverselor evenimente.

2. E greu de spus că vreo lectură m-a schimbat esenţial, dar pot să menţionez o carte recentă din care am avut foarte multe de învăţat. Se cheamă *The Shock Doctrine (Doctrina şoc)* e scrisă de Naomi Klein şi apărută în 2007. Are şi un subtitlu, *The Rise of Disaster Capitalism,* care nu cred că mai trebuie tradus şi care sintetizează mesajul cărţii.

3. M-a plictisit *Pianista* lui Elfriede Jelinek, pe care cred că am citit-o doar ca să văd cine şi de ce mai ia Premiul Nobel pentru literatură în ziua de azi.

Adriana Săftoiu, expert în relaţii publice:

1. Petre Ţuţea spunea că în afară de cărţi nu trăiesc decît dobitoacele şi sfinţii: unele pentru că nu au raţiune, ceilalţi pentru că o au într-o prea mare măsură ca să mai aibă nevoie de mijloace auxilare de conştiinţă. În cazul meu, cum nici nu poate fi vorba să mă includ în a doua categorie, am considerat cartea instrumentul cel mai bun de a nu mă integra în prima categorie. Am început să citesc pentru că eram mîndră, foarte mîndră, că pot să fac asta pentru bunica mea care avea doar patru clase şi care mă punea să îi citesc orice, doar să îi citesc. I-am citit chiar şi *Cei trei mușchetari.* Apoi, am continuat pentru că simţeam că aşa ştiu mai mult, că eu cunosc mulţi, foarte mulţi oameni deştepţi şi grozavi, că aşa combat singurătatea, că descopeream o lume, că aveam propria geografie reconstruind harta agăţată pe peretele camerei mele din adolescenţă, aşa încît ţările purtau nume de autori şi personaje. Cartea e *must have* pentru mine. E nevoie şi plăcere.

2. Mi-e foarte greu să aleg o carte. Au existat cărţi şi perioade. Pe la 15 ani îmi amintesc că voiam să fiu ca Jane din *Forsyte Saga* a lui John Galsworthy sau să fiu o fiinţă din *Adam şi Eva* de Liviu Rebreanu, la 18 ani Marin Preda şi Marin Sorescu, la 20 de ani, Andrei Pleşu cu *Minima moralia, Cîntarea cîntărilor,* apoi, după 1990, cînd am avut acces la autori de negăsit, pînă atunci, în librării, Emil Cioran şi Mircea Vulcănescu, ultimul an de facultate, *Ortodoxia* lui Serghei Bulgakov şi *Filocalia, Jurnalul* lui Mihail Sebastian, aş fi vrut să fiu unul dintre participanţii la *Banchetul din casa lui Agaton,* apoi *Cărţile şi noaptea* a lui Borges, poemele Sfîntului Ioan al Crucii, mereu Ortega y Gasset, Gabriel García Márquez şi Carlos Fuentes. Sînt doar cîteva dintre cărţile care m-au însoţit de-a lungul formării mele.

3. Cel mai rău m-au plictisit „Mioriţa" şi *Desculţ* al lui Zaharia Stancu. Aş spune mai degrabă că sînt incompatibilă cu anumiţi autori cum ar fi Derrida sau G. Călinescu, romancierul.

Vera Şandor, psihanalistă:

1. Să citesc: întotdeauna promisiunea unei perfecte voluptăţi. Să nu citesc: în general, o prejudecată sau o intuiţie...

2. O carte nu, anumiţi autori da: Dostoievski, Pirandello, Faulkner, Yourcenar, Goethe, Freud, care scrie foarte literar.

3. Nu-mi amintesc pentru că pe acestea le abandonez. Nu am acest tip de masochism.

Lucia T:

1. Nu ştiu exact ce mă face să citesc literatură. Nu citesc nici pentru plăcere estetică, nici pentru cultură generală, nici pentru îmbogăţire spirituală, nici pentru dezvoltare personală şi nici ca să mă pricep la literatură – adică pentru nimic din toate astea *în primul rînd*. În primul rînd citesc pentru că aşa am apucat. Am citit odată, de mult, un prim roman. De atunci am vrut mereu altele, asta-i tot. La un moment dat, am luat din greşeală din biblioteca unei prietene un volum de poezii şi l-am răsfoit puţin, convinsă că e o plictiseală totală, ca poeziile de la şcoală. Nu era deloc aşa – de atunci am vrut mereu şi alte poezii. Pe parcurs m-am schimbat de cîteva ori, ceea ce mă atrăgea la început la o carte acum mă plictiseşte, ceea ce mă plictisea acum îmi place. Şi poate că o să mă mai schimb, nu se ştie niciodată. Cititul de literatură e o activitate impură, *în primul rînd*. O faci din multe motive, unele bune şi altele greşite, unele meschine şi altele nobile, unele lăudabile şi altele ruşinoase. Cred că le-am avut, le am şi-o să le am pe toate, chiar toate motivele posibile să citesc literatură. Pentru că aşa e literatura, are toate atracţiile din lume.

Ştiu exact, în schimb, de ce n-am citit literatură cîţiva ani în şir. Pentru că nu eram în stare, mintea mea era veşnic ocupată cu altceva, cu probleme „serioase", cum ar fi ce-o să mănînc mîine şi cum o să mă descurc la serviciu şi cum să-mi plătesc datoriile. Îi înţeleg perfect pe toţi cei care spun că n-au timp să citească şi mai ales pe cei care spun că nu le stă mintea la asta. Îmi amintesc ziua în care m-am reapucat de citit. Era toamnă şi frig, m-am băgat sub plapumă cu o carte şi după un timp am simţit că anii de secetă s-au terminat şi că trăiesc din nou. A fost frumos şi încă e frumos.

2. Cred că da, m-au schimbat multe cărţi, dar mai ales m-au schimbat toate cărţile laolaltă. Nu mai ştiu unde am citit că literatura e ca un strat în creier, peste cel al reptilelor, al mamiferelor şi al oamenilor. Cei care citesc mai au o foiţă peste toate astea, o reţea în plus cu care gîndesc, cu care văd lumea, cu care trăiesc. Sigur că literatura m-a schimbat, mi-a dat al patrulea creier (mă rog, funcţionează şi el cum poate).

3. Cea mai recentă care m-a plictisit îngrozitor e *Trainspotting* de Welsh. N-am reuşit s-o termin, mă adormea mai ceva ca un somnifer. O fi greşeala mea, se poate.

Constantin VICĂ

Literatura. Connecting people!

Ameer scrie în engleză despre cărţi apărute în limba engleză şi o face *for fun*. Ionuca declară: „Scriu despre cărţile pe care le citesc, despre scriitorii care îmi plac, despre edituri şi librării, scriu despre clubul de carte şi scriu despre alţi bookaholici". Clubul de care vorbeşte se găseşte la bookaholics.jubjub.ro şi în această lună propunerile de lectură sînt: Doris Lessing – *Al cincilea copil,* Jeffrey Eugenides – *Middlesex,* Jose Saramago – *Istoria asediului Lisabonei,* Iris Murdoch – *Clopotul* şi Marguerite Yourcenar – *Memoriile lui Hadrian*. Dragoş C. lucrează în HR şi merge pe mîna lui Cehov: „Toate operele eu le împart în două categorii: cele care-mi plac şi cele care nu-mi plac. Alt criteriu nu am...". În august, exasperat de valul de comentarii anonime şi maliţioase, a vrut să-şi închidă blogul. Pe fictionaddiction.wordpress.com situaţia e mai veselă: „Îmi iau zilnic doza de ficţiune, însă realitatea nu mă lasă să scriu zilnic despre ea. Fiecare doză e altfel, cele reuşite mă ridică undeva deasupra lucrurilor, cele nereuşite mă coboară înapoi pe pămînt... Sînt un dependent, nimic mai mult, iar ăsta e un fel de registru al «călătoriilor» mele..."

Toţi aceştia sînt cititori cu bloguri, pentru care literatura e o zonă de *entertainment* elevat şi, în acelaşi timp, o provocare pentru comunicare. Ei comunică despre lecturile lor, despre ce au *înţeles,* ce le-a *plăcut* şi ce au *simţit* atunci cînd au citit literatură. Nu vor să analizeze, cu instrumente ştiinţifice, starea mentală pe care au avut-o sau textul pe care l-au citit. Pentru că se citesc mult între ei (şi asta îi face pe zi ce trece mai conştienţi de poziţia lor, se creează un trib al reţelei care deocamdată o are în frunte pe terorista.ro), au ajuns să aibă o comunicare „tribală" fluidă, să se înţeleagă asupra faptului că nu e obligatoriu să aibă aceleaşi păreri. Acordul că nu trebuie să fim de acord e fundamental şi această micro-comunitate l-a stabilit deja. Aşa cum pe Wikipedia din ajustări repetate se naşte un articol bun, din tribul cititorilor de cărţi se va naşte şi republica literelor viitoare. Felul în care ei consumă literatură este deja un stil de viaţă, mult mai accesibil şi mai dezirabil decît falsele probleme avansate uneori de critici, de genul: de ce nu mai avem capodopere, de ce nu mai avem poezie sau chiar de ce nu mai avem critică? Cititorul cu blog e un individ fericit să împartă cu vizitatorii săi un stil de viaţă cognitivă şi morală, nu numai cîteva cărţi. Ca şi autorii de literatură, cititorii de literatură sînt expuşi unei lumi de opinii diverse, o lume plată în care oricînd poţi fi depăşit, redus la tăcere, poţi pierde stima şi încrederea celorlalţi. Fragilitatea epistemică şi emoţională a cititorului cu blog e virtutea pe care se poate construi o republică a literelor.

Mulţi dintre cititorii cu blog iubesc şi pisicile. Unii au făcut un cult pentru cafea, tutun şi pipe, care, ca şi lectura, sînt un drog legal, nu? Toţi au fost în vacanţă sau concediu vara aceasta şi au pus cîteva poze pe blog. Dar ceea ce îi uneşte este dragostea de carte. O dragoste aproape corporală, cu tabieturi şi fetişuri (poate cel mai drăguţ fetiş din blogosfera românească e *Cartea din geantă,* un blog doar cu fotografii luate oamenilor care citesc, fie ei în metrou, tramvai sau pe stradă). Încet-încet, dacă ne uităm la blogroll-ul fiecăruia, vedem că s-au legat într-o comunitate invizibilă, cu reguli niciodată scrise, dar aplicate cu consecvenţă. În primul rînd, scriu civilizat (o raritate în web-ul românesc) şi corect (oare pentru că obiectul muncii e *lectura?).* În al doilea rînd, chiar dacă nu se pot abţine de la atacuri *ad hominem,* recunosc rapid cînd se înşală, se supără rar şi în general pot avea dialog cale de mai multe comentarii, fără a trînti uşa (respectiv a se da afară din RSS reader sau a-şi bloca reciproc IP-ul). Au o anumită tandreţe cînd se confesează online despre ultimele cărţi cumpărate sau împrumutate, despre autori noi descoperiţi sau alte şi alte fetişuri de cititori profesionişti. Dar ceea ce îi face observabili şi din spaţiu e plăcerea de a citi numai beletristică (cu vagi excepţii), cu precădere romane. Ei sînt cititorii curaţi, care se feresc de răul criticii preferînd plăcerea hedonistă a lecturii. Nici unul nu acceptă „moartea literaturii" sau ierarhia autorităţii, în care criticul literar are poziţia de maimuţă, şefă de trib.

Sînt cititori profesionişti pentru că au conştiinţa că felul în care citesc poate influenţa alţi indivizi. Chiar dacă sînt cititori curaţi (citesc din plăcere şi pentru a se simţi bine, nu citesc neapărat pentru că *acea* literatură e bună), au acest statut de cititori-cu-normă, cititori recunoscuţi. Cei mai mulţi îşi construiesc identitatea digitală în jurul acestei practici, lectura, dar nu se opresc aici. Blogul devine un instrument prin care sondează aşteptările celorlalţi. Terorista.ro întreabă ce romancieri preferăm, după naţionalitate. Criz, pe culturavura.fourhooks.com, încă din luna mai vrea să ştie dacă *Citeşti poezie?* Bloggerii ştiu că ei citesc şi pentru ceilalţi. Deja din acest punct ei se transformă într-o armată a cărţilor şi lecturii, o forţă de intervenţie rapidă (majoritatea articolelor de blog e despre cărţi *recent* apărute), care mediază mai bine decît critica literară accesul la literatură pentru un public generalist, nu specializat. Uneori, ca orice armată recentă, îşi alege ţinte prea grele, cum ar fi poezia sau filozofia contemporană.

White Noise (whitenoise4ever.blogspot.com) şi-a luat numele dintr-o carte, pentru că e de modă veche. Tot ea zice că *„We go underground, cuz there's emptiness above"*. De aici, din *underground*-ul lecturii, tot ceea ce ţine de literatură pare mult mai frumos. Oare pentru că privim în sus?

Pasiunea contagioasă a cititului

– interviu cu prof. Monica COLUMBAN, Colegiul Național „Emil Racoviță", Cluj –

Care este nivelul de lectură al majorității elevilor dvs. cînd intră la liceu?

Intrarea în liceu nu marchează doar o nouă etapă în ciclul şcolarităţii, ci şi trecerea unui prag intelectual şi psihologic superior. Vacanţa de vară dintre clasele a VIII-a şi a IX-a pare să fie, în mod bizar, mai lungă decît celelalte, astfel încît ne aduce la şcoală elevi mai maturi, mai pregătiţi cu adevărat pentru munca intelectuală şi mai conştienţi de aportul pe care îl pot avea la formarea propriei personalităţi. Dincolo de o realitate biologică, există o serie de factori de ordin psiho-afectiv, dintre care aş aminti în primul rînd felul în care îşi percep statutul de licean, comparativ cu acela de gimnazist.

La intrarea în liceu, nivelul de lectură al elevilor mei este destul de eterogen, dar aş tinde să îl caracterizez – în primul rînd – ca surprinzător de slab, raportat la performanţele şcolare care le-au permis intrarea în colegiul nostru, la mediul social din care provin (preponderent intelectual) şi la competenţele lor generale. Chestionaţi în legătură cu lecturile lor din ultimul an, majoritatea citează romanul *Baltagul* şi, în cazuri fericite, cîteva titluri din literatura străină pentru copii şi adolescenţi.

Există o diferenţă de substanţă între cei care au frecventat doar lecturile obligatorii şi cei care au participat la „cercuri de lectură", olimpiade?

Cu siguranţă că există o diferenţă de substanţă între elevii care au frecventat doar lecturile obligatorii (oricum, puţine la număr şi destul de neatractive) şi cei care au participat la diverse manifestări care implică lectura. Diferenţa se traduce, la această vîrstă, mai ales în atitudinea faţă de carte şi în receptivitatea faţă de fenomenul cultural, în general. Se poate vorbi şi despre un încă nedefinit sentiment al apartenenţei la o elită spirituală, ca şi despre o mai vizibilă dorinţă de a se automodela şi de a se nuanţa ca personalitate. Nu vreau să mă refer aici la motivaţia seacă (dar adesea apreciată şi încurajată de profesor) de a citi „pentru a-şi îmbogăţi vocabularul", ca şi cum acesta ar fi un scop în sine.

Cum îi faceţi să citească pe elevii refractari sau pe cei cu alte interese practice?

Elaborarea strategiilor prin care elevii sînt atraşi spre lectură este destul de dificilă, presupune motivaţie din partea ambelor „tabere", este cronofagă şi nu se soldează întotdeauna cu succese redutabile. Sînt adevăruri ştiute de fiecare profesor care s-a luptat cu aceste mori de vînt şi cu iluzia că îşi poate transforma toţi elevii în cititori pasionaţi. La un moment dat al carierei mele didactice, mi-am spus că, dacă într-o clasă întreagă reuşesc să fac dintr-un singur elev un cititor adevărat, eforturile mi-au fost răsplătite. Viitorul s-a dovedit mai puţin întunecat decît îl vedeam în momentul evocat şi am avut suficiente satisfacţii legate de mai micii sau mai marii cititori pe care îi formez.

La gimnaziu, am adoptat metoda întîlnirilor lunare pentru un concurs de lectură. La început, am propus eu cîteva titluri, iar apoi lista a rămas deschisă iniţiativelor personale. Pe scurt, concursul avea următoarea desfăşurare: se propunea cartea, se dădea termen o lună pentru citirea ei şi, cu o săptămînă înaintea concursului, se alegeau trei membri ai juriului (prin rotaţie, astfel încît fiecare elev să fie jurat la un moment dat). Juriul avea responsabilitatea de a elabora setul de întrebări şi de a evalua răspunsurile. Concursul debuta cu împărţirea clasei în două echipe, alese aleatoriu, astfel încît să se evite „pactizările" pe diverse criterii, în inventarea cărora elevii sînt mari maeştri. Fiecare elev era astfel responsabilizat faţă de echipa din care făcea parte şi depunea eforturi pentru a se prezenta onorabil. Desigur că existau şi anumite punctaje pentru gradul de corectitudine şi de complexitate a răspunsului, cerinţe legate de nivelul de dificultate a întrebărilor etc. Concursul era „asezonat" cu suc şi fursecuri şi se transforma într-o întîlnire foarte plăcută, în care fiecare membru al echipei cîştigătoare era recompensat cu diploma „Cel mai bun cititor", iar membrii echipei învinse (dar, oricum, cîştigătoare din perspectiva scopului propus) cu diploma „Un bun cititor".

La liceu, strategia se schimbă. Nu intenţionez să ofer reţete didactice, dar punctez cîteva elemente care mi se par esenţiale. În primul rînd, liceenii trebuie să vadă în profesorul lor un cititor adevărat, nu doar un transmiţător de informaţii despre opere literare din programa şcolară. Exagerînd, aş spune chiar că trebuie să şi-l poată imagina în după-amiezile lui liniştite, în fotoliu, cu cartea în mînă. El poate găsi oricînd prilejul potrivit de a le vorbi elevilor săi despre ultima carte citită, despre ultima apariţie editorială remarcabilă, despre romanul care l-a pasionat sau, dimpotrivă, l-a dezamăgit. Dialogul se deschide firesc, fiindcă pasiunea e – în general – contagioasă. Se poate naşte astfel nucleul unui „cerc de lectură" informal. În al doilea rînd, cunoaşterea personalităţii fiecărui elev poate facilita orientarea lecturilor. Nici unul nu rămîne insensibil atunci cînd profesorul îi pune pe bancă o carte şi îi spune: „Citeşte-o! Îţi va plăcea".

Am văzut într-unul dintre volumele publicate în urma proiectului „Lecturiada" *că mulţi elevi sînt şi cititori de bloguri literare. Credeţi că alternativa Internetului îi ajută să citească mai mult / mai bine?*

Cu siguranţă că Internetul este o alternativă fericită, şi nu înţeleg reticenţa anumitor profesori faţă de ea. Blogurile literare sînt o modalitate de informare, de relaţionare cu alţi cititori, de lărgire a orizontului cultural.

Cum reacţionaţi faţă de „copiii minune", acumulatori neobosiţi de citate şi fabricatori de compuneri-tip? Este genul acesta de mimetism doar o etapă?

Copiii reacţionează la stimuli exteriori şi procedează în maniera pe care o consideră cea mai potrivită pentru a obţine recompensa dorită: o notă bună, admiraţia colegilor, aprecierea profesorului, stima de sine etc. „Copiii minune" la care vă referiţi sînt victime ale unui sistem care, în loc să îi formeze, i-a deformat. Anumite deficienţe în procesul de predare şi de evaluare a cunoştinţelor duc la apariţia unor cazuri de acest tip, de elevi care cred că au descoperit reţeta rapidă a succesului. Nu cred însă că asemenea cazuri se întîlnesc frecvent în practica la clasă, ci că au devenit mai degrabă o problemă a elevilor olimpici. Dar această temă necesită un spaţiu de discuţie mult mai amplu.

Aveţi o listă de lecturi obligatorii pentru un absolvent de liceu?

Să spunem că există două liste de lecturi obligatorii. Una este dată de programa şcolară şi de programa de bacalaureat. Cealaltă este indicată de mine şi stă sub semnul unei obligaţii morale, aceea de a nu admite ca elevii mei să părăsească băncile liceului fără să fi întîlnit măcar cîteva dintre capodoperele literaturii universale. Încerc să suplinesc astfel o carenţă a unui curriculum care găseşte prea puţin timp pentru marea cultură.

a consemnat Simona SORA

Gustul lecturii la elevii din alte ţări

– o convorbire între Ioana BOT și Jacqueline DERRER-HUNKELER –

Trăită în cotidian, nici lumea elveţiană nu-i perfectă, firește. Ea are în schimb gustul atractiv al normalităţii, pe cele mai diverse planuri. Între ele: şcoala, cartea, lectura deprinsă în copilărie. Am observat destul de repede că, spre deosebire de situaţia de la noi, „acolo" profesorii de liceu se plîng mult mai puţin – aproape deloc – că elevii lor nu citesc; atenţia mea faţă de asemenea teme ar trebui interpretată atît ca o deformaţie profesională, cît şi ca o consecinţă a normalităţii: prietenii şi colegii mei de generaţie, aici ca şi acolo, sînt cel mai adesea profesori de literatură, ca şi mine. I-am privit îndeaproape şi pe parcursul precariatului suplinirilor („ca la noi"), şi de cînd s-au aşezat la catedrele lor (mai confortabil ca la noi). Aşa se face că am provocat-o în vara aceasta la discuţie pe Jacqueline Derrer-Hunkeler, care predă limba şi literatura franceză la Şcoala Cantonală din Baden (Argovia), adică – la liceeni germanofoni. E pasionată de meserie, elevii ei cîştigă concursuri naţionale de gen, şi – mai ales – ea însăşi nu se plînge. Cum îi face să citească literatură franceză? Încerc să rezum o discuţie „între profe'...".

Înainte de orice şi din principiu, spune ea, un elev în faţa unui computer nu este neapărat un cititor pierdut pentru cauza literaturii. Dimpotrivă: acela e un mijloc de informare, care te poate ajuta – de pildă – să îl citeşti pe *Tartuffe* cu un ochi atent la fundamentalismele religioase ale zilelor noastre. Molière – citit prin Rushdie – citit prin războiul din Irak – citit pe Internet. Elevii sînt încurajaţi să îşi caute resurse electronice de lectură sau să îşi exerseze limba străină cu ajutorul computerului. Apoi: de interesul elevului pentru lectură din primul semestru (probat prin lucrări de control la materiile de profil etc.) depinde dacă şcoala decide să îl înmatriculeze definitiv; e unul dintre parametrii ireductibili ai aprecierii şcolare. În sfîrşit: profesorul este suveran la clasă, inclusiv în a decide titlurile şi autorii studiaţi. Tot mai mult în ultimii ani cîştigă teren lectura ediţiilor integrale ale operelor literare, în detrimentul vechilor versiuni prescurtate şi rezumate. Mai toţi liceenii (germanofoni!) din primul an citesc literatură franceză de tipul *Micului Prinţ;* Jacqueline Derrer a ales, apoi, trilogia romanescă a Agotei Kristof. Le-a plăcut: era despre copii şi era destul de macabră *(rîdem amîndouă).* Molière cu *Tartuffe* vine mai tîrziu: Baden e oraşul teatrelor şi elevii citesc piesele la care se duc, foarte des, pe cheltuiala şcolilor – inclusiv la montări experimentale prestigioase. Cantonul suportă cam jumătate din costurile invitării la şcoală a unor scriitori faimoşi, pentru lecturi publice plătite. Au cărţi acasă? Nu contează, pentru că au biblioteci publice destul de bogate şi şcoala primară educă, deja, mersul săptămînal la bibliotecă, precum controlul semestrial la dentist. Un elev mediu al unui liceu cantonal bun va citi în medie – pentru franceză, ca limbă străină – cam 200 de pagini peste vară, 30 de pagini pe săptămînă. Nu există pedepse dramatice, nici obligaţii răstite, pentru că *ei citesc,* iar literatura e discutată la clasă... Nu, la acest nivel (liceul nu e obligatoriu „la ei") nu le trece prin cap să tragă chiulul, dar e drept că nici nu cer lecturi suplimentare. Citesc, poate, întîi din obligaţie, dar prin clasa a doua de liceu o fac şi din plăcere. Orele de literatură îi atrag. Cum anume? Răspunsul profesoarei e dezarmant: „Fac în aşa fel încît să îi intereseze: nu ştiu da o regulă, mă adaptez în funcţie de ei, mă gîndesc ce le place, îi observ mult...". Care ar fi strategia ei cîştigătoare? Contextualizarea literaturii în cotidianul elevilor, lectura cărţilor prin experienţa proprie, încurajarea identificării cu cele citite. Ei sînt flămînzi de real, trăiesc intens totul, şi vibraţia dramatică a trăirii lor e, pînă la urmă, dimensiunea care validează orice fenomen artistic cu care intră în contact.

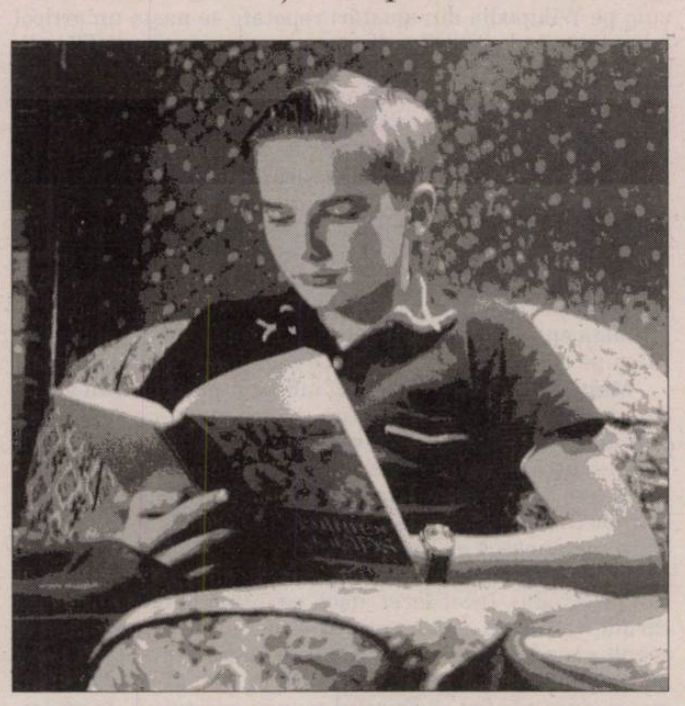

august 2008, Baden

Andra MATZAL

Artă fără fir în cabine telefonice

De cîţiva ani încoace, de fiecare dată cînd mai vedeam pe cineva vorbind în cabinele telefonice aveam un flash-back, ca la vederea oricărui obiect din recuzita tehnologiei devenite rapid analoage, fiind mai degrabă obişnuită să văd cabine transformate în pisoare sau coşuri de gunoi, eventual un acoperiş pentru homleşi. Pentru că Bucureştiul nu este, cum e Londra, de pildă, o rezervaţie *urbană* în care fetişul cabinei să fie cultivat. Mai mult, Bucureştiul nu stă bine, în ultima vreme nici la capitolul spaţii artistice, galeriile şi atelierele trecînd, de prea multe ori, prin stadii de tranziţie. Alegîndu-şi drept premise *arheologia* acestei zone de istorie urbană şi totodată tehnologică şi lipsa reţelei de spaţii rezervate artei, Centrul de Introspecţie Vizuală a deschis la începutul acestei săptămîni o sesiune de *Ars telefonica*. A transformat cabinele din zona Universităţii, de pe Dacia, Magheru şi de la Amzei în instalaţii, auditive sau vizuale, gîndite site-specific de artiştii invitaţi la acest *joint venture*.

Aşa se face că, ridicînd receptorul la *întîmplare*, puteai nimeri, printre altele, pe frecvenţa la care artistul Carl Michael von Hausswolff, la fel ca mentorul său Friedrich Jürgenson, cercetătorul suedez care susţinea că a descoperit în aer amprente vocale ale morţilor, vrea să *vîneze* vocile electronice ale spiritelor. Cabinei de la Amzei, unde radiourile *ready-made* ale lui von Vausswolff, plimbate, de-a lungul timpului, pe la toate sindrofiile artistice importante, de la Veneţia la Documenta, sînt semnalizate de leduri roşii – proiectul numindu-se chiar „Red Talk" –, i s-a adăugat *Lacuna* lui Jiri Skala. Artistul praghez şi-a construit discursul despre această peliculă de intimitate dintr-un spaţiu public şi porneşte de la un colaj de confesiuni: în cabina lui vocile unor oameni fără identitate îşi descriu experienţe prin care la rîndul său ascultătorul anonim se prea poate să fi trecut. *Audio peep-show*. *Ars telefonica* a mers chiar mai departe: a arhivat şi reciclat o secvenţă din reţeaua de cabine reanimate artistic, proiect de care s-a ocupat Bernhard Schreiner. După ce a înregistrat pe patru canale coloana sonoră a uneia dintre cabine timp de 24 de ore, a redus totul la *Concertul nr. 1*, pe care l-a mixat, l-a descompus în sample-uri şi l-a transformat la Centrospecţia Vizuală.

De rebranduirea vizuală a cîtorva dintre cabinele organic intrate în anatomia oraşului baroc sufocat în cabluri s-au ocupat alţi artişti, cum sînt Luca Frei şi Studio Basar, care fie au folosit stickere de vinil, fie instalaţii mai complicate pentru a scurtcircuita pentru cîteva zile previzibila geometrie a străzilor. Învelişul teoretic sub care au intrat toate aceste intervenţii a rezervat loc şi cîtorva sesiuni de discuţii legate de practici curatoriale destul de străine tendinţelor de pe piaţa artistică din România. Altfel spus, cabina de telefon a intrat timp de o săptămînă într-un proces de resuscitare şi toate componentele simbolisticii ei – de la angoasele romantismului, la paranoia *Conversaţiei* lui Coppola – au fost trezite dintr-un soi de moarte c(l)inică prin racordarea la mai multe instalaţii artistice. Însă finalitatea unui astfel de gest merge mai degrabă spre lansarea unei platforme care să facă posibile mai multe exerciţii de diseminare a formelor de artă, indiferent dacă este vorba de cabine de telefon, vitrine, guri de metrou sau refugii de tramvai.

Ioana EPURE

Sală de lectură & ceai

Există momente cînd Bucureştiul îţi dă impresia de fiinţă vie. Şi nu orice fiinţă vie, nu vreun monstru *sci-fi* cu ochi fosforescenţi, ci mai degrabă un om aproape obişnuit. Acum cîţiva ani, acest individ numit „Bucureşti" se entuziasma ca un adolescent teribilist cu dormitorul plin de postere în faţa primei avalanşe de concerte şi festivaluri. Mai nou, a început să aprecieze combinaţiile dintre cărţi şi muzică bună. Sau cărţi şi ceai. Sau ceai şi muzică bună. Şi, peste toate astea, cu un strop de teatru sau vreo expoziţie, pentru că, nu-i aşa, nici o combinaţie nu e perfectă fără un context potrivit.

Iată de ce au început să se tot deschidă ceainării. Şi iată de ce un loc precum „Sala de lectură" a Teatrului Act poate să-ţi dea confortul unei plăpumi trase deasupra capului atunci cînd în cameră este frig. Ceainăria de la etajul doi al teatrului din Calea Victoriei a fost inaugurată în mai, însă pe timpul verii a tras obloanele. Acum, cînd ceaiul fierbinte începe să fie la mare căutare, le-a redeschis cu un concert susţinut de Alexandru Virgil Raileanu (pian) şi Cristina Denise Pasa (vioară), ale căror *„evergreen*-uri" – „Unforgettable" sau „New York, New York" – s-au potrivit perfect în peisajul boem al ceainăriei. În cele două încăperi în care a avut loc concertul era semiîntuneric, oamenii stăteau fie la mese, fie pe jos, pe nişte perne, cu o familiaritate şi o naturaleţe cît se poate de plăcute. Pentru conversaţii puteai să foloseşti, fără să deranjezi, cealaltă încăpere a Sălii de lectură, deşi atmosfera de acolo era mult mai convenţională. Ceaiul de la Teatrul Act este excelent, la fel şi prăjiturile – care de data asta au fost din partea casei.

Am ieşit din clădirea teatrului la ora cînd tocmai se terminase piesa *Frankie şi Johnny*, pe care cu ocazia asta mi-am propus să o văd neapărat. O parte din spectatori au urcat în ceainărie. Eu am plecat cu impresia că m-am teleportat dintr-un cu totul alt oraş pe trotuarul de pe Calea Victoriei, un oraş tot mai deschis combinaţiilor curajoase.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Alice GEORGESCU

viața scenei / scena vieții

Limba teatrului

Că în România există multe festivaluri de teatru ştiam; că, fiind (prea) multe, au început să se „calce pe picioare“, nelăsîndu-i ipoteticului interesat decît o zi-două de odihnă între un drum la Timişoara şi unul la Galaţi (de exemplu), iar ştiam; că e posibil ca într-o singură lună să ai „pe agendă“ opt festivaluri nu ştiam, însă, pînă în acest an, şi nici nu-mi închipuiam cum ar arăta o asemenea situaţie. În clipa de faţă, mă aflu, ca să zic aşa, în ea.

Mă abţin să reiau acum şi aici discuţia (lungă şi anostă, în fond) despre utilitatea festivalurilor. Evident că sînt utile – şi anume, nu doar pentru organizatori (în România, cu două-trei excepţii, instituţiile teatrale mari, mici şi mijlocii), pentru care constituie un bun prilej de a forţa niţeluş mîna ordonatorului de credite, mai dispus să subvenţioneze un „eveniment“ decît producţia curentă, ci şi pentru artişti, care îşi văd reciproc spectacolele şi pot, astfel, să se „situeze“ mai realist în peisaj, precum şi, în fine, pentru spectatori, care, în condiţiile dispariţiei cvasitotale a turneelor clasice, au posibilitatea să se delecteze şi cu alte opere decît cele produse de scena locală. (Nemaivorbind despre critici, care se pun la punct cu maximum de noutăţi în minimum – totuşi – de timp.) Problema reală este, după părerea mea, aceea că festivalurile tind să se substituie, încet-încet, activităţii teatrale obişnuite, ritmice, aşa zicînd cotidiene; ceea ce nu-i deloc firesc. Şi, pe termen lung, nici sănătos.

Dincolo de orice considerente însă, parametrul principal după care trebuie judecat un festival (acum îmi dau seama că întotdeauna am folosit pluralul – parametri – şi că nici nu ştiu dacă acest substantiv cam ţeapăn nu e cumva şi cam defectiv, dar contez pe faptul că Academia Română e prea ocupată cu altele ca să-i pese de limba cu acelaşi nume, la fel ca şi, din păcate, vorbitorilor respectivei limbi) şi dezideratul cel mai important căruia el trebuie să-i răspundă este beneficiul efectiv – profitul, ca s-o spun de-a dreptul – ce decurge pentru comunitate din existenţa lui, a festivalului. Pentru că, dacă e vorba ca locuitorii urbei-gazdă să se aleagă, pentru fondurile „vărsate“ către teatru atît direct, pe bilete, cît şi indirect, prin impozite, doar cu două-trei (sau cinci-şase) spectacole „bifate“ în plus, afacerea nu este, în termeni macro-sociali, tocmai rentabilă; şi nici în termeni strict economici. De pildă, în Europa normală, un festival se organizează (pe lîngă toate motivele/scopurile amintite la început) pentru a aduce, în oraşul cu pricina, turişti; adică, bani. În vederea atingerii acestui ţel concret (care – culmea! – nu impietează cu absolut nimic asupra vederilor, convingerilor, credinţelor ş.a.m.d. estetice ale artiştilor implicaţi), festivalul se organizează vara, la începutul toamnei sau în miezul iernii, în preajma Anului Nou, cînd potenţialii spectatori sînt (încă) în vacanţă; apoi, el are un „chichirez“ – o temă, un program etc. – care priveşte nemijlocit oraşul în chestiune şi/sau pe locuitorii săi. Festivalul de la Avignon (ca să iau exemplul cel mai celebru în domeniul teatrului) a fost „implantat“ la Avignon de către întemeietorul său, Jean Vilar, pentru că acolo există, în Palatul Papilor, un spaţiu cu formidabile virtu(alită)ţi teatrale, exploatate iniţial, de altminteri, pentru punerea în scenă a textelor clasice sau romantice; „modernii“ au pătruns mult mai tîrziu în faimoasa Curte de Onoare. Altfel spus, nu se face festival de teatru absurd la Urziceni doar pentru ca să aibă şi Urzicenii festival, şi nici festival internaţional (fără temă, ăsta) la Tîrgu-Frumos doar fiindcă i s-a năzărit cuiva să-i integreze pe tîrgufrumuşeni în Europa. Sau, mă rog, se face – şi atît.

Nu mă apuc să înşir festivalurile româneşti de teatru – plasate, aproape fără excepţie, primăvara sau toamna, în toiul stagiunii, cînd se presupune că teatrul organizator munceşte din greu la spectacolele anunţate pentru sezonul în desfăşurare – şi tematica lor, cel mai adesea moştenită prin decenii şi neavînd nici un fel de legătură cu zona, regiunea, locul şi locuitorii lui; cum spuneam, ele au ajuns, de fapt, să înlocuiască turneele propriu-zise. Mă opresc doar – în ideea (idealistă) că exemplul bun e molipsitor – asupra unuia dintre cele mai tinere vlăstare ale acestei tot mai numeroase familii. El s-a născut la Sfîntu Gheorghe (Covasna), se numeşte TAMper2 (acronim cam bizar, anunţînd că organizator este Teatrul „Andrei Mureşanu“ din urbe şi că evenimentul e structurat bipolar) şi a ajuns anul acesta, la mijlocul lui septembrie, la a doua ediţie. Iniţiatorul său este actorul Florin Vidamski, director de aproape trei ani al TAM, iar finanţatorii (care merită din plin să fie menţionaţi) sînt Consiliul Local Sfîntu Gheorghe, Consiliul Judeţean Covasna, Ministerul Culturii şi Cultelor, Administraţia Fondului Cultural Naţional şi Uniunea Teatrală din România. Principiul guvernator al festivalului este să aducă alături, într-o „confruntare“ colegială, doi regizori, unul din România şi unul din Ungaria, fiecare, bineînţeles, cu un număr de spectacole reprezentative; de astă dată, cei doi regizori au fost românca Gianina Cărbunariu şi ungurul Viktor Bodó. Spectacolele se joacă, evident, în limba lor de baştină, cu traducere simultană în idiomul celălalt; în felul acesta, spectatorii din Sfîntu Gheorghe – români şi maghiari (sau, ca să respectăm adevărul statistic, maghiari şi români) – pot să se bucure integral de oferta artistică, indiferent de graiul lor matern, şi pot, în acelaşi timp, să se apropie de o cultură „străină“ (aşadar, teoretic, indiferentă, dacă nu ostilă), chiar şi fără să fie conştienţi de asta. Dar mai cu seamă pot să descopere că ocupanţii scaunelor vecine, care suspină sau rîd odată cu ei privind scena, sînt mai întîi semenii lor şi abia apoi – mult mai apoi – români, unguri sau (mai ştii?) patagonezi.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Scrisoare pentru Emma

● **Bon Iver, *For Emma, Forever Ago*, Jagjaguwar, 2008.**

Dragă Emma, dacă există cu adevărat, dacă citeşti *Dilema veche* şi dacă pricepi limba română, e posibil să te enervezi, să mă declari patetic şi să dai cu mine de pereţi cînd vei citi scrisoarea asta. Să ştii că te înţeleg perfect şi îţi mărturisesc că n-am simţit niciodată o atracţie deosebită de a mă vîrî în oalele clocotite ale altora. O dată pentru că respect dreptul la proprietate (fie el şi cel asupra unei oale) şi, mai ales, pentru că sper că am ajuns suficient de matur încît să-mi dau seama că o oală care fierbe nu poate fi confundată cu o piscină. Motivul pentru care mă încumet să îţi scriu totuşi e că albumul dedicat ţie de Bon Iver m-a emoţionat cît pentru o iarnă întreagă. Ştiu că nu e încă iarnă, dar, crede-mă, nu mi-a fost dat să ascult o vibraţie mai înfrigurată, mai simplă, mai cinstită şi mai expresivă, anul ăsta ca aceea compusă de Justin Wernon. Din ce-am putut afla printre rînduri, am dedus că l-ai cam fi părăsit, asta dacă Justin nu minte, iar tu chiar ai făcut parte din viaţa lui. Repet, nu e treaba mea: li s-a întîmplat multora şi pariez că li se va întîmpla şi altora. Sînt convins, oricine ai fi tu, Emma, că ai avut motivele tale şi că unul e Justin cîntăreţul şi cu totul altul Justin în carne şi oase. E foarte posibil să fie un alt nemernic lovit de melancolie, dar, Emma, dă-mi voie să-ţi spun că melancolia lui e a naibii de frumoasă, iar dacă s-a inventat vreodată un escroc sentimental mai abil ca el, e clar, eu nu l-am cunoscut. Problema cu Justin e că nu apasă niciodată prea mult pe coarda sensibilă, nu dă năvală prin cămara cu tandreţuri, nu cerşeşte simpatia sau dragostea cuiva, nu se lamentează, nu se văicăreşte, îşi păstrează o demnitate calmă din care doar nostalgia răbufneşte ca să te învăluie cu totul. Probabil că nostalgia asta pătimaşă m-a cucerit, Emma, altfel nu-mi explic de unde şi pînă unde m-am pomenit că îţi scriu scrisoarea asta. Şi ar mai fi ceva, un detaliu la care, recunosc, nu sînt în stare să rezist: faptul că într-o bună zi nenea ăsta şi-a luat catrafusele şi s-a izolat pentru cîteva luni bune într-o cabană din munţi, aşa, pur şi simplu, sau poate, mai ştii, ca să uite de tine. Oricum ar fi făcut-o, Emma, e bine că nu a uitat de chitară şi că acolo, în frigul ăla pe care mi-l închipui năprasnic, a compus un album care nu dă socoteală nimănui, care ar putea, la fel de bine, să fie cîntat şi ascultat acum, în urmă cu treizeci de ani sau, eu ştiu, peste alţi cincizeci. Ăsta ar fi avantajul omului cu chitară, Emma, pentru că, pînă la urmă, oricîte sunete discrete şi de bun-gust ar fi adăugat mai tîrziu (trompete, clape, tobe), e de ajuns ca vocea lui să răzbească în profunzimile sincerităţii şi ca acordurile acustice să-l urmărească blajin, pentru ca melodia să se păstreze vie, la adăpost de intemperii, de vremuri sau de stiluri. Sigur, sînt alţii mai curajoşi şi mai rafinaţi care îmblînzesc sunete distincte şi jonglează cu armoniile, ca să caute, în esenţă, aceeaşi simplitate devoratoare. E foarte probabil ca efortul lor să fie mai demn de laudă decît cel al unui folkist purtat mai departe de muzică, dar ce rost are să vezi în Bon Iver un fel de My Morning Jacket lipsit de complexitate, cînd toate cele nouă piese ale acestui album de debut îţi vorbesc ţie, Emma, despre lucruri pe care le putem înţelege şi noi? Am aflat, Emma, că la fel cum pauza poate fi un sfetnic bun pentru fotbaliştii aflaţi la ananghie, îngheţul, zăpada şi copacii desfrunziţi pot păstra toată căldura de care ai nevoie să te vindeci. Şi am mai aflat că doar iarna poţi pricepe cu adevărat căldura, te poţi refugia la adăpostul ei şi o poţi preţui cît să o transformi în muzică. Nu e vorba despre imaginile acelea pitoreşti cu flăcări cuminţi în şemineu, ci despre o voce în falset care poate fi la fel de arzătoare ca focul. Nu e puţin, Emma, şi nu vreau să-ţi spun altceva decît că poveştile din glasul lui Justin Wernon, nu mai complicate şi nici mai surprinzătoare decît cele dintotdeauna, m-au apropiat de iubirea voastră mai mult decît îţi închipui. E meritul lui, fără îndoială, dar sînt convins că fără să fi fost tu, iarna ar fi rămas un anotimp posac. Aş vrea să ascult ce va mai compune domnul ăsta, care a transcris voit greşit cuvintele franţuzeşti „bon hiver“, în lipsa ta şi a iernii. S-ar putea, Emma, să aibă o problemă.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Alberto Mendéz, *Floarea-soarelui oarbă*, traducere din limba spaniolă şi note de Cătălina Constantinescu, Colecţia „Maeştrii Leda“, Editura Leda, 2008.**

În 2004, spaniolul Alberto Mendéz (n. 1941) a făcut două lucruri: a debutat cu acest volum de proze şi a murit. Un capitol al cărţii fusese deja premiat, ca povestire, în 2002; volumul întreg avea să păţească lucruri similare, atît în anul editării, cît şi în anul următor, cînd autorului i se va acorda, postum, Premiul Naţional pentru Proză.

Orientarea comunistă a lui Mendéz nu se vede în nici una dintre cele patru povestiri din carte, şi asta e foarte bine. Se vede, în schimb, că autorul s-a îndeletnicit îndelung cu textele literare (a fost, de altfel, redactor la mai multe edituri, ba chiar a avut, într-o vreme, propria casă de editură). Ce veţi găsi în paginile acestui volum e, aşadar, o scriitură bine educată, pregătită să capteze interioriţăţi omeneşti, să construiască polifonic şi să scapere adeseori în formule răscolitoare.

Vremurile în care ne aflăm sînt cele imediat următoare războiului civil din Spania, iar istoriile personale schiţate în cele patru povestiri îi oferă cititorului o lentilă cu dioptrii nebănuit de tari, prin care să privească „micile“ urmări ale „marii“ Istorii. Protagoniştii sînt perfect nebelicoşi şi profund civili, trăiesc opresiunea unui „timp nelocuit“, a unei păci deloc paşnice, a unei lumi în care „totul era real, dar nimic adevărat“. Ei au în priviri „fisuri ale fricii“ şi cicatrice ale unor sentimente date de mult uitării, iar pentru a-şi păstra omenescul, aleg să se sinucidă. E, pare-se, singura libertate a unor suflete ajunse „pradă de război“.

PUBLICITATE

Simona SORA

puzzlecturi

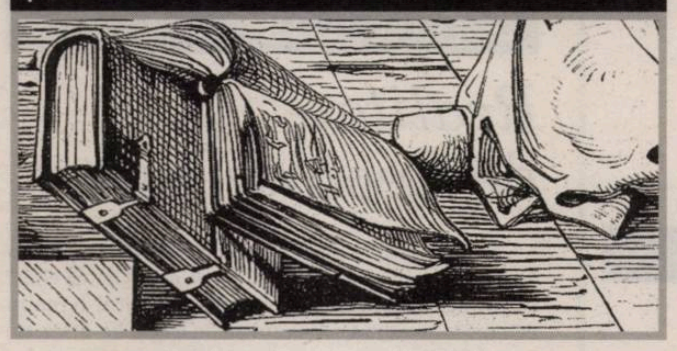

În numele Tatălui

● **György Dragomán, *Regele alb*, traducere din limba maghiară de Ildikó Gábos-Foarţă, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2008.**

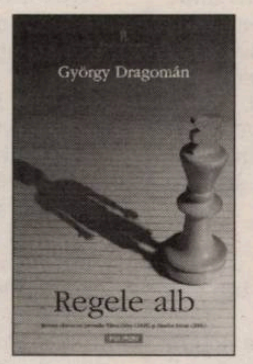

În ultima polemică literară care a animat cît de cît revistele noastre culturale la începutul toamnei, spiritele cronicarilor *serioşi* (aţi prins nuanţa?) s-au încins mai ales în jurul lipsei de miză din proza tinerilor scriitori ai momentului. Dincolo de „punctele din oficiu" acordate deja (care-i neliniştesc conştiinţa lui Paul Cernat, la o privire panoramică asupra generaţiei), dincolo de procesul ironic deschis de Daniel Cristea-Enache în *România literară*, dincolo chiar de diagnosticarea unui consumerism fatal (C. Rogozanu) şi a amestecului de criterii şi „monştri sacri" (Bogdan-Alexandru Stănescu) – chestiunea mizei pare fundamentală în polemica asta autumnală şi, în fond, cordială.

N-o să-mi dau cu părerea, măcar pentru că nici o declaraţie de intenţii şi principii nu rămîne intactă cînd vine vorba de practică, şi nici o contemplaţie teoretică nu poate înlocui aplicaţiunea la unul sau mai multe texte literare. Lucrăm, orice am face (şi am declara), cu materialul clientului, cu literatura care se scrie, şi nu cu cea pe care ne-o dorim sau ne-o imaginăm. Nu e mai puţin adevărat că exasperarea (critică) are la rîndul ei nevoie de debuşeu şi, în mod sigur, e mai bine ca ea să se producă în texte generale, generaţionale şi adesea contrafactuale, decît să cadă – întreagă – pe capul unui singur autor.

Cît despre miză şi amestecul ei fatal cu „marile teme", aici am putea avea o problemă *practică*. Ce înseamnă oare „îmbătrînirea în juvenilitate" de care se plînge Paul Cernat, chestiune reală, care-şi are resorturile-motivaţiile-istoria la nivelul societăţii româneşti postcomuniste, şi nu doar în *corpusul* „bietei literaturi"? Este ea o arierare puberală la nivelul mijloacelor literare, al viziunii şi (folosirii) culturii proprii sau înseamnă pur şi simplu constatarea unei supralicitări a temei/perspectivei/recuzitei copilăriei? E aici o lungă discuţie, care e bine să nu fie nici teoretică, nici „în principiu", ci aplicată fiecărei cărţi în parte. Căci, dacă aceasta porneşte inevitabil cu minunatele cărţi ale lui Salinger, Gombrovicz sau Cortázar (din anumite povestiri), ea poate fi încheiată brusc şi fără generalizări dacă nu cu T.O. Bobe, Cezar Paul-Bădescu sau Ana-Maria Sandu, atunci cu un scriitor maghiar, suficient de îndepărtat de Bucureşti şi suficient pe premiat/omologat/tradus ca să nu primească „puncte din oficiu": György Dragomán cu *Regele alb*, roman extraordinar în sine şi excepţional tradus – plastic, inventiv, creativ – de Ildikó Gábos-Foarţă în româneşte.

Ca mulţi dintre scriitorii români ai momentului, Dragomán este *doar* la cel de-al doilea roman al său (deşi se apropie vertiginos de vîrsta-ghilotină de 40 de ani), e filolog şi doctorand (cu o teză despre Beckett), fiind şi un prolific traducător din engleză. Cît despre „miza" romanului său, aş zice că ea e însăşi Miza oricărui scriitor: literatura adevărată. *Regele alb* e un excelent roman „nocturn" central-european, fragmentar şi discontinuu, în care, totuşi, totul – realitate şi halucinaţie, cruzime şi duioşie, metafizic şi obscen – se leagă cu necesitate. Cele 18 povestiri despre cruzime şi supravieţuire sînt reconstituiri dilatate în memorie, aproape maniacale, cu amănunte-senzaţii-culori-gusturi şi dezgusturi dintr-o recuzită intens-personală. Trucul copilului-narator e, în acest caz, cea mai bună cale de reinvestire vitală a unui univers degradat, în care nu mai funcţionează nici o regulă (morală) şi care nu mai are, pentru foarte multă vreme, nici un centru propriu de coagulare.

S-a spus că *Regele alb* ar fi un „roman de formare". Dimpotrivă, el pare, mai degrabă, un roman de deformare, de contorsionare, de pulverizare a unui personaj care, totuşi, rezistă. Subiectul cărţii este, în fond, această improbabilă rezistenţă şi mobilul ei interior: teama copilului că-şi va trăda – prin uitare, lepădare, trădare – tatăl. Figura tatălui – arestat şi dus la Canal, în urma semnării unui protest împotriva regimului – stă, astfel, în centrul tuturor povestirilor: în unele ca figură tutelară şi identificatorie („Lalele", „Ventilul", „Zăcămîntul de aur", „Funeraliile"), în altele ca amintire traumatică, închisă într-o cruzime împărtăşită şi asumată de copilul-narator („Război", „Tunelul", „Belşug"). Nu întîmplător copilul (care poartă numele tatălui şi pe cel al bunicului – fost secretar de partid, ajuns în dizgraţie după arestarea fiului său) nu apare, în acest roman, decît cu o poreclă: Dzsátá. Adevăratul lor nume (şi *nomen est omen*) devine un secret depozitat pentru vremuri mai bune – în memorie. La război – şi întregul roman este un război *personal* şi inegal al copilului cu lumea din jur – numele care prinde esenţa contează mai puţin decît numărul, uniforma, steagul de luptă. Pentru supravieţuirea interioară, pentru păstrarea identităţii proprii, numele secret e fundamental, ca şi figura tatălui sau promisiunea lui de a se întoarce acasă. „La război" copilului i se cere să se dezică, să renunţe concomitent la „numele tatălui" şi la speranţa de a-l mai vedea vreodată. El rezistă însă, iar modificarea esenţială care se produce în conştiinţa sa – şi pe care scriitura lui Dragomán o urmăreşte cu o fineţe unică – este exact transferul treptat al acestei rezistenţe din „războiul cu toată lumea" într-o formă proiectiv-imaginativă. Trecută prin faza îndoielii şi a rememorării ei, rezistenţa copilului „în numele tatălui" ia, spre final, forma magică a întrupării acestuia în realitate. Printr-un pact demonic sau o şedinţă de autosugestie hipnotică, copilul îşi aduce tatăl înapoi: „Am simţit atunci cum mă cuprinde frigul şi am văzut că oglinda unduieşte, ca suprafaţa unei ape, apoi n-am mai văzut decît o apă de culoare brună, noroioasă şi învolburată, era de parcă aş fi fost o pasăre şi aş fi zburat pe deasupra apei şi atunci am ajuns la un perete de lut şi am început să alerg pe el în sus, se vedeau clar grunjii de pămînt şi straturile de ardezie, şi atunci imaginea s-a depărtat şi am văzut că peretele înalt de lut e împînzit de rampe şi cărări, că lucrau mulţi acolo, un furnicar de oameni, săpînd şi dînd cu tîrnăcopul şi cărînd piatră şi pămînt cu roaba, şi s-a ivit o altă imagine în oglindă şi l-am zărit pe tata...".

Micile „povestiri legitimatoare" ale identităţii personajului restabilesc şi o ordine a lumii în care binele şi răul se inversează, se recalibrează şi se folosesc reciproc. „Regele alb" – piesa de şah furată de Dzsátá din casa unui improbabil ex-ambasador în Zair, depozitar al unor artefacte-trofee – devine talismanul magic. Din stăpîn de sclavi-pioni pe tabla de şah a noii istorii, regele alb este reînvestit – în imaginaţia copilului-narator – cu virtuţile tatălui (medic de meserie) răpit şi închis, dar care, printr-o intensă concentrare a inocenţei fiului, poate fi adus, pentru ultima dată, la înmormîntarea bunicului.

Romanul lui Dragomán, ajuns la noi într-o limbă românească pe cît de rară (în traduceri) pe atît de adecvată acestui univers al inocenţei ultragiate, aparţine – oricît ne-am feri să recunoaştem – aceluiaşi univers (central-european – cu magia lui crudă, cu obiectele-fetiş, cu umorul patetic, imediat recognoscibil) din care vin şi cele mai bune romane româneşti ale momentului. E drept, la Dragomán, la fel ca la Attila Bartis, Olga Tokarczuk sau Pawel Huelle, recuzita e poate mai definită, universul romanesc mai epurat şi, astfel, mai bine precizat. Dar „epurarea" vine, cel puţin în literatură, odată cu maturitatea... generală: a scriitorilor, dar şi a editorilor atenţi mai degrabă la calitate, a redactorilor de meserie care văd enorm şi taie monstruos, a criticii de întîmpinare care vede pădurea, dar, în primul rînd, copacii...

Dilema veche vă recomandă

● E.L. Doctorow, *Cartea lui Daniel* (traducere de Virgil Stanciu, Editura Leda, Grupul Editorial Corint, 2008). Într-o tehnică mai sofisticată decît în *Billy Bathgate,* dar şi fără fraza aceea panoramică de acolo, romanul unui fiu al soţilor Isaacson, condamnaţi la moarte, în plină nebunie mccarthystă, pe vremea cînd în SUA „delaţiunea devenise, ca în Rusia, noua etică", pentru spionaj în favoarea Uniunii Sovietice. Fiul – fără a avea convingerile comuniste ale părinţilor – se îndoieşte de verdict, dar politica lui Doctorow e politica oricărui romancier de clasă: a ficţiona între scepticism şi cinism, a pune în discuţie evidenţele mincinoase, ferindu-se de orice exces de speranţă. Pe scurt, a fi pasionant. (Radu Cosaşu)

● După concertul lui Cohen s-au umplut blogurile de vorbe, poze sau mici filmuleţe ce-ncearcă să prelungească starea de graţie... Cea mai frumoasă postare mi se pare aceasta: „Fără maică-mea, nu l-aş fi înţeles niciodată pe cohen. Fără cohen, n-aş fi înţeles-o niciodată pe maică-mea"; restul aici: *http://cocosiinegri.blogspot.com/2008/09/cohen.html*. (Alex. Leo Şerban)

● *Istoria gustului*, coordonată de Paul Freedman (Editura Vellant), este cel mai frumos album de artă apărut anul acesta la noi. O senzaţională istorie a artei culinare în 240 de imagini şi în aproape 400 de pagini – sînt prezentate bucătării ale diverselor civilizaţii şi culturi, ingrediente şi condimente, obiceiuri şi influenţe culinare, comerţ, restaurante, schimbările gusturilor –, totul văzut, reconstituit şi comentat cu ajutorul picturii, al literaturii, al politicii şi geografiei, al istoriei mentalităţilor şi studiilor culturale. Cea mai frumoasă poveste a mîncatului! (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Gunoi

● ***Dincolo de America* (România, 2008), de Marius Th. Barna.**

Ce fel de film e *Dincolo de America?* Nu e un film de nici un fel, dar, dacă ar fi să-l includ într-un gen, aş spune „porno cu comunişti". Mă grăbesc să subliniez că e la fel de departe de a se împlini ca porno pe cît este de a-şi onora promisiunea din caietul de presă – aceea de a fi „un *Casablanca* est-european". Dar bruma de logică pe care o are e o brumă de logică porno. Acţiunea se petrece într-un pornotimp greu de definit – nu pentru că aşa-l vor realizatorii, ci pentru că aşa-l face pornoscenografia de tip „veniţi şi voi cu ce obiecte mai vechi găsiţi prin casă". Cert e că acest pornotimp colcăie de pornocomunişti – indivizi care poartă halat muncitoresc sau uniformă de tip sovietic şi care spun: „Pe tine te reeducăm prima." sau: „Eu sînt tovarăşul Stan şi am putere mare.". În labele acestor bestii se zbate frumoasa scriitoare Milena (Daniela Nane), care la începutul filmului cere protecţie de la rafinatul intelectual Ian (Şerban Ionescu). Ian e un rol de compoziţie pentru Ionescu, care prin datele lui naturale se situează mult mai aproape de ideea de „Ion" (de altfel, a şi debutat cu rolul lui Ion din *Ion),* şi compoziţia lui constă în: a) bărbuţă distinsă; b) eşarfă purtată pe sub cămaşă; c) pahar de coniac; d) faţa lui obişnuită. Rezultatul e un pornointelectual perfect – adică un partener potrivit pentru pornoscriitoarea Milena, care pare să-şi desfăşoare o bună parte din activităţile literare (cum ar fi cititul din propria carte sau compunerea de denunţuri împotriva tovarăşului Stan) echipată în pornoneglijeu. Ian şi Milena au fost împreună, dar s-au despărţit acum un an şi Ian nu ratează ocazia de a-i aminti pornomotivul despărţirii lor: refuzul ei de a-i îndeplini nişte „fantezii bolnave". „Anul trecut eram nebun şi acum ai nevoie de nebunia mea...", continuă el s-o hărţuiască (da, se presupune că Ian e un personaj pozitiv). În sfîrşit, rămîne neclar dacă acum, în schimbul protecţiei, Milena acceptă să-i îndeplinească fanteziile bolnave, după cum neclară rămîne şi natura exactă a fanteziilor lui. (Ce vedem între ei, ca sex, e penal – din cauza gratuităţii şi a pornoţipetelor lui Nane –, dar şi perfect banal.) Deci ce l-a apucat pe scenaristul Eugen Şerbănescu să facă aluzie la ele? L-a luat valul sau ce? Judecînd după pretenţiozitatea semidoctă a dialogurilor lui, Şerbănescu trebuie să-şi închipuie că face literatură, dar scrisul lui e plin de impulsuri de pornograf. (Motivul pentru care i le atribui lui, şi nu regizorului Marius Th. Barna este că acesta din urmă e prea nul ca să aibă pînă şi impulsuri de genul ăsta.) Cum altfel se explică secvenţa în care securistul interpretat de Dorel Vişan o împunge între picioare pe Milena cu propria ei carte, iar ea, care pînă atunci a arborat o expresie stoică, începe brusc să-l provoace prin gîfîieli excitate? Singurul sens al comportamentului ei e un pornosens: Şerbănescu se înfierbîntă scriind despre gagici torturate de comunişti.

Sigur că n-ajunge niciodată prea departe – din cealaltă direcţie îl podideşte mereu „literatura". „De ce s-a sinucis marinarul?", zbiară Vişan, referindu-se la un personaj din cartea Milenei. Cum Milena ne-a regalat la începutul filmului cu un pasaj din cartea ei, din care reieşea clar că marinarul s-a sinucis pentru că n-a reuşit să fugă în America, întrebarea sună ca un început de banc („De ce-a trecut puiul strada?"), dar Şerbănescu şi Barna fac din ea un mister care chinuie personajele – un fel de Rosebud într-un *Citizen Kane* al celor defavorizaţi neuronal. Cel mai tare îl chinuie pe Manu, zidarul visător (Mihai Stănescu), personaj care, ce-i drept, nu pare să vină din porno, ci din nişte reziduuri de realism socialist amestecate cu ce-şi mai aminteşte Şerbănescu de pe vremea cînd mergea la Cinematecă şi orice film respectabil părea să conţină un personaj numit Visătorul sau Nebunul. Cu prietena lui Manu, Ingrid (Maria Dinulescu), ne întoarcem însă pe tărîmul fantasmelor masculine vrednice de milă: Ingrid e un animăluţ ostil oricărei idei de spiritualitate şi concentrat numai pe supravieţuire, care, atunci cînd nu-l încalecă pe Manu ca să-l împiedice să citească, îl pornoserveşte pe tovarăşul Stan („Daaa, tovarăşe Stan...") sub un tablou cu tovarăşul Lenin, la care Barna taie periodic în interesul a ceea ce în capul lui e un comentariu ironic despre obscenitatea comunismului, dar în realitate nu e decît o mostră de pornoumor: nu comunismul e obscen aici, ci nivelul intelectual al comentariului. Altă mostră: tovarăşul Stan, cel cu putere mare, dă dovadă de o potenţă surprinzător de mică. Clişeul ăsta mizerabil (aha, deci comuniştii erau complexaţi sexual!) spune totul despre calitatea omului de cultură Şerbănescu (actualmente preşedintele CNC), aşa cum tăietura aceea spune totul despre inteligenţa şi sensibilitatea lui Barna: asemenea minţi nu pot să producă decît gunoi.

trecerea prin reviste

ICR cucereşte Scandinavia

Bok & Bibliotek
GÖTEBORG BOOK FAIR

„România a dus la capăt o campanie îndrăzneaţă la Tîrgul de Carte de la Göteborg de anul acesta. Mai mulţi scriitori au atras un public larg, printre aceştia numărîndu-se Herta Müller şi Mircea Cărtărescu“ – aşa sună paragraful dedicat României în comunicatul oficial făcut public după închiderea Tîrgului de Carte de la Göteborg, 25-28 septembrie (vezi şi www.goteborg.bookfair.com). Asta după ce, la începutul anului, însuşi Regele Suediei a apreciat rolul şi importanţa ICR Stockholm (singurul institut cultural străin care acordă un premiu artiştilor suedezi, e vorba de Premiul „Marin Sorescu“), iar acum cîteva săptămîni cotidianul *Svenska Dagbladet* se întreba retoric dacă nu cumva invitatul special al tîrgului ar fi trebuit să fie nu Letonia, ci România (vezi şi www.svd.se/kulturnoje/nyheter/artikel_911023.svd).

Nu mai puţin de 30 de evenimente a organizat ICR Stockholm în cele trei zile şi jumătate ale celui mai mare tîrg de carte din Scandinavia. Niciodată n-a avut România un stand central la tîrgurile de carte europene şi nici rafturi încărcate aproape exclusiv cu cărţi, albume şi reviste traduse în limba locală, aşa cum s-a întîmplat anul acesta la Göteborg. Designul pop al standului cu o mică scenă unde tinerii poeţi români (Dan Sociu, Elena Vlădăreanu, Claudiu Komartin şi Adela Greceanu) au dialogat cu tineri poeţi suedezi, precum şi ecranul cu plasmă unde au rulat documentare semnate de Ştefan Constantinescu şi Alexandru Solomon despre mişcarea Dada, Tristan Tzara, Marcel Iancu, Paul Celan sau Mircea Cărtărescu, au atras în permanenţă publicul suedez. Pe scena de poezie a tîrgului s-au mai produs, pe lîngă poeţii deja citaţi, Denisa Comănescu, Mircea Cărtărescu, Gabriela Melinescu şi Ioan Es. Pop, ale căror poeme au fost traduse şi citite de tot atîţia poeţi suedezi. Au fost lansate noi traduceri din Nina Cassian, Nichita Stănescu şi Mircea Cărtărescu, precum şi un număr special al revistei literare *Lyrikvännen* dedicat poeziei româneşti. Herta Müller s-a întîlnit cu cititorii şi a participat la seminarii internaţionale despre problema identităţii în noua Europă, despre obsesia trecutului şi a relaţiei dintre literatură şi memorie. Mircea Cărtărescu a dialogat cu prozatorul Andrzej Tichy despre trecerea de la poezie la roman şi de la boemă la statutul de scriitor cu succes de public şi de critică, a susţinut conferinţe de presă şi a participat la seminarii despre poezie şi despre estetica rezistenţei în timpuri totalitare, iar în final a dat interviuri şi a semnat zeci de autografe la un stand special amenajat. Andrei Cornea a vorbit, alături de Vaira Vike-Freiberga, fosta preşedintă a Letoniei, despre chestiunea naţiunii şi ideea europeană, Adina Brădeanu a participat, alături de experţi din Marea Britanie şi Suedia, la un seminar despre mitul Dracula, iar Ioan T. Morar şi-a adus contribuţia la o conferinţă a scriitorilor din Est despre recuperarea trecutului şi conservarea memoriei colective.

ICR Stockholm a editat de asemenea un album foto cu scriitori români (fotografii semnate de renumiţii Cato Lein şi Lüfti Özkök) şi a organizat, în cadrul tîrgului, şi o expoziţie (vezi şi www.rosterfranrumanien.rkis.se). Odată tîrgul de carte încheiat, scriitorii români au plecat într-un turneu de lecturi publice prin toată Suedia. Dar despre acest proiect, într-un număr viitor. **(M. C.)**

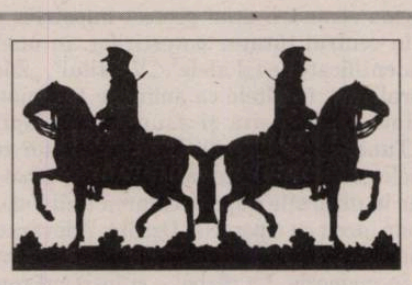

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

De Anul Nou la evrei

„Ori de cîte ori evreul se ocupă sincer de lumea lui, el e mai specific românesc, cu nuanţa inerentă şi cu un aer venerabil.“
(G. Călinescu în *Istoria literaturii române)*

După 1992 de ani de la naşterea lui Christos, la trecerea dintre 5752 şi 5753 în calendarul evreiesc, eram în Tel Aviv, pe strada Trumpeldor, la masă cu mama mea, cu surorile ei mai mici, tanti Silvi şi aceea numită de mine Sanseverina, cu o nepoată din Germania care-mi dăduse o poză de-a ei, în Berlin, stînd pe soclul statuii lui Marx şi Engels unde se gravaseră cuvintele: „Noi sîntem nevinovaţi!“ şi cu o prietenă a familiei, trăită înainte vreme „pe Jules Michelet“ în Bucureşti şi care timp de 10 minute ne-a povestit cum a căutat în dicţionare ce înseamnă cuvîntul francez „obsolète“ şi nu a găsit... Îl auzise la o emisiune a lui Pivot („acolo, la voi, prindeţi Pivot?“ – m-a întrebat într-o paranteză la ideea de bază): „am o vîrstă cînd trebuie să ştiu ce înseamnă fiecare cuvînt“...

– Tu eşti un caz! a categorisit-o tanti Silvi.

– Ce înseamnă că sînt un caz?

– Ce înseamnă că trebuie să înţelegi fiecare cuvînt? Şi dacă nu ai să înţelegi fiecare cuvînt, ai să faci temperatură?

După care, firește, s-a trecut la politică, cu nimic mai blîndă decît la noi, în '92. Erau ceea ce se numea „de stînga“, adică vroiau pace, eventual cu concesii bine controlate, dar să se termine cu nenorocirile, „da' ce avem noi nevoie de atîtea teritorii? De ce să ne moară copiii, cînd azi există tehnică şi bani cu care poţi cumpăra orice?“ se avîntă obsoleta.

– Bine, dar există idealul... – am obstaculat-o delicat şi toţi se uitară la mine ca la un întîrziat mintal.

– Care idealuri? Lumea mai are azi idealuri? Ultimul ideal a fost comunismul. Ce a rămas din el? Eu am un pedichiurist, ştiţi ce mi-a zis ieri? Doamnă, comunismul nu a existat... dacă ar fi existat, eu aş fi fost de acord...

– E bun pedichiuristul tău? o întrerupse tot tanti Silvi.

– Excelent, vi-l recomand, deşi s-ar putea să plece în Canada...

– Ah, nu, noi o avem pe Mimi craioveanca...

M-am dat mirat: fusesem aici în urmă cu 10 ani, în '82, era războiul din Liban, cu Sharon la Beirut, toate astea se discutau în şoaptă... m-am dus cu mama la „Românu-zarzavaturi“ şi el mi-a demonstrat că poate cumpăra toate legumele din lume din cauză că băiatul lui controlează din avion tot Libanul...

Toţi se uitau la mine ca la un personaj straniu – adică tu nu poţi înţelege cum se pot schimba opiniile? Din ce ţară vii? Singură, Sanseverina – cea plecată cel mai tîrziu din Bucureşti, prin '61 – mă privea cu bănuiala cea mai grea, aceea că aş putea fi ironic, cu totul altceva decît a fi critic sau crud prin glume. Nimic nu era mai grav, după cum mi-o spusese nu o dată, decît să fii ironic „în ţara asta unde nu există cosaşi...“ – fusese suprema ei ironie. Ei nu erau ironici, erau familiari – o extraordinară familiaritate cu toţi guvernanţii care, buni, răi, deştepţi, stupizi, puri sau „aşa şi aşa“ îşi pierdeau orice solemnitate făcînd cu toţii parte dintr-o familie *(mişpaha* – în ivrit, *mişpuhă* – în idiş), ca orice cunoscut, ca orice musafir bun de forfecat după ce pleacă din casă.

Era sentimentul „mişpuhologic“, pe românește, în mintea mea: „mătuşologic“ care mereu aducea în discuţie o manichiuristă din Arad, un băcan din Bacău, un bijutier din Bucureşti, atenuînd violenţa observaţiei, introducînd o undă de duplicitate ca între, totuşi, rude; se băteau pe umăr cu Bush, Kohl, regina Angliei şi Papa, îi ştiau la bani mărunţi, nici unul nu-i putea trage pe sfoară, cu un laser infatigabil îi pricepeau dintr-o ochire, dintr-o vorbă, dintr-un nimic, „dacă ţin sau nu cu noi“, supremul criteriu de judecată; toată politica lumii se transfigura în categorisire morală; de dreapta sau de stînga pe plan local, în viaţa lumii boşii şi şefii ei deveneau „cutre“ sau nu, „antipatici“ sau invers, „un măgar“ sau „o dulceaţă“, după cum se defineau faţă de problema din zonă.

Numărul cel mare, clipul politic al serii a fost mama explicîndu-ne tranziţia ei în viaţa internaţională de la Mitterrand care-i plăcuse multă vreme pentru franceza lui şi privirea foarte inteligentă ca, după aceea, cu timpul, să vadă „că ţinea ca toată lumea cu arabii“... Mama mi-a făcut un semn cu mîna să mă ţină departe, să stau în banca mea (obsoleta îmi şopti tandru că şi pe ea Mitterrand o dezamăgise, „antisemitismul nu cere studii“...), se lăsă o pauză, „hai, dragă, zi, ce, ai nevoie de un purtător de cuvînt?“ şi mama, pudică, rosti numele cu sfială: „Baker!*... ai văzut cum ştie să poarte un costum?... de cîte ori coboară din avion, îl văd pe tatăl tău...“ Dar tata nu a zburat niciodată cu avionul – i-am amintit. Ea îmi făcu din nou un semn să nu insist, ca orice om inteligent care nu discută decît în ecuaţii superioare.

Zilele trecute, felicitîndu-mă pentru noul an 5769, unchiul meu, om la 91 de ani, îmi spuse că la cursul lor de literatură franceză au ajuns la Stendhal şi a înţeles de ce am numit-o cîndva pe mătuşa mea şi soţia lui, dusă dintre noi, Sanseverina.

* la ora aceea, secretarul de stat al Statelor Unite.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Realitate de Leonid Dimov

Se termină: „Curgea o umbră de rai vopsit, / Clătina din clopotniţi marele naos scorojit / Şi chiar lîngă lucarnă, violet pe jumătate, / Sfîntul Ieronim cu buzele ţuguiate. / Tremurau de frig şi de-ntuneric mut / Plutind încet spre lumenul ştiut. / Zăriră lucarna şi ţîşniră prin ea / Ca două efluvii. Amiaza gemea / De lume. Coborîră spre caldarîm, peste tufele-n ceaţă, / Traversară-n fugă întreaga piaţă / Şi se pierdură, goi, de nu ştiu cîte ori / În forfota multicoloră, printre trecători. / Rîdeau de bucurie că-i aevea tot, / Şi streaşina, şi burlanul rupt în cot / Şi Dîmboviţa furişată prin ulei şi materie / Dincolo de biserica Sfîntul Elefterie.“

Povestea: „Ieşiţi din zona de cîlţi, de puzderii, de lînă, / Porniră goi, ţinîndu-se de mînă, / Ducînd ocale surde-n coşarca spaimelor: plină, / Pe podeaua proaspăt unsă cu creolină, / Era noapte de mult, cu reverberaţii în cleşte, / Cînd au simţit că cineva-i urmăreşte.“

Emo, SMS şi MMS şi Virale pentru Bloguri: „Ieşiţi din zona de cîlţi, de puzderii, de lînă, / Porniră goi, ţinîndu-se de mînă, / Ducînd ocale surde-n coşarca spaimelor: plină, / Pe podeaua proaspăt unsă cu creolină, / Era noapte de mult, cu reverberaţii în cleşte, / Cînd au simţit că cineva-i urmăreşte. / Înlemnire! / O, vîsc al inimilor: paloare levogiră: / Venea o felină cafenie din întunecime, / Molatică, veselă de cruzime. / N-aveau cum a se ascunde şi plutiră aşa.“

Durata lecturii şi tipul de creier: „Au ajuns acolo amîndoi, într-o plutire / Suind deasupra tufelor prin ceaţa subţire. / Apoi din nou, şi iară şi iară / Ocoliră lăcaşul cu horbotă rară, / Mai sus, spre clopotniţi, degeaba, / Îi mîna dragostea, îi mîna graba... / Înfiguraţi, chiar în aer, apoi / Se dezbrăcară şi zburară goi / Deasupra tufelor iarăşi: numai piele şi carne. / Proptindu-şi tălpile de pervazul unei lucarne / Au pătruns înfioraţi de mirezme, înnebuniţi de gust / Amîndoi deodată prin lumenul îngust.“

Cash şi investiţii: „Era ca sculptată din os / Biserica cea fără pronaos / Insulă tulbure şlefuită-n jad / Cu scene din mult încercatul Ţaringrad, / Cu părinţi în alb pe creneluri / Şi preplumuri purpurii de femeluri, / Cu arcaşi pteromorfi şi bombarde, / La răscrucea a trei bulevarde.“

Mişto: „– Spune-mi: crezi în Dumnezeu?
– Nu.
– Bine, dar stă acolo, mereu!
– Unde? 'n suportul ăla ce ne priveşte?
– Mda. El este. Rugineşte
Peste tot. Cînd vrabie, cînd cardinal,
Cînd balaur de cîrpă, acefal...
Ştia că nu cred şi zîmbea.
Aici e trist. Are privirea grea.
– Femeile-l fac să simuleze.
– Ce?
– Ştiu eu, poate cum stau ele, viteze.
Ciute în faţa marilor fiare.“

Vis cu dentişti

Se termină, Povestea, Şmecheriile textului, Emo, SMS, MMS şi Virale pentru Bloguri, Durata lecturii şi tipul de creier, Cash şi investiţii: cabinet dentar.

Personaje, Mişto: „Miezul nopţii. Dincolo de rampă / S-au aprins braţele terminate cu lampă. / E-o clădire albă pînă la stele / Cu dentişti în alb şi cleşti de oţele, / Şi tuturor, aşa cum şedem cuminte, / Ni se va scoate, la semnul cuvenit, un dinte. / Apoi vom ieşi, cîrduri, pe marile portaluri, / Mereu alţii, mereu noi, valuri, valuri, / În sunet de fanfare, în noaptea uleioasă, / Care pe jos, care-n caleaşcă de patru iepe trasă, / În definitiv, aşa-i semnul de toamnă: / Dinte scos moarte înseamnă... / Mai bine să ne suim în primul tren, / Oriunde ne ducem ajungem în Eden, / Edenul edenat, edenul ardent, / Cu livezi de caişi cît un continent

Încăput tot în căputa roasă / Din vitrina cizmăriei de-acasă. / E, desigur, tot noapte, trec tot tramvaie / Parcă vorbind singure-n ploaie / Şi tot intrăm cu exemplare fox de zgardă / La urgenţă, în camera de gardă, / Aflată chiar la gară, pe peron, lîngă tren, / Sub felii de lumină emanînd arsen.“

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

www.schimbalumea.ro

Bun, sînt de acord, nu este cel mai bun nume care se putea găsi şi nici măcar nu e foarte potrivit cu scopul site-ului. În general oamenii îi privesc cu suspiciune pe semenii lor care se apucă să schimbe lumea. Şi foarte bine fac. În general tipii care s-au supărat pe lume şi au venit cu un proiect de schimbare au cam lăsat dezastre în urma lor. Mai bine i-ar fi spus „schimbă lumea ta puţin cîte puţin", dar era prea lung. Ar fi mers şi ceva de genul „lasă dracului lamentaţiile!", dar era prea dur. Deşi exact asta este: un site antilamentaţie care îmi place. În general, sîntem maeştri ai lamentaţiei. Nimic nu e bine şi cineva ar trebui să facă ceva. De preferinţă statul. Dacă nu statul, atunci clasa politică, biserica, intelectualii, tineretul sau vecinii. Oricum nu noi. Noi sîntem deştepţi, ştim care sînt problemele, dar nu merită să facem ceva.

Acest site îşi propune trei paşi. Primul este banal: se ridică problema. Internauţii îşi pot scrie aici enervările şi păsurile. Cele cîteva deja postate variază. Unele sînt foarte concrete: „nu există acces la sauna din incinta bazei sportive nr. 2 a Politehnicii Timişoara în timpul orarului pentru studenţi". Altele sînt dureroase: „Bucureştiul este plin de cîini". Iar altele sînt doar obositoare: „lumea nu zîmbeşte". Cum ziceam, pînă aici nimic ieşit din comun: oamenii au probleme. Importanţi sînt următorii paşi: dezbaţi şi propui o acţiune de îndreptare. Îţi strîngi susţinători pe site şi faceţi ceva. Trebuie să recunoaşteţi că sună bizar: să facem ceva?! Noi!?

Deocamdată se întrevăd cîteva acţiuni. Omul care se plînge de problema cu sauna merge şi în secţiunea de „acţiuni" şi propune „să scriem în caietul de sugestii şi reclamaţii, în fiecare zi în care mergem la bazin, că ne dorim acces la saună şi în timpul orelor rezervate studenţilor". E un început. Şi e un gen de acţiune care arată ceva optimism în sistem. Omul nu îşi dă nici foc, nici nu propune cititorilor să-l înjure anonim pe rector. Pur şi simplu are încredere că cineva citeşte caietul de sugestii şi reclamaţii. Aş fi curios ce se întîmplă. Chiar dacă nu iese nimic din asta, cineva a făcut ceva. Iar la problema cu lumea care nu zîmbeşte acţiunea propusă e de-a dreptul entuziasmantă: „Ar trebui să facem ceva stupizel. De pildă, să împărţim nişte flyere din alea cum sînt reclamele, dar care să aibă cîte un banc pe ele. Şi cu mesajul «Dă mai departe». Şi, eventual, în loc să le împărţim la gura metroului, să le pasăm cînd coborîm din autobuz oamenilor care urcă (aşa cum se pasează biletele folosite)". Da, eu vreau. Vreau să primesc pliante cu bancuri şi deja zîmbesc la idee. Dacă s-ar putea să nu fie bancuri cu ţigani sau cu Holocaustul, aş fi de-a dreptul fan al ideii.

La problema „autoturismele sufocă oraşul", acţiunea s-a derulat deja şi cititorii sînt trimişi la un alt site excelent: www.velorutia.ro, prin care s-a organizat săptămîna trecută un marş al bicicliştilor (am zîmbit la sloganul „Libertate! Sănătate! Mobilitate!").

Pe scurt, www.schimbalumea.ro este o idee excelentă. Este un manifest deloc subtil împotriva lamentaţiei. E o gură de aer. Este tonic să vezi oameni care au probleme, discută serios soluţii şi propun acţiuni. Am şi o propunere

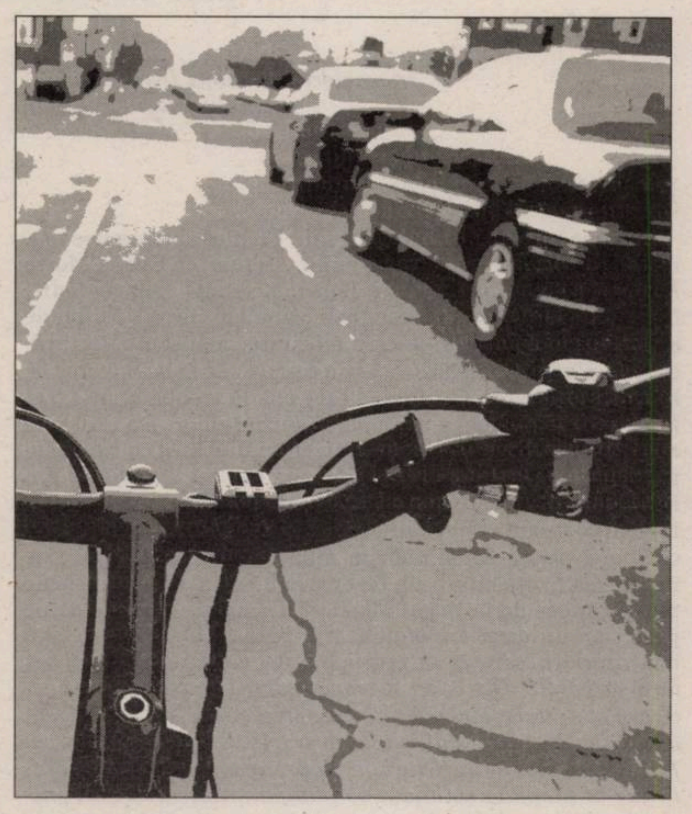

de cenzură. La problema cu cîinii din Bucureşti un deştept propune ca aşa-zisă soluţie „Din cîte ştiu, chinezii sînt mari amatori de potăi". L-aţi recunoscut. Este chiar El. Este şmecherul, este guralivul, este pontosul. Este inutilul. Este omniprezentul. Le propun administratorilor să îl cenzureze la sînge. Dacă site-ul va avea succes, tot mai mulţi inutili vor trece pe acolo ca să arate ce deştepţi sînt. Site-ul riscă să fie naţionalizat, în cel mai prost înţeles al termenului. Cenzura se impune. Afară cu pontoşii inutili.

P.S. Săptămîna trecută mi s-au furat actele şi cărţile de credit. După ceva alergătură pe la bănci, am ajuns acasă şi actele mele mă aşteptau deja la o vecină. Fuseseră aduse de „un domn în vîrstă, cu un copil mic", care le găsise aruncate pe stradă şi venise la adresa din buletin să le returneze. Cum a plecat fără să lase alte detalii, îi mulţumesc pe această cale bunului domn anonim. A reuşit să îmi schimbe puţin lumea.

P.P.S. În articolul precedent am vorbit despre Zilele Bucureştiului, zicînd şi că administraţiei Videanu i-a lipsit aşa ceva. Mi s-a atras atenţia că Sorin Oprescu i-a mulţumit lui Adriean Videanu pentru că i-a lăsat moştenire proiectul manifestării. Fac aici cuvenita rectificare.

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

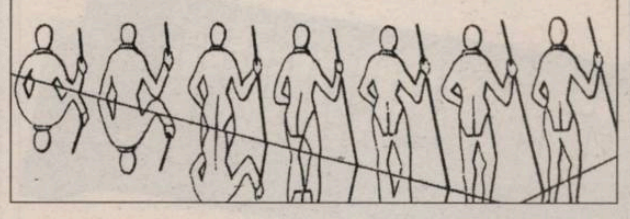

Spaţiu public sau privat...

Bucureştiul continuă să ofere surprize locuitorilor săi: mai ales cînd aceştia îndrăznesc să creadă că spaţiul oraşului, aparent public, este şi al lor, al fiecăruia dintre noi, şi că avem dreptul să-l luăm în stăpînire, cum ne pricepem mai bine... O tînără prietenă de-a mea, studentă, a avut curajul să ia oraşul în piept. De nevoie: trebuia, urgent, să cîştige nişte bani. Modalităţile cinstite prin care poţi face aşa ceva, fără să te angajezi *full-time,* nu sînt prea numeroase. Şi nicidecum foarte comode. Una dintre ele este, dacă vrei o muncă în limite, zice-se, intelectuale, să aduni răspunsuri la chestionarele unei firme de sondaje. Prietena mea a nimerit un chestionar pe teme politice. Acesta nu trebuia completat oriunde şi nici oricum, ci numai în blocurile de pe bulevardul Magheru (nu pe stradă, ci în interiorul imobilelor), avînd nici mai mult, nici mai puţin decît 11 respondenţi (cu mai puţine răspunsuri nu-ţi luai banii). Întrebările nu le ştiu exact: ştiu, doar, că erau multe şi înţesate cu termeni de specialitate.

Singura modalitate de a duce misiunea la bun sfîrşit era, pur şi simplu, să intri în blocuri. Cînd se putea şi ţi se deschidea. Ceea ce eroina noastră a şi făcut. După care, a început să sune pe la uşi. Figura ei aş putea spune că inspira încredere: are aerul de ingenuitate al vîrstei...

Comportamentul majorităţii oamenilor la care a sunat mi se pare... de-a dreptul paradoxal –, şi, poate, tipic pentru o anumită mentalitate românească: îi deschideau, după care, aflînd despre ce era vorba, o refuzau, invocînd, de cele mai multe ori, o scuză stupidă – aveau ceva pe foc... Care va să zică, nu-i îngrijora faptul că persoana respectivă se afla la uşa lor, gata să intre (dacă ar fi avut complici sau o şmecherie pusă la punct în ciuda aparenţei respectabile), ci doar posibilitatea de a-şi exprima opiniile într-o chestiune, măcar pe alocuri, politică – care i-ar fi putut implica în cine ştie ce chestie dubioasă, presupunînd responsabilitate civică; ca să nu mai vorbim de timpul irosit...

În virtutea acestei logici, ce s-a dovedit un *pattern,* studenta curioasă obţinuse (pînă de curînd, după lungi eforturi) trei răspunsuri mari şi late: unul de la o persoană foarte tînără; un altul de la un domn cît se poate de în vîrstă; şi, în sfîrşit, un al treilea, de la un interlocutor cîrcotaş, care a ţinut-o două ore pînă cînd i-a explicat fiecare dintre termenii de specialitate. Probabil, domnul respectiv s-a gîndit că nimic nu e pe gratis pe lumea asta...

Exasperată de mersul greoi al chestionarelor, fata cea curajoasă s-a hotărît să încerce şi altceva. Tot o activitate... stradală, care părea, la prima vedere, uşoară, rapidă, şi fără cine ştie ce riscuri: şi anume, împărţirea fluturaşilor (nu mai ştiu exact la ce făceau reclamă) pe stradă. Şi nu oriunde, ci în Piaţa Unirii. Şi aici existau, însă, nişte condiţii stricte: acţiunea nu se putea derula decît în faţa magazinului Unirea, între nişte ore delimitate strict (vreo patru, de pe la 11). În perioada aceea patronii obiectivului din fluturaşe veneau să-şi controleze oamenii, să vadă dacă nu-i plătesc degeaba... Eroina noastră s-a înfiinţat la timp în Piaţa Unirii, cu fluturaşii în mînă. Cînd să se instaleze (în picioare, pe stradă), vine la ea un cerşetor local, cu o falcă în cer şi una în pămînt: se pare că acolo era locul lui, de ani. Cerşetorul a fost totuşi înţelegător, şi mai ales profesionist: s-a uitat la ceas şi i-a spus că el mai stă acolo fix 45 de minute, după care... După 45 de minute tînăra s-a întors. A ocupat cu chiu, cu vai locul, pentru că una dintre florărese i-a explicat că ea vine acolo de 20 de ani...

Nu ştiu dacă eroina noastră a reuşit să completeze 11 chestionare şi să împartă toţi fluturaşii. Iar în privinţa moralei, aceasta e mai mult decît evidentă şi, ca atare, superfluă.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

De ce şi cum

Asemenea diasporei evreieşti din perioada elenistică sau a celei greceşti din secolul XX, comunităţile româneşti expatriate par să poarte – şi uneori să ascundă – tot ce avem mai bun în materie de capital intelectual. Pentru a folosi un termen uzat prin abuz, „valorile“ noastre larg recunoscute nu se află acasă, ci în spaţiul euro-american. Regimul comunist, cu aberaţiile sale kafkiene, poartă desigur principala vină pentru necontenita „fugă a creierelor“. Însă nici noua societate românească nu pare atractivă pentru personalităţile veritabile, prea puţin stimulate de „evoluţiile“ băştinaşe, fie că ne referim la derivele suburbane ale vieţii civice, fie că acuzăm precaritatea politicilor culturale şi rahitismul mecenatului.

Guvernele instalate după 1990 au părut uneori alertate de situaţia evocată adineaori. Au încercat să determine întoarcerea celor exilaţi şi, mai apoi, emigraţi. Din păcate, oricine şi-a reuşit cariera în străinătate a consimţit la prea multe sacrificii spre a reveni într-o patrie unde nu mai are conexiuni profesionale, casă şi, uneori, nici măcar familie. De ce ar lua-o cineva de la zero, cînd ţara natală îi oferă, pentru a o regăsi, doar cîntece de sirenă patriotardă, chefuri de o zi şi seminarii sforăitoare despre unitatea naţiunii? Există, fireşte, libertatea mişcărilor pendulatorii şi ubicuitatea Internetului. Însă de la orice distanţă s-ar implica românii de seamă în normalizarea contextului intern, tot înstrăinaţi se simt. Cînd propria comunitate reuşeşte să te gonească pe alte meleaguri, e greu să-ţi dizolvi ranchiuna faţă de compatrioţii care – prin supunerea faţă de dictatură sau indiferenţa „democratică“ faţă de binele comun – ţi-au forţat mîna spre cea mai dramatică dintre deciziile unei vieţi. În fapt, ruptura se dovedeşte iremediabilă. Şi... reciprocă. Dacă depăşim retorica „nupţială“ (care îi primeşte pe *fiii rătăcitori* cu tot soiul de flori imaginare), trebuie să admitem că nici românii de „acasă“ nu-i prea suferă pe cei desţăraţi. Li se pare că succesul lor pe alte meleaguri presupune o vicleană laşitate, dar şi fructificarea unor oportunităţi de care ei n-au putut profita. Dialectica resentimentelor îşi păstrează, astfel, întreaga putere de a nărui.

O explicaţie masochistă a fenomenului discutat ne oferă, în textul său despre pseudo-nihilismul cioranian, dl Andrei Vieru, pianist excelent (cu discografie Bach la „Harmonia Mundi“) şi eseist parizian pe cît de subtil, pe atît de discret. Citez, în tălmăcire personală: „Nu e greu, pentru cine a trăit în România, să diserteze despre «esenţa» gîndirii «ipocrite»: putem defini principala trăsătură a multor români drept incapacitate de a duce ceva la bun sfîrşit. Vaste proiecte, rezultate din viziuni adînci, şi care ar putea schimba faţa lumii pe termen lung, se istovesc negreşit. Luaţi cu alte treburi pe timpul punerii lor în operă, autorii acestor proiecte constată deodată că s-au înşelat: e mai bine să laşi lumea aşa cum e. Rareori se înjosesc românii pînă la a-şi pune în aplicare planurile. Pentru ei, alte lucruri sînt mai urgente. Orice s-ar întîmpla, nu se aventurează prea des dincolo de *jumătatea drumului*. La urma urmelor, de ce să finalizezi, să închei sau să desăvîrşeşti ceva cîtă vreme nu-ţi asigură supravieţuirea? De dragul spectacolului bine făcut? Românul trăieşte doar sub imperiul clipei. Nu ţine să acţioneze asupra duratei. Românul nu e nici actor şi, cu atît mai puţin, regizor: e poet. (...) Cum e poet înainte de toate, cum nu prizează decît momentul, el respinge proza unei îndelungate şi pozitive colaborări. Să lucrezi cu altul, ce oroare! A-i dăuna semenului pretinde mai puţin efort, iar satisfacţia e imediată. (...) Pentru români, bîrfa rămîne cel mai solid, dacă nu cumva singurul ciment naţional.“ („L'Art des mots et les dangers du style (sur E.M. Cioran)“, *Le gai Ecclésiaste*, Paris, Seuil, 2007, pp. 113-115). De tradus integral!

Mirel BĂNICĂ

Sala *Timpul*, Muzeul Ţăranului Român

– note de vizitator, nu grăbit –

În memoria Doamnei Irina Nicolau, omul unui timp aparte

Timpul sărbătorilor

Pe masa ce domină centrul sălii *Timpul* sînt expuse mai multe perne mici, brodate de mînă. August, cu Sfînta Marie Mare, o pernă brodată cu legume, fructe, soare mult. Noiembrie, cu Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril. Filipii de iarnă. Kitsch-ul unor obiecte mărunte, neînsemnate (brăduţi de plastic şi cabane de lemn minuscule gen „Suvenir de la Sovata“, lebădă de plastic) este pus la treabă şi integrat în curgerea frumoasă a timpului sărbătorilor. De altfel, aceasta este una dintre marile întrebări deschise cu care este provocat vizitatorul acestei săli *pas comme les autres* din MŢR: kitsch-ul este o invenţie a modernilor, a citadinilor însetaţi de confort mic burghez? Lumea lor, a ţăranilor, cea care mai există acum doar la muzeu, cum reuşea oare de îmblînzea firesc kitsch-ul, fie el şi sub forma unor lebede de plastic aduse de la tîrgul Moşilor? Transcriu citatele de pe pereţi pe un carnet mototolit din rucsac, la lumina slabă din interiorul acestei săli mici, boltite, ciudate. *Ce am fi noi fără sărbători? Din ce să se tragă puterea noastră? [...] Faci o casă şi se trece, faci o haină şi se trece, toate se trec. În cealaltă lume lucrurile stau mult, nu se trec. E într-un fel mereu. [...] Există mai multe feluri de timp: super-timpul sărbătorii, tic-tac-ul timpului cotidian, non-timpul penitenciarelor, suspendarea timpului în momente de trecere, timpul memoriei, ieşirea din timp*. Dar poate cea mai bună definiţie a sărbătorii este dată de rîndurile de mai jos, ce duc cu gîndul spre anii copilăriei şi spre calendarele ortodoxe lipite pe pereţii bucătăriei bunicilor şi aromele inegalabile ce veneau de acolo, în opoziţie cu non-sărbătorile rituale ce le-au luat locul, numite vacanţe. *Anul cu sărbători – ca un şirag de mărgele, albe şi negre, mici şi mari. Unele miros a sarmale şi a friptură de miel. Anul fără sărbători este făcut din scame. Există şi grămăjoare de scame roz ce înseamnă vacanţă.*

La baza zidului acestei camere cei care au conceput-o au pictat un fel de frescă, asemănătoare cu cele din bisericile ortodoxe. Fructe, mulţi struguri, păsări, pocale, oameni de zăpadă. Totul suprapus pe patru straturi de culoare, asemănătoare cu patru straturi de memorie. Albastru la bază, galben, roşu şi verde. Tot aici sînt pictaţi mai mulţi lupi şi lupani. Guri deschise, coada în vînt, urlet îngheţat. Tabloul general este extrem de cinetic, aproape că induce un sentiment de teamă şi frică. Este vorba de *filipii de iarnă* – îmi spune supraveghetoarea sălii – cei care protejau gospodăriile ţărăneşti iarna de atacurile lupilor. Lupii albi şi negri mişcîndu-se haotic pe acel perete par a devora un timp de care nimeni nu mai are nevoie. În micuţa sală întunecoasă a timpului şi a poveştilor intră Clara şi Eliza, două fetiţe cu vîrsta de trei şi şase ani. Extrem de drăgălaşe, îmbrăcate luxos şi cu gust, însoţite de un tată grijuliu de circa treizeci de ani, genul bancher *branché* sau director de agenţie de publicitate. O întreb pe Eliza la ce se gîndeşte ea cînd vede lupii aceia negri mişcîndu-se pe perete. Răspunsul nu se lasă aşteptat: „Lupii vor să *atacheze*' lumea şi să o mănînce“. Tăticul cel branşat la modă şi grijuliu părăseşte sala împreună cu cele două fetiţe spunîndu-le cu delicateţe cum se conjugă verbul „a ataca“. În spaţiul de demarcaţie între partea dedicată timpului sărbătorilor şi timpul istoric, este desenat un fel de cadran solar primitiv din care putem vedea şi înţelege că timpul cotidian şi arhaic, al ţăranilor, era infinit mai complex şi plin de nuanţe decît al nostru. Astfel, între miazănoapte şi dimineaţă mai există încă trei timpi intermediari. *Dinspre ziuă – cînd se înmoaie întunericul, mijlocul de ziuă – se deschide cerul la răsărit şi zorile – se arată roşeaţă pe cer*. O mare diferenţă între ei şi timpul nostru nocturn, marcat de finalul unui film american de serie B şi zgomotul enervant şi repetitiv al ceasului deşteptător cu cifre roşii şi electronice.

Timpul istoric

Privirea este confiscată de cămaşa cusută de Păuna din Novaci, judeţul Groj, în 1868, cu ocazia vizitei Regelui Carol I în satul ei. În anul 1912 a fost expusă cu fală şi la expoziţia de artă naţională de la Bucureşti, în plin avînt de construire a unei mitologii naţionale româneşti. Un mic bilet ce însoţeşte acest exponat ne spune că însăşi tînăra şi frumoasa Regină Maria a vrut să o cumpere, dar înflorata cămaşă nu a fost de vînzare. „În anul 1999 ea a fost donată Muzeului“ – ni se spune la sfîrşit. De la cămaşa Păunei din Novaci privirea sare la un citat profetic al lui Lévy-Strauss: *„Aranjăm istoria în felul în care primitivii aranjează miturile: o manipulare arbitrară pentru a inventa o singură viziune a Universului“*. Pe un perete din lemn sînt lipite imagini decupate din cartea lui Dumitru Almaş, *Povestiri istorice*. Stilul edulcorat al desenelor devenite „culte“ ale lui Valentin Tănase ajută, într-o manieră neaşteptată şi extraordinară, la înţelegerea construcţiei unei istorii naţionale, liniare şi fără surprize, niciodată pusă la îndoială; o istorie al cărei scop principal era forjarea unor buni şi loiali cetăţeni, care să creadă cu adevărat că trăiesc în cea mai bună, dar şi cea mai *încercată de istorie* dintre ţările lumii şi ale Europei. Începînd cu Decebal şi Traian, trecînd prin curtea lui Neagoe Basarab şi sfîrşind cu revoluţionarii de la 1848, desenele sînt însoţite de inscripţii din „cartea timpului“ şcolarilor scrise pe simple bucăţele de bandă scotch de hîrtie. Efectul asupra privitorului este covîrşitor prin claritatea şi simplitatea sa didactică. Cronologia evenimentelor naţionale ia sfîrşit cu anul 1989 şi începutul „perioadei de tranziţie“, semn ce indică importanţa pe care Revoluţia a avut-o la începutul anilor 1990. Iar peste toată această alcătuire este suprapus prin colaj arborele genealogic al lui Ion Ghica, *prinţ de Samos şi scriitor, 1816-1897*.

Timpul obiectelor

Colţii timpului muşcă adînc din obiectele din jurul nostru, iar noi ne dăm seama de acest lucru abia cînd le vedem expuse într-un muzeu... Multe obiecte uzate, sumane, cămăşi, marame, atinse de o uzură „normală“, dacă putem utiliza acest cuvînt, uzura vieţii de fiecare zi. Plus două fotografii, asemănătoare cu cele ce se găseau altădată în saloanele bunicilor noştri. Putem vedea trei ţărani care pozează în ziua cînd merg la tîrg, la oraş, sprijinindu-se pe jumătate mîndri, pe jumătate stînjeniţi în umbrele de recuzită. O familie de ţărani ce pune la uscat pe iarba înaltă o bucată uriaşă de pînză albă, proaspăt scoasă din teascuri. Iar privirea tot călătoreşte pînă ajunge la cel mai ciudat obiect dintre toate cele expuse în sală. Este vorba de un „lin“ – un obiect scobit într-un trunchi puternic de stejar, semănînd puternic cu o luntre monoxilă, dar şi cu un sicriu deschis. Carnea vegetală zdrenţuită a lemnului impresionează. Iar cei ce au conceput sala *Timpul* o ştiu prea bine, fapt ce se întrevede în explicaţia fidel însoţitoare a obiectului. *„Acesta este un obiect total. Poţi să trăieşti în el, poţi să mori în el: pat, sicriu, barcă...“* Ce ar mai fi oare de spus atunci cînd nu mai este nimic de spus despre această încăpere – metaforă a timpului? Ocniţele în care sînt desenate lumînări. Stilul căutat-naiv al tuturor inscripţiilor (de altfel, o caracteristică a întregului muzeu), dar cu un impact vizual atît de puternic. Plafonul jos, din pînză de in, ce parcă adaugă o presiune suplimentară asupra vizitatorului, întregind însă sensul întreg al expoziţiei. Uşa albastră (bănuiesc că e vorba de o remiză de serviciu a administraţiei muzeului) pe care s-a scris cu cerneală neagră: *Dincolo de uşă nu mai există timp*.

Un fel de concluzie

Această sală a MŢR este un loc memorial al unui timp ce nu ne mai aparţine, pentru că l-am pierdut, nu mai trăim în el nici noi, citadinii, nici tristele resturi ale ţăranului român, branşat şi la paharul de vodcă ieftină, dar şi la manele TV. Este o colecţie de resturi de timp, tot ceea ce mai subzistă într-o conştiinţă comemorativă, muzeală, dintr-un trecut care nu ne mai spune nimic. Aşa cum spunea Pierre Nora, tot ceea ce numim astăzi memorie nu este altceva decît dispariţia sa în „focul istoriei“ şi al uitării şi – îmi permit să adaug în acest caz precis – al modernizării haotice şi pierderii complete a ruralităţii.

Pe de altă parte, nimic nu este mai dificil decît să faci un elogiu al uitării, al dispariţiei. Memoria, timpul şi uitarea se găsesc în acelaşi raport ca şi viaţa şi moartea. Uitarea este o forţă vie a memoriei. Dacă timpul încremenit în sala *Timpul* nu ar fi murit şi dispărut dintre noi, am mai fi putut noi oare asuma modernitatea, cu toate cele bune şi rele ale sale? Orice vizitator inteligent şi cu simţul observaţiei ce vizitează această extraordinară sală a MŢR se simte puţin ca Ulise. Întoarcerea lui Ulise în Ithaca este doar geografică, nu şi temporală. De fapt, el nu mai poate intra într-un timp pe care l-a pierdut pe vecie, deoarece povestea lui nu se mai poate reînnoda niciodată. Pentru el, ca şi pentru vizitator, ceea ce Irina Nicolau şi echipa ei au scris cu cerneală neagră pe uşa albastră sună ca o sentinţă, condamnare, dar şi speranţă.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Televiziune cu tracţiune politică

Emisiunea de la Realitatea TV despre care am scris săptămîna trecută, în care oamenii simpli erau creditaţi drept critici de artă (de la gunoieri pînă la patronul lor, Silviu Prigoană) a fost, după cum era de aşteptat, doar începutul isteriei televizuale. Încă nu-şi spuseseră cuvîntul cei de la Antena 3. Cum puteau să-şi facă din nou numărul în care să şteargă pe jos cu Patapievici, „omul lui Băsescu", aceştia şi-au suflecat bucuroşi mînecile şi s-au pus pe treabă.

Expoziţia lui Benedek Levente nu mai prezenta mare interes, pentru că ICR-ul nu avea nici o legătură cu ea, aşa că toate tunurile s-au îndreptat înspre cea de la Bochum, unde au expus Alexandru Rădvan şi Sorin Tara.

Mai întîi, l-au invitat pe H.-R. Patapievici în emisiunea *La ordinea zilei* unde, pe lîngă Dana Grecu şi analistul militar Radu Tudor, mai era şi Andrei Bădin. Acesta din urmă fusese, desigur, recomandat pentru prezenţa în emisiune de zelul pe care l-a depus pentru a desfiinţa expoziţia de la New York, de faptul că a scris pe blogul lui despre „penisul lui Patapievici" sau că l-a reprezentat pe preşedintele ICR sub formă de falus.

Cît despre Dana Grecu, ea este cea care a afirmat în vară, în emisiunea ei în care se înfiera activitatea ICR, că Patapievici nu a fost găsit pentru a i se lua şi lui o declaraţie. În afară de aceasta, ea e persoana perfectă – şi a dovedit asta şi în alte emisiuni – pentru a juca rolul de procuroare-activistă, în ceva care să imite un tribunal al poporului din anii '50. Este combinaţia ideală între isterie, demagogie şi agresivitate.

Pe scurt, Antena 3 şi-a ales pe sprînceană comandoul pentru linşarea în direct a lui H.-R. Patapievici. Iar emisiunea a fost, de la un capăt la altul, un atac furibund al celor trei împotriva invitatului, căruia îi administrau lovituri cu nemiluita, de cele mai multe ori sub centură.

Asta s-a întîmplat după-amiază, la ora 17. Seara, la emisiunea lui Mihai Gâdea, bătălia a fost reluată (de data asta, în lipsa celui pus la zid, aşa încît să nu se mai poată apăra deloc). Au urmat tiradele lui Stan, cu „Bă, Patapievici, bă, băiatule, eşti un zero!", zîmbetele fariseice ale lui Gâdea şi ofuscările „maestrului" Cristoiu. În paranteză fie spus, apropo de „preşedintele ICR nu a fost găsit pentru a da o declaraţie", Alexandru Rădvan a contactat Antena 3, pentru o intervenţie în emisiune. A fost refuzat şi i s-a spus că Antena 3 nu este interesată de ceea ce au de declarat artiştii.

După ce s-a terminat *Sinteza zilei* de la Antena 3, la Realitatea TV a început emisiunea Andreei Creţulescu, *Realitatea te priveşte,* care punea pe tapet acelaşi scandal – expoziţia de la Bochum. Aici, invitaţii erau Dan Popescu, managerul galeriei H'Art, şi Adrian Păunescu, care urma să judece, în comisia parlamentară, activitatea ICR. Dan Popescu s-a dovedit un interlocutor excelent pentru Adrian Păunescu, pentru că a ştiut să-i ţină piept cu calm şi bunsimţ. Problema era cu Andreea Creţulescu, care, din moderatoare, se transformase în combatantă şi se raliase unei tabere. Desigur, taberei celor indignaţi de activitatea ICR.

A doua zi, Dana Grecu *strikes back*. „Ne-am propus să vorbim cu specialişti în domeniu, să nu spună lumea despre noi că avem ceva de împărţit cu ICR-ul" – ne anunţă ea de la începutul emisiunii. Apoi îl prezintă pe unul dintre specialiştii invitaţi, Răzvan Theodorescu, care, de îndată ce ia cuvîntul, se lansează într-un atac violent împotriva lui Patapievici („pentru mine este un caz patologic", „personajul nu există din punct de vedere cultural", „un mare romancier, cum este Augustin Buzura, a fost înlocuit cu un nimeni cultural", „drogaţii din ICR" etc.).

S-a observat deja că, în toată afacerea aceasta, televiziunile nu sînt interesate de expoziţii sau de artă, ci numai de scandalul stîrnit. Măcar de-ar fi doar atît! Pînă la urmă, ar fi de preferat o presă tabloidă – cu toate păcatele ei – uneia care acţionează la comandă politică.

Bogdan IANCU

Pornomania şi proliferarea TV-inchiziţiilor

La ora la care scriu aceste rînduri, o membră a PSD din eşalonul doi, Ana Birchall, se află în centrul unui scandal produs în urma publicării pe un blog a unei înregistrări video. Înregistrarea conţine o scenă explicită de sex desfăşurată într-o maşină, personajul feminin poate fi orice femeie de vîrsta Anei Birchall, iar personajul masculin este protejat de cameraman. În urma postării acestei înregistrări, o serie de voci masculine din primul eşalon al partidului au făcut presiuni pentru ca Ana Birchall să-şi retragă candidatura pentru un post de deputat. Motivul? Imaginea pătată de publicarea înregistrării, chiar dacă victima susţine că la mijloc este vorba de un fals grosolan. Pentru colegii de partid nu mai are nici o importanţă dacă este sau nu protagonista înregistrării, necum cine şi din ce motiv aruncă pe piaţă acest material, cu puţin înaintea nominalizărilor pentru viitoarele alegeri parlamentare. Important este că presa a înhăţat, chiar dacă nu cu foamea specifică, subiectul şi asta a fost de-ajuns pentru ca imaginea tinerei politiciene să fie terfelită încă înainte de fi căpătat conţinut. În România, simpla suspiciune – cuplată cu un cor de voci preocupate să „dezbată" la infinit – e verdict curat.

Surpriza „colegilor de trust"

Acum două săptămîni „colegii de trust" – cum îi numeşte diva – i-au făcut Mihaelei Rădulescu o surpriză sinistră: în cadrul unei emisiuni difuzate pe Antena 2, au afişat un poster dintr-o campanie menită să descurajeze fumatul. Textul original din subsolul posterului fusese înlocuit cu unul caricatural-pornografic. Varianta modificată a posterului a fost recoltată – şi luată de bună! – din grabă şi prostie cruntă, de realizatorii emisiunii, de pe un blog destul de popular. Scuza acestora, de o prostie înduioşătoare, a fost că posterul clonat le-a ieşit primul în listă la o căutare pe google! Emisiunea a fost suspendată şi realizatorii au fost trimişi la plimbare. Mihaela Rădulescu s-a mirat zile în şir cum i s-a putut întîmpla asta într-un trust cum este cel patronat de familia Voiculescu. Or, dacă ar fi urmărit cum se face presa în ultima vreme în „trust", ar fi fost cel mult amărîtă, nu şi mirată. Amintesc aici numai felul în care trioul Gâdea-Stan-Cristoiu a instrumentat recolta de fotografii înhăţate de Andrei Bădin de pe bogul lui Cristi Neagoe de la ICR – New York sau de pe contul de flickr al prietenei lui. Într-un fel, complet nedrept, Antena s-a văzut lovită de bumerangul utilizării abuzive a informaţiilor preluate din blogosferă.

„Profesoara porno"

Între cele două cazuri s-a strecurat timid o altă ştire: profesoara Daciana Ana din Zalău, pe care Realitatea TV a stigmatizat-o cu eticheta „profesoara porno", la începutul lunii iulie, a primit răspuns negativ la solicitarea de a-şi relua serviciul începînd cu luna septembrie a acestui an. Profesoara ceruse, în urma scandalului produs de publicarea fotografiilor şi filmuleţelor cu conţinut erotic, care-i fuseseră sustrase din calculator, un concediu de un an. Acum, înfruntînd toate consecinţele, vrea să se întoarcă să predea. Ştirea că Daciana Ana nu se mai poate întoarce la catedră a căzut de data asta sec şi fără vreo explicaţie solicitată de jurnaliştii postului, Inspectoratului Şcolar Judeţean Cluj. Nici n-aveau de ce, din moment ce li s-a părut că li s-a dat dreptate. Inchiziţia produsă de Realitatea TV, Prima TV şi Antena 3, în siajul demn de toată lauda al OTV-ului, pare să-şi prelungească efectele. Punerea în imposibilitatea de a mai preda a victimei scandalului din vară nu vine, probabil, decît să le alimenteze protagoniştilor senzaţia cu parfum macho că şi-au făcut datoria. Şi asta în ciuda faptului că toate cele trei televiziuni au fost invitate la Consiliul Naţional al Audiovizualului să dea explicaţii pentru felul în care au mediatizat cazul profesoarei din Zalău, iar Centrul pentru Jurnalism Independent i-a angajat acesteia un avocat care să-i apere imaginea. Directorii departamentelor de ştiri au invocat din vîrful buzelor interesul public. Adriana Pava, şefa ştirilor de la Antena 1, a mers cu cinismul pînă acolo încît a sugerat faptul că victima s-ar recunoaşte vinovată, de vreme ce nu a depus o plîngere la poliţie şi nu a întreprins nimic ca să se apere. Deontologia este un cuvînt pe care Adriana Pava l-a pus între paranteze într-o clipită. Ca să facă bucătăria completă a linşajului, cotidianul *Ziua* şi-a stîrnit cititorii pe forumul electornic cu întrebarea „v-ar *conveni* (a se citi nota informală a chestionării) ca fiica sau fiul dumneavoastră să-şi vadă profesoara în ipostaze erotice pe Internet?". Ca şi cum victima ceruse să fie publicate peste tot link-urile la materialele aşa-zis pornografice.

Medii de producere a informaţiei

Cele trei cazuri nu sînt nici pe departe identice, nici ca scenariu, şi nici prin prisma consecinţelor pe care victimele lor le au de suportat. Ele ilustrează însă o simptomatologie din ce în ce mai vizibilă în audiovizualul românesc. În primul rînd, apetitul după tot ceea ce poate fi înghesuit, uneori şi cu forcepsul, în categoria scandal sexual. Lecţia de rating a OTV-ului pare să fi fost înţeleasă şi asimilată, în cele din urmă, chiar şi de ceea ce se pretindea „CNN-ul românesc", Realitatea TV. O a doua problemă şi poate cea mai gravă din care derivă o altă serie este lipsa acută de timp care produce o mutaţie destul de nefastă, cu consecinţe care se vor observa şi pe viitor la televiziunile nişate pe ştiri. Acestea se transformă din medii de *transmitere* şi *mediere* a informaţiei în medii de *producere* a acesteia. Pentru că funcţionează în regim de front mediatic, cu jurnale din oră în oră, presaţi de timpul scurt de redactare, editorii înhaţă nedigerat de pe Internet materiale a căror provenienţă nu le stîrneşte curiozitatea. De aici lipsa oricărei preocupări pentru cine ar putea să cadă victimă în momentul afişării materialelor. Importantă este organizarea temeinică a unei inchiziţii ad-hoc. Restul sînt detalii. Şi, din nefericire, din aceste detalii se compun coşmarurile mai mari sau mai mici ale victimelor.

Realizatorii de emisiuni se comportă ca nişte ageamii şi atunci cînd definesc pornografia. Le este greu să sesizeze felul în care operează cu-adevărat un concept cu care aleargă, pe post de plasă de prins fluturi, după rating. În cazul profesoarei din Zalău, materialele filmate în spaţiul domestic rămîneau nişte banale amintiri conjugale ale unui cuplu. Desprinse din calculatorul Dacianei Ana, postate pe Internet şi împrăştiate cu dărnicie de către realizatorii jurnalelor TV, au devenit pornografie. Cît de ipocrit poţi să fii atunci cînd le serveşti spectatorilor, de mai multe ori pe seară, nudurile unei femei pentru ca apoi să fii preocupat de ce efect are asta asupra elevilor ei?

Un lucru care nu trebuie scăpat din vedere, în final, este preponderenţa cu care victime ale inchiziţiilor cu subiect sexual cad femeile. Bărbaţii care trec de obicei prin experienţe similare devin, cine ştie din ce motiv, un soi de eroi urbani demni de simpatie. Consecinţele pe care le au aceştia de suportat sînt minime. În urmă cu cîţiva ani, fotbaliştii echipei naţionale, surprinşi de paparazzi, în noaptea de dinaintea unui meci important, în dormitorul unei vedete porno autohtone au ţinut prima pagină a ziarelor de cancan două-trei zile şi, deşi meciul ulterior orgiei a fost pierdut şi la pachet cu el şi calificarea, incidentul a fost uitat.

colecția adevărul

să o lași moștenire urmașilor urmașilor tăi!

CARTE DE LUX
ÎN PESTE
80
VOLUME

NOU

EXCLUSIV ÎN MAGAZINELE
diverta
mereu ceva nou

ÎN PERIOADA
10.09 - 10.11.2008

Nr.	VINTILĂ CORBUL - EUGEN BURADA Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
1	Babel Palace	448	50
2	Sclavii pământului	416	50
3	Casa din Cherry street	480	50
4-6	Idolii de aur (3 vol.)	1.216	75
7-9	Păsări de pradă (3 vol.)	1.408	75
10-11	Căderea Constantinopolelui (2 vol.)	1.248	75
12	Cenușă și orhidee la New York	288	50
13	Uragan asupra Europei	832	50
14-15	Cavalcadă în iad (2 vol.)	832	75
16	Hollywood - infernul viselor	368	50
17	Salvați-mă! S unt miliardar!	256	50
18	Oamenii în Rolls - Royce	640	50
19	Iubirile imposibileale lui Petronius	608	50
20	Groaza vine de pretutindeni	320	50
21	Roxelana și Soliman	464	50
22-23	Asediul Romei (2 vol.)	1.152	75
24	Sunt regele Franței! Regele Soare!	400	50
25	Împărăteasa fără coroană	320	50
26	Calea ducesei	448	50
27	Plângi, plângi balalaikă	448	50
28	Atenție! Los Angeles va sări în aer	320	50
29	Mafia și miliardarii	400	50
30	Extaz, moarte și rock'n roll	640	50
31	Miliarde și picioare lungi	416	50

Nr.	JAMES CLAVELL Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
34-35	Shogun (2 vol.)	1.632	100
36-37	Tai-Pan (2 vol.)	928	100
38-39	Gai-Jin (2 vol.)	1.712	100
40	Changi	496	50
41-42	Nobila Casa (2 vol.)	1.680	100
43-44	Vartejul (2 vol.)	1.696	100
45	Evadarea	560	50

Nr.	VLAD MUȘATESCU Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
72-73	Extravagantul Conan Doi (2 vol.)	992	75
74	Contratimp	688	50
75	Unchiul Andi "detectivul" și nepoții săi / Cei trei veseli năpârstoci	368	50
76	La sud de lacul Nairobi / Expediția "Nisetrul" 2	464	50
77	Aventurile celor patru ostrogoți / Magdalena și Tartoi	304	50
78-81	Aventuri aproximative (4 vol.)	1.968	150

10 VOLUME

Nr.	THEODOR CONSTANTIN Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
46	Fiul lui Monte Cristo	560	50
47	Căpitanul de cursă lungă	368	50
48	Enigma "Profesor Rebegea"	400	50
49	Doamna în mov	320	50
50	Mătrăguna contra Monseniorului	368	50
51	Balthazar sosește luni	336	50
52	Doamna cu voaletă din Balt Orient Express	336	50
53	Astă-seară, relache	400	50
54	Crizanteme pentru Erna	336	50
55	La miezul nopții va cădea o stea	368	50
56	Casa cu neguri	384	50
57	Urmărirea abia începe	416	50
58	Casa de pe colină	416	50
59	Muntele Morții / Magdalena de la miezul nopții	640	50
60	Johnny Boambă	448	50
61	Vrăjitoarea din casa cu stafii	384	50
62	Cel mai lung amurg	480	50
63	Maica îngerilor	432	50

Nr.	SVEN HASSEL Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
64	Legiunea blestemaților / Blindatele morții	544	50
65	Camarazi de front / Batalion de marș	512	50
66	Gestapo	352	50
67	Monte Cassino / Lichidați Parisul!	560	50
68	General SS / Imperiul iadului	512	50
69	Moarte și viscol / Drum sângeros către moarte	544	50
70	Curtea marțială / În chisoarea OGPU	672	50
71	Comisarul	368	50

Nr.	Colecția „DANIEL YERGIN"	Nr. pagini	Preț (lei)
32-33	Premiul - despre petrol, bani și putere (2 vol.)	448	150

www.adevarul.ro/carte
editura Adevărul holding
S.C. ADEVĂRUL HOLDING SRL, Șos. Fabrica de Glucoză, Nr. 21, sector 2, București, J40/141/1992, R18990288, Tel: 021/407.76.40; 021/407.76.41, Fax: 021/407.54.81, e-mail: carte@adevarul.ro

colecția adevărul
ÎN LIBRĂRIILE DIN TOATĂ ȚARA

COMENZI
Adevărul Holding, Șos. Fabrica de Glucoză, nr. 21, sector 2, București;
Tel: 021 407 76 38; 021 407 54 32; 021 407 76 51; Fax: 021 407 76 42
www.adevarulholding.ro/carte; email: carte@adevarul.ro

Un incredibil laborator...

– interviu cu Dragoş PÎSLARU –

Ştiu că sînteţi de formaţie economist, dar implicat în proiecte care depăşesc sfera evidentă a domeniului. Ce v-a determinat să urmaţi o traiectorie mai puţin obişnuită?

Din păcate, economia, dacă te concentrezi numai pe ea, îşi pierde din frumuseţea de ştiinţă socială, şi arată mai mult a... contabilitate. Nu că aş avea vreo problemă cu asta, doar că pare prea tehnică şi ermetică. Or, economia e o ştiinţă socială minunată, care pune o problemă foarte frumoasă: cum să-ţi organizezi mai bine resursele. Aceasta afectează viaţa de zi cu zi la orice nivel: de la cum gestionăm banii în familie ca să luăm diverse lucruri, pînă la cum se alocă în firme banii sau fondurile la nivel internaţional. Ce mi-a deschis ochii în acest sens a fost masterul de la Londra: mi-a oferit o perspectivă interdisciplinară. Economia mondială se referă la comerţ, finanţe, servicii, dar şi la ceea ce determină un anumit tip de politică.

După o perioadă în care am predat la ASE, m-am dus spre zona de cercetare: la Centrul Român de Politici Economice (unde erau implicaţi, printre alţii, economişti de valoare – Valentin Lazea, Daniel Dăianu).

La începutul anilor 2000, noţiunea de proiect, cu atît mai mult internaţional, era o noutate, o... ciudăţenie. Cum aţi perceput-o?

La început s-a primit o scrisoare de la German Marshall Fund care propunea unor institute de economie din ţări ale Europei Centrale şi de Est să vină cu proiecte pe domeniul economic pentru granturi. Am făcut eu propunerea şi am cîştigat. A fost prima propunere de buget la care am lucrat vreodată. Nu era un proiect foarte mare, ci unul cu un buget de vreo 14.000 de euro: „Transformarea economică prin dezvoltarea regională în România". În 2000. Am vrut să văd în ce măsură crearea regiunilor (din 1998) are vreun impact asupra modului în care se dezvoltă economia în România. Acesta a fost debutul meu pe dezvoltare regională şi pe lansarea de proiecte în general.

Pe atunci nu urmasem nici un curs teoretic de *project management* şi am învăţat din mers. Am cooptat un prieten, care nici el nu făcuse prea multe bugete pînă atunci, şi am reuşit să estimăm diverse costuri. Pînă la urmă, dacă pleci de la ideea de proiect, dacă monitorizezi implementarea lui, se închide ciclul exact cum se spune în teorie, asta-i frumuseţea lui.

Proiectele trebuie să apară dintr-o necesitate. În momentul în care sesizezi necesităţile pieţei, vii cu o idee. Manifestarea unei idei şi punerea ei în practică reprezintă un proiect – o rigoare, nişte paşi. Una dintre problemele societăţii româneşti legate de dezvoltarea pe proiecte este că aceste principii nu se respectă. Bugetul în România se face pe instituţii, şi nu pe proiecte, şi atunci e foarte greu de urmărit ce s-a întîmplat cu banii.

Prin proiectele de la Centrul Român de Politici Economice aţi contribuit la procese esenţiale pentru România anilor 2000: reforma economică şi rezolvarea problemelor legate de aderarea la UE. A fost complicat să luaţi parte la transformările economice fără să fiţi implicat politic?

Am intrat într-un proiect PHARE de asistenţă tehnică pentru Ministerul de Finanţe, incredibil din multe puncte de vedere: lider de echipă era Giovanni Ravasio, economist, director general pentru Afaceri Economice şi Financiare la Comisia Europeană şi consilier al prim-ministrului (pe atunci Adrian Năstase). Am avut onoarea de a lucra în echipa de rezolvare din umbră a problemelor României în aderare. Aveam acces la informaţii de ultimă oră. Încercam să venim cu soluţii prin care să împingem reforma în domeniile care erau vulnerabile atunci. A fost o perioadă de acumulări enorme. Tranziţia în 2000-2006 a fost senzaţională, şi ritmul reformelor la fel, indiferent de forţa politică guvernatoare de atunci. Să iei parte la aşa ceva, fără să fii în guvern, era extraordinar. Am învăţat foarte multe lucruri, am avut chiar ocazia să scriu proiecte de legi.

Ravasio, după părerea mea, este unic, pentru că a lucrat cu doi prim-miniştri de culoare politică diferită.

Şi totuşi, la un moment dat, aţi simţit nevoia să ieşiţi din această structură şi să faceţi ceva pe cont propriu. De ce?

Prin 2004, mi-am dat seama că Centrul Român de Politici Economice era prea concentrat pe chestiuni publice, faţă de un ONG deschis şi transparent. Atunci am hotărît să creez (împreună cu Liviu Voinea) o structură mult mai dinamică, mai deschisă şi mai apropiată de economia reală: Grupul de Economie Aplicată (GEA), în care erau implicaţi nouă tineri economişti; ajutaţi de profesorul Dăianu şi de Societatea română de economie. Am început în garajul părinţilor mei. Un prim proiect a fost despre România şi Agenda Lisabona, era prima oară cînd se vorbea despre asta la noi. Şi am luat ceea ce ni s-a cuvenit nouă ca autori: 3500 de euro, din care am cumpărat două calculatoare. De acolo am avut o creştere frumoasă pînă în 2006, cînd lucrurile s-au aşezat, am ajuns într-o vilă în zona Dorobanţi.

Ideea a fost să coborîm din macroeconomie şi să ne apropiem de nevoile companiilor, ale cetăţenilor în general.

În ce măsură proiectele internaţionale la care aţi lucrat acopereau nevoi reale ale comunităţilor sau ale antreprenorilor de care vă ocupaţi? Existau şi unele formale, care să „bifeze" pur şi simplu România?

Dragoş Pîslaru este absolvent al Academiei de Studii Economice Bucureşti, Facultatea de Relaţii Economice Internaţionale, şi al Masterului în Ştiinţe şi Relaţii Internaţionale la London School of Economics and Political Science. Din 2006, General manager al GEA (Grupul de economie aplicată) Strategy and Consulting, se ocupă, în prezent, de dezvoltare regională.

Nu am sezizat dorinţa sponsorilor noştri (printre care Ambasada Marii Britanii la Bucureşti) de a „bifa". Ei aveau nişte obiective foarte ambiţioase şi generoase – de a impulsiona anumite valori: competitivitate, piaţă liberă... Dacă „împingeau" lucruri de felul acesta şi aveau şi rezultate, erau cît se poate de fericiţi. Noi chiar credeam în valorile respective, şi ele s-au potrivit cu nevoile reale legate de aderare şi de continuarea transformărilor.

Oamenii din ţară cu care vorbeam manifestau, într-adevăr, o lipsă de încredere că părerile lor ar putea conta vreodată. Nu credeau că ceva se putea schimba sau că ei înşişi pot schimba ceva. Considerau, mai curînd, că noi am putea face acest lucru.

Rolul nostru este de a forma opinii pentru că avem credinţa că e important să spui public dacă ceva e bine sau rău: acest lucru poate cauza o dezbatere care, la rîndul ei, poate duce la remedierea lucrurilor greşite.

Tot din necesitatea de a corespunde cît mai mult nevoilor reale, ne-am îndreptat către dezvoltarea regională. După ce am dezvoltat, pînă în 2006, asociaţia, am început să avem din ce mai multe contacte directe cu antreprenori sau instituţii din piaţă care ne cereau sprijinul în diverse probleme. Noi, conform statutului, nu aveam voie să facem consultanţă. Am creat, atunci, o firmă de consultanţă, care se baza, ca nucleu, pe asociaţia nonprofit, în decembrie 2006: *GEA Strategy and Consulting,* o societate pe acţiuni care, de la început, şi-a propus să ajute la definirea unei viziuni de dezvoltare a României. Pe trei niveluri: cel central, unde lucrasem pînă atunci, cu ministerele; cel local, în care colaboram cu administraţiile publice; şi cel de companie.

De ce era nevoie de o asemenea societate pe piaţa românească?

Întreprinderile autohtone care nu au un grad de sofisticare destul de mare ca să ştie încotro să se deschidă. Sectorul public nu reuşeşte să dea o anumită viziune de dezvoltare: dacă noi discutăm cum apare România anului 2020, nu există o viziune coerentă. După aderarea la UE, coeziunea clasei politice a dispărut. Singurul lucru care ne-a salvat a fost că, în sectorul privat, a existat o dinamică bună, datorită faptului că lucrurile au început de foarte jos. Dar cam pe pilot automat: nu a existat o îmbinare între o platformă publică care să susţină şi ceea ce face sectorul privat... Încercăm să lucrăm la viziunea asta de ansamblu.

Prin proiectele noastre punem lumea să se gîndească de ce are nevoie, şi nu invers.

Ce aţi făcut, în mod concret, la nivelul dezvoltării regionale?

Ne-am implicat şi pe tronsonul de evaluare (făceai un lucru şi nu ştiai dacă a fost bun sau nu): în municipiul Alexandria, de pildă. Am elaborat şi strategia de dezvoltare a municipiului Slatina, care are nişte premise incredibile: oraşul e dezvoltat industrial. Dar trebuie să fie cît mai verde posibil, ca să se poată trăi acolo confortabil; şi trebuie găsite modalităţi pentru a păstra tineretul, pentru că, fără el, industria dispare. Rolul nostru a fost să găsim o cale prin care oraşul să se tranforme în acest sens pînă în 2015-2020. Am făcut chestionar pe site, am mers cu sociologi în cartiere, pentru consultări. Am încercat să nu facem strategia în mod formal, aşa cum s-a întîmplat de atîtea ori, din păcate.

Imaginea României, din perspectiva comunităţilor locale, este una fără speranţă?

Bunele practici se găsesc deja în România, dar sistemul de administraţie nu este foarte eficient. Dacă antreprenorii s-ar lua în serios nu pe ceea ce sînt acum şi pe ceea ce ar putea să facă, am avea o responsabilizare foarte frumoasă în societate şi o dinamică reală.

Din perspectiva ştiinţelor sociale, eşti împlinit în România: aici e un laborator incredibil, în care poţi urmări fenomenul în plină desfăşurare, poţi vedea cum se schimbă lucrurile.

a consemnat Iaromira POPOVICI

PUBLICITATE

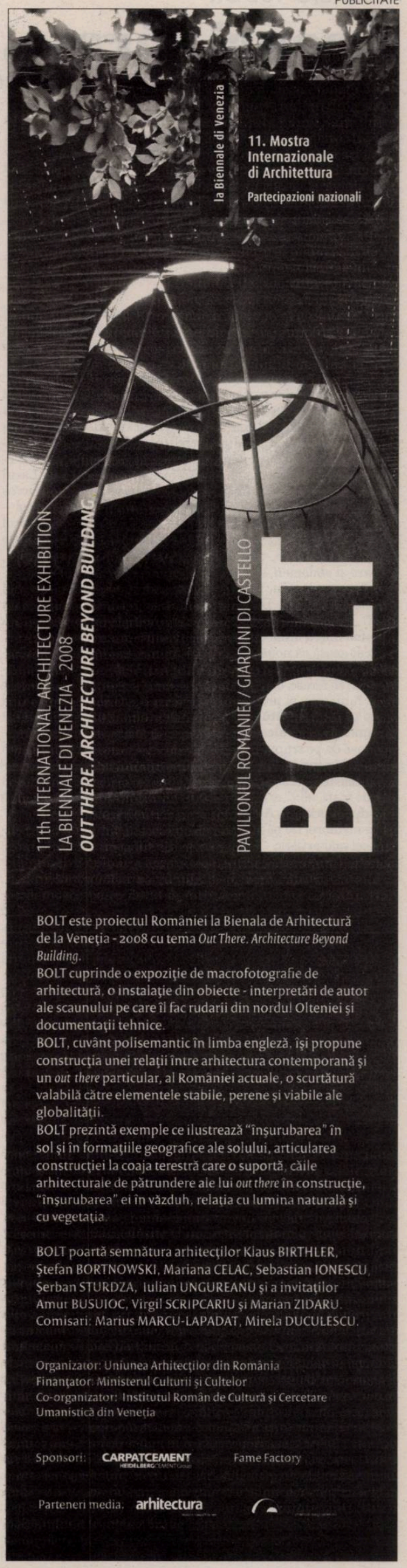

BOLT este proiectul României la Bienala de Arhitectură de la Veneţia - 2008 cu tema *Out There. Architecture Beyond Building.*

BOLT cuprinde o expoziţie de macrofotografie de arhitectură, o instalaţie din obiecte - interpretări de autor ale scaunului pe care îl fac rudarii din nordul Olteniei şi documentaţii tehnice.

BOLT, cuvânt polisemantic în limba engleză, îşi propune construcţia unei relaţii între arhitectura contemporană şi un *out there* particular, al României actuale, o scurtătură valabilă către elementele stabile, perene şi viabile ale globalităţii.

BOLT prezintă exemple ce ilustrează "înşurubarea" în sol şi în formaţiile geografice ale solului, articularea construcţiei la coaja terestră care o suportă, căile arhitecturale de pătrundere ale lui *out there* în construcţie, "înşurubarea" ei în văzduh, relaţia cu lumina naturală şi cu vegetaţia.

BOLT poartă semnătura arhitecţilor Klaus BIRTHLER, Ştefan BORTNOWSKI, Mariana CELAC, Sebastian IONESCU, Şerban STURDZA, Iulian UNGUREANU şi a invitaţilor Amur BUSUIOC, Virgil SCRIPCARIU şi Marian ZIDARU.
Comisari: Marius MARCU-LAPADAT, Mirela DUCULESCU.

Organizator: Uniunea Arhitecţilor din România
Finanţator: Ministerul Culturii şi Cultelor
Co-organizator: Institutul Român de Cultură şi Cercetare Umanistică din Veneţia

Sponsori: CARPATCEMENT HEIDELBERGCEMENT Group · Fame Factory

Parteneri media: arhitectura

Ruxandra TUDOR

Lacuri sărate, biserici, cetăţi

– turismul de nişă –

Cînd vrem să epatăm cu ţara în care ne-am născut, spunem cu toată gura că-i cea mai frumoasă. Cînd plecăm în concediu însă, o evităm pe cît se poate şi preferăm să mergem prin vecini sau, în funcţie de buget, mai departe. Spre o confortabilă „ghiftuială", fără hotelieri greţoşi, fără găuri în şosele. Cu mîncare multă şi ieftină, cu servire rapidă şi curăţenie. Pentru adepţii acestei alternative, dar şi pentru ceilalţi, o posibilă variantă: turismul în care baţi coclaurii în căutarea unor frumuseţi aparte.

Oameni de funingine

Cît poţi cuprinde cu privirea, nu vezi decît oameni bine dispuşi care fie stau la soare, în poziţie verticală, acoperiţi în totalitate cu nămolul binefăcător, fie se bălăcesc într-un fel de cazane, opt la număr, cu o apă de culoarea cărbunelui, păstoasă parcă, în care plutesc liniştiţi, ameţiţi de căldura soarelui. Salinitatea lacurilor variază de la 120 pînă la 350 g/l, aşa încît şi cel mai nepriceput într-ale înotului se poate bălăci în voie. Cu toate acestea însă, în lipsa unui salvamar (inexistent la prima vedere sau „deghizat", poate, în civil) şi din pură precauţie, turiştii şi localnicii se ţin departe de lacurile mai adînci – de exemplu, Lacul Ocna pustie cu o adîncime de 132 m sau Lacul Brîncoveanu, a cărui adîncime este necunoscută. Mare succes la publicul din Ocna Sibiului pare să aibă Lacul cu Nămol – apa are cel mult un metru, iar fundul lacului este plin de nămol cu miraculoase efecte terapeutice. Din zbor, prind o conversaţie între două doamne, una „pestriţă", plină de nămol pe braţe, picioare şi abdomen, alta nu foarte convinsă să profite de binefacerile naturii. „Tu, parcă ar fi noroiul din fundul curţii cînd toarnă cu găleata. Dar ăla parcă nu miroase aşa rău... Nu pute!" „Eu îţi spun... A venit acum un an o bucureşteancă, nu îşi putea mişca mîna dreaptă... După ce s-a tratat o săptămînă, a plecat acasă ca nouă..." Pe „neîncrezători" îi recunoşti cu uşurinţă – strîmbă uşor din nas cînd simt mirosul puturos al nămolului, se feresc, cu mişcări discrete, de oamenii înnegriţi parcă de funingine şi preferă să lenevească la soare, pe pămîntul dur şi plin de crăpături din jurul lacurilor. Dacă-i priveşti însă pe oameni şi, mai ales, culorile, petele, desenele, „modelele" negricioase de pe trupurile lor, ai zice că prea puţini sînt scepticii cu „noroi în fundul curţii". Unii sînt plini de nămol din cap pînă-n picioare – dacă în jurul ochilor şi al gurii nu ar avea două cercuri mari, albe, ai avea strania senzaţie că nu ştii unde începi şi unde se termină. Alţii, în funcţie de „afecţiuni", sînt „pictaţi" fie pe membre, fie pe încheieturi, umeri sau spate. Copiii, „trataţi" cel mai artistic – cum altfel să-i convingi?! –, par şi se comportă ca nişte mici indieni. Puncte, linii, pătrăţele şi o atitudine războinică de Chingachgook.

Într-unul dintre lacuri, la fel de negru şi de „vîscos" ca majoritatea celor opt, format pe fundul unei găuri împrejmuite de pereţi înalţi de pămînt pe care se văd urme albicioase de sare, accesul se face pe o scară de lemn, lungă, dar extrem de îngustă. Privind-o, ai senzaţia scărilor rulante de la metrou. Unii aşteaptă liniştiţi să înainteze coada – calmi, doar au venit pentru relaxare, şi strîngînd cu putere balustrada scării care scîrţîie sub greutatea oamenilor. Alţii, fără să facă prea mare tărăboi, se arată nemulţumiţi pentru că cele două „sensuri de mers" ale scării nu sînt respectate. Un domn subţirel, care urca spre mal după ce se bălăcise cîteva minute pentru a scăpa de nămolul de pe corp, îi spune unei doamne care cobora de mînă cu un puşti: „N-o fi loc, doamnă, dar dacă ne înghesuim, blocăm tot accesul. Aşa, dreapta, puţin mai în dreapta, stînga oleacă mai în stînga şi ne mişcăm mai uşor". Doamna pare să nu-i dea nici o atenţie – puştiul cu care era se smiorcăia de mama focului că-i intrase „dintr-ăla" în ochi, iar ea era mai interesată să-l calmeze pe băiat. „Gata, mamă, n-ai păţit nimic. Ne jucăm în apă şi-ţi trece." Se conformează însă, trece din dreapta puţin mai... în dreapta şi micul conflict se aplanează. „Aşa, vedeţi că se poate?!"

Tina şi timpul întors manual

Din afară, Biserica Evanghelică din Cristian pare un loc rece, inaccesibil. Cu cît priveşti mai intens zidurile masive din piatră care o înconjoară, cu atît dimensiunea lor ajunge să te domine, iar senzaţia că nu vei putea niciodată să treci dincolo de ele devine mai acută. Nu-ţi rămîne decît să admiri, din şosea, turnul bisericii, singurul care răzbate dintre ziduri sau, curios fiind ce se ascunde „dincolo", să baţi la una dintre cele două porţi uriaşe... Un cîine mic, cu blana sîrmoasă se iveşte de nicăieri şi începe să se agite ca şi cînd ar fi vrut să anunţe pe cineva de prezenţa noastră acolo. *„Ich komme sofort!"* Căţelul ţeşte urechile şi dă din coadă la auzul acestei voci, dar, văzînd că nu apare nimeni, începe să latre. *„Doch, Tina! Hast du die Leute gesehen?!"* Tina era, aşadar, căţelul, *die Leute* eram noi, deci nu ne mai rămînea decît să aflăm a cui era vocea. O doamnă în vîrstă, mică de statură, îmbrăcată într-o rochie înflorată, ne întîmpină pe o alee glumind: „Noroc cu Tina! Era cît pe ce să vă închid aici. Nu v-am auzit cînd aţi intrat şi mă pregăteam de plecare. Ce-aţi fi făcut? – ne întreabă şi tot ea răspunde – aţi fi stat aici pînă mîine, dar aţi fi avut tot ce vă trebuie – masă în curte, umbră, răcoare. V-ar fi ţinut companie Tina! Dar haideţi..."

Dna Anna Zeek ne invită să mergem în turn, se scuză că nu poate urca cu noi şi ne aşteaptă pe o bancă de lîngă zid. Escaladăm cu greu turnul, coborîm parcă şi mai greu şi întrebăm cine se încumetă să parcurgă acest „drum" de două ori pe zi pentru a trage clopotele. „Nimeni. Sînt activate printr-un buton tocmai pentru că nu este uşor. Ceasul din turn trebuie întors însă manual, la fiecare 24 de ore, cu ajutorul unui mecanism cu lanţuri." După ce ne odihnim, porneşte pe alee înaintea noastră, scoate din buzunar un mănunchi de chei, o alege pe cea mai mare dintre ele şi deschide uşa bisericii.

Înăuntru totul este foarte curat şi ordonat şi, în ciuda dimensiunilor impresionante ale bisericii şi a luminii difuze care pătrunde prin ferestre, este foarte plăcut. Pe pereţi sînt prinse tot felul de covoare cu ciucuri mari, aurii şi argintii, pe care sînt cusute texte biblice în limba germană. În dreptul fiecărui loc, se află o carte mică, cu coperte negre, pe care scrie *Evangelisches Gesangbuch*. În trecut, de sărbători şi în zilele în care se ţineau slujbe, biserica era plină. Fiecare îşi avea locul bine stabilit: femeile stăteau în băncile din mijloc, fetele, pe lateral, această regulă fiind respectată cu stricteţe. Acum, în Cristian au mai rămas doar 50 de saşi; cei mai mulţi sînt foarte bătrîni şi nu mai pot veni la biserică. Slujbele nu se mai ţin în fiecare duminică, ci doar o dată pe lună, pentru că preotul care vine în sat mai slujeşte şi în alte trei comune. Curat nu se mai face decît înainte de Rusalii. „Sîntem doar trei femei care mai putem face asta. Eu şi încă două care sînt la fel de bătrîne ca mine. Uitaţi-vă cît este podeaua asta de mare. Zece oameni nu ar reuşi să termine într-o zi..." Urc la etaj, acolo unde pe vremuri era locul bărbaţilor în timpul slujbei. Într-un colţ, într-o cutie, sînt depozitate cîteva instrumente muzicale: un corn şi două trompete. Ceva mai încolo, tot felul de obiecte de cult, rame, icoane, statui cu Isus, îngeri şi sfinţi, haine bisericeşti, cufere şi covoare. Unele dintre ele – îmi povesteşte dna Zeek – au fost moştenite de nepoţii şi strănepoţii saşilor şi donate ulterior bisericii. Unele chiar au inscripţionate pe ele numele persoanei sau a familiei care a făcut donaţia – *„Gewidmet von Katharina Sedler, geb. Wagner, 1933"* („Donat de Katharina Sedler, născută Wagner, 1933"). Altele au fost furate din alte biserici din ţară, au fost recuperate în zona Sibiului, dar pentru că nimeni nu le-a mai revendicat au fost aduse în biserica de la Cristian. Aşa s-a întîmplat cu nenumăratele piese de orgă care zac, prăfuite şi pline de pînze de păianjen, într-un alt colţ. Singurul reparator de orgi din zonă ştie de ele şi, de fiecare dată cînd are nevoie de ceva, vine în biserică şi caută piesa respectivă. Ocazie cu care – îmi povesteşte dna Zeek – mai pune în funcţiune şi orga bisericii – care funcţionează perfect, dar pe care nu mai are cine să o folosească. Pentru că în sat nu a mai rămas nimeni care să ştie să cînte la orgă, la slujbe ar trebui chemat un organist dintr-un sat vecin, dar cum banii pentru biserică sînt puţini, daţi de saşi din propriile pensii, oamenii preferă să-i investească în altceva, mai ales în reparaţii.

Pe pupitrul orgii stau două cărţi groase, cu coperte îngrijite, dar cu marginile foilor îngălbenite. Una dintre ele este din 1987 şi este un volum de partituri instrumentale. Cealaltă este deschisă la pagina 23, dar scrisul este foarte şters şi cu greu poţi descifra titlul sau versurile de sub portative. Pe copertă scrie *Weihnachtslieder für Klavier, 1939*. Încep să cobor scările întrebîndu-mă cînd or fi fost folosite ultima dată cele două cărţi. Cine ar cînta la orgă, în miez de august, colinde?

Lacul Dracului şi ruinele legendă

După un drum de cîteva minute pe o potecă ce şerpuia printr-o vegetaţie deasă, am ajuns la Cetatea ţărănească Slimnic. Un puşti dornic de vorbă, dar extrem de ruşinos, ne salută şi ne explică fără să ridice vreo secundă ochii din pămînt că, de

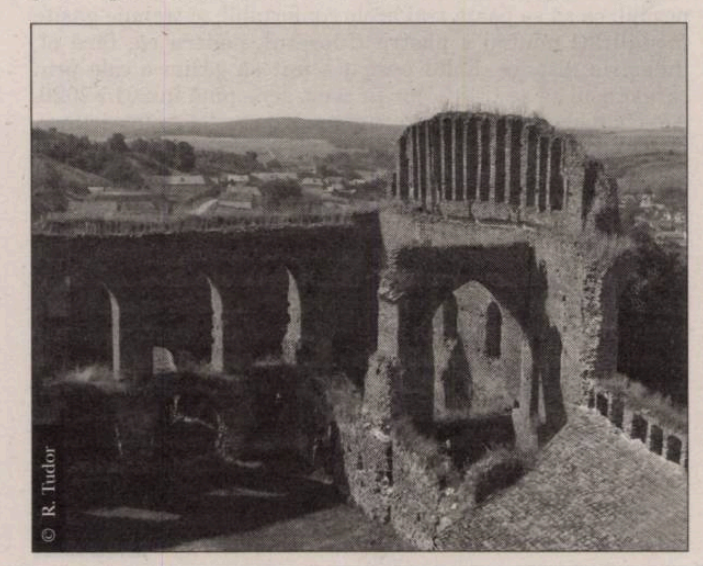
© R. Tudor

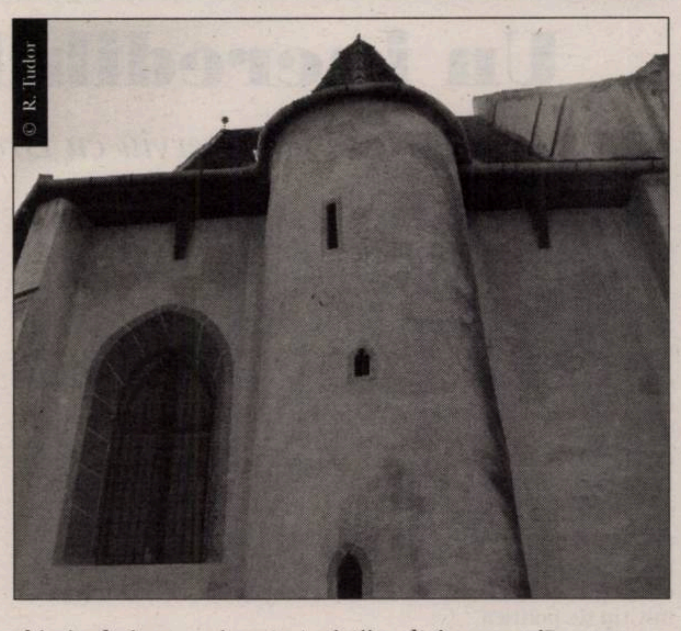
© R. Tudor

obicei, altcineva primeşte turiştii, „altcineva mai mare, care ştie poveşti mai multe". Acel „altcineva" însă era plecat cu treburi la oraş, el rămînînd pe post de gazdă. După un succint instructaj care s-a terminat cu „Aveţi grijă în turn", băiatul s-a tolănit leneş într-un scaun pliant şi a-nceput să citească dintr-o carte. La insistenţele noastre, după ce a mai roşit de trei ori, a reuşit să ne spună că îl cheamă Ciprian.

Din vechea cetate ţărănească nu s-au mai păstrat decît turnul clopotelor, capela gotică de la parterul acestuia, zidurile unei biserici începute în incintă în a doua jumătate a secolului al XIV-lea şi zidurile exterioare în care încă se mai văd vechile guri de tragere. Deşi totul este în ruină, cetatea are totuşi un farmec deosebit care nu te lasă să stai deoparte. Drumul pînă în vîrful turnului este lung şi anevoios – este semi-întuneric, iar trepte nu există decît între parter şi primul etaj. Mai sus, către etajele superioare, accesul se face pe scări de lemn, iar ca să ajungi dintr-o parte în alta trebuie să treci pe nişte bîrne transversale. Dacă faci marea greşeală să te uiţi în jos, printre spaţiile dintre bîrne, sau să dai prea mare atenţie felului sinistru în care acestea scîrţîie sub greutatea ta, este clar că nu vei ajunge în vîrf. Imaginea satului văzut de sus şi a împrejurimilor merită însă tot efortul şi spaima. Clopotele din turn, datate 1925, se pare că nu ar fi cele originale. Cu zeci de ani în urmă, au fost încărcate într-un car tras de boi şi duse la reparat. Legenda spune că, nu se ştie cum şi din ce cauză, toată încărcătura ar fi căzut şi s-ar fi scufundat în Lacul Dracului de pe lîngă Slimnic. „Şi duse au fost" – spune „legenda" noastră, Ciprian. „Turnul se pare că a făcut şi mai face încă multe victime. Se zice că ar fi ceva cu el, dar oamenii sînt de vină. De curînd a fost aici o nuntă. Unul a băut mult, s-a urcat beat în turn şi a picat... Nu-i vina turnului că se-mbată oamenii." Puştiul zîmbeşte, ridică din umeri, mai întoarce o pagină şi începe iar să citească. Între timp, mai vine un grup de motociclişti nemţi. Acelaşi instructaj, de această dată în germană, şi iar se tolăneşte în scaun. Citeşte *Baltagul*. Mărturiseşte că nu-i face prea mare plăcere, dar, decît să se plictisească de unul singur, pînă la următorul grup de vizitatori, îşi mai face de lucru. „În plus, o să am nevoie la şcoală..."

Pensionarii şi dumbrava minunată

Într-o grădină de legume, munceşte apăsat un bătrîn. Se opreşte în răstimpuri, se îndreaptă de spate, dar nu zăboveşte prea mult şi revine la săpat. La un moment dat, se opreşte, scoate dintr-un sac o sticlă de apă, o leagă cu o sfoară groasă şi o aruncă într-o fîntînă, la rece. Apropierea noastră îl face să ne poftească în curte, dornic să ne povestească orice vrem să ştim. Ne arată o casă mică, cu etaj şi prispă, lăsată moştenire de doi bătrîni, strănepoatelor. „După ce au murit moşii, familia a decis să o doneze muzeului. Nu aveau ce face cu ea, dar nici nu voiau să o lase în paragină. Cei de la Bucureşti au aflat de casă şi au încercat să o aducă acolo, dar noi am avut cîştig de cauză. Femeile erau foarte legate de acest loc şi vin aici des, în amintirea străbunicilor."

Muzeul din Dumbrava Sibiului este, într-adevăr, un loc aparte şi tot farmecul se datorează în foarte mare măsură celor 50 de pensionari care au în grijă cele aproape 100 de hectare pe care se întinde. Îngrijit precum o grădină britanică, bine amenajat, foarte curat şi plasat într-un peisaj perfect, este locul în care îţi poţi „pierde" cu folos şi plăcere o zi întreagă.

Înaintăm pe o alee şi intrăm într-o „gospodărie cu ocol întărit" – o casă ale cărei curte şi dependinţe erau împrejmuite cu un zid înalt de lemn. Înăuntru, un alt domn apare dintr-o odaie întunecată şi ne dă bineţe. Ne spune că acest gen de case erau folosite mai ales în zonele de munte. Cel mai mare grajd era folosit pentru bivoli, boi şi vaci, oile fiind duse pe munte, la stînă. Ne arată camerele de dormit – foarte mici, pentru a păstra cît mai mult căldura –, cămările în care se păstrau alimentele şi coteţele pentru păsări. Dintr-odată, ne întreabă: „Nu vă e teamă de rîndunele, nu? A venit aici odată un italian. Cînd a văzut cît de jos zburau, a refuzat să intre. Am încercat să-l liniştesc – n-am ştiut însă să-i explic pe limba lui, el nu a înţeles o vorbă din ce-i spuneam şi a plecat aşa cum a venit. Păcat, este un loc frumos..."

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

XXVII) Cum lacul nu se varsă
în ocean, prin rîu,
părea că nu-i o farsă
ca monstrul cel molîu

(de cînd îl creştinase
monahul Colomban,
prin, după Christ, al şase-
sutelea, parcă, an)

să nu fi ieşit încă,
din lacul ce,-adăpost,
cu apa lui adîncă,
vietăţii-i va fi fost

timp de milenii,-adică
din tocmai cretaceu,
(cînd n-apăruse, cică,
poporul cetaceu

ori peştii mari ce,-n bancuri
sau solitari, dar grei
ca nişte negre tancuri
te-atacă, vrei, nu vrei),

că pururea,-n lac, Nessie
şi-ar fi dus traiu-i fad...
Ci ordinul miresii-l
făcu să-şi cate vad.

PÎNĂ DISPARE VOCEA PRESCURTATĂ
DE ATÎTA RECLAMĂ,
VENIM CU UN MESAJ IMPORTANT:
OAMENII SÎNT MAI MULT
DECÎT ESENŢA UNUI PURTĂTOR
DE JUDECATĂ ÎN CĂDERE LIBERĂ

● De cîteva săptămîni, canalul History arată şi sună bizar. Are subtitrare în română, personajele vorbesc în engleză, dar peste ele se aude o voce în rusă, care le dublează permanent. Nu înţeleg logica şi e foarte enervant. Pe deasupra, dublarea în rusă este penibilă, pentru că o voce bărbătească de balerin beat dublează toate rolurile, cum erau casetele video pe vremea lui Ceauşescu. Închipuiţi-vă că vorbeşte Tony Blair şi eu trebuie să-l urmăresc tradus prost în română în scris şi dublat piţigăiat în ruseşte! Renunţ să mai urmăresc History pînă dispare vocea respectivă. Dar tot rămîne o problemă: mi se pare mie sau coincidenţa cu invazia Rusiei în Georgia nu poate fi întîmplătoare? Nu de alta, dar poate că Putin are ideea să-i elibereze pe ascultătorii de limba rusă şi... (**C. G.**)

● La multe emisiuni de divertisment şi talk-show-uri autohtone, în partea de jos a ecranului curge banda cu SMS-uri trimise de telespectatori. Dacă n-aş fi văzut cu ochii mei, n-aş fi crezut că e posibil să se adune atîtea greşeli gramaticale/cuvînt, grosolănii/propoziţie şi inepţii/mesaj. Practic, arată ca o variantă prescurtată a secţiunii „comentarii de la cititori“ de pe site-urile ziarelor. Totuşi, dacă se spune că Internetul nu e suficient reglementat, televiziunea parcă avea un CNA, nu? (**M. Ş.**)

● În magazinul de jucării „Franz Carl Weber“, cel mai mare din Geneva, un întreg raft de la intrare era, săptămîna trecută, plin de ponei roz. Se împlineau 25 de ani de la lansarea brand-ului „My Little Pony“. Dacă ar fi ştiut că în România au parte de atîta reclamă gratuită, producătorii respectivelor jucării şi-ar fi deschis iute un magazin, cu Mihai Gâdea director de marketing... (**M. V.**)

● Extratereştrii care vor pluti peste Pămînt, la 14 octombrie – adică peste două săptămîni –, transmit prin australianca Blossom Goodchild, mediumul lor, că nava le va fi protejată de un scut necesar pentru ca „acei dintre locuitorii lumii voastre care încearcă să nege că venim cu un mesaj de dragoste să nu creadă că este o farsă“. Ceea ce mi se pare foarte liniştitor este faptul că ei ştiu ce-i aia dragoste şi ce-i aia o farsă. E clar că sînt de-ai noştri. (**R. C.**)

Frescă.la intrarea în restaurantul (fost cantină muncitorească) „Paradis“ din oraşul Victoria

Cu ochii-n 3,14

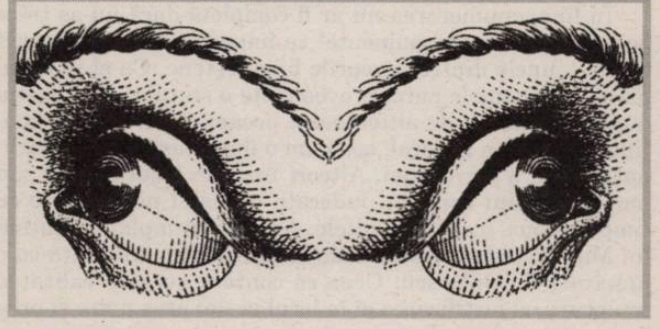

● Una dintre cele mai importante bănci din Portugalia se numeşte Banca Espirito Santo. Eu înţeleg că portughezii sînt buni catolici şi că Biserica joacă un rol important în viaţa lor, dar chiar aşa, să-i încredinţeze banii Sfîntului Duh? Mă întreb cum vor fi investiţi... în miracole? Sau vor fi puşi deoparte pentru costurile Apocalipsei? (**A. P.**)

● „Oamenii sînt mai mult decît c1fr3“. Exact aşa am găsit scris în toaleta de la SNSPA. Interpretările cred că sînt de prisos. (**I. P.**)

● Feminismul din mine e contrariat de afirmaţiile cum că expoziţia de pictură care aseamănă (printre altele) România cu organul genital feminin este pornografică şi de prost-gust. Adică anatomia feminităţii este pornografică şi de prost-gust? Mă simt îndreptăţită să sesizez Consiliul Naţional pentru Combaterea Discriminării asupra acestor opinii deliberat discriminatorii la adresa femeii. (**S. G.**)

● Turiştii răpiţi în Egipt (printre care şi o româncă) au fost eliberaţi printr-o operaţiune care, după spusele unui purtător de cuvînt al guvernului de la Cairo, a avut „un caracter mixt: atît militar, cît şi de negociere“. Un oficial al serviciilor de securitate egiptene a vorbit iniţial de o răscumpărare de şase milioane de dolari. Tot la şase s-a ridicat şi numărul răpitorilor ucişi. S-ar deduce că a fost o tîrguială armată din care răpitorii şi-au luat partea: unii au primit bani, iar alţii gloanţe. (**A. M.**)

● Făcîndu-se reclamă unui film, într-un spot publicitar la PRO TV se spune: „Afaceri necurate numai la PRO TV“. Cine să-i dea în judecată pentru reclamă mincinoasă? (**S. G.**)

● În spitalele patriei se întîmplă orori, freza ministrului Nicolăescu rezistă. Educaţia e în cădere liberă, ministrul Adomniţei zîmbeşte calin. Mafioţii se împuşcă în cap pe stradă, ministrul David face figură de imberb. Naţionala de fotbal joacă la mîna norocului, antrenorul Piţurcă se plînge că e persecutat. Încremenirea în funcţie e o boală naţională. (**M. C.**)

NU ESTE FOARTE CLAR DACĂ
LEGUMELE ÎNVĂŢĂMÎNTULUI RECE
ÎNCEARCĂ O HIPNOZĂ ÎN MASĂ
SAU FUSE UN PREAMBUL CIVIC
LA UN GEST DE HÎRTIE

● Vajnicul Luis Lazarus a ajuns la Prima TV, unde face exact ceea ce făcea la OTV. Noutatea e că-l are ca asistent, pe teren, pe „doctorul“, „psihologul“ Cristian Andrei. Nu este foarte clar dacă psihologul este acolo pentru oamenii anchetaţi sau pentru anchetator. (**C. P.-B.**)

● Din articolul „Prigoana artei şi rinocerizarea fluturelui“ publicat de Erwin Kessler în revista *22*, nr. 39, am reţinut această definiţie pe care criticul de artă o dă televiziunilor de la noi: „reteveie cu care se altoiesc legumele zapante din fotoliile ţării pentru a avea impresia că trăiesc şi gîndesc“. Partea proastă e că reteveiele astea sînt preocupate, mai nou, de artă & cultură. (**M. C.**)

● Ali Kordan este ministru de Interne în Iran şi susţine că are diplome de la Oxford (Marea Britanie) şi Universitatea Azad (Iran). Nici una dintre aceste instituţii nu-l găseşte înscris în actele ei. Mohamed-Mehdi Zahedi, ministrul iranian al Ştiinţelor şi al Învăţămîntului superior, îşi apără colegul: „Pentru un ministru e suficient că ştie să scrie şi să citească“. Uneori şi atît poate fi prea mult. (**M. B.**)

● Fără să fiu dogmatic, telecitesc şi telemăuit, cu următoarele idei a trei contemporani experţi în ale războiului. Fostul ministru de Externe britanic, David Owen: „Nu faci un război cald pentru a evita unul rece“. Şi mai bătrînul fost secretar de stat american, Henry Kissinger: „Marile puteri nu se vor sinucide niciodată pentru aliaţii lor“. Şi un politolog francez de înaltă clasă, Pierre Hassner (de origine română!): „Rusia preferă să fie temută decît să fie iubită“. (**R. C.**)

● Oficiul Poştal 17 din Giuleşti arată cam aşa: igrasia acoperă tavanul ca un tapet *à la* Giger – cînd plouă stai la coadă la ghişeu în mijlocul bălţilor –, linoleumul s-a umflat şi a crăpat, iar prizele atîrnă periculos desprinse din pereţii de pe care vopseaua s-a scorojit... În mijlocul acestei grote publice se află însă un monitor cu plasmă pe care rulează permanent clipul publicitar despre tradiţia şi modernizarea Poştei Române. Eu cred că se încearcă o hipnoză în masă cu acea plasmă. (**M. C.**)

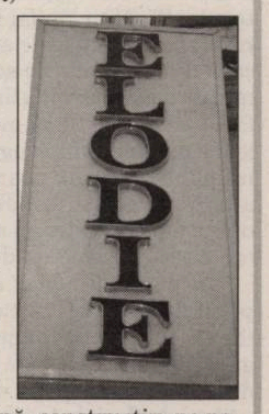

● Că tot fuse ziua Elodiei săptămîna trecută – poza alăturată este o dovadă că nici la Paris nu scapi de ea!... (**a. l. ş.**)

● PRO Cinema-ul ne-a pricopsit cu un preambul la *Seinfeld,* aşa, pentru variaţiune. Doi tipi (pe care, nu-i aşa, ar trebui să-i cunoaştem?) stau faţă în faţă la o cafenea, unul povesteşte cioace şi faze, celălalt zîmbeşte tîmp şi exclamă onomatopeic, iar, în final, protagonistul zice, aferat, „*Seinfeld,* frate!“. Te-apucă dorul de-o reclamă la bere, brînză, DERO... (**S. S.**)

● Spiritul civic şi politica se îmbină, constructiv, pe pereţii imobilelor bucureştene: „Nesimţiţilor! Închideţi uşa de la lift! Preşedintele Băsescu vă urează să trăiţi bine agăţaţi de lift!“ – stă scris la etajul 7 al unui bloc de pe strada Turda. (**I. P.**)

● Preşedintele Traian Băsescu a dat în judecată un ziarist de la *Cotidianul,* Cristian Oprea. Un gest extrem de curajos. Probabil că şeful statului ţinteşte cea dintîi invitaţie cordială la *Sinteza zilei.* (**M. Ş.**)

● Intru într-o prăvălie, la piaţă, să-mi iau cafea. Afară, lîngă uşă, erau rezemate nişte mături. O tanti vîră capul înăuntru şi o întreabă pe vînzătoarea de cafea: „Cu măturile dumneavoastră sînteţi?“. Iar aia îi răspunde: „Nu, drăguţa mea, e băiatu' de la hîrtie igienică“. (**D. S.**)

Carmen POPESCU

Realismul capitalist

– rapidă incursiune prin parcurile bucureștene –

O prietenă franţuzoaică mi-a mărturisit, după ce a petrecut o lună în vara asta în România: „mi se pare că s-au schimbat multe lucruri în bine, totul e mult mai pozitiv şi ceea ce apreciez cel mai mult sînt noile parcuri şi florile care decorează şoselele“. Aceeaşi care, cu cîţiva ani înainte, critica pînă şi biata salată din Piaţa Gemeni pentru că era prea „bio“ (murdară de noroi, cu mici insecte explorînd alene frunzele), găsea acum că totul e „încîntător“. Conversaţia cu amica din Franţa m-a pus pe gînduri, cu atît mai mult cu cît, revenită în ţară pentru un an în toamna trecută, reacţiile mele au fost aproape contrare. Bucureştiul mi se părea nu numai devastat, ci, mai ales, transformat într-o caricatură de oraş civilizat. Iar unul dintre lucrurile care atîrnă cel mai mult în balanţa acestei nemulţumiri este spaţiul public. Dacă Bucureştiul apărea călătorilor din vechime ca un mare sat a cărui dezvoltare nu era rezultatul unor reglementări temeinice şi bine urmărite, ci mai degrabă al unei creşteri organice, atunci a rămas la fel de vivace în „organicitatea“ sa; dacă aceiaşi călători îl descriau cel mai adesea ca pe un tîrg oriental, astăzi „orientalizarea“ oraşului este în toi, tocmai acum cînd părem mai siguri de „occidentalizarea“ noastră.

În spaţiile publice alienate se înscriu şi parcurile, şi zonele verzi, în general. Exact ceea ce amica mea din Franţa admiră mai cu foc. Lucrul poate părea paradoxal, căci parcurile şi zonele verzi reprezintă de ani buni calul de bătaie al campaniilor electorale, precum şi punctul nodal al propagandei vizuale de toate zilele pe care şi-o face orice primărie de sector. Tocmai acest exces de zel şi efectele lui mă irită. Tocmai aerul prea ferchezuit, cu pompoane şi decoraţii, de provincial în hainele de duminică, mă agasează.

„La început a fost gardul“ pare a fi preceptul oricărui edil care se respectă. Garduri mai scunde sau mai înalte, dichisite (în motivele lor decorative şi în stratul de culoare ce le acoperă) sau minimaliste înconjoară mai toate (sau poate chiar toate?) parcurile Bucureştiului. Alături de care se ridică panoul cocoţat pe un stîlp, pe care stă scris, alături de tricolorul României: „lucrare realizată din grija primăriei sectorului X“; în variantă triumfalistă, panoul se transformă în poartă de intrare încununată de pancarta frumos arcuită: „parcul Y, îngrijit/realizat de primăria sectorului Z“. N-ar fi mai firesc ca primăriile să îşi ia în serios rolul şi să se ocupe de atribuţiile lor, fără să mă anunţe, mai ceva ca în întrecerile socialiste: înainte (se înţelege în „vremurile de tristă amintire“) era groaznic şi uite ce frumos am făcut acum! Pe lîngă urîţenia lor, obiectele citate mă deranjează pentru că îmi sugerează o anumită anihilare a spaţiului public: gardul, poarta sînt un semn de luare în posesie a unui teritoriu. Astfel, ele nu sînt doar o reclamă permanentă a primăriilor, ci materializează o obsesie a delimitării (de unde şi termenul de îngrădire).

În parcuri, odată ce am trecut gardul, ne întîmpină plantaţiile propriu-zise. Tot mai exuberante, mai diverse (ca să nu spun mai amestecate). Acolo unde se întindea un gazon simplu, dar care îşi avea sensul lui estetic, atent gîndit adesea de către un arhitect peisagist, acum ne întîmpină păduri de flori de toate soiurile. Cu cît mai bogate şi mai diferite – nu doar coloristic, ci şi ca specie botanică – cu atît mai bine. Multul, preaplinul aduc o imagine de abundenţă, de bunăstare: uite ce parcuri triste aveam înainte şi cît de vesele rîd ele acuma sub soare! Acolo unde pînă ieri erau cîteva compoziţii vegetale abil gîndite, azi se ridică pîlcuri de copaci din cei mai diverşi. În spatele acestui criteriu cantitativ nu se ascunde însă vreunul estetic; chiar dacă cei care au în grijă astfel de înfloriri şi împăduriri excesive ale parcurilor v-ar lăsa să înţelegeţi contrariul, să nu-i credeţi. Pe scurt, nici o subtilitate, nici o idee tematică. În spatele acestui demers se ascunde o atitudine populistă: nu mă refer doar la întreţinerea unui gust „popular“, ci şi la invitaţia expresă – formulată pe aceleaşi panouri omniprezente – ca cetăţeanul să contribuie cu sugestii la amenajarea parcului. Este o politică participativă mincinoasă: cum pot crede că părerea mea contează cu adevărat în ochii edililor, atunci cînd ei nu îmi respectă dreptul la cel mai elementar spaţiu public, care este trotuarul?

În fine, enumerarea nu ar fi completă dacă nu aş trece pe listă şi noile „monumente“ ce împodobesc – altfel decît florile – unele dintre parcurile bucureştene. Ca şi în cazul plantaţiilor, unele parcuri aveau cîte o statuie, dar tînjeau după mai multe; de altfel, acest preaplin e o boală a spaţiilor publice în general, aşa cum o ilustrează perfect dezlînata Piaţă a Revoluţiei. Alteori însă, în locul statuii sau monumentului existent, judecate probabil neconforme cu timpurile noi, au apărut altele. Aşa s-a întîmplat cu fîntîna lui Mac Constantinescu, de la rondul Pache, înlocuită cu o jumătate de Bălcescu. Ceea ce contest nu este calitatea sculpturii, ci justificarea ei în locul acela: prea mare şi prea încărcată simbolic faţă de micul scuar, centrat înainte armonios în jurul prezenţei neutre, dar reconfortante, a fîntînii.

Ca lucrurile să fie mai limpezi, voi lua două exemple: parcul Floreasca şi cel de dimensiuni mai mici din faţa fostului cinematograf cu acelaşi nume. Le-am ales pentru că sînt parcurile cartierului copilăriei mele, pe care le cunosc cel mai bine.

Cartierul Floreasca a fost proiectat într-o perioadă de transformări a arhitecturii socialiste din România. Dacă la început, în 1953, primele desene adoptaseră uniforma realist socialistă, obligatorie pentru toate noile realizări, după ce a început să sufle primul vînt de deschidere spre Occident, în urma celui de-al doilea Congres al Partidului Muncitoresc din 1955, arhitecţii (Corneliu Rădulescu, şef de colectiv) s-au străduit să asimileze ultimele tendinţe ale timpului. Astfel, cartierul Floreasca – cu toată înfăţişarea lui modestă, de blocuri lipsite de pretenţii şi cu suprafeţe mici de locuire – a ajuns un teren de experimentare a principiilor arhitecturale dezbătute în marile foruri, precum CIAM (Congrès Internationaux de l'Architecture Moderne) sau UIA (Union Internationale des Architectes). De altfel, la expoziţia pe care a prezentat-o România la cel de-al V-lea Congres UIA, în 1958, Floreasca figura la loc de cinste.

Vegetaţia – integrarea naturii în genere – constituia unul dintre criteriile importante ale noii arhitecturi la care aderase şi România în perioada respectivă. Prin urmare, proiectînd cartierul Floreasca, arhitecţii au acordat o atenţie deosebită vegetaţiei. O echipă de arhitecţi peisagişti (condusă de Dan Bacalu) a prevăzut un parc în centrul cartierului, largi zone verzi în interiorul cvartalelor de blocuri, precum şi benzi de vegetaţie în faţa acestora. Totul ascultînd de acelaşi minimalism eficient ca şi faţadele imobilelor. Gîndit în pragul unor schimbări ideologice, parcul avea acelaşi aer hibrid ca întreg cartierul: întorsese clar spatele realismului socialist, dar nu apucase să integreze pe deplin aşa-numitul „modernism socialist“.

Parcul Floreasca, „parcul de la patinoar“ – cum îi ziceam cînd eram mici – a fost în schimb gîndit de la început ca exponentul acestui dezgheţ al arhitecturii româneşti. Proiectat cîţiva ani mai tîrziu doar (1961-1963), pe locul celebrei „gropi“ Floreasca, noul ansamblu – format din blocuri-turn (ce înalte mi se păreau pe atunci!), patinoarul şi parcul – era menit să ilustreze modernitatea României timpului. Geometria un pic rigidă, aerul cuminte, cu ronduri bine desenate ale vecinului lui un pic mai vîrstnic fuseseră aici înlocuite cu concepţia liberă a modernismului post-1945: un vast gazon central, de formă aproape circulară, punctat pe laterale de rare pîlcuri de copaci şi arbuşti de esenţe diverse. Între aceste pîlcuri, cîteva sculpturi – George Apostu, Ion Vlasiu, Victor Roman etc. – marcau încă şi mai tare diferenţa cu bustul realist-socialist al lui Garibaldi (la gîtul căruia eram convinsă, în aceeaşi perioadă, că flutura o cravată de pionier) din parcul învecinat.

Astăzi, parcul Floreasca nu mai păstrează decît rare urme ale acelei „modernităţi“: în centrul lui, judecat probabil prea gol, au fost amplasate jocuri masive, în culori ţipătoare, pentru copii, au fost îndesite plantaţiile de pomi, iar la intrarea dinspre Sala de Sporturi Floreasca a apărut un imens ceas floral. Toată sobrietatea elegantă şi minimalistă a fost ştearsă cu buretele şi înlocuită de o cacofonie de forme şi culori.

Toate trimiterile pe care le-am făcut la exemplele dinainte de 1989 ar putea lăsa de înţeles că sînt nostalgică şi că mă raportez la zisa perioadă ca la o „epocă de aur“. Nicidecum, şi de altfel ce mi se pare îngrijorător este că o recuzită demnă de retorica realist-socialistă e pe cale de a se instala confortabil în gustul public. În loc să fim sensibilizaţi la dictonul modernist *less is more*, am trecut de partea cealaltă şi cantitatea, indiferent cum este administrată, ne incită. Nici apărătoare necondiţionată a modernismului nu sînt, dar multe dintre parcurile bucureştene sînt opera acestei gîndiri, fie că e vorba de modernismul interbelic, fie de „modernismul socialist“ al anilor 1960. Îmi place ca oraşul să păstreze amprenta epocilor prin care a trecut – desigur, atunci cînd aceasta este valoroasă sau a adus un sens dezvoltării urbane. De ce să nivelăm, trăgînd-o la şablon, imaginea parcurilor? Pînă una alta, felul în care arată parcurile acum reînvie mai degrabă imaginea de capitală unională din trecutul imperiu sovietic.

Dar desigur, mă înşel, nu este vorba de realismul socialist, pe care cu toţii îl luăm în derîdere, ci de un „realism capitalist“, care ne flatează. Căci dacă realismul socialist se voia „naţional în formă şi socialist în conţinut“, după celebra lozincă, realismul capitalist a întors lucrurile pe dos şi se afirmă cu tărie „cosmopolit în formă şi (mic) burghez în conţinut“. Uitaţi-vă nu numai la parcuri, ci mai ales la noile imobile de locuinţe care par (mai) toate să strige acest slogan din toţi rărunchii: „Avem baluştri! avem grilaje aurite! avem marmură! Şi încă nu aţi văzut ce minunate sîntem pe dinăuntru!“. Reţeta aceasta a unei bunăstări copiate după revistele de duzină şi după telenovele să fie noua imagine a României ieşite din tranziţie?

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. 243 ● 9-15 octombrie 2008 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Cu stînga pe dreapta călcînd“
pagina 3

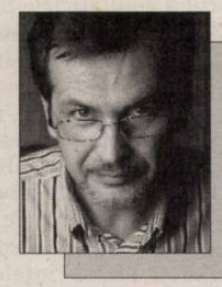

Mircea Vasilescu
„Salarii în lacrimi“
pagina 3

Cezar Paul-Bădescu
„Vedetizarea politicii“
pagina 19

Situaţii de urgenţă

– *noi și natura* –

„Natura este singurul ucigaș care nu poate fi judecat.“

KAZIMIERZ MATAN

5 948467 001862 40

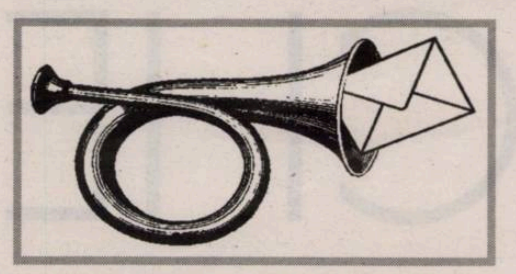

Nr. 242: *„De ce citim literatură?“*

Cinci răspunsuri și „un dezmăț“

Din amuzament, la început. Citeşti aşa cum te joci: spontan, devotat, fără reflexivitate excesivă. Cititul din copilărie nu e sofisticat, e ca şi cum pe durata lecturii ai intra în scorbura altor lumi. În adolescenţă, ai chiar un complex de superioritate faţă de cei care nu citesc. Îţi închipui prosteşte că personajele îndrăgite te însoţesc, că nu eşti singur. Ba chiar îţi hrăneşti şi iluzia că ai acces la relieful accidentat al interiorităţii celuilalt cînd de fapt capeţi un instrument optic şi nici acela perfect, doar pentru oceanografia proprie.

Abia apoi din curiozitate. Maestrul care conduce ceremonialul lecturii poate fi, pentru cei mai puţin norocoşi care nu s-au învrednicit de vreo întîlnire cu un maestru în carne şi oase, un alt autor. Scriitorii nu se dau îndărăt de la a reface traseul formării lor intelectuale. Cărţile lor sînt şantiere ale formării. E de ajuns să le vizitezi pe cîteva şi dorul de şantier paideic te cuprinde. Îţi vezi netrebnicia. Capeţi credinţa că cititul te-ar putea remodela. Că ţi-ar putea schimba geologia creierului. Începi să-ţi vezi golurile care se adîncesc tot mai ameninţător, pe măsură ce laşi în urma ta mai multe cărţi citite. În acest stadiu, citeşti din dependenţă. Lectura devine un viciu. Speri că te vei izbăvi de necunoaştere.

Se citeşte şi din lenea de a nu întreprinde nimic altceva. E de preferat să-ţi aţinteşti privirea uneori asupra lenei lui Oblomov, decît asupra propriei încremeniri. Cinismul lui Gog îl justifică un pic pe al tău. Prostia celor din *Zîtul* o umanizează pe a ta. Pur şi simplu, împrumuţi puţin viaţa altcuiva, fascinantă, în timp ce a ta îşi permite să lîncezească dulce pe o plajă încinsă ori la umbra unui pom dacă nu de-a dreptul pe un fotoliu.

Lectura din disperare este cea mai hulpavă. Existenţialiştii scriu captivant, te învăluie în mrejele lor şi îţi administrează odată cu voluptatea textului îndoielile lor, disperările lor, dilemele lor. Te otrăvesc. Îţi injectează în vene absurdul. Şi atunci cauţi antidotul. Cauţi cărţi care să te repună pe picioare, să te vindece de absurd, să-ţi inoculeze credinţa că viaţa, chiar şi a ta, are un sens.

Lectura profesională este cea mai problematică. În studenţie citeşti pentru că ţi s-au dat cărţi de citit. Iar tu trebuie să le examinezi, să le desfaci şi să le reasamblezi, să le montezi în memorie, cu trudă şi chin. Abia aruncat în profesie, redevii administratorul propriilor lecturi. Paginile care ajunseseră aproape să te chinuie redevin un topos al armoniei, curiozitatea se reinstalează la cîrma lecturii, faci pasiuni pentru autori pe care îi trădezi apoi cu alţi autori, de la Llosa treci la Murdoch, de la Popper la Hayek, de la părintele Stăniloae la Seraphim Rose, găseşti la părintele Cleopa o vigoare a epicului cu parfum de Creangă. Faci pasiuni pentru domenii din care apoi te transferi tam-nisam, treci de la literatură la filosofie, de acolo la economie, apoi la teologie. Îţi place psihanalista Françoise Dolto, dar cît de interesantă e *Motivaţia* lui Maslow!... De unde dezmăţul acesta cu alură de diletantism? E poate bucuria că nu mai eşti silit să dai socoteală nimănui pentru sensurile, ideile, teoriile pe care le-ai cules din ultima recoltă. Eventual le presari în calea altor minţi. Pur şi simplu, îţi îngădui, odată trecută vîrsta examenelor, ca depozitul de texte îngurgitate să se transforme în substanţa intimă a propriei fiinţe. Să nu mai ştii ce vine din profunzimile tale şi ce vine din afara ta, pe calea lecturii. Dar vîrsta la care să nu mai dai examene se tot prelungeşte şi atunci citeşti în două feluri: pentru tine, cu voluptate în orice răgaz dintre examene, cu pofta însetatului, şi pentru examene, cu metodă, notînd, schematizînd, păcălind memoria tot mai îndărătnică în a păstra ce i se dă.

Valeria ROŞCA
ValeriaRosca@libero.it

Nr. 239: Articolul lui Andrei Manolescu, „Alcoolul în ţări străine“

Legile Vestului și Statuia Libertăţii

Am citit cu zîmbetul pe buze articolul dlui Andrei Manolescu. De ce cu zîmbetul pe buze? Păi, pentru că eu trăiesc într-o ţară străină, îmi place şi mie să beau cîte una mică şi pentru că unul dintre protagoniştii articolului cu pricina este un prieten comun. Şi nu în ultimul rînd pentru că *Eu sînt „mangafaua“* aceea care mai că nu i-a trîntit capota maşinii peste degete atunci cînd consuma nonşalant bere la benzinărie. Nu aş vrea să fiu înţeles greşit. Prietenului meu îi plăcea berea. Ca gazdă, am încercat să-l fac pe prietenul meu să se simtă cît mai în largul lui, dar m-am lovit cu capul de legislaţia locală.

Unele legi americane par complet iraţionale, în timp ce altele sînt uşor de înţeles. De pildă:

1. Consumul de alcool este interzis în locuri publice tuturor persoanelor, cu excepţia localurilor şi a zonelor în care acest lucru este permis. În parc sau pe stradă, consumul de băuturi alcoolice este interzis. O lege aşa şi aşa. Ce păcat! Să nu te poţi bucura de o bere la iarbă verde! Totuşi, ne aducem aminte că America e ţara în care prohibiţia a fost în floare cîndva şi probabil că americanii continuă să asocieze consumul de alcool cu starea de ebrietate şi cu efectele ei negative asupra mediului înconjurător.

Dacă pe picioarele tale legislaţia legată de consumul de alcool pare solidă, atunci cînd intervine mersul cu maşina, situaţia se complică.

2. O altă lege spune aşa: containerele care conţin băuturi alcoolice şi care se află într-un autovehicul în mişcare trebuie să fie sigilate. Cu alte cuvinte, o sticlă de vin fără dop sau o bere fără capac, aflîndu-se într-o maşină (în mişcare), constituie o contravenţie, atîta timp cît sticla nu este într-un loc acoperit şi inaccesibil în afara cabinei.

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Adică în portbagaj, pe acoperiş, sub capotă sau pe sub maşină. Legea asta pare trasă de păr. Probabil s-a născut din frustrarea poliţiştilor care nu puteau dovedi că şoferul a golit sticlele în timpul mersului.

3. Consumul de băuturi alcoolice de către pasagerii unei maşini în mişcare constituie o contravenţie şi mai mare. Această lege s-a dat din răutate, numai ca să nu aibă şoferii de la cine să ceară şi ei un strop de alcool în timpul mersului, cînd le arde buza.

4. Consumul de băuturi alcoolice într-o maşină în mişcare, de către chiar şoferul maşinii, constituie o contravenţie mare de tot. Asta e mai de înţeles.

Aş vrea să fac o paranteză totuşi şi să expun felul în care oricine poate bea în mod absolut legal în timpul unei călătorii cu maşina: cu maşina oprită şi cheia scoasă din contact se poate bea alcool pe marginea şoselei (atîta timp cît nu ne aflăm în oraş sau în parc), se poate consuma *orice* cantitate (atîta timp cît nu se atinge gradul de ebrietate legală). Odată maşina pornită, se poate pune băutura la loc sigur (atîta timp cît containerul ne-sigilat este într-un loc acoperit şi inaccesibil, din cabina maşinii). Cu atîtea restricţii parcă-ţi piere pofta.

După plecarea prietenului meu, am consultat şi un avocat, ca să fiu mai pregătit în situaţia în care va poposi pe-aici din nou. Acest avocat a zis că a găsit el o chichiţă în lege în baza căreia voi putea merge cu maşina, în timp ce prietenul meu poate consuma bere în timpul mersului.

Chichiţa era că şi prietenul şi containerul trebuie să fie în acelaşi loc în afara cabinei maşinii, acoperit şi inaccesibil din cabină. Mi-a dat şi în scris că nu a găsit nimic în codul legal care să interzică asta. Deci, mi-am zis eu uşurat, voi pregăti un loc confortabil în portbagaj.

5. În sfîrşit, mai e o lege care zice că e interzis şoferilor să se urce la volan beţi. Este legea originală pe care omeneşte toţi au încercat s-o fenteze de s-a ajuns la păienjenişul de legi de mai sus.

Revenind la întîmplarea cu amicul din timpul periplului nostru cu maşina: dînsul a început să se plimbe cu paşi de defilare în jurul maşinii în faţa benzinăriei, bînd din sticlă cu nesaţ (contravenţia nr. 1: consum de alcool în loc public, neautorizat) şi apoi, zburătăcit de mine, s-a urcat înapoi în maşină tot cu sticla în mînă (contravenţia nr. 2: maşina urma să plece cu o bere deschisă în ea). Am uitat să menţionez şi altă lege: aceea care îl obligă pe un proprietar de local sau benzinărie să anunţe poliţia, cînd observă încălcarea legii în curtea lui. Cît despre observare, pot să afirm cu mîna pe inimă că erau cel puţin şase camere video acoperind orice unghi din acea benzinărie, în caz că proprietarul nu era atent.

În final, reacţia mea nu a fost nicidecum de indignare la adresa bravului meu amic. Din contră, încercam să-l protejez de posibilele repercusiuni pe care încălcările legii i le-ar fi atras. În definitiv, aveam de mers cu maşina o grămadă şi nu aveam timp de discuţii cu echipajele Poliţiei (pe care le întîlneam nu rar). În maşină am încercat să-l calmez, provocîndu-l la o discuţie despre drumurile din România în comparaţie cu drumurile americane. Spre durerea mea, departe de a-l calma, discuţia aceasta l-a făcut să devină şi mai critic la adresa Americii: „Păi, cu aşa drumuri, nu-i păcat să nu bagi 160?!“. Am renunţat să-i explic cum e şi cu legile împotriva vitezei excesive şi am căzut de acord cu el că Statuia Libertăţii ar trebui mutată la Bucureşti.

Laurenţiu CÂRCOANĂ
Fargo, Dakota de Nord

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Topuri, canoane, ierarhii**
- **Criză mare, monşer!**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 13.000
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL
Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Cu stînga pe dreapta călcînd

Am participat, de curînd, la un dialog amical despre stînga și dreapta, organizat, la Sofia, de Ivan Krastev, un prieten prețios și un politolog de elită. De față mai erau, dintre cunoscuți, Alexander Smolar și Tamás Gáspár Miklós, alături de alți numeroși gazetari și experți din Germania, Italia, Spania, Turcia, Statele Unite, Albania și Portugalia. N-aș spune că am aflat lucruri noi. Dar am avut – pentru a cîta oară? – ocazia să constat disproporția numerică, stilistică și retorică dintre pledanții stîngii și ai dreptei. Statistic vorbind, partizanii dreptei acopereau cam cinci la sută din cei prezenți. Printre ei, se numărau doi parlamentari bulgari, a căror coerență, cuviință și finețe m-au făcut să reflectez amar asupra omologilor lor români. Dar indiferent de calitatea prestației lor, cei doi se confruntau constant cu reacția neîncrezător-ironică a majorității. Era clar că stînga se simte mereu legitimă, în vreme ce dreapta se simte mereu suspectă. Stînga a supraviețuit tonic tuturor crimelor ei. Cît despre crimele dreptei, dreapta continuă să le întruchipeze. Drept care, într-o adunare dominată de stînga, discursul de dreapta are un ton stingherit sau, în orice caz, insular, excentric.

Vedeta stîngii ofensive, deștepte, cultivate a fost, ca întotdeauna cînd e de față, amicul Tamás. Vechiul disident anticomunist arborează mereu panașul unui anarhism cochet, cu sclipiri marxizante, prețiozități academice și virtuozități caustice. Vede (sau se face că vede) fasciști peste tot, fandează panicard și fentează sofistic, într-o engleză perfectă, ostentativ conservatoare. „Problema liderilor de dreapta – zice el, de pildă – e că se consideră lideri în chip *natural,* de unde insuportabila lor aroganță.“ Nu poți să nu observi, în replică, un viciu comun al liderilor de stînga, cel puțin la fel de grav și, parcă, mai periculos: ei se consideră lideri în mod *providențial,* de unde sîngerosul lor delir misionar. „Nu uita că eu m-am angajat, în tinerețe, împotriva liderilor comuniști!“ – parează, prin eschivă, Gáspár Miklós. Sau, tot el: „Critica ideologiei comuniste e, de regulă, contradictorie: ba se spune că avem de a face cu o ideologie utopică, *inaplicabilă,* ba că ea a fost *aplicată,* dar cu rezultate dezastruoase. Păi, ori se poate aplica, ori nu se poate“. Bine, te grăbești să spui, dar de vreme ce *toate* tentativele de aplicare a ideologiei comuniste au sfîrșit în catastrofă, nu e asta o dovadă că ideologia cu pricina e inaplicabilă? Unde e contradicția? Nu e inaplicabilitatea una dintre notele constitutive ale utopiei? De cîte ori și în cîte locuri trebuie să eșueze un sistem, pentru ca el să fie declarat inaplicabil? E însă foarte greu să-i știi piept seducătorului filozof maghiaro-clujean. E inteligent, e citit, e *funny. Fucking funny!* Și, mai ales, spre deosebire de cei doi parlamentari bulgari, e pe val, e pe gustul majorității. Și Ivan Krastev, și Alexander Smolar par să-mi dea dreptate, dar o fac discret, în pauză, oarecum conspirativ. Le e teamă, poate, că mă simt prost și încearcă să mă consoleze prietenește? Sau am devenit eu însumi mai suspicios decît e cazul? Văd oare disimetrii acolo unde ele nu există? Dar iată, cînd cineva vorbește cu parapon despre defectele (grave) ale dnei Thatcher, toată lumea zîmbește solidar, aprobativ, cu multiple subînțelesuri. Vorbești, dimpotrivă, despre unele calități ale dnei Thatcher? Provoci o stare de jenă generală, ca și atunci cînd ai obiecțiuni la Che Guevara. Dreapta e culpabilă. Reacționară. Nițel ridicolă. Stînga construiește pe idolatria egalității, dar nu admite egalitatea de principiu cu dreapta. Dreapta e ceva pe care nu e cazul să-l consideri egal. În plus, dreapta e tristă, n-are haz, nu știe de glumă. Stînga e șugubeață. Nu ține minte răul. Trage peste Gulag o cortină inteligentă, plină de nuanțe, fineți analitice și „legi ale istoriei“. Lumea bună, lumea cu adevărat bună e de stînga. Restul? O mînă de elitiști întîrziați, buni de condamnat la o justă amnezie populară.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Salarii cu lacrimi

Într-o perioadă de criză financiară cînd, pe tot globul, lumea e atentă la ce se întîmplă cu banii, Parlamentul României a decis să-i dea, fără să se gîndească de unde. Creșterea salariilor în învățămînt i-a făcut și pe alți bugetari să ceară majorări asemănătoare. Ministrul de Finanțe, care acum cîtva timp anunța că „avem bani“, că vistieria țării e plină datorită încasărilor mai mari la buget, vorbește acum despre „destabilizarea economiei“ și declară că însăși siguranța națională poate fi pusă în pericol. Vorbe mari, care va să zică. Nu sînt singurele în acest context, așa încît merită să poposim asupra lor.

S-a spus că legea privind majorarea salariilor din învățămînt a fost adoptată din rațiuni electorale, s-au comentat efectele sale economice, dar nu s-a acordat – cred – atenția cuvenită modului în care au decurs „dezbaterile“. Stenograma ședinței parlamentare (http://www.cdep.ro/pls/steno/steno.stenograma?ids=6532&idm=6&idl=1) arată că, de fapt, nu s-a dezbătut nimic. Uniți în cuget și-n simțiri electorale, parlamentarii care au luat cuvîntul au avut grijă să accentueze ideea că „partidul nostru“ a propus, a făcut, a dres și va vota pentru, în timp ce „partidul lor“ n-a făcut, n-a dres, ba putem spune că dimpotrivă, a amînat și a băgat bețe-n roate. Reprezentanții grupurilor parlamentare au venit la pupitru pentru a rosti vorbe mari, cu iz aforistic ori cu „sentiment“: „Ne aflăm astăzi, după începutul anului școlar, aș putea spune la un moment cu adevărat istoric“ (Anghel Stanciu, PSD, fost PRM); „Sînt în totalitate de acord cu expresia domnului Stanciu, că ne aflăm într-un moment istoric“ (Asztalos Ferenc, UDMR); „nu se poate înălța țara fără școală“ (Ecaterina Andronescu, PSD); „Dascălul este lumînarea care se arde pe sine ca să lumineze pe alții“ (Ioan-Aurel Rus, PRM); „Ceea ce vreau să vă spun, stimați profesori, pentru că nu am fost, nu sînt și nu voi fi niciodată un populist: mă bucur enorm că, în actuala guvernare, se reușește ca salariile dumneavoastră să crească cu un procent motivant“ (Relu Fenechiu, PNL). Rămășițe ale retoricii de secol XIX învățate prost de prin manuale școlare ori broșurele au intrat în alcătuiri sintactice ciudate, în care vorbele se adună greu, dar „emițătorul“ nu se lasă pînă nu înșiră tot: „Reașezarea pe temeiuri corecte a salarizării personalului din învățămînt este și o garanție a scăderii gradului de infracționalitate, pentru că numai redînd demnitatea profesorilor striviți adesea, ofensați de opulența parveniților perioadei pe care o trăim, nu-și mai îndeplinesc menirea cu care au fost învestiți“ (Mircea Costache, PC); „Iată că, finalmente, bine că s-a impus mintea românului cea din urmă. În afara salarizării corespunzătoare, decente, a salariilor profesorilor, fără alte amendamente de umilire a profesorilor, prin această creștere, deci a salariilor, într-adevăr deschiderea anului școlar, și cea care va urma poimîine, universitar, poate să spună că a pornit sub auspiciile respectului Parlamentului României față de una din categoriile cele mai importante pentru viitorul României“ (Paul Magheru, PRM).

Pînă la urmă, legea s-a votat în unanimitate, ceea ce face din salarizarea profesorilor o problemă la fel de importantă ca intrarea României în NATO (și ea votată în unanimitate la timpul respectiv). Numai că votul a fost dat cu gîndul la campania electorală și sub influența beției de cuvinte: cine putea fi contra, după ce, de la pupitru, răsunaseră (chiar dacă uneori cu agramatisme) vorbe mari precum „recunoașterea socială a muncii profesorilor“, „viitorul țării“, „demnitate“ etc.? Ipocrizia votului nominal a avut și ea un rol: în principiu, votul „la vedere“ este menit să-i responsabilizeze pe politicieni; în fapt, el a oferit, de această dată, ocazia cîte unui mic show personal, în aplauzele liderilor de sindicat veniți să asiste la „marea reparație“. O chestiune care ține de buna administrare a banilor publici a fost acoperită de o retorică ieftină, de demagogie și populism electoral. Parlamentarii liberali au avut un comportament de-a dreptul schizoid: au votat „pentru“, deși au declarat că proiectul de lege e populist și demagogic. Necesară de multă vreme, majorarea salariilor pentru profesori s-a transformat într-o temă „controversată“ și a ajuns la Curtea Constituțională și în *talk-show*-uri. După ce a votat în favoarea legii, dl ministru Cristian Adomniței s-a plîns pe la televiziuni că nu sînt bani. Nu se mai înțelege nimic.

Cred că, dincolo de populism și de rațiunile electorale, această aiureală se explică și prin capacitatea parlamentarilor români de a se îmbăta cu vorbe. Cu o slabă cultură a dezbaterii și cu un puternic sentiment că sînt niște mici demiurgi care, legiferînd, schimbă realitatea, cei mai mulți parlamentari devin ușor victimele propriului discurs. Problema este că acest discurs de-responsabilizat creează victime colaterale și, mai ales, tocește cuvintele. „Demnitate“, viitorul țării“ ș.cl. ajung să-și piardă orice impact. Iar cînd ministrul de Finanțe adaugă pe listă „destabilizarea economică“ și „siguranța națională“, nu face decît să amplifice senzația că, în România, cuvintele și-au pierdut gravitatea și seriozitatea, au rămas simple ambalaje și etichete bune de păcălit „cumpărătorii“.

Nepăsători față de posibilitățile reale de aplicare, în aplauze și cu lacrimi în ochi, parlamentarii au votat „din vorbe“ o lege care, în loc să rezolve decent problema salariilor pentru profesori, o transformă în controversă.

PUBLICITATE

ținerea de minte

„Socrate a fost judecat. A fost găsit vinovat. L-au silit să bea zeamă de cucută. Prin acest act, persecutorii i-au conferit viață eternă, condamnîndu-se pe ei înșiși la moartea adevărată și la obscuritatea totală a persecutorilor de pretutindeni.

Iisus a fost judecat. A fost găsit vinovat. A fost torturat și executat. Dacă n-ar fi fost judecat, dacă n-ar fi fost ucis, cum ar fi supraviețuit învățăturile sale? Creștinii sărbătoresc acest lucru prin ideea Învierii: Iisus revine să trăiască alături de oameni, în imaginația celor ce viețuiesc după sute de generații. Bineînțeles, acest lucru nu are nici o legătură cu felul în care ideile sale, complet iudaice, au fost pervertite de instituțiile ce au vorbit în numele său.

Deosebirea dintre Socrate și Iisus este că nimeni n-a fost condamnat vreodată la moarte în numele lui Socrate. Asta fiindcă ideile lui Socrate n-au devenit lege.“

(E.L. Doctorow, *Cartea lui Daniel,*
traducere de Virgil Stanciu, Editura Leda, 2008)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Eşecul pieţei lor

Alan Greenspan priveşte lung pe geam. E soare, e frumos. Vremea îi face în ciudă. Tocmai azi să fie frumos? Casa e goală. Tipii de la U-Haul au luat de ieri canapelele, paturile, mobila mare. Azi au mai rămas doar cutiile cu poze, CD-uri, haine şi ceva cărţi. Nu a apucat să stea mult în casa asta. Cînd a făcut ipoteca, acum patru ani, cartierul abia se construia. Azi, mai mult de jumătate din case sînt la vînzare sau luate înapoi de bănci. Să se spele băncile pe cap cu ele, să şi le ia înapoi. Oricum le-a scăzut valoarea, faţă de cît erau pe contract. Lui Alan nu-i pasă. O să se mute cu copiii într-un apartament din centru, cu chirie. Mai îngrijorat este că firmuliţa mică de catering pe care a pornit-o stă cam prost cu clienţii. Livrează lunch*-uri pentru băncile din centru. Stresaţi, clienţii lui, majoritatea funcţionari, îşi cheltuie acum banii mai degrabă pe băutură decît pe sandvişuri. Credite nu mai dau, că au primit ordine de la Centrale să fie prudenţi. Alan simte că fundul sacului e aproape. I-ar trebui nişte bani, repede. Cît mai repede.*

„Eşecul pieţei!" – strigă din toţi rărunchii analiştii, de la New York pînă în California. Strigătele de ajutor ale Wall Street-ului au ajuns la Congres. Sute de miliarde de dolari sînt luaţi din banii publici şi „investiţi" în scoaterea din impas a unor giganţi financiari. Zarva este teribilă. Îngrijorarea domină toate discursurile publice. Colac peste pupăză, americanii sînt în plină campanie electorală, de care nimeni (în primul rînd, pare-se, candidaţii) nu mai are chef. De unde a pornit nebunia? De ce au ajuns autorităţile celei mai puternice şi mai bogate ţări din lume să reacţioneze ca un guvern din lumea a treia şi să naţionalizeze datoriile unor bănci (aparent) prost conduse? De ce se aude din ce în ce mai puternic apelul spre control şi regularizare, spre intervenţia statului în mecanismele financiare?

Unii spun că totul a început cu o greşeală de politică monetară a Autorităţii Monetare Federale. FED-ul (adică Federal Reserve Bank, un fel de Bancă Naţională a americanilor) a dus, acum patru ani, dobînzile de referinţă mult prea jos. Apoi, dobînda ipotecilor contractate de americani a scăzut sub 5%. Apoi, din ce în ce mai mulţi americani s-au înghesuit să ia credite ipotecare pentru a-şi cumpăra case. Firesc. Dumneavoastră nu aţi lua un credit cu dobîndă de aproape 3,5?

Apoi, a crescut foarte mult preţul caselor, al mîinii de lucru şi al terenurilor. Pentru că piaţa a zis: a crescut cererea, creşte şi preţul. Firesc. Apoi, proaspeţii proprietari au început să dea, lunar, ratele la bancă. Apoi, FED-ul (din nou reglementatorul) a început să crească dobînzile, încet, încet. Apoi, mulţi clienţi nu au mai putut (vrut) să plătească ratele. Mulţi (sute de mii) au zis: „banca să-şi ia casa înapoi, că d-aia e ipotecă". Apoi, băncile s-au pomenit cu sumedenie de ipoteci insolvabile. Aveau case de vînzare, în schimb. Pe care nu le mai cumpăra nimeni, la noile dobînzi. Apoi, preţurile caselor au început să scadă. Firesc. Scădea cererea. Apoi, băncile s-au trezit în braţe cu cartiere întregi, la preţuri mult mai mici decît cele pentru care dăduseră creditele.

Apoi, au apărut „băieţii deştepţi". Ei au inventat nişte „derivate financiare", extrem de sofisticate, nişte pachete frumos ambalate care conţineau, în fond, ipotecile neplătite. Apoi, s-au dus cu ele pe la băncile de investiţii. Ele au cumpărat pentru că voiau cu disperare să plaseze bani, să investească. Apoi, s-au dus cu ele la fonduri de pensii, pe la fonduri de investiţii, ba chiar şi pe la autorităţi publice locale (primării din Norvegia!). Şi ele au investit. Au investit cu OPM (Other People's Money), că alţii nu aveau. S-au luat după „big boys" de pe Wall Street.

Apoi, băncile au constatat că, în ciuda derivatelor cu pricina, sute de mii de americani refuză, în continuare, să-şi plătească ratele. Apoi, tot ele – băncile – au oferit re-ipotecări. „Nu poţi plăti? Nu-i nimic, îţi mai dăm nişte bani, mai ipotecăm o dată, numai să nu ne laşi cu casa în braţe." Apoi, cartiere întregi s-au golit. Apoi, valoarea întregii zone a scăzut şi mai tare. Apoi, valoarea de piaţă a băncilor a început să scadă. Apoi, au început să raporteze pierderi uriaşe. Apoi, au început să dea faliment. De aici, zarva. Publicul american înghite cu greu pilula salvării din bani publici şi vrea să vadă sînge. Sîngele managerilor pe care îi consideră vinovaţi de criză. *Die, fat cats!* Vrea regulamente mai dure, vrea ca supravegherea statului să fie mai puternică. „Eşecul pieţei!" – se strigă din toţi rărunchii. Lumea uită însă că totul a pornit (şi) de la o autoritate de reglementare şi supraveghere. Fără dobînzile prea mici ale FED-ului, în 2004, fără deciziile greşite de acum patru ani, multhulita *(azi)* Lăcomie (a clienţilor, a dezvoltatorilor imobiliari, a băncilor, a brokerilor etc.) nu ar fi avut *(tot azi)* amploarea distructivă care ne bagă în sperieţi. Va veni un val de reglementări şi supravegheri suplimentare pe piaţa financiară globală. Ea va schimba teribil lumea în care trăim. Tare îmi e teamă însă că pericolul altor decizii proaste ale autorităţilor de reglementare nu este eliminat defel.

Alan pleacă, amărît, spre noua casă. Va fi o zi lungă. Vechii lui clienţi – funcţionarii de bancă – nu mai au, nici ei, simţul umorului. Îi vor lipsi glumele cu „hei, Alan, mai reduci azi dobînzile, mai facem un sac de bani?". Era gluma lor zilnică. Da, pentru că îl cheamă la fel ca pe fostul preşedinte al FED-ului. „Tîmpită potrivealã" – mormăie Alan. Stucheşte în direcţia plăcii cu „For Sale" *şi se urcă în maşină. Va fi o zi lungă.*

Ştiri nebăgate în seamă

● **Ortografia contează.** O acţiune declanşată de societatea civilă din Marea Britanie este preluată la nivel naţional: vor fi citite şi analizate toate semnele de pe drumurile publice, pentru a verifica dacă sînt corecte sau nu. Scopul comisiei este detectarea anunţurilor cu greşeli gramaticale, cu greşeli de ortografie, a celor depăşite, a semnelor inutile, a publicităţii pentru spectacole desfăşurate cu mult timp în urmă sau a muzeelor şi expoziţiilor închise, absenţa majusculelor şi a apostrofului, care înlesnesc lectura şi înţelegerea. Campania a început de la bază: locuitorii din vestul Londrei au desenat de mînă apostroful, acolo unde lipsea. La Leeds a fost elaborată o petiţie cerînd restaurarea ortografiei tradiţionale, dar Consiliul Municipal, avînd alte treburi mai importante, n-a acţionat. De altfel, chiar documentele emise de el au greşeli. Aşa că s-a apelat la ajutorul voluntarilor care să sesizeze prin e-mail greşelile gramaticale şi ortografice din sectorul public. În Redruth, Cornwall, proprietarii micilor magazine au descoperit că semnele de circulaţie sînt orientate în aşa fel încît îi trimit pe oameni la cumpărături în marile centre comerciale. *(The Guardian)*

● **Femeile în politică.** În Rwanda, după publicarea rezultatelor scrutinului din 16 septembrie, 56% dintre deputaţi sînt femei. În această ţară a avut loc unul dintre cele mai sinistre masacre ale secolului: în 1994, 800.000 de oameni, tutsi, au fost ucişi de compatrioţii lor hutu, în o sută de zile. După tragedie, guvernul rwandez a încurajat intrarea în politică a femeilor şi a minorităţilor, instaurînd prin legea electorală un sistem de cote: 24 de locuri în Parlament pentru femei şi 3 pentru tineri şi handicapaţi. Rezultatele au arătat că aceste cote corespund opţiunilor populare care acordă femeilor o predispoziţie spre negociere, o înţelegere a problemelor particulare, mai accentuate şi mai eficiente decît cele ale bărbaţilor. *(The Independent)*

● **Comparaţii.** Băncile europene s-au simţit şi se simt mai puţin vulnerabile decît cele americane, deşi, în SUA, băncile (în afara Wall Street-ului) împrumută 96 de cenţi în contul fiecărui dolar depus, în timp ce în Europa, băncile au împrumutat 1,40 euro pentru fiecare euro depus. *(The Economist)* **(M. B.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Să ne ferească Dumnezeu!

De la inventarea roabei, nu există idee mai utilă omenirii decît rugăciunea asta. Bate asigurarea şi o trimite la colţ, ruşinată, prudentă. Să ne ferească cineva, preferabil de sus (că aici, jos, toată lumea e ocupată): asta ar trebui să scriem pe airbag-ul maşinii, să ne trezim cu textul în faţă, imediat după accident.

Oamenii trufaşi pleacă la drum fără grijă: Titanicul a spart o şampanie şi-a băgat a doua direct de la cheu. Apollo 13 a scris pe rachetă cu carioca „a noastră e cea mai mare din lume" şi s-a întors şontîc-şontîc, fără pietre de pe Lună. Zeci de expediţii au dispărut fără urme, doar pentru că, la plecare, responsabilul cu organizarea a uitat să zică vorba asta. Să ne ferească!

Bine, înţeleg să încerci o rugăciune de inundaţii, accept să ne ferească de cutremur, chiar pot înţelege că trei vorbe sînt mai ieftine decît prima de asigurare de furt. Însă, din păcate, aşa cum ne şi transmite prin trimisul lui pe Pămînt (e unul din secta Vidrenilor), Dumnezeu e chemat să rezolve probleme faţă de care chiar n-are nici o vină. Faci o tîmpenie şi-l rogi să te ferească de ea. Acum, pe bune, cine te-a pus?

Păcat ca Toma Caragiu s-a dus de mult. Pentru că scheciul lui cu „Dracu' m-a pus!" e perfect aplicabil situaţiei actuale în care Guvernul s-a apucat să mărească nu salariile, ci aşteptările unor oameni care nu mai simţiseră de mult umilinţa. Vă dăm, ba nu vă dăm, ne scuzaţi că v-am deranjat: e exact discursul impotentului care şi-a uitat Viagra acasă chiar în ziua în care şi-a forţat secretara să iasă cu el la munte în *team building*. Să te ferească Dumnezeu! Dar oare chiar mai poate să facă ceva?

Între românii care stau cu ochii pe geam, în aşteptarea poştaşului care nu mai aduce pensia (trebuie să-ţi faci card, mamaie!) şi cei care stau cu nasul în calculator, să vadă cum merge bursa, cursul lui „Să te ferească!" rămîne la un nivel neaşteptat de sus. În săptămîna în care ţara pierde cîteva sute de milioane din valoarea economiei sale, sindicatele le cer înapoi sub formă de salarii şi prostestează, pardon, protestează împotriva minţii de pe urmă a Guvernului. „Ba nu, să mărească, ce-mi pasă mie de Masdac, ce, ăla îmi dă mie să mănînc?".

De fapt, chiar Nasdaq ne dă să mîncăm. Uitaţi ultimii ani cu credite pe buletin şi leasing-uri la maşini, pe care nu vom şti niciodată să le fabricăm noi înşine: a fost totul o butaforie. Nasdaq ne-a dat să ne distrăm, în speranţa că mîine o să-i plătim cu vîrf şi îndesat. Dax, alt Moş Crăciun cu bancă în curte, a investit în munca noastră viitoare, făcînd un pariu riscant. Că vom vrea să muncim pentru el şi că vom avea şi unde. Să zicem că mîine n-avem să-i plătim şi chiar mai vrem ceva bani: hai, nu, pe bune?

Să ne ferească Dumnezeu! Da, cu cîteva condiţii: Dumnezeu să aibă acum, la portofel, 10 miliarde de dolari de cumpărat îndulcitor, doar pentru grevele de săptămîna viitoare. Nu ştiu dacă vă e clară enormitatea cifrei: ne mai trebuie încă 10 Petroame, în proprietatea statului, sau cinci Rompetroale, pe care să le vindem mîine, ca să facem rost de toţi banii pe care oamenii şi-i doresc. Bill Gates ar trebui să ne dea o şesime din avere. Becali, cu Ţiriac şi Patriciu la un loc, n-ar putea să strîngă suma, cu riscul sărăciei lucii şi bruşte. Apropo: ce anume din cuvîntul „sărăcie" nu pot înţelege liderii de sindicat?

Faptul că unii sînt bogaţi şi alţii lucrează pe un salariu de mizerie pare, de vreo cîteva sute de ani (Marx, mersi, nu trebuia să te deranjezi!), un motiv de revoltă. De fapt, e un motiv de gîndire. Pentru unele naţiuni, „Doamne Fereşte!" e chiar un motiv de muncă! Nu şi pentru noi, care ne-am poziţionat strategic fix aici, între Carpaţi şi Dunăre, sub Poarta Raiului, unde nu mai trebuie decît să se urce un prost şi să dea jos cîţiva saci cu bani.

Hai băăă, daţi odată drumu' la salarii, că nu stăm toată ziua! Aşa e: n-avem toată ziua. Dar am vrea s-o vindem la pachet cu noaptea, cui dă mai mult. Mai mult decît face, adică!

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

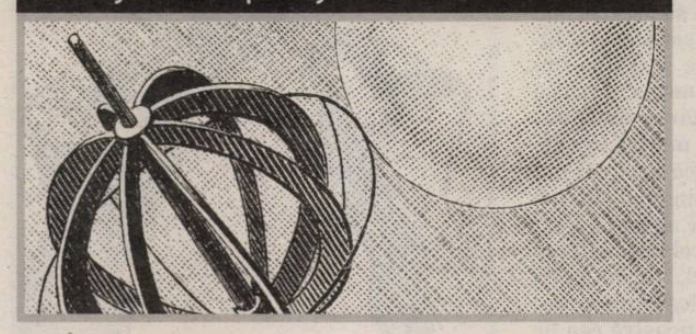

Seara cea mare

Jean-Marc Rouillan, militant revoluţionar, a fost unul dintre conducătorii grupului revoluţionar Action directe. Din 1979 pînă în 1987, grupul comunist revoluţionar s-a lansat în lupta frontală contra statului. Atentate, atacuri armate, asasinate, lupta revoluţionară s-a manifestat prin acţiuni teroriste, crime în numele luptei de clasă, care va învinge în cele din urmă capitalismul şi imperialismul. Pe 13 septembrie 1980, el şi prietena lui Natalie Ménignon sînt arestaţi înainte de a se prezenta la o întîlnire unde ei credeau că vor discuta cu Carlos; de fapt, totul era montat de serviciul de Informaţii Generale. În 1981, preşedinţia Mitterrand debutează cu o amnistie şi cei doi sînt eliberaţi, ceea ce este interpretat ca un îndemn la acţiune. Urmează cîteva crime, cea mai spectaculoasă a fost, în 1986, „execuţia" lui Georges Besse, preşedintele firmei Renault. În 1987, autorii atentatului au fost prinşi şi condamnaţi la închisoare pe viaţă. După 20 de ani, s-a decis trecerea lui Jean-Marc Rouillan şi a prietenei lui la un regim de semilibertate. El lucrează într-o editură la Marsilia şi îi este interzis să evoce faptele în urma cărora a fost condamnat. Profitînd de libertăţile acordate de acest regim, a decis că e momentul să revină în viaţa politică şi, după o întîlnire cu Oliver Besancenot, s-a înscris în partidul acestuia.

Oliver Besancenot, poştaş cu o licenţă în istorie, de două ori candidat la alegerile prezidenţiale, obţinînd procente vizibile, a condus întîi Liga comunistă revoluţionară, apoi şi-a înfiinţat propria formaţiune politică. Noul Partid Anticapitalist, situat la stînga stîngii, militează pentru o reformulare radicală a principiilor societăţii franceze şi e destul de discret în privinţa mijloacelor de înfăptuire a programului său. Se simte alături de mişcările islamiste radicale, acceptînd lupta lor împotriva sistemului capitalist: „Nu sînt ei (popoarele din Lumea a treia) sclavii epocii noastre? Nu este natural ca ei să se alăture clasei muncitoare, ca să distrugă sistemul capitalist?".

Întîlnirea dintre cei doi a provocat un interviu în revista *L'Express,* a cărui oportunitate a fost contestată de revistele mai mult sau mai puţin rivale. După 20 de ani de puşcărie, Rouillan vrea să reia contactul cu politica ţării, unde simte că mai are un cuvînt de spus. Nu e entuziasmat de partidul lui Besancenot, îi apreciază elanul, dar observă dezordinea ideologică din rîndurile lui. Deploră absenţa analizelor marxiste, părăsirea luptei de clasă, „portretele lui Che, din care cu ajutorul unor puternici detergenţi s-a eliminat orice conştiinţă politică". Recunoaşte că „forţa de pacificare a politicii franceze a dezarmat toate conflictele, a recuperat iniţiativele revoluţionare". În ceea ce-l priveşte, Rouillan nu regretă nimic: „N-am voie să mă refer la perioada aceea... Dar şi faptul că nu mă exprim este un răspuns. Este evident că, dacă aş fi gata să scuip pe ce am făcut, aş beneficia de libertatea de expresie. Prin impunerea tăcerii sîntem împiedicaţi să facem bilanţul critic al experienţei noastre".

Întîlnirea dintre cei doi oameni de stînga a avut un caracter exploratoriu. De altfel, după publicarea interviului, parchetul din Paris a cerut reîncarcerarea lui Rouillan şi suspendarea regimului de semilibertate.

Regim pe care nu l-a apreciat ca pe o măsură de bunăvoinţă: n-a fost „o pregătire pentru libertate, ci un procedeu de destabilizare". Dar Rouillan nu este atît de destabilizat încît să renunţe la lupta armată: „În calitatea mea de comunist, sînt convins că în procesul revoluţionar, la un moment dat, lupta armată este necesară". În închisoare, Rouillan aşteaptă în continuare „seara cea mare" şi, semiliber, e oricînd dispus s-o pregătească. Totul depinde de ceea ce se va întîmpla ziua.

globul cubic

Normalizarea prin tabloide

Komsomolul, organizaţia revoluţionară a tinerilor comunişti din URSS, a fost desfiinţat în urmă cu vreo 19 ani, dar organele sale de presă – *Komsomolskaia Pravda* şi *Moskovskii Komsomoleţ* – nu şi-au schimbat numele. Nu mai publică articole despre întîlnirile oficiale ale liderilor şi nici reportaje luminoase despre viitorul tinerilor fideli ideologiei partidului conducător. Ziarul cu cel mai mare tiraj din Rusia, *Komsomolskaia Pravda (KP* – 745.000 de cititori zilnic), a trecut prin toate fazele postcomuniste: după ce a renunţat la ideologia comunistă, şi-a umplut paginile cu articole şi memorii despre crimele comunismului, apoi s-a implicat în lupta politică a ultimului deceniu din mileniul trecut, iar acum conţinutul său de tabloid „poate rivaliza cu oricare publicaţie asemănătoare americană sau britanică" *(The New York Times,* 27 iulie). „Ei practică jurnalismul de investigaţie, critică incompetenţa poliţiei, corupţia oficialilor de nivel mediu şi mic, gările murdare, se ocupă de problemele zilnice ale populaţiei. Tabloidele reprezintă un fel de normalizare într-o ţară care ani de zile a fost prea săracă pentru a dezvolta cultura consumului şi prea prinsă în tulburările evoluţiei politice pentru a se ocupa de bîrfele din viaţa celebrităţilor."

Editorii de la *KP* au decis că societatea rusă e prea obosită de politică şi că e mai dispusă să afle secretele vieţii private a persoanelor publice. Controlată de Baltic Media Group, despre al cărui preşedinte se spune că ar fi un apropiat al lui Vladimir Putin, ziarul, cu toate dezvăluirile sale senzaţionale, nu pune nici o problemă puterii: în ziua cînd ziaristul de la *NYT* a asistat la şedinţa de sumar, s-a discutat despre o explozie într-o casă din suburbie unde au fost rănite patru prostituate şi un „consumator", s-au examinat pozele Ruslanei Korşunova, supermodelul care s-a sinucis la New York – „păcat că poza e fără picioare", a observat cineva; s-a hotărît ca ştirea despre excluderea unor membri din partidul susţinătorilor lui Putin să se dea pe scurt şi fără implicare. Un reporter, pe a cărui carte de vizită scrie „plătim pentru orice fel de informaţii", a răspuns plîngerii unui veteran de război căruia i s-au furat toate medaliile obţinute în luptă. Bătrînul susţinea că a luptat alături de tatăl lui Putin. Acest amănunt nu s-a putut verifica, aşa că tot poza fără picioare a fotomodelului a apărut pe prima pagină. Poza bătrînului jefuit se lăfăia pe prima pagină a publicaţiei rivale *Tvoi Deni.* **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Cît de bună este lăcomia?

Citesc ştiri, comentarii şi declaraţii mai mult sau mai puţin informate despre ceea ce se petrece acum cu economia americană. Obişnuiţi să cînte prohodul la apariţia semnelor oricărei crize, unii spun că, acum, s-a sfîrşit capitalismul. Plăcerea de a scrie un text cu un titlu precum „Capitalismul a murit" este imensă, iar satisfacţia vanitoasă de fi tu acela care dă lumii o asemenea veste trebuie că este colosală. Numai că anunţurile despre moartea celor mai importante repere ale Occidentului – precum Dumnezeu, istoria, democraţia, „imperiul" american sau capitalismul – au devenit ceva obişnuit pentru paginile ziarelor noastre. Să deschizi un ziar cu vestea „A murit capitalismul" nu mai înseamnă prea mult în zilele noastre. Decesul acesta fusese anunţat şi de alţii, cu multă vreme înainte, aşa că nu e nimic nou. În alt plan, criza economică americană a produs şi momente simpatice pe la noi. Să-l vezi pe dl Ion Iliescu explicînd calm ce se petrece în măruntaiele capitalismului american şi de unde vine criza e o delectare pe care nu ai ocazia să o trăieşti prea des. Dar, dincolo de comentarii, păreri şi propensiunea pentru şocul enorm a celor mai mulţi, rămîne criza. Iar cauzele ei ţin, după opinia mea, de o derivă morală gravă a pieţei.

Deja, mulţi dintre cititori au tresărit – sînt sigur. Am fost învăţaţi că piaţa e amorală, în cel mai bun caz, dacă nu chiar direct imorală. Am învăţat că, pe piaţă, există un singur element care animă competiţia: goana după profit. De unde, prîn urmare, morală, în această luptă dură? Dacă înveţi capitalismul după Marx şi Engels ori după dl Ion Iliescu aşa este. Dacă înveţi capitalismul după Max Weber, de pildă, descoperi cu totul altceva. Elementul etic este central pentru performanţa capitalismului, pentru că întregul flux de bani, bunuri şi servicii care circulă ameţitor între „actori", mînat de spiritul inventiv al oamenilor şi de libertatea lor de a-şi identifica şi acoperi singuri nevoile, funcţionează numai dacă în cetate există *încredere.* Iar încrederea este dependentă de spiritul etic. Criza americană ia amploare pentru că încrederea în sistem s-a deteriorat grav. Cineva, undeva, a minţit profund, iar acum toţi „actorii" de pe piaţă sînt suspicioşi. Intervenţia de 700 de miliarde a statului american poate fi o soluţie pentru calculul contabil al intrărilor şi ieşirilor şi poate asigura funcţionarea mecanismului blocat, dar încrederea oamenilor – fie ei importanţi jucători pe piaţă sau doar simpli şi modeşti deţinători de acţiuni – se va recupera greu şi mult mai costisitor decît se pare.

Ei bine, eu cred că tocmai această filozofie a amoralităţii pieţei, această prejudecată generalizată care asimilează piaţa liberă unei jungle, a dus la actualul cutremur financiar. Cînd, acum vreo trei săptămîni, am văzut pentru prima dată la televizor figurile disperate ale brokerilor americani şi feţele împietrite ale traderilor de pe *pitch*-ul burselor de peste Ocean, gîndul m-a dus imediat spre faimosul film din 1987 al lui Oliver Stone, *Wall Street.* Personajul fascinant în acea poveste era Gordon Gekko, interpretat excelent de Michael Douglas, iar ceea ce a rămas din personajul Gekko în cultura pop americană este un mic discurs pe care acesta îl ţine în faţa acţionarilor de modă veche şi *middle class* ai unei companii oneste, „Teldar Paper", care ajunsese la dificultăţi financiare din cauza unui management cam indolent şi pe care Gekko pusese ochii. Din acest discurs, vorba „Lăcomia e bună!" *(Greed is good)* a făcut ocolul lumii. Dar, iată ce le spune Gekko acţionarilor adunaţi să-l asculte: „Ceea ce vreau să spun, doamnelor şi domnilor, este că lăcomia – în lipsa unui cuvînt mai potrivit – e bună. Lăcomia e corectă. Lăcomia funcţionează. Lăcomia clarifică, penetrează şi captează esenţa spiritului evoluţiei. Lăcomia în toate formele ei – lăcomia pentru viaţă, pentru bani, pentru dragoste, pentru cunoaştere – a marcat avansul umanităţii". Am auzit, de-a lungul anilor, zeci de americani spunînd, cu rînjet de rechin pe faţă, *Greed is good.* Brokerii şi traderii speriaţi de acum, pierduţi în faţa acestei crize care pentru ei are dimensiuni apocaliptice, rosteau în urmă cu trei sau patru luni, cu sentimentul puterii şi al cinismului profitabil – *Greed is good.* Gordon Gekko era, printre ei, un personaj model, o referinţă, un standard. Ei bine, ceea ce s-a întîmplat acum este cea mai palpabilă dovadă că lăcomia nu e bună deloc. Sigur, să ştii că lăcomia nu e bună ţine de alfabetul educaţiei, se învaţă în primii 7 ani, oriunde i-ai petrece, e de domeniul banalului în orice pedagogie. Numai că, iată, o categorie largă de oameni care manevrează finanţele au uitat lecţiile de bază ale bunului-simţ.

În lectura mea, lăcomia necenzurată de lege – căci de norme morale nu mai poate fi vorba pe piaţă, asta e regula

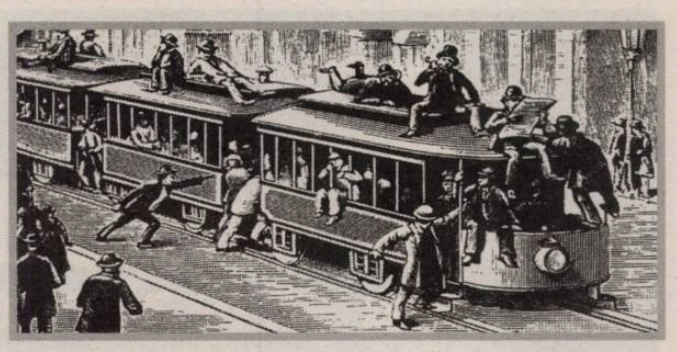

lumii noastre! – este principalul vinovat pentru criza aceasta care loveşte puternic întreaga lume. De vină sînt cei care le-au băgat în cap oamenilor că pot să-şi cumpere o casă de 300.000 de dolari, chiar dacă nu-şi permit decît una de 100.000, de vină sînt cei care au lăsat sistemul în asemenea măsură nereglementat, încît s-au făcut milioane de dolari pe piaţă din speculaţii pe seama scăderii valorii acţiunilor, de vină sînt cei care au văzut că acest tsunami se apropie şi au tăcut, deşi era de datoria lor să avertizeze, de vină sînt cei care au minţit strategic în rapoartele financiare ale companiilor lor, de vină sînt cei care au urmărit „paraşutele de aur" generoase, şi nu bunăstarea companiei pe care o administrau. Pe scurt, de vină sînt toţi cei care cred că *Greed is good,* că acesta este capitalismul şi că doar aşa se cîştigă bani. E uimitor cum realitatea ne readuce la lecţiile de bază ale primei educaţii.

ready made

„Vreau să anin alb soare pe boltă,
Vreau trudei noastre albă recoltă!
Om! Ciocăneşte-ţi proprii destine,
În vine ai mine, – roş aur: – fii taur!

La pagina 193 s'au strecurat regretabile greşeli de tipar. Versurile din al treilea aliniat trebuiesc cetite cum urmează:

Vreau să anin alt soare pe boltă,
Vreau trudei noastre altă recoltă!
Om! ciocneşte-ţi proprii destine,
În vine ai mine, – roş aur: fii faur!"

(Viaţa Românească, anul I, nr. 2, iulie 1948)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Multiculturalism

Se întîmpla la un curs pentru un program computerizat de editare de sunete, la Londra. Genul de activitate organizată, de obicei, de către firmele multinaţionale pentru angajaţii de pretutindeni, o lecţie gîndită a fi înţeleasă de oricine, indiferent din ce fel de cultură ar veni, şi care uneori are scopul de a-i aduce pe toţi participanţii la un limbaj comun în domeniu. Nu mai conta că unii nu se simţeau prea în largul lor în faţa unui computer, iar alţii foloseau deja de mult programe de generaţie superioară celui pentru care eram instruiţi. Cu toţii trebuia să ascultăm şi să deprindem ce ne spunea profesorul (mai exact trainerul), un tip slab, cu părul vîlvoi, care se agita permanent, aruncîndu-şi mîinile în toate părţile cu gesturi cît mai sugestive, aşa încît să-l înţeleagă şi unul care n-ar fi ştiut boabă de engleză. Noi, cursanţii, eram în număr de patru. Un puşti magrebian, uşor tensionat, care îşi punea mereu pixul între dinţi cînd trebuia să tasteze ceva şi care, deseori, apăsa pe ce nu trebuie, şi ajungea la ferestre ciudate, fără nici o legătură cu treburile noastre. Trainerul pierdea timp de fiecare dată încercînd să-i corecteze rătăcirile şi să-l aducă la fereastra cea bună. O cucoană de vreo 50 de ani, cu ochelari fini şi un zîmbet uşor superior, rusoaică, mereu atentă şi iscoditoare în preajma trainerului, părea uşor neîncrezătoare. Cerea întruna precizări, voia să afle cît mai multe. Aşteptările nu îi erau satisfăcute, lucrurile îi păreau prea simple şi dădea impresia că nu înţelege de ce e nevoie de atîta energie şi timp pentru predarea unui sistem care nu ascundea nici o mare filozofie. Ar fi fost poate împăcată dacă i s-ar fi dat un manual să se descurce singură. Privea oarecum de sus eforturile şi agitaţia trainerului englez, mai tînăr cu cel puţin 10 ani decît ea, şi care, bietul de el, nu putea să aibă habar de uriaşele complicaţii care, nu-i aşa, se pot ascunde în viaţa noastră cea de toate zilele şi, uneori, chiar şi într-un program de calculator aparent simplu. Rusoaica se supunea însă disciplinat şi politicos regulilor impuse de firmă. Nu acelaşi lucru s-ar fi putut spune despre cealaltă cursantă, a patra dintre noi: o fată cu părul lung, vopsit blond, plinuţă şi care se întindea pe scaun icnind de plăcere chiar în momentele în care trainerul nostru punea mai multă pasiune în explicaţii. Era de-o indolenţă provocatoare şi de-a dreptul lascivă. Uneori căsca zgomotos. Alteori se freca pur şi simplu cu o palmă pe burtă, în vreme ce cu degetele de la cealaltă mînă îşi răsucea şuviţe de păr. Din cînd în cînd, părea chiar atentă la explicaţii, nu mai mult însă de cîteva zeci de secunde. Ai fi zis că se crede singură în cameră, în timp ce urmăreşte un spectacol la televizor. Trainerul nu dădea însă nici o atenţie manifestărilor ei, nu clipea la sunetele pe care ea le scotea periodic şi i se adresa cu egală elocvenţă ca şi celorlalţi, chiar dacă era evident că ea nici măcar nu-l asculta. Omul fie era de-o corectitudine politică incredibilă, fie era de mult obişnuit cu toate ciudăţeniile lumii. În prima pauză, cînd fata s-a ridicat de pe scaun, aveam să constatăm că îmbrăcămintea ei era transparentă. O rochie de pînză topită prin care se vedea cam totul, chiar şi cînd nu stătea în lumină, şi care a avut darul să ne stin-

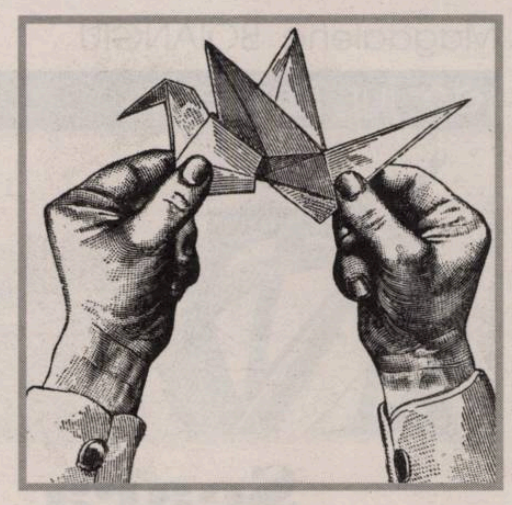

gherească, atunci cînd ne-am găsit faţă în faţă la un suc şi o ţigară. Am aflat că era din „Persia“. Nu-i plăcea probabil să pronunţe numele actual al ţării şi probabil că nici ce se întîmplă pe acolo. Trăia de mulţi ani în Marea Britanie şi se considera convertită la stilul de viaţă capitalist. Am întrebat-o la un moment dat, cu o oarecare maliţiozitate, ce părere are despre preşedintele Iranului, Mahmud Ahmadinejad (cel care a declarat că vrea să şteargă Israelul de pe hartă şi pe care americanii îl bănuiesc că vrea să construiască bomba atomică). Mi-a aruncat o privire scurtă, de parcă nici n-ar fi înţeles că mă adresez ei. N-a răspuns. Şi-a îndesat căştile iPod-ului în urechi, şi-a luat geanta şi s-a îndepărtat unduindu-şi şoldurile. La orele următoare nici n-a mai apărut. Trainerul a întrebat dacă ştim ceva de ea. Rusoaica a pufnit pe nas, el a rămas un pic descumpănit, apoi şi-a reluat explicaţiile. Mie mi-a venit în minte imaginea nenumăratelor femei cu văl islamic de pe străzile Londrei. Şi a măştilor de fier pe care, în aceeaşi Londră, le poartă pe faţă, pe lîngă văl, musulmanele din familii fundamentaliste. Şi rochia unduitoarei „persane“...

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

„Moartea se trăieşte mai frumos la români!“

– Ai văzut ce scrie colegul tău de dileme? – mă întreabă amicul B., întinzîndu-mi un număr anterior din *Dilema veche*.

Nu, nu văzusem, aşa că citesc cu atenţie. Şi fac ochii mari:

În urma unei recente experienţe personale, ţin să spun că înmormîntarea ortodoxă este cel mai inuman rit de trecere, un spectacol sinistru de exhibare a durerii, mai întîi prin faptul că expune indecent trupul neînsufleţit, creînd în jurul lui un soi de pelerinaj comunitar, apoi pentru că stimulează şi întreţine suferinţa, dar şi ipocrizia credinţei prin tot felul de simboluri şi superstiţii primitive. Ca să nu mai vorbesc de faptul că obligă la o cheltuială suficient de mare pentru a sărăci o familie cu venituri modeste. Un ritual în care propria moarte e închinată vecinilor, popilor şi altor străini.

Sună a notificare de la Oficiul pentru Protecţia Consumatorului: un produs incorect ambalat de către nişte *providери* ilegitimi – dacă nu de-a dreptul şarlatani –, care este nejustificat de scump şi care mai încalcă şi dreptul de proprietate: moartea este a mea, a individului, şi ca atare trebuie consumată doar în intimitatea acestei proprietăţi private! Această moarte păcătuieşte însă, în primul rînd, prin *prezenţă*, în timp ce dincolo, în ţările civilizate, serviciile funerare fac toate cele necesare pentru a o oculta şi a nu deranja lumea fericită şi eficientă, cu astfel de inconveniente. În rest, ce să spun, este o descriere teribil de precisă. Doar că seamănă cu percepţia uluită a unui om care ar veni din cu totul alt context şi care nu a avut timp – sau nu şi-a dat osteneala – să afle şi să înţeleagă sensul morţii în cultura asta „primitivă“ cu care a fost nevoit, din întîmplare, să se confrunte.

– Şi acum citeşte ce scrie despre „moartea la români“ Alison Mutler, corespondenta *Associated Press* la Bucureşti – adaugă amicul meu şi îmi întinde un print de pe un blog:

Turda. Ianuarie 2000. Înmormîntarea lui Ion Raţiu: ardelean şi englez prin adopţie, cu şarmul de a fi imperfect în ambele. Un frig alb şi neiertător îngheţa şi încetinea totul, chiar şi emoţiile celor de acolo.

Elizabeth Raţiu era întruchiparea văduvei nobile britanice în doliu. Cu greu puteai să discerni pierderea pe mina ei. Doar uriaşul efort de a-şi stăpîni emoţiile trăda sentimentele ei profunde. În faţa morţii trebuie să arăţi demn. În Anglia, sentimentele puternice se exprimă doar în intimitate.

Nouă ani mai tîrziu. Într-o marţi la fel de gri, am stat aproape împietrită la televizor. Ultima scenă a lui Ştefan Iordache se derula. Acest ultim act al unui mare actor se petrecea la Teatrul Naţional. Pe fondul imaginilor transmise de la Teatrul Naţional, se auzea glasul său frumos, grav şi liniştitor. În faţa frumuseţii lui m-a cuprins o melancolie deloc britanică. Tristeţea de pe faţa lui Mitică Popescu atîrna ca o piatră. Shakespeare era prezent la acest priveghi.

Am constatat din nou că românii se pricep la moarte. O trăiesc deplin. În complexitatea, profunzimea şi drama ei, românii ştiu ce înseamnă moartea. Românii sînt mai generoşi şi mai buni în moarte decît de multe ori în viaţă.

Unde în Europa ar transmite televiziunile de ştiri imagini în direct ale unui priveghi timp de o jumătate de zi?

Cînd moare un om în Anglia, înmormîntarea poate avea loc o săptămînă, chiar două mai tîrziu. Deseori, omul e dus la crematoriu, nu la cimitir. Chiar şi rudele cele mai apropiate încearcă să îşi stăpînească emoţiile în public. Unii consideră de bun-gust să nu vorbeşti despre cel plecat, ca să nu rişti să stîrneşti emoţiile celor apropiaţi. Fiind o ţară majoritar protestantă, nu avem priveghiuri, nici parastas de 3, 6, 9 şi 40 de zile. Nu se dau vase, prosoape şi batiste. Nu sînt 24 de vămi pe care trebuie să le traversezi după moarte. La Biserica anglicană nu sînt lumînări pentru cei morţi, şi arareori pentru cei vii. În nici un caz coşciugul nu e deschis. Moartea e ţinută igienic şi discret ascunsă de lume, ca să nu o tulbure prea mult. Şi jurnalista britanică încheie mica sa meditaţie despre moartea la români cu următoarea declaraţie surprinzătoare: *Acum nişte ani, mama mea m-a întrebat unde vreau să fiu înmormîntată. Fără să stau pe gînduri, am bulversat-o cu răspunsul meu: „în România“. Moartea se trăieşte mai frumos la români!*

Toate acestea îmi aduc aminte de o ţărancă din Bulgaria care, vorbind despre Sfînta Paraschiva, povestea cu aerul unei constatări îndrituite că „sfinţii se nasc la noi, dar vin să moară la voi, în România“. N-aş putea să vă spun de ce, întrebaţi-i pe sfinţi...

Rareș NICULESCU

România, la vînătoare de fanțome imigrate ilegal

Spaima în faţa unei invazii a instalatorilor polonezi sau de alte naţii, în statele vestice ale Europei, s-a potolit. Potrivit Eurostat, la 1 ianuarie 2006 (ultimele date disponibile), numai 2% dintre europeni, circa opt milioane de cetăţeni, locuiau într-un alt stat membru decît cel în care s-au născut. În schimb, numărul cetăţenilor din afara Uniunii care locuiau pe teritoriul acesteia se ridica la 18,5 milioane de persoane, deci aproape 4% din populaţia totală. Pe lîngă aceştia, autorităţile europene estimează că mai trăiesc în Uniune, în acest moment, între 4,5 şi 8 milioane de imigranţi ilegali, iar numărul acestora se află în continuă creştere. În fiecare an, presupun specialiştii, între 350.000 şi 500.000 de noi imigranţi ilegali intră în UE. Aceştia sînt atraşi mai ales de posibilitatea de a găsi de lucru la negru, în special în domenii cum sînt construcţiile, agricultura, serviciile de curăţenie, alimentaţie publică.

Criza demografică din Europa a determinat o penurie a forţei de muncă, dureroasă pentru mediul economic, ceea ce face ca muncitorii ilegali să fie primiţi cu braţele deschise, de multe întreprinderi.

Sau, pe limba birocraţilor europeni, „angajarea resortisanţilor din state terţe în situaţie de şedere ilegală este rezultatul unei convergenţe între oferta pe care o reprezintă imigranţii ilegali în căutarea unei vieţi mai bune şi cererea angajatorilor gata să profite de aceştia din urmă pentru a efectua munci care, în general, necesită un nivel redus de calificare şi sînt slab remunerate“.

În faţa acestui fenomen, Comisia Europeană a prezentat în mai 2007 o propunere de directivă care prevede „sancţiuni împotriva angajatorilor resortisanţilor din ţări terţe în şedere ilegală“. Propunerea, care a ajuns în această vară în dezbaterea comisiei LIBE a Parlamentului European, este una dură: sancţiunile merg de la o simplă amendă pînă la sancţiuni penale şi interdicţii în privinţa participării la licitaţii publice şi în privinţa accesării fondurilor comunitare. Toţi angajatorii – persoane fizice sau juridice – trebuie să verifice actele care atestă dreptul de muncă al viitorului angajat, orice încălcare a acestei reguli atrăgînd pedepse aspre. Angajatorul în culpă ar putea fi obligat să plătească atît taxele şi impozitele datorate statului în contul muncitorului ilegal, cît şi costul repatrierii acestuia în ţara de origine. Întreprinderea care a angajat muncitori aflaţi în situaţie ilegală ar putea fi închisă temporar sau definitiv.

O notă de exces de zel în propunerea Comisiei: după intrarea în vigoare a directivei, probabil peste doi ani, fiecare stat membru ar trebui să realizeze inspecţii vizînd controlarea angajărilor la cel puţin 10% din întreprinderile stabilite pe teritoriul ţării respective în fiecare an. Aşadar, o întreprindere din zece să fie controlată în căutare de imigranţi ilegali. Avînd în vedere că în Uniunea Europeană există aproape 20 de milioane de întreprinderi active ar însemna ca anual să fie realizate cel puţin două milioane de controale!

România, cel puţin, s-ar vedea pusă într-o situaţie extrem de bizară. Greu de spus cîte firme sînt înregistrate în România, pentru că statistici nu sînt disponibile, însă statul ar trebui să controleze 10% dintre acestea, în fiecare an, în căutarea unor imigranţi ilegali care nu au sosit încă. Şi nici nu ne aşteptăm să vină prea degrabă, avînd în vedere că salariul minim din România nu reprezintă încă nici măcar 50% din cel din Ungaria.

Nu spun că perspectiva unei imigraţii ilegale nu reprezintă o ameninţare pentru România. Această perspectivă, însă, este încă una foarte, foarte îndepărtată.

În *Deşertul tătarilor* al lui Buzzati, personalul militar încartiruit în fortăreaţa Bastiani aşteaptă în zadar să apară la orizont măcar un picior de invadator. La fel, şi România ar putea să se vadă în situaţia de a-şi controla anual firmele, potrivit normativului european, căutînd absurd şi costisitor imigranţi care nu şi-au făcut încă apariţia pe meleagurile noastre.

***Rareş Niculescu** este deputat în Parlamentul European (PDL, PPE), membru al Comisiei pentru Libertăţi Civile, Justiţie şi Afaceri Interne.*

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Bucureşti retro

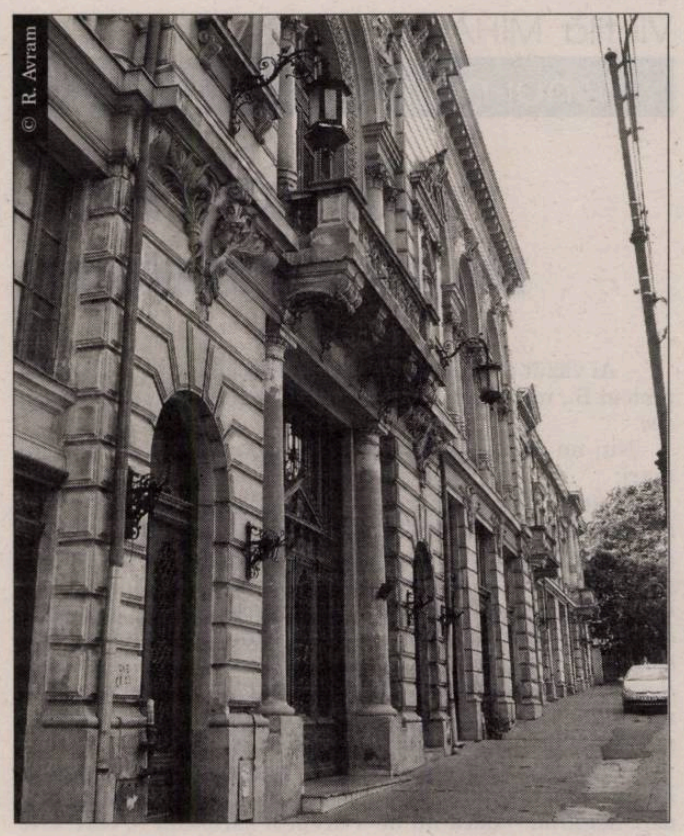

Ce-mi plac ghidurile turistice! Cele vechi, care păstrează imaginea unui oraş care nu mai există sau care s-a mutat în altă ţară. Întind mîna spre un raft din bibliotecă şi scot *Călăuza pentru Brasso-Braşov şi împrejurimi* din 1915. În altă parte era – unde l-am pus? – un ghid franţuzesc al Poloniei, din care afli ce tramvai să iei de la gară, cînd ajungi la Lwow, şi la ce cofetărie să te opreşti. Între timp, oraşul a devenit sovietic, apoi ucrainean, iar cofetăria sigur nu mai există. Cele două volumaşe cu coperte roşii sînt ghidurile, în ruseşte, pentru Crimeea şi Odesa din 1912. În greceşte şi cu traducere franceză, ghidul din 1899 al Greciei descrie o Atenă pe care n-am recunoscut-o nici acum 40 de ani. Un ghid ilustrat din 1925 îţi oferea Parisul în opt zile şi încă o zi la Versailles: este cel pe care tata l-a luat în buzunar cînd a plecat acolo ca student.

Un manual de călătorie pe care-l deschid astăzi este al doamnei Olga Greceanu şi se cheamă *Bucureştii*, cu lista străzilor, în ordine de la Aleea A la Aleea Zorilor. În 1929, Capitala noastră era „un oraş strălucit, bogat în construcţii, înfloritor, unde abundă instituţiile publice şi culturale". Cel puţin aşa zice prefaţa.

Trecînd peste primele pagini, destul de naive, despre originea şi istoria poporului român, cititorul păşeşte pe urmele unui străin care îşi descarcă în Gara de Nord bagajele vămuite la frontieră sau pe peron, la sosire. La ieşirea din Bdul Dinicu Golescu îl aşteaptă taxiurile sau, mai ieftine, trăsurile cu un cal. Tramvaiele aveau atunci două clase. Pe strada mea, Bdul Lascăr Catargiu, treceau liniile 11, 15, 17, 19, 20 şi 23, între care, la mijloc, fusese, străjuită de două şiruri de plopi, o alee pentru călăreţi, aşa cum, zilele astea, se pregăteşte pe trotuar o alee pentru biciclişti.

Vizitatorii de peste hotare găseau în această cărţulie adresele legaţiilor şi consulatelor de care aveau nevoie, deschise două-trei ore zilnic, şi aşa prea mult pentru Bolivia sau Luxemburg. Oaspetele străin era invitat să-şi aleagă un hotel de lux, „cu tot confortul modern", dar cu preţuri în consecinţă, ori unul de clasa I, din cele de pe Bdul Elisabeta sau Calea Victoriei. Cele de clasa a II-a şi a III-a erau treisprezece la număr, jumătate din ele pe Calea Griviţei. Din restaurantele şi bodegile bucureştene sînt menţionate aici doar cele mai importante: zece din prima categorie, şapte din cealaltă. Birturile din mahalale nu erau pe această listă oficială, dar atrăgeau şi clientelă străină, amatoare de exotism balcanic ieftin.

Partea cea mai interesantă din informaţiile adunate în carte se referă la viaţa culturală a oraşului. Autoarea, fiind o pictoriţă talentată, a înregistrat expoziţiile artistice care se ţineau din octombrie pînă în iunie, semnalînd, dintre grupurile implicate, pe „sur-realiştii" de la *Contimporanul* şi *Societatea femeilor artistice* (tendinţa nouă). Marea distracţie era cinematograful: şapte săli numai pe Bdul Elisabeta şi încă unsprezece prin alte colţuri ale Capitalei. Ziarele se vindeau pe stradă, zece dimineaţa, patru seara. *Ultima oră*, titlul piesei lui Sebastian, era chiar numele unui ziar de „informaţiuni politice, critice şi literare". Oraşul avea atunci treisprezece librării şi opt anticariate. Ba găsim aici chiar „orele cînd se pot cerceta bibliotecile". Asemenea biblioteci deschise publicului în fiecare zi erau la Arhivele Statului, la Academie, la Comisia Monumentelor Istorice, la cele două Fundaţii Regale, la Institutele Economic şi Social, ba chiar la Muzeul „Toma Stelian", de curînd deschis la Şosea, unde se păstrau cele 15.000 de volume de drept care fuseseră ale juristului donator al clădirii (astăzi, sediul PSD). Orarul muzeelor şi al colecţiilor (de pildă, Simu, Kalinderu şi încă una, risipită ca şi celelalte şi mai uitată decît ele, a lui Al. Cantacuzino) arată că bucureştenii beneficiau de un climat intelectual care a format o generaţie remarcabilă, ai cărei ultimi reprezentanţi erau printre noi pînă nu demult.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

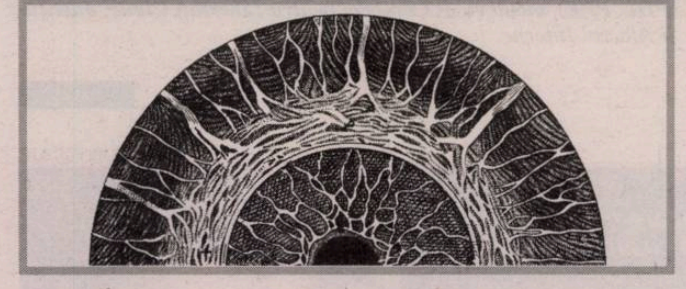

După patruzeci de ani

N-am prea urmărit articolele apărute în primăvară, ce „aniversau" cei patruzeci de ani scurşi de la revoltele studenţeşti din mai '68. Subiectul îmi era cunoscut, îmi formasem o părere şi, oricum, socoteam că se dădea prea mare importanţă unor evenimente care se ilustraseră mai curînd prin partea lor de comedie şi de infantilism politic (ca să nu mai spun că punerea în relaţie a lui mai '68 cu Praga '68 m-a scandalizat întotdeauna). Comentariul ce urmează – defazat, fireşte – se datorează unei cărţi care mi-a căzut întîmplător în mînă: *Mai 68, Baricade sau reforme* (ed. Alphée, Jean-Paul Bertrand, 1988). Autorul ei este Alain Griotteray, om politic şi jurnalist cunoscut (a creat *Le Figaro Magazine*, unde a fost multă vreme editorialist). Cartea cuprinde două părţi: reeditarea unui eseu scris „la cald" şi publicat în septembrie 1968 la *Fayard*, precum şi texte recente care propun o privire retrospectivă. Spre surprinderea mea, am aflat multe lucruri pe care nu le cunoşteam (sau nu le acordasem atenţie), precum şi o analiză pe cît de coerentă, pe atît de lucidă, cu trimiteri la actualitatea imediată.

Alain Griotteray este un liberal şi un conservator. Nu e greu de ghicit care este viziunea lui asupra evenimentelor. Este totodată un inamic al corectitudinii politice, ceea ce îi permite să spună cu voce clară şi răspicată ceea ce alţii îndrăznesc să şoptească, eventual, într-un cerc restrîns de prieteni intimi. Cîteva exemple vor vorbi, cred, de la sine. Una din problemele care-l preocupă pe Griotteray este starea prezentă a şcolii. De la imaginea de odinioară a liceului „cazarmă" s-a ajuns la imaginea liceului „haos". A dispărut disciplina, înlocuită de dezordine. A dispărut respectul faţă de profesor. S-a împlinit, astfel, sloganul din mai '68 „Totul este permis". Deja în ultimii ani ai regimului De Gaulle, istoria era marginalizată, înlocuită de „activităţi care trezesc spiritul". Şcoala s-a politizat. Nu puţini sînt profesorii care distribuie manifeste elevilor. Universităţile, simboluri ale libertăţii spiritului, s-au transformat în bastioane totalitare. S-au creat tot soiul de consilii, organisme, comisii ce grevează bugetul statului şi nu servesc la nimic. La 10-11 ani, un elev din patru sau din cinci nu ştie să scrie şi să citească. În 1968, Universitatea Nanterre (de unde au pornit tulburările) era un campus izolat, rupt de restul societăţii. Acolo s-a produs îndoctrinarea studenţilor, cititori fanatizaţi ai lui Mao şi Troţki. Nu ştiam că Universitatea „progresistă" de la Vincennes, înfiinţată imediat după evenimente, a fost ridicată într-un spaţiu unde erau interzise construcţiile! Şi asta ca să se dea satisfacţie imediată contestatarilor. Ea a fost mutată ulterior la Saint-Denis. E drept, goşiştii nu erau lipsiţi de simţ practic: îşi vindeau textele la *Paris-Match!*

A doua problemă actuală asupra căreia autorul insistă este imigraţia. În 1989, însuşi preşedintele Mitterrand a declarat: „Franţa secolului XXI va fi africană!". De-a lungul secolelor, francezii au primit şi au asimilat atîţia imigranţi încît englezii numeau Franţa „melting-pot"-ul Europei. Cei sosiţi în ultima vreme refuză să devină francezi, să vorbească franţuzeşte. 1968 a instaurat o politică de toleranţă oarbă şi indiferentă. Impunerea în forţă a islamismului a complicat şi mai mult lucrurile (vezi şi cartea lui Charles Pelegrini – *Periferii în flăcări* sau aceea a lui Jean-Claude Barreau, fost director – numit de Mitterrand – al Oficiului Naţional pentru imigraţie – *Franţa va dispărea oare?).* Islamul este numit, respectuos, „a doua religie a Franţei", Jacques Chirac, admiţînd acest lucru, a încercat să reamintească faptul că principiul laicităţii permite coabitarea tuturor cetăţenilor, indiferent de confesiune. Musulmanii sînt însă nemulţumiţi, deoarece sînt obligaţi să „suporte" (citatul e autentic) sărbătorile creştine. Primarul Parisului le-a dat satisfacţie: a desfiinţat creşa de Crăciun din faţa Primăriei (o foarte veche tradiţie) şi a înlocuit-o cu un patinoar. Tarik Ramadan, intelectual islamist, vorbeşte de Franţa ca despre un „teritoriu". Iar Griotteray citează un pasaj patetic din Julien Green, care deplînge decăderea limbii franceze şi înlocuirea ei cu un „limbaj de trib". Mai are sens să mai vorbim de vandalismele şi brutalităţile incredibile din periferii?

Viziune apocaliptică? Foarte probabil, dar avem a face cu realităţi incontestabile. E un fel de nou München, aşa cum în 1968 intrarea comuniştilor la guvernare părea inevitabilă, repetîndu-se astfel *„le coup de Prague"* din 1948. Griotteray caută totuşi soluţii. Iată, foarte rapid, cîteva dintre ele. Revigorarea ideii de demnitate umană. Continuarea procesului de construire a unei Europe puternice şi coerente. Reforma statului. Schimbarea mentalităţilor. Lupta împotriva sclerozei administrative. Combaterea nihilismului şi a degringoladei morale. Restabilirea rolului social, uman şi educativ al familiei. Un examen de conştiinţă colectiv. Şi – conchide Griotteray – liberalismul nu trebuie confundat cu abdicarea în faţa responsabilităţilor. Altfel, va trebui să constatăm dispariţia unei civilizaţii.

Texte și opinii de: ● *Florentina ALMĂJANU (director general, Uniunea Națională a Societăților de Asigurare din România)* ● *Alin FUMURESCU (jurnalist și dramaturg, Bloomington, Indiana)* ● *Andrei MANOLESCU* ● *Gheorghe MĂRMUREANU (director general, Institutul Național pentru Fizica Pămîntului)* ● *Adrian STĂNICĂ (cercetător, Institutul Național pentru Geologie și Geoecologie Marină)* ● *Valentin UBAN (redactor-șef, Serviciul Publicații de specialitate, Inspectoratul General pentru Situații de Urgență)* ● *Bogdan VOICU (sociolog, Institutul de Cercetare a Calității Vieții)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Ruxandra TUDOR*

România, epicentrul unui „alt fel" de climă?

Ca aproape în fiecare an de ceva vreme încoace, natura se dezlănțuie. Ne ajung „blestemele apelor", încep să amenințe șuvoaiele, să cadă ploile și, odată cu ele, gîrlă, cifrele și procentele menite să transmită adevărata dimensiune a tragediei. Cîți morți, cîți sinistrați, cîte efective dispuse în teren, cîte localități amenințate. În luna iulie a acestui an, un nou bilanț al inundațiilor care au afectat nordul țării a fost făcut public de Victor Paul Dobre, secretar de stat la Ministerul Internelor și Reformei Administrative. Conform „datelor oficiale", cinci județe au fost grav afectate, aproape șase mii de gospodării au fost inundate, 83 de locuințe au fost distruse în totalitate și 1450 – doar parțial avariate, 7,2 kilometri de drumuri naționale și în jur de o mie de kilometri de drumuri județene și comunale erau impracticabile. De asemenea, Victor Paul Dobre a mai anunțat că 20.150 de hectare de teren arabil și alte 2504 de hectare de pășuni și fînețe au fost inundate (Mediafax, 28 iulie 2008).

În cazul în care nu pricepi cît de gravă este situația, au grijă televiziunile să-ți clarifice „pericolul" cu un strop de „incredibil" voit și cîțiva reporteri trimiși în teren, aruncați într-o pereche de cizme de cauciuc și parașutați în mijlocul puhoaielor, pentru a transmite *live* „proporțiile dezastrului" și pentru a face uz de lemnoasele expresii „de atmosferă", gen „în sat, domnește haosul" sau „furia apelor le-a distrus tot avutul strîns cu greu, o viață întreagă".

Prima reacție într-o situație de urgență este să ne mirăm de ceea ce se întîmplă. De fiecare dată cînd România este răvășită de inundații, părem atît de surprinși, de parcă ar fi pentru prima oară cînd trecem prin așa ceva și nu știm ce ar trebui să facem. Discuțiile legate de încălzirea globală și efectele ei negative la nivelul țării – „accentuarea secetei în sudul țării și creșterea frecvenței precipitațiilor în nord, unde se înregistrează, statistic, un excedent", declara Aristița Busuioc, cercetător principal la Agenția Națională de Hidrologie, în *Protecția civilă,* nr. 4/2005 – au fost nenumărate, așa încît orice întrebare de genul „Cum a fost posibil așa ceva?" este nerealistă.

Fiecare continent cu sinistrații lui

Fenomenele meteorologice extreme sînt o realitate cu care nu ne confruntăm numai noi. Conform unui bilanț al Organizației Națiunilor Unite, inundațiile care au lovit Europa de Est la finalul lunii iulie au făcut, în Ucraina, de-a lungul rîurilor Nistru și Prut, 34 de victime și au determinat evacuarea a 25.000 de persoane. „Bilanțul ONU pentru Moldova indică trei persoane care și-au pierdut viața, 4251 de persoane evacuate și 836 de case inundate" (HotNews.ro, 6 august 2008). Uraganul Gustav, care a lovit coastele statului Louisiana la începutul lunii septembrie cu vînturi de peste 146 de kilometri pe oră și ploi torențiale, a determinat cea mai mare evacuare din istoria statului. „Conștiente de cele peste 1600 de victime ale Katrinei, autoritățile i-au luat practic pe sus pe toți cei care s-au încăpățînat să țină piept uraganului, amenințînd că altfel vor fi arestați. Mii de oameni au fost urcați în autobuze și expediați departe de zona de risc, [...] iar cei aproximativ 100.000 de oameni care au mai rămas pe tot cuprinsul statului se supun unui risc uriaș" (Ana Ilie, *Gândul,* 2 septembrie 2008).

Cît despre uraganul Katrina, care a distrus, în august 2005, orașul New Orleans, într-o proporție covîrșitoare, acesta a fost apreciat de secretarul adjunct al ONU pentru Afaceri Umanitare, Jan Egeland, drept una dintre cele mai mari catastrofe naturale din istoria Statelor Unite, după cutremurul produs în San Francisco în 1906. Judecînd după numărul de case avariate, de persoane decedate, afectate sau evacuate, precum și după pagubele evaluate la 25 de miliarde de dolari, Katrina se pare că a întrecut ucigătorul tsunami ce a avut loc în decembrie 2004 în Asia de Sud-Est (www.infor matia.ro, 1 septembrie 2005). „La doi ani de la catastrofala Katrina, priveliștea Golfului păstrează tristețea. Timpul s-a oprit în loc. Mai nimic nu s-a schimbat în locurile lovite de năduful naturii. Mașini rupte, aparatură electrică, mobilă, toate făcute praf. [...] Unii au pus semne curajoase: «Vom reconstrui». Însă imediat aveau să afle că atît statul, cît și firmele de asigurări îi părăsiseră. Distrugerea produsă de uragan a fost cu mult întrecută de indiferența criminală a celor ce ar fi trebuit să ajute" *(Jurnalul național,* 13 octombrie 2007).

Oricine e vinovat, „autoritate" să fie

În plină situație de urgență, se caută vinovați. De cele mai multe ori, sînt acuzate autoritățile care fie nu au intervenit prompt, fie au avut efective prea puține. Nici unul dintre cei care arată însă cu degetul nu pare a fi dispus să facă o analiză mai amănunțită a unui termen mult prea general. De acord, autorități înseamnă instituții și ministere pe a căror ordine de zi există, de mulți ani, numeroase programe și proiecte menite să îmbunătățească, dacă nu să schimbe, un sistem de protecție gîndit – după cum declara președintele Traian Băsescu, citat de revista *Protecția civilă* (nr. 4/2005) – pentru un „alt fel" de climă. Cîte dintre hîrtiile „oficiale", care ar fi trebuit să reducă efectele nenumăratelor situații de urgență posibile, au prins un contur real este o altă discuție. Autorități mai înseamnă și efective de polițiști, jandarmi, medici etc. care – nu cred că se poate nega – au fost nelipsite din zonele afectate de inundații. După fuziunea Corpului Pompierilor Militari cu Protecția civilă și după înființarea Inspectoratelor pentru Situații de Urgență, pompierii români, asemenea celor din întrega Europă, participă și la salvarea oamenilor și a bunurilor amenințate de inundații, așa cum intervin la descarcerări din accidente, alunecări de teren sau alte catastrofe. Chiar televiziunile – care, de nenumărate ori, au pus ștampila de „lipsă de promptitudine" în cîrca echipelor de intervenție – nu au ratat ocazia de a-și umple buletinele de știri, mult după ce apele se vor fi retras, cu imagini duioase care elogiau „eroii apelor". Faptul că nu peste tot s-a înregistrat același randament, faptul că nu în toate satele a intervenit același număr de forțe umane este foarte adevărat, dar, la o analiză mai amănunțită, nici nu ar fi avut cum. În principiu, cea mai mare desfășurare de forțe este normal să apară în zonele cel mai grav afectate. Să prezinți imagini dezolante în care nu mai există nici picior de ființă vie și să spui „iată, autoritățile sînt absente" este nedrept. Să fii sinistrat și să plîngi că autoritățile nu fac nimic pentru tine, prin asta înțelegînd că nimeni nu pune mîna să-ți scoată noroiul din casă, este nefiresc.

Indiscutabil, echipe de intervenție au existat iar oamenii au fost ajutați: „Personalul din inspectoratele pentru situații de urgență a fost permanent în localitățile afectate de inundații, cel puțin 2000 de oameni acționînd zilnic pentru salvarea vieților omenești și limitarea pagubelor. Inspectoratul General pentru Situații de Urgență a participat cu peste 4000 de oameni la acțiunile de salvare de vieți omenești și pentru înlăturarea efectelor inundațiilor, acestora alăturîndu-li-se polițiști, jandarmi și polițiști de frontieră" (*Pompierii Români,* nr. 9/2008).

Întotdeauna Dumnezeu, niciodată oamenii

Cînd sîntem năpăstuiți de natură, pentru foarte mulți „e mîna lui Dumnezeu". Ne bate, ne pedepsește, nu ne mai arată mila divină. Casele ridicate însă fără respectarea nici unei norme de construcție, pe albiile rîurilor sau în zone inundabile – ca să nu mai vorbim de cele fără autorizații – au fost construite de oameni, nu de Dumnezeu. Oamenii sînt vinovați, într-o mare măsură, pentru ceea ce li se întîmplă. „Pe alocuri, apele au ajuns pînă la etajul unu al caselor, iar cele cu fundații slabe au avut de suferit. O vilă pentru care, după spusele vecinilor, au fost cheltuite peste două miliarde de lei vechi, stă înclinată. «A scobit pămîntul ca să facă garaj subteran. Apa a săpat pămîntul de sub casă în scobitura garajului»" (Laszlo Kallai, în *Ziua,* 9-10 august 2008). Ușurința cu care ne resemnăm, lipsa de implicare pentru schimbarea propriei situații, faptul că întotdeauna așteptăm mai mult de la alții și mai puțin, poate chiar deloc, de la noi înșine și, nu în ultimul rînd, atitudinea refractară ne fac la fel de vinovați de mizeria și nenorocirile care ne lovesc. „La doi pași e cîrciuma. Pe terasă stau vreo zece săteni. Beau și comentează evenimentele. Critică pompierii. «De ce nu-i ajutați să scoată apa și nămolul mai repede?», arunc o întrebare retorică. «Sîntem sinistrați!», vine replica" (Laszlo Kallai, *Ziua,* 9-10 august 2008).

Utopii de prevenire a inundațiilor

Elisabeta Oprișan, cercetător principal la Institutul Național de Hidrologie și Gospodărire a Apelor, declara, în urma cu trei ani, în revista *Protecția civilă,* că se înregistrează o inconstanță tot mai accentuată a temperaturilor și a stării vremii. În intervale tot mai scurte de timp, vremea suferă modificări radicale, iar numărul și frecvența evenimentelor meteo extreme – tornade, temperaturi foarte scăzute sau foarte mari, secete, inundații – crește semnificativ. La momentul respectiv, proiectul care urma să modifice sistemul de protecție împotriva inundațiilor se afla în lucru și prevedea, printre altele, redimensionarea echipelor de intervenție în caz de dezastre naturale, îmbunătățirea dotării acestora, alocarea de fonduri suplimentare pentru acțiuni de prevenire, intervenție și reconstrucție, precum și campanii de educare a populației în privința comportamentului, în cazul fenomenelor extreme. În hîrtiile oficiale au mai fost trecute, la capitolul priorități, realizarea unor lacuri de acumulare în zonele superioare ale bazinelor hidrografice, capabile să rețină viiturile, amenajarea unor zone care vor putea fi inundate controlat, construirea unor diguri pentru protecția localităților, dar și linii suplimentare în cazul în care digurile ar fi depășite. Conform revistei *Protecția civilă* (nr. 4/2005), și Ministerul Agriculturii s-a implicat în acest proiect, propunînd „consolidarea sistemului de îmbunătățiri funciare și introducerea treptată în cultură a unor soiuri de plante rezistente la ploi prelungite. Apoi, una dintre acțiunile de protecție pe termen lung împotriva ploilor și inundațiior este împădurirea". Cum este lesne de înțeles, un rol important îi revenea Ministerului Finanțelor, care ar fi trebuit să furnizeze instituțiilor publice banii pentru acțiunile de intervenție și reconstrucție propuse, dar să și contrabalanseze, în același timp, eventualele scăderi ale încasărilor bugetare din zonele calamitate.

La ora actuală, după mai mult de trei ani de la utopicul proiect de schimbare radicală a sistemului de protecție împotriva inundațiilor, nu se poate spune cîte dintre propuneri au trecut de faza promisiunilor înșirate pe hîrtie. Dacă ținem cont de pagubele provocate în ultimii ani de inundații și de cîți oameni au rămas pe drumuri, am spune că nici una. Ca să fim corecți însă, admitem un „deocamdată", pentru că – așa cum declara și președintele Traian Băsescu – vorbim totuși de „o problemă de cel puțin 20 de ani, cu sume gigantice care trebuie investite" – perfect de acord. Dacă aruncăm însă un ochi spre pîrdalnicul de kilometru de autostradă care de mai bine de un an nu vrea să se lase construit cu nici un chip, mai că am întreba: „Doar 20?"! (**Ruxandra Tudor**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Bogdan VOICU

Între resemnare și prevenție

Modernitatea culturală aduce cu sine încrederea oamenilor că își pot controla propria soartă, o orientare către planificare și preîntîmpinarea apariției evenimentelor neplăcute, încrederea că știința și tehnologia sînt mai eficiente, decît credința și tradiția, în a conduce către o viață mai sigură. Tipurile de comportamente derivate din orientarea către astfel de valori sociale includ responsabilitatea asupra propriei sorți, preocuparea activă pentru prevenirea din timp a efectelor evenimentelor neplăcute.

Chestionarele „European/World Values Survey", cele mai citate cercetări comparative din științele sociale, includ o întrebare despre măsura în care indivizii simt că își țin viața sub control. Conform datelor culese în 2006, în toate țările europene majoritatea populației declară că deține controlul asupra propriei sorți, și doar o minoritate tinde să se plaseze pe poziții opuse. Doar unul din cinci români înclina, în 2006, să adopte scepticismul față de capacitatea de a-și modela destinul, fapt ce plasa România la jumătatea unei ierarhii europene ad-hoc, un pic mai aproape de țările nordice decît de vecinii estici, care erau mai defetiști. Ca și în restul țărilor, cifra este în scădere față de începutul, respectiv sfîrșitul anilor 1990, cînd „resemnații" constituiau 38%, respectiv 33% dintre români.

Reprezentările asupra libertății de alegere și de control asupra vieții constituie unul dintre puținii indicatori ai modernității culturale la care România nu se plasează spre sfîrșitul ierarhiei țărilor europene. Probabil că interpretarea sa are nevoie de anumite nuanțări. La urma urmei, conform acelorași sondaje, cam două treimi dintre noi credem că „Ne bazăm prea mult pe știință și tehnologie, și nu de ajuns pe credință". Procentaje mai ridicate înregistrează doar Bulgaria și Serbia, iar Moldova, Ucraina, Italia și Spania (ultimele două – destinațiile predilecte ale migrației românești contemporane!) prezintă scoruri similare. Restul țărilor europene tind să respingă ideea că ne-am baza prea mult pe știință.

Este util să luăm în considerare și credința religioasă ridicată a românilor, comparabilă în Europa, conform datelor existente, doar cu a polonezilor și a maltezilor, ca și predispoziția redusă spre asumarea riscurilor, spre a face lucrurile altfel decît au fost ele făcute dintotdeauna. Obținem o imagine care sugerează că ceea ce definesc mulți români prin a avea controlul asupra propriei sorți poate însemna de fapt a avea credința că divinitatea ne va ocroti.

Fără îndoială, societatea românească include o multitudine de grupuri care împărtășesc valori diferite. Unii oameni sînt mai tradiționaliști, alții – mai moderni, alții tind mai degrabă către postmodernitate. Cifrele globale pe care le-am amintit sugerează că, în ansamblu, sînt destul de mulți români cu orientări ceva mai tradiționale decît cetățenii din restul Europei, referențialul nostru obișnuit. O comparație cu țările africane, spre exemplu, ar evidenția mai degrabă modernismul nostru.

Diferențierile valorice dintre oameni sînt asociate de regulă cu cîțiva indicatori de status, dintre care cei mai importanți sînt educația și averea (în ciuda unor stereotipuri destul de răspîndite la noi, educația și veniturile sînt destul de bine corelate). Educația contribuie la o mai bună stăpînire a cunoștințelor acumulate de umanitate și la adoptarea de valori care includ mai multă responsabilitate asupra propriului destin. Averea, veniturile oferă resursele necesare mobilizării în a-ți făuri soarta.

La polul opus sînt cei mai puțin educați, mai săraci. Ei sînt de regulă și cei mai expuși la diverse riscuri: nu au cunoștințele și resursele pentru a se proteja, sînt plasați social și geografic în așa fel încît sînt primii afectați de un eventual dezastru – fie că e vorba de o inundație, o epidemie de gripă sau un cutremur. Să presupunem că un astfel de om are de ales locul unde să își amplaseze casa. Resursele limitate și slaba cunoaștere a caracteristicilor zonelor în care poate să locuiască îl expun la o alegere riscantă. Astfel de oameni au o probabilitate mai mare să locuiască pe malul unui rîu, într-o clădire degradată, să acceseze mai rar vaccinuri.

Pe de altă parte, valorile lor sînt mai degrabă tradiționale și implică mai curînd resemnarea în fața sorții, o slabă preocupare pentru planificare și prevenire. Pentru astfel de oameni, atitudinea rațională, activă implică mai ales respectarea normelor tradiționale, ruga și mulțumirea divinității, speranța că urmînd calea dreaptă vor fi ocrotiți. La extrem, a conștientiza probabilitatea apariției unui eveniment catastrofic, precum inundațiile sau cutremurele, nu determină neapărat o altă reacție de apărare decît invocarea sprijinului divin.

Un astfel de portret reprezintă o generalizare. Diversitatea tipologică a societății este deosebită și poți întîlni oricînd comportamente care nu se încadrează în tipicul de mai sus. Am recurs însă la o astfel de simplificare pentru a evidenția unul dintre factorii care pot determina comportamentul celor afectați de dezastre majore.

Să mai notăm că, odată ajunși în situații de criză – sinistrați –, oamenii tind să se replieze către valori tradiționale. Mai ales dacă împărtășeau dinainte astfel de valori, ei au o probabilitate destul de mare de a se resemna în fața sorții și de a se implica mai puțin în remedierea propriei situații, așteptînd sprijin de la ceilalți. Mai mult, ei riscă să nu acumuleze cunoaștere din experiența nefericită pe care tocmai au trăit-o și să se plaseze pe viitor în aceeași situație de risc.

Comportamentele lor pot să îi irite pe ceilalți și este puțin probabil să fie acceptabile pentru societate. Ele pot fi însă înțelese, măcar parțial, prin prisma celor de mai sus, iar astfel de oameni pot fi ajutați să înceapă să-și ia cu adevărat soarta în mîini.

Valentin UBAN

Cine pe cine salvează?

Sîntem asaltați zilnic de relatări despre evenimente dintre cele mai catastrofale: inundații, incendii, explozii, cutremure și cîte altele. Știrile încep și se termină cu accidente pe șosele, clădiri prăbușite, case incendiate, localități inundate. Cine intervine în cazul acestor calamități și cine ne apără de asemenea evenimente?

Vorbind din punctul de vedere al autorităților, putem spune că lucrurile sînt bine reglementate. România dispune de un cadru legislativ bine structurat atît în privința instituțiilor care asigură intervenția în situații de urgență, cît și referitor la administrarea acestor situații. Salvarea, poliția, pompierii, jandarmii ș.c.l. sînt tot atîtea instituții menite să acorde asistența și sprijinul necesar celor aflați în pericol. Mai mult, acest cadru legal este armonizat cu legislația Uniunii Europene și cuprinde normative noi, adaptate necesităților contemporane.

În plus, statul a manifestat, în ultimii ani, o preocupare constantă pentru a asigura o cît mai bună intervenție în cazul unor asemenea evenimente. În decembrie se împlinesc patru ani de cînd reforma instituțională a reunit Pompierii cu Protecția civilă, formînd ceea ce se cunoaște sub denumirea de Inspectorate pentru Situații de Urgență. Acestea au fost profesionalizate (ca să folosim termenul oficial), militarii în termen fiind înlocuiți cu subofițeri profesioniști, specializați în diverse tipuri de urgențe. S-au dezvoltat, cu bune rezultate, echipe de intervenție la accidente – SMURD, care asigură descarcerarea răniților și primul-ajutor medical pînă la sosirea ambulanței –, echipe de scafandri, de salvare de la adîncime sau înălțime ș.a.m.d. Astăzi, pompierii militari intervin nu numai în situații cum ar fi incendiile, ci și inundațiile, accidentele, descarcerările, alunecările de teren – în general, la tot ceea ce înseamnă salvarea bunurilor și a persoanelor. Mai exact, legea spune „salvarea vieții, a bunurilor și a mediului".

Este în derulare procesul de completare, înnoire și diversificare a dotării cu echipamente și utilaje necesare diverselor tipuri de intervenții. În derulare spun, pentru că aceste echipamente sînt scumpe, iar bugetele, în România, nu sînt niciodată suficiente. Eforturi au fost făcute și în alte direcții. A intrat în funcțiune, de ani buni și cu rezultate și mai bune, numărul unic de telefon pentru urgențe – 112, care recepționează toate apelurile de ajutor, pe care le direcționează, în funcție de natura lor, spre ambulanță, poliție, pompieri etc.

Ce să mai spun? În România există o semnificativă activitate de prevenire atît a incendiilor, cît și a altor categorii de calamități. Inspecțiile de prevenire desfășoară o laborioasă muncă de prevenție pentru toate tipurile de riscuri. Între acestea există o complexă colaborare: interdisciplinară, interministerială, interinstituțională. Poți reduce riscul de incendiu sau de inundație, dar nu poți reduce riscul de seism. Însă poți să te pregătești să reduci numărul victimelor sau mărimea pagubelor.

Statisticile europene, de exemplu, arată că România înregistrează una dintre cele mai scăzute rate de incendii la mia de locuitori, situație mult mai bună decît în multe state dezvoltate economic. Uite că sîntem și noi pe primul loc la ceva și în sens pozitiv. Iar lumea știe asta și simte că este protejată în cazul unei urgențe. Dovadă, sondajele. Conform unui recent studiu internațional al GfK Research, serviciile de pompieri din România beneficiază de încrederea a 94% dintre cetățeni, situîndu-se, din nou, pe primul loc în preferințele populației. Remarcabil, putem spune, avînd în vedere că puține instituții în România de azi mai beneficiază de asemenea credibilitate! Reacția celor în cauză a fost cît se poate de promptă: „Pompierii sînt apreciați datorită misiunilor complexe cărora trebuie să le facă față; cetățenii sînt primii beneficiari ai profesionalismului lor, iar aceste rezultate încununează eforturile și onestitatea de care ne străduim să dăm dovadă" – declara reprezentantul Inspectoratului General pentru Situații de Urgență, după publicarea rezultatelor.

Și iată cum, una peste alta, s-ar părea că stăm și noi bine la ceva. Dar, din păcate, nu e chiar așa. Pentru că problema, aici în „țărișoara noastră", se află în altă parte. Și anume, la beneficiar. Adică la cetățean. Românul își dorește, din ce în ce mai mult, ca Statul să aibă grijă de el. Dacă arde, să vină pompierii să stingă focul. Dacă ninge, să iasă Primăria să cureţe zăpada. Dacă plouă, să vină ăștia cu bărcile. Dacă...

Dar și dacă noi, cetățenii, am fi mai atenți de pericolele la care ne expunem, dacă ne-am asigura casa împotriva calamităților, dacă am fi mai atenți la propria siguranță, poate ar fi mai puține accidente, mai puține pagube, mai puține victime.

Experiența altor țări europene arată că acolo unde societatea și-a înțeles mai bine rosturile, securitatea cetățeanului pornește chiar din mijlocul comunității. Anglia și-a dezvoltat, odată cu societatea industrială, sistemul de asigurări și, de aici, un întreg mecanism de autoapărare. Germania a construit, de-a lungul timpului, un întreg corp de voluntari gata să intrevină în situații de urgență, potrivit pregătirii și antrenamentelor la care participă. Franța a organizat un vast sistem instituțional al securității civile, acoperind tot mai mult riscurile cotidiene.

Și instituțiile românești s-au dezvoltat, modernizat și adaptat la necesitățile de zi cu zi. Dar nu s-au modernizat și cetățenii. Noi am rămas, în mare parte, doritori de asistență. Pasivi. Așteptînd ca autoritățile să facă și să dreagă. Am trecut de o vară caniculară, în care zilnic, la știri, am văzut cîmpuri incendiate, de unde focul s-a întins și a distrus case ale unor oameni nevinovați. Victime ale unor inconștienți care au aprins, voluntar sau nu, focuri criminale. An de an apele inundă și distrug gospodării ale unor familii care și-au construit casele în zone inundabile. Cine este de vină: apa sau cei care i-au ocupat teritoriul? Dacă ne facem casa pe un vulcan e foarte probabil ca la un moment dat să ne trezim cu ea arzînd.

Tot știrile ne anunță săptămînal despre explozii care distrug imobile și, odată cu ele, vieți omenești. Rezultat al proastei construcții sau a proastei utilizări sau a orice altceva. Cine este de vină? Și cine ar trebui să ne ferească de astfel de accidente?

Cred că fiecare dintre noi are instinctul firesc al autoapărării. Doar că el ar trebui poate să se traducă și în fapte și gesturi concrete, care să ne pună, pe fiecare dintre noi, la adăpost de evenimente nedorite. Și atunci am ajunge la situația în care am avea tot mai puțină nevoie de ajutor, de asistență de urgență, de noroc și... „Doamne ferește!". Fiecare gest, al fiecăruia dintre noi, contează. Pentru ca, zi de zi, fiecare dintre noi să-și prelungească viața cu încă puțin...

Cititori, fiți ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 9 octombrie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu și Dragoș Ghițulete.

Adrian STĂNICĂ

Pe plajă, în așteptarea dezastrelor

De ce pe plajă? Pentru că aici, în imediata vecinătate a mărilor și oceanelor, trăiesc mai bine de două treimi din oamenii de pe planetă. Și pentru că aici amenințările naturale la adresa oamenilor sînt mai multe decît în interiorul continentelor. Extremelor meteorologice (valuri de căldură, secete sau ruperi de nori), cutremurelor sau erupțiilor li se adaugă pericolele specifice mării: de la valurile unor furtuni sau uragane extreme, la valurile tsunami.

Dar toată această discuție cere o definire a situației de urgență, pe plajă sau oriunde în altă parte. Cred că, pentru ca o situație să poată fi numită „de urgență", trebuie să existe două părți: amenințarea și amenințații. Și asta pentru că amenințații – și numai ei – sînt cei care simt amenințarea și pot cere intervenții rapide (urgente) pentru a reduce efectele unor posibile pericole.

Amenințările sînt, la rîndul lor, naturale sau cauzate de oameni. În rîndurile de mai sus am enumerat deja o parte a celor naturale. Cele cauzate de om sînt însă mult mai variate. Războaiele, accidentele, dezastrele ecologice sînt doar o mică parte a autoamenințărilor la care e supusă specia umană. Amenințările de pe malurile mării sînt din ce în ce mai mari – pentru că și cei amenințați sînt din ce în ce mai mulți. Binișor peste patru miliarde de oameni trăiesc în apropierea mărilor și oceanelor. Aceștia se extind nu doar în lungul țărmurilor, dar și de-a latul lor, ajungînd să trăiască din ce în ce mai aproape de mare. Iar această apropiere a așezărilor umane de țărm deschide larg calea către efecte mult mai mari ale dezastrelor naturale. Atît cei care își doresc – și își permit (de multe ori sfidînd legea) – o casă cît mai aproape de malul mării, cît și cei pe care mizeria îi împinge la traiul pe plajă sînt cei mai expuși furtunilor.

Putem scăpa de amenințările la care ne supune natura? În cele mai multe situații, da. Trebuie însă să respectăm simultan mai multe condiții. Prima este să înțelegem toate pericolele și să le estimăm cît mai bine atît probabilitatea de producere, cît și posibilele efecte. Nenumărați cercetători se ocupă cu aceste studii în lume, unii dintre ei și în România. Aceștia estimează, de exemplu, efectele furtunilor sau ale valurilor tsunami de diferite dimensiuni, asupra țărmului, și identifică zonele cele mai expuse riscurilor. A doua condiție este ca informația științifică să reprezinte baza oricărui plan de intervenție pe care autoritățile trebuie să îl realizeze. Iar planuri de intervenție există deja în majoritatea țărilor lumii. Acest plan de intervenție va fi cu atît mai eficient cu cît va acoperi o suprafață mai mare – pentru că gestionarea situațiilor de urgență e mult mai eficientă atunci cînd un fenomen este judecat regional. O altă condiție foarte importantă privește viteza de transfer a informației, apoi cea de reacție și modul de punere în aplicare a hotărîrilor, în cazul în care apare o situație de urgență.

În cazul în care una dintre aceste condiții nu este îndeplinită, sînt șanse mari ca situațiile de urgență să se transforme în dezastre. Iar lista dezastrelor care au avut loc pe malul mării este enormă: începe, poate, de la legendara Atlantidă (sau, mai sigur, de la mult mai bine cunoscutul Santorin) și se încheie cu recentele tragedii de la New Orleans sau din Banda Aceh și celelalte localități din Oceanul Indian, lovite de tsunami-ul din 2004. Și lista rămîne deschisă.

Din nefericire, îndeplinirea condițiilor de mai sus nu previne apariția altor situații de urgență. Și asta pentru că oricît am ști cum trebuie să ne pregătim pentru un asalt al mării, urgențele pot apărea de unde nu te aștepți. Cele mai recente exemple care îmi vin în minte sînt de pe litoralul românesc: inundațiile catastrofale care au măturat vechiul Obelisc de la Costinești acum trei ani și plaja de la Venus, acum un an. În ambele cazuri, apele au venit din spatele plajelor. De unde se vede că, stînd pe plajă în așteptarea urgențelor, e bine ca, din cînd în cînd, să ne mai uităm și îndărăt. Și – dacă tot veni vorba despre ograda noastră – la ce pericole e supus litoralul românesc? În privința celor naturale, în ultimii ani furtunile extreme par a se înmulți. Tsunami-uri există și în Marea Neagră – au fost înregistrate din timpul vechilor greci și pînă în zilele noastre – ce-i drept, cu dimensiuni mult mai mici. Pe de altă parte, peri-
colul a crescut și pentru că zonele locuite s-au apropiat tot mai mult de mare – atît datorită eroziunii (a retragerii plajelor), dar și a construcțiilor din ce în ce mai apropiate de țărm. Primejdiile cauzate de om sînt și acestea numeroase și privesc mai ales poluarea. Planuri de urgență pentru plaje? În caz de poluare, da. În rest – mai avem de așteptat.

„Credem în Dumnezeu, dar monitorizăm orice!"

– interviu cu Gheorghe MĂRMUREANU –

Unul dintre primele lucruri care se menționează cînd vine vorba de cutremure este faptul că o predicție exactă nu poate fi făcută niciodată. Cu toate acestea, se încearcă găsirea unor metode sigure de avertizare seismică, de reducere a efectelor unui cutremur de mare intensitate. Ce se întîmplă în țara noastră?

În momentul de față, principala noastră preocupare este „instrumentarea" României – în acest sens, am început o colaborare cu Universitatea din Karlsruhe și cu Baza Aeriană Militară Patrick din Florida, care a construit în nordul Bucovinei, pe o suprafață de 7-8 km^2, o rețea seismică cu ajutorul căreia putem monitoriza activitatea pe o rază de 4000 km^2. De asemenea, am realizat, pentru unitățile industriale cu risc major, un sistem de avertizare seismică în timp real, ce se bazează pe modul în care se propagă unda de șoc din Vrancea spre București. În principiu, din momentul producerii seismului, unda de șoc se propagă, în funcție de adîncimea cutremurului, în maximum 25-30 de secunde. Cu ajutorul acestui sistem, semnalul care pleacă de la instrumentele din teritoriu ajunge în comandamentul central în trei secunde și din acel moment pot fi blocate obiectivele majore. Sistemul este deja utilizat la reactorul de la Pitești, la Uzina de apă grea din Turnu-Severin și urmează să fie implementat la reactorul de la Cernavodă. La cutremurul din 4 martie 1977 s-au produs în jur de 60 de incendii care au făcut aproape 300 de victime – acest lucru nu s-ar mai întîmpla în eventualitatea unui seism cu magnitudinea celui din '77, pentru că rezervoarele de gaz metan ar fi oprite în timp util. Vrem să-l introducem inclusiv în spitale – la un cutremur de peste 7 grade, lumina și curentul electric pică fără excepție, ceea ce – pentru un chirurg și pentru un pacient aflat pe masa de operație – ar fi o catastrofă. În momentul în care dispozitivul amplasat în spital, în sala de reanimare sau de operație ar primi semnalul de avertizare, generatoarele de curent electric ar fi puse în funcțiune, iar situația ar fi controlată altfel. De asemenea, avem cereri din partea ministerelor care sînt obligate, conform normelor europene, să-și securizeze și să-și protejeze datele.

În prezent lucrăm și la așa-numitele *shake-maps* – un sistem de „hărți de hazard" care arată, tot în timp real, la nivelul întregii țări, intensitatea mișcării produse de un cutremur major. În momentul în care începe seismul, instrumentele din teritoriu vor trimite date și, pe un ecran de 10/16 m, amplasat în comandamentul central, va apărea harta României, desenată în diverse culori, în funcție de intensități – negru, de exemplu, înseamnă o intensitate seismică catastrofală, de 9,9 grade. În felul acesta vom ști exact care sînt zonele cel mai grav afectate, în care Protecția civilă, Pompierii, Salvarea etc. trebuie să intervină prioritar. Nu este foarte ușor, lucrăm la un proiect extrem de complex – vorbim de sute de aparate, fiecare cu cîte trei componente, de o rețea de semnale nu tocmai simplu de realizat –, dar facem tot posibilul pentru a diminua efectele, pagubele care ar putea să apară în cazul unui cutremur puternic. Cum spun colaboratorii noștri de la baza militară Patrick din Florida, „Credem în Dumnezeu, dar monitorizăm orice!".

Pe piață au apărut diverse aparate de avertizare seismică în timp real. O firmă privată comercializa, la un moment dat, niște pagere destul de controversate.

Eu le-am considerat destul de periculoase și nu m-am ferit să spun public acest lucru – aparatele erau calibrate să sune cînd ar fi sesizat o mișcare telurică, fără să transmită însă și magnitudinea reală a seismului. Am stat de vorbă cu reprezentanții firmei și le-am explicat că nu are sens să creezi panică din cauza unui cutremur „obișnuit", de 4,5 grade, de exemplu – în fiecare an, în România se produc, în medie, 30-40 de cutremure de asemenea intensitate, care nu prezintă însă nici un pericol. Să ne imaginăm o sală în care are loc un meci de hochei, un loc plin de oameni, în care, dintr-odată, încep să sune trei pagere care detectează un seism cu o magnitudine de 4 grade, fără să poată „comunica" însă, în vreun fel, această magnitudine. Oamenii se vor buluci spre ușă, se va crea un haos de nedescris și, probabil, vor fi și victime.

Legat de cutremure circulă foarte multe informații care, deși pot fi neadevărate, creează panică. Se spune, de exemplu, că sînt mai dese vara și iarna din cauza temperaturilor sau că se produc cu precădere noaptea. Sînt simple speculații?

Anotimpurile, temperaturile, luna plină, perioadele zilei etc. nu au nici un fel de relevanță. Eu nu cred în așa ceva! Pentru că vorbim de speculații, trebuie să vă spun că am auzit de curînd că ploile și inundațiile din România de anul acesta au fost cauzate de seismele care au lovit provincia Sichuan din China! Mi-a trecut, de asemenea, pe la ureche că seismul care a lovit coastele Indoneziei, ale Indiei etc. pe 26 decembrie 2004 s-a produs în urma unei explozii provocate de om. Cutremurul din 4 martie 1977 a fost de intensitatea a cinci mii de bombe tip Hiroshima. Seismul din 2004, care a fost cu 2,4 grade mai puternic decît cel din '77, din România, a egalat, ca intensitate, în jur de 19 milioane de bombe atomice tip Hiroshima. Dacă strîngi la un loc toate bombele atomice din lume, nu aduni atîtea, și chiar dacă s-ar aduna, care ar fi interesul? Să fim serioși!

După cum, din păcate, s-a dovedit în ultimii ani, faliile care trec prin sudul Asiei sînt foarte active. Prezintă acest lucru vreun risc pentru noi?

În Vrancea nu există falii, ci două mari blocuri tectonice care se bat ca doi berbeci, cap în cap. Unul este acționat de Africa, ceea ce nu este periculos, pentru că nu se poate produce un cutremur mai mare de 6,7 grade pe scara Richter, iar celălalt – de blocul indo-australian care și-a început activitatea în 2005 și se va „opri", probabil, prin 2019-2020. Deși este în plină activitate, blocul indo-australian nu ne va afecta, așa cum am mai spus, deocamdată, pentru că energiile cele mai puternice sînt descărcate în Sumatra, Filipine, China, Japonia. Momentan nu există motive de îngrijorare.

Spuneați într-un interviu că este complicat să vorbești, în București, de zone mai mult sau mai puțin periculoase. Care sînt totuși problemele acute ale Capitalei?

Clădirile! Cele construite înainte de 1940, unele clădiri ridicate între 1970-1980, cînd cantitatea de armătură a fost mult redusă, clădirile deficitare la capitolul proiectare, nenumărate în București – în momentul în care o construcție intră în rezonanță cu terenul, iar structura nu este capabilă să preia vibrațiile, clădirea se va prăbuși. În manualul de fizică de clasa a VI-a, era dat exemplul cu trupele lui Napoleon care nu aveau voie să bată pasul de front pe pod, pentru că se crea o rezonanță periculoasă între „marșul" soldaților și structura podului. Un mare pericol prezintă și clădirile proiectate de ingineri din țări în care nu sînt cutremure și care, evident, nu știu cum ar trebui să se comporte o clădire în timpul unui cutremur puternic.

Sîntem pregătiți să intervenim într-o situație de urgență?

Da. Armata, Pompierii, Inspectoratul General pentru Situații de Urgență au investit mult în formarea, în pregătirea oamenilor care ar putea să acționeze în astfel de situații. Există aparatură, utilaje, în doi-trei ani sperăm să finalizăm și harta „de hazard" din comandamentul central... Sună ciudat să spun „vom vedea", aș prefera să nu fie cazul! Nu știu însă cît sînt de capabili oamenii să reacționeze cu calm în astfel de situații. Dacă îți este frică de cutremur e foarte greu să stai liniștit pe scaun și să nu o iei la goană pe scări cînd se produce unul. Este cea mai mare greșeală să alergi pe scări pentru că acestea sînt singurele elemente dintr-o construcție care nu sînt proiectate seismic. În România există o singură astfel de scară – cea a Teatrului Național.

Ca să nu terminăm într-o notă oarecum pesimistă, îmi permit o întrebare mai „neoficială". Știți că sînteți cunoscut drept „domnul cu cutremurele"?!

Rîde. Domnul cu cutremurele care le și prezice! Da, știu că așa mi se spune și nu mă deranjează. Nu prezic însă cutremure, nimeni nu poate face asta, și de multe ori refuz televiziunile care mă invită în studio să răspund la întrebări nerealiste, doar-doar voi „prezice" ceva. Că mi se spune „domnul cu cutremurele" nu mă deranjează, dar cînd stau într-un studio TV ca un popîndău – altfel, un animal foarte simpatic! –, da!

***Gheorghe Mărmureanu** este directorul general al Institutului Național pentru Fizica Pămîntului.*

a consemnat Ruxandra TUDOR

DILEMA VECHE
Situații de urgență
– noi și natura –

Alin FUMURESCU

Conu' John față cu „Mioriţa“

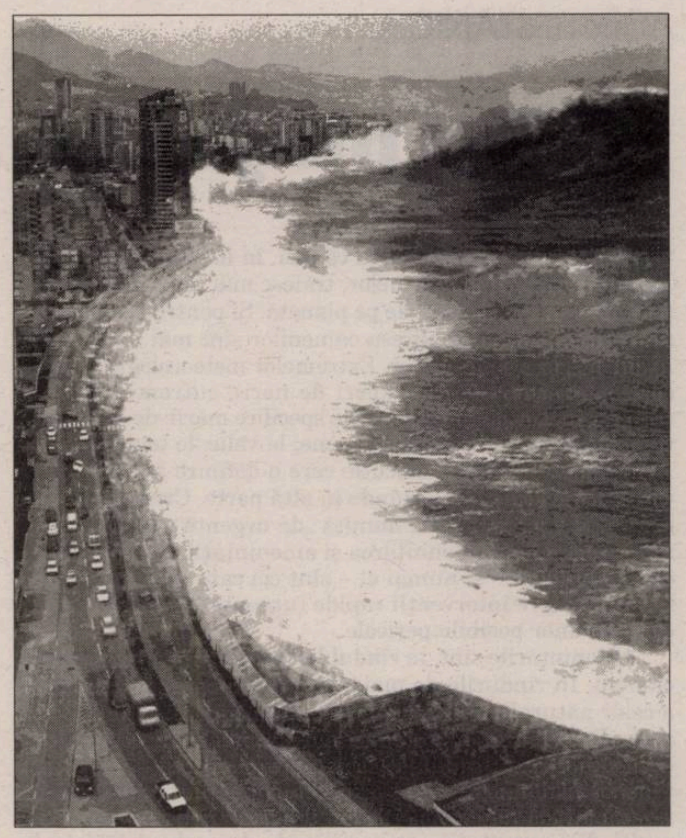

În America, nenorocirea vine întotdeauna singură. Individualistă, precum americanii, o tornadă nu se împerechează niciodată cu o inundaţie, incendiile nu prezic cutremure de pămînt (chiar dacă reciproca nu e întotdeauna valabilă), vulcanii explodează pe rînd, disciplinat, inundaţiile rămîn egoiste, fiecare pe barba ei, iar uraganele se dezvoltă într-o ireproşabilă ordine alfabetică – Ike, bunăoară, nu va devasta niciodată Texasul înaintea lui Gustav. *„One at the time“* – zic americanii. „Cîte una, pe rînd.“ Cînd vine însă vorba de familia ta sau de casa la care ai plătit o viaţă întreagă, faptul că nenorocirea vine singură nu te consolează foarte mult. De consolat se ocupă companiile de asigurări.

Nu e vorba aici de o diferenţă de mentalitate. Lăsat de capul lui, americanul ar fi la fel de mioritic precum românul. California e călare pe o falie dintre două plăci tectonice şi, la o adică, poate ajunge peste noapte în străfundurile oceanului. Colac peste pupăză, an după an, incendiile pun în pericol zeci sau sute de case, dar asta nu se reflectă nicidecum pe piaţa imobiliară, casele din California rămînînd, în continuare, printre cele mai scumpe. Yellowstone stă pe un mega-vulcan ce poate arunca în aer jumătate din continent, dar nimeni nu se grăbeşte să se mute. Am fost martorul a nenumărate tornade, la care vecinii americani afişau un optimism tipic românesc (în care, personal, m-am regăsit): „N-o să vină tocmai prin Cutter Court!“. Şi n-a venit. Încă. Adevărul e că tornada e o loterie cu semn schimbat. Şansele sînt aceleaşi, dar toată lumea vrea să piardă. („N-o să mă lovească tocmai pe mine!“) Pe cînd locuiam în Champaign – Urbana, Illinois –, o tornadă a tăiat în două casa unui vecin. Clădirea în care locuiam a scăpat neatinsă, dar am văzut, a doua zi, imagini care mi-au dat fiori reci pe şira spinării. Tornada îi trecuse prin bucătărie. Jumătate din casă era la pămînt, la modul cel mai propriu cu putinţă, dar jumătatea neafectată era... neafectată. Pe rafturile din partea de bucătărie rămasă-n picioare, ceştile de ceai stăteau în continuare frumos aliniate, fără nici o ciobitură. Părea că un uriaş tăiase o casă în două, cu un cuţit, declarînd fără drept de apel „tu – da, tu – nu!“. În faţa unei asemenea precizii a naturii e greu să nu dezvolţi o atitudine mioritică, de genul „Cum ne-o fi norocul“. Poate trece cîţiva metri mai la stînga sau mai la dreapta, poate moare capra vecinului, nu a mea...

Norocul, transpus într-o asigurare, vine de obicei dacă eşti „norocos“ să ai în continuare datorii la bancă. Grijulii (cel puţin cu investitorii amărîţi), băncile îşi iau măsuri de precauţie. Ţi-ai luat o maşină cu credit bancar? Eşti obligat s-o asiguri *„in full“* pe durata creditului. (Dacă scapă acum un zăpăcit o şurubelniţă din buzunar, dintr-un avion utilitar, şi aceasta cade pe Mazda nevestei, *no problem!* Asigurarea plăteşte!) Ţi-ai luat o casă pe datorie – *„mortgage“?* Are grijă banca să ţi-o asiguri (din propriul buzunar) împotriva tuturor nenorocilor posibile sau imposibile, pînă-ţi termini de plătit rata. E capitalism, adică balansarea riscurilor: dacă te încăpăţînezi să stai în Florida, pe malul oceanului, unde vine uraganul cum vine iarna în România, surprinzătoare de fiecare dată, plăteşti „distracţia“ pentru că-ţi scoţi banii din închirierea apartamentului sau a casei.

Aspectele financiare sînt, aşadar, de bine, de rău, acoperite – care de voie, care de nevoie. Rămîn însă, în continuare, toate celelalte. Asigurarea asta are şi ea limitele ei. Nu acoperă automat sentimentele. Pentru sentimente, trebuie să scoţi alţi bani din buzunar, căci – nu-i aşa? – au şi sentimentele un preţ. Dacă vrei să-ţi asiguri oareşce amintiri de familie, fără valoare intrinsecă (dacă mai există aşa ceva) – fotografii, ceasuri de buzunar sau pipele bunicului – plăteşti un preţ lunar destul de piperat, dar ai măcar, la o adică, satisfacţia (?!?) că ai pierdut nişte melancolii, însă ai cîştigat ceva *cash*. Şi-apoi, cu tot riscul de a-i dezamăgi pe suporterii imaginii unei Americi tradiţionale, în care guvernul trebuie să se implice puţin sau deloc, cînd vine vorba despre dezastrele naturale, aşteptările din partea statului le egalează pe cele ale moldovenilor în caz de inundaţii. „Să dea – vorba lui conu' Leonida –, că de aia e stat, de aia plătesc taxe şi de aia vă votez!“ Mass-media joacă aici un rol extrem de important: în cazul calamităţilor, oamenii aşteaptă, în continuare, „cavaleria“ – elicoptere, garda naţională, pompierii.

Cazul uraganului Katrina e emblematic în acest sens: bîlbîielile agenţiilor guvernamentale au fost aspru sancţionate politic. Anul acesta, fiind an electoral, politicienii, fripţi cu ciorbă, au suflat şi-n Gustav. S-a trecut de la o extremă la alta. Deşi probabilitatea devastării coastei era, de fapt, mică, autorităţile au evacuat, fără prea multe discuţii, comunităţi întregi. Încercaţi doar să vă imaginaţi ce-nseamnă să-ţi împachetezi, în cîteva ore, „esenţialul“, să te înghesui în maşină – cu căţel şi purcel – şi să petreci ore pe o autostradă supraaglomerată, doar pentru a afla, o zi mai tîrziu, că te poţi întoarce acasă, căci Gustav s-a transformat într-o furtună de vară. Cînd, după aceea, vine Ionică de la guvern şi-ţi spune că uraganul Ike îţi va lua casa, te gîndeşti de două ori înainte de a te apuca de reîmpachetat. Are şi ameninţarea cu lupul limitele ei.

Una peste alta, înclin să cred că, la nivel individual, atitudinea lui John în faţa naturii dezlănţuite nu diferă radical de cea a lui Ion sau Ahmed. *„God willing“* – zice primul, „Cum o vrea Dumnezeu“ – al doilea, *„Insha'Allah“* – al treilea. Surprinzător, în cazurile extreme, ne-am păstrat cu toţii simţul măsurii.

„Oamenii nu conştientizează nevoia de protecţie“

– interviu cu Florentina ALMĂJANU –

După nenumăratele inundaţii şi alunecări de teren care au avut loc în ultimii ani, ăţi sesizat o schimbare în mentalitatea oamenilor privind asigurarea locuinţelor şi a bunurilor? Au devenit mai conştienţi de necesitatea asigurării? A crescut numărul asigurărilor, din acest motiv?

În ultimii ani, s-a remarcat o schimbare în ceea ce priveşte gradul de cuprindere în asigurare, respectiv de la 4% cît era în anul 2004, la circa 10% în 2008. Această creştere nu este însă semnificativă, mai ales dacă o comparăm cu ţările Europei de Vest, unde gradul de cuprindere în asigurare este de peste 50%. În ansamblu, mentalitatea nu s-a schimbat foarte mult – populaţia gîndeşte încă „nu o să mi se întîmple tocmai mie“. Nici măcar după inundaţiile din ultimii ani nu s-a înregistrat o creştere semnificativă a cererilor de asigurare pentru locuinţe. Nici asigurarea caselor şi nici cea a bunurilor nu au devenit fenomene de masă, pentru că nu există o conştientizare a nevoii de protecţie.

În ce fel au avansat societăţile de asigurări cu oferte către zonele rurale? Cît îi este de accesibilă asigurarea gospodăriei (ca efort financiar şi birocratic) unui om obişnuit, de la ţară?

La nivel rural nu există cerere – reţeaua teritorială a societăţilor de asigurare nu este atît de dezvoltată, deoarece nu se justifică efortul financiar investit în deschiderea agenţiilor în comune. Spre exemplu, doar aproximativ 1% din totalul locuinţelor asigurate se află în mediul rural, restul de circa 9% fiind în mediul urban. Dar, în măsura în care oamenii care locuiesc la ţară doresc să îşi facă o asigurare, societăţile din domeniu au posibilitatea de a trimite agenţi în comune.

Care credeţi că e cauza pentru care oamenii din zonele rurale nu se asigură? Sînt neinformaţi, nu au încredere sau nu au destule resurse financiare?

Încă există percepţia că o asigurare de locuinţe este scumpă, dar acest lucru este fals. O asemenea asigurare costă între 0,1%-0,4% din suma asigurată, în funcţie de zona în care se află locuinţa, de materialele de construcţie care au fost folosite, de riscurile asigurate etc. În esenţă, se poate spune că asigurarea unei locuinţe de nivel mediu costă, pe zi, mai puţin decît o pîine. Nu este vorba deci de o lipsă de resurse financiare, ci doar despre faptul că oamenii din zonele rurale sînt neinformaţi sau nu conştientizează nevoia de protecţie.

Ce se întîmplă cu cei care au locuinţe în zone cu risc de inundaţii, construite, eventual, fără respectarea normelor? Se pot ei asigura în vreun fel?

Locuinţele aflate în zonele expuse inundaţiilor – de exemplu, pe malul rîurilor –, cele construite fără autorizaţie, fără respectarea normelor sau clădirile aflate în clasele I şi II de risc seismic nu se pot asigura pentru riscurile catastrofale, pentru că nu sînt acoperite de definiţia asigurării care acoperă un hazard, şi nu o certitudine.

Cum funcţionează asigurările de recoltă?

Asigurările agricole pentru culturi, de exemplu, acoperă riscurile standard, cum ar fi incendiu, grindină, furtună, ploaie torenţială, prăbuşirea/alunecarea terenului cultivat, îngheţ timpuriu de toamnă, îngheţ tîrziu de primăvară. Unele societăţi fac asigurări pentru animale, acoperind riscul îmbolnăvirii acestora – multe exclud însă bolile infecto-contagioase – sau pentru accidente şi calamităţi naturale (furtună, îngheţ, cutremur, incendiu, trăsnet sau alunecare de teren).

Nu există nici un tip de asigurare împotriva secetei?

Aceasta ar fi o aşa-numită asigurare de risc catastrofal pentru culturi, dar nu este acoperită de societăţile de asigurare, pentru că acestea nu au capacitatea financiară să susţină daunele pentru astfel de riscuri. Pe de altă parte, reasiguratorii internaţionali nu preiau în reasigurare aceste riscuri. Ele cad în sarcina statului, aşa cum prevede şi Legea nr. 381/2002, privind acordarea despăgubirilor în agricultură, care spune că producătorii agricoli care au încheiat o asigurare pentru riscurile de bază (standard) la o societate de asigurări pot primi despăgubiri de la stat în cazul unor calamităţi naturale. Pentru rezolvarea unor asemenea situaţii, de despăgubire la producerea unor catastrofe, Uniunea Naţională a Societăţilor de Asigurare a făcut propunerea de creare a Fondului Naţional pentru Dezastre în Agricultură.

Vă pot spune că din septembrie 2007, pînă în august 2008, volumul primelor brute – subscrise de societăţile de asigurare care practică asigurări agricole – a fost de circa 88 de milioane de lei, dintre care 55 de milioane pentru culturile de toamnă şi 33 de milioane pentru culturile de primăvară. Suprafaţa asigurată a fost de circa 4,4 milioane de hectare. Nu am încă datele privind rata daunei, dar ştiu că, în anul agricol anterior, ea a fost de peste 90%. Adică primele brute încasate de societăţile de asigurări au fost în valoare totală de 53,7 milioane de lei, iar despăgubirile plătite au însumat 48,3 milioane de lei. Pot să vă mai spun şi că pentru asigurarea animalelor, primele brute subscrise în primele şapte luni ale anului 2008 au fost de circa 6,5 milioane de lei.

***Florentina Almăjanu** este director general al Uniunii Naţionale a Societăţilor de Asigurare din România.*

a consemnat Andrei MANOLESCU

„Nu tot ce ascultăm ne face bine, chiar dacă ne place“

– interviu cu Berti BARBERA –

Berti Barbera (n. 1972) este absolvent al Facultăţii de Actorie din cadrul Academiei de Arte din Bucureşti. Ca muzician de studio sau de concert a lucrat, printre alţii, cu Timpuri Noi, Taxi, Cargo, Phoenix, Ilie Stepan sau Ştefan Bănică Jr. şi a susţinut sute de concerte de blues, jazz şi rock alături de Mircea Tiberian, Anca Parghel, Johnny Răducanu, Decebal Bădilă, Nightlosers şi 4Given. Discografie: Remember '26 *(2004), cu Alin Constanţiu Dixieland Band,* X-treme *(1998) şi* EZ4U *(2005), cu Cătălin Târcolea & Alter Ego,* Confident Stories – Live In Timişoara *(2005), alături de Nicu Patoi,* Flick Flack – Live At The Philharmonic *(2006), împreună cu 4Given, iar de curînd a lansat albumul* Stringasong, *alături de Nicu Patoi şi de cvartetul de coarde Sangam. Din 2007, este realizator şi prezentator al emisiunii* CD Man – Berti Barbera, *la Radio România Muzical (97,6 MHz). Mai multe pe www.bertibarbera.com.*

Mai întîi, de ce ar mai asculta cineva cover-uri cu cvartet de coarde la „Perfect Day“, „Kashmir“ sau „Wish You Were Here“?

Pentru că întotdeauna vor exista oameni care ştiu de unde au venit şi care îşi fac timp să aducă un tribut celor mari. Dacă ne-ar ajunge originalul, peste jumătate din muzica existentă n-ar mai fi ascultată. Ar fi nedrept. Interpretul este al doilea compozitor, de aceea arta interpretării este la fel de interesantă precum cea a compoziţiei sau a orchestraţiei. Ideea că noi creăm este iluzorie. Noi doar descoperim. Poţi descoperi o combinaţie de note care să rămînă în istorie sau poţi da viaţă unor note deja scrise. Important e să spui ceva, să-ţi pui amprenta pe ceea ce faci. Eu nu l-aş numi un album de *covers,* mai degrabă un album-tribut.

Care au fost criteriile după care aţi ales cele 13 piese?

Am o listă imensă din care am ales piese cît mai diferite ca gen şi generaţie, care să sune deosebit cu cvartet şi care să transmită cît mai clar mesajul acestui album: apropierea unor lumi muzicale artificial separate şi coexistenţa stilurilor într-un context sonor bazat pe vibraţia naturală. Corzile vocale, corzile chitarei, ale cvartetului, membranele instrumentelor de percuţie, toate au vibrat şi au fost captate natural. E un album... ecologic. Am lucrat cu multă bucurie toţi. Marea mea realizare este că am adunat un grup de oameni minunaţi.

Nu e primul dvs. album-tribut, de ce nu compuneţi mai mult?

Nu e primul şi sigur nu e ultimul. Eu sînt tributar frumuseţii. În plus, n-am scris niciodată muzică. Am contribuit doar cu idei. Au scris alţii mai bine, mie-mi rămîne să duc mai departe, prin propria personalitate. Sînt mult mai pregătit ca interpret.

Cum de nu v-aţi lipit definitiv de nici o trupă?

Pentru că n-am lipici. N-aş putea să prind rădăcini în vreo trupă. Simt că mă blazez, că mă plafonez dacă rămîn în acelaşi grup, cîntînd aceeaşi muzică. Îi admir pe cei care au spus atît de mult simţindu-se bine într-o singură barcă. Eu simt permanent nevoia să caut, dar să şi găsesc. Iar dacă găsesc, încep să caut altceva. Cum ar fi să scriem aceeaşi carte de fiecare dată? Sau să răspundem la aceeaşi întrebare. Sînt atît de mulţi muzicieni buni cu care-mi place să cînt, sînt atîtea lucruri de descoperit şi de împărţit, încît nu pot sta într-un loc. Sînt o persoană adaptabilă şi un coleg bun, deci nu s-ar pune problema neintegrării. Am avut puţine experienţe triste în muzică. Iar cele care au fost mi-au arătat ce să nu fac în continuare. Sînt destui artişti cumsecade care cîntă o viaţă aceleaşi piese, îşi iau bănuţii şi pleacă. N-ar fi plictisitor să fim toţi la fel?

Care este istoria colaborării cu Nicu Patoi?

Cu Nicu m-am întîlnit prin '96. În 2001 ne-am revăzut, manifestîndu-ne dorinţa de a face ceva împreună. Emisiunea *Taverna* de la TVR ne-a pus la treabă, după care, în 2004 am început să cîntăm în doi. Am avut un concert cu Platonic într-o seară, iar doi membri nu au putut veni la concert din motive serioase. Şi am cîntat doar noi doi. Ne-am simţit bine şi de atunci cîntăm aşa. E o mare bucurie. Nici un concert nu seamănă cu celălalt. Şi reuşim lucruri incredibile, ne surprindem reciproc şi încă n-am găsit capătul acestei călătorii. Cu siguranţă se va sfîrşi şi asta, dar pînă atunci mai avem multe de spus în doi. Primul nostru concert ne-a ieşit atît de bine, încît l-am pus pe CD. După trei ani mi-a venit ideea cu acest *Stringasong*. După încă un an, avem cel mai bun produs pe care l-am făcut vreodată împreună.

Pe site se află o listă cu 11 instrumente de percuţie la care cîntaţi...

Între timp lista s-a mărit. Dacă aş putea, aş învăţa să cînt la toate instrumentele, m-aş apuca imediat de treabă. Ştiu cum se cîntă la foarte multe instrumente, dar pînă la a te exprima prin tot spectrul instrumentului este cale de-o viaţă. Admir oamenii care îmblînzesc instrumente. De aici

şi o listă imensă cu muzicienii pe care-i admir. Nu mi-am făcut un top. Cînd eram în liceu, aveam o listă, o actualizam lunar. Multă vreme în capul listei au fost Queen, Genesis, Pink Floyd, Yes, Police, AC/DC, Joni Mitchell, Tom Waits, după care Frank Zappa a dominat o bună parte din viaţa mea de ascultător de muzică. Şi continuă să domine în propria-mi ierarhie.

„Nu-mi permit să refuz nici o provocare“

Cum vedeţi piaţa muzicală românească a momentului?

Piaţa e de fapt un talcioc. Mai un ciubuc, mai o cioară vopsită, din cînd în cînd mai apare ceva bun de luat în seamă. În rest, în locul unui sistem bazat pe valoare şi competiţie corectă, avem cîteva găşti care-şi dispută diferite ciolane. Şi un mediu FM absolut aberant, de-a dreptul penal. Iar la TV asistăm la o înşiruire sinistră de clipuri publicitare, în care toţi arată acelaşi lucru. Nu pot fi numite videoclipuri, nu au nici o valenţă artistică. Sînt simple spoturi, ca-n publicitate. Aceeaşi risipă inadmisibilă de bani şi uneori de talent. Nu obişnuiesc să mă lamentez, chiar dacă mă lovesc zilnic de aceste probleme. Diletantismul şi lipsa de educaţie, astea sînt marile neajunsuri. Democraţia este marele neajuns în muzică, cel puţin. În loc să faci ce ştii mai bine, trebuie să fii atent să rezolvi şi altele, tocmai pentru că nu poţi avea încredere într-o bună parte dintre cei cu care ai de-a face. Pentru mine e o provocare în plus să trec peste toţi şi să-mi duc proiectele la bun sfîrşit. Pentru că în cele din urmă trebuie să ajungem la zîmbetele celor care te ascultă. Asta e marea răsplată.

S-au făcut tot felul de topuri, care sînt cei mai originali muzicieni de la noi de dinainte de '89?

Originali? Uitasem acest cuvînt. Păi, original a fost Mircea Florian. Alexandru Bălănescu e original. Alţii sînt mai puţin originali, în schimb au lăsat ceva: Sfinx-ul anilor '70, Phoenix-ul pînă la fugă etc. Acum e jale. E foarte trist ce se întîmplă.

Ce se întîmplă acum?

Nu se întîmplă, asta e problema. Şcoala are o programă veche de 50 de ani, oamenilor li se bagă pe gît numai porcării, asta pentru că cei implicaţi în media nu înţeleg nimic din ceea ce fac şi n-au decît interese meschine, tinerii cîntă prost, iar cei care au idei mai bune nu ies din fetişul noului cu orice preţ şi au senzaţia că ei au inventat muzica de curînd. Mişcarea *underground* e timidă şi există tot felul de resentimente între oamenii de muzică, pe măsura discrepanţei dintre reperele lor valorice. Nu există un sistem funcţional, în care fiecare să facă exact ce ştie mai bine. Totul e pe găşti, replici şi polite plătite. Artiştii celebri cer sume deja greu de imaginat în raport cu valoarea lor, creînd o mare confuzie între popularitate şi valoare. Iau bani mulţi, în schimb nu oferă altceva decît un set de piese, fără un concept de spectacol, o desfăşurare fluentă, cu sens... Se urcă pe scenă, cîntă şi pleacă. A mai ieşit un bănuţ, mai plătim o rată. Cam la asta se rezumă. Bineînţeles, există excepţiile – cei puţini şi buni. De aceea nu mă lamentez şi promovez cu bucurie, prin fundaţia mea, orice om dăruit cu talent şi caracter. Şi încerc să mă înconjor de oameni civilizaţi. Se poate, dar numai izolat.

Apropo de instrumente de percuţie, sînteţi „specializat în terapie muzicală şi percuţie terapeutică“; ce înseamnă acest lucru?

Muzica vindecă. Echilibrul şi calitatea muzicală au un efect pozitiv asupra noastră, începînd cu creierul şi terminînd cu muşchii. Pe de altă parte, nu tot ce ascultăm ne face bine, chiar dacă ne place. De aceea încerc să aflu care sînt cele mai potrivite metode de a pune oamenii într-un mediu sonor potrivit. Terapia muzicală ne oferă posibilitatea să aflăm ce muzică ne face bine. De la „efectul Mozart“ pînă la cele mai simple exerciţii de audiţie, putem să creăm un mediu muzical echilibrat, care ne poate ameliora anumite stări de criză, fără a bagateliza sensul artistic al muzicii, fără a fi nevoiţi să compunem în acest scop sau să riscăm intrarea pe un teritoriu mistic.

Cred în terapia muzicală şi promovez acest lucru. Percuţia terapeutică ţine tot de echilibrul obţinut prin controlul sunetului. Numai că de data asta toţi cei implicaţi produc sunete, participă direct la o sesiune de comunicare prin ritm. Oamenii au comunicat astfel înainte de a învăţa să vorbească sau să cînte. De aceea nu e surprinzător să vezi 100 de oameni sau mai mulţi cu un instrument de percuţie în faţa lor, ajungînd la o comuniune ritmică fără să fi atins un astfel de instrument înainte. Bucuria e maximă, iar efectul, incredibil. Totul coordonat, nimic haotic. În loc să batem nervos din degete sau din picioare, ne ordonăm şi ne descoperim noi calităţi.

Aţi absolvit o facultate de teatru, de ce n-aţi continuat?

Teatrul este un exerciţiu la fel de complex ca şi muzica. E foarte greu să le poţi stăpîni pe amîndouă la acelaşi nivel. De aceea nu m-am implicat într-un proiect teatral serios. Mi-ar trebui mult studiu, multă muncă, pînă să ajung la un nivel bun. Iar eu asta experimentez în plan muzical. Nici nu sînt eu un actor foarte talentat. Cînd am făcut facultatea, mi-am dorit să dobîndesc în primul rînd o relaţie bună cu mine şi cu scena. Să învăţ despre scenă, despre public, despre arta interpretării, despre control. A învăţa aceste lucruri te ajută, indiferent de latura artistică în care te implici. Sînt elemente universal valabile în artă şi foarte necesare. Fiind foarte atras de muzică, am decis să merg pe acest drum, unde mă simt mai sigur pe mine.

N-am mai jucat teatru de mult, în schimb sînt destul de des pe scenă. Face parte tot din arta interpretării, dar folosesc alte mijloace. Asta nu înseamnă că nu m-aş implica serios într-un proiect teatral. Nu-mi permit să refuz nici o provocare. E prea frumos să fii artist.

a consemnat Marius CHIVU

PUBLICITATE

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Snobismul ne ştie pe de rost

● **Frédéric Rouvillois, *Histoire du snobisme*, Flammarion, Paris, 2008.**

Cine poate să spună că nu a cedat absolut niciodată tentaţiei de a trece drept altceva sau altcineva decît este? Cine nu s-a împodobit sau mai bine zis înzorzonat cu obiecte, idei, citate, gesturi şi atitudini care nu au nici o rezonanţă cu preferinţele şi obişnuinţele sale reale? Cine nu a strîmbat din nas la lucruri care de fapt îi plac? Şi toate acestea doar din dorinţa de a fi acceptat într-un cerc (cu cît mai strîmt, cu atît mai bine), situat întotdeauna mai sus de orizontul imediat, pentru a se învîrti printre acele minunate făpturi despre care umblă zvonul că ar fi elita unui domeniu sau altul al vieţii sociale. Idealul e să fii chiar confundat, să treci drept un vechi şi autentic membru al grupului respectiv, să pari unul de-al lor.

Aşadar snobul, odată ieşit din vizuina lui, nu poate să umble decît deghizat, mereu încordat, tot timpul atent ca nu cumva să i se dezlipească masca şi astfel să rateze participarea la carnavalul vanităţii mondene. Un carnaval mai degrabă tragic, fiindcă pentru snob, mai mult decît pentru oricare altă specie socială, ceilalţi chiar reprezintă Infernul. În faţa celorlalţi trebuie să joace un epuizant joc dublu, să-şi supravegheze ca într-o puşcărie eul profund, de care se dezice, pentru a nu evada nici cel mai mic detaliu susceptibil să incomodeze elaborata punere în scenă a identităţii sale de împrumut.

Cu toate că şansele de reuşită sînt minime – sabia ridicolului nu mai pridideşte cu retezatul nasurilor luate ilicit la purtare –, efortul dedicat acestei travestiri este neîntrerupt, mereu reluat în fiecare generaţie, începînd chiar „cu prima zi de luni după săptămîna în care a fost creată lumea“, aşa cum aflăm din excelenta carte dedicată istoriei snobismului semnată de Frédéric Rouvillois. După ce acum doi ani publica o foarte de succes *Histoire de la politesse,* tînărul (născut în 1964) profesor de drept civil la Universitatea Paris-V revine cu o substanţială panoramă a acestei – nici nu pot s-o numesc maladie, fiind prea răspîndită, aşa că o să-i spun constantă a vieţii sociale. Deşi aflată *„partout et à toute époque, éternel et universel“,* această trăsătură a speciei noastre pare să îşi fi găsit adevărata consistenţă şi amploare odată cu punerea în circulaţie a cuvintelor *snob* şi *snobism* de către romancierul englez William M. Thackeray, pe la mijlocul secolului al XIX-lea. Snobismul e favorizat de acele momente ale istoriei în care stratificarea socială este franjurată, clasele sociale nu mai sînt separate ermetic şi se instalează devălmăşia democratică. În aceste condiţii de relativ liberă circulaţie între etajele sociale, snobul este întotdeauna un intrus, un imitator, un vanitos. Aş spune însă că nu orice imitator este un snob. Viaţa socială e imposibilă fără o imitaţie mai mult sau mai puţin creativă a unor modele. Snobismul începe acolo unde se sfîrşeşte imitaţia generată de o admiraţie sinceră, generatoare de emulaţie şi de ceea ce, în lipsa altui cuvînt mai bun, numim evoluţie. Snobismul e doar o maimuţărire a aparenţelor, fără ecou interior, fără consecinţe durabile, este adoptarea trecătoare a diverselor mode. Un snob e un imitator în serie, fidelitatea lui faţă de model expiră cînd acesta nu mai e *in* sau adepţii au depăşit o anumită masă critică. Atunci e primul care critică ce a devenit *out* şi sare sprinten în altă barcă, adusă de un val mai proaspăt.

Un snob nu imită din dorinţa de a se schimba, ci cu scopul de a-i păcăli pe ceilalţi, de a-i face să creadă că deţine calităţile sau calitatea care se bucură la un moment dat, în mediile vizate, de trecere, de apreciere, de stimă. Un snob nu imită ca să fie, ci ca să pară.

Cu toate că vrea cu orice preţ să se distingă, să facă parte din acei *happy-few* care se bucură de diverse privilegii, nimic mai conformist decît un snob. Snobului îi lipseşte imaginaţia şi, deşi aleargă cu papucii în mînă după toate avangardele, ahtiat după tot ce e străin, exotic, rar sau exorbitant, nu e el cel care dă tonul, e lipsit de curajul de a şoca, poate nici nu are cu ce. De aceea nu poate fi confundat cu veritabilul *dandy* care – după cum spunea Baudelaire – savurează *„le plaisir aristocratique à déplaire“*. Un *dandy* se situează într-o poziţie excentrică, autonomă şi sfidătoare, în vreme ce snobul se instalează cuminte pe o orbită, în calitate de umil satelit. Este însă umil doar faţă de cei în jurul cărora gravitează, pentru că în rest, privind în jos şi mai ales spre cei din mediul din care provine, afişează cea mai radicală aroganţă, cel mai cumplit dispreţ. Se crede în siguranţă în nacela balonului de spumă pe care a uitat că l-a umflat chiar el cu aerele pe care şi le dă. De altfel, toate micile detalii din atitudinea lui exprimă un fel de dorinţă nătîngă de a levita, de a se ridica deasupra, de a se extrage şi de a se delimita, de a încerca să evite orice contact care l-ar putea contamina cu ceea ce consideră de acum inferior. Levitaţia iese mai greu, dar măcar ridică sprîncenele – *high-brow* e de altfel sinonim pentru snob – sau e cu nasul pe sus – care va să zică toate-i put, cum se spune, ori, mai finuţ, arborează, ca în versul următor, *„le doigt comme ça en l'air“,* adevărat stindard al snobilor de pretutindeni.

Cîţi snobi, tot atîtea snobisme, fiecare se visează în felul lui, snobismul fiind un mod de a jongla cu imaginea de sine, de a bricola cu ce e la îndemînă felul în care îţi reprezinţi locul pe care crezi că îl meriţi pe pămînt. Frédéric Rouvillois încearcă să sistematizeze multitudinea ipostazelor sub care se înfăţişează această identitate fantasmatică şi distinge între un snobism monden şi unul legat de diversele mode. În primul încadrează goana după titluri şi traficul de particule nobiliare, apoi snobismul ilustrelor familii, cel al ordinelor militare, religioase ori iniţiatice. Tot în această categorie, care se referă la felul în care se ierarhizează societatea, la distribuţia prestigiilor, a influenţelor şi a relaţiilor de putere, include şi odiseea cosmopolitismului, cu varianta locală, franţuzească, a anglomaniei. În a doua parte a cărţii, insectarul cuprinde snobisme politice, artistice, vestimentare, culinare, sportive – ilustrate prin exemple care mai de care mai savuroase.

Luminiţa CORNEANU

Cronica de amor

● **Bruce Benderson, *Românul. O autobiografie erotică,* Editura Trei, 2008.**

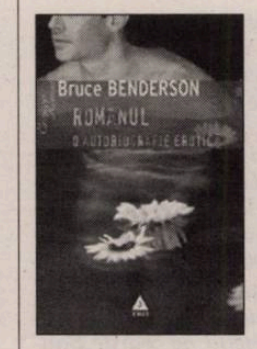

Mai mult decît o autobiografie erotică, romanul lui Bruce Benderson (cîştigător al Prix de Flore, în Franţa, în 2004) este cronica iubirii pentru un om şi, prin acesta, pentru o ţară. După ce-l cunoaşte la Budapesta pe Romulus, un prostituat şi proxenet român de 24 de ani, autorul face o obsesie pentru el şi, încercînd să-l înţeleagă, se cufundă în lecturi despre istoria României şi despre artiştii ei importanţi. Astfel, aventurile prin hoteluri (în care preţurile se dublează peste noapte doar pentru că se vede că e vorba de un client cu bani) şi prin baruri, alături de Romulus şi diverşii lui amici dubioşi, sînt contrapunctate de pagini dintr-un veritabil jurnal de lectură a cărţilor despre istoria zbuciumată a României, despre Regina Maria, Carol al II-lea şi Elena Lupescu, despre Brâncuşi, Enescu sau Panait Istrati, fermecătoare prin fineţea observaţiilor şi prin dorinţa sinceră de a înţelege această „ţară trunchiată, cu o identitate frîntă, o ţară asemenea unui copil maltratat dintr-o familie destrămată“.

Intelectual rasat, conştient de felul în care operează clişeele, stereotipurile cu privire la Celălalt, dîndu-şi seama că o ţară nu poate fi totuşi redusă la un singur om, oricît de emblematic ar părea el la prima vedere, Bruce Benderson încearcă să-şi ia măsuri de precauţie pentru a nu cădea în judecăţi de valoare comune, simplificatoare. Foarte curînd, el va ajunge la concluzia că există mai degrabă două Românii, una a „clasei de jos“ – cum o numeşte –, pentru care furtul, prostituţia, înşelătoria sînt practici curente, şi alta a oamenilor educaţi, reprezentaţi în carte de Johnny Răducanu şi Carmen Firan, care-l ghidează în aventura sa către o cultură necunoscută.

Vorbind despre sine, Benderson vorbeşte despre noi, după ce ne-a analizat cu o privire în acelaşi timp îndrăgostită, dar şi tăioasă ca un brici.

PUBLICITATE

INCCR
INSTITUTUL NAŢIONAL DE CERCETARE ÎN DOMENIUL CONSERVĂRII ŞI RESTAURĂRII
BUCUREŞTI

- Investighează/cercetează materialele constituente ale bunurilor culturale mobile, în funcţie de compoziţie, tehnologia de proveniență;
- Experimentează materialele pentru conservarea şi restaurarea bunurilor culturale mobile, dar şi pentru combaterea agenţilor biologici;
- Clasează bunurile culturale.

www.inccr.ro; Mail: contact@lncpc.ro
Calea Victoriei 12, sector 3, Bucureşti; Tel/Fax: +4.021.312.72.25

PUBLICITATE

Marius CHIVU

feedbook

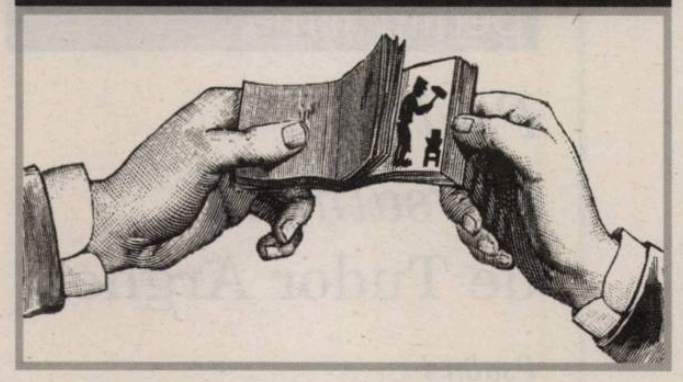

Clipuri & schiţe

● **Radu Pavel Gheo, *Numele mierlei. 50 de clipuri vesele şi triste*, Editura Polirom, 2008.**

Deşi a scris şi un foarte frumos şi amuzant roman fantasy – *Fairia, o lume îndepărtată* (2004) – Radu Pavel Gheo îşi datorează notorietatea celor două volume de eseuri şi publicistică *Adio, adio, patria mea, cu î din i cu â din a* (2003) şi *Românii e deştepţi* (2004), care l-au impus, pe merit, drept unul dintre cei mai talentaţi eseişti de la noi. Succesul romanului în blogosferă, unde a fost comentat şi recomandat, l-a motivat, din fericire, pe Radu Pavel Gheo să nu renunţe la proză şi iată-l revenind cu 50 de povestiri scurte şi foarte scurte numite „clipuri", majoritatea inedite, dar şi cîteva publicate, în forme incipiente, prin varii reviste ori în celebra antologie *oZone friendly* (2002).

Numele mierlei. 50 de clipuri vesele şi triste aspiră la statutul unor *Momente şi schiţe* ale post-aderării europene. Incipitul povestirii omonime este cît se poate de explicit în acest sens: „E cald. Teribil de cald. Nu se ştie de ce, dar la Biroul de Evidenţă a Populaţiei aparatele de aer nu funcţionează nici în săli, nici în birouri. Vor fi, desigur, reparate foarte repede, dar pînă atunci toată lumea care vine aici e nervoasă şi transpirată. Noroc că nu e înghesuială. Oricum, pe o vreme ca asta nici nu-ţi vine să ieşi din casă. 35 de grade la umbră, de!". Ca şi la Caragiale, textele de faţă sînt mici decupaje absurd-realiste din viaţă, scrisori, file de jurnal, dialoguri, situaţii şi anecdote populate de figuri comune, caractere ale lumii post-tranziţiei: ţărani, orăşeni de cartier, funcţionari, pensionari, „căpşunari" şi politicieni. Radu Pavel Gheo aude enorm – este un maestru al oralităţii –, dar nu vede şi nu simte cîtuşi de puţin monstruos. Este multă ironie pusă în joc, dar, de fiecare dată, relativizată cu îngăduinţă, acolo unde satira nu se cere dusă pînă la capăt ca în povestirile ciclului „Zoon Politikon", de pildă. Acest neorealism minimalist în cheie satirică ce surprinde cu simpatie pitorescul „popular" în desfăşurarea lui domestică (personajele de aici ne sînt extrem de familiare tuturor) apropie povestirile lui Radu Pavel Gheo de prozele cu miză socio-antropologică ale regretatutului Sorin Stoica, însă fără caracterul biografist-autenticist sau teoretic de acolo. Lui Radu Pavel Gheo nu-i este atît de indiferentă natura textului, el literaturizează cu bună-ştiinţă (acesta este şi schepsis-ul primei schiţe din carte, „Vibraţia vieţii"), dar nu pînă acolo încît să dezvolte epic, să comenteze din off mostrele, cel mai adesea dialogale, de moravuri şi caractere sau să facă incursiuni şi descrieri de mediu. Din acest punct de vedere, e mai apropiat de Tudor Octavian, „scriitorul la ziar" preocupat să dea capsule de comedie umană, decît de Cristian Teodorescu, cel mai realist prozator optzecist, ale cărui personaje – din *Povestiri din viaţa nouă* (1996) – sînt eroii tranziţiei din postcomunism (bişniţari şi mici afacerişti, şomeri, parveniţi, emigranţi şi foşti nomenclaturişti) care mişună într-o lume mai pestriţă ca niciodată.

Clipurile şi schiţele lui Radu Pavel Gheo n-au propriuzis intrigă, pornesc, cel mai adesea, de la situaţii cît se poate de comune, dar care implică, aproape de fiecare dată, o confruntare socială, morală, de statut, de rasă, naţionalitate sau generaţie. Nişte ţigani se bagă în faţă ignorînd coada românilor, o chinezoaică, ce abia vorbeşte româneşte, vinde în bazar, un funcţionar ministerial chestionează un ţăran pentru barometrul de cultură, un român plecat la muncă în Italia este interogat de un carabinier, nişte prieteni care se întîlnesc pe litoralul croat evocă frumuseţile patriei, cîţiva puşti urmăresc filme porno la televiziunea iugoslavă asistaţi de bunic, nişte moldoveni se încuscresc cu o familie de unguri, un profesor întîlneşte într-un bar un fost elev chiulangiu şi de bani gata, dar care acum lucrează în Ministerul Culturii, soţia unui politician refuză să se lase interogată de un poliţist, cu ocazia unui accident rutier, o soţie acrită îi reproşază soţului ei arab faptul că nu mănîncă sarmalele din carne de porc gătite cu atîta trudă, un comisar european inspectează implementarea proiectelor într-un sat românesc ş.a.m.d. Puţin spectaculos („Uf, cine spunea că trăim într-o ţară interesantă? Dimpotrivă: totu-i banal şi previzibil", exclamă la un moment dat naratorul unei povestiri), doar puneri în scenă ale unor întîlniri şi conversaţii care trădează şi/sau stimulează prejudecăţile, fobiile, neseriozitatea şi suficienţa românului de rînd, portretizat în schiţa „Cel care ştie". Personajele lui Radu Pavel Gheo rostesc, astfel, toate clişeele prezentului şi dau măsura mentalităţii omului comun, precum şi a tarelor societăţii româneşti (cotidiene/balcanice/politice, conform structurii volumului) din post-tranziţie, subiecte pe care eseistul le-a tratat periodic în excelentele sale articole. Şmecheria, superficialitatea şi prostia, ignoranţa şi incompetenţa, mitocănia, ipocrizia şi falsul patriotism, rasismul şi şovinismul, mercantilismul, nepotismul, predispoziţia la şpagă şi hoţia – iată adevăratele subiecte ale acestor „50 de clipuri vesele şi triste" ce ilustrează, mai degrabă amuzant decît amar, comedia umană românească de dinainte şi de după aderarea europeană.

Talentul prozatorului timişorean se vede cu adevărat – insist – în felul în care redă limbajul comun, stradal sau de la ţară, oralitate ce conferă schiţelor un pronunţat caracter dramatic. De altfel, una dintre cele mai bune povestiri ale acestui volum, „Pregătiri de nuntă", a stat la baza scenariului de scurtmetraj selectat printre cele trei finaliste ale concursului HBO din acest an. În mod surprinzător pentru prozatorul care a debutat cu un volum de proză fantastică *(Valea Cerului Senin,* 1997) şi care a scris *Fairia,* cele mai modeste povestiri sînt cele care ne propun scenarii fanteziste şi care rămîn doar la statutul de anecdote. E vorba de cîteva dintre prozele grupate în ultima secţiune a cărţii intitulată, e-adevărat, chiar „Pozne". De altfel, prin acumulare, volumul este, din cauza supralicitării anecdoticului, a insistenţei pe situaţii/dialoguri clişeu, aşadar al „subţirimii" subiectului, şi al unui *touch* moralizator altfel destul de subtil, un volum cam inegal. Dat fiind numărul mare de texte, s-ar fi impus o selecţie în jurul unor povestiri reuşite precum „Vaţi Uţa", „Trucaje", „Îngerul la telefon", „O scrisoare de la Muselenii de Sus" (poate cel mai amuzant text din volum) sau „Integrare la Găureşti".

Numele mierlei este o carte agreabilă, scrisă bine, de unde fiecare are ce alege şi care are toate datele pentru a fi un succes comercial, dar nu iese, totuşi, din umbra celorlalte titluri ale talentatului Radu Pavel Gheo.

Dilema veche vă recomandă

● „98% dintre cărţile care apar sînt foarte proaste." „Nu cred în autorul neadaptat." „Îmi convine că am cititori puţini, dar de calitate." „Dacă nu venea Revoluţia, emigram." „Paul Georgescu este adevăratul postmodernist, cu *Solstiţiul* său *tulburat*." „Lista cu defectele mele va fi mai lungă decît aceea pe care i-am făcut-o lui Nichita Stănescu... Îi mulţumesc de pe acum celui care o va alcătui, după ce crăp." Toate acestea şi multe altele, de aceeaşi energie a unei impertinenţe vitale, a unei inteligenţe nesupuse şabloanelor în vigoare, strălucesc în febrilul şi frivolul dialog al lui Ştefan Agopian cu cititorii *Observatorului cultural* nr. 185 (2-8 octombrie 2008). (Radu Cosaşu)

● Mihai Chirilov a scris cea mai potrivită cronică la un film precum *Dincolo de America:* cu filmul în faţa ochilor, pe monitor, şi povestindu-i Ancăi Grădinariu, pe messenger, tot ce se întîmplă! Nu ştiu să se mai fi făcut, vreodată, un astfel de experiment – oricum, este imposibil să nu rîzi în hohote de inepţia situaţiilor & replicilor; vă puteţi convinge accesînd http://www.rekino.ro/2008/10/04/film-dincolo-de-america/#more-760. (Alex. Leo Şerban)

● Elegantul album *Maximum Minimalists* – editat de Nonesuch Records, cea mai rafinată & exclusivistă casă de discuri din lume –, pe care veţi găsi, interpretate de muzicieni precum Kronos Quartet, cele mai bune 13 compoziţii ale celor mai mari compozitori minimalişti din lume: John Adams, Philip Glass, Steve Reich şi Terry Riley. Găsiţi acest regal acustic în orice librărie „Cărtureşti". (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

În transă

● ***Paranoid Park* (SUA, 2007), de Gus Van Sant.**

Titlul noului film al lui Gus Van Sant, *Paranoid Park,* vine de la numele dat unui parc de skateboard din Portland, Oregon, de către băieţii care vin acolo: „vagabonzi cu chitare, drogaţi ai skate-ului, copii ai nimănui... oricît de nasoală ar fi viaţa ta, a lor e mult mai rea". Aşa scrie în caietul său eroul filmului, un băiat de 16 ani pe nume Alex (Gabe Nevins). Alex nu e neapărat un copil defavorizat. Are o mamă şi un tată, deşi aceştia s-au despărţit. Merge la şcoală, deşi tot ce i se întîmplă acolo pare să ajungă la el ca printr-un vis. Iese cu o fată drăguţă, deşi atunci cînd e cu ea o priveşte ca de la mare distanţă. După cum se confesează el caietului, simte „că mai există ceva dincolo de viaţa normală, dincolo de divorţuri, profesori şi prietene". Avangustul acelei transcendenţe – pe lîngă care perspectiva dezvirginării îşi pierde orice atracţie – e starea de graţie pe care o atinge atunci cînd e pe skate. Într-unul dintre cele mai frumoase cadre din film, el şi ceilalţi skateri din şcoală vin spre camera de filmare pe culoarul care duce la cancelarie, unul pe skate, altul cu el la subsuoară, cu toţii emanînd mister şi, mai mult de-atît, alteritate – un trib inaccesibil, un ordin mistic, o altă specie. Motivul convocării lor e o crimă comisă în apropiere de Paranoid Park – locul unde voia să meargă Alex în speranţa unei revelaţii; victima a fost lovită cu un skateboard. „Nu vă suspectăm, nu încercăm decît să realizăm nişte contacte cu comunitatea skaterilor" – tot repetă inspectorul Lu (Richard Liu), în timp ce ei îl ascultă în tăcere, frumoşi şi incognoscibili, cu feţe încă neatinse de corupţia trăitului şi totuşi suspecte pînă la Dumnezeu; e ca şi cum inspectorul ar spera să realizeze nişte contacte cu marţienii.

Spre deosebire de el, Van Sant nu încearcă să se apropie de adolescenţi cu instrumentele psihologului sau ale sociologului, ci cu ale poetului. Pentru el – atît aici, cît şi în „Elefant", poemul lui audiovizual inspirat de masacrul de la liceul Columbine –, adolescenţa *este* extraterestrialitate, aerianitate graţioasă, magie; ce se întîmplă în capul unui băiat ca Alex – toate acele stări de graţie, toate acele intuiţii ale transcendenţei, toată acea plutire în afara lui însuşi – nu poate fi redat prin mijloacele dramei socio-psihologice, nu poate fi decît aproximat printr-o combinaţie de muzică şi imagistică non-narativă. Filmul se deschide cu nişte imagini cu skateri, filmate cu o cameră de amator: camera alunecă pe urmele unuia dintre ei, încasează o rază de soare în lentilă, îl pierde pe skater într-o zonă de umbră, găseşte altul, porneşte după el în ralanti şi tot aşa. Peste aceste imagini, Van Sant pune o piesă electro-ambientală de Ethan Rose, intitulată „Song One", cu clopoţei, ciripituri şi o voce feminină care şopteşte ceva pe franţuzeşte. Şi, în mai puţin de un minut, spectatorul e transportat în nirvana lui Alex. Pînă aici, nimic mai simplu decît acest hocus-pocus audiovizual: oricărui amator ar putea să-i iasă. Da, numai că filmările „de amator" sînt realizate de Chris Doyle (omul lui Wong Kar-wai), care le alternează cu frumuseţi mai cosmetizate. Muzicile par luate de peste tot (din *Simfonia a IX-a* a lui Beethoven, din două filme de Fellini...), dar, în intervalurile dintre ele, designerul de sunet Leslie Shatz creează un peisaj sonor foarte distinctiv, din care ele să poată răsări ca nişte vîrfuri neaşteptate, dar nu şi nelalocul lor. Atunci cînd Alex face duş, filmat de Doyle într-unul dintre ralantiurile lui rapsodice, fişiitul apei creşte pînă cînd devine diluvian şi Shatz mai bagă peste el şi un ciripit de păsărele care ar trebui să sune ridicol, dar care se potriveşte cu modelul aviar al faianţei din baie, poate şi cu ciripitul din piesa de la început şi, în orice caz, cu bubuitul cascadei tropicale ce îneacă gîndurile lui Alex: ăsta e cinema ambiental şi nu putea să le iasă (auzi, ciripit de păsărele!) decît unor experimentatori virtuozi. În plus, povestea se adună încet, dar există – e povestea crimei comise atunci la Paranoid Park – şi are un motiv să se adune încet: ca povestitor, Van Sant e interesat să redea fluxul conştiinţei lui Alex, care reprimă experienţa acelei seri, dar în acelaşi timp caută să se descarce pe hîrtie, şi evenimentele ies la suprafaţă cu greu, mai întîi parţial şi abia apoi în întregime. În sfîrşit, filmul nu e doar Alex plutind undeva deasupra propriilor acţiuni, ca o versiune pe skate a străinului lui Camus. Există persoane care încearcă să-l aducă înapoi pe pămînt – nu atît prietena lui, care e prea copleşită de mîndria de a avea un prieten, ca să se uite bine la el, cît o altă fată, mai sensibilă la stările lui, care în cele din urmă îi oferă soluţia confesiunii scrise (ambele roluri sînt foarte bine jucate). Deci există un conflict, o luptă – chiar dacă e la fel de amortizată ca şi cînd s-ar da sub apă. E o minunăţie de film.

trecerea prin reviste

Revista oamenilor de afaceri vizionari

Aşa se subintitulează *The Marketer* (redactor-şef Alexandru Răducanu): o revistă de publicitate, distribuită gratuit în mediul de *business*. Publicaţia cuprinde, printre altele, interviuri cu oameni de afaceri din diverse domenii, de la cel al frumuseţii (Ana Sebacher – Marketing Campaign Coordinator Avon Romania), la cel al cărţii (Octavian Radu – preşedinte RTC, patronul Diverta), articole de sinteză (industria lactatelor), editoriale (publicitare, politice), studii şi statistici (primul studiu public al salariilor marketerilor de top). În ciuda aparenţei de specialitate, revista nu e greu de parcurs de către neaveniţi: limbajul practicat este unul la graniţa dintre cel specializat şi unul mai general, mediatic; iar modul de abordare a problemelor depăşeşte perimetrul strict economic, încercînd explicaţii din sfera mai generală a mecanismelor sociale.

Un exemplu al modului în care publicaţia încearcă să explice funcţionarea afacerilor este interviul cu Octavian Radu de la Diverta. Încă din introducere, *The Marketer* (interviul nu e semnat) încearcă să-şi plaseze interlocutorul într-o categorie bine delimitată: „Octavian Radu este arhetipul antreprenorului care ştie nu doar să inducă schimbarea, ci să anticipeze viitorul în propriile sale *business*-uri, să-i aducă pe oameni în zona de disconfort, să-i pună în situaţia de a se autodepăşi". Desigur, foarte frumos ca mesaj; la nivel stilistic, se poate detecta o tendinţă spre – exagerat spus – grandomanie pozitivă: un soi de limbaj de lemn optimist, uzitat de multe ori pentru a scoate în evidenţă succesele de orice fel, reale, de altfel...

Odată intrat în subiect, interviul devine tot mai interesant, punînd întrebări logice atît din perspectiva dezvoltării economice, cît şi mai generală, omenească: „Dacă ne gîndim la faptul că este anunţată în mass-media o Diverta în zona fostului magazin Eva *(n.a.:* revista este din septembrie a.c., acum magazinul s-a deschis deja) oarecum peste drum de Cărtureşti, credeţi că este potrivită metafora din filmul *You've Got Mail,* în care marele magazin Fox Books se deschide şi absoarbe toate magazinele din cartier?".

Răspunsul lui Octavian Radu la această întrebare este încurajator pentru piaţa cărţii din România: „Ei (Cărtureştiul) au ceainărie, noi avem cafenea (...). Eu cred că avem clienţi foarte diferiţi. Cred că un student care este presat de examen şi caută o carte ar veni cu precădere la noi, şi un student care este îndrăgostit şi căruia iubita nu-i răspunde în acelaşi fel s-ar duce la Cărtureşti... Eu n-am nici o vină că Eva este pe Magheru... Pe Champs Elysées avem şi Fnac, şi Virgin..." Mi se pare că a găsit tonul potrivit: atîta timp cît fiecare întreprinzător în domeniu reuşeşte să-şi construiască o identitate proprie, cu atît mai mult cu cît, în România, există cerere pentru piaţa de carte, nu se pune problema concurenţei şi a rivalităţii... ci a încercării de a dezvolta un domeniu plăcut şi necesar.

Patronul Diverta are o filozofie foarte exactă a utilizării, de către clienţi, a magazinelor sale: „În Diverta poţi să cumperi foarte repede (...). Marea majoritate a clienţilor mei (...) sînt clienţi care se grăbesc". Adaptarea la schimbările sociale şi de mentalitate este unul din atuurile Divertei. Altele – despre care acelaşi patron vorbeşte – sînt noutatea şi ordinea.

În final, interviul se pierde în zone familiare doar specialiştilor, privind vînzările, investiţiile, *cash*-ul... Cred totuşi că îmbinarea dintre cele două posibile catagorii de receptori (cei iniţiaţi şi cei mai puţin...) face lectura revistei interesante, măcar pe alocuri. **(I. P.)**

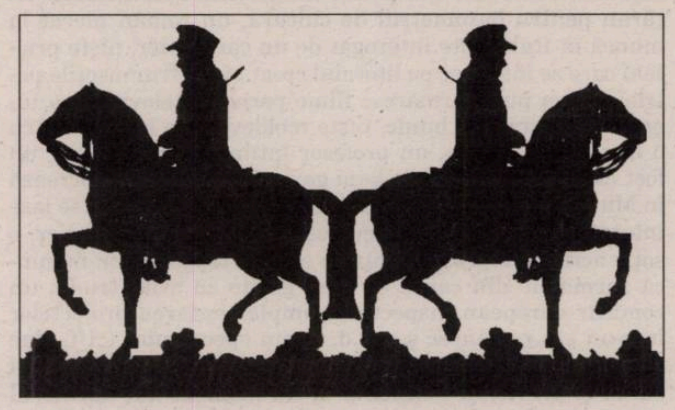

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Cine-i băiatul ăsta extraordinar?

Brando scrîşnea, călca rău şi angoasat, James Dean scîncea sfîşietor, între strigăte bruşte şi tulburi. Între aceste două prototipuri care definesc nopţile junelui-prim american în criza postbelică, Newman aducea ipoteza de lucru şi farmecul jocului prelungit pînă la amiază, cu bună ştiinţă, din ring pînă în preerie, de pe cal la ruletă, de pe bicicletă pe tren, doar-doar va mai exista puţin şi amurgul va mai întîrzia. Pofta lui de viaţă era pe măsura chipului său frumos. Curajul său era integru ca lumina ochilor săi albaştri.

Un bărbat plăcut care se juca perpetuu, fără revolte deplasate, fără copilării mituitoare, fără nimic morbid, cu îndrăzneala sentimentelor inteligente, evitînd demagogia inocenţei, dar şi martirajul caligrafic. Lumea nu-i cădea pe cap, dar nici el nu accepta, cu una cu două, să-i cadă capul, în cacialmalele şi galopurile sorţii. În mijlocul confuziei generale – din care nu avea cum să se sustragă, căci era un *hombre* nu un Batman – tipul lui avea particularitatea de a ţine capul sus, bine pus pe umeri, convins că cine nu a înţeles minunea asta, de a ţine capul pe umeri în conjunctura eternei confuzii, nu a priceput situaţia şi atunci nu mai are de ce să se joace cu el, de ce să mai invite fete pe bicicletă, cîntîndu-le la ureche că plouă şi e frumos să pedalezi pe ploaie, cînd moartea e pe urmele tale, cravaşată de necunoscuţi cărora, însă, e *fairplay* să le recunoşti tenacitatea cu care vor să te înhaţe.

În fond, cinematografic, la Newman superbă era mişcarea. Sînt o mie şi unul de gesturi ale lui care ar merita arătate cu degetul şi povestite cu schiţele bunilor scriitori americani crescuţi în jurul ringurilor, al meselor de biliard, al cartierelor bogate în gunoaie şi în îngeri cu feţe murdare:

cum numără el banii mai niciodată puşi în portofel,

cum filează cărţile înainte de un plus sau de un pas perfid,

cum fuge după fata care i-a plăcut dintr-o ochire,

cum îi cumpără – în planul doi al scenei-*chewing-gum* în staţia metroului,

cum se uită cînd sfidează vagabonzii mai înalţi şi superiorii mai scunzi decît el,

cum precipită situaţiile jenante,

cum îl încearcă nostalgia unui trai lenevos după care suceşte gîtul acestei nostalgii,

cum tremură şi se scutură la orice atingere cu megalomanii („mila nu e un sentiment profesionist"!)

cum intră, hăituit şi zgribulit, în camera unui prieten, cerîndu-i bani şi haine,

dar, mai ales, cît de exact şi de patetic pot sta pe el hainele ponosite, mereu strîmte în umeri, şi cît de bine se simte în ele.

Şi, mai presus de această gestică fabuloasă – cum trece el strada (asta m-a izbit de cînd l-am văzut prima oară în *Rocky Graziano...*) Dacă se admite ideea lui Stendhal conform căreia geniul unei femei se întrevede în felul cum trece strada – şi eu cred că aşa e, oricît încercăm să ocolim cu privirea acest adevăr – atunci presupun că se poate accepta şi părerea asta cam deşuchiată că geniul unui actor apare cam tot aşa, din felul

cum dă colţul, la dreapta, căutînd însetat şi nervos, o îngheţată,

cum păşeşte, grăbit, cu mîinile în buzunare, adus puţin din spate, cu o secretă importanţă, cu o stranie preocupare, tăind parcă într-o sticlă invizibilă, cu un diamant numai de el ştiut, conturul unui destin.

Există în *Butch Kassidy şi Sundance Kid* o scenă esenţială, condensînd întregul film, mult mai profundă decît celebra plimbare pe bicicletă după care au lăcrimat toate fetele şi eu alături de ele: Butch şi Kid privind tăcuţi, fără orgoliu, munţii înalţi, văile, cîmpia pustie, ştiind bine că sînt urmăriţi, simţind că totul e gata sau, cum se spune în poker, că „sîntem mici"... Pînă se lasă noaptea, pînă apar luminile călăreţilor lui Lord Baltimore, indianul, sau ai lui Joe Fostier, cel mai dur om al legii, sau ai cui altuia? Ca de obicei, ei se consultă:

– Ce crezi? Cine or fi?

– Nu ştiu...

– Cine sînt băieţii ăştia extraordinari?

E şi murmurul meu, cu Newman pe urmele mele.

La închiderea ediţiei:

„Dacă m-aţi fi întrebat acum 30 de ani cum ar trebui să arate, în versiunea mea, bărbatul ideal, v-aş fi spus fără să clipesc: ca Paul Newman." (Adriana Babeţi în *Cotidianul,* 2 octombrie 2008)

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Psalm I şi Psalm VI de Tudor Arghezi

Psalm I

Se termină: „Dar eu rîvnind în taină la bunurile toate,
Ţi-am auzit cuvîntul, zicînd că nu se poate."
Povestea: „Sînt vinovat că am rîvnit
Mereu numai la bun oprit."
Şmecheriile textului: „Eu am dorit de bunurile toate.
M-am strecurat cu noaptea în cetate
Şi am prădat-o-n somn şi-n vis,
Cu braţu-ntins, cu pumnu-nchis."
Emo, SMS şi MMS şi Virale: „Pasul pe marmur tăcut,
Călca lin, ca-n lut,
Steagul nopţii, desfăşat cu stele,
Adăpostea faptele mele
Şi adormea străjerii-n uliţi
Răzimaţi pe şutiţi."
Durata lecturii şi tipul de creier: „Iar cînd plecam călare, cu trofee,
Furasem şi cîte-o femee, cu părul de tutun,
Cu duda aţii neagră, cu ochii de lăstun."
Cash şi investiţii: „Mă scald în gheaţă şi mă culc pe stei,
Unde dă beznă eu frămînt scîntei,
Unde-i tăcere scutur cătuşa,
Dobor cu lanţurile uşa."
Personaje: „Păcatul meu adevărat
E mult mai greu şi neiertat.
Cercasem eu, cu arcul meu,
Să te răstorn pe tine, Dumnezeu!"
Mişto: „Tîlhar de ceruri, îmi făcui solia
Să-ţi jefuiesc cu vulturii tăria."

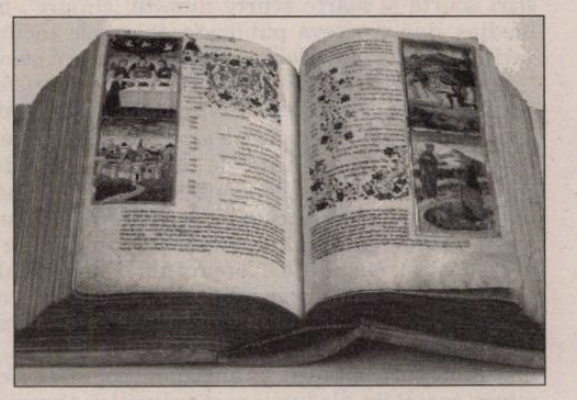

Psalm VI

Se termină: „Vreau să te pipăi şi să urlu: «Este!»."
Povestea: „Te drămuiesc în zgomot şi-n tăcere
Şi te pîndesc în timp, ca pe vînat,
Să văd: eşti şoimul meu cel căutat?
Să te ucid? Sau să-ngenunchi a cere."
Şmecheriile textului: „Pentru credinţă sau pentru tăgadă,
Te caut dîrz şi fără de folos.
Eşti visul meu, din toate, cel frumos
Şi nu-ndrăznesc să te dobor din cer grămadă."
Emo, SMS şi MMS şi Virale pentru Bloguri: „Singuri, acum în marea ta poveste."
Durata lecturii şi tipul de creier: „Ca-n oglindirea unui drum de apă,
Pari cînd a fi, pari cînd că nu mai eşti;
Te-ntrezării în stele, printre peşti,
Ca taurul sălbatec cînd se adapă."
Cash şi investiţii: „Rămîn cu tine să mă mai măsor."
Personaje: „Fără să vreau să ies biruitor".
Mişto: „Te drămuiesc în zgomot şi-n tăcere
Şi te pîndesc în timp, ca pe vînat,
Să văd: eşti şoimul meu cel căutat?
Să te ucid? Sau să-ngenunchi a cere."

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Un linşaj profund principial

Presei mari din SUA nu îi place Sarah Palin. De fapt, asta e puţin spus. Ziariştii din New York şi Los Angeles nu o suportă pe Palin. Pentru că strică nişte clişee. Pentru ei, republicanii sînt de două feluri: fie nişte tipi bogaţi, corupţi, sexişti şi rasişti, fie nişte ţărănoi sexişti, rasişti, religioşi, îndobitociţi de bere şi vînătoare. Şi albi, bineînţeles. Femeile republicanilor sînt nişte creaturi fără sare şi piper, emanînd sexualitate cam cît o coadă de mătură şi inteligenţă cam cît mătura întreagă. Spre deosebire de republicani, democraţii sînt nişte oameni cu suflet, care luptă să scape lumea de sărăcie şi războaie, îşi încurajează femeile să facă politică, nu sînt sexişti şi rasişti pentru că atunci nu ar mai fi democraţi. Aţi înţeles ideea. E o chestiune de principii. Ziariştii din New York şi Los Angeles sînt tipi luminaţi, profund atraşi de cultură, de subtilitatea Europei comparată cu virilitatea brutală a Americii rurale, oripilaţi de religiozitatea ţărănoilor care nu trăiesc din ajutoare sociale şi vor impozite mici. Pentru ei, Sarah Palin e un coşmar. E frumoasă şi feminină. Pe lîngă că e frumoasă, crede în Dumnezeu şi posedă armă de foc (în acest punct, cititorul care crede că trebuie să fii prost ca să crezi în Dumnezeu trebuie să ridice ochii şi să dea din cap în semn de dezgust superior). Pe lîngă că e religioasă şi vînează, are cinci copii (aici, cititorul care crede că numai proştii fac mulţi copii trebuie să se strîmbe cu oroare). Pe lîngă că are cinci copii, se opune căsătoriei între homosexuali (în acest punct, cititorul care crede că numai bigoţii se opun căsătoriei între homosexuali trebuie să afle că şi Obama se opune şi trebuie să realizeze că e îngrijorător de prost informat).

O persoană înţeleaptă m-a sfătuit odată că trebuie să evit să-mi transform idiosincraziile în principii. Cînd citesc presa americană despre Palin, mi-e limpede că oamenii au făcut greşeala inversă: şi-au transformat principiile în idiosincrazii. Şi în cazul ei au luat-o personal.

Au început de foarte de jos. Imediat cum a fost aleasă de McCain ca parteneră, fel de fel de nimicuri au devenit chestiuni fundamentale. Soţul său a condus beat acum 20 de ani. Dezastruos. Cam atunci cînd Barack Obama se droga prin campusuri, cum scrie el în cartea proprie. Dar asta e altă discuţie. De fapt, nu e altă discuţie, dar dacă omul a ajuns subiect de ode pentru copiii de şcoală, ce mai contează greşelile tinereţii la un viitor preşedinte. Astea se contorizează doar la soţul potenţialei vicepreşedinte. Apoi, s-a ridicat o întrebare de natură constituţională: cum are timp o mamă cu cinci copii să fie vicepreşedintă? Înţelegeţi ideea – oamenii finuţi de stînga vor mai multe femei în politică, dar nu mame şi, oricum, nu mame cu atîţia copii. Apoi, e ipocrită: susţine valorile familiale, dar fiica ei a rămas însărcinată fiind necăsătorită. Ulterior, fata şi băiatul cu care şi-a bătut joc de valorile familiale au anunţat că se vor căsători, deci vor întemeia o familie. John McCain i-a îmbrăţişat în public pe cei doi adolescenţi, iar fotografia a devenit încă un poster pe tricourile republicanilor sadea, genul de oameni pentru care ziarele din New York nu fac doi bani. Dar ideea rămîne: Sarah răspunde pentru ce a făcut fiica. Din nou, nu se comportă cum ar fi zis clişeul: dacă susţinea valorile familiale, trebuia să îşi închidă fiica în pivniţă, să o mărite virgină şi, dacă nu reuşea, măcar să-l fi împuşcat pe ticălos. Cînd temele despre familie s-au epuizat, au început cele politice. Nu are experienţă. Bine, ar fi putut să conteze cîteva fapte. De pildă, faptul că a condus cîţiva ani un oraş cu 7000 de locuitori. Sînt puţini, de acord, dar s-a folosit de avantajul că putea să-i înşire pe toţi pe un panou şi o dată pe săptămînă lua un nume la întîmplare, suna la telefon şi întreba dacă e mulţumit de primărie. A cîştigat al doilea mandat de primar cu 74%. Nu contează nici că are 80% rata de încredere în statul ei, că a redus impozitele şi a echilibrat bugetul în acelaşi timp. Cînd era încă primar, a fost numită de guvernator într-o comisie care superviza energia. Răspundea de etică şi a luat-o în serios. A demisionat denunţînd persoane din conducerea Partidului Republican local că munceau pentru partid fiind plătiţi de stat. A mobilizat baza partidului şi a cîştigat alegerile preliminare chiar contra guvernatorului republican în funcţie. Apoi a cîştigat şi cursa oficială cu candidatul democrat. A condus astfel cîteva mii de funcţionari şi bugete de miliarde de dolari. Dar nu are suficientă experienţă. De acord, nu are. Oricum, nu se compară cu Obama, care a condus revista facultăţii şi apoi a muncit ca „organizator comunitar" în Chicago. Multă lume se întreabă ce face exact un asemenea organizator, dar experienţa lui Obama nu mai e o problemă.

Nu spun că presa nu trebuie să se îndoiască de politicieni. Doar că m-am săturat să se îndoiască cu direcţie. Deja am citit al treilea articol în *Newsweek* despre familia lui Barack Obama. Mama a fost aşa, tata a fost genial, dar s-a cam ratat, ei s-au cunoscut aşa. Faţă de articolul de acum şase luni, apare ca noutate absolută o declaraţie a bunicii din Kenya. Obama are în continuare meritul enorm de a se fi născut din părinţii lui. Palin, în schimb, nu are experinţă. Şi oricum, bărba-su obişnuia să bea.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

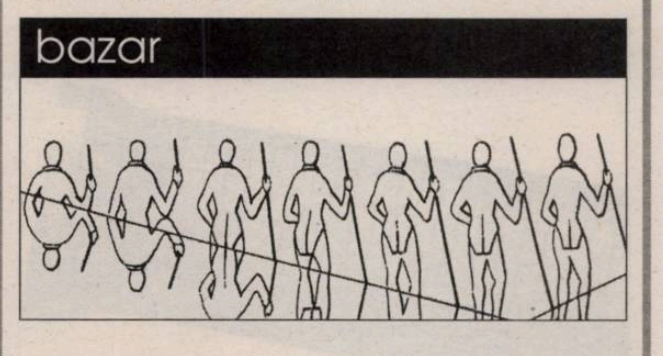

Un *Hamlet*, azi

Poveştile politic corecte sînt deja binecunoscute tuturor (vezi volumele lui James Finn Garner, apărute la Editura Humanitas). Ele reprezintă doar o variantă a posibilelor adaptări cărora li s-au supus basmele. Cu toţii ne-am dorit, cel puţin la un moment dat, ca acestea să iasă din *pattern*-urile bine stabilite, să dea frîu liber unei imaginaţii cu mai puţine reguli, să dovedească mai puţină cruzime şi să se adapteze timpurilor postmoderne.

De la poveşti la piesele lui Shakespeare e – însă – cale lungă. Dacă putem suporta imaginea unei Scufiţe Roşii ce se coalizează cu lupul şi bunica împotriva vînătorului, care, în cele din urmă, este omorît pentru vederile sale antifeministe, e mai greu să ne obişnuim cu cea a unui Hamlet care se luptă, ca în *Războiul stelelor,* şi se întîlneşte cu Iisus Hristos. Filmul *Hamlet 2,* în regia lui Andrew Fleming, cu David Arquette, oferă o astfel de variantă: e drept că nu direct, ci sub forma unei montări pe care eroul filmului (profesorul de dramă Dana Marschz) o pune în scenă împreună cu elevii săi. Profesorul cu nume ciudat încearcă, astfel, să salveze cursul de teatru de la un liceu marginal, unde nu i se acordă mare importanţă şi urmează să fie desfiinţat.

Dana Marschz visa, demult, la un *Hamlet* cu *happy end*. În care prinţul însuşi se hotărăşte să vadă un psihiatru, în loc să ia toate hotărîrile de unul singur, unde Ofelia nu moare, ci dimpotrivă, se căsătoreşte cu Hamlet în final, şi în care dreptatea e restabilită în bună tradiţie hollywoodiană. Marschz însuşi se visase actor de cinema, ba chiar apăruse, ca figurant, în anumite filme: reperele sale estetice erau, ca atare, nu din sfera dramatică, ci din cea a superproducţiilor hollywoodiene.

Din momentul alegerii subiectului pentru reprezentaţia finală a cursului de dramă, atît personajul, cît şi spectatorul încep să bîjbîie. Se trezesc într-o confuzie estetică, cît şi morală: Dana Marschz, pe de o parte, amestecă în punerea lui în scenă referinţe explicite la sex cu unele religioase, *musical*-ul cu SF-ul, tratîndu-l pe Shakespeare doar ca pe un autor al „libretului". Spectatorul mediu, pe de alta, nu ştie nici el ce să creadă – familiarizat, în mare măsură, doar cu subiectul din *Hamlet,* fără să fi citit, poate, piesa (sau măcar s-o fi văzut pe scena vreunui teatru): în fond, *happy end*-ul e o rezolvare posibilă pentru orice, în lumina ideologiei culturii populare, cu care ne-am obişnuit atît, în ultimul timp...

Probabil că în cazul unei comedii, cum e filmul de faţă, dilema etică pare nelalocul ei: e normal – veţi spune – ca un text să fie scos din contextul lui şi reinterpretat, explicit, în cu totul alt registru, şi, ca atare, absolvit de orice vină... Mai ales că filmul nu e atît de simplu, subiectul său, de fapt, trece dincolo de adaptarea lui *Hamlet* în sine, devenind, pînă la urmă, libertatea operei de artă: piesa e gata să fie interzisă de directorul, conservator, al liceului, abia se joacă, devenind o emblemă a luptei pentru neîngrădirea expresiei artistice; iar profesorul Marschz însuşi devine un fel de Hamlet la a doua mînă, pe care cei din jur îl cred nebun, are o relaţie controversată cu tatăl şi este trădat de nevastă.

Pentru adolescentul care încă nu a dat ochii cu Shakespeare în original, *Hamlet 2* poate rămîne un musical hollywoodian în care apare Iisus, pe melodia, *„Rock Me, Sexy Jesus"* şi în care se bate în săbii tip *Star Wars*. Desigur, acesta poate avea şi reacţia contrară, şi anume, văzînd kitsch-ul pus în scenă de eroul filmului, să fie interesat de varianta shakespeariană originală. Filmul, pînă la urmă, pune o problemă serioasă, deşi se foloseşte de mijloacele îngroşate ale unei comedii vulgare: pînă unde poţi merge cu adaptarea unei opere de artă, cît mai trebuie să rămînă din original... Şi în ce măsură cultura populară, care tinde să reducă totul la simpla înşiruire de fapte, asezonată cu trăiri sentimentale, poate acoperi orice subiect.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

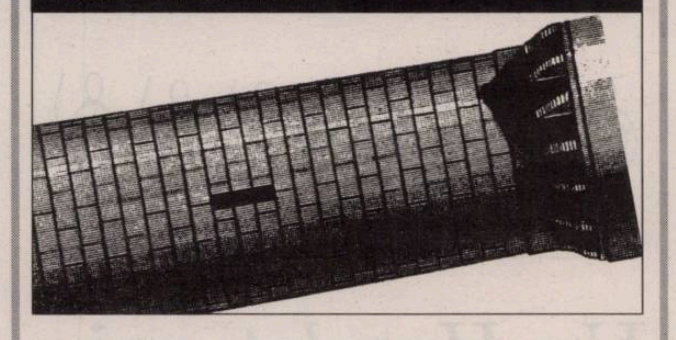

Playlist

Prin aberaţiile marxist-leniniste s-a numărat şi cenzurarea discografiei provenite din cealaltă parte a Cortinei de fier. Nu cred să mai fi existat vreo societate în care muzica – dar al întregii omeniri – să-şi rateze atît de păgubos contemporanii. Fireşte că diferite specializări socio-muzicale au funcţionat pretutindeni. Fermierul de pe vremea lui Mozart, bunăoară, nu preţuia concertele de clavecin, din simplul motiv că prefera muzica ţărănească, pe care nimeni nu se gîndea să i-o răpească. Atunci cînd monahii medievali condamnau din amvon cîntările deocheate ale gloatei, făceau asta din raţiuni pastorale, fără să intervină în forţă şi, oricum, fără să poată schimba starea de fapt.

Comunismul şi-a propus să lichideze capitalismul inclusiv prin ideologizarea portativului! În vreme ce românii interbelici trăiseră normal, în ritm de vals sau tango, ei au fost ulterior nevoiţi să se rupă de propria durată. Twist-ul a rezistat, în pofida terorii staliniste, dar populaţia deceniului şase ajunsese să ignore curentele muzicale care – în exteriorul lagărului socialist – fasonau noua identitate „populară“ a Occidentului. Doar cei mai curajoşi au reuşit să fenteze ici-colo interdicţiile sistemului şi datorită lor putem face, astăzi, istoria rockului autohton. Însă cîte aventuri, sfîrşite adesea la frizer (în scopul tunsorii punitive) sau chiar prin beciurile Securităţii! Peste toate, lumea nici nu prea avea *pe ce* să asculte muzică, pentru că „sculele“ (pick-up-uri, magnetofoane sau casetofoane) se numărau pe degete. În plină epocă a vinilului, LP-urile şi single-urile rock – ca să nu mai pomenim „decadentul“ jazz – constituiau rarităţi de colecţie, fructe oprite, veritabile himere colective...

Precum în cazul „culturii generale“, noi – rarii beneficiari urbani ai muzicii pop – ne legănam cu iluzia că *toţi* compatrioţii au acces la vreo portiţă similară. Eroare. Aşa cum, după '90, a ieşit treptat la iveală largul „analfabetism funcţional“ generat de comunism, nici cu competenţa muzicală nu stăteam de fapt aşa cum *credeam* că stăm. După cum junii relativ adaptaţi la oferta intelectuală apuseană formau o minoritate aproape invizibilă, şi cei efectiv „conectaţi“ la muzica vremii erau, în realitate, puţini. Separarea imensei majorităţi a tinerilor români din anii '70 de spiritul Flower Power, de psihedelicul Woodstock sau de sofisticata provocare a rockului „sideral“ (Pink Floyd, Emerson, Lake & Palmer, King Crimson) explică, după mine, torpoarea lor civică, atrofia spiritului critic, absenţa oricărei „revoluţii sexuale“ şi, pe acest fundal castrator, incapacitatea generică de a interioriza, după '89, exerciţiul drepturilor democratice.

Generaţia MTV (a cărei emblemă rămîne piesa lui Dire Straits, „Money for Nothing“, din 1984) a primit, la noi, doar trăsăturile tardiv-parodice ale „generaţiei PRO“. Pe de altă parte, cei lipiţi acum de ceea ce a devenit, finalmente, MTV România nu posedă o suficientă priză existenţială asupra muzicilor pe care le consumă *in vitro*. Chiar dacă recuperează (pe YouTube) prestigioase arhive clasice – Led Zeppelin, Yes, Black Sabbath, Fleetwood Mac sau Deep Purple –, ei nu mai au cum să *retrăiască* mesajul lor politic, social sau filozofic.

Sosiţi nu demult la Bucureşti, asemenea unor spectre vioaie, Rolling Stones au prezentat un concert unde numeroşi spectatori îşi ţineau de mînă copiii, transmiţîndu-le plăcerea muzicii de calitate, dar nu şi *cauzele* graţie cărora aceasta devine posibilă. Cé s-a pierdut, pierdut rămîne! Pesemne că descărcarea muzicii de pe iTunes e încă refuzată publicului nostru nu doar pentru că plătitorii pe card sînt rareori fiabili. Există şi o raţiune simbolică: unei pieţe rahitice i se asociază (din păcate) masa opacă a celor care n-au cum să perceapă creaţia muzicală ca pe o *forţă a libertăţii,* menită să ne facă mai subtili, mai rezistenţi şi mai autentici decît visam că putem fi...

Mădălina ŞCHIOPU

Caritatea de fiecare zi

Prin doctrina sa socială, Biserica Catolică acordă o atenţie specială implicării în comunitate şi ajutorării celor în nevoie şi coordonează activitatea a zeci de organizaţii caritabile, pe tot globul. Unii vorbesc de fonduri imense aflate la dispoziţia Vaticanului, într-un fel de conspiraţie religioasă desprinsă din romanele lui Dan Brown. În realitate, lucrurile sînt mult mai prozaice: totul începe la nivel de parohie, printre oameni, unde se formează o mentalitate care le cere enoriaşilor să-i sprijine pe cei mai puţin binecuvîntaţi de soartă. După care se organizează şi structurile care pot, concret, să ofere o mînă de ajutor.

Caritas este una dintre cele mai cunoscute organizaţii catolice internaţionale de acest fel. În Italia, Germania sau Austria, aproape că nu există persoană care să nu fi auzit de ea, Societatea fiind sprijinită prin donaţii şi voluntariat.

În România, unde mulţi vorbesc despre iubirea de aproape, dar prea puţini vor să aibă de-a face cu ea prin fapte (iar, cînd se hotărăsc să facă un bine, adesea nu se pricep să-l facă inteligent), Caritas-ul are poveşti de succes, dar şi altele legate de lupta zilnică pentru supravieţuire. Caritas Bucureşti şi-a reînceput activitatea, întreruptă de comunism, în 1990. De atunci a creat şcoli şi grădiniţe, cantine sociale şi programe de asistare a bolnavilor la domiciliu, case pentru copiii străzii sau centre pentru persoane cu dizabilităţi. O muncă imensă, pentru care, iniţial, majoritatea fondurilor veneau de la Caritas-urile occidentale, în primul rînd din Germania şi Italia. Cîteodată, apar şi priviri piezişe din partea celor care aparţin confesiunii majoritare, pe motiv de prozelitism, deşi cei mai mulţi beneficiari ai programelor Caritas sînt ortodocşi şi le este respectată identitatea religioasă.

Ajutaţi să se ajute singuri

Directorul Caritas Bucureşti este preotul Alexandru Cobzaru. Se recomandă ca „moldovean, dar înfiat în Muntenia de prin 1971“. În ciuda perioadei lungi petrecute în sudul ţării, se mai fac simţite în vorba lui inflexiuni din „dulşele“ grai dinspre Est.

„Biserica se sprijină pe Evanghelie, pe sfînta liturghie şi pe caritate – spune el. Noi ne ocupăm de cea de-a treia, de latura socială. Ne preocupă în primul rînd copilul, aşadar, programele în domeniul educaţional. Avem grădiniţe de copii, şcoli elementare, chiar un liceu, la Cîmpulung. De asemenea, un program pentru prevenirea abandonului familial şi şcolar, în care sînt ajutaţi cam 100 de copii. Intervenim şi cu un ajutor lunar de copil, ca să rămînă acasă şi să meargă la şcoală. Avem o casă numită Sfîntul Ion, de tip familial, pentru copiii străzii – devenim tutorii copiilor, în casă găsesc mamă şi tată, educator, asistent social, psiholog. Fiecare merge la biserica de care aparţine pentru că sîntem ecumenici. Nu întrebăm pe nimeni dacă e catolic, ortodox sau musulman. Alte programe vizează copiii cu dizabilităţi, cum ar fi cei cu sindrom Down, şi avem grijă de patru case cu copii depistaţi cu HIV pozitiv. După latura educaţională, umează cea socială. Avem un centru social unde funcţionează cantina săracilor, oferim pînă la 150 de mese de prînz pe zi – persoanelor în vîrstă le ducem mîncarea acasă, numim asta «bucătăria pe roate». Tot acolo avem spălătoria socială, prin care sînt ajutate, în general, persoane în vîrstă, care nu mai pot să muncească, unele chiar nu-şi permit să cumpere detergent. Aici funcţionează şi Clubul persoanelor în vîrstă, adunăm 40-50 de bătrîni; se duc la biserică, după care se întîlnesc şi vorbesc, pentru că trăiesc în singurătate şi nu mai au cu cine să vorbească“.

Pe ce criterii sînt aleşi cei care beneficiază de asistenţa Caritas? „Aflăm din parohii, oamenii vin la noi şi ne semnalează cazurile, după care facem o anchetă socială foarte serioasă: nu trebuie să ajungem în situaţia în care unii nu muncesc pentru că trăiesc din ajutoare. Nu vrem să creăm dependenţă, iar ajutorul nu se acordă la nesfîrşit. În cazul familiilor, scopul nostru este ca în termen de şase luni măcar unul dintre părinţi să-şi găsească un serviciu, pentru că sînt alţii care aşteaptă la rînd. De exemplu, la Cîmpulung avem un orfelinat pentru fete, unde pînă acum au stat peste 100. Le-am cumpărat mai întîi vreo zece apartamente, le-am creat un atelier de croitorie, iar altele muncesc într-o crescătorie de vite şi porci sau se ocupă de agricultură. O parte din alimentele de la fast-food-urile locale vin de aici“.

„Aţi intrat în Europa, sînteţi egali cu noi“

Fondurile Caritas Bucureşti au venit, la început, de la organizaţiile similare din străinătate, la care se adăugau donaţiile din parohii (insuficiente, însă: în toată partea de sud a ţării, numărul catolicilor abia depăşeşte o sută de mii). Însă situaţia e din ce în ce mai grea şi trebuie găsite alte modalităţi de finanţare, povesteşte Alexandru Cobzaru. „Tocmai statutul de membri UE i-a determinat pe cei din străinătate să spună: aţi intrat în Europa, sînteţi egali cu noi, descurcaţi-vă pe plan local. Încercăm să găsim oameni care se gîndesc şi la cei care au ajuns într-o stare de sărăcie sau boală, dar este mai greu, pentru că la noi nu există o tradiţie de acest fel, fiecare se gîndeşte cum să facă rost de bani, dacă au un serviciu şi timp, caută altă slujbă, plătită. Nu-ţi vine să faci voluntariat cînd viaţa e aşa de grea. Dar, de ce să ne plîngem, se mai găsesc şi persoane care să dea o mînă de ajutor, fără nici un interes personal. Mult mai puţine însă decît în străinătate.“ Eugen Ştefănescu, de la Caritas Bucureşti, se ocupă de multă vreme de persoanele cu sindrom Down, coordonează o mulţime de programe în domeniu şi un site – www.sindromdown.ro, o comunitate online pentru familiile celor cu Down. Spune că voluntariatul vine, în domeniul lui, de la specialişti care doresc să capete experienţă: „La noi, în partea de terapie, vin specialişti voluntari pentru că vor să înveţe – nu sînt plătiţi, dar măcar pot să colaboreze cu specialiştii noştri şi să lucreze direct cu persoanele cu sindrom Down“.

Ce se întîmplă cu oamenii bogaţi? Donează ei bani – nu neapărat pentru Caritas, ci în general, în scopuri caritabile – aşa cum se întîmplă în Occident? „N-am văzut donaţii spectaculoase din partea unor oameni cu bani – spune preotul Cobzaru. Sporadic, se mai implică firme cunoscute, dar donatorii sînt, cei mai mulţi, oameni fără prea mulţi bani, dar sensibili în faţa unor probleme sociale. United Way este o organizaţie care a dat bani pentru copiii străzii, Vodafone şi Poşta Română – pentru copiii cu sindrom Down. Am intervenit şi la cîţiva miliardari, dar ei dau mai degrabă bani pentru sport. Noi lucrăm transparent, cu chitanţe şi informaţii despre fiecare pas în toate proiectele noastre, deci nu consider că neîncrederea ar fi problema“.

La noi şi în Vest

Preotul Cobzaru a fost şi în străinătate: „De multe ori rămîn uimit cît de săritori sînt oamenii în Occident. Acum cîţiva ani eram în Italia, în ajun de Crăciun, şi spovedeam. Mai erau 70 de oameni la rînd, eu stăteam deja de 11 ore acolo, şi sînt anunţat că mă caută cineva. Un domn – nu ştiu cum aflase de mine – a venit şi mi-a spus: «Vreau să ajut şi eu săracii dvs.». Şi mi-a dat un teanc de bani. I-am spus să-mi dea un nume, o adresă, ca să-l anunţ ce urma să fac ulterior cu banii, dar a refuzat – voia să rămînă anonim. Cînd am ajuns în casă şi am numărat banii, am constatat că erau cam cinci mii de euro. Altădată, tot în Italia, eram în Săptămîna Mare. Sînt anunţat că mă caută cineva. Era o bătrînică, bolnavă, şi-mi aduce trei mii de euro. I-am mulţumit din suflet şi i-am cerut, cu recunoştinţă, măcar o listă cu cei din familie, să mă rog pentru ei. Cînd s-a întors cu lista, mi-a mai adus două mii. În Sîmbăta Mare m-a chemat şi mi-a mai dat două mii. Eu tocmai mă gîndeam că o să închidem cantina socială, aici, în ţară, pentru că nu mai aveam bani: a fost ca un semn de Sus să continuăm“.

Ca om al Bisericii, preotul Cobzaru e convins că există minuni. Mai ales cînd e vorba de copii: „Într-un an, umblam disperat să găsesc un loc unde să petrecem serbarea de Crăciun, alături de aproape 400 de copii. Nu găseam nicăieri un spaţiu pe care să ni-l permitem, financiar vorbind. Am ajuns în cele din urmă la Marriott, deşi mă gîndeam deja că e o cauză pierdută, şi acolo – ce să vezi? Managerul general era austriac şi cînd a auzit de Caritas, imediat mi-a dat spaţiu gratis, ba chiar cafea şi fursecuri pentru părinţii copiilor. Şeful meu – episcopul – mi-a zis: «Cum, domnule, nu ţi-e ruşine, chiar atîta opulenţă – la Marriott??». Şi i-am spus că la Palatul Copiilor ar fi fost mult mai scump, aici am găsit loc gratis“.

Pentru Caritas România, viitorul se anunţă dificil. Totuşi, ca slujitor la Bisericii, preotul Cobzaru nu vrea să-şi piardă speranţa. „Am stopat unele programe din lipsă de fonduri – şi anul ăsta am închis o grădiniţă, pentru care m-a certat episcopul, şi două centre de îngrijire a bolnavilor la domiciliu, Buftea şi Bragadiru. Nu ştim cum o să mai rezistăm, de-asta am început o altă variantă, aşa-numitul *spin-off,* de exemplu, la centrul Sfîntul Luca: urmărim ca în trei ani să fie autonom, să-şi găsească ei fonduri, să vină cu propriile proiecte. Mulţi tineri pe care i-am format şi i-am pregătit ani întregi au plecat în străinătate – se săturaseră să muncească pe mai nimic.“

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

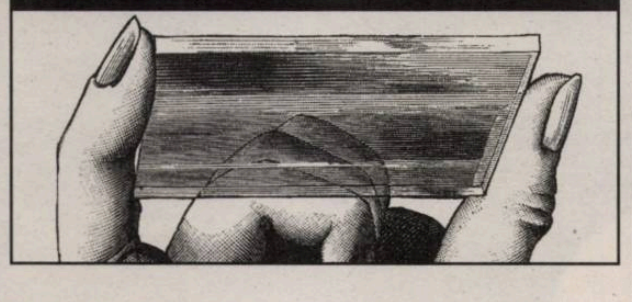

Vedetizarea politicii

Dacă ar fi să ne luăm după oferta televiziunilor de ştiri de la noi (Antena 3, dar mai ales Realitatea TV), ar trebui să nu avem nici un dubiu că românii sînt de-a dreptul pasionaţi de politică, că le place să mănînce politică pe pîine la orice oră din zi şi din noapte. Te gîndeşti că ponderea subiectelor legate de politică trebuie să fie în legătură cu studiile de piaţă pe care, cu siguranţă, le-au făcut respectivele televiziuni. Şi astfel au ajuns la concluzia că asta cere publicul.

În primul rînd, mă îndoiesc că televiziunile au studiat serios preferinţele telespectatorilor, pentru a ajunge la o astfel de concluzie, pentru a elabora strategii de programe. Televiziunile fac ce fac dintotdeauna: stau numai cu ochii pe audienţe. Iar, în cazul celor două posturi de care vorbim, fac eforturi să sară de la valori de sub un punct de rating şi destupă sticle de şampanie cînd ajung înspre două puncte.

În al doilea rînd, ceea ce vedem vînturat pe aceste televiziuni nu prea este politică. E mai mult cancan politic, bîrfă de pe marginea şanţului despre ce fac sau cum sînt politicienii, picanterii parlamentare. Se vede treaba că jurnaliştii noştri ştiu să abordeze lumea, realitatea despre care trebuie să scrie, numai într-un singur mod – aşa cum o fac şi cu vedetele, marile noastre vedete dîmboviţene. Cine cu cine s-a mai cuplat, ce maşină scumpă mai are blonda X, unde a petrecut vacanţa de vară cuplul Y. Stilul acesta de jurnalism, adaptat la lumea politică, dă naştere unor discuţii interminabile în jurul declaraţiei unui personaj, aruncată pe holurile Parlamentului, transmisiuni în direct de la nu ştiu ce escapadă la cumpărături a preşedintelui sau de la şedinţele foto pe care le face cu mulţimile, aluzii despre amantlîcurile politicienilor cu nişte doamne care vor şi ele să parvină (sau au parvenit deja) în lumea politicii.

În emisiunile de interminabile despicări ale firului în patru de la Realitatea TV sau Antena 3, nu politica este avută în vedere (sau, cum ar trebui, diferitele politici), ci politicienii. La noi nu se discută despre fenomene, programe sau strategii, ci aproape exclusiv despre persoane. Totul este personalizat.

Pe de altă parte, toate discuţiile acestea despre politicieni sînt puse în scenă cu alţi politicieni. Unul dintre ei aruncă o piatră în lac, că nu are ce face, iar în studiou sînt chemaţi alţi trei-patru oameni politici, de la diferite partide, nu să scoată piatra (nici măcar asta!), ci să discute de ce a fost aruncată şi cum este cel care a aruncat-o.

Iar politicienilor, mai ales din perspectiva alegerilor uninominale, le convine de minune un asemenea stil de presă. Cum nu programele sau analizele îi interesează pe jurnalişti, ci persoana vedetelor din viaţa politică, politicienii îşi fac campanie electorală, fără mari bătăi de cap. Ar fi mult mai complicat să vorbească despre soluţii sau strategii, decît să ne arate cît de simpatici, deştepţi şi glumeţi sînt ei.

Deşi multe voci la televizor critică sistemul de vot uninominal tocmai din acest motiv, că promovează vedete care nu au nici o legătură cu politica, televiziunile numai asta fac. Astfel putem vedea, ca mare ştire de interes naţional, că Elena Udrea a dat cu mopul în nu ştiu ce sală de clasă şi că este expertă în mînuirea andrelelor sau o putem asculta pe Lia Olguţa Vasilescu cum interpretează, crispată, muzică populară din Ardeal (aşa cum s-a întîmplat acum cîteva zile, la o emisiune de la Antena 1). Sau putem să *ne* rîdem la glumiţele de cartier ale unor personaje ca Mădălin Voicu sau Florin Călinescu.

Deşi nici Elena Udrea, nici Lia Olguţa Vasilescu nu sînt acolo unde sînt pentru a da cu mopul sau pentru a cînta muzică populară, amîndouă vor primi voturi pentru aceste cinstite îndeletniciri. Iar noi, electoratul, cu toate că nu o vom duce mai bine, măcar ne vom distra la bancurile spuse de aleşii noştri.

Mihnea DUMITRU

Bloguri de politicieni în era tabloidului

Frank Esser ne spune că tabloidizarea este un rezultat direct al comercializării formelor de media, în încercarea firmelor de publicitate de a ajunge la mase cît mai largi de consumatori. Începută în secolul al XIX-lea prin introducerea unor secţiuni separate de sport, monden, fotografii şi alte ilustraţii, această transformare a mediului tradiţional de consum al informaţiei se traduce astăzi prin tirajele scăzute ale cotidienelor centrale şi creşterea în vînzări a ziarelor tabloid. Informaţia, astfel, se reduce la imagini din ce în ce mai şocante, la articole cît mai scurte, la dezvoltarea unor preconcepţii din cadrul societăţii în care trăim. Faptul că piaţa ziarelor româneşti şi consumul de informaţie urmăresc, în mare, aceleaşi tendinţe ca în afara graniţelor noastre nu trebuie, neapărat, să fie văzut drept o confirmare a globalizării, cît o consecinţă naturală a unei ere caracterizate prin hiperinformare. Din acest punct de vedere, Internetul joacă un rol cît se poate de important în viaţa noastră, chiar dacă România nu înregistrează un procentaj foarte ridicat de pătrundere a acestui mediu în viaţa de zi cu zi. O estimare conservatoare pentru anul 2008 ar ridica la 40% numărul românilor cu acces la Internet, majoritatea în mediul urban. Din acest punct de vedere, primele cinci cotidiene naţionale au observat o scădere a vînzărilor zilnice, în favoarea creşterii traficului internaut. Cu toate acestea, cele mai vizitate pagini de Internet sînt site-urile gazetelor de sport şi ale tabloidelor, pînă şi media de timp a utilizatorilor pe fiecare pagină fiind mai mare la tabloide decît la cotidienele centrale.

Ce concluzii se pot trage din astfel de informaţii? Preferăm consumul redus de conţinut, compensîndu-l cu pictorialul ataşat sau vorbim doar de o necesitate generică de a ne obţine informaţia dorită cît mai repede posibil? Aş sugera o combinaţie a celor doi factori, deşi putem argumenta faptul că Internetul devine un vehicul de transmitere a informaţiei, complementar pentru formele tradiţionale de mass-media. Dezvoltarea site-urilor cotidienelor centrale, chiar şi ale televiziunilor, în adevărate portaluri de ştiri şi multimedia reprezintă dovada clară în acest sens.

Cînd blogul îţi aduce faimă

Într-un astfel de cadru, probabil că nu surprinde faptul că blogul unui tînăr are aproximativ 7000 de vizitatori zilnici. Un blog este un site care prezintă o înşiruire regulată de conţinut la care ne putem abona. Putem alege articolele pe care să le citim într-un mod complet subiectiv şi la un preţ mult mai redus faţă de orice ofrandă adusă capitalismului la taraba cu ziare. Mai mult, termenul reprezintă şi o tehnologie în sine, echivalentul propriului nostru tipar. Gutenberg a devenit banal în momentul în care Internetul a evoluat, permiţînd oricărui utilizator să-şi publice ideile în virtual, într-un mediu lipsit de cenzură, separînd conţinutul de nişte tipare grafice şi tehnologice pre-stabilite, uşor de utilizat.

Evoluţia blogurilor în România vine într-o tendinţă tîrzie, la cîţiva ani după ce acestea făceau vîlvă în Vest. În măsura în care numărul acestora este în creştere, accesul la Internet se dezvoltă şi reacţia individului este de a-şi alege conţinutul la un nivel cît se poate de atomizat, astfel de surse nu pot decît să crească în credibilitate, uneori chiar în dauna formelor tradiţionale de mass-media. Evident, ceea ce privim în exterior drept naşterea unor noi forme de informare – cum ar fi jurnalismul cetăţenesc – este departe de a se întîmplă la noi, majoritatea influenţelor Internetului în societatea românească venind mai mult dintr-un senzaţionalism absolut grobian.

Şi cînd politica întîlneşte blogul

Nici nu a durat mult pînă cînd politicul a sesizat această evoluţie a transferului de informaţii înspre lumea internaută. Un număr crescător de politicieni şi-au mutat mesajele în acest mediu nou, inclusiv pe bloguri. La momentul în care acest articol este scris, în jur de 150 dintre ei au bloguri, în cadrul unei monitorizări a Internetului românesc. Mai mult, politica în sine este un subiect de interes în sfera blogurilor. Există aproximativ 100 de jurnalişti care scriu regulat pe teme politice, pe bloguri personale sau de serviciu, şi încă 190 de comentatori politici sau simpli entuziaşti ai domeniului.

În măsura în care politicienii încep să folosească noile tehnologii, aceştia sau mai degrabă echipele lor de imagine descoperă şi faptul că Internetul nu reprezintă certitudini în ceea ce priveşte audienţa. Din contră, dictatura opiniei este una grea şi apăsătoare, imaginea politicienilor nebeneficiind de vreun plus de notorietate în cadrul acestui mediu de exprimare. Un fost prim-ministru, de exemplu, ajunge la două mii de cititori pe zi, cu maximum cîteva sute care-i citesc fiecare articol în parte. Grăitoare este situaţia în care un cetăţean român de 28 de ani (blogger-ul amintit mai sus, cu 7000 de vizite) poate comunica cu mai mulţi oameni într-o zi decît o personalitate de rang naţional, iar exemplul de mai sus nu este un caz singular. Din contră, acesta se regăseşte printre cei mai vizitaţi politicieni cu blog. Concluzia, oricît de nefericită, este că vorbim de incapacitatea unor politicieni de a controla un mediu mult mai complex decît formele tradiţionale de mass-media şi de a se face credibil printr-un mediu de comunicare în plină dezvoltare.

Cu toate acestea, tocmai datorită libertăţii excesive pe care o prezintă mediul, răfuielile politice se duc şi pe Internet, începînd de la aşa-numitele virale sau clipuri, mai mult sau mai puţin compromiţătoare, care se răspîndesc cu viteza luminii, şi terminînd cu campanii propagandistice care duc la anchete parlamentare. Vorbim despre postarea pe Internet a unor poze de la accidente rutiere, care implică miniştri şi care sînt transformate în linşaje mediatice, şi despre judecători anonimi care dezvăluie pe bloguri aberaţiile şi ilegalităţile din sistemul nostru de justiţie. Iar în acest „Vest sălbatic" al hiperinformării, deloc organizat, avem o singură certitudine: consumatorul de informaţie îşi va alege fix ceea ce îl interesează. Faptul că informarea acestuia se va face printre videoclipuri, reclame inutile şi pornografie nu va schimba cu absolut nimic faptul că influxul de conţinut se face de pe un blog obscur. Blog sau mini-tabloid, revenim la ideea libertăţii de informare a cetăţeanului în cadrul unui stat democratic.

Împreună, în campanie

În preajma alegerilor parlamentare din acest an, mulţi politicieni îşi vor transmite mesajele de campanie pe Internet, cu rezultate cît se poate de grăitoare legate de capacitatea lor de a-şi convinge votanţii. Site-urile lor vor fi publicate fără campanii direcţionate înspre publicul-ţintă, fiind lăsate în bătaia motoarelor de căutare şi a traficului agregat din metode indirecte de reclamă. Practic, existenţa lor pe Internet va fi scop în sine, nu metodă de convingere a electoratului. În plus, nivelul serviciilor specializate în acest sens, în măsura în care nu se prezintă nici o legătură garantată între traficul primit de site-ul vreunui politician şi prezenţa la urne în favoarea sa, va reprezenta o problemă majoră în succesul unor campanii serioase pe Internet. Lipsa de organizare la nivelul unor servicii electronice în cadrul partidelor şi incapacitatea acestora de standardizare a resurselor la nivel central vor conduce la prezentarea mesajului politic pe Internet într-un stil haotic şi deloc credibil.

În timp ce politicienii noştri vor continua să-şi folosească blogurile în scopuri relativ-inutile sau cel puţin în direcţia unui public de nişă, sîntem informaţi că putem cumpăra brelocuri şi umbrele cu însemnele unei campanii virtuale. Peste Ocean, într-o altă ţară, un cetăţean îşi face campanie electorală pe Internet şi strînge sute de milioane de dolari printr-un efort nemaiîntîlnit, pornind de la simple liste de e-mail-uri şi de la mesaje directe, credibile, folosind Internetul pentru a uni idei şi oameni, pentru a permite comunicarea între electorat şi politicieni. În momentul în care politicienii noştri vor înţelege că accesul liber la informaţie înseamnă şi dreptul de a alege, atunci poate că vom putea să sperăm la credibilizarea aleşilor noştri într-un mediu cît se poate de democratic.

Mihnea Dumitru *scrie – pe site-ul său, codexpolitic.us – despre influenţa Internetului în politica românească.*

PUBLICITATE

colectia adevărul

să o lași moștenire urmașilor urmașilor tăi!

CARTE DE LUX
ÎN PESTE
80
VOLUME

EXCLUSIV ÎN MAGAZINELE
diverta
mereu ceva nou

NOU

ÎN PERIOADA
10.09 - 10.11.2008

Nr.	VINTILĂ CORBUL - EUGEN BURADA Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
1	Babel Palace	448	50
2	Sclavii pământului	416	50
3	Casa din Cherry street	480	50
4-6	Idolii de aur (3 vol.)	1.216	75
7-9	Păsări de pradă (3 vol.)	1.408	75
10-11	Căderea Constantinopolelui (2 vol.)	1.248	75
12	Cenușă și orhidee la New York	288	50
13	Uragan asupra Europei	832	50
14-15	Cavalcadă în iad (2 vol.)	832	75
16	Hollywood - infernul viselor	368	50
17	Salvați-mă! S unt miliardar!	256	50
18	Oameniin Rolls - Royce	640	50
19	Iubirile imposibileale lui Petronius	608	50
20	Groaza vine de pretutindeni	320	50
21	Roxelana și Soliman	464	50
22-23	Asediul Romei (2 vol.)	1.152	75
24	Sunt regele Franței! Regele Soare!	400	50
25	Împarateasa fără coroană	320	50
26	Calea ducesei	448	50
27	Plângi, plângi balalaikă	448	50
28	Atenție! Los Angeles va sări în aer	320	50
29	Mafia și miliardarii	400	50
30	Extaz, moarte și rock'n roll	640	50
31	Miliarde și picioare lungi	416	50

Nr.	JAMES CLAVELL Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
34-35	Shogun (2 vol.)	1.632	100
36-37	Tai-Pan (2 vol.)	928	100
38-39	Gai-Jin (2 vol.)	1.712	100
40	Changi	496	50
41-42	Nobila Casa (2 vol.)	1.680	100
43-44	Vartejul (2 vol.)	1.696	100
45	Evadarea	560	50

Nr.	VLAD MUȘATESCU Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
72-73	Extravagantul Conan Doi (2 vol.)	992	75
74	Contratimp	688	50
75	Unchiul Andi "detectivul" și nepoții săi / Cei trei veseli năpârstoci	368	50
76	La sud de lacul Nairobi / Expediția "Nisetrul" 2	464	50
77	Aventurile celor patru ostrogoți / Magdalena și Tartoi	304	50
78-81	Aventuri aproximative (4 vol.)	1.968	150

10 VOLUME

Nr.	THEODOR CONSTANTIN Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
46	Fiul lui Monte Cristo	560	50
47	Căpitanul de cursă lungă	368	50
48	Enigma "Profesor Rebegea"	400	50
49	Doamna în mov	320	50
50	Mătrăguna contra Monseniorului	368	50
51	Balthazar sosește luni	336	50
52	Doamna cu voaletă din Balt Orient Express	336	50
53	Astă-seară, relache	400	50
54	Crizanteme pentru Erna	336	50
55	La miezul nopții va cădea o stea	368	50
56	Casa cu neguri	384	50
57	Urmărirea abia începe	416	50
58	Casa de pe colină	416	50
59	Muntele Morții / Magdalena de la miezul nopții	640	50
60	Johnny Boambă	448	50
61	Vrăjitoarea din casa cu stafii	384	50
62	Cel mai lung amurg	480	50
63	Maica îngerilor	432	50

Nr.	SVEN HASSEL Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
64	Legiunea blestemaților / Blindatele morții	544	50
65	Camara zi de front / Batalion de marș	512	50
66	Gestapo	352	50
67	Monte Cassino / Lichidați Parisul!	560	50
68	General SS / Imperiul iadului	512	50
69	Moarte și viscol / Drum sângeros către moarte	544	50
70	Curtea marțială / Închisoarea OGPU	672	50
71	Comisarul	368	50

Nr.	Colecția „DANIEL YERGIN"	Nr. pagini	Preț (lei)
32-33	Premiul - despre petrol, bani și putere (2 vol.)	448	150

ÎN LIBRĂRIILE DIN TOATĂ ȚARA

COMENZI

Adevărul Holding, Șos. Fabrica de Glucoză, nr. 21, sector 2, București;
Tel: 021 407 76 38; 021 407 54 32; 021 407 76 51; Fax: 021 407 76 42
www.adevarulholding.ro/carte; email: carte@adevarul.ro

Marina DUMITRESCU

Vederi şi vedenii din Bucureşti

Din fericire, există distanţa în timp şi spaţiu pentru a putea vedea mai bine. Cei care beneficiază de privilegiul îndepărtării de patrie pe durate mai lungi de un an (fie ei căpşunari, studenţi, muncitori, bursieri, doctoranzi sau expatriaţi de alte categorii) ar trebui să considere o datorie de onoare, ca la revenirea în ţară să-şi analizeze sincer impresiile, să le comenteze şi chiar să le comunice public. Pur şi simplu pentru că ochiul lor, îmbăiat între timp în altă realitate, va fi căpătat reculul necesar pentru a desluşi mai clar tabloul autohton. Lucru util mai ales în cazul unei societăţi precum a noastră, încă dezorientată şi contradictorie, care are nevoie de „capete limpezi" pentru a se oglindi nedeformat.

O privire împrospătată de experienţa alterităţii (altfel decît turistic) poate identifica mai lesne ceea ce s-a ameliorat şi ce s-a deteriorat, ce a avansat şi ce a regresat sau a stagnat, contrabalansînd cumva fenomenul negativ al „tăbăcirii" percepţiei celor care nu iau distanţă, nici la propriu, nici la figurat, de tărîmul natal. Neputinţa, indiferenţa sau complezenţa celor care nu ştiu, de pildă, cum arată Bucureştiul la interval de ani-absenţă pot fi suplinite de cei care înţeleg să fructifice depărtarea lor de ţară, şi prin transformarea ei într-o grilă de observaţie constructivă. Vă voi face aşadar părtaşii cîtorva vederi, dar şi... vedenii din Bucureşti, prilejuite mie de această a patra revenire acasă, după un stagiu mai lung petrecut aiurea.

Înarmată cu speranţa că, după mai mult de un an de UE, cel puţin unele lucruri nu puteau rămîne neclintite din bîlciul lor derizoriu, iată-mă faţă în faţă cu realitatea. Astfel, cartea poştală îmbucurătoare a Pieţei Palatului, descotorosită întrucîtva de jungla publicitară, a fost rapid umbrită de „vedenia" zecilor de reclame la chifla cu şniţel de pui (Ch. Party), repetate ca într-un vis urît, pe toată lungimea, în ambele sensuri, din stîlp în stîlp, pe Bdul M. Eliade, Calea Floreasca sau strada Polonă – o glumă proastă, culminînd la intersecţia Floreasca – Ştefan cel Mare cu hipertrofiata frigăruie F., întinsă pe toată onorabila faţadă a clădirii Serviciului Telegraf al Romtelecom. În faţa acestor ademeniri la salivare gustativă (mergînd de la iaurt, la fripturi), mă întreb ce îşi închipuie, despre bucureşteni, autorii morali şi materiali ai unor asemenea strategii de marketing, dar mai ales ce spun bucureştenii care văd zilnic în jurul lor această magmă publicitară inundînd, ba dintr-o parte, ba dintr-alta, puncte vitale ale oraşului lor? Mai spun, oare, ceva? Sau nu cumva tăbăcirea de care vorbeam îi face inerţi la ofensa urbanistică pe care municipalitatea o permite încă, sub pretexte mereu noi, după atîţia ani? Revin prin aceste rînduri la o veche obsesie care nu dispare... ştiţi de ce? Tocmai pentru că, plecînd şi revenind periodic, după lungi răstimpuri petrecute în oraşe care se respectă, nu mă obişnuiesc, pur şi simplu (şi nu vreau să mă obişnuiesc!), cu tristeţea acestui peisaj depravat şi nedemn.

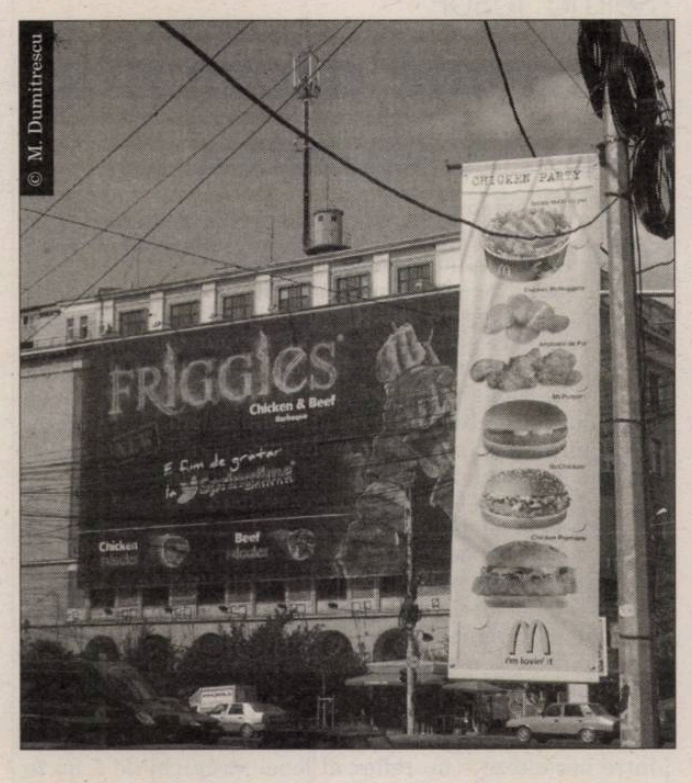

Supărarea de mai sus nu m-a orbit, vă asigur. Ba dimpotrivă; m-a făcut parcă mai atentă la vederile pe care să le trimit prietenilor: pomii plantaţi pe bulevard şi flori sădite în spaţii verzi, maşina de udat străzile – ca în copilărie, Parcul Bordei reamenajat cu lebede negre, iar cel al Icoanei, redevenit o oază. Dar cum să tac şi să nu alătur apoi mental, într-un instanteneu de tot „rîsu... plînsu", cazinoul kitsch instalat ca o pleaşcă în locul magazinului de I.T. Flamingo de la Piaţa Lahovary şi cel care demult poluează colţul fostului magazin Elegant? Cum să închid ochii la murdăria tot mai pronunţată a faţadelor? Cum să trec cu vederea plombele polietajate construite cu sălbăticie oriunde se (mai) găseşte un teren viran, cînd ştiu că monumentul „Lumea lui Caragiale", conceput să umple golul din faţa Naţionalului, este încă blocat birocratic? Cum să nu plîng soarta cîinilor vagabonzi chinuindu-se şi chinuindu-ne, la tot colţul de drum, în timp ce, pe locul jertfei de la Universitate, se plantează... palmieri?

Deşi orice nouă întîlnire cu aceste realităţi e chinuitoare, nu neg că există terapii posibile în varietatea culturală bucureşteană. O posibilitate – reîntîlnirea (tot după multă vreme scursă) cu Muzeul Naţional de Artă al României: secţia de Artă veche românească, bunăoară, exemplar prezentată în condiţii de nivel european, unge sufletul şi gîndurile se adună foarte bine între atîtea exponate de inestimabilă frumuseţe. Arta românească modernă apoi – de la Rosenthal, Tătărăscu şi Henţia, pînă la Pallady, Baba sau Irimescu – oferă o instructivă incursiune în timpuri şi stiluri... Dar arta contemporană? Bernea, Alin Gheorghiu, Sorin Dumitrescu, Paul Gherasim, H. Paştina, Gorduz, Apostu, Paul Neagu, Horia Damian..., pe aceştia unde îi avem? Unde îi putem vedea? Acelaşi blestemat-necesar „recul" (datorat distanţării în timp şi spaţiu) mă face să spun că nu e de conceput ca asemenea mari artişti contemporani, consacraţi fără drept de apel, să *nu* poată fi văzuţi de publicul lor... practic nicăieri (pentru că Muzeul Naţional de Artă Contemporană dă vina pe Muzeul Naţional de Artă al României, MNAR dă vina pe MNAC, iar muzee private nu există).

O vedenie cu totul alarmantă am trăit, de altfel, într-o sîmbătă gri de septembrie, cu prilejul primei mele vizite la MNAC. *Vedenia* (nu ştiu în ce măsură toţi cei care urcă la etajele muzeului cu liftul ultramodern o mai observă ca atare) este, de fapt, *vederea* din liftul de sticlă peste dezolantul peisaj viran din faţa clădirii ceauşiste convertite cu greu la libertate. Incredibila, generala delăsare a tuturor celor ce exploatează diferitele corpuri ale Palatului Poporului faţă de propria „curte", paragina care se vede şi se miroase odată ajuns în faţa maiestuosului Muzeu Naţional de Artă Contemporană sînt, pentru ochiul familiarizat cu normalitatea altor meleaguri europene, imposibil de înţeles. Cu atît mai mult cu cît argumentul lipsei de bani ar fi mai mult ca sigur primul invocat de orice interlocutor pe această temă, faptul nu ar face decît să împingă situaţia de la *trist* spre *tragicomic*. Intrînd în muzeu – doar două expoziţii (André Cădere, „Peintures sans fin", şi Roman Tolici, „Cel mai probabil mîine"), fiecare interesantă în felul ei, dar... atît. Imense săli goale, spaţii risipite în propriul ecou, pereţi preţioşi fără mari lucrări contemporane care să le dea viaţă şi sens – iată ce mi-am spus, căutînd deja cu gîndul cîteva persoane adecvate unei discuţii pe acest subiect.

Din fericire, există distanţarea în spaţiu, în timp, dar şi în imaginaţie, pentru a putea înţelege mai bine. Proximitatea exagerată de un obiect, de fiinţa iubită sau de ţara natală este periculoasă căci ne poate priva de luciditate. Părăsind şi regăsind România, călătorind, să încercăm a o reinventa.

PUBLICITATE

Dan CARP

Balonul cu vînt rece

Un reportaj recent prezenta ciudata situaţie dintr-un orăşel unguresc de graniţă. Preţurile caselor din această localitate au explodat peste noapte, din cauza valului de români aflaţi în căutarea unei locuinţe accesibile. Peste trei sute de familii au trecut frontiera, atrase de posibilitatea de a-şi cumpăra o casă la jumătate de preţ faţă de România. Acum, adulţii fac naveta zilnic spre locurile lor de muncă din Arad şi alte localităţi româneşti apropiate, în timp ce copiii merg la şcolile înfiinţate special pentru ei de statul maghiar.

Acest caz extrem poate reprezenta apogeul unui „balon" imobiliar asemănător celor din Statele Unite, Spania sau Marea Britanie. În jargonul economic, un astfel de „balon" este caracterizat de creşteri foarte rapide ale valorilor proprietăţilor imobiliare. Cînd se ajunge la cifre atît de mari încît puterea de cumpărare a ofertanţilor este depăşită, curentul se inversează şi preţurile scad. Despre „baloane", economiştii spun că nu pot fi identificate decît în retrospectivă, după ce au „explodat" deja şi Banca Centrală a intervenit pentru a corecta piaţa. Totuşi, o serie de previziuni pot fi făcute de specialişti. Faptul că, în Europa, crizele financiare actuale sînt, în mod cert, strîns legate de criza din America, iar aceasta din urmă a avut la bază chiar prăbuşirea sectorului imobiliar, şi faptul că nimeni nu se mai înghesuie să cumpere locuinţe în România de vreun an încoace ar trebui să fie semne destul de îngrijorătoare. Publicaţiile economice, obişnuite cu titluri ce trîmbiţau creşteri spectaculoase, schimbă registrul şi prevestesc prăbuşirea pieţei de locuinţe. Românul pare nedumerit. După ani de evoluţii ameţitoare, preţurile apartamentelor au scăzut simţitor în prima jumătate a anului. Totuşi, puţini se mai gîndesc să cumpere. Cifrele arată că, în primele şase luni ale anului 2008, valoarea totală a tranzacţiilor a fost cu 43% mai mică decît în aceeaşi perioadă a anului trecut, iar în iulie s-a mai produs o premieră, şi anume scăderea volumului de credite pentru locuinţe.

Aşa stînd lucrurile, rămîne de văzut cum se descurcă în acest peisaj sumbru cetăţeanul de rînd aflat în căutarea unei locuinţe. Un analist al pieţei imobilare, un agent nevoit să se adapteze în noul context economic şi o tînără absolventă de facultate în căutarea unui apartament îşi spun părerile despre prezent şi viitor în sfera imobiliară.

Expertul

Ioan Radu Zilişteanu, purtătorul de cuvînt al Asociaţiei Române a Agenţiilor Imobiliare (ARAI) şi analist al pieţei imobiliare, e pesimist: „Actuala criză a locuinţelor este de departe cea mai importantă de după 1990. Se poate spune că are rădăcini adînci în criza creditelor ipotecare sub-standard din Statele Unite şi sînt convins că pînă la sfîrşitul anului nu se va redresa situaţia în nici un caz". Expertul imobiliar îşi argumentează teoria printr-un lung lanţ al slăbiciunilor. Inflaţia ridicată a determinat Banca Naţională să opereze şapte măriri ale dobînzii de politică monetară, din octombrie anul trecut pînă acum. Evident, acest lucru a pricinuit mărirea dobînzilor la creditele oferite de băncile comerciale. Cei care se calificau pentru un împrumut la un anumit nivel de venituri fie nu îl mai pot obţine, fie, în condiţiile unei dobînzi mai ridicate, obţin credite mult mai mici. Astfel apare în mai sus-amintitul lanţ al slăbiciunilor scăderea cererii solvabile. BNR a urmărit înadins frînarea creditelor comerciale, pentru spori atractivitatea leului şi a regla piaţa. Dar consecinţa finală pentru piaţa imobiliară a fost că numărul de tranzacţii a scăzut simţitor. Panica i-a cuprins şi pe dezvoltatorii străini de proiecte rezidenţiale. Deja mulţi dintre ei îşi pun problema părăsirii României, abandonînd proiectele existente, înainte de încheierea lucrărilor. Pentru noi dezvoltatori nu mai este loc, în opinia lui Zilişteanu. Este foarte probabil ca de aici înainte să nu se mai construiască în acelaşi ritm. Cei care ar fi vrut să cumpere îşi amînă decizia de a investi, aşteptînd ca dobînzile pentru credite să mai scadă. Reprezentantul agenţiilor imobiliare nu crede că acest lucru se va întîmpla înainte de începutul anului viitor. „De fapt, dacă ar fi să caracterizez situaţia într-un singur cuvînt, acesta ar fi: aşteptare" – conchide Zilişteanu.

Agentul

O agenţie mică, situată într-un apartament de bloc cu două camere din cartierul Balta Albă. Are doar cîţiva angajaţi, la fel ca majoritatea firmelor de imobiliare din Bucureşti. Bogdan Cojocaru, patronul, pare mult mai relaxat în privinţa crizei. Admite totuşi că s-a produs o schimbare în cererea de pe piaţă. „Ne-am reprofilat anul acesta pe chirii. Într-adevăr, lumea nu mai cumpără, dar undeva trebuie să locuiască. Aşa că foarte mulţi închiriază." Despre un colaps însă nu poate fi vorba. Agentul consideră că e vorba de ceva artificial: oamenii şi-au pierdut încrederea în proprietăţi, dar cererea e la fel de mare. Problema care a apărut este că această cerere e mai greu de satisfăcut. Preţurile s-au dus destul de sus şi o locuinţă nu este foarte accesibilă în condiţiile salariilor actuale. „În toate ziarele se prezice o catastrofă doar pentru că a apărut o astfel de criză în alte ţări. A trecut un an de cînd tot este anunţată prăbuşirea, şi piaţa n-a căzut" – surîde Cojocaru. Preţurile mai degrabă fluctuează, decît să scadă vertiginos. Dar cuvîntul de ordine pare să fie acelaşi – „aşteptare". „Să vă spun o poveste interesantă. Cu puţin timp în urmă, am vrut să-mi cumpăr o bucată de pămînt în afara Bucureştiului, să-mi fac o casă de vacanţă. Am mers într-un sat din împrejurimi şi am găsit o bătrînă care cosea finul. Lîngă acestloc, un anunţ pentru vînzarea terenului. Am întrebat-o pe bătrînică dacă pămîntul din spatele casei mai poate fi cumpărat. Mi-a zis că a vîndut tot ce avea: 20.000 de metri pătraţi la 25 de euro/mp. Cu alte cuvinte, bătrîna care cosea fîn are o avere de 500.000 de euro cash. Deci banii există. Numai că lumea nu se înghesuie să cumpere. Mai aşteaptă".

Cumpărătorul

Simona este un caz ca multe altele – o tînără absolventă de facultate care nu întrevede o soluţie viabilă pentru a deveni proprietar. A venit în Bucureşti în urmă cu trei ani şi s-a înscris la cursurile facultăţii de jurnalism. A locuit cu chirie pe toată durata studiilor. Acum, după absolvire, este dezamăgită că nu are nici o posibilitate de a-şi cumpăra un apartament. „Condiţiile pentru un credit sînt imposibile. Trebuie să ai un salariu de 1000 de euro pentru a-ţi permite să cumperi o locuinţă. Fără sprijinul părinţilor, n-ai cum să stai în casa ta. Ai nevoie de ei ca să plătească un avans şi să co-debiteze. Şi aşa, devii proprietar de drept pe la 50 de ani." Tînăra jurnalistă a fost nevoită să se mute cu o prietenă mai norocoasă, pe care familia a ajutat-o să-şi cumpere un apartament nou. Din revoltă şi din curiozitate, Simona a adunat informaţii de la foşti colegi de facultate, despre cum ar arăta casa perfectă a unui tînăr absolvent. A precizat că se aştepta la răspunsuri la modul ideal, nu se gîndea că cineva o să aibă un plan clar. Şi, într-adevăr, a descoperit că soluţiile reale ale unui tînăr, fără sprijinul familiei, se reduc la zero. O scădere a preţurilor n-ar fi rău-venită, dar credite preferenţiale pentru tineri, dobînzi mai reduse şi salarii suficient de mari, încît să se poată obţine un astfel de împrumut – sînt soluţii aşteptate cu la fel de mult interes.

Ce s-a întîmplat în alte părţi

În Statele Unite, timp de mulţi ani, condiţiile pentru achiziţionarea unei locuinţe au fost extrem de avantajoase pentru cumpărător, datorită dobînzilor mici şi a uşurinţei de a obţine un credit ipotecar. Cererea a crescut treptat şi, odată cu ea, au crescut şi preţurile. Constructorii n-au stat pe gînduri şi s-au grăbit să satisfacă nevoile pieţei. Însă prin 2006, ritmul fulminant în care apăreau noi şi noi locuinţe a determinat un surplus de ofertă. Logic, preţurile au început să scadă. Acesta a fost momentul cînd „balonul" s-a spart. Scăderile de preţ au dus la cazuri în care proprietarii puteau să aibă datorii pe ipotecă mai mari decît valoarea proprietăţii. Pentru aceştia a devenit mai avantajos să renunţe la a-şi mai plăti datoriile către bancă şi să-şi abandoneze pur şi simplu casele, contractînd noi credite, mai mici, pentru locuinţele devenite mult mai ieftine. În această situaţie, piaţa firmelor de creditare sub-standard (credite acordate în ciuda unor factori de risc ridicaţi, cu o dobîndă mai mare decît pentru cele normale) cedează în martie 2007. Peste 25 de firme de acest fel declară faliment, anunţă pierderi semnificative sau sînt scoase la vînzare. Guvernul federal intervine, încercînd să atenueze criza. George W. Bush şi preşedintele Federal Reserve, Ben Bernanke, anunţă că vor pune fonduri la dispoziţie pentru proprietarii care nu reuşesc să-şi plătească ipoteca. Totuşi, impactul e dur, fiind afectate pieţele ipotecare, de imobiliare, de construcţii, fondurile de investiţii şi băncile internaţionale. Se ajunge astfel la situaţia actuală, cînd giganţi precum AIG şi Washington Mutual cedează, iar statul decide să intervină pentru a garanta fondurile investitorilor. Planul de salvare a băncilor adoptat de Senat, aşteptat cu sufletul la gură de întreaga lume financiară, a scos din vistieria Guvernului nu mai puţin de 700 de miliarde de dolari.

Statele Unite au fost doar primul caz. Pe lîngă efectele în lanţ generate de criza financiară, mai multe state au păţit aceeaşi istorie cu „balonul" imobiliar. Spania este probabil ţara cea mai afectată. Deşi ibericii oferă un adevărat paradis pentru cei ce contractează credite imobiliare (birocraţie puţină şi dobînzi avantajoase datorate unei competiţii acerbe între bănci), piaţa de imobiliare intră în picaj, la scurt timp după cea din SUA. Numărul de vînzări de case la cheie scade cu 27% în ianuarie 2008, faţă de aceeaşi lună a anului anterior. Şi preţurile caselor scad, pentru prima dată în ultimii zece ani. Din vară, începe deja să se vorbească de o criză profundă în întreaga economie spaniolă. Totodată, efectele crizei americane încep să se facă simţite şi în Marea Britanie, preţurile şi tranzacţiile intrînd pe o pantă descendentă la sfîrşitul lui 2007. Şi aici, cea mai mare firmă de ipotecare, Northern Rock, intră în criză de lichidităţi, fiind în cele din urmă naţionalizată în februarie 2008. La momentul actual, „baloane" de diferite mărimi stau să se spargă peste tot în lume. Rusia, Polonia, Bulgaria sau China şi, cu siguranţă, şi România, au din ce în ce mai puţin timp să înveţe din greşelile celorlalţi şi să ţină situaţia sub control.

Universitatea „Babeş-Bolyai",
Facultatea de Litere, Catedra de literatură maghiară,
vă invită să participaţi la conferinţa
internaţională interdisciplinară

Orientare în evenimenţial – Abordarea cercetării interdisciplinare a proceselor culturale

în data de 17-18 octombrie 2008. Conferinţa va avea loc pe str. Horea, nr. 31, Facultatea de Litere, UBB Cluj.

Keyspeakers: prof. dr. Ludwig K. Pfeiffer (Jacobs University, Bremen), prof. dr. Gyáni Gábor (Academia Ungară de Ştiinţe), prof. dr. György Péter (Universitatea ELTE, Budapesta) şi prof. dr. Corin Braga (Universitatea „Babeş-Bolyai", Cluj).

Informaţii legate de programul detaliat se găsesc pe site-ul conferinţei, la următoarea adresă: http://conference.ubbcluj.ro/~occurrence/.

Co-organizatori: Centrul de Cercetare a imaginarului „Phantasma" (UBB), Facultatea de Litere şi Catedra de istoria literaturii moderne şi teoria literaturii a Universităţii Pécs, Ungaria.

Pentru cei interesaţi, intrarea este liberă la toate prelegerile conferinţei.

Selma IUSUF

Finisaje deosebite. Gamă variată

Zona Aviatorilor, două camere, bloc tip vilă, an de construcţie 2007, încălzire centrală, garaj, finisaje deosebite, 250 de mii de euro. Sînt oameni care au şi dau banii. Iar „finisajele deosebite" sînt cele care „fac diferenţa". De regulă, la acest gen de locuinţe treptele de intrare dinspre stradă şi cele din curte trebuie musai să fie pavate cu cel mai strălucitor granit posibil, din acela pe care îţi rupi gîtul numai uitîndu-te la el. Din acela pe care aluneci şi atunci cînd e perfect uscat, o suprafaţă intimidantă, semn al minunilor din interiorul casei. Balustradele (sau „mîna curentă" în limbaj imobiliar) trebuie să fie dintr-un la fel de strălucitor oţel inoxidabil. E genul de manelism imobiliar aflat cu cîteva trepte mai sus decît vilele cu leişori de ipsos, dezarmant de naiv lucraţi. În acest tip de case, se cumpără mobilă *wenge* şi canapele de piele. Tot aici inteligenţa primară a amplasării unor prize acolo unde trebuie lipseşte. Baia e căptuşită cu genul acela de faianţă modelată mărunt, într-o imitaţie de mozaic. Greu de curăţat, dar nu contează. Într-un spaţiu mai degrabă mic, se lăfăie un jacuzzi, iar vasul de toaletă rămîne undeva înghesuit, incomod la folosire, pus cumva între paranteze – un reflex al jenei străvechi de a nu te uşura în casă. E tipul de locuinţă în care obiectele sînt scop în sine, iar proprietarul n-are decît să trăiască printre ele, cu ele, după ele. În casele astea nu există cărţi, cel mult cîteva reviste pentru decor, paginile aurii şi, unde nu e net, *Mersul trenurilor*. Dacă nu-s totuşi bani pentru asemenea case şi asemenea „finisaje deosebite", există şi varianta „vilei la bloc". Am văzut fantasmagoria undeva în zona mall-ului din Vitan. La parterul unui bloc cu patru etaje, gospodarul proprietar îşi făcuse intrarea în apartament direct din faţa blocului. Intrare cu ştaif, trepte, balustrada cu popice, cu balconul închis, transformat într-un soi de vestibul. Omul evitase, desigur, să se calce pe picioare cu restul colocatarilor care intrau în bloc, banal, prin uşa comună. Avea portiţă la „grădina din faţă", umbrar cu o masă de plastic şi cîteva scaune – curat loc de relaxare. Trec destul de des pe acolo, uimirea trasformată deja în amuzament, aştept piscina. Tot disperarea de a locui mai bine dăduse la un moment dat frîu unei frenezii a demolării pereţilor prin blocurile comuniste. Ţelul suprem era (este) aşa-numita bucătărie americană – bucătărie spaţiu comun cu sufrageria. Continuum de mirosuri şi prezenţă în ideea unei gospodine care are şansa de a discuta cu familia şi invitaţii, atunci cînd învîrte în tocană. Plus opţiunea de a dormi lîngă oala cu mîncare. Tristeţea imobiliară românească e cît se poate de diversă. Trece prin palate, prin sobre clădiri interbelice restaurate în termopan alb şi se opreşte într-un apartament cu chirie în Berceni, cu leandru de mahala veche la uşa de la intrare.

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

XXVIII) Acvaticei şopîrle
dat a-l găsi, i-a fost
în chipu-acestei gîrle
prin care, fără rost

precis (anume darul
promis de-acest amant
şerpoaicei, – legendarul
albastru adamant),

n-ar fi trecut în apa
cu sare, care,-ntîi,
narinele şi pleoapa
albindu-i-le, îi

dă o vigoare, parcă
de cetaceu, apoi,
că-ntrece orice barcă,
lăsînd-o mult 'napoi,

şi,-n 2 aprilie, este
în Belfast, cînd, cu fast,
lansat la apă este
Titanicul fantast,

ieşind din şantierul
naval Harland & Wolff...
O vreme, rentierul
din Loch, în chip de dulf,

ACEASTA NU E O SOLUŢIE PENTRU A VĂ TESTA REZISTENŢA LA MOŞTENIREA FRIZERIILOR ELECTORALE

● Aceasta nu e o ştire nebăgată în seamă. Un fotbalist socotit cîndva genial, Paul Gascoigne, de la Glasgow Rangers, e într-o stare gravă, alcoolic şi disperat. Suporterii echipei rivale, cei ai lui Celtic, au organizat pe un forum un concurs de pariuri: cînd va muri Gascoigne? În trei luni? În nouă? Unii cred că de ziua reginei Angliei, „şi ce zi ar fi dacă ar da colţul amîndoi!“. În 2008, oricît am fi de imuni, parlamentar şi emoţional, trebuie să avem curajul de a numi neverosimile unele ştiri. (**R. C.**)

● Nu călătoriţi cu avionul dacă aveţi în buzunar o brichetă Zippo! Unui prieten i-a fost confiscată pe aeroportul din Frankfurt din cauza combustibilului „periculos“ pe care îl conţinea. „Puteţi să o recuperaţi la întoarcere, de la *lost and found!*“ – i s-a spus, cu un zîmbet. La întoarcere, prietenul a descoperit că „chiria“ brichetei găzduită la biroul de obiecte pierdute îl costa 4 euro. Şi pentru că era vorba de o escală, şi-a dat seama că bricheta nu va trece din nou de porţile de securitate. A găsit o soluţie nemţească: a trimis-o prin poştă. Tot 4 euro. Eu cred că destinul brichetei era să emigreze în Germania. (**A. P.**)

● Pe B1 TV, Oreste discută cu tot felul de personaje dubioase despre Apocalipsă, telepatii, zen, francmasoni, OZN-uri şi alte ezoterisme iudeo-extraterestro-kung-fu-hipnotice. *Codul lui Oreste* se numeşte această emisiune care stîrneşte invidia la OTV şi pe care v-o recomand pentru a vă testa rezistenţa la penibil. (**M. C.**)

● În ziua în care TVR Cultural prezenta un excelent documentar despre marele compozitor şi omul minunat care a fost Aurel Stroe, pe TVR 2 se discuta – în reluare – despre moştenirea „otrăvită“ a lui Mai '68, despre decadenţa artei moderne, „muzica zgomotelor“ şi alte „boli“ ale libertăţii-fără-limită... Ai fi zis că eşti la *Sinteza zilei,* unde tot o treime masculină înfierează sistematic ponei roz, artişti maghiari şi Iuzi (de la Iuda) „porno“ –, dar nu: emisiunea de pe canalul public se numeşte *Via sacra,* moderatorul (care nu se ştie ce moderează, ceilalţi doi fiind de acord cu el) nu e Gâdea, ci un anume Răzvan Bucuroiu, iar în loc de Cristoiu & Radu Tudor combăteau Radu Preda (teolog) şi Dan Dungaciu (sociolog). Şi ce combăteau, oricum, nu era de faţă. (**a. l. ş.**)

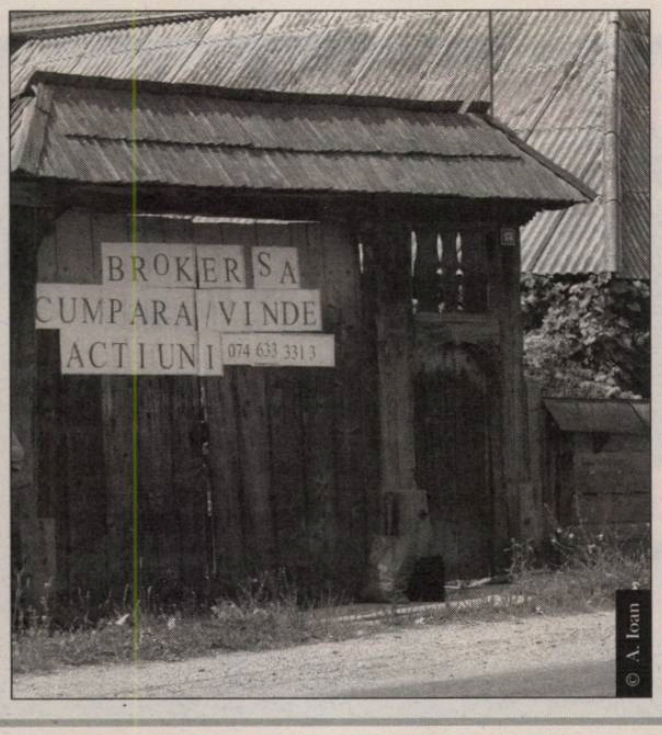

Cu ochii-n 3,14

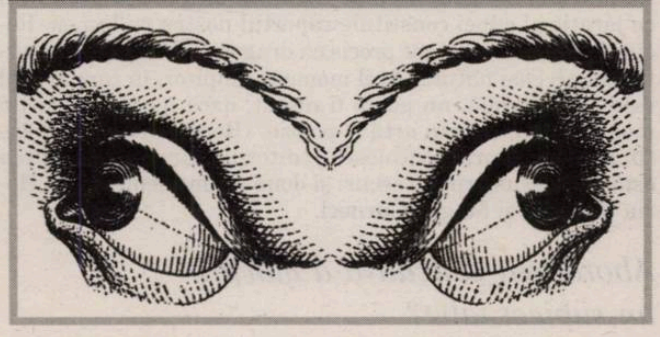

● Zapînd, am dat peste Mircea Badea care făcea mişto de cum arată Gianina Corondan. Eu ştiam că nu e frumos să te legi de aspectul fizic al unui om (cu atît mai mult de al unei doamne), dar dacă p-acolo, pe la Antene, se poartă orice, uite una pentru gureşul Mircea: i-a zis oare cineva că arată fix ca pozele alea de se puneau în vitrinele frizeriilor comuniste – „tunsori plastice“? Doar că alea, din fericire, nu vorbeau. (**a. l. ş.**)

● AFP avertizează că pomenile electorale pot să destabilizeze economia României. Iată un exemplu de occidentali răuvoitori, incapabili să respecte identitatea culturală a ţărilor sărmane: păi, la noi, dacă n-ar fi pomeni electorale, mulţi votanţi nici n-ar şti cu ce se ocupă, de fapt, Guvernul şi la ce foloseşte el. (**M. Ş.**)

DINCOLO DE DORINŢA DE A ÎNTÎLNI CREATURILE MAI VECHI, MARX RĂMÎNE MARX ÎNTR-O ŢARĂ A PLIANTELOR

● Poetul Friedrich Schiller, mort în 1805, a fost somat să-şi plătească abonamentul TV. Agenţia germană care se ocupă de strîngerea respectivelor taxe şi-a cerut ulterior scuze pentru că nu actualizase baza de date cu numele cetăţenilor. Dincolo de năstruşnicia acestei ştiri, se pare că televiziunea începe se acapareze trecutul, după ce a cucerit în triumf prezentul. Poate că generaţiile următoare vor trăi cu impresia că a existat un talk-show numit *Dialoguri,* moderat de Platon şi avîndu-l ca invitat special pe Socrate. (**M. Ş.**)

● Într-o carte pe cît de bună, pe atît de prost tradusă în româneşte, *Negocierea cu moartea* de Margaret Atwood, celebra scriitoare canadiană îi calmează pe cei dezamăgiţi de idolii lor: „Dorinţa de a întîlni un autor pentru că îţi place opera sa se aseamănă cu dorinţa de a întîlni o raţă pentru că îţi place pateul de raţă“. Iar în panseul cules de Atwood dintr-o revistă începe o întreagă menajerie... (**S. S.**)

● Creaturile alea haioase din reclamele Orange au sex? Mr. Muscolo cu cine iese în oraş? Răţuşca Anitra visează ea la Donald Duck? Picătura de grăsime Delma are vreun bob de unt al ei şi numai al ei? Ar fi păcat ca aceşti *promo cartoons heroes* să fie singuri pe lume. (**M. C.**)

● Maşinile taximetriştilor, mai noi sau mai vechi, nu ies, de cele mai multe ori, cu nimic în evidenţă. Am mers însă, recent, cu una care avea personalitate: era decorată cu steaguri tricolore şi... cu apărătoare de soare avînd imagini din *Shrek*. Şoferul însuşi mi-a dezlegat misterul: era microbist, dar şi fan al filmului de animaţie. Precum şi autorul unei reclame minimale pentru propriul lui vehicul: considera că, astfel decorat, taxiul în cauză nu va fi uitat de clienţi... (**I. P.**)

● Giulio Tremonti, ministrul Economiei în guvernul condus de Silvio Berlusconi, a spus, într-o discuţie publică despre criza financiară, că „banii nu produc în mod magic bani“. Massimo D'Alema (unul dintre liderii opoziţiei de stînga din Italia, fost ministru de Externe şi prim-ministru), l-a „amendat“ surîzînd: „E un citat din Karl Marx... Îmi face plăcere, deoarece, chiar şi în vorbele lui Tremonti, Marx rămîne Marx“. Giulio Tremonti nu s-a lăsat mai prejos: „Am citit în ziare că aş fi preluat fraza respectivă din Marx. Nu-i nimic rău în asta. Problema nu e cine l-a citit pe Marx, ci cine nu l-a înţeles şi l-a trădat fără măcar să-şi dea seama că l-a trădat“. La aproape 20 de ani de cînd, în România, Ion Iliescu vorbea despre „întinarea idealurilor nobile ale socialismului“, fraţii noştri de gintă latină reiau dilema „cine l-a înţeles mai bine pe Marx“. Trădare să fie, dar s-o ştim şi noi... (**M. V.**)

● Cică, într-o ţară, poliţiştii, cînd descoperă huligani pe stadioane, îi cheamă imediat la secţie, nu-i bat, ci îi întreabă: „Ce probleme ai acasă? În familie, cu soţia? Sau la slujbă? Ai nevoie de bani? Spune-mi, sînt de partea ta, vreau să te ajut!“. Povestitorul se numeşte Peter Tromp, e poliţist olandez şi a venit la Bucureşti ca monitor de securitate cu fanii echipei NEC Nijmejen, aia care a eliminat-o pe Dinamo din Cupa UEFA. Din basmele *Gazetei Sporturilor*... (**R. C.**)

● La intrarea în staţia de metrou Nicolae Grigorescu se distribuiau pliante publicitare alb-roşii pentru ziarul *România liberă*. Pe ele scria „Zi de zi cu folos“. Şi nu încape îndoială că ar putea fi un ziar de folos. Mai jos se vedea însă lipsa de folos a pliantelor, care zăceau cu sutele împrăştiate pe scări. Oamenii le luau, mai degrabă din comoditatea de a nu o refuza pe insistenta distribuitoare, şi le aruncau apoi pe lîngă coşurile de gunoi. Locul părea efectul unei explozii cu marca *România liberă*. (**A. M.**)

PENTRU A FI TACÎMUL COMPLET, UN OM AVEA O VACĂ LA CHEIE ÎN CAMERA KARMEI

● Am văzut un afiş care anunţă închirierea de veselă pentru nunţi. Ştiu că se închiriază şi rochii de mireasă. Ar mai trebui să se închirieze şi articole de lenjerie intimă, pentru a fi tacîmul complet. (**C. P.-B.**)

● Un banc spus de dl Mircea Dinescu într-o seară, pe Realitatea TV (reproducere aproximativă): „Un om avea o vacă. Fiind sărac lipit, a plecat cu animalul în tîrg să-l vîndă. Acolo se întîlneşte cu un vecin, căruia începe să i se plîngă: «Aş vrea s-o dau, da' nu o ia nimeni că-i amărîtă, răpciugoasă». Impresionat, vecinul se oferă să-l ajute şi începe să strige: «Ia de cumpăraţi o vacă! Dă cel mai bun lapte! Din laptele ei iese cea mai bună brînză! Face patru viţei în fiecare an! Ia, două milioane! Cine dă mai mult?». Şi ţăranii încep să «liciteze»: trei milioane, cinci, zece, o sută, trei sute de milioane. Văzînd ţăranul interesul iscat pentru vacă, zice: «Păi, dacă-i aşa de valoroasă, n-o mai dau! Mă duc cu ea acasă»“. (**R. T.**)

● În *Capital* (2 octombrie 2008), ispite mari la mica publicitate: *folii reflectorizante agrementate, maşini portabile de banc integrabile, vopsitorii cu pulbere la cheie.* (**D. S.**)

● Richard Fuld, directorul executiv al băncii Lehman Brothers – falimentară –, a fost chemat să depună mărturie la Washington, în Camera Reprezentanţilor. După ce a spus că acum ar lua alte decizii decît cele care au provocat catastrofa, a fost întrebat dacă i se pare corect că în ultimii opt ani a cîştigat de la bancă 480 de milioane de dolari. A răspuns că, de fapt, suma nu a fost chiar atît de mare. Şi dacă e mai puţin cu 10-20 de milioane e corect? (**M. B.**)

● În metrou, o doamnă cu un crucifix imens la gît şi mătănii la încheieturi citeşte o carte. Trag cu ochiul: *Diagnosticarea Karmei*. Îmi pun imediat o serie de întrebări. Cînd se ţine liturghia karmei? Cam cîte mătănii necesită o karmă cronică? Există o patologie a karmei originare? (**M. C.**)

Cristina HERMEZIU

Cu seninătate despre moarte azi

● Basarab Nicolescu (editor), *Moartea astăzi*, traducere din limba franceză de Mirabela Fătu, Colecţia „Ştiinţă şi Religie“, Editura Curtea Veche, 2008.

Moartea astăzi, volum de studii şi eseuri editat de Basarab Nicolescu la Curtea Veche, e o carte stranie, insolită, senină – şi de aceea fascinantă –, atît prin subiect, cît şi prin modul de abordare. Cu mantia sa de aprehensiuni, cu aura sa de subiect tabu, sacrosanct, intimidant, dureros, opac, moartea este prin excelenţă un „obiect“ de studiu transdisciplinar. Editorul cărţii, fizicianul Basarab Nicolescu – părintele mondial al transdisciplinarităţii şi coordonator, alături de Magda Stavinschi, al Colecţiei „Ştiinţă şi Religie“, a reunit într-un acelaşi volum diferite studii şi eseuri traduse din limba franceză care, aplecîndu-se asupra ideii de moarte, o ilumineză din diferite unghiuri, evident, nici unul definitiv sau satisfăcător, dar fiecare revelator în felul său. Cu atît mai mult cu cît lipseşte un *cuvînt înainte* lămuritor, iar autorii studiilor sînt puşi pe acelaşi plan, prin lipsa indicării domeniilor în care activează, lectura diferitelor abordări trasează un drum iniţiatic. Concepte sau pasaje obscure pe o pagină devin transparente, desfăcîndu-şi miezul graţie unei alte abordări, ulterioare. Dacă de la bun început titlul frust – *Moartea astăzi* – conferă densitate subiectului, un nucleu dur, suspendat într-un fel de inerţie cognitivă, la sfîrşitul cărţii ai sentimentul că ai intrat în „structura atomului“, descoperind spaţii de mişcare, punţi între diferite niveluri de realitate, o călătorie care, odată începută, pare nebănuit de uşoară prin acea (auto)propulsare pe care o stîrnesc revelaţiile.

Pe acest drum iniţiatic, deschis de lectura în mod necesar transdisciplinară a cărţii, există cel puţin două aspecte care merită o privire mai detaliată: pe unul îl voi numi *transcenderea conştientă şi creativă a fricii,* pe celălalt – *abordarea educativă a morţii,* ambele aspecte întîlnindu-se, de fapt, într-un orizont comun, *pedagogic,* în măsura în care putem considera că orice abordare, filozofică, antropologică, religioasă, biologică etc. a subiectului, sfîrşeşte prin a alimenta *autocunoaşterea*.

Transcenderea conştientă şi creativă a fricii

Necunoscutul „zdrobitor“ aflat în orizontul morţii ne conduce către „savoarea sublimă a prezentului“ (Dominique Decant). Expresia se luminează de adîncimile unui alt eseu din carte: între timpul biologic şi cel social-colectiv, există un timp personal (identitar), mereu trăit în prezent, care „devine măsura parcurgerii şi a mişcării, adică a schimbării“ (Patrick Paul). Moartea formelor, aptitudinea lor de mutaţie, schimbarea ca lege a timpului prezent în mişcare lasă loc unor punţi între diferite niveluri de realitate şi întrezăririi unui al treilea element care răsare prin neutralizarea contrariilor. „Muritul“ face parte din viaţă – o spun de fapt toate tradiţiile şi toate culturile. „Corpul nostru nu încetează să moară în particulele sale infinitezimale.(...) Pînă şi gîndurile noastre mor, în uitarea memoriei“ (René Barbier). De la un proces firesc, printr-un demers de continuă *conştientizare*, muritul se dezvăluie a fi de aceeaşi esenţă cu *elanul creator*: *„Muritul* implică trăirea noastră conştientă într-un proces de neterminare, în care, de la o clipă la alta, fără încetare, sfîrşit şi creaţie se încrucişează, interferează, au o prezenţă fulgurantă în noi înşine. În această atenţie vigilentă, trecutul nu mai atinge prezentul, viitorul şi scopul nu mai sînt obiectul dorinţei de nestăpînit. Doar prezentul ca jăratic al clipei constituie raportul nostru cu lumea. Resimţim în acel moment precis că dragostea, creaţia şi moartea au aceeaşi natură. Acel moment sclipitor, în care scopul este instantaneu, nu poate fi numit, dacă nu este, într-un mod tangenţial, prin artă şi poezie“ (René Barbier). Nu întîmplător Basarab Nicolescu, editorul volumului *Moartea astăzi,* a inclus printre eseuri şi două poeme semnate de Horia Bădescu şi Magda Cârneci.

Abordarea educativă a morţii: un subiect tabu?

La prima vedere pare o enormitate să gîndeşti moartea sub un aspect educativ. Şi totuşi e o nevoie strigătoare la cer, resimţită ca o neputinţă ontologică şi pedagogică acută, cînd se întîmplă ca un copil de trei ani să vrea să ştie ce înseamnă să mori, aşa cum i s-a spus (şi a văzut el ceva) că au „făcut“ bunicii. Ne (auto)condamnăm la a rămîne toată viaţa, în acest domeniu, copii de trei ani? Domeniul este „neatins în educaţie“ – afirmă René Barbier, care vorbeşte în studiul său („Cercetarea, educaţia şi sentimentul morţii: cugetări în spiritul lui Krishnamurti“) despre cursurile şi seminariile pe tema educaţiei despre moarte pe care le-a ţinut în anii ’80 la Universitatea Paris 8. Sub îndrumarea sa, una dintre studente, Marie-Ange Abras, a „îndrăznit“ să facă o amplă şi originală cercetare „într-un domeniu marcat de sigiliul secretului şi mutismului obligat“, susţinînd în anul 2000 teza de doctorat *„S'éduquer à la mort. Philosophie de l'éducation et recherche-formation existentielle“*. Mentalitatea şi inerţiile în jurul acestui concept inedit, „thanatoeducologie“ (educaţia despre moarte la copiii preadolescenţi), sînt însă greu de urnit, aşa cum dă de înţeles, cu amărăciune, René Barbier: „Cursul meu a durat doi ani. De atunci, nici un alt curs nu a mai abordat acest subiect la Universitatea Paris 8, în departamentul în care eu predau. De altfel, totul este neschimbat. Abordarea educativă a morţii este un subiect tabu, mai mult decît sexualitatea sau violenţa în clasele mici“.

Cu atît mai mult rolul unor astfel de studii transdisciplinare se dovedeşte a fi esenţial: volumul *Moartea astăzi* nu are menirea de a orchestra demonstraţii în vederea unor răspunsuri marcate de o unică abordare ştiinţifică, ideologică, ci aceea de a crea cadrul public pentru formularea unor întrebări şi reflecţii, din multiple puncte de vedere. Cititorii pozitivişti, grăbiţi să găsească (măcar) ipoteze concrete şi credibile privind definiţia morţii, se vor simţi, la sfîrşitul cărţii, frustraţi. E posibilă însă şi o frustrare („intelectuală şi spirituală“) creativă: cea care se naşte din sentimentul că această carte s-a terminat prea repede, tocmai cînd ceva din fiinţa noastră, cu bagajul ei cognitiv, spiritual sau sensibil părea să se apropie de un miez încă misterios, dar esenţial.

Prin caracterul ei atît de compozit, această carte-reflecţie despre moarte reuşeşte să proiecteze, odată cu lecturarea rînd pe rînd şi integrală a textelor, o figură intermediară de reflecţie, dintr-odată comună tuturor orizonturilor, care face posibil nu doar un dialog „firesc“ între autori şi cititori, în jurul morţii, dar face posibilă o apropiere cognitivă de acest subiect – „moartea“ –, neştiind nimic definitiv, dar ştiind dintr-odată cu toţii unul şi acelaşi lucru. Pînă la urmă, însuşi subiectul de reflecţie al cărţii – moartea – se transformă în punte de comunicare între cei vii, care, prin transcenderea fricii, se aşază în mod responsabil, raţional şi poetic, în acest orizont: viaţa fiecăruia dintre noi poate părea atît de diferită, comună ne e doar moartea, adică misterul ei dintr-odată posibil de deschis.

Încă o dată, „utopia“ demersului transdisciplinar se dovedeşte profund umană: a încerca să vorbeşti despre unul şi acelaşi lucru, străbătînd şi asimilînd căi multiple de cercetare, poate conduce la acceptarea Celuilalt, pentru că în el e o prezenţă care ne locuieşte şi pe noi: un fel de intermediar transcendent, acelaşi, indiferent de reprezentările multiple şi diferite prin care spiritul omenesc şi-l apropriază în căutarea sa de absolut.

PUBLICITATE

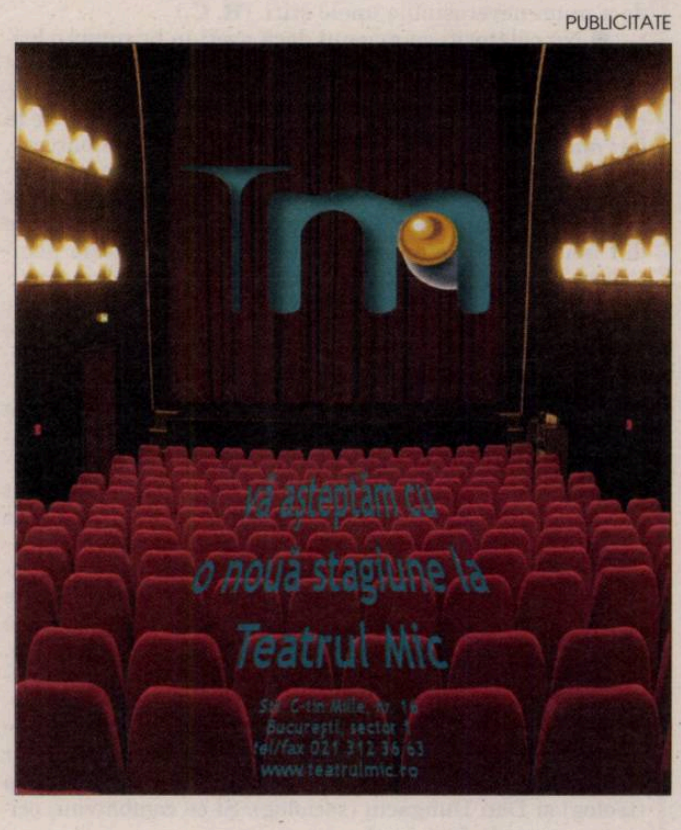

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

Săptămîna viitoare, abonaţii *Dilemei vechi* vor primi gratuit *ADEVĂRUL TOP 500 MILIARDARI*

DILEMA VECHE

Anul V, nr. **244** ● 16-22 octombrie 2008 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Cultura de Internet“
pagina **3**

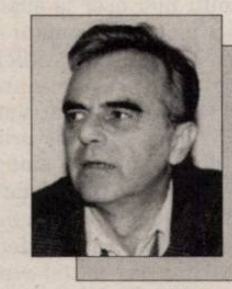

Alexandru Călinescu
„Nobel, eternă poveste“
pagina **8**

„Cultura română, un fenomen în Suedia“ interviu cu **Dan Shafran**
pagina **21**

Cine decide valoarea?

(dacă asta mai înseamnă ceva)

Honoré Daumier, „Amatorii de artă“

5 948467 001862 41

„Priviţi capodopera, nu rama ei – şi nici feţele altor oameni care se uită la ramă.“

VLADIMIR NABOKOV

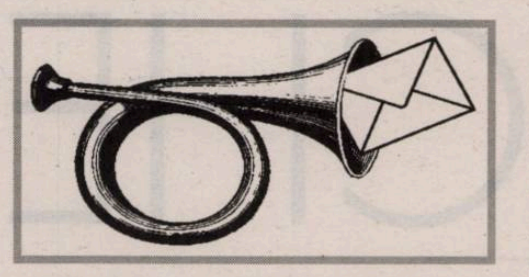

Nr. 241: *„Aveţi ceva cu romii?“*

Între discriminare şi răbdare

Nu, nu-l discriminez pe Raimond cînd vine în fiecare dimineaţă cu întîrziere la ore. Bate puternic în uşă, în timp ce noi citim liniştiţi, clasa se „tulbură“, el intră tropăind şi salută puternic. Îşi trage banca cu zgomot pe parchet vreo cîteva minute, apoi trage scaunul, apoi nu are pix *(„Doamna, nu aveţi ceva de scris?)*, nu are carte *(„Doamna, mi-am uitat cartea acasă.“)*, nu ştie care este caietul de limba română *(„Ăsta-i?“)*.

Deşi merge de doi ani la şcoală, de el nu s-au lipit prea multe din cele învăţate. Vine la fel de murdar ca acum doi ani. Îl trimit la baie cu săpunul şi cu prosopul, să se spele. Vine cu buricele degetelor curate, dar cu liniile din palmă la fel de negre... Cred că se freacă doar pe vîrful degetelor sau lasă apa să curgă pe mîini, fără a se freca. Mă duc cu el la baie... Uf! Ar trebui o periuţă, ca să dispară şi mizeria de sub unghii. Dar cel puţin obţin nişte mîini curate şi o faţă cît de cît... albă. Raimond îşi arată mîinile victorios la intrarea în clasă. Toţi îl lăudăm şi-i spunem că este frumos.

Se aşază plin de sine în bancă şi găseşte, prin multitudinea de creioane fără vîrf, stiloul dăruit de unul dintre colegi. Hm! Acesta refuză să scrie cu mîna lui nedeprinsă cu scrisul. Îl desface. Îl scutură pe parchet. Face o dîră de cerneală pe perete. Îi scoate rezerva şi... *„Doamna, Raimond s-a murdărit pe mîini cu cerneală!“*. Pînă mă dumiresc eu, băiatul este plin şi pe mîini, şi pe faţă, şi pe haine, cu cerneală. Las din nou 21 de copii să se descurce singuri şi alerg să evit o catastrofă. Dar Raimond şi-a lăsat deja amprentele pe bancă, pe scaune, pe perete, pe clanţă... Ne spălăm din nou pe mîini şi pe faţă, săpunul şi chiuveta devin albastre, prosopul – nici el nu se simte prea bine.

Peste zece minute sună, şi eu am discriminat 21 de copii care nu au nici o vină că pe Raimond l-a părăsit mama, şi că tatăl lui a murit din cauza alcoolului. Copiii din familii obişnuite, care nu primesc nici a zecea parte din cît primesc Raimond şi alţi doi-trei copii de romi (nedeclaraţi). În fiecare zi, fac discriminare pozitivă cu ei şi s-au învăţat astfel, li se pare că este dreptul lor să primească supliment la lapte şi corn, să primească creioane pe care le distrug în cinci minute şi caiete care devin de neutilizat în mîinile lor. Tot discriminare pozitivă facem şi cînd le acceptăm dosarele pentru burse şi rechizite, deşi aduc actele cu ţîrîita sau nu le aduc deloc. Dacă ai îndrăzni să nu-i acorzi bursă, pe motiv că nu ţi-a adus toate actele, ai avea parte de un scandal de pomină în şcoală. Şi uite aşa, şcoala devine centru de asistenţă pentru toţi cei care nu vor decît nişte bani în plus la bursă sau nişte caiete.

Învăţămînt de calitate? Standarde curriculare? Descriptori de performanţă? Care performanţă? Aceea de a învăţa un copil să se spele pe mîini sau de a atinge nivelul cerut de programele şcolare? Performanţa *ta* de a avea răbdare cu astfel de elevi şi de a ajunge acasă fără nici un gînd negativ *(„Gîndeşte pozitiv, nu lăsa stresul să pună stăpînire pe tine“)*, la propriii copii şi propriile probleme?

Se pare că nici Europa nu se simte prea bine în compania lor. Dar mă doare văzînd că am împrumutat noi, românii, multe din obiceiurile lor. Degeaba ne ascundem după deget – oriunde ar fi, ei se comportă la fel şi stîrnesc aceleaşi animozităţi. Cred că ne ferim prea mult de eticheta discriminării, ajungînd să-i tratăm ca pe nişte neputincioşi, iar ei profită din plin de acest statut.

Pînă acum, nimeni nu a găsit o soluţie viabilă în problema lor. Vom ajunge noi să fim arătaţi cu degetul pentru că nu ne-am priceput, ca pedagogi, ca asistenţi sociali să-i transformăm în cetăţeni de nădejde. Pe cine să plămădeşti, dacă nu-i material de calitate? Se elaborează tot felul de programe comunitare, cu fonduri enorme, pe *nimic*, deoarece nu se vede nici o îmbunătăţire a calităţii vieţii acestor oameni, chiar dacă trăiesc în palate.

Întregul învăţămînt se dă de ceasul morţii să găsească metode de a-i educa pe needucabili, profesori, învăţători, universitari fac tot felul de cursuri de calificare pentru a deveni experţi în educarea „cu zăhărelul“ a acestor populaţii care numai de învăţătură nu au chef. Dacă pedagogul eşuează, dacă nu ştie, nu poate să facă ceva, este catalogat ca incompetent. Altă tură de perfecţionări, alţi bani pe mormane de hîrtie, pe cursuri plătite din propriul buzunar.

Integraţi într-o clasă normală, te ţin pe loc cu neputinţa lor endemică de a reţine ceva, de a fi atenţi, de a se concentra, cu violenţa care li se pare firească. De obicei nu se îmbracă aşa cum ştim noi că s-ar îmbrăca ţiganii... Sînt abonaţi la haine *„seven“-hand*, care nu mai sînt spălate, ci pur şi simplu se aruncă atunci cînd devin de neutilizat. De obicei nu se declară la nici un recensămînt ca fiind romi sau ţigani. Nu putem demara programe pentru minorităţi rome în şcoală pentru că ei nu sînt declaraţi romi, ci români. Aşa că de unde să ni se tragă nouă buhul de popor de ţigani dacă nu de la ei care, desigur, nici în străinătate nu se declară romi?

Zilele trecute mă distram la aflarea numelor unor copii de romi, tocmai paraşutaţi din Italia. Se numesc... Senzor şi Senziana. Am convingerea că sînt de naţionalitate română şi au cetăţenie română. Nici nu aş îndrăzni să-i întreb dacă sînt romi. Sînt... rom(ân)i de la Roma.

Aştept replici indignate din partea celor *politically* (prea)corecţi. Şi îi aştept în clasă, după ore, să stăm cu Raimond şi cu ceilalţi la citit pe litere şi socotit pe degete în clasa a III-a.

Cu stimă,

Teodora COSTA
teo_costa2000@yahoo.com

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

Babanul Golden Brau

În intimitatea aburilor tulburi de alcool, defectele morale ale unui caracter serpentin ies mult mai uşor la suprafaţă. Întotdeauna mi s-a părut că românii caută pe undeva liniştea şi siguranţa conferite de umbra unei figuri paterne, dominatoare, dar mai nou acest rol pare să fie atribuit oricărui potentat capabil să se impună prin forţă. Mai deranjant decît faptul în sine este poate felul în care acesta a fost transformat într-un subiect de divertisment – campaniile publicitare care promovează berea Golden Brau şi vinul Babanul îmi par astfel simptomatice pentru comportamentul defect moral al românilor.

Dacă un set de spoturi promovează indirect manifestările de forţă şi indiferenţa (mă refer aici la babanul care intră într-un restaurant, unde în final ajunge să domine brutal restul persoanelor încremenite de frică), campania Golden Brau îl arată pe potenţialul cîştigător al unui „cont de vip“, în compania unei sosii a lui Mobutu Sese Seko (cel despre care se presupune că îşi păstra miliardele de dolari într-un „cont de vip“ dintr-o bancă elveţiană). Acest tip de umor pare cu atît mai înfiorător şi dur cu cît se adresează unor oameni care cu mai puţin de 20 de ani în urmă trăiau într-un regim dictatorial extrem de opresiv – am sărit peste procesul comunismului şi lustraţie, direct în viitorul incert şi fără repere al lui „care pe care“. Indiferenţa băşcălioasă, educată de o memorie scurtă şi de cecitatea timpurie, s-a insinuat în firea tuturor generaţiilor postdecembriste unde a reuşit să scoată la suprafaţă acel *callousness* (cuvînt care sugerează, mai bine decît românescul *indiferenţă*, nuanţa pe care doresc să o surprind) moştenit din comunism, promiţînd astfel încă mulţi ani de trăit la umbra lichelelor în floare.

Traian DELCĂ
dtgab@yahoo.com

N. red: Nu cunoaştem adresa de e-mail a dlui Alexandru Chiriacescu. Autorul notei – R.C. – este redactorul nostru, Radu Cosaşu; îi puteţi scrie pe adresa de e-mail a *Dilemei vechi* (dilema@satiricon.ro); în măsura cunoştinţelor sale – el a locuit în Aleea Popa Nan – vă va răspunde cu plăcere. Oricum, ne bucurăm că mai puneţi suflet în asemenea localizări bucureştene.

Actualităţi

Dacii noştri...

Se plîng italienii de agresivitatea românilor, vor să ne pună viză, să ne ia cetăţenia UE etc. Ei ignoră însă un lucru, un detaliu care poate avea repercusiuni imprevizibile în psihologia românului: este celebra Columnă a lui Traian, în care strămoşii noştri, dacii, sînt reprezentaţi îngenuncheaţi în faţa imperialilor romani. Istoria ne învaţă că noi sîntem urmaşii atît ai Romei, cît şi ai Daciei. Este ca şi cum ai vedea îngenunchind nu pe tata, din cavalerism, în faţa mamei, ci pe mama, în faţa tatălui atotputernic. Rezultă de aici resentimente, obscure porniri de răzbunare, milă faţă de daci, înverşunare pe romani şi alte sentimente de felul acestora.

Există o modă prin mediile prea intelectuale de a zeflemisi filmele lui Sergiu Nicolaescu, pentru o anumită ingenuitate a lor. Dar, ca pedagog, nu pot recomanda *4, 3, 2* al lui Cristian Mungiu (care „nu“ e povestea unui avort) mai mult decît aşa-zis naivele epopei istorice ale lui Sergiu Nicolaescu: *Mihai Viteazul* sau *Dacii*. Pînă să ajungă la capodoperele postmodernismului cinematografic, elevii trebuie să treacă prin culisele istoriei noastre şi să se formeze ca români. Pînă la filmele premiate la Cannes, să rămînem la cele premiate de publicul român. Sau vom respinge *Pistruiatul* pentru că relatează aventurile comuniştilor în ilegalitate?

Gina AFRASINEI
gina_afrasinei@yahoo.com

N. red.: *4, 3, 2, 1.* Credem că psihologizaţi excesiv Columna lui Traian; deloc ingenui, sîntem dintre cei care încă nuanţează între *Pistruiatul* şi *Dacii*.

Mesaje

După vreo 40 de ani

Bună ziua.

Fiţi amabili, aş dori foarte mult să iau legătura cu domnul care a scris nota de mai jos, la rubrica dvs., „Cu ochii în 3,14“ în nr. din 21 august:

„Găsesc în *Bucureştiul cultural* nr. 11 (supliment al revistei *22)* un articol al dlui Alexandru Chiriacescu şi mă descopăr, ca băiat de Popa Nan, vecin cu autorul, care copilărise pe Matei Voievod, conlocuitori deci pe acelaşi teritoriu al Mătăsarilor, al cinematografelor *Popular* (fost *Pache)* şi *Florida* (fost *Aurora),* «demolat zilele trecute, cu toate amintirile mele». Şi ale mele! «Da, iar sînt nostalgic – îngîna necunoscutul meu coleg de cartier – dar orice lamento pe această linie e inutil.» Lamento nu, dar energia unui salut tandru, ca între doi competenţi în ale Bulevardului Pache, nu mi s-a stins şi nu mi se va stinge. Nu poţi fi cetăţean al Universului fără o uliţă a copilăriei.“ **(R. C.)**

Aş dori o adresă de e-mail a acestui domn sau a dlui Alexandru Chiriacescu.

Caut de foarte multă vreme o informaţie despre aceste locuri despre care vorbesc cei doi domni, din zona Mătăsari, Pache Protopopescu şi nu mai găsesc pe nimeni prin zona aceea pentru a culege nişte informaţii din urmă cu vreo 40 de ani.

Vă mulţumesc din suflet anticipat,

Simona RĂDULESCU
simonne35@yahoo.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.000
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Cultura de Internet

Nu mă înscriu printre detractorii calculatorului şi ai Internetului. Dimpotrivă: calculatorul şi facilităţile lui mi-au schimbat viaţa în bine şi asta la o vîrstă cînd nu e uşor să asumi deprinderi noi. Scriu numai pe calculator şi apelez, de cîte ori am nevoie, la reţeaua electronică, pentru informaţie, verificare, detaliu. E la îndemînă, e rapid şi e, cu oarecari excepţii, o sursă de încredere. Am însă norocul de a *nu* mă fi format în vecinătatea şi prin intermediul calculatorului. Cu alte cuvinte, am puţine şanse să devin dependent, iar conceptul *căutării* intelectuale se asociază, pentru mine, ca şi pentru majoritatea congenerilor mei, cu alte proceduri decît cele pe care le implică manevrarea unei tastaturi. E motivul pentru care sînt foarte rezervat cînd e să judec performanţa culturală a calculatorului şi a Internetului. Ele au introdus în metabolismul culturii un coeficient de *facilitate,* care presupune, e drept, *acces* prompt, dar şi lene mentală, pasivitate, impostură.

Internetul e pe măsura acelora care cred că a fi cultivat înseamnă, pur şi simplu, *a şti*. Cunoaşterea ca depozit, inteligenţa ca exerciţiu al memoriei, interogaţia redusă la strictă dexteritate mecanică şi la curiozitate primară, toate acestea transformă faptul de cultură în produs de *supermarket* şi efortul de cunoaştere într-o subspecie a *shopping*-ului. Dar a fi cultivat nu înseamnă a şti, înseamnă *a şti să cauţi*. Nu a şti să utilizezi o „maşină de căutare“, ci a transforma căutarea într-un parcurs laborios, imprevizibil, plin de fertile derapaje colaterale. Cultura nu te îmbogăţeşte prin ceea ce îţi livrează în mod expres, ci prin aventura drumului, prin barocul tatonărilor. Cultura e facultatea de a decide ce e de făcut *cînd nu ştii ceva:* cum să pui întrebarea, la ce uşă să baţi, în care orizont să te mişti. Cultura te îmbogăţeşte şi prin ceea ce afli *fără să fi căutat* în mod direct. Pe scurt, cultura ţine mai mult de inspiraţie şi febrilitate spirituală, decît de zel cumulativ. Dansul e mai aproape de firea ei decît săpătura harnică şi achiziţia hrăpăreaţă. Or, Internetul nu încurajează dansul, ci mai degrabă o ţopăială arbitrară, o alergare aleatorie în toate direcţiile deodată. Internetul e un mod de a găsi, în care căutarea se reduce la butonadă. Ceea ce e grav e că, găsind atît de uşor, începi să-ţi închipui că deţii cu adevărat ceea ce ai găsit. Impostura e, de aceea, paguba subiacentă a culturii de Internet. Bunul dobîndit fără efort, parada de informaţie plutind pe un perfect vid cognitiv, ştiinţa neasimilată, neprelucrată organic, creează impresia penibilă a falsului, a jongleriei stîngace. Nicăieri nu e trişeria intelectuală mai acasă ca în spaţiul culturii de Internet. Campionii ei păcălesc lumea, dar se păcălesc pe ei înşişi. Încep să creadă că ştiu, că emană miresme subtile, cînd, de fapt, miros a *Google* de la o poştă.

Cultura de Internet ameninţă să devină cultura viitorului. Ea face victime încă de pe băncile şcolii, dar se instalează, vanitos, şi în creiere mai tomnatice, grăbite să vîndă ceea ce n-au cumpărat niciodată. Îmi pică ochii, din cînd în cînd, pe verbiajul bălţat al unei mici vedete de televiziune, pentru care *laptop*-ul pare să fie mamă, tată, frate, prieten şi, probabil, iubită. Din instrument util, calculatorul portabil a devenit un substitut de personalitate, o excrescenţă schizoidă care îşi domină utilizatorul. Omul vrea să epateze, să etaleze cunoştinţe fenomenale, să arate, mă-nţelegi, prostimii cît e de deştept. Vreţi să auziţi ceva despre *Olympia* (pronunţie ezitantă) a lui Edouard (pronunţat cu un „d“ final sonor) Manet? Ascultaţi la mine! Urmează platitudinile curente, culese din Wikipedia şi din alte cotloane digitale, de unde trebuie să rezulte că vorbitorul şi-a tocit coatele şi şi-a mîncat tinereţile studiind asiduu istoria artei. Nu-i nimic – îmi spun. Insul a făcut, totuşi, de bine, de rău, un efort. Şi decît să nu ştii nimic, mai bine să înveţi cîte ceva, fie şi de pe Internet. Atîta doar: cînd eşti în faza de învăţare, nu se cade să adopţi, ţanţoş, postura învăţătorului. Mai ai încă de butonat…

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Occidentul, aşa cum (nu) l-am pomenit

Un studiu despre „Generaţii şi Gen“ realizat de Institutul Naţional de Statistică ajunge la concluzia că majoritatea românilor consideră necesar ca bunicii să-şi crească nepoţii (dacă părinţii nu o pot face) şi ca părinţii să-şi ajute copiii adulţi, inclusiv financiar. E aici o mostră de solidaritate familială care poate fi interpretată ca o dovadă de „conservatorism“. De altfel, în comunicatul de presă, se vorbeşte despre „această orientare către valorile tradiţionale şi adoptarea unor comportamente conservatoare, *în ciuda* (sublinierea mea) contactului cu valorile din lumea vest-europeană“ (http://www.unfpa.ro/presa/com_presa/tinerivarstnicitraditional). Nu altfel se vorbeşte la ştiri sau în viaţa de toate zilele: „adoptarea modelului occidental“ este echivalată cu „modernizarea“, în timp ce tot ce e specific – „al nostru“, „românesc“ – este văzut adesea ca tradiţional, depăşit, anacronic, diferit. Prin urmare, europenizarea înseamnă progres, în timp ce păstrarea valorilor tradiţionale sau a comportamentelor sociale şi culturale „aşa cum le-am pomenit“ înseamnă stagnare şi „non-europenitate“.

Dacă lucrurile ar fi atît de clare şi opoziţia atît de categorică ar fi simplu. Numai că viaţa se încăpăţînează să fie, cum se spune, „complexă şi cu diverse aspecte“. Printre alte consecinţe ale comunismului se înscrie şi o întreagă serie de stereotipii pozitive despre Occident şi, mai ales, senzaţia că „lumea vestică“ sau „Europa Occidentală“ reprezintă un tot coerent. De aici şi întreaga serie de stereotipii de limbaj: se vorbeşte natural, spontan, despre „Vest“, despre „cum e la ei“, despre „stilul de viaţă occidental“ ş.a.m.d. Iar adoptarea unor *elemente* ale stilului de viaţă modern – de exemplu, a face cumpărăturile la supermarket, o dată pe săptămînă – le dă oamenilor senzaţia că au devenit „mai europeni“. A existat, apoi, de-a lungul tranziţiei, şi o dorinţă colectivă de occidentalizare cît mai rapidă, vizibilă atît la majoritatea copleşitoare a cetăţenilor care au declarat, în toate sondajele, că susţin aderarea la NATO şi UE, cît şi în practici ale vieţii cotidiene. Superficialitatea ştiriştilor care abuzează de stereotipiile de limbaj (tot felul de ştiri accentuează faptul că „tot mai mulţi români preferă modul de viaţă occidental“...) nu face decît să întreţină această amplasare comodă într-un maniheism care blochează gîndirea: ori te occidentalizezi rapid şi eşti în rîndul lumii, ori rămîi un fel de dinozaur îngropat în tradiţie.

Adoptarea a ceea ce *ni se pare* că ar fi „modul de viaţă occidental“ nu e, în sine, un semn de progres, iar în multe privinţe nu e neapărat necesar. Ca să nu mai vorbim despre faptul că invazia prea rapidă a reperelor de viaţă preluate din Occident nu face decît să stimuleze reacţia tradiţionalistă, încercarea de a regăsi „celelalte“ repere, moştenite din generaţie în generaţie. Dar „valorile occidentale“, care unora dintre noi li se par un fel de legi imuabile, nu sînt decît un set foarte general de atitudini şi comportamente care, de la o cultură la alta, variază destul de mult. Între „modul de viaţă italian“, de exemplu, şi „modul de viaţă suedez“ există diferenţe marcante, deşi, din perspectiva noastră, amîndouă sînt „occidentale“.

Chiar şi în această problemă delicată şi cu o mare forţă de inerţie, precum relaţiile de familie, deosebirile sînt interesante şi expresive. Studiul „Generaţii şi Gen“ este un program internaţional, realizat sub egida ONU (şi sprijinit în România de UNFPA, Fondul pentru Populaţie al ONU). În cadrul seminarului organizat săptămîna trecută de UNFPA, Cornelia Mureşan, de la Universitatea „Babeş-Bolyai“ din Cluj, a prezentat cîteva date comparative. 76,1% dintre români cred că „este de datoria bunicilor să aibă grijă de nepoţi, dacă părinţii copiilor nu pot face acest lucru“. La fel gîndesc 78% dintre suedezi, 88% dintre francezi şi 89% dintre italieni. 72,8% dintre concetăţenii noştri sînt de părere că „este de datoria părinţilor să asigure ajutor financiar copiilor adulţi atunci cînd aceştia se confruntă cu dificultăţi“. Aici, „occidentalii“ sînt diferiţi: doar 41,9% dintre suedezi,

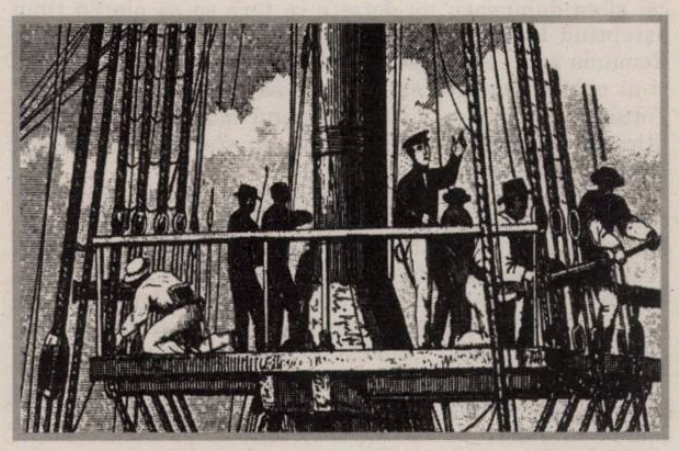

49% dintre francezi şi 63% dintre italieni sînt de acord cu asta. „Totul pînă la bani!“, am fi tentaţi să spunem. Numai că „ei, occidentalii“ au alte forme de a-şi ajuta copiii adulţi: 88,4% dintre suedezi, 72,6% dintre francezi şi 88,6% dintre italieni sînt dispuşi „să-şi adapteze viaţa pentru a-şi ajuta copiii adulţi dacă aceştia au nevoie“, în timp ce, dintre „ai noştri“, doar 44,4% sînt dispuşi la o asemenea „adaptare“.

Bineînţeles, datele seci au nevoie de interpretare şi de corelare cu alte date. Dar chiar şi aşa, în expresivitatea lor „nudă“, sugerează că opoziţia simplistă între „noi“ şi „occidentali“ şi prejudecata că am putea vorbi oricînd şi pe orice temă despre o „lume vestică“ ne împiedică să gîndim şi, mai ales, să ne asumăm un „stil de viaţă“ propriu. Căci adevărata problemă aceasta este: în continuare nu ştim „cine sîntem şi ce vrem“, în ce fel de societate dorim să trăim. Pe cît de anevoios am adoptat „normele UE“ (care erau, de fapt, regulile unei societăţi moderne şi civilizate), pe atît de complicat convieţuim cu „tradiţia“, din care nu ştim exact ce să păstrăm viu şi ce să lăsăm la muzeu. Şi, mai ales, nu sîntem în stare *să ne punem întrebări,* să ne judecăm lucid modul de a trăi, politica, societatea, localităţile, regulile sociale şi toate celelalte. Ne ciondănim superficial de ani întregi pe tema „cum să intrăm mai repede în UE“. Am intrat, în sfîrşit. Dar sîntem deja obosiţi şi dezorientaţi.

PUBLICITATE

Editura MINERVA

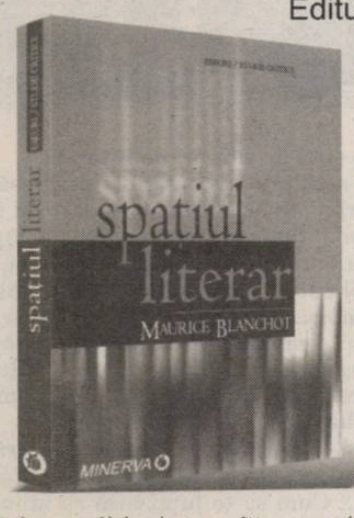

Maurice Blanchot,
Spaţiul literar

Traducere de:
Irina Mavrodin

368 pagini,
140x200 mm

Prima ediţie integrală a unei opere fundamentale pentru teoria literaturii. Maurice Blanchot reflectează asupra literaturii şi creativităţii literare, a relaţiei dintre operă şi timp, istorie, moarte.

www. edituraminerva.ro

ținerea de minte

„În noaptea aceea am scris prima mea povestire. Mi-a luat treizeci de minute. Era o povestioară sinistră, despre un om care a găsit o cană fermecată şi a descoperit că dacă plînge în ea, lacrimile i se prefac în perle. Dar chiar dacă era sărac de cînd se ştia, era de felul lui un om vesel, care plîngea rar, aşa că a trebuit să se chinuiască să descopere cum să plîngă la comandă ca să se îmbogăţească. Pe măsură ce perlele se adunau în cană, creştea şi lăcomia lui. Povestea se termina cu omul stînd pe un munte de perle, cu un cuţit în mînă, plîngînd neajutorat în cana fermecată, cu preaiubita-i soţie ucisă în braţele sale.“

(Khaled Hosseini, *Vînătorii de zmeie,* traducere de Mihaela S. Oprea-Aron, Editura Niculescu, 2008)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Necesara Albanie

Pe undeva, prin ianuarie 1990, zice-se că Ion şi Ivan s-au dus spre Dunăre. Fiecare, pe malul lui. Era vai de mama lor, după 45 de ani de excese. Ce mai, erau ca după beţie: ochii roşii, dureri de cap, sete încontinuu. Nervoşi, iritaţi, nevorbiţi. Colac peste pupăză, mai erau şi săraci lipiţi. Şi cum stăteau ei şi se uitau în Dunăre, văd în apă, fiecare în parte, reflecţia celuilalt. Ion îl vede pe bulgar, Ivan îl vede pe român. „Ptiuuu, dar urît e ăsta, măiculiţă!", gîndesc amîndoi. „Urît rău. Te pomeni că aşa oi arăta şi io? Cu ochii roşii, plin de cearcăne, cu pantalonii rupţi? Să nu-l mai văd. Nu pot să-l sufăr." Din ziua aia s-a pornit gîlceava.

Competiţia între România şi Bulgaria pe drumul spre Europa a fost extrem de interesantă, amuzantă şi plină de învăţăminte. Vă amintiţi cînd distinsa doamnă Meglena Kuneva, fost negociator-şef al Bulgariei cu Uniunea Europeană (actual comisar pentru protecţia consumatorului), a propus „decuplarea", adică separarea negocierilor, pentru că, zicea dumneaei, nu doreşte ca ţara sa să piardă timp aşteptînd România pe drum? Peste doar puţină vreme, România a început să fie mai bine văzută la Bruxelles. Hop şi-ai noştri: decuplarea! Ce, era să pierdem aşa ocazie? Totul, de un haz desăvîrşit, de dragul sublinierii înspre politica de-acasă a faptului că, iată, nu sîntem ultimii, alţii sînt mai slabi ca noi.

Nostimada acestei atitudini perfect simetrice pe cele două maluri ale Dunării mă face să recunosc utilitatea Albaniei în cam toate statisticile curente. Albania este, în general, mai săracă, mai coruptă, mai amărîtă decît noi şi bulgarii. De aceea, de fiecare dată cînd românii pierd în faţa bulgarilor („Pînă şi bulgarii sînt peste noi") sau cînd, invers, bulgarii sînt în urmă („Pînă şi românii ne-au depăşit"), consolarea este imediată: „Măcar albanezii sînt pe ultimul loc, nu noi". Asta ne mai dă ceva comfort, ne mai linişteşte, ne mai dă un răgaz.

Ultimul (cronologic) răcnet în materie de cursă interţări s-a consumat cînd cu cele mai recente rapoarte de monitorizare. Bulgarii au ieşit mult mai şifonaţi. Li s-a oprit decontarea unor fonduri deja cheltuite, au fost trataţi drept ţară cu justiţia totalmente nereformată, cu probleme mari în materie de crimă organizată. Ai noştri, jubilaţie. Politicieni şi presă, deopotrivă, bucurie mare! Sîntem mai puţin răi ca bulgarii! Dincolo de Dunăre, supărare simetrică: ne-au depăşit românii! Tema de fond, adică reformarea administraţiilor celor două ţări, s-a mai discutat şi ea, e drept, dar numai după primul val emoţional. Probabil, de-abia după ce ambele maluri ale Dunării şi-au amintit că Albania nu este nici măcar candidat la aderare.

Să fie blestemul Balcanilor, veţi zice... Chestiunea cu capra vecinului, cea care trebuie să se îmbolnăvească des. Margine de Europa, moravuri înapoiate, noi şi bulgarii, pfui... Nici poveste. Necesara Albanie trebuie globalizată rapid, căci e necesară. Azi, parcă mai mult ca în ultimul timp. Prin presa anglo-saxonă se foloseşte *„Schadenfreude"*, cuvînt provenit din germană. El este echivalentul lingvistic utilizat, iată, de „ceilalţi", de civilizaţiile vest-europene, ca expresie a bucuriei legate de starea de sănătate a caprei din vecini. Contextul: criza de sistem pornită de la „preaputin reglementata piaţă americană". *„Schadenfreude"*-le e însoţit, cum altfel, de invitabilul „v-am zis eu că...". După care se completează cu: „pieţele dau greş?", „capitalismul este la limitele sale?", „economia făcută doar de dragul îmbogăţirii, fără nici o preocupare pentru cei săraci, este periculoasă?". Europa ar avea tentaţia să facă sîc-sîc, peste Ocean, americanilor. Uşor complexată de faptul că măreaţa Strategie Lisabona (cum să îi ajungem din urmă pe americani muncind ca europenii) are rezultate subţirele, te-ai aştepta ca Uniunea să înceapă cu seria de „v-am zis noi". Spre cinstea lor, Instituţiile din Bruxelles (cu excepţia Parlamentului European, unde discursurile s-au ţinut şuvoi) au păstrat o tăcere îngrijorată. Un singur accent, venit şi de la Sarkozy, şi de la Angela Merkel. Ei vorbesc, invariabil, despre „această criză pe care *nu noi* am provocat-o".

Care poate fi, în cursa dintre americani şi europeni, echivalentul Albaniei? America de Sud? Nici poveste. Ţările din regiune (mai ales Brazilia) au ritmuri foarte bune de dezvoltare. Asia? Nu e cazul. China şi India dau de mult fiori economiilor vestice. Rămîne Africa. Guverne incompetente, democraţii dubioase, corupţie generalizată, crime pe bandă, conflicte etnice îngrozitoare. Drept urmare, la ultima reuniune, Fondul Monetar Internaţional atrage atenţia că nu trebuie să uităm Africa şi face apel la continuarea programelor de asistenţă. În ciuda crizei. Participanţii, americani şi europeni, uită de criză pentru 30 de minute. Zic trei vorbe de sprijin şi pleacă acasă, să-şi vadă de-ale lor (adică de criză).

Pînă la urmă, nici noi şi nici bulgarii nu punem mîna să-i ajutăm pe albanezi. Ne trebuie aşa cum sînt.

Acest text a fost scris într-un excelent hotel din Sofia. Vinul lor roşu este cel puţin la fel de bun ca al nostru. Oraşul e curat. Serviciile, bune. Despre legume, nu mai zic... Fabuloase. La sfert de preţ. Sper să mă lase pe avion cu cele 20 de kile de castraveţi, că-i pun la borcan.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Iertarea.** Din *International Herald Tribune* aflăm că luni, în şedinţa celor 27 de miniştri de Externe, Uniunea Europeană a suspendat sancţiunile aplicate oficialilor uzbeci, prin care li se interzicea să călătorească în ţările Uniunii. Sancţiunile fuseseră adoptate după reprimarea sîngeroasă a răscoalei din 2005, cînd, conform activiştilor pentru drepturile omului, au murit 700 de oameni. Cifra oficială este de 187. Acum s-a considerat că situaţia drepturilor omului s-a îmbunătăţit oarecum, semnul cel mai convingător fiind eliberarea din închisoare a lui Mutabar Tojibaev, un critic foarte îndîrjit al regimului. În aceeaşi şedinţă au fost ridicate sancţiunile şi împotriva celor 35 de persoane oficiale din Belarus, inclusiv preşedintele Lukaşenko, vinovate şi ele de reprimarea brutală a opoziţiei. Şi aici au fost eliberaţi cîţiva deţinuţi închişi pe motive politice. Unii cred că această predispoziţie pentru iertare a fost determinată de conflictul Georgia-Rusia, Occidentul vrînd să dea semne de bunăvoinţă faţă de fostele republici sovietice.

● **Sabotarea sinucigaşilor.** Ziarul britanic *The Times* relatează că podul Golden Gate din San Francisco a fost dotat cu o imensă plasă, pentru ca sinucigaşii care preferă acest decor spectaculos (1300 din 1937 pînă azi) să nu-şi poată realiza funestul proiect. Apariţia acestui dispozitiv a fost precedată de o dezbatere între psihologii militînd pentru instalarea lui şi arhitecţii doritori să salveze podul de un adaos mutilant din punctul lor de vedere.

● **Vechi lozinci în noi contexte.** Conform revistei *The Weekly Standard,* televiziunea naţională din Rusia a difuzat la o oră de maximă audienţă filmul documentar *Zero* al gazetarului italian şi membru al Parlamentului european, Giulietto Chiesa (fost corespondent la Moscova al televiziunii publice). Filmul face parte din categoria senzaţională a dezvăluirilor: Turnurile Gemene n-au fost atacate din exterior, explozibile erau în interior, în Pentagon s-a tras cu o rachetă. Dezbaterea din studio a fost dominată de partizanii acestei teze, folositoare pentru demascarea imperialismului şi a crimelor sale: „liderii americani cred că un asasinat în masă este un bun mijloc de a-şi atinge obiectivele de politică externă" (Mihail Leontiev, comentator TV). Emisiunea a fost vizionată de 30 de milioane de spectatori şi la sfîrşit, cînd au fost întrebaţi, nici unul dintre cei care au răspuns n-a recunoscut că ar mai crede în versiunea americană oficială. **(M. B.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Elixirologia

Dl Ilie Georgescu din Ploieşti are o viaţă plină de amănunte banale. Stă la bloc, pe o scară cu cinci babe, trei cîini şi 15 cutii poştale vandalizate în permanenţă de copii care au reuşit cumva să rămînă anonimi. Are un milion două sute de plătit la întreţinere şi două flori în glastre la geam. Geamul e închis în majoritatea timpului, pentru că dna Georgescu se teme de curent. În faţa blocului, pe locul de parcare al dlui Georgescu se mai opresc dimineaţa clienţii Administraţiei Financiare de *vis-à-vis,* ceea ce odată i-a provocat un pre-infarct, de la nervi. Viaţa se scurge liniştit pentru acest om, care a obosit să aştepte premiul Nobel pentru medicină, deşi îl merită. Ei da, am uitat să vă spun: dl Georgescu a descoperit tratamentul cancerului. Vă explică el:

„Nu e mare lucru: selecţia mea de principii homeopatice permite o etanşeizare faţă de cancer a membranei celulare, care în plus e susţinută hemodinamic de regimul alimentar foarte strict, bazat pe frunze de usturoi verde din două specii spontane, din Cîmpia Dunării, într-o combinaţie pe care am numit-o GI34." „Practic – adaugă el – vindecarea survine la cinci luni şi e permanentizată cu o a treia substanţă, pe care o numesc de întreţinere, a cărei compoziţie rămîne secretul meu. N-am avut încredere să mă duc nici la OSIM cu ea. Vă pot spune doar că miroase a migdale, ceea ce confirmă şi pacienţii."

Tratamentul a salvat deja cîţiva bolnavi în faze terminale de cancer la sîn, rinichi, ficat şi a ameliorat gripa, într-un singur caz. Toate astea sînt documentate într-un dosar plic, uşor pătat de cafea, în care inventatorul ţine declaraţiile ologrefe ale pacienţilor, împreună cu poza şi adresa lor. Cît priveşte planurile de viitor (întrebare standard la toate televiziunile pe unde merge să-şi promoveze tratamentul), dl Georgescu spune că va încerca să găsească un finanţator, care să-i permită să construiască prima fabrică de medicamente care eradichează cancerul. Brandul e gata: GeoRX, adică Geo de la Georgescu, şi RX de la numele reţetei în englezeşte. E bun, i l-a făcut o verişoară asistentă medicală, măritată cu un desenator tehnic, aşa, mai creativ. Sigla încă nu e gata, că nu se poate hotărî dacă să aibă un şarpe pe un pahar de şampanie (că omul sărbătoreşte cînd scapă cu viaţă) sau pe unul de apă minerală (că e mai sănătos, deşi dl Georgescu are problemele lui cu ambalajele de plastic în care vine apa asta de obicei).

Dacă nu v-aţi plictisit încă de această poveste, am să arunc aici un amănunt esenţial: e adevărată. Sigur, pe inventator nu-l cheamă aşa şi nici leacul nu funcţionează pe principiul etanşeizării membranei celulare. Realitatea e chiar mai bizară de atît: cancerul se vindecă în România cu celule stem aduse cu avionul din China (sau trimise, nu mai ştiu), cu miere de albine amestecată cu miere de trîntori, cu apă sfinţită, cu moaştele sfintei Parascheva şi, în lipsă de bugete mai consistente, cu credinţă simplă, recomandată de cel puţin trei reviste şi-o sută de site-uri de Internet.

Aberaţiile astea sînt ascultate la conferinţe de presă şi interviuri, de către reporteri tineri şi sănătoşi, care îşi iau notiţe şi clatină profesional din cap, în sus şi în jos. Apoi merg la redacţie şi scriu dezlănţuit, adăugînd de la ei, în funcţie de profilul publicaţiei, ceva mîndrie naţională *(totuşi, iată ce-am inventat noi în România, dar nu sîntem recunoscuţi)* sau entuziasm comercial *(dl Georgescu poate fi găsit în Ploieşti, recunoaşteţi blocul după coadă!).* Cititorii cumpără şi se miră: ţară mică, minte multă: unde am fi ajuns noi dacă nu se coalizau *ăştia* împotriva noastră!

Acum cîţiva ani, CNA-ul a interzis reclamele la vrăjitoare, care erau pe punctul să bată berea la bugete (e drept, cele mai multe la negru). Cum să te lupţi însă cu ştiinţa, cum să-i spui inventatorului care a descoperit săpunul care nu se termină niciodată că vreo trei legi ale fizicii, toate descoperite de străini, conspiră în a trimite la coşul de gunoi proiectul lui atît de generos?

N-ai cum. Dl Georgescu e spiritul naţional, turnat la borcan. 99% – credinţă, restul – apă cu zahăr.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Pe străzile Moscovei

Cînd Congresul american a amînat adoptarea planului Paulsen pentru contracararea efectelor crizei financiare şi economice, a evocat necesitatea de a decide în favoarea Main Street (strada pe care locuiesc oamenii) şi nu pentru Wall Street (sediul capitalului). În Rusia, deşi criza s-a manifestat, această dihotomie nu funcţionează. Pierderile au fost limitate la necazurile elitei: nu există aici un număr important de investitori şi, după dezastrul de la sfîrşitul anilor '90, oamenii au ezitat să-şi depună economiile în bănci. Bursa e dominată de capitalul străin şi de fondurile de investiţii ruseşti şi toţi aceştia „s-au grăbit spre ieşire" *(The New York Times,* 13 octombrie).

Psihologia crizei nu s-a răspîndit şi pentru că marile reţele de televiziune controlate de putere au minimalizat sau ignorat pierderile de la Bursă, insistînd asupra realităţilor din Statele Unite şi Europa. „Căderea pieţei a scos la iveală unul dintre viciile de bază ale economiei ruseşti" – declara Christopher Weafer, strategul şef de la Banca Uralsib din Moscova. „În ultimii opt ani, preţurile la gaz şi petrol au adus 1,3 miliarde de dolari, dar aceşti bani nu au fost direcţionaţi pentru corectarea infrastructurii înapoiate a ţării. Birocraţia şi corupţia sporesc decalajul." Noul capitalism rus a trecut prin zile grele: acţiunile au scăzut cu 59,2% şi recesiunea globală n-are cum să nu ameninţe şi economia rusă bazată pe vînzarea de materii prime. O veste proastă pentru Gazprom: vinerea trecută, preţul barilului de petrol era de 78 $, puţin peste ceea ce are nevoie Kremlinul pentru finanţarea nevoilor curente.

Deocamdată populaţia nu a fost întristată peste măsură cînd a aflat că Oleg Deripaska, cu o avere de 20 de miliarde de dolari înainte de declanşarea crizei, a suferit asemenea pierderi încît asociaţii lui au fost obligaţi să anunţe că îl vor susţine ca să nu se prăbuşească sub povara datoriilor. Populaţia e mîndră că Rusia şi-a recîştigat autoritatea în relaţiile cu vecinii (războiul cu Georgia) şi creşterea, fie şi modestă, a nivelului de trai a determinat un optimism care favorizează cuplul Medvedev-Putin. „Popularitatea lui Putin e legată de bani, de banii statului. Dacă aceştia vor dispărea, se vor auzi cîteva voci slabe, iar apoi protestul celor «umiliţi şi obidiţi» va deveni din ce în ce mai puternic" – spune Olga Kristanovskaia, proeminent sociolog. Demonstraţia de la începutul lunii octombrie, cu steaguri cu secera şi ciocanul, e la nivelul „voci slabe". Lozinci: „Să nu mai crească preţurile la alimente!", „Încă o revoluţie!", „Capitalismul = moarte!". Au fost puţini, mai mult vîrstnici, îmbrăcaţi sărăcăcios; ei au comemorat cele 150 de victime căzute, în 1993, în apărarea „Casei Albe", a Parlamentului, cînd preşedintele de atunci, Boris Elţin, l-a atacat cu tunuri. Lucrurile sînt mai complicate decît lasă să se întrevadă enunţul: apărătorii Parlamentului nu s-au pus în bătaia gloanţelor de dragul democraţiei reprezentate de instituţia celor aleşi, ci pentru a susţine revolta acestor aleşi împotriva unui preşedinte care susţinea reforma democratică a sistemului. Ca şi atunci, demonstraţia de acum era una dintre formele de supravieţuire a nostalgiei comuniste, a credinţei că trecutul mai poate reveni.

Dominată de toate însemnele unei mari metropole, Moscova părea puţin impresionată de manifestaţia comunistă; doar două străzi fuseseră blocate. Nu se puteau compara cu sutele de mii de oameni – unii susţin că au fost 2 milioane – care au protestat, în 2005, împotriva deciziei autorităţilor de retragere a călătoriilor gratuite pentru pensionari şi a subvenţiilor în cash pentru construirea de locuinţe. Atunci, Putin a dat înapoi şi a dat vina pe subalterni. Conducerea Rusiei face echilibristică pe sîrma subţire de despărţire între adversarii ideologici ai capitalismului şi cei care ar trebui să fie beneficiarii lui. La Moscova, Main Street şi Wall Street (oricum s-ar numi ele) sînt încă două drumuri paralele.

globul cubic

Nu doar căpşunari

Cînd emigraţia devine un fenomen, în ţara de origine a celor care pleacă apare un sentiment de neliniște, preocuparea pentru ceea ce pierde. Un clişeu destul de răspîndit susţine că imigraţia neliniştește în egală măsură, dar din alte motive, ţara ţintă: aici nu se consideră că se cîştigă mare lucru, dar apare în schimb o problemă. În Spania, unde un locuitor din zece este născut în altă ţară (4,5 milioane de oameni), în 2006 şi 2007, Universitatea Complutense din Madrid împreună cu Institutul de statistică au coordonat o anchetă care să aducă precizie într-o problemă manevrată politic în toate felurile. Conform ziarului *El País,* imigranţii sînt un cîştig pentru ţara ţintă: „Ţările de origine pierd un important capital uman, o populaţie tînără şi formată. Se vorbeşte mult despre fuga creierelor din Argentina, de exemplu, dar toată America Latină are de suferit din cauza acestui fenomen" – susţine Blanca Sánchez Alonso, istoric, specialist în problema mişcărilor de populaţie. Tot ea crede că iniţiativele guvernamentale de încurajare a reîntoarcerii nu au o mare eficacitate.

Au fost înlăturate multe dintre stereotipurile din discuţiile despre imigraţie-emigraţie: 75% dintre persoanele venite să se instaleze în Spania nu erau şomeri în ţara lor de origine. „Nu sînt marginali, delincvenţi sau şomeri, aceste categorii nici n-ar fi avut bani ca să plătească voiajul." Mai puţin de 1% dintre cei care ajung în Spania o fac la bordul unor ambarcaţiuni şubrede. Cei mai mulţi dintre cei veniţi păstrează legătura cu familiile rămase în patrie, dar doar 45% trimit bani acasă. Autorii studiului cred că problema e falsificată prin felul cum e tratată în media. „Mesajul lor e fals şi alarmant: sîntem invadaţi de sute de mii de *pateras!* Nu-i adevărat. De ce nu se arată că nou-veniţii au o educaţie superioară şi sînt calificaţi? Doar pentru că e mai simplu să fie prezentaţi ca nişte sărăntoci muritori de foame care ne fură slujbele" (Walter Actis, sociolog). Presa acţionează însă în sfera sentimentelor, iar sentimentele sînt refractare la cifre: „În Spania e prezent sentimentul negativ faţă de imigranţi, dar acest sentiment e relativ moderat în măsura în care ei îşi caută servicii în partea inferioară a pieţei muncii, altfel respingerea ar fi mult mai puternică" (David Reher, profesorul coordonator al studiului). **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Obsesia afgană

Occidentului pare că îi lipseşte atenţia distributivă tocmai acum, cînd are mai mare nevoie de ea. Ochii opiniei publice euro-atlantice sînt captaţi de apropiatele alegeri americane şi de bursele din marile centre financiare. Cînd mai e timp, se mai discută despre Rusia, care a reuşit să tulbure stabilitatea relaţiilor internaţionale difuzînd în lume această combinaţie marca Putin de materii prime şi război în toată regula. Dar undeva, departe, cea mai mare catastrofă pentru democraţiile occidentale este la un pas de a se produce şi, zilele acestea, nimeni nu pare să-i dea atenţie. În Afganistan, confruntarea cu talibanii merge din ce în ce mai rău pentru noi. Este, oare, posibil ca Jihadul dement să ne învingă?

Recent, amiralul Michael Mullen, şeful Statului Major American *(the chairman of the Joint Chiefs of Staff),* cel mai înalt responsabil militar din Statele Unite, avertiza că situaţia militară din Afganistan se va înrăutăţi în următoarele 12 luni din cauza incapacităţii aliaţilor de a formula o acţiune robustă şi cuprinzătoare pentru a controla regiunea de graniţă dintre Afganistan şi Pakistan. Cu doar o zi înaintea lui, comandantul forţelor militare americane din Afganistan, generalul David McKiernan, cerea Pentagonului încă trei brigăzi combatante (între 10.000 şi 12.000 de militari) avertizînd că forţele coaliţiei nu vor mai face faţă presiunii, pe fondul creşterii agresivităţii talibane şi a deteriorării generale a situaţiei din punct de vedere militar. În acest moment, americanii au 125.000 de soldaţi în Irak şi 33.000 în Afganistan, dintre care 24.000 sînt parte a misiunii NATO. În total, 42 de ţări au trupe în Afganistan, iar trupele NATO – forţa militară care, practic, duce războiul – numără cam 42.000 de soldaţi. În vreme ce violenţele în Irak scad sensibil de la o zi la alta, în Afganistan situaţia devine tot mai sîngeroasă. Deja, numărul soldaţilor americani căzuţi în Afganistan în fiecare lună depăşeşte numărul celor căzuţi în Irak în acelaşi interval de timp. Secretarul american al apărării, Robert Gates, a vizitat recent Europa şi a încercat să convingă aliaţii din NATO să suplimenteze efectivele combatante din Afganistan. Greu de crezut că va primi răspunsuri pozitive în viitorul apropiat. Atît Barack Obama, cît şi John McCain înţeleg miza Afganistanului şi spun acelaşi lucru: pe măsură ce situaţia în Irak se îmbunătăţeşte, trupele care vor fi retrase din această ţară vor merge în Afganistan. În plus, dînd dovadă de o explicabilă naivitate diplomatică, Barack Obama e sigur că, prin şarmul său *ebony*, îi va convinge şi pe europeni să suplimenteze contribuţiile lor militare după ce va deveni preşedinte.

În orice caz, toată lumea e de acord cu două lucruri: primul, că Occidentul nu-şi poate permite să piardă acest război, şi al doilea, că acest război se cîştigă, deopotrivă, în Afganistan şi în Pakistan. Complexul de măsuri militare, economice şi politice adresate celor două ţări va trebui mai bine articulat în viitor. Din punct de vedere militar, prima urgenţă este securizarea zonei de graniţă dintre Pakistan şi Afganistan cu specială atenţie pe Waziristan. Această regiune muntoasă arată ca un deşert stîncos, fără păduri, fără drumuri, fără curent electric, fără şcoli, fără spitale, iar locuitorii ei mărturisesc o rată a analfabetismului de 80%. Singurul mijloc de informare constă în aparatul de radio cu baterii, relativ prezent în comunităţile tribale, iar proliferarea posturilor ilegale jihadiste pe lungimile de undă FM este de neoprit. Statutul administrativ al regiunii reiese din denumirea oficială a spaţiului care cuprinde Waziristanul: Regiunea Tribală Administrată Federal. De fapt, regiunea este doar tribală, administraţia federală fiind inexistentă. Acum doi ani, generalul Musharaf ezita să trimită soldaţi ai armatei *pakistaneze* pe acest teritoriu *pakistanez,* ştiind că nu mulţi vor ieşi vii din această incursiune. Aceasta este zona în care se găsesc cei mai mulţi dintre talibanii şi luptătorii Al-Qaeda din Afganistan, de aici îşi primesc ordinele, aici se antrenează, aici se regrupează. Negocierile cu şefii triburilor merg greu, chiar dacă un oarecare parteneriat s-a stabilit între regimul Musharaf şi aceştia. Acum, după ce Musharaf a părăsit puterea, relaţia Islamabadului cu teritoriile tribale este, practic, anulată, iar o rundă de discuţii între noul preşedinte şi liderii tribali nu a fost, încă, programată. În plus, există tot mai multe dovezi că o bună parte a structurilor de informaţii pakistaneze păstrează legături privilegiate cu grupuri talibane refugiate în Pakistan. Nimeni de acolo nu uită că talibanii, ca forţă militar-politică, sînt, de fapt, un produs al *intelligence*-ului pakistanez. Toate aceste probleme nu vor putea fi depăşite numai cu forţa militară, deşi aceasta are un rol crucial. Dacă trupelor aliate li s-ar permite să desfăşoare acţiuni de luptă pe teritoriul pakistanez ar fi util, dar nimeni nu poate aprecia efectul strategic al unei asemenea permisiuni, dat fiind faptul că islamiştii pakistanezi, extrem de activi, ar putea imediat ridica populaţia împotriva „ocupantului" creştin.

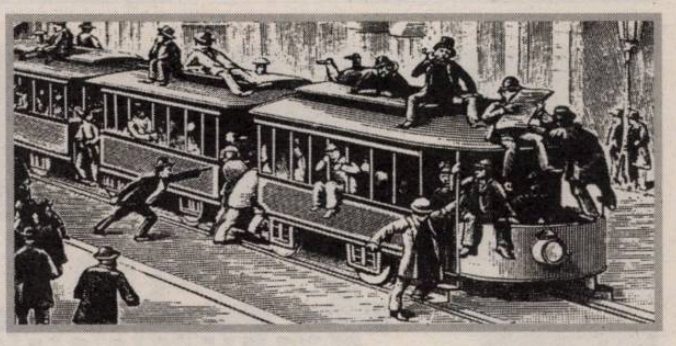

De aceea, este important ca Occidentul să continue misiunile de asistenţă a constituirii unei armate afgane competitive, capabile să-i ţină pe talibani la respect. Pe de altă parte, în spaţiul afgan totul este atît de fluid încît orice cucerire de ieri se poate pierde azi. Acum un an sau doi, toţi eram fericiţi cu regimul Karzai. Omul părea preşedintele potrivit şi, mai ales, era în stare să negocieze cu nenumăraţii „baroni locali", cărora le dădea cîte o ciozvîrtă de putere, urmărind mereu un fel de echilibru pentru că dădea imediat rivalului celui instalat o porţie de putere nici mai mare, nici mai mică. Numai că, acum, regimul Karzai nu mai e în stare să mobilizeze încrederea oamenilor. Este un regim atît de corupt şi atît de incompetent, încît e greu de imaginat că ne va putea fi un partener util pe termen mediu, fie şi numai în privinţa organizării dialogului dintre societatea afgană, indiferent cum arată ea, şi Occident.

N-am făcut decît să trasez cîteva linii ale unei situaţii îngrozitor de complicate, care are toate trăsăturile unui coşmar şi care, din nefericire, devine pe zi ce trece un coşmar cu recurenţă obsesivă.

ready made

„Pentru a ne explica, vom da acelaş exemplu de idee: *Nucul înverzeşte.* Imaginea nucului corespunde imaginei adevărate. Ea nu se poate confunda cu imaginea nici unui alt arbore, plantă, fiinţă sau lucru. Nucul, care înverzeşte, are frunze mici şi tinere. Mugurii de abia au crăpat. Este cald şi primăvară, deci toate elementele menţionate împreunate confirmă adevărul, că nucul înverzeşte."

(Dr. Ilie Piticaru, *Teoria evoluţiei spirituale,*
Tiparul „Cartea Românească", 1941)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Poveştile ţăranilor

Femeia s-a oprit lîngă noi ostenită, a lăsat jos cobiliţa pe care o aducea pe umeri de la vreo doi kilometri, şi-a strîns basmaua mai bine sub bărbie şi ne-a abordat, privindu-ne pieziş: „Şedeţi la taclale?“. Am mormăit fiecare cîte ceva, pe post de răspuns, eu şi Florin (domnul profesor, cum îi zic oamenii pentru că i-a învăţat pe copiii din sat engleză). Nu prea voiam să ne angajăm într-o discuţie fiindcă aveam de vorbit de-ale noastre. Se pare însă că femeia avea chef să se descarce: „L-aţi văzut pe Sărăcilă mai devreme trecînd pe aici?“. „Nu.“ „A umblat cu calul prin otava mea, arză-l-ar focul de nemernic. Nu ştiu ce să mă mai fac, domnule, omul e rău ca naiba şi îmi face numa' necazuri. Acum a fost doar cu calul, dar săptămîna trecută a dat ocol cu căruţa peste iarba mea, numai ca să-mi facă în ciudă. E duşman cu toţi vecinii. Zilele trecute mi-a băgat apă cu mizerie de la grajd pe conductă.“ „Dar de unde ştii că el? Crezi că putea să bage ce vrea el pe conducta publică?“ „Ba, bine că nu, păi altfel cum să ajungă noroi pe ţeavă la vacile mele? El e mai sus. Eu sînt femeie, nu mă pot pune cu el, şi bărbatu-meu, care ar putea să-l mai scuture un pic, nu se bagă, e laş.“ „Nu trebuie să te pui mata cu Sărăcilă, mai ales pe chestia asta cu conducta“ – o sfătui Florin. „N-aveţi grijă că nu mă iau singură de el, că cine ştie ce-i mai dă prin cap nerodului. Nu ştiţi, acum doi ani, cum a pus cîinii pe Marioara de-au mîncat-o de vie, biata femeie. A dat vară-mea atunci nişte declaraţii grele împotriva lui. A spus la poliţie tot despre el, că doar el a asmuţit cîinii, nenorocitul. Da', uite că nu i s-a întîmplat nimic. Nu l-a deranjat nimeni de la casa lui şi face rele în continuare. Acuuma... să vă spun, maică-sa a fost o curvă.“ „Zăău?“. „Daaa... Mi-e ruşine de dumneavoastră să vă zic, că sînteţi domni de la oraş, dar...“ „Haide acuma, zi, că n-om muri de ruşine.“ „Bine, poate nu vă supăraţi pe mine, dar în tinereţe îi auzeam pe bărbaţii din sat că tot ziceau de ea: *Lizica p...dă lungă*. Tot mereu auzeam aşa, în sus şi-n jos pe dealuri, se lipise vorba asta de ea. Eu nu înţelegeam bine ce va să spună, pînă cînd am văzut-o odată – eram la culesul fînului – că şi-a ridicat fusta, după o claie, să-şi facă nevoile. Am rămas uimită, vă spui drept. Era chiar aşa cum ziceau bărbaţii. Era de-o juma' de metru, zău. Adică îi pornea de sub buric. N-am mai văzut niciodată aşa ceva.“ „Ce spui?“ „Da, o avea de-o jumate de metru, de-a lungu' aşa, cam cît o juma' de coasă.“ „Păi, şi de unde ştii că era curvă, ce legătură avea cu ce ne spui?“ – o întrebă Florin, abia ţinîndu-şi rîsul. „Mi-e şi ruşine zău aşa, de dumneavoastră“ – a zis femeia jenată, cu mîna la gură, dar evident nerăbdătoare să destăinuie tot raţionamentul. „N-are nimic lungimea, vai de mine, da' curios mi s-a părut, vă spun, că ştiau toţi bărbaţii. M-am gîndit că avuseseră toţi de-a face cu ea. Altfel de un' să ştie?“ „Vezi-ţi de treabă, lucrurile astea se află şi de la femei. Uite şi noi acum aflăm de la mata, chiar dacă n-am cunoscut-o pe Lizuca sau Lizica asta, cum îi spui. Şi zici că era mama lui Sărăcilă?“ „Da, mamă-sa era ea, iar taică-su, Dumnezeu ştie acum, după ce v-am spus..., dar mai mult ca sigur că era bărbatul ei, că seamănă cu ăsta, şi era şi el criminal, ca fiu-său.“ „Cum adică?“ „Adică şi-a omorît un frate ca să moştenească el toată averea. Aşa-i lumea pe aici. A făcut şi vreo 20 de ani de puşcărie, că l-au prins pînă la urmă, deşi era deştept foc. A mers dimineaţa la casa lui frate-său, după ploaie, prin noroi, cu cizmele lui frate-său, şterpelite de cu seară, a intrat, i-a dat cu ceva în cap, l-a lăsat căzut lîngă sobă să creadă miliţia că a alunecat şi s-a izbit singur şi apoi s-a întors tot prin noroi, dar cu cizmele puse invers şi pe aceleaşi urme ca la venire. Asta ca să se creadă că sînt doar urmele fratelui. După aia nu se ştie cum de-a făcut, a aruncat probabil cizmele peste locul cu noroi înapoi la uşă şi a plecat mai departe desculţ. Vă daţi seama ce deştept era?“ „Dar pînă la urmă tot l-au prins...“ „Ei, păi a venit miliţie multă, cu cîini şi i-au luat urma. A înfundat puşcăria multă vreme, cum vă zisei, dar n-a recunoscut niciodată crima, nici după ce i-au dat drumul şi cînd mulţi din sat nici nu-l mai cunoşteau. Dar la eliberare nu mai era bărbatul care a fost. A murit repede după aia. Da', uite, a rămas fiu-său, să facă în continuare necazuri la lume...“

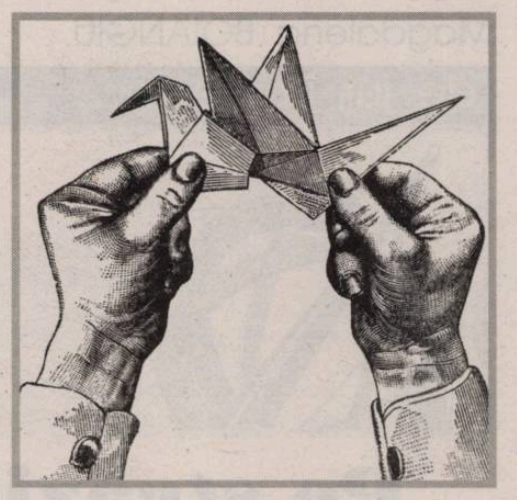

4 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL **DILEMA VECHE**

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021/407.54.69

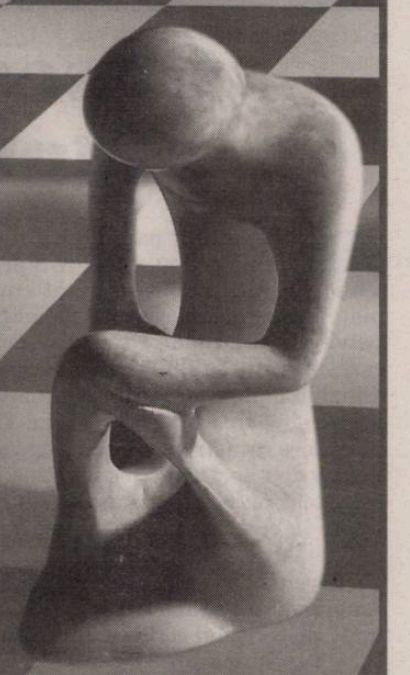

ONLINE
PLĂTEŞTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveţi nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POŞTALE, AGENŢIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

TRIMITE TALONUL
Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche **3 luni (41 lei)** **6 luni (81 lei)** **12 luni (158 lei)**
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.
Pentru ca livrarea abonamentului să începă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 - CP 143, Bucureşti**, cod poştal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: ■ *la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Şos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, Bucureşti* ■ *cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L.* ■ *la oficiile poştale* ■ *la sucursalele RODIPET* ■ *la firmele particulare.*

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Abureală şi cutremurare

De cîteva zile bune, cum am cîteva clipe libere, zapez pe forumuri ale diverselor ziare, la întîmplare, fascinat de „arta conversaţiei“ în acest (relativ) nou mediu de comunicare. Ce-i drept, trebuie să te echipezi de la început cu un impermeabil pentru a putea naviga printre flegme, căci aproape nu există grupaj de comentarii, despre orice şi oricine, în care să nu întîlneşti la tot pasul şi intervenţii de genul:

Cartarescule, nu ca infatisarea fizica ar avea importanta: dar tu esti cam efeminat! Asa ca mitocan nu esti fiindca nu poti, nu ca nu ai vrea... (...) Tu te auzi? Sa nu te superi, dar in ton cu aprecierea ta asupra esentei romanismului am sa afirm ca esenta ta este absolut infantila. Nu vreau sa spun: imbecila! Desi ar fi mai nimerit! Sunteti o mana de scarabei de balegar care v-ati spurcat sa faceti afirmatii „subliminale“ despre romani: RAHAT (vezi-l pe Patapievici cand se referea la poporul roman), ISTERIE(vezi-te pe tine (...) Baietica, lasa-te taica de elucubratii! Astea ale tale sunt mai ieftine decat ale grupului Vacanta Mare.

Dacă treci însă de acest gen de invective – cum o fac şi majoritatea forumiştilor – nu poţi să nu recunoşti măcar greutatea de „realitate socială“ a acestor dialoguri, densitatea de obsesii, aspiraţii şi frustrări, spaime şi vise, sincere şi profunde, chiar dacă – prin chiar regula jocului – fruste şi adesea stîngace. Printre rînduri poţi întrevedea, cu puţină răbdare, neliniştea unei Românii tinere cu care generaţia mea nu prea mai ştie să comunice.

Dar nu aş vrea – şi nici n-aş putea – să mă refer aici la toate acestea. O să mă opresc doar la o mică problemă de vocabular pe care am constatat-o de curînd: frecvenţa acuzaţiei de „abureală“.

*„Totul e **abureală** de intelectual!“* – spune un forumist. *„Stiu ca cenzurati, caci asa fac slugile acestui asa zis lup singuratic cum spune alt **aburit**“* – mai comentează un altul, în cu totul alt context. Referindu-se la Cristian Diaconescu, cineva continuă în acelaşi ton: *„Daca il punem pe dunga dispare ca **aburul**, nu are nici substanta, nici, macar, umor, debiteaza la nesfarsit aceleasi vorbe goale de continut“*. Ultima intervenţie ne oferă astfel şi un fel de definiţie: „abureală“ s-ar referi deci la lipsă de substanţă, la vorbe goale spuse însă cu autoritate, cu morgă – şi lipsă de umor – şi care nu rezistă la o analiză adevărată. Şi iată şi „modul de utilizare“:

PAUNESCU,VCT,ILIESCU,MANOLESCU...NU VIN MIINE?

de E. E., marţi, 9 septembrie 2008 – 14:44

Iliescu sa ia sa duca un exemplar in China. Poate il opresc aia acolo. Definitiv.

1. Am citit bine?

de M. S., vineri, 12 septembrie 2008 – 23:34

„Manolescu“?! E vorba de Nicolae Manolescu?! Ce are el in comun cu celelalte personaje pe care le enumeri?!

2. Pai, de hahohehi (Vizitator), luni, 15 septembrie 2008 – 22:58

*Mai conteaza? Toti is **aburiti** cand vine vorba de comunism.*

Care va să zică aşa: toţi pot fi puşi în această categorie a „aburelii“ cînd e vorba de comunism... Dar cine sînt aceşti „toţi“ şi ce legătură au ei cu „comunismul“?

Să începem cu începutul.

Mai întîi de toate, marea majoritate a comentariilor la textele de autor – şi nu doar cele „aburiste“ – trec prin text ca prin brînză pentru a ajunge la ceea ce îi interesează de fapt pe forumişti: persoana din spatele textului. Aceasta este însă o meteahnă mult mai veche şi mai generală, pe care aş îndrăzni să o numesc „românească“ (ceea ce nu înseamnă că ar fi *doar* a românilor): dificultatea unei societăţi (încă) orale de a se raporta la neutralitatea textului, nevoia de a-l vedea, fie şi cu ochii minţii, pe cel care vorbeşte, pentru a-i arunca în faţă, la o adică, *uite cine vorbeşte!* Dacă Iliescu sau Manolescu – nu are importanţă – ar scrie că pămîntul e rotund, s-ar găsi cu siguranţă cineva care să-i strige în faţă *lasă abureala, comunistule!*

După ce textul este redus astfel la persoană, aceasta este identificată, la rîndul ei, cu autoritatea, mai exact cu pretenţia de autoritate. Dacă cineva emite vreo judecată de valoare sau doar descrie un fapt care contravine convingerilor forumiştilor, acel cineva va fi bănuit imediat că vrea să dea lecţii *ex catedra*. Şi aici apare, spontan, reacţia: *lasă abureala!* Textul îşi pierde orice referinţă şi dispare în *aburul* unei pretenţii paternalist-elitiste.

Ceea ce pare să ne ducă un pas mai departe, căci acest refuz agresiv al autorităţii (presupuse) din spatele textului (real) seamănă al naibii cu revolta adolescentină împotriva autorităţii paternale. Iar tînărul actual, nu doar cel din România, trăieşte într-o *adolescenţă fără frontiere*, împingînd cît poate mai mult momentul „aşezării“ adulte. În aceste condiţii, „tinerii vor exemple pozitive pentru inspiraţie, nu modele pentru a-i ghida în viaţă. Ei îşi doresc ca media să oglindească ceea ce sînt şi să prezinte oameni ca ei; nu îşi doresc roluri-model de care să fie subjugaţi sau pe care să le glorifice“ – ne spune studiul *Discovery* despre bărbatul tînăr în lume. Tipul clasic al *maestrului*, prea asemănător părintelui tutelar, pare să fie deci prost văzut în această lume a adolescenţei-spre-altceva...

Dar ce caută comunismul în toate acestea? Mi-e teamă că este porecla inconştientă şi aglutinantă de condamnare a acestei *autorităţi-a-părinţilor-care-nu-ştiu-să-vorbească-cu-noi-şi-a-făcătorilor-de-opinie-care-nu-ştiu-să-vorbească-decît-despre-ei*. În fond, cu toţii vin din această lume a comunismului, drept care *toţi îs aburiţi cînd vine vorba de comunism...*

Iar cînd nu sînt „aburiţi“, sînt „cutremurători“: *e atîta adevăr în acest articol, că te cutremuri* – comentează o voce de pe forum acelaşi articol al lui Cărtărescu. Dar oare această cutremurare emoţională nu este aceeaşi Mărie cu altă pălărie, reversul filial al aceleiaşi crize de (ne)încredere?

Să mă scuze forumiştii şi neforumiştii pentru această „abureală etno“ (cum s-a exprimat recent cineva despre un text al meu), dar nu vreau să dau lecţii nimănui, nu sînt nici măcar convins că aşa stau lucrurile, ci încerc doar să înţeleg ceva, aşa, pentru mine...

Andrei BOTEZ

Estonia, o ţară care începe într-un obiectiv

Primul meu contact cu Estonia a fost unul monosilabic, de tip anglo-american – *„wow“!* –, în cadrul intim al unei superbe curţi interioare romane. Nu m-aş fi aşteptat pentru nimic în lume ca interlocutoarea mea (o persoană, de altfel, normală) să vină din „acea“ ţară... Oricare alt meleag (fie el terestru sau extraterestru) ocupa, pînă în momentul întîlnirii de mai sus, mult mai mult spaţiu, în cadrul latitudinilor şi longitudinilor mele interioare, decît Estonia... Şi nu glumesc. Citisem o mulţime de chestii despre Insulele Feroe, despre Laponia, Islanda, aveam colegi din Trondheim, Gotland şi McAlister Island, ascultasem muzică şi văzusem filme din cele mai neaşteptate colţuri ale lumii, dar, pînă în acest moment, Estonia se încăpăţînase să nu apară. Ştiam doar că Tallinn este capitala, că Arvo Pärt este estonian, că una din soţiile lui Bergman venea de pe aceste plaiuri şi că celebrul Juri Lotman a predat semiotica la Universitatea din Tartu. Punct!

Hotărît să mă răzbun pe propria-mi neştiinţă cît mai repede, în anul 2005 am făcut prima vizită în-ţara-celor-mai-frumoşi-nori. Totul a fost teribil: începînd cu limba – (finougrică, 14 cazuri, 2 infinitive etc. etc.), un fel de greacă veche reînviată, reînnodată şi revalorificată – şi terminînd cu numele de persoane care, pentru mine, se confundau supărător de mult: pe cele de bărbaţi le credeam de femei şi invers, iar uneori confundam un nume propriu cu un obiect de uz casnic. Cum este posibil ca cineva să se cheme Epp sau Aet?, mă întrebam şi îl întrebam, stupefiat, pe ghidul meu – vechea interlocutoare întîlnită la Roma. Dar era august... şi noaptea erau 3 grade C... Ce pretenţii puteam avea?!

Primul oraş vizitat a fost Pärnu, superb colţ de Mare Baltică, vechi oraş hanseatic, unde am asistat la un concert al Corului naţional de cameră al Estoniei, dirijat de Paul Hillier. Cu această ocazie am aflat că prezenţa unor astfel de personalităţi pe aceste meleaguri nu reprezintă deloc o raritate. Timpul a trecut, am ajuns şi la Tallinn, Tartu (superb nu atît prin celebra-i Universitate, cît prin mulţimea de case din lemn), la Viljandi (unde are loc, anual, unul dintre cele mai mari festivaluri de folclor nord-europene), precum şi în cîteva localităţi minuscule, cum ar fi Suure-Jaani (unde tocmai avea loc un festival internaţional de muzică barocă, printre participanţi fiind şi o româncă). Apropo de localităţile minuscule: cred că unul dintre punctele cele mai fascinante ale Estoniei (care cred că poate fi folosit şi ca reclamă turistică) este micimea ei. Această ţară este atît de minusculă încît, atunci cînd te plimbi prin pădure, poţi adulmeca mirosul aspru al Mării Baltice. Cînd mergi cu trenul, aproape întotdeauna următoarea staţie este punctul de frontieră. Cînd strigi, sînt şanse ca cel de lîngă tine să te audă. Cînd plîngi, te poţi surprinde mirat... de cît de bine te înţelegi... pentru că eşti mai aproape de tine. Cînd faci o fotografie, nu poţi să nu iei în obiectiv totul.

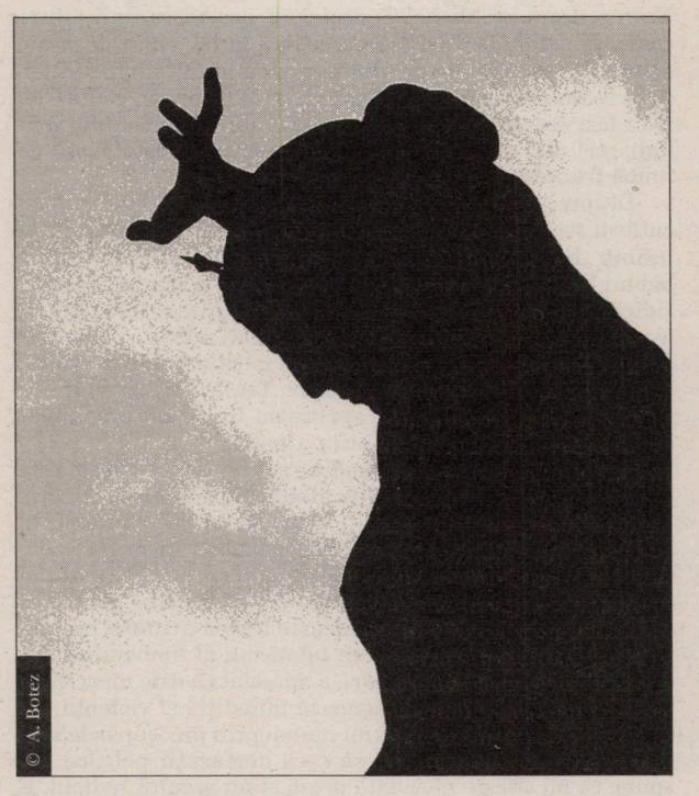

În fond, Estonia este ţara care încape într-un obiectiv. Iniţial, aş fi dorit să scriu mult mai multe despre acest meleag. Să prezint fiecare sat şi oraş în care am stat, fiecare zi în care mi s-a întîmplat ceva ciudat... Însă, privind mai atent unele fotografii pe care am reuşit să le fac, mi-am dat seama că ele sînt îndeajuns pentru a arăta fiecare zi, pas, faptă. Trebuie doar privite atent... Şi astfel, te pierzi... Aţi simţit nevoia vreodată să vă pierdeţi nu într-o întindere, ci într-o restrîngere? Într-un punct? Într-o clipă clipită uşor, lin, luminos? Într-o roată, într-o zare care, în Estonia, dacă nu te fereşti la timp, trece prin tine?

Paradoxal, după ce la o cină am fost servit cu Busuioacă de Bohotin, am descoperit că relaţiile româno-estoniene nu se „reduc“ la a fi gazde interesate şi interesante. Un exemplu: am aflat că expresia „îi poţi număra pe degetele de la o singură mînă“ poate avea şi un sens pozitiv. Traducătorii estonieni din autori români se pot număra pe degetele de la o singură mînă. Dintre aceştia se remarcă Alexander Kurtna, cu traduceri din Cezar şi Camil Petrescu, Riina Jesmin, specializată în Eliade, Ain Kaalep, interesat de Eminescu, Natalie Alver (care a vizitat şi România – unde a studiat şi predat la Conservatorul din Bucureşti!) cu traduceri din Sadoveanu şi Zaharia Stancu, Thelma Tali etc. La Biblioteca Naţională din Tallinn, fondul de carte românească conţine peste 300 de volume, iar principala revistă culturală a Estoniei – *AKADEEMIA* – a oferit, foarte recent, spaţiu unor dezbateri pe tema realităţii istorice a lui Vlad Ţepeş.

Multe ar mai putea fi spuse, dezvăluite, dezvrăjite. Estonia este o ţară care (încă) ascunde o mulţime de secrete. Nu am înţeles nici pînă în ziua de astăzi unde pot încăpea.

Andrei PIPPIDI

SOS București

Ce-ar mai fi fost de spus ieri

De doi ani de zile, seria conferinţelor de la Teatrul Naţional şi-a cîştigat o popularitate meritată. Mi s-a părut că publicul care umplea sala Atelier duminică, 12 octombrie, era format şi din fideli care urmăresc în chip regulat aceste întîlniri ale elitei intelectuale, la care se adăugau un mic grup de prieteni personali ai conferenţiarului, pe lîngă aceia pe care i-a adus acolo titlul anunţat: „Bucureştii vechi între paragină şi demolare". Am avut astfel ocazia de a-i întîlni pe unii cititori ai rubricii din *Dilema* în care apar articolele provocate de starea oraşului nostru, de cînd acesta este asaltat de specula terenurilor. Cu alte cuvinte, se adunase toată „banda lui Pippidi", de care vorbea odată cineva angrenat în afacerile imobiliare: i-am numărat, erau vreo 80, ceea ce, fără a bate toba pentru convocare, nu-i deloc puţin.

Aş fi dorit ca ei să fi găsit la intrare două cărţi potrivite cu interesul care i-a strîns laolaltă: volumul de la Editura Humanitas, în care am cules o parte din articolele publicate în fiecare săptămînă de-a lungul anului trecut, şi albumul de fotografii al dlui Dan Dinescu, *Farmecul discret al Bucureştilor*, pentru care am scris introducerea istorică. Una din aceste cărţi s-a epuizat în numai patru luni, aşa că e nevoie de un supliment de tiraj, cealaltă e încă sub tipar şi va fi desigur un prilej de delectare pentru oricine ştie să caute, prin îngrămădirea haotică de blocuri, bătrînele case care, acum trei generaţii, erau ca o chezăşie de nobleţe.

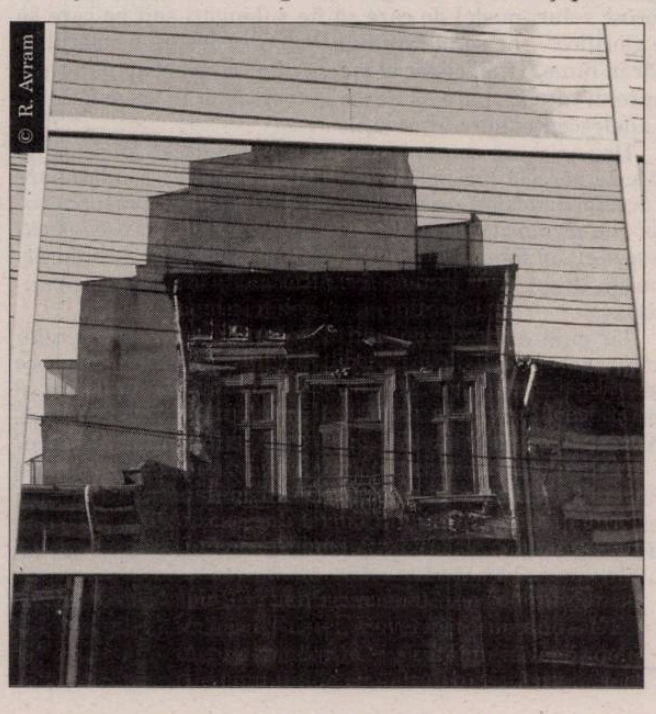
© R. Avram

Conferinţa a fost cum a fost, intervenţiile din sală au întregit-o cu precizări privind recomandările Comisiei prezidenţiale pentru patrimoniul construit şi siturile naturale şi istorice, precum şi cu sfaturi referitoare la măsurile de protecţie ce se impun.

Nu cred că i-am convins pe ascultătorii mei, fiindcă erau dinainte de aceeaşi părere cu mine. În ultima vreme, societatea civilă a dat tot mai multe semne că nu mai suportă nesocotirea patrimoniului cultural, care se manifestă prin abandonarea monumentelor şi prin demolarea (adesea autorizată!) a unor clădiri neînscrise ca monumente istorice, deşi valoarea lor ar fi îndreptăţit clasarea. Faţă de Franţa, care numără 42.000 de monumente protejate – palate, castele, biserici, mori, uzine sau fortăreţe –, lista noastră cu cca 26.000 poate părea exagerat de lungă. La Ministerul Culturii, în orice caz, sînt oameni care o consideră aşa, ţinînd seama de insuficienţa mijloacelor alocate întreţinerii şi reabilitării lor. În realitate, ar fi necesar un inventar suplimentar. Pentru a limita agresiunea demolatorilor, numai legea constituie o pavăză; considerente morale sau de bun-simţ nu sînt luate în seamă. Monumentele nu sînt în suferinţă doar din cauza timpului care le-a uzat. Pericolul vine de la mentalitatea care dispreţuieşte orice e vechi, din superstiţia stupidă că „ce e nou e mai frumos".

Pentru a recurge la acelaşi exemplu, al Franţei, acolo, conform unui raport întocmit în decembrie 2007, totalul lucrărilor pe care le necesită monumentele istorice a atins suma colosală de 11 miliarde de euro – pe cînd bugetul anual alocat în acest scop de Ministerul Culturii este de 300 de milioane de euro.

Eforturile de a descoperi resurse au folosit ca argument dezvoltarea turismului, producătoare de valută.

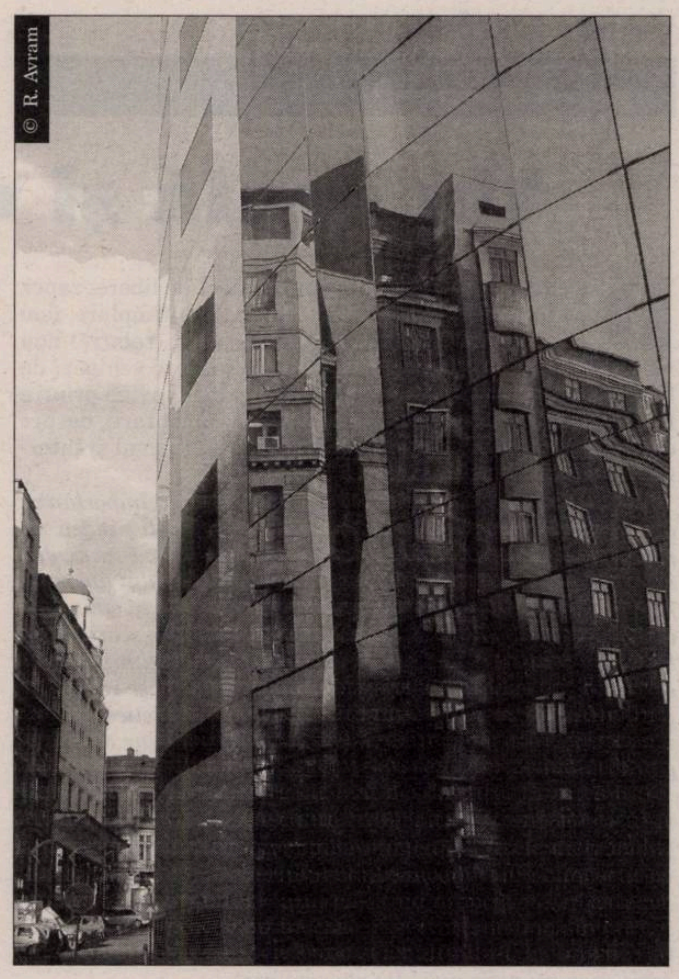
© R. Avram

Frumuseţea Bucureştilor ţine de atmosferă, de raportul între vegetaţie şi spaţiul construit, mai mult decît de anumite clădiri, dintre care aproape nici una nu e comparabilă ca vîrstă cu partea veche a oraşelor din Occidentul Europei. Afluenţa turiştilor, pe de o parte, dacă ei ar fi primiţi cu un sistem de hoteluri şi restaurante la preţuri moderate, şi, pe de altă parte, activitatea întreprinderilor de restaurare a monumentelor şi a meşteşugarilor specializaţi, creatoare la rîndul ei de slujbe, ar justifica transferul de fonduri în direcţia patrimoniului. Cît despre educaţia care ar introduce treptat ideea valorii patriotice a monumentelor, întrucît sînt mărturii ale unui trecut reprezentativ pentru identitatea naţională, unele experienţe pedagogice, încercate tot în Franţa, au acordat materiei „patrimoniu" două ore suplimentare pe săptămînă.

Alexandru CĂLINESCU

interstiții

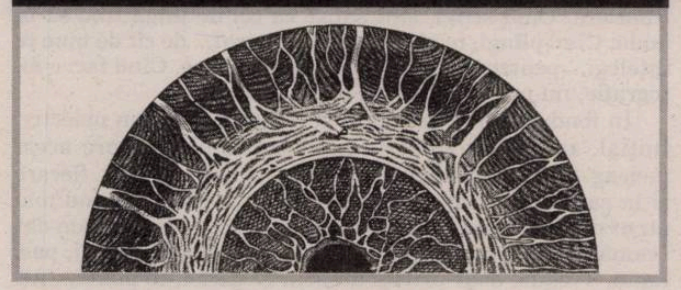

Nobel, eternă poveste

În urmă cu peste două decenii, cînd Claude Simon lua Premiul Nobel pentru literatură, Angelo Rinaldi a publicat un vitriolant articol, în care spunea printre altele că evenimentul reprezintă (rezum) una dintre cele mai cumplite lovituri care afectează grav imaginea Franţei. Temutul critic (ajuns între timp academician) scria atunci în *L'Express* şi îl detesta pe Claude Simon, pe care îl socotea ilizibil. Şi fiindcă veni vorba: oare cine îl (mai) citeşte astăzi pe Claude Simon? Nu am găsit, în selecţia (masivă) de cronici pe care Rinaldi a tipărit-o în 1999 *(Service de presse,* Plon) nici un text despre vreo carte a lui Le Clézio. Nu cunosc, aşadar, opinia criticului despre autorul *Procesului-verbal;* pot face doar supoziţii privind absenţa acestuia din volumul citat.

Nu am întîlnit pînă acum în presa franceză o reacţie asemănătoare şi cred că e foarte puţin probabil ca ea să se producă (oricum, Rinaldi pare să fi abandonat, de cîţiva ani, activitatea publicistică). La noi, Nicolae Manolescu a avut, într-o mică anchetă făcută printre scriitorii români, o reacţie severă: nu, Le Clézio nu merita premiul, nu e un mare scriitor, şi nu e drept să-l primească într-un moment cînd Franţa îl are pe Michel Tournier. E posibil ca unii dintre confraţii săi de la Paris să gîndească la fel, chiar dacă n-o spun cu voce tare. Pe de altă parte, să nu uităm (de altfel, ni se reaminteşte în toate comunicatele de presă) că Le Clézio a fost decretat în 1994 de revista *Lire* (în urma unui sondaj), „cel mai mare scriitor (contemporan, fireşte, *n.m.)* de limbă franceză", un adevărat *„auteur-culte"*.

Despre justeţea acordării Premiului Nobel cutărui sau cutărui scriitor s-a discutat şi se va discuta, cu siguranţă, la infinit. „Erorile" au fost numeroase. Cînd îi dai Premiul Nobel lui Dario Fo sau Elfriedei Jelinek, nu-ţi rămîne decît să ridici braţele în semn de stupoare şi neputinţă. În definitiv, avem a face cu un fel de loterie, ce uneori aduce a cacialma. Hazardul, interesele, raţionamentele extra-literare joacă, de cele mai multe ori, un rol decisiv. Tot făcînd speculaţii pe tema aceasta, riscăm să dramatizăm inutil un eveniment care nu merită, cred, chiar atîta atenţie.

Motivaţiile Academiei Suedeze se cunosc: Le Clézio este „exploratorul unei umanităţi aflate dincolo de civilizaţia dominantă şi dedesubtul ei", este „scriitorul rupturii, al aventurii poetice şi al extazului senzual". În primele declaraţii, luate „la cald", Le Clézio a spus lucruri mai degrabă banale: trebuie să continuăm a citi romane pentru că ele sînt un mijloc bun de a cunoaşte lumea actuală, romancierul nu e nici filozof, nici un tehnician al limbajului, ci e cel care scrie şi pune întrebări, a apreciat că este un scriitor angajat în sensul că îl indignează injustiţia şi violenţa. Le Clézio e un om de stînga, şi nu numai prin preocupările sale ecologiste, deşi se fereşte să facă declaraţii politice. Se spune că nu citeşte niciodată presa şi nu ascultă radioul. E un singuratic şi în acelaşi timp un neobosit călător. A fost considerat dintotdeauna un personaj enigmatic, ce exercită un soi de fascinaţie tulburătoare şi inefabilă, nu în ultimul rînd prin faptul că e un bărbat care arată superb. Din interviurile pe care le-a dat reiese că printre scriitorii lui preferaţi se află Conrad, Stevenson, Chandler, Salinger, Jack London, Stendhal, Goethe, Michaux. La care se adaugă Lautréamont, despre a cărui operă şi-a făcut teza de doctorat.

Nu ştiu cîţi cititori are Le Clézio în Franţa, nu cunosc tirajele numeroaselor sale cărţi. Cu siguranţă însă că e vorba de un public cultivat. Scriitorul a început printr-un roman ce denunţa societatea zisă „de consum" (este caracterizat şi astăzi drept „un duşman al Occidentului materialist"). Nu e un scriitor facil, dimpotrivă (las la o parte *Diego şi Frida,* care a fost şi ecranizat). Cunoaşte secretele limbii, dovedeşte o impecabilă *„maîtrise"* a scriiturii. O serie de teme sînt recurente: căutarea civilizaţiilor pierdute şi a celor marginale, obsesia singurătăţii, dar şi dorinţa de comunicare cu alţii, oscilarea între bucurie şi durere, idealul unei armonii între om şi lume, tentaţia de a se „topi" în materie, în infinit, tensiunea dintre timp şi spirit, dintre unic şi multiplu, dintre voinţa de a trăi intens şi mirajul morţii etc. etc. Cele cîteva lucruri spuse aici n-au nici o legătură cu întrebarea dacă Le Clézio merita sau nu Nobelul. Chestiunea e închisă. Un răspuns îl va da poate, aşa cum s-a mai întîmplat, posteritatea.

Recomand celor care doresc să-şi facă o idee mai clară despre personalitatea şi opera lui Le Clézio cartea sa *Extazul material (L'Extase matérielle,* 1967). Găsim acolo un fel de autoportret, cînd liric, cînd dureros de lucid, o radiografie a obsesiilor, bucuriilor şi spaimelor sale. Elogiul prezenţei, al viului stă alături de conştiinţa limitelor şi de un soi de acceptare patetic-jubilatorie a morţii. Pe alocuri, am avut senzaţia unei replici la celebrele (dar uitatele) *Nourritures terrestres* ale lui Gide. Să-l lăsăm însă, chiar dacă e vorba doar de cîteva „eşantioane", pe scriitor să vorbească: „Nu vom fi niciodată învingători. (...) Nu ne rămîne decît să învăţăm, să explorăm, să recunoaştem încetul cu încetul *domeniul durerii noastre"*; „Numai în provizoriu, în instabilitate, în confuzie, în ignoranţă stau ascunşi germenii adevărului"; „Moartea este speranţa oamenilor" „Am dorit durerea (...) Am dorit ura pentru a iubi, şi iubirea pentru a urî (...). Şi am dorit moartea, pentru a putea îndrăzni să mă fi născut"; „... Tăcerea este împlinirea supremă a limbajului şi a conştiinţei. Tot ceea ce vorbim sau scriem, tot ceea ce ştim servesc doar pentru asta, cu adevărat numai pentru asta: *tăcerea"*.

Texte şi opinii de: ● *George BANU (critic de teatru, prof. univ., Paris)* ● *Iulia BLAGA (critic de film)* ● *Paul BREAZU (critic muzical)* ● *Dragoş BUTUZEA (consultant)* ● *Paul CERNAT (critic literar)* ● *Anca GRĂDINARIU (critic de film)* ● *Adela MARCOV (editor web)* ● *Dan C. MIHĂILESCU (critic literar)* ● *Dan PERJOVSCHI (artist vizual)* ● *Dan POPESCU (galerist)* ● *Costi ROGOZANU (critic literar)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Alex. Leo ŞERBAN*

Cum se întorc ierarhiile cînd ţi-e lumea (postmodernă) mai dragă

Numărul de faţă s-a copt la foc mic.

A existat, „la bază", o preocupare veche (mai veche decît Dilema *zisă şi* veche!*) a responsabilului acestui număr pentru relaţia actuală dintre Democraţie şi Cultură. (Sau, după alte trenduri de gîndire, dintre Democraţie & cultură – cu varianta, simetrică şi elitistă: democraţie* et *Cultură). Postmodernitatea (ca simplă fatalitate cronologic-istorică) nu are nici o vină că raportul acesta este înclinat în favoarea democraţiei; postmodernismul (ca valorizare a respectivei „fatalităţi"), da. El a absolutizat relativismele, dînd liber democraţiei părerilor să năpădească turnul culturii. Cine nu se pricepe comentează (pardon:* comment*-ează, majoritatea acestor păreri buruienind în spaţiul virtual). Ideea că, da, cultura este „pentru toţi", dar că* nu *toţi au aceeaşi îndreptăţire să facă ierarhii – sau, mai rău: că nu au îndreptăţirea să pună dinamită la temelia ierarhiilor din simplul motiv că nu sînt şi ale lor! – este o idee tot mai plăpîndă: cine o afirmă se expune antipatiilor colţuroase ale celor care nu (mai) admit „lecţii" (lecţiile sînt ceva* uncool*!).*

Numai că există un paradox (din alte unghiuri, chiar o aporie)... Dacă postmodernismul este sinonim cu relativismul, el ar trebui să admită – pe cale de consecinţă – propria-i relativitate. Mai mult: ar trebui să admită că relativitatea însăşi nu *trebuie să fie monolitică, dictînd un comportament uniform peste tot, indiferent de context. Ar trebui (sau, dacă „a trebui" este un infinitiv prea tare, atunci* ar fi de dorit*) ca relativismul să constate aplicabilitatea sa în anumite zone (politica şi socialul, de-un exemplu), refuzînd* flexibil *(şi „pozitiv-discriminator"!) să intervină indistinct în zone specifice (cultura, de-un alt exemplu). Dacă relativismul – în fine – postulează marginalizarea Culturii* înalte *paralel cu „ocuparea centrului" de către cultura* joasă*, ar fi de dorit ca înseşi aceste noţiuni să sufere o relativizare pe măsură: în fond, „sus" sau „jos" („centru" sau „margine") sînt indicatori ei înşişi relativi în funcţie de context şi de poziţia privitorului în raport cu acel context ş.a.m.d.... Pe scurt:* ar fi de dorit *ca democraţia să se ocupe de ce ştie mai bine, lăsînd „mărginimea" culturii să se ocupe de ce ştie cel mai bine. O formă de subsidiaritate.*

A existat, apoi, „scandalul poneiului roz", care a scos în faţă – pe micul (cît de „micul"!) ecran – toate disfuncţionalităţile acestei paradigme. Am văzut oameni care n-au pus în viaţa lor piciorul în expoziţii, şi pentru care „arta plastică" înseamnă (în cel mai bun caz) o reproducere a Carului cu boi *în sufrageria proprie, comentînd cu aplomb un demers artistic (evident că nu i-au spus aşa, ci „o mizerie") pentru care nu aveau nici pregătirea să-l înţeleagă, nici disponibilitatea să-l perceapă explicat de cei care-l înţeleg. Totul – în numele unei „democraţii a părerilor" care sînt, nu-i aşa, libere. Inclusiv de informaţie şi responsabilităţi. Or, a avea dreptul la o părere nu înseamnă – automat – dreptatea acelei păreri: poate fi o părere autentică, dar fundamental falsă. Sau intelectualmente precară. Pe scurt: o părere* proastă*.*

A existat pe urmă, neaşteptat, un articol lung (publicat în două părţi în revista Observator cultural*) al criticului literar Paul Cernat, care trăgea un semnal de alarmă în privinţa mizelor (mici) ale literaturii române actuale. Constatînd complacerea acesteia într-un orizont jos, fără aurora capodoperei drept ţintă, criticul acroşa şi antama – involuntar poate, dar inevitabil – o temă latentă: ierarhiile... Cum era de aşteptat de astă dată, criticii criticului nu au întîrziat să apară: aceştia i-au reproşat autorului – de pe poziţiile unui relativism destul de maniheist pînă la urmă, şi cu ochiul fixat pe ce poate fi mai fluctuant: „legea pieţei" – cantonarea într-un canon (fireşte) „depăşit", etalarea unui elitism* passé *imun la argumente „democratice", minimalizarea minimalismului (=* lol*) şi, nu în ultimul rînd, neaderenţa la un* Zeitgeist *decretat ca „evanghelie" inatacabilă: evanghelia Consumului.*

A existat, în fine, decernarea Premiului Nobel pentru literatură – momentul anual cînd toată suflarea democratică, literarofilă sau nu, simte că este de datoria sa să-şi facă publică părerea. Absolut previzibil, acuzele la adresa „mediocrităţii" scriitorului laureat (J.M.G. Le Clézio) au constituit regula, comitetului Nobel i-au fost puse în circă toate păcatele (reale sau imaginare), teoria conspiraţiei mondiale (secţiunea literatură) a fost reactivată cu sîrg şi, una peste alta, mai toată lumea s-a pronunţat – pro sau contra – re: Le Clézio (necitirea operei acestuia fiind un argument în plus!), re: premiul Nobel, re: „şuntarea României" (încă o dată!), re: orice...

*Concluzia nu poate fi decît una singură: chiar şi atunci cînd canoanele / ierarhiile (adică simbolurile / florile ofilite ale unei paradigme pernicioase) sînt date afară pe uşă, prin nu-se-ştie-ce contra-efect ciudat (o fi tocmai „*Zeitgeist*"-ul?) ele revin bine-mersi şi ciocăne sănătoase în geam. Că se numesc, atunci, „topuri", liste de „îmi place / nu-mi place", rating-uri sau cote (ale artiştilor vii & morţi) este mai puţin important. Dar este, oricum, un semn (reconfortant) că* nici măcar *relativismul valorilor nu poate renunţa, cu totul şi definitiv, la ideea de valoare; pur şi simplu, îi găseşte un* alt loc *„în schemă". Unul mic („valoare de consum"), pe măsura vremurilor pe care le trăim...*

Altfel spus: goniţi Ierarhia, ea se întoarce tropăind.

Dar este rezonabil, oare, să-nlocuieşti autoritatea specialistului cu post-autoritatea nespecialistului? ***(a. l. ş.)***

„De ce ar fi masele un arbitru?"

– dialog cu George BANU –

Mă gîndesc că în teatru („artă efemeră", cum se zice, care rămîne în memoria spectatorului şi – ironică revanşă a criticului! – în cronicile acestuia) este mai simplu să păstrezi un canon: în fond, cine (dintre cei în viaţă) să-i „conteste" pe un Stanislavski, un Grotowski, chiar şi un Kantor...?

„Canonul" despre care vorbeşti mi se pare a fi consecinţa unui acord constituit în timp, o referinţă cu valoare de „lege" morală plasată în „cerul" teatrului, pentru a-l parafraza pe Kant. Ea nu e dată, ci creată; dar, odată impusă, ea rezistă. Cei despre care vorbeşti constituie „patrimoniul imaterial" al scenei şi ei ne sînt necesari, în mod succesiv, căci odată unul, altădată un altul sînt referinţa necesară a teatrului pe cale de a se face. Rare sînt nopţile în care se văd toate stelele deodată, dar, în ciuda unor pasagere obscurităţi, noi ştim că sînt acolo. Şi aceasta ajută: repere îndepărtate şi necesare, dar nu repere autoritare. Nu navigăm singuri într-o lume în care rătăcirea e mereu posibilă.

În zilele noastre violent-democratice se spune că ierarhiile le stabileşte publicul, nu criticii – sau că ele ar trebui abolite cu totul. Ce părere ai?

Régis Debray, un fost militant de stînga devenit un gînditor conservator, vorbeşte despre „obscenitatea democratică". Chiar dacă nu-i împărtăşesc integral ideile, formula convine în cazul de faţă. Putem rafina distincţiile şi distinge între „democraţia" greacă şi „iluzia" ei romană. La Atena cetăţenii votau văzînd un spectacol de Sofocle sau Euripide, la Roma se îmbulzeau cu miile la luptele cu gladiatori sau cursele de cai. Azi societatea e plasată mai degrabă sub semnul „spectacularului" pe care, evident, doar masele îl legitimează şi justifică, în schimb teatrul, devenit o artă „elitară", nu poate fi supus aceluiaşi regim. Tragedia clasică franceză – spunea Cocteau – a fost frecventată şi impusă de 3000 de oameni de la curte în timp ce populaţia a ignorat-o. În măsura în care trăim o epocă în care „masele" nu frecventează teatrul, de ce ar fi ele arbitru? De ce să admitem „iluzia democratică" pentru o practică „minoritară"?

Există topuri în teatru? Cine le face: doar revistele, la sfîrşit de an?

Nu sînt un sociolog al receptării, dar mi s-ar părea just ca aceste evaluări finale să fie rezultatul unor anchete specifice, efectuate în mod distinct printre critici şi printre spectatorii care au urmărit stagiunea. Criteriile nu sînt aceleaşi, ele pot fi calitative sau cantitative. Rezultatele vor fi divergente, dar nu e neinteresant să le compari. Aceasta poate produce o binevenită „confruntare" ce relativizează şi multiplică punctele de vedere. Ele nu se aplică de astă dată unui spectacol precis, ci unui an teatral în ansamblul său. Din panoramă, ce au reţinut unii şi alţii? Sînt curios. Surprizele rămîn astfel posibile şi certitudinile – tulburate.

Dan PERJOVSCHI

Sîntem prea mulţi artişti şi facem proiecte prea diverse ca să mai încăpem într-o singură ierarhie. Piaţa este mai mare ca arta, craniile sînt bătute-n diamant, sîntem *„the best"* doar un minut şi toată lumea-i *number one*. E bine.

Eu vreau să fiu popular în topul specialiştilor.

BARBURISME

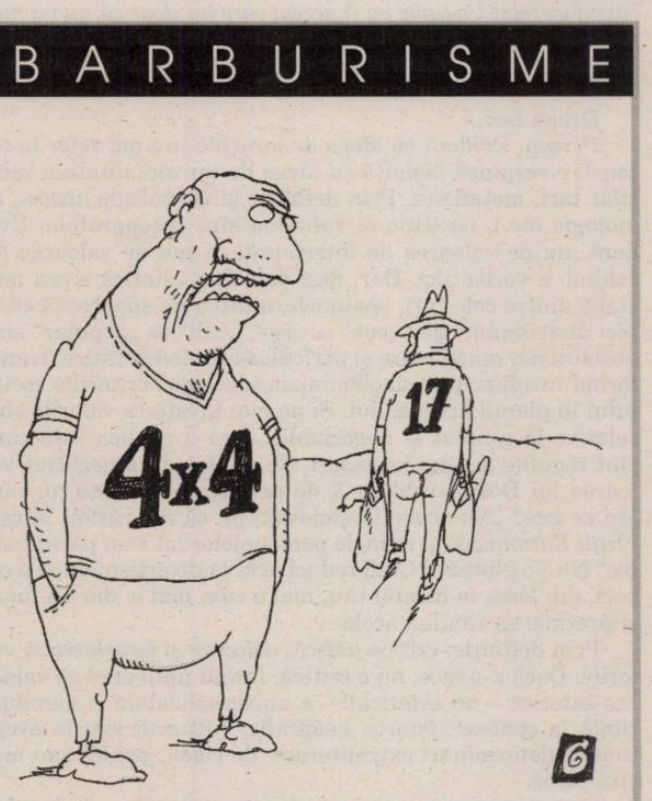

Desen de Ion BARBU

Dialogurile temei au fost realizate de Alex. Leo ŞERBAN

„Dintre toate personajele pe care le creează un mare artist, cititorii lui sînt cele mai bune."

VLADIMIR NABOKOV

Paul Cernat a declanşat o polemică (prin articolul intitulat „Puncte din oficiu pentru literatura română tînără") cu toţi aceia – (tineri) scriitori şi cronicari, deopotrivă – care consideră capodopera ceva „desuet"; i-au răspuns Daniel Cristea-Enache (în România literară), *Alexandru Matei (în* România liberă), *Costi Rogozanu (pe blogul său de la* Cotidianul) *şi Bogdan-Alexandru Stănescu (în* Suplimentul de cultură)...

Paul CERNAT

„O lume intelectuală cu e-uri"

Dragă Paul,

Am citit cu încîntare răspunsul dat „criticilor tăi" în polemica despre proza tînără; la-nceput am avut mici temeri, mă gîndeam că „hidra" are prea multe capete şi că nu vei putea răspunde convingător la toate acuzaţiile –, dar nu: ai făcut-o, din punctul meu de vedere, triumfător (ca să rămînem în registrul metaforei cu hidra...). Am însă o veste proastă pentru tine (pe care o ştii şi tu): nu *îi vei convinge pe cei care te-au criticat!*

Dar nu acesta este scopul acestui dialog. Lucrul peste care mi se pare că ai trecut oarecum prea uşor este această întrebare capitală: cum *poate exista valoare în absenţa ierarhiilor? Atunci cînd decretezi (cum fac „criticii tăi") că nu ne mai trebuie capodopere – ba chiar că nici scriitorii înşişi nu se mai gîndesc să le scrie, c-aşa-i „*Zeitgeist*"-ul! –, nu arunci, oare, la coş raţiunea însăşi de a fi a Literaturii? (Observă că folosesc majuscula; o fac intenţionat.)*

Asta, o dată. Apoi: uitătura ironic-postmodernă spre capodopere şi autorii lor nu ştiu cît e de relevantă pentru operele respective, dar ştiu că ne defineşte într-un mod deloc flatant – drept privitori chiorîş la strugurii acri. S-a ajuns, după mine, la o enormitate: capodoperele trecutului sînt privite cu oarece condescendenţă, „contextualizate" & relativizate pentru că noi, cei de acum, nu mai avem feeling *pentru ele... Iar asta pare OK! Bun, ştim cu toţii că orice operă trece prin testul prezentului; dar realizăm, uneori, cît de decadent a devenit acest prezent? Cît de mici, noi, în comparaţie cu geniile pe care le ironizăm? Faptul că sîntem încă în viaţă nu ne face mai deştepţi (cum par să creadă tot felul de vestale teroriste de pe bloguri...)*

În fine, ultima chestiune: scrii, vorbim, polemizăm în numele unui umanism şi al unor valori pe care le considerăm valabile pentru toată lumea... Dar dacă (aşa cum susţine B.-A. Stănescu, citîndu-l pe Steiner) nu mai este aşa? Dacă generaţiile viitoare – crescute cu fast-*literatură, hedoniste şi superficiale – vor scuipa, pur şi simplu, acolo unde cei de azi doar pun teancuri de maculatură deasupra, acoperind capodoperele? Ce lume va fi aceea, care nu doar că nu va mai scrie capodopere, dar nici măcar nu va fi interesată de cele deja scrise? Tot ce-mi doresc e să nu o mai prind.*

Dragă Leo,

Primo. Evident că ideea de ierarhie (nu mă refer la topuri!) e respinsă laolaltă cu ideea de universalitate a valorilor tari, metafizice. Prin definiţie şi etimologie *(axios-,* axiologie etc.), ierarhia şi valoarea sînt inseparabile. Evident, nu de valoarea de întrebuinţare sau de valoarea de schimb e vorba aici. Dar, deşi valoarea estetică e cea mai slabă dintre cele tari, postmodernitatea ne sugerează că şi aici discriminări gen „sus" *vs* „jos", „cult" *vs* „popular" sînt absolutiste, reacţionare şi periculos-antidemocratice, transferînd insidios, prin determinism ideologic, criteriile socialului în planul artisticului. Şi ne mai învaţă că valorile sînt relative la context şi negociabile, fără a explica însă care sînt regulile acestei negocieri. Ce mă fac dacă negociez valoarea lui Dostoievski cu X de pe blogul terorista.ro, care ştii ce zice? „Nu citesc Dostoievski pt. că am răsfoit la raft *Fraţii Karamazov* şi numele personajelor mi s-au părut naşpa." Nu-i o glumă... Cînd reduci arta la divertisment şi o cobori, din lene, la nivelul tău, mai e cum mai e, dar să-i mai şi pretinzi să rămînă acolo...

Prin definiţie, critica *judecă, discerne* şi *ierarhizează* valorile. Dacă n-o face, nu e critică. Iar eu unul cred că valoarea estetică – nu esteticul! – e universalizabilă şi nereductibilă la context (istoric, geografic, cultural) sau la eventualele determinări extraliterare, de clasă, *gender* sau mai ştiu eu ce.

Nu mi-am propus să-i conving pe „criticii mei", nu sînt aşa naiv. Am încercat doar să-i conving pe ceilalţi cititori că lucrurile nu stau chiar aşa cum spun respectivii critici. M-a amuzat observaţia lui Bogdan-Alexandru Stănescu potrivit căreia, spre deosebire de bătrînul şi moderatul „clasicizant" George Steiner, eu, ca june om al postmodernităţii, era de aşteptat să fiu mai racordat la *Zeitgeist* şi mai puţin apocaliptic. Dacă înţeleg bine, racordarea cu pricina înseamnă să te integrezi voios în ceea ce ţi se spune că e acest *Zeitgeist*: hedonism pragmatic, minimalism, divertisment generalizat, aplatizare „democratică". Altceva afirmam eu acolo: un autor cu personalitate nu se subordonează, conformist, *Zeitgeist*-ului, îl depăşeşte, ba uneori îi rezistă critic, deşi trăieşte în interiorul lui şi nu-l ignoră. Numai minorii simt nevoia gregară de a fi în gaşcă, în rînd cu anturajul. Dar dacă tot îl invocăm pe Steiner, de ce îl uităm pe fostul structuralist Todorov, cu diatribele lui recente despre declinul literaturii? Cît despre *„Zeitgeist"*-ofilii care aruncă la coş, cum spui, raţiunea de-a fi a Literaturii, pentru ei lucrurile sînt simple: literatura e ceva care gravitează între polul „marfă" (divertisment) şi polul „meserie" (tehnică, scriitură, artificiu postmodernist).

Secundo. N-am vrut să neg valoarea scriitorilor noştri buni de nouă sau încă nouă generaţie, am vrut doar să atrag atenţia că, judecaţi cu ocaua culturii înalte de altădată (din anii cînd cultura înaltă chiar conta pentru iubitorii de umanioare), prozatorii autohtoni sînt, cu cîteva excepţii, cam uşurei, tot mai uşurei cu cît scădem sub 35 de ani, şi că pentru ei folosim de regulă ocaua mică. Nu am făcut decît să reamintesc faptul că şi scriitorii mai noi, şi tinerii sau încă tinerii care ne canonim cu critica de întîmpinare sîntem nişte pigmei în raport cu „operele canonice pe care le ironizăm". E cazul să recunoaştem asta cu liminară modestie şi să ne resemnăm că, date fiind *Zeitgeist*-ul, epistema, sistemul de învăţămînt, locul literaturii în societate ş.cl., Literatura nu mai e posibilă – la noi şi aiurea – decît pe stoc. Marile utopii moderne, marile naraţiuni de legitimare produc, fie şi prin ricoşeu, opere literare pe măsură. Şi cum nu e rezonabil şi dezirabil să le regretăm pe cele dintîi, n-are rost să ne aşteptăm la resurecţia celorlalte. Bun, vei spune, rămîne să ne mulţumim cu ce avem în muzee şi în biblioteci. Dar nici aşa nu-i bine, după unii. Căci una e să recunoşti că Literatura nu mai e posibilă, alta e să afirmi „că e preferabilă literatura fără majusculă", cealaltă să se ducă naibii, că destul ne-a chinuit. Îngrijorător mi se pare faptul că asistăm la un fenomen mai general de refuz al „capodoperelor trecutului" de către cititorii cei mai tineri, ca şi cum n-ar avea ce învăţa de la ele. Văd în asta un refuz sistematic al valorilor mature de dragul celor „minore", o blocare într-un infantilism post-traumatic la care merită să reflectăm.

Tertio. Logica prezenteiştilor e pur biologistă. Potrivit ei, ceea ce este vechi şi canonizat e mort, mumificat sau îmbătrînit şi expirat, doar prezentul prospectiv poate fi considerat viu, proaspăt şi deci *rulz*. OK. Povestea cu strugurii acri e de înţeles la scriitori, iar publicul consumă ce-i place. Mai grav mi se pare faptul că şi unii critici încep să nu mai dea mulţi bani pe ideea de tradiţie umanistă şi de capodoperă, din adeziune conformistă la gustul „publicului larg" sau la idiosincraziile avangardei şi ca să nu rămînă pe margine, pierduţi în interpretare, în timp ce divertismentul e-n toi.

Ce lume intelectuală va fi aceea neinteresată de capodoperele trecutului? O lume „intelectuală" cu e-uri. Nici eu n-aş vrea să o prind. Dar dacă o prind totuşi, nu-mi rămîne decît să mă-nchid în bibliotecă.

Dragoş BUTUZEA

„Încerc să-l înviu pe Eminescu"

Blogul tău este cu totul atipic: vorbeşti doar despre „chestii livreşti", ai un capitol intitulat „Eminescu* mon amour*", iar categoriile tale se cheamă* „lego ergo cogito", *„cărţi excelente", „capodopere",* „j'adore" *şi* „oh, those russians" *(ce-i drept, există şi „de citit pe budă"...). În plus, ţi-ai însuşit un motto din Cehov („Toate operele eu le împart în două categorii: cele care-mi plac şi cele care nu-mi plac. Alt criteriu nu am..."), pe care l-ai pus pe frontispiciu. Cum s-ar zice, cu canonul stai bine... Nu ai impresia că eşti „inactual"?*

Da, sînt inactual pentru că: 1) mă ocup de cărţile mai puţin cunoscute, mai puţin la modă – scrise de Astefiev, Lenz, György Konrad, Mahfuz, Rorty, chiar Micleuşanu; 2) mă străduiesc să mă opun stilului şcolăresc de-a comenta o carte, căutînd să extrag din fiecare lectură două-trei idei sau emoţii, cît mai personale, simplu şi concis.

Apoi: „Eminescu, *mon amour*" nu e un capitol, e chiar un alt blog, pentru care aştept de la oricine – chiar de la ultimul şmenar ce ştie de „tu-eşti-mircea-da-mpărate" – orice fel de colaborare. Vreau aici bancuri, parodii, opinii cît mai diferite despre Eminescu şi poezia lui – altele decît cele canonice *made in* „Noica, Ţuţea and co." Încerc să-l înviu pe Eminescu de sub cripta prostiei oficializate.

Una dintre regulile nescrise ale bloggerimii spune că „oricine are dreptul la opinie". Ce te faci atunci cînd cineva îţi spune că nu dă doi bani pe Cehov – să zicem – şi că puţin îi pasă de ce decid alţii a fi capodopere?

> „În general îmi plac articolele dvs. (aveţi un bun-simţ care îmi place), dar aici aţi dezamăgit, nu mult, dar totuşi nu aţi menţinut ştacheta la înălţimea cuvenită. Ca şi cu premiul Oscar pentru cel mai bun film, premiul Nobel ptr literatură nu se decernează aproape deloc celui mai bun scriitor (există excepţii, dar puţine). În 2007 bătrîna lesbiancă Lessing cîştiga tocmai ptr că e bătrînă şi lesbiancă (pardon, feministă), doar să dau un mic exemplu. Criteriile sînt subiective şi criterii politice şi sau geografice intră în funcţiune. Anul ăsta unul din Africa, anul viitor din Asia etc. Personal aş desfiinţa acest premiu secţia literatură, e nedrept."
>
> (sursă: **HadGaunescu,** „Slăbuţ, dle Cărtărescu", 10 octombrie 2008, 12,14, www.evz.ro)

Găsesc că e minunată această regulă, e minunat că bloggerimea e încă liberă, virgină de violul statuturilor oficiale. Apoi: sînt capodopere care vor rămîne capodopere şi eşti ori prost, ori rău intenţionat să zici altceva. Cehov e un exemplu – *Salonul nr. 6* e o capodoperă de necontestat. După mine, *Anna Karenina, Lolita* sau *Orbitor* vor fi citite sau, măcar, pomenite de cititorime. N-ai altă categorisire. „Conflictul" apare atunci cînd spui că *Franny şi Zooey* a lui Salinger sau romanele lui Beigbeder sînt „de citit pe budă". N-ai ce face decît s-accepţi şi alte opinii, chiar dacă-ţi iei şi-njurături de mamă. Face parte din frumuseţea spaţiului virtual.

Crezi că ierarhiile (în literatură, de pildă) sînt necesare? Argumentează.

Desigur, e plăcut să faci ierarhii, să simţi că tu ai puterea de a face ordine. Că asta e necesar nu ştiu. Dar ceea ce zic că e cu adevărat important sînt valorile. Ele sînt cele importante, după mine, încă de cînd ne ştim ca fiinţe raţionale. Fără ele, ne omorîm între noi. Vorbesc de valori ca libertate, individ, credinţă, frumuseţe. Ele sînt necesare şi în literatură. Altfel, orice carte e maculatură.

**http://chestiilivresti.blogspot.com/*

Paul BREAZU

Music Dot Com
– globalizare & blogalizare –

Internetul este, cu certitudine, cel mai democratic sistem pe care umanitatea a reuşit să-l creeze. Dar vrem cu adevărat să trăim acolo?

Democratizarea opiniei se instalează prin cea mai sîngeroasă revoluţie pe care a adus-o www-ul, oricît de indecent ar suna această sentinţă. Carnea de tun? Criticul plătit, autoritatea, stilistul, specialistul, individul recomandat de CV sau de istoria contactelor personale cu un domeniu sau altul. Iar muzica, cea mai accesibilă dintre emanaţiile culturii populare şi, probabil, cea mai traficată marfă de găsit pe site-urile web, în mare parte „la negru", a primit o lovitură serioasă. Marile case de discuri îşi plîng astăzi de milă, incapabile să reacţioneze coerent la noua ordine mondială, alegînd să se joace de-a hoţii şi vardiştii cu cea mai anonimă specie de pirat, *user*-ul. Vînzările de CD-uri, un suport căruia i s-a glorificat aproape deşănţat imortalitatea, se trezesc făcute ţăndări de un simplu & singur click. Coloana din ziar/revistă rezervată criticului de muzică şi îndreptată, tocmai de aceea, către un public capabil să fie critic – şi avizat chiar prin efectul direct al acelei opinii – e înlocuită de *press release*-ul producătorului /distribuitorului. În cazul în care nu e umplută de-a dreptul de sînii cîntăreţei. Opinia expertă, convenabilă au ba, se refugiază pe bloguri pentru a se bate pentru un ghem de audienţă cu alte bloguri. De fapt, pentru a se confrunta cu propriul sfîrşit, în faţa invaziei unei noi specii de autor, criticul (amator, să ne-nţelegem) de modă muzicală, *trendsetter*-ul. Ierarhiile şi alegerile lui au un singur criteriu, care se confundă chiar cu scopul său: aici şi acum. Fără atunci, fără acolo. Iar principiul care îl mînă în luptă e cel al plăcerii: cei mai mulţi dintre bloggerii muzicali postează doar chestii juisive. Ce facem cu celelalte? Mai interesează pe cineva? Scenariul schiţat de mine nu e doar posibil, ci se şi întîmplă. E drept, pun degetul doar pe partea lui mlăştinoasă. Instanţele îşi pierd, odată cu retragerea presei tipărite înspre zonele tabloide, de consum instant, funcţia. Ce facem? Ne lamentăm sau ne adaptăm? Internetul ne-a oferit alternativa, dar, din păcate, exact în momentul în care ne-a arătat şi reversul ei: amatorismul, inconsistenţa, fast-food-izarea. Globalizarea înseamnă, în primul rînd, viteză: Music2Nite termină de recenzat ultimul album al lui Prince cu o secundă înainte de a-l citi eu aici, în România. E un *review* care nu-mi spune nimic, dar mă mai duc la chioşcul acela unde aduc *Rolling Stone?* Mi-e teamă că nu, scaunul capitonat din faţa computerului transformîndu-se într-un obstacol invincibil. Şi-atunci cu ce rămîn, în afara unui oarecare confort de locuitor al satului global?

„În definitiv, premiul Nobel pentru literatură s-a întors la ce fusese în primii săi 2-3 ani de existenţă. Un premiu privat al cărei acordare se face de către un consilu privat, pe motive strict private, fără mare legătură cu valoarea artistică a operei premiatului. Nu e nici bine, nici rău. Totul e să scăpăm de ideea preconceptă că acest Nobel consfiinţeşte în vreun fel valoarea literară excepţională a operei premiatului. Cine e acest Le Clézio în comparaţie cu Llosa, de exemplu. Sau cu alţi mari scriitori care nici ei n-au primit premiul Nobel: Tolstoi, Cehov, Joyce, Borges, Nabokov, Graham Greene, Ibsen, Zola, Mark Twain, Saul Bellow, Karel Capek... Şi lista e lungă, poate chiar mai lungă decît cea a marilor scriitori care au Nobel-ul în buzunar..." *(n. red.: Bellow a luat Nobelul în 1976)*

(sursă: **Kor,** „Alt ilustru necunoscut", 10 octombrie 2008, 9,50, www.cotidianul.ro)

„Poate că e chiar bine că pe unii îi interesează cultura, iar nu manevrele unor bancheri. Un Dostoevski, Proust sau Kafka rămîn în conştiinţa omenirii, iar operele lor sînt fără vîrstă. În schimb, cui îi mai pasă azi de marea depresiune interbelică?"

(sursă: **Captain Blood,** „Pe cine interesează", 10 octombrie 2008, 16,04, www.evz.ro)

„Ordet, *de Carl Dreyer (realizat în 1955), este o capodoperă pură a cinematografului. Scena finală te subjugă, îţi smulge lacrimile. Ah, ar trebui să mai putem vorbi încă de lacrimi în cinema!"*

J.M.G. LE CLÉZIO

Costi ROGOZANU

„Criticul nu mai e garantul gloriei post-mortem"

Textul lui Paul Cernat despre literatura română recentă a deschis un fel de cutie a Pandorei. Tu însuţi, pe blogul tău din Cotidianul, *ai pus în discuţie teza articolului, primind multe comentarii pro şi contra lui (mai ales contra, ceea ce era previzibil). N-o să-ţi ascund că, în această „ceartă", sînt de partea lui Paul... Te-aş întreba, însă: există* ceva *(o idee, o frază) cu care, totuşi, eşti de acord?*

Cu mai toate sînt de acord. Sînt acolo teze pe care eu însumi le-am emis în diverse împrejurări: greaţa de biografism, de minimalism, frica scriitorilor de tema „tare", frica de public, în general, şi de miza profundă etc. Aşadar, am fost încă o dată clişeistici: am dus polemici aparente cînd, de fapt, ambele părţi combatante aveau aceleaşi plîngeri. Ce-am taxat în textul lui Paul este atitudinea de pedagog, din ce în ce mai puternică la noi prin tipi tineri care au rămas ucenici ultramimetici ai criticilor de acum 30-40 de ani. Paul spune cum şi-a „calculat" el o anumită toleranţă faţă de noua literatură, iar apoi n-a mai putut şi a răbufnit. Ei bine, mă scot din minţi cei care fac critică exact cum se făcea armata – după algoritmul „sufăr un an, doi pentru binele patriei, iar apoi vocea îmi va fi ascultată, voi fi bărbat".

Am mai taxat apoi literaturocentrismul în textul lui Paul, aceasta fiind marea hibă şi a autorilor noi. Vreau să văd scriitori care încearcă să urle social, politic prin intermediul literaturii. Să-i văd naiv şi sublim preocupaţi de mesaj, de conţinut, de ce se întîmplă în jurul lor. Să folosească plini de nesimţire literatura ca vehicul. Să calce în picioare floricelele stilistice pretinse de criticii care au urmat cursurile pentru infanterişti estetici. Să termine cu acele construcţii alambicate ridicate la rang de „mare complexitate artistică". Vreau să văd texte grele, teme mari, ca şi Paul. Şi cred că nu le poţi obţine dacă le ceri precum Paul. Nu ai cum să aştepţi vînă şi tupeu, dacă practici o critică a complexelor. Sîntem complexaţi de tot şi de toate, pînă şi de literatură. Cu texte apocaliptic maioresciene, precum cel al lui Paul, mi s-a părut doar că intrăm iar într-o buclă blestemată (complet infertilă) a dezbaterilor critice româneşti. Probabil, fără să vreau, am participat la desăvîrşirea ei.

Eşti tu însuţi critic literar, deci s-ar putea spune că îţi sabotezi meseria: ce rost mai are să scrii (de bine sau de rău) despre un autor, în condiţiile în care valoarea e relativă? Pe cine vrei să convingi? Crezi că mai poţi convinge pe cineva?

Nu sînt relativist absolut, aşa cum pare că mă ştampilezi în întrebarea ta. Dar nici nu-mi plac preoţii culturali, cu bigoţii aferenţi. La noi, un scriitor bun nu apare decît „uns" de un grup anume. N-am avut cu adevărat nici o apariţie intempestivă care să ne uimească, să ne contrarieze. Pentru că nici un critic n-ar avea generozitatea şi tăria să întîmpine o astfel de carte. Toţi scriitorii „proaspeţi" au fost sprijiniţi, susţinuţi cu greu de unii editori şi critici şi au fost pînă la urmă urniţi bătrîneşte către „pronaos". Criticii par la noi funcţionari la ghişeu, îţi dau să completezi formulare, te trec prin grile estetizante sau propagandistice de acum o sută de ani şi te invită apoi să aştepţi premiul cel mare. Or, eu vreau de la un critic aceeaşi creativitate în zona criteriilor şi a grilelor de lectură pe care o are şi un scriitor bun.

„Pe cine vrei să convingi"? În primul rînd, vreau să comunic faptul că cititul şi scrisul nu te fac *outsider,* ci un combatant redutabil în cîmpul public. Artiştii-bibelou-de-porţelan, toleraţi de societate, lingăi absoluţi care „creează pe furiş" sînt cazuri triste. Mie-mi plac oamenii care folosesc literatura ca pe un atu în luptă cu mediile ostile din jur. Ierarhiile fixe, valorile absolute sînt inamicele forţei de adaptare în jungla urbană.

Poate cărţile vor muri, dar nu vor muri scriitorii adevăraţi – vor găsi întotdeauna metode să transmită acel mesaj teribil prin scris, lumi recompuse de propria forţă şi subiectivitate. Am tot preamărit textul scris vreme de secole – aspirînd astfel la un soi de viaţă de apoi, în ordine laică. Eu nu fac critică pentru urmaşi, nu caut „perenul" într-un text, nu mă pot împăna cu o misiune atît de măreaţă. Miza covîrşitoare acum îmi pare a fi eliminarea emfazei. Şi nu, nu se prăbuşesc valorile dacă le spun unor scriitori sau critici să nu mai scrie ca şi cum ar sluji în biserica artei.

Ai fost „de partea" poneiului roz. Dar expoziţia aceea, deşi de street art, *fusese considerată exportabilă de nişte specialişti... Nu ţi se pare că ideea aceasta „larg-democratică", în care oricine are dreptate (pe bloguri sau la televizor – vezi Prigoană), duce tocmai la marginalizarea lucrurilor novatoare? Cum vezi literatura (şi artele, în general) în absenţa unor ierarhii?*

Nu am ţinut partea poneiului neapărat – n-aveam cum, nu cunoşteam expoziţia. Dar i-am taxat pe impostorii care îşi dădeau cu părerea într-un stil jenant amatoristic. Culmea e că şi ei suferă de un soi de emfază, de o emfază propagandistică de data asta (nu de una „ecleziastică") în care cultura nu e neapărat un templu, ci e „fiinţa" naţională – diverse şcoli se întîlnesc în acest sens: Păunescu, Cristoiu, Prigoană, Vadim Tudor. În acelaşi timp, am scris că nu-mi place dezbaterea Patapievici-Antena 3 din simplul motiv că e diversionistă – acolo nu se discutau valori artistice, ci se discuta apartenenţa mai mică sau mai mare la Traian Băsescu. Ambele părţi însă se prefăceau că vorbesc despre artă.

Nu cred că oricine are dreptate. Dar cred că trebuie să combaţi într-un anumit fel ca să fii credibil. Pe mine mă interesează (inclusiv prin blogul meu) conflictul creativ care să poată exista la un nivel de popularitate comparabil cu acela al subiectelor comerciale. N-am chef de cercuri literare plicticoase în care să ne întrecem în laude. Credibilitatea unui critic se poate cîştiga şi altfel decît fiind cuminţel şi executînd paşi mici şi siguri. Tocmai din preaplinul de supuşenie şi conservatorism ne-am ales cu texte plicticoase şi bătrînicioase premiate la nesfîrşit. Într-un aparent gest de revoltă, Paul Cernat n-a făcut altceva decît să mai ridice o dată în slăvi modalităţile de ierarhizare de pînă acum. A bătut cu toiagul în podea, a pomenit de Tolstoi şi mai ştiu eu de cine, iar scriitorii au plecat capul spăşiţi. Astea nu sînt ierarhizări, sînt doar ritualuri. Aşa cum civilizaţia a putut, la un moment dat, să scoată biserica din conducerea unui stat, cam tot aşa aş vrea să laicizăm spiritul critic. *Criticul nu mai e garantul gloriei post-mortem.* Şi fără Dumnezeu în discurs, ierarhiile şi preocupările etice au continuat să existe. Nu văd de ce n-ar reuşi să existe literatura fără critică mesianică şi diriguitoare.

Adela MARCOV

„Cronicile tîmpite sînt cele plictisitoare"

Ce te-a determinat să-ţi faci un blog?*

Nevoia de a sta de vorbă, eu cu mine, de a mă regăsi (şi reinventa, de ce nu) departe de intervenţiile cunoscuţilor. Era o perioadă sufocantă, tînjeam după solitudine, aveam nervi şi frustrări de refulat – mi s-a părut modul cel mai simplu. Mă simţeam „a-culturală, a-entuziastă" şi trebuia să scutur neuronul de praf, cumva. La mine chiar funcţionează terapia prin cuvinte, o exersez de mult. Desigur, puteam face asta pe un blog parolat. Al meu e public – narcisism, deh.

Citeşti cronicile? Cînd nu eşti de acord cu ele, îţi spui: cronicarul e tîmpit?

Citesc în principal cronici de film – cărţile le cumpăr după instinct, răsfoind cîteva pagini, iar muzica mi-e prea intimă ca să o dumic în cuvintele altora. Evident, din cele citite sînt destule cu care nu sînt de acord (sau nu în întregime). Nu ştiu dacă am o abordare prea ortodoxă, dar tind să le judec după stil: o opinie care nu coincide cu a mea, exprimată coerent şi interesant, mi se pare în regulă. Pentru mine cronicile tîmpite sînt cele plictisitoare. Iar pe autorii lor aleg să îi ignor.

Ai vreo soluţie pentru „ieşirea din criză" – cearta bloggerilor cu „autorităţile"?

Gîlceava asta („criză" e cam mult spus) mi se pare o falsă problemă. Bloggerii nu deţin monopolul prostiei, şi o bună parte din presa tradiţională (de la noi) e plicticoasă, stupidă şi părtinitoare. *Ergo,* nu cred că e cazul de arătat cu degetul. Blogul e un soi de „colţ al vorbitorilor" din Hyde Park, iar faptul că nişte personaje dubioase ori agramate au trafic mare n-ar trebui să mire pe nimeni – a se vedea audienţele OTV. Ziarele pot dezactiva comentariile din ediţiile online. Nu o fac pentru că le-ar scădea traficul. E simplu să spui „forumiştii sînt tîmpiţi", dar nimeni nu e 100% inocent în treaba asta.

**boladenieve78.wordpress.com*

Iulia BLAGA

„Cîştigă cel care rezistă mai mult"

Cum a fost trecerea de la cotidianul tipărit la cel online?

A fost bună pentru că mi-a dat mult mai multă libertate în cap. Scriu de acasă, pot fuma, pot face şi alte lucruri în acelaşi timp, îmi postez materialul cum e gata şi, în secunda următoare, e pe site. A fost „rea" pentru că am plecat de la cotidian, unde ritmul era alert, şi am dat peste un ritm şi mai alert. Am dat de fapt peste o euforie a vitezei. Mi-am dat pe urmă seama că trebuie găsită *„la juste mesure"* între viteză şi confort psihic. Nu vreau să dau în isterie, gîndindu-mă tot timpul că trebuie să fiu prima care dă o anumită ştire sau prima care scrie despre nu ştiu care film. (Nu am trecut însă „cu arme şi bagaje" la Hotnews.ro, scriu şi în alte părţi. HotNews e însă singura publicaţie online.)

Ziarele au, mai nou, ediţii online în care comentează tot felul... Cum ţi se pare acest lucru?

Am citit de cele mai multe ori reacţii de care mi-a fost jenă. Foarte mulţi dintre cei care postează comentarii aruncă din spatele draperiei anonimatului multe răutăţi, sărind la gîtul autorului, în loc să contraargumenteze. Mi se pare că aceste comentarii, ca şi cele de pe bloguri, nu duc niciodată la un dialog. E un schimb de săgeţi tot mai înveninate. Cîştigă cel care rezistă mai mult. Uite, de fapt, cu asta trebuia început: comentariile de la noi sînt preponderent „înjurături". Prea puţini sînt cei care postează un comentariu laudativ. Asta vine din frustrări de multe feluri, dar şi din lipsă de civilizaţie.

Ce crezi că se va întîmpla: vor rezista ierarhiile / canoanele / topurile cinematografice în viitorul „blogăresc"?

Cred că, în timp, totul se va nivela. Deja, graţie libertăţii de opinie (una aparentă, de fapt, pentru că se ascunde după oblonul anonimatului), cei care scriu pe bloguri sau au blogurile lor sînt convinşi că au dreptate în tot ce spun şi că opiniile lor sînt la fel de valabile ca acelea ale profesioniştilor. Iar cei care citesc aceste lucruri le pot uşor lua de bune. Iar ele sînt valabile în măsura în care Internetul, în suprema lui democraţie, o permite. Într-un viitor deloc îndepărtat, n-o să mai fie nevoie de critici de film, de pildă. Ei or să ajungă la acelaşi nivel cu bloggerii.

Ăsta e, din păcate, trendul, iar la noi în ţară e potenţat şi de lipsa autorităţii, şi de lipsa respectului/încrederii pentru orice fel de autoritate. Fiecare are păreri, dar nu poate avea un dialog cu cel de opinie contrară pentru că de la a doua frază se blochează în „Vezi că eşti prost?".

„Pot ieşi cu uşurinţă dintr-o carte care mă plictiseşte. De la o carte dificilă aştept ceva, un miracol, o strălucire, o iluminare. Mi-a luat mult timp ca să intru în Căutarea timpului pierdut, *să mă întorc, să mă pierd, să caut cheia. Într-o zi am găsit-o: nu era madlena ci, chiar la-nceputul de la* O iubire a lui Swann, *acea frază lungă unde este vorba despre soneria de la intrarea în casa Verdurinilor...“*

J.M.G. LE CLÉZIO

Anca GRĂDINARIU

Încă nu trageţi clopotele pentru criticul de film

Trăim în epoca celui mai crunt relativism. Un clasament e făcut doar ca să fie demolat. Dar niciodată treaba asta n-a implicat o naţie întreagă: Islanda e pe cale să declare „falimentul naţional“. Nu e nici măcar un an de cînd se clasa pe locul 1 în topul „ţărilor cu cel mai bun nivel de trai“ realizat de Naţiunile Unite, iar cetăţenii săi erau declaraţi cei mai fericiţi din lume. Acest brusc colaps mă face să mă întreb dacă, într-o lume care se topeşte economic de la o clipă la alta, mai are rost să mă lamentez de felul în care Internetul este pe cale să distrugă critica de film? Cînd băncile se duc una după alta, de ce ar trebui să ne îngrijoreze anihilarea judecăţilor de valoare într-o artă fundamental populistă precum cinema-ul?

Sigur, „personajul negativ“ nu e doar web-ul, ci şi criza financiară: un „ifosativ“ care desfiinţează ultima peliculă produsă de Sony Inc. într-un ziar sau pe un post de televiziune poate însemna compromiterea unei reclame bănoase. Şi totuşi, babilonia vocilor de pe net care proclamă ultimul film cu supereroi drept „cel mai tare din istorie“ (istorie care – să ne înţelegem – începe de la *Star Wars,* ba nu, de la *Fight Club* încoace) este cea care pare să condamne la irelevanţă jurnalistul de cinema. Dacă mă încăpăţînez să scriu despre asta, cînd lucruri mult mai grave se întîmplă, o fac, poate, dintr-un sentiment de castă.

Timp de luni de zile, am asistat de la distanţă, cu un sentiment apocaliptic, la concedierea criticilor de la importante ziare americane şi chiar la lichidarea unei emisiuni iconice: *At the movies*. Mulţi ar putea spune că dispariţia acestui organism bizar era previzibilă şi că el era ţinut în viaţă artificial de cîţiva cinefili snobi care se simt mai cu moţ dacă ştiu cine e Tarkovski şi dacă strîmbă din nas la Oscar-uri. *(Crash,* în detrimentul lui *Brokeback Mountain,* ce impietate!?) În viziunea multor blogări, criticii de film sînt nişte alienaţi, nişte desincronizaţi care, la sfîrşit de an, fac topuri cu filme triste pe care nu le-a văzut nimeni. Richard Corliss oglindea ironic în *Time* această părere: „Noi, criticii, deşi părem că dăm aceste premii cîştigătorilor, de fapt le dăm pentru noi. Mai exact, ne trecem notiţele de la unul la altul, admirîndu-ne cît de fini cunoscători sîntem şi ignorînd marele public“. Aşa că, jos cu delirurile, jos cu aberaţiile despre viziunea regizorală, semnificaţia culturală, mişcările de aparat, încadraturile, compoziţia, iluminarea şi trimiterile la nişte europeni de mult morţi. Trăiască democraţia de tipul „opinia mea e la fel de valabilă cu a ta!“. Democraţie? Mai degrabă un nou soi de fascism: uitaţi-vă, de pildă, numai cum au fost linşaţi pe forumuri (noile pieţe publice) mai toţi criticii care au îndrăznit să spună că *The Dark Knight* nu e cel mai bun film făcut vreodată; unii au primit chiar ameninţări cu moartea.

Cu toate astea, nu cred în dispariţia criticilor. Deşi, de cele mai multe ori, comentariile de pe blog îmi zdruncină zdravăn încrederea în umanitate, încă mai cred în supravieţuirea substanţei. Cred că va exista mereu un public pentru vocile distincte, elocvente şi cultivate. Cred în publicul care vrea să-i citească pe cei care scriu bine, despre ceva ce cunosc foarte bine, pe cei cu integritate faţă de propriile lor cuvinte. Pe cei cu inteligenţă analitică şi concizie, clarviziune, demnitate, spirit, empatie, largheţe, cumpănire. De fapt, am găsit ceva la fel de demodat care le include pe toate: virtute.

Ultima oară cînd am verificat, nu figura în vreun top al cuvintelor *cool* întocmit de blogări.

Dan POPESCU

„Un mare mit“

Am intrat recent, pe blogul lui Cezar Paul-Bădescu, într-o ceartă (teoretică, să-i zicem) cu un domn foarte nervos care se proclama relativist pur & dur (în sensul în care afirma, chiar, că „nu există culori“!). Ce mi s-a părut nostim însă e că – dacă intrai pe propriul său blog – dădeai peste o pasiune reală pentru heraldică, pentru Mateiu Caragiale etc. Altfel spus: nu există absoluturi, dar relativismele se opresc la propriile repere (absolute, cum altfel?) de pe blog. Cum stau lucrurile pe piaţa de artă? Mai bine zis: cum se împacă teoria (postmodernism, relativitatea oricăror ierarhii, canoane etc.) cu practica?

Artiştii au o cotă totuşi...

Viziunea comună ce proclamă necesitatea unui canon al frumosului, a unor reguli clare estetice care să orienteze demersul artistic este un mare mit. Arta a fost tot timpul proteică, iar individualitatea demersului artistic s-a acutizat treptat, dar sigur, începînd din Renaştere şi pînă acum. Avangardele moderniste au dat lovitura de graţie în acest sens.

Situaţia postmodernă nu face decît să specifice încă un lucru în plus faţă de avangarde: fiecare experiment artistic este o propunere individuală, subiectivă evident, care concurează liber pe o piaţă simbolică deschisă tuturor. În momentul în care arta devine şi marfă, atunci lucrurile se complică, iar diferenţele de cote între artişti sînt influenţate de alţi factori extraartistici cum ar fi marketingul, PR-ul sau abilităţile de vînzător ale galeristului.

În altă ordine de idei, cred totuşi că piaţa internaţională de artă are şi „bubele“ ei. Aş invita lumea să viziteze cîteva dintre tîrgurile internaţionale de artă, unde lucrările de artă devin „jetoane albastre“ pentru bogaţi. Galeriştii descoperă orice talent, artistul este angrenat într-un vîrtej comercial-curatorial teribil, în care răgazul pentru cercetare personală se mută din atelier în avion. Acest lucru îi debusolează pe mulţi. Putem spera ca pseudo-Armaghedonul financiar care se profilează să mai tempereze un pic spiritele. Se va vinde mai puţin, iar selecţia va fi mai acerbă, dar artiştii vor avea mai mult timp liber să cerceteze.

Crezi, în continuare, că experţii ar trebui să decidă valoarea unei expoziţii sau „omul din popor“ care apare la televizor?

În nici un caz omul din popor. Oricine poate să emită o părere despre o lucrare de artă, la fel cum oricine poate să aprecieze un vin. Există însă oenologi care pot intra în subtilităţi şi pot emite judecăţi bine întemeiate. Lumea artei contemporane are criterii interioare de departajare, faţă de care „oamenii din popor“ sînt complet străini.

Ce i-ai spune cuiva care afirmă (este vorba tot despre „amicul“ nostru de pe blog) că L'origine du monde *– celebrul tablou „scandalos“ al lui Courbet de la 1866 – este „submediocru“, „o provocare în genul ţigănesc“?*

I-aş spune că la fel au crezut şi contemporanii lui Courbet multă vreme. Însă, surpriză, *Originea lumii* a rezistat testului timpului şi acum face parte din patrimoniul cultural al lumii – asta, indiferent de părerea de mahala a „amicului“ nostru.

Dan C. MIHĂILESCU

Cine face ierarhia?

Ori de cîte ori mă apucă amocul vizavi de trogloditismul atoatedominator, cobor în istorie şi dau numaidecît de binefăcătoarele precedente şi avertismente anesteziante sau direct vindecătoare: toate epocile de tranziţie s-au luptat cu relativizarea, alterarea sau pulverizarea valorilor, în toate ceasurile de răscruce s-au deplîns urîciunea, mizofilia, sărăcia, decerebrarea şi moartea Stilului, la toate marile noduri seculare *high-life*-ul s-a luptat cu ciocoismul, conservatismul a probozit radicalismul reformist, elitismul a surclasat finalmente plebeianismul, monarhismul a vituperat republicanismul, ateismul a veştejit credinţa şi, una peste alta, din cît a fost (şi este) mai mare zgomotul neisprăviţilor colectivizanţi, dintr-atîta normalitatea bine închegată în jurul tulpinilor tradiţiei iese mai întărită şi mai binefăcătoare.

Ori de cîte ori, critic literar fiind, mă simt excesiv agasat, şicanat, hărţuit, harponat şi năpădit de tsunami-ul blogosferei, de incultura şi reaua credinţă a noilor valuri de insurgenţe din jurnalismul cultural, copleşit de campaniile mediatice care supralicitează dementţial rebeliuni excrementţiale şi ignoră valori serioase exclusiv pe motivul învechirii, ori sînt umilit de ansamblul multimediatic prin care recenzia şi cronica literară tradiţională devin ca nişte crinoline pe plaja de nudişti – mi-l evoc la iuţeală pe Nicolae Manolescu în două amuţitoare ipostaze de Om de Putere Literară şi atlet al optimismului.

O dată, cînd (mi-a relatat d-sa) i-a spus cu o seninătate carnasieră şi fără drept de apel unui prozator de raftul doi: „X-ulescule, dacă eu nu vreau să exişti, nu exişti. Dacă eu nu te bag în Istorie, ai dispărut!“.

A doua oară, la una din întîlnirile *României literare* de la clubul Prometeus, cînd a tuflit toată suflarea internetiştilor şi blogomanilor decretînd sec: „dacă noi, criticii literari, nu vă băgăm în seamă cu toată literatura voastră *online,* voi nu existaţi“.

Scurt pe doi. Şi toată asistenţa a tăcut, cuminţită brusc, strivită suav de forţa cilindrului compresor care a tasat aproape jumătate de veac literatura română, făcîndu-i canonul, ierarhiile, aşteptările, reveriile... şi parastasul.

Ei, şi-atunci cum să nu-ţi stea mintea-n loc văzînd că Yahveh-ul criticii noastre de întîmpinare face de ani buni cronică... sportivă în *Evenimentul zilei?* Cum să nu legi disoluţia ideii de autoritate, care macină de 18 ani fiinţa românească, de brusca decuplare de la foiletonismul ierarhizant, în primii ani de post-dictatură, a lui Manolescu şi Simion, Monica Lovinescu şi Mircea Iorgulescu, Ulici şi Ţeposu, Dan Culcer, Valeriu Cristea, Cornel Moraru şi Ioan Buduca, Ierunca şi Ungheanu, Dimisianu, Mihăieş, Lefter, Vasile Popovici, M.D. Gheorghiu, Dugneanu, Condeescu... şi încă alţii, prea degrab uitători de literatură, prea setoşi de politică, gazetărie, sforărie-n concret şi resemnare-n ideal?

Dar să nu disperăm. Ştiu că nu sîntem nicidecum puţini cei care ne definim în termenii lui Andrei Pleşu: „Eu personal mă consider un om de dreapta. Sînt conservator, îmi plac ierarhiile, elitele şi în general mă bucur cît pot de tradiţii, îmi place să fiu vechi. Şi pentru mine *vecchio* are ceva de superlativ“. Sigur că ne simţim agresaţi din toate părţile de avalanşa prefixelor POST şi DE, că în postmodernitate mor ideologiile, dispar credinţele, domină sectarismul, fragmentarismul şi erezia, că monolitismul cedează în faţa fisurării, descentrării şi disipării, că ne caracterizează destrămarea, dizarmonia, deconstrucţia, decreştinarea şi dezumanizarea, că multiculturalismul, corectitudinea politică, minoritarismul (sexual, etnic, religios) tind să acapareze dictatorial spaţiul majoritar, că ne simţim fără rost, temei şi Dumnezeu.

Dar toate astea nu sînt altceva decît ispite în pustie, încercări de cerbice, iertaţi de vorba bătrînească.

Uitaţi-vă cum s-au dizolvat de repede (nu zic că şi fără urmări, uneori benefice, în planul inovaţiilor estetice!) multele orchestre de zgomote ale relativismului radical din ultimii ani, fie în teatru şi film, fie în literatură, istoriografie, coregrafie. Uitaţi-vă cum toată lumea blogurilor *depinde* de opiniile *mainstream*-ului exprimate în „vetustele“ rubrici ale gazetelor literare. Uitaţi-vă cum publicul, în virtutea legilor – infailibile! – ale pieţei ştie la ce eveniment cultural să se ducă, adeseori *înainte* să fi apărut primele ecouri critice creditabile. Uitaţi-vă cît de rapid se (re)structurează ierarhiile: în primă instanţă pare că domină blogosfera şi că toată lumea e hipnotizată de egoficţionari, golănie, pansexualism, exhibiţionism, mizerabilism, pentru ca, imediat apoi, să vezi că în topuri se cocoaţă Filip Florian, Florina Ilis, Ioan Lăcustă, Bogdan Popescu, Răzvan Rădulescu, Danilov, Aldulescu sau Dan Stanca şi că se aşteaptă cu sufletul la gură romanele unor Groşan, Iaru, Adrian Sângeorzan, iar un vîrf de lance critic al noilor valuri, precum Paul Cernat, ajunge să deplîngă lipsa „marilor mize“ existenţiale şi psihosociale din literatura tinerilor, neezitînd o clipă să aleagă între Gide şi Palahniuk, Thomas Mann şi Burroughs, Dostoiesvki şi Pascal Bruckner ş.a.m.d. Uitaţi-vă cît e de bîrfit şi contestat Cărtărescu, rămînînd însă precum crucea de pe Caraiman şi ceaiul de la Cabana Omu pentru orice neofit care vizează grădina cu delicii a marilor viziuni narative autohtone.

În general, e bine ca oamenii *vechi* să se decontracteze, să se decomplexeze, să se deculpabilizeze. Şi să lucreze. Strategic. Cît mai încrezător, cît mai eficient. Centrifuga relativismului absolutizant e numai în aparenţă omnipotentă şi apocaliptică. În fapt, rădăcinile îşi văd de treabă liniştit şi infailibil, fertilizînd solul pe tăcute, urcînd spre lumina cea dintîi fără să ia seama la gălăgia cea de pe urmă. Orice s-ar zice şi s-ar face, puterea o deţin tot prestigiul, tot blazonul, niciodată alămurile fanfarei din parc, alarmele improvizate şi sirenele echipajelor de intervenţie rapidă.

Cum ar zice – cu tîlc – un Pirgu de azi: „rugăm a nu se confunda irigatorul cu aligatorul...“

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 16 octombrie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Adela GRECEANU

Vitezele diferite ale poeziei

– secvenţe din miniturneul suedez –

Cine? *Poeţii Ida Börjel, Kajsa Sundin, Malte Persson, Kristofer Flensmarck (din Suedia) şi Elena Vlădăreanu, Dan Sociu, Claudiu Komartin, Adela Greceanu (din România).* ***Unde, cînd, cum?*** *La Cetate, luna martie, atelier de traduceri, prin limbi intermediare (engleză şi franceză); Tîrgul de carte de la Göteborg, 25-26 septembrie, lecturi şi discuţii despre traduceri; Colegiul de* creative writing *de la Biskops Arnö, 29 septembrie, lecturi şi discuţii despre poezie; Festivalul Internaţional de poezie de la Uppsala, 4 octombrie, lecturi şi Salonul de poezie de la ICR Stockholm, 6 octombrie, lecturi şi discuţii.* ***Organizatori:*** *ICR Stockholm în colaborare cu Fundaţia pentru Poezie „Mircea Dinescu" şi Centrul Cărţii.*

Elena Vlădăreanu scrie o nouă carte de poezie. Se cheamă *Spaţiul privat*. A citit din ea în Suedia. E altceva decît a făcut pînă acum, chiar dacă mie, probabil, n-o să-mi placă volumul – crede ea. În orice caz îmi place că experimentează, că nu se agaţă de vîrful propriei cozi. Elena a avut mari emoţii la ICR Stockholm şi îi stătea bine aşa. Mă uitam la oamenii din sală şi îi vedeam că o simpatizează, că sînt înduioşaţi de ezitările ei. S-a rîs la „dacă mori nu vei mai pleca niciodată din România". Elena a spus că i-a plăcut să traducă poezia Idei Börjel, fiindcă e la fel de angajată, cu manifest, ca propria ei poezie.

La *Teatrul „Regina"* din Uppsala, timidul Malte Persson îşi citeşte poemele cu o voce puternică, de nerecunoscut. Ţine sala cu el şi în momentele de tăcere, pe care le umple cu mici „acţiuni": îşi scoate telefonul din buzunar şi-l pune pe podeaua scenei. Acolo îşi împrăştie şi foile cu poeme, din care alege, după o scurtă ezitare. Am impresia că face intenţionat spectacol din ezitare. Mormăie ceva înainte să citească. Jumătate din sală e în beznă, cum privesc de pe scenă. În cealaltă jumătate număr peste o sută de persoane. După noi urmează *slam poetry, stand up comedy* şi viteza poeziei va fi din ce în ce mai mare, spre deliciul publicului. Faţă de poeţii-spectacol, noi am făcut un fel de *performing the silence*. Asta ne îngrijorează un pic, dar ne şi place. Sîntem altfel. (Laudă de sine: într-un ziar de la Uppsala, după festival, apare un articol în care scrie că scena de poezie română contemporană merită spectatori.)

La *Tîrgul de carte de la Göteborg,* la standul românesc, am avut o discuţie publică despre cum ne-am tradus reciproc prin limbi intermediare. Exact cînd ziceam ceva despre tăcere, a venit o doamnă la mine şi mi-a zis să vorbesc mai încet, că nu aude ce se discută la standul vecin.

Salonul de poezie de la ICR Stockholm. Claudiu Komartin citeşte „Irina". Malte, cînd spune „Irina", îl lungeşte pe „n", parc-ar cînta. La Göteborg, Claudiu a citit şi din „Poemele cu tătuca". Pentru „tătuca", Malte a găsit în suedeză cuvîntul „lillefar". Claudiu îşi citeşte poemele şi vorbeşte în engleză relaxat, cu o eleganţă firească. În dialog, Malte şi Claudiu sînt şi ironici, şi binevoitori unul faţă de celălalt, spre amuzamentul sălii. Şi ştiu unde să oprească joaca.

Într-un poem de Kajsa Sundin e o mică melodie, pe care Dan Sociu (care a tradus poemul) o cîntă cumva cu ochii larg deschişi, iar Kajsa (care a scris poemul) o cîntă cumva cu ochii larg închişi: *ni-na-na-na, ni-na* (Dan) şi *nih-nah-nah-nah, nih-nah* (Kajsa). La Stockholm, Dan citeşte cu voce răguşită. Nu mai are accent moldovenesc: „Şi pentru că mare parte din ce făceam era în timpul vieţii, strălucea un pic. Cum i-ai întins banii taximetristului, a strălucit un pic". Dan spune că, atunci cînd a tradus textele Kajsei, mai întîi a fost ca în adolescenţă, cînd asculta cîntecele lui Bob Dylan şi-i plăceau, deşi nu înţelegea mare lucru din ele. Abia discutînd foarte mult cu Kajsa, a început să înţeleagă sensurile poeziei sale.

Kajsa ne-a dus la *Colegiul de creative writing din Biskops Arnö,* unde a studiat şi ea. Acolo citim şi stăm de vorbă trei ore cu cîţiva studenţi. Îi interesează cu adevărat textele noastre, ne întreabă tot felul de lucruri despre cum scriem, dar şi despre România. Profesorul lor, criticul Ingmar Lemhagen, le dăduse dinainte poemele noastre traduse în suedeză. Ingmar a venit apoi la lectura noastră de la ICR Stockholm. Studenţii de la Biskops Arnö vor să vină în România.

Festivalul de poezie de la Uppsala. În timp ce citesc, nu mă pot gîndi decît la faptul că nimeni din sală nu înţelege ce zic. Şi-mi place asta. Parcă mă ascund. Deşi citesc (culmea!) despre o limbă care nu ascunde şi care, de aceea, seamănă mult cu o muzică. La un moment dat, chiar am senzaţia că citesc muzică. O clipă intru în panică. Aşa cum, în copilărie, mă apuca un soi de spaimă-ameţeală, foarte plăcută, de altfel, cînd repetam cîte un cuvînt pînă îşi pierdea sensul. Şi, uite-aşa, încep să se cam lege toate. Gabriela Melinescu mi-a zis la Göteborg că poezia e, în fond, fără limbă, se scrie singură. Kristofer Flensmarck mi-a zis că limba lui preferată e hopelandic (pot să-i zic, oare, hopelandeză?). Am dat *search* pe google (ce altceva puteam să fac?) şi am aflat că e o limbă inventată de Sigur Ros, trupa din Islanda. De cîte ori am ocazia, spun apoi că sper că am (tr)adus în româneşte şi hopelandeza din poezia lui Kristofer. Deşi nu ştiam de hopelandeză, atunci cînd am tradus. Sînt şi eu un monsieur Jourdain. Descopăr şi eu America a doua oară. Kristofer spune că sînt multe asemănări între textele lui şi ale mele. Şi că, traducînd, a scris textele din nou.

La Colegiul din Biskops Arnö, Elena spune că în primele ei cărţi şi-a propus să scrie ca poeţii din grupul fracturist, pe care ea îi consideră cei mai buni. Şi că, tot programatic, a atacat subiecte considerate în România tabu, cum ar fi sexul. Ca să vadă reacţiile. Şi le-a văzut: literatura ei a căpătat eticheta de pornografie. Eu mă trezesc spunînd că fac un fel de *„live writing"*, adică nu am o idee clară înainte de a mă apuca să scriu, că lucrez fără „proiect" (de n-ar deveni chiar asta un „proiect"!). În Suedia a fost prima oară cînd am vorbit englezeşte în faţa publicului. Am avut emoţii foarte mari. Dar, cînd am văzut că oamenii nu-şi dau ochii peste cap la greşelile mele, că au mare bunăvoinţă şi mă ascultă cu interes, a ajuns să-mi placă să vorbesc. Poate chiar prea mult. Dar ce mi-a mai plăcut de Kristofer, care vorbea cu tăcere, care nu-şi găsea cuvintele şi ezita cel mai mult dintre noi toţi! Şi dispărea cînd nici nu te aşteptai. În hopeland-ul lui.

Sînt de acord cu Elena: e foarte fain că sîntem atît de diferiţi între noi. Şi e bine de ştiut că poezia circulă cu viteze diferite.

P.S. Dan Shafran, directorul ICR Stockholm, are de gînd să repete experimentul anul viitor, cu alţi poeţi tineri – români şi suedezi.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Refuzul de rol

Astă-vară, pe un canal de televiziune franţuzesc, am văzut un film – un documentar artistic de aproape două ore – despre viaţa reginei Maria Antoaneta, care, zicea comentariul, continuă să fascineze (şi regina, şi viaţa ei) publicul larg în mai mare măsură decît personalitatea şi biografia unor figuri aparent mai „ofertante", precum Napoleon Bonaparte, Hitler sau Stalin. Poate (asta zic eu) pentru că publicul larg e format preponderent din femei; poate pentru că, spre deosebire de ceilalţi pretendenţi la interesul veşnic al umanităţii, controversata suverană a avut parte de un sfîrşit violent şi spectaculos – nu sînt prea mulţi regii care să-şi fi încheiat domnia pe eşafod; poate pentru că faptele şi acţiunile Mariei Antoaneta *(ses faits et gestes* – ca să folosesc expresia consacrată din limba ei de adopţie), învăluite, cele mai multe, într-o aură de mister, de extravaganţă sau de romantism, continuă să suscite, la două sute şi mai bine de ani de la moartea reginei, dispute, cîteodată, vehemente. Nu voi povesti acum filmul; mă limitez să „extrag" din el un scurt episod vorbind despre un lucru pe care realizatorii

l-au pus în evidenţă ca pe un amănunt insolit, fără a se opri totuşi prea mult asupra lui. La Micul Trianon, palatul de lîngă Paris unde îi plăcea să se retragă şi de a cărui decorare se ocupase personal, regina avea o sală de teatru, perfect utilată, pe care o frecventa nu numai ca spectatoare – amuzament obişnuit al multor capete încoronate –, ci şi ca... actriţă. Aici dădea adesea spectacole, pentru un auditoriu restrîns şi ales cu grijă (nu se obişnuia ca persoanele de sînge regal să urce pe scenă ca interpreţi), nu atît de ea, cît de serviciul de PR – cum am spune acum – al regatului, care era în acelaşi timp şi un (mai mult sau mai puţin discret) serviciu de contraspionaj. Dacă ar fi fost după ea, Maria Antoaneta ar fi apărut fără ezitare, pare-se, pe scenele publice. Printre cele mai aplaudate roluri pe care le-a jucat – şi unul dintre ultimele – s-a numărat acela al Suzanei din *Nunta lui Figaro* de Beaumarchais, ceasornicar (şi, după unii, agent secret) al Curţii lui Ludovic al XVI-lea. Faptul că, potrivit tradiţiei, piesa lui Beaumarchais a contribuit substanţial la înflăcărarea maselor de parizieni care aveau să ia cu asalt Bastilia şi să declanşeze, astfel, Revoluţia de la 1789 – revoluţie în care Maria Antoaneta şi-a pierdut, la propriu, capul –, este una dintre cele mai bine fasonate ironii ale istoriei. Are aerul unei farse perfect puse la punct.

Desigur, ceea ce interesează, din punctul nostru de vedere, în această întîmplare este, conceptualizînd, relaţia dintre teatru (artă, în general) şi putere: o relaţie veche de cînd lumea şi, la fel ca lumea, complicată. După cum se ştie, exemplele de conducători politici sensibili la farmecele muzelor sînt numeroase şi ilustre; tot aşa, exemplele de artişti îmbătaţi de aerul tare al înălţimilor mundane şi mondene. Cupluri precum Elisabeta I a Angliei – Shakespeare, Ludovic al XIV-lea – Molière, Frederic cel Mare (al Prusiei) – Voltaire, Rudolf al II-lea (al Germaniei) – Wagner, Hitler – Gustaf Gründgens sau Stalin – Bulgakov, ca să le amintesc doar pe cele mai celebre, au iscat nu numai minunarea, cînd mai complice, cînd mai scandalizată, a semenilor fiecăruia dintre termenii componenţi ai perechii, ci şi – ulterior – opere de artă (romane, filme, piese) încercînd să lumineze „dinăuntru" chestiunea şi să tragă concluzii moralizatoare. Neîndoielnic, indiferent de identitatea protagoniştilor, relaţia ca atare avea o componentă masivă de... – cum să-i zic? – exploatare a avantajului reciproc. Dinspre partea artistului, lucrurile par clare: protecţia suveranului, garantînd siguranţa zilei de mîine în privinţa mijloacelor de subzistenţă, dar – în cel puţin aceeaşi proporţie – şi în privinţa libertăţii de creaţie şi de expresie, era un bun atît de preţios încît putea justifica unele neînsemnate (în perspectivă cosmică, mai ales) compromisuri: introducerea în text a unor pasaje conţinînd elogii la adresa puternicului respectiv, acceptarea unor funcţii administrative menite să „cauţioneze" regimul ş.a.m.d. Mai puţin limpede reiese profitul imediat al omului politic; e greu de închipuit că un rege sau un tiran duce lipsă de lăudători. Probabil, intuiţia valorii reale a „supusului" şi, implicit, presimţirea că genuflexiunea lui, fixată în operă, va învinge timpul, contribuind la gloria postumă a binefăcătorului, reprezintă o explicaţie verosimilă. La urma urmei, e vorba despre un mic joc de societate...

Nefericita Maria Antoaneta nu a vrut sau nu a ştiut să-l joace. Ea a luat arta în serios – arta scenei – şi s-a luat pe sine în serios, ca artistă. Această regină căreia – susţin astăzi cercetările istorice – nu-i prea plăcea să fie regină decît pentru a-şi satisface capriciile, a dorit să-şi abandoneze rolul atribuit de soartă şi să-şi aleagă, în deplină libertate interioară, altul: un rol de subretă într-o piesă contemporană. Cu siguranţă, nu-i spusese nimeni că refuzul de rol constituie o abatere care se pedepseşte. În teatru, ca şi în viaţă.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Supravieţuitorii

● **Metallica, *Death Magnetic*, Vertigo, 2008.**

Începînd din anii '90, odată cu adjudecarea titlului de „Madonna, la categoria grea", Metallica nu s-a mai confruntat cu o problemă atît de subtilă şi de nuanţată ca acum. După ce şi-au popularizat cu succes viaţa zbuciumată de trupă milionară (a se vedea documentarul *Some Kind of Monster),* iar James Hetfield s-a războit cu dependenţele, spre deliciul tabloidelor, după ce Jason Newsted a primit un brînci energic din partea membrilor fondatori, ca să dispară, mai apoi, cu bas cu tot pe o uşă lăturalnică, 2008 i-a prins pe aceşti domni nervoşi în ingrata postură de a-şi vedea, în sfîrşit, de muzică. Aparent, ce era mai greu trecuse: Metallica supravieţuise cu succes anilor alternativi (adevărată eră glaciară pentru majoritatea dinozaurilor metalici), sacrificaseră cu bună ştiinţă nu doar pletele, furia, virtuozitatea, stilul epopeic, ci şi o bună parte din respectul fanilor autentici, ca să îşi cîştige dreptul la existenţă, la bani şi celebritate. Probabil că de la Madonna încoace, istoria muzicii nu mai cunoscuse o rebranşare atît de spectaculoasă ca aceasta. Ceea ce se trecuse cu vederea era că, dacă la Madonna schimbările cameleonice erau prevăzute în fişa postului, la o trupă atît de feroce, bombastică şi răzvrătită ca Metallica toate baladele care au urmat momentului de cotitură din 1991, toată greutatea zaharisită cu pop cît să scoată la iveală un cocktail simpatic de hard-rock riscau să se transforme în poşircă. În ciuda înnegurării critice era limpede că, cel puţin pentru un deceniu, preţul faimei cerea ca sinceritatea de odinioară să dispară. Şi pentru că majoritatea publicului avea nevoie de un nume pentru a bifa capitolul „furie de paradă", Metallica au confecţionat pe albumele *Load, Reload* & co. un manual agreabil şi lejer avînd ca temă de dizertaţie „heavy metal-ul pe înţelesul tuturor". Bănuială mea e că metamorfoza a fost atît de reuşită, iar ovaţiile mulţimii atît de puternice, încît compozitorii Hetfield şi Ulrich au ajuns cu timpul să creadă cu adevărat în ceea ce făceau. Unde mai pui că în 10 ani şi mai bine, oamenii obişnuiesc să mai şi îmbătrînească, să se descotorosească de griji şi să-şi arate oboseala atunci cînd vine vorba de a lovi cu sete în tobe, de a sfredeli chitara şi de a arunca sacadat, cu furie, sute de cuvinte apocaliptice. Dovada supremă a derutei a venit în 2003, atunci cînd Metallica cîştigase toate bătăliile posibile împotriva hachiţelor vremii şi devenise mai clar ca niciodată că metalul leneş, consumabil de pînă atunci nu mai era obligatoriu, pentru a rămîne în viaţă şi în topuri. Ba dimpotrivă. Varianta cea mai plauzibilă pentru experimentul *St. Anger* e că Hetfield şi Ulrich nu au avut curajul să reînnoade tradiţia copleşitor de complicată şi tehnică la care ajunseseră în anii '80 odată cu... *And Justice for All* şi au optat pentru varianta unui metal la modă, unul în care partitura solo de chitară nu mai avea căutare, iar furia se năştea, presupun, din zgomotul spart al unor tobe lovite bezmetic. Cum chitaristul Kirk Hammett fusese trecut pe o linie moartă, Metallica atinsese apogeul dezrădăcinării.

În lumina aceasta tulbure, sunetul optzecist promovat de *Death Magnetic* se impunea ca o necesitate comercială. Dincolo de oftatul de uşurare care a răsunat din pieptul tuturor criticilor şi fanilor împătimiţi, realitatea crudă a acestui album – care anunţă întoarcerea triumfală la ferocitatea brută tip *Kill 'Em All* sau la grandoarea maiestuoasă de pe *Master of Puppets* – este că vajnicii băieţi care compuneau *Ride the Lightning* au îmbătrînit şi s-au îndepărat suficient de vremurile acelea, încît să mai fie convingători. Ceea ce pot face ei acum, în calitate de muzicieni profesionişti, este să imite, cu rezultate discutabile, patima devoratoare şi sunetul elaborat de atunci. Cînd vine vorba de riffuri, ritm şi energie, rămîn inegalabili. Atunci cînd trebuie să creeze o stare şi o densitate hipnotică, greutatea covîrşitoare a sunetului se dezumflă rapid într-o partitură inegală, neconcludentă şi, mai ales, căutată. Sînt convins însă că la un exerciţiu de imitat Metallica, aceşti instrumentişti s-ar situa în primele trei locuri. După cum sînt la fel de convins că, dacă *Death Magnetic* ar fi fost compus în anii '80, fanii împătimiţi l-ar fi considerat un rebut. În orice caz, cu acest album, Metallica (oricare ar fi ea) a devenit, în sfîrşit, un obiect *vintage* şi, prin urmare, *cool*. Ţinînd cont de anii pe care îi trăim şi lupta lor continuă cu supravieţuirea, e bine.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Piotr Bednarski, *Zăpezile albastre,* traducere din polonă şi note de Carmen-Luiza Săvescu, Colecţia „Cartea de pe noptieră", Editura Humanitas, 2008.**

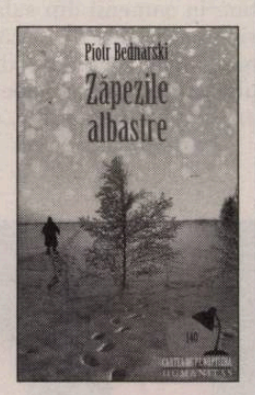

E ceva autobiografie în acest roman al polonezului Piotr Bednarski, care a trăit anii '40, copil fiind, ca deportat în Siberia. Cartea lui exact asta povesteşte: copilăria siberiană a unui deportat polonez, într-un orăşel din zona lagărelor de muncă, pe vremea războiului. Coşmarele micuţului protagonist: „întunericul şi Stalin", frigul, foamea şi păduchii, hărţuiala delatorilor, a NKVD-iştilor, a directorului de şcoală etc. Or, în această lume a pufoaicei – „smochingul sovietic al surghiuniţilor şi deportaţilor" – el, micuţul Petia – zis şi „Şampanovici" – rezistă tocmai prin fragilele atuuri pe care i le dau privirea infantilă, reflexul jocului, ingenuitatea. „Realitatea era atroce – spune el –, dar nouă (copiilor, *n.m.)* ne era bine, pentru că nu cunoşteam binele." Şi mai are un atu Petia: pe Piekno, mama sa, femeie răpitor de frumoasă, ce „iubea bucuria şi, mai ales, bucuria care se exprima prin rîsete şi lacrimi". Frumuseţea ei pastelează aerul din jur, stîrneşte adoraţii necondiţionate, reînnoadă în sufletele oamenilor şi neoamenilor „legătura cu ceea ce era uman".

Capitolele romanului sînt, fiecare, nişte povestiri în sine, perfect rotunde, introducînd în cadru cîte un nou obiect (un tricou de marinar, un „mormînt european", un bust al lui Stalin, o Biblie ascunsă într-un buştean), cîte un nou personaj (mai mult sau mai puţin mutilat, nebun ori straniu) sau cîte o nouă istorioară (romanţe crepusculare, amnistii, execuţii, sinucideri). Iar cercurile acestea epice reuşesc să deslueşească aure într-o frescă arsă de vremuri pînă la cărămidă.

PUBLICITATE

Simona SORA

puzzlecturi

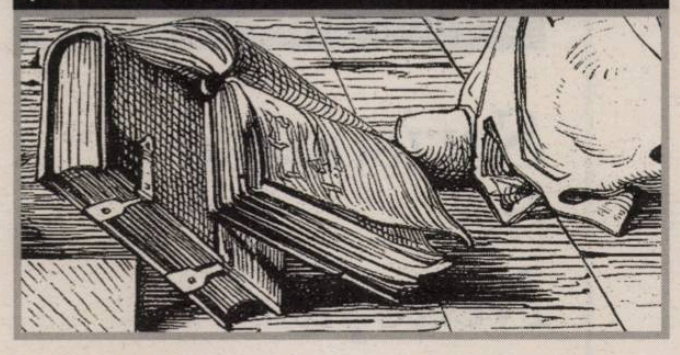

Homo viator

● **Radu Ciobanu, *Europa din noi*, Editura Excelsior Art, 2008.**

Binecunoscut prozator şi eseist, autor al mai multor romane istorice şi volume de povestiri despre care s-a scris mult în anii '70 şi '80, premiat de Uniunea Scriitorilor în 1971 pentru romanul *Crepuscul* şi primind, în 2004, Premiul de Excelenţă al Filialei USR Timişoara, Radu Ciobanu a fost, după 1989, mai degrabă discret. Intuind poate că vremea frescei istorice şi sociale a trecut, că „marile naraţiuni legitimatoare" au cam lăsat locul cotidianului şi derizoriului, că seriozitatea şi temeinicia au fost ciuruite – şi în literatură – de ironie şi pastişă, romancierul (preocupat altădată de Istoria mare şi de Sensul ei), a preferat erudiţia (publicînd un *Mic dicţionar de cultură religioasă* – în 2004 şi *Dicţionarul rostirilor biblice* – în 2006), jurnalul (1999) sau convorbirile (*Dialog peste Atlantic,* împreună cu Peter Freund – în 2006).

Europa din noi e o carte profund dilematică, suprapunînd fragmente de jurnal de călătorie şi scurte eseuri, reflecţii de lectură în marginea unor cărţi legate de spaţiul afectiv al călătoriei – o „bibliografie" deloc întîmplătoare, pentru că întîlnirea cu personajele din cărţile citite este, la Radu Ciobanu, la fel de liberă şi de personală precum cea cu oamenii „reali" întîlniţi în călătorii. Între prima ieşire din ţară, în 1974, în Slovenia, şi „vacanţele germane" care încheie cartea, distanţa este nu doar cea dintre două lumi – una atît de închisă încît evadarea devenea o experienţă la limita halucinaţiei, cealaltă aproape banalizată în deschiderea ei „democratică" –, ci şi una între doi oameni. Atunci însă, ca şi acum, scriitorul este „călător, nu turist" – cu diferenţa lui Radu Tudoran din *La nord de noi înşine* –, un explorator al spaţiilor interioare care se redescoperă pe sine în întîmplări insolite şi nostalgii constitutive: *„homo viator...* caută întotdeauna lumi noi, peisaje şi mentalităţi noi. E, pînă azi, un descoperitor, chiar dacă numai pe cont propriu. Columb, Cook, Magellan şi atîţia alţii au fost nişte călători; cuvîntul «turist» nu aderă la numele lor. Turistul e un produs al acestui veac tehnicizat şi standardizat, el umblă din snobism sau spirit de imitaţie: e animat de val, de modă, se lasă «ghidat» doar pe drumuri bătute, consacrate de industria turismului, are ambiţia să bifeze tot şi colecţionează suveniruri de tarabă. În vreme ce călătorul e un solitar purtat de o necesitate interioară pe itinerariile propriei sale geografii afective, pe drumuri insolite, fără notorietate, resemnat de la început să reţină prin selecţie doar esenţialul şi să colecţioneze nu suveniruri, ci nostalgii".

Iar călătoriile îi reactualizează scriitorului „lunga trenă" de nostalgii central-europene legate de Timişoara natală; melancolia pustei maghiare, prima întîlnire-şoc cu marea (cea Adriatică, la 34 de ani!) sau chiparoşii funerari îi provoacă emoţii intense în amintire, combinate cu o „stare de graniţă", amalgam euforic de teamă-eliberare-speranţă despre care scriau şi cei trei autori ai *Femeii în roşu*. Atenţia călătorului spre sine e însă dublată de o atenţie spre umanitatea descoperită, spre varietatea „omenească" a locurilor: soţia unui doctor sloven mort în război; un cazac plin de negi, silabisind numele unui poet rus – Valeri Briusov – la Moscova, pe Prospeckt Mira; francezul Alain şi familia sa; intrepida doamnă Meckert de la Strasbourg, patroană de pensiune...

Spania, în schimb, înseamnă, în primul rînd, întîlnirea nostalgicului *homo viator* cu Mediterana, cu „bunul, plăpîndul, vulnerabilul, zbuciumatul Gaudí", dar mai ales cu Columb, prototipul călătorului: „Este... unul dintre personajele de care mă simt cel mai ataşat. Poate pentru că îi înţeleg foarte bine, la modul empatic, destinul. A începe o carte, mai ales cînd ea se vrea un roman de anvergură, înseamnă a te angaja într-o aventură asemenea exploratorului: ştii încotro te îndrepţi, ţi-ai făcut toate planurile, ai stabilit itinerariul, dar nu ştii niciodată cînd, dacă şi unde vei ajunge". Revizitat prin lecturile din Carpentier *(Harpa şi umbra),* Edurado Galleano *(Memoria focului)* sau Kazantzakis *(Cristofor Columb),* descoperitorul – aşa necanonizat şi mai degrabă epicureic decît mistic – rămîne, pentru Radu Ciobanu, „obsedatul unei idei", un personaj tragic chiar în lipsa sa de măsură, o victimă a istoriei. O asemenea – livrescă – identificare se simte şi în textele despre Jünger, printr-o nevoie de cîntărire justă a lucrurilor, o urgenţă de reafirmare a valorilor „tari" – prima dintre ele fiind onoarea.

Seriozitatea şi melancolia de fond ale călătorului care scrie acest dublu jurnal – de călătorie şi lectură – sînt, la rîndul lor, modulate de un umor special şi molipsitor. Personaje precum englezul din trenul de Liubliana, stînd „impasibil, cu pipa între dinţi, picior lungan peste picior lungan", într-un dezmăţ de melopee orientală, descrierea cozilor la votcă, la mausoleul lui Lenin şi la teatru, în Moscova gorbaciovistă, epigraful de pe o vilă *Belle Époque* din Heidelberg („Păzeşte, Doamne, această casă de vînturi, de ploi şi de oameni plicticoşi"), o altercaţie cu „două zuze şi-un escroc" la un restaurant din Arad – sînt numai cîteva schiţe de moravuri de un haz nebun.

Carte a descoperirilor şi a melancoliilor, *Europa din noi* e un jurnal de călătorie (în lumi noi şi în cărţi recitite), de prospecţie interioară, dar şi de proiecţie personală în afară. Locul interior al călătorului concentrează, astfel, prin acolada scrisului, o lume prea vastă şi prea tîrziu deschisă de istorie pentru a mai putea fi altfel străbătută.

PUBLICITATE

GRUPUL ŞCOLAR DE ARTE ŞI MESERII AL COOPERAŢIEI MEŞTEŞUGĂREŞTI „SPIRU HARET" BUCUREŞTI
Str. Ec. Cezărescu nr. 47-59, Sector 6
Tel./Fax 021/316.61.95; 021/316.61.96

Cea mai mare unitate de învăţământ preuniversitar din România, **ACREDITATĂ** de M.Ed.C.T. face înscrieri pentru anul şcolar 2008 – 2009 la:

LICEU – cursuri de zi şi frecvenţă redusă (rută directă)
Tehnician mecatronist • Tehnician operator tehnici de calcul • Tehnician în activităţi economice

LICEU – cursuri de zi şi frecvenţă redusă (rută progresivă)
Tehnician gastronom • Organizator banqueting • Coafor stilist • Tehnician mecanic pentru întreţinere şi reparaţii

S.A.M. – cursuri de zi si serale
Frizer-Coafor-Manichiurist-Pedichiurist • Optician • Mecanic auto • Ospătar • Bucătar

Cursuri de calificare de scurtă durată
– peste 30 de meserii

Relaţii la telefon: 021/316.61.95; 021/316.61.96

Dilema veche vă recomandă

● John Cheever, *Bullet Park* (traducere din limba engleză şi note de Ciprian Şiulea, Editura Polirom, 2008). Unul dintre acei extraordinari scriitori americani care, impasibil, fără să ridice vocea, fără arii de mare coloratură postmodernistă, cu sobrietatea perversă a ironiei necruţătoare, ştie să privească în adîncul banalului, al plictisului, al nimicului vital, pentru a ajunge la explozia finală a exasperării. Impecabil şi stăruitor ca *Bolero*-ul lui Ravel. (Radu Cosaşu)

● Editorialul (alarmant!) semnat de Lucian Dan Teodorovici în nr. 199 al *Suplimentului de cultură,* care analizează rezultatele studiului întreprins de Asociaţia Euro<26 România (pe un eşantion de 2500 de tineri): întrebaţi pe cine „stimează", 50% răspund *pe nimeni,* 7% – pe Mihaela Rădulescu, 6,5% – pe Mircea Badea, 4% – pe Traian Băsescu, 3% – pe Becali şi (la egalitate cu acesta)... părinţii celor chestionaţi! „Ceea ce nu e dramatic – comentează ironic L.D.T –, părinţii s-ar putea consola cu faptul că împart poziţia cu un războinic al luminii..." (Alex. Leo Şerban)

● În fiecare luni, de la ora 18, pe TVR 1, emisiunea *Citeşte şi dă mai departe* (în reluare duminica, de la 0,45). Nu pentru că o moderez eu, ci pentru cei trei invitaţi cu care discut despre cărţi. Aici găsiţi, săptămînal, informaţii despre fiecare ediţie a emisiunii: www.tvr.ro/emisiune.php?ed=48235. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Călăul

● ***Duşmanul duşmanului meu / Mon meilleur ennemi* (Franţa, 2007), de Kevin Macdonald.**

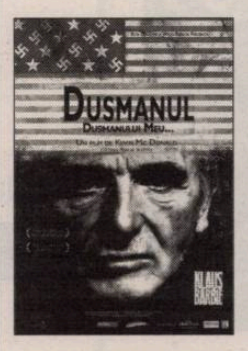

Klaus Barbie s-a născut în 1913, a intrat în trupele SS în 1935, s-a distins în hăituirea evreilor din Olanda şi în 1942 a fost postat la conducerea Gestapo-ului din Lyon – la ora aceea, centrul Rezistenţei franceze. În scurt timp îşi cîştiga o reputaţie de torţionar deosebit de aplicat şi chiar entuziast – „Măcelarul din Lyon". Dintre sutele de atrocităţi pe care le-a comis, există îndeosebi două cărora le datorează locul său în istoria infamiei franceze: schingiuirea pînă la moarte a lui Jean Moulin – unul dintre eroii Rezistenţei; şi deportarea a 44 de copii evrei, dintre care nici unul nu s-a mai întors. Acesta e omul pe care serviciile secrete americane l-au angajat în 1945, ca să-l folosească împotriva comuniştilor. Atunci cînd autorităţile franceze au început să li-l ceară (nici ele nu s-au grăbit), americanii l-au făcut scăpat în Bolivia, folosindu-se în acest scop de una dintre aşa-numitele reţele Ratline, care, constînd în principal din preoţi şi funcţionînd cu acordul tacit al Vaticanului, au aranjat şi fuga altor mari „catolici anticomunişti" precum Adolf Eichmann. În Bolivia, Barbie a făcut trafic de arme, le-a fost consultant în probleme de tortură dictatorilor René Barrientos, Hugo Banzer şi García Meza (primii doi bine văzuţi de CIA, ultimul repudiat din cauza regretabilei sale compulsii de a îngropa America în cocaină) şi, după toate aparenţele, a făcut tot ce era omeneşte posibil ca să instaureze al patrulea Reich. Abia în 1983 a fost deferit justiţiei franceze (care-i dăduse de urmă încă din 1971) şi abia în 1988 (cu trei ani înaintea morţii lui naturale) a fost condamnat – pentru crime împotriva umanităţii. Tot în 1988, marele autor de film documentar Marcel Ophuls (fiul marelui autor de film de ficţiune Max Ophuls) a lansat *Hotel Terminus: viaţa şi timpurile lui Klaus Barbie* – un film de patru ore şi jumătate, distins în anul următor cu un Oscar. Iar acum, după aproape 20 de ani, documentaristul Kevin Macdonald recapitulează povestea în 90 de minute, punînd accentul pe rolul jucat de SUA – pe politica lor de tip „duşmanul duşmanului meu e prietenul meu". Filmul lui Macdonald condamnă această politică nu numai pe temeiuri morale, ci şi pe temeiuri pragmatice, nelăsînd nici o umbră de îndoială asupra faptului că, atunci cînd duşmanul duşmanului meu munceşte din greu la construirea celui de-al patrulea Reich, cot la cot cu dictatori care-şi desfac cocaina la mine în ogradă, el *cu greu* se mai poate numi prietenul meu; după cum aminteşte ex-congresmena Elizabeth Holtzman, aceeaşi politică a dus şi la înarmarea luptătorilor antisovietici – şi, mai tîrziu, antiamericani – din Afganistan. Nu am ce să-i reproşez lui Macdonald: nepunînd la socoteală vreo două momente (atunci cînd lasă un expert să se lanseze în speculaţii ieftine privind frustrările acumulate de Barbie în copilărie; şi atunci cînd prezintă pe larg ipoteza implicării lui Barbie în uciderea lui Che Guevara, deşi n-o poate argumenta decît din auzite), acesta lucrează numai cu fapte verificate, pe care le rezumă eficient, cu un ochi pe potenţialul lor thriller-esc (de altfel, greu de ratat), dar şi cu un simţ cuviincios al greutăţii lor; iar morala „antiamericană" pe care o desprinde din ele e limitată, dar şi greu de atacat. Dar, recomandîndu-vă să vedeţi *Duşmanul duşmanului meu,* vă mărturisesc că o fac în primul rînd cu speranţa că acesta vă va conduce la *Hotel Terminus* – un documentar de o cu totul altă anvergură. Şi nu mă refer doar la lungimea lui.

Macdonald nu investighează şi nu descoperă; el remontează rezultatele investigaţiilor altora, în special ale lui Ophuls, punînd accentul pe ce i se pare a avea mai multă relevanţă actuală. În schimb, Ophuls investighează tot timpul, neştiind prea bine ce morală generală va scoate din materialul filmat (peste 120 de ore de interviuri), sau dacă va exista vreo morală generală; se concentrează pe morala individuală, pe ce poate descoperi, din acest punct de vedere, în persoana cu care vorbeşte la momentul respectiv. Sondează conştiinţe. Am devorat *Duşmanul...* ca pe un articol acuzator şi bine legat, dar în *Hotel Terminus* m-am cufundat ca într-un roman cu zeci de personaje puternice. Ophuls nu acordă o atenţie preferenţială păcatelor americane, dar acestea tot din filmul lui reies mai tulburător – în special din interviul cu ofiţerul care l-a recrutat pe Barbie şi care l-a descris aprobator, într-un raport din 1947, ca pe un „idealist nazist". Raportul e citat şi de Macdonald, dar numai Ophuls stă faţă în faţă cu autorul (şi cu cerberica lui soţie), lîngă pomul de Crăciun, interesîndu-se delicat ce-a vrut să spună cu sintagma aceea. Nu pare să-şi dorească doar să-l încuie; pare că vrea într-adevăr să afle ce-a fost în capul lui. Dar autorul nu mai ştie.

trecerea prin reviste

Eternul fluid roz

Pentru cei care n-o ştiu, *Uncut* (www.uncut.co.uk) este, probabil, cea mai bună revistă de muzică (& film) din lume. Asta poate şi pentru că apare la Londra. Ca să vă faceţi o idee, în numărul din octombrie, pe lîngă cele peste o sută de recenzii şi cronici muzicale şi de film, există – numai în partea retro şi muzicală a revistei – interviuri cu Brian Wilson şi Mick Fleetwood, articole despre turneele şi concertele istorice ale unor Jimi Hendrix sau David Bowie, Roger Taylor şi Brian May comentează fiecare album Queen, iar în partea de *cover-story* scriitori, artişti şi muzicieni de toate genurile şi din toate generaţiile (Ice Cube, Jarvis Cocker, Bob Ezrin, Iain Banks, Paul Weller ş.a.) fac un top şi comentează, bucată cu bucată, cele mai bune 30 de cîntece compuse de Pink Floyd. Prima poziţie – „Shine On You Crazy Diamond" – este comentată chiar de David Gilmour, căruia îi ofer restul spaţiului:

„Roger [Waters] obişnuia să dispară cîteva zile ca să scrie versuri şi aşa a apărut cu acest tribut dedicat lui Syd [Barret]. Are nişte cuvinte foarte frumoase şi este un tribut din inimă, care vorbeşte pentru noi toţi. Trecuseră patru sau cinci ani de cînd îl văzusem ultima oară şi cred că totul se lega de sentimentele noastre de regret şi, posibil, de vinovăţie. A fost o coincidenţă remarcabilă faptul că la scurt timp după ce am terminat înregistrarea la «Shine On...» Syd a venit în studioul din Abbey Road. Cu toţii ne amintim ca prin ceaţă de acea întîmplare. Eu îmi amintesc de un tip destul de dolofan care rătăcea prin Studio 3 în timp ce noi înregistram în cabină. Dumnezeu ştie cum a trecut de pază – era destul de strictă atunci –, iar astăzi mi s-ar părea imposibil! Ne-a luat ceva timp să ne dăm seama cine era – eram cu toţii marcaţi de felul în care arăta. Am avut o discuţie cu el. Cînd i-am cîntat cîte ceva din cîntecele la care lucram, i s-au părut bune, dar «un pic prea lungi». Ha!

Ani de zile după ce a plecat, Syd era elefantul din cameră cînd venea vorba de Pink Floyd. Era lipiciul care ne ţinea pe toţi împreună. Evident, îi ştia pe Roger, Nick şi Rick din prima variantă a trupei, înainte ca eu să mă alătur lor, dar şi noi doi eram prieteni apropiaţi, de dinainte de trupă. Îmi plăcea să-mi amintesc de Syd din adolescenţa mea, acest prieten dulce, nebun şi distractiv cu care am mers în Franţa. Lucrul cel mai rău era că nu puteam pune semnul egal între acel prieten şi persoana care devenise. Fapt e că problemele lui mentale ieşeau la suprafaţă de cîte ori venea vorba de trupă. De aceea familia lui a preferat să nu fie vizitat de vreun membru Pink Floyd de teamă să nu declanşeze o altă recidivă. Aşadar este de necrezut cînd te gîndeşti că atunci în Abbey Road a fost ultima oară cînd l-am văzut.

Bineînţeles, vestea morţii lui a fost enorm de tristă. Ştiam că era bolnav de mult timp, dar realitatea morţii lui era devastatoare, chiar dacă eu şi restul trupei îl plîngeam, de fapt, de mai mult de treizeci de ani. De fapt, Syd pe care îl ştiam eu nu mai fusese prezent de foarte mult timp. Dacă regret ceva este că nu am fost mai insistent cu familia lui şi nu m-am dus să îl văd în Cambridge. Dar era ceva greu de negociat, nu-i aşa?

Moartea lui Syd a influenţat felul în care interpretez acum «Shine On...». Este o bucată muzicală extrem de adaptabilă. Varianta originală este o producţie destul de complexă, cu armonii şi *backing vocals*. În ultimul meu turneu a devenit mai mult un cîntec de doliu, am eliminat tot ce era în plus..." (**M. C.**)

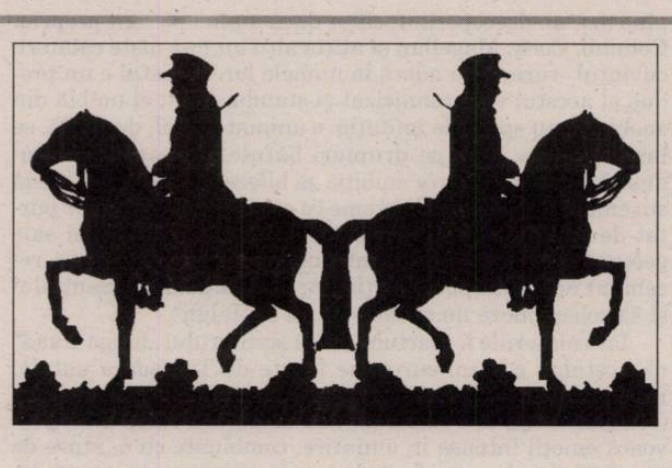

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Pentru a alunga ideea de dambla

– din „Exerciţiile de oarecare posteritate" –

România literară *a aniversat 40 de ani de la apariţie*

Dacă rămînem la cea mai puţin trufaşă, dar şi cea mai corectă definiţie a scriitorului – aceea „a omului străbătut de fraze" – atunci ar trebui să admitem că azi ne strîngem, cu o plăcere care sfidează benefic fireasca modestie, în jurul cîtorva propoziţiuni concise şi grele pe această vreme a vorbelor mari şi goale care numai chef de sărbătoriri literare nu au.

Totuşi, după ochiul meu, dispus azi la duioşia drăcească a finalului din *Educaţia sentimentală,* nu sîntem mulţi – şi cu atît mai bine! – cei care avem suflul şi sufletul pentru a consacra cele trei decenii de existenţă* ale *României literare* într-o sărbătoare a literelor. (Ce termen propriu pentru cei care ne-am petrecut ani şi ani, amiaza zilei de miercuri, aşteptînd lîngă „fetele de la corectură" modificările de la secţie şi cenzură, după tratativele lui Roger Cîmpeanu cu ceea ce numeam „neantul şi nen'tu".) Din cele cîteva fraze care mă străbat reţin următoarele:

Timp de 23 de ani am făcut parte din corpul de literă (şi de balet, da, un fel de *„chorus line")* al colaboratorilor permanenţi. Nicolae Breban mi-a propus în 1970 să ţin o rubrică săptămînală a filmelor de la televiziune şi acest „Telecinema" a apărut fără întreruperi pînă în 1993, cînd m-am luat cu prea multe dileme irezolvabile, ca pînă atunci, prin cinema. Propoziţia asta: „Am ţinut 23 de ani Telecinema-ul la *România literară*" e din cele cîteva, puţine, care îmi fac bine atunci cînd caut să calc numai pe bordura trotuarului, pentru a-mi verifica echilibrul, alungînd tenace, pas cu pas, ideea de dambla care ne încearcă în clipe privilegiate ale vieţii în România.

Am strîns – „tăiat", montat, mixat – în două volume tot ce a fost durabil în tabletele acelea, ca unul care nu văd vreo jignire dacă cineva îmi spune că-s mai bun ziarist decît nuvelist sau invers; am foarte puţine de schimbat sau de şters – nici n-aş face-o... – din acele două volume cu care m-aş prezenta liniştit la orice comisie de revizuire literară (pe lumea asta, nu pe cealaltă, acolo e o altă poveste) condusă de orice magistrat al criticii literare de azi, gata să judece pornind de la „prezumţia de vinovăţie pentru deţinerea de rubrică permanentă la Breban şi Ivaşcu", alături de Geo Bogza, Nicolae Manolescu, Zigu Ornea, Ana Blandiana, Romulus Rusan, machetată lîngă cronicile lui Lucian Raicu, Valeriu Cristea, Dana Dumitriu, Mircea Iorgulescu, Gabriel Dimisianu, acel corp de critici care făceau ca joia să însemne pentru mulţi români inteligenţi întrebarea: „ce e azi în *România literară...?*".

Şi fiindcă „tot sîntem în picioare cu un pahar în mînă" (citat Mazilu) e cazul ca tuturor celor mulţi şi nu chiar mărunţi, congestionaţi azi la auzul unei asemenea situaţii – să scrii bine, cu poftă, cu iluzie, cu subversivitate, sub tiranie – să le urez sănătate, tot atîta cît le-a asigurat atunci *România literară* pentru a rezista mental pentru ca azi, tot ei, să aibă energia maniheistă prin care pun sub semnul dispreţului amarnica rezistenţă prin cultură.

În fond, dacă n-am fost la Austerlitz, Waterloo şi Borodino, încă putem citi neşantajaţi *Educaţia sentimentală* pînă la paragraful final: „Şi, dezaprobîndu-şi tinereţea, îşi spuneau la fiecare frază: «Îţi aduci aminte?»". Se iscă o poveste care n-a putut fi uitată nici după trei ani (sau 30 – *n.m.*). Ei şi-o povestiră cu amănunte, fiecare completînd amintirile celuilalt şi, după ce sfîrşiră, Frederic zise:

Asta-i tot ce-am avut mai bun!

Da, poate! Asta-i tot ce-am avut mai bun! – zise Deslauriers."

---

* Acest articol a apărut la 15 octombrie 1998, cu titlul de mai sus. Convins că pericolul damblalei nu e deloc perimat şi la fel de încredinţat că *România literară* continuă săptămînal să ne păzească de acest prost lucru (cf. definiţiei nemuritoare date de Caragiale oricărei nenorociri), am găsit că şi la a 40-a aniversare a revistei textul rămîne valabil, sperînd că nu voi avea nimic de modificat nici la a 50-a.

Eugen ISTODOR

literatura română, pentru firme

Scrisoarea lui Neacşu

Emo, SMS şi MMS şi Virale pentru Bloguri: „Mudromu I plemenitomu, I cistitomu I bogom darovanomu jupan Hanăş Bengner ot Braşov mnogo zdravie ot Nécşu ot Dlăgopole (= Preaînţeleptului şi cinstitului, şi de Dumnezeu dăruitului jupîn Hanăş Bengner din Braşov multă sănătate din partea lui Neacşu din Cîmpulung) *I pak* (= şi iarăşi) dau ştire domnie tale za (= despre) lucrul turcilor, cum am auzit eu că împăratul au eşit den Sofiia, şi aimintrea nu e, şi se-au dus în sus pre Dunăre.

I pak să ştii domniia ta că au venit un om de la Nicopole de miie me-au spus că au văzut cu ochii lor că au trecut ciale corăbii ce ştii şi domniia ta pre Dunăre în sus.

I pak să ştii că bagă den toate oraşele cîte 50 de omin să fie de ajutor în corăbii.

I pak să ştii cumu se-au prins neşte meşter(i) den Ţarigrad cum vor treace ceale corăbii la locul cela strimtul ce ştii şi domniia ta.

I pak spui domniie tale de lucrul lui Mahamet beg, cum am auzit de boiari ce sunt megiiaş(i) şi de generemiiu Negre, cum i-au dat împăratul sloboziie lui Mahamet beg, pe io-i va fi voia, pren Ţeara Rumânească, iară el să treacă.

I pak să ştii domniia ta că are frică mare şi Băsărab de acel lotru de Mahamet beg, mai vârtos de domniile voastre.

I pak spui domniie tale ca mai marele miu, de ce am înţeles şi eu. Eu spui domniie tale iară domniia ta eşti înţelept şi aceste cuvinte să ţii domniia ta la tine, să nu ştie umin mulţi, şi domniile vostre să vă păziţi cum ştiţi mai bine." *Se termină:* „I bog te veselit. Amin." (= Şi Dumnezeu să te bucure. Amin)

Povestea: românul, cînd vorbeşte despre *Scrisoarea lui Neacşu* de la 1521, îşi citeşte destinul personal în istorie şi în viaţa de fiecare zi. Este prima dovadă că se vorbea şi scria româneşte la 1521 şi că se vorbea aceeaşi limbă şi în Muntenia, şi în Transilvania. Să mai spunem că limba aia de la 1521, cu mici slavonisme, este la fel ca şi cea de azi, din 2008, asta oricine observă. Astea sînt imnurile de împăcare ale românului cu steaua lui norocoasă în istorie.

Şmecheriile textului: dar, dacă mergem mai departe cu citirea *Scrisorii,* nu putem să ocolim plăcerea primei turnătorii înregistrate. Un negustor din Cîmpulung, apelînd la documente, pare-se dator cu bani braşovenilor, aude de mişcările turcilor conduşi de cel mai mare sultan otoman al tuturor timpurilor, Soleiman Magnificul, şi îi transmite zvonuri sigure gospodarului Braşovului Bengner. Să nu citim cum prima dovadă de limbă română este o turnătorie? Să nu vedem că turnătoria asta este ţesută din zvonuri şi păreri? De ce nu?

Durata lecturii şi tipul de creier: şi de ce nu am merge cu inima mai departe şi nu am recunoaşte astfel minunile de delaţiune din timpurile-reale-comuniste şi zvonurile şi părerile din care s-a construit un întreg destin de viaţă, în care ne place să ne legănăm în ceaţă, decît să ieşim la lumină.

Cash şi investiţii: distribuţie de *Scrisori Neacşu* către tot turistul străin.

Personaje: Neacşu şi părerea lui.

Mişto: este că literatura română fără să-şi dea seama s-a construit pe ideea *Scrisorii lui Neacşu.* Un soi de destin intimist, un soi de descriere a evenimentelor trăite, dar nu în litera lor, ci în interpretarea lor, de ură, bucurie, disperare. Scrieri de început – cronicile – şi opere – nu puţine – sînt mişto fiindcă îi sare ţandăra autorului şi dă cu opera în stil.

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Domnul Severin propune supradoze de UE

În ultimul număr al *Foreign Policy România,* Adrian Severin scrie un articol numit „Să acceptăm că Rusia este diferită“, un fel de ghid pentru relaţia UE cu Rusia. Vestea bună este că un europarlamentar român ţinteşte sus, îşi propune subiecte curajoase şi iese din tipare comode. Vestea proastă este că Adrian Severin propune soluţii incoerente, inoperabile şi vrea cu tot dinadinsul să iasă din tiparele comode.

Severin scrie că UE este prinsă între loialitatea faţă de valorile europene, democratice şi necesitatea unei politici pragmatice pentru Est. Articolul este mai lung, mă voi opri doar asupra punctelor referitoare la democratizare şi relaţia directă cu Rusia. Premisele sînt următoarele: Rusia tinde să considere Occidentul ostil şi percepe o politică de zăgăzuire împotriva sa, cu fostele state sovietice constituind un fel de cordon sanitar (Severin remarcă faptul că acolo unde ajunge democraţia occidentală, ţările respective se distanţează de Moscova). Pentru a se evita impasul sînt date cîteva reţete: „a) democratizarea Belarus-ului sub o conducere politică acceptabilă pentru Rusia ca pas preliminar spre o posibilă Uniune Rusia-Belarus decisă în mod liber de cei direct interesaţi şi urmînd modelul UE“; b) „democratizarea şi federalizarea unei Ucraine multietnice, care, pe termen nedefinit, ar putea fi considerată eligibilă pentru a deveni membră a UE“; c) decuplarea Transnistriei de Moldova, prima devenind un protectorat internaţional care, după democratizare, decriminalizare şi demilitarizare va putea alege între independenţă sau însoţirea cu altă ţară, inclusiv Republica Moldova, aceasta devenind eligibilă pentru aderarea la UE“; d) Caucazul de Sud ar trebui să devină neutru, din punct de vedere politic şi militar, sub un sistem internaţional de garanţii şi ar trebui să se organizeze sub forma unei comunităţi politice, Commonwealth (în care Abhazia, Osetia de Sud şi Nagorno-Karabah ar fi membri deplin emancipaţi) după modelul UE“. Acestea sînt soluţiile pentru vecinătatea comună. În ce priveşte viaţa internă a Rusiei, Severin recomandă UE să facă diferenţa între democraţie şi supremaţia legii, de o parte, şi drepturile omului, de cealaltă parte. Astfel, „UE ar trebui să păstreze în cadrul discuţiilor bilaterale cu Rusia numai subiectele principale referitoare la funcţionarea mecanismelor democratice şi independenţa justiţiei şi să lase restul subiectelor, în principal aspectul legat de drepturile omului, pentru a fi discutate în forurile internaţionale multilaterale şi specializate“. Nu lipseşte nici o mustrare fină: „Conform cu propriile valori, UE ar trebui să accepte pluralismul şi libertatea de conştiinţă şi, drept urmare, ar trebui să recunoască faptul că, în principiu, modelul său de viaţă bazat pe un set propriu de valori nu este nici universal, nici exportabil“.

Bun, să începem cu finalul. Severin cere UE să facă diferenţa între drepturile omului şi democraţie. Sună bine, dar nu înţeleg cum anume s-ar putea face asta. UE ar trebui să spună: domnule Putin, nu e neapărată nevoie să respectaţi drepturile omului dacă organizaţi alegeri corecte, permiteţi opoziţia şi construiţi statul de drept. De ce ar accepta Putin democratizarea care îl enervează direct şi ar sugruma drepturile omului (care sînt doar un rezultat al democratizării) nu e deloc limpede. Mai degrabă aş vedea un tîrg cinic exact invers: e limpede că nu putem democratiza Rusia, dar măcar cîteva drepturi de bază am putea cere. E mai uşor să-i ceri lui Putin să nu împuşte ziarişti, decît să rişte pierderea puterii.

Dacă tot mustrăm UE că tinde să-şi exporte modelul, nu văd cum am putea face în mod coerent diferenţierea: de ce democraţie, dar nu şi drepturile omului? De ce ar accepta Putin lecţii într-un domeniu, dar nu şi în celălalt?

Cît despre soluţiile pentru vecinătate, Adrian Severin pare a permite respectivelor popoare democratizarea, cu condiţia să aleagă cum trebuie. El însuşi recunoaşte că acolo unde democraţia a avansat, a existat o distanţare de Rusia. Nu explică de ce s-a întîmplat aşa ceva, dar putem presupune că nişte popoare care vor libertatea nu se simt bine în orbita unei Rusii care se depărtează de democraţie. Totuşi, Severin le propune şi democraţia, şi Rusia. Cel mai flagrant exemplu este Belarus. Ar trebui să se democratizeze şi apoi să aleagă o uniune de tip UE cu Rusia. Şi dacă liderii aleşi democratic nu vor să decidă „în mod liber“ uniunea cu Rusia? Nu stricăm tot aranjamentul? Oare Severin e viclean: spunem Rusiei să permită democratizarea Belarus-ului şi o convingem că, odată democratic, va alege sigur să se alieze cu Moscova? Cam transparent, chiar aşa de prost să fie Putin? Şi cum ar arăta o uniune pe model UE între un pitic şi un uriaş? Sună ca în bancul cu salamul de pui făcut după reţeta: un cal, un pui. Ajung astfel la cea mai serioasă critică la adresa lui Severin: pur şi simplu abuzează de UE.

Uniunea este un construct politic cu totul unic în istorie, bazat pe cîteva circumstanţe: nu există o putere dominantă (doar cîteva state mari care se balansează reciproc şi permit mecanisme de control şi din partea statelor mici), nu există conflicte îngheţate, sînt state naţionale mature şi societăţi cu valori predominante non-naţionaliste. Nici una dintre aceste condiţii nu există nici pentru Rusia-Belarus, nici pentru Caucaz. Popoare care au avut stat naţional doar cîţiva ani, cu conflicte locale serioase ar trebui să pună suveranitatea la comun şi să se declare în comun neutre. Între cine şi cine? Între Rusia şi Occident? Din nou, de ce ar accepta Rusia aşa ceva? Aceeaşi întrebare pentru Moldova şi Ucraina: le democratizăm şi aşteptăm să intre în UE? Şi aceasta ar fi o nouă politică de bune relaţii cu Rusia! Mărturisesc că nu mai înţeleg nimic din logica domnului Severin, reuşeşte să fie şi cinic, şi utopic, în acelaşi timp. Mai rău, e cinic unde ar trebui să creadă în ceva şi utopic unde ar trebui să găsească soluţii realiste.

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

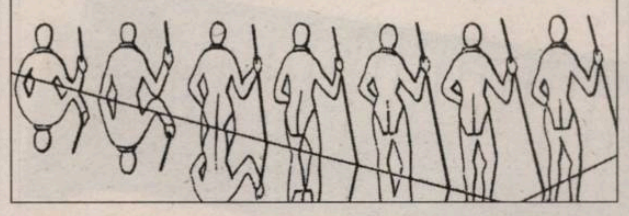

Cultură şi conspiraţie – la ţară

Înainte să citesc parodia lui Topîrceanu, după Al. Depărăţeanu, *Vara la ţară,* înclinam să împărtăşesc părerile poetului. Şi tocmai ca să evit „urîtul“ şi „întristarea“ din prima strofă, m-am hotărît să merg cît mai des la ţară. Şi în căutare de „apostoli“ şi „dăscăliţe“ (din altă viziune poetică) apţi să-mi infirme viziunea îngustă şi fiţele metropolitane.

Periplul odată început, am cunoscut oameni care se integrează, păstrînd proporţiile, în categoriile amintite: o doamnă care a „salvat“, de una singură, un sat, punîndu-i telefoane şi asfaltîndu-i drumurile (la Zizin); un inginer de la fosta centrală locală, care şi-a făcut muzeu cu eroii locali în propria-i sufragerie (la Novaci); un doctor care, din pasiune pentru speologie, a abandonat definitiv Capitala şi s-a mutat pe lîngă peştera Scărişoara (Gîrda de Sus). Oameni care au înţeles spiritul civic mai ceva ca la oraş. Dar – veţi spune – ce legătură au aceştia cu adevărata şi profunda viaţă culturală?

Destule. Pentru că doamna din Zizin face ore de orice cu copiii săraci, iar speologul organizează cursuri şi congrese în casa lui. Această categorie de locuitori ai satelor sînt cei care urnesc lucrurile şi ajută la estomparea diferenţelor dintre urban şi rural. Există însă şi o alta care, aparent mult mai „culturală“, are rolul contrar: acela de adîncire a discrepanţelor şi, implicit, a prejudecăţilor pe care le avem în legătură cu acestea. E vorba de – să le spunem delicat – vizionarii mediului rural, intelectualii locali născocitori de teorii. Dar nu orice fel de teorii: de cele mai multe ori, unele esenţiale, cosmogonice, un soi de mituri fondatoare alternative, care trebuie să implice, într-un fel sau altul, formarea poporului român şi rolul său aproape paranormal în lume...

Nedelicat spus, mitomanii. De cele mai multe ori, oameni cu studii superioare, cu potenţial intelectual, afectaţi însă de... incredibile teorii ale conspiraţiei. Să fie de vină mediul închis, lipsa de perspectivă, o frustrare crescîndă faţă de centru sau/şi dorinţa arzătoare de a nu fi excluşi de la „punerea la cale“ a lumii? Cert e că aceşti oameni, profesori sau ingineri, nu se mulţumesc cu a face un curat decent, în măsura posibilităţilor, în ograda lor: ei vor să schimbe lumea şi să conteste centrul... Am întîlnit, de pildă, la Roşia Montană, un inginer de mină care se jura că în galeriile de acolo au existat pitici... Un altul, inginer din judeţul Alba, era convins că în zona lui mişunau uriaşii, şi aceştia au afectat etnogeneza... Mai nou, am cunoscut un profesor din Oltenia care contestă teoriile lui Neagu Djuvara despre Negru-vodă.

Cu toţii au argumentele lor, pe care nu le aprob sau contest pentru că, mărturisesc, nu am destule informaţii şi nu mi-aş permite să mă amestec în lucruri atît de... vitale pentru soarta omenirii. Întîmplător, profesorul respectiv face ceva şi pentru comunitatea lui: e implicat într-o organizaţie nonguvernamentală care a contribuit esenţial la dezvoltarea zonei. Doar modul în care şi-a expus teoria a fost puţin prea... categoric. La masa tipică din bufetul sătesc, unde, la început, discuţia decurgea, aproximativ lin, cînd s-a trecut, brusc, la chestiuni culturale, spiritele s-au încins, scăpînd de sub control. De la drumurile comunale şi pensiunile turistice care mai aveau mult pînă la perfecţiune, ne-am trezit în plină teorie a conspiraţiei paranormale. În care fiecare nu avea urechi decît pentru sine însuşi şi unde toţi vorbeau în acelaşi timp.

Singura soluţie sănătoasă a fost... fuga. Şi atunci, mă întreb: de care parte sînt prejudecăţile? Numai de partea noastră, „snobii“ de la centru? Sau şi de partea cealaltă, a marginii care ţine neapărat să-şi conteste autoasumata postură de victimă şi, ca atare, să-i „arate ea centrului“?

Teodor BACONSKY

turn înclinat

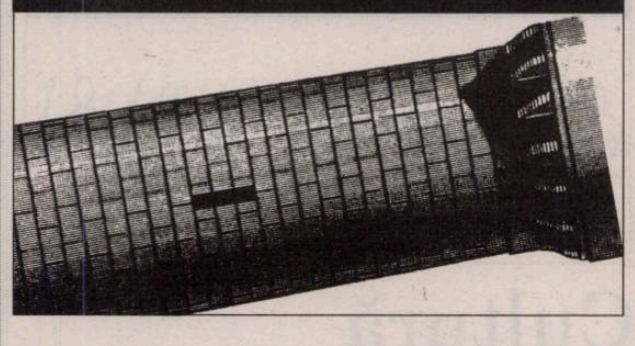

Constelaţii

Horia Damian. Acest nume – cunoscut la noi doar iniţiaţilor – va exploda luminos de îndată ce va fi redat pe deplin culturii româneşti. Anticipez un cutremur plastic. Un şoc vizual refondator. E vorba despre un formidabil pictor (n. 1922) care a avut, mai presus de propriile daruri, şansa de a evita comunismul. Forţa sa vine din aerul tare al unei libertăţi aspirate pînă la halucinaţie. Căci e o tragică diferenţă între artiştii din cuşca totalitară (care priveau evoluţia artei occidentale printre gratii) şi rarii supravieţuitori de pe arca noahitică a exilului. Oricît de talentaţi, primii au fost condamnaţi la mimetism sau revoltă provincială. Au oscilat între conformismul steril şi catacombă. S-au deformat fără să vrea, pînă şi prin refuzul compromisului. Nimeni nu le poate face vreo vină generică, dacă scoatem din calcul ampla cohortă a mercenarilor de serviciu, penibili servitori ai delirului omagial. Însă chiar şi cei mai dotaţi, mai demni sau mai curajoşi în lupta cu idioţenia esteticii oficiale au rămas, obiectiv, prizonierii Sistemului. Neîncetata lor tribulaţie a confirmat, dacă mai era nevoie, faptul că arta încorsetată ideologic sau desfrînată propagandistic rămîne obligatoriu săracă, inevitabil mediocră, fatalmente previzibilă.

Îţi confirmi o asemenea tristă banalitate de îndată ce măsori – mental – opera lui Horia Damian. O vastă pinacotecă personală, fabrică de sensuri şi transparenţe paradoxal convulsive. O anchetă metafizică fructificată la pas, în vibrantă sincronizare cu angoasele, temeritățile sau căutările fiecăruia dintre deceniile postbelice. Horia Damian a fost realmente *contemporanul* principalelor configuraţii plastice apărute după cel de-al doilea război mondial, de la expresionismul american, dominat de acţiunea lui Pollock, trecînd prin abstracţionismul unui Yves Klein, prin *catharsis*-ul pseudo-democratic al artei pop sau prin travestirile conceptualiste ale suprarealismului tîrziu. Nu şi-a văzut epoca în albume. I-a sondat epicentrul, reuşind să o sfideze, să o exalte şi la rigoare să o deteste cu egală (in)fidelitate. Cei peste 60 de ani petrecuţi la Paris i-au oferit pictorului toate experienţele şi experimentele, toate eşecurile şi momentele contrastive de glorie, toate breşele şi revenirile, la fel de frenetice, spre matricea renascentistă a picturii moderne. Mi se pare stimulant să observ că fazele creaţiei, aparent jalonate de rupturi spectaculoase, se reazemă de fapt pe logica unei viziuni care metabolizează diversitatea într-o unică ecuaţie oraculară. Inventator de tehnici mixte, Horia Damian a expus în toate locurile consacrării sigure: la Guggenheim, la Londra, la Beaubourg şi în cele mai importante galerii pariziene. A imaginat, la New York şi San Francisco, arhetipale monumente publice de puritate brâncuşiană. Dalí a scris despre el rînduri memorabile. S-a bucurat de prietenia lui Fernand Léger şi a cercetat platourile de filmare ale lui Buñuel. A primit, în atelierul său de pe Boulevard Montparnasse, elita artei şi a criticii de artă europene.

Însă contextul social şi meandrele biografice pălesc în prezenţa lucrărilor, de la *Constelaţiile* anilor '60, urmate de misterioasele *Mastaba*, pînă la reinventarea simbolică a figurativului în ciclurile recente precum *Lancelot, Naşterea lui Venus* sau *Filozoful*. Fiecare tablou e o lume instaurată: discurs cosmologic bîntuit de chipul feminităţii ideale, pe care artistul o sublimează din materia vie a iubirilor petrecute cîndva.

Cu rare excepţii, hermeneutica românească a picturii lui Horia Damian e deocamdată virtuală. Includerea operei în patrimoniul naţional şi pătrunderea marilor piese în colecţiile private vor deveni posibile doar odată cu esenţiala retrospectivă pregătită pentru 2009 la Muzeul Naţional de Artă Contemporană (mulţumim, Mihai Oroveanu!). Prin 1946, Horia Damian monta o primă „personală“ la Ateneul Român, în vreme ce Zambaccian se grăbea să achiziţioneze totalitatea pînzelor expuse. Din Apus, maestrul se întoarce acasă.

Anca MANOLESCU

Fundamentalismul

– refuz sau exacerbare a secularizării? –

Secularizarea nu înseamnă doar separarea Statului de Biserică/religie; nu înseamnă doar transformarea religiei în simplă convingere a individului sau a unui grup, convingere care se poate reflecta sau nu în acţiunea lor publică. În sensul ei cel mai tare, secularizarea înseamnă *reducerea lumii la un singur nivel de realitate:* univers omogen, necalificat ierarhic prin calităţi, precum cel promovat de cosmologia secolului al XVII-lea, şi societate pentru care unicul orizont este istoria. Cum nu poate evacua din mintea omului ideea de absolut, secularizarea îl împinge să îl caute şi să îl construiască în unicul plan pe care ea îl acceptă. În termenii lui Pierre Manent, din *Histoire intellectuelle du libéralisme,* „proiectul modern presupune… că undeva în adîncurile «socialului», omul «este» în mod absolut, că într-un moment, previzibil sau imprevizibil, al «istoriei», el va «fi» în mod absolut: *homo verus et absconditus*“. Că secularizarea înseamnă închidere a orizontului omenesc în istorie şi social se poate deduce şi din remarca finală a autorului. Căci – spune el – în pofida extenuării ei aparente, religia creştină continuă să stea, ca un avertisment sau ca o ameninţare la adresa universului închis pe care l-a amenajat secularizarea şi pe care ea nu conteneşte să-l baricadeze în autosuficienţa lui.

Iată cadrul în care cred că e potrivit să plasăm o discuţie asupra fundamentalismelor. Sînt mişcările fundamentaliste – fie ele musulmane, protestante sau evreieşti, pentru a le lăsa deoparte pe cele hinduse, sikh ori chiar buddhiste – încercări de a repune – fie şi agresiv – lumea noastră în contact cu nivelul divin? Sînt ele încercări de a reîngloba societatea într-un real cu mai multe niveluri, de a recalifica lumea noastră, de a o „reîncînta“ îndreptînd-o spre repere care o depăşesc? Sau sînt fundamentalismele *variante religioase de secularizare,* dacă putem folosi asemenea alăturare, adică moduri de a sacraliza, printr-un limbaj religios cu imens capital simbolic, orizontul însuşi al istoriei şi socialului? Altfel spus: raţiunea de a fi a fundamentalismelor, anume reacţia dură faţă de modernizarea din ţările lor – de cele mai multe ori brutală, creatoare de inegalităţi frustrante, dezagregînd medii şi reţele tradiţionale –, nu este ea oare o reacţie care rămîne *în interiorul* secularizării şi o exacerbează?

Nu mă refer aici la abilitatea cu care tribunii unei culturi totalmente religioase se folosesc, pentru a lupta şi a-şi difuza mesajul, de tehnologii obţinute de ştiinţa secularizată. Nu mă refer nici la faptul că fundamentaliştii ştiu să profite, pentru a-şi reface reţelele şi influenţa, de drepturile democratice, înfiripate după fiecare relaxare a regimurilor autoritare din ţările islamice şi asigurate continuu de regimurile occidentale democratice: dreptul de asociere, de comunicare (ziare şi canale TV ale mişcărilor respective), de educaţie (şcoli de îndoctrinare), dreptul la circulaţia oamenilor şi a informaţiei. Nu mă refer nici măcar la faptul că religia e utilizată pentru a justifica cel mai adesea revendicări de ordin secular (etnic, naţional, socio-cultural).

Mă refer la orientarea mentală care subîntinde ideologiile politico-religioase fundamentaliste. Foarte asemănătoare între ele, aceste ideologii organizează grupul respectiv ca pe o „enclavă“ de oameni perfecţi, în *antagonism* radical faţă de lumea exterioară considerată deficitară, o enclavă destinată să obţină însă *hegemonia* asupra *întregii* societăţi şi să îi construiască *viitorul*. Potrivit noţiunilor propuse de studiile din seria *Fundamentalism comprehended* (editată de Martin E. Marty şi R. Scott Appleby, The University of Chicago Press, 5 vol., 1995), fundamentaliştii privesc aproape invariabil starea de „enclavă“ ca etapă pregătitoare pentru a accede la stadiul de „transformator“ sau „recreator“ al lumii, încununate în orice caz de stadiul de „cuceritor-al-lumii“. Din cauza acestei ideologii, mişcările fundamentaliste sînt inevitabil politice. Cîteva strategii o pun în operă şi ele dovedesc orientarea mentală seculară care, combătută de fundamentalisme, le domină de fapt din plin.

1. *Inversarea logicii simbolice*. Fundamentaliştii insistă pe *sacralizarea unui teritoriu* care, în tradiţia „gazdă“, are un statut simbolic venerabil. În India, adepţii Hindutva pretind, împotriva musulmanilor, că hinduşii pot revendica toate ţinuturile udate de apele sfinte ale Gangelui, Indusului şi Brahmaputrei şi că ei se identifică de milenii, prin sînge şi cultură, cu acest ţinut. Mişcarea evreiască Gush Emunim susţinea ideea de „mare ţară a Israelului“, făgăduită evreilor în Biblie şi destinată să devină „pămîntul Mîntuirii“. Aceleaşi teme au fost preluate, parţial prin imitaţie, de Hamas pentru care sfinţenia ţării decurge din cetatea sfîntă a Ierusalimului şi pentru care Palestina reprezintă o moştenire religioasă *(waqf),* ceea ce ar interzice ca ea să fie posedată măcar în parte de nemusulmani. Ştim ce exaltare simbolică a primit Kosovo din partea naţionalismului sîrb şi cum el a reaprins naţionalismul celorlalte etnii, conflictele armate fiind duse cu binecuvîntarea responsabililor religioşi respectivi. În Irlanda de Nord, pînă anul trecut cînd au acceptat un compromis politic cu catolicii, unioniştii conduşi de Ian Paisley şi Biserica presbiteriană liberă au exploatat discursul calvinist despre predestinare pentru a susţine că protestanţii formează un popor ales, confirmat de religia lui dreaptă, teză care a servit ca şi în celelalte cazuri drept bază pentru un discurs naţionalist exclusivist. Ideea fundamentaliştilor fiind că prezenţa pe „teritoriul sfînt“ a unor „necredincioşi“ sau chiar a unor „credincioşi călduţi“ (adică nepartizani ai fundamentaliştilor) pune stavilă proiectului de restaurare religioasă.

Insistenţa obsesivă, exclusivistă (şi ucigătoare) asupra unui teritoriu geografic arată în ce măsură ideologia fundamentalistă *inversează* logica simbolicii religioase. Pentru ea, teritoriul concret nu e doar imagine, punct de sprijin pentru a te raporta la o realitate transcendentă, pentru a trăi acest raport. Dimpotrivă, prestigiul divinului e instrumentat în scopul revendicării geografice, nivelul superior de realitate este redus la cel imediat, politic şi teritorial. *Distincţia între cele două niveluri este abolită*. Corespodenţele simbolice care leagă diversele niveluri ale realului de rădăcina lui ultimă sînt aplatizate, exploatate pentru a da prestigiu unei entităţi fizice, particulare.

2. *Includerea eschatonului în istorie*. De la combatanţii Hezbollah din Liban la teleevangheliştii din America, mai toţi fundamentaliştii sînt „premilenarişti“. Socotesc că Judecata de apoi va avea loc înainte de sfîrşitul lumii, de altfel iminent în concepţia lor, că Judecata va constitui aşadar momentul final al istoriei şi – desigur – că ei vor fi, *sînt deja,* nu numai cei din dreapta, mîntuiţii, ci chiar judecătorii lumii. Nu luptă ei să îi excludă pe necredincioşi şi pe „călduţi“ din teritoriul pe care îl revendică? Judecata finală nu mai constituie un discernămînt suprem care, revelîndu-se, proiectează lumea într-o nouă, cu totul altă condiţie. Eschatonul e gîndit în *continuitate de natură* cu istoria şi temporalitatea; societatea proiectată de fundamentalişti este realizarea lui.

Prin exclusivismul agresiv (orice „diferit“ este un duşman) şi prin obiectivul propus (a deveni „cuceritor-al-lumii“, creator al unei societăţi absolut omogene), fundamentalismele sînt evident mişcări de tip totalitar. Dacă totalitarismele atee „interzic“ existenţa unui plan superior faţă de cel al istoriei şi socialului, totalitarismele religioase reduc cele două niveluri la unul singur. Acest caracter totalitar descalifică fundamentalismele, pretind unii cercetători, în ochii a numeroşi alţi credincioşi ai aceleiaşi religii. Pe de altă parte, e desigur adevărat că ideologia lor de luptă exprimă/captează starea difuză de nemulţumire şi dezorientare a unor largi pături de populaţie din ţările unde modernizarea abruptă a destrămat ţesuturi şi cadre mentale tradiţionale, fără a crea o economie funcţională şi, mai ales, o conştiinţă generală de tip modern, capabilă să facă diferenţa între tradiţie spirituală aplicată şi ideologie. S-a putut vorbi chiar de „caracterul antitradiţional“ al fundamentalismelor, în sensul în care ele interpretează ideologic textele sacre ale tradiţiei respective şi impun inovaţii (prezentate drept „adevărata tradiţie“) pentru a-şi justifica mijloacele violente şi obiectivele care sînt în mod evident mai curînd politice decît spirituale.

Este secularizarea *în sens tare* trăsătura unică a modernităţii tîrzii? Sînt societăţile occidentale „societăţi fără religie“? Evident nu; nu chiar. Tendinţa generală de închidere în social şi istorie este totuşi contrabalansată de libertatea de manifestare şi de acţiune a religiei/religiilor în spaţiul public, în cadrul societăţii civile. Dacă nu mai are caracter normativ în sens legal, religia nu şi-a pierdut capacitatea normativă în sens moral, capacitatea de a da semnificaţie destinului uman, nu şi-a pierdut caracterul de ghid spiritual prin excelenţă. Însă rolul ei nu mai este acum „legat“ de puterea politică – fie în sensul autorităţii religiei asupra puterii temporale, fie în sensul alianţei sau al supunerii faţă de ea. Religia şi instituţiile ei se adresează astăzi preponderent individului şi libertăţii umane. După confruntarea cu totalitarismele secolului XX, Bisericile occidentale au „trecut de partea“ libertăţii religioase şi a libertăţii de conştiinţă, pe care le apără în continuitate cu principiile democratice, dar într-un orizont mult mai vast decît cele din urmă. Libere (sau mult mai libere) decît în trecut faţă de putere, Bisericile pot oferi lumii secularizate imaginea verticală, familiară şi totodată stranie, a unor instituţii care se desfăşoară pe toate nivelurile realului, care fiind active – într-o măsură mai mică sau mai mare – în societăţile noastre, nu se reduc totuşi la social şi istorie.

Intervenţie la atelierul «Religie şi politică în lumea contemporană» organizat de Consiliul Naţional al Cercetării Ştiinţifice din Învăţămîntul Superior şi de New Europe College, Institut de Studii Avansate, 17-18 septembrie 2008.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

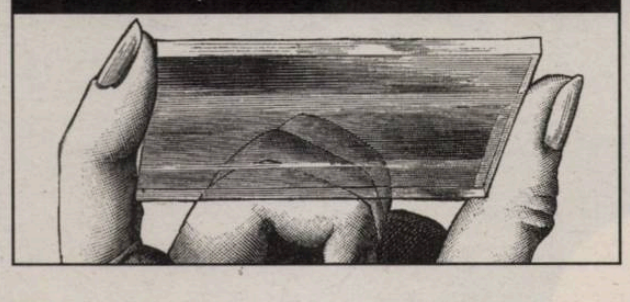

De ce e înlocuit „Divertis“-ul

De vreo două săptămîni s-a anunţat în presă că fondatorul grupului „Divertis“, Toni Grecu, nu mai participă la show-ul de la Antena 1, *Divertis Mall*. Cu ceva vreme înainte, părăsise această emisiune de divertisment şi Ioan Gyuri Pascu.

Toni Grecu a declarat mai întîi că a avut „motive personale“, dar apoi a lăsat să se înţeleagă că au existat disensiuni în sînul grupului. Ioan Gyuri Pascu plecase pentru serialul de la PRO TV, *Vine poliţia!*. Mai rău – pentru show-ul de la Antena 1 al Divertişilor – este că PRO TV a programat serialul exact la aceeaşi oră şi astfel Gyuri Pascu a ajuns să-şi concureze propriii colegi.

În fine, cum nu concep „Divertis“ fără cei doi oameni de bază ai grupului, Toni Grecu şi Ioan Gyuri Pascu, m-am uitat duminică la serial. Mai întîi a fost o simplă curiozitate: „Ia să vedem – mi-am zis – pentru ce a divorţat Gyuri de *Divertis Mall!*“. Apoi, eram sigur că el nu mă va dezamăgi ca actor. La „Divertis“ era cel mai talentat, iar în filmul lui Pintilie, *O vară de neuitat,* jucase foarte bine.

„Serialul are toate ingredientele unui succes: întîmplari amuzante şi captivante, o distribuţie de zile mari, un scenariu impecabil şi o echipă de profesionişti“ – sună prezentarea de pe site-ul PRO TV.

Într-adevăr, serialul are în distribuţie cîţiva actori foarte buni – şi aici, fără îndoială, cap de listă este Horaţiu Mălăele. Filmările şi montajul sînt dinamice (lucru la care se pricep de minune cei de la PRO). Numai că scenariul nu e deloc impecabil, iar întîmplările deloc amuzante şi captivante. De fapt, scenariul e marea bubă a serialului: nu că nu e impecabil, dar e de-a dreptul catastrofal.

După un generic în stil videoclip, care aduce cu cel al filmului *Trainspotting,* vezi o serie de întîmplări trase de păr, de situaţii prost construite şi fără nici un pic de umor, auzi dialoguri idioate, care nu le fac decît deservicii actorilor. Filmul se vrea o comedie antrenantă, dar nici măcar ritm nu are – după primul sfert de oră, te plictiseşti de moarte.

Personajele principale sînt trei poliţişti, jucaţi de Ioan Gyuri Pascu, Mircea Silaghi şi Gigi Ifrim. Reţeta filmului se bazează pe discrepanţa dintre felul cum ne sînt prezentaţi la început – şi, din cînd în cînd, în nişte flash-uri pe parcursul filmului –, ca nişte duri îmbrăcaţi în negru şi cu ochelari tot negri, şi cît de fraieri sînt ei de fapt şi dispuşi să intre în tot felul de încurcături.

În episodul pe care l-am văzut, fuseseră puşi să ducă o cantitate mare de cocaină, confiscată, la incinerare, şi, în mod inexplicabil, li se sparge un pachet pe drum, apoi, iarăşi inexplicabil, ei decid să scape de droguri, iar, pentru a ieşi basma curată, unul dintre ei se trezeşte trăgînd cu pistolul din senin în propria lor maşină. Cînd spun „inexplicabil“, nu mă refer la ceva suspans sau la vreo intenţie de a crea absurdul, ci la artificialitatea scenariului şi la cît de prost este construită povestea.

În paralel cu această tramă, mai este o alta, cu un nene, care e descoperit mort în propriul său pat şi cu sexul erect (?!). Avusese un atac de cord. Pînă la sfîrşitul episodului, personajul jucat de Monica Davidescu se dă de ceasul morţii crezînd că ea l-a ucis. Motivul? Făcuse toată noaptea amor cu el, ba, mai mult, avusese o partidă de sex şi după ce omul expiase. Inexplicabil (iarăşi), nu-şi dăduse seama că bărbatul era mort. Totul cusut cu aţă albă – şi grijile pe care şi le face femeia, şi povestea în sine – doar pentru a pigmenta serialul cu ceva trimiteri la sex. Ce comedie e aia care nu are şi sex?...

În concluzie, scenariul e atît de jalnic, încît nu poate fi deloc salvat de distribuţie, oricît de „de zile mari“ ar fi ea. Cît despre Ioan Gyuri Pascu, tot ce pot să-i doresc este să nu se compromită prea tare, aşa cum s-a întîmplat cu mulţi alţi actori buni, încăpuţi pe mîna PRO-ului.

Mădălina ŞCHIOPU

Etica pe Internet sau libertatea ca povară

În ultima vreme, spaţiul virtual românesc este invadat de filmuleţe care prezintă persoane cunoscute sau anonimi în ipostaze pornografice. Mai mult, se răspîndesc zvonuri sau ameninţări despre alte „producţii“ de acest gen care au drept protagoniste (pentru că, de obicei, sînt vizate femeile) cîntăreţe, miss-uri, politiciene. Se fac concursuri în care cititorii/ascultătorii sînt invitaţi să-şi dea cu părerea cine ar putea fi personajul principal al următoarei pelicule *hard porn* filmate de amatori. Nimeni nu ştie ce se urmăreşte de fapt, ce reglări de conturi se ascund în spatele faptelor nude, cum ajung ele la presă. De curînd, am văzut pe site-urile cîtorva ziare postat (e adevărat că – se preciza – cu acordul victimei şi cu faţa acesteia blurată, ceea ce le făcea legal acceptabile) un filmuleţ care conţinea înregistrarea unui posibil viol. Povestea din spatele lui: trei angajaţi ai Poliţiei de Frontieră Giurgiu, aşadar, oameni ai legii, ar fi violat ore în şir, în apartamentul unuia dintre ei, o tînără de 22 de ani, şi au filmat scenele respective cu telefonul mobil. Tînăra a reuşit să trimită un SMS, despre ce se întîmpla, fratelui ei, şi astfel a fost salvată. Printre bloguri de staruri porno şi fete de la pagina 5, site-ul ziarului *Libertatea* titra, pe 25 septembrie 2008: „Ei sînt poliţiştii violatori din Giurgiu!“, cu fotografiile celor acuzaţi de agresiune şi fragmente din înregistrarea lor, iar cititorii erau invitaţi să comenteze ştirea. Opiniile asupra acestui subiect, altminteri grav, şi a înregistrării adiacente se împărţeau, în mare, în două tipuri de „logică“: prima se referea la poliţişti care „merită chinuiţi, legaţi, crăpată pielea cu lama şi după aceea pusă sare“, iar cealaltă trăgea în mocirlă femeia, în bună tradiţie neaoşă, în stilul „sigur, totul a fost pus la cale de artistă, se vede de la o poştă şi ceva că e artistă, iar cei 3 au căzut exact cum a vrut ea în plasă“. Nu că astfel de reacţii n-ar fi fost de aşteptat. Cu o zi mai devreme, *Gardianul,* la rîndul său, titra în ediţia online „Violată şi filmată de trei poliţişti“ şi ademenea vizitatorii: „VEZI FILM“. Tot acolo era dezvăluită identitatea victimei – nume întreg, loc de muncă, facultate – şi era publicat un interviu cu ea, cu precizarea că fusese de acord ca datele personale să fie făcute publice.

Reacţia mea, emoţional vorbind, a fost puternică: de ce e nevoie ca relatarea unui posibil viol să fie însoţită de circul exhibării unei înregistrări? Ce aduceau în plus scenele înregistrate? Cu ce limpezea acest fapt datele problemei, fie şi dacă exista acordul posibilei victime? De ce era necesar ca indivizii cu pricina, chiar dacă oameni ai legii, ale căror abuzuri constituie un fapt de interes public, să fie numiţi „violatori“ înainte ca instanţa să se pronunţe asupra acestui caz? Mai mult: cum e posibil să se scurgă spre presă înregistrarea unui potenţial abuz sexual? Unde ne vom opri, dacă ilustrăm informaţia cu înregistrări de acest tip? Nu este un precedent periculos, care va duce la postarea în virtual a oricărei orori (de fapt, mi-e teamă că acest lucru se întîmplă deja, sub ochii noştri)? A existat şi o încercare de a posta înregistrarea pe YouTube. Dar acolo există, pesemne, nişte reguli de bun-simţ, pentru că imaginile au fost înlăturate, cu precizarea *„This video has been removed due to terms violations“*.

Cînd cititorul e tratat ca un retardat

Liana Ganea, coordonatoare a programului FreeEx, Agenţia de Monitorizare a Presei, este de părere că articolele cu pricina încalcă normele etice, sub două aspecte: „În primul rînd, încalcă prezumţia de nevinovăţie. Vezi, de exemplu, «Cei trei violatori (...)» în *Gardianul* şi titlul «Ei sînt poliţiştii violatori de la Giurgiu» din *Libertatea*. Asta îmi aminteşte de cazul Mailat, în care presa italiană s-a isterizat pe marginea faptului că acesta îşi violase victima, acuzaţie care s-a dovedit ulterior falsă. Nu înseamnă că ne aflăm neapărat în aceeaşi situaţie, dar mă întreb de ce este atît de greu pentru jurnalişti să lase faptele să vorbească şi actorii implicaţi să povestească. Uneori am senzaţia că jurnaliştii îşi tratează cititorii ca pe nişte retardaţi incapabili să tragă singuri concluzii după ce citesc înşiruirea unor declaraţii şi fapte. Dacă titlul din *Libertatea* era «Ei sînt cei trei poliţişti acuzaţi de viol», oare nu ar mai fi fost citit? Şi oare publicul nu ar fi putut trage singur concluziile necesare văzînd filmul şi citind declaraţiile fetei? În al doilea rînd, încalcă principiul protejării victimelor infracţiunilor, mai cu seamă atunci cînd acestea sînt victime ale unei infracţiuni de natură sexuală. Dacă *Libertatea* face ceea ce trebuie, adică ascunde indentitatea victimei («Maria – căci aşa o vom numi pe victima oamenilor legii...»), *Gardianul* are grijă să ne dea absolut toate detaliile legate de identitatea victimei – nume complet, cu cele două prenume, oraşul în care locuieşte, facultatea la care învaţă, locul ei de muncă. Opinia mea este că indiferent dacă fata le-a dat acordul să îi publice numele şi restul de date de identificare, ei tot ar fi trebuit să ia decizia (etică) de a-i proteja identitatea.

În ce priveşte difuzarea filmului, nu văd nici o problemă, dacă într-adevăr fata a acceptat să fie difuzat. Mai ales că filmul este blurat şi mai ales că subiectul este unul de interes public – posibile abuzuri grave ale unor oameni ai legii. Nu văd, de asemenea, nici o problemă legală. Te poţi întreba însă: cum au ajuns jurnaliştii la filme (nu le puteau primi decît de la poliţie, nu?)? Dar măcar a existat acceptul fetei (sper! mă bazez pe ce declară cele două ziare). Faptul că sînt probe în instanţă nu mi se pare în acest context o problemă din punct de vedere jurnalistic.“.

Interes public sau curiozitate publică?

Ioana Avădani, director al Centrului pentru Jurnalism Independent, comentează în întregime fenomenul „filmuleţe pe Internet“: „Vara aceasta a cunoscut un soi de avalanşă de «filmuleţe porno personale» – o expresie care reduce, aparent, din grozăvia, din murdăria unei practici tot mai frecvente în presa românească: invadarea intimităţii (aşa-numita «privacy»). Ca şi cum presa românească s-ar fi luat la întrecere în a găsi noi şi noi «oportunităţi» de a scoate în ochii publicului acte ce ţin de intimitatea persoanei, pentru satisfacerea unei curiozităţi pe care trebuie s-o recunoaştem ca nefiind nici nouă, nici specifică românilor. Peste tot în lume, presa tabloidă trăieşte din astfel de lucruri. Ceea ce nedumereşte, la noi, este încadrarea în această tendinţă şi a unor canale mediatice care se vor «de calitate», ba chiar strict «de ştiri». De cele mai multe ori însă, mă tem că avem de-a face doar cu exploatarea sexului ca element care «vinde». Mai mult, vehiculul principal de propagare al multora dintre aceste «filmuleţe» este Internetul. Şi cred că aici se află punctul nodal al discuţiilor pe care breasla ar trebui să le poarte. Cum funcţionează protecţia intimităţii pe Internet? Care sînt drepturile de proprietate asupra materialelor postate pe Internet? La ce ne expunem noi, ca «persoane civile», cînd ne postăm fotografiile şi înregistrările personale pe net? Cine ne învaţă ce e bine şi ce nu e bine? Este legislaţia existentă suficientă pentru a ne proteja? Evident, există şi alte întrebări: cum ajung astfel de înregistrări, care ar trebui să fie probe la un eventual dosar, în posesia presei? Faptul că astfel de fişiere sînt relativ uşor de trimis de pe o platformă pe alta (mobil, calculator etc.) le face extrem de «volatile» şi de mobile, ceea ce ar trebui să schimbe şi procedurile în ceea ce priveşte asigurarea unor procese echitabile celor anchetaţi. Ca de obicei, jurnalistul se află în poziţia de a cîntări lucrurile şi a decide ce primează: interesul public sau drepturile individului (la intimitate, la un proces echitabil etc.). De prea multe ori, interesul public este însă subsumat interesului (a se citi curiozităţii) publicului“.

De cîte ori aud sintagma „libertate de exprimare“, primul lucru la care mă gîndesc sînt imaginile pe care le-am văzut după Revoluţia din 1989, cu oamenii care stăteau la cozi imense, la chioşcurile de ziare, să cumpere primele publicaţii apărute în România postcomunistă. După 20 de ani, discutăm, din păcate, despre cum poate fi controlat un fenomen ca acela menţionat mai sus. Se apropie o nouă campanie electorală, care se anunţă deja murdară. Pentru ca libertatea noastră să aibă un sens, ar trebui să stabilim, prin autoreglementare în interiorul breslei jurnalistice, unde putem să ne oprim, pe Internet şi în afara lui. Altminteri, putem eşua pentru multă vreme, fără speranţă, din libertate, în abjecţie.

PUBLICITATE

Radio România Cultural
cultural.srr.ro

Parteneri media: DILEMA VECHE adevărul Literar & Artistic

colectia adevărul

să o lași moștenire urmașilor urmașilor tăi!

CARTE DE LUX
ÎN PESTE
80
VOLUME

NOU

EXCLUSIV ÎN
MAGAZINELE
diverta
mereu ceva nou
ÎN PERIOADA
10.09 - 10.11.2008

Nr.	VINTILĂ CORBUL - EUGEN BURADA Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
1	Babel Palace	448	50
2	Sclavii pământului	416	50
3	Casa din Cherry street	480	50
4-6	Idolii de aur (3 vol.)	1.216	75
7-9	Păsări de pradă (3 vol.)	1.408	75
10-11	Căderea Constantinopolelui (2 vol.)	1.248	75
12	Cenușă și orhidee la New York	288	50
13	Uragan asupra Europei	832	50
14-15	Cavalcadă în iad (2 vol.)	832	75
16	Hollywood - infernul viselor	368	50
17	Salvați-mă! S unt miliardar!	256	50
18	Oameniin Rolls - Royce	640	50
19	Iubirile imposibileale lui Petronius	608	50
20	Groaza vine de pretutindeni	320	50
21	Roxelana și Soliman	464	50
22-23	Asediul Romei (2 vol.)	1.152	75
24	Sunt regele Franței! Regele Soare!	400	50
25	Împarateasa fără coroană	320	50
26	Calea ducesei	448	50
27	Plângi, plângi balalaikă	448	50
28	Atenție! Los Angeles va sări în aer	320	50
29	Mafia și miliardari i	400	50
30	Extaz, moarte și rock'n roll	640	50
31	Miliarde și picioare lungi	416	50

Nr.	JAMES CLAVELL Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
34-35	Shogun (2 vol.)	1.632	100
36-37	Tai-Pan (2 vol.)	928	100
38-39	Gai-Jin (2 vol.)	1.712	100
40	Changi	496	50
41-42	Nobila Casa (2 vol.)	1.680	100
43-44	Vartejul (2 vol.)	1.696	100
45	Evadarea	560	50

Nr.	VLAD MUȘATESCU Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
72-73	Extravagantul Conan Doi (2 vol.)	992	75
74	Contratimp	688	50
75	Unchiul Andi "detectivul" și nepoții săi / Cei trei veseli năpârstoci	368	50
76	La sud de lacul Nairobi / Expediția "Nisetrul" 2	464	50
77	Aventurile celor patru ostrogoți / Magdalena și Tartoi	304	50
78-81	Aventuri aproximative (4 vol.)	1.968	150

10 VOLUME

Nr.	THEODOR CONSTANTIN Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
46	Fiul lui Monte Cristo	560	50
47	Căpitanul de cursă lungă	368	50
48	Enigma "Profesor Rebegea"	400	50
49	Doamna în mov	320	50
50	Mătrăguna contra Monseniorului	368	50
51	Balthazar soseșteluni	336	50
52	Doamna cu voaletă din Balt Orient Express	336	50
53	Astă-seară, relache	400	50
54	Crizanteme pentru Erna	336	50
55	La miezul nopții va cădea o stea	368	50
56	Casa cu neguri	384	50
57	Urmărirea abia începe	416	50
58	Casa de pe colină	416	50
59	Muntele Morții / Magdalena de la miezul nopții	640	50
60	Johnny Boambă	448	50
61	Vrăjitoarea din casa cu stafii	384	50
62	Cel mai lung amurg	480	50
63	Maica îngerilor	432	50

Nr.	SVEN HASSEL Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
64	Legiunea blestemaților / Blindatele morții	544	50
65	Camarazi de front / Batalion de marș	512	50
66	Gestapo	352	50
67	Monte Cassino / Lichidații Parisului	560	50
68	General SS / Im periul iadului	512	50
69	Moarte și viscol / Drum sângeros către moarte	544	50
70	Curtea marțială / În chisoarea OGPU	672	50
71	Comisarul	368	50

Nr.	Colecția „DANIEL YERGIN"	Nr. pagini	Preț (lei)
32-33	Premiul - despre petrol, bani și putere (2 vol.)	448	150

www.adevarul.ro/carte

editura Adevărul holding

ÎN LIBRĂRIILE DIN TOATĂ ȚARA

COMENZI

Adevărul Holding, Șos. Fabrica de Glucoză, nr. 21, sector 2, București;
Tel: 021 407 76 38; 021 407 54 32; 021 407 76 51; Fax: 021 407 76 42
www.adevarulholding.ro/carte; email: carte@adevarul.ro

„Cultura românească e considerată un fenomen în Suedia“

– interviu cu Dan SHAFRAN –

Doctor în filologie al Universităţii din Bucureşti, Dan Shafran (n. 1948) este, din 1983, bibliotecar la Biblioteca Naţională a Suediei şi, din 2006, director al Institutului Cultural Român din Stockholm. A elaborat cel mai important dicţionar suedez-român şi a tradus în limba suedeză peste 20 de volume semnate de scriitori români, printre care Urmuz, Cioran, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Marin Sorescu, Andrei Pleşu, Ileana Mălăncioiu, Matei Vişniec, Matei Călinescu, Mircea Cărtărescu ş.a. Pentru activitatea sa de traducător a primit, printre altele, Premiul Academiei Suedeze (2003), precum şi Ordinul Meritul Cultural în grad de Ofiţer, acordat de preşedintele României (2004). Este membru al Uniunii Scriitorilor din Suedia, iar în anul 2000 a fost numit de către Guvernul suedez membru al Comitetului Parlamentar însărcinat să elaboreze un program de acţiune privind statutul limbii suedeze în Suedia.

În ce context aţi plecat din ţară?

Din ţară am plecat în anul 1982, împreună cu familia. Cred că bănuiţi şi motivele care m-au dus la acest pas. Nu am făcut-o cu inimă uşoară şi m-am desprins greu de locul natal. Ţara spre care ne-am îndreptat imediat ce am părăsit România a fost Suedia. Aşa a fost să fie, şi acum – după mai bine de un sfert de secol de la stabilirea mea aici – nu pot spune că regret alegerea.

Cum v-aţi descurcat la început?

Am avut norocul ca la un an după sosirea la Stockholm să fiu angajat la Biblioteca Regală, de fapt Biblioteca Naţională a Suediei. Astfel, am putut intra imediat în contact cu lumea literară suedeză, am putut cunoaşte mai îndeaproape şi mai în profunzime cultura suedeză. Am fost de la început impresionat de forţa romancierilor din această ţară, de subtilitatea poeziei suedeze, de bogata viaţă culturală din Stockholm.

Cu timpul am început să public articole în ziare şi reviste culturale de aici, am început să traduc şi să public la marile edituri suedeze. Poate că dacă nu aş fi fost angajat atît de timpuriu la Biblioteca Regală, cariera mea ar fi urmat un alt curs, viaţa mea ar fi arătat acum cu totul diferit. De altfel, neştiind încotro să mă îndrept la sosirea în Suedia, m-am înscris la Facultatea de Medicină de la Karolinska. Am fost acceptat şi timp de o zi am fost student la medicină. Nu am putut însă da cu piciorul unui post la Biblioteca Regală şi iată-mă acum încă lucrînd acolo!

„Traducerea a devenit pentru mine un opium“

Ce se ştia atunci în Suedia despre literatura română?

Ei bine, nu mare lucru. Se traduseseră deja o seamă de opere, nu însă toate opere de seamă. Singurii scriitori români mai cunoscuţi în lumea literară suedeză erau Zaharia Stancu, din care se publicaseră nouă romane, Nichita Stănescu şi Marin Sorescu, amîndoi traduşi deja, precum şi Gabriela Melinescu, care se stabilise acolo cu cîţiva ani în urmă.

Am fost curios să văd ce altceva se tradusese din literatura română pînă la acea dată: Mihail Sadoveanu, cu *Mitrea Cocor* şi *Baltagul,* cîteva romane ale lui Liviu Rebreanu, Marin Preda şi Petru Dumitriu, un roman al lui Ivasiuc, un altul al lui Mircea Eliade, *Cîntare omului* de T. Arghezi, *Gherla* lui Paul Goma. Perioada cea mai fructuoasă pentru literatura română pînă în acel moment fusese aceea a anilor '70, datorită editurii şi revistei lui René Coeckelberghs, soţul Gabrielei Melinescu. Ion Miloş muncise şi el cu zel. Dar, desigur, mai erau multe de făcut. După opt ani de şedere în Suedia, m-am apucat şi eu de lucru.

Interesant mi se pare faptul că – după o statistică pe care am făcut-o – pînă în anul 1989 se tradusese mai mult din română în suedeză, decît din suedeză în română (poate şi din cauza faptului că literatura străină nu era la mare preţ în România comunistă). După 1989 lucrurile se schimbă. Se traduc în română tot mai multe titluri din suedeză, editurile româneşti profitînd de subvenţiile pentru traduceri acordate de Institutul Suedez. Cărţile româneşti publicate în suedeză în această perioadă apar în special datorită eforturilor traducătorilor de a convinge editurile suedeze să mizeze pe literatura română. Se pare că traducătorii, foarte puţini la număr, au ştiut să-şi vîndă marfa.

Din fericire pentru literatura română, Institutul Cultural Român a început de anul trecut să acorde subvenţii pentru traducerea scriitorilor români în alte limbi, iar roadele au început deja să fie culese peste tot în lume. În Suedia, numai în acest an au apărut trei traduceri în suedeză, toate subvenţionate prin programul ICR.

Cum aţi început să traduceţi?

Am început să practic meseria de traducător încă de pe

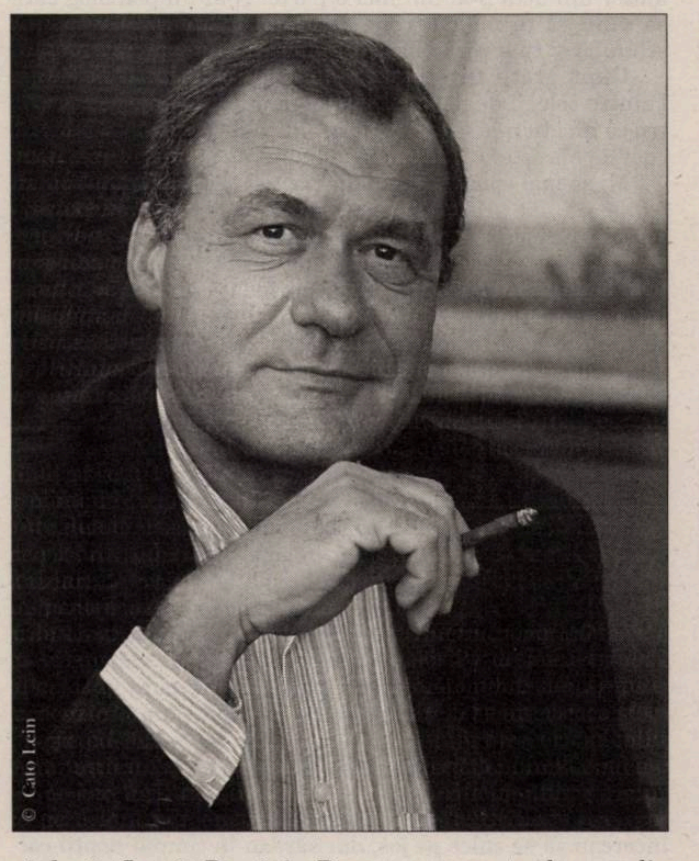
© Cato Lein

cînd mă aflam în România. Pe vremea aceea traduceam din engleză. În special, teatru. Ţin minte că în liceu, mă pregăteam – fără prea mare tragere de inimă – pentru Politehnică. Cu două, trei luni înainte de examenul de bacalaureat, am realizat că nu aceasta era chemarea mea. Se punea deci problema alegerii unei alte facultăţi. Şi cum eram convins că am stofă de regizor, m-am hotărît pentru regie de teatru. Am stat de vorbă cu Radu Penciulescu. Ţin minte că marele regizor m-a primit în biroul lui de director al Teatrului Mic. M-a supus tuturor probelor examenului de intrare; el era pe atunci şi şeful catedrei de regie la Institutul de Teatru. La sfîrşitul cîtorva ore de „tortură“, m-a sfătuit cu tact să urmez o facultate care-mi putea oferi o temeinică pregătire umanistă, spunîndu-mi că, dacă şi după absolvirea acesteia, încă nu-mi va fi trecut cheful de regie, să încerc atunci. Îmi închipui ce impresie jalnică îi lăsasem! I-am amintit de acest episod cînd, după mulţi ani, l-am reîntîlnit la Stockholm, unde el se stabilise înaintea mea.

În acel moment fusese semnată sentinţa de condamnare a mea la caznele muncii de traducător. Trebuia să mă supun. Am ales Facultatea de Engleză, după absolvire am rămas în învăţămîntul superior, am început să predau şi concomitent să traduc. Traducerea a devenit pentru mine un opium. Nici acum, cînd am multe alte sarcini de îndeplinit, nu pot renunţa la plăcerile şi provocările pe care ţi le dau transpunerea unui text literar dintr-o limbă în alta.

„Anul trecut filmul românesc a fost pe val“

Aţi adus în Suedia, prin programele ICR, artişti din cele mai diverse zone: regizori de film, de teatru, muzicieni de jazz, DJ-i, scriitori, teoreticieni literari...

Deşi interesul meu se îndreaptă cu precădere spre literatură, este de datoria mea, ca director al ICR Stockholm, să promovez şi arta, muzica, teatrul, filmul, dansul ş.a. Sîntem un colectiv unit, proiectele de promovare le alcătuim împreună, există un plan de promovare atent elaborat şi avem grijă ca toate genurile culturale să fie reprezentate.

Anul acesta au dominat programele de literatură: participarea la Tîrgul de Carte de la Göteborg, diferitele etape ale Salonului de Poezie, workshop-ul de traducere la care au fost prezenţi opt poeţi români şi suedezi, munca de selectare a laureatului Premiului „Marin Sorescu“, premiu acordat de institutul nostru unui scriitor suedez. Anul trecut a fost mai mult artă. Şi film. Proiectele noastre de promovare sînt dictate şi de ce este mai „fierbinte“ în România la momentul respectiv. Anul trecut filmul românesc a fost pe val. Lucrul acesta trebuia semnalat şi de noi.

Acum se vorbeşte din ce în ce mai mult în Suedia (presa scrisă, TV-ul) despre Mircea Cărtărescu şi despre Herta Müller ca potenţiali cîştigători ai Premiului Nobel pentru Literatură. Pentru că trăim în Suedia putem simţi pulsul pieţei suedeze. Vrem ca cei doi scriitori să vină la Stockholm cît mai des şi ne bucurăm că au răspuns pînă acum solicitărilor noastre.

La fiecare eveniment cu artişti şi scriitori din ţară implicaţi şi artişti şi scriitori suedezi. Cum reuşiţi?

Căutăm deseori să găsim punţi comune între cele două culturi, oameni cu aceleaşi afinităţi. La serile noastre de poezie avem întotdeauna ca invitaţi un poet român şi unul suedez. Poetul suedez îşi are aici publicul lui, admiratorii lui. Aceştia vin la programele noastre să-l asculte şi, în felul acesta, fac cunoştinţă şi cu opera poetului român. E doar un exemplu. La fel se întîmplă şi atunci cînd „cuplăm“ pictori sau muzicieni. O să vă dau şi alte exemple. Horace Engdahl, secretarul permanent al Academiei Suedeze, este un bun cunoscător al lui Cioran. El a acceptat să ia parte la o discuţie despre filozoful român pe care o organizăm la sediul nostru în luna noiembrie. Anders Olsson, şi el membru al Academiei Suedeze, este expert în Paul Celan. În luna martie anul viitor va lua parte la o dezbatere despre genialul poet, tot la sediul nostru. Muzicieni suedezi care interpretează compozitori români, actori suedezi care joacă piese româneşti – ne străduim ca în programele noastre să existe o componentă românească şi una suedeză. Iată că reuşim.

„Efectele poneiului roz nu au ajuns în Suedia“

Au devenit suedezii conştienţi de cultura românească?

Da, absolut, cultura românească este privită cu respect în Suedia, e considerată drept un fenomen. Ziarele scriu tot mai mult despre artiştii români, televiziunea este tot mai mult interesată de diferite aspecte ale vieţii culturale româneşti. Iar ICR Stockholm îşi are meritul lui în această privinţă. Căutăm să facem cunoscut în Suedia tot ce are mai bun cultura română, tot ceea ce noi considerăm ca fiind competitiv. Şi nu neglijăm nici tinerele talente. Să vă mai dau un ultim exemplu, care nu vă este străin. După cum ştiţi, am prezentat revista dvs. directorului Bibliotecii Nobel a Academiei Suedeze. I-a plăcut, s-a abonat la ea şi astăzi *Dilemateca* poate fi citită la Stockholm, la Biblioteca Academiei.

Ce alţi artişti români mai sînt cunoscuţi în Suedia?

Nu mi-a plăcut niciodată să înşirui nume, de teamă de a nu uita pe cineva. Voi adăuga totuşi la numele deja menţionate pînă acum, pe cele ale lui Dan Perjovschi şi Cristian Mungiu.

Aţi avut ideea Premiului „Marin Sorescu“, singurul premiu acordat de un institut, artiştilor suedezi. Premiul a atras atenţia şi s-a scris mult despre el. Ce urmează?

Ne-am gîndit că nu ar fi rău să creăm şi nişte stipendii pentru tinerii artişti plastici români, care să vină în Suedia la invitaţia noastră şi care apoi să fie preluaţi de instituţii de prestigiu de aici. Am investigat piaţa şi există interes din partea suedezilor. Dar totul depinde şi de bugetul pe care îl vom avea.

Care sînt efectele resimţite de dvs. în Stockholm, în urma scandalului din ţară?

Efectele sînt mai mult pe plan personal. Cu acest prilej a ieşit la iveală micimea unor oameni despre care aveam o cu totul altă părere. Lucru care m-a afectat. Apoi, ştiu foarte bine că nimic din ceea ce a făcut ICR Stockholm nu ar fi putut fi realizat fără deschiderea pe care Horia-Roman Patapievici a dat-o instituţiei pe care îl conduce, fără libertatea de care se bucură directorii institutelor din străinătate. O libertate care te obligă şi care te stimulează. Succesele filialelor ICR din străinătate sînt mari şi ele sînt reflectate în presa străină. De ce atunci reaua-credinţă a unor persoane de la Bucureşti?

Cît despre efectele resimţite la Stockholm în urma scandalului din ţară, acestea au fost practic egale cu zero. Pe suedezi îi interesează rezultatele concrete, şi nu ce spune unul sau altul. Efectele poneiului roz nu au ajuns în Suedia.

Cînd nu vă îngrijiţi de cultura română, cu ce vă ocupaţi?

Răspunsul e simplu: cînd nu mă îngrijesc de cultura română, mă îngrijesc de cultura suedeză. Anul acesta mi s-a făcut cinstea să fiu numit în juriul care acordă prestigiosul Premiu August, de altfel cel mai important premiu literar suedez, dacă exceptăm Premiul Nobel. Premiul August este decernat de Asociaţia editorilor suedezi şi se acordă celei mai bune cărţi suedeze din anul respectiv. Juriul este alcătuit din cinci membri şi pentru mine a fost o muncă pasionantă, dar şi extenuantă. Imaginaţi-vă, să citeşti tot ce s-a publicat în decursul unui an în suedeză!

a consemnat Marius CHIVU

Stela GIURGEANU

Viaţa de după gratii

– penitenciarul Jilava –

Romanian Harm Reduction Network (RHRN) este o asociaţie non-guvernamentală înfiinţată în noiembrie 2006. Misiunea sa ţine de promovarea la nivel naţional a informaţiilor privind riscurile asociate consumului de droguri. Anul acesta a demarat proiectul „Iniţiativa 38“, un proiect finanţat de Fondul Global de Luptă împotriva HIV/SIDA, Tuberculozei şi Malariei, care îşi propune prevenirea infectării cu HIV în rîndul deţinuţilor din 38 de penitenciare din România – deţinuţii fiind consideraţi un segment al populaţiei cu grad ridicat de risc în ceea ce priveşte expunerea la infecţii contagioase. Proiectul, care îşi propune printre altele şi realizarea unei benzi desenate informaţionale, cu scenariu bazat pe viaţa reală din penitenciare, a început cu o întîlnire preliminară cu deţinuţii, în vederea formării de educatori între egali, cei care vor urma să răspîndească mai departe informaţiile printre colegii de detenţie.

În prima zi petrecută după gratii, eşti derutat. Te gîndeşti la tot ce ai pierdut, te gîndeşti la tot ce ai avut de cîştigat şi dacă acest cîştig poate recompensa cumva pierderea libertăţii. Cumva îţi doreşti o justificare, o motivaţie, îţi doreşti cu disperare să crezi că „totuşi a meritat“. De fiecare dată însă, balanţa înclină în defavoarea motivaţiei. Cînd nu o ai, conştientizezi libertatea ca pe o resursă vitală, fără de care e foarte greu să supravieţuieşti, iar supravieţuirea presupune de multe ori o metamorfoză. Îţi schimbi principiile, îţi schimbi modul de a fi, îţi schimbi visele. Aici te bucură lucruri care în afară abia dacă existau şi te înfricoşează altele pe care nici nu le băgai în seamă. Pentru că la penitenciar ţi-e frică din prima zi, ţi-e frică mai tot timpul. Te simţi stingher, te simţi abandonat de toată lumea. Chiar şi prietenii cei mai apropiaţi – mi se spune – se depărtează de tine pe parcurs. Uită de tine. Pentru ei, tu mori cîte puţin în fiecare zi pe care o petreci după gratii.

21 de zile

După ce se dă sentinţa, din arest eşti adus aici, într-o cameră a penitenciarului. Ţi se spune că ai 21 de zile să te acomodezi cu restul vieţii tale hotărîte la tribunal. Cele trei săptămîni sînt numite „carantină“. În timpul acesta ţi se întocmeşte un dosar medical, efectuezi vizite la doctor, te familiarizezi cu regulamentul de ordine interioară şi de detenţie, după care treci printr-o comisie care te repartizează pe cameră, pe meserie, dacă vrei să munceşti (dacă vor ei să te repartizeze) şi la ce muncă ai fi mai potrivit. Apoi, după această ultimă perioadă de graţie, începe adevărata viaţă de puşcăriaş.

Vechi şi nou

Ne spune cineva: „Eu fac praf prin puşcării de pe timpul lui Ceauşescu. Aşa că pot să vă spun cam cum merge viaţa de pe aici. Şi de schimbări: nu e nici una. Atîta doar că acum au băgat sistemul ăsta cu semideschis-ul, adică îţi deschid uşile pe secţie să poţi circula liber pe coridoare. Dar mai bine n-ar mai fi fost. Că te terorizezi psihic. Aici sînt multe camere pe sistem semideschis şi e un du-te vino continuu. Îţi vin mereu în cameră tot felul de oameni şi în loc să stai şi tu singur cu uşa închisă, să ai trei tovarăşi cu care să te cunoşti, aşa, cu uşa deschisă, vine unu', vine altul, n-ai timp să-ţi pui şi tu gîndurile în ordine. Chiar dacă eşti la puşcărie, ai nevoie să stai şi tu să te mai gîndeşti. Că ajutor din ăsta n-ai din nici o parte. N-ai un psiholog care să vină să te mai întrebe de una, de alta, n-ai cu cine schimba şi tu o vorbă mai serioasă“.

După gratii înveţi acel egoism al supravieţuitorului. Printre colegii de detenţie, nu prea ai cui să te plîngi, pentru că nici tu n-ai chef de văicărelile altora, cum nici ei n-au chef de ale tale. Fiecare e pe felia lui aici.

Mi se mai spune că nu mai există regulile şi ierarhia de odinioară, iar prieteniile se leagă doar din interes. Cineva îmi mărturiseşte că dacă un coleg de detenţie i s-ar confesa că s-a legat cu el prieten de suflet, i-ar întoarce imediat spatele. Pentru că aici nu se fac niciodată prietenii sincere. Doar „pe camere“, amiciţii care durează cît durează convieţuirea lor în acelaşi perimetru. Dacă celălalt pleacă la altă cameră sau dacă e repartizat la alt penitenciar, cu el pleacă şi prietenia.

Jilava este cunoscut ca fiind un penitenciar de tranzit. Nu este un loc unde să rămîi închis ani grei. Din fericire.

Aici condiţiile sînt grele. E mizerie mare. Deţinuţii se plîng de ploşniţe cît gîndacii. „Îţi cade mizeria de pe tavan în cap.“ „Avem gîndaci în ciorbă.“ „În cameră stau şi peste 30 de oameni.“ „WC-urile sînt infecte.“ „Paturi suprapuse, aliniate unele lîngă altele, de n-ai spaţiu să respiri.“

Din subsolul inundat cu apă se ridică izuri de mlaştină şi putrefacţie. Mi se spune că noaptea, de la geamul camerelor de detenţie, în curtea penitenciarului, se văd alergînd şobolani enormi care fugăresc pisici. Ca un paradox – pentru că problema şobolanilor exista de mult timp (mediul infect din subsol facilitînd înmulţirea lor) au fost aduse pisici care să-i extermine. Măsura s-a dovedit însă inutilă, pisicile fiind „depăşite“ de situaţie.

Căldurile mari din timpul verii au fost de coşmar. Unii încercau să se culce pe jos, dar săreau în timpul nopţii călcaţi de şobolani.

„Încercăm să ne urcăm pachetele cît mai sus, să nu stea pe podea, dar de pomană. Jos sînt şobolani, sus sînt gîndaci şi ploşniţe.“ În contextul ăsta, întrebarea cu „aer condiţionat?“ iscă un hohot de rîs general.

„După ce ies din camera aia infectă credeţi că io n-am un pic de psihic să credeţi că nu mă simt înjosit faţă de dvs.?“ – ne întreabă un deţinut care a acceptat să stea de vorbă cu noi. Din plictiseală, pentru că aici orice noutate este valorificată la maximum. Ne spune că unii beau parfum ca să se simtă mai curaţi. Şi de-asta nu mai dau voie cu parfum în pachete.

Despre vizite ne spune, el fiind deţinut pe sistem închis, că în continuare se văd, familiile, printr-un geam despărţitor. „E rece aşa, nu poţi să-ţi săruţi copilul, nu poţi să-ţi mîngîi nevasta. La ce să-i mai chemi la tine? Doar să-l vezi pe-ăla micu cum se chinuie să-ţi dea un pupic cu guriţa lui lipită pe geamul ăla murdar?“

Mai abitir însă deţinuţii se plîng de pedepsele „nedrepte“ care li s-au aplicat. Unul povesteşte de o sentinţă de şapte ani pentru un furt minor, aruncînd cu blam asupra altuia cu tentativă de omor şi trei ani pedeapsă.

„Vrem să fim ca în Europa. Dar aici se dau mai întîi pedepsele europene şi mai apoi facilităţile. Dincolo, în Europa, au vizite conjugale săptămînal. Aici sînt de două ori pe lună. A venit nevasta cu actele la vizita conjugală şi n-au acceptat pentru că nu aveam activităţi la dosar.“

Activităţile ar fi sportul şi munca. De altceva nu prea poate fi vorba la Jilava. Din lipsă de personal, dar mai ales din lipsă de spaţiu. Iniţial, Jilava a fost construit pentru cîteva sute de deţinuţi, azi adăposteşte cîteva sute de deţinuţi doar într-o secţie. Pe fiecare secţie există, ce e drept, cîte o cameră, un fel de club. La care însă nu se prea întîmplă nimic. Doar periodic, cînd vreun ONG sau vreun cult religios derulează cîte un program. Rahova e un vis pentru cei de aici. Acolo se fac tot felul de concursuri, tot felul de cursuri de sculptură, pictură... acolo este un fel de „sanatoriu“ unde te retragi pentru odihnă şi relaxare. Dacă ar fi alte condiţii, ar ieşi de aici cu altă mentalitate. Dar – mi se spune – dacă se simt înrăiţi şi nedreptăţiţi, ce şanse au să redevină oameni ai societăţii?

Reeducarea, un vis frumos?

Întreb aşadar despre programele educaţionale (sau mai bine zis despre lipsa lor). Directorul adjunct pe probleme de educaţie şi asistenţă psiho-socială, **Cristina Paduraru,** ne spune că acestea se fac în funcţie de nevoile, dar şi de specificul fiecărui penitenciar. „Sînt penitenciare în ţară care nu au teren de sport din construcţie – cum ar fi cel de la Miercurea Ciuc. Acolo activităţile sportive sînt condamnate din start. Din fericire, la Jilava există trei terenuri de sport, se joacă fotbal, în special. Organizăm campionate, concursuri cu colaboratori, de curînd chiar am făcut un concurs cu elevii din comuna Jilava.“

Deţinuţii sînt motivaţi să participe la aceste concursuri nu doar de perspectiva scăpării de plictiseală, dar şi pentru compensaţii: suplimentarea unui pachet, un drept la vizită în plus, rechizite din partea unităţii, ridicarea unei măsuri disciplinare aplicate anterior.

Şcolarizarea în penitenciar se face în regimul programului „A doua şansă“ care cuprinde clasele 1-4, program ce se realizează în colaborare cu Inspectoratul Şcolar Judeţean. „Dacă Inspectoratul dispune de cadre didactice, putem organiza orice tip de cursuri, dacă nu, n-avem ce face, pentru că finanţarea le aparţine. Am găsit îndeajuns de multă înţelegere pentru a organiza aceste cursuri comasate 2 ani într-unul singur. Deţinuţii care participă primesc recompense serioase: la absolvirea unui semestru li se reduce o lună din pedeapsă, exact ca şi celor care muncesc. În plus, sînt plătiţi şi cu salariul minim pe economie, în condiţiile în care costurile şcolarizării copiilor din România cad pe umerii părinţilor.“

Cu toate acestea, în 2007 au fost înscrişi 80 de deţinuţi, dintre care, la finalul lui 2008, au terminat doar 6.

Revin cu întrebarea: *sistemul reeducă?* Mi se răspunde prompt că „sistemul“ n-are cum să reeduce la ora actuală. Nu există resurse financiare, logistice şi umane. „Cît timp avem doar 3 psihologi şi doar 3 asistenţi sociali la 1500 de deţinuţi, există o mare problemă. Întrucît un psiholog n-are cum să se ocupe de cîteva sute de deţinuţi, e nevoit să preia doar cazurile ce ies în evidenţă sau care ni se pare nouă că ar avea nevoie de o asistenţă mai atentă. Dar asta nu înseamnă că faci cu ei reeducare. Doar că încerci să-i scoţi dintr-o criză, să intermediezi cumva legătura cu societatea, familia. Reeducare e prea mult spus. Tot la capitolul acesta mai intervine o problemă. Am vrea să facem mai multe activităţi cu ei. Să presupunem că am avea şi resurse umane. Am avea şi specialişti. Ce ne facem însă cu lipsa de spaţii? Dacă am 20 de psihologi şi un singur cabinet, ce pot să fac? Pe coridor nu se poate acorda asistenţă.“

Romantismul la cerere

Condiţiile din Jilava sînt foarte grele pentru că este un penitenciar în care nu s-au mai făcut reparaţii capitale de mai bine de 30 de ani. Cauzele: lipsa de bani, orientarea fondurilor spre alte nevoi ale sistemului, şi mai puţin spre Jilava. Nu sînt condiţii bune, mărturiseşte directorul adjunct, „dar ne străduim“. Ca toate problemele, şi aici rezolvarea multora depinde de bani. „Pînă acum s-a investit în cabinetele medicale care în sfîrşit arată foarte bine.“ Dar poate mai importantă pentru deţinuţi este amenajarea a două camere de vizită conjugală. De cînd legea a permis două vizite pe lună (pe vremuri fiind una la trei luni), violenţa a scăzut serios. Cum ajungi să obţii acest *rendez-vous* la închisoare? Sînt nişte cereri tipizate pe care deţinuţii le completează, apoi totul depinde de directorul unităţii.

Supravieţuirea?

Mulţi se prefac. Pretind că, de fapt, realitatea care îi înconjoară, nu există. Pretind că nu văd. Beau parfum să se simtă mai umani. Speră în fiecare zi cîte ceva. Fiecare are alte speranţe. Unii şi le pun în familie, alţii în codul penal. Să se schimbe peste noapte. Aici se trăieşte din amintiri, şi se caută refugiu în imaginaţie: cum e afară? Alţii îşi doresc lucruri pe care aici nu le pot avea. Cineva îmi spune că pentru él bucuria maximă ar fi să aibă un MP3 player, să asculte muzică rock. Altcineva îmi spune că şi-ar dori să controleze telecomanda de la televizor. Ar sta toată ziua şi s-ar uita pe Discovery. Alţii îşi doresc o baie cu spumă sau o bere la terasă.

Toate lucrurile pe care în libertate nici nu le observau ca fiind purtătoarele fericirii supreme.

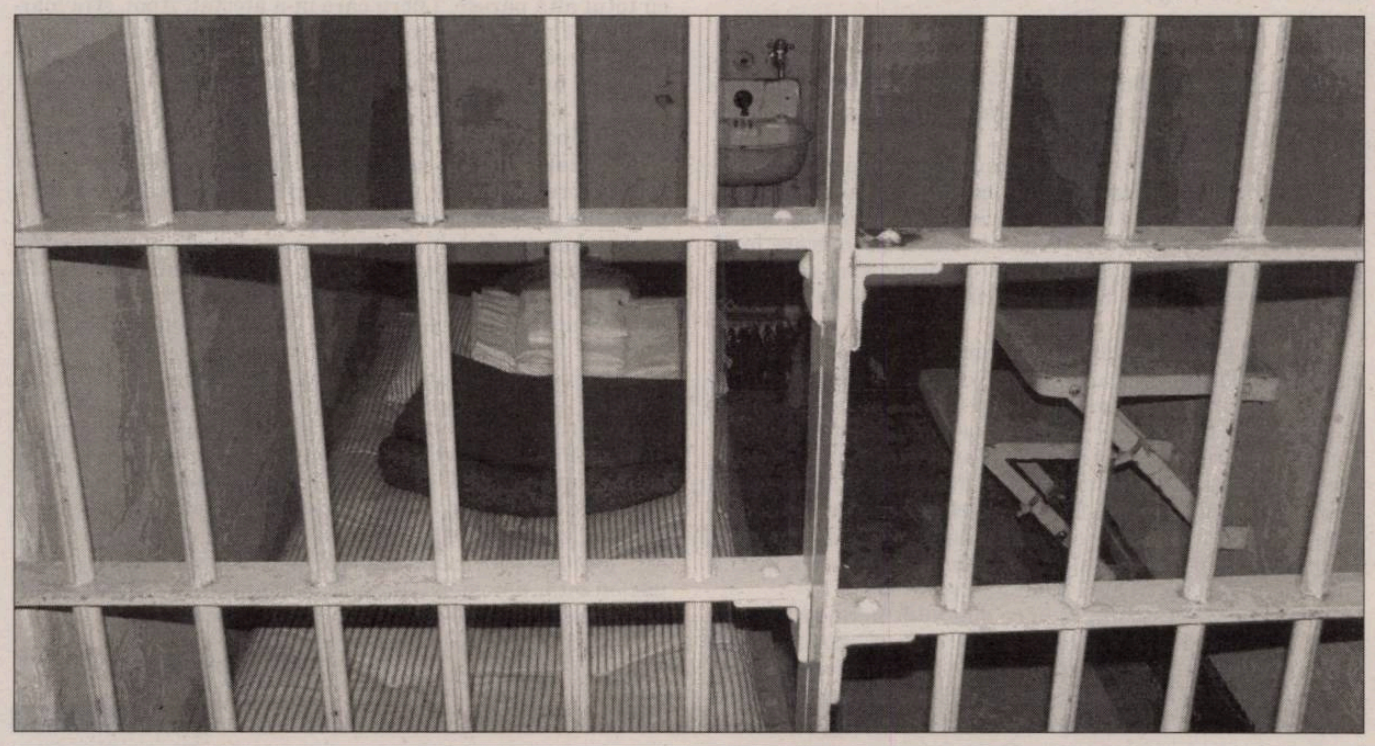

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

XXIX) *delfin*, pre limba veche,
îl urmăreşte strict
mai multe zeci de leghe,
sub mări, dintr-un district

într-altul (vorba vine):
Southampton şi Cherbourg,
Queenstown, apoi, şi,-n fine,
Anchor up! – Cînd un mur

de gheaţă-i iese-n cale,
a treia zi... Şi,-n rest,
se ştie: apa,-n cale,
îi intră; nici un gest

nu-i apt să-nvîrtă toate
elicele-napoi;
doar un ceasornic poate
să fie dat 'napoi,

nu timpul, ce-o să-i poarte,
ireversibil cum
e el, pe toţi, la moarte,
cîndva sau mai acum, –

cînd inşii,-n jur de-o tonă
şi un chintal, nu-i chip
să scape, – cînd se-ordonă
funestu-*Abandon ship!*

APROPO DE STRATURILE ABISALE ALE DEPUTAŢILOR, TOATE UMBRELUŢELE MORALEI SE CONSIDERĂ ADEVĂRAŢI COPĂCEI DE DANTELĂ CARE POT ŞOCA PE LARG FOŞTII ROMÂNI

● Apropo de dramele amoroase ale promo-personajelor animate, conform unor surse neoficiale, se pare că Mr. Muscolo ar avea o relaţie secretă cu Dr. Propper. (**M. C.**)

● Cîntecul de lebădă al fostului ministru al Educaţiei, Cristian Adomniţei: „Ca parlamentar, am votat dintr-un principiu în care cred, respectiv majorarea salariilor profesorilor, însă, ca ministru, nu sînt de acord cu cuantumul majorării". Această mărturisire a unei profunde scindări interioare face lumină în cazul prestaţiei anterioare a domnului ministru: pesemne, din aceleaşi motive care ţin de confuzia în straturile abisale ale conştiinţei, a guvernat ca un legislator şi a trecut prin Parlament ca un guvernant. (**M. Ş.**)

● Cei care au prejudecăţi, „s-au prins" ori „ştiu ei mai bine" sînt rugaţi să ia aminte: la Camera Deputaţilor există o propunere legislativă pentru interzicerea cianurii în minerit (aţi înţeles, „bate" în direcţia proiectului Roşia Montană) iniţiată de Gheorghe Funar – de la PRM, desigur – şi Peter Eckstein Kovacs – de la UDMR, „şi mai" desigur. (Să pun aici nişte semne de exclamare? E prea ieftin...) Am aflat asta dintr-o scrisoare deschisă semnată de europarlamentarii Magor Csibi Imre (PNL), Daciana Sârbu (PSD) şi Nicodim Bulzesc (PD-L) adresată preşedintelui Camerei, cu solicitarea de a include pe ordinea de zi votarea legii cu pricina. Trebuie să recunoaşteţi că o asemenea reprezentare a „întregului spectru politic" nu se întîlneşte prea des în ţărişoara noastră agitată de pasiuni politice. Deci, totuşi, se poate... (**M. V.**)

● Oamenii din Ştei spun că fraţii Micula au cumpărat tot: de la restaurantul „Ardealul", la calea ferată dintre Holod şi Vaşcău. Nici o altă afacere nu rezistă aici. Toate umbreluţele de la terase sînt inscripţionate cu „Izvorul minunilor". Tinerii le spun celor doi gemeni investitori *„Chemical Brothers"*, dar, pe de altă parte, se bucură că au unde munci. Cei mai în vîrstă fac pariuri: va rezista monopolul pînă în 2010? (**A. P.**)

● Gigi Becali a spus într-un interviu că face bani ca să ajungă în Rai. În ciuda a ceea ce-ar putea să creadă răuvoitorii, este o declaraţie în deplin acord cu fundamentele religioase ale moralei şi civilizaţiei noastre. Mă refer aici la cunoscutele versete evanghelice „Fericiţi cei cu cardurile încărcate, căci ei Îl vor vedea pe Dumnezeu" şi „Vino după Mine şi lasă morţii să-şi îngroape morţii lor. Ba nu, stai puţin: ia şi MasterCardul cu tine". (**M. Ş.**)

● Premierul conservator al Canadei, Stephen Harper, a fost acuzat de opoziţie, în plină campanie electorală, că în 2003 ar fi plagiat fragmente întregi dintr-un discurs al premierului de atunci al Australiei, John Howard. Acuzaţiile s-au lăsat cu demisii în staful domnului Harper. Scriitorii discursului s-au gîndit probabil că dacă ambele ţări fac parte din Commonwealth şi cetăţenii se consideră supuşii unei singure regine – cea a Angliei – ar putea asculta şi un acelaşi discurs de la liderul partidului conservator, fie el din Canada sau din Australia. (**A. M.**)

● Gările din provincie par să funcţioneze după un *pattern* periculos: pe peroane există, într-un capăt, cîini vagbonzi, iar într-altul – nebunii locali (în general paşnici, dar, odată contrazişi, capabili să arunce cu pietre...). Dacă supravieţuieşti, agil, între cele două extreme, poţi prinde trenul, trecînd de-a dreptul peste liniile invadate nu doar de bălării, ci de adevăraţi copăcei... (**I. P.**)

● La zaparea de duminică seară, am dat, pe Euforia TV, peste o nuntă „aranjată" pe malul mării, cu o rochie din spumă de dantelă (care cîntărea 20 kg) şi la care mirele urma să aterizeze fantasmatic, de pe un cal alb. Numai că, din senin, s-a iscat o furtună de nisip care a luat masa aranjată pe vapor, a înlăcrimat mireasa ancorată în rochia ei de azbest şi a orbit calul, care a luat-o, nervos, spre Mangalia în loc s-o

Cu ochii-n 3,14

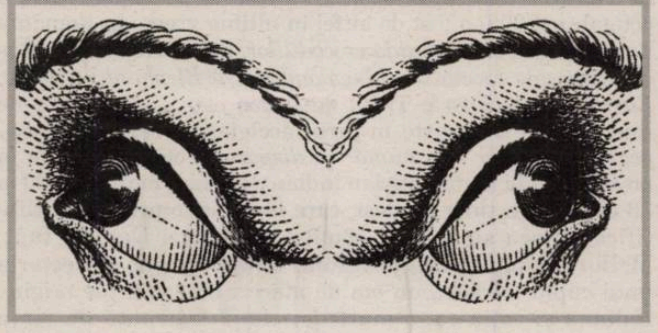

ia spre Năvodari. Culmea e că au făcut nunta şi-aşa, că doar nu venise televiziunea, cu camere, reporteri şi operatori, degeaba... (**S. S.**)

● Am văzut şi eu, nevenindu-mi a crede ochilor, imaginile (difuzate de aproape toate televiziunile) cu acel arbitru de fotbal care a vrut să se sinucidă aruncîndu-se pe geam – despre care a scris, pe bună dreptate indignat, şi Alex. Savitescu în *Suplimentul de cultură*... Mă întreb: oare unde se vor opri *(dacă* se vor opri!) televiziunile noastre în cursa pentru *rating?* Vor împinge, oare, infamia pînă la a filma – în direct – moartea unui om care se aruncă de la etaj?! Nu mă-ndoiesc că ar face şi acest pas – prevenind însă, cu perfidie: „Imaginile care urmează *pot* şoca". (**a. l. ş.**)

● Precizare: în articolul lui Cristian Teodorescu din *Cotidianul* (10 octombrie), se scrie cu privire la premierea lui Le Clézio că „...vorba lui Radu Cosaşu, din ăştia găseşti cu snopul în piaţă la Matache". Nu am afirmat niciodată aşa ceva despre Le Clézio. Iar expresia de bază aparţine, de vreo treizeci de ani încoace, lui Radu Albala, atunci cînd dispreţuia cîte un scriitor mediocru: „Avem din ăştia o sută uscaţi în pod". Am popularizat-o pe larg, dar nu am dus-o niciodată pînă în Piaţa Matache. (**R. C.**)

● În urma unui colocviu internaţional, „Justiţia în interesul copilului", autorităţile sînt decise să arate mai multă înţelegere şi compasiune pentru delincvenţii minori. Nu au de făcut eforturi de inventivitate: ar trebui doar să extindă la micii infractori atitudinea faţă de fostul preşedinte, faţă de foştii şi actualii miniştrii. (**M. B.**)

● În numărul precedent al *Dilemei vechi,* dl Vintilă Mihăilescu a făcut un montaj din două puncte de vedere – diametral opuse – în faţa spectacolului numit „înmormîntarea la români": cel al colegului Marius Chivu şi cel al jurnalistei britanice Alison Mutler. Or, deşi opuse, cele două puncte de vedere pot fi reduse, calm, la acelaşi numitor: fiecare preferă ritualul celuilalt. Chivu, obişnuit cu o practică pe care o cunoaşte prea bine, pledează pentru înmormîntări mai sobre, în timp ce Mutler, plictisită de ritualul reţinut al funeraliilor protestante (şi „recentă" într-ale înmormîntărilor ortodoxe), descoperă un „exotism" care-o sensibilizează. Acelaşi „adevăr ultim", alte temperamente... (**a. l. ş.**)

DOUĂ RÎNDURI MAI JOS, UN APARAT CU UN PICIOR ÎMBUNĂTĂŢIT LA NUNTĂ ATINGE DESĂVÎRŞIREA DINCOLO DE PRAF

● Articol în *Cotidianul* cu titlul „Karim Rashid, expertul dumneavoastră personal în orice". Cît pe ce să trec mai departe, dar îmi sare în ochi fotografia. Un tip îmbrăcat în alb, cu multe tatuaje pe mîini, ceas portocaliu şi ochelari imenşi de plastic. Aduce cu un răţoi Donald supărat. Deci e şi expert, şi personal? Dumnezeule, nu aş avea încredere în cineva care poartă asemenea ochelari nici să îmi plimbe cîinii. Pe poză scrie „designerul Karim Rashid aspiră la statutul de guru în materie de lifestyle". Uimitor. În titlu era expert, în poză a devenit guru aspirant. Şi ochelarii mă bîntuie. Două rînduri mai jos, aflu că biletele la conferinţa sa au costat 300 de euro. Sper că aceste rînduri sînt citite de cineva care a dat bani ca să asculte sfaturi de viaţă de la un tatuat cu asemenea ochelari: Amice, eşti idiot! (**C. G.**)

● Fac enorma greşeală să-l întreb într-o seară pe un şofer de taxi dacă aparatul piuitor plasat pe bord, care semăna cu Darth Vader, este un detector de radar. „Darf ce? Da' să ştiţi că-i legal." O fi fost, dar nu asta întrebam. „Vreţi să ştiţi cum funcţionează?" Nu voiam, dar omul nici nu a aşteptat să-i răspund, că începe: „Sînt două semnale care pleacă de aici. Unde radio. Pornesc de aici, ajung în maşina de poliţie şi se întorc cu semnal. Adică îmi spun mie «Vezi că sînt unii cu radar». Are cinci trepte, adică cinci cifre. Cinci înseamnă că eşti lîngă radar". „Păi, şi ce mare scofală? Cinci înseamnă că te-a luat radarul şi la ce mai e bun aparatul?" „Vedeţi că nu aţi înţeles?" Nici nu-mi propusesem să înţeleg ceva. „Cînd el începe să piuie unu, doi, trei, eu ce? Sînt fraier? Micşorez viteza. Dar mai sînt camere de luat vederi, mai sînt pe la băncile ăstea uşi magnetice, mai detectează dracu' şi alte unde care nu-s de radar şi începe să se agite şi tu crezi că-i radar. Vedeţi, chiar aici, în faţă e una!" Una ce? O undă? „Sînt bune, te scoţi cu ele, mergi repede şi e clientul mulţumit. Aţi înţeles?" Zău că nu am înţeles ce trebuia să pricep exact la un aparat care a pîrîit-piuit-cîrîit tot drumul fără să ştie măcar de ce se „agită". (**R. T.**)

● În metrou, o pereche de pantofi: pe dreptul erau desenaţi trandafiri, păsări şi fluturi, pe stîngul, un cap de mort şi cîteva oase. Să fi fost vorba de traducerea plastică a expresiei „cu un picior în groapă"? (**S. G.**)

● Am primit la redacţie o cărţulie intitulată *Educaţia fizică şi sportul. De la trupul îmbunătăţit al creştinului la corpul anabolizat al sportivului.* Sportul e o lucrare diavolească, iar sportivii nu sînt buni creştini întrucît nu respectă „canonul corporal duhovnicesc" – aceasta e teza cărţii. Să fie primită! (**M. C.**)

● Fostul ministru al Educaţiei s-a dus la nuntă cu elicopterul colegului de la Interne. Presa a scris că, înainte de o emisiune de la TVR, moderatorul l-a anunţat pe premier că va fi întrebat despre asta (aşa e la modă acum, să anunţi întrebările dificile?). Tăriceanu ar fi răspuns nervos: „Nu sînt responsabil pentru toţi proştii din România, mai dă-l în mă-sa de idiot". S-ar spune că un şef de guvern e responsabil totuşi măcar pentru idioţii pe care îi face miniştri. Dar nu asta voiam să spun. Peste cîteva zile, HotNews a scris că soţia premierului s-a băgat în coloana oficială a soţului pentru a scăpa de traficul de pe DN1. În josul articolului, un cititor a postat următorul comentariu: „La auzirea ştirii, Moliceanu a declarat: «Nu sînt responsabil pentru toate proastele din România. Mai dă-o în mă-sa de idioată»". Am rîs cu lacrimi. (**C. G.**)

● În suplimentul cu programe TV al *Evenimentului zilei* de vineri, 10 octombrie 2008, filmul *Mesaj de departe* e recomandat printr-o prezentare a cărei concizie atinge desăvîrşirea: *O frumoasă poveste de dragoste între un bărbat şi o femeie care se cunosc datorită unei întîmplări.* (**D. S.**)

● Pentru cei care vor să mai priceapă ceva din fotbalul românesc şi chiar dincolo de el, acest oximoron al lui José Mourinho, a cărui vizită în capitala României a stîrnit un interes poate mai mare decît dacă ar fi venit preşedintele Adunării Generale a ONU: „Cuplul de fundaşi centrali Tamaş-Goian este extraordinar, dar sînt cam lenţi". (**R. C.**)

● În *Libertatea* de luni, 13 octombrie 2008, un titlu şi un subtitlu: „CAUŢI O SLUJBĂ? Alege-ţi unul din cele 20.000 de joburi disponibile". Iată cîteva: *lansator produse, drujbist, cablator frînghii, operator control nedistructiv, operator fabricarea biscuiţilor, facturist, logistician gestiune flux, ungător-gresor, operator maşini puitoare, muncitor gospodărirea şpanului, termist-tratamentist, cazangiu ţevar, muncitor ambalarea produselor praf, ciontolitor tranşator carne, derulatorist, modelator miezuitor, veghetor încărcare-descărcare, finisor cocleţi, montator ajustor spete, animator socio-educativ, gradator vase laborator, pregătitor lemn aşchietor.* (**D. S.**)

Mirella NEDELCU-PATUREAU

Festivalul parizian de toamnă

– dincolo de ochii noştri... –

Cînd, în 1972, Michel Guy, pe atunci ministru francez al Culturii, lansa Festivalul parizian de toamnă, manifestare pluridisciplinară şi internaţională, miza era clară: să aducă „străinătatea" în inima Parisului, să şteargă hotarele între „departe" şi „aproape", între „noi", adică, pe atunci, „oraşul lumină" şi „restul lumii". Astăzi, la cea de-a 37-a ediţie a festivalului, dacă multe drumuri sînt de acum bine bătătorite, de la „Atlantic la Ural", şi des invocate de actuala „Stagiune culturală europeană", prezidată pînă la sfîrşitul anului de Franţa (în ciuda furtunilor financiare şi sociale ce bîntuie mai nou continentul), miza s-a deplasat pe alte coordonate, undeva mai profunde şi în acelaşi timp evident sensibile la culoarea timpurilor. Mai profunde, pentru că ele mărturisesc o dorinţă persistentă, o neliniște ancestrală şi fundamentală: ce este omul, de unde vine, din ce lumini şi umbre sînt făcute misterele sale. Din stofa viselor – răspundea pe vremuri William Shakespeare, fără să uite în acelaşi timp zgura coşmarurilor şi sîngele irosit în paginile de istorie. Dar astăzi, în pragul celui de-al treilea mileniu, visele seamănă mult cu fuga nebună a şuvoaielor de electroni ce dau viaţă imaginilor virtuale, virtualul bate la uşa realului ce pare de acum larg deschisă.

„Ceea ce vedem este exact ceea ce vedem"

Afişul festivalului, aflat astăzi la cea de-a 37-a ediţie, afiş semnat de compozitorul plastician japonez Ryoji Ikeda, seamănă la prima vedere cu un colaj de coduri de bare, o succesiune de spaţii negre şi albe, de fapt transcripţia grafică a codului genetic al speciei umane, bărbaţi şi femei laolaltă. Şi dacă ne e greu să ne recunoaştem în „oglinzile" acestui nou limbaj artistic, oglinzile acestea – ne spun organizatorii festivalului – nu sînt deformante decît în aparenţă. Editorialul festivalului citează astfel de la bun început o frază-avertisment semnat de François Tanguy, unul dintre artiştii invitaţi: „Ceea ce vedem nu este codul a ceea ce nu vedem, ceea ce vedem este exact ceea ce vedem, ceea ce putem să vedem". Argumentul pare şi el întortocheat la prima vedere (pe măsura exactă a tipului de teatru pe care – veţi vedea – Tanguy îl practică de mai bine de 20 de ani) şi-mi pare un excelent titlu de capitol sub care aş încadra cele cîteva spectacole ce mi-au reţinut atenţia. Selecţie subiectivă deci, dar absolut necesară, în acest festival ce anunţă 51 de propuneri artistice din genuri variate: arte plastice, în general instalaţii şi proiecţii, semnate de Christian Boltanski sau Ryoji Ikeda, multe concerte de muzică contemporană, de la Prokofiev, Messiaen la Stockhausen şi din nou Ryoji Ikeda, dans, cinema, lecturi – la Odéon-Théâtre de l'Europe – de piese inedite din cele 27 de ţări ale UE (din România, un text de Peca Ştefan) şi bineînţeles teatru, foarte mult teatru, 17 spectacole.

Luna octombrie se anunţă generoasă, dar refuz să fac un catalog adnotat, căci dialogul între forţele prezente şi ceea ce rezultă din ele mi se pare mai important. Printre ele, Théâtre de Complicité, companie britanică bine cunoscută în Franţa, şi Théâtre du Radeau fac parte, de bună seamă, din teatrele din avangarda europeană a ultimilor ani. Ambele practică un teatru de imagini, unde textul nu precede în general spectacolul, ci se naşte şi evoluează odată cu el, un teatru polifonic, care face apel la mijloace artistice variate şi dificil de definit în termeni clasici. Amîndouă teatrele folosesc ceea ce numim de vreo douăzeci de ani încoace noile tehnologii, dar care, la cei doi artişti, rămîn discrete şi perfect integrate. Simon McBurney, creatorul companiei Théâtre de Complicité – numele e francez, căci regizorul e francofon şi francofil (şi totuşi, *so british,* cu umorul său tipic) – şi francezul François Tanguy care conduce destinele acestui Théâtre du Radeau ce şi-a aruncat ancora de vreo 20 de ani la Le Mans, oraşul curselor de automobil, sînt doi oameni de teatru ce încearcă şi reuşesc, cu mijloace aparent apropiate, să facă vizibil pe scenă invizibilul, să facă să vibreze necunoscutul, infinitul, memoria clipei sau a eternităţii.

Două formule avangardiste

Théâtre de Complicité *(A Disappearing Number*, concepţie şi regia Simon McBurney, Théâtre de Complicité, pe scena de la Théâtre des Amandiers, Nanterre, 27 septembrie-3 octombrie 2008) a fost de altfel în ultima vreme în România unde a jucat, cred, *Strada crocodililor,* dar nu cred că a adus ultimele sale spectacole, *Mnemonic* şi *The Elephant Vanishes, Elefantul se evaporă*. Titlul de astăzi este şi el tot atît de misterios şi se învîrte în jurul aceleiaşi obsesii: *A Disappearing Number (Un număr ce dispare).* Totul pleacă de la povestea unui matematician indian de geniu, mort în 1920 la 33 de ani, un tînăr modest, care fără nici o pregătire ştiinţifică reuşea să rezolve ecuaţii complexe. Dar, de fapt, McBurney multiplică povestea, complicată de traiectoria unui cuplu modern, un om de afaceri american de origine indiană şi soţia sa, o matematiciană fascinată de viaţa independentă a cifrelor, mistuită de flacăra arzătoare a matematicilor; sîntem purtaţi între Londra şi Bombay, între formule seci scrise febril pe un panou de conferinţe şi frumuseţea devorantă a cifrelor, a infinitului. Dar nici o clipă tonul nu e abstract, pedant, dimpotrivă, povestea scenică e deosebit de senzuală şi ludică, încarnată în destinul unor personaje pur teatrale. Distincţia mi se pare necesară, de exemplu, în ultimii ani, Jean-François Peyret a semnat pe scena franceză cîteva spectacole, inspirate de universul ştiinţific – *Le Génisse et le Pythagoricien (Viţica şi pitagoricianul),* apoi *Tournant autour de Galillée,* şi mai ales *Le cas Sophie K,* despre matematiciana rusă Sophia Kovalevskaïa. Pariul era interesant şi inteligent, de bună seamă. Scena era ocupată de ecrane, un univers tehnologic impresionant, interactiv (o transmisie în direct pe website), iar discursurile personajelor erau documentate şi ingenios „ilustrate". Dar structura era deosebit de greoaie, dificil de urmărit, şi în ciuda enormului dispozitiv generator de imagini, în direct sau proiectate, se rezuma la un teatru discursiv şi prolix, un „anti-teatru" în sensul „sec" al cuvîntului. De bună seamă, „strămoşii" genului – omul de ştiinţă şi universul său chemat sub luminile rampei – rămîn piesele *Viaţa lui Galilei* de Brecht sau *Fizicienii* de Dürrenmatt. Dar aici morala – căci există una – era politică şi ne îmbarca pe alte corăbii, în alte dezbateri...

Cît despre François Tanguy, *(Ricercar,* regie, scenografie şi lumini de François Tanguy, Théâtre du Radeau, la Atelierele Berthie, Odéon-Théâtre de l'Europe, 23 septembrie-19 octombrie 2008), el nu este un „povestitor", un *story-teller,* firul direct şi simplu al naraţiunii scenice nu-l interesează. Titlul spectacolului său vine din terminologia muzicală, *Ricercar,* o formă instrumentală precursoare fugii, expresia unei desfăşurări în contrapunct, unde liniile de fugă sînt dictate de intersecţii aleatorii de motive sau subiecte diferite. Putem deduce astfel de aici imaginea spectacolului lui Tanguy şi a companiei sale, căci e vorba de o *echipă* ce caută şi creează în comun. Un colaj de texte diverse, de la Lucreţiu şi Dante Alighieri, la Pirandello, Kafka sau Nadejda Mandelstam. Un fond muzical aproape neîntrerupt, o ţesătură ce împleteşte stridenţa unor acorduri dodecafonice sau seriale, cu dramatismul învolburat al operor verdiene, ca de pildă tulburătorul strigăt al bufonului ce imploră şi ameninţă, în *Rigoletto,* aria zisă „Cortegiani" – „O, voi curtezani!". Voci, şuvoaie de lumină, de umbre şi siluete acoperă scena ale cărei contururi se fac şi se desfac din panouri şi pînze ce se deplasează şi transformă neîncetat spaţiul. Auzim fragmente de text, sonorităţile unor limbi diferite, franceză, italiană, germană sau norvegiană (trupa e europeană), fragmente de emoţii, de amintiri – ce ţîşnesc de undeva de departe – se pierd şi ne tulbură, căci aceste motive şi frînturi de viaţă, scandate ca un vis cu ochii deschişi, au ceva hipnotic, copleşitor. Formula e superbă, învăluitoare, dar... profund repetitivă. De vreo 20 de ani, spectatorii de acum familiari cu universul de la Théâtre du Radeau (această „plută" fragilă şi artizanală, pierdută pe oceanul tuturor primejdiilor) pot identifica şi recunoaşte scene păstrate pe retina preţioasă a amintirii, *Battaille de Tagliamento, Choral, Cantate, Coda,* aceleaşi imagini, aceleaşi soluţii, o lume foşnind de culori şi sunete misterioase, siluete de personaje din Magritte sau Kafka, cu frac şi joben, dar şi cu aripi, căci îngerii sînt printre noi. Chiar dacă un reproş timid se ascunde perfid în această ultimă remarcă, „cunoaştem cîntecul", îi invidiez pe toţi spectatorii care nu au avut încă şansa să întîlnească lumea personajelor lui François Tanguy şi a echipei sale. Vor putea spune într-o zi, cu un suspin: *Et in Arcadia ego*...

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. **245** ● 23-29 octombrie 2008 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Patologia transparenţei“
pagina **3**

Luca Niculescu
„Absenţii greşesc“
pagina **4**

Iaromira Popovici
Stela Giurgeanu
„Sate româneşti, sate europene“
paginile **20-21**

Se duce dracului capitalismul?

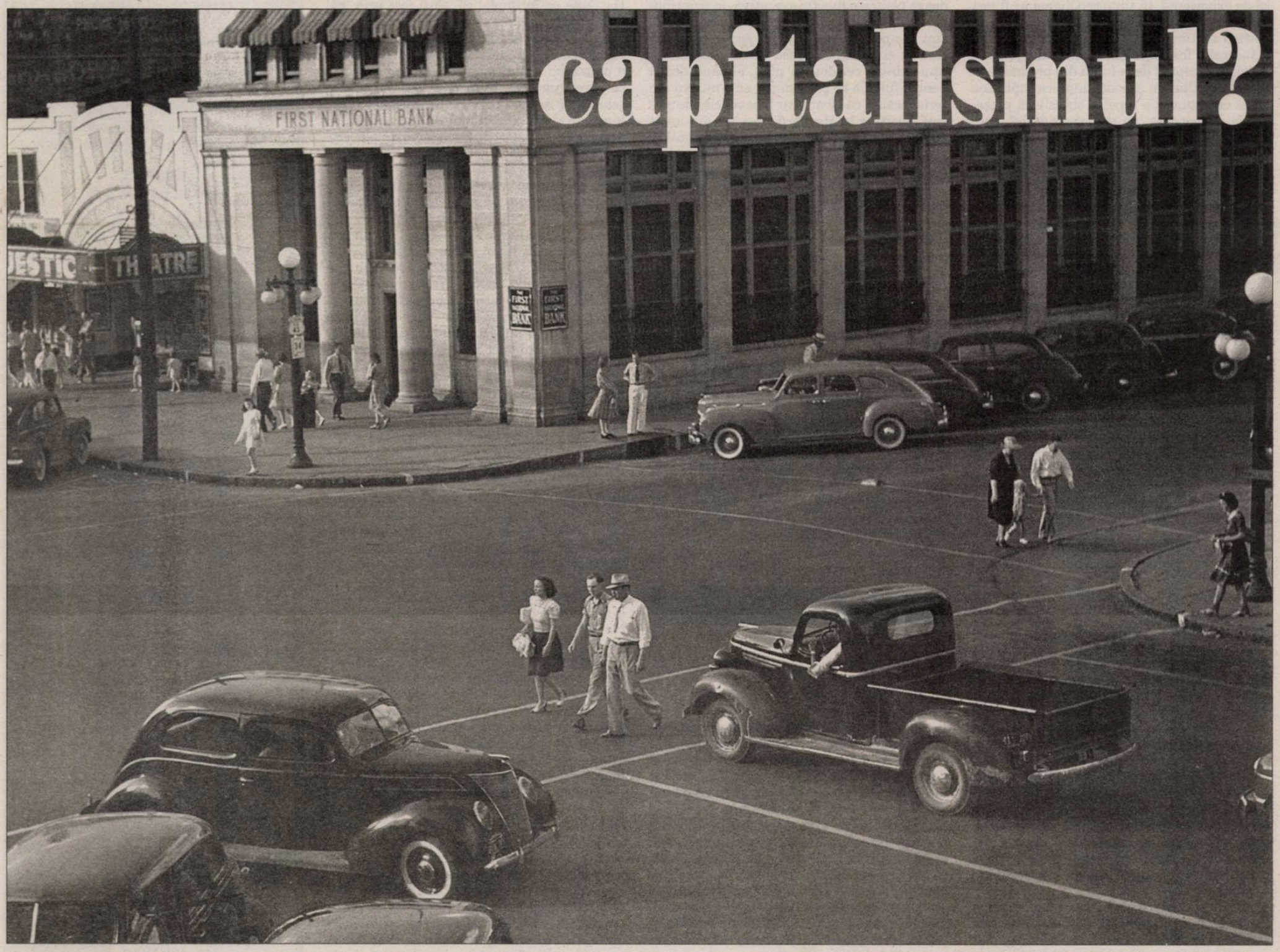

„Un guvern care e destul de mare să îți dea tot ce îți dorești este destul de mare să îți ia tot ce ai.“

BARRY GOLDWATER

5 948467 001862 42

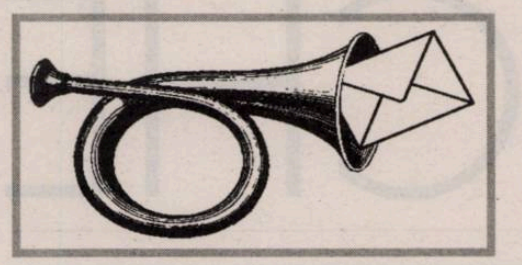

Replici

Nr. 243: Articolul lui Cristian Ghinea, „Un linşaj“

Confruntarea electorală americană e reprezentată în media românească la două extreme: fie e cvasiignorată, bifată rapid ca o obligaţie ucigaşă de rating, fie e tratată ca o extensie a luptei stînga-dreapta româneşti la nivel internaţional (deşi cei care cred că în România lupta politică are astfel de repere greşesc din start). Cel puţin asta e opinia mea.

Un exemplu: recentul articol al dlui Ghinea. Acesta critică ironic modul în care ar fi tratată doamna Palin, de către media, adică incorect, inechidistant şi de-a dreptul sexist. Dna Palin ar fi criticată excesiv pentru lipsa sa de experienţă, în timp ce Obama ar fi fost menajat, deşi s-ar fi găsit argumente şi împotriva sa. Corecţie: experienţa candidatului democrat a fost în realitate îndelung pusă în discuţie, începînd de la lupta din preliminarii cu Hillary Clinton şi continuînd cu lupta cea mare de acum. S-a repetat obsesiv că preşedinţia nu permite *„on the job training“*, s-au criticat idei ale lui Obama ca izvorînd din lipsa de experienţă; una dintre acestea, urmărirea talibanilor în bazele din Pakistan, intens contestată, fiind însă acceptată acum de foştii critici şi pusă în aplicare de administraţia Bush. Era aşadar cît se poate de natural ca pregătirea dnei Palin să fie chestionată. Să ne lămurim: după studenţia lui Obama la Harvard – unde a fost printre cei mai buni, nu un norocos beneficiar al „acţiunii afirmative“ (sîc), implicarea sa în programe comunitare în beneficiul comunităţilor sărace din Chicago nu îmi pare chiar demnă de persiflat. 1. Omul putea în acea perioadă să îşi petreacă timpul mult mai lucrativ din punct de vedere financiar, dar a preferat să ajute nişte oameni care erau în dificultăţi. 2. E o „ieşire din bulă“ foarte utilă, mai ales acum (cînd, ciudat, tot o „ieşire din bulă“ ne dă fiori). Şi, ceea ce dl Ghinea nu spune, Obama a fost totuşi senator în Senatul statului Illinois, şi apoi senator în Senatul SUA; poate merită menţionat, să nu creadă românii că democratul e doar un amărît de oengist cu capul în nori. În schimb, dl Ghinea consideră că merită menţionat în apărarea dnei Palin mandatul de primar al unui oraş de 7000 de locuitori (în România i s-ar spune comună, şi încă nu una prea răsărită). OK, îi sună pe locuitori să-i întrebe de sănătate; asta îmi spune doar că e o bună politiciană, dar nu înţeleg ce relevanţă are pentru cursa în care e acum implicată, că doar nu îi va lua la rînd să-i sune pe cei 300.000.000 de americani. Cît despre reuşita de a scădea taxele şi de a echilibra totuşi bugetul statului Alaska, cred că se impunea, din nou, o nuanţare. Secretul e că Alaska are mari depozite petroliere, din care o parte erau neexploatate – pe de o parte, din raţiuni de ecologie, pe de alta, pentru a păstra o rezervă în caz de necesitate; necesitatea venind şi ecologia fiind mai puţin importantă pentru republicani, George Bush a obţinut începerea exploatării acestor depozite. Un amănunt important, pe care îmi e greu să înţeleg de ce dl Ghinea a ales să nu-l prezinte.

Impresia mea e că pentru mulţi analişti (să le spunem aşa) Obama nu e simpatic doar (sau în primul rînd) pentru că e de stînga, iar republicanii sînt preferabili indiferent cu cine defilează. Această obsesie „dreapta *versus* stînga“ trebuie temperată. A ieşit în decor cînd dl Oprescu era considerat părtaş la tragedia mineriadelor, pentru că s-a înscris la cinci ani după evenimente în PSD, şi speram ca lecţia să fie învăţată; din păcate, acum se aplică reţeta pînă şi la politica americană. Dacă pare că exagerez, vă aduc aminte că acum cîteva luni, cînd doamna Clinton îşi juca încă o carte în cursa pentru nominalizare, un editorialist (de la *Cotidianul*, cred) o compara cu... Ion Iliescu! Motivul? Electoratul ei era mai degrabă în vîrstă şi cu studii medii; suficient pentru a considera că, dacă va ajunge la Casa Alba, va fi un dezastru.

Ionuţ STREZA
ionutstreza2004@yahoo.com
Braşov

Răspunsul lui Cristian Ghinea

Domnule Streza,

Mulţumesc pentru mesajul dvs.

E clar că vedem diferit alegerile americane, iar acest lucru nu e rău în sine. Cîteva precizări: experienţa lui Obama a fost pusă în discuţie, dar nu foarte mult dinspre presa mare, de gen *New York Times*. Ziarele româneşti care scriu despre subiect traduc aproape exclusiv din *NYT*. Putem dezbate mult dacă presa joacă echidistant la aceste alegeri. Eu nu cred. Nu o să ne convingem reciproc. Şi ei în America dezbat acest lucru şi nu se conving. Altfel, experienţa politică este insuficientă în ambele cazuri. Cum ambii candidează pentru o funcţie executivă, în principiu prefer un primar-guvernator, unui senator de stat şi apoi federal. Dar nu aceasta e chestiunea, ci faptul că presa discută numai pe unul dintre cei doi. În plus, el candidează pentru funcţia de preşedinte, ea – nu. Nu am scris nicăieri că Obama ar fi beneficiat de măsuri pozitive la Harvard, nici nu am auzit această acuzaţie, nu ştiu de unde aţi scos-o. Nici nu am spus că este un oengist cu capul în nori, am mare respect pentru oengişti, printre care mă număr. Faptul că s-a implicat în viaţa comunităţii e un lucur bun, dar asta nu înseamnă că ştiu ce anume face un „organizator comunitar“ şi nici dvs. nu mă lămuriţi.

Obama nu îmi e simpatic pentru că propune soluţii care vor agrava problemele. De acord că „obsesia“ dreapta-stînga trebuie temperată. Putem vorbi nu despre etichete, ci despre politici, am oricînd argumente. Din păcate, nu am putut să discut pe argumente cu nici unul dintre susţinătorii lui Obama pe care i-am întîlnit la Londra. Fenomenul „Obama“ e iritant pentru că omul nu are votanţi, are fani. Îmi spuneţi dvs. cum îl pot critica legitim pe Obama, fără să-i supăr fanii?

În ce priveşte legătura Oprescu-mineriade, am scris că s-a exagerat şi că a fost o greşeală, aşa că mă mustraţi inutil. Totuşi, e ciudat că folosiţi acest exemplu pentru a demasca obsesia ideologică. Mineriadele au fost de stînga sau de dreapta?

(In)actualităţi

Cîndva, de la 15 septembrie la 15 octombrie

Vouă, domnilor şi domnişoarelor lipiţi/lipite de iPoduri şi computere personale din fragedă pruncie, sclavi ai tastaturilor, prea devreme îmbătrîniţi de tutun, modă, alcool şi alte pornoşaguri (pe ăia cu drogurile nu-i mai pun, că ei oricum nu se mai pun) pe care le practicaţi din cel mai pornografic motiv cu putinţă (fin'că aşa e *cool*), vă zic aşadar vouă: ascultaţi-mă puţin (atenţie şi în ultima bancă, vă rog!). În fiecare an de la 15 septembrie, cînd cică începea şcoala, pînă aproape de hăt 15 octombrie (sau naiba mai ştie pînă cînd) făceam practică agricolă pînă ni se acrea şi pînă ni se amăra. Asta însemna că în această perioadă cuvintele de ordine erau: cîmp, deal, struguri, sfeclă, porumb, mere, ceapă, cules, sortat, lădiţe, praf, autobuze mizerabile ticsite de noi, transformaţi în sardele, 5 dimineaţa – 7 seara, şi se mai pot adăuga multe prostii. Şi, nu în ultimul rînd, ioc şcoală, ioc

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

învăţătură, ne făceau oameni noi (unora le plăcea, ei sînt azi în politică – oricum, eu ştiu vreo doi). Eram la cheremul multor nesimţiţi şi golani (ca şi azi, *by the way*). Asta se întîmpla la orice nivel al şcolii de la clasa a V-a în sus (ba mi se pare că şi pe ăia mai mici au încercat să-i ducă la un moment dat, dar nu le-a mers, totuşi, mai existau proteste), inclusiv la Şcoala de ofiţeri de rezervă, unde am dormit o lună jumate în nişte grajduri, cu şobolani care puiau în paturile noastre, fără apă de spălat (de vreo patru ori ne-au dus la duşurile echipei de fotbal din sat; pentru dimineaţă şi seară ne aduceau nişte butoaie, dar era pe apucate), şi cu foarte puţină apă de băut. (E straniu că, după ce m-a tratat astfel, statul român îmi cere azi să mă comport ca şi cum m-ar fi ţinut numai în puf, lapte şi miere – dar despre asta, altă dată.) Inclusiv la facultăţi, unde însă era mai relaxat, se chiulea mult, se batjocorea mult – am făcut-o şi eu, deşi (sau poate tocmai pentru că) nu aveam un spate puternic (ştiţi cum se zice). Da. Asta se întîmpla. Şi, să fi fost prin '84, cînd eram într-a zecea, strîngem noi strugurii patriei de pe dealurile bogate ale patriei, sub cerul albastru al patriei. În fiecare zi aveam o pauză de masă (mi-aduc aminte că eram ca-n reclama aia la brînză topită, făceam schimb de sendvişuri). Pe care, copii, o prelungeam şi noi cum puteam, şi nici profesorii nu se înghesuiau să ne strice această plăcere, ei „ţineau cu noi“, în general (deşi mai erau şi zeloşi – ei sînt şi azi gata să construiască ceva; socialismul, capitalismul, orice se cere de sus). Care va să zică, prelungeam noi pauza de masă, fiecare cum se pricepea mai bine, numai că în ziua aia venisem cu un tov. maistru căruia îi voi spune simplu mai departe: Maistrul. Eee! Maistrul era o altă figură remarcabilă a acelor vremuri (dar şi azi, nu?). El mai făcea cîte o trebuşoară pe la tov. director, pe la tov. secretar de partid, aşa că se bucura de stimă, consideraţie şi multe favoruri. Ce mai încolo-încoace, era cineva. Maistrul era cineva. Recunosc, mă autodenunţ: în ziua aia mi-am luat *Gazeta Matematică*, am abandonat strugurăşii, m-am ascuns prin vie şi m-am apucat să rezolv probleme. M-am dedicat cu burgheză voluptate şi cu aplicaţie acestei îndeletniciri mîrşave în decorul insolit al dealurilor cu vii (poţi să zici „înviite“, aşa cum zici împădurite? cred că nu, dar mi-ar fi plăcut să se poată), uitînd deliberat (şi eliberat pentru o secundă, căci o secundă era comparativ cu eternitatea comunismului, aşa cum se vedea atunci) să-mi fac patria mai fericită culegîndu-i strugurii. Ruşine, tov. Tetiva, ruşine! De trei ori ruşine!

Dar v-am spus: în ziua aia, „bă! io-s tata şi mama voastră“; dincolo de eludarea gramaticii, această frază era una cheie a acelor timpuri: era a activiştilor de partid, a ofiţerilor şi subofiţerilor din armata „la tr“ (termen redus), a caporalului din armata obişnuită, a Maistrului, a tuturor celor ce se credeau, fie şi numai pentru o clipă, omnipotenţi (şi puteau să se creadă astfel pentru că aşa erau ei învăţaţi, educaţi, crescuţi – ziceţi cum vreţi). Şi m-a prins! O! voi, zei decăzuţi ai comunismului victorios, oaia rătăcită a fost găsită, admonestată şi adusă (în oarece şuturi) înapoi în turmă. (De altfel, nu prea mi-aduc aminte de asemenea greşeli de-ale mele care să nu fi fost aspru pedepsite. Au fost poate altele, dar asta deja e altă poveste.) Şi m-a văzut! Acolo, între vii, m-a văzut. Ştiţi desenul ăla animat, *Parisul vesel*, în care motanul Jaune Tom pune şoricelul la zid, îl ia în colimator, îl distruge, mai întîi psihic, apoi de tot, şi sfîrşeşte apoteotic cu coada şoricelului în dinţi? (Era pe genericul celor cinci minute săptămînale de *cartoons* pe care ni le îngăduia Partidul, în rubrica Vioricăi Bucur.) Nu, sigur că nu: voi ştiţi doar cu roboţi şi cu vorbit urît şi fără sens. În fine, or mai fi unii care ştiu: eu eram bietul şoarece, iar Maistrul era motănoiul. Şi de la înălţimea la care se afla, faţă de măruntul de mine, a tunat: „Mişcă la muncă, leneşule!“ Dar, ciudat, odată ce a trecut momentul de şoc, nu am prea reuşit să-l mai cred. Nici pînă în ziua de azi nu cred că eram leneş atunci. (Se poate să fi devenit pe parcurs: matematica e pentru cei care nu vor să fie leneşi de la început, ci de-abia mai tîrziu.)

Marian TETIVA
evitalro@yahoo.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 13.000
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

DECALOGUL PPE-DE

O STRATEGIE POLITICĂ PENTRU 2008-2009

Joseph DAUL

O Uniune la 500 de milioane de europeni

Astăzi, din 785 de deputaţi europeni, 288 de deputaţi fac parte din Grupul Partidului Popular European şi al Democraţilor Europeni (PPE-DE), care este singurul din cele 7 grupuri din Parlamentul European care reuneşte reprezentanţi din toate cele 27 de state membre.

Grupul PPE-DE reprezintă forţa centrului politic al Europei. Instrumentele sale sînt moderaţia şi dialogul. Cu aceste instrumente, prin eforturile şi prin angajamentul lor, deputaţii PPE-DE se străduiesc să construiască o Europă care să ofere perspective pentru viitor, o Europă mai bună pentru toţi.

În acest spirit, Grupul PPE-DE a adoptat un „Decalog" care reuneşte cele 10 priorităţi ale sale în jurul a patru viziuni: o Europă a valorilor, o Europă a creşterii şi a puterii de cumpărare, o Europă a securităţii şi o Europă a solidarităţii.

Grupul PPE-DE crede într-o Europă a valorilor umaniste şi fundamentale care sînt toleranţa, libertatea şi responsabilitatea. O Europă unită, şi în acelaşi timp deschisă, diversă şi mai umană, întemeiată pe întîietatea dreptului, respectarea drepturilor fundamentale şi pe instituţii democratice independente, pentru a progresa în interesul comun al tuturor europenilor.

Grupul PPE-DE doreşte o Europă care creează perspective şi bogăţii în cadrul unei pieţe unice, o Europă competitivă la scară mondială şi, în acelaşi timp, care generează bunăstare pentru fiecare, nu numai în Europa, ci şi în restul lumii.

Membrii Grupului PPE-DE doresc să favorizeze crearea unei Europe „protecţie": o Europă care să garanteze celor 500 de milioane de cetăţeni ai săi securitatea sub toate aspectele ei – securitatea persoanelor şi a bunurilor, securitatea energetică, securitatea alimentară.

În fine, Grupul PPE-DE doreşte să facă din Europa o regiune a lumii în care solidaritatea nu este un cuvînt lipsit de conţinut, după cum a dovedit-o reunificarea continentului. O Europă care să aibă drept vocaţie apărarea modelului său social şi continuarea politicii sale de coeziune teritorială.

Provocările Europei, într-o lume globalizată, sînt numeroase: securitate, locuri de muncă, competitivitate şi solidaritate, energie, securitate alimentară, mediu şi încălzire globală, locul Europei în lume. Familia PPE-DE trebuie să îşi facă auzită vocea în privinţa acestor subiecte şi să îşi angajeze întreaga sa greutate pentru ca propunerile sale să fie puse în aplicare.

Formaţiunea noastră politică este decisă să îşi sporească influenţa în cadrul acestor dezbateri strategice pentru Uniunea Europeană şi asupra deciziilor care vor decurge din aceste dezbateri.

PPE-DE

***Joseph Daul** este preşedintele Grupului PPE-DE în Parlamentul European.*

Partidul Unităţii Europene

Partidul Popular European este cea mai mare grupare politică transnaţională, din care fac parte 72 de partide din 39 de ţări. Diversitatea de nume ale partidelor naţionale care compun PPE, fie că se numesc democrate, creştin-democrate, populare sau conservatoare, nu împiedică regăsirea unităţii în Parlamentul European, cînd e vorba de apărarea valorilor de bază ale Uniunii Europene. O Europă puternică, o unitate efectivă în care interesele locale să se circumscrie celor generale.

Reforma instituţiilor UE şi adoptarea Constituţiei Europene sînt considerate în prezent cei mai importanţi paşi către o Uniune Europeană eficientă. Fie că e vorba de „părinţii" PPE, de personajele emblematice ale istoriei recente, precum Helmuth Kohl, sau contemporane – Nicolas Sarkozy – valorile grupului au rămas aceleaşi, orientate către unitate şi progres. Şi e normal să fie aşa cînd istoria PPE-DE se confundă cu cea a Uniunii Europene încă din faza de construcţie a celor două entităţi: „Grupul Creştin Democrat", precursor al actualului Partid Popular European, a fost o facţiune desprinsă în 1952 din Comunitatea Europeană a Cărbunelui şi Oţelului.

„Prin controlul producţiei de bază şi prin instituirea unei Înalte Autorităţi, ale cărei decizii vor uni Franţa, Germania şi alte state membre, această propunere va conduce la crearea unei prime baze concrete a federaţiei europene, indispensabilă pentru menţinerea păcii", este declaraţia făcută la 9 mai 1950 de către ministrul francez al Afacerilor Externe, Robert Schuman, care pune capăt disensiunilor dintre Franţa şi Germania şi constiuie certificatul de naştere al Uniunii Europene. În urma acestei declaraţii, Germania de Vest, Italia, Belgia, Olanda şi Luxemburg au răspuns favorabil şi astfel s-a format Comunitatea Europeană a Cărbunelui şi Oţelului, prima formă a Uniunii Europene, ce avea să fie condusă de Jean Monnet, secretarul de stat francez care a conceput planul Schuman. Între 10-13 septembrie 1950, în cadrul CECO (Comunitatea Europeană a Cărbunelui şi Oţelului) a avut loc prima şedinţă a unei Adunări Parlamentare, alcătuită din 78 de membri ai parlamentelor naţionale.

Jean Monnet şi Robert Schuman

Actul oficial de naştere al PPE este semnat în 1976, cu trei ani înainte de primele alegeri pentru Parlamentul European care au loc în 1979, moment din care se înfiinţează „Group of the European People's Party" (Christian-Democratic Group), redenumit „Group of the European People's Party (Christian Democrats) and European Democrats" în 1999.

Astăzi, în grupul PPE-DE din Parlamentul European se regăsesc 18 deputaţi aleşi în România, 16 din partea PD-L şi 2 din partea UDMR.

Jose Manuel BARROSO

O Europă pentru cetăţeni

Această conferinţă demonstrează puterea şi identificarea grupului parlamentar PEE cu valorile şi priorităţile proiectului european la începutul secolului XXI. Lansarea Decalogului este o ocazie excelentă de a transmite acest mesaj. Doresc să îi felicit pe cei care au contribuit la această iniţiativă importantă.

Toate priorităţile Decalogului se înscriu într-un mesaj care, pentru mine, este crucial, acela că Europa îşi slujeşte cetăţenii. Europa este a cetăţenilor – acesta este crezul nostru. O Europă a cetăţenilor, o Europă pentru cetăţeni. O Europă a libertăţii şi solidarităţii.

- o Europă care uneşte popoarele prin valori comune ca libertatea, justiţia, respectul pentru demnitatea umană şi promovarea solidarităţii;
- o Europă competitivă care oferă cele mai bune condiţii de dezvoltare şi muncă şi care promovează economia bazată pe cercetare şi inovaţie;
- o Europă hotărîtă să susţină dezvoltarea durabilă care să ajute întreaga lume să lupte împotriva schimbărilor climaterice;
- o Europă care are puterea şi moralitatea să ofere ajutor şi adăpost atunci cînd este nevoie, fie că ne referim la competiţia globală, la securitatea energetică, la siguranţa alimentară sau la ameninţările teroriste;
- o Europă care înţelege că cel mai bun mod de a îşi proteja cetăţenia este acela de a nu închide uşile în faţa celorlalţi, ci de a-i face pe ceilalţi să îşi deschidă propriile uşi;
- o Europă care înţelege că modul cel mai bun de a promova şi accentua legitimitatea instituţiilor sale este respectul pentru principiile democratice: transparenţa, responsabilitatea şi subordonarea. Acestea sînt principiile care stau la baza Tratatului de la Lisabona;
- şi, nu în ultimul rînd, o Europă care militează la nivel global pentru valorile sale prin asigurararea păcii, stabilităţii şi dezvoltării pentru vecinii şi partenerii săi.

Aşa văd eu că ar trebui Europa să îşi servească cetăţenii. Sînt mîndru să văd că Europa face progrese semnificative în toate aceste domenii. A început cu Tratatul de la Lisabona şi continã cu Agenda de la Lisabona pentru dezvoltare şi locuri de muncă, pachetul pentru energie şi climă, Institutul European pentru Inovaţie şi Tehnologie, Galileo sau iniţiativele adresate direct cetăţenilor, ca roamingul sau plăţile transfrontaliere.

Şi ne aşteaptă încă multă muncă, chiar pînă la sfîrşitul acestui mandat, din care menţionez doar *Small Business Act,* libertatea de mişcare a cercetătorilor, accesul la Internet, o viziune comună asupra politicilor de imigrare.

2008 şi 2009 sînt ani foarte importanţi pentru Parlamentul European şi pentru Comisia Europeană. Avem o responsabilitate comună, împreună cu statele membre, de a pune în aplicare cu succes cît mai multe iniţiative. În acelaşi timp, trebuie să comunicăm rezultatele noastre cetăţenilor. Asta înseamnă îndeplinirea obiectivelor europene: o Uniune Europeană orientată către rezultate concrete pentru cetăţenii săi.

(Discursul Preşedintelui Comisiei Europene la lansarea Decalogului PPE-DE)

Decalogul Grupului Parlamentar PPE-DE

– o strategie politică pentru 2008-2009 –

I. Pentru o Europă a valorilor

1. Apărarea valorilor fundamentale

Uniunea Europeană are nevoie de actualizarea, reafirmarea şi modernizarea propriilor sale valori (libertate, democraţie, egalitate, stat de drept, precum şi respectarea drepturilor omului, inclusiv ale persoanelor aparţinînd minorităţilor).

Aceste valori sînt comune tuturor statelor membre într-o societate caracterizată prin pluralism, ne-discriminare, toleranţă, justiţie, solidaritate şi egalitate între femei şi bărbaţi. Pentru a putea juca în întregime rolul care ne revine la nivel mondial, pentru a putea purta un dialog cu alte culturi şi a împărtăşi aceste valori, trebuie în primul rînd să ne reafirmăm propriile valori şi convingeri.

Conservarea valorilor familiale, mai ales pentru a răspunde provocării reprezentate de evoluţia demografică şi de scăderea natalităţii şi apărarea libertăţii educaţiei, constituie pilonii esenţiali ai activităţii noastre politice.

În faţa celor care nu împărtăşesc aceste valori şi în faţa celor care încearcă să le facă incompatbile şi să opună valorile consacrate de laicitate valorilor şi rădăcinilor creştine ale majorităţii naţiunilor europene şi însăşi ale Uniunii, Grupul nostru îşi ia angajamentul de a-i reuni, de a-i concilia într-un efort de convergenţă, într-o lume tot mai globalizată.

Apărarea libertăţii asociate statului de drept, a democraţiei şi promovarea drepturilor omului sînt priorităţile permanente ale Grupului nostru.

Grupul PPE-DE se angajează să se aşeze în fruntea luptei pentru libertate, pentru denunţarea violărilor drepturilor omului care se produc în zilele noastre şi care au loc, din nefericire, în prea numeroase locuri.

Pentru Grupul nostru, nu pot exista tergiversări în aceste situaţii în funcţie de proximitate, de simpatie sau de afinitate faţă de regimul sau de statul care violează drepturile legate de demnitatea persoanei.

Pentru Grupul PPE-DE, Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene constituie o referinţă esenţială.

2. O relaţie transatlantică solidă şi profundă

Uniunea Europeană are nevoie de o relaţie transatlantică solidă şi profundă într-un cadru de respect şi înţelegere reciproce.

Relaţia transatlantică, pe lîngă a fi un scop în sine pentru apărarea valorilor noastre comune, constituie un instrument esenţial pentru a face auzită vocea Uniunii Europene într-o lume în care globalizarea se accentuează.

Grupul PPE-DE va face din relansarea relaţiilor transatlantice o prioritate printre sarcinile cotidiene ale Parlamentului European şi ale dezbaterii politice europene pentru că are convingerea profundă că acesta este singurul mijloc de a apăra valorile noastre esenţiale.

Consolidarea şi aprofundarea acestor relaţii sînt legate de probleme politice, comerciale şi economice care urmăresc mai ales crearea unei pieţe transatlantice comune. Aceste probleme trebuie să integreze o dimensiune mai profundă şi continuă.

Există o nevoie clară şi reciprocă pentru o abordare comună în faţa provocărilor mondiale precum schimbarea climatică, securitatea energetică şi proliferarea nucleară.

Grupul PPE-DE se pronunţă în favoarea unei Uniuni Europene care să reprezinte un actor de prim plan prin contribuţia sa la o ordine mondială mai stabilă, prin intermediul unei Strategii de Apărare şi de Securitate Comună, cuplată cu o alianţă solidă şi profundă cu SUA.

3. Dezvoltarea şi aprofundarea politicii de vecinătate şi continuarea politicii de extindere

Uniunea Europeană are nevoie de dezvoltarea şi de aprofundarea politicii de vecinătate.

Uniunea Europeană nu trebuie să se închidă către interior, ci trebuie să promoveze libertatea, democraţia şi drepturile omului dincolo de frontierele sale.

UE oferă pacea, libertatea şi stabilitatea pentru o regiune tot mai extinsă, primind, pe de o parte, noi state membre şi propunînd, pe de altă parte, statute de cooperare speciale pentru vecinii săi.

O Uniune Europeană care pretinde să reprezinte şi, în acelaşi timp, să conserve şi să apere conceptul de societate deschisă, are nevoie de limite şi de frontiere.

Grupul PPE-DE admite necesitatea unei bune determinări în interiorul său nu numai a enunţului şi a enumerării acestor mari principii politice, dar şi a exigenţei de a le concretiza şi de a le aplica.

Transformarea Europei într-un actor mondial în scopul mai bunei promovări a valorilor sale.

Grupul PPE-DE susţine o punere în aplicare activă a Politicii europene Externe şi de Securitate Comună.

Europa celor 27 are nevoie de o Politică Externă şi de Securitate Comună coerentă, pentru a putea face faţă mai bine provocărilor secolului XXI şi pentru a-şi promova în acest fel mai bine valorile.

Grupul este în favoarea unei relansări a capacităţii europene de securitate şi de apărare şi a unei consolidări a acţiunii sale în lume.

II. Pentru o Europă de creştere şi de prosperitate

4. Definitivarea unei pieţe unice eficace şi deschise şi continuarea obiectivelor strategiei de la Lisabona, pentru promovarea unei societăţi europene dinamice, inovatoare şi bazate pe cunoaştere

O Piaţă Unică inovatoare, în creştere, deschisă şi eficace, trebuie să constituie răspunsul la fenomenul globalizării.

Promovarea unor politici care să permită pieţei unice să atingă rate înalte de creştere economică şi să diversifice alegerea consumatorilor reprezintă una dintre priorităţile grupului nostru. Concurenţa liberă şi spiritul întreprinzător trebuie apărate ca factori de creare de locuri de muncă. O atenţie deosebită trebuie acordată întreprinderilor mici şi mjlocii (IMM).

Grupul nostru este conştient că îmbunătăţirea pieţei interne şi buna funcţionare a acesteia reprezintă cheile succesului Strategiei de la Lisabona.

De fiecare dată cînd cade o barieră în calea pieţei unice se naşte posibilitatea creării de noi locuri competitive de muncă.

Grupul PPE-DE păstrează în spirit faptul că obiectivul Strategiei de la Lisabona şi cel al pieţei unice este crearea de locuri de muncă şi creşterea economică.

Cea mai bună cale de a lucra pentru coeziunea socială este de a favoriza crearea de locuri de muncă, obiectiv final al pieţei interne.

Or, numai un context de creştere economică susţinută, bazată pe un nivel înalt de încredere în societate, poate incita întreprinderile la crearea de noi locuri de muncă.

Familia PPE consideră că această creştere poate fi stimulată la nivel european prin intermediul unei mai bune coordonări între politicile economice ale statelor membre, mai ales în ceea ce priveşte punerea în aplicare a Programelor Naţionale de Reforme (PNR).

O mai bună coordonare a politicilor economice şi fiscale va favoriza revitalizarea activităţii economice europene şi crearea de locuri de muncă.

Cea de-a doua cale este legată de definitivarea Pieţei interne, care are încă un potenţial enorm neexploatat. O atenţie deosebită va trebui acordată liberei circulaţii a serviciilor, în special a serviciilor financiare, şi liberei circulaţii a persoanelor.

Grupul PPE-DE susţine definitivarea Pieţei Unice în sectorul transporturilor, precum şi extinderea rapidă a Reţelei Transeuropene de Transport. O politică eficace şi sustenabilă a transporturilor şi a culoarelor transeuropene de transport eficace şi care să respecte mediul înconjurător reprezintă condiţiile prealabile pentru creştere, locuri de muncă şi coeziunea economică, socială şi teritorială în interiorul Uniunii.

Grupul PPE-DE pune accentul pe necesitatea de a promova cercetarea şi dezvoltarea, un acces mai uşor la finanţare pentru întreprinderile inovatoare şi o necesară conectare între lumea educaţiei, lumea cercetării şi lumea întreprinderii.

O atenţie deosebită trebuie acordată potenţialului economiei digitale.

În acest context, Grupul PPE-DE susţine îmbunătăţirea calităţii şi eficienţei sistemelor de educaţie şi de formare în UE, precum şi accesibilitatea acestora pentru toţi şi deschiderea lor către lumea exterioară.

De altfel, în cadrul globalizării economiei, capitalurile circulă cu miliardele dintr-o ţară în alta, ca urmare a unei mari facilităţi de comunicare oferite de tehnologiile informaţiei. Acest fapt creează oportunităţi speculative care pot reprezenta o sursă de destabilizare financiară. Trebuie aşadar să acordăm o importanţă deosebită îmbunătăţirii convergenţei în materie de control şi să întărim influenţa europeană asupra pieţelor financiare mondiale.

5. Reforma bugetului Uniunii Europene şi apărarea stabilităţii bugetare şi a independenţei monetare

Familia PPE consideră că Uniunea Europeană trebuie să dispună de resurse proprii într-un viitor apropiat.

Este timpul ca Uniunea Europeană să îşi prevadă un sistem de finanţare fidel spiritului şi literei tratatelor fundamentale.

Sistemul actual, care generează întotdeauna o negociere *in extremis* cu rezultate imprevizibile, este de neînţeles şi inacceptabil pentru europeni.

Reforma bugetului european constituie un obiectiv prioritar al grupului nostru şi va trebui realizată în două faze:

- prima necesită revizuirea cheltuielilor prin simplificarea modului de calculare a contribuţiilor naţionale;
- cea de a doua, începînd din 2014, va face necesară noi resurse proprii pentru înlocuirea progresivă a contribuţiilor naţionale.

Grupul PPE-DE trebuie să fie garantul stabilităţii bugetare şi al independenţei politicii monetare în interiorul zonei euro.

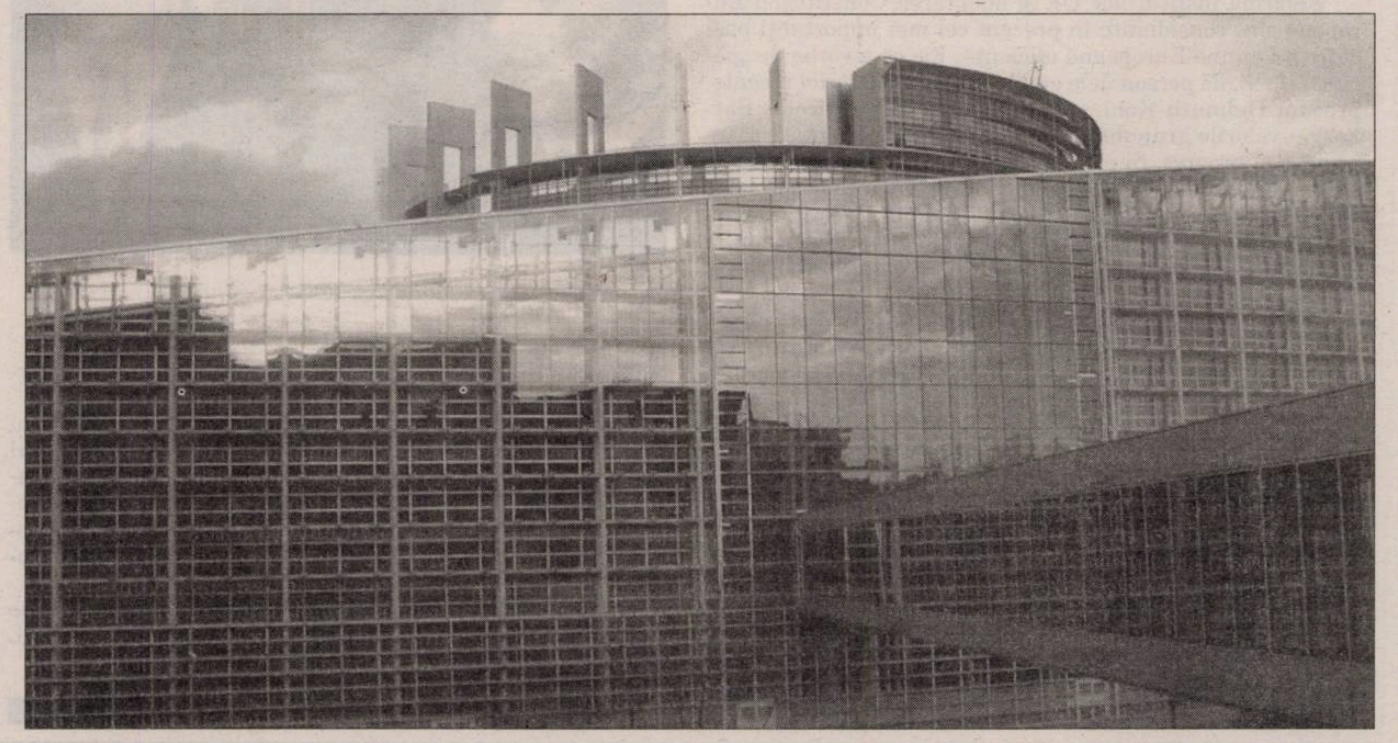

Muncim pentru o Europă competitivă pe pieţele internaţionale, capabilă să producă bogăţii pentru cetăţenii săi şi să garanteze bunăstarea socială a tuturor. Caracterul durabil al economiilor noastre, precum şi globalizarea, provocările demografice şi de mediu figurează în acţiunea noastră politică de zi cu zi.

Întreprinderile europene au nevoie, pentru a fi competitive şi pentru a oferi un anumit nivel de excelenţă, să beneficieze de rate ale dobînzilor mai scăzute, de preţuri stabile, de o presiune fiscală moderată, de o infrastructură şi de un capital uman adecvate.

Stabilitatea monedei euro, independenţa Băncii Centrale Europene şi sănătatea finanţelor publice reprezintă condiţiile prealabile pentru atingerea obiectivelor finale care sînt creşterea nivelului de trai şi îmbunătăţirea coeziunii sociale.

III. Pentru o Europă mai sigură

6. Intensificarea luptei împotriva terorismului şi pentru apărarea cetăţenilor împotriva criminalităţii organizate

Organizaţiile teroriste şi în special terorismul „jihadist" reprezintă principala ameninţare la adresa vieţii noastre în comun şi la adresa valorilor noastre.

În ziua de azi, nu mai combatem un fenomen politic sau social: luptăm împotriva unei organizaţii reale.

Pentru a face acest lucru, trebuie să identificăm ameninţarea, organizarea şi structura sa socială şi nu trebuie să ne ferim să îi spunem pe nume. Este de la sine înţeles că grupul nostru este capabil să facă diferenţa între Islam şi terorismul „jihadist".

Pentru familia PPE, alături de intensificarea colaborării politice între statele europene, cel mai urgent aspect este identificarea unui rol politic al instituţiilor, care să poată fi recunoscut şi înţeles de către cetăţeni, indiferent cît de limitat ar fi.

Familia PPE consideră că, la fel ca în cazul fenomenului imigraţiei, trebuie să renunţăm la o Europă virtuală şi să ne apropiem de o Europă reală.

Pentru familia PPE, este urgentă reorganizarea şi reformularea instituţiilor europene însărcinate cu securitatea internă şi mai ales cu lupta împotriva acestei forme de terorism.

Familia PPE doreşte o protecţie eficientă a cetăţenilor împotriva criminalităţii organizate.

Pentru a-şi apăra cetăţenii, Uniunea Europeană are datoria de a reacţiona la ameninţarea reprezentată de criminalitatea organizată. Pentru a lupta împotriva acestor ameninţări, este necesar să avem în vedere acţiuni comune în domeniul prevenirii şi combaterii criminalităţii şi organizaţiilor criminale. O mobilizare comună a resurselor poliţieneşti şi judiciare este necesară pentru a veghea ca autorii de infracţiuni şi produsele crimelor să nu găsească nici un refugiu pe teritoriul Uniunii.

7. O politică energetică coerentă în cadrul luptei împotriva schimbării climatice şi pentru o dezvoltare durabilă

Grupul PPE-DE consideră important ca Europa să aibă o politică energetică coerentă.

Europa are nevoie de o politică energetică coerentă, gestionată în comun de statele membre ţinînd cont de fiecare situaţie naţională, în interesul tuturor.

Europa are nevoie de rezerve strategice pentru a face faţă situaţiilor de urgenţă, însă rolul său trebuie să se concentreze pe capacitatea de a face faţă crizelor de aprovizionare. În acest domeniu, statele membre trebuie să poată conta pe solidaritatea între ele.

De asemenea, Uniunea Europeană are nevoie de o piaţă unică a energiei, competitivă şi deschisă.

Situaţia se înscrie în contextul unor rezerve energetice limitate. În ziua de astăzi, gradul de dependenţă a Uniunii faţă de exterior este de 77% pentru petrol, de 51% pentru gaz şi de 34% pentru combustibilii solizi.

Pînă în 2025-2030, această dependenţă va atinge un nivel global de 70%, mai precis de 80% pentru petrol şi gaz şi 65% pentru cărbune.

În contextul dezbaterii actuale privind politica energetică europeană, problema schimbării climatice constituie o prioritate. Dezvoltarea durabilă reprezintă aşadar una dintre axele principale ale acţiunii comune.

Potrivit Grupului nostru, politica energetică se bazează pe trei axe principale: securitatea aprovizionării; competitivitatea economiei; protecţia mediului.

Grupul PPE-DE apără existenţa unui mixt energetic diversificat cu o preferinţă pentru utilizarea surselor de energie cu emisii reduse de gaze cu efect de seră şi dezvoltarea de tehnologii curate pentru combustibilii fosili.

8. Apărarea securităţii şi siguranţei alimentare

Agricultura europeană are nevoie de dezvoltarea unui dublu obiectiv strategic: să asigure hrănirea independentă şi sănătoasă a europenilor

În ziua de astăzi, cererea mondială în puternică expansiune, creşterea necesităţilor legate de alimentaţia umană, mai ales în ţările emergente, cererea puternică de materii prime destinate alimentaţiei animale, intensificarea puternică a utilizărilor non-alimentare a produselor agricole printre care pe primul loc se găsesc biocarburanţii, intervenţia unor evenimente climatice care au dus la reducerea recoltelor, au contribuit la dezvoltarea unei cereri mondiale în creştere, care a determinat o scădere globală a stocurilor şi, în consecinţă, o creştere a preţurilor mărfurilor agricole care se repercutează asupra preţului produselor alimentare.

Într-o primă etapă, Uniunea Europeană va trebui să contribuie la dublarea producţiei alimentare mondiale pentru a răspunde necesităţilor celor 3,5 miliarde de fiinţe umane care se vor naşte în plus faţă de populaţia actuală pînă în anul 2050 şi vor trebui să gestioneze concurenţa între producţia agricolă şi noile destinaţii energetice ale producţiei agricole.

Pentru a contribui la atenuarea riscului unei penurii mondiale şi pentru a îşi păstra independenţa alimentară, Europa va trebui să producă mai mult, iar în paralel să asigure o producţie eficientă şi durabilă. În acest cadru, una dintre mizele esenţiale va fi de a şti cum să gestionăm terenurile pînă în anul 2025, ştiut fiind că 40% din suprafeţele cultivate la nivel mondial sînt degradate.

În paralel, Uniunea Europeană va trebui să recunoască faptul că în materie alimentară cetăţenii europeni sînt din ce în ce mai exigenţi în ceea ce priveşte calitatea nutriţională a produselor şi securitatea lor sanitară.

Consumatorii europeni profită deja de un sistem de securitate a alimentelor, care este cel mai riguros din lume. Totuşi, fiind vorba despre protecţia consumatorilor europeni, nu putem lăsa garda jos. Grupul PPE-DE va face tot posibilul pentru a se asigura cetăţenilor europeni un nivel maximal de protecţie a consumatorilor şi de securitate alimentară este garantat pe tot teritoriul Europei, prin intermediul unor avize ştiinţifice fiabile şi independente.

În acest spirit, Grupul PPE-DE se pronunţă în favoarea unei iniţiative comunitare pentru întărirea controalelor la frontierele Uniunii Europene, pentru a ne asigura de faptul că produsele agricole şi agro-alimentare importate sînt la nivelul celor produse în Europa în termeni de posibilitate de identificare şi de respectare minimală a regulilor alimentare.

9. O politică comună privind imigraţia

Familia PPE consideră că o abordare comună europeană privind imigraţia trebuie să reprezinte una dintre priorităţile sale strategice.

Uniunea Europeană nu poate să dispună de 27 de politici privind imigraţia pentru că, mai devreme sau mai tîrziu, proiectul european va deveni din această cauză neviabil. Familia PPE consideră că este necesar să renunţăm la o Europă virtuală în acest domeniu şi crede că trebuie să găsim, încetul cu încetul, criterii, structuri şi instrumente comune pentru a înfrunta fenomenul migratoriu.

Pentru ca să putem vorbi despre un uşor progres în ceea ce priveşte imigraţia, trebuie să fim capabili să găsim un echilibru rezonabil.

Este necesar să putem întotdeauna separa şi diferenţia trei dimensiuni ale acestui fenomen:

- lupta împotriva mafiilor şi bandelor organizate, în care trebuie să fim implacabili;
- acţiunea împotriva imigraţiei clandestine, în care trebuie să fim exigenţi;
- politica privind imigraţia legală, în care trebuie să fim capabili să punem accentul pe solidaritate şi, în orice circumstanţe, pe respectarea scrupuloasă a demnităţii persoanelor.

Elementele prioritare definite de Grupul nostru pentru a consolida aceste progrese în politica europeană privind imigraţia sînt:

- eforturi urgente pentru armonizarea structurilor politice şi administrative care gestionează imigraţia în cadrul diferitelor naţiuni europene;
- o politică externă a ţărilor Uniunii în cadrul căreia politica privind imigraţia să fie întotdeauna prezentă. Gestionarea corectă şi adecvată a imigraţiei din partea statelor răspunzătoare de acest fenomen trebuie să domine şi chiar să condiţioneze relaţiile noastre politice şi economice cu aceste state. Pe lîngă intensificarea politicilor care accelerează dezvoltarea economică a acestor ţări, este vorba despre încurajarea acordurilor europene de readmisie cu ţările terţe de tranzit şi de origine;

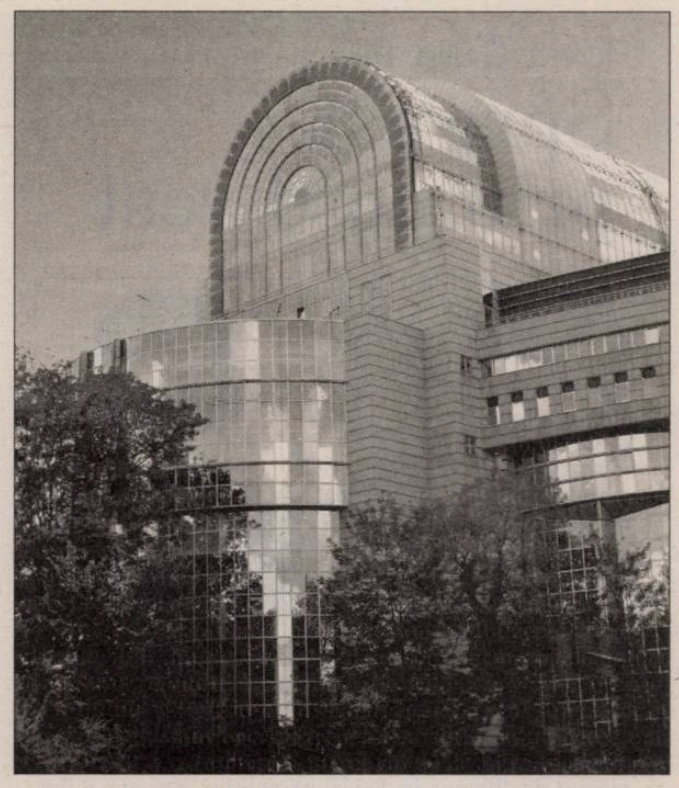

- stimularea politicilor bazate pe tratarea individuală a cererilor de readmisie şi aşadar pe refuzul regularizărilor masive care nu fac decît să determine un cerc vicios. Trebuie în orice caz subliniată necesitatea de a reglementa sistemul de alertă preventivă în cadrul Uniunii Europene în cazul în care, în mod excepţional, este anunţată o campanie de regularizare la nivel naţional;
- o gestiune eficace a frontierelor externe ale Uniunii Europene, prin garantarea în special a resurselor necesare Agenţiei FRONTEX (de care aceasta nu dispune în prezent) şi prin dezvoltarea de sisteme informatice la nivelul Uniunii Europene;
- un efort sporit pentru transpunerea, pornind de la instituţiile europene, a regulilor necesare pentru gestionarea imigraţiei legale referitoare la reunirea familială, la permisul de muncă, precum şi la bune practici în materie de integrare a imigranţilor.

În fine, familia PPE insistă asupra necesităţii de a analiza alte perspective în privinţa acestui fenomen.

Este necesară o estimare pe termen mediu şi lung a evoluţiei structurii populaţiei, mai precis un studiu aprofundat al natalităţii, care să completeze punctul nostru actual de vedere în privinţa fenomenului migratoriu.

IV. Pentru o Europă mai solidară

10. Menţinerea politicii de coeziune şi apărarea valorilor modelului social european

Grupul PPE-DE consideră coeziunea în interiorul UE o caracteristică esenţială a Uniunii. Politica de coeziune va trebui să fie în continuare finanţată în mod adecvat prin bugetul Uniunii.

În cursul ultimilor 20 de ani, politica de coeziune şi-a dovedit valoarea adăugată europeană de necontestat. Această politică a devenit nu numai demonstraţia cea mai tangibilă a solidarităţii europene şi politica comunitară cea mai vizibilă pe teren, ci şi un impuls pentru modernizarea şi pentru creşterea economică a regiunilor europene.

Noi credem că politica de coeziune ar trebui să continue, şi pentru perioada post-2013, să îşi îndeplinească sarcina sa ambiţioasă, ca politică comunitară distinctă şi unificată. Grupul PPE-DE se implică pe deplin în apărarea unei politici de coeziune puternice a UE, care va trebui să reziste oricăror tentative viitoare de renaţionalizare.

Grupul PPE-DE este perfect conştient de faptul că ne apropiem de o nouă eră pentru politica europeană de coeziune. Parlamentul nu poate să fie un spectator pasiv al schimbărilor care vor interveni, nici nu poate să se limiteze la a răspunde atunci cînd Comisia Europeană îşi va prezenta propunerile pentru reforma post-2013. Grupul PPE-DE doreşte să fie un pionier în cadrul acestor dezbateri şi să garanteze o modernizare şi o înnoire a politicii de coeziune, pentru a permite acesteia să răspundă eficient noilor aşteptări şi noilor provocări. Coeziunea teritorială şi dezvoltarea armonioasă a Uniunii Europene în întregul său vor trebui să reprezinte obiectivele prioritare ale oricărei viitoare reforme.

Flaviu Călin RUS

Spre est prin nord-vest

Au trecut doar cîteva săptămîni de la declaraţia preşedintelui francez Nicolas Sarkozy care lansa ipoteza unui viitor spaţiu comun european care să unească Rusia de UE. Declaraţia ar putea părea o simplă politeţe diplomatică dacă nu ar veni din partea unuia dintre cei mai activi oameni politici europeni, într-un moment în care Franţa deţine preşedinţia Consiliului Europei. Şi o confirmă şi Mark Eitin, directorul Institutului Internaţional European, care spune că „Federaţia Rusă este principalul partener comercial şi economic pentru UE". Politicienii pot exagera, cifrele nu. Cu toate acestea, pînă la un posibil viitor comun, prezentul este marcat de diferenţele de viziuni politice, aşa cum o ilustrează şi cazul Abhaziei şi Osetiei de Sud.

În acest context, în care viitorul comun al Rusiei şi Uniunii, deşi posibil, e încă îndepărtat, întîlnirea dintre reprezentanţii PPE-DE şi cei ai Bisericii Ortodoxe Române, care a avut loc de curînd la Iaşi, capătă o altă importanţă. În calitate de deputat român în Comisia de Politică Externă a Parlamentului European, nu pot să nu întrezăresc, în dialogul iniţiat de PPE-DE cu Biserica Ortodoxă Română şi ajuns acum la a XI-a ediţie, posibilitatea unei comunicări superioare, mult mai importantă decît pînă acum, în special datorită prezenţei româneşti în grupul PPE-DE din Parlamentul European. O comunicare interconfesională între cele două mari biserici creştine, facilitată de către PPE-DE, partid transnaţional aflat într-o bună relaţie cu Vaticanul. Şi cealaltă, a unui dialog ruso-european, prin intermediul ortodoxismului împărtăşit nu doar de o bună parte a românilor, ci şi de majoritatea rusilor. Astfel, colocviul „Dialogul intercultural bazat pe valori comune ca mijloc de asigurare a păcii şi a prosperităţii în Europa", desfăşurat la Iaşi în 16-17 octombrie 2008 („Anul Dialogului Intercultural şi Religios", conform declaraţiei Parlamentului European), are o importanţă mult mai mare decît ediţiile anterioare, după cum o dovedesc numărul şi, mai ales, numele participanţilor: 120 de europarlamentari, membri ai Grupului Parlamentar al Partidului Popular European (PPE-DE), precum şi numeroase personalităţi ale vieţii publice şi religioase din Europa. Mitropolitul Emmanuel, Arhiepiscop al Franţei, reprezentantul Patriarhului Ecumenic la Uniunea Europeană, Monseniorul Francisco Javier Lozano, nunţiul apostolic în România şi Republica Moldova, ÎPS Teofan, Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei s-au aşezat la aceeaşi masă cu Jan Figel, comisarul pentru Educaţie, Formare, Cultură şi Tineret al Comisiei Europene, Doris Pack, preşedintele Delegaţiei Interparlamentare Uniunea Europeană-Europa de Sud-Est, Marian-Jean Marinescu, vicepreşedintele Grupului PPE-DE, responsabil din partea acestui grup pentru organizarea dialogurilor cu Biserica Ortodoxă, precum şi europarlamentarii PD-L de Iaşi, Mihaela Popa şi Dumitru Oprea. Aşa cum o confirmă discursurile reprezentanţilor BOR, nu doar politicienii, ci însăşi Biserica Ortodoxă Română este convinsă de posibilităţile şi capacitatea ei de a contribui la menţinerea unui dialog între UE şi Rusia. „Biserica Ortodoxă Română, promotoare a dialogului atît la nivel naţional, cît şi internaţional, scoate în evidenţă experienţa sintezelor culturale pe care România le-a dezvoltat de-a lungul existenţei sale ca punte între Răsărit şi Apus, biserica noastră fiind ea însăşi o sinteză care uneşte în identitatea ei spiritualitatea ortodoxă orientală şi limba latină occidentală", remarcă şi PF Daniel în mesajul prezentat la Iaşi.

André Malraux spunea, în fraza sa memorabilă devenită un clişeu memorabil, că „secolul XXI va fi religios sau nu va fi deloc". Chiar dacă nu am fi de acord întru totul cu Malraux şi cu sentinţa sa cu valenţe apocaliptice, trebuie să recunoaştem că, fără acest tip de dialog, acestui secol i-ar fi mult mai greu.

***Flaviu Călin Rus** este deputat în Parlamentul European (PPE-DE, PDL).*

Rareş NICULESCU

România şi UE

– ce avem de făcut?–

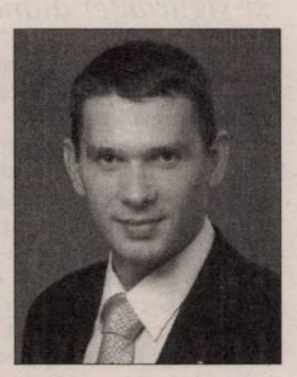

„*I want my money back*" – spunea Margaret Thatcher în numele Marii Britanii, în anii dezbaterilor pe marginea „rabatului britanic". „Vrem să ne bucurăm de fondurile europene, pe care le-am văzut doar la TV" – spun astăzi cetăţenii români.

Cetăţenii europeni din Cluj, din Sibiu sau din Bucureşti, la fel ca aceia din nordul Finlandei sau sudul Greciei, au nevoie de legislaţie de bună calitate. Legislaţia europeană, care este obligatorie pentru România, ne afectează în mod direct şi reprezintă sau influenţează semnificativ pînă la 60% din legislaţia internă a statelor membre. De aceea, o legislaţie mai bună pentru Europa înseamnă o legislaţie mai bună pentru România. Acesta este unicul rol al Parlamentului European: de a asigura o legislaţie de mai bună calitate şi în mai mare măsură adaptată la interesele cetăţenilor din fiecare stat membru al Uniunii Europene.

Aşteptările cetăţenilor sînt legate de fondurile europene

UE înseamnă democraţie, justiţie, libertatea de circulaţie în întreaga Europă, dar pentru cei mai mulţi dintre români înseamnă în primul rînd dezvoltare economică. De aceea, aşteptările celor mai mulţi dintre români din partea Uniunii – şi prin urmare din partea deputaţilor români în Parlamentul European – sînt legate de atragerea fondurilor europene, considerate a fi cel mai important dintre beneficiile asociate statutului nostru de ţară membră a UE. Nu trebuie să ne surprindă această atitudine. Principalele noastre probleme sînt legate de nivelul de trai, de nevoia de a recupera rapid decalajele faţă de statele din Vestul Europei. Fără îndoială, miza este importantă şi a fost corect identificată de cetăţenii noştri. Din nefericire, dacă pentru oamenii obişnuiţi această temă reprezintă o prioritate, nu acelaşi lucru s-ar putea spune despre gestionarii fondurilor, adică instituţiile statului.

Ce este de făcut?

În ceea ce îi priveşte pe deputaţii români în PE, eforturile acestora trebuie vrînd-nevrînd să se îndrepte mai degrabă în direcţia evitării unor sancţiuni cu implicaţii economice împotriva României, decît în direcţia solicitării unor condiţii financiare mai avantajoase, care cu greu ar putea fi susţinute în actuala conjunctură. Desigur, viitorul „fondurilor europene" va constitui una dintre cele mai serioase provocări ale următorului mandat al Parlamentului European, ultimii ani ai acestui mandat urmînd să se suprapună pe încheierea actualului exerciţiu financiar (2007-2013) al Comunităţii. România va avea atunci ocazia, pentru prima dată, să influenţeze în mod nemijlocit amploarea şi condiţiile sprijinului financiar acordat de Uniune membrilor săi mai săraci. De altfel, tot în acest mandat vor fi adoptate decizii esenţiale pentru România în privinţa Politicii Agricole Comune: menţinerea sprijinului direct acordat producătorilor/proprietarilor, deplasarea unor mijloace financiare mai importante către dezvoltarea rurală etc.

Şi pînă atunci?

Pînă atunci, consider că misiunea deputaţilor români în Parlamentul European – chiar dacă nu face parte din „fişa postului" – ar trebui să fie implicarea activă în popularizarea şi explicarea oportunităţilor pe care le au cei mai activi dintre cetăţenii români de a obţine importante finanţări nerambursabile. Cuvîntul de ordine în această privinţă este, pentru moment, „ceaţă". Oamenii nu ştiu aproape nimic despre fondurile europene – responsabilii români s-au străduit să menţină misterul din jurul acestui subiect, fapt care a condus la favorizarea unor privilegiaţi ai zilei. O analiză jurnalistică realizată recent de Hotnews demonstrează că o treime dintre proiectele aprobate în cadrul Programului Naţional de Dezvoltare Rurală ar aparţine unor companii controlate de personaje faimoase din mediul politic şi din cel economic. Am avut ocazia să mă întîlnesc cu sute de mici întreprinzători din mediul rural, pe parcursul zecilor de întîlniri de informare cu privire la fondurile pentru dezvoltare rurală pe care le-am avut în judeţul Cluj. Concluzia este că lipsa informaţiilor, chiar elementare, şi a oricărui sistem de susţinere, sînt elemente îngrijorătoare. Campania pe care o derulez, sub forma unei Caravane a Fondurilor Europene, încearcă să suplinească deficitul enorm de informare în privinţa fondurilor europene. Dar, după modelul altor ţări, posibilităţile de accesare a acestor fonduri ar fi trebuit predate la şcoala din comună, cu creta pe tablă. Nimic nu îi scuză pe actualii guvernanţi pentru faptul că nu au implementat un astfel de sistem. De ce oare nu au făcut-o?

***Rareş Niculescu** este deputat în Parlamentul European (PPE-DE, PDL).*

Marian ZLOTEA

Consumatorul român

– de la statul la coadă la statul la drepturi –

Consumatorii europeni au nevoie de o legislaţie care să le întărească drepturile. Acesta este rolul comisiei de Piaţă Internă şi Protecţia Consumatorilor din Parlamentului European. De aceea, o legislaţie mai bună pentru Europa înseamnă o legislaţie mai bună pentru România unde consumatorii – obişnuiţi doar cu statul la coadă – trebuie să-şi cîştige dreptul de a fi trataţi cinstit.

Rolul Parlamentului European este acela de a asigura o legislaţie de mai bună calitate şi în mai mare măsură adaptată la interesele cetăţenilor din fiecare stat membru al Uniunii Europene.

Ce este Comisia pentru piaţa internă şi drepturile consumatorului (IMCO) din cadrul Parlamentului European?

Activitatea acestei comisii se focalizează în principal pe probleme legate de coordonarea, în plan comunitar, a legislaţiilor naţionale în domeniul pieţei interne şi a Uniunii vamale, este responsabilă pentru adoptarea măsurilor de identificare şi eliminare a potenţialelor obstacole în funcţionarea pieţei interne; precum şi pentru promovarea şi protecţia intereselor economice ale consumatorilor.

Care este subiectul fierbinte al momentului?

Comisia Europeană a publicat săptămîna trecută o nouă propunere de directivă privind drepturile consumatorului. Acest document îşi propune să devină un cod unic privind drepturile consumatorului. El va înlocui patru directive aflate în vigoare la momentul actual şi care se suprapun pe anumite arii, scopul fiind de a facilita modalităţile de achiziţii de produse comerciale atît pe Internet, cît şi la punctele de vînzare. Sperăm ca impunerea unui set de reguli minimale uniforme la nivelul UE va duce la creşterea încrederii consumatorilor şi totodată la uşurarea formalităţilor ce trebuie avute în vedere de companiile care vor să îşi desfăşoare activitatea peste graniţele naţionale. Ştim cu toţii deja: competitivitatea crescută duce automat la o gamă variată de alegeri şi în consecinţă la preţuri mai mici, la o calitate ridicată şi – sperăm – la un consumator mulţumit. Sper să văd cît mai curînd şi în România noţiuni familiare în alte locuri, cum ar fi perioada de gîndire: adică 14 zile de la achiziţionarea unui produs, în care fără nici un fel de explicaţii consumatorul poate returna produsul. Şi sancţionarea drastică a operatorilor economici care încă practică clauze contractuale abuzive, ce trebuie interzise. Ar fi momentul ca şi România să devină nu doar un paradis al vînzătorului, ci, măcar în parte, şi al consumatorului.

România?

Ca un prim pas, România ar trebui să aducă la zi legislaţia în domeniu, în acord cu legislaţia europeană. Acest lucru este obligatoriu pentru toate statele membre şi, în aceeaşi măsură, autorităţile de resort au obligaţia de a educa operatorul economic să respectele normele de protecţie a consumatorului. Adică să renunţe la atitudinea de funcţionar acru, să-i zîmbească unui consumator care întîmpină o problemă cu produsul cumpărat, să îl facem să înţeleagă că o plîngere nu e neapărat motiv de scandal în magazin, că nemulţumirea lui se poate rezolva şi pe cale amiabilă, că drepturile lui sînt respectate în totalitate şi, de ce nu, să mărim caracterele minuscule din josul contractelor cu care întodeuna am încercat să înşelăm consumatorii.

Aş vrea să văd în geamurile unui magazin un anunţ: „Avem marfă nouă şi cumpărători fericiţi".

***Marian Zlotea** este deputat în Parlamentul European (PPE-DE, PDL).*

Material informativ finanţat de Grupul PPE-DE din Parlamentul European

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Patologia transparenței

În geometria eticului, binele nu e, pur și simplu, *inversul* răului. Cu alte cuvinte, viciul nu e neapărat răsturnarea mecanică a virtuții, așezarea ei cu capul în jos. El implică, mai curînd, un defect de metabolism: nu un salt la extremă, ci o abatere de la „centru“. Ucigașul comite, firește, un mare păcat, dar asta nu înseamnă că e suficient să nu ucizi, ca să ai un loc rezervat în Paradis. Faptul de a *nu* fi comis un asasinat nu te situează, necesarmente, în spațiul virtuții. Mai mult, faptul de a fi comis unul nu exclude, în anumite condiții, iertarea și mîntuirea.

Ceea ce vreau să sugerez e că terapia răului nu se poate întemeia pe un *exces* al binelui; mai exact, că binele fără măsură încetează să mai fie un bine. Să luăm cazul unei maladii morale care, la noi, a afectat, decenii întregi, sfera politicului: lipsa de transparență. Eram deprinși cu o formă de guvernare în care opinia noastră nu conta: informația, dezbaterea și decizia se petreceau într-un teritoriu la care nu aveam acces decît prin zvon și supoziție. Citeam ziarele pentru a ghici ce nu vroiau să spună. După o asemenea traumatizantă experiență era inevitabil să cerem politicii postrevoluționare transparență maximă. Dar tot inevitabil era să ne trezim combătînd opacitatea guvernamentală printr-o furie a demascărilor, a dezvăluirilor senzaționale, a indiscreției dezmățate, de natură să transforme exercitarea puterii într-o stranie variantă de exhibiționism, și pe omul politic – într-un neobosit histrion. După ce s-au exersat, sub dictatură, în arta de a nu spune nimic sau de a minți impenitent, jurnaliștii au descoperit bucuria isterică de a spune orice, adică mai mult decît „totul“. Ei au măcar scuza că se abandonează unei boli „profesionale“. De neînțeles e însă disponibilitatea fără limite a politicienilor înșiși. Urmăresc, de mai multă vreme, emisiunile mai multor posturi de televiziune și constat, siderat, că miniștrii și parlamentarii noștri își petrec o bună bucată din viață stînd de vorbă, sub reflectoare, la diverse ore din zi și din noapte, cu mici comandouri de gazetari care reprezintă – s-ar zice – opinia publică. Dacă punem la socoteală și posturile de radio, interviurile presei scrise, conferințele de presă ale partidelor, ministerelor și guvernului, ne putem întreba, în chip legitim, cît timp le mai rămîne aleșilor noștri pentru treaba la care s-au angajat. Trăim într-o inflație nevrotică a comentariului. Obsesia de a povesti „deschis“ ceea ce facem ia, pe nesimțite, locul datoriei de a face. Politicienii noștri au aerul – neverosimil – al unor indivizi cu foarte mult timp liber. N-am văzut nicăieri în lume o atît de masivă prezență a demnitarilor pe scena mediilor. Există, pretutindeni, știri despre activitatea lor sau apariții decisive, legate de o chestiune concretă, la zi. Dialogul prelung, arborescent, asezonat cu telefoane „din public“, cu glumițe de circumstanță și cu incriminări agresive e, în alte țări, un eveniment excepțional. La noi e spectacol cotidian. De teamă să nu treacă drept impopulari, netransparenți, neprietenoși cu „liderii de opinie“, politicienii români sînt gata să piardă ceasuri întregi dinaintea camerelor de luat vederi și a microfoanelor. De la „ceaiul de la ora cinci“ pînă la „milionarii de la miezul nopții“, ei sînt într-o perpetuă cursă retorică. La cîte necazuri au pe cap, te-ai aștepta să-i vezi mai ocupați, mai laconici, mai fără chef.

Secretomania totalitară nu se anulează prin *strip-tease* democratic. Îți vine să spui, în buna tradiție revoluționară: „domnilor miniștri, domnilor parlamentari, fiți mai zgîrciți cu timpul și cu imaginea dumneavoastră. Faceți-vă că lucrați!“

Articol apărut în Dilema nr. 250, 7-13 nov. 1997

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

În UE, dar „prin noi înșine“

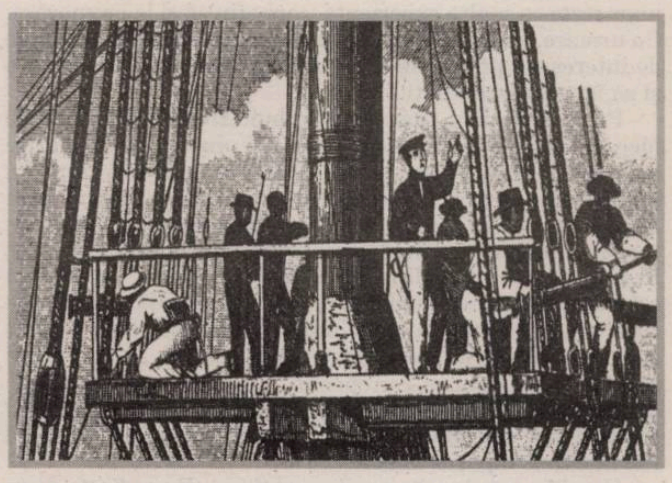

Guvernul finanțează o campanie pentru a îmbunătăți imaginea românilor în Italia. Realizată de o companie de comunicare onorabilă, Playteam (www.playteam.com), spre deosebire de alte ocazii, cînd „imaginea României în lume“ era încredințată unor persoane sau firme dubioase (vezi albumul *Eterna și fascinanta Românie* și altele asemenea), campania își propune să-i facă pe italieni să descopere cu adevărat cine și cum sînt românii, pentru a diminua percepția negativă apărută după crima comisă de Romulus Mailat. Un site (www.romaniapiaceredi-conoscerti.it.), un documentar, cîteva spoturi TV (se găsesc aici: http://www.scuderiaplayteam.com/2008/index.php?sezione=romania) arată români integrați în societatea italiană, oameni obișnuiți care își văd de treabă. Spectacole, expoziții și alte evenimente organizate în marile orașe italiene completează acest efort de a schimba percepția asupra românilor în Peninsulă.

Nu e rău că se întîmplă toate acestea și cred că este prima dată cînd autoritățile române reacționează țintit și clar pentru a transmite un mesaj „în afară“. Efectele însă nu vor fi majore. Isteria antiromânească a pornit după ce Walter Veltroni, pe atunci primarul Romei, a făcut o declarație publică în care „decreta“ că românii (și romii proveniți din România) ar fi o problemă. „Ideea“ a fost preluată în ziare de mare tiraj și la televiziunile naționale, iar numeroși editorialiști și comentatori și-au dat cu părerea: da, românii sînt o problemă, trebuie luate măsuri. S-a vorbit chiar de reintroducerea vizelor pentru cetățenii români. Pe deasupra, campania electorală din Italia a pus gaz pe foc. Or, campania finanțată acum de Guvernul român nu are atîtea mijloace de comunicare la dispoziție, pentru a contracara efectele de masă declanșate atunci de cîțiva politicieni mediocri și de jurnaliști lacrimogeni, gata să-și dea cu părerea despre orice. Campania îi va „atinge“ pe acei italieni care *oricum* nu au o părere proastă despre români. Iar aceștia nu sînt deloc puțini: dat fiind numărul mare de conaționali ai noștri care trăiesc în Italia, foarte mulți italieni au experiențe empirice pozitive. Au avut timp să observe, la locul de muncă sau pe stradă, că românii sînt, în general, niște oameni de treabă, ca și ei. Așa încît campania guvernamentală nu strică, dar nici nu va schimba profund lucrurile.

Recent, un reputat sociolog italian, Marzi Barbagli – profesor la Universitatea din Bologna și specialist în studierea relației dintre imigrație și criminalitate (cărțile sale se găsesc aici: http://www.lafeltrinelli.it/catalogo/aut/166096.html și aici: http://www.ibs.it/libri/barbagli+marzio/libri.html) – a afirmat că toată isteria antiromânească a fost declanșată și amplificată de Walter Veltroni și alți lideri ai Partidului Democrat (PD) din Italia, ba chiar că ar fi fost susținută de o „aripă“ a serviciilor secrete favorabilă PD (știrea a apărut aici: http://www.inviatospeciale.com/2008/10/ipotesi-sulla-caccia-al-romeno/#more-3854). Marzio Barbagli este un profesor respectat, iar din punct de vedere politic este apropiat de Romano Prodi și de PD, așa încît ipoteza lui merită luată în seamă, în ciuda aerului său „conspiraționist“. Dacă a fost așa, ce ar fi de făcut? Nimic concret și direct, căci nu există probe, există doar opinii. Nu poți acuza deschis niște politicieni dintr-o țară „colegă de UE“ (și cu atît mai puțin un serviciu secret), pe baza opiniei unui universitar, oricît de respectabil ar fi el. S-ar putea aplica, desigur, diverse forme de *lobby* pe căi discrete, în spatele ușilor închise. Dar aici intervine o problemă: România este mai degrabă „absentă“ la nivelul dezbaterilor la vîrf și al deciziilor în UE. Nu are credibilitate pentru că nu contribuie cu nici o idee, cu nici o propunere serioasă, la „fondul comun“ de soluții pentru a rezolva problemele europene. Șeful statului (care are, conform Constituției, atribuții în politica externă) merge în țările europene pentru a se întîlni cu comunitățile de români. Dar vizite oficiale, la invitația omologilor săi, n-a prea făcut. Și nici omologii nu prea vin pe la noi. E un semn de izolare pe plan european care – alături de altele – ar trebui să dea de gîndit. Nici premierul nu pare a fi un răsfățat al contactelor cu șefii de guverne din Europa. Și, în plus, în forurile europene și în țările din „vechea Europă“ *se știe* că instituțiile românești sînt incapabile de un comportament instituțional, *se știe* că președintele și premierul o țin într-un veșnic conflict de ani întregi, că Parlamentul, Consiliul Superior al Magistraturii și alte instituții importante ale statului sînt un veșnic subiect de controversă și nu pot colabora, neutru și instituțional, cu Guvernul și Președinția pentru a rezolva problemele fundamentale ale țării. Toate acestea sînt cunoscute foarte bine. Așa încît faptul că președintele și premierul merg la summit-urile UE și vorbesc pe o singură voce (și nu pe două, cum fac președintele și premierul Poloniei) nu „drege“ mare lucru.

Pînă una-alta, rămîne cum am stabilit: Guvernul plătește campanii de comunicare, pentru a îmbunătăți imaginea românilor aflați în străinătate, iar președintele îi vizitează din cînd în cînd și îi invită să se întoarcă acasă.

PUBLICITATE

Editura MINERVA

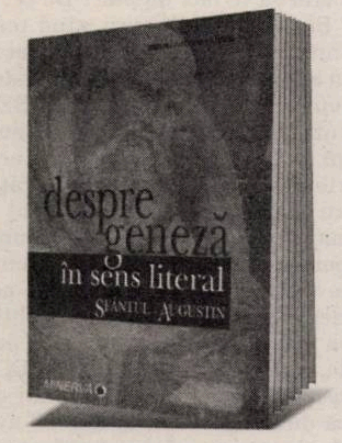

Sfântul Augustin,
Despre Geneză în sens literal

Traducere de:
Iulian Popescu

560 pagini,
140x200 mm

Cea mai importanta scriere cosmologică a Sfântului Augustin rămâne *De Genesi ad litteram*.
În cele 12 cărți, marele gânditor creștin scoate în evidență iubirea lui Dumnezeu, bunătatea Lui și a creației Sale, precum și sensul alegoric-simbolic al Facerii.

www. edituraminerva.ro

ținerea de minte

„Dragă Aderca,

Printr-o împrejurare pe care am să ți-o povestesc cînd ne vom vedea, doamna Sofia Dalmatu a îndreptat către mine două manuscrise de proză. Tu cunoști incompetența mea totală în tot ceea ce privește partea de meșteșug a acestui gen literar. Nu pot exprima decît punctul de vedere al oricărui cititor: îmi place sau nu-mi place.

Doamna Dalmatu dorește însă altceva. Anume, să fie îndrumată și promovată în publicistică. Pe de altă parte, după moartea marelui Mateiu, tu deții, fără putință de tăgăduială, semnele domniei prozei românești. Îndrept dar pe doamna Dalmatu către tine, cu sfatul de a se conforma în totul diagnosticului și tratamentului tău.

Al tău vechi,

Ion Barbu“

(F. Aderca, *Contribuții critice*, vol. II, ediție și note de Margareta Feraru, Editura Minerva, 1988)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Absenţii greşesc

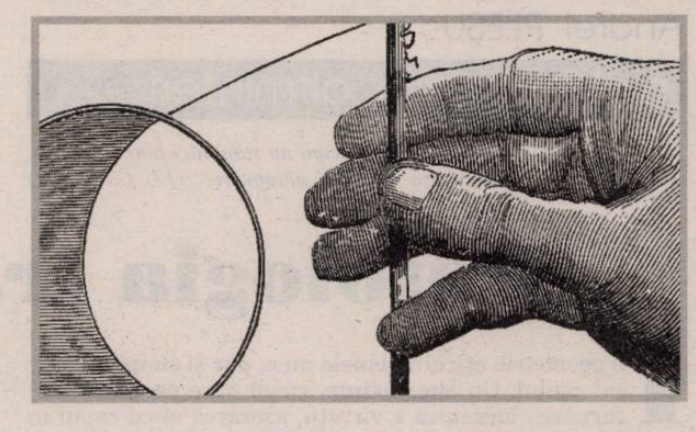

De ce nu contează România mai mult pe scena internaţională? De ce vocea Bucureştiului nu este auzită atît de clar pe cît am vrea noi să fie auzită în diferitele foruri de decizie? Ne marginalizează cineva? Există vreun complot împotriva României („ţară mică, dar cu potenţial mare?“). Iată genul de întrebare pe care l-am auzit uneori în emisiuni de televiziune sau la seminarii cu participare internaţională (pentru că e mai bine să pui o astfel de întrebare cu „schepsis“ cînd ai martori din străinătate).

Răspunsurile variază în funcţie de cel care răspunde. Dacă e liderul vreunui partid naţionalist, atunci va da vina pe vecinătatea nefericită sau pe istoria potrivnică; dacă e un om politic din opoziţie, va da vina pe putere; dacă se află la putere, vorbeşte despre ce trebuie să repare acum, după dezastrul lăsat de guvernarea anterioară; în fine, dacă e vreun expert străin, acesta va da, de cele mai multe ori, din umeri şi va găsi un răspuns de bun-simţ. Există motive obiective şi subiective pentru care vocea României este puţin auzită dincolo de frontiere.

În primul rînd, România e o ţară de dimensiuni medii, recent intrată în Uniunea Europeană, avînd încă probleme cu clauza de salvgardare. Iniţiativele româneşti, chiar dacă ar fi hotărîte şi coerente, au de luptat cu alte iniţiative, ale unor state cu multă experienţă, care ştiu să şi le promoveze. Ca urmare, Bucureştiul trebuie să urmărească atent temele de interes, să profite de orice moment pentru a le promova şi să îşi găsească aliaţi.

Problemele aici apar: cînd trebuie trecut de la faza de idee, de declaraţie, la cea de punere în practică, de urmărire a dosarului. Iată cîteva exemple recente unde teoria nu s-a îmbinat cu practica. La începutul lui octombrie, Jean Pierre Jouyet, ministrul francez al Afacerilor Europene, a făcut un turneu în Republica Moldova şi România. După cum se ştie, Franţa deţine preşedinţia Uniunii Europene, iar Jouyet este unul dintre oamenii care, în clipa de faţă, pot decide cum va suna o declaraţie a Uniunii Europene pe un subiect sau altul. România este principalul avocat al apropierii Moldovei de Uniunea Europeană. Cu toate acestea, preşedintele României nu a găsit timp să-l primească pe oficialul francez. Nu era obligatoriu, dar ar fi fost bine. Interesul României ar fi părut major.

Un alt exemplu, cîteva zile mai tîrziu. Preşedinţia franceză a UE organizează la Bucureşti un seminar intitulat „Marea Neagră: noua frontieră a Uniunii“. Marea Neagră şi zona care o înconjoară reprezintă de ani de zile tema principală de politică externă a şefului statului. Seminarul de la Bucureşti ar fi fost o ocazie pentru preşedinte să vorbească despre acţiunea României în regiune, în noul context geopolitic, în faţa unei audienţe formate din experţi străini, ambasadori acreditaţi la Bucureşti şi specialişti. Un public de „lideri de opinie“ – cum se spune. Deşi iniţial Traian Băsescu fusese trecut în programul seminarului, pînă la urmă deschiderea a fost făcută de ministrul de Externe, Lazăr Comănescu.

Al treilea exemplu, la sfîrşitul săptămînii trecute. În Quebec s-a desfăşurat Sommet-ul francofoniei, conferinţa şefilor statelor şi guvernelor care au în comun limba franceză. Dacă vă mai amintiţi, acum doi ani, reuniunea a avut loc la Bucureşti, iar autorităţile române se mîndreau cu numărul mare de şefi de stat care au făcut deplasarea. Pînă week-end-ul trecut, România a deţinut chiar preşedinţia organizaţiei francofoniei (pe care a predat-o acum Canadei, ţara gazdă a conferinţei). Ei bine, deşi era vorba de o întîlnire între şefi de stat sau de guvern, delegaţia României nu a fost condusă nici de preşedinte, nici de premier, ci de ministrul de Externe. Aici, absenţa preşedintelui surprinde mai puţin, deoarece Traian Băsescu nu vorbeşte franceză. Pentru un prim-ministru francofon şi francofil cum este Călin Popescu Tăriceanu, absenţa e mai greu de motivat (campania electorală nu justifică totul). În plus, după sommet-ul de la Bucureşti, România a devenit unul dintre finanţatorii cei mai importanţi ai mişcării francofone, ceea ce îi asigură şi o vizibilitate mai mare. În treacăt fie spus, autorităţile canadiene au primit cu relativă nervozitate vestea că ştafeta preşedinţiei sommet-ului le va fi înmînată de ministrul de Externe.

Ani de zile, România a fost percepută ca o ţară care oscila între Est şi Vest. Odată cu aderarea la UE, România a căpătat un alt statut. Depinde de ea dacă îl valorifică sau nu, dacă ştie să folosească tribunele ce i se oferă sau străluceşte prin absenţă. De obicei, absenţii greşesc, pentru că politica, la fel ca natura, are oroare de vid, iar locul lăsat gol e ocupat repede de altcineva.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Rachete şi petrol.** În vizită în Republica Belarus, Vladimir Putin, prim-ministru în Rusia, s-a înţeles cu preşedintele Lukaşenko asupra principiului de apărare antiaeriană comună. Acordul prevede desfăşurarea rachetelor ruseşti S-300 de-a lungul frontierei cu Uniunea Europeană. Se consideră că acesta este răspunsul instalării scutului american anti-rachetă pe teritoriul Poloniei. Conducerea Belarus speră ca în schimbul acestei concesii să obţină din partea Rusiei o poziţie mai maleabilă în ceea ce priveşte tariful pentru petrol şi gaze naturale. Rusia a anunţat că va revizui preţul de acum – 129 de dolari o mie de metri cubi – de patru ori mai mic decît tariful european.

● **Buna purtare amînă moartea.** Fostul viceprimar al oraşului Beijing, Liu Zhihua, a fost condamnat la moarte după un proces în care a fost acuzat că a luat peste un milion de dolari mită, favorizîndu-i pe unii constructori şi antreprenori în contractele proiectelor de construcţie pentru Jocurile Olimpice. Este cel mai important oficial chinez judecat şi condamnat după 1995, cînd liderul de partid Chen Xitong a fost exclus pentru corupţie. Sentinţa lui Liu va fi executată peste doi ani; dacă în acest timp condamnatul dovedeşte bună purtare, sentinţa va putea fi comutată în închisoare pe viaţă.

● **Un miliardar prudent.** Cel mai bogat american din lume, Warren Buffet (62 de miliarde de dolari) traversează criza cumpărînd: 5 miliarde pentru banca Goldman Sachs, 3 miliarde pentru General Electric şi 4,7 miliarde investiţii în Constellation Energy. Buffet, 78 de ani, nu cumpără şi nu investeşte în noile tehnologii, sfatul lui fiind: „Investiţi într-o afacere care poate fi condusă şi de un imbecil, deoarece într-o zi, un imbecil o s-o facă“. Testamentul lui prevede ca 85% din avere să ajungă la asociaţiile de caritate şi restul să fie împărţit între cei trei copii: „O persoană foarte bogată trebuie să lase copiilor suficienţi bani ca aceştia să poată să facă tot ce vor, dar nu atît de mulţi încît să poată să nu facă nimic“. (**M. B.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Cărţi, oameni, ştiinţă

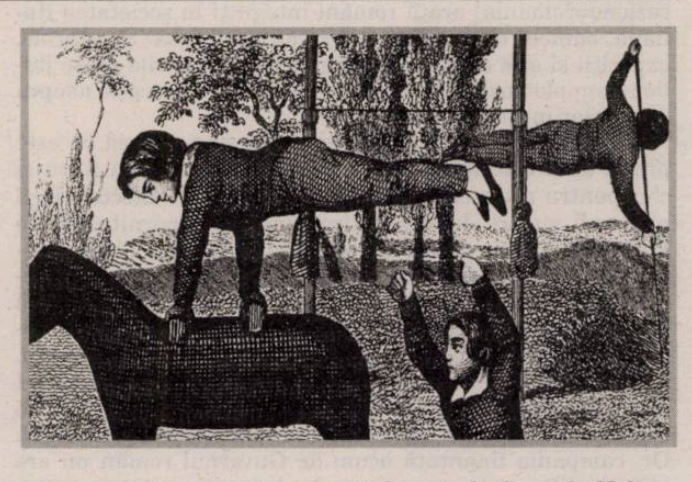

„Aşa cum am scris şi-n lucrarea mea de doctorat...“ În mod normal mă enervez cînd cineva mă abordează aşa. Mi se pare culmea fiţei de intelectual: să te autocitezi. Dar de data asta a fost diferit. Am stat şi-am ascultat. Cîteva minute, politicos. Ăsta e efectul Chivu asupra mea. Am fost la emisiunea lui despre cărţi şi-acum mă simt un pic timorat. Simt că lecturile mele uşurele nu-mi mai pot ţine spatele (între care cea a manualului de întrebuinţare a maşinii celei noi mi se pare cea mai plăcută!).

Se poartă cărţile. Nu e fenomen de masă încă, dar e cu siguranţă de noptiere. Se poartă la fel cum se poartă ecologia: vedete cu maşini cu motoare V12 merg 800 de kilometri pînă la Sighetul Marmaţiei, unde plantează un pom care în viaţa lui nu va produce mai mult oxigen decît a mîncat maşina pînă acolo. Se poartă deci ipocrizia literelor, aerul citit, figura posomorîtă a lecturii grele. Şi nu mă refer la cei care citesc de obicei: mă refer la mulţimea nouă, la *early adopter*-şi acestei mode noi. Cartea e obiect de afişat, de pozat în reviste *glossy*. În curînd, locuinţa va cere un gen nou de specialist în interior: designer-ul de biblioteci. Cîte volume încap în portbagajul de la X5? Mi-e teamă că în curînd vom afla.

Ar fi frumos dacă la fel s-ar întîmpla şi cu ştiinţa. În acest moment, la Politehnică se intră cu dosar, ca în anii '50. Alt dosar, firește: originea sănătoasă nu mai contează, însă foarte probabil c-o să te trimită la teste psihologice în curînd: eşti nebun? Chiar vrei să te faci inginer? De ce, cu salariile astea din bănci? Şi unde-o să lucrezi, cînd toate fabricile sînt de-acum în China? Candidatul care a intrat nu trebuie, din fericire, să dea răspunsuri la întrebările astea. E suficient să spună c-a avut note prea mici pentru ASE.

Uimitor cum ne-au putut schimba 20 de ani! Acum două decenii, *Almanahul Ştiinţă şi Tehnică* şi *Anticipaţia* erau culmea tirajului în materie de lectură uşurică, aspiraţională. Copiii buni mergeau la Minitehnicus şi Cercul de aeromodele. Fetele cele mai materialiste visau să ajungă chimiste alimentare (cu speranţa unui loc într-un combinat de carne). Fetele puternice visau să fie doctoriţe. Cele normale se mulţumeau cu cariera didactică. Ştiinţa era politică de stat: în fond, ideologia comunistă se baza şi ea pe o ştiinţă, şi anume sociologia, într-o versiune de secol XIX cu spoiler de Oltcit, ediţie specială. Doar sfîrşitul lumii era acelaşi: nuclear. Cu o mică diferenţă: cel din anii '80 avea mai multă logică: spaimele de azi cu acceleratorul provin din teorii cel puţin dubioase.

Ce naiba s-a întîmplat între timp? De ce ne întoarcem (domnule Iliescu, aici am nevoie de un acord pentru folosirea acestui cuvînt) la obscurantism? De ce lumina se stinge în tigvele de bostan ale naţiunii, ca la sfîrşitul unui Haloween sărbătorit fără chef şi fără spaimă?

Poate pentru că oricum sărbătoarea asta a Iluminismului era împrumutată. N-avem o istorie a plăcerii de a raţiona, deci în cazuri de forţă majoră, cu instrucţiuni de întrebuinţare scrise acum vreo sută de ani, de Casa de Hohenzollern. Povestea ne e mai aproape decît teorema. Ştiinţa e plină de nume străine: Carnot, Boyle-Mariotte, Watt. Decesul singurului român cu Nobel a trecut sub tăcere discret culoarea paşaportului acelui cetăţean, născut aici şi realizat în altă parte. În altă lume, unde progresul maşinilor e mai fascinant pentru mulţime, decît procesiunea moaştelor.

Dar vă sînt dator cu povestea fetei cu doctoratul. S-a întîmplat la un seminar de CSR (*„Livin' the green“*, mi se pare că-l cheamă) în care ne-am bătut, oameni serioşi şi cu treabă în altă parte, pe rolul educativ al presei. Ocazie cu care am fost nevoit să adaug, pe lista de îndatoriri, deschisă ca o operaţie pe cord, obligaţia de a vorbi despre faptele bune ale companiilor. Cele mai multe legate de plantarea de copaci, firește, asta e moda.

Mi-am amintit atunci emisiunea aceea cu cărţile. Mare dilemă: să tăiem copacii pentru cărţi sau să-i plantăm pentru generaţiile viitoare? Care trend e mai tare, mai moral? Marius, o suni tu pe Mihaela să ne zică?

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

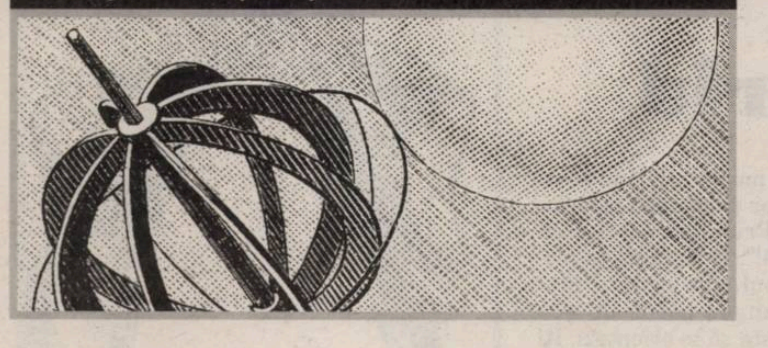

Clasa şi rasa

Consecinţele crizei economice accelerează şi radicalizează competiţia electorală din SUA. Viitorul preşedinte va fi confruntat imediat cu o serie de decizii care afectează direct viaţa tuturor americanilor – impozite, asistenţa medicală, securitatea socială – şi considerentele concrete remodelează ataşamentele tradiţionale de tipul „familia a votat din totdeauna cu republicanii (democraţii)“ sau ideologice. Institutele de sondaj cercetează, în amănunt şi pe segmente electoratul: cu cine vor vota hispanicii şi în special emigranţii din Cuba, cum se vor comporta la urne lesbienele şi homosexualii, votul evreiesc; suma minorităţilor poate da o majoritate, numai că minorităţile au la fel de multe opţiuni ca şi ceea ce se consideră a fi majoritatea albă, cu orientări sexuale general acceptate.

Din analizele sectoriale reiese că femeile din tabăra Hillary Clinton cu rezerve faţă de Obama au trecut masiv de partea lui, cînd McCain a ales-o pe Sarah Palin ca parteneră. Ele văd în persoana guvernatoarei din Alaska modelul conservator al soţiei bigote, al politicianului a cărui unică artă este să facă nevăzute sforile celor care se folosesc de ea. De cînd republicanul de culoare Collin Powell şi-a anunţat sprijinul pentru Obama, a crescut semnificativ, şi în această categorie, procentul susţinătorilor candidatului democrat.

Oricît le-ar displăcea această realitate, autorilor de articole din presa liberală sau conservatoare, factorul rasă este esenţial în alegerile de anul acesta. Obama a făcut tot ce i-a stat în putinţă – şi efortul său a avut şi succes – ca să se distanţeze de maşinăria politică tradiţională a negrilor din Sud („la fel de coruptă ca şi cea a albilor republicani“ – *The Guardian),* asigurîndu-şi afilierea masei. Obama a ştiut să depăşească graţios episodul pastorului Jeremiah Wright, a cărui biserică a fost frecventată de candidatul democrat timp de 20 de ani, ascultînd predici inflamat anti-sistem, dezvăluire care l-ar fi putut scoate din cursă. În Sudul marcat de amintirea sclaviei, a linşajelor, de sistemul de castă încă în stare de funcţionare, un candidat negru a consolidat iniţial susţinerea pentru McCain şi a determinat şi transferul unor democraţi în tabăra lui.

Reacţia întîrziată a lui Bush în zilele cînd criza financiară părea că pune jos Wall-Street-ul şi sentimentul că McCain nu va face altceva decît să continue politicile care îi lipsesc pe oameni de case şi de slujbe, a provocat o nouă răsucire. Pe tăblia unui camion staţionat pe un drum lateral, un reporter a putut citi: „Un alb din Sud, muncitor, mare băutor de bere, posesor al unei puşti, în vîrstă de 50 de ani, votează pentru Obama“. În SUA băutorii de bere şi posesorii de arme de foc sînt susţinătorii programului republican. Să zicem că reporterul a inventat sau că nu tot ce-i trece prin cap unui camionagiu băutor de bere poate fi un indice electoral.

În ultima dezbatere electorală, John McCain a introdus personajul lui Joe instalatorul. Era vorba despre un personaj real, Joe Wurzelbacher, din Toledo, Ohio, „proprietarul unei mici afaceri, reprezentantul tuturor americanilor care vor să-şi păstreze cîştigurile şi nu vor să le dea Guvernului“. Apoi omul s-a întîlnit la TV, fireşte, cu Barack Obama. Presa pro-Obama s-a năpustit pe el demascîndu-l că n-are autorizaţie de instalator, că nu e membru în sindicatul instalatorilor, că are restanţe la plata impozitelor şi nu e destul de inteligent ca să înţeleagă că Obama o să scadă impozitele. Dar toate aceste obiecţii n-au făcut decît să scadă încrederea în obiectivitatea presei şi McCain a cîştigat în categoria alegătorilor care trăiesc din rezultatele muncii lor.

Paradoxal, Obama – fiul unui emigrant şi al unei salariate – e resimţit ca un reprezentant al elitelor, în timp ce McCain – vlăstarul unei familii aristocratice (în termeni americani) – pare a fi candidatul clasei muncitoare. Structura societăţii americane moderne e foarte complicată şi diversificată, dar pînă la urmă în cursa prezidenţială rolul decisiv va fi jucat de cele două elemente moştenite din secolul al XIX-lea: clasa şi rasa.

globul cubic

Procesele lui Sarkozy

Preşedintele Franţei Nicolas Sarkozy este de meserie avocat. Ar putea fi una dintre explicaţiile relativ frecventelor acţiuni judiciare intentate. În februarie 2008, a dat în judecată săptămînalul *Le Nouvel Observateur* pentru că acesta a publicat un fals SMS în care Sarkozy i-ar fi oferit încă o şansă fostei lui soţii, Cécilia Ciganer-Albeniz, în ajunul căsătoriei cu Carla Bruni: „Dacă te întorci, anulez totul“. Revista şi-a cerut scuze şi acţiunea a fost retrasă. A mai fost şi procesul împotriva companiei aeriene lowcost, Ryanair, vinovată de a se fi folosit pentru reclamă de imaginea cuplului prezidenţial. El a cîştigat un euro simbolic, ea – 60.000 de euro pentru prejudicierea imaginii. Au urmat şi altele: împotriva celor care au tipărit pe tricouri patronimul prezidenţial pocit, împotriva cetăţenilor care nu sînt suficient de respectuoşi.

Recent, Nicolas Sarkozy a intentat o acţiune împotriva lui Yves Bertrand, fostul şef al Serviciului secret, pentru „imixtiune în viaţa privată“ şi „denunţ calomnios“. Acesta a publicat în revista *Le Point* pagini din „Caietele negre“ unde sînt consemnate şi diferite bîrfe la adresa preşedintelui: dificultăţi conjugale, ecouri ale afacerii Clearstream 2, unde a fost acuzat că ar fi încasat o mită de 150.000 de franci. E de remarcat că Sarkozy s-a ferit să se judece cu presa (s-a dovedit un demers contraproductiv) şi l-a atacat direct pe autorul notiţelor, deşi acestea sînt în posesia justiţiei şi n-au fost introduse în revistă pe furiş. Avocatul lui Nicolas Sarkozy – Thierry Herzog – a declarat: „Nicolas Sarkozy nu se va mulţumi cu un drept la replică în presă“. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Despre salt

Saltul pare a fi tipul de dezvoltare al României, genul nostru de trece prin istorie. „Ardem etape“ este, deja, un clişeu pentru orice discurs despre creşterea naţiunii şi a statului. O spunem, adesea, cu mîndrie. Adică, noi sîntem în stare să facem rapid ceea ce alţii fac îndelung. Facem însă doar în aparenţă acelaşi lucru, căci dezvoltarea explozivă este superficială şi dezechilibrată, în vreme ce dezvoltarea lentă, pas cu pas, e cuprinzătoare şi temeinică.

Noi nu cunoaştem acumularea pînă la masa critică care generează o altă calitate, noi nu cunoaştem vîrste istorice pe care le consumăm pînă la ultima consecinţă şi pe care, după ce le epuizăm, trecem la alta, noi nu cunoaştem beneficiile fructificării fără rest ale unui timp istoric. Dialectica, la noi, e pripită. Aşa se explică de ce părţi ale României de astăzi trăiesc în Evul Mediu tîrziu, altele – în faze incipiente ale modernităţii şi altele – în plină risipire postmodernă. Să nu ne iluzionăm: nimeni nu trăieşte *în afara* istoriei şi, chiar dacă ar fi aşa, nu e nici o glorie în abandonul timpului. Mai găsesc ici-colo oameni entuziasmaţi în faţa înapoierii de la sate, spunînd că, iată, eternitatea sălăşluieşte în podul dărăpănat al cîte unui moş Ion. Nu ştiu exact dacă este o reminiscenţă a unei educaţii şcolare păşuniste sau pur şi simplu dorul de altceva al unuia care simte cum viaţa cotidiană îi erodează fiinţa. Dar, şi într-un caz, şi în celălalt, este o minciună frumoasă.

În 1850, eram divizaţi în teritorii aparţinînd unor imperii mai mult sau mai puţin decrepite şi trăiam un ev mediu etern. Doar 75 de ani mai tîrziu, realizasem totul: eram un stat unitar cam în forma în care sîntem şi astăzi, eram independenţi, aveam o democraţie mulţumitoare, după standardele epocii, o Constituţie socotită printre cele mai rafinate din Europa, o economie prosperă şi eram deplin racordaţi culturalmente la spaţiul european. Am stagnat mioritic vreme de secole şi, în trei generaţii, am realizat un salt de neimaginat, ajungînd la un nivel de dezvoltare care, în ritm normal, ar fi fost parcurs în secole. Nu am apucat să consolidăm modernitatea capitalistă că a venit un lung şir de dictaturi, terminînd cu cea comunistă, care era să ne termine definitiv. După 1930, am alunecat, iarăşi, în bezna împietririi. Din 1990 pînă în 2007, adică în numai 17 ani, România a făcut, din nou, un salt uluitor. Am ajuns în Uniunea Europeană şi în NATO, cu tot ce presupune această dublă apartenenţă, atît din punct de vedere politic, cît şi din punct de vedere economic. Nu am apucat bine să consumăm momentul aderării, că, deja, România trăieşte o criză specifică, mai degrabă, lumii postmoderne euro-atlantice: lipsa proiectului naţional. Aderarea la Uniunea Europeană a fost ultimul mare proiect istoric căruia i s-au subsumat mai toate energiile naţionale disponibile, cîte şi cum erau ele. Şi nu doar că nu avem nimic pe agendă în stare să producă mobilizarea resurselor naţionale la un nivel asemănător, dar nici măcar la orizont nu se arată un cît de mic punct magnetic capabil să ne atragă cu totul.

Deşi nu ne stă în fire, poate că ar trebui să folosim acest moment de respiro pentru a trage cîteva învăţăminte din acest ultim salt. Şi, cred, lecţia cea mai importantă este că un scop istoric de anvergură – aşa cum a fost aderarea la Uniunea Europeană – nu poate fi atins decît prin efort colectiv. Ştiu cît de sensibil este poporul meu la figura eroului, a marelui conducător, a omului providenţial care ne trage pe toţi înainte, după el. Mărturisesc că şi eu sînt sensibil la asta. Dar lumea de astăzi pare a fi astfel alcătuită, încît eroii nu mai au loc. Sau, poate, eroii nu mai sînt personaje luminate, exponenţi ai unui destin măreţ care schimbă lumea, ci lideri disciplinaţi, rutinaţi şi prudenţi. În orice caz, saltul românesc nu poate fi decît operă colectivă. Iar noi, cel mai adesea, nici nu băgăm de seamă că tocmai am trăit un mare moment de solidaritate naţională. Îl uităm repede. Mai mult, îl demitizăm înainte ca timpul să îl consacre ca mit fondator. Într-o scrisoare adresată intelectualilor români acum mai mulţi ani, Gáspar Miklós Támas îşi exprima uimirea faţă de voracitatea cu care devorăm singuri miturile naţionale. Filozoful maghiar se referea la felul în care am distrus cu totul mitul Revoluţiei din 1989. Evenimentul avea absolut toate datele ca să devină mit naţional: poporul revoltat, de-o parte, dictatura cea mai feroce, de partea cealaltă, eroism şi solidaritate naţională, vis colectiv de libertate, victorie. Am avut grijă să nuanţăm imediat: poporul nu era chiar revoltat, dictatura nu era chiar aşa de rea, totul a fost orchestrat de servicii secrete străine, au murit

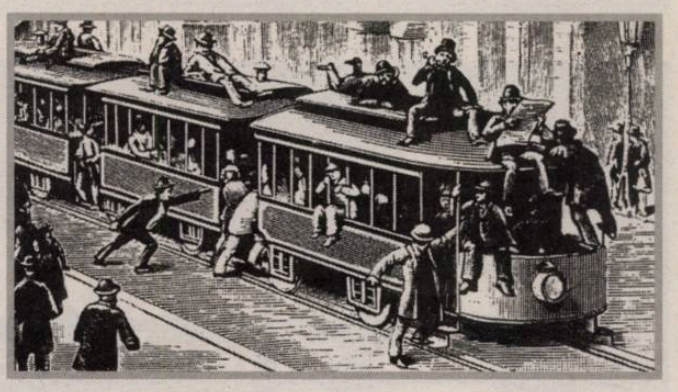

cîţiva inocenţi, dar cei mai mulţi au murit din prostie, victoria a fost doar a unora şi... care libertate? Voluptatea suspectă cu care nu credem în nimic, scepticismul ridicat la puterea conspiraţionismului şi blocarea exerciţiului acelor simţuri sociale care presupun încredere sînt, probabil, şi cauza incapacităţii noastre de a primi lecţiile salturilor istorice pe care le facem.

A doua lecţie care se impune mi se pare că derivă din însăşi natura saltului. Unii, destul de mulţi, rămîn în urmă. Saltul se produce şi cu ei, dar fără ei în acelaşi timp. Este un paradox şi nu e de mirare că ne plac atît de mult paradoxurile. Am impresia că viaţa noastră nu poate să fie explicată mulţumitor decît în termenii paradoxului. Saltul este un exerciţiu colectiv, se petrece pentru noi toţi, totuşi, sînt atît de puţini cei care îl fac. Pînă la următorul salt, oricînd va fi el să se întîmple, stăm cuminţi şi îi aşteptăm şi pe ceilalţi să ne ajungă din urmă. Dar mulţi dintre ei nu vor ajunge niciodată.

ready made

„PENTRU SEZONUL DIN AVRIG. **De vânzare** hotel (cârciumă) cu brutărie, prăvălie şi grădină peste drum de sanatoriu.

Hotelul este mobilat complect, are aparate de bere şi de sodă. O verandă mare cu vedere spre munţi. Odae de mosafiri. Gheţărie mare bună şi pentru depot de bere. Fiind aici şi Sanatoriul este mare mişcare de oameni.“

(Cuvântul Liber. Foaie politică, culturală şi economică scrisă pentru popor, Anul II, Nr. 12, Sibiu, 23 Martie 1930)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Mic ghid românesc la Madrid

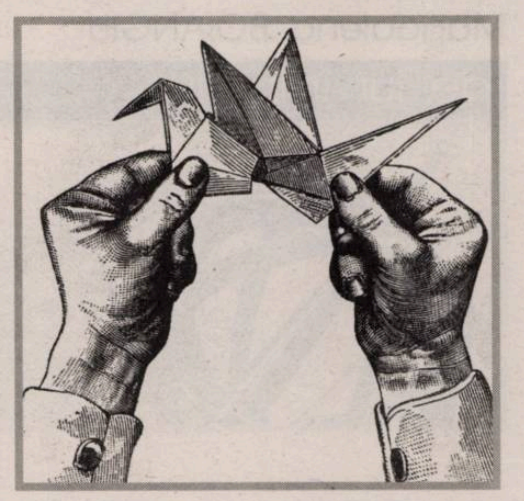

Unele curse aeriene *low cost* aduc acum aminte de tradiţionalele *IRTA*, cele pline de saci şi paporniţe. O generaţie ulterioară pasagerilor din amintitele autobuze se îmbulzeşte azi pe scările avionului să ocupe loc lîngă hublou, să vadă Europa de sus (chiar dacă apoi mulţi îşi trag storul şi dorm aproape tot drumul, după ce, bineînţeles, mai întîi s-au descălţat). Înfiinţarea curselor *low cost* din România către Spania şi Italia se datorează însă tocmai lor, celor care s-au hotărît să-şi ia lumea în cap, deşi îi strîng pantofii. În orice caz, un drum pînă la Madrid, în compania sporovăielilor telenovelistice sau a sforăiturilor conaţionale şi în care stewardesele spaniole nu stau o clipă locului, trebăluind întruna la cutiile şi cărucioarele lor metalice de mîncare, poate părea lung şi obositor. Din cînd în cînd, te mai amuză un anunţ la microfon al stewardeselor, turuit ca în reclamele cu „Se recomandă citirea cu atenţie a prospectului. Dacă apar manifestări neplăcute, adresaţi-vă medicului sau farmacistului...“, te scandalizează activitatea vecinului agitat care ia pe rînd revistele publicitare din buzunarul scaunului şi rupe din ele mici fişii pe care le aruncă apoi pe jos, pentru ca, în cele din urmă, să te trezeşti pe pista de aterizare. Dacă într-una din încăperile aeroportului se schimbă neoanele, atunci ai ocazia să auzi şi primele vorbe de pe tărîm spaniol: „Ţine-te, Ghiţă, de ele că acuşi trag scara“. Ghiţă e unul slab, iar mucalitul care ţine scara e un rotunjor (un cuplu tip Stan şi Bran). La hotelul aeroportului, un nene te ajută în miez de noapte să-ţi duci bagajele în cameră. „Sînteţi români?“ „Da.“ „De unde?“ „Din Bucureşti.“ „Eu sînt din Piteşti.“ În mai puţin de un minut afli că stă în Spania de vreo şapte ani, că a făcut o mulţime de meserii, că acum cîştigă peste o mie de euro ca hamal şi uneori ca şofer – om bun la toate la hotel – şi că visează la momentul cînd se va angaja în sfîrşit ca şofer de camion (specialitatea lui de bază). Primeşte bacşiul cu urarea: „Doamne ajută!“. A doua zi, la prima călătorie cu metroul spre centrul Madrid-ului, un alt român, cu părul alb şi o figură obosită, te va ajuta să te orientezi. Îţi va recomanda să mergi duminică la parada de Ziua Naţională, în Plaza de Colon. Paradă unde, printre miile de soldaţi care mai de care mai împopoţonaţi şi înarmaţi, îl vei descoperi şi pe voinicul ofiţer român în uniformă kaki (cam sovietiformă) ţinînd steagul tricolor drept, printre steagurile celorlalte ţări NATO. Apoi, instalat confortabil la o cafea într-o cameră din centrul Madrid-ului, vei tresări auzind o voce de pe schela instalată pe clădire: „Băi, Jeane, unde p...a mea e ruleta aia?“. Cuvîntul-cheie se va repeta, pe ton interlop, în vuietul nocturn al străzii înguste şi pline de localuri de sub ferestre, taman în toiul nopţii cînd vei încerca să adormi. Atunci îţi vei aminti de puştii negricioşi de peste zi, din Plaza de Jacinto Benavente, adunaţi în apropierea statuii de bronz închinate măturătorului, dintre care unul le explica nonşalant celorlalţi trei: „Poţi să faci şi tîlhărie că nu păţeşti nimic“. Îţi vei aminti şi primul avertisment al gazdei, cum că zona colcăie de hoţi de buzunare. În ziua următoare, aproape că te vei izbi de două fete în fuste scurte care, atente la manevrele unei dube, vor comenta: „Uite-l, mînca-ţi-aş, cum era să parcheze pe noi!“. O altă femeie îţi va capta atenţia din mijlocul arterei Calle de Alcala, de unde o vei auzi vorbind la mobil, cu o mînă în şold, neperturbată de traficul din jur (maşinile vor opri s-o lase să treacă): „Păi, de ce n-ai făcut cum ţi-am zis, măi, tăntălăule? Cine crezi că-ţi mai dă acum banii înapoi?“.

În ultima zi, în parcul Retiro, aproape de Palatul de Cristal, de pe o bancă o să auzi sunetele duioase ale unui saxofon: ta-ra-ta-ta, ta-ra-ta-ta, ta-ra-ra-ra ra-ra-ra-ra. Parcă e ceva de pe la noi... sau te înşeli? Ba da: „Fetiţe dulci, ca-n Bucureşti / În toată lumea nu găseşti“. Virtuozul e un ins tuciuriu cu o burtă mare şi o poftă de cîntat pe măsură (unde mai pui că adevăr grăieşte saxofonul lui). Umorul din reportoriul său îţi va aminti şi de graşii din Plaza Mayor (Horică şi ceilalţi) care-şi acordau vioara, acordeonul, saxofonul şi celelalte instrumente şi-l strigau pe Marian: „Hai, bă, cu noi, să zicem una frumoasă ca tine. Să le-o zicem urîţilor ăştia de spanioli“. Tot aşa cum gazda ne-o zisese nouă, românilor: „Am auzit că la Bucureşti toate clădirile par murdare“. Şi la fel cum tipul căruia îi era frică în avionul de întoarcere avea să exclame imediat ce a pus piciorul pe pistă: „E mai răcoare şi mai întuneric decît la Madrid. Se simte c-am ajuns acasă, în sfîrşit“.

4 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL DILEMA VECHE

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021/407.54.69

LA TOATE OFICIILE POȘTALE, AGENȚIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din prețul de la chioșc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume..... Compania* ..... Cod Fiscal*.....
(* Completați numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită față de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala București.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului, prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 - CP 143, București, cod poștal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.

Abonamentele se pot contracta: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București ■ cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poștale ■ la sucursalele RODIPET ■ la firmele particulare.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Marele cîrcotaş

– Ultimul Gabin...

– Deşi părea tot timpul cîrcotaş, era, de fapt, un fel de maestru de ceremonii – cu sau fără ceremonii...

– Era, de fapt, un stil. Mai exact, era *Stilul!*

– *Temeinica lejeritate a fiinţei*... Petre n-a fost un „lucrător", dar a ţinut cu încăpăţînare ca toate micile bucurii şi frivolităţi ale vieţii să fie bine făcute...

– „Să lucreze alţii, care nu au nimic în spate şi au ceva de dovedit. La mine în familie toţi au făcut ce era de făcut, eu nu mai am nimic de înfăptuit" – mi-a spus Petre odată. Parcă s-ar fi născut cu o carte de credit în buzunar, la care nu a apelat niciodată, dar nici nu s-a lăsat tratat vreodată de sărăntoc. Era un gentleman de duminică, de ziua a şaptea, cînd ceea ce era de înfăptuit fusese deja înfăptuit, dar acum trebuia respectat şi păstrat, pentru a te putea bucura cu dreptate de toate aceste înfăptuiri ale vieţii.

Petre trage o scurtă înjurătură de formă, jenat de toate aceste elogii docte, care i se aduc, şi mai cere, politicos şi răspicat, o bere.

Dacă mă uit cu atenţie la el, ceea ce mi se pare că văd, de ani buni de cînd îl cunosc, este un soi de *burghezie a spiritului*. O tradiţie urbană şi burgheză, în sensul cel mai profund al cuvîntului, într-un sens cu care cred că nu sîntem obişnuiţi să credem că ar fi poposit şi pe meleagurile noastre. Un spirit nu mic burghez şi nici al marii burghezii de *status* – şi cu atît mai puţin al boierimii de ţară, mică sau mare. Şi, bineînţeles, nu proletar. Pur şi simplu o civilizaţie urbană modernă aşezată în civilitate. Dar această „civilitate" este ridicată la rang de rigoare calvinistă (nu întîmplător idealul său tangibil este Elveţia!). Un spirit burghez care face curat pe unde trece pentru că nu se poate petrece în dezordine... De aceea este indignat de un coleg mai tînăr care nu ţine corect furculiţa în public şi a învăţat pe multe doamne şi domnişoare de ce şi cum se bea o şampanie înainte şi se fumează o ţigară după, în privat; de aceea toată lumea îşi consultă cu grijă ceasul cînd are o întîlnire cu Petre, căci numai mitocanii întîrzie; de aceea are obsesia virgulelor bine puse şi ne-a bodogănit pe toţi pentru cîte un text nedereticat (chiar dacă nu-l prea interesa despre ce era textul cu pricina...); de aceea cîntă jazz la pian doar arareori şi doar cînd nu-l vede nimeni, căci nu se cade să te atingi de un instrument ca acesta, dacă nu o poţi face aşa cum trebuie, şi de aceea se consideră în dreptul său să fie servit ca la carte; de aceea este un prieten de nădejde, dar dificil, căci prietenia are şi ea regulile sale, pe care Petre nu le uită nici în somn...

Ultima dată cînd l-am văzut, stătea liniştit în sicriu, cu degetele lui boante aşezate la vedere, pe piept, şi aştepta. Aştepta să înceapă slujba, dar preotul întîrziase deja o jumătate de oră iar lumea să învîrtea de colo-colo. S-a enervat brusc, şi-a luat catrafusele şi CD-urile pe care prietenii i le puseseră în sicriu şi a plecat, aruncîndu-ne peste umăr, cîrcotaş ca de obicei: *nimic nu sînteţi în stare să faceţi ca lumea!* De atunci nu l-am mai văzut şi mi-e teamă că Bucureştiul a rămas fără Petre...

Anca MIZUMSCHI

De ce să te ocupi de trafic înainte de a inventa maşina

În psihologie, agresivitatea este interpretată ca fiind un ţipăt de durere. Oamenii detaşaţi şi siguri pe ei nu sînt agresivi – nu au de ce, le lipsesc mecanismele interioare ale agresivităţii. Motivul e simplu, agresivitatea în sine este energofagă, iar organismul uman este proiectat să funcţioneze pe principiul consumului minim de energie.

Unul dintre oraşele în care m-am simţit cel mai bine a fost Hamburg, unde am petrecut odată cîteva zile, participînd la un simpozion ştiinţific. Conferinţa era găzduită undeva în centrul oraşului, într-o zonă preponderent pietonală, în care trecerea maşinilor se făcea prin cîteva puncte de acces, destul de puţine de altfel, drept care maşinile ce veneau din străzile laterale largi se aşezau în cozi, să traverseze centrul. Mergeam în fiecare dimineaţă şi seară prin acest centru, prin faţa unui lung şir de maşini care circulau cu 20 km la oră şi se opreau foarte des, la fiecare trecere de pietoni, deşi erau, în marea lor majoritate, BMW-uri, Mercedesuri şi tot soiul de decapotabile la a căror marcă nu mă pricep; dar chiar şi aşa nepriceputâ, sînt ferm convinsă că viteza de deplasare era ultima problemă pentru proprietarii lor. Or, în aceste condiţii, nu am auzit tot timpul cît am stat acolo, o săptămînă în care scena s-a derulat identic, nici un claxon care m-ar fi atenţionat să mă grăbesc, nu am văzut nici o faţă ameninţătoare şi nu m-a înjurat nimeni în nici o limbă de circulaţie internaţională sau nu, ca să mă grăbesc.

„De cîte ori sînt agresată la volan, mă gîndesc cu milă la cel de la volanul maşinii celeilalte."

Atîta detaşare venea probabil dintr-o politeţe incumbată de cîteva secole de cultură şi alt tip de civilizaţie, din relaxarea omului stabil material care nu îşi vede în nici un fel ameninţată ziua de mîine, care are bani pentru şcolile copiilor şi ştie că facturile sale pot fi plătite direct de către bancă din salariul său, pentru că sistemul, în care trăieşte el, funcţionează.

Iată de ce, de cîte ori sînt agresată la volan, uneori de mai multe ori pe zi, mă gîndesc cu milă la cel de la volanul maşinii celeilalte. Am învăţat deja să deosebesc agresivitatea şoferului de taxi – care se grăbeşte să mai prindă o cursă şi încă o cursă, ca să mai facă ceva bani, într-un Bucureşti în care e aproape imposibil să conduci, darămite să îţi mai faci şi o meserie din condus – de agresivitatea parveniţilor născuţi şi crescuţi în cartiere muncitoreşti mizere, din care au scăpat, şi acum îşi afişează cu mîndrie casa pe pămînt sau maşina 4 x 4. Acest fapt face şi mai ridicolă ostentaţia lor, pentru că ei afişează cu atîta mîndrie *normalul şi firescul* altor societăţi şi sînt conştientă, în primul rînd, de agresivitatea generalizată, a noastră, a tuturor.

Dacă agresivitatea este un ţipăt de durere, este de ajuns să conduci în traficul din marile oraşe româneşti şi, în special, în cel bucureştean, ca să înţelegi ce cantitate de frustrare există în poporul român. Un popor care nu are în spate sute de secole de stabilitate materială şi securitate socială, un popor care s-a sculat zeci de ani să se aşeze la cozi la 4 dimineaţa pentru zahăr, pentru două sticle de lapte şi una de ulei şi care a înţeles stînd la acele cozi că, dacă vrei să supravieţuieşti, trebuie să loveşti cu coatele şi cu picioarele în cel din faţa ta, să fii agresiv înainte de orice. Mi-a plăcut foarte mult traficul din Hamburg, dar ceva mă face să cred că localnicii au început să-l construiască acum vreo 500 de ani, cu mult timp înainte ca pe străzile lor să circule prima maşină.

PUBLICITATE

MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ AL ROMÂNIEI
Calea Victoriei 49-53, Bucureşti
www.mnar.arts.ro
• Galeria de Artă Veche Românească
• Galeria de Artă Românească Modernă
• Galeria de Artă Europeană

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Fărîmituri

I

Acum o lună, am primit o informaţie pe care vreau s-o transmit mai departe. Portretele de case pe care le schiţez aici sînt însoţite, de cîte ori se poate, de istoria familiilor care au locuit acolo şi, astfel, trecutul oraşului devine mai puţin abstract. Se confirmă, aşadar, că acea casă despre care scriam în noiembrie 2006 şi care se găseşte în Bdul Hristo Botev, colţ cu str. Theodor Ştefănescu (adresa de altădată fiind Bdul Domniţei, colţ cu str. Culmea Veche) a aparţinut, cum am presupus, lui Ştefan Zladko, un comerciant de frunte încă de la sfîrşitul veacului al XIX-lea. La 1895, data primului cadastru, el era proprietarul şi trăia acolo împreună cu soţia sa, Ana, şi cu cei patru fii ai lor: Pascal, Toma, Ştefan şi Constantin. În 1919, familia Ştefan Zladko îşi avea domiciliul în str. Marin Serghiescu, într-o casă cu două etaje şi mansardă înaltă, cu o curte-grădină la stradă. Cel mai mare dintre fii, Pascal, devenit inginer, se căsătorise între timp, în 1914, cu Margareta, fiica doctorului Mihail Mirinescu. Ei au locuit cu chirie în casa arhitectului Ernest Doneaud, aflată la colţul străzilor numite acum George Enescu şi General Magheru. Au avut două fiice: Mariana Ghinescu (1918-2008) şi Ioana, născută în 1920, care a fost soţia inginerului Dan Teodoreanu, dintr-o ramură colaterală a familiei scriitorilor ieşeni. Familia Pascal Zladko se mutase în 1920 în casa Steinbach (adresa de atunci Bdul Independenţei, acum Eroii Sanitari, peste drum de Facultatea de Medicină); casa a fost vîndută în 1925 prinţului Niculae pentru Ioana Dolete, care va fi peste cîţiva ani soţia lui morganatică. Mulţumesc doamnei Teodoreanu pentru lămuririle pe care a binevoit să mi le dea. Cît despre casa din Bdul Botev, am constatat cu plăcere că au început lucrări de restaurare.

II

Cineva, citind aceste articole din *Dilema veche,* îmi spunea că i se pare că le scriu cu lacrimi. Nu, le scriu cu furie. E o batjocură ce se întîmplă chiar în inima Centrului istoric. Lîngă catedrala catolică se ridică acum acel bloc bun pentru sărituri cu paraşuta. Desfigurarea cartierului a continuat cu noul hotel de cinci etaje, încă neterminat, dar aproape gata, care s-a înfipt de partea cealaltă a străzii Luterane, la colţul cu General Berthelot. Această construcţie bondoacă, dizgraţioasă, colorată portocaliu şi roz, ocupă spaţiul între nr. 7 de pe Berthelot şi nr. 14 de pe Luterană. Intrînd de pe Calea Victoriei pe Berthelot, pe stînga, treci întîi pe lîngă un imobil „Art Nouveau" splendid, apoi o casă lungă şi scundă (un singur etaj), care exista înainte de 1900 şi are pe fronton un blazon – cred – ardelenesc. Un culoar o străbate de la poartă pînă la ceea ce a fost cîndva o grădină şi nu mai e acum decît o curte dosnică, spre care privesc ferestrele unui geamlîc îmbrăcat în lemn. Alături, la nr. 7, este o veche casă boierească, de aceeaşi înălţime şi vîrstă ca vecina de la nr. 5, dar avînd şi un turnuleţ. Şi-a păstrat curtea care o desparte de stradă. Uşa principală, în centrul faţadei, se deschide spre o scară de marmură, urcînd către uşi de cristal. Firma *„Liberty,* trading and shipping" protejează încă această frumoasă clădire. Casa se întinde pe toată lăţimea lotului, aşa că nu se vede dacă, în spate, au mai rămas rondurile de flori de acum un secol. Pe înserat, se aprinde o lumină la etaj, semn că e acolo cineva de pază.

În schimb, ocolind noua construcţie şi coborînd pe Luterană, casa de la nr. 14 e părăsită, cu ferestrele deschise la etaj, şi această pustietate e păzită numai de doi căţeluşi slăbănogi şi sociabili. La una din defilările organizate de asociaţia „Salvaţi Bucureştiul", tocmai pentru a protesta contra demolărilor sălbatice, la fereastra de sus a apărut o babă, dar ce striga ea nu se putea auzi, fiindcă făceam noi prea mare hărmălaie. Acum, nu mai e nimeni acolo. Deci, zilele acestei case sînt numărate.

A fost clădită în primii ani ai secolului trecut. În 1910, locuia acolo un doctor, Nicolae Bărdescu. Studiile de medicină şi le făcuse la Bucureşti prin 1884. Acelaşi nume figurează pe lista proprietarilor din 1918. Pe atunci, terenurile din zonă aparţineau mai ales comunităţii evanghelice, care-şi are pînă astăzi biserica în josul străzii, la colţul cu Ştirbei-vodă, precum şi unor persoane al căror nume sugerează apartenenţa la colonia germană din Bucureşti. Dar şi arhitectul Paul Smărăndescu avea proprietăţi acolo, iar la nr. 28, casa Bărdescu fiind atunci 27, apare pe listă doamna Lydia Filipescu, văduva mareşalului palatului, a cărei reşedinţă, pe strada Dionisie Lupu, în prezent Casa Universitarilor, a fost nelocuită în timpul războiului; Delavrancea umbla pe acolo, căutînd spioni, în nopţile în care aeroplanele nemţeşti bombardau Capitala.

Cu demolarea care se pregăteşte, tot capătul de sus al străzii Luterane va fi „modernizat". Nu pot să nu îmi aduc aminte o declaraţie a lui Petre Roman, pe vremuri, că trebuie creată o clasă de mijloc, „în nici un caz cea veche". Cred că se gîndea, ca şi mine acum, la cea dinainte de regimul comunist. Aceea s-a format treptat, cu diplome de studii, aceasta, ai cărei contemporani sîntem siliţi să fim, creşte cît ai bate din palme, din afaceri imobiliare.

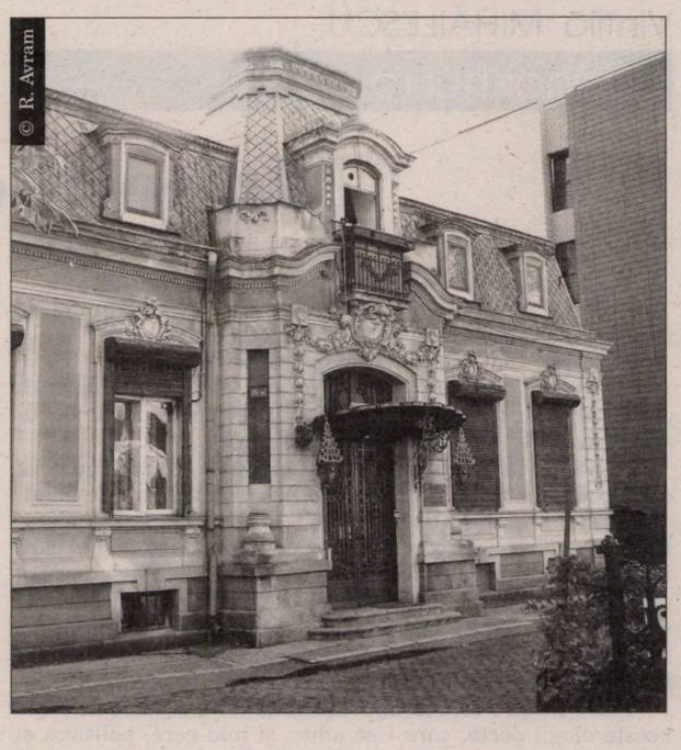

Alexandru CĂLINESCU

interstiții

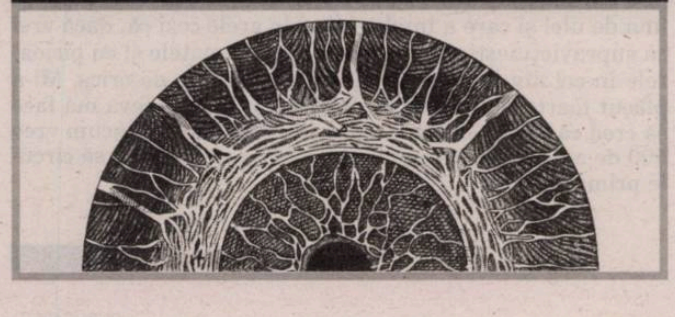

Societatea post-culturală

Renaud Camus este un autor prolific şi, nu o dată, incomod. Autor de romane, de jurnale intime (dintre care unul a provocat acum cîţiva ani un mic scandal în Parisul literar, monden şi *bien-pensant),* de eseuri, de scrieri despre artă, de texte inclasificabile ca gen, el are şi un foarte frecventat „site électronique de Renaud Camus" (http://perso.wanadoo.fr/renaud.camus). Există chiar şi o „Société des lecteurs de Renaud Camus" (www.renaud-camus.org). E un personaj ce ţine un discurs „incorect din punct de vedere politic". Lucru care se vede şi în noua sa carte *La Grande Déculturation (Marea deculturalizare),* Fayard, 2008.

Eroziunea conceptului de cultură (ajuns la apogeu graţie burgheziei) a început cînd o serie de constestatari agresivi şi furioşi au susţinut că însuşi corpus-ul cultural e o invenţie burgheză, suspectă şi nocivă, acoperind un cîmp prea îngust şi incluzînd opere de autori „depăşiţi". Criza culturii de clasă a fost agravată de criza ei etnică („popular" a ajuns să însemne astăzi, în Franţa cel puţin, ceea ce ţine de lumea imigranţilor, a non-europenilor). În sfîrşit, cultura fiind un privilegiu de clasă, s-a mers către abolirea acestui privilegiu. Camus răspunde, mai întîi, că nu este atît de convins că ar fi vorba de un privilegiu de clasă; cultura este, poate în primul rînd, un privilegiu individual. A aboli acest privilegiu echivalează cu a aboli cultura. Combinaţia dintre cultură şi egalitate, dintre educaţie şi egalitate este imposibilă pentru că există o incompatibilitate fundamentală între aceste domenii. Accesul egal la cultură, ideal aparent nobil, duce de fapt la un egal acces la inegalitate. Egalizarea, dacă se face, plăteşte preţul unei deculturalizări masive. Mai mult: conceptul de democraţie nu este pertinent în cultură. A se cultiva semnifică „a deveni inegal faţă de sine însuşi (...) şi faţă de ceilalţi".

Un fenomen tipic „hiperdemocraţiei" este abolirea ierarhiei genurilor artei. Muzica de varietăţi sau muzica rock a ajuns să aibă (în cel mai bun caz) acelaşi statut cu muzica clasică. La fel benzile desenate faţă de literatură sau grafitti-urile faţă de pictură. Sîntem, dacă avem altă opinie, victimele prejudecăţilor de clasă... Limba a suferit şi ea de pe urma acestor schimbări de mentalitate. Elocuţia, pronunţia, vocabularul, sintaxa au fost excluse din cîmpul pertinenţei culturale, tocmai pentru a combate „discriminările". S-a impus sloganul „totul este cultural", de unde proliferarea „activităţilor culturale", a „industriei culturale". Educaţia însăşi s-a devalorizat, pentru că reprezenta marca apartenenţei la o „clasă superioară". În fapt, clasa cultivată se micşorează precum o piele de sagri şi abia dacă mai îndrăzneşte să-şi afirme identitatea.

Cultura presupune ideile de *patrimoniu, moştenire, transmitere,* chiar dacă se îmbogăţeşte, se reînnoieşte cu fiecare generaţie. Pentru Bourdieu şi discipolii lui, cultura este un mijloc de dominaţie, de supunere a „maselor populare". Hiperdemocraţia, aşadar, nu vrea ierarhie. Hiperdemocraţia introduce „activităţile culturale" în zona divertismentului şi a civilizaţiei *„de loisirs"* (acesta a fost marele „proiect cultural" al lui Jack Lang). Marea cultură nu mai are loc în spaţiul public; a devenit un fel de hobby. În contrast, constatăm progresul galopant al ignoranţei, slăbirea capacităţii de concentrare, triumful „culturii" *zapping*-ului. Universitatea a devenit un soi de liceu, liceul abia dacă mai umple din golurile cu care se vine din clasele mai mici. Peste tot, la TV, la radio (inclusiv la posturile declarate culturale), domneşte tirania actualităţii, a prezentului imediat. Prăbuşirea sistemului educativ a mers paralel cu „imbecilizarea mediatică".

Or, cultura implică şi excludere, alegere, darea la o parte a ceea ce este inutil, fără valoare şi steril. În societatea post-culturală sau „neo-culturală", cuvîntul *cultură* şi-a schimbat total sensul. S-a produs, într-adevăr, un fel de egalizare, dar la nivelul de jos. „Activităţile culturale" sînt un mijloc de a umple timpul, de a evita plictiseala, de a menţine „pacea socială". De aici voga parcurilor de distracţii, triumful kitsch-ului, al simulacrului, moda „turismului cultural".

Ceea ce este egalitar în situaţia culturală de astăzi – conchide Renaud Camus – este dezastrul. Aşa a luat naştere un nou tip uman: „omul cu diplomă fără cultură, omul instruit fără educaţie". Şcoala şi universitatea „produc în masă proletari culturali, proletari în ce priveşte civilizaţia, comportarea în lume şi folosirea limbii. Singurul lucru pe care nu-l produc sînt *adevăraţii* proletari, proletarii dispuşi să facă o muncă de proletari".

E constatarea unui eşec care, chiar dacă (sau tocmai fiindcă) şochează prin radicalismul şi severitatea ei, trebuie luată în seamă. Măcar ca temă de meditaţie. Şi poate, cine ştie, pentru a căuta soluţii.

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: ● *Doru COJOC (cercetător economic, Universitatea Stanford)* ● *Mihai PANAITE (asistent parlamentar, Parlamentul European)* ● *Emil STOICA (blogger economic)* ● *Dan POPA (jurnalist de business)* ● *Rodica BINDER (jurnalist, Deutsche Welle, Bonn)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Cristian GHINEA*

Bursa şi deochiul

„Căderea bursei din New York, care a schimbat atît de mult peisajul monetar, este unul dintre episoasele spectaculoase ale istoriei financiare. O mişcare prelungită de expansiune s-a bazat pe ani în şir de prosperitate în America, uimitoare şi fără precedent. Dar acum circa doi ani, mişcarea speculativă a dat semne că pierde contactul cu realitatea şi, în ciuda măsurile uneori vigoroase, dar de cele mai multe ori timide, ale autorităţilor bancare din SUA, febra speculativă s-a întins peste naţiune şi a urcat preţurile la cote fantastice, în principal cu bani împrumutaţi (...). Ar putea acest colaps al bursei să producă blocaj în industrie, cînd producţia industrială este, în cea mai mare parte, într-o stare sănătoasă şi echilibrată? Optimiştii spun că nu există un precedent pentru o reacţie atît de negativă şi în cel mai rău caz ar trebui să ne aşteptăm la un şoc minor care va duce la o ezitare de scurtă durată (...). Alţii sînt mai pesimişti şi spun că nu doar preţurile trebuie urmărite, ci şi efectul psihologic pe care îl au căderile de pe Wall Street, adică va fi aruncată în aer încrederea Americii în expansiunea nelimitată. Aceşti analişti observă că orgia speculaţiilor a fost atît de răspîndită în America încît oameni de toate condiţiile au fost înşelaţi de profituri, uneori reale, dar de cele mai multe ori aflate doar pe hîrtie, astfel încît au trăit peste posibilităţile lor, şi şi-au creditat viitorul pentru a cumpăra bunuri de lux, uneori peste limita totală a veniturilor proprii.“ (The Economist, *23 noiembrie 1929)*

Ei bine, da, e tot The Economist, *tot despre criză, dar din 1929. Prima veste proastă este că optimiştii nu au avut dreptate atunci. Prima veste bună este că ulterior America şi-a recăpătat încrederea în expansiunea nelimitată. A doua veste proastă este că atunci căderea bursei a dus într-adevăr la cădere industrială. A doua veste bună este că astăzi America nu mai are industrie, trăieşte din servicii. A treia veste proastă este că acum întreaga lume produce pentru America. A treia veste bună este că şi atunci s-a anunţat moartea capitalismului. Zvonul a fost profund exagerat.*

Am terminat cu veştile, nici nu ştiu ce a fost cu acest acces iresponsabil de comparativism istoric. Deci: totul e bine, nu urmează altă mare criză, staţi liniştiţi la locurile voastre. Dacă tot staţi, atunci citiţi. De pildă, eu citesc acum o carte care se cheamă The Black Swan: The Impact of the Highly Improbable (Lebăda neagră: Impactul lucrurilor foarte improbabile). *Voi explica la rubrica mea, într-o recenzie ulterioară, de ce se cheamă aşa. Autorul, Nassim Taleb, este un fost broker care a făcut ceva avere din speculaţii financiare, apoi s-a retras ca să se ocupe de filozofia vieţii şi a istoriei. Deocamdată, din paginile pe care le-am citit, explică foarte calm şi cu umor de ce lumea este mai haotică decît vrem noi oamenii să o credem şi că de cele mai multe ori acesta e un lucru bun, că modelele matematice pe care se bazează afacerile şi riscurile financiare nu sînt cu mult mai serioase decît descîntecele babelor care te apără de deochi, că nu trebuie să îi ascultaţi pe oamenii de ştiinţă de la Fannie Mae care vă explică că o cădere a pieţei imobiliare americane este foarte improbabilă. Da, cartea a fost terminată în 2006 şi are un succes nebun, a stat 17 săptămîni pe lista americană de bestseller-uri şi a fost tradusă în 27 de limbi. Vă spun mai tîrziu cum se termină şi cine e criminalul. Deocamdată, savuraţi criza actuală! În definitiv, aşa ceva vezi doar o dată la cîteva generaţii!* (**C. G.**)

Emil STOICA

Recesiunea

– cum, de ce şi ce ne mai aşteaptă –

Criza actuală a ieşit la suprafaţă în august 2007 cînd mai mulţi „ninja“ (din engleză: *„no income, no jobs and no assets“* – adică persoane fără venituri, fără locuri de muncă şi fără alte active) nu au mai plătit ratele la creditele ipotecare „sub-prime“ din Statele Unite – adică acele credite cu un risc ridicat de ne-rambursare. În condiţii obişnuite, faptul că o bancă îşi exercită dreptul la ipotecă nu este anormal. Problema a fost că aceste credite sub-prime au reprezentat, la jumătatea lui 2007, aproape un sfert din totalul creditelor ipotecare din Statele Unite.

În august 2007 am văzut semnele, dar condiţiile au apărut cu mult timp înainte. În '80 şi '90 piaţa financiară s-a liberalizat atît în Statele Unite, cît şi în Marea Britanie, dar şi în multe alte state din întreaga lume, de la Islanda pînă în România. Această liberalizare a fost însoţită de reglementări şi controale publice neadecvate. Instituţiile financiare şi în primul rînd băncile de afaceri (printre care şi defuncta Lehman Brothers) au atras cei mai talentaţi specialişti în economie, informatică şi matematică. Aceştia au inovat finanţele şi au inventat şi rafinat o serie întreagă de produse financiare; produse şi inovaţii ce erau în cele din urmă reglementate de către autorităţi, însă doar la mult timp după apariţia lor, cînd deja apăruseră alte produse, alte inovaţii. Cu alte cuvinte, controlul statului nu a ţinut pasul cu inventivitatea oamenilor.

Autorităţile americane au pus gaz pe foc. Astfel, pentru a evita o criză economică în anii 2001-2002, rata oficială a dobînzii a fost drastic redusă, creditele ipotecare au început să fie extrem de uşor acordate. Cum acţiunile la bursă tocmai căzuseră, investiţiile imobiliare păreau extrem de sigure. S-a creat astfel o bulă imobiliară. Băncile care acordau creditele le vindeau imediat mai departe, de exemplu, către bănci de afaceri precum Lehman Brothers; cei care le cumpărau le împachetau cum doreau, adică le vindeau la pachet cu credite bune. Iar astfel de pachete erau revîndute, iarăşi reîmpachetate, despachetate şi iar vîndute. Nimeni nu mai ştia unde se află riscul. Iar atunci cînd aproape un sfert dintre creditele acordate într-o piaţă precum Statele Unite nu prea sînt recuperabile, casele intrînd în posesia băncilor, se creează pe piaţă o supra-ofertă de locuinţe. Supra-oferta generează căderea preţurilor, deci pierderi pentru cel care deţine ipoteca.

Cum funcţionează băncile

Ideea de bază a afacerii unei bănci este că se îndatorează pe termen scurt, de exemplu, atrăgînd sume din partea populaţiei sau din partea diferitelor firme. Aceste sume sînt date cu împrumut mai departe, însă pe termen lung. Datoriile unei bănci sînt foarte lichide, în timp ce activele unei bănci sînt pe termen lung, deci mai puţin lichide. Cum se poate menţine un astfel de model de afaceri? Răspunsul este simplu: deponenţii au încredere în bănci. Falimentul băncii de afaceri Lehman Brothers a arătat că depozitele la bănci nu sînt aşa de sigure, a apărut neîncrederea deponenţilor, băncile nu se mai împrumută între ele decît la costuri extrem de ridicate. Dacă deponenţii îşi retrag lichidităţile, pentru a acoperi aceste cereri de retragere, băncile sînt nevoite să-şi vîndă din active. Cum activele erau destinate a fi deţinute pe termen lung, valoarea de vînzare forţată este mai mică decît valoarea reală a acestui activ. Ca atare, băncile înregistrează pierderi. Un exemplu, pentru a fi mai clar despre ce vorbesc: în Marea Britanie există aproximativ 20 de milioane de locuinţe, cu un preţ mediu de 200.000 de lire sterline. Majoritatea acestor locuinţe sînt luate pe credit, iar bună parte dintre ele, la valoarea maximă a locuinţei. Teoretic, o scădere cu 10% a preţului locuinţelor se traduce printr-o pierdere de valoare de 400 de miliarde de lire. Cum, în cele din urmă, locuinţele sînt ipotecate în favoarea băncilor, pierderile potenţiale pentru bănci se ridică deci la 400 de miliarde de lire sterline. Această sumă reprezintă mai mult decît valoarea capitalurilor proprii ale tuturor băncilor britanice.

Aşadar, viitorul băncilor ca model de afaceri a fost pus sub semnul întrebării, cu urmări extrem de grave asupra economiei reale. O încetare a activităţilor băncilor se traduce prin recesiune profundă: firmele nu se mai pot împrumuta, producţia scade, locurile de muncă dispar, consumul scade, veniturile statului din impozite scad. Asta înseamnă recesiune profundă.

De ce au intervenit guvernele?

Pentru a evita recesiunea profundă, firmele, familiile, economia în general au nevoie de finanţări din partea băncilor. Băncile au nevoie să recîştige încrederea deponenţilor. Deci au nevoie de lichiditate. Falimentul unei bănci importante într-o ţară are consecinţe grave asupra activităţilor băncilor peste tot în lume. Recesiunea economică nu se poate reduce doar la Statele Unite, ea va afecta întreaga lume. Din această cauză, acţiunile concertate ale guvernelor şi băncilor centrale sînt de aplaudat. Aceste instituţii au injectat bani în sistem, atît lichidităţi prin intermediul băncilor centrale, cît şi sume care permit băncilor să-şi menţină valoarea pînă vor recupera banii prinşi în active pe termen lung.

La ce să ne aşteptăm

Acţiunile financiare de salvare de sute de miliarde de dolari ale diferitelor guverne se vor traduce printr-un control mai accentuat al statului în lumea bancară. De exemplu, directorii Royal Bank of Scotland au fost nevoiţi să demisioneze după ce au cerut ajutorul Guvernului britanic, guvernul va controla banca, devenind practic acţionarul principal. De asemenea, se vor introduce reglementări extrem de stricte în privinţa activităţilor băncilor. Guvernele ştiu că pe termen lung băncile sînt mai bine gestionate în mod privat. De aceea, cred că se va trece la o re-privatizare, odată ce noile controale vor deveni funcţionale.

Da, este adevărat că gestiunea privată a băncilor a produs acest dezastru. Însă acţiunile lor au adus şi dezvoltare: s-au lansat noi industrii, s-au construit milioane şi milioane de locuinţe, s-au obţinut profituri care au fost impozitate (în Marea Britanie sectorul financiar este al doilea contributor la buget, după industria energetică); s-au creat milioane şi milioane de locuri de muncă din China pînă în Estonia, ceea ce a adus creştere economică, creşterea economică a generat alte locuri de muncă, deci mai multe taxe, inclusiv mai multe taxe pe locuinţe şi tranzacţii imobiliare.

Ne vom aştepta ca băncile să fie mai mici decît mamuţii de pînă în 2007. Este adevărat, în momentul de faţă are loc o consolidare. Însă una dintre problemele acestei crize este că băncile şi alte instituţii financiare (cum ar fi şi AIG – printre cei mai mari asiguratori din lume) sînt prea mari. Datoriile Barclays – o bancă britanică – sînt mai mari decît produsul intern brut al Marii Britanii; datoriile Fortis – o bancă din Benelux – sînt mai mari decît produsul intern brut al Belgiei.

Ce se va întîmpla cu România

Din fericire, România a scăpat deocamdată de pierderi în sistemul bancar. Acesta pare să funcţioneze normal. Parte din merit revine Băncii Naţionale care a învăţat lecţiile Bancorex şi Banca Agricolă şi a avut reglementări draconice în comparaţie cu alte ţări. În plus, rezerva de 26 de miliarde de euro a BNR trebuie să fie mai mult decît suficientă pentru a evita orice mică problemă din sistemul bancar românesc.

Însă la nivelul economiei reale, nu are cum să scape. Recesiunea ce se întrevede în Europa de Vest şi în America nu are cum să nu ne afecteze: România exportă mai mult de 70% pe aceste pieţe. În plus, obţinerea de împrumuturi pentru dezvoltare va fi mult mai grea şi mai costisitoare. Ca atare, investiţii planificate se vor face mai tîrziu sau vor fi mai mici sau nu se vor face deloc. România se află într-o perioadă de creştere economică, însă această creştere spectaculoasă din ultimii ani se va tempera.

Guvernul României, atît cel actual, cît mai ales cel viitor trebuie să înveţe din aceste lecţii. Trebuie să înveţe că atunci cînd economia creşte, este nevoie de un control al cheltuielilor bugetare şi, eventual, de excedent bugetar. Aceste rezerve pot fi folosite în momente mai grele, precum cel din această perioadă.

Şi nu în ultimul rînd, cred că a devenit clar pentru toată lumea că nimeni nu poate fi izolat într-o criză financiară şi că este nevoie de măsuri comune la nivel internaţional. România a fost afectată şi ea, leul depreciindu-se mai repede decît s-a prevăzut, cursul de schimb leu/euro a atins în urmă cu trei săptămîni maximum din ultimii ani. Un curs care nu este constant aduce incertitudini şi deci costuri suplimentare firmelor şi familiilor. De aceea, prioritatea politică a viitorului guvern este să lucreze împreună cu Banca Naţională pentru adoptarea cît mai rapidă a monedei unice europene.

Emil Stoica *locuieşte la Londra şi este co-autor al unui blog (stoica.hotnews.ro) pe teme economice găzduit de www.hotnews.ro. După 10 ani lucraţi la Bucureşti, Milano şi Londra în audit financiar şi managementul riscului, din 2007 este responsabil financiar pentru Europa de Est al unei firme multinaţionale cotate la bursă.*

Doru COJOC

Începutul scurtei perioade socialiste a Americii

Imediat după Convenţia Partidului Republican, John McCain avea şanse bune să devină următorul preşedinte american. După ce bursa a început să scadă zilnic, întreprinderile financiare au dat faliment sau au fost parţial naţionalizate, şi diversele ramuri şi instituţii ale guvernului s-au încurcat unele pe altele încercînd să dea de cap crizei economice, Barack Obama pare mai aproape ca niciodată de Casa Albă. E ironic că democraţii beneficiază politic de pe urma crizei. Votanţii sancţionează administraţia republicană pentru un răspuns perceput ca haotic, inconsecvent şi recompensînd exact pe cei responsabili pentru dificultăţile economice. Cum nimeni nu ştie dacă democraţii ar fi găsit mijloace diferite de a gestiona criza, şi cum democraţii nu se grăbesc să dea detalii, pedepsirea electorală a oponenţilor e poate nedreaptă. Un motiv mult mai bun pentru a-i blama pe republicani e lentoarea cu care au răspuns primelor semne ale crizei. Indiciile că preţurile pe piaţa imobiliară se vor prăbuşi au apărut încă din vara anului trecut; lipsa de acţiune a guvernului atunci, reglementarea laxă a pieţei titlurilor ipotecare şi anticiparea unui *bailout* au dus la asumarea unor riscuri prea mari, exacerbînd magnitudinea crizei. Însă seminţele crizei au fost semănate mai de mult, în mare parte de democraţi. Ei s-au opus ani de zile reglementării instituţiilor care manipulează titlurile ipotecare, Freddie Mac şi Fannie Mae, iar republicanii – deşi în majoritate, atunci – nu au reuşit să treacă peste opoziţia lor. Există o discrepanţă între albi, care sînt în cea mai mare parte proprietari de case, şi negri şi hispanici – mai mult chiriaşi. Administraţia Clinton a interpretat această discrepanţă ca rezultatul discriminării practicate de către creditori şi i-a ameninţat cu investigaţii agresive ale Guvernului federal. Presiunea guvernului a dus la o relaxare a standardelor de prudenţă bancară pentru toţi, minoritari şi majoritari, şi la acordarea unor credite ipotecare dubioase.

Una dintre cele mai serioase consecinţe ale crizei economice e că va duce cel mai probabil la aplicarea unor idei economice idioate. Nimic nou. Pentru cei interesaţi de modul în care ignoranţa economică a adîncit criza din 1929 într-o mare depresie, cartea lui Amity Shales – *The Forgotten Man* – e o lectură obligatorie. De exemplu, administraţia lui Roosevelt a concluzionat că fermierii nu au bani pentru că produsele agricole sînt prea ieftine. Soluţia propusă a fost simplă: distrugerea a jumătate din producţia agricolă. E evident că, dacă fermierii au mai puţine bunuri, preţul acestora va creşte şi astfel ei vor fi mai bogaţi. Guvernul a aplicat astfel ideea contraintuitivă de a crea bogăţie prin a o distruge, cu consecinţe uşor de anticipat.

E drept că economiştii nu au o idee prea clară despre cum să gestioneze criza actuală. Casey Mulligan de la Universitatea din Chicago susţine că preţul de 700 de miliarde de dolari e prea mare pentru ceea ce pare a fi, în cel mai bun caz, o reducere a şomajului de 0,2 procente. Soluţia lui ar fi ca băncile să fie lăsate să falimenteze – importanţa băncilor în finanţarea economiei a scăzut masiv de la marea criză din 1929. Majoritatea economiştilor însă sînt mai aproape de opinia exprimată de Gary Becker: un *bailout* e necesar acum, dar pe viitor, într-un triumf al speranţei asupra experienţei, asemenea salvări sînt absolut de evitat.

Înainte, el nu plătea nimic în taxe. După Obama, nu plăteşte nimic în taxe şi primeşte 10 $ de la guvern.

Majoritatea politicienilor – printre care şi Barack Obama – vor să pedepsească pe cei care aparent au generat criza şi să taxeze corporaţiile. Margaret Thatcher spunea că societatea nu există, doar indivizii. În mod similar, din punct de vedere fiscal, corporaţiile nu există. Adevăraţii plătitori de taxe sînt acţionarii corporaţiilor, angajaţii, furnizorii şi clienţii lor, fiecare plătind o parte care e determinată strict de elasticitatea cererii şi ofertei de bunuri şi factori de producţie, şi nu de dorinţele politicienilor. Dezbaterea publică despre care parte a pieţei să fie taxată e de cele mai multe ori egală cu dilema despre din care parte a găleţii să iei apă. Creşterea taxelor de orice fel sau eliminarea scăderii taxelor lui Bush în plină recesiune e văzută ca o idee periculoasă de majoritatea macroeconomiştilor care au semnat de curînd o scrisoare, atenţionîndu-l pe Barack Obama că fie şi numai promisiunea de taxe mai mari în viitor va avea consecinţe negative în prezent. Lipsa de reglementare a sectorului financiar e blamată de majoritatea populaţiei pentru declanşarea crizei şi, prin urmare, mulţi politicieni – printre care şi John McCain – propun creşterea reglementărilor în economie. Dacă firmele tot ştiu că statul le va salva de la faliment în vremuri grele, atunci probabil reglementarea activităţii lor e cea mai bună soluţie. Dar asta nu înseamnă că de-reglementarea în restul domeniilor – măsură care a dus la preţuri mai mici şi produse mai bune în telecomunicaţii, călătorii aeriene sau energie – trebuie aruncată la gunoi.

O altă consecinţă periculoasă a crizei e alunecarea electoratului american spre stînga. Atît Barack Obama cît şi John McCain sînt mult mai la stînga decît votantul mediu din partidele care i-au nominalizat şi mai la stînga decît candidaţii la preşedinţie de acum patru ani. Nici unul, nici altul nu ar fi fost nominalizat în 2004, cînd în domeniul economic republicanii erau adepţii fermi ai pieţelor libere şi democraţii erau departe de a propune măsuri redistributive şi dirijiste. Barack Obama propune fără prea multe menajamente un program radical de redistribuire a averii, deghizat sub numele popular de scădere a taxelor. Cum 40% dintre americani nu plătesc taxe nete, nu prea ai teoretic cum să le scazi taxele mai mult de zero, dar exact asta propune Obama. Ca să fie clar ce vreau să spun, dau un exemplu simplificat: X ar trebui să plătească 20$ taxe. Guvernul însă nu vrea ca cei săraci să plătească o parte prea mare a venitului lor pe taxe. Aşa că guvernul dă un credit fiscal, zicînd că primii 10 dolari nu trebuie plătiţi. Aşa că X plăteşte în fapt doar 10$.

Să spunem acum că Y cîştigă mai puţin şi ar trebui să plătească doar 10$ taxe, dar cum guvernul a dat acel *„tax credit“* de 10$, în fapt Y nu mai plăteşte nimic. Cînd Obama „scade taxele“, Y nu ar avea cum să fie afectat pentru că nu plătea nimic de la bun început, şi aşa a fost politica fiscală pînă la Obama (săracii nu plătesc taxe). Însă Obama vrea să scadă taxele pentru oamenii care oricum nu plătesc nimic, deci de la zero la cifre negative. Asta înseamnă efectiv să le trimită un cec acasă. Y ar fi trebuit să plătească 10$ şi avea un credit tot de 10$. Obama îi oferă acum un credit de 20$. Înainte, el nu plătea nimic în taxe. După Obama, nu plăteşte nimic în taxe şi primeşte 10$ de la guvern.

Aceasta înseamnă de fapt că cei care nu plătesc taxe vor primi în mod direct subvenţii de la cei care plătesc. Probabil că românii nu văd redistribuţia asta faţă în faţă ca pe o politică neobişnuită, însă exact aceasta e problema: cînd campiona libertăţii începe să imite codaşa Europei, întreaga lume are de suferit.

Săraca ţară bogată

De obicei, programele de stînga sună promiţător şi asta e cu atît mai mult adevărat într-o criză economică. Cel mai bun antidot împotriva politicilor publice stîngiste e, din fericire, aplicarea lor. Dacă Barack Obama continuă cu programul economic propus acum, deşteptarea electoratului american va fi bruscă şi brutală. America nu poate îmbrăţişa socialismul pe termen lung pentru că, spre deosebire de ţările din Europa de Vest, America e o ţară săracă. PIB-ul american pe cap de locuitor e în general mare, dar PIB-ul măsoară venitul, nu averea. Americanii au cîştigat mult anul trecut pentru că sistemul de pieţe libere, taxele mici şi implicarea relativ scăzută a statului în economie i-au făcut să producă mult, dar nu au averea acumulată de europeni de-a lungul ultimului mileniu. Compară orice sat de 5000 de locuitori din Franţa cu un oraşel american de aceeaşi mărime: în general, bisericile sînt mai frumoase, casele – mai cochete, drumurile şi grădinile – mai îngrijite, în Europa, din cauza averii dobîndite pe continent timp de secole. Francezii nu mai cheltuiesc resurse ca să construiască Notre Dame în Paris şi nu trebuie să-şi mai bată capul cu invenţia unei bucătării specifice. Averea acumulată le dă posibilitatea să şi-o risipească încet, cu politici socialiste care duc la şomaj, inflaţie şi scăderea productivităţii. Americanii însă trebuie să îşi producă în fiecare an standardul de viaţă şi cînd intervenţionismul statului şi politicile de redistribuţie o să-i oprească, respingerea lor are să fie fermă şi de durată, cel puţin pînă la următoarea criză economică.

***Doru Cojoc** este cercetător în economie la Universitatea Stanford.*

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Finalul revoluţiei lui Reagan

„Reagan-ismul (şi în forma sa britanică, Thatcherismul) a fost corect la timpul său. De la New Deal-ul lui Roosevelt în anii '30, guvernele din întreaga lume au devenit tot mai mari. Deja în ani '70, statele asistenţiale şi economiile blocate de reglementări erau disfuncţionale. Pe atunci, telefoanele erau scumpe şi greu de obţinut, călătoriile aeriene – doar un lux pentru bogaţi şi cei mai mulţi oameni ţineau economiile în conturi bancare cu dobînzi mici şi fixe. Programe ca *Aid to Families With Dependent Children* descurajau oamenii săraci să muncească şi să rămînă căsătoriţi, şi multe familii s-au dus de rîpă. Revoluţia Reagan-Thatcher a făcut ca angajările şi concedierile să fie mai lesne, şi a cauzat multă durere pe măsură ce industriile tradiţionale se închideau sau regresau. Dar în acelaşi timp a pus bazele a trei decade de creştere şi apariţia unor noi sectoare, ca industria informatică şi biotehnologia.

Ca toate mişcările transformative, revoluţia Reagan şi-a pierdut busola deoarece pentru mulţi adepţi a devenit o ideologie inflexibilă, nu un răspuns pragmatic la excesele statului asistenţial (...).

Indiferent cine cîştigă preşedinţia, a început un nou ciclu în politica americană şi mondială. Cel mai probabil, democraţii îşi vor întări majoritarea din Congres. O cantitate uriaşă de furie populistă creşte, pe măsură ce criza coboară de pe Wall Street spre oamenii obişnuiţi. Deja există un consens pentru nevoia de a re-reglementa anumite părţi din economie. În afară, SUA nu va mai beneficia de poziţia hegemonică de pînă acum, cum clar a arătat Rusia atunci cînd a invadat Georgia. [...] În aceste condiţii, care candidat este mai potrivit pentru un *rebrand* al Americii? Evident, Obama poartă mai puţin balast din trecutul recent, iar stilul său postpartizan încearcă să depăşească diviziunea politică actuală. În adîncul sufletului pare a fi un pragmatic, nu un ideolog. Dar calităţile sale de a obţine consensul vor fi puse la încercare cînd va trebui să ia decizii grele, aducîndu-i la ordine nu doar pe republicani, ci şi pe democraţii contestatari. Cît îl priveşte pe McCain, în ultima vreme vorbeşte ca Teddy Roosevelt, şarjînd împotriva Wall Street-ului şi cerînd capul şefilor de corporaţii. S-ar putea ca el să fie singurul republican capabil să-şi aducă partidul, care se va agăţa cu ghearele de podea, în epoca post-Reagan. Dar pare că nu s-a decis ce fel de republican vrea să fie şi ce principii ar trebui să definească noua Americă.

Influenţa Americii poate şi va fi restaurată în cele din urmă. Din moment ce lumea întreagă e posibil să sufere o cădere economică, nu e clar dacă modelele chinez şi rusesc vor fi mai apreciate decît cel american. SUA şi-a revenit din crize serioase în anii '30 şi '70, datorită adaptabilităţii şi rezistenţei americanilor“.

(Francis Fukuyama – *Newsweek*, 13 octombrie 2008)

Mihai PANAITE

Ce poate face UE în vremuri de criză?

Chiar dacă efectele crizei financiare actuale sînt resimţite mai puternic în SUA decît în UE, răspunsul la criză e mai dificil în Europa decît în America: în timp ce sectorul bancar din UE este tot mai paneuropean, reglementările în domeniul supravegherii bancare au rămas apanajul fiecărui stat în parte.

În ultimii zece ani, ponderea activelor bancare deţinute de băncile europene în alte ţări din Europa, decît cea de origine, a crescut de la 11% la 24%. Asta înseamnă că au crescut interdependenţele dintre băncile europene, iar o criză locală se poate răspîndi mult mai rapid decît în trecut. Pe de altă parte, nici un guvern nu este prea dornic să salveze o bancă străină care are operaţiuni şi pe teritoriul său. Cazul băncii Fortis, care a fost cumpărată de guvernele belgian, olandez şi luxemburghez, este unul special, deoarece operaţiunile băncii se desfăşoară preponderent în aceste ţări, iar un eventual faliment ar fi trimis mai mult de 50.000 de angajaţi din cele trei ţări în şomaj. În acest caz colaborarea dintre guvernele acestor ţări a fost exemplară.

UE în sine nu are un rol în criză pentru că nu are nici instrumentele, nici banii necesari.

Două sînt problemele UE în actuala criză. În primul rînd, nu există instrumentele comunitare necesare pentru a face faţă unei crize financiare de proporţii. UE în sine nu are un rol în criză pentru că nu are nici instrumentele, nici banii necesari. Este nevoie de sume mari şi de decizii rapide, ca în cazul băncii Fortis. Totul depinde de colaborarea între guvernele naţionale, pe care UE o facilitează. În al doilea rînd, se vede nevoia unei legislaţii comune suplimentare, care să împiedice o nouă criză în viitor. Se vorbeşte despre prerogative noi pentru Banca Centrală Europeană şi/sau o altă structură de supraveghere paneuropeană. Se mai vorbeşte şi despre îmbunătăţirea reglementărilor existente. Cred că, în pofida reţinerilor de a delega de la nivel naţional la nivel comunitar, pe de o parte, şi de a pune informaţii în comun, pe de altă parte, acest lucru are şanse să se întîmple tocmai din cauza gravităţii situaţiei actuale.

Opţiunile statelor membre erau destul de diferite. Olanda a dorit instituirea unui fond paneuropean care să asigure necesarul de lichiditate, pe cînd Irlanda pare a fi, din nou, partenerul problemă. Guvernul de la Dublin a anunţat că va garanta pentru doi ani toate depozitele deţinute de populaţie la cele mai mari şase bănci din această ţară. În mod normal, această măsură ar putea fi una foarte bună, care să redea încrederea în bănci, ştiut fiind faptul că nici o bancă nu poate rezista unui val de retrageri în masă. Numai că o astfel de măsură îi poate determina pe deponenţii din alte ţări să-şi mute depozitele în Irlanda, slăbind astfel şi mai mult sectorul bancar din ţara din care pleacă banii. În cele din urmă, exemplul Irlandei a fost urmat şi de celelalte state membre, însă modul deconcertat în care s-a ajuns la această măsură este dezamăgitor pentru construcţia europeană. Este adevărat că fiecare guvern trebuie să intervină rapid în folosul cetăţenilor săi, dar unii par că nu au tras nici o concluzie după 50 de ani de integrare europeană.

Fără o cooperare la nivelul UE, nu vor exista măsuri eficiente pe termen lung. În prezent, nu există o autoritate paneuropeană care să centralizeze informaţii privind operaţiunile (şi astfel riscurile) băncilor care desfăşoară activităţi în mai multe ţări europene. Acesta este un punct slab al construcţiei europene şi probabil actuala criză oferă ocazia corectării problemei.

Tot la nivel comunitar, Parlamentul European este un actor deosebit de activ şi de vehement în actuala criză. Europarlamentarul Poul Rasmussen (grupul socialiştilor) a elaborat un raport din proprie iniţiativă *(own initiative report),* care apoi a fost aprobat în Comisia pentru Afaceri Economice şi Monetare a P.E., raport care solicită Comisiei Europene să propună noi reglementări în ceea ce priveşte fondurile de risc înalt *(hedge funds)* şi fondurile private de capital *(private equity funds),* ale căror operaţiuni se regăsesc printre cauzele crizei financiare de astăzi. Raportul lui Rasmussen a fost supus la vot în ultima reuniune plenară a Parlamentului European, unde a obţinut un rezultat covîrşitor de 562 de voturi pentru, 86 împotrivă şi 25 de abţineri. Astfel, Parlamentul face uz de prevederile articolului 192 din Tratatul Comisiei Europene, care-i permite acestuia să solicite Comisiei să propună un nou act legislativ comunitar. Termenul fixat Comisiei este de trei luni, Parlamentul intenţionînd să treacă propunerea prin mecanismul legislativ cît mai repede, astfel încît pînă la vară aceasta să fie aprobată. Se pare că UE a început deja să prevină următoarea criză, deşi cea curentă încă nu s-a terminat.

Vom întîrzia adoptarea euro din cauza crizei?

Nu există vreun termen fixat obligatoriu pentru ca România să adopte moneda unică. Anul 2014 este un deziderat intern, un termen care poate fi devansat (dacă atingerea criteriilor de adoptare a euro o va permite) sau amînat pe termen nelimitat, ca în cazul Suediei. Totuşi, în lumina unor astfel de crize financiare, este de preferat ca România să devină membră a zonei euro cît mai curînd posibil, deoarece economia noastră este prea mică şi prea deschisă pentru a putea face faţă unor presiuni/şocuri ale cursului de schimb.

Avînd în vedere natura criteriilor pe care trebuie să le îndeplinim (rata inflaţiei, rata dobînzii, stabilitatea monedei, deficitul bugetar şi datoria publică) şi termenul autoimpus de adoptare a euro, efectele actualei crize pot fi reduse. Însă dacă vom asista la prăbuşirea unor bănci şi în România, iar guvernul va decide să intervină pentru a cumpăra creditele neperformante, putem asista la o creştere a deficitului bugetar. În funcţie de amploarea unei astfel de operaţiuni, bugetul României poate fi afectat pe mai mulţi ani.

Bursa de la Moscova

„Criza financiară globală nu a ocolit Rusia, eliminînd aproximativ o bogăţie de aproape un miliard de dolari şi obligînd guvernul să adopte un vast plan de salvare a băncilor. E pusă în joc economia robustă care, în ultimul deceniu, a dat pentru prima oară ruşilor gustul confortului, atît de invidiat, cînd îl vedeau în Occident. Pînă acum, efectele rele au fost resimţite doar la elitele ruseşti. În timp ce, din luna mai pînă acum, piaţa acţiunilor a căzut cu aproximativ două treimi, mai mult decît cele din Statele Unite sau Europa occidentală, Rusia neavînd o clasă a investitorilor semnificativă, majoritatea nu şi-a pierdut economiile prin căderea pieţei. Şi deşi piaţa acţiunilor a ajuns la 1,5 miliarde de miliarde ca valoare, baza de investitori e puţin numeroasă. Ea e dominată de fondurile de investiţii ruseşti şi străine care s-au grăbit spre ieşire, cînd lucrurile au început să meargă rău. (...) Invazia Georgiei vecine, percepţia că Kremlin-ul se amestecă în afacerile marilor companii şi corupţia generalizată au sporit îngrijorarea investitorilor. Toate acestea ar putea explica de ce piaţa acţiunilor din Rusia a căzut mai tare decît cea a altor ţări cu o economie emergentă, cum ar fi de pildă Brazilia."

(Clifford J.Levy – *The New York Times,* 13 octombrie 2008)

„Explozia consumului de abia începută în Rusia s-ar putea încheia în lunile următoare. E foarte probabil ca această criză să nu se mărginească la zguduirea sistemului financiar şi să treacă la eliminarea din economie a multor companii, în special din categoria celor mijlocii. Scumpirea creditului va nărui speranţele cetăţenilor că vor putea obţine astăzi nişte bunuri posibil de plătit «pe urmă». Impozitul pe inflaţie, din ce în ce mai mare, la dispoziţia puterii, dacă situaţia din economie va deveni tot mai acută, inundînd insuliţele de bunăstare, solul de predilecţie – după cum spun optimiştii – al clasei mijlocii. Va rămîne de domeniul trecutului acceptarea prezentului stabil în aşteptarea unui viitor mai bun (...) Trebuie ţinut seama de faptul că actuala criză va lovi în special în cei care au ce pierde: ei credeau că vor avea şansa să dobîndească şi mai mult pentru că au studii, pentru că sînt muncitori, pentru că sînt activi, stîlpii de susţinere pentru construcţia a ceea ce am putea numi şi în Rusia «clasa mijlocie»."

(Antipatica clasă mijlocie – Gazeta.ru, 30 septembrie)

În plus, de cînd economia României şi-a reluat creşterea economică susţinută, politica bugetară a fost una pro-ciclică, în pofida recomandărilor Comisiei Europene. O politică bugetară pro-ciclică reprezintă situaţia în care veniturile la buget cresc, dar deficitul bugetar rămîne la fel, pentru că guvernul preferă să crească cheltuielile. Cu alte cuvinte, autorităţile române ignoră ocazia de a reduce deficitul bugetar, continuînd să cheltuie plusul de venituri bugetare din ultimii ani. Astfel, criza ne-a prins fără să fi valorificat creşterea veniturilor din ultimii ani. Cu cît guvernul cheltuie mai mult, cu atît există mai mulţi bani pe piaţă, creşte cererea de bunuri care la rîndul ei presează pentru creşterea preţurilor. Pe de altă parte, România chiar are nevoie să cheltuie mai mult pentru a reduce decalajele faţă de restul Europei (infrastructura de toate felurile). Cu o politică bugetară prudentă în ultimii ani, astăzi am fi fost într-o situaţie cu un sold bugetar aproape de echilibru (şi deci cu o posibilitate mai mare de a creşte cheltuielile în caz de nevoie) şi cu o inflaţie mai mică.

Efectele directe ale acestei crize asupra României se pot înrăutăţi prin prisma legăturilor existente în sectorul bancar. Multe bănci mari sînt deţinute de bănci străine, care, sub presiunea crizei, pot începe retragerea unor fonduri pentru a-şi acoperi propriile nevoi de lichiditate. Aceasta ar destabiliza activităţile băncilor din România şi ar mări costul creditului, ceea ce ar avea efecte imediate asupra creşterii economice. Din această perspectivă, România beneficiază indirect de măsurile luate de alte ţări de a garanta depozitele la bănci, precum şi de recenta decizie a Băncii Centrale Europene de a reduce ratele dobînzii cu jumătate de punct procentual.

Modelul chinez à la *Adam Smith*

„Acum un sfert de secol, cînd a început revoluţia lui Reagan, sociologul american catolic Michael Novak a publicat o carte influentă numită *Spiritul capitalismului democratic.* El argumenta: «capitalismul este compatibil numai cu democraţia. Chiar dacă forme bastarde ale capitalismului par a fi capabile să reziste o vreme fără democraţie, logica naturală a capitalismului conduce la democraţie». Un capitalism adevărat se bazează – spune el – pe virtuţi ca «temperanţa, prudenţa, rezistenţa şi dreptatea». În 2008, capitalismul nedemocratic din China arată ca un bastard al naibii de sănătos. Mai mult chiar, liderii săi pretind că el întruchipează acele virtuţi pe care Novak le vedea la capitalismul democratic şi care par a fi lipsit atît de limpede modelului american, în ultima vreme. Temperanţa! Prudenţa! Dreptatea! Într-un interviu remarcabil cu Fareed Zakaria, care poate fi văzut pe siteul CNN, premierul chinez Wen Jiabao spune că China combină economia de piaţă cu dirijismul macroeconomic al guvernului. În mod uimitor, el argumentează prin trimiteri la cele două cărţi principale ale lui Adam Smith. *Bogăţia naţiunilor* – spune Wen – subliniază mîna invizibilă a pieţei, iar *Teoria Sentimentelor Morale* arată nevoia ca mîna vizibilă a guvernului să intervină în interesul echităţii sociale şi dezvoltării armonioase.

Desigur, în realitate, China prezintă inegalitate masivă şi corupţie, iar pretenţia că modelul său de capitalism fără democraţie – cea adevărată vreau să spun, nu doar eticheta – e mai bun, mai durabil şi mai etic s-ar putea dovedi simplă butaforie. Deşi Wen pledează mai articulat decît preşedintele Bush, cred că totuşi Bush are şanse mai mari să aibă dreptate. Pentru a adapta vorba lui Churchill, capitalismul democratic este cel mai prost sistem, cu excepţia tuturor celorlalte care au fost încercate.

Dar capitalismul democratic este acum în faţa judecăţii. Are de înfruntat uriaşe probleme interne şi competiţie puternică din afară. Din fericire, sînt mai mult variante de capitalism democratic, nu doar cel din SUA. Pentru mulţi europeni, e tentant să spună «ar fi mai bine dacă voi americanii aţi adapta versiunea noastră drăguţă, umană, echitabilă de capitalism social-democrat». Probabil că după ce se va calma totul, rolul statului în economia americană va arăta mai mult ca în anumite ţări europene. Dar nu trebuie să ne dăm aere de superioritate, trebuie să ne amintim că economiile europene se chinuie să creeze joburi, să inoveze şi să creeze noi întreprinderi, adică ceea ce economia americană a reuşit să facă în ultimul sfert de secol. În orice caz, nu există doar un model european, ci mai multe. Este bine, e bine să avem pluralism. Democraţia americană este provocată să arate că se poate să-şi schimbe modelul de capitalism democratic şi să-l facă mai bun. Să ne rugăm să o poată face!"

(Timothy Garton Ash – *The Guardian,* 2 octombrie 2008)

***Mihai Panaite** a absolvit masterul de Economie Politică Europeană la London School of Economics. În prezent, este asistent parlamentar la Parlamentul European. Opiniile de mai sus nu implică o poziţie oficială a instituţiei.*

Dan POPA

Criza sună întotdeauna de trei ori

– despre oamenii din bănci, păsurile, spaimele şi ironiile lor sub vremi –

Cînd a sunat prima oară criza la uşă, în bănci a fost veselie mare. „Ha, ha, ha, cum o să cadă Lehman Brothers, ce'ş copil? Vezi-ţi de treabă... ştii şi tu cum sînt americanii. Panicarzi, mie-mi spui?"

Oamenii se distrau între ei, „dom'ne, cum să nu aibă bani?, economia americană e totuşi solidă, dă-i în mă-sa de miliardari. Păi, la cît produc ei într-un an, nu putem noi mînca în 50! Îi au pe Buffett, pe Gates... să fim serioşi, că la o adică, dacă ăştia doi îşi unesc portofelele cumpără jumătate din băncile din lume. Nu cade dom'ne nici o bancă americană, ai înnebunit?". Astea erau, în urmă cu şase luni, reacţiile venite din partea bancherilor români, dacă îi întrebai despre ceea ce se întîmplă peste Ocean. Dacă însă încercai să aduci vorba despre o posibilă influenţă asupra economiei europene sau, şi mai grav, asupra celei româneşti, ţi se spunea în faţă că eşti tîmpit.

Credite sfinţite de popi

Cînd a sunat a doua oară criza la uşă, veselia se stinsese. Căzuse Lehman Brothers, se mai prăbuşiseră alte cîteva zeci de bănci, iar în tranzacţiile interbancare, nimeni nu îşi mai împrumuta bani, de teamă că nu şi-i mai vedea înapoi. Angajaţii deveniseră mult mai precauţi, iar unii se panicaseră de-a dreptul. „Şefa noastră de direcţie e o femeie care se sperie foarte uşor. Săptămîna trecută ne-am trezit aici în birou cu un preot. L-a adus să sfinţească dosarele cu credite neperformante. Să scoată duhul Necuratului din ele, cum ar veni. Ăla a venit, a stropit – inclusiv nişte formulare de pe biroul meu – cu apă sfinţită de le-a făcut bune de aruncat în tocătorul de hîrtii, a luat banii şi a plecat. Dacă ştiam că asta e soluţia, îl trimiteam naibii în SUA din prima zi de criză şi rezolvam problema" – spune un angajat dintr-o bancă de la mal de Dunăre. În alte bănci, angajaţii dovedesc o laicitate, totuşi, mai mare. „La noi, cei mai căutaţi oameni sînt în acest moment cei din Trezorerie. Îi sună şefii şi de cinci ori pe zi să vadă cum stăm cu banii. Noi ne uităm la feţele lor. Dacă nu sînt crispaţi e de bine. Dacă li se ridică sprînceana a supărare e clar... Marţea trecută a fost cea mai de comă zi. Aveam de achitat clienţilor dobînzile la depozite şi pe la ora 10 a apărut zvonul că pe interbancar nu ne mai dă nimeni nici un leu pentru că nu am fi solvabili. Cîteva minute a fost panică totală. Ne gîndeam că va trebui să ne mutăm cu serviciile, că ne naţionalizează şi că cine ştie ce se va întîmpla cu noi... Pînă la urmă, banii au venit de la Centrală, printr-o linie de finanţare pe care ne-a pus-o la dispoziţie banca-mamă. Pe la prînz, mai apăruse un zvon, cum că alte două bănci la care ştiu că aveam plasaţi nişte bani serioşi urmau să dea faliment. Au sunat colegii mei care pe la ce prieteni aveau, ca să afle care e situaţia... era doar un zvon. Pe moment, scăpasem aşadar. Ceea ce e cumplit de-a dreptul este că nu ştii ce îţi aduce ziua de mîine, iar aici nu ni se comunică nimic despre starea financiară a băncii în care lucrăm. Ni se dau asigurări că nu vom cădea, însă toţi ne gîndim că aceleaşi asigurări le-au primit şi angajaţii băncilor care s-au prăbuşit" – spune unul dintre angajaţii din sistem.

La o altă bancă, lucrurile sînt parcă mai clare. Banca şi-a sistat aproape în totalitate creditele, pentru că efortul de a strînge bani e mare şi costisitor. Cei care „vindeau" credite sînt trimişi acum să convingă oamenii să îşi constituie depozite. „În plus, ni s-a transmis să ne ocupăm şi cu mentenanţa paginii de Internet a băncii. Păi, ce să îi fac site-ului, cîtă vreme la IT e o întreagă echipă care numai cu asta se ocupă? M-am dus pînă la urmă şi le-am sugerat să mai adauge un link la site. Erau doi în birou. S-au uitat unul la altul cîteva secunde şi au început să rîdă. M-am simţit penibil" – mărturiseşte un alt angajat. „Glumim între noi, ce putem face altceva? Ne distrăm deocamdată, încercînd să ne imaginăm pe ce posturi ne-am potrivi, în cazul în care falimentul s-ar apropia şi de noi. Unul a zis că se angajează, tot ca trezorier, la firma de detergenţi a soţiei. Altul vrea să îşi facă firmă de lichidat bănci, că zice că-i cea mai de viitor afacere, iar singura doamnă din birou zice că poate criza asta e un semn, că tot voia să facă un copil şi nu avea timp" – explică un director de Trezorerie din filiala românească a unei puternice bănci europene.

„Vin clienţii şi ne întreabă ce se întîmplă cu banca, dacă să-şi retragă depozitele. Ce să le spunem, cînd nici noi nu ştim? Oficial, totul e OK. Le zîmbim şi le spunem că nu e nici o problemă, însă ne gîndim că, la o adică, noi sîntem cei care stăm faţă în faţă cu clientul şi nouă ni se va cere socoteală. Sînt clienţi vechi de ani de zile, pe unii îi ştim bine, dar avem voie să facem doar comentarii favorabile băncii. Bine, e normal, că doar n-o să apucăm să stîrnim panica printre ei" – mărturiseşte şi o angajată din *front office*.

„Mie cel mai greu mi-a fost să-i explic unui client că trebuie să-i reevaluez garanţiile. Avea un credit de cîteva milioane de euro, gajat cu mai multe magazine şi o locuinţă. Pe fondul scăderii pieţei imobiliare, cei de la Risc m-au pus să-l sun să vină să-i facem o reevaluare, întrucît noile preţuri din piaţă nu mai acopereau nivelul acceptat de bancă pentru garanţii. Omul s-a speriat, a crezut că sîntem în pragul falimentului, a vrut să ne achite tot creditul în două zile şi să-şi mute conturile de la noi. A trebuit să intervină directorul de sucursală, ca să-l convingă că nu e nici o problemă cu banca, ci e o procedură simplă care trebuie îndeplinită. Pînă la urmă, nu şi-a retras omul banii, nu şi-a mutat nici un cont, dar a obţinut o reducere de dobîndă de 0,5 puncte procentuale. A profitat de criza asta şi ne-a tras-o" – explică un alt bancher.

Luni după-amiază, ieşise însuşi guvernatorul BNR să liniştească populaţia. Băncile sînt solide, băncile-mamă nu au cum, tehnic vorbind, să îşi retragă banii din România, staţi liniştiţi pe locurile voastre etc. După ieşirea publică a guvernatorului, oamenii din bănci s-au împărţit în două. Singurul lucru pe care ambele tabere l-au apreciat a fost ieşirea, în sine. „La nivelurile cele mai de sus, liderii sînt confuzi. Vine Vosganian şi zice că băncile străine deja au retras bani din băncile noastre, ceea ce e un semn clar că sînt probleme. Pe urmă, vine Isărescu şi spune că nu-i aşa. Directorii de companii se plîng că nu le mai merg afacerile şi că să-i păsuim cu ratele la credite, ceea ce sigur că, la nivelul a 2-3 milioane de clienţi, resimţim din plin, dar primim asigurări că totul e bine şi că nu avem criză. Am impresia că cei de la vîrf sînt rupţi de economia reală. Vă dau un singur exemplu. Un mare retailer de la noi a venit să se plîngă că, dacă pînă acum vindea pe zi cîte zece tiruri dintr-un produs, acum abia vinde două. Nu are încasări, deci e clar că nu are de unde să ne dea banii împrumutaţi. Nu ne primim banii, nu putem nici noi să-i plasăm. În plus, la rîndul nostru trebuie să facem zilnic plăţi, pe o piaţă în care nimeni nu îţi mai dă nici un leu. Dar primim asigurări că avem exces de lichiditate. Nu mai dăm credite, dar primim asigurări că totul e OK în sistem. Foarte tare, nu?" – spun reprezentanţii unei bănci din top 5. Alţii sînt însă mai împăciuitori. „Cum naibii să nu ieşi public, ca guvernator al BNR, şi să nu linişteşti oamenii? Ştiţi bine că au circulat zvonuri pe e-mail, sms etc., cum că vor pica bănci. Oamenii s-au speriat şi sînt cîţiva jucători bancari care s-au trezit cu sute de oameni care voiau să-şi retragă economiile. Fenomenul ăsta trebuia stopat cumva, mai ales că românul nu are o cultură financiară solidă. Nu-l interesează faptul că îi sînt garantate depozitele, pentru că, după atîtea falimente bancare sau cel al FNI, a rămas fără nimic, în ciuda tuturor garanţiilor. Şi sigur că nu vrea să repete experienţa. Însă acum condiţiile sînt altele" – spun cei care pariază pe optimismul guvernatorului.

Criza – cum spuneam – a sunat deja de două ori. În băncile româneşti, toţi sînt cu ochii spre uşă. Parcă se aud nişte paşi pe-afară...

Precizare. Băncile româneşti sînt solide şi nu sînt semne că ar putea intra în colaps. Acest articol nu îşi propune să demonstreze altceva. Riscul cel mai mare pentru sistemul nostru bancar e cel indirect. Din cauza cursului euro, oamenii resimt mai puternic costul creditului. Asta îi face să devină mai atenţi cu cheltuielile, lucru deja confirmat de unii retaileri care au afişat scăderi importante ale veniturilor. Unii au îngheţat planurile de extindere, preferînd să-şi conserve bugetele. Pe segmentul imobiliar, lucrurile par şi ele în plin îngheţ. În industrie, Arcelor Mittal renunţă la o parte din producţie. Economia încetineşte, iar acest lucru nu are cum să nu se resimtă la nivel bancar. De acolo şi pînă la a prevesti însă false apocalipse e cale lungă. Mai ales în condiţiile în care economiile puternice par să-şi revină, ceea ce pentru noi e o gură de oxigen binevenită.

Dan Popa *este jurnalist de business, posesorul blogului http://hymerion.wordpress.com, specializat în industria bancară.*

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 23 octombrie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Rodica BINDER

Dominoul şi pendulul

Deşi aprobat în cele din urmă, planul financiar american de salvare continuă să facă obiectul unor controverse, nu doar strict economice, ci şi intelectuale. Vrînd să oprească dominoul prăbuşirilor bancare, mîna statului riscă să împingă pendulul economic în direcţia opusă liberalismului şi legilor pieţii libere.

Degringolada financiară în care intrase America de mai multe săptămîni a stîrnit pe piaţa ideilor o adevărată furtună înteţită de decizia Guvernului american de a pune la bătaie peste 700 de miliarde de dolari, pentru a ajuta băncile să iasă din criza ipotecară. S-au făcut auzite pledoarii pro şi contra planului Paulson, politicianul american, fost bancher, lăsînd unora impresia că „stinge focul cu benzină".

Au fost scoase de la naftalină şi cîteva dintre axiomele lui Marx despre capitalism, între care şi ideea că, întocmai cum natura are oroare de vid, capitalul are oroare de absenţa profitului.

În doze minime, profitul trezeşte capitalul din somn; creşterea lui procentuală inducîndu-i acestuia, rînd pe rînd, vioiciune, cutezanţă, spirit de aventură. Cînd profitul este de 100%, capitalul este dispus să calce în picioare toate legile omeneşti, iar cînd atinge 300%, nu se mai sperie nici de spînzurătoare – credea Marx la vremea lui.

Ceva mai demult, Alexis de Tocqueville scria că nu i-a fost dat să cunoască nici o ţară în care, ca în America, banul să ocupe un loc atît de important în sufletul oamenilor. Iar în urmă cu vreo sută de ani, sociologul german Georg Simmel deplîngea o situaţie care lui i se părea pe-atunci foarte ciudată: în America, băncile sînt mai puternice decît Biserica.

Capitalismul însă nu este o ideologie, ci o practică. Iar prăbuşirea regimurilor comuniste a dus la triumful cu adevărat şi pentru prima oară în istorie a capitalismului, pe toată linia – considera, pe la mijlocul anilor '90, istoricul şi economistul Michel Albert, în cartea sa intitulată *Capitalism contra capitalism*.

O recitire a ei acum confirmă bănuiala că actuala criză – deşi face parte dintr-o serie istorică – deţine, spre deosebire de precedentele, caracterul unei catastrofe previzibile, inteligibile pînă şi pentru cei neiniţiaţi în complicatele legi şi mecanisme de funcţionare a lumii financiare.

În înfruntarea dintre modelul capitalismului renan şi cel de tip neo-liberal, american, a triumfat în plină globalizare cel de-al doilea, deşi „vechea Europă" nu s-a lăsat sedusă de farmecele lui, în aceeaşi măsură ca tinerele democraţii est-europene, scăpate de comunism şi din chingile economiei planificate de stat.

Gustul dulce al consumului nelimitat, foarte apreciat de americani, consideraţi un „popor greier", s-a răspîndit rapid în satul global ispitind şi aşa-zisele „naţiuni furnici" – prin tradiţie adepte ale economiei sociale de piaţă.

Criza financiară americană afectează în consecinţă şi restul lumii, fisurînd mitul capacităţii „naturale" a economiei de piaţă liberă de a se autoregla în orice situaţie şi furnizîndu-le adversarilor ei prilejul să decreteze cu satisfacţie, cu un aer atotştiutor sau cu mimată condescendenţă, că trăim în momentul de faţă falimentul sistemului capitalist.

Or, cum bine se ştie, adepţii acestuia se tem pe bună dreptate de intervenţia dirijistă a statului în economie, de eventualitatea că ea s-ar putea prelungi, deşi prind acum, forţaţi de împrejurări şi de teama unei recesiuni globale, mîna de ajutor întinsă de guvernanţi, ce-i drept, cu nu prea mare tragere de inimă...

Deocamdată incendiul pare ţinut sub control, pagubele nu au fost încă exact evaluate, iar pedepsirea „piromanilor", în parte identificaţi, trece într-un plan secund, putînd fi la nevoie şi amînată... *sine die* cum se tem pesimiştii.

Contribuabilii sînt dezamăgiţi, bancherii şi economiştii – speriaţi, iar guvernele statelor afectate de criza financiară americană – extrem de îngrijorate şi prudente.

Politicienii, la unison cu moraliştii, speră în recucerirea principiului încrederii reciproce, ca şi în reactualizarea unor virtuţi ieşite din modă.

În armonie cu un alt principiu – *corsi e ricorsi* – pendulul economiei pare şi el a bate nu se ştie încă pentru cîtă vreme, din nou în direcţia unei economii sociale de piaţă, fără să existe pericolul şi nici interesul real ca statul să ia cumva locul capitalului, ci doar şansa de a crea premisele unei disciplinări a acestuia, a temperării sălbaticei sale pofte de profit cu orice preţ.

Rodica Binder *este jurnalistă la Deutsche Welle, Bonn.*

„Animaţia este Cenuşăreasa cinematografiei româneşti“

– interviu cu Laurenţiu BRĂTAN –

Aţi fost, alături de Mihai Mitrica, selecţioner al Festivalului de animaţie anim'est, *recent încheiat. Ce a adus nou anul 2008?*

Ediţia a treia n-a adus neapărat ceva nou, ci mai degrabă ceva în plus: numărul de filme a depăşit 300. Sigur, majoritatea au fost scurtmetraje, pentru că aşa e în animaţie: multe scurtmetraje şi mai puţine lungmetraje. Am optat pentru a continua cu aceeaşi structură a selecţiei / selecţiilor ca anul trecut – cred că nu e bine să schimbi an de an structura unui festival, ci să-i oferi o anumită continuitate. Am avut, astfel, cele cinci secţiuni competitive: lungmetraj internaţional, scurtmetraj internaţional, scurtmetraj studenţesc, competiţia românească şi videoclip & advertising. Apoi, sînt secţiunile „mozaic“ – cele în care prezentăm filme care au avut ecou şi succes la alte festivaluri şi pe care publicul românesc nu are unde să le vadă. Ele sînt deopotrivă lungmetraje şi scurtmetraje. Am mai avut o mulţime de alte proiecţii în secţiuni ca „Ţară invitată“ (Spania); „Retrospectiva“ (Ion Truică); proiecţii pentru copii; tradiţionala (deja) selecţie de animaţie britanică recentă etc.

Ce evenimente au atras în mod special publicul?

Am avut doi invitaţi de marcă: John Dilworth (pe care publicul românesc îl cunoaşte încă de la prima ediţie a festivalului) şi Bill Plympton. Dilworth a oferit anul acesta un spectacol (expresia „s-a dat în spectacol“ merge de minune în acest caz!) pe marginea filmelor sale. A fost foarte mult public în sală la *The Dirdy Birdy: How Animation Can Free the Subconscious Mind*.

Bill Plympton a susţinut un masterclass la Centrul Cultural American. Pentru cei care încă nu l-au descoperit, Bill Plympton este unul dintre monştrii sacri ai animaţiei mondiale. Un animator american care, în ciuda a două nominalizări la Oscar, a hotărît să rămînă independent, pentru a continua să se exprime – estetic şi stilistic – fără să se lase influenţat de curentele *mainstream* din animaţia comercială. E un mare nume al animaţiei mondiale, cu şase lungmetraje de animaţie la activ, dintre care, la ediţia *anim'est* din acest an, publicul a avut ocazia să-l descopere pe cel mai recent – *Idiots and Angels*.

Un curs-atelier de animaţie 2D a fost susţinut de Valentin Eliseu. Tot de anul acesta am hotărît să organizăm o serie de mese rotunde şi dezbateri pe marginea stării animaţiei româneşti în context zonal şi european. Astfel, „Balkanimation“ a oferit celor interesaţi şi ocazia de a se exprima şi lua atitudine, şi oportunitatea de a viziona un calup de scurtmetraje balcanice de animaţie din ultimii ani. Un alt eveniment special a fost proiecţia cu filmele lui Juan-Pablo Zaramella, care anul acesta a făcut parte din juriul *anim'est*.

Ce reprezintă animaţia autohtonă astăzi?

Cenuşăreasa cinematografiei româneşti. Se vorbeşte foarte mult în ultimii ani de filmul românesc în străinătate, în circuitul marilor festivaluri, mai ales după ce anul trecut filmul lui Cristian Mungiu a obţinut Palme d'Or la Cannes. Dar nu se vorbeşte niciodată despre animaţia românească, pentru simplul motiv că n-ai despre ce vorbi! După 1990, dintre cîte ştiu eu, s-a realizat un singur lungmetraj românesc de animaţie – *O scurtă poveste*, de Radu Igazság – şi cîteva scurtmetraje. Majoritatea scurtelor româneşti de animaţie se realizează în şcolile de cinema şi multimedia, dar calitatea lor e una... hai să zicem de şcoală. Acestea sînt şi

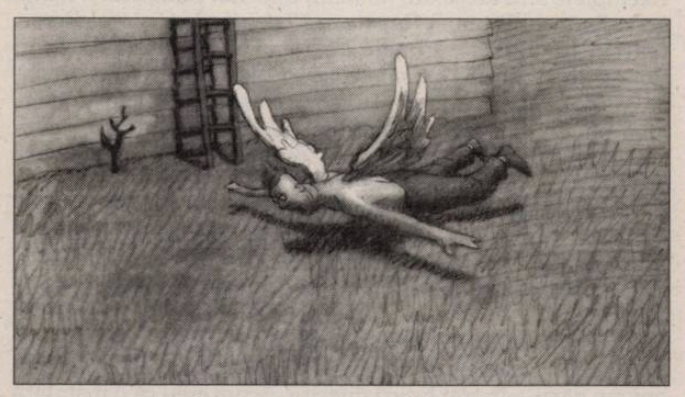

Imagine din filmul de animaţie ***Idiots and Angels,*** *regia: Bill Plympton, 2008*

motivele pentru care am hotărît să iniţiem discuţiile pe marginea animaţiei româneşti de azi şi pentru care aşteptăm propuneri concrete de schimbare de la participanţi şi măsuri concrete din partea autorităţilor. E adevărat că CNC-ul încurajează producerea de film de animaţie, iar anul acesta chiar a separat fondurile destinate animaţiei, de cele destinate documentarului, ceea ce e foarte bine. Procesul de schimbare însă e unul lung...

Ce nume româneşti sînt asociate astăzi desenului animat?

Cînd se vorbeşte despre istoria animaţiei româneşti, toată lumea se gîndeşte la Gopo. Numele de astăzi sînt Radu Igazság şi Matei Branea. Sînt însă şi alte nume pe cale să se afirme, realizatori care au avut scurtmetraje în competiţia românească: Felméri Cecilia, Sergiu Lupşe, Octavian Anton, Török Tihamér, Alexei Gubenco, Tudor Avrămuţ...

Ce înseamnă astăzi, de fapt, filmul animat în Europa şi în America?

Înseamnă multă creativitate. Filmul de animaţie acoperă o gamă largă, ce merge de la animaţie clasică (aşa cum face Bill Plympton, de exemplu), şi pînă la graniţele experimentalului. Animaţia, în general, e tot mai prizată de marile festivaluri, care includ filme de animaţie în competiţii rezervate în mod tradiţional filmului cu actori. La ultimele două ediţii, de exemplu, Festivalul de la Cannes a introdus lungmetraje de animaţie în competiţia oficială *(Persepolis* – în 2007; *Vals cu Bașir* – în 2008). La fel, „Săptămîna criticii“, care se desfăşoară în paralel cu Festivalul de la Cannes, include şi ea, în ultimii ani, tot mai multe scurtmetraje de animaţie în competiţie.

Care este locul anim'est, *dacă l-am compara cu alte festivaluri de gen est-europene?*

E un festival încă tînăr, foarte tînăr – e doar la ediţia a treia, nu? Încă nu se poate compara cu cel de la Zagreb, de exemplu, care a început în 1972! Cu toate acestea, începe să-şi facă un nume în zonă, şi chiar în Europa, şi sper să devină un reper în domeniu, în următorii ani.

a consemnat Roxana CĂLINESCU

Paul BREAZU

Odiseea muzicală 2008

În anii '70, ideile noastre despre viitor erau hrănite de filozofia spaţială a cuplului Arthur C. Clarke – Stanley Kubrik, iar soundtrack-ul perfect pentru ele nu se referea neapărat la Aventurile lui György Ligeti, ci mai degrabă la sunetele sci-fi pe care, aproape zece ani mai tîrziu, francezul Jean-Michel Jarre le urca în topurile muzicale, odată cu lansarea albumului Oxygène. *Acela era startul unei istorii – istoria succesului de public al muzicii electronice şi istoria diseminării acestui gen în cultura populară – care se va opri pentru cîteva ore, graţie Fundaţiei „Phoenix“, la Sala Polivalentă din Bucureşti, pe 10 noiembrie anul acesta.*

Muzical vorbind, în anul de graţie 2008, Jean-Michel Jarre este un autor complet datat. Ceea ce acum trei sau patru decenii se numea viitor, astăzi – la exact 30 de ani de la apariţia miticului *Oxygène* – e doar reflexia palidă a unui trecut care s-a crezut, pentru o vreme, revoluţionar. Poate că de asta a şi sucombat, de altfel, muzica francezului, îngropată sub un munte de neputinţe şi inadaptări, în momentul în care a devenit clar faptul că viitorul e altul. Drumul pe care au luat-o sunetele unei prezumabile lumi robotice a urmat mai degrabă *pattern*-ul tehnoid pregătit de Kraftwerk, iar nu exhibiţionismele sintetizate, construite şi performate megalomaniacal de Jarre. Pentru că în 2001, anul zero al viitorului în *Odiseea spaţială,* germanii se pregăteau să plece într-un turneu mondial, cu doar patru laptopuri Vaio în bagaje, în timp ce Jarre începea, abia acum, să înţeleagă încotro merge lumea, folosind pentru prima dată un computer construit de Apple.

Există însă destule motive pentru a merge la un concert J-MJ, dincolo de rîndurile acelea din Cartea Recordurilor sau de extravaganţele de pe scenă ale artistului născut la Lyon. Jean-Michel Jarre e primul (şi ultimul?) superstar oferit culturii pop(ulare) de un gen muzical, cel electronic, care n-a fost niciodată din cale-afară de accesibil maselor. Priviţi-l în China lui 1981 – primul concert al unui artist occidental în ţara nici unei posibilităţi (pe vremea aceea) –, îmbrăcat în costum alb, claustrat între faimoasele-i sintetizatoare şi înconjurat de o beţie de lasere! Un Michael Jackson al claviaturilor, supunîndu-şi publicul cu gesturi de inginer ales. Sau în faţa celor 3,5 milioane de ruşi care, pe 6 septembrie 1997, veniseră la Universitatea de Stat pentru a sărbători cei 850 de ani ai Moscovei, făcînd-o pe seriosul de sub basca aceea de camarad cominternist. Poză, gesturi dramatice, exces de recuzită, morgă de carton. Adică tot ceea ce ne excită cînd vine vorba de circ, aluatul din care sînt fabricaţi idolii de ceară ai pop-ului. J-MJ e Madonna, e Jacko, e Kylie, e Robbie, ba chiar dinainte ca ei să fi fost ceea ce sînt astăzi. Cu un singur – şi, după mine, pasabil – amendament: muzica lui nu se numeşte pop, ci electronică.

PUBLICITATE

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Gustul lucrurilor neterminate

● **Isabelle Miller, *Les inachevées*, Seuil, Paris, 2008.**

Un vechi principiu estetic spune că sfîrşitul încoronează opera. S-ar zice deci că doar dacă e terminată, doar dacă autorul a apucat să-şi spună ultimul cuvînt, să aplice tuşa finală, să scrie şi ultima notă ori să şlefuiască toate cotloanele unei statui, abia atunci o lucrare ar putea să aspire la statutul de capodoperă. Cînd există certitudinea că opera este terminată, evaluarea făcută de critici şi apoi de public apare mai facilă, mai scutită de ambiguităţi, mai sigură pe ea. Există acest mit al ultimei priviri de despărţire pe care o aruncă creatorul, acel ultim pas în spate al pictorului, ca paşaport pentru o legitimă circulaţie în teritoriul bunurilor artistice cotate ca valori depline.

Cu toate acestea, printre operele considerate de prim rang se află lucrări neterminate, care nu numai că se bucură de tratamentul rezervat celor mai izbutite capodopere, dar exercită o fascinaţie fără egal. Subtitlul cărţii dedicate acestor lucrări neduse pînă la capăt (măcar la capătul intenţiei autorilor) este *Le goût de l'imperfait*. Fără să facă neapărat un elogiu al lucrurilor neterminate, Isabelle Miller – doctor în literatură şi semiologie şi autoare a unui roman intitulat *Le Syndrome de Stendhal* (2003) – îşi propune să reconstituie istoria, povestea, circumstanţele care au stopat demersul creator într-o fază de şantier. Exemplele sînt alese din domenii diferite: romanele *Dorinţe îndeplinite* de Truman Capote şi *53 de zile* de Georges Perec, teatrul lui Balzac, filmele *Partie de Campagne* de Jean Renoir şi *Something's Got to Give* – ultimul în care joacă Marilyn Monroe, peisaje de Turner, *Sclavii* lui Michelangelo, albumul pierdut al formaţiei *The Velvet Underground*, opera *Turandot* de Puccini, domul din Sienna şi catedrala *Sagrada Familia* imaginată de Gaudí.

La fel de mult intrigă, atrag – subjugă chiar – acele opere care prin cine ştie ce accident ajung la noi ciobite, fragmentate, însă cu o paradoxal intactă splendoare. *Venus din Millo* este exemplul cel mai faimos, atît de faimos încît cei de la Luvru caută în permanenţă soluţii pentru a o proteja, pentru a fluidiza turmele de turişti veniţi în pelerinaj de masă cu scopul de a se fotografia la picioarele ei. În ultimii ani am găsit-o în trei locuri diferite. Acum cred că e instalată definitiv. Absolut singură, la capătul unui culoar de porfir, de departe-o vezi albind... Ca printr-o minune, zilele trecute nu era aproape nimeni pe lîngă ea, nu a mai fost nevoie să îmi imaginez că dacă ar fi avut mîini şi-ar fi acoperit cu ele ochii, să nu fie orbită de flacăra blitzurilor.

În timp, imperfecţiunea pare să fi devenit cel puţin la fel de căutată, de apreciată, precum desăvîrşirea. De fapt, încă din Renaştere se conturează gustul pentru *non finito*, mai precis începe să fie acceptată şi asumată ideea universului nelimitat, a posibilităţilor infinite ce se deschid evoluţiei umane, aflate însă într-o permanentă tensiune şi luptă cu inevitabilele constrîngeri pămînteşti. Se spune că Leonardo nu ar fi terminat, de fapt, nici un tablou. Căutările lui nu aveau sfîrşit. Neterminate, nedesăvîrşite fiind, operele lui sînt... fără de sfîrşit, sursă inepuizabilă de interogaţii.

Timpurile noastre, în care fragilitatea, fragmentul, eboşa, schiţa, sugestia devin valori din ce în ce mai preţuite, încurajează experimentul de atelier şi acceptă mai mult decît oricînd un joc ambiguu între intenţie şi realizare. Baudelaire, ca întotdeauna, ştie să fie foarte precis în privinţa lucrurilor imprecise: *„il y a une grande différence entre un morceau* fait *et un morceau* fini – *qu' en général ce qui est* fait *n'est pas* fini, *et qu'une chose très-*finie *peut n'être pas* faite *du tout...“*

Operele neterminate – cu sau fără intenţie – pun o lumină specială pe gestul creativ, situîndu-se, după cum spune Isabelle Miller *„dans l'entre-deux, entre le premier jet et le chef-d'oeuvre“*. Avem impresia că surprindem secrete de atelier, avem iluzia unei intimităţi, credem că sîntem admişi în culise.

Lucruri neterminate... îmi amintesc că într-un basm de Andersen, la capătul încercărilor de a-şi salva fraţii transformaţi în lebede, eroina trebuie să tricoteze, din urzici, cu preţul unor cumplite suferinţe, cîte o cămaşă pentru fiecare frate, înzestrată cu puterea magică de a le reda înfăţişarea umană. Lucrează zi şi noapte, cămaşă după cămaşă, dar nu reuşeşte s-o termine la timp şi pe cea a mezinului. Lipseşte o mînecă. Fratele cel mic va rămîne pentru totdeauna un băieţel cu o aripă de lebădă.

Între două lumi rămîn şi operele neterminate. Ceea ce bănuim doar, partea care nu a prins formă nu şi-a încheiat încă zborul pînă la noi. Nu vedem aripa, dar ce adiere...

Victoria PĂTRAŞCU

„Ce să vă povestesc, că nu ne-au spus nimic?“

Miez de toamnă în Bucureşti. Merg, aşa cum am făcut-o în ultimii ani, să văd spectacolele trupelor străine din cadrul Festivalului de Teatru „100, 1000, 1.000.000 de poveşti“ organizat de Teatrul „Ion Creangă“.

Marţi, 8 octombrie. Ora 10 a.m. Sala plină. Copii aduşi cu şcoala. Doamnele învăţătoare, ca nişte gardieni, se plimbă pe la marginea rîndurilor certîndu-i pe nerăbdători. Micuţii aplaudă, strigă, bat din picioare. Vom vedea spectacolul trupei La Piccionaia-I Carrara din Italia. În caietul-program ni se spune că este o reinterpretare modernă a basmului clasic *Scufiţa Roşie*. Nişte oameni din Italia, mai deştepţi (se pare) decît noi, au ajuns la concluzia că în *Scufiţa Roşie* apar, cel mai sugestiv, etapele creşterii unui copil: alb pentru naştere, roşu pentru descoperire, negru pentru necunoscut şi albastru pentru îmbătrînire. Şi de aici a luat naştere un mare proiect de cercetare numit „Culori“ şi un spectacol numit „În gura lupului“.

Bate gongul de trei ori. O doamnă din Italia ne mai explică o dată ce o să vedem pe scenă şi despre ce este vorba. Spectacolul, jocul actorilor nu mai sînt – se pare – de ajuns pentru a înţelege singuri, cu minţile noastre, ce se întîmplă în piesă. După o jumătate de oră, le mulţumesc în gînd, pentru că în spectacol – amestec de dans, muzică şi pantomimă – nu am descoperit-o doar pe Scufiţa Roşie, ci şi pe cea albă, neagră şi albastră. În schimb, nu mai apărea lupul, ci un personaj nou, înfometatul Zu, care şi moare în final şi pleacă la îngeri. Scufiţa roşie-alb-albastră-neagră plînge, dar îi mai rămîne un strop de speranţă cînd vede că Zu a devenit şi el un heruvim. Sau poate un Serafim? Piesa nu ne spune.

Joi, 9 octombrie. Tot 10 dimineaţa. Alături de copiii altor şcoli, urmăresc o piesă a teatrului TYUZ din Sankt Petersburg, despre cum s-a născut Adam şi cum a căzut el în păcat. Întîi apare o trupă de cinci îngeri simpatici, fără aripi, îmbrăcaţi în şorturi şi maiouri. Au apucături cît se poate de omeneşti: dorm, se spală pe faţă, mănîncă şi din cînd în cînd răspund la un telefon şi ascultă nişte indicaţii de la Dumnezeu. După 15 minute de onomatopee şi pantomimă mai lentă sau mai antrenantă, un copil strigă:

– Vorbeşte, mă! De ce nu vorbeşti?

Doamna învăţătoare de la capul rîndului îl admonestează:

– Mihai, stai liniştit acolo jos şi uită-te la piesă că la sfîrşit te pun să-mi povesteşti.

– Păi, ce să vă povestesc, doamnă, că nu mi-au spus nimic?

Spectacolul se termină. Eva este fericită la braţul lui Adam. Au şi un copil. Îngerii dănţuiesc zglobii în jurul fericitului cuplu. Mihai se ridică, îşi îndeasă în buzunar jucăria cu care şi-a făcut de lucru în timpul spectacolului şi-şi întreabă în şoaptă colegul:

– Bă, ţie ţi-a plăcut?

– Îmm... răspunde româneşte-confuz amicul.

– Aşa ziceam şi eu. Am cam dat banii degeaba.

Întrebată într-un interviu care este genul teatral care îi displace cel mai tare, Ana Ripka-Rus, autoare de teatru pentru copii – mai cunoscută în străinătate decît în România – a răspuns că cel care nu se adresează nimănui. Subscriu la opinia domniei sale.

Nu sînt împotriva experimentelor teatrale, atîta vreme cît ele nasc spectacole descifrabile de către publicul căruia îi sînt adresate. Iar copiii sînt un public special. Sînt o plămadă, sînt în formare. Şi este datoria celor care *fac* teatru să le ofere poveşti inteligibile şi magie. Acea magie născută din contactul nemediat cu respiraţia, rostirea şi jocul actorului. Îţi trebuie discernămînt şi responsabilitate atunci cînd scrii, dar şi atunci cînd joci şi mai ales atunci cînd montezi teatru adresat copiilor.

Joia trecută am plecat cît am putut de repede din sala de spectacole, ca să nu mă întrebe şi pe mine doamna învăţătoare ce am înţeles din piesă.

Poate că eu şi Mihai sîntem nişte proşti care nu au înţeles nimic. Sau poate că sîntem amîndoi nişte oameni miraţi care, fiecare în felul său, strigă: „Regele e gol!“.

***Victoria Pătraşcu** este autoarea cărţii pentru copii* Ziua în care a fugit somnul *(Editura Nemi, 2008).*

PUBLICITATE

Marius CHIVU

feedbook

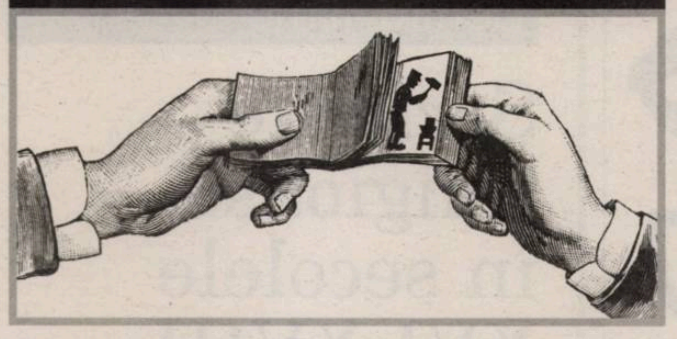

Tineri în viaţă

● **Ioana Nicolaie, *O pasăre pe sîrmă*, Editura Polirom, 2008.**

Debutul în proză al Ioanei Nicolaie nu e tocmai o surpriză. În volumul de poezie *Nordul* (2002), destule poeme aspirau la forme prozastice, iar *Cerul din burtă* (2005), emoţionanta carte despre experienţa maternităţii, era subintitulată „roman". Apoi, după *Cenotaf* (2006), volum care unea într-o singură structură *Nordul* şi *Credinţa* (2003), era de anticipat căutarea unor teme noi şi, mai ales, a unei alte scriituri; nu neapărat o ruptură, mai degrabă o modalitate de exprimare cu o respiraţie mai amplă.

Romanul începe cu sosirea Sabinei în gară. A lăsat în urmă, undeva în nordul ţării, o familie numeroasă şi săracă, pentru a urma Filologia în Bucureşti. Plecarea de-acasă deopotrivă eliberează şi îngrijorează. Nu mai e o povară şi nu mai stînjeneşte pe nimeni, e liberă să-şi facă un destin, dar a nimerit într-un oraş unde nu cunoaşte pe nimeni, iar banii, obţinuţi de la ghişeul pentru protecţie socială, trebuie drămuiţi. Sabina este, pînă la un punct, orice student plecat să înveţe şi să-şi facă o viaţă departe de casă, numai că nu are sprijinul familiei şi sînt anii '90. Au trecut doar trei ani de la Revoluţie, Bucureştiul e, mai mult ca oricînd, un oraş pestriţ, mizerabil, periculos. Inflaţia creşte constant, au loc disponibilizări, oameni disperaţi şi naivi îşi pun banii la Caritas, printre blocuri apar chioşcurile şi magazinele *second-hand*, străzile sînt nesigure, iar străinii, dubioşi. Decorul oraşului este interiorizat, iar ritmul lui influenţează viaţa Sabinei a cărei poveste este, de fapt, odiseea studentei nevoite să-şi găsească o gazdă, căci „bobocii" nu au dreptul la cămin, să-şi caute apoi un job, dar să şi înveţe pentru a-şi păstra bursa şi, cel mai important, să reziste tentaţiilor, să stea departe de necazuri şi de complicaţii. Are norocul unei gazde de treabă, îşi face cîteva prietene dintre colegele de la facultate, o vreme lucrează ca manechin uman în vitrina unui magazin, apoi într-un *fast-food*. Sabinei îi sînt interzise plăcerile vinovate ale vieţii de student, este o fată necăjită, ocupată cu propria supravieţuire, preocupată nu de cosmetice sau de petreceri, ci să cumpere ieftin legume şi cartofi. Intrarea lui Eman în viaţa ei pare să echilibreze puţin lucrurile prin împărţirea sărăciei. Eman este un fost bursier de Drept la Sorbona care-şi caută încă un rost în Bucureşti; e un tip protector, dar educaţia lui nu ţine loc de experienţă de viaţă. Sabina se ataşază repede de el, îi vizitează familia de Sărbători, locuiesc împreună într-o garsonieră amărîtă, pentru ca, în cele din urmă, să se mute într-o cameră dintr-un cămin studenţesc de la marginea oraşului. Pelerinajul din garsonierele ieftine de cartier în camerele înghesuite de cămin seamănă cu un exil în miniatură care pare să întărească relaţia celor doi aflaţi în continuă căutare de job-uri. După sfaturile duhovniceşti date la un radio de pocăiţi şi o eşuată încercare de a face carieră ca agenţi de vînzări a unor tigăi-minune pentru care organizează şi o prezentare (două dintre cele mai bune episoade ale cărţii), Sabina şi Eman pun pe picioare o mică afacere, studenţească şi ilicită: un mic chioşc alimentar în camera căminului din Fundeni. Căratul produselor, cu rucsacul sau cu căruciorul, din *en-gros*-ul Niro, le asigură un venit minimal. Grija aprovizionării permanente, descurajarea concurenţei (cei doi inventează un fel de tombolă pentru clienţii fideli), teama de razii, examenele, lipsa timpului liber, a distracţiilor şi a călătoriilor sînt tot atîtea frustrări adunate în timp. În gazdă, cu chirie sau în cămin, tot viaţă provizorie se cheamă, iar supravieţuirea studenţească uzează relaţia celor doi. După cîteva semne incerte, Eman se dovedeşte un ratat, şi mitoman pe deasupra. Previzibil, o înşală pe Sabina, care află întîmplător cine este el cu adevărat.

Adunînd, Sabina nu e deloc un personaj spectaculos, nici ratată, nici victorioasă, e o supravieţuitoare cumva cu capul în pămînt (privindu-şi „conturul incert" în conserva de sos tomat) şi impresionează, cel mult, printr-o tristeţe surdă şi prin rezistenţa umilă.

Bucureştiul de la mijlocul anilor '90 se reflectă în fiecare pagină, socialul fiind mult mai pregnant decît sentimentalul. Camera închiriată de la tanti Norica, *fast-food*-ul arabilor, firma de vînzări condusă de Antoaneta Rădescu, căminul studenţesc („lumea la scară redusă") cu aranjamentele, raziile şi personajele lui (basarabeanul Vali, yoghina, administratorul), *en-gros*-ul Niro, toate acestea sînt imaginile fidele ale unei perioade de interesante metamorfoze sociale care dizolvă, pînă la urmă, orice poveste de dragoste. Dincoace de atmosfera socială şi de poveştile din trecut (unele, memorabile) ale personajelor secundare, naraţiunea avansează calm şi sigur, fără schimbări de ton. Dacă ar fi să aduc o critică romanului, aş spune că tensiunile se absorb cumva forţat în discursul indirect liber la persoana a III-a, care ţine naraţiunea din scurt. Formula narativă aleasă de Ioana Nicolaie o dezavantajează pe Sabina căreia îi dă puţine şanse de a fi un personaj ceva mai viu. Sabina nu spune, de fapt, nici o replică, vorbele îi sînt reproduse în parantezele naraţiunii, vocea naratorului fiind cea care îi intermediază şi care îi comentează fiecare gest.

O pasăre pe sîrmă este, stilistic vorbind, un roman impecabil şi amatorii de rafinamente vor găsi satisfacţii în a urmări efectele lirice de pe fundal. Ca într-o animaţie expresionistă unde detaliile prind viaţă şi însoţesc ori ameninţă personajul abătut, clădirile „îşi arată scheletele vuitoare de la vînt", iar excavatoarele „muşcă în stînga şi-n dreapta, răspîndind dumicaţi de argilă şi cărămizi, de ciment şi cabluri sfîşiate". Proza Ioanei Nicolaie are un puternic filtru liric, *O pasăre pe sîrmă* fiind, de fapt, un *Bildungs*-poem urban în gri despre supravieţuire la vîrste tinere, un poem cu gustul amărui al tristeţii şi al compasiunii pentru o fată săracă şezînd singură pe sîrma vieţii.

Dilema veche vă recomandă

● Filip Florian, *Zilele regelui* (Editura Polirom, 2008). Aventurile a doi nemţi – regele Carol I şi dentistul său – în România nopţilor furtunoase de prin 1870 şi ceva, a noii Gări Filaret şi a Turnului Colţei, a războiului de la Plevna şi a atîtor altor eternităţi. O impasibilă şi suverană ironie, un dispreţ înţelept – deloc pamfletar şi cu atît mai eficient estetic – faţă de orice aducere la zi a istoriei, o linişte neobişnuită în ritmul epic şi cadenţa frazei, îndelung elaborată, hămesită de detalii, nelipsită de un instinct calofil inocent (deocamdată). O bijuterie de roman, tocmai azi, cînd ni se spune foarte decis, de către oameni inteligenţi şi cu haz, că tinerii scriitori nu mai vor să scrie capodopere. Filip Florian îi contrazice, blînd. (Radu Cosaşu)

● Duminica, de la 20,50, pe TVR 2, *Absolut fabulos* (traducerea românească, adică pe neve, a lui *Absolutely Fabulous)*, serialul britanic cu două zuze absolute & absolut politic-incorecte (Jennifer Saunders & Joanna Lumley) – care e ca un *South Park* transplantat pe Tamisa, cu oameni în carne şi oase în loc de desene animate şi un gust indecent pentru *fashion* în loc de „Blame Canada"... *Absolut* fabuloase! (Alex. Leo Şerban)

● Umberto Eco, *Memoria vegetală şi alte scrieri de bibliofilie* (traducere de Anamaria Gebăilă, Editura RAO), un splendid volum cu eseuri docte şi proze borgesiene despre ediţii rare ale unor cărţi bizare, despre alchimişti şi civilizaţii străvechi, despre teorii enigmatice şi secrete bibliofile, un volum năucitor, nerecomandat quijoţilor contemporani care riscă să-şi piardă minţile citind fabulaţiile livreşti ale lui Eco. (Marius Chivu)

PUBLICITATE

www.libertaspublishing.ro

PAUL JOHNSON

Autorul bestsellerului *Intelectualii*

CREATORII

În Creatorii, *Paul Johnson atacă domeniul creaţiei artistice urmând o tehnică infailibilă a succesului. Detalii biografice insolite, picante dacă se poate, nume exotice de instrumente dispărute, râuri de cifre care dau sentimentul instalării solide în real, admiraţie şi dispreţ, toate acestea vă vor face să deveniţi, citind cu sufletul la gură, creatori ai lecturii.*

ŞERBAN ANGHELESCU

Editura LIBERTAS
contact@libertaspublishing.ro
Tel./Fax: 021 627 14 92 | Mobil: 0721 576 456

Andrei GORZO

dilematograf

Realism subţire

● ***Schimb valutar* (România, 2008), de Nicolae Mărgineanu.**

Noul film al lui Nicolae Mărgineanu, *Schimb valutar,* spune povestea lui Emil (Cosmin Seleşi), un muncitor din Mizil care, după ce e dat afară de la fabrică, se hotărăşte să emigreze în Australia împreună cu soţia şi copilul. Vinde tot ce are şi, cu banii într-un săculeţ purtat direct pe piept, pleacă la Bucureşti. De cum ajunge, pică în plasa unui şmenar (Andi Vasluianu) şi rămîne fără nimic. Emil nu îndrăzneşte să-i spună soţiei sale ce s-a întîmplat; îi spune că a plecat să muncească în Germania şi că de-acolo continuă să facă aranjamente pentru iminenta lor emigrare. De fapt, doarme prin parcuri bucureştene, apoi prin spitale, apoi în garsoniera unei prostituate din Chişinău (Aliona Munteanu) care devine singura lui prietenă. Munceşte pe unde apucă şi stă la pîndă în faţa caselor de schimb valutar, sperînd să-l găsească pe şmenarul care l-a nenorocit. Într-un tîrziu îl găseşte, îl urmăreşte pînă acasă şi îl omoară. După care devine el însuşi şmenar. Tranziţia e o junglă. Ori eşti pradă, ori eşti prădător. *Q.e.d.*

Demonstrativismul ăsta e un defect. Povestea lui Emil are o rotunjime care nu e rotunjimea vieţii (în viaţă, poveştile rareori se rotunjesc aşa), dar nici a artei de calitate, ci a vieţii închise într-o schemă care-i înăbuşă orice mister şi-i aplatizează orice adevăr la nivelul cîtorva clişee (tranziţia-junglă, pradă-prădător) pe care spectatorului nu-i e greu să le ia acasă (pe post de „mesaj"), pentru că tot cu ele a şi venit. E ceea ce aş numi „realism subţire", pentru a-l diferenţia de realismul adevărat al lui Puiu, Muntean sau Mungiu. Realismul subţire al lui Mărgineanu şi al scenaristului său, Tudor Voican, urmăreşte o idee convenţională despre „realitatea românească", pe cînd realismul adevărat urmăreşte acea „înţelegere superioară a umanului" despre care vorbea recent Paul Cernat, deplîngînd absenţa ei din romanul românesc contemporan. Puiu, Muntean sau Mungiu se întreabă în permanenţă: „Care e problema acestor personaje? Care e problema lor *de fond?*" şi nu se mulţumesc niciodată cu răspunsurile uşoare (tranziţia, comunismul). Ei fac un *pressing* continuu pe adevăr. De aici constatarea cu adevărat tragică spre care ne conduce *Moartea domnului Lăzărescu:* nu aceea că în spitalele româneşti sîntem trataţi cu nepoliteţe şi chiar cu nepăsare, ci aceea că, în România ca peste tot, murim printre oameni vii cărora – chiar dacă sînt politicoşi, chiar dacă „le pasă" – le pasă mai mult de vieţile lor decît de moartea noastră. De aici şi momentul acela din *4, 3, 2,* cînd Otilia îl ia la rost pe prietenul ei – cu neglijenţele lui sexuale şi asigurările lui galante că o va lua de soţie în caz că „rămîne" –, revoltîndu-se împotriva unor inechităţi şi a unor constrîngeri care, oricît de tare s-ar fi agravat din cauza lui Ceauşescu, datează cu mult dinaintea lui. Şi, în primul rînd, de-aici capacitatea formidabilă a acestor personaje de a ne convinge de realitatea lor. Nu aflăm prea mult din istoriile celor doi protagonişti din... *Lăzărescu,* dar nu ne îndoim nici o clipă că le-au trăit – sînt grei de ele. Nici muncitorul, nici prostituata din *Schimb valutar* nu au realismul ăsta adînc. Nu sînt nici atît de falşi încît să-l scoată pe spectator din convenţie, dar realismul lor nu e nici o clipă altfel decît *convenţional:* nu ţine de vreo înţelegere reală a umanului, ci de aplicarea corectă a unor convenţii „realiste" – adică de buna gestionare a unor clişee. Prostituata – care vorbeşte cu accent şi care, nefiind doar prostituată, ci şi studentă la Drept, îl consiliază pe Emil ca o avocată – e convenţional-comică şi convenţional-înduioşătoare. Convenţional e şi felul în care ea şi Emil se apropie unul de altul – mîncînd brînză cu pîine pe marginea patului ei, chicotind sub aşternuturile împărţite cast ş.a.m.d. Noaptea lor de sex e tot o convenţie – ceva ce trebuie să se întîmple între erou şi eroină. Întoarcerea lui Emil la locul crimei, la timp ca să întrezărească familia îndoliată a victimei, e o modalitate convenţională de a semnala remuşcările lui şi, concomitent, de a-l umaniza retroactiv pe şmenar *(avea* o familie). Nici unul dintre lucrurile astea nu e *greşit* din punct de vedere scenaristic, dar nici unul nu e interesant. Tipul ăsta de scriitură nu spune niciodată nimic surprinzător, nu descoperă nimic, nu creează viaţă, ci animaţie mecanică. Astea fiind zise, e cu siguranţă o scriitură de profesionist. Tudor Voican ştie să anime lucrurile – deşi acestea sînt de carton – şi e suficient de elegant încît să nu emfatizeze – să nu încerce să stoarcă patos din ele. Iar Mărgineanu regizează cu grijă: prin numărul de locaţii şi de personaje episodice, *Schimb valutar* e cel mai greu *job* al lui din ultima vreme, şi prestaţia lui e tot cea mai bună din ultima vreme. N-am crezut nimic din acest film, dar nu m-a plictisit şi nu m-a indignat. Mediocritatea lui e onorabilă.

trecerea prin reviste

Suedezi încîntaţi

DAGENS NYHETER.

Nu avem prea des ocazia să citim aşa ceva despre cultura română. Noi înşine, „pe plan intern“, sîntem obişnuiţi mai degrabă să ne lamentăm, să cădem în plasa unor scandaluri regizate (vezi „poneiul roz“) sau, pur şi simplu, să ne trăim în tăcere nemulţumirea că „n-o să-i ajungem niciodată din urmă“ pe francezi, nemţi, italieni, britanici etc. În Suedia, în schimb, se vorbeşte mult şi bine despre literatura română. La recentul Tîrg de Carte de la Göteborg, s-a spus că România a fost „prezenţa cea mai interesantă“. Iar Herta Müller şi Mircea Cărtărescu au fost printre protagoniştii evenimentului. Am primit de la Institutul Cultural Român din Stockholm vreo 10 pagini de extrase din presa suedeză. Reproduc aici cîteva pasaje dintr-un articol apărut în cotidianul naţional *Dagens Nyheter* din 28 septembrie, sub semnătura scriitoarei Martina Lowden (http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?a=832757).

„«Nu m-am mai simţit aşa de la Spice Girls»“, mi-a spus prietena mea adolescentă. Spectatorii din jurul nostru erau la fel de emoţionaţi ca şi ea. Idolul, eroul, semizeul pe care venisem să-l ascultăm era Mircea Cărtărescu. Bucuria era ştirbită de faptul că românul venise la tîrg să vorbească despre viaţa scriitoriilor în timpul lui Ceauşescu, şi nu despre monumentalul său roman *Orbitor,* cel mai amplu-bun-frumos lucru pe care-l citisem în acest mileniu. Dar, ne-am gîndit atunci, curînd se va întîmpla şi asta. Să aşteptăm pînă ce va fi ceva mai citit în Suedia...

De-atunci au trecut doi ani. Aştept apariţia celei de-a treia părţi din *Orbitor,* consolîndu-mă între timp cu volumul de versuri *O zi fericită din viaţa mea* – care nu-i rău, deşi, pe lîngă roman, poezia lui *beat* (în care motocicletele plîng sub stele, femeile zac în paturi, poeţii fumează, sărută, beau, se plimbă, visează) este ca mugurele pe lîngă fruct. (...) Pe de altă parte, micuţa editură norvegiană Gasspedal tocmai a publicat volumul de eseuri al lui Cărtărescu *Europa e formată precum creierul meu.*

Cîteva dintre eseuri sînt despre România, dar mai ales despre cum este să fii scriitor român, ceea ce de multe ori înseamnă să fii văzut în primul rînd ca român şi abia în al doilea rînd ca scriitor. (...)

Răsfoiesc programul tîrgului. Cărtărescu participă la două seminarii de 45 de minute: «Imaginea României» şi «Literatura şi poliţia secretă». Nu-mi pot stăpîni un mîrîit. Încă o dată este redus la naţionalitatea lui şi la istoria ţării din care provine: «Hai, mai spune-ne o dată despre Securitate şi cum era să scrii sub cenzură!» sau «Ce părere ai că noi, vest-europenii, vedem din România doar copiii străzii şi încălcările libertăţii de expresie?». Nu poate vorbi niciodată despre romanele sale?

Mai răsfoiesc în program şi mă mai înveselesc. Editura Ellerströms, de nădejde, ca de obicei, nu numai că a umplut revista *Lyrikvännen* cu poezii româneşti, dar a făcut acelaşi lucru cu *Aula pentru poezie.* Şi – ca să vezi! – Centrul pentru traducători organizează un seminar despre universul stilistic al lui Cărtărescu, chiar dacă scriitorul însuşi nu participă.

Tot e bine. Şi totuşi... Doar în bibliotecă pot sta cărţile una lîngă alta, rînduite după numele scriitorilor, şi nu după geografie, istorie sau politică. Ordinea alfabetică, expresie a egalităţii. Fiindcă, aşa cum scrie Cărtărescu într-unul dintre eseuri: «Deschide cartea mea cu coperte rozalii fără să-ţi pese de numele de pe ele (abia atunci, precum numele unui nou-născut, precum numele pe care-l dă ştiinţa unui fluture nou descoperit) se va deschide şi numele meu, şi poate atunci va însemna ceva pentru tine».“ (**M. V.**)

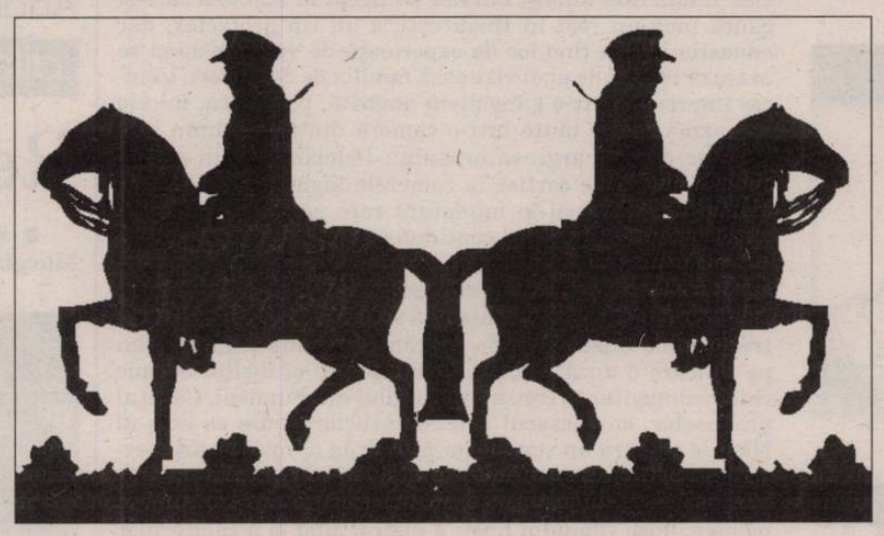

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Ultimele ştiri din bibliotecă

Se dedică lui Paul Cernat şi interlocutorilor săi de pe forumul Observatorului cultural *care discută cu pasiune despre mizele mari şi mici ale literaturii*

Aseară, Ion Luca Caragiale a descins la „Grand Hotel Victoria“, acolo, el a văzut enorm şi a simţit monstruos.

Cu cîteva ore mai înainte, o ţărancă, Vitoria Lipan, a plect la munte să-i caute pe asasinii soţului ei.

Spre prînz, în plin Bucureşti, s-a auzit strigătul unei femei, către patru bărbaţi de ajuns de ciudaţi la înfăţişare: „Crailor! Crailor de Curtea-Veche!“.

Noaptea tîrziu, domnul Marcel Proust şi-a trimis menajera să-i cumpere o pară de la un restaurant parizian; muşcînd o singură dată şi punînd-o apoi deoparte, domnul Marcel Proust a apreciat că para nu mai are gustul din copilăria lui.

Într-un sanatoriu elveţian, un bărbat tînăr şi inteligent se îndrăgosteşte de radiografia pulmonară a unei domnişoare venite şi ea la tratament.

Un mare compozitor coboară cu batiscaful în adîncul mării şi e uimit de ceea ce vede.

Un important funcţionar, plecînd spre slujba sa, îşi pierde nasul.

Un alt funcţionar, mai puţin important, ducînd o existenţă obscură şi bizară, îşi comandă o manta la un croitor şi hoţii, nici pînă astăzi prinşi, i-o fură în plină noapte de iarnă.

Un supravieţuitor de la Auschwitz susţine că despre Auschwitz nu discută decît cei care nu au fost acolo şi cucereşte Premiul Nobel pentru literatură.

Un arhitect bucureştean, Ioanide, luînd cunoştinţă de moartea fiicei sale, începe brusc să deseneze în neştire, pe hîrtie, coloane dorice.

Un scriitor rus o pocneşte mortal în cap, cu tamponul de pe biroul său, pe o femeie care-i citeşte o tragedie ajunsă la actul 4. Justiţia îl achită.

Într-un oraş enigmatic, un bărbat din ce în ce mai singur îşi dă seama că din oameni de treabă s-au întruchipat rinoceri de treabă.

La Budapesta, un scriitor se îmbarcă pentru o călătorie în jurul creierului său.

Numitul Joseph K. se trezeşte, dimineaţă, cu cîţiva oameni ursuzi în sufragerie, care-l arestează fără nici un motiv.

Un bătrîn pescar, Santiago, izbuteşte să prindă un marlin şi pînă ajunge la ţărm, rechinii îi mănîncă peştele, lăsîndu-i doar oasele.

Pe o stradă din Bucureşti, Mîntuleasa, un om descoperă că are memorie şi imaginaţie.

În Ţara Moţilor, o femeie muşcă dintr-un măr.

Un om din Delta Dunării, Mitru Pescăruş, trăind doar din poveşti, a rămas prost şi sărac, ceea ce-l face să declare: „Eu sînt un om strict!“.

Un tînăr deţinut se îndrăgosteşte, printre gratii, de ochii fiicei directorului de închisoare şi se hotărăşte să nu mai evadeze.

Un moscovit, Ivan Ilici, îşi dă seama pe patul morţii că a trăit fără să înţeleagă ceva din viaţa sa.

O balenă albă e căutată zi şi noapte pe oceanele lumii. Nici un harponier nu o găseşte.

Înnebunit de atîtea eşecuri, un harponier spaniol se apucă să se lupte cu morile de vînt.

Un prinţ mic întreabă: „Balena e o moară de vînt?“.

Un prinţ mult mai inteligent descoperă că poţi surîde fiind totodată ticălos.

Un scriitor pe care mai toţi ficţionarii din secolele XIX, XX şi chiar XXI îl numesc „notre oncle Gustave“ lasă cu limbă de moarte aceste cuvinte: „Furia cu care se concluzionează este una din maladiile cele mai funeste şi mai sterile ale omenirii. Geniile şi operele lor nu au concluzionat niciodată“.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Scrierile religioase în secolele XVI-XVIII

Se termină: cu Biblia din 1688, Văcăreştii, Antim Ivireanu şi Anton Pann.

Povestea: acum este evident că nu se putea altfel. O limbă are nevoie şi ea de carieră ei în scris. Iar această carieră se face prin posibilităţile momentului, posibilităţi oficiale. Cine avea bani să tipărească? Cine avea bani să cumpere? Cine ştia să citească? De aceea, cine vede o carte de asta veche se minunează. Desenată ca un desen animat, scrisă ca o reclamă pentru Stella Artois – perioada ce face glume de societate rustică, cu coperţi zdravene şi chiar aurite de parcă este un tezaur de bancă. Timpul trece altfel, nu se ştiu nici azi datele exacte ale tipăririi lor, iar cartea era respectată, fiind utilă.

Şmecheriile textului: Aventura cărţilor religioase este simplă. Sînt copleşitor de multe în limba slavonă, iar unde nu e slavonă, este literă chirilică, dar cu traducere. Cei mai mulţi copiau, cei mai puţini încercau s-o dea pe românească. Trebuie să ratezi mult chiar şi în istorie ca să înveţe alţii ceva. Folosul lor era clar pentru comunitatea religioasă, şi în lupta, cît o fi fost ea, împotriva sectelor de tot felul. Tipăriturile şi traducerile dădeau seamă despre un singur lucru: sîntem creştini. Influenţa venea de la slavi. Din materia asta, nu foarte multă ajunsă pînă la noi, informă şi admirată de la distanţă, azi fac mîndria unora şi altora scăpările de stil ale copiştilor sau inspiraţia rară de traducător. Ceea ce, de fapt, pune ştampilă literaturii române pînă, hăt, poate chiar în secolul XX şi anume un soi de calchiere a literaturii străine, un soi de adaptare, inspirată sau nu, a modelelor occidentale.

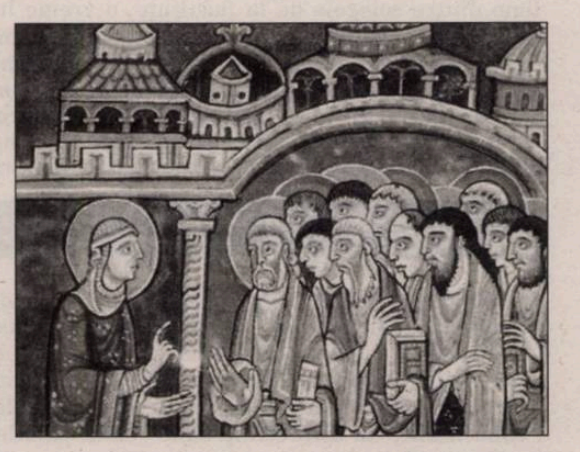

Emo utile în viaţă: Codice Voroneţean, Faptele Apostolilor, Psaltirea Scheiană, Catehism, Evangheliar, Tetraevangheliar, Psaltirea, Molitvenice, Minei, Paterice.

Durata lecturii şi tipul de creier: te întrebi de ce ar fi bine să citeşti cîte un ceaslov din ăsta. O carte din asta face destinul unui om, cercetător de felul lui, în vremuri de pace şi în ea descoperă nu ştiu ce şoricel de literă sau cine ştie ce păcat de cuvînt, care să-l încînte şi să-i aducă ploaia de vară în priviri.

Cash şi investiţii: vă spune ceva cartea veche? Unora-altora, da. Oricum, colecţionarii sînt mai bogaţi întotdeauna măcar cu o copertă aurită.

Expresii pentru bloguri şi messuri, MMS-uri: „De-nceput au făcut Dumnezeu ceriul şi pămîntul. Iară pămîntul era nevăzut şi netocmit şi întunearec zăcea deasupra preste cel fără de fund şi Duhul lui Dumnezeu să purta deasupra apei.“

Mişto: „Bine ştim că cuvintele trebuie să fie ca banii, că banii aceia sînt buni carii îmblă în toate ţareale, aşia şi cuvintele acelea sînt bune carele le înţeleg toţi.“

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Criza economică explicată pentru un etatist simpatic

Dragă etatistule, frumoasă criză, nu? Ştiu, piaţa este de vină şi statul e salvarea. Piaţa vrea profituri, cu asta se ocupă ea. A riscat şi a pierdut. Trebuie pusă la punct. Totuşi, permite-mi o întrebare: cînd ai auzit ultima dată că a falimentat o bancă, înainte de actuala criză? Nu, nu vorbesc de Bancorex, Banca Populară şi alte maşini de spălat bani pentru şmecherii tranziţiei din România. Vorbesc despre sistemele bancare serioase. Deci, nu ai prea auzit. Nu ţi se pare suspect? Pentru Dumnezeu, în nici o activitate umană nu există succes permanent. În orice facem, uneori cîştigăm, alteori falimentăm.

Să spunem că Gigel e un om muncitor care a strîns bani. Să mai spunem că Dinel e un patron de şaormărie care are nevoie de bani să-şi cumpere un grătar suplimentar. Gigel i-ar da bani lui Dinel cu împrumut. Dinel ar folosi banii, ar face profit şi ar înapoia cu tot cu dobîndă. Amîndoi ar fi fericiţi. Numai că în lumea reală nu merge atît de simplu. Gigel nu poate avea încredere în Dinel. Poate că şaormarul fuge cu banii sau pur şi simplu refuză să-i înapoieze. Dar apare pe fir Costel. El e bancher. El spune: Gigele, dă-mi banii tăi şi ţi-i dau cu dobîndă, Dinele, ia bani şi dă-mi-i cu dobîndă. Costel e sistemul bancar – un tip bine îmbrăcat şi nesuferit.

În precapitalism, clienţii lui Costel erau cîţiva doar, ba un prinţ care avea chef de război, ba un aventurier cu dor de dus în Indii, ştii genul. Ei bine, cînd capitalismul a devenit de masă, fermierul John a vrut tractor pentru fermă cu bani împrumutaţi, apoi şi nea Mărin şi-a luat frigider cu buletinul. Înainte, cînd un Costel falimenta, cîţiva erau ruinaţi. Cu capitalismul de masă ajuns realitate, o mare parte din populaţie avea probleme. Urmau crize economice, migrări de populaţie, revolte, dictaturi, războaie, în funcţie de specificul naţional.

Dar, gata, s-a terminat cu aceste nenorociri. Costel a devenit un bun public. După marea criză din anii '30, statul a intervenit. În mod justificat, sînt de acord. Gigel care dă bani şi Dinel care îi ia nu au informaţiile necesare pentru a face diferenţa între băncile serioase şi cele neserioase. Atunci, statul trebuie să le ofere nişte garanţii. Fără încredere, nu există sistem bancar.

Dar dacă piaţa e imperfectă şi statul a trebuit să intervină, ar trebui să fie răspunderea statului ce se întîmplă mai departe, nu? Adică să vorbim acum de eşecul statului, nu de eşecul pieţei. Cum explici tu existenţa şi prosperitatea unei pieţe fără falimente? Nu acesta e chiar rolul pieţei, să facă diferenţa între cei slabi şi cei puternici? Nu de asta o numim fără inimă, oarbă, bezmetică, ticăloasă? Cum de a inventat piaţa o industrie fără falimente?

Dacă un magazin de şaorme ar pune un anunţ „nu servim decît clienţii care cîştigă mai mult de 500 de euro", ţi s-ar părea ciudat, nu? Exact asta fac băncile şi ni se pare atît de normal încît nici nu mai întrebăm care este logica. Logica e una etatistă: statul garantează că băncile nu dau faliment, dar le obligă să respecte anumite condiţii, să fie prudente.

Deci, toată lumea cîştigă: sistemul bancar alimenteză economia cu bani, oamenii pot să dea şi să ia bani, producţia merge, statul încasează impozite. Toată lumea e fericită. Corect? Nu. Problema este că această piaţă idilică duce la un efect pervers îngrozitor: hazardul moral. Acesta se manifestă atunci cînd un individ este protejat în mod artificial de un anumit risc. Astfel, el se va comporta mai riscant. Să zicem că avem doi bancheri. Să-i numim Costel 1 şi Costel 2. Costel 1 e un om responsabil, care a fost tras de urechi cînd era mic şi a învăţat că răspunde de ce face. În consecinţă, acest Costel dă credite numai celor de la care poate lua banii înapoi şi respectă restricţiile. Costel 1 face un profit de 5%. Costel 2 e altfel de om. El nu a fost urecheat la timp pentru că metoda e demodată. În consecinţă, el crede că regulile sînt respectate numai de către fraieri, dă credite multe, ştiind că nu le va lua înapoi. Costel 2 face un profit imediat de 40%. E felicitat de acţionari, promovat în funcţie, are un salariu de 5 milioane de dolari.

Noi ştim că într-o lume fără un stat atît de băgăcios, locul lui Costel 2 e la puşcărie. În Evul Mediu ar fi fost prins de creditori, jupuit de viu, rupt în patru şi bucăţile atîrnate una la bursa din New York, una la Londra, şi celelalte la Frankfurt şi Tokyo.

Ştiu, e barbar, dar aşa obişnuiau oamenii din Evul Mediu să rezolve hazardul moral. În lumea de astăzi, Costel 2 nu păţeşte aşa ceva. De fapt, tot el cîştigă. Tocmai aici e imensul hazard moral pe care pluteşte sistemul bancar. Cum băncilor le e interzis să falimenteze, Costel 2 are un succes fantastic. A acumulat credite riscante, a încasat salarii bune, oamenii tot mai săraci au cumpărat bunuri pe care nu şi le puteau permite, la un moment dat, balonul s-a spart. Dacă băncile aveau voie să falimenteze, balonul nu se mai umfla. Cu intenţii bune şi legitime, statul a creat acest balon. Piaţa nu a fost lăsată să-şi elimine elementele negative, dar tot ea e de vină. Cum vine asta? E ca şi cum a-i spune că, dacă Maricel o violează pe Maricica pe şinele de tren şi îi calcă acceleratul, atunci mecanicul de tren (criza) şi Maricica (piaţa) sînt de vină. E corect?

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

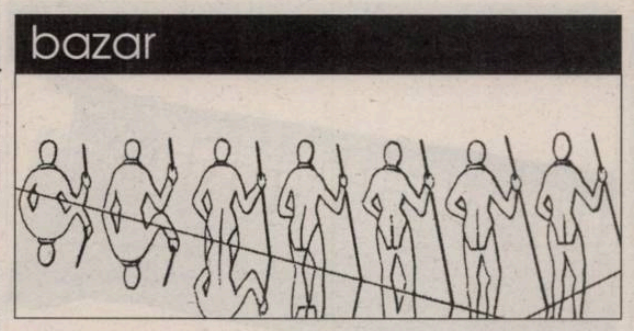

Lost (Naufragiaţii): un Caşcaval paranormal...

De vreo două săptămîni mă scald într-o nouă dependenţă: serialul *Lost (Naufragiaţii)*, încă difuzat pe posturile noastre de televiziune (AXN). Premiat cu Emmy în 2005 şi Golden Globe în 2006, pentru cel mai bun serial dramatic, producţia televiziunii ABC, creată de Damon Lindelof, J.J. Abrams şi Jeffrey Lieber, în regia lui Jack Bender şi Stephen Williams, *Lost* intră în categoria producţiilor complicate, cu multe fire şi paliere. Adresat unui public inteligent, dar şi înclinat spre speculaţii depăşind sfera normalului. Şi cu înclinaţii către joc, dar nu unul la întîmplare, ci capabil să combine experimentul psihologic cu teoria matematică a probabilităţilor. Într-un cadru diferit (SF, mitologic, antiutopic...), *Naufragiaţii* îmi aduce aminte de o carte apărută mai demult la Editura Curtea Veche: Johnson Spencer – *Cine mi-a luat caşcavalul?*, una dintre primele zece cele mai vîndute din lume. Patru personaje caută, într-un labirint, Caşcavalul, fără să ştie exact cum arată. Ce poate reprezenta Caşcavalul e, cred, evident. Interesant este cum acesta îşi schimbă imaginea în funcţie de tipologia fiecărui personaj.

Lost oferă un Caşcaval mai complex, la a cărui concepere au fost amestecate ingrediente diferite: nu doar cele obişnuite din majoritatea seriilor TV, sexul şi lupta pentru putere, ci şi... misterele. La limita dintre pseudoştiinţific, paranormal şi mistic. Supravieţuitorii zborului Oceanic 815, de la Sydney la Los Angeles, trec printr-o serie de aventuri şi întîmplări inexplicabile. Pe scurt, pentru neaveniţi: aterizează pe o insulă, care se pare că deţine nişte calităţi electromagnetice (şi nu numai) ieşite din comun; acestea au efecte miraculoase asupra suferinţelor fizice ale celor aflaţi pe ea, vindecîndu-le rapid; dar şi asupra psihicului locuitorilor săi, provocîndu-le viziuni. Aparent nelocuită, insula se dovedeşte, de fapt, populată de diverse categorii de persoane, de la rătăciţi solitari la grupuri organizate, precum cel generic numit *Others* (Ceilalţi) – la prima vedere un grup de savanţi, malefici, experimentînd... nu se ştie ce (ceva legat de fertilitate, concepţie...).

Povestirea e mult mai alambicată, iar personajele numeroase (la început sînt 42 de supravieţuitori) şi mereu reînnoite. Sînt implicate şi nişte numere „magice", despre care se spune că sînt blestemate şi care au doar ele însele site-uri speciale în care se încearcă explicaţii. De altfel, fanii *Lost* fac parte din acea categorie de spectatori care simt nevoia să plaseze o teorie (nu nepărat a conspiraţiei) în spatele lucrurilor perceptibile. Cîteva exemple (găsite pe net) sînt suficiente: insula este un Purgatoriu în care supravieţuitorii sînt încercaţi şi triaţi pentru a fi repartizaţi mai departe pentru eternitate; toate personajele sînt rodul halucinaţiilor minţii unuia dintre ei; e o pepinieră de mutanţi; e vorba de singurii oameni care au reuşit să scape de Apocalipsă; pasagerii avionului sînt cobaii unor savanţi nebuni.

Pleiada de speculaţii poate continua la infinit, dar ceea ce mă interesează este pur şi simplu înclinaţia către asemenea teoretizări empirice. Ea este una dintre cauzele succesului serialului: soarta omenirii în combinaţie cu domeniile oculte vor fi mereu factori de audienţă – spectatorii se simt implicaţi în lucruri dragi şi inaccesibile lor: culisele lumii în care trăiesc. Pentru receptorii mai puţin grandomani, seria TV este urmărită din motive frivole: fiind foarte multe personaje şi cu evoluţii surprinzătoare, poate fi fascinant de urmărit cine cu cine se mai combină (posibilităţile se calculează matematic...), cine scapă şi cine moare. Rolul moralei şi al background-ului familial şi social (poveştile fiecăruia dintre eroi ce însoţesc episoadele) este esenţial aici: de pe margine, ca la cursele de cai, spectatorul pariază, temporar, pe unul sau altul dintre protagonişti. Dar nu la voia întîmplării, ci cu argumentele proaspete pe care realizatorii, înţelepţi şi anticipativi, i le oferă cu ţîrîita, în fiecare episod.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

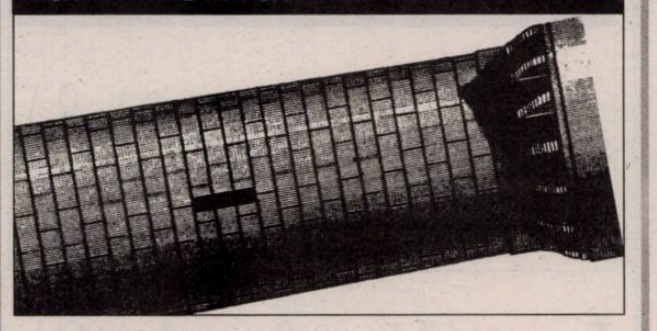

Citirea pe dos

Este un suflet fără Dumnezeu capabil să filozofeze în sfera spirituală? Este o inteligenţă declarat atee neapărat corespunzătoare unui suflet fără Dumnezeu? Îţi pui asemenea întrebări, cu gîndul la Nietzsche, atunci cînd descoperi un autor postmodern, îmbibat de revolta mereu frustrată a zilelor noastre. E vorba de Michel Onfray, vedetă cu raft propriu la FNAC şi dreptul antum de a fi editat în „Livre de Poche". Scriitor prolific, fără a deveni neglijent sau frivol. Voce acordată cu aşteptările elitelor franceze. Instanţă a furiei care se descarcă (sistematizîndu-se) prin scris. Lista bibliografică (30 de volume) reflectă acest parcurs frenetic: Michel Onfray nu are nici 50 de ani...

Doctor în filozofie, fost profesor la un liceu tehnic (pe care l-a părăsit, deodată cu învăţămîntul public), Onfray a fondat, la Caen, propria universitate populară, de unde propovăduieşte o multiformă teorie a hedonismului declinat în cheie etică, estetică, politică şi epistemologică. Cîteva titluri: *À côté du désir d'éternité, L'Art de jouir, Politique du rebelle, La sculpture de soi*. Volumul pe care am pus mîna este *Le christianisme hédoniste,* al doilea tom din a sa *Contre-histoire de la philosophie,* apărută la Grasset.

Citind, am priceput de ce autorul se bucură de atîta succes. Scrie bine. Are nerv, imagini, elanuri susţinute, vervă conceptuală. Se documentează din surse sigure, pe care le ascunde într-un nor eseistic. Pagina nu e lestată cu note indigeste, iar referinţele, asumate într-un soi de ficţiune borgesiană, se profilează discursiv, ca nişte personaje de bal mascat. Barocul stilistic se sprijină pe o şarpantă clasică. Problema lui Onfrey ţine însă de partizanatul ostil şi deficitul onestităţii intelectuale. El analizează creştinismul pornind de la teza, perfect subiectivă, a falsului paulin. Două milenii sînt comprimate la ştanţa acestui apriori negativ. Explicaţiile ies dintr-un exerciţiu de darwinism socio-istoric: noua religie ar fi recurs la cele mai abjecte şi violente procedee, pentru a se substui păgînismului crepuscular. Episcopii, asceţii, fecioarele, scriitorii patristici erau, în proporţii variabile, nişte isterici fără scrupule. Scribii din mînăstiri, nişte cenzori odioşi, ignoranţi şi puşi pe mistificarea oricărui adevăr necreştin. Prin edictul de la Milano, Constantin cel Mare organizează de fapt o lovitură de stat. Origen se castrează, pentru a fi mai aproape de Domnul. Tertulian crede pentru că e absurd. Ciprian de Cartagina îl descoperă pe Dumnezeu curtînd o domnişoară. Grigorie de Nazianz se percepe ca un cadavru dotat cu funcţie respiratorie. Ioan Gură de Aur instigă la suprimarea necredincioşilor. Augustin susţine că nu există antipozi. Iar Irineu de Lyon compune 700 de pagini împotriva heterodocşilor, din care un singur pasaj e savuros.

Cine sînt, atunci, eroii acestei apologetici răsturnate? Bineînţeles, marii persecutaţi ai totalitarismului ecleziastic. Sectele, esoterismele proletare, umaniştii, libertarienii, anarhiştii, iluminaţii marginali, personajele pseudomesianice, desfrînaţii cu metodă, sodomiţii, sadicii, indiferenţii, cripto-ateii, maniaco-depresivii puşi pe rug... Autorul intreprinde cu o vizibilă plăcere arheologia acestui arhipelag scufundat. Simon Magul, Basilide, Valentin, Carpocrate, Cerint, Marcu, Nicolae (figuri ale primelor secole după Hristos, cînd ereziile se hrăneau din gnosticism). Apoi martirii medievali ai libertăţii de a rebilita trupul, pîntecul, sexul, potolul pe săturate: Amaury de Bene, Willem Corneliusz din Anvers, Walter din Olanda, Ioan din Brno, Heilwige din Bratislava... Nu sînt uitaţi reprezentaţii epicurieni ai creştinismului savant, din vremea Renaşterii: Lorenzo Valla, Marsilio Ficino (voluptatea contemplativă), Erasmus, apărător al „plăcerii cinstite", Montaigne, cu al sau *„usage des plaisirs"*... Un tablou colorat, incapabil să schimbe istoria şi adevărul, dar bine plasat pentru a le completa.

Augustin IOAN

Virtual heritage

Recent, la Casa Mincu din Bucureşti (Sediul OAR) a avut loc prezentarea finală a rezultatelor proiectului ReSITUS, pe care un foarte complicat consorţiu l-a elaborat, dar voi scurta lucrurile spunînd că Alexandru Nancu, directorul Fundaţiei HAR, l-a coordonat. Proiectul, care a durat trei ani, îşi propune să testeze metodele contemporane de investigaţie optică a stării unui obiect. Dacă, de pildă, avem a restaura un monument, trebuie să ştim cum stăm. Imediateţea stării de fapt a clădirii de restaurat ne este redată de o asemenea tomografie a realităţii.

Competenţa mea tehnică privitoare la modul efectiv în care se constituie replica virtuală a monumentelor scanate este minoră. Am însă un avantaj faţă de colegii mei mai tineri: am fost expus la tema *VH* încă din 1993, cînd am ajuns la unul dintre cele mai importante locuri de cercetare în domeniu, cel de la Cincinnati, Ohio. Anii care au urmat, precum şi revenirea succesivă acolo în 1999 şi 2004 mi-au permis să urmăresc îndeaproape activitatea unuia dintre promotorii acestei tehnici de restaurare virtuală, profesorul meu John E. Hancock. El a reconstituit, astfel, siturile arheologice, parţial dispărute definitiv în agricultură sau noua urbanitate americană, ale indienilor Hopewell.

Ce face, mai exact, VH?

1. Reconstituie şi restituie, în realitate virtuală *(VR),* acele situri arheologice şi/sau monumente, fie intacte, fie aflate în stare avansată de degradare sau chiar dispărute. O asemenea restituire are o gamă largă de potenţiali clienţi. La o extremă, cea mai comercială, turismul: una este să vezi, ca profan, ruinele de la Micene şi alta este ca, înainte sau după vizitarea realităţii reale – ca să zic aşa – să poţi parcurge în realitate virtuală o propunere de restaurare a sitului sau a clădirii vizate, aşa cum era la momentul edificării prime, secunde, terţe. La cealaltă extremă, este evident că destinaţia *VH* cea mai sofisticată este chiar cercetarea.

2. *VH* ne îngăduie încă un lucru extraordinar: *experimentul în restaurare,* în sensul în care, în funcţie de felurite criterii, se pot propune nu o singură ipostază restauratoare edificată, ci oricîte – virtuale. Nu intru acum în toate subtilităţile colegilor arheologi. Dar am dat exemplul Troiei, unul dintre subiectele de *VH* care erau în lucru la Cincinnati. Se ştie că există un număr succesiv de straturi, de ipostaze ale oraşului: de Troi, fie-mi iertat barbarismul. Să ne imaginăm un astfel de şantier. Ce înseamnează restaurarea Troiei IV sau V. Evident, cele două oraşe nu sînt în întregime diferite. Cel anterior a folosit, ca şi cele de dinaintea sa, drept cariere de piatră pentru noul oraş. Şi atunci, cînd restaurăm, cum decidem dacă o coloană, o sculptură sau orice altă piesă reciclată este a Troiei IV sau V? Coloanele templelor păgîne, aduse deliberat, în semn de supunere, din toate colţurile noului imperiu creştin, pentru a susţine cupola Sfintei Sofii, aparţin, la o restaurare severă, cui? Templelor de la care au fost sustrase sau Sfintei Sofii sau procesului istoric care a condus de la templele respective? Indecidabil, poate, va fi răspunsul potrivit aici.

John Hancock lucra pentru turism, dar nu în dimensiunea lui comercială. El a pregătit materialul de *VH* pentru parcurile naţionale care protejează relicvele civilizaţiei Hopewell. Contemporană cu Iisus, e o civilizaţie dispărută şi ciudată. Nimeni nu ştie ce erau, cu siguranţă nu indieni şi, mai cu seamă, de ce au dispărut complet. Cunoşteau suficientă astronomie sacră, pentru a-şi orienta altarele şi cetăţile după lună şi după ciclurile multianuale ale acesteia ori după echinocţii. Coloniştii europeni le-au arat gorganele, le-au şters urmele. Unele au mai rămas pe sub terenuri de golf, pe sub cîte o şcoală. În orice caz, studiile profesorului Hancock introduc vizitatorii parcurilor în civilizaţia aceasta şi o fac în moduri care pun în valoare şi calităţile, dar şi problemele *VH*. În funcţie de interpretare, calităţile şi defectele s-ar putea chiar confunda.

Multiplicitatea restaurărilor propuse de *VH* poate complica o decizie de restaurare reală. Dar, cu siguranţă, a lua o decizie alegînd dintre multiple variante este mai înţelept decît a aplica o formulă sau alta, dintre cîte sînt pe piaţă. În loc de formule, potenţialităţi. Dar caracterul multiplu al *VH* mai face un lucru: poate chiar reprima restaurarea reală; căci, iată, ce rost mai are să facem investiţii în sit sau în clădire, dacă ne putem plimba prin *VH* ca şi cînd am face-o prin chiar locul acela îndepărtat, inaccesibil sau dărîmat?

Şi, mai departe: o imagine ultrafidelă a unui obiect scanat introduce imediateţea Cu alte cuvinte, rezultatul virtual al unui obiect măsurat astfel dă imaginea la momentul tzero, al scanării, iar nu modelarea sa în timp. Excesul de fidelitate fizică este ponderat de durata extrem de scurtă a valabilităţii măsurătorii. Dacă acurateţea este miza, ea durează foarte puţin. O măsurătoare la fel de fidelă, peste un interval de timp oarecare, diferă dramatic de precedenta, căci timpul schimbă geometriile, descompune materia. Ca şi în cazul paradoxului cu privire la indeterminarea concomitentă a poziţiei pe traiectorie şi a vitezei electronilor pe orbită, excesul de acurateţe al *VH* este sabotat de chiar premisele sale temporale, căci edificarea, precum şi opusul acesteia sînt procese, iar nu instantanee.

Marmura este un proces, nu un obiect – scria Lee Smolin într-o carte de cosmologie cuantică tradusă şi în română. Casele sînt procese, şi nu toate procesele asociate închipuirii caselor sînt realizabile: multe, ne dovedeşte *VH,* sînt – doar – virtual(izabil)e. Or, proiectul de cercetare al echipei ReSITUS conduse de Alexandru Nancu ne atrage atenţia asupra cîtorva monumente (Turnul Bărăţiei din Cîmpulung Muscel, biserica rupestră de la Corbii de Piatră), ca aplicaţii ale cercetării sale. Dar, pe de altă parte, ReSITUS ne atrage aminte asupra următoarelor probleme grave ale monumentelor din România: cîte sînt de salvat, fie şi măcar virtual, prin intermediul *VH* şi, vai, cît de puţin se vorbeşte şi se predă despre *VH* şi despre tehnicile asociate restaurărilor contemporane, pe de o parte, dar cît de multă vorbărie epatată şi, dimpotrivă, cîtă lipsă de profesionalism este în presă atunci cînd se vorbeşte despre mediul edificat, mai cu seamă cel de odinioară...

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Arta şi vocea poporului

„Confuzia dintre valoare şi succes are o gravitate de care liderii de opinie din presă şi televiziune nu par conştienţi. Emisiuni de felul *Zece pentru România* au un potenţial de nocivitate mai mare decît scurgerile din centralele nucleare. Ele poluează ireversibil atmosfera literară" – scria acum vreo două săptămîni Nicolae Manolescu, în rubrica lui din ziarul *Adevărul*. Am văzut duminica trecută emisiunea *Zece pentru România* dedicată scriitorilor şi înclin să-i dau dreptate criticului literar. (În paranteză fie spus, în timpul emisiunii respective, Mihai Tatulici i-a plătit-o lui Manolescu pentru această afirmaţie, prin cîteva ironii, iar cînd a amintit de faptul că a scris că *Zece pentru România* e o emisiune nocivă, Tudor Octavian, aflat în platou, a găsit de cuviinţă să adauge, slugarnic faţă de cei care-l invitaseră: „Asta e democraţia: oamenii deştepţi pot să spună şi prostii.")

Ei bine, da, *Zece pentru România* nu numai că e o emisiune dezlînată, plictisitoare, făcută în stilul lui Mihai Tatulici (adică după ureche, cu un discurs agramat – cu destui „care" în loc de „pe care" – şi după modelul „hai să-i dăm drumul, că ne-om descurca noi cumva, improvizînd pe parcurs"), ci este chiar o producţie toxică pentru mentalul colectiv, pentru ierarhia valorilor. E adevărat, nu e mai nocivă decît alte emisiuni – dar asta nu înseamnă că e inofensivă. În plus, deşi avem de-a face cu un show de televiziune ca toate celelalte, problema e că foarte puţini conştientizează acest lucru. Asta cu atît mai mult cu cît realizatorul şi prezentatorul emisiunii se prevalează tot timpul de *marea* cercetare sociologică din spatele acestei producţii, de faptul că avem de-a face cu o adevărată ştiinţă, nu cu divertisment. Numai că această cercetare sociologică se concentrează exclusiv pe notorietate, şi nu are cum măsura valoarea (în plus, mă îndoiesc că e făcută cu adevărat profesionist – mai ales după ce am văzut cîteva dintre întrebările care sînt puse subiecţilor anchetaţi). Prin urmare, sondajul înregistrează, de fapt, efectele expunerii scriitorilor sau a diferitelor personaje la emisiunile TV. Apoi se face un clasament, care este dat şi el pe post – şi astfel cercul se închide. Falsele valori, judecate după măsura notorietăţii, ajung să fie promovate din nou la televizor şi, implicit, confirmate.

Pentru a verifica acest mecanism, e suficient să privim listele scriitorilor din anii trecuţi, pe care Tatulici le-a dat publicităţii, în premieră, duminica trecută (nu le-a comunicat la vremea respectivă, pentru că scriitorii nu căpătaseră destule voturi din partea publicului, pentru a intra în competiţie). În 2005, ordinea primilor zece a fost următoarea: Adrian Păunescu (12%), Mircea Cărtărescu (6%), Mircea Dinescu (6%), Corneliu Vadim Tudor (3%), Horia Roman Patapievici (2%), Andrei Pleşu (1%), Nicolae Manolescu (1%), Ion Cristoiu (1%), Cristian Tudor Popescu (1%), Gabriel Liiceanu (1%). În 2007, cînd s-a făcut o altă „cercetare sociologică", configuraţia listei a fost similară, cu Adrian Păunescu pe locul 1 şi Corneliu Vadim Tudor pe locul 4, numai că Nicolae Manolescu a căzut pe locul 16, iar înaintea lui erau Gabriela Vrânceanu Firea, Ion Cristoiu, Pavel Coruţ, Adrian Năstase sau Mihaela Rădulescu.

După cum se vede, scara de valori a publicului este construită pe criteriul notorietăţii (în mare măsură cîştigată în urma apariţiei la televizor). Ce relevanţă are un astfel de clasament? Ca să nu mai vorbim de faptul că a-l face public prin intermediul canalului privilegiat de comunicare pe care-l reprezintă televiziunea nu înseamnă altceva decît o confirmare în plus a lui, o validare.

Sondajul e un instrument foarte util într-o democraţie. Dar, atunci cînd e vorba de artă, de valoare, democraţia e cu totul inoperantă. Aici ne aflăm pe teritoriul mult hulitelor elite.

Armonizînd culturi diferite...

– interviu cu Frank MELLOUL –

Încă înainte să ajungă preşedinte, Nicolas Sarkozy a anunţat că vrea să reformeze audiovizualul de stat care se adresează publicului din afara graniţelor. Franţa vorbeşte pe mai multe voci, iar Radio France Internationale, postul de ştiri în flux continuu France 24 şi postul francofon TV5 Monde nu ar avea, în opinia şefului de stat, impactul scontat. Conducerea Audiovizualului Extern al Franţei – aşa se numeşte noul holding media care înglobează cele trei organizaţii – crede că un solist s-ar face mai bine auzit decît un cor.

De ce trebuie schimbat regimul de funcţionare al audiovizualului public care se adresează ascultătorilor şi telespectatorilor din afara graniţelor Franţei?

Întîi de toate, pentru că ne-am dat seama că Franţa investea în mai multe medii internaţionale diferite: în postul de radio RFI, în canalul de ştiri France 24, în postul francofon TV5 (ale cărui costuri de funcţionare sînt acoperite, în cea mai mare parte, de Guvernul francez). Sumele plătite de stat se ridică la circa 300 de milioane de euro: e mai mult decît plătesc germanii, e mai scump decît, de pildă, Al Jazeera, dar e o sumă inferioară celor plătite pentru BBC sau CNN. Tot acest efort pentru nişte rezultate care nu se ridică la nivelul ambiţiilor noastre. Preşedintele Sarkozy a cerut o reformă, o strategie globală pentru audiovizualul extern. Ceea ce se urmăreşte este crearea unor sinergii între medii, astfel încît anumite cheltuieli să se reducă şi să putem scădea şi bugetul. S-au pus bazele unui holding care se numeşte, provizoriu, Audiovisuel Extérieur de la France; acest holding funcţionează cu două filiale, France 24 şi RFI, şi are un parteneriat strategic cu TV5 Monde.

Care sînt, concret, schimbările preconizate?

Nu intenţionăm să schimbăm natura mediilor; marea provocare e să facem să lucreze împreună medii care s-au dezvoltat în culturi diferite. TV5 e un post generalist, RFI e un post de radio internaţional, France 24 e un post de ştiri în flux continuu. Ele sînt medii complementare. Obiectivul e să beneficiem de această complementaritate şi să gîndim o strategie care să facă audiovizualul extern francez mai prezent pe o piaţă media din ce în ce mai concurenţială.

O strategie comună

De ce credeţi că un holding ar funcţiona mai bine decît trei medii independente şi complementare?

Pentru că un holding permite crearea unei strategii globale. Dacă toate elementele funcţionează separat, fiecare va adopta propria strategie, pentru a atinge, pînă la urmă, acelaşi obiectiv: să facă audienţă pe scena internaţională şi, în ceea ce priveşte RFI şi France 24, să emită o perspectivă franceză asupra actualităţii internaţionale. În loc de trei abordări diferite, noi vrem să gîndim o strategie comună.

RFI este un brand foarte puternic, o marcă de renume mai ales în zona Africii francofone, acolo unde postul de radio este ascultat de toţi cei care vor o sursă credibilă de informaţii. Nu se va pierde această marcă, odată ce instituţia se va integra într-un holding cu o altă denumire?

Nu, pentru că în cadrul noii structuri, filialele, organizaţiile îşi vor păstra propria identitate.

Care sînt avantajele financiare ale transformării?

Asemenea strategii te ajută să reduci costuri. De pildă, pentru alegerile din SUA, sîntem obligaţi să trimitem o echipă de la RFI, una de la France 24 şi încă una de la TV5. O sinergie posibilă i-ar viza, de pildă, pe corespondenţii internaţionali: dacă cel mai competent reporter e de la RFI, el poate să transmită corespondenţe şi pentru celelalte două posturi. Şi atunci, de ce să mai trimiţi încă două echipe? În altă ordine de idei, de ce să plăteşti, de pildă, mai multe studii de audienţă diferite, cînd poţi să comanzi unul singur, care să măsoare impactul întregului audiovizual extern? Iată deci, sînt o grămadă de aspecte care ne permit să facem economii.

Există şi aspecte care vor schimba munca jurnalistică?

Nu, jurnalismul radio îşi are specificul său, jurnalismul televizual are comportamentul său. Unul dintre avantajele noii instituţii este strategia din domeniul multimedia. Cele trei medii diferite pot lucra împreună pentru a oferi un site de informaţii internaţionale bine pus la punct. Şi asta e numai una dintre provocări!

Francofilia, un argument important

Acum cîteva luni, BBC a închis departamentul în limba română; şi Radio „Europa Liberă" a încetat emisiunile informative în limba română. Preconizaţi că RFI România va avea aceeaşi soartă?

România e o ţară specială în ceea ce priveşte relaţia cu Franţa. Există, aici, o dragoste pentru Franţa, o dragoste împărtăşită de francezi. E o relaţie pasională. Francofilia este un argument important. E evident că România rămîne o ţară strategică pentru Franţa.

Ambele organizaţii au motivat decizia explicînd că trebuie să deschidă filiale în alte zone ale lumii. Care e strategia RFI pentru Europa de Est? Care sînt priorităţile dvs.?

Am aceleaşi obiective ca în orice altă zonă a lumii. În primul rînd, să definim cu precizie ţintele, publicul pe care vrem să-l atingem; să analizăm cît mai bine comportamentul ascultătorilor noştri. Cît de prezente au devenit sursele de informare multimedia în această zonă? Dacă sînt suficient de răspîndinte, atunci e cazul să gîndim o strategie de acest tip. Acestea sînt studii pe care le realizăm în prezent.

TV5 şi France 24 sînt posturi de televiziune preluate şi în România. Însă nu toate companiile de cablu au introdus în grila de bază aceste programe. Ce aveţi de gînd să faceţi pentru a vă multiplica potenţialii telespectatori?

Din camera mea de hotel am constatat că există vreo zece canale anglofone, vreo cinci germanofone, şi nu pot să cred că două canale francofone ar fi prea multe. Trebuie înţeles că aceste două canale nu sînt concurente, ci complementare; şi că un canal generalist francofon şi un canal de ştiri în limba franceză reprezintă un atu pentru cei care vor să se informeze despre actualitatea francofonă.

***Frank Melloul** este director de strategie, dezvoltare şi afaceri publice, Audiovizualul Extern al Franţei.*

a consemnat Matei MARTIN

PUBLICITATE

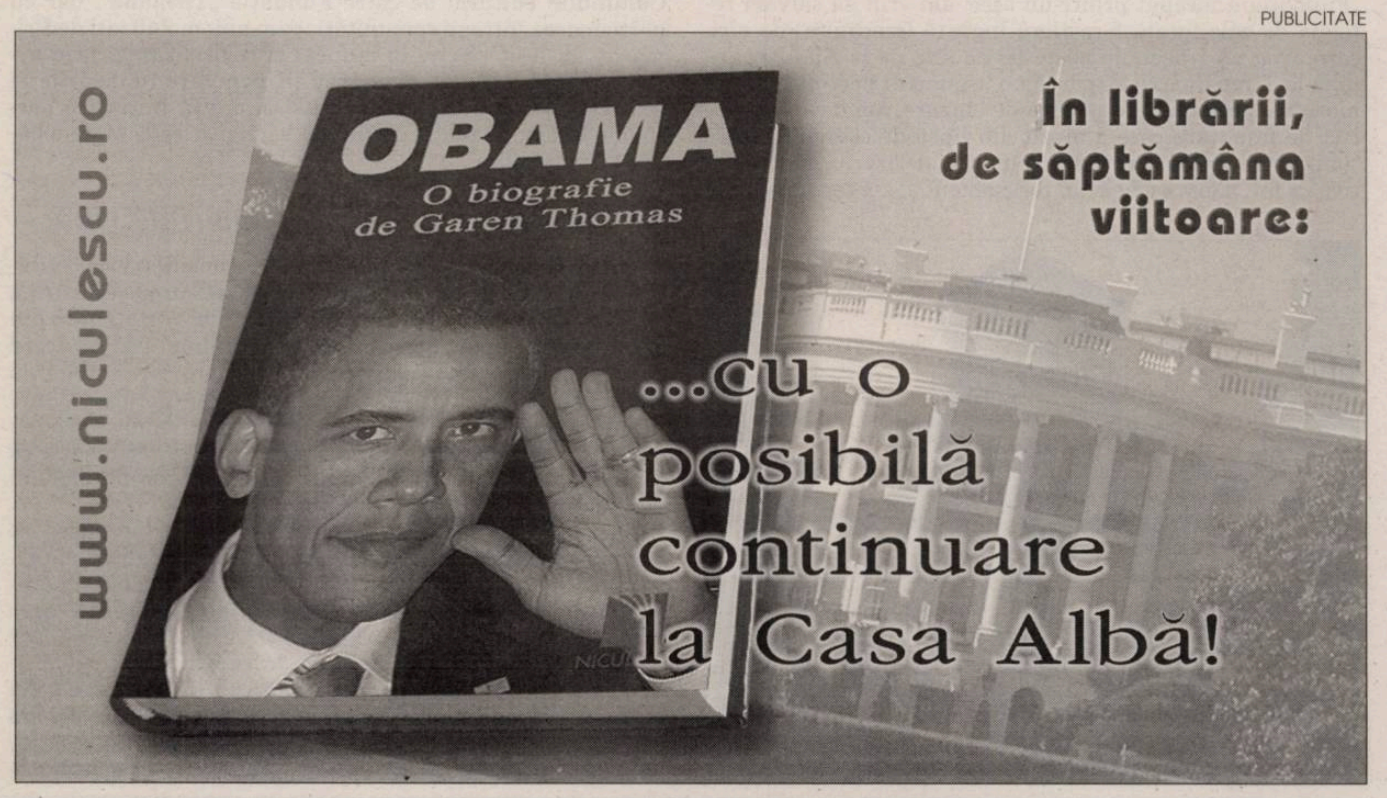

SATE ROMÂNEŞTI

Periplul prin satele europene ne-a adus în judeţul Gorj, unde aveam să descindem în Topeşti şi Muşeteşti, două comunităţi blagoslovite de Comisia Europeană în urma unui concurs organizat în 2005 cu cîte o plăcuţă la intrare şi cu cîteva rînduri de aplauze. Două sate care, deşi apropiate geografic, sînt despărţite de mentalitate: unii au ştiut să-şi valorifice statutul european, alţii abia mai cunosc semnificaţia plăcuţei de titularizare. Ca şi în celelalte localităţi vizitate (Zizin, Comloş, Şinca Nouă, Mihai Viteazu, Horea, Gîrda de Sus), am încercat să aflăm, şi aici, care au fost acţiunile locanicilor ce au dus la o atare mîndră titulatură. Şi din cine este formată comunitatea în cauză sau cel puţin care îi sînt membrii responsabili şi vizionari ce au înţeles necesitatea unei deschideri europene, dar şi a răspîndirii spiritului civic.

Iaromira POPOVICI

La Topeşti, în Tismana

– tradiţii şi societate civilă –

Specificul, la prima vedere, al grupului de iniţiativă din Topeşti (sat care aparţine oraşului Tismana), este alcătuirea din cadre didactice: formatorii de opinie locali sînt trei profesori – unul de română (Constantin Jerca), altul de matematică (Nicolae Tomoniu) şi un al treilea de fizică (Vasile Surcel). La o privire mai atentă, proiectul lor (cu care au intrat în primii şase finalişti ai concursului) s-a dovedit diferit de ce întîlnisem în alte sate europene: se referea la partea etnografică (Gorjul fiind o zonă bogată în tradiţii) şi la substratul comun al folclorului românesc cu cel din alte ţări europene. Modul în care ideea de „integrare spiritual-culturală" era prezentată mi s-a părut bine argumentat şi agăţător. La fel şi competenţele liderilor deja pomeniţi, în ceea ce priveşte structurile organizatorice (s-au constituit într-un ONG, Fundaţia „Tismana"). Singurul mai „greu de urnit" (dacă e să comparăm cu ce am întîlnit, de pildă, la Comloş) pare a fi spiritul comunitar în varianta lui practică: oamenii au participat la acţiunile comune, dar parcă nu cu tot atîta entuziasm. De asemenea, autorităţile locale au sprijinit parţial acţiunile sectorului non-guvernamental, existînd o oarecare reţinere sau nepricepere din partea acestora.

Premise europene

Viceprimarul **Marian Slivicescu** (unul dintre reprezentanţii Primăriei care sprijină acţiunile grupului de „reformatori") ne povesteşte cum au avut topeştenii şi tismănenii un soi de „aplecare europeană", imediat după 1989: „Un luxemburghez căsătorit cu o româncă şi-a făcut casă în Topeşti după Revoluţie. De la el am înţeles că mentalitatea occidentală e diferită de a noastră: de pildă, cînd m-a rugat să-l ajut la o lucrare de împrejmuire, a insistat să nu tai nici un pom. De asemenea, a vrut să facă un Centru pentru persoane cu dizabilităţi (e drept că nu i-a reuşit, a apărut mai tîrziu unul într-un sat învecinat – Cărbuneşti). După care, au urmat schimburi de persoane cu locuitorii unor localităţi europene. Dar rolul determinant a fost al unui grup de oameni care au început să conştientizeze valorile: domnii Surcel, Tomoniu, Jerca".

Am ocazia să-i cunosc pe cei trei într-un cadru destul de oficial (o adunare a „capetelor" localităţii); se completează reciproc, fiecare dintre ei fiind vizibil adecvat funcţiei pe care şi-a ales-o în cadrul fundaţiei: dl Jerca, responsabil cu partea economică, e rapid şi eficient; dl Surcel, însărcinat cu latura culturală, e profund, teoretic, şi sintetic; iar dl Tomoniu, care se ocupă cu problemele sociale, dar şi cu site-ul organizaţiei, e doldora de carte şi uşor poetic. Din expunerea lui **Vasile Surcel** înţelegem exact continuarea istoriei europene a satului, dar şi povestea înfiinţării fundaţiei: „Fundaţia a început printr-un eşec: am vrut să salvăm reţeaua de cale ferată forestieră îngustă (mocăniţa) de aici, care avea un traseu de peste 60 de km, de la Apa Neagră pînă la Tîrgu Jiu. Ni se părea un argument deosebit în promovarea turismului local. Era de vînzare, am făcut un proiect de finanţare care a murit din lipsă de coerenţă. Între timp, calea ferată s-a vîndut la un preţ derizoriu, cu locomotive cu tot, a fost scoasă din terasament şi s-a terminat. Noi doream ca ea să fie axa principală a unui circuit pe care să-l propunem turiştilor, ca să-i atragem. Nu am ştiut cui să ne adresăm".

© I. Popovici

Ideea a eşuat, echipa s-a consolidat. Următorul proiect a fost sugerat de Constantin Jerca: acesta a găsit în ziar un anunţ al FRDS (Fondul Român de Dezvoltare Socială). Vasile Surcel îşi continuă expunerea: „Ne-am gîndit să facem o reabilitare. Şi deoarece colegul nostru fusese director al Căminului cultural, l-am ales pe acesta. Atunci s-a conturat mai clar ce se poate face în plan cultural. În plan social, dl Tomoniu a sprijinit cîteva familii cu reabilitări de case, chiar o întreagă construcţie, cu bani veniţi din Belgia. Între timp, a mai apărut un «proiecţel» care se referea la stimularea societăţii civile din sate: instruirea profesionistă a copiilor la dansuri; cu o componentă socială – ajutarea foştilor angajaţi de la «Arta Casnică» – Tismana – am dat unor cusătorese de acolo să realizeze cîteva costume. Pe lîngă dansuri, am sprijinit arta plastică populară: crestături în lemn, pictură pe lemn şi pe sticlă. Aceste două proiecte s-au întîlnit şi au fuzionat: în momentul în care căminul a fost gata, spectacolele s-au ţinut acolo. Proiectul mic, cu o finanţare de 1400 de dolari, a avut o sustenabilitate uimitoare: a rămas cu o grupă de dansuri, preluată de Şcoala populară de Artă, pe care o instruieşte dl Jerca".

Folclorul abisal (şi puţin spirit civic)

Lucrurile erau deja pe făgaş cînd topeştenii au găsit anunţul concursului de sat european: „Avînd deja acest palmares şi cumulîndu-se cu activităţi individuale ale unor oameni din Topeşti, am putut, în momentul în care s-a anunţat concursul, să venim cu ceva" – îşi continuă expozeul Vasile Surcel. „Am denumit proiectul: «Integrare spiritua- culturală». Am venit cu o justificare: România, la această masă comună care se numeşte Europa, nu aduce mare lucru din punct de vedere economic. Dar vine cu ceva ce dincolo a început să se cam piardă, un folclor încă necontaminat de manierisme şi viu: dansurile populare, portul, meşteşugurile, mitologia. Terminînd cu mici exemple locale: Iovan Iorgovan, de exemplu, care a plecat de pe Valea Cernei, urmărind balaurul ce păzea o prinţesă nefericită... În zona abisală a folclorului – am afirmat noi –, ne întîlnim cu alţi europeni: atît în ceea ce priveşte mitologia, cît şi în alte elemente – portul şi datinile. Aveam ca idee dansurile irlandeze, care seamănă cu căluşarii, şi *kilt*-ul scoţian, asemănător fustanelei româneşti."

Proiectul a fost bine primit, clasîndu-se între finaliste. Prezentarea teoretică a primat, laolaltă cu mai puţine argumente ale vieţii civice: cel mai important a fost reabilitarea Căminului cultural de către Fundaţia „Tismana", dar cu participarea întregii comunităţi (oamenii, mobilizaţi de Primărie, au ieşit efectiv la muncă) şi revitalizarea, prin activităţile de acolo, a unor tradiţii populare (dansurile şi meşteşugurile). Au existat totuşi şi cîteva iniţiative personale locale: de pildă, gardul de la cimitir refăcut de o bătrînă învăţătoare...

Ce spun autorităţile... şi planuri de viitor

Dumitru Drumen, actualmente consilier local, viceprimar în perioada concursului pentru sat european, afirmă că „proiectul a luat în considerare doleanţele cetăţenilor din sat. Consiliul local şi executivul Primăriei au fost de acord cu el şi au semnat un contract de colaborare, iar contribuţia lor a fost de 10% din valoarea proiectului (dotarea Căminului cultural cu mese, scaune şi material lemnos pentru construirea şarpantei)". Interlocutorul nostru recunoaşte că „există o reticenţă faţă de proiectele fundaţiei: promisiuni sînt, dar nu sînt duse la îndeplinire".

Actualul viceprimar, Marian Slivicescu ne vorbeşte despre potenţialul turistic al zonei, atît natural, cît şi cultural, religios, care nu este încă suficient exploatat. În oraşul Tismana sînt acum 12 pensiuni turistice (dintre care doar două în Topeşti, una fiind a profesorului Jerca). Dar majoritatea mai au încă de lucrat la oferta lor.

Pentru a redeveni măcar localitate turistică, dacă nu staţiune balneoclimaterică – aşa cum a fost între cele două războaie – e nevoie de o infrastructură modernă. La aceasta încă se mai lucrează: reţeaua de canalizare şi drumurile lăturalnice lasă de dorit. De asemenea, pentru a pune în evidenţă obiectivele turistice, e nevoie de marcaje şi de un centru de informare turistică.

Dezvoltarea viitoare a regiunii se poate face şi prin reactivarea meşteşugurilor locale. Mulţi meseriaşi de renume din zonă construiesc case la distanţă: la Rînca, de exemplu. Trebuie ajutaţi să se asocieze, ca să-şi promoveze mai bine interesele.

Există încă un proiect ce ar putea duce la revigorarea Tismanei: reabilitarea şcolii vechi de 100 de ani, aflate în patrimoniul Primăriei – s-ar putea organiza aici un atelier viu de artă populară, un muzeu al ţăranului ori un centru de recuperare pentru cei cu probleme ortopedice sau pentru bătrînii singuri, părăsiţi.

Vasile Surcel încheie, aducînd, la zi, activităţile Fundaţiei „Tismana", care şi-a depăşit cadrul strict local: „Ne-am implicat într-un program condus de Consiliul Judeţean în colaborare cu FPDL (Fundaţia pentru Dezvoltare Locală). Modelul acestui proiect ne-a îndemnat să intrăm în altul, de implementare a strategiei Tismanei, împreună cu Primăria"... „Oamenii de aici sînt capabili să scoată bani din piatră seacă..." – conchide viceprimarul, optimist. Făcîndune să sperăm că e loc de o mai bună colaborare între societatea civilă şi autorităţile locale. Şi de acţiuni concrete reale.

© I. Popovici

Biserici şi peşteri, legende...

Dl **Constantin Mujescu,** consilier local, ne descrie, entuziast, potenţialul natural şi cultural al zonei: balcoanele de lemn, sculptate, pe care ar vrea să le omologheze ca brand local – s-a pornit de la stîlpul care simboliza frînghia vieţii, răsucită, s-a ajuns la o formă mai stilizată, cu alte motive, geometrice, florale; 9 obiective de patrimoniu turistic şi istoric ocrotite de UNESCO, printre care: Mînăstirea Tismana, cea mai veche din Ţara Românească (începută în secolul al XIV-lea); bisericile de lemn din Gornoviţa şi Pocruia; biserica de piatră cioplită, cea mai mare din Europa, în Vîlcele, din calcar cioplit, netencuită pe dinafară, cu turla construită dintr-o piatră specifică zonei, un fel de travertin foarte moale, care se poate prelucra uşor; biserica din Topeşti, mai nouă, dar cu o legendă: cînd vine furtuna, se bat clopotele, şi ploaia se opreşte, după cîteva minute; la Cioacă – două movile artificiale, unde se presupune că ar fi fost cetăţi datînd din epoca bronzului; castanul – Sf. Nicodim (întemeietorul mînăstirii), cînd a venit la Tismana, l-a adus din Grecia, el fiind o plantă mediteraneană, care nu merge în orice climat, şi un aliment foarte hrănitor, complex, de post: dacă-l mănînci, nu-ţi mai trebuie nimic, nici pîine; în momentul de faţă – foarte afectat de cancer – nimeni nu e interesat să ia măsuri pentru salvarea castanului; multe peşteri: cea mai mare zonă carstică din România, suprafaţa de eroziune Gornoviţa, neexplorată suficient; una dintre ele, Gura plaiului, e declarată monument al naturii – şi populată de vietăţi fără ochi, ce au suferit o mutaţie genetică pe cale naturală, cărora localnicii le spun gonghiţe.

Acestea, dar şi alte particularităţi şi poveşti tismănene pot fi găsite pe site-urile profesorului Nicolae Tomoniu, www.tismana.eu şi www.tismana.ro.

© I. Popovici

SATE EUROPENE

Dacă e să te trezeşti într-o dimineaţă de octombrie pe uliţele din Topeşti, vei avea impresia că satul e pustiu, fără oameni, înconjurat doar de case pitice, dichisite cu toate simbolurile şi arhitectura gorjeană. Diferite de casele din Maramureş, zvelte şi înalte, aici casele par turtite, cu acoperişuri mari, de ţiglă, cu pridvorul foarte larg, cu uşile foarte înguste, care dau o oarecare impresie de nefuncţionalitate, dar care te vrăjesc de la început, întru totul, prin frumuseţe şi cochetărie. Unde le sînt însă stăpînii? „La castane, maică" – te va lămuri o bătrînă, care întinde rufe la uscat.

Stela GIURGEANU

Castanele europene şi căprina gorjeană

La Topeşti există cea mai mare pădure de castani comestibili din sud-estul Europei, iar luna octombrie este plin sezon de cules castane. Se duc, aşadar, zi de zi, copii şi părinţi, încă de pe la 5 dimineaţa, la pădure. Stau pînă la lăsarea serii, adunînd saci întregi de castane.

Se vînd bine castanele, mamaie?

Ridică din umeri... Bine, rău, ce ştie ea? Ştie că vin en-gros-iştii la uşă şi-ţi dau 3 lei pe kilogram. Mă gîndesc că prin supermarket un kilogram de castane începe de la 10 lei şi întreb cît de greu se culeg şi cam cît se strînge pe zi?

Depinde. Culesul nu e aşa simplu: nu mergi, adică, la promenadă să iei castana de pe potecă. Mergi prin noroi, aplecat din şale, ore întregi, cu toporişca într-o mînă, sacul în cealaltă, le spargi carapacea cea verde şi plină de ţepi şi abia pe urmă reuşeşti să le bagi în sac. În medie, dacă eşti voinic, reuşeşti să strîngi cîteva kilograme de castane pe zi.

Bătrînica va mai spune şi că localnicii le strîng nu doar pentru vînzare, dar şi pentru uzul personal. Deşi în tendinţe gastronomice europene, castana e (şi a fost mereu) mîncare de vremuri grele a gorjenilor, mai ales pe timp de iarnă. Le conservă în oale cu nisip şi rezistă aşa mult timp.

Jocul păpuşilor

Într-un singur loc din Topeşti am găsit oameni în plină zi de sezon castanier. Majoritatea lor erau însă mici şi gălăgioşi, animaţi parcă de un argint viu ce le străbătea venele şi de fiorul spectacolului de păpuşi ce avea să înceapă.

„Centrul Cultural" e de fapt proiectul care a adus Topeşti-ului titulatura de sat european. Recondiţionat (era, cică, pe vremuri, o dărîmătură bună numai pentru cîini şi beţivi), acum este o clădire înaltă, cu termopan, modernă şi spaţioasă. La intrare, într-un hol – un bufet cu pufuleţi şi napolitane, înăuntru, în Sala Polivalentă – o scenă, scaune şi un aer de sală de teatru.

De ce „polivalentă"? Pentru că aici se întîmplă multe, de la teatrul de păpuşi, la conferinţe, adunări, festivităţi – pe scurt: centrul cultural al satului.

Maria Ciochină, educatoare de peste 30 de ani, ne spune că acest Centru este „o ieşire a sufletului la viaţă. În loc să stea închişi în casă numai în faţa televizorului, sătenii au şi ei şansa acum să iasă în lume, să socializeze şi altfel decît prin vizite făcute unul altuia sau pe la cîrciumă".

Mai mult decît atît – îmi povesteşte o colegă de-a ei, **Silvia Triţescu –,** prin acest program s-a reuşit un fel de reînvăţare a tradiţiilor locale, care „probabil ar fi pierit, dată fiind modernizarea întregii societăţi". Deşi moda blugilor aproape anihilase portul popular, tinerii privind cu o oarecare ruşine ităria şi iile strămoşeşti, aici s-a redescoperit mîndria identităţii. Acum, ca un paradox, ruşinea intervine cînd *nu* ai un costum popular. La sărbători toţi le poartă, devenind o adevărată întrecere între mame, la brodat.

Costumele, ca de altfel şi alte lucrături tradiţionale (covoare, ştergare) se fac la etajul I al Centrului, în Atelierul de Creaţie. O cameră mică, unde, la un gherghef, am cunoscut-o pe **Maria Drumen.** De loc din Rovinari, a ajuns la Tîrgu Jiu la „Arta Casnică". „Mama mea lucra la covoare, acasă, la gherghef. Meşteşugul de la ea l-am deprins şi aşa am ajuns să lucrez la secţia de Covoare." Ne spune, aşezată la gherghef, că acolo a lucrat toată viaţa, iniţiindu-ne totodată şi pe noi în arta ţesutului.

„Prima dată se urzeşte, apoi se face iţu, se aleg firele. Apoi începem să lucrăm modelul. După ce faci cîteva linii, le baţi ca să se îndesească lucrătura." Motivele tradiţionale gorjene sînt cele florale. Căprină sau narcisa, laleaua, lăcrămioarele, frunzele de stejar. Deşi au intrat şi cele străine de Oltenia, motivele geometrice, cele florale încă primează. „Culorile le alegem în raport de plante. Pale. Apoi le combini din imaginaţie." Pe un ştergar, o frunză de stejar: într-o parte verde, în alta ruginie: ca viaţa – mă lămureşte, descifrîndu-mi astfel o întreagă simbolistică pe care trebuie „s-o simţi, nu s-o copiezi".

E mai mult decît un meşteşug – spun – e o artă. Cît cîştigi de pe urma ei? „Munca asta nu e plătită. Nici atunci – pe vremea comuniştilor – dar nici acum." Înainte, la „Arta Casnică", se lucra exclusiv pentru export. Şi azi, cam tot la fel, pentru că mai mult străinii cumpără carpete sau covoare. O carpetă mică (pentru care lucrezi o zi întreagă) e 40 de lei, covoarele mari – 400 de lei metrul pătrat. Cît îţi ia să faci un covor de şase metri părtraţi? O lună, lucru în doi, în fiecare zi, de dimineaţa pînă seara. Am spune, pragmatic, un salariu mediu de doar 1200 de lei pe lună.

Un bucureştean la Topeşti

Cînd l-am cunoscut pe **Dan Suciu** ne-am spus: un caz atipic pentru România. Un bucureştean get-beget să-şi vîndă apartamentul din oraş, pentru a se retrage la sat? Mai apoi ne-am gîndit: de ce nu? Pentru că un exemplu mai european decît acesta, rar puteam găsi în România.

Pe scurt, este informatician de profesie, fost fotbalist profesionist (în prezent antrenor cu certificat UEFA). Aici a reuşit să îmbine cele două aspecte ale vieţii sale într-un mod foarte fericit. Lucrează fără probleme (Internetul facilitînd acestei meserii libertatea de mişcare), iar în timpul liber antrenează echipa de fotbal a satului. Despre care vorbeşte cu un soi de entuziasm pe care rar îl mai întîlneşti.

Întrebăm cum s-a acomodat şi cum îi plac oamenii de aici. Ne priveşte serios, încercînd să ne dea o primă lecţie: „Oamenii de aici – ne spune – nu au absolut nimic de-a face cu noţiunea de timp". Şi nu e o glumă. „Pe la şapte" poate însemna în Topeşti „şi pe la nouă, zece..."

Cum a ajuns aici? Un miracol. A vrut să plece din praful şi mizeria Bucureştiului, a călătorit prin ţară week-end-uri de-a rîndul împreună cu soţia sa, a sunat în stînga, în dreapta. Pînă cînd a dat de un om zîmbitor, şi la vorbă şi la chip, singurul care avea pensiune în zonă. A venit aşadar pentru un week-end, după care s-au mutat aici definitiv.

Cum să fierbi sarmale – în oală de lut, în oală de inox?

În Topeşti însă, deşi o regiune pitorească, cu multe obiective culturale, turismul nu e dezvoltat. De altfel în toată Tismana numeri pensiunile pe degete. „Oamenii şi-au închis pensiunile" – îmi spune unul dintre proprietarii de pensiune din Topeşti, din cauza noului cadru legislativ. SANEPID-ul, OPC-ul, toţi au pretenţii prea mari, care modifică însăşi concepţia de bază a specificului turistic rural. „Cum să fierbi sarmale – în oală de lut, în oală de inox?"

Au început să fie din ce în ce mai speriaţi de vizitele frecvente şi dure ale statului. „Apar legi de care nu sîntem înştiinţaţi, pentru încălcarea cărora sîntem amendaţi din prima cu zeci de milioane. E vorba de instituţii de a căror existenţă nici nu ştiam. Nu s-au ţinut cursuri cu proprietarii de pensiuni, cu legislaţia. Ne-au aplicat amenzile, fără avertisment, fără înştiinţare. Ba că dimensiunea unei camere n-are doi metri jumătate, ba că uşa de la intrare e de lemn, n-are termopan alb, ba că n-avem sală de mese în prelungirea bucătăriei sau camera frigorifică nu funcţionează non-stop pentru zarzavat – cînd noi avem zarzavatul în grădină!"

Cu toate astea sînt însă, la Topeşti, mai multe speranţe decît necazuri. Sînt – în ciuda reminiscenţelor de „român birocratic" din partea statului – prea multe eforturi şi prea multă voinţă locală, pentru a-i ţine pe cei din Topeşti închistaţi în mentalitatea de odinioară. Odată ce te trezeşti dimineaţa european, mi-a spus un localnic, cu greu te mai culci pe o ureche românească.

Muşeteşti, trecut vag european

Plasat în direcţia opusă faţă de Topeşti (atît geografic, cît şi simbolic) singura părere vagă că prin Muşeteşti a trecut odinioară Jonathan Scheele (fostul şef al Delegaţiei Comisiei Europene în România) e plăcuţa onorifică pe care a lăsat-o la intrare. Altfel, oamenii de pe aici au uitat ce înseamnă „sat european". A fost un concurs, un titlu în ziar, a fost o emisiune la TVR, dar cam atît. Mai departe însă nu s-a concretizat ceva. Aflăm că de fapt europenizarea a aparţinut „celuilalt" primar, în 2005, pentru restaurarea unei biserici de lemn şi pentru înfiinţarea unui centru comunitar „Euro House". Acum locuitorii din Muşeteşti cu greu ar putea să-mi explice ce mai caută acum plăcuţa la intrare. Oficialii – cu atît mai puţin, refuzînd să se întîlnească cu noi, la început voalat, apoi, vehement, aflînd că deja eram în apropierea satului. .

Am reuşit totuşi să vorbim, despre „Zilele europene" cu unul dintre iniţiatorii acestor programe. **Florin Păsătoiu** – profesor de sociologie la Universitatea din Craiova, de origine din Muşeteşti. În 1997 a înfiinţat organizaţia „Tineri fără frontiere", ale cărei proiecte au fost menţionate la depunerea proiectului pentru sat european. „«Euro House» a fost un centru de resurse, înfiinţat împreună cu o asociaţie daneză. Şcoala a donat o parte din clădire, a fost adus Internetul (pe atunci era *dial up),* şi în fiecare după-amiază şi duminică cîteva zeci de copii veneau la cursurile de engleză şi la cele de calculatoare."

De aici, şi ideea europeană: întîlnirea într-un cadru non-formal a sătenilor, în ideea de adaptare la noua realitate. Din păcate, după cîştigarea concursului, lucrurile aveau să se oprească aici.

„Am plecat la studii în străinătate. Şi cum n-a avut cine continua proiectele, totul a căzut." Autoritatea nu s-a mai implicat, comunitatea – nici atît.

În prezent însă, revenit pe plaiurile natale, Florin Păsătoiu nu s-a lăsat angrenat de nepăsarea care tindea să devină generală. „Am iniţiat un nou proiect, o pensiune pe care am numit-o *«Nature Inn»,* un program european a cărui temă principală e: cum putem prin standardele de participare să creştem integrarea imigranţilor în comunităţilor autohtone. Avem participanţi din Torino, Suedia, Olanda, Germania etc. E un schimb intercultural puternic."

Pe lîngă faptul că *„Nature Inn"* intermediază legătura Muşeteşti-ului cu realitatea exterioară, se încearcă şi crearea unui nou exemplu. „Zona are un potenţial excelent. Vrem să facem o fabrică pentru produse agricole, tot cu danezii, prin care am înfiinţa 25 de locuri de muncă."

Tinerii nu mai lucrează pămîntul, iar nelucrat, îşi pierde valoarea. Bătrînii „se prefac" că lucrează terenul, terenul „se preface" că le dă înapoi munca. „Aici ar putea veni investitori străini, să preia terenul, să facă investiţii majore."

Populaţia e îmbătrînită. Administraţia locală face doar administraţie, fără a fi interesată de politici publice. Toate astea blochează o întreagă comunitate. „Nu poţi decît să-ţi asumi riscurile, dacă vrei să ai un cîştig. Cred în dezvoltare locală şi în puterea exemplului. Satul european? A fost doar o pastilă aruncată în aer. Nu s-a dat substanţă, a rămas o chestiune de festivism european. Singura integrare reală o pot face oamenii, nu un proiect pe hîrtie."

PUBLICITATE

colecția adevărul

să o lași moștenire urmașilor urmașilor tăi!

CARTE DE LUX
ÎN PESTE
80
VOLUME

EXCLUSIV ÎN MAGAZINELE
diverta
mereu ceva nou

NOU

ÎN PERIOADA
10.09 - 10.11.2008

Nr.	VINTILĂ CORBUL - EUGEN BURADA Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
1	Babel Palace	448	50
2	Sclavii pământului	416	50
3	Casa din Cherry street	480	50
4-6	Idolii de aur (3 vol.)	1.216	75
7-9	Păsări de pradă (3 vol.)	1.408	75
10-11	Căderea Constantinopolelui (2 vol.)	1.248	75
12	Cenușă și orhidee la New York	288	50
13	Uragan asupra Europei	832	50
14-15	Cavalcadă în iad (2 vol.)	832	75
16	Hollywood - infernul viselor	368	50
17	Salvați-mă! S unt miliardar!	256	50
18	Oamenii în Rolls - Royce	640	50
19	Iubirile imposibile ale lui Petronius	608	50
20	Groaza vine de pretutindeni	320	50
21	Roxelana și Soliman	464	50
22-23	Asediul Romei (2 vol.)	1.152	75
24	Sunt regele Franței! Regele Soare!	400	50
25	Împărăteasa fără coroană	320	50
26	Calea ducesei	448	50
27	Plângi, plângi balalaikă	448	50
28	Atenție! Los Angeles va sări în aer	320	50
29	Mafia și miliardarii	400	50
30	Extaz, moarte și rock'n roll	640	50
31	Miliarde și picioare lungi	416	50

Nr.	JAMES CLAVELL Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
34-35	Shogun (2 vol.)	1.632	100
36-37	Tai-Pan (2 vol.)	928	100
38-39	Gai-Jin (2 vol.)	1.712	100
40	Changi	496	50
41-42	Nobila Casa (2 vol.)	1.680	100
43-44	Vartejul (2 vol.)	1.696	100
45	Evadarea	560	50

Nr.	VLAD MUȘATESCU Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
72-73	Extravagantul Conan Doi (2 vol.)	992	75
74	Contratimp	688	50
75	Unchiul Andi "detectivul" și nepoții săi / Cei trei veseli năpârstoci	368	50
76	La sud de lacul Nairobi / Expediția "Nisetrul" 2	464	50
77	Aventurile celor patru ostrogoți / Magdalena și Tartoi	304	50
78-81	Aventuri aproximative (4 vol.)	1.968	150

10 VOLUME

Nr.	THEODOR CONSTANTIN Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
46	Fiul lui Monte Cristo	560	50
47	Căpitanul de cursă lungă	368	50
48	Enigma "Profesor Rebegea"	400	50
49	Doamna în mov	320	50
50	Mătrăguna contra Monseniorului	368	50
51	Balthazar soseste luni	336	50
52	Doamna cu voaletă din Balt Orient Express	336	50
53	Astă-seară, relache	400	50
54	Crizanteme pentru Erna	336	50
55	La miezul nopții va cădea o stea	368	50
56	Casa cu neguri	384	50
57	Urmărirea abia începe	416	50
58	Casa de pe colină	416	50
59	Muntele Morții / Magdalena de la miezul nopții	640	50
60	Johnny Boambă	448	50
61	Vrăjitoarea din casa cu stafii	384	50
62	Cel mai lung amurg	480	50
63	Maica Îngerilor	432	50

Nr.	SVEN HASSEL Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
64	Legiunea blestemaților / Blindatele morții	544	50
65	Camarazi de front / Batalion de marș	512	50
66	Gestapo	352	50
67	Monte Cassino / Lichidați Parisul!	560	50
68	General SS / Imperiul iadului	512	50
69	Moarte și viscol / Drum sângeros către moarte	544	50
70	Curtea marțială / În chisoarea OGPU	672	50
71	Comisarul	368	50

Nr.	Colecția „DANIEL YERGIN"	Nr. pagini	Preț (lei)
32-33	Premiul - despre petrol, bani și putere (2 vol.)	448	150

ÎN LIBRĂRIILE DIN TOATĂ ȚARA

COMENZI
Adevărul Holding, Șos. Fabrica de Glucoză, nr. 21, sector 2, București;
Tel: 021 407 76 38; 021 407 54 32; 021 407 76 51; Fax: 021 407 76 42
www.adevarulholding.ro/carte; email: carte@adevarul.ro

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

XXX) Cînd vasul, pe de-a-ntregul,
de apă se umplu,
doar Nessie-opri înecul
preanobilului *blue*

diamond, – nu-nainte
de-a-i trage,-n plin, şi el,
o coadă (şi,-apoi, ţin'te!)
vaporului tembel

ce naviga (oroare!)
sub pavilion englez,
ce-atâta dezonoare
norodului galez

i-a fos adus şi,-n inimi,
amărăciune,-ncît
dihania zis-a: „Minimi
ce sînteţi, luaţi atît

cît meritaţi: o coadă
din parte-mi, – chiar de îs
aici o, doar, iscoadă
a celei ce-a surîs

primind diamantu-albastru, –
căci e de prevăzut
ce faci, cînd ai un astru
în păr, nemaivăzut.

EXPERŢII SUSŢIN CU STUPOARE CĂ VISELE PRODUCĂTOARE DE ZGOMOTE ALBE SÎNT CORECTE

● Experţii susţin că în actuala criză financiară au funcţionat numeroase „cacofonii anxiogene". Nu înţeleg prea bine, dar îmi place cum sună. (**R. C.**)

● Fanii naţionalei de fotbal au aflat cu stupoare, joia trecută, că selecţionerul echipei a fost „selecţionat" de pe Aeroportul „Henri Coandă", pentru o audiere la DNA. Nu arestarea în sine a antrenorului naţionalei i-a uimit pe fanii îndîrjiţi, ci faptul că motivul acesteia n-a avut nici o legătură cu rezultatele recente ale echipei României. (**A. M.**)

● Pe stîlpii oraşului au fost lipiţi fluturaşi cu oferta unor „acvarii de vis". Mi se pare o tautologie, visele fiind ele însele nişte acvarii în care înotăm în somn. (**M. C.**)

● În magazinele sătеşti există, în continuare, cîteva obiecte, mai mult inutile, ce-mi aduc aminte de epoca ceauşistă într-un fel duios şi pe care continui să le dăruiesc apropiaţilor: batiste, ciorapi de bumbac, ceasuri şi căni chinezeşti, bibelouri prost finisate şi animale de pluş hidoase, producătoare de zgomote. M-am uitat după ciocolatele cu Scufiţa Roşie, lupul şi gaşca, dar nu le-am mai găsit. (**I. P.**)

● O „afacere" de succes în oraşul Ştei, chiar lîngă piaţă: într-o rulotă e înjghebată o fabricuţă de gogoşi. Trei doamne cu bonete albe frămîntă pe rupte şi ung gogoşile cu marmeladă sau cu piure de cartofi şi mujdei de usturoi. Gustul şi aroma sînt desprinse din alte vremuri. Preţul, la fel: 50 de bănuţi o gogoaşă. (**A. P.**)

● În permanent captivanta sa rubrică din *România literară* – „Păcatele limbii" –, doamna Rodica Zafiu ne asigură că ambele construcţii, „Îmi cer scuze" sau „Vă cer scuze", sînt corecte, cea mai lipsită de ambiguităţi pedante fiind „exprimarea eliptică şi exclamativă, cu intonaţia de rigoare, «Scuze!»". Pedantul din mine – partizan dogmatic al formulei „Îmi prezint scuze" – s-a liniştit. (**R. C.**)

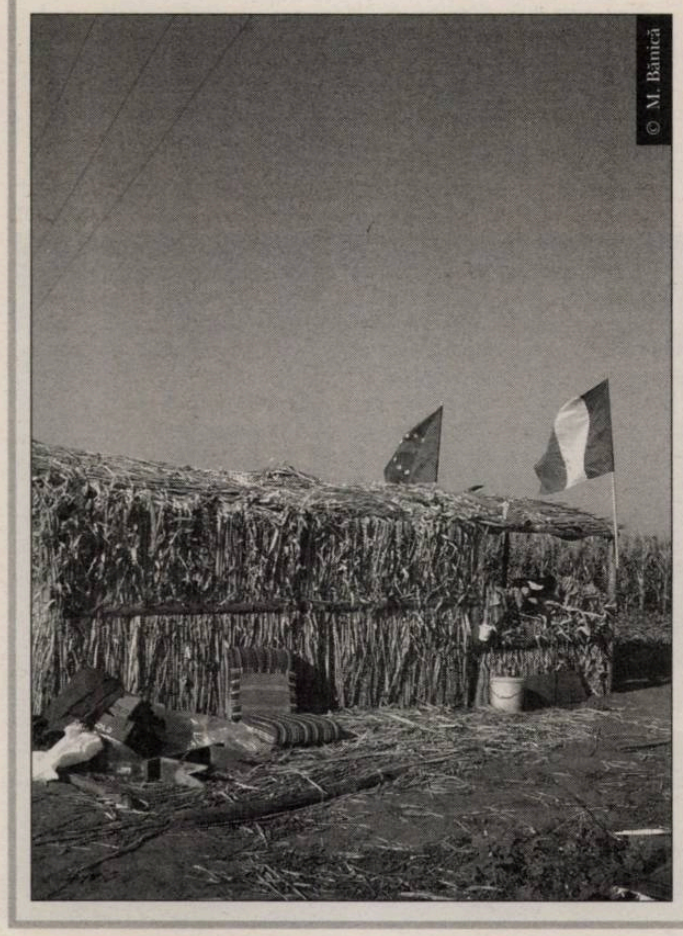

Cu ochii-n 3,14

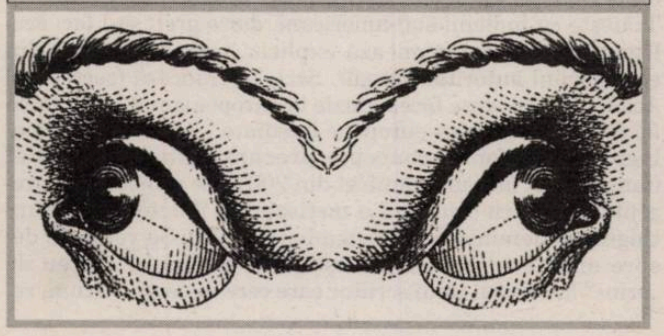

DUPĂ CÎTEVA ZILE DE MERS PRIN NOAPTE, IMAGINEA NUMITĂ TELEVIZIUNE E PE CALE DE A FACE PRAZ COMUNITAR

● După afacerea cu palmierii plantaţi în centrul Capitalei, după organizarea recentului maraton care a sufocat traficul în Bucureşti timp de cîteva zile, propun Primăriei să preia ideea năstrușnică a londonezilor: să schimbe autobuzele vechi cu unele mai prietenoase, a căror cabină este proiectată să „zîmbească" pietonilor. Deşi, după cîteva zile de mers prin Bucureşti, cred că pînă şi calmul englezesc al autobuzelor surîzătoare se va transforma într-un rictus, apoi într-o grimasă, pentru ca în final să devină o încruntătură acră... (**S. G.**)

● Potrivit unui studiu realizat în Marea Britanie, momentul de maximă inspiraţie în cursul unei zile este fix la ora 22,04. Acelaşi studiu ne spune că inspiraţia poate fi stimulată cu un duş. Nu s-ar putea ţine seama de acest lucru în cazul meseriilor care cer creativitate? Mă gîndesc la un program de noapte şi la dotarea birourilor cu duşuri. (**C. P.-B.**)

● Directorul general al FMI, economistul francez Dominique Strauss-Kahn, e acuzat de abuz de putere în favoarea unei subordonate cu care a avut o relaţie sentimentală: Piroska Nagy. Îmbunătăţeşte această situaţie imaginea Ungariei sau o înrăutăţeşte? (**M. B.**)

● Proastă idee, asta cu monitoarele în staţiile de metrou! Adică, *nici în subsol* să nu scapi de rîia numită televiziune!? Nici zece minute să nu ai dreptul de a fi lăsat în pace – fără ştiri mişcătoare, fără informaţii ameţitoare, fără mutre amuţitoare care te interpelează?? Nu le mai rămîne decît să ne oblige să ţinem televizorul deschis nonstop în case... O, ademonitoare lume nouă! (**a. l. ş.**)

● Întîi am văzut prin Londra sucursale cu numele de Royal Bank of Scotland şi mi-a plăcut cum sună. Apoi am fost în Scoţia şi am primit rest lire scoţiene emise de RBS. Aceeaşi valoare ca şi lirele emise la Londra, doar că arătau altfel. Pe urmă, am aflat că fiecare dintre băncile istorice ale Scoţiei are dreptul de a emite bancnote. De altfel, RBS este diferită de Bank of Scotland. Aceasta a fost, de fapt, prima bancă scoţiană, înfiinţată în 1695, dar a finanţat o rebeliune. Aşa că monarhia britanică i-a făcut în ciudă: a înfiinţat în paralel Royal Bank of Scotland în 1727. Complicat. Am lăsat în urmă Scoţia şi băncile lor bizare. Pînă săptămîna trecută, cînd am citit în ziare că RBS e cam şifonată de criză şi se aşteaptă naţionalizarea. Se pare că în ultimii ani a dus o politică agresivă de extindere internaţională, care a făcut-o vulnerabilă la actuala criză. Dar nu e tot. Mă plimbam deunăzi pe lîngă Universitate, asta de la Bucureşti. Pe o clădire de lîngă Cercul Militar Naţional e o reclamă imensă cu... Royal Bank of Scotland. Deci o bancă străveche scoţiană care, deşi e bancă comercială, emite bani şi, deşi emite bani, e aproape falimentară, aşa că e pe cale de a fi cumpărată de Coroană şi... hop în centrul Bucureştiului, cu o o reclamă cît casa. Nu mai înţeleg nimic. Aproape la fel de complicat ca banii scoţieni. Apropo, reclamă atît de mare pe clădiri din oraş nu se pomeneşte nici în Anglia, nici în Scoţia. (**C. G.**)

● Îmi pică ochii într-o seară pe o reclamă mult prea luminoasă. În perioada 17-29 octombrie, Carrefour are o ofertă avantajoasă: cine cumpără o franzelă de 250 g (0,49 lei), o primeşte pe cea de-a doua la jumătate de preţ (0,25 lei). Aş putea oare să o cumpăr mereu doar pe a doua? Cu prima nu prea am ce face. Şi, în orice caz, cum nu excelez la capitolul matematică, întreb: *cum* trebuie să împarţi 49 la 2 ca să obţii 25?! (**R. T.**)

● Ca oltean, sufăr de fiecare dată cînd cumpăr din supermarket-uri praz adus din Turcia. Nici praz nu se mai cultivă în ţara asta? (**M. C.**)

● Comisia Europeană lansează o campanie la nivel comunitar pentru distribuirea laptelui în şcoli, sub sloganul *„Milk – Drink it up!"* (http://ec.europa.eu/romania/news/lapte_in_scoli_ro.htm). Fie că ne place sau nu de Adrian Năstase, trebuie să recunoaştem că la acest capitol am luat-o înaintea Europei cu cîţiva ani şi... un corn. (**M. V.**)

PRINTRE ALTELE, UN SINGUR GEST DE TÎMPLĂRIE, AICI

● Un prieten care a invitat recent, la un concert la Ateneu, un amic străin mi-a povestit ce-au păţit: la un moment dat, celularul unei dudui din spate a sunat, duduia s-a băgat sub spătarul scaunului din faţă şi a continuat să vorbească – spunînd, printre altele: „Închipuie-ţi, dragă (nu ştiu dacă prietenul n-a înţeles greşit, duduia o fi spus „fată"), sînt nişte nesimţiţi în faţă care mă sîsîie!...". După ce-a terminat, s-a ridicat şi a spus cu năduf: „Ce vreţi, era o urgenţă!". (**a. l. ş.**)

● Primesc, de la dl Radu Ciobanu, un „3,14" la care subscriu integral: „Mărturisesc puţin jenat că nu cunosc (încă) nici literatura, nici muzica lui Leonard Cohen. Şi totuşi mă simt cucerit de un singur gest de-al său: acela de a-şi scoate pălăria în semn de salut. Gest cu atît mai seducător azi, cînd aproape întreaga mea naţie a adoptat şapca idiotului, pe care nu şi-o scoate nici în biserică". (**S. S.**)

● Pe o mare de nume anonime, un far al onomasticii comerciale: „Sisteme de tîmplărie PVC. Distribuitor autorizat SC FELISA DE'MON SRL". (**D. S.**)

● Bunicul meu a vîndut-o pe Scarlet, mînza a cărei naştere am consemnat-o aici, în urmă cu un an şi şapte luni, şi al cărei nume i-l datorez unei simpatice cititoare dilematice din Piteşti. A cumpărat-o cel care i-a oferit bunicului meu cea mai mare sumă, adică 200 de lei. Acesta este, la ţară, preţul unui cal. Iată şi ultima fotografie pe care i-am făcut-o graţioasei Scarlet de Horezu, fiica Cezarei. (**M. C.**)

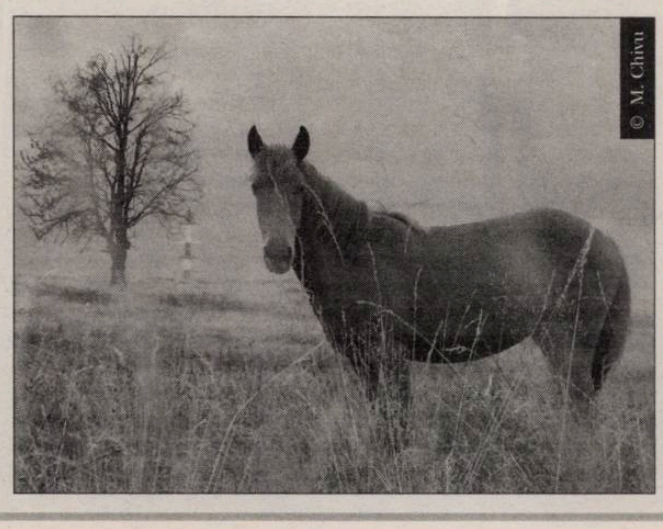

Ioana BOT

Mărturisirile unui cititor impenitent

Edrept, pe unii dintre laureaţii Nobelului pentru literatură i-am descoperit datorită faimei lor subsecvente. Pe Le Clézio îl citesc de-o viaţă, eu, cea dependentă de ficţiunea literară, cea indiferentă la cotele şi trendurile pieţei. Îl *ştiu,* ştiu cum cărţile lui mă fură, mă duc într-o captivantă poveste ce tot o cale către mine se dovedeşte; cu asta am sintetizat – cred – şi ce caut eu într-o carte, şi care ar fi calitatea (după mine, fundamentală) a literaturii acestui francez hoinar, talentat în scris şi rezervat în cele mondene. *Le Clézio ştie să istorisească bine, construind din cuvinte lumi stratificate, pentru cititori – poate – foarte diferiţi între ei, dar căutători de „poveşti", deopotrivă.* Cărţile lui sînt „dificile", dar nu pentru că ar testa snobismele cititorului (Houellebecq, de pildă, e contraexemplul implicit), nici înălţimile intelectual-civice ale acestuia (precum B.H. Lévy, alt *brand* francez...), ci pentru că, asemeni lui însuşi, „De la o carte dificilă aştept ceva, un miracol, o strălucire, o iluminare...". Cărţile lui Le Clézio oferă asta, atît cele de ficţiune *(Procesul-verbal, Potopul, Căutătorul de aur, Febra, Deşertul, Ourania...),* cît şi confesiunile-eseuri (*Necunoscutul pe pământ, Haï).* Îmi mai place, apoi, *firescul* cu care pledează pentru lectură („Trebuie să continuăm să citim romane..."), se defineşte în parametri clasici („Romancierul nu e un filozof, nici un tehnician al limbii, ci acela care scrie şi pune întrebări") sau apără vocaţia gnoseologică a literaturii („Ceea ce apreciez într-un roman este faptul că îţi permite să vorbeşti despre tine fără a o face, să enunţi idei filozofice fără a fi un filozof... E un soi de scurtătură pentru a cunoaşte starea lumii, în cele din urmă, pe tine însuţi.").

Există, la J.M.G. Le Clézio, numeroase feluri de fruseţe: coerenţa dintre subiectele lui predilecte (familia şi rădăcinile, exilul şi împărăţia într-o puternică filiaţie camusiană, iubirea şi moartea, alteritatea şi bunul sălbatic ca imagine a noastră, coborînd dinspre Claude Lévy-Strauss, critica modernistă a limbajului şi utopiile tuturor eşecurilor istoriei...) şi motivaţiile programatice: „Vreau să scriu pentru frumuseţea lumii, pentru puritatea limbajului... Vreau să scriu pentru a fi de partea animalelor şi a copiilor, de partea celor care văd lumea aşa cum e ea, care îi cunosc lumii întreaga frumuseţe...". Cristalul ideii, asociat unei inventivităţi captivante a limbajului, tensiunii ireductibile a naraţiunii. Nu e puţin, e chiar – cred – foarte mult.

Aşa se face că m-au amuzat ezitările presei după anunţarea premiului: scriitorul arată banal, poartă hanorac şi bascheţi, răspunde la întrebări enunţînd principii literare clasice, are doi copii, o nevastă, datorii la bancă, casă în New Mexico şi tocmai a predat la o universitate sud-coreeană... Ce se poate „scoate" de aici? Unii au remarcat, în disperare de subiecte, că are ochi albaştri şi frumoşi... Trăieşte cu indienii sud-americani, dar e greu să-l faci ecologist, cînd el sancţionează explicit „marea ipocrizie din ecologismul autoritar actual". Scrie în franceză (secretarul Academiei Suedeze făcea aluzie la europenismul lui, alt prilej de supărări extra-europene imediate...), dar opune ideologiei francofoniei concepte precum „literatura-lume" (lansat de el într-un manifest din 2007), se consideră reprezentativ pentru o cultură a metisajului, îl detestă pe Huntington şi denunţă facticitatea baricadelor. Se vorbeşte despre angajare, în ce-l priveşte, dar atributul e greu de „prins" la reverul unui scriitor care cere insistent, acum, redefinirea angajării.

Şi da, una dintre cărţile pe care le-aş duce cu mine pe proverbiala insulă îi aparţine: *Haï,* „despre indienii din Panama", neîncrederea în limbajul uman, continuitatea lumii cu noi cu tot într-însa, valurile care gîndesc forme, corpul îndrăgostit şi liber al femeii, senzualitate şi tăcere. Începe aşa: *„Nu prea ştiu cum se face, dar asta e: sînt un Indian. Nu o ştiam înainte de a-i fi întîlnit pe indieni... Acum ştiu".* Pe indianul din mine, reuşeşte să-l „prindă" de fiecare dată. Nu ştiam de ce. Între timp, ştiu.

P.S. Nu observasem, furată de lectură, că în română e tradus puţin şi destul de nereprezentativ, din păcate.

PUBLICITATE

Cicerone la Roma

„Pe Le Clézio l-am cunoscut – eu şi Pilar del Río – la Roma, la începutul anilor '90, pe cînd nici unul, nici celălalt nu visam să luăm vreodată Premiul Nobel pentru literatură. Ne aflam acolo la o reuniune a Uniunii Latine, membri într-un juriu. Era împreună cu soţia lui şi ne-au spus că nu cunosc Roma. «Cum aşa, m-am mirat, locuiţi atît de aproape şi nu cunoaşteţi Roma?» Ne înţeleseserăm foarte bine în juriul cu pricina şi m-am oferit să le fiu ghid – «cicerone», cum se zice. Dar nu i-am dus – între altele şi pentru că nu aveam mult timp la dispoziţie – în Roma monumentelor, ci în Roma cartierelor tradiţionale unde viaţa s-a păstrat dintotdeauna aceeaşi – vitală şi eternă. El avea imaginea Romei monumentale, iar plimbarea noastră i-a dat o nouă perspectivă asupra locului; poate şi de asta am rămas cu mîndria de a i-o fi prezentat-o noi. Mi s-a părut, în tot acest timp, o persoană directă, deschisă, necăutată, în măsura în care un scriitor poate fi aşa; era, pur şi simplu, foarte simpatic, deschis, comunicativ. Aceasta e amintirea mea de pe vremea cînd nu era un «Premiu Nobel». Nici el nu era, nici eu nu visam la asta. Mai ştiu că este un scriitor uimitor cu enorm de multe lucruri care-mi plac şi în cărţi, şi în viaţă..."

José Saramago,
El País, 10 octombrie 2008

Alex. Leo ŞERBAN

Ballaciner

De J.M.G. Le Clézio nu citisem decît *Procesul-verbal* acum aproape trei decenii – şi, mult mai recent, *Diego şi Frida* (după ce văzusem filmul *Frida* cu Salma Hayek) – aşa că, atunci cînd am primit *Ballaciner,* apărut anul trecut în Colecţia „nrf" a editurii Gallimard, n-am făcut altceva decît să-i admir coperta (mai ales că, *pour une fois,* prietenul George Banu îmi scrisese dedicaţia chiar pe ea – între titlu şi „nrf"!), s-o răsfoiesc (ia te uită, o carte despre cinema) şi s-o pun deoparte, pe un teanc de alte cărţi ce-şi aşteptau rîndul să fie citite. Inevitabil, nu peste mult, *alte* cărţi aveau să fie puse peste, aşteptîndu-şi rîndul să fie citite...

Am scos-o de sub ele imediat ce am aflat de Nobelul acordat lui Le Clézio (ştiu, sînt snob). Şi am citit-o, în fine, într-o după-amiază: 182 de pagini scrise mare, cum îmi place mie la Gallimard. Un cuvînt-înainte semnat de Gilles Jacob, preşedintele „perpetuel" al Festivalului de la Cannes, în care povesteşte cum l-a cunoscut pe Gide *(avant-propos*-ul are titlul „Le verre de lait d'André Gide"), cum i-a cunoscut pe Orson Welles, pe Cocteau, pe Camus – şi cum Peter Ustinov s-a căsătorit cu o tînără actriţă de care Jacob era îndrăgostit. (Despre Le Clézio, nimic; ah, ba da: un motto din *Désert,* la-nceput.)

Cartea propriu-zisă începe la p. 19 cu un fel de caligramă *à la* Apollinaire, care „explică" – poetic – titlul; prea poetic pentru mine... Dar eseurile (pentru că eseuri sînt) sînt minunate şi pasionante pentru oricine se pasionează de minunea numită Cinema! Sînt 19 la număr, plus 3 „intermedii" şi un final – „FIN", ca la film. În general, titlul este începutul primei fraze, aşa că rîndurile încep cu literă mică. Mini-monografii ale unor cineaşti (Ozu, de pildă) sau filme-fetiş *(Ordet* al lui Dreyer, *L'Atalante* al lui Vigo, *Accattone* al lui Pasolini, *L'Avventura* lui Antonioni, cîteva Bergman-uri) comentate empatic de un cinefil avizat care-a văzut tot şi e la zi cu ultimele apariţii. J.M.G.L.C. scrie, de fapt, un jurnal fără zile, care-ncepe cronologic (filmele mute, evocarea unei rude care era monteuză la Pathé), şi continuă, după o logică a inimii, cu filmele emblematice. Şi, pentru că e vorba despre inimă, iată un citat – pe care-l las în franceză – din capitolul „L'amour": *„L'amour, au cinéma cela va de soi. Histoires de désir, lent mouvement de la séduction – ou coup de foudre qui est probablement une invention du cinéma."* Nu e frumos? *„Coup de foudre"*-ul, invenţie a cinema-ului... nu cred să se mai fi scris aşa ceva! Numai pentru aceste cuvinte şi i-aş fi dat Nobelul.

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. **246** ● 30 octombrie – 5 noiembrie 2008 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Texte comentate“
pagina **3**

Mircea Vasilescu
„Comerţul cu pătrunjel în UE“
pagina **3**

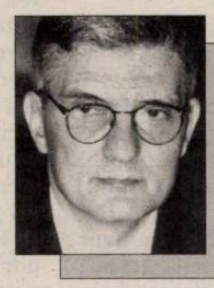

Daniel Dăianu
„Keynes se întoarce, nu Marx“
pagina **24**

AL DOILEA RAZBOI RECE?

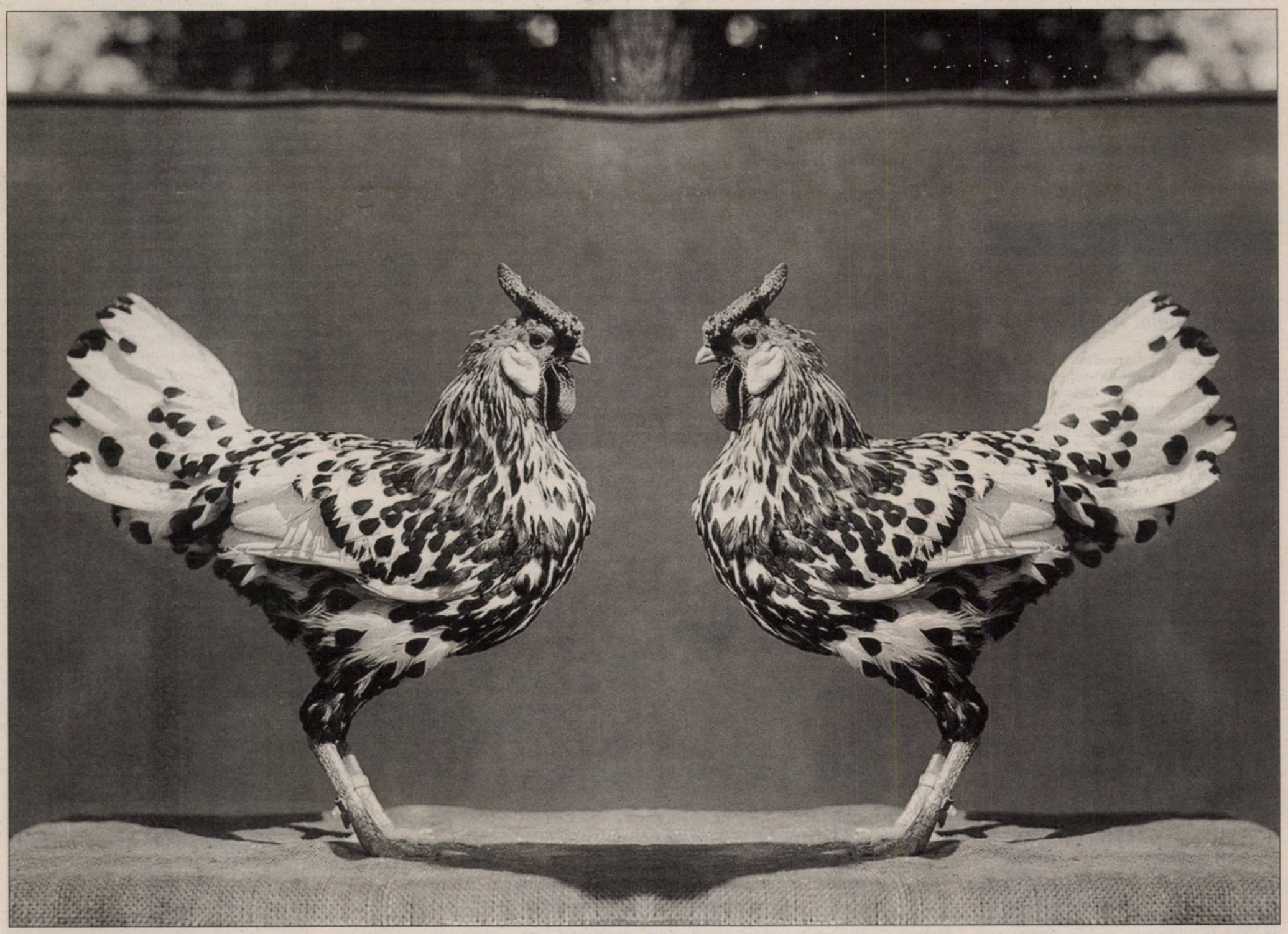

„Oamenii sînt duşmani înnăscuţi unii faţă de alţii, nu din pricină că se urăsc, ci pentru că nu pot să se mărească fără să dea unii peste alţii.“

VAUVENARGUES – „MAXIME ŞI REFLECŢII“

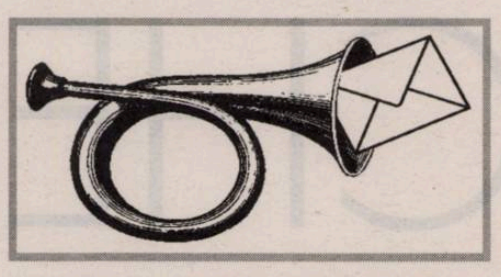

Nr. 242: *„De ce citim literatură?“*

Estetoterapia

După şapte decenii de viaţă, mărturisesc sincer că cel mai mult mi-a plăcut să citesc şi să scriu.

Pînă acum, cărţile nu m-au dezamăgit niciodată. Lectura mi-a fost dirijată în mod inspirat la început de mama, de profesorul meu de istorie din liceu, Alexandru Nanu, iar la facultate, de profesorul Valeriu Bologa, istoric al medicinii. La Sibiu am avut şansa de a fi abonat al Bibliotecii „Astra“, iar la Cluj, de a avea acces la biblioteca de la catedra de istorie a medicinii. Sînt unele cărţi care fac parte din „fondul de aur“ al zestrei mele spiritual-afective: poeziile lui Eminescu, Bacovia şi Macedonski, romanele *Fraţii Jderi* (Sadoveanu) şi *La Medeleni* (Ionel Teodoreanu). Pe toate le consider capodopere ale limbii şi literaturii române.

Lectura unor pagini din oricare dintre ele are asupra mea un efect benefic, liniştitor şi dătător de speranţă în mai bine şi frumos. Recomand tuturor, atunci cînd este cazul, apelul la estetoterapie (literatură, muzică, pictură) deoarece nimic nu poate fi mai dezirabil decît arta în momente de cumpănă, chiar fără prezenţa vreunei motivaţii, efectul ei terapeutic fiind de cele mai multe ori miraculos.

dr. Victor LOTREANU
Bucureşti

Actualităţi

Şi totuşi, ce e de făcut cu învăţământul românesc?

Vi s-a întîmplat vreodată să citiţi prin editorialele atît de înclinate spre previziuni apocaliptice, ale ziarelor şi revistelor noastre, vreo aluzie la consecinţele posibile ale prelungirii actualei crize din învăţămîntul românesc? (Nu numai adîncirea entropiei morale şi politice, nu numai cronicizarea vulgarităţii şi a mîrlăniei deja omniprezente, ci şi degradarea progresivă a caracterului social, domnia imposturii şi a non-valorii, scufundarea progresivă în xenofobie, droguri, violenţă şi crimă organizată...)

Din cînd în cînd, de preferinţă la sfîrşit de ciclu electoral, se mai întîmplă şi cîte ceva sugerînd o anumită trezire la realitate a factorilor de decizie la nivel naţional. Cum a fost recenta hotărîre unanimă a Parlamentului, de creştere cu 50% a salariilor din învăţămînt. Hotărîre care s-a izbit de opoziţia îndîrjită a guvernului liberal, mergînd pînă la folosirea argumentului forte al imposibilităţii de a satisface revendicări analoage din partea „altor categorii sociale“. Aceste „alte categorii“ puteau fi calmate relativ uşor *dacă* guvernul şi preşedintele ar fi înţeles necesitatea să le explice că mărirea salarială din învăţămînt *nu* este o „pomană electorală“, ci ocazia unică de a repara (ca preludiu la mult-aşteptata Lege a salarizării naţionale, pe care liderii PDL-işti susţin că ar fi lăsat-o liberalilor după ieşirea de la guvernare) o nedreptate istorică – veche de cel puţin şase decenii – făcută exact corpului social de care depinde ieşirea României din actuala stare de marasm moral, politic şi social. În loc de asta, premierul Tăriceanu a găsit mult mai simplu să treacă la incitarea restului societăţii împotriva profesorilor – o strategie pe care nimeni nu s-a gîndit s-o aplice atunci cînd (încă din vremea guvernării Nastase) s-a pus problema *dublării* salariilor din justiţie.

Pînă una-alta, toţi cei care simt pulsul sălilor de seminar şi, desigur, al examenelor de admitere şi de absolvire a diverselor facultăţi sînt practic unanimi în a constata o cădere verticală a nivelului de cunoştinţe, a seriozităţii şi, mai ales, a disponibilităţii pentru studiu şi pentru focalizare a efortului în ultimii 10-15 ani de-aşa numită tranziţie.

Pentru că adevărul despre învăţămîntul în comunism este totuşi acesta: dacă sistemul ca atare era caracterizat (pe lîngă caracterul represiv binecunoscut) de cultivarea masivă a înclinaţiei spre *ne-muncă,* învăţămîntul (mai ales cel tehnic) şi parţial cercetarea erau domeniile cel mai puţin afectate de această plagă, iar talentele (atîtea cîte erau şi cîte nu reuşeau să emigreze) aici îşi găseau în mod inevitabil zona de afluenţă şi potenţială realizare. După 1990, lucrurile s-au schimbat radical în rău, prin cel puţin trei factori de erodare accelerată: 1) Relaxarea bruscă a disciplinei şi a raportului profesori-elevi în învăţămîntul preuniversitar, ca efect al „libertăţii“ obţinute peste noapte şi înţelese după ureche; 2) Emigrarea masivă a celor mai valoroşi dintre tinerii studenţi, absolvenţi şi doctoranzi ai anilor '90, cei care ar fi trebuit să ocupe astăzi poziţiile-cheie în universităţile şi institutele de cercetare din ţară; 3) Concurenţa sectorului privat, care a ajuns să ofere salarii de 3-4 ori mai atractive faţă de cele 6-8 milioane ale unui profesor debutant sau asistent universitar, rezultatul fiind o contraselecţie economică cel puţin la fel de catastrofală ca şi cea politică a anilor '50. (Aplicarea lipsită de discernămînt şi de responsabilitate a aşa-numitului program de la Bologna, prin care durata învăţămîntului universitar a fost redusă de la 5 la 4 sau chiar 3 ani de studiu constituie un capitol aparte, care nu este cazul să fie analizat aici.)

Revenind la întrebarea din titlu, mi se pare evident că ceea ce statul poate face este să combată efectele acestei contraselecţii, adică să încerce să amelioreze *calitatea* oamenilor care intră în sistem – printr-o categorică revizuire în sus a locului ocupat de cadrele acestuia (mai ales cele debutante) pe scara generală a salariilor din România, însoţită de o campanie de explicare către populaţie a raţiunii şi necesităţii acestei măsuri. Orice credinţă în posibilitatea unor remedii-miracol, capabile să schimbe pe termen scurt faţa întunecată a învăţămîntului românesc actual este o formă de autoiluzionare. Singura speranţă rămîne modificarea treptată a *atitudinii generale* a societăţii faţă de problema educaţiei, a ştiinţei şi culturii în general, şi a statutului social al educatorilor în particular. Ideea ca învăţămîntul poate fi redresat numai prin investiţii într-o „infrastructură“ din care *oamenii* sînt prin definiţie excluşi conţine în sine germenii degradării în continuare a sistemului de învăţămînt – şi nu numai a lui, ci a întregii ambianţe sociale în care vom trăi noi şi copiii noştri.

conf. univ. Mihnea MOROIANU
mihneamoroianu@yahoo.com
Bucureşti

Implozia sistemului capitalist?

Pînă de curînd ni se vindea următoarea imagine a sistemului capitalist = piaţă liberă: totalitate a relaţiilor dintre producători = vînzători şi cumpărători de produse, care se prezintă fiecare în mod individual, preţul la care primii vînd şi ceilalţi cumpără un produs dat constituind rezultanta liber stabilită între oferta şi cererea acestora. Rezultă o viaţă economică autoreglată (lipsită de intervenţia oricărui factor instituţional sau moral), nu lipsită de colapsurile individuale ale participanţilor neperformanţi, dar premiindu-i pe cei performanţi şi impulsionînd progresul spre satisfacţia tuturor.

Pentru a împrumuta o analogie din lumea materială: piaţa liberă este asemenea unui fluid în care diferiţii corpi brownieni îşi anihilează mişcările dezordonate individuale, ceea ce conferă echilibru ansamblului.

Criza economică apărută, aparent din senin, în ultima vreme dezminte această imagine.

Monopolizarea şi globalizarea au deformat cu totul structura idilică prezentată anterior.

Producătorii industriali organizaţi în monopoluri transnaţionale dictează preţurile pe piaţa mondială.

Mecanismele individuale ale producătorilor s-au transformat într-un uriaş şi unic angrenaj de roţi dinţate, care funcţionează de sine stătător, în dispreţul oricăror comandamente sociale.

Capitalul financiar s-a structurat şi el într-o reţea unică mondială. O defecţiune apărută într-un sector al acestei reţele se transmite instantaneu în toate nodurile, iar acesta, în loc să pompeze lubrifiant în angrenajul producătorilor, varsă nisip care îl gripează.

Piaţa este guvernată de legea obţinerii profitului maxim pentru capital, dar care, în condiţiile date, nu mai coincide cu profitul maxim al societăţii, ci cu contrariul acestuia.

Imaginea actuală a pieţei tocmai aceasta prezintă: un vast mecanism, unitar la scară mondială, neputincios să mai funcţioneze, ca urmare nu a unei influenţe exterioare sau a unei greşeli proprii, ci urmînd fidel propria lege de funcţionare şi producînd nenorocirea întregii societăţi.

Este ca şi cum, folosind analogia precedentă, corpii brownieni din fluid şi-au orientat mişcările pe o direcţie unică, iar rezultanta este spargerea echilibrului ansamblului.

Asistăm oare, la două decenii de la implozia sistemului comunist-sovietic, la implozia sistemului capitalist?

Sînt semnalate două tipuri de încercare de a salva sistemul.

Băncile centrale ale unor state economic dezvoltate s-au grăbit să alimenteze cu sume uriaşe sistemul financiar, această politică reprezentînd o imixtiune a statului, ceea ce, în alte timpuri, ar fi ridicat protestele vehemente ale teoreticienilor „pieţii libere şi autoreglante“. Acest aport, azi consimţit, nu modifică însă cu nimic legea internă a pieţei şi de aceea nu cred că va fi o soluţie pe termen lung.

Unii analişti şi comentatori cer introducerea unor corective ale legilor pieţei sub forma unor „dirijisme de stat“, care să impună criterii de interese ale societăţii. Aceasta ar însemna de fapt sfîrşitul pieţei „libere“.

Cred că se impune construirea unui nou sistem economic, prin realizarea unei sinteze între „planificarea economiei“ – principiu comunist (care ar asigura servirea scopurilor sociale) şi „libera concurenţă“ – principiu liberal-capitalist (care ar promova iniţiativa şi dezvoltarea). Dar care ar fi proporţiile acestor două ingrediente (aparent ireductibile) în noul amestec, cum ar putea fi implementat acesta şi ce rezistenţe ar trebui depăşite sînt aspecte esenţiale, dar deocamdată necunoscute.

Rudolf ZIMAND
rudizimand@gmail.com

N. red.: Numărul nostru de săptămîna trecută – „Se duce dracului capitalismul?“ – nu vă dă dreptate: sinteza celor două „ingrediente“ este evident (nu aparent) imposibilă pe termen lung. Oricum aveţi humor dacă puteţi lucra în economie cu ingrediente...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Publicitatea şi consumul**
- **Oameni singuri**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 13.250
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Texte comentate

„Indiferența șade bine bătrîneții. Mă gîndesc la X, octogenar, care se agită cu privire la te miri ce. Se spune că e «viu», cînd de fapt nu e decît ridicol și lamentabil. La nici o vîrstă nu trebuie să te intereseze totul. Excesul de curiozitate e semn de frivolitate și infantilism. A gîndi e a refuza, a elimina, a selecționa. Disponibilitatea excesivă suprimă selecția; pentru ea, totul e important; ceea ce revine la a pune pe același plan catastrofa și fleacul.“ (Cioran, *Cahiers 1957-1972,* Gallimard, 1997, p. 496)

1. Arta de a îmbătrîni e arta de a ceda teritorii. Te retragi, dar nu pentru că abandonezi, ci pentru că alegi. Deschiderii juvenile îi preferi concentrarea. Atenției distributive – intenția focalizării. Bătrînețea „dinamică“, browniană, care își ține toate simțurile „treze“ e punerea în scenă a unui mecanism de autoînșelare. Sloganul, tipic modern, al senectuții „branșate“, „angajate“, „sportive“, recomandată ca sursă garantată a longevității nu e decît o utopie medicală printre altele. Bătrînii care nu se pot opri, care se obligă la „activitate“, care concurează vesel tînăra generație sfîrșesc în penibil. Priviți cohortele turiștilor de vîrsta a treia care împînzesc mapamondul: în pantaloni scurți, ceea ce exhibă triste colecții de mușchi delabrați și oase strîmbe, cu șepci zglobii, cu aparate de fotografiat pe piept și cu rahițe cochete în spate, lacomi fără vlagă, curioși fără perspective, tonici cu un soi de disperare, bine-dispuși în mod iresponsabil. „Foarte frumos!“ – se grăbesc să spună apologeții îmbătrînirii igienice, falnice, „verzi“. Ca și cum sănătatea sau înțelepciunea sînt specii ale agitației. Firește, nu pledez pentru anchiloză și somnolență. Pledez pentru adecvare. Senectuții îi șade bine contemplativitatea. Contemplativitatea aceea, mereu amînată, de urgențele vîrstei de mijloc. Bătrînului i se potrivește plimbarea senină, forajul în adîncime, relectura, recapitularea. El iradiază exemplar în ipostază statică. Un moș care țopăie e la fel de caraghios ca un hemiplegic care își ciupește de fund infirmiera. Trebuie să știi să te retragi la timp într-o experiență a intensității, într-o bună *obsesivitate*. În acest sens, trebuie spus că o doză convenabilă de „bătrînețe“ face parte din înzestrarea tuturor vîrstelor care se vor productive. „La nici o vîrstă nu trebuie să te intereseze totul.“ E esențial să triezi, să pui bine accentele, să temperezi impulsul cogniției gratuite, oricît de ispititor și de „nobil“ s-ar prezenta acest impuls. Curiozitatea trebuie să fie *orientată,* să aibă un „sens“ (adică o direcție), să fie însoțită mereu de un discernămînt drastic. Altfel spus, e de dorit să îmbătrînești din vreme. În materie de cunoaștere, „tinerețea fără bătrînețe“ e o formă de imaturitate. În cel mai bun caz, ea se va epuiza într-un enciclopedism factice, fără temei și fără țintă.

2. Epocile proaste spiritualmente sînt epocile care administrează neglijent virtutea curiozității, epocile „disponibilității excesive“. Ele exaltă exterioritatea, febrilitatea destructurantă a intelectului, interogația dezordonată, practicată ca strict joc mental sau ca aventură. Ceea ce se cîștigă în cantitate se pierde în nuanță, ceea ce se acumulează prin expansiune subminează sublimitățile și adîncimile. Curiozitatea rea e fugă pe orizontală, un soi de *travelling* fascinant, care nu-și ia răgazul de a detalia. „Marile descoperiri“, glorificate pînă la idolatrie, au pus umanitatea dinaintea unei exigențe pentru care nici azi nu e pregătită. „Globalizarea“ e expresia tipică a acestei exigențe, capcană și promisiune deopotrivă. Informația strînsă cu toptanul, fără reflecție însoțitoare, incapacitatea de a separa ce e important de ce e accesoriu, cultul juvenil al „științei“ și interesul – compensatoriu – pentru irațional în versiunile lui cele mai triviale, toate acestea sînt fenomene derivate ale unei curiozități descumpănite, care nu știe „să refuze, să elimine, să aleagă“: o curiozitate care nu a îmbătrînit la timp.

3. Unul din riscurile majore ale gazetăriei e valorificarea deviantă a curiozității. „Pentru ea, totul e important, ceea ce revine la a pune pe același plan catastrofa și fleacul.“ Gazetăria proastă stimulează o curiozitate vicioasă, nediscriminatorie, absorbind la fel de isteric scandalul politic, zvonul apocaliptic, divorțul unei vedete și dispariția unui copil. Efectul e un fel de entropie a valorilor, o moarte termică a emotivității. Gazetăria proastă produce nesimțiți și bezmetici. Pentru clienții ei, *anything goes,* adică nimic nu contează. Cînd totul e la fel de important, nimic nu merită luat în serios. O mai bună pregătire pentru alegeri „responsabile“ nici că există...

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Comerțul cu pătrunjel în UE

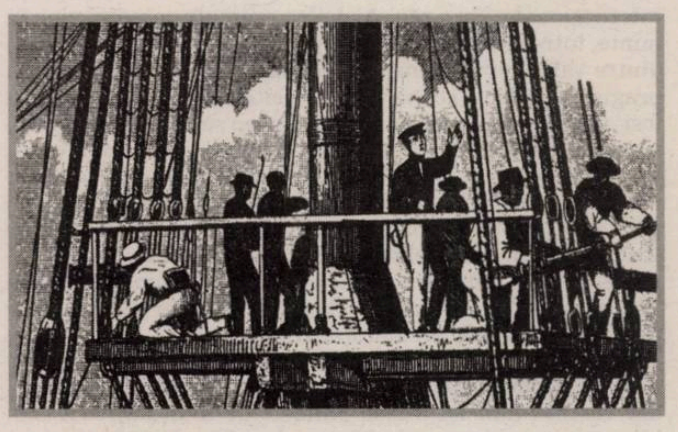

De cîte ori s-a întîlnit cu românii din străinătate, președintele Traian Băsescu, asemenea unui tată grijuliu, s-a interesat dacă au tot ce le trebuie pe acolo și i-a invitat să se întoarcă în țară. „E nevoie de dumneavoastră acasă“ – le-a spus președintele, mulțumindu-le totodată pentru banii trimiși în țară, care fac din ei un fel de „investitori străini“ de mare forță. Ce a încercat președintele cu puterea cuvîntului a încercat Guvernul prin organizarea, în Italia și în Spania, a unor burse pentru locuri de muncă. Unele firme românești – în special din domeniul construcțiilor – sînt dispuse să-i plătească pe lucrători „ca în Occident“, pentru a-și asigura forța de muncă necesară. Dar bursele n-au prea avut succes. În fine, în stilul său caracteristic – afișînd un optimism prost jucat și făcînd promisiuni la grămadă – Mircea Geoană, liderul opoziției, a spus că, dacă PSD ajunge la putere, va da 25.000 de euro fiecărui român care revine în țară. Rămîne de văzut dacă românii care stau de ani întregi în Spania ori Italia și pun ban lîngă ban vor fi impresionați de această sumă.

Concetățenii noștri care au plecat la muncă în Europa devin, tot mai mult, un fel de problemă specială pe agenda politicienilor. S-a creat și un post de înalt reprezentant guvernamental care să „se ocupe“ de ei, se fac campanii în Spania și Italia, se trimit profesori români acolo unde comunitățile sînt mai numeroase, s-au construit biserici românești prin mai toate țările europene. Evident, există și o miză electorală la mijloc. Dar, dincolo de ea, începe să se constituie o „a doua Românie“ cu domiciliul temporar în străinătate. E altceva decît diaspora de dinainte de 1989. Cei plecați pe vremea comunismului, exilați din motive politice sau nu, au trăit ani în șir cu teama de brațul lung al Securității, s-au integrat mai bine sau mai rău în țările în care au ajuns, au evitat, în general, o viață comunitară (tocmai de teama infiltrărilor). Cei plecați în vremuri de tranziție se integrează mai repede, dar își organizează, rapid, și comunități, cu activitățile aferente: de la petreceri cîmpenești care umplu de fumul mititeilor vreun parc din cine știe ce metropolă europeană pînă la spectacole cu vedete aduse special din țară. Înfloresc și activitățile economice menite să satisfacă păstrarea „specificului cultural“ prin sărmăluțe semipreparate, murături, pătrunjel proaspăt și alte delicatese fără de care masa românului e searbădă, iar „străinătatea“ pare mai greu de suportat. În unele localități din Spania ori Italia, românii au început să conteze și în alegerile administrative, și-au făcut partide proprii ori s-au afiliat formațiunilor politice de acolo. Bineînțeles, unii se întorc după ce au strîns niște bani și se apucă de afaceri în România. Nu se știe cîți, deocamdată: nu e clar dacă e un „trend“ sau dacă este vorba doar de opțiuni individuale. E limpede însă că mulți aleg să se stabilească acolo definitiv. Fenomenul nu e nou: așa s-a întîmplat cu italienii, spaniolii și portughezii care au migrat, în anii '50-'60, spre țările mai bogate ale Europei. Mulți dintre ei au rămas.

Insistența cu care sînt invitați să se întoarcă acasă este, în acest context, fără rost. Dacă, impresionați de cuvintele președintelui (sau mînați din spate de efectele crizei financiare), cei mai mulți s-ar hotărî brusc să revină, fluxul de euro care intră în țară s-ar micșora, iar piața muncii n-ar putea să-i absoarbă pe toți. Ar pierde și ei, am pierde și noi, cei rămași acasă. Iar argumentele cu care sînt chemați țin mai degrabă de resorturile afective: formula „țara are nevoie de voi“ face apel la sentimentele patriotice, nu la analiza rece a avantajelor și dezavantajelor unei eventuale reîntoarceri. Una dintre marile „nevoi ale țării“, adică echilibrarea balanței de plăți, este asigurată de ani buni tocmai de miliardele de euro trimise acasă de cei care s-au stabilit „afară“. Și apoi, să-mi fie permis să iau în serios, pentru o dată, ceea ce se spune atît de frumos în toate documentele care vorbesc despre construcția europeană, despre libertatea de mișcare ș.cl.: de ce, adică, într-o Europă Unită, niște cetățeni trebuie neapărat să revină la matca țărișoarei lor, din moment ce au dreptul să se așeze acolo unde le e mai bine? Teoretic, întru propășirea construcției europene, „exemplul românesc“ ar trebui multiplicat și n-ar mai trebui să conteze țara în care se stabilesc cetățenii; doar sînt peste tot „acasă, în Europa“, nu?

Românii care au plecat în alte țări au învățat între timp multe lucruri, inclusiv să nu mai răspundă la invitații sentimentale. Vor decide singuri dacă rămîn sau dacă se întorc. Dacă trece și criza asta, nu mă îndoiesc că, de-a lungul și de-a latul UE, comerțul cu sărmăluțe și pătrunjel va rămîne înfloritor.

PUBLICITATE

Editura MINERVA

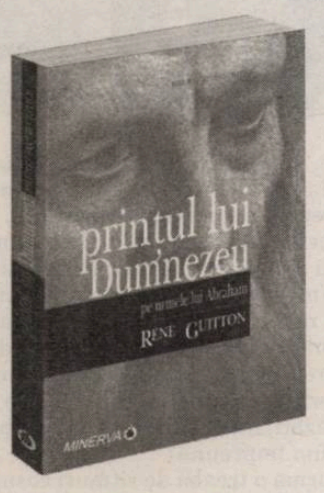

René Guitton,
Prințul lui DUMNEZEU.
Pe urmele lui Abraham

Traducere de:
Irina Mavrodin

306 pagini,
140x200 mm

„Abraham, contemporanul nostru: iată cum ar putea fi caracterizată această carte. Mărturiile contemporane, începând cu cea a autorului cărții, se întrețes cu cele ale străvechilor tradiții.“ (Irina Mavrodin)

www. edituraminerva.ro

ținerea de minte

„În toate lucrările mele, și cel mai explicit în *In Bluebeard's Castle* (1971), am susținut că nu acuzația de deicid, de așa-zisă complicitate a israeliților la uciderea lui Iisus din Nazareth, a fost generatoarea și susținătoarea antisemitismului occidental. Fără nici un dubiu, animozitatea manifestată împotriva evreilor este augmentată formidabil de către creștinismul paulian și de către întemeietorii Bisericii. Dar ea antedatează previziunile lor crunte. Cred că nu «uciderea lui Dumnezeu prin persoana fiului Său» – oricum ar fi interpretată semnificația acestei fantasme macabre – stă la baza detestării evreului. Mai degrabă de vină e povestea «creației», «invenției», «definiției», «reevaluării» lui Dumnezeu, din monoteismul ebraic și din etica lui. Israelitul nu poate fi iertat nu pentru că este ucigașul, ci «creatorul» lui Dumnezeu.“

(George Steiner, *Errata – O autobiografie,*
traducere din engleză și note
de Dana Constantinescu-Altamer,
Editura Humanitas, 2008)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Beneficiile crizei

Fiecare zi aduce o nouă serie de veşti proaste. Bursele scad sau cad, cînd nu se prăbuşesc de-a dreptul. Întreprinderile îşi întrerup sau îşi închid producţia, băncile cer şi obţin sprijin de la state, statele cer şi obţin uneori ajutoare de la alte state sau de la instituţii financiare internaţionale. Sîntem într-o spirală a ştirilor negative, Cassandrele vorbesc despre cea mai gravă criză care a lovit planeta, ne gîndim la credite şi economii, la salarii şi proprietăţi, la preţuri, inflaţie şi şomaj, la pauperizare bruscă după ce vîntul prosperităţii suflă de cîţiva ani buni.

Criza nu înseamnă numai veşti rele, chiar dacă trebuie să faci un mic efort de imaginaţie şi de voinţă ca să vezi ce s-ar putea întîmpla bun în perioada următoare. Există însă cîţiva stropi de optimism, ici şi colo, cîteva efecte colaterale, unele neaşteptate, nu întotdeauna foarte vizibile, şi care tocmai de aceea merită menţionate. N-am făcut o listă, dar iau cîteva exemple la întîmplare.

Mă gîndesc în primul rînd, nu ştiu de ce, la criza georgiană. În urmă cu cîteva săptămîni am fi crezut că trupele ruseşti nu se vor retrage prea curînd de pe teritoriul Georgiei, dar au făcut-o. Rusia din octombrie nu mai e cea din august. Căderea preţului la petrol, prăbuşirea pieţei bursiere şi spectrul recesiunii determină autorităţile de la Kremlin să fie ceva mai maleabile la solicitările comunităţii internaţionale. Nu e rău. Al doilea exemplu care îmi vine în minte, într-o ordine total întîmplătoare, este relaţia proastă dintre valoni şi flamanzi, în Belgia. În iulie, ţara părea în pragul imploziei, acum, după ce cîteva bănci belgiene au fost salvate, cele două comunităţi încep să redescopere rolul statului. Să sperăm că va dura. Europa, apoi. După ce au existat bîlbîieli în primele zile, mesajele Uniunii Europene au început să cîştige în coerenţă. În clipa de faţă, Europa pare liderul propunerilor pentru ieşirea din criză, dacă ne gîndim la cele întîmplate recent la summit-ul de la Bruxelles sau la iniţiativa de a organiza un summit G20 la Washington, în noiembrie. Europa, considerată un „pitic politic" pînă acum, preia iniţiativa.

Veşti bune şi de pe frontul materiilor prime. Scade preţul petrolului. Sigur că ţările exportatoare sînt supărate, dar restul lumii îşi freacă palmele de mulţumire. E mai bine să cumperi petrol la 60 de dolari faţă de 147, cît ajunsese în vară. Teama de o scădere a consumului îi face pe speculatori să nu mai joace pe preţul produselor alimentare. Consecinţă: un kilogram de orez costă acum cu 40% mai puţin decît în urmă cu cîteva luni. „Revoltele foametei" despre care am scris şi aici în această primăvară au dispărut.

Criza financiară atinge încet-încet economia reală, iar creşterea economică va fi mai mică. O scădere a activităţii economice înseamnă trafic mai redus pe oceane, pe drumuri şi în aer. Mai puţină poluare deci, şi o veste bună pentru cei care luptă pentru protecţia mediului: vor fi zeci de milioane de tone de bioxid de carbon în minus.

Profit şi pentru unii lideri politici. În Marea Britanie, Gordon Brown părea să fie condamnat la a fi cel mai nepopular şi lipsit de charismă premier din toate timpurile. Criza îl transformă într-un lider cu viziune şi cu soluţii. În Statele Unite, după războiul din Georgia, John McCain începuse să-l devanseze în sondaje pe Barack Obama. În ultimele săptămîni democraţii au o excelentă ocazie, pe care nu o ratează, de a spune: administraţie republicană = criză economică.

Veşti bune şi în România? Pe ici, pe colo, da. A început să scadă preţul carburanţilor, chiar dacă nu cu aceeaşi viteză cu care crescuse în ultima vreme. Piaţa imobiliară s-a mai calmat şi preţurile caselor şi terenurilor ar trebui să înceapă şi ele să scadă, după ce se ajunseseră la cifre astronomice. Va scădea şi consumul – ceea ce nu e întotdeauna rău. Sigur, consum mai mic înseamnă producţie mai mică şi locuri de muncă mai puţine. În România, consumul se face însă foarte mult pe credit, de la creditul de nevoi personale pînă la cel cu buletinul. Se cumpără telefoane, maşini şi case cu bani ipotetici, iar o temperare a creditelor extravagante e binevenită.

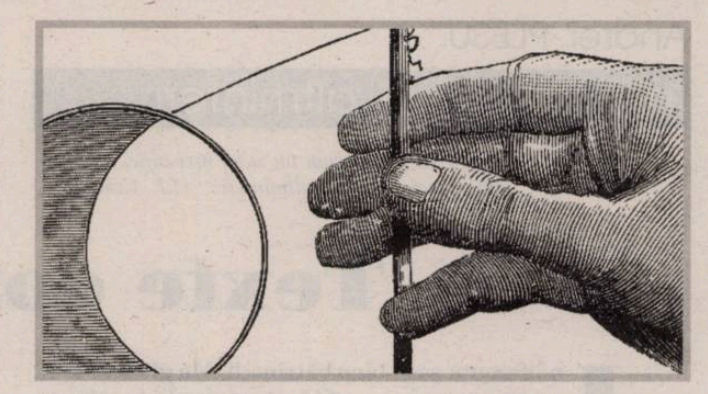

Spre deosebire de alţii, românii par însă că îşi dau mai greu seama că e criză. Ascultam acum cîteva zile la radio un interviu cu Florin Pogonaru, preşedintele Asociaţiei Oamenilor de Afaceri din România, care era perplex în faţa numărului mare de români care îşi rezervaseră sejururi de Revelion în ţări exotice, la tarife mari. „Oamenii aceştia încă nu îşi dau seama că sînt mai săraci decît cred" – spunea el. Inconştienţa este o veste bună?

Ştiri nebăgate în seamă

● **N-avea unde să doarmă.** Lordul Mandelson, una dintre vedetele politice ale Partidului Laburist Britanic, fost în două rînduri membru al Guvernului şi de două ori nevoit să demisioneze în urma unor dezvăluiri din presă, a revenit în prim-planul vieţii politice în funcţia de Comisar european pentru Comerţ. Ca şi în trecut i se reproşează legături prea strînse cu oamenii foarte bogaţi, ceea ce ar putea da naştere unor conflicte de interese cînd va trebui să decidă în legătură cu problemele financiare sau economice ale prietenilor lui. De data asta i se reproşează că a beneficiat de ospitalitatea unui oligarh rus, Oleg Deripaska. În prima sa dezminţire, Mandelson a spus că s-a întîlnit cu el doar de cîteva ori, în împrejurări „sociale" în 2006 şi 2007. Într-un comunicat ulterior, Mandelson a rectificat: a înnoptat recent pe iahtul lui Deripaska pentru că Nathaniel Rothschild, care îl invitase la vila lui, nu avea, de fapt, nici o cameră liberă. Pe de altă parte, Comisarul susţine că legăturile lui cu elita oamenilor de afaceri îi uşurează misiunea şi nu impietează asupra obiectivităţii lui, dar că se va strădui „să menţină aparenţele ca nu-şi compromită viitorul". *(Time Online,* 25 octombrie)

● **Se dansează utilitar.** Clubul Watt din Rotterdam testează o nouă modalitate de economisire a electricităţii. Energia degajată pe ring de picioarele dansatorilor este captată şi folosită pentru alimentarea proiectoarelor şi a celorlalte surse de lumină din local. Energia produsă de o persoană care dansează este de aproximativ 20 de waţi, aşa că doi oameni pot alimenta un bec; proprietarul clubului crede că investiţia lui (257.000 de dolari) va asigura 10% din energia electrică necesară clubului, orientat spre distracţia ecologică. „Sînt mulţumit, şi mie îmi pasă de mediu" – spunea un consumator, în timp ce ieşea de la toaleta unde rezervorul se umplea cu apă de ploaie şi unde un contor arată cîtă apă s-a consumat pentru fiecare utilizator. *(International Herald Tribune,* 24 octombrie)

● **Înapoi, la tipar!** A apărut un nou săptămînal francez: *Vendredi* (vineri fiind ziua apariţiei). Revista îşi propune o selecţie a celor mai bune comentarii şi opinii de pe Internet. Redactorul-şef porneşte de la premisa că există oameni interesaţi de blogosferă, dar care n-au timp sau chef să dea click-uri şi ar prefera varianta tipărită. Apărută pentru a scurtcircuita presa scrisă, presa de pe Internet se întoarce, în această situaţie, într-o variantă rezumată la ceea ce a negat. Primul număr s-a vîndut bine. Într-un interviu la *RFI,* redactorul-şef aştepta proba adevărului: vînzarea numărului 2. **(M. B.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

De ce îmi plac mai mult sărbătorile altora

Cînd veţi citi acest articol, va fi Halloween. O sărbătoare cu aripi de liliac, care a călătorit pînă la noi într-un nor de furtună, ascunsă într-un cufăr negru, în cala de bagaje a Boeing-ului 737 aparţinînd Creepy Air (a nu se confunda cu Lufthansa). O sărbătoare care a reuşit cumva să ia spaima şi să facă ceva bun şi frumos din ea, aşa cum ştie cel mai bine America. Da, exact, America aia care speculează acum pe leu, în speranţa că şi din banii noştri se vor da prime de juma' de milion pentru băiatul care aduce pizza la Goldman Sachs. Brrrr! Păzea!

Dar să nu lăsăm spaima adevărată să ne întunece spaima festivă. Să nu lăsăm grija pentru ziua de mîine să ne ia gîndul de la noaptea asta, în care fiecare e dator cu o emoţie de import, la fel de sinceră ca imitaţiile de rideri pe Harley Davidson pe care le întîlnim şi pe şoselele noastre. Adică, chiar sinceră. În fond, ce anume e moda decît o tradiţie care n-a apucat să se învechească? În fond, şi mîncatul cu furculiţa are o sută şi ceva de ani pe-aici...

Tocmai de aceea vreau să vă spun că am decis să consum exclusiv sărbători de import. Certificate CE, aprobate pentru piaţa mondială, patentate în US, produse cu grijă pentru calitate (chiar dacă pentru consum de masă) şi uşor de înţeles de toată lumea.

Apropo de consum: americanii au înţeles primii că sărbătoarea nu poate să vină doar aşa, ca să se afle în treabă. Sărbătoarea trebuie să pună umărul la mersul înainte al economiei. Te sperii, dar după ce ai dat 70 de lei pe un film, 150 – pe un costum pentru copil, 20 – pe fursecuri şi încă 30 – pe coifuri de petrecere (modelul sumbru). Undeva în China, un muncitor zice mersi şi pleacă să bea o bere, în cazul în care are mai mult de 16 ani. Dacă nu, doar îşi cumpără ţigări.

Mai e un alt lucru bun la sărbătorile astea americane: sînt foarte simple. Poţi să te ataşezi de ele instant: e suficient să-ţi placă inimioarele şi să apreciezi iubirea, că eşti gata de Valentine's Day! Nu se cere aderare la vreo religie (Hanuka încearcă şi ea în ultimii ani, dar mai are mult pînă să ajungă la puterea de marketing a Crăciunului), nu se cere să ştii limbi străine ori să aderi la vreo ideologie (remember 1 Mai? R.I.P.). Alte sărbători care se lasă cu festin au încercat şi ele frişca de pe tort cu degetul – Bairam dă numele unui chef monstru, dar cam atît. N-au prins sărbătorile fără chef de viaţă şi fără specific culinar clar. Ce naiba sărbătorim de 1 Decembrie? Ziua în care mîncăm steagul, că doar el e pe toate drumurile. Apropo de asta, cred că înainte de salariile profesorilor e mai urgentă instituirea unei sărbători naţionale, aleasă prin referendum, după propunerea unui Consiliu Naţional al Bucătarilor şi

Companiilor de Spectacole. Sarcina lor ar fi să construiască o zi a României în care chiar să ne distrăm. Cer prea mult? Hai că se poate, dacă au reuşit ăia cu Ziua Minerilor...

Dar cel mai mult apreciez că sărbătorile altora conectează mai multă lume. Nu trebuie să-i explic amicului englez ce-i cu Dragobetele (mai ales că nici eu nu înţeleg). Copilul meu, dacă va avea noroc, nu se va simţi stingher de Valentine's Day la bursă, în State. Iar vineri seara, cînd am să mă sperii forţat de împrejurări (şi ca să dau un exemplu în familie), am să mă sperii împreună cu alte 500 de milioane de persoane. Mă scuzaţi, nu despre asta era vorba în cuvîntul „Umanitate": să fim împreună?

Sărbătoarea e pînă la urmă o treabă de ritmuri cosmice, altoite pe trupul nostru firav şi pofticios. Aici putem vorbi cu mîndrie protocronistă: Eliade a rezolvat problema teoretică, însă a uitat să ne lase şi indicaţii practice. Mai exact, ce se recomandă de Haloween, dacă vrei să fii patriot: ţuică şi plăcintă cu bostan sau bere şi mici?

Doar gîndul că veţi crede că glumesc mă înspăimîntă.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

O femeie arogantă

Uneori, un politician cîştigă cînd arată sincer că nu e dispus să exerseze arta compromisului pînă la răscrucea unde se numeşte oportunism sau trădare. În Israel, Tzipi Livni, ministru de Externe, lider al Partidului Kadima, a fost invitată de preşedintele Peres să formeze un nou guvern. După demisia lui Olmert, consecinţă a unor acuzaţii de corupţie, Tzipi Livni obţinuse, în nişte alegeri interne cîştigate la limită, preşedinţia partidului, urmînd ca în următoarele şase săptămîni să formeze un guvern de coaliţie; nici un partid din Israel nu are suficienţi reprezentanţi în parlamentul de 120 de locuri, care să formeze un guvern majoritar pînă la alegerile din anul viitor. Nu ar fi fost vorba de o sinecură: economia trece prin şocuri, tratativele de pace sînt într-un punct mort, ciocnirile între militanţii palestinieni şi colonii din aşezările neautorizate introduc elementele violenţei cotidiene într-o zonă a globului unde violenţa generalizată este o ameninţare permanentă.

Conform legii, liderul partidului cu cei mai mulţi deputaţi – chiar dacă nu sînt majoritatea – alcătuieşte guvernul. Pentru a-l putea forma, avea nevoie de sprijinul altor partide şi laburiştii lui Ehud Barak (stînga) şi-au dat acordul. Urmau tratativele cu una dintre formaţiunile religioase, care prin număr de mandate deţine cheia majorităţii guvernamentale. Era necesar un acord cu privire la eventualele concesii în tratativele cu palestinienii: Tzipi Livni vrea să le continue, partidele religioase şi dreapta lui Netanyahu se împotrivesc. Discuţiile cu partidul ultraortodox Shas nu au mers bine: reprezentanţii lui i-au cerut să promită că, în eventualitatea unor negocieri de pace, nu va discuta viitorul Ierusalimului. Livni a refuzat. Nu înseamnă că ea vrea să satisfacă pretenţiile palestiniene cu privire la Ierusalim. Înseamnă că nu vrea să pornească la o acţiune cu un mandat limitat şi ştiind că Benjamin Netanyahu, rivalul ei, preşedintele Partidului Likud, le spune celor de la Shas „nu vă alăturaţi lui Livni, ea o să cedeze Ierusalimul". Cu trei săptămîni înainte de termenul fixat, Livni a declarat că renunţă la formarea guvernului. Cel mai probabil în februarie vor avea loc alegeri generale anticipate; pînă luni, toate sondajele îl dădeau cîştigător pe Netanyahu. Pe tonuri ironice, cînd nu făţiş dispreţuitoare, ziarele puneau ştampila „eşec" pe cariera politică a lui Livni. „Livni nu prea se pricepe să menţină relaţii interpersonale, talent pe care şi Ariel Sharon, şi Ehud Olmert îl aveau cu asupra de măsură, ei ştiau cum să se adreseze oamenilor, cum să-i facă să se simtă bine, să le dea senzaţia că ei contează. Nimeni nu poate susţine că Livni a fost binecuvîntată cu aceste calităţi" *(Jerusalem Post,* 27 octombrie). E un fel mai delicat de a o acuza de aroganţă, de tentaţia ei de a se situa deasupra grămezii: nu s-a dus nici măcar la rabinul Ovadia Yosef, eventual garant al sprijinului Shas. Vizita la el e o etapă obligatorie a protocolului: au trecut pe acolo, cînd au format guverne de coaliţie, Shamir, Rabin, Peres, Netanyahu, Barak, Sharon, Olmert, adică toţi. Livni n-a vrut, şi chiar partizanii ei erau dispuşi să-i explice că asemenea încăpăţînări se plătesc. Dar la o zi după ce ea a anunţat că refuză să formeze guvernul şi preşedintele Peres a promis că va convoca alegeri anticipate, pentru prima oară de la demisia lui Olmert, sondajele o dau învingătoare pe Livni în faţa lui Netanyahu: dacă alegerile s-ar ţine mîine, partidul lui Livni ar cîştiga 29 de locuri în Knesset din totalul de 120, în timp ce principalul său rival, Netanyahu, ar obţine doar 26. Există situaţii – puţine şi nu prea durează – cînd puterea de a fi credincios ţie însuţi e cîştigătoare chiar şi în sondaje.

globul cubic

Altă umbrelă bulgară

Ziarul *The New York Times* (16 octombrie) consacră o atentă analiză situaţiei infracţionalităţii din Bulgaria. Ceea ce îi îngrijorează pe observatori, dar şi pe cei dispuşi să investească sînt legăturile dintre vîrfurile lumii interlope şi importanţi lideri politici, sentimentul tot mai răspîndit că democraţia creează cel mai înfloritor mediu pentru marea corupţie, neputinţa de a o stăvili în limite acceptabile pentru societate. „Şi în alte ţări există Mafia – spune Atanas Atanasov, deputat în parlamentul bulgar, fost şef al serviciului de contrainformaţii; în Bulgaria, mafia are o ţară." „Bandele de «mutri» controlează proiectele de construcţie ale primăriilor. Reţelele unor oameni de afaceri suspecţi au evoluat de pe piaţa neagră unde vindeau ţigări şi alcool de contrabandă către investiţiile legale în construcţia de locuinţe, afacere în plină expansiune. Ei şi-au pus pecetea pe atmosfera din Capitală: bărbaţii porecliţi «cefe groase» din cauza aspectului lor, a felului cum lîncezesc prin localurile de noapte ca Sin City sau Lipstick sau păzind Mercedes-urile şi Audi de afară. Ghidurile oraşului Sofia conţin avertismente: «Evitaţi restaurantele unde puteţi întîlni oameni de afaceri cu patru sau mai mulţi bodyguarzi». Aceşti oameni se zbat acum să ajungă în funcţii publice." Ziarul american descrie apoi fraudele grupului Nikolov-Stoikov, proprietar a 50 de companii bulgare şi a cîtorva *offshore.* Printre altele, grupul a fost acuzat că a importat ilegal mari cantităţi de carne de şoarece din China, cu certificate false din Argentina, pentru a le exporta în Franţa şi Germania. Prim-ministrul Stanişev a declarat că acestui grup, deşi au apărut dovezi (contracte secrete de donaţie, contribuţii în bani la victoria în campania electorală), nu i se va oferi nici un fel de umbrelă protectoare. Există un film scurt în care se vede cum dl Stanişev – luptător împotriva corupţiei – vizitează fabrica de mezeluri a lui Nikonov şi apoi prînzeşte, mîncînd ficat de gîscă şi bînd vin alb. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Capitalismul după Sarkozy

Pe 25 septembrie, cînd criza financiară internaţională lovea din plin economia mondială, la Toulon, preşedintele Sarkozy a ţinut un discurs pe care multă lume l-a citit anapoda. Titlurile cele mai zglobii din diverse media anunţă că Sarkozy a spus: *„le laissez faire, c'est fini",* – adică preşedintele Sarkozy a anunţat sfîrşitul capitalismului. Dacă vrei să afli ce a spus Sarkozy, nu ai altă soluţie decît să citeşti discursul. Redau, aici, pasaje care articulează cel mai bun discurs pe care vreun lider politic occidental l-a ţinut de cînd pieţele financiare au turbat:

„Generaţia care a învins comunismul visa la o lume în care democraţia şi piaţa rezolvă toate problemele omenirii. Visa la o globalizare fericită, care învinge sărăcia şi războiul. Acest vis începuse să devină realitate: frontierele s-au deschis, milioane de oameni au fost scoşi din mizerie, dar visul a început să fie frînt de reîntoarcerea fundamentalismelor religioase, a naţionalismelor, a revendicărilor identitare, a terorismului, a dumpingului, a delocalizărilor, a derivei finanţelor mondiale, a riscurilor ecologice, a perspectivei epuizării resurselor naturale, a spectrului foametei.

Un anumit fel de globalizare a fost realizat printr-un capitalism financiar care şi-a impus logica în întreaga economie şi a contribuit la pervertirea acesteia. Ideea unei pieţe atotputernice care nu trebuie contrazisă prin nici o regulă, prin nici o intervenţie, a fost o idee proastă. Ideea că piaţa are întotdeauna dreptate este o idee proastă. Pe parcursul mai multor decenii, s-au creat condiţiile în care industria a intrat sub dominaţia logicii rentabilităţii financiare pe termen scurt.

Am ascuns tot timpul riscurile cele mai mari pe care trebuia să le asumăm pentru a obţine randamente exorbitante. Am implementat sisteme de remuneraţie care forţează operatorii economici să asume riscuri tot mai mari. Ne-a plăcut să credem că mutualizarea riscurilor duce la dispariţia lor. Am lăsat băncile să speculeze pe piaţă, în loc să-şi îndeplinească adevărata menire, aceea de a mobiliza economiile în beneficiul dezvoltării economice şi să analizeze riscul creditului. Am finanţat mai degrabă speculatorii decît antreprenorii. Am lăsat fără nici un control fondurile speculative. Am obligat întreprinderile, băncile şi companiile de asigurare să înscrie activele în conturile lor la valoarea pieţei, care creşte şi scade ca urmare a speculaţiilor. Am impus băncilor reguli contabile care nu oferă nici o garanţie pentru buna gestionare a risurilor şi care, în caz de criză, contribuie la agravarea situaţiei, şi nu la amortizarea şocului. A fost o nebunie al cărei preţ se plăteşte acum.

Sistemul în care cel care e responsabil pentru un dezastru pleacă cu o paraşută de aur, sistemul în care un trader produce băncii sale pierderi de 5 miliarde de euro, şi nimeni nu bagă de seamă, sistemul în care se cere unei întreprinderi un randament de patru sau de cinci ori mai mare decît creşterea economiei reale – acest sistem a crescut inegalităţile, a demoralizat clasa de mijloc şi a alimentat speculaţia pe piaţa imobiliară, pe piaţa materiilor prime şi pe piaţa agricolă. Dar, trebuie să o spunem clar, acest sistem nu este economie de piaţă, nu este capitalism.

Economia de piaţă este piaţă reglementată, piaţă pusă în serviciul dezvoltării, în serviciul societăţii, în serviciul nostru, al tuturor. Piaţa nu este legea junglei, nu este profitul exorbitant al unora şi sacrificarea tuturor celorlalţi. Economia de piaţă este concurenţa care reduce preţul şi care aduce avantaje tuturor consumatorilor. Capitalismul nu este termenul scurt, ci durata lungă, acumularea de capital şi creşterea pe termen lung. Capitalismul nu înseamnă primatul speculatorului. Capitalismul acordă prima recompensă şi cea mai importantă poziţie antreprenorului pentru muncă, efort şi iniţiativă. Capitalismul nu duce la diluarea proprietăţii şi la iresponsabilitate generalizată. Capitalismul este proprietate privată, responsabilitate individuală, angajament personal, este o etică, o morală şi se exprimă în instituţii. Capitalismul este ceea ce a permis dezvoltarea extraordinară a civilizaţiei occidentale în ultimele şapte secole. Actuala criză financiară nu este criza capitalismului. Este criza unui sistem care s-a îndepărtat de valorile fundamentale ale capitalismului, care a trădat spiritul capitalismului.

Vreau să spun asta francezilor: anticapitalismul nu oferă nici o soluţie pentru criza actuală. Să ne întoarcem la colectivismul care a provocat în trecut atîtea dezastre ar fi o eroare istorică. Dar şi să nu facem nimic, să nu schimbăm nimic, să transferăm toate pierderile în seama contribuabilului şi să ne comportăm ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic ar fi, iarăşi, o eroare istorică.

Putem ieşi încă şi mai puternici din această criză, dacă acceptăm să schimbăm felul nostru de a gîndi şi de a ne comporta... Criza actuală trebuie să provoace o refondare a capitalismului pe etica efortului şi a muncii, a regăsirii echilibrului între libertate şi regulă, între responsabilitate colectivă şi responsabilitate individuală. Este nevoie de un nou echilibru între stat şi piaţă, acum că peste tot în lume

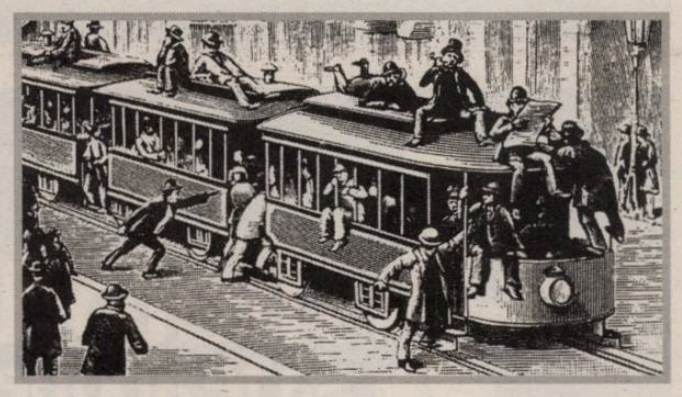

puterea publică este obligată să intervină pentru a salva sistemul bancar. Un nou raport trebuie să se nască între economie şi politică şi trebuie gîndite noi reglementări în acest sens... Dacă vrem să construim un sistem financiar viabil, moralizarea capitalismului financiar este prioritatea. Sînt convins că răul este profund şi că trebuie să reclădim din temelii întregul sistem financiar şi monetar mondial, aşa cum am făcut la Bretton-Woods, după Al Doilea Război Mondial... Nu mai putem continua să gestionăm economia secolului XXI cu instrumentele economiei secolului XX. Nu mai putem gîndi lumea de mîine cu ideile de ieri."

ready made

„E plin de savoare un afiş, atîrnat în cui şi păzit sub sticlă, prin care o sportmenă cheamă să o vadă spectatorii la 1850: *Cu învoirea ocîrmuirii, duminică, 13 noiembrie după poftire are VEOSIPETA KAROLINA PAUKER în cea de pe urmă cinste a se arăta iarăşi într-o Fugă mare cu prinsoare de la strada Podul Mogoşoaii pînă în strada Tîrgului de Afară, pă marginea oraşului; adică de şease ori; trei în ducătoare şi trei ori în viitoare; cursa se va sfîrşi în 33 minute. De cîte ori va ajunge la semn, se va slobozi cîte o puşcă, spre încredinţare. Forma îmbrăcăminţii: tirol. Dacă din privitori va pofti să se prinză ca să se întreacă cu Madam, să poftească la Hanu lui Manuc No. 56. Privitorii au să plătească cîte un sfanţ; Nobleţea după voinţă. Începutul va fi la 10 ceasuri turceşti după prînz."*

(Radu R. Rosetti, *Spicuiri,* Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, 1958)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Întortocheatele căi ale statului

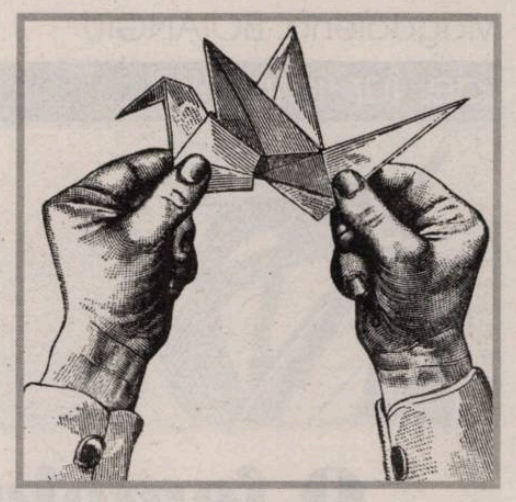

Despre labirintul înmatriculării unei maşini în România s-au mai scris de-a lungul timpului o mulţime de reportaje şi chiar eu am mai semnalat problema de vreo cîteva ori. Se pare însă că nici articolele din ziare, nici reportajele televizate, nici Revoluţia din 1989 şi nici integrarea europeană din 2007 nu au avut vreo influenţă asupra esenţei acestui fenomen „natural". Un singur lucru pare să se fi întîmplat: la Bucureşti s-a construit un nou sediu în care se fac asemenea înmatriculări (nu mai e poliţia rutieră, ci Serviciul Public Comunitar Regim Permise şi Înmatricularea Vehiculelor), mai nou şi cu mai mult spaţiu pentru cozi decît la vechiul sediu de pe strada Udrişte. Cel nou e tocmai în Şoseaua Pipera. Cei care ajung pînă acolo după multe alte operaţiuni birocratice sînt de obicei nervoşi şi gata să se ia la harţă. Joia trecută, de exemplu, doi indivizi cu tăbliţe de înmatriculare în mîini s-au luat pur şi simplu la bătaie. Funcţionarii au început să strige după gardieni, să facă ordine. N-a apărut însă nimeni, ci doar ceva sînge pe faţa unuia dintre protagonişti. Pentru a obţine un simplu formular de completat (pentru o cerere din aceea cu: „Domnule Comandant,..."), inutil în mod absolut, trebuie să stai la coadă la ghişeul de informaţii. Să asculţi cum unii au necazuri prea mari pentru a mai putea fi descîlcite de funcţionari: „Maşina pe care am cumpărat-o, deşi înmatriculată cu acte în regulă, s-a dovedit a fi fost furată, iar cînd mă întorceam de la tribunal de unde obţinusem hotărîrea că trebuie să fiu despăgubită, am făcut accidentul".

Luptele şi mai grele te aşteaptă însă la administraţiile financiare, cea locală, de sector, şi cealaltă (tot de sector), unde se plăteşte taxa de poluare (fosta taxă de primă înmatriculare). Dacă la prima instituţie automobilul este luat în evidenţă, la cea de-a doua (care, de fapt, e prima în ordinea operaţiilor) îţi trebuie cam aceleaşi şapte-opt acte (dintre care unele trebuie să fie legalizate la notariat), doar pentru a ţi se elibera *decizia de calcul*. Afli aşadar că nu e vorba de un simplu calcul, ci de o adevărată *decizie*, pentru care e nevoie şi de o mulţime de semnături, şi că întreaga *procedură* durează trei zile lucrătoare. Totul numai pentru ca statul să-ţi încaseze banii (nu vrei să afli cum ar fi dacă doreşti să-ţi recuperezi taxa de primă înmatriculare). Cine-şi cumpără maşină din altă ţară mai are de făcut în plus şi o vizită la un traducător autorizat (cu taxele aferente), care să-i traducă în română cartea de indentitate a maşinii, mai exact cifrele (sic) de emisii de CO_2, necesare *deciziei de calcul*. Pentru maşinile la mîna a doua, apare şi drumul la RAR, o altă aventură, cu programări, rampe, ingineri şi aşteptări. Aşa se face că în apropierea unor instituţii precum cele pomenite, vezi mereu şiruri de oameni cu dosare sau vrafuri de hîrtii în mînă, care umblă bezmetici. Şi am uitat să amintesc drumurile şi popasurile obligatorii la dactilografie (!?), la poştă şi la CEC, pentru plata unor alte taxe. Carevasăzică, pentru o singură biată înmatriculare, cetăţeanul se plimbă pe la o mare parte a instituţiilor statului, fiecare cu regulile şi cerinţele ei. O corvoadă la care oamenii sînt supuşi – aşa cum spuneam – de foarte, foarte mulţi ani şi nici un guvern sau primar nu pare capabil să simplifice procedurile. Cineva observa că e mult mai simplu să înregistrezi naşterea unui copil decît să înmatriculezi *nişte fiare*.

Dar mi s-a explicat şi cum se vinde un automobil în Marea Britanie: vînzătorul scrie cu pixul pe talonul maşinii *vîndut lui cutare* şi semnează; i-l dă cumpărătorului împreună cu maşina şi încasează banii; o simplă copie a talonului cu noul nume se trimite prin poştă la un oficiu de înregistrare...

4 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL **DILEMA VECHE**

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021/407.54.69

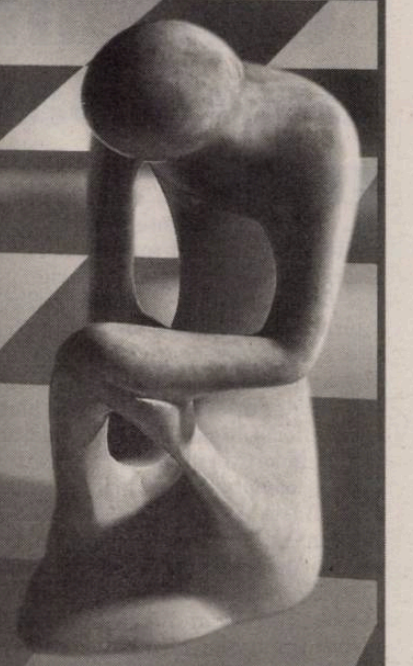

ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POȘTALE, AGENȚIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din prețul de la chioșc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completați numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită față de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala București.
Pentru ca livrarea abonamentului să începă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului, prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 - CP 143, București**, cod poștal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București ■ cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L ■ la oficiile poștale ■ la sucursalele RODIPET ■ la firmele particulare.

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Hendiri bendiri

– Ia stai, cicăle! Ce cătai neapă în timnic ieri pe la zorilă?

– Dacă!...

– Cică, te prinsei în frandelică, fleorţoţino! Ţi-era că rămîi nevăcuită?

– Da ce că!

– Geaba timbureşti rabila aia, cică, tot golopelniţă rămîi şi deshăimurată! T'oi crede papelcă, da mi'eşti chisnovă!

– Fă, lele, mata nu te uiţi cît eşti de mangoliţă şi forfoană? O harţaba, asta eşti!

– Cecsina!

– Hantiţo!

– Puşlo!

– Pantauro!

– Cică, ia-ţi mastofilca pe fuga şi nu mai umbla chirlalesa pînă nu te zlemnesc de nu te mai sviduieşte nici cel din baltă!

– Sît, paciauro!

Ce-i asta? Păi, o ceartă între două oltence. Nu, nu-i reală, dar s-ar putea să fie autentică. Am compus-o, cuvînt cu cuvînt, după ce am răsfoit cîteva ore *Dicţionarul de grai oltenesc* al Dorinei Bărbuţ, publicat în 1990 şi înregistrînd aproape 11.000 de cuvinte. Nu, nu toate sînt de neînţeles pentru un „român", dar sînt multe care te pun în încurcătură.

Ce-mi veni cu această înscenare de *hendiri bendiri?* Nimic grav, apărătorii patriei pot să stea liniştiţi! Nu vreau să promovez un soi de „dicţionar franco-quebecois", de genul celui care i-a scos din sărite pe francofonii Québec-ului şi nici nu intenţionez să militez pentru o „Oltenie liberă" sau alt soi de dezmembrare a naţiei. Nu este nici o măgliseală a oltenilor. Şi nici măcar nu sînt oltean!

Păi?

Păi, mă gîndeam, pur şi simplu, răsfoind acest dicţionar, la vorba de duh a lui Conea despre ţara noastră care era „plină de ţări". La faptul că limba română o fi ea „un miracol" prin unitatea sa latină trans-carpatică, dar nici chiar aşa. Că, de fapt, este şi un „miracol" de construcţie naţională, de unificare forţată – ca şi construcţia unui singur „popor" dintr-o (relativă) diversitate de ţărani locuitori ai unei multitudini de „ţări". Că Transilvania a fost, de fapt, un imens „şoc cultural" pentru Vechiul Regat, pe care România Mare l-a depăşit cu greu şi a încercat să-l uite cît mai repede.

Desigur, nu sîntem nici pe departe singura naţiune care a procedat astfel şi, desigur, altminteri nu am fi avut o Ţară, ci am fi rămas (în cel mai bun caz!) o „ţară de ţări" parohiale, adăpostite în depresiunile dintre munţi. Dar toate acestea nu justifică, zic eu, amnezia diversităţii. Şi cu atît mai puţin condamnarea ei în numele unui patriotism hegemonic şi a-toate-unificator, veşnic temător de prezenţele „străinului" şi ale diferitului. Iar acum pur şi simplu nu mai este cazul (dacă a fost vreodată...)!

Ceea ce este interesant, din acest punct de vedere, este o redescoperire şi reinventare a localului şi regionalului, care încep să se facă tot mai vizibile în prezent. De la Sibiu, care s-a prezentat ca o capitală culturală a multiculturalismului, la Dobrogea, care a început să mai renunţe la exclusivitatea emblemei sale de „pământ românesc" pentru a pune în scenă şi diversitatea comunităţilor şi a tradiţiilor sale etnice, şi de la festivalul cartofului din satul X, la festivalul cepei din satul Y, România actuală se re-prezintă (şi) ca o societate a diversităţii. Localul pare să-şi regăsească locul în naţional, fără a-l boicota în vreun fel, dar şi fără a i se închina pînă la completa uitare de sine.

Această anamneză a diversităţii, fie ea şi uşor cosmetizată de interese economice şi politice de priştipeală, ar putea să ne vindece de multe complexe şi intoleranţe. Ar putea deveni chiar un semn de maturitate...

Mic dicţionar olteano-român

Cecsina!: hai sictir!
Cel-din-baltă: dracu'
Chisnova: fată săracă şi fudulă
A umbla *chirlalesa:* a umbla fără rost
Cică: fato; *ce faci, cică?; Ia stai, cicăle!:* stai puţin, fato
Da ce că: nu-mi pasă, ce-mi pasă
Dacă: mă priveşte personal; *De ce nu faci asta? – Dacă!*
Deshăimurat/ă: îmbrăcat neglijent
Fleorţoţină, foarfă: prostituată
Forfoană: persoană care vorbeşte mult
Frandelică: flagrant delict
Golopelniţă: prost îmbrăcată
Hantiţă: femeie mare şi proastă
Hendiri bendiri: limbă străină, de neînţeles
Mangoliţă: femeie grasă
Marfuză: fată îmbrăcată fistichiu
Mastofilcă: boccea
Mazdroană: fată bătrînă, femeie nesuferită
Măgliseală: linguşire
Neap: gol puşcă
Nevăcuit: care nu a avut relaţii sexuale
Paciaură: femeie scîrboasă, otreapă de femeie
Pantaură: femeie rea şi duşmănoasă
Papelcă: fată bine îmbrăcată şi plăcută
Priştipeală: economie, agoniseală; *a priştipi:* a acumula, a dobîndi bunuri
Puşlă: jigodie, javră
Rabilă: haină veche
Sît!: taci!
A *svidui:* a vindeca
A *timburi:* a-şi potrivi hainele pe corp
Timnic: antreu la casă
A *zlemni:* a bate zdravăn pe cineva
Zorilă: luceafărul de dimineaţă

PUBLICITATE

PUBLICITATE

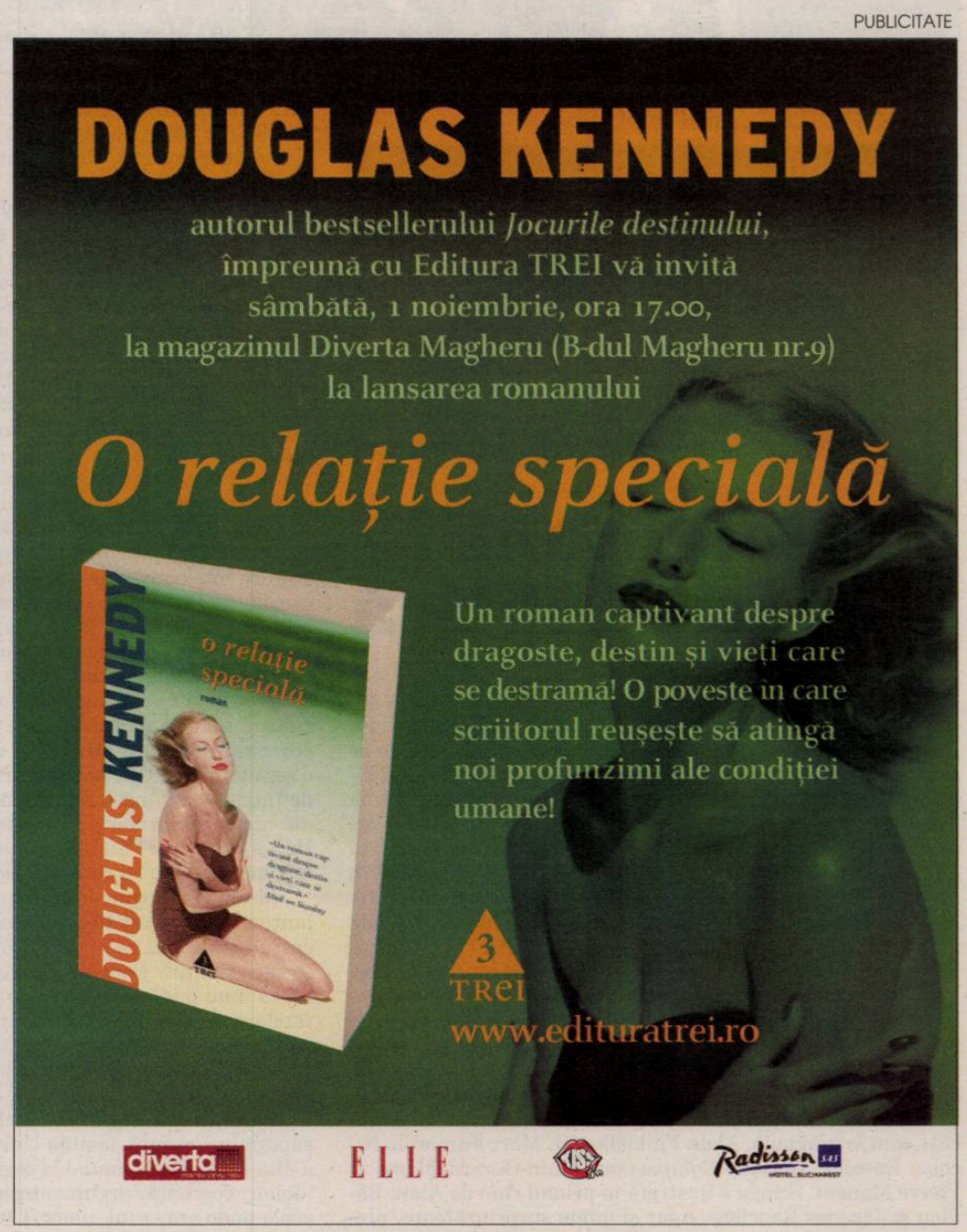

Andrei PIPPIDI

SOS București

Nu mă întreabă nimeni

Nu mă întreabă nimeni dacă-mi mai place sau nu să trăiesc în București. Cu atît mai puțin dacă, fiindcă cutare vrea să cîștige la repezeală bani (mulți) ori crede că așa ar fi mai frumos (!), demolarea unei clădiri sau intervenția prostească asupra ei nu strică înfățișarea unui cartier care, pînă acum, a rămas apropiat de tradiția altei vîrste a orașului.

Unii știu ce fac, fără să le pese, iar altora nici nu le trece prin cap că fac ce nu se cuvine.

Pe strada Academiei, chiar lîngă Facultatea de Arhitectură, se găsește Biserica „Dintr-o zi", nume care vrea să spună ce repede s-a clădit ea. O zi din anul 1702. Domnea pe atunci Constantin Brâncoveanu. Soția sa, doamna Maria, al cărei frate, Pană Negoescu, a fost ctitorul Bisericii Enei de alături (dărîmată în 1977, pentru a face loc unui bloc), a pus să se ridice această bisericuță, care, refăcută în 1827, a fost de curînd destul de bine restaurată. Parohul, gospodar, se vede, a împrejmuit cu un gard de fier grădinița din jur, ca să n-o mai spurce gunoaiele aruncate de trecători care n-au respectul față de un sfînt lăcaș, nici pe acela față de un monument al trecutului. Dar nu s-a mulțumit numai cu atît. Pridvorul se deschidea prin arce, în stilul caracteristic pentru arhitectura din Muntenia secolului al XVII-lea. Aceste arce au fost închise cu termopan, desigur „ca să nu tragă curentul"! Totul e curat, tencuit, parcă ar fi fost construit ieri. Cine, părinte, a dat voie Sfinției Tale să faci așa o batjocură cu biserica Măriei Sale pe care o ai în pază?

Aici nu e altceva decît ignoranță, dar, pentru Dumnezeu, cum poate îndrăzni cineva să se atingă de un monument istoric, fiind lipsit de competența specialistului? De altfel, bunul simț era de ajuns pe vremea cînd nu erau experți. Asemenea nenorociri se întîmplă și în altă parte. La Lungani, sat nu departe de Iași, dar sărac și izolat, era un monument istoric, biserica în care, la 1830, s-a înmormîntat stăpînul de atunci al moșiei, vornicul Iordachi Drăghici, sub o lespede cu un epitaf în versuri. N-o mai văzusem din 1966. Acum doi ani, mi-am făcut drum pe acolo și am descoperit că preotul a tras o șapă de ciment peste vechea pardoseală, așa încît mormîntul acestui răs-străbunic care a vrut să dea o Constituție Moldovei va rămîne pentru totdeauna ascuns.

În București, în Piața Romană, casa doctorului Nanu-Muscel și a profesorului Socrate Lalu, despre care am mai scris cînd se dărîma imobilul din fundul curții, continuă să fie părăsită, pustie. Nu numai că, în față, o reclamă luminoasă o acoperă pe jumătate, deși utilitatea ei pentru progresul comerțului ar fi fost aceeași oriunde, dar, cu ferestrele sparte ori deschise în bătaia vîntului, paragina roade din pereți. O clădire dintre cele mai frumoase este astfel dezonorată. Amorașii de pe fronton se fărîmițează, bucată cu bucată. Scara de la intrare a fost de curînd sfărîmată și ea: treptele ciopîrțite zac ca o grămadă de bolovani.

Cu siguranță există planuri de a înlătura vechea casă, devenită o ruină care desfigurează piața, pentru a înălța într-un loc atît de convenabil pentru afaceri, cine știe ce zgîrie-nori.

Alexandru CĂLINESCU

interstiții

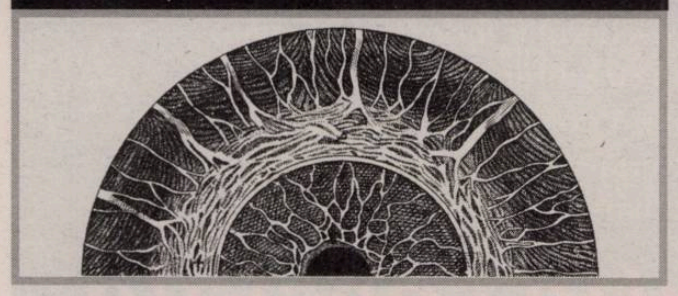

Intelectualii și viața publică

Periodic, în Occident se fac un fel de bilanțuri ce încearcă să radiografieze mutațiile survenite în viața intelectuală și să măsoare influența, rolul, puterea pe care le au intelectualii în spațiul public. Operațiunile sînt, fără îndoială, utile, de n-ar fi decît pentru faptul că dau seama despre ce se mai întîmplă la un moment dat pe un teren și accidentat, și mișcător. Este ceea ce a făcut foarte recent revista *Le Nouvel Observateur* sub titlul „Puterea intelectuală în Franța". Mărturisesc că, deși peisajul intelectual respectiv îmi este familiar, am fost surprins cîte nume noi apar și cîte modificări de accente, de dozaj s-au produs. Nu voi relua listele și nici nu-i voi plictisi pe cititori cu amănunte fastidioase. Doar cîteva note sumare. (Re)apare, bineînțeles, categoria „intelectuali mediatici": Bernard-Henri Lévy, André Glucksmann, Pascal Bruckner, Jacques Attali, Alexandre Adler. Dintre filozofi și politologi se detașează Marcel Gauchet (directorul revistei *Le Débat)* și Pierre Rosanvallon (care a creat în 2002 cercul „Republica ideilor"). La „conservatori" sînt trecuți, cam la grămadă, Alain Finkielkraut, Marc Fumaroli, Nicolas Baverez, Antoine Compagnon, Alain-Gérard Slama și Pierre Manent. Stînga e ilustrată în primul rînd de Alain Badiou și Jacques Rancière. Apar și nume surprinzătoare, precum Olivier Roy, specialist al islamului, și Jean Tiroli, economist (se pare) de puternică autoritate. Despre alții, unii foarte tineri, nu știu absolut nimic (cum ar fi cei din categoria „tînăra gardă").

Oricît de onorabile ar fi multe dintre cele 50 de nume care apar acolo (incluzîndu-i și pe cei foarte în vîrstă și de mult consacrați), mi se pare evident că puterea intelectualilor (cîtă va fi fost) e în declin (ancheta se vrea și o replică la eseul americanului Donald Morrison, *Ce-a mai rămas din cultura franceză?).* Sîntem departe, foarte departe de epoca lui Raymond Aron și Jean-Paul Sartre. Dar și de aceea, mai aproape de noi, a lui Jean-François Revel, cu cărțile și editorialele sale atît de temute. În definitiv, lăsînd la o parte talmeș-balmeșul din mai 1968, inteligența franceză a cunoscut ulterior cîteva momente de relativă și mai mult sau mai puțin efemeră glorie, care s-a repercutat atît în mediile politice, cît și în cadrul societății civile. A fost, mai întîi, episodul „noilor filozofi", cu contestarea și denunțarea comunismului. Mai apoi, grație generozităților prezidențiale sau intereselor unor grupuri de afaceri, intelectuali de marcă au ajuns miniștri, ambasadori, consilieri ai unor mari concernuri, bănci sau întreprinderi. A mai fost și perioada fastă a unor reviste și ziare, cînd editorialiștii păreau să se facă ascultați. Constatarea lui Marcel Gauchet e simptomatică: „În urmă cu douăzeci de ani, nici un subprefect nu ignora existența lui Michel Foucault. Astăzi, cultura nu mai contează în viața societăților noastre decît ca economie a vedetariatului". Și încă: „societatea de mîine este o societate fără idei, cu o singură filozofie: circulați, nu e nimic de înțeles". Nu mă interesează, firește, cercurile de interese din lumea editorială și mediatică, aceea descrisă odinioară de Hervé Hamon și Patrick Rotman în *Intelocrații* (1981). E o lume închisă, care își vede mai departe de ale ei.

M-am gîndit cum ar arăta astfel de anchete și astfel de bilanțuri la noi. Dezbateri pe această temă au tot fost, dar mai curînd de genul celei provocate de pamfletul vizîndu-i pe „boierii minții". Dacă ne referim la o emisiune care se adresează unui public larg, cum ar fi *Zece pentru România,* rezultatele sînt catastrofale. Intelectualii socotiți „influenți" reprezintă o amestecătură dezolantă de nume într-adevăr valoroase și de personaje dubioase, adesea compromise sau la limita semidoctismului. În politică, și anul acesta, partidele recrutează pentru alegeri cîntăreți, sportivi, actori. Am ascultat săptămîna trecută, în aula Universității din Iași, o conferință a dlui Emil Hurezeanu. Un regal. Densitate și inventivitate a ideilor, coerență, argumentație fără fisură, har oratoric și, acolo unde era cazul, umor. Cît contează Emil Hurezeanu în viața politică și în cea publică? Sînt oare politicienii care îl ascultă și țin seama de opiniile sale? Alte nume mari stau în expectativă sau, nepierzîndu-și total încrederea în cuvîntul scris, colaborează regulat la diferite ziare și reviste: Andrei Pleșu, Horia-Roman Patapievici, Mircea Cărtărescu. Gabriel Liiceanu pare să evite ieșirile publice. Emisiunea lui cu Pleșu n-a avut „rating" și a fost suprimată. În locul lor, și al altora, vorbesc, fără cap și fără coadă, ore în șir, jurnaliști făcuți pe puncte și animatori agramați de talk-show-uri. Influența intelectualilor se limitează la mediile universitare și literare și în anumite zone ale populației cultivate. Ce se întîmplă în rest se vede cu ochiul liber.

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: ● *Adrian CIOROIANU (prof. univ., Universitatea Bucureşti)* ● *Cornel CODIŢĂ (sociolog, analist militar)* ● *Dan DUNGACIU (conf. univ., Universitatea Bucureşti)* ● *Iulian FOTA (directorul Colegiului Naţional de Apărare)* ● *Zoe PETRE (prof. univ., Universitatea Bucureşti)* ● *Vladimir TISMĂNEANU (prof. univ., University of Maryland)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Magdalena BOIANGIU*

Militari şi ideologi

Discuţiile despre perspectivele unui nou Război Rece au devenit intense în timpul războiului cald din Georgia, cînd au apărut destule semne dovedind disponibilitatea Rusiei de a reintra în rolul de mare putere care nu mai renunţă la teritoriile pe vremuri ale Imperiului şi supraveghează îndeaproape evoluţiile din ţările Europei Centrale şi de Est, foste membre ale Pactului de la Varşovia. Viteza şi dimensiunea reacţiei Rusiei ca răspuns la atacul nesăbuit ordonat de Mihail Saakaşvili, prima intervenţie într-un stat suveran, au arătat lumii întregi noua linie de pe hartă: de o parte, ţările din Uniunea Europeană şi NATO, dincolo, celelalte state din regiune, dependente în multe feluri – vizibile şi invizibile – de bunăvoinţa Kremlin-ului. Statele din Asia Centrală şi din Caucaz prezintă elemente care stimulează lăcomia şi favorizează manevrele politice: imense rezerve de petrol şi gaz, nenumărate conflicte şi tensiuni etnice, regimuri autoritare şi corupte, infiltrarea fundamentalismului islamic. Rusia cuplului Medvedev-Putin se simte în stare să introducă ordinea aici, acţionînd mult mai eficient decît Uniunea Europeană sau îndepărtata Americă. În august, Rusia a transmis un semnal clar: Georgia şi Ucraina n-au ce căuta în NATO. Acesta a fost, probabil, mesajul principal, răspunsul la felul cum s-a proclamat independenţa regiunii Kosovo fiind un efect care reiese din context. Ceea ce nu înseamnă că instalarea unor elemente din scutul anti-rachetă în Polonia şi Cehia va trece fără discursuri inflamate şi avertismente bine cîntărite. Sînt toate acestea semnele celui de-al doilea Război Rece? Absenţa unui conflict ideologic justificînd loviturile de forţă, la vedere, şi cele sub centură, în cabinetele secrete ale diplomaţiei, îi determină pe comentatori să refuze ideea că istoria se poate repeta în acest fel. Războiul Rece a fost purtat conform unui set de reguli, implicit şi unanim acceptate, şi de cîte ori se încerca depăşirea lor (vezi blocada Berlinului sau criza rachetelor cubaneze), un mecanism bine uns îi aducea pe jucători la situaţia iniţială. După căderea comunismului lumea a devenit impredictibilă; atacurile teroriste, diseminarea armelor nucleare şi a mijloacelor lor de transport au introdus o dimensiune nouă în relaţiile internaţionale: anihilarea organizaţiilor teroriste anti-sistem presupune solidaritate din partea tuturor celor din sistem, intransigenţă în domeniul controlului nuclear. Criza financiară şi cea economică reformulează problematica alianţelor şi constrîngerilor acceptate. I s-a reproşat lumii occidentale că în timpul primului Război Rece se alia cu orice dictator, dacă acesta sprijinea acţiunile anticomuniste. Pretenţia Statelor Unite şi a ţărilor occidentale, exprimată după 1990, de a consolida în ţările foste comuniste o ordine democratică începuse să sune a adevăr, dacă şi cînd forţele interne se mişcau în această direcţie. Acum, mulţi politicieni occidentali caută sprijinul oligarhilor ruşi bine răspîndiţi în lume. Iar în Rusia, nu poţi să ai averi considerabile dacă Putin nu îţi permite acest lucru. În această viziune, capitalul rusesc, imensele resurse ale ţării vor fi puse în slujba „suveranităţii controlate" din ţările vecine.

Dacă va fi un nou Război Rece, ideologii vor rămîne pe drumuri. Nu şi militarii: agenţiile de presă au informat că pe 21 octombrie, la Helsinki, Adam Michael Mullen, comandantul Marelui Stat Major din SUA, s-a întîlnit cu omologul său rus, generalul Nikolai Makarov, primul contact la acest nivel după conflictul din Georgia. Nu s-a dat publicităţii nici un comunicat comun, nu se ştie despre ce au vorbit. ***(M. B.)***

Adrian CIOROIANU

Rusia: nou *pragmatism* sau vechi *Război Rece*?

Rusia regimului Putin/Medvedev doreşte (re)crearea unei atmosfere tipice unei confruntări bipolare. Aceasta pare a fi, în accepţia Rusiei, maniera cea mai rapidă de a recîştiga o *respectabilitate* pe care mulţi dintre cetăţenii ei cred că statul a pierdut-o în momentul în care Gorbaciov şi Elţîn au amorsat şi apoi desăvîrşit sfîrşitul URSS. Iar a fi respectat, pentru cei mai mulţi dintre ruşi – probabil şi pentru liderii lor –, înseamnă ca cei care nu te iubesc cel puţin să se teamă de tine.

Poate că a fost o greşeală felul în care ne-am imaginat lumea *post-Război Rece* şi locul Rusiei în ea. Am tradus căderea comunismului ca fiind sfîrşitul unui regim opresiv şi eliberarea unor popoare subjugate. Acesta era crezul dominant în Occidentul generic – inclusiv statele Europei de Est, unde implozia regimurilor leniniste a fost echivalentul unei redeşteptări naţionale. Dar rareori ne-am pus întrebarea dacă acesta a fost şi sentimentul dominant în Rusia. Măcar pentru o parte dintre ruşi, desigur, căderea comunismului a fost tot o eliberare. Numai că această parte (oare, majoritară la începutul anilor '90?) este astăzi mai aproape de cei ce o plîng pe Anna Politkovskaia, decît de cei ce conduc statul. Cînd Vladimir Putin, încă preşedinte al Rusiei, spunea mai an că „dezmembrarea URSS reprezintă cea mai mare catastrofă geopolitică a secolului al XX-lea", mulţi au sperat că e vorba de o eroare de exprimare sau de traducere sau că, pur si simplu, preşedintele rus nu a fost în cea mai bună zi a sa. Dar Putin era sincer. Ca nostalgic (în termeni de *putere*, şi nu de *ideologie)* al vechii URSS şi ca admirator declarat al lui Petru cel Mare (ţarul Rusiei care, la cumpăna secolelor XVII-XVIII, a condus simultan reforme modernizatoare şi războaie pentru ieşirea la mările Neagră şi Caspică), liderul Putin şi sistemul său anunţau reconstruirea unui *stat imperial*. Pentru mulţi ruşi, anii '90 au lăsat amintiri dezagreabile. Căderea în sărăcie, la un pol, averi impresionante, la altul; pensionari tîrîndu-şi plasele cu oase de supă pe străzi unde, în locul fostelor lozinci politice, sclipeau neoanele *coca-colonizării;* corupţia guvernanţilor; trecerea de la o lume cu idoli politici la o lume fără nici un Dumnezeu; instituţii occidentale recomandate ca reţete ale ieşirii din criză şi percepute, în final, ca arogante. Pentru ţăranii, militarii sau funcţionarii acestei Rusii (devenită, dîntr-un urs altădată temut, un fel de pensionar de Zoo năpîrlit, fără dinţi şi gheare), libertatea şi democraţia păreau a fi o răsplată mică pentru o mare umilinţă.

O ideologie a revanşei?

În anii din urmă, o disciplinare a administraţiei impusă cu forţa şi o cerere mondială crescută de gaze naturale au pus pe masa ruşilor o pîine mai albă. Adversarii din interior ai regimului sînt sub control. Poate acesta e motivul pentru care Rusia pare a-şi căuta cu orice preţ adversari în afară. Privind spre Occident.

Nici unul dintre documentele oficiale ale administraţiei Putin/Medvedev nu vorbeşte explicit despre un nou *Război Rece* – iar dacă o face este doar pentru a imputa cîte ceva Americii sau NATO (vezi retorica liderului de la Kremlin, după Războiul georgian, în august a.c.). Ruşii preferă, în schimb, să vorbească despre un *pragmatism* geopolitic redobîndit – o sintagmă pe placul noii elite politice locale, pentru că pare un concept sustras lumii occidentale (ruşii înşişi se percep ca fiind visători şi idealişti, în timp ce despre americani, englezi sau germani ei spun, adesea, că sînt *pragmatici).* Aşadar, *pragmatismul* este o virtute pe care Rusia o împrumută de la Occidentul generic şi o întoarce împotriva lui. În plus, e limpede pentru orice rus cu educaţie medie că, în faţa cuiva decis să acţioneze *pragmatic,* Rusia nu are ce pierde. Ea însăşi se vedea atît de jos acum un deceniu (cu fostele republici tutelate dezertînd una după alta spre independenţă, cu NATO lipindu-i-se de graniţe, cu statele din „vecinătatea apropiată" căutînd prietenia SUA etc.), încît orice reconfigurare a vechii adversităţi Est-Vest e pentru ea un semn de virilitate statală redobîndită.

În momentul de faţă, Rusia şi Occidentul împărtăşesc (oficial) aceeaşi reţinere în a vorbi despre un nou *Război Rece.* Dacă Rusia are alternativa *pragmatismului*, Occidentul are alibiul *definirii termenilor* – şi, potrivit multor analişti occidentali, între Rusia şi Occident nu *mai poate exista* un război rece, din moment ce interfaţa ideologică a dispărut. Fără un conflict ideologic, nu poate exista un autentic război rece – spun partizanii acestei opinii.

Aceasta este, în opinia mea, una dintre dorinţele luate drept realitate ale Occidentului în raport cu Rusia. Pentru că Rusia este în urmărirea unui nou ţel geopolitic şi mai este animată de o nouă *cvasi-ideologie,* opusă lumii occidentale.

Din Arctica în Venezuela

Din punct de vedere geopolitic, Rusia ştie că miza marelui joc la scară planetară rămîne, ca şi în trecut, Eurasia. Cum spunea Z. Brzezinski *(The Grand Chessboard,* 1997), cine controlează Eurasia are primatul în lume. Din acest motiv, Rusia va face ce depinde de ea ca state-cheie din „vecinătatea apropiată" – Ucraina, Azerbaidjan, Uzbekistan ş.a. – să nu-i scape de sub control (sau să-i reintre!), după cum îşi va spori prezenţa (îmbinînd tacticile proprii cu un parteneriat circumstanţial cu China) în ceea ce tot Brzezinski numea *Balcanii Eurasiei* (zona Caucaz-Asia centrală-nordul Turciei-Iran-Afganistan), unde conflictele etnice şi suspiciunea reciprocă creează o instabilitate în care SUA par împotmolite şi din care un nou jucător de anvergură ar putea trage foloase. Totodată, Rusia va adopta o *politică de îndiguire* în raport cu extinderea NATO (vezi evoluţiile în curs în Georgia sau Ucraina), care nu-i altceva decît reluarea *în oglindă* a strategiei de *„containment"* pe care, la finele anilor '40, G. Kennan o sugera în raport cu expansiunea comunismului. În sfîrşit, Rusia îşi anunţă reapariţia în zone din care fosta URSS făcuse mari paşi înapoi: din Marea Norvegiei pînă în Marea Mediterană (semnalări de submarine sau avioane ruseşti), de la Polul Nord (arborare de steag şi revendicări deschise) pînă în Siria (prin care Rusia ar putea interfera dialogul israeliano-arab) şi pînă în Venezuela lui Chávez (alături de care Rusia face manevre militare!). Provocări? Gesturi de forţă? Oricum am numi-o, această *gestică geopolitică* se va accentua, foarte probabil, în viitorul apropiat.

În privinţa noilor diferenţe *cvasi-ideologice* dintre Rusia şi Occident, ele pot fi rezumate astfel: Rusia construieşte un *naţional-capitalism* nu autarhic, ci doar dominator (vezi gigantul Gazprom ş.a.), prin care bogăţiile naturale rămîn sub controlul statului – aceasta, în contradicţie cu principiile clasice capitaliste (şi occidentale) ale pieţei libere şi descentralizării. O activitate economică pe care statul rus nu o poate controla nu e binevenită în Rusia – iată *logo*-ul *capitalismului de stat* rusesc actual (v. E. Lucas – *The New Cold War. How the Kremlin Menaces both Russia and the West,* 2008). Apoi, există nostalgia după vechiul imperiu sovietic (şi corolarul ei: acuzele aduse lui Elţîn că nu a păstrat *Commonwealth*-ul rusesc înfiripat la începutul anilor '90). Această nostalgie nu ţine de o generaţie anume (cea vîrstnică, cum s-ar bănui); ea a devenit piesă a curriculum-ului şcolar, fiind transmisă generaţiilor tinere prin manuale controlate de stat. Mai mult: în legătură cu Georgia, Ucraina sau ţările baltice există încă un blocaj psihologic: cu greu rusul generic acceptă faptul că ele nu (mai) sînt *provincii*. Iar regimul Putin/Medvedev acţionează în consecinţă: războiul din Georgia, şicanele induse Ucrainei, războiul electronic împotriva Estoniei, *şantajul vinului* faţă de Moldova sau conducta de gaze închisă uneori spre Lituania ş.cl., toate trădează o anume *lectură rusească* a hărţii. În fine, tot o componentă a noii ideologii în construcţie este ancorarea mentală în paradigma unei *cetăţi asediate*. Aşa privind lucrurile (şi împotriva oricăror asigurări contrarii – vezi scutul antirachetă din Polonia şi Cehia), NATO rămîne un adversar. Iar statele ex-comuniste – dar încă ne-membre ale unei alianţe occidentale – sînt percepute de Rusia ca zone-tampon pe care orice „contaminare" de gen NATO (mai ales) sau UE le poate întoarce împotriva ei. Ceea ce se întîmplă azi în capitale precum Kiev, Chişinău sau Tbilisi are directă legătură cu acest lucru.

Cred că între Rusia actuală şi Occidentul contemporan există o diferenţă ideologică de nivel profund, ce se poate adînci în viitor – din simplul motiv că maniera de interpretare a realităţii nu este aceeaşi. Pe seama anilor '90, Rusia de azi construieşte o veritabilă ideologie a revanşei, în care acumulează tot ceea ce o desparte, în accepţia sa, de acest Occident reinventat ca adversar.

Şi poate că Occidentul nu se vede, pe sine, într-un nou *război rece* cu Rusia. Dar Rusia, în ceea ce o priveşte, acţionează ca şi cum ar face-o.

Război Rece: cronologie sumară

● 5 martie 1946: discursul lui Churchill despre „Cortina de Fier" ● 16 aprilie 1946: Bernard lansează termenul „Război Rece" ● 1947-'48: primul test – blocada Berlinului ● 4 aprilie 1949: se înfiinţează Pactul Nord-Atlantic (NATO) ● 29 august 1949: prima bombă nucleară sovietică ● 5 martie 1953: moare Stalin ● 1962: criza rachetelor din Cuba aduce URSS şi SUA în pragul declanşării războiului ● 3 decembrie 1989: Bush şi Gorbaciov declară că Războiul Rece s-a sfîrşit.

Iulian FOTA

Un partener enigmatic

Cînd Rusia a atacat Georgia, nu a surprins neapărat folosirea forţei militare, ci folosirea ei împotriva unei ţări care se afla deja pe o orbită pro-occidentală şi pro-americană. Georgia a fost pedepsită pentru opţiunea ei euro-atlantică şi pentru prezenţa militară americană de pe teritoriul ei. Atacînd Georgia, un aliat american, Rusia a dat şah Americii şi Occidentului. Mai mult decît atît, a trasat din nou o linie roşie pe harta Europei, delimitînd prin forţă spaţiul pe care-l revendică ca sferă de influenţă. Şi deşi agresiunea a fost împotriva Georgiei, în Occident semnalul sau testul au fost corect înţelese, fiind clar pentru toată lumea că de fapt adevărata miză a lucrurilor o reprezintă Ucraina. Extinderea Vestului mersese prea departe şi trebuia oprită cu orice preţ, inclusiv prin folosirea forţei militare.

Agresiunea rusă asupra Georgiei şi folosirea atît de brutală a forţei împotriva unui vecin mult mai mic şi mai slab a determinat multă lume să se teamă de revenirea Războiului Rece, întrebîndu-se în acelaşi timp ce vrea Rusia? Este posibilă o revanşă a istoriei şi o revenire la epoca Războiului Rece?

Este prea devreme să ne pronunţăm. Evident că Occidentul nu doreşte un nou Război Rece. În primul rînd, fiind un grup al unor democraţii sănătoase şi funcţionale, orice atitudine belicoasă şi războinică ar fi sancţionată de electoratul statelor NATO sau UE. Atitudinea mult mai favorabilă a cetăţeanului american pentru folosirea forţei militare se datorează nu ostilităţii faţă de Rusia, ci sentimentului de vulnerabilitate în faţa terorismului. Rusia este prea slabă pentru a fi percepută ca un inamic. În definitiv, dacă faţă de China, care este mult mai puternică decît Rusia, avînd toate valenţele pentru a fi un competitor global, atitudinea americană generală este de invitaţie la cooperare, la ce ar ajuta o atitudine ostilă faţă de Rusia? Mai mult decît atît, nici un alt învins – Rusia pierzînd Războiul Rece – nu a primit un tratament atît de favorabil după încheierea păcii. Rusia a fost ajutată politic şi financiar să depăşească dificila perioadă a tranziţiei. A fost invitată să facă parte din G8 şi a primit o relaţie privilegiată cu NATO, prin NATO 20, şi cu UE. Multe dintre excesele ei „democratice" au fost trecute cu vederea, gestionarea situaţiei din Cecenia fiind poate cel mai relevant exemplu. Nu în cele din urmă, fiind înţelese sensibilităţile ei, fiecare extindere a NATO a fost compensată şi chiar recompensată. Deşi aşteptările Vestului că Rusia va opta în final pentru o cale europeană nu s-au confirmat, speranţa că Moscova va înţelege totuşi că este în NATO un loc şi pentru ea nu a dispărut complet. Raţional privind evoluţia relaţiilor internaţionale, ruşii ar trebui să înţeleagă că graniţa lor de la vest este cea mai bine apărată. Un vecin democratic reprezintă cea mai bună garanţie de securitate.

Un nou război rece depinde în primul rînd de Rusia

Şi atunci ce vrea Rusia? Ca orice ţară condusă într-o manieră autoritară, intenţiile ruşilor nu sînt uşor de citit. Şi fiind şi mari maeştrii în dezinformare strategică, demersul este cu atît mai riscant. Avem totuşi argumente pentru două ipoteze. În primul rînd, fiind mult mai eficientă administrativ şi deţinînd o situaţie economică net superioară celei de acum cîţiva ani (preţul mare la gaz şi petrol), Rusia vrea să fie *glavniy,* numărul 1 în zona fostului CSI. Zona fostului CSI este importantă strategic şi politic. După Kosovo, elita politică şi militară rusă se teme în mod real că ar putea fi folosită forţa militară împotriva ţării lor. Venirea la putere a lui Vladimir Putin – august 1999 – este o expresie a acestei îngrijorări. De aici, importanţa militară a Georgiei, cel mai scurt drum spre inima Rusiei, dar şi spre petrolul ei, aşa după cum a arătat Al Doilea Război Mondial, fiind prin Caucaz. În al doilea rînd, Georgia reprezintă o ameninţare majoră la adresa legitimităţii elitei conducătoare de la Kremlin. O Georgie de succes, cu reală dezvoltare democratică şi economică, orientată şi ajutată de către Occident, ar fi încurajat cetăţeanul rus să se întrebe de ce o duce atît de greu şi să se uite altfel la eficienţa actualului sistem politic avînd în centrul său oligarhii şi foşti sau actuali membrii ai serviciilor de informaţii, aşa-numiţii *siloviki.*

În al doilea rînd, aşa după cum a afirmat recent Serghei Lavrov, Rusia vrea să fie un partener egal al Vestului, parte a grupului de state care gestionează globalizarea, *„such collective leadership being truly representative both geographically and civilizationally".* În traducere asta înseamnă că nu numai democraţia de tip Westminster reprezintă o opţiune politică legitimă, dar, atîta timp cît populaţia este mulţumită, şi un regim oligarhic poate fi o alternativă. Dacă o astfel de conducere este capabilă de buna administrare a ţării, dacă ţara produce prosperitate şi este destul de abilă să-şi reducă criticii la tăcere, atunci un astfel de model ar putea deveni o opţiune de nivel mondial.

Dacă vom avea sau nu un nou Război Rece depinde în primul rînd de Rusia. Războiul Rece a însemnat în primul rînd o confruntare strategică – cu cele două componente principale – competiţia militară şi spionajul. În al doilea rînd, am avut o confruntare ideologică, între democraţie şi economie de piaţă, pe de o parte, şi comunism, pe de altă parte. Şi nu în ultimul rînd, am avut tentative clare de „smulgere" a aliaţilor şi de convertire a lor. Sovieticii au încercat cu Franţa, Italia sau Grecia. NATO a răspuns cu tentative de atragere pe alte orbite a României sau Poloniei.

Sînt elemente ale Războiului Rece care nu au dispărut complet. Activităţile de spionaj sînt tot atît de intense ca şi în urmă cu 20 de ani. Multe state din NATO şi UE au reclamat în ultimii ani creşterea în intensitate a acţiunilor serviciilor de informaţii ruse. Firmele ruse cu activităţi economice în Vest, în special în noile state membre NATO sau UE s-au implicat sau au susţinut nu de puţine ori acţiuni subversive sau sancţiuni comerciale, inclusiv în zona asigurării energetice. Dar pînă la agresiunea în Georgia, în ecuaţia relaţiei Rusiei cu Occidentul nu a existat componenta militară. Acest aspect nu mai poate fi astăzi neglijat. De asemenea, este foarte posibil ca Rusia să propună şi să încerce să impună un model ideologic alternativ celui occidental, prin formula că Rusia este „o ţară din Europa, dar nu una europeană". În definitiv, pe formula „oligarhi din toate ţările, ajutaţi-vă", modelul rusesc poate deveni atractiv pentru ţările unde democraţia întîrzie să dea rezultate notabile, în special prosperitate, iar îmbogăţiţii tranziţiei nu vor să treacă prin experimentul pierderii puterii. Şi nu în ultimul rînd, este posibil ca Rusia să încerce să „întoarcă", din orientarea lor pro-vestică, statele recent integrate în NATO sau UE, şi poate chiar şi pe membrii mai vechi, dar cu afinităţi puternice cu Rusia. Deja literatura de specialitate avansează ipoteza *swing states,* acei membri ai NATO sau UE care „joacă la două capete", cum foarte plastic şi popular se exprimă românul de multe ori.

Dacă se va ajunge acolo, în mod clar Occidentul îşi va apăra ce-i al lui, şi istoria reînvie. Însă după cum spune un vechi proverb, „să trecem podul doar dacă ajungem la el".

Dan DUNGACIU

Război Rece în vecinătate?

Improvizaţie sau proiect?

„Noi v-am spus, dar voi nu ne-aţi crezut!" Asta ar fi putut fi replica dată de oficialii ruşi, occidentalilor, stupefiaţi de invazia fulgerătoare a Rusiei în Georgia.

Într-adevăr, ne-au spus-o. „Noua" concepţie a politicii externe ruse, aprobată la 12 iulie de către preşedintele rus Dimitri Medvedev, accentuează, explicit, cîteva puncte: nevoia unei noi ordini mondiale, în care lumea unipolară, dominată astăzi de hegemonul SUA, nu mai este acceptabilă, cartografierea sferei de influenţă ruse („vecinătatea apropiată") şi protecţia cetăţenilor ruşi aflaţi în această zonă. Adică, exact ceea ce au aplicat ruşii invadînd Georgia!

Proastă veste! Dacă aşa stau lucrurile – adică invazia este consecinţa unei doctrine conştient asumate, şi nu doar impulsul răzbunător şi punctual al ursului ignorat în legătură cu Kosovo – înseamnă că, teoretic, ea se poate repeta. Mai ales că militarii – care nu au nici un reprezentant în sfera de putere a Kremlin-ului, doldora de „foşti" ofiţeri de informaţii *(siloviki)* – asta aşteaptă: orice zdrăngănire de arme bine gîndită şi strălucit desfăşurată, cum a fost cea din Georgia (cu excepţia celor patru avioane pierdute), le creşte prestigiul şi, implicit, bugetul.

Războiul nu s-a terminat

...pentru că nu avem răspuns la interogaţia de mai sus. Chiar dacă unii, grăbiţi, s-au înghesuit să facă bilanţuri. Rusia ar fi cîştigat pe teren, devastînd economia georgiană şi şansele euro-atlantice al caucazienilor, dar războiul de imagine l-ar fi cîştigat Georgia *(The Guardian).* Este o victorie *à la* Pyrrus, spun unii: Rusia şi-ar fi luat revanşa faţă de americani pentru Kosovo, dar a consolidat legăturile militare între SUA şi vecinii săi (Polonia, Ucraina, ţările baltice). Alţii spun că liderii Rusiei au crescut mult în credibilitate internă, dar au pierdut-o pe cea externă. Totuşi – constată o serie de voci, unele entuziaste, altele frisonate –, Rusia nu a fost în nici un fel sancţionată direct, după ce şi-a adăugat primele teritorii, după 18 ani de cedări.

Toate aceste bilanţuri păcătuiesc într-un singur fel. Graba de a acredita sfîrşitul unui război care nu este deloc limpede că s-a încheiat. Cel puţin pentru motivul că Rusia continuă, nestingherită de nimeni, acţiunile care au premers şi justificat intervenţia din Caucazul de Sud: *paşaportizarea.* În „vecinătatea apropiată", livrarea în regim de urgenţă a paşaportului rusesc continuă, fără sincope, creînd precedente, realităţi *de facto,* nu *de iure,* ideal de utilizat cînd evoluţiile (geo)politice o vor cere.

Şi de unde ştim că nu o vor mai cere?

O singură Rusie şi mai multe „Europe"

Revenirea Rusiei nu a scăpat neobservată. Chiar dacă la nivelul mare al instituţiilor globale nu s-a petrecut nimic – Consiliul Europei s-a comportat ca de obicei, iar NATO şi UE nu au desfiinţat instituţiile colaborării cu Rusia, doar le-au „îngheţat" –, termometrul relaţiilor internaţionale indică o modificare de temperatură. Dar termometrul trebuie pus exact în zona în care interesele Rusiei şi ale comunităţii euro-atlantice se întîlnesc şi se irită reciproc. În spaţiul numit de Europa „vecinătate estică" (unde aplică, din 2004, „politica de vecinătate"), iar de către Moscova – „vecinătate apropiată".

Mai concret. Relaţia Rusia (stat naţional) – UE (realitate politică *sui-generis)* se desfăşoară pe trei paliere. Primul este relaţia Bruxelles – Moscova, respectiv relaţia oficială, cea a discuţiilor oficiale şi a summit-urilor. Al doilea palier este cel al relaţiilor *directe* dintre Rusia şi statele naţionale care compun uniunea. Al treilea este cel al relaţiei dintre spaţiul „politicii de vecinătate" a UE şi Rusia; căci spaţiul „politicii de vecinătate" este parte a spaţiului (geo)politic gestionat de UE.

Dacă în ceea ce priveşte primele două aspecte, a devenit limpede că, deocamdată, „naţionalul" (statelor puternice) bate „europeanul", în ceea ce priveşte cel de-al treilea palier, problema se complică, iar Rusia vrea să preia controlul. Şi la *acest* nivel se pare că răspunde Europa.

Cu ce preţ? Cu preţul unei viziuni, neexprimate, e drept, care aminteşte de practicile Războiului Rece.

Dilema vecinătăţii estice: politică sau geopolitică

Toată extinderea euro-atlantică a stat sub semnul unui slogan profund: *„dacă vrei să fii cu noi, trebuie să fii ca noi!".* Asta a spus Europa tuturor celor care voiau să i se alăture. De aici ideea că niciodată nu poţi oferi „status" înainte de „norme", adică cecuri în alb pentru viitorii posibili membri ai clubului. *Politica* (democraţia) bate *geopolitica.*

Logica aceasta este tot ceea ce poate fi mai deosebit decît logica Războiului Rece, care stipula contrariul. Jocurile geopolitice cu sumă nulă – tot ceea ce cîştigăm sau pierdem noi, pierd sau cîştigă ei – erau prevalente. *„Status"*-ul era oferit atunci amicilor geopolitici (unii conjuncturali), indiferent de „norme", respectiv dacă erau sau nu „ca noi".

Cea mai semnificativă modificare de discurs (deocamdată!) a unor reprezentanţi europeni este tocmai trecerea subtilă la o astfel de logică. Ieşirile publice insistente ale reprezentantului UE pentru Republica Moldova, care spune că riscul ca Partidul Comuniştilor să beneficieze în ajun de campanie electorală (martie 2009) de mandatul UE de a negocia un nou acord cu Republica Moldova „este surclasat de efectele pozitive ale acestui semnal... care acum are o semnificaţie geopolitică"; tăcerea Bruxelles-ului faţă de convulsiile din Ucraina; ridicarea sancţiunilor aplicate „ultimului dictator din Europa", liderul Belarus-ului, Alexander Lukaşenco; slăbirea vigilenţei faţă de autoritarismele lui Mihail Saakaşvili etc. – toate converg către o asemenea schimbare de viziune.

E bine sau e rău? Se putea altfel? Greu de spus, deocamdată. Dar este riscant. Asemenea viziuni schimbă radical logica integrării parcursă de ţările care au ajuns la ţintă. Acordarea de cecuri în alb, indiferent cît de atractivă, scoate aceste state, în realitate, din cărţile integrării euro-atlantice. Pentru că, realmente, *„nu* poţi să fii cu noi, dacă nu eşti ca noi".

Indiferent cît de seducătoare ar fi pe termen scurt, „cecurile în alb" sînt reţetele perfecte pentru o zonă gri, „sanitară", între „puterea fără voinţă a Europei" şi „voinţa fără putere" a Federaţiei Ruse.

Zoe PETRE

S-a încheiat oare Războiul troian?

Dilema cu care ne confruntăm din august încoace e chiar întrebarea la care revista *Dilema veche* ne cere un răspuns: va fi sau nu un nou Război Rece, şi cît va fi el de rece – sau dimpotrivă? L-am amintit pe Giraudoux cu gîndul la Cassandra lui, al cărei pesimism lucid nu mi se pare deloc incongruu în clipa asta.

E drept, o Cassandră ceva mai sumbră s-ar putea întreba şi dacă Războiul Rece a încetat cu adevărat în ultimii 17 ani. Poate a fost doar o iluzie a democraţiilor occidentale, care îşi închipuie că, dacă o ţară acceptă (mimează?) democraţia, alegerile libere şi economia la fel de liberă, e exclus să nu se afle în armonie cu toate celelalte ţări care procedează la fel. Dar dacă, de fapt, Gorbaciov n-a vrut pacea, ci doar un armistiţiu, un răgaz de ajustare şi de refacere a forţelor? Închinătorii teoriilor conspiraţiei universale au aici materie pentru cel puţin cîteva scenarii. În genere, mă feresc şi de scenarii, şi de comploturi, cu toată energia, dar m-a izbit remarca unui participant la un seminar internaţional, judecător la Curtea Supremă a uneia dintre democraţiile restaurate din Estul Europei: să nu uităm, totuşi, că o bună parte dintre cei despre care vorbim au absolvit cu brio cursuri de conspiraţie şi seminarii de maskirovkă.

Nu cred totuşi că am trăit aproape 20 de ani de mistificări. Nu mă îndoiesc însă că viziunea Occidentului despre Rusia acestor două decenii a fost tot timpul un amestec de *wishful thinking*, de optimism credul şi de condescendenţă mioapă. De ce oare Transnistria, Abhazia, Cecenia, Osetia n-au fost înţelese pînă foarte de curînd ca parte a unui sistem bivalent – un *limes* defensiv care poate deveni în 24 de ore – cum am văzut cu toţii – capul de pod al unei ofensive? De ce oare nu s-a înţeles în ce măsură fenomenul Miloşevici avea toate caracteristicile aceluiaşi *limes* ambivalent, materializare a persistenţei unei voinţe istorice de prezenţă în Balcani şi în Mediterana?

Reversul acestor întrebări este la fel de neplăcut: dacă toate aceste fortăreţe ale Imperiului, inclusiv Koenigsberg-ul, au fost considerate legitime sau măcar tolerate cu realism de către SUA şi aliaţii săi, de ce nu s-a ţinut seama nici o clipă de principiul geopolitic care le dădea sens şi pe care îşi întemeia Rusia prezenţa în aceste zone îngheţate în ebuliţia lor ameninţătoare – anume cel al necesarului control rus asupra vecinătăţii apropiate? Nu e o dovadă de abilitate, ci de lipsă de coerenţă să tolerezi vreme de patru-opt ani prezenţa militară a Rusiei în Transnistria şi pseudostatul transnistrean, placa turnantă a contrabandei – în primul rînd în Balcani, dar nu numai, în primul rînd de armament, dar nu numai – dar să susţii independenţa Kosovo fără să ţii măcar formal seama de opinia Rusiei.

La summit-ul OSCE de la Istanbul, din 1999, alfabetul a făcut ca delegaţia României să se afle lîngă cea a Rusiei, aşa că am avut privilegiul să le ascult în direct impresiile cu privire la discursuri, în frunte cu cel – remarcabil – al lui Bill Clinton. Reacţiile, de sus în jos şi de la dreapta la stînga, nu au fost o clipă măcar – nu zic cordiale, dar cel puţin neutre: orice spunea oricine, dar mai cu seamă un reprezentant al democraţiilor occidentale, era comentat *in petto* de un cor şuierător de dezaprobări ironice, mînioase, ostile. Nici Elţîn, care se angaja, scrîşnit, să asigure retragerea trupelor ruseşti din Transnistria, nici delegaţia care îl seconda nu păreau să fi aflat că Războiul Rece s-ar fi încheiat.

Cînd, la 11 septembrie 2001, Vladimir Putin a fost primul şef de stat care a adresat mesajul său de solidaritate unei Americi încă năucite, se putea totuşi considera că lumea s-a schimbat îndeajuns de mult cît să putem vorbi de o *closure*. Susţinerea logistică şi informativă a Rusiei s-a dovedit preţioasă pentru SUA atît în Afganistan, cît şi, pînă la un punct măcar, în Irak. În pofida acestui fapt, SUA nu a ţinut seama de interesele Rusiei – sau de percepţia rusă asupra propriilor interese, ceea ce e acelaşi lucru – nici în problema Balcanilor, nici în cea a aderării Ucrainei şi a Georgiei la NATO. Astfel încît, acum, cînd, spre profunda uimire a SUA, Rusia a dovedit că nu se resemnează cu extinderea NATO în zona pe care ea o consideră parte a ariei sale de securitate, ne întrebăm dacă a reînceput Războiul Rece. El a încetat poate pentru investitorii occidentali şi pentru ideologii revoluţiei permanente. Pentru Rusia politică şi imperială el nu a încetat niciodată, chiar dacă Occidentul n-a băgat pînă adineaori de seamă. Desigur, războiul a îmbrăcat forme inovative, de la şantajul cu materii prime, la finanţarea de către SUA a operaţiilor ruseşti în spaţiu. O mişcare care părea defunctă şi care se dovedeşte mai vie decît oricînd este cea a expansiunii discrete – mai degrabă în sens tehnic, de discontinuitate, decît în sensul comun – către America Latină, ceea ce ar putea duce la un OPEC bis: neplăcută perspectivă... Aşa cum NEP-ul leninist s-a deosebit şi de războiul civil care îl precedase, şi de stalinismul triumfător care i-a urmat, tot aşa, acest NEP politico-militar al anilor 1992- 2008 se deosebeşte de îndelungata perioadă pe care o numim a „Războiului Rece“, şi de epoca putinismului triumfător, care abia a început.

Justificarea agresiunii

„Administraţia americană se străduieşte să lipească pe Rusia eticheta «băiat rău» pentru că şi-ar fi depăşit mandatul de menţinere a păcii şi a făcut uz de «o forţă disproporţionată» în operaţiunea de impunere a păcii în Georgia. Poate că prietenii noştri americani au devenit orbi şi surzi în acelaşi timp. Mihail Saakaşvili, preşedintele Georgiei, este cunoscut ca un naţionalist inflexibil care nu şi-a ascuns intenţiile de a-i obliga pe osetini şi abhazi să trăiască în ţara lui. Noi speram că administraţia Statelor Unite, după ce a dovedit atîta blîndeţe şi sensibilă grijă pentru liderul georgian, să fie capabilă să-l lecuiască de dorinţa sa maniacală de a stăpîni micile şi răzvrătitele popoare din Caucaz. S-a întîmplat un lucru îngrozitor. Cîinele şi-a muşcat stăpînul. Saakaşvili a ordonat să fie ras de pe faţa pămîntului oraşul Tskhinvali, capitala Osetiei de Sud. Aviaţia şi artileria au lovit în oraşul adormit la miezul nopţii. Peste 1500 de civili au murit în primele ore ale bombardamentului...“

Dmitri Rogozin, ambasadorul Rusiei la NATO
în *International Herald Tribune*,
„Ipocrizia Washingtonului“, 18 august 2008

Articolul 5

„În cele din urmă, Rusia are perspectiva unei opţiuni: ori se integrează deplin în comunitatea internaţională şi devine un membru responsabil al ei, ori devine o ţară izolată cu predispoziţii antagonice, pe care multe ţări din lume o vor considera doar «benzinăria» Europei. Ca să putem rezolva diversele noastre probleme – ale Americii şi Europei – o să avem nevoie de o forţă asemănătoare cu cea demonstrată în trecut. În politica şi relaţiile noastre trebuie să se exprime hotărîrea şi reţinerea, exact acele săgeţi simbolice şi ramura de măslin ale vulturului descris de preşedintele Truman. Trebuie să ne arătăm decişi, dar trebuie să evităm ispita retoricii şi pe cea a acţiunilor care transformă cele mai rele presimţiri în realitate. Să ţinem minte lecţiile anilor 1914 şi 1938, dar să nu devenim ostaticii lor. Trebuie să ne asumăm cu prudenţă obligaţii, dar să le îndeplinim pe cele asumate. În ceea ce priveşte NATO, articolul 5 al Pactului Nord-Atlantic trebuie să funcţioneze nu doar în cuvinte, ci în fapte. NATO nu este – şi soldaţii din Afganistan vă pot confirma – o adunare de palavragii sau un club de interese comune.“

Robert Gates, secretar cu Apărarea al SUA,
„Rusia, Gruzia şi lecţiile de la München“, discurs ţinut
la Conferinţa internaţională a firmei de consultanţă
„Oxford Analytica“, pe 19 septembrie 2008

Vladimir TISMĂNEANU

Un nou Război Rece?

– Rusia şi lumea democratică –

Este de-acum un adevăr axiomatic: revoluţiile din 1989 şi prăbuşirea URSS în 1991 au dus la sfîrşitul Războiului Rece. Acest lucru îmi pare un fapt unamim recunoscut, iar revenirea la un nou Război Rece este mai degrabă o hiperbolă născută din indignare, decît rezultatul unei analize la rece a competiţiilor internaţionale din lumea de azi. Cum scria recent politologul Ghia Nodia, ministrul georgian al Educaţiei, într-un articol reluat în revista *Idei în dialog* (octombrie 2008), Putin nu este Stalin, chiar dacă există un stalinism (ori bolşevism rezidual) în stilul său politic şi în aspiraţiile sale. În consens cu Nodia, sînt de părere că ceea ce lipseşte acestui efort naţional-stalinist este tocmai energia ideologică. În absenţa unui asemenea proiect de reconstrucţie a universului social, fără un mesianism politic similar celui al bolşevismului (examinat cîndva în chip magistral de Nikolai Berdiaiev), Rusia rămîne un colos nevrotic, dar nu foarte sigur de sine. Invazia Gruziei a fost expresia unui stil suspicios (era să scriu paranoidal), nu a unui program ideologic vizionar, cu ambiţii planetare. Rusia a fost ofensată şi ofuscată de extinderea NATO, de revoluţia portocalie din Ucraina, de posibilitatea ca Georgia şi Ucraina să intre în alianţa nord-atlantică, de recunoaşterea independenţei pentru Kosovo. Nu trebuie însă să credem că Rusia se simte realmente ameninţată de Occident. Este vorba de raţionalizări mitologice, de construcţia unui inamic imaginar, ca şi de o resurgenţă a sentimentului naţional în forme mai mult sau mai puţin manipulative. Se uită adeseori că, pe lîngă trecutul său de ofiţer KGB (în cadrul serviciilor de informaţii externe), actualul premier rus, de fapt ceea ce se cheamă *the strongman*, a fost apropiat de Anatoli Sobceak, fost primar al Leningrad-ului (Sankt Petersburg), campion al direcţiei pro-occidentale şi reformatoare. Sigur, grupul lui Putin (faimoşii *siloviki)* se manifestă prin tendinţe neodictatoriale. Ne întîlnim cu abandonarea poziţiilor antiimperialiste din perioada Elţîn şi cu un nou autoritarism menit să reafirme rolul Rusiei ca putere mondială.

Istoria nu a ajuns la punctul terminus, lucru demonstrat de războaiele de secesiune din fosta Iugoslavie ca şi de continua vîlvătaie din Orientul Mijlociu. Euforia perioadei 1989-1991 s-a dovedit nu doar efemeră, ci şi lipsită de fundamente valide. Evident, omenirea nu a intrat într-o „post-istorie“ lipsită de convulsii, o stare de încremenire a politicului sub zodia unui liberalism senin şi neproblematic, un fel de nouă teologie cu statut de infailibilitate. Dar nu este mai puţin adevărat că, la ora actuală, modelul liberal (cu nuanţe social-democrate, ori conservatoare – depinde de cazul concret la care ne referim) tinde să se universalizeze. Spun acest lucru gîndindu-mă chiar la Rusia, cu ale sale cicluri de reformism şi anti-reformism care nu au început acum douăzeci de ani, ci durează de fapt de cîteva secole. Nu cunosc o mai elocventă analiză a acestei tematici decît filmul *Arca rusa* de Aleksandr Sokurov, în fapt, un dialog „peste mode şi timp“ între marchizul de Custine şi filosoful rus Ceaadaiev.

Războiul Rece, o ştim de fapt încă de la George Kennan, a fost legat de două impulsuri definitorii pentru comportamentul internaţional al Kremlin-ului mai ales după 1945. Mai întîi era vorba de expansiunea modelului bolşevic de revoluţionare a realităţii (ocuparea Europei de Est şi Centrale). Apoi, în special prin îmbrăţişarea de către Stalin a panslavismului în timpul războiului şi prin accentul pus pe unicitatea sacrificiului rusesc (să ne amintim de un faimos toast din 1945 în care Stalin glorifica naţiunea rusă drept încarnarea unor virtuţi fără pereche), URSS a ajuns să recupereze tradiţii multă vreme suprimate şi negate. Între acestea, chiar acel etnocentrism xenofob specific extremei drepte pravoslavnice. În ultimii ani de viaţă ai lui Stalin, s-a produs contopirea iacobinismului leninist cu naţionalismul velicorus în versiunea sa cea mai exclusivistă şi narcisistă. Campionul acestei paradigme numită de Robert C. Tucker „bolşevismul extremei drepte“ a fost tocmai fostul lider de partid din Leningrad, ideologul *en titre* al PC(b) al URSS, Andrei Jdanov. În anumite privinţe, putinismul poate fi privit ca o tentativă de a resuscita jdanovismul.

Am scris recent în *Evenimentul zilei* un articol despre noul manual de istorie a Rusiei (1945-1991) şi eforturile de reabilitare a tiraniei staliniste (ori mai degrabă de contestare a monstruozităţii sale absolute). Pandantul acestei recidive autoritariste şi antiliberale îl reprezintă dorinţa de a „finlandiza“ zonele limitrofe şi de a impune o sferă de influenţă rusă în Caucaz şi chiar în Balcani. Stînd recent de vorbă cu un coleg, aici la Wilson Center (unde sînt *fellow* în acest an universitar), am ascultat cu atenţie analiza sa privind situaţia din Rusia. Este vorba de un universitar american originar din Moscova, autorul unor lucrări clasice de istorie a Războiului Rece. Din punctul său de vedere, Medvedev şi grupul din jurul său diferă esenţial de Putin ca formaţie şi valori. Nu intru în detalii, dar trebuie spus că o personalitate poate afecta decisiv orientarea unui regim politic (să ne amintim momentele Nagy, Dubcek, Gorbaciov ori, în direcţia opusă, cazul Ceauşescu). Cel mai important lucru este să se evite aprecierile panicate, să se detecteze tendinţele de lungă şi scurtă durată, şi nu să se alunece în discursuri emoţionale şi în retorică bombastic-facilă. Occidentul (NATO şi UE) nu pot accepta dictatul rusesc, dar ar fi o eroare să se confunde Rusia de azi cu ceea ce a fost URSS, cu ideologia sa expansionist-utopică. În plus, nu trebuie uitate interesele comune legate de rezistenţa în faţa pericolului islamisto-terorist.

Cornel CODIȚĂ

Prea cald pentru un război atît de rece

Să fie, oare, doar un reflex la memoriei istorice? Sau, poate, este doar speranţa nostalgică, invocînd o lume nu neapărat mai bună, dar cel puţin mai bine cunoscută, mai stabilă şi mai predictibilă? Este posibil să ne întoarcem la datele, soluţiile, atmosfera şi reflexele acelui timp?

Oricare ar fi motivele din spatele acestor temeri, iar ele merită o cercetare de sine stătătoare, este momentul potrivit să punem capăt, scurt, decisiv, speculaţiilor cu privire la posibilitatea re-instituirii unei ere de glaciaţiune politică de tipul Războiului Rece. Am ales, dintr-o listă mai lungă, 11 argumente care pledează cauza pe care o susţin, cu unul mai mult decît „Poruncile".

Condiţiile care au făcut posibil Războiul Rece formează o structură unicat: cele două războaie mondiale ale secolului al XX-lea şi consecinţele lor geo-politice; dezvoltările tehnologiei nucleare, cu aplicaţiile sale militare, în condiţii nemijlocit legate de război, care au făcut posibilă emergenţa a doi competitori principali în structura de putere globală – SUA şi URSS; decizia simetrică a celor două superputeri nucleare de-a aborda competiţia lor din perspectiva unui joc strategic în doi. Un joc bazat, ca finalitate, pe cîştigul „teritorial" (real şi simbolic) şi dominat, la nivelul acţiunii, de o logică trivalentă, studiată îndeaproape de un ilustru nume al matematicii şi logicii româneşti, Grigore Moisil – logica cu două valori şi jumătate. Imaginea cea mai apropiată este dată de jocul de Go. Fiecare acţiune a celor doi competitori vizează, ca scop final, reducerea teritoriului aflat sub controlul adversarului. Fiecare acţiune are asociat un cost, care se exprimă prin trei valori: „cîştig", „pierdere", respectiv, „nici-cîştig-nici-pierdere". Această din urmă valoare, „jumătatea", nu este niciodată nulă; proprietatea ei specială constă în aceea că, într-un anumit moment al jocului şi pentru o anume mutare, jucătorii nu ştiu, nu pot să evalueze dacă acţiunea lor a generat un cîştig sau o pierdere. De aceea, deciziile lor încorporează, vrînd, nevrînd, o doză necontrolabilă de incertitudine. Un aspect pe care Ulrich Beck avea să-l teoretizeze două decenii şi jumătate mai tîrziu, în conceptul „societăţii de risc". Dezvoltarea unui sistem instituţional şi de drept internaţional menit să gestioneze crizele ce puteau surveni din competiţia strategică a super-puterilor, avînd în centrul său Consiliul de Securitate al ONU, iar, ca adjuvante, acorduri, tratate şi convenţii internaţionale care reglementau, de regulă, situaţiile limită, extreme, ale competiţiei.

Dacă ar fi să ne referim doar la aceste cîteva condiţii esenţiale, fără de care n-ar fi fost posibilă structurarea relaţiilor internaţionale într-un sistem bipolar, este uşor de observat că, de la sine sau din întîmplare, ele nu pot fi întrunite, practic, niciodată.

Rămîne de discutat ipoteza că cineva ar vrea, ar urmări, cu tot dinadinsul, să refacă condiţii similare, cu speranţa că lumea va bascula într-un alt Război Rece.

Nici Statele Unite, nici Rusia nu mai sînt, în condiţiile actuale, disponibile sau interesate de o posibilă refacere a structurii şi a logicii bipolare de acţiune. Cele mai multe speculaţii merg către Rusia, a cărei politică externă şi de putere pare să recupereze atuurile şi obiectivele URSS. În realitate, conducerea de la Kremlin ştie foarte bine şi dă toate semnele în acest sens, că „Războiul Rece" presupune un grad de izolare, o autosuficienţă, pe care Rusia nu şi le mai poate permite astăzi şi, cu siguranţă, nici în viitor. Dacă Europa a devenit mai dependentă de sursele energetice ale Rusiei, atunci este tot atît de adevărat că stabilitatea politică, economică şi socială a Rusiei depinde astăzi de relaţiile cu restul lumii, mai ales cu SUA şi Europa, mai mult decît oricînd în istorie.

În ciuda aparenţelor, Rusia nu poate şi nici nu are interes să reproducă statutul pe care l-a avut URSS, să reia rolul jucat în relaţiile internaţionale. Dacă finalitatea politică a Rusiei este obţinerea unui statut de putere care să-i permită maxim de influenţă asupra evenimentelor internaţionale, atunci, puterea nucleară, forţa militară clasică, controlul politico-teritorial sînt instrumente care nu o mai pot duce către obiectivele sale. Nimeni nu înţelege mai bine acest argument, decît noua generaţie de lideri de la Kremlin!

Războiul Rece nu este posibil în absenţa unei armături ideologice şi a unor condiţii sociale bazate pe o dihotomie esenţială, pe macro-proiecte socio-politice, alternative. Această premisă lipseşte astăzi cu desăvîrşire. După cum lipsesc şi resursele politice, de care clasa politică ar avea nevoie, pentru a reuşi să mobilizeze societatea la eforturile şi sacrificiile pe care i le-a impus, spre exemplu, iluzia binefacerilor, respectiv spaima şi ameninţarea „comunismului".

Alianţele organizate în condiţiile Războiului Rece sînt astăzi fie dizolvate, fie într-un proces masiv de restructurare. În cazul NATO, spre exemplu, într-o formă care nu mai are nimic de-a face cu confruntarea dintre Est şi Vest.

Pentru atingerea scopurilor lor politice, actorii principali ai scenei internaţionale au învăţat modele comportamentale cu eficienţă mult sporită, radical diferite de cele specifice Războiului Rece. Ele sînt bazate pe gestiunea integrată, situaţională, a valenţelor de cooperare, competiţie şi confruntare. Ca o rezultantă, chiar dacă astăzi utilizarea forţei în relaţiile internaţionale este mai frecventă, nici o confruntare locală nu mai poate angaja un război total. În acest sens, Războiul Rece a fost ultimul război total al modernităţii. În post-modernitate, el nu mai este posibil.

Jocurile strategice bazate pe cîştiguri poziţionale au devenit, în noile condiţii internaţionale, prea puţin eficiente. Majoritatea jucătorilor au descoperit soluţii superioare, în care cîştigurile se obţin cu costuri mult mai mici, şi fără nici o preocupare pentru dominarea teritorială. Asimetriile şi strategiile de fructificare a avantajelor ce rezultă din existenţa lor reprezintă un fundament de planificare mult mai avantajos. Terorismul de reţea, cu penetrarea barierelor socio-culturale ale „inamicului", oricare ar fi acela, a făcut proba acestui lucru.

Jucătorii minori au căpătat o autonomie şi o putere de influenţă fără precedent asupra evenimentelor, datorită globalizării. Acest nou atribut nu poate fi nici dizolvat, nici amendat semnificativ de către jucătorii principali. De aici, rezultă o structură a sistemului internaţional mult mai rezistentă la tentativele de polarizare.

Sistemul internaţional este un sistem cu capacitate de autoînvăţare. Revenirea pe un nivel de organizare de tip bipolar este o soluţie disfuncţională, non-competitivă şi, de aceea, prea puţin probabilă.

Oricît ar părea de ciudat sau de neverosimil, lumea Războiului Rece s-a bazat pe ideea că organizaţiile internaţionale, dreptul internaţional şi autoritatea marilor puteri pot să influenţele decisiv comportamentele şi deciziile celorlalţi actori, astfel încît să fie evitate, dacă nu toate crizele, cel puţin cele care ar pune în pericol securitatea colectivă. ONU a fost inventată, ca şi OSCE-ul, mai tîrziu, tocmai în acest scop. Cincizeci de ani mai tîrziu, nimeni nu mai crede serios în această premisă. De aici şi decrepitudinea accentuată a instituţiilor internaţionale, a regulilor, tratatelor şi normelor născute să servească drept scut în logica Războiului Rece.

Sistemele cu capacitate autoreflexivă, cum le numeşte Luhmann pe cele ce definesc socialul, se bazează pe creşterea complexităţii, a eficienţei funcţionale şi a capacităţii de a satisface nu doar imperativele supravieţuirii, ci şi pe cele ale dezvoltării şi modelării. Sistemul internaţional nu face excepţie de la această regulă, iar bipolaritatea este doar o soluţie primitivă, care a fost deja depăşită.

Lumea de astăzi şi, cu siguranţă, cea de mîine este cu necesitate mai complexă, mai dinamică, chiar dacă nu mai sigură şi nici lipsită de crize şi ameninţări. Nimic nu o poate întoarce însă din drum.

Oamenii se repetă, uneori, Istoria – niciodată. E prea mult loc pentru greşeli noi, ce rost ar avea să ne pierdem timpul, revenind la cele vechi!

Perestroika, o prişniţă pe bubă

Nota lui Gheorghi Şahnazarov, consilier al lui M. Gorbaciov, din 10 octombrie 1988, pentru şedinţa Biroului Politic

„Mihail Sergheevici, poate că o să găsiţi aceste consideraţii demne de interes. Astăzi se va discuta despre rezultatele convorbirilor cu lideri sau cu figuri proeminente din unele ţări socialiste: Kaysone Phomvihan (Laos), Erich Honecker (RDG), Nicolae Ceauşescu (România), Gierek (fostul lider polonez). În fiecare din aceste ţări există o anume situaţie şi doar o abordare specifică ar fi corectă din partea noastră. Încercăm să aflăm specificul fiecăreia şi să ne formulăm politica în funcţie de această analiză. În acelaşi timp, convorbirile de azi şi tot ceea ce ştim ne încurajează spre o evaluare multilaterală a situaţiei ţărilor din lagărul socialist. În pofida diferenţelor şi nuanţelor, sînt multiple semnele indicînd probleme similare, cu o presiune din ce în ce mai intensă în ţările frăţeşti. Tocmai asemănarea simptomelor arată că nu e vorba despre un microb care a pătruns întîmplător într-un moment de scădere a imunităţii, ci că există anumiţi factori cu rădăcini în modelul politic şi economic socialist aşa cum a fost el aplicat cu variante insignifiante pe solul ţărilor care au păşit, după Al Doilea Război Mondial, pe calea socialistă. Noi am înlăturat majoritatea slăbiciunilor acestui model şi începem să le depăşim într-un mod sistematic. Aceasta este supersarcina perestroikăi: să dăm socialismului o nouă calitate. Un număr de ţări ne urmează, ele au început chiar înaintea noastră procesul reformelor structurale. Altele, RDG, România, Coreea de Nord nu acceptă această necesitate şi o fac mai curînd din motive politice, pentru că oamenii de la conducere nu vor să schimbe nimic. În realitate, toţi au nevoie de schimbări, deşi noi nu le-o spunem cu voce tare, ca să nu fim criticaţi pentru încercarea de a impune prietenilor noştri perestroika. Dar semnele evidente ale crizei impun reforme radicale peste tot în lumea socialistă. Şi factorii subiectivi joacă un rol imens. De exemplu, în atît de înapoiatul Laos, Phomvihan acţionează cu îndemînare şi are rezultate bune. Dar cei care cu încăpăţînare se fac că nu aud chemarea timpului înrăutăţesc boala şi agravează manifestările ei viitoare. Şi toate astea ne privesc în mod direct: deşi am renunţat la rolul de «frate mai mare» în lumea socialistă, nu putem renunţa la rolul de lider, care aparţine în mod obiectiv Uniunii Sovietice, cea mai puternică ţară socialistă, mama Revoluţiei din Octombrie. Cînd într-una dintre ele e criză, noi trebuie să-i sărim în ajutor cu imense costuri materiale, politice şi chiar cu sacrificii umane. Mai mult ca niciodată trebuie să realizăm că în viitor posibilitatea de a lichida situaţiile de criză prin mijloace militare trebuie definitiv exclusă. Chiar şi vechea conducere părea că a înţeles acest lucru, măcar cu privire la Polonia. Acum trebuie să ne gîndim cum vom acţiona dacă una dintre aceste ţări sau toate la un loc dau faliment? E o perspectivă realistă în ceea ce priveşte unele dintre ele, în pragul insolvabilităţii monetare (Polonia, Ungaria, Bulgaria, Vietnam, Cuba, RDG). Chiar şi în Cehoslovacia, unde pînă acum nu erau asemenea probleme, a crescut datoria externă. Ce o să facem dacă instabilitatea socială ameninţătoare în Ungaria va coincide cu un alt şir de turbulenţe în Polonia, demonstraţii ale Cartei 77 în Cehoslovacia ş.a.? Cu alte cuvinte, avem un plan pentru situaţiile de criză care se pot produce în întreaga lume socialistă sau într-o bună parte a ei? Sîntem îngrijoraţi. Cînd primim, din cînd în cînd, telegrame îngrijorate, facem ce putem, punem prişniţe pe o bubă, dar nu avem o strategie pentru tratamentul bolii, ca să nu mai vorbim de măsurile de prevenire. Pot oare ţările socialiste să iasă din situaţia premergătoare crizei, fără ajutorul Occidentului?..."

(după *Cold War International History Project*, coldwar@wilsoncentre.org)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 30 octombrie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Cătălin TOADER

Jazz – colecţia de toamnă

Oraşul nu mai e de multă vreme rupt de anotimpuri şi de tradiţii. Avem gutui, nuci, noroaie, must şi chiar acoperişuri din stuf uscat, pe alocuri. Dar mai mult decît atît, la Bucureşti s-a cîntat jazz. Foarte mult şi foarte bun. La Bucharest Masters of Jazz Festival, *23-26 octombrie, Sala Palatului.*

„I'll play it first and tell you what it is later" – spunea, prin anii '80, Miles Davis, probabil cel mai vizionar şi mai influent muzician al secolului trecut, referindu-se, bineînţeles, la jazz. Definiţii s-au tot testat, dar nici una nu a reuşit să încadreze fenomenul între limite clare. Iată că, de ceva vreme, pe harta planetară a ofrandelor aduse zeului Jazz s-a instalat confortabil şi România. Pînă în urmă cu cîţiva ani, aveam doar Sibiul, punctat periodic de cîntările fortuite din cluburile Capitalei. Ultimul deceniu ne-a adus însă o creştere semnificativă nu numai a evenimentelor de amploare, dar şi a calităţii acestora. Avem acum Jazzy Spring la Bucureşti, minunea Gărîna pe Semenic şi elevatul Timişoara la început de iarnă. Şi pentru că locul din care se dă ora exactă pe româneşte începuse să piardă teren vizibil, a fost dospit acest *Bucharest Masters of Jazz Festival*. Nu ştiu a cui a fost ideea, şi chiar nu mă interesează dacă decizia a fost una strict comercială. Ceea ce rămîne, dincolo de speculaţii, este realitatea: i-am putut vedea/asculta/admira pe cîţiva dintre monştrii sacri, vorba clişeului, ai jazzului actual.

Festivalul a început cu Al Jarreau în postura de maestru de ceremonii. Fiu de vicar şi debutant în muzică prin intermediul corului bisericii, Al Jarreau s-a distins din copilărie ca o personalitate complexă şi foarte puternică. A fost un elev şi student strălucit, dar şi un sportiv foarte apreciat. Unul dintre cele mai puţin mediatizate episoade din tinereţea sa este acela în care, elev al Colegiului Ripon, din Wisconsin, Al era unul dintre starurile echipei de baschet, purtînd pe tricou acelaşi număr, 32, cu al unei legende a NBA-ului, Magic Johnson. Ajuns la 66 de ani, dar deloc adus de spate de povara celor peste 50 de albume şi a celor şapte premii Grammy (cinci în State şi două în Germania), Al e încă proaspăt. Şi, deocamdată, singurul pămîntean premiat cu Grammy la trei categorii diferite: jaz, pop şi R&B. Vineri, meniul s-a modificat simţitor cu două momente diferite, dar foarte interesante. Pianistul jamaican Monty Alexander a deschis scena alături de membrii trioului său, intercalînd piese clasice cu reorchestrări jazzistice ale unor piese reggae. Monty a devenit faimos în ţara sa de origine după ce a scos, în 2006, un disc intitulat *Concrete Jungle – The Music of Bob Marley,* album de coveruri ale pieselor legendarului lider muzical/spiritual al Jamaicăi. La felul principal, fanii muzicii de big band au văzut la lucru una dintre cele mai renumite orchestre de jazz din lume, cea care şi-a luat numele de la fondatorul Count Basie, celebrul pianist şi compozitor care a reuşit să impună pe piaţă big band-ul ca produs vandabil. The Count Basie Orchestra, din care fac parte aproape 40 de muzicieni, este de departe liderul de opinie în branşă, cele 17 premii Grammy stînd mărturie pentru valoarea grupului care a închis seara de vineri.

Sîmbătă, două recitaluri pe cît de apetisante, pe atît de diferite. Francezul de origine elveţiană Erik Truffaz este unul dintre stăpînii moderni ai unui instrument medieval, trompeta, şi se află la a doua vizită la Bucureşti, după recitalul fabulos, dar admirabil trecut cu vederea de public şi presă, susţinut la Sala ArCuB pe la începutul acestui secol. Biografia acestui pluriartist contemporan este la fel de complexă ca genul pe care-l abordează: un melanj inspirat de jazz, funk, rock'n'roll, dance şi hip-hop. Copilăria şi adolescenţa i-au fost o sumă de momente magice, dar care aveau să-i creioneze destinul. La 6 ani îşi zăreşte chipul reflectat de strălucirea unei tube, pentru ca un an mai tîrziu să primească de la şeful fanfarei o trompetă defectă, în care şi-a antrenat plămînii o vreme. Abia împlinise 11 ani cînd s-a întors de la şcoală cu primul vinil cumpărat, iar sunetele auzite atunci l-au marcat pentru totdeauna; era albumul *Machine Head*, al trupei Deep Purple. Cinefil pasionat, Truffaz a descoperit că lumea e mult mai complexă decît credea atunci cînd, puţin trecut de 14 ani, a lipsit de la şcoală pentru a vedea ceea ce el credea că e o peliculă erotică, dar care s-a dovedit a fi un film de artă clasic: *Scene dintr-o căsnicie,* al lui Bergman. De altfel, importanţa pe care filmul o are pentru existenţa lui e generos reflectată în aşa-numitul „Proiect Ozu", în care fiecare muzician al grupului său improvizează pe scenă în timp ce urmăreşte pe un ecran superbul *I Was Born But...* al lui Yasujiro Ozu, o comedie mută datată 1932. Semnat de Blue Note în 1997, prima trupă franceză căreia i se oferă această şansă, grupul lui Truffaz se pune pe treabă şi scoate cîteva albume excelente, între care *The Dawn* (1998) şi *Bending New Corners* (1999) sînt de departe cele mai reuşite. La Sala Palatului a avut alături una dintre cele mai spectaculoase secţii ritmice din jazzul contemporan, formată din tobarul Marc Erbetta şi basistul Marcello Giulliani, împreună oferind publicului, la bis, surpriza unei variante jazz la iconica *„Je t'aime moi non plus"*.

Facem trecerea de la new-jazz la soul-jazz, pentru că pe scenă a venit una dintre cele mai valoroase, dar şi mai puţin mediatizate vocaliste contemporane, Dianne Reeves. Cunoscută publicului mai mult datorită prestaţiilor din concert decît de pe discurile scoase, Dianne provine dintr-o familie cu mulţi muzicieni: mama sa a fost trompetistă, unchiul său, Charles Burrell, a fost basist în orchestra simfonică din Denver, iar vărul George Duke a fost pianist în trupa guru-ului muzicii moderne, Frank Zappa. Avînd în bagaj nu mai puţin de patru Grammy, ultimul în 2006 pentru soundtrack-ul de la *Good Night and Good Luck,* volubila Dianne a ridicat sala în picioare, ovaţiile îndelungate ale publicului căzut instantaneu în adoraţie făcînd-o să promită revenirea.

Ziua de duminică, închiderea cvasidefinitivă a festivalului (fiindcă vom avea epilogul cu Nigel Kennedy Quartet în noiembrie), a programat un singur recital, dar unul cu adevărat „monstrous". Asta pentru că monştrii în cauză beneficiază, luaţi împreună, de nişte cifre astronomice: cîteva sute de albume, zeci de premii, mii de concerte. În loc de o înşiruire fără noimă a cărţilor de vizită, mă voi limita la a-i invoca în faţa dumneavoastră pe Chick Corea (pian), John McLaughlin (chitară), Christian McBride (bass), Vinnie Colaiuta (tobe) şi Kenny Garrett (saxofon). Ca un semn de bunăvoinţă al unui zeu faţă de mulţimea neostoită de jertfe, Five Peace Band a tras cortina peste prima parte a *Bucharest Masters of Jazz Festival* delectîndu-ne cu unul dintre cele mai speciale concerte pe care le-am fi putut prinde într-o viaţă. Cei care au fost acolo ştiu.

Adina ROSETTI

Amintiri gustative

La „Hanurile Europei Rurale", eveniment desfăşurat recent la Muzeul Ţăranului Român, am gustat produse tradiţionale din Italia şi am aflat că brînza poate fi un subiect de meditaţie.

Ziua 1:* Pecorino pecorini *sau oile delicate din Toscana. Pe farfurie sînt aşezate frumos nouă feluri de brînză italienească *(pecorino),* care trebuie mîncate musai în sensul acelor de ceasornic. La ora douăsprezece este cea mai dulce, un fel de urdă din Sardinia afumată cu mirt, la ora şase – o brînză mai puternică, bine maturată timp de şaizeci de zile, iar numărătoarea se încheie cu cîteva boabe de *crostino* (brînză din Abruzzo) care se odihnesc pe o feliuţă de pîine crocantă.

Enzo Fantucci are un magazin de brînzeturi la Roma de aproape cincizeci de ani şi cunoaşte cam toate secretele de fabricaţie. Invitaţii însă nu rezistă explicaţiilor şi se înfruptă cu brînza. Cînd Fantucci ajunsese la numărul cinci, unele farfurii erau goale, iar alţii mîncaseră în sens invers acelor de ceasornic. Trebuie să menţionăm totuşi, în apărarea noastră, că era greu de rezistat combinaţiei de brînză cu marmeladă de mere, miere şi Monte Puceano, un vin roşu care se potriveşte cu toate gusturile, de la delicat la aspru. Italianul a pus graba românilor pe seama „vieţii frenetice din ziua de astăzi, care ne îndeamnă să mîncăm foarte repede, fără a mai reflecta asupra gustului"... Apoi, odată brînza terminată şi ispita înlăturată, ne-am putut concentra asupra părţii educative şi am aflat atît lucruri idilice (pe cîmpiile Toscanei pasc oi delicate), cît şi incredibile (în Sardinia se fabrică brînza cu viermi, o delicatesă interzisă prin lege). La sfîrşit s-a dovedit, în urma unui mic sondaj printre invitaţi, că românii preferă brînzeturile mai iuţi pentru că „se potrivesc cu vinul tare".

Ziua 2:* Cinta senese *sau porcul din laptop. „Doamnă, vă rog, daţi-vă mai la o parte, că nu se vede porcu'!" Pe ecranul laptopului, după ce doamna cu pricina s-a dat la o parte, am putut vedea ditamai porcul negru din Toscana (cu bandă albă pe piept!), pe care noi, românii, îl cunoaştem sub denumirea de „porc de Basna". Pe porcul cu pricina tocmai îl mîncasem înainte sub formă de salam *cinta senese*... O doamnă a profitat de diversiunea cu laptopul ca să se rujeze discret, într-o oglinjoară scoasă din poşetă. Apoi am trecut la dulciuri: *panne dolce del marinaro* şi *schiaciatta blanca,* amîndouă din categoria „cozonac", acompaniate de vin roşu. Deşi Rosario, italianul care a făcut prezentarea,

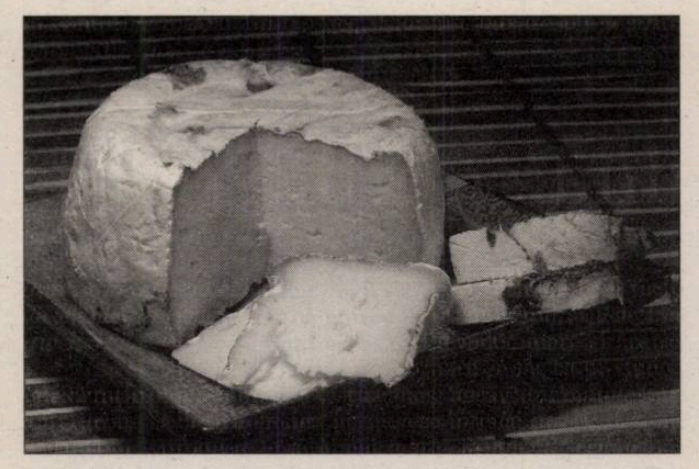

ne-a rugat să păstrăm brînza din farfurie pentru degustarea unui vin special, dulce şi foarte aromat (Aleatico doc dell' Elba, vinul preferat al lui Napoleon), atunci cînd a sosit vinul, în pahare mici, brînza se volatilizase de mult...

Ziua 3:* Coratina, lecina, gentile *sau aromele uleiului. În a treia zi, barierele lingvistice dispăruseră (poate şi ajutate de vin) şi aproape nu mai era nevoie de traducere pentru a afla totul despre uleiul de măsline, din care italienii produc peste 300 de sortimente şi consumă cam şase litri de persoană pe an.

„Adevăratul ulei de măsline" este numai cel extravirgin, obţinut mecanic la temperaturi care nu trebuie să depăşească 27 de grade. Rosario ne-a povestit că există falsificatori care pun clorofilă în uleiul de floarea soarelui şi-l vînd drept *olio di oliva,* dar el are o metodă infailibilă de a depista falsurile („metoda bunicii", prin îngheţare). Am gustat numai trei dintre cele 300 de tipuri de ulei: din măsline Coratina de Puglia (un pic înţepător), din măsline Lecina de Toscana (cu gust crud şi aromă de anghinare) şi din măsline Gentile de Abruzzo (ceva mai limpede).

Italienii plănuiseră să-şi vîndă produsele la Tîrgul Ţăranului Român din piaţa Amzei. Au avut asemenea succes la degustare – mai ales cu brînza –, încît nu prea a mai rămas nimic de vîndut... Au plecat înapoi în *bella Italia,* iar noi am rămas să degustăm din minunăţiile Dobrogei şi ale Bucovinei.

Gina ŞERBĂNESCU

Dansul – perimetru al întîlnirilor

Ajuns la a treia ediţie, singurul festival internaţional de dans contemporan din Bucureşti, *Explore Dance Festival* (14-19 octombrie 2008) a stat sub umbrela conceptului de *sharing*. Organizat de Asociaţia Artlink, evenimentul şi-a propus să reunească artişti cu personalităţi artistice cît mai diferite şi să lanseze interogaţii distincte faţă de cele propuse la ediţiile anterioare. Spectacolele au fost găzduite de Teatrul Naţional de Operetă „Ion Dacian", Teatrul „Nottara", Teatrul Metropolis şi Librăria Cărtureşti. Au avut loc workshop-uri şi întîlniri ale spectatorilor cu artiştii.

În cadrul spectacolelor din festival, corpul a fost prezentat, prin dans, ca realitate primară *(Meat Market,* coregrafia Marcel Leeman, Elveţia) sau ca unică posibilitate de acces la un limbaj străin *(Concerto,* concept şi interpretare Ivo Dimchev, Bulgaria). Individualitatea şi limitele au generat trasee care au pus sub semnul întrebării problema relaţionării cu ceilalţi *(8 days a week,* coregrafia Eduard Gabia). Schemele corporale în relaţie cu cele spirituale au fost regîndite şi reevaluate, fie prin interogarea „arhitecturii" lor *(Solum,* coregrafia şi interpretarea Mustafa Kaplan şi Filiz Sizanli, Turcia), fie printr-o formă atipică de expunere *('50/'50,* coregrafie şi interpretare Mette Ingvarsten, Danemarca). Nu a fost uitată nici condiţia artistului, filtrată prin prisma statutului femeii care creează în perimetrul artei coregrafice *(Expensive Darlings,* coregrafia Maja Delak, Slovenia), sau abordată incomod, aparent brutal, dar cu umor, în acelaşi timp, din perspectiva unor factori geopolitici care dau seama, în actul creaţiei, de rolul provenienţei individului, mai ales cînd el este originar dintr-o ţară ca Palestina *(An attempt to understand my socio-political disposition through artistic research on personal identity in relationship to the Palestinian-Israeli conflict,* concept şi interpretare Tarek Halaby). Claustrarea, spirituală sau concretă, fizică, revelînd condiţia fiecăruia dintre noi în raport cu spaţiul celuilalt sau cu noi înşine *(Cvartet pentru o lavalieră*, concept Vava Ştefănescu), ori uitarea ca factor de configurare a unei istorii personale *(Follow that Summer,* concept Mihaela Dancs şi Rui Catalao) au fost două domenii-cheie de discurs în creaţiile din cadrul festivalului.

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Ce ştie oraşul

Pentru orice european minim informat, dacă nu din lectura manualului de istorie, măcar din aceea a ziarelor, numele oraşului Sarajevo nu sună din cale-afară de atrăgător. Cine nu a aflat că aici s-a produs scînteia care a aruncat în aer butoiul cu pulbere al Balcanilor şi care a cuprins apoi întregul continent, în 1914, cînd un student anarhist l-a împuşcat pe prinţul-moştenitor al Imperiului Habsburgic ce guverna pe-atunci şi micul popor al bosniecilor (ehei, ce vremuri! astăzi studenţii visează cel mult să-l ia la bătaie pe portarul de la cămin), cine, zic, ignoră întîmplările de-acum un secol, îşi aminteşte, probabil, întîmplările de-acum un deceniu şi jumătate, cînd explozia neaşteptată (sau...?) a statului federal iugoslav a zguduit nu doar paradisul simili-comunist construit de mareşalul Tito, ci şi întregul sud-est european; oraşul Sarajevo a fost, atunci, unul dintre fitiluri. Un fitil aprins de tunurile armatei sîrbe, care au bombardat sistematic, tacticos, gospodăreşte, zile în şir, străzile şi clădirile aşezării înconjurate strîns, fără scăpare, de munţi. Urmele acestei glorioase acţiuni se văd şi astăzi, pretutindeni, pe zidurile edificiilor administrative, la fel ca şi pe cele ale blocurilor de locuinţe; blocuri normale, cu rufe întinse în balcoane şi tomberoane de gunoi la intrarea din spate, blocuri cu perdeluţe la geamul de la bucătărie şi antene parabolice agăţate strîmb, blocuri care îşi poartă cicatricele absurde nu cu mîndrie, ci cu un fel de uluială resemnată, de parcă s-ar întreba ce nebunie distrugătoare a putut să-i cuprindă deodată pe oameni. Întrebare fără răspuns. Pentru că soluţia problemei nu e dată, din păcate, de inscripţiile în cărbune pe care le-am citit pe aceleaşi ziduri, undeva în centru: „Moarte fascismului!“ şi „Trăiască Tito!“; ar fi prea simplu. Altminteri, fotografia alb-negru, un pic obosită, a mareşalului, în costum imaculat, cu trabucul între degete şi zîmbind enigmatic spre marea pe care o bănuieşti la picioarele insulei Brioni, tronează la loc de cinste, alături de pozele color, mai proaspete, ale colonelului Alja Izetbegovic, cu ochi neverosimil de albaştri şi surîs la fel de indescifrabil, în vitrina unei prăvălii cu suveniruri din cartierul (cel mai) vechi al oraşului, printre şaluri multicolore, ibrice de alamă, kilograme de lănţişoare de aur şi argint, chilimuri şi mirodenii.

Sarajevo este un oraş multietnic, multireligios şi multicultural. Dacă orizontul pare dominat, în toate punctele cardinale, de minaretele subţiri şi delicate ale moscheilor, nu lipseşte din peisaj nici biserica ortodoxă, nici catedrala catolică, nici templul reformat – ba nici măcar sinagoga, transformată acum în muzeu, căci credincioşii i-au plecat spre zări mai calde (deşi nu mai liniştite...); aflu cu uimire că aici a existat cea mai mare comunitate de evrei sefarzi din Europa, după alungarea lor din Spania, iar faptul că acest loc atît de chinuit, de unde nu demult toată lumea dorea să fugă, a putut reprezenta cîndva, pentru cineva, limanul dorit aşază lucrurile într-o perspectivă la care merită să reflectezi. După cum te îndeamnă la reflecţie şi împrejurimile nu mai ştiu cărei facultăţi, pe unde se foiesc, în pauze, studenţii: dacă băieţii arată mai mult sau mai puţin asemănător, grupurile de fete, dintre care una-două poartă blugi şi canadiene „trendy“, viu colorate, iar una-două – redingote sobre, încheiate pînă la gît, şi basmale ce le ascund riguros părul, sînt surprinzătoare. Numai pentru privitorul străin, însă; musulmane sau nemusulmane, puştoaicele sporovăiesc animat şi se distrează de minune. De ce ar fi altfel?

Gazdă, în luna octombrie, simultan, a unui festival internaţional de teatru cu oarecare renume (MESS) şi a unui festival închinat... vinului, oraşul reuneşte simbolic preocupările ce par să le fie foarte dragi locuitorilor săi: interesul pentru artă şi atenţia pentru hrană. Căci dacă sălile de teatru şi muzeele se înghesuie, în centru, cu o densitate remarcabilă, numărul restaurantelor, bodegilor, cîrciumilor, patiseriilor, cofetăriilor, cafenelelor, ceainăriilor e aproape neverosimil. Sarajevo a fost secole la rînd (o spune şi numele) un popas oriental, iar în Orient, indiferent cît de apropiat ori de îndepărtat, umplerea stomacului nu este o acţiune rapidă şi întîmplătoare, ci un ritual căruia trebuie să-i acorzi timp şi seriozitate. Mai ales că el implică rafinamente – vizuale, dar în primul rînd olfactive şi gustative – care îţi interzic să-l asociezi cu trivialitatea de orice soi. Nu intru în amănunte; anunţ doar că acela care nu a băut niciodată o cafea „bosniacă“, după cum zic gazdele (turcească, zicem noi – şi turcii –, grecească, zic grecii), fiartă şi adusă într-un ibricel filigranat ce conţine cam patru sorbituri zdravene, alături de un mic paralelipiped de rahat (recomand sortimentul de trandafiri) şi un pahar cu apă rece, mulţumindu-se cu tot mai invazivul *espresso* (fie el chiar „scurt“ şi autentic), ei bine, acela nu va înţelege niciodată ce e Levantul, ce e sud-estul Europei şi, îndrăznesc să zic, nici ce e viaţa.

Sarajevo le ştie pe toate. Dovadă că străzile sînt pline tot timpul, la miezul zilei aproape tot cît la miezul nopţii, cînd multe prăvălii încă funcţionează; la 11 seara, un magazin de electronice (!) avea clienţi înăuntru.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Roberto Bolaño, *Nocturnă în Chile*, traducere din limba spaniolă de Alina Cantacuzino, Editura Curtea Veche, 2008.**

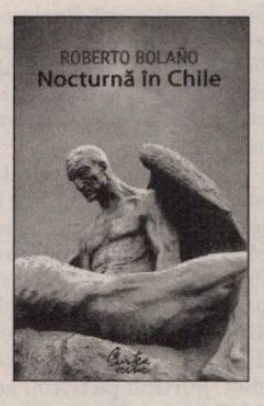

Roberto Bolaño, chilian de origine, a dus o viaţă de exilat şi nomad, trecînd prin Mexic (unde tatăl său a fost boxer), Franţa, Belgia, Italia, Portugalia, Suedia, pentru a se stabili pînă la urmă în Spania, unde va răscoli literatura anilor '90 cu cărţile sale (romane şi volume de povestiri, mai ales). Va fi considerat o revelaţie a noii generaţii de scriitori sud-americani şi va muri, în 2003, relativ tînăr.

Această relativă tinereţe e de regăsit şi în *Nocturnă în Chile*, roman publicat prima dată în 2000, unde cel mai misterios personaj e numit „tînărul îmbătrînit“ şi funcţionează ca „motor“ sau „pretext“ al întregului text. „Tînărul îmbătrînit“, cu consistenţa lui de hologramă acuzatoare, stîrneşte lungul proces de conştiinţă al personajului-povestitor, care îşi rememorează viaţa în încercarea de a se disculpa. Vina lui? Faptul de a se fi ocupat de literatură şi de a-şi fi făcut din asta un nume, într-un Santiago de Chile tulbure iniţial, apoi tot mai opresiv, în vremurile lui Allende şi Pinochet. Literatul povestitor – preot, poet mediocru, profesor şi instanţă critică, ajuns acum pe patul de moarte – îşi deapănă romanul său de formare şi de deformare, cu sumedenie de povestiri halucinante în care apar şi Pablo Neruda, şi generalii Juntei militare, şi cărţile vechilor greci, şi o tachinare perfect românească a metehnelor chiliene. Plus multe altele, deopotrivă reale şi fantasmatice.

Scriitura lui Bolaño îşi adună apele de pe versanţi înalţi şi neguroşi, are forţa straniului, inclusiv în virajele ironice, vînează cu şoim himerele – pe scurt, transformă într-o literatură hipnotică sinuosul, neliniştitorul, crudul discurs despre iluziile literaturii. Iar asta, pînă la ultima propoziţie a cărţii, ce va suna ca un cinic ceas deşteptător. O propoziţie memorabilă, o să vedeţi.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Cea mai bună trupă a lumii

● **Oasis, *Dig Out Your Soul*, Big Brother, 2008.**

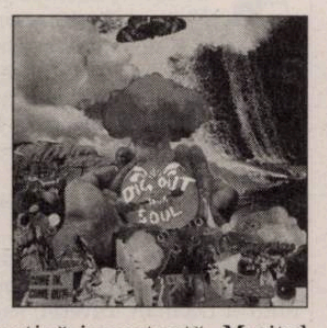

E foarte posibil ca în pachetul întrebărilor standard („te-ai mai întîlnit cu cineva cunoscut?“, „ai fost la mare anul ăsta?“, „ce mai e nou pe la serviciu?“, „plouă azi în munţii Tatra?“) să se strecoare şi interogaţia cvasi-retorică „oare ce se mai întîmplă cu Oasis?“. Că Oasis pot fi înlocuiţi, de la caz la caz, cu ursul Knut, cu vreun coleg de şcoală sau – de ce nu? – cu Serghei Bubka are prea puţină importanţă. Meritul unei astfel de întrebări candide este că înlătură un spaţiu de tăcere stînjenitor şi că nu aşteaptă răspunsuri decisive, riscante sau grave. Pentru că, oricît ar fi de blamată, pronia cerească are căile ei ascunse şi pentru că în orice moment al vieţii te poţi trezi cu o întrebare despre Oasis, nu strică niciodată să preîntîmpini manevrele subtile al sorţii şi să-i uimeşti pe cei din jur cu date precise. În cazul în care nu ştiţi despre cine e vorba, e bine de reţinut că Oasis e trupa aceea care, pe la mijlocul anilor '90, era considerată cea mai bună din lume. Triumful ei, anunţat la sfîrşitul anilor '80 de cei de la Stone Roses, coincide, de altfel, cu momentul de vîrf al curentului pop britanic. Bătălia pentru supremaţie cu cei de la Blur, recursul la Beatles, armoniile curate, atitudinea zeflemitoare, albumele *Definitely Maybe* din 1994 şi *(What's the Story) Morning Glory?* din 1995, perioada aceea veselă, dezinhibată şi flegmatică şi, mai ales, cîteva single-uri irezistibile („Supersonic“, „Live Forever“, „Whatever“, „Wonderwall“ sau „Don't Look Back in Anger“) au creat un fel de euforie colectivă pe care doar plictiseala, decesul britpop-ului sau un disc cel puţin îndoielnic precum *Be Here Now* puteau s-o înlocuiască. Cum şi plictiseala, şi dispariţia unui curent muzical, şi realizările îndoielnice sînt chestiuni temeinice cu care e bine să nu te pui, cum euforia e prevăzută cu un termen de garanţie, după care binevoieşte să expire, ceea era să se întîmple s-a întîmplat, iar fraţii Gallagher, deţinătorii brand-ului Oasis, au fost deposedaţi de bunul lor cel mai de preţ, gloria eternă. Cel puţin, acesta a fost verdictul unanim, dacă facem abstracţie de părerea a doi oameni – aţi ghicit – Liam şi Noel Gallagher. Înzestraţi cu o doză suficientă de bădărănie încît să excludă bunul simţ, Liam şi Noel au continuat să se considere buricul pămîntului, unicii purtătorii ai mesianismului de tip Lennon, ca să se scoată la iveală în 2000 acea grozăvie bombastică cu un titlu pe măsură, *Standing on the Shoulder of Giants*. Dacă în 1997, *Be Here Now* se contaminase cumva prin simpatie cu succesul albumelor precedente, noul disc nu mai avea nici o şansă. Sînt convins că au existat destule persoane bine intenţionate care să-i tragă de mînecă pe cei doi şi să le sugereze delicat să o lase mai moale cu damfurile artistice. După cum sînt la fel de convins că totul a fost în zadar şi că, din principiu (avînd în vedere antecedentele lor turbulente), nu e tocmai indicat să te contrezi cu fraţii Gallagher.

Probabil că, dacă i-aţi întreba acum, în 2008, la 14 ani şi 7 albume distanţă de la debutul triumfal, cine este cea mai bună trupă a lumii, Liam şi Noel ar răspunde fără să clipească – „noi“. Partea mai puţin plăcută este că tocmai lucrul ăsta dăunează unui album, altminteri agreabil, interesant şi închegat – cum este *Dig Out Your Soul*. În definitiv, pînă şi obsesia bolnăvicioasă pentru Beatles ar putea fi trecută cu vederea, dacă această obsesie n-ar veni la pachet cu ideea că Beatles e cea mai mare formaţie a lumii. Or, pe lîngă poza de reprezentanţi ai clasei muncitoare, fibra de rock clasic şi uşoarele tente psihedelice, Oasis îşi însuşesc dezinvolt inclusiv această imagine. Este tocmai lucrul ce face antipatic demersul lor muzical şi adaugă celor 11 piese decente, curate şi aflate la graniţa cu clişeul de pe noul disc o trufie searbădă ce mimează esenţa şi statutul legendar. N-aş vrea să ajungă la urechile lor, dar sînt de părere că patina maeştrilor, miza clasică şi două albume celebre şi cochete compuse la mijlocul anilor '90 nu justifică mare lucru. În fine, răspunsul la acea întrebare de la început ar fi că Oasis continuă să fie cea mai bună trupă a lumii, doar că, între timp, nimeni în afara lor nu mai ştie asta.

PUBLICITATE

Florina PÎRJOL

bon de lectură

Ficţiunea românească faţă cu idealul

● **Toma Pavel, *Gîndirea romanului*, traducere de Mihaela Mancaş, Editura Humanitas, Bucureşti, 2008.**

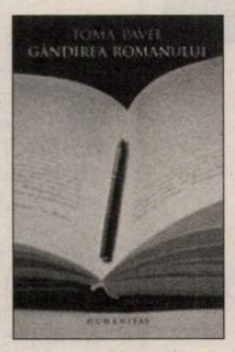

Nu ştiu dacă faptul că eseul despre „gîndirea" romanului semnat de Toma Pavel a apărut în limba franceză, şi nu în engleză (autorul fiind, totuşi, profesor la o universitate americană) ne spune sau nu ceva despre diferenţa dintre mediile lectoriale franceze, respectiv anglo-saxone. Cert e că acela francez, mai elastic şi mai deschis inovaţiilor, a permis şi apariţia (şi buna receptare) a celorlalte volume concepute în franceză: *Le mirage linguistique* (1988), *L'art de l'eloignement* (1996), *De Barthes à Balzac* (scrisă în colaborare cu Claude Bremond şi publicată în 2000) şi *La pensée du roman* (2003). Traducerea de faţă adaugă bibliografiilor autohtone un titlu esenţial pentru înţelegerea evoluţiei romanului occidental de la origini pînă în prezent. Spre deosebire de *Mirajul lingvistic*, de pildă, *Gîndirea romanului* e mai accesibilă şi mai aproape de lizibilitatea genului de care teoreticianul cu origini româneşti nu e străin, fiind el însuşi un solist pe scena a ceea ce în patria sa de adopţie poartă numele de *literary fiction*. Gustul subiectiv (şi deci greu de combătut) al criticului selectează un corpus impresionant de texte, care nu favorizează restrictiv doar zonele bătătorite ale genului romanesc (anglo-saxon, francez, rus), ci şi spaţiile marginale (german, spaniol), articulînd o demonstraţie impecabilă în jurul unei teze inedite: romanul percepe omul prin relaţia acestuia cu idealul şi e preocupat să afle dacă „idealul moral face parte din ordinea lumii". Pentru o lucrare cu intenţii (şi pretenţii) exhaustiviste, care desenează ambiţios harta romanului occidental, pornind de la o idee subiectivă (dialogul între reprezentarea idealizată a existenţei şi dificultatea de a concura cu aceasta), *Gîndirea romanului* ia în discuţie texte esenţiale ale genului, e drept, dar lasă pe dinafară numeroase altele care nu slujesc demonstraţiei (literatura secolului al XX-lea, de exemplu, ocupă un spaţiu modest în istoria lui Toma Pavel). Miza cărţii nu e analiza propriu-zisă a unor texte literare, pe un fir diacronic, fapt care ar revela esenţa romanescului, ci scoaterea în evidenţă a „caracterului tradiţional al romanului" şi sublinierea, apăsînd pedala erudiţiei, a „persistenţei trecutului", „în interiorul valurilor succesive care-i punctează dezvoltarea". Originea romanului modern se află, aşadar, în dialogul polemic permanent cu vechile romane, idealiste şi fără grija verosimilităţii: „Privind îndeaproape romanele numite moderne, observăm că, dacă, pe de o parte, se îndepărtează din multe puncte de vedere de înaintaşele lor idealiste şi neverosimile, pe de altă parte, ele împrumută fără încetare de la acestea întorsături de intrigă, tipuri de personaje, chiar idei privind modalitatea de a-şi organiza universul ficţional".

Acest dialog polemic care vertebrează discursul romanesc e plin de surprize şi merge adesea în contratimp cu canonul: nu întotdeauna cele mai mari romane, cele excepţionale, ajung să puncteze vizibil evoluţia genului. *Etiopicele, Waverly, Pamela* şi *În răspăr* – texte importante, dar nu capodopere, texte „de excepţie" (şi distincţia e preţioasă), pot şi chiar ajung să provoace adevăratele mutaţii. Cele patru secţiuni ale cărţii schiţează aproape matematic (să nu uităm apropierea şi apoi despărţirea autorului de „mirajul" structuralist) o schemă taxonomică în care (dis)punerea pe patul procustian al idealismului şi al moralei coagulează o antropologie (sau – în termenii lui Vincent Descombes –, o „cosmologie") romanescă. Prima parte *(Transcendenţa normei)* vorbeşte de romanul premodern, care, cu numeroasele lui subspecii (romanul elenistic, romanul cavaleresc, scrierile pastorale), schiţează o ecuaţie relativ simplă – „raporturile între norma transcendentă, sine şi lume". Eroul premodern – exemplar, superior, în toate ipostazele lui generice – nu face altceva decît să se supună normei morale, idealului, ocolind imperfecţiunea. Transcendenţa pierde însă teren în faţa interiorităţii, şi partea a doua a eseului dezvăluie un (alt) dialog polemic între două optici distincte: una care mumifică, idealizează interioritatea, sursa idealului, plasînd-o în centrul identităţii personajului, o alta ludic-comică, menită să scoată la rampă defectele şi imperfecţiunea umană. A treia parte vorbeşte despre „naturalizarea idealului", romanul secolului al XIX-lea încercînd să împace idealul cu plauzibilitatea şi reuşind, de fapt, să sublinieze legătura strînsă între individ şi mediul din care acesta face parte. Şi aici, dialogul dintre idealişti şi anti-idealişti e susţinut, fiind combustibilul autentic al ficţiunii epocii, surprinzător de monocromă din punct de vedere formal. „Arta detaşării" –, aşa cum transpare ea din ultima parte a eseului –, înseamnă a lua distanţă atît faţă de constrîngerile mediului, cît şi faţă de Mecca egotistă şi narcisiacă a dialogului cu sine. Individul se vede eliberat, finalmente, dar şi prins în capcana acestei eliberări de transcendenţă, aşa încît romanul primei părţi a secolului al XX-lea nu iese din matca tematică, spunînd aceeaşi poveste a supravieţuirii în lume: „Dezorientarea eului desprins de un mediu perceput ca insesizabil rămîne, din ce în ce mai insistent – şi, trebuie s-o spunem, din ce în ce mai calm –, trăsătura cea mai generală a acestor opere venite din toate orizonturile, amintind de vechea ruptură dintre virtuoşii eroi ai romanului elenistic şi lumea pămîntească dominată de contingenţă".

Erudiţia impresionantă, eleganţa cumva clasică a analizei şi coerenţa geometrică a demonstraţiei fac din cartea lui Toma Pavel un tom indispensabil în lecturile specialiştilor (cărora le va oferi o lecţie de rigoare, fără a eşua în ariditate şi jargon opac), dar şi în acelea ale cititorilor amatori. Pînă la urmă, demersul autorului (subiectiv, selectiv) în sine ne dă o lecţie despre plăcerea de a citi – esenţa şi misiunea romanului de acum şi dintotdeauna. În lipsa acestei plăceri, orice efort de a prinde, la mîna a doua, înţelesul unei cărţi e inutil şi gratuit. E poate motivul pentru care nume ca James Joyce (despre care teoreticianul afirma nonşalant, într-un interviu de acum cîţiva ani, că a scris „una dintre cele mai plictisitoare cărţi de pe lume" – *Ulise,* n. n.), bunăoară, lipsesc din istoria lui Toma Pavel.

Dilema veche vă recomandă

● Ediţia românească, săptămînală, a lui *New York Times Books Review*. În ultima lună – o recunosc cu întîrziere –, lectura mea preferată. Cronici la cele mai recente cărţi americane, eseuri pline de miez şi haz, totul scris clar, dens şi concis, dacă aceste adjective mai au vreun sens în critica literară. Plus clasamentele celor mai diverse best-seller-uri, care, desigur, nu-i pot enerva decît pe cei cîţiva, foarte puţini, literaţi români invidioşi. (Radu Cosaşu)

● La acest link găsiţi topul celor mai proaste zece clipuri electorale din campania americană: http://www.politico.com/news/stories/1008/14899.html. E vorba de candidaţi pentru Congres. În primul dintre ele, o doamnă candidată se apucă să cureţe nişte rahat de cîine. (Cristian Ghinea)

● Din 30 octombrie pînă pe 2 noiembrie, la Cinema Studio, *Top 10 – cele mai bune filme româneşti* (o iniţiativă a Asociaţiei Criticilor de Film), prilej de a (re)vedea peliculele votate de 40 de specialişti autohtoni; în program: *Reconstituirea, Pădurea spînzuraţilor, Moartea domnului Lăzărescu, 4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile, Secvenţe, Nunta de piatră, La moara cu noroc, A fost sau n-a fost?, Probă de microfon, Croaziera*. (Alex. Leo Şerban)

● Miercuri, 5 noiembrie, amatorii de concerte live au de ales între cocheta divă electro Roisin Murphy (la Sala Polivalentă, de la ora 20) şi cei doi prinţi acustici Mick Moss & Duncan Patterson, care vor cînta (la Becker Brau Live Music Club, de la ora 21) piese Antimatter şi Anathema. O alegere – între beat-ul pălăriilor extravagante şi unpluggedul poeziei introspective – pe care eu am lăsat-o la mîna hazardului. (Marius Chivu)

PUBLICITATE

www.libertaspublishing.ro

MURRAY NEWTON ROTHBARD

CE LE-A FĂCUT STATUL BANILOR NOŞTRI?

Ce sunt banii? Cum apar ei şi la ce sunt utili? Ce sunt şi cum funcţionează băncile? Care-i rolul Băncii Centrale? Şi mai ales care este rolul Statului în toată această afacere? Sunt doar câteva dintre întrebările la care Murray Rothbard răspunde magistral – atât pe gustul celui mai exigent specialist, cât şi pe înţelesul oricărui om inteligent, dispus să-şi pună mintea la contribuţie pentru a înţelege realităţile care îl înconjoară.

Librăria LIBERTAS
contact@libertaspublishing.ro
Tel./Fax: 021 627 14 92 | Mobil: 0721 576 456

Andrei GORZO

dilematograf

Proştii

● ***Citeşte şi arde / Burn After Reading* (SUA, 2008), de Joel şi Ethan Coen.**

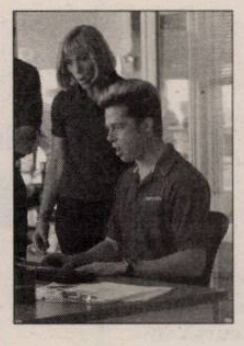

În noul film al fraţilor Coen, *Citeşte şi arde,* John Malkovich joacă rolul unui fost analist de la CIA care se apucă să-şi scrie memoriile ca să se răzbune pe cei care l-au pus pe tuşă. Numai că analistul are o soţie infidelă (Tilda Swinton). Şi soţia are un avocat care o sfătuieşte să intre în computerul lui şi să-i fure pe un CD situaţia financiară. Şi avocatul are o secretară care reuşeşte să piardă CD-ul într-un centru de *fitness*. Şi centrul de *fitness* are doi angajaţi (Frances McDormand şi Brad Pitt) care descoperă pe CD nu numai o situaţie financiară, ci şi nişte informaţii care le miros a secrete de stat. Şi cei doi angajaţi au împreună circa trei neuroni, care-i îmboldesc să încerce un mic şantaj pe socoteala analistului şi, în caz de refuz, să meargă cu CD-ul la duşman. Din momentul în care bat la poarta ambasadei ruse, acţiunile lor cretine sînt monitorizate de CIA, care ştie că analistul ocupase o poziţie prea modestă pentru ca „dezvăluirile" lui să reprezinte vreun pericol, dar care ar dori, totuşi, să înţeleagă ce se întîmplă. Ce se întîmplă este că aproape toată lumea moare sau înnebuneşte, lăsîndu-i pe cei de la Central Intelligence Agency (întregul film e o glumă construită pe dublul sens al cuvîntului *„intelligence")* să facă curat şi să extragă o învăţătură – dacă pot. Ca de obicei, fraţii Coen îi semnalează spectatorului că nu e nimic de extras, dar, chiar dacă nu există nici o învăţătură, există o viziune. (În prima secvenţă, camera coboară de la mare înălţime – de undeva din empireu – înainte de a se fixa pe sediul CIA, iar în ultima secvenţă, se retrage de pe aceeaşi clădire, în acelaşi presupus empireu.) Ca şi în alte filme ale lor – mai ales în *Fargo* –, Coenii ne prezintă o lume care se învîrteşte datorită a două mari forţe: prostia şi egoismul. (Paranoia căreia îi cad pradă doi dintre eroii noului film nu e atît o boală cu care se procopsesc pentru că s-au amestecat în spionaj, cît o consecinţă finală a năravului de a nu se gîndi decît la ei înşişi.) *Citeşte şi arde* e încă şi mai mizantropic decît *Fargo,* în lumea căruia funcţiona, totuşi, şi o forţă contracarantă: simpla decenţă umană, care, chiar dacă în unele momente părea simpluţă *rău,* nu era totuna cu prostia. Aici, simpla decenţă umană – personificată de şeful celor doi instructori de *fitness* (Richard Jenkins) – *este* totuna cu prostia: acest prost e îndrăgostit în taină de proasta de instructoare, şi dragostea lui precipită dezastrul final.

Mecanismul de farsă de aici nu e nici pe departe la fel de bun ca acela din *Fargo.* Acolo, un idiot de vînzător de maşini (William H. Macy) angaja doi infractori – unul mic şi nervos (Steve Buscemi), altul mare şi tăcut (Peter Stormare) – ca să-i răpească nevasta (scopul lui era să stoarcă de la socru o sumă mare de bani). Dar infractorul cel mic şi nervos se dovedea a fi un împiedicat, iar infractorul cel mare şi tăcut se dovedea a fi un măcelar. Deşi contrastau şi se asortau la fel de artistic ca un cuplu de clovni beckettieni (sau tarantineşti), amîndoi erau perfect credibili şi spectacolul lor săpîndu-şi propria groapă avea ceva dintr-o grozăvie a naturii – atît de cumplită încît nu-ţi vine să crezi şi totuşi atît de inevitabilă încît îţi vine să rîzi. Mecanismul construit de Coeni în *Citeşte şi arde* nu e suficient de simplu încît să creeze iluzia că lucrurile se întîmplă natural. Imbecilitatea celor doi instructori de *fitness* nu poate propulsa povestea decît pînă într-un anumit punct. Din moment ce analistul n-are de ce să accepte şantajul şi nici serviciile secrete n-au de ce să-şi piardă timpul cu informaţiile scurse dinspre el, lucrurile s-ar cam fisîi în punctul acela, aşa că fraţii Coen construiesc o prelungire: soţia analistului are un amant (George Clooney), şi el tot fost agent secret, care, fiind mereu în căutare de noi aventuri, se încurcă din întîmplare tocmai cu instructoarea de *fitness* şi, fiind predispus la paranoia, are senzaţia că ea şi colegul ei îl urmăresc *pe el.* Cu acest personaj, construcţia devine flagrant-laborioasă şi începe să scîrţîie. Asta n-ar fi o problemă dacă farsa ar fi condusă într-un ritm alert, însă Coenii o conduc în stilul lor obişnuit, tacticos şi clinic – ca pe un experiment de laborator. Stilul ăsta mergea de minune în *Fargo,* unde cobaii erau credibili şi unde (acţiunea petrecîndu-se în Midwest-ul american) toată lumea era oricum mai înceată în vorbire şi în mişcări, dar, aici, experimentul e vizibil trucat şi actorii joacă nişte caricaturi; Coenii îi încurajează să exagereze (să stea cu gura întredeschisă, pentru a semnala prostia, să-şi rostogolească ochii dintr-o parte într-alta, pentru a semnala paranoia) şi, sub privirea afectat-clinică a camerei de filmare, ticurile lor devin mai degrabă groteşti decît amuzante – aproape nici unul dintre membrii superbei distribuţii nu se acoperă de glorie în acest film.

trecerea prin reviste

2 întrebări pentru 2 reviste spam.ro

(şi una pentru comercianţii de e-mail)

Nu întreb *cine* o fi primit bani pentru comercializarea adresei mele de e-mail, dar adresez în primul rînd o scurtă întrebare-sugestie persoanei (sau persoanelor) în cauză: ar putea măcar să-mi facă cinste cu o cafea, avînd în vedere spam-urile şi mail-urile nedorite pe care le tot primesc? În număr tot mai mare.

Două spam-uri însă mă obsedează prin insistenţa cu care bat la uşă, regulat, în fiecare dimineaţă. E vorba de două reviste virtuale, aparţinînd – se pare – aceluiaşi trust (Magnetique Marketing). Una pentru El, alta pentru Ea.

Care sînt aceste reviste şi care sînt cele două întrebări pe care vreau să le adresez?

Menreport.ro

Deşi definită prin propria sa campanie publicitară drept o „revistă de cultură masculină", destinată „acelor bărbaţi care preferă deopotrivă stilul de viaţă cît mai rafinat şi elegant", dar care sînt în acelaşi timp şi „pasionaţi de noutăţile în materie de high tech, sănătate, fashion şi divertisment", bărbaţii care au venituri *„high"*, sînt „independenţi", care „ştiu ce vor" şi mai ales „ştiu cum să şi obţină ce vor", *Menreport.ro* îşi face încă reclamă prin titluri de genul: „Şi ţie îţi pune iubita întrebări tîmpite?" sau „Ţi-am pregătit un horoscop de vis". Deşi în revistă există şi articole care chiar merită să fie citite (mai ales pamfletele din secţiunea „Politic" sau cele de informaţii culturale din „Timp liber"), de ce nu sînt promovate acestea şi de ce oare se mizează încă, pentru captarea atenţiei, pe acel gen de articol clădit în jurul unui misoginism de cartier? Nu voi induce răspunsul, pentru a nu fi catalogată drept feministă, dar, din nou, de ce oare cei responsabili cu promovarea *Menreport.ro* dau atît de puţin credit bărbaţilor din România?

iDieta.ro

„Cea mai numeroasă şi mai activă comunitate de femei din România", *iDieta.ro* este reflexia în oglindă a *Menreport.ro*. Titluri de genul: „Cum să te îmbraci, dacă eşti mică de statură" sau „Cheia relaţiei perfecte" par a fi mai degrabă răspunsuri la întrebările din revista exclusiv masculină: „Şi ţie îţi pune iubita întrebări tîmpite?".

Pentru că, dacă nu ştiaţi, iarna ar trebui să consumăm cît mai multe citrice, iar sedentarismul ne este inamicul indubitabil al sănătăţii.

Să fie încă „teama de coafor", sau „cum să slăbeşti rapid", sau „cum să te machiezi" întrebările pentru care femeia din România nu a găsit răspuns? Sau pur şi simplu publicitatea nu găseşte „altă rimă"?

Dar, de fapt, nu acestea sînt întrebările pe care vreau să le adresez revistei *iDieta.ro*. Sînt absolut convinsă că cifra traficului vizitatorilor voluntari este deosebit de mare. Sînt convinsă că informaţiile de pe site sînt pentru unii/unele foarte valoroase, dar, dat fiind reclama revistei construită pe modelul: „prima şi singura reţetă din România, construită pentru a promova o viaţă sănătoasă, a oferi sfaturi, suport permanent şi motivaţie", dar mai ales pentru capacitatea revistei de a oferi „informaţii cu caracter general", întrebarea mea pentru *iDieta:* ar fi posibil oare să-mi răscumpăr adresa de e-mail?

(S. G.)

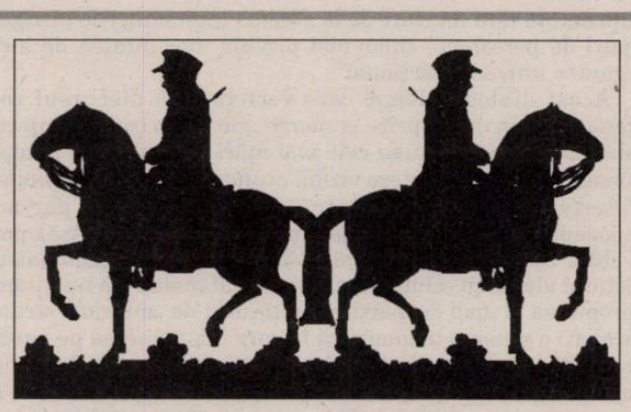

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Text însoţitor al unui DVD cu *Cartea junglei* dăruit unui prieten

Jungla în care a nimerit Mowgli are consistenţa unui paradis şi caraghioslîcul unei ogrăzi. Încerc să mă ţin semeţ şi incoruptibil la mituirea şi mitizarea antropomorfică, dar constat că îmi dau în petic:

Mă uit fermecat, surîd şi peste toate vine o altă nenorocire – mă identific cu acela din jungla sentimentelor mele.

Descopăr în privirea panterei Bagheera ferocitatea înţelepciunii cu care îmi cer să încetez cu copilăriile, cu sonatinele şi ecosezele mele,

„gata, băiete, e vremea sonatei şi a canonului!"

Trece patrula zorilor, comandată de colonelul Hathi, cel care a făcut parte din brigada maharadjahului la 1888 fix.

„Un, doi, trei, patru,
patrulăm în sus şi în jos!"

– cîntă trupa sub crăcile pe care Mowgli doarme între labele Bagheerei.

„Linişte!"

„Alinierea!"

„Inspectarea trompelor! Îngrijiţi-vă trompele, ele vă pot ajuta în luptă"...,

am făcut toate inspecţiile, nu am citit toate cărţile, mă sun singur pe mobil (aşa cum îşi scria lui însuşi Scott de pe terasa hotelului „Grădinile lui Alah"):

„Mă îngrijorezi... Cum adică te-ai săturat de tine? Rămîi aşa cum eşti, ludic, pudic. Nu te părăsi!"

Mowgli îi strigă colonelului Hathi:

„Nu vreau să plec din junglă! Nu e jungla ta!"

În privirea nimănui n-au încremenit atîtea griji tandre ca în ochii Bagheerei, pantera ocrotitoare.

Mi-a fost teamă de pantere pînă la aceea a lui Nichita.

Dintre toate animalele nu am iubit decît caii. Să fi fost prea puţin? Pauză de gîndire.

Mowgli ascultă sfaturile lui Baloo. Ursul îl învaţă, dansînd,

„să caute strictul necesar în ceea ce-i oferă natura mamă a noastră, a tuturor...". Apoi îi cere să-l sperie.

Mowgli îl sperie cît poate un pui de om. Eu nu am speriat pe nimeni niciodată. E de rău sau de bine?

La miezul nopţii, după ce ascult la RFI comentariul omului lor de la Wall Street asupra situaţiei din „jungla capitalistă", îmi apare concluzia lui Bezuhov la experienţa sa cu Platon Karataev: „el mai înţelese că nimic nu-i groaznic!".

Am tremurat, pînă la următorul buletin de ştiri *en français facile,* ca un pui de om: dacă-i aşa cum a înţeles Pierre Bezuhov?

„Termină cu alte cărţi cînd citeşti *Cartea junglei",* îmi poruncea taică-meu.

Nu mi-a plăcut *Cartea junglei* la zece ani. Cărţile copilăriei trebuie citite la şaizeci – cît crede Malraux că sînt necesari pentru a ajunge un om...

Cu maimuţele personale, ajung de la Kipling la Malraux, iar Mowgli la regele Louie care, de cum îl vede, îl consideră „o nebunie" şi îi propune un pact în ritm de rumbă:

„Ca rege al maimuţelor, îţi aranjez să rămîi în junglă, iar tu mă înveţi să devin om! Începi prin a-mi da secretul focului! Bate-mi laba, vere!"

Am încremenit semiotic ca privirea Bagheerei:

am văzut pădurea aceea din America de Sud în care Malraux auzea strigătele maimuţelor disperate la fiecare răsărit de soare că nu se pot metamorfoza în oameni; în capul unei maimuţe de ce pactul cu diavolul nu ar fi răsturnat într-un pact cu un pui de om?

„Nenorocitule! – îmi spun – nu-ţi asculţi tatăl, peste tot îl vezi pe Malraux, cărţi şi iar cărţi... Binecuvîntează animalele şi copiii, apoi descurcă-te!"

Şi iar vine noaptea cu indicele Dow Jones din jungla capitalului financiar şi aud o voce dintr-un canon:

„Nu te descurca, nu ai pentru ce, rămîi în jungla ta!"

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Neagoe Basarab şi Antim Ivireanu

Pe tipare gata date de scrierile religioase sau de pe la cûrţile domnilor, avem şi noi *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie* şi *Didahiile* lui Ivireanu. Că fiul Teodosie nu a aplicat niciodată sfaturile tatălui său, murind nevîrstnic este ironia sorţii, dar cartea a rămas ca un ghid practic „Ce faci dacă eşti şef" pînă astăzi:

„Pentr-acéia, fătul mieu, să ierţi pre vecinul tău deaca-ţi iaste voia să ţi să iatre ţie mai mult. Iartă pre vecinul tău de o sută de bani şi ţie ţi să va ierta mii şi întunerece de galbeni. Şi va fi primită lui Dumnezeu rugăciunea ta, şi va fi înaintea lui ca mirosul cel bun al tămîii şi al smirnei. Ci te păzéşte dar să nu schimbi acel miros frumos din vrémea sfintelor rugăciuni întru împuţiciunea cea rea a pizmei, nici să întorci rugăciunea în blestem. Că el ce nu iartă greşalele celui ce i-au greşit, acela îşi întoarce rugăciunile în blestem. Ci sabiia care iaste ascuţită şi gătită asupra vrăjmaşilor celor nevăzuţi, el însuşi o înfinge în inima sa, neştiind ispitirea unui lucru ca acesta. Că am văzut pre doi inşi mestecîndu-şi vin dintr-un vas, şi era chipul şi faţa vinului foarte frumoasă. Deci unul bea vin bun şi cu miros frumos, iar altul bea băutură amară, ca de veninul morţii. Că doi inşi să ruga şi zicea cătră Dumnezeu: «Doamne Dumnezeule, de am făcut eu aceasta sau de iaste nedreptate în mîinele méle, sau de am făcut rău celor ce mi-au făcut mie rău, să cazu dar de la vrăjmaşii miei în deşărtu. Ci unul făcea lucruri bune şi îndreptate înaintea lui Dumnezeu, iar altul, carele nu păzea nici umplea cuvintele rugăciunii, cu adevărat să afla în blestem. »"

Didahiile lui Ivireanu nu sînt nici ele total originale. Practic, citim predicile, inspirate din modele vremii, ale unui mitropolit către oiţele lui. Diferenţa este că oiţele sînt româneşti, ca şi moravurile. Gesturile de mustrare sînt enorme. Ivireanu trăsneşte necredinciosul cu biciul vorbei lui, preasărată şi preapiperată în final de predică:

„N-avem nici credinţă, nici nădiejde, nici dragoste şi sîntem mai răi, să mă ertaţi, decît păgînii... şi puteţi cunoaşte acestea, că iaşte aşa cum zic că ce neam înjură ca noi de lege, de cruce, de cuminecatură, de morţi, de comîndare, de luminare, de suflet de mormînt, de colivă, de prescuri, de ispovidanie, de botez, de cununie şi de toate tainele sfintei biserici şi ne ocărîm şi ne batjocorim înşine legea. Cine din păgîni face aceasta sau cine-şi măscăreşte ca noi legea?"

Pe vremea aia era mai mult viaţă, decît literatură. E o lume ce-şi vede de ale ei. Cartea este un lux. Românii îşi văd de viaţa lor. Unii negustori, alţii ciobani, cei mai mulţi slugi şi puţini boieri. Nimic neobişnuit. Cum neobişnuite nu sînt invazia turcilor, vuietul tătarilor, chefurile domnitorilor trecători, bordeiul săracului, pălăţelul boiarului şi pălăţoiul domnitorului. Nu se crease gustul. Omul era gol şi îmbrăcat şi în zdrenţe, fiind legat de asprimea blănii sau strălucirea aurului. Aveai sau nu aveai. Mîncai sau nu mîncai. Cred că sentimentul de insecuritate şi sarmaua de plăcere stăteau la aceeaşi masă, şi ăsta era secretul de nepătruns al lumii româneşti. Să treacă vremea, căci vremea le vindecă, vremea le coace. Încă nimănui nu-i trecea prin minte ficţiunea că nu era stare pentru ea. Ficţiunea era acolo în ţărînă, în droaşte, în pălăţele şi pălăţoaie, în bisericuţe şi viaţă necoaptă. Nu era viziune, era ocheadă. Tras cu ochiul la capra vecinului de lîngă casă, de prin Bizanţ.

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Despre cum poate fi un negru preşedinte

„Şi chiar crezi că o să ajungă un negru preşedinte?“ – mă întreabă un amic cu ochi miraţi. Pare că a crezut mereu că nu e posibil, iar sondajele şi cele cîteva zile rămase îi fac o surpriză. Da, chiar cred că e posibil, deşi sper ca Obama să nu cîştige. Nu pentru că e negru, ci pentru că e demagog, propune soluţii proaste şi pentru că lumea e mai bună cînd America ştie ce vrea şi face ce trebuie.

Nu mi se pare că factorul rasial a jucat un rol foarte important în aceste alegeri. Doar faptul că e Barack Obama socotit deja învingător într-o ţară cu o majoritate albă risipeşte mitul Americii rasiste. Dacă totuşi va pierde, trebuie să fii răuvoitor să spui că rasa a fost cauza. John McCain s-a ferit aproape maniacal să spună ceva care ar suna cît de puţin ca aluzie rasială, comentatorii conservatori serioşi şi foarte anti-Obama, la fel. O aluzie rasială te descalifică în America de astăzi. A fost aproape amuzant că susţinătorii săi au vînat rasismul în declaraţiile adversarilor. Nu l-au găsit, uneori l-au inventat. Cineva a ajuns să scrie că şi epitetul de „socialist“ e de fapt rasist, pentru că albii cred că negrii sînt socialişti. Baliverne. Aceeaşi ţară care atunci cînd s-a născut Obama avea încă legi rasiste a suferit o transformare profundă. Şi asta nu prin legi care interzic comentariile rasiste, ci prin presiune publică. Mi se pare remarcabil. 91% dintre americani spun că acceptă un preşedinte negru. Sînt sinceri? Mint pentru că le e ruşine să recunoască altfel? Nu mă interesează. Simplul fapt că te simţi ruşinat să spui că nu vrei un negru preşedinte spune mult despre mediul politic în care trăieşti. În România încă mai mult de 50% spun că nu ar dori un vecin ţigan. Să-i întrebăm dacă ar vota un ţigan? Citesc într-un ziar o declaraţie a unei profesoare de „studii afro-americane“, care spune că problemele rasiale nu se vor termina cu alegerea lui Obama. Nici nu mă aşteptam să spună altceva. „Studiile afro-americane“ sînt alt nume pentru ideologia tribală care cere răzbunare istorică. Pentru astfel de oameni, albii suferă de un păcat originar săvîrşit de strămoşi şi trebuie să se căiască perpetuu, oricîte şanse ar crea pentru negri ei sînt păcătoşi pentru că sînt albi.

Discuţia mai interesantă mi se pare cea inversă. Dacă albii votează cu Obama în aceeaşi măsură în care ar fi făcut-o pentru orice democrat (ba chiar mai mult, dintr-un fel de exasperare autoflagelatorie: să dovedim odată că nu sîntem rasişti!), atunci cum se explică procentul covîrşitor al negrilor care votează pentru el? Oricum majoritatea negrilor votau cu democraţii, dar acum procentele sînt chiar mai mari şi mobilizarea mai intensă decît la orice alte alegeri. Dacă un alb care nu votează cu Obama pentru că e negru e rasist, un negru care votează cu Obama pentru că e negru e tot rasist? Răspunsul corect politic este că nu, doar cei privilegiaţi pot fi rasişti, doar albii. Negrii nu pot fi rasişti din principiu. Evident, o prostie. Negrii au şi ei dreptul de a fi pămînteni, de a avea defectele pămîntenilor, deci şi de a fi rasişti. A le lua acest drept este... rasism. Rasismul corectitudinii politice.

Rămîne întrebarea: negrii care votează cu Obama pentru că e negru sînt rasişti? Am crezut o vreme acest lucru. Însă cîteva nuanţe m-au convins că e mai degrabă altceva. Am auzit la radio un răspuns foarte articulat din partea unui republican convins care – „întîmplător“, cum zice el – s-a născut negru. Omul era neo-conservator sadea: America este o forţă a binelui, o ţară binecuvîntată, care a acordat tuturor, inclusiv negrilor, cu ceva întîrziere, dar înaintea restului lumii, şansa de a se realiza. El spunea că nu îl simpatizează neapărat pe Obama ca politician, politicile lui le consideră defectuoase, dar nu neapărat catastrofale. Deşi rasismul nu mai e la ordinea zilei în America, rămîne totuşi – spunea el – o rană istorică. O mare parte din comunitatea afro-americană se simte încă înstrăinată. Obama reprezintă o şansă istorică de a îngropa problema. După Obama, orice copil negru va putea visa să ocupe Biroul Oval, America va deveni automat şi patria negrilor. Şi nimeni nu îl va mai întreba cum de e negru şi votează cu republicanii, ba chiar negrii pot scăpa pe viitor de dependenţa politică faţă de Partidul Democrat.

Pentru el, republican convins, acest argument era destul să anuleze toate celelalte probleme de politici şi poziţii politice. Alegea să ignore celelalte chestiuni pentru că cea rasială are şansa de a primi o personificare simbolică a rezolvării. Este un argument solid, dar greşit. Dacă rasa nu mai este importantă, atunci nu merită să ignori chestiunile cu adevărat importante, pentru a da un răspuns acestei non-probleme. Dar omul m-a convins că nu e vorba de rasism, ci de o speranţă greşit investită. Nu e rasism, ci mai degrabă spirit de turmă foarte frumos exprimat şi oarecum distilat de raţionalitate. Cînd ai şansa ca unul de-al tău să fie acolo sus, calculele raţionale arată altfel, spiritul de turmă se manifestă fără să îţi dai seama foarte bine. Pentru Dumnezeu, sper să nu fiu acuzat de rasism. Deci, pentru cîrcotaşi: spun că negrii votează cu Obama din spirit de turmă, dar asta nu înseamnă că negrii sînt caracterizaţi de spirit de turmă. Şi albii arată spirit de turmă enervant de des, vedem doar cum nişte albi din Europa de Est devalizează bugetul public cu voluptate.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

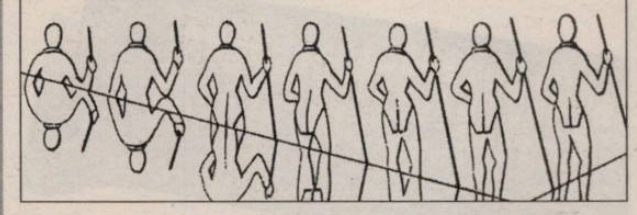

Decoraţiunile interioare: scurt istoric subiectiv

Mi-au plăcut întotdeauna obiectele mici şi aparent inutile, opţionale, dacă pot spune aşa: care să nu intre în rutina supravieţuirii, ci într-un fel de... suprarutină pleziristo-afectivă. Pe vremea lui Ceauşescu, nu le găseam decît prin papetării, mai rar în artizanate sau la Fondul Plastic. Imediat după 1989, am dat, întîmplător, într-o curte interioară poetică de pe Calea Victoriei, de un magazin mic, dosit, dar cu foarte mult farmec: se numea Interior şi îi aparţinea lui Carmen Dumitrescu, o tînără absolventă de ASE. Fascinată însă dintotdeauna de design-ul interior. Magazinul respectiv mi-a semnalat că există şi altceva de pus în sufragerie decît bibelourile sau sticlăria-fantezie. Obiectele de acolo erau calde, prietenoase, amestecînd un aer retro cu unul rustic: aveau meritul de a ieşi din standardul producţiei socialiste, de a nu fi ostentative şi de a nu se încadra într-o serie. Fie că era vorba de un tablou, un dulap, o cutie, un ceas, un scaun sau o cuvertură, piesele expuse acolo cereau timp şi gîndire creativă: încercai să vezi unde şi cu ce s-ar asorta...

Carmen Dumitrescu ne spune că decoraţiunile interioare nu erau întîmplător aranjate astfel, ci conform unui concept: „Magazinul trebuia să lase impresia că eşti acasă, să se prezinte ca un interior. Am luat drept model tablourile lui Pallady: pe o faţă de masă – o ramă foto; apoi un vas cu flori; şi o perdea care drapează într-un colţ. Spiritul pe care îl adoptasem era unul cald, *campagne chic*, provensal“. Obiectele erau aduse din străinătate, din Ungaria, Germania, Franţa. Lua modele de acolo şi încerca să producă variaţiuni pe aceeaşi temă, în România. Ceea ce nu era prea uşor, pentru că cei care, de pildă, lucraseră mai înainte pentru Fondul Plastic aveau tendinţa să multiplice mereu aceleaşi modele... A reuşit totuşi cu anumite produse: ceramică, lămpi, perdele, covoare...

La sfîrşitul anului 2000, după ce a fost în SUA, Carmen Dumitrescu a descoperit şi a preluat linia minimalistă (mai modernă, cu linii drepte, alte culori, deloc calde, negru, petrol). Spaţiul din Calea Victoriei a fost înlocuit cu unul din zona Lido: privilegiat – pentru că obiectele nu erau înghesuite şi îşi puteau manifesta „simpatiile“ şi „antipatiile“ reciproce. „Am pierdut, ca afacere, dar am cîştigat... admiraţie“ – consideră patroana.

După aceea, decoraţiunile interioare s-au dezvoltat, au venit marile firme, gen Ikea. Din 2001, în România se poate găsi orice în domeniu. S-au înmulţit şi micile magazine, cu tot soiul de profiluri, de la feng shui la etno... Dar, consideră Carmen Dumitrescu, „puţine ştiu să creeze atmosferă: obiectele lor ar putea fi dezirabile, dacă ar fi luate de acolo şi puse într-un alt context“.

Tot pe linia obiectului în context a fost creat şi cel de-al treilea magazin de profil al interlocutoarei mele, Atmosphere Deco: „L-am văzut tot ca pe un interior, unde să pot arăta mostre, ca pe un fel de *show room*. Aici casa e foarte frumoasă, puţin franţuzească. Am mers pe stilul ăsta un pic franţuzesc. Şi am mai adus ceva diferit: amestecul de obiecte noi cu unele autentic vechi – antichităţi, de la anticuri, tîrguri de vechituri“.

În momentul de faţă Atmosphere Deco este în reamenajări. Patroana nu ştie, momentan, dacă aici va mai rămîne un magazin sau va fi doar un birou pentru proiecte 3D. Carmen Dumitrescu se va ocupa, în continuare, de decoraţiuni interioare pentru case noi: „Oamenii îşi construiesc nişte case enorme pe care nu le pot ocupa, nici cu mintea, şi nici altfel. Cînd îi întreb de utilităţi, nu prea ştiu ce să spună. Atunci încerc, pe modelul persoanei respective, să-i dau ce-i mai frumos, să văd care-i sînt priorităţile şi stilul de viaţă. Se pot face lucruri speciale, termopane, de pildă, în lemn, parchet aşijderea, ca interiorul să pară mai cald. Totul e ca omul respectiv să vrea...“.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

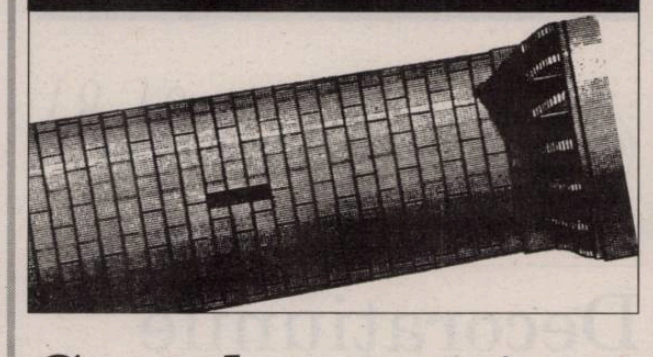

Con-damnări

Ştim despre ereziile creştine exact ce ne-a transmis Biserica „noastră“, indiferent de confesiunea căreia îi aparţinem. Din precauţie politicește corectă, respectivele „devieri“ se scriu, azi, între ghilimele. Nu se face (şi nici nu se poate) să mai trimiţi oameni pe rug... Pe de altă parte, majoritatea publicului cultivat ignoră – cu excepţia rarilor specialişti – cînd şi unde au apărut ereziile, cît au durat, de ce au dispărut sau ce urme au lăsat în memoria grupurilor religioase pe care le-au tulburat.

Tratez aici, din nou, un subiect pe cît de incitant, pe atît de marginal, în pofida valorii sale euristice. Şi notez din capul locului faptul că „ereziarhii“ – adică fondatorii de doctrine greşite – nu „începeau“ nimic. Prea puţini dintre ei au născocit o eroare dogmatică *ex nihilo*. Cei mai mulţi preluau străvechi ezoterisme sau reconfigurau tradiţii fragmentate. Aceşti anarhişti ai teologiei credeau că restabilesc adevărul, nicidecum că îl deformează. Se străduiau să reformeze societatea creştină a vremii lor. Aveau bune intenţii, talent organizatoric, forţă persuasivă, daruri oratorice şi capacitatea de a reuni prozeliţi. Cum să te implici într-o minciună trăită ca atare? Ce raţiuni eficiente poate avea impostura conştientă şi programatică? Îmi pun aceste întrebări doar pentru a sugera că, în realitate, istoria ereziilor nu e simplă oglindire negativă a magisteriului ecleziastic declarat ortodox. Dacă eşti credincios, fireşte că nu-i poţi simpatiza pe rătăcitorii de minţi inocente, căci „vai de acela prin care vine sminteala...“. Însă nu-i poţi nici condamna, în locul Dreptului Judecător. Singurul capabil să le asigure o destinaţie eshatologică fără apel. La începutul mileniului III, după atîtea războaie religioase, simţim cumva obligaţia (sau doar curiozitatea) intelectuală de a reconstitui istoria ereziilor cu o brumă de simpatie. Ce să înţelegi dintr-un fenomen atîta vreme cît îl anulezi moral, înaintea oricărei străduinţe hermeneutice? De ce să nu-i regăseşti pe eretici dincolo de unanimitatea unei memorii damnate?

Michel Theron a reuşit un atare exerciţiu de reabilitare (şi analiză obiectivă) publicînd, mai demult, un *Petit lexique des érésies chrétiennes* (Paris, Albin Michel, 2005). Ce floră şi ce faună... Nomenclatorul cuprinde vedete – precum iconoclaştii, care au sfîşiat unitatea Bizanţului timp de un secol şi jumătate – alături de figuri complet exotice. Iată, bunăoară, puseul democratic al *isochriştilor*, sectă origenianăai cărei adepţi susţineau că, datorită vieţii curate pe care au dus-o, apostolii şi sfinţii vor fi, la Învierea obştească, *egalii lui Christos*. Generozitate pseudo-profetică? Exagerare blasfematorie? Recitiţi, pentru a cîntări ipoteza, texte biblice precum acelea din Ioan 1,12 şi 10, 37-38; sau Isaia 41,23... Şi, pe urmă: ce facem cu învăţătura ortodoxă despre *theosis?* Nu cumva Sinodul ecumenic de la Constantinopol (553) i-a anatemizat pe isochrişti doar pentru ca Învăţătorul (mort pe cruce) să le poată conferi mandatarilor Săi – membri ai clerului bizantin – o putere spirituală exclusivă?

Inventarul lui Theron e luxuriant şi poematic: petrobrusieni, metamorfişti, aftarto-docheţi, apolinarişti, artemonieni, basculari, eutihieni, flagelanţi, bogomili, calixtini, sabelieni, tropişti, infralapsari, donatişti, ebioniţi, novaţieni... Gîndiţi-vă, de pildă, la bieţii „condormanţi“, apăruţi în Germania secolului al XVI-lea: dumnealor au fost repudiaţi pentru promiscuitatea de a dormi împreună *(cum dormire)*, bărbaţi şi femei, deşi nimeni n-a probat vreodată acuzaţia... Poate că erau, în linia amorului curtenesc, reluat în cercurile aşa-numiţilor *„fratricelles“*, simpli abonaţi ai continenţei verificate sub presiunea imediată a ispitei! Greu de tranşat... Oricum ar fi, studiul ereziilor din trecut oferă un bun prilej de smerenie. Întîi, pentru că practica religioasă a fiecăruia e variabil heterodoxă. Apoi, pentru că pretenţia dreptei credinţe ne umflă, zadarnic, iluzia propriilor virtuţi.

Eugen CIURTIN

Concordia Cardinalului Cusanus

● **Nicolaus Cusanus, *Pacea între religii*, prefaţă de Anca Manolescu, traducere din latină de Wilhelm Tauwinkl, note de Wilhelm Tauwinkl şi Anca Manolescu; *Despre Dumnezeul ascuns*, traducere din latină şi note de Bogdan Tătaru-Cazaban, Editura Humanitas, 2008.**

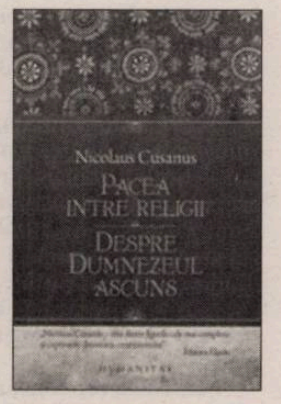

Se cuvine salutată apariţia acestor două mici tratate cusaniene, care au trezit şi vor trezi interesul tuturor cercetătorilor în istoria religiilor din comunitatea de limbă română, aşa cum neîndoios trebuie că au făcut-o – apărute la aceeaşi editură şi de asemenea prefaţate de Anca Manolescu – tratatele lui Eckhart traduse din germana medievală de Gabriel H. Decuble *(Despre omul nobil, cupa din care bea regele)*. Fără a intra aici în detaliul netăgăduit consistent al desfăşurării lor, am dori să punctăm cîteva dintre temele care ar ilustra – şi e meritul celor ce se consacră cu consecvenţă acestor studii – necesitatea de a ne întoarce la asemenea texte. Chiar şi cînd pasiunile şi competenţele ne-ar fi mult depărtate de Occidentul medieval.

Aceste două scrieri – un tratat redactat după toate probabilităţile chiar în 1453 şi un opuscul din 1444 – sînt printre cele mai cunoscute pagini ale cardinalului şi unele dintre cele care au avut un ecou redutabil (foarte tardiv, ce-i drept) printre istoricii religiilor. Vom spune întîi de toate că o bună parte din energia contemplativă de substrat tipic monoteist – cea care face, pentru Cusanus, ca amplasarea *in rituum varietate* să nu compună un detur prodigios în rătăcire, ci tocmai capacitatea de a contempla, apoi de a ordona şi investiga – va trece, cîteva secole mai tîrziu, în energia fondatoare a istoriei religiilor. Cu acest plural desprins de abac şi etnie, în care genitivul nu face sens giratoriu şi care avea să rămînă perfect funcţional, istoricii religiilor aveau să descopere că una dintre preistoriile însemnate ale disciplinei s-a construit prin schiţele de *concordia religionum*, spectru care se va regăsi în primele manuale de istorie a religiilor (Chantepie de la Saussaye, Tiele, Jordan). Dacă Cusanus nu a avut o posteritate concludentă, problemele sale au avut. Exemplar pentru lenta germinaţie a modernităţii, *De pace fidei* e edificator prin presupoziţia perfect conservată că diversitatea religioasă e întotdeauna mai tolerabilă decît ar putea fi fractura păcii care o întreţine. Ardoarea teologică se dotează cu reţineri căci, întrebat de englez despre sacramente, Pavel îi va spune: „A cere potrivire întocmai în toate înseamnă mai degrabă a tulbura pacea“. Sau, către (probabil) husit: „Pacea credinţei să stăruie neştirbită de diversitatea riturilor“. De altfel Cusanus însuşi introduce, la capătul explorării celeste a diversităţii, o bibliotecă. Merită semnalate, aşadar, scrierile celor care au „vorbit despre felurimea religiilor“. Un secol mai tîrziu însă, lui Guillaume Postel îi vor trebui patru volume pentru *De orbis Terrae concordia*.

Dar cine compune corul? Se perindă una după alta toate vocile notabile ale Lumii Vechi, într-una dintre ultimele recapitulări caleidoscopice care preced descoperirile numite îndeobşte geografice şi considerate, fără prospeţime, mari. Un grec şi un italian, un arab. Un indian. Un caldean. Un iudeu. Un scit şi un gal. Persanul – şi el e cel care poartă dialogul cel mai întins. Un sirian, un spaniol apoi, un turc. Un german. Un tătar, apoi un armean, un boem, în fine un englez. Mărturie a epocilor în care apartenenţa religioasă, dar mai ales convertirea primeau coeficienţi etnici decişi, căci insul încă se dizolva într-o hartă previzibilă de comunităţi, rămînînd totodată – din punct de vedere istorico-religios – foarte neclar. Toate aceste figuri ar merita o arheologie aparte. De pildă, „caldeanul“ şi „persanul“ ne retrimit la *Oracula Chaldaica*, corpus sincretic şi influent care s-a bucurat de o excelentă receptare în multele vîrste ale neoplatonismului şi avea să-i fie atribuit lui „Zoroastru“ tocmai de către Georgios Gemistos Plethon, de care Cusanus a fost legat cel puţin (mai ales?) prin Bessarion. Michael Stausberg a cuprins într-o sinteză de 1500 de pagini ponderea acestei *Faszination Zarathushtra* (1997) în ansamblul lumii asiatice şi europene.

La fruntariile lumii absorbite de contemplaţia pacificatoare a cardinalului, în acele colocvii extatice, savuroase şi intrepide în care se prind toţi, depăşind deseori altitudinea simplei lor epoci, armonizarea se petrece nu prin diluare, ci prin intensificare. Flagranţele diversităţii religioase se constată – pacea integratoare se construieşte. Lucru ştiut, de altfel, şi de acel ilustru cusanian care se ignora, Akbar. Înainte de a deveni obiect al unei *comparative religion* universitare şi academice, categoria însăşi de „sacru“ s-a configurat mai generic decît se presupunea de către părinţii săi fondatori. Căci, la o întrebare neliniştit monoteistă a Arabului, Cuvîntul răspunde: „Toţi cei care s-au închinat mai multor zei au presupus că există o dumnezeire. (...) Aşadar, cultul zeilor mărturiseşte dumnezeirea“ *(omnes qui unquam plures Deos coluerunt Divinitatem esse praesupposuerunt. Cultus igitur Deorum confitetur Divinitatem)*.

Pacea spre care tinde colocviul şi la care teologul are dreptul să spere nu e pacea contabilizată de instanţe internaţionale (care, de altfel, pe atunci, ar fi fost mai strict sublunare). Nici toleranţa – un precipitat mai subtil al unei groase, galopante indiferenţe. Mai nevolnice, doar cuvintele seamănă, de atunci încoace, şi mult mai mult decît lucrurile. E mai degrabă pacea din *Numele divine* ale Areopagitului, asupra căruia – se ştie – Cusanus a meditat deseori. E simptomatic faptul că traducerile şi exegeza în jurul acestor tratate şi teme s-au intensificat în ultimii ani, şi nu doar în spaţiul german sau italian.

Coperta ne reaminteşte oportun aprecierea de care s-a bucurat Nicolaus Cusanus de-a lungul întregii opere a lui Eliade. Surprinzător, dar benefic, cel mai bun studiu de pînă acum consacrat tocmai lecturii pe care tînărul conferenţiar Eliade o face scrierilor cusaniene îi aparţine lui Cristian Preda *(„Coincidentia oppositorum* în patru lecturi româneşti“, în volumul dedicat lui Mihai Şora în 1996, pp. 250-273, cu precădere pp. 258-262).

Eliade polemiza, fireşte, explicit şi implicit cu mult mai cunoscutul, pe atunci, P.P. Negulescu, profesorul de „enciclopedie a filosofiei“ care îşi confecţiona cursurile şi publicaţiile colportînd manuale şi introduceri de orice soi provenite din toate orienturile (mai puţin al Asiei). În timp ce, de la Marburg la Calcutta, Rudolf Otto îi scria despre Cusanus lui Eliade (în 1929, vezi *Archaeus* VI [2002], fasc. 3-4, p. 367).

S-a spus şi se va mai spune: e utopic, proiectul acesta al lui Cusanus. Cînd papa Pius II va scrie o *Epistula ad Mahometem* (adică Mehmet II, totuşi), va tîrgui făţiş convertirea la catolicism a sultanului cuceritor. Nimic mai incert, azi ca şi atunci, decît *una fides communis credentibus*. Dar între timp am deprins altceva, lucrînd chiar cu aceeaşi inefabilă materie: o bunăvoinţă a adecvării (căreia ar fi nimerit să-i cunoaştem genealogia) şi o surprinzătoare, nutritivă deschidere. Accesibile într-o traducere elegantă şi informată, de altfel într-un context confirmat şi îmbucurător (Pentru cele mai convingătoare studii în română asupra problematicii de faţă (şi în general a „înţelegerii ospitaliere“), vezi Anca Manolescu, „Nicolaus Cusanus: Logosul, interpret al diversităţii religioase“, în *Eadem, Europa şi întâlnirea religiilor. Despre pluralismul religios contemporan*, cuvânt însoţitor de Andrei Pleşu, Editura Polirom, 2005, pp. 37-79, şi Bogdan Tătaru-Cazaban, „Abelard: legea naturală şi dialogul monoteismelor în secolul al XII-lea“, prefaţă la Abelard, *Dialogus inter philosophum, iudaeum et christianum / Dialog între un filosof, un iudeu şi un creştin*, ediţie bilingvă, traducere şi note de Filotheia Bogoiu şi Sorana Sorta, tabel cronologic de Bogdan Tătaru-Cazaban, ediţie îngrijită de Adrian Muraru, Iaşi, Editura Polirom, 2008, pp. 17-29), cele două tratate vor stimula cercetarea şi reflecţia oricărui medievist, dar şi ale oricărui istoric al religiilor. Căci îi adresează, şi lui, o invitaţie. Se cuvine să cunoască convingător concordia cardinalului Cusanus.

DILEMATECA

Şerban Foarţă
Roşul uşor e rozul iluzor
Editura Humanitas, 2008

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

„Ai văzut aseară?“

Cînd eram mic, ai mei aveau pentru mine o pedeapsă teribilă: îmi interziceau să mă mai uit la televizor. O auzeam pe maică-mea din cînd în cînd: „Nu mai ai voie să te uiţi la televizor... (şi urma o pauză pentru sporirea efectului, în care eu îmi aşteptam cu înfrigurare condamnarea) o lună“. În funcţie de gravitatea boacănei sau doar de umorile maică-mii, perioada de detenţie varia între două săptămîni şi trei luni. S-a întîmplat – foarte rar – să primesc o săptămînă, dar niciodată mai puţin.

Ţin minte că, pedepsit fiind, stăteam seara în camera mea şi auzeam sonorul televizorului din camera alăturată, unde se uitau ai mei. Auzeam loviturile pumnilor, scîrţîitul de roţi la curbe din timpul urmăririlor cu maşini, ţăcănitul de mitraliere, exploziile, copitele cailor în galop – şi toate acestea învîrteau şi mai mult cuţitul în rană. Cu cît filmul avea mai multe faze de acţiune (cafteli, urmăriri, lupte, împuşcături etc.), cu atît urma să fie mai comentat a doua zi la şcoală, de colegii mei. (Căci asta diferenţia un film bun de unul plictisitor şi la care nu avea rost să te uiţi – dacă „e cu cafteală“ sau nu.) A doua zi, băieţii din clasă se strîngeau în pauze şi discutau despre scenele memorabile din filmul din seara precedentă: „Ai văzut ce pumni i-a dat Sandokan ăluia?“, „Da, mă! A fost tare de tot!“, „Dar cum a sărit ăla de pe casă?“, „Ce karate ştia ăla!“, „Ce mitralieră hoaţă avea!“ etc. Cu toţii erau căzuţi în admiraţie şi formau un club în care nu aveai ce căuta dacă nu văzuseşi filmul. (Apoi, după ce treceau în revistă „fazele mişto“, încercau să le pună şi în aplicare – şi se ciondăneau care să fie Sandokan-tigrul Malaieziei, sau Zorro, sau Rambo.)

Problema mea, în timpul pedepselor privative de libertate televizuală, nu era atît că nu mă bucuram de „fazele mişto“ în faţa televizorului, ci că eram exclus de la poveştile de a doua zi, de comunicarea cu totul specială şi chiar de comuniunea ce se înfiripau între băieţii care văzuseră filmul respectiv (şi toţi îl văzuseră!). Televizorul era un excelent mijloc de socializare, de integrare în grup, de găsire a unui limbaj comun, a unor valori comune.

Aşa a rămas şi acum, cînd copiii de altădată au crescut şi au preocupări de oameni maturi. Preocupările s-au modificat, au apărut responsabilităţile, dar, cînd vine vorba de comunicarea cu ajutorul lucrurilor văzute la televizor, adulţii nu se deosebesc prea mult de puştii care-şi povesteau, a doua zi, „fazele mişto“ cu Rambo sau cu Sandokan. În lipsa unor subiecte consistente de discuţie (acestea, de obicei, sînt cu totul absente din vieţile noastre), lucrurile pe care le dau televiziunile sînt un excelent liant, un catalizator al relaţiilor interumane. Bărbaţii discută despre fazele meciului din seara precedentă („Ai văzut ce gol a dat Bănel?“, „Daa, foarte frumos a dat-o-n aţe! I-a ieşit!“ – şi dă-i, şi dezbate despre cît de frumos a fost golul sau cît de dur a intrat la minge fundaşul X). Damele, firi mai sensibile, discută despre producţii artistice, adică despre cît de bine arată *latin lover*-ul din telenovela Y şi cît de nefericită trebuie să fie sărmana fată care se vede nevoită să reziste avansurilor bogătaşului fără scrupule, dar şi să facă faţă atacurilor eternei rivale. Şi cu toţii – domni şi dame – discută aprins despre ce a mai declarat în seara precedentă nu ştiu ce politician sau blondă de politician. („Ai văzut, dragă, cum a venit cu andrelele în emisiune?“) Totul stă sub semnul lui „Ai văzut aseară?“ – o formulă care nu transmite o informaţie, ci e un fel de parolă de recunoaştere reciprocă, un fel de cheie care descuie uşile comunicării cu cel de lîngă noi. Numai că uşa aceasta duce către nicăieri, iar deschiderea ei este ţelul final.

Nimicul revărsat de televizoare în casele noastre ne umple vieţile şi ne ajută să ne integrăm în jungla socială (nimicul propriu ne este cu totul insuficient). Oare ce ne-am face fără acest preţios ajutor?

Ana Maria DRĂGHICI

Serialele scapă de tirania telecomenzii

De cîţiva ani, serialele nu se mai urmăresc la TV. Generaţia mea urmăreşte serialele în vogă în Statele Unite pe computer, accesibile cu ajutorul torenţilor. Părinţii mei nu ar înţelege ce înseamnă *Weeds, Mad Man* sau *Heroes*. Pentru că nu sînt la TV.

De curînd, Jason Kilar, un fost executiv de la Amazon.com, a decis că este momentul ca reţelele de televiziune să piardă controlul asupra a ce şi cînd vedem la televizor. El a lansat Hulu.com, platformă online unde sînt difuzate seriale şi programe TV, ale căror producători văd extinderea pe Internet ca pe o oportunitate în plus pentru business-ul lor.

La mai bine de un an de la lansarea oficială, Hulu.com poate fi evaluată din punct de vedere al fiabilităţii. În luna iulie a acestui an, două milioane de americani au intrat pe Hulu.com pentru serialele lor preferate. În funcţie de audienţă, se poate face un top al celor mai apreciate seriale TV. Acestea sînt *Arrested Development, Family Guy, The Office, It's Always Sunny in Philadelphia* şi *American Dad*. Numai unul dintre ele, *Family Guy*, a fost difuzat pe posturile de televiziune româneşti.

Din fericire, reforma lui Kilar nu se opreşte doar la platforma în sine, ci aduce serialele TV şi mai la îndemîna publicului, gratuit, dar şi perfect legal. Din păcate, în acest moment, doar pentru Statele Unite, unde se pregăteşte lansarea unui program care să permită importarea integrală a platformei lui Kilar pe paginile utilizatorilor de Internet. Astfel, orice blogger – oricine are un site – se va afla la cîteva click-uri de serialele preferate. „Conţinutul pe care îl emit reţelele va fi la un link distanţă de utilizatori, devenind manevrabil în funcţie de dorinţele şi priorităţile sale. Exact cum trebuia să fie de la bun început“ – explica entuziasmat pentru revista *Wired* Jason Kilar, director general la Hulu TV. Detronarea reţelelor americane de televiziune, acuzate de monopol de către vizionari precum Kilar, nu poate aduce decît beneficii publicului din România, privat de ceea ce se difuzează la ora actuală în Statele Unite. Rămîne totuşi de văzut cînd va decide Hulu să treacă Atlanticul.

Pe lîngă aceasta, televiziunile autohtone au un ritm de importare a serialelor care e mult sub dorinţele publicului din România. Seriile pe care acestea totuşi le aduc pe ecranele noastre sînt cu unul sau mai multe sezoane în urma celor difuzate în State, iar pentru a avea acces la ele, e nevoie de abonamente speciale care să includă posturi TV specializate din portofoliul cabliştilor autohtoni.

Calitatea, în defavoarea audienţelor

Un exemplu bun pentru discrepanţa dintre conţinutul grilelor programelor locale şi cele de peste Ocean este lista premianţilor Emmy din acest an. Serialele şi actorii care au primit cele mai prestigioase premii din industria TV le sînt complet străine românilor. Dacă, în anii trecuţi, producţii precum *Sopranos (Clanul Soprano), Desperate House Wifes (Neveste Disperate), Grey's Anatomy (Anatomia lui Grey)* sau *Lost (Naufragiaţii)* puteau fi urmărite şi de români, anul acesta, cele mai premiate seriale americane au fost excluse de importatorii români.

Este foarte probabil ca unul dintre motivele pentru care românii se află atît de departe de serialele premiate la Los Angeles să fie şi noul sistem de vot, care avantajează calitatea, în defavoarea audienţelor, astfel încît televiziunile româneşti pot avea o scuză, atîta timp cît vor să testeze piaţa după criteriul strict al audienţei. Chiar dacă producţiile *30 Rock* şi *John Adams*, laureate anul acesta în cadrul Emmy, nu au fost introduse în grilele de toamnă ale televiziunilor, alte producţii, premiate la alte festivaluri, au intrat însă şi în casele noastre.

Criminal cu rating

De departe, cel mai interesant şi controversat serial accesibil prin sistemul clasic al orarelor fixe impuse de televiziuni este *Dexter* (despre viaţa unui criminal în serie), difuzat începînd cu acest sezon pe canalul Sci Fi. E bine că un post TV, fie el şi de nişă, a considerat că publicul din România merită un astfel de festin televizual. *Dexter* a luat şi ia premii pentru grafica titlului, pentru coloana sonoră şi pentru jocul actorilor din majoritatea rolurilor principale.

Serialele bune din afară sînt aduse mai aproape şi de unele bloguri autohtone specializate, precum tvblog.ro, ceea ce arată că serialele au ieşit de mult din aria exclusivistă a gospodinelor de altădată. Să urmăreşti un serial, două sau mai multe e un hobby cult, susţinut şi de pachetele media care includ, alături de publicaţiile curente, DVD-uri şi CD-uri cu seriale intens promovate. Chiar dacă la fel de învechite ca acelea difuzate pe TV.

Greva scenariştilor

Una dintre consecinţele extinderii conţinutului TV pe Internet a fost şi neplăcuta grevă a scenariştilor de la Hollywood, mai exact, conflictul dintre Alianţa Producătorilor de Filme şi Programe de Televiziune (Alliance of Motion Picture and Television Producers, AMPTP) şi Asociaţia Scenariştilor din America *(Writers Guild of America, WGA)*. Cei din urmă cereau ceva foarte simplu: o parte din cîştigurile obţinute din difuzarea pe Internet a serialelor şi filmelor, lucru nestipulat pînă la începutul acestui an în contractul semnat, în urmă cu zece ani, de cele două corporaţii, cînd fenomenul nu exista încă. După trei luni de negocieri tumultoase care au ţinut cu sufletul la gură telespectatorii de pe mai multe continente, a luat sfîrşit prima grevă a scenariştilor de la Hollywood, din ultimii aproape 20 de ani. Aceştia beneficiază acum de drepturi în urma implementării muncii lor pe Internet, CD-uri, DVD-uri sau discuri Blu-Ray, iar noi nu avem decît de cîştigat.

PUBLICITATE

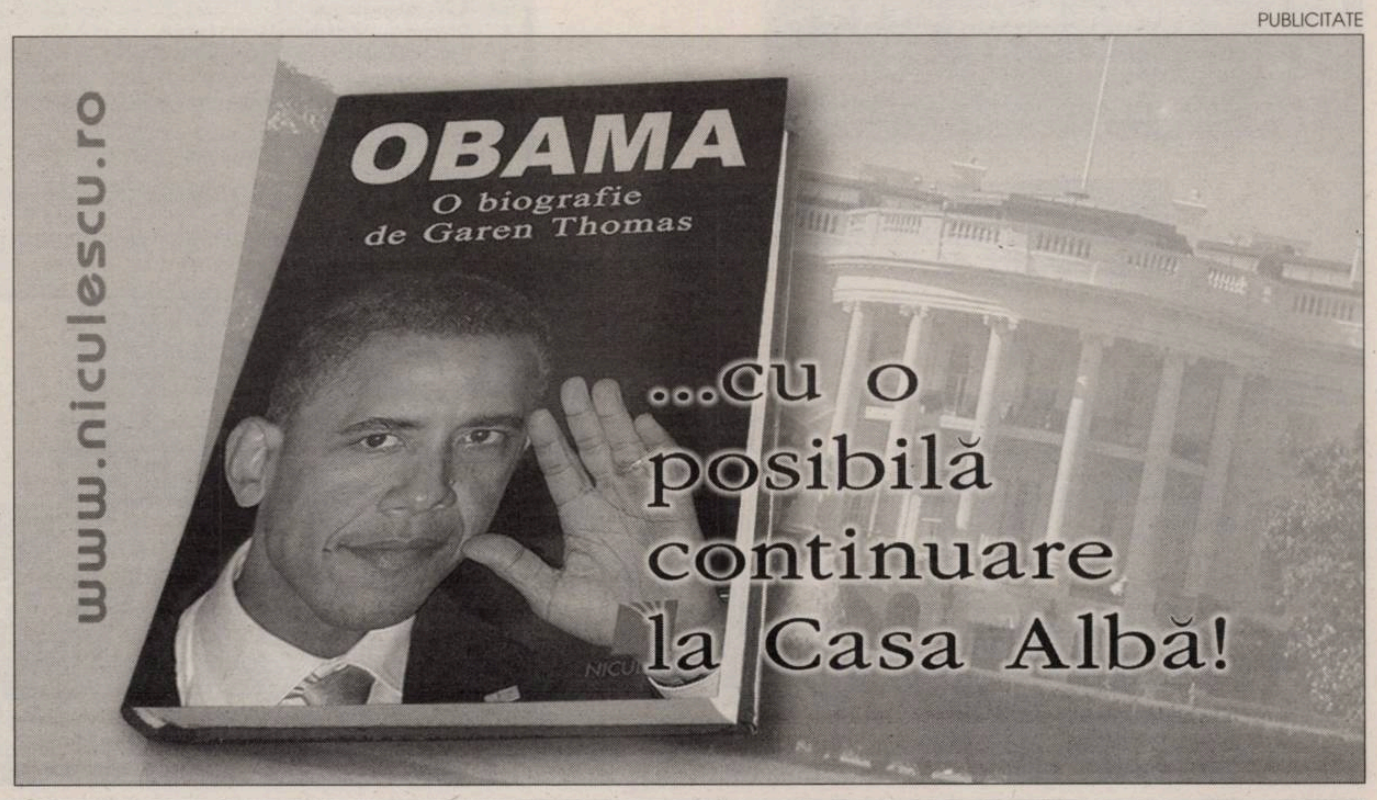

colectia adevărul

să o lași moștenire urmașilor urmașilor tăi!

CARTE DE LUX
ÎN PESTE
80
VOLUME

NOU

EXCLUSIV ÎN MAGAZINELE
diverta
mereu ceva nou
ÎN PERIOADA
10.09 - 10.11.2008

Nr.	VINTILĂ CORBUL - EUGEN BURADA Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
1	Babel Palace	448	50
2	Sclavii pământului	416	50
3	Casa din Cherry street	480	50
4-6	Id olii de aur (3 vol.)	1.216	75
7-9	Păsări de pradă (3 vol.)	1.408	75
10-11	Căderea Constantinopolelui (2 vol.)	1.248	75
12	Cenușă și orhidee la New York	288	50
13	Uragan asupra Europei	832	50
14-15	Cavalcadă în iad (2 vol.)	832	75
16	Hollywood - infernul viselor	368	50
17	Salvați-mă! S unt miliardar!	256	50
18	Oamenii în Rolls - Royce	640	50
19	Iubirile imposibileale lui Petronius	608	50
20	Groaza vine de pretutindeni	320	50
21	Roxelana și Soliman	464	50
22-23	As ediul Romei (2 vol.)	1.152	75
24	Sunt regele Franței! Regele Soare!	400	50
25	Împarateasa fără coroană	320	50
26	Calea ducesei	448	50
27	Plângi, plângi balalaikă	448	50
28	Atenție! Los Angeles va sări în aer	320	50
29	Mafia și miliardari i	400	50
30	Extaz, moarte și rock'n roll	640	50
31	Miliarde și picioare lungi	416	50

Nr.	JAMES CLAVELL Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
34-35	Shogun (2 vol.)	1.632	100
36-37	Tai-Pan (2 vol.)	928	100
38-39	Gai-Jin (2 vol.)	1.712	100
40	Changi	496	50
41-42	Nobila Casa (2 vol.)	1.680	100
43-44	Vartejul (2 vol.)	1.696	100
45	Evadarea	560	50

Nr.	VLADMUȘATESCU Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
72-73	Extravagantul Conan Doi (2 vol.)	992	75
74	Contratimp	688	50
75	Unchiul Andi "detectivul" și nepoții săi / Cei trei veseli năpârstoci	368	50
76	La sud de lacul Nairobi / Expediția "Nisetrul" 2	464	50
77	Aventurile celor patru ostrogoți / Magdalena și Tartoi	304	50
78-81	Aventuri aproximative (4 vol.)	1.968	150

10 VOLUME

Nr.	THEODOR CONSTANTIN Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
46	Fiul lui Monte Cristo	560	50
47	Căpitanul de cursă lungă	368	50
48	Enigma "Profesor Rebegea"	400	50
49	Doamna în mov	320	50
50	Mătrăguna contra Monseniorului	368	50
51	Balthazar soseșteluni	336	50
52	Doamna cu voaletă din Balt Orient Express	336	50
53	Astă-seară, relache	400	50
54	Crizanteme pentru Erna	336	50
55	La miezul nopții va cădea o stea	368	50
56	Casa cu neguri	384	50
57	Urmărirea abia începe	416	50
58	Casa de pe colină	416	50
59	Muntele Morții / Magdalena de la miezul nopții	640	50
60	Johnny Boambă	448	50
61	Vrăjitoarea din casa cu stafii	384	50
62	Cel mai lung amurg	480	50
63	Maica îngerilor	432	50

Nr.	SVEN HASSEL Opere complete	Nr. pagini	Preț (lei)
64	Legiunea blestemaților / Blindatele morții	544	50
65	Camara zi de front / Batalion de marș	512	50
66	Gestapo	352	50
67	Monte Cassino / Lichidați Parisul!	560	50
68	General SS / Im periul iadului	512	50
69	Moarte și viscol / Drum sângeros către moarte	544	50
70	Curtea marțială / În chisoarea OGPU	672	50
71	Comisarul	368	50

Nr.	Colecția „DANIEL YERGIN"	Nr. pagini	Preț (lei)
32-33	Premiul - despre petrol, bani și putere (2 vol.)	448	150

www.adevarul.ro/carte

editura Adevărul holding

colectia adevărul ÎN LIBRĂRIILE DIN TOATĂ ȚARA

COMENZI ▷ Adevărul Holding, Șos. Fabrica de Glucoză, nr. 21, sector 2, București;
Tel: 021 407 76 38; 021 407 54 32; 021 407 76 51; Fax: 021 407 76 42
www.adevarulholding.ro/carte; email: carte@adevarul.ro

despre putere și dreptate

Joseph S. NYE

Alegeri americane în vremuri de criză

La data de 4 noiembrie americanii îşi vor alege cel de-al 44-lea preşedinte, în mijlocul celei mai grave tulburări financiare prin care trece ţara, de la Marea Depresie din 1929. Ambii candidaţi sînt senatori ai Statelor Unite, cu mică experienţă în treburi executive, aşa că abilităţile lor de a gestiona criza au devenit elementul central în campania electorală. La începutul acestei campanii, mai mulţi observatori estimau că problema Irak-ului va fi prima pe ordinea de zi a dezbaterilor. Dar, în loc de asta, acum este criza financiară. În principiu, acest lucru le-ar putea fi de ajutor lui Barack Obama şi democraţilor, pentru că, potrivit sondajelor, ei sînt văzuţi ca fiind mai pricepuţi în chestiuni economice, în vreme ce John McCain şi republicanii ar fi mai puternici la capitolul problemele de securitate.

Trebuie să fim precauţi în a nu interpreta sondajele ca o măsură exactă a sprijinului pe care se pot baza candidaţii.

După Convenţia Partidului Republican, la începutul lui septembrie, sondajele îl plasau în frunte pe McCain, dar, după căderea financiară, Obama a fost cel ce a luat conducerea. Deşi amîndoi au îmbrăţişat ideea ajutorului financiar de 700 de miliarde de dolari, acordat sectorului financiar, contrastele dintre ei sînt mari. Obama nu este doar primul afro-american nominalizat la preşedinţie din partea unuia dintre partidele importante, dar e şi unul dintre cei mai tineri candidaţi la această funcţie, pe care i-a avut vreodată America. De cealaltă parte, McCain, cu experienţa sa militară şi cele peste două decenii petrecute în funcţia de senator, dacă va fi ales, ar fi cel mai în vîrstă candidat devenit preşedinte. Cei doi diferă atît ca temperament cît şi ca experienţă. McCain e un om al valorilor puternic tradiţionale care îl fac să fie mîndru şi să aibă voinţa de a acţiona rapid şi decisiv, aşa cum a arătat în timpul negocierilor asupra ajutorului financiar, pentru care s-a întors imediat la Washington, retrăgîndu-se temporar din campanie. Această acţiune a apărut ca o reacţie la faptul că republicanii, pe care el îi reprezintă, au blocat iniţial trecerea legii. Dar McCain s-a arătat şi ca fiind un om flexibil. În 2007, cînd multe persoane erau dezamăgite de campania sa, el a avut iscusinţa de a o revigora şi de a reuşi să cîştige nominalizarea din partea republicanilor. Opţiunea sa pentru un viitor vicepreşedinte în persoana guvernatoarei statului Alaska, Sarah Palin, a creat agitaţie în campania prezidenţială.

Obama este un orator inspirat, dar în acelaşi timp a arătat calm şi luciditate, atît în privinţa crizei financiare cît şi a turbulenţelor politice din campanie. Cînd a fost pus în dificultate de comentariile pastorului Bisericii sale, el a ţinut un discurs excepţional despre problema rasială din America. Dacă ar mai fi ceva de dorit pentru susţinătorii săi democraţi ar putea fi ca Obama să pună mai multă emoţie în răspunsul la critici.

Trebuie să fim precauţi în a nu interpreta sondajele ca o măsură exactă a sprijinului pe care se pot baza candidaţii. Preşedinţii americani sînt aleşi printr-un Colegiu Electoral în care fiecare stat are drept de vot în mod proporţional cu numărul de membri pe care-i are în Congres. Faptul că acum şi cele mai mici state au cîte doi senatori duce la o suprareprezentare a statelor puţin populate din vest, care au tendinţa de a vota cu republicanii. În anul 2001, Al Gore a cîştigat în termeni de vot popular, dar George W. Bush a avut cîştig de cauză în Colegiul Electoral. Din acest motiv, campania ambilor candidaţi se concentrează în mod special asupra unei duzini de state în care diviziunile dintre votanţi sînt mici, ceea ce poate conduce la schimbări de opţiune în Colegiul Electoral. Fiecare echipă de campanie încearcă acum cu disperare să evalueze impactul pe care îl are criza financiară asupra acestor state, care sînt terenul principal al bătăliei. Însă nu doar Colegiul Electoral poate încurca predicţiile făcute pe baza sondajelor de opinie, ci şi apariţia unor eventuale surprize care pot duce la răsturnarea situaţiei în ultimul minut. O greşeală într-o dezbatere prezidenţială poate schimba peste noapte curentul opiniei publice, aşa cum s-a întîmplat cu preşedintele Gerald Ford în dezbaterea sa cu Jimmy Carter, în 1976. Sau invers, prestaţia lui Ronald Regan în dezbaterea cu Jimmy Carter din 1980 pe seama căreia e pusă adesea victoria republicanului. Rezultatul poate fi schimbat şi de alt fel de evenimente, cum ar fi, de exemplu, o aşa-numită „surpriză de octombrie" legată de terorism, care ar putea deturna agenda publică de la criza financiară, înapoi la problemele de securitate care li s-ar potrivi mai mult republicanilor. În 2004, cu puţin timp înainte de alegeri, Osama bin Laden a lansat o înregistrare video care ar fi putut da un ajutor preşedintelui Bush în a-l combate pe adversarul său John Kerry. Din punctul de vedere al lui bin Laden, pentru eforturile sale de recrutare de sprijinitori şi militanţi, politica lui Bush era mai utilă decît ar fi putut fi cea a lui Kerry. La fel, s-ar putea spune că Obama ar micşora chiar şi mai mult argumentele politicii lui bin Laden.

Cînd exercitarea puterii hard subminează puterea soft, conducerea devine mult mai dificilă.

Un recent sondaj BBC făcut în 22 de ţări a scos la iveală că în lume Obama ar cîştiga cu o mare majoritate. Simpatia pentru el variază între 82% în Kenya (acolo unde s-a născut tatăl său) şi 9% în India. Dar americanii nu agreează interferenţele străine în alegerile lor. Cînd Obama a adunat 200 de mii de oameni la un discurs la Berlin, vara trecută, republicanii l-au criticat ca fiind un elitist care se adresează unor mulţimi de peste hotare, nu însă şi muncitorilor de acasă. Pe de altă parte, într-un sondaj din septembrie în care li se cerea americanilor să enumere o serie de obiective ce trebuie realizate în politica externă, 83% pomeneau pe primul loc: „îmbunătăţirea imaginii Americii în lume". Şi cu siguranţă că alegerea pentru prima dată a unui afro-american în fruntea ţării ar împlini dorinţa de refacere a acestei componente a puterii americane pe care, în ultimii opt ani, administraţia Bush a subminat-o. Unii sînt îngrijoraţi că Obama ar putea fi bun pentru această faţetă soft a puterii americane, dar nu şi pentru partea hard. Sînt celebre spusele lui Machiavelli că pentru un principe e mai important să fie temut decît iubit. Machiavelli avea poate dreptate, dar uneori uităm că opusul iubirii nu e teama, ci ura. Şi tot Machiavelli a arătat în mod limpede că ura e ceva ce trebuie evitat cu grijă de către un principe. Cînd exercitarea puterii hard subminează puterea soft, conducerea devine mult mai dificilă, aşa cum Bush a descoperit după invazia din Irak. Atît McCain cît şi Obama dovedesc impresionante abilităţi politice şi administrative în ce priveşte puterea hard. Altfel nici n-ar fi ajuns unde sînt astăzi. Dar cînd vine vorba de capacitatea în domeniul puterii soft, de inteligenţă emoţională, de viziune şi comunicare, Obama îl întrece pe McCain. Rămîne de văzut dacă pe 4 noiembrie votanţii americani, îngrijoraţi de tulburările financiare, vor schimba cursul politic.

Joseph S. Nye Jr. *este profesor la Universitatea Harvard. Cea mai recentă carte a sa se intitulează* The Powers to Lead.

traducere de Andrei MANOLESCU

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Alex. Leo ŞERBAN

„Coslădenii“

Săptămîna trecută am fost la Madrid pentru două zile. Firma Saatchi & Saatchi îl invitase iniţial pe Cristian Mungiu să participe la o dezbatere în jurul unui documentar, dar el nu putea (şi bine că nu putea!), aşa că m-au chemat pe mine.

Filmul (de cca 40 de minute) e o comandă a Guvernului României – prin S&S – menită să schimbe percepţia asupra românilor din Spania. Cam ce s-a făcut şi cu italienii (a scris Mircea Vasilescu despre asta), doar că am înţeles că *acel* documentar e cam roz-bombon (e drept, şi problemele românilor din Italia sînt mai acute).

1 euro = 3,5 lei (titlul filmului) nu este roz-bombon: Carlos Iglesias – deşi s-a pretat la jocul propagandei – a făcut un film onest şi franc. Nu există „cosmetizare“ pentru că, se ştie, aceasta e contraproductivă pe termen lung. În plus, documentarul se adresează cu precădere spaniolilor, aşa că orice încercare de a drege busuiocul ar fi fost hilară. Da, vedem români care se plîng de unii spanioli, dar vedem şi români care spun cît de mult i-au ajutat alţi spanioli. Iar, la final, vedem doi spanioli care povestesc – în faţa Casei Poporului – cît de bine le este în România, unde lucrează, pentru că viaţa e mai ieftină (pentru ei) şi oamenii sînt prietenoşi, hai noroc (cei doi ciocnesc un pahar). În plus, majoritatea românilor vorbesc engleza, ceea ce nu se poate spune despre majoritatea spaniolilor.

De fapt, filmul este o ilustrare economică (din punct de vedere al raportului informaţie/emoţie) a felului în care ne vedem unii pe alţii: cum se văd românii între ei, cum îi văd spaniolii, cum îi văd imigranţii români pe spanioli şi cum îi văd expaţii spanioli pe românii din ţară. Iglesias (care e un actor şi regizor foarte popular în Spania) a făcut un lucru inteligent: a montat imagini din filmul său *1 franco = 14 pesetas* în paralel cu mărturiile românilor pe care i-a filmat pentru documentar. Comedia din 2006 (care a avut mare succes) povesteşte o istorie personală: la-nceputul anilor '60, tatăl regizorului a emigrat în Elveţia. Dificultăţile cu care s-a confruntat sînt aceleaşi cu care se confruntă, astăzi, imigranţii români. Cu o circumstanţă atenuantă (cultura latină comună), care m-a făcut să susţin că poate e mai uşor să fii imigrant român în Spania decît imigrant spaniol în Elveţia... Curajul „coslădenilor“ (majoritatea românilor intervievaţi trăiesc în Coslada, o localitate-satelit a Madrid-ului) de a pleca este dublat de şi mai marele curaj de a se întoarce – de aceea, nu întîmplător, cei care o fac sînt mai puţini.

Prezent la dezbatere, Petre Roman (înaltul reprezentant al Guvernului pentru românii de afară) a mărturisit că a privit filmul cu lacrimi în ochi. În ce mă priveşte, mi s-au părut amuzante (şi relevante) două „portrete“: al unei tinere imigrante, *singura* care povesteşte în timp ce calcă – regizorul mi-a

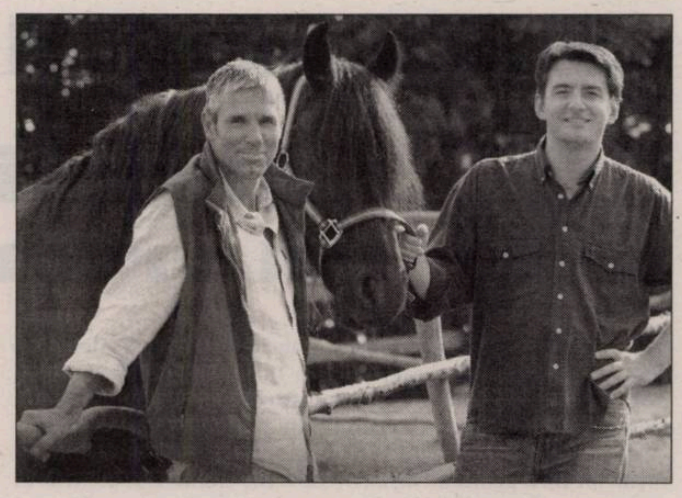

confirmat intuiţia că fata e menajeră la nişte spanioli, deci era „în timpul programului“ –, şi al unei ţărănci dintr-o piaţă bucureşteană, care n-are nici o problemă să vorbească spaniola cu echipa de filmare!

1 euro = 3,5 lei ne arată că trăim, într-adevăr, într-un sat global; uneori, există chiar şi o limbă comună – care, surprinzător, nu e engleza.

Victor Iulian TUCĂ

Imigranţi printre eroi şi morminte

După introducerea unei directive privind returnarea imigraţilor ilegali (Return Directive), aprobată şi de Parlamentul European, deputaţii europeni vin cu încă o propunere menită să combată munca la negru. Este vorba de un raport care observa, printre altele, că „munca nedeclarată şi economia subterană“ afectează economia şi nu oferă protecţie lucrătorilor.

Europa nu mai face faţă fluxului de imigranţi

Mai mult, munca la negru ar fi, conform aceluiaşi raport, în detrimentul consumatorilor, ar reduce veniturile fiscale şi ar conduce la o concurenţă neloială între întreprinderi. Ce multe lucruri negative produc imigranţii care lucrează „la negru“! – că doar despre ei se vorbeşte în document. Este drept, nu se precizează cîţi dintre imigranţi muncesc pe ascuns, dar se dă o cifră menită să rupă gura tîrgului: în unele state membre munca nedeclarată reprezintă 20% din PIB! Nu se precizează cît la sută din procent reprezintă populaţia locală şi cît – imigranţii, dar, citit neatent, confuzia este aproape gata: străinii sînt de vină! Mai ales cînd, două rînduri mai jos, urmează pasajul „în Europa peste un milion de persoane trec graniţa ilegal, anual“. De fapt, acesta este motivul principal, şi anume Europa nu mai face faţă fluxului de imigranţi. Dar munca la negru este practicată şi de nativii statelor membre! Sigur, acest fapt nu se poate spune pe faţă. Ca atare, deputaţii europeni propun inspecţii mai stricte, îmbunătăţirea stimulentelor pentru angajarea legală şi „crearea unor canale de migraţie legală“.

Masajul indus: „nu avea nevoie de voi“

Cînd vine vorba de cetăţeni din state UE, alte state „bogate“ din aceeaşi UE nu recunosc calificările muncitorilor comunitari. Cu alte cuvinte, sînt trataţi ca imigranţi, deşi restricţiile de acces pe piaţa forţei de muncă sînt contrare „principiilor fundamentale ale Uniunii Europene şi spiritului european. De altfel, Comisia Europeană a tras la răspundere, în faţa Curţii de Justiţie, acele state membre care nu au integrat încă, în legislaţia naţională, recunoaşterea automată a calificărilor obţinute în noile state membre. De exemplu, Danemarca refuză în continuare să recunoască diplomele obţinute în noile state membre, inclusiv România. În fapt, mesajul statelor membre pentru imigranţii provenind din Uniunea Europeană sau de aiurea este unul evident: imigraţia este tolerată, dar nicidecum binevenită, aşa cum cere un principiu de bază al UE, trîmbiţat pe de la Atlantic la Marea Neagră, dar rareori respectat (libertatea de mişcare).

Pactul pentru Imigrare şi Azil, prezentat ca o prioritate a preşedinţiei franceze, Directiva privind returnarea, inclusiv textul devenit lege care priveşte persoana expulzată cu interdicţie de readmisie valabilă pe tot teritoriul UE vreme de cinci ani, măsurile luate de Italia privind adulţii şi minorii din taberele de nomazi, aprobate de Comisia Europeană – toate aceste proiecte, în realitate, nu ţin cont de statutul imigranţilor, fie el legal sau nu, fie că e vorba de resortisanţii unor state UE, fie de persoane care cer azil politic sau de refugiaţi din motive economice, toţi sînt băgaţi în oala fierbinte a duşmanului de clasă imigrant!

Frica de imigranţi

În condiţiile deteriorării fără precedent a pieţei financiare, imigranţii sînt văzuţi adesea ca nişte competitori redutabili pentru „naţionali“, deşi Europa va avea în continuare nevoie de forţă de muncă, în special fiindcă localnicii sînt puţin interesaţi de „munca de jos“. Maxime Tandonnet, consilier în probleme de imigraţie al preşedintelui Nicolas Sarkozy, spune un lucru evident: „Analizele noastre indică nevoia unor state membre să recurgă la forţa de muncă a imigranţilor. Pe de altă parte, ne confruntăm cu imigraţia ilegală, o problemă de securitate în ţările noastre, dar şi o sursă de inegalităţi, umilire şi tratamente inacceptabile pentru imigranţii ilegali“.

Din dilemă în dilemă

Oficialul francez are dreptatea lui. Ilegali sau nu, imigranţii muncesc în serviciile casnice, industria hotelieră, sectorul alimentaţiei publice şi îngrijirile de sănătate, toate caracterizate prin niveluri scăzute de calificare, nesiguranţă a locului de muncă şi salarizare departe de normele admise. Pactul pentru Imigrare şi Azil în forma iniţială cerea un „contract de imigrare“ în care străinii să fie obligaţi să vină la cursuri de limbă şi cultură naţională ale statului „gazdă“. La cererea Spaniei, ministrul francez al Imigraţiei, Brice Horefeux, a renunţat. Încercaţi să vi-i închipuiţi pe imigranţii din România puşi să înveţe istoria României, la un curs predat la Tîrgu-Mureş de un profesor român cu parfum naţionalist. Să vedem atunci pe unde îşi scoate imigrantul cămeşa!

PUBLICITATE

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

XXXI) Dar, din păcate, Nessie
la nunta-i de argint,
n-a stat în capul mesii
ornate cu iacint,

făcînd-o prin procură
fi'ndu-i încet, apoi,
de o străină gură,
în sunet de cimpoi,

repovestită,-n graiul
vechilor barzi şi skalzi
ce-i cunoşteau şi traiul,
şi unde să te scalzi

dacă doreşti, lui Nessie
să-i iei un interviu,
la ceasul după-mesii
şi vrei să rămîi viu, –

ce la-ntrebarea pentru
ce-a mai izbit şi el
vaporul drept în centru,
răspunde-va-n ăst fel:

„Balaurul nu are
încredere-n gheţari,
cum scriitorul n-are
încredere-n zeţari!“

PE ZI CE TRECE,
DEVINE TOT MAI EVIDENT
CĂ ŢĂRIŞOARA NOASTRĂ
TRANSMITE IMAGINI DELICATE
CU SPUMĂ PE LA GENE
ŞI GELATINĂ DE LĂUTARI

● În SUA, un autointitulat profet Iehova a anunţat, pe YouTube, că în ziua de 31 octombrie OZN-urile unor extratereştri vor veni pe Terra să transmită mesaje de susţinere a lui Obama. Pe zi ce trece, devine tot mai evident că extratereştrii sînt cu picioarele pe pămînt. (**R. C.**)

● Aflu de la Realitatea TV, de la reporterul Cristian Zărescu, că „de zece ori mai multe femei au şansa să moară într-un spital din România de cancer de col uterin, decît în Franţa“. Să mori în ţărişoara noastră dragă reprezintă, deci, o şansă. Atunci ce ne nemulţumeşte? (**C. P.-B.**)

● O televiziune de ştiri transmite imagini: două toalete ecologice păzite de un uncheş mustăcios, îmbrăcat într-o uniformă greu de identificat. Paznicul nu lasă oamenii, care conform propriilor declaraţii vor să urineze, să se apropie de cele două toalete şi îi sfătuieşte, printr-un vast gest cu braţul, să apeleze la farmecele naturii: „Sînt rezervate pentru preşedinte“. Imaginea se schimbă: preşedintele Băsescu circulă printre tarabele unde se vinde brînză, miere, cumpără un covor. Din *off*, ştire rostită de vocea neutră a crainicului, ştire aşteptată de omenire cu sufletul la gură: „Preşedintele nu a folosit toaleta Tîrgului de toamnă de la Fieni“. (**M. B.**)

● Un promo pe PRO TV anunţa un film horror al cărui subiect e invazia unor „uriaşe furnici radioactive“. Trebuie să fi fost o porcărie de film, pentru că furnicile sînt nişte insecte exemplare: delicate, decente şi, pe deasupra, foarte gustoase. (**M. C.**)

● Dacă ajungeţi la Madrid, nu rataţi restaurantul *Pandelujo* („pîine de lux“) din strada Jorge Juan nr. 20: un spaţiu gen „concept store“ (se pare că locul a fost, iniţial, un mega-butic de modă) în care ţi se oferă, într-adevăr, vreo zece feluri de pîine, salata *„à la russe“* e *chiar* rusească (= cu icre de Manciuria), *nouvelle cuisine*-a este (normal) *fusion*, vinurile (şi albe, şi roşii) sînt absolut sublime, iar desertul numit *„granizado“* (gheaţă de cafea cu spumă vanilată şi gelatină de ciocolată) e-un deliciu care face toţi banii... Ah, apropo: mai bine să vă invite cineva cu bani. (**a. l. ş.**)

● Colegul C.P.-B. scria aici săptămîna trecută (citînd un studiu realizat în Marea Britanie) că „momentul de

Cu ochii-n 3,14

maximă inspiraţie în cursul unei zile este fix la 22,04“... Ghinion: „inspiraţia“ mea (aia care e) aţipeşte fix după ora 14, iar Moş Ene vine pe la gene fix la 22,30. Oare-aş putea avea o maximă inspiraţie aţipită timp de 26 de minute? Sau una, deja adormită, în somn? Şi încă ceva: 22,04 e după orarul de iarnă sau de vară? (**a. l. ş.**)

● Politicale: 1) Proiectata autostradă de centură a Iaşiului are doar două benzi şi trece prin oraş – a anunţat premierul. Declaraţia nici măcar nu mă mai intrigă; am devenit cumva imun la România? 2) Într-o broşură electorală, primarul Chiliman îi susţine pe candidaţii Arin (Avramescu) şi Crin (Antonescu). Şi totuşi, nici unul nu candidează din partea PIN. 3) Candidaţii PNG la uninominale sînt bodigarzii, nepoţii, verii şi cumnaţii lui Gigi Becali. Asta sună ca şi cum mafia ar intra în politică. 4) Alţi candidaţi ai altor partide sînt lăutari, actori de telenovele, secretare şi neveste, de parcă Parlamentul n-ar fi deja un teatru al figuranţilor politici. (**M. C.**)

COMPORTAMENTUL
UNUI FUNCŢIONAR NAŢIONAL
TRANSFORMĂ INSTANTANEU ÎN NOXE
RAFINATELE BUCHETE DE EXPRIMARE

● Rar se întîmplă să ţi se ofere ocazia, în România, să feliciţi o instituţie publică. Totuşi, aş dori să împărtăşesc încîntarea prilejuită de Centrul de Informare Turistică aparţinînd Primăriei Timişoara: o mulţime de materiale profesionist făcute despre oraşul de pe Bega. În plus, doamna care lucrează acolo, departe de a afişa comportamentul unui funcţionar care aşteaptă să treacă timpul, este realmente pasionată să ofere detalii turistice, istorice, culturale despre urbea bănăţeană, pentru vizitatorii români şi străini. Deci se poate. (**M. Ş.**)

● Am o nelămurire (pe care nu vreau încă s-o semnalez Consiliului Naţional pentru Combaterea Discriminării). De ce, la toate televiziunile, vocile care anunţă promourile (de la diversele mesaje autopromoţionale pînă la textul cu „evitaţi excesul de sare, zahăr şi grăsimi“) sînt masculine, (semi)baritonale, un pic nazale, cu o intonaţie gravă şi cu un *vibrato* care face geamurile să zăngăne? De ce – la o adică – o voce feminină diafană şi senzuală nu ne-ar putea susura în urechi, de pildă, „Gîndeşte liber!“ sau „Tu faci realitatea!“?... (**M. V.**)

● Pe trunchiurile copacilor ce străjuiesc Bulevardul Aviatorilor a fost lipit acest enunţ: „Eu îţi dau oxigenul“. Pe carosabilul bulevardului, zecile de maşini ce blochează traficul îl transformă instantaneu în noxe. Imposibila uşurătate a oxigenului! (**M. C.**)

● Am aflat de ce televiziunile româneşti nu afişează minutul şi scorul pe ecran, atunci cînd transmit cîte un meci de fotbal. Nu e vorba de cine ştie ce problemă tehnică. Chestiunea s-ar putea rezolva în doi timpi şi trei mişcări. Managerii şi proprietarii televiziunilor, în bizantinismul lor, şi-au făcut însă calculul că aşa pot ţine mai mulţi oameni în faţa televizorului. Pentru că aceia care nu vor decît să afle scorul sînt nevoiţi să aştepte cîteva minute în plus, pînă ce crainicul îl anunţă. Marii deştepţi de care am pomenit speră că astfel va creşte audienţa. Aştept momentul cînd rafinatele televiziuni autohtone nu vor mai transmite decît mira, în ideea de total suspans pentru telespectatorii care nu-şi vor dezlipi ochii de la ea, sperînd să prindă clipa cînd va începe o emisiune. (**A. M.**)

● Am fost de curînd în piaţa de flori de la Coşbuc – frumos spectacol, nimic de zis, dar mitul conform căruia dintr-un *en-gros* poţi cumpăra produse mult mai ieftine decît din „comerţ“ mi s-a infirmat cu brio. Florile sînt, într-adevăr, mai ieftine, însă doar dacă le cumperi în buchete de cîte 20-30 de fire. Dacă te interesează o lumînare de cununie, de exemplu, sau un buchet de mireasă, poţi fi sigur că vei da aceeaşi sumă pe care ai plăti-o într-o cochetă florărie dintr-un mall, să zicem. Şi mai interesant mi s-a părut însă modul în care te „agaţă“ florăresele. Dacă te văd interesată, te iau cu „Hai, frumoaso!“, „Hai, prinţeso!“, „Hai, cocoană, să iei trandafirul chipeş!“. Dacă te simt doar „testînd piaţa“, te iau la întrebări care n-ar trebui să le intereseze – în fond, ele sînt acolo să-ţi vîndă un produs; cînd şi ce vei face cu el ar trebui să fie exclusiv treaba ta. Dacă le tratezi curiozitatea cu indiferenţă sau, mai rău, te arăţi agasată de atîtea ce-uri, cum-uri şi de ceuri, din „prinţesă“ te transformi în „fă“, iar invitaţia „hai de cumpără“ devine un ameninţător „Pleacă dracu' d-acilea dacă nu vrei să cumperi!“. (**R. T.**)

● Din toate regionalismele şi modurile de exprimare bihorene, am reţinut o singură interogaţie, desprinsă parcă dintr-un basm: „După ce umblaţi?“. (**A. P.**)

VORBA FRANCEZULUI TITRAT:
DACĂ NU PUI ÎNTREBĂRI,
O CRIZĂ ÎNCEPE SĂ LATRE

● La Chişinău, am dat peste ziarul puterii comuniste, *Moldova suverană*. A fost ca o scufundare în tunelul timpului. Cam jumătate dintre articole aveau ca subiect vizite ale lui Vladimir Voronin prin ţară, iar ideea de bază era că preşedintele e capabil să schimbe lucrurile dintr-o privire. Vorba francezului: cu cît lucrurile se schimbă, cu atît mai mult rămîn la fel. (**M. Ş.**)

● „Sperma celor inteligenţi e mai bună“, a titrat pe ultima pagină un tabloid. De reflectat. (**M. C.**)

● RADET a anunţat furnizarea căldurii în apartamente începînd cu ziua de 27 octombrie, dat fiind îndeplinirea condiţiei de temperatură: trei nopţi a scăzut sub 10 grade. Ce nu ştie însă RADET e că nu te pui cu administratorul unui bloc locuit în mare parte de pensionari. Aici se dă căldură numai după ce consiliul administrativ îşi dă OK-ul. Pînă atunci, sper să-mi crească blană. Sau măcar solzi. Sau să vină vara. Dacă nu, visez, în ultimă instanţă, la cele cîteva clipe de căldură care preced moartea prin degerare. (**S. G.**)

● Non-dialog între mamă & fiu, în troleibuz. Cristi: „Mama, de ce s-a oprit?“ *(era vorba despre o fîntînă arteziană din care apa nu ţîşnea în ziua aia)*. Mă-sa: „Încetează, Cristi! Pui nişte întrebări care ţi-am spus să nu mi le mai pui niciodată!“. (**D. S.**)

● După inimaginabilul meci Steaua-Gloria Buzău (1-1), la miez de noapte, pe tastele de la GSP TV, strigătul unei romînce într-o criză de nervi: „Nemernici de stelişti, cît o să vă mai bateţi joc de noi? Alexandra“. Teribil, *ma chère!* (**R. C.**)

● O metodă originală antifurt din Ştei, judeţul Bihor: pe parbrizul unui Logan era lipit un anunţ pe care scria „Atenţie! Maşina are cîine pentru pază şi apărare“. N-am îndrăznit să ating maşina... dacă începea să latre? (**A. P.**)

Daniel DĂIANU

Keynes se întoarce, nu Marx

Criza financiară provoacă suferinţă şi fiori în întreaga lume, forţînd guvernele să naţionalizeze părţi însemnate ale sectoarelor bancare, iar băncile centrale să injecteze cantităţi imense de lichidităţi în pieţele financiare. Unii s-au grăbit să declare că această criză demonstrează lipsa de viabilitate a capitalismului, iar alţii acuză guvernele de introducerea, de facto, *a socialismului. Ambele raţionamente sînt greşite.*

Greşeli istorice şi operaţiuni de salvare

Libertatea economică şi spiritul antreprenorial, care stau la baza inovaţiilor şi progresului economic, se bazează pe şi se hrănesc din pieţele libere; e un lucru indiscutabil, care explică prăbuşirea, în cele din urmă, a economiilor de tip comunist. În acest sens, Ludwig von Mises, Friedrich von Hayek şi alţi susţinători ai liberalismului economic clasic aveau dreptate. Dar este înşelător să spunem că pieţele libere sînt sinonime cu pieţele nereglementate, cu dispariţia efectivă a sectoarelor şi a politicilor publice. Economiile şi societăţile moderne au nevoie de reglementări şi politici publice care să asigure o cantitate adecvată de bunuri publice şi care să prevină sau să limiteze externalităţile negative, costuri ale afacerilor suportate de societate. Aceasta implică nevoia unui sector public care să funcţioneze pe fondul unei alocări libere a resurselor (la preţurile pieţei) şi a unei concurenţe vibrante. Şi mai este nevoie şi de o busolă morală, fără de care, mai devreme sau mai tîrziu, totul se împotmoleşte.

Acum mulţi acceptă că, în 1997, criza din Asia a fost cauzată, în principal, de deschiderea prematură a conturilor de capital ale economiilor din regiune. Similar, graba de a privatiza utilităţile publice nu este justificată; mai mult, este mai bine ca unele utilităţi să fie lăsate în mîini publice. Simplificarea excesivă a „bunelor practici" în domeniul guvernării – şi, nu în ultimul rînd, ipocrizia care, nu de puţine ori, a însoţit propagarea lor de către ţările industrializate – este acum mai mult decît evidentă. Această criză financiară profundă, eşuarea rundei Doha în comerţul internaţional şi lipsa de rezultate peste tot unde politicile de dezvoltare au fost încapsulate în mod simplist în mantra ideologică a neoliberalismului sînt grăitoare. Există vicii structurale profunde în majoritatea ţărilor sărace – corupţie, drepturi de proprietate opace, risipă, furt şi o alocare greşită a resurselor publice –, dar acestea nu constituie un argument convingător în favoarea acceptării necondiţionate a unor remedii de politici prea generale şi, uneori, în discordanţă faţă de condiţiile locale.

Criza financiară care a lovit acum chiar în inima industriei financiare mondiale este, fără îndoială, o respingere convingătoare a paradigmei care a glorificat dereglementarea totală. Abrogarea în 1999 a legii Glass-Steagall care limita deţinerea de companii financiare ce operau pe alte segmente de piaţă, precum şi decizia din 2004 de a scuti de limitele pînă la care se puteau îndatora operaţiunile de brokeraj ale băncilor de investiţii de pe Wall Street s-au dovedit a fi greşeli istorice. Uriaşele operaţiuni de salvare prin acoperirea pierderilor care se desfăşoară acum în sectoarele financiare vor introduce sau vor întări elemente ale capitalismului de stat în numeroase ţări industrializate, inclusiv în SUA. Impactul asupra bugetelor naţionale poate fi foarte sever pentru mulţi ani de acum înainte. Pentru a diminua suferinţa provocată şi pentru a reduce dependenţa de împrumuturi externe, ratele de economisire vor trebui să crească în toate economiile ale căror bănci sînt (vor fi) recapitalizate în mod semnificativ. O întrebare legitimă se impune: pot ţările bogate să înceapă dintr-odată să economisească şi să fie mai atente la ce poate aduce viitorul? Răspunsul depinde foarte mult de coeziunea socială şi de capacitatea politicienilor de a conduce în vremuri de ananghie.

Dacă adăugăm aici şi implicaţiile îmbătrînirii populaţiei şi problemele statului bunăstării, schimbările climatice, precum şi provocările în domeniul competitivităţii venite dinspre puterile globale emergente, nu este greu de trasat conturul unei agende de politici publice foarte complicate, care va dura decenii de acum înainte.

Transformarea ţărilor occidentale

Efectele actualei crize financiare au lovit lumea occidentală într-un moment în care, de mai bine de un deceniu, se produce o mişcare tectonică în economia mondială. Ridicarea Chinei, a Indiei, a Braziliei şi resuscitarea unei Rusii capitaliste determină o lume multipolară tot mai accentuată, cu profunde reverberaţii economice şi geopolitice. Lupta pentru controlul resurselor neregenerabile (îndeosebi petrol şi gaze) ilustrează fenomenul. Criza financiară a scos în evidenţă slăbiciunile inerente ale politicilor care sînt mai degrabă fundamentaliste decît pragmatice.

Căderea comunismului, care a fost echivalată de unii cu „sfîrşitul istoriei", a favorizat foarte mult ideile neo-liberale. Bineînţeles, superioritatea covîrşitoare a SUA pe toate fronturile (economic, militar, tehnologic) a condus la un fel de *Pax Americana sui-generis* şi a creat condiţiile necesare unui regim internaţional. Acesta din urmă ar fi trebuit să ordoneze lumea prin oferirea de bunuri publice internaţionale şi prin rezolvarea sau prevenirea conflictelor majore. Dar neoliberalismul – sau fundamentalismul de piaţă – şi-a dezvăluit în timp carenţele importante, iar acum a fost, de voie, de nevoie, pus pe raft, ca să poate fi asigurată continuarea funcţionării economiilor de piaţă. Ceea ce se întîmplă acum nu este o respingere a forţelor pieţei ca mecanism esenţial de alocare a resurselor şi de stimulare a spiritului antreprenorial, ci, mai degrabă, o invalidare a unei greşeli flagrante de interpretare a ceea ce este necesar unei economii moderne pentru a funcţiona economic şi social pe termen lung.

Segmente ale capitalismului de stat sînt puse în aplicare şi rămîne de văzut ce se va alege de ele în timp. Probabil că părţi substanţiale ale noilor sectoare de stat în devenire vor redeveni private. Politicile monetare sînt îndreptate acum spre atingerea stabilităţii financiare şi au căpătat un soi de flexibilitate care aminteşte de poruncile lui John Maynard Keynes, mare economist britanic şi susţinător al utilităţii intervenţiei statului, cu privire la modurile de evitare a „echilibrelor rele" (Marea Depresie Economică a fost un „echilibru" teribil de rău). Preocuparea guvernelor şi băncilor centrale de a schimba radical reglementarea şi supravegherea pieţelor financiare, astfel încît să fie evitate „momentele Minsky" – momente în care, conform economistului Hyman Minsky, finanţiştii distrug economia – reprezintă o validare puternică a moştenirii intelectuale a lui Keynes şi a realismului său, în înţelegerea funcţionării pieţelor în general.

Miezul acestei probleme este că economiile mixte reconfigurate trebuie să funcţioneze în aşa fel încît politicile extravagante să fie evitate de dragul democraţiei şi al bunăstării majorităţii cetăţenilor. Ciclurile nu pot fi eliminate, iar crize vor mai fi în viitor. Dar o prăbuşire financiară, cu efectele sale îngrozitoare asupra economiei reale, poate fi prevenită prin adoptarea politicilor şi a regulilor potrivite.

UE şi SUA vor ieşi din criză cu economii transformate (cu sectoare publice mai mari) şi vor continua să fie, în mod fundamental, democraţii liberale. Însă criza financiară le-a slăbit deja şi nu va împiedica ascensiunea unor noi puteri globale. Viitorul va fi marcat de competiţia dintre democraţia liberală şi forme autoritare ale capitalismului (exemplificate în principal de China şi Rusia). În democraţiile liberale, ar putea fi necesar ca măsuri economice de tipul celor aplicate pe timp de război să fie reinstituite temporar; în fapt, operaţiunile actuale de salvare a băncilor se înscriu în această categorie de acţiuni.

Ţările occidentale vor trebui să accepte un statut slăbit în economia mondială şi să renunţe la aroganţă în relaţia cu restul lumii, pentru binele lor. Acelaşi lucru este valabil şi pentru reforma instituţiilor financiare internaţionale şi a noii arhitecturi pentru tratarea problemelor globale. După cum spun unii, un nou Bretton Woods este necesar.

Această perioadă marchează revenirea lui Keynes şi a ideii de intervenţie guvernamentală, nu a lui Karl Marx (chiar dacă preşedintele Franţei, Nicolas Sarkozy, a fost văzut recent citind din Marx). Avem nevoie de raţiune şi pragmatism în elaborarea de politici economice, nu de fundamentalism.

traducere de Mihai PANAIT

Articol apărut în European Voice, *21 octombrie 2008.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **V**, nr. **247** ● 6-12 noiembrie 2008 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

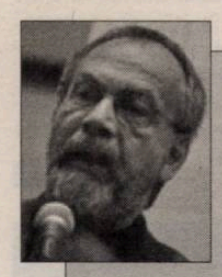

G.M. Tamás
„O scrisoare către Andrei Pleşu“

pagina **2**

Andrei Pleşu
„Cîteva comentarii la G.M. Tamás“

pagina **3**

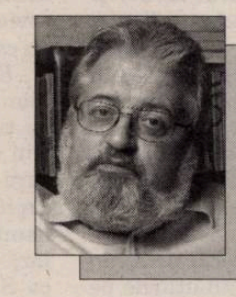

Andrei Pippidi
„Cerşetori şi bicicliştị“

pagina **8**

PUBLICITATE şi CONSUM

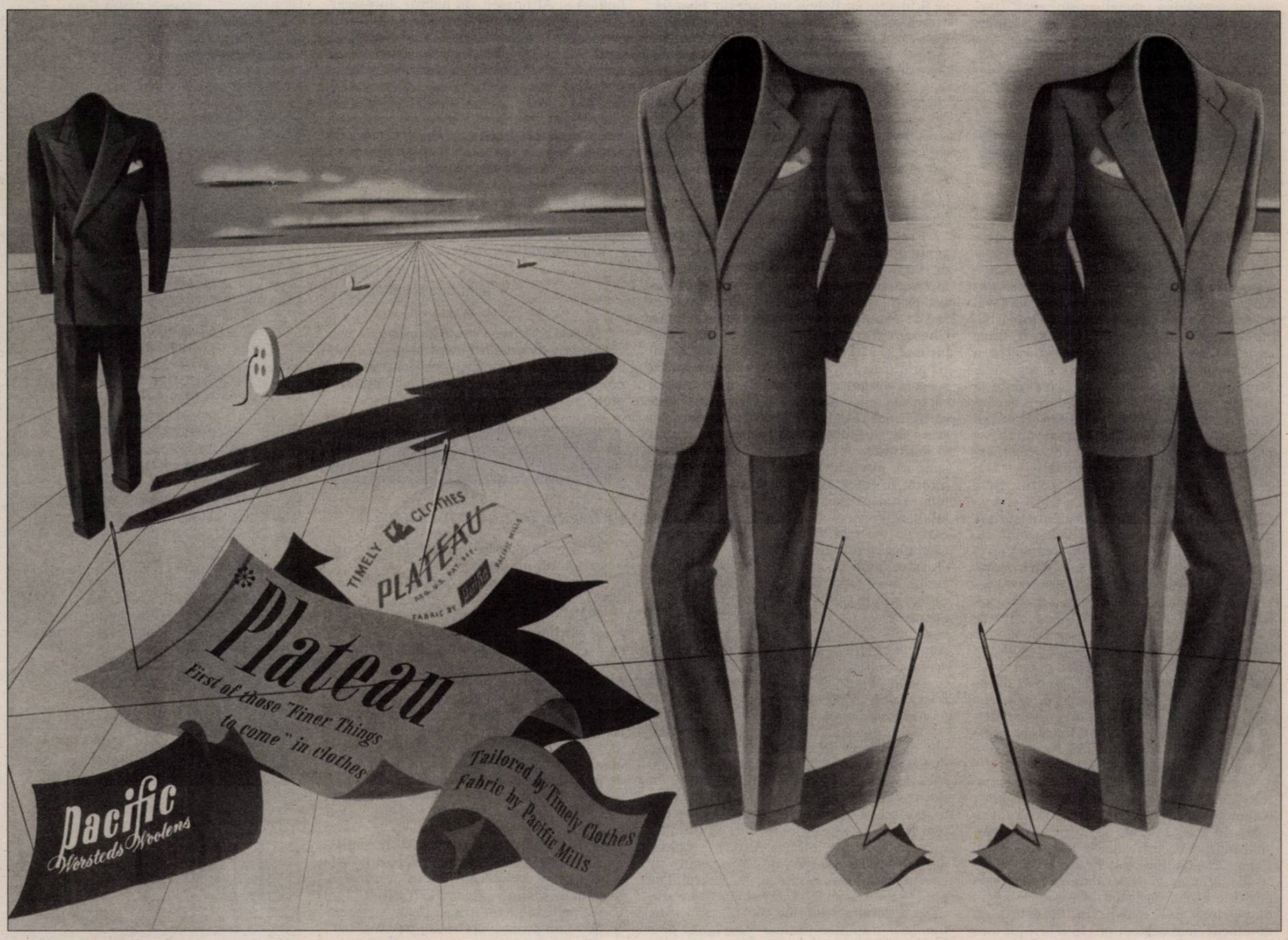

5 948467 000216 44

„Nu citesc reclame, ar însemna să-mi petrec tot timpul dorindu-mi diverse lucruri.“

FRANZ KAFKA

O scrisoare către Andrei Pleşu

Ah, dragă prietene, dacă ar trebui să aleg pe cineva să-mi fie călău, eu te-aş vrea pe tine să fii omul cu masca neagră, sînt convins că nu m-ar durea de tot, că m-aş plimba întru lumea cealaltă printr-o cascadă de harfe eoliene, printr-o ceaţă trandafirie, lîngă pilaştri de porfir.

Dar dacă ar trebui să-mi aleg un hronicar să-mi scrie letopiseţul tuturor ideilor şi năravurilor mele sau un *advocatus diaboli* să-mi pledeze biata, smerita cauză, atunci voi ezita puţin. Nădăjduiesc că n-o vei lua în nume de rău. E poate un blestem divin împotriva celor ce şi-au jertfit suculenta şi tînăra viaţă, studiului unor lucruri ce s-au petrecut înainte *(Geistesgeschichte),* probabil o mîrşăvie blasfemică, oricum, să n-aibă memorie.

Bineînţeles, nici nu mi-a trecut prin cap să spun la Sofia sau oriunde bîlbîiturile pe care ai avut bunătatea să mi le atribui. ***(N. red.:*** în articolul „Cu stînga pe dreapta călcînd", *Dilema veche,* nr. 243.)

Ceea ce am menţionat acolo, superficial şi grăbit, a fost următorul paradox: există o contradicţie în judecata asupra sistemului bolşevic (căruia îi sînt şi astăzi opus, ca înainte, dar astăzi aceasta nu ne cere mare vitejie sau perspicacitate extraordinară – sau mă înşel?). Acest paradox consistă din două enunţuri contradictorii care s-au formulat împotriva „socialismului real" (termenul l-am moştenit de la tov. L. I. Brejnev, strașnic cadru de conducere sovietic).

Enunţul nr. 1, pronunţat înainte de 1989: sistemul bolşevic minte, nu este socialismul afişat de ideologii săi, fiindcă societăţile de tip „comunist" sînt societăţi producătoare de mărfuri, bazate pe munca salariată, folosind sistemul financiar (bani), muncitorii sînt separaţi de mijloacele de producţie (adică proprietatea socialistă e un mit), sînt societăţi inegale, ierarhice, represive, *deci* nu sînt socialiste cum socialismul este definit în teoria marxistă. Societăţile de tip sovietic înşală oamenii care mai cred în ele, *nu este adevărat că sînt socialiste.*

Enunţul nr. 2, pronunţat după 1989: sistemul bolşevic a spus adevărul, societatea de tip sovietic *a fost într-adevăr socialistă.* Din această pricină, trebuie să evităm oricare *transcensus* primejdios al sistemului capitalist, fiindcă ştim ceea ce a fost socialismul: Uniunea Sovietică, Republica Populară Chineză, să nu mai vorbim de Republica Socialistă România, cu Gulag, laogai, Canal, Gherla, Aiud.

Ceea ce am afirmat modest este că cele două afirmaţii fundamentale ale anticomunismului oficial sînt contradictorii. Nu pot să fie corecte ambele în acelaşi timp. Eu, de fapt, cred că enunţul nr. 1 are merite, cît ar fi el de simplist. Enunţul nr. 2 mi se pare fals, cum mi se pare fals denunţul ideologiei antiglobaliste-antiimperialiste, reprezentată totuşi de mari cărturari ca Domenico Losurdo şi Luciano Canfora, că liberalismul ar fi identic cu Belgia într-adevăr liberală, care a asasinat conştient, deliberat, „anume", cca două milioane de oameni de culoare în Congo la începutul secolului XX, şi că alt model al societăţii liberale nu ar fi posibil, pentru că, chipurile, e dovedit, e demonstrat că acestea sînt consecinţele regimului liberal-capitalist, *scilicet:* genocidul. Nonsens, nu-i aşa?

Sigur, există oameni de stînga care găsesc scuze pentru universul concentraţionar sovietic. Dar cu ei, eu, de regulă, nu stau de vorbă decît din politeţe. Dar nu numai curtoazia. Cum nu sînt un om aservit principiilor rigide, găsesc în duhul meu obscur tandreţe chiar şi pentru cîte un fermecător duşman de clasă, ca tine, dragă Andrei.

Amitiés,

G.M. TAMÁS

P.S. În ceea ce priveşte conservatorii, nu cred că ei ar simţi că puterea le revine în mod firesc, ci filozofia conservatoare sau – cum spune Roger Scruton – „dogmatica" conservatoare porneşte din ideea naturii umane. Ea legitimează orice putere politică numai în termenii naturii (Hume, Oakeshott, Leo Strauss) şi unei armonii cu această fire. Arta de a fi conservator constă (sau consta odinioară) în gestul nestingherit, spontan, ludic al stăpînirii fără ţel ulterior. E estetic, anti-teleologic: *sprezzatura.*

În schimb, „stînga eternă" poposeşte pe tărîmul unui „regim de adevăr", cum îl numeşte Alain Badiou urmîndu-i pe Marx, Lukács şi Althusser, un adevăr anti-ierarhic, decentrat, diseminat, descris splendid de faimosul discurs al lui Galileo Galilei în piesa lui Bertold Brecht: „Dintotdeauna se susţinea că astrele sînt fixate pe o boltă de cristal, ca să nu cadă. Acum însă, am prins curaj şi le lăsăm să plutească libere în spaţiu, fără nici un punct de susţinere. [...] Iar pămîntul se roteşte voios în jurul soarelui şi, împreună cu el, se rotesc precupeţe, negustori, principi şi cardinali, ba chiar şi papa. Peste noapte universul şi-a pierdut centrul, dar în dimineaţa următoare s-a trezit cu nenumărate centre, încît putem socoti că adevăratul centru al lumii se găseşte în fiecare dintre ele sau în nici unul. Astfel universul a devenit deodată cu mult mai încăpător."

Iar „dreapta eroică" (de la Joseph de Maistre şi Don Juan Donoso Cortés la Carl Schmitt şi Cioran tînăr) îşi găseşte temeiul în delirul conceptual de a tranşa între prieten şi potrivnic, în *decizie.*

Aceste arhetipuri mai există, dar se dărîmă toate. N-am făcut polemică, am descris trecutul.

Nr. 242: *„De ce citim literatură?"*

Noi – personaje dintr-o Carte

Mi-ar plăcea să cred că încă fac parte din *„invincibila armadă de cititori mulţi şi mărunţi care-şi găsesc – numai ei ştiu cum – timp de citit, de cumpărat cărţi sau de stat în bibliotecă"!* Mi-ar plăcea să cred că, undeva, nu ştiu cum, cineva adună, aşa, ca într-o bază de date, titluri, personaje, autori, fraze care ne plac şi fără de care viaţa noastră, a celor puţini care mai cîtim, ar fi searbădă. Mi-ar mai plăcea ca această bază de date să ne fie accesibilă ori de cîte ori dorim să căutăm mîngîierea cuiva, un cuvînt de suflet sau un autor preferat sau o frază care ne-a plăcut foarte mult. Sau care chiar ne-a exprimat starea la un moment dat.

Nu-mi mai amintesc Începutul. Ştiu doar că a fost un Cuvînt. Nu oricare, ci Acela. Apoi, anii de şcoală au adus nostalgia din casa bunicilor, dar şi dorul de aventură, e drept, o aventură mai „pămînteană", izvorîtă din năzbîtiile lui Nică sau Morcoveaţă. Mama îmi citea, îndeosebi seara, din poeziile lui Coşbuc şi din *Poveşti nemuritoare.* Am fost „contemporană" cu Vineri, fără de care n-am fi vorbit astăzi de robinsoni, apoi cu eroismul şi dăruirea lui Winnetou, dar şi cu intrigile de culise ale celor patru muschetari! Am crescut, evident, cu dorinţa de a găsi adevărul, precum Vitoria din *Ţara de dincolo de negură,* ca şi cu dragostea neîmpărtăşită a eroilor lui Camil Petrescu, acele „suflete tari" care, fatalmente, într-o noapte nebună fac cunoştinţă cu realitatea!

Am fost – şi sînt – iubită de viaţă, aş putea spune, întrucît mi-a fost dat să întîlnesc oameni care preţuiesc cuvîntul scris într-o carte. În liceu, la orele de literatură universală îndeosebi, între noi şi personajele lui Cehov, Dostoievski sau Proust, timpul, într-adevăr, nu mai avea răbdare! Era o reală empatie acolo, lucru de care aveam să-mi dau seama mult mai tîrziu. Studenţia nu m-a făcut „mai deşteaptă"! M-a învăţat însă – lucru mult mai profund – să discern o carte bună de una mai puţin bună, să nu mă afund în lecturi de peregrin, şi atît. Au şi acestea rostul lor. Erau seri, multe la număr, cînd mă apucau orele tîrzii în biblioteca Facultăţii de Litere, încercînd să dezleg paşii „Micului Prinţ", cu a lui deviză *„Numai cu inima poţi vedea bine, lucrurile esenţiale rămîn ascunse ochilor"* – şi să descifrez „Caracterele" lui La Bruyère.

Probabil că, în ceea ce mă priveşte – poate dintr-o anume reţinere faţă de viaţă, da, faţă de viaţa asta care mă iubeşte, ceva între pudoare şi realism –, de multe ori *trăiesc* prin eroii pe care îi descopăr. Aş prefera, de exemplu, să-l întîlnesc pe Ştefan Gheorghidiu, pentru care am o efectivă slăbiciune, şi să-i spun că eu, cel puţin, nu merit preţuirea lui. Nu pentru că m-ar sufoca această dragoste dusă la extrem, ci pentru că, în cea mai pură logică a firii, mi-e teamă că nu-i pot răspunde pe măsură! Adică nu ştiu *cum* să-l iubesc... Şi atunci, l-aş chinui şi mai mult. Aş vrea să-l întîlnesc şi să-i spun că, într-adevăr, nu ne aparţinem unii altora, în întregime, decît atunci cînd iubim. Atunci cînd simţim că între noi şi celălalt se creează acea legătură vitală prin care putem trăi. Cînd ne dăm seama, de exemplu, că dimineaţa nu poate începe decît cu celălalt: fie că este lîngă noi, fie că îl auzim la un capăt de fir... E un fel de a spune că eşti iubit. Poate este singurul paradis despre care ne vorbea şi Camus: *„Iubim moliciunea unui gest, felul în care se potriveşte un arbore în peisaj. Şi pentru a re-crea această iubire, n-avem decît un amănunt, dar care ajunge: mirosul unei camere care a stat prea multă vreme închisă, sunetul ciudat al unui pas pe drum...".*

Viaţa ne oferă un lucru extrem de simplu, dar de care ne dăm seama mai greu sau niciodată: noi, toţi, şi fiecare în parte sîntem personajele unei cărţi. Cu fiecare rînd, cu fiecare pagină, destinul stă la colţ şi aşteaptă pasul nostru. Tragic este că nu putem fi nici ca Gheorghidiu, nici ca Hamlet, nici ca Penelopa, nici ca Anna Karenina, deşi ne ambiţionăm să fim... Paradoxul este că sîntem din fiecare cîte puţin. Ridicolul ne pîndeşte, de asemenea, dar el măcar ne arată cu degetul atunci cînd cădem... *„Se poate întîmpla* – spunea Camus – *ca, ajuns pe o anumită treaptă a lucidităţii, un om să-şi simtă inima închisă şi, fără revoltă sau revendicare, să întoarcă spatele la tot ceea ce pînă atunci fusese pentru el viaţa lui, adică zbuciumul lui. Dacă Rimbaud sfîrşeşte în Abisinia fără a mai fi scris un singur rînd, nu trebuie să vedem în asta nici pasiune pentru aventură, nici renunţare de scriitor. Se întîmplă aşa fiindcă nu putea fi altfel..."*

De ce citesc literatură? Pentru că n-aş putea să fiu eu însămi fără acest lucru.

Cu admiraţie şi respect,

Alina PAPOI
alinagmr@yahoo.com

N. red.: Nu ne-o luaţi în nume de rău: scrisoarea dvs. ne-a plăcut şi pentru sinceritatea în a recunoaşte ridicolul care ne pîndeşte în pasiunea noastră bibliofilă. Nu mulţi au acest curaj.

Nr. 238: *„Adevărata poveste a poneiului roz"*

O tevatură tipic românească

● Nu mă pricep la artă. Mă uit, îmi place sau nu-mi place.

● Se pare că unii au rămas la *Car cu boi* al lui Grigorescu.

● Poneiul roz cu svastică m-a amuzat.

● Mă întreb: s-ar fi făcut aceeaşi tevatură dacă în loc de svastică ar fi fost ştampilate pe fundul poneiului secera şi ciocanul? Sau alături de svastică?

● Scopul tevaturii a fost, evident, desfiinţarea dlui Patapievici. Tipic românesc: e cineva mai deştept, mai cultivat decît noi, dă-i în cap! De aceea, oamenii de valoare ai acestei ţări şi-au luat lumea-n cap, dar nu de ieri, de azi, ci dintotdeauna.

● Cine sînt cei care şi-au dat în petic în Parlament şi mass-media? Colegii „telectuali" ai lu' coana Leana?

● În vara lui '89 securistul de întreprindere îmi spunea că s-a primit dispoziţie de la „tovarăşa" să se întocmească liste cu toţi intelectualii din întreprinderi şi instituţii. I-au trecut pe liste pe toţi cei cu studii superioare. Şi acum poanta: „şi ne-am trecut şi noi"!

„Tovarăşa" voia să ştie cîţi colegi are!

M. COSTEA
Ploieşti

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.250
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Cîteva comentarii la G.M. Tamás

Mi-a făcut plăcere, dragul meu, să propun *Dilemei vechi* textul scrisorii în care mă amendezi pentru interpretarea trunchiată a sprinţarei tale intervenţii de la Sofia. Cum îţi spuneam şi într-un *mail* de-acum cîteva zile, scrii atît de bine românește, încît, pentru un calofil ca mine, aproape că nu mai contează ce spui. Îmi cer, oricum, scuze, dacă am reprodus inexact spusele tale. Pe de altă parte, oricîte *malentendu*-uri s-ar aduna între noi, e clar că stăm, cu sau fără ele, pe poziţii disjuncte şi că vom rămîne pînă la capăt în această disjuncţie: tu apărînd cu îndîrjire şi graţie un utopic paradis de stînga, eu bombănind bătrînește, dinspre dreapta, nonşalanţa *(sprezzatura?)* cu care teoretizezi ceea ce, pentru mai multe milioane de oameni, a fost infernul pur. De dragul dialogului, ridic, totuşi, mănuşa.

În beneficiul cititorilor, dar şi pentru că nu am instrucţia ta de specialitate, îţi voi simplifica tezele, străduindu-mă să nu le deformez încă o dată. Pui în lumină două enunţuri pe care le califici drept „contradictorii“: 1) „Socialismul real“ n-a fost socialism adevărat, ci o deformare ipocrită, mincinoasă, a teoriei marxiste şi 2) „Socialismul real“ a fost aplicarea întocmai a teoriei marxiste, adică a fost socialism adevărat. Eşecul lui practic e, simultan, eşecul teoriei sale şi evacuarea lui din registrul regimurilor politice viabile.

Cîteva observaţii rapide: Nu cred că enunţul 1 e, cum spui, formulat înainte de 1989, în vreme ce enunţul 2 apare după 1989. În dezbaterea despre comunism, ele coexistă, mi se pare, de mult. Tu ai o înclinaţie (moderată, dar limpede) pentru enunţul 1, pe care, formulîndu-l, ai mare grijă la cuvinte: vorbeşti de „societăţile de tip sovietic“ şi de „sistemul bolşevic“, iar cînd zici „de tip «comunist»“, pui repede termenul „comunist“ între ghilimele. Problema ta este să reduci maximal conotaţia „comunistă“ a eşecului. Răul, atîta cît a fost, a fost un păcat „bolşevic“ şi „sovietic“. Bolşevicii şi sovieticii au „întinat“ – vorba lui Ion Iliescu – comunismul adevărat, l-au compromis, l-au aplicat vicios. Conform enunţului 1, pe care îl preferi, comunismul nu e infirmat de „socialismul real“, altfel spus nu poate fi epuizat de tribulaţiile lui istorice. Trebuie să i se mai dea o şansă, încă una, iarăşi şi iarăşi, pînă cînd, poate, într-un tîrziu, şi la capătul cîtorva noi hecatombe, va reuşi să-şi arate chipul benefic, generos, „ştiinţific“. Admiţi că enunţul 1 e „simplist“. În schimb, enunţul 2 ţi se pare direct „fals“. A identifica comunismul cu URSS, China, Europa de Est, Gulagul, Canalul, Gherla, Aiudul etc. e la fel de abuziv, pe cît este de abuziv să identifici liberalismul cu crimele belgiene din Congo şi, în general, cu genocidul. Care va să zică, eşti echidistant. Nu poţi fi de acord cu Losurdo sau Canfora („totuşi mari cărturari“), nici cu cei care „găsesc scuze pentru universul concentraţionar sovietic“ („sovietic“ fireşte, căci în celelalte ţări comuniste puşcăriile nu sînt relevante...). Sincer vorbind, eşti prea echidistant pentru gustul meu. A judeca comunismul prin prisma Gulagului mi se pare, orişicît, ceva mai legitim decît a judeca liberalismul prin prisma genocidului. Stalin e, cred, un exponent al marxism-leninismului în mai mare măsură decît a fost Hitler un exponent al lui John Stuart Mill. În ce mă priveşte – aşa cum, probabil, anticipezi – sînt mai aproape de enunţul 2. Pînă una alta, „socialismul real“ a arătat aşa cum a arătat şi, de vreme ce, indiferent de contexte locale, de „adaptări“ naţionale, de experimente şi scremete de tot soiul, a produs efecte atît de asemănătoare, am dreptul să-i pun la îndoială temeiurile. Nu pot face abstracţie de faptul istoric, în numele unui nimb imperceptibil. N-ar fi nici măcar în spiritul lui Karl Marx.

Cît despre însemnările tale din *Post-scriptum,* mărturisesc că le-am urmărit cu oarecare dificultate. Nu înţeleg ce vrei să spui definind liderul „conservator“ drept un „ludic al stăpînirii fără ţel ulterior“, sau calificînd „stînga eternă“, pe urmele lui Badiou, drept „regim de adevăr“, „un adevăr anti-ierarhic, decentrat, diseminat“ etc. Conservatorul ludic? Foarte bine! Ai ceva împotriva lui Churchill? Preferi seria de activişti comunişti care se iau în serios pînă la crimă? Comunismul ca „regim de adevăr“? Nu ţi se pare o ironie? Ce te-a determinat să faci disidenţă împotriva unui „adevăr“ atît de „zdrobitor“ şi, în plus, „splendid“ ca un discurs de Galileo Galilei? Ştiu, o să spui că altul e „comunismul“ tău, că vorba eternului Pristanda, „altceva ai tu în sufletul tău“. Losurdo? Badiou? Dă-mi voie să te scandalizez niţel: doi băieţi deştepţi de o prostie compactă. Genul de intelectuali care „trag lumea pe sfoară cu pişicherlicuri“. Nu polemizez. (Viaţa e prea scurtă.) Îi descriu.

Rămîn totuşi fidelul tău, plin de o paradoxală simpatie, „duşman de clasă“. Măcar să fi arătat toate conflictele veacului ca fragedele conflicte dintre noi doi.

Cu drag,
Andrei Pleşu

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Noua şi fragila Europă

Săptămîna trecută, dl Daniel Dăianu (europarlamentar din grupul ALDE) a formulat o întrebare scrisă adresată Comisiei Europene în care solicită mai multă atenţie din partea executivului de la Bruxelles faţă de „economiile emergente din UE“. În iureşul măsurilor anti-criză şi în sarabanda declaraţiilor „liniştitoare“ din partea guvernelor şi băncilor centrale, mi se pare una dintre cele mai lucide luări de poziţie.

Dl Dăianu observă, pe bună dreptate, că majoritatea discuţiilor privind sprijinirea băncilor aflate în dificultate „privesc, în esenţă, ţările membre din zona euro şi alte vechi state membre“, în timp ce noile state membre ale Uniunii sînt ignorate, deşi „aceste economii nu beneficiază de avantajul unei rezerve monetare proprii, prezintă deficite importante de cont curent şi resimt efectele orientării către investiţii sigure“. Aşa încît europarlamentarul român aşteaptă, de la Bruxelles, un răspuns la întrebarea: „Cum intenţionează Comisia să abordeze problemele specifice ale acestor economii în contextul crizei financiare internaţionale şi a recesiunii care ameninţă tot mai mult Europa?“. Pînă cînd Comisia va formula răspunsul, faptele confirmă observaţia dlui Dăianu: se manifestă în continuare preocupare pentru ţările din zona euro şi pentru vechile state membre. Pînă acum, Comisia Europeană a avizat planurile naţionale de salvare prezentate de următoarele ţări: Irlanda, Franţa, Germania, Suedia, Danemarca, Olanda, Portugalia, Marea Britanie. Îşi aşteaptă aprobarea planurile depuse la Bruxelles de Austria, Italia şi Spania. Ungaria, în schimb, a recurs la un împrumut de la Fondul Monetar Internaţional, pentru a nu intra în faliment. Seduse multă vreme de creşterea lor economică mai mare decît în „Vechea Europă“, noile state membre încă trăiesc cu ideea că vor fi mai puţin afectate de criza economică. Şi totuşi, Strategic Forecasting (Stratfor), un serviciu privat de informaţii din SUA, consideră că ţările din Estul Europei, inclusiv România, sînt vulnerabile în faţa recesiunii: „România se confruntă cu un deficit bugetar crescut (2,5% din PIB), cu un deficit comercial de 14% şi cu o datorie publică de 19% din PIB, ceea ce ridică serioase semne de întrebare legate de modalitatea prin care România va reuşi să acopere gaura bugetară în timpul unei crize de lichidităţi“. Atacuri speculative asupra leului vor mai fi, avertizează Stratfor. Atacul încercat de cîteva bănci străine şi denunţat de guvernatorul BNR a transmis publicului următorul mesaj: pentru că au nevoie de lichidităţi „acolo“, marile bănci europene încearcă să cîştige rapid bani „aici“.

Graniţa între „Vechea“ şi „Noua Europă“, dintre Vest şi Est, de care păream să fi uitat, a apărut din nou, de această dată însă nu în legătură cu teme mai mult sau mai puţin abstracte, ci vizînd aspecte economice şi financiare foarte concrete. *Sauve qui peut* pare a fi deviza zilei, în ciuda numeroaselor întîlniri la vîrf care ar trebui să croiască un „plan unic european“ pentru a face faţă recesiunii. „Unic“ e impropriu spus: în afară de Banca Centrală Europeană, care îşi joacă bine rolul, Uniunea Europeană nu are, în ciuda stufosului său sistem instituţional, capacitatea de a impune un plan statelor membre. Şi, chiar dacă se va ajunge la concertarea cîtorva reglementări şi măsuri, diferenţele se vor vedea de la un stat la altul şi, mai ales, între Vest şi Est: şomajul, inflaţia, dezechilibrele bugetare vor afecta diferit fiecare ţară. Problema este că recesiunea ar avea, în

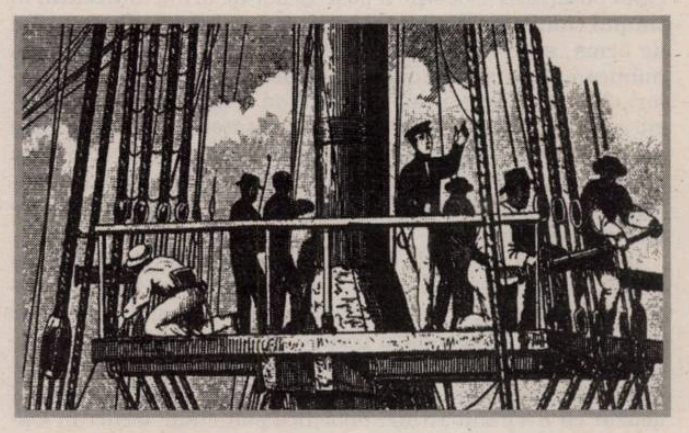

noile democraţii din Est – fragile şi imprevizibile – consecinţe mai grave, inclusiv în politică. Dacă, de pildă, un atac „vestic“ asupra leului (sau altei monede naţionale) ar reuşi, populismul ar găsi o pîine de mîncat, iar curentele eurosceptice s-ar amplifica (deşi, în general, cetăţenii din ţările foste comuniste au susţinut aderarea la UE).

La începutul anilor '90, una dintre temele favorite ale celor care se opuneau integrării României în UE era aceasta: „vor să ne transforme în piaţă de desfacere pentru produsele lor, şi atît“. Acum sîntem fericiţi că putem cumpăra produsele „lor“ alături de „ale noastre“ în supermarketuri „de tip occidental“: consumul să trăiască! Dar, în vremuri de criză, diferenţa între ce e „al lor“ şi ce e „al nostru“ tinde să fie resimţită dramatic şi să stîrnească emoţii puternice. Temele „Europei Unite“ au trecut, azi, pe planul al doilea – nimeni nu mai are timp şi chef de ele, iar guvernele naţionale sînt ocupate cu soluţiile anti-criză. Economic, s-ar putea să aibă succes. Dar la „costuri“ trebuie trecută şi menţinerea (sau adîncirea) opoziţiei între Vest şi Est, între „Vechea“ şi „Noua“ Europă.

ținerea de minte

„...cea mai sigură diferenţiere pe care am putea s-o stabilim între oameni nu este să-i împărţim în isteţi şi proşti, ci în isteţi şi prea isteţi, cu proştii facem ce vrem, cu isteţii soluţia este să-i punem în serviciul nostru, pe cînd cei prea isteţi, chiar dacă sînt de partea noastră, sînt intrinsec periculoşi, n-o pot evita, cel mai curios e că prin actele lor ne spun în permanenţă să avem grijă cu ei, în general nu dăm atenţie avertismentelor şi după aceea suportăm consecinţele...“

(José Saramago, *Eseu despre luciditate,* traducere din limba portugheză şi note de Georgiana Bărbulescu, Editura Polirom, 2008)

PUBLICITATE

www.libertaspublishing.ro

MURRAY NEWTON ROTHBARD

AMERICA'S GREAT DEPRESSION

I know of few books which bring the world of economic history so vividly to life, and which contain so many cogent lessons, still valid in our own day. It has stood the test of time with success, even with panache, and I feel honored to be invited to introduce it to a new generation of readers.

PAUL JOHNSON

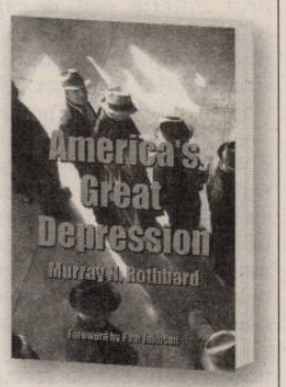

publishing Libertas

Librăria LIBERTAS
contact@libertaspublishing.ro
Tel./Fax: 021 627 14 92 | Mobil: 0721 576 456

Luca NICULESCU

aşa şi pe dincolo

Bani de campanie

În Statele Unite, banii reprezintă „laptele de mamă" al politicii, după cum se exprima un politician american. S-a văzut şi în campania recent încheiată, cea mai scumpă din istorie. Barack Obama a strîns aproape o jumătate de miliard de dolari, dublu faţă de contracandidatul său. În ultimele săptămîni de campanie, echipa lui Barack Obama reuşea să strîngă cîte 5 milioane de dolari pe zi! Ploaia de bani s-a simţit în miile de spoturi televizate, publicităţi în ziare şi pe Internet, iar Obama şi-a oferit luxul de a-şi plăti săptămîna trecută o intervenţie de o jumătate de oră în aşa-numitul *„prime-time"*, simultan, pe mai multe canale de televiziune.

Ca în orice democraţie, donaţiile în campanie sînt reglementate în Statele Unite, atît la nivelul statelor, cît şi la nivel federal. Toate contribuţiile sînt făcute publice şi există limite pentru donaţii. Astfel, o persoană fizică poate oferi cel mult 2000 de dolari la un scrutin, întreprinderile nu au dreptul să facă donaţii din fondurile proprii, nici sindicatele, dar pot în schimb să sprijine înfiinţarea de comitete de acţiune politică, al căror scop este strîngerea de fonduri pentru candidaţi. La sfîrşitul fiecărei campanii, candidaţii trebuie să trimită rapoarte Comisiei Federale Electorale, care verifică modul în care s-au făcut cheltuielile. Există, evident, şi încercări de ocolire a barierelor de finanţare. Există aşa-numitul *soft money*, bani cheltuiţi de un grup de interese pentru promovarea unei idei, nu a unui candidat. Cînd puternica asociaţie a posesorilor de armă difuzează, în timpul campaniei, mii de clipuri despre beneficiile portului de armă, e un mesaj indirect în favoarea candidatului republican. Apar şi scandalurile legate de finanţarea partidelor: cînd era preşedinte, Bill Clinton a fost acuzat că a oferit sejururi la Casa Albă unor finanţatori democraţi, care au dormit chiar în celebrul dormitor Lincoln, în schimbul unor donaţii substanţiale. În campaniile trecute, atît republicanii, cît şi democraţii au fost nevoiţi să returneze o parte din sumele încasate.

Scandaluri legate de finanţarea partidelor electorale au fost numeroase şi în Europa. În Franţa, fostul prim-ministru, Alain Juppé, a fost condamnat la un an şi jumătate de închisoare cu suspendare pentru finanţarea ilegală a partidului de centru dreapta RPR, formaţiunea fostului preşedinte Jacques Chirac. În Marea Britanie, Tony Blair a fost acuzat că a vîndut titluri onorifice sau chiar locuri în Camera Lorzilor unor persoane care s-au dovedit generoase cu donaţiile către laburişti. În Germania, cancelarul reunificării, Helmut Kohl, a plecat din politică în urma unui scandal de finanţare ilegală a partidului său. Ce să mai spunem de afacerile de finanţare ocultă din Italia, Grecia sau din ţara vecină, Bulgaria, căreia i s-a tăiat din fondurile europene şi pentru că o parte din banii veniţi de la Bruxelles ajunseseră direct în trezoreria unor partide politice!

În România, finanţarea formaţiunilor în campanie nu e o temă care să se afle pe agenda publică. Despre banii de campanie se vorbeşte după ce alegerile s-au încheiat, cînd subiectul nu mai pasionează. Curtea de Conturi descoperă deseori iregularităţi, bani care nu aveau ce căuta în conturile partidelor, dar ştirea e consemnată doar sporadic. Începînd de anul acesta, ar trebui mai multă atenţie. Campania va fi mai costisitoare. Pentru prima dată, televiziunile şi radiourile private cer bani pentru prezenţa în emisiune a candidaţilor. Ca urmare, studiourile televiziunilor de ştiri sînt invadate de candidaţi la orice oră din zi. Se vor cheltui bani mulţi în bannere, afişe, fluturaşi: votul uninominal obligă fiecare candidat să comunice cît mai mult pentru a fi cunoscut. Se vor face „clasicele cadouri electorale" (făină, mălai, ulei), mai ales pentru cei din mediul rural. A existat o propunere de interzicere a acestor cadouri cu 90 de zile înaintea alegerilor, dar legea finanţării partidelor politice nu a luat-o în seamă. Şi în România, legea impune plafoane de cheltuieli: 350 de salarii minime brute pe ţară pentru un candidat la Camera Deputaţilor şi 500 de

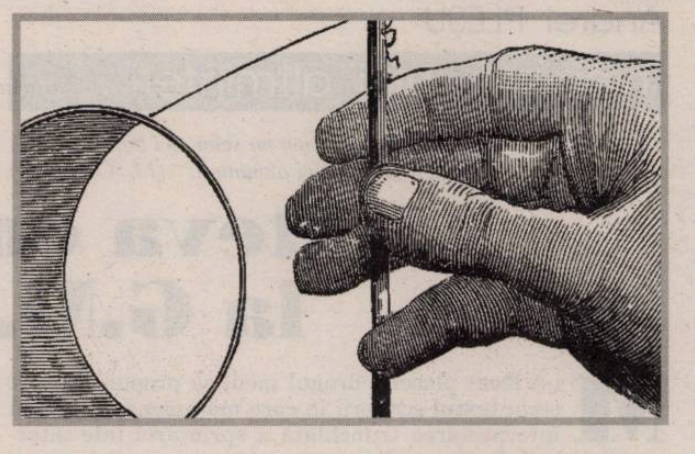

salarii pentru unul la Senat (altfel spus, cam 50 de mii de euro pentru un deputat şi 75 de mii pentru un senator). Candidaţii în colegiile electorale spun că, dacă vor să cîştige, campania îi va costa mult mai mult.

În primăvară, în comunele Sinteşti şi Ştefăneşti, alegerile locale au fost invalidate din cauza neregulilor şi a acuzaţiilor de cumpărare de voturi. Pe 30 noiembrie scandalul se poate repeta la o scară mult mai mare.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Păpuşa cu blesteme.** Un judecător francez a respins plîngerea preşedintelui Nicolas Sarkozy, proces intentat împotriva companiei K&B, care a pus în vînzare o păpuşă voodoo cu chipul lui. Pe hainele păpuşii sînt tipărite fragmente memorabile din discursurile lui Sarkozy (de exemplu: „Munciţi mai mult, cîştigaţi mai mult"). În preţ intră şi un set de ace pentru ca eventualul cumpărător să poată începe alcătuirea, dacă ar dori să atragă prin blesteme răul asupra persoanei reprezentate. Avocatul preşedintelui susţine că dl Sarkozy are „drepturi exclusive şi absolute asupra imaginii sale" şi va face apel împotriva deciziei. Compania a refuzat să-şi retragă produsul afirmînd că reacţia preşedintelui este „cu totul disproporţionată". Decizia Curţii susţine că „obiectul respectă limitele liberei exprimări şi ale dreptului la umor". Adepţii cultului voodoo sînt nemulţumiţi, considerînd că religia lor este greşit interpretată.

● **Sciziunea de după victorie.** După ce a condus lupta împotriva apartheid-ului şi a învins, după ce a iniţiat transformarea Africii de Sud într-un stat democratic, după ce a cîştigat toate alegerile generale, partidul Congresul Naţional African e în pragul descompunerii. Şoapte, zvonuri, suspiciuni anunţă retragerea a 100 de parlamentari care consideră că partidul a devenit corupt, autoritar, ipocrit. Se intenţionează întemeierea altui partid. Sciziunea este consecinţa conflictului, ţinut de mult la foc mic, între Thabo Mbeki, preşedintele partidului şi al ţării, şi Iacob Zuma, candidat la aceleaşi funcţii. Mbeki nu mai poate candida, dar şi el, şi mulţi alţii au serioase dubii cu privire la urmaşul anunţat. Singurul stat funcţional democratic din Africa ar putea intra în derivă.

● **O biserică ortodoxă la Havana.** La mijlocul lunii octombrie, s-a inaugurat în Cuba, în capitala Havana, o biserică ortodoxă rusă închinată Sfintei Fecioare de la Kazan. După ce a asistat la slujbă, preşedintele Raul Castro l-a primit pe mitropolitul Kirill, marcînd astfel o nouă etapă a relaţiilor dintre Rusia şi Cuba. Biserica a fost construită din banii bugetului de stat cubanez. „În timp ce relaţiile ruso-americane sînt la cel mai jos nivel din ultimii ani, Moscova încearcă să-şi facă din nou simţită prezenţa în zonă" *(Le Monde,* 23 octombrie). Evenimentul din Cuba se desfăşoară pe fondul încălzirii relaţiilor Rusiei cu Nicaragua – una dintre puţinele ţări care a recunoscut independenţa Abhaziei şi Osetiei de Sud –, al tratativelor cooperării militare cu Ecuadorul şi al relaţiilor atît de cordiale cu Venezuela.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Ochelari de ţară

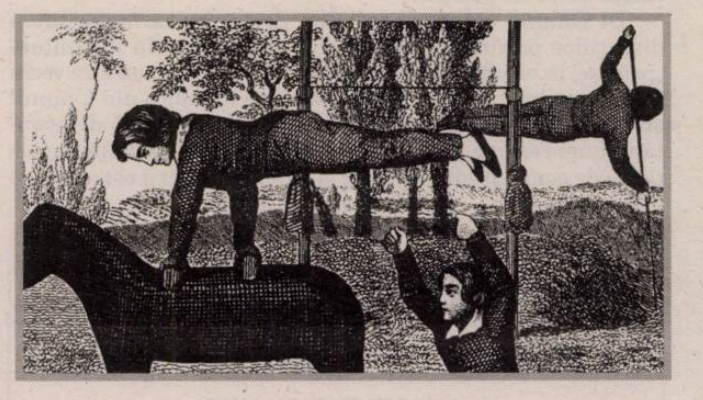

„America: Libertate şi televiziune color"
(din înţelepciunea populară, circa 1980)

Pe vremuri, televizorul color *on a budget* se obţinea foarte uşor în România: magazinele comerţului de stat aveau la vînzare un filtru pastelat, care se aşeza în faţa ecranului. Existau două modele: cel cu diagonala de 38 de centimetri (pentru televizoarele Olt, Sirius şi mai vechile Venus cu lămpi) şi cel destinat *connaisseur*-ilor, posesori de aparat cu diagonala de 54 de centimetri (aici aş fi recomandat cu căldură aparatul Diamant, cu circuite integrate şi o deosebită fiabilitate în exploatare). Filtrul a avut ceva succes: într-o vreme, îmi aduc aminte, cam două familii din cinci la care mergeam în vizită, se uitau la televizorul *color* obţinut prin această operaţie estetică.

Ecranul cu îmbunătăţiri nu conţinea de fapt toate culorile spectrului. Cea mai violentă pată era de un gălbui spălăcit, care părea la locul ei doar atunci cînd stătea acolo Lucy, blonda din Dallas. Lucru care se întîmpla cam 30 de secunde pe săptămînă. Cu toate că era destul de accesibil românului de rînd, am trăit drama de a nu avea niciodată un astfel de televizor color. Şi n-am fost cel ales nici pentru cealaltă soluţie, şi ea populară într-o vreme: televizorul alb-negru în noua carcasă de plastic disponibilă în *mai multe culori*.

Acum, privind în urmă, îmi închipui că deciziile privind elaborarea acestor erzaţuri erau luate la nivel destul de înalt. Undeva, probabil, activişti luminaţi constatau că vaporenii şi cei cu rude în străinătate reuşiseră să inducă o stare nepotrivită, vorbind despre televiziunea color disponibilă în Occident în fiecare casă. Sau o fi fost iniţiativa vreunui director de întreprindere, presat de la centru să raporteze elaborarea de noi produse?

Oricum ar fi, e clar că filtrul vîndut atunci în magazine era doar unul dintre componentele unui sistem optic. *Filtrul din faţa televizorului nu putea să funcţioneze fără filtrul din spatele ochiului*. Filtrul de pe televizor schimba grîul în maroniu şters. Filtrul din capul nostru ne spunea că acesta e de fapt televizorul color inventat de americani sau, oricum, ceva foarte apropiat.

Sigur, cei mai avansaţi dintre români (printre care pot spune cu mîndrie că m-am numărat şi eu) au găsit o soluţie şi mai elegantă: abţibildul. El cerea rude în străinătate şi/sau spirit întreprinzător. Nu era uşor să găseşti mica bucată de hîrtie adezivă pe care scria *SONY* şi pe care o lipeai deasupra mult prea proletarei mărci Electronica. Pe lîngă abţibild, televizorul astfel obţinut cerea un filtru mental de mai mare putere. Ecranul fiind acelaşi, cenuşiul „Albumului Duminical" era mai greu de transmutat.

Sticlele colorate vîndute odinioară în magazine n-au mai rămas nici măcar pentru vreun muzeu (deşi poate că ar fi definit epoca mai bine decît un exemplar din *Scînteia* sau vreun bust de-al Dumnealui). S-au dus după ele şi filtrele din minte, acelea care ne ajutau odată să credem că lucrurile sînt ceea ce vrem să pară?

Răspunsul îl dau sondajele de opinie. Şi cifrele – multe – ale diferenţei care creşte, între noi şi ceilalţi. Produs intern brut, inflaţie, cărţi pe cap de locuitor, calculatoare, angajaţi în servicii... O realitate gri şi rece în care mintea noastră mai pune puţină culoare, puţină căldură. Suficient să o facă suportabilă, la fel ca televizorul alb-negru de pe vremuri. Contraindicat însă pentru orice încercare de schimbare.

Privind în urmă de la înălţimea anilor care au trecut, putem ofta cu duioşie. Astăzi avem televizoare color veritabile. În ele apar cetăţeni îmbrăcaţi în costume bleumarin, cu cămăşi albastre şi cravate bleu. Ei ne spun lucruri imposibil de spus la televizor acum douăzeci de ani, zîmbesc la noi, încearcă să se împrietenească. Ce dacă figurile şi vorbele lor sînt mai gri decît orice personaj de pe ecranul alb-negru de altădată? Avem trusă de carioca la purtător.

Ne-am antrenat să vedem altceva decît este, iar păpuşarii ştiu că n-a trecut vremea lor. Pe vremuri ne cumpăram sticle colorate. Astăzi le votăm.

Dilema, nr. 401, ianuarie 2001

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

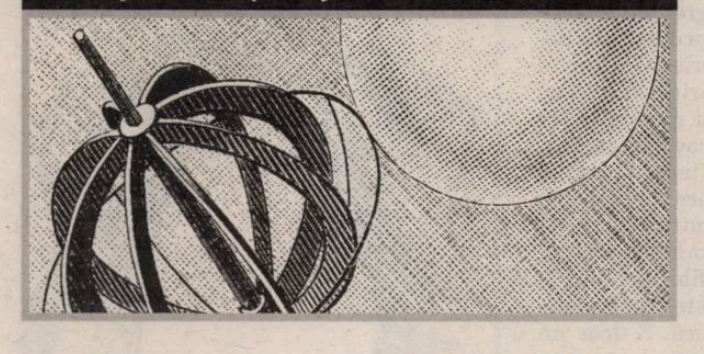

Restul lumii

Marţi, în ziua cînd *Dilema veche* îşi închidea paginile, votul pentru alegerile prezidenţiale din SUA de-abia începea, ceea ce înseamnă că joi, cînd revista o să fie la chioşcuri, cititorii o să ştie ceea ce eu azi mă şi tem să ghicesc. Frustrarea se mai calmează cînd încep să curgă ştirile despre ceea ce se întîmplă în lume. Răzvrătiţii, forţele de represiune, politicienii, teroriştii, judecătorii şi avocaţii nu şomează; fac ceea ce făceau şi ieri, şi alaltăieri, şi ceea ce o să continue să facă şi după ce numele „celui mai puternic om de pe planetă“ va fi cunoscut. Crizele, cea financiară şi cea economică, lovesc fără a cere permisiunea preşedintelui ales al Statelor Unite; acesta găseşte cu greu vorbele prin care să alimenteze optimismul. Nu e cel mai puternic, este poate cel mai cunoscut demnitar pentru că tot ce spune el se află imediat, dar în materie de putere e constrîns de diferite reglementări, presupunînd implicarea altor organisme alese. Cînd acţionează transparent, preşedintele este personificarea unei administraţii dorind să-şi impună un punct de vedere, acţiune arareori acceptată fără murmur. Cea mai mare parte a muniţiei ideologice antiamericane – folosită de filozofi şi de organizaţii pacifiste, de terorişti şi de politicieni aleşi – este furnizată de dezbaterile interne din SUA.

Războiul din Irak, conceput şi condus de administraţia Bush, a fost proiectat ca o victorie a lumii libere asupra dictaturilor. Nu toţi liderii politici din lumea liberă au fost de acord că acesta este modul cel mai bun de a-şi demonstra superioritatea, iar lumea neliberă pare că vrea să rămînă aşa cum e. Bagdadul, capitala Irakului, este zguduit de valuri succesive de violenţă: luni, explozia a două bombe plasate în faţa unui sediu al Ministerului de Interne (o zonă foarte sever fortificată) a făcut şase morţi şi 20 de răniţi. În provincie, la Baquba, o altă bombă a explodat tot într-un teritoriu bine păzit, în parcarea de lîngă autoritatea locală: trei morţi şi 13 răniţi. Era ziua cînd în Parlament se vota o lege care garanta drepturile minorităţilor, lege considerată „o insultă“ pentru că, faţă de ceea ce ceruse misiunea Naţiunilor Unite, se restrînge numărul de locuri în Parlament, rezervat reprezentanţilor minorităţilor. În aceeaşi zi, oficialii militari americani şi irakieni au anunţat că violenţa ajunsese la cel mai jos nivel, dacă se ia ca punct de reper anul începerii războiului, 2004.

Măcar în Irak are cine să numere morţii şi să compare cifrele. În Congo, soldaţii din misiunea de menţinere a păcii (17.000 de oameni) sînt incapabili să ţină departe de capitala Goma gherilele conduse Laurent Nkuda, un general conglez, etnic tutsi; el declară că vrea să-l înlăture pe preşedintele Kabila şi să-i pedepsească pe autorii genocidului din Ruanda (1994), etnici hutu. Guvernul înarmează „detaşamentele morţii“ alcătuite din etnici hutu. Diplomaţii occidentali fac naveta între rebeli şi oficiali pentru a-i aşeza pe combatanţi la masa negocierilor. Misiunea ONU nu numai că n-a fost capabilă să-i oprească pe rebeli, dar nici n-a fost în stare să-i protejeze pe civili, victime ale jafurilor, violurilor şi crimelor.

La Miami, luni a fost condamnat Franklin Duran, un om de afaceri din Venezuela. Agenţii federali au izbutit să aducă dovezi conform cărora el era legat de cel care a adus pe un aeroport american valiza cu 800.000 de dolari cash. Judecătorii au dat crezare versiunii conform căreia banii erau trimişi de preşedintele venezuelean Chávez, pentru a o susţine pe Cristina Fernadez de Kirchner, pe atunci candidată la preşedinţia Argentinei. Manevra ar fi urmat să contribuie la consolidarea unui front anti-SUA în America Latină.

În enigmaticul Iran, Parlamentul a cerut demiterea lui Ali Kordan, ministru de Interne, pentru că acesta a susţinut că are o diplomă onorifică de la Oxford, şi de fapt el nu-şi încheiase nici măcar studiile medii. Prim-ministrul a distribuit cecuri de 5000 de dolari celor care ceruseră demisia, încercînd să-i convingă astfel să-şi retragă acţiunea. N-a izbutit şi atunci a intervenit preşedintele Ahmadinejad: „Şi ce dacă-i falsă? Oricum e o bucată de hîrtie“. Pentru aceste persoane nu are nici o importanţă cine s-a ales marţi.

globul cubic

La malul mării

Pentru unii mumă, pentru alţii ciumă, criza financiară mondială a stimulat într-un mod spectaculos investiţiile ruseşti în Muntenegru (din 2006, stat independent, suprafaţă 13.812 metri pătraţi, 598.000 de locuitori). Venceslav Leibman, un tînăr milionar rus, a investit 310 milioane de dolari într-un hotel cu 27 de etaje, în vile pe malul mării, porturi pentru ambarcaţiunile de plăcere ale adulţilor şi un parc acvatic dedicat copiilor acestora. „Datorită în mare măsură investitorilor ruşi, Muntenegru are un venit străin *per capita* mai mare decît orice altă ţară de pe continent. Recent, investitorii ruşi au achiziţionat şi pămînt, construind o alternativă mondenă la staţiunile din Sudul Franţei şi la cele din Turcia. Pentru ruşii cu bani, fireşte.“ *(International Herald Tribune)*

Cifrele sînt impresionante, dar chiar şi cei care nu le ştiu sînt uimiţi: „Ruşii pot fi văzuţi şi auziţi peste tot: la plajă, în cluburi, în restaurantele de lux şi în recent deschisa şcoală elementară.“ *(The New York Times,* 1 noiembrie)

După ce Gazprom a cumpărat din Serbia stocul majoritar de acţiuni ale companiei energetice naţionale, Rusia şi-a asigurat o poziţie dominantă pe piaţa locală a energiei, iar infiltrarea din Muntenegru este văzută ca o continuare a manevrei de consolidare în Balcanii de Vest; populaţia nu percepe cu ostilitate prezenţa milionarilor şi a miliardarilor ruşi, credinţa ortodoxă creează aparenţa unei identităţi comune. Nu sînt puţini cei care consideră că investiţiile ruseşti în Muntenegru vor favoriza, în mod paradoxal, accesul ţării în Uniunea Europeană. Ceea ce se vede depăşeşte ceea ce există – susţin unii: „Percepţia că ruşii au cumpărat totul e greşită. Doar un procent din bogăţia Muntenegrului este în mîini străine“ – spune Zarko Radulovici, coproprietarul hotelului Splendid, stabiliment de lux construit cu fonduri ruseşti. „Salutăm investitorii din peste 80 de ţări, de ce nu ruşii?“ – spune ministrul Economiei şi Dezvoltării. În Raportul Uniunii Europene în domeniu se susţine că multe investiţii ruseşti au fost ocultate deoarece s-a acţionat prin terţi.

Evoluţiile din Muntenegru pot fi expresia capriciilor unor oameni atît de bogaţi, încît nu mai au ce face cu banii. Privite din perspectiva acţiunilor ruseşti din Serbia, capriciile încep să aibă logica lor. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Miracolul salvator al agregării

La vremuri de alegeri, părerea că electoratul e prost, lipsit de educaţie civică elementară şi fericit-neinformat nu se mai aude, însă candidaţii par să ţină seama de ea mai mult decît oricînd. Cum vremea alegerilor a venit şi la noi, şi în America, în acelaşi timp, reflecţia despre electorat sau, mai exact, despre noi înşine în ipostază de alegători devine o urgenţă tot mai legitimă. Printre multele diferenţe dintre România şi America, o subliniez acum pe cea cu relevanţă în context: calendarul de apariţii al editurilor americane este extrem de sensibil la evenimentele din cetate. La noi, cărţile apar fără nici o legătură cu ceea ce se petrece în România, după un calendar autist, care ţine cont numai de ciclicitatea tîrgurilor de carte. În America hiperpolitică a anului 2008, a apărut o carte (Rick Shenkman, *Just How Stupid Are We? Facing the Truth About the American Voter*, Basic Books, 2008) despre electorat – precizez, această carte nu este o premieră, asemenea cărţi apar cu regularitate în preajma consultărilor electorale –, din care aflu cîteva lucruri interesante.

Concluzia cărţii nu mă surprinde: electoratul, privit ca o entitate, nu este deloc prost, ci este pur şi simplu uman. Evident, ipoteza pe care se bazează ştiinţele politice livrate rudimentar, ca un fel de astrologie pentru coafeze, anume aceea că omul reacţionează raţional la provocările cetăţii, nu are aproape nici un argument. Omul este, după o expresie dragă psihologilor timpului nostru, „predictibil iraţional“, ceea ce nu mai miră pe nimeni. Rezultatul alegerilor, adică opţiunea electoratului, este, ca şi opţiunea individului, un amestec alchimic de raţiune şi afect, de conjunctură şi lungă perspectivă, de speranţă şi pedeapsă. Dar nu concluzia finală a cărţii vreau să o discut aici, ci două dintre concluziile de parcurs, care mi se par extrem de interesante. Prima este aceea că oamenii care frecventează politica şi care au, prin urmare, convingeri politice tind să deformeze dur realitatea. La sfîrşitul celor opt ani de administraţie Reagan, o vastă majoritate a oamenilor care admiteau convingeri democrate spuneau că inflaţia a crescut periculos pe parcursul anilor de *reaganomics*, deşi statistica rece arată că inflaţia a scăzut de la 13,5% în 1980 la 4,1% în 1988. La fel, la finalul celor două administraţii Clinton, cei mai mulţi dintre americanii care mărturiseau convingeri republicane reproşau preşedintelui creşterea iresponsabilă a deficitului bugetar, cînd, de fapt, acest deficit scăzuse de la 225 miliarde în 1992 la 22 miliarde în 2000. Nu vă grăbiţi să spuneţi că experienţa noastră istorică ne-a învăţat prea bine că ideologia pune ochelari de cal. Experienţa noastră este relevantă în cazul societăţilor închise. În condiţiile lumii libere, oamenii care asumă convingeri politice sînt, teoretic cel puţin, cei mai interesaţi de politică şi, prin urmare, cei mai informaţi dintre cetăţeni, în această privinţă. Prin urmare, cei mai informaţi dintre cetăţeni sînt purtătorii unor neadevăruri. Asta pentru că ceea ce informează un asemenea om nu este buletinul de ştiri ca atare, ci discursul politic al preferatului său. Mai mult, oamenii informaţi au deja preferinţe mediatice: fiecare va prefera canalul de informaţii ori ziarul cel mai apropiat de convingerile sale. Prin urmare, întrebarea este: cît de corectă e informaţia pe care cei mai informaţi dintre cetăţenii unei democraţii actuale o deţin şi pe care îşi bazează opţiunea?

A doua concluzie de parcurs pe care o semnalez aici este şi mai interesantă. Dacă în campania electorală se detaşează o anumită temă cu preponderenţă, atunci rezultatul la urne va urma convingerea oamenilor despre acea temă. E normal, veţi spune. Numai că studii atente dovedesc că nu convingerea oamenilor decide preferatul în alegeri, ci invers: preferatul decide convingerea oamenilor. Liderul sau partidul preferat se decide pe cu totul alte criterii decît acela al răspunsului la tema principală. Asta pentru că, în general, oamenii ştiu despre tema principală ceea ce li se spune în scurtele clipuri electorale sau în afişajul stradal al candidatului sau al partidului în chestiunea dedusă discuţiei. Şi, după cum se ştie, aceste tipuri de *advertisment* cuprind nu mai mult de 4-5 cuvinte. Mai exact, într-o chestiune – să spunem – precum cea a reformei educaţiei, echipele de campanie ale candidaţilor sintetizează proiectele acestora în 4-5 cuvinte. Ceea ce alegătorii ştiu în general despre reformele preconizate în educaţie sînt acele 4-5 cuvinte spuse de preferatul lor. Ei bine, susţinătorii liderului sau ai partidului asumă exact aceste cuvinte drept convingere proprie şi răstoarnă raportul de cauzalitate.

Dar cei care cred în democraţie cred în „miracolul agregării“, adică într-un fel de lege care ne salvează de fiecare dată şi sună cam aşa: cu cît mai mulţi participanţi la luarea unei decizii, cu atît rezultatul este mai aproape de un model ideal de înţelepciune. Cu cît sînt mai puţini cei care participă la luarea unei decizii, cu atît şansele ca rezultatul să fie aproape de soluţia înţeleaptă sînt mai mici. Această interesantă teorie

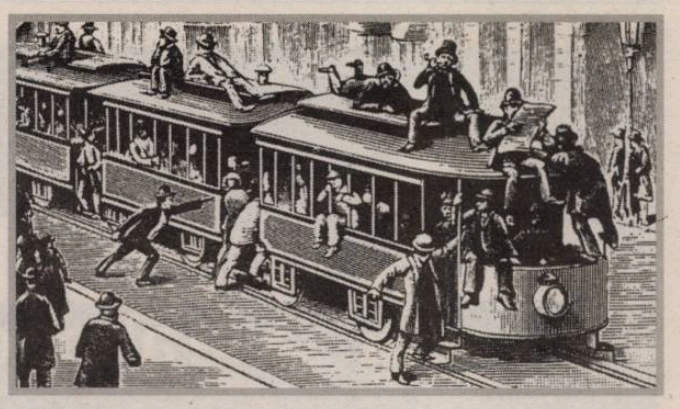

a fost dovedită matematic de Condorcet încă acum 200 de ani. Este, de fapt, o alchimie care face democraţia ceea ce este ea acum: cea mai bună formă de guvernare din cîte a putut inventa specia noastră. Şi mai este un bun motiv să mergem la vot pe 30 noiembrie. Fiecare elector lipsă înseamnă o diminuare a şanselor ca rezultatul alegerilor să fie adecvat complicatei Românii în care trăim.

ready made

„Eu ânsumi, de şi vechiu conferenţiar titular al Atheneului Român, mă văd din şase conferinţe rămas cu una, şi aceasta în o joie. Pe lângă aceasta, mi s-au călcat drepturile, ne-fiind ales membru al acestei on[orabile] Instituţiuni pentru care am depus modestul meu obol intellectual. Văd în aceasta, dle Preşedinte, un spirit de sectarism şi de exclusivism. Pe lângă aceste, faptul că un necunoscut, slt Ulich, e înscris cu două conferinţe, că Doctori în medicină adduc tuberculosă în Atheneu, ca subiect, lucruri reservate chimiei, Facultăţei de medicină etc., protestez pe lângă Dv. contra alcătuirei programului, contra lăsărei mele numai cu o conferinţă, contra radierei discipolului meu Cantilli din tabloul conferenţiarilor şi vă rog a avisa, afară numai dacă nu s-ar publica un programm rectificativ, la înlocuirea mea ca conferenţiar pentru ziua anunciată.“

(dintr-o scrisoare a lui A. Macedonski către preşedintele Ateneului Român, *apud* Silviu N. Dragomir, *Un Bucureşti mai puţin cunoscut,* Editura Lucman, 2008)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Umbre şi lumini

Ca un simplu mirean, mai degrabă nepriceput în chestiunile bisericeşti, am observat de-a lungul timpului unele lucruri despre care m-am tot întrebat, cu umilinţă creştină, cît sînt de potrivite, de tradiţionale sau de originale, în această instituţie. În primul rînd, am văzut în multe dintre bisericile ortodoxe în care am intrat, fie ele din sate sau din centrul Bucureştiului, covoare, carpete, mochete sau preşuri înşirate pe podele, uneori şi felurite cîrpe dantelate pe pervazul firidelor, toate avînd un numitor comun: par (sau chiar sînt) îmbîcsite. Adică nemăturate, neaspirate, nespălate, neschimbate încă de la ctitorire. Prin cîte o biserICuţă dintr-un sat, asemenea „ştergare“ (cînd sînt curate) pot crea o senzaţie de căldură şi de intimitate, cu care micul lăcaş al Domnului îşi întîmpină credincioşii. În Bucureşti sau în alte oraşe însă, impresia pe care o lasă (chiar dacă neconştientizată ca atare) nu poate fi decît mizerabilă. Acele acoperăminte, puse probabil în ideea de a proteja podeaua (sau de a păstra căldura), par prea greu de întreţinut pentru un personal preocupat mai degrabă să facă ordine cu enoriaşii: „nu mai lăsaţi uşa deschisă“ sau „părintele o să se supere dacă nu vă închideţi mobilul“. Iar sub unele dintre amintitele covoare zac lespezi de marmură, podele de lemn lustruite sau mozaicuri luminoase (care ar fi şi mai uşor de spălat). Probabil că într-un lăcaş de cult contează mai mult tavanul decît podeaua, care, asemeni pantofilor prăfuiţi şi scîlciaţi ai neamurilor proaste, nu trebuie să aibă vreo pretenţie estetică. E doar un loc pe care se calcă. Şi ce rost ar avea să calci pe lespezi de marmură colorată, pline de inscripţii vechi de sute de ani, aşa cum de pildă se întîmplă pe pardoseala catedralei din Siena. La noi, la ortodocşi, sînt mai importante picturile şi icoanele, nu podelele. Aşa se face că după revoluţia contra regimului ateu, o măsură luată de mulţi preoţi a fost interzicerea arderii lumînărilor în interior, pentru ca să nu se mai afume picturile de pe tavan şi pereţi. Dar atunci, mă întreb din nou, cu umilinţă, de ce ramele argintate sau chiar aurite ale sfintelor icoane, iconostasurile, candelabrele sau sfeşnicele sînt de atîtea ori lăsate să se prăfuiască, să se oxideze şi să se cojească? De ce chiar şi în centrul Bucureştiului se mai botează copii în cristelniţe de argint înnegrit? De ce sînt atîtea biserici încă slab luminate şi puţin încălzite? Ajunsesem să cred la un moment dat că băncile de lemn pe care credincioşii se aşază în timpul slujbei şi în care pot să şi îngenuncheze sînt doar apanajul catolicilor şi al protestanţilor. Că e tradiţional (dacă nu chiar canonic) pentru un ortodox să stea ori drept în picioare, ori prosternat (pe podeaua îmbîcsită), pe timpul întregii slujbe, bineînţeles cu excepţia epitropilor şi a celor puţini privilegiaţi care au strane cu numele înscris pe ele. Am avut însă o adevărată revelaţie vă-

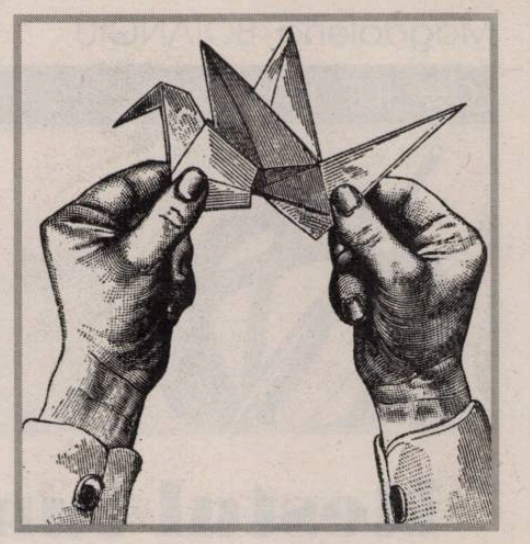

zînd în foarte ortodoxa Grecie, biserici luminoase, cu pardoseli splendide, cu bănci pentru toată lumea. M-am gîndit atunci că o fi o chestiune de climă, dar repede mi-am amintit de fastuoasele şi luminoasele ceremonii religioase de prin friguroasa Moscovă. Tot cu uimire am început însă să constat că lucrurile acestea ce păreau atît de înrădăcinate se mai şi schimbă. Puzderie de biserici noi au răsărit în anii din urmă. Dacă unele sînt pe „stil vechi“, dar cu ştergare noi, altele au încercat parcă să se apropie de ideea că asemeni credinţei, lăcaşul Domnului trebuie să fie luminos şi primitor, nu ascuns, întunecos şi improvizat ca în vremuri de prigoană. Numai că, adesea, *luminosul* a fost depăşit. S-a trecut dincolo... către sclipici. Nu mai e ştergarul, dar recunoşti gresia de la baie. Se vede că meseriaşii întorşi din Spania găsesc de lucru şi la biserică. Iar tavanul poate fi, la rîndul lui, ornat cu steluţe fosforescente (ca într-o biserică nouă din cartierul Titan), asemeni cerului adevărat şi înstelat de unde Domnul ne priveşte binevoitor... în bîjbîielile noastre de la o epocă la alta.

BURSE „NEW EUROPE COLLEGE“ PENTRU ANUL UNIVERSITAR 2009-2010

New Europe College (NEC) anunţă concursul anual pentru bursele de cercetare NEC 2009-2010 pentru universitari/cercetători români din domeniile ştiinţelor umaniste, sociale şi economice.

CONDIŢII DE PARTICIPARE: ● candidatul trebuie să fie înscris la doctorat sau să aibă titlul de doctor; ● se va acorda prioritate candidaţilor sub 40 de ani şi celor care nu au beneficiat încă de burse acordate de NEC; ● o foarte bună cunoaştere a cel puţin două dintre limbile străine de circulaţie internaţională. Prin profilul său, NEC pune accentul asupra dezbaterilor inter- şi trans-disciplinare. Se încurajează proiectele care permit această deschidere, fără a pierde din rigoarea disciplinară.

CONDIŢII ALE BURSEI: Bursa se acordă pentru un an academic (10 luni). Programul bursierilor presupune prezenţa obligatorie în Bucureşti, cel puţin o dată pe săptămînă timp de 9 luni. În intervalul de 10 luni, bursierii vor beneficia de un stagiu de cercetare într-unul din marile centre universitare/de cercetare din străinătate. Valoarea bursei lunare (acordată pe durata a 9 luni) este echivalentul în RON a 600 euro (neimpozabili), la care se adaugă 2.600 euro pentru stagiul de cercetare.

MODALITĂŢI DE ÎNSCRIERE ŞI TERMENE PRIVIND CONCURSUL: Formularul de participare la concurs poate fi obţinut de la adresa www.nec.ro sau prin e-mail de la imihai@nec.ro. De asemenea, formularul poate fi ridicat de la sediul „New Europe College“ în zilele de luni-vineri, orele 10-17 sau poate fi primit prin poştă (în cazul candidaţilor din provincie).

Termenul-limită de depunere a dosarului completat este 15 ianuarie 2009 (inclusiv).

Relaţii suplimentare se pot obţine la tel. (021) 307.99.10 – între orele 10-17 ale fiecărei zile lucrătoare – sau prin e-mail: imihai@nec.ro. Adresă: New Europe College, str. Plantelor 21, 023971 Bucureşti.

4 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL DILEMA VECHE

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021/407.54.69

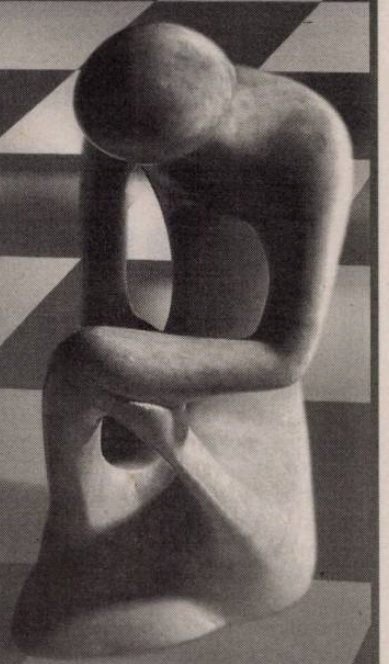

ONLINE
PLĂTEŞTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POŞTALE, AGENȚIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din prețul de la chioșc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completați numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită față de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala București.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului, prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 - CP 143, București**, cod poștal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București ■ cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poștale ■ la sucursalele RODIPET ■ la firmele particulare.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

„New Mioriţa“ reloaded

Nu s-a chemat niciodată „Mioriţa“. Era o bombă populară, de care mă legau amintiri din timpul comunismului, adică din tinereţe. Apoi, la un moment dat, cîrciuma de stat s-a privatizat şi pe frontonul vechii case mic burgheze a apărut o firmă nouă şi sclipitoare: „New Mioriţa“. Dar de ce *„new* Mioriţa“? – m-am întrebat la vremea respectivă, tot în paginile acestei reviste. Probabil pentru că începeau vremuri noi, pentru că ne pregăteam de o nouă viaţă: tranziţia post-socialistă. Un spaţiu mioritic pentru vremuri noi: *„new wine in old bottles“*, vorba anglo-saxonului. Cam neprimitor, dar ambiţios, localul era în ton cu vremurile.

Am revenit aici, din întîmplare, zilele acestea. Fusese renovat şi strălucea de la distanţă în pastelurile curente ale vilelor de succes. Înăuntru, un mobilier nou, lucind într-un stil rustic nu foarte convingător, dar decent. Nici nu am apucat să ne aşezăm, şi o fată numai zîmbet ne-a adus meniurile. „Începe bine...“ – ne-am spus. „Ar fi bine să nu vă aşezaţi pe scaunul acela!“ – ne-a avertizat fata-numai-zîmbet. „De ce?“ – ne-am alarmat noi. „E rupt...“ – ne-a explicat ea. „Dar pot să vă aduc altul.“ Şi a făcut rocada cu un scaun de la altă masă, zîmbind din nou. „Începe prost...“ – ne-am schimbat noi părerea.

Am început să ne uităm pe meniu. „Platou mioritic.“ „Cum altfel?“ – ne-am amuzat noi, apoi am privit mai de aproape. Piesa de rezistenţă era „cheeese“ (cu trei e-uri) „Cum altfel!“ – am zîmbit noi ca la fotograf. Apoi, în timp ce aşteptam să vină mîncarea, am început să privim în jur:

– reproduceri mari după Fernando Botero
– plasmă cît un perete înconjurată de funii de ceapă şi ardei
– şemineu fals, ticsit cu lemne, pavoazat cu corăbioare
– un delfin de sticlă într-un colţ
– reproduceri după reclame de epocă la Galitos, Vermouth Martini, Florio etc.
– capete de cerbi, fazani şi şoimi împăiaţi
– reproducere acuarelă stradă pariziană
– grinzi false, lăcuite în culoarea gresiei imitaţie de parchet
– toalete strălucind de curăţenie
– masă Mobexpert cu o canapea de piele, într-un colţ, pentru discuţii de afaceri
– coşuleţe de rafie cu „business cards“ ale instituţiei
– muzică proastă, dar în surdină, cît să nu deranjeze conversaţia
– fluturi mari din ceramică cu pietre preţioase din sticlă colorată

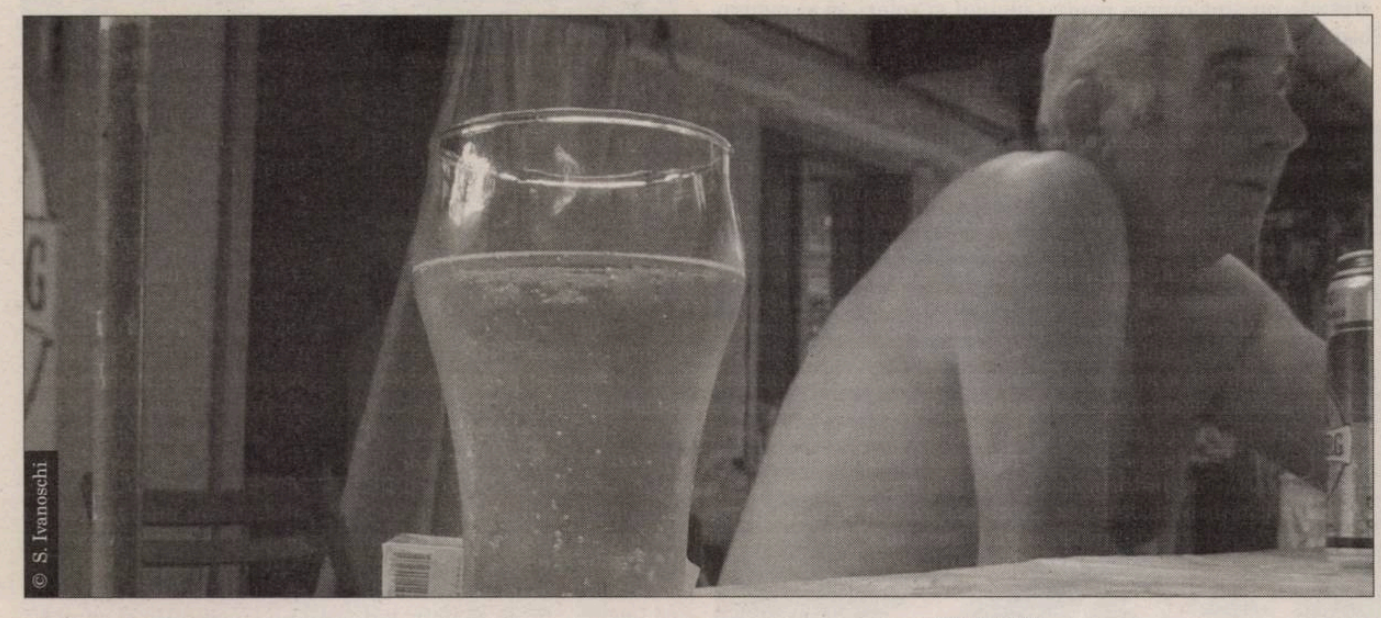

După un timp rezonabil, vine şi mîncarea, care arată bine. Şi probabil că era bună, dar nu am apucat să o apreciez, căci farfuria era pusă pe nişte lemne lăcuite şi încrucişate, care nu semănau cu nimic, dar de pe care totul a alunecat la prima tentativă de cuţit şi furculiţă, întinzîndu-se cu zgomot pe gresia italienească de culoarea grinzilor.

Am lăsat-o aşadar pe noua mioriţă să-şi etaleze farmecele noilor turişti şi ne-am dus acasă să îmbucăm ceva. Pe drum, mă gîndeam că vechea teorie a lui Maiorescu ar trebui completată, probabil, cu o observaţie la fel de pertinentă despre fondurile fără formă.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Cerşetori şi biciclişti

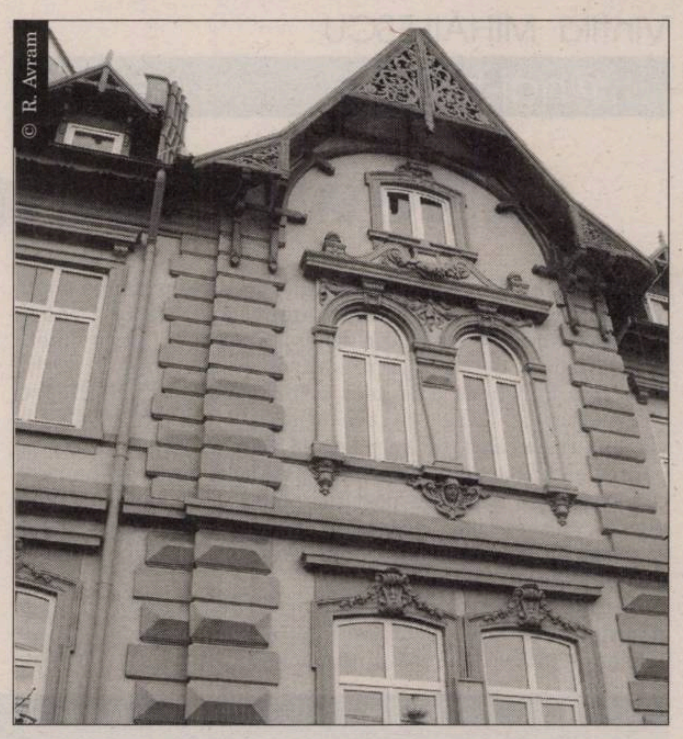

Pe strada mea, cu termopane şi cutii de aer condiţionat la ferestre, a apărut, săptămîna trecută, o cerşetoare. Dimineaţa, o văd ghemuită pe trotuarul pe care a petrecut noaptea, între o sacoşă, care conţine probabil toată averea ei, şi cîteva sticluţe de votcă sau altă băutură ieftină. Le-a golit ca să poată dormi. Asfaltul e foarte rece. Mai încolo, e cîte o grămăjoară de resturi de mîncare pe care babele din cartier le depun pentru pisici. Nu pentru ea. Nu ştiu de ce-i spun „cerşetoare". N-am văzut-o niciodată cerînd ceva cuiva. Culcuşul ei este lîngă poarta, de obicei încuiată, a curţii unei case goale. A fost cîndva o casă nobilă, parter şi etaj înalt. E părăsită de vreun an. Ferestrele subsolului au rămas deschise, aşa că pisicile se strecoară înăuntru sau ies de acolo. Într-o zi am văzut un bărbat urcînd scara şi intrînd în casă. Avea în mînă o pungă mare în care adunase de prin gunoaie. A trecut pe lîngă femeie fără să se oprească. Nici trecătorii nu-i dau nici o atenţie. Se vede că s-au obişnuit. Alo, domnu' Andrei Chiliman, „cetăţean şi primar", parcă aşa era semnat mesajul pe care l-am găsit dăunăzi în cutia de scrisori şi în care eram rugat să votez candidaţii Partidului Naţional-Liberal! Ce facem cu femeia asta?

Cînd o să vină ambulanţa, o să fie prea tîrziu. Nu i se poate găsi un adăpost, măcar provizoriu? Nu e singurul caz, sînt sigur, aşa că îmi închipui, domnule primar, că această întrebare a mea nu vă va găsi nepregătit.

În schimb, ceea ce mai am de spus aici va fi comic. Pe aceeaşi stradă (nu spun adresa, „casa englezului este castelul său", da, dar unde-i englezul?) s-au luat măsuri ca să semănăm cu alte ţări, surorile noastre din UE. Trebuie să scrie undeva, în recomandările poruncitoare care ni se fac, ca unora cooptaţi de curînd şi cu ostentativă indulgenţă, că străzile nu sînt numai pentru pietoni şi şoferi, ci şi pentru biciclişti. Aşa că, pentru această minoritate vrednică de protecţie, s-au trasat pe trotuar două fîşii, ca nişte poteci late (dar late!), cu dus şi întors. Ele sînt aşternute cu un fel de mochetă care se şi lipeşte de talpă. Din cînd în cînd, chiar trece vijelios un biciclist, care o fi crezînd că oraşul este al lui. Rezultatul este că maşinile care nu mai au voie să parcheze pe trotuar, ca altădată, se aliniază la marginea carosabilului. Acesta era deja strîmt, acum este şi mai îngust, din cauza şirului de automobile trase unul după altul. Cît despre pietoni, lor le-a mai rămas aşa de puţin loc pe trotuar că merg pe lîngă garduri. Pur şi simplu, spaţiul destinat altădată numai bipezilor fără roţi a fost împărţit în trei părţi egale: biciclişti nord-sud, biciclişti sud-nord, pietoni. Ultimii n-au fost încă organizaţi în coloană, ca furnicile.

Totuşi, mi se pare cam exagerat. Există popoare de biciclişti: olandezii, germanii, belgienii. De la ei a venit ideea de a introduce alei speciale pentru iubitorii acestui gen de locomoţie. Dar românii nu sînt obişnuiţi să călărească pe două roţi. Poate că iniţiativa tocmai acest rost îl are: să-i deprindă cu ciclismul, ca să descongestioneze traficul... Ca toate reformele la români, o să ia ceva timp.

În orice caz, ce văd eu aici este graba cu care ne repezim să imităm, fie că se potriveşte sau nu cu situaţia şi oamenii locului.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

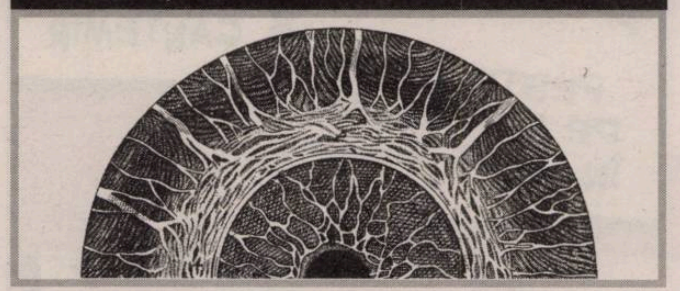

Devenirea Europei

„Adevărul este că Mozart, Pascal, algebra lui Boole, Shakespeare, regimul parlamentar, bisericile baroce, Newton, emanciparea femeilor, Kant, Marx, baletul lui Balanchine etc. nu răscumpără ceea ce această civilizaţie a revărsat peste lume. Rasa albă *este* cancerul omenirii. Doar rasa albă – cu ideologiile şi invenţiile ei – eradichează civilizaţiile autonome peste tot unde ea se întinde, doar rasa albă a răvăşit echilibrul ecologic al planetei şi ameninţă acum însăşi existenţa vieţii."

Rîndurile de mai sus au fost scrise de Susan Sontag în 1967. Comentariile sînt de prisos. Nu e vorba de una dintre lamentaţiile pe care le emit cei care au fost numiţi „declinologi", ci de o ură viscerală faţă de moştenirea culturală europeană. Împotriva unor astfel de afirmaţii aberante, mai numeroase decît se crede îndeobşte, înţelege să reacţioneze Jean-François Mattéi în *Privirea vidă. Eseu asupra epuizării culturii europene (Le regard vide. Essai sur l'épuisement de la culture européenne*, Flammarion, 2007; din Mattéi s-a tradus în româneşte, în 2005, la Editura Paralela 45, *Barbaria interioară)*. Profesor şi filozof, Mattéi e de o erudiţie care impune respect. Cartea lui conţine nenumărate referinţe la mitologia antichităţii, la filozofii greci, la teologia creştină, la umaniştii Renaşterii, la literatură, la Kant, Hegel, Nietzsche şi Wittgenstein, ca să nu mai vorbim de filozofii, istoricii şi eseiştii contemporani. Pentru autor, a prezerva diversitatea culturală înseamnă a prezerva identitatea culturilor. Or, astăzi (şi aici el se întîlneşte cu Pierre Manent) dreptul la diferenţă, atît de (demagogic) invocat, tinde să se impună în faţa dreptului la identitate. Despre cultura europeană a ajuns să se spună (aţi văzut o mostră mai înainte) că ameninţă celelalte identităţi culturale. Cartea este o istorie şi o radiografie a culturii europene, văzută ca un creuzet unic, în care au intrat, cu profit, şi influenţele venite din exterior.

Tema unificatoare a acestei poveşti a devenirii Europei este tema privirii. Privirea europeană nu este la fel cu aceea a culturilor altor popoare, care nu şi-au părăsit niciodată teritoriile: e o privire care s-a orientat în trei direcţii – către lume, pentru a construi o filozofie raţională, către cetate, pentru a întemeia un ideal de justiţie de care să profite toţi oamenii, şi către sufletul care comandă privirea omului, pentru a instaura o educaţie a civilizaţiei. Polaritatea Europa-Asia a fost, încă din Antichitate, o polaritate între civilizaţie şi barbarie. Grefa creştină a adus, printre altele, universităţile şi, printr-un Silvio Piccolomini, substituirea termenului de „Europa" prin acela de „creştinătate". Europa şi-a căutat unitatea în chiar conflictul dintre forţele multiple din care este compusă. Luminile au venit cu privirea critică. Ideea de civilizaţie a fost o construcţie teoretică. Citîndu-l pe Jan Patocka, Mattéi aminteşte că „preocuparea pentru suflet" a reprezentat, pentru filozoful ceh, principala caracteristică a moştenirii europene; „sufletul Lumii" – spune Patocka –, luarea în consideraţie a totalităţii lumii şi a vieţii. Cultura europeană înseamnă dorinţă de cunoaştere a lumii, exigenţă de dreptate şi vocaţie a sufletului de a se cunoaşte pe sine însuşi. Privirea asupra lumii se ridică de la singular la universal, de la efemer la durată. Privirea pătrunzătoare, indignată şi cea care ia distanţă au condus la ideile de justiţie şi echitate, la descoperirea demnităţii omului. Dorinţa de libertate a fost, apoi, motorul sufletului european. Cultura europeană şi-a asumat identitatea proprie, dar şi vocaţia de a fi universală. Doar Occidentului, în fine (rezum destul de brutal), îi este proprie capacitatea de contestare internă, de punere în discuţie a propriilor idei şi a propriilor instituţii.

Se mai recunoaşte astăzi Europa pe sine însăşi? Urmîndu-i pe Walter Benjamin şi pe Hannah Arendt, Mattéi arată ravagiile pe care le-au produs „cultura de masă" şi „arta de consum". Avem a face cu o gravă criză a sensului, cu o oboseală sterilizantă, cu o „dezagregare a vieţii" (Husserl). Continentul european nu mai este un model cultural. Cele două războaie mondiale au însemnat triumful dezastruos al unei logici a morţii. Cu hitlerismul şi cu comunismul, Europa a regresat în barbarie, reducînd fiinţa umană la ideile de rasă şi de clasă. Filozofii contemporani – Derrida, Deleuze – au ales strategia suicidară a deconstrucţiei identităţii europene. „Am pervertit critica: am pus-o în serviciul urii faţă de noi înşine şi faţă de lumea noastră (...) Mai rău, critica ne-a servit ca să justificăm tiraniile" – scrie Octavio Paz. Simptomatic îi pare lui Mattéi refuzul de a înscrie patrimoniul creştinismului în preambulul Constituţiei europene. Un Cristopher Lasch vorbeşte de „cultura narcisismului", de o criză generală a culturii occidentale. Charles Taylor adaugă individualismul exacerbat, tehnicizarea şi instrumentalizarea excesive, atomizarea indivizilor. Este *era vidului,* după formula lui Lipovetsky – dezafectare politică, eroziune a autorităţilor, primat al valorilor hedoniste, subiectivitate totală fără scop şi fără sens. Totul stă sub semnul efemerului, al *zappingului* mental. Un specialist în materie, Jean Clair, vorbeşte despre „agonia artei", despre un cult al insignifiantului, al efemerului şi al sordidului. E un „orizont plumbuit" (formula îi aparţine lui Baudelaire), privirea e acum vidă.

Pentru Jean-François Mattéi, urgenţa este de a reabilita spiritul european. Îl aduce în ajutor pe Leszek Kolakowski care, în exil la Berkeley, nu ezita să clameze superioritatea culturii europene, singura ce a inventat universalul şi l-a propagat în toate domeniile vieţii intelectuale, sociale şi politice: „Afirmăm apartenenţa noastră la cultura europeană – scrie Kolakowski – tocmai prin capacitatea noastră de a păstra o distanţă critică faţă de noi înşine, de a dori să privim prin ochii celorlalţi". Trebuie regăsit simţul măsurii, trebuie ca Europa să pună de acord nostalgia pentru un timp pierdut cu dorinţa de a se întîlni cu timpul regăsit. Altfel, avertizează Jean-François Mattéi, „a spune, cu Patocka, că Europa a murit, sau – cu Valéry – că în ce priveşte cultura ea se află în agonie înseamnă să lăsăm a se înţelege că trăim epoca morţii omului".

Texte şi opinii de: ● *Alexandra BĂDICIOIU (jurnalistă)* ● *Dan BOICEA (jurnalist)* ● *Florin DUMITRESCU (publicitar)* ● *Stela GIURGEANU* ● *Cristian PÂRVAN (sociolog)* ● *Tudor Călin ZAROJANU (jurnalist)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Adina POPESCU*

Termitele şi tălmăcitorii de vise

Se pare că textul de reclamă cel mai vechi din lume datează din Egiptul antic. Întocmită în urmă cu 25 de secole, reclama aparţinea unui „ghicitor de vise" şi suna cam aşa: „Eu, Rhima din Creta, la porunca zeilor, tălmăcesc visele". Astăzi, în România, ghicitorii de vise s-au împuţinat, iar cei care au mai rămas îşi mai fac reclamă doar la OTV. Unii dintre ei au învăţat după ureche o nouă meserie şi se numesc publicitari. Se străduiesc să ghicească gîndurile consumatorului, pentru ca, mai apoi, să-i vîndă acele produse minune la care acesta visează din momentul în care păşeşte într-un spaţiu comercial.

La noi, în timpul regimului comunist, publicitatea a existat doar într-o formă palidă, monitorizată şi controlată de către Stat. Spoturile pe care le vedeam, de regulă în pauzele meciurilor de fotbal, erau plicticoase şi meschine, de cele mai multe ori şi din cauza produselor total neatractive pe care le prezentau. Nu aveau acel glamour *occidental cu care ne uimeau reclamele de pe posturile nemţeşti, înregistrate (întîmplător sau nu) împreună cu filmele pe care le vedeam la video. Acele minute pline de savoare în care românii redescopereau ciocolata sau aflau că există iaurturi cu fructe care nu sînt ambalate în recipiente de sticlă cu dop de staniol impresionau mai mult decît filmul în sine.*

Imediat după '90, publicitatea reprezenta încă un miraj. Spotul cu celebra replică „V-am prins, vrăjitoarelor!" sau cel care făcea reclamă cuburilor de gheaţă „Titan Ice" au avut mai mult succes decît filmele Pe aripile vîntului *sau* Marele dictator, *difuzate în premieră de Televiziunea Română. În paralel cu industria publicităţii, s-a dezvoltat şi societatea de consum. Pe măsură ce buticurile de cartier se transformau în supermarketuri, reclamele deveneau profesioniste. Treptat, românii şi-au descoperit pasiunea de a cumpăra. Şi pentru că timp de patru decenii au trăit cu frustrarea rafturilor goale şi a raţiei la salam, au început să-şi facă provizii. Chiar şi acum, în anul 2008, o gospodină care se respectă cumpără mai multe kilograme de carne cu care să-şi umple congelatorul. Există încă teamă că vom muri de foame şi că vor rămîne fără (nu contează fără ce, căci e obligatoriu să avem de toate!)... şi de aici dorinţa de a acumula şi de a cumpăra în exces. Ştirea din urmă cu cîţiva ani cu bătrînul găsit mort într-un apartament ticsit de pesmeţi şi de biscuţi e de-a dreptul halucinantă, însă explică psihoza din care încă nu ne-am dezmeticit. Pe această psihoză mizează patronii lanţurilor de hipermarketuri care investesc în România. Au ajuns, pe bună dreptate, la concluzia că românii cheltuiesc la cumpărături mai mult decît cîştigă şi că superoferta este a doua lor religie. Conform unor studii recente, produsele alimentare încă se situează pe primele locuri în topul cumpărăturilor, iar produse cum ar fi ceasurile sau maşinile de lux au încă un public indecis. O confirmare a acestor studii poate fi atmosfera dintr-un supermarket înaintea sărbătorilor de iarnă sau de Paşti, un subiect de ştire pe modelul* infotainment. *Nu se întîmplă doar la noi, ci în majoritatea ţărilor din fostul bloc socialist (vezi filmul* Czech Dream). *Absurd este însă faptul că românii continuă să cumpere cu aceeaşi fervoare, şi după ce sărbătoarea s-a terminat. Nu există nici un moment de pauză, de saţietate.*

Ce fac în tot acest timp publicitarii şi cum se adaptează ei consumului de tip termită? Influenţează ei într-un fel piaţa? Majoritatea celor care fac publicitate provin din medii diferite şi au la bază cu totul alte meserii. Puţini sînt cei care se nasc cu publicitatea în sînge şi gîndesc în sloganuri. Cei mai mulţi sînt jurnalişti, oameni de litere sau de film care se „re-specializează" doar pe motiv că sînt creativi, dar şi pentru a avea nişte salarii care să le permită să-şi cumpere acele ceasuri şi maşini de lux pe care nu le pot vinde nimănui. La noi însă, a lucra în publicitate înseamnă, în primul rînd, anularea creativităţii, urmată de o firească plafonare. Ideile după care se creează marile campanii sînt deja „fumate" în Vest, e mai uşor să imiţi decît să fii inovativ, atunci cînd nu există nici un challenge, *căci românul cumpără oricum şi orice. Pe de altă parte, există încă regiuni şi judeţe din ţară care sînt controlate de o mînă de investitori. Acest tip de oameni de afaceri deţine un monopol asupra locurilor de muncă din zonă, dar şi asupra distribuţiei produselor (în magazine care sînt tot ale lor). Desigur, ei nu-i pot încuraja cu nimic pe publicitari, căci nu sînt interesaţi în mod deosebit de reclamă şi de promovare.*

Românii pretind că sînt deja sufocaţi de reclamele de la TV, însă continuă să le înghită fără să schimbe postul. Publicaţia germană Der Spiegel *a dedicat un articol haosului publicitar* outdoor *din Bucureşti, însă bucureştenii preferă să o vadă pe fata cu dinţii orbitor de albi zîmbind, în loc de faţadele clădirilor anoste şi coşcovite. Preferă să aibă la ce se uita în staţiile de autobuz, decît să vadă aceeaşi stradă mohorîtă. Nu am reuşit să depăşim faza în care reclamele nemţeşti erau mai importante decît filmul, sîntem încă fascinaţi! (**A. P.**)*

Cristian PÂRVAN

O problemă de statistică

A fost o vreme cînd oamenii produceau şi consumau ce produceau, pînă cînd a apărut schimbul. Atunci au produs mai mult decît le trebuia, şi ce prisosea era schimbat pentru a-şi procura cele trebuincioase pe care acum le puteau consuma fără să mai fie nevoie să şi le producă. Odată cu schimbul, erau din ce în ce mai puţine produse şi în cantităţi tot mai mari şi, datorită monedei, oamenii le schimbau pe produse tot mai variate care le „trebuiau" pentru consum. Şi astfel consumul a căpătat o viaţă proprie nemaifiind condiţionat de producţie.

Dezvoltarea comerţului a adus un nou aspect în discuţie: produci cît mai multe lucruri de care nu ai nevoie, totul e să găseşti pe cineva care are nevoie de acele lucruri. Ca să descoperi şi să întreţii aceste nevoi a început lupta pentru pieţe, fie descoperite geografic, fie protejate administrativ, dar mai ales anunţul că produci un bun care răspunde acestor nevoi.

Răspîndirea geografică s-a dovedit a fi limitată, iar produse dintr-o anumită zonă au ajuns să poată pătrunde în toate pieţele. De asemenea, privilegiile administrative au început să fie limitate, odată cu unificările politice. Acest fapt a determinat un consum relativ similar între pieţe şi mai ales o libertate de opţiune majoră în materie de consum. Practic, se poate consuma orice de oriunde, singura cerinţă fiind să-ţi poţi permite financiar.

În aceste condiţii, singurele resurse aparent nelimitate au rămas anunţarea existenţei produsului şi reamintirea nevoii care-l face util, dar anunţarea existenţei produsului a căpătat o dezvoltare exponenţială datorită dezvoltării tehnologice care permite comunicarea cu mase din ce în ce mai mari de oameni. Astfel, de la zgomotoasele promovări vocale sau vizuale din marile pieţe urbane care „atingeau" cel mult cîteva mii de persoane, prin intermediul presei, radioului, cinematografului, televiziunii şi mai recent Internetului, deja se poate comunica produsul milioanelor de cetăţeni.

Această imensă creştere de expunere a avut şi un efect aparent marginal, dar care avea să fie principalul factor de dezvoltare al publicităţii. Este atît de facil să te faci văzut de cît mai mulţi oameni, încît este de preferat să te vadă un milion de oameni din care să te cumpere doar o sută de mii, decît să-i găseşti exact pe cei o sută de mii interesaţi de produsul tău. Astfel cei nouă sute de mii care nu căutau produsul tău, dar au auzit involuntar de el, ajung să te ştie şi să aibă reprezentări despre tine. Şi cum la toate produsele există o parte din ce în ce mai mare de oameni care află despre tine, fără să te caute, s-a ajuns ca mintea posibilului consumator să fie invadată de mii de produse, fiecare cu propria identificare, fiecare gata să se activeze în momentul în care apare nevoia de consum.

De aici pînă la consumul exclusiv de branduri „cunoscute", trecerea a fost cît se poate de firească, pentru că ţine de natura umană să aleagă din ceea ce cunoaşte. Astfel au ajuns să fie consumate aproape numai produse la care s-a făcut publicitate şi acest fapt a crescut evident cererea de mesaje publicitare. Acesta a devenit o condiţie pentru a putea vinde un produs.

La rîndul ei, noua nevoie de expunere către cît mai mulţi oameni a devenit şi ea un produs din ce în ce mai cerut şi mai valorizat. Un produs care, descoperind o piaţă, a început şi el să se dezvolte. Aşa au apărut adevărate industrii menite să ţină omul captiv în faţa unui canal media care difuzează mesaje publicitare. Aceste canale media s-au diversificat şi specializat, ajungîndu-se la „industria" de azi.

Odată stabilită relaţia dintre publicitate şi consum, evident că ea a căpătat multiple rafinări, pentru că dincolo de prezenţa în mintea consumatorilor, au apărut şi numeroasele asocieri care permit astăzi ca prin publicitate să se poată influenţa momentul şi tipul consumului, ba mai mult, prin publicitate să se poată crea şi întreţine nevoia de consum.

Astăzi există campanii aspiraţionale care să-i facă pe oameni să-şi dorească să consume diverse lucruri, de care, înainte de campanii, nici nu se gîndeau că ar fi avut nevoie. Există campanii de imagine care să menţină interesul pentru un anumit brand şi să-l păstreze la un grad înalt de dezirabilitate, există campanii publicitare care determină consumul unui anumit produs, la un moment dat, prin oferirea unei promoţii, un motiv în plus pentru a-l cumpăra într-o perioadă scurtă de timp, există chiar nevoi generalizate de consum, prin promovarea unor evenimente asociate cu mai multe produse.

Relaţia e biunivocă. Publicitatea determină consum, dar în acelaşi timp consumul determină noi produse sau adaptări ale celor vechi, la care să se facă publicitate. Canalele media cresc şi ca număr, şi ca penetrare, numărul reclamelor văzute de o persoană creşte şi el exponenţial şi apare un sistem care se autoîntreţine, pentru că în continuare e foarte firesc ca oamenii să consume mai degrabă lucruri despre care ştiu, decît despre care nu ştiu. Cu toată aparenta reticenţă în faţa publicităţii, aceasta funcţionează din plin, „apărarea consumatorului" de numărul reclamelor determinînd doar o preocupare majoră pentru reclame memorabile şi cît mai vizibile, toate acestea în contextul în care este mai uşor să arăţi o reclamă şi unor oameni neinteresaţi direct, deci cu o cerere evident în creştere. Au apărut metode, mai ales în spaţiul digital, pentru o cît mai bună targetare care să micşoreze numărul celor care nu au premise să interacţioneze direct cu produsul la care se face reclama, dar în continuare cei care interacţionează doar cu reclama unui produs sînt mult mai mulţi decît cei care interacţionează cu produsul efectiv. Astfel, putem presupune că, cel puţin pe o perioadă previzibilă de timp, publicitatea va influenţa în continuare consumul.

BARBURISME

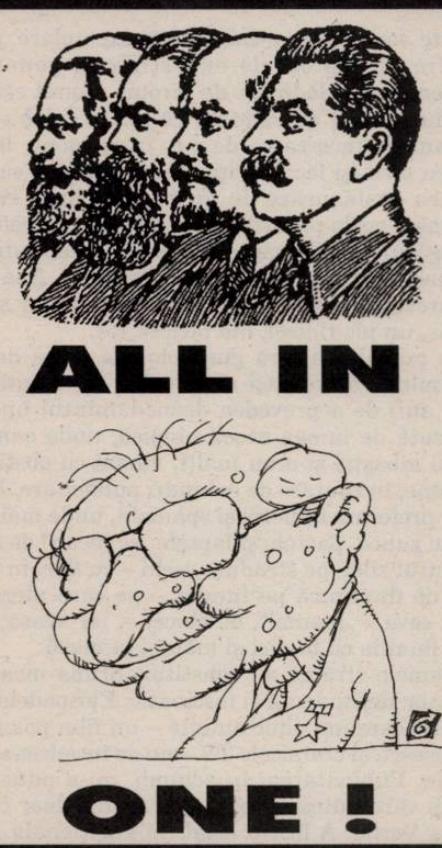

Desen de Ion BARBU

Florin DUMITRESCU

„Întîi să vînd ceva, pe urmă-mi fac reclamă!“

Pe la începutul anilor 2000, am fost invitat de Radu Moraru la show-ul său, în calitate de „analist publicitar“. Editam pe atunci *AdMaker*, împreună cu Iulian Toma, care fusese şi el invitat în studioul din Calea Victoriei.

Cu privirea sa perspicace şi zîmbetul său rafinat, Naşul ne expunea ca pe o certitudine absolută, fundamentată pe cifre şi date, faptul că românii sînt cu precădere cafegii şi băutori de bere; căci doar în clasamentul anunţătorilor tronau pe primele locuri un producător de cafea şi o multinaţională berărească. (Era – ţin bine minte – prima dată după mulţi ani cînd marii operatori GSM cedau supremaţia în favoarea altor spenderi, clasîndu-se abia pe locurile 3-4...)

„Să nu confundăm bugetele de publicitate cu rapoartele de vînzări!“ – ne-am grăbit să-i răspundem Naşului, în parte amuzaţi de o aşa de mare năstrușnicie din partea unui aşa de mare jurnalist! Cheltuielile sporite în publicitate, într-un an sau într-un sezon anume, pot semnifica – dimpotrivă – că vînzarea nu e la aşteptări; şi că se doreşte o stimulare a ei (era deopotrivă cazul cafegiilor şi berarilor în cauză, care în acel an invadaseră programele TV cu promoţii extrem de bălţate şi de ademenitoare)... Cheltuiala în publicitate reflectă, din contră, o nevoie, nu o împlinire: faci reclamă pentru că vrei să-ţi vinzi marfa, nu ca să anunţi că ai vîndut-o!

I-am ripostat Naşului că, pînă să fie o ţară a berii, România este o ţară a consumului de vin artizanal, într-o măsură imposibil de aproximat. Că berea are de partea ei marketingul multinaţionalelor; în schimb, vinul de casă – sub toate formele lui, de la zaibăr şi căpşunică pînă la molanul de şpriţ sau „vinul de cursă lungă“ – are de partea lui tradiţia. Că nu poţi compara două aisberguri, cînd dintr-unul vezi numai vîrful, iar din celălalt abia bănuieşti corpul submers.

Aveam argumente şi pentru cafea, dar nu am apucat să le expun. N-am reuşit să spun că numai România urbană este dedată la cafea de mai multe generaţii. Că mulţi români se „cafelesc“, la fel cum fumează, fără să ştie să-şi deguste viciul. Că moda *espresso*-ului, neasimilată pe deplin, alungă tradiţia cafelei la ibric. Că granula groasă şi îndelung prăjită a italienilor e pe cale să înlocuiască pulberea fină a turcilor, fără ca românii să se dumirească prea bine ce se întîmplă.

Tatulicisme sau savatlîcuri?

Pe undeva mai trăgeam o nădejde: anume că Naşul face dinadins pe naivul; că şi-a propus din capul locului să ne zgîndăre cu idei preconcepute, tocmai ca să ne stîrnească; să ne azvîrle în vîrtejul controversei; să ne crească adrenalina.

Sesizasem tehnica asta la Iosif Sava, subtilul interlocutor care îşi asuma cu un zîmbet şăgalnic rolul „reacţionarului“ tocmai ca să reliefeze ideile, nu rareori cam plate şi cam previzibile, ale invitaţilor săi. Cel care ştia să susure pe cît de ironic pe atît de credibil apelativul „maestre!“ era el însuşi un maestru al provocării, care izbutea să crească tensiunea şi, în anumite momente, să declanşeze scurtcircuite ale gîndirii, între două înregistrări beta din concert.

Nici azi nu ştiu dacă Naşul a fost atunci un Haplea sau un Machiavelli al televiziunii; un epigon al lui Tatulici sau un discipol al lui Sava. Ştiu că m-a forţat să caut argumente contra unei prejudecăţi destul de răspîndite, pe care atunci am învăţat s-o recunosc.

Un podium al deşertăciunilor

„Încă nu fac reclamă... Mai întîi să vînd ceva, ca să pun nişte bani deoparte; cu care abia apoi să îmi permit luxul advertising-ului...“ Am auzit placa asta de prea multe ori, din partea unor întreprinzători de obicei oneşti, care nu se sfiau să investească în maşini şi utilaje, dar nu aveau subtilitatea de a vedea reclama tot ca pe o unealtă şi comunicarea comercială tot ca pe o investiţie. Mulţi dintre ei n-au rezistat pe piaţă.

În România postcomunistă, publicitatea a fost multă vreme privită ca o replică de semn opus a propagandei. Ani de-a rîndul s-a făcut publicitate în România, nu ca să fie stimulate vînzările sau să fie încurajat consumul, ci din motive care – vorba aceea – „făceau diferenţa“.

Nu e un secret azi, după atîtea dezvăluiri de presă, că, ani de-a rîndul, prin publicitate (printr-o „anumită“ parte a ei...) s-au spălat bani, s-au justificat cheltuieli oculte, s-au ridicat paravane de fum. S-a vopsit cîte un gard care ascundea cîte un leopard.

S-a făcut publicitate în România pentru scopuri complet străine logicii pieţei. S-au filmat şi s-au difuzat spoturi pe post de home-video, avînd în rolul principal odrasla patronului, despre care toţi spuneau că „are talent de Hollywood, nu alta“. Toţi, mai puţin telespectatorii. S-au produs şi s-au difuzat în cantităţi confidenţiale reclame alambicate şi bizare, menite să cîştige premii la festivaluri de creaţie sau să fie selecţionate la Noaptea Publivorilor. S-au făcut reclame şi s-au tocmit agenţii de publicitate doar ca să se poată făli cu ele comanditarii, unul faţă de altul, la safari sau pe terenul de golf. S-au angajat oameni de creaţie renumiţi, aşa cum se cumpără fotbalişti-vedete. S-au lansat campanii ca şi cum s-ar lansa noile linii de modă ale vreunei amante de mogul, chinuită de veleităţi de *haute couture*.

Publicitatea românească a semănat de multe ori cu un *catwalk* al deşertăciunilor.

Mişcînd din loc volume şi mentalităţi

Dincolo de toate acestea, publicitatea mare şi lucrativă, de multe ori plicticoasă ori enervantă, negociată pe multe puncte de rating, a „făcut volume“, a mişcat rafturi întregi înspre cămările şi frigiderele populaţiei, a schimbat în aproape douăzeci de ani obiceiuri de consum de secole. A schimbat mentalităţi, cum ziceau intelectualii utopici în deceniul trecut. (Diferenţa majoră fiind că, dacă un intelectual „civic“ eşuează în demersul său de luminare a publicului, se consolează iute cu cîteva burse, neuitînd să-şi beştelească publicul prin editoriale, cum că e înapoiat şi nu îl merită; în timp ce omul de marketing căruia îi eşuează campania pierde tot.)

Dacă aş fi avut atunci mintea de acum, nu m-aş fi grăbit să-l contrazic pe Radu Moraru. Poate că România era – şi astăzi este cu atît mai mult – o ţară a cafelei şi a berii, la modul anticipativ, strategic, dintr-o perspectivă razantă. Aşa cum este o ţară a Ferrari-urilor şi a baseball-ului. A genţilor din piele de crocodil şi – de ce nu? – a vivariilor cu şerpi boa...

Azi sîntem obligaţi de UE să ne restrîngem via de molan la bolta de deasupra porţii. Azi tot mai mulţi ţărani s-au deprins cu cafeaua de dimineaţă. Obiceiul de a rade o ţuică pe post de energizant matinal se pierde, pe măsură ce muncile se uşurează; şi cazanele de ţuică sînt şi ele pîndite de aceleaşi norme europene. Consumul subteran iese încetul cu încetul la suprafaţă. Tradiţiile de consum ale gospodăriei rurale, azi pe cale de dispariţie, sînt recuperate de tîrgurile de la oraş, care epatează tîrgoveţul şi rîcîie ţăranul din noi.

Publicitatea urmează, poate cu oarecare inerţie, acest filon recuperator, adoptînd cu timiditate un fason iarmarocesc; recuperînd o verigă lipsă din evoluţia ei firească în timp... Publicitarii birocraţi din cubicule, obişnuiţi să gîndească nişat, descoperă că au de învăţat de la ţăranii din pieţe şi de la telalii din căruţe...

(Care căruţe sînt şi ele, de ceva timp, interzise în oraş...)

Alexandra BĂDICIOIU

Eroii care ne-au adus Vestul

Este vorba despre cai. Cîteva exemplare, parcă ieşite din laboratoarele experţilor în genetică, sparg ferestrele clădirilor de birouri. Tonul este apocaliptic, producţia atît de rafinată că strigă „aici s-au cheltuit mulţi bani“ în încercarea de a te impresiona, iar automat, în mintea mea îşi fac apariţia cîteva produse care ar cere o asemenea desfăşurare de forţe. În primul rînd, Dorna. Avem oraşul acela părăsit de umanitate, atmosferă străină, nici-o-legătură-cu-România, magnitudinea inutilă. Şi poate nu. O maşină. Playstation. Poate un LCD. Apare un izvor, ne întoarcem la Dorna. Ba nu, e tot o apă, dar alta. Finalul fără sens, un pic ridicol, mă face să rîd.

Ca o madeleină fără gust, clonele astea de cai Dorna mi-au amintit de acelaşi efort (doar că se întîmpla acum vreo 18 ani) de a prevedea deznodămîntul unor reclame. Hipnotizată de lumea aceea utopică, unde oamenii aveau toţi ochii albaştri şi erau înalţi, vînam cu obstinaţie canalele străine, în căutare de calupuri publicitare. Nemţii erau OK, dar preferam italienii şi spaniolii, unde mai înţelegeam cîte ceva: şunca, pastele şi laptele „se jucau“ de fiecare dată la începutul zilei, pe străduţe vechi – cu flori în balcoane, şi clopote de duminică pe fundal – pe care alerga un copil strigînd ceva – „mama!“, de obicei –, iar acasă, în salon, îl aştepta familia cu bunici şi mătuşi la masă.

Reclamele străine au constituit prima mea experienţă televizuală: dependenţă şi fascinaţie. Episoadele TV de pînă în 1989 de care îmi aduc aminte – un film polonez, vizitele lui Ceauşescu şi crainicele TV – nu se încadrează în această categorie. Publicitatea, în schimb, mi-a adus în faţă un escapism care putea fi comparat atunci doar cu romanele lui Jules Verne. A fost o legătură emoţională. Nu îmi doream căluţii roz care puteau fi pieptănaţi, ghiozdanele tot roz cu insigne strălucitoare sau restul milioanelor de bucurii destinate celor ca mine, care se întîmplau să fie în altă ţară. Eu consumam, la propriu, doar reclame.

Apoi au venit şi la noi. Titan Ice, Gregorio Rizo, Pepsi şi Nea Nicu. Lipsa evidentă de strălucire m-a indignat la propriu. Doar Oil of Olaz îmi amintea, vag, de prima mea iubire TV. Apoi le-am ignorat, vreo 10 ani, pînă cînd jobul m-a făcut să mă întorc la ele.

Românii le-au primit, într-o primă fază, ca pe un dar kitsch, cu care nu ştiau ce ar trebui să facă. Îi amuzau, le arătau cu degetul, le comentau pînă la epuizare (tocmai de aia, o mare parte din sloganurile autohtone au intrat în folclorul urban), le parodiau, şi, la un moment dat, au început să cumpere. Şi de atunci nu s-au mai oprit. Cu o frenezie perfect explicabilă (în defularea celor 50 de ani de rafturi goale, dar şi în dorinţa de a testa ceea ce li se arăta la televizor, între filme şi ştiri), goleau şi golesc, încă, magazinele.

La o întîlnire recentă cu specialiştii media, cineva spunea că românul are un stil de viaţă pe care nu şi-l poate permite. Se hrăneşte cu aspiraţii. O teorie pe care un alt guru în branding personal mi-o spunea cu un an în urmă, cînd venise pentru prima dată în Bucureşti. Era şocat de reclamele care invadau oraşul, de maşinile luxoase de pe stradă, de hainele oamenilor obişnuiţi şi de telefoanele de ultimă generaţie, la care vorbeau toţi, în neştire. Se aşteptase la un oraş cenuşiu, în tradiţia celor foste comuniste, şi găsise, în schimb, un adevărat spectacol. Ne mai seamănă, în această privinţă, a visatului cu ajutorul magazinelor, doar ruşii şi grecii.

Ca şi acolo, publicitarii şi-au dat seama de potenţialul pe care îl are un target snob. O mare parte dintre reclamele noastre sînt aseptice, în mod voit ne-româneşti, cu interioare occidentale şi oameni la costume, cu funcţii importante în corporaţii, indiferent de produsul pe care îl vînd. Nu ne venea să credem că astfel de spoturi puteau fi realizate în România. Publicitarii erau nişte eroi. Care reuşeau să ne aducă Occidentul în 30 de secunde. Care ne dădeau iluzia că şi noi putem să trăim viaţa *lor*.

Odată trecută această etapă (da, putem trăi ca *ei*, chiar dacă ne îngropăm în credite de consum), creativii autohtoni au urcat pe următoarea treaptă cerută de logica aspiraţiei. Amploarea, adică. Reclamele care arată ostentativ efortul depus pentru a fi create. Hoardele de cai care zboară prin oraş pentru a vinde o apă. Explozie de efecte speciale, regizori străini, filmări în cele mai exotice colţuri ale planetei, multe metafore. Şi, de cîţiva ani deja, nu mai e doar exploatarea snobismului din target, ci uluirea gratuită, expresia bogăţiei industriei, un fel de „uite ce spoturi sîntem în stare să producem“. Clientul, uitat într-un colţ, ca şi publicul, are menirea de a privi şi de a se minuna. Sau de a descifra. Măiestria unei agenţii nu se măsoară doar în reclame mari, ci, mai nou, în capacitatea de a încripta mesajul. După 18 ani, oamenii continuă să vorbească despre publicitate, dar mai nou, doar dacă nu o mai înţeleg.

Creativii români au urmat, în paralel, acelaşi parcurs susţinut de consumatorii pe care încercau să-i convingă. De la primele teste din '90, unde totul era permis pentru că nimeni nu ştia de fapt regulile de aur şi toată lumea le căuta încercînd, la disperarea de sincronizare cu Vestul şi, acum, la competiţia internaţională şi goana după lauri, industria românească de advertising a crescut în salturi, repede, urcînd în topul vitezei de dezvoltare, în mai toate studiile globale. Ca bani, număr de agenţii, spoturi filmate şi, da, premii obţinute la festivaluri. Publicitarii români au devenit „brazilienii Europei“. Sînt exportaţi la vecini, să conducă filialele de acolo ale reţelelor internaţionale. Drept urmare, creativitatea din calupurile publicitare începe să se întoarcă în matcă. Poate că – aşa cum s-a întîmplat şi prin alte ţări foste comuniste – mirajul începe să-şi piardă efectul: s-au blazat şi ei, s-a cam plictisit şi publicul. De altfel, unii spun că se va sparge balonul de săpun. Iar criza financiară pare să le dea dreptate. E greu de prevăzut cum se vor descurca românii şi creatorii lor de mini-utopii, odată întorşi la austeritate. Dar cu siguranţă va fi interesant.

Stela GIURGEANU

Pom urban, traistă rurală

La oraş nu mai ai unde să te ascunzi de ele. Cum ieşi din bloc, dintr-o parte, de la un geam, îţi rînjeşte o omega ceramidă. De pe un panou enorm îţi face cu ochiul un acid hialoronic. Laşi privirea în jos, încercînd să eviţi contactul vizual, dar şi aşa, în privirea periferică se va contura un xylitol, pornit pe urmele tale alături de un bifidus esensis şi de particulele inteligente din detergenţi. Grăbeşti pasul, însă în peisajul citadin ele se mişcă mult mai rapid ca tine, ajung să te împresoare, să te sufoce. Sucuri, enzime, L-Carnitine, mîncare de cîini, mîncare de oameni, brînzeturi, mezeluri, supe deshidratate – ca la mama acasă –, creme de faţă care întineresc, creme de dinţi care albesc, creme de ghete care înnegresc, SPF-8, acid folic...

La sat însă e încă linişte, reclama n-a pătruns deocamdată atît de agresiv. Oamenii nu sînt aici atît de vînaţi de vînzătorii de iluzii, nu sînt atît de dornici să creadă fără să atingă. În primul rînd pentru că la sat nu există bani de aruncat pe promisiuni, iar traiul de dintotdeauna, obiceiurile şi mentalitatea nu se schimbă cu una cu două, şi în nici un caz doar pentru că spun unii (sau unele) la TV că le va fi mai bine dacă şi-ar uşura buzunarul.

Peisajul comercial rural începe aşadar cu cîteva magazine mixte, dughene deschise de obicei de săteanul bogat şi cu iniţiativă, în care se găsesc ceva haine, pufuleţi, ciocolată (din cea mai ieftină), detergent de rufe, ţigări şi băuturi „cu bule“. Din cînd în cînd, pe rafturi mai există şi cîte o şampanie prăfuită.

Cele cîteva afişe publiciare sînt vechi şi decolorate, lipite mai degrabă pe post de decoraţiuni interioare. Se face reclamă mai mult la bere sau băuturi carbo-gazoase, nicidecum la fandoseli urbane ca absorbante, demachiante, creme de întinerit faţa etc.

Cosmeticele au rămas cele naturale – laptele, mierea, plantele medicinale fiind încă folosite cu toată încrederea. Aici femeile n-au încredere în chimicale cu nume ciudate şi greu de pronunţat. Apoi se mai spune şi că toate acele creme cosmetice complicate sînt mai mult pentru obrajii orăşencelor, chinuiţi de poluare, nicidecum pentru ai lor. Despre mîncare, cam la fel. Nu poţi vinde grădinarului castraveţi, pentru că sătenii cunosc exact ce înseamnă calitatea, cît ar trebui să coste, cum ar trebui să arate şi cum să fie gustul.

Singurele lucruri pe care le mai cumpără totuşi de la magazinele mixte sînt ciocolata şi băuturile cu bule. Pentru că apă plată beau şi gratis de la fîntîna din curte. Dar nu le cumpără la îndemnul reclamelor, ci doar pentru că sînt anumite lucruri pe care n-au cum să le „facă“ în casă. Cu toate astea, păţanii publicitare există şi pe aici.

Într-un sat pe lîngă Braşov mi s-a spus mai demult „povestea cu cafeaua“, de către un localnic, nea Petre. Îndemnat de reclamele de la televizor, şi-a luat mai demult, de ziua de naştere, un pliculeţ de capuccino, să se simtă şi el, o dată, domn de la oraş. A scos ceaşca preferată (din setul bunicii), a fiert apa, a turnat – ca în reclamă – peste praful cafeniu, a amestecat, tot aşteptînd spuma aia groasă pe care o făcea la televizor. Şi freca, freca, după cinci minute de amestecat încontinuu, miracolul tot nu se producea. Şi-a zis: „o fi stricat“. Şi, brusc, s-a enervat.

S-a dus imediat la Magazinul Mixt, singurul magazin din tot satul. S-a luat de doamna Angela, vecina lui, dar şi de proprietăreasă magazinului, că le vinde lucruri deja expirate. Dna Angela s-a speriat, i-a spus că ea nu face dealde astea, că le-a luat de la Carrefour la începutul săptămînii, că ea nu-şi sabotează afacerea cu bună ştiinţă şi că, pînă la urmă, el trebuie că e vină că nu citeşte instrucţiunile ca lumea. Şi-a zis atunci: o avea dna Angela dreptate. Că într-adevăr, pe etichetă spunea să nu fierbi apa, ci doar s-o încălzeşti uşor.

Abia la al treilea pliculeţ de capuccino a fost convins că, de fapt, nu sînt nici el, dar nici dna Angela de vină, ci doar publicitatea asta care e mai mult praf în ochi. Îţi promite marea cu sarea, dar te lasă pînă la urmă să cazi în baltă. Şi cu banii luaţi.

Toate astea s-au întîmplat însă în urmă cu cîţiva ani. Acum sătenii nu mai cred în miracolul detergentului care dintr-o picătură face lună o casă întreagă şi nici în praful de capuccino care face o spumă de cinci degete. Cred că ciocolata scumpă e mai bună, dar se mulţumesc şi cu una autohtonă că doar tot ciocolată e. Deşi mulţi preferă o plăcintă bună făcută în casă.

De cîţiva ani însă, există şi reversul medaliei, un fel de „satul contraatacă“. Pentru că, dacă nu te lauzi, nimeni nu te vede, reclamele au început şi din partea ruralului spre urban. Dacă se întîmplă să aibă vreo mîndrie locală (cum ar fi ceapa roşie din Mihai Viteazu – pe lîngă Cluj, sau castanele din Topeşti – lîngă Tismana) o promovează peste tot, trăgînd toate foloasele materiale – indirecte, prin trezirea apetitului turistic, şi directe, prin comercializare.

Şi, vorbind de comerţ, cum Internetul nu mai e demult o necunoscută la sate, din ce în ce mai mulţi producători agricoli au început să-şi promoveze produsele pe site-uri. Cum sună aceste reclame? Deocamdată simplu şi onest: „Vînd cartofi albi, mari“; „Vînd 6 tone de varză de Buzău“; „Vînd brînză de oaie, calitate superioară, grasă sau mai veche, preţ negociabil“ (anunţuri de pe www.anunturi-agricultura.ro). Dar genul acesta de reclamă autentică se poate face, în primul rînd, doar dacă se doreşte transparenţa, atît vînzătorul, cît şi cumpărătorul să ştie despre ce e vorba, în al doilea rînd, cînd există încă produse care se pot vinde doar prin calităţile lor care nu mai au nevoie de adaosuri abracadabrantesti.

Bineînţeles, totul e la început, şi nimeni nu garantează că în cîţiva ani (avînd în vedere disperarea publicistică) nu se vor comercializa şi cartofi albi cu xylitol sau varză roz cu acid hialoronic.

Dan BOICEA

Jurnalul unui consumator vulnerabil

„Profitul tău zilnic.“ „Cumperi mai mult, plăteşti mai puţin. Cîştigi oricum.“ „Mereu mai bine pentru tine.“ „Ştii de ce revii.“ „Pentru o viaţă mai bună.“ Imnul consumului – un colaj alcătuit din sloganurile a cinci hipermarketuri bucureştene – răsună pe undeva prin subliminal. Mesajul este continuu şi univoc, indiferent de prăvălie: „Eşti cumpărător? Atunci eşti în profit!“.

Primul retailer testa piaţa românească în urmă cu 13 ani, iar marea explozie de supermarketuri şi hipermarketuri se producea acum şapte ani. În 2008, magazinele sînt mai pline ca niciodată, iar comportamentul de consum arată că românii nu s-au săturat de „shopping“, ci abia i-au prins gustul. Un studiu realizat de compania de cercetare Nielsen şi dat publicităţii în luna septembrie demonstrează că doi din trei bucureşteni lasă în fiecare lună peste 80% din banii destinaţi cheltuielilor la hipermarket sau supermarket. La nivel naţional, consumatorii plătesc anual circa trei miliarde de euro pentru următoarele mărfuri: ţigări, bere şi sucuri acidulate.

„Iei acum, plăteşti la anu'!“

Duminica, într-un hipermarket din cartierul bucureştean Titan. Haos de branduri şi etichete. E plin: de reduceri şi de oameni. La intrarea principală te izbeşti imediat de un zid de superoferte: baxuri de bere, rîuri de croissante, condimente, DVD playere, calorifere electrice. Peste tot sînt afişe, panouri şi bannere. Şocul vizual iniţial şi tre-cerea printre stivele de oferte îţi lasă impresia că întreg hipermarketul este un fief al discount-urilor. Sloganurile ţintesc nu inteligenţa, ci foamea primordială, scormonind insidios la baza piramidei nevoilor. Panourile se succed cu repeziciune, culorile sînt ţipătoare, iar preţurile sînt confuze: scutece adulţi – 21,25, redingotă Rozana – 115,82, balsam de ras – 14,48, ornament de păr – 2,29, pantaloni de damă – 27,69, pijama bărbaţi – 31,14, minge fotbal – 27,90, brichete – 6,99, „căţei jucăuşi“ – 207,04. Imposibil să n-ai nevoie de ceva. Seminţele cu bob lung sînt la preţ redus, cutia cu fulgi de porumb a primit în *attachment* un baton de ciocolată, cumperi o anumită marcă dulce şi primeşti gratis un pachet de biscuiţi, dezodorizantul de cameră are o rezervă în plus, la pieptul unui detergent de vase stă drăgăstos un burete, prezervativele sînt patru la preţ de trei, dacă îţi iei un gel de duş, cîştigi pe loc un săpun. Aiuritor! Pe nesimţite mai cresc în coş o pereche de mănuşi ieftine de grădină (deşi stai la bloc) şi un set de chiloţi (trei la 5 lei), alături de alimentele planificate: zahărul, făina, uleiul. Cele mai scumpe produse sînt amplasate pe rafturile de la nivelul privirii, iar cele mai ieftine se află la nivelul picioarelor şi pe rafturile superioare. Dar nu acest tertip îţi atrage atenţia, ci un anunţ tentant, în dreptul raionului de electrocasnice: „Iei acum, plăteşti la anu'!“. Şi te mai bulversează şi promoteriţele, îmbrăcate sumar, care îşi promovează carnea. De data asta, pulpele afumate: „Doar 27 de lei kilogramul, la raionul de alături“. Deplasarea la cumpărături pare să fi devenit aproape un exerciţiu de respiraţie, dar şi un loc de socializare. La hipermarket îţi îndeplineşti dintr-un foc 90% dintre nevoile primare: mănînci, bei, te îmbraci şi poţi să-ţi foloseşti din plin şi aparatul excretor. Numai să nu fii surprins neplăcut de vreo reducere substanţială a hîrtiei igienice de la baie.

P.S. A apărut deja cola specială de Crăciun! Cu 55 de zile înainte de 25 decembrie l-am văzut la supermarket pe tradiţionalul moş carbogazos, care avea în traistă următorul slogan: „Sete de sărbători“. Ce cadou frumos de 2,5 litri la preţ de 2, pentru toată familia...

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 6 noiembrie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Publicitate în comunism

Instaurarea regimului comunist în România a dus la diminuarea progresivă a activităţii publicitare, mai ales după naţionalizarea mijloacelor de producţie, a unităţilor comerciale, cînd practic, prin instituirea monopolului de stat, nu mai exista o piaţă reală, concurenţială, de unde şi absenţa formelor de promovare a produselor şi a serviciilor. Totuşi, în anul 1950 ia fiinţă *Societatea de Stat pentru Exploatarea Cărţilor Poştale, Ilustratelor, Portretelor Oficiale şi Tablourilor Populare S.O.T.I.L.*, în fapt, un monopol de stat prin care se exercita o cenzură totală asupra tuturor formelor de expresie publicitară, iar în anul 1951 se constituie *Editura de Stat pentru Imprimate şi Publicaţii (E.S.I.P);* peste patru ani, secţia de publicitate a *Editurii Scînteia* se transformă în agenţie de publicitate.

În Bucureşti, monopolul multor suporturi promoţionale va fi deţinut de societatea *Pavoazarea Capitalei* (1958) şi de editurile (exclusiv de stat) ale căror producţii vor fi controlate din punct de vedere ideologic. Acestor structuri specializate li se vor alătura agenţiile *ARTIS, RECOM, Publicom* (Camera de Comerţ a Republicii Populare Române) etc. Au mai funcţionat ca agenţii, fără să fi avut vreodată un astfel de statut, şi redacţiile cotidienelor judeţene. Uniunea Cooperativelor de Consum şi Uniunea Cooperaţiei Meşteşugăreşti, organizaţii naţionale bine reprezentate în teritoriu, au avut în structurile lor departamente de publicitate, ca de altfel şi întreprinderile comerciale de stat, la nivel judeţean şi naţional.

Dintre publicaţiile de specialitate s-au remarcat *Comerţul modern* şi *Reclama şi tehnica comercială,* fondată în anul 1963 de Întreprinderea de Stat „Reclama Comercială“, sub patronajul Ministerului Comerţului Intern. Din paginile acestei reviste aflăm că publicitatea de televiziune – *filmul de reclamă* şi *filmul publicitar de televiziune,* cum se numeau atunci, se realizau, în România, încă din anii 1962-1963. „Filmul publicitar este la noi abia la primii paşi“ – nota Atanasie Toma. „Pe lîngă actuala folosire a proiecţiilor în sălile de cinematograf sau prezentarea la rubrica de publicitate a televiziunii, filmul pe peliculă îngustă de 16 mm şi chiar de 8 mm are resurse nebănuite. S-ar putea organiza, de pildă, în marile oraşe, în punctele de aglomeraţie, montarea unor ecrane în aer liber (în genul ecranelor montate pe pereţii expoziţiilor) unde să fie prezentate într-o bobină cu durata de 15-20 minute, scurte subiecte publicitare...“. Într-adevăr, în primul său an de activitate, I. S. Reclama Comercială realizase 15 filme publicitare de televiziune – cu tematici de tipul Parada Modei 1963, Încălţăminte de vară, Moda pentru Copii, Articole de plajă, Îmbrăcăminte tricotată din bumbac, Căsuţa din pădure (dulciuri) etc. –, ce durau între 15 şi 20 de secunde.

(Marian Petcu, *Istoria jurnalismului şi a publicităţii în România,* Editura Polirom, 2007)

Tudor Călin ZAROJANU

Reclama e sufletu'

Da, recunosc, sînt subiectiv şi nereprezentativ. De aceea n-o să pretind că vorbesc în numele vreunei pături sociale – deşi sînt sigur că putem s-o punem măcar de-o păturică.

Iată *Declaraţia* mea *de independenţă*, care conţine un singur *Amendament*: *N-am cumpărat niciodată nici un produs şi n-am recurs la nici un serviciu ca urmare a publicităţii.* Pe bune. Niciodată de niciodată. N-am nici un motiv să inventez, am prieteni care lucrează în publicitate, am lucrat şi eu într-o vreme, n-am frustrări, nu sînt refractar, cred că publicitatea trebuie să existe, am reclamele mele preferate, unele mi se par geniale (după cum altele sînt categoric imbecile), am citit relativ multă teorie în domeniu – de pildă, pe Jay Conrad Levinson, nenea acela cu *Guerilla Advertising* –, consider că o reclamă reuşită (fie ea video, audio ori pe hîrtie) poate fi o mică operă de artă, dar n-am dat vreodată bani pe ceva pentru că văzusem, auzisem ori citisem o reclamă despre acel ceva.

Dar cum? După ce criterii? Eu o să vi le spun pe ale mele şi las altora, mai calificaţi, plăcerea (sau datoria) de a aprecia, pentru fiecare dintre ele, ce procent din populaţie îl aplică, conştient sau nu.

Unu: din inerţie. Inerţia, de altfel, este – după părerea mea – cea mai puternică forţă care animă omul, mai mult chiar decît instinctele, că de raţiune n-are rost să vorbim în contextul unei discuţii despre publicitate. Aşadar, mănînc ce mănînc pentru că am mai mîncat şi mi-a plăcut.

Doi: pentru că produsul/serviciul respectiv mi-a fost recomandat de o persoană în ale cărei gusturi am încredere – pînă la proba contrarie, firește.

Trei: din curiozitate. Din cînd în cînd cumpăr ceva despre care nu ştiu mai nimic. Uneori mă păcălesc, alteori nu. E o loterie ca orice altă loterie. Dar joc destul de rar.

Patru: pentru că am căpătat în timp (pe baza primelor trei criterii) încredere în magazinul/firma respectiv(ă). Şi aici, firește, e loc de dezamăgiri.

Cinci: din întîmplare. Asta e valabil mai ales pentru servicii. Cînd ai o nevoie presantă, te opreşti la cea mai apropiată benzinărie sau vulcanizare, fără să alegi în vreun fel. Criteriul se aplică şi la invitaţii: te invită cineva la o bere – mergi unde îţi propune el. Uneori îţi place, alteori nu. În fine, întîmplarea e suverană, şi atunci cînd vorbim despre cadouri primite.

Cam atît despre criteriile mele. Bizare, antiprogresiste, retrograde, rupte de spiritul epocii, complet greşite? Chiar de-ar fi aşa, n-aş putea decît să ridic din umeri, cîtă vreme sînt, în linii mari, mulţumit – *horribile dictu* – de viaţa mea.

Dar iată ce mi-a fost dat să citesc, după decenii în care am aplicat cu seninătate exclusiv criteriile enumerate: o importantă bancă a făcut o statistică destinată să măsoare eficienţa unei campanii intense pe toate televiziunile, în ore de maximă audienţă; rezultatul: doar 5% dintre clienţii noi intraţi în bancă după declanşarea campaniei (cît o fi costat!) au mărturisit că au venit ca urmare a promovării. Ştirea nu preciza care au fost motivele care acopereau restul de 95%, dar pentru mine n-are nici o importanţă. Oricare ar fi fost, n-aveau legătură cu reclama.

Şi cum ar putea să aibă? Care bancă anunţă dobînda *totală* a unui credit, adică diferenţa procentuală dintre ce iei şi ce dai (în 2, 5, 10, 20 de ani)?

În plus, o parte dintre reclame sînt în chineză. Dacă ştii că produsul prezentat în *prime time* conţine *factorul bifidus* sau *enzima Q*, om te-ai făcut! Normal că sari din fotoliu şi alergi la magazin. Păcat doar că nu se vinde nimic care să aibă în el *molecula W* sau măcar *suspensia omniameamecumporto*.

O altă parte – masivă – dintre mesajele publicitare cultivă cele mai penibile defecte umane, de la plăcerea de a-ţi înşela consoarta (mai rar reclame cu femei care înşală bărbaţi; ghici care e sexul predominant al celor care fac reclame!), pînă la încurajarea egoismului, a trîndăviei, minciunii, a prostiei, agresivităţii. Asistăm cu gura căscată la videoclipuri în care oamenii se electrocutează, distrug maşini sau îşi provoacă nevasta să se arunce pe geam!

A treia categorie este cea a reclamelor care, pur şi simplu, nu comunică nimic, decît generalităţi triumfaliste şi neargumentate: produsul nostru e tare, mare, frumos, simpatic etc. Prin ce? Păi, prin faptul că e al nostru.

Două cuvinte, în treacăt, despre mesajele ambigue. Fără altă precizare, „preţuri avantajoase" se poate interpreta. Avantajoase pentru cine? Pentru cine cumpără sau pentru cine vinde?

Ce să mai spunem despre anti-reclame – făcute, ca şi celelalte, pe bani grei! Virtualii vizitatori-cumpărători ai unui important lanţ de supermarketuri au fost anunţaţi insistent că firma sărbătoreşte „10 ani de preţuri explozive"!!! Ce-or fi înţelegînd prin „explozive" oamenii ăia geniali care au făcut reclama şi/sau cei care au plătit pentru ea, de ce ar fi un motiv de laudă că de un deceniu îţi tot explodează preţurile – rămîne un mister gros ca marmelada.

În aceeaşi categorie aş înscrie şi unele sloganuri electorale. Cel care clamează, în această toamnă, „Gîndim altfel", porneşte de la o presupunere: s-ar subînţelege că respectivii candidaţi gîndesc altfel decît reprezentanţii altor partide. Pe lîngă faptul că „altfel" nu înseamnă automat „mai bine, mai drept, mai frumos etc.", e cel puţin riscant, în materie de publicitate (fie ea comercială sau electorală), să te bazezi pe presupuneri. Nimic nu e de la sine înţeles. Cel puţin o parte din publicul-ţintă ar putea înţelege „Gîndim altfel decît voi", ceea ce e cam nasol ca mesaj electoral.

În final, un mic exerciţiu (pe care vi-l propun şi dvs.!). Sînt la birou, mă uit în jur la tot ce am, încercînd să-mi amintesc nu doar sursa, ci şi motivaţia achiziţiei.

Două telefoane mobile – unul primit cadou, celălalt de la angajatorul meu (cine vede că, întîmplător, aparţin aceleiaşi mărci, va fi sigur că am o preferinţă!). O mapă *noname*, am luat-o pe prima pe care am găsit-o. O cană de cafea din anii '80, cumpărată probabil într-un set a cărei singură supravieţuitoare este. Un toc de ochelari de 2,5 lei de pe Berzei, singurul loc în care am putut găsi aşa ieftin. Ochelarii i-am făcut la cel mai apropiat magazin de specialitate, a fost o prostie, au costat fabulos, în alte părţi erau de cinci ori mai ieftini. Un ghiveci cu flori ca orice ghiveci cu flori. Atît ceasul de la mînă, cît şi cel de pe birou sînt primite cadou. În spatele meu, în cuier, pulovărul şi scurta – nu mai ştiu de unde cumpărate, dar nici n-aţi auzit vreodată de firmele producătoare respective. O brichetă fără nume. O sticlă de apă plată cu o marcă pe care o beau prima oară în viaţă – e la fel cu toate celelalte, nici mai bună, nici mai rea. Afară mă aşteaptă maşina Dacia – că asta am putut să cumpăr, dar sînt foarte mulţumit de ea.

La televizor, văd (fragmente de) reclame doar cînd nu pun mîna suficient de repede pe telecomandă. Prefer să urmăresc bucăţi din mai multe emisiuni ori filme, decît să văd, fie şi un minut, reclame. Pe Internet le ignor cu atît mai mult cu cît sînt agresive şi se lăţesc pe ecran, cînd cu gîndul nu gîndeşti. Pur şi simplu închid ochii şi aştept să treacă. Pot să spun că nici nu ştiu *la ce* fac reclamă – chiar pentru site-urile pe care le vizitez zilnic. Afişele de pe stradă le văd, desigur, dar nu-mi reţin atenţia decît, cel mult, pentru o apreciere a formei, necum a conţinutului. Habar n-am, pînă azi, ce companie de telefonie mobilă oferă nu ştiu cîte „minute naţionale".

Nu-i de mirare, aşadar, că pentru mine reclama e sufletu'.

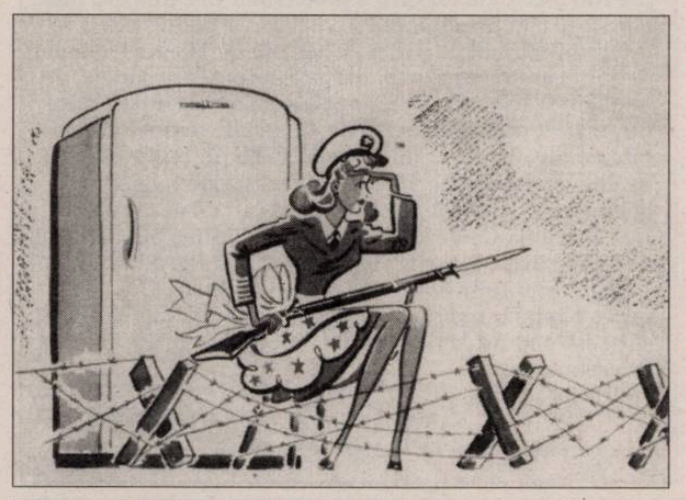

Cum să faci publicitate care să vîndă

Pentru 725.000.000 de dolari investiţi în publicitate, Ogilvy & Mather a cheltuit 5.700.000 de dolari pentru măsurarea rezultatelor obţinute. Iată cîteva dintre cele 32 de concluzii.

● „Cum să-ţi poziţionezi produsul?" – iată întrebarea cu care orice lansare de produs ar trebui să înceapă. Trebuie SHAKE'N BAKE prezentat ca produs culinar nou sau ca o variantă mai bună de a prepara un produs deja cunoscut? Ar trebui prezentat DOVE drept un produs pentru ten uscat sau ca un produs care îţi lasă mîinile într-adevăr curate?

Rezultatele unei campanii depind mai puţin de modul în care reclama este realizată, decît de felul în care produsul este poziţionat. Prin urmare, poziţionarea ar trebui hotărîtă înainte de crearea propriu-zisă a reclamei, şi în cele mai multe cazuri, această poziţionare trebuie să aibă la bază un raport de cercetare.

● O a doua hotărîre în ordinea importanţei ar fi: „Ce ar trebui să-i promitem clientului?". Această promisiune este în fond beneficiul pe care-l obţine consumatorul. O marcă bine construită promite un avantaj *unic* şi competitiv. Iar produsul trebuie să aibă într-adevăr avantajul pe care l-aţi promis. „Promisiunea, promisiunea uriaşă este sufletul unei reclame" – spunea Samuel Johnson.

● Dar o reclamă care nu este construită pe o idee mare va trece neobservată. Îţi trebuie o idee mare să-l scoţi pe prospect din indiferenţă, să-l faci să-ţi observe reclama, să şi-o reamintească şi să treacă la acţiune. Ideile mari sînt de obicei idei simple. O idee într-adevăr mare, un concept creativ generos pot reprezenta sursa unor campanii derulate chiar timp de 20 de ani – un exemplu ar fi conceptul ochiului acoperit pentru cămăşile Hathaway sau cowboy-ul pentru Marlboro.

● Reclamele care folosesc martori au aproape întotdeauna succes – dacă sînt credibile. Celebrităţi sau oameni simpli pot fi utilizaţi cu succes în aceste reclame, dar trebuie evitate celebrităţile irelevante, a căror faimă nu are nici o legătură firească cu produsele sau filozofia brandului respectiv. Celebrităţile irelevante îndepărtează atenţia de la produs.

● Reţeta cea mai simplă pentru a construi o reclamă este aceea de a prezenta o problemă pe care consumatorul o întîmpină. Ceea ce urmează este demonstrarea modului în care produsul poate rezolva acea problemă. Această tehnică a dat întotdeauna rezultate peste medie în vînzări.

● Felii de viaţă. Aceste mici „puneri în scenă" sînt siropoase şi de aceea cei mai mulţi copywriteri le detestă. Dar ele au vîndut mult şi încă mai vînd.

● Consumatorul mediu vede astăzi 20.000 de reclame pe an; este de compătimit, nu? Cele mai multe dintre ele îi trec însă prin faţa ochilor fără a le reţine. Fără originalitate, reclamele nu vor rămîne în mintea receptorului. Pentru a stimula memorarea, se folosesc adesea tehnici mnemonice sau simboluri relevante – un astfel de exemplu ar fi taurii din reclamele pentru Merrill Lynch.

● Reclamele factuale tind să fie mai eficiente decît reclamele emoţionale. Totuşi, există cîteva reclame emoţionale care au avut un mare succes de piaţă. Printre acestea enumerăm campaniile pentru Maxwell House Coffee şi Hershey's Milk Chocolate.

● Am descoperit că reclamele cu un debut captivant îşi reţin audienţa la un nivel mai ridicat de atenţie decît reclamele care au un debut mai liniştit.

● Fiecare reclamă şi fiecare spot publicitar ar trebui să contribuie la simbolul complex care este imaginea de marcă. 95% din toată publicitatea este creată *ad-hoc*, fără a se recurge la o viziune integrată a mărcii. Celor mai multe produse le lipseşte o imagine consistentă, coerentă de la un an la altul. Pe termen lung însă, numai acel producător care dedică toate eforturile sale de comunicare pentru construirea unei personalităţi definite cu mare acurateţe pentru marca sa, cîştigă cea mai importantă cotă din piaţă.

(Sursa: o adaptare a unui text de David Ogilvy din *O antologie de texte despre publicitate*, coordonatori Cezar Tabarcea şi Alexandra Crăciun)

***David Ogilvy** este întemeietor al agenţiei Ogilvy & Mather. Face parte, alături de Leo Burnett şi Bill Bernbach, din grupul celor trei mari copywriteri ce au schimbat cursul istoriei publicităţii, în anii '60.*

Paul BREAZU

Noiembrie, ultimul bal

Publicul de concerte din România trăieşte zile complicate. În penultima lună a lui 2008, drumurile sale arată precum harta Bucureştiului – locul în care se întîmplă, din fericire pentru noi, din nefericire pentru cei din Timişoara, toate aceste evenimente: reţea imposibilă, plină de intersecţii aglomerate.

O să încep chiar cu începutul: pe 5 noiembrie, la Sala Polivalentă, Róisín Murphy şi-a reeditat *live*-ul din vara abia trecută. Şi cu asta, lucrurile par a intra în normal pentru cei care au ratat-o la B'ESTFEST, pentru cei care au vrut să o mai vadă o dată şi pentru cei care cred că venirea unui performer de top (top al momentului, evident) în România nu trebuie să se întîmple doar în condiţii excepţionale: spre sfîrşitul carierei sau la 10 ani de la prima aterizare aici. Concertul domnişoarei Murphy a fost, de altfel, unul din liga celor ale căror raţiuni nu sînt pur recuperatorii/nostalgice. Alături de cele ale unor trupe venite din mediile alternative, precum Robot in Disguise (13 noiembrie, Fabrica, dar, iată!, şi 14 noiembrie, la Setup Venue, în Timişoara), Prinzhorn Dance School (21 noiembrie, Control), Nouvelle Vague şi Koop (22, respectiv 23 noiembrie, Sala Palatului)...

A doua parte a anilor '90 a însemnat, pentru *playlist*-urile majorităţii indivizilor pe care îi cunosc, doze masive de *trip-hop*, *acid jazz* şi *big beat*, genuri electronice care au explodat şi s-au stins în doar cinci-şase ani, şterse de pe faţa văzută a muzicii de venirea pe lume a *electroclash*-ului şi, apoi, a *minimal techno/house*-ului. În fond, cele trei genuri reprezintă o altă nişă de recuperare: i-am văzut aici – pe unii de mai multe ori – pe The Prodigy (prima oară în 1997, chiar pe vremea a ceea ce critica muzicală numeşte cel mai de succes album de dans al tuturor timpurilor, *The Fat of the Land*), Fatboy Slim, The Chemical Brothers, Faithless, pe Coldcut, Massive Attack, Amon Tobin, UNKLE, Thievery Corporation sau Morcheeba. Cercul începe să se închidă cumva în această toamnă, cu *live*-urile Underworld (7 noiembrie, Romaero Băneasa), De Phazz (24 noiembrie, Teatrul Naţional Bucureşti) şi Tricky (26 noiembrie, Sala Palatului). Un pariu de făcut: Portishead la Bucureşti, anul viitor.

Şi acum... finalul, chiar dacă nu cel cronologic: pe 10 noiembrie, la Sala Polivalentă, va avea loc unul dintre cele mai aşteptate concerte din istoria acestui *business* în România – Jean-Michel Jarre. Situat nu la proporţiile apocaliptice ale venirii The Rolling Stones la Bucureşti, fără să zguduie umorile presei şi fără să provoace isterii cu anticipaţie, *live*-ul acesta are, în principiu, aceeaşi funcţie catharctică precum cel al lui Mick Jagger & Co, Jarre fiind unul dintre numele rostite cu înverşunare pe vremea cînd vinilurile, casetele şi benzile de magnetofon circulau clandestin, fără voie de sus.

O să-mi arog unul dintre drepturile autorului, bruscînd textul cu un al doilea final: cineva îmi spunea că biletele pentru concertul Ace of Base (8 noiembrie, Sala Palatului) sînt aproape epuizate. E o ştire (neverificată, totuşi) care mă face să zîmbesc: o sală plină şi tăcută la concertul lui Al Di Meola se va undui, iarăşi nouăzecist, pe „Happy Nation"!

Calendar live

07.11	Underworld, Romaero Băneasa
08.11	Ace of Base, Sala Palatului
10.11	Jean-Michel Jarre, Sala Polivalentă
13.11	Robots in Disguise, Club Fabrica
21.11	Prinzhorn Dance School, Club Control
22.11	Nouvelle Vague, Sala Palatului
23.11	Koop, Sala Palatului
24.11	De Phazz, Teatrul Naţional Bucureşti
26.11	Tricky, Sala Palatului

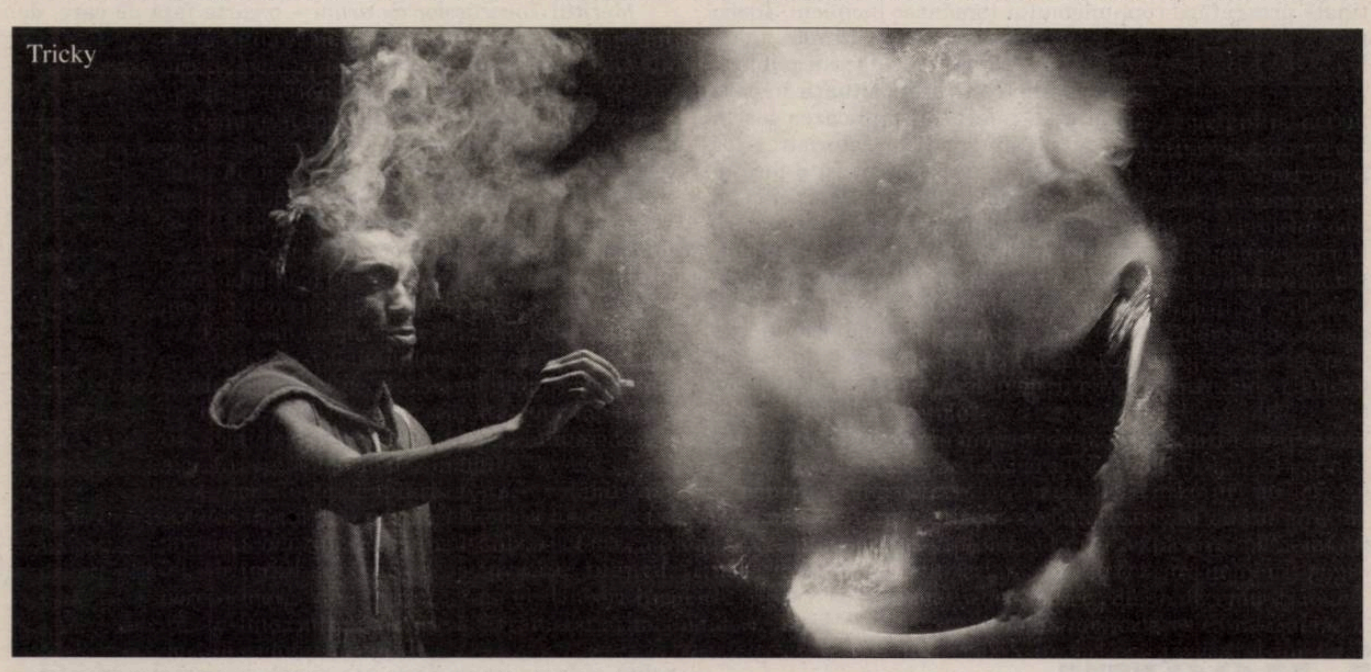
Tricky

Adela GRECEANU

Papagalul roşu ne priveşte

„Papel" înseamnă în spaniolă şi „hîrtie", şi „rol". El papel de la fotografia *se numeşte expoziţia de la Muzeul Naţional de Artă Contemporană, organizată de Institutul Cervantes din Bucureşti, pe care o puteţi vizita pînă pe 14 noiembrie.* AFAL, Nueva Lente *şi* PhotoVision *se numesc revistele în care au apărut – între 1950-1990 – fotografiile expuse la MNAC. Din caietul de prezentare aflăm că aceste trei publicaţii şi-au propus să se sincronizeze cu mişcările de avangardă din străinătate. La faţa locului realizăm că fiecare fotografie de aici spune poveşti. Privitorul este liber să construiască. Detaliile sînt foarte importante, iar centrul de greutate nu e întotdeauna în primplan, ci te prinde dintr-o parte şi te atrage uneori ca un magnet.*

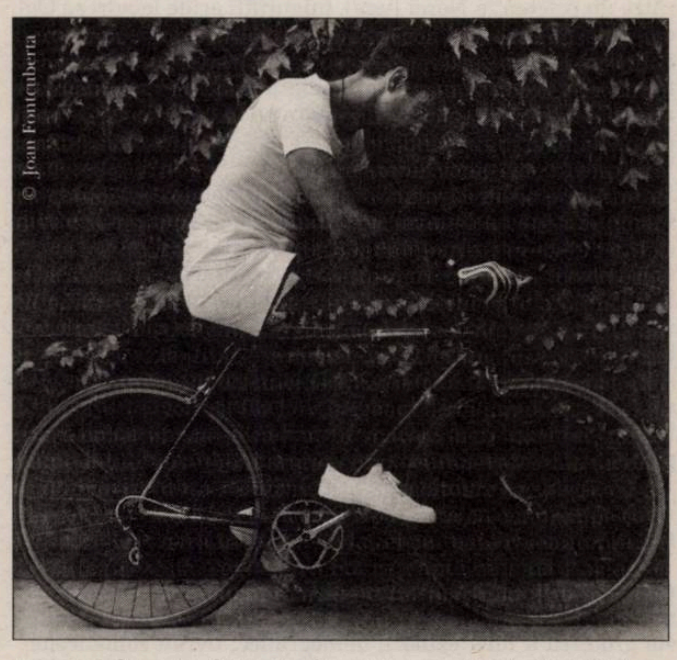
© Joan Fontcuberta

De ce o imagine din cartierul chinezesc este ieşită din comun? Nu pentru că personajele din fotografie nu sînt cîtuşi de puţin chinezi, deşi în prima clipă ai fi tentat să spui că acesta-i motivul. Mai degrabă datorită felului în care te privesc, ca şi cum ceva s-a întîmplat sau urmează să se întîmple în secunda următoare. Acolo, la ei. Sau aici, la tine. Cine pe cine priveşte? Iar tu iei cu tine linia albă de pe pantoful cu toc al personajului din centru. La ce se gîndeşte fetiţa îmbrăcată în alb, purtată pe umeri de un bărbat tînăr? În spatele lor e mulţimea, iar fetiţa are privire de om mare. Care a trecut prin multe. Şi a înţeles cîte ceva. Dintr-o fotografie alăturată, te priveşte o altă fetiţă, o Lolită, tot în alb, cu o poşetă atîrnată pe mîna cu care se ţine de bara autobuzului. În spatele ei sînt patru bărbaţi. Fotografia se numeşte „Tată şi fiu". Este şi destul umor în această expoziţie. Un portret de grup cu spatele, în care s-a strecurat şi spatele unui cîine, un peşte-pipă, o umbrelă neagră agăţată pe o sfoară, la uscat, peste un cearşaf alb, sînt imagini care parcă îţi fac cu ochiul.

Zice Kierkegaard, citat de Steinhardt în *Jurnalul fericirii*, că Dumnezeu nu e un papagal roşu expus în piaţă, că atunci toată lumea l-ar vedea şi ar crede în existenţa lui. Şi, de fapt, aia nici n-ar mai fi credinţă, ci doar acceptarea unei realităţi mai mult decît evidente. Culmea este că s-ar putea ca Dumnezeu să fie un papagal roşu. Pe care oamenii îl văd, dar trec mai departe, fără să aibă nici o reacţie. Andrei Cădere, plimbîndu-se pe străzile lumii civilizate cu bara lui de lemn, este un papagal roşu. Oamenii trec pe lîngă el făcîndu-se că nu-l observă. Sau că nu există. Orbire involuntară? (Asta se întîmplă la etajul al treilea al MNAC în expoziţia *Peinture sans fin).* Lumea e plină de *papagal roşu*, pare să spună expoziţia *El papel de la fotografia.* Iar rolul fotografiei – par să spună artiştii de la *AFAL, Nueva Lente* şi *PhotoVision* – este nu atît de a-l depista sau de a-l pîndi, rolul fotografiei e să ne tragă de mînecă. Şi poate asta înseamnă că *„La realidad no existe"*, aşa cum scrie pe coperta unui număr din *Nueva Lente*. Realitatea nu există decît în măsura în care papagalul roşu ne priveşte pe toţi.

Gina ŞERBĂNESCU

Bucureştiul fiecăruia

Club Fabrica, final de festival „Temps D'Image". *Premieră:* Ce n'est pas une chanson d'amour. *Regia Carmen Vidu. Cu Marius Manole, Istvan Teglas, Florentina Ţilea şi Paul Dunca. Patru poveşti ţesute prin text, cîntec, dans şi, desigur, proiecţii. Nu e vorba de personaje, ci de autobiografiile interpreţilor. Dar, prin plasarea într-un perimetru artistic, fie el şi neconvenţional, actorul, chiar şi atunci cînd se manifestă nedisimulat autobiografic prin simpla asumare a contextului, devine personaj. În acest caz se vorbeşte de Bucureştiul tău, al lui, al orişicui, nu doar de Bucureştiul lui Paul, al lui Istvan, al lui Marius sau al Florentinei.*

Spectacolul începe după primul moment al lui Istvan Teglas. Nu am aflat dacă e o intenţie de regie sau e talentul acestui actor de a impune o substanţă artistică reală oricărui context în care intră. Atunci începe spectacolul, după toate rigorile căruia i se supune fenomenul în cauză. Înţelegi că ai venit la spectacol atunci cînd Istvan intră în scenă, adică atunci ţi se arată sensul actului artistic. Pentru că despre asta e vorba, nu despre o adunare de mulţi oameni *cool*, atît de *cool* încît nu au nici o problemă în a fuma liniştiţi sau în a-şi consuma berea în timp ce privesc ce se mai întîmplă pe scenă. Doar au venit la „club", nu? Dar şi asta face parte, la urma urmei, din spiritul Bucureştiului. Spectatorul „de Bucureşti" a fost acolo şi nici măcar nu îşi punea problema că intră într-o regie care îl depăşeşte.

Trebuie remarcat aici ceva rar în arta regizorală de la noi: regia care se camuflează în propriul produs, regia care este prezentă tocmai prin faptul că nu îşi strigă cu ostentaţie pretenţiile. Aparent, asistăm la o alăturare de momente, care nu au nici o legătură, care se succed, printr-o încercare de a le face coerente. Dar vă întreb: ce legătură are fiecare dintre dumneavoastră cu Bucureştiul, cu omul care îl împinge (desigur, fără intenţie), în fiecare dimineaţă la metrou? Ce legătură are fiecare dintre noi cu faptul că şi alţii respiră acelaşi aer? Cui îi pasă ce visează sau gîndeşte cel care trece pe lîngă noi? Carmen Vidu găseşte coerenţa aparentelor „insule" biografice ale celor patru personaje şi ştiinţa de a ţese o imagine a Bucureştiului din întretăierea celor patru biografii ce pot fi multiplicate exponenţial. Cum? Veţi vedea cum, dacă mergeţi la spectacol, dacă apoi schimbaţi metroul la Dristor, încercînd să acceptaţi că cei care vă împing sînt identităţi articulate, nu entităţi aleatorii care vă bruschează şi vă consumă aerul.

Faptul că spectacolul se joacă la Club Fabrica nu e întîmplător. Acest tip de loc a devenit paradigmă în imaginarul nostru colectiv, precum celebrele carpete din vremea bunicii care, întocmai ca sunetele fundamentale ale spectacolului, primesc statut de personaje. De reţinut acest gînd din textul lui Marius Manole: „Am bulină roşie". Cîţi dintre noi ar recunoaşte, ca acest personaj – insist, este un personaj, pentru că impune o identitate paradigmatică –, că la primul cutremur ar putea să dispară?

COMUNISMUL NOSTRU CEL DE TOATE ZILELE

Otilia HEDEŞAN

De la evenimentul mărunt

● ***Tovarăşe de drum. Experienţa feminină în comunism*, coodonatori Radu Pavel Gheo, Dan Lungu, Editura Polirom, 2008.**

Am asistat şi interesată, şi cam jenată – fiindcă se foia prea mult şi, vrînd-nevrînd, făcea ca lumea care îl privea pe el să se uite cu reproş şi la mine – la frămîntarea bătrînului domn lîngă care mă aşezasem din întîmplare la lansarea de la Timişoara a *Tovarăşelor de drum*. Cînd se vorbea despre *stilul* extrem de potrivit al unuia sau altuia din cele şaptesprezece texte cuprinse în volum, despre *decupajul tematic interesant* şi mai cu seamă cînd se făceau referiri la cazurile şi experienţele concrete relatate, vecinul meu părea să depună eforturi susţinute ca să nu izbucnească în public, însă tot nu se putea abţine să nu-mi strecoare în şoaptă că nu este admisibil să se vorbească despre comunism în aceşti termeni. Ce mai contează umilinţa unei eleve de liceu care trebuia să spele podelele unui internat de provincie, ce semnificaţie poate să aibă neliniştea unei adolescente care nu găsea fixativ înainte de a merge la un bairam, cît puteau să semnifice amintirile despre cozile pentru portocale, ori despre activarea celor mai complicate reţele de obligaţii ca să obţii o ciocolată Milka...

Aceste lucruri nu seamănă nicidecît cu acel comunism al deportărilor şi al dislocărilor abuzive de populaţie, al rechiziţionărilor de alimente, al condamnărilor odioase şi al proceselor politice criminale – cam acesta părea mesajul subliminal care mi se transmitea ca o alternativă la prezentarea propriu-zisă. Oricît de greu de acceptat, concluziile trebuiau formulate: anume că există un comunism dur, în tuşe tari, un comunism tragic şi eroic, în acelaşi timp, şi un al doilea comunism, să-i spunem moale, în orice caz nuanţat, un comunism al reacţiilor mărunte şi al vieţilor private...

Din păcate, opinia vecinului meu de circumstanţă, despre care am aflat mai apoi că se născuse din părinţi germani deportaţi în Siberia şi îşi petrecuse primii ani ai copilăriei undeva dincolo de Urali, era aceea că doar prima variantă este comunismul. Şi, cumva, îl înţeleg: comunismul *său*, acela este. *Tovarăşele de drum* exprimau însă comunismul *nostru*, la fel de real, la fel de complicat, la fel de traumatizant.

Am asistat din '90 încoace, adică de aproape două decenii, la apariţia unui lung şir de texte extrem de eterogene ca dimensiuni, acurateţe a prezentării şi vizibilitate, destinate prezentării comunismului românesc incipient. Ideea mea este că, în pofida diversităţii lor deconcertante, două lucruri unesc această puzderie de relatări făcute publice: perspectiva anticomunistă. Chiar în rarele situaţii în care potentaţii vechiului regim se referă la implicarea lor în luarea de decizii într-o problemă sau alta, istorisirea lor poartă spre mica opoziţie pe care au încercat să o facă şi construirea lor ca discursuri modelate în cadrele unei epici majore, ordonabile după canoanele tematice ale eroicului. Mărturiile despre comunismul anilor '50 au, astfel, ca motor, poveşti ale vieţii în care secvenţele de intersectare a destinelor private cu marea istorie se dezvoltă excesiv, devenind, practic, principala sursă de interes a textelor. Vieţile oamenilor contează doar în măsura în care şi prin ele au curs traiecte esenţiale ale istoriei, astfel încît povestirea lor să poată funcţiona ca mărturie pentru ceea ce a fost.

Chiar frustrantă prin dezinteresul pentru personal în favoarea aspectelor unificatoare, această manieră a discursului memorial simplifică naraţia, fiindcă cel care mărturiseşte nu trebuie să descopere singur întîmplările semnificative, nu are de construit pe cont propriu dileme, fiind suficient doar să spună ce a fost, întrucît efectele, dozajele, valorile există deja în cadrele povestirii de factură clasică în care discursul său se înscrie.

Cînd ne mutăm la anii comunismului românesc tîrziu, lucrurile se schimbă esenţial. Discursul memorial se construieşte acum prin naraţiuni fragmentare despre experienţe personale ori, adesea, despre obiecte care caută să fie interpretate în acord cu ideea preconcepută că au dobîndit înţelesuri aparte în epocă. Ce este semnificativ pentru întreaga perioadă şi ce are valoare doar în plan privat începe să devină mai greu de decelat. Tocmai de aceea, este din ce în ce mai important *cine* povesteşte, cît de percutantă este amintirea acestuia, cît de bine reuşeşte el să discearnă între întîmplarea pur şi simplu şi situaţia care ar fi fost imposibil să se fi petrecut altcîndva decît în comunism.

Fiindcă travaliul necesar în exerciţiul acestor diferenţe este unul excepţional, cărţile care să prezinte abundent şi tulburător memoria comunismului tîrziu au început să apară abia în ultimii cîţiva ani, iar acum, cînd ies, se postează în mod deliberat undeva între memorie şi literatură.

Meritul *Tovarăşelor de drum* – o carte faţă de care, de altminteri, am destule reţineri – mi se pare a fi tocmai afirmarea dezinhibată a acestui tip de povestire care reconstruieşte o epocă pornind de la evenimentul mărunt.

Timpul prezumat al derulării întîmplărilor spuse de cele şaptesprezece voci antologate este undeva, în urmă cu treizeci de ani, astfel că intervalul necesar metamorfozării întîmplărilor mărunte în detalii semnificative şi a trecerii acestora în memorie s-a scurs. Întîmplător sau nu, tot trei decenii despărţeau şi epoca deportărilor, bunăoară, de cea a narării lor pentru înregistrare şi pentru trecerea în patrimoniul imaterial... Sau, ca să rescriu pentru cazul în speţă o teorie veche pe cît interesul pentru memorie, de la anii '75-'80 pînă în prezent, a fost posibilă distilarea în imaginarul colectiv a acelor figuri, tipuri de întîmplări şi imagini care au dat specificitate lumii, astfel încît comunismul (nostru) cel de toate zilele a devenit reper memorial.

Gabriela GLĂVAN

În roz şi negru

Istoriile comunismului se scriu în registru major, detaliind semnificaţiile unei ideologii care, în cazul României, a avut aproape o jumătate de secol răgaz pentru a-şi manifesta ororile. Demersurilor istorice, sociologice sau antropologice li s-au adăugat însă, în ultima vreme, o serie de texte menite să dezvăluie acea istorie trăită, reală şi subiectivă, pe care doar discursul memoriei o poate revela.

Volumul *Tovarăşe de drum*, apărut la Editura Polirom, în Colecţia „Egografii", reuneşte 17 astfel de scurte incursiuni în memorie, avînd ca scop nuanţarea unui discurs feminin asupra experienţei comunismului. Autoarele acestor texte sînt nume sonore ale culturii române actuale, iar demersul lor încearcă descoperirea unui numitor comun, imaginat de către coordonatorii volumului, Radu Pavel Gheo şi Dan Lungu, sub forma unor interogaţii implicite. Cum era să fii femeie într-un regim totalitar? Cum se poate supravieţui într-un timp în care propriul corp îţi este confiscat, refuzat, controlat, iar tot ceea ce poate alcătui definiţiile diverse ale identităţii feminine este supus chestionărilor absurde ale Partidului? Care sînt coordonatele unei existenţe decente într-o lume cenuşie, fără speranţă, dominată de frică şi neputinţă?

Problematica genului este explorată cu onestitatea unei mărturii îndelung aşteptate. Aproape fiecare autoare semnalează faptul că identitatea de gen determină percepţii diferite ale aceloraşi evenimente, iar situaţia din România comunistă plasa această dilemă într-un paradox insolvabil – deşi beneficiau de drepturi egale cu bărbaţii, femeilor le era rezervată, în mare măsură, o existenţă dominată de tradiţii patriarhale. De la exclamaţia „Ce mişto ar fi fost să fim băieţi!" a Simonei Popescu, şi pînă la constatarea amar-resemnată a Adrianei Babeţi „pe bărbaţii de casă nu ne prea puteam bizui", o serie întreagă de afirmaţii conturează una dintre presupoziţiile ce au animat crearea acestui volum – comunismul a fost trăit diferit de cele două genuri. Probabil la aceeaşi intensitate a disperării sau lehamitei, dar, cu toate acestea, altfel.

Răzbate, din cele mai multe confesiuni (unele ficţionalizate, precum textul Ceraselei Nistor) tensiunea unei permanente stări de asediu al feminităţii. „Femeia-cal" sau „femeia-asin", identificată în „Sarsanela" Adrianei Babeţi ca adevăratul *provider* al minimei bunăstări familiale, şi femeia-cocotă, sublimată din amintirea hilar-perversă a eternilor chiloţi tetra (la rîndul lor imortalizaţi în metafora *moartea pasiunii*, în povestirea Anamariei Beligan) sînt extremele între care ipostazele femininului se înşiră vulnerabil, ca pe o sîrmă ghimpată. Se întrevăd, ca în simetriile colorate ale unui caleidoscop, insule de melancolie şi regret („Scrisoarea către un prieten" a Norei Iuga), fulguraţii acide la adresa Occidentului, care pare a nu fi asimilat corect lecţia Estului comunist (Ioana Ocneanu-Thiéry), maturizarea brutală, în spaţii desprinse din irealitatea imediată (Simona Sora), dar şi zone întinse de inocenţă şi candoare adolescentină (Iulia Popovici, Alina Radu, Simona Popescu, Mihaela Ursa, Otilia Vieru-Baraboi).

Interesant e faptul că povestirile-confesiune vizează cîteva paliere anume, plasînd în umbră alte aspecte, de un specific mai larg, general-uman. Corpul, sexualitatea, maturizarea, căsătoria, gospodăria, igiena, vestimentaţia, solidaritatea de gen ş.a. sînt aici nuclee mai importante decît teroarea politică, îndoctrinarea ideologică, refuzul minimei libertăţi de expresie. Acest fapt se datorează – cum s-a mai spus şi cu alte ocazii – perspectivei „de aproape" a volumului şi, probabil, intenţiei de a expune *specificul* experienţei feminine în comunism. Am putea spune că acele categorii general-umane nu sînt abordate în mod direct deoarece volumul mizează mai degrabă pe „specific", decît pe „general", cu riscul de a eluda dramele „majore" ale individului în totalitarism.

Un subiect care a provocat dezbateri îndelungate în ultimii ani este cel legat de interzicerea avortului în România comunistă. Decretele 770/1966 şi 441/1985, generate de fantezia grotescă a unei explozii demografice, livrau românce lor, oricum private de mijloace contraceptive, coşmarul unui avort care putea sfîrşi tragic, la închisoare sau în moarte. Practicile medicale ilicite s-au soldat nu doar cu aproape 10.000 de victime, ci şi cu nenumărate traume ireversibile. Un adevărat muzeu al ororii transpare din paginile *Tovarăşelor de drum* – anticoncepţionale de provenienţă dubioasă, licori din plante şi preparate farmaceutice incerte, prezervative găurite, spitale sordide, medici dement-isterici, proceduri medicale barbare, moaşe ce operau chiuretaje pe masa din bucătărie cu instrumente infecte, pierderi de sarcină „spontane" cauzate de sărituri de pe dulap, pumni aplicaţi în abdomen prin pernă, şi, deasupra tuturor, veşnica poveste a colegei/vecinei/prietenei moarte în urma unui avort. Protagoniştii acestui documentar horror sînt torţionari cinici, care îşi controlează pacientele de o posibilă sarcină direct cu chiureta, pentru că „nu strică niciodată un mic chiuretaj" (Doina Ruşti), sînt „ginecologi obişnuiţi să arunce dilatatoare metalice ca la un joc de *darts* în vaginele pacientelor neanesteziate" (Simona Sora) şi primesc tinere fete de liceu la primul lor şoc ginecologic cu remarci odioase – „Astea-s curvele de la Filologie, intru în ele ca-n brînză" (Doina Ruşti). Cu siguranţă, dacă ar fi să delimităm graniţa ultimă dintre dramele feminităţii şi cele general-umane, ea ar fi trasată la acest nivel al corpului şi-al sexualităţii.

Cîteva dintre textele acestui volum vor rămîne, în mod cert, în arhiva istoriei subiective a comunismului. Nu doar pentru că sînt pagini de artă literară, ci în primul rînd pentru că vorbesc, cu o sinceritate curajoasă şi tulburătoare, despre felul în care identitatea de gen poate implica o serie de experienţe ce nuanţează, pînă la o crudă transparenţă, identitatea politică şi socială a individului captiv într-o distopie ce acum poate părea ficţiune.

PUBLICITATE

Marius CHIVU

feedbook

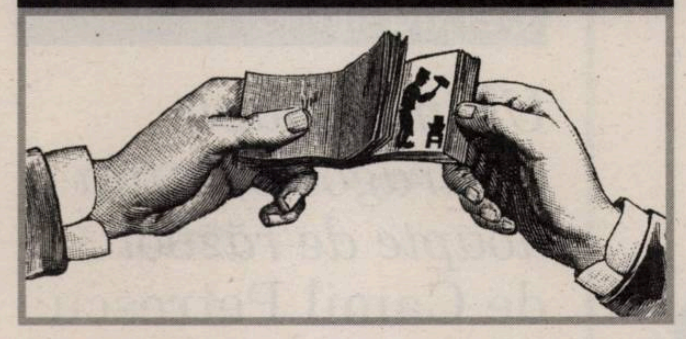

Regal

● **Filip Florian, *Zilele regelui,* Editura Polirom, 2008.**

Scriam aici, prin vară, că e timpul ca miza romanelor noilor prozatori să crească. Nu altceva concluziona recent şi Paul Cernat, în jurul căruia s-a iscat o curioasă desolidarizare critică, ca şi cum un critic literar nu ar avea dreptul să se revizuiască, să-şi crească exigenţele, să-şi exprime anumite insatisfacţii faţă de literatura pe care o comentează. O literatură plină de romane modeste nu înseamnă nimic, geme blogosfera de mediocrităţi cu valenţe literare – *„everything is average nowadays“,* cum sună un refren britanic –, de ce n-am cere mai mult, cu toţii, de la literatura pe care o scriem / citim / comentăm!? Cu ce-am greşi, ce-ar fi de pierdut!? Spun toate astea pentru că noul roman al lui Filip Florian trădează, dincolo de talentul bine ştiut, o mare ambiţie. Filip Florian a avut parte de o critică de întîmpinare entuziastă la unison, devenind, practic, peste noapte starul noii literaturi, iar romanul său de debut, *Degete mici,* reuşind în doar trei ani să fie vîndut pentru traduceri în nu mai puţin de şase limbi. Trebuie că autorul a resimţit presiune în timpul scrierii acestui al doilea roman, care urma să-i confirme sau nu statutul de cel mai aclamat prozator al noului val, cu atît mai mult cu cît a schimbat registrul în care debutase. Motivat sau timorat de succesul debutului, Filip Florian a riscat şi a ridicat miza, iar *Zilele regelui* este pe cale de a deveni un roman de referinţă.

În primăvara lui 1866, locotenentul de 27 de ani Karl Eitel Friedrich Zephyrinus Ludwig de Hohenzollern-Sigmaringen este invitat să-şi depună candidatura la tronul României şi să devină, astfel, regele Carol I. Tînărul ofiţer îi cere dentistului Joseph Strauss să-l însoţească în secret la „Bukarest“ – aşa începe aventura românească de sfîrşit de secol XIX a celor doi – prinţ şi dentist. Călătoria, sub nume fals şi cu peripeţii, a medicului de la Berlin la Giurgiu, venind la o oarecare distanţă de timp în urma lui Karl Ludwig, dă tonul acestui basm istoric modern în care personajul principal nu este nicidecum regele, ci acest dentist, martor anonim al epocii, umbra secretă a regelui (dublul lui cu alt statut) şi, într-o oarecare măsură, actor în culisele istoriei. Filip Florian nu-şi propune o reconstituire istorică riguroasă, ci una de atmosferă, de aceea istoria pătrunde în naraţiune minimal, prin detalii. Regele este privit de la depărtare, faptele lui fiind consemnate fugitiv ca într-un fel de inventar menit să stabilească contactul istoric şi „perimetrul“ narativ. Aflăm pe scurt despre intrarea lui în Bucureştiul murdar şi meschin, este menţionată starea dezastruoasă din instituţii, aflăm cîte ceva despre dificultăţile financiare ale ţării şi despre comploturile politice, despre călătoria la Poarta Otomană pentru a primi firmanul domnesc, despre noua Constituţie, reforma armatei, concesiunea căilor ferate, înfiinţarea Societăţii literare ş.a. Ceea ce am putea numi context este, de fapt, suma unor detalii sociale, politice, de viaţă privată topite în fuga frazei care nu consemnează istoria, ci o povesteşte cu depărtarea nostalgică a unui timp cu aură.

Îl vedem pe Joseph Strauss mai întîi împrietenindu-se cu frizerul Otto Huer, care-l ajută să-şi deschidă o prăvălie pe Lipscani şi care-l introduce în politica şi moravurile româneşti şi în viaţa tîrgului bucureştean, apoi căsătorindu-se cu Elena Ducovici, dădaca familiei unui baron refugiat, pretendent la tronul Serbiei. Dentistul naturalizat devine tată într-un Lipscani de epocă absolut fermecător, romanul fiind un colorat tablou de mediu în mişcare: prăvăliile, mulţimea pestriţă, agitaţia negustorească de pe uliţe, hărmălaia din mahala, forfota bîlciului de sărbători... Numai că Joseph Strauss nu este doar medicul ocazional al regelui, dar şi sfătuitorul de taină care îi înlesneşte tînărului rege deghizat în negustor olandez întîlnirea cu o frumoasă prostituată oarbă din mahala. Aceasta va rămîne însărcinată şi dentistul va apăra apoi onoarea regelui său (însurat între timp cu Elisabeth de Wied), plătind, în secret, întreţinerea copilului din flori.

Ficţiune istorică minimalistă, romanul alternează scenele realiste de viaţă cotidiană din tîrgul „Bucurescilor“ cu mica istorie de familie a dentistului, dar şi cu fantezia lirică a scrisorilor scrijelite de motanul Siegfried pe catifeaua tapiţeriei scaunelor. Aşa cum dentistul apără viaţa nocturnă a regelui pe care „îl îndrăgea nespus“, motanul este cronicarul vieţii de familie a lui Joseph Strauss şi chiar salvatorul căsniciei sale. (De altfel, *Zilele regelui* este şi un roman despre legăturile şi puterile magice ale iubirii.) Prin ceea ce pare o tandră ironie a sorţii, catifelele-epistole pe care Siegfried zgîriase inclusiv poeme de amor dedicate Manastamirflorindei, pisica frizerului Huer, vor fi folosite ca feşe (poate chiar de Strauss însuşi, ajuns medic de front) pentru rănile soldaţilor Războiului de Independenţă din 1877. Episodul – simbolic prin felul în care istoriile mari şi mici cu secretele lor cu tot se intersectează neştiut („lumea e mai mult decît bănuim“, cum scrie motanul) – ne lasă să întrevedem „ţesătura“ celor trei straturi narative ale romanului şi, în fond, ale lumii înseşi: evocarea istorică din vremea lui Carol I (macroistoria), istoria de familie a dentistului Strauss (istoria privată) şi fantezia lirică a motanului Siegfried (sacrul camuflat). În finalul cărţii, moartea bătrînului motan coincide cu încoronarea efectivă a regelui din 10 mai 1881. Rege care, modernizînd ţara şi recuperîndu-i independenţa, este, în sfîrşit, adorat de poporul său.

Bîlciul Moşilor, scenele erotice dintre rege şi prostituată, idila dintre dentist şi dădacă, incendierea răzbunătoare cu ajutorul dispozitivului optic a unei prăvălii (ca un ecou din *Lemony Snicket's...),* amorul pisicesc – toate acestea, dar şi altele, sînt episoade absolut memorabile. Felul în care Filip Florian topeşte în fermecătoarea sa naraţiune, cu frazare elegantă şi elaborată pînă la muzicalitate, intrigile politice, secretele de familie, scenele de viaţă bucureşteană de secol XIX şi lirismul pisicesc creează acea magie a povestirii pe care astăzi o au doar Ştefan Agopian – motanul Siegfried este un frumos tribut adus acestui prozator –, Răzvan Rădulescu şi Matei Florian (Florienii fiind *The Fictional Brothers* ai literaturii noastre). Stilist desăvîrşit, dispus să rişte noi formule româneşti, ambiţios şi pretenţios cu ce scrie, dincolo de orice teribilism, modă sau compromis, dedicat literaturii adevărate, nu surogatelor, Filip Florian este un scriitor rar, iar *Zilele regelui,* un *statement* al artei sale. Începem să avem roman.

Dilema veche vă recomandă

● Recomand – spre meditaţie sau doar ca amuzament – cititorilor lui Filip Florian, că tot i-am recenzat romanul mai sus, să (re)citească aici: www.supliment.polirom.ro/article.aspx?article=3984&highlight=bogdan+stanescu opinia criticului & editorului Bogdan-Alexandru Stănescu cum că „tinerii autori români nu intenţionează să scrie capodopere. Nici cititorii lor nu aşteaptă capodopere, ci literatură. Nu Literatura... Ba chiar, unii dintre ei fac toate eforturile pentru a nu pica în mrejele capodoperei“, apoi interviul lui Mitoş Micleuşanu din *Observator cultural* nr. 447 în care scriitorul mărturiseşte că „cea mai mare provocare ar fi să scriu cît mai prost posibil. Cît mai clişeizat, penibil şi pueril. Este dificil aşa ceva, dar nu imposibil. Prea multă lume scrie bine în ziua de azi, şi e strigător la cer. Trebuie să facem ceva în acest sens!“. (Marius Chivu)

● Deşi nu se obişnuieşte, recomand totuşi articolul semnat de Sever Voinescu în numărul trecut al *Dilemei vechi,* în care sînt traduse largi fragmente din recentul discurs al lui Nicolas Sarkozy, extrem de critic la adresa perversiunilor la care capitalul financiar supune economia mondială; în spiritul *Dilemei* noastre, propun citirea sau recitirea lui, avînd în minte ca motto această frază a preşedintelui Asociaţiei pentru Dezvoltarea Studiilor Keynesiene, Edwin Le Héron: „Am surîs ascultîndu-l pe preşedintele Republicii. Dacă eu aş fi afirmat aceste idei, aş fi fost tratat de bolşevic“. (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

A da clasă

● ***Ducesa* / *The Duchess* (Marea Britanie, 2008), de Saul Dibb.**

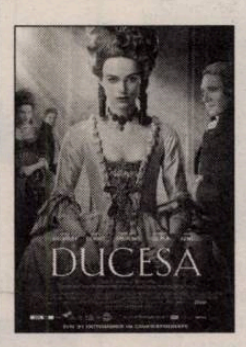

Există un motiv excelent de a vedea *Ducesa,* iar acesta este ducele. Mai exact, Ralph Fiennes în rolul lui William Cavendish, cel de-al cincilea Duce de Devonshire (1748-1811). La 46 de ani, Fiennes nu şi-a pierdut nimic din frumuseţea severă pe care o avea în *Pacientul englez,* dar, aici, severitatea lui n-are nimic romantic. Lumina din ochii lui e mornă, iar ce se întrezăreşte în spatele lor e gri şi greu – spiritul ducelui e o casă veche şi singuratică pe o landă englezească, sub un cer de noiembrie. Atunci cînd îşi alege o soţie – pe Lady Georgiana Spencer (Keira Knightley) –, el n-are decît un singur scop: să producă un urmaş. Nu face nici un efort să cîştige inima Georgianei – indiferent în ce fază a feudalismului s-a inventat dragostea, el e şi mai feudal. După un timp o informează că are un copil din flori (o fetiţă), care din acel moment va locui împreună cu ei. După încă un timp o informează că prietena ei, Lady Bess Foster (Hayley Atwell), s-a instalat definitiv la ei în casă, ca amanta lui. Un actor contemporan are nevoie de inteligenţă şi de cultură ca să poată intra într-o minte atît de feudală ca a lui Cavendish. În lipsa acestor calităţi, raportarea lui va fi una antagonică, dezaprobatoare, şi lucrul ăsta se va simţi: un actor neinteligent şi necitit va gîndi personajul în termeni moderni – termeni ca „necomunicativ“, „insensibil“ ş.a.m.d. – şi (chiar dacă nu vrea) îl va pune la zid. Dovada autenticităţii lui Fiennes este că termenii ăştia nu se lipesc de ducele lui: sună anacronic, inadecvat – ducele e un om de dinaintea inventării lor. E una dintre rarele interpretări „la costum de epocă“ din care chiar poţi să înveţi ceva despre epoca respectivă. Uitîndu-te la duce, poţi să înţelegi pe ce se bazează convingerea lui că *are dreptul.* Atunci cînd Georgiana, în numele egalităţii, îi cere permisiunea de a-şi lua şi ea un amant, el e ultragiat – soţia lui atentează la rînduiala universului. Culmea e că, deşi poziţia lui e, din perspectivă modernă, indefensibilă, pe cînd poziţia ei este şi poziţia noastră, revolta lui e mai emoţionantă decît a ei; ducele e cel mai emoţionant personaj din film pentru simplul motiv că e cel mai adevărat.

Keira Knightley n-are inteligenţa şi cultura lui Fiennes; deşi ştie să poarte o rochie de bal, ea nu poate face salturi imaginative în alte epoci şi în alte mentalităţi. Nu-şi poate reprezenta suferinţa ducesei decît în termeni moderni – mai precis, în termeni de „cît de greu mi-ar fi mie“ –, nu se poate apropia de rol decît folosindu-se de compasiunea ei de femeie din secolul XXI pentru suratele ei din evuri mai întunecate. Nu suferă ca o femeie din secolul al XVIII-lea, care tinde spre emancipare, dar care, pînă una-alta, nu cunoaşte altă lume decît cea în care trăieşte; suferă ca o femeie care a văzut viitorul şi care ar vrea ca acesta să vină mai repede. Nu ştiu care or fi fost emoţiile unei tinere femei de-atunci (asta aş fi vrut să descopăr la *Ducesa),* dar ştiu că emoţiile pe care le proiectează Knightley (rareori mai multe deodată – de obicei una cîte una şi scrise cît mai citeţ) sînt emoţiile unei tinere femei *de-acum* prinse într-un mariaj de-atunci. Cu alte cuvinte, nimic interesant. Din cauza incapacităţii lui Knightley de a se încadra temeinic în epocă, m-am tot temut că filmul lui Saul Dibb o s-o dea rău de tot în anacronism. Cel mai tare m-am temut la secvenţele care prezintă începuturile prieteniei dintre Georgiana şi Bess. La un moment dat, Bess o informează pe ducesă că actul amorului nu înseamnă doar să faci copii şi, cum stau ele tolănite în pat, începe s-o mîngîie pe spate; ducesa pare să ajungă la extaz în cîteva secunde. Acuma, eu nu spun că nu se poate specula pe marginea relaţiei lor, dar, în mod ideal, lucrurile ar trebui făcute astfel încît să nu evoce locurile comune ale pornografiei. În următoarele 10 minute, n-am mai reuşit să iau filmul în serios şi am început să anticipez un final în care cele două îşi unesc puterile împotriva tiranului, îl dau afară din castel şi umplu zidurile de graffiti gen „Zonă liberă de feudalism“ sau „Kilometrul 0 al modernităţii“. Dar nu se întîmplă nimic de felul ăsta. Bess – care s-a despărţit de soţul ei şi care depinde de bunăvoinţa ducelui ca să-şi poată revedea copiii – nu-şi uită nici o clipă interesul şi, la final, povestea nu face bum, ci face fis într-o manieră care pare fidelă vieţii reale. Filmul – care se bazează pe o biografie de Amanda Foreman – *este* serios. Dibb tratează cu superficialitate strălucita carieră socială a Georgianei (ca zeiţă a modei şi muză a politicienilor), preferînd să se concentreze pe căsnicia ei, dar, cum căsnicia înseamnă Fiennes, Dibb face bine că se concentrează pe ea. Dacă Fiennes ar fi avut împotriva cui să joace, *Ducesa* ar fi fost o dramă autentică. Aşa, e un film pe jumătate bun, pe jumătate plicticos.

trecerea prin reviste

O revistă urîtă

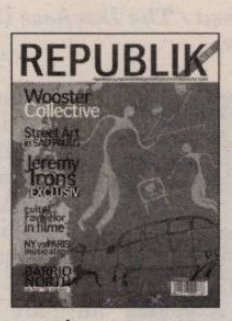

Am ezitat să scriu despre primul număr (serie nouă) al revistei *Republik:* după retragerea vechii echipe – care a făcut, timp de trei ani, cel mai bun lunar de muzică, film şi cultură urbană de pe piaţa românească –, relansarea unui aceluiaşi titlu cu alţi oameni este întotdeauna riscantă. În plus, „blindat" cu un editorial belicos al directorului Bruno Andreşoiu, care mai mult a turnat gaz peste foc, acel prim număr a fost o veritabilă catastrofă în termeni de *feedback;* din ce am putut să văd pe site-uri, bloguri etc., reacţia a fost una de respingere şi deriziune totale. Cîteva exemple: „Poate că noua revistă abordează subiecte noi (arte vizuale, arhitectură), dar nu o face profi deloc. Articolaşe scurte şi nesemnate plantate lîngă nişte poze, asta e o abordare ok? Cînd am citit cronicile m-am gîndit că au angajat nişte studenţi ca să le dea şansa afirmării. Pe urmă am google-uit persoanele şi am avut surpriza să constat că sînt *almost famous* (cel puţin în cercul lor de prieteni). Deprimant." – http://bolade nieve78.wordpress.com. „Bruno Andreşoiu pare să fie mai ofticat decît cei care au plecat. Chestie care, pe lîngă că îl pune explicit în poziţia de complexat, e o mişcare proastă de marketing. Nu dai cu pietre după cei care au creat brand-ul pe care încerci tu să îl duci acum mai departe: o faci doar dacă ai mai multă treabă cu agricultura decît cu urbanul. Încearcă mai întîi să te califici la locul de muncă şi – oh, yeah – învaţă să scrii." – http://revista cultura.ro/blog. „O nouă revistă cu o structură incomprehensibilă şi fără conţinut, recenzii la filme vechi şi cd-uri cvasiapuse, scrise *à la* revistele *Salut* şi *Ecran Magazin* şi, vorba unui prieten, multe articole luate cu copy-paste din wikipedia. Aş da nişte exemple, dar nu am timp şi nici nu merită osteneala." – http://raul necesar.wordpress.com.

Se „califică la locul de muncă" – vorba lui Mihai Iovănel – numărul 2? Nţ! Cu două excepţii (materialele semnate Andrei Rus + un text despre Berlin al lui „Iorgean"), restul paginilor (sînt 98, iar revista costă 98 de lei!) suferă rău de un amestec de emfază prost plasată şi neologisme idem *(Paranoid Park* este „un film cathartic", personajele lui Jeremy Irons sînt... „morfometrice"!) cu un „stil" gen conspect-la-repezeală, cu vocabular rudimentar şi clişee gîrlă... Campioană absolută la această categorie e Ioana Cotulbea – omniprezentă (de altfel, revista e scrisă cam de aceiaşi oameni) şi omni „pertinentă" (despre filme, *street art,* design ş.a.m.d.) –, care scrie aşa: „Multe sînt într-adevăr forme de refulare *(defulare, n.m.),* iar ochiul s-a obişnuit poate prea repede cu întrezărirea tag-urilor şi însemnelor obscene pretutindeni, ca să mai poată discerne printre ele, răspîndite fragmentar acele cîteva inserţii artistice". *(punctuaţia aparţine autoarei).* Sau: „Încă un aspect care mi se pare deosebit de important este recunoaşterea puţinilor artişti urbani pe care îi avem, nişte oameni cu adevărat talentaţi care *umblă în continuare în anonimat* în România *(subl. m.).* Noi le urăm la cît mai mult *(ce?!, n.m.)* şi îi încurajăm să îşi continue munca cu aceeaşi pasiune." Sau: „Filmul a fost din start targetat pentru bărbaţi şi, poate, în această ordine de idei *(care?!, n.m.),* pentru o gamă redusă de femei. (...) Targetat pentru bărbaţi aproape exclusiv pentru că Bellucci interpretează o prostituată (...) Dacă vă doriţi cu adevărat să o vedeţi pe Bellucci prostituată, mă îndoiesc că veţi avea mari bucurii, întrucît imaginaţia fiecăruia dintre voi cred că e mai probabil să vă satisfacă fanteziile." (Recunosc că poţi jubila cu asemenea texte în faţă ca la un film de Marius Barna.)

Pe scurt: o revistă *urîtă* (machetă otova, culori aiurea, *header*-ul „re-view" repetat – am numărat – de 25 de ori!!), făcută cu idei puţine şi vervă zero. **(a. l. ş.)**

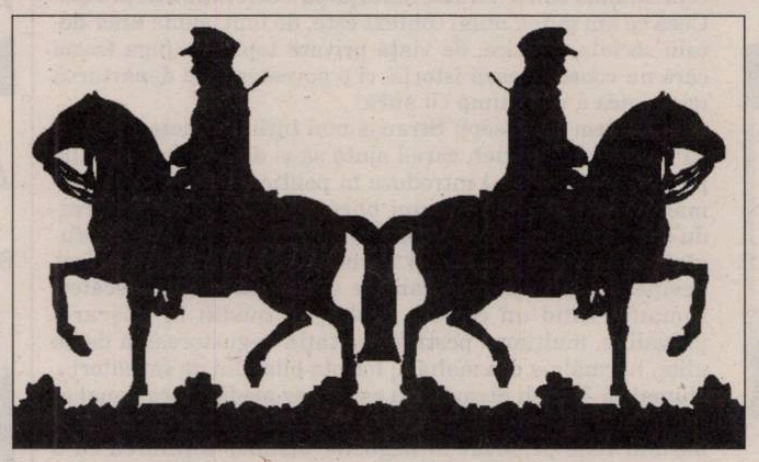

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

La un centenar

În urmă cu 19 ani (ştiu că cel mai frumos titlu este: *După 20 de ani...),* exact la sfîrşit de octombrie 1989, cînd, cum se zicea, „nu-mai-aveam-nimic-de-văzut-la-televizor", iar rubrica mea „Telecinema" devenise „Secvenţe"; am trimis *României literare* articolul acesta, de o oarecare subversivitate, căci îl omagia pe Geo Bogza – foarte antipatizat „sus" pentru rezistenţa lui la cultul ceauşist – şi descria un oraş din Basarabia, Hotinul, din „ţara aceea de pămînt" despre care era interzis să pomenească. Prin arta lui Ivaşcu şi Roger Cîmpeanu în a trata cu cenzura, textul a apărut la 26 octombrie 1989, sub titlul: „Un cinema pentru istoria literară".

Acum 50 de ani,
după ce a umblat prin cel mai ciudat oraş al acelei „ţări de pămînt" („ciudat prin absenţa unei întregi serii de lucruri care definesc un oraş"),
după ce s-a lăsat invadat de pustietatea şi singurătatea străzilor lui exagerat de largi tălăzuind ca valurile unei cîmpii care pătrund pînă în case,
după ce a coborît în dughene ca în cavouri şi peşteri („afară arde soarele, aici te cuprinde frigul"), cu scîndurile lor roase pînă la nod, cu oameni înviaţi din morţi, purtînd şoşoni în picioare, cu ochelari ruginiţi, din primele modele ale lumii, cu părul în vîrtejuri, „stufişuri ale fizionomiei" („Ochelarii! Urechile!"),
după ce s-a impregnat cu mirosul de mucigai al obiectelor la care s-a uitat cu acea precizie suprarealistă ce dă în halucinaţie şi apoi nimica mişcă,
după ce a respirat afară, în strada mare, urina de cal purtată de vînt din curţi pînă dincolo de zare, oraşul necunoscînd stropitoare, ci doar o saca,
după ce a descris minuţios singura saca, sacagiul şi calul ei („un butoi pe două roate hodorogite, cel mai bătrîn om din oraş, un cal caduc, decăzut pe ultima treaptă a vitalităţii şi ierarhiei sociale"),
după ce s-a dus în piaţă şi a găsit cele două cuvinte sub a căror zodie s-o pună: grosolănie şi murdărie, o murdărie alta decît a dughenelor, „o murdărie care stă în straturi groase, ca un rînd de solzi, pe dedesubt oamenii plesnind de sănătate",
după ce a intrat în cîrciumă privind încontinuu exact şi enorm, descoperind „în fundul fiecărui gest cum zace viaţa, aşa cum zace nămolul în fundul fluviilor",
Geo Bogza s-a dus la cinema – în cel mai bun cinematograf al oraşului care avea cu totul două. „Ţineam neapărat să merg la cinematograf..." De ce? Simplu: „Presimţeam că o să am mari surprize". Nu s-a înşelat. „Am intrat... O să mă credeţi? O magazie. Literalmente o magazie." Din trei propoziţiuni tăiate cu diamantul, sîntem proiectaţi pe unul din acele locuri numai ale lui, unde – o să mă credeţi? – „îmi crapă capul", dacă mai ţineţi minte expresia sub care stă „Ţara lui de piatră". Pereţii sînt roşi ca de lepră, cîteva şine de cale ferată, într-un oraş fără urmă de tren, trec peste capetele spectatorilor şi ies prin zid, „avansînd în aer", un lanţ ruginit străbate sala, scaunele au o culoare de ploşniţă, miroase a leşie, ecranul e ciuruit, un viorist şi un ţambalagiu asigură „sonorul" cîntînd, la trecerea mută a unui regiment de pînză, „Mîndra mea de altădată", iar cînd eroina se aruncă în mare izbucnesc într-un „La Bacău, la Bacău", „Lumea priveşte cuminte, atentă şi nu i se pare nimic strident în acest spectacol de ţinut minte o viaţă întreagă". E genial. Călinescu o va observa imediat, dintr-o bucată, în *Istoria* sa: „Talentul autorului în acest gen e mare". Care gen? Acesta – reportajul la care nimeni nu se gîndea, atunci, că ar putea intra în „Istoriile" literaturii române, smulgînd divinităţii critice adjectivul rîvnit, dînd cărţi de ţinut minte toată viaţa. Sînt 52 de ani, în '89, de cînd au apărut *Ţările de piatră, de foc şi de pămînt.* O să mă credeţi? De cîte ori le citesc, ştiindu-le pe dinafară, precum alţii *Craii de Curtea-Veche,* mă ia cu fantasmă: m-am născut, cum scrie în buletin, la Bacău, la Bacău, sau în acel cinematograf al „Ţării de pămînt"?

M-am decis să-l reeditez (de ce nu ar avea unele articole dreptul, precum cărţile, la o a doua ediţie?) din plăcerea de a fi incorect politic: azi, a-l elogia pe Geo Bogza este mult mai subversiv decît în urmă cu 20 de ani. Apoi, din voluptatea de a-l numi genial. Şi din tristeţea dură şi durabilă a tăcerii care s-a aşternut, în acest an 2008, la o sută de ani de la naşterea lui (6 februarie 1908).

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război de Camil Petrescu

Se termină: „Adică tot trecutul."

Povestea: tineri. Frumoşi. Iubiţi. Sărăcuţi, dar se descurcă. Moştenire. Ei îi sclipesc ochii. Lui îi e silă. Nae Gheorghidiu. Război. Bănuială de amantlîc. Bănuială, Bănuială. Ceaţă. Război. Eroism de două parale. Confuzie. Tîmpeală. Caraghios. Gelozie. Supravieţuire. Războiul trece, lui îi trece. Despărţire. El îi dă vila de la Constanţa.

Şmecheriile textului: aţi prins Primul Război Mondial? Dar aţi citit despre el. Citiţi reviste *glossy* despre dragoste? Dar nu iubiţi. E simplu să omori din gelozie? Dar nu ai făcut-o încă. Eh, atunci ai cartea cea mai firească în mînă. Combate retorica iubirii, a politicii, îmbogăţirii, a eroismului, impunînd o retorică a iubirii, a politicii, îmbogăţirii, a eroismului. E banal, nu? Tu eşti cu sabia la atac, altul dă atac în iatacul femeii tale. Fata e un pic gîsculiţă, îi povesteşti istoria filozofiei, dezbrăcînd-o platonic şi iubind-o kantian. Primeşti o brumă de moştenire, o vezi pe iubita ta cum muşcă din năvod şi pe ceilalţi peşti graşi cum mişună şi fac pe nebunii.

Emo, SMS şi MMS şi Virale pentru Bloguri: „fată dragă", „dragă, orice ai spune, e deştept", „imbecilul e un tip degenerat, caracterizat prin anomalii fizice", „te rog", „totuşi", „şi de ce nu mi-ai spus pînă acum?", „e în mine o lumină care-mi umple ochii de lacrimi", „a, nu-l ştiţi? E un nebun şi jumătate".

Durata lecturii şi tipul de creier: în patru ore dai gata culegerea asta de reviste *glossy.* Minte de fată de firmă ce nu-şi va găsi niciodată bucuria dacă va ofta şi va crede că aşa trebuie să-ţi găseşti dragostea. Fată dragă, iubirea din Ultima numai a celor doi este. A ta, niciodată.

Fată de la Bancă, e criză, ai înţeles?

Cash şi investiţii: un joc de-a războiul pentru copii. Schema e în carte. Un ghid de vrăjit gagici: istoria filozofiei povestite în pat e superbă. Ţine la multe fraiere.

Personaje: el, ea, amantul, insinuarea, năluCirea, gelozia, războiul, Nae Gheorghidiu.

Mişto: „O iubire mare e mai curînd un proces de autosugestie... Trebuie timp şi trebuie complicitate pentru formarea ei. De cele mai multe ori te obişnuieşti greu, la început, să-ţi placă fără de care mai tîrziu nu mai poţi trăi. Iubeşti, întîi de milă, din îndatorire, din duioşie, iubeşti pentru că ştii că asta o face fericită, îţi repeţi că nu e loial s-o jigneşti, să înşeli atîta încredere. Pe urmă te obişnuieşti cu surîsul şi vocea ei, aşa cum te obişnuieşti cu un peisaj. Şi treptat îţi trebuieşte prezenţa ei zilnică. Înăbuşi în tine mugurii oricăror altor prietenii şi iubiri. Toate planurile de viitor ţi le faci în funcţie de nevoile şi preferinţele ei. Vrei succese ca să ai surîsul ei. Psihologia arată că au o tendinţă de stabilizare stările sufleteşti repetate şi că, menţinute cu voinţă, duc la o adevărată nevroză. Orice iubire e ca un monodeism, voluntar la început, patologic la urmă."

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

7000 de Atene şi doi oameni admirabili

În iunie, imediat după ce Barack Obama cîştigase nominalizarea democraţilor, *The Economist* a pus pe copertă steagul american şi un colaj cu Obama şi John McCain, totul sub titlul: *„America at its best"* (o traducere liberă ar fi „America oferă ce are mai bun"). Şi avea dreptate: America are de ales între două personalităţi uimitoare, fiecare demnă de admiraţie, în felul său. Dar nu despre America în sine vreau să discut, ci despre democraţie. Cel mai bun lucru pe care îl găsim de spus despre democraţie cînd vrem să o apărăm este celebra frază a lui Churchill: „Cel mai prost sistem, cu excepţia tututor celorlalte pe care le-am încercat". E o concluzie optimistă, dar nu neapărat o laudă. Este triumflul experienţei, mai degrabă decît succesul unei anumite reţete.

În general, democraţia nu are un renume bun în sine, ne place doar pentru că nu produce dezastrele altor sisteme. Puţini oameni se entuziasmează pentru democraţie, care e mai degrabă un set de proceduri. Democraţia nu ţine de cald, nu oferă nici pîine, nici vise. În general, nu oferă nimic, doar şanse. De la Platon încoace, democraţia a avut un renume prost printre intelectuali. E prea modestă, e suspectă de populism pentru că poporul votează, iar poporul are defecte. În Atena antică, majoritatea filozofilor nu iubeau democraţia. Îi găseau numai defecte şi nu aveau experienţa noastră: pe atunci lipsa democraţiei nu produsese cataclismele pe care noi le ştim astăzi. Dar exista totuşi o categorie de intelectuali care lăudau democraţia: poeţii. Ei erau fani ai democraţiei. Am citit această ipoteză într-o carte despre democraţia atenian㠄 *(First Democracy: The Challenge of an Ancient Idea*, de Paul Woodruff). Explicaţia e simplă, procedurală, trivială aproape: poeţii atenieni trăiau din voturi populare, primeau bani la manifestările popular-religioase unde îşi cîntau versurile. Poeţii au iubit democraţia. Filozofii creau în singurătate sau în „academii" şi „licee". Ei nu aveau nevoie de dragostea poporului şi nu îi cîntau virtuţile.

Cine mai ştie azi ce cîntau poeţii atenieni? Ştim însă varianta filozofilor: democraţia produce bestii, majoritatea greşeşte mai mereu, personalităţile excepţionale sînt anulate de mediocritatea votului. Ne-am împăcat cu democraţia nu pentru că i-am fi contrazis definitiv pe filozofi, ci pentru că democraţia s-a dovedit ceva mai aptă să îşi corecteze defectele. Ne-am împăcat cu defectele ei, mai degrabă decît i-am recunoscut meritele. Nu o iubim, doar o respectăm.

Mă întorc la America. A fost cea mai lungă campanie electorală. Alegerile preliminare din fiecare partid au făcut-o epuizantă şi trepidantă. Au fost şi cele mai populare alegeri preliminare de pînă acum, cu cel mai mare număr de cetăţeni care s-au implicat în desemnarea candidaţilor. Internetul a făcut implicarea şi participarea mai uşoare ca niciodată. În Atena, oamenii se adunau pe deal şi votau. Poate că aceste alegeri atît de lungi şi atît de pasionante şi pasionale s-au apropiat cel mai mult de democraţia directă antică, pe cît posibil într-un corp politic de 7000 de ori mai mare decît Atena în perioadă sa de maximă înflorire. Da, America înseamnă, numeric vorbind, 7000 de Atene. O democraţie atît de mare plus expansiunea participării politice ar trebui să ne apropie de dezastru. Filtrele democraţiei procedurale ar trebui să cedeze. Fără aceste bariere în faţa maselor, defectele democraţiei ar trebui să-i copleşească meritele. Filozofii ne-au învăţat că, dacă poporul alege, va alege mediocri populişti, corupţi, linguşitori, prea aventurieri sau prea fricoşi. O democraţie distilată într-o campanie electorală de aproape doi ani ar fi trebuit să scoată la suprafaţă ce e mai puţin rău din America, şi asta în cel mai bun caz. Chiar democratul Churchill s-ar fi aşteptat la asta.

Nu a fost aşa. Fiecare dintre cele două Americi şi-a trimis ce avea mai bun la înaintare. Oricîtă neîncredere am în soluţiile propuse de Obama, trebuie să îi recunosc geniul oratoric, capacitatea de a mobiliza, organiza şi canaliza energii, rezistenţa şi încăpăţînarea care l-au făcut să învingă maşinăria politică a lui Hillary Clinton. În plus, dacă îi citeşti cărţile, vezi de acolo un intelectual rafinat, atent la nuanţe, practicînd autoreflexia pînă la exasperare. Este populist, dar nu spune mare lucru atunci cînd pare că răstoarnă lumea în discursurile sale. Cum poate un om care scrie atît de sofisticat să energizeze atît de bine masele? Nu era democraţia arena brutelor care spun poporului doar ce vrea să audă?

De cealaltă parte, McCain este un erou clasic devenit un politician pragmatic. A stat cinci ani în prizonierat, a refuzat eliberarea peste rînd, respectînd un cod al onoarei ce pare coborît din alte vremuri, ca McCain însuşi. Acel război nu a fost pierdut, doar epuizat. Poporul şi-a epuizat dorinţa de a lupta. Tînărul veteran s-a întors într-o Americă ce îl trădase. A intrat în politică şi a făcut carieră în Senat. Veşnic incomod, s-a enervat atît de tare că a fost suspectat de corupţie încît a reuşit să reformeze sistemul de finanţare a campaniilor politice. Acesta nu e comportament de erou trădat de popor, ci de încăpăţînat care luptă. Ţara care nu a mai vrut să lupte în acel război e aceeaşi ţară din sloganul său *Country first* („Mai întîi patria").

Cînd scriu aceste rînduri, nu ştiu cine a cîştigat, dar aceşti doi oameni nu sînt nici pe departe cei mai puţin răi din ce putea să producă America. Mie îmi pare că această democraţie s-a descurcat mai bine decît se aşteptau fanii ei.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

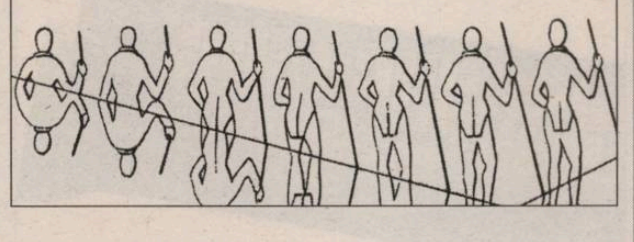

Mîncare şi rock

La Roma, pe Via Veneto, am nimerit, întîmplător, în prima zi, într-un restaurant intitulat Hard Rock Cafe. Cînd am intrat, nu numai că erau peste tot ecrane enorme cu muzică bună (din „uriaşii" rock şi pop, de la Beatles la Madonna), dar chiar şi chelnerii cîntau şi vorbeau tare. Atunci am realizat că nu e doar un restaurant, ci un „concept" (cuvînt îndrăgit şi des folosit în zilele noastre) mai complex: restaurant, bar, sală de concerte, muzeu cu obiecte ce au aparţinut vedetelor rock, pop şi magazin.

Esenţa constă în muzica bună pe care o poţi auzi tot timpul, uneori şi *live* (există un program de concerte cu trupe din toată lumea). Dar şi în posibilitatea apropierii, măcar fetişiste, de idolii muzicali ai fiecăruia: cafenelele Hard Rock din lume deţin 70.000 de obiecte ce au aparţinut vedetelor rock şi pop (începînd cu chitara lui Eric Clapton şi a lui Pete Townsend de la The Who), grupate chiar şi într-un muzeu („The Vault", în Londra). Exploatarea ideii de fan şi a nevoii acestuia de a-şi „pipăi" celebrităţile venerate este unul dintre motoarele succesului global al Hard Rock Cafe-urilor (căci este vorba de un lanţ internaţional, cu 140 de localuri pe şase continente, proiect demarat la Londra, în 1971). Altele sînt magazinele restaurantului (generatoare ale unei adevărate industrii, de la şepci la mp3-player-uri), hotelurile, cazinourile şi parcul tematic din SUA, precum şi mîncarea (să zicem, americană, de *fast food* mai elegant) şi cocktail-urile. La care se adaugă caritatea, cafeneaua iniţiind sistematic diverse acţiuni pentru sprijinirea copiilor orfani sau săraci, a campaniilor împotriva cancerului la sîn...

Pe scurt, o reţetă elaborată a unei afaceri de succes globale. Sigur că aceasta se bazează, în mare parte, pe întreţinerea nevoii de idoli a cetăţeanului societăţii de consum, doritor de oportunităţi concrete pentru a-şi pune în practică mica adoraţie de nişă. Partea pozitivă este că Hard Rock Cafe este construită pe valori reale (muzica bună) şi încearcă să păstreze standardele ridicate şi în ceea ce priveşte organizarea spaţiului, mîncarea, băuturile, serviciul...

Spaţiul din România, din Parcul Herăstrău, datînd cam de un an, este, de altfel, cel mai mare din Europa (1500 de metri pătraţi, 300 de locuri înăuntru, 170 afară), povesteşte Bianca Gătlan, sales şi marketing manager. Cafeneaua din Bucureşti este o franciză a celei americane (patronii sînt acum un trib indian din Florida, Seminole). Interlocutoarea noastră o numeşte *casual dining restaurant*... cu atmosferă. Accentul se pune pe partea de atmosferă „consacrată": spaţiul din România este decorat, printre altele, cu un costum de scenă al lui John Lennon, un altul aparţinînd lui Elton John, geaca lui Michael Jackson din *Thriller,* o bustieră de-a Madonnei, o haină a Tinei Turner, postere, discuri de aur sau platină, cu totul vreo 300 de obiecte. Se ţin, de două ori pe săptămînă, concerte live, cu trupe din străinătate sau din România (au fost, pînă acum, printre alţii, Viţa de vie, Holograf, Vank, Jukebox...). Personalul este antrenat să aibă o atitudine cît mai naturală. Nu întîmplător chelnerii din Italia „se produceau" zgomotos. Cei din România se adună şi ei în anumite momente pe scenă şi cîntă.

Hard Rock Cafe – spune Bianca Gătlan – se adresează întregii familii, şi nu neapărat unui segment mai îngust alcătuit din teenageri. Pentru că parte din muzica pe care o propune aparţine tinereţii altor generaţii. Şi pentru că preţurile felurilor de mîncare şi ale cocktail-urilor nu sînt – unele – accesibile unor puştani la început de drum. Meritul ei principal este, din punctul meu de vedere, că, pe fundalul decăderii sau măcar al amestecului gusturilor muzicale, propune o readucere în prim-plan a numelor care contează. Pe fundalul unei organizări eficiente.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Şcoala din Athena

De trei milenii, cine nu ştie greacă se numără printre barbari. Toate civilizaţiile s-au legimat prin opoziţia dintre „noi“ (oamenii superiori) şi „ceilalţi“ (neciopliţii sortiţi sclaviei sau asimilării). Limba greacă a fost însă liantul civilizaţiei europene. Două eminenţe clasiciste, Jacqueline de Romilly (de la Academia Franceză) şi Monique Trédé (care dirijează Centrul de Studii Antice de la École Normale Supérieure) şi-au propus să predea urechilor noastre abrutizate cîteva *Petites leçons sur le grec ancien* (Paris, Stock, 2008), tocmai pentru a elogia rolul elinei în formarea şi perpetuarea paradigmei din care descindem.

Ca umil fost studios de greacă veche, am străbătut cărţulia pe nerăsuflate. Am reînceput epopeea homerică, am asistat la unificarea dialectelor în Athena lui Pericle, am participat la naşterea tragediei (şi comediei), am revenit la sursele filozofiei, istoriografiei, retoricii, tiraniei şi democraţiei. Mi-am reamintit colonizarea lingvistică a Italiei meridionale sau a Pontului Euxin şi fulgurantele campanii purtate de macedoneanul Alexandru pînă la frontierele Indiei. Am urmărit pe viu structurarea sofisticii şi a dialogurilor platoniciene. M-am lăsat uimit de enciclopedia aristotelică şi de puterea limbii greceşti de a cuceri spiritul cuceritorilor romani, de la Cicero pînă la Marc Aureliu. N-am uitat nici faptul că religia creştină a răspîndit Revelaţia în *koinè dialektos*... Am retrăit aventura grecităţii bizantine, salvatoare a patrimoniului clasic, atît în mileniul de glorie constantinopolitană, cît şi după 1453, cînd umaniştii imperiului răsăritean se refugiază, cu tot cu lăzile lor de inestimabile manuscrise, în Occidentul romano-catolic. M-am bucurat că tiparul a propulsat elenismul în centrul Europei renăscute: aticismul erasmian, rafinata filologie cultivată de Guillaume Budé, catedra de greacă fondată la 1530, odată cu faimosul Collège de France, ediţiile bilingve din Părinţii Bisericii. Mi l-am imaginat pe Racine, adnotînd pe text piesele lui Sofocle... Sau pe Novalis, dezamăgit că limba germană nu se ridică la nivelul elinei...

Volumul nu este însă o istorie a grecilor şi nici a Greciei, ci una a limbii greceşti, a geniului său constitutiv şi a formidabilei sale vitalităţi intelectuale. Gramatica limbii greceşti rămîne adevăratul erou al acestei desfăşurări deopotrivă prolifice şi creative. Topica, articolul, genurile, compunerea şi derivarea, forţa de abstractizare a infinitivelor, neutrelor sau a participiilor substantivate, bogăţia nesfîrşită a sufixelor – iată armele prin care limba greacă a sedus universul, de la Ai Khanum, în Afganistan (unde s-au descoperit recent texte inedite datorate unui aristotelic şi inscripţii de morală delphică) pînă la Dumbarton Oaks, lîngă Washington, noua Bibliotecă din Alexandria...

Fireşte că limba greacă trăieşte oricum, graţie savanţilor din toată lumea, dar şi prin invenţie neologistică. Limbile (indo)europene moderne au preluat cuvinte precum „teatru“, „academie“, „liceu“, „program“, „lirică“, „scenă“, „muzică“, „orchestră“ sau mii de termeni medicali (cum ar fi „pleurezie“, „dispepsie“, „tahicardie“, „electroencefalogramă“). În jurul sufixelor greceşti s-a format lexicul ştiinţelor umane sau fizico-matematice. Numai *„psyché“*, bunăoară, ne-a oferit psihanaliza, psihologia, psihiatria, psihoterapia sau adjective conexe precum psihopat, psihotrop şi cîte altele! Iubim şi urîm prin greaca veche, fie că ne declarăm „anglofili“ sau „rusofobi“. De-„criptăm“ lumea, mîncăm „bio“, ne plimbăm la munte cu „tele-fericul“... Nu plîng, prin urmare, de mila elinei. Deplîng însă pierderea studiilor clasice în România. Cine îl va înlocui pe regretatul Dan Sluşanschi? Cine-i va urma cîndva Franciscăi Băltăceanu şi colegilor săi de laborioasă erudiţie? Cum să reintroducem greaca (şi latina) în mai multe licee şi cum să extindem filologia clasică în reţeaua universităţilor noastre? Din păcate, răspunsurile nu se pot afla la Ministerul Educaţiei, ci tot în Şcoala de la Păltiniş.

L A T I S M A N A

Iaromira POPOVICI

Flori şi istorii

La Mînăstirea Tismana, în spatele zidului alb al bisericii, e o colecţie de cactuşi. Şi nu orice colecţie, ci una luxuriantă: o adevărată junglă de ţepi şi flori. Cactuşii, se ştie, înfloresc greu: aici sînt în vizibilă expansiune florală. Mergînd mai departe, spre cimitirul mînăstirii, ne-am trezit iarăşi... într-un cîmp de flori. Cu alură sălbatică, de data aceasta, mov şi galbene, tufe compacte acopereau mormintele.

Nu ţin minte să fi văzut vreun cimitir mai puţin convenţional decît acesta. Maica stareţă, Ierusalima Gligor, nu pare să fie, însă, la fel de încîntată: „Maica tot pune flori... Acesta e singurul cimitir pe care-l avem. Maicile noastre au îmbătrînit şi ele. Noi n-avem unde ne înmormînta decît acolo. Sînt îngropate cîte trei. După trei ani, le scoatem osemintele, le spălăm cu vin şi apă, le facem slujbă şi le punem la picioarele celor care mor“. Moartea, pentru maica stareţă, nu e un subiect pe marginea căruia să ne lansăm în interminabile speculaţii teologice: „Bolnavul care moare nu ştie unde se duce dincolo. Numai cînd ajunge acolo află“.

De altfel, nici în legătură cu viaţa monahală cotidiană nu consideră că se cuvine să povesteşti prea multe. O aduce drept ajutor pe mai tînăra maică Maria Procopie, ghidul mînăstirii. De la aceasta aflăm că aici maicile trăiesc în comun, ca într-o familie mai mare: „Vin în mînăstire şi sînt supuse anumitor ascultări. Fiecare face prin rotaţie ce i se cere“. Despre „ascultări“, sarcinile vieţii de zi cu zi repartizate fiecăreia dintre maici, atît se poate dezvălui. Mînăstirea se autogospodăreşte: „Avem şi un mic metoc: din porumbul pe care îl cultivăm facem mălai. Încercăm să trăim din resursele noastre. Folosim din el numai cît să ne hrănim“. Pe lîngă fermă, există la Tismana şi un atelier de covoare, unde maicile se străduiesc să păstreze tradiţia locului: modele florale, mici păsări, culori naturale.

Maica Maria e specialistă în istoria mînăstirii şi a vieţii Sfîntului Nicodim, ctitorul acesteia. Povesteşte cu pasiune, dar şi cu profesionalismul unui ghid grijuliu pentru timpul auditorilor săi. Sfîntul Nicodim (1310-1406), îngropat în pridvor, ale cărui moaşte se găsesc în biserică într-o raclă de argint, avea drept loc de rugăciune o grotă ce se poate vedea şi acum. Alegerea locului acestuia pentru o mînăstire se datorează unei viziuni. Maica Maria ne prezintă povestea într-o selecţie afectivă: „Născut în 1310 în Prilep, unde sînt oameni credincioşi. Înrudit cu familia domnitoare sîrbească, şi a basarabilor, prin mamă. Doreşte să ajungă monah, merge pe Muntele Athos, la mînăstirea Hilandar. Acolo e ales stareţ, apoi protos în conducerea Sfîntului Munte. I se arată, în vis, Maica Domnului care îi spune să caute locul de la cascadă. Era o cascadă impresionantă, este şi acum, dar apa e captată pe dedesubt. Ajunge prin Serbia, trece Dunărea pe rasa călugărească, construieşte mai multe schituri în Ţara Românească. Se retrage în peştera pe care o vedeţi în stîncă. Mai tîrziu, înfiinţează aici o şcoală renumită în întreaga peninsulă balcanică. Adoarme în 1406. În mormîntul săpat de el însuşi. Călugării l-au aşezat într-o raclă spre închinare în biserică. Acum păstrăm doar un deget arătător al sfîntului şi crucea ce o purta la gît“.

În ce priveşte istoria propriu-zisă a mînăstirii, maica Maria i-a înţeles esenţa: o succesiune de luări în stăpînire, distrugeri, refaceri... În momentul de faţă, în refacere este muzeul. Pe pereţii acestuia se află fresca din secolul al XVII-lea, care a fost separată, în 1955, de cea originală, a lui Dobromir din Tîrgovişte, din 1564, peste care fusese pictată, în pronaosul bisericii. După ce acesta va fi gata, maicile îşi propun să-şi mute temporar acolo toată activitatea, pentru a restaura şi biserica.

Stela GIURGEANU

„Am rezistat comunismului prin rugăciune“

În 1958 ministrul de Interne al României comuniste, Alexandru Drăghici, a înaintat un proiect de lege prin care cerea ca „elementele legionare care au avut funcţiuni în aparatul de stat burghezo-moşieresc, care sînt călugări în mînăstiri, să fie scoşi din monahism, să li se interzică portul hainei călugăreşti şi să nu li se mai permită întoarcerea la mînăstiri“. Drept urmare, un an mai tîrziu, în 1959, regimul comunist a emis „decretul 410“ prin care impunea scoaterea forţată şi imediată din mînăstiri a călugărilor. În toiul nopţii, călugării au fost alungaţi fără nici un fel de avertisment, izgoniţi, pur şi simplu, doar cu hainele de pe ei. Acelaşi lucru s-a întîmplat şi la Mînăstirea Tismana, unde, în locul călugărilor, au fost aduse maici, din toate colţurile ţării.

Stăm în chioşcul mînăstirii. E soare, aer limpede, flori multe. Maica stareţă ne vorbeşte, dar doar abia după ce ne-a observat îndelung. O întreb de ce tinerii trebuie să aibă „frică“ de Dumnezeu. Îmi răspunde cu un surîs cald, luîndu-mă de braţ: nu e vorba de frica omenească, ci de acea frică pe care trebuie să o simţi înaintea unui miracol. O rog să-mi vorbească de miracole.

Maica stareţă de la Mînăstirea Tismana, Ierusalima Gligor, are ochii bătrîni. Senini. Cînd povesteşte, priveşte în depărtare. S-a născut în 1940, într-un sat din Bistriţa. „Am plecat de acasă cînd aveam 12 ani. Înţelegînd din slujbele pe care le vedeam la biserica din sat că asta *trebuie* să fac, voiam să vin la mînăstire, deşi nu o văzusem niciodată.“ Întreb dacă a avut pe cineva în familie şi dacă iubirea ei pentru Dumnezeu a pornit din educaţie: „N-am avut pe nimeni acasă care să mă îndrume sau să-mi spună că asta trebuie eu să fac. Doar Dumnezeu a rînduit în aşa fel încît să vin să-I slujesc“.

Despre prea cuvioasa maică stareţă Ierusalima Gligor se spune că a fost „stîlpul Mînăstirii Tismana în vremuri grele, în vremurile de demult ale comunismului“.

A venit la Tismana de la Bistriţa (unde s-a călugărit, copil fiind). Cînd a ajuns aici avea 19 ani. Îşi aminteşte că stareţa de atunci fusese ridicată şi închisă de comunişti. Timp de 14 ani. „Au ţinut-o acolo pînă a înnebunit.“

Îmi spune că maicile au rezistat în acea perioadă doar cu „rugăciune şi nădejde“. Deşi la limita permisivităţii, cînd credinţa în altceva decît în partid era interzisă, îmi spune că în tot timpul comunismului Sfînta Liturghie nu a lipsit nici o zi de la Mînăstirea Tismana.

Despre presiunile la care erau supuse îşi aminteşte şi acum. Cînd o întreb despre acele vremuri, zecile de ani par a se scurge într-o secundă, devenind dintr-odată realitatea imediată. Îmi spune că pe vremuri, alături de mînăstirile Cernica şi Viforîta, Tismana era considerată un centru de rezistenţă anticomunistă, fiind strict supravegheată pentru ajutorul pe care îl oferea luptătorilor din munţi. Maica stareţă îşi aminteşte cum era chemată în toiul nopţii la sediul poliţiei din Craiova. „Mă chemau cu actele şi trebuia să ajung imediat. Luam rata, apoi trenul. Plecam singură, cu sufletul la gură pentru că trebuia să fiu acolo la o oră fixă.“ Cînd ajungea, o aşezau pe un scaun, într-un hol, şi o ţineau aşa, pînă spuneau ei că poate pleca.

Povesteşte şi despre singura vizită pe care a făcut-o Ceauşescu la Tismana în 1966. „Cei din partid au aşezat o masă mare în grădina mînăstirii. Am cerut şi noi să ne dea nişte peşte din helesteul care a aparţinut pe vremuri mînăstirii, dar n-au vrut.“ Deşi la masa lor aveau şi fazan, şi toate cele. După ospăţ, Ceauşescu a intrat în mînăstire, şi ceva se pare că s-a întîmplat. Pentru că la plecare a dat liber militarilor şi copiilor să poată veni la slujbe.

„Comunismul a fost o pedeapsă de la Dumnezeu. Rugăciuni s-au făcut mereu să scăpăm de pedeapsă, dar s-a dus numai cînd a vrut El. S-au rugat oameni şi la Ierusalim pentru liniştea ţării noastre.“

Azi? Nimeni nu mai poate îngrădi accesul la biserică. Nimeni nu-ţi poate lua dreptul la credinţă. Ce se întîmplă însă cu sufletul oamenilor? Cînd n-aveau voie, oamenii veneau, în ciuda oricărui pericol. Ce se întîmplă acum?

Maica stareţă îmi spune că oamenii vin. Îi vede cum sărută icoanele, cum aprind lumînări, cum intră în biserică, cum se plimbă prin curte, după care revin în biserică. „Oamenii caută. Nu îşi găsesc liniştea. Viaţa de azi nu mai corespunde sufletului pe care ni L-a dat Dumnezeu, iar oamenii caută.“

Neliniştea – ne spune – vine din prea multă nepăsare pentru suflet. Te îngrijeşti de nevoia trupului, de nevoile imediate şi personale, şi prea puţin de ce este dincolo de graniţa trupească. Mulţi nici nu-şi mai pun problema asta, dar simţind încătuşarea materialismului, ajung să se comporte într-un fel care nu e al lor. Îmi spune şi de oamenii care se călugăresc. Mulţi vin, puţini sînt aleşi. Pentru că la mînăstire rămîne doar acela care are har. „Doar cine vine cu gînduri pentru Dumnezeu. Cine vine de nevoie nu poate sta.“

Miracolul? E mereu lîngă noi.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

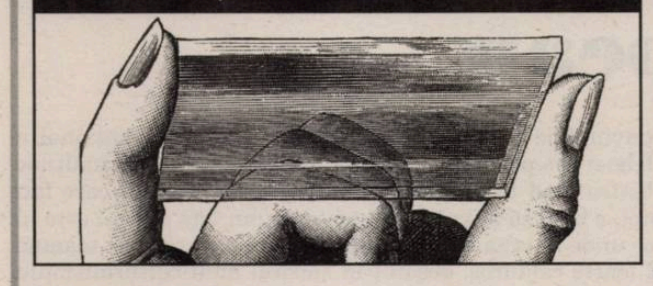

Reţete moralizatoare

La posturile de televiziune de la noi, poţi vedea cel mai des filme cu băieţi supăraţi care învîrt cu pasiune arme la fel de supărate, posesori de priviri tăioase şi de muşchi la vedere, şi transpiraţi, pentru sporirea efectului. Este vorba de producţii de categoria B, luate la kilogram, pe doi lei, pe care televiziunile noastre le dau cu repetiţie, parcă să ni se întipărească mai bine în minte. Dacă nu vrei scene cu pac-pac şi cafteli ridicole, te poţi uita la un post cuminte, care dă filme liniştite, aşa-zis „de familie". Este vorba de Hallmark, unde lucrurile par mai umane: poveşti cu vieţi de oameni normali, fără mitraliere şi cunoştinţe de arte marţiale. Problema cu filmele de la Hallmark e tocmai că sînt prea cuminţi şi didactice (nu mă refer la serialele poliţiste englezeşti, care sînt OK pentru genul lor). Acolo poţi să fii sigur întotdeauna că filmul pe care-l vezi e făcut să ilustreze o teză, să-ţi bage o morală pe gît, să te înveţe că prejudecăţile cu privire la cei de lîngă tine nu sînt bune. Totul, desigur, sub îndrumarea destoinică a corectitudinii politice. Eşti dus de mînă şi dădăcit că persoanele cu handicap trebuie tratate ca nişte oameni normali, că femeile sînt mai puternice şi mai oneste decît bărbaţii, că oamenii de culoare sînt nişte cetăţeni valoroşi. Desigur, toate aceste idei sînt lăudabile în sine, deranjant este tonul demonstrativ din astfel de filme, faptul că ele nu au altă menire decît să-ţi livreze învăţăminte preţioase despre lume şi viaţă, care să facă din tine un cetăţean american model. În plus, filmele sînt schematice şi absolut previzibile – şi, din acest punct de vedere, nu se deosebesc prea mult de cele cu commando sau interlopi.

În această atmosferă generală de previzibilitate, de plictis televizual – fie că e cu multe arme, fie că e cu dovezi de toleranţă – un film ca *American History X,* pe care l-am putut vedea week-end-ul trecut la ProCinema, nu poate fi decît o benefică gură de aer respirabil. Pelicula regizată de Tony Kaye tratează unul dintre subiectele sensibile pe care corectitudinea politică le-a îngropat sub tone de balast didacticist şi fără mize artistice. Este vorba de problemele inter-rasiale din Statele Unite. Ei bine, filmul acesta are marea calitate că nu prezintă lucrurile în alb şi negru şi că ţine cont de nuanţele pe care ni le rezervă întotdeauna realitatea.

Derek Vinyard (Edward Norton) este un tînăr *skinhead,* cu svastica tatuată, mare, în dreptul inimii. Are discursuri rasiste şi antisemite şi, la un moment dat, omoară cu bestialitate doi bărbaţi de culoare veniţi să-i spargă maşina. Intră la puşcărie, acolo este maltratat de alţi neonazişti, dar este salvat de răzbunarea găştii deţinuţilor de culoare, tocmai de un coleg negru. Iese din puşcărie vindecat de nazism şi încearcă să-l aducă pe drumul cel bun şi pe fratele său mai mic, Danny (Edward Furlong), care, avîndu-l pe el ca model, devenise la rîndul lui un membru de bază al bandei de *skinheads*. Pînă aici, totul pare după reţetă: monstrul rasist se îmblînzeşte, în faţa dovezilor de umanitate venite din partea unui individ de culoare.

Numai că povestea filmului nu e, de fapt, aşa de simplă – aşa cum nici realitatea nu se lasă băgată cu forţa în schemele moralizatoare. În *American History X,* negrii nu sînt nişte îngeri năpăstuiţi, iar albii rasişti – nişte fiare şi atît. Derek a devenit rasist pentru că tatăl lui, pompier de meserie, fusese împuşcat de un dealer de droguri negru, în timp ce încerca să-l salveze dintr-un incendiu. În plus, finalul filmului răstoarnă orice reţetă corectă politic: după ce este convins de fratele său să nu mai frecventeze gaşca neo-naziştilor, Danny este împuşcat în toaleta liceului, de către un coleg de culoare.

Pe scurt, cred că problemele legate de rasism nu se rezolvă cosmetizînd viaţa prin filme insipide şi tratînd telespectatorii ca pe nişte copii cretini. Dacă privim în faţă provocările pe care ni le rezervă realitatea, sîntem mult mai cîştigaţi.

Florin SPĂTARU

Spamometrul

O activitate la fel de banală precum băutul cafelei dimineaţa, ştergerea spam-ului dintre mail-urile importante ne duce cu gîndul la medicamente oferite gratuit (de ce oare campionul absolut e Viagra?), la oferte incredibile, la sume mari de bani cîştigate fără a fi participat la ceva anume, la regi africani ce au nevoie de ajutorul tău, la oameni necunoscuţi cu nevoi urgente şi pe care trebuie să-i contactezi imediat; *et caetera*-ul se prelungeşte pînă la coşul de gunoi virtual ce le haleşte pe toate.

Vorbesc de mîncare, pentru că definirea spam-ului drept cantitate în exces are la bază o scenetă marca Monty Python, celebra trupă de comici britanici. Citat (iar pentru *homo videns* clic pe YouTube pentru filmuleţ): „Chelneriţa: Păi avem ouă cu şuncă, ouă cu cîrnat şi cu şuncă, ouă şi spam, ouă cu şuncă şi spam, ouă cu şuncă, cu cîrnat şi cu spam, spam cu şuncă şi cu spam etc."

Spam-ul ce a constituit sursa de inspiraţie a celor de la Monty Python e o marcă înregistrată a companiei Hormel Foods şi e o prescurtare a şuncii condimentate (SPiced hAM). Reclama acestui produs presupunea repetarea numelui într-un mod sîcîitor, aşa cum se mai poate observa şi azi prin unele clipuri publicitare. Dacă, în scenetă, repetiţia e îngroşată pentru a obţine efecte comice, în viaţa de zi cu zi, spam-ul nu e comic decît accidental. Şi e foarte greu de crezut că există cineva care să-l iubească.

Iubire şi ură. Dar cum într-o lume bizaroidă e loc pentru orice, pe cel care iubeşte spam-ul, dar nu este spammer, îl cheamă Barry Dennis şi este preşedintele unei agenţii de marketing. Evident că primul lucru care ne trece prin minte e că un punct de vedere şocant e o foarte bună strategie de marketing. Citind articolul (în epoca intertextualităţii îl găsim destul de uşor cu un motor de căutare), începem să credem că poate e puţin ţicnit. Iubeşte spam-ul pentru că îl vede ca pe un urmaş de-al poştei publicitare, din urmă cu cîţiva ani (poştă care mai există şi acum): tot felul de oferte, cataloage, pliculeţe, mostre gratuite ş.a.m.d. Spam-ul pentru el e deja mai mult decît mesajele sîcîitoare de la tot felul de nume aiuritoare şi care pot conţine viruşi sau ţepe.

Vorbind de viruşi şi ţepe, ajungem la cineva care urăşte spam-ul şi a făcut o declaraţie care cu siguranţă a uns la inimă multă lume. Nimeni altul decît Bill Gates promitea să scape lumea de spam pînă în anul 2006. Iar în articolul lui intitulat sec „De ce urăsc spam-ul" nu prea mai rămîne loc pentru vreun zîmbet, ci doar pentru iritare, cheltuieli inutile, blocarea reţelelor, distragerea atenţiei angajaţilor, pornografie, escrocherii şi ameninţări la adresa existenţei mail-ului ca mediu de comunicare. Microhardianul devine şi mai virulent: au fost intentate procese unor companii ce au propagat spam-ul, iar compania sa depune eforturi susţinute pentru a crea filtre din ce în ce mai performante spre a stopa acest flagel. Sistemul lui de amendare a celui care trimite asemenea mesaje se pare că a eşuat, dacă ne luăm după dovezile primite zilnic pe mail. Aşa că o lume fără spam, fără viruşi, hackeri, gunoaie şi poluare e în continuare o himeră. Ar fi oare o lume mai bună sau mai strictă?

Spam-ul şi literatura. Ajungem la o altă întorsătură: reacţionează toţi oamenii la fel atunci cînd primesc spam? Este spam-ul doar un dat plictisit din ochi şi un clic rapid pe tasta *Delete?*

Fabula.org este o asociaţie de cercetători francezi în domeniul teoriei şi istoriei literaturii. Lansat în 1999 de către Alexandre Gefen şi René Audet, site-ul colaborează cu mulţi specialişti din domeniul literaturii şi îşi asumă o misiune de informare a publicului larg. Săptămîna trecută, această asociaţie demnă de încredere a fost *volens nolens* generatoare de spam. Un morman de mesaje personale a înlocuit informarea periodică şi aşa au ieşit la iveală diferite reacţii. De la tonul agresiv al omului supărat ce vrea cu orice preţ să fie lăsat în pace, la tonul ludic al celui amuzat, care îmbracă haine de patafizician şi se minunează în faţa hazardului, pînă la tonul *frondeur* al celei care refuză studiile plictisitoare şi preferă oda la pian a lui Jim Morrison dedicată lui Nietzsche *(homo videns* dă din nou clic pe net): „Nietzsche la etajul doi a început să cînte nebuneşte la pian" ş.a.m.d.

Pe fundalul ţipetelor lui Jim Morrison, descoperim „spoezia": clik pe un articol de la secţiunea culturală din *The Guardian*. „Spoezia e o formă de artă a secolului XXI, o reinventare a limbajului ce împinge decupajele lui William Burroughs şi scrierea lichidă a lui Jeff Noon spre noi teritorii. Aşa cum revoluţia industrială a dat naştere romantismului, la fel şi boom-ul economic din America postbelică a generat poezia beat. Era noastră tehnologică ne-a oferit poezia spam." Străbătînd această parafrază şi sfaturile privind eforturile ce trebuie depuse pentru a obţine poezie, şi nu rebuturi, ajungem să descoperim potenţialul dadaist al spam-ului. Spammerii au nume ciudate şi fraze frînte pentru a păcăli filtrele ce le blochează. Toate aceste permutări pot naşte, cu puţin ajutor, poeme. Din nou citat din cotidianul britanic:

„Lîngă voce cheia rugineşte, ca hărţi aeriene vizitate la naştere.

Clipeşte şi fă un pas, stelele se topeau pînă cînd lanţurile au rupt oraşul meu.

Un vultur verde mănîncă organul unui mamifer ce se căţăra pînă departe, maxilare rînjinde; un cer

poetul cu obiceiul de a luci stătea mut ca orizontul gri al unui iceberg dormind" („Lucire furioasă").

Un experiment ce poate fi încercat pentru a varia dimineţile morocănoase – cred că ar trebui acordată atenţie şi numelor proteiforme: Myrtice, Teena (variaţie de la Tina), Lanita (variaţie de la Anita), Rima Marni (un nume foarte nimerit pentru o poetă), Eustolia, Sharla Magda (nu este o şarlă românească, ci una anglofonă), Demetrice, Glennis Narcisa, Cleora (un fel de Cleopatra pe scurt), Evelia Simona etc.

Sîcîitor, comic sau chiar poetic, spam-ul a ajuns deja la 30 de ani, dacă socotim drept prim-spammer pe un anume Gary Thuerk (probabil că acesta a inspirat şi numele abracadabrante ale spammerilor de azi) care a trimis un mesaj tuturor utilizatorilor unuia dintre strămoşii Internetului, în 1978.

Unele studii ne arată că între 75 şi 95 % din traficul de poştă electronică la nivel mondial e reprezentat de spam (aproximativ 100 de miliarde de spam-uri sînt trimise zilnic). La fel ca orice boală care se respectă, spam-ul e destul de prolific, depăşind sfera mail-ului şi infestînd şi blog-urile, mesageriile, telefoanele mobile. Şi cum există suficient de mulţi care îl iubesc pentru că le aduce profit şi îl propagă, spam-ul va toci tasta *Delete* încă mult timp.

PUBLICITATE

EDITURA NICULESCU

"Am optzeci de ani; dumneavoastră aveţi douăzeci. Toţi cei care vă cunosc îmi vorbesc despre meritele dumneavoastră. Or, îmi cereţi să vă dau câteva sfaturi asupra conduitei de viaţă, pe scurt o «scrisoare de învăţătură»... Vă mărturisesc că cererea dumneavoastră mi-a făcut plăcere."

www.niculescu.ro

Ioana EPURE

Bruxelles, între Rue des Bouchers şi Parlamentul European

Nu-mi place deloc mîncarea din avion, mai ales cînd nu pot să identific ce mănînc. O chestie galbenă, ca un fel de mămăligă lipsită de gust, mi-a dat impresia că-şi dorise, cînd era mică, să devină un soi de omletă. N-a reuşit şi, în timpul celor trei ore cît a durat zborul pînă la Bruxelles, a trebuit să îndur consecinţele eşecului ei lamentabil. Însă e foarte bine să vii înfometat în Bruxelles, mai ales dacă mai ai puţină răbdare pînă cînd ajungi în centru, în Grand Place. O să începi să-l înţelegi pe măgarul lui Buridan.

Pe micuţa şi cocheta Rue des Bouchers, strada preferată a oricărui gurmand călător, ospătarii stau în faţa restaurantului şi îşi aleg victimele dintre turiştii înfometaţi care fac poze de jur împrejur cu gîndul la *waterzooi, waffles* şi cele 800 de sortimente de bere cu care se mîndresc belgienii. Iar tentaţia este de multe ori prea mare, mai ales că în fiecare restaurant arde cîte un foc în şemineu, şi mîncarea stă la vedere, chiar la intrare. Dacă ţi-e poftă de fructe de mare – nici o problemă! Ospătarul le ia direct din cutia cu gheaţă unde le-a avut expuse şi le duce la bucătărie. Pe de altă parte, după ora 11 va deveni infinit mai greu să găseşti un restaurant care mai serveşte de mîncare – cu excepţia fast-food-urilor greceşti, unde fauna o să-ţi amintească mult de anumite zone mai puţin centrale din Bucureşti. De altfel, Bucureştiului nici nu i-am dus foarte mult lipsa. În afara centrului populat mai ales de turişti, unde, dacă ceri vreo indicaţie, ai şanse cam ca la loto să dai peste cineva care chiar ştie să-ţi explice şi care vorbeşte o limbă identificabilă – Bruxelles este un oraş surprinzător de puţin „occidental". Nici belgienii nu împărtăşesc cultura coşului de gunoi, cum n-o fac nici bucureştenii. Iar o vizită nocturnă prin cartierul arăbesc (la cîteva staţii de metrou de centru, pe malul rîului Senne) poate să-ţi trezească serioase nostalgii româneşti. Şi pentru că tot veni vorba de metrou – atenţie la genţi şi portofele!

Odată pornit în explorări, nu ai, evident, cum să-l ratezi pe celebrul Manneken Pis. El are o soră, pe Jeanneke Pis, aflată tot pe undeva prin centru, însă mai puţin băgată în

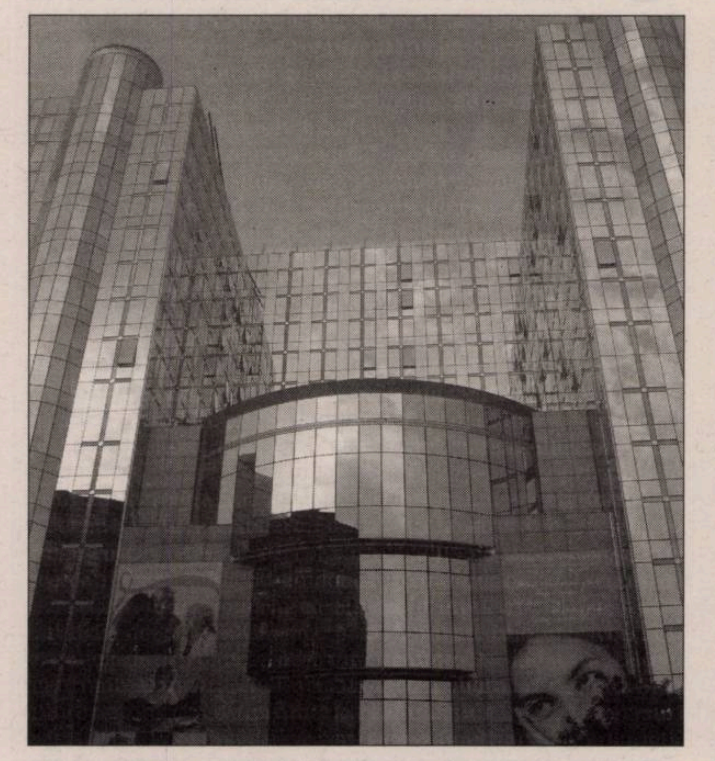

seamă. Amîndurora le ţine de urît Zinneke Pis, cîinele care... ridică piciorul, în piaţa St. Gery. Sînt multe legende în jurul micii statui a lui Manneken Pis. Cea mai cunoscută este cea a incendiului care ar fi transformat oraşul în cenuşă, dacă legendarul băieţel nu ar fi stins primele flăcări. Nu ştim dacă aşa a fost sau dacă pur şi simplu miturile urbane ale Bruxelles-ului sînt influenţate, mai mult decît ne-am imaginat, de fetişul pentru bere, însă Manneken Pis merita văzut. Dacă nu din alte motive, măcar ca să te convingi că mărimea nu contează – simbolul naţional al Belgiei are puţin mai mult de jumătate de metru înălţime. Pentru cînd te plictiseşti de fotografiat micuţul care face pipi, e bine să ştii că barul omonim din faţa statuii este un loc unde ai vrea să bei o bere într-o seară rece de toamnă. E foarte călduros, decorat în spiritul multiculturalismului care defineşte Bruxelles-ul şi serveşte *waterzooi* şi multe, multe sortimente de bere.

Bruxelles este un oraş eclectic, în care politeţea rece a parlamentarilor îmbrăcaţi în costum merge mînă în mînă cu nonşalanţa şi pofta de viaţă a localnicilor consumatori de pub-uri şi cu ignoranţa veselă a turiştilor cu aparate foto spînzurate de gît. Este un oraş care îţi satisface şi nevoia de proverbiala Europă Occidentală, dar şi nevoia de a fi luat prin surprindere, prin exotismul născut din amestecul eterogen de limbi şi de stiluri de viaţă. Şi cel mai bine îi poţi simţi pulsul dacă îl iei la picior, singur şi încercînd să eviţi pe cît se poate magazinele cu nimicuri identice, la preţuri diferite, şi ciocolateriile. Într-o astfel de plimbare am asistat la ritualul de iniţiere al studenţilor din primul an de facultate, care implică, printre altele, vopsea, ouă şi un jurămînt rostit la unison în genunchi, în Grand Place, cu blitzurile turiştilor ţîşnind din toate părţile. Tot aşa, căutînd un restaurant în care să îmi calmez stomacul înnebunit de foame la ora 11 noaptea, am cunoscut un belgian care lucra în industria ciocolatei şi care mi-a povestit cîte ceva despre munca lui, mult mai puţin romantică decît aveam impresia.

La finalul călătoriei am dat peste un grup de muzicanţi români care tocmai dădeau un concert în faţa Primăriei, asistaţi de pirandele lor cu fuste colorate. N-am fost surprinsă. Nici nu aveau cum să lipsească într-un oraş atît de pestriţ şi viu, spectaculos nu prin monumente, istorie sau importanţă politică, ci mai degrabă prin felul în care a reuşit să adune într-un singur loc atîţia oameni diferiţi, care coabitează într-o „unitate în diversitate" deloc artificială.

PUBLICITATE

O fotografie bună se construieşte singură

– interviu cu Ferrante FERRANTI –

Ferrante Ferranti a obţinut o diplomă de arhitect la Paris, în 1985, după care s-a consacrat carierei de fotograf. Opera sa este un amestec subtil de jocuri de umbre şi lumini, expresia unui limbaj fotografic ce încearcă să dea viaţă prezentului şi poeziei ascunse a lucrurilor. Este cunoscut publicului român mai ales prin ilustrarea cărţii lui Dominique Fernandez, Rhapsodie Roumaine, *Grasset, 1998, versiune în limba română – Editura Humanitas, 2000, traducere de Adriana Gliga. Pentru mai multe detalii poate fi consultat şi site-ul artistului, www.ferranteferranti.com. Ne-a acordat cu multă amabilitate acest interviu în Bucureşti, unde se găseşte în vederea alcătuirii unui nou album de fotografii.*

Cum găsiţi România la un deceniu după ce aţi realizat fotografiile din cartea lui Dominique Fernandez, La Rhapsodie Roumaine?

Adevărul este că îmi era foarte teamă de această regăsire. Mulţi dintre prietenii mei îmi spuneau că România şi mai ales Bucureştiul s-au schimbat, că nu mai este nimic de văzut etc. Cu toate acestea, România mă fascinează. De-a lungul călătoriilor mele în lume şi în Europa, am cunoscut trei ţări unde tradiţia se face simţită acut: Sicilia, Portugalia şi România. Ţări subdezvoltate în ochii occidentalilor, dar care au conservat urme dintr-o tradiţie încă vie, veritabilă. Iar cînd spun acest lucru, mă gîndesc mai ales la sentimentul pe care-l resimt aici: timp oprit în loc sau chiar ieşire din timp... Or, tocmai acest lucru caută un fotograf ca mine: să fotografieze timpul îngheţat şi oprit din mers. În ceea ce priveşte cartea pe care am realizat-o împreună cu Dominique Fernandez, aşa după cum aţi putut constata, imaginile sînt integrate în text, iar textul vine în completarea imaginii. Totuşi nu am făcut altceva decît să *ilustrez,* în sensul cel mai direct al cuvîntului, locurile pe care le-am străbătut împreună. Într-o carte de călătorie *(livre de voyage),* imaginile ajută textul să capete un fir roşu, să se înscrie într-o naraţiune atractivă pentru cititor. Fotografia vorbeşte prin ea însăşi, dar ea pune în lumină şi privirea scriitorului.

Aţi aplicat aceste concepte şi în L'esprit des ruines, Chêne, *2005, album ce tratează poezia ruinelor?* (Notă – *albumul a fost un remarcabil succes în Franţa.)*

Ruinele ne ajută să înţelegem şi ne împing să reflectăm asupra a ceea ce noi şi societăţile noastre vom deveni într-o bună zi. Oamenilor le este teamă de ele, dar sînt şi fascinaţi de prezenţa lor. Teama, mai ales, se hrăneşte din experienţe de neuitat, din imposibilitatea de a te înscrie într-un timp care nu-ţi mai aparţine. Iar ca să revin la întrebarea anterioară, cred că ceea ce-mi place în România este tocmai această teamă de a nu întîrzia, de a ieşi dintr-un timp prezent şi a intra într-altul, nedefinit, caracterizat de grabă şi distrugere. Acest lucru mi se pare foarte evident, de exemplu, în Maramureş, o regiune pe care am vizitat-o acum cîteva zile. Acolo găsim forme de timp imobil: cutume, obiceiuri populare etc., dar şi o frenezie a distrugerii vechilor case ţărăneşti, pe locul cărora se ridică un adevărat regat al termopanelor. Chiar şi eu, ca străin, cînd văd acest adevărat uragan al distrugerii, încep să reflectez cît se poate de serios asupra noţiunii de *identitate....*

În sensul celor afirmate mai sus, Bucureştiul, aflat acum în ruine din cauza speculanţilor imobiliari, are şi o dimensiune poetică, „fotografiabilă", dacă îmi este permis acest cuvînt?

Nu. Ruinele din Bucureşti nu au nimic poetic, sînt doar o profanare a locurilor şi a timpului. Ele nu au avut timp să devină ruine – cum să explic oare acest lucru? Adevăratele ruine ne provoacă teamă, fiind semne memoriale, nu sînt doar simple locuri urbane desfigurate şi pietre moarte. În plus, ruinele Bucureştiului sînt fragile, semnul trecerii unui curent pseudo-modernist ce nu va lăsa mare lucru în urma lui, cel puţin din punct de vedere arhitectural.

În cărţile pe care le-aţi scris şi în conferinţele pe care le susţineţi revine obsesiv un cuvînt: distanţă.

Distanţă... adevărul este că sînt fascinat de acest termen. Ce este distanţa pentru mine ca fotograf? În primul rînd, este vorba de o noţiune tehnică. Focala aparatului de fotografiat este o distanţă optică, un amănunt esenţial pe care avem tendinţa să-l uităm. Focala face parte din limbajul distanţei. În al doilea rînd, distanţa este o noţiune simbolică şi un simbol al fotografiei, în acelaşi timp. Un exemplu: multe dintre fotografiile de război sînt de neprivit, conţin imagini atît de respingătoare încît sîntem nevoiţi să ne izolăm de ele prin impunerea unei distanţe psihologice.

„Totul se reduce în cele din urmă la noţiunea de vagabondaj, de privire călătoare..."

România „merită" (cu ghilimele) să fie încă fotografiată?

Da, pentru că este o ţară în plină evoluţie şi în plină mişcare. La urma urmei, un fotograf este omul care opreşte mişcarea, el trebuie să dezvolte o conştiinţă foarte specială a privirii. Le spun adesea prietenilor mei: o fotografie bună *se construieşte* singură, ea este *acolo* cu sau fără tine, ea te cheamă, numai tu trebuie să fii în locul şi momentul cel bun. Or, România actuală abundă în mişcări ce pot fi valorizate fotografic. Ceea ce îmi place în continuare în România este felul în care oamenii se lasă fotografiaţi. Cînd am venit pentru prima oară în ţara dvs., am fost frapat de felul în care ei se *aşezau* în poză, de mina gravă, serioasă pe care o adoptau *ad-hoc*. Iubesc fotografiile de acest gen, pentru că astăzi nu se mai fac fotografii solemne; oamenii nu mai stau nici ei „ca la fotograf", gestul s-a banalizat pe undeva. Portretele pe care le-am realizat în România sînt o formă particulară de schimb. Pe undeva, acei oameni mi-au dat ce este mai bun din ei, pentru că au simţit din partea mea mult respect. Mi-ar face plăcere să organizez într-o bună zi o expoziţie cu toate aceste portrete „româneşti".

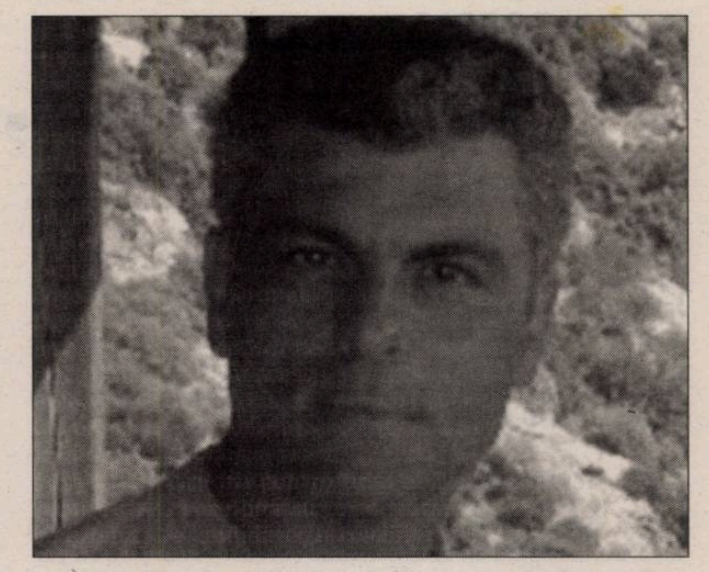

Ştiu ca sînteţi un mare admirator al scriitorului călător elveţian Nicolas Bouvier, scriitor ce începe să aibă din ce în ce mai mult public şi în România. Cum v-aţi întîlnit cu Nicolas Bouvier?

Vedeţi, totul se reduce în cele din urmă la noţiunea de *vagabondaj*, de privire călătoare... Prin anii '80, mulţi dintre prietenii mei mă întrebau încîntaţi şi neliniştiţi: l-ai citit pe Nicolas Bouvier? Apoi, tot ei îmi promiteau că-mi vor face cadou cărţile sale, dar acest lucru nu se mai întîmpla. Aşa că mi-am cumpărat singur *L'Usage du monde,* volum ce a devenit între timp cartea mea de căpătîi. Pentru mine, Nicolas Bouvier este ideea însăşi de a călători. El este omul care a definit voiajul-vagabond: o extraordinară disponibilitate a privirii, disponibilitatea de a călători oriunde, dar şi de a te răzgîndi asupra itinerarelor preconizate la început; sau capacitatea de a te expune, fizic, în faţa pericolelor.

Ce proiecte de viitor aveţi în ceea ce priveşte România?

Primul dintre ele este legat de patrimoniul oraşului Bucureşti. Aş dori să fotografiez tensiunile ce iau naştere în acest moment în corpul oraşului. Plus, o abordare arhitecturală a schimbărilor, pentru că eu sînt mai întîi de toate arhitect. Al doilea proiect este unul colectiv. Împreună cu revista *Connaissance des Arts* (http://www.connaissancedesarts.com) încercăm să editäm un număr special dedicat României şi muzeelor sale, cele cunoscute sau mai puţin cunoscute, atît în România, cît şi în Franţa.

a consemnat Mirel BĂNICĂ

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Adina POPESCU

Copil bogat, copil sărac

În România comunistă, toţi copiii erau cam la fel. Aveau cravate roşii cu tricolor, ştiau pe de rost poezii cu partidul şi conducătorul iubit, participau la acţiuni de genul „Clasa noastră ca o floare". În România capitalistă, copiii trăiesc diferit. Unii merg la şcoli particulare, le iau apărarea colegilor lor chinezi, îşi aşteaptă bonele ca să vină şi să-i ducă acasă. Alţii îşi doresc, de Crăciun, „Internet fără fir" şi se joacă în „jungla cu liane" din spatele casei. Sînt copii care aparţin unor lumi paralele, însă nimeni nu le poate garanta că s-au născut în cea mai bună lume posibilă.

Sexy Sonia şi vrăjitoare pe mătură

La şcolile particulare sînt la modă „opţionalele", cursuri de orice, începînd cu arte marţiale obscure şi sfîrşind cu jurnalism sau cu percuţie. În funcţie de ce aleg părinţii care plătesc în plus, copiii lor sînt repartizaţi în diferite grupe şi „condamnaţi" să rămînă la şcoală pînă în jurul orei 6 după-amiază, de fapt, ora la care se încheie ziua de lucru la firmă sau la companie. Părinţii care se întorc de la job speră ca microbuzele şcolii să rămînă, la rîndul lor, blocate în trafic, pentru ca odraslele să nu ajungă înaintea lor şi să găsească o casă pustie. Pe parcursul călătoriei care durează mai bine de o oră pe străzile aglomerate ale Bucureştiului, Mihnea din clasa I adoarme invariabil în braţele profesoarei de pian care locuieşte în acelaşi cartier cu el. Nici măcar cînd îl preia mama sa nu se trezeşte de tot. Pe drum, ceilalţi copii cîntă, citesc reviste de tipul „spioanele" sau *WINX*, mănîncă dulciurile care le-au mai rămas prin ghiozdane, în vreme ce profesoarele lor discută despre programă şi despre patronii şcolii. Şoferii spun bancuri uşor licenţioase, din care copiii nu pricep nimic.

Copiii de la „opţionale" nu au vreun talent ieşit din comun. Au nimerit la teatru pentru că „mama vroia să se facă actriţă" sau „la tobe" pentru că tatăl făcuse parte dintr-o formaţie rock, în anii adolescenţei. Copiii jurnaliştilor cu funcţii şi renume sînt trimişi, desigur, la cursul de jurnalism. „Eu nu mai vin la cursul ăsta de căcat şi te spun lu' mama!" Este replica unei fetiţe de 9 ani care s-a supărat pentru că profesoara n-a vrut s-o treacă „sexy Sonia" în caietul ei albastru care ţine loc de catalog. Sonia face parte dintr-un grup de fetiţe „şmechere" care ţin morţiş să se comporte precum nişte adolescente, ba chiar ca nişte femei mature. Dodo le învaţă cum să se îmbrace şi cum să se machieze, pentru că mama ei „are magazin de haine". De fapt, un lanţ de magazine. Au tot timpul cu ele un CD player portabil şi cînd dau drumul la muzică se urcă pe bancă şi încep să cînte şi să danseze ca şi cum cineva le-ar fi întors o cheiţă. După ce îşi fac numărul, se aşază în bancă şi încep să se certe din te miri ce, şi aşa trece timpul şi se sfîrşeşte şi cursul „de jurna". Devin vag interesate doar în momentul în care se pune problema conceperii unei reviste a şcolii. Ce să conţină? „Modă" – spune Dodo. „Horoscop" – spune şi Sonia; „Ştiri de dragoste, adică care cu cine e, la noi, la clasa a IV-a!" – spune şi Ada. Toate trei sînt îndrăgostite de acelaşi băiat, de aceea e musai să existe rubrica „Cum să-l cucereşti pe Nick". N-am înţeles prea bine cine era Nick, doar că „nu e de la noi din şcoală!".

În grupă e un singur băiat, Luca (din generaţia cu Luca, Matei şi alte nume biblice care deveniseră brusc la modă), care este sufocat în permanenţă de cele trei fete. Totuşi, nu pare prea afectat, căci singurele lui preocupări sînt fotbalul şi

Game Boy-ul de care nu se desparte niciodată. Dinspre banca lui se aud mereu aceleaşi ţiuituri, dar măcar nu vorbeşte neîntrebat (de fapt, nu vorbeşte deloc) şi nu lălăie ultimele hituri ale lui Beyonce. A fost foarte surprins şi intimidat cînd a fost numit redactor-şef al viitoarei reviste, cu intenţia de a-i stîrni cît de cît interesul. Fetele s-au uitat urît, însă l-au acceptat ca şef pentru că era băiat. Mai grav ar fi fost dacă „profa de jurna" ar fi ales-o pe una dintre ele.

Înaintea unui curs, Luca era trîntit pe jos, printre bănci, cu toate cele trei fete călare pe el, încercînd să-l sărute pe gură. Probabil că voiau să se pună bine cu şefu'. L-au abandonat în momentul în care au descoperit că profa are fise pentru automatul de cafea de pe hol. Aparatul care prepară licori pentru oameni mari şi la care elevii nu au acces este una dintre atracţiile interzise ale şcolii. Fetele îşi doreau fiecare cîte un capuccino, şi aşa a început negocierea. Pînă la urmă, s-au ales doar cu două pahare cu ciocolată caldă. Dodo l-a împărţit pe al ei cu Sonia, iar Ada i-a dat un pic şi lui Luca. În ora aceea a fost linişte.

Într-o zi, o clasă întreagă a fost „evacuată" în timpul orei de limba română, căci micului chinez i s-a făcut rău după ce a mîncat la prînz *fish fingers* şi a vomat. Copiii aşteaptă pe hol ca să se lămurească lucrurile şi comentează evenimentul în şoaptă. O fetiţă îi spune alteia: „Şi ce dacă ţi-a murdărit caietul? Şi ce dacă e chinez? E colegul tău!". Pe lîngă ele trece „colegul" chinez, mai galben la faţă decît de obicei, ţinut de mînă de învăţătoarea care îl duce la cabinetul medical.

Peste o săptămînă urma să fie petrecerea de Halloween, cu vrăjitoare „adevărate", zburînd pe mătură. Întîmplător sau nu, sînt *made in China*.

Bebe şi fraţii săi

Următoarea poveste poate să vi se pară cunoscută de undeva. În urmă cu un an, Bebe din Poiana Cîmpina a primit un computer vechi „de la un nene la care a pus tata gresie". Computerul mergea, de bine, de rău, aşa că băiatul a reuşit să instaleze două jocuri: „IGI, adică ăla în care împuşti nişte ruşi şi unul cu maşini". Iniţial, Mariana, mama lui Bebe, a privit computerul cu suspiciune, mai ales că făcea gălăgie – numai împuşcături şi scîrţîit de frîne. Curînd şi-a dat seama că dacă stă mai mult în casă şi se joacă la calculator, Bebe nu-şi mai murdăreşte hainele pe dealuri şi prin şanţuri, iar ea nu mai trebuie să spele în plus. Aşa că băiatul în vîrstă de 10 ani a început să-şi petreacă cea mai mare parte din zi în faţa monitorului din „camera mare", pînă cînd s-a întîmplat nenorocirea.

„Îl deschid, merge, apare un ecran negru pe care scrie ceva în engleză şi dup-aia nu mai apare nimic!" – le-a explicat impacientat Bebe vecinilor săi bucureşteni, mai priceputi la computere. „E clar, trebuie reinstalat Windows-ul!" – şi-au dat cu părerea aceştia. Bebe habar n-avea ce înseamnă un soft şi ce e acela Windows, însă a început să intuiască şi a doua zi s-a prezentat cu o dischetă la casa bucureştenilor. „Nu puteţi să-mi trageţi şi mie pe dischetă un Windows?" Bucureştenii i-au spus că nu se poate, pentru că Windows-ul e prea mare ca să încapă pe o dischetă şi nu poate fi „luat de pe Internet", aşa cum credea Bebe. Unul dintre ei s-a deplasat acasă la Bebe ca să vadă ce păţise computerul.

Casa familiei lui Bebe nu era nici pe departe cea mai răsărită din sat. Curtea era plină de gunoaie, iar Mariana tocmai se pregătea să le dea foc, ca să nu mai plătească la salubritate. În camera mare Bebe stătea pe un scaun în faţa computerului şi se holba la ecranul negru pe care într-adevăr scria ceva în engleză.

Vecinul din Bucureşti n-a reuşit să-i dea de capăt şi l-a sfătuit pe Bebe să ia computerul în braţe şi să se ducă la un service, în Cîmpina. Timp de vreo săptămînă, Laurenţiu, tatăl lui Bebe, n-a avut timp de service-uri, căci trebuia să termine de zugrăvit o casă. Pe de altă parte, se temea că îl va costa prea mult, aşa că, pînă la urmă, a găsit el o soluţie, cu „un băiat care se pricepe".

În sfîrşit, a sosit şi ziua cea mare. Laurenţiu şi Bebe au luat unitatea într-o sacoşă de rafie cu care de regulă Mariana mergea la piaţă, au apucat unul de-o toartă, altul de cealaltă şi au pornit-o pe uliţa satului spre casa computeristului. Bebe păşea grav şi îşi dădea importanţă ca un om care are de acum responsabilităţi. Nu le-a aruncat nici măcar o privire copiilor care se jucau cu o minge dezumflată şi plină de noroi.

În scurt timp, computerul era ca nou, doar că jocurile dispăruseră. Bebe a mai plîns un pic, după care a plecat prin sat în căutare de alte jocuri. „Nu m-a costat nimic!" – s-a lăudat Laurenţiu vecinilor săi bucureşteni. „I-am schimbat la băiatul ăla robineţii de la baie!"

Bebe n-a prea găsit jocuri, decît „unul cu bile pentru copii mici", însă a aflat că cele mai tari jocuri se descarcă de pe Internet. De atunci îl bate pe taică-su la cap să-i pună „Internet fără fir". Laurenţiu îl tot amînă.

Mai mult ca sigur că Bebe nu va avea „Internet fără fir" prea curînd, dar el tot speră că i-l va aduce Moş Crăciun. Deocamdată s-a plictisit de bile, a reînceput să se joace pe afară şi îşi murdăreşte din nou hainele.

Bebe şi Mihaela, sora sa mai mică, n-au fost niciodată mai departe de Ploieşti. O singură dată au fost în parculeţul pentru copii din Cîmpina unde se plăteşte un bilet de intrare în valoare de 5 lei şi unde „sînt tobogane lungi şi vine un clown care te pictează pe faţă". De obicei se joacă pe dealurile din spatele casei. „Pădurea e ca o junglă!" – spune Mihaela. „Sînt liane şi ne jucăm de-a Tarzan." Au descoperit chiar şi o casă părăsită unde sînt stafii, dar nu s-au dus niciodată acolo noaptea pentru că le e frică. Mihaela cunoaşte toate cărările „secrete" şi crede că în pădure locuieşte o vrăjitoare. „Am găsit nişte ciorapi rupţi atîrnaţi prin copaci!" Însă n-a văzut-o niciodată zburînd pe mătură şi nu prea ştie exact ce se întîmplă de Halloween.

PUBLICITATE

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

XXXII) Mult-prea-iubite lèptor,
mai rabdă un, te rog
(despre-acest ichtyoraptor
din Loch Ness), EPILOG, –

cum are, îndeobşte,
romanul-foileton
(în proza cea de obşte
sau vers de mirliton
compus), prin care-şi face
loc rozul happyend:
pierit în timp de pace,-n
voiaju-i incipient,

prin coliziunea dintre
un mare corp ingrat,
avid, în el, să intre
(şi care-a şi intrat),

dezastrul de poveste
şi thriller negru al
Titanicului este
un, totuşi, fapt banal

şi ultimul ferice
'nainte de-un rezbel
cu mult mai infelice,
năpraznic şi tembel.

TOT MAI MULŢI ROMÂNI
PREFERĂ SĂ CREASCĂ ROMÂNISMUL
(BA CU BARCA, BA CU BALONUL),
PE TOATE CĂILE,
ACOLO UNDE NU AJUNG
RAZELE SOARELUI PICANT

● Săptămîna trecută, la Realitatea TV, în josul ecranului pe care se vedea un reportaj despre creşterea bivolilor, scria: „Tot mai mulţi români preferă să crească vaci în locul bivolilor, pentru că dau mai mult lapte“. Se deduce că şi bivolii dau lapte, dar nu aşa mult... Realitatea TV „face“ realitatea... (**M. V.**)

● Citesc acest îndemn pe un afiş stradal: „Reîmprospătează românismul! Garda de Fier veghează“ şi îmi amintesc de neo-legionarii care au mărturisit în direct pe OTV că au „soluţii“ pentru Patapievici, cînd cu scandalul poneiului. Pe indivizii ăştia nu-i anchetează nimeni? (**M. C.**)

● Presa l-a numit pe Richard Garriot – miliardarul care şi-a plătit o călătorie în cosmos – „excentric“. La ce bun să fii bogat şi să nu faci lucruri imposibile pentru restul lumii!? Pentru mine, „a-ţi lua lumea în cap“ exprimă luxul călătoriilor absolute. De aceea, moartea lui Steven Fawcett – miliardarul care părăsise birourile firmelor sale şi făcea anual înconjurul lumii ba cu barca, ba cu balonul – m-a întristat. Ultima lui încercare de a înconjura lumea, de data asta cu un mic avion, i-a fost fatală. Însă ce moarte mai frumoasă putea avea acest Phileas Fogg contemporan, poate ultimul visător miliardar?! (**M. C.**)

● Sîmbăta trecută, la ştirile orei 18 de la Realitatea TV, un pensionar care explora tarabele dintr-o piaţă este întrebat cum vede creşterea preţurilor la produsele alimentare şi îşi spune cu năduf opinia: „Un dezastru supranatural pe toate căile!“. (**D. S.**)

● Una-două veşti ceva mai simpatice pe vremea asta tot mai dezagreabilă: sonda japoneză Kaguya ne-a mai luat de-o grijă – la polul sud al Lunii, acolo unde nu ajung razele soarelui, nu există gheaţă. Cercetătorii israelieni, după patru ani de studiu pe 600 de bărbaţi de peste 65 de ani, au stabilit că sforăitul e bun pentru inimă, fiindcă groaznicul hîrîit aduce oxigen la creier şi nu există „absolut nici un risc de infarct în timpul somnului“. Oarecum enigmatici rămîn doar pinguinii care, de la Polul Nord, au ajuns, epuizaţi de drum, pe plajele braziliene. Climatologii nu-s pe deplin lămuriţi de ce. (**R. C.**)

Cu ochii-n 3,14

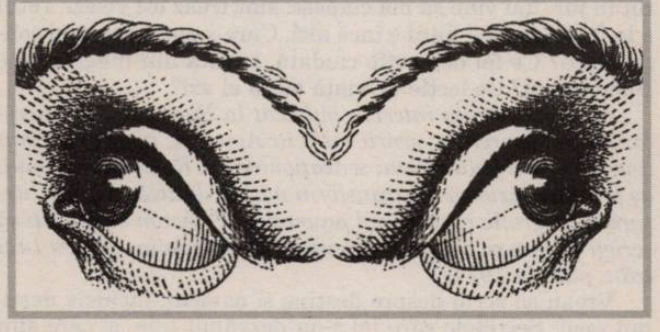

● În recenta călătorie la Belgrad mi-am regăsit, cu siguranţă, „identitatea spirituală“ pe jumătate sîrbească. Coborînd nivelul discuţiei, pot spune că şi pe cea culinară: am ajuns, în sfîrşit, într-un loc unde se mănîncă picant fără fiţe (printre altele, ardei iuţi muraţi cu usturoi) şi se bea cafea turcească, tare. O fi ceva real cu toate nivelurile identitare, de la cele intelectuale la cele instinctive... (**I. P.**)

ÎI AŞEZI LA MESE,
LE ADUCI NIŞTE SLOIURI DE GHEAŢĂ
ÎN FARFURIE ŞI ÎI LAŞI
SĂ AŞTEPTE UN COPAC
TIMP DE VREO ZECE MINUTE

● O metodă bună de a-i „şcoli“ pe ospătarii şi pe patronii de restaurante din România pentru a oferi servicii cît de cît decente ar fi instalarea pe computerele de acasă a jocului „Diner Dash“. În joc, eşti proprietarul unei cafenele, iar clienţii intră în local plini de voie bună. Îi aşezi la mese, iar dacă nu le iei comanda, nu le aduci mîncarea şi nu onorezi nota de plată la timp şi îi laşi să aştepte, încep să-şi piardă răbdarea şi să se enerveze (există nişte cliente, femei de afaceri, care devin de-a dreptul furioase). Pentru a le schimba pe moment starea de spirit poţi să le serveşti cafele şi sucuri din partea casei. Însă dacă îi ignori, se ridică de la masă şi pleacă fără să plătească. Jocul mi-a dat de gîndit: cum ar fi să se întîmple asta pe bune? Oare s-ar schimba ceva? (**A. P.**)

● Cancelarul Germaniei, doamna Merkel, s-a plîns recent că preşedintele Franţei, Nicolas Sarkozy, sare unadouă s-o pupe, la întîlnirile lor protocolare, şi i-a transmis să fie mai rezervat. Nu ştiu ce altă explicaţie pentru a o pupa pe doamna Merkel ar putea exista, pentru domnul Sarkozy, în afara faptului că dînsul este mai expansiv din fire; altminteri, dacă e vorba despre corectitudine diplomatică, nu înţeleg de ce aceasta trebuie să vină întotdeauna numai dinspre cultura latino-ungurească, în timp ce „rezervaţii“ anglo-germani nu trebuie să facă nimic: în fond, chiar e nevoie de imaginaţie ca să pupi nişte sloiuri de gheaţă... (**a. l. ş.**)

● Sensibilizat de părinţi la problematica crizei economice, un băiat de 12 ani: „Să vezi că acum o să trebuiască să mănînc tot ce am în farfurie“. (**M. B.**)

● Primăria Capitalei a lansat recent un proiect de lege conform căruia bucureştenii nu se mai pot căsători dacă nu sădesc un copac. Asta înseamnă că, dacă plantează un pătrunjel, pot trăi măcar în concubinaj? (**S. G.**)

● La meciul de poveste din Liga a 2-a Cetatea Suceava-Ceahlăul Piatra Neamţ, acela în care arbitrul Bocăneală a primit o chelfăneală pe gazon de la jucătorii Cetăţii, pentru un penalti acordat în minutul 96, lovitura de la 11 metri n-a putut fi executată timp de vreo zece minute din cauză că nu mai era cu ce... Toate „baloanele“ fuseseră dosite de către copiii de mingi. (**A. M.**)

DACĂ ACCEPTĂ O IDEE,
PE ECRANE SE DERULEAZĂ
POSIBILITATEA
SĂ NE MULŢUMIM ŞI CU STRĂMOŞII
MAI ÎNDEPĂRTAŢI

● Au taximetriştii dreptul să decidă, în funcţie de destinaţie, dacă acceptă sau nu cursa? E umilitor să te preumbli pe lîngă taximetre rugîndu-te să-ţi accepte cursa ca şi cum ai cere un favor. Mai nou, un taximetrist a refuzat să oprească în faţa unui chioşc şi să mă aştepte pînă cumpăram un suc. Mi-a zis că staţionarea, chiar dacă are la rîndu-i un tarif, rămîne la latitudinea lui. Eu cred că taximetriştii sînt nişte „fascişti“. (**M. C.**)

● O veste bună pentru Marius Chivu: au zis la televizor că Marea Neagră urmează să fie repopulată cu căluţi-de-mare. O idee pentru turism ar fi să mute şi hipodromul pe litoral. (**a. l. ş.**)

● Atracţia irezistibilă a românilor faţa de televizor e demonstrată din plin de efectul noilor LCD-uri montate în staţiile de metrou. Pe ecrane se derulează anunţuri şi reclame. O mulţime de oameni se uită cu o privire fixă, hipnotizată, în sus. Orice conversaţie încetează, orice mişcare. Scena e absurdă, însă o preferi privirilor goale şi feţelor crispate, în aşteptare. (**A. P.**)

● Pentru a ne da cît de cît seama ce şoc a însemnat falimentul prea fericitei Islande – ţara, printre altele, cu cea mai ridicată medie de vîrstă şi cea mai redusă criminalitate –, să-l ascultăm pe unul dintre cei mai bogaţi oameni de pe insulă, proprietarul unei ciupercării de mare randament şi al unei ferme de 550 de hectare, cu vreo 160 de vaci – o avere care-i permisese să investească în cumpărarea unui hotel în Statele Unite: „Mai degrabă mă gîndeam la posibilitatea unui al treilea război mondial decît la nenorocirea asta“. (**R. C.**)

● Cu cîteva ore înaintea alegerilor din Statele Unite, am văzut că Barack Obama a fost comparat prin presa noastră cu împăratul Traian, ca primul *outsider* care a obţinut puterea în inima Imperiului. Asta înseamnă că, atunci cînd nu găsim ceva sînge românesc prin arborele genealogic al oamenilor faimoşi, ne mulţumim şi cu strămoşii mai îndepărtaţi. Din păcate, s-ar putea să fie prea tîrziu: la Washington există deja ceva ce aduce cu o coloană. (**M. Ş.**)

„Ce fel de bestie ciudată e Bucureştiul!?“

– interviu cu Petru POPESCU –

A debutat în 1969 cu romanul Prins *cunoscînd un succes neegalat la acea vreme. A primit adeziunea rapidă a publicului cititor, cărţile s-au bucurat de recunoaşterea criticilor, a fost bursier al Premiului Herder, decernat la Viena. În numai şase ani scriitorul Petru Popescu (n. 1944) a publicat patru romane controversate. În plină glorie, decide să rămînă în Occident devenind în SUA un autor de succes (a publicat opt romane) şi un cineast apreciat. În prezent locuieşte în Beverly Hills, este căsătorit cu scenarista şi jurnalista Iris Friedman cu care are doi copii. Ultimul roman publicat în ţară,* Copiii Domnului *(1974), s-a tipărit în 100.000 de exemplare care s-au vîndut imediat. Se răspîndise zvonul că autorul nu se va mai întoarce în patrie. Zvonul era întemeiat. Din cauza situaţiei politice de dinainte de 1990 nu a putut fi prezent la înmormîntarea tatălui său, Radu Popescu (cronicar dramatic, redactor-şef la revista* Teatrul, *în perioada 1969-1973), şi abia în 1992 va reveni în ţară.*

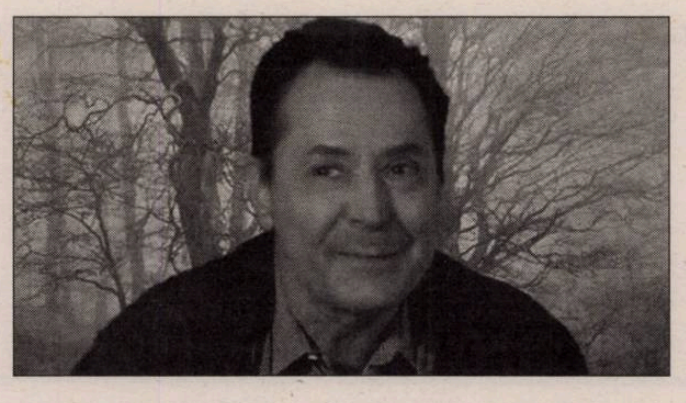

Sînteţi pentru a doua oară în România, după mai bine de 30 de ani de la succesul romanelor Prins *şi* Dulce ca mierea e glonţul patriei... *Este vorba şi despre dorinţa dumneavoastră de a reveni în atenţia cititorilor români?*

Firește. Vreau grozav să fiu citit.

În 1969, scriaţi în romanul Prins*: „Cine înţelege Bucureştiul înţelege Europa, cine nu le înţelege pe amîndouă, la ce s-a mai născut!?“. Cum aţi regăsit Bucureştiul?*

Cînd scriam tînăr şi romantic, Bucureştiul era singurul oraş pe care-l cunoşteam bine. Azi cunosc o mulţime de oraşe care au semnificaţie şi legendă. Bucureştiul însă are un loc special în sufletul meu. Sînt excitat să-l cunosc din nou, fiindcă s-a schimbat izbitor. E astăzi un oraş devorant de rapid şi de agresiv, înnoit peste noapte, înnoit brutal. Dar în acelaşi timp, e un oraş unde istoria a supravieţuit exact cum o ştiam şi, cînd traversez o intersecţie, cînd apăs clanţa unei porţi ori mă aşez la o masă de restaurant şi mă uit în jur, îmi vine să mă ciupesc: sînt treaz ori visez? Totul e la fel ca atunci, totul e încă aici. Care-i sensul acestei continuităţi? Ce fel de bestie ciudată, trezită din hibernare, e Bucureştiul? Ce lecţie de viaţă oferă el azi?

Aţi spus într-un interviu publicat în România anul acesta: „Dacă la vremea sosirii mele în America, aş fi aparţinut unei categorii politice mai senzaţionale, ca Rusia ori islamul, aş fi avut ocazia să-mi transform naţionalitatea în temă literară şi biografia în material promoţional“. Acum vă gîndiţi să scrieţi despre ce a fost comunismul în România, atît cît l-aţi trăit, pînă în 1974?

Vreau să scriu despre destine şi oameni, inclusiv destinul meu. Secretele care mi s-au dezvăluit mie, şi care sînt demne de literatură, sînt şi despre comunism, dar sînt mai cu seamă despre un subiect mult mai complex şi mai tulburător: România. România mea, ca să zic aşa. Ce se va ţine minte despre Soljeniţîn, că a fost anticomunist ori că a fost rus? Soljeniţîn a dispărut odată cu Războiul Rece. Faptul că un scriitor relativ convenţional şi neinventiv s-a bucurat de atîta atenţie politică spune ceva despre politică, nu despre literatură. Salman Rushdie, mult mai artist decît Soljeniţîn, a fost, din păcate pentru calitatea operei lui, redus la faptul că a criticat islamul, şi tragedia lui personală a fost obiect de ultimele ştiri. Eu am apărut şi am progresat „cinstit“.

Ce aveţi de dăruit României şi ce aşteptaţi să vă ofere în schimb?

Întîi, mă uit la România de azi şi simt că am privirea la fel de proaspătă şi de clară ca atunci cînd am plecat. În al doilea rînd, cred despre mine, ca toţi prozatorii care se iau în serios, că sînt o *specula vitae* – o oglindă a vieţii. Toate perioadele pe care le-am trăit în România au fost „vîrfuri istorice“, într-un fel sau altul. Prin intensitatea lor, uneori subterană şi mocnită, alteori explozivă şi publică. Anii deschiderii, cînd am publicat *Prins* şi apoi celelalte romane... Anul cînd am fugit, 1974, deja un an de închidere... Primele mele vizite în România, imediat după Revoluţie: regăsind prietenii şi familia, clanul Popescu din Bucureşti... Vizitînd mormîntul tatei, la a cărui înmormîntare nu mă putusem duce, Ceauşescu era încă în viaţă şi în scaun. Relaţia mea cu România de azi. Conectez punctele, ca să zic aşa, şi ele formează silueta unei ţări şi a unui individ martor, eu. Ce pot să-i ofer României? Ca şi înainte, scrisul meu. Ce poate să-mi ofere România? Ca şi înainte, să mă citească.

a consemnat Clara MĂRGINEANU

PUBLICITATE

Din partea unui critic

Domnule Mircea Daneliuc,

Am aflat cu tristeţe că nu v-aţi dat acordul să fie proiectate filmele dvs. *Probă de microfon* şi *Croaziera* în cadrul „Celor mai bune filme româneşti“... N-aş putea spune că mă surprinde decizia dvs.: nu cred să existe film de-al dvs., făcut înainte de '89, pe care să fi vrut a-l arăta în ultimii zece ani, cinefililor – de la noi şi de pretutindeni. Nici la TIFF, nici la New York; niciunde...

Titlurile respective fuseseră, totuşi, votate de 40 (patruzeci) de critici români, de vîrste şi temperamente diferite; mai mult: sînteţi *singurul* cineast român care are 2 (două) filme în Top! Aţi declarat că este o listă făcută de „nişte nepricepuţi“ şi că aceştia „nu au dreptul să vă judece opera fără acordul dvs.“. Presupunînd că toţi criticii români sînt „nişte nepricepuţi“, mă-ntreb ce părere aveţi despre *publicul* românesc: şi el, tot „nepriceput“? Toţi, la grămadă, „nişte nepricepuţi“? Şi, dacă nişte critici nu au dreptul să vă judece opera fără acordul dvs., cum faceţi cu publicul: lui, în speţă, îi cereţi totuşi „acordul“? Cum?

Nu ştiu dacă vă daţi seama, domnule Daneliuc, cît de mult rău vă faceţi. (Vi-l faceţi singur.) Există o întreagă generaţie de tineri, foarte tineri cinefili, care nu vă cunoaşte opera de dinainte de '89. Pentru aceştia, contactul cu filme precum *Probă de microfon* sau *Croaziera* (eu aş fi pus şi *Iacob* între acestea...) ar fi putut însemna descoperirea unuia dintre marii regizori pe care i-a dat cinematograful de la noi. Ar fi înţeles, poate, că un Cristi Puiu nu vine numai din Elveţia. Că un Cristian Mungiu nu a luat Palme d'Or-ul pentru că sîntem o cinematografie care nu l-a mai luat, poate că-l meritau şi alţii. Sau că Radu Muntean, în *Boogie,* nu are cele mai fireşti dialoguri din filmul românesc, le găsim şi în *Probă de microfon*... Aţi ratat, domnule Daneliuc, întîlnirea cu nişte iubitori de film care nu au nici o vină că dvs. nu sînteţi mulţumit de criticii de film de la noi; pe ei de ce i-aţi pedepsit?

Cu amară sinceritate,

Alex. Leo ŞERBAN

P.S. V-aş ruga să fiţi amabil şi să scoateţi, de pe siteul dvs., cronica mea la *Sistemul nervos;* nu mi-aţi cerut acordul să o postaţi, iar acum, cunoscîndu-vă proasta părere despre confraţii care v-au votat, simt că nu am ce să caut acolo – e ca şi cum mi-aţi fi dat o bomboană pentru nepricepere...

PUBLICITATE

Citeşte în numărul din noiembrie:

Interviu:

„Trebuie să mori... ca să ai success“ - interviu cu Elena-Maria Morogan

Dosar:

Douăzeci de reguli în căutarea unui roman perfect

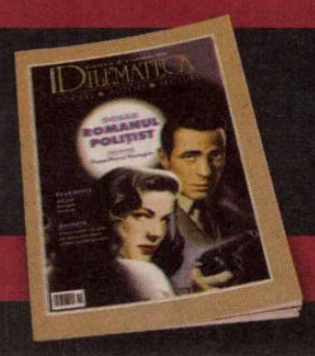

DILEMATECA
îţi dă de citit

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. 248 ● 13-19 noiembrie 2008 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„România eternă“

pagina **3**

Magdalena Boiangiu
„Memoria oficială“

pagina **5**

Ioana Avădani
„Hey, Jude!“

pagina **19**

OAMENI SINGURI

„Tot mai tăcut și singur / În lumea mea pustie – / Și tot mai mult m-apasă / O grea mizantropie.“

GEORGE BACOVIA – „EGO“

5 948467 000216 45

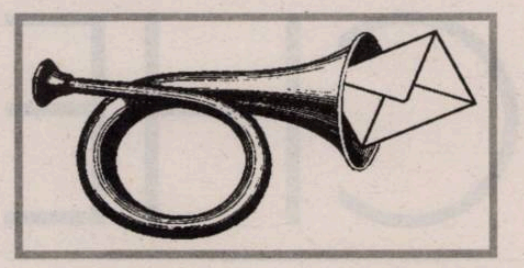

Nr. 245: Articolul lui Andrei Pleşu, „Cultura pe Internet“

Un regim de dopaj

Se poate spune că: dobîndirea cunoştinţelor pînă în prezent s-a desfăşurat într-un sistem Intranet. Doar privilegiaţii aveau acces la dansul acesta de societate din lumea ideilor. Acum, fiecare individ are posibilitatea valsării libere şi necondiţionate în sfera aceasta a gîndurilor/culturii. Evident, răsplata va fi benefică în cazul în care individul are înclinaţii spre dans. Este aproximativ acelaşi stil de acumulare a cunoştinţelor, atît cel în manieră clasică (hîrtie/creion), cît şi cel în manieră modernă (biţi/butonare). Ambele funcţionează în regim de dopaj. Diferenţa dintre cele două constă în concentraţia de substanţe oferită de ultima.

Meditaţia şi trăirile/experienţele sînt cadrul natural al acumulării cunoştinţelor sănătoase. Internetul e pe măsura acelora care cred că a fi cultivat înseamnă, pur şi simplu, a şti.

Această afirmaţie poate coexista intangibilă şi în această manieră: biblioteca e pe măsura acelora care cred că a fi cultivat înseamnă, pur şi simplu, a şti.

Problema este puţin mai diversificată. Nu sistemul/modalitatea de acumulare a cunoştinţelor/culturii este problema, ci intelectul care acumulează în regim de „depozit“. Este clar că intelectul de clasă medie este acela care acumulează şi stochează precum un hard-disk. Un punct de legătură dintre maniera clasică de acumulare a cunoştinţelor şi cea a Internetului poate fi următorul: secretare isteţe au existat întotdeauna. La fel şi demnitarii.

Evident că totul oscilează în funcţie de normele sociale.

Am însă norocul de a nu mă fi format în vecinătatea şi prin intermediul calculatorului.

Putem observa foarte uşor la domnul Pleşu stigmatul burghez. Dacă privim atent la scala evolutivă a dezvoltării acestei modalităţi de dopaj, vom trata Internetul ca pe ceva firesc. Să nu uităm că această „maşină de căutare“ este un bun stimulent pentru valorile reale. Sînt doar alte modalităţi de însuşire a cunoştinţelor accesibile chiar destinului potrivnic. Un fel de zîmbet comunist, benefic individului marginalizat, doar pentru faptul că nu s-a născut burghez. Un motiv de nostalgie a măreţiei sau a privilegiului. Un zbor uşor al aceluia care îşi exersa zborul – milenii la rînd – cu aripi frînte sau de „plumb“.

Azi, oricare individ poate asculta vocea interioară a lui Beethoven sau glasul unei dive ce spulberă barierele imposibilului – create de om. Azi, oricare poate privi: „Pixeli timizi ce arată copacul Ginkgo Biloba – o şi mai mare minune a Operei“. Avantajul acestei culturi constă în faptul că este mai puţin costisitoare, lipsită de şpăgi şi alte atenţii oferite doar de dragul obţinerii parafelor. În faţa lui Dumnezeu sîntem toţi egali. În societate, avem aceleaşi drepturi şi obligaţii. S-a spart bariera îngrădirii gîndului, pe bună dreptate. Gîndul este o călătorie teoretică prin infinit.

Aceasta este cultura de Internet, domnule Andrei Pleşu.

adi_gherman2000@yahoo.com

Nr. 244: *„Cine decide valoarea“*

„...Ecranul suportă mai mult decît hîrtia“

Scuze. Pentru mine pixul rămîne prietenos. „Cine decide valoarea?“ Din start sîntem în derizoriu. Apoi, intrăm în relativism. Chenar p. 9 semnat de coordonatorul temei, a.l.ş. Eu chiar cred că relativismul nu trebuie absolutizat, dar este dificil cu limitele astea. O să dau două exemple de replici din a şaptea artă, care pentru mine rămîn supărătoare (eufemistic spus). Titlul unui film american (cum altfel?) este *Arunc-o pe mama din tren*. Pentru mine este şocant şi mă întreb de nu se găsea ceva mai normal – ca titlu, desigur. Zilele trecute zapam să găsesc ceva convenabil. Opresc la un film (tot american) şi stau acolo preţ de cîteva minute. „Cînd o să-l omori pe tatăl tău?“ – „Nu pot, azi e duminică.“ Fac parte dintre acele persoane care nu jubilează la astfel de replici. Am impresia că ecranul suportă mai mult decît hîrtia. Personal, cred că valoarea înseamnă ceva, scriu asta neargumentat, dintr-o simplă convingere sau poate încăpăţînare. Valoarea o decid, desigur, specialiştii, publicul şi pe urmă timpul. Deşi timpul mai curînd devorează, dacă mă gîndesc la ce citeam noi cu voluptate în liceu. De atunci s-au adăugat multe, şi cum să le selecţionezi? Citind, bineînţeles, presa. Oferta de cărţi, filme, spectacole plus mass-media este uneori mai mare decît cererea. Iar, uneori, oferta este îndreptată spre o singură „mare“ carte (vezi Hary Potter). Totuşi, citind cu atenţie acea pagină despre „Festivalul parizian de toamnă“, parcă m-ar interesa acel colaj de texte diverse, mai ales pentru acel ultim nume Nadejda Mandelstam. Ştiu că a trăit şi a scris în vremuri cumplite.

„Turistul e un produs al acestui veac“ – aflăm din p. 15 a doamnei Simona Sora. Şi eu sînt o turistă a acestui veac. Merg pe drumuri bătute, bătute de alţii pentru că este normal. Ca să ajungi în deşertul Atacama sau în Tibet, trebuie să ai o anumită vîrstă şi anumite entuziasme. Aşa că, da, sper să fi reţinut esenţialul. Am călătorit de trei ori, graţie unei agenţii de turism care nu păcăleşte oamenii şi le oferă ce scrie în program. Acum, în august-septembrie, am călătorit cîteva zile în Grecia. Se pot pune oricîte întrebări despre cum or fi fost oamenii care au construit teatrul antic de la Epidaur (sec. 4 î.Ch), cum or fi fost spectatorii (12.000), artiştii, ce doreau, ce priveau şi în ce locuinţe ajungeau. Şi te poţi umple de încîntare privind Cap Sunion, să zicem. Au fost şi altele, dar ajungînd la Thesaloniki, n-am uitat entuziasmul dintr-un articol al lui a.l.ş. despre acest oraş, unde semnatarul a şezut şi s-a încîntat desigur mai mult decît un turist din „turmă“ (ca mine). Această „turmă“ de turişti este una de persoane civilizate aduse la acelaşi numitor de această dorinţă de a călători şi a privi destule, pline de farmece şi generatoare de interogaţii. Unele fără răspuns.

Ajungînd în ţară, am luat din Gara de Nord primul tren spre Moldova care m-a lăsat în Adjud, unde am aşteptat patru ore (1-5 noaptea) legătura pentru Oneşti. Da, erau acolo cîini vagabonzi înnebuniţi de foame şi frică, oameni obişnuiţi care aşteptau şi ei cum să omoare timpul şi un chioşc care oferea senvişuri şi cafea. Şi am numărat vreo 15 tineri de 16-17 ani care s-au perindat în acel interval prin gară, fără altă treabă decît pentru a consuma un senviş sau o cafea. Erau prezenţi la vreo discotecă, erau hoinari pe străzi, nu pot şti. Dar călători, sigur nu erau. Partea proastă este că nu i-am învăţat să găsească satisfacţii de alt soi – ştiu eu – măcar să fie curioşi, să dorească ceva cu adevărat. Dar, oare, dorinţele, interesele, anumite plăceri se educă sau le găsim în noi înşine?

Cred că se mai şi educă, dar mai cred că şi minorii ar trebui responsabilizaţi pentru faptele prea grave, prea dezgustătoare pe care le comit uneori.

Maria NICULESCU
Oneşti

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Fructul oprit – cine ce mai interzice**
- **Eu de ce să mai votez?**
- ***Made in China***

Am zîmbit la...

Călător prin epoca net-elevului

- „În tren am stat în compartiment cu trei persoane în vîrstă, dar simpatice.“ *
- Autobuzul de Rîşnov, 15.09.08, 7,45 a.m. Replici liceene. După un chef. „Cred că ne întîlnim toţi ca să ne bem cafeaua.“ „Tu ai luat flori?! Doar pentru diriga? O pupi în fund din prima zi?“ „Nu, mama.“ „Păi, vinde-le în curtea şcolii!“ „Hai, bă, că le las în autobuz!“
- Cea mai subtilă deturnare de sens: sărăcie lucidă.
- Silabe şi „sil-abe“: într-u; încep-ut; î-mi; m-ai au; ce-a mai frumoasă; dintr-e; i-ar seara am plecat; m-ia plăcut.*
- Din Poiana Braşov, la mobil: „Nu, nu mai plouă. E cam răcorică, da' merge“.
- Cu anii şi cu articulaţiile poticnite ne facem tot mai vremoşi.
- A fost foarte bine sus pe munte pentru că am prins semnal.*
- Aţi remarcat ce simpatici sînt ruşii interpretaţi de actori americani?
- Astăzi, fiind urît afară, m-am gîndit să-ţi scriu.*
- La coborîrea din autobuzul de Suceava, un domn, către şofer: „Mulţumim că ne-aţi adus cu bine acasă!“. M-am simţit newyorkez!
- Vacanţa aceasta a fost destul de minunată.*
- Scumpii oameni *second-hand*...
- Să ne retragem sufletele.*
- Cumetrizarea României în devenirea ei ca tîrlă.
- – Şişcorniţă?! Ce e aia?!
  – Iesti şeia cu cari si faşi şişcă la animali.
- Ne-am plimbat cu barca şi cu motocicleta prin munţi.*
- Smerenia, cea mai înaltă coborîre.
- ...chiar dacă cred oameni(i) că moldoveni(i) sînt săraci şi vorbesc moldoveneşte.*
- Confundînd şcoala cu poşta, unii directori sînt şi diriginţi.
- Să hodin şi eu două-trei zile.
- Există pat aşternut tocmai pentru că a fost pat deşternut.
- Rich Forest – Fabrică de Cherestea.
- Verbul miracolului românesc: a te mic-înţelege.
- M-am îmbrăcat repede, dar frumos.*
- Da, sînt un mişcăcios!
- Orice zero se umflă pînă la hybris.

Alina IORDACHE
Rîşnov
doramandru@yahoo.com

* din lucrări ale elevilor. Despre vacanţa de vară. Care „a fost incredibilă din punctul de vedere al distracţiei şi nulă din punctul de vedere al cunoaşterii“. Doar după unii!

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.250
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

România eternă

– fragmente din I.L. Caragiale –

„Într-o țară ca a noastră, unde cînd afirmi ceva, nu ți se cere și dovezi, unde spiritul public nu are nici un element serios de control mai ales asupra luptelor ivite pe tărîmul științei de stat, reaua credință este de multe ori o bună temelie pentru clădirea unei frumoase reputațiuni. Ca să treci de cel mai curat, n-ai decît să ponegrești cu ori fără drept pe alții; ca să te crează lumea om cinstit și de treabă, n-ai decît să ocărăști și să osîndești în vileag purtarea altora, chiar dacă dînșii au o bună purtare și mai ales în cazul acesta. Dacă vrei să înșeli lumea, a zis un filosof, înșeal-o gros, că subțire nu ți se prinde. E mult numai pînă să-ți faci o reputație frumoasă, și în urmă poți fără grijă să săvîrșești însuți păcatele de care osîndeai odată pe alții buni nevinovați.“ *([Frații radicali și D. Dim. Sturdza])*

„La ce servește discuția de cuvinte, cîrcota de vorbe seacă de miez? La nimica decît la pierdere zadarnică de vreme. Poporul român, cuminte și fatalist din fire, a avut totdeauna această credință.

Dacă te apucai cu un român get-beget la vorbă, pe la nămiez, cînd e soarele-n putere, și-l întrebai: «Măi Mușate, ce e acuma, zi ori noapte?» – badea se scărpina sub căciulă, se gîndea cîtva, te măsura cu ochii să vază ce fel de negustor ăi fi, și-ți răspundea: «Apoi de! domnule, zi este». Dar dacă, iubitor de cîrcotă, de cei cu sămînță de vorbă, vreai să deschizi cu românul discuție din chiar senin numai de dragul discuției și te apucai să-i zici: «Ce spui tu, măi badeo! Nu vezi că-i noapte?» – Mușat își îndrepta căciula și, fără să mai stea pe gînduri, îți răspundea scurt: «Apoi de! domnule, o fi *și* cum zici dumneata!».“ *([Ce este centrul])*

„*Leki,* sau *lichea* însemnează pe turcește *pată;* cu deosebire, pată de care nu te poți scăpa, pată neștearsă. În limba românească, cuvîntul a trecut în accepție figurată: *lichea* va să zică o secătură care, dacă ți-a căzut în spinare, se ține de tine mai rău ca scaiul, și de care nu te mai poți scăpa decît prin mijloace violente. Să-i dai cu piciorul de sute de ori, să-l batjocorești, să-l scuipi, și încă n-ai să scapi de gudurăturile lui grețoase, pînă nu t'ei hotărî să-i dai brînci într-un canal, ca să te cotorosești de el.“ *(O lichea)*

„Constituția noastră de la 1866 s-a făcut ca prin farmec, ca printr-o vrajă: o Constituție întreagă de nu știu cîte capitole, paragrafe, articole, s-a făcut... foarte iute... Englitera și-a făcut-o pe a ei nu știu după cîte lupte seculare; țara românească și-a făcut-o, fără multe necazuri – într-o noapte. Pe semne că de aceea Constituția engleză a ieșit așa de proastă: au pierdut prea multă vreme la ea; prea au migălit-o – n-au putut-o nimeri dintr-o dată... Noi am nimerit-o! Scurt! Într-o noapte... și este – cum o vedem.“

„Adesea ori auzi pe unii sceptici, cari nu cred în nimic, cari nu vor să înțeleagă că omenirea are o menire, susținîndu-ți că invenția tiparului a dat între altele omului și mijlocul de a-și arăta dobitocia și a-și exercita perfidia; că presa liberă este adesea un testimoniu de paupertate intelectuală a unei nații și un document de rele năravuri și rele apucături. Uită însă scepticii să socotească marile avantaje ale presei...“ *(Urmează relatarea unui asasinat anunțat de presă și „corectat“ tot de ea, prin „învierea“ mortului*: „Și astfel, grație glasului puternic al presei, Gh. Marin a fost redat familiei sale și societății“.) *(Însemnătatea presei)*

A citit pentru dumneavoastră,
Andrei Pleșu

(citatele sînt din *Opere,* vol. V, ediția Șerban Cioculescu, 1938)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

De la „distracție“ la antisemitism

Devastarea cimitirului evreiesc din București (cu zeci de monumente funerare distruse definitiv și două sute puse la pămînt) a fost la început, pentru massmedia, un fapt divers, bun de plasat între accidentele de mașină și copacii căzuți din cauza furtunii. Ar fi rămas definitiv așa, dacă nu ar fi reacționat cîțiva comentatori și editorialiști români și dacă nu ar fi existat ecouri internaționale.

Autoritățile au reacționat greoi și bîlbîit. Purtătorul de cuvînt al Poliției Capitalei a spus, inițial, că după primele cercetări nu există elemente care să indice un act de antisemitism. Ulterior, a spus că nu poate oferi detalii, întrucît ancheta e în curs de desfășurare. Cum de a știut că nu e antisemitism înainte să fi găsit vreun vinovat? Și de ce mai întîi a prezentat un fel de concluzie („nu e antisemitism“), iar apoi nu a mai putut spune nimic, deși ancheta înaintase? E un „mister“ demn de metodele miliției de pe vremuri, care deseori pornea ancheta cu concluzia deja trasă... La nivel mai înalt, premierul, ministrul Justiției și cel de Interne au solicitat rapid o anchetă – au acționat, așadar, conform atribuțiilor. În afară de mesajele de compasiune și solidaritate (pe care le scriu și le trimit serviciile de protocol, pentru că așa se cuvine), președintele n-a găsit cu cale să exprime și altceva. Îmi amintesc că, anii trecuți, cînd în Franța, Italia și Germania au avut loc incidente care erau departe de amploarea acestuia, președinții celor trei țări au apărut în public exprimînd mesaje de condamnare. Președintele nostru, care apare la televizor destul de des pentru a da tot felul de mesaje, n-a considerat de cuviință, de această dată, să se exprime în public, direct, despre devastarea cimitirului. Ceea ce, evident, nu înseamnă că ar fi antisemit (cum a fost acuzat de un jurnalist de la *Haaretz* pentru gafa de a fi spus că Siria se învecinează cu Palestina). De fapt, nici nu era obligatoriu ca președintele să se pronunțe asupra acestui caz. Dar era bine ca, de la înălțimea funcției sale și cu aura de încredere de care se bucură în rîndul cetățenilor, Traian Băsescu să fi exprimat cîteva cuvinte de condamnare a unor asemenea acte (indiferent de concluziile anchetei). Președintele ar trebui să fie, în astfel de ocazii, instanța ale cărei cuvinte au greutate și relevanță în spațiul public și comunică simplu, eficient, dezaprobarea instituțiilor statului față de astfel de manifestări.

Între timp, poliția a găsit vinovații: niște elevi de gimnaziu care voiau să facă un filmuleț și și-au creat astfel „decorul“. Rămîne o întrebare cum de cîțiva puștani firavi au reușit, la repezeală, demolarea cu metodă a atîtor monumente de piatră (o echipă de lucrători zdraveni ar avea mult mai mult de furcă!) doar de dragul unei distracții de cîteva minute. Dar, pînă la proba contrară, să acordăm încredere rezultatelor anchetei. Am putea spune, așadar, că nu e antisemitism, e doar distracție stupidă și iresponsabilă: n-au fost desenate zvastici, n-au apărut inscripții împotriva evreilor etc. Conform legii, e (doar) profanare. Și cu asta, știrea despre ce s-a întîmplat la cimitirul evreiesc din Șoseaua Giurgiului poate reveni la categoria „fapt divers“, nu?

Nu. De-abia de aici încolo ar trebui să dezbatem ce se întîmplă, de fapt, cu antisemitismul în România. Într-o presă obsedată de „imaginea țării“ și care operează nepermis de des cu generalizări („românii sînt așa“, „România face și drege“ etc.), s-a ajuns rapid la întrebarea: „este România antisemită?“. Evident, nu, au răspuns reprezentanții comunităților evreiești. Întrebarea însă nici nu trebuia pusă. Nu există țări antisemite sau filosemite, în întregul lor. Fenomenul antisemitismului e complicat și își găsește căi foarte perfide în a se afirma. Care sînt aceste căi, care

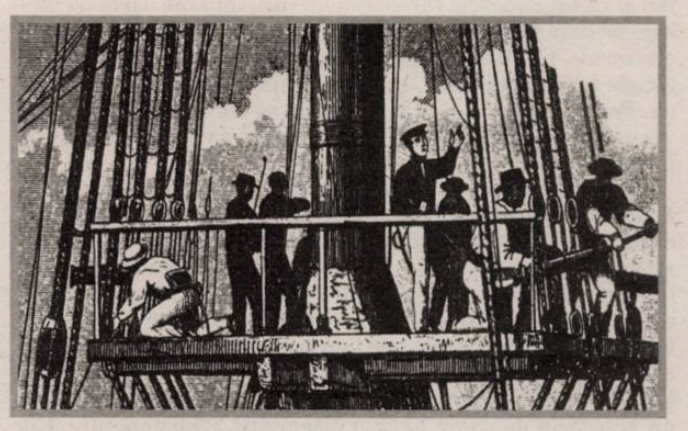

sînt semnele *profunde* ale existenței atitudinilor antisemite în România, ce forme discursive îmbracă aceste atitudini, ce mijloace educaționale pot preveni extinderea intoleranței (care, în unele grupuri de tineri, este în creștere – fie că e vorba de minoritățile etnice, de unele grupuri sociale sau de stiluri de viață neconforme „majorității“), cum se aplică legile în cazurile de intoleranță, rasism, antisemitism – iată ce ar trebui discutat. Există, fără îndoială, la unii dintre concetățenii noștri unele mentalități antisemite, bazate pe vechi stereotipii și prejudecăți. Sondajele arată că mulți cetățeni nu doresc să aibă drept vecini evrei, țigani sau homosexuali. Faptul că în România a existat Holocaust încă nu este acceptat de majoritatea populației. Toate acestea – și încă altele – alcătuiesc un fundal de „convingeri“ care pot crea monștri. În cele mai multe cazuri, totul începe așa: cu o „distracție“ stupidă pe seama unor lucruri care altora, diferiți de „noi“, le sînt dragi. Atîta timp cît refuzăm să discutăm deschis despre antisemitism și despre toate formele de intoleranță care ne înconjoară, drumul de la „distracție“ la dramă e mai scurt decît pare.

PUBLICITATE

www.libertaspublishing.ro

MURRAY NEWTON ROTHBARD

ECONOMIC THOUGHT BEFORE ADAM SMITH

2 VOLUMES

Many scholars believe this was Rothbard's most important work. The number of insights in these volumes are countless. Every page, every paragraph, bursts with intellectual energy and the author's fiery passion to tell the reader the remarkable story of economics.

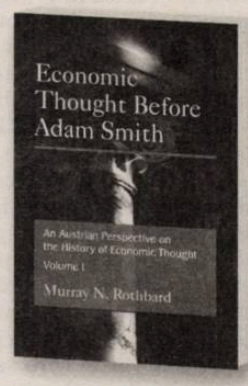

publishing Libertas

Librăria LIBERTAS
contact@libertaspublishing.ro
Tel./Fax: 021 627 14 92 | Mobil: 0721 576 456

ținerea de minte

„Semnul de întrebare (?) și semnul de mirare (!): cît timp aceste două *semne* există și sînt încă întrebuințate, nu mai des, dar niciodată mai rar decît trebuie, viața mai are sens, nimic nu este încă definitiv pierdut. La folosirea celor două semne de «punctuație» se poate reduce toată filosofia, toate artele, toată poezia din lume. Mai ai puterea de a întreba, de a *te* întreba, mai ești în stare, după cîte au fost și ai trăit, să te miri și să provoci mirarea altora? Iată *întrebarea*. Și dacă poți răspunde, cu toată convingerea, afirmativ la întrebare: iată *mirarea*.

Din adîncurile oboselii și ale blazării, ale uzurii și ale edificării, totdeauna premature, și izbutind o clipă să se ridice deasupra lor, sfidîndu-le compacta putere, întrebările, mirările, exclamările luminează și în întuneric.“

(Lucian Raicu, *Fragmente de timp,* Editura Cartea Românească, 1984)

Luca NICULESCU

asa și pe dincolo

Campania bizară

Niciodată pînă acum o campanie pentru alegerile generale nu a părut mai lipsită de nerv. În urmă cu patru ani, lupta dintre Alianţa DA şi cea a PSD-PC se dădea pe teren, în ziare, la radio şi la televiziune. Acum opt ani, teama că liderul populist Corneliu Vadim Tudor va intra în al doilea tur de scrutin (ceea ce s-a şi întîmplat) alimenta dezbaterile. În urmă cu 12 ani – ce să mai vorbim! – ne pregăteam pentru marea schimbare...

Nimic din toate acestea în actuala campanie. Emisiunile de televiziune se succed şi se aseamănă, rating-urile sînt mici şi foarte mici, candidaţii par fără vlagă, moderatorii se chinuie să reformuleze întrebări puse de zeci şi zeci de ori aceloraşi oameni. Singura diferenţă faţă de perioada de neîncepută campanie este că acum politicienii plătesc mii de euro pentru o apariţie TV.

Există motive pentru această linişte. Pentru prima oară din 1989, campania pentru alegerile legislative nu mai este cuplată cu una pentru alegerea preşedintelui. Lipsa liderului ales direct în funcţia supremă duce la scăderea interesului pentru cursă. Partidele s-au gîndit să propună altceva: candidatul pentru funcţia de prim-ministru, ca o „locomotivă“ pentru formaţiunile politice. Un calcul care nu are pînă acum vreun efect: Mircea Geoană, Theodor Stolojan şi Călin Popescu Tăriceanu au în campanie aceleaşi mesaje pe care le aveau şi înainte de începutul oficial al cursei electorale. Cei trei au apărut de atîtea ori la televizor în ultimele luni, încît, orice ar spune, există o impresie de *déjà-vu*. Poate în ultima săptămînă, cînd se vor întîlni toţi trei în vreun studio de televiziune, discuţia să fie ceva mai aprinsă.

Acelaşi lucru este valabil şi pentru ceilalţi reprezentanţi ai partidelor politice: PDL denunţă cu orice ocazie „cîrdăşia“ dintre PSD şi PDL, PSD se laudă că numai o guvernare de stînga poate salva România, PNL se mîndreşte cu rezultatele de pînă acum ale guvernării şi, în primul rînd, cu creşterea economică. Aceleaşi fraze le auzim însă din gura aceloraşi oameni de luni de zile, pentru că, practic, România se află în campanie electorală de la ruperea alianţei DA. Singurul element de noutate este criza financiară, folosită ca un accesoriu de sezon pentru discursuri arhicunoscute. Cît despre celelalte partide, UDMR duce o campanie regională (normal), PNG apare la rubrica fapte diverse, iar PRM va apărea probabil după alegeri, ca să denunţe frauda.

Ne-am fi putut aştepta ca votul uninominal să dinamizeze campania. Nu s-a întîmplat. În primul rînd, votul nu este decît parţial uninominal, cei mai mulţi dintre candidaţi urmînd să intre în Parlament pe baza unor complicate calcule proporţionale, cam la fel ca pînă acum. Chiar şi aşa, campania se face la nivelul colegiilor, deci înfruntările dintre candidaţi ar fi trebuit să fie mai vii. În afară de cîteva incidente, cum ar fi bătaia dintre susţinătorii PNG şi PNL sau mitingurile electorale simultane la care au participat Elena Udrea şi Luminiţa Anghel, nici vorbă de alte tensiuni. Partidele au făcut tot ce au putut pentru a evita conflictele. În colegiile în care un partid a nominalizat un candidat „important“, celelalte formaţiuni au pus oameni de paie sau aproape. E greu să ai luptă fără luptători.

În aceste condiţii, cum se desfăşoară campania? Posac, în media şi cu ambiţii mici, pe teren. Un lucru pozitiv ar fi faptul că, spre deosebire de alţi ani, candidaţii chiar ies pe teren, încearcă să-i întîlnească pe votanţi, împart pliante, strîng mîini, participă la reuniuni de cartier. Candidaţii cu care am discutat regretă însă modul în care se poartă discuţiile. Votanţii nu îi întreabă de ideologie, de viitoare alianţe politice, de vreo lege de dimensiuni naţionale, ca reforma învăţămîntului sau a sistemului sanitar. Problemele ridicate nu depăşesc dimensiunea colegiului: înfiinţarea de parcuri, locuri de parcare, construcţia de creşe sau de centrale termice de cartier. Politicul e înlocuit de social. În căutare de voturi, candidaţii propun soluţii de primar, se transformă în administratori de bloc sau devin experţi în rezolvarea problemelor de trafic. În colegiile în care nu au propus candidaţi politici cunoscuţi, partidele au venit cu aşanumiţii „aducători de voturi“: oameni cu notorietate, actori, cîntăreţi sau foşti sportivi, în încercarea de a obţine sufragii care le vor fi utile la împărţirea proporţională. Ca urmare, în noul Parlament se vor regăsi o mare parte din actualii „tenori“ ai partidelor plus personaje mediatice. Va fi un parlament pestriţ, în care deputaţii şi senatorii se vor apleca asupra problemelor din satele, comunele şi cartierele de unde şi-au luat voturile. Riscul este însă ca, fiind atît de preocupaţi de problemele românilor, să le uite pe cele ale României.

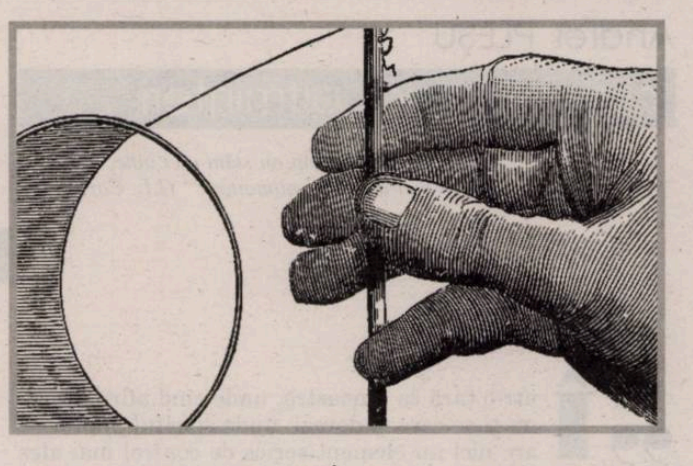

Ştiri nebăgate în seamă

● **Ajutor tovărăşesc.** Învinuit de crime de război, crime împotriva umanităţii şi genocid în timpul războiului din Bosnia, Radovan Karadzici – liderul sîrbilor bosniaci – este din iulie în detenţie la Haga, unde urmează a fi judecat. În faţa aceluiaşi tribunal, a depus săptămîna trecută o mărturie scrisă în favoarea lui Momcilo Krajisnik, politician sîrb din Bosnia, care a făcut apel la decizia de condamnare la 27 de ani de închisoare pentru responsabilităţile sale în acţiunile de epurare etnică. Solidaritatea lui Karadzici nu a depăşit anumite limite, întrucît a refuzat să se supună unui interogatoriu în boxă, pentru ca răspunsurile lui să nu-i dăuneze în propriul proces.

● **Electronica şi imigranţii.** Pe ultima sută de metri, administraţia Bush a lansat reconstrucţia majoră a serviciului de imigraţie, prin selecţia consorţiului industrial IBM pentru organizarea celor şapte milioane de cereri de viză, cetăţenie, permise de muncă primite anual. Sistemul care a folosit pînă acum suportul de hîrtie va trece la înregistrarea electronică, reducînd astfel timpii de aşteptare (se preconizează cel puţin cu 20%) care i-au frustrat atîta pe noii americani. Grănicerii, FBI şi Departamentul Muncii vor avea un acces mult mai facil la date, datorită acestui contract obţinut după cea mai mare licitaţie organizată de Guvern.

● **Apărarea de zvonuri.** Pe 7 noiembrie, preşedintele Rusiei, Alexandr Medvedev, a fost la Sankt-Petersburg şi a ţinut o şedinţă pe teme de securitate. Au participat şefii departamentelor de apărare, internă şi externă. După ce preşedintele şi-a exprimat compasiunea faţă de familiile victimelor atacurilor teroriste (recent, explozia unui camion a făcut 12 victime în Vladikavkaz, Osetia de Nord), s-a ocupat de obiectivele etapei următoare: a cerut ca să nu se mai practice cu atîta zel arestările preventive, care duc la suprapopularea închisorilor, şi să se combată cu toate mijloacele zvonurile economice, lansate de unii, cu scopul precis de a distruge concurenţa. **(M. B.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

România. Ghid de decontaminare

În anii '50, statul distribuia manuale despre ce e de făcut în caz de război nuclear. Te adăposteşti matale într-un şanţ pînă trece unda de şoc, după care, dacă se verifică ipoteza că eşti viu în continuare, cauţi să te decontaminezi. Te speli bine, dacă se poate te şi tunzi. Dacă nu, oricum îţi cade părul. Năravul ba, drept pentru care poţi să fii sigur că vei rămîne la fel chiar şi iradiat.

M-am gîndit la asta cînd am plecat pentru o singură zi din ţara mea, într-una normală. O zi în care am învăţat să aştept la semafor cu piciorul pe podea, nu pe ambreiaj, în care am stat la coadă la un metru de cel din faţa mea, o zi simplă ca o bucată de pîine împărţită cu alţii. Alţii pe care nu-i cunoşti.

Cu ocazia asta am descoperit secretul nostru naţional. E simplu: ne cunoaştem prea bine. Ca într-un sat în care toată lumea ştie cîte parale face celălalt, pe cît pămînt s-ar certa unchi'su cu el, cui i-a furat găinile şi de ce a rupt uluca din gard (răspunsul corect: era beat, era noapte şi a crezut că se poate ţine de ea). Sîntem cu toţii cunoscuţi, rude, cu ceva de împărţit la nivel istoric şi personal. Respectul e datorat străinilor. Între noi, putem să ne purtăm oricît de prost. Sîntem în familie.

Dar e o familie iradiată. De pe noi cade un praf fin de izotopi, care contaminează totul pe unde ne ducem: Mitocaniu 237, Mizeriu 234, Olteniu cu trei neutroni şi Periferiu instabil şi cîte alte particule cu timp de înjumătăţire cu mult mai mare decît al vieţii noastre... Cum ne decontaminăm de astea? Cum să trăieşti în mijlocul mitocăniei şi să scapi de ea?

În nici un caz mic şi cuminte. Răul se bazează pe indiferenţa celor buni, cum bine observa un om civilizat. Porcăriile din jurul nostru ne iau ca martori: idiotul care ne taie calea cu maşina, administratorul care ne ţepuieşte, colegul care ne sapă, constructorul care ne fură, apa care ne otrăveşte, fumătorul care ne suflă în faţă, prostul care deschide geamul să-i auzim muzica. Toţi ăştia sînt aşa pentru că noi am fost prea al dracului de politicoşi. Pentru că n-am dat cu un cui în maşina ăluia, doar l-am apostrofat. Pentru că nu ne-am cumpărat bîtă, ci dicţionar de stil. Pentru că n-am spart cu pietre geamul cel cu zgomot. Şi mai ales pentru că nu ne-am făcut şi noi o gaşcă, poate cea mai mare din România. Noi sîntem cei mai mulţi, însă ei sînt cei mai vizibili. Gata, e vremea să-i tragem cu capul la fund, ca în bancul acela.

E vremea să începem războiul civil al civilizaţiilor. Să-i împingem pe cei care mai pot fi salvaţi, sub duşul cu acid al decontaminării. Cu amenzi, cu înjurături, cu cauciucuri dezumflate, cu ţigări aruncate pe geam. Cu forţa. Civilizarea cere brutalitate, întocmai ca dresajul. Doar nu credeţi că americanii nu aruncă chiştoace pe geam pentru că e o veche tradiţie anglo-saxonă? Nu, treaba asta a rezolvat-o amenda cît pentru o mie de pachete de ţigări. Datul cu capul de capota maşinii (cu ajutorul poliţistului) a rezolvat problema liniuţelor, a claxoanelor şi-a băgatului în faţă. Adăugaţi la asta pistolul – marele pacificator social.

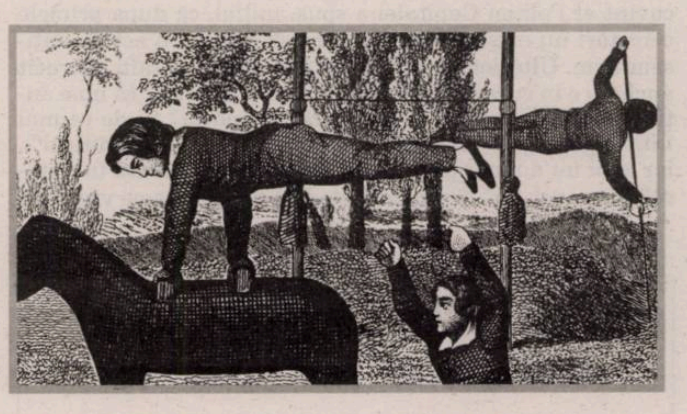

E vremea ca şi oamenii cinstiţi să se înarmeze. În Estul sălbatic nu există altă soluţie: orice căpăţînă cu muşchi se va gîndi de două ori înainte să te înjure, cînd va avea certitudinea că pot fi ultimele lui cuvinte. Politeţea, ca şi războiul rece, cere o tensiune nucleară. Dacă poţi să mă faci solniţă dintr-o toană, probabil că pot să mă port frumos cu tine. Care sînt criteriile? Găsiţi detalii în manualul „Cum să scapi viu dintr-un oraş în care profesorii de română te pot împuşca pentru un dezacord!“. Apropo, merită să deschizi focul pentru atîta lucru? Dacă te deranjează doar.

Poate că am exagerat puţin. Însă ideea generală e asta: oamenii normali nu mai pot aştepta ca normalitatea să fie redefinită. Mînjită, dotată cu boxe, lanţ de aur, ciocate şi tricou mulat pe burtă. Nu-i nimic naţionalist şi nici rasist în asta: e doar dorul după bucăţica din ţara noastră care seamănă cu Europa şi care se schimbă acum în talcioc, contra a două prosoape cu sirene şi-o tobă de eşapament cu amplificator.

Pentru decontaminare, e vremea forţei. Nu a scuzelor.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

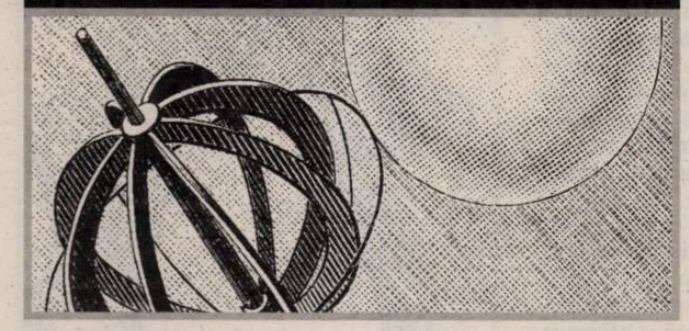

Memoria oficială

În mod tradiţional, Franţa comemorează, pe 11 Noiembrie, sfîrşitul Primului Război Mondial (1914-1918): atunci a fost semnat armistiţiul între Franţa şi Germania, consemnînd victoria Franţei, care plătise din greu preţul victoriei: 1,4 milioane de francezi au pierit pe cîmpurile de bătălie. Ultimul veteran francez al acestei prime mari bătălii a secolului, Lazare Ponticelli, a murit anul acesta. Încă de săptămîna trecută, preşedintele Sarkozy a anunţat că nu va participa la ceremoniile de la mormîntul Soldatului Necunoscut de la Arcul de Triumf din Paris, preferînd osuarul de la Douaumont, pe locurile unde s-a desfăşurat bătălia de la Verdun (300.000 de morţi, francezi şi germani). Comemorările coincid cu publicarea unui raport elaborat de o comisie de istorici, care consideră că se exagerează cu cele 11 zile naţionale memoriale închinate celor decedaţi în războaiele coloniale în Algeria şi Indochina, victimelor sclavagismului; în felul acesta „sînt satisfăcute doar grupe de victime şi scade nivelul de concentrare al conştiinţei naţionale". Comisia recomandă reducerea numărului de zile naţionale; să rămînă doar 11 Noiembrie – Ziua armistiţiului, 8 Mai – celebrarea înfrîngerii Germaniei naziste, 14 Iulie – Ziua Bastiliei; celelalte zile importante să fie marcate pe plan local sau regional. Dar memoria persistă, expunînd rănile şi orgoliile trecutului şi dincolo de ceremoniile oficiale: istoricul Nicolas Offenstadt a ţinut o comunicare la Sorbona despre Marele Război în muzica rock şi pop.

Duminică, 9 noiembrie, în Germania a fost evocat unul dintre capitolele cele mai negre ale istoriei sale: pogromul antievreiesc din 1938, cunoscut sub numele „Noaptea de cristal". Cristalul se referea la cioburile de sticlă rezultate de pe urma vitrinelor sparte acoperind asfaltul străzilor berlineze. Pogromul, început în noaptea de 9, a durat două zile şi două nopţi, a ucis 91 de evrei, a incendiat o mie de sinagogi, iar 7500 de magazine şi instituţii aparţinînd evreilor au fost jefuite. Peste 30.000 de bărbaţi au fost arestaţi şi deportaţi în lagărele de concentrare. Poliţia şi pompierii priveau toate aceste evenimente fără să intervină. La ceremonia desfăşurată la sinagoga restaurată de la Berlin, cancelara Angela Merkel a spus: „Indiferenţa este primul pas care pune în pericol valorile esenţiale; xenofobia, rasismul, antisemitismul nu trebuie să mai aibă ocazia să se manifeste vreodată în Europa. Nu a existat o furtună de proteste împotriva nazismului, ci doar tăcere, umeri ridicaţi şi oameni care priveau în altă parte – aşa au procedat indivizii, instituţiile, Biserica Catolică". Concertul organizat duminică la aeroportul Tempelhof de către violonistul britanic Daniel Hope a vrut să fie o abordare mai puţin oficială a comemorării. Oamenii vibrează mai intens la un cîntec, decît la un discurs.

Departe de reflectoarele solemnităţilor naţionale, continuă procesul lui John Demjanjuk, 88 de ani, despre care se spune că ar fi acelaşi cu „Ivan cel Groaznic", unul dintre gardienii cei mai cruzi din lagărul nazist de la Treblinka. John Demjanjuk a fost condamnat la moarte de un tribunal din Israel, sentinţă anulată de Curtea Supermă din Israel, în urma unor mărturii care contestau identitatea acuzatului (vezi şi romanul lui Philip Roth, *Operaţiunea Shylock)*. Demjanjuk s-a întors în SUA, în Cleveland, Ohio, deşi cetăţenia americană îi fusese retrasă înainte de primul proces. Acum Oficiul central de investigaţie a crimelor naziste din Germania a înaintat un dosar ale cărui acte dovedesc că Demjanjuk a lucrat, între martie şi septembrie 1942, în lagărul de la Sobibor (Polonia), unde au murit 200.000 de evrei.

Cu cît trece mai mult timp între condamnarea politică a unui regim criminal şi pedepsirea vinovaţilor concreţi, cu atît indiferenţa pomenită de doamna Merkel cîştigă teren: după deceniile trecute de la înfăptuirea crimelor, identificările sînt înşelătoare, responsabilităţile – confuze. Rămîne muzica rock şi pop.

globul cubic

Politică şi sex

Directorul Fondului Monetar Internaţional, Dominique Strauss-Kahn, a fost recent acuzat că a luat decizii incorecte, influenţat de o subalternă cu care avusese o aventură. O anchetă internă l-a dezvinovăţit de delictul administrativ, iar în ceea ce priveşte afacerea amoroasă, el şi-a cerut scuze public pentru conduita sa. Întîmplarea a dezlegat însă limbile în ceea ce priveşte raportul dintre politicienii francezi şi femei în general şi comportarea şăgalnicului economist în particular. Au apărut povestiri detaliate ale unor foste victime care au rezistat atacurilor lui şi explicaţii: permisivitatea întregului mediu politic francez încurajează acest tip de comportament.

Dominique Strauss-Kahn a intervenit ameninţînd că-i va da în judecată pe autorii „zvonurilor răuvoitoare", dar ziarul elveţian *Le Temps* a continuat să se ocupe de semnificaţiile întîmplării: „Christophe Deloire, coautor al volumului *Sexus politicus,* consideră că «locul femeii în politică a fost mult timp legat de amorurile prinţului». Apoi, mutismul media a transformat Parisul într-un cuib de zvonuri urît mirositoare, unde preferinţele sexuale ale personalităţilor sînt avid consemnate de oficinele parapolitice, ba chiar de poliţie. Carnetele de notiţe ale lui Yves Bertrand, fostul şef al Poliţiei (Reseignements généraux) abundă în anecdote despre legăturile sau presupusele deviaţii ale unora sau altora. În cazul lui Dominque Strauss-Kahn problema e dincolo de ceea ce s-ar putea numi absenţa puterii de a se stăpîni în materie de femei. «El are un comportament transgresiv, consideră că lui nu i se aplică regulile» – mărturiseşte o persoană din anturajul său. Acest complex de «stăpîn al lumii» s-a agravat după 1999, cînd a fost nevoit să demisioneze de la Ministerul Economiei din cauza unei afaceri de finanţare politică, unde i s-a reproşat că a antedatat o scrisoare. Justiţia a decis neînceperea urmăririi penale". (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Obamiada

După cum au evoluat lucrurile în ultima lună de campanie electorală americană, victoria lui Barack Oabama nu este deloc surprinzătoare. Admit că, la scara istoriei americane, instalarea lui Obama la Casa Albă are o valoare simbolică excepţională. Admit, de asemenea, că pentru mentalul negru al Americii, victoria lui Obama are magnitudinea unei revoluţii. Dar, oricine a urmărit cu luciditate evoluţiile interne americane în ultimii doi ani nu poate fi surprins de victoria democratului. America îl aştepta pe Obama, iar Obama a fructificat şansa cea mare. Aşa cum se aşteptau cei cîţiva lucizi pe care îi cunosc, lui Obama i-a fost mai greu să obţină nominalizarea democrată, decît să cîştige alegerile prezidenţiale.

Nu sînt din cale-afară de fericit că Obama a cîştigat şi nu simt deloc că se dechid zările şi viitorul cel bun începe de azi. Ştiu că o grămadă de oameni de pe glob cred că Obama începe o nouă eră istorică, de pace şi progres. Aşa să fie! Dar eu am îndoielile mele. Nu pentru că mă îndoiesc de abilităţile politice ale lui Barack Obama ori de buna lui credinţă. Ci pentru că zările acestei lumi se deschid foarte greu şi e nevoie de unul cu adevărat ales ca să poată asigura viitorul. Mai mult, fiind o construcţie mediatică, Obama nu e ce pare a fi. Mai mult, fiind numai o construcţie mediatică, aproape nimeni nu-l ştie pe adevăratul Obama.

De pildă, cine crede că Obama e un pacifist se înşeală. Puţini de pe la noi ştiu că Barack Obama a fost de acord cu Robert Gates, secretarul de stat al Apărării în administraţia Bush II, cînd a cerut sporirea efectivelor armatei americane cu 65.000 de soldaţi în *the United States Army* şi 27.000 în *the United States Marine Corps*. De asemenea, la cîteva zile după ce a fost ales, Obama l-a asigurat pe preşedintele polonez că proiectul scutului anti-rachetă merge înainte. Spre iritarea Rusiei, dar şi spre stupoarea celor care îşi doreau o Americă mult mai concesivă cu Rusia. Abia a cîştigat alegerile, şi Obama a dat o declaraţie tăioasă la adresa Iranului, spre nemulţumirea Teheranului. În dosarul israelo-palestinian, Obama are poziţii pro-israeliene atît de tranşante, încît pare republican adevărat. Mă aştept ca, treptat, fanaticii stîngii care au fost alături de Obama acum să fie dezamăgiţi de noul lor idol. Probabil că şi independenţii, astăzi fascinaţi de şarmul tînărului preşedinte, vor găsi destule motive să-şi astîmpere entuziasmul. În orice caz, mie mi se pare că adevărata problemă pe care o ridică victoria lui Obama este cu mult dincolo de Obama însuşi şi aş sintetiza-o astfel: să-i fi ameţit şi pe americani parfumul de crin al socialismului de tip european? Mai precis, au votat americanii cu Obama pentru că doreau o schimbare pur şi simplu sau pentru că au devenit vulnerabili la visul otrăvitor al socialismului. Dacă se confirmă prima ipoteză, totul e în regulă. Dacă se confirmă cea de-a doua, atunci e de rău. Faptul că naţiunea americană a rămas mereu imună la socialism a asigurat victoria democraţiilor asupra tiraniilor şi mersul înainte al lumii în ultimul secol. Dacă poporul american, speriat de criza financiară, de terorism şi de eternizarea conflictelor militare, a devenit disponibil pentru socialism, atunci ordinea profundă a lumii se cutremură cu adevărat. Dar, la această întrebare extrem de serioasă, vom putea răspunde abia peste un timp, cînd vom vedea cum vor reacţiona americanii la primele măsuri ale administraţiei Obama.

Oricum, entuziasmul cvasigeneral care a cuprins planeta după victoria lui Barack Obama în alegerile din 4 noiembrie a ajuns şi la noi. Nu se putea altfel. Mai toţi politicienii autohtoni au simţit nevoia să se exprime, la fel şi jurnalişti notorii, dar străini de subiect. Dintre toţi, evident, dl Mircea Geoană şi-a dat în petic cel mai tare, ţopăind în jurul evenimentului, gata, cum îl ştim, să se repeadă la papucul lui Obama sau al lui McCain, după cum ar fi căzut sorţii. De asemenea, au început şi speculaţiile în legătură cu impactul alegerii lui Barack Obama asupra relaţiei noastre bilaterale cu SUA. Alfred Moses, fost ambasador american la Bucureşti, declara pentru Antena 3: „Europa nu va fi în atenţia lui Obama în mod special. Administraţia Obama se va concentra pe Orientul Mijlociu, pe Iran, pe Afganistan, pe China. Zona Mării Negre nu va fi însă o prioritate a administraţiei Obama. Din cunoştinţele mele, Barack Obama nu a fost niciodată în vizită în estul Europei". Fostul diplomat american, acum la pensie, crede că temperatura relaţiilor dintre România şi Statele Unite va scădea uşor: „Nu cred că Obama va avea aceleaşi sentimente faţă de România. Relaţiile dintre România şi SUA nu vor fi la fel de calde şi de apropiate ca în cazul administraţiei Bush. Preşedintele Bush a avut o relaţie specială cu Europa de Est şi cu România, în mod special, pentru că ţara dumneavoastră a sprijinit politica americană în Irak, în Afganistan". Pe un blog, Michael Radu, cercetător la Institutul de Studii de Politică Externă din Philadelphia crede, la rîndu-i: „Odată cu

schimbarea politicii faţă de Moscova şi apropierea de pacifismul din Bruxelles, importanţa României (şi a fostelor ţări comuniste în general) va scădea, şi odată cu asta şi nivelul de sprijin politic şi economic". Numai dl Geoană este optimist. Fostul nostru ministru de Externe e sigur că „va lucra împreună" cu Obama. Zice că e prieten cu vicepreşedintele Joe Biden şi de-aia.

Din punctul meu de vedere, orice predicţie despre politica externă a lui Obama este hazardată. Ar fi mai bine să dăm dovadă de prudenţă, şi nu de exuberanţă. Obama este, încă, o enigmă.

ready made

„Mă abţin de a vorbi de talentele şi meritele moşului meu, Lordul Byron [...].

Mătuşica Margret Parker, una din adoraţiunile moşu-meo, n-a murit de consomaţie [...], din contra, medicii cei mai vestiţi din Aberdeen, oraş vestit, de unde ne vine astăzi piatra cu care se pavează stradele capitalei, au căutat toate mijloacele ca s-o facă să consomeze, dar a fost peste putinţă. Ea a murit de consomaţie nemîncată, nebăută, slabă ca un chibrit."

(din ciorna unei scrisori
a lui Ion Ghica către redacţia *Monitorului Oficial,*
în *Documente şi manuscrise literare,* vol. I,
Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1967)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Lecţie americană

Într-o vară, la uşa camerei mele de la un hotel de la mare a bătut cineva. Era o americancă – Maggy – soţia unui cunoscut, emigrat în Statele Unite în anii '80. Părea uşor speriată. Venise pentru prima oară în România împreună cu soţul ei şi hotărîseră să-şi petreacă un sejur la Marea Neagră. În urma unui incident însă, pe care îl considera grav, femeia a apelat la ajutorul meu, într-un moment în care soţul ei era plecat undeva prin Constanţa, la o întrunire importantă. Mi-a povestit cum, în timp ce se întorcea de la plajă, un individ dubios o abordase în curtea din faţa hotelului. Îi spusese în engleză că e detectiv particular şi că are obligaţia s-o atenţioneze că a intrat pe o proprietate care e obiectiv păzit (sau cam aşa ceva). Ea a încercat să-i explice că a închiriat o cameră în acel hotel şi că nu i se pare a fi încălcat vreo regulă. A cerut să vadă o legitimaţie, dar n-a reuşit, apoi, intrigată, a dat fuga la primul cunoscut (care eram eu), să-i ceară sprijinul. Am întrebat-o cum arăta individul. În urma descrierii, mintea mi s-a luminat brusc iar întîmplarea – ce părea desprinsă dintr-un roman poliţist american – s-a transformat imediat, pentru mine, într-un incident cît se poate de „autohton" şi caraghios. „Detectivul" nu era decît un puşti, cu un comportament uşor ciudat, şi pe care întîmplător îl ştiam de mai mulţi ani, nu doar de la mare, ci şi din Bucureşti, unde mi-era vecin de cartier. Cu un an înainte, pe plaja din faţa aceluiaşi hotel, ciupise de fund o turistă de la care se alesese cu o palmă. Mai demult, tot el provocase un mic scandal, încercînd să agaţe – într-un mod se pare cam brutal – o fată care făcea baie în mare, prea aproape, probabil, de „antenele" lui de mascul. Mîndru că descifrasem imediat „cazul", am încercat să-i explic americancei toate aceste lucruri. I-am spus că nu e vorba nici de un detectiv, nici de vreun securist („ştii că între timp la noi a fost o revoluţie şi în mod oficial nu mai există securişti"), ci de un băiat cu probleme care, cel mult, ar putea fi acuzat de hărţuire sexuală sau de ceea ce se cheamă *atentat la pudoare,* deşi spre deosebire de alte dăţi – spre norocul lui –, în afară de vorbe, nu făcuse şi vreun gest nelalocul lui. I-am spus şi că nu merită să-şi facă griji din cauza acelui băietan ţicnit şi nefericit şi că eu, cunoscîndu-l, îl voi atenţiona cu prima ocazie. Ea însă o ţinea morţiş că trebuie să anunţăm poliţia şi, în orice caz, pe administratorul hotelului (pe care avea de gînd să-l întrebe dacă insul era angajatul lui). Mă ruga să devin traducătorul ei în acest caz, dat fiind că soţul său urma să vină abia spre seară. Mi se părea hilar, dar nu prea aveam încotro. Atitudinea ei fermă şi de serioasă îngrijorare mă obliga oarecum să mă conformez. Aşadar, am mers împreună la administrator, un om rotunjor, cu părul alb, căruia am vrut să încep a-i povesti întreaga tărăşenie. Maggy a insistat însă că nu trebuie decît să traduc exact ce spunea ea, fără să amestec şi ceea ce ştiam eu. M-am supus iar administratorul a ascultat cu ochii tot mai mari povestea cu „detectivul". Om uns cu toate alifiile, deşi îl ştia la fel de bine ca şi mine pe poznaşul împricinat, a înţeles din prima clipă, mai bine decît mine, că atunci cînd o turistă din America ţi se plînge de aşa ceva, nu e loc de vreo îngăduinţă sau de alte comentarii. A explicat că insul e un simplu client şi a negat de vreo trei ori la rînd, cu o mină gravă, posibila colaborare a hotelului cu acel individ şi ideea că omul ar fi avut pe vreo cale, oricare ar fi fost ea, ceva de-a face cu paza sau cu securitatea hotelului. A menţionat apoi că, nefiind vorba de prima abatere a respectivului client, îl va chema să stea de vorbă cu el şi îi va pune în vedere că trebuie să plece. Omul n-avea decît să se mute la alt hotel sau să se întoarcă la Bucureşti. Abia atunci Maggy s-a relaxat. Ne-am despărţit de administrator cu un schimb de amabilităţi şi impresii despre Marea Neagră şi bucătăria românească. Văzîndu-mă probabil încă uşor intrigat de toată povestea, Maggy m-a luat de-o parte să-mi explice mai bine atitudinea ei. Mi-a spus că a

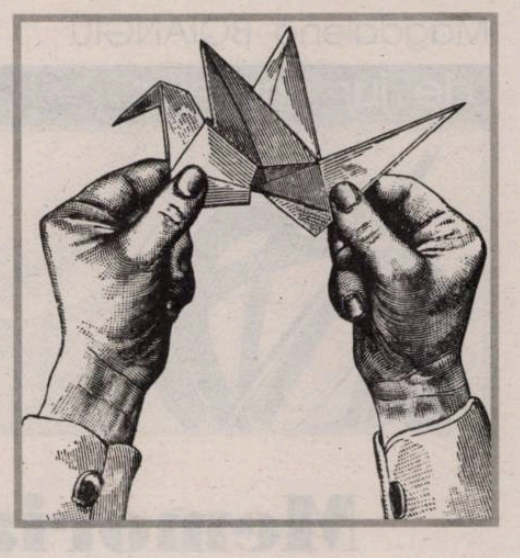

priceput foarte bine situaţia şi ceea ce am vrut eu să-i spun în privinţa acelui băiat şi a îngrijorării ei exagerate. Că, deşi i s-a făcut puţin milă de el pentru că urma să fie dat afară din hotel, consideră că, pînă la urmă, îşi merită pedeapsa şi că îi va fi învăţătură de minte. A continuat spunîndu-mi că ea, cetăţean american fiind, a fost educată să nu treacă cu vederea nici o asemenea întîmplare, să reclame orice i se pare a fi un abuz sau o încălcare a drepturilor ei şi să-şi susţină plîngerea cît de mult se poate, pînă la clarificarea situaţiei. Asta pentru că – spunea ea – niciodată nu poţi ştii dacă e vorba de o glumă, de un accident sau de ceva mult mai serios. Iar tot lăsînd de la tine şi tot bagatelizînd diverse asemenea situaţii, te poţi trezi pe nesimţite călcat în picioare, umilit şi fără ştiinţa sau putinţa de a mai reacţiona. Ascultînd-o am realizat că puternicul statut pe care cetăţeanul american îl are în propria ţară şi în întreaga lume se cere întreţinut continuu prin asemenea exemple şi atitudini individuale de „igienă socială".

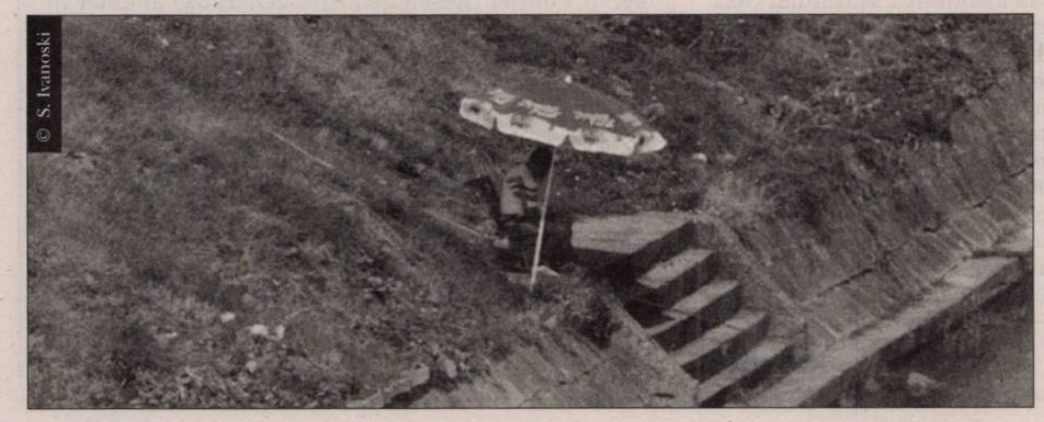
© S. Ivanoski

4 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL DILEMA VECHE

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021/407.54.69

LA TOATE OFICIILE POŞTALE, AGENŢIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

ONLINE
PLĂTEŞTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveţi nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

TRIMITE TALONUL
Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume..... Compania* ..... Cod Fiscal*.....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon .....e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate .....judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 – CP 143, Bucureşti**, cod poştal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: ■ *la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Şos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, Bucureşti* ■ *cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L.* ■ *la oficiile poştale* ■ *la sucursalele RODIPET* ■ *la firmele particulare.*

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Cetăţeanul (mai mult sau mai puţin) turmentat

Se apropie alegerile şi imaginea cetăţeanului turmentat ne bîntuie din nou. Dar, dincolo de această mascotă naţională, oare ce mai înseamnă el, „cetăţeanul“, ce mai înseamnă pentru români, astăzi, „a fi un bun cetăţean“? De curiozitate, spicuiesc dintr-o anchetă pe această temă, care se desfăşoară în paralel în India şi la noi, condusă de antropologul american David Kideckel.

La o primă vedere, a fi (bun) cetăţean are de-a face la noi cu patriotismul, cu neamul şi mîndria de a fi român, mai ales dacă eşti mai în vîrstă şi năpădit de probleme şi temeri:

Ce înseamnă să fiu un bun cetăţean? Păi, sînt noţiuni care sînt legate, cum să zic, de poporul român, de moşi, strămoşi, cred că poporul român a fost un popor care şi-a văzut de treabă şi... a... a fost un luptător permanent pentru libertate, pentru, să nu folosesc termeni aşa, mari... pentru libertate, integritate... ce să vă spun, pentru demnitate în primul rînd, asta înseamnă să fii cetăţean, înseamnă să fii demn de ţara în care locuieşti...

Dar cînd patriotismul dispare sau nu mai are prea mare sens şi importanţă, iar individul se simte un soi de „cetăţean al lumii“, nici „cetăţenia“ ca atare nu pare a mai însemna mare lucru – mai ales dacă eşti mai tînăr şi totul merge bine:

– Cetăţenie? Hm. Da, cetăţenii sînt, din punctul meu de vedere, persoanele care locuiesc într-un anume stat, au anumite drepturi, respectă anumite legi... şi cam atît, n-am o idee clară şi o definiţie despre...

– OK. Dacă ar fi să ne gîndim, aşa, în general, pentru tine ce înseamnă să fii cetăţean al României astăzi?

– Nu ştiu, nu... n-am avut niciodată un sentiment din ăsta de patriotism extrem, aşadar... deocamdată mă simt bine, poate din cauză că lucrez într-un loc de muncă care îmi place şi în care voi fi tot timpul bine plătit, la fel de bine aş fi putut fi mutat cu tot cu serviciul în altă ţară şi făceam acelaşi lucru... mă simt bine, nu ştiu, mă simt ca orice alt cetăţean. Şi am fost şi în alte ţări şi mă simt la fel ca acolo. Pentru mine... nu ştiu, momentan, e bine.

Fără această ancorare în patrie şi popor, a fi bun cetăţean aproape că se confundă cu a fi „civilizat“ – sau doar a fi binecrescut şi a-ţi vedea de treaba ta fără să-i deranjezi pe ceilalţi.

Ce înseamnă să fii un bun cetăţean? Să-ţi vezi de treaba ta, să nu pui întrebări, să fii civilizat prin ţară, să nu arunci gunoi pe jos, să ne implicăm în viaţa socială a ţării, să mergem la vot (eu am lipsit de multe ori de la vot că nu am buletin de Bucureşti, aşa că mai bine nu votam deloc)... Cetăţean bun... să fim educaţi.

De asemenea, dacă nu (mai) este legată de apartenenţa la patrie şi popor, cetăţenia nu mai reuşeşte nici să implice, ca atare, un set de drepturi şi obligaţii. Ea pare să se dizolve în obligaţii generice de a respecta legile şi drepturi generale legate de domeniul şi statutul profesional.

– Ieşind în stradă pentru o grevă, pentru a cere nişte drepturi, credeţi că este o răspundere cetăţenească?

– Nu cred că e vorba de cetăţenie... e vorba de angajat al spitalului, nu ca cetăţean, că eu ca şi cetăţean, dacă nu aş fi fost angajat al spitalului, mă interesam puţin de bonurile sindicatului sau ale colectivului universitar...

Ceea ce pare să fie comun în toate mărturiile înregistrate, dincolo de *poziţiile* individuale, este faptul că subiectul „cetăţeniei“ nu pare a fi „individul“. Cetăţenia este o problemă de apartenenţă, iar în calitate de cetăţean, individul dispare în această apartenenţă colectivă, este un simplu membru, o parte a unei entităţi mai largi din care îşi trage sensul, drepturile şi obligaţiile.

Lucrurile nu sînt chiar de mirare dacă ne amintim că România s-a construit ca naţiune mai degrabă pe ideea de *independenţă a poporului* decît pe aceea de *libertate a individului,* devenind astfel ceea ce se cheamă, generic, o naţiune etnică. Nu întîmplător, în zorii acestei construcţii naţionale, Nicolae Bălcescu aşeza explicit naţionalitatea deasupra libertăţii, spunînd că, atîta vreme cît un popor nu există ca naţiune, acesta nu are ce face cu libertatea. De asemenea, cam toţi marii gînditori sociali ai naţiei au pus programatic colectivul etniei sau poporului (nu pe cel al „omenirii“) deasupra şi înaintea individului. „Poporul este nu numai înaintea individului, dar este şi mai complet decît individul. Poporul cuprinde, în fondul său, toate aptitudinile membrilor săi, şi de aceea personalitatea sa (cultura sa) apare ca o *potenţialitate* armonică ideală“ – explica, în acest sens, Rădulescu-Motru. Chiar şi psihologia era deci a poporului, şi nu a individului, referindu-se la sufletul românului, şi nu al fiecărui român în parte – şi cu atît mai puţin la cel al *cetăţenilor* români! A fi cetăţean nu a însemnat aşadar, de la început, mare lucru – sau a însemnat acel lucru mare şi nobil de a fi român. A fi bun cetăţean revenea deci la a fi bun român. Apoi, a vrut să însemne a fi bun comunist...

Nu este de mirare, atunci, că nici astăzi cetăţenia nu poate – şi nu prea are cum – să fie treaba conştientă şi asumată a individului. Iar despre ce ar trebui să facă „un bun cetăţean“, lucrurile sînt şi mai confuze – mai ales de cînd cu europenizarea şi mondializarea asta: *Ce ar trebui făcut? Păi, ar trebui... Ce ar trebui, ar trebui!... Nu ştiu ce ar trebui, dar...*

PUBLICITATE

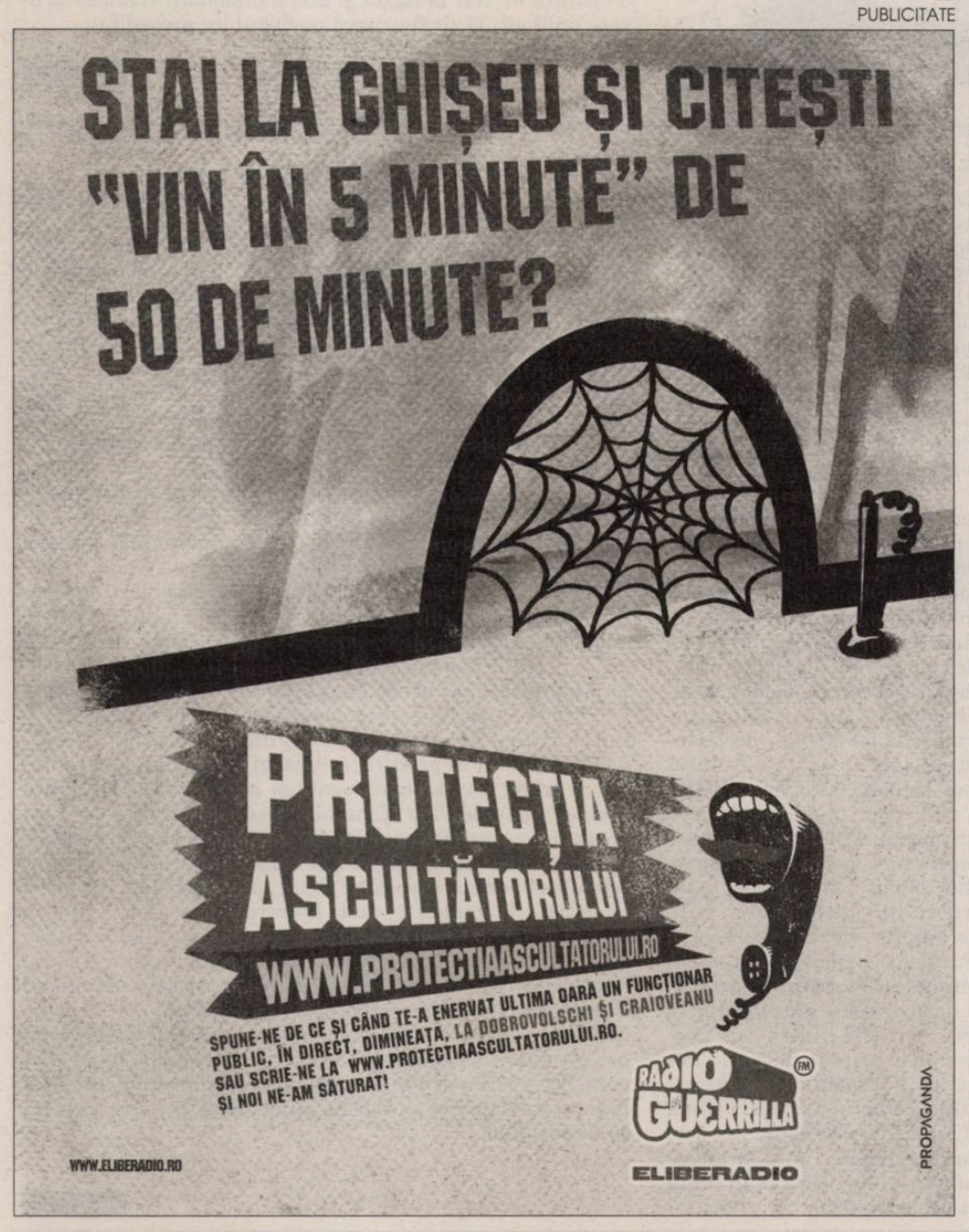

BURSE „NEW EUROPE COLLEGE“
PENTRU ANUL UNIVERSITAR 2009-2010

New Europe College (NEC) anunţă concursul anual pentru bursele de cercetare NEC 2009-2010 pentru universitari/cercetători români din domeniile ştiinţelor umaniste, sociale şi economice.

CONDIŢII DE PARTICIPARE:
- candidatul trebuie să fie înscris la doctorat sau să aibă titlul de doctor;
- se va acorda prioritate candidaţilor sub 40 ani şi celor care nu au beneficiat încă de burse acordate de NEC;
- o foarte bună cunoaştere a cel puţin două din limbile străine de circulaţie internaţională.

Prin profilul său, NEC pune accentul asupra dezbaterilor inter- şi trans-disciplinare. Se încurajează proiectele care permit această deschidere, fără a pierde din rigoarea disciplinară.

CONDIŢII ALE BURSEI:
Bursa se acordă pentru un an academic (10 luni). Programul bursierilor presupune prezenţa obligatorie în Bucureşti cel puţin o dată pe săptămînă timp de 9 luni. În intervalul de 10 luni, bursierii vor beneficia de un stagiu de cercetare într-unul din marile centre universitare/de cercetare din străinătate. Valoarea bursei lunare (acordată pe durata a 9 luni) este echivalentul în RON a 600 EURO (neimpozabili), la care se adaugă 2.600 EURO pentru stagiul de cercetare.

MODALITĂŢI DE ÎNSCRIERE ŞI TERMENE PRIVIND CONCURSUL:
Formularul de participare la concurs poate fi obţinut de la adresa www.nec.ro sau prin e-mail de la imihai@nec.ro
De asemenea, formularul poate fi ridicat de la sediul New Europe College în zilele de luni-vineri, orele 10-17 sau poate fi primit prin poştă (în cazul candidaţilor din provincie).

Termenul-limită de depunere a dosarului completat este 15 ianuarie 2009 (inclusiv).

Relaţii suplimentare se pot obţine la tel. 021.307.99.10 – între orele 10-17 ale fiecărei zile lucrătoare – sau prin e-mail: imihai@nec.ro

Adresă: New Europe College, str. Plantelor 21, 023971 Bucureşti

Andrei PIPPIDI

SOS București

Casele poeților

Strada Grigore Alexandrescu, cel puțin tronsonul dintre încrucișarea ei cu str. Clopotarii Vechi (unul din frumoasele nume care s-au păstrat de pe vremuri), la colțul spitalului de copii, și locul unde str. Vasile Alecsandri se continuă cu str. Ciprian Porumbescu, a rămas un fragment intact din orașul de altădată. Case cu un singur etaj sau fără nici unul, cu cîte o curte sau chiar grădină, cu ornamente de stuc deasupra ferestrelor și ușii, ba chiar cu o statuetă într-o nișă în centrul fațadei dinspre stradă. O fericire provincială. Nu-ți vine să crezi că ești în București. Hămăiala cîinilor de prin curți contribuie la caracterul patriarhal al acestui decor.

Într-una din serile trecute, căutam casa care a fost a lui Marin Sorescu și am găsit-o, la nr. 43. Cum seamănă destul de bine cu cele învecinate, cu fațada spre o curte foarte îngustă, ca un culoar, așa încît, din stradă, se văd doar pieziș înfloriturile care încadrează intrarea, m-am apropiat și am văzut placa menită să păstreze amintirea unui poet de seamă. Aș zice chiar: cel mai mare român poet al ultimei jumătăți de secol. Cine a citit *La Lilieci* nu-l poate uita, nici confunda pe autor cu imitatorii modelor străine. Fără voie, m-am întors cu gîndul la singura vizită pe care i-am făcut-o. Era în 1988, fiindcă a datat cele trei desene pe care mi le-a dăruit atunci. Nu știam că și pictează (n-am îndrăznit să întreb dacă era de el marele nud care trona în fundul camerei în care am stat de vorbă). O primă întîlnire, pe care o pusesem la cale cu prudență, fusese o plimbare la Șosea, căci se temea să nu aibă microfoane în casă, iar eu veneam să-l îndemn să ia atitudine public contra regimului, adică exact ce a făcut, puțin mai tîrziu, Mircea Dinescu. Deși propunerea mea n-a avut succes, ne-am păstrat încrederea unul în altul. Am fost împreună în 1990 la Marele Salon al Cărții de la Paris. După ce a devenit ministru, nu l-am mai căutat, așa că a rămas la el o carte prețioasă pe care i-o împrumutasem.

Dar acum, lîngă placa memorială, un afiș anunță că această casă va fi „modificată și supraetajată". Beneficiar: Alfredo Poezina, pe care-l cunosc ca antreprenor de construcții (bun și scump). Așadar, nici locuința unui scriitor important, dintre cei care ar trebui să fie în cartea de citire

la școală, nu este apărată de intervenția cuiva care-și va croi o casă mai confortabilă și mai încăpătoare. Aceeași lipsă de respect față de istoria literaturii pe care o denunțam de curînd, văzînd că a fost nimicită casa lui Vlahuță! Iar supraetajarea, pînă la cine știe ce înălțime, va distruge aspectul tradițional al cartierului.

În schimb, altui poet-ministru i se monumentalizează memoria... dar anapoda! Pe str. Puțu de Piatră s-au ridicat niște blocuri, acolo unde fuseseră două-trei case din prima jumătate a secolului trecut. Într-una din ele – spune placa pusă pe un zid – a locuit Octavian Goga. Nu, casa care a fost a lui Goga la sfîrșit, cînd era căsătorit cu Veturia și se afirmase ca om politic, există încă, fiind Ambasada Nigeriei. Este după colț, la nr. 9 de pe str. Orlando. Mi-aduc aminte că, acum vreo douăzeci de ani, pe gardul ei era o vitrină cu fotografia președintelui, un general (dictatorilor africani le place să se costumeze în uniforma de mareșal al lui Napoleon). Într-o duminică dimineață, am văzut ieșind în goană din clădire doi negri care s-au repezit să smulgă fotografia și au călcat-o în picioare. O fi venit atunci telegrama despre o lovitură de stat la Lagos și acești diplomați voiau să-și arate unul altuia cît îl urîseră pe fostul lor președinte.

Alexandru CĂLINESCU

interstiții

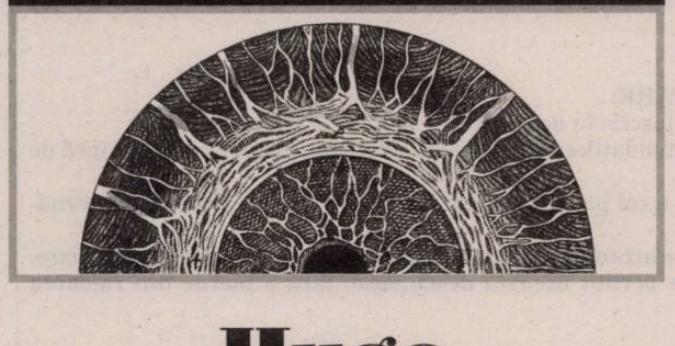

Hugo citit de Llosa

Am citit dintr-o suflare – cum se spune – cartea lui Mario Vargas Llosa despre *Mizerabilii* lui Victor Hugo: *Tentația imposibilului* (2004; trad. fr. *La tentation de l'impossbile,* Gallimard, 2008). Așa cum citisem, cu cîțiva ani în urmă, cartea lui despre Flaubert și *Madame Bovary*. Llosa e un cititor excepțional: un profesionist, desigur, dar unul cu imaginație, cu sensibilitate și cu darul de a reconstrui, trecînd prin filtrul inteligenței și experienței sale de romancier, universul cărților despre care scrie. Îl amuză și aspectele anecdotice, cancanurile, legendele. În cazul lui Hugo avea, slavă Domnului, materie din belșug. Hugo s-a căsătorit la 20 de ani, era virgin, dar în noaptea nunții a făcut isprăvi incredibile („cam improbabile" – scrie și Llosa). Asalturile repetate ale soțului au avut un efect paradoxal, dezgustînd-o pe Adèle de viața sexuală. Aventura ei ulterioară cu Sainte-Beuve pare să fi fost mai curînd un fel de răzbunare. La 83 de ani, cu cîteva săptămîni înainte de moarte, a făcut amor cu o fostă cameristă a iubitei lui dintotdeauna, Juliette Drouet. În materie de sex era un democrat convins: avea legături și cu marchize, și cu servitoare; e drept că, în a doua jumătate a vieții, le prefera pe ultimele. Redacta un fel de jurnal erotic în spaniolă, cu prescurtări și semne de el știute. Plătea cameristelor și servantelor serviciile erotice, respectînd riguros un tarif progresiv, de la dezgolirea sînilor pînă la favorurile ultime; sumele sînt notate conștiincios. În *Mizerabilii,* Marius și Cosette se căsătoresc pe 16 februarie 1833, dată la care Hugo și Juliette Drouet au trăit prima lor noapte de dragoste. Ce să mai spunem despre ședințele de spiritism de la Jersey, cînd Victor Hugo a conversat cu Isus, Mahomed, Shakespeare, Dante, Platon, Galilei, Napoleon etc. etc. Nu e de mirare că Llosa citează, cu delicii, celebra formulă a lui Jean Cocteau: „Victor Hugo era un nebun care se credea Victor Hugo".

Fapt e că Llosa are o imensă admirație pentru *Mizerabilii,* roman pe care l-a citit pentru prima oară la 14 ani. Și asta fără a trece cu vederea slăbiciunile romancierului, verbiajul lui de nestăpînit, exhibiționismul naratorului etc. *Mizerabilii* i se pare o carte emblematică pentru vocația romanului, pentru tendința lui de a crește, de a prolifera și de a se impune în timp. Cantitatea se confundă aici cu calitatea, lentoarea narativă ne obligă să apreciem cartea în *totalitatea* ei. În același timp, Hugo era conștient de importanța micilor detalii; infinitul mic e la fel de relevant ca infinitul mare. Locul privilegiat pe care îl ocupă naratorul face din *Mizerabilii* ultimul mare roman clasic, pe cînd *Madame Bovary* este primul mare roman modern, tocmai fiindcă Flaubert dă o lovitură mortală inocenței naratorului, impunînd principiul impersonalității. Mai departe. Singurul personaj „normal" din roman este Marius, toate celelalte sînt figuri ale monstruozității, ale excesului, indiferent dacă se ilustrează prin răutate, prin mișelie sau, dimpotrivă, prin bunătate și dăruire de sine. E, apoi, oricît de ciudat ar părea, o lume puritană, castă, păcatul cărnii apare ca ducînd la consecințe dezastruoase. Multe dintre personaje, atît dintre cele „bune", cît și dintre cele „negative", sînt niște fanatici care cred orbește în adevărul lor. Javert este, ca și Jean Valjean, un „supraom" care duce pînă la absurd încrederea în justiție și simțul dreptății. Cînd, într-un tîrziu, este cuprins de îndoieli, se prăbușește: descoperă că adevărul nu este unic, că binele și răul se amestecă și se întrepătrund și – mai ales – descoperă că în ființa sa există ceva pe care nu-l mai poate controla. Și atunci socotește că nu mai are nici o rațiune de a trăi.

Nu voi relua – nici n-aș avea cum aici – admirabilele analize pe care Llosa le consacră situațiilor și scenelor importante, personajelor, categoriilor sociale și morale, modului în care Hugo rescrie istoria. Sînt pagini consistente, unde subtilitatea interpretărilor are o naturaleță, o simplitate uimitoare. Voi reveni puțin la ideea „romanului total". Este un roman – Llosa reia cuvîntul – *monstruos,* prin expansiunea neîngrădită a scriiturii și prin avalanșa de evenimente. Hugo însuși îl definea drept „o dramă al cărei prim personaj este infinitul". Romancierul este victima unui – formulă plastică – „prurit totalizator". Foarte interesantă este discuția pe care o provoacă Llosa pornind de la binecunoscuta critică pe care Lamartine i-a făcut-o romanului în 1862. Lamartine diagnostichează exact pericolele care îl pîndesc pe geniu. Poetul vedea în *Mizerabilii* mai degrabă un fel de utopie, pe linia lui Platon, Rousseau (cel din *Contractul social),* Fourier. În definitiv – scrie Lamartine – romanul riscă să facă mult rău poporului prin faptul că îl dezgustă de condiția sa umilă, de om, și nu de Dumnezeu. Iată – zice poetul – unde poate duce ficțiunea care face concurență realului: le inoculează maselor *pasiunea imposibilului.*

Prilej pentru Llosa de a dizerta briliant despre specificitatea ficțiunii și despre forța literaturii. Prin ficțiune – spune el – trăim prin procură, acceptăm imposibilul, avem iluzia că trăim o viață mai bogată și mai intensă. Trăim nu una, ci o mie de vieți. Cine mai crede astăzi că literatura poate sabota ordinea socială? Cine e capabil să demonstreze că piesele lui Shakespeare sau *Război și pace* au provocat schimbări politice și sociale? Sigur, problema se pune altfel în societățile totalitare, unde literaturii i se acordă capacități subversive; de aceea aceste regimuri o țin sub control, ca să nu stimuleze reacțiile individuale de revoltă și să nu pună în pericol conformismul și inerția sociale. Nimic nu dovedește că viziunea utopică din *Mizerabilii* i-a făcut pe oameni mai buni și mai generoși. Dar romanul i-a determinat pe cititori să viseze la o lume mai dreaptă și mai rațională. Dacă ideea de progres are un sens, dacă civilizația s-a impus totuși în fața barbariei, atunci Hugo a cîștigat pariul cu imposibilul.

Texte şi opinii de: ● *Svetlana CÂRSTEAN (scriitor)* ● *Mugur CIUMĂGEANU (psiholog clinician)* ● *Stela GIURGEANU* ● *Viorel MOŢOC (jurnalist)* ● *Raluca POPESCU (sociolog)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Iaromira POPOVICI*

Am ales tema singurătăţii, la o primă scrutare, din teamă. Frica de singurătate este şi va rămîne, cel puţin pentru unii dintre noi, una dintre cele mai dureroase. Chiar dacă nu recunoaştem explicit acest lucru, ci, dimpotrivă, declarăm exact contrariul: şi anume că singurătatea e benefică şi creativă, că ea ne dă prilejul să ducem la bun sfîrşit anumite acţiuni complicate şi profunde pe care, altfel, nu am reuşi... Că aceasta e mai bună decît situaţiile de compromis (căsnicii formale şi colectivităţi arbitrare) în care cei mai mulţi dintre noi ne complacem. Că solitudinea îţi conferă putere şi luciditate.

Lista ar putea continua la nesfîrşit. (De altfel, multe din aceste argumente se găsesc în răspunsurile celor intervievaţi în continuare.) Şi nici măcar nu e neadevărată: fiecare dintre lucrurile de mai sus e real, la fel cum tot atît de real e şi reversul medaliei: singurătatea poate avea toate aceste efecte, dar, pe lîngă ele, există şi cele negative: alienarea, blocajul, depresia... (articolul lui Mugur Ciumăgeanu le va dezvolta şi lămuri).

Deja am intrat în sfera problemelor personale, veţi spune: stări şi sentimente intime, ale individului... Numărul de faţă chiar se îndreaptă spre această direcţie, încercînd dacă nu să explice, măcar să arate ideea de singurătate ca pe un conglomerat de mai multe solitudini particulare. Unele asumate, altele întîmplătoare.

Fiecare dintre oamenii singuri care scriu sau răspund la întrebări încearcă să ofere soluţii de supravieţuire într-o situaţie atipică pentru condiţia umană. De aici profilîndu-se o altă temă: cea a relaţiei dintre oamenii singuri şi societate. Majoritatea celor întrebaţi (e drept că în special femeile) consideră că societatea nu îi priveşte neapărat cu ochi buni. Ci cumva suspicios. Lucru confirmat, de altfel, şi de statisticile sociologilor (articolul Ralucăi Popescu) pe această temă: în România, spre deosebire de alte ţări europene, singurătatea nu este încă destul de valorizată. Ideea de familie, chiar de cuplu este în continuare considerată „soluţia existenţială". Epoca postmodernă a pătruns, la noi, mai curînd la nivelul teoriilor privind nevoia de independenţă şi afirmare personală, decît în practica socială propriu-zisă.

Cu excepţia puşcăriaşilor (articolul Stelei Giurgeanu), nu am cuprins, în numărul de faţă, cazurile extreme ale singurătăţii. Nici asceţii, nici pacienţii cu boli terminale, nici bătrînii abandonaţi în aziluri. Poate că aceştia vor constitui obiectul unui număr (sau al unei pagini) viitor. M-am rezumat, în linii mari, la singurătatea individuală cotidiană. ***(I. P.)***

Mici singurătăţi individuale...

Mugur CIUMĂGEANU

Cu singurătatea pe sofa

– îndrumar pentru terapia sufletelor singure? –

De pe un site: „utilizatorul *loneliness* nu are nici o poză în galeria foto"; „utilizatorul *loneliness* nu are nici un prieten". Aşa intrăm în miezul problemei: folosindu-ne de ironia involuntară a *template*-urilor, precum şi de lipsa de iniţiativă a utilizatorului de a-şi updata profilul (utilizator care şi-a ales, bănuiesc, *id*-ul *tocmai* pentru că speră să-şi facă prieteni şi să devină vizibil). Nu pot decît să fiu de acord – *loneliness* inevitabil nu are prieteni şi poze în galeria foto. Dincolo de acest acord, mi-e greu să merg mai departe. Cum vedem noi, psihologii, singurătatea? Şi ce facem realmente să-i ajutăm pe cei singuri? Am la dispoziţie cîteva paragrafe ca să vă formulez un răspuns. Dar nu îmi va fi uşor, tocmai pentru că mă simt destul de singur în acest demers.

Va să zică... de unde pornim spre singurătate?

În primul rînd – nu vă faceţi multe speranţe! Pentru psihologi şi psihiatri, singurătatea nu pare să fie demnă de o atenţie specială. Ca potenţiali pacienţi pentru această condiţie, nu o să găsiţi referinţe numeroase în literatura de specialitate, nu o să vă puteţi lăfăi pe canapele sau prin cabinete la specialişti care o tratează. De cealaltă parte a baricadei, noi, profesioniştii care ar trebui să o abordăm, nu beneficiem de un *intro* specific în domeniu. Învăţăm să-i tratăm efectele (depresia, anxietatea), să-i dăm ocoluri dacă mai prindem un curs cu tente existenţialiste – mai degrabă la nivel de condiţie umană – sau să o înregistrăm sec într-o foaie de observaţie: pacientul M.C., 37 ani, trăieşte singur, contacte sociale puţine.

În al doilea rînd – reveniţi-vă puţin! Inspiraţi şi expiraţi. Trebuie să existe o soluţie, dincolo de încurajările vecinilor sau ale vreunei mătuşi entuziaste, care îi spun solitarului „fă-ţi şi tu prieteni, ce naiba! Ieşi în oraş, du-te la un spectacol, la o petrecere", sfaturi care mai mult îl irită pe singuratic şi îi întăresc izolarea. Soluţii parţiale ni le oferim noi sau ni le oferă viaţa – căutăm alinarea sufletului în cuplu sau în familie, ne sunăm isteric prietenii să ne scoată în oraş, învăţăm un anumit tip de ataşament la propriul *ego* pentru a ne părea mai suportabili nouă înşine. Fără ajutorul psihologului sau al vreunei pastile prescrise de psihiatru.

În al treilea rînd – faceţi-vă din nou griji! Singurătatea e o boală care ne poate lovi în orice moment şi pentru care puţini dintre noi sînt într-adevăr pregătiţi. Devălmăşia citadină, aglomerarea şi distanţele nu fac nimic altceva decît să ne creeze premise nefaste. Interfoanele, orarele supraîncărcate, deplasările, agendele nu sînt nimic altceva decît bariere pe care le ridicăm conştient sau inconştient în calea acelor tămăduitoare întîlniri ale celuilalt, care ne pot alina inflamarea.

Cum circumscriem singurătatea?

Dincolo de consideraţiile filozofice, pe care le-aş lăsa în seama altcuiva, care se simte mai bine să vorbească despre condiţia umană, o abordare pragmatică distinge mai multe tipuri de singurătate. Şi nu o să fac o referinţă de manual, pentru că tocmai vă spuneam că acesta îmi lipseşte...

Avem, pe de o parte, solitudinea. Sau, cel puţin, îi putem spune aşa. Acel tip de singurătate autoasumată, în care persoana, de cele mai multe ori, îşi este suficientă sieşi. Sau îşi acceptă condiţia. Pe adevăraţii solitari, obişnuiţi cu rutina vieţii lor de zi cu zi, cu micile lor plăceri şi cu hobby-urile lor, îi întîlnim rar, nu îi auzim că se plîng şi îi simţim uşor fremătînd a întoarcere în hogeacul lor, de fiecare dată cînd se expun scrutinului celorlalţi. De ei, de autofili, nu ar trebui să ne ocupăm. Îşi sînt cantitate suficientă, au vocaţie de eremiţi sau de genii, de filatelişti sau de pescari şi optează să rămînă aşa.

Dincolo de autofili sînt însă autofobii. Cei pentru care singurătatea este o povară tristă de care s-ar debarasa instant. Cei care se sperie de propria lor companie, care trăiesc cu panică sau cu pasivitate tristă momentele în care nu se au decît pe ei. Această autofobie, pe care o puteţi găsi listată alături de alte sute de fobii, este o posibilă ţintă de intervenţie pentru terapie.

Terapie? Ce fel de terapie?

Cum ne tratăm de singurătate şi de efectele ei? Această întrebare are un răspuns simplu şi o practică complicată. La nivel de răspuns, el stă pe buzele oricui – ne întîlnim cu ceilalţi şi/sau ne acceptăm pe noi. La nivel de practică însă... fie una, fie cealaltă, fie ambele soluţii sînt greu de pus pe rol.

De fapt, singurătatea autofobă este o condiţie cu intrări şi ieşiri problematice. Unii dintre noi devin singuri pentru că le este frică de judecata sau de abuzul celor din jur. Astfel, anxietatea interpersonală este o *intrare* în singurătate. Alţii ajung singuri prin conjuncturi variate (moartea partenerului, mutarea într-un nou context, un job prea solicitant...), iar tristeţea pe care o trăiesc le previne *ieşirea* din singurătate.

Aceste două categorii de potenţiali pacienţi se confruntă cu două probleme diferite – pe de o parte, unii nu au învăţat niciodată cum să-şi creeze o plasă de siguranţă împotriva singurătăţii, iar pe de altă parte, ceilalţi nu-şi mai găsesc energia sau motivaţia de a-şi activa resursele. Numitorul comun este cel al *pasivităţii triste,* care îi aduce şi pe unii, şi pe ceilalţi în situaţia de a nu mai încerca nimic care să-i scoată din această stare.

Ce pot face însă eu pentru utilizatorul *loneliness*? Dacă vine la mine în cabinet, călcîndu-şi regulile pasivităţii lui triste şi mobilizîndu-se să vorbească despre problema lui, am posibilitatea să lucrez pe creşterea abilităţilor lui de contact sau pe creşterea potenţialului de autoacceptare. Sau pe amîndouă. După cum vă puteţi imagina însă, cabinetul de psihoterapie nu este (şi) o agenţie matrimonială sau un club social. Astfel, soluţiile pe care le pot identifica împreună cu un client nu sînt decît parţiale sau incomplete.

Singurătatea cetăţeanului este însă, în principiu, şi un subiect de îngrijorare socială. Lupilor singuratici (şi trişti) ar trebui să li se ofere posibilitatea de a se reîntoarce în haită. Soluţiile, şi aici, sînt variate. Într-o cinică perspectivă, mall-urile reprezintă clinici de tratament al singurătăţii mai eficiente decît toate cabinetele de psihologie dintr-o arie urbană, la puterea *n*. Mai există însă şi alte forme de terapie socială care alătură oameni, nu neapărat cu o finalitate de consum. Iar numărul acestor oportunităţi (fie că sînt cluburi de aranjamente florale, de aikido, de tango sau măsuţe de şah dintr-un parc public) vorbeşte despre grija pe care o avem (sau nu) pentru solitari.

Singura concluzie?

Utilizatorul *loneliness* a mai petrecut o zi în faţa calculatorului, în prima parte la serviciu, în a doua parte, acasă. În continuare aşteaptă ca vreun prieten să-i trimită invitaţia de *join*. Dacă spre seară nu-i vine în minte vreo soluţie, îl invit să-şi părăsească aparent confortabilul fotoliu şi să facă ceva. Orice. Are în faţă un lung drum de parcurs, dar numai la început, singur.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 13 noiembrie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

BARBURISME

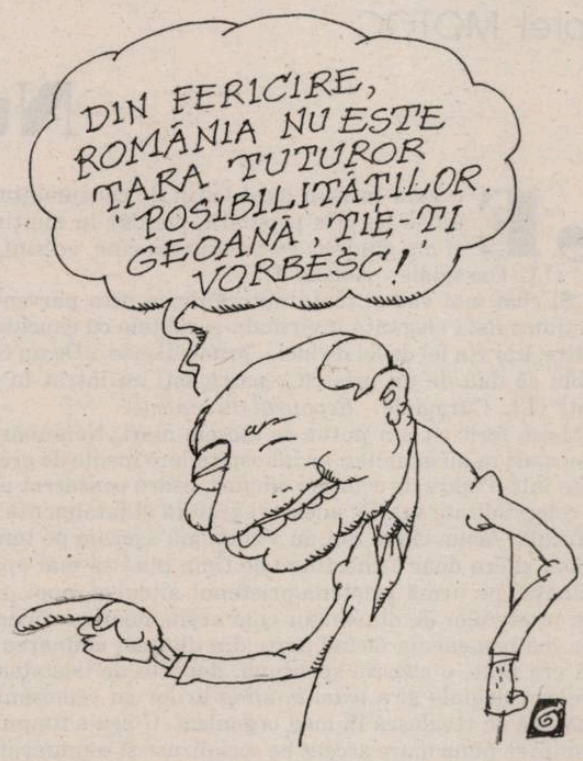

Desen de Ion BARBU

Raluca POPESCU

Singurătate personală şi cea socială

Schimbările din ultimele decenii în societatea occidentală au născut ideea că ne aflăm în faţa unei noi civilizaţii, diferită de cea industrială şi denumită postindustrială, postmodernă. Noul tip de societate se caracterizează prin pluralitate, dezordine şi fragmentare, iar această stare de dezorganizare nu reprezintă o etapă, ci chiar echilibrul pe care a reuşit să-l atingă societatea contemporană.

La nivel valoric, s-a constituit o filozofie a libertăţii şi experimentării, bazată pe toleranţă. În planul biografiei personale, oamenii sînt conduşi doar de alegeri libere, sînt „singuri" şi responsabili în deciziile lor. Viaţa lor a devenit autonomă, autoconstruită şi autoreflexivă.

Individul devine elementul central al vieţii sociale. Viaţa pe cont propriu a devenit o opţiune deschisă tuturor. Realizarea idealului unei existenţe independente şi individualizate poate să coincidă însă cu traiul în singurătate.

Într-o societate aflată în mişcare rapidă, în care lucrurile se schimbă în mod repetat, în care indivizii pleacă din ce în ce mai departe de părinţi şi de valorile tradiţionale, îşi schimbă de cîteva ori pe parcursul vieţii domiciliul, locul de muncă sau specializarea, prietenii sau chiar confesiunea religioasă, în care familia este despărţită de cămin şi comunitate, oamenii devin tot mai singuri. Sînt singuri în alegerile lor, în viaţa de zi cu zi. Singurătatea a devenit un stil de viaţă: tot mai mulţi oameni locuiesc singuri (în Norvegia, Finlanda sau Danemarca, cca 37% dintre gospodării sînt reprezentate de persoane singure), trăiesc fără un partener (în Olanda numai o cincime din populaţie consideră că este nevoie de o relaţie stabilă pentru a fi fericit), îşi petrec timpul liber apelînd la servicii pentru persoane singure (cluburi, excursii). Singurătatea are tot mai multe forme: soţi sau soţii care pleacă să muncească departe de familie, părinţi care îşi cresc singuri copiii, bătrîni care trăiesc uitaţi de familie.

Un alt fel de singurătate, gravitînd în jurul locului de muncă este încurajat de tot mai multe dintre marile companii prin posturi în care individul lucrează pe termen scurt în diferite colţuri ale lumii, îşi petrece majoritatea timpului la serviciu, ajungînd să depindă de companie în mai toate sferele vieţii sale, de la serviciile de sănătate pînă la oportunităţile de petrecere a timpului liber.

Singurătatea contemporană ca stil de viaţă este însă una printre ceilalţi sau împreună cu ceilalţi, o singurătate aglomerată. Chiar dacă locuiesc singuri, nu se mai căsătoresc, au parteneri intimi seriali şi de scurtă durată, îşi cresc singuri copiii, au relaţii mai slabe cu familia sau rudele mai îndepărtate, contemporanii noştri sînt înconjuraţi de prieteni, de prieteni ai prietenilor, de colegi, de indivizi cunoscuţi întîmplător, eventual într-un loc pentru oameni singuri.

Românii rămîn familişti...

Românii nu valorizează singurătatea în nici una dintre formele discutate anterior. Conform datelor de la recensămînt, persoanele singure reprezintă mai puţin de o cincime (18,9%) dintre gospodării, iar alte aranjamente nefamiliale – 1,8%. Comparativ cu celelalte ţări europene, în România gospodăriile de tip familial sînt mai răspîndite, iar în cadrul acestora, multe sînt familii pe mai multe generaţii. Cuplurile căsătorite sînt predominante: trei sferturi dintre gospodăriile familiale din România. Pentru români, familia ocupă primul loc în ierarhia de valori şi este domeniul care continuă să ofere indivizilor cea mai mare satisfacţie, urmat de muncă şi de religie. Ataşamentul faţă de o relaţie stabilă rămîne în continuare foarte ridicat, comparativ cu celelalte ţări europene: 84% dintre români consideră că o relaţie stabilă este necesară pentru a fi fericit. Alternativele familiale – celibatari sau familii monoparentale – nu sînt larg răspîndite: numai 11,7% dintre familii sînt monoparentale, comparativ, de exemplu, cu Estonia, în care una din patru familii este monoparentală.

În România noile orientări valorice bazate pe autoexprimare, autorealizare, autonomie, putere, concentrare asupra sinelui, hedonism, deschidere la schimbare, flexibilitate, toleranţă sînt prea puţin răspîndite. Numai 5% dintre români puteau fi caracterizaţi drept postmaterialişti în 2005. Societăţile nordice şi cele vestice înregistrează valori mult mai ridicate: Anglia – 24%, Suedia – 23%, Germania – 20%, Olanda – 19%, Italia – 19% (folosind scala de măsurare a orientărilor valorice a lui Inglehart – Bogdan Voicu şi Mălina Voicu, *Valori ale românilor 1993-1996,* Institutul European, 2007). România este mai degrabă o ţară conservatoare în mentalităţi. La nivel european, prezintă printre cele mai scăzute valori la toate aspectele legate de toleranţă. Religiozitatea ridicată (România fiind printre puţinele ţări din Europa în care gradul de religiozitate este în creştere), nivelul scăzut de educaţie pe ansamblul populaţiei, ponderea mare a ruralului în care predomină valori de tip tradiţional, încrederea scăzută în oameni, capitalul social relaţional redus reprezintă explicaţii pentru atitudinea conservatoare a românilor.

O încredere scăzută în instituţii

Românii au mai puţine punţi către ceilalţi, către grupuri, către instituţii, sînt mai izolaţi şi mai slab conectaţi la viaţa socială. Sînt mai închişi în familie şi comunitate şi mai puţin deschişi către exterior. Relaţiile, cunoştinţele utile sînt mai degrabă rare. Conform datelor din Barometrele de Opinie Publică (Fundaţia Soros), cu excepţia relaţiilor pe care se pot baza pentru îngrijire medicală (30% din populaţie declarînd că au astfel de relaţii), numai 1 din 10 români are cunoştinţe care îl pot ajuta în rezolvarea altor situaţii de interacţiune cu autorităţile sau de facilitare a accesului la un loc de muncă, credite sau afaceri.

Românii au o încredere mai scăzută în oameni şi în instituţii. Gradul de implicare în problemele comunităţii, de participare la viaţa comunităţii este redus. Asociaţionismul şi voluntariatul sînt printre cele mai scăzute, la nivel european. Conform datelor European Values Survey, mai puţin de 1 din 10 români a desfăşurat activităţi voluntare într-o asociaţie (cu excepţia partidelor politice sau sindicatelor), comparativ, spre exemplu, cu aproape jumătate dintre olandezi (Bogdan Voicu, *Penuria Pseudo-Modernă a Postcomunismului Românesc,* Expert Projects, 2005.)

Singurătatea contemporană e paradoxală, o singurătate personală, a vieţii pe cont propriu, dar o singurătate printre ceilalţi, în care relaţiile, deşi adesea întîmplătoare, temporare şi slabe, te conectează mai bine la lumea exterioară şi oferă mai multe posibilităţi. Românii sînt, din acest punct de vedere, mai singuri decît majoritatea ţărilor europene. Lipsiţi de reţele sociale, de relaţii utile, neimplicaţi în activităţi voluntare sau în alte forme de participare socială, sînt izolaţi, nu au încredere în ceilalţi sau în instituţii, sînt lipsiţi de oportunităţi, spaţiul lor de alegeri fiind limitat. Sînt mai puţin singuri în viaţa personală, dar sînt mai singuri social.

Viorel MOŢOC

Nu pot trăi fără mine

„Eu stau într-un local ieftin de consumaţiune, într-o berărie populară, pierdut în mulţime, şi mă gîndesc: eu nu sînt un cine, eu sînt un ce..." (I.L. Caragiale – *Amicul X...).*

„Şi cînd mai văd şi toată mitocănimea asta parvenită, prostimea asta elegantă învîrtindu-şi roatele cu cauciuc în neştire, îmi vin fel de fel de idei... primejdioase... De un ceas umblu să dau de un prieten... parcă toţi au intrat în pămînt!" (I.L. Caragiale – *Repausul duminical).*

M-am ferit cît am putut de mesele mari. Nenumărate mese mari m-au asimilat: jovial-ospitaliere insule de gregaritate într-o mare de cetăţeni singuri, cadru consacrat pentru colocvialitate veselă, adeseori grăbită şi fatalmente superficială. Acum cîţiva ani, în Vamă, mă aşezam pe terasă la Şoni şi era doar o chestiune de timp pînă să mai apară altcineva, pe urmă prietena/prietenul altcuiva, apoi prietenii prietenilor şi, din singur cum eram, doar cu cărticica mea, mă pomeneam făcînd parte din ditamai adunarea. Şi încă era bine, o chestie spontană, departe de tristeţea agapelor colegiale şi a *team-buiding*-urilor cu comeseni adunaţi să se veselască în mod organizat. C-aşa-s timpurile recente: se pune mare accent pe socializare şi comunicare...

Mesele mici, da, alea îmi plac. Cu doar cîteva (pînă la cinci) persoane alături, se mai poate discuta. Nu filozoficale sau idei înalte – Doamne fereşte! –, da' măcar nişte gînduri mai simţite. Şi îmi mai place, recunosc, să stau chiar singur-singurel în cafenea. Să citesc ziarele, să beau o cafea, o bere-două – un obicei mic-burghez, moştenit de la bunicul meu. Nu mă plictisesc deloc. „Doar proştii se plictisesc", am aflat cîndva. M-am întrebat de ce o fi chiar aşa. Simplu: pentru că proştii n-au interioritate. Au mereu nevoie de cineva sau ceva prin preajmă, altfel s-ar prăbuşi în vidul propriei conştiinţe. Mă dau eu, oare, prea deştept? Educat cu întîrziate lecturi existenţialiste, am ajuns să cred că, rămînînd solitar, poţi să fii solidar. Fisură interioară? Nebunii, ei nu se plictisesc.

Eram la o altă masă, tot singur, la Tulcea. Veneam din deltă, aşteptam trenul de Bucureşti. Apare o doamnă cu evidente tulburări mentale, îmbrăcată vai de mama ei, şi-i zice fetei care servea: „Bună ziua! O cafea, vă rog! Am bani. Aştept un domn la masa mea. Îl cheamă Shakespeare". Am mai cerut şi eu o bere. De atunci îmi tot spun că, oricît de singur aş fi, nu voi fi niciodată complet singur. Sînt singur cu cărţile, cu muzicile, cu gîndurile sau cu amintirile mele. Aşa cum, de exemplu, îmi place să mă uit la fotbal sau să merg la pescuit împreună cu prietenii, ei bine, la fel de mult îmi place să gîndesc de unul singur. Cînd eram doar un adolescent teribilist, îmi plăcea să afirm: viaţa este o chestiune personală. Azi ştiu că nu e tocmai aşa. Şi totuşi...

Uneori singurătatea este bună. Uneori singurătatea mă ajută să mă reîntîlnesc cu mine. Nu pot trăi fără mine. Cînd vorbesc despre singurătate, nu mă refer la izolarea ascetică a pustnicilor, experienţă mistică la care puţini au acces. Ar mai fi şi adînca solitudine a cosmonautului în spaţiu sau aceea a lui Charles Lindbergh traversînd pentru prima oară Atlanticul, în avion, doar în compania unei pisici. Trebuie să fii făcut pentru aşa ceva. Nu mă raportez nici la mizantropia marilor depresivi sau agorafobi, retractili la întîlnirea cu alţi semeni. Se tratează. Aici e vorba doar de singurătatea noastră, cea de toate zilele. Există atîţia bărbaţi care nu fug de acasă doar fiindcă nu are cine să le facă bagajele. Atîtea femei care rămîn fidele căminului doar fiindcă nu au unde să se ducă. Atîtea cupluri care trăiesc doar autodevorîndu-se. Atîtea familii unite doar de obsesia traiului în comun. Nici nu-şi dau seama cît de singuri sînt aceşti oameni.

Cînd mă pregăteam să scriu acest articol, m-a sunat un prieten, scriitor reputat, să mai schimbăm o vorbă. M-a ţinut două ore la telefon. După ce mă pregătisem, nu ieşisem de o zi din casă, zbang, s-a dus dracului toată singurătatea mea! Cu prietenii se întîmplă deseori ca-n dragoste: trebuie să fii cu mare grijă cînd ai de ales între apropierea care te desparte şi distanţa care te uneşte. Apropo, admir sincer persoanele capabile să spună oricînd, fără şovăire: Nu pot trăi fără tine!

Iaromira POPOVICI

Solitudini şi fericiri

Am făcut parte, întotdeauna, dintre oamenii mulţi şi slabi care s-au temut de singurătate. De altfel, arareori am fost singură (trecînd fulgerător de la o familie la alta), iar idealul meu, încă din copilărie, era... un autobuz plin cu prieteni. Mersul lumii din ultimul timp, însă, mi-a mai dat peste cap teoriile: se pare că trăim o epocă în care individul trebuie să-şi asume cît mai multe pe cont propriu, şi în care singurătatea e din ce în ce mai valorizată. Sau, în orice caz, tot mai puţin blamată sau stigmatizată, măcar din punct de vedere social.

Am întrebat o serie de oameni singuri, cum fac faţă singurătăţii, în linii mari; dacă aceasta a fost, pentru ei, o opţiune deliberată sau o întîmplare; în ce fel sînt priviţi de cei din jur; care sînt avantajele şi dezavantajele atît sociale, cît şi general-umane ale unui asemenea statut; şi cum îi supravieţuiesc fericit. S-a întîmplat ca majoritatea celor care au răspuns să fie de sex feminin (nu voi comenta argumentele ce mi s-au adus, în acest punct, privind incapacitatea bărbaţilor de a fi prea mult timp singuri...).

Elsa, bibliotecară, de 40 de ani, face diferenţa între singurătatea ca statut marital şi ca sentiment. În cea dintîi ipostază, este o persoană singură, pentru că nu e măritată şi nu are copii. În cea de-a doua, nu este apăsată de singurătate, pentru că locuieşte cu părinţii, are o carieră (e şi traducătoare, şi profesoară de engleză, pe lîngă jobul la bibliotecă) şi prieteni. În privinţa posturii de „femeie măritată", consideră că aceasta nu e pentru toată lumea: fiecare trebuie să-şi cunoască limitele şi să-şi urmeze drumul propriu. **Mihaela Andreescu,** traducătoare, tot de 40 de ani, crede că „singurătatea nu e o opţiune, e o întîmplare. În general, nimeni nu alege să fie singur, dar aşteptările fiecăruia de la viaţă sînt diferite. Şi vine un moment în care ai de ales între a fi singur sau a fi cu cineva care nu se ridică la înălţimea standardelor pe care ţi le-ai impus. Cei care se tem de singurătate aleg compania, fie ea şi nepotrivită. Ceilalţi preferă solitudinea". Dr. **Emil Căpraru,** pediatru, autorul celebrei cărţi *Mama şi copilul,* consideră că familia, educaţia şi... vremurile influenţează atitudinea fiecăruia, în ceea ce priveşte relaţiile cu societatea: „Şi soţia mea, şi eu, prin firea noastră, prin viaţa personală, am avut puţine relaţii în afară. Erau şi vremurile de aşa natură: soţia era săsoaică, fiică de «exploatator» (tatăl fusese patronul unui atelier cu cîţiva salariaţi) şi a fost etichetată ca având o origine socială nesănătoasă. Ca atare, am ales viaţa de familie. Deşi ea era luterană, şi eu ortodox, serbam, cu ambele familii, toate aniversările. După un an de căsătorie am fost arestat. Cînd am ieşit din puşcăria politică, am fost considerat un om dubios, urmărit. Şi atunci nici cu colegii mei nu am avut relaţii prea strînse. Am evitat orice legături cu lumea dinafară, pentru binele lor şi al nostru. Ne-au ajuns meseria comună, pasiunea împărtăşită de a citi şi evadările la ţară".

Că circumstanţele sociale influenţează gradul de interacţiune cu ceilalţi este şi opinia ziaristei **R.D.,** de 52 de ani: „Sînt o femeie divorţată, fără copii. Deci ca statut intru în categoria *«single»,* deşi, în mod real, am avut mereu pe cineva alături – pe tatăl meu, pe fratele meu vitreg, o nepoată, cu care acum locuiesc... Mă consider o *self-made woman,* în măsura în care am avut posibilitatea să-mi croiesc o carieră în sectorul privat într-un moment cînd, imediat după '89, multora le era frică să încerce aşa ceva...".

Perspectiva societăţii

Viceversa, mulţi dintre interlocutorii mei sînt de acord că statutul de om singur, în special de femeie singură, nu este privit cu ochi prea buni de societate: „Să fii divorţată în '84 era un lucru care-ţi aducea mari dezavantaje: erai situată undeva la marginea societăţii – nu erai în rînd cu ceilalţi, nu puteai fi membru de partid... şi de aici o altă serie de consecinţe la serviciu – nu puteai promova... Identică era şi poziţia vecinilor care te priveau ca pe o curiozitate" – mărturiseşte **A.D.,** contabilă pensionară, locuieşte într-un sat de lîngă Braşov. Dacă pe vremea lui Ceauşescu aşa stăteau lucrurile, în anumite „colective" nici acum nu sînt mai roze, în special în privinţa femeilor: „Un om singur este neapărat pus între paranteze. Atît bărbaţii, cît şi femeile îşi permit mai multe bădărănii faţă de o femeie singură, decît în raport cu una măritată, care are un soţ în spate" (Elsa).

Şi nu este întotdeauna confortabil, începînd cu perspectiva strict pragmatică. În mediul rural, lucrurile stau cel mai rău: „Dacă o femeie e singură, are de lucru şi în casă, şi în grădină, şi în curte şi, dacă are animale, e un efort în plus... Lemnele, tot ea le despică... Mîncarea, curăţenia în sarcina ei pică. Dacă are şi-un pisic, trebuie să-şi găsească timp să-l alinte un pic... Toamna e nevoie să adune mere, pere, nuci, să sape, să văruiască pomii, să aducă balegă, să măture frunzele, să pună murături, să facă zacuscă, gem, că vine iarna... Şi la ţară, dacă e să te ajute cineva, te ajută doar dacă-l plăteşti! În concluzie, la ţară o femeie trebuie să aibă cel puţin patru mîini – acesta e motivul pentru care mă uit în fiecare dimineaţă să văd dacă nu cumva mi-au crescut încă două braţe..." (A.D.) Şi continuînd cu una afectivă: „Dezavantajele sînt de natură emoţională: oricare dintre noi simte nevoia să împărtăşească anumite clipe cu cineva drag" (Mihaela Andreescu).

O opţiune spirituală

Pentru majoritatea interlocutorilor mei, avantajele sînt mai puternice decît dezavantajele: „A fi singur prezintă destule avantaje: poţi să-ţi faci programul cum vrei, nu depinzi de nimeni, nu trebuie să te consulţi cu celălalt înainte de a lua vreo decizie... În plus, eşti scutită de treburile casnice: nu ai pentru cine să speli, să calci sau să găteşti" (Mihaela Andreescu). „Există o serie de lucruri despre care nu trebuie să dai socoteală nimănui. Pot să-mi cumpăr ce vreau, să intru în orice afacere, să mă scald în ce ape vreau – sărate, dulci, clocotite..." (Elsa)

Unii dintre cei cu care am stat de vorbă văd în singurătate o binecuvîntare: „Pe uşa vilei unor prieteni care trăiesc jumătate de timp la Roma, jumătate de timp în insula Capri scria: *O, beata solitudo! O, sola beatitudo!* („O, fericită singurătate! O, unică fericire!"). Prin singurătate nu deranjez pe nimeni. Dar mă feresc şi pe mine de deranjul altora" (**N.N.,** profesoară de muzică şi italiană). Alţii – chiar o ocazie de a te apropia de divinitate: „Cînd ai darul credinţei, îl ai pe Dumnezeu, deci nu eşti singur: singurătatea nesingură... Dacă-ţi iubeşti măcar puţin semenii, dacă eşti deschis, disponibil şi deranjabil (cei trei «D»), cu siguranţă că vor roi oamenii în jurul tău. Pentru că există şi persoane singure care sînt suspicioase, nu ar vrea să facă un mic efort cînd nu se află în momentul cel mai bun al vieţii..." (**o doamnă din parc**).

„Nici moartea nu trebuie să însemne, neapărat, despărţirea de familie. Căsătoria continuă şi dincolo de moarte. Bunicii mele i-a murit soţul la 40 de ani şi nu s-a mai recăsătorit. Tata a murit la Stalingrad, în lagăr, cînd mama avea 36 de ani şi trei copii. Nici ea nu s-a mai recăsătorit. Soţia mea a murit cînd eu aveam 61 de ani. De atunci, nu am mai avut nici o altă relaţie, şi nici un concediu. Am plecat numai la casele familiei de la Cîmpina şi din Oltenia. La 62 de ani m-am pensionat, la cerere, spre surprinderea tuturor. În fiecare vară, din martie pînă-n noiembrie, locuiesc singur în casa familiei soţiei de la Cîmpina. Fiecare colţişor de acolo asigură o continuitate sufletească şi tradiţională: brazii au fost plantaţi de mine şi de soţie în primul an de căsnicie; nucul – în toamna cînd am fost arestat; perii – cînd a fost botezat copilul; merii şi cireşii – de fiul meu" (dr. Emil Căpraru).

Soluţii de supravieţuire fericită

„N-am timp să mă simt singură, pur şi simplu fiindcă nu am suficientă vreme, în general. Nu-mi ajunge timpul să citesc, să ascult muzică, să călătoresc cît aş vrea, să petrec cu prietenii, să mă relaxez în grădină... Ziua e prea scurtă – un neajuns comun al epocii moderne. În plus, n-am fost niciodată singură cu adevărat: am fost mereu înconjurată de prieteni, am avut relaţii de mai lungă sau mai scurtă durată, aşa că preţuiesc perioadele cînd pot fi singură, pentru că îmi oferă ocazia să mă cunosc mai bine şi să evoluez din punct de vedere spiritual" (Mihaela Andreescu).

Alţi interlocutori au soluţii mai pragmatice: „Mă ocup de puii de găină, am zece, roşii, de rasă... La mine în cameră mă încălzesc cu lemne, aşa că tai lemne, duc cenuşa pe cîmp. Apoi fac ordine, mă ocup de mîncare, spăl vasele..." (dr. Emil Căpraru).

A.D. vine cu unele neobişnuite: „În timpul liber, pentru a putea să mă desprind de realitatea de atunci, am căutat în permanenţă să descopăr lucruri noi, interesante... toate legate de un grad ridicat de risc. Aşa am ajuns să fac, alături de fiul meu, karate, aproape trei ani; apoi alpinism – am început drumeţiile în preajma oraşului şi apoi din ce în ce mai departe; mi-am îmbogăţit cunoştinţele – urme de animale, plante medicinale, ciuperci, mijloace de supravieţuire în condiţii extreme... Am mai descoperit un alt domeniu interesant – speologia: am învăţat despre echipament, faună, formaţiuni, cartografie, fotografie în subteran... Seara, la scurtul program TV, împleteam pulovere, veste, şosete... nici nu ştiam cum trecea ziua." (A.D.)

R.D. îşi oferă evaziuni uşor feministe: „Am un cerc de femei singure, cu care împărtăşesc multe lucruri: avem un stil de viaţă comun şi mai puţin convenţional. Ne place să călătorim, să ieşim la restaurant, la cumpărături, la filme, să ne plimbăm... Nu ne centrăm pe ce a fost în trecut, ne sprijinim una pe cealaltă..."

Majoritatea interlocutorilor mei (cu excepţia dr. Căpraru) ar vrea să-şi găsească un partener, dacă s-ar ivi ocazia: cineva cu care să împărtăşească lucrurile plăcute ale vieţii. Dar nu cu orice preţ şi nu dacă ar fi vorba să facă un compromis: „Nu-mi doresc neapărat să fiu singură toată viaţa, dar nu sînt dispusă să fac compromisuri. Dacă voi găsi ceea ce caut va fi minunat, însă ştiu foarte bine că şansele sînt extrem de reduse. Totuşi, viaţa ne rezervă surprize la tot pasul" (Mihaela Andreescu).

Egoismul, singurătate valorizată

– din înţelepciunile psihologiei practice –

„(...) Dacă ar fi respectată chiar şi numai o fracţiune din toate promisiunile făcute, ar trebui ca toţi să fim de mult timp absolut fericiţi. Majoritatea oamenilor nu sînt. De ce oare? Pentru că nu aşteaptă mereu decît să vină cineva să-i ajute.

Aceşti oameni nu au priceput că sîntem cu toţii nişte egoişti. Ei nu înţeleg regulile jocului care ne determină convieţuirea şi care sînt următoarele:

- Fiecare îşi este sieşi mai aproape. Mai cu seamă cei care se simt responsabili pentru noi.
- Toţi încearcă mereu să-i înhame pe alţii în avantajul lor. Printre ei se numără şi oamenii care ne sînt deosebit de apropiaţi.
- Cine se bazează pe promisiunile semenilor săi devine dependent de ei.
- Cine nu ştie singur ce vrea să realizeze cu adevărat în viaţă nu rezolvă niciodată problemele pe care i le aduce zilnic viaţa. (...)

Cu toate că sîntem cu toţii egoişti, numai puţini au învăţat să scoată pentru ei înşişi ce este mai bun de aici. Cei mai mulţi oameni se agaţă de ideea fixă că această lume ar fi stăpînită de dragoste şi prietenie, de corectitudine şi onestitate, de înţelegere şi respect reciproc. Chiar şi ideea de a se gîndi mai întîi de toate la sine însuşi declanşează deja la mulţi sentimente de vinovăţie.

Ei se întreabă: «Unde am ajunge oare dacă toţi oamenii ar fi egoişti?» – Răspunsul este: «Dacă fiecare s-ar preocupa mai mult de sine decît de ceilalţi, ar exista mai puţini oameni nefericiţi».

Nu ar fi atîţia care îşi irosesc timpul pasîndu-le altora responsabilitatea pentru nemulţumirea lor. Nimeni nu trebuie să-i compătimească pe aceşti oameni. Ei înşişi sînt de vină pentru tot ce se întîmplă".

(Josef Kirschner, *Arta de a fi egoist,* traducere de Daniela Ştefănescu, Editura Trei, 2007)

Svetlana CÂRSTEAN

Singur, „invisible“ sau în „solitaire“?

Eram patru prietene. Prima, o femeie frumoasă, înaltă, blondă de cîţiva ani, o prezenţă contradictorie, pe care aveam obiceiul să o compar cu desertul acela din restaurantele chinezeşti, îngheţata prăjită. Ea era invers. Rece în aparenţă, înduioşătoare doar cu foarte puţini aleşi. Printre aceştia, la loc de cinste, *beagle*-ul ei jucăuş care îi ştia faţa deloc nazistă mai bine ca oricine. A doua era înţeleapta grupului, cu un aer încă de fată serioasă. Ea îşi permitea să fie jucăuşă mult mai rar decît *beagle*-ul celei dintîi. Însă conversaţiile noastre telefonice explodau de fiecare dată într-o luptă dreaptă de idei, la care nu puteai renunţa pentru nimic în lume. Tristeţea ei cronică nu penetra reţelele fixe sau mobile atunci cînd vorbea la telefon, cînd îşi lăsa talentul analitic înnăscut să desfacă în felii cărţi, oameni, situaţii. Tristeţea ei cronică era o prezenţă copleşitoare doar cînd reţelele fixe sau mobile nu te mai despărţeau de ea şi o priveai neputincios, stînd atît de tristă în faţa ta. A treia prietenă. Nicicînd nu am mai văzut în preajma mea rafinamentul cultural însoţindu-l mai bine pe cel gastronomic. Giacometti şi salata proaspătă de alge, pentru început, Fra Angelico şi şerbetul pastelat de lămîie la final. Plus un camembert cu calvados în aşteptarea lui Truffaut. În ceea ce mă priveşte, eu sînt prietena care scrie povestea şi le cunoaşte pe toate trei.

Eram, prin urmare, patru femei, într-un oraş care se lupta cu cea din urmă zi a anului de graţie 2007. Ne vedeam destul de des, chiar săptămînal, vorbeam aproape zilnic la telefon una cu cealaltă, de-a lungul întregului an. Acum Revelionul stătea în faţa noastră ca zidul unui castel kafkian în spatele căruia se afla ferecat sistemul, acel sistem ce îţi spune că trebuie să te bucuri, să fii fericit în noaptea dintre ani, să săruţi pe cineva sub vîsc, să porţi *underwear* de culoare roşie, să mănînci zece boabe de struguri şi să-ţi pui tot atîtea dorinţe, să-ţi spargi propriul pahar de şampanie, să mergi în Maldive, să pleci la schi sau în gaşcă la Sibiel... Cîte ai de făcut într-o singură noapte ca să nu te simţi un neintegrat în prima zi a anului! Patru femei, singure în faţa sistemului nemilos al Revelionului, au cîteva opţiuni clare. Ele pot să accepte invitaţiile de fiecare an sau pe cele ocazionale, încropite cu entuziasm trecător, sau se pot întîlni una cu cealaltă, cunoscîndu-şi atît de bine gusturile şi ştiind că de subiecte de conversaţie nu vor duce lipsă.

Scenariul nostru este însă altul. Cele patru femei îşi fac cumpărăturile ca în orice altă zi a anului, privind filmul paralel al goanei după cel mai *cool* revelion, întorc spatele zidului acelui castel în care toată lumea se presupune că poartă bikini şi boxeri roşii, şi merg la ele acasă. Fiecare la casa ei. Iar noaptea se scurge liniştit, din ce în ce mai liniştit, mai ales după un scurt climax la miezul nopţii. Prietena mea dintîi îşi culcă *beagle*-ul ca în fiecare seară, spre ora 10, singura schimbare e că acesta din urmă se trezeşte speriat în zgomotul artificiilor de 12 fără un sfert. Cea de-a doua prietenă citeşte pînă spre ora 1, punîndu-şi tristeţea la adăpost de privirile oricărui muritor curios. Iubitoarea de Truffaut, atinsă de începutul unei mici răceli, se limitează la salata de alge cu ghimbir. În ceea ce mă priveşte, fac cîte un pic din toate astea: la mine motanul negru nu adoarme decît tîrziu, nu citesc, dar revăd pe sărite *Broken Flowers* şi, lacomă cum sînt, încep *foie gras*-ul cu smochine, cel pe care aveam să-l termin a doua zi împreună cu ele, la fel ca şi *Chablis*-ul de la supermarketul din colţ – slavă Domnului că şi *Chablis*-ul s-a democratizat şi nu mai e ce-a fost odată. A doua zi ne-am întîlnit, am petrecut pe îndelete, şi anul, deşi nou, şi-a reluat cursul firesc.

Aceasta este povestea. Atunci mi s-a părut amuzant, dar şi ciudat că am ales toate patru varianta singurătăţii, cînd ne-ar fi fost atît de la îndemînă să ne amăgim, chiar să ne distrăm împreună, la una dintre noi. Am înţeles mai tîrziu însă că, pe lîngă singurătăţile banale, cele în cuplu, cele între prieteni, în gaşcă, fie că eşti în mijlocul Vienei sau al Bucureştiului, mai există şi un alt nivel, pe care nu-l puteam descoperi decît odată cu *messenger*-ul. *To be or not to be invisible*. Invizibilitatea pe mes dă măsura dorinţei noastre de a fi singuri şi în acelaşi timp în contact, a distanţei pe care o impui fără să dispari, pentru a putea păstra controlul. Eşti *invisible*, dar vezi cine intră şi iese pe poarta castelului, poţi vorbi chiar din starea aceasta, dar numai cu aleşii, nu rupi legăturile cu totul. Singur sau *invisible?* Ne-am făcut invizibile una faţă de cealaltă în acea noapte, am căutat singurătatea ştiind însă că existăm fiecare într-un colţ al oraşului.

Singurătatea ia forma recipientului care o găzduieşte. Şi are semnificaţii fără număr. Unii ar spune că e o opţiune, alţii – un dat al omului, alţii – un nenoroc sau o neputinţă.

Povestea celor patru prietene care se văd tot timpul anului, dar decid să nu se vadă în noaptea de Revelion, deşi asta le-ar putea îndulci singurătatea, mă duce cu gîndul la alte personaje. Anul trecut, în noaptea de Anul Nou, cineva pe nume Thomas Coville, un împătimit de Sartre şi de vele, îşi petrecea de bunăvoie Revelionul undeva în zona ecuatorială, pe un trimaran, plecat fiind în înconjurul lumii. Există un sport pentru care singurătatea este o obligaţie şi o virtute. O călătorie în *solitaire,* pentru a face turul Pămîntului, poate dura trei luni – fără întrerupere, pentru că marea nu aşteaptă şi nu-şi calculează reacţiile, şi mai ales pentru că oamenii care aleg să rupă astfel legăturile cu pămîntul luptă pentru un record. În ziua în care scriu acest articol, 30 de navigatori vor pleca din nou din Sables d'Olonne, în competiţia Vendée Globe, pentru a se lupta, fiecare singur pe velierul său, cu propriile limite, pentru a înconjura pămîntul în timp record. Unii vor abandona cu siguranţă. Regulamentul permite luarea la bord a unui alt concurent doar în situaţii extreme. Revelionul îi va găsi reglîndu-şi velele, ca să reziste valurilor, curenţilor, icebergurilor. Există un miraj al *solitaire*-ului, o formă nobilă de *invisible*, există momente cînd nu vrei sau nu poţi să iei pe altcineva la bord. Există o plăcere a singurătăţii, iar constatarea aceasta mă trimite cu viteză înapoi, undeva în anii '80, către un film al Malvinei Urşianu: *O lumină la etajul X*. Povestea unei femei singure, exilate de propria sa revoltă şi atipicitate, în interiorul sistemului comunist. Am iubit-o pe Irina Petrescu în acel film ideologic, care m-a pregătit pentru *solitaire*-ul meu postrevoluţionar şi capitalist. Stau la etajul 7, de multe ori sînt *invisible* şi am prieteni cu care vorbesc zilnic. Iar *foie gras* mănînc doar accidental.

Stela GIURGEANU

Tăcerea dinlăuntru

La închisoare eşti însingurat, dar niciodată singur. Trăieşti în permanenţă un sentiment de abandon, alături de colegii de detenţie şi de cameră, alături de gardieni, trăieşti într-un vuiet permanent, un fel de zgomot de fond fără sfîrşit pe care îl auzi mereu în urechi, de dimineaţa pînă seara. Tînjeşti după singurătate, dar în acelaşi timp singurătatea îţi distruge sufletul. N-ai încredere în nimeni şi, învăţînd să fii singur, înveţi de fapt să supravieţuieşti singurătăţii. N-ai timp, n-ai spaţiu pentru tine, dar eşti însetat de puţină companie. Eşti însingurat într-o mare de oameni.

Judecătorul te condamnă. După verdict te simţi dintr-odată abandonat, doar tu cu tine, lumea din afară îţi rămîne doar o amintire incapabilă să te mai ajute şi eşti obligat să găseşti putere înlăuntrul tău ca să treci peste şocul pentru care niciodată nu eşti pregătit. Cînd auzi condamnarea, deşi o aştepţi, ţi se pare că se petrece totuşi într-un univers paralel.

Din arest eşti trecut în „carantină“, o încăpere în penitenciar, unde stai trei săptămîni înainte să treci spre viaţa de puşcăriaş. Ţi se spune: trebuie să te obişnuieşti. În primul rînd cu regulamentul intern, dar de fapt este vorba de o pregătire „neoficială“, psihică, un ultim *respiro* înainte de a fi trimis în sistemul de detenţie propriu-zis.

Apoi treci printr-o comisie. Gardieni, psihologi, sociologi, doctori, o sumedenie de oameni, o sumedenie de feţe, o sumedenie de întrebări. În faţa lor, pe un scaun, tu singur cu răspunsurile tale cu care trebuie să conspiri cît mai bine, pentru că în funcţie de ele vei fi repartizat într-o cameră. La repartiţie contează mult religia sau chiar meseria, statutul pe care l-ai avut înainte de a intra aici, chiar şi felul tău de a fi. Pe cît se poate, eşti trimis să împarţi camera cu cei care să-ţi semene, cît de cît. Să fii, la o adică, printre „ai tăi“. Să nu fii izolat.

Dar aici nu eşti niciodată printre ai tăi. Singurătatea te loveşte în fiecare zi a detenţiei, între 7 şi 22. Între deşteptare şi stingere. Atunci trebuie să renunţi la libertatea pe care ţi-o fabrici în vis şi să te alături duzinii de deţinuţi care cască, se întind, oftează, se freacă la ochi, toţi respirînd din greu acelaşi aer de solitudine. Singurul lucru pe care îl ai în comun cu ei. Toţi la unison cu tine. Aştepţi să se facă apelul. Apoi să vină masa. Între două „activităţi“, mai schimbi o vorbă cu cel de lîngă tine. Apropiaţi ai unul, maximum doi colegi de detenţie, în special dintre cei cu care împarţi camera. Cu restul păstrezi doar relaţii strict de politeţe. Te salută, răspunzi politicos, dar doar atît. Lucruri care ţin de „respect“, cum se spune la închisoare. Dar nici pe aceştia nu-i poţi numi „apropiaţi“ pentru că închisoarea nu e loc de socializare. Aici se supravieţuieşte, iar relaţiile sînt pasagere şi de conjunctură.

La închisoare, te gîndeşti. Ai mult timp să stai cu tine. Te gîndeşti la tot felul de lucruri, şi uneori propria singurătate ajunge să te revolte. Îţi spui: „În definitiv n-am nevoie de nimeni, dar ar fi frumos să am acum un umăr pe care să pot plînge“. Dar după gratii, unde toţi se gîndesc doar la propria supravieţuire, nu te ajută de fapt nimeni. La închisoare, dacă ai inima deschisă, „ţi-o iei“. Te gîndeşti la cum abia reuşeşti să comunici într-o mare de oameni, doar cu unul sau cu doi dintre ei. Şi-ţi spui „orice relaţie e bazată întotdeauna pe un interes (afectiv sau material)“ şi uite aşa ajungi să analizezi nişte relaţii din lumea dinafară şi ajungi să-ţi faci singur rău şi să te întristezi de unul singur şi să ţi se pară că de fapt n-ai avut pe nimeni niciodată, n-ai avut nici un ajutor din nici o parte. Şi poate taman de-aia eşti tu aici. Pentru că – îţi spui – pînă la urmă toţi trebuie să ne descurcăm cu propria noastră singurătate.

Dar la închisoare, singurătatea autentică este totuşi, un „produs“ de lux. Deşi te simţi însingurat, nu eşti singur. N-ai cum să fii. Mereu cu ochii în patru, mereu cu garda sus. Sistemul semideschis, cînd uşile camerelor dintr-o secţie sînt lăsate deschise, ca deţinuţii să poată circula în voie pe coridoare, să intre în camere etc., este pentru unii o teroare psihică constantă. Un vuiet, un du-te-vino continuu, mereu feţe noi, mereu oameni cu care trebuie să mimezi că te simţi în largul tău, cînd de fapt zîmbetul devine un rictus social, pictezi masca aparenţelor ca să nu se iste vreun scandal. Vine unul, vine altul, n-ai timp să-ţi pui gîndurile în ordine, deşi se spune că la închisoare n-ai nimic altceva decît timp. De fapt, nici măcar pe ăsta nu-l ai.

Cînd stai în spatele gratiilor, înveţi acel egoism al supravieţuitorului care te plonjează într-o solitudine psihică şi o independenţă aparentă faţă de ceilalţi. Printre colegii de detenţie vei învăţa să nu ceri niciodată ajutor, nici măcar un sfat, pentru că ar însemna că te îndatorezi. Or, aici e ultimul loc din lume unde ar trebui să-ţi faci datorii, ultimul loc unde poţi să legi prietenii.

Fiecare cu el şi pentru el, mi-a povestit mai demult un deţinut de la Rahova, chiar dacă nu intri la zbîrnă cu mentalitatea asta, garantat aşa vei ieşi. Şi nimeni, niciodată, nu te va mai putea schimba. Pentru că-ţi vei fi însuşit, de fapt, singura lege a supravieţuirii: aceea de a nu depinde de nimeni. Vei fi învăţat, adică, siguranţa pe care ţi-o oferă singurătatea.

„Cînd improvizezi poţi duce spectacolul la nesfîrşit“

– interviu cu Ivo DIMCHEV –

Oricine vă vede pe scenă afirmă că nu semănaţi cu nimeni... La începutul carierei a existat totuşi vreo influenţă formatoare?

Sigur, nu e ca şi cum m-aş fi descoperit pe mine ca artist într-un anumit moment. Au fost acumulări date de experienţa de a fi pe scenă. Am lucrat într-un teatru experimental în studenţie, timp de patru ani, şi astfel cred că m-am format ca un artist care nu e interesat doar de o anume direcţie şi într-un tip determinat de artă, ci de un discurs care să reprezinte de fapt o sinteză, o formă interdisciplinară de artă. După absolvire, am fost angajat ca actor la Academia Naţională din Sofia, dar simţeam că mă limitez, aşa că am făcut studii de operă, graţie calităţii vocii mele, timp de un an şi, astfel, am învăţat cum să-mi folosesc vocea adecvat. Bineînţeles, am renunţat şi la asta, pentru că interesul meu se îndrepta spre coregrafie şi spre fenomene gen *physical theatre*.

Cînd aţi semnat prima coregrafie?

Pe la 23 de ani. Cînd eram încă în facultate am fost invitat de un coregraf să lucrez ca dansator, dar mi-am dat

© G. Călin

Ivo Dimchev (n. 1976) este coregraf, fotograf, artist video şi compozitor. În 2003, Ivo Dimchev a creat street performance*-ul de improvizaţie video* They Are Leaving *prezentat la* Balkan Dance Platform*, Bucureşti (2003), la* Art Expo*, Madrid (2005) şi la* Biennale for Young Visual Artists*, Bucureşti (2005). Este autorul spectacolului* Lili Handel*, cu peste o sută de reprezentaţii în Bulgaria, Macedonia, Franţa, Ungaria, SUA, Italia, Turcia, România, Germania, Slovenia, Cehia, Suedia, Canada, Irlanda ş.a. Ivo Dimchev este fondatorul şi directorul Fundaţiei HUMARTS care organizează anual, la Sofia, un concurs internaţional de dans. Din septembrie 2007, urmează cursurile de master în cadrul Academiei Dasarts din Amsterdam. La festivalul internaţional de dans contemporan* Explore Dance Festival *(Bucureşti, 14-19 octombrie), Ivo Dimchev a prezentat publicului românesc spectacolul* Concerto *a cărui premieră a avut loc anul trecut la* Balkan Dance Platform *din Atena.*

destul de repede seama că vreau să am propriile mele creaţii şi, la un moment dat, chiar am decis să-mi elaborez propriile spectacole. De fapt, la bază sînt actor, iar ceea ce fac se fondează pe calitatea de actor, chiar dacă pe parcus a fost vorba de operă, *performance* sau coregrafie. Treptat am ajuns să investighez funcţia corpului în arta mea, am experimentat şi teatrul japonez de tip Buto, am explorat din ce în ce mai mult ideea de corporalitate şi funcţia ei în discursul artistic. Revenind la prima întrebare, nu pot spune că ceva anume m-a influenţat în mod specific, ci că influenţele au venit din toate direcţiile, iar eu le-am integrat.

Aveţi creaţii în care nu sînteţi implicat neapărat şi ca performer. E vreo diferenţă cînd lucraţi cu alţi artişti?

Există diferenţe, desigur. Atunci cînd lucrez cu şi pentru alţi artişti, le explorez limitele fizice şi emoţionale şi încerc să le folosesc la potenţialul maxim, lucrînd cu ei raţional, structurat, în cadre foarte clare. Există o distanţă atunci cînd lucrez cu alţi artişti, distanţă care îmi permite să fiu foarte raţional. Cu mine însumi, lucrez la nivel emoţional, implicarea este de altă factură.

Dar publicul? Creaţi avînd în minte un public ţintă?

Nu pot spune că am în minte un anume tip de public atunci cînd creez şi cînd interpretez ceva, dar ceea ce pot afirma cu siguranţă e că întotdeauna urc pe scenă cu ideea de mare respect pentru cei care se află în faţa mea, cu ideea că eu mă deschid spre ei şi că prin asta le creez spaţiul prin care ei să ajungă la mine. Că fac tot ce pot ca ei să ia din mine şi de la mine tot ceea ce am de dat. E o formă de vulnerabilitate, pentru că recunosc că nu îmi place să văd artişti care „se simt bine pe scenă“, în sensul unei siguranţe ce nu aduce vreo deschidere. Tocmai fragilitatea şi vulnerabilitatea prin care te deschizi ca artist mi se par importante, pentru că astfel oamenii pot ajunge mai aproape de tine. În special, cu spectacolul *Concerto,* îmi asum un risc, pentru că e un spectacol care nu are o structură prestabilită, şi tocmai asta mi-am şi dorit. Eram cumva sătul de spectacole gîndite, care să asigure o siguranţă din punct de vedere dramaturgic.

Eu am văzut Concerto *pentru a doua oară, prima dată l-am văzut la* Balkan Dance Platform *la Atena unde era mai compact. Acum aţi comunicat cu publicul, aţi „spart“ cumva personajul şi limbajul lui.*

La Atena am fost pe scenă o jumătate de oră, iar aici – o oră. Am încercat la Poznan să fac un spectacol compact, ca la Atena, dar am înţeles că era deja prea mult. Într-un astfel de spectacol, dacă îl faci de o oră, trebuie să le dai oamenilor posibilitatea de a mai şi respira. Pe de altă pare, cînd improvizezi, poţi duce spectacolul la nesfîrşit. Opririle din timpul spectacolului erau, de fapt, căutări ale unui unghi din care să pornesc din nou.

Aveţi talent pedagogic?

Cred că da. Mi s-a dovedit asta în timpul *workshop*-urilor pe care le-am ţinut în Austria sau în Canada. Sînt foarte fericit de cîte ori sînt invitat să predau, să ţin *workshop*-uri, să le transmit ceva celorlalţi...

a consemnat Gina ŞERBĂNESCU

PUBLICITATE

GRAFFITI · Nicholas Ganz

10 ANI DE DOCUMENTARE, 180 DE ARTIŞTI, 2000 DE OPERE GRAFFITI, PESTE 200.000 DE EXEMPLARE VÂNDUTE.
O PERSPECTIVĂ DIN INTERIOR OFERITĂ DE KEINOM, ALIAS NICHOLAS GANZ. UN ALBUM CARE DEFINEŞTE ARTA GRAFFITI AŞA CUM O ŞTIM ASTĂZI: UN FENOMEN GLOBAL.

„...DESENE ANIMATE REALISTE, POVEŞTI SINISTRE DE ADORMIT COPIII, ÎNTÂLNIREA DINTRE TEHNOLOGIE ŞI ORGANIC: MULTE DINTRE PICTURILE PERSONALE ÎNFĂŢIŞEAZĂ ASTĂZI O LUME PENTRU CARE ÎNCĂ NU AM UN NUME. IEPURAŞI NEBUNI, MULTE PĂSĂRI ŞI COPII ÎN DRĂCII ZBURĂTOARE CARE INVADEAZĂ LUMEA...“ (CRAOLA)

VELLANT

PUBLICITATE

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Mitocănia la teatru

Dintr-un anume punct de vedere, criticul de teatru (cel cu domiciliul în Bucureşti, oricum) trăieşte izolat de realitatea cotidiană a sălilor de spectacol. În general, criticul merge la premiere, adică la reprezentaţiile „de gală“, unde se intră, îndeobşte, numai cu invitaţie şi unde, tot îndeobşte, spectatorii „normali“ nu prea ajung; sau ajung în număr, practic, nesemnificativ. Cu publicul de toată ziua şi de toată seara al artiştilor criticul ia contact doar atunci cînd, încercînd să prindă din urmă vreo montare care i-a scăpat la premieră, se strecoară – el, de astă dată, în minoritate – în auditoriul plin (sau, mă rog...) de cetăţeni plătitori. Şi mai are de-a face (mult prea strîns, cîteodată) cu semenii săi iubitori de teatru în micile săli „alternative“, unde, printre valurile de fum de ţigară, zăreşte vag chipul cîte unei fete care, aşezată „studenţeşte“ pe jos, i se va rezema apoi fără fasoane cu spatele de genunchi, ori al vreunui băiat care îşi va caza fără remuşcări rucsacul burduşit peste sacoul lui elegant, împăturit alături. Altminteri, criticul îşi duce viaţa profesională, în serile de spectacol, printre colegii proprii şi rudele, prietenii sau medicii de familie ai realizatorilor, în acele săli numite de actori „reci“, „înţepate“ sau „constipate“ (cînd nu „de c...t“), pentru care ei, actorii, joacă întotdeauna mai supravegheat, mai atent ori fără să-şi dea drumul la turaţia maximă. (Şi fără să-şi pună problema că jocul lor n-ar trebui să aibă fluctuaţii în funcţie de compoziţia asistenţei – dar asta e altă discuţie.) În asemenea săli, cei mai mulţi se cunosc între ei.

Una dintre victoriile cu care – pe bună dreptate – se mîndreşte de vreo doi ani încoace Festivalul Naţional de Teatru de la Bucureşti (devenit, cam tot de-atîta vreme, internaţional şi aflat, în momentul cînd scriu acestea, „pe ultima sută de metri“) este că a izbutit să-şi lărgească zona de adresare, anulînd reprezentaţiile privilegiate, „de premieră“, şi aducînd la sine public plătitor, obişnuit. Nu ştiu cît vor fi plătit (şi cui) mulţimile de pasionaţi pe care i-am văzut înghesuindu-se în faţa teatrelor, înainte de spectacole, şi pe care i-am regăsit apoi înăuntru, admişi cu generozitate în sală, pe locurile rămase neocupate. Nu ştiu, aşadar, dacă felul lor de a se purta în timpul reprezentaţiilor se explică prin sentimentul de atotputernicie pe care i-l dă omului faptul de a-şi fi achitat toate datoriile faţă de lume sau, dimpotrivă, prin sentimentul de libertate pe care i-l dă faptul de a nu recunoaşte că ar avea vreo datorie faţă de cineva pe lume. Foieli, şuşoteli, discuţii *sotto voce* la telefon, fotografii luate cu blitz-ul, gîlgîit de lichid din sticle, foşnet şi scrîşnet de hîrtii şi cutii cu mîncare, ieşit din rînd fără grabă, în mijlocul unui schimb de replici pe scenă, ieşit din sală cu bocăneli şi tropăieli, în momente de linişte sau tensiune ale spectacolului – tot ce se poate imagina în materie de nepăsare nu numai faţă de munca (nici nu zic arta) pe care, e de presupus, doriseră aprig să o contemple, ci şi faţă de restul muritorilor din jur. În acest punct, o precizare majoră se impune; ba chiar două. Mai întîi, nu trebuie să se creadă (aşa cum, poate, s-a înţeles pînă aici) că purtătorii microbului pe care l-aş boteza AL MITOCĂNIEI NAŢIONALE sînt, cu toţii, tineri şi foarte tineri; aceştia sînt doar cei mai vizibili. Părinţi şi bunici de-ai lor vorbeau senini „pe mobil“, fără să se sinchisească de privirile indignate din jur, la fiecare spectacol; matroane onorabile deschideau zgomotos sticle cu „suc“ şi pungi cu chips-uri pe cînd priveau ţintă scena; lîngă mine, o pereche sexagenară a dezbătut pe larg traseul ideal de înapoiere la domiciliu, înainte să se ridice izbind sănătos şezutul fotoliului de spătar şi să ajungă la uşă cu atenţionări reciproce la capcanele ascunse în semiîntunericul sălii. În al doilea rînd, ar fi fundamental greşit să-şi închipuie cineva că, prin contrast, auditoriile alcătuite majoritar din oameni de-ai breslei sînt guvernate de politeţe, bună-creştere şi bun-simţ. Dincolo de reacţia „profesională“ de amuzament infantil la apariţia pe scenă, eventual într-o postură surprinzătoare, a vreunui coleg, conversaţiile cu voce tare („profesionale“, şi ele), în dispreţul vădit al vecinilor potenţial interesaţi de spectacol, sînt lucru obişnuit.

Un primitivism fără de leac, o proastă-creştere fără de seamăn, o NESIMŢIRE fără de margini – aceasta este imaginea dominantă a sălilor de teatru în anul Domnului 2008, în metropola europeană pe nume Bucureşti, atît la marele festival luat cu asalt de public, cît şi la micile întîlniri cu statut aproape exclusivist.

Cauzele acestei stări de lucruri sînt, desigur, multe. Obişnuinţa de a degusta artă sau divertisment stînd în halat şi papuci în faţa televizorului poate fi, de pildă, una dintre ele. Numai că... la televizor se uită şi mergătorii la teatru de pe alte meridiane – şi, totuşi, în sala de spectacol nu se poartă ca mîrlanii. În ce ne priveşte, cred că este vorba, mai degrabă, despre un reflex al iresponsabilităţii, al lipsei de măsură şi de judecată pe care aşa-numitul spaţiu public le încurajează. Pentru că, de fapt, în România spaţiu public adevărat, care să găzduiască dialog real, nu există. Există doar loc comun pentru scandal, cîrciumăreală şi înjurături. Din păcate, şi teatrul tinde să ajungă un asemenea loc.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Doris Lessing, *Al cincilea copil*, traducere din limba engleză de Anca-Gabriela Sîrbu, Colecţia „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom, 2008.**

Nu mi s-a părut deloc că *Al cincilea copil* ar fi – aşa cum s-a tot spus – un „roman gotic“. Nu e „negru“, nu caută tenebrele, nici fiorul suspansului tare. E, mai degrabă, un roman profund familial care face loc în cadru unui accident genetic pentru a investiga, cît se poate de „omeneşte“, o situaţie-limită. Povestea aceasta nu vrea să „îngrozească“, ci să pună în termenii civilizaţiei o „grozăvie“, în intenţia unui dilematic studiu de caz.

Harriet şi David Lovatt, doi retractili fermi, se căsătoresc la prima vedere şi îşi cumpără o casă enormă, pe care au de gînd s-o umple de copii. Procreează de patru ori în primii şase ani de mariaj, cu o hărnicie familistă perfect contrară trendului şaizecist. Le e bine, casa le e plină de neamuri la fiecare Paşte, Crăciun şi în vacanţele de vară, lumea îi critică, dar îi vizitează îndelung şi îi ajută – pe scurt, trăiesc într-un soi de falanster, scăldat în miros de pîine caldă şi într-o „fericire după normele de altădată“.

Aşa ajungem pe la pagina 70, cînd se naşte al cincilea copil, Ben – nu atît a cincea roată la căruţă, cît un băţ băgat în spiţele întregii familii. Căci Ben are înfăţişarea unui „trol“, „gnom“, „pui de Neanderthal“, priveşte cu ochi reci, rînjeşte mut, pare afazic, retardat, cînd nu e de-a dreptul isteric sau criminal. Cum spuneam însă, scriitoarea nu vrea să-şi tetanizeze cititorul, ci să-l facă să mediteze pe marginea unui caz-limită. Scriitura ei va fi una igienică, aseptică şi va păstra tot timpul o distanţă convenabilă faţă de personaje, permiţînd acordarea unei atenţii „civilizate“ fiecăruia în parte şi o consemnare „corectă“ a evenimentelor, dintr-un unghi constant evaluativ. De întîmplat, se vor întîmpla multe, „morala“ rămînînd însă de fiecare dată discutabilă. Ben va creşte, iar la adolescenţă – şi asta este cea mai interesantă idee a lui Doris Lessing – va fi ciudat de asimilabil, de conform, de nedistonant cu anii '80 în care a ajuns.

Un motiv în plus de a vedea şi continuarea poveştii în romanul *Ben, in the World* din 2000.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Jonglerii rafinate

● **TV on the Radio, *Dear Science*, 4AD, 2008.**

În cazul (uneori regretabil, de cele mai multe ori necesar) că aţi dori să daţi de pămînt cu o formaţie americană sclifosită, am o veste proastă: cu TV on the Radio nu prea se poate. Căutaţi-le breşe, damfuri şi cusururi, întoarceţi-i pe toate feţele şi veţi vedea că domnii Tunde Adebimpe, Kyp Malone, David Andrew Sitek, Jaleel Bunton şi Gerard Smith sînt enervant de infailibili. E adevărat, eu, unul, mărturisesc că nu am încercat pînă acum cu dinamita, dar ceva mă face să cred că şi tentativa asta ar da greş. Şi nu e vorba că mai toţi criticii muzicali din lume le închină osanale (fapt deranjant în sine), nici că de trei albume încoace, mai exact de la *Desperate Youth, Blood Thirsty Babes*, trecînd prin *Return to Cookie Mountain* şi ajungînd la *Dear Science* domnii aceştia nu au catadicsit să dea greş, cît mai ales că dichisul lor stilistic, principiile estetice şi nonşalanţa cu care jonglează cu partituri eclectice sînt chestiuni temeinice, pe care nu prea se face să le iei în balon. Dacă mai punem la socoteală şi că fastul mediatic, melodiile de complezenţă sau hiturile de sezon nu au fost niciodată o miză pentru această trupă, veţi intui probabil că avem de-a face cu nişte intelectuali. Şi asta ar mai fi cum ar mai fi (slavă Domnului, neajunsuri sînt pentru toată lumea), numai că, vedeţi dumneavoastră, toate acele persoane mai sus menţionate sînt în stare să şi glumească pe albumele lor, să ne dea cu zăhărelul pop pe la nas sau să ne facă să dansăm. Ceea ce, îmi pare rău să admit, e de bine şi are darul să ni-i apropie şi să-i facă chiar simpatici.

Încă de la debutul din 2002, jovialul, atipicul, autoironicul *OK Calculator* se poziţiona în răspăr cu tendinţele vremii, anunţînd, dacă nu un mare nume, măcar apariţia unor muzicieni de soi. E.P.-urile care au urmat au fost întîmpinate cu căldură şi era cert că TV on the Radio devenise găselniţa cool a acelor iniţiaţi ce-şi descoperă plăcerea vieţii, numind „maeştri“ oameni de care n-a auzit mai nimeni. Din nefericire, TV on the Radio le-a dat dreptate: *Desperate Youth, Blood Thirsty Babes* era suficient de cizelat, de retro, de sigur şi de pătimaş introvertit, încît să reprezinte o certitudine. Tunde Adebimpe şi Kyp Malone se calificau în categoria compozitorilor de elită, iar TV on the Radio era anunţată ca fiind revelaţia acelui gen cerebral, pretenţios şi, în general, ocolit de mai toată lumea: art-rockul. *Return to Cookie Mountain* a frînat ceva din gravitatea însingurată, cu tente psihedelice a sunetului, a şlefuit asperităţile şi a transformat melodia într-un festin fercheş şi cosmopolit care cuprindea orice, de la jazz, blues, a capela, pînă la punk, disco, electro sau rock avangardist. Parada lor, îndatorată unor eterni David Bowie sau Peter Gabriel, sau mai recenţi Sufjan Stevens sau Arcade Fire, se adresa în primul rînd rafinaţilor şi esteţilor, acelor voluptuoşi gurmanzi care nu se vor mulţumi cu o simplă idee şi vor gusta deliciile unui întreg dezmăţ stilistic. Altfel spus, TV on the Radio, îşi cîştigaseră definitiv critica muzicală de partea lor, ca să renunţe fără remuşcări la vulgul cel mult, aducător de faimă imediată. *Dear Science* însă nu este neapărat mai accesibil şi mai dispus la concesii cu ascultătorul standard, dar este cert mai vivace, mai senzual şi mai dansabil decît oricare album al lor de pînă acum. E mult spus că TV on the Radio s-ar fi cantonat în 2008 într-un loc anume pe scara timpului şi a muzicii, dar parcă pregnanţa funk, disco şi post-punk îi apropie ceva mai limpede de sfîrşitul anilor '70, începutul anilor '80. Experimentele trec deja pe o linie sigură, îndatorată în special lui David Bowie. Mă hazardez chiar să spun că *Dear Science* este genul acela de album Bowie, pe care Bowie n-o să-l mai scoată niciodată. Nici Prince nu este cu totul străin de realităţile de aici, însă şi el ar ieşi mai degrabă şifonat dintr-o comparaţie cu acest disc. Problema TV on the Radio este că, deşi pot survola, explora şi împleti cu o dexteritate uluitoare sunetul oricui cu oricine, n-au gustat pînă acum supliciile unui experiment solitar tip Radiohead sau – ca să le facem hatîrul şi să ne întoarcem în timp – n-au nici hibele, dar nici tumultul autentic etalat de Roxy Music în albumele de tinereţe. Vorba ţăranului român: „oricît de eclatantă ar fi, virtuozitatea cam pierde pe drum substanţa“.

PUBLICITATE

Sanda CORDOŞ

bon de lectură

Revoluţia şi scriitorii francezi

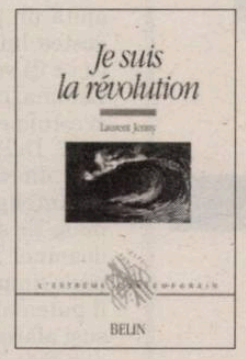

Cetăţean francez, combatant, în vremea studenţiei, pe baricadele lui mai 1968 (v. interviul acordat Ioanei Bot, în *Dilema veche,* nr. 223, 22-28 mai 2008), Laurent Jenny este profesor de literatură franceză la Universitatea din Geneva şi autorul volumelor: *Teroarea semnelor,* 1982; *Rostirea singulară,* 1990; *Experienţa căderii,* 1997; *Sfîrşitul interiorităţii,* 2002. Avînd un titlu la fel de (dacă nu chiar mai) provocator, *Revoluţia sînt eu* (cu o expresie preluată de la Maurice Blanchot), cea mai recentă carte a lui Laurent Jenny este o istorie a revoluţiei, înţeleasă ca metaforă prin care scriitorii au desemnat activitatea literară. Înlocuind mai vechea, renascentista metaforă a Republicii Literelor, metafora revoluţiei intră în uz, conform arheologiei de faţă, odată cu romantismul şi îşi află ultimul avatar în concepţia mişcării Tel Quel. Propunîndu-şi să redea „acuitate acestui loc comun", cartea parcurge, rămînînd mereu în marginile literaturii franceze, un traseu de la 1830 pînă la 1975: pleacă din romantism (cu un loc privilegiat acordat lui Victor Hugo), trece prin concepţiile lui Taine, Bourget şi Maurras, consacră un capitol substanţial „revoluţionarilor în căutarea unei revoluţii", adică suprarealiştilor, şi un altul concepţiei lui Maurice Blanchot, nu-l ignoră pe Paulhan şi se ocupă, desigur, de concepţia lui Rolandes Barthes (în comparaţie cu cea a lui Jean-Paul Sartre) şi de cea a tel quel-iştilor, în special Philippe Sollers şi Julia Kristeva.

Stilistician şi teoretician al literaturii, Laurent Jenny are în vedere o istorie internă a literaturii, interesîndu-l prezenţa metaforei în texte, respectiv „poetica operei" şi „ontologia evenimentului literar", iar nu eventualul crez ori angajament politic al scriitorilor. Cu toate acestea, nu o dată, pentru a clarifica accepţiunile metaforei ca şi eventualele modificări de concepţie (iar acestea survin frecvent), autorul trebuie să facă apel la istoria personală a scriitorilor şi, mai ales, la deziluziile sau entuziasmele lor politice. Din această perspectivă, *Revoluţia sînt eu* este mai mult decît o istorie stilistică şi devine o pasionantă istorie a ideilor literare care se (de)construiesc în convulsive relaţii cu politicul. Aceasta şi pentru că Laurent Jenny depăşeşte, de fapt, aria investigaţiei literare şi urmăreşte filiaţiile, disocierile şi trădările ideilor literare la confluenţa cu ideologiile politice, psihanaliza, anarhismul etc. Spre exemplu, în cazul suprarealismului, autorul identifică sursele şi, mai ales, amestecul foarte liber de idei despre revoluţie, evidenţiază accepţiunile diferite pe care André Breton le dă termenului şi distanţa tot mai accentuată între suprarealism şi revoluţie pînă într-acolo încît scriitorii „îşi cîştigă libertatea de a configura revoluţia ca metaforă a suprarealismului" numai cînd se despart de iluziile referitoare la Partidul Comunist Francez.

Un traseu similar, dinspre politic spre literatură, străbate, la polul opus, al unei aşa-numite „drepte nonconformiste", Maurice Blanchot. Reconstituindu-i şi analizîndu-i concepţia de la publicistica propriu-zis politică a anilor '30 pînă la articolele suscitate de evenimentele din mai 1968, Laurent Jenny degajează o concepţie negativistă a revoluţiei, înţeleasă mai întîi ca „imposibilitate" şi „refuz", iar în 1968 – ca „întrerupere şi vacanţă a Istoriei". Tocmai în termenii acestei negativităţi, pentru că este ficţiune şi irealitate, revoluţia îşi găseşte în literatură „locul specific în care se poate irealiza imposibilitatea revoluţionară". Spre literatură se întorc, de altfel, toţi scriitorii cercetaţi: şi R. Barthes care în ultimii săi ani consideră că „revoluţia permanentă" are loc doar în limbaj, şi cei de la Tel Quel, care au căutat modele şi „un brevet de materialism" revoluţionar în China lui Mao, dar au revenit la evaziunea romanescă. Un paradox (din cele multe pe care Laurent Jenny le descoperă sau le accentuează) face ca cel mai „politic" dintre scriitorii studiaţi, J.-P. Sartre, să nu participe la metafora revoluţiei literare, tocmai pentru că îi lipseşte credinţa „într-o autonomie ontologică a limbajului", în care vede doar un simplu instrument.

Informată şi subtilă, cartea lui Laurent Jenny redă, cu adevărat, strălucire unei idei care a dat identitate unei părţi importante a literaturii, timp un veac şi jumătate.

Mit şi literatură

Editura britanică Canongate a început, în 2005, un proiect internaţional dedicat mitului în literatură. Seria „The Myths" reuneşte o serie de mari scriitori contemporani care repovestesc, reactualizează şi readuc în imaginarul actual mitologia altor vremuri, dar şi Mitul ca realitate vie. Principalele nume (şi cărţi) implicate în acest proiect sînt: Margaret Atwood – *The Penelopiad,* Karen Armstrong – *A Short History of Myth,* Michel Faber – *The Fire Gospel,* David Grossman – *Lion's Honey,* Victor Pelevin – *The Helmet of Horror,* Ali Smith – *Girl Meets Boy,* Su Tong – *Binu and the Great Wall,* Salley Vickers – *Where Three Roads Meet* şi Jeanette Winterson – *Weight.* Printre editurile (din Europa, SUA, America Latină, Asia, Australia) implicate în proiect, în cei trei ani de la inaugurarea sa, se află şi editura românească Leda (din Grupul editorial Corint) care a început colecţia (coordonată de Livia Szász) prin traducerea celor trei volume de Karen Armstrong, Margaret Atwood şi Ali Smith, aşteptate să apară la Tîrgul „Gaudeamus" de la sfîrşitul lunii noiembrie.

O scurtă istorie a mitului de Karen Armstrong (traducere de Mirella Acsente) reprezintă, într-un fel, „poetica" seriei. Literatura şi mitul sînt – pentru autoarea acestui studiu relaxat, dar plin de acribie – căi privilegiate de întîlnire cu adevărata substanţă omenească – „transcendentalul": „Un roman, la fel ca un mit, ne învaţă să vedem lumea în mod diferit; el ne arată cum să privim în propriile noastre inimi şi să ne vedem lumea dintr-o perspectivă care merge dincolo de propriul interes. Iar în cazul în care conducătorii noştri religioşi nu ne pot instrui în folclorul mitic, poate că artiştii, scriitorii vor prelua acest rol şi vor aduce o perspectivă nouă în lumea noastră pierdută şi atinsă de rău".

Aşteptăm cu nerăbdare autohtonizarea seriei de la Canongate, adică apariţia cîtorva scriitori români printre numele canonice de mai sus.

PUBLICITATE

Editura MINERVA

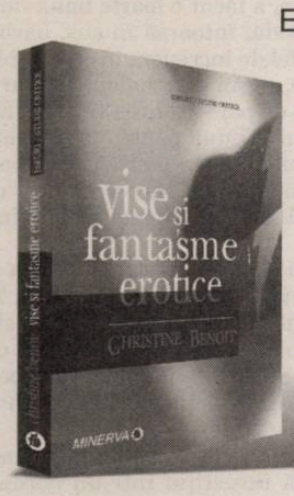

Christine Benoit,
Vise şi fantasme erotice

Traducere de:
Toader Saulea

336 pagini
14x20 mm

„Visul refuză să se supună normei, transgresează compartimentarea fiinţei, ignoră morala, interdicţiile şi tabuurile, iar fantasma are drept scop declanşarea unei excitaţii erotice. E o adevărată regie intrapsihică." – Christine Benoit

www. edituraminerva.ro

Dilema veche vă recomandă

● *Idei în dialog,* noiembrie, 2008. Memorabil articolul lui Andrei Vieru „La dispariţia lui Aurel Stroe" – ultimul supravieţuitor dintre cei care au format grupul numit „al celor cinci mari" (Miriam Marbé, Ştefan Niculescu, Tiberiu Olah şi Anatol Vieru) –, cu un acord final ce ne dă o perspectivă „nemaiauzită" pînă azi: „...aş spune că, după război, geniul culturii române s-a manifestat poate în primul rînd şi mai presus de toate în muzică, incomparabil mai mult decît în literatură sau în artele plastice". (Radu Cosaşu)

● Albumul *I, Flathead,* ultima parte din aşa-numita *Trilogie californiană* a unuia dintre cei mai prolifici şi mai versatili chitarişti de blues: Ry Cooder. La fel de narativ, de amuzant şi de... american ca pe *Chavez Ravine* şi *My name is Buddy*, albumul conţine *bluesjuteria* „Can I Smoke in Here?", în care un diavol tabacist porneşte o fatală conversaţie de seducţie. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Bond

● ***Partea lui de consolare* / *Quantum of Solace* (Marea Britanie, 2008), de Marc Forster.**

Noul James Bond, *Partea lui de consolare,* o ţine numai în scene de acţiune, fără a avea un regizor realmente talentat la aşa ceva. Secvenţa-pregeneric e o afacere confuză cu un Aston Martin urmărit de două Alfa Romeo pe nişte drumuri italiene: o rafală de cadre scurte care creează o impresie generală de „autogeddon", dar din care nu se poate reconstitui nici o fază concretă, nici o manevră executată de Bond ca să scape de urmăritori. După generic (şi după un cîntec slab) se dezlănţuie o nouă urmărire, mai bună, mai întîi prin nişte catacombe şi apoi pe schelele dintr-o biserică aflată în renovare, dar regizorul Marc Forster o strică parţial şi pe asta, montînd-o în paralel cu o paradă hipică. Paralelismul n-are nici o logică (ar fi avut una dacă cineva ar fi ajuns sub copitele cailor), e doar „ideea" unui regizor care, în lipsa unui simţ real al acţiunii, aplică mecanic principiile montajului de atracţii, adăugînd spectacol (cai în ralanti) la spectacol (urmărire) în speranţa că pulsul spectatorului va creşte de două ori mai mult. Bineînţeles că se întîmplă exact opusul: o parte din urgenţa urmăririi se pierde printre caii aceia de vis. Mai tîrziu, în timpul unui schimb de focuri declanşat în foaierul unei opere, Forster scoate zgomotele de împuşcături, bagă muzică de Puccini şi construieşte un alt montaj paralel – unul de tip *Naşul* – violenţele butaforice de pe scenă *vs* violenţele „reale" din foaier. Numai că, în *Naşul,* paralelismul chiar însemna ceva, pe cînd aici e doar o fiţă. OK, tot de fiţe se ţinea şi Brian De Palma atunci cînd reconstituia, în *Incoruptibilii,* o secvenţă din *Crucişătorul Potemkin,* dar fiţoşenia lui De Palma nu-l împiedica să regizeze o pistoladă *eficientă,* pe cînd puseurile de formalism ale lui Forster sînt în răspăr cu interesele lui ca regizor de acţiune. Chiar şi cele mai slabe Bond-uri din trecut conţineau măcar cîte o cascadorie antologică, dar *Quantum of Solace* e plin de scenuţe de acţiune care n-apucă să se aprindă ca lumea că se şi sting: o cursă de bărci, cîştigată de Bond printr-o altă manevră din aia inspirată, care ar smulge aplauze dacă s-ar şi înţelege în ce anume constă; un duel aerian, la capătul căruia Bond (Daniel Craig) şi partenera lui (Olga Kurylenko) sar din avion cu o singură paraşută... Bond a mai făcut lucrurile astea. De acord, înainte le făcea într-un spirit de circ, pe cînd acum merge pe „realism" (*i.e.* viteză plus brutalitate), dar la ce bun „realismul" ăsta dacă înainte le făcea mai bine? Şi la ce bun, dacă înfruntarea finală e doar o reluare mai modestă (într-un decor mai puţin SF) a atîtor alte finaluri bondiene în care el se bate cu personajul negativ, partenera lui se bate cu partenera sau partenerul personajului negativ, iar bîrlogul acestuia arde în jurul lor? Episodul precedent (şi primul cu Daniel Craig), *Casino Royale,* renunţase la formalitatea asta – şi nu numai la ea, ci şi la celelalte surse tradiţionale de plictiseală şi penibil –, dar iat-o că se întoarce. S-au întors şi altele. Dacă aţi dus dorul micilor poante de pe margini, care pe vremea lui Roger Moore reuşeau invariabil să strice efectul celor mai îndrăzneţe cascadorii, iat-o aici pe băbuţa care-şi scapă mătăniile în timpul urmăririi din biserică şi care exclamă: „Doamne! Ce-am făcut?". Dacă v-au lipsit lamentabilele texte de agăţat ale lui 007, auziţi ce apropouri îi bate aici unei tinere agente.

Aceste alunecări în vechile năravuri sînt cu atît mai regretabile cu cît Bond-ul lui Craig nu are nimic lubric sau ludic în el. Bond-ul lui Craig e un Terminator cu limite – unul care simte durere – şi suspansul din *Casino Royale* era construit pe întrebarea: care sînt limitele lui? Cît poate să îndure? Această aplicaţie sado-masochistă era ceva nou în filmele cu Bond, dar ea venea direct din cartea *Casino Royale,* publicată în 1953: primul roman al lui Ian Fleming, deci actul de naştere al lui 007. După o oră de *globe-trotting,* urmăriri şi numărători inverse, filmul o lăsa mai uşor cu aceste elemente tradiţionale ale spectacolului bondian, instalîndu-se tacticos în cazinoul din titlu şi în situaţia dramatică născocită de Fleming: Bond trebuia să bată pe cineva la cărţi. În următoarea oră, el juca, pierdea, urca la el în cameră ca să se bată cu unii, mai juca, bea otravă, îşi repornea inima cu defibrilatorul din maşină, cîştiga şi îl lăsa pe adversar să-şi ia revanşa la o partidă de tortură genitală. Pentru prima dată într-un film cu Bond, spectacolul era Bond însuşi. Şi era tare. Un triumf postum pentru Fleming, care figurează pe genericele tuturor filmelor ca părinte al lui Bond, dar căruia filmele rareori îi fuseseră fidele. Întorcîndu-se în sfîrşit la el, 007 părea să fi primit o nouă viaţă. Dar n-a durat. După încă un film (nebazat pe vreo carte de-a lui, ci doar pe un titlu), seria e din nou obosită. Doamne, adu-l înapoi pe Fleming!

trecerea prin reviste

O altfel de Moldovă

Anul XV
nr.9
(167)
septembrie
2008

Contrafort

24 pagini
5 lei R. Moldova
2 lei România

Revista tinerilor scriitori din Republica Moldova

ISSN 1857-1602

Apare lunar la Chişinău. Fondată în 1994
http://www.contrafort.md
contrafort@moldnet.md

Editori: Institutul Cultural Român
Revista Contrafort

Peisajul cultural-publicistic din Republica Moldova s-ar situa în cea mai mare parte în zona previzibilului, dacă n-ar exista, număr de număr, surprinzătoarea *Contrafort*. De 14 ani, Vitalie Ciobanu şi Vasile Gârneţ menţin standardele (şi orientarea) europene ale revistei amintite, abordează fără complexe provinciale subiecte culturale din actualitatea internaţională şi românească, reuşesc să păstreze o privire proaspătă – şi polemică, atunci cînd este cazul – asupra unor teme mai noi sau mai vechi. Cronici literare, cronica traducerilor, fragmente de proză, interviuri cu scriitori şi artişti români şi străini, dosare ale unor teme la zi sau controversate – toate alcătuiesc un stil al publicaţiei care a făcut din valoare o obişnuinţă şi o metodă de lucru. Îţi dai seama cît de dificilă trebuie să fie o asemenea întreprindere în context basarabean doar cînd priveşti chioşcurile de presă din Chişinău, unde tronează prăfuitele ziare ale puterii sau publicaţiile în limba rusă.

În numărul din septembrie 2008, piesa de rezistenţă a revistei este un interviu amplu – peste patru pagini – cu Andrei Codrescu. Vitalie Ciobanu a pus în funcţiune un reportofon într-un maxi-taxi de pe ruta Constanţa-Bucureşti, după Festivalul „Zile şi Nopţi de Literatură". O împrejurare prielnică pentru o discuţie dezinhibată şi sinceră. „Pe vremea comunismului artiştii erau obligaţi să aburce în spate şi morala, şi politica, şi jurnalismul, şi istoria mai mult sau mai puţin îndepărtată – răspunde Andrei Codrescu la întrebarea dacă mai putem vorbi despre capacitatea artei de a schimba lumea. Azi nu mai avem aceeaşi misiune. Sîntem mult mai liberi. (...) Lucrurile practice, pentru oamenii aflaţi în suferinţă, le fac organizaţiile voluntare. Noi nu ar trebui să fim deprimaţi, pentru că ororile lumii care s-au întîmplat şi o să se mai întîmple, în mod sigur, sînt parte din aerul pe care-l respirăm, şi noi respirăm nu numai aerul plin de moleculele morţilor. Dacă ne blocăm în constatarea interminabilă că, indiferent ce-am face, răul triumfă, ne «înmormîntăm» şi noi, ne istovim seva vitală pe nenorocirile lumii şi pe necrologuri. (...) Există o «piaţă a seriozităţii» care se ocupă de memoria dezastruoasă a lumii, dar eu cred că, de fapt, e o industrie mercantilă, ce are de a face cu premiile mari şi serioase care nu se dau decît din motive politice şi discuţia asta nu mă interesează deloc fiindcă nu mă lasă să mă joc. Nu mă lasă să fac ce vreau eu."

Alt intervievat al numărului din septembrie este Dan Perjovschi care în stilu-i frust, pune punctul pe i în scandalul „poneiul roz" de la ICR New York: „Dintre toate instituţiile statului român, ICR este una dintre puţinele care funcţionează din ce în ce mai bine. Are o echipă de conducere şi directori valoroşi, care au prins momentul şi care au înţeles că astăzi nu mai poţi vorbi cu lumea numai prin mititei şi fetele de la Căpîlna, ci poţi vorbi cu lumea dacă vorbeşti limba lumii. Exportul cultural nu se mai face ca să mulţumeşti diaspora română, ci ca să intri în dialog cu cultura ţării în care mergi. Oricît ar vrea diverse structuri din România, unii artişti, unii scriitori, unii oameni de teatru de la noi nu sînt acceptaţi în Occident şi nu au ce să spună acolo. Ceea ce a înţeles ICR este că nu *el* face cultura, el este *doar* administratorul, el creează condiţiile pentru ca această cultură să se dezvolte, dar nu *el* o poate provoca".

Părăsind Basarabia şi revenind în România pasămite europeană, între timp, Guvernul Tăriceanu a hotărît reducerea fondurilor ICR (care este şi unul dintre cei doi editori ai revistei *Contrafort)* pe anul viitor. Probabil trăim într-o ţară în care nici o faptă bună nu rămîne nepedepsită.
(M. Ş.)

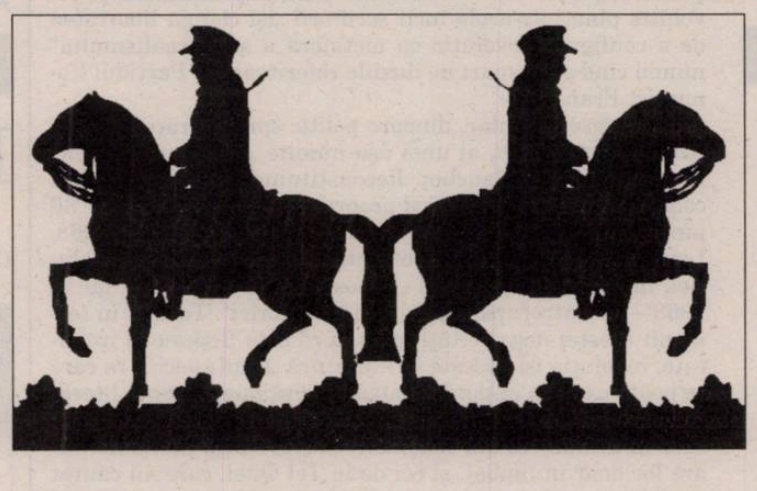

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

O pledoarie, desigur, inutilă

Stimaţi iluzionaţi,

am primit proiectul dvs. privitor la Codul antiviolenţă în filmele de cinema şi televiziune; nu vă ascund că am acordat cea mai mare atenţie capitolului consacrat emisiunilor pentru copii; prevedeţi aici cîteva cerinţe urgente de cel mai adînc interes, precum eliminarea scenelor în care se folosesc cuţite şi cioburi de sticlă, a celor cu karate şi a tuturor personajelor cocoţate pe pilonii căilor ferate sau jucîndu-se pe şinele de tren.

Ceea ce m-a frapat foarte puternic este absenţa loviturilor în cap. Cioburile de sticlă, karatele şi cocoţarea pe stîlpi mi se par mofturi, faţă de fundamentala problemă a capului de om în tot ce ţine de imaginea violenţei. Înclin să cred că a şti de mic ce nenorocire poate fi pentru un om să-l loveşti în cap este esenţial pentru tot ce vei trăi pe pămînt.

Merg mai departe şi, sintetizînd foarte multe puncte de vedere, afirm că oamenii se pot împărţi nu numai în „mizeri şi bogaţi", în „împăraţi şi proletari", dar şi în oameni care au şi oameni care nu au cultul capului. Aceasta se poate vedea după felul cum se uită în ochii celuilalt, după cum se adresează, poruncesc, roagă, mîngîie şi ştiu să mulţumească. Cultul raţiunii – instituit de Revoluţia Franceză – cuprinde cultul capului, dar nu îl epuizează, mai ales dacă se trece la cultul ghilotinei. Cultul raţiunii e o abstracţie tot mai comodă faţă de acela, foarte dificil, al respectului pentru capul concret al semenului tău.

A fi crescut, cam de cînd te-ai ridicat din patru în două picioare, cu frica de a-i da celuilalt în cap e o poruncă precisă care poate înlocui, în concreteţea ei, multe lecţii plicticoase de morală abstractă, fie ea religioasă, fie ea atee. Şi dacă frica nu trebuie cultivată nicicînd – după cum vor spune cu dreptate unii – aş înlocui-o în fraza de mai sus cu ideea de mîndrie, mîndria de a nu fi lovit niciodată, de cînd te-ai născut pînă vei muri, pe nimeni, în cap.

Şi dacă alţii – cu aceeaşi dreptate – vor obiecta că nu e nici o mîndrie în a nu lovi oamenii între ochi, în gură sau în maxilar, ci o elementară regulă de civilizaţie,

voi susţine că e încă necesar pe astă lume să fim mulţumiţi, măcar mulţumiţi, de cîte ori izbutim să fim neagresivi. Fără această conştiinţă de a nu lovi, degeaba ţinem capul pe umeri şi degeaba ziceam că înţelegem situaţia. E o situaţie în care nici o exagerаţiune în această direcţie – a non-lovirii în cap! – nu e periculoasă.

Merg cu exagerarea pînă la a dezvălui că ceea ce mă îngrozeşte în multe filme cu pumni peste pumni nu este doar lovitura în moalele capului (ce expresie „fericită" pentru a defini vulnerabilitatea celui mai tainic loc!), ci liniştea care se lasă după ce cel lovit a rămas lat.

A intrat în convenţiile celor mai imbecile şi banale scenarii ca după o eficace bubuială în mutră, victima să rămînă nemişcată, cît vor regizorul şi interesele acţiunii. Cu cît omul are comoţia cerebrală mai lungă, cu cît leşinul e mai paralizant, cu atît se zice că „e mai mişto".

Aş include pe lista imaginilor violente şi tăcerea comoţiei, şi liniştea paraliziei, şi muţenia bălţii de sînge. De mici ar trebui să le ştim.

Fireşte, nu vreau să risc a vă bate capul. A cicăli cu evidenţe este pentru copii şi adulţi una dintre cele mai cumplite lovituri, cu consecinţe incalculabile, în faţa cărora şi encefalogramele cascadoriilor din *saloon*-uri pălesc.

Totodată, mă simt dator să vă înştiinţez că toată această pledoarie, lipsită poate de nuanţele inteligenţei, vine din următorul fapt pus la cale, indiscutabil, de SMOC (Serviciul Mondial de Organizare a Coincidenţelor) care se ţine pas cu pas după mine: exact în ziua cînd am primit textul dvs., după-amiază, la orele 16,20, făcîndu-mi plimbarea obişnuită pe o străduţă, ce-i drept pustie, dintre blocurile bulevardului meu, am fost lovit în ceafă, de patru ori, cu labe grele, de către doi golănei, de 13-14 ani, în tricouri cu mîneci scurte care, cît m-am întors, au dat în fugă colţul, dispărînd; nu mi-au luat nimic, nu mi-au spus nici o vorbă, nici o înjurătură, m-au lovit tare şi gata, au fugit; nu am căzut, m-am ţinut bine pe picioare şi am continuat plimbarea zilnică avînd o singură întrebare în cap: din ce le-a venit? ce au vrut?

Am cîteva scenarii cît de cît explicative la această întîmplare – unică în viaţa mea – care, toate, justifică de ce v-am scris ca unor iluzionaţi.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Patul lui Procust de Camil Petrescu

Se termină: rău, cum o spune şi titlul.

Povestea: Ladima, poet şi ziarist, o iubea pe Emilia. Emilia e o actriţă de mîna a zecea, un fel de Columbeanca-Păsărin-Pistol, pe care acesta o ajută un pic în carieră, dar care se rîde de dragostea lui. Pe vremea aia nu era rubrica Meteo ca să îţi verifici gagica dacă e la program sau nu. Ladima, ce-mi face? Se sinucide, şi în buzunarul acestuia este găsit un bilet de amor către doamna T. Dacă am ajuns la doamna T., idolul bărbaţilor din toate timpurile, independentă, frumoasă, inteligentă, ajungem la cheia întregului roman. Ea şi Fred Vasilescu, pus cu Ics în jurnalul doamnei T., este iubitul ei, pe care, deşi trecuse mult timp de cînd se despărţiseră, doamna T. nu îl putea uita. Fred este un pui de afacerist, el însuşi afacerist. Cînd Fred Vasilescu moare într-un accident de avion, lăsîndu-şi toată averea prin testament doamnei T., poţi înţelege cine şi de ce a „intrat perfect" în „Patul lui Procust" şi că numai dragostea îţi dă măsura lucrurilor şi a ta.

Şmecheriile textului: ştiţi ce este Patul lui Procust? Patul în care, gras, slab, lung, prost trebuie să intri perfect. Este o treabă mitologică. Bun, e vorba de potrivire. Potrivire cît viaţa duce. Camil Petrescu pe asta merge. Romanul lui este cel al potrivirii. Se preumblă patru oameni, patru combinaţii, două paturi: Ladima-Emilia, Doamna T.-Ladima, Fred-Emilia, Fred-Doamna T. Emilia e o paraşută, Ladima – o exaltează, greşeala lui. Doamna T. e o doamnă, dar vede în Ladima o carne de milă, asta e viaţa. Emilia e o paraşută – asta e ce are Fred. Doamna T. este o doamnă – asta e ce vede Fred. Potriveala, dincolo de vorbe. Dincolo de pălăvrăgeala de club, viaţă mondenă, televiziuni, pardon, ziare, că oamenii ăia n-aveau teve şi net.

Emo, SMS şi MMS şi Virale pentru Bloguri: uite bîrfa despre Ladima: „un tip de lăutar sau doctor, aşa ceva, cu mustaţa de plotonier, cu manşete scrobite ca 2 burlane", „înalt, slab, cu ochi rotunzi şi orbitele mari, adîncite... cu o mustaţă de sergent major şi cărare de frizer, cu haina lui neagră, de alpaca, iar cămaşa albă şi cu gulerul totdeauna prea larg, scrobită, cu manşetele mari, rotunde, ca nişte burlane, prinse cu butoni roz de cămaşă, pe cînd ceilalţi butoni erau mici beţigaşe, desigur de aur – cine ştie ce amintire, grav ca un profesor universitar, de o politeţă de ambasador pensionar, surîzînd puţin îndepărtat, cu ochii calzi în orbitele prea mari...", „se îmbracă prost, era ceva ridicol în silueta demodată ca o figură dintr-un catalog vechi, prăfuit... Prea avea aerul unui profesor, înăcrit de geografie, de provincie". „Vanitatea asta a mustăţii lui imperiale, care atrăgea luarea-aminte." „Om în toată firea, cu reală prestanţă, ca să zic aşa, a făcut o foarte bună impresie... Mustaţa blondă, întoarsă în sus, bărbăţia lui bătăioasă, un fel de încredere în sine", „blond şi foarte înalt (...), puţin cam haloimăs, dar era simpatic", „un om de paie", n-avea talent... Scria şi el aşa...", „face o tribună pentru promovat tot ce e dorinţă de reînnoire în moravurile noastre politice...". „Eu sînt un om care scrie... şi dacă nu scriu ceea ce gîndesc, de ce mai scriu? Nu pot altfel."

Durata lecturii şi tipul de creier: cartea este mai aproape de revista *TABU,* decît de *Elle, Tango.* Nasol moment, dar asta e. Un pic de shopping, sex, mondenitate, dar tot vopsit, dar cu ochiul pe leopard. Se citeşte în patru ore, pe nerăsuflate. Sînt scrisori, acţiune, fără teorii inutile. E Camil, nu e Cezar.

Cash şi investiţii: prin carte bîntuie *rendez-vous*-urile. Aşa că investiţia într-un bordel de citit scrisori de amor după aia şi de filmat toată chestia asta pentru un Big Brother ar fi supermarfă.

Mişto: cartea *Patul lui Procust.* A se mondeniza.

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Acelaşi Mircea, acelaşi Năstase

Eram în primul an de facultate şi urma să schimbăm ţara. De fapt, majoritatea dintre noi dorea să schimbe ţara. Mircea nu părea că are chef de aşa ceva. Era 1996, facultatea începuse aproape odată cu campania electorală, se simţea în aer că de data asta Ion Iliescu va pleca. Eram anti-Iliescu, normal. De fapt, majoritatea dintre noi era anti-Iliescu. Mircea nu era. Mă credeţi sau nu, dar Mircea era pedeserist. Să fii pedeserist cu carnet în mediul studenţesc atunci era tare ciudat. La petrecerile din Grozăveşti era moda să scoţi capul pe geam şi să zbieri înjurături anti-Iliescu. Şi totuşi, Mircea era pedeserist. Şi încă unul ciudat. Nu cîştiga nimic din asta, chiar credea. Toţi pedeseriştii pe care îi mai ştiam din vedere aveau ceva de cîştigat: funcţii, afaceri, învîrteli. Chiar şi copiii de pedeserişti de prin facultate aveau de cîştigat. Şi nici măcar ei nu erau pedeserişti. Mircea nu părea să cîştige nimic. Cred că trecea de fraier printre pedeserişti.

CDR a venit la putere, entuziasmul s-a dezumflat şi Mircea nici măcar nu a zis „v-am spus eu“. L-am văzut odată foarte nervos, discutam la modul doct şi analitic despre mineri, s-a enervat şi atunci ne-am adus aminte cu toţii că este din Petroşani. Aşa am preferat să-mi explic: era cu Iliescu pentru că era din Petroşani. Clişee de oameni care cred că ştiu totul dacă lîncezesc într-o facultate.

Majoritatea a devenit pedeseristă. Consilieri pe la miniştri, asistenţi la Parlament, ajutori de cîine-lup pe la firme de sifonat bani publici şi alte funcţii importante în aparatul de partid şi de stat.

Cei patru ani de CDR au trecut repede, la fel şi facultatea. Iliescu s-a întors la putere, cu cuţitul în dinţi, vorba lui Cristian Tudor Popescu. Generaţia aceea care dorise să schimbe lumea se acrise cu totul. O generaţie de studenţi la ştiinţe politice a terminat facultatea tocmai cînd PDSR se întorcea la putere. Majoritatea a devenit pedeseristă. Consilieri pe la miniştri, asistenţi la Parlament, ajutori de cîine-lup pe la firme de sifonat bani publici şi alte funcţii importante în aparatul de partid şi de stat. Nu a fost un an bun să termini facultatea. Diploma de la SNSPA încă era de prestigiu, îţi găseai job, dar mediul era cu totul dubios. M-am lămurit după două luni la o firmă de consultanţă politică cît de dubios era totul. Singurul meu job de „om serios“ a durat două luni. Treptat, în lungii ani de guvernare Năstase, mi-am găsit colegi în cele mai bizare combinaţii de partid şi de stat. O generaţie tristă de oameni care se adaptaseră prea bine la sistem. De Mircea nu am mai auzit o bună bucată de vreme, apoi, prin telefonul fără fir, l-am localizat la guvern, la un departament de analiză. În 2004 au apărut stenogramele PSD. Scandal mare, oamenii serioşi de acolo se înregistraseră punînd la cale porcării de partid şi de stat. Cine a divulgat stenogramele? Presa l-a propus drept cel mai sigur candidat pe Mircea Staicu. Da, acel Mircea. Am rîs şi m-am bucurat. Trebuie să reintri în atmosfera sufocantă a anului 2004, cu acel Năstase omniprezent şi omnipotent, ca să înţelegi de ce m-am bucurat că Mircea dăduse stenogramele. Mi-am zis că rămăsese acelaşi Mircea, trebuia să fie acelaşi. Partidul lui ajunsese la putere şi el le face una ca asta. Mereu împotriva curentului. Dar Mircea a negat atunci că el era sursa, şi încă mai neagă. Dar rămîne cel mai bun candidat pentru acel gest civic, şi eu vreau să cred că el a fost. În fond, din toată generaţia de pedeserişti convertiţi pentru a obţine joburi de partid şi de stat, doar pe Mircea îl văd făcînd aşa ceva, el cel puţin putea să creadă în ceva.

De ce vă povestesc despre Mircea Staicu? Nici nu aţi auzit de el? Povestea are o morală ciudată: Mircea Staicu este acum contracandidatul PDL în colegiul Mizil, împotriva lui Adrian Năstase. Pentru mine este ca o poveste care îşi caută morala. De o parte Năstase, oportunismul perfect, omul care scria înainte de 1989 că drepturile omului sînt o manipulare a Occidentului, pentru ca mai tîrziu să bage România în NATO, omul care a plătit un diplomat să-i aducă termopane din China, pentru ca apoi să-l şantajeze că îl denunţă de securist. Îl ştiţi pe Năstase, nu mai insist. De cealaltă parte... Mircea. Singurul pedeserist sincer pe care l-am cunoscut, omul care (cred) a dezvăluit că partidul la care ţinuse era de fapt un fel de Clanul Soprano, doar că la scară naţională. Cum o fi ajuns el candidat la Mizil contra lui Năstase? Nu ştiu. Nu cred că l-a forţat partidul. Şi nici nu ştiu în ce partid mai crede. Să-l urmărească Mircea pe cel care i-a arătat că nu avea de ce să se certe cu noi în facultate pentru PDSR? Îi citesc blogul de campanie (http://staicumircea.wordpress.com/) şi rîd. Îi fugăreşte pe pesediştii îmbrăcaţi cu geci pe care scrie „Năstase“ şi le face poze cînd distribuie cadouri electorale. Pune pozele pe blog şi pare că se distrează. Are aerul că nu va deveni niciodată un „om serios“. Cine va cîştiga Mizilul? Tare mă tem să aflu morala acestei poveşti.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

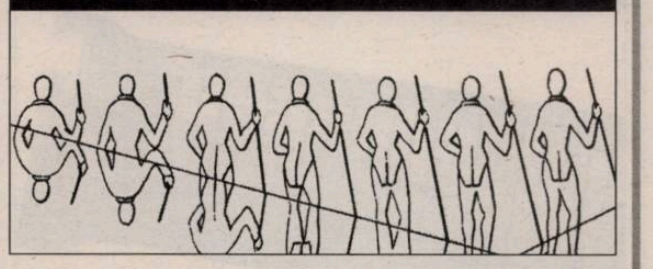

Filme, muzici şi servicii

Să văd filme a fost şi continuă să fie, pentru mine, un mod de viaţă paralel: drogul unei alte realităţi, dacă nu mai bune, măcar cu mai puţine reguli şi limite şi cu mai multe poveşti. Prin '90 şi ceva, am descoperit centrele de închiriat casete video: mă închideam în casa mamei mele, făceam cartofi prăjiţi şi vedeam cîte 3-4 filme proaste la rînd. Nu prea mai exista „afară“.

Pe la începutul anilor 2000, am descoperit că se pot vedea DVD-uri pe laptop. Te îngropai cu el sub plapumă şi nu-ţi mai păsa de inflaţie, fiţele iubitului sau sîcîitoarele treburi casnice. DVD-urile piratate circulau cu viteza luminii.

Probleme au apărut după ce am epuizat stocul de filme incluse în circuitul neoficial. Devorîndu-le cu o incredibilă rapiditate, voiam mereu nu doar altele, ci unele anume, pe care le văzusem la un moment dat... Rîvneam, de pildă, după *Vacanţă la Roma* sau *Cum să furi un milion, Casablanca, Unora le place jazzul,* chiar *Pe aripile vîntului*... Or, majoritata celor pe care le găseai uşor erau cele noi, care fuseseră de curînd pe ecrane.

În căutarea filmelor mai vechi şi nu numai, am ajuns la Music Box, un centru de închirieri care atunci se afla pe bulevardul Coposu. Mi-a plăcut de cum am intrat: avea atmosferă, personalul era altfel, ba era prezent şi managerul, unul dintre acţionari, Petre Cernat. Acesta stătea de vorbă cu clienţii, te sfătuia ce să alegi într-un mod democratic, fără să-ţi impună ceva sau să-ţi judece gusturile. Pe lîngă filme, avea de vînzare şi multă muzică în general bună. Sentimentul de sordid, nelipsit în centrele de închirieri video frecventate în prealabil, dispăruse, fiind înlocuit cu o senzaţie de sobrietate. Nu aveau numai producţii de ultimă oră, era un raft întreg cu „clasice“ (mare chestie pe vremea aceea), aşa că... am devenit client fidel. Într-un timp, închiriam aproape zilnic.

Acum Music Box-ul s-a mutat şi mai aproape de mine. Pe lîngă încăperea obişnuită, în care, pînă acum aproximativ o săptămînă, puteai să-ţi alegi, din raft, şi filme, şi muzică, a mai apărut o alta, alături, mai puţin convenţională: dl Cernat o numeşte *lounge* şi spune că e un concept original, izvorît din nevoile clienţilor: „Deşi servim şi băuturi, nu e un café-bar. Ci doar un loc prietenos unde clienţii se pot relaxa, care le conferă confort şi încredere, fără să-i facă să se simtă încartiruiţi. Cînd vin să-şi aleagă muzică, oamenii trebuie să fie într-o anumită stare. Totul trece prin psihic, şi un bun vînzător ştie să exploateze acest lucru“.

Există şi clienţi care cumpără de... 3000 de euro. Evident că aceştia trebuie să petreacă ceva timp în magazin înainte să-şi facă plinul: de aceea sînt canapele şi diverse aparate de ascultat muzică. Chiar un pick-up destul de mare, nu mult diferit de cel pe care îl aveam cu toţii, pe vremuri. De altfel, în muzică, se întîmplă un fenomen ciudat: întoarcerea la vinil... Adică la discul de pick-up de altădată. De ce? Dl Cernat evocă mai multe motive: calitatea înregistrării – care sună mai natural decît cea digitală; problema drepturilor de autor, aruncate în aer de pirateria pe net; avînd drept urmare recesiunea în producţia muzicală, înăsprirea condiţiilor de contractare a unui album; şi întoarcerea la muzica mai veche.

Momentan e vorba de un segment de nişă. Sigur că cea mai mare cantitate de muzică se află, încă, pe CD-uri. De altfel, cei de la Music Box au fost printre cei dintîi care au promovat, în România, CD-ul, într-o perioadă cînd majoritatea înregistrărilor erau pe casete audio. Încet-încet, magazinul-centru de închirieri şi-a format o clientelă fidelă, promovînd şi ideea serviciilor profesioniste şi personalizate. „Clientul român, spre deosebire de cel suedez – spune dl Cernat, care e cetăţean suedez, emigrînd acolo în anii '80 – e mai fiţos, îi place să fie băgat în seamă, sfătuit, chiar dacă ştie ce vrea.“

Teodor BACONSKY

turn înclinat

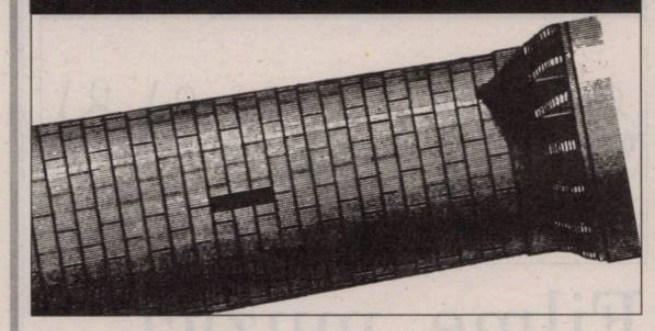

Indulgenţe?

De la Celsus la Nietzsche, creştinismul a tot fost criticat pentru tolerarea proştilor şi a infamilor. E drept că Evanghelia cuprinde pasaje curent interpretate în acest sens: sîntem fraţi, răul îi locuieşte pe unii, adică vine din altă parte... Dar tot Evanghelia cuprinde şi texte de semn contrar: Iisus în Templu! Furie şi lovituri de bici! Eu cred că adevărul are, precum briliantul, multiple faţete. Eşti creştin? Ai datoria să ierţi. Numai că proştii şi infamii nu se lasă, cel mai adesea, absolviţi. Dacă prostia traduce misterul fărădelegii, infamia e destinul prostului însurat cu fudulia funcţiei nemeritate, a carierei gonflabile (care nu s-a ciocnit, încă, de acul revelator). Prostia şi infamia sînt fapte sociale grave. Ne poluează bucuria de a trăi laolaltă. Ne intoxică dreptul la aer curat. Iată *(inter alia)* de ce detest patologia stîngismului radical: nu doar pentru că e pervers nerealistă, ci pentru că minte interesat, lăsînd larg deschisă calea spre infamie a proştilor agresivi.

Aş prefera să evit răstălmăcirea. Prostul nu e totuna cu acela pe care se întîmplă să-l depăşeşti intelectual. Infamul nu e acela care-şi permite să comită, impenitent, dublul maleficiilor pentru care tu, ca om întreg, te-ai acuza îndoit. Prostul adevărat e falsul inteligent. Iar infamul veritabil e orice ins care săvîrşeşte răul, convins că e îndreptăţit să o facă sau că e mereu nedreptăţit dacă nu o face.

Nutresc toată compasiunea pentru cei săraci cu duhul, dat fiind că sărăcia cu duhul implică fie umilitatea obiectivă, fie smerenia asumată. E admirabil să vezi un om slab de minte, care te priveşte dinăuntrul conştiinţei că nu poate mai mult. La fel, îi trec cu vederea pe răutăcioşii minori, care strică din neatenţie, din frivolitate ori din neştiinţă tot ceea ce ar putea lesne menaja, fie că e vorba despre sensibilitatea altora sau de obligaţiile lor profesionale. Nu-i pot însă accepta pe proştii cu parapon, iremediabil complexaţi, veninoşi & mîndri de propria mediocritate. Luaţi un idiot şi comandaţi-i orice: va executa ordinul, simţind însă momentul cînd trece frontiera dintre bine şi rău. Acestei supuneri uluite de teamă i se opune lipsa discernămîntului în cazul prostului cu pretenţii, care-şi justifică infamia prin iluzia sălcie că nu primeşte niciodată îndeajuns. Creştinismul ca bombonică fondantă este, prin urmare, pură escrocherie. Dumnezeu este iubire, da. Însă e şi dreptate. O dimensiune o presupune pe cealaltă. Nu există iubire nedreaptă şi dreptate care suprimă dreptul la redempţiune. Cu singura condiţie ca subiectul să colaboreze. Or, prostul infam, despre care scriu aici, e incapabil să se chestioneze. De cîte ori vrea să iubească, se iubeşte doar pe sine, pînă la oroarea narcisismului anonim. Şi de cîte ori caută dreptatea, şi-o atribuie dinainte, socotind bunul-simţ ca pe un duşman al „valorii" lui alienate.

Nici egalitarismul politiceşte corect, nici „evanghelismul" ipocrit n-au temeiuri pentru a salva, împotriva ei înseşi, prostia infamă. Cele două strategii de comunicare se înşeală şi vor să ne înşele, susţinînd că prostia e inocentă, aşa cum infamia e inodoră. Eroare. Prostia e rebutul invidios al umanităţii decăzute. Iar infamia pute de-ţi mută nasul din loc. A le încadra ideologic, într-o pseudoperspectivă de asimilare colectivă, e un gest sinucigaş.

Din astfel de motive pledez, pînă la a mă lăsa învinovăţit de „extremism", pentru meritocraţie. Pentru o societate care nu admite ca proştii infami să-i determine ritmul. Îngăduinţa celor deştepţi şi „pietatea" sufletelor gingaşe păcătuiesc deopotrivă atunci cînd se „amuză" sau se „înduioşează" ori de cîte ori prostul infam – altminteri capabil de flaterii şi manevre ariviste – accede la o poziţie inadecvată. Azi aşa, mîine aşa, ne-am trezit captivi în coşmarul mitocăniei care face legea.

Socrate a fost un sfînt *ante litteram:* asaltat de proşti (pe care s-a căznit să-i înţelepţească) şi de infami (pe care i-a dispreţuit suveran), a băut, liniştit, cucuta. Se săturase să-i mai vadă, să-i mai audă şi să-i mai îndure. E sigur că Iisus Hristos s-ar fi înţeles de minune cu un asemenea ucenic.

Text apărut în Dilema veche *nr. 93 din 28 octombrie 2005*

Mirel BĂNICĂ

Pelerin pentru o oră

Piaţa Unirii. Valuri de oameni deversate de gura de metrou se revarsă spre Dealul Patriarhiei. Două doamne pensionare cu uimire amestecată cu dispreţ, cîteva femei de la ţară care mănîncă ouă fierte şi cozonac direct din traistele ce le poartă pe genunchi. „Dragă, priveşte, vine multă lume din provincie, ia uite-i cum mănîncă pe bănci" – lansează una dintre ele. Litera „r" – din cuvîntul „provincie" – este pronunţată sonor, vibrant, la fel ca în filmele româneşti din anii '60. Coada este imensă, începe undeva la poalele dealului, de-a lungul liniei tramvaiului 52. Este formată din grupuri succesive de circa cincizeci de persoane, despărţite de garduri metalice manevrate de jandarmi. Cînd grupul din faţă avansează, celelalte îl urmează prin deschiderea succesivă a gardurilor. Un fel de efect de domino, dacă doriţi, dar care funcţionează – în sensul că situaţia este ţinută sub control şi nu se produce îmbulzeală. Sau nu atît de multă pe cît m-am aşteptat la început. De gardurile de metal se sprijină cei ce sînt deja în lungă aşteptare. Jandarmii cedează uneori la rugăminţile mamelor cu copii mici, de cîteva luni, care cu lacrimi în ochi cer să fie lăsate să treacă mai aproape de racla unde sînt expuse Sfintele Moaşte. Un alt jandarm, imens, doi metri şi peste 120 de kilograme, genul spărgător de grup de huligani la meciul Dinamo-Steaua, spune unor femei care-l chestionează asupra programului pelerinajului: „Io nu prea le am cu religia, dar să ştiţi că este deschis la moaşte şi mîine."

Cum arată pelerinii la o primă vedere? Domină femeile de peste cincizeci de ani, mulţi călugări şi preoţi, dar şi mulţi tineri adolescenţi. Unul dintre aceştia, genul tînăr descurcăreţ de Pantelimon, „negociază" (cu ghilimele) cu un jandarm trecerea prin bariera metalică. Jandarmul este de neclintit, la propriu şi la figurat, şi nu se lasă impresionat de rugăminţile cu accente de cartier şi voce răguşită de tribună de fotbal ale tînărului. Cortul Crucii Roşii din România se găseşte în bună vecinătate, încadrat de statuia lui Vodă Cuza, cel cu ocaua mică şi secularizarea mare, şi o maşină de pompieri nou-nouţă, pe care stă scris cu litere mari şi negre *Fire Department of Bucharest*. Nu de alta, dar să înţeleagă tot românul despre ce este vorba. Cortul este acoperit cu plastic transparent fixat cu o cărămidă, pentru a nu fi purtat de vînt. În faţa cortului se află o cantitate impresionantă de recipiente de apă golite de conţinut.

Persoane ce poartă buchete imense de flori de toamnă în braţe le distribuie grijuliu pelerinilor. Femei cu lacrimi de bucurie în ochi care spun că au stat opt ore la rînd pentru a se închina la preţioasele racle, iar acum mai stau încă o dată la un alt rînd interminabil pentru a putea păşi în Sfîntul Altar al bătrînei catedrale mitropolitane, renovate din temelii, ce străluceşte în soarele de toamnă. O doamnă şic, ce pare coborîtă direct dintr-o revistă pariziană de mode, se clatină nesigură pe caldarîm, în căutarea unui punct de început al pelerinajului. Vizibil impresionaţi de frumuseţea şi eleganţa ei, jandarmii nu se lasă însă induplecaţi şi nu dau drumul la mult dorita breşă în gard, nici de data aceasta. Tineri seminarişti îmbrăcaţi în costume negre şi lucioase de plastic se mişcă necontenit prin mulţime, cu sticle de apă, ceai, răcoritoare, ciocolată.

Doi angajaţi REBU, îmbrăcaţi în costume verde crud care-i fac să semene cu două lăcuste uriaşe, trag după ei două maşinuţe de curăţat caldarîmul. Acestea au un design futurist, de vehicule destinate călătorilor pe Lună şi un nume pe măsură, *Glutton*. Glutoanele aspiră tot, de-a valma, de la coji de seminţe la resturi de sandivşuri şi lumînări pe jumătate arse, sub privirea indiferentă a celor doi manipulanţi. Se opresc în faţa cercului de foc al lumînărilor aprinse direct pe caldarîm, chiar sub nasul pompierilor, ce par depăşiţi de situaţie. Nu am mai văzut această scenă de la Revoluţia din 1989, în Piaţa Universităţii, mai nou piaţă tropicală invadată de palmieri. Un copil cu o săpăligă încearcă să stingă mini-incendiul pe cale să se nască. Reuşeşte. Smoala dintre pietrele caldarîmului s-a topit şi se scurge încet la vale, ca nişte lacrimi.

Mă înscriu în rîndul (mai redus) ce conduce la altar, cu toate că ştiu că nu voi fi capabil să aştept pînă la sfîrşit. Aici domneşte un miros special, imposibil de descris. Naftalină de la hainele de piele scoase din şifonier, mir, tămîie, transpiraţie, parfumuri ieftine şi scumpe, portocală şi alte arome chimice din sticle din plastic. Pe sensul celălalt coboară panta pelerini care au reuşit să treacă prin faţa Sfintelor Moaşte. Au un chip împăcat şi fericit. La fel de fericiţi, vizibil marcaţi de bucuria revederii, par şi preoţii care în grupuri de cinci-şase persoane discută stînd la rînd. Un grup de elevi de la o şcoală de copii abandonaţi fac o fotografie în faţa catedralei. „Doamnele învăţătoare" sînt extrem de emoţionate – la fel ca şi mine, în faţa acestei scene de o simplitate absolută şi de o frumuseţe tulburătoare. Aerul este plin de muzica psaltică ce răsună din difuzoarele amplasate simetric de-a lungul dealului. Mărturisesc că niciodată nu mi-au plăcut boxele agăţate de pereţii bisericilor de cartier care urlă spart în dimineţile de duminică tainele ce trebuie şoptite cu voce cuvioasă, spre disperarea vecinilor. De data aceasta însă, muzica se încadra perfect în atmosfera generală, dînd un plus de religiozitate şi frumuseţe evenimentului.

Deodată aud un călugăr care, cu un puternic accent moldovenesc, spune mulţmit, dar şi invidios către un altul: „acuma' este la fel de frumos ca la Iaşi". Lîngă el, un grup de pelerini, oameni tare simpli, mănîncă şi ei, la fel ca femeile de la gura de metrou, cozonac şi ouă, şi beau Fanta dintr-o sticla de doi litri pe care o plimbă de la unul la altul. Mă întreb dacă nu cumva cozonacul şi oul au devenit mîncarea „oficială" a pelerinului român de astăzi... Unul dintre pelerini pare un Rasputin de Dîmboviţa. Are o barbă imensă, încărunţită şi ochi albaştri ca un lac de munte. Oprindu-se din mîncat, îi spune tare şi răspicat unui bărbat slab şi cu cearcăne, aflat lîngă el că „Postul prea aspru nu ne duce la spiritualitate". Bărbatul cel slab clatină sceptic din cap şi mai bea o gură de Fanta.

Un fotograf al unei agenţii de presă străine, înarmat pînă în dinţi cu aparate sofisticate cu ţeava lungă, trage cadru după cadru. Şi pe chipul său se poate citi „fericirea", dar o fericire de profesionist satisfăcut, dacă îmi este permisă această expresie. Se află în paradis, atît de multe sînt subiectele, chipurile şi scenele ce merită fotografiate. Ezită doar în faţa unui bătrîn îmbrăcat în costum naţional, prea „autentic" parcă pentru a fi fotografiat. Bătrînul concurează prin frumuseţea sa simplă, frustă, grupul de femei venite tocmai din Botoşani ce se odihnesc acum pe treptele catedralei.

Un preot cu barbă albă, chip jovial şi ochii strălucind de emoţie, poartă de mînă un băieţel de cinci, şase ani. Nepotul său, fără nici o îndoială. Este îmbrăcat bine, ca pentru iarnă, cu căciulă tricotată de lînă pe cap şi pantofi cu talpă groasă, care iarna nu te lasă. În timp ce bunicul preot s-a dus să vorbească cu alţi preoţi în faţa catedralei, nepotul cel mic, lăsat cîteva clipă fără supraveghere, mă observă cum iau note grăbite în carnetul meu de reporter *ad-hoc*. Mă întreabă cu mult curaj: „Tu ce scrii acolo?" Nu ştiu ce să-i răspund. Chiar, ce scriu eu aici? De fapt, tot ceea ce am văzut în această oră nu trebuie nici scris, nici descris, şi cu atît mai puţin filmat. Sînt lucruri care cer doar să fie *trăite*.

27 octombrie 2008
Hramul Sfîntului Dimitrie Basarabov
Bucureşti

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Întîlnirea culturii cu televiziunea

Dacă întrebi oamenii ce părere au despre emisiunile de la TVR Cultural, cel mai des vei primi răspunsul sec şi însoţit de o strîmbătură: „sînt plicticoase". Şi nu mă refer aici la indivizi manelizaţi şi analfabeţi din punct de vedere cultural, ci la oameni care au ceva interese în zona artistică. Am auzit acest răspuns la alţii, ba chiar eu însumi m-am surprins de vreo cîteva ori formulîndu-l.

E adevărat, lucrurile au început să se mai mişte la acest post şi nu mai sînt chiar toate emisiunile plicticoase, dar încă mai persistă ideea că un fapt de cultură sau un om de cultură sînt de ajuns pentru a face o emisiune TV de cultură. Ceea ce nu înţeleg toţi realizatorii de la TVR Cultural e că, oricît de valoroasă ar fi o operă de artă sau oricît de talentat în domeniul lui poate fi un artist, mai trebuie multe alte lucruri pentru a face o (bună) emisiune de televiziune. Discursul televizual este altceva decît discursul operei de artă sau al unui critic avizat. Televiziunea înseamnă în primul rînd imagine – iar felul cum jonglezi cu imaginea face diferenţa.

Am şi un exemplu în acest sens – cu un fel de „înainte" şi „după", ca în reclamele pentru produsele de slăbit. Fosta emisiune a lui Dan Dediu, comparată cu cea de acum.

Trebuie să spun de la bun început că sînt un fan al lui Dan Dediu. Este un om talentat şi imaginativ în tot ce face. În primul rînd, e un compozitor extraordinar – poate cel mai important pe care-l avem la ora actuală. Apoi, e un pianist de excepţie. Un profesor foarte bun şi un specialist în ceea ce înseamnă muzica, la zi cu tot ce se întîmplă în lume în domeniu. Şi, nu în ultimul rînd, e un om de cultură în adevăratul sens al cuvîntului, cu lecturi solide şi variate, de la literatură pînă la ştiinţe exacte sau filozofie. Acest lucru îi permite să aibă o viziune de ansamblu, să contextualizeze corect şi să facă tot felul de conexiuni cu alte zone artistice. La acestea, trebuie adăugat faptul că e un bun vorbitor şi că are un discurs inteligent şi creativ.

Toate aceste calităţi îl recomandă în mod expres (şi) pentru o emisiune culturală. În urmă cu cîţiva ani, a început la TVR Cultural una, intitulată *Aventura sunetelor*. O emisiune la care mă uitam de fiecare dată cu plăcere, pentru că aveam ocazia să-l văd şi să-l ascult pe Dan Dediu, dar la care nu de puţine ori mă înciudam că un discurs aşa de bun ca al lui (bine articulat, cu tot felul de conexiuni surprinzătoare şi puneri în scenă inventive şi ludice) nu era susţinut şi de o prezentare televizuală pe măsură. Comentariul lui Dan Dediu era din cînd în cînd ilustrat cu piese muzicale, pe care le alegea producătoarea emisiunii (o anume Adriana Rogovschi). Iar la acest capitol era de multe ori jale. Ca să nu mai vorbim de felul cu totul plat în care era filmată întreaga emisiune. Prin umare, cei de la TVR Cultural aveau în platou un om talentat şi foarte ofertant din punctul de vedere al mesajului de televiziune, iar ei îl trăgeau în mîlul indiferenţei lor, de lucrători la stat, unde nu contează cît tragi mîţa de coadă, că leafa merge în continuare.

Din fericire, situaţia s-a schimbat şi, din toamna aceasta, noua emisiune a lui Dan Dediu, *Muzici dintr-o expoziţie,* este realizată de adevăraţi oameni de televiziune, care-şi fac treaba cum trebuie. Spiritul creativ al lui Dediu s-a întîlnit de data aceasta cu producătoarea Oana Drăgulinescu (care a făcut, printre altele, excelentele videoclipuri de muzică contemporană din seria *Clipe şi sunete)* şi cu Romanian Piano Trio (Alexandru Tomescu – vioară, Horia Mihail – pian, Răzvan Suma – violoncel). Plus Silviu Andrei (imagine) şi Robert Kallos (montaj). Rezultatul: una dintre cele mai bune emisiuni de cultură pe care le-am văzut la televizor – la noi sau la posturile străine. Dinamică, inteligentă şi realizată profesionist din toate punctele de vedere. O încîntare, ce mai!

Ioana AVĂDANI

Hey, Jude!

– din nou despre autoreglementare şi jurnalişti –

Vestea bună este că, iată, indiferent ce-ar face, mass-media românească se bucură în continuare de încrederea românilor. Barometrul de opinie publică dat publicităţii de către Comisia Europeană în iulie 2008 (Eurobarometru, „Opinia publică în Uniunea Europeană", realizat de Comisia Europeană, accesibil la http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb69/eb69_ro_nat.pdf) ne indică faptul că audiovizualul românesc (principala sursă de informaţie) este în creştere de formă, cîştigînd pînă la 10 procente, în comparaţie cu anul trecut, ajungînd la un remarcabil indice de încredere de 72% (televiziunile), respectiv 70% (radioul). Doar armata surclasează această performanţă, cu cele 74% ale sale. Presa scrisă ocupă şi ea un onorabil loc 4 în topul încrederii, cu „doar" 60 de procente.

Vestea proastă este că, indiferent ce-ar face, mass-media se bucură de o atare încredere. E proastă vestea, pentru că, la o astfel de încredere, tot ce spui pe gură, ca jurnalist, este preluat ca atare de publicul tău. Asta înseamnă o responsabilitate enormă, zicem: orice „dumă" capătă valoare de adevăr (sau măcar de referinţă) pentru 70% din populaţie. Proastă este vestea şi în ceea ce priveşte publicul – al cărui spirit critic, care să ducă la o chestionare amănunţită a celor spuse/scrise/filmate şi, ulterior, la un consum mediatic diferenţiat, încă aşteptăm să se nască.

Dar lucrurile stau cum stau. Aşa că revine întrebarea: ce pot pune jurnaliştii în balanţa acestei încrederi nesmintite pe care le-o acordă publicul? Cum se pot despărţi apele, cum se pot identifica (căci de „separare" nu poate fi vorba) cei care îşi iau în serios rolul de „mandatari ai unui serviciu public" de „scriitorii la gazetă"?

Întrebarea revine, revine şi răspunsul, de mai multe ori formulat: autoreglementarea, cu toate ale sale – coduri şi mecanisme de implementare. Aceasta a fost şi tema reuniunii (reuniune realizată cu sprijinul şi participarea OSCE, Konrad Adenauer Stiftung şi parte dintr-un proces pe termen lung sprijinit financiar de Central and Eastern European Trust Fund, coordonat de Centrul pentru Jurnalism Independent, în parteneriat cu Active Watch – Agenţia de Monitorizare a Presei) de la finele lui octombrie a Convenţiei Organizaţiilor de Media (COM), o platformă de acţiune comună a circa 40 de organizaţii ale profesioniştilor de media. Şi ca masa să fie rotundă, au fost invitaţi – şi au participat – reprezentanţi ai Clubului Român de Presă, ai Asociaţiei Jurnaliştilor din România şi ai Federaţiei Sindicale MediaSind.

Pentru a lucra eficient, autoreglementarea are nevoie de două elemente: de document de referinţă şi de mecanism de implementare. În România, nu codurile etice lipsesc (noi am numărat vreo 15...). Numărul lor mare nu a fost o problemă. Conţinutul lor este mai mult sau mai puţin similar, valorile jurnalistice şi bunele practici fiind general recunoscute. Ele diferă prin formulare, prin nivelul de detaliere şi, cel mai important, prin procesul de elaborare. Căci acest proces, asumarea răspunderii şi „interiorizarea" documentului etic de către grupul care l-a realizat sînt mai importante decît textul pus pe hîrtie. Dar tocmai faptul că aceste coduri nu sînt fundamental diferite permite exerciţiul unificării lor – într-o încercare de coagulare a breslei (mă rog, a unei „mase critice" a profesioniştilor de media) în jurul unui document unic de autoreglementare, ca o încercare de consolidare a controlului profesioniştilor asupra propriei profesii. Participanţii la COM au decis să pornească procesul de unificare a Codurilor deontologice existente, pe trei coordonate: un Cod de bune practici pentru jurnalişti, un Cod al relaţiilor dintre jurnalişti şi patronat şi un Cod al relaţiei dintre partea editorială şi cea „de afaceri" (în speţă, relaţia cu publicitatea şi relaţiile publice). De remarcat că interesul jurnaliştilor se mută de la *codul etic* – un instrument cu canoanele sale de construcţie şi certă valoare teoretică, dar dificil de gestionat şi armonizat cu „viaţa de zi cu zi" – la *codul de bune practici.* Codul deontologic consfinţeşte valori şi arată ce e „bine" şi ce e „rău". Într-o societate atît de agitată şi atît de mobilă, în care diversitatea este una dintre trăsăturile – şi valorile – importante, binele şi răul devin relative în practică. De aceea, profesioniştii de media sînt mai apropiaţi ideii de „bune practici", un cod care să transmită lumii semnalul „acestea sînt regulile noastre, noi aşa înţelegem să ne facem meseria".

O astfel de abordare de tip *real-politik* deschide şi noi perspective pentru înfiinţarea unui mecanism de gestionare a documentelor de autoreglementare – să-i spunem –, pentru că trebuie să poarte un nume, fie el şi provizoriu, „consiliu de presă". Gestionarea unui Cod etic cerea un implementator cu valoare de „autoritate morală". Dacă la nivelul organizaţiilor o astfel de autoritate este mai lesne de constituit (membrii organizaţiilor se cunosc şi împărtăşesc aceleaşi valori – căci de aceea s-au „asociat"), la nivelul breslei un astfel de demers s-a dovedit a fi imposibil în ultimii 20 de ani. De aceea, în loc de a mai aştepta alţi 20 de ani (Silviu Brucan se dovedeşte, *post-factum,* un optimist) pentru a asista la emergenţa unei autorităţi morale general acceptate, profesioniştii de presă preferă să recurgă, acum, la varianta „autorităţii profesionale". Soluţia de lucru ar fi un „consiliu de presă" desemnat dintre cei care au acceptat să adere la setul de documente de reglementare şi care să analizeze plîngerile aduse în faţa consiliului de către public. Rolul unui astfel de „juriu" profesional ar fi să vadă dacă regulile stabilite prin codurile de bune practici au fost respectate. În esenţă, un astfel de consiliu nu va putea judeca dacă jurnalistul sau publicaţia a făcut „bine" sau „rău", ci doar dacă a acţionat de bună-credinţă şi dacă interesul public a fost servit. Este remarcabilă o astfel de abordare, căci buna-credinţă şi servirea interesului public sînt măsurile cu care operează şi Curtea Europeană a Drepturilor Omului atunci cînd judecă pricini legate de presă.

Este de domeniul evidenţei că pentru a fi şi eficient, şi vizibil, procesul de autoreglementare trebuie să includă „casele editoare" (înţelegînd prin aceasta şi radiourile şi televiziunile), în speţă pe cei care deţin controlul editorial ultim *(controlul editorial* este un concept care se regăseşte în legislaţia europeană, care stabileşte cerinţe de transparenţă pentru cei care-l exercită). De modul în care aceştia îşi vor găsi interesele (în sensul bun al cuvîntului) reflectate şi respectate şi în care se vor alătura demersului depinde succesul autoreglementării în România (aşa cum s-a întîmplat şi în Germania, şi în Marea Britanie, şi în alte părţi).

S-a discutat îndelung şi despre raportul dintre reglementare şi autoreglementare, în special în cazul audiovizualului. Codul Audiovizualului, elaborat de CNA, are valoare de legislaţie secundară – radiodifuzorii pot fi sancţionaţi pentru încălcarea lui. În condiţiile existenţei unui astfel de instrument cu „dinţi", ce valoare ar mai avea autoreglementarea? Codul are însă o aplicabilitate limitată la acele domenii care îi sînt recunoscute prin lege – în speţă, protecţia demnităţii umane, a minorilor, a diversităţii, împiedicarea rasismului, a xenofobiei şi a discursului incitator la ură, alături de prevederi referitoare la publicitate. Multe aspecte din munca jurnalistului rămîn neacoperite – şi acela este locul în care autoreglementarea îşi va arăta valoarea. Mai mult, CNA şi reglementările pe care le implementează sînt aplicabile doar emisiunilor de radio şi televiziune – dar conţinut audio şi video apare astăzi pe multe site-uri, chiar pe paginile de Internet ale publicaţiilor, iar aceste materiale „scapă" reglementării. Expansiunea conţinutului multi-media este un impuls în plus către autoreglementare.

Importantă este relaţia cu publicul, în numele căruia jurnaliştii îşi exercită profesia. Ca atare, şi autoreglementarea ar trebui să aibă ca destinatar ultim acest public: lui trebuie să i se dea satisfacţie, cînd drepturile sale au fost lezate, lui trebuie să i se dea seamă despre cum au lucrat bunele practici. De asemenea, evident este că autoreglementarea, aşa cum îi spune şi numele, presupune participare asumată. Ea va funcţiona numai şi numai pentru cei care ataşează valoare etică profesiei lor şi va putea corecta greşelile oneste, acolo unde sînt şi derapajele, atunci cînd se produc. Un astfel de mecanism nu are cum corecta agendele şi nici jurnalismul de joasă factură, practicat cu bună ştiinţă. Impactul autoreglementării depinde, de aceea, de constituirea unei mase critice a profesiei în jurul acestei idei, care să poată influenţa vizibil mediul profesional şi care să facă vizibilă publicului diferenţa dintre jurnalismul de calitate şi cel de tip bulevardier (nu folosesc termenul „tabloid", pentru că el desemnează un format, nu un stil).

Procesul este – cum spuneam – în primele sale faze, foarte, foarte aproape de început. Nimic din cele scrise aici nu va putea fi folosit – sper – împotriva unei idei care se vrea inclusivă, pornită pe bazele cooperării şi ale unui beneficiu mai larg, atît pentru profesie, cît şi pentru industrie (dacă există o astfel de distincţie). Aşa cum nimic din cele scrise aici nu trebuie luat ca decizie finală – avem în faţă doar schiţele de mînă ale unui proiect extrem de complicat, pe care doar participanţii la el îl vor defini în anul/anii ce urmează.

Eu vreau doar să vă spun că există în New Orleans un altar al Sfîntului Jude – patronul cauzelor pierdute, speranţa celor fără de speranţă. Am trecut pe la el în septembrie şi am avut o vorbă despre autoreglementarea mass-media din România, să ştiţi...

PUBLICITATE

Eugen CIURTIN

Europa, vechi fragment de CV

● ***Răzbunare împotriva tiranilor. Teoria politică a protestantismului francez*, selecţia textelor, introducere, traduceri, comentarii şi note de Ovidiu Victor Olar, Colecţia „Idei politice fundamentale", Editura Nemira, 2007.**

Să recunoaştem: orice cititor ar avea de ce să fie mefient dacă, îndrumat către un florilegiu teoretic, e întîmpinat de fapt – încă de pe copertă – de întunericul sîngeros al unei nopţi de masacru. Cînd noaptea începe la 23 august 1572 şi, atribuită Sfîntului Bartolomeu, marchează evoluţia religioasă şi politică a Europei – faptul pare inevitabil. Dar cartea de faţă e antologia unor suite de replieri prin care conjunctura devine nu doar teoretizabilă, ci e chiar originea soluţiilor neconjuncturale. Tehnica aceasta e tipică: circumstanţele, oricît de oribile, discutabile sau parţiale, par pur şi simplu a se evapora, în timp ce toţi cei care intervin – admirabil debarasaţi, deşi unele dintre texte au fost, practic, scrise în condiţii de gherilă – ţintesc fără greş teoria, permanenţa, remediul fix, nicidecum tranşarea unor speţe de bestiar. O chimie nu tocmai la îndemînă – să recunoaştem – în incoerenta fabrică a resentimentului politic şi religios, a celui voit dur şi a celui crezut pur. Nu un act de tiranie, aşadar, databil şi detestabil în portretul său pasager, ci memoria lui. Iar mai tîrziu chiar prevenirea ipoteticei sale prezenţe.

A-i reuni pe François Hotman, Théodore de Bèze, Stephanus Iunius Brutus, Henri de Rohan, Pierre Jurieu, Pierre Bayle, Antoine Court de Gébelin şi Jean-Paul Rabaut Saint-Étienne înseamnă a-i reconstitui Europei, într-o premieră editorială în română, un vechi fragment de CV. În plină organizare (a defensivei, ce-i drept), protestanţii francezi descoperă o subiacentă teorie a consimţămîntului, bas cifrat fără de care nu intonează agenda politică. Descoperă o consecvenţă lămuritoare în a reliefa mizã şi a susţine – fără tăgadă: sub vremi, şi încă ce vremi – argumentul şi pledoaria de a amenaja, religios, politic şi social consecinţa.

După consumarea crizei religioase din tinereţe, cînd se desparte de catolicismul seminarului, Ernest Renan scria în *Études d'histoire religieuse* (1854) că Franţa ar fi putut deveni protestantă în chiar secolul al XVI-lea – dacă ar fi dispus de „iniţiativă religioasă". Această veritabilă antologie de iniţiative religioase sistematice (ca şi ultimul volum din sinteza lui Jaroslav Pelikan tocmai tradusă şi în româneşte) demonstrează că altceva, într-un moment sau altul, a perimat. Nu ar trebui să aşteptăm o antologie a teoriilor politice contra-reformate pentru a răspunde. Renan, cel puţin, continua: *il faut le dire avec regret, la France a rejeté le protestantisme comme antipathique à sa nature* („trebuie spus cu regret că Franţa a respins protestantismul din cauza naturii lui antipatice"). Însă nici de vreo natură antipatică nu mai poate fi vorba, ci mai degrabă de dispariţia, foarte modernă de altfel, a monoliţilor plenari, pe care tînărul maestru o pigmentase cu iluzia că i-ar fi stat lui însuşi mai bine în Germania protestantă. Replierea luptei politice dintre catolici şi protestanţi avea să fie încă şi mai nutritivă în alte cîmpuri, iar consecinţele ei au fost preluate pretutindeni odată cu expansiunea europeană, şi reapare chiar în modernitatea altor tradiţii. Îi datorăm, deşi volumul de la Editura Nemira nu a putut-o menţiona, nu doar un misionarism acut contradictoriu în inima unor culturi atît de diferite, ci şi o contribuţie decisivă la chiar geneza istoriei religiilor, a primelor versiuni extra-confesionale de istorie religioasă globală, cu siguranţă un patrimoniu de metode erudite şi problematici, mereu rafinat.

Aventurat într-o zonă mai austeră, foarte puţin vizitată la noi, a bibliotecii primei modernităţi, Ovidiu Olar a tradus firesc şi elegant, a antologat precaut şi a prefaţat şi adnotat profitabil, cu simţ al evocării şi chiar cu umor. Editura Anastasia, într-o renaştere editorială semnificativă, îi publicase în 2004 o frumoasă carte de debut – *Împăratul înaripat. Cultul arhanghelului Mihail în lumea bizantină*. Doctorand EHESS cu o teză despre „războiul rece confesional" al Europei secolului al XVII-lea, incluzînd raporturile protestante cu bisericile ortodoxe din Europa răsăriteană, teologii şi disputele lor, autorul ne livrează aici texte şi portrete din custodia parizienei *Société de l'Histoire du protestantisme français* şi se încumetă să îndrume cititorul în circuitul unor dezbateri internaţionale, de la teorii politice la istoria religiilor. Mai mult, pare a-şi fi promis, în răspăr cu o bună parte din istoriografiile locului, să nu sacrifice idei doar pentru că alţii nu le pot urmări, nici să le abandoneze firul doar pentru că alţii, urmărindu-le pe cadranul provinciei, au şi obosit. Un volum alert, bogat şi simpatic.

PUBLICITATE

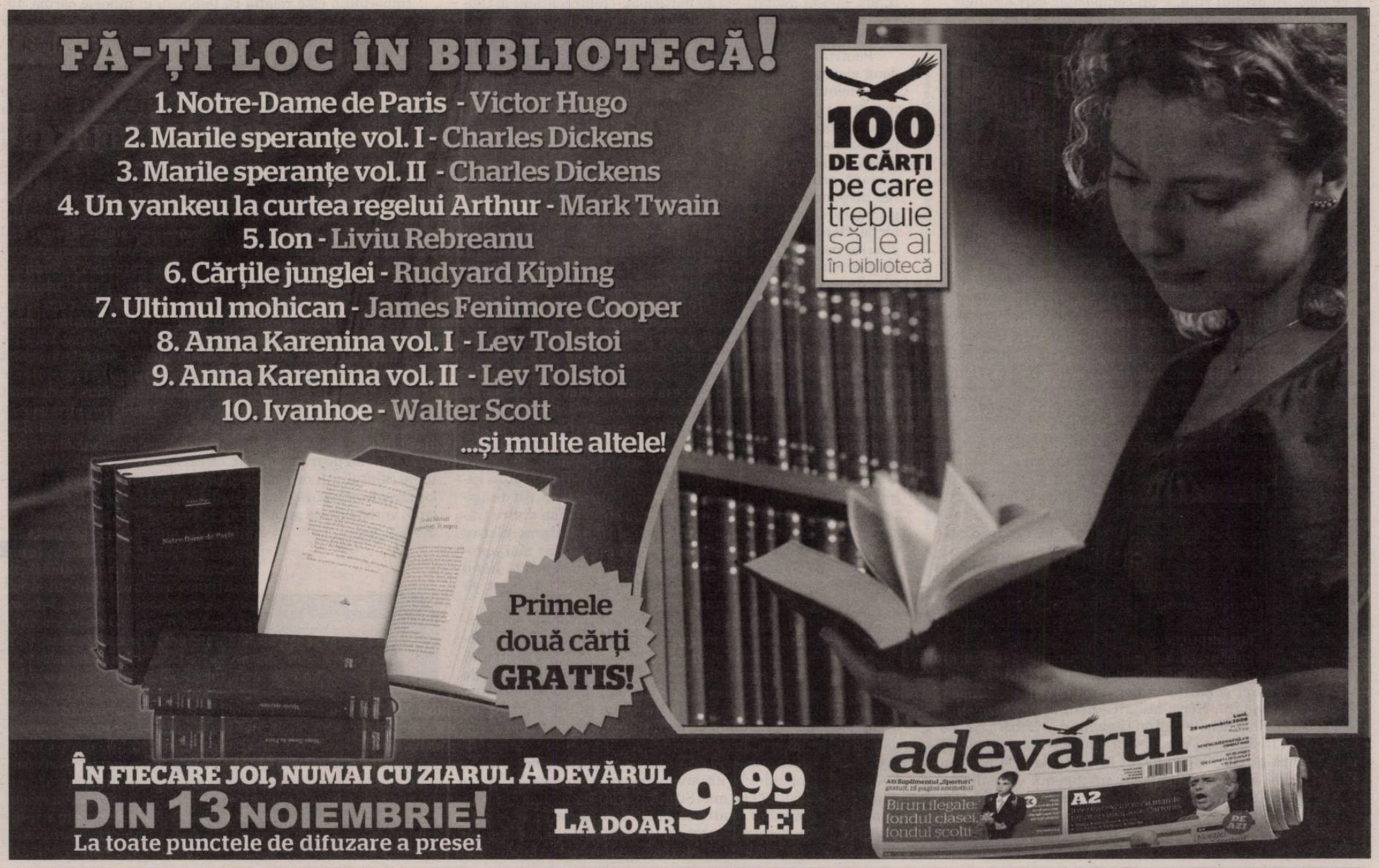

„Cu siguranţă, capitalismul trebuie reformat“

– interviu cu Cristian PÎRVULESCU –

Un subiect pe care aş vrea să-l abordăm este criza financiară din România. Cum o vedeţi şi care sînt cauzele ei?

În România criza financiară nu are nici pe departe forma occidentală. Sistemul bancar este relativ nou, este controlat de Banca Naţională... deşi o serie de produse toxice au funcţionat şi aici (creditul cu buletinul, un credit ce seamănă, păstrînd proporţiile, cu ceea ce s-a întîmplat în Statele Unite cu creditul ipotecar). Au fost credite de consum, au plecat de la aceeaşi filozofie economică de la care s-a plecat în SUA şi în Europa occidentală, şi anume susţinerea consumului va duce la creştere economică. S-a dovedit că, pe termen mediu şi lung aceasta nu este o soluţie fiindcă fără competitivitate, fără o bază economică clară este foarte greu să susţii creşterea economică pe termen lung. Deja consecinţe ale situaţiei din Occident se resimt şi în România, spre exemplu, creşterea ratei dobînzilor practicate de către bănci care a atins cote incredibile în urmă cu cîteva luni. Practic, în momentul de faţă creditele sînt imposibil de obţinut sau doar cei care sînt strînşi cu uşa mai accesează astfel de credite. Temerea băncilor că banii nu se vor returna şi neîncrederea băncilor româneşti între ele este foarte mare. Cu toate astea, nu criza financiară va afecta România în continuare, ci criza economică care se va resimţi în domeniile în care există preponderent o industrie pentru export, în domeniul serviciilor, fiindcă, inevitabil, odată ce nivelul de trai va fi afectat, românii vor cheltui mai puţin în servicii.

Trebuie reformat „capitalismul“ pentru a depăşi această criză?

Sigur, atunci cînd mulţi au spus asta în ultimele săptămîni, au fost întîmpinaţi cu groază, mai ales în Est. Cînd preşedintele Sarkozy a spus-o în mod repetat într-un discurs la Toulon, apoi în întîlnirea de la Bruxelles cu reprezentanţii celorlalte state ale UE şi mai recent la Strasbourg, la întîlnirea Parlamentului European, a produs reacţii. Václav Klaus (preşedintele Cehiei, *n.red.)* a spus că este vorba de vechiul socialism pe care Sarkozy ar vrea să-l readucă şi că soluţia nu este intervenţia statului, ci retragerea lui.

De amintit că Nicolas Sarkozy conduce totuşi un partid de dreapta...

Pe de-o parte, face parte dintr-un partid de dreapta, Uniunea pentru Mişcare Populară, pe de altă parte, a fost un reprezentant moderat al neo-liberalismului, un mare susţinător al modelului american, care însă a reacţionat destul de repede la consecinţele crizei economice. Mă refer la preşedintele Sarkozy nu ca preşedinte al Franţei, ci ca preşedinte în exerciţiu al UE, pentru că reacţiile lui sînt foarte interesante. Cu siguranţă, capitalismul trebuie reformat. Cred că modelul social european se dovedeşte în acest moment o bună alternativă la piaţa nereglementată. Modelul social european pe baza căruia s-a construit UE a plecat de la premisa existenţei unui rol activ al statului. Ceea ce nu înseamnă un abuz de reglementare.

Modelele de reglementări care au fost elaborate întîi în plan filozofic, apoi aplicate în plan teoretic şi puse în practică în anii '80 şi pînă în zilele noastre, s-au dovedit a fi eronate. A spune, în momentul de faţă, că reglementarea este periculoasă pentru economie este absurd. Statul, de fapt, nu mai are forţa să intervină, după ce a fost delegitimat ca actor public, timp de 30-40 de ani... este foarte greu să revină şi să reuşească să convingă.

Ne aflăm la intersecţia dintre două viziuni privind economia, societatea şi politica: o viziune în care instituţiile politice au un rol, acela de arbitru, şi o viziune în care instituţiile politice trebuie să se subordoneze intereselor economice. Este de domeniul evidenţei că acest capitalism speculativ, pe baza căruia s-a construit societatea americană şi occidentală în ultimii 30 de ani, după criza petrolului din anii '70, nu a produs consecinţe pozitive.

Vorbeaţi de modelul social european.

Acest model a fost gîndit de creştin-democraţi, trebuie s-o spunem, şi nu de socialişti – cum susţin unii – de un gînditor liberal din cîmpul creştin-democrat, de Ludwig Erhard, ministru de Finanţe în 1952, mai tîrziu cancelar al Germaniei (în perioada 1963-1966, *n. red.)* cînd a gîndit modelul acesta ca pe o formă de susţinere a economiei de piaţă. Apoi, treptat s-a renunţat la el sub presiunile neo-liberale. Germania l-a abandonat mai greu, iar Franţa urma să-l abandoneze în plină guvernare Sarkozy, şi astăzi lucrurile sînt destul de neclare. Europa (a renunţat la el, *n. red)* – după atacurile pe care le făcea Tony Blair acum cîţiva ani. Astăzi, gîndirea multor comisari şi ai multor funcţionari din Comisia Europeană pare să fie mult prea ataşată viziunii neo-liberale şi neadaptată momentului de criză prin care trece nu doar UE, ci întreaga lume.

Dar cum se raportează Europa la social-democraţie?

Criza surprinde social-democraţia într-un moment de impas. Momentul de impas se resimte nu numai pe plan electoral, ci şi ideologic. Social-democraţia nu are, în momentul de faţă, capacitatea să vină cu un plan concret. Pe de o parte, este blocată de luptele interne, lupte interne care au plecat de la o viziune inspirată de marxişti, reformată, dar nu radical, în anii 1950-1960, şi o altă viziune, a „celei de-a treia căi“ (Giddens – Blair) care a vrut ca piaţa să apară ca un foarte bun reglator al domeniilor economice şi sociale.

Acum socialiştii sînt surprinşi. Surprinşi de faptul că modelul la care aderaseră în ultimele două decenii nu produce echilibre, ci foarte multă inegalitate. Ei nu mai au forţa intelectuală necesară în acest moment pentru a veni cu un proiect propriu. Pe de altă parte, nici în celălalt cîmp situaţia nu este foarte clară, iar cei care profită de actuala criză sînt extremiştii. Sarkozy însuşi s-a jucat cîştigînd cu mesaje extremiste, profitînd şi de lipsa de viziune a adversarei sale, Ségolène Royal. Italienii sînt şi ei în criză şi şi-au creat un partid democrat care s-a dovedit incapabil să se contrapună lui Silvio Berlusconi, iar singurul socialist care rămîne în continuare un portdrapel este premierul spaniol, José Luis Rodríguez Zapatero. Numai că Zapatero are răspunsuri la problemele spaniole – nu la problemele europene. Ambiţiile Spaniei nu au fost niciodată acelea de a impune un model politic european.

Credeţi că din această criză ar putea cîştiga neo-comuniştii?

Nu cred asta. O critică a capitalismului nu înseamnă şi o critică a economiei de piaţă. Dacă vom reuşi să facem o diferenţiere între capitalism ca ideologie şi economia de piaţă ca formă de funcţionare a economiei reale, cred că vom putea depăşi dificultăţile teoretice şi practice. Capitalismul s-a format şi reformulat în raport cu comunismul. Friedrich August von Hayek şi Ludwig von Mises, doi teoreticieni liberali importanţi, inspiratori ai neo-conservatorismului, plecau de la pericolul pe care-l reprezentau socialismul şi comunismul. O carte celebră a lui Hayek – *Drumul către Servitute* – era dedicată socialiştilor din toate partidele.

În momentul de faţă este evident că acest capitalism nu mai are a se confrunta cu nimic şi, ca atare, nu mai poate să inspire nimic. Este nevoie de o altă viziune pentru un nou secol. O viziune care să plece de la economia de piaţă, dar care să ţină cont de nevoile sociale. Capitalismul a fost rezultatul unei gîndiri conflictuale. Probabil omenirea are nevoie acum mai mult ca oricînd de o viziune consensuală. Acesta este mesajul pe care Europa ar putea să îl dea, dacă ar avea forţa necesară.

Din păcate, Europa este surprinsă de această criză economică în cel mai prost moment al său, într-un moment în care comunicarea europeană este deficitară, încrederea cetăţenilor în instituţiile europene este scăzută, într-un moment în care guvernele naţionale sînt egoiste, într-un moment în care nu se poate coordona mai nimic.

Uniunea Europeană are norocul că a fost înfiinţată şi că există. Pe această bază ar putea, dacă depăşeşte obstacolele pe care le-am enumerat mai sus, să înceapă un nou efort.

a consemnat Victor Iulian TUCĂ

Bruxelles, 2 noiembrie 2008

PUBLICITATE

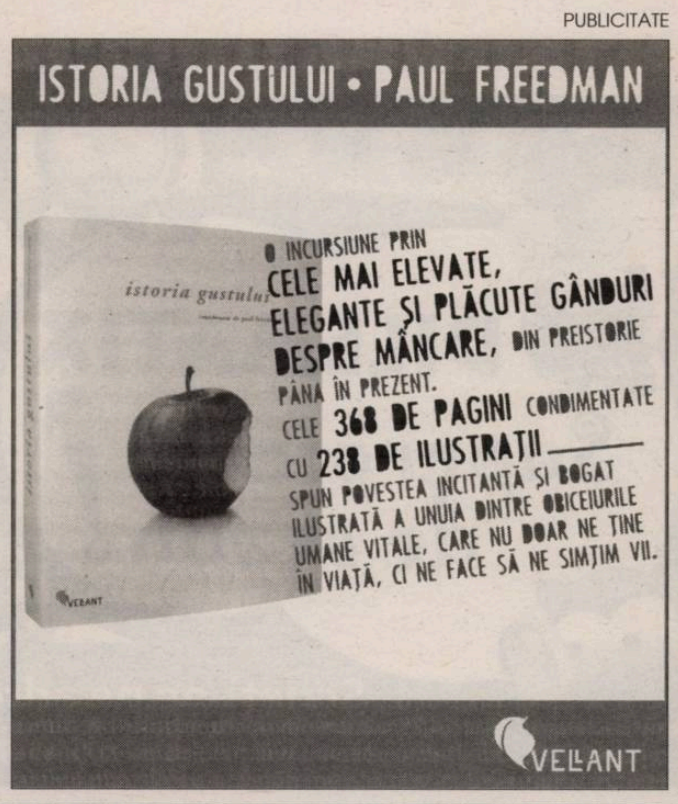

PUBLICITATE

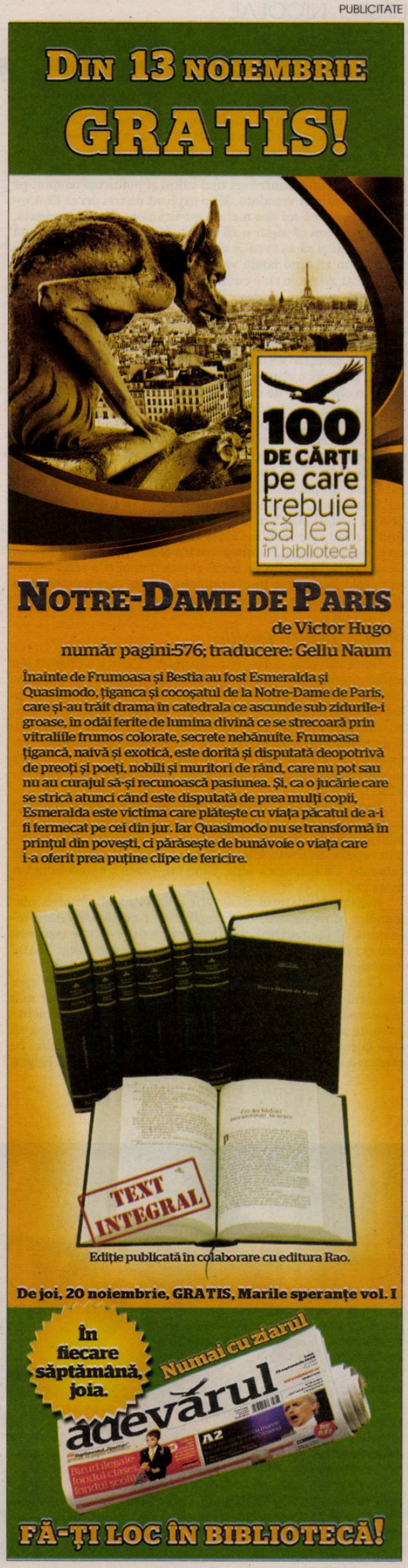

Liliana NICOLAE

Medicamente, spitale, bolnavi

Eram acum cîţiva ani la Londra. Toamnă. Ploaie. Frig. Credeţi că mai era nevoie de ceva ca să răcesc? Ei bine, nu. Aşa că m-am dus la cea mai apropiată farmacie să cumpăr o aspirină... ceva! Farmacistul, un indian simpatic. Poate unul dintre cei mai calmi şi politicoşi oameni pe care i-am întîlnit vreodată. Mi-a explicat de trei ori că fără reţetă nu poate să-mi dea nici un medicament. Eram intrigată. Eu îi spuneam că sigur o să răcesc, că-mi curge nasul şi mă doare capul şi că aş vrea „s-o iau din pripă". El îmi spunea să vin a doua zi, cînd boala va evolua. Şi, neapărat, cu reţetă. Am plecat de acolo cu o cutie de ceai de echinaceea.

Acum, cînd mă gîndesc, cred că indianul era calm pentru că, pentru el, lucrurile erau simple: avea de respectat o regulă clară şi nu-i păsa de insistenţele mele. Pe de altă parte, cred că nu eram prima care intram în farmacia lui, cu pretenţia să cumpăr medicamente fără reţetă. De fapt, eu nu mi-am pus nici o clipă problema că pentru o aspirină sau un nurofen am nevoie de aşa ceva. Eram învăţată ca acasă: cum te doare ceva, iei repede un medicament, ştii tu ce!

Zilele trecute aşteptam într-un cabinet, să iau un interviu unui medic. Scria o reţetă. Şi a scris, a scris, a umplut spaţiul de pe prima pagină şi a continuat şi pe spate. Pacienta – o bătrînă de vreo 65 de ani – a împăturit reţeta cu grijă şi a băgat-o într-un portofel tocit. Se opreşte în prag: „Doamna doctor! Era să uit! Staţi să vă mai întreb ceva: mă doare o măsea, fir-ar a naibii! Mai bine o scot! Aşa!... Şi am fost la dentist şi cînd a auzit cîte medicamente iau, n-a vrut să mai îmi dea ceva pentru măsea. Dumneavoastră ce ziceţi, doamna doctor? Ce să iau?". Doctoriţa i-a cerut reţeta înapoi şi a scris înghesuit acolo denumirea unui antibiotic despre care a precizat că „e puternic şi că o să-şi facă efectul".

Bătălie pentru pastile

De ce vă vorbesc despre toate astea? Pentru că recent s-a reluat un scenariu la care asistăm de cîteva ori pe an: distribuitorii de medicamente cer scumpiri, invocînd cursul valutar. Ministerul Sănătăţii încearcă să ţină preţurile în frîu. Farmaciştii vorbesc şi ei frecvent de lipsa unor medicamente şi de medici care fac exces de zel, prescriind prea multe medicamente. Ministerul îi contrazice. Distribuitorii ameninţă că vor întrerupe furnizarea medicamentelor. Şi uneori chiar o fac.

Pe de altă parte, Colegiul Farmaciştilor a cerut frecvent ca pentru medicamentele compensate şi gratuite să se dea bani mai mulţi. Pentru că, în fiecare lună, fondurile se terminau repede, în cîteva zile, în care se stătea la coadă la medicamente. Cine apuca – bine. Cine nu – avea o şansă luna următoare!

Recent, Ministerul Sănătăţii a anunţat eliminarea plafoanelor la medicamente, începînd cu 1 octombrie. Asta înseamnă că farmaciile pot să onoreze toate reţetele compensate şi gratuite, fără să mai spună la un moment dat: „Gata! S-au terminat banii!".

Casa de Asigurări de Sănătate ar urma să deconteze apoi farmaciilor toate reţetele. Măsura anunţată de minister mai înseamnă şi că populaţia ar putea să-şi procure medicamente gratuite sau compensate în orice moment al lunii, fără să stea la cozi şi fără să mai alerge de la o farmacie la alta, în căutarea celei care nu a terminat fondurile. Ministrul Eugen Nicolăescu a dat asigurări că nu e o idee populistă, ci că „acum este pregătit sistemul să suporte o astfel de măsură".

Pînă aici, toate bune! Numai că farmaciştii spun că eliminarea necontrolată a plafoanelor, deşi este o măsură bună, nu face altceva decît să acutizeze criza de medicamente şi să crească datoriile pe care Casa Naţională de Asigurări de Sănătate le are către farmacii. Pe de altă parte, eliminarea plafoanelor ar putea crea – susţin farmaciştii şi distribuitorii – o criză fără precedent, deoarece cererile de medicamente se vor dubla sau chiar tripla. Oricum, potrivit datelor furnizate de farmacii, tendinţa din ultimii ani este de creştere a consumului de medicamente. Acesta s-a dublat în ultimii patru ani.

Şi aici iar se contrazic farmaciştii şi ministerul: primii spun că plafonul stabilit de minister, dar şi numărul de bolnavi au crescut, în timp ce ministrul Sănătăţii vorbeşte despre funcţionarea fără nici un control şi fără transparenţă a sistemului farmaceutic.

Campioni la eliberarea fără reţetă

România este pe locul 4 în lume în ceea ce priveşte piaţa medicamentelor eliberate fără reţetă. Înaintea noastră mai sînt Venezuela, Turcia şi Argentina. Cele mai cumpărate medicamente la „liber" în farmaciile româneşti sînt – aşa cum eram şi eu obişnuită la Londra! – cele pentru răceală şi gripă, contra durerii, vitaminele, remediile pentru ficat şi circulaţie sangvină. Însă statisticile arată că, deşi cumpărăm multe medicamente, acestea sînt ieftine. Şi iată din nou nişte cifre: un român cheltuieşte cam 70 de euro pe an, pentru medicamente; un englez – 326 de euro; un francez – 500 de euro pe an; un spaniol – 186 de euro. În România însă, este o diferenţă foarte mare între banii pe care îi dă pe medicamente un orăşean şi cei pe care îi cheltuieşte un sătean. Vorbind de preţuri, ministrul Sănătăţii a dat frecvent exemplul insulinei, care în România se vindea pînă nu de mult cu cel mai mare preţ din lume. Consiliul Concurenţei chiar a amendat, la începutul anului, firmele care distribuie insulină, pentru că încheiaseră înţelegeri anticoncurenţiale, menite tocmai să menţină preţul ridicat al medicamentului necesar în tratarea diabetului.

Aş mai aminti un studiu la nivel european care arată că din cinci medicamente prescrise, două nu sînt neapărat necesare. Sistemul din Statele Unite, de exemplu, este unul dintre cele mai restrictive în ce priveşte prescrierea medicamentelor şi se fac tot felul de evaluări, înainte de a da o reţetă. În felul acesta se evită excesul. Avantajul pentru sistem e că se fac economii, iar pacientul e mai ferit de excese şi de posibile efecte secundare.

Decontări

Într-o dimineaţă însorită de toamnă, un bărbat trecut de 65 de ani stătea pe bancă, într-un parc, împreună cu soţia. Aflu că a suferit o operaţie anul trecut şi a stat destul prin spitale. Îl întreb dacă i s-a cerut vreodată să-şi cumpere singur medicamente, pentru că spitalul nu le avea. Şi aşa aflu cum soţia făcea zilnic drumuri la spital, să-i ducă şi medicamente, şi mîncare, cum asistentele îi furau din medicamente, cum a dat bani şi la medici, şi la infirmiere! Nu s-a gîndit niciodată că ar putea să recupereze banii cheltuiţi în spital. Vrea doar să nu mai treacă pe acolo!

Aşa ajungem la o a doua măsură a Ministerului Sănătăţii, care a intrat în vigoare pe 15 septembrie. Decizia spune că atunci cînd sîntem internaţi în spital, iar spitalul nu are medicamentele sau materialele necesare şi sîntem nevoiţi să ni le cumpărăm, spitalul este obligat să ne deconteze toate aceste cheltuieli.

Veşnicele necazuri cu aplicarea

L-am întrebat pe **Mircea Olteanu,** preşedintele Asociaţiei Spitalelor din România, cum şi de unde decontează spitalele medicamentele pe care pacienţii au fost nevoiţi să şi le cumpere. Mi-a răspuns că, în mod teoretic, se poate aplica această decizie a Ministerului Sănătăţii, dar problema o reprezintă formalităţile birocratice care îngreunează procesul şi îi vor determina pe mulţi să renunţe la recuperarea acelor bani. Pentru decontare, explică dl Olteanu, e nevoie ca înainte de cumpărare să existe un aviz semnat de şeful de secţie şi de managerului spitalului. Apoi, pacientul le cumpără, se întoarce cu reţeta la manager şi depune o cerere pentru decontare. Un traseu dificil de parcurs în mod practic. Mircea Olteanu crede că soluţia ar fi de fapt îmbunătăţirea aprovizionării spitalelor, aşa încît nimeni să nu mai fie nevoit să-şi cumpere medicamente cu bani din propriul buzunar, ceea ce nu se poate face în condiţiile bugetului limitat actual şi în condiţiile în care managementul este evaluat pozitiv dacă nu depăşeşte aceste resurse alocate. Preşedintele Asociaţiei Spitalelor crede că asta e o greşeală şi dă drept exemplu Franţa, unde în urmă cu cîţiva ani plafonul a fost depăşit cu miliarde de euro, iar bugetul de stat a acoperit depăşirile în ideea că oricum, banii au fost cheltuiţi pentru pacienţi... In România – spune el – planificarea resurselor se face în prezent prin nişte bugete strict birocratice, care nu au la bază o evaluare reală a nevoilor. Dl Olteanu consideră că decontarea banilor pacienţilor internaţi care-şi cumpără medicamentele ar trebui făcută, potrivit actualei legi, de la Casa Naţională de Asigurări de Sănătate. Preşedintele Casei Naţionale de Asigurări de Sănătate, medicul **Vasile Chiurchea,** mi-a vorbit însă de o altă variantă: „Din veniturile exclusive ale spitalului. Este treaba managerului de spital de unde îi dă banii pacientului. La Casă nu poate să apeleze, pentru că acesta i-a decontat cazul respectiv, şi apoi el a avut nevoie suplimentar. De ce a avut nevoie de mai mult... asta e treaba lui! Dacă n-are bani să deconteze cheltuielile pacientului, nu-i nimic! Poate are luna viitoare! Cert e că trebuie să-i dea pacientului banii, pentru că există o lege în acest sens".

Ghipsul bun şi ghipsul prost

Pe dna **Anca** am cunoscut-o pe holurile Spitalului Universitar de Urgenţă Bucureşti, după ce avusesem o scurtă discuţie cu managerul Gheorghe Iană. Acesta mă asigurase că la spitalul pe care-l conduce a interzis şefilor de secţie să ceară pacienţilor să-şi cumpere medicamente. Dna Anca avea piciorul drept în ghips. Ajunsese la spital în urma unui accident de circulaţie. Îmi arată pansamentul, faşa elastică – tot ce e pe plaga ei – şi-mi spune că şi le-a cumpărat. Nu că spitalul n-ar fi avut! Dar i s-a spus că la spital sînt lucruri ieftine şi proaste, că bandajul i s-ar fi lipit de rană şi s-ar fi vindecat mai greu. „Eu am avut bani. Şi mi-am cumpărat ce am avut nevoie. Însă lîngă patul meu e o femeie de la ţară, care are pensie un million şi jumătate. Ea s-a descurcat cu medicamentele şi materialele pe care le-a avut spitalul!"

PUBLICITATE

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

XXXIII) Acesta-i happyendul, –
la care s-au àdaus
enormul raiting, brand-ul,
plus, fără de repaus,

scenarii-ajunse filme
turnate cu mulţi bani
de scumpe cinefirme,
de nouăzeci de ani

încoace, – care premii,
cu vîrf şi îndesat,
au luat de-a lungul vremii, –
care, pe loc, n-a stat,

ci-a progresat în arta
Titanicelor, tot
mai mult sfidîndu-şi soarta,
pe-oceanul vast (înot,

în caz de catastrofe,
căci bărci nu îs de-ajuns...)
Drag lèptor, op'şpe strofe
mai ai, aici ajuns

(minus aceasta): şaişpe
catrene,-n care – o! –
cuiva-i se rupe-n paişpe
de Blok, Cioran & Co.

ABSOLUTUL POPORULUI OBSCUR (CARE ÎNCALECĂ VREO CINCISPREZECE INSTITUŢII PE-NTUNERIC) ARE VALOARE DE SIMBOL

● Citez din citatul din „Tantra Sara" reprodus pe invitaţia unei conferinţe de recrutare a viitorilor yoghini: „Mai presus de cei care, obţinînd rezultate şi atingînd succesul, dobîndesc puteri paranormale se află cei care ating Absolutul, dobîndind Înţelepciunea prin care totul devine cu putinţă". Se sparie gîndul. Care nechibzuit ar vrea aşa ceva?! (**M. C.**)

● Am văzut la metrou un afiş care – pe moment – m-a derutat, apoi m-a distrat: o hartă a unui (fantezist) metrou „european", care combina segmente de linii bucureştene, madrilene, pariziene şi berlineze. Adică, pe de-o parte, staţii precum „Bundestag", „Embajadores", „Madeleine", de cealaltă – „Armata poporului"... (Erau şi combinaţii încă mai savuroase, cum ar fi „Palais Royal-Musée du Louvre" – „Industriilor" sau „Gran via" – „Gorjului".) Interesant este că staţiile bucureştene erau în vest, în timp ce celelalte erau în nord, sud sau est; or, un lucru care m-a intrigat de fiecare dată în oraşe precum Londra, Paris sau Berlin este că *toate* cartierele sărace sînt în est, iar cele bogate – în vest. Probabil că harta aceea încerca să corecteze această situaţie. (**a. l. ş.**)

● Oamenii de la ţară încă mai au probleme în ceea ce priveşte mass-media şi rolul ei în societate. În urmă cu cîţiva ani, la o filmare, întrebau invariabil „De la ce ziar sînteţi?", iar cînd stăteau „la poză" îţi atrăgeau atenţia să ai grijă ce scrii despre ei. În cel mai bun caz se interesau „pe ce post o să se dea". Mai nou, au o psihoză legată de Internet. În mintea lor, tot ce se filmează va ajunge mai devreme sau mai tîrziu pe Internet, locul acela obscur unde „îşi bat joc de oameni". I-am lămurit cu greu ce înseamnă un film documentar. Au avut o reacţie pozitivă abia cînd le-am spus „e ca la Animal Planet!". (**A. P.**)

● La Viena, oraşul celor 3 „ş"-uri (şniţel-ştrudel-şpriţ) învîrtite-n ritm de vals (valş?), există şi cîteva locuri trimiţînd la o cinefilie care-ar trebui să fie de rigoare *(Al treilea om* s-a turnat aici). Numai pe drumul spre hotel am identificat patru: două restaurante, unul lîngă altul, cu firme felliniene („Otto e mezo" şi „Amacord" – acesta din urmă, e drept, un pic „ciobit" de spiritul sau şpriţul vienez...), magazinul de DVD-uri „Alphaville" (vezi filmul lui Godard) şi librăria de cărţi de bucate „Babette" (vezi minunatul film danez *Festinul lui Babette).* Asta, dacă ajungi la ele, Viena fiind împînzită de benzi pentru biciclişti care se încalecă, se întretaie şi-ţi taie calea, aşa că trebuie să fii tot timpul – tu, ca pieton – cu ochii-n patru. Se pare că bicicliştii au ucis doi copii pe trotuar (sau poate ar trebui să scriu „tortuar"?)! Probabil că asta ne aşteaptă şi pe noi, în Bucureştiul ciclotecilor *über alles...* (**a. l. ş.**)

● Dacă ai vreo durere şi apoi proasta inspiraţie să cauţi pe Internet cauzele ei, vei afla că suferi deja de vreo cincisprezece boli, dintre care douăsprezece incurabile, iar trei cvasinecunoscute. Internetul e paradisul ipohondrilor. (**M. C.**)

● Guvernul vrea să reducă fondurile pe 2009 ale ICR, una dintre puţinele instituţii româneşti care funcţionează cu succes. Pesemne că asta e strategia culturală a cabinetului Tăriceanu: băgaţi de seamă, eficienţa se plăteşte. (**M. Ş.**)

● Într-o zi, în tramvaiul 41, un bărbat (după salopeta murdară de pete de ulei pe care o purta, cred că era muncitor pe undeva) către colegul lui, văzînd pe geam un tînăr de culoare: „Uite-l pe Obama, mînca-ţi-aş! Ia uite, nene!

Cu ochii-n 3,14

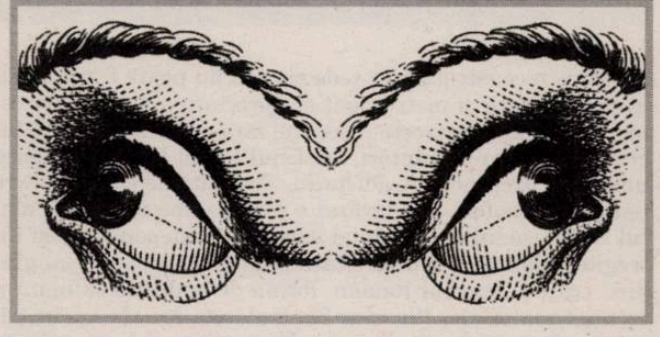

Dacă intri pe-ntuneric, p-ăsta sigur calci, că nu-l vezi!". Acum, ce să zic? Glume proaste, dar măcar ştia omul de Obama! (**R. T.**)

● Aflu, luni de dimineaţă, din *Cotidianul,* că o candidată pentru Camera Deputaţilor în Colegiul 25 din Drumul Taberei, fiind întrebată dacă ştie cine a fost Alexandru Moghioroş (secretar al CC al PCR, cu bulevard, parc şi piaţă cîndva în zonă), a răspuns că ar fi fost „un luptător al revoluţiei de la 1848". Nu are rost să-i dau numele. Ea are valoare de simbol. Esenţialul este că mi-am luat porţia de rîs pentru toată săptămîna. (**R. C.**)

CE SEMNIFICAŢIE AU ANUMITE ARTICOLE DE LENJERIE CU IMPULS FRUMOS CÎND SE ÎMPLINESC 100 DE ANI DE LA ÎNFIINŢAREA DISTRACŢIEI?

● Pe uşa blocului, un *Aviz de trecere citire contor* de la Apa Nova, din care aflu ce semnificaţie au anumite înşiruiri ezoterice de litere, în lectura cititorilor de contoare: „ABS – client absent; BLCC – cămin blocat construcţii; BLCI – cămin insalubru; BLCM – cămin blocat de maşină; BLCR – risc accidente; BLCT – cămin blocat terţi; CAI – cămin inundat reţea interioară; CPN – capac/cămin modificat; DET – contor deteriorat; DETI – contor neprotejat la îngheţ; DETV – contor spart, fără sigilii; FC – lipsă contor; FCC – amplasament contor modificat; NL – imobil nelocuit; REF – acces refuzat". (**D. S.**)

● Compania KLM şi-a făcut un (foarte prost) obicei din a rătăci bagajele clienţilor săi sau a le lăsa pur şi simplu pe aeroportul de îmbarcare, pînă la noi... reclamaţii. Iar firma Menzies, care se ocupă de recuperarea lor, are mare grijă ca, după ce te ţine trei zile cu nervii întinşi, să treacă în fişa de căutare „!!!!!Anunţaţi de urgenţă vama!!!!". Nu de alta, da' de ce să nu mai stai cîteva ore şi la Otopeni, să vezi şi vameşii români scobindu-ţi printre obiecte de toaletă, articole de lenjerie intimă şi algocalmine devenite obiecte de mare trafic... (**S. S.**)

● La Paris, s-a judecat procesul intentat de firma distribuitoare în Franţa a pistoalelor cu impuls electric celor care au defăimat-o, acuzînd-o că produsele ei au provocat moartea a cel puţin 150 de persoane în SUA. Indiferent de verdict (pe 24.11.08), de pe acum mi-am notat, cu litere mari, finalul vibrant al pledoariei susţinute de avocata firmei, în apărarea acestor arme care nu ucid, ci doar paralizează: „Secolul XXI va fi non-letal sau nu va fi deloc". Merită să trăieşti pînă în secolul XXII pentru a verifica această previziune. (**R. C.**)

● Silvio Berlusconi a fost acuzat în presă de rasism după ce l-a caracterizat pe proaspătul preşedinte al SUA ca „tînăr, frumos şi bronzat". E adevărat că premierul italian se dovedeşte adesea slobod la gură, dar de data asta cred că acuzaţia nu se aplică: cu adevărat îngrijorător mi se pare cînd cineva îţi spune că eşti bătrîn, urît şi albicios. (**M. Ş.**)

● La prelungirea metroului pînă la şoseaua de centură se lucrează dinainte de 1989. În sfîrşit, se deschide. „Am amînat inaugurarea ca să prindem şi împlinirea a 29 de ani de la primul metrou pus în circulaţie" – a zis liderul sindicatului. Ideea amînării din motive festive mi se pare bună şi ar trebui extinsă. De pildă, ar fi frumos ca autostrada Braşov-Borş să fie inaugurată în 2089, cînd se împlinesc 100 de ani de la Revoluţia din 1989. Dar nu cred că va fi gata pînă atunci... (**M. V.**)

● La împlinirea a 80 de ani de la înfiinţarea Radioului public românesc, Traian Băsescu a comparat profesionalismul şi echidistanţa acestei instituţii cu cea a BBC-ului. Probabil că preşedintele s-a referit, de fapt, la secţia română de la BBC care, neavînd nici un fel de activitate jurnalistică pentru că a fost desfiinţată, este într-adevăr în acest moment comparabilă ca profesionalism şi echidistanţă cu Radioul nostru public. (**A. M.**)

● Radio 21 oferă, conform reclamei, „distracţie în cantităţi industriale", în timp ce Radio Zu instaurează – zice sloganul – „dictatura distracţiei". Distracţia – acest terorism mediatic! (**M. C.**)

DACĂ RĂSPUND CORECT PRIN POZE ŞI CIFRE, ROMÂNII NU IES LA SOCOTEALĂ

● Primesc un sms de la Vodafone cu această întrebare: „Ce îţi place să ciocneşti de Paşti? 1) Maşina. 2) Ouăle". Dacă răspund corect printr-un sms suprataxat, pot cîştiga un SUV. De unde se vede cam ce părere are Vodafone despre intelectul şi aspiraţiile propriilor abonaţi. (**M. C.**)

● O broşură cu multe poze şi cifre identifică sute de obiecte denumite „idei pentru un Crăciun romantic". Presupun că romantism, în acest context, înseamnă inutil. Aflăm astfel că există şi pot fi comandate cafetiera Moş Crăciun, portofel pentru bani mari şi mici, suport bijuterii manechin, fotoliu port-celular, veioză în formă de acvariu în mişcare, culcuş moale pentru cîini şi pisici, hamac pisici, o bijuterie mare care pretinde că e pantoful Cenuşăresei, hîrtie igienică decorată, prelungitor fosforescent pentru centura de siguranţă şi ceva într-adevăr miraculos: o fîntînă de ciocolată (dar ca să funcţioneze e necesar să pui ciocolată în ea şi ea se vinde fără). Nici un obiect nu e prea scump, dar nici unul nu e ieftin. (**M. B.**)

● Petrecînd seara de Halloween într-un cartier rezidenţial din Băneasa, mi-am pus problema de ce profesorii şi doctorii din România nu sînt băgaţi în seamă şi de ce nu obţin niciodată rezolvarea pe deplin a cererilor sindicale. Pe cînd copiii străini din cartier colindau după dulciuri cu celebrul: *Trick or treat* („Te păcălesc sau îmi dai de bunăvoie"), românii spuneau resemnaţi: „Ne daţi ori nu ne daţi". Deci: traducerea sau mentalitatea? (**S. G.**)

● Cu ocazia alegerilor din SUA, aş dori s-o salut pe holograma reporterului Jessica Yellin, care şi-a făcut apariţia în studioul CNN pentru a comenta ce se întîmpla la Chicago. Acest eveniment media halucinant, care a fost în mare parte eclipsat de alegerea noului preşedinte, îmi aminteşte de viitorul anticipat de Asimov, în care ne vom „viziona", în loc să ne întîlnim la o bere. Le propun celor de la TVR să se gîndească deja la noile tehnologii, care prezintă cel puţin două avantaje: vor avea cum să justifice banii publici care nu ies la socoteală, dar şi numărul mare de angajaţi, căci pe ştatele de plată pot să apară atît salariaţii, cît şi hologramele lor. (**A. P.**)

Nicolae DRĂGUȘIN

Cum se vede România din afară

Întrucît mă aflu printre cei care au „consumat“ UE mai mult de un an, motivul şederii nefiind decît colateral unul turistic, am de gînd să iau în serios datoria de onoare pe care o sugerează Marina Dumitrescu (*Dilema veche* nr. 243, p. 21) ca la revenire să exprim cum văd România, cu nădejdea ca aceste exerciţii personale de alteritate să-şi vădească în timp utilitatea. Cred că nu greşesc prea mult dacă voi spune că o plimbare prin Bucureşti este suficientă pentru a înţelege respectul românilor faţă de trăirea în comun sau, mai exact spus, felul în care fiecare dintre noi poartă conştiinţa apartenenţei la o comunitate de destin, pe care îmi place să cred că o reprezintă naţiunea. De asemenea, mai sînt de părere că nimic în afara orizontului arhitectural nu poate ajuta mai mult în această străduinţă. Spunînd arhitectură, asemenea filozofului Constantin Tsatsos care pentru o vreme a servit ca preşedinte al Greciei (am avea şi noi oare nevoie de un şef de stat filozof, un om care să vadă lucrurile frumoase şi cu adevărat importante?), am în minte un concept generos care înglobează deopotrivă discursul public sau „arhitectura“ cuvintelor, modelarea teritoriului pe care cetăţenii acestei naţiuni l-au luat în „arendă“ sau arhitectura clădirilor şi comportamentul social de fiecare zi sau „arhitectura“ gesturilor. O regulă de bun-simţ spune că fiecare tip de construcţie descris mai sus trebuie să se exprime în celelalte sau, altfel spus, cele trei tipuri de construcţie se află într-un asemenea raport, încît clădirile iau adesea forma ciocnirii dintre vorbele şi faptele oficiale, deci publice. Pentru a desluşi acest mesaj nu trebuie să mergem mai departe de vecinii noştri polonezi care au înţeles (pare-se din primul moment) că cel mai bun mod de a înfrunta nedreptatea istorică ce a făcut ca centrul istoric al Varşoviei să fie distrus aproape în întregime este reconstrucţia, după planurile originale, pînă la ultimul milimetru, aşa încît nimeni dintre cei care nu cunosc acest detaliu istoric să nu-şi dea seama că în 1944 peste 90% din ce există astăzi era ruină şi moloz. Am fi avut şi noi ocazia să arătăm că durabilă nu este condamnarea comunismului prin vorbe, chiar şi atunci cînd acest lucru este făcut de la tribuna celei mai semnificative instituţii statale (Parlamentul), ci corectarea nedreptăţii prin continuitate. Pe Calea Victoriei, de pildă, bijuteria care era odinioară Teatrul Naţional a contat la fel de puţin chiar şi atunci cînd s-a dovedit că temelia poate susţine reconstrucţia, iar România democratică se apropia de majorat (mă gîndesc cu oarecare tristeţe cîtă dreptate au cei care susţin că uneori 18 ani nu este decît convenţional un indicator de maturitate).

Mutilarea Bucureştiului nu cunoaşte o schimbare decît de formă şi, posibil, de argument.

Dacă reconstrucţia se vede clar că nu poate fi principiu al continuităţii şi instrument de corectare a nedreptăţii istorice, nici în ce priveşte respectul faţă de ceea ce există lucrurile nu stau altminteri. Destinul Pieţei Palatului apare unul de-a dreptul contradictoriu. Străjuită de clădirile care i-ar putea conferi cu adevărat o dimensiune mistică (Palatul Regal, sediu al României suverane, independente şi întregite, Biblioteca Universitară „Carol I“ ca simbol al gîndirii critice, Ateneul Român, formă de expresie rafinată a creaţiei materiale, Biserica Kretzulescu, loc al exprimării spirituale, străbătută de Calea Victoriei pe care au mărşăluit trupele româneşti învingătoare în războiul pentru independenţă), Piaţa Palatului devine atractivă mai curînd pentru că oferă un spaţiu generos (ce poate fi folosit fie pe post de parcare, fie pentru a născoci proiecte fanteziste de racordare la p(r)ost-modernitate) sau profitabil la întîlnirea producătorilor cu consumatorii în mesajul publicitar. Nici măcar efortul minim de a (re)aşeza statuia Regelui Carol I nu pare să fie la fel de uşoară şi, dacă totuşi macheta îşi face loc printre maşini suspendate şi reclame la chipsuri, preocuparea minţilor luminate merge sau către cizmele prea înguste ale călăreţului, sau către organele genitale ale calului care din anumite poziţii se văd indecent de mult... În orice caz, la ora cînd scriu aceste rînduri macheta statuii a dispărut.

Ceea ce îmi pare că sugerează cele două observaţii de pînă aici este că mutilarea Bucureştiului nu cunoaşte o schimbare decît de formă şi, posibil, de argument. De la motivaţia ideologică anilor '70 care a impus sistematizarea urbană ca proiect cu finalitate politică, apetitul pentru acumularea de capital deschis de obţinerea libertăţii în decembrie 1989 a comutat sistematizarea într-un proiect implicit, cu certă finalitate pecuniară. Pînă mai an, clădirile intrau sub lama buldozerului pentru că sîcîiau peste măsură constructorii socialismului cu memoria Vechiului Regim. Astăzi ele sînt demolate pentru că valoarea terenului de sub ele depăşeşte orice relevanţă istorică sau, pur şi simplu, estetică. Transformarea de care vorbesc traduce, în fond, un anumit tip de atitudine care rezidă în social şi, aş îndrăzni să spun, în chiar fibra naţiunii, aşa cum a fost modelată de creaţia „omului nou“.

Clădirile sînt demolate pentru că valoarea terenului de sub ele depăşeşte orice relevanţă istorică sau estetică

Iată-ne ajunşi la punctul cel mai sensibil al discuţiei: este îndeajuns să cunoşti, pentru a acţiona? Se susţine *praxis*-ul în *doxa?* Fapta rezultă doar din cunoaştere? Filozofia etică răspunde că nu. Cunoaşterea bună, născută din fapta bună, are trebuinţă de voinţă şi raţiune (unii ar mai adăuga şi bun-simţ), adică de două ingrediente pe care doar simplul fapt de a te muta dintr-un loc în altul nu le poate da formă. Noi trăim sub ceea ce Adrian Marino a numit „complexul Dinicu Golescu“, însă ne împotrivim cu încăpăţînare îndemnului pe care călătoriile pedagogice l-au afirmat dincolo de context (la început Dinicu Golescu, apoi Ion Botez sau Ion Codru Drăguşanu pentru a aminti doar cîteva figuri cu relief). Mai direct spus, suferim de complexul inferiorităţii, însă ne străduim prea puţin pentru a-l corecta. Dinicu Golescu a fost şi el un politician care a avut şansa de a călători, însă a realizat că la fapta bună se ajunge (mai ales) prin voinţă şi raţiune. Din acest motiv, familia Golescu, dintre cele mai bogate la acel timp, a fost pe punctul de a sărăci, pentru simplul fapt de a-şi fi pus avutul în slujba unei viziuni, a unui proiect social – programul paşoptist, de la care, cred, ar fi cu folos să ne amintim că s-au împlinit 160 de ani. Să fie explicabilă distanţa care separă generaţia paşoptistă de cea postdecembristă prin faptul că a fi politician acum un veac şi jumătate însemna a aparţine unei colectivităţi calchiate după modelul aristocraţiei occidentale, cu tot ce presupune acest lucru, iar a face politică, era un fel de profesie, în vreme ce astăzi a fi politician devine accesibil oricărui cetăţean ce convinge şi (teoretic) se dotează cu un program? Se împacă mai bine responsabilitatea cu dreptul inegal (sau limitat) de a face politică decît cu dreptul egal? Să se întîmple deci aceste lucruri pentru că ajungem să cunoaştem tot mai multe paradoxuri ale democraţiei despre care vorbea odinioară Alexis de Toqueville? Posibil, însă personal mă îndoiesc. Ceea ce ne lipseşte este o pedagogie naţională, regîndirea unui proiect de trăire în comun pe care nici Revoluţia din 1989, şi nici aderarea la Uniunea Europeană nu par să-l fi stimulat într-un mod consistent, deşi ar fi avut toate şansele să o facă. În definitiv, ce poate fi mai grandios decît acele evenimente rarisime pe care Providenţa ni le dă pentru ca noi să ne (re)descoperim dimensiunea colectivă a existenţei? Faptul că ştim prea puţin să le aducem în favoarea noastră nu se întîmplă, cred, pentru că nu avem ochi de văzut şi urechi de auzit, ci, pur şi simplu, pentru că ne lipseşte mintea sau măcar aplecarea (care uneori e naturală) prin care le putem descifra aşa cum se cuvine. Astfel se vede din afară România acestui prezent (obositor de continuu).

PUBLICITATE

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. **249** ● 20-26 noiembrie 2008 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Cîteva reguli de bună purtare“

pagina **3**

Cristian Ghinea
„Banii nu pot cumpăra încrederea“

pagina **17**

Ruxandra Tudor
„Tura «de foc»“

pagina **22**

FRUCTUL OPRIT

– cine ce mai interzice –

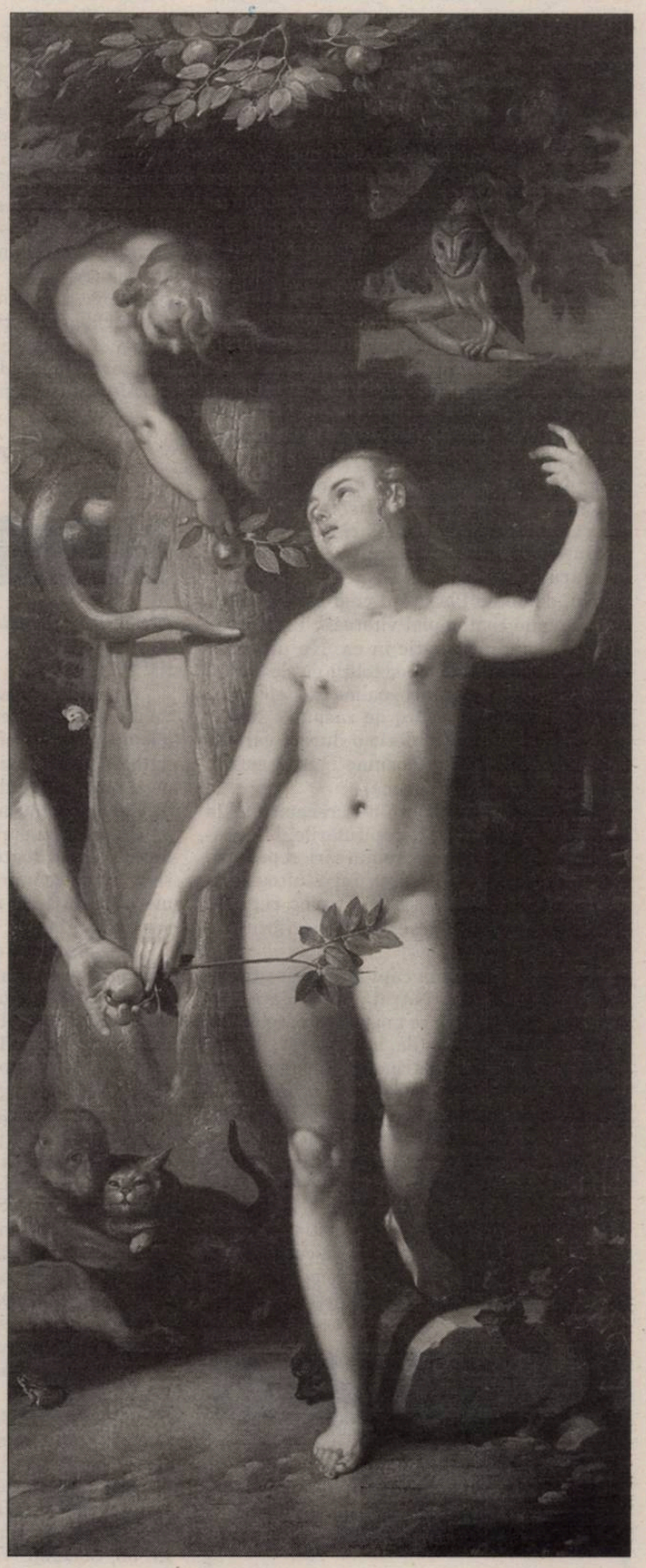

„Singurul lucru căruia nu-i pot rezista este tentația.“

OSCAR WILDE

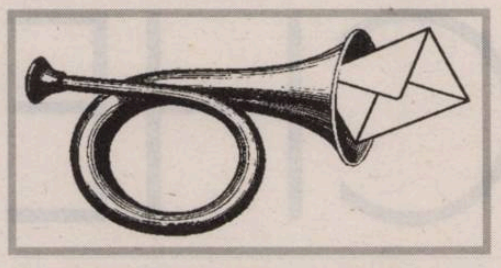

Nr. 246: Articolul lui Andrei Pleşu, „Texte comentate“

Laudă curiozităţii

Stimate domnule Andrei Pleşu,

Am ezitat mult înainte de a scrie aceste rînduri: cum să-mi îngădui să polemizez cu idolul meu? Vă rog să credeţi că nu e o încercare de *captatio benevolentiae* – am mai scris şi v-am declarat şi verbal că în panteonul meu sînteţi fruntea – Zeus. Or, cuvintele unui idol ţin de sfera „crede şi nu cerceta“. În general cred tot ce spuneţi, vă citesc cu religiozitate şi cu un orgoliu gîdilat cînd regăsesc în spusele dumneavoastră gînduri şi întrebări care mă frămîntă şi pe mine (ah, narcisismul cititorului!).

Dar în „Textele comentate“, pornite de la citatul din Cioran, nu m-am mai regăsit, deşi v-aţi apropiat atît de mult de starea mea – stare, ipostază, condiţie, maladie, sublimare spirituală cum o doriţi dvs.? – nu ştiu ce anume e senectutea. (M-am întrebat uneori, amuzată, dacă termenul „senectute“, cu înţelepciunea, stoicismul autoimpus şi fatalismul pe care le presupune nu vine cumva de la *Seneca)*.

Am mai răspuns o dată, în revista dvs., la un atac la adresa iresponsabilităţii senectuţii, scris de domnul Mihăieş. Acum răspund la responsabilităţile pe care, conform părerii dvs., ni le incumbă senectutea. Mi-e ciudă că mă transform într-un apologet al senectuţii, eu care urăsc bătrîneţea, care încerc să o resping, cu mare precauţie însă, pentru a nu cădea în ridicolul cramponării obstinate de tinereţe. Dar dvs. sînteţi în afară, la o sensibilă distanţă de porţile senectuţii, pe cînd eu sînt înăuntru, şi ştiu.

Nu, domnule Pleşu, nu cred că senectuţii „îi şade bine contemplativitatea!“. Bătrîneţea nu are nimic nirvanatic în ea. Nu uitaţi că descinde înconjurată de sateliţii ei, de camarila boli-dureri-junghiuri-spaime existenţiale – întrebări dureroase fără de răspuns. Nimic mai anticontemplativ decît o durere care te frînge din şale sau o tensiune mărită care-ţi bubuie în urechi, credeţi-mă.

Senectuţii nu-i priesc nici recapitulările recomandate de dvs. Recapitulările, bilanţurile presupun şi regrete, remuşcări, reproşuri. Eu, una, deşi nu sînt prea îngăduitoare cu mine însămi, refuz să-mi provoc regrete sterile pentru fapte ireversibile, sterilizate de timp.

Şi acum, problema capitală, curiozitatea, pe care o doriţi concentrată, sublimată, nedisipată, selectivă. În ce mă priveşte, selectivă a fost la toate vîrstele (da, într-adevăr, fiecare vîrstă are doza ei de bătrîneţe). Am avut şi am unele carenţe de curiozitate extrem de blamabile. De pildă, niciodată nu am înţeles oamenii care se extaziază, trăiesc stări frenetice, fanatice, patetice, urmărind nişte găligani cu picioare lungi şi minte scurtă care se omoară să împingă o minge într-o poartă. Aşa cum nu am înţeles nici atracţia modei vestimentare şi a „ce se mai poartă?“. În rest însă, curiozitatea îngrădită în perimetrul problemelor care te interesează cred că trebuie să funcţioneze la fel de intens la bătrîneţe ca şi la tinereţe. Chiar dacă nu mai participi activ, trebuie să cunoşti, să înţelegi ce se întîmplă în jurul tău. Dacă ar fi doar pentru a şti cum să te aperi de intruziunile brutale ale noilor realităţi. Într-o lume în continuă şi perpetuă schimbare tehnologică, politică, socială, psihologică, ai nevoie de o acută putere de percepţie, dacă nu de adaptare. Un exemplu minor: am avut curiozitatea să înţeleg de ce se pamează atîta lume după manele. Le-am ascultat şi – păstrînd proporţiile – am rămas la fel de opacă şi nereceptivă ca şi, cu multă vreme în urmă, la prima confruntare cu muzica dodecafonică.

Cred că curiozitatea – pe orizontală sau pe verticală – este singurul factor viu, dinamic, mobil şi mobilizator, într-un spirit care, aşa cum plastic spuneţi, „a cedat teritorii“ – de-aţi şti cît de dureroase sînt aceste cedări! – şi atîta timp cît există un dram de discernămînt, curiozitatea, chiar disipată, nu te va face să pui pe acelaşi plan „catastrofa cu fleacul“, un tablou cu *Dilema veche,* sau cabotinismul bine dirijat al lui Mircea Badea cu calmul flegmatic, bine informat al lui Emil Hurezeanu.

Insistaţi pe *relectură.* De ce să nu citim literatura nouă, atît de insolită? De ce să-l recitesc pe Balzac, cînd mai am atît de puţin timp la dispoziţie, şi să nu-i citesc pe Philip Roth sau pe Llosa? De ce să-i reascult a mia oară pe Aznavour şi pe Brel, şi să nu-l ascult pe Leonard Cohen?

Recomandaţi, explicit sau implicit, să renunţăm la activitate, la „concurenţa cu tînăra generaţie“. Dar munca, dacă o mai poţi presta, e singurul şi infailibilul panaceu. Eu o să-mi continui activitatea – fără să concurez tînăra generaţie, dimpotrivă, oferindu-i, poate, exemple – atîta timp cît nu o să mi se întunece mintea. Aşa lupt împotriva singurătăţii, a spaimelor, a dorului de cei duşi, a nostalgiei, a izolării, a senzaţiei de eliminare din circuit, urîţeniei bătrîneţii. Sau poate că şi această scrisoare e o dovadă de bătrîneţe?

Afectuoasă admiraţie,

Antoaneta RALIAN
Antediluviană – fără www.ro punct

Nr. 245: *„Se duce dracului capitalismul?“*

Despre prăbuşirea unui idol

Am citit cu plăcere numărul 245 din 30 octombrie 2008 al revistei *Dilema veche*. Articolele dedicate crizei economice mondiale, semnate de specialişti în domeniu, sînt deosebit de interesante sub aspectul propunerilor de descifrare a mecanismelor economice şi financiare ale pieţei libere. Am remarcat însă faptul că din toate ecuaţiile prezentate, lipseşte cu desăvîrşire orice trimitere la valorile morale. Din acest motiv, am decis să vă adresez cîteva gînduri.

Actuala criză economică ce străbate cele mai puternice state ale lumii a scos în evidenţă inconsistenţa teoriei potrivit căreia piaţa liberă ar constitui un concept absolut şi un mecanism total liber, care ar rezolva toate problemele economice ale vieţii omeneşti. Desprinderea progresivă a acestui concept de legăturile naturale cu etica şi morala, cu binele integral al persoanei umane şi absolutizarea eficacităţii sale au condus la crearea unui autentic idol. Criza financiară ce cutremură în prezent SUA şi statele Comunităţii Europene, neputinţa pieţei libere de a rezista fără infuzii financiare din partea statului ne determină să procedăm la o demitologizare a acestui concept. De fapt, ne vedem nevoiţi să umanizăm piaţa, să nu o mai percepem ca pe o maşinărie *sine homo,* ci ca pe un instrument al omului ce trebuie folosit în armonie cu natura umană.

Piaţa liberă este în mod clar o realitate importantă sub aspect social şi economic datorită capacităţii sale de a oferi rezultate eficiente în producerea bunurilor şi a serviciilor. În Apus, Biserica Catolică (Papa Ioan Paul al II-lea, Enciclica *Centessimus annus,* nr. 36; Conciliul Vatican II, *Gaudium et Spes,* 65) nu s-a împotrivit acestei realităţi economice, ci a preţuit avantajele pe care piaţa liberă le oferă, fie sub aspectul utilizării eficiente a resurselor, fie în sensul schimburilor economice. Pe plan istoric, acest model economic şi-a dovedit într-adevăr eficacitatea, reuşind să răspundă mai bine nevoilor omeneşti. Mai mult decît atît, caracterul concurenţial al pieţei libere a fost perceput ca un instrument util sub aspectul dreptăţii sociale, moderînd cîştigurile excesive ale unor firme.

Situaţia economică mondială ne determină aşadar să regîndim natura pieţei, dar de această dată nu în mod independent de finalităţile pe care le urmăreşte şi de valorile pe care trebuie să le transmită la nivel social. Piaţa nu poate avea în sine însăşi principiul propriei legitimităţi; acest principiu trebuie să fie căutat în conştiinţa individuală a persoanei şi în responsabilitatea publică a tuturor cetăţenilor. Operatorul economic urmăreşte desigur o utilitate a sa, individuală, dar aceasta poate fi în armonie cu utilitatea socială. Mai mult decît atît, piaţa trebuie relaţionată cu valorile morale, profund umane. Libertatea pieţei nu poate fi absolută, ea avînd în mod natural limite constitutive determinate de natura umană. Autonomia pieţei, pentru a evita dezumanizarea, trebuie deci să fie atent circumscrisă tocmai în raport cu aceste valori.

Valoarea persoanei umane nu poate fi determinată de piaţă, ci evident persoana este aceea care stabileşte coordonatele instrumentelor necesare pentru progresul dimensiunii economice a vieţii sale. Eficienţa economică trebuie deci să urmărească dezvoltarea globală şi solidară a omului, precum şi a societăţii în care trăieşte.

conf. dr. Cristian BARTA
Universitatea „Babeş-Bolyai“
Facultatea de Teologie Greco-Catolică
Departamentul Blaj
crisbarta@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Actualităţi

Sărac Obama!

Barack Obama a cîştigat alegerile. Mă aşteptam la această zdruncinare a Americii.

Aşadar, nu degeaba s-au străduit cele mai influente minorităţi din SUA *(hoţii şi artiştii,* nu homosexualii şi evreii, cum cred toţi cretinii) să profite de îmbibarea intelectualităţii stîngistoide americane cu licori numite pompos „corectitudine politică“ şi „discriminare pozitivă“. Scopul manipulării a fost chiar acesta: americanii să-şi pună singuri un preşedinte democrat şi negru peste prăpastia căscată pe Wall Street de iresponsabilitatea republicană.

Evident deci, nu un preşedinte de consacrare a egalităţii şanselor, ci unul de sacrificare a acestora. Şi nu un negru de baştină, care a urcat prin generaţii din „visul“ profetic al lui Martin Luther King, ci unul al cărui tată s-a refugiat din filmul de groază cu Idi Amin.

Mai urmează acum ca „respectabila“ comunitate de familii italiene să profite şi ea de „principiul autoguvernării minorităţilor“ (altă petardă utilizată deseori ca diversiune) şi să proclame SUA drept stat-federal-financiar-mafiot, urmînd ca mafia italiană să-l vîndă apoi mafioţilor ruşi, bucată cu bucată (Alaska prima, urmează Louisiana!).

În fond, dacă derapajul intelectualităţii stîngiste ruseşti a generat cîndva crima în masă (Gulagul), de ce n-ar derapa acum şi intelectualitatea stîngistă americană, generînd sinuciderea în masă (Unplugul)?

Cît priveşte sacrificatul nou preşedinte american, acesta reuşeşte o performanţă deloc de invidiat: nici total african, nici total american, nici total negru, nici total alb, nici total Obama, nici total Osama (un pic Hussein!).

Dumnezeu să binecuvînteze America dacă, atunci cînd o va căuta, o va mai găsi pe hartă...

Eugen VASILIU
eugen.vasiliu@gmail.com

N. red.: ...dar nici dvs. nu aveţi total dreptate!

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Moldova**
- ***Made in China***
- **Miturile ceauşiste**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 13.500
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL
Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Cîteva reguli de bună purtare

Apariția la televizor este una dintre formele cele mai rîvnite și mai eficiente ale manifestării publice. Mai ales pentru politicieni. Dar și pentru unii intelectuali „angajați“, pentru vedete de tot soiul sau pentru cetățeanul de rînd, fericit și el, ca toți ceilalți, să-și vadă chipul pe ecran, cînd se întîmplă să fie invitat, fie și din rațiuni statistice, la vreo dezbatere filmată. Întrucît mai toată lumea aspiră la notorietatea TV, toți se comportă dinaintea camerei de luat vederi ca și cum li s-ar face un hatîr: sînt pompoși și stingheri deopotrivă, prezumțioși și timizi, „firești“ și artificiali. Iar cei care invită, moderatori sau reporteri, au aerul suveran, suficient, al unor îmblînzitori de circ, obișnuiți să domine manejul cu orice mijloace. Evident, există și excepții.

Ca unul care a asumat, mai mult de voie decît de nevoie, o lungă experiență de telespectator, pot da, cred, cîteva sfaturi utile celor care se înghesuie să iasă „pe sticlă“:

1. Nu răspundeți tuturor solicitărilor. Gîndiți-vă bine dacă aveți ceva consistent de spus, dacă vă convin interlocutorii, dacă nu cumva singura motivație a acceptului dvs. e plăcerea de a spune rudelor și prietenilor: „Diseară mă dă la televizor!“.

2. Gîndiți-vă bine dacă vă pricepeți cu adevărat în domeniul despre care urmează să vă pronunțați. Admiteți că nu dispuneți de o competență universală și că simplele dvs. opinii private despre orice nu sînt neapărat un pasionant tezaur de înțelepciune.

3. Chiar dacă vă pricepeți, nu porniți de la ideea că trebuie să spuneți tot ce știți. Nu vorbiți lung, nu acoperiți replicile partenerilor de dialog, nu vă instalați, țeapăn, într-o postură didactică. Nu abuzați de volubilitate.

4. Fiți – cu măsură – histrionic! Adică gîndiți-vă mereu mai mult la cei care vă ascultă, decît la infailibilitatea prestației dvs. Nu dvs. trebuie să vă alegeți cu ceva din ceea ce spuneți, ci cei cărora le vorbiți.

5. Nu faceți pe deșteptul! Nu faceți paradă de erudiție și de autoritate. Nu dați prea multe citate. Puteți fi critic (ba, dacă se poate, chiar autocritic) fără să administrați lecții de viață în dreapta și-n stînga, fără să vă faceți din bășcălie și injurie un program.

6. Nu vă străduiți să fiți tot timpul foarte simpatic și foarte amuzant. E un mijloc sigur de a deveni antipatic.

7. Pregătiți-vă! Nu contați strict pe spontaneitatea și farmecul dvs. personal. Cereți amănunte despre desfășurarea emisiunii, despre întrebările cu care vă veți confrunta, despre intențiile moderatorului. Și reflectați dinainte asupra răspunsurilor pe care vreți să le dați.

8. Nu fiți prea previzibil. E contraproductiv să fiți mereu însul care dă de pămînt cu Băsescu, sau care, dimpotrivă, îi legitimează fiecare gest. Dacă sînteți membru de partid, nu strică, din cînd în cînd, să fiți de acord cu opozanții dvs. politici. Nu fiți mereu contra. Dacă sînteți ziarist, nu vă simțiți obligat să fiți avocatul patetic al presei în general. Presa e, și ea, plină de bube. Dacă sînteți independent, nu afișați, mereu, o poziție de neutralitate flască. Nu poți fi de acord, neîncetat, cu toată lumea.

9. Îmbrăcați-vă îngrijit. Costumația nonșalantă, obrazul nebărbierit și coafura rebelă nu reprezintă garanții de autenticitate și inteligență. Telespectatorul nu poate fi obligat să vă savureze ciufuleala și izmenele.

10. Fiți politicos. Nu-i jigniți pe colegii de emisiune, nu vă luați aere de indignare, exasperare sau martiraj. Fiți curtenitor cu doamnele, și nu vă bateți pe burtă cu toată lumea. Evitați tutuiala fără acoperire și renunțați la apelative mitocănești de genul „Băi, Tăricene!“ „Băsescule!“, „Coane Horică!“ etc.

Toate propunerile de mai sus – și altele asemenea (cum ar fi, de pildă, buna utilizare a limbii române) – se pot reduce la una singură, cu cîteva ramificații: comportați-vă cuviincios, practicați bunul simț, feriti-vă de egolatrie! Aud deja vocea ultragiată a non-conformiștilor: „platitudini conservatoare“, „reguli bătrînicioase“, „precauții demodate“. „Dacă le pui pe toate la un loc ai o perfectă rețetă a plictiselii!“ Se poate. Dar a urmări tot timpul inversul plictiselii sfîrșește, de obicei, într-o plictiseală sporită. Iar pentru a nu fi plicticos trebuie să dispui de un „ce“ nelegiferabil, pe care îl ai sau nu-l ai. Dacă îl ai, regulile de mai sus n-au cum să strice. Dacă nu-l ai, nici respectarea acestor reguli, nici contestarea lor nu te poate salva.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Actualitatea rapiței românești

Dacă mă întreabă cineva care sînt principalele teme ale actualității românești, nu știu ce să răspund. Sau răspund, cu chiu cu vai, dar am senzația că nu se leagă nimic, că „agenda publică“ din România e făcută din foi separate, pe care le-a luat o pală de vînt și le-a amestecat. Știu, „agenda publică“ e făcută în mare parte de presă, care „aruncă pe piață“ subiecte, iar cetățenii le preiau și cred că „asta e realitatea“. Uneori, și politicienii se folosesc de mass-media pentru a plasa, la rîndul lor, teme de „dezbatere“. Din acest mecanism încîlcit, rezultă un peisaj haotic, o „eternă și fascinantă“ Românie din care nu se mai înțelege nimic. „Dezbatem“ tot felul de aiureli, dar nu scoatem o vorbă în legătură cu subiectele cu adevărat importante. Două exemple.

Lovitura de stat. Președintele Traian Băsescu a spus, la televizor, că mai mulți politicieni pregătesc suspendarea sa din funcție după alegeri. Pentru a defini această bănuială a domniei sale, a folosit expresia „lovitură de stat“. Emil Boc, liderul PD-L, a expus, după cîteva zile, întreaga „mecanică“ a chestiunii: Dan Voiculescu va fi ales președintele Senatului și, devenind președinte interimar după suspendarea președintelui Băsescu, îl va numi premier pe Mircea Geoană. Acest scenariu (fără nici o bază, fără nici un argument, bazat numai pe „sentimentele reciproce“ ale liderilor noștri politici) a dat ceva de rontăit presei române. Un jurnalist străin i-a cerut președintelui Băsescu să explice ce-i cu „lovitura de stat“, atrăgîndu-i atenția că a folosit cuvinte grave. Evident, dl președinte a scăldat-o. Din păcate, a nu știu cîta oară, *omul* Traian Băsescu o ia înaintea președintelui statului: vorbește fără a da atenție gravității termenilor, de parcă ar fi la o șuetă cu prietenii, nu la televizor, în fața națiunii. Inutil să spun că nici un șef de stat sau de guvern european n-ar folosi, în public, expresia „lovitură de stat“ într-un asemenea context. Președintele României a rostit-o, mass-media a înjghebat la repezeală niscaiva talk-show-uri și cîteva editoriale pe tema asta și gata „actualitatea“. În schimb, nu a avut nici un ecou o altă declarație a președintelui: aceea că România ar trebui împărțită în 3-4, maximum 12 județe. Acesta chiar ar fi un subiect de dezbatere. Actuala împărțire administrativă a țării e stufoasă, complicată, ineficientă, costisitoare. Peste ea s-au suprapus niște „regiuni de dezvoltare“ – invenții birocratice menite să atragă mai eficient fondurile europene, care mai mult complică lucrurile. De ani întregi, tema reîmpărțirii administrative nu e discutată, deși ar trebui. Mecanismele Uniunii Europene (în primul rînd cele de finanțare) au nevoie de o administrație locală și regională puternică, așa încît intrarea noastră în UE ar fi trebuit să dea un impuls dezbaterii acestei teme. Președintele a încercat s-o pună pe agenda publică, dar n-a fost băgat în seamă. „Lovitura de stat“ e un subiect mai tare, deși e gol pe dinăuntru.

Criza economică. Ani la rînd, am trăit repetînd refrenul reconfortant al creșterii economice și am descoperit cu delicii consumul. La televizor, știrile economice aveau un mic aer triumfalist: crește consumul, se construiește mult, avem investiții străine, românii fac cumpărături frenetice de Crăciun etc. (Cu o excepție: emisiunea *BizBazar* a lui Moise Guran, pe Antena 3 – cumpănită și cu dileme...) Cîțiva comentatori au semnalat, de ceva vreme, că e o creștere nesănătoasă și că economia are, în continuare, probleme. Pentru că nu vedeam dincolo de coșul de cumpărături de la supermarket, nu i-am băgat în seamă. Acum, a venit criza. Știriștii noștri nu sînt în stare s-o prezinte altfel decît prezintă accidentele de mașină și catastrofele naturale: au un aer alarmist și spăimos, dramatizează mai mult decît trebuie. Poporul se uită și așteaptă un semn divin: poate Dumnezeu ține cu noi și criza ne va ocoli... Dar nu se discută la rece nimic, nu se dezbat posibilele soluții și potențialele efecte: nu părem deloc interesați de modul în care criza economică ne va schimba obiceiurile de consum abia deprinse. La o privire rapidă pe deasupra „cuibului de cuci“ reprezentat de spațiul public românesc, criza pare doar un mare fapt divers, bun de stors emoții de la telespectatori și cititori.

Cîtă vreme ne-a mers bine, ne-am plîns că ne e rău. Acum, între o criză economică reală și o lovitură de stat imaginară, parcă sîntem preocupați mai mult de a doua. Se duce dracului rapița...

PUBLICITATE

Editura MINERVA

Thérèse Obrecht,
Rusia sau legea puterii. Ancheta asupra unei parodii democratice
Traducere de:
Florica Ciodaru Courriol

240 pagini
14x20 mm

Istoricul Thérèse Obrecht face un bilanț al „democrației dirijate“ de sub conducerea lui Putin.
„o justiție redevenită un apendice al puterii, forțe de ordine care fac să domnească frica, o armată pradă unei violențe interne fără precedent.“ (Nouvel Observateur)

www. edituraminerva.ro

ținerea de minte

„Dar cum să distrugi violența? Unde se află ea? Ea se află în soldat, în polițai, în staroste, în lacătul cu care îmi încui ușa. Și cum să mă lupt cu ea? Unde, prin ce? Dar iată că există oameni, trăind toți prin violență și luptîndu-se cu violența, și tot prin violență, luptîndu-se împotriva ei. Dar pentru omul sincer acest lucru e imposibil. Să lupți cu ajutorul violenței împotriva violenței înseamnă să pui o violență nouă în locul celei vechi.“

(Lev Tolstoi, la 24 iunie 1893, în *Jurnal*, vol. I, traducere de Janina Ianoși, Editura Ideea Europeană, 2003)

Luca NICULESCU

asa și pe dincolo

Joaca s-a terminat, începe criza

Criza a sosit în România săptămîna trecută. Dintr-odată. Pînă miercuri se discuta despre subiectele uzuale: creşterea lefurilor profesorilor, posibila mărire a altor salarii, ce coaliţii ar putea fi la guvernare, cine ar putea fi prim-ministru, cînd, deodată, ca toamna din poezia lui Topîrceanu, a venit criza economică. La Piteşti, Dacia îşi întrerupe producţia pentru aproape trei săptămîni, o uzină siderurgică din Hunedoara închide porţile pentru două luni (fabrica nu mai fusese închisă din 1930, de la precedenta criză economică), Oltchim concediază, industria de construcţii – cel mai mare angajator naţional – începe să renunţe la oameni ş.a.m.d. Puzderie de titluri panicarde în ziare, hărţi cu zonele cele mai afectate de concedieri, discuţii despre şomaj, inflaţie, recesiune.

Întrebare: unde am fost pînă acum? Despre posibilitatea (şi chiar probabilitatea) apariţiei unei crize mondiale se vorbeşte de peste un an, de cînd am aflat de scandalul împrumuturilor imobiliare în SUA. Primele semne ale crizei în Europa au apărut acum şase luni. Primele indicii că nu este vorba numai de o criză financiară, ci şi de una economică severă, în urmă cu două. În acest timp, în România se discuta cu voioşie despre creştere economică record, Guvernul aproba măriri de salarii iar partidele politice supralicitau şi votau majorarea lefurilor profesorilor, într-o unanimitate vecină cu inconştienţa. Campania electorală e plină de promisiuni de prosperitate, de pe afişe candidaţii surîd şi oferă salarii mărite, promit protecţie socială pentru cei nevoiaşi şi nu numai, anunţă bunăstare colectivă. Mai lucid (dar cam tîrziu, după ce el a fost cel care a dat drumul la sarabanda creşterilor salariale din sectorul public), premierul Tăriceanu a comparat situaţia din România cu orchestra de pe „Titanic", care continua să cînte, deşi vasul se scufunda. Declaraţia lui a fost trecută atunci (şi asta, nu mai departe de acum trei săptămîni!), la rubrica „replici inspirate", fără să provoace dezbateri. Salariaţii continuau să ceară, partidele să promită.

Din nefericire, România nu este o insulă (chiar dacă uneori impresia spiritului insular e mai prezentă aici decît în Marea Britanie). Criza nu li se întîmplă doar altora, nu este un joc video, nici un film de acţiune la televizor. E foarte reală şi e aici. A început săptămîna trecută şi nu ştim cînd se va termina. Nu ştim cîte întreprinderi se vor închide, nu ştim cîţi oameni vor rămîne fără lucru. Guvernul a anunţat cîteva măsuri în urmă cu cîteva zile: susţinerea întreprinderilor, mai ales a celor mici şi mijlocii, prime de 1000 de euro pentru angajarea şomerilor cu vechime mai mare de trei luni. La o primă estimare, aceste măsuri vor costa 10 miliarde de euro. S-ar putea să fie nevoie de mai mult de atît, iar viitorul Guvern va înfrunta din plin criza. Deşi este campanie, oamenii politici trebuie să înlocuiască promisiunile de prosperitate imediată cu mesaje realiste şi soluţii de salvare. Ar fi bine ca toţi cei implicaţi în formarea viitorului Guvern – partide şi preşedinte – să evite declaraţiile pripite şi provocările inutile. Imediat după alegeri, România are nevoie de un guvern puternic, capabil să dea răspunsuri juste şi să ia decizii dificile în lunile care vor urma. E nevoie urgent de un plan de absorbţie a fondurilor europene. Cei 30 de miliarde de euro, bani gratis, care vin de la UE pînă în 2013, pot fi colacul de salvare. Graţie lor pot fi create locuri de muncă, suplinindu-le pe cele pierdute din cauza crizei. Nu foloseşte nimănui ca unele partide să îl ameninţe pe preşedinte cu suspendarea, iar el să le acuze că pregătesc o „lovitură de stat". Declaraţiile impulsive şi vorbele de duh tăioase mergeau, poate (deşi erau şi atunci contraproductive), într-o perioadă de creştere, în care economia era decuplată de politic. Acum, la nivel mondial, economia are nevoie de politic. Finanţele globale au primit mii de miliarde de euro ca urmare a unor decizii politice, sectoare întregi din industrie cer ajutoare substanţiale, pe care le vor primi din partea guvernelor. Statul nu mai este problema, cum spunea Ronald Reagan, ci este ultima soluţie. După alegerile din 30 noiembrie, oamenii politici au ocazia să arate că sînt oameni de stat.

P.S. Trebuie să predau acest articol înaintea deciziei Curţii Constituţionale în legătură cu o sesizare a PRM. Acesta contestă felul în care au fost împărţite colegiile uninominale prin Hotărîre de Guvern. Dacă PRM are cîştig de cauză, alegerile vor fi amînate, nu se ştie pînă cînd. Amînarea alegerilor e ultimul lucru de care ar avea nevoie România.

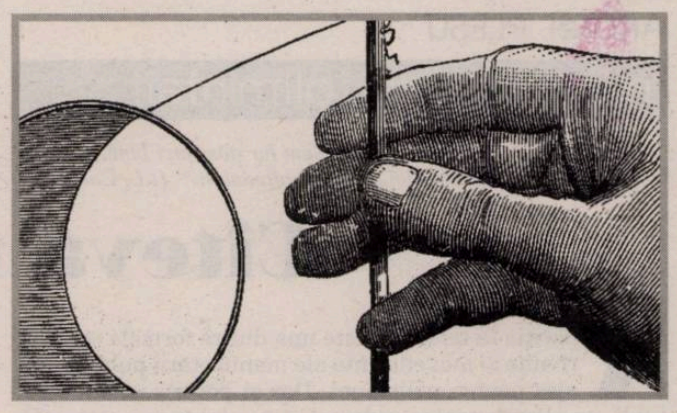

Ştiri nebăgate în seamă

● **O exprimare greşită.** Un guvernator japonez a devenit ţinta tuturor criticilor după ce a afirmat că un mare cutremur la Tokyo (regiunea de Est) ar fi o bună ocazie pentru partea de vest a Japoniei, care va reuşi astfel să-şi îmbunătăţească performanţa economică. Toshizo Ido a explicat că s-a exprimat greşit, dar că în oraşul Tokyo un cutremur de 7,3 va face probabil 11.000 de victime şi va lăsa 7 milioane de oameni fără case, pierderile economice vor depăşi un miliard de dolari, ceea ce ar determina un exod spre vest. Guvernatorul a vrut să spună că trebuie acţionat înainte de dezastru.

● **Şinele au fost salvate.** La Paris şi în provincie, au fost arestate zece persoane „aparţinînd mişcărilor de ultra-stînga, mişcarea anarho-autonomă", după ce s-a descoperit că puneau la cale acte de sabotaj pe căile ferate (SNCF). Într-o conferinţă de presă, Michèle Alliot-Marie, ministru de Interne, a arătat că suspecţii, persoane între 23 şi 34 de ani, fără profesie, majoritatea femei, nu sînt salariaţi ai căilor ferate. „Aceşti oameni au vrut să atace SNCF, deoarece acesta este un simbol al statului şi au prevăzut că actele lor vor avea un intens ecou mediatic." Preşedintele Sarkozy a fost mulţumit de rapiditatea şi eficienţa anchetei, dar şi mai mulţumiţi au fost lucrătorii de la căile ferate. În ultimele săptămîni au mai fost dejucate cîteva încercări de oprire a circulaţiei trenurilor şi preşedintele sindicatului feroviar a declarat ferm că nu „trebuie confundat terorismul cu acţiunea sindicală". Şi Liga comunistă revoluţionară condamnă aceste acţiuni şi îi cheamă pe toţi membrii săi să împiedice asemenea fapte.

● **N-are mamă, n-are tată.** Ofiţerul chinez de poliţie, Laobu Lalou (şef al staţiei de poliţie Heizhugou din oraşul Leishan) a arestat în ultimii zece ani 48 de rude apropiate sau îndepărtate, sub acuzaţia de rele comportări sau corupţie. Dintre aceştia, 25 (inclusiv unul dintre fraţii săi) au fost condamnaţi la închisoare, la re-educare prin muncă sau au plătit amenzi. Laobu are 30 de ani şi primele sale victime din familie au fost fratele său mai mic şi doi veri care, beţi fiind, i-au bătut pe profesori. Deşi mama lui a plîns lacrimi amare, cei trei au fost arestaţi, judecaţi şi condamnaţi. „Ţin la rudele şi la prietenii mei, dar cînd ei intră în conflict cu legea, aleg legea şi justiţia" – spune poliţistul, considerat un erou de populaţia convinsă că răspîndirea corupţiei se datorează eşaloanelor superioare care o tolerează, cînd nu profită direct de pe urma ei. Pasiunea lui Laobu pentru dreptate pare a fi egală cu pasiunea familiei lui pentru delicte. **(M. B.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Scapă cine poate (cumpără)

O să ziceţi că mă dau profet, însă trebuie să vă spun că acum un an, la cîteva zile după Crăciun, m-am uitat la grămada de ambalaje rămase după cadourile de Crăciun şi mi-am spus: *chestia asta nu mai poate continua aşa! Eu n-am produs nici pe departe atîtea lucruri în ultima lună: două-trei şedinţe, cîteva jurnale, alte cîteva pagini de text... nici un obiect sau măcar motivul pentru el n-a ieşit de aici! Cum de pot deţine atîtea lucruri? Cum de-au ajuns ele la mine, deşi n-am făcut nimic nici să le merit şi nici să le cîştig? Şi ce-ar fi dacă totul s-ar opri mîine?*

Răspunsul îl avem acum. Creditele luau produse, produsele generau publicitate şi-aşa reuşea, chiar şi-un jurnalist aflat la mii de kilometri distanţă de China, unde se produc toate astea, să profite de pe urma lor.

Ei bine, bălaia e pe cale de a fi înţărcată. Şi nu va consuma mai departe iarbă în loc de laptele de debit al mamei, ci va face direct foamea. Chiar şi articolul ăsta contribuie la fenomen, odată ce oprirea societăţii moderne se face fără ca cineva să apese vreun buton. Spaima se scurge din fiecare casă şi se solidifică precum gheaţa pe trotuar şi pe stradă, pînă cînd nimeni nu mai poate trece.

Totuşi, se poate ieşi cumva de aici. Din criză se poate ieşi nu prin economisire (asta vor băncile, speriate şi ele că rămîn fără lichidităţi), ci prin continuarea consumului, fie el şi *politically correct,* de produse româneşti. Numai el poate păstra în funcţiune maşinăria care ne scoală în fiecare dimineaţă la şase jumătate şi ne aruncă, peste un oraş întreg, în faţa unui calculator sau strung sau maşină de cusut.

În momentul acesta, consumul de dincolo de o sticlă cu apă minerală e blocat. Retail-ul deschide dimineaţa magazinele şi le închide seara, cu rafturile gemînd de marfă care trebuia s-o ia din loc cu ajutorul Moşului. Noaptea, patronii se roagă ca tot Moşul să vină să le ia, în lipsă de altă soluţie raţională. Stocurile sînt nişte cheaguri de sînge pe artere, care preced paralizia economică cu doar două-trei luni. Ca să scapi de ele la jumătate de preţ înseamnă să-ţi iei un alt risc: deflaţia, scăderea seismică a preţurilor. Vă aduceţi aminte filmele acelea cu criza din '30, cînd fermierii aruncau la canal laptele? Ăsta e doar unul dintre efectele deflaţiei. Altele vi le spune bunica.

În momente de criză, tentaţia cumpărătorului e să devină mai grijuliu cu banii. E similară cu tentaţia omului cînd cade din copac, să închidă ochii. Nu te ajută cu nimic, ba din contră: o să ratezi craca aceea care trece pe lîngă tine în viteză şi care putea să te salveze, dacă întindeai mîna... Tentaţia noastră e să ţinem de bani, iar cînd fenomenul se întinde la nivel social, rezultatul este că nimeni nu mai cumpără produsele pe care alţii le fac. Ăştia rămîn fără slujbe, nu mai consumă nici ei marfa celor care ţineau de bani la început şi tot aşa, pînă cînd cercul vicios se închide cu zgomot de grenade lacrimogene, cu ocazia următoarelor mari revolte populare.

Cînd nu vrei ca lumea ta să se oprească, trebuie deci s-o ţii în mişcare. OK, nu mai e benzină în rezervor, te dai matale jos şi împingi maşina. Faci tot ce poţi să n-o laşi în intersecţie, unde sigur o loveşte alta. O împingi, transpiri, respiri greu de-ţi ies ochii, însă continui s-o împingi.

Tocmai de aceea vă spun ce-am eu de gînd în următoarele săptămîni: să cumpăr. Cu toate că am credite de plătit şi copii de dus la şcoală, am de gînd să-mi investesc banii acolo unde mi-e şi gura: în maşinăria asta uriaşă, ruginită pe alocuri, care învîrteşte totuşi milioanele de rotiţe mici care sînt salariile fiecăruia.

E vremea eroismului la casă, nu al celui pe cîmpul de luptă. Cel ce ridică sabia cardului de credit, de ea ar putea pieri. Însă cel ce-o lasă în buzunar şi pleacă capul, va rămîne mereu cu povara de a nu fi făcut nimic. Ştefan însuşi, dacă ar fi trăit, nu putea spune nici el altceva: *„Pe cai putere, oştenii mei. Înainteeee, la cumpărături!"*

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Week-end la Washington

Criza economică a dat un brînci şi a scos din inerţie organismele de decizie internaţionale: preşedinţi şi prim-miniştri din ţările bogate, dar şi din cele care se pregătesc să devină bogate, lideri ai politicii mondiale, dar şi şefi de stat fără pretenţii la asemenea roluri s-au adunat la sfîrşitul săptămînii trecute (în timp ce Bursele erau închise) la Washington, pentru a adopta soluţii comune în faţa catastrofei economice. Ţările reprezentate la Washington în week-end-ul trecut reprezintă 90% din produsul intern brut mondial. S-a vorbit despre un al doilea Bretton Woods, localitatea unde, în 1944, s-au stabilit regulile sistemului finanţelor globale înfiinţîndu-se Banca Mondială şi Fondul Monetar Internaţional. Ca întotdeauna, vorbele o iau înaintea faptelor: Bretton Woods a fost pregătit timp de doi ani de miniştri de Finanţe şi construcţia tehnică elaborată atunci nu poate fi înlocuită de discursurile ţinute timp de două zile în perspectiva falimentului. Aşa cum se temea revista *The Economist,* „vor fi greu de evitat platitudinile şi ipocrizia". Totuşi, întîlnirea este considerată importantă, nu atît prin deciziile luate, cît prin discuţia lucidă asupra efectelor globalizării, fenomen inevitabil, dar spre deosebire de tsunami, posibil de reglementat. Nu s-a putut elabora un set de măsuri fiscale coordonate, dar s-a promis că nu se vor adopta măsuri de restricţionare a comerţului şi investiţiilor externe. S-au mai promis şi contribuţii în plus la FMI, care şi-a asumat sarcina de a salva finanţele unor ţări în criză: într-o licitaţie a generozităţii, Japonia a promis 100 de miliarde de dolari.

În perspectiva adîncirii crizei şi a efectelor ei imprevizibile, fiecare ţară e tentată să ia propriile decizii, în interesul propriilor cetăţeni (sau al unora dintre cetăţeni, cei mai cu influenţă), fără să ţină seama de efectele asupra partenerilor pe care pînă ieri îi ademenea. E dificil de pus în acord sistemul financiar internaţional, expresie a pieţelor globale de capital, cu cerinţele suveranităţii naţionale. Necesitatea unor reguli comune este evidentă cînd fiecare ţară adoptă în grabă măsuri a căror undă de şoc se propagă foarte departe de centrul cutremurului. La Washington, nici un lider nu s-a arătat dispus să cedeze prerogative ale suveranităţii naţionale unui „regulator global". Dar nici o ţară, atît din cele prezente la Washington, cît şi din cele absente nu se poate descurca de una singură, în afara unui mediu prietenos şi disponibil.

Desigur, premisele şi rezultatele conferinţei au fost marcate şi de situaţiile personale ale liderilor, şi de climatul politic din ţările prezente. Ce angajamente plauzibile îşi mai poate lua George Bush jr., cînd mai are de stat două luni la Casa Albă? Cît de mult se poate conta pe vocea comună a Uniunii Europene, cînd Nicolas Sarkozy, preşedintele Franţei, şi Gordon Brown, prim-ministrul Marii Britanii, se laudă fiecare că el şi numai el a avut ideea acestui summit?

Bush jr. insistă asupra necesităţii conservării regulilor de bază ale pieţei libere („pentru ca reglementarea să fie eficientă, ea nu trebuie să înăbuşe inovaţia şi să încurajeze extinderea comerţului cu produsele şi serviciile financiare"), europenii cer dispoziţii precise şi controale severe. Din aceste tensiuni n-a putut ieşi decît un document moderat, fără idei mari, revoluţionare, conţinînd însă proiectul unor reforme realiste. Sînt paşi care ar putea promite un viitor mai puţin accidentat, dar prezentul este încă ameninţat de consecinţele falimentului pornit de la creditele insolvabile ale proprietarilor de case din Statele Unite şi după valuri distructive în cabinetele marii finanţe, nu s-a oprit în pragul cocioabelor din lumea întreagă. Poate că planul construcţiei unei case noi n-ar trebui finalizat atîta timp cît cad cărămizi din cea veche. Unora le cad cărămizile în cap, alţii îşi păzesc porţelanurile.

globul cubic

Patria socialismului cu petrol

Turismul revoluţionar are acum o capitală: Caracas, Venezuela. Aici s-au întîlnit, săptămîna trecută, într-un hotel de lux, căpetenia formaţiunilor maoiste din Nepal, delegaţii Africii Occidentale, filozofi, avocaţi care apără drepturile femeilor, purtători de cuvînt ai guvernelor din ţările nealiniate, poeţi şi specialişti în tatuaje. Lume diferită, 200 de oaspeţi, invitaţi ai preşedintelui Chávez ca să discute despre viitorul tranziţiei către socialism în lume. Într-un eveniment paralel, Tîrgul Internaţional de Carte a fost dedicat temei „Rolul cărţii în construcţia socialismului bolivarian". Întîlnirile acestea degajă „un anume optimism" – scrie Simon Romero în *The New York Times:* „Trebuie să ajutăm modelul contemporan de capitalism să se prăbuşească. Deoarece nu cunosc nici un sistem care să se fi prăbuşit de la sine. Nu trebuie să ne lăsăm inundaţi de euforie" – a spus José Déniz Epinós, un economist spaniol. Invitaţii pot cumpăra suveniruri reprezentînd statuia lui Chávez (315 bolivari, adică $147 la rata oficială de schimb). Pe stradă, la tarabă, se pot cumpăra busturi cu numai 10 dolari. Se vînd şi tricouri cu poza lui Ilich Ramiro Sánchez, cunoscut sub numele de Carlos Şacalul. Ipoteza socialismului mondial nu se rezumă la folclor: a fost creat pentru universitarii din străinătate Centrul Internaţional Miranda, dedicat studiului politicii, şi *Premiul Liberator* pentru gîndire critică, în valoare de 150.000 de dolari. Primul beneficiar a fost Franz J. Hinkelammert, un teolog german din Costa Rica.

Preşedintele Chávez nu este admirat sau acceptat doar de pelerinii revoluţiei: mai mult decît o treime dintre cei care au răspuns la *Latinobarometro* consideră că sub preşedintele Chávez au fost reduse diferenţele între cei bogaţi şi cei săraci, dar majoritatea consideră că democraţia este singurul drum care duce la dezvoltare. Victoria oponenţilor lui Chávez în referendumul constituţional din decembrie pare a dovedi că Hugo Chávez nu este încă decis să ducă dictatura pînă la ultimele ei consecinţe. Cît are petrodolari, Chávez poate fi perceput şi ca democrat, şi ca socialist. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Din jurnalul zilelor acestea

● Seară tîrzie, la Nicoreşti, cu TRU. Nu ştiu cum, ajungem cu vorba la Ronald Reagan. Povestesc cîteva dintre glumele preferate ale fostului preşedinte şi TRU se amuză copios. Cu umorul robust care i-a însoţit exemplara carieră politică, Reagan spunea că recesiune este atunci cînd vecinul îşi pierde locul de muncă, iar criză este cînd tu însuţi îţi pierzi locul de muncă. Tocmai am citit că Barack Obama va moşteni o recesiune economică încă mai severă decît cea cu care s-a confruntat Reagan în primul an al celui dintîi mandat al său (1982), socotită, pînă astăzi, ca fiind cea mai dură de după Al Doilea Război Mondial. Cifrele şi trendurile exprimă recesiunea. Ceea ce simt oamenii este criza.

● Retorica crizei domină scena publică internaţională. Încercăm să ne adaptăm şi noi, mai ales că – fatalitate! – criza apare în plină campanie electorală. Informaţii alarmante se transmit şi la noi. Se prevăd şomaj, inflaţie, închiderea unor întreprinderi, poate chiar prăbuşirea unor bănci. În asemenea vremuri, limbajul se inflamează şi, pe chipul politicianului îngrijorat, apare un fel de paloare apocaliptică. La televizor şi prin ziare, apar puzderie de experţi în dezastru. În general, cea mai înaltă competenţă este recunoscută aceluia care e în stare să detalieze cît mai amănunţit marea prăbuşire care va urma. Cel capabil să livreze cît mai multe cifre ale dezastrului este imediat recunoscut drept priceput. Recomandările vin de peste tot şi ţin, mai degrabă, de soteriologie, decît de economie. Sigur, la noi criza va veni cu totul altfel. Dacă va veni. (Remarc, în treacăt, că se vorbeşte despre criză ca despre un fel de viitură pe care o aşteptăm şi noi, în aval, pentru că face ravagii pe la alţii, în amonte.) La noi, criza vine dacă mărim lefurile profesorilor cu 50%, spune Guvernul. Totuşi, o mărire de 28% merge. Socialiştii noştri sînt fericiţi: capitalismul a murit şi modelul statului non-intervenţionist s-a compromis. Aşa că a rămas loc mult pentru programul lor electoral, în care se dă, se dă, se dă... Ascultînd comentariile de la televizor, mi-e limpede că, de la faimoasa criză a rapiţei despre care a scris cu geniu profesorul nostru naţional, dl I.L. Caragiale, România nu s-a confruntat cu ceva mai grav.

● Christopher Hitchens, după ce l-a susţinut pe Barack Obama în cursa pentru Casa Albă, scrie foarte bine în *Slate:* „Cei care cred că tocmai au votat legalizarea Utopiei (şi nu exagerez deloc cînd spun asta – aţi citit comentariile victoriei din diverse media?) se pregătesc pentru o mare deziluzie, pentru care mă îndoiesc că se vor autoblama". Iar semnele că Hitchens are dreptate nu întîrzie să apară. Deşi a promis răspicat că va închide în cel mai scurt timp închisoarea de la Guantanamo, informaţii scurse spre Associated Press spun că cercul de experţi din jurul lui Obama înclină spre întîrzierea închiderii închisorii, dat fiind că, din cei 250 de oameni deţinuţi acolo, doar pentru 80 s-au strîns ceva probe şi doar pentru 20 dintre ei procurorii sînt gata să meargă în faţa judecătorilor. Sigur, însă, procedurile de judecată instituite de administraţia Bush vor fi schimbate, iar hulita „comisie militară" care judeca suspecţii de terorism va fi desfiinţată. Dar cei care se aşteaptă ca deţinuţii de la Guantanamo să fie judecaţi după procedura obişnuită americană vor fi iarăşi surprinşi. Echipa lui Obama se pare că pregăteşte înfiinţarea unor „tribunale ale securităţii naţionale". Sună oribil pentru urechile multora dintre cei care au votat pentru Obama, cu gîndul că votează Utopia!

● Din puzderia de analize ale alegerilor prezidenţiale americane desprind o concluzie interesantă: consilierii lui McCain au evaluat greşit impactul electoral pe care îl va avea atacul asupra lui Obama cu eticheta „socialist", pentru că cei mai mulţi americani habar nu au ce-i aia socialism, iar cei care pretind că înţeleg cuvîntul nu-i dau deloc o conotaţie negativă.

● Presa franceză scrie masiv despre rolul de mediator transatlantic pe care şi-l asumă Sarkozy. Ambiţiosul preşedinte francez vrea să fie puntea dintre Medvedev şi Obama. Mărturisesc că puseurile de entuziasm ale lui Sarkozy, cînd vine vorba despre Rusia, mă sperie. Sarko, aidoma altor lideri francezi, pare fascinat de Rusia. Chiar dacă vizitele la Moscova au fost mai mereu duşuri reci pentru orgoliul lui politic, Sarkozy pare că trece peste orice pentru prietenia cu liderul rus. Îmi e greu să înţeleg viziunea strategică a preşedintelui francez. Pe de o parte, acţionează clar pentru o reapropiere a Uniunii Europene de America şi pentru întărirea NATO. Pe de altă parte, pare şi el victima iluziei că o Rusie foarte apropiată Uniunii Europene şi Americii este, totodată, o prietenă sinceră a Uniunii şi a Americii.

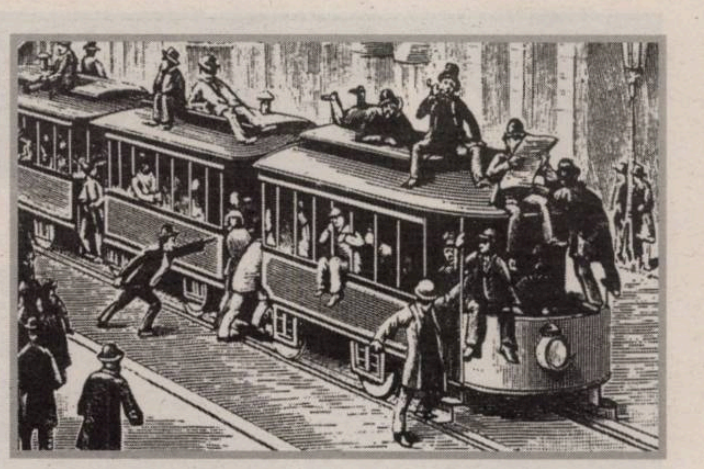

ready made

„Mă rog, băbacă, trimete-mi într'un săculeţ sâmburi de harbuz cu poşta, căci aice nu să ştie măcar ce-i harbuzul şi domnul abate m'a rugat ca să-ţi scriu pentru aceasta. Numai să fie sâmburii bine învăluiţi şi când îi vei da la poştă să iei siguranţia."

(M. Kogălniceanu către tatăl său,
în *Scrisori din vremea studiilor,*
Editura Tipografiile Române Unite, f.a.)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Frustraţi de toate naţiile

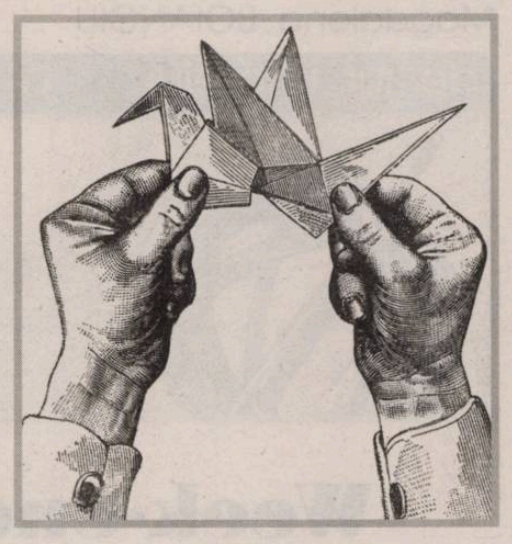

Am un vecin scund, cu pălărie, care merge cu o mînă la spate în vreme ce în cealaltă ţine lesa cîinelui mic şi alb pe care-l scoate la plimbare, printre blocuri, de două ori pe zi. Un amic din cartier mi-a povestit că omul acesta, aparent paşnic, i-a înţepat într-o zi un cauciuc de la maşină. Mi l-am imaginat cum, tot aşa într-o zi, plimbîndu-şi liniştit căţelul, a scos la un moment dat din buzunarul pardesiului (cu mîna pe care de obicei o ţinea la spate) un instrument ascuţit, s-a aplecat şi fîssss... Supărarea lui era alarma acelei maşini care se declanşa prea uşor şi-i strica liniştea. Amicul mi-a explicat că montase alarma aceea exasperat de mulţimea incidentelor şi atacurilor asupra proprietăţii lui. Numai că atunci cînd a fost înţepat cauciucul, alarma n-a sunat. Omul cu pălărie şi căţel are el însuşi un Tico de care dacă te vede că te apropii prea tare în parcare, te atenţionează cu o voce plată: „Vezi că asta e maşina mea, puneţi-o pe a ta mai departe, ca să n-avem probleme“. Cînd în zonă sînt parcate automobile pe care nu le cunoaşte, le ridică meticulos ştergătoarele. Uneori discută pe alee cu alţi vecini pensionari. Nu e nevoie să asculţi ce spun. După expresii şi după felul în care-şi mişcă buzele şi dau din cap e mai mult decît evident că-şi bîrfesc vecinii şi se plîng plini de năduf că nimic nu mai e ordonat şi „civilizat“ ca pe vremea lor.

Într-o zi, peste 20 de proprietari de autoturisme de pe aceeaşi stradă s-au trezit cu maşinile zgîriate de la bara din spate pînă la cea din faţă, probabil cu o cheie. Cineva l-a văzut de la balcon pe făptaş: un copil din clasa a cincea. Ţintele sale exclusive s-au dovedit a fi fost mărcile străine. Cheia sa n-a atins nici o Dacie şi a ocolit chiar şi un Cielo. Tatăl copilului e taximetrist şi conduce un Cielo (pe care-l ţine într-un garaj). Toată lumea s-a gîndit că prin fapta fiului s-ar întrevedea frustările tatălui. Mai ales că atunci cînd i-au fost aduse la cunoştinţă cele săvîrşite de odrasla sa, taximetristul a devenit agresiv, a făcut urît, a cerut dovezi şi în cele din urmă, i-a gonit pe reclamanţi.

Un alt vecin adună diverse obiecte aruncate prin gunoaie şi duce totul la subsol: uşi de dulap, cartoane, peturi, cuva unei maşini de spălat, ţevi, clanţe stricate, cauciucuri uzate etc. La şedinţele de bloc individului i se atrage atenţia că nu e în regulă să depoziteze toate acele lucruri – dintre care unele inflamabile – într-un spaţiu comun, mai ales că are antecedentul incendierii propriului garaj. El îşi continuă însă obiceiul plîngîndu-se de răutatea vecinilor şi de propria sărăcie din care spune că ar vrea să iasă montîndu-şi centrală termică individuală (un vis vechi pentru care însă aceiaşi vecini nu-i dau aprobare). Omul se duce în fiecare zi la cumpărături în pas alergător...

Într-o dimineaţă, locatarii blocului meu au fost treziţi de urletele administratorului blocului de vizavi. Un om din blocul meu „îndrăznise“ să arunce o pungă de gunoi în tomberonul blocului lor. „Noi plătim gunoiul ca să ne umpleţi voi pubelele? Ia-ţi înapoi gunoiul, nesimţitule!“ – i-a zis administratorul, care l-a şi invitat la acţiune, deschizînd capacul recipientului pe fundul căruia corpul delict zăcea împrăştiat. Constatînd că scuzele şi atitudinea spăşită nu fac decît să-l conducă spre fundul pubelei, „împricinatul“ a ales soluţia contraatacului cu invective („Gunoi eşti tu, măi, idiotule!“) şi s-a îndreptat ameninţător spre tomberon, trîntindu-i capacul la loc cu un zgomot care l-a făcut pe administrator să tresară şi să bată în retragere.

Din toate aceste exemple aş fi vrut să trag concluzia că relaţiile dintre vecinii sînt de multe ori duşmănoase şi otrăvite ca urmare a prea marii îngesuieli din blocuri, că buna vecinătate e lucru rar, că din perioada comunistă foarte mulţi oameni au rămas cu sechele, înrăiţi şi frustraţi dacă nu chiar derglaţi de-a binelea... şi aşa mai departe. Tocmai am aflat însă de la o româncă stabilită într-un mic sat din Austria, că pastorul bisericii de lîngă casa ei avea obiceiul să tragă clopotele în fiecare dimineaţă, la ora cinci, de cîte 80 de ori. Cînd ea a îndrăznit să-i sugereze că acest lucru o cam deranjează, preotul s-a făcut foc de supărare iar în dimineţile următoare a tras clopotele de peste 500 de ori.

4 metode să te abonezi

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL DILEMA VECHE

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

3 luni abonament

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021/407.54.69

ONLINE
PLĂTEŞTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveţi nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POŞTALE, AGENŢIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

TRIMITE TALONUL
Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 - CP 143, Bucureşti, cod poştal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.

Abonamentele se pot contracta: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Şos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, Bucureşti ■ cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poştale ■ la sucursalele RODIPET ■ la firmele particulare.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Revoluţia de la Fiumicino

Alitalia este în grevă. De cîteva zile, toate zborurile companiei sînt amînate, contramandate, deturnate, pe aeroporturi e haos. Nimeni nu ştie nimic exact şi nimeni nu îţi dă o informaţie precisă. Oamenii aşteaptă, apoi încep să înjure. Aştept, împreună cu nişte colegi, de cîteva ore bune. Avionul era anunţat pentru ora 3, dar la 2 ne-au anunţat că mai întîrzie jumătate de oră, apoi încă jumătate de oră, apoi, asta e, zborul s-a anulat. *Şi noi ce facem?* – întrebăm cu toţii. *E o cursă la 10 seara, vă promitem că vă ia pe toţi. Pînă atunci puteţi să mergeţi să mîncaţi la restaurantul de la C1.*

Bombănind şi înjurînd, ne ducem cu toţii la C1. Dar acolo nu era nici un restaurant. Pînă la urmă, descoperim un „împinge tava", unde ni se oferă un meniu gratuit. Împreună cu colegii mei ne aşezăm disciplinaţi la coadă şi ne umplem tava.

Cînd ne-am întors, vreo 10-20 plecaseră deja cu un low-cost, despre care nu ştiuse nimeni nimic.

Alături, alt grup de pasageri, pentru Montevideo, se agită, ţipă, apoi un grup pleacă, scandînd „vrem acasă!".

A început aşteptarea. Oboseala copiilor creştea în proporţie aritmetică, iar nervii mămicilor în proporţie geometrică. Bărbaţii s-au dus să bea bere. Pe la şase, au început să se adune însă cu toţii şi să se învîrtă tot mai nervoşi prin sala de aşteptare. Unii erau din ziua precedentă, li se promisese în repetate rînduri că vor fi îmbarcaţi în cursa următoare pînă cînd, pe la 1 noaptea, au fost duşi la un hotel şi s-au întors pe cont propriu a doua zi în zori. Din rîndul lor vine o soluţie cazonă: *hai să ne descălţăm cu toţii deodată, că atunci sigur or să ne trimită acasă...* Unii au rîs, apoi au continuat să aştepte.

– Cît o să mai aşteptăm? – se ridică glasul unei femei, iar mulţimea începe să freamăte. Apoi se aşază din nou cu toţii pe scaune şi continuă să schimbe amintiri în grupuri *ad-hoc*.

Au mai trecut apoi vreo două ore. Pasagerii pentru Montevideo sînt în sfîrşit îmbarcaţi. Pe la 9 seara, încep să circule zvonurile:

– A venit avionul, dar nu au pilot...

– Ba a venit şi pilotul, da' a spus că e obosit. Mai bine mai aşteptăm, decît să plecăm cu un pilot chiaun!

Se apropie ora de îmbarcare şi la ghişeu nu apare încă nimeni. Cîteva femei tinere, cu copii pe care nu mai pot să-i ţină în frîu sau care se gîndesc la copiii care le aşteaptă acasă, încep să se agite, să vocifereze, apoi să ţipe.

– Trebuie să facem ceva, că altfel ăştia nu se uită la noi, că sîntem români!...

– Aţi văzut ăştia de alături, dacă au făcut scandal, imediat i-a rezolvat!

– Hai să mergem să facem şi noi scandal! – încearcă o tînără exasperată să ne mobilizeze pe toţi. Lumea ţipă, se agită, dar nu se mobilizează nimeni. Aşa sîntem noi, românii, nu sîntem niciodată în stare să ne organizăm! – se înfurie şi mai tare femeia.

– Dacă nu vreţi să dormiţi şi noaptea asta în aeroport, haideţi acum să facem o delegaţie! – intervine şi tînărul revoluţionar cu whisky-ul. Auzi, mă? – se răsteşte el la un tip de lîngă el, care se dă, speriat, un pas în spate.

– Lasă vorba şi hai să mergem! – conchide o tînără şi, împreună cu alte femei, se pun pe drum, vociferînd şi înaintînd dezordonat. Tînărul revoluţionar grăbeşte pasul pentru a le ajunge din urmă.

Apoi grupul prinde formă, începe să scandeze „vrem acasă!", dar cineva le atrage atenţia că nimeni, aici, nu înţelege ce-i aia „vrem acasă", aşa că lumea începe să fluiere şi să ţipe. Ne luăm şi noi după grup, în tăcere. Dar nimeni nu ştie unde să mergem. La un moment dat trecem pe lîngă o uşă pe care scrie „Polizia", aşa că toată lumea să năpustească acolo. Cineva compune un slogan în italiană:

– *Stasera a Bucarest! Stasera a Bucarest!*

Zeci de români ţipă cît îi ţine gura, în faţa unui poliţist scund şi transpirat, care încearcă se reinstituie ordinea. Dar, în faţa mulţimii dezlănţuite, nu reuşeşte decît să transpire şi mai tare. Îşi scoate chipiul, se şterge pe frunte cu mîneca şi promite că o să cheme un reprezentant Alitalia. Dar nu vine nimeni, aşa că mulţimea începe să ţipe, să bată din picioare şi să-i înjure pe italienii care se dau mai civilizaţi decît noi dar, vezi bine, nu sînt. Apoi, poliţistul cel scund se întoarce către noi, ne face semn disperat să-l ascultăm şi, cînd mulţimea se linişteşte puţin, ne anunţă că s-a rezolvat şi el personal ne va conduce la avion. Grupul de comando jubilează, îl ia pe poliţist pe braţe şi porneşte spre poarta de îmbarcare. Cînd am ajuns înapoi, îmbarcarea tocmai începuse.

– Aşa sîntem noi – se revoltă o femeie din grupul de comando – unii luptă, şi alţii profită. Dar nimeni nu ne cedează locul la coadă.

– Imediat ce aţi plecat a început îmbarcarea, aşa că v-aţi agitat degeaba! – ne aruncă, peste umăr, un tip.

Dar nimănui nu-i mai pasă care e adevărul. Ne aşezăm în avion, în linişte, pe unde apucăm: pînă la Bucureşti, schimbăm între noi amintiri..

PUBLICITATE

Muzeul Naţional de Artă al României
strada Ştirbei Vodă, 1, Bucureşti, www.cnmar.arts.ro
LINIA ŞI CULOAREA
Desene florentine din secolul al XVII-lea
Capodopere de la Muzeul Luvru
25 septembrie 2008 - 11 ianuarie 2009

PUBLICITATE

STAI LA GHIȘEU ȘI CITEȘTI "VIN ÎN 5 MINUTE" DE 50 DE MINUTE?
PROTECȚIA ASCULTĂTORULUI
WWW.PROTECTIAASCULTATORULUI.RO
SPUNE-NE DE CE ȘI CÂND TE-A ENERVAT ULTIMA OARĂ UN FUNCȚIONAR PUBLIC, ÎN DIRECT, DIMINEAȚA, LA DOBROVOLSCHI ȘI CRAIOVEANU SAU SCRIE-NE LA WWW.PROTECTIAASCULTATORULUI.RO. ȘI NOI NE-AM SĂTURAT!
RADIO GUERRILLA
ELIBERADIO
WWW.ELIBERADIO.RO
PROPAGANDA

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN
BUCUREŞTI
BERLIN, BRUXELLES
BUDAPESTA, SEGHEDIN (filiala)
ISTANBUL, LISABONA
LONDRA, MADRID
NEW YORK, PARIS
PRAGA, ROMA
STOCKHOLM, TEL AVIV
VARŞOVIA, VENEŢIA, VIENA
2 710 EVENIMENTE
2005 2006 2007 2008
PESTE 6 000 DE MENŢIONĂRI ÎN MASS-MEDIA
51 DE PROIECTE FINANŢATE PRIN PROGRAMUL CANTEMIR
130 de cărţi traduse şi publicate sau în curs de apariţie în străinătate
390 DE CONFERINŢE
900 de proiecţii de film
460 DE EXPOZIŢII
700 DE CONCERTE
peste 2600 de artişti români peste hotare
MAI MULTE DETALII PE:
www.icr.ro
www.cennac.ro
www.programulcantemir.ro
www.romaniaculturala.ro
www.plural-magazine.com
campanie gratuită de informare susţinută de partenerii media ai ICR
DILEMA VECHE SAPTE SERI rfi romania 24 FUN OBSERVATOR CULTURAL

Andrei PIPPIDI

SOS București

Casa lui Anghel Demetriescu

Pe Bulevardul Carol, pe latura stîngă cum mergi de la Biserica Armenească spre intersecţia cu Calea Moşilor, la nr. 55, se găseşte o casă care îşi aşteaptă cumpărătorul.

Fără să fie ameninţată, ca atîtea altele pe lîngă care trecem, se consumă în solitudine. Eleganţa ei sobră nu atrage atenţia. Doar cînd ştii ce a fost acolo, privirea se opreşte pe cele două semeţe cupole simetrice, pe fereastra înaltă din centru, pe uşile de lemn sculptat care, de o parte şi de alta, conduc prin două ganguri spre scările care suie la parter şi etaj, dar mai ales pe feroneria decorativă. Înăuntru, stucaturile plafoanelor şi sobele de teracotă au păstrat un decor de o sută de ani. Casa este, cum se cuvine, monument istoric.

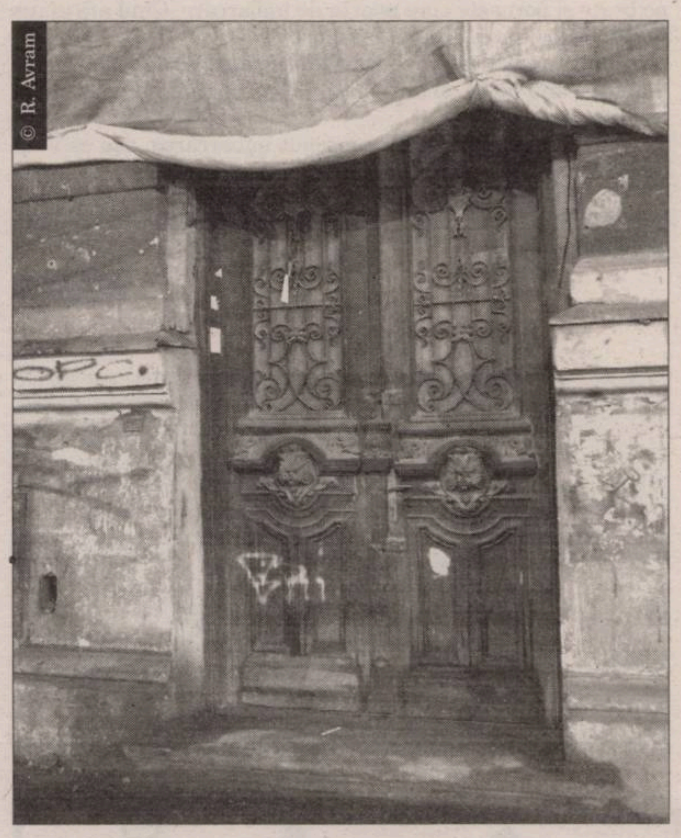
© R. Avram

E chiar una dintre cele mai vechi de pe această stradă, fiindcă arhitectul Wilhelm Bast s-a angajat în 1899 la „construcţiunea din nou a unei case de locuit compusă din subsol, parter, etajul I şi odăi de serviciu la pod". Proprietarul care i-a comandat-o şi care a luat-o în primire în anul următor a fost Anghel Demetriescu (1847-1903). Critic literar şi dascăl, el editase în 1886 discursurile lui Barbu Catargiu, împărtăşind deci ideile politice conservatoare, iar în materie de poezie avea rezerve faţă de Eminescu, ceea ce i-a atras o condamnare excesivă de la Călinescu. Ca fiica lui, Cordelia, să fie domnişoară de onoare a reginei Elisabeta este o dovadă a ascensiunii sociale pe care o manifestă şi această frumoasă locuinţă, şi alegerea ca membru corespondent al Academiei în 1902. La moartea sa, casa le-a rămas celor doi copii, iar fiica, în 1913, a cumpărat şi jumătatea cealaltă de la fratele ei, Teofil.

Pe doamna Cordelia Taşcă am cunoscut-o: cufundată în fotoliul în care citea, am văzut întîi boneţica tricotată care-i acoperea părul alb şi pe urmă privirea ascuţită care s-a ridicat spre mine. Conversaţia noastră a fost despre memoriile lui Booker T. Washington, născut în America sclavilor negri şi devenit un mare pedagog. Bătrîna doamnă fusese soţia lui Gheorghe Taşcă (1875-1951), profesor de economie politică la Academia Comercială şi chiar ministru al României la Berlin. „Taşcă răzeşul" era şi el, din 1926, membru corespondent al Academiei. În 1950 a fost arestat (a murit după cîteva luni la Sighet) şi biblioteca lui a fost aruncată pe fereastră în camionul care avea s-o ducă la topit. Familia sa a fost evacuată din casă, undeva pe strada Vulturilor, într-o locuinţă atît de strîmtă încît dormeau în hamace suprapuse.

Soţul celei mai mari dintre fetele Taşcă, Eugen Fîlotti (1896-1975), fusese diplomat în anii 1936-1947, ministru la Ankara, Atena, Sofia şi la Budapesta, dar era cunoscut şi ca ziarist: *Bluze albastre,* pe care a publicat-o înainte de război,

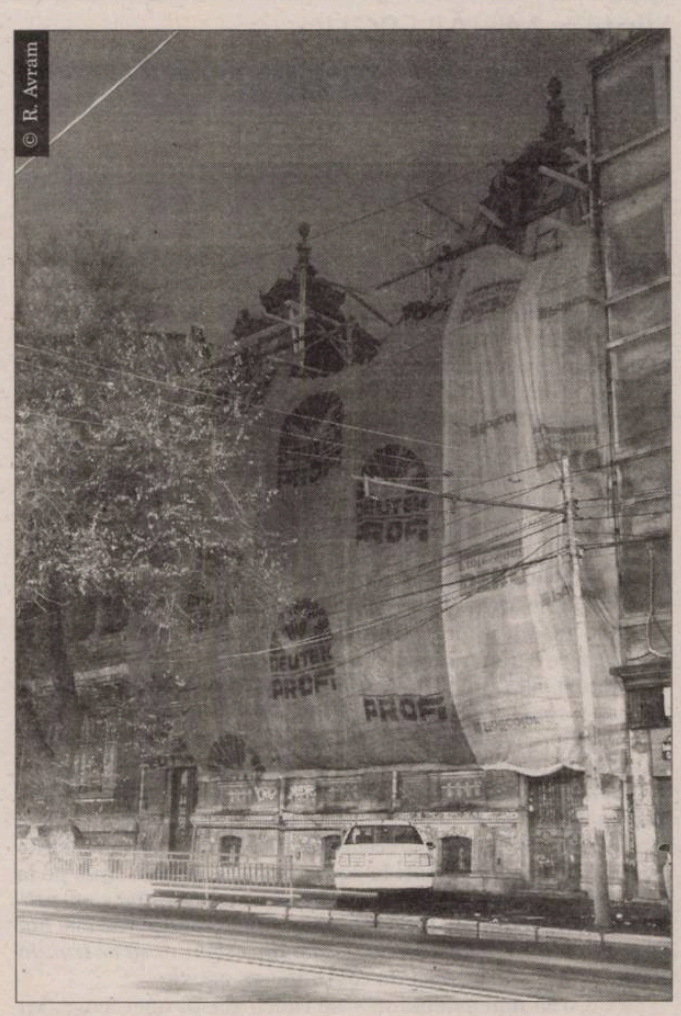
© R. Avram

fusese una dintre puţinele reviste de centru-stînga. Nimeni nu era dispus să-i fie recunoscător pentru asta. Păstrînd o mare demnitate în mijlocul umilinţelor, figura sa şi a doamnei Filotti, care avea cel mai încîntător zîmbet pe care l-am văzut vreodată, mi-au rămas în minte pentru combinaţia de curaj şi bună-creştere a cărei lecţie ne-a dat-o, înainte de a dispărea, generaţia lor.

În vremea asta, casa a fost, pe rînd, Comitetul de partid al sectorului 2 şi Comitetul municipal de femei, apoi organizaţia PNŢCD sector 2. Ce soartă o aşteaptă acum, după ce a fost recuperată de moştenitori?

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

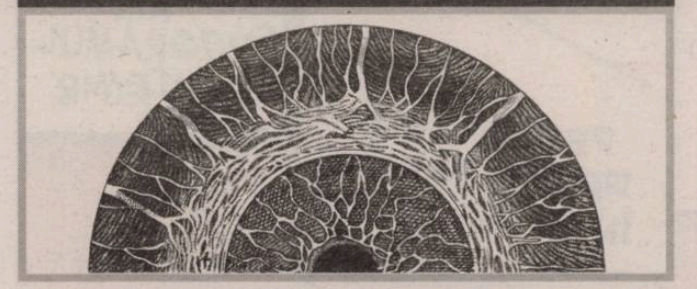

Farmecul şi surprizele bibliofiliei

Editura Rao a publicat o carte mai puţin obişnuită a lui Umberto Eco, intitulată *Memoria vegetală şi alte scrieri despre bibliofilie* (în traducerea impecabilă a Anamariei Gebăilă, care semnează şi notele – precise şi foarte utile). Se ştie că Eco este un bibliofil pasionat şi excepţional de competent. Cartea cuprinde conferinţe, prefeţe la cărţi apărute în tiraje confidenţiale, articole şi cîteva „fantezii" cuceritoare prin imaginaţie şi umor. Eseul care dă titlul volumului vorbeşte despre cărţi şi lectură, reluînd idei cunoscute din alte texte. Eco face elogiul memoriei (dar al memoriei selective) şi distinge patru ipostaze, determinate istoric: memoria bătrînilor, memoria minerală (semnele înscrise pe tăbliţe de argilă sau pe pietre), memoria vegetală (papirusul, hîrtia) pentru ca prin calculatoare să revenim, într-un fel, la memoria minerală (materia primă este siliciul). Memoria vegetală serveşte şi drept catalizator, stimulează, prin intermediul cărţilor, memoria noastră personală. Abundenţa de cărţi de pe piaţă ne pune în faţă problema alegerii, iar selecţia se învaţă, necesită o educaţie specifică. Bibliofilii adaugă la toate acestea şi cultul cărţii ca obiect fizic. Există, bineînţeles, şi duşmani ai cărţii: hîrtia acidă folosită începînd cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea (cărţile se vor transforma în pulbere), regimurile totalitare care distrug cărţile, precum şi maniacii care le ascund şi le ţin numai pentru ei.

Pentru bibliofili, pasiunea pentru cartea-obiect se însoţeşte cu interesul pentru povestea ei (mai ales cînd cărţile sînt adnotate sau au pagini lipsă ori alte defecte ce îndeamnă la reverie). Bibliomanul, în schimb, e un egoist ce păstrează cartea doar pentru voluptăţile lui solitare. Bibliomanul se mai distinge şi prin faptul că are obiceiul de a fura cărţi sau de a decupa ilustraţii preţioase pe care le înrămează şi le agaţă, mîndru, pe perete. Un anume Gugliemo Libri, devenit cetăţean francez şi cunoscînd o carieră fulgurantă (Legiunea de Onoare, Collège de France, postul de... Inspector General al Bibliotecilor), a furat, se pare, nu mai puţin de patruzeci de mii de cărţi şi manuscrise rarisime. Avem şi trei forme de biblioclastie: fundamentalistă, cea din neglijenţă şi cea din interes. Fundamentalistul se teme de conţinutul, de mesajul cărţilor şi se străduieşte să le distrugă. Biblioclastia din neglijenţă se produce în bibliotecile care n-au mijloace de conservare. Biblioclastul din interes rupe cărţile, le vinde pe bucăţi, pentru a cîştiga mai mulţi bani. Bibliofilul, ca orice colecţionar, e obsedat de mirajul exhaustivităţii: el vrea să adune *tot* ce s-a publicat pe o anumită temă sau aparţine unui anume autor. Un american, Morris Young, colecţionar împătimit, aduna toate cărţile despre... memorie. Întîlnim şi alte personaje extraordinare. Athanasius Kircher (sec. XVII) a fost un fel de Jules Verne *avant la lettre,* un titan al enciclopedismului. Abatele Migne a scris sute de volume de Patrologie Greacă şi Latină, plus alte cîteva sute de cărţi pe diferite subiecte (teologice, de regulă).

Eco ne mai delectează cu descrieri de cataloage, cu observaţii fine despre culorile în Evul Mediu, aminteşte – bineînţeles – de Des Esseintes, scrie vibrant despre acele magnifice *Les Très Riches Heures du Duc de Berry,* despre cărţile cu insule, despre un personaj unic precum Saint-Hyacinthe (sec. XVIII) care construia aparate critice, titluri şi note hipertrofiate. Capitolul final al cărţii, „Heterotopii şi falsificări", cuprinde – cum spuneam – cîteva delicioase fantezii, printre care „Monologul interior al unui e-book" şi o parodie a discuţiilor aprinse pe tema dacă Shakespeare era de fapt Bacon şi viceversa.

Un capitol care m-a încîntat (şi sînt sigur că nu numai pe mine) este cel despre „Nebuni într-ale literaturii (şi într-ale ştiinţei)". Un bibliofil adevărat se interesează şi de astfel de lucruri, ce îi rezervă nenumărate şi minunate surprize. Să spicuim cîteva exemple. Andrieu (toate numele pe care le voi cita mai jos sînt, vai, complet necunoscute) a scris o carte despre scobitori şi inconvenientele lor (1869). Ecochoard a studiat tehnicile tragerii în ţeapă. Berillon, în plin război, a publicat un studiu în care arăta că germanul produce mai multe materii fecale şi mai urît mirositoare decît francezul (1915). Chesnier-Duchene (1843) a inventat un sistem sofisticat pentru a transpune franceza în hieroglife noi, încît să fie accesibilă tuturor popoarelor. Chassaignon a elaborat o enciclopedie în 4 volume (1779) în care trece de la una la alta, într-un vîrtej ameţitor. În 1626 a apărut o cărticică despre Ordinul Încornoraţilor Reformaţi. Attardi, în 1875, a tipărit o carte despre posibilitatea abolirii morţii. Henrion, în 1718, a ţinut o comunicare despre statura lui Adam. Un anume Wronski a redactat mii de scrisori către ţar şi către alţi şefi de state, propunînd o Reformă Totală a Cunoaşterii Omeneşti şi a Mecanicii Cereşti, pentru a combate Neliniştitoarea Dezordine Revoluţionară. Madrolle s-a ocupat de teologia căilor ferate. Hans Hörbiger a emis teoria gheţii eterne, foarte prizată în mediile naziste. Se pare că teoria l-a încurajat pe Hitler să atace Rusia, convins că trupele sale vor înfrunta cu succes frigul. Teoria pămîntului gol pe dinăuntru e mai veche (1692, Edmund Halley). A fost reluată, în secolul al XIX-lea, de J. Cleves Symmes şi de Cyrus Reed Teed. Tot naziştii au luat-o în serios şi se zice că aşa s-ar explica de ce traiectoriile unor rachete V1 au fost calculate greşit. Carlo Cetti a rescris celebrul roman al lui Manzoni, reducîndu-i cu o treime numărul de silabe; a ieşit o carte de numai 196 de pagini. Giulio Ser-Giaconi i-a scris abundent Papei Pius al XII-lea şi lui Einstein, combătînd metafizica de tip creştin şi teoria relativităţii. Romano Pizzigoni a scris tuturor, lui Bush (tatăl), deputaţilor, lui Saddam Hussein, Institutului Pasteur, Fundaţiei Nobel, lui Berlusconi, regelui Arabiei Saudite etc. etc. pentru a-şi oferi serviciile şi a da sfaturi sau soluţii salvatoare. Augusto Blotto, un funcţionar cumsecade, a scos nenumărate volume de poezie tipărite luxos, niciodată distribuite în librării şi pe care le trimitea criticilor şi ziarelor.

Nu e minunat? Genii neînţelese, grafomani, nebuni, monomani: o adevărată bucurie, şi nu numai pentru bibliofili. Personaje de acest fel, desigur nu de aceeaşi anvergură, găsim şi în imediata noastră vecinătate.

Texte şi opinii de: *Bogdan VOICU (sociolog) ● Petre GURAN (istoric) ● Valentin SIMIONOV (director, Fundaţia Reţeaua Română de Reducere a Riscurilor) ● Brînduşa ORĂŞANU (psiholog)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Stela GIURGEANU*

Voluptatea nesupunerii

Dacă ar fi s-o luăm de la Adam şi Eva citire, fructul oprit este acea interdicţie pusă în calea cunoaşterii. În Geneza, femeia este cea care îşi îmbie bărbatul să guste din fructul Copacului Cunoaşterii, al Binelui şi Răului deopotrivă, aventură gastronomică cu care începe de fapt sfîrşitul inocenţei.

Inocenţa ia într-adevăr sfîrşit cînd încalci o interdicţie, doar de dragul de a o încălca. După cea dintîi muşcătură intervine, în primul rînd, autoînsingurarea, pentru că, indiferent de rezultat, gestul tău echivalează cu „ai făcut ceva rău", ceva interzis de „normalitatea" unei majorităţi şi, doar pentru curajul de a lupta contra valului, eşti marginalizat. În acelaşi timp însă, a gusta din fructul oprit poate fi şi o autoconştientizare a faptului că eşti pe picioarele tale. Că îţi asumi adică (mai mult sau mai puţin) anumite consecinţe derivate din revolta contra consensului şi că, în definitiv, îţi asumi riscul de a fi diferit, parcurgînd astfel încă o treaptă, pe scara (auto)cunoaşterii.

Ce se întîmplă însă într-o societate în care fiecare individ decide că are dreptul să guste din cîte un fruct oprit? Cînd orice interdicţie cade (şi cade nu doar pentru dorinţa umană de a progresa, ci dintr-un soi de plictiseală sau dintr-un sentiment de alienare şi rebeliune prost înţeleasă şi greşit asumată), ne mai putem simţi oare în siguranţa pe care, teoretic, ar trebui să ne-o confere societatea?

Pentru că azi, mecanismul degustării de fructe interzise este simplu: în societăţile dezvoltate, intervine de multe ori din cauza (sau datorită) plictiselii. Se traduce de multe ori prin sfărîmarea tabuurilor în artă sau în religie, în dependenţa de substanţe psihotrope. Ce nu era permis odinioară a-cum este o modă.

La noi, ca în multe alte ţări postcomuniste, din cauza interdicţiilor de tot felul, după Revoluţie oamenii au început să se înfrupte din toate fructele ce le-au fost refuzate lor pînă atunci. Li se părea un gest normal – era un gest normal, aveau nevoie de a-şi extinde limitele libertăţii cît mai mult, cît mai departe de ce a fost pe vremuri, un fel de garanţie că trecutul va rămîne trecut. Şi-au învăţat şi copiii să facă la fel.

La un moment dat însă, această nevoie normală, acest drept de a (re)învăţa libertatea s-a transformat într-un soi de dependenţă. O dependenţă nocivă de a încălca orice fel de reguli, de a simţi un fel de mîndrie haiducească (greşit asumată) la ştiri de genul: hackeri români au spart site-ul CIA, de a jubila astfel cu „şmecheria" şi cu „trasul pe sfoară". La noi se muşcă aşadar nu doar din acele fructe oprite scrise, ci se extermină bunul-simţ, atît în sensul românesc de „cei şapte ani de acasă", cît şi în acel intraductibil sens britanic: „common sense".

Mai avem totuşi „fructe oprite"? Cine şi mai ales ce mai poate interzice, într-o societate fără prea multe tabuuri intangibile? ***(S. G.)***

Bogdan VOICU

Ascensorul către neant

Viaţa în colectivitate nu este deloc simplă. Nefiind sihaştri, trebuie mereu să ne supunem unor reguli care ne încorsetează libertatea de a pune în practică fix ce ne trece prin minte în clipa respectivă. Trebuie mereu să avem grijă să nu încălcăm libertatea şi confortul celorlalţi, să nu ne repezim la fructele altora sau la fructele care pot face rău altora. Regulile sînt impuse, în funcţie de împrejurări, de voinţa majorităţii sau de cea a celor ce şi-au impus puterea. La noi adesea pare că regulile formale nu contează. Să fie oare ele înlocuite de o regulă a nerespectării regulilor formale? Este oare legitimă o astfel de situaţie? Să fie oare legitimată de schimbarea socială, de progres, cel care s-a înfăptuit mereu accesînd noi şi noi fructe oprite?

Fapte

Îmi tot revine în memorie imaginea unui tînăr de 17-18 ani, fumînd în lift şi care îmi răspunde la atenţionare menţionînd că „de-aia e lege, ca să fie încălcată!". Îmi aduce aminte de anii '80, cînd regula respectată de toţi era dubla morală, acel „zicem ca ei şi facem ca noi" utilizat la scară naţională ca strategie de supravieţuire. Regimul era unul totalitar, lipsit de legitimitate, iar regulile sale erau general caracterizate drept strîmbe. Era prin urmare firesc să le încalci.

Tînărul din lift a crescut însă într-o eră nouă, în care regulile – cel puţin teoretic – ne reprezintă. Statul este, la urma urmei, o simplă convenţie, un contract social, cum descoperise Rousseau în urmă cu cîteva secole, un set de reguli la care toţi aderă şi se angajează să le respecte, pentru a putea trăi în linişte laolaltă. Mai are rost acum o dublă morală? Are rost să încălcăm regulile pentru a obţine un mic avantaj, satisfacerea unei mici plăceri, cum ar fi să fumăm cu cîteva secunde mai devreme, în detrimentul celorlalţi, cărora le afumăm liftul?

Sau poate că, de fapt, premisa de la care plec este una eronată. Poate că şi astăzi regulile formale sînt emise doar pentru naivi, iar regula acceptată în societatea noastră este cea de a interacţiona cu ceilalţi impunîndu-ne mai mereu propriile interese şi puterea de moment.

M-am obişnuit să văd la televizor tot felul de derogări de la regulă. M-am obişnuit să văd pledoarii convingătoare despre delapidări, afaceri tenebroase, răpiri, urmate de pertractări, dispense, excepţii şi tertipuri care permit evitarea oricărei pedepse. M-am obişnuit să văd preşedinţi care cheamă minerii să planteze flori sau cărora le place prea mult să fie şi jucători, şi arbitri. M-am obişnuit să am contracte ferme şi apoi să primesc banii doar atunci cînd beneficiarul are chef să plătească, fie că e vorba de stat sau o companie privată, mai mare sau mai mică.

Trecem zilnic prin întîmplări în care regulile convieţuirii laolaltă sînt pulverizate. Vedem cum maşina ne este zgîriată, pentru că „aici parchez eu, de cîţiva ani", chiar dacă locul cu pricina este de fapt parte a domeniului public şi nu este închiriat nimănui. Se întîmplă adesea ca o persoană să se înghesuie la coadă peste rînd, încălcînd astfel regula elementară a servirii primului sosit. Campionatul de fotbal şi politica ne oferă mereu exemple ale unei flexibilităţi halucinante a regulilor jocului. Există chiar o tradiţie postdecembristă a purtătorilor de diplome universitare, care resping implicarea într-un spaţiu public etichetat drept murdar şi în care regulile civilizaţiei contemporane nu sînt respectate. Ar fi interesant de văzut şi cîţi profesori universitari îndeplinesc cu adevărat criteriile formale ocupării unei poziţii academice şi cîţi beneficiază de derogări de la reguli, la avansarea în grad didactic sau de cercetare.

Mai nou, am început să detectez instaurarea unor noi reguli în viaţa de zi cu zi. Cu cîteva săptămîni în urmă, în nordul Moldovei, un tip cu o dubiţă trecea pe drumul public. Un alt tip, cu un Mercedes, şi-a dorit să aibă prioritate, chiar dacă formal nu era îndreptăţit la ea. După ce probabil cei doi s-au înjurat niţel (presa omite să dea detalii în acest sens), cel cu Merţ-ul a scos puşca sa cu gloanţe de cauciuc, a exersat utilizarea ei pe cel cu dubiţa şi a plecat mai departe liniştit.

În urmă cu ceva vreme, parcurgeam şpalturile unuia dintre volumele pe care le trimisesem la tipar. Un prieten, coautor al cărţii, m-a sunat să mă întrebe ce s-a întîmplat cu textul său, de ce *î* din *a* a dispărut şi a apărut în loc *î* din *i*. I-am amintit că Academia a emis de mai bine de 15 ani o regulă, cam aberantă, dar regulă, statuînd utilizarea lui *î* din *a*. Multe reviste şi edituri resping şi astăzi regula, refuzînd să o aplice. La urma urmei, este o regulă stupidă...

Legitimitatea

Să fie oare legitim să încălcăm regulile? Să fie oare normal să mergem către fructele oprite? Istoria omenirii ar putea fi împărţită în trei perioade: la început nu existau nici reguli şi nici fructe oprite. Apoi oamenii au impus din ce în ce mai multe reguli ce trebuiau respectate, încălcarea lor fiind sancţionată drastic. Progresul a însemnat relaxarea continuă a acestor reguli, cunoaşterea realizîndu-se mai ales prin interacţiunea directă cu fructul oprit. În ultima vreme, normativitatea modelelor sociale este dată din ce în ce mai mult uitării. Oamenii îşi pot dezvolta tot mai mult propriul stil de viaţă, cu valori şi atitudini care nu trebuie să fie identice cu ale celorlalţi. Aceasta se reflectă şi în relaxarea regulilor, în timp ce resursele tehnice şi materiale permit consumarea unor fructe altcîndva oprite. Să existe însă limite peste care nu putem trece? Există şi fructe oprite a căror accesare nu este legitimă? Oare de ce încălcăm astăzi regulile, să fie numai dorinţa de cunoaştere?

Una dintre regulile nescrise ale perioadei comuniste era cea a dublei morale. A zice ca ei şi a face ca noi constituia un mod de viaţă pe care începeai să-l înveţi încă din copilărie. O astfel de concesie de la morală garanta multora confortul intern necesar supravieţuirii într-un regim represiv. Am reîntîlnit norma repetată adesea în contextul postcomunist. Legitimitatea ei derivă din aceeaşi atitudine faţă de cei care sînt percepuţi a emite regulile: politicienii. Politica este de obicei percepută ca murdară, fiind apanajul celor rataţi în meseria lor sau avizi de putere şi bani. Politicienii sînt etichetaţi adesea drept corupţi, chiar şi în absenţa oricărei informaţii despre persoana în cauză, simpla declaraţie de implicare în politică generînd suspiciuni privind existenţa unor mobiluri necurate. Astfel de oameni pot contribui prin urmare doar la elaborarea unor reguli ilegitime, pe care este oarecum moral să le încalci.

Această moralitate derivă dintr-o atitudine generală faţă de lege şi faţă de oameni. Acel *rule of law* care marchează trecerea societăţilor către modernitate este strîns legat de încrederea şi respectul faţă de ceilalţi. Indiferent cine sînt legiuitorii, să nu uităm că astăzi aceştia nu mai sînt impuşi, ci sînt aleşi prin voinţa majorităţii. Regulile pe care ei le formalizează prin lege nu sînt altceva decît cele pe care majoritatea le-ar formula, alegerea fiind sancţionată prin vot, iar cei aleşi fiind, în definitiv, membri ai colectivităţii, similari ca profil celor din jurul nostru. Numai că avem tendinţa de a-i eticheta rapid pe toţi ca fiind proşti, corupţi, răi. Tindem să nu avem încredere în oameni (datele de sondaj spun că în această privinţă sîntem destul de departe de restul Europei). Prin urmare, ce rost ar avea să respectăm regulile şi drepturile celor din jur şi de ce nu ne-am impune propriile interese?

Dincolo de dubla morală şi de respectul faţă de ceilalţi, există alte cîteva mecanisme care ne împing permanent către fructul oprit şi care, de asemenea, nu sînt legate de dorinţa de cunoaştere. Dimpotrivă, ele par a fi mecanisme ce neagă nevoia de cunoaştere, împingîndu-ne mai degrabă către normativism.

Mi se întîmplă să văd pacifişti care în situaţii aparent neînsemnate tind să calmeze conflictele invocînd nevoia de linişte: „Lăsaţi-l, ce dacă nu are dreptate, e mai bine să avem linişte aici, faceţi dumneavoastră şi partea lui, ce dacă ia el banii!". Am văzut astfel de atitudini funcţionînd ca noi reguli la coadă, cînd clientul era nedreptăţit de vînzător şi era presat de ceilalţi să treacă peste asta, să plătească din nou serviciul pe care deja îl achitase, doar pentru că vînzătorul părea a deţine un bun rar, iar cei de la coadă nu aveau chef să piardă timp aşteptînd. Am revăzut situaţia repetată în mod similar în mediul academic, în relaţia studenţi-profesor, sau în politică, cînd invocarea interesului superior, de regulă poreclit interes naţional, tinde să fie utilizată excesiv pentru a închide gura celor care şi-ar dori să discute despre o chestiune sau alta – menirea politicii, la urma urmei.

Pe de altă parte, pare a exista chiar un consens legat de legitimarea încălcării regulilor, atunci cînd cel ce îşi extinde accesul ilegitim către fructul oprit deţine o poziţie de putere. Derogările de la regulă la ocuparea unei poziţii, la împărţirea dreptăţii, acordarea priorităţii în trafic, acapararea locurilor de parcare, argumentul repetat obsesiv „eu am făcut bani, deci tu eşti prost" nu sînt altceva decît semne ale unor relaţii inegale, în care partea care controlează mai multe resurse caută să-şi impună punctul de vedere dincolo de principii naive, precum dreptatea sau legea. Reflexia acestei stări de fapt o vedem în justiţie, acolo unde singura dezbatere consistentă despre cazuri supuse judecăţii pare a fi cea despre procedură, în care se caută amînarea perpetuă a sentinţelor. Relaţia îmi aminteşte de Evul Mediu, acolo unde era de asemenea legitim ca seniorul, preoţimea locală sau invadatorul de ocazie să aibă mereu dreptate. La urma urmei, ei deţineau puterea, iar fructele erau oprite doar pentru cei care nu aveau resurse să le acceseze.

În loc de concluzii

Accesul la fructul oprit este un factor indiscutabil al progresului. Se pare însă că la noi, tendinţa de a avea astfel de fructe nu este legată mereu de progres, ci dimpotrivă, de impunerea inegalităţilor, de tradiţionala desconsiderare a semenilor, moştenită de pe la fanarioţi şi perpetuată în varii regimuri politice şi sociale. Inegalităţile de putere şi venit de azi, deja mai mari decît în Europa vestică, tind să întărească modul duplicitar de aplicare a regulilor. Mă întreb dacă nu cumva noi, ca societate, ne distingem de alţii prin faptul că promovăm mai degrabă regula încălcării regulilor formale? Nu cumva respectarea frecventă a regulilor formale este mai degrabă apanajul naivilor? Nu cumva normalitatea românească de astăzi presupune fumatul în liftul ce ne duce, liniştit şi nepăsător, către neant?

Petre GURAN

Ce mai interzice azi Biserica?

Am primit din partea *Dilemei vechi* această întrebare şi încerc să răspund direct, profitînd de toată ingenuitatea ei. Pornind de la inocent emfaticul „Biserica“, pînă la postmodern istoricistul „azi“, întrebarea „Ce mai interzice azi Biserica?“ presupune un definitiv „ea/ei“, Biserica, adică în general popimea sau ierarhia sau babele de la pangar sau integristele cu batic. Dincolo de ceea ce ar putea spune un observator neutru al vieţii religioase, un istoric al bizareriilor lui „*homo religiosus*“, despre manifestările reactive al Bisericii la liberalizările de moravuri ale ultimilor ani, cum ar suna un răspuns din interiorul acestei comunităţi întemeiate pe moartea şi învierea unui Dumnezeu întrupat?

Interdicţia pentru creştini este un act asumat: creştinii *îşi* interzic eventual ceva. Răspunsul corect se formulează ca un paradox: pe de o parte, creştinii nu îşi văd nici azi mîntuirea condiţionată de interdicţii, pe de altă parte, creştinii îşi interzic gradual totul, pînă la asceza extremă, ieri şi azi şi de-a pururea.

Pe ce se întemeiază această afirmaţie paradoxală?

În primul rînd, pe exemplul tîlharului celui de-a dreapta! Este vorba despre unul dintre cei doi tîlhari care au fost răstigniţi în acelaşi timp cu Iisus Hristos, pentru faptele lor de tîlhărie şi omor (Luca 23, 39-43). Cel de-a dreapta, deşi o viaţă a tîlhărit, în cele din urmă a fost prins şi dat morţii. Acest tîlhar, care nu s-a supus nici unei interdicţii, nici măcar celei de a nu omorî, printr-un act suprem, sincer şi intens de căinţă, s-a găsit încă în aceeaşi zi în Împărăţia cerească, împreună chiar cu Cel a cărui Dumnezeire a recunoscut-o, cînd erau amîndoi pe cruce.

Nu este fiinţă omenească să spună „eu le-am îndeplinit pe toate ale lui Dumnezeu“.

Întrebătorul ingenuu poate să invoce însă că nu costă nimic să spui în ultimul moment al vieţii „îmi pare rău“ şi totul e rezolvat. Dar dacă scena e reală, a existat de-a stînga un alt tîlhar care, în acelaşi context, a spus dimpotrivă „Nu eşti Tu Hristosul? Mîntuieşte-te pe tine însuţi şi pe noi“. Tradus în limbaj contemporan: nu este raţional admisibil ca un Dumnezeu să moară ca un tîlhar pe cruce şi în acelaşi timp să-mi spună „astăzi vei fi cu mine în rai“. În acest context totul este radical permis, iar în această nelimitată varietate de opţiuni intră şi actul de credinţă *in extremis*. Perspectiva morţii nu creează în mod automat metanoia şi convertirea.

Cum sfîrşitul vieţii pămînteşti este o posibilitate teoretică de fiecare secundă, fiecare om în fiecare clipă din viaţa lui se află pe cruce, în aşteptarea dureroasă a morţii, fie că o conştientizează sau nu!

În al doilea rînd, vine scena „femeii păcătoase“, după cum a intrat în limba română. De fapt, textul Evangheliei (Ioan 8, 1-11) nu foloseşte eufemisme, ci spune direct că e vorba despre o femeie curvă, surprinsă curvind. Cărturarii şi fariseii o aduc în mijlocul templului unde predica Iisus, şi Îl iscodesc ce să facă cu aceasta, căci Moise în Lege spune că unele ca acestea trebuie să fie bătute cu pietre. Iar Iisus Hristos îi someză: „cine este fără de păcat să ridice primul piatra“! Iar cînd s-au risipit toţi, Dumnezeu o întreabă: „femeie, unde sînt? Nimeni nu te osîndeşte? Nici Eu nu te osîndesc. Du-te, iar de acum să nu mai păcătuieşti!“. Logica aceasta este dezvoltată în altă scenă (Luca 7, 37-50) în care Iisus, aflîndu-se la masa unui fariseu, îngăduie unei femei, a cărei stare păcătoasă era notorie, să-i şteargă picioarele cu mir. Asistenţa se indignează: ce profet e acesta care nu ştie ceea ce tot oraşul ştie? Iar Iisus le răspunde gîndului prin parabola celor doi datornici cărora stăpînul le şterge datoriile, unul cu datorie mare şi unul cu datorie mică, şi îi întreabă care dintre cei doi îşi va iubi mai mult stăpînul? Femeia păcătoasă, crezînd că Dumnezeu îi va şterge datoriile, se arată capabilă de jertfă, căci mirul costă scump, în timp ce fariseul nici măcar cu apă nu i-a şters picioarele. De aceea îi spune un cuvînt şi mai puternic femeii care s-a convertit prin pocăinţă: „credinţa ta te-a mîntuit, mergi în pace“.

În al treilea rînd, vine dialogul cu tînărul cel bogat (Marcu 10, 17-23; Luca 18, 18-24), cel care păzise poruncile lui Dumnezeu din tinereţe şi pe care Dumnezeu îl îndrăgeşte pentru rîvna aceasta de a urma poruncile din tinereţe şi căruia îi spune: „dacă vrei să fii desăvîrşit, du-te vinde-ţi averile toate, împarte-le la săraci şi urmează-Mi Mie“. Dar i-a fost greu tînărului cuvîntul acesta. Şi nouă ne este. Aici interdicţia se sublimează în îndemn. Nu este fiinţă omenească să spună „eu le-am îndeplinit pe toate ale lui Dumnezeu“, la orice stadiu se deschide oportunitatea unei jertfe suplimentare în numele îndemnului la desăvîrşire. Postul de mîncare, sărăcia voluntară, lipsirea de somn, smerenia sînt trepte pe această cale a desăvîrşirii la care toţi creştinii sînt chemaţi. Fără această conştiinţă acută, că în orice moment al vieţii sale se deschide perspectiva unui nou act de jertfă, pe creştin îl pîndeşte capcana fariseismului, acea frază pronunţată de fariseul (Luca 18, 10-14) care s-a aşezat în faţă în sinagogă: „Îţi mulţumesc, Dumnezeule, că nu sînt ca ceilalţi oameni, răpitori, nedrepţi, adulteri, sau ca acest vameş, postesc de două ori pe săptămînă, dau zeciuială din toate cîte cîştig“. Învăţătura lui Iisus Hristos, dimpotrivă, clatină încredinţarea poziţiilor dobîndite, statutul social, moral, politic, prin care omul se îndreptăţeşte. Nimeni, fie el „fariseu“ sau „cărturar“, adică persoană de vază şi respectată, nu este mai îndreptăţit la mila lui Dumnezeu decît oricare altul. Iar Sfîntul Pavel, cel acuzat de a fi împănat creştinismul de interdicţii, zice „toate ale voastre cu dragoste să se facă“ (I Corinteni 16, 14).

Originea păcatului este mîndria şi corolarul ei – revolta.

Interdicţia se desfăşoară dinamic pe personalitatea fiecăruia şi în funcţie de momentul vieţii lui. Poruncile lui Moise sînt deopotrivă îndemnuri – să crezi, să iubeşti, să păzeşti ziua de odihnă, să respecţi numele lui Dumnezeu şi să-ţi cinsteşti părinţii – şi interdicţii – „să nu“ te închini la idoli, să nu minţi, să nu omori, să nu furi, să nu curveşti. Poruncilor, pe care le-a primit Moise pe muntele Sinai, le corespund Fericirile pronunţate de Iisus în predica de pe Munte (Matei 5, 3-12). Adică porunca împlinită conduce la starea de fericire. În aceasta constă caracterul dinamic al interdicţiei.

Răspunsul sintetic pe care Îl dă chiar Iisus pe tema poruncilor îl vom cita după Evanghelia de la Matei (Matei 22, 36-40, dar apare şi la Luca 10, 27, şi este o dezvoltare a Tîlcuirii la porunci din Levitic 19, 18): „Învăţătorule, care este cea mai mare poruncă din Lege? Iisus i-a răspuns: Să iubeşti pe Domnul, Dumnezeul tău, cu toată inima ta, cu tot sufletul tău, şi cu tot cugetul tău; aceasta este cea dintîi, şi cea mai mare poruncă. Iar a doua, asemenea ei, este: Să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi. În aceste două porunci se cuprinde toată Legea şi Proorocii“.

Impresia că în creştinism ar fi vorba despre interdicţii vine din faptul că o temă importantă a Evangheliilor este problema păcatului, a greşelii cu consecinţe metafizice. Originea păcatului este mîndria şi corolarul ei – revolta. Îngerul purtător de lumină, Lucifer, este iniţiatorul acestei mişcări. Mişcarea aceasta regresivă duce la desprinderea

din cercul de iubire care leagă Creatorul de creaţie. În sine creaţia e bună, de aceea Sfîntul Pavel zice: „Toate lucrurile îmi sînt îngăduite, dar nu toate sînt de folos; toate lucrurile îmi sînt îngăduite, dar nimic nu trebuie să pună stăpînire pe mine“ (I Corinteni 6, 12). Rezultă că păcatul nu este un act punctual, ci o stare, starea de refuz a iubirii, starea de îndepărtare de Dumnezeu. Primul act în contradicţie cu legea iubirii însă creează o spirală a îndepărtării de Dumnezeu şi de restul creaţiei, a însingurării, a închiderii într-un sine strîmt şi sufocant. Pentru a scăpa de această apăsare păcătosul încearcă să fugă de sine, să uite de sine, prin plăcerile trupeşti şi prin refuzul iubirii pe care i-o arată Dumnezeu şi aproapele lui. Interdicţia este astfel pedagogie, este ghidul pe calea iubirii, pentru a nu aluneca pe spirala îndepărtării de Dumnezeu.

Din perspectiva timpului însă, constatăm că poruncile evanghelice menţionate s-au transformat în norme sociale prin intervenţia statului şi presiunea societăţii. Creştinismul, răspîndindu-se în întreg bazinul mediteranean, a impregnat societatea în care a devenit religie majoritară de sistemul lui de valori. Interdicţiile-îndemnuri ale propovăduirii creştine au pătruns în sistemul juridic. În raport cu societatea antică, legea creştină a produs o îmblînzire a moravurilor şi o pacificare a relaţiilor între oameni, dacă ne gîndim numai la interzicerea jocurilor de gladiatori, la interzicerea de a repudia nevasta fără motiv, la interzicerea de a omorî pruncul nedorit, la introducerea zilei de odihnă săptămînale, la dezvoltarea instituţiilor sociale, aziluri, orfelinate, spitale. Un mileniu şi jumătate după acest moment istoric, unele dintre reglementările inspirate de creştinism au fost treptat abandonate de sistemele juridice ale societăţilor europene. Notorie este în acest sens relativizarea interdicţiei de a ucide prin scoaterea de sub această interdicţie a fătului mai mic de trei luni. Această relativizare se bazează pe o redefinire a noţiunii de viaţă, care decurge direct din abandonarea ipotezei existenţei lui Dumnezeu. Existenţa copilului nu este interacţiune cu o voinţă divină, ci un proiect al părinţilor lui. În schimb, multe alte reglementări inspirate de creştinism au rămas în legislaţie. Un exemplu mai puţin cunoscut este obligaţia de a da primul ajutor unei persoane care se află în pericol, care decurge din parabola bunului Samarinean (Luca 10, 30-39).

Dar faptul că astăzi societăţile europene se îndepărtează de ethosul creştin, care le-a format, nu diminuează rostul interdicţiilor-îndemnuri enunţate în Evanghelii pentru cei care se consideră membri ai comunităţilor de credincioşi. Ele se întemeiază la fel de puternic ca în primele secole creştine pe credinţa în înviere şi viaţă veşnică. Întrebarea care se ridică în acest nou context este dacă mai putem vorbi de universalitatea acestei credinţe. Sfîntului Pavel nu i se părea ridicol să vorbească de întreg neamul omenesc scriind Epistola către Romani, într-o vreme cînd comunitatea creştinilor număra maximum cîteva mii de credincioşi pe întregul pămînt, astăzi ea numără două miliarde de credincioşi. Dar dincolo de logica numerelor sînt promisiunile acelui Iisus din Nazaret: „Acolo unde sînt doi sau trei adunaţi în numele Meu, sînt şi Eu în mijlocul lor“ (Matei 18, 24), „drept aceea, mergînd, învăţaţi toate neamurile, botezîndu-le în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh, învăţîndu-le să păzească toate cîte v-am poruncit vouă, şi iată Eu cu voi sînt în toate zilele, pînă la sfîrşitul veacului. Amin“ (Matei 28, 20).

BARBURISME

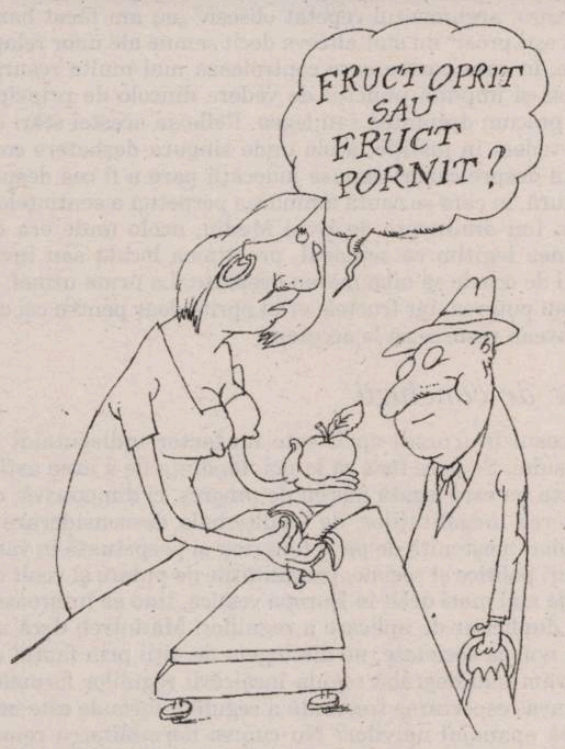

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 20 noiembrie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Ce vrem şi nu putem...

– la cules de „fructe oprite“ prin Dilema veche –

1. Care consideraţi a fi fructul vostru oprit?
2. Ce aţi dori să interziceţi în societatea de astăzi şi de ce?

Magdalena BOIANGIU

1. Să le spun tuturor ce gîndesc într-adevăr despre ei.
2. Le-aş interzice tuturor să spună tot timpul ce gîndesc.

Marius CHIVU

1. Nu există decît un singur fruct oprit: iarba! Întrucît se poate fuma şi deţine legal marihuana & haşiş în numeroase ţări (Olanda, Danemarca, Belgia, Portugalia, Elveţia, Italia, Spania, Argentina, Mexic, Canada, Australia), de ce nu şi la noi!?

2. Eu aş interzice ignoranţa şi bădărănia, cele mai consumate produse româneşti ale momentului.

Radu COSAŞU

1. Mă ispiteşte să mituiesc un crupier la cazinou ca să cîştig, într-o noapte, o avere. Fructul oprit este, pentru mine, diabetic cinstit – strugurele.

2. Am rămas – oricît aş fi de suspect politic – la strigătul parizian din '68: „E interzis a interzice“.

Stela GIURGEANU

1. Aş vrea să muşc din fructul nesimţirii şi să nu mă simt prost că-mi curge zeama pe bărbie.

2. Aş interzice succesul lichelelor şi răutatea izvorîtă din prostie şi invidie.

Andrei MANOLESCU

1. Eu aş înfiinţa o organizaţie care să-i sîcîie pe funcţionarii birocraţi, să le intre noaptea prin birouri, să le dea foc la hîrtii, să le viruseze reţelele de calculatoare (pe care ei oricum le folosesc la a zecea parte din potenţial), să le pună pocnitori pe scaune şi substanţe urît mirositoare prin filtrele de cafea, să umple de şoareci şi ploşniţe cămăruţele lor îmbîcsite şi pline de dosare.

2. Ce să mai interzici după zeci de ani în care tot ce-i bun era oprit? Poate cel mult, dacă s-ar găsi o metodă eficientă prin care să se interzică proştilor să mai apară la televizor.

Matei MARTIN

1. Nu-mi refuz nici o plăcere. Şi nici nu am intrat vreodată în conflict cu regulile morale (acelea acceptate de majoritate). Deci, se poate!

2. Creditul cu buletinul! Pentru că m-am săturat de toţi mitocanii care conduc Porsche Cayenne şi Audi A4.

Cezar PAUL-BĂDESCU

1. Nu am conştiinţa fructului oprit şi, în general, fac tot ceea ce-mi place. Iar merele sînt preferatele mele.

2. Mi-ar plăcea să fie interzise: înmulţirea musculiţelor beţive în afara laboratoarelor de genetică, căderea părului toamna şi consumarea pufuleţilor în spaţii închise (put îngrozitor!!).

Adina POPESCU

1. Fructul meu oprit seamănă, de fapt, cu un ciorchine de strugure. Sînt mai multe lucruri mărunte pe care teoretic aş putea să le fac, dar mă abţin. Mi-aş dori, de pildă: să fumez în tren, să merg la toaleta bărbaţilor, atunci cînd e coadă la femei, să mă aşez pe iarbă chiar în dreptul plăcuţei cu „Nu călcaţi iarba! Nu rupeţi florile!“, să intru pe o uşă pe care scrie „Accesul persoanelor străine strict interzis!“, să sparg o bancă şi să iau o sumă modică de bani, dar care să-mi ajungă pentru tot restul vieţii.

2. Aş interzice: discriminarea pozitivă care e mult mai periculoasă decît cealaltă, spam-urile, panourile publicitare care acoperă ferestrele oamenilor, fîntînile primarului Onţanu care seamănă în continuare cu nişte pisoare, plantarea de puieţi în scopuri electorale, talk-show-urile de tipul celor de la Antena 3 care nu au nici o legătură cu jurnalismul, manelele în spaţiile publice (să le asculte la ei acasă, în surdină).

Iaromira POPOVICI

1. Cred că să spun orice oricui în faţă, fără să risc să ajung la o relaţie/situaţie în care nu mai e loc de bună ziua. Să pot refuza orice fără să mint şi să inventez scuze stupide. Să am o viaţă de noapte (ieşiri, baruri etc.) constantă şi palpitantă.

2. Violenţa şi agresivitatea de orice fel, fizică, dar şi verbală, în special în remarce discriminatorii de orice fel, inclusiv în bancuri de prost gust (care mi se par excesiv vehiculate şi apreciate în momentul de faţă).

Simona SORA

1. Aş călători (pînă îmi mai pot căra singură valiza, vorba Agotei Kristof) din Brazilia în Tibet, din Noua Zeelandă în Mexic şi de la Sulina (pe care n-am apucat încă s-o văd) pînă la Cabo da Roca, unde se termină lumea veche. Aş călători neturistic, lucrînd în diverse locuri, citind ce-mi vine, scriind cînd îmi vine, gestionîndu-mi renta viageră...

2. Aş modifica, prin părţile esenţiale, codul rutier, astfel încît pedepsele *penale* pentru înjurături oribile, groteşti, traumatizante, încasate de femei în trafic, să fie direct proporţionale cu agresiunea. Nu puncte de penalizare, ci puşcărie şi confiscarea maşinii agresorului...

Dan STANCIU

1. Pînă azi n-am avut de-a face (şi sper ca nici de-acum încolo să n-am) cu fructe oprite, ci doar cu fructe pornite, care se deplasau cu o viteză constantă de trei înghiţituri pe minut.

2. Urmînd un vechi îndemn scris pe un zid, m-aş feri să interzic ceva, indiferent ce. Dar mi-aş dori ca un Legislativ înţelept să îngrădească sever accesul populaţiei la bormaşini, acesta fiind rezervat în exclusivitate persoanelor care posedă un permis de portbormaşină şi au absolvit şcoala de maici.

Mădălina ŞCHIOPU

1. Pot să fac orice, fie şi clandestin. Orice idee scandaloasă ai avea, întotdeauna găseşti cîţiva ciudaţi care să-ţi împărtăşească nebunia (sau – *horribile dictu* – idealurile?). Iar fructul oprit în *mainstream* devine regulă în grupul de *outsideri,* care-ar putea să fie *mainstream*-ul de mîine. Poveste fără de sfîrşit.

2. N-aş vrea să interzic nimic din ce detest, tocmai ca să nu se transforme în fructe oprite, mai dulci decît alea care-s la-ndemînă. Totuşi, visez ca într-o zi toate persoanele publice din lume, de la preşedinţi şi lideri religioşi la ziarişti şi ong-işti, să treacă printr-un test de logică elementară înainte să deschidă gura. Ah, ce distracţie ar mai fi! Am popcorn-ul pregătit, în speranţa că.

Alex. LEO ŞERBAN

Nu pot spune că-mi plac fructele (prefer ciocolata), dar pot spune că, în materie de „fruct oprit“, nu cred că mi-a scăpat vreunul. Fructul oprit este, se ştie, mai bun decît fructul oferit; cu timpul însă, cel oprit are tendinţa neplăcută de a semăna – la gust – cu cel oferit... Aşa că, mai nou, am renunţat cu totul la fructe. Am rămas cu nostalgia primei muşcături: e mai bine să regreţi ce ai făcut decît ce n-ai făcut (părerea mea).

Ruxandra TUDOR

1. Cu cîţiva ani în urmă, am avut onoarea să mă „plimb“ cu o coloană oficială, alături de un grup de diplomaţi care participaseră la o expoziţie tactilă organizată de Asociaţia Nevăzătorilor din România la Ploieşti. Deşi drumul de întoarcere mi s-a părut mult prea scurt – eu am călătorit într-un elegant Volvo care a „zburat“ spre Capitală mai ceva ca un Boeing –, mi-a plăcut la nebunie! Aş repeta oricînd o asemenea „experienţă diplomatică“, cu o menţiune însă: drumul spre casă să fie mai lung.

2. Aş da oricînd o lege care să interzică exploatarea animalelor în spectacolele de circ. Să îmbraci un urs, de exemplu, într-un tutu şi să-l obligi să dea din fund în ritm de salsa în timp ce învîrte un cerc mi se pare sinistru. Să fie foarte clar: cine vrea circ să arunce o privire peste umăr – oamenii sînt maeştri la capitolul „spectacol“, în rol de animale. Viceversa însă nu este valabilă.

Mircea VASILESCU

1. Aş vrea să stau cîţiva ani pe o insulă tropicală, în hamac, şi să nu fac altceva decît să citesc şi să văd filme. Pentru asta mi-ar trebui un cont zdravăn în bancă, să pot trăi din dobînzi, o insulă numai a mea şi un hamac. Deocamdată am doar hamacul...

2. Dacă aş putea, aş interzice: greşelile de exprimare la TV, prezenţa în CNA a unor oameni fără umor (căci altfel interzic ei tot felul de spoturi pe care nu le înţeleg), participarea la alegeri a candidaţilor care spun „care“ în loc de „pe care“, datul cu părerea în lipsa bunei credinţe şi a unei minime competenţe şi alte cîteva astfel de lucruri. Recunosc, nu e cine ştie ce, dar trebuie început de undeva, nu?

Ciudăţenii legale

Pe vremuri, în Rusia, mai exact în timpul domniei lui Petru cel Mare, dacă vroiai să-ţi laşi barbă, trebuia, prin lege, să plăteşti o taxă. În Turcia, acum patru sute de ani, era ilegal să bei cafea. Dacă erai prins, erai condamnat la moarte! Pedeapsa capitală exista şi în China antică pentru oricine care era văzut beat în public.

Deşi fără pedepse atît de definitive, unele legi din zilele noastre par a fi la fel de ciudate. În Anglia, de exemplu, nu este de bonton ca o doamnă să mănînce ciocolată în mijloacele de transport. De asemenea, în Liverpool e ilegal ca o femeie să fie goală de la brîu în sus în public, cu excepţia cazului în care este funcţionar într-un magazin de peşti tropicali. Tot în Anglia, un bărbat poate să urineze în public, cu două condiţii: să o facă pe roata din spate a maşinii sale şi să ţină mîna dreaptă pe vehicul.

În Franţa este ilegal să fotografiezi poliţişti sau maşini de poliţie, chiar şi în plan depărtat.

Între orele 8 dimineaţa şi 8 seara, posturile de radio au voie să emită doar muzică scrisă de compozitori francezi. Tot ilegal este să săruţi o persoană în metrou sau să-ţi botezi porcul Napoleon.

În Italia, în Veneţia, toate gondolele trebuie vopsite în negru. Doar ambarcaţiunile oficialilor pot fi colorate.

În Africa de Sud, în Bloemfontein, tinerii care poartă costume de baie n-au voie să stea la o distanţă mai mică de 30 cm unul de altul.

În Australia este interzis prin lege să citeşti cuiva horoscopul sau să-i ghiceşti în cărţi, acestea fiind considerate forme de vrăjitorie. Tot în Australia este interzis prin lege să se vîndă ţigări copiilor, însă nu este interzis ca aceştia să fumeze.

În Mexic este ilegală prezentarea oricărui tip de nud artistic. Problemele de pudicitate există chiar şi în Thailanda unde este ilegal să pleci din casă fără să porţi lenjerie de corp.

În Singapore, dacă nu tragi apa la o toaletă publică, primeşti amendă. De asemenea primeşti amendă (care urcă pînă la 6250 de dolari) sau închisoare pînă la un an dacă mesteci gumă în public.

Fructele oprite made in USA

- În Minnesota este ilegal să dormi dezbrăcat.
- În Arkansas cîinii nu pot lătra după ora 18.
- În Minnesota este ilegal să fumezi în pat.
- În South Carolina este interzis să ţii cai în cada de baie.
- În Arkansas este interzis să ucizi „fiinţe vii“.
- În Arizona vînătoarea de cămile este interzisă.
- În Miami este interzis să imiţi animale!
- În unele zone, li se interzice cetăţenilor de peste 18 ani să aibă mai mult de un dinte lipsă.
- Este ilegal să păstoreşti mai mult de 200 de oi pe Hollywood Boulevard.

Sursa: www.e-juridic.ro

Brîndușa ORĂȘANU

Simptomul interdicției

Sintagma „fruct oprit“ semnalează, în primul rînd, interdicţia obţinerii unei plăceri. Dacă interdicţia este una şi bună, adică un „nu“ e un „nu“, cît priveşte fructul, paleta este largă, ba chiar, teoretic, infinită. Infinitatea teoretică a fructului interzis vine din următorul fapt: pentru o anumită persoană, un anumit lucru poate avea o anumită semnificaţie.

Uneori, semnificaţia este aceeaşi cu a altora. Las discuţia pe marginea simbolismului biblic (pomul cunoaşterii) în seama specialiştilor în acest domeniu.

Alteori, ea este privată într-un asemenea grad încît, ascunsă în inconştient, se lasă decodificată doar printr-o psihanaliză. La nivel manifest, vizibil, fructul oprit apare sub forma a ceea ce se numeşte *simptom:* compromisul enigmatic dintre o dorinţă şi apărarea împotriva acesteia. Rezultă un fel de struţocămilă ce îl intrigă pe însuşi posesorul ei, datorită caracterului ciudat şi străin prin care îi contrazice imaginea despre sine.

Există un exemplu simplu în literatura clasică psihanalitică. O tînără solicită ajutor pentru a se debarasa de o neplăcută contractură la braţ, pe care nu o poate corela cu vreun factor obiectiv şi care îi apare în mod năravaş, ilogic, cînd îi e lumea mai dragă. Asociaţiile libere conduc, încetîncet, la o scenă în care se află împreună cu mama sa şi simte furie faţă de aceasta. Furia o face să vrea să o lovească. Iată fructul! Cine nu a remarcat cu cîtă satisfacţie îşi lovesc uneori copiii jucăriile sau dărîmă, dintr-o mişcare bine ţintită, frumosul castel pe care tocmai l-au construit, cu trudă?

Aşadar, fiica îşi mobilizează braţul, în proiectul urgent de a-şi nimici mama frustrantă. Numai că... urgenţa răzbunării are acelaşi număr de apel cu o alta: urgenţa păstrării iubirii materne. Poate ea să dea frîu liber şi să-şi culeagă fructul agresivităţii? Da, răspunde bicepsul ei (fin, dar ager) cînd, dintr-odată, primeşte o veste proastă de la departamentul economiei afective: sigur, confirmăm că se poate, însă cu preţul recesiunii sentimentelor materne. Enorm cost pentru o clipă de plăcere! Consiliul interior se regrupează. Deci, *nu. Da capo.* Daţi pe „off“.

Numai că dorinţa era deja pe „on“, iar mintea omului nu este, oricum, computer. (Apropo, se fabrică roboţi care imită zîmbetul uman. Oare va apărea, vreodată, computerul cu inconştient? Se va găsi cineva care să glumească astfel, pe linia obiectelor trăsnite, precum ibricul cu coadă şi cioc pe aceeaşi parte?)

Aşa că „vreau“ şi cu „ba nu mai vreau“ se ciocnesc pe autostrada dorinţelor care, în acest caz, are o singură bandă, pentru ambele sensuri. Mişcarea e oprită din faşă, dar apucă să se exprime. (Sună complicat deoarece chiar este.) Iar toată această ciorovăială internă se petrece fulgerător. Problema nu e decît una. Conflictul a rămas, iar el se trezeşte ori de cîte ori are o ocazie similară, mai mult sau mai puţin îndepărtată de formatul ei originar.

În al doilea rînd, expresia „fruct oprit“ mai sugerează că dorinţa se intensifică *tocmai datorită interdicţiei*. Oare Adam nu ar fi gustat din fruct dacă ar fi fost liber să o facă? Greu de spus, imposibil de „aflat“...

Mai limpede ne apare faptul că, atîta vreme cît fructul e oprit, dorinţa *rămîne vie*. Dacă interdicţia este respectată (Lacan vorbeşte despre interiorizarea legii simbolice prin numele Tatălui), *dorinţa de imposibil* devine o ardere interioară pe viaţă. Cu funcţie de motor, ea poate susţine mecanismul de sublimare, care înseamnă... împlinirea a ceea ce se poate din dorinţa către ceea ce nu se poate!

Genul acesta de paradoxuri dă cont de creativitatea omului. Winnicott a scris despre spaţiul mental tranziţional, ceva resimţit de către copil ca fiind nici realitate, nici ficţiune. De aici, plăcerea şi libertatea jocului. Libertatea vine din atingerea cu ficţiunea (e doar în mintea mea, îşi spune copilul), iar intensitatea satisfacţiei vine din atingerea cu realitatea (e adevărat, îşi spune el). De aceea, jocul este un „ca şi cum ar fi adevărat“ care, dacă e lăsat să trăiască odată cu copilul din noi, ne rămîne pentru totdeauna. El devine o resursă de bucurie la îndemînă, un soi de pom laic al cunoaşterii permise.

Într-un alt exemplu, din literatura psihanalitică de dată mai recentă, un băiat se joacă de-a trenul, cu un scaun. Tatăl îl vede şi-l întreabă: „Ce este acesta, tren sau scaun?“. O asemenea întrebare vine din ariditatea cîmpului tranziţional patern, care tolerează greu un „ca şi cum“. În contextul discuţiei noastre, întrebarea poate căpăta sensul interdicţiei: copile, nu ai voie să trăieşti între două lumi, trebuie să te hotărăşti. Ori tren, ori scaun. Jocul se spulberă.

Înseamnă că jocul, ca fruct oprit, îl va tenta şi mai mult pe fiu? Mă tem că nu, cel puţin nu în forma lui cea mai bună. Asociat în mintea părintelui cu vreo semnificaţie incestuoasă sau distructivă – două mari interdicţii pentru omul social –, jocul se transformă într-o primejdie: a nebuniei, pentru adultul angoasat, a pierderii iubirii tatălui sau a punerii acestuia în pericol, pentru copilul interpelat.

Cineva a întrebat despre „fructele oprite“ din zilele noastre, cele cu semnificaţii comune, sociale. De pildă, fumatul, odată interzis, devine, oare, şi mai atractiv? Obiectivînd situaţia la maximum, un individ se apucă de fumat numai pentru că nu e voie? Fumătorul va fuma mai cu nesaţ sau mai mult pe unitatea de timp?

Un prim răspuns, negativ şi facil, vine prin comparaţie cu consumul de alcool. Alcoolul este atît de „la liber“, însă aproape nimeni nu-l tratează cu indiferenţă din pricina asta. În plus, el a fost atît de asociat cu imaginea comunicării dintre oameni, încît urmaşii lui Jung ar trebui să se întrebe dacă nu cumva „paharul de vorbă“ s-a transformat deja în arhetip!

Un alt răspuns, mai dificil şi, în general, cam enervant, este: depinde. E un răspuns tipic în psihanaliză, dat fiind că ea se ocupă cu individualitatea esenţială a omului. Aşadar, depinde ce înseamnă fumatul pentru cineva şi ce loc ocupă acest act în economia afectivă a unui (singur) om. Dacă, unei adolescente, tipul de care e îndrăgostită în secret îi mărturiseşte că, după el, faţa unei femei care fumează îşi pierde din mister, se poate ca fata să arunce cît colo ţigările, pe veci. Sau nu. Dacă, tot unei adolescente (alta), aflate în plină revoltă-căutătoare de identitate, tatăl îi interzice, în treacăt, să fumeze în casă, nu-i exclus ca, dis-de-dimineaţă, fiica să-l întîmpine la micul dejun cu un nor dens de fum, pe măsura *nu*-ului ei protestatar.

Şi tot aşa, într-o multitudine de combinaţii, ne întoarcem la infinitatea de care pomeneam la început, a fructului oprit, gîndit, simţit şi căutat în fel şi chip, în felul şi chipul în care apar, la rîndul lor, dorinţa şi neacceptarea ei.

Valentin SIMIONOV

Drogurile – fructul oprit sau mărul discordiei?

În urma puternicei ideologizări a discursului despre droguri – mă refer la droguri ca la substanţe psihotrope folosite în scop recreaţional şi care, folosite în exces, pot afecta starea de sănătate şi siguranţa consumatorului şi a celor din jurul său, unele dintre aceste substanţe fiind legale, în timp ce altele, interzise, iar producerea, distribuirea, posesia şi consumul lor pedepsite prin lege – subiectul este dificil de abordat, fără riscul de a nu aluneca într-una dintre cele două poziţii radicale care îl însoţesc: acordul sau dezacordul cu consumul liber de droguri. În articolul de faţă voi încerca să redau cîteva opinii despre rolul drogurilor în societate, lăsînd cititorului complicata alegere a taberei.

Christian Bachman şi Anne Copel reuşesc prin cartea lor, *Le Dragon Domestique* (Albin Michel, 1989), să descrie evoluţia concepţiilor despre droguri în societăţile occidentale. Titlul este o metaforă prin care se surprinde natura duală a drogului: în acelaşi timp familiar şi straniu. Familiar pentru că drogurile au devenit o prezenţă cotidiană în societăţile occidentale, straniu pentru că are origini exotice, este interzis şi periculos. Potrivit autorilor, această aparentă contradicţie este rezultatul schimburilor comerciale şi culturale dintre Occident şi Orient din ultimele sute de ani.

Dacă e să ţinem seama de istoria folosirii substanţelor psihotrope, consumul de droguri a fost interzis în societăţile occidentale relativ recent. Ele au făcut obiectul prohibiţiei odată cu apariţia consumului de masă şi a sintetizării principiilor active din cîteva plante cu proprietăţi psihotrope.

Pînă în primele decenii ale secolului al XX-lea, morfina şi cocaina erau ingrediente nelipsite din siropurile de tuse, băuturile tonifiante şi elixirurile comercializate la scară largă în Statele Unite. Reţeta originală a băuturii coca-cola includea cocaina ca ingredient de bază. Opiul, marijuana şi cocaina erau consumate în mediile boeme şi în comunităţile de emigranţi chinezi, hispanici sau afro-americani. În timp, toate aceste substanţe au fost trecute sub controlul statului, iar producerea, distribuirea şi consumul lor au fost strict reglementate.

Felul în care Statele Unite au tratat problema drogurilor a devenit în scurt timp un model pentru toate statele occidentale şi a orientat politica mondială pe această temă către prohibiţionism. Aceasta se întîmpla în condiţiile în care tot Statele Unite au experimentat efectele acestei politici în perioada în care au interzis alcoolul: creşterea consumului de băuturi spirtoase şi a criminalităţii asociate, calitatea proastă a băuturilor de contrabandă, dezvoltarea pieţei negre şi apariţia unor gangsteri de talia lui Al Capone şi Lucky Luciano.

Autorii lansează ipoteza potrivit căreia regimul substanţelor psihotrope introdus în convenţii internaţionale este o formă de afirmare a supremaţiei societăţilor dezvoltate din emisfera nordică, care opun drogurilor, produse în ţările subdezvoltate, propria gamă de substanţe, rezultate ale cercetării ştiinţifice – produsele farmaceutice. În acelaşi timp, Occidentul impune şi funcţia acestor substanţe: ele servesc la prevenirea şi tratarea bolilor sau sînt folosite pentru a creşte performanţa fizică şi intelectuală a individului. Drogurile folosite tradiţional în Occident, alcoolul, cafeaua şi tutunul sînt singurele substanţe non-medicamentoase permise, în timp ce marijuana, opiul sau frunzele de coca sînt sever controlate. Producţia substanţelor de sinteză în laboratoarele occidentale, cărora nu li s-a găsit o întrebuinţare medicală importantă, a fost copiată în ţări subdezvoltate, unde capacitatea statelor de a le controla este redusă. La această situaţie s-a ajuns din cauza interacţiunii unor modele culturale, economice şi sociale diferite, însă în acest moment poziţiile sînt foarte greu de schimbat, deşi termenii problemei nu mai sînt aceiaşi. Miza controlului surselor de producţie şi a pieţelor de desfacere s-a mutat de la protecţia cetăţenilor la administrarea unei infrastructuri de control care ar rămîne fără obiect dacă aceste substanţe ar deveni brusc legale. În 1998, Sesiunea Specială a Adunării Generale a Naţiunilor Unite cu privire la droguri s-a încheiat cu redactarea unei declaraţii ce prevedea „eliminarea sau reducerea semnificativă“ a culturilor de marijuana, coca şi mac opiaceu, în viitorii zece ani. Ce s-a întîmplat în acest interval? Conform statisticilor, consumul de cannabinoide tinde să se generalizeze, în timp ce consumul de stimulente şi opiacee pare să se fi stabilizat sau este chiar în creştere: în 2007, Afganistanul a înregistrat cea mai mare recoltă de mac opiaceu din istorie. În paralel, operaţiunile de combatere a traficului au luat amploare din ce în ce mai mare, iar mai nou Naţiunile Unite analizează posibilitatea distrugerii plantaţiilor de mac din Afganistan, prin intervenţii armate.

Conform lui Ethan Nadelmann, directorul Drug Oplicy Alliance, de mai bine de o sută de ani, politicile din acest domeniu au o orientare prohibiţionistă, iar lupta împotriva drogurilor *(war on drugs)* iniţiată de americani provoacă grave încălcări ale drepturilor omului, devenind uneori o luptă împotriva consumatorilor.

Actualele politici din domeniul drogurilor fac mai mult rău decît bine, prin criminalizarea drogurilor şi stigmatizarea consumatorilor. Nadelmann nu este singurul care cere schimbarea opticii şi reforma politicilor asupra drogurilor. El este susţinut de politicieni, poliţişti şi activişti care cred că interzicerea consumului de droguri are un efect invers, că astfel se menţine constant interesul pentru aceste substanţe şi implicit un nivel înalt al cererii. Aceştia opun modelului prohibiţionist, politica statului olandez, care tolerează folosirea cannabisului, fără a înregistra o creştere a numărului de consumatori, ci din contră, pierderea interesului populaţiei faţă de acest drog.

Unii oameni de ştiinţă afirmă că potenţialul benefic al substanţelor pe care astăzi le numim droguri este enorm, dar, din păcate, nu poate fi exploatat, din cauza restricţiilor impuse de state cercetării în acest domeniu.

Consumul de droguri a apărut odată cu omenirea şi este foarte probabil să nu dispară decît odată cu omenirea. În locul politicilor care menţin efectul de fruct oprit al drogurilor, orientarea către riscurile concrete produse de droguri şi minimalizarea ar putea fi o abordare mai eficientă decît asumarea unui obiectiv utopic, cum e cel de a obţine o lume fără droguri.

„Pianul solo e un animal foarte ciudat“

– interviu cu Lucian BAN –

Considerat unul dintre cei mai talentaţi pianişti ajunşi la New York în ultimul deceniu, Lucian Ban a fost nominalizat de două ori pentru Premiul Best European Jazz Musician. A înregistrat şase albume, în Europa şi în State, şi a iniţiat mai multe proiecte muzicale, printre care Asymmetry Quartet, Tuba Project, precum şi grupurile Hyerogliphycs, Elevation şi Lumination. Alături de saxofonistul Cristian Soleanu, basistul John Hebert şi bateristul Eric McPherson, Lucian Ban va concerta la Teatrul ACT, pe 4 decembrie, şi apoi la Art Jazz Club, iar Quartetul Elevation va fi prezent la Timişoara Jazz Fest pe 30 decembrie. Mai multe pe www.lucianban.com.

Sînteţi plecat de aproape zece ani la New York, povestiţi-ne despre cartierul în care trăiţi, locurile în care cîntaţi, prietenii pe care-i aveţi acolo…

Am locuit în multe părţi ale New York-ului, în Queens, în Manhattan, acum stau în Brooklyn, care e un bastion al culturii de avangardă. Apartamentul e foarte aproape de Brooklyn Academy of Music, o zonă foarte interesantă, sînt foarte mulţi muzicieni şi artişti acolo. Cînt în majoritatea locurilor în care se cîntă la New York; de la scene de prestigiu pînă la cluburi mai mici, *low-key,* cum le numesc americanii, dar care sînt foarte creative. Într-un articol apărut în *New York Times* acum ceva vreme, autorul spunea că dacă vrei să simţi adevăratul puls de azi al jazzului nu trebuie să te duci în Blue Note sau în Village Vanguard, ci în alte cluburi, mai prăfoase, cum sînt Barbes, Cornelia Street Café sau Jazz Gallery. În momentul acesta, Brooklyn tinde să devină foarte la modă, mai ales pentru artişti. Încet-încet, preţurile foarte mari ale chiriilor au împins lumea boemă afară din Manhattan, iar Brooklyn a devenit un debuşeu artistic extrem de bine conturat. De exemplu, în urmă cu şapte-opt ani, cele mai faimoase galerii de artă se concentrau în Chelsea, Manhattan. Acum, polul acesta s-a mutat în Williamsburg, Brooklyn, unde fabrici vechi şi clădiri abandonate au fost renovate şi transformate în locuinţe cochete şi galerii de artă luxoase care atrag agenţi mari din întreaga lume. Au apărut magazine de muzică, cluburi, galerii, s-a continuat mişcarea de dospire artistică începută în anii '60 în Soho, continuată apoi în East Village şi împinsă acum, odată cu această migraţie dictată de interese financiare, dincolo de rîu, în Brooklyn.

Cît despre prietenii mei de acolo, mare lucru nu ar fi de spus, 90% dintre ei sînt muzicieni. De toate felurile şi de toate vîrstele, chiar dacă cei mai mulţi dintre cei cu care am lucrat sînt mai în vîrstă decît mine. Am avut această tendinţă, instinctuală, de a lucra cu muzicieni foarte valoroşi, mi-am dorit să învăţ mult şi să cresc repede, ca nivel artistic.

Cum traversaţi recesiunea; de unde vă vin banii?

O mare parte a veniturilor mele vin acum din Europa. Pentru că în America, în general, şi în New York în special, recesiunea economică e un fenomen real pentru toată lumea, nu e un concept abstract ori ceva resimţit doar de corporaţii. Dovada elocventă e faptul că anul acesta s-au închis mai multe cluburi legendare de jazz, printre care Tonic şi Knitting Factory. Mecanismul e simplu: pe vreme de recesiune lumea nu mai merge în cluburi şi restaurante, proprietarii nu mai pot suporta chiriile mari, muzicienii nu mai vin fiindcă nu pot fi plătiţi. Se ajunge la un blocaj financiar care duce, în multe cazuri, la închiderea cluburilor de jazz sau transformarea acestora în localuri cu alte destinaţii. Există şi situaţii fericite, cum e cazul muzicianului John Zorn, fost acţionar la Tonic, care s-a încăpăţînat şi a deschis un alt club, The Stone, care operează altfel decît toate celelalte: e deschis doar două ore pe seară, nu vinde băuturi alcoolice, iar banii încasaţi pe bilete merg în totalitate la muzicienii care concertează. E un proiect dedicat muzicienilor, mai ales celor de avangardă, care funcţionează pe bază curatorială; în fiecare lună e un anumit muzician care e curator al programul susţinut financiar de Zorn.

Viaţa muzicienilor nu este liniară; există perioade în care ai oferte substanţiale, care alternează cu perioade mai slabe. Din fericire, aceste perioade mai slabe financiar pot fi foarte creative. Poţi să ai un turneu sau să lucrezi la un album sau să faci alte proiecte. Eu mai fac şi altceva: scriu muzică de teatru, de film, de dans. În anumite perioade susţin workshop-uri sau am studenţi particulari.

Aveţi o relaţie foarte apropiată cu teatrul; cum merge?

Am scris muzică de teatru încă din România, şi am continuat şi la New York unde am avut şansa să lucrez cu celebrul regizor şi teoretician Richard Schechener. Muzica originală pentru *Philosopher Fox* a fost nominalizată în 2006 pentru prestigiosul Innovative Theatre Award. În această vară am început să scriu, în România, muzica pentru un spectacol de teatru, *Macbeth*, dar, din păcate, teatrul la care lucram, cel din Tîrgovişte, a fost desfiinţat, dacă poţi să-ţi închipui, de oficialii oraşului! Faptul că fac şi altceva îmi balansează capacitatea de a trăi ca *freelancer*.

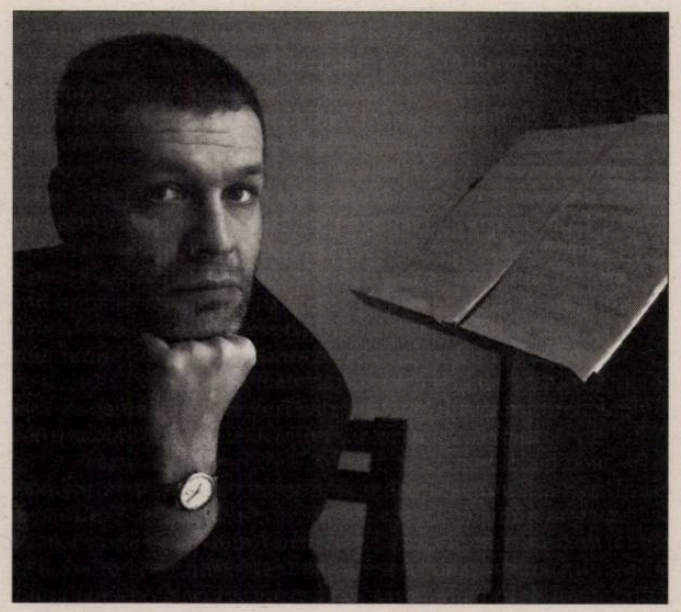

The Romanian-American Jazz Suite

Aţi cunoscut muzicieni români în America, şi dacă da, cum aţi relaţionat?

Nu prea sînt muzicieni români de jazz în America. Poate unul sau doi, pe care eu îi ştiu, şi mă refer doar la cei de jazz. Cei mai mulţi s-au reorientat spre muzica clasică, unde poţi percuta mai uşor piaţa americană, or, eu nu mă prea intersectez cu această lume.

Aţi perceput vreodată, printre muzicienii de jazz din România, vreo notă de invidie pentru succesul dvs.?

Nu, niciodată! În primul rînd, nu sînt foarte mulţi muzicieni de jazz în România. Apoi, cred că se bate prea multă monedă pe aceste lucruri. Am o relaţie foarte bună cu toţi, de la Garbis Dedeian şi Mircea Tiberian şi pînă la cei mai valoroşi tineri, care sînt foarte deschişi: chitaristul George Dimitriu, saxofonistul Cătălin Milea, chitaristul Sorin Romanescu sau contrabasistul Arthur Balogh. Mulţi dintre ei au plecat la şcoli din străinătate şi au progresat enorm. Va fi foarte greu pentru cei care au rămas acasă să ţină pasul cu ei. Concluzionînd, nu, nu am simţit invidie printre muzicienii de acasă, şi nici nu am stat să plec urechea la bîrfe. Îmi pare rău doar de faptul că nu sînt mai uniţi, mai organizaţi, să formeze o mişcare care să creeze oportunităţi. Bineînţeles, împreună cu promoterii, oficialităţile şi cu publicul.

Povestiţi-mi despre proiectele cu muzicienii americani şi despre albumele scoase în America.

Într-adevăr, discurile sînt documentele carierei unui muzician şi sînt cu atît mai importante pentru un muzician de jazz fiindcă fiecare fixează un anumit moment din evoluţia sa ca artist. Am scos două albume în ţară, la casa Green Records, sub titulatura *Jazz Unit,* un CD live (primul album de jazz live din România) şi un album de studio, care a şi fost cel mai bun album de jazz al anului în 1999. Apoi am plecat la New York, iar primul disc editat peste Ocean a venit în 2002, *Somethin' Holy,* un duet cu saxofonistul Alex Harding. Duetul este o formulă destul de neobişnuită, chiar şi în State, mai ales pentru un album de debut, dar eu am avut mereu o apetenţă deosebită pentru această formulă. A urmat *Premonition*, în formulă de cvintet, cîteva luni mai tîrziu, în care apare şi contrabasistul Chris Dahlgren care a lucrat mult cu Anthony Braxton. În 2005 am participat ca pianist pe albumul *The Calling*, al cvintetului lui Alex Harding, pe care am cîntat alături de unul dintre cei mai mari baterişti contemporani, Nasheet Waits. Tot în 2005, Jazzaway Records a editat ceea ce consider cel mai bun album al meu de pînpă acum, *Playground,* cu cvartetul Asymmetry, din care făceau parte Jorge Sylvester la saxofon, basistul Brad Jones şi bateristul Derek Phillips. Un an mai tîrziu, a apărut la CIMP Records albumul unui proiect foarte drag mie, *Tuba Project,* în care am avut onoarea să cînt alături de unul dintre cei mai mari tubişti de jazz ai lumii, Bob Stewart.

Care este povestea albumului The Romanian-American Jazz Suite*?*

Acest disc are o istorie lungă. În anul 2004, am venit la Bucureşti împreună cu saxofonistul sopran Sam Newsome, printr-o bursă a unei fundaţii americane, pentru a demara un proiect bazat pe muzică românească. Am scris atunci cîteva schiţe, după care am revenit doi ani mai tîrziu, printr-o altă bursă, oferită de Chamber Music of America, pentru a dezvolta proiectul, care are la bază o culegere de colinde a lui Iosif Herţea. Angajamentul includea şi un concert la întoarcerea din România, ocazie cu care cei de la Institutul Cultural Român de la New York au fost entuziasmaţi de rezultat, ceea ce spune mult şi despre schimbările în bine ale celor de la ICR. Recunosc că eu nu am călcat în acea clădire timp de opt ani de zile, fiindcă erau deplorabile echipele care lucrau acolo înainte. Imediat după acel concert, Corina Şuteu şi Oana Radu s-au implicat direct în proiect şi ICR a sponsorizat cîteva concerte şi workshop-uri la diverse universităţi din New York, o experienţă care ne-a revelat cît de bine reacţionează tinerii americani la muzica tradiţională românească re-orchestrată pe jazz. Succesul a fost atît de mare, încît s-a dorit imediat ca acest experiment să fie transpus pe disc sub forma unui album, cu sprijinul financiar al ICR. Astfel, în iulie 2008, albumul a fost lansat în America şi a avut, incredibil, cronici mai elogioase decît toate celelalte albume ale mele, care sînt mult mai hardcore jazz decît acesta.

Cum a fost în turneul american?

Am fost în turneu în cinci cluburi, cam jumătate din circuitul de elită american. Am lansat discul la New York, la Jazz Standard, am mers apoi la celebrul Yoshi's din San Francisco, după care am ajuns pe scena de la Jazz Bakery, din Los Angeles, clubul în care înregistrează live muzicieni ca Charlie Haden sau Brad Mehldau. Ultimul concert din turneul american a avut loc la Regatta Bar Jazz, din Boston, aflat în imediata vecinătate a celebrelor Harvard University şi Berkeley School of Music. Turneul a primit cronici elogioase în publicaţii legendare precum *Los Angeles Times* sau *Jazz Times,* ceea ce ne-a convins să facem şi un turneu european, sponsorizat tot de ICR şi produs de Tsahara Production din Olanda, care a debutat cu lansarea de ArCuB, la Bucureşti, pe 19 octombrie, cuprinzînd apoi concerte în Estonia, Belgia, Olanda, Austria, Polonia, Cehia şi Franţa.

Albumele dvs. nu se găsesc acum în România. Se va remedia această situaţie?

Într-adevăr, asta a fost o mare problemă, sper că se va rezolva în curînd. Îmi părea foarte rău, ca român, că albumele mele se găsesc peste tot în Europa, în America, chiar şi în Japonia, dar în România nu. În curînd se va rezolva şi asta, am discutat deja cu cei de la „Cărtureşti“, ei vor fi distribuitorii mei oficiali. I-am pus în legătură cu casele de discuri, rămîne să stabilească între ei detaliile tehnice.

O întrebare-clişeu, dar care are indiscutabil farmecul ei: enumeraţi-mi trei discuri de referinţă pentru dvs. ale unor pianişti.

Thelonious Monk Trio din 1956, cu Oscar Pettiford şi Art Blakey, apoi Paul Bley, oricare dintre *Open to Love (nr. 1972)* sau *Alone Again (nr. 1974),* şi Andrew Hill solo. Desigur, există şi alţi pianişti peste care nu pot trece cu vederea, cum sînt Keith Jarrett, Herbie Hancock, Randy Weston sau Abdullah Ibrahim.

Pe cînd un disc de pian solo?

Ohoo, îmi stă în cap de mult acest proiect, dar pianul solo e o chestie aparte, e un animal foarte ciudat. Am cîntat solo, mult. Cel mai important e să găsesc un pian care-mi place… De fapt, ştiu un pian care-mi place, e cel de la studioul Systems Two, din Brooklyn, care e un instrument faimos. Este pianul de la Carnegie Hall, pe care a cîntat odinioară Glen Gould. Cei de la Carnegie au făcut o greşeală de management la un moment dat şi l-au vîndut, iar de atunci tot încearcă să-l răscumpere, dar fără succes. Deocamdată sînt ocupat cu acest album proaspăt, care e prima mea re-vizitare a muzicii româneşti. Apoi vreau să înregistrez materialul cu Elevation Quartet, care e unul dintre cele mai puternice proiecte ale mele. Dar va veni vremea şi pentru discul solo.

a consemnat Cătălin TOADER

PUBLICITATE

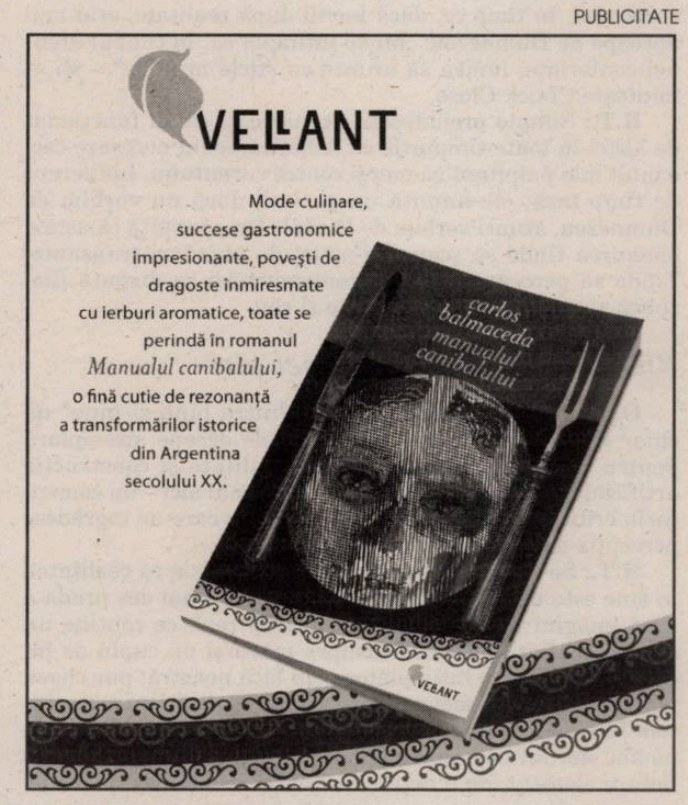

Disecarea clipei

– o convorbire între Oana TĂNASE şi Roman TOLICI –

În perioada 18 septembrie-30 noiembrie, Muzeul Naţional de Artă Contemporană Bucureşti găzduieşte expoziţia personală a lui Roman Tolici „Cel mai probabil mîine". Convorbirea acestuia cu Oana Tănase, curatorul expoziţiei, s-a centrat pe maniera de lucru a artistului şi temele lui recurente.

Pictura – creaţie de tip divin

Oana Tănase: Văd în demersul „picturii (tale) după fotografie" un procedeu de rezolvare a unui colaj mental, ce solicită artistului negocieri între ceea ce rămîne – pentru că se află deja acolo – şi ceea ce cade ori i se adaugă – pentru că noua construcţie o cere.

Roman Tolici: Orice tip de demers are propriul său istoric. În ce mă priveşte, fotografia e o experienţă anterioară, una înregistrată şi depozitată. Ea devine un document precis, a cărui încărcătură conţine experienţa mea personală, „unghiul" meu exclusiv de vedere. Este adevărat că port mai mereu camera foto cu mine, considerînd-o un carnet de schiţe, un şevalet pentru *plein-air,* o muză darnică şi asta şi pentru că trăiesc cu convingerea că totul – subiect, conţinut, formă – se află în imediata apropiere. Este adevărat şi că, de cele mai multe ori, apăs pe declanşator fără a mă gîndi că respectiva fotografie s-ar putea transforma într-o bună zi în pictură, iar, de cele mai multe ori, nici nu se întîmplă asta... Desigur că evit cu bună ştiinţă aglutinarea unor elemente „străine", la fel cum, din raţiuni tehnice, nici nu încerc să suprapun imagini cacofonice (un copac fotografiat în zori ar fi total străin lîngă un personaj fotografiat seara). Elimin, în schimb, elemente care ar conduce la confuzii, elimin surplusul senzaţiei. Regîndesc, asemenea unui „operator de imagine", compoziţia şi încadratura. Modificările, fie ele pur vizuale ori de conţinut, vorbesc despre mine şi despre viziunea mea asupra lumii.

O.T.: „Traduce" oare pictura ceea ce fotografia livrează „la rece"?

R.T.: Nu-i aşa că ar fi absurd ca, avîndu-le pe ambele sub ochi, să încerci să conteşti cîştigul de cauză al fotografiei faţă de pictură, cel puţin în privinţa fidelităţii? Pentru mine, efortul se justifică nu prin rezultatul „copierii" în pictură a imaginii fotografiate, ci pentru că încerc astfel să înţeleg imaginea în sine. Spre deosebire de alţii, retroproiectorul este exclus din atelier, eu „refac" imaginea doar prin contact vizual. Iar procedeul acesta implică o construcţie „de la zero" a fiecărui obiect, procedeu ce mă conduce la o înţelegere şi conştientizare a formei, la o meditaţie asupra conţinutului. Traduc astfel, într-adevăr, în propriul meu limbaj, ceea ce mi-a livrat lumea prin fotografie, transformînd-o în mesaj iconic. Pictura, în cazul de faţă, lărgeşte spaţiul de percepţie a unui obiect, dezvăluindu-l într-o lumină nouă, de un magnetism incontestabil. Nu mă mir faptul că, la mai bine de o sută de ani de la apariţia fotografiei, pe pereţii templelor/ai locurilor de cult nu au apărut, totuşi, fotografii în loc de picturi. Cred cu tărie că pictura, în rînd cu celelalte arte nesupuse imperativului reproductibilităţii, se împărtăşeşte din acelaşi principiu precum creaţia de tip divin.

O.T.: Îţi propun să aruncăm o privire retroactivă, către anii '60, unde, potrivit lui Chuck Close, „a picta după fotografie" era comentat, în cheie etică, drept lucrare a Antichristului, în timp ce, dacă lucrai după realitate, erai mai aproape de Dumnezeu: „Mi se întîmpla ca, în timpul vreunei conferinţe, lumea să arunce cu sticle în mine" – îşi aminteşte Chuck Close.

R.T.: Simple prejudecăţi, prejudecăţi ce au funcţionat de altfel în toate timpurile ca frîne, oarecum necesare căci e mult mai palpitant să mergi contra curentului. Indiferent de timp însă, ele anunţă un pericol: dacă nu vorbim de Dumnezeu, atunci vorbim de Diavol. Am speranţa că astăzi omenirea tinde să scape de astfel de abordări tranşante. Tinde să perceapă părerile contradictorii ca dispută filozofică şi nu ca luptă dintre bine şi rău.

Bine şi rău. Percepţia unei ţări

O.T.: Nu întîmplător „Lupta dintre bine şi bine" dă chiar titlul uneia dintre seriile tale de desene, exemplară pentru codificarea relaţiei dintre realitate şi construcţie artificială. Am putea citi aici – şi nu numai aici – un comentariu critic pe marginea tuturor clişeelor care ne îngrădesc percepţia asupra lumii în general?

R.T.: Se întîmplă adeseori să am impresia că realitatea în sine este un clişeu vizual. Ne găsim tot mai des pradă a unei imagini urmărite filmic, în timp real, ce conţine un simplu răsărit de soare deasupra mării şi un cuplu de îndrăgostiţi ce trece întîmplător prin faţa noastră: pur clişeu vizual, la urma urmelor, parte a unei realităţi cu care sîntem într-atît de familiari încît ne devine banală. Poate că ne-am pierdut deja antrenamentul de a analiza individual fiecare element, de a obţine în final o ecuaţie complexă de coduri vizuale, ce ne-ar putea dezvălui un univers mult mai încărcat de sensuri, mister şi, de ce nu, frumuseţe. Cred că relaţia noastră cu lumea se îmbogăţeşte numai atunci cînd o privim cu atenţie. Scopul picturii mele este şi acela de a-l face pe privitor să zăbovească ceva mai mult asupra unei astfel de imagini: noţiuni dintre cele mai diverse ne sînt furnizate prin intermediul unor coduri vizuale care nu obligă, ci, mai degrabă, incită; dacă sînt construcţii, atunci ele oferă nu atît răspunsuri, cît întrebări. Este, pînă la urmă, încercarea de a identifica bucurii subtile, nebănuite, ce încarcă de sens însăşi existenţa noastră, asupra căreia avem oricum atît de multe îndoieli.

O.T.: Cum s-ar explica atunci distanţa emoţională faţă de subiectul ales spre reprezentare?

R.T.: Pentru a relua şi nuanţa relaţia de complicitate pe care pictura mea o întreţine cu fotografia sursă, ar fi interesant chiar exemplul seriei *Park* (2007). Am fost adeseori întrebat cum anume s-a construit legătura dintre peisaj şi naţiune – termeni-cheie ai acestei serii de picturi. Ei bine, în *Park* am avut parte de ceea ce numim adesea revelaţie. Codul relaţiei dintre un peisaj „construit" şi o naţiune „dată" l-am descoperit, aşa cum se descoperă toate lucrurile, întîmplător. Scena a fost surprinsă exact într-o zi de 4 iulie, privind de pe fereastra locuinţei mele de la etajul V: oameni jucînd tenis de masă, vorbind şi bînd bere. Nimic neobişnuit la prima vedere, ci doar un impuls de a sărbători Ziua Naţională a unei ţări care nu este a ta, dar la care visezi, de a-ţi apropria într-un fel principiile unei libertăţi, cu tot cu drapelul ei. Pe scurt, aveam în faţa ochilor o imagine în care tot ce nu e american poate deveni american, o scenă banală ce se transformă în oglinda unui eveniment. Au urmat, în seria *Park,* şi Franţa, şi China, şi Olanda... căci odată descoperită această posibilitate, am început să privesc cu alţi ochi alte scene şi peisaje ce-mi răsăreau în cale ori chiar fotografii din urmă. Interesul meu a privit nu atît „portretizarea" unei ţări, cît percepţia noastră auspra ei... conformaţii peisagistice, atitudini umane, stări atmosferice.

O.T.: Este ca şi cum ai trata imaginaţia însăşi drept o „grădină publică"?

R.T.: Într-un fel, da! Au ruşii un proverb care spune că e bine acolo unde nu sîntem noi; mă vei întreba atunci de ce şi România, şi Republica Moldova fac parte din această serie: sînt însă singurele spaţii „apăsătoare", scăldate în umbră, şi asta pentru că, aparţinînd amîndurora – nici nu visez la ele. Altfel, perspectiva este destul de optimistă, ferită de resentimente. Am pornit de la o selecţie subiectivă a trăsăturilor ce pot face recognoscibilă o ţară, iar proiectul este o provocare adresată spectatorului de a parcurge acest drum...

O.T.: ... de a recompune regulile unui joc ce transformă aceste imagini în „pseudo-cartoline naţionale" – îmi pare mie.

R.T.: Nu ştiu, mizez pe disponibilitatea lui de a vedea – în cazul *Chinei* – că golul conţine plin! Deşi e un spaţiu pustiu, în interiorul lui este o aglomerare de mulţimi: parcul pentru copii, blocurile cu multe ferestre, apoi multe frunze, multe fire de nisip... *Spania* devine, în *Park*, un spaţiu al confruntărilor sangvinice, în care lupta cu morile de vînt ia chipul unui dans ameţitor şi irezistibil. *Franţa* e singurul caz pentru care am folosit ca imagine-trambulină o fotografie „din Franţa": treptele duc către Palatul Versailles, eliminat aici pentru a indica decapitarea monarhiei. În *Germania*, simţul disciplinei subordonează natura, iar caii pot lăsa loc unei interpretări potrivit teoriei rasei superioare. Iar nemărginirea este termen-cheie în percepţia noastră asupra *Rusiei*: perspectiva indică ambiţia pentru supremaţia – de ce nu! – cosmică, deschiderea către mare trimiţînd la „fereastra spre Europa" promovată de la Petru cel Mare şi pînă astăzi. Doar pentru *Olanda* am invocat în construcţia imaginii un reper cultural: perspectiva asupra patinatorilor prinşi ca într-un vals n-ar fi *Olanda* fără a-l „cita" pe Brueghel. Văd în Uniunea Europeană un parc al tuturor vîrstelor, un teren de joacă şi odihnă, o experienţă încărcată de speranţa unei familii unite şi sigure, un balans optimist al forţei diferenţelor care creează echilibru şi progres.

Oameni remarcabili şi/sau memorabili

O.T.: Cum s-a produs deplasarea de la „portretul cumulativ", al unei naţiuni, către „portretul fără mască", al *Barber's Shop*, unde, de-a lungul a 40 de desene, decapezi cu bună ştiinţă personaje care au „mutat" istoria din loc, fie ea politică ori culturală? Spune-mi, te rog, cum s-a născut ideea?

R.T.: *Barber's Shop* s-a născut din întrebarea „Ce-i face pe oamenii remarcabili să fie memorabili?". Prima imagine care m-a determinat să-mi pun cu adevărat această întrebare a fost Adolf Hitler, a cărui mustaţă inconfundabilă funcţionează ca un stigmat în memoria colectivă. În astfel

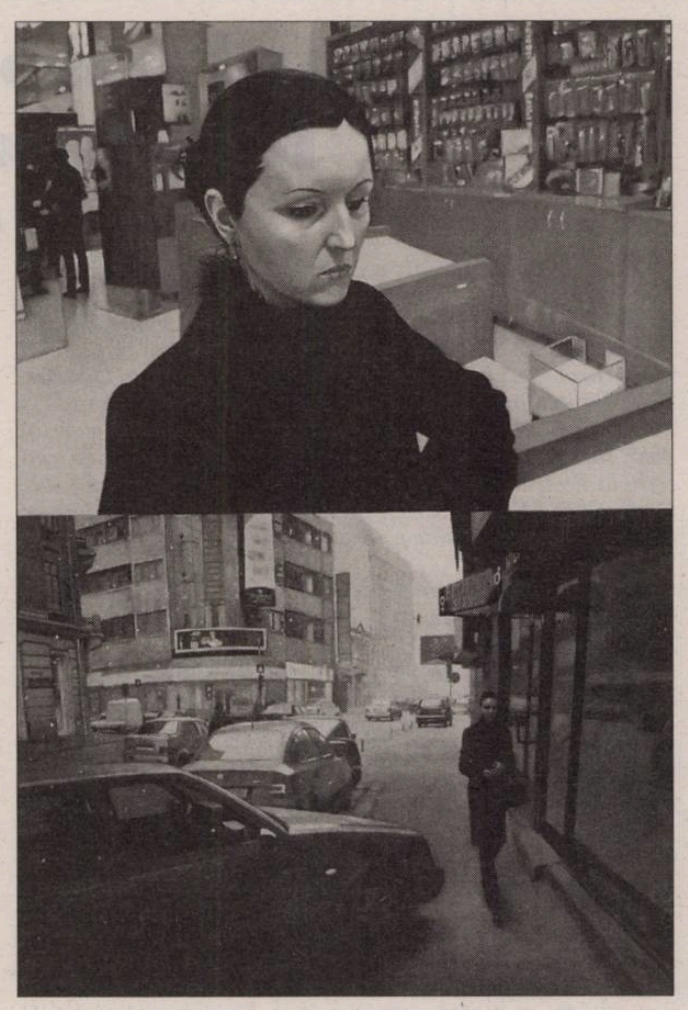

de cazuri, barba ori mustaţa ascunde nu doar trăsături majore ale fizionomiei, ele au chiar rolul unei măşti: mă întreb, ca mulţi alţii, cum Bin Laden s-ar putea plimba nestingherit pe străzile oricărei metropole fără a atrage atenţia, dacă ar fi ras. De-a lungul istoriei, barba şi mustaţa au avut atît conotaţii pozitive, cît şi negative: grecii venerau barba ca pe un semn al bărbăţiei, romanii o blamau ca pe un semn al barbariei, creştinii şi musulmanii au reabilitat-o ca pe un semn al încărcăturii spirituale. Aşadar, ambele constituie însemne simbolice cu statut magic, pe care o persoană decide să le poarte, conştientă fiind sau nu de forţa acestui statut.

Barber's Shop este un „top 40" realizat de mine (asumîndu-mi subiectivitatea alegerii şi fără a pretinde un clasament interior) al celor mai marcante personalităţi care au influenţat modernitatea: nu cred în pura întîmplare a opţiunii acestor figuri pentru a purta barbă, cred că toţi au conştientizat pe parcursul vieţii surplusul de forţă dat de podoaba facială întregului demers prin care s-au făcut remarcaţi. Portretele sînt desenate ca busturi monumentale, singurul indiciu fiind prenumele personajului: ce-i uneşte pe toţi este funcţia unui tipar în memoria colectivă, este influenţa lor modificatoare asupra umanităţii. În procesul de lucru asupra seriei am trăit o curiozitate reală de a le descoperi – din postura de „bărbier" –, „adevărata faţă". În procesul de documentare am descoperit fotografii din tinereţea spînă a unor personalităţi, imagini care m-au ajutat să reconstitui trăsăturile feţei, cărora le-am adăugat apoi ani. De multe ori porneam de la o informaţie minimă: desenul gurii. Parte dintre personaje au rămas recognoscibile chiar şi după eliminarea bărbii, prin urmare seria acestor desene urmăreşte deopotrivă o demascare şi reversul ei.

O.T.: Practic, *Action* – titlu al seriei *in progress* invitate în expoziţia de la MNAC – este un termen împrumutat chiar din lumea filmului...

R.T.: Aş putea spune că seria are rădăcini adînci, dat fiind faptul că tatăl meu a fost proiecţionist de cinema: magia filmului mi s-a dezvăluit la o vîrstă foarte fragedă, cînd am descoperit rolele de peliculă. Eram fascinat pentru că înţelegeam nu doar că imaginile care se mişcau erau de fapt statice, ci şi că între ele părea să nu fie nici o diferenţă! În acel moment aveam impresia că ştiu un secret! Ceva mai tîrziu, cînd pentru admiterea la liceul de artă am avut posibilitatea să aleg între pictură şi animaţie, am ales fără reţinere animaţia. În timp, am realizat că dincolo de caracterul aparent facil al rezultatului se ascunde un studiu aprofundat. Nu ştiu să fi simţit vreodată o bucurie mai mare decît atunci cînd mi-am văzut pentru prima oară desenele prinzînd viaţă! Am abandonat animaţia, dar „lecţia" ei s-a reflectat în tot demersul meu ulterior. Seria *Action* atacă imaginea statică drept secvenţă a unei acţiuni, urmărindu-i instabilitatea şi supleţea. Nu este atît o cercetare a mişcării în sine, cît a acţiunii şi consecinţelor ei. Clipa disecată ne poate dezvălui o poveste ce conţine tot felul de adevăruri, simple şi complexe.

O versiune extinsă a textului publicat aici a fost inclusă, în variantă bilingvă, în broşura publicată de MNAC pe această temă.

Marius CHIVU

feedbook

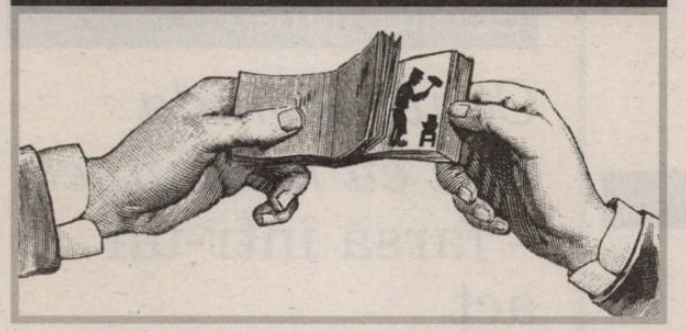

Singurătatea miresei

● **Adela Greceanu, *Mireasa cu şosete roşii*, Editura Polirom, 2008.**

Mărturisesc că am o slăbiciune şi un interes crescut pentru proza fetelor. Romanele şi povestirile lor, adesea cu interesante inflexiuni lirice, au o abordare mai sofisticată şi un amestec de candoare şi dramatism inaccesibile băieţilor. Cred că şi la capitolul autenticitate sînt mai convingătoare. Asta nu înseamnă că scriu toate la fel. Sînt distanţe mari, deopotrivă tematice şi valorice, între, de pildă, porno-ghidurile orientale ale Claudiei Golea şi estetismul romanesc cu schimbări de registre stilistice al Arei Şeptilici *(Dublul, un roman)*, între feminismul camp al Ştefaniei Mihalache *(Est-falia)*, realismul de mediu din povestirile Veronicăi A. Cara *(Baba Lina)* şi biografismul alternativ al Anei Maria Sandu *(Fata din casa-vagon)*. Apoi, e interesant de urmărit cum vor evolua controversatele Ioana Baetica şi Cecilia Ştefănescu, dacă va confirma, vorba clişeului, Ioana Bradea sau cît de departe va merge cu instrumentele prozei Ioana Nicolaie.

Adela Greceanu este o poetă recent convertită la proză, dar această schimbare de gen este doar aparentă; atît *Domnişoara Cvasi* (2001), cît şi *Înţelegerea drept în inimă* (2004) fiind două plachete la limita dintre lirism şi prozaic. Această relativă indeterminare de limbaj este, de altfel, şi trăsătura stilistică a cărţii de faţă, a cărei primă parte este un mixaj de oralitate şi secvenţe lirice, partea secundă fiind o naraţiune la persoana întîi.

În prima jumătate a romanului avem, aşadar, o lungă conversaţie între cinci femei: naşa Lena, verişoara Pulheria, mătuşa Zizi şi tanti Sofica îi împletesc părul miresei cu şosete roşii în chiar noaptea de dinaintea nunţii. Cinci personaje, cinci personalităţi. Cu excepţia naşei Lena – femeie dintr-o bucată, trecută prin viaţă, voce a înţelepciunii de pensionar repetînd obsesiv adverbul „normal" –, celelalte femei au rămas fete mari, de unde emoţia şi entuziasmul resimţite de fiecare în parte în apropierea sacrei comuniuni a celei mai tinere dintre ele. Verişoara Pulheria are patruzeci de ani, este uşor alienată, habotnică, pricepută în leacuri băbeşti (recomandă pentru varice „alifie din salivă de lipitoare") şi visează la dragostea unui anume Costel, ofiţer într-o unitate din apropiere. Pisăloagă şi rîzînd prosteşte mai tot timpul, femeile, cînd n-o apostrofează, abia dacă o bagă în seamă. La polul opus, tanti Sofica are şaizeci de ani şi, ingineră de profesie, este intelectuala grupului. Romantică incurabilă, dar şi cinică în relaţiile cu bărbaţii, vorbeşte elevat şi are o anume preţiozitate livrescă, motiv pentru care este ţinta predilectă a ironiilor naşei Lena. Mătuşa Zizi este fosta gazdă a miresei; a murit în urmă cu ceva timp în mijlocul unei case pline de pisici, dar spiritul ei este la fel de gureş. Vocile celor patru femei „împletesc", cu tonalităţile lor distincte, ritualul nocturn prin care mireasa este încurajată să se purifice înaintea nunţii eliberîndu-se de amintirile foştilor iubiţi (numiţi „un arbore frumos", „bărbatul cu coamă bogată", „vlăjganul sinucigaş cu o picătură în vîrful nasului" şi „mielul bătrîn"). Replicile pline de umor, micile ironii, curiozităţile şi tandreţea femeilor guralive încadrează poveştile miresei aflate într-un fel de transă lirică rememorativă, trecutul ei amoros fiind comprimat în confesiuni încifrate, poveşti delirante şi metafore onirice sau pisiceşti („Oare cum o fi în pisică?" – se întreabă mireasa a cărei felină poartă numele de Ursulina Păpuşescu). Mireasa îşi numeşte mirele „miel", numai că vocea ei rosteşte o *Cîntare a Cîntărilor* pervertită, sumbră şi absconsă în care moartea, pe măsură ce zorii se apropie, este tot mai prezentă şi capătă forma unei presimţiri. Naşa Lena e la început fermecată, apoi îngrijorată de poveştile stranii din care recunoaşte că nu înţelege nimic („Tu oricum grăieşti aiurea"), în timp ce tantei Sofica i se pare că recunoaşte, de la înălţimea lecturilor, traseul unei iniţieri sau privirea în propriul abis. Întreaga ţesătură de vorbe a femeilor împletind tîrziu în noapte părul lung al unei mirese cu şosete roşii ce vorbeşte în dodii creează o atmosferă stranie ce se risipeşte brusc la mijlocul cărţii.

A doua jumătate a romanului este naraţiunea la persoana întîi a celei părăsite înainte de cununie. Totul a fost un delir al fetei căzute în letargia depresiei. De aici încolo textul devine un fel de calendar al gesturilor fără vlagă ale fostei viitoare mirese retrase în garsonieră alături de pisica ei, refuzînd lumea şi gîndind la foştii ei iubiţi, deveniţi un fel de plăci tectonice ale propriei memorii: „Nici unul dintre iubiţii mei nu e cu mine, dar nici unul nu a plecat de tot. Ce mi se întîmplă acum poate că o să dureze ani de zile şi nu e altceva decît propria lor plecare". Cele cinci poveşti de iubire ratate devin astfel background-ul nefericirii fetei care joacă la nesfîrşit un joc pe telefonul mobil, ascunsă în garsoniera ei vizavi de cimitir, gîndind şi scriindu-şi singurătatea mereu şi mereu: „Eu sînt un cimitir. Am făcut curat în dulap: fiecare mort în paltonul lui, fiecare ciorap cu flaconaşul lui de sînge, fiecare beretă cu porţia ei de opiu..."

În general tema singurătăţii este uzată şi plictisitoare, a devenit banală prin supralicitare. Numai că singurătatea a fost rareori scrisă fără patetism. Logodnica păcălită rosteşte, la un moment dat, această frază: „Odată le-am spus unor prieteni că sînt aşa de bucuroasă că mă întîlnesc şi eu sîmbătă seara cu un băiat, chiar dacă nu e iubitul meu". Şi asta e cam tot. Singurătăţii nu i se alocă multe alte cuvinte. Dar e suficient, iar această forţă de sugestie este marele merit al romanului. Poveştile de dragoste nu sînt cîtuşi de puţin spectaculoase, n-au mister, nici momente magice, sînt fragile şi lipsite de pasiune (nici o scenă de dragoste nu e evocată), iar rupturile, aproape necesare. (Poate că poveştile de dragoste sînt, într-o oarecare măsură, chiar inventate.) Dar tocmai platitudinea, castitatea şi efemeritatea iubiţilor, tocmai caracterul friabil al presupuselor iubiri conferă dramatism singurătăţii fetei predispuse să inventeze sentimente, apoi epuizate să se tot agaţe de goliciuni sufleteşti pasagere. „Mireasa cu şosete roşii", această fată mereu sedusă de la sine, permanent evitată şi întotdeauna aproape părăsită, este unul dintre cele mai însingurate personaje feminine din literatura română contemporană.

PUBLICITATE

Dilema veche vă recomandă

● Eric Fottorino, *Sărutări de cinema* (traducere de Marie-Jeanne Vasiloiu, Editura Trei, 2008). Un cinefil de-al nostru, al celor care amestecăm, fără multe teorii, filmul cu viaţa, cinemateca personală cu aceea oficială, în care eul şi eroul îşi caută mama necunoscută printre actriţele din filmele lui Truffaut, Godard, Rohmer, Chabrol. Dacă adăugăm că, tot la Cinematecă, se şi îndrăgosteşte de o necunoscută, ne putem declara satisfăcuţi şi din p.d.v. scenaristic. (Radu Cosaşu)

● Proiectul caritabil *Cartea cu bunici* (Editura Humanitas) a ajuns pe ultima sută de metri. Încă mai puteţi cumpăra acest volum colectiv (93 de coautori, 550 p.) pentru a contribui cu 30 de lei în contul Fundaţiei Hospice „Casa Speranţei" (www.hospice.ro), fundaţie care asigură acces gratuit la servicii de îngrijire paliativă pentru copiii suferinzi de maladii incurabile. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

De-a războiul

● ***Un ghem de minciuni / Body of Lies* (SUA, 2008), de Ridley Scott.**

În noul film al lui Ridley Scott, *Un ghem de minciuni*, care-şi propune să fie un *thriller* de calitate superioară despre „războiul împotriva terorii", Russell Crowe joacă rolul unui creier de la CIA, care conduce de la distanţă operaţiuni în Orientul Mijlociu, iar Leonardo DiCaprio e omul său de pe teren. Crowe e mereu pe telefon (chiar şi atunci cînd se ocupă de gospodărie sau cînd îşi duce copiii la şcoală) ori cu ochii în monitor, pe imaginile de înaltă precizie transmise de sondele aeriene care se ţin după agentul său. Între timp, agentul merge la întîlniri în deşert cu posibili informatori, schimbă curtoazii cîntărite pînă la ultima silabă cu şeful serviciilor secrete iordaniene, suspiciosul şi suspectul Hani Salaam (Mark Strong), amuşină prin bazaruri sau pe lîngă case indicate drept locuri de întîlnire ale teroriştilor. Iniţial, agentul şi controlorul său par să vadă lucrurile la fel. După cum le explică acesta din urmă superiorilor săi, echipamentul tehnologic nu le mai e de mare folos în prinderea teroriştilor, care au revenit la mijloacele tradiţionale de comunicare – *tête-à-tête*-ul, schimbul de scrisori, schimbul de priviri; echipamentul ideal e un agent care cunoaşte cultura locală, care poate să ghicească un dezinformator sau un om de încredere după un gest sau după o inflexiune a vocii. Dar controlorul una spune şi alta face: de fapt, crede că tot el, din biroul lui, ştie mai bine. Agentul e de părere că relaţia cu susceptibilul Hani Salaam trebuie jucată cu cărţile pe masă (i-a dat acestuia cuvîntul lui), dar atunci cînd Hani Salaam le cere să aibă răbdare, să nu întreprindă nimic în jurul unei case indicate ca posibil bîrlog de terorişti, omul de la Washington trimite alţi agenţi să lămurească treaba şi reuşeşte pînă la urmă să distrugă atît o pistă, cît şi o alianţă. Filmul (pe ecrane din 28 noiembrie) e, de fapt, despre conflictul dintre două perspective asupra felului în care trebuie purtat războiul. DiCaprio reprezintă viziunea „umană" sau „sensibilă" a realizatorilor (şi se presupune că şi a noastră), pe cînd Crowe reprezintă presupusa viziune a Washington-ului – computerizată, neinteligentă în faţa elementului uman, incapabilă să perceapă nuanţele unei culturi. Din fericire, nici unul dintre ei nu politizează prea apăsat atunci cînd îşi apără punctul de vedere: disputele lor tind să fie pur tactice. Ăsta e un lucru bun, cum e şi faptul că, în prima jumătate a filmului, nu-i vedem pe cei doi decît la *job*-urile lor; vedem în treacăt că personajul lui Crowe are o familie şi la un moment dat auzim că personajul lui DiCaprio e în divorţ, dar în rest nu aflăm lucruri personale despre ei. E mai curat aşa, pentru că, într-un film de război cum e ăsta, pur şi simplu nu e timp pentru studii de caractere, şi micile elemente de aşa-zis *„human interest"* strecurate între un raid şi o ambuscadă tind să duhnească a sintetic, a „de-a gata". (Ridley Scott a făcut odată un film de război, *Elicopter la pămînt!*, care era de la un capăt la altul numai bătălie.) Deci, în prima sa jumătate, filmul chiar pare un *thriller* superior – nu pentru că ne spune mare lucru, ci pentru că ne prezintă curat, fără prea multă umplutură ideologică sau sentimentală, un joc de spionaj complex, astfel încît, chiar dacă nu ne introduce în complexităţile reale ale războiului, măcar e amuzant ca joc. DiCaprio tot încearcă diverse pătrunderi în apărarea adversarului şi Crowe îl tot încuie. Scenariul (bazat pe un roman de David Ignatius) îi aparţine lui William Monahan, care a tricotat un *pattern* de genul ăsta şi pentru *Cîrtiţa* (filmul de Oscar al lui Scorsese). Ce e amuzant de data asta este că cei doi jucători care-şi anulează reciproc mişcările sînt din aceeaşi tabără.

Pînă la urmă, între un raid şi o ambuscadă, realizatorii se simt totuşi obligaţi să strecoare o poveste de dragoste, cu rezultate previzibile: infirmiera iordaniano-iraniană (Golshifteh Farhani) care îl umanizează pe agent (deşi, dat fiind stilul lui de viaţă – azi prins într-o maşină în flăcări, mîine muşcat de cîini turbaţi –, singura lui şansă de a trece drept o fiinţă umană ar fi să nu mai aibă chef de nimic) e foarte drăguţă, dar, oricît de drăguţă ar fi şi cu oricîtă fineţe s-ar mişca realizatorii, relaţia e o făcătură – personajul a fost creat sintetic şi introdus în acţiune ca să-i ofere luptătorului DiCaprio o miză personală şi ca să ne ofere şi nouă o mică demonstraţie despre diferenţele culturale. Pînă la final, filmul încetează să pară un *thriller* superior şi decade la nivelul a o mie de alte filme în care ăla rău o răpeşte pe gagica lu' ăla bun şi cere viaţa lui în schimbul vieţii ei. Există chiar şi o secvenţă în care ăla rău îl asigură pe ăla bun că n-o să vină nici o cavalerie să-l salveze (e ca şi cum scenaristul încă ar mai încerca să se mintă că face un film serios), după care cavaleria vine.

trecerea prin reviste

Teatrul, de la centru la periferie

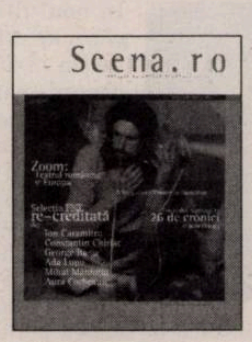

Nu sînt singurul care am regretat dispariţia, acum cîţiva ani, a revistei *Scena*. Ca amator de teatru, urmăresc cronicile de spectacol în ziare şi în revistele periodice. Pe lîngă aceste cronici „la zi" – care dau verdicte punctuale cu privire la spectacole punctuale – o revistă specializată, profesionistă mai oferă şi puneri în context, instrumente suplimentare de decriptare, comparaţii utile, informaţii bine închegate despre cine/ce/unde mai montează şi, nu în ultimul rînd, dosare tematice. Pînă nu demult, *Teatrul azi* rămăsese singura revistă specializată. Acum există şi *Scena.ro*.

Chiar dacă nu şi-a propus în mod explicit să continue linia editorială a celei mai prestigioase (şi mai vii) reviste de teatru din România, *Scena.ro* seamănă cu vechea *Scena* în ceea ce priveşte structura sumarului, zvîcul scriiturii şi seriozitatea opiniilor.

Din colegiul de redacţie fac parte Cristina Modreanu, Magdalena Boiangiu, Iulia Popovici, Anca Rotescu – un cvartet redutabil, care garantează în acelaşi timp diversitatea unghiurilor de vedere cît şi buna acoperire a tuturor scenelor, din beciuri pînă în mansarde, de la centru la periferie, de la clasic la postmodern etc.

Primul număr al noii publicaţii de teatru – de fapt, e un număr 0, o ediţie pilot – a apărut recent, în ajunul Festivalului Naţional de Teatru (noiembrie 2008): a fost conceput ca o mărturie scrisă a unui şantier deschis, ca o prefaţă – sau ca un ghid – la un lung şir de evenimente teatrale. *Scena.ro* propune o avancronică a festivalului, cu recenzii la aproape toate spectacolele selectate în programul oficial (inclusiv la cele invitate din străinătate), bine documentate şi ilustrate, cu interviuri şi portrete ale eroilor principali, şi cu o clarificantă discuţie despre intenţiile noului selecţioner, Cristina Modreanu, cu privire la arhitectura şi conţinutul acestui festival. Redactorii publicaţiei discută despre deschiderea festivalului naţional spre teatrul şi spre publicul internaţional, despre cum s-au ales spectacolele invitate, despre cum se „construieşte" un festival etc.

Discuţia e încadrată de o anchetă care continuă de fapt temele lansate: preşedintele UNITER, Ion Caramitru, directorul festivalului de la Sibiu, Constantin Chiriac, criticul de teatru George Banu, regizorii Ada Lupu şi Mihai Măniuţiu, vicepreşedintele UNITER, Aura Corbeanu, au fost invitaţi să spună ce decizii ar lua ei dacă ar fi selecţioneri ai festivalului.

Ce mai puteţi citi în *Scena.ro*? Un fragment pe cît de interesant, pe atît de scurt din cartea lui Hans-Thies Lehmann despre *Teatrul postdramatic*, o corespondenţă pariziană de la Mirella Nedelcu-Patureau, intitulată „Teatrul românesc între iluzii şi realitate", şi un autoportret al lui Kama Ginkas, care explică ce înseamnă „teatrul provocator".

Editorialul, semnat de Cristina Modreanu, oferă argumente pentru această nouă publicaţie. „Ce ne lipseşte este o platformă de dezbatere asupra condiţiei artei teatrului în această societate în continuă schimbare, dar şi o conectare permanentă la teatrul lumii, o cale de ieşire din izolare. Poate că e foarte mult ce îşi propune *Scena.ro*, dar una dintre regulile tranziţiei este să-ţi pui în gînd cît mai multe ca să reuşeşti să duci la bun sfîrşit măcar o parte din ce îţi propui."

A apărut ediţia pilot a revistei *Scena.ro*. Cel mai greu nu e să alcătuieşti sumarul şi să „potriveşti" articolele pentru prima ediţie... Mult mai greu e să faci numărul 1, numărul 2, numărul 3 etc. La numărul 0, *Scena.ro* promite. Aştept continuarea. (**M. M.**)

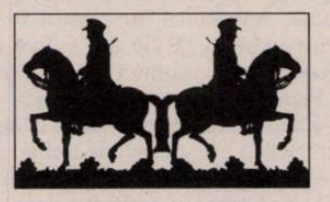

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Un sentiment romanesc

Departe de a fi cel mai bun Saramago (ceea ce, desigur, nu-i principalul defect), *Eseul despre luciditate* se bazează pe o situaţie de o actualitate care, pagină cu pagină, îţi frige degetele. Într-o ţară nenumită, democratică pînă într-acolo încît în Constituţia ei se prevede dreptul de a vota alb, adică de a nu vota cu nici unul dintre candidaţii partidelor de dreapta, de stînga şi de centru, se întîmplă, în alegerile din Capitala ei, un eveniment fără precedent: dreapta obţine 13%, centrul 9%, stînga 2,50%, abţinerile şi voturile nule sînt extrem de puţine, dar votul alb – votul care-i refuză pe toţi politicienii! – e de peste 70%.

Partidele, Guvernul, Preşedinţia sînt descumpănite, apoi stupefiate, apoi panicate, ajungînd repede la ideea groaznică a unei evidente operaţiuni duşmănoase prin manipularea abuzivă a unui drept perfect constituţional. „În cantităţi excesive – cum se exprimă antologic naratorul impasibil în ironia sa – votul alb pune sistemul democratic într-o situaţie pe care nu ar fi exagerat s-o numim mortală." După ce trece – fără mare succes – la cercetări minuţioase pentru a descoperi cine a organizat acest „puci legal", după ce, în isteria generală, cuvîntul „alb" devine obscen şi de nerostit, Guvernul şi toate instituţiile sale părăsesc Capitala, instituind o stare de asediu pentru a-i izola pe toţi cei care au produs „o calamitate nemaivăzută în lunga şi totdeauna laborioasa istorie a popoarelor cunoscute".

Momentul de vîrf al acestui eseu-parabolă este discursul televizat al preşedintelui ţării către aşa-numiţii albicioşi, din care citez fără să-mi permit sublinieri împovărătoare, lăsîndu-l să se mişte liber în sarcasmul său devastator.

„Vă vorbesc cu inima deschisă, vă vorbesc zdrobit de durerea unei îndepărtări de neînţeles ca un tată abandonat de fiii săi pe care i-a iubit atît, pierduţi, dezorientaţi, şi ei, şi eu, în faţa producerii unor evenimente insolite care au sfîşiat sublima armonie familială. Şi să nu spuneţi că am fost noi, că am fost eu însumi, că au fost guvernul naţiunii sau deputaţii aleşi cei care ne-am separat de popor. Este adevărat că ne-am retras în zorii acestei zile spre alt oraş, care, de acum încolo, va fi capitala ţării, este adevărat că am decretat pentru această capitală, care a fost şi a încetat să mai fie, o riguroasă stare de asediu care, prin însăşi forţa lucrurilor, va îngreuna serios funcţionarea echilibrată a unei aglomerări urbane de atîta importanţă şi cu aceste dimensiuni fizice şi sociale, este adevărat că sînteţi încercuiţi, înconjuraţi, limitaţi în perimetrul oraşului, că nu puteţi ieşi din el, că, dacă încercaţi s-o faceţi, veţi suferi consecinţele unei riposte imediate prin intermediul armelor, dar ceea ce nu veţi putea face niciodată este să spuneţi că vina o poartă aceia cărora voinţa populară, liber exprimată în succesive dispute democratice paşnice şi leale, le-a încredinţat destinele naţiunii pentru a o apăra de toate pericolele interne şi externe. Da, voi sînteţi vinovaţii, da, voi sînteţi cei care aţi dezertat în mod ruşinos din concertul naţional ca să urmaţi calea întortocheată a subversiunii, a indisciplinei, a celei mai perverse şi diabolice sfidări a puterii legitime a statului consemnate în toată istoria naţiunilor. Să nu vă plîngeţi de noi, plîngeţi-vă mai întîi de voi înşivă, nu de cei care vorbesc, şi ei, prin glasul meu, aceştia, mă refer la membrii guvernului, care nu de puţine ori v-au cerut, ce spun eu, v-au rugat şi implorat să vă corectaţi încăpăţînarea maliţioasă, al cărei ultim sens, în ciuda uriaşelor eforturi de investigaţie puse în mişcare de autorităţile statului, pînă şi astăzi, din nenorocire, se menţine de nepătruns. Secole de-a rîndul aţi fost capul ţării şi mîndria naţiunii, secole de-a rîndul, cînd în momente de criză naţională, de suferinţă colectivă, poporul nostru s-a obişnuit să-şi întoarcă privirea către acest burg, către aceste coline, ştiind că de aici le va veni soluţia, vorba consolatoare, drumul drept către viitor. Aţi trădat memoria strămoşilor voştri, iată adevărul dur care va chinui pentru totdeauna conştiinţa voastră, ei au ridicat, piatră cu piatră, altarul patriei, voi aţi hotărît să-l distrugeţi, ruşinea să cadă deci asupra voastră. Cu tot sufletul meu, vreau să cred că nebunia voastră va fi trecătoare, că nu va dura, vreau să cred că mîine, un mîine pentru care mă rog cerului să nu se lase aşteptat prea mult, remuşcarea va pătrunde blînd în inimile voastre şi vă veţi împăca din nou cu comunitatea naţională. (...)

A vota în alb este un drept la care nu se poate renunţa, nimeni nu vi-l va nega, dar, aşa cum interzicem copiilor să se joace cu focul, prevenim şi popoarele că este împotriva siguranţei lor să umble cu dinamita. Voi încheia. Luaţi severitatea avertismentelor mele, nu ca pe o ameninţare, ci ca pe un cauter pentru infecta supuraţie politică pe care aţi generat-o în sînul vostru şi în care continuaţi să vă mişcaţi. Mă veţi revedea şi auzi în ziua în care veţi merita iertarea pe care, în ciuda a tot, sîntem înclinaţi să v-o acordăm, eu, preşedintele vostru, guvernul pe care l-aţi ales în vremuri mai bune şi partea sănătoasă şi curată a poporului nostru, cea de care în acest moment nu sînteţi demni. Pînă atunci, adio, şi domnul să vă apere" (Editura Polirom 2008, traducere din limba portugheză şi note de Georgiana Bărbulescu).

Constat că dacă prin Constituţia noastră sînt ferit de pacostea votului alb, tot ea îmi conferă libertatea de expresie pentru a-mi afirma un sentiment romanesc al fiinţei cititoare care sînt, recunoscînd, fără teamă, că în zilele astea mă încearcă ispita trecerii de la extremismul meu de centru la a fi un albicios.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Conu Leonida faţă cu reacţiunea – farsă într-un act de I. L. Caragiale

Se termină: happy-end: „Amîndoi sînt foarte veseli. Safta rămîne încremenită văzînd răsturnarea odăii".

Povestea: Conu Leonida şi Efimiţa, nevastă-sa, stau la masă, apoi se culcă. În pat.

Şmecheriile textului: la masă se povestesc lucruri de mare laudă. Leonida, ca bărbat, îşi retrăieşte laşităţile exaltate de femeie ca mari fapte de glorie. E ca şi cînd nişte manelişti ai vremurilor se îmbată, trag focuri şi trezesc tot cartierul, atunci se fac tot soiul de scenarii. În pat, pînă cînd vine femeia de serviciu să rupă vraja.

Emo, SMS şi MMS şi Virale pentru Bloguri: zău, parol, bobocule, soro, auzi colo!, Miţule, Cum le zici tu!!!

Durata lecturii şi tipul de creier: sfert de ceas, pentru cei ce înţeleg că nu este dintr-o revistă de decoraţiuni interioare povestea asta şi se simt datori s-o reproducă în viaţa lor: „O odaie modestă de mahala. În fund, la dreapta, o uşă; la stînga o fereastră. De-o parte şi de alta a scenii cîte un pat de culcare. În mijlocul odăii o masă împrejurul căreia sînt aşezate scaune de paie. Pe masă, o lampă cu gaz; pe globul lămpii un *abat-jour* cusut pe canava. În planul întîi, la stînga, o sobă cu uşa deschisă şi cu cîţiva tăciuni pîlpîind. Leonida e în halat, în papuci şi cu scufia de noapte; Efimiţa în camizol, fustă de flanelă roşie şi legată la cap cu tulpan alb. Amîndoi de vorbă la masă".

Cash şi investiţii: patul timpului, care să te proiecteze în ce lume vrei tu şi să treci prin toate farsele vremii.

Personaje: Conu Leonida, reacţiunea, Revoluţia, Safta, Efimiţa.

Miştо: „Aşa, cum îţi spusei, mă scol într-o dimineaţă, şi, ştii obiceiul meu, pui mîna întîi şi-ntîi pe *Aurora Democratică*, să văz cum mai merge ţara. O deschiz... şi ce citesc? Uite, ţiu minte ca acuma: '11/23 Făurar... a căzut tirania! Vivat Republica!'."

„EFIMIŢA: Auzi colo!

LEONIDA: Răposata dumneaei – nevastă-mea a d-întîi – nu se sculase încă. Sar jos din pat şi-i strig: «Scoală, cocoană, şi te bucură, că eşti şi dumneata mumă din popor; scoală, c-a venit libertatea la putere!».

EFIMIŢA (afirmativ): Ei!

LEONIDA: Cînd aude de libertate, sare şi dumneaei răposata din pat... că era republicană! Zic: găteşte-te degrab', Miţule, şi... hai şi noi pe la revuluţie. Ne îmbrăcăm, domnule, frumos, şi o luăm repede pe jos pîn' la teatru... *(Cu gravitate:)* Ei, cînd am văzut... ştii că eu nu intru la idee cu una cu două...

EFIMIŢA: Ţi-ai găsit!... dumneata nu eşti d-ăia. Ehei! Ca dumneata, bobocule, mai rar cineva.

LEONIDA: Ori să zici nu ştiu ce şi nu ştiu cum, că adicătele 'acu, unde eşti tu republican, ţii parte naţiunii... '

EFIMIŢA: Aş!

LEONIDA: Dar, cînd am văzut, am zis şi eu: să te ferească Dumnezeu de furia poporului!... Ce să vezi, domnule? Steaguri, muzici, chiote, tămbălău, lucru mare, şi lume, lume... de-ţi venea ameţeală nu altceva.

EFIMIŢA: Bine că n-am fost în Bucureşti pe vremea aia! Cum sînt eu nevricoasă, Doamne fereşte! Păţeam alte alea...

LEONIDA: Ba nu zi asta; puteai trage un ce profit. *(Schimbînd tonul:)* Ei, cît gîndeşti c-a ţinut toiul revuluţiei?

EFIMIŢA: Pînă seara.

LEONIDA *(zîmbind de aşa naivitate, apoi cu seriozitate):* Trei săptămîni de zile, domnule.

EFIMIŢA *(minunîndu-se):* Nu mă-nnebuni, soro!"

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

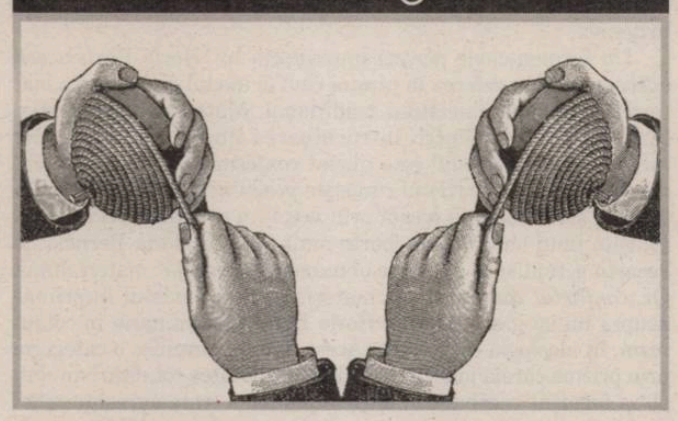

Banii nu pot cumpăra încrederea

Uneori presiunea mentală a opiniei dominante este covîrşitoare. Aşa s-a întîmplat cu planul american de salvare a economiei, celebrul plan de 700 de miliarde de dolari. Situaţie de manual în care ţi se spune de peste tot că timpul dezbaterii a trecut şi e nevoie de acţiuni rapide. Cînd un critic literar din România implora pe blogul propriu Congresul american să aprobe planul economic, am avut dovada comică că asistăm la o contagiune mentală indusă de panică. Deja planul suferă la capitolul implementare, iar efectele pozitive întîrzie. Ideea că nişte birocraţi pot cumpăra rapid activele proaste acumulate de bănci în ani de zile a avut în sine ceva prostesc şi romantic.

În vremuri de criză, speranţa pare să întunece raţiunea. Mai mult de 170 de economişti au trimis în septembrie Congresului o scrisoare în care spuneau că planul trebuie respins pentru că este incorect, ambiguu şi slăbeşte economia pe termen lung. Incorect pentru că investitorii care riscaseră cel mai mult nu ar fi suportat şi costurile acestor riscuri, transferate către contribuabili. Ambiguu pentru că nu era clar unde anume trebuie aruncaţi banii publici. Defectuos pe termen lung pentru că în loc ca această criză să fie prilejul pentru curăţirea economiei de investiţii proaste, acestea ar fi urmat să fie ascunse sub preş. Apelul a fost ignorat, cei doi candidaţi la preşedinţie au rugat şi ei Congresul să aprobe planul. Totul sub sloganul: „să facem ceva, orice!".

Bineînţeles, concluzia ideologică este că piaţa şi capitalismul au eşuat. Asta tocmai în condiţiile în care statul foloseşte banii publici pentru a împiedica piaţa să facă curat. Revin asupra acestei idei despre care am mai scris pentru că am citit în *The Wall Street Journal* un articol apărut în 18 octombrie şi care a circulat ca viral pe Internet. Este transcrierea unei discuţii între reporter şi o bătrînică de 92 de ani care face praf planul de salvare. Bătrînica, aflată în scaun cu rotile, este Anna Schwartz. În 1963 a scris împreună cu Milton Friedman cartea devenită manual *A Monetary History of the United States,* unde descrie modul în care politicile monetare proaste au transformat căderea bursei din 1929 în marea criză economică. Doamna Schwartz aduce cîteva argumente uimitor de simple, unde arată că statul american face acum ce ar fi trebuit să facă atunci. Pare că e OK la prima vedere. Doar că acum nu mai e aceeaşi situaţie. În 1929, băncile americane sufereau de criză de lichidităţi. Fiindu-le frică de pierderea economiilor, oamenii au dat fuga la bănci, acestea nu au avut de unde să plătească imediat, au intrat în faliment. Banca Centrală Americană (Fed) a asistat pasiv la panică. Acum, băncile nu suferă neapărat din lipsă de bani, ci de lipsă de încredere. Nu se mai împrumută reciproc, dar nu pentru că nu au bani, ci pentru că nu ştiu cui anume să dea, nu ştiu de la cine mai pot recupera banii. În aceste condiţii, statul vine şi bagă bani în bănci. Aceşti bani nu vor relansa creditul, vor rămîne şi ei în bănci, pentru că aceeaşi dilemă persistă: cui îi putem da?

Afirmaţiile bătrînei doamne pot fi verificate printr-o observaţie simplă: dacă în 1929 oamenii făceau cozi la bănci să îşi recupereze banii, acum nu mai este cazul. Cozile din Marea Britanie, atunci cînd a falimentat Northern Rock, au fost excepţia, şi aceea minoră (provocată de garantarea defectuoasă a economiilor în acel moment). Cu toate lanţurile de falimente, panica la uşa băncilor a lipsit din această criză. De altfel, acesta a fost răspunsul standard în America şi Europa: guvernele au ridicat limitele sau au garantat pur şi simplu toate depozitele din bănci. Nimeni nu critică garantarea economiilor, dar cele două mişcări sînt contradictorii: de ce mai garantezi depozitele, dacă oricum vrei să salvezi băncilè cu totul?

Revenind la gîndurile doamnei Schwartz, ideea sa este următoarea: acum există bani în bănci, dar creditul s-a blocat pentru că nu mai există încredere. Dorind să salveze toate băncile prin planul său monumental, Guvernul american nu face decît să prelungească neîncrederea. Ea spune că ar trebui să facem diferenţa între a salva sistemul bancar şi a salva băncile. Intervenţia guvernamentală de acum nu face decît să dea un cec în alb tuturor băncilor, indiferent de ce riscuri şi-au asumat. Astfel, toţi sînt menţinuţi pe linia de plutire şi neîncrederea rămîne la fel de mare. „E mai bine pentru toată lumea atunci cînd deciziile greşite sînt pedepsite, iar deciziile corecte sînt răsplătite" – spune doamna Schwartz. Ceva e foarte greşit în toată această situaţie dacă o propoziţie atît de banală are aerul de disidenţă. „Trebuie să ai stomacul tare ca să laşi să se prăbuşească instituţii mari şi puternice. Dar alternativa – îngheţarea creditului – e mai rea" îndeamnă bătrînica din scaunul său cu rotile. Pe scurt, lăsaţi să moară băncile care au riscat prea mult, garantaţi banii populaţiei, restabiliţi încrederea înainte de a inunda sistemul cu bani.

Articolul din *The Wall Street Journal* se încheie cu o tragere de urechi. Actualul preşedinte al Fed, Ben Bernanke, spunea în 2002, la a 90-a aniversare a lui Milton Friedman: „Aş vrea să le spun lui Milton şi Annei: în ce priveşte marea criză, aţi avut dreptate, noi am creat-o. Ne pare rău. Mulţumită vouă, nu vom mai face aşa ceva". Doar că aceeaşi Anna îi transmite acum în mod public că se înşală: ar trebui să lupte cu această criză, nu cu cea din 1929. Ar trebui să lupte în acest război, nu să-l cîştige pe cel de acum 80 de ani.

Iaromira POPOVICI

bazar

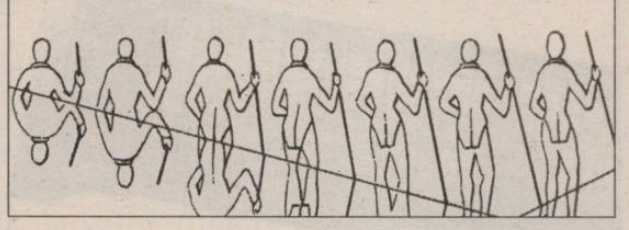

Meg Ryan şi feminismul drăgălaş

Filmele clasice, cu Meg Ryan, *When Harry Met Sally* (1989), *Sleepless in Seattle* (1993) şi *You've Got Mail* (1998), primul scris şi celelalte regizate de Nora Ephron, au rămas constant pe primele locuri în topul preferinţelor mele romantice. Şi feministe. Sau aş putea spune romantic-feministe, ori drăgălaş-feministe: pentru că, în majoritatea producţiilor pomenite, în final, după lungi tatonări, căutări şi introspecţii, eroina rămîne cu... eroul *and they live happily ever after*... Iar Meg Ryan are exact aparenţa necesară interpretării unor asemenea roluri: un soi de inocenţă, de prinţesă botoasă sau înger comercial, răsfăţat, care o face să susţină partitura (şi ideologia ascunsă în spatele acesteia) destul de convingător.

În momentul de faţă, în cinematografele româneşti rulează două noi filme cu Meg Ryan, *The Women (Intrigi parfumate),* în regia Dianei English şi *Mama are un nou iubit (My Mom's New Boyfriend),* în regia lui George Gallo. Cel dintîi, un *remake* al peliculei lui George Cukor din 1939, cu Katherine Hepburn, spune povestea unei femei aparent fericite, care află că bărbatul ei o înşală cu o vînzătoare de parfumuri. Pînă aici, nimic neobişnuit. Ba chiar filmul în sine nu excelează prin ceva anume, deşi în rolurile prietenelor lui Meg Ryan (Mary Haines din film) sînt distribuite nume hollywoodiene: Anette Bening, Candice Bergen, Eva Mendes... Este doar interesant de urmărit pînă unde ajunge, aici, „feminismul drăgălaş" deja menţionat: pînă la lipsa totală a bărbaţilor. În film nu apare nici un reprezentant al sexului opus, întreaga desfăşurare se bazează pe interacţiunea spumoaselor (şi e drept că nu întotdeauna reuşitelor) partituri feminine. Înţeleg că şi în versiunea lui Cukor, bărbaţii nu apăreau deloc – filmul bazîndu-se pe piesa lui Clare Boothe Luce, în care se întîmpla acelaşi lucru. Meg Ryan întrupează, aici, o Cenuşăreasă amestecată cu Răţuşca cea urîtă, dar într-un sens diferit faţă de filmele ei mai romantice: transformările prin care trece nu sînt, neapărat, adresate vreunui „mascul" sau prinţ anume, ci propriei ei desăvîrşiri fizice, profesionale, spirituale... Admiraţia sexului opus nu este decît un efect secundar.

Lucru cu atît mai vizibil în cel de-al doilea film al actriţei acum pe ecrane, *Mama are un nou iubit,* mult mai savuros decît cel dintîi. Aici transformarea din mama (personajului interpretat de Colin Hanks, fiul lui Tom Hanks) iniţial *horror,* obeză şi depresivă, în graţioasa şi senzuala făptură din cea de-a doua parte a filmului este mult mai spectaculoasă. Şi umorul mai evident spumos: printre altele, bucătarul italian care-i face, continuu, serenade, sub geam, personajului lui Meg Ryan, deşi ştie că aceasta nu îl vrea, motivînd că iubirea nu e un păcat, reprezintă un astfel de exemplu... Mama remodelată se dovedeşte posesoarea unei sexualităţi evidente, dar ingenue: are un vino-ncoace care îi zăpăceşte pe toţi bărbaţii din preajma ei, dar unul pe faţă, recunoscut şi celebrat, departe de strategiile ipocrite din manualele pentru femei. Recunoaşte că îi place să trăiască, într-un hedonism aplicat şi afişat, şi nu se dă înapoi să admită cînd e atrasă de un bărbat. De asemenea, pe coordonatele aceleiaşi inocenţe, povesteşte nonşalant cît de grasă a fost înainte, ilustrîndu-şi povestea cu poze... Poate că sursele acestui *sex-appeal* inocent sînt călătoriile ei iniţiatice prin India şi studierea budhismului, care i-au însoţit, spiritual, procesul de reinventare corporală.

În orice caz, se pare că epoca filmelor actriţei gen *Îngerul păzitor (City of Angels*, 1998) sau *Kate şi Leopold* (2001) a trecut: romantismul, cît şi feminismul, în limitele lor consumiste, tind spre o variantă mai independentă şi mai ironică.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Visul american

Canalul franco-german ARTE a difuzat recent (încă) un documentar memorabil. Pe durata anului curent, un olandez longilin şi o americancă trăită mulţi ani la Paris şi-au propus să străbată SUA pentru o campanie electorală *sui-generis*: „Europe for President". Cei doi, autodistribuiţi în rolurile de şef al campaniei şi respectiv candidat(ă), au schiţat un program politic 100% european: asigurare medicală universală, serviciu public de televiziune, laicitate etc. Au umblat cu duba lor „electorală" prin toată America şi au vorbit cu „alegătorii" potenţiali, încercînd să le spună că soluţia pe care o aşteaptă e *„made in Europe"*. Aventura celor doi s-a încheiat la Convenţia Democraţilor, cînd Barack Obama a fost consacrat în poziţia de candidat al Partidului Democrat pentru Casa Albă.

De ce mi se pare memorabilă această caravană cinematografică, la prima vedere amuzantă şi, oricum, lipsită de orice debuşeu politic? Pentru că dezvăluie „Zidul" mentalitar care separă SUA de UE. Am rămas şocat de reacţia sutelor de interlocutori filmaţi. Din comentariile lor se vedea că publicul obişnuit de peste Ocean nu ştie aproape nimic despre „bătrînul continent". OK, îţi spui, poate că şi reciproca e valabilă: cîţi dintre noi ştiu să numească, bunăoară, capitala statului Alabama, cîţi cunoaştem detalii precise despre sistemul medical, administrativ sau legal din Statele Unite? Prin urmare, nu este vorba despre doza curentă, inevitabilă şi, pe fond, inocentă, de necunoaştere mutuală. M-a surprins mai degrabă încremenirea „bipartizană" a respondenţilor într-o perspectivă redusă la Mitul propriei Naţiuni şi la idealizarea necritică a Visului American. Una e să nu cunoşti Europa şi alta – să fii atît de sigur că modelul european nu merită, din start, nici o atenţie intelectuală. Trăgînd linie, după vizionarea amintitului documentar, am ajuns la concluzia că principala noastră dificultate priveşte incapacitatea de a (mai) traduce în „americană" limbajul civilizaţiei noastre, aşa cum apare ea în 2008.

Cînd simpaticul nostru olandez longilin discuta cu diverşi tipi, căutînd să le explice (de pildă) principiul laicităţii, era luat drept ateu şi întrebat, cu toată candoarea, cum se descurcă în viaţă atunci cînd are nevoie de ajutor. Exemplele de acest fel punctează tot filmul. Ce se poate deduce dintr-o asemenea anchetă sociologică travestită în campanie electorală transatlantică? În primul rînd, urgenţa de a părăsi clişeele de analiză a societăţii americane cu care lucram pînă acum. Ele ne descriau o Americă dual (cea urbană, cosmopolită, multiculturală şi democrată, *versus* cea rurală, ancorată în valorile familiei, purtătoare de armă şi abonată la vot conservator). Poate că această dualitate constitutivă îşi menţine relevanţa pe plan intern, dar nu şi în judecarea relaţiei UE-SUA. Prin alegerea lui Barack Obama, America a lansat semnalul că doreşte o schimbare şi că-i poate imprima, la patru decenii de la primele lupte pentru drepturi civice, o direcţie „revoluţionară". Dar ea nu mai este America Părinţilor Fondatori (contemporani cu La Fayette) şi nici măcar cea a Debarcării din Normandia sau a Planului Marshall. Ne revine obligaţia de a face un bilanţ de etapă, dincolo de retorica „valorilor comune" şi de sloganurile diplomatice pe tema „spaţiului euro-atlantic".

De acord: NATO e la locul sau, iar schimburile comerciale UE-SUA rămîn cheia de boltă a sistemului economic global. Dar mentalităţile celor două societăţi s-au bifurcat radical, independent de succesul aşa-zisei *French Theory* la UCLA şi de cel al filmelor hollywoodiene în cinematografe europene de cartier. Detectez în automesianizarea societăţii americane un straniu suflu vechi-testamentar, care surmontează clivajele ideologice de suprafaţă şi nu promite nimic clar. Personal, voi vedea lucrurile cu alţi ochi, sperînd că voi reuşi să înţeleg mai bine tot ceea ce credeam, naiv, că rămîne subînţeles.

Anca MANOLESCU

Imagine şi violenţă

Oraşul în care ne ducem viaţa de fiecare zi a devenit un mediu inconfortabil, agresiv. Cum ieşi din casă, te izbesc claxoanele maşinilor înţepenite pe străzi, muzici zănatice care îţi fac ferfeniţă urechile şi creierul, înjurături devenite automatisme de limbaj. Vizual, lucrurile nu stau mai bine. La tot pasul, cearceafuri de cîteva etaje atîrnă asupra trecătorului fâpturi gigantice, fie publicitare – mai ales feminine, îmbrăcate lejer, care te îmbie cu vreun şampon, un voiaj, o prăjitură sau cu farmecele lor ca antidot împotriva fumatului –, fie electorale, acestea de ambe sexe şi bine îmbrăcate, care, cu argumente lejere, se oferă să te reprezinte în Parlament. Dar nici acasă nu eşti ferit de agresiune. Deschizi televizorul şi abia poţi face deosebire între un jurnal de ştiri şi unul de fapte diverse: cataclisme, atentate, violuri, crime, scandaluri, din această materie televizuală pare făcut universul nostru. Filmele împroaşcă pumni, bombe, sînge, urlete neomeneşti, zdrangăt de maşini terestre şi extraterestre... Fundamentalismele religioase îşi aduc şi ele partea lor în spectacolul de violenţă al lumii noastre.

După 11 septembrie 2001, s-a socotit că atentatorii s-au inspirat din filmele hollywoodiene care pun în scenă catastrofe de sfîrşit de lume. Administratorii americani ai imaginii de film şi de televiziune au hotărît să cenzureze violenţa, presupus contagioasă, a producţiilor lor. Dar ce caracterizează, mai precis, o imagine instigatoare la violenţă? În fond, acelaşi conţinut poate îndrepta, într-o imagine, spre compasiune, iar într-o alta, asemănătoare, spre cruzime. Imagini ale Patimilor lui Iisus au putut inspira o universală iubire de oameni, dar şi cruciade sau teroare inchizitorială. Ce face ca o imagine să devină „ucigătoare", potrivit titlului unui eseu de Marie José Mondzain *(L'image peut-elle tuer?,* Paris, Bayard, 2002)? Ce face ca o imagine să amplifice „mecanismul forţei brute", potrivit expresiei lui Simone Weil din *Iliada sau poemul forţei?* Ce face, dimpotrivă, ca o imagine să denunţe violenţa, punînd în faţa conştiinţelor noastre mecanismul dezgolit al forţei?

În ce constă acest mecanism? Într-un prim moment, el înseamnă dorinţa şi actul celui ce pare să deţină poziţia puterii de a-l domina pe celălalt, de a şi-l pune la dispoziţie, privîndu-l de statura de persoană umană, înzestrată cu libertate de gîndire, de expresie, de acţiune. Dar odată pornit mecanismul, odată ce el produce acte de putere, nu numai victima care se pliază în faţa forţei e transformată în „lucru", ci şi agresorul însuşi – spune Simone Weil. Forţa celui din urmă este – indiferent de mijloacele folosite, fie ele grosier fizice sau rafinat psihologice – o forţă de tip *brut*. Ea se exercită fără să lase – nici în agresor, nici în victimă – vreun spaţiu de reflecţie eficace. Între intenţie şi act, între act şi reacţia faţă de el, nimic nu mai suscită „acel scurt interval în care să aibă loc gîndirea". Se exclude astfel punerea în chestiune a actului, se desfiinţează problema semnificaţiei lui, dat fiind că forţa impune o versiune unică, gata făcută, obligatorie, drept adevăr absolut şi exclusiv, ca în cazul ideologiei totalitare sau al celei fundamentaliste, de pildă.

Imaginea „producătoare de violenţă" ar putea fi caracterizată prin faptul că – intenţionat sau nu – îl atrage şi îl include pe spectator în acest mecanism al forţei brute. Spectatorul este incitat (sau obligat) să-şi părăsească poziţia de distanţă reflexivă – adică tocmai locul de spectator – din care poate face diferenţa între imaginea directă şi sensurile ei, descoperite sau construite prin efort personal, în libertate critică. Spectatorul este absorbit în mecanism, e împins să se identifice cu mesajul de primă instanţă al imaginii, să devină el însuşi actor transformat în „lucru", să extindă mecanismul forţei. Dincolo de spectacolul violenţei propriu-zise, orice spectacol care nu amenajează un loc reflexiv pentru spectator, care îl împinge dimpotrivă spre identificarea decerebrată cu imaginea este potenţial creator de violenţă, potrivit lui Marie José Mondzain. „Propaganda şi publicitatea care se oferă unei consumaţii fără distanţă sînt maşini de produs violenţă chiar cînd vînd fericire sau virtute. Violenţa vizibilului nu are alt temei decît abolirea, intenţionată sau nu, a gîndirii şi a judecăţii" *(op. cit.,* p. 47). Invers, de îndată ce imaginea e construită astfel încît să îndemne spectatorul la interogaţie şi abordare critică, ea reduce sau denunţă violenţa, chiar dacă conţinutul imaginii este violent.

Din punct de vedere cognitiv, imaginea de violenţă impune o semnificaţie unică şi unidimensională, care subjugă şi, de fapt, suprimă gîndirea. Din punct de vedere etic, ea atentează la libertatea spectatorului. Din punct de vedere estetic, ea este o imagine plată, fără diferenţe de nivel, fără vector spre dincolo de imagine, o imagine agresiv explicită, care îl închide pe spectator în explicitul ei.

Pentru mine, un izbutit exemplu de tratare a violenţei – prin amenajarea distanţei reflexive – se află la Muzeul Ţăranului. De altfel, expunerea MŢR în întregul ei mizează pe o asemenea distanţă, se declară pe sine – prin diferite mijloace muzeale – drept o *interpretare* a logicii tradiţionale, nu o „reconstituire". Ea este concepută special pentru a stîrni în vizitator interogaţia, lectura plurală, apetitul hermeneutic. Prin tematica lui, muzeul ar fi putut alege să denunţe explicit, masiv brutalitatea cu care comunismul a destructurat societatea ţărănească prin colectivizare forţată, distrugerea elitelor satului, teroare, încarcerare şi asasinare a mii de ţărani, propagandă ateistă. El nu a recurs totuşi la o asemenea soluţie. Doar o singură sală, de dimensiuni modeste, cea numită „Ciuma. Instalaţie politică" e dedicată subiectului. Iar limbajul folosit aici nu este cel al violenţei, ci al urîţeniei.

Un termen-cheie pentru muzeologia lui Horia Bernea era *adecvarea*. El se referea în primul rînd la modul de tratare a materiei în facerea obiectului tradiţional. Materialitatea consistentă, expresivă pentru întruchiparea unei *forma* se obţine numai dacă materialul este atacat conform naturii lui proprii, dacă meşterul sau artistul cunoaşte posibilităţile specifice acelei materii şi le scoate la iveală prin actul lui artizanal ori artistic. Reuşita unui obiect ţinea foarte mult, pentru Horia Bernea, de această actualizare a ceea ce el numea „convenţia" materialului. Or, *conflictul* dintre datele materialului şi modelul imprimat asupra lui îşi găsea, pentru Horia Bernea, culminaţia în comunism, în ideologia comunistă. Acest conflict devenise o categorie prin prisma căreia judeca întrucîtva nocivitatea totalitarismului; el i-a furnizat vocabularul muzeal pentru a trata agresiunea comunistă asupra tradiţiei ţărăneşti şi asupra umanului în genere.

Artefactele perioadei comuniste ţineau, programatic, de un kitsch cenuşiu şi pauper, produs şi impus în masă. Ele erau fabricate după un program de „iluzie materialistă", în sensul literal al termenilor. Materialul era dislocat din codul lui specific şi folosit în mod intenţionat impropriu. Horia Bernea dădea ca exemplu nu numai melamina care încerca să dea impresia de lemn, ci şi perversitatea care mergea pînă la placarea lemnului nobil cu plastic, pentru a imita, „disciplinîndu-le", nervurile materialului. Brutalizarea programatică a materialului decurgea, evident, din ideea *uniformizării,* a anulării oricăror calităţi particulare, individuale; decurgea de asemenea din ideea unui *demiurg discreţionar,* ambele definitorii pentru regimurile totalitare, idei pe care comunismul le aplica nu doar asupra „materialului uman", ci şi asupra materialului pur şi simplu. Eram înconjuraţi de obiecte *urîte* fiindcă erau *false,* false pentru că însăşi materialitatea lor era mincinoasă. În sala „Ciuma. Instalaţie politică", ideologia comunistă a fost expusă prin acest limbaj al urîţeniei, al inadecvării, al materialelor brutalizate şi falsificate.

Pentru a trata lucid, vindecător problema violenţei şi a răului, Paul Ricoeur propune undeva (Jean-Paul Changeux et Paul Ricoeur, *Ce qui nous fait penser. La nature et la règle,* Paris, Odile Jacob, 1998) un proces în trei paşi: descriere a fenomenului, identificare a originii şi a structurii lui, încredere într-un discurs fundamental. Sînt trei aspecte pe care le putem regăsi în demersul de la MŢR.

Pe pereţii sălii, tema colectivizării este expusă într-un limbaj documentar. Peste un tapet de ziare din epocă, conţinînd texte de propagandă, sînt lipite o mulţime de fişe care evocă nenumărate cazuri de ţărani oprimaţi sau ucişi pentru că s-au împotrivit colectivizării. Tensiunea între ideologia uniformizantă şi destinul individual al victimelor este deja marcat. În schimb, centrul sălii este ocupat de sintaxa urîţeniei falsificatoare: obiecte deturnate de la rostul lor (vas omagial uriaş, ieşit din scară, scuipătoare transformate în pilaştri) sînt încadrate de cenuşiul unei mulţimi repetitive de busturi ale ideologilor comunismului. Limbajul acestei săli nu îşi află totuşi întrega expresivitate decît în raport cu restul discursului muzeal care se organizează în jurul simbolismului crucii, al unei tradiţii spirituale. E un discurs care respinge demersul univoc şi declarativ, care mizează pe frumuseţe şi pe multiplicitatea sensurilor posibile, sugerate de asocierea neaşteptată a obiectelor potrivit formei, funcţiei sau simbolismului lor. Prin chiar acest tip de discurs, MŢR este o critică a violenţei totalitare, o dezvăţare de schemele mentale impuse de ideologia comunistă.

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

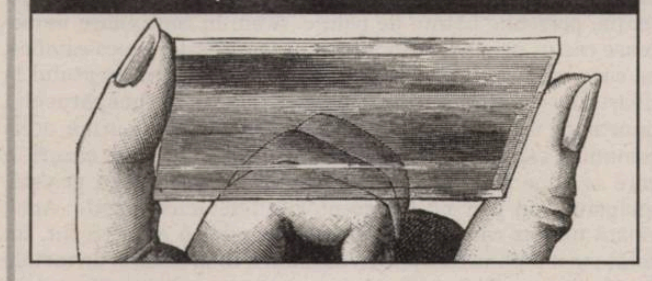

„E cu mortăciuni?“

Cum se anunţă un accident, aceasta este prima întrebare care se aude în redacţiile de ştiri ale televiziunilor. Un accident cu mortăciuni este unul cu victime omeneşti. Dacă nu e cu mortăciuni, povestea nu mai are nici un haz şi lumea se dezumflă. De curînd, unei reportere care transmitea înfrigurată de la faţa locului i-a şi scăpat porumbelul pe gură: „Din nefericire, nu sînt victime omeneşti“. O asemenea gafă a fost dată, desigur, la *Cronica cîrcotaşilor:* deşi lumea de la ştirile TV gîndeşte aşa, lucrul acesta nu trebuie spus. Momentele unice de satisfacţie la aflarea veştii că a mai murit cineva trebuie să rămînă între pereţii redacţiilor, ca orice moment de intimitate.

Dacă, în schimb, accidentul e cu mortăciuni, jurnaliştii TV îşi freacă fericiţi mîinile şi începe frenezia. Este recompensa supremă, lucrul pe care-l aşteaptă şi pentru care s-au pregătit încă de cînd deprindeau primii paşi ai meseriei. Morţii te fac să te simţi bărbat adevărat în jurnalism, să ai conştiinţa că meseria ta chiar contează, că faci lucruri cu adevărat importante.

Mirosul de sînge îi excită extraordinar pe ştirişti, pentru că prefigurează clinchetul banilor. Victimele înseamnă oroare şi suferinţă, gesturi disperate, lacrimi şi tînguieli din partea rudelor – iar toate acestea fac audienţă. Fără mortăciuni, viaţa oamenilor de televiziune nu ar mai fi aşa de frumoasă!

Bineînţeles, contează şi numărul morţilor. La unul sau doi decedaţi, ne aflăm încă în zona banalităţii: mor zilnic cîte unul sau doi, în accidente de maşină. E puţin, monşer! Deja ne-am învăţat cu aşa ceva şi nu ne mai impresionează deloc. În schimb, 12 victime sînt de-a dreptul mană cerească.

Morţii de la mina din Petrila le-au dat multora o pîine bună de mîncat. Jurnaliştilor, dar şi politicienilor. Cu toţii s-au mobilizat şi s-au dus în Valea Jiului pentru a surprinde durerea şi pentru a o transmite în direct, pentru a lua feţe grave şi îngrijorate în faţa camerelor de luat vederi, pentru a se arăta solidari cu durerile poporului. Şi pentru unii, şi pentru alţii, asta înseamnă audienţă şi puncte în plus. Şi, în afacerea asta, o mînă spală pe alta. De exemplu, găseşti pe site-ul Realităţii TV un filmuleţ cu o declaraţie a primului ministru. Înregistrarea poartă titlul „Cu ochii înlăcrimaţi, premierul Călin Popescu Tăriceanu a promis ajutoare pentru copiii victimelor exploziei de la mina Petrila“. În realitate, nu vezi nici o lacrimă. Asta pentru că, de fapt, un ochi plînge (sau şi-ar dori să plîngă, pentru a fi mai impresionant în faţa camerelor de luat vederi), iar un ochi rîde, cu gîndul la extraordinarul beneficiu electoral pe care-l aduce toată povestea. Cînd nu au material dramatic, jurnaliştii mai plusează şi ei, săracii, ce să facă?...

Altfel, în cazul exploziei de la Petrila, material dramatic a fost din belşug! Rude care se tînguie după cei dispăruţi, oameni cărora le tremură bărbia, supravieţuitori care plîng. Prin urmare, lacrimi, multe lacrimi. Iar lacrimile sînt un excelent catalizator pentru realizarea marilor audienţe. Parcă o auzim încă pe Andreea Marin, îndemnîndu-şi victimele de la *Surprize, surprize,* care încercau să-şi înăbuşe plînsul: „Dar plîngeţi, vă rog să plîngeţi! Nu e cazul să vă abţineţi!“. Şi oamenii izbucneau în hohote, spre deliciul zînei de televiziune.

Desigur, lacrimile nu sînt de ajuns. Cînd ai trupuri mutilate şi oameni agonizînd, de ce să nu profiţi şi de această extraordinară oportunitate? Prin urmare, am putut s-o auzim pe reportera Antenei 3 cum le pune tuturor răniţilor întrebarea: „Cum v-aţi simţit în momentul exploziei?“, iar pe infatigabilul Tatulici, îmbrăcat în halat alb, să-l vedem cum se suie, pur şi simplu, pe un miner imobilizat pe patul de spital, să-i vîre microfonul în gură. Şi, cum CNA-ul nu are nici o putere asupra Internetului, pe site-ul Antenei 3 am putut admira o galerie cu orori – printre care se afla şi o imagine cu un trup carbonizat, întins pe masa de la morgă. Dacă-i bal, să ne distrăm pînă la capăt, nu?

„Încerc să iau distanţă faţă de subiectele politice“

– interviu cu Marian VOICU –

Lucrează în televiziune (TVR) şi la radio (Europa FM). În 2003, a realizat o serie de şase documentare numită Românii din Siberia *şi a continuat cu reportaje din Sudan, Croaţia, Finlanda, Franţa, Marea Britanie, Irlanda, Canada, Japonia, Mauritania, Maroc, Senegal. Marian Voicu a cîştigat premiul pentru talk-show acordat de Clubul Român de Presă (în 2006), premiul Jean-Louis Calderon din partea APTR (în 2007 şi 2003), premiul Televest pentru curaj şi conduită jurnalistică (în 2001), premiul APTR pentru documentar social-politic (în 2000) şi Marele Premiu al Asociaţiei Profesioniştilor de Televiziune din România (în 1998). În noiembrie 2008, a fost recompensat cu un premiu de Excelenţă pentru Jurnalism European (decernat de Casa Europei EUROlink), pentru talk-show-urile sale difuzate la Europa FM.*

De ce lucrezi şi la radio? Nu e contraproductiv? Televiziunea asigură cea mai mare audienţă şi notorietate...

Radioul este un mediu mai puternic, pentru că nu poţi trişa. Nu poţi hipnotiza cu artificii televizuale mai mult sau mai puţin subliminale. Nu ai decît cuvintele şi eventual tăcerile. Oricum, viitorul te obligă să te reinventezi... Mediul este mesajul, într-adevăr, McLuhan a avut dreptate. Susţinătorii lui Obama au demonstrat cît de puternic poate fi Internetul. Acesta va fi Mediul. Televiziunile vor transmite mesajul corporatist sau etatist, iar Internetul pe cel alternativ, dezinhibat, lipsit de constrîngerile audienţei. Încerc, şi la televiziune, şi la radio, să iau distanţă faţă de subiectele politice. Măcinăm aceleaşi vorbe de ani şi ani, în zadar. Le-am propus cîndva colegilor din televiziune, mai în glumă, mai în serios, să instituim un moratoriu asupra politicienilor. O lună, publicul românesc să fie izbăvit de vorbărie, de această nesfîrşită telenovelă. Nicăieri nu vorbesc politicienii mai mult decît în România. Cei care sînt prinşi în plasa chibiţelilor politice reprezintă publicul captiv, sedat, sînt electoratul dur, cei care nu vor să se lămurească, vor să aibă dreptate, nu vor să discute, vor să se asculte. La Europa FM, cele mai accesate şi ascultate emisiuni au fost cele care au vorbit despre criza economică şi medicamente, despre salarii şi autostrăzi. Dar cu adevărat prizate au fost cele cu Marcel Iureş şi Mike Ormsby, cele despre experimentul de la Geneva şi filmul lui Radu Muntean, *Boogie.* Cu alte cuvinte, normalitatea. Poate că ar fi timpul să începem să trăim o viaţă normală.

Criza de identitate din TVR

Ştiu că eşti în Consiliul de Administraţie al TVR. Precedentele două au fost demise de Parlament. Cum se mai „simte“ televiziunea publică?

Televiziunea publică este într-o profundă criză de identitate. Improvizaţia şi interimatul sînt blestemul pe care această instituţie îl tot duce de 15 ani. Legea din care s-a născut este anacronică, de aici improvizaţiile şi cîrpelile. TVR se află în situaţia umilitoare în care trebuie să ceară Guvernului şi Parlamentului să găsească soluţii legislative pentru a o scoate din menghina unor constrîngeri financiare prea puţin cunoscute publicului. În acelaşi timp însă, oamenii politici preferă să păstreze această „fabrică“ sub perfuzii.

Eşti unul dintre puţinii jurnalişti preocupaţi de comunităţile româneşti din jurul ţării. Am văzut că ai realizat mai multe reportaje pe zona Republica Moldova-Ucraina. Ai primit şi interdicţie de a mai intra cinci ani în Ucraina, din partea serviciului ucrainean de securitate – SBU, din cauza acestor reportaje, în 2002. Nu este anacronic acest tip de jurnalism, nu este patriotard?

Nu este. Puteam juca pe mize mari sau pe mize mici. Bordurile nu ţin loc de idealuri. Ucrainenii nu au cerut un drept la replică pentru acele reportaje. Au blocat frontiera, e mai simplu. Iar televiziunea a lăsat capul în pămînt, ca de altfel şi MAE. Să nu îi supărăm pe „prietenii“ noştri... Prieteni care ne-au arestat, şi pe noi, dar şi casetele pe care le-am filmat. Mă rog, e deja o poveste veche... Nu numai televiziunii publice îi lipseşte un proiect naţional, ci şi României. În urmă cu şase ani, filmam în Siberia. Germania era pe atunci singura ţară care avea o reprezentanţă diplomatică în teritoriile nesfîrşite de dincolo de Urali. Ei bine, principala menire a acesteia era să recupereze fiecare etnic german, născut sau nu în Rusia, şi să îi ofere şansa de a se întoarce în *Vaterland*. România nu este în stare să îi recupereze nici măcar pe cei care aşteaptă în jurul frontierelor României de zeci şi sute de ani ca Bucureştiul să-şi aducă aminte de ei. S-a ajuns în situaţia paradoxală în care – culmea! – chiar deputaţii români să lipsească de la o şedinţă istorică a Consiliului Europei la care s-a votat rezoluţia privind statutul românilor din Timoc sau Serbia sau chiar să voteze împotrivă! Unii dintre ei erau în acest timp, ca de obicei, invitaţi pe la televiziuni, să ne spună ce vor face dacă... Televiziunea publică are corespondenţi la Moscova şi Washington, dar cînd aude de Chişinău, începe să respire greu şi îndeamnă la precauţie şi vigilenţă. „Ssst!“ ni se spune, şi se arată cu degetul către telefon. Înainte nu vedeam pădurea din cauza copacilor, astăzi nu mai vedem frontierele din cauza bordurilor. Cum poţi construi o naţiune, fie ea şi europeană, fără a-i legitima trecutul? Cum poţi să priveşti înainte dacă îţi e ruşine, jenă sau indiferenţă să evoci trecutul? Astăzi este uşor desuet, ţi se spune să vorbeşti despre Basarabia pentru că, nu-i aşa, basarabenii sînt deja altfel şi altceva.

Ai dat politica pe cultură... Nu e un public de ţişă, la TVR Cultural?

Cultura trebuie să fie un bun de utilitate publică, de aceea ne-am gîndit să-l punem în discuţie ca atare. Să o lăsăm pe piedestal, dar să mărim spaţiul public din jurul său. „Ţeapa“ lui Ghilduş, acceleratorul de particule CERN, topul celor mai bune zece filme româneşti sau demolarea casei în care Caragiale a locuit la Ploieşti sînt cîteva dintre teme. Trebuie să mutăm reflectorul polemicii de pe politic pe alte zone ale vieţii româneşti, cele care contează cu adevărat.

a consemnat Contesina MOSOIA

PUBLICITATE

Drepturile omului, după integrarea europeană

– interviu cu Diana HATNEANU –

Asociaţia pentru Apărarea Drepturilor Omului-Comitetul Helsinki este una dintre cele mai cunoscute şi respectate organizaţii non-guvernamentale din România. A fost formată imediat după Revoluţie de un grup de oameni dintre care unii, foşti disidenţi în perioada comunistă, fuseseră apăraţi de Comitetul Helsinki din ţările occidentale.

Turbulenţii ani '90 au trecut, România a devenit membră UE. Ce mai înseamnă să fii un ong care se ocupă de drepturile omului, după etapa „criteriile de la Copenhaga au fost îndeplinite"? Răspunde la întrebări tînăra (dar cu destulă experienţă în domeniu) directoare executivă a APADOR-CH, Diana-Olivia Hatneanu.

Atacuri asupra libertăţii de asociere

În zona drepturilor omului în România, aţi observat aspecte specifice pre- şi post-integrare europeană?

Unele probleme continuă să existe, deşi intensitatea lor scade. Se remarcă în continuare abuzuri ale poliţiei: am înregistrat în acest an şapte cazuri, mai multe decît în anii precedenţi. Poate că a crescut doar capacitatea noastră de a afla de ele, e dificil de apreciat. Dar cu siguranţă situaţia nu s-a îmbunătăţit cu nimic cînd vorbim de sancţionarea acestor fapte. Ca şi cu ani buni în urmă, în continuare poliţiştii acuzaţi de rele tratamente sînt în funcţie, foarte rar auzim de sancţiuni de natură penală sau disciplinară.

În alte domenii, lucrurile s-au agravat în mod specific în ultimii ani, în primul rînd în ceea ce priveşte libertatea de asociere. Dacă la începutul anilor '90 erau multe atacuri de natură mediatică, propagandistică, la adresa ong-urilor, nu existau piedici de natură legislativă sau alte interferenţe în activitatea lor. Acum se acţionează legislativ. De exemplu, s-a modificat legea privind asociaţiile şi fundaţiile. Înainte era foarte clar, se vorbea de interdicţia pentru asociaţii şi fundaţii de a folosi denumiri specifice unor autorităţi publice, o prevedere uşor de interpretat. Acum, e vorba de orice denumire de natură să creeze confuzie cu numele unei instituţii publice. Or, aşa ceva este foarte greu de definit: ce-ar putea să creeze confuzie, faptul că există cuvîntul „România" în denumire? În sine, să spunem că asta ar fi problema cea mai mică, însă legea a fost modificată şi în sensul că organizaţiile deja înfiinţate care au astfel de denumiri sînt obligate să le schimbe. De exemplu, din cîte am înţeles, una dintre organizaţiile direct vizate este Societatea Academică din România, care a dobîndit o reputaţie de-a lungul anilor, nimeni n-ar putea să o confunde cu Academia Română. Mai rău, legea stabileşte că, dacă în şase luni organizaţiile care se simt cu musca pe căciulă nu fac nimic, oricine, inclusiv autorităţile publice, este în măsură să ceară dizolvarea lor.

Şi a început să fie aplicată legea?

S-a întîmplat deja ceva asemănător: municipalitatea noastră dragă din Bucureşti a pierdut un proces cu Centrul de Resurse Juridice şi Fundaţia Terra Mileniul 3. Cei amintiţi au cerut anularea unei hotărîri a Consiliului General al Municipiului Bucureşti, prin care se declara de utilitate publică lucrarea de la Pasajul Basarab. Instanţa le-a dat dreptate. Ei bine, reprezentanţii Municipalităţii au considerat că trebuie să-i pună la punct pe nenorociţii care au avut dreptate. Au formulat o cerere de dizolvare a celor două organizaţii, considerînd că desfăşoară activităţi ilegale pentru că acordă asistenţă şi reprezentare juridică, lucru pe care, pasămite, conform legii avocaturii, n-ar putea să le desfăşoare decît un avocat, or ei sînt ong-uri. Fals, pentru că statutul lor spune foarte clar că, într-adevăr, se implică în astfel de procese, însă, conform legii, prin nişte avocaţi. Cererea municipalităţii a fost respinsă săptămîna trecută de către judecătorie, dar nu pe fond, ci pe baza unei excepţii, pe motiv că nu a semnat cine trebuie cererea de chemare în judecată. Înseamnă că şi alte organizaţii se pot găsi în viitor în aceeaşi situaţie. Este uimitor că asistăm la astfel de fapte, la doi ani de la integrarea în UE.

Ciudăţenii legislative

În cazul unui proiect legislativ ca acela de care aminteaţi, a urmărit într-adevăr cineva un scop, sau prostia este o explicaţie suficientă?

În mod ciudat, a existat un proiect de lege pe site-ul Ministerului Justiţiei, dar care privea altă modificare a legii asociaţiilor şi fundaţiilor. A fost trimis proiectul de lege la Guvern şi apoi a plecat spre Parlament în altă formă. Acolo a trecut foarte repede – deşi alte proiecte tărăgănează mult şi bine – cam în două-trei luni prin ambele Camere. În momentul adoptării am solicitat reexaminarea legii, preşedintele României a înţeles problema şi a trimis proiectul spre reexaminare. Dar cererea preşedintelui a fost respinsă. Deci, dacă într-o primă fază am fi putut spune că era vorba de prostie, după ce societatea civilă s-a mobilizat nu mai era normal ca proiectul să treacă din nou de Parlament.

Te loveşti de alte nimicuri care apar aşa, de nicăieri. De exemplu, există o lege a cazierului fiscal, care vorbeşte de obţinerea acestui cazier cînd îţi înfiinţezi o firmă etc. În 2007 această lege a fost modificată, solicitîndu-se şi fondatorilor unei asociaţii să prezinte cazierul fiscal. Şi asta pentru ce? Fiindcă nicăieri, nici în Constituţie, nici în legea asociaţiilor şi fundaţiilor, nu se spune că pentru a te asocia trebuie să ai taxele plătite la zi la stat. Inclusiv cei care au fost condamnaţi pentru evaziune fiscală au, constituţional, dreptul de a se asocia. Mai mult, organizaţii deja înfiinţate, dacă vor să accepte noi membri, trebuie să se prezinte cu aceste caziere fiscale care n-au nici o importanţă. În cazul în care ai 50 de membri noi, de exemplu, şansele ca ei să prezinte la unison cazier fiscal valabil, să se plimbe cu hîrtiile, să plătească taxa de 20 de lei necesară sînt foarte mici. Iar şansele unei asociaţii de a-şi mări baza de susţinători scad.

Vi se întîmplă să fiţi contactaţi de cetăţeni care au fost victimele unor abuzuri?

Sigur, asta se întîmplă dintotdeauna cu asociaţia noastră. Facem ce am făcut mereu, investigăm cazul respectiv, dar nu avem nici o putere să intervenim altfel decît să trimitem rapoartele noastre autorităţilor. În continuare sînt foarte multe persoane care se plîng, aproape zilnic, că nu ştiu ce să facă pentru a-şi recupera proprietăţile, deşi organizaţia noastră nu se ocupă de acest aspect, în mod special.

România are în continuare multe procese la CEDO?

Din păcate, CEDO este sufocată cu plîngeri venite dinspre România. Sîntem în top 3, după Rusia, care e pe locul 1, şi ne luptăm strîns cu Turcia, care ocupă locul 2. Foarte multe condamnări ale României se referă la proprietate şi le rămîne foarte puţin timp celor de acolo să se ocupe şi de alte cazuri, deşi ele există pe rolul instanţei europene. Toate cazurile pe care le susţine APADOR, cu avocaţi care reprezintă victimele respective, se referă la lucruri care n-au legătură cu proprietatea, abuzuri împotriva persoanelor deţinute, condiţiile de detenţie, persoane bătute de poliţie. Avem în continuare numeroase cazuri privind retrocedarea proprietăţilor greco-catolice, pe care noi le privim din perspectiva respectării dreptului la libertatea de gîndire, conştiinţă şi religie, nu neapărat din punctul de vedere al proprietăţii, pentru că, pînă la urmă, acele comunităţi sînt private de un lăcaş de cult. Avem şi cazuri în care se pune problema respectării dreptului la viaţa privată, inclusiv unul privind interceptările telefonice ilegale. Apoi, există un caz care a avut o audiere publică anul trecut, un cetăţean s-a plîns că utilizarea cianurii în producţia de metale preţioase i-a afectat sănătatea şi că nu a fost contactat în procesul de autorizare a fabricii din vecinătatea lui, de către statul român.

Victimele propriului proces

A existat o perioadă grea, dar şi romantică, în acelaşi timp, la începutul anilor '90, în care mulţi tineri erau atraşi spre acest domeniu al societăţii civile. Vin tinerii în continuare la dvs.?

Vorbeam de curînd cu colegi din SUA, unde acuzaţiile privind centrele de detenţie secrete unde unii deţinuţi sînt supuşi unor tratamente inumane au făcut ca această zonă a drepturilor omului să fie din nou de interes public. În România nu remarcăm acest lucru. Cea mai mare problemă este cea financiară. La începutul anilor '90, deşi n-am fost plătiţi de „agenturi", cum se spunea, cea mai mare parte a sprijinului financiar către ong-uri venea din exterior. Or, acum, ca membri UE, cu criteriile de la Copenhaga îndeplinite, este foarte greu să mai convingi finanţatorii externi că drepturile omului reprezintă încă o problemă în România.

Pe plan intern nu există donatori?

Nu prea. Există legea care permite oricărui român să doneze 2% din impozitul datorat statului, către ong-uri. Din cîte ne dăm seama, după 3-4 ani, foarte puţini oameni din afara organizaţiei doresc să vireze aceşti bani spre APADOR-CH.

Poate că sîntem victimele propriului succes, s-ar putea ca imaginea să fie cea care ne strică şansele de a atrage bani, din punct de vedere al donaţiilor private mai mari. Poate este de vină şi o teamă a noastră. Pentru că, pînă la urmă, mai importante decît banii sînt independenţa şi reputaţia pe care le-am construit în 19 ani. Ţin minte episodul Dinu Patriciu arestat, cînd noi am luat o poziţie de principiu. Fiind un caz cu impact deosebit la public, ni s-a părut potrivit să reiterăm ceea ce susţinem de ani buni, reducerea folosirii arestării preventive. Bineînţeles că au apărut acuzaţii de natură politică la adresa noastră. Imaginaţi-vă ce s-ar fi întîmplat dacă am fi primit, de exemplu, vreo donaţie de la Rompetrol.

Poate nu mai e chiar la modă să fii preocupat de drepturile omului. E păcat. De exemplu, în acest război anticorupţie, s-a mers pe poziţii de forţă, cine e pro şi cine e contra. Pentru publicul larg, s-a creat o confuzie şi mai mare, în defavoarea drepturilor omului în general. Într-un fel, se repetă la scară mai mică ce s-a întîmplat în SUA, se creează ideea că este un tîrg între anumite valori, dintre care una e reprezentată de drepturile omului şi cealaltă, de siguranţa personală în contextul luptei antiteroriste (sau un mediu lipsit de corupţie, în cazul României). Este un tîrg fals. Nu poţi sacrifica ideea de drepturi ale omului, nu poţi să vînezi corupţi, fără să le respecţi drepturile de cetăţeni. Pentru că victimele nu vor fi doar aceşti politicieni corupţi pentru care se spune că vor fi înăsprite regulile, ci, în cele din urmă, oamenii obişnuiţi.

a consemnat Mădălina ŞCHIOPU

PUBLICITATE

BURSE „NEW EUROPE COLLEGE“
PENTRU ANUL UNIVERSITAR 2009-2010

New Europe College (NEC) anunţă concursul anual pentru bursele de cercetare NEC 2009-2010 pentru universitari/cercetători români din domeniile ştiinţelor umaniste, sociale şi economice.

CONDIŢII DE PARTICIPARE:

- candidatul trebuie să fie înscris la doctorat sau să aibă titlul de doctor;
- se va acorda prioritate candidaţilor sub 40 ani şi celor care nu au beneficiat încă de burse acordate de NEC;
- o foarte bună cunoaştere a cel puţin două din limbile străine de circulaţie internaţională.

Prin profilul său, NEC pune accentul asupra dezbaterilor inter- şi trans-disciplinare. Se încurajează proiectele care permit această deschidere, fără a pierde din rigoarea disciplinară.

CONDIŢII ALE BURSEI:

Bursa se acordă pentru un an academic (10 luni). Programul bursierilor presupune prezenţa obligatorie în Bucureşti cel puţin o dată pe săptămînă timp de 9 luni. În intervalul de 10 luni, bursierii vor beneficia de un stagiu de cercetare într-unul din marile centre universitare/de cercetare din străinătate. Valoarea bursei lunare (acordată pe durata a 9 luni) este echivalentul în RON a 600 EURO (neimpozabili), la care se adaugă 2.600 EURO pentru stagiul de cercetare.

MODALITĂŢI DE ÎNSCRIERE ŞI TERMENE PRIVIND CONCURSUL:

Formularul de participare la concurs poate fi obţinut de la adresa www.nec.ro sau prin e-mail de la imihai@nec.ro

De asemenea, formularul poate fi ridicat de la sediul New Europe College în zilele de luni-vineri, orele 10-17 sau poate fi primit prin poştă (în cazul candidaţilor din provincie).

Termenul-limită de depunere a dosarului completat este 15 ianuarie 2009 (inclusiv).

Relaţii suplimentare se pot obţine la tel. 021.307.99.10 – între orele 10-17 ale fiecărei zile lucrătoare – sau prin e-mail: imihai@nec.ro

Adresă: New Europe College, str. Plantelor 21, 023971 Bucureşti

PUBLICITATE

colecţia adevărul
să o laşi moştenire urmaşilor urmaşilor tăi!

118 VOLUME
cea mai cuprinzătoare colecţie de carte de lux

LANSARE
19 noiembrie
GAUDEAMUS 2008

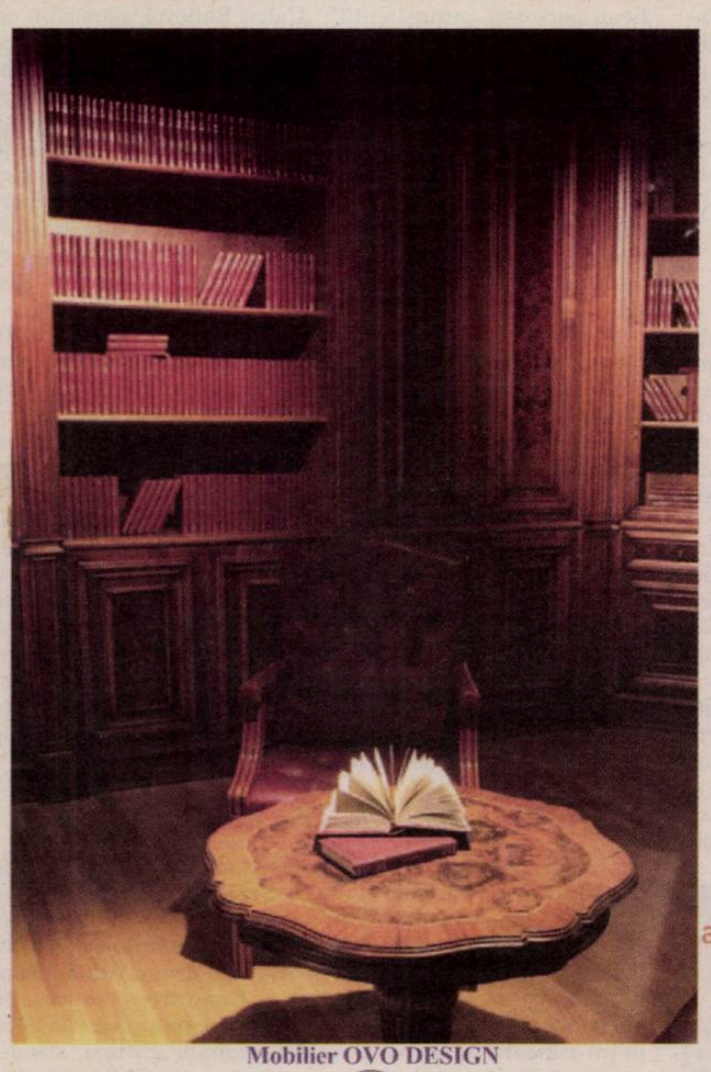

37 volume noi cu opere marcante

3 clasici ai literaturii universale

Lev Tolstoi
nobilul rus care a renunţat la privilegii pentru a îmbunătăţi traiul ţăranilor

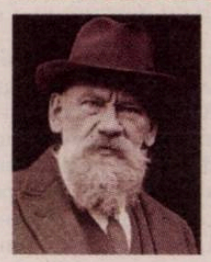

Mark Twain
cel mai mare umorist american, iniţiatorul pamfletului politic ca gen literar

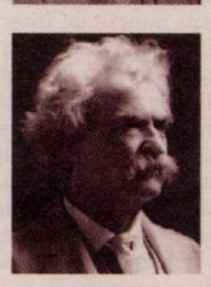

Jack London
scriitorul care a revoluţionat literatura americană prin realismul cu care a descris viaţa oamenilor simpli

Mobilier OVO DESIGN
Pentru informaţii despre mobilier clasic şi distins, contactaţi OVO DESIGN
www.ovodesign.com
info@ovodesign.com
Tel.: 021.436.41.76

Exclusiv în magazinele Diverta, în perioada 24 noiembrie 2008 - 23 ianuarie 2009
diverta

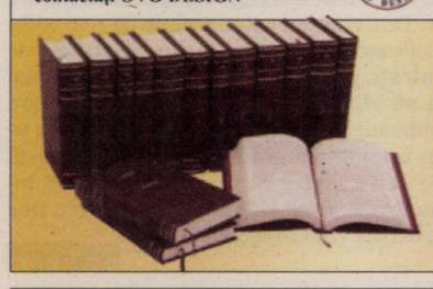

Colecţia Adevărul mai conţine opere complete
Vlad Mușatescu; Sven Hassel;
James Clavell; Theodor Constantin;
Vintilă Corbul și Eugen Burada; Daniel Yergin

PUBLICITATE

DE AZI, 20 NOIEMBRIE
GRATIS!

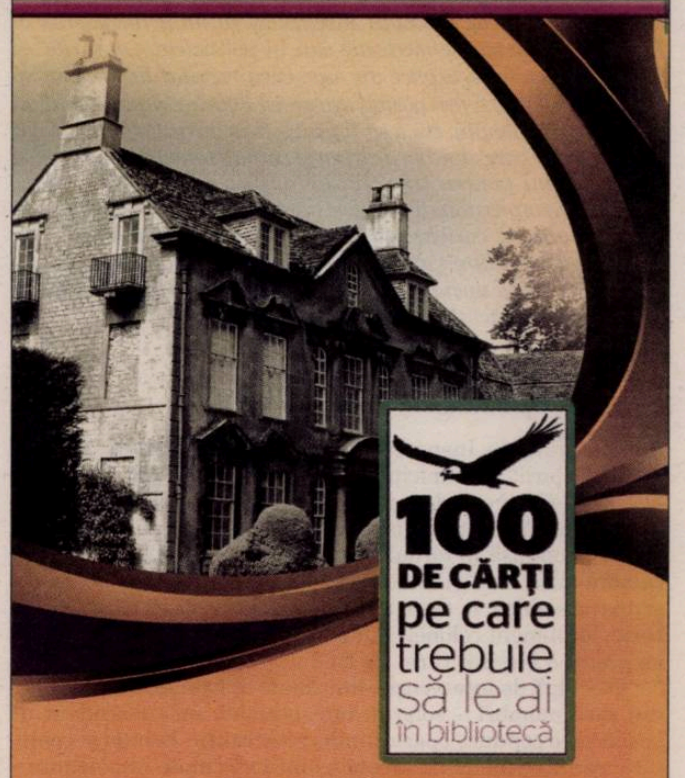

MARILE SPERANŢE - VOL. I
CHARLES DICKENS
număr pagini: 288
traducere: Veronica Focşeneanu

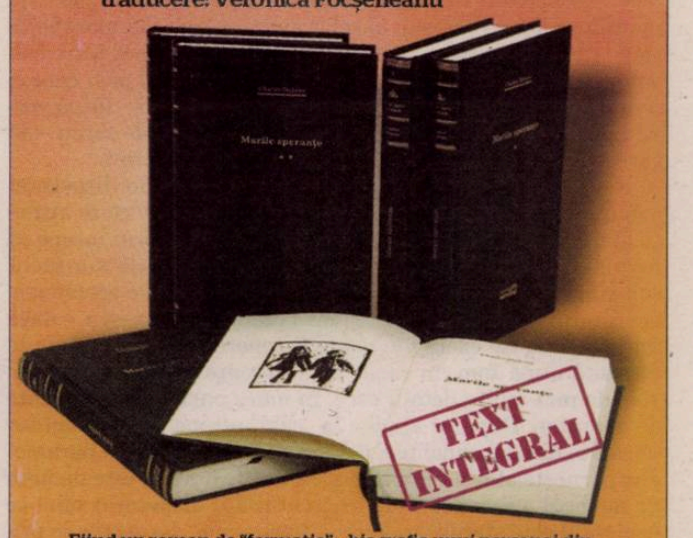

Fiind un roman de "formaţie" - biografia unui personaj din copilărie până în anii maturităţii - *Marile speranţe* captivează prin intensitatea scenelor de multe ori dramatice. Copilărie tristă, adolescenţă marcată de o dragoste neîmpărtăşită şi o tinereţe încărcată de emoţii şi speranţe năruite compun efectul dramatic al scrierii lui Dickens, atât de cunoscut şi îndrăgit de cititorii din lumea întreagă. Imensa popularitate a romanului lui Charles Dickens se datorează într-o mare măsură şi variantelor multiple de ecranizări realizate de-a lungul anilor. Faptul că este un clasic al literaturii nu mai trebuie demostrat, analizele şi cronicile apărute în presa de specialitate atestând în mod categoric meritele acestui roman de a-şi disputa primele locuri în topul celor mai citite cărţi din toate timpurile.

De joi, 27 noiembrie, Marile speranţe vol. II - 9,99 lei

În fiecare săptămână, joia.
Numai cu ziarul adevărul

FĂ-ŢI LOC ÎN BIBLIOTECĂ!

Ruxandra TUDOR

Tura „de foc“

În perioada martie-aprilie 2008, GfK Custom Research a realizat un studiu internaţional conform căruia Serviciul Pompieri a înregistrat, în rîndul populaţiei, o rată de încredere de 94%, fiind urmat de Forţele armate (90%), Serviciul poştal (89%) şi profesori (85%). Cum era de aşteptat, surclasînd cu mult încrederea în Biserică, în Serviciile medicale sau în politicieni, „mirările“ şi filozofiile menite să explice un asemenea rezultat au început să curgă gîrlă. Cum a fost posibil aşa ceva? Foarte simplu – cînd un incendiu, de exemplu, riscă să-ţi facă scrum întreaga viaţă, le ceri ajutorul celor care, dincolo de teorii şi vorbe frumoase, ştii sigur că vor interveni pentru tine. Indiferent de situaţie. Îmi place imaginea pompierului din filmele americane sau din jurnalele de ştiri, dar am fost curioasă să aflu cum sînt ei în realitate. Ce fac de-a lungul unei ture, cum sînt dotaţi, cum se organizează şi, mai ales, cum rezistă unei profesii care, aşa cum se va vedea, nu este deloc la fel de plăcută ca cea de vedetă de film.

Un cod special de comunicare

Am ajuns la Inspectoratul pentru Situaţii de Urgenţă „Dealul Spirii“ al Municipiului Bucureşti (ISUMB) dimineaţa devreme. Cum era de aşteptat, toată lumea a legitimat pe toată lumea şi, după ce prezentările „oficiale“ au fost făcute, am fost condusă în biroul de informaţii şi relaţii cu presa. O cameră mică, cu două televizoare, plină de staţii, poze, casete şi aparate video, în care, atent supervizată de dl **Cătălin Eftene,** locotenent colonel, şeful biroului de informaţii şi relaţii cu presa, a început tura „de foc“.

O echipă de intervenţie, îmi spune dl Eftene, este formată din şase membri – şoferul autospecialei, un comandant de gardă care conduce operaţiunile şi servanţii. Echipa şi comunicarea între membrii acesteia sînt extrem de importante – în timpul unei intervenţii, din momentul în care autospeciala părăseşte baza pînă cînd misiunea este încheiată, fiecare secundă contează. Orice neînţelegere între salvatori ar putea îngreuna acţiunea în teren. Fiecare echipă îşi formează un fel special de a comunica, fie că este vorba de cuvinte, de gesturi sau de un anumit tip de mimică. „Imaginaţi-vă, în cazul echipelor specializate de scafandri care, este lesne de înţeles, nu pot comunica verbal, sau al celor de intervenţie la mare înălţime, cît de important poate fi un singur gest. Dacă între salvatori nu se formează o legătură, un cod special prin care ei comunică, lucrurile se pot complica. Sînt situaţii – fie că vorbim de incendii, de inundaţii sau de alunecări de teren – în care orice secundă este vitală şi nu este loc de erori.“

Comunicarea între pompieri şi operatorul din dispeceratul unităţii este, de asemenea, obligatorie. După ce se anunţă alarma, iar echipa porneşte pe teren, operatorul începe să furnizeze infomaţiile necesare: adresa de unde s-a făcut solicitarea, tipul situaţiei, puncte de reper etc. De asemenea, operatorul este cel care dirijează pompierii pe traseu – dacă un incendiu, de exemplu, poate fi reperat cu uşurinţă de la distanţă după fum, în cazul unei urgenţe medicale este nevoie de mai multe detalii care, în mare parte, sînt furnizate de operator. După ce ajunge la „caz“, echipa de prim-ajutor (formată din doi subofiţeri pompieri – un şofer şi un paramedic) porneşte staţia SMURD şi, în caz de nevoie, este dirijată de medicul specialist şi de asistentul din dispecerat pînă ce pacientul este stabilizat şi urcat în maşină. „La secţia de primire-urgenţe a spitalului se semnează că pacientul a fost adus în bune condiţii, echipa raportează «Am încheiat misiunea, ne întoarcem la bază, sîntem disponibili» şi porneşte spre cazarmă. De multe ori însă, nici nu apucă să ajungă pentru că i se repartizează o altă misiune.“

Mîţe, cai, incendii, accidente...

În timp ce stăm de vorbă, în staţia de recepţie de pe biroul dlui Eftene se face o solicitare către un echipaj de descarcerare. În secunda în care staţia începe să „emită“, în încăpere se face linişte – nimeni nu mai scoate nici un cuvînt. „Nu cred că este accident – probabil că cineva a rămas blocat pe undeva.“ Într-adevăr, operatorul anunţă: „Calea Călăraşi, deblocare uşă. Un minor a rămas în interiorul apartamentului“. Inevitabil, întreb cum s-a ghicit despre ce fel de descarcerare a fost vorba: „Experienţa şi un anumit cod pe care aş prefera să nu-l faceţi public. Acum poate nu vă spune mare lucru, dar pînă la sfîrşitul zilei poate îl veţi înţelege“. După alte cîteva secunde de tăcere, în care atenţia noastră s-a concentrat la staţia de emisie, în cazul în care ar mai fi fost anunţate şi alte detalii legate de intervenţia solicitată, poveştile au continuat cu activităţile pompierilor în cele 24 de ore cît are o tură. Deloc puţine la număr şi în nici un caz simple, dar – îmi explică interlocutorul meu –, în momentul în care se dă alarma, fie că sînt la cursuri sau fac pregătire fizică, pompierii lasă totul „baltă“ şi sar, la propriu, în maşina de intervenţie.

Schimbul de tură se face dimineaţa devreme. Programul unei zile este foarte bine stabilit şi conţine pregătire teoretică şi fizică, simulări de intervenţii, cunoaşterea amănunţită a tehnicilor din dotare şi a diferitelor obiective, amplasamentul acestora şi sursele de apă din jur etc. Noaptea, dacă nu sînt solicitaţi pe teren, dorm – cu mult mai norocoşi decît colegii lor de pe ambulanţele SMURD care, mi se spune, nu apucă trei ore de somn într-o tură de 24 de ore. Spre „exemplificare“, primesc o sinteză a intervenţiilor SMURD al ISUMB din 1 noiembrie. Prima alarmă este înregistrată la 6,15, iar ultima la 5,50, a doua zi. În total, 114 intervenţii – între două şi 10 pe oră –, solicitări pentru afecţiuni cardiace, neurologice sau psihiatrice, traumatisme, intoxicaţii, prim-ajutor în accidente rutiere etc. După un timp, în staţia de emisie se aude: „Am încheiat misiunea, ne întoarcem la bază, sîntem disponibili“. Minorul care rămăsese blocat în apartament fusese salvat. „Comparativ cu alte solicitări, aceasta a fost o intervenţie minoră – îmi spune dl **Aurel Udor,** inspector-şef, general de brigadă. Pompierii intervin însă în orice fel de situaţie, inclusiv în cazul în care o pisică rămîne într-un pom. Mulţi ar spune: «Dom'le, ăştia nu au ce face, pleacă să dea mîţe jos din copaci sau să scoată cai din gropi». Nu mi se pare însă o atitudine umană – să ne gîndim că acel cal poate dă de mîncare unei familii întregi. Este de datoria noastră să intervenim în orice fel de situaţie în care este solicitată salvarea unei vieţi. În nici un caz salvarea unei pisici – acţiune ce presupune un minimum de forţe umane şi echipament tehnic – nu va îngreuna intervenţia la un incendiu, de exemplu. Sîntem îndeajuns de bine dotaţi şi de organizaţi încît să putem interveni oricînd, la orice fel de solicitare.“

Tehnica veche şi cea nouă

La nivelul Capitalei, există 16 detaşamente de pompieri şi un efectiv de 300 de maşini de intervenţie – 16 ambulanţe SMURD pentru prim-ajutor, pe care lucrează doi subofiţeri (un şofer şi un paramedic), 3 ambulanţe pentru terapie intensivă, cu şofer de la pompieri, un medic şi un asistent de la Spitalul de Urgenţă Floreasca, autospeciale cu apă şi spumă, maşini pentru descarcerare etc. Cu toate acestea însă, dl Udor spune că încă există, în Bucureşti, zone „descoperite“, în care s-ar putea constitui puncte de intervenţie. „Nu este foarte complicat – vorbim de nişte subunităţi mai mici decît cele existente, dar care ar putea interveni eficient în caz de nevoie. Mă refer la clădiri modulare cu un garaj, două camere în care să se odihnească pompierii, un duş şi un minimum de echipament tehnic – o maşină de intervenţie cu apă şi spumă, o ambulanţă SMURD de prim-ajutor şi o maşină de descarcerare.“

O altă problemă stringentă ar fi autospecialele, maşinile cu apă şi spumă, multe dintre cele existente fiind foarte vechi. Dl inspector-şef spune că există un program aprobat de Guvern care ar urma să se desfăşoare în următorii 5-6 ani şi care ar asigura înlocuirea întregii tehnici de intervenţie. Lucru nu tocmai simplu de rezolvat – de cînd Serviciul Pompieri

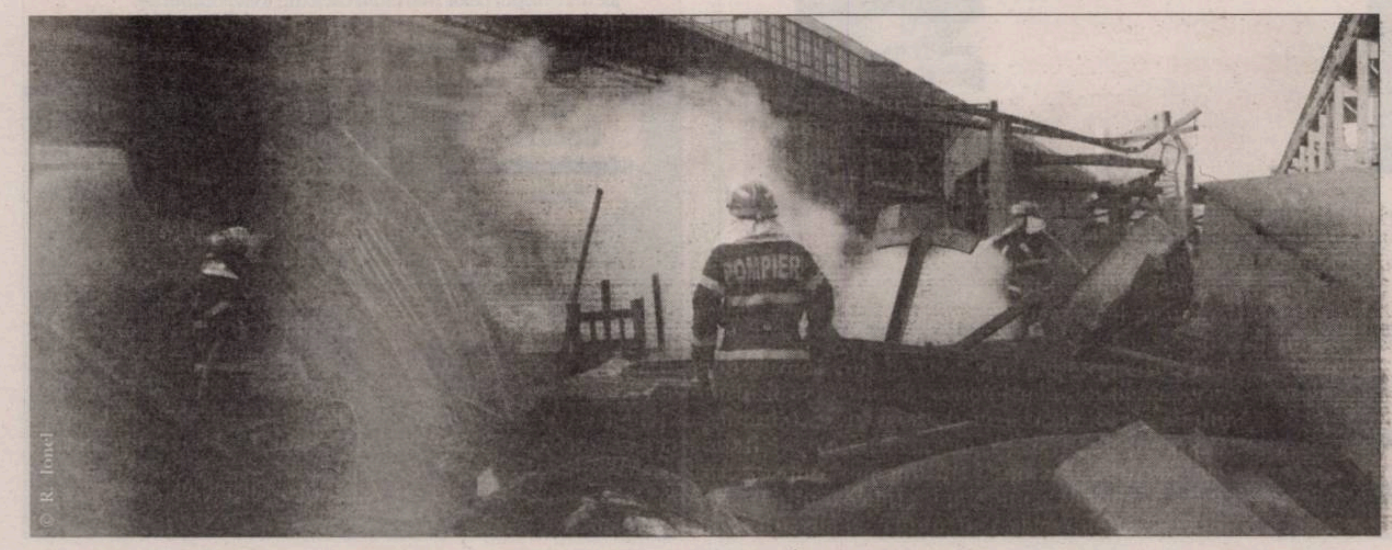

a fuzionat cu Protecţia civilă, complexitatea dotărilor tehnice este mult mai mare. Pompierii intervin acum nu numai la incendii, ci şi la cutremure, inundaţii, alunecări de teren, prăbuşiri de clădiri etc. Există şi cadre mai specializate: scafandri, salvatori din subteran, detaşamente de salvări de la înălţime – de tipul alpiniştilor urbani – şi detaşamente de intervenţii pentru accidente radiologice, biologice şi chimice sau pentru dezamorsarea muniţiei neexplodate. Dotarea tehnică aşadar presupune, pe lîngă autospecialele de apă şi spumă, maşini pentru descarcerare, instalaţii pentru salvarea la înălţime, maşini de iluminat şi de exhaustare a gazelor, maşini de intervenţie cu praf şi azot, motopompe, corturi pentru sinistraţi şi altele. „Am făcut demersuri chiar şi la autorităţile locale, la primăriile de sector şi la Primăria Generală. Dacă fiecare sector ar cumpăra, pe an, o maşină de apă şi spumă, ar fi şase. În patru ani de mandat, ar fi 24, plus şase ale noastre am ajunge la 30, aproape o treime din necesarul de tehnică. Nu este simplu – preţul unei singure autospeciale pleacă de la 200 de mii şi poate ajunge la un milion de euro; o autoscară performantă costă între 750 de mii şi un milion de euro.“

Teama – o normalitate necesară

În jur de ora 13,00, pornim spre Grupul de intervenţii nr. 3 Vitan. Pe drum, prin nelipsita staţie se fac nenumărate solicitări: „Nerva Traian, accident rutier“, „Hypermarketul Real, persoană inconştientă“, „Calea Rahovei, persoană cu sîngerare nazală“, „Popeşti Leordeni, incendiu vegetaţie“. Încep să înţeleg acel cod prin care însoţitorii mei (dl Eftene, şoferul – sergent major Florian Badea şi operatorul – plutonier major Radu Ionel) ştiu dinainte despre ce fel de intervenţie ar putea fi vorba... Dl Eftene îmi spune că timpul de intervenţie variază între 4 şi 12 minute. Din cauza traficului foarte aglomerat, a străzilor înguste, pline de lucrări sau de maşini parcate, acţiunile salvatorilor sînt mult îngreunate. Bineînţeles, mai sînt şi mulţi gură-cască ce se strîng ciorchine, ca la spectacol. În cazul accidentelor, „curioşii“ – mi se spune – sînt chiar necesari pentru că pot furniza informaţii care ajută.

Ajungem la detaşamentul din Vitan în jurul orei 13,40. Sîntem poftiţi într-un birou de locotenent **Valerică Popescu** – comandantul de gardă al turei din ziua respectivă – care poartă la brîu „neobosita“ staţie. Îmi spune că oamenii nu ştiu cum să reacţioneze în situaţii de criză: „Puţini sînt cei care se adună şi nu intră în panică. Majoritatea se sperie şi creează un haos general. Bătrînii, copiii..., dar este normal – cine poate fi calm în astfel de momente?“. Salvatorii? Cu siguranţă, dar nici pe ei nu-i ocoleşte teama. Toţi se sperie sau sînt impresionaţi de ceea ce văd în jur, dar este o stare cu care ajung să se obişnuiască. Unii nu o mai conştientizează sau au învăţat să „nu le pese“. Alţii nu reuşesc să treacă peste teamă – au fost cazuri în care unii pompieri de la descarcerare au cerut să fie trecuţi la stingerea incendiilor, tocmai pentru că nu au mai rezistat să vadă atîtea nenorociri. Foarte dramatice sînt şi cazurile în care sînt implicaţi copii – trebuie să fii foarte tare ca să nu te laşi copleşit...

Mai există „secunda următoare“?

La un moment dat, prin staţie se anunţă un incendiu la depozitul de fier vechi de la IMGB. Fusesem instruită în prealabil ce trebuie să fac în cazul unei astfel de solicitări – practic, să las totul, să mă ridic şi să „sar“ în maşină –, aşa încît, în mai puţin de 30 de secunde eram pe drum. Am detectat uşor locul incendiului după dîra de fum care se ridicase în aer. Intrînd pe poarta depozitului, nu am apucat să văd decît mîini ridicate în aer care ne direcţionau: „Stînga, stînga, dreapta“. Maşina de intervenţie ajunsese deja la faţa locului. Curioşii, de asemenea. Cîţiva muncitori zgribuliţi, cu feţele încruntate, urmăreau, într-un peisaj ruginit, dezolant, fiecare mişcare a pompierilor. Dintr-un morman infinit de fier vechi se zăreau siluetele „salvatorilor“, furtunurile şi jeturile de apă. Pompierii, concentraţi, plasaţi strategic în puncte numai de ei ştiute, încercau să elimine „sinistrul“. Cu frica – am înţeles – înveţi să te obişnuieşti. Pentru fumul greu şi gros pe care-l inspiri şi care-ţi inundă plămînii – mă întreb – există oare vreun remediu? Pentru faptul că nu ştii ce se poate întîmpla în secunda următoare, dacă va mai exista pentru tine o secundă următoare, există vreo consolare?

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

XXXIV) Cioran, care Jurnalu-i
cu gînduri şi-altoia,
citite în Jurnalu'
mai vechi al altuia,

prin cam deceniul 9
al secolului dus,
ne-mpărtăşea şi nouă
ce va fi scris un rus,

anume Alexandru
Alexandrovici Blok,
poet, pe vremuri, tandru
(iar crîncen mai deloc,

precum va fi în *Sciţii*
şi în *Cei doişpe,* mai
tîrziu, – ce,-n *Exerciţii*
de admiraţie, n-ai

să-l afli), dar, în bezna
beţiei, prins niţel,
ca în faimoasa *Nezna-*
komaia Dama, el,

căruia blok-notesul
i-l răsfoia Cioran
pentru-a-şi învinge stresul,
în nu mai ştiu ce an.

Cu ochii-n 3,14

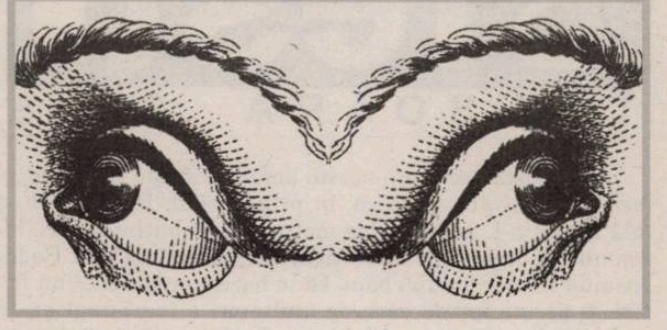

SPRE DESFĂTAREA DIVERŞILOR MANAGERI MAIDANEZI, FICATUL FĂRĂ BLANĂ (O COMBINAŢIE ÎNTRE BONULEŢUL DE ORDINE ŞI O REVOLUŢIE SEXUALĂ) BATE RECORDUL LA VISCOL

● Vai, s-a desfiinţat, în plin campionat, echipa de fotbal Prefab Modelu. Ca stranietate sonoră a numelui, în Liga a II-a, nimeni n-o egala. Doar în Liga a III-a, seria a 5-a, unde conduce detaşat Victoria Brăneşti, continuă să strălucească, incantatoriu, fără rival, Building Vînju Mare, spre desfătarea (din cîte ştiu) şi a dlui Viorel Moţoc, caţavencistul care semnează brianta rubrică „Mazeta sporturilor". (**R. C.**)

● De cîte ori caut o adresă sau un număr de telefon prin cărţile de vizită ale diverşilor manageri, şefi de departamente, piarişti, patroni de pensiuni turistice şi ale altor indivizi despre care nu-mi amintesc nici măcar cum arată, dau peste una a unui fost amic, pe care scrie: „Vînător de cocori. Vînez cocori cu mîna goală". Presupun că era un mod elegant de a spune: „N-am nici o funcţie, nu fac nimic, lăsaţi-mă în pace!". (**A. P.**)

● Nu mai pot. De o săptămînă, CNN se ocupă de găsirea unui cîine pentru familia Obama. Zeci de mii de candidaţi sînt propuşi, din toată lumea. Guvernare directă, OK, implicare populară, foarte bine. Dar eu zic să nu ne epuizăm toate energiile cu problema asta. Apropo, că tot ne zbatem în marea dilemă dacă Obama a auzit sau nu de România, nu-i putem trimite măcar cîteva sute de maidanezi, să aleagă el acolo? Astfel, vom asigura continuitatea relaţiei istorice cu americanii. (**C. G.**)

● O întrebare sinceră despre ficat pe un site medical: „Ficatul mărit dăunează dacă faci karate?". Şi sfatul amuzat al unui alt „pacient" online: „Nu, dar dacă continui să bei, o să faci ciroză!". Am lămurit şi această problemă, fără să mergem la doctor. (**A. P.**)

● Cum în ultima vreme pare că nimeni nu mai are altă preocupare decît aceea de a-i găsi micuţei Malia Obama un cîine de companie care să nu-i provoace alergie, aceasta fiind alergică la părul canin, peruanii s-au oferit să-i trimită familiei prezidenţiale un cîine chel! Cu tot respectul pentru vechimea de mii de ani a acestei rase canine şi pentru vechii regi incaşi care o apreciau, decît să ţii în casă o pocitanie fără blană – sincer, nu văd cine s-ar putea ataşa foarte uşor de aşa ceva –, nu mai bine optezi pentru un papagal sau un peşte? Gîndindu-mă la bietul căţel chel peruan, nu-mi vine în minte decît reclama cu puştiul care arunca un pui îngheţat în slava cerului, îndemnîndu-l de zor: „Zboară puiule, zboară!". (**R. T.**)

● S-a împlinit o lună de cînd am reuşit să renunţ la televizor. Problema e că, în liniştea care s-a lăsat, am început să-mi aud, fără să vreau, vecinii. Ca să explic mai bine, e ca o combinaţie între o *Sinteză a zilei* mai veninoasă decît originalul şi un *Test de fidelitate* mai scrîşnit. Nu mai rezist mult: în curînd o să pun mîna pe telecomandă. (**M. Ş.**)

● Cine încearcă să renunţe la un abonament Vodafone (poate că şi la Orange e la fel) se vede nevoit să treacă prin chinurile discuţiilor cu roboţi, să apese o mulţime de taste şi să asculte cum ar putea primi un Volkswagen, cum funcţionează noul meniu My Vodafone, cum poate apela la servicii de Internet, pe ce taste trebuie să apese pentru tarife, pentru informaţii despre factură, pentru un meniu de *favorite* şi multe altele. Printre informaţiile combinate cu numere de taste – turuite de robot –, clientul poate afla în cele din urmă şi cum se poate... abona la Vodafone. Cît priveşte dezabonarea, lucrurile sînt mult mai complicate. Aceasta se poate face abia după cel puţin o lună de la momentul în care abonatul reuşeşte să găsească – pe calea tastelor – un operator uman (dacă se duce la sediu, după ce stă la rînd cu bonuleţul de ordine, e îndrumat de un om pe aceeaşi cale audio-labirintică), operator care îl supune unui interogatoriu şi pe care trebuie să se străduiască a-l convinge că într-adevăr vrea să renunţe la acel abonament. Trăiască şi înflorească birocraţia electronică privată! (**A. M.**)

● Butonînd radioul într-o seară, am dat peste Magic FM, unde o voce de bărbat rostea în transă aceste fraze: „Legiuitorul are instinct sexual, de aceea e vehement împotriva accesului la sex al tinerilor. El îşi rezervă urmaşii obligîndu-te să te însoţeşti în faţa lui – numai aşa poţi pune mîna pe femeile pe care le deţine. De aceea, violul este un atentat la dreptul legiuitorului de a se reproduce...". Eu cred că Magic FM o pune de-o revoluţie sexuală. (**M. C.**)

● Gospodinele-model pot bate recordul la sarmale: s-a inventat o maşină de rulat frunzele, care se găseşte prin supermarket-uri cu aproximativ 35 de lei. (**I. P.**)

● *Mersul trenurilor* poate fi citit ca literatură ştiinţifico-fantastică sau ca proiect de perspectivă al unor lucrători din Ministerul Transporturilor. Trenurile nu ajung la timp, la ora indicată în această carte. „Ei şi? Unde vă grăbiţi?" – întreabă filosofic conductorii care verifică biletele. „În fiecare zi e aşa." O inovaţie: dacă pînă acum trenurile *ajungeau* cu întîrziere, duminică, 16 noiembrie, trenul Intercity *a plecat* cu o întîrziere de circa un sfert de oră din Gara de Nord; nu ploua, nu era viscol, nu era război. (**M. B.**)

PENTRU PRIMA OARĂ, PE SITE-UL PATRIEI SÎNT SCOASE LA VÎNZARE CHESTII CARE ZBIARĂ ÎN DEPOZITELE EDITURILOR CĂ NU-ŞI REGĂSESC ULTIMA CALITATE

● Venerabilul Alan Greenspan, fostul preşedinte al Rezervei federale americane, considerat – timp de peste douăzeci de ani – un papă al pieţelor financiare, a recunoscut, în faţa unei comisii speciale a Camerei Reprezentanţilor, că „e şocat şi nu poate înţelege cum s-a putut prăbuşi sistemul bancar". Toată lumea l-a văzut cum era gata să plîngă, dar eu, mai rece, am priceput pentru prima oară (din privirea lui înlăcrimată) ceva din criza asta. (**R. C.**)

● Pe 10 noiembrie, în cotidianul britanic *Daily Telegraph* a apărut un articol semnat Jon Swaine, cu titlul „Barack Obama: The 50 facts you might not know" (http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/northamerica/usa/barackobama/article3401168.ece). Acelaşi articol a apărut şi în ediţia electronică a ziarului *The Huffington Post* (care citează sursa). Pe 14 noiembrie, în *Cotidianul* apare un articol semnat Alina Anghel, cu titlul „50 de lucruri pe care nu le ştiaţi despre Barack Obama" (http://www.cotidianul.ro/50_de_lucruri_pe_care_nu_le_stiati_despre_barack_obama-64467.html). Cele două texte sînt absolut la fel (iar pe site-ul *Cotidianul* nu e citată vreo sursă, ca şi cum autoarea ar fi aflat prin eforturi proprii cele 50 de lucruri...). Deh, ce să facem, trăim în epoca lui *copy and paste* şi a Internetului, nici măcar cuvîntul „plagiat" nu-l mai poţi folosi, că e prea serios pentru o mînăreală de-asta mică... Partea bună a epocii Internetului e că totul se află: „coincidenţa" a fost semnalată de cititorii *Cotidianului,* chiar pe site-ul ziarului. (**M. V.**)

● Ţin să-l informez pe dl Mircea Daneliuc (regizorul care a refuzat să-i fie proiectate la Cinema Studio cele două filme alese printre cele mai bune 10 filme româneşti *ever)* că filmografia dumnealui se găseşte aproape integral pe hub-urile patriei. Oricine are conexiune de net îi poate descărca şi viziona filmele oricînd, gratis şi fără consimţămîntul dumnealui. (**M. C.**)

● Constat că prin mica publicitate sînt scoase la vînzare chestii tot mai mari. Zice un anunţ din revista *Capital* (13 noiembrie 2008): „Ocazie! Se vînd bălţile: Cătruneşti, Moviliţa, Biţina, Boteni, Sineşti, fermele piscicole: Strachina 1, Scheauca". Parcă văd că, mîine-poimîine, se vor vinde mări şi ţări. (**D. S.**)

● În plină campanie electorală pe B1 TV (la *Naşul),* Pavel Abraham (fostul şef al Direcţiei Cercetare Penală) a declarat că în 1995, în locuinţa actualului ministru de Interne, Cristian David, au fost găsite droguri. Contactat telefonic, acesta nu a negat, însă a spus că locuinţa nu era a lui, ci a prietenei sale (care nu stătea acolo, ci o închiriase unui prieten, olandez), că la poliţie a fost chemat doar în calitate de martor şi că nu-şi mai aminteşte ce a declarat: dacă a fumat sau nu droguri. Ceea ce e de la sine înţeles, vorba cîntecului: *Everybody must get stoned...* (**S. G.**)

● Moment de comic absurd în cursa Tarom spre Istanbul: un nene de lîngă mine este întrebat de stewardesă: „Cafea sau ceai?". Omu' bolboroseşte ceva, stewardesa insistă ridicînd tonul, omu' (turc, se vede treaba) se prinde că e-ntrebat în română şi zice *„Tea",* stewardesa nu aude şi aproape că zbiară: *„Cafea sau ceai???"*... A trebuit să-i explic acesteia: „Poate că nu înţelege româna?" ca să priceapă (ea). De ce oare, pe cursele Tarom, nu se întreabă mai întîi în engleză – limbă *passe-partout*, pînă una-alta? N-o fi „naţionalistic-corect", dar e mai practic. (**a. l. ş.**)

● Care-o fi scopul Tîrgului „Kilipirim" de la Dalles, cu o săptămînă înainte de „Gaudeamus"? Am căutat cîteva cărţi prezente încă în depozitele editurilor şi nu le-am găsit, m-am uitat după anticariatele care veneau buluc altădată şi nu erau, reducerile erau nesemnificative (în afara cărţilor de 3 şi 5 lei, pe care, oricum, nu le lua nimeni). Vorba cuiva, de haram a fost, de haram s-a dus... (**S. S.**)

● După ce a fost partener media pentru evenimentul „Top 10 – Cele mai bune filme româneşti" (da, acela snobat de Mircea Daneliuc), *Time Out* a publicat – în pagina de scrisori/e-mail-uri – reacţiile unor „cinefili" care erau scandalizaţi că în top nu-şi regăsesc filmele preferate: Nicolaeştile, *B.D.*-urile, *Cel mai iubit dintre pămînteni* etc. Acuma, din două una: ori *ăsta* e publicul căruia i se adresează un săptămînal *cool* cum e *Time Out*-ul, ori cei care s-au băgat în treabă scriind la revistă n-au deschis-o în viaţa lor; în ambele cazuri, nu-i a bună... P.S. În numărul următor, mi-a trebuit mult pînă să mă prind că poza lui Hemingway nu e a lui Lucian Pintilie... şi încă nu sînt sigur, lol! (**a. l. ş.**)

● Teo Trandafir, aflată pe ultima sută de metri în televiziune, ne împărtăşeşte tot felul de lucruri din puţul gîndirii ei. De exemplu, deunăzi spunea că zahărul poate fi considerat „moartea albă", pentru că e la fel de periculos ca heroina (pentru oameni normali, nu pentru diabetici!). Şi nu glumea deloc. (**C. P.-B.**)

● Cei care au persiflat calitatea de poet a tribunului, atenţie la acest slogan: „Pentru mine, românii mei sînt: cei mai frumoşi, / cei mai deştepţi, / cei mai curajoşi, / cei mai credincioşi oameni de pe pămînt. / Pentru ţară şi popor, / Vadim Tudor senator!". Senatorul rimelor. (**M. C.**)

Adina POPESCU

DocumFest: o primă ediţie

Este pentru prima oară cînd am participat la un festival de film aflat la ediţia întîi. Am fost la festivaluri care acumulaseră deja experienţa unor ani, nu foarte mulţi, însă suficienţi pentru a intra într-un ritm al lor, pentru a crea o atmosferă. Presupun că tot secretul acestei experienţe de organizare nu constă în a-ţi propune să întinzi covorul roşu acolo unde nu este cazul sau să alungi ţînţarii din locurile lor de baştină, ci în a repeta lucrurile bune care s-au întîmplat deja în ediţiile precedente şi în a-ţi surprinde invitaţii cu altele noi, care însă să facă parte din acelaşi „peisaj". Importantă este, desigur, selecţia filmelor, căci lumea vine în primul rînd ca să vadă filme, mai puţin pentru evenimentele de tipul *cocktail & party,* deşi au şi ele rolul lor. Organizatorii nu pot pleca însă de la premisa că cinevą (în afară de membrii juriului) va vedea *toate* filmele proiectate în cadrul unui festival. Mai mult de cinci filme pe zi mi se pare deja o *overdose.* La ora 9 dimineaţa, de obicei sălile sînt goale, iar seara cu toţii preferă socializarea filmelor. De aceea, există mai multe săli, proiecţii paralele, reprogramarea filmelor la ore diferite etc. Proiecţiile paralele în cadrul aceleaşi locaţii sînt ideale pentru un festival de film documentar. La Astra Film Fest mi-am descoperit plăcerea de a nu urmări întotdeauna un documentar capcoadă, decît dacă subiectul mă interesează foarte tare, ci de a mă plimba de la o sală la alta, de a prinde începuturi şi finaluri, fragmente din care îţi poţi face cîte o idee despre mai mult de cinci filme, fără ca la sfîrşitul zilei să te simţi epuizat şi ameţit. Este libertatea publicului de festival de a face zapping fără a avea o telecomandă şi de a se implica la un mod mai lejer şi personal.

În cadrul preselecţiei de la DocumFest, un festival internaţional de film documentar care a avut loc la Timişoara între 6 şi 8 noiembrie, au fost 183 de filme din 30 de ţări. După preselecţie, au mai rămas 44 de filme. Toate aceste filme au putut fi vizionate în cele trei zile de festival. Am reuşit să văd zece filme şi vreo cinci fragmente de film. Exista şi o videotecă unde puteai vedea o parte din filmele pe care le-ai ratat. Locaţia, Centrul Regional de Afaceri Timişoara, este o clădire modernă, lipsită însă de farmecul vetust al Casei de Cultură a Sindicatelor din Sibiu, locul unde se desfăşoară Astra Film Fest. La parter se organizase un tîrg de joburi, aşa că puteai intra la film cu pliante în mînă, de genul „Vrei să lucrezi în domeniul IT?", primite de la tinerii care te acostau la intrare. Însă cîţiva dintre cei veniţi pentru joburi urcau şi la etaj, ca să vadă filme, aşa cum, de exemplu, nişte studenţi americani au venit pe banii lor din State, după ce au aflat despre festival de pe Internet.

Festivalul a fost organizat de TVR Timişoara, cu sprijinul Primăriei şi al Consiliului Local, dar şi al Institutului Cultural Român. De fapt, a fost iniţiativa unui singur om: Lucian Ionică, director al TVR Timişoara şi profesor la Universitatea de Vest. Dintre cei mai buni studenţi ai săi şi-a „recrutat" voluntarii care formau o echipă ce părea şcolită la alte festivaluri de film. De altfel, toate gafele de organizare inerente unei prime ediţii (de genul „Stinge lumina!") au fost relativ mici pe lîngă cele de la festivaluri de film „cu tradiţie" de prin Bucureşti care au ajuns de fapt să fie evenimente bifate pe agende de lucru şi care înghit nejustificat o groază de bani. Toate filmele au avut subtitrare în limba română.

Am insistat pe toate aceste detalii care ţin de *management* de festival pentru că, în primul rînd, DocumFest se află la ediţia I, iar al doilea motiv este că puţini ştiu ce înseamnă să organizezi un festival de film în România. Ce înseamnă să alergi după bani, să te bazezi pe promisiuni fictive şi pe un sprijin care de multe ori e inexistent şi, în acelaşi timp, să nu renunţi la standardul de calitate pe care ţi l-ai propus. Lucian Ionică a fost întrebat ce înseamnă pentru cinematografia românească acest festival. „Nu înseamnă mare lucru pentru că sîntem la început. Cînd va creşte, în ediţiile următoare poate să însemne o posibilitate de a cunoaşte realizatori de filme documentare, tendinţe noi, de a face cunoscut filmul documentar şi pe autorii săi." Un răspuns decent care merită consemnat.

M-a surprins plăcut prezenţa discretă şi constantă a membrilor juriului, printre spectatori. Simpatici şi abordabili. Preşedintele juriului, David Lowen, a fost director general la Euronews şi este membru în Consiliul de Administraţie al Organizaţiei Europene a Televiziunilor Regionale. Ceilalţi sînt realizatori de documentare, teoreticieni şi critici din Germania, Franţa, Olanda, Serbia; era prezentă şi o doamnă de la TVR. Discuţiile lor s-au învîrtit mai ales în jurul selecţiei şi jurizării unor documentare distincte care aparţin unor subgenuri diferite, căci în competiţie au fost atît filme de televiziune, cît şi filme de autor, filme cu pretenţii comerciale şi cu buget mare, dar şi documentare cu buget mic, documentare situate la limita filmului antropologic, eseuri cinematografice şi filme de investigaţie jurnalistică. Deşi România era ţara gazdă şi majoritatea realizatorilor români au venit la festival ca să-şi prezinte filmele şi unii ca să întrebe publicul după vizionare: „V-a plăcut?" (producţiile româneşti au fost peste medie, dar n-au strălucit), juriul n-a acordat premii de încurajare sau din politeţe. Marele Premiu a fost cîştigat de un film estonian, *Alyosha,* despre soldatul de bronz din centrul Talin-ului, simbolul ocupaţiei sovietice care a rămas la locul său şi care reprezintă pentru naţionaliştii din Estonia singura legătură cu identitatea lor. Juriul a subliniat faptul că acest documentar s-a remarcat de la bun început printre toate celelalte. Un alt premiu important, Premiul pentru cel mai bun documentar de autor, a revenit unui film despre opera lui Brâncuşi, realizat şi produs de doi portughezi. Filmul austriac care a cîştigat Premiul pentru cel mai bun documentar de televiziune, *Rule of law* al Susannei Brandstätter, este povestea unui proces intentat unor deţinuţi acuzaţi de omor prin lapidare în Kosovo, un film impecabil realizat din punct de vedere jurnalistic. Răzvan Georgescu a cîştigat cu *Testimony* Premiul Special al Juriului. Este vorba într-adevăr despre un film special căruia e foarte dificil să-i acorzi un premiu anume. Un film lucid, cerebral, la limita filmului de autor, însă respectînd „regulile" comerciale, mai mult sau mai puţin impuse de către producători, care transmite o emoţie estetică, la care nu te aşteptai.

La masa rotundă cu tema „Documentarul, de la Est la Vest" s-a discutat din nou despre TVR. Despre faptul că producătorii independenţi de film documetar nu sînt încurajaţi în nici un fel să colaboreze cu televiziunea publică. Portiţa deschisă de Tudor Giurgiu care permitea să se lucreze cu „externi" a fost închisă la loc prin desfiinţarea singurului post de *commissioning editor,* acea persoană din instituţie care coordona proiecte independente. Televiziunea publică vrea să lucreze exclusiv cu angajaţii ei. Iar angajaţii au diverse firme şi firmuliţe care livrează „produse" TVR-ului. Pe de altă parte, iniţiativelor prea îndrăzneţe care nu „corespund", li se pun beţe în roate. Discuţia nu s-a încheiat în nici un fel.

Un taximetrist din Timişoara m-a întrebat ce se întîmplă la Centrul Regional de Afaceri şi i-am răspuns că e un festival de film documentar. „Eu nu mă uit niciodată la filme. Cred că n-am văzut un film de zece ani. Nu-mi plac. Mă uit la sport. Numai sport. Fotbal, tenis, handbal, chiar şi patinaj, sport să fie!" Nu i-am mai dat nici o replică, însă am apreciat şi mai mult faptul că mai există oameni care au curajul să organizeze un festival de film.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

Conține suplimentul gratuit *DILEMATIX*

DILEMA VECHE

Anul **V**, nr. **250** ● 27 noiembrie – 3 decembrie 2008 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Sindromul post-totalitar“
pagina **3**

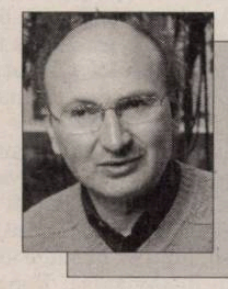

Eric Fottorino
„În Franţa nici un mare ziar nu e profitabil“
pagina **19**

Alex. Leo Şerban
„Trei scrisori din străinătate“
pagina **24**

Republica Moldova

– de la Prut spre UE? –

„Cel mai important este ca noi să promovăm schimbarea şi nu să ne întrebăm despre influenţa Federaţiei Ruse.“

DORIN CHIRTOACĂ, primarul Chişinăului

5 948467 000216 47

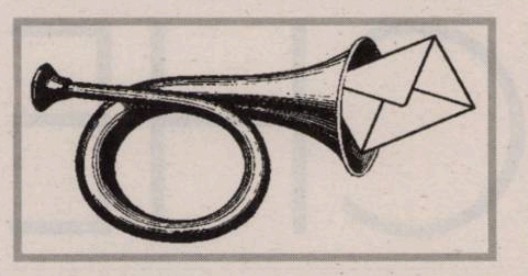

Actualităţi

Individul netrebnic şi statul perfid

Individul este de fapt diferenţiala statului. Modul lui (al individului) de a se percepe pe el şi pe cei din jur se regăseşte întocmai unei proiecţii catenare la nivelul statului. Dacă individul este perceput ca o persoană onestă, sinceră, serioasă şi cu demnitate, el este garanţia unei relaţii cordiale şi de bun-simţ cu ceilalţi. Pentru că un individ mincinos şi mistificant, indiferent ce oferă el celor din jur, nu va fi nicicînd credibil. Întocmai statului. Statul însă trebuie să dea socoteală la două entităţi, cea internă, poporul, şi cea externă, mapamondul. Un stat care ştie să se poarte civilizat şi fără minciună cu propriul popor creează un formular tipic de comportament în raport cu celelalte state. Altfel spus, individul care se poartă civilizat la el în casă, în familie, o poate face foarte bine şi cu aceeaşi consecvenţă în raport cu societatea în care trăieşte. Unui individ bolnav de complexe şi de frustrări adunate de-a lungul vieţii, chiar dacă şi le maschează imediat cînd este pus într-un context delicat în care i se cere luare de poziţie cinstită, îi cade masca. Altfel spus, în timp de pace, încearcă pe cît posibil să disimuleze un calm evident de parcă numai raţiunea l-ar fi definit dintotdeauna, însă atunci cînd ţi-e mai mare dragul, o face lată. Statul la fel, un stat bolnav la capitolul istorie, fără un trecut glorios, cu multe refulări, deşi ajunge într-un context internaţional favorabil, dă chix atunci cînd i se cere părerea într-o situaţie neaşteptată. Cel mai greu pentru individul şi statul corupt şi bolnav la interior este să-şi ascundă minciuna. Pot da senzaţia că au păcălit pentru o perioadă, dar credibilitatea şi-o pierd în momentul în care îşi arată dedesubturile. Recunosc că am întîlnit în viaţă indivizi mincinoşi care se prevalau de principiul machiavelic, acela cu scopul, care dacă este nobil, îi sînt scuzabile mijloacele. Nimic mai fals. Pentru mine, acel om nu mai înseamnă nimic atunci cînd este prins cu minciuna. Şi nu mă refer aici la „gogoşele" nevinovate, ci la minciuni existenţiale care pot pune în pericol raţiunea de a fi a unei prietenii. Astfel se întîmplă şi la nivel de mapamond. Un stat care minte, repetînd că o face pentru scopuri nobile, îşi poate pierde automat „tovărăşia" altor naţiuni, mult mai pretenţioase la justeţe şi adevăr. România a fost una dintre cele mai iubite ţări în 22-23 decembrie 1989. Dar în numai şase luni de zile am aruncat la coş întreg capitalul de simpatie pe care l-am obţinut atunci. De ce? Pentru că i-am minţit că noi vrem să facem democraţie, că noi vrem să facem economie de piaţă, că noi vrem să asigurăm un exerciţiu democratic... ce mai, violenţele din 13-15 iunie au fost decisive, degeaba „scopul nobil" însemna apărarea instituţiilor democratice ale statului. De către cine? De nişte studenţi cu ochelari, bărbi şi jeanşi? Hai să fim serioşi. Minciuna puterii de atunci a ţinut pentru interior, pentru un popor manipulabil şi trist, dar în afară nu a mai ţinut. Aici avem paradoxul minciunii cu două feţe, pe care o întîlnim şi la individ. Pentru familie pare decent ce face el, ştie să îşi manipuleze apropiaţii că acţiunile lui au fost motivate, şi să dea vina pe o forţă a destinului, pe neputinţa celor din afară de a înţelege. Realitatea însă este foarte tristă. Nimeni din afară nu îi mai dă girul, creditul şi-l consumă singur, pentru că aici intervine partea dramatică. Odată pornit individul sau statul pe calea deşertică a minciunii, nu va avea niciodată inspiraţia de a se opri, de a pleca încet capul şi de a-şi asuma greşelile. Acesta este doar idealul. El îşi continuă (statul sau individul) acelaşi demers mincinos, păcăleşte o perioadă, apoi găseşte ca scuză o altă minciună pentru a motiva minciuna ultimă... şi se afundă într-un labirint, pe care nici el nu îl mai poate controla. Ceilalţi, sătui de atîtea tertipuri, se vor retrage... Rezultatul... Va urma o izolare impusă de ceilalţi participanţi la viaţa socială, respectiv la viaţa mapaondului.

Îmi pare rău pentru individul care o apucă pe calea pierzaniei, îmi pare rău pentru statul care îşi mistifică ontologicul, dar nu am ce să fac. Decît să fiu un paşnic spectator scîrbit şi să renunţ cu un dispreţ amar şi la prietenul bicisnic, şi la statul demagog, decrepit şi mincinos, mai bine mă retrag!

Liviu POPESCU
ppscliviu@yahoo.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- ***Made in China***
- **Obama şi restul lumii**
- **Miturile ceauşiste**
- **Dilemele anului 2008**
- **Ura**
- **Păcatele capitale, azi**

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune..."*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"*

Nr. 248: *„Oameni singuri"*

Mă zbat în propria mea neputinţă, în zadarnica încercare de a schimba cîte ceva din ceea ce mă înconjoară. Văd în jurul meu multă tristeţe, multă, prea multă resemnare. Ochi stinşi cu priviri îngheţate, care nu mai spun nimic nimănui, grimase chinuite mimînd nereuşit zîmbetul bucuriei de a trăi într-o lume în care parcă nu mai e loc pentru bucurii simple şi adevărate. Sentimente curate, primare şi primordiale, incriptate adînc în genomul uman, trăiri necontaminate de materialul în care existăm au încercat în atîtea mii de ani să ne ajute să devenim noi, toţi oamenii împreună, un tot unitar, o umanitate fericită. Şi... totuşi! Sîntem umanitatea omului singur, a individului conjugat totdeauna la prezent, la persoana I singular! Unde sînt acele nobile idealuri umane despre care tot învăţăm prin şcoli, despre care citeam şi după care unii chiar tînjeam!? Unde, în care dimensiune a lumii noastre mai există oare bunătate, toleranţă, sacrificiu personal, iubire de aproapele tău, dorinţa de fericire generală!? Cum să mai progresăm spiritual, cum să accedem în acea lume aproape perfectă a sufletelor neîntinate şi pure cînd am reuşit să întoarcem pînă şi Pămîntul nostru, mamă şi tată, împotriva noastră? Ce fel de umanitate putem fi cînd idolatrizăm oameni de hîrtie şi celuloid, paiaţe şi circari care trăiesc numai *în* şi *pentru* spectacol? Ce modele avem pentru noi, pentru copiii noştri, cînd vedem peste tot că reţeta „reuşitei" în viaţă n-are nimic de-a face cu bunul-simţ, cu preţuirea bunătăţii şi a adevărului? Uitaţi-vă cu atenţie în jurul vostru şi gîndiţi-vă cîţi oameni adevăraţi cunoaşteţi, cîţi mai au timp sau chef să se gîndească dezinteresat şi la alţii, să le pese măcar... de ceilalţi. Cîtă autenticitate credeţi că mai există printre noi?

Ne rănim unii pe alţii cu nepăsare, fără pic de toleranţă, uităm că nu toţi putem gîndi şi simţi la fel pentru că nu sîntem la fel... Ne amintim doar ceea ce ne desparte pe unii de alţii şi niciodată ceea ce ar trebui să ne apropie. Sfîşiem pe oricine în drumul nostru spre „mai bine", îi călcăm în picioare chiar şi pe cei mai apropiaţi nouă, fără remuşcare pentru a „deveni" ceva sau cineva. Sacrificăm copii pentru cariere sau bani, dorind ca lor să le fie mai bine... şi încă ne mai spunem oameni, deşi la fel de potrivit ar fi... hiene. Şi-atunci mă întreb ce oare ne mai ţine împreună, ce ne mai leagă?

Un singur lucru ne mai poate salva, o singură şansă mai avem: iubirea. Atît timp cît mai iubim pe cineva, atît timp cît mai sîntem iubiţi nu vom fi niciodată singuri... printre oameni. Iubirea, acest lucru atît de firesc, pînă la urmă, e singura noastră şansă la desăvîrşire. Pentru că doar iubind vrem să fim mai buni, pentru că doar iubind ştim cum să fim altfel... şi doar iubind, învăţăm şi exersăm sacrificiul, empatia şi dăruirea, necondiţionat şi nelimitat. Şi-abia atunci cînd prin iubire ne purificăm îndeajuns putem fi vrednici de-a ne lega viaţă lîngă viaţă în nesfîrşitul lanţ al umanităţii, în marea horă a armoniei universale.

Corina STROIA
stroia.corina@gmail.com

Nr. 247: *„Publicitate şi consum"*

Supa lui Warhol

În urmă cu cîţiva ani nu aveam nici o părere despre supe. Adică ştiam că există, ba chiar şi mîncam aşa ceva destul de des (cu găluşte, fidea sau de roşii pasate), totuşi fără să mi se pară mare scofală. La fel, nu-mi erau deloc străine lucrările lui Andy Warhol; le văzusem în albume, documentare, reviste şi pe Internet. Într-o zi, cineva (om bun) mi-a spus că ar da orice să se afle faţă în faţă cu o cutie de Campbell. Să fie doar el, cutia şi-o lingură – atît îşi dorea în ziua respectivă, dînd de înţeles că ar fi ştiut ce să facă cu respectivele obiecte şi că în mod intenţionat nu mîncase nimic, păstrîndu-şi stomacul gol, pregătit să fie umplut cu ceea ce i se cuvenea. Pe moment n-am ştiut la ce se referea, ieşindu-mi cu totul din minte celebra cutie de supă pictată de Warhol în anii '60. Spre seară, după ce i se lungiseră urechile de foame, a lăsat să-i scape cîteva explicaţii morocănoase. În adolescenţă făcuse o fixaţie pentru curentul pop-art şi încă de atunci îşi dorise să guste măcar o înghiţitură din ceea ce fusese preţuit de Warhol. Să fie clar! Nu-şi dorea supă de dragul supei, în mod obişnuit dispreţuia tot ce ţine de mîncarea conservată, etichetată, îngheţată şi alte asemenea. Fiind gurmand, aprecia preparatele naturale, gătite în bucătării pricepute, care nu trecuseră prin fabrici şi uzine (spunea că nu-i cosmonaut să se îndoape cu hrană de roboţi). Îl interesa supa americană numai şi numai pentru că fusese pictată de Warhol, la fel cum un amic comun, nebăutor de alcool, şi-a dorit prin toţi porii licoarea tare din pelin după ce a văzut tabloul lui Degas, *Băutorii de absint*. Cîrcotaşii n-ar putea pricepe de ce unul îşi dorea supă Campbell – reproducerile lucrărilor lui Warhol poate că nu conving – şi de ce altul tînjea după absint; faţa lungă a doamnei pictate de Degas nu te îmbie deloc să ai în faţă aceeaşi băutură.

În seara aceea omul bun n-a primit ceea ce aştepta. Vecinul care se întorsese din America îi adusese cu totul altceva, o cutie de alt soi (nu a fost niciodată pictată sau fotografiată, decît pentru reclame banale, ceea ce nu conta). Prin urmare, supa nepotrivită, cumpărată din Los Angeles, s-a plimbat peste ocean doar pentru a sfîrşi apoi în găleata de gunoi de la etajul V al unui bloc din centrul Braşovului. Reclama cea mai îmbietoare nu-l putea încînta pe acest prieten, atîta timp cît produsul nu fusese transformat de Warhol într-un simbol pop-art. Cît priveşte omul cu absintul – cînd a băut sticla primită cadou, a vomitat tot în staţia de autobuz.

Alina ANDREI
alinafotografii@gmail.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.500
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Sindromul post-totalitar

Irakianul Sinan Antoon este poet şi jurnalist. În 1991, după războiul din Golf, a fugit din ţara sa şi s-a stabilit în Statele Unite, unde predă literatură arabă. În 2003, a revenit la Baghdad pentru trei săptămîni şi a făcut, împreună cu cîţiva prieteni, un film despre situaţia din Irak după intervenţia trupelor americane. E vorba, de fapt, despre o serie de interviuri cu oameni de tot felul, de la muncitori şi elevi, la taximetrişti, scriitori şi reprezentanţi ai noului guvern. Filmul *(About Baghdad,* 2004) reuşeşte să adune laolaltă o instructivă diversitate de opinii, dincolo de care transpare însă, obsesiv, o atmosferă comună. Toată lumea e de acord că regimul lui Saddam Hussein a fost sinistru, dar aproape toată lumea e excedată de prezenţa trupelor americane. „Baghdadul n-a căzut. Baghdadul a fost ocupat“ – spune o copilă, repetînd, probabil, ce a auzit prin casă sau la şcoală. Argumentaţia antiamericană, niciodată foarte riguroasă, coagulează în jurul cîtorva teme:

1. Americanii au venit din interes. Vor să ne ia petrolul. De altfel, pînă la un punct, l-au sprijinit pe Saddam.

2. Americanii nu s-au ţinut de promisiuni. N-au adus democraţia, n-au rezolvat problema aprovizionării cu apă şi electricitate, nici pe aceea a furtului generalizat.

3. Americanii sînt străini. „N-au suferit alături de noi“, nu ne cunosc, nu ştiu să ne guverneze şi, în fond, nici nu vrem să fim guvernaţi de ei. Oricum, ar fi existat şi alte moduri de a scăpa de Saddam. (Nimeni nu spune care.)

Se aud şi cîteva voci, mai rezonabile din punctul meu de vedere, dispuse să privească lucrurile fără emfază patriotică. „Pe cine trebuie să blamăm, ca irakieni, pentru situaţia în care a ajuns Irakul?“ – întreabă un taximetrist. „Pe Bush sau pe Saddam?“ Un alt interlocutor spune apăsat: primii vinovaţi sînt Saddam şi lumea arabă, care n-a ştiut, sau n-a vrut, să-l elimine la timp. „După ce am suportat 35 de ani de dictatură sîngeroasă – spune altcineva – ar trebui să putem suporta şi 2-3 ani de ocupaţie.“ Acest fel de a gîndi e totuşi minoritar. Prevalează discursul relativizant („Avem libertate, dar e haos!“, „Sub Saddam măcar dormeam liniştiţi (?!), acum ne temem tot timpul de hoţi“ etc.), naţionalist („Sîntem un popor mîndru. Nu vom tolera regimul de ocupaţie, Irakul trebuie să fie condus de irakieni!“) sau defetist („Toate relele lumii sînt pe capul nostru!“). Pe acest fundal, apar, inevitabil, şi cîteva mlădiţe, firave, dar bătoase, ale societăţii civile: o activistă plină de temperament stă în mijlocul ruinelor şi deplînge nerespectarea drepturilor femeilor.

Sînt invitaţi să-şi spună părerea şi cîţiva soldaţi americani. Transpiraţi, ezitanţi, aproape candizi, par convinşi că au venit să facă lumea mai fericită şi regretă că nu au reuşit încă. „E o regiune foarte complexă“ – spune unul, „Încă n-o înţeleg.“

Filmul e o bună descriere a „sindromului post-totalitar“ şi, ca atare, ne priveşte şi pe noi. Şi noi sîntem „un popor mîndru“, care însă a suportat placid decenii întregi de delir, şi noi sîntem victime ale mapamondului întreg, care vrea să profite, hulpav, de pe urma bogăţiilor noastre, şi noi sîntem dezamăgiţi de „democraţie“ şi „capitalism“, şi noi găsim cu uşurinţă motive de nostalgie (aveam locuri de muncă sigure, era ordine şi disciplină, am avut şi „realizări“). „Străinii“, mai ales cei care n-au împărţit cu noi salamul cu soia, nu ne plac nici nouă. Nu ne place să ni se dea lecţii, iar sloganurile de gen „România pămînt românesc“, „Nu ne vindem ţara!“ par împrumutate din Irak. Pe de altă parte, socotim, şi noi, că greutăţile cu care ne confruntăm trebuie rezolvate de alţii.

În filmul lui Sinan Antoon, două personaje sînt cu adevărat memorabile. Cel dintîi, chiriaş al unui azil de boli mintale, ţopăie printre dărîmături şi scandează lozinci glorioase despre partidul Baath şi despre Saddam. Cel de-al doilea priveşte spre camera de luat vederi şi exclamă exasperat: „Am trecut prin atîta mizerie, încît am ajuns un popor de schizofrenici. Sîntem un pachet de nervi!“. E diagnosticul exact şi tulburător al maladiei post-totalitare. Nu-i pot urma, o ştim pe pielea noastră, decît o terapie căznită şi o convalescenţă mai lungă decît viaţa unei singure generaţii.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Vremea primarilor

În mai multe ţări europene, unii lideri politici de vîrf au fost primari. Nimic neobişnuit în asta: în orice democraţie stabilă, carierele politice încep la nivel local şi urcă, treptat, spre politica de nivel naţional. Dar, în ultimii ani, trecerea s-a făcut – în destule cazuri – relativ repede sau, uneori, *direct* din fotoliul de primar într-unul mult mai „înalt“. Şi, în orice caz, notorietatea dobîndită în urma administrării unui oraş a contat. Nicholas Sarkozy a ajuns, în scurt timp, din primar al unei suburbii pariziene – preşedintele statului, după un „stagiu“ ca ministru de Interne. Predecesorul său, Jacques Chirac, a fost primar al Parisului, dar şi premier, iar la şefia statului a ajuns după mai multe încercări nereuşite. Recent, Martine Aubry, primăriţă în Lille, a fost aleasă secretar general al Partidului Socialist Francez, după ce o vreme s-a spus că pentru această funcţie cel mai potrivit ar fi primarul Parisului, Bertrand Delanoë. În Italia, şeful opoziţiei este Walter Veltroni, fost primar al Romei. Mai există, apoi, în diverse ţări, primari (ai capitalelor sau ai unor mari oraşe) care se bucură de încredere şi popularitate la nivel naţional, fiind potenţiali candidaţi la funcţiile de premier ori de preşedinte: de exemplu, despre Iuri Lujkov, primarul Moscovei, se vorbeşte de multă vreme în aceşti termeni, deşi el preferă să rămînă „legat“ de administrarea capitalei ruse. În alt context şi la alt nivel, Ken Livingstone, primarul Londrei, a fost un personaj politic de succes şi s-a vorbit despre el ca potenţial lider al laburiştilor.

Exemplele ar putea continua, desigur. Nu ştiu în ce măsură este vorba despre un adevărat fenomen în politica europeană, dar mi se pare relevant – chiar şi luînd în considerare doar aceste cîteva cazuri – că funcţiile administrative sînt aducătoare de notorietate şi voturi în „politica mare“. Uniunea Europeană se construieşte în bună măsură prin politicile administraţiei locale, prin proiectele concrete care îi dau cetăţeanului senzaţia că lucrurile pot funcţiona mai bine în viaţa sa de toate zilele. Prevederile tratatelor europene sînt greu de explicat omului obişnuit, în schimb, o linie de tramvai nouă, un proiect de ecologizare ori inaugurarea unui parc (eventual cu fonduri europene) sînt, din perspectiva cetăţeanului, dovezi concrete că a meritat să meargă la vot pentru a-şi alege conducătorii. Iar dacă aceştia s-au dovedit eficienţi în administrarea oraşelor, de ce nu i-ar vota şi atunci cînd vor să devină parlamentari ori şefi de stat? Logica e simplă şi explicabilă. Avantajul unui asemenea mecanism este că promovează oameni care şi-au dovedit eficienţa. Dezavantajul este că, uneori, politica „mare“ cere şi un dram de viziune, şi o perspectivă de ansamblu, nu doar calităţi de bun administrator, iar cine s-a priceput să ducă la bun sfîrşit proiecte de dezvoltare urbană nu e neapărat bun în politicile naţionale, mai ales în vremuri de criză.

Aparent, ne înscriem în tendinţa europeană, cu un preşedinte fost primar al Capitalei şi cu dl Emil Boc, primarul Clujului, la conducerea partidului care e pe primul loc în sondaje. Numai că „votul uninominal“, pentru care s-au cheltuit atîtea energii, a transformat campania electorală într-o dispută pe mize mici, iar pe candidaţi i-a determinat să promită politici valabile pentru un cartier sau două. „Ştirile electorale“ ne arată cînd o candidată dînd cu mopul prin şcoli, cînd un candidat curăţînd cu lopata canalizarea de pe cutare stradă. Peste cîteva zile sînt alegerile şi nu e clar care sînt/au fost *marile teme* ale campaniei electorale. Un amestec de discursuri generale (din paradigma „partidul nostru e mai bun decît al lor“), de sloganuri care se învîrt în jurul ideii „să-i fie mai bine cetăţeanului“ şi de afişe cu „uninominali“ necunoscuţi este înviorat doar de celebrităţile recrutate de partide în speranţa că astfel vor lua mai multe voturi. Ca să dreagă maioneza complicată a uninominalului, cu nişte colegii electorale desenate arbitrar (fără legătură cu unităţile administrative), PSD a adus o „inovaţie“: i-a pus pe primarii mai populari să garanteze pentru candidaţii la Parlament. Aşa încît s-a

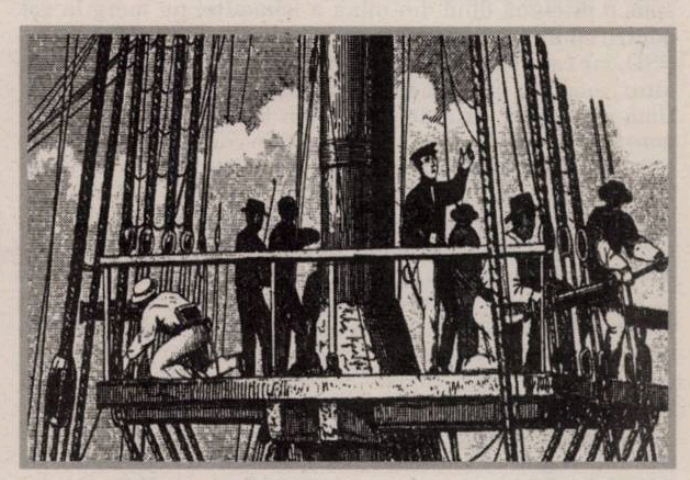

ajuns la situaţiunea ridicolă în care cititorul de almanahe Marian Vanghelie garantează pentru Ecaterina Andronescu (fost ministru al Educaţiei şi rectorul Politehnicii), iar Nicolae Onţanu, primarul sectorului 2 din Bucureşti, apare zîmbitor pe un afiş, lîngă nemuritoarele versuri: „Eu nu candidez, eu garantez“.

Pricepuţi să ardem etapele, ducem tendinţa europeană pînă la absurd şi pînă la ridicol: nişte primari care s-au arătat mai harnici şi au reuşit să asfalteze străzi şi să facă fîntîni arteziene la intersecţii garantează pentru cei care vor trebui să construiască, în următorii patru ani, legile deplinei integrări a României în UE. E vremea primarilor...

ţinerea de minte

„În greceasca modernă *tsufna* înseamnă o boală a găinilor ce le schimbă glasul dîndu-i rezonanţă nazală. Cine ştie de ce, vorbei pe nas i s-a fixat o expresivitate astfel ca să însemne: vorbă de sus. A ţîfni va să zică a te arăta foarte nemulţumit, iritabil. Omul de sus se înfăţişează, metodic, nemulţumit de omul de jos. Prin un exces de individualism caracteristic societăţii noastre, a devenit în oarecare măsură uzual să socoteşti inferior pe celălalt, numai pentru că e celălalt, pe cînd tu eşti – Tu... Fireşte, în luptă permanentă, ascunsă ori făţişă, în care trăieşte individualistul surexcitat, a socoti inferior pe celălalt ajunge a fi punct de plecare cronic. Îl iei repede pe amic, înainte de a şti măcar ce are să-ţi spuie, ca să nu-i laşi prima lovitură. Dacă nu-l repezi din capul locului, dacă nu-l tai cu *Nu admit, Nu-ţi dau voie, Ştiu eu mai bine decît d-ta,* pentru ca pe urmă să poţi refera: Lasă că i-am arătat Eu, – ziua d-tale nu mai are nici un haz.“

(Paul Zarifopol – în *Adevărul* din 24 decembrie 1933)

PUBLICITATE

GRAFFITI · Nicholas Ganz

10 ANI DE DOCUMENTARE, 180 DE ARTIŞTI, 2000 DE OPERE GRAFFITI, PESTE 200.000 DE EXEMPLARE VÂNDUTE.
O PERSPECTIVĂ DIN INTERIOR OFERITĂ DE KEINOM, ALIAS NICHOLAS GANZ. UN ALBUM CARE DEFINEŞTE ARTA GRAFFITI AŞA CUM O ŞTIM ASTĂZI: UN FENOMEN GLOBAL.

„...DESENE ANIMATE REALISTE, POVEŞTI SINISTRE DE ADORMIT COPIII, ÎNTÂLNIREA DINTRE TEHNOLOGIE ŞI ORGANIC: MULTE DINTRE PICTURILE PERSONALE ÎNFĂŢIŞEAZĂ ASTĂZI O LUME PENTRU CARE ÎNCĂ NU AM UN NUME. IEPURAŞI NEBUNI, MULTE PĂSĂRI ŞI COPII ÎN DRĂCII ZBURĂTOARE CARE INVADEAZĂ LUMEA...“ (CRAOLA)

VELLANT

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

De ce să mergem la vot

Televiziunile din România difuzează de cîteva zile un clip în care cîţiva oameni simpatici şi surîzători sînt întrebaţi ce vor face duminică, 30 noiembrie. Unul spune că merge cu prietenii la club, altul că va face cumpărături la mall, în fine, există şi „intelectualii“ care se duc la film sau citesc o carte. După acest prim set de răspunsuri, vocea din off intervine din nou întrebîndu-i, ca şi cum ar fi uşor amnezici, dacă nu mai au şi altceva de făcut pe 30 noiembrie. Persoanele respective răspund una după cealaltă, într-un cor al democraţiei consolidate, că „votează“. E bine – îţi spui – că, deşi au activităţi personale atît de importante pe 30 noiembrie, nu uită să se ducă la vot.

Întrebîndu-mi nişte cunoscuţi ce vor face duminică, 30 noiembrie, am avut parte de alt tip de răspunsuri. Unii mi-au spus că pleacă în excursie, pentru că după 30 noiembrie vine 1 Decembrie, zi de sărbătoare, alţii mi-au confirmat că au de gînd să facă nişte cumpărături şi se duc la mall, mai ales dacă vremea e urîtă. La partea a doua a întrebării, răspunsurile au fost diferite faţă de cele din clipul guvernamental. „Nu votez“ – mi-au spus cunoştinţele. Explicaţiile le mai auzisem şi cu alte ocazii: nu merg la vot pentru că nu mă interesează politica şi n-am votat niciodată (un raţionament foarte subtil, recunosc); nu merg la vot pentru că toţi sînt o apă şi-un pămînt; nu merg la vot pentru că indiferent de ce votez, iese tot cine „trebuie“ – mi-a spus o prietenă dînd din mînă a lehamite; nu merg la vot pentru că nu înţeleg care sînt deosebirile dintre PNL-PDL-PSD, iar candidaţii care azi sînt într-un partid, ieri erau în altul, constata un amic mai interesat de politică; în fine, ultima explicaţie, dată de cineva din familie, este că nu cunoaşte nici un candidat din colegiul în care ar trebui să voteze: „Dacă ei nu fac un efort să mă convingă, eu de ce să fac un efort să îi votez?“.

De ce să mergem atunci la vot? În primul rînd, aş zice, pentru că putem. Pînă acum 19 ani nu era posibil sau, mă rog, voturile nu contau. Poate că uităm, dar cei care au ieşit în stradă în 1989 nu cereau pîine şi carne, ci democraţie şi alegeri libere. Există şi acum ţări în care votul nu contează şi nu îi fericim prea mult pe locuitorii statelor respective, fie că e vorba de Cuba sau de Coreea de Nord. E bine deci să ai dreptul la vot, e şi mai bine să te foloseşti de el.

Mă gîndesc apoi că nu sînt toţi candidaţii o apă şi-un pămînt. Sigur că imaginea Parlamentului e proastă, iar hotărîrile din ultima vreme – cum ar fi cea cu 50% ştiri pozitive şi 50% ştiri negative la jurnale, nenumăratele modificări la legile proprietăţii sau imunitatea eternă de care beneficiază unii deputaţi – nu îmbunătăţesc această imagine. Pe de altă parte, vreau să cred că oameni ca Ionuţ Popescu, Crin Antonescu, Cristian Diaconescu, Victor Ponta, Peter Eckstein-Kovacs sau mai nou intraţii în politică Cristian Ţopescu, Toader Paleologu, Sever Voinescu, Stejărel Olaru sau Eugen Tomac nu prea au nimic în comun cu Corneliu Vadim Tudor, Gigi Becali, Ioan Talpeş, Dorel Onaca sau Cătălin Zmărăndescu. În unele colegii e mai simplu decît în altele, recunosc, dar în cele în care candidaţii sînt necunoscuţi putem vota partidul de care ne simţim reprezentanţi mai bine. Nu e întotdeauna evident, mai ales în colegiile unde partidele au evitat înfruntările, dar măcar avem o pistă.

„Nu merg la vot pentru ca să protestez faţă de clasa politică“ – mai spunea cineva. O fi bine? Dacă vrei să protestezi, poţi să mergi la urne, dar să laşi buletinul neştampilat. Un număr mare de voturi „albe“ va arăta că gradul de nemulţumire e ridicat. Pe de altă parte, absenteismul este uneori şi un alibi pentru dezinteres. Să ne amintim de alegerile locale, unde primarul PDL din sectorul 3, Liviu Negoiţă, se bucură de o popularitate remarcabilă. Cu toate acestea, doar vreo 20% dintre locuitorii sectorului au mers la vot, pornind de la ideea că „oricum va ieşi“. Continuînd pe aceeaşi idee, ne putem întreba de ce mai e nevoie de vot, cînd un sondaj ar fi suficient?

Trăgînd linie şi adunînd, cred că există motive suficiente

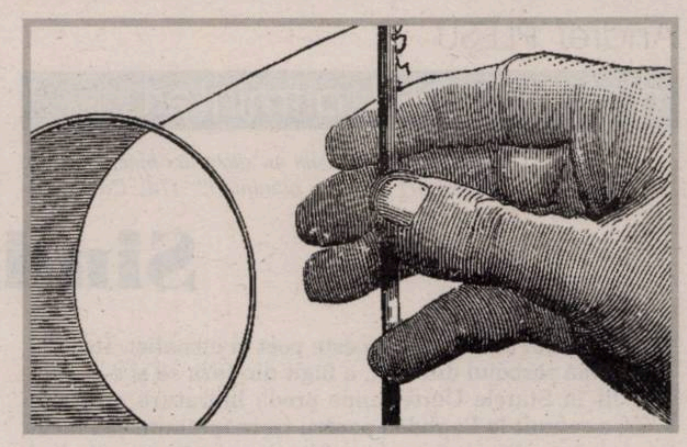

pentru care să votăm. Fără a folosi cuvinte mari, votul este totuşi primul pas al implicării cetăţeanului în democraţie. E păcat şi poate fi periculos să ne privăm de el. Corneliu Vadim Tudor a ajuns în al doilea tur de scrutin al alegerilor prezidenţiale din 2000 şi pe un fond relativ scăzut de participare. Celor care spun că s-au săturat să voteze „răul mai mic“, le-aş răspunde că în această expresie există substantivul „răul“, dar şi adjectivul „mic“. Cîteodată e bine să schimbăm perspectiva.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Prezentul unei legende.** Ca şi în 1284, oraşul Hamelin din Germania a fost invadat de şoareci. Cîntînd la fluier, Pied Piper i-a adunat atunci într-o coloană şi i-a scos din oraş. Apoi i-a ispitit şi pe copii şi i-a scos şi pe ei afară din oraş. Acum, cînd autorităţile se pregătesc să sărbătorească 725 de ani de la evenimentele de pe vremuri, ca să scape de urmaşii şoarecilor au plasat capcane la marginile localităţii; înecarea, procedeu folosit de Pied Piper, nu corespunde standardelor ecologice ale zilei. Populaţia şoricească „a explodat“ – spune dl Wahmes, purtătorul de cuvînt al Primăriei, care afirmă că a fost infestată o suprafaţă egală cu cea a unui teren de fotbal. S-au anunţat ajutoare din toată Germania, nici unul din partea legendarului cîntător la fluier.

● **Un suedez se răzgîndeşte.** Gunnar Bergstorm, fost membru al Asociaţiei de prietenie suedezo-cambodgiene, este pentru a doua oară în viaţa lui în vizită în capitala Cambodgiei, Pnom Penh. Prima dată a vizitat ţara ca oaspete de onoare, în 1978, a stat la masă cu conducătorul Pol Pot, în timp ce forţele represiunii practicau masacre de o proporţie greu de imaginat. Suedezul n-a văzut decît ce i s-a arătat: fabrici moderne, gospodării agricole eficiente şi muncitori zîmbind. Dl Bergstrom ştia că nu totul putea fi aşa cum i se prezenta, că nu tot din ceea ce se i povestea despre atrocităţi putea fi pe de-a-ntregul o minciună, dar s-a întors liniştit în paşnica lui ţară, a continuat să susţină Guvernul cambodgian: „Am crezut că mişcarea revoluţionară de acolo era un exemplu pentru lumea a treia“. Directorul Centrului de documentare din Cambogia, care colectează mărturii despre genocid, l-a invitat acum pe dl Bergstrom, tocmai ca să obţină recunoaşterea adevărului din partea unui fost propagandist al minciunii.

● **Poliţia în acţiune.** Săptămîna trecută, în oraşul Litvinov, poliţia cehă a luptat din greu cu manifestaţia forţelor de extremă dreaptă care se îndreptau spre cartierul locuit de ţigani. Poliţia se străduia să-i menţină pe traseul anunţat cînd s-a cerut aprobarea. Au fost răniţi şapte demonstranţi şi şapte poliţişti. Populaţia romă din Cehia se plînge mereu de o discriminare rasială endemică, dar Partidul Muncitorilor, înfiinţat în urmă cu zece ani, pe baza unui program xenofob, nu a reuşit să capete reprezentare naţională. **(M. B.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Făbricuţa de cătuşe

De cînd mă ştiu ţara votează altfel decît mine. Nu ştiu de ce, poate ca să-mi facă în ciudă. Poate că ea are alte orizonturi: ţuică în loc de coniac, plapumă în loc de pled, mici în loc de salată. Alegerile mele personale sînt la fel de deznaţionalizate ca ale primilor copii de boieri români, trimişi acum aproape două secole la studii în Franţa şi Germania: cînd s-au întors acasă, le era jenă de şalvarii părinţilor, îmbrăcaţi comod după moda turcească. Îmi place tot ce ea ignoră. Nu-mi place tot ceea ce ea consumă în serie, în masă, cu poftă şi voie-bună. Cu excepţia aerului.

Numai că de obicei pot să ignor asta. Dau muzica mai tare în căşti, trec repede peste canalele alea de cablu, îmi dau peste ochi cînd ei se duc, involuntar şi cu un instinct natural sănătos, pe coperta tabloidului. Pot să trăiesc în mijlocul naţiunii mele ca scafandrul în apă: cu un rezervor pe spate în care am înghesuit Barbu şi Cărtărescu, Defoe şi Le Bon, geometrie şi fizică, mirări şi OZN-uri, cinşpe gadgeturi şi trei amintiri din vacanţă. Ah, şi-am uitat: cîţiva oameni care nu fac nimic din ce spun sondajele că fac (aproape) toţi ceilalţi. Respir toate chestiile astea în vreme ce mă uit, prin ochelarii de scafandru aburiţi...

O dată la patru ani însă, ţara are posibilitatea să-mi arate ea mie. Să-mi impună cheful ei. Numiţi-o dictatura majorităţii, democraţie participativă, impuls al mulţimii, tot aia e: *băăă, tot la mîna noastră ajungi, băi filfizonule!*

Ne apropiem din nou de momentul ăsta. Şi după atîţia ani de democraţie, ştiu un lucru în plus: *ţara îşi face cheful pentru că şi noi ni-l facem.*

Iar cheful nostru e să nu facem nimic. Nimic pentru ea, fireşte, aproape totul pentru noi. Invers decît a recomandat Kennedy, care ne îndemna acum cine mai ştie cîţi ani să ne gîndim la ce putem face noi pentru ţară, nu ce poate face ţara pentru noi. În aste două decenii ne-am făcut maşini şi chiar fabrici de maşini, conturi în bancă şi chiar bănci cu totul, frigidere şi magazine de frigidere. Avem mari întreprinzători şi moguli care se umflă în pene în lipsă de conturi, staruri de cinema adevărate, care ştiu drumul spre Hollywood, dar şi babe care cunosc doar drumul spre biserică. Avem tot ce are o democraţie adevărată în materie de decor, minus democraţia propriu-zisă, care între altele include sentimentul cetăţeanului că politica e treaba lui.

Politica nu e treaba noastră. În continuare. N-avem nici un chef de ea: e murdară, e pătată, e cu interes. Interesul nostru? Nu e acolo, îl rezolvăm în cel mai bun caz cu o şpagă la politician, dacă sîntem chiar importanţi. Cînd nu, şpaga e un vot, în schimbul căruia ne aşteptăm la un tratament similar: un mic deranj. Politica, la nivel de individ, e redusă la idealismul furnicii: un gard, un răzor de flori, o parcare.

Politica. Nu vă place cuvîntul ăsta. Nici mie, îmi aduce aminte de anii '80 şi ştiţi foarte bine la ce mă refer. Activism? La fel, uzat de „ăia“. Implicare? Blazat, l-au stricat ăştia cu Corporate Social Responsibility. Vedeţi, chiar să ne şi apucăm de treabă prezintă dificultăţi de limbaj. Nu mai vorbim de *schedule:* cînd să intru în politică? Înainte, după MBA? Odată cu primul milion? După majoratul copiilor? În seara asta? Ah nu, am recepţia aia la Marriott!

Astea sînt calculele. Românii care au mai rămas în ţară, care mai contează la bursa caracterului, care ştiu să zîmbească fără să fure şi să se îmbogăţească fără să fie trişti, românii ai căror strămoşi au făcut ţara, ai căror bunici au făcut prostii, ai căror copii fac droguri, românii ăştia care au făcut ce-avem în materie de capitalism nu vor cu nici un chip să aibă de-a face cu România. Cu ţara aia care o dată la patru ani decide cine îi conduce.

Dumnezeu ştie de ce nu vrem să luăm puterea. Însă chiar dacă avem o mie de scuze, tot trebuie să ne fie ruşine. Trăim într-o ţară liberă, în care fiecare şi-a făcut o făbricuţă de cătuşe.

Ce să zic? Să le purtăm sănătoşi încă patru ani. Ca şi ţuica de Piteşti, sînt bune, că sînt de casă! Mai luaţi, unde vă grăbiţi aşa?

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Scandal la socialişti

Ceea ce ar fi putut fi Congresul în care socialiştii francezi să analizeze cu luciditate de ce, în pofida prezenţei lor majoritare în organele alese din teritoriu, nu-şi pot impune un lider naţional a devenit un fel de talcioc unde femeile certăreţe se ameninţă cu justiţia. Impresia e detestabilă. Oare dacă rivalitatea acută de la vîrf ar fi fost între doi bărbaţi, senzaţia de marasm ar fi fost la fel de puternică? Congresul de la Rennes (14-16 noiembrie) s-a prelungit (deocamdată) pînă pe 25: s-au înfruntat cîteva moţiuni, autorii lor sperînd să cîştige preşedinţia partidului, dacă militanţii ar accepta una dintre moţiuni drept program. Nu e lipsit de interes faptul că poziţia de secretar general al Partidului Socialist (în Franţa, forţa cea mai puternică a opoziţiei) e un loc bun de unde se poate anunţa candidatura la preşedinţia statului. Dintre cele cinci moţiuni prezentate, au rămas, în fruntea listei, două: cea a lui Ségolène Royal, candidată învinsă de Sarkozy în cursa prezidenţială, propunea noi forme de militantism, deschiderea spre societatea civilă, idei noi preluate de la dreapta şi de la extrema stîngă, un mare partid popular, o democraţie participativă în locul ritualurilor sufocante ale Partidului Socialist. Totul enunţat pe un ton mesianic, care îi entuziasmează pe suporteri şi îi cam sperie pe partizanii unui discurs raţional. Ségolène Royal declanşează puternice reacţii emoţionale. Cealaltă moţiune în concurs îi aparţine lui Martine Aubry: ea propunea o reîntoarcere la idealurile stîngii, puse în paranteză de lupta politică, pentru a-i recîştiga pe alegătorii salariaţi, refugiaţi fie în indiferentism, fie la extrema dreaptă.

Cele două moţiuni au fost votate şi rezultatul a dat-o pe doamna Aubry cîştigătoare la o diferenţă de 42 de voturi, dintr-un total de peste o sută de mii. Cele două tabere au declanşat o aprigă bătălie pentru legitimitate. Nu lipsesc acuzaţiile de fraudă, ameninţările cu justiţia, dovedind că dincolo de delimitările ideologice, persoanele de la vîrf se detestă atît de viguros, încît un acord, fie şi de faţadă, e practic imposibil. Apar şi propuneri cu privire la o conducere colectivă, pe care nici una dintre combatante nu e dispusă să le analizeze „Sînt două femei îndrăgostite de putere. Nu vor s-o împartă" – spune un militant. Se propune o nouă numărătoare, un nou vot. „Şi ce, o să votăm de cîte ori va fi nevoie ca să cîştige Ségolène?" – se întreabă un alt militant.

Episodul, cu toate laturile sale caraghioase, este de fapt încă un semn al crizei din stînga mondială. Aplicat fără concesii, neo-conservatorismul de dreapta a dus la criza de astăzi. Stînga nu are soluţii alternative: realitatea pentru care ea îşi alcătuia programele s-a modificat substanţial. Solidarizarea clasei muncitoare nu mai are unde se produce, odată cu dispariţia marilor combinate industriale, statul providenţă nu se mai potriveşte, piaţa muncii, modernizarea nu pot face faţă redistribuţiei şi protecţiei salariaţilor, aşa cum sînt ele concepute în vechile programe socialiste sau social-democrate. În materie de emigraţie electoratul de stînga produce în mod instinctiv reacţii xenofobe: locuitorii cartierelor sărace sînt mai afectaţi de violenţa stradală, de ghetourile musulmane, decît de burghezii din cartierele „albe". Acest electorat e mai puţin tolerant cu pluralismul, e mai puţin dispus să accepte valorile morale divergente; votul pentru partidele extremiste este alimentat în mare măsură de dezamăgiţii stîngii. Aceiaşi dezamăgiţi strîng rîndurile în jurul militanţilor anti-globalizare şi al acţiunilor violente prin care aceştia îşi ilustrează crezul.

În faţa crizei şi liderii de dreapta adoptă măsuri de stînga, ceea ce face ca revista *The Economist* să publice un articol cu titlul „Este Sarkozy un socialist ascuns?". El nu este un socialist, este doar un preşedinte în căutarea unor soluţii pentru ca situaţia grea să nu devină disperată. Acest moment l-au pierdut socialiştii francezi în timp ce numărau voturile în zgomotul iscat de două femei certăreţe.

globul cubic

Doi cehi

Dacă se consideră că problemele aduse în actualitate de criza economică trebuie rezolvate solidar cu riscul de a neglija poziţiile care indică liniile de separare în chestiunile de apărare, atunci preşedintele Franţei şi al Uniunii Europene are dreptate. Pe 14 noiembrie, după întîlnirea la nivel înalt Europa-Rusia de la Nisa, Nicolas Sarkozy le-a cerut Statelor Unite să înceteze desfăşurarea scutului anti-rachetă în Europa. Este vorba despre proiectul NATO de amplasare a unui radar în Republica Cehă şi a zece rachete de intercepţie în Polonia. Militarii americani susţin că în felul acesta se fortifică bariera care ar putea face faţă unui atac al Iranului. Sarkozy a reluat îndemnul, în termeni mai puţin categorici, la Washington, la G20, întîlnirea celor mai bogate ţări.

Rusia se opune ferm acestui plan şi preşedintele Medvedev a anunţat că Rusia va răspunde prin plasarea unor rachete în enclava Kaliningrad. Intervenţia lui Sarkozy a dat naştere unei reacţii destul de violente din partea lui Vaclav Havel, fostul preşedinte al Republicii Cehe: „Mi-a adus aminte de Daladier, şeful Guvernului francez, semnatar, în 1938, al acordurilor de la München". Sînt acordurile prin care a fost încurajată politica expansionistă a Germaniei naziste. Dar tot mai multe ţări europene discută pe un ton concesiv despre relaţiile cu Rusia. La o recentă conferinţă de la Viena a Forumului internaţional social, forum cu experţi cunoscuţi şi politicieni, alt ceh, Milos Zeman, fost prim-ministru, a spus: „Moscova joacă un rol tot mai mare în lumea multipolară. Rusia e o jumătate din Europa şi Uniunea Europeană e prea slabă ca să fie un partener egal al Statelor Unite. De aceea, mai devreme sau mai tîrziu, va trebui să se ocupe de integrarea Rusiei în structurile ei. Ştiu că la Moscova există adversari ai integrării. Atunci, Uniunea Europeană să intre în Federaţia Rusă". Această ultimă propoziţie a devenit titlul unui articol din ziarul *Izvestia,* 21 noiembrie 2008. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Singura etică posibilă

Excelentă antologia de texte a Monicăi Lovinescu, realizată de Vladimir Tismăneanu la Editura Humanitas sub titlul *Etica neuitării*. În plină febră electorală, într-un 2008 intens politiceşte şi moraliceşte, citesc această carte şi simt anxietatea unui naufragiu lent, dar catastrofal, la care particip în dublă şi perversă calitate de autor şi victimă şi pe care nu sînt în stare să îl opresc. Prea multe pasaje au o puternică actualitate, prea multe observaţii ale Monicăi Lovinescu sînt perfect valabile şi astăzi. Ştiu bine că noi, cei care obişnuim să citim, avem o bucurie stranie să descoperim că lumea nu prea a evoluat, aşa cum cred aproape toţi cei care nu au obişnuinţa noastră. Avem plăcerea mirifică de a identifica constantele lumii, şi această plăcere este cu atît mai delicioasă cu cît ne dăm seama cît de abundentă a fost istoria însăşi. Cum de e posibil ca în tumultul cosmic al continuei schimbări să rămînă neschimbate atîtea lucruri? Cum de e posibil ca înseşi lucrurile care ni se par cu totul noi să fie, de fapt, ancestrale? De pildă, cu cîtă bucurie descoperim că detalii ale lumii antice (ale Greciei şi ale Romei, mai ales) sînt neschimbate în traiul cotidian al europenilor din 2008 sau că apucături din vremea lui Samuel Pepys se recunosc lesne şi la omul postmodern! Dar ceea ce descoperi citind-o pe Monica Lovinescu nu bucură deloc. E ceva în noi – poate ultima fărîmă de luciditate – care paralizează micul extaz livresc mai sus evocat. Monica Lovinescu spune lucruri dureroase pentru că le aşază sub lupa acelei etici care le pune în evidenţă trăsături dacă nu odioase, măcar pernicioase. Adică, sub lupa singurei etici valide după care putem judeca trecutul nostru recent şi prezentul nostru continuu. Iar sentimentul anxios pe care l-am mărturisit în primele rînduri vine în momentul în care îmi dau seama că lupa etică a Monicăi Lovinescu nu exacerbează deloc. Monica Lovinescu nu simte enorm, nu vede monstruos. Ceea ce se vede prin lupa etică a Monicăi Lovinescu este chiar dimensiunea reală.

Undeva, Monica Lovinescu aminteşte că citatul preferat al lui Koestler era unul din Thomas Mann: „Un adevăr care face rău este oricînd preferabil unei minciuni agreabile". Cred că acesta a fost şi unul dintre citatele preferate ale Monicăi Lovinescu. Altfel, de unde dăruirea pînă la autosacrificiu a Monicăi Lovinescu pentru adevăr?

Iată, spre exemplu, un fragment difuzat pe 23 februarie 1990: „Cuvintele – spunea cineva – cheamă realitatea. În alte cazuri, însă, o pot ascunde, travesti, machia. Chiar fără rele intenţii. Dintr-un simplu reflex, rămas de pe urma unui regim clădit pe minciună. Există, deci, o urgenţă: deparazitarea limbajului. De clişee, rămăşiţe, reflexe. Şi nu mă refer la cele mai evidente sloganuri ale limbii moarte, pe care scriitorii, în bună parte, le-au evitat, chiar atunci cînd erau obligatorii. Ci la sintagme şi termeni vinovaţi de o complicitate nemărturisită cu trecutul". Poate că vorbele fostului regim nu se mai practică astăzi. Dar vorbele actualului regim, vorbele postcomunismului românesc nu sînt ele la fel de otrăvitoare? Nu propagă ele prostia şi ticăloşia cu aceeaşi vinovăţie cu care vorbele din trecut propagau minciuna şi oroarea? Există un limbaj folosit ca un fel de carte de vizită sau ca un fel de cod prin care cei care îl folosesc se recunosc între ei ca aparţinînd unui „club" exclusivist. Este limbajul politicianului de astăzi. Este limbajul politicii de astăzi. Este limbajul de talk-show. Dl Crin Antonescu, de pildă, trece drept un mare maestru al mînuirii acestei limbi. Atît de mare este admiraţia pentru acest străveziu lider liberal, încît sînt oameni care îl consideră un mare orator. Oare chiar am uitat ce-i aia oratorie? Recitiţi marile discursuri ale unor Take Ionescu (contemporanii îi ziceau cu deplin temei Take „Gură de Aur"), Nicolae Iorga sau Barbu Delavrancea (pe care Titu Maiorescu îl numea „fiara cuvîntului", probabil după un personaj istoric amintit în celebrul monolog al lui Ştefan cel Mare din *Apus de soare* – „...şi fiara paloşului, Boldur"). Apoi vedeţi cam pe unde se situează Crin Antonescu. Similitudinea înspăimîntoare este că şi înainte de 1990, şi după 1990, sursa dezonoarei limbii române este aceeaşi: politica.

Se spune despre un mare autor că are, de fapt, o singură temă pe care o urmăreşte cu tenacitate. Nu ştiu dacă e adevărat sau nu, dar Monica Lovinescu este autorul unei singure teme: totalitarismul ca gravă derivă etică. Vladimir Tismăneanu a spus, imediat după trecerea Monicăi Lovinescu în nefiinţă, că celebra voce de la „Europa liberă" era cea a celui mai bun politolog român din anii postbelici. Am sentimentul, însă, că Monica Lovinescu a devenit un excelent expert în ştiinţe politice doar pentru că politica este activitatea umană aflată în cea mai intensă relaţie cu morala. Pe Monica Lovinescu o preocupa etica sau, aşa cum inspirat s-a jucat cineva cu vorbele, „est-etica", şi de aceea a dezvoltat o competenţă politică şi, poate, tot de aceea a dezvoltat o competenţă literară.

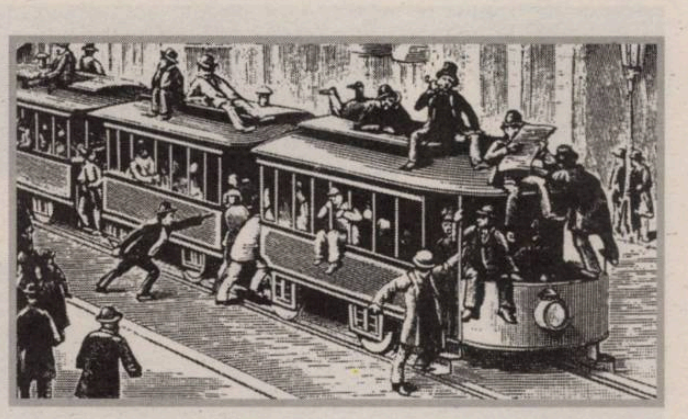

Îmi va rămîne multă vreme în minte o frază rostită de Vladimir Tismăneanu la recenta lansare a volumului din care am citat: „Numai naivii mai cred că secolul XX s-a terminat. În realitate, secolul XX continuă cu toate dramele sale şi, probabil, nu ne va părăsi prea curînd". În fond, cum altfel poţi să o rupi cu secolul XX decît prin această etică a Monicăi Lovinescu, a neuitării, a memoriei responsabile, singura etică posibilă la începutul secolului XXI?

ready made

„Da, am nevoie de un redactor foarte cult, ca să nu se mai repete greşelile de felul acelora din cartea «Aşa s-a călit oţelul». Acolo, în toate cele patruzeci de ediţii, se repetă «o lacrimă de smaragd».

În simplitatea mea de muncitor, am trecut cu vederea că smaragdul e verde. Am făcut o greşeală copilărească."

(N. Ostrovski, „Deschideţi focul artileriei! Cuvîntare rostită la 15 noiembrie 1936, la şedinţa prezidiului Uniunii scriitorilor sovietici, consacrată discutării primului plan al romanului «Născuţi în furtună»", în *Despre munca scriitorului,* Editura Cartea Rusă, 1955)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Afaceriști răi și proști

Destui oameni s-au descurcat surprinzător de bine după Revoluţie, adaptîndu-se într-un timp foarte scurt la capitalism. Dezbărați rapid de ideile colectiviste comuniste (în care probabil că nici n-au crezut vreodată), au început cu mult curaj afaceri pe cont propriu. Nu vorbesc neapărat de cei care s-au îmbogăţit pe seama statului, au avut acces la conturile Securităţii, au obţinut credite (neperformante) de la Bancorex, au beneficiat de privatizări dubioase sau pur şi simplu au cîştigat din afaceri ilegale, şi nici de aceia care au dat lovitura cu o afacere bună şi cinstită, din care au reuşit să se îmbogăţească foarte repede şi foarte tare. Mă gîndesc în special la cei cu mici afaceri care-i solicită zilnic, oameni care nu-şi permit să stea degeaba, să-şi ia concedii sau să nu-şi chivernisească profitul cu mare grijă. Oameni fără multă şcoală, dar cu iniţiativă şi care ar trebui să se încadreze în mult pomenita clasă de mijloc, să prospere şi să creeze prosperitate. Vrednici de laudă ar trebui să fie toţi aceştia, dacă respectiva categorie n-ar avea şi ea „subcategoriile" ei. Căci, într-un fel se comportă cei care au înţeles valoarea ideii „clientul nostru, stăpînul nostru" şi în alt fel cei care cred că în virtutea poziţiei de patron se pot purta cu clienţii ca niște stăpîni. Şi la aceştia din urmă mă voi referi, că parcă prea mulţi am întîlnit în ultima vreme. Am văzut, de exemplu, un asemenea patron de magazin care, stînd la taclale cu un prieten, s-a enervat cînd un client l-a deranjat întrebîndu-l de ce nu are de vînzare un anumit produs (cît se poate de banal), i-a răspuns enervat că el aduce în propriul magazin doar ce vrea el, şi nu ce vor clienţii. În alt caz, la o pensiune montană, am observat un proprietar care nu făcea nici un efort pentru ca turiştii care-i călcaseră pragul să se simtă bine. Părea a considera că pentru banii respectivi (un preţ stabilit de el însuşi) era prea destul că le-a închiriat camerele. La orice altă cerere, legitimă pentru un om aflat în week-end, de genul *putem folosi aragazul şi frigiderul, putem avea ceva mai multă căldură sau apă caldă şi nu doar călîie,* omul strîmba din nas sau chiar bombănea. Doar el îşi făcuse datoria de gazdă, aceea de a oferi un adăpost şi de a nu-i lăsa afară în frig. Mai departe, nu vedea de ce ar trebui să fie şi amabil. Iar senzaţia de deranj răzbătea prin toţi porii fiinţei sale. Numai gîndul că turiştii i-ar putea degrada într-un fel sau altul proprietatea lui, construită cu multă trudă, părea să îi provoace mari suferinţe. În acelaşi timp însă, o cu totul altă atitudine afişa faţă de niște oaspeţi care păreau să-i fie rude. Îi lăsa să folosească fără restricţii aragazul din bucătărie şi grătarul din curte, mînca împreună cu ei şi le-ar fi oferit şi prioritate în alegerea camerelor, dacă nu s-ar fi temut că-i poate pierde pe ceilalţi muşterii, cu banii lor cu tot.

Mulţi patroni nu fac diferenţa între proprietatea lor strict privată şi afacerea, tot proprie, dar de care ar trebui să beneficieze un public larg, nu-şi delimitează fizic şi mental căminul de pensiunea cu firmă din aceeaşi curte, magazinul de sufragerie, restaurantul de propria bucătărie. În acelaşi timp, mulţi dintre ei fac diferenţe păguboase între neamuri şi cunoscuţi, pe de-o parte, şi clienţii străini, pe de altă parte. Faţă de primii, cu care au relaţii vechi şi complicate (chiar dacă nu le sînt plăcuţi), tind să-şi achite diverse obligaţii. Faţă de ceilalţi, pe care de obicei îi disprețuiesc, cred că nu e necesară decît o minimă prestaţie care să

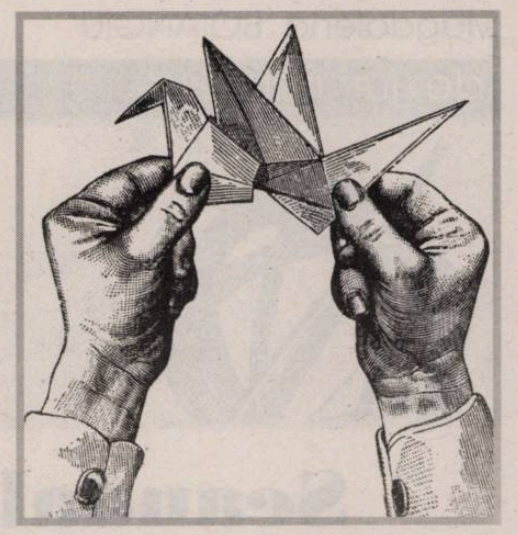

justifice doar pretenţia de a le încasa banii, la sfîrşit. E un gen de afacere care ar putea fi numită semi-închisă. Asemenea proprietari au de obicei o mentalitate rurală, îngustă... Sînt acriţi şi cărpănoşi. Şcoala – cum spuneam – nu a fost neapărat un capitol forte în viaţa lor. Energia şi iniţiativa le-au înlocuit studiile. Dar fără o fire pozitivă, fără talentul de a părea (măcar) amabili, săritori şi generoşi cu clienţii, fără înţelegerea nevoii de deschidere, de învăţare a unor reguli, afacerea nu poate decît să se transforme într-una *de familie,* în sens negativ. Fenomen care se întîlneşte şi la case mai mari. Nu degeaba într-un important clasament internaţional, inventat de un profesor olandez – Hofstede –, România se află pe la coadă, alături de Bulgaria, în privinţa *individualismului*. O noţiune înţeleasă drept capacitatea de a te detaşa de neamuri, de clan şi de relaţiile tradiţionale şi necontractuale. Caracteristică societăţilor moderne şi nespecifică celor tradiţionale de esenţă rurală. Vrem, nu vrem, „capitalismul de cumetrie" rămîne un diagnostic valabil.

4 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL DILEMA VECHE

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021/407.54.69

ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POȘTALE, AGENȚIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din prețul de la chioșc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completați numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită față de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala București.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului, prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 – CP 143, București, cod poștal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.

Abonamentele se pot contracta: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București ■ cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poștale ■ la sucursalele RODIPET ■ la firmele particulare.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

De la naţiunea etnică la elogiul diversităţii

Altă lume! – exclamă, extaziată, o colegă care nu mai fusese niciodată la Timişoara. Şi este, fără doar şi poate, o diferenţă de care bănăţenii sînt primii (după cum bine ştim cu toţii) îndreptăţiţi să fie mîndri. Pînă la a afişa un slogan electoral „liberal" de genul „Banii timişorenilor să rămînă în Timişoara!". Şi pînă la a redacta postere mobilizatoare semnate „naţionaliştii autonomi".

Văzută dinspre Banat, România ne apare, în interpretarea istoricului Victor Neumann, ca o naţiune excesiv de etnică, o *Kulturnation* de tip romantic, ce a sacrificat cu desăvîrşire diversitatea pe altarul continuităţii şi unităţii „poporului", integral şi exclusiv „român". O naţiune care, astfel, nu numai că şi-a ratat modernitatea, dar a căzut şi în păcat. O naţiune care intră la rubrica „aşa nu" a construcţiilor politice moderne, în opoziţie cu naţiunile franceză, engleză sau olandeză, care intră la rubrica „aşa da". Există, indubitabil, un mare adevăr aici, în măsura în care ştim cu toţii că sîntem o „naţiune etnică", de „tip german", şi nu de „tip francez", care s-a construit în jurul crezului *independenţei colective* (a „poporului"), şi nu al celui de sorginte franceză al *libertăţii individului*. De asemenea, ştim că Marea Unire a fost un şoc de diferenţă la care administraţia centrală a reacţionat, în final, cu un exces de centralism unificator. Dacă toate acestea sînt adevărate, „tot adevărul" este însă ceva mai complex şi mai nuanţat şi plasează România printre „modernităţile alternative" ale Europei, construite şi consumate cu bunele şi relele lor specifice.

Văzut dinspre Timişoara, Banatul apare ca marea excepţie în acest peisaj naţional, ca pămîntul făgăduinţei multietnice, ca spaţiu al diversităţii şi coabitării paşnice prin excelenţă, ca regiune de „conflict zero" – după cum îi place Adrianei Babeţi să amintească ori de cîte ori are ocazia. Există şi aici o indubitabilă doză de adevăr, căci Banatul a fost o zonă de extraordinară convieţuire etnică. Paradoxul – ca şi în alte cazuri – este că elogiul diversităţii pare să fie direct proporţional cu stingerea chiar a acestei diversităţi, prin plecarea masivă a „etnicilor", în primul rînd cei germani. Pe de altă parte, este şi o doză mare de excepţionalism bănăţean în această viziune, măcar pentru faptul că potenţialul de conflict şi cel de pace ale unei populaţii depăşeşte cu mult capacităţile de măsurare ale prea firavelor ştiinţe sociale, verdictul de „potenţial conflictual zero" fiind mai degrabă un (frumos) mit politic decît o constatare empirică. În plus, este ca şi cum o femeie tînără, frumoasă, inteligentă şi bogată ar ţine morţiş să se prezinte şi ca o primadonă cu o voce unică în lume. Banatul are suficiente calităţi pentru a nu mai avea nevoie să aspire şi la titlul (iluzoriu) de paradis mondial, unic şi măsurabil, al diversităţii.

Acelaşi „excepţionalism" bănăţean ni se înfăţişează ceva mai realist în ingenioasele măsurători (cu toate limitele asumate ale unor astfel de „indicatori") realizate de Alin Gevreliuc. Acesta a măsurat, de pildă, „gradul de vandalizare anonim" în mijloacele de transport din şapte mari oraşe ale ţării sau „scuipatul comunitar", adică „ponderea celor care, din totalul oamenilor care aşteaptă autobuzul în acelaşi tip de zonă, la aceeaşi oră, vreme de 30 de minute, scuipă natural, fără să se sinchisească". Ei bine, Timişoara este detaşat cel mai „civilizat" oraş din ţară, Bucureştiul şi Craiova fiind oraşele cu cel mai scăzut grad de civilitate, avînd indicatori între 3 şi 6 ori mai mari decît cei înregistraţi în oraşul de pe Bega. Mai interesante pentru povestea noastră sînt însă răspunsurile la întrebarea „Aţi vota pentru un candidat la Primărie care este (provine) din...?". Se pare că aproape toţi bănăţenii ar vota cu un candidat originar din propriul judeţ; urmează apoi, în ordine, cei provenind dintr-un judeţ limitrof, din Transilvania, apoi germanii, sîrbii, maghiarii, evreii şi bulgarii şi de-abia după aceea muntenii, oltenii şi, pe ultimul loc, moldovenii. Diferenţa „bună", valorizată, pare a fi deci cea etnică, diversitatea intra-etnică fiind aşezată în diferenţe regionale mai degrabă dezapreciate. Altfel spus, pentru bănăţeni, în prezent, „străinii" par a fi mai buni decît „fraţii români" din celelalte regiuni ale patriei.

Văzută dinspre fascinanta dar neglijata Dobroge, întreagă această problemă a relaţiei dintre centralismul naţiunii etnice şi practicile şi discursurile descentralizate ale diversităţii

ne apare, într-un fel, mai clară, căci e lipsită de mizele economice şi simbolice particulare ale Banatului. Este interesant de urmărit, astfel, cum, din „Dobrogea, pămînt românesc", sub efigia lui Mircea cel Bătrîn (a cărui stăpînire se întindea „pînă la marea cea mare", după cum ştim cu toţii), Dobrogea a devenit în zilele noastre, ca şi Banatul (dar mult mai puţin vehement), un „spaţiu de dialog inter-etnic". Un spaţiu pus în scenă şi „branduit" ca atare. Iar aceasta în condiţiile în care, la 1878, românii reprezentau 23% din populaţia Dobrogei (faţă de 25% turci, 35% tătari etc.), iar acum, cînd zona a devenit un spaţiu de discursuri şi practici multietnice, această „diversitate etnică" de-abia dacă mai însumează vreo 2-3 procente din ansamblul populaţiei. Dar, aşa împuţinate cum au ajuns, aceste „minorităţi etnice" devin pe zi ce trece mai vizibile, mai active şi mai luate în seamă de către majoritate. Rămîne marea problemă a apartenenţei subiective a membrilor acestor comunităţi, a identităţii lor trăite, care alternează, de cele mai multe ori, diverse identificări mai mult sau mai puţin contextuale, dar dintre care nu lipseşte niciodată cea românească.

Ce – şi cine – sînt ei? Ce înseamnă această diversitate etnică tot mai firavă, dar tot mai elogiată şi reinventată? Ce înseamnă „românitatea" în acest context? Şi mai ales în contextul migraţiilor masive din ultimii ani, cînd românii au devenit „diversitatea etnică" a altora? Dar şi în contextul unei imigraţii de care încă nu vrem să devenim conştienţi şi care ne va confrunta cu o diversitate internă de cu totul altă factură? Se pare că, de la istorici şi sociologi la oameni politici, realitatea socială ne-a cam luat-o înainte şi că ar trebui să ne ajustăm puţin instrumentele şi viziunile pentru a fi mai adecvaţi în descrierea şi interpretarea ţării în care trăim.

Se apropie 1 Decembrie. La mulţi ani, România!

PUBLICITATE

PUBLICITATE

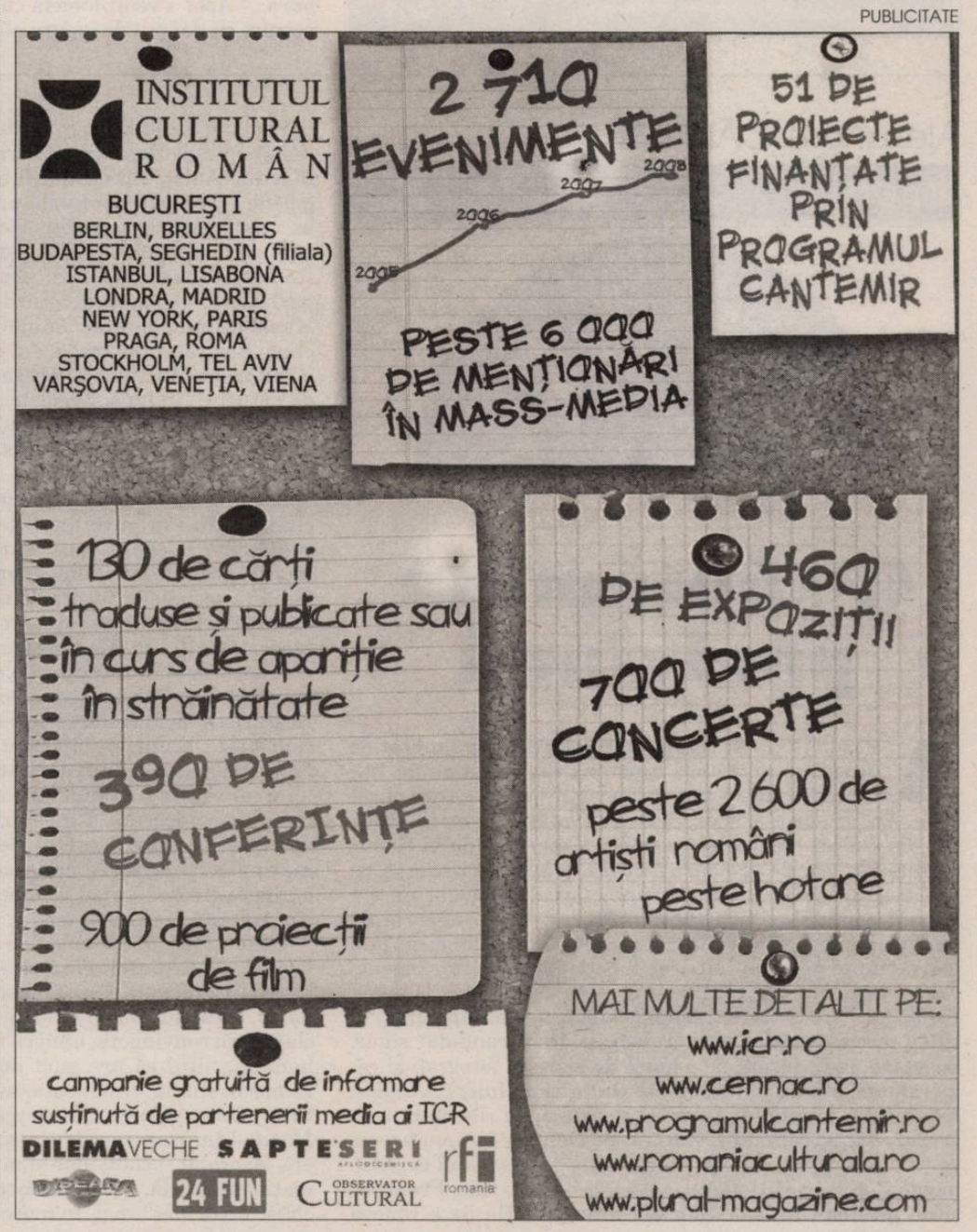

Andrei PIPPIDI

SOS București

Pasajul de la Universitate

„Următoarea staţie Universitatea, peronul pe dreapta!“ Şi metroul se opreşte. În nebunia care e acum traficul în Bucureşti, a rămas aproape singura soluţie posibilă pentru a circula la distanţe mari, dacă nu ai norocul să găseşti un tramvai (cel puţin, pe şine nu se aşază un mototol la volan ca să blocheze intersecţia – ce mai! Ştiţi, nu-i aşa?). Cobori, aşadar, din vagon şi intri în coada care urcă la nivelul pasajului. Acesta a fost

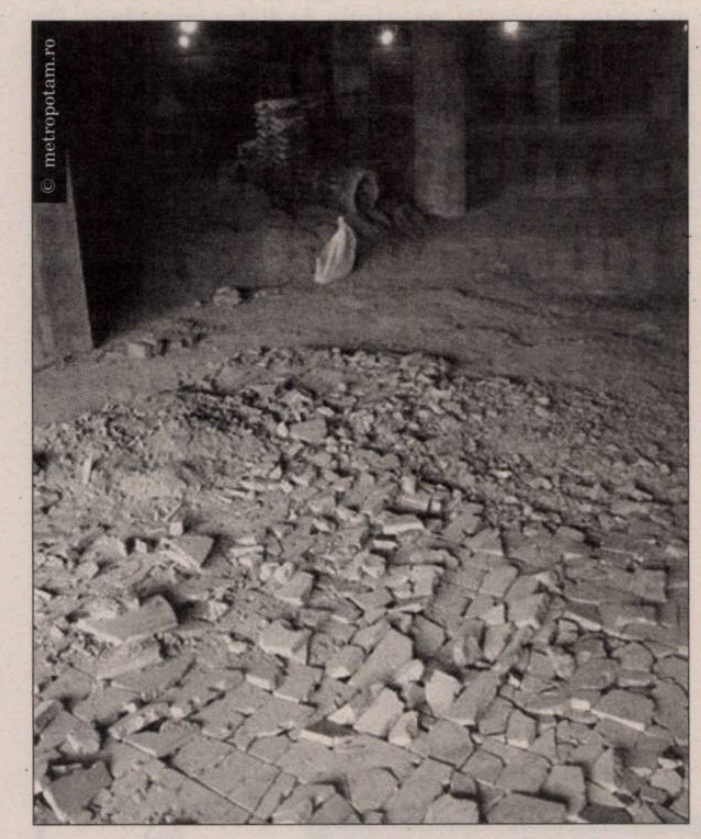

într-adevăr nodul central al Capitalei, din momentul în care s-a pus în funcţiune această linie a metroului. Locul a cunoscut şi experienţa revoluţionară; la 21 decembrie 1989 securiştii, scutierii, miliţienii l-au umplut de sînge. În primele zile din ianuarie, acolo se vindeau ziarele care începuseră să apară şi, mai ales, pereţii erau acoperiţi de graffiti care erau expresia cea mai sinceră a stării de spirit a populaţiei. Sute de asemenea voci ale poporului eliberat. După vreo săptămînă, inscripţiile din ziua de 21 erau deja şterse cu păcură şi vopsea, înlocuite cu altele mai conformiste, mai „pe linie“, iar după noaptea de 19 toate dispăruseră (atît de clar era cine ieşise învingător în confruntarea din ajun de la Piaţa Victoriei încît un şofer de taxi mi-a spus iarăşi „tovarăşe“, deşi în zilele precedente se auzea peste tot numai „domnule“). Din fericire, mai multe graffiti au fost transcrise de Irina Nicolau şi prietenii săi, care însă n-au mai văzut decît ce era scris pe clădirea Universităţii, pe Facultatea de Arhitectură şi pe blocurile din jur. Inscripţiile culese au apărut în volumul *Vom muri şi vom fi liberi*. De ce nu se reeditează cartea aceea extraordinară, chiar, de ce? Ştie cineva să-mi spună de ce? Poate fiindcă ni s-ar face ruşine, citind.

După aceea, spaţiul a fost ocupat de magazine. Cît erau librării şi farmacii era bine.

O cafenea şi două restaurante, normal. Era un loc de întîlnire. Într-un colţ se vindeau drapele. Cine o fi ieşind dimineaţa din casă cu intenţia de a cumpăra un steag?

De vreo jumătate de an, totul a fost răvăşit de mari transformări, un şantier care nu dă semne să se apropie de sfîrşit. Nici nu înţelegem ce va fi acolo „cînd va fi gata“: ar fi loc pentru vreo zece caverne comerciale. De altfel, micul negoţ n-a aşteptat să se termine toată nebunia asta şi, în fiecare zi, se strecoară printre muncitori şi pickhamere. Mai întîi au fost nişte vînzători de cărţi, asociaţi cu cei de pe treptele Universităţii sau concurenţi ai lor, nu ştiu. Reapăruseră multe din traducerile de la Cartea Rusă de pe vremuri. Un tip care făcea reclamă în gura mare ţinea în mînă *Tînăra gardă:* „Asta merge la diasporă. Valorează o sută de euro...“ Apoi a venit femeia cu iepuraşii. Ţinea în poală un coşuleţ cu doi pui de iepure albi şi pufoşi. Nu mai e nici ea.

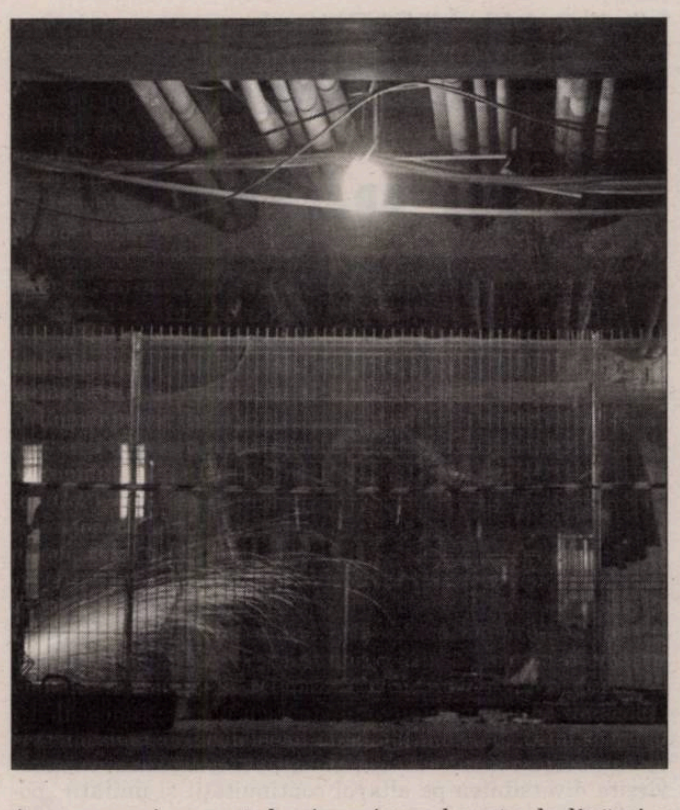

Avem numai comerţ de ciorapi sau bonete de lînă şi o tejghea plină de sticluţe al căror conţinut roz nu l-am putut identifica (ojă sau alt fard? Nu prea mă pricep la de-astea). Scria *Orkid* pe ele. Şi mai este şi bătrînul cerşetor care zice că a fost regizor şi n-are cu ce să-şi ia medicamente.

Situaţia merită în orice caz să fie relatată la rubrica „S.O.S. Bucureşti“. Nu numai că de vreo doi ani nu mai funcţionează scările rulante spre stradă – o pancartă ne-a tot mulţumit pentru înţelegere, lăsîndu-ne a crede, în naivitatea noastră, că au să se repare săptămîna viitoare – dar ce se întîmplă acum este intolerabil! S-a pardosit pasajul din nou... cu gresie! Desigur, cineva avea de vînzare gresie şi cunoştea pe cineva... Tîmpenie mai mare nu se poate. Cimentul care a fost înlocuit, zgrunţuros sau nu, era în orice caz antiderapant. Pe gresie se alunecă, după cum ştiu parveniţii care şi-au pus în baie plăci de gresie importate din Spania. Cînd o să plouă, o să fie de reparat picioare şi femure. Nu vă lăsaţi bunicile sau mătuşile să treacă pe acolo neînsoţite!

Alexandru CĂLINESCU

interstiții

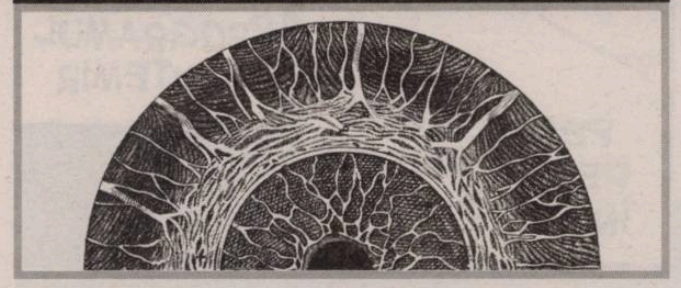

O săptămînă pariziană

Aflat la Paris cu ocazia unui colocviu, am profitat de ocazie şi am rămas acolo întreaga săptămînă trecută (tentaţie – veţi recunoaşte – omeneşte explicabilă). Am urmărit, aşadar, „pe viu“ avatarurile marii schisme din cadrul partidului socialist. Congresul de la Reims anunţa limpede că urmează furtuna, o furtună violentă, cu tunete şi fulgere, cu vînt nebun ce avea să zdruncine din temelii partidul, şi aşa şubred, fisurat, foarte departe de imaginea pe care o avea în anii '80-'90. Trei candidaturi au fost reţinute pentru preluarea funcţiei de secretar(ă) general(ă). Ségolène Royal, Martine Aubry şi Benoît Hamon. Primarul Parisului, Bertrand Delanoë, a ieşit din cursă, în ciuda pronosticurilor care îl dădeau drept candidat sigur. Ségolène, înconjurată de o haită de ziarişti, fotografi şi cameramani, era cînd ovaţionată extatic, cînd fluierată copios. S-a adresat patetic, cu vocea şi surîsul ei de zile mari, congresului, interpelîndu-i, vibrant, pe Delanoë („Avem nevoie de tine, Bertrand, şi de prietenii tăi!...“) şi pe fostul ei „compagnon“, François Holland („Avem nevoie de tine, François, şi de prietenii tăi!...“). Şi-a declarat intenţia de a renova partidul şi de a-i trece în rîndul al doilea pe „elefanţii“ Lionel Jospin şi Dominique Strauss-Kahn. În ce-o priveşte, Martine Aubry (socotită a fi mai de stînga, în timp ce Ségolène s-a arătat favorabilă unei alianţe stînga-centru) n-a ascuns faptul că se sprijină chiar pe „elefanţi“, în primul rînd pe marele ei prieten Lionel Jospin. Votul la socialiştii francezi se face „la bază“, decizia fiind luată de militanţii partidului. Un prim scrutin l-a eliminat pe junele Benoît Hamon. Confruntarea finală a fost dramatică. În ultima clipă, Bertrand Delanoë a dat consemn susţinătorilor săi să o voteze pe Martine. A cîştigat Martine Aubry, cu doar 42 de voturi (!) în plus. Ségolène, turbată, l-a bălăcărit vîrtos pe Delanoë şi a contestat rezultatul votului, acuzînd iregularităţi, manipulări etc. Foiletonul, mai teribil ca *Misterele Parisului,* continuă.

Martine Aubry este, să reamintim, autoarea (pe cînd socialiştii erau la guvernare) legii celor 35 de ore de lucru săptămînale, lege cu consecinţe dezastruoase pentru economia franceză. E fiica lui Jacques Delors, eminentă personalitate socialistă, favorit la un moment dat pentru candidatura la Preşedinţie, onoare pe care Delors a refuzat-o. Marcată de vîrstă, Martine s-a îngrăşat îngrozitor în ultima vreme (la capitolul „impresie artistică“ nici nu se compară cu supla Ségolène), devenind o ţintă privilegiată pentru caricaturiştii de la *Le Canard enchaîné*. Agonia partidului socialist este, acum, vizibilă pentru toată lumea. Congresul de la Reims a scos la lumină toate rivalităţile şi toate duşmăniile care sfîşie partidul. Făcînd trimitere la orientarea sexuală binecunoscută a lui Bertrand Delanoë, genialul humorist şi imitator Laurent Gerra a spus (în emisiunea sa matinală de la RTL) că la congres „s-au văzut chiar şi bărbaţi care au început să iubească femeile...“. Ceea ce, nu-i aşa, anunţă noi catastrofe...

Altfel, Parisul îşi vedea de treabă. S-a sărbătorit, ca în fiecare an, ritualul *„Le beaujolais nouveau est arrivé“*. În bistrouri, cafenele şi restaurante, parizienii adulmecau paharul, clătinau delicat vinul, gustau, plescăiau expert şi declarau, cu convingere, unul că *beaujolais*-ul 2008 are gust de banană, altul că are gust de fragă ş.a.m.d. Problema a rămas în studiu. Dimineaţa, în metrou, se citesc ziarele gratuite, *Direct Matin, Métro* sau *20 minutes*. Editat de *Le Monde* (din care reproduce scurte articole“), *Direct Matin* era favorabil socialiştilor şi miza pe Ségolène Royal. Informaţie minimală, pentru oameni grăbiţi şi care obosesc dacă citesc texte mai lungi. În mare vogă pînă nu demult, ziarele

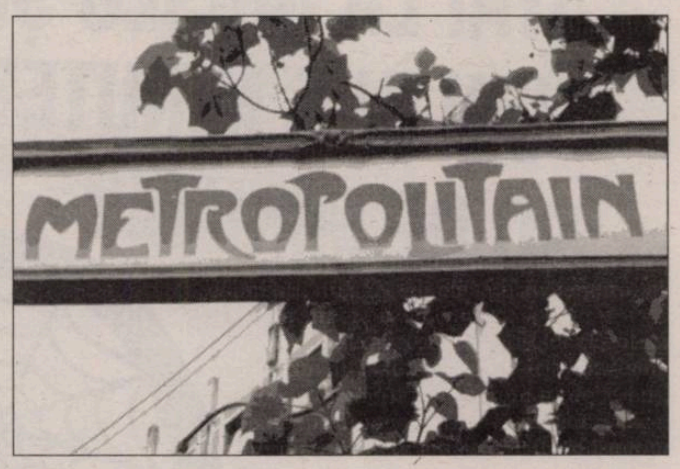

gratuite bat pasul pe loc, sînt deficitare, publicitatea (rarefiată) nu mai acoperă cheltuielile.

Librăriile au renunţat să stocheze cărţi, sufocate de valurile de noutăţi săptămînale. La librăria Gallimard, de pe bulevardul Raspail, am căutat zadarnic o carte din colecţia de buzunar Tel, editată chiar de Gallimard. Am găsit-o, în schimb, la librăria Compagnie de lîngă Muzeul Cluny, fără îndoială – declar sub jurămînt – cea mai bună librărie din Paris. Mi-o confirmă şi Olivier Rubinstein, directorul Editurii Denoël, pe care l-am cunoscut anul trecut la Iaşi, tot în noiembrie, şi cu care am simpatizat reciproc. Mă primeşte amical în biroul lui de pe Rue du Cherche-Midi (editura are un sediu fabulos: apeşi pe buton, deschizi poarta şi intri, în plin cartier Saint-Germain-des-Près, într-o oază de verdeaţă şi de linişte). Scoate o excelentă revistă, *Le Meilleur des Mondes,* care însă nu se vinde prea bine (concurenţa e mare: *Commentaire, Le Débat* etc.); intenţionează să modifice puţin formula şi să o difuzeze şi prin chioşcuri, nu numai în librării. Este editorul lui Mircea Cărtărescu şi îmi spune, convins, că autorul lui *Orbitor* va lua cu siguranţă Premiul Nobel pentru literatură. Aşa să fie.

A fost penultima săptămînă cînd mai era valabilă atît de preţioasa „carte orange“, cu care poţi călători nestingherit în autobuz, metrou şi RER. Va dispărea pe 1 decembrie şi va fi înlocuită de un mic dispozitiv electronic. *„Rien n'arrête le progrès...“*

Texte şi opinii de: ● *Vitalie CIOBANU (scriitor, redactor-şef al revistei* Contrafort) ● *Adrian CIOROIANU (istoric)* ● *Dan DUNGACIU (sociolog)* ● *Cristian GHINEA* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Mădălina ŞCHIOPU*

Ciudata ţară de la Răsărit

După Revoluţia din 1989, una dintre descoperirile de care fuseserăm privaţi atîta vreme era aceea că undeva în Est mai exista o ţară unde se vorbea preponderent românește. Entuziasmului din primul moment – lozinci despre Unire, simbolice poduri de flori, sloganuri avînd ca punct de plecare elanuri adolescentine de tip „un singur gînd, o singură simţire" – i-a urmat amara conştientizare a faptului că prăpastia creată în timp era foarte dificil de trecut. Basarabenii de după perioada comunistă arătau ca o variantă mai rea a noastră: colectivism resentimentar, ataşament faţă de trecutul recent, o nomenclatură şi mai impermeabilă la schimbare şi ostilă în faţa perspectivei unei democratizări autentice. După elanul iniţial, podurile de flori s-au rupt aproape complet: Partidul Comuniştilor din Basarabia – una dintre ultimele formaţiuni politice cu reprezentare semnificativă de pe planetă care poartă cu mîndrie această denumire – a fost votat de cîteva ori cu o majoritate care nu lăsa loc de dubiu. E adevărat, ajutat de o opoziţie atît de scindată, încît pare să aibă drept agendă ascunsă susţinerea la putere a adversarilor ideologici.

Un alt lucru ciudat în ecuaţia basarabeană este acela că formaţiunea comunistă a cîştigat alegerile de două ori consecutiv cu planuri opuse de orientare politică externă: o dată mizînd pe cartea rusească, a doua oară – pe cea pro-europeană. Acum, Chişinăul declară răspicat că doreşte o integrare în cea mai puternică alianţă a ţărilor de pe bătrînul continent. La rîndul ei, România încearcă să ajute Republica Moldova în acest demers şi se străduieşte să împingă pe agenda europeană, din poziţia ei de proaspăt membru al UE, o decuplare a integrării basarebene de celelalte state ex-sovietice din zonă.

Cît de sinceră este însă puterea de la Chişinău în declaraţiile ei de ultim moment? După cum o arată faptele, în prea puţină măsură: corupţie endemică, o societate civilă hărţuită, o presă împiedicată să-şi exercite presiunea critică asupra guvernării. Pe de altă parte, această orientare aparent pro-occidentală nu împiedică autorităţile să recurgă la acelaşi discurs violent şi ridicol totodată împotriva unui aşanumit fascisto-imperialism românesc. După cum se remarcă ironic în articolele din acest grupaj, dacă Republica Moldova s-ar alătura Uniunii Europene în actuala formulă şi reprezentare politică, ar deveni în scurtă vreme cel mai înverşunat adversar al României. Iar Rusia este în continuare o forţă politică, economică şi culturală care copleşeşte prin prezenţă orice posibil adversar în Basarabia. Deşi speranţele sînt foarte reduse, ar exista o şansă dacă peste Prut s-ar forma o masă critică susţinătoare a unei reale democratizări, în afara sferei guvernamentale. Probabil e nevoie de o răbdare de Sisif şi de un idealism donquijotesc. Unii sînt dispuşi să încerce. ***(M. Ş.)***

Vitalie CIOBANU

Războiul guvernanţilor cu societatea

Integrarea europeană a devenit un cîntec la modă în Moldova, tocindu-se rapid, după ce a fost preluat ca „obiectiv naţional" de Partidul Comuniştilor, aflat la guvernare. Mulţi consideră că Voronin a reuşit astfel să priveze Opoziţia de principalul său atu electoral: aderarea la UE. Mai mult, comuniştii de la Chişinău sînt, probabil, singurul partid din Europa Centrală şi de Est care a reuşit să cîştige de două ori consecutiv alegerile parlamentare, cu programe politice diametral opuse. În 2001, cînd au acces la putere după 10 ani de la destrămarea URSS-ului şi scoaterea lor în afara legii, comuniştii au fluturat lozinca aderării la Uniunea Rusia-Belarus, iar în 2005, patru ani mai tîrziu, au cîştigat alegerile proclamînd „cursul strategic de integrare europeană". În Moldova însă, cele două scrutine pe care le-am evocat nu s-au întemeiat (decît parţial) pe o confruntare ideologică. În 2001, principalul aliat al comuniştilor a fost reprezentat de sărăcia şi disperarea populaţiei (un fel de „general iarnă"), populaţie care şi-a „votat" amintirile legate de protecţia socială din perioada sovietică, iar în 2005 comuniştii au obţinut victoria, deja din postura de formaţiune de guvernămînt, uzînd masiv de resursele administrative, mizînd pe corupere şi şantaj la adresa funcţionarilor publici, pe care îi obligau să se înscrie în partid sau – dacă nu – să părăsească postul, şi strîmtorînd la maximum spaţiul public. Etapa de pseudo-reorientare geopolitică spre Vest, de după respingerea planului Kozak în noiembrie 2003, a culminat prin semnarea unui Plan de Acţiuni Uniunea Europeană-Republica Moldova, în februarie 2005, cu o lună înaintea alegerilor parlamentare, acest document rămînînd singurul cadru juridic ce reglementează raporturile Moldovei cu Bruxelles-ul. Acordul a expirat în martie 2008, dar a fost prelungit *sine die,* pînă la îndeplinirea de către guvernarea de la Chişinău a tuturor prevederilor acestuia, în special a cerinţelor cu privire la libertatea de exprimare, independenţa justiţiei, asigurarea autonomiei locale şi rezolvarea conflictului transnistrean.

În anii din urmă, Parlamentul a adoptat un cadru legislativ compatibil în mare cu cel european, însă acesta nu se aplică, pentru a nu zdruncina „structura de rezistenţă" a actualei puteri. La televiziunea publică tronează o cenzură comparabilă cu cea din vremurile sovietice. Din grila sa de emisiuni lipsesc cu desăvîrşire dezbaterile de actualitate, cu participarea reprezentanţilor opoziţiei şi ai societăţii civile. Cenzura se poate deduce, prin comparaţie cu posturile TV româneşti, şi din feţele livide, impenetrabile ale redactorilor de la ştiri, care a fost necesar să reînveţe să-şi disimuleze cu abilitate „opiniile personale", pentru a nu-şi pierde slujba. După eliminarea TVR din spaţiul informaţional basarabean – acum dosarul acestui abuz se află la CEDO – următorul pe listă este PRO TV Chişinău, care încearcă de mai mulţi ani să obţină frecvenţe suplimentare, pentru a-şi extinde emisia în afara Chişinăului, dar a fost constant refuzat de Consiliul Coordonator al Audiovizualului. Acum, în decembrie, PRO TV Chişinău şi-ar putea pierde şi licenţa, ca urmare a interpelării făcute în Parlament de PPCD (foştii „unionişti" din anii '90, deveniţi între timp fideli parteneri ai comuniştilor), care au acuzat postul că destabilizează situaţia în ţară şi au cerut identificarea proprietarilor săi, iar Procuratura Generală s-a grăbit să deschidă o anchetă care să ofere pretextul represaliilor. Dacă PRO TV Chişinău îşi va pierde licenţa, va dispărea unica televiziune în care se mai pot auzi vocile opoziţiei – un frumos cadou pentru comunişti şi aliaţii lor, în perspectiva alegerilor parlamentare de anul viitor.

Pregătindu-se de scrutinul din 2009 – crucial pentru destinul european al Basarabiei –, guvernarea comunistă a produs unele modificări antidemocratice şi discriminatorii în Codul Electoral. A fost ridicat pragul electoral de la 4 la 6%. Sînt interzise blocurile electorale. Persoanele cu dublă cetăţenie (şi sînt vizaţi, în exclusivitate, cetăţenii români din Basarabia) nu pot fi alese în funcţii publice pe un larg spectru de poziţii – de la primar şi consilier comunal, pînă la deputat, ministru şi preşedinte. Protestele societăţii civile, avertismentele forurilor europene, care au cerut autorităţilor comuniste să elimine modificările aberante din Codul Electoral, au fost ignorate. Lucrurile însă ar putea evolua, după ce Curtea Europeană a Drepturilor Omului a decis că legea, adoptată de comunişti, care interzice persoanelor cu dublă cetăţenie accesul la funcţii publice „nu este justificată, proporţională şi contravine Convenţiei Europene a Drepturilor Omului şi Convenţiei Europene pentru Cetăţenie", şi a cerut autorităţilor de la Chişinău să asigure prin alte modalităţi loialitatea funcţionarilor publici (argumentul invocat de Guvern), decît prin limitarea drepturilor constituţionale, întrucît „loialitatea funcţionarilor publici este faţă de stat, nu faţă de un anumit partid sau faţă de o anumită guvernare". Sentinţa CEDO a fost pronunţată pe marginea contestaţiei depuse de avocatul Alexandru Tănase, prim-vicepreşedinte al Partidului Liberal-Democrat, de opoziţie, şi de primarul general al Chişinăului, Dorin Chirtoacă, ambii avînd şi cetăţenie română. Decizia Curţii de la Strasbourg ar trebui să se extindă asupra tuturor moldovenilor cu dublă cetăţenie, însă ne putem aştepta ca autorităţile să tergiverseze pînă la alegeri aplicarea acestei decizii, chiar şi cu riscul excluderii din Consiliul Europei.

Motivaţia atitudinii duplicitare a regimului Voronin faţă de Occident este evidentă: comuniştii nu au cum să accepte democratizarea, de vreme ce democratizarea îi va conduce, inevitabil, înspre pierderea puterii. În urmă cu opt ani, comuniştii veneau la guvernare nu pentru a renunţa la ea, prin simplul mecanism al succesiunii partidelor. E drept că nu au îndrăznit să anuleze procedura alegerilor, dar au învăţat să-şi limiteze efectele erodării, reuşind să fie tot ei creditaţi cu prima şansă pentru scrutinul din 2009. Puterea se află într-un război surd cu societatea, fapt vizibil la toate nivelurile, inclusiv în relaţia cu autorităţile publice locale. La Chişinău, în această toamnă, Guvernul a aplicat un şantaj barbar la adresa Primăriei, ordonînd întreprinderilor monopoliste din domeniul energiei – Termocom şi Moldova-Gaz (aceasta din urmă o filială a Gazprom-ului) – să suspende livrarea agentului termic, în mai multe cartiere ale oraşului, în spitale şi grădiniţe, invocînd falsul argument al neachitării unor datorii istorice şi încercînd să deturneze nemulţumirea populaţiei înspre edilul liberal. Din teritoriu sînt raportate frecvente manifestări de incitare la ură interetnică, cum au fost recentele incidente de la Bălţi, cînd grupuri de comsomolişti rusofoni i-au atacat pe manifestanţii unor partide de opoziţie care protestau împotriva prezenţei armatei ruse în Transnistria, smulgîndu-le pancartele din mîini, îmbrîncindu-i, strigîndu-le: „Românilor, căraţi-vă peste Prut!", sau distrugerea unor busturi ale lui M. Eminescu la Floreşti şi Drochia.

Cum pot fi înfrînate tendinţele absolutiste ale regimului de la Chişinău? Discursurile de ordin general nu mai au eficacitate. Pledoaria în numele unor „valori" se cere dublată de abordări tehnice, pedestre, sectoriale. Moldovenii îşi doresc, în majoritate, integrarea în Uniunea Europeană – o arată toate sondajele din ultimii ani. Dar oamenii trebuie ajutaţi să realizeze că europenizarea începe de la ei, depinde de cît de bine îşi cunosc drepturile şi cît de dispuşi sînt să lupte pentru ele. Există apoi un cadru instituţional, Planul de Acţiuni UE-Republica Moldova, în care guvernanţii şi-au asumat nişte angajamente – e un teren de bătălie ce nu trebuie neglijat nici de partide, nici de societatea civilă. Un fertil schimb de experienţă din acest punct de vedere oferă conferinţele organizate de Fundaţia Soros România – prima s-a desfăşurat la Chişinău între 20-22 octombrie a.c., cea de-a doua, consacrată în exclusivitate problemelor mass-media, este programată pentru 9-11 decembrie la Timişoara. Aderarea la Uniunea Europeană nu are nici un fel de sorţi de izbîndă, dacă cei ce decid astăzi în Republica Moldova nu-şi vor abandona năravurile de tip Putin şi „Edinnaia Rossia", dacă nu vor începe să se comporte ca nişte europeni. În acest moment, Bruxelles-ul a îngheţat orice discuţii privind un nou acord, mai ambiţios, cu Republica Moldova, pînă după alegerile din primăvară. Numai că degeaba se aşteaptă o nouă voinţă politică la Chişinău. Uniunea Europeană ar trebui să-şi sporească presiunile asupra guvernanţilor moldoveni, cum nu a făcut-o niciodată în ultimii 20 de ani, să susţină libertatea de expresie, partidele de opoziţie, societatea civilă. Moldova, singură, nu se poate ridica din genunchi. Cu o Rusie agresivă în coastă, care şi-a strecurat reţelele de influenţă pînă în vîrful ierarhiilor sale politice şi economice, Moldova seamănă cu o blîndă (şi confuză) mioară, sugrumată de o anacondă.

Ce poate face România pentru conaţionalii săi din stînga Prutului? Riguros vorbind – lucrurile care depind de ea: să deblocheze procesul de redobîndire a cetăţeniei române pentru basarabeni, să nu îngroape necesarele dezbateri şi modificări legislative, sub maldărul de promisiuni goale, eschive laşe şi cafteli interpartinice, care maschează de fapt o mare indiferenţă.

Dan DUNGACIU

Cine decontează eşecul relaţiei Bucureşti-Chişinău?

În Europa, cu Putin! Datele ultimului sondaj de opinie publicat la Chişinău (BOP, septembrie-octombrie 2008) ne oferă cîteva date deconcertante în ceea ce priveşte viziunea populaţiei faţă de o serie de evoluţii geopolitice.

În primul rînd, liderii Federaţiei Ruse se menţin în topul celor mai „de încredere" politicieni: conduce detaşat Vladimir Putin (77%), urmat de Dmitrii Medvedev (61,1%). Abia pe locul al treilea – la peste 30% de primul clasat! – se găseşte preşedintele Vladimir Voronin (46,8%). Rusia are dreptate şi în criza georgiană: 33% dintre cei intervievaţi cred că recunoaşterea unilaterală a independenţei Osetiei de Sud şi a Abhaziei a fost o „decizie corectă", pe cînd doar 17,7% cred că „a fost incorectă", iar circa 40,3% nu se exprimă în această chestiune. În ceea ce priveşte vinovaţii în declanşarea conflictului din august 2008, cei mai mulţi respondenţi o identifică pe Georgia (33%), urmată de Rusia (22,3%), SUA (12,5%). NATO este şi el prezent în clasament cu un scor de 4,3%. Însumate, Georgia, SUA şi NATO ating circa 40% din proporţia „vinovaţilor", în condiţiile în care 37% nu răspund la întrebare. În percepţia publică, relaţiile Republicii Moldova sînt cele mai bune cu Federaţia Rusă (68,3%), urmată de Ucraina (62,4%) şi UE (53,6%), iar partenerul strategic al Republicii Moldova ar trebuie să fie... Rusia (49,6%), urmată, la distanţă, de UE (19,6%) şi România (19,1%). Asta în condiţiile în care circa 70% din populaţie vrea în... Uniunea Europeană!

Cum s-a ajuns aici?

A fost odată o Revoluţie Oranj... Totul a început după respingerea faimosului Memorandum Kozak (noiembrie 2003), cînd Partidul Comuniştilor din Republica Moldova (de guvernămînt) basculează surprinzător spre Vest, iar liderul comunist devine – în lipsa altora? – favoritul numărul 1 al schemelor politice occidentale. „Cromatica" geopolitică a spaţiului – oranj, trandafirie etc. – l-a acreditat în cele din urmă pe preşedintele Voronin, fost adept al Uniunii statale Rusia – Belarus – Republica Moldova şi stavila tancurilor NATO care ar fi vrut să ajungă în pădurile de la Breansk, drept un partener acceptabil.

Declaraţiile pro-UE au început să curgă precum vinul în pocale. Un singur lucru nu a putut lepăda cu nici un chip preşedintele Voronin din comportamentele pre-„oranj": fobia faţă de Bucureşti şi de tot ceea ce înseamnă sau ar putea însemna o Românie activă în mentalul colectiv al celor din stînga Prutului (aşa cum s-a petrecut cu ocazia alegerilor locale din 2007, care l-au propulsat pe tînărul Dorin Chirtoacă, primar al Chişinăului).

De aici particularitatea proiectului european al Republicii Moldova după 2005, fundamentat, paradoxal, pe un *proiect (anti)identitar*.

Să vedem cum.

Spre Vest, fără Bucureşti? În anii '90, două erau, în esenţă, posibilităţile de evoluţie ale Republicii Moldova: spre Est, alături de Rusia, şi spre Vest, alături de România. Dincolo de nuanţe, cam aşa arăta meniul geopolitic care se afla la dispoziţia Chişinăului atunci. După 2007, odată cu integrarea europeană a României, ceea ce exista *in nuce* în anumite minţi politice de la Chişinău (şi nu numai) devine *proiect*. Iar cele două opţiuni s-au transformat, treptat, în *trei*. A apărut o *a treia cale*, care ar putea fi rezumată astfel: *spre Vest, fără România* (şi, dacă se poate, împotriva ei).

Astăzi, această opţiune pare a fi devenit axiomă a politicii externe a Chişinăului, în pofida faptului că populaţia crede, conform sondajelor, că România ar trebui să fie principalul partener al Republicii Moldova pentru integrarea europeană.

Mai mult; pe fondul retragerii discrete, şi nu prea, a Bucureştiului din dosarul Moldova pe plan internaţional – şi asta nu de azi, de ieri – se pare că această „a treia cale" este îmbrăţişată din ce în ce mai pregnant şi de anumite canale ale diplomaţiei occidentale, cu influenţă la nivelul deciziei. Consecinţa: Chişinăul a găsit un ţap ispăşitor pentru eşecurile interne şi şi-a exhibat, indecent şi nesancţionat, fobiile anti-Bucureşti, pe toate canalele (de la declaraţii publice la scrisori prezidenţiale către statele UE).

Care sînt efectele pe teren?

A doua Armată a XIV-a sau „soft power"-ul Moscovei în Republica Moldova. Efectele principale ale retragerii României din proiectul Moldova sînt două, inextricabil legate. Prima ţine de resurecţia limbii ruse în spaţiul public. Cei care au lăsat nesancţionată eliminarea TVR1 de pe reţeaua naţională a Republicii Moldova – singura televiziune cu acoperire naţională şi mesaj european din stînga Prutului – au greşit major. Căci, în locul ei, nu au venit televiziuni ungureşti, poloneze sau lituaniene, ci au fost create condiţiile pentru o influenţă şi mai consistentă a televiziunii ruseşti. În sine, asta nu ar fi rău, dacă limba şi axiologia rusă nu ar avea acolo şi funcţii *geopolitice*.

După cum indică şi sondajul deja realizat, televiziunile acoperă totul în ceea ce priveşte sursele de informare ale populaţiei, dar, între ele, dominante sînt televiziunile ruseşti (Prime TV/ORT – 64%) sau cele pro-guvernamentale, fie de stat (Moldova 1 – 53,4%) sau private (NIT – 18,5%). Mai intră în calcul şi alte două televiziuni, tot moscovite (TV7 –10,6% şi STS – 5%). Singura televiziune clasată şi care iese din serie rămîne PRO TV Chişinău (22,9%), nu întîmplător, vînată acum de autorităţi, la o lună pînă la expirarea licenţei (21 decembrie 2008).

De aici şi a doua consecinţă. Conectarea abundentă a spaţiului public din Republica Moldova la Rusia evidenţiază existenţa unui fenomen pe care occidentalii nu vor să-l conceadă. Dar ar trebui! *Nu doar UE exercită „soft power" (atractivitate, seducţie, fenomene de imitaţie etc.) în Moldova, ci şi... Rusia.*

Europa a pierdut o bătălie.

Ce e de făcut? Ceva trebuie schimbat acolo – şi trebuie început cu *premisele* abordării dosarului Moldova. Punctul de plecare al oricărei schimbări este reconfigurarea şi europenizarea spaţiului public din Republica Moldova.

Şi aici România europeană are, concomitent, o şansă şi o responsabilitate. Pînă una alta, singurele repere *europene* în mentalul colectiv dincolo de Prut şi care pot concura cu cele ruseşti sînt preşedintele român Băsescu (40,2% în încrederea populaţiei) şi România ca partener principal pentru integrare europeană (42,2%) – prima clasată şi mult dincolo de alte state europene (următoarea clasată, Bulgaria, are... 2,2%). De ce le dispreţuim?

Pînă la şedinţe comune de guvern Bucureşti-Chişinău mai este ceva vreme. Dar de la spaţiul public trebuie pornit şi asta trebuie să spună Bucureştiul partenerilor euroatlantici. *Contracararea* „soft-power"*-ului rusesc este premisa oricărui proiect european de succes în Republica Moldova*. Dar, pentru ca să o spună sau să o facă, Bucureştiul, el însuşi, are nevoie de reformă instituţională şi reconfigurări de viziune. Este dispus să o facă? Schimbarea de echipă de la Washington, criza globală care afectează şi (cu precădere) Rusia, dificultăţile politico-economice din Ucraina, parlamentarele de pe ambele maluri ale Prutului – toate acestea indică o schimbare majoră de context.

Care nu e neapărat nefavorabilă.

Cristian GHINEA

Dimineaţa stricată

– Măi, eu consider că am muncit pînă acum pentru ţară, tu ştii că am împins şi eu cît am putut, gata, am intrat în UE, am plecat şi am intrat în etapa egoistă a vieţii mele. Tu ce mai faci?

– Bine, uite, lucrez la un raport despre ce vor noile membre ale UE să facă înăuntru. Scriu capitolul despre România.

– Şi ce vrea România în UE?

– Uf, e complicat! Vrea să mişte lucruri mici, bătălii minuscule pe temele pe care se ceartă ăia, în general pe poziţii făcute de birocraţi, avem oameni buni pe care îi scoatem la înaintare, dar ei nu pot implica poziţia României, pentru că factorul politic nu prea are idee ce vrem, deci ne lipsesc deciziile mari, strategice. Nu poate un director de minister să îmi spună ce vrea România cu politica agricolă comună, susţinem Franţa care vrea subvenţii, susţinem Marea Britanie care vrea dezvoltare rurală, astea sînt decizii politice mari. Fără ele, lucrăm pe mize mici. Altfel, m-am tot chinuit să identific temele proprii României, adică ce am vrut noi să exportăm pe agenda UE. Am găsit trei pînă acum: Republica Moldova, colaborarea la Marea Neagră şi problema romilor, unde am încercat să le plasăm lor jucăria, dar nu prea ne-a ieşit, adică au zis că da, e bine, poate, dar nimic concret, a predominat argumentul că, dacă vom proclama romii o minoritate europeană, se va crea un precedent şi vor dori şi alţii, mai ales musulmanii din Vest.

– Şi cu Moldova ce am făcut?

– Mă, aşa haotici cum sîntem, ne-am ţinut barem de ceva clar aici: ţinem cu dinţii ca oricînd vine vorba de UE în spaţiul estic să apară acolo şi Moldova, să ţinem uşa deschisă pentru ei pînă cînd UE se simte gata să mai accepte state din Est şi pînă vor avea şi moldovenii un guvern normal la cap care să facă ceva pe bune ca să se integreze. E tot ce putem să facem acum, dar măcar avem o strategie, nu ne costă mult, sîntem toţi de acord, adică şi Geoană, şi Băsescu, şi cine vrei, aşa că măcar e un domeniu unde România se poate angaja pe termen lung.

– Şi ţi se pare că e o strategie deşteaptă?

– Mă, da, în condiţiile date, da, ce altceva poţi să faci? Apropo, prin 2005-2006 erai încă la *(...autocenzură din înalte motivaţii patriotice...)*, e adevărat că Băsescu le-a transmis să se unească repede cu noi şi să intrăm împreună în UE?

– De unde ştii asta!? Am auzit şi noi, dar asta arată doar cît de dus cu pluta era Băsescu.

– Da, poate că nu mai pupam nici noi UE. Dar dacă îi ieşea... Hai, că diferenţa între dus cu pluta şi erou naţional nu e chiar atît de mare, depinde de context şi rezultat.

– Şi care era ideea? Chiar vrem noi să ne unim cu Moldova? Mă, eu nu ştiu ce afilieri sufleteşti ai tu, dar ştii că eu sînt din Moldova noastră. Am şi ceva rude dincolo.

– Aaa, dacă e să vorbim personal, mie ar trebui să mi se rupă, ţăran din sud sadea. Dar nu poţi să ignori că sînt cîteva milioane de români...

– Cine zice că sînt români? Şi chiar dacă, nu asta e ideea. Mă, ce vrem noi de fapt cu Moldova în UE?

– Păi, nu ţi-am zis!? Să o ţinem lipită de uşă pînă e gata să treacă pragul şi pînă se deschide uşa. Nu înţeleg ce mă întrebi. Îi ajutăm cum putem. Acum două săptămîni am reuşit să scoatem un document semnat de miniştrii UE despre Moldova, în care UE le zice că, dacă continuă reformele, vor intra într-un acord cu perspectivă de a deveni membru. Ai noştri au insistat să se dea un semnal acum, că vor negocia să includă Transnistria în alegerile de la anu', şi ne-a fost frică că e încă un moment în care Rusia îi va presa pentru federalizare. Eu zic că e o reuşită, apare într-un document UE perspectiva admiterii Moldovei cînd va fi pregătită, şi asta fix cînd Rusia e gata să le mai apese piciorul pe gît. Iar dacă ne ţinem cu dinţii de idee, urmează preşedinţia suedezilor, care împreună cu polonezii au propus Strategia pentru Est. Deci, acum este interes pentru zonă, urmează doar să le vindem ideea că Moldova nu trebuie să depindă de rămaşi în urmă, ca Belarus, sau că e mai previzibil de integrat decît Georgia, deci ţările să fie judecate individual şi, dacă se urnesc şi moldovenii, se potriveşte. Apropo, dacă eram noi judecaţi individual nu mai intram în UE, acum vrem asta pentru Moldova.

– Aşa, deci noi ţinem cu tot dinadinsul să împingem spre UE un stat total disfuncţional. Ce stat e ăsta, fără identitate clară şi cu Transnistria în balamale? Noi tot încercăm să întărim acest stat şi să-l ajutăm. De ce? Ca să-l aducem în UE cu noi? Ca să ce? Ne vor fi recunoscători? Chiar dacă reuşim prin absurd, Moldova în UE ne va fi duşman acolo. Tu nu înţelegi că România prin simpla ei existenţă ameninţă Moldova? Dacă o parte din populaţie vrea să se unească cu România, atunci puterea de acolo, toţi nomenclaturiştii care se vor miniştri în loc de şefi de judeţe româneşti nu vor face decît să se opună României. Moldova în UE va faulta tot ce propune România, din principiu, pentru că numai prin distanţare faţă de România poate exista Republica Moldova.

– Uite că la asta nu mă gîndisem. Mi se părea că e natural să o vrem acolo, să ne unim în UE, sună frumos. Dar tot nu înţeleg de ce îţi pui problema asta, măcar să ajungă Moldova acolo. Şi care e alternativa pînă atunci? România e un *outsider* în jocul de acolo. Nu putem decît să ne lipim la căruţa UE şi să o împingem puţin în direcţia aia. Nu depinde de noi ce se întîmplă la Chişinău.

– Alternativa e dezmembrarea. O Moldovă mai mică, fără Transnistria. Asta se duce la Rusia sau la Ucraina sau la cine dracu' se încurcă cu ea, restul Moldovei nu are unde să se ducă şi nu mai are de ce să facă balet, ba cu UE, ba cu Rusia, cum face acum ca să păstreze Transnistria.

– Şi ce ai rezolvat? O Moldovă mai mică în UE – tot riscăm să băgăm acolo un ghimpe în coastă, mai degrabă decît un aliat. Şi parcă ai manie să te joci cu şerveţele geostrategice, vrei tu să împarţi Moldova. Asta este Moldova, aşa o luăm pe inventar, ţinem uşa UE deschisă pentru ea sau nu? Asta e singura întrebare care depinde de noi.

– Nu, las-o afară. Nu o să zic niciodată chestia asta în public, dar ne batem capul degeaba şi riscăm şi să ne ardem cu ei.

– Cred că eşti nerealist şi te joci aiurea de-a Churchill. Oricum, mi-ai faultat singura politică proprie şi coerentă a României în UE, celelalte două sînt în suferinţă, Marea Neagră aşteaptă ceva concret, iar pisica moartă cu romii nu am reuşit să o aruncăm peste gard, la Bruxelles. Mi-ai stricat dimineaţa!

(Acest dialog este o reproducere aproximativă a unei discuţii avute recent cu un om deştept. Să ne fie clar, dintre cei doi împricinaţi, eu eram patriotul care apăra cauza naţională. Parol!)

Adrian CIOROIANU

Stat mic, probleme uriaşe

– Republica Moldova, între vecini, trecut şi viitor –

Într-una dintre ultimele zile ale lui decembrie 2003, într-un interviu dat la Chişinău, preşedintele Republicii Moldova – Vladimir Voronin – aducea critici de o duritate fără precedent (pînă atunci) la adresa vecinului din Vest. Mesajul era cu atît mai surprinzător cu cît dl Voronin ameninţa cu instanţele internaţionale, în faţa cărora – susţinea domnia sa – România ar trebui trasă la răspundere, în calitatea ei de „ultim imperiu care mai există în Europa"!

Această declaraţie trăda mai mult decît un complex de legitimitate (politică şi statală) al liderului de la Chişinău. Chiar şi pentru un şef de stat ale cărui legături cu „Europa" erau fragile (şi au rămas la fel), această ameninţare avea un substrat mai acut. Nu despre pericole româneşti la adresa Republicii Moldova era vorba acolo, ci despre dorinţa României de a deveni membru al Uniunii Europene la 1 ianuarie 2007. Era, simplu spus, un *şantaj cu Europa*. Dat fiind că printre condiţiile accederii erau şi relaţiile bune cu vecinii, dl Voronin dorea pur şi simplu să semnaleze că, în opinia sa, Bucureştiul rămîne restant la acest capitol. Şi că domnia sa poate *împrăştia* mai departe propria versiune asupra realităţii (este ceea ce dl Voronin a făcut din plin în anul 2007, în întîlniri cu oficiali UE sau NATO).

Această bizară comportare a liderului Voronin nu-şi are explicaţia în apartenenţa sa politică şi nici nu este legată de o anume administraţie la Bucureşti. După minicriza din 2003, relaţiile din anii următori au involuat – cu excepţia unei singure ocazii (şi aceea premeditată bilateral, pentru presă): în 2005, cînd, la un festival al vinului, preşedinţii Băsescu şi Voronin au ciocnit, într-o piaţă din centrul Bucureştiului, cîte un pahar cu vin adus de peste Prut. Gestul era menit a încuraja prezenţa produselor din Republica Moldova pe piaţa românească – o prezenţă care, acum, cînd acest text vede lumina tiparului, rămîne cu totul modestă. Aveam să aflu ulterior că preşedintele Voronin a regretat acel moment şi şi-a pus întrebarea dacă astfel de gesturi, în relaţia cu România, nu cumva au determinat oficialităţile ruseşti să boicoteze vinurile ieşite dintre Prut şi Nistru. Indiferent de regretele dlui Voronin, cert este că în anii următori (pînă în 2008), Republica Moldova a fost supusă, dinspre Moscova, la un veritabil *şantaj al vinului* – care nu se rezuma la vin, ci viza cîteva produse din Republica Moldova în faţa cărora piaţa rusească – largă şi, deseori, îngăduitoare – a fost închisă.

Aşadar: prins el însuşi între un *şantaj cu Europa* la care supune Bucureştiul şi un *şantaj economic* la care este supus de Moscova, regimul Voronin joacă pe o coardă foarte întinsă. Principalele sale obiective, acum (dar nu neapărat în această ordine), sînt: 1) rămînerea la putere (nu-i vorba numai de un om, ci despre un întreg sistem, cu oamenii săi şi cu politicile sale de guvernare); 2) disocierea, sub orice formă, de România; 3) revigorarea relaţiilor cu Rusia lui Vladimir Putin prin reglementarea conflictului transnistrean.

Analizez, în cele ce urmează, fiecare dintre aceste idei.

Nimic mai mult decît puterea

Vladimir Voronin a avut şansa (politic, vorbind) ca predecesorii săi să confunde democratizarea Republicii cu bunăstarea cetăţenilor. Din păcate, un popor nu trăieşte numai cu libertate – drept care, chiar şi într-un stat considerat a fi unul dintre cele mai sărace din Europa, mulţi cetăţeni cred că viaţa lor e mai bună azi decît era acum un deceniu.

Regimul Voronin nu este decît copia – periferică – a regimului moscovit al lui Vladimir Putin. Aceeaşi importanţă dată presei controlate de stat – alături de obişnuitele şicane (mai puţin contondente decît în Rusia, totuşi) faţă de presa independentă. Şi nu numai presa locală neînregimentată a avut de suferit, ci şi presa de expresie română în genere – vezi tergiversarea reglementării licenţei pentru posturile ce preluau jurnalele TVR-Bucureşti. Ca şi la Moscova, aceeaşi preocupare de a menţine dezbinarea adversarilor – şi, din acest punct de vedere, agenţii de influenţă voroninieni sînt foarte imaginativi: vezi starea de neinvidiat a opoziţiei de la Chişinău, măcinată de o cronică dihonie internă, fără îndoială prefabricată. Ca unul specializat în propaganda regimurilor leniniste, nu mă pot împiedica să cred că această eternă bănuială a fiecăruia pentru fiecare este întreţinută voit. Totodată, regimul Voronin a modificat şi legea electorală, astfel încît alianţele (care i-ar putea fi potrivnice) să aibă „ştacheta" electorală fixată mai sus decît ar spera ele să obţină. În plus, regimul Voronin este foarte harnic (şi probabil că va fi tot mai mult, în lunile ce urmează) în sabotarea primarului Chişinăului, Dorin Chirtoacă, pe care nu-l controlează.

Inclusiv dosarul relaţiilor dintre Republica Moldova şi Uniunea Europeană este, pentru echipa Voronin, tot unul de interes electoral. Şi este de presupus că pînă şi recentul semnal încurajator dat (la începutul lui octombrie a.c.) de la Bruxelles privind negocierea unui nou parteneriat bilateral va fi folosit de regimul la putere pentru a astupa gura opoziţiei în perspectiva alegerilor din martie 2009.

© I. Munteanu

Mai nimic despre România

Faptul (real, în opinia mea) că Vladimir Voronin are periodice pusee de românofobie nu explică întreaga ecuaţie. Deşi este evident (în primul rînd pentru locuitorii Republicii Moldova) că semnarea unei *convenţii privind micul trafic de frontieră* ar fi un prim pas ce chiar poate fi făcut (cu atît mai necesar cu cît familii întregi din stînga Prutului îşi îmbunătăţeau veniturile prin activităţi de mic comerţ în România), regimul Voronin insistă pe semnarea unui *tratat politic de bază* şi a unui *acord de frontieră* – deşi nici un oficial de la Bucureşti n-a pus sub semnul dubiului nici suveranitatea şi nici graniţele statului vecin.

Cel ce pune în discuţie, periodic, moştenirea comună a celor două state este tocmai dl Voronin. Demonstrarea existenţei unei *„limbi moldoveneşti"* a devenit o marotă pentru regimul său. La fel, încercările de *separare* a istoriei comune. Intelectualii locali care contrazic aceste perspective nu sînt priviţi cu ochi buni de autorităţi, iar cei care le acceptă sînt încurajaţi şi răsplătiţi.

În interpretarea regimului Voronin, cetăţenii Republicii Moldova ar fi votat deja *împotriva unirii cu România* – este vorba de alegerile parlamentare din 27 februarie 1994 şi de *referendumul* din 6 martie acelaşi an, cînd ideea independenţei republicii a obţinut cca 90% dintre voturile exprimate. Nu contează că unirea cu Republica Moldova nu a figurat niciodată în ultimii 18 ani pe agenda politică a puterii de la Bucureşti. Vladimir Voronin pare a avea nevoie de un *pericol românesc* şi, în lipsa lui, îl inventează. Ce s-a întîmplat în cursul anului 2007 probează această tactică: noi acuze de „imperialism" aduse statului român, cînd acesta a cerut deschiderea de noi consulate (la Cahul şi Bălţi, în condiţiile în care consulatul de la Chişinău era depăşit de cerere); semnale descurajante date ambasadorului român la Chişinău; „vînarea" mediatică a unui consul român (inclusiv cu instrumentar propriu serviciilor speciale) şi lansarea unor acuzaţii nedovedite vreodată; expulzarea a doi diplomaţi români; şicane la frontieră pentru grupuri de turişti din România; intimidarea clerului ortodox care se declară apropiat Patriarhiei de la Bucureşti; încercarea de a împiedica vizita pe care ministrul român de Externe a făcut-o în decembrie trecut la noul consulat al României din Chişinău; şi, mai grav decît toate, ameninţările periodice pe care le-au primit, pe telefoanele private, membri ai corpului diplomatic român în Republica Moldova (nerevendicate, bineînţeles, de autorităţi, dar nici investigate de acestea).

Din păcate, Bucureştiul are propriile inabilităţi – vezi retorica unor parlamentari români sau unele declaraţii ale preşedintelui Băsescu (precum cea din seara de Revelion a anului trecut). Toate acestea servesc drept „argumente" liderului de la Chişinău pentru „pericolul" invocat. Cum între preşedinţii Băsescu şi Voronin este o lipsă de empatie evidentă, este posibil ca anul 2009 (an cu alegeri în cele două state) să mai aducă reacţii de acest fel şi acuze de rigoare.

În fine, trebuie spus că gesturile românofobe ale autorităţilor de la Chişinău au avut, la noi, şi un efect surpriză: ca ministru, în cîteva rînduri am fost întrebat (în medii intelectuale din Bucureşti, dar nu numai) dacă *nu cumva România a greşit atunci cînd a recunoscut Republica Moldova sub acest nume* – fapt ce duce, uneori, la confuzii, mai ales în presa externă, unde ţara vecină apare tot mai des drept *Moldova*. Sub impresia strădaniei dlui Voronin de a inventa o istorie şi o limbă sau de a schimba imnul şi drapelul naţional, dar şi sub impresia recentului diferend dintre Grecia şi FYROM, s-ar putea ca tot mai mulţi români să-şi pună această întrebare.

Transnistria – adică Rusia

Conflictul dintre Chişinău şi Tiraspol (capitala autoproclamatei „republici transnistrene") este, în momentul de faţă, *principala pîrghie prin care Rusia încearcă menţinerea Republica Moldova în sfera sa de control*. Faptul că în stînga Nistrului se află 12 000 de soldaţi ruşi este doar consecinţa acestei stări conflictuale întreţinute. Cred că nu e loc de vreo iluzie aici: Rusia însăşi are nevoie de acest diferend şi, totodată, vrea să acţioneze ca un mediator privilegiat (în fapt, chiar singurul mediator!) între Vladimir Voronin şi Igor Smirnov. Această dorinţă rusească (a unui *format trilateral* de discuţii, în care să fie prinse numai Moscova, Chişinăul şi Tiraspolul) este cu totul incompatibilă cu *formatul 5+2* sugerat de comunitatea internaţională (adică Republia Moldova şi zona transnistreană ca părţi, Rusia, Ucraina şi OSCE ca mediatori, plus SUA şi UE ca observatori).

Declarativ, Rusia sprijină „integritatea teritorială" a Republicii Moldova – dar *rămîne de văzut dacă această „integritate" serveşte într-adevăr interesele vitale ale Chişinăului*, inclusiv apropierea în literă şi spirit de Uniunea Europeană. Din 1992 şi pînă astăzi, războiul – cald sau rece – dintre Chişinău şi Tiraspol nu a făcut altceva decît să amîne *sine die* un real proiect politic pro-european al Moldovei. Şi, în paralel, a consfinţit prezenţa Rusiei în zonă. Din păcate, nu sînt semne că regimul Voronin vrea să modifice această stare de fapt.

Dosarul transnistrean are, în prezent, trei variante de soluţionare. Prima aparţine oficialilor de la Chişinău care, pînă de curînd, ofereau o „largă autonomie" rusofonilor din regiunea separatistă. A doua variantă aparţine autorevendicatelor autorităţi de la Tiraspol, care cer completa independenţă, precum şi recunoaşterea acesteia de către Moscova (Smirnov citează în mod curent cazurile Osetiei de Sud şi Abhaziei, pe care le vede similare cu propria cauză – drept care după, o întîlnire cu Dimitri Medvedev, la începutul lui septembrie a.c., a făcut, trei săptămîni mai tîrziu, o vizită „de documentare" în Abhazia).

Cea de-a treia soluţie oferită – şi cea mai elaborată dintre ele – vine de la Moscova. În anul 2003, deputatul rus Dimitri Kozak a oferit un plan care, de atunci, îi poartă numele; recent, ministrul rus de Externe, Serghei Lavrov, l-a adus din nou în discuţie. În mare, planul prevede garantarea „integrităţii" Republicii Moldova cu preţul „federalizării" sale (cu Transnistria ca parte componentă, dar aceasta avînd drept de veto în privinţa politicii interne şi externe a statului – cu cele ce derivă de aici, uşor de imaginat), cu menţinerea pe mai departe a trupelor ruseşti ca „forţă de pace", cu acordarea statutului de *limbă oficială* limbii ruse (alături de *„limba moldovenească")* şi cu angajamentul Chişinăului că nu va face nici un pas spre NATO. Pe scurt, în momentul de faţă Rusia nu are nici un interes în desprinderea Transnistriei de Republica Moldova – tocmai pentru că *existenţa Transnistriei, acolo unde ea este acum, reprezintă garanţia cea mai bună că Republica Moldova nu se va apropia nici (militar) de Occident, şi nici (politic sau economic) de România*.

În ultimii doi ani, s-a vorbit deseori despre un posibil *acord secret* între Chişinău şi Moscova privind Transnistria; recentul război din Georgia şi declaraţiile ruseşti privind interesele Moscovei în „vecinătatea imediată" au sporit bănuiala. De fapt, un astfel de „acord secret" nici nu e necesar. Fără adversar în plan intern (cu un Iurie Roşca făcînd, acum, un joc pe care numai el îl înţelege şi cu un Chirtoacă lipsit de un partid în spatele său, deocamdată), cu un adversar inventat spre Vest (anume România), şi cu un vecin la Est (Ucraina) în care fiecare criză aduce şi mai aproape de ceafă răsuflarea ursului rusesc, este cu totul posibil ca actuala putere de la Chişinău să vină – în pregătirea alegerilor din 2009 – cu un aşa-zis „proiect propriu" de rezolvare a conflictului transnistrean, dar care să fie de conivenţă cu Moscova şi care să preia multe dintre datele planului Kozak. Pentru păstrarea puterii, regimul Voronin pare a fi dispus să facă mari concesii – şi în raport cu Tiraspolul, şi în raport cu Moscova.

În momentul de faţă, dincolo de aspectul pur politic (cantonat în sintagma „integrităţii" statale), la Chişinău nu are propriu-zis loc o discuţie despre locul şi rolul Transnistriei în viitorul Republicii Moldova. Desigur, este riscant, pentru orice forţă politică, să exprime în cuvinte clare o asemenea dilemă. Şi totuşi, pînă ce ea nu va fi abordată frontal, Republica Moldova nu va avea de ales între variante bune sau rele ale propriului viitor – ci va fi obligată să aleagă, pe mai departe, între grîul puţin al răului mai mic şi neghina deasă a răului mai mare.

Mădălina ŞCHIOPU

Moldova – între „podul de flori“, Rusia şi UE

Prima impresie despre Republica Moldova, pentru un călător român, este cea oferită de avionul Moldova Air de pe ruta Bucureşti-Chişinău. Te-ai fi aşteptat la un număr considerabil de călători dinspre capitala românească spre cea a unui stat vecin în care româna este încă limbă majoritară. Nimic din toate astea: avionul este neverosimil de mic, încît pasagerii se întreabă, la vederea lui, mai în glumă, mai în serios, dacă vor avea loc în interior. Stewardesa este atît de aproape de călători că se poate închega, ca nicăieri pe alte rute aeriene, o conversaţie. Parcă am sta în aceeaşi odaie. Primii care încearcă să intre în vorbă cu atrăgătoarea moldoveancă, încîntaţi de apropierea ei, sînt cei trei olandezi înarmaţi cu aparate de fotografiat care stau pe locurile din faţă. Un lucru curios, pentru ei, este avionul în sine: îl studiază cu atenţie, ca şi cînd ar face o incursiune în istoria îndepărtată a aviaţiei.

Cum aveam să aflu mai tîrziu, legăturile dintre românii de aici şi cei de acolo sînt departe de a fi prea strînse, inclusiv în zona afacerilor şi a turismului. Studenţii moldoveni care vin în România cu burse preferă călătoria cu trenul, care este mai ieftină, şi, în afară de ei, nu există prea multe „poduri de flori“ concrete. Patriotismul înflăcărat cu care unii români abordează încă problema basarabeană este contrazis de fapte la tot pasul: prezenţa rusească este mai accentuată decît cea românească în toate domeniile, de la mass-media (posturi de televiziune, publicaţii) la business şi evenimente culturale.

Un Chişinău paradoxal

La Chişinău, rusofonii formează aproape jumătate din populaţie – românii sînt net majoritari mai ales la ţară. Ai adesea senzaţia că te afli într-o urbe rusească, mai ales cînd faci o incursiune prin centrul oraşului. În primul „magazin universal“ în care intru – Unic – există şi o librărie. Cu excepţia cîtorva titluri de cărţi pentru copii, toate volumele sînt în ruseşte. Nu că ar fi ceva rău în asta, cîtă vreme vorbim despre a doua comunitate, numeric, a Moldovei: numai că, este limpede, piaţa rusească e mult mai doritoare să pătrundă peste Prut. Iar piaţa decide, într-o măsură importantă, jocurile. Informaţia ajunge în Moldova în primul rînd pe filieră rusească, începînd cu mass-media. Atunci cînd librăriile sînt totuşi preponderent româneşti, la loc de cinste se află volume despre statalitatea şi suveranitatea Republicii Moldova sau *Dicţionarul „moldovenesc-românesc“* al lui Stati.

Însă adevăratul şoc a venit cînd am văzut un exemplar din ziarul puterii, *Moldova Suverană:* o senzaţie de *déjà-vu* amintind de presa românească pro-Iliescu de la începutul anilor '90, chiar mai agresivă, pe alocuri. O publicaţie care parcă ţinteşte să fie propria parodie. Preşedintele Voronin face vizite prin ţară şi are puterea şi voinţa să schimbe lucrurile spre bine. Un editorial despre moldovenii care susţin cu abnegaţie Partidul Comuniştilor pentru că „sînt structural oameni de stînga“. Toată această propagandă se desfăşoară pe fondul prezenţei firmelor occidentale în centrul capitalei moldovene sau al înfăţişării occidentale a tinerilor şi adolescenţilor, români şi rusofoni deopotrivă. Nimic ciudat, însă: cum avea să spună un basarabean, e un partid care-şi spune pe faţă „al comuniştilor“ ce ştie, cînd este cazul, să arate şi o faţadă creştină, bisericoasă, şi una capitalistă. Bineînţeles, totul se opreşte la aparenţă: aceeaşi putere se pricepe să refuze licenţa unui post de televiziune sau de radio cînd se arată potenţial periculos pentru conducere sau să-l toace mărunt, de cîte ori are prilejul, pe primarul liberal al Chişinăului, Dorin Chirtoacă. Însă – spun moldovenii – la fel de dificilă se arată opţiunea politică pentru opoziţie, în perspectiva alegerilor din primăvara anului viitor: o opoziţie care, din cauza conflictelor interne fără sfîrşit, face involuntar jocurile partidului lui Voronin.

ONG-ist în Basarabia

Cam acesta este contextul în care s-a desfăşurat conferinţa „Societatea civilă şi evaluarea procesului de integrare europeană în România şi Republica Moldova“, organizată de Fundaţia Soros de la Bucureşti şi Chişinău, care a plecat de la ideea întîlnirii între organizaţiile societăţii civile din cele două ţări de limbă română. Trebuie spus că, în ciuda împrejurărilor potrivnice, există totuşi structuri ale societăţii civile dincolo de Prut, cu oameni cu atît mai hotărîţi şi bătăioşi, cu cît li se pun bete în roate sau sînt priviţi chiorîş la tot pasul (cu caracterizări de genul „aceşti aşa-numiţi experţi, cărora nu le-a cerut nimeni să fie experţi“). În ultima vreme, comuniştii moldoveni vorbesc tot mai des despre integrarea europeană ca despre un obiectiv, după ce, acum cîtva timp, erau cei care se opuneau cel mai abitir unei astfel de idei. Poate şi pentru că nu mai au prea multe opţiuni la îndemînă: cu o economie pe butuci, cîteva sute de mii dintre cei trei milioane de moldoveni lucrează în străinătate şi trimit bani în ţară. Unii muncesc în Occident, alţii în Rusia. O realitate de care te izbeşti la tot pasul: printre altele, prin atotprezenţa cunoscutelor reclame Western Union cu tatăl care trimite familiei rămase acasă, pe lîngă bani, şi un zîmbet.

Cîtă sinceritate există în astfel de declaraţii oficiale? Igor Boţan, de la Asociaţia pentru Democraţie Participativă ADEPT, care a monitorizat desfăşurarea procesului electoral în Moldova, crede că guvernanţii ar fi dispuşi să facă eforturi în vederea apropierii de UE, dar numai dacă acest lucru, în perspectivă, nu le-ar ameninţa rămînerea la putere. De altfel, o întrebare-dilemă a revenit cu insistenţă printre basarabenii de la conferinţă: în ce măsură poate fi asistată puterea – presupunînd că eforturile ei sînt reale – fără ca ong-urile să păşească pe calea compromisului? Atitudine de cîine de pază sau colaborare? Din păcate, concluzia ar fi că, la nivel guvernamental, nu există suficientă transparenţă pentru o colaborare fără asperităţi.

Experienţa românească în domeniu oferă unele aspecte surprinzătoare. Unul dintre ele a fost menţionat de Diana-Olivia Hatneanu, de la APADOR-CH România: faptul că politicienii români au dovedit un comportament mult mai european cîtă vreme a existat presiunea rapoartelor anuale de monitorizare ale Comisiei Europene, înainte de integrare. După acest moment însă, au început să-şi dea arama pe faţă, inclusiv prin anumite proiecte legislative care, în literă şi spirit, numai europene nu pot fi numite. Un „model românesc“ care n-ar trebui să fie sursă de inspiraţie.

În orice caz, chiar şi atunci cînd îmbină populismul cu lozinci despre o posibilă integrare europeană, guvernanţii de la Chişinău se dezic pe cît posibil de orice colaborare cu România. Propaganda are încă accente furibunde şi ridicole, de tipul pericolului unei Românii burghezo-fasciste. E şi aceasta o măsură de evaluare a sinceităţii demersului european al comuniştilor de la Chişinău.

Tinerii moldoveni

Un procent destul de redus din populaţia Moldovei se informează prin intermediul presei scrise. Ziarele de opoziţie, ca *Timpul* sau *Jurnalul de Chişinău,* sînt citite mai ales la oraş – dar şi aici într-o măsură prea puţin importantă pentru a determina un curent de opinie. În ceea ce priveşte posturile de televiziune, ai de ales între cele cîteva moldoveneşti – pro-guvernamentale – şi cele de divertisment, ruseşti. Tudor Darie – prezent la conferinţă – este unul dintre tinerii care au început, în 2005, Unimedia.md, care se caracterizează, pe pagina de prezentare, drept „platformă multimedia de informare în timp real, cu cele mai tari ştiri, obţinute din surse credibile şi verificabile“. Materialele jurnalistice sînt difuzate în format text, audio, video şi foto. Aşadar, un Hotnews basarabean, care conţine un flux continuu de informaţii din realitatea moldovenească şi internaţională, plus editoriale şi bloguri. Tudor se numără printre cei care n-au aşteptat să se schimbe vremurile sau politica şi a început proiectul Unimedia plecînd de la o constatare: în jur de 22% din populaţia moldovenească are acces la Internet, tinerii fiind primii care utilizează, pentru informare, spaţiul virtual. În scurtă vreme, site-ul de informaţii a devenit popular; atît de mult, încît justiţia aservită puterii a ajuns să ceară IP-urile forumiştilor care comentau nefavorabil prestaţia guvernamentală.

Tineri care îi seamănă, deşi cu alte preocupări, pot fi întîlniţi în multe locuri din Chişinău. Restaurantul-bar Foster's, din centrul oraşului, ar putea să facă faţă, ca servicii şi atmosferă, unor locuri similare din orice capitală europeană. Sufletul lui este un barman abia ieşit din adolescenţă. Povestea lui: născut în Transnistria, din mamă româncă basarabeancă şi tată ucrainean, în plus, a petrecut un an în Statele Unite – de aici engleza lui fluentă şi dorinţa să înceapă o discuţie cu turiştii străini. Ce se consideră el, mai întîi? Moldovean – spune. E mîndru şi de moştenirea românească, şi de cea ucraineană. Nu, nu vrea să plece din ţară, poate doar să călătorească, aşa cum a mai făcut-o. Şi-a găsit rostul aici. E optimist: crede că Moldova va fi o ţară UE la un moment dat, chiar în timpul vieţii lui, pentru că nu există altă cale, şi nici un partid nu poate fi atît de iraţional să nu-şi dea seama de asta. Cînd îl asculţi pe el, aproape că nu te mai îndoieşti de acest lucru.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 27 noiembrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

DILEMATIX

MOȘ CRĂCIUN CU PLETE DOLBY

un supliment pentru copii editat de Dilema veche

Dragii Moşului (că tot e „de sezon“), adevărul este că de pe la sfîrşitul lunii septembrie chiar m-am simţit ca Moş Crăciun, căci aş putea să mă iau la întrecere cu vestitul personaj din Laponia în ceea ce priveşte numărul de scrisori primite de la copii. Mulţi dintre voi mi-aţi trimis mesaje, compuneri, poveşti şi poezii pe adresa mea de e-mail (dilematix@gmail.com). Pe aceia care mi-au scris din propria lor iniţiativă, fără nici un „intermediar“ (adică un profesor sau un părinte care să-l bată pe bietul copil la cap: „Scrie-i lui Dilematix, că dacă nu...!“) îi apreciez cel mai mult. Nu este obligatoriu să scrieţi dacă n-aveţi chef, inspiraţie sau dacă simţiţi că pur şi simplu nu vi se potriveşte o astfel de îndeletnicire, pentru că ar fi o pierdere de vreme! Au mai fost iniţiativele, de altfel lăudabile, ale unor doamne profesoare de română care au dat teme pentru acasă şi lucrări de control. Astfel, am primit un vraf de compuneri care, din păcate, seamănă unele cu altele. Ar fi fost bine ca băiatul care scrie urît din ultima bancă să nu se mai inspire de la fetiţa premiantă din faţa lui! Aşa cum ar fi fost bine ca unele doamne profesoare să nu-şi mai bage nasul în treburile copiilor şi să nu mai selecteze doar compunerile cu „expresii frumoase“. După ce am citit toate textele, a sosit momentul selecţiei mele care s-a bazat pe cîteva reguli foarte simple şi de bun simţ. 1) Am ales compunerile care mi s-au părut sincere şi care nu au încercat să transmită mesaje în care nici voi nu credeţi, cum ar fi „să împărţim cadourile cu un copil al străzii!“ (dacă ar fi fost o poveste adevărată, şi nu doar o intenţie generoasă, mi-aş fi dat repede seama!) sau „să fim cuminţi şi ascultători, altfel Moşul ne va aduce un băţ sau cărbuni!“. 2) Am preferat povestirile care descriu situaţii de viaţă reale (şi în care părinţii, bunicii şi prietenii voştri reali sînt personaje) fanteziilor despre căsuţa de turtă dulce a lui Moş Crăciun (sînt pline reclamele de la televizor de astfel de „trucuri“ care se numesc, de fapt, clişee!) 3) Mi-au plăcut acele compuneri care nu conţin metafore, comparaţii şi epitete inutile, căci ţurţurii nu trebuie să fie neapărat „de cristal“, iar zăpada nu e întotdeauna „albă şi pufoasă“! A existat o singură excepţie: un băieţel din Cluj care mi-a trimis mai multe compuneri, în acelaşi stil, însă pînă la urmă şi-a dat seama că un caiet de „expresii frumoase“ ale altor scriitori poate fi util, însă nu neapărat necesar atunci cînd îţi scrii propria ta „operă“. 4) Am preferat textele amuzante şi originale (adică pe cele ale băieţilor din ultima bancă) celor „serioase“, pline de personaje care se poartă nefiresc şi de replici care nu fac parte din limbajul vostru de zi cu zi. 5) N-am publicat poezii pentru că toate cele pe care le-am primit au fost scrise doar de dragul rimei!

Acum vă las să vedeţi ce-a ieşit!

Dovezi că există Moș Crăciun

Ei bine, în ziua de azi, mulţi copii spun, din păcate: „De-abia aştept să văd ce îmi iau părinţii anul acesta de Crăciun!“. E trist că atît de multă lume şi-a pierdut credinţa în adevăratul Moş Crăciun. Eu, una, încă mai cred în el. Da, da, nu glumesc. Orice ar spune alţii, eu încă mai cred. Ţin minte, acum cîţiva ani, eram în camera în care era şi pomul gata împodobit, era seara de Crăciun, iar noi, familia mea şi cu mine, trebuia să mergem în vizită. Ei bine, faza e că m-am întors cu spatele la brad nu mai mult de două secunde, miiiiici de tot, iar apoi cînd am revenit în poziţia mea de pisică la pîndă, atentă la pom, sub brad apăruseră multe, muulte cadouri! M-am uitat după mama care cu un minut înainte era în camera mare. Nicăieri! În cameră nu mai era nici un sufleţel, în afară de floarea de Crăciun de sub brad. De atunci, şi dintotdeauna, eu cred că Moş Crăciun există, şi pe deasupra cred şi că este cel mai rapid om din lume! Doar că oamenii nu pot fi aşa de rapizi, vasăzică am ajuns la concluzia că e un spirit! Un spirit cu un sac maaare de jucării în spinare. Un spirit care pe vremuri intra pe hornurile caselor, dar acum... oare cum mai intră în case?

Aici e o discuţie întreagă legată de Moş Crăciun, în ziua de azi. Adică, nu numai că nu mai există hornuri pe unde să vină Moş Crăciun, dar nu mai există nici tradiţia cu statul în jurul focului. Cînd exista tradiţia aceasta, Moş Crăciun ştia unde sînt toţi şi îşi calcula exact cînd trebuie să se furişeze ca să ajungă la timp şi să plaseze cadourile. Acum, domnul cu cadouri trebuie să fie foarte atent ca să nu fie prins.

Iată de exemplu, povestea copilului din Chişinău! Să vă spun cum a fost! Cum mi s-a întîmplat şi mie... acest băiat, Dan îl cheamă, era în camera în care era şi bradul împodobit frumos, cum se cuvine. Şi el stătea cuminte lîngă calorifer, citind din *Kalevala*, o carte cu mituri finlandeze. Deodată se auziră mai multe pocnituri. Se pare că Moş Crăciun nu se descurca prea bine în anul acela. La bloc nu există hornuri şi, uite, aici intervine o problemă! Săracul moş cu cadourile în spinare nu mai ştia cum să-l surprindă pe băiat şi să-l facă fericit prin apariţia bruscă a cadourilor! Se poate întîmpla ceva mai trist de Crăciun? Mă îndoiesc amarnic!

Moşul nu mai ştia ce să facă. Săracul de el, a intrat pe un geam, sperînd să fi nimerit bine şi a lăsat cadourile pentru Dan, fără să-l vadă cineva. Se pare însă că, fiind obosit după atîtea drumuri, de data asta a dat greş şi a intrat în casa vecinului lui Dan, un bătrîn respectabil, cu barba albă pînă la genunchi şi cu ochelari rotunzi.

Acest fizician bătrîn primise în fiecare an de la Moş Crăciun o pipă nouă şi eventual o nouă carte despre Aristotel sau o sticlă de whisky Teacher's. Dar în anul acela a fost foarte uimit cînd a deschis un pachet mult mai mare ca de obicei şi a scos de acolo o jucărie „Transformers“ mare, care putea fi ghidată cu o telecomandă! Şi asta nu era tot! Multe bomboane ţîşneau din cutie de parcă ar fi existat cineva înăuntru care le arunca în sus!

Iar în camera alăturată, Dan tocmai îşi deschidea şi el cadoul. Ce să vadă? O pipă absolut superbă, cu multe încreţituri elegante şi fine şi o carte despre Plutarh, chiar volumul 9, despre Alexandru Macedon şi despre Iulius Caesar. Dan a aruncat cartea cît colo şi a început să inspecteze pipa. Tatăl lui Dan avea nişte tutun, parcă... nu avea el acea colecţie de trabucuri coreene? A, ba da! Aşa că Dan s-a dus tiptil în bucătărie, a făcut trabucurile varză de Bruxelles şi a înfipt tutunul în pipă, a căutat nişte chibrituri şi a tras un fum. Nici n-a reuşit bine să tragă aer în piept şi brusc a început să tuşească de a trezit toată casa. Părinţii lui Dan erau absolut uimiţi! Ba nu! Aveau gurile căscate complet şi nu mai ştiau ce să facă!

Normal că toţi doctorii din bloc i-au sărit în ajutor lui Dan şi l-au pus înapoi pe picioare, căci nici nu păţise mare lucru.

Dar la sediul lui de la Polul Nord, Moş Crăciun se frămînta foarte tare şi nu ştia ce să facă pentru a rezolva situaţia. Aşa că, pînă la urmă, a încălecat pe Rudolph şi a pornit în mare goană spre Republica Moldova. A ajuns înapoi la Dan acasă şi a fost primit foarte călduros înăuntru. El a luat un loc şi le-a explicat lui Dan şi părinţilor săi ce era de fapt cu acea încurcătură.

Oricum, întîmplarea eu am aflat-o chiar de la Dan şi uite aşa v-am dovedit că Moş Crăciun există şi vă spun solemn, cu cea mai mare încredere, că este foarte greu să mai fii Moş Crăciun în ziua de azi!

Acum trebuie să închei această scurtă povestire pentru că luna de mult este pe cer, lupii suri strigă şi îmi închipui cum mama visează că eu dorm bine, precum un copil cuminte!

Crăciun fericit şi sper să primiţi cît mai multe cadouri de la Moş Crăciun anul acesta!

Ileana Cristina Ecaterina ZIRRA,
clasa a VII-a B,
Liceul Teoretic „Alexandru Vlahuță“, București

LITERA INTERNAȚIONAL

Editura LITERA INTERNAȚIONAL

Marele dicționar vizual în 5 limbi

ROMÂNĂ • ENGLEZĂ • FRANCEZĂ • SPANIOLĂ • GERMANĂ

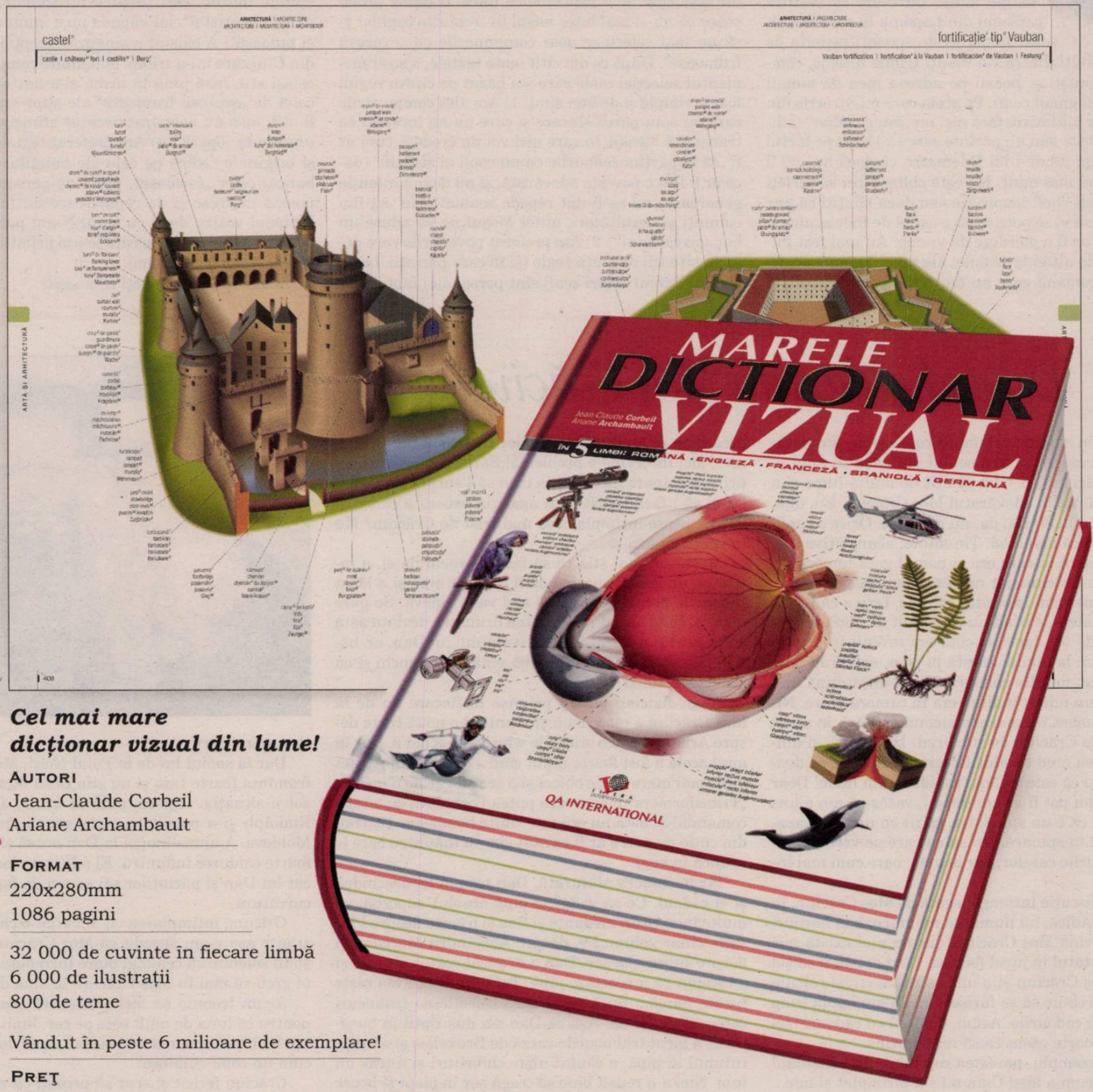

Cel mai mare dicționar vizual din lume!

AUTORI
Jean-Claude Corbeil
Ariane Archambault

FORMAT
220x280mm
1086 pagini

32 000 de cuvinte în fiecare limbă
6 000 de ilustrații
800 de teme

Vândut în peste 6 milioane de exemplare!

PREȚ
199 lei

www.litera.ro

MOŞ CRĂCIUN ESTE UN MIT SAU CHIAR UN OM?

Am ales cîteva fragmente din compunerile unor copii care învaţă la Şcoala Generală nr. 195 din Bucureşti. Astfel, am aflat cum şi-l închipuie ei pe Moş Crăciun, dar şi cît de tare sînt influenţaţi de reclamele şi de filmele pe care le văd la televizor. Şi mi-am dat seama că Moşul clasic, chiar dacă uneori pare un pic demodat, încă mai are succes!

Gînduri despre Moş Crăciun

● În ciuda faptului că se apropie Crăciunul, Moş Crăciun este un bătrînel cu barbă, îmbrăcat în roşu, cu sania lui tot roşie şi cu renii lui cei drăgălaşi. El cînd vine la noi în România, eu cred că se descurcă foarte, foarte greu cu toată poluarea asta. Şi mai ales pentru că la noi cînd ar trebui să fie iarnă mai mult este toamnă.

Adi MANTU, clasa a IV-a

● Moş Crăciun nu numai că este bătrîn, are barba albă şi pufoasă, se îmbracă în roşu şi e grăsuţ, el este şi bun, are o fire stabilă, trăieşte la Polul Nord, are o soţie, poate şi copii.

Maria Sofia CRĂCIUNESCU, clasa a II-a

● Moş Crăciun era prin tinereţea lui un om pe care copiii îl iubeau pentru că, în fiecare zi, le aducea statui din lemn şi păpuşi dintr-un lut special. El a descoperit într-o zi lumea magică care l-a ajutat să facă jucării.

Dragoş Andrei TOADER, clasa a III-a

● Moş Crăciun este un mit sau chiar un om? El aduce cadouri sau pun părinţii? La astfel de întrebări se răspunde că este adevărat. Atunci, el locuieşte la Polul Nord. El arată: grăsun, cu barbă albă, plină de nea şi pantaloni mari ca să-i încapă burta mare. El are reni şi mulţi spiriduşi. El se descurcă în zilele noastre trimiţînd spiriduşi şi numai în misiunile grele se duce el. Dar cred că acum foloseşte spiriduşi şi reni robotizaţi, că vechii spiriduşi şi reni nu se mai descurcă cu atîtea cadouri. Acum cred că mănîncă pulpă de ren la cină şi spiriduşii aduc sosul şi pulpele. Spiriduşii sînt servitori.

Deci întrebarea finală este: o fi existînd?

Cătălin Ştefan MIU, clasa a III-a

● Moş Crăciun este un om bătrîn care vine în fiecare an de Crăciun pe la casele oamenilor şi le aduce copiilor jucării. Legenda spune că el a luat o jucărie de la un copil şi a aruncat-o. Copilul a plîns şi de atunci Moşul se revanşează faţă de toţi copiii. El are o barbă stufoasă şi albă, e îmbrăcat într-un costum roşu şi cîteodată are nasul îngheţat. Nu prea mai ninge aşa de rău ca acum mulţi ani, dar moşul tot cu haina lui groasă rămîne.

Luciana ION, clasa a III-a

● Eu cred că Moş Crăciun arată în exterior ca un bătrîn obosit de atîtea daruri cărate, dar în interior sufletul lui este veşnic tînăr.

Mihai BĂLĂLĂU, clasa a III-a

● Moş Crăciun este un bătrînel umflat, sfios şi gras. El arată cu faţa umflată, roşu în obraji, gras, îmbrăcat în roşu, alb şi negru. Vara, el face jucării în atelier, toamna se pregăteşte de aducerea jucăriilor, iarna le împarte, iar primăvara se odihneşte. Are o soţie drăguţă, este grasă şi ea, are şi ea plete dalbe.

Adrian Gabriel GHEORGHE, clasa a III-a

● În zilele de Crăciun, Moş Crăciun aduce cadouri, descurcîndu-se foarte bine pentru că are noţiunea timpului. Noi îl putem descrie pe Moş Crăciun astfel: inimos, bun, darnic şi iubitor de copii.

Alexandru TACIUC, clasa a III-a

● În fiecare an, în Ajunul Crăciunului, dimineaţa mă trezesc cu o grămadă de cadouri sub brad. Dar într-o zi m-am întrebat cine aduce cadourile. Am întrebat-o pe mama şi mi-a zis:

– Acest om care îţi aduce cadouri se numeşte Moş Crăciun, dar el nu-ţi aduce numai ţie cadouri, ci tuturor copiilor de pe pămînt.

– Uaaa! Dar cum arată Moş Crăciun? Şi cum de nu-l văd niciodată cînd îmi pune cadourile sub brad?

– El este un magician! Nimeni nu l-a văzut vreodată! Fiecare om îşi poate imagina cum arată.

– Adică eu pot să-mi imaginez că are părul verde cu albastru, că are motocicletă şi haină de piele, cercei în urechi şi ochelari de soare!

– Ha, ha, ha! Cred că da!

În orice caz, Moş Crăciun este şi va fi mereu cel mai mare zeu al cadourilor!

Ioana TODEA, clasa a III-a

● A fost odată, demult, un bătrîn cam în vîrstă care îşi dorea mult să ajute copiii. Dar nu putea, căci era singur la Polul Nord, cu cei şase reni ai lui. Într-o zi a hotărît ca la fiecare Crăciun să dăruiască fiecărui copil cîte un cadou. Dar nu ştia cum, aşa că s-a hotărît să se facă Moş Crăciun. Şi-a pus o haină roşie, groasă şi şi-a construit un castel cu spiriduşi care făceau jucării. Şi-a construit şi o sanie cu cei şase reni. Le-a pus un clopoţel la gît ca să poată zbura. Parcă erau deja cea mai mare echipă...

Karla MANEA, clasa a III-a

● El arată: mai grăsuţ, îmbrăcat în roşu, barbă lungă, gene şi sprîncene albe. Ei bine, copii, acesta este Moş Crăciun, bătrîn pînă peste urechi! Dar el tot nu renunţă la serviciu, indiferent de vîrstă.

Maria Simona GOGEA, clasa a III-a

● Moşul nu avea destui saci pentru jucăriile copiilor. Dar nevasta lui i-a adus nişte saci, şi-a luat sania şi au început să zboare. Moş Crăciun a fost foarte confuz pentru că trecea de la o temperatură la alta. În final, a ajuns la Bucureşti şi acolo a avut parte de o surpriză. În piaţa mare era un brad imens şi a fost întîmpinat de oameni care l-au ajutat să împartă cadourile.

Ilinca MOLDOVEANU, clasa a IV-a

● Moş Crăciun are un atelier imens la Polul Nord. În atelier se ascultă numai muzică de Mozart şi de Beethoven. Pereţii sînt din aur pictat cu flori, candelabrele – din argint, mesele – din bronz, iar gresia – din marmură. Pe pereţii din aur sînt tablouri cu cele mai reuşite şi mai bune jucării.

Iulia Maria CONSTANTIN, clasa a III-a

● Uneori aparenţele pot înşela. Moş Crăciun nu este doar un bătrîn care aduce daruri, este şi un ninja extrem de performant care are o armată de ninja mai mici.

Tudor NĂZARIE, clasa a III-a

O vacanţă în Laponia

Iarna e cel mai vesel anotimp al anului. Nu numai pentru că vine Moş Crăciun, dar şi pentru că ninge. Pe zăpadă putem practica diverse sporturi: schiatul, patinatul, săniuş, datul cu placa.

În anul 2005, am fost în Laponia, ţara lui Moş Crăciun. În noaptea de Crăciun, Moşul a sosit la hotel în sania trasă de reni. El avea sacul plin cu daruri pentru copii.

A doua zi am vizitat orăşelul lui Moş Crăciun. Acolo am fost la şcoala de elfi şi am văzut jucăriile pe care le pregăteau elfii pentru copii. Moş Crăciun a fost foarte primitor şi ne-a invitat să facem poze cu el.

Într-una din zile, ne-am plimbat cu snowmobil-ul. A fost foarte distractiv pentru că o mare parte din drum am mers pe un lac îngheţat. La un moment dat, am ajuns la o cabană unde ne-au primit nişte elfi cu ceai fierbinte, sandvişuri foarte gustoase şi orez cu lapte. Acolo am făcut o tură cu sania trasă de reni.

Într-o după-amiază am fost la un parc al lui Moş Crăciun unde am pescuit în copcă şi am stat într-un cort în care era foc de tabără. Seara, am mîncat într-un restaurant făcut din gheaţă. Temperatura din interiorul lui era de -3 grade Celsius.

A fost o vacanţă minunată şi m-aş duce cu plăcere încă o dată!

Tedi BĂRĂIAN, clasa a III-a,
Şcoala MEA, Bucureşti

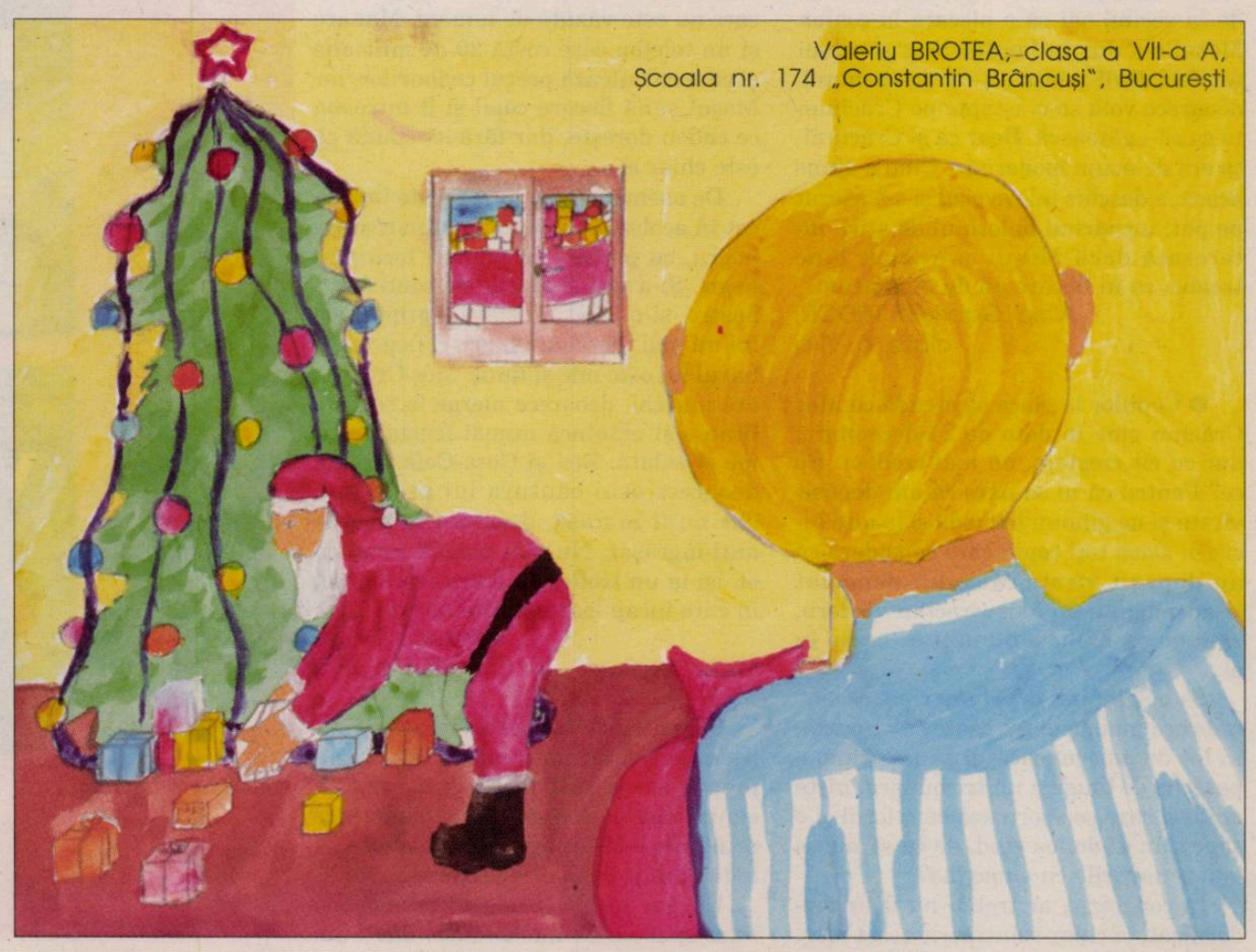

Valeriu BROTEA, clasa a VII-a A,
Şcoala nr. 174 „Constantin Brâncuşi", Bucureşti

Copiii de la Cercul de lectură al Liceului Greco-Catolic „Timotei Cipariu“ din Bucureşti şi-au imaginat un Moş Crăciun modern. Cîţiva dintre ei au decis că a sosit momentul ca el să-şi schimbe *look*-ul. Alţii cred că, în ziua de azi, esenţiale sînt *gadget*-urile care îl ajută în job-ul său sau faptul că Moshul a descoperit Internetul şi, astfel, îi e mai uşor să comunice cu noi. Am selectat doar cîteva păreri, însă toţi copiii sînt de acord că Moş Crăciun a rămas acelaşi personaj darnic şi simpatic.

Întîmplări cu Moşi moderni

● Era ora 11,50, iar Moşul, ca orice moş modern, în criză de timp fiind, se pregătea să plece. S-a urcat în avionul Laponia, împreună cu toate cadourile şi alături de roboţii pe care i-a construit. De-ndată a decolat şi a plecat la drum, luînd legătura prin telefon cu toţi părinţii care şi-au pregătit copiii pentru sosirea sa.

După ce a trecut prin toate cele o sută nouăzeci şi patru de ţări, Moşul a trebuit să se întoarcă acasă, deoarece era foarte obosit de lungul drum, deşi a durat numai... zece minute.

Roboţii-reni, epuizaţi, s-au dus la culcare, neavînd nevoie de mîncare, deoarece erau doar nişte maşinării. Moş Crăciun o căuta disperat pe soţia sa, Crăciuniţa, pentru a-i găti, dar a aflat de la vecinii săi că e plecată la coafor. Moşul s-a dus în bucătărie şi şi-a luat un Red Bull pentru a-i trece somnul, deoarece voia să o aştepte pe Crăciuniţa ca să-i gătească. Doar că şi Crăciuniţa era de-acum modernă... Cînd a ajuns acasă, a deschis televizorul şi s-a aşezat pe pat, urmărind buletinul de ştiri, interesată dacă Moşul şi-a făcut bine treaba, ca în fiecare an de pînă acum.

Alina Gabriela TUDOR,
clasa a VI-a

● Copiilor le place să creadă că Moş Crăciun vine în data de 24 decembrie, dar cu cît creştem, nu mai credem. De ce? Pentru că ni se pare că am depăşit vîrsta şi ne gîndim la modă şi la alte lucruri. Dacă toţi copiii care consideră că au depăşit vîrsta Moşului demodat şi-ar imagina un Moş Crăciun modern, cred eu că mult mai mulţi ar crede în el...

Să ne gîndim, în primul rînd, că s-ar îmbrăca mai modern: poate că ar purta, în loc de binecunoscutul său costum, o pereche de blugi şi un tricou larg, nişte adidaşi care se asortează cu tricoul şi o şapcă. În al doilea rînd, de ce să nu ne aducă darurile cu o maşină?

În concluzie, ar trebui nu doar modernizat, ci chiar reîntinerit acest Moş. Poate convingem un medic şi îi facem o operaţie. Dacă nu, ne rămîne imaginaţia...

Elena Maria NIŢU,
clasa a VI-a

● În sfîrşit, Moş Crăciun s-a modernizat. Acum nu mai are barbă, a ţinut regim şi nu mai este gras, iar părul şi l-a vopsit brunet. Şi-a mai cumpărat şi un calculator, aşa că el comandă de pe net cadourile şi i le aduce cineva direct acasă. Are un televizor la care se uită cum este vremea afară, la filme cu iarnă şi la publicitatea care este legată de Moş Crăciun.

Moş Crăciun nu mai are o casă mică şi care nu este încăpătoare, ci o vilă care este aşezată în vîrful unui munte şi care nu este văzută de nimeni. Mai are şi un telefon care costă 20 de milioane şi care calculează preţul cadourilor, iar Moşul sună fiecare copil şi îl întreabă ce cadou doreşte, dar fără să spună că este chiar el.

De asemenea, el nu mai este îmbrăcat în aceleaşi haine, ci într-un costum negru, cu papion, cu pantofi lucioşi şi negri. Şi-a pus şi lentile de contact albastre, şi-a tăiat mustaţa, sprîncenele lui nu mai sînt mari şi gri, ci negre, iar nasul lui este mic şi finuţ. Moş Crăciun are muşchi, deoarece merge la sala de fitness şi mănîncă numai fructe, legume şi salată. Bea şi Coca-Cola mereu, deoarece este băutura lui preferată, dar nu îl îngraşă, deoarece ia pastile anti-îngrăşat. Nu mai poartă sacul cu el, îşi ia un troller de mărime mijlocie, în care încap foarte multe lucruri.

Raluca NICA,
clasa a VI-a

● Pentru că timpul trece aşa de repede, Moş Crăciun a îmbătrînit şi şi-a propus să nu mai facă atîta drum cu sania, aşa că s-a gîndit să comunice prin Yahoo Messenger, iar cadourile să le trimită prin Courier Express.

Eu am vorbit cu Moşul pe mess şi i-am spus ce să îmi trimită, dar l-am rugat să îmi dea şi adresa de hi5, ca să devenim prieteni mai apropiaţi.

Eu cred că Moş Crăciu*net* are o viaţă mai uşoară decît bătrînul Moş Crăciun, asta pentru că a descoperit şi el, în sfîrşit, *Internetul*.

Andreea STAN,
clasa a VI-a

● M-am întîlnit cu Moşul în parcul Bazilescu, eu eram cu bicicleta, iar el cu elicopterul, dar nu m-a văzut, era ocupat cu admiratoarele...

Moşul acesta are o vilă cu trei etaje, televizoare şi calculatoare cu ecrane plate, de un centimetru grosime, sisteme audio cu boxe de 1m. Şi-a luat cîte-o vilă în fiecare cartier, ca să distribuie mai uşor darurile în Bucureşti, are o vilă chiar lîngă mine şi i-am admirat, într-o zi, telefonul N95 Nokia pe care îl folosea în timp ce, de pe balcon, vorbea cu roboţii din fabrica de daruri. Eu aş vrea să îi propun să jucăm un NFS la el acasă, cred că are nişte condiţii tehnice foarte bune.

Cam atît vă pot spune despre el. A! Este şi un om foarte bun, nu are decît 20 de ani (de mers prin Bucureşti) şi îi plac foarte mult copiii...

Paul BRUN, clasa a VI-a

● Mai nou, Moşul şi-a băgat Internet şi îi putem scrie scrisori electronice, adică e-mail-uri, despre cît de cuminţi am fost şi cît de bine am învăţat.

Eu ştiu o fată, Andreea, care era foarte tristă nu pentru că nu avea nici casă, nici bani, nici un brad de Crăciun, ci din cauză că mama ei era bolnavă.

Claudiu AVRAMESCU,
clasa a VII-a A, Şcoala nr. 174 „Constantin Brâncuşi“, Bucureşti

Ea a decis să-i scrie Moşului despre problema ei într-o scrisoare, pentru că nu avea calculator.

De Crăciun, Moşul i-a îndeplinit dorinţa: a vindecat-o pe mama ei, le-a dat casă, bani pentru mîncare, şi, cel mai frumos dar, un brad magic. Andreea este, acum, un copil fericit.

Vedeţi?! Moşului nu îi pasă dacă îi scrii o scrisoare pe net sau de mînă, important e să nu îl minţi!

Adelina DIDU,
clasa a VI-a

PUBLICITATE

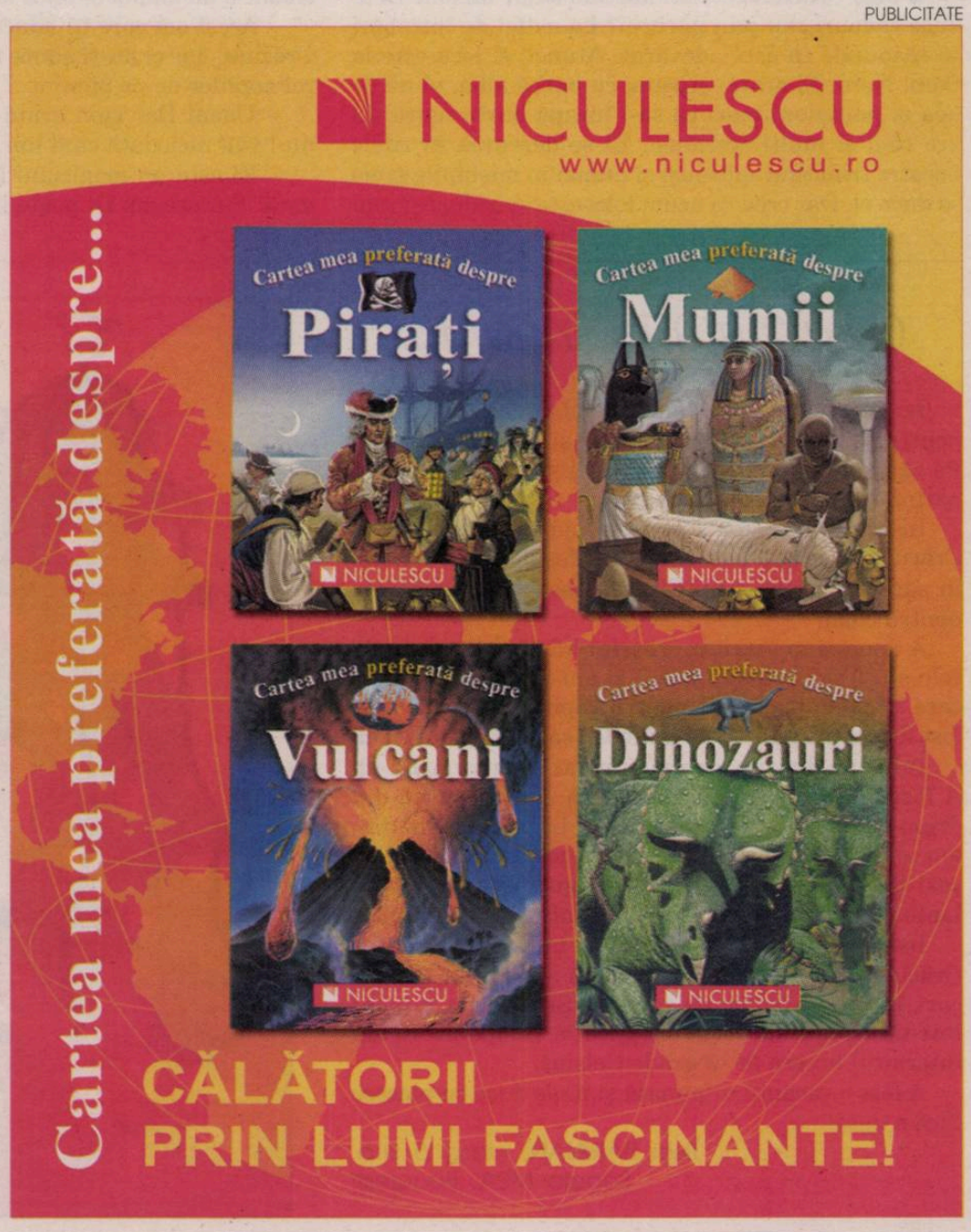

Același bătrînel rubicond...

– interviu cu Moș Crăciun –

În primul rînd, exişti?

Mă faci (pot vorbi la persoana a II-a singular, dacă nu te superi, avînd în vedere vîrsta mea...) să rîd. Întrebarea asta se repetă de secole, mai exact din 280 A.D. cînd m-am născut, în Licia, pe ţărmul Mediteranei, într-o familie de creştini. Existam în toată legea şi cînd le-am pus, noaptea, pe furiş, fetelor lui Shem (un vecin de-al meu scăpătat) banii de zestre într-unul din ciorapii aflaţi la uscat pe sîrmă. Şi cînd mi-am văzut propriul mormînt, în viaţă fiind şi tot mai rotunjor... Atunci cînd am învăţat să cioplesc jucăriile şi să zbor în sania cu opt reni, cei mai iuţi întîlniţi vreodată (recunosc că prima dată mi-a fost cam frică...). Şi cînd Thomas Nast m-a desenat durduliu şi mic cît un spiriduş, şi m-am enervat, deşi cam ştiu de unde i-a venit ideea: din poezia lui Clement C. Moore, *The Night Before Christmas*... Şi cam tot pe atunci oamenii au pus la îndoială explicit existenţa mea: au zis, pare-se, că nu-s o descoperire ştiinţifică... Noroc cu Frank Church, de la *New York Sun:* în 1897, răspunzîndu-i unei fetiţe de 8 ani, Virginia O'Hanlon, care, în urma unei dispute cu colegii, l-a întrebat dacă exist, a scris, printre altele: „Da, Virginia, există Moş Crăciun, aşa cum există dragoste, generozitate şi devotament, care umplu viaţa de frumuseţe şi bucurie".

Bine, Moşule, am înţeles, exişti. Nu trebuia să te chinui să-mi demonstrezi toate acestea mie, pentru că eu am intrat întotdeauna la „believers". *Tu ai fost şi vei rămîne unul dintre reperele importante din viaţa mea. Dar băieţelul meu care deja a împlinit 12 ani, Luca, mă tot descoase în ceea ce te priveşte: ce e cu toţi moşii (oameni cu bărbi şi în haine roşii) care umblă pe stradă de pe la sfîrşitul lunii noiembrie, vînzînd una şi alta? Tu ai o personalitate multiplă, sau infinit scindată, sau sînt nişte impostori?*

Fata moşului (dacă îmi permiţi...), timpurile s-au schimbat, şi eu, ca oricare altul, sînt nevoit să le fac faţă, cu mijloacele care nu-mi sînt cele mai dragi sufletului...Tu ştii (din cartea desprte mine, *Autobiografia lui Moş Crăciun,* de Jeff Guinn) că nu am refuzat nici partea comercială a lucrurilor, dacă mi s-a părut făcută cu cap. Eu însumi i-am pozat lui Haddon Sundblom, pentru reclamele la Coca-Cola, prin 1930, tocmai ca să-mi consacru imaginea omenească... Ştiu că doar în atelierul meu de la Pol cadourile sînt gratis... În rest, în lumea largă, văd că oamenilor le place să se joace de-a Crăciunul şi de-a mine înainte de soroc (noaptea de 24 decembrie): vor să cumpere celor dragi, mai devreme, diverse lucruri plăcute şi în spiritul sărbătorilor. Şi atunci, în goana lor nerăbdătoare, se apucă să cumpere... Magazinele exploatează frenezia lor şi, pentru a-i face mai fericiţi, scot în faţă nişte angajaţi ce încearcă (desigur, fără şanse de izbîndă!) să mă imite pe mine. E clar că nu am nici o legătură cu băieţaşii subţirei ce împart pliante prin Piaţa Unirii. Moş Crăciun e numai unul, şi acela sînt eu. Dar atîta timp cît îşi fac treaba în spiritul Crăciunului şi nu-mi fac numele de rîs, nu am nimic cu ei, dimpotrivă...

Tot Luca mi-a semnalat că Moşul care a venit la ei la şcoală avea barba falsă şi plasticoasă...

Cu ajutoarele mele din şcoli, grădiniţe sau locuri de joacă e o altă poveste. La început, mi-au cerut aprobarea, conform unui acord internaţional al Moşilor: toţi cei aleşi pentru a mă reprezenta trimiteau, la biroul meu de recrutare de la Pol, o poză şi un *curriculum vitae*. De asemenea, timp de cel puţin trei luni pînă la a intra în pielea de Moş erau urmăriţi de elfii-detectivi specializaţi în liste de *naughty* şi *nice.* La cea mai mică cruzime sau bădărănie erau scoşi din joc... La fel se întîmpla şi cu Moşii de închiriat: da, nu o să-ţi vină să crezi, dar şi ei funcţionau cu acordul *North Pole Inc.,* adică al companiei mele autorizate... Odată cu o lege nou-introdusă, dar prost-inspirată, a autonomiei reprezentanţelor din lume, nu îi mai cernem noi, ci şefii lor direcţi din fiecare ţară, un soi de *Christmas Country managers*... Aceştia, din raţiuni de eficienţă (mai bine-zis, grabă...), nu îi supun unor testări destul de serioase. Şi cînd te gîndeşti că unii îi confundă pe novicii ăştia cu mine...

Că tot veni vorba despre relaţiile cu angajaţii, am auzit vorbe, sper că nefondate, cum că spiriduşii ar avea oarece nemulţimiri şi ar vrea să organizeze un sindicat...

Bine zis, vorbe. De cînd mă ştiu – şi sînt mii de ani – relaţia mea cu elfii a fost cea mai bună posibilă. Nu ştiu dacă eşti la curent, dar la noi nu se pune problema banilor, a salariilor. Totul se face pe bază de voluntariat. Nimeni nu a fost vreodată constrîns să lucreze în fabrica mea, care – că tot veni vorba – e în întregime mecanizată şi computerizată. Elfii nu primesc bani, dar au totul asigurat: masă, şi casă, şi distracţii... La noi totul e gratis: de pildă, poţi mînca oricîte prăjiturele vrei sau bea nenumărate căni de cacao... Nu se ţin socoteli, totul se fabrică în exces. Cum? vă întrebaţi. S-a speculat mult pe tema asta. Cred că explicaţia e una simplă: buna dispoziţie, amestecată cu un spirit al Crăciunului veşnic, independent de anotimp... Nimeni nu e şeful, toţi sîntem egali, fiecare îşi cunoaşte atribuţiile, şi totul se împarte...

Mai sînt multe nelămuriri pe care le au copiii în legătură cu tine: de pildă, cum de poţi zbura cu renii şi cum împarţi atîtea cadouri, în toată lumea, într-o singură noapte...

Ho, ho, ho... astea sînt secretele mele de bază, dacă nu le-aş avea, n-aş fi Moş Crăciun... Important e, pur şi simplu, să crezi că renii mei, incluziv veşnicul răcit Rudolph, pot zbura, şi să nu te gîndeşit la bazaconii tehnice, nici la avioane supersonice, nici la salturi temporale sau chestii de genul ăsta... Prefer chestia cu praful magic... Şi, dacă o să mă întrebi, în final – presimt – cum de încap pe horn, tot ce-ţi pot spune e că, în lume, în momentul de faţă, hornurile nu mai sînt ce au fost odată, şi că asta nu are nici o importanţă. Cadourile vor fi acolo la timp şi, te asigur, nici nu sînt moşul care trece prin zid, nici nu mă teleportez, precum Captain Picard din *StarTrek*... Rămîn acelaşi bătrînel rubicond, fără vîrstă. Dar aparenţele, de multe ori, înşală... Şi, că mi-am adus aminte: nu uitaţi să-mi scrieţi, că acum e momentul. Trierea scrisorilor la poşta de la Pol deja a început...

a consemnat Iaromira POPOVICI

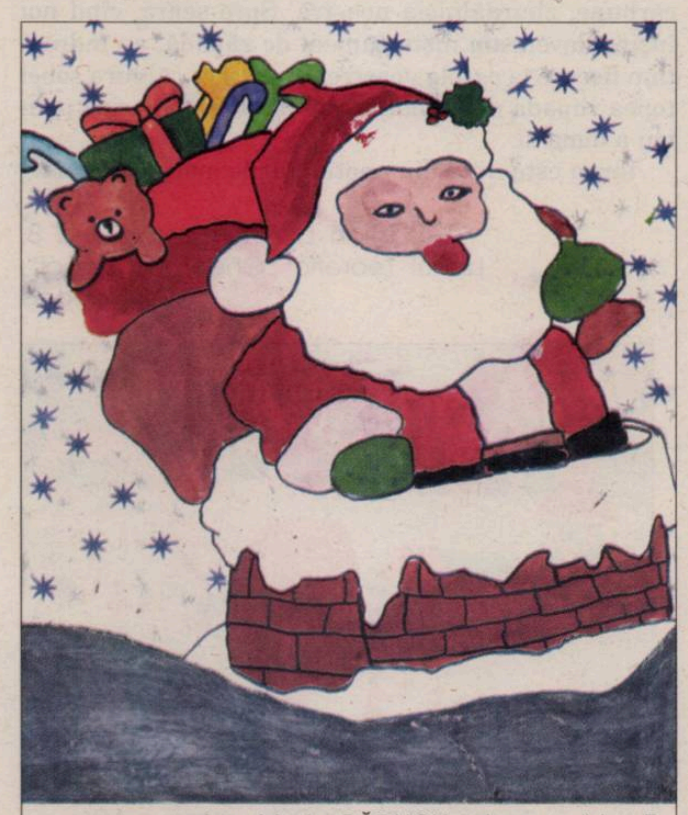

Ana-Maria BĂDUCU, clasa a IV-a E,
Şcoala nr. 139 „Mircea Sântimbreanu", Bucureşti

Iaromira Popovici, deşi nu mai e de vîrsta voastră, a luat întotdeauna note mari la materia „Istoria Crăciunului", subclasîndu-i pe cîţiva dintre cei mai tocilari spiriduşi. Aşa că Moşul a răsplătit-o acordîndu-i un interviu în exclusivitate.

Pana de cauciuc

Era seara aceea minunată în care fiecare copil, fiecare omuleţ de pe această planetă aştepta ca Moşul să-i aducă pe hornul şemineului minunatele cadouri: păpuşi Barby cu diamante, roboţei care se teleportează, maşini Ferrari pentru tătici, diamante şi hăinuţe sofisticate pentru mămici.

– Ah, zise Moşul, va fi o seară lungă şi eu încă nu mi-am pregătit trotineta pentru această călătorie. Ho, ho, ho... of, of, unde eşti tu, Crăciuniţo, să mă ajuţi cu aceste cadouri?

Crăciuniţa, fiind la Carrefour la cumpărături, primi un mesaj pe telefonul mobil şi se întoarse repede acasă. Coborî veselă din maşina blindată pe care tocmai o cîştigase la Loto 6/49. Atunci, Moş Crăciun, beat de uimire, ceru maşina ca să împartă cadourile, că şi aşa era în întîrziere. Se urcă în maşină şi apăsă acceleraţia la maxim.

După cîteva ore bune, Moşul reuşise să împartă cadourile aproape în toate oraşele lumii. Pentru cei cuminţi el pregăti cîteva carduri de credit pentru a-şi putea cumpăra ce doresc, iar pentru cei răi a adus mai multe teme.

Chiar la plecare, trecuse pe culoarea roşie a semaforului. Echipajul de poliţie porni în urma sa, cu girofarurile aprinse. Crezînd că poliţia este de partea lui, călcă şi mai tare pedala acceleraţiei. În acel moment lovi o bordură şi făcu o pană de cauciuc. Apăru echipajul de poliţie:

– Moşule, nu trebuia să fii în sania trasă de reni şi să împarţi cadouri?

– Ooo... dragii moşului, am împrumutat această maşină, crezînd că îmi termin mai repede munca şi mai prind o repriză din meciul de fotbal. Dar am rămas acum în pană...

– Nu-i nimic, Moşule, îţi dăm noi o roată de rezervă şi chemăm pompierii să ţi-o înlocuiască.

Într-un tîrziu, termină de împărţit cadourile şi se îndreptă spre Laponia, dar nu mai prinsese decît repriza a treia a meciului. Şi atunci îşi şopti în barbă: „Mîine îmi cumpăr elicopter...".

Diana MERCA, clasa a IV-a D,
Şcoala Generală „Aurel Vlaicu", Arad

Ninsoare, pîrtie, sănii, oameni de zăpadă, povești la gura sobei... aiurea! Vremurile (și clima) s-au schimbat, însă cei care se încăpățînează să scrie „povești de iarnă“ apelează tot la vechile trucuri. Dar poate fi chiar mai rău de atît! Anul trecut mi-am petrecut Crăciunul pe o insulă tropicală și l-am așteptat pe Moș în slip.
A venit, într-un tîrziu, cu o șalupă.

Sania spre România

Era Ajunul Crăciunului.

Crăiasa Zăpezii a poposit în orașul nostru. Totul este pustiu. Iarna e mereu pustie.

Totuși, sufletul meu era plin de bucurie pentru că era Ajunul Crăciunului. Odată cu venirea serii, o liniște mare a coborît peste casă. Este cald și bine, iar gîndul meu se îndreaptă spre Moș Crăciun pe care îl aștept cu nerăbdare.

Îmi închipuiam că Moșul răsare de după un nor auriu. Sania lui albă era doldora de daruri. Cu glasul blînd, Moș Crăciun le spunea spiridușilor că pe lîngă aceste daruri mai are altele nevăzute, mici, dar prețioase pentru toți cei care ocrotesc și iubesc și animalele. Inimile celor buni vor fi mai bogate decît cele ale celorlalți.

Deodată, colindele prietenilor mei mă trezesc la realitate. În mijlocul camerei se înalță un brad împodobit cu steluțe aurii, cu globulețe și cu beteală argintie. Copiii strînși în jurul bradului cîntau colindele cunoscute.

Așezată într-un fotoliu, gîndul meu se îndreaptă tot spre Moșu'. Parcă am ajuns într-o altă lume și, uitîndu-mă în fața mea, am văzut un bătrînel cu o barbă albă și lungă, așteptînd răbdător. Mi-am dat seama că eram în Laponia, țara lui Moș Crăciun, iar acel bătrîn era chiar Moș Crăciun. Acolo toată lumea împacheta cadouri: jucării, cărți, hăinuțe și bomboane. Într-un caiet mare erau trecuți copiii care în tot timpul anului au fost cuminți și învățau bine. Aceștia primeau cadourile cele mai frumoase, iar în alt caiet, erau trecuți copiii răi care nu au învățat, se purtau urît și care nu primeau nimic.

Săniile trase de reni erau umplute cu mii de saci și fiecare urma să plece spre o anumită țară. Sania spre România era încărcată parcă prea mult și era trasă doar de patru reni: Rudolf, Bochi, Kiplis și Milas. La un moment dat, cînd zburau deasupra munților Carpați, Milas a obosit și a vrut să se oprească puțin. Din acest motiv, s-a dezechilibrat sania și au început să cadă din saci cadourile, fără să poată să le prindă spiridușii Moșului.

Aflînd Moș Crăciun de această întîmplare, a stat să se gîndească la ce e de făcut și a găsit soluția. Toți copiii, însoțiți de părinți, trebuia să-și găsească cadourile.

Ajunși acolo, nerăbdători să-și găsească darurile, cei lacomi s-au luat la ceartă, au călcat în picioare cutiile cu jucării. Numai cîțiva stăteau liniștiți și îi priveau pe ceilalți. Văzîndu-i, Moș Crăciun i-a dus în zbor în Laponia și i-a pus să-și aleagă ce cadouri vor. Ei au primit cele mai frumoase cadouri.

Trezindu-mă, am observat că era deja dimineață, eram în camera mea și m-am întrebat dacă eu am fost cuminte și merit darurile Moșului. Peste cîteva minute, mama a intrat la mine în cameră și mi-a zis că Moș Crăciun a sosit.

Atunci am fugit repede la brad.

– Ce se întîmplă? Oare visez? Nu! E adevărat!

Ca prin farmec s-au aprins luminițele bradului și sub el am găsit o mulțime de cadouri, dar și o scrisoare. Cu emoție mă uit pe plic și văd că aceste pachete vin din Laponia. Nu știu de unde a aflat Moș Crăciun atîtea lucruri despre mine: că sînt cuminte, că învăț bine. Dar mi-a dat și sfaturi: să fiu mai perseverentă, să mă rog lui Dumnezeu, să nu fiu încăpățînată.

Ne-am bucurat cu toții, dar, în același timp, mi-au apărut în gînd copiii săraci, prost îmbrăcați, pe care îi vedeam pe stradă și mă întrebam dacă ei pot avea asemenea bucurii. Cu siguranță că nu!

Atunci am hotărît cu mama să facem cîteva pachețele cu hăinuțe, cu dulciuri și ceva jucării și să le ducem la niște copii pe care îi știam că stau în parc și cerșesc. Mare le-a fost bucuria cînd și-au desfăcut pachetele și au găsit cadourile, iar eu am fost mulțumită că am putut face o faptă bună.

Ioana DICHER, clasa a VI-a A,
Școala Generală nr. 50 „Maica Domnului“, București

Moșul cel rău

A fost odată un om bătrîn care ura să vadă și să audă copii care se jucau în zăpadă și își băteau joc de el. Pe atunci nu exista Moș Crăciun sau pomul cu minunatele licăriri de stea, pur și simplu nu exista Crăciunul.

Bătrînul nostru se hotărî să se deghizeze într-un moș negru și rău care le făcea farse copiilor.

Unei fetițe îi puse un cadou superb care, atunci cînd îl deschidea, o uda. Unui băiat îi dădu cadou un clovn înspăimîntător. Nu exista copil în oraș căruia să nu-i fi făcut măcar o farsă.

Zîna Luminița văzu acest lucru și se supără rău pe moș.

Într-o zi bătrînul se întoarse acasă îmbrăcat în haina cea mai neagră și călduroasă. Nu mică-i fu mirarea cînd văzu că nu-și poate scoate haina.

Luminița, zîna, apăru și îl întrebă:

– De ce le faci farse copiilor?

– Pentru că mă enervează, spuse el.

Zîna i-a propus să devină bun și să le dăruiască cadouri minunate de care aceștia să se bucure.

– Bine! acceptă moșul.

– Pentru că ai fost înțelept îți voi dărui o sanie trasă de reni zburători și un costum roșu, iar numele tău va fi Moș Crăciun.

În noaptea de 24 decembrie, Moșul le-a adus copiilor cîte un brad frumos împodobit și cîte un cadou frumos. Apoi a dispărut cu sania spre stele de diamant.

Așa au apărut Moș Crăciun și Crăciunul.

Maria PANDREA, clasa a V-a A,
Școala Generală nr. 195, București

Scrisoare pentru un copil bogat

Imaginați-vă o scrisoare a lui Moș Crăciun către un copil bogat care nu-și dorește nimic.

● „Dragă copile, cum de nu mai vrei nimic? Îți pot da cadouri deosebite. Orice! Pot să îți dau un ren de-al meu... Cu drag, Moșul.“

Alexa Dragoș ȘTEFAN

● „Băiețel drăguț, ce ești! Aș vrea să îți dau cadou planeta Pluto. Dacă o vrei...“

Cristiana DINU

● „Îți dau continentul Asia. Moș Crăciun.“

Octavian BODEA

● „Știu că tu crezi că ai tot și nu îți mai dorești nimic, dar știu eu ceva care ți-ai dorit de mult. O excursie cu cei mai buni prieteni la Paris. Sper să îți placă acolo. Cu drag, Moș Crăciun.“

Andreea Simona TOMA

● Moș Crăciun: Bună, copile.
Copilul bogat: Bună, Moșule.
Moș Crăciun: Vrei un dar de la mine?
Copilul bogat: Nu. Sînt prea bogat ca să îmi dai ceva, poate vrei să îți dau eu 10.000 de euro.

Anonim

● „Dacă ești așa bogat și crezi că ai totul, eu o să-ți dovedesc că nu ai. Nu ai un animal de casă...“

Diana DIACONESCU

● Moș Crăciun: Copilule, spune tu Moșului, ce vrei?
Copilul bogat: Nu știu.
Moș Crăciun: Uite, îți dau un PSP.
Copilul bogat: Mulțumesc, asta chiar nu am.

Robert STAN

● Moș Crăciun: Vrei un PSP?
Copilul bogat: Nu!
Moș Crăciun: Vrei un calculator nou?
Copilul bogat: Nu!
Moș Crăciun: Vrei un laptop?
Copilul bogat: Nu!
Moș Crăciun: Vrei un iepuraș?
Copilul bogat: Da...

Ana-Maria TEODORESCU

● „Dragă Ana, eu cred că ar trebui să ceri una dintre prăjiturile astea cu ciocolată ale soției mele! Doar una, pentru că restul sînt ale mele. Cu drag, Moș Crăciun.

P.S. Eu am făcut prăjiturile, dar nu spune nimănui!“

Miruna MARINCAȘ

Iarna

Îmi amintesc cu plăcere de vacanțele de iarnă petrecute la țară. Priveam pe fereastra acoperită cu flori de gheață priveliștea minunată a iernii. Cu acoperișurile pline de zăpadă, casele din depărtare păreau niște prăjituri cu frișcă. Pomii erau împodobiți ca de sărbătoare.

Cînd auzeam stigătele de bucurie ale copiilor, la vederea fulgilor de nea, ieșeam la joacă. Urcam dealul de lîngă casă și coboram cu săniile țipînd de fericire. După un timp ne împărțeam în două echipe și începea războiul în care armele erau zeci de bulgări mici de zăpadă. Cei învinși trebuiau să care săniile sus pe derdeluș. Atunci cînd zăpada era pufoasă construiam un uriaș om de zăpadă. Acesta urmărea cu ochii de cărbune, zburdălnicia noastră. Spre seară, cînd noi înșine deveneam niște oameni de zăpadă, ne îndreptam fiecare la casele noastre. În timp ce căldura sobei topea zăpada de pe haine, născoceam noi jocuri pentru a doua zi.

Iarna este unul din anotimpurile mele preferate!

Sebastian LIPAN, clasa a III-a B,
Liceul Teoretic „Gheorghe Șincai“,
Cluj-Napoca

Andrei GRIGOROPOL, clasa a VII-a A,
Școala nr. 174 „Constantin Brâncuși“, București

Poveste de Revelion

Este 31 decembrie, aproape de întîi ianuarie. Facem pregătirile pentru invitaţii noştri: naşii, nişte prieteni şi cîinele lor... adorabil (Aldo). Nu mai este mult şi ei vor sosi! Abia aştept! Mama este atît de ocupată cu treaba încît uită să se îmbrace!!! Invitaţii sună la uşă. Eu, grăbită, cobor şi le deschid:

– Bună seara!

– Bună seara, păpuşică! îmi zice naşa, apoi mă pupă pe obrăjor.

Urcăm scările. Mama ne aşteaptă cu masa pregătită. Ei se salută, în timp ce eu mă joc cu Aldo, căţelul meu preferat! Dau drumul la muzică, îl iau pe Aldo de lăbuţe şi începem să dansăm ceva gen vals, dar vine fratele meu, Alex, şi pune un CD cu muzică pop şi hip-hop. Căţelul se sperie de muzica nebună care bubuia în pod. Eu o opresc şi încep să urlu:

– Ce faci aici, îţi baţi joc de mine?

Apoi, pun înapoi melodia pentru vals. Toată lumea se ridică de la masă şi începe să facă nişte piruete interesante (inclusiv eu şi Aldo).

Se face douăsprezece fără zece. Ne pregătim artificiile, doar este Revelionul. Domnul Băsescu pe TVR1, Antena 1, Naţional TV, pe toate posturile face o mică bîlbuţă, adică ne anunţă: 10, 9, 8, 7, 6, 5, 4, (3), 2, 1, 0. Cred că a uitat că după 4 vine 3, nu 2. Aşa că ne ducem pe balcon şi începem să dăm drumul la ARTIFICII!!!

Oau! Ce show extraordinar! După terminarea lui, mă întorc să văd unde este Aldo! Încep să strig, să-l caut, dar nu e nicăieri. Cobor la mine în cameră... nu este! Nici la fratele meu, dar în baie... da! Era ascuns în cadă, zgribulit, tremurînd tot.

După ce l-am găsit, ne-am întors la masă, ne-am distrat, am dansat şi am cîntat, ca la fiecare Revelion! Sper ca anul viitor să nu mai păţim la fel (mă refer la Aldo).

Andrada POPA, clasa a V-a A,
Şcoala Generală nr. 195, Bucureşti

Dinu Andrei NECHITA, clasa a VII-a A, Şcoala nr. 174 „Constantin Brâncuşi", Bucureşti

Un cadou special

A fost odată ca niciodată o fetiţă pe nume Alis. Ea îşi dorea să meargă în Finlanda. De ziua ei, a primit cel mai mare cadou din lume: să meargă în Finlanda. Au plecat. Alis ţipa de bucurie în avion.

Au ajuns în Finlanda. Primul lucru pe care l-a făcut a fost să se culce la prînz. Tatăl s-a dus să cumpere pizza. Alis s-a uitat sub pat, aşa cum făcea în fiecare seară. Alis era sigură pe ea că nu există magie. Cînd a ajuns acasă, tatăl ei s-a uitat din nou sub pat. Atunci s-a îngrozit: era un ren de pluş.

După ce s-au trezit, s-au dus la patinoar. A patinat pînă ce s-a făcut seară. Alis s-a descălţat de patine şi a vrut să-şi pună cizma. Cînd a pus piciorul în ea, a simţit ceva. Cînd s-a uitat înăuntru, a văzut un ren de pluş.

Acum era sigură că există magie.

Ioana STĂNESCU, clasa a II-a,
Şcoala MEA, Bucureşti

Bunicul mîzgălit

Într-o iarnă, în noaptea de Crăciun, părinţii mei au plecat de acasă la restaurant. Eu, sora mea şi bunicul meu am rămas acasă. Sora mea e pasionată de desen şi are 5 ani, bunicul meu face treburi casnice şi are 73 de ani, iar eu sînt pasionat de jocuri pe calculator (World of Warcraft – MMORP 6 şi Unreal Tournament 3) şi am 12 ani. Iar de obicei, cînd părinţii mei pleacă de acasă, sora mea desenează prinţese, bunicul meu se uită la televizor, iar eu mă joc pe calculator.

Pe la ora 9 am ieşit afară. Cînd am văzut cîtă zăpadă era, am rămas uimit. Omătul era de doi metri. Toate maşinile erau parcă înghiţite de o pătură imensă şi albă. Cu mult efort am reuşit să deschid uşa, pentru că era blocată de zăpada de doi metri înălţime, iar cînd am deschis-o, a căzut toată pe mine şi m-a izbit de perete. Afară a fost totuşi minunat şi sper să se întîmple din nou anul acesta. Cînd am urcat în casă, era un haos total. Sora mea luase toate cărţile de colorat, toate foile, creioanele, pixurile şi ce îi mai căzuse ei prin mînă şi le răspîndise în toată casa. Bunicul adormise pe canapea şi era pictat pe faţă cu carioca: avea ochelari desenaţi şi mustaţă. Am reuşit cu greu să strîng totul şi să-l curăţ pe tataie pe faţă de cariocă. După aceea l-am ajutat la treburi casnice, iar cînd spălam vasele mi-au intrat pe fereastră doi porumbei. Am observat că se uită după apă şi morcovi, aşa că le-am pus seminţe în două castronaşe şi apă într-un vas. După ce s-au săturat, au ciripit un cîntec. Am fost fericit că au plecat veseli. A fost cea mai frumoasă iarnă din viaţa mea.

Marcel SADOVEANU,
clasa a VI-a C,
Şcoala Generală nr. 195, Bucureşti

PUBLICITATE

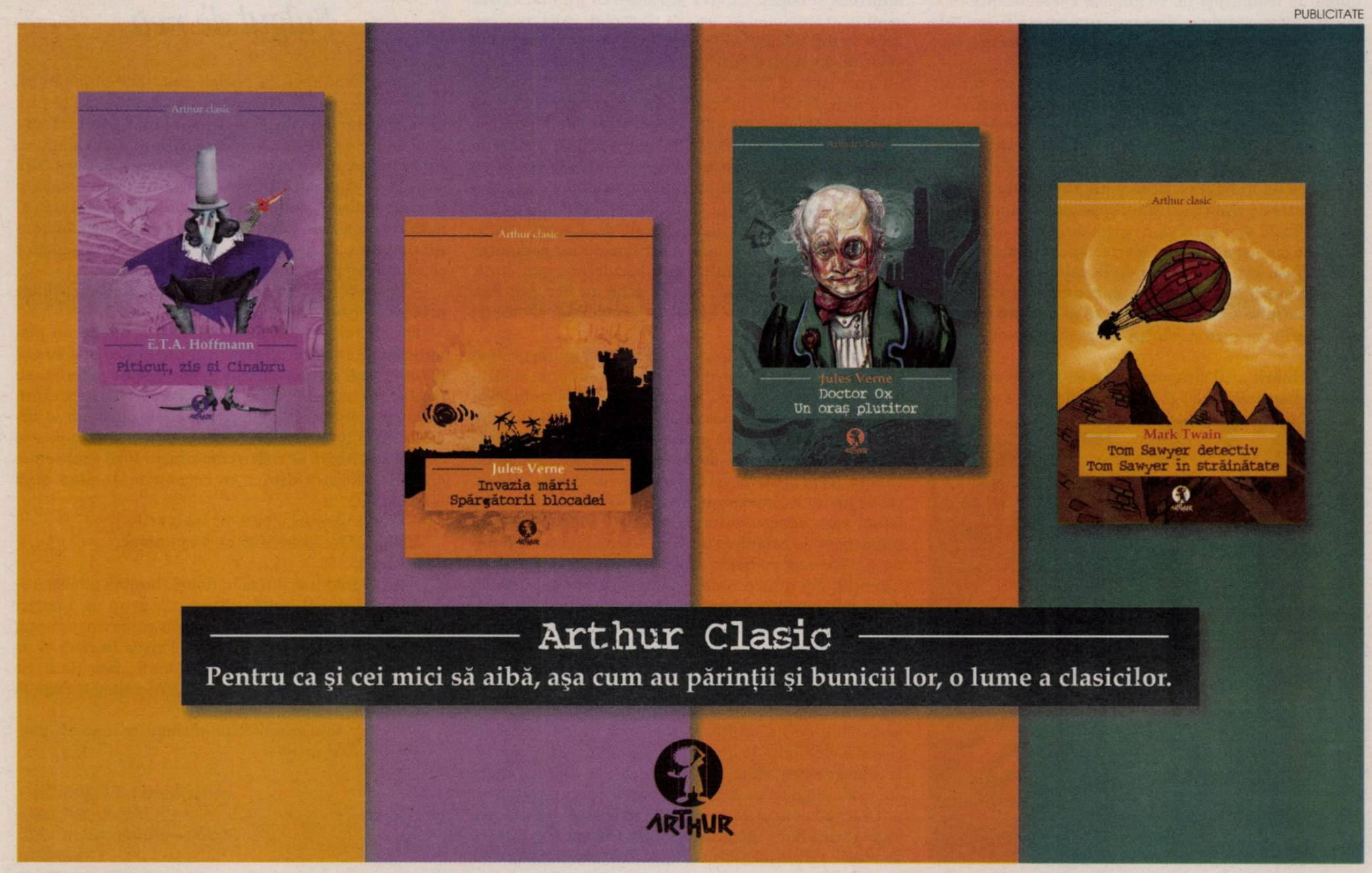

Unele poveşti clasice se pot repovesti în variante moderne fără să-şi piardă sensul şi farmecul. Pe de altă parte, iarna, fiindcă serile sînt lungi şi plicticoase, este un anotimp potrivit pentru a inventa poveşti noi în care personaje pot fi chiar şi fulgii de zăpadă.

Fetiţa cu chibrituri

– în variantă modernă –

Era un ger cumplit. Ningea şi se făcea noapte. Meteorologii anunţaseră că iarna aceasta va fi călduroasă şi că zăpada nu-şi va prezenta alaiul miilor de fluturaşi de nea, dar cu siguranţă se înşelaseră.

Era cea din urmă noapte a anului, noaptea de Anul Nou!

Pe frigul şi pe întunericul acesta, mergea pe stradă o fetiţă săracă, desculţă şi cu capul descoperit. Avusese ea pantofi cînd plecase de-acasă, dar ce folos! Erau prea mari pentru ea (îi purtase mai întîi mama sa) şi, fiindcă erau aşa mari, fetiţa i-a pierdut cînd s-a grăbit să traverseze o intersecţie al cărei semafor era defect, din cauză că veneau cu viteză două BMW-uri. Un pantof nu-l mai găsise, iar pe celălalt i-l furase un băieţel rom ca să-şi facă garaj pentru maşinuţele de jucărie.

Şi acum, fetiţa mergea desculţă şi picioarele ei erau vinete de frig. Ducea într-un şorţ vechi o mulţime de cutii de chibrituri. Toată ziua umblase aşa şi nimănui nu i se făcuse milă de ea. Şi acum era ostenită, flămîndă şi pe jumătate îngheţată de frig.

Fulgii cădeau şi se prindeau în părul ei lung şi bălai, care-i atîrna frumos în cîrlionţi pe umeri, dar ea numai la frumuseţe nu se gîndea! Cu siguranţă ar fi putut cîştiga titlul de Miss pentru această frumuseţe neştiută, parcă scoasă de pe coperta unei *fashion magazine*.

Nu mai putea de oboseală şi se aşeză într-un ungher, între două case; una dintre acestea era mai ieşită în afară, aşa că între cele două case se forma un fel de cotlon. Fetiţa s-a ghemuit, strîngîndu-şi picioarele sub ea, dar tot îi era frig.

Acasă nu îndrăznea să se ducă, fiindcă nu vînduse nici o cutie de chibrituri şi nu căpătase nici măcar un bănuţ. Tatăl său avea să o certe; de altfel, din cauza lipsei de bani şi a preţului foarte ridicat impus de Distrigaz, fuseseră debranşaţi de la căldură. Geamurile se spărseseră din cauza gerului (nu toată lumea îşi putea permite ferestre termopan) şi deşi astupaseră crăpăturile cu carton, vîntul tot răzbea puternic înăuntru.

Un chibrit ar fi straşnic acum; ce-ar fi să scoată unul, să-l aprindă şi să-şi încălzească degetele?

A scos un chibrit şi l-a aprins. Ce frumos ardea! Era o flacără caldă şi limpede ca o lumînărică, o minunată lumînărică. Şi deodată fetiţei i s-a părut că şade într-o încăpere plină de calorifere ce împrăştiau căldură din toate părţile, chiar şi din tavan. Cu siguranţă aici Distrigaz avea multe încasări, căci aşa căldură nu pomenise vreodată în viaţa sa. Asta da ştire pentru mass-media. Deja îşi imagina oamenii care se grăbeau la metrou ca să ia ziarul *Compact* din care, în toată agitaţia de acolo, nu apucau să citească decît titlul, scris cu litere de tipar îngroşate, unele chiar exagerat de îngroşate (greşeală de tipar), „Adevărata căldură, cadoul întîrziat al lui Moş Crăciun“ (fără Distrigaz). În fantezia sa această ştire apărea pe toate canalele TV, chiar şi pe Internet. În toate cîte se derulau în mintea sa, adevăratul articol, cu rînduri şi paragrafe, opera vreunui jurnalist sau reporter nu era de găsit. De ce? Pentru că mica lumînărică, acea flacără limpede şi caldă se stinsese. Atunci fetiţa s-a trezit ţinînd între degete ruina chibritului ars.

A mai aprins unul şi iar s-a făcut lumină. Zidul, acolo unde era luminat, s-a făcut străveziu ca un geam. Pe geam fetiţa a văzut o cameră plină ochi cu mîncare. Era bucătăria unui fast-food. În centru, nişte pui se învîrteau turmentaţi la rotisor. Pe mese stăteau învelite nişte shaorma şi un mister chebap rumenit bine. Era tare flămîndă. Ar fi mîncat totul deodată şi aşa nu numai că s-ar fi săturat, dar s-ar fi şi îngrăşat tare frumuşel. E dovedit că mîncarea tip fast-food îngraşă şi că grăsimea ţine de cald. Însă ştia ea cîţi copii stăteau în spitale suferind de toxiinfecţie alimentară. Mai bine nu! Dar cum să refuze fără să jignească „minunatele“ specialităţi? *No problem*. Fără vreo logică anume erau supărate deja... Nu se ştie de ce sau cum, parcă puii au ieşit din rotisor şi shaormele şi mister chebap au alergat spre fetiţă. Dar chibritul s-a stins şi n-a mai rămas decît zidul gros şi rece.

A mai aprins un chibrit. Şi imediat s-a văzut stînd lîngă un pom de Crăciun. Era mai mare şi mai frumos decît acela pe care-l zărise pe geam la ministrul cel mincinos şi bogat. Cîndva afirmase că nu mai există copii în starea ei, care umblă pe străzi, că el avusese grijă ca toţi micuţii să fie fără griji, în siguranţă şi la căldură, în centre speciale de ajutor. Dar nici acolo nu avea cum să fie un brad aşa de frumos. Era special, diferit de toţi ceilalţi de afară, singurul ce putea să rămînă acelaşi tot timpul, căci era artificial. Era împodobit cu mii de beculeţe care parcă furaseră culorile curcubeului, căci aşa de frumos străluceau. Şi se stingeau şi apoi iar se aprindeau; luminau sus, apoi jos, simultan şi, în final, la mijloc; culorile apăreau şi dispăreau ca într-un joc nesfîrşit de-a v-aţi ascunselea. Tot acest show era controlat de un computer din apropiere...dar stai! Toate beculeţele s-au oprit. Vreo eroare în sistem?! Nuuu, doar un bec ars. Aşa erau de bune prietene şi colege beculeţele, ori toate, ori nici unul!...

Într-un sfert de clipă şi o secundă şi-au făcut apariţia şapte indivizi îngrijoraţi, agitaţi şi parcă şi stresaţi. Fiecare trebuia să ajute la găsirea becului bolnav şi la înlocuirea acestuia în cel mai scurt timp. Dar, după cum se ştie, graba strică treaba. Trei inşi verifică acelaşi bec de douăzeci de ori, iar cînd se întîlnesc responsabilul cu partea de sus a bradului cu cel de jos au loc adevărate faultări. Un individ mai dolofan, care aducea cutia cu beculeţe de rezervă, s-a împiedicat de cablul de control, a scăpat cutia din mînă şi a aterizat cu burta direct pe beculeţe. Văzînd accidentul, doi dintre ceilalţi indivizi pornesc în grabă după alte beculeţe, dar în fugă unul a alunecat pe cîteva dintre beculeţele rămase încă întregi. Celălalt apare şi dispare, ca şi cum ar trece printr-o uşă invizibilă, de vreo cinci ori, dar întotdeauna fără vreun beculeţ. Ceilalţi glumesc pe seama sa şi izbucnesc în rîs din cauza situaţiei create de schimbarea becului problemă. Fetiţa schiţează mai întîi un zîmbet, apoi rîsetele celorlalţi o ademenesc parcă să rîdă şi ea. Într-adevăr rîdea, rîdea în timp ce obrajii săi roşii ca focul erau scăldaţi în lacrimi. Fetiţa a ridicat braţele, imitînd momentul în care individul mai dolofan s-a împiedicat, dar chibritul s-a stins. Bradul şi toţi îngrijitorii săi au dispărut. Beculeţele s-au înălţat tot mai sus şi deodată fetiţa a văzut că nu sînt beculeţe, ci stele sus pe cer. Una dintre ele a căzut, lăsînd în urma ei o dîră de lumină.

– Acum moare cineva! a zis fetiţa.

Bunica sa, singura fiinţă de pe lume care o iubise şi pe ea, şi care acum era moartă, îi spusese odată: „Cînd cade o stea, se urcă un suflet la cer“.

Fetiţa a mai aprins un chibrit şi flacăra a făcut lumină jur-împrejur; şi în lumina strălucitoare s-a ivit bunica, strălucind şi ea, cu zîmbetul ei bun şi blînd.

– Bunico! a strigat fetiţa. Ia-mă cu tine! Ştiu că ai să pleci şi tu cînd se va stinge chibritul, tot aşa cum au plecat şi caloriferele şi mîncarea de la fast-food şi pomul cel frumos împodobit!

Bunica i-a răspuns:

– Eu sînt mereu cu tine! Nu într-o fantezie ca aceasta, ci în realitate. Deschide ochii şi stinge chibritul!

Fetiţa a ascultat-o pe bunica. A deschis ochii şi a stins chibritul. Atunci pe cer au apărut bubuind milioane de artificii, iar stăpînii celor două case au ieşit în stradă să se bucure de sfîrşitul unui an şi de începutul altui an. Doar era noaptea Anului Nou!

O bătrînică s-a apropiat de fetiţă şi văzîndu-o înghеţată, lipsită de apărare şi aşa de frumoasă, a simţit cum i se face milă de ea. A luat-o în casă spunîndu-i că întotdeauna şi-a dorit o nepoţică. A încălţat-o, a îmbrăcat-o, i-a dat mîncare caldă şi i-a oferit un adăpost. S-a comportat ca o adevărată bunică pînă cînd fetiţa a devenit femeie, şi-a găsit un job şi şi-a întemeiat o familie.

Abia acum, stînd lîngă fiica sa în noaptea Anului Nou, a înţeles că steaua care căzuse a simbolizat nu un suflet, ci toate sufletele care au urcat la cer în acel an!

Diana ŢIGĂNILĂ, clasa a VII-a A,
Şcoala Generală nr. 109, Bucureşti

Fulgul de nea

Într-o iarnă rece, la poalele munţilor impunători, acoperiţi de zăpada albă, o căsuţă dărăpănată se lupta cu viscolul ameninţător. Era căsuţa Elenei, o fetiţă care nu putea avea mai mult de 12 ani. Trăia singură, încercînd să supravieţuiască în Pădurea Ruperii. Era casa ei de cînd părinţii plecaseră într-o dimineaţă şi nu mai veniseră înapoi. Crengile brazilor trosneau odată cu pocnetele furtunii. Elena privea deznădăjduită pe geam. Observă dintr-odată un fulg strălucitor ce rămăsese prins de geamul înghеţat.

– Mi-aş dori să fiu un fulg de nea... murmură fetiţa printre lacrimi.

Un alt fulg se lipi de sticlă. Acum, Elena nu mai putea să vadă nimic. Putea doar auzi viscolul şi brazii trosnind sub povara omătului. Lacrimile i se scurgeau pe obrazul înghеţat. Se auzi un zgomot. Elena tresări. Privi spre mijlocul colibei, acolo unde obişnuia să ardă focul. O lumină albăstruie se înfiripa acolo pe undeva... Da! Acum se vedea clar silueta unei fiinţe cu aripi. Se micşoră din ce în ce mai mult pînă cînd dispăru.

– Elena, se auzi o voce în spatele ei.

Elena se întoarse, dar nu văzu nimic.

– Elena!

Fata se întoarse din nou. Acum, lumina albastră era puternică, pîlpîind precum un grup de licurici într-o noapte fără stele. Lumina se întinse, apoi, cumva, o înghiţi. Elena se trezi. Privea în casa ei de undeva de afară şi nu mai simţea nimic. Era afară. Se uită în jur. Erau numai fulgi, fulgi de zăpadă. Erau la fel de mari ca şi ea.

– Poate... murmură fetiţa, uitîndu-se în jos. Zîmbi. Era un fulg de nea!

Anna Maria GHIRNICIUC,
clasa a V-a C,
Şcoala Generală nr. 195,
Bucureşti

Cel mai tare îmi plac istorioarele în care copiii povestesc fără prea multe înfloriturі cum au petrecut ei de Crăciun sau de Anul Nou.
E adevărat că îmi plac şi romanele *fantasy*, însă cîteodată e interesant să scriem şi despre ce se întîmplă în lumea reală, chiar dacă ni se pare banal şi prea puţin spectaculos.

Un Moş Crăciun în grevă

Era seara de Crăciun. Afară era frig şi viscol, iar copiii, sub bradul împodobit, îl aşteptau pe Moşul gras cu barbă sură care venea negreşit, an de an. Dar anul acesta avea să fie altfel.

Moşul aflat în Uniunea Europeană, aşteptînd degeaba mărirea de salariu promisă de decenii întregi, s-a hotarît să facă grevă. Făcuse ameninţări încă din toamnă, însă nefiind luat în seamă s-a hotărît să nu mai ducă daruri nici unui copil. Guvernul refuzase să-i îndeplinească cererile, aşa că a refuzat şi el categoric să se urce în avionul cu reacţie şi să livreze cadouri prin tunelurile subterane, tuturor copiilor cuminţi. Deci, Moşul, în seara de Crăciun, în loc să se agite cu limita de timp şi cu parcurgerea tuturor traseelor, stătea acasă moţăind, uitîndu-se la televizor şi jucînd Counter-Strike online. Liniştea i-a fost tulburată de un sms de la Guvern, care spunea că salariul îi este mărit cu 20% pînă în data de 2 ianuarie, după care majorările vor continua + un abonament gratuit pe viaţă la revista *Christmas cool*. Moşul, după ce a citit sms-ul, s-a uitat pe hubloul navei extraterestre în care locuia, a scos un termometru şi observînd că temperatura era de doar -45 de grade, s-a îmbrăcat repede cu uniforma din colecţia primăvară-vară, semnată Enporio Armani. A urcat la nivelul 7 al navei unde se afla garajul, uitîndu-se în jur a şovăit o clipă, apoi a spus:

– E momentul să testez submarinul v600 creat special pentru primavară-vară!

După ce a coborît în viteză din navă, s-a îndreptat spre Hawai unde avea de dăruit cele mai multe cadouri. În cartierele hawaiene, cuprinşi de spiritul Crăciunului, oamenii adunaţi la concertul celor de la Ombladon aşteptau venirea Moşului. Moşul, ajuns în cele din urmă cu submarinul care avea arborat un steag mare pe care scria „Moş în grevă", aştepta ovaţiile. Oamenii aproape că nici nu au băgat de seamă sosirea acestuia.Văzînd un astfel de gest, Moşul a făcut praf steagul arborat pe submarin şi s-a lăsat purtat de muzica liniştitoare şi relaxantă a celor de la Ombladon, acesta fiind ultimul Crăciun de modă veche al său, promiţîndu-şi că de la anul va apela la clone, căci auzise el că se poate!

Gabriel GOGEA, clasa a VIII-a,
Şcoala Generală
„Mihai Eminescu", Arad

Moş Crăciun vine tîrziu acasă!

Într-o zi, la Polul Nord, Moş Crăciun şi Moş Nicolae au început să ţipe unul la altul pentru că Moş Crăciun s-a supărat că el mereu dă cadourile pentru copii ultimul. Moş Nicolae îl întrebă:

– De ce nu vrei să dai cadourile ultimul?

– Vreau să le dau primul ca să scap de o povară şi pentru că doamna Crăciun mă ceartă în fiecare an că vin tîrziu acasă.

– Păi, şi nu i-ai spus despre Crăciun că e o sărbătoare foarte importantă pentru copii?

– Ba da i-am zis, dar a spus că nu o interesează.

– Bine, o să încerc să rezolv eu lucrurile.

Iar Moş Nicolae – şi aşa cu o groază de treburi pe cap – se duse să o convingă pe doamna Crăciun.

– Doamnă Crăciun, de ce îl certaţi pe soţul dumneavoastră că vine tîrziu acasă?

– Pentru că... de fapt care e problema ta? Eu am o problemă că m-am căsătorit cu un pierde-vară.

Moş Nicolae a fugit ca vîntul şi i-a spus lui Moş Crăciun că nici vorbă să o poată convinge pe soţia sa. Moş Crăciun era foarte supărat, dar nu ţinu cont de mesajul doamnei Crăciun. Cînd se lăsă noaptea, el realiză că, dacă nu o să ducă tuturor copiilor cadouri, aceştia se vor întrista foarte tare. Cînd era gata să plece, a descoperit însă că îi lipsesc renii.

– Dar credeam că i-am văzut aici de dimineaţă, se miră el.

După un timp cineva îi răspunse:

– Eu am luat renii şi i-am închis în ţarc.

– Doamnă Crăciun, cum ai putut să faci asta?

– Am făcut-o ca să nu mai vii tîrziu.

Moş Crăciun se aşează atunci jos să-i explice cît de importantă este această sărbătoare pentru copii. Doamna Crăciun înţelese şi le dădu drumul renilor. Aşa s-a terminat o seară de Crăciun, iar copiii au primit cadouri fiind toţi bucuroşi şi, cine ştie, poate aşa se va întîmpla şi în acest an.

Radu Gabriel POPA,
clasa a V-a C,
Şcoala Generală nr. 195,
Bucureşti

Povestea lui Steve

Steve este un bărbat foarte inteligent. De Crăciun el pleacă în căutarea Florii de Gheaţă, aflate într-o peşteră din Munţii Himalaya. El călătoreşte cu un avion care zboară spre un oraş mai îndepărtat. În avion se aflau 20 de oameni. Deasupra Munţilor Himalaya el îi spune pilotului că trebuie să sară din avion cu paraşuta aflată sub scaunul lui, ca să ajungă mai repede. Pilotul îi zice că nu va risca niciodată prin aşa ceva viaţa pasagerilor. Atunci Steve îl lovii pe copilot şi apăsă pe butonul care deschide uşile avionului, însă din fericire, pilotul le închise la timp. Peste

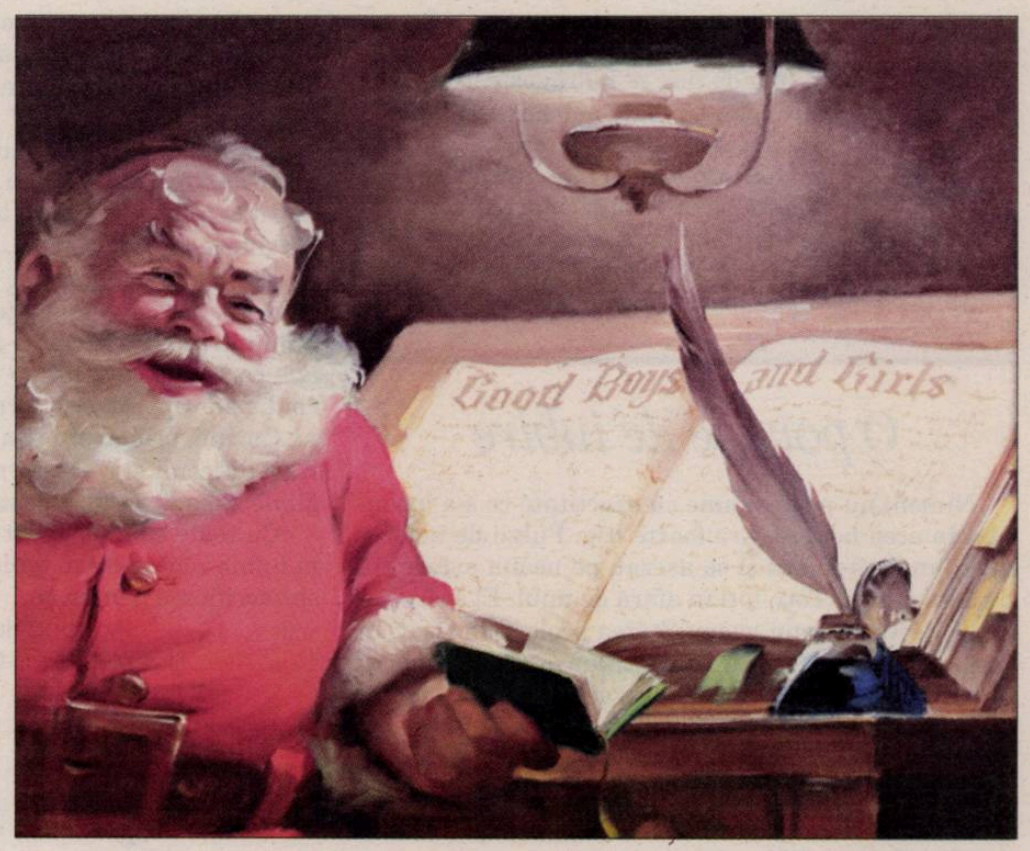

15 minute, aflat tot deasupra munţilor, avionul rămas fără combustibil se prăbuşi. După accident erau 13 morţi şi doi răniţi care muriră şi ei... Singurii cinci supravieţuitori au fost Steve, Mark, Jessica, Rox şi Bill. După o zi, ei au găsit peştera Florii de Gheaţă. Din păcate însă, acolo era adăpostul lui Yeti (Omul zăpezii). El în fiecare dimineaţă se spăla pe dinţi, îşi punea şosete şi mereu era fericit.

Yeti îi ajută să găsească floarea, dar ea era păzită de Knuckles (fratele lui Yeti) care nu lăsa pe nimeni viu. Knuckles a fost învins, însă, după luptă, singurii supravieţuitori fură Yeti, Steve şi Jessica. Steve era fericit că a găsit floarea şi putea deveni bogat. Dar a ales să pună miezul florii pe cei morţi, iar frunzele să i le dea lui Yeti pentru cină.

În acea noapte salvatorii veniră să-i salveze.

Sfîrşit!

Rareş GRIGORE,
clasa a VI-a, Şcoala
Generală nr. 195, Bucureşti

PUBLICITATE

Asociația Difuzorilor și Editorilor – Patronat al Cărții
Str. Petru Maior nr. 32, sect. 1, București
Tel./Fax: 021.222.02.13; www.adepc@adepc.ro

Cumpărați simplu, ușor, avantajos! -10%

Alegeți dintre cele peste 4.000 titluri de pe site-ul
www.carteataonline.ro sau comandați direct

Preț 20,99 lei

Editura VOX
Cele 12 volume ale colecției BANII MEI îi educă pe copii în managementul banilor și al oportunităților pe care aceștia le oferă.

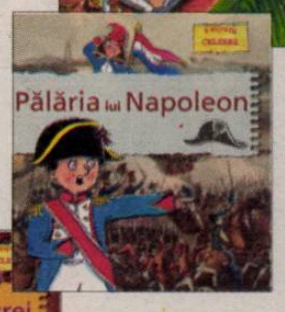

Editura VOX
Biografii ale unor personalități aparținând diferitelor epoci în colecția BIOGRAFII CELEBRE, o serie documentată, bogat ilustrată și nostim concepută.

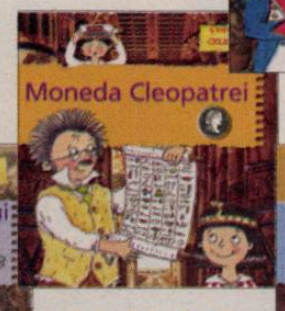

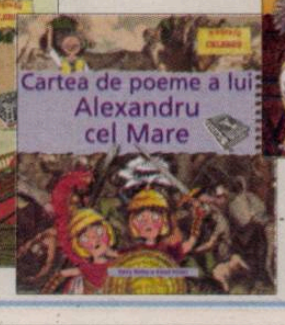

Preț 20,99 lei

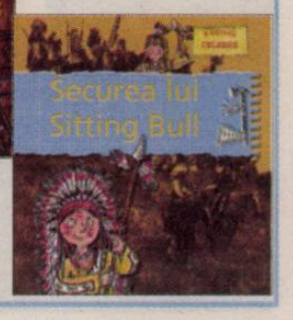

Un fulg de nea se îndrăgostește de o sobă. Un bătrînel sărac îmbracă niște statui cărora le e frig și, într-un final, este răsplătit. Aceste două povești aparent nu au nimic în comun, în afară de acea stare specială pe care unii preferă s-o numească „spiritul Crăciunului".

O poveste de iubire

Nimeni nu poate spune cu exactitate ce s-a întîmplat în acea noapte. Era foarte frig. Fulgii de nea cădeau unul cîte unul și se așezau pe neaua așternută de ceva vreme. Toți, toți în afară de unul. El se așezase pe pervazul unui geam. Stătea acolo, nemișcat, în timp ce ceilalți cădeau în continuare. Parcă visa și parcă spera la ceva imposibil: să ajungă acolo unde va găsi o dragoste fierbinte. La sobă. Acesta se îndrăgostise de ea, dar era conștient că îi este peste puteri să o îndrăgească, fiind foarte diferiți.

Neștiind cum să procedeze, acesta s-a dus la omul de zăpadă și i-a zis:

– Am auzit că tu ești cel mai înțelept povățuitor din ținuturile înghețate. Este adevărat?

– Adevărat. Și știu și de ce ai venit tu la mine. Ca să te ajut. Știu că soba ți-e dragă. Tuturor oamenilor le este. Dar nu este și cazul fulgilor de nea. Pentru ei soba este mortală, ca vînătorii pentru căprioare, ca vara pentru pinguini și ca otrava pentru tot ce ne înconjoară.

– Știu. De asta sînt aici. Dar nu îmi pasă! Tot ce vreau este să o pot atinge și să-i spun cît de mult țin la ea.

– OK. Te voi ajuta. Dar trebuie să te avertizez că un singur sărut, o singură atingere sau îmbrățișare te va preface pe loc în apă, care se va evapora imediat.

– Mai devreme sau mai tîrziu asta se întîmplă cu orice fulg de nea. Ce contează cînd? Sînt pregătit pentru orice.

Omul de zăpadă, printr-o magie, i-a deschis calea micuțului fulg de nea ce a pătruns, plin de fiori, în casa caldă a sobei pe care o iubea atît de mult... Se apropia din ce în ce mai mult, mai mult și mai mult, pînă ce a ajuns la ea. A căzut pe unul din brațele ei fierbinți. Atunci cuvintele înțeleptului om de zăpadă s-au împlinit: fulgul de nea s-a prefăcut pe loc în apă. O apă care s-a scurs lin pe toată suprafața sobei, pînă cînd s-a evaporat, sub forma unui zîmbet.

Curînd, primăvara și-a făcut loc printre nămeții uriași ai iernii și s-a așternut peste tot, înlocuind fulgii de zăpadă cu flori pastelate și parfumate.

Cu toate că a dispărut primul, fulgul de nea trăia în inima sobei pentru totdeauna. Era primul fulg care se sacrificase pentru ea.

Adriana Iulia NIȚU, clasa a VI-a B,
Liceul Greco-Catolic „Timotei Cipariu",
București

Papucii și statuile

În Ajun, cînd totul lucea afară și toți erau fericiți din cauza Crăciunului, o familie săracă se gîndea cum poate face rost de bani pentru a se bucura de acea zi specială.

Familia era formată din o bătrînică și un bătrînel. Amîndoi se gîndeau la acea mare problemă.

Bătrînul privea pe fereastra aburită fulgii rătăciți. Un fulg a căzut pe pervazul geamului. El arăta ca un papuc alb. Apoi, încă unul, identic. Acum formau o pereche de papuci de nea, iar în apropierea geamului era alt fulg care semăna cu o pălărie.

Bătrînului îi veni imediat în minte o idee și spuse:

– Nevastă, noi știm să facem papuci și pălării de paie. Ce-ar fi să facem pînă mîine dimineață cîteva pălării și cîțiva papuci?

Zis și făcut! Imediat s-au apucat de confecționat pălării și papuci. Pînă în zorii zilei următoare au reușit să facă șase perechi de papuci și șase pălării.

Bătrînul s-a dus pe drumul alb și îngust pînă la tîrg ca să vîndă lucrurile. Acolo și-a căutat un loc mai la adăpost pentru a nu se îmbolnăvi. S-a întîlnit cu un vechi prieten pe nume Marcel.

– Salutare, Marcele!

– Tu ești bre, Naie?

– Da. Uite, am venit să vînd cîte ceva ca să iau niște bani și să am ce pune pe masă deseară.

– La fel ca tine.

În cîteva ore, Marcel a vîndut marfa, l-a salutat pe bătrîn și a plecat. Însă omul nu vînduse încă nimic. Și a stat așa pînă la ora șase, apoi a plecat supărat cu marfa acasă. Pe drum a văzut că strada era aproape îngropată în zăpadă și că nu putea să o ia pe alt drum decît pe cel din centrul orașului.

În centru erau șapte statui, una lîngă alta. Omul s-a gîndit că le este frig și a îmbrăcat șase dintre ele cu pălăriile și cu papucii pe care îi avea. Dar a ajuns la a șaptea statuie și nu mai avea nici o pălărie și nici un papuc, așa că i-a dat statuii pălăria și papucii lui.

A ajuns acasă. I-a povestit bătrînei pățania cu tîrgul și pe cea cu statuile, iar ea a înțeles și l-a iertat.

S-au culcat. Aproape de răsăritul soarelui, au auzit poarta trîntindu-se. Omul, îngrijorat, s-a dus la geam. Cînd s-a uitat pe fereastră a văzut statuile ieșind din curte, lăsîndu-le sucuri, mîncare, bani și un bilet în care scria:

„Tu ne-ai ajutat cînd ai putut. Și noi te ajutăm, fiindcă putem."

Atunci omul a înțeles cu adevărat în ce constă spiritul Crăciunului!

Adrian MIHAI, clasa a V-a B,
Școala Generală nr. 195,
București

PUBLICITATE

La Şcoala nr. 45 „Titu Maiorescu“ din Bucureşti, în cadrul anumitor ore de limba română există „6 minute de creativitate“. Pentru a ne ajuta la realizarea suplimentului, doamna profesoară Roxana Cioc i-a „testat“ pe copiii din clasele a V-a cu întrebări de genul: „Care este mesajul de pe robotul telefonic al Moşului?“, „Care este cartea lui preferată?“ sau „Ce cadou le face Moşul spiriduşilor săi?“. Nu mă îndoiesc că Moşul i-ar cumpăra soţiei sale o spumă de păr şi o rochie de seară din Mall, că adoră ciorba şi sarmalele, că, în timpul liber, e ajutor de salvamontist sau că şi-ar dori o maşină Lamborghini şi să fie mai bogat ca Bill Gates, însă pentru supliment am ales răspunsurile de la „Interviul dat de un ren care vrea să se angajeze la Moş„ şi „Scrisoarea lui Moş Crăciun către un copil bogat care nu-şi doreşte nimic“ (pe acestea le puteţi citi la pagina VI).

Rudolf, Harry şi Rănilă cel Ren

● Unul dintre renii lui Moş Crăciun s-a accidentat la unul dintre picioare. Moşul a pus fluturaşi în care anunţa că angajează un nou ren. Dintr-odată, bate cineva la uşă. Un spiriduş deschide şi îl pofteşte pe noul venit în biroul lui Moş Crăciun.

– Bună ziua, Moşule.

– Bună ziua. Ce te aduce la mine, renule?

– Păi, am citit fluturaşul şi am venit la interviu.

– Bine. Ce ştii să faci?

– Păi, am concurat la cel mai rapid ren şi la cel mai puternic ren şi am luat locul doi.

– Foarte bine, vreau să mă convingi şi de asta. Îţi voi da un test. O să tragi singur sania plină de cadouri de la coasta de est la cea de vest în opt minute. Bine?

– Foarte bine. Sînt antrenat!

Renul a făcut ce îi ceruse Moşul şi a venit cu un minut mai devreme.

– Ho, ho, ho! Foarte bine! Eşti angajat!

G. DUMBRAVĂ

● Moşul aşteaptă la un birou să vadă care dintre renii de la coadă va fi bun pentru sanie.

– Tu spui că ştii să cînţi la chitară?

– Da, domnule Moş Crăciun.

– Şi la ce-mi trebuie mie un ren care cîntă la chitară?

– Păăăi... să cînte la ea.

– Daaa... Următorul!

– Eu jonglez.

– Şi la ce-mi trebuie circari în turmă? Nu mai există reni normali? Următorul!

Miruna MARINCAŞ

● – Dragă domnule Crăciun, aş vrea să mă angajaţi, pentru că am nasul galben şi pot să fiu Renul-far. Am multă experienţă şi nasul meu se aprinde mereu cînd nu mai ating pămîntul.

– Ce să zic, domnule... cum aţi spus că vă cheamă?

– Gălbirenul.

– Deci, domnule Gălbiren... aţi mai fost angajat?

– Da!

Cristina DINU

● – Renule, zboară tu cu sania mea, dar fără să te urci în ea.

– Imediat, Moşule. Şi după aia ce să fac?

– Adu-mi o cafea.

– Şi după aceea mă angajezi?

– Nu.

– De ce?

– Păi, vroiam doar să îmi aduci cafeaua, mie îmi era lene.

Robert STAN

● – Ho, Ho, Ho! Tu eşti renul Harry?

– Da, Moşule.

– Şi cîte continente ştii?

– Ştiu şase din şapte.

– Bine.

– Mă bucur.

– Pentru ce?

– Că sînt angajat...

– Nu, nu eşti încă angajat. Trebuie să te mai întreb ceva. Cît de repede poţi să alergi?

– Păi, în trei minute merg pe un continent.

– Atunci, eşti angajat.

Elena CĂLIN

● – Salut! Eu sînt Moş Crăciun.

– Salut, eu sînt un ren şi vreau să mă angajez.

– Bine. Cîţi kilometri ai la bord?

– Cam o sută de mii...

– Excelent, te angajez.

Robert SĂNDULEAC

● Un ren mergea spre Moş Crăciun. Moşul avea o casă frumoasă şi cînd l-a văzut, a ieşit afară în pijama, cu puşca. Dar renul a zis:

– Moşule, nu mă împuşca! Eu am venit să mă angajez!

– Aaaa, păi hai, intră... Şi în ce turmă vrei să intri?

– În turma normală.

– Bine. Şi ce salariu vrei?

– Zece milioane pe lună.

– Bine.

– Mulţumesc.

Ştefan TUDORACHE

● – Dragă Moşule, mă primeşti?

– Păi mergi repede?

– Daaa! Bag şi Nitro!

– De mîncat, cît mănînci?

– Păi, un fir de iarbă pe an.

– Salariu vrei?

– Nu. Doar să ai grijă de mine.

– Comunicaţii cu extratereştrii ai?

– Da. Am şi zburat cu ei.

– Eşti isteţ şi bun?

– Da. Doar că am desenat odată graffiti pe pereţi.

– Atunci te iau că eşti *cool*.

Cristian VÎRTOSU

● – Ce CNP ai?

– 01345089981

– Cît fac 3x9?

– 27.

– Ce serie ai?

– RX 1408991

– Alergi repede?

– Nu, că sînt gras.

– Avem o sală de sport.

– Voi ţine minte.

– Ce salariu vrei?

– Un leu pe lună.

– Bine, du-te la camera 3 ca să îţi iei nasul.

– Mulţumesc.

Tudor URSĂCESCU

● – Domnule Moş, aş dori să mă angajezi. Ce trebuie să fac?

– În primul rînd, trebuie să fii puternic.

– Sînt destul de puternic.

– Şi ce ai vrea să primeşti?

– O mulţime de morcovi.

Maria CIORTALAMAN

● – Ce calităţi de ren ai?

– Nu mănînc şi nu fac zgomot. Unii reni spun că trag sania foarte repede.

– Bine, te voi angaja!

Mara PARANICI

● – Renule, cît eşti de bătrîn?

– Am numai trei ani.

– Poţi să zbori?

– Cum să nu, vreţi să vă arăt?

– Nu, nu e nevoie... Vrei să te plătesc?

– Dacă vreţi dumneavoastră...

– Păi, o să-ţi dau de mîncare, iar de Crăciun îţi dau un cadou.

Rafael POTERAŞ

● – Renule, pentru a te angaja trebuie să treci de nişte teste special pregătite. Va trebui să treci de probele de zbor şi viteză.

– Îmi pare rău, dar eu nu pot depăşi viteza de 100MPH. Iar la zburat sînt jalnic, nici nu pot sări!

– Atunci îmi pare rău, dar nu te pot angaja.

Andrei ENE

● – Ce îţi place, renule?

– Ca toţi copiii să primească cadouri.

– Şi dacă te angajez, ce îţi doreşti ca răsplată?

– Nu contează! Doar un laptop, o căciulă, un pieptene, o cafea, un penar...

– Afară! Următorul!

Ana-Maria TEODORESCU

● – Bună, domnule ren.

– Bună, domnule Moş. Aş dori să mă angajez.

– Eu te angajez, dar trebuie să treci prin nişte etape.

– Bine, te ascult.

– Trebuie să nu oboseşti, să te ţii pe picioare şi să mănînci ce îţi dau.

– Bine, aşa voi face, dar trebuie să fiţi blînd cu mine că, dacă nu, o să plec pentru că sînt sensibil.

– Nu îţi face griji. Eu sînt foarte blînd.

– Atunci mă puteţi angaja?

– Da.

Isabelle STOIAN

● – Vreau să fiu renul tău, Moşule.

– Vei fi dacă poţi să mergi cu sania fără să o loveşti.

Renul ia sania, se duce şi o buşeşte de fiecare casă. Cînd vede Moşul sania, îl întreabă:

– Ce s-a întîmplat?

– Păi, sînt un pic cam dus.

– Eşti angajat.

Călin IONESCU

● – Cum te numeşti?

– Rănilă cel Ren.

– Cînd a fost prima oară cînd ai zburat?

– Iarna trecută.

– Ai căzut vreodată din cer?

– Da.

– De cîte ori?

– De şapte ori.

– Îmi pare rău, dar eşti angajat.

Delia-Alice SCRIPCARIU

● – Eu sînt renul Rudolf. Sînt cel mai rapid ren şi pe lîngă asta nasul meu este roşu, deci nu avem şanse să ne lovească avioanele.

– Ai dreptate, renule Rudolf!

– Ştiu! Şi pe lîngă deşteptăciune, sînt şi rapid. Uite:...POC! Sînt bine! Mi-am rupt doar o copită.

– Bine, Rudolf! Eşti angajat... Presimt că o să regret.

Karina IONESCU

● – Eu, ca şef, vreau să zbori cu 30.000 de kilometri pe oră timp de două-trei zile, fără oprire. Vei primi un pat şi cîte o vacanţă în fiecare an.

– Bine, dar eu pot zbura doar cu 29.500 de kilometri pe oră şi numai timp de două zile fix.

– Păi, atunci eşti cel mai bun dintre renii mei, ceilalţi nu au putut să zboare decît cu 25.000 de kilometri pe oră, timp de o zi şi jumătate. Eşti angajat ca şef şi vei avea cele mai luxoase vacanţe şi cel mai bun pat.

Creţu OPREA

În preajma acelor alegeri parlamentare care pe voi deocamdată nu vă interesează, „şoriceii ciparişti“ au organizat, în cadrul cercului lor de lectură, o altă campanie electorală la care au participat Moş Crăciun şi Moş Nicolae. Campania a fost urmată de alegeri democratice. Probabil că bănuiţi deja cine a cîştigat alegerile. „Şoriceilor“ le-a părut rău că n-a existat şi un al treilea Moş, pentru ca lupta electorală să fie mai captivantă. Pe vremea mea era şi un anume Moş Gerilă care nu venea decît uneori la şcoală sau la „serviciul“ părinţilor. Era grăbit şi cam sărac şi nu oferea decît dulciuri, rareori portocale. Astăzi, n-ar fi avut nici o şansă în alegeri!

Crăciun, în jungla amazoniană

Au fost odată doi copii. O fetiţă în vîrstă de 12 ani şi un băiat de 13 ani. Ei au ajuns în jungla amazoniană şi şi-au instalat cortul.

Copiii au mers să viziteze puţin jungla. Uitîndu-se, aşa, la minunăţiile junglei, nu ştiu cum au reuşit, dar s-au rătăcit.

Speriaţi, au intrat în panică. Ei voiau să se despartă, ca să găsească drumul de întoarcere, dar au ajuns la concluzia că aşa ar fi mai rău, aşa că au rămas pe loc nehotărîţi.

Dintr-o dată, au auzit un sunet, o voce de om. Era un papagal. Fetiţa şi băieţelul, mirîndu-se, îl întrebară:

– Tu chiar vorbeşti?

– Desigur. Vă voi ajuta să vă găsiţi cortul. Urmaţi-mă!

Plini de încredere, copiii au mers după papagal. Imediat, au ajuns în cel mai întunecos loc din junglă şi spuseră:

– Dar... nu aici este cortul nostru!

– Desigur. De aici vă ajută ariciul.

Copiii priviră în jur şi văzură un arici.

– Bună ziua, domnule arici! Şi tu vorbeşti?

– Da. Am să vă duc la cortul vostru.

Ei îl urmară pe arici. Pe drum văzură: minunate flori amazoniene, copaci înalţi, animale micuţe cu care s-au şi jucat; văzură şi iepuraşi, broscuţe şi cei mai frumoşi nuferi din lume.

În timp ce ei admirau peisajul, ariciul rosti:

– De aici vă va ajuta elefantul.

Deodată, apăru un elefant, pe care încălecară. Însoţiţi de elefant, au trecut pe lîngă rîuri sclipitoare, cascade mari şi frumoase. Într-o poiană însorită, elefantul le grăi:

– De aici vă va ajuta fluturele.

Într-o secundă, apăru un fluturaş. Copiii porniră pe urma fluturaşului. În drum văzură mii de fluturaşi coloraţi şi păsărele. După vreo oră de mers, au ajuns la cort şi i-au mulţumit fluturaşului pentru companie.

Abia mai tîrziu au înţeles că de fapt intenţia animalelor era să vadă acele minunăţii.

Încîntaţi de cele văzute în timpul zilei, au hotărît să mai rămînă o noapte în junglă. Şi-au întins o pătură şi s-au uitat la stele. Acestea formau pe cer o mulţime de forme care semănau ciudat de mult cu animalele pe care le-au întîlnit. În final, au adormit cu zîmbetul pe buze şi au visat animăluţele care i-au ajutat şi minunăţiile pe care le-au văzut.

A doua zi, în loc de bradul de Crăciun, ei au avut un palmier şi, în loc de dulciuri, au găsit fructe. Acesta a fost cadoul de Crăciun al animalelor junglei, pentru ei, şi copiii, la rîndul lor, le-au dat cadouri, din ceea ce mai găseau prin rucsaci.

Atît pentru copii, cît şi pentru animale a fost cel mai frumos Crăciun din viaţa lor.

Laura Izabela TABĂRĂ, clasa a IV-a G, Şcoala Generală „Aurel Vlaicu“, Arad

Pățania lui Moș Crăciun

Într-o zi de vară, Moş Crăciun pleacă cu autocarul prin lume ca să împartă cadourile.

Pe cînd veneam acasă de la şcoală, l-am văzut pe Moş Crăciun cu autocarul în staţie, adormit la volan. Am urcat şi l-am întrebat:

– Moşule, nu e cam devreme pentru cadouri?

Pe jumătate încă adormit, îmi răspunde:

– Ho, ho, ho... ştiu că e devreme!

– Şi atunci de ce ai venit vara?

– Pentru că Rudolf renul cel cu nasul transparent e bolnav, iar sania mea e stricată.

– Dar spiriduşii ce fac?

– Sînt plecaţi în concediu la mare.

– Uite, Moşule, o sticlă cu medicamente magice, pentru renul tău, şi un card ca să îţi cumperi altă sanie.

Moşul le luă şi fugi repede la magazin ca să îşi ia în rate o nouă sanie.

De atunci, Moş Crăciun nu mai are sania stricată şi toţi renii sînt sănătoşi. Iar pentru că l-am ajutat pe Moş Crăciun, mie îmi aduce mereu cadouri... plictisitoare.

Richard ŞANTA, clasa a IV-a D, Şcoala Generală „Aurel Vlaicu“, Arad

Campania electorală a Moșilor

În ton cu cele ce se întîmplă în jurul nostru, la ultima întîlnire din luna noiembrie am finalizat campania electorală, alegînd, ce greu!, pe unul dintre cei doi moşi de iarnă, Moş Nicolae şi Moş Crăciun.

Numărătoarea voturilor l-a desemnat drept cîştigător detaşat pe... Moş Crăciun, 20 la 2; 1 vot a mers, surprinzător, la părinţi, deşi nu înţelegem cum de au nimerit în această poveste...

Motivele invocate în favoarea lui Moş Crăciun au fost:

- îmi aduce mai multe cadouri (Estera, Ana-Maria, Beatrice)
- cînd vine el avem brad, vin colindătorii şi primim cadouri (Ella)
- este răspîndit în fiecare ţară (Claudia)
- e mai bogat şi mai darnic (Iulian)
- îmi aduce ce vreau eu, Moş Nicolae ne aduce numai bunătăţi (Andreea)
- e mai bogat (Cătălin, Paul)
- este mai darnic şi este însoţit de sărbătoarea Crăciunului (Gabriela)
- aduce cadouri mai interesante (Raluca)
- împodobim pomul cu globuleţe şi beteală (Beatrice)

Cele două voturi pentru Moş Nicolae au fost justificate astfel:

- aduce mai multe cadouri şi este mai popular (Mădălina)
- vine mai repede şi primesc mai repede dulciuri (Alexandra)

Sperăm ca Moş Nicolae să vină şi anul acesta, chiar dacă a pierdut alegerile şi îl sfătuim ca, la anul, să-şi facă rost de o echipă de campanie mai bună!

Şoriceii ciparişti de la cercul de lectură al Liceului Greco-Catolic „Timotei Cipariu“, Bucureşti

Nea Crăciun are ghinion!

Super Moş Crăciun 6000 zbura cu motoreta sa 4x4 deasupra străzilor Londrei. Dar dintr-odată vreo 5-6 cadouri îi cad din super marele portbagaj al motoretei. Nici nu are timp să se uite în jos că motoreta sa face pană şi moşu' cade ca un bolovan. Aterizează lin şi îşi scoate rapid iPhone-ul din buzunar şi îi dă un mesaj unuia dintre reni ca să aducă transportul de rezervă: sania. Dar renul e blocat în trafic. Moşul exclamă enervat:

– A înnebunit lumea cu cumpărăturile de Crăciun!

În sfîrşit, renul soseşte şi îi aduce moşului rabla de sanie model 1500. Urcară amîndoi în ea şi se înălţară uşor spre cer. Deja după aproximativ două minute de zbor sania începu să scîrţîie groaznic. Renul îşi puse mîinile la urechi şi moşul dădu enervat cu piciorul în podeaua saniei. Se auzi un *„cratch“*, căci o scîndură se rupse, iar acum cădea ca un bolovan.

La un moment dat, renul îl întrebă pe Moş 6000:

– Aaaaaaaaaaaaa... Moşule, eu cînd o să îmi primesc salariul?

Moşul nu răspunse. Au şi început telefoanele! Toţi copiii au început deja să îl sune pe...

Trrrrrrr..., trrrrrrrrrrrr..., trrrrrrrrr!

– Alo, Moşu'... cînd vii?

– Moşule, ai primit e-mail-ul de la mine?

– Moşule, de ce îmi aduci numai roboţi stricaţi? Moşule...

Sărmanul moş nu mai rezistă! Aruncă iPhone-ul său peste bord şi strigă:

– *Demisionez!!!!!!!!!!!!*

Ana GHENCIULESCU, clasa a IV-a, Colegiul german „Goethe“, Bucureşti

DILEMATIX
supliment al revistei
Dilema veche nr. 250
27 noiembrie –
3 decembrie 2008
Coordonator:
Adina POPESCU
Viniete: shutterstock
Corectură:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
Prezentare grafică:
Dan STANCIU
Tehnoredactare:
Adrian DAMIAN
Secretar de redacţie:
Ruxandra TUDOR

DILEMATIX mulţumeşte Iuliei Radu de la Asociaţia Shotron (www. Shotron.ro), doamnei profesoare Andra Despina Mociorniţa de la Şcoala Generală nr. 109, doamnei profesoare Roxana Cioc de la Şcoala Generală nr. 45 „Titu Maiorescu“, Marilenei Şerban, „şoricica de serviciu“ de la Cercul de lectură şi scriere creativă al Liceului Greco-Catolic „Timotei Cipariu“, tuturor copiilor care i-au scris, dar şi profesorilor şi părinţilor care au susţinut proiectul.

Toți oamenii mari au fost cîndva copii

Dragă Smaranda,

Pierdusem, aproape, obiceiul de a-ţi scrie, obicei la care ţineam atît de mult (mai ştii?) atunci cînd, departe fiind pentru terminarea diverselor şcoli, îţi adresam adesea scrisori-poveste, scrisori-cadou, scrisori-semne. Îmi amintesc cum le „citeai" chiar înainte de a şti să citeşti, prin ochii lui tati sau ai lui buni...

Azi, scrisoarea mea – pe care îmi imaginez cum ai s-o descoperi cu mirare sub pernă, acolo unde ţi-o voi aşeza împreună cu cadoul de la Zîna Măseluţă primit pentru ultimul dinţişor scos – este ea însăşi o invitaţie la lectură. *Waw, o scrisoare de la mama...!* – mi te închipui exclamînd din priviri... şi mi-ar plăcea să-ţi placă s-o citeşti chiar dacă nu sînt în stare s-o agrementez cu diverse stick-uri colorate, aşa cum numai tu ştii să faci cînd pregăteşti scrisorelele de aniversare pentru prietenele tale. Eu o voi decora cu... vorbe.

De ce îţi scriu? Pentru că scrisul rămîne! Şi pentru că, scriindu-ţi, pot aşeza mai cu grijă argumentele pe foaie. *Ce argumente?* Îţi închipui, iar privirea mirată. Argumentele-răspuns la întrebările care ne populează de cîtăva vreme conversaţiile cotidiene despre... cărţi. Pentru că despre cărţi, la noi în casă, se vorbeşte mult. Mereu, aş spune. Vorbeşte despre ele chiar şi Tudor, care, la cei 5 ani, ne întreabă sistematic şi pe fiecare dintre noi, cu o figură poznaşă, dacă „ştim să citim", introducîndu-şi astfel rugămintea de a-i citi o poveste. Aşa-i? Atîta doar că, tot de ceva vreme, de cînd ai crescut (un pic) mai mare, discuţiile noastre despre cărţi au adesea un început contradictoriu. Mie mi-ar plăcea să citeşti basmele copilăriei mele sau *Fram* sau *Prinţul fericit* sau *Morcoveaţă,* iar tu ascunzi pe sub perne, seara tîrziu, aventurile lui Artur, sau ale lui Harry Potter, sau cărţi cu vrăjitoare şi monştri atunci cînd nu e voba despre aventurile unor tinere spioane abia ieşite de pe băncile vreunei extravagante academii de poliţie...

Astăzi aş vrea, deci, să-ţi vorbesc despre o carte. Şi despre modul în care mi-ar plăcea să înveţi s-o citeşti. Şi să citeşti, în general... Aş vrea să-ţi vorbesc despre *Micul Prinţ.*

Îmi imaginez deja grăuntele de împotrivire: *iar prinţi??? Mama, am trecut de vremea poveştilor!*

Şi totuşi... „A fost odată" n-ar trebui să se termine niciodată, nu-i aşa? Pentru că (vorba cărţii mele) „toţi oamenii mari au fost cîndva copii". Şi ar fi bine să nu uite asta niciodată... A fost odată, deci, un Mic Prinţ care venea de nicăieri şi care căuta pe Pămînt înţelesul lucrurilor simple: al prieteniei, al fidelităţii, al sincerităţii, al adevărului, al iubirii, al responsabilităţii, al despărţirii. *Cum aşa, şi nu căuta o prinţesă? Şi nu se lupta cu nimeni???* Nu, nu căuta o prinţesă, voia doar o oaie care să-i fie alături pe planeta lui de nicăieri, şi prieteni care să-i facă zilele mai frumoase. Numai că prietenia, pe Pămînt, în zilele noastre, nu-i chiar la îndemîna oricui, iar oamenii „nu mai au vreme să cunoască nimic. Cumpără lucruri gata făcute de la negustori şi, cum nu există vînzători de prieteni, oamenii nu mai au prieteni". *Şi atunci ce face? Pleacă pe alte planete?* Da, într-o călătorie extraordinară! *Aha, începe să devină interesant, ajungem la extratereştri...* (şi ochii tăi încep să clipească mai atenţi ca niciodată). Pleacă, deci, pe alte planete, unde descoperă sensul autorităţii („trebuie să ceri de la fiecare ceea ce poate să-ţi ofere"), al lăudăroşeniei („lăudăroşii nu aud nimic altceva decît laudele"), al bogăţiei şi al utilităţii acesteia („eu am o floare pe care o ud în fiecare zi. Şi trei vulcani pe care îi curăţ în fiecare săptămînă. Îl curăţ şi pe cel care e stins. Nu se ştie niciodată. E util vulcanilor mei şi florii pe care o deţin. Dar tu, cu bogăţia ta, nu eşti util stelelor pe care le ai..."), al ascultării fidele şi al lucrului bine făcut şi, în fine, sensul şi limitele cunoaşterii („geograful e prea important pentru a călători. Nu îşi părăseşte biroul...") înainte de a ajunge pe Pămînt, a şaptea planetă, o „planetă cu o bună reputaţie"...

Nu ştiu sigur dacă reuşeşti să „vezi", printre rîndurile mele ceea ce aş vrea să te fac să înţelegi. Oricum, Micul Prinţ pricepuse mai bine decît oricine că „nu vedem bine decît cu inima. Esenţialul este invizibil pentru ochi".

Am recitit *Micul Prinţ* pentru tine, şi bucuria îmi este întreagă, acum, ca şi în urmă cu mai bine de douăzeci de ani cînd am descoperit personajul lui Saint-Exupéry de-a lungul a cîtorva ore de limba franceză, prin vocea profesoarei mele de atunci (căreia îi păstrez o vie recunoştinţă).

Aş vrea să înţelegi, azi, din scrisoarea mea, faptul că, uneori (cel mai adesea, probabil), cărţile care rămîn în minte şi în suflet sînt cărţile care vorbesc despre oameni şi umanitatea lor. Cărţile care vorbesc „despre viaţă" şi pe care, oricît şi oricînd le-ai reciti, bucuria descoperirii lor rămîne întreagă. Că e important să citeşti orice, dar că încă mai important este să citeşti cărţi care să te construiască şi care să te ajute să creşti. Că e important să vorbeşti despre cărţile care îţi plac la un moment dat şi să te întrebi de ce ţi-au plăcut, pentru că, vorbind, împărtăşeşti cu ceilalţi bucuria descoperirilor tale şi începi să înţelegi că sînt cărţi despre care poţi vorbi mereu şi cărţi care, odată povestite, rămîn ca nişte coji goale de care te poţi debarasa cu uşurinţă. Că e important să asculţi ce citesc cei din jur pentru a putea învăţa, încet, să alegi singură ceea ce ţi se potriveşte. Şi pentru că, de cele mai multe ori, spunînd ce cărţi îţi place să citeşti ajungi să te defineşti pe tine însăţi mai bine chiar decît printr-o compunere autobiografică... iar prietenia însăşi se sprijină, în cazurile cele mai fericite, pe sfaturi de lectură, pe cărţi de suflet pe care ai vrea să le împărtăşeşti cu cei dragi, tocmai pentru că tu le iubeşti atît de tare.

Nu am să-ţi spun cum sfîrşeşte Micul Prinţ – poate pentru că nici nu sfîrşeşte cu adevărat... Închei scrisoarea mea prin speranţa că rîndurile mele ţi-au trezit grăuntele de curiozitate de lectură pe care încerc să ţi-l cultiv de cînd erai mică, mică, şi citeai scrisorile mele prin vocea lui tati sau a lui buni... Face parte, pentru mine (pentru noi?) din acele lucruri importante pe care „nu le vedem decît cu inima".

Cu toată dragostea,
Mama

Cărţile mele

Dragă Mami,

Îmi spui de multe ori că nu mai cumpărăm cărţi pentru că am destule în bibliotecă, destule cărţi adunate de tine în atîţia ani. Dar, te rog, spune-mi tu: există în vreuna dintre cărţile din biblioteca lăudată de tine poveşti despre tinere care termină cu succes şcoala de vrăjitoare sau despre fete care se îndrăgostesc de băieţi blonzi cu ochi albaştri şi care poartă tricouri de firmă şi conduc maşini decapotabile?? Îmi imaginez că nu... sau că nu ştii să îmi răspunzi aşa, repede, repede...

O să încerci, totuşi, să-mi spui că şi în cărţile cumpărate de tine şi pe care ai vrea să le citesc sînt acţiuni şi poveşti, diferite, dar la fel de interesante. Hm, nu prea cred... Voi, mamele, nu o să înţelegeţi niciodată că orice carte pe care trebuie să o citim ca temă sau pe care ne-o recomandă un adult are un punct pierdut din start. De ce? Pentru că noi, copiii de azi, iubim altceva decît ceea ce îţi plăcea ţie cînd erai copil... Şi apoi, pentru că, pentru mine, cea mai importantă este părerea colegilor. Dacă ei îmi spun, de exemplu, că *Alice în ţara minunilor* e plictisitoare, s-ar putea să nu prea vreau să o deschid... cel puţin deocamdată!

Am deschis, totuşi, la invitaţia ta, săptămîna trecută, *Micul Prinţ.* Am citit-o curioasă pînă la capăt. Am regăsit paragrafele despre care îmi vorbeşti, chiar dacă nu am înţeles pretutindeni de ce autorul insistă atît de mult pe portretele (exagerate, uneori) ale unor personaje precum geograful sau bancherul sau aprinzătorul de felinare. Am încercat să-i descopăr pe fiecare în parte, dar tot mi-e greu să văd care era intenţia autorului cu astfel de personaje ciudate. Cel mai

„Smaranda, fetiţa mea, m-a întrebat de ce e mai bine să citească *Amintiri din copilărie* decît ultimul volum din *Harry Potter?* După o primă tentativă de revoltă, mi-am zis că, poate, Dilematix are o altă părere...

Ce *ar trebui* (ar vrea, ar putea...) să citească, azi, un copil de 10 ani ale cărui manuale şcolare sînt încă ticsite de textele literare ale copilăriei mele? Şi care este, pe de altă parte, confruntat cu rafturi de librărie pe care se aşază (cuminţi sau mai rebele) alte titluri decît cele de acum 20 de ani?

M-ar putea ajuta Dilematix, sau alţi copii cititori, sau alţi părinţi cititori, să punem la punct o listă de lecturi pentru copiii care au azi 10-12 ani?" – mi-a scris Monica Vlad. Înainte de alcătui împreună Lista, le-am propus Monicăi şi Smarandei Vlad să scrie cîte o scrisoare în care să-şi recomande una alteia cărţi. Cele două scrisori pot fi o lectură utilă pentru toţi editorii de carte pentru copii de la noi.

tare mi-a plăcut întîlnirea Micului Prinţ cu vulpea. Deşi eu aş fi zis pînă acum că vulpea e un animal şiret, aici am găsit o vulpe sensibilă şi plină de învăţăminte. Şi floarea Micului Prinţ mi-a plăcut, e tot o dovadă de prietenie şi între floare şi Prinţ, şi între vulpe şi Prinţ. Mă face să mă gîndesc la modul în care m-am împrietenit eu cu colega mea de bancă...

Iar acum, pentru că tot vorbim despre cărţi şi pentru că m-ai provocat, o să încerc să-ţi spun de ce îmi place totuşi mai tare *Fetiţa celei de-a şasea luni* (Moony Witcher) decît *Fram, ursul polar* pe care, în ciuda insistenţelor, nu reuşesc să o termin...

În primul rînd, mie nu îmi plac alineatele lungi care descriu, în *Fram,* cît este de frig la Poli. În cartea despre Nina nu există mai mult de o jumătate de pagină fără acţiune şi toate acele pagini pline de vrăji sau personaje fantastice mă fac să nu pot închide cartea seara, înainte de culcare.

Începi să înţelegi, puţin cîte puţin, ceea ce vreau să-ţi spun? Hm, eşti încă întrebătoare. Şi ghicesc deja locul în care vrei „să mă prinzi": *Ia zi, ce ai învăţat tu din această carte???*

Păi..., am învăţat că prietenia este importantă, poate cea mai importantă valoare: cei cinci prieteni – Dodo, Cesco, Roxy, Fiore şi Nina – nu ar fi reuşit unul fără celălalt în lupta de pe Insula Paştelui împotriva lui Karkon Ca'd'Oro (reprezentantul răului).

Ce am mai înţeles este că, dacă vrei să fii rău, binele întinde o oglindă şi răul se va întoarce la tine. Acest lucru i s-a întîmplat lui Karkon atunci cînd, vrînd să-i facă rău Ninei, aceasta s-a furişat în orfelinat şi a reuşit să îl rănească.

Am mai aflat că, dacă eşti bun, vei fi răsplătit – ca în cazul Ninei. Atunci cînd a salvat-o pe Andora, Nina a primit cîteva puteri în plus: aceea de a putea muta lucrurile cu gîndul şi de a putea prepara soluţii alchimice. Cred, de fapt am învăţat că, dacă te concentrezi cu adevărat, reuşeşti. Şi în lumea alchimiei, dar şi în alte părţi...

Mi-ar plăcea să semăn cu Nina... Dar şi cu Heidi, cu Tom Sawyer, cu Micul Lord, cu Lucia din *Cireşarii,* cu Mica Prinţesă, cu Elisa din *Coliba unchiului Tom,* cu Adnana din *Toate pînzele sus,* cu Harry Potter, dar şi cu Remy din *Singur pe lume...*

Te-ai mai liniştit? Ai înţeles că încerc să găsesc în cărţile pe care le citesc multă acţiune şi personaje fantastice? Dar şi suflete miloase, care ştiu să facă bine şi înţeleg valoarea gestului lor? Nu vreau cu tot dinadinsul să citesc ultimele apariţii, dar recunosc că mă încîntă părerile colegilor sau publicităţile făcute cărţilor noi sau coperţile grozave afişate în rafturi. Mi-a plăcut *Micul Prinţ* pentru că mi-ai propus-o tu, dar aş vrea să mă laşi să propun şi eu din cînd în cînd ce cărţi vreau să citesc. Aşa-i că acum te-am convins? Mergem să cumpărăm o carte? Aleg eu!!!

Smaranda

„M-am gîndit să îţi trimit şi eu o povestioară comico-ştiinţifică despre Moşu'. Sper să îţi placă!" – mi-a scris, într-un mesaj pe e-mail, Diana din Craiova. Nu numai că mi-a plăcut, dar m-a şi amuzat foarte tare, de fapt am rîs de unul singur o seară întreagă. Povestea e într-adevăr SF, despre un Moş Crăciun din anul 2504 care trebuie să participe la conferinţa anuală de pe Saturn a Moşilor din întreaga galaxie. Însă ce mi s-a părut distractiv este faptul că Diana a scris povestirea în „limba oltenească".

Un SMS pentru Moș Crăciun

Beep... You received a SMS from X-MAS BOSS 007. Cum ţîrîie maşina asta! Un' îs tilifoanele de altădat'?

„You are invited to the X-MAS Annual Conference on 2504, December 23, in Kristiansand, on Saturn."

Uf, SMS-ul ăsta! Dacă ştiam eu cînd l-am primit ce o să păţăsc. Era într-o joi, Rudolf avea diaree de două zile de la iarba bionică, aşa că îl sunai pe Ryk (X-MAS-ul de la vikingi) să merg şi eu cu el. Are un ATV zburător şi crezui că ajung şi eu mai repede. Cum se puseseră musonii de iarnă şi gerurile erau năprasnice, băui fro' cinci kile de pălincă să îmi încălzăsc sîngele, că în ataşul lui Ryk e cam frig. Plecarăm noi vineri pe la prînz. Mai bine nu plecam, căci era o aglomeraţie pe Calea Lactee de merserăm numa' cu 1000km/min. Deh, febra sărbătorilor, toată lumea la cumpărături, se deschisese Mall-ul de pe Uranus, un Hypermarket pe Jupiter. La o curbă, că n'uş prea bine cum fu, cam moţăiam de la pălinca aia, mă trezîi călare pe inelul lui Saturn. Şi de parcă nu era de ajuns, de două zîle să închisă autostrada spaţială din cauza inundaţiilor (începuse sezonul ploilor de stele). De cum aterizai pe inel, mi să cam tăie filmul. Cred că îngheţai ca Nenea Iancu, pe care cică îl băgară într-un soi de frigider şi îl ţîn acolo fro' cinci ani pînă descoperă ăştia leac la ce are. Criogen n'uş cum *frozen*. Nu'ş cît stătui acolo, mă trezîi luat pe sus de Marţianu'. Tot X-MAS ca şi mine, dar pe Marte. Nu pot să zîc cum îl cheamă. Par nişte mugituri şi suspine. Mă luă săracu', mă urcă în OZN-ul lui, dar un' să mă aşeze, că eu, îngheţat bocnă, luai poziţia crăcănatului. Aşa că mă aşezâ călare pe un ghidon. Nu trecură cinci minute şi iată-ne ajunşi. Îs tare obosît şi ameţît. Să fie de la gazele astea? Iar mi să schimbă vocea de la heliu. Data trecută mi se înfoiasă părul' de la musoni şi vocea îmi era piţigăiată că toţi îmi spuneau *„madame, je vous pris"* şi mă trimiteau la bucătărie. De ce n-or pune ăştia lumînări din ceară, că mă dor ochii de la neoanele lor.

– *Hello, welcome on Saturn!*

Eh, ce-o zîce? Unde-o fi ăla cu căştile, că nu înţăleg nimic. 'Nainte îmi puneau nişte căşti şi îmi zîcea un cyborg, pe limba mea. Las' că am păţît-o şi cu ăia, dar acu' cer căşti de să pun pe urechi. Înainte îmi băgară nişte gogoloaie în urechi şi, cînd să le scoată, trebuiră să-mi smulgă păru' din urechi, că nu le vedeau. Ce chin pe mine! Dacă nu era taica, nu mă înscriam eu la ăştia cu organizaţîia lor. Mi-o zîs taica, săracu': „Măi, băiete, meseria noastră s-a dus de rîpă. Acu', tre' să te dai după ei, copiii de az' îs şcoliţ' în calculatoare, ştiu limbi străine. Nu poţ' să te înţălegi cu ei decît pe limba lor. Du-te, taică, că eşti tînăr şi învaţă să fii ca ei". Şi mă înscrisăi la ăştia care cică ne învaţă să ne adaptăm.

– *Do you understand me?*

– Nu înţăleg, taică, dă-mi urechi de-alea...

Ce s-o uita ăsta aşa la mine? Gîrbovit şi crăcănat nu mai îs, am şi eu costumu' ăl bun. Să cam jerpeli ăsta de pe mine, dar mai luai un rînd de schimb. Sper că îl mai are Ryk în ataş. Acum mă îmbrăcai în costumul meu, că anu' trecut zîsăi să nu-l prăfuiesc şi îmi luai o haină verde. Ăştia crezură că îs de pe Marte şi mă cazară cu marţienii în cameră. Ăia nu dorm, juma de zi închid stîngul şi odihnesc dreptul şi juma invers. Nu mănîncă. Înghit nişte buline. Toată zîua mugesc şi icnesc că nu m-am hodinit defel. Uite-l şi pe robotul ăla cu căştile. Aşa da, taică, înţăleg şi eu ce bolborosîţ'. Frumoasă-i limba noastră. Ăştia vorbesc pe nas de parcă au polipi. Ce vremuri erau 'nainte, ce zăpezi! Cînd era taica ăl bătrîn Moş Crăciun... Alea tradiţii! Ce sanie avea cu zurgălăi trasă de şapte reni sprinteni. Primea saci de scrisorele. Ce jucării mai făcea ăl bătrîn, Dumnezeu să-l ierte. Şi cum îl aşteptam eu să se întoarcă, îmi aducea desaga plină cu bunătăţi de la copilaşii care-l aşteptau. Nuci, colaci, mere poleite, fursecuri şi lapte proaspăt. Acu', am un prăpădit de Space Class T care zboară doar la cîţ'va metri de pămînt, rămîn împotmolit prin copaci, mă ciocnesc de te miri ce. Ehee, şi copiii ăştia mai trimit scrisori? De unde?! Mail-uri, SMS-uri, că trebui să-mi fac şi cursuri de calculatoare, să-mi instalez Internet. Deh, asta învăţai! Nu prea înţăleg eu tot ce scriu ei, dar pricep. Uite ce îmi scrisă unu': *„What's up,* tataie? Să-mi aduci ATV cool, wtf... BTW are şi dudul de lîngă mine...." BTW? O fi marcă de maşină? Dar sîgur i-a rămas maşina în dud. Eeee, şi eu mai rămîn cu a mea. Dud, stejar, ce-o fi, dar ce, taică, eu pot să ţ'-o aduc? Nu mai vrea nimeni acadele, zornăitoare, tractoraşe. Acum vor servicii.

– Trebuie să mergeţi la grupul dumneavoastră, se aude vocea din cască.

– Care grup, taică?

– *Next to the widescreen.*

– Care din ele, taică?

– *One of them. You have to decide between the Punk Group or the Emo Group. Is not a big difference between them, but you seem to us more like an Emo, cause your hairstyle, of course.*

Ce-o avea părul' meu? N-or avea un ciob de oglindă pici? Eh, mai bine nu mă uitam. Mîndreaţa mea de mustaţă, barba, genele, sprîncenele, ioc! Doar breton mai am. Cre'că în căzătura pe inel îmi alunecă pe frunte căciula, restul părului îngheţă şi să rupsă de la vînt.

Uf, de ce n-o spune şi robotul ăsta numele lor pe înţălesul meu? Acu' tre' să deşchid maşinăria asta de mi-o dădură cînd ajunsăi ici. Cică să apăs pe botoanele astea numele lor şi îmi apar ca la noi. P.U.N.K. Ooooho cu ăştia nu, taică! Las' că mai bine mă duc cu ăilalţi...

– Zîua bună, le zîc eu.

– *Hello, man.*

– Păreţ' amărîţî rău. Ce păţîrăţ'? Săracii or fi păţît ca mine.

– Nimeni nu ne înţelege.

– Ehh, taică, luaţ'-vă căşti de'aistea.

Supăraţ' îs. Numa să holbează aşa într-un punct, cam printre păr, să nu vadă lumea că îs trişti, mă gîndesc. Oameni sfioşi. Am şi eu noroc, pot să dorm oleacă, par liniştiţi. Mi să rupe inima de tristeţa lor. De ce nu şi-or lua urechi?

De ce n-oi fi rămas eu acas'? I-am zîs eu lui taica. „Copiii mă iubesc, taică, şi cred în mine." „Păi, nu îi văd eu. Cîn' mă întîlnesc cu ei pe stradă îmi zîc «Hey, tataie!»."

Uite, zîlele trecute mă întîlnii cu un grup, nişte fătuci cred, că aveau păr lung şi cercei peste tot – fetele îs cu bijuteriile.

„Hai dud, ar iu Scufiţa Roşie?"

Nu prea legau cuvintele, or fi fost mai mici, acu' cresc repede nu ca pe vremea mea. Adică, să merg la dud să le spun povestea, mititelele.

– Îs grăbit rău, taică, dar să-mi scriţi şi vă trimit un e-book.

GATA! Mă întorc mîine acas'... Păi, ce, taică? Tradiţia să adaptează la viitor sau viitorul să integreze tradiţia? Copiii de la noi mai cred în mine, nu-i aşa? Voi ce zîceţi?

Diana Liliana GRUIA,
clasa a VIII-a,
Şcoala Generală nr. 32
„Alexandru Macedonski", Craiova

PUBLICITATE

Cînd mă refer la o „cameră a secretelor", nu mă gîndesc neapărat la cea din romanul cu Harry Potter. Un secret poate fi şi o destăinuire despre o carte care ne place foarte mult. Sau povestea misterioasei profesoare care în fiecare zi vine la şcoală îmbrăcată în alte haine...

Misterul Doamnei

Doamna Popescu era noua noastră învăţătoare. Venea la şcoală întotdeauna la timp. Ne saluta, trăgea cu coada ochiului la panoul de pe perete, îşi aranja frumos haina lungă pe umeraşul special destinat acestui ritual niciodată încălcat şi se aşeza pe scaunul ei de la catedră. Pe panou erau scrise trei informaţii preţioase, pe care oricine putea să le vadă încă de la uşă: cel mai bun elev al săptămînii, noutăţi şi, nu în ultimul rînd, matematicianul clasei.

Ceea ce mi se păruse ciudat, încă de la început, era faptul că Doamna (aşa cum obişnuiau elevii să îi spună) venea în fiecare zi, fără excepţie, în haine noi. Pauzele şi le petrecea în cancelarie, discutînd cu celelalte învăţătoare. Nici una dintre ele nu avea haine atît de în vogă şi, ce-i drept, o invidiau. Era evident.

Nu fără ajutorul prietenelor sale din cancelarie, au început să circule zvonuri că doamna Popescu ar avea o casă fermecată. Cică în dormitorul ei, într-un dulap, vieţuiau trei fiinţe mici şi drăguţe, spiriduşii Chichi, Richi şi Michi. Noaptea, cei trei spiriduşi se auzeau forfotind după uşa dulapului, însă nimeni nu ştia ce se întîmplă acolo cu adevărat. Doamna zicea că n-a deschis dulăpiorul cu spiriduşi niciodată, însă ştia că sînt acolo. Altfel, nu îşi explica de unde, în fiecare dimineaţă, o aştepta în faţa dulapului o haină nouă, fix pe măsura ei.

Într-o noapte, la insistenţele celorlalte învăţătoare, s-a furişat în spatele dulapului şi i-a zărit printr-o găurică. Unul dintre spiriduşi, Richi, avea în mînă un mosorel cu aţă albastră. Mă veţi întreba de unde ştiu că era anume Richi? Foarte simplu. Avea scris numele pe tricou.

Au vrut şi prietenele să vadă minunea, le-a invitat şi, de atunci, au început s-o viziteze în fiecare noapte. Pentru că vroiau să-i urmărească pe omuleţi. La început, Doamna nu avea nimic împotrivă, ba chiar era mîndră de prichindei.

Uneori le lăsa spiriduşilor prăjituri în faţa dulapului, iar dimineaţa găsea platoul gol. Îşi făcuse un hobby din asta. În week-end, gătea prăjituri pentru spiriduşi. De fiecare dată cu altceva, ca să nu-i plictisească.

Totul a mers ca pe roate pînă cînd au început s-o obosească vizitele nocturne ale colegelor ei. Le-a rugat atunci amabil să mai facă o pauză. Imediat după această discuţie, zvonurile din şcoală au luat o întorsătură stranie. Toată lumea, de la gardieni pînă la director, vorbea că doamna Popescu ar face magie neagră sau în cel mai bun caz ar veni dintr-o altă dimensiune. I-a fost greu să-i convingă că nu era aşa, mai bine zis imposibil. La un moment dat, nu mai putea merge normal prin şcoală, toate acele priviri răutăcioase şi iscoditoare o apăsau.

Într-o zi, în ajunul Crăciunului, directorul o chemă în biroul său. Doamna Popescu simţi cum un nor negru s-a lăsat încet deasupra ei şi roiuri de ţînţari înfometaţi au început să o pişte pe dinăuntru.

Nu s-a mai auzit de doamna Popescu după aceea. Plecase. Reputaţia şcolii fusese salvată. Plictiseală în cancelarie. Fostele sale colege scăpaseră de concurenţă şi se simţeau acum în largul lor. Din clasa noastră au dispărut panoul şi buna dispoziţie.

Am întîlnit-o întîmplător zilele trecute. Era îmbrăcată la fel de sclipitor. Mi-am dat seama că spiriduşii încă mai trăiau în dulapul acela. N-am întrebat-o nimic despre ei, am întrebat despre panou. Mi-a mărturisit că îl luase acasă ca amintire şi m-a invitat să-l văd într-o zi.

Cătălina BĂLAN, clasa a VII-a B,
Colegiul Naţional „George Coşbuc", Bucureşti

Căciulițe

Pe la 7 ani am primit o carte: *Darul lui Moş Crăciun* de T.O. Bobe. De cum am deschis-o, m-a fascinat şi de-atunci nu mă mai satur s-o recitesc. Nici acum, cînd am aproape 12 ani, n-am încetat să o citesc. Dar nu oricînd, ci doar în preajma Crăciunului. Cînd o deschid, parcă paralizez în faţa cărţii: mă simt ca Mowgli în faţa lui Ka. Nu mă mai ridic pînă nu o termin.

M-am tot gîndit de ce. Poate pentru că pisica din povestea lui Bobe, Bianca – o pisică albă şi mare, dar cu totul neîndemînatică – mi-o aminteşte pe Bella, pisica mea. Chiar dacă nu seamănă, de fapt, nici la înfăţişare, nici la comportament, cînd ajung la fragmentele pisiceşti, mi-o imaginez pe Bella în acţiune. Sau poate pentru că rîd în hohote cea mai mare parte a lecturii, şi, după atîta vreme, chiar am învăţat pe de rost cîteva dintre glume. Dintre toate, cea mai bună e cea cu „căciuliţele": „Moş Crăciun împacheta de zor. Casa lui era plină de jucării, cărţi, mănuşi, hăinuţe, căciuliţe, fulare, schiuri, apreschiuri, postavuri, atlazuri, brocarturi, bomboane, bocanci, ciocolată, căciuliţe, săniuţe, artificii, căciuliţe, ceasuri, genţi, rucsaci, căciuliţe, discuri, casete, creioane colorate, acuarele, căciuliţe, pensule, căciuliţe, stilouri şi căciuliţe."

Aştept continuarea pînă la Crăciunul următor!!!

Dora CONSTANTINESCU,
o cititoare exagerată şi fidelă

PUBLICITATE

50% din timpul petrecut în faţa calculatorului, copilul tău se joacă

Cel mai recent studiu realizat la nivel naţional de Consiliul Naţional al Audiovizualului confirmă ultimele sondaje realizate de ECDL ROMANIA în câteva şcoli primare şi licee din Bucureşti, arătând un nivel ridicat de dependenţă al copiilor de calculator şi activităţile desfăşurate în faţa computerului.

Conform studiului CNA desfăşurat în colaborare cu Metro Media Transilvania în perioada septembrie-octombrie 2007, 45% dintre copii utilizează jocuri video sau pe calculator în timpul liber.

Datele pentru studiu au fost culese dintr-un eşantion reprezentativ la nivel naţional, pentru copii cu vârste cuprinse între 6 şi 15 ani, fiind intervievaţi atât copiii, cât şi părinţii lor.

Computerul personal a devenit un instrument prezent în mai mult de jumătate din gospodăriile cu copii, reprezentând un procent de 52%. Dacă în 2004, el era prezent numai în 27% din gospodării, în următorii trei ani numărul acestora s-a dublat. Consolele de jocuri sunt la fel de prezente şi în 2007.

Accesul la Internet a crescut de la 6% gospodării cu Internet în 2004 la 28% în prezent. Raportat la numărul gospodăriilor cu computer, rata de penetrare a Internet-ului a crescut de la 19% la 52%.

Deşi copiii susţin că folosesc computerul, şi în special Internetul, pentru a se documenta şi pentru a le fi mai uşor în procesul de învăţare, studiul CNA a demonstrat că 50% dintre ei se joacă, iar 47% stau pe chat-uri. În acelaşi sens, una din concluziile foarte importante ale studiului **„Copiii şi calculatorul"** realizat de ECDL ROMANIA în 2005 a fost aceea că elevii din învaţământul primar bucureştean (clasele a II-a, a IV-a şi a VII-a) văd computerul ca pe un lucru recreativ, pentru jocuri, filme şi muzică.

Pentru copii mai mari, 73% dintre ei au auzit de Internet, iar dintre aceştia trei sferturi l-au utilizat sau au văzut pe cineva utilizându-l, cel mai adesea, acasă, la şcoală, la prieteni sau rude. 44% dintre copii utilizează Internet-ul, 74% dintre aceştia făcând-o cel puţin o dată pe săptămână.

Într-o zi obişnuită copiii petrec în medie 103 minute utilizând Internet-ul, iar vârsta pare a fi cel mai important determinant al timpului petrecut de copii pe Internet.

În 2006, ECDL ROMANIA a semnalat riscurile la care sunt supuşi elevii de liceu ai „generaţiei online". Studiul realizat la nivelul a 10 licee bucureştene (clasele IX-XII) a relevat faptul ca elevii de liceu înţeleg prin buna utilizare a calculatorului mai degrabă utilizarea de jocuri, Internet şi chat, filme şi muzică. Ei îşi petrec foarte mult din timpul dedicat calculatorului cufundaţi în lumea virtuală a jocurilor pe calculator.

Una din concluziile la studiul CNA este că familia le oferă copiilor cele mai multe elemente cu privire la respect, compasiune, generozitate, adevăr, valori cu un rol esenţial în relaţionarea cu „celălalt", în viaţa socială.

Şcoala însă, este cea care le oferă performanţa, competenţa, creativitatea, succesul, cultura civică, libertatea de expresie, valori individuale fundamentale, puternic pozitive.

Părinţii ar trebui să încurajeze dezvoltarea acestor repere de care depinde viitorul copiilor lor şi să îi determine să înveţe să utilizeze calculatorul dozat ca timp şi în mare parte pentru a-şi dezvolta cunoştinţele şi performanţele. Astfel, cu ajutorul Permisului ECDL copiii pot utiliza în mod eficient calculatorul şi îl pot aborda prin intermediul unor standarde recunoscute internaţional.

Mentalităţile trebuie schimbate atât în sistemul public de educaţie, cât şi în familie, prin atragerea în programe de pregătire a copiilor şi a părinţilor, acolo unde este necesar, la un nivel de complexitate adaptat pentru fiecare.

Conceptul ECDL – European Computer Driving Licence este o soluţie atât pentru copii, cât şi pentru adulţi. Programele de certificare, standarde recunoscute internaţional, dezvoltate şi testate de asociaţiile IT din lume, asigură un nivel de cunoştinţe de bază pentru toată lumea.

Pachetul de certificări ECDL acoperă toate categoriile de utilizatori, de la începători Equalskills şi e-Citizen, la cei care au cunoştinte de bază - ECDL Complet, la cei avansaţi care vor să devină experţi. Printre certificările specializate sunt ECDL CAD – pentru design, ECDL WebStarter – programare web, ECDL ImageMaker – grafică sau EUCIP – administrare reţele.

ECDL ROMANIA
Tel: 021 316 99 22; office@ecdl.org.ro
www.ecdl.org.ro

Moş Crăciun de Oscar

1. *Coşmarul de dinaintea Crăciunului*. Crezînd că este filmul lui Tim Burton, m-am repezit să-l cumpăr şi nu, nu era filmul lui Tim Burton, dar nu a fost deloc o dezamăgire (scenariul era făcut de Tim Burton şi Caroline Thompson, iar regia – Henry Selick). Coloana sonoră este una dintre cele mai bune (făcută de Danny Elfman, care interpretează şi cîntecele din film – multe dintre ele). Filmul este despre Jack Skellington, un schelet ce trăia într-o lume în care era în fiecare zi Halloween. Plictisindu-se de aceasta, descoperă (prin multe cîntece) un portal spre lumea adevărată, acolo unde el, văzînd că Moş Crăciun dă cadouri, se hotărăşte să devină Moş Crăciun, darurile oferite de el fiind destul de *horror*. Animaţia este foarte impresionantă, cu fiinţele foarte înalte, scheletice, aproape de groază (care se regăsesc, de altfel, şi în filmul *Mireasa Moartă,* de data aceasta regizat de Tim Burton). Am uitat să spun că acest schelet îl răpeşte pe Moş Crăciun, dar apoi îi dă drumul. Filmul este şi 2D, şi 3D.

2. *Eu sînt Moşul* este despre o femeie (!) (Whoopi Goldberg) care are un canal de teleshopping cunoscut şi încearcă să dea lovitura cu un moş bun, ea fiind foarte arţăgoasă şi necrezînd în Crăciun. Dar se pare că norocul dă peste ea şi Moşul Crăciun ales este chiar cel adevărat (!) şi că (după cîte spune acel Moş chiar ea (!) trebuie să îi ia locul. Pînă la urmă, se îmbracă în Moş (!) şi împarte cadourile (!) (în stilul ei)... Filmul are mult umor şi ea nu vrea să creadă nimic pentru atît de mult timp, urînd Crăciunul şi nesunîndu-şi rudele etc., încît se poată spune că are un scenariu reuşit şi că filmul este mai bun decît cel de pe locul 3, *Miracol pe strada 34 (*apropo, a fost regizat de Peter Werner).

3. *Miracle on 34 Street:* se spune (mă rog... cel puţin mama spune) că acest film are cel mai bun Moş Crăciun. Mie chiar nu mi se pare: este urît la faţă şi nici măcar nu prea seamănă cu Moşul. În orice caz, avem din nou frumosul şi deja obişnuitul caz cu cele două magazine la concurenţă, cu o mamă care nu crede în Moş Crăciun (şi care lucrează la unul dintre magazine), dar de data asta cu o fetiţă foarte îngîmfată (seamănă cu mama ei...) şi un băiat (viitorul soţ al mamei) care crede în Moş Crăciun. Ca şi în filmul de pe locul doi, moşul ales de către mamă este originalul (fetiţa cere o familie şi o casă pentru ca acesta să o demonstreze). Între timp, viitorul soţ a devenit un prieten al acestui moş, apărîndu-l într-un caz (la tribunal) destul de haios (că altceva haios în filmul ăsta nu mai e): este Moşul ţicnit (există Moş Crăciun...), pe care Santa îl cîştigă, avocatul lui (viitorul soţ) aducînd tot soiul de martori: o fetiţă care crede în Santa etc. Totul se termină cu bine (cei doi se căsătoresc şi îşi cumpără o casă, fetiţa crede în Moş Crăciun, magazinul mamei nu dă faliment ş.a.m.d.) (Apropo, filmul este un *remake* regizat de Les Mayfield după cel din 1947).

4. *Christmas Vacation* este, probabil, cea mai bună comedie de Crăciun (altele mai noi s-au luat probabil după acest film). Totul merge anapoda, şi pentru că 5000 de semne nu mi-ar ajunge să scriu toate poantele, am să vă spun doar două: 1. Fratele personajului principal aruncă nişte deşeuri toxice într-un canal, iar un unchi lasă să cadă trabucul lui chiar acolo. Se produce o explozie, iar un Moş Crăciun de plastic (cu tot cu sanie) „zboară" ca şi cum ar fi real. 2. Acelaşi unchi arţăgos aruncă un trabuc pe brad, acesta luînd foc instantaneu. Tatăl, de altfel şi personajul principal, încearcă să fie întotdeauna calm, dar de multe ori se enervează şi strică tot. Nu se poate spune că este bine filmat, bine jucat sau că are actori buni, singurul lucru care se poate spune (de fapt, singurele două) (NU!... singurele trei [sau patru?!]) este/sînt: 1. Că nu m-am oprit din rîs, oricît aş fi vrut (nu vă faceţi griji, nu am ajuns la spitalul de nebuni şi nu, nu m-am sufocat). 2. Că a avut un scenariu şi nişte idei bune (vedeţi... sînt doar două). Filmul este regizat (nu am mai făcut *„the apropo thing"* pentru că m-am gîndit că ar putea deveni plictisitor) de Jeremiah Chechik.

5. Pe locul cinci este filmul cu Tim Allen *Moş Crăciun caută Crăciuniţă,* dar, deşi ştiu că mi-a plăcut, mai ştiu şi că nu mai ţin minte prea multe lucruri despre el şi că mi-a fost lene să îl revăd. Ştiu numai că Tim Allen joacă bine şi că, după ce în primul film a trebuit să devină Moş Crăciun, pentru că adevăratul a alunecat chiar pe acoperişul lui, în acesta el caută o Doamnă Crăciun, care se nimereşte să fie chiar directoarea şcolii unde copilul lui învăţa (şi chiar atunci avea probleme de indisciplină...).

Luca ISTODOR,
clasa a VI-a E, Şcoala Generală nr. 79, Bucureşti

PUBLICITATE

Andra MATZAL

Invenţiile lui Da Vinci de pe covorul de miliarde

Un număr de 50 de machete după cele mai importante invenţii ale lui Leonardo da Vinci recreează – pînă pe 31 ianuarie 2009, la Teatrul de Operetă „Ion Dacian“ – o secţiune a laboratorului în care, cu mai bine de 500 de ani în urmă, erau concepute mare parte dintre găselniţele devenite astăzi de uz comun. Elicoptere, biciclete, tancuri, proiectile şi excavatoare, ba chiar şi un protorobot, toate acestea, reconstruite la scară mică (în cea mai mare parte din lemn, pînză şi metal) de doi specialişti ai Muzeului florentin „Leonardo da Vinci“ au ajuns la Bucureşti, în premieră pentru Europa sud-estică, după un turneu prin alte 60 de oraşe. Pentru a marca importanţa evenimentului, urmînd logica unui festivism puternic imprimat în practicile autohtone, Ministerul Culturii şi Cultelor a scos două miliarde de lei vechi din buzunarul de stat, doar pentru mocheta roşie, *à la* Oscar Academy, prin care au delimitat traseul expoziţiei.

Promovată printr-un slogan care să vîndă, şi anume „Descoperă adevăratul cod al lui Da Vinci!“, expoziţia „Leonardo da Vinci. Invenţiile unui geniu“, organizată la Bucureşti de Future Networks şi Uniunea Naţională a Studenţilor, pune, ce-i drept, pe tavă, o parte din intuiţiile transformate, în cîteva sute de ani, în ceea ce am putea numi azi gadgeturi. Grupate pe categorii, de la instrumentele folosite în construcţii – cum sînt ferăstrăul hidraulic sau şurubul lui Arhimede –, marină şi război, pînă la aparate de zbor, cele 50 de invenţii sînt relativ îngrămădite printre tablouri scoase la licitaţie în aceeaşi încăpere, iar dacă vrei să afli mai multe despre exponate, trebuie să plăteşti – pe lîngă cei 20 de lei, cît costă biletul de intrare pentru adulţi – destul de mult pentru un catalog în limba engleză. Şi, din păcate, cea mai mare parte a invenţiilor reconstruite de cei doi davincieni este pusă la adăpost de curiozitatea vizitatorilor prin anunţuri cu „Nu atingeţi!“, doar cîteva dintre ele fiind interactive.

Dar, chiar dacă prezentarea exponatelor lasă de dorit, întîlnirea cu roboţelul „preistoric“ conceput de Da Vinci ca o armură de cavaler pusă în mişcare de cîteva mecanisme simple, întîlnirea cu demonstraţia imposibilităţii unui perpetuum mobile, cu savantele instalaţii de zbor sau cu strămoşul bicicletei şi cu prototipurile unor maşinării războinice este un exerciţiu cît se poate de benefic ochiului suprasaturat de cultura lucrului oricînd la îndemînă.

Gina ŞERBĂNESCU

Corpul şi metamorfozele eului

Cine doreşte să vadă în această stagiune un spectacol de dans contemporan care primeşte cîteva accepţiuni serioase ale termenului poate merge la Teatrul Odeon pentru a urmări creaţia coregrafului francez Philippe Tréhet, Umbre de lumină. *Spectacolul este un* one man show *creat special pentru Răzvan Mazilu, pe muzica unui compozitor atipic, autentic cunoscător al naturii dansului – Jean Jaques Schmidely. Scenografia, semnată tot de Tréhet, şi proiecţiile create de Ronan Legendre dau coerenţă stărilor trăite de personajul interpretat de Răzvan Mazilu.*

Umbre de lumină este un discurs coregrafic în care sînt sintetizate două demersuri conexe: un demers mitic şi unul psihologic. Chiar dacă sîntem tentaţi să „citim“ spectacolul într-un registru narativ, acest plan este lăsat în urmă de transpunerea în corp a unui traseu imaterial. Corpul revelează metamorfozele eului, de la indistincţia primordială a unui mit acvatic, cu trecere printr-o întreagă simbolistică a sîngelui şi prin dihotomia masculin/feminin. Prima interogaţie la care trebuie să răspundă creatorul unui act artistic este legată de opţiunea lui de a transpune o propunere într-un discurs paradigmatic pentru o anume artă. În cazul acesta, dansul. Răspunsul lui Philippe Tréhet este dat de jocul cu limita, specific problematicii abordate: transformarea interioară, în orizontul unor experienţe-limită, ca moartea, naşterea simbolică sau iubirea se explicitează cu mai multă claritate atunci cînd corpul este mesagerul metamorfozei. Toate aceste sensuri se descifrează graţie întîlnirii fericite dintre stilul coregrafic al lui Philippe Tréhet şi capacitatea interpretativă a lui Răzvan Mazilu care – trebuie spus – rămîne încă neegalată în spaţiul nostru cultural. Contextul creat de Tréhet se dovedeşte propice tendinţei lui Mazilu de a propune de fiecare dată o hermenutică prin mişcare.

Auzim din ce în ce mai des voci care afirmă că prin dans, abordat în manieră experimentalistă, trebuie să punem sub semnul întrebării sensuri şi mituri scoase din manuale, că dansul trebuie să devină o artă a interogaţiei pure, în care toate poveştile despre sens, considerate vetuste, trebuie aruncate peste bord. Adepţii acestui tip de concepţii, de mare noutate de altfel – ele au fost depăşite pe alte plaiuri pe la finalul anilor '70 – dau de înţeles că tendinţele hemeneutice trebuie să lase loc filtrului rece al interogaţiei. Şi desigur, dacă mai ai şi tupeul să dansezi realmente în scenă, comiţi un păcat capital! Prin contrast cu această perspectivă, Philip Tréhet vine cu un discurs care, ca orice produs artistic autentic, nu îşi propune să fie la modă cu orice preţ, ci să salveze o latură umană care, fără trecerea în planul simbolic, conduce la amputare lăuntrică. Dacă doriţi să vă aşezaţi la adăpostul unor sensuri revelate printr-un discurs coregrafic riguros şi o interpretare impecabilă, mergeţi la *Umbre de lumină!*

PUBLICITATE

Muzeul Naţional de Artă al României
strada Ştirbei Vodă, 1, Bucureşti, www.mnar.arts.ro
LOUVRE
LINIA ŞI CULOAREA
Desene florentine din secolul al XVII-lea
Capodopere de la Muzeul Luvru
25 septembrie 2008 - 11 ianuarie 2009

PUBLICITATE

NICULESCU
www.niculescu.ro
SPLENDIDA CETATE A CELOR O MIE DE SORI
Khaled Hosseini
SÂNGELE VIKINGILOR
Brian Frederiksen
CAPCANA DE GHEAŢĂ
Kelly Sewell
MORMÂNTUL LUI COLUMB
Miguel Ruiz Montañez
HARTA CREATORULUI
Emilio Calderón
beletristică

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Pe drumuri de pulbere vie

Nu demult, Teatrul Tineretului din Piatra Neamţ a aniversat 50 de toamne de la înfiinţare; 50 de stagiuni, ar fi mai corect spus – şi nu întîmplător locul acesta cheamă în jurul lui cuvinte „specifice“, cuvinte cu sunet teatral la fel de inconfundabil ca şi acela (trist demodat, astăzi) al gongului. Am fost şi eu invitată să iau parte la sărbătorire, ca una care, în ultimul timp, se ocupă (parţial) de fizionomia afişului reuniunii de spectacole ce se organizează aici de ani buni, dar şi, îmi place să cred, ca prieten al scenei nemţene şi ca amic/simpatizant/cunoştinţă al multora dintre cei ce s-au perindat pe ea şi prin jurul ei. Festivitatea pica drept în toiul celor o mie şi unu de alte festivaluri care se desfăşurau, stăteau să se termine ori dădeau să înceapă în restul ţării; două dintre ele, de importanţă majoră, aveau ca sediu şi luaseră cu asediu chiar urbea mea de reşedinţă, minunatul oraş Bucureşti, de care, şi fără asta, cu greu mă lasă inima să mă despart, mai ales în plină campanie electorală; aveam pe cap un milion de treburi; spectacolele de la Piatra, cele mai multe, le ştiam – ce să caut tocmai în creierii Moldovei, cînd numai de petreceri nu-mi ardea? Prea-amabilelor gazde, care insistau cu telefoanele, apucasem să le spun, neted, că stau prost cu timpul şi că, prin urmare, ne-om vedea noi cu altă ocazie. „Da, da' noi numa' acum împlinim 50 de ani...“ – acestei replici, rostită cu nemărginită dulceaţă în accent de o voce tinerică, nu am mai putut să-i rezist. Mai ales că făcea straniu ecou unui episod de-acum o jumătate de veac fără un an, cînd, copil fiind eu, tatăl meu îmi promisese că mă duce să văd, pe Calea Victoriei, trecerea poştalionului ce marca, alături de alte „manifestări“, centenarul Poştei Române; întîrziasem însă şi, cînd am ajuns, fantasticul vehicul (numele avea ceva de poveste) îşi rostogolea roţile hăt-departe de acolo. „Gata, s-a dus. Şi o să mai treacă iarăşi doar peste o sută de ani“, a căzut, fără milă, sentinţa. Simţămîntului de-atunci, de pierdere irecuperabilă şi de regret sfîşietor, păstrat intact, cu inexplicabilă tenacitate, nu i-aş mai face faţă acum.

Festivitatea de la Piatra a început, după exemplul Galei UNITER, cu o succesiune de imagini proiectate pe ecranul din fundul scenei: imagini ale actorilor, regizorilor, scenografilor, secretarilor literari, directorilor şi chiar meşteşugarilor care trecuseră pe alt tărîm după ce trecuseră, mai lungă sau mai scurtă vreme, prin Teatrul Tineretului; imagini melancolice, şi nu doar pentru că le supravieţuiseră celor pe care îi înfăţişau, ci şi pentru că aceia, în marea lor majoritate, plecaseră Dincolo tineri sau încă tineri – ca pentru a nu-şi face trupa de ruşine pe cine ştie ce altă scenă, nevăzută. Nu dispăruseră toţi prin jocul pervers al forţelor incontrolabile; mulţi „şi-o făcuseră cu mîna lor“, lucrînd harnic la pahare ori punînd la cale tot felul de trăsnăi în nopţi nesfîrşite, despre care se povesteşte şi azi, cu hohote de rîs, cu nostalgie, cu prietenie caldă, ca şi cum protagoniştii lor sînt undeva, pe-aproape, într-un oraş vecin. Şi nici cei rămaşi dincoace de hotarul nevăzut nu-s mult mai breji; au în adîncul ochilor o licărire şăgalnică şi mîndră, de parcă abia aşteaptă să pornească, ascunzîndu-se de privirea părintesc-vigilentă a cîte unui director precum Ion Coman sau Eduard Covali şi după cîte-un spectacol legendar – precum *Afară-i vopsit gardu'* (Ion Cojar), sau *Zigger-zagger* (Cornel Todea), sau *Omul cel bun din Seciuan* (Andrei Şerban), sau *Slugă la doi stăpîni* (Iulian Vişa), sau *Nevestele vesele din Windsor* (Alexandru Tocilescu), sau *Piaţeta* (Silviu Purcărete), sau *Dragonul* (Victor Ioan Frunză), unde-au jucat pe bune, pe rupte, pe brînci, pe viaţă şi pe moarte – spre nu ştiu ce cîrciumă celebră unde s-o ia de la început cu farsele, cu glumele, cu veselia, cu iubirea, cu toate. Un misterios spirit al locului îi uneşte chiar şi pe cei mai diferiţi, le pune pe frunte şi pe umeri, tuturor, o lumină tandră şi-i face, nu ştiu cum, mai actori şi mai artişti decît pe alţii, de oriunde. Actori şi artişti, însă, ai unui singur teatru: teatrul din Piatra Neamţ, cu scena lui micuţă şi sala căptuşită cu pluş roşu, ca o cutie de bijuterii. Un fenomen, un mit, o realitate şi, poate, o speranţă.

Pregătind, parcă, seara sărbătorii, pe drumul către Piatra, împreună cu o neasemuită actriţă care a strălucit şi ea acolo, ne-am pomenit deodată evocînd trecute umbre dragi. Nu fuseseră însă artişti ai scenei aceia ce prindeau iar chip din amintirea noastră, ci oameni care priviseră scena. Şi scriseseră despre ea. Fuseseră critici aceştia – şi criticaseră: cu înţelegere şi cu pricepere, cu dragoste şi cu severitate. Ca nişte critici şi ca nişte prieteni. Victor Parhon, Dinu Kivu, Aurel Bădescu, Marius Robescu, Virgil Munteanu... Şi Valentin Silvestru... Şi chiar Radu Popescu, „răul“... Nume de care artiştii încă îşi amintesc (iată!), pentru că le respectau chiar şi cînd le urau – ură de scenă, fără consecinţe –, şi pe care le rostesc, acum, cu nostalgie. E o nostalgie, cu siguranţă, un pic egoistă, dar sinceră. Şi e cel mai frumos omagiu pe care îl pot primi criticii de la artişti, cînd şi unii, şi alţii iubesc teatrul. Şi cînd au talent, şi unii, şi alţii.

Pare nedreaptă, ştiu, „vorbirea“ mea, care a inventariat (mult prea grăbit) directori şi regizori, ba pînă şi critici, dar nu a ridicat din culcuşul memoriei nici un actor. Ar fi fost însă şi mai nedreaptă dacă i-ar fi înşiruit numai pe cîţiva. Fiindcă la Piatra a existat în primul rînd o trupă – şi membrii ei n-au părăsit-o nici măcar atunci cînd au pornit la drum spre alte teatre sau spre alte lumi. Acelei trupe, o adîncă plecăciune. Şi-un semn de încurajare, celei de azi. Ceea ce-a fost mai poate fi.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Bernard Malamud, *Tablourile lui Fidelman*, traducere din limba engleză şi note de Ligia Caranfil, Editura Leda, 2008.**

Cine îl ştie pe Bernard Malamud din *Băiatul de prăvălie* (roman potolit, casnic, cu o idilă de băcănie) va avea o mare surpriză citind *Tablourile lui Fidelman*. Diferenţa între cele două romane este ca de la pămînt la un cer cu soare ironic, nori simbolici şi păsări absurde. Ce-i drept, între aceste două cărţi ale autorului american (provenit dintr-o familie de ruşi-evrei emigranţi şi mort în 1986), i s-a mai tradus la noi şi volumul de povestiri *Lada fermecată*, care pregăteşte cumva terenul pentru *Tablourile lui Fidelman*, măcar prin faptul că primul capitol al romanului va relua integral una dintre prozele *Lăzii*...

Fidelman este un pictor ratat, care pleacă din America pentru a trăi în Italia – preţ de şase capitole – cîteva întîmplări pe marginea artei: un studiu despre Giotto, o copie după un tablou de Tizian în scop delincvent, două-trei tentative de creaţie personală şi, în fine, o experienţă de artizanat într-un atelier de sticlărie. Fiecare capitol al cărţii e o istorie în sine şi are o culoare aparte, dată de personajele colaterale. Întotdeauna însă, „păţaniile“ povestite pun viaţa şi arta într-un dialog cvasidelirant, mediat de frămîntările – adeseori comice – ale protagonistului şi, în general, de o stranie ţesătură de patos, simbolic şi ridicol.

Dintre toate, capitolul 5 este cel mai avangardist. Cehovianul Malamud colează aici un episod *à la* Ilf şi Petrov (vă amintiţi de Ostap Bender vînzînd bilete pentru vizitarea unei gropi dintr-un parc) cu oniricul suprarealist şi cu o avalanşă de citate, titluri de tablouri, detalii încremenite pe pînză etc.

Un spectacol nebun, cu tîlcuri nemiloase!

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

O certitudine

● **Grimus, *Panikon*, InMusica, 2008.**

Sub deviza „viitor de aur ţara noastră are, doar că aproape toată lumea de pe aici dă semne că habar n-are“ vă anunţ cu o bucurie dospită în amărăciune că producţiei de albume indispensabile traiului în comun i s-a mai alăturat un nume: *Panikon*. Îmblînzită pînă în cele mai mici detalii de clujenii de la Grimus – domnii Bogdan Mezofi, Valentin Rauca, Cristian Csapo, Titus Vădan, Tamás Adarjáni şi Lehel Kiss – această fiinţă care plesneşte de sănătate, cu o greutate de fix douăsprezece piese şi cu o înălţime ce nu depăşeşte 45 de minute şi două secunde, s-a născut, bănuiesc, ca să ne reîmprospăteze memoria cu două versuri de manual: „un gol istoric se întinde, / pe-aceleaşi vremuri mă găsesc...“. Deşi înrudirea cu domnul Bacovia pare, la prima vedere, conjuncturală, cartea de debut a domnului Salman Rushdie fiind mai în măsură să revendice o relaţie de cumetrie, ferchezuiala britanică, bunul simţ desăvîrşit, sunetul compact, impecabil, şi patima devoratoare sînt însuşiri alese pe sprînceană care nu prea au de-a face cu realităţile lacustre din care tresărim şi aşteptăm nepermis de rar. Pentru că, dacă nu plouă, ninge, iar dacă nu ninge, va ploua în curînd, e cert că prin părţile noastre se va găsi mai mereu o poveste tristă care să merite un bocet naţional. Jalea eternă de la Eurovision, dispariţia Laurei Stoica, plagiatele lui Moga, duetul Paula Seling-Florin Salam, soarta marilor artişti şi aşa mai departe ne împiedică să vedem un lucru clar ca lumina zilei: există certitudini în patria noastră pe care mai nimeni nu are vreme să le observe. Cum se face, bunăoară, că o trupă precum Grimus, a cărei piesă „Solitude“ a primit distincţia „melodia anului“ din partea postului de radio City FM, ce a cîştigat, în 2007, locul întîi în finala naţională din cadrul concursului Global Battle of the Bands şi a participat la ediţia mondială de la Londra a aceleiaşi competiţii, a semnat cu casa de discuri italiană, InMusica Records, o sucursală a grupului Cramps Music, pentru editarea primului album? S-ar putea să fie şansă, s-ar putea să fie mister, dar cel mai probabil se adevereşte că piaţa noastră muzicală se arată tulburător de nepregătită pentru a preţui muzicile de soi.

Să fim înţeleşi: Grimus nu au descoperit secretul alchimic, piatra filozofală, elitismul tulburător sau graţia edenică. Nu. Lucrurile sînt mult mai simple de atît, iar într-o ţară normală, bine antrenată în sonorităţi alternative, cu dichis indie, ar putea chiar trece, păstrînd proporţiile, drept comerciale. Oricît de bine am cunoaşte patentele deja consacrate tip Placebo sau Muse, e imposibil să nu observăm că în bătătura noastră ele lipsesc, dacă nu cu desăvîrşire, atunci măcar din zona de interes a producătorilor muzicali. Că asta nu ne opreşte să ne deplîngem soarta, să ne lamentăm la nesfîrşit şi să găsim vinovaţi e cu totul altă discuţie. Partea mai puţin veselă e că o apariţie tip *Panikon*, perfect echilibrată ca dialog între chitară şi clapă, cu refrene fără cusur şi o incandescenţă vocală ireproşabilă riscă să fie întîmpinată cu nedumerire, unde nedumerirea, de fapt, este sinonimă cu dezinteresul. Una, peste alta, Grimus au scos la iveală ceva ce lipsea în muzica noastră: dincolo de ardoarea demonstrativă, de filiaţiile Kumm şi Byron sau descinderile spaţiale tip Muse, dincolo chiar de revelaţia unor melodii care ar putea deveni oricînd, oricare, single (lucru mai rar chiar în Occidentul la care privim cu jind), mai departe chiar decît intensitatea interpretării, marcă sigură a chestiunilor care au obiceiul să rămînă, dincolo chiar de explozia bine strunită care înlătură cîrcotelile sau refuzul, *Panikon* este, pur şi simplu, cel mai firesc sunet occidental născut în România în ultimii anii. Rezistent prin refren şi vibraţie oricărei pieţe europene, oarecum datat ca inventivitate şi susţinere a unor riff-uri de chitară, albumul acesta, apărut la sfîrşitul toamnei, fără vreun tam-tam mediatic este cea mai temeinică dovadă că golul istoric care se întinde între vremurile pe care le trăim aici şi cele care se trăiesc altundeva ar putea fi înlăturat. Departe de a avea pretenţii nărăvit elitiste, Grimus au găsit cel mai bine calea de mijloc între forfota fără miză cu care ne-am deprins şi partiturile sofisticate cu care e mai greu să ne deprindem. Cuvîntul de final e simplu şi nu ar trebui să mire pe nimeni: *Panikon* e indispensabil.

PUBLICITATE

Simona SORA

puzzlecturi

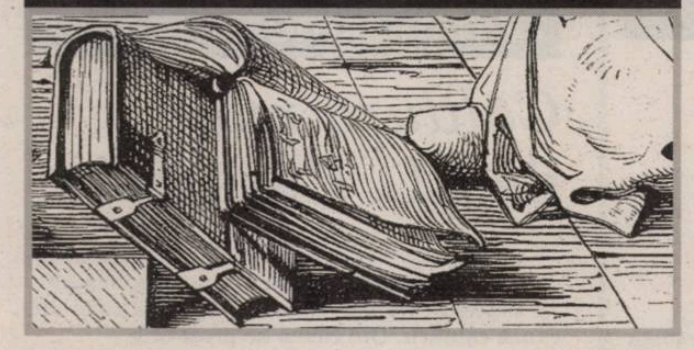

O Americă poetică

● **Andrei Codrescu, *Prof de drum*, fotografii de David Graham, traducere şi note de Ioana Avădani, Editura Curtea Veche, 2008.**

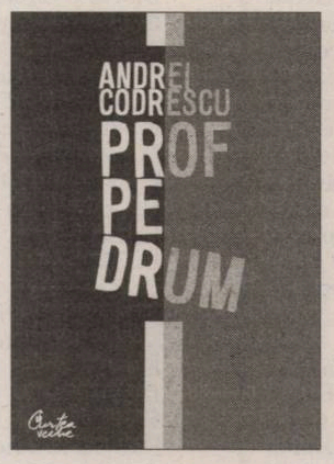

Există, în toate cărţile lui Andrei Codrescu – de la poeme şi romane, la eseuri şi reportaje – o latură, curat ardelenească, de exactitate (vizionară), de didactică superioară şi (auto)ironică. În plină explozie a formelor şi genurilor, în mijlocul fantasmei şi al dereglării simţurilor (poetice), Andrei Codrescu sistematizează, „rezonează", se apro-pie de cititor, pentru a înţelege împreună cu acesta. El e – prin vocaţie – „prof" de literatură şi, simultan, unul dintre eternii ei copii teribili, jubilînd la detonări formale şi surpări instituţionale. Mai mult ca oriunde, în acest jurnal cinematografic, ţinut simultan cu filmarea din 1993 (şi tradus în cea mai plastică dintre limbile româneşti posibile de Ioana Avădani), Andrei Codrescu este dintr-o singură mişcare „prof" – unul sistematic, explicativ, ilustrativ –, însă şi un poet melancolic, invocînd propriul trecut irecuperabil, dar mai ales trecuturile concurent-paralele ale ţării sale de adopţie: America tuturor visurilor, America tuturor contrastelor, America înfricoşătoare a altora...

Pe „drumul mare" al lui Whitman şi Kerouac, Andrei Codrescu îşi reconstruieşte propria Americă, revizitînd-o de pe-o coastă pe cealaltă şi redescoperind-o cu atît mai nouă şi mai neatinsă cu cît e mai bine ştiută. Ochiul „poliedric" al reporterului, dublat de cel al camerei de filmat, este schimbat nu atît de timpul scurs sau de prezenţa străină, cît de noul statut al scriitorului, adevărat *cyborg* protezat, la volanul unui Cadillac roşu. Noul călător prin „America americanilor" are o nouă formă de identitate „americană", aceea de şofer. El renunţă – greu şi fără tragere de inimă – la America pietonală, din ce în ce mai restrînsă, dar şi la „poziţia pasagerului", pentru a conduce un Cadillac din 1968 şi pentru a fi *raissoneur*-ul, interpretul propriei planete poetice: „... pe planeta mea domnea amurgul ambiguităţii. Peisajele mele erau pline de paradoxuri, motivele mele erau obscure pînă la proxima examinare, aşteptările mele – non-existente, privirea mea – ironică şi pesimistă (pînă la proba contrarie), iar ura mea faţă de aparenta rigiditate a faptelor, o luptă de o viaţă".

Schimbarea de vehicul (poetic) e însă, pentru Codrescu, o schimbare de identitate profundă, căci ardeleanul – obişnuit mai degrabă să „parcheze lilieci în faţă la Safeway" decît să apese ambreiajul şi acceleraţia – este profundamente tarat de experienţe materno-paterne halucinante în cele ale şoferiei. Lucrurile ar fi stat, desigur, altfel dacă personajul şi-ar fi urmat vocaţia de impecabil şofer imaginar, descoperită în Sibiul natal, în Packard-ul tatălui – bolid reevocînd şi acum zona interzisă a sexului. Dar proba realităţii e mai degrabă şofatul extrem – mostră de sadism, tupeu şi inconştienţă – al mamei: „Cînd mama mea a juns în America, la vîrsta de 44 de ani, şi-a luat carnet de conducere şi un Pontiac uriaş, la mîna a doua. A devenit pe loc o mare ameninţare, una dintre acele doamne mărunţele care abia de apucă să vadă peste bordul maşinii. Nu conducea niciodată cu mai mult de 30 de mile la oră şi mulţi şoferi din apropierea ei datorează doar graţiei divine faptul că mai sînt în viaţă".

Aşa încît, a conduce prin „America drumurilor de ţară uitate şi a autostrăzilor singuratice", chiar aşa, urmărit de ochiul lipsit de aură al camerei de filmat, este pentru protagonistul acestor însemnări o probă de-a dreptul şamanică. Vehiculul ar fi trebuit să fie, în mod ideal, un Packard precum cel al tatălui, naveta de lansare în imaginarul american: „America şireată, aventuroasă şi crudă a lui Al Capone, coşmarul cu aer condiţionat al lui Henry Miller, drumul sfîşietor al lui Jack Kerouac, psihoticele peisaje erodate ale lui Charlie Starkweather (cu Cybil Sheperd), «Wichita Vortex Sutra», epica poezie a lui Allen Ginsberg dictată pe casetofonul lui Bob Dylan...". Vehiculul e însă o altă fantasmă americană, acel Cadillac roşu fabricat în 1968, „Vara Urii care-a urmat Verii Iubirii din 1967", iar vocile aduse la suprafaţă de această invocaţie sînt, ca-n orice fantasmă, de toate calibrele.

Din Cadillac-ul roşu proful de drum îşi povesteşte propria Americă, cu nebuniile ei, cu raţionalismele delirante, cu reflexele condiţionate, cu oamenii ei din ce în ce mai bizari, dar mai ales cu nelipsitele ei locuri poetice – de la Manhattan-ul indian, vîndut olandezilor pentru 24 de dolari, la New Jersey-ul lui Walt Whitman, de la comunitatea utopică Bruderhof, fondată de refugiaţii din Germania lui Hitler, la Chimayo, „ţărîna sfîntă" a indienilor Pueblo din Santa Fe.

Locul locurilor poetice este însă bazarul spiritualist din New Mexico. Capitolul „Prieteni pe care i-am pierdut în favoarea unor guru" e una dintre mărcile înregistrate codresciene: amestec indozabil şi (din nou) halucinant de poveste metafizică şi ironie multicoloră, de suprarealism şi coaching, de livrare romantică şi scepticism postmodern. Cei doi lama tibetani (unul fiind o americancă evreică şi feministă) din zonă, primii *hippies* din America, vindecători şi „renăscători" (v. dementialul „Foster, mama mea") sau inegalabila Cris Griscom, călăuza veritabilă – sînt numai cîteva dintre fenomenele *borderline* pe care Andrei Codrescu (mai iniţiat în supermarketul spiritual decît ne-ar lăsa să credem) ni le flutură prin faţa ochilor.

Un scriitor italian spunea, într-o celebră lecţie de literatură, că prima îndatorire a unui scriitor adevărat e şamanismul. Trebuie să recunoaştem, Andrei Codrescu – în poezie, în romane şi, iată, în acest puzzle-reportaj oniric şi poetic – este şamanul de serviciu al unei Americi mai apropiate de noi decît ne-am fi putut, vreodată, imagina.

PUBLICITATE

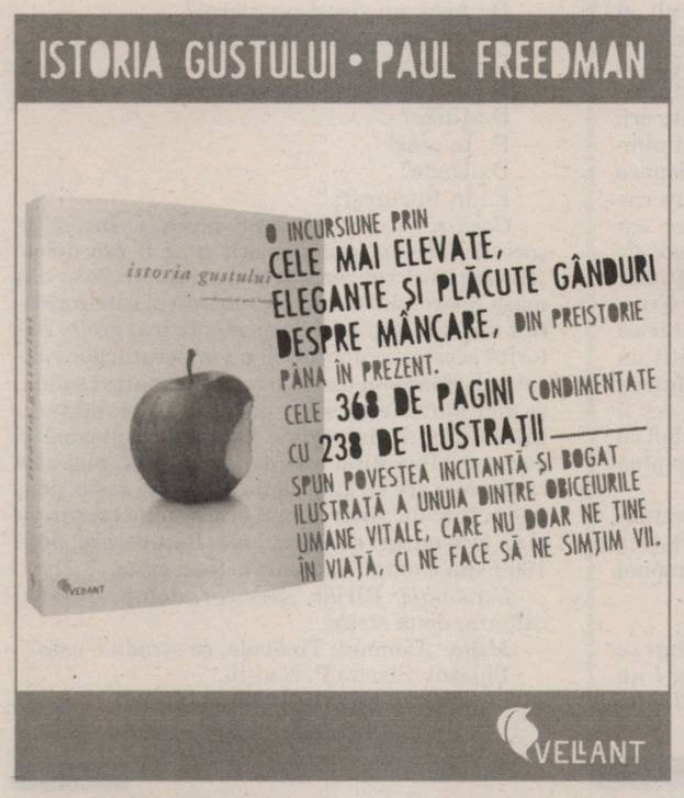

Dilema veche vă recomandă

● Interviul făcut de Lucian Dan Teodorovici şi Florin Lăzărescu cu prof. Adrian Neculau despre violenţă – în nr. 205 al *Suplimentului de cultură* – şi, cumva legat de asta, articolul Iuliei Blaga de pe Hotnews (*http://www.hotnews.ro/stiri-international-5160042-tanar-din-florida-sinucis-fata-webcam-ului-fara-nimeni-din-cei-1-500-privitori-intervina.htm*); a se vedea şi comentariile... (Alex. Leo Şerban)

● Luni, 1 decembrie – la doar o zi după uninominal – o problemă şi mai şi, angajînd conştiinţe şi pariuri: în Ghencea, cu Steaua la 7 puncte în urma lor, Urzicenii foştilor stelişti Dan Petrescu şi M.M. Stoica, aflaţi pe primul loc în clasament, vor ceda meciul Stelei sau se vor lupta crîncen pentru a fi campioana turului? Pe scurt: va fi sau nu blat? O ţară întreagă îşi va ţine respiraţia (Antena 1, ora 20,30). (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

Kitsch

● ***Nunta mută* (România, 2008), de Horaţiu Mălăele.**

Primul film realizat de Horaţiu Mălăele, *Nunta mută,* spune povestea distrugerii satului românesc de către comunişti. Nu încearcă s-o spună realist, ci ca pe un basm. Concepţia lui Mălăele şi a co-scenaristului său, Adrian Lustig, e superb servită de scenograful Mihnea Mihăilescu *(Filantropica, Orient Express),* care, din decorurile de orăşel american sudist rămase de la filmarea lui *Cold Mountain,* a reuşit să conjure ideea platonică de sat românesc, şi de directorul de imagine Vivi Drăgan Vasile, care a făcut ca soarele să se gudure pe lîngă camera lui ca un căţel pe lîngă stăpîn şi ca prezenţa umană să pară a fi principala sursă de lumină şi căldură. Problema e concepţia în sine: realism magic la mîna a paişpea, de un kitsch pe care nimic nu-l poate mîntui.

Cu ce să încep? În satul lui Mălăele trăieşte un fel de inventator (Şerban Pavlu), care vine la nunta din titlu îmbrăcat în alb şi cu o pereche de aripi în spinare. La final, acest înger aleargă în direcţia bisericii în timp ce comuniştii trag în el. Şi kitschul ăsta încă nu-i nimic pe lîngă kitschul secvenţelor cu pitici. Oh, da, cu pitici. Căci în satul lui Mălăele trăieşte şi un piticuţ. Şi la un moment dat (ţine-mă, Doamne, să-mi pot încheia raportul fără să-mi iau cîmpii) vine circul. Şi piticuţul nostru se îndrăgosteşte de o piticuţă cu nas roşu de clovn. Şi piticuţa îl duce în rulota cu oglinzi. Şi, în faţa unei oglinzi care-i alungeşte, piticuţa constată că, într-adevăr, „oamenii mari au motive să fie trişti", deci e „mai bine de noi, că rămînem toată viaţa copii". „Atunci de ce vor copiii să devină oameni mari?" – întreabă piticuţul. „De proşti" – răspunde ea. Ba prost e gustul cineaştilor care se folosesc de pitici în felul ăsta: mai întîi le exploatează „ciudăţenia" (pentru că, nu-i aşa?, orice film în care apar devine instantaneu mai „oniric", mai „artistic") şi apoi îi complimentează făcîndu-i copii. Mălăele şi Lustig sînt nişte sentimentalişti din ăia nereabilitabili: în esenţă, îi iau de sus şi pe pitici, şi pe copii – nu sînt în stare să-i privească nici pe unii, nici pe alţii, ca pe nişte oameni. Şi staţi, că încă n-am ajuns la mireasa care are pe gît o pată în forma hărţii României. Şi la nebuna care umblă prin pădure, într-o cămaşă albă şi cu o cunună de flori pe cap, rostind profeţii sumbre pînă cînd e violată şi ucisă de un ofiţer sovietic. Ce argument se poate aduce în apărarea acestei „viziuni artistice"? Ingenuitatea? Dar ingenuitatea n-ajută la nimic fără prospeţime, or, imagistica asta de tip îngeri-pitici-clovniele-cu-flori-în-păr numai proaspătă nu e. Chiar şi o imagine care prin comparaţie poate părea proaspătă, cum e aceea a socrului mare (Valentin Teodosiu) încasînd un glonte sovietic şi scormonind cu degetul în gaura nou-apărută în trupul său, nedumerit de sîngele care iese pe-acolo, e de fapt o găselniţă veche: Spielberg a executat-o mult mai elegant (adică fără cabotinaj) în *Indiana Jones şi templul blestemat* (1984), şi el însuşi relua un moment hitchcockian din *Omul care ştia prea multe* (1934). Ceea ce nu înseamnă că Mălăele i-a studiat pe Hitchcock şi pe Spielberg; dacă i-ar fi studiat, ar fi descoperit, poate, că arta cinematografică nu se face umplînd ecranul de pitici cu nas de clovn şi de mirese pătate simbolic. *Nunta mută* e, întîi de toate, filmul unui om lipsit de cultură cinematografică. Astea fiind zise, regia lui e mai puţin stîngace decît a multor veterani. Singura lui inepţie frapantă este că (mai ales în prologul plasat în prezent, cînd o echipă de televiziune face un reportaj despre sat) îşi pune personajele să rîdă în cor la cea mai insignifiantă provocare: face unul o semi-glumiţă fleşcăită (de exemplu, cum că la ţară WC-urile ecologice sînt peste tot) şi în secunda următoare se ţin cu toţii de burtă, ca o gaşcă de extratereştri încercînd să se dea drept o gaşcă de pămînteni care fac caterincă. Ilaritatea asta nefirească scoate în evidenţă faptul că *Nunta mută* nu prea e de rîs, deşi îşi doreşte să fie. Publicitatea te lasă să înţelegi că secvenţa nunţii (desfăşurate pe muţeşte din cauză că Stalin tocmai a murit, iar sovieticii au decretat şapte zile de doliu) e un tur de forţă. În realitate, Mălăele şi Lustig nu au mai mult de cinci sau şase idei comice (nuntaşii mănîncă fără tacîmuri, lăutarii îşi mimează cîntecele, urările se transmit prin telefonul fără fir, cumetrele se ceartă prin gesturi, copiii sînt legaţi la gură) şi, cum nu ştiu să structureze secvenţa astfel încît să existe o progresie logică, o creştere (de exemplu, nuntaşii să încerce mai întîi să folosească tacîmurile şi abia apoi să renunţe la ele; să încerce mai întîi să vorbească în şoaptă şi abia apoi să tacă de tot), fiecare momenţel moare de o moarte separată şi ansamblul rămîne neintegrat în film – rămîne un exerciţiu pe care Mălăele a vrut neapărat să-l facă împreună cu actorii lui.

trecerea prin reviste

Despre Pasajul Buziaşului

În tren, pe drumul de la Timişoara la Bucureşti, un domn care vindea integrame a insistat să cumpăr săptămînalul *Actualitatea*. Deşi mi-am dat seama că era vorba despre un tabloid local, l-am luat gîndindu-mă că voi simţi cumva, printre rînduri, pulsul oraşului şi al zonei. Am fost atenţionată încă de pe prima pagină că voi citi „un săptămînal pentru oameni inteligenţi". Chiar sub acest subtitlu, Odette Popescu (clasată pe locul III la concursul de frumuseţe Miss Lugoj, doi ani la rînd) îmi arăta costumul ei de baie galben şi povestea despre excursia în Italia pe care o cîştigase ca premiu: „De cîte ori aş avea ocazia să merg în Italia m-aş duce pentru că sînt locuri frumoase, de văzut şi de admirat". Cîteva titluri de prima pagină: „Crimă la Oloşag?" (şi o poză cît un timbru cu un schelet), „Un tînăr lugojean a fost lovit de un BMW pe trotuar" şi „O nouă inaugurare a pasajului, cu tăiere de panglică". Din acest ultim articol am aflat că, în sfîrşit, „va fi dat efectiv în folosinţă pasajul de pe drumul Buziaşului, în prezenţa tuturor primarilor de după Revoluţie, a tuturor viceprimarilor şi a tuturor consilierilor locali din perioada 1990-2008". Probabil că era vorba despre un pasaj extrem de important, căci actualul primar Francis Boldea a declarat că „toţi au contribuit la ridicarea acestui obiectiv de investiţii".

M-au interesat în primul rînd editorialele pe teme politice ale ziaristului Dan Timaru, singurele texte de opinie din revistă. Ele seamănă cu nişte compuneri care abundă în metafore, comparaţii şi alte figuri de stil. Cîteva exemple: „Războiul palatelor curge vesel şi neobosit ca un pîrîiaş zglobiu de munte", „Navigăm în derivă şi se anunţă, în viitor, şi o furtună financiară", „În balamucul ăsta naţional, alegătorul nehotărît suge cînd de la stînga, cînd de la dreapta laptele şi mierea promisiunilor electorale".

Am descoperit în pagina 2 şi o gazetă de perete. La rubrica „Aşa nu!" îl găsim pe consilierul Ioan Barboni care „deşi este la al treilea mandat nu a avut nici o iniţiativă, deşi ar fi trebuit să aibă măcar trei". Premianta clasei este o doamnă din Lugoj care a organizat un tîrg de nunţi „cum au doar oraşele mari".

La rubrica „Bîrfele de la Ceasul Electric" (probabil e un ceas din Lugoj... are şi poză!) am aflat noi amănunte despre Pasajului Buziaşului: „Cînd s-a inaugurat Pasajul Buziaşului, becurile ardeau ziua în amiaza mare făcînd concurenţa soarelui cam palid al lunii noiembrie". Pe de altă parte, „în Dubai se va construi un zgîrie-nori înalt de 1 km".

Săptămînalul e plin de publicitate electorală. Pe o pagină întreagă Ioan Ambruş se întreabă retoric „De ce liberalism?", dar şi „De ce Ioan Ambruş?". Marius Martinescu, inginer, de la PD-L vrea să arate că „Banatu-i fruncea!". Chiar sub sloganul său, pot fi admirate şase fete cu sau fără sutien dintre care „Alessia Marcuzzi are o dilemă".

Am continuat să răsfoiesc revista şi, pînă la urmă, m-am lămurit pe la pagina 4 că cel care a inaugurat Pasajul Buziaşului „fără tăiere de panglică" este însuşi Ludovic Orban. „Spre deosebire de data trecută, ministrul a fost punctual, sosind la intrarea dinspre Lugoj la ora 14 fix". Mă întreb: cum o fi să trăieşti într-un oraş în care cel mai important eveniment al unei săptămîni este inaugurarea unui pasaj rutier? Probabil că uneori e relaxant.

„Ziarul" meu a avut mare succes în tren. Pînă la Bucureşti s-au mai dovedit inteligenţi: un tînăr care a coborît chiar la Lugoj şi care mi-a dat înapoi revista spunîndu-mi „N-ai ce citi!", o domnişoară care lucra la o bancă din Timişoara, doi puştani din Craiova, studenţi la Academia de Poliţie, care au făcut integrama şi s-au amuzat copios la ştirea despre boul care nu vrea să lucreze dacă nu bea rachiu. Îi sfătuiesc pe cei care mai au iniţiative de a face tabloide locale să citească mai întîi *Libertatea*. Nu mi-aş fi închipuit că există dezastre şi mai mari! **(A. P.)**

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Partidele parlamentului meu personal

Alegerile de duminică – blocate obsesional între o dreaptă şi o stîngă la fel de false şi stupide într-o ţară care nu cunoaşte, în incultura ei politică, decît sentimentul românesc al fiinţei antiguvernamentale – mă instigă cumva să dau în vileag ce se întîmplă în democraţia mea interioară; nu ţin să fiu exemplar, ci doar să mă manifest, pentru o dată la patru ani, transparent, sincer ca un cetăţean care nu cunoaşte decît o singură poruncă: *oneste bibere!*

Am şi eu un parlament personal în care – ca în SUA, cea mai evoluată democraţie – de zeci de ani lumină sau beznă, domină două partide pe care le pot numi liniştit, istorice:

PARTIDUL BUNEI DISPOZIŢII (PBD) şi PARTIDUL RELEI DISPOZIŢII (PRD). Ele nu alternează armonios la putere, ba dimpotrivă, dar în afara lor nu-mi pot concepe existenţa. Ele se afirmă prin alegeri în fiecare zi, ca Judecata de Apoi, ceea ce le (şi îmi) asigură dinamismul şi liberpansismul. Mai mult sau mai puţin riguroase, ele au o vigoare şi o imaginaţie care exclud plictisul – pericolul mortal în viaţa oricărui partid. Fără a se urî violent şi vulgar, ele se antipatizează „mai" permanent decît orice revoluţie, dovedind zi şi noapte – fiindcă, într-adevăr, ele lucrează „24 din 24" – că antipatia e şi în politică mai profitabilă decît ura lipsită de orizont. Un minimum de ideologie şi de eleganţă – mă rog, atît cît poate suporta un partid... – le fereşte să se declare totalitare, dar asta nu înseamnă că nu au porniri dictatoriale pe care eu, personal, le resimt din cap pînă în picioare. Sînt zile, săptămîni, dar şi minute şi secunde, cînd PBD-ul, zdrobitor de majoritar, mă face să-mi pierd minţile de bucuros ce sînt, dîndu-mi o euforie, aproape caraghioasă, în mişcarea mea printre lifturi, nacele şi iluzii spre ţelul suprem: masa de scris. Nu mai puţin dur resimt o venire la putere a PRD-ului într-o proporţie de 95-96% *(il y a des jours comme ça...)*, ceea ce-i permite să dicteze, fără ordonanţe de urgenţă, instalarea unor stări catastrofice de scîrbire.

Aş fi însă un măgar dacă aş reduce viaţa parlamentului meu doar la aceste momente schematice, cînd cele două partide deţin o majoritate confortabilă şi paralizantă. Puseurile dictatoriale sînt şi ele supuse vremelniciei. La nici o Judecată de Apoi nu voi declara că am trăit sub dictatura îndelungată a Bunei sau Relei Dispoziţii. Nici vorbă – aş exagera. Mai mult: trebuie să recunosc că alternanţa lor la putere îmi oferă cel mai captivant spectacol de cînd posed o conştiinţă deliberativă. Ele pot intra într-o criză de autoritate dintr-un nimic, dintr-un te miri ce: Partidul Bunei Dispoziţii poate cădea dintr-o emoţie articulată pe ficat sau bilă, deschizînd calea unui triumf pentru PRD. Imediat, un EKG bun este capabil să răstoarne domnia PRD-ului. O sărutare ratată, o îmbrăţişare neaşteptată, o privire în plus sau minus, sume de bani căzute din cer sau intrate în pămînt, telegrame şi telefoane de bine sau rău, persoane şi amintiri fulgurante, obiecte oarecari ca: un pămătuf, o broască Yale, un pantof, un pulover *(che mi hai dato tu...)*, o groază de melodii (de la „Fata şi moartea" lui Schubert pînă la „Hora în căruţă") – toate intră în jocul acesta democratic şi trepidant al parlamentului meu intim, care, ţin să precizez, nu va fi niciodată transformat într-un Pantheon.

Se mai întîmplă ceva interesant: partide mari, istorice, emanaţii ale unui întreg popor de sentimente, PBD-ul şi PRB-ul nu pot acţiona şi guverna fără sprijinul unor partide ceva mai mici, dar cu o pondere esenţială, cam în genul liberalilor germani care, cu 5-7%, făceau şi desfăceau guvernele socialiste sau creştin-democrate. Astfel, în democraţia mea personală, acţionează, se agită, fac propagandă, au audienţă şi un cuvînt de spus partide ca: acela al melancolicilor gravi şi serioşi (cel mai popular), al invidioşilor extremi şi moderaţi, al egolatrilor inflexibili, al generoşilor incondiţionali, al inocenţilor radicali, al frivolilor pragmatici, al fraierilor asumaţi, al indiferenţilor intermitenţi, al bonomilor dezinvolţi, al abisalilor superficiali, al exasperaţilor idealişti, al rezonabililor incandescenţi. Forţa şi succesul lor se măsoară după capacitatea fiecăruia de a influenţa jocurile Bunei şi Relei Dispoziţii. De nenumărate ori, ele au participat la guvernările uneia sau alteia, au intrat în alianţe şi compromisuri, chiar în „monstruoase coaliţii". Au existat guverne Bine Dispuse care s-au sprijinit decisiv pe votul exasperaţilor şi frivolilor, după cum guverne ale Relei Dispoziţii au rezistat mulţumită rezonabililor şi generoşilor; am urmărit dezbateri parlamentare în care moţiuni de cenzură prezentate de PRD şi susţinute de bonomi şi fraieri nu au răsturnat PBD-ul fiindcă indiferenţii, tocmai ei, au fost împreună cu abisalii de partea celor Bine Dispuşi. Personal, am trăit momente intense – de la amuzament la sfîşiere lăuntrică –, dar, pentru acest spectacol, dacă sînt onest, nu pot spune că am plătit un preţ exorbitant. Personal, ca spectator, cronicar, martor, parte şi întreg (simultan şi alternativ), aştept măreaţa criză cînd PBD-ul şi PRD-ul vor fi silite să formeze un guvern de uniune şi interes raţional, perfect compatibil cu interesul naţional, consacrînd coexistenţa şi egala lor necesitate de care pînă azi, orice s-ar zice, nu au fost conştiente. Personal, cred că...

Totuşi, ce înseamnă „personal"? Mă slujesc de o definiţie dată mai demult, în Cişmigiu, de un domn distins, unei doamne distinse: „Dragă, am ceva la ficat, mă ţine un astm, mă trezesc dimineaţa anchilozat şi nici eu personal nu mă simt prea bine".

Acest articol a apărut exact pe 26 noiembrie 2004. După patru ani bătuţi pe muchie, îl reiau – aşa cum există reluări la orice studio TV! – găsindu-l nu numai la zi, ci şi întru totul corect şi incorect politic, adică exprimîndu-mă integral şi milimetric.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Căldură mare de I.L. Caragiale

Se termină: happy-end etern: „A!... Atunci feciorul e un stupid!... Mersi!... Întoarce, birjar!".

Povestea: un om se învîrte în jurul cozii din cauza căldurii. Din cauză de prost ce e.

Şmecheriile textului: cînd un tip se hotărăşte să nu înţeleagă nimic din viaţa lui, se învîrte pe străzi în căutarea unui amic pe lîngă care să intervină pentru o chestie. Dar nu ştie nici de amic, nici de chestie, nici de mama lui. Asta e. Textul repetă actul opacizării individului de a se vedea pe sine. Problema e că omul care nu-şi vede limitele intră într-un mecanism de dispariţie ca şi spirit, dar prezent la infinit ca şi corp. Cu fizicul nu ştii ce să faci decît să-l plimbi iar şi iar cu birja. Îi dai senzaţia că e important.

Emo, SMS şi MMS şi Virale pentru Bloguri:

„F.: Numarul 11 bis...

D.: Nu e vorba de 11 bis...

F.: A zis domnul că nu vrea să pună 13, că e fatal.

D.: N-are-a face 13... Eu te-ntreb de stradă. Ce stradă e asta?

F.: Strada Pacienţii...

D.: Strada Pacienţii?... imposibil!

F.: Nu, domnule, e strada Pacienţii.

D.: Atunci, nu e asta.

F.: Ba-i asta.

D.: Nu.

F.: Ba da.

D.: Eu caut din contră strada Sapienţii, 11 bis, strada Sapienţii, d. Costică Popescu.

F.: Aşa?

D.: Aşa.

F.: Atunci, nu e aici.

D.: Foarte bine."

Durata lecturii şi tipul de creier: Iată o filozofie a blogurilor de azi. Mecanism pur sînge. Intră pe orice blog din topurile Trafic.ro, zelist.ro şi citeşte asta:

„Domnul: Domnu-i acasă?

Feciorul: Da, dar mi-a poruncit să spui, dacă l-o căuta cineva, c-a plecat la ţară.

D.: Dumneata spune-i c-am venit eu.

F.: Nu pot, domnule.

D.: De ce?

F.: E încuiată odaia.

D.: Bate-i să deschidă.

F.: Apoi, a luat cheia la dumnealui cînd a plecat.

D.: Care va să zică, a plecat?

F.: Nu, domnule, n-a plecat.

D.: Amice, eşti... idiot!

F.: Ba nu, domnule.

D.: Zici că nu-i acasă.

F.: Ba-i acasă, domnule.

D.: Apoi, nu ziseşi c-a plecat?

F.: Nu, domnule, n-a plecat.

D.: Atunci e acasă.

F.: Ba nu, da n-a plecat la ţară, a ieşit aşa.

D.: Unde?

F.: În oraş!

D.: Unde?

F.: În Bucureşti."

Cash şi investiţii: a venit iarna. O investiţie corectă într-un soare cinstit n-ar fi rea deloc. „Hidrogenul reprezintă aproximativ 74% din masa Soarelui, heliul 25%, iar restul este constituit din cantităţi mici de elemente mai grele. Datorită acestei compoziţii şi a temperaturilor ridicate, pe Soare nu există o crustă (scoarţă) solidă, şi nici materie în stare lichidă, toată materia solară fiind în întregime în stare de plasmă şi gazoasă." Investiţia este de mare viitor, mai ales că Soarele are de gînd să fie o gigantă roşie, pentru ca într-un viitor şi mai etern să ne trezim cu el că face nazuri de pitică albă. Recuperare, deci, 100% din capital. Cu soarele treci criza.

Personaje: Birjar, servitor, domn, o babă, căldura, două străzi.

Mişto: „Domnul: Tînărule, ce stradă e asta?

Băiatul: Strada Pacienţii...

D.: Eşti un prost!... Înainte, birjar!"

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

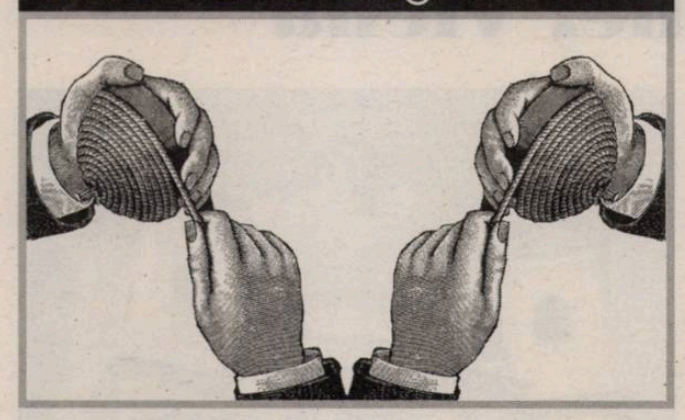

Mai vrem să ne verifice UE la corupţie?

Un ziarist olandez m-a întrebat săptămîna trecută dacă aş recomanda să înceteze monitorizarea României. Defectul ziariştilor este că vor mereu răspunsuri într-o frază. Defectul meu în acest caz era că nu mă puteam hotărî. Cît mi-am scris dizertaţia despre influenţa UE asupra politicilor anti-corupţie din România mi-a fost frică să ajung la concluzii. Cînd a fost musai să le scriu, am făcut ca personajul din *Balanţa:* n-am zis nici da, nici nu, am fost ambiguu.

Deci, ar fi cazul ca UE să înceteze monitorizarea României în domeniul corupţiei? Aşa-numitul „mecanism de cooperare şi monitorizare" a fost o invenţie disperată a Comisiei Europene, creată special pentru România şi Bulgaria. Cele două ţări urmau să intre în UE, dar aveau restanţe. Aşa că s-a luat decizia de primire cu condiţia să accepte o monitorizare post-aderare şi posibilitatea aplicării unor clauze de salvgardare (pe justiţie, statele membre UE nu ar putea fi obligate să recunoască hotărîrile instanţelor româneşti). Bineînţeles, şi noi, şi bulgarii am răsuflat uşuraţi că intram chiar şi aşa. Doar că odată cu intrarea celor două ţări, în aceste condiţii, s-a creat în mod practic o categorie de membre UE cu statut special. Răuvoitorii şi Traian Băsescu le-ar zice „membru de mîna a doua". Nu contează etichetele şi nu are rost să lucrăm în registru simbolic. Dacă nu ne convenea, nu trebuia să intrăm. Faptul că Bogdan Olteanu şi Nicolae Văcăroiu trimit scrisori la Parlamentul European unde se plîng de monitorizarea Comisiei arată doar cît de ipocriţi sînt: exact aşa ni s-a spus că va fi.

A avut succes mecanismul de monitorizare? Răspunsul aproape unanim al experţilor şi birocraţilor pe care i-am intervievat este negativ: mecanismul a eşuat. România nu doar că nu a mai făcut progrese după 2007, dar a regresat în mod evident. Nici unul dintre mecanismele anti-corupţie dezvoltate cu asistenţă UE între 2000 şi 2007 nu a rămas neafectat. Comisia a criticat toate acestea în mod public. Dar nu a recomandat totuşi activarea clauzei de salvgardare. Pentru că nu o gîndiseră să fie aplicată. Atunci cînd li s-a pus întrebarea „ce facem cu corupţia din România?", imaginaţia birocraţilor de la Comisie a intrat în joc: era clar că trebuia păstrată presiunea pe România şi după 2007, era la fel de clar că odată acceptată în club, se pierdea principalul mijloc de presiune: nu ne mai puteau ameninţa că ne ţin la uşă. Politicienii români ca Olteanu şi Văcăroiu ştiau asta. Au spus: „Lasă, zicem ca ei să intrăm şi apoi facem ca noi". Cum nu se aşteptau la atîta rea-credinţă, birocraţii de acolo au prevăzut o pedeapsă aproape simbolică: clauza de salvgardare e apă de ploaie, mai ales că nu afectează politicienii deloc, ci simplii cetăţeni şi companiile care au nevoie de recunoaşterea proceselor în afară. Avînd un instrument ştirb de coerciţie, Comisia a ezitat să îl aplice, mai ales că după aceeea monitorizarea înceta.

De aici dilema: ce urmează? Guvernul şi Parlamentul şi-au bătut joc de promisiunile asumate de România. Acum există două opţiuni majore. Ambele foarte proaste pentru România. Opţiunea „renunţare": Comisia poate recunoaşte că şi-a epuizat resursele istorice de a lupta cu corupţia din România. Curăţirea unei ţări din afară nu e o situaţie obişnuită, Comisia a împins cît a putut, acum România trebuie să-şi găsească resurse interne de onestitate, nu mai e treaba Europei. Deci, Comisia ar urma să zică: gata, aţi scăpat, aţi fost şmecheri, nu mai avem ce vă face. Opţiunea „încrîncenare": Comisia a fost trasă pe sfoară de văcăroio-olteni, acum se simte înşelată şi aplică nişte sancţiuni adevărate. Se vorbeşte despre prelungirea monitorizării şi schimbarea pedepselor: suspendarea parţială a fondurile europene, amînarea aderării la zona Schengen şi la moneda euro. E de discutat cît de credibile sînt pentru politicieni chiar şi aceste posibile sancţiuni.

Cam acesta este contextul în care e greu să decizi ce ar fi mai bine: să continue monitorizarea Comisiei sau nu? Dacă încetează, România devine membru deplin al UE, dar văcăroio-oltenii au cîştigat. Nimic nu va mai sta apoi în calea punerii la colţ a procurorilor DNA. Ceilalţi magistraţi vor înţelege că dacă te iei de politicieni, e cel mai sigur mijloc să-ţi frîngi cariera. Cea mai serioasă tentativă încercată de România pentru un stat de drept va eşua. Dar România ar deveni membru deplin al UE. Dacă se prelungeşte monitorizarea, mai există ceva influenţă pozitivă aici, văcăroio-oltenii mai simt răsuflarea normalităţii în ceafă, dar România nu-şi va putea exercita rolul de membru în UE cîtă vreme poate fi mereu întrebată: băi, dar cu clauza aia ce mai facem? În plus, plătim noi toţi pentru ca văcăroio-oltenii să fie în continuare deasupra legii.

Şi aşa oscilam între cele două opţiuni, cînd un bulgar deştept mi-a dat o soluţie alternativă. Curioşi? Adică există o soluţie de mijloc să scăpăm România de ruşine şi să nu scape văcăroio-oltenii aşa de uşor? S-ar putea. V-o spun data viitoare.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

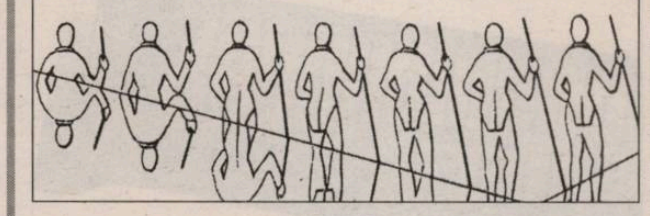

Animale-surogat

Cînd eram mică, pe vremea lui Ceauşescu, am fost norocoasă să am o naşă în Germania, a cărei mamă, Oca, nu numai că fusese un soi de dădacă ideală, dar îmi şi trimitea de acolo minunăţii ce depăşeau imaginaţia mea de copil socialist. Aşa se face că, la cea de-a şasea aniversare, pare-mi-se, am primit-o, într-o mărime dacă nu naturală, măcar considerabilă, pe... însăşi Pippi Şoseţica (de care, evident, atunci habar nu aveam...). Era o păpuşă cum nu mai văzusem: flexibilă, cu mîini şi picioare mişcătoare (ceea ce i-a pus pe gînduri şi pe cei de la vamă, care au scotocit-o pînă în măruntaie...). Apoi, pe la vreo 10 ani, a sosit minunea-minunilor, pe care o mai zărisem doar în pozele catalogului Neckermann: Păpuşa vorbitoare. E drept că în germană, limbă în care putea performa vreo patru cîntece şi tot atîtea replici. Dar, pe lîngă toate acestea, frumuşica (aşa mi se părea mie pe atunci...) chiar mergea, de-adevăratelea: o luam cu mine, ca pe un căţel adevărat, prin Parcul Tineretului...

Anul acesta, plimbîndu-mă, fără scop, printr-un Carrefour, aud... un lătrat. Cînd mă apropii, intrigată, văd un cîine din blană, bej, destul de mare..., dar... artificial. O imitaţie de căţel în mărime naturală, care ştie să facă mult mai multe lucruri decît simplul lătrat. Aflu că este un *„Fur Real Friend"*, şi anume Biscuit My Lovin Pup. Acesta ascultă trei comenzi: Culcat!, Stai!, Vorbeşte!; dacă îi ceri să-ţi dea laba, se grăbeşte s-o facă; în cazul în care îl întrebi dacă vrea ceva de mîncare, dă sau scutură din cap, după cum i se năzare; dacă îi dai osul (inclus în pachetul general), va face sluj pentru el, îl va adulmeca şi abia apoi morfoli; pe lîngă toate astea, imitaţia de cel mai bun prieten al omului îşi mişcă ochii, urechile, şi dă din coadă... Poate fi adoptat, online, pe... viaţă şi costă în jur de 8 milioane.

Cîinele nu e singur. Ci însoţit de S'mores Poney, cu vreo 7 milioane mai scump decît el, dar şi mai receptiv la afectivităţi: dacă vorbeşti cu el sau îl atingi, mişcă din cap; dacă-i dai de mîncare morcovul din dotare, îţi va mirosi mîna şi va lua obiectul portocaliu; dacă ai vîrsta şi dimensiunile necesare, şi-ţi dă prin cap să-l călăreşti, nu se va deplasa prin cameră, dar va scoate o serie de sunete ca şi cum...

Poneiul se adresează fetiţelor. Pentru băieţii curajoşi şi dornici de *challenge*-uri mai serioase, există Dinozaurul meu Triceratopus, de vreo 10 milioane. Trecînd pe lîngă el, am văzut cum face cu ochiul şi emite nişte sunete ciudate. Uitîndu-mă prin cataloage de jucării de pe net, am descoperit că nu e singurul. Tovarăşii lui sînt prezentaţi fie înduioşător: „Pleo este un pui de dinozaur-robot care se poate deplasa, îşi poate exprima sentimentele, şi chiar îşi poate găsi singur *hrana*. Pleo e foarte sensibil la reacţiile celor din jur, simte prezenţa oamenilor, îşi mişcă coada, corpul şi îi place să fie mîngîiat, scoţînd nişte sunete ce seamănă cu nişte mormăieli"; fie didactico-ludic: „Kota- Dinozaurul interactiv de la Playskool astîmpără curiozitatea copilului despre animalele preistorice. Este extrem de atent realizat, sunetele şi mişcările fiind foarte aproape de cele reale. Un mîner ascuns îl ajută pe copil să se ţină în timp ce stă călare pe el. Poţi vorbi cu Kota, iar acesta va rage cu mişcări expresive din coadă, cap, ochi şi gură. Îl poţi gîdila pe Kota pe burtică sau sub bărbie şi acesta va începe să rîdă. Cînd simţi că lui Kota îi este foame îl poţi hrăni cu frunze (incluse) şi va scoate sunete specifice".

Lumea jucăriilor devine din ce în ce mai minuţios performantă, înlocuind-o, drăgălaş, dar înfricoşător, pe cea reală. Sigur că intenţia pedagogică, de a-i pregăti astfel pe copii pentru contactul cu animalele reale, de a-i învăţa să-şi asume responsabilităţi, este lăudabilă. Dar pînă să ajungă acolo, se pot pierde într-o junglă kitsch-dulce, cu fructe, plante şi animale artificiale, imitaţie de imitaţie...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Scrisori

René Guitton nu e rudă cu ilustrul academician Jean Guitton, dar împarte cu acela nu doar patronimul, ci şi pasiunea pentru o teologie vie, neconvenţională. L-am cunoscut de curînd şi mi-a vorbit despre succesul cărţilor sale în Franţa. Dar şi în România, unde Editura Minerva i-a publicat două titluri: *Scrisori către Dumnezeu* (2006) şi *Prinţul lui Dumnezeu. Pe urmele lui Abraham* (2007). Ambele în traducerea „de lux“ a marii doamne numite Irina Mavrodin. Sînt cărţi care solicită întreaga atenţie a publicului atras de subiecte religioase. Şi în acest domeniu, ca în atîtea altele, abundenţa ofertei deconcertează. E din ce în ce mai dificil să operezi o triere argumentată. Din fericire, soarta cărţilor e uneori legată de simplul fapt că îţi cad sub mînă, atunci cînd le răsfoieşti, dintr-o aparentă întîmplare. Nimic nu le împiedică să te găsească, dacă trebuia să le întîlneşti.

Primul volum amintit aici e făcut din adevărate „scrisori către Dumnezeu“, pe care dl Guitton le-a cerut, ca poştaş metafizic, unor personalităţi pe cît de frapante prin prezenţa lor publică în aria francofonă, pe atît de eclectice în diversitatea propriilor opţiuni spirituale. Oameni ai Bisericii stau alături de atei declaraţi. Scriitori şi filozofi se întîlnesc pe neaşteptate cu savanţi, universitari şi „intelectuali publici“. Catolici, protestanţi, evrei, musulmani, bahai, budişti. Desigur că urechea fundamentalistă s-ar putea irita: încă o peltea postmodernă, *melting pot* confesionalo-cogitativ menit să exalte, în loc să denunţe, „ghiveciul“ unde ne complacem, astăzi, deşi Adevărul e unul singur şi are toate şansele să se afle în posesia noastră, de îndată ce-l exprimăm...

Problema fundamentaliştilor e că „ghiveciul“ cu pricina e cît se poate de obiectiv: sîntem contemporanii lui dintotdeauna, cu singura menţiune că imaginea lui, conştiinţa lui, critica lui şi acceptarea lui din raţiuni de superioară înţelegere au apărut abia în secolul al XX-lea. Un tip care a trăit în Anglia, la finele secolului al XVIII-lea, a păcălit pe toată lumea, inclusiv la Oxford, prezentîndu-se drept nativ asiatic din insula Formosa, posesiune japoneză. La 1800, nici arhiepiscopul Londrei, nici erudiţii de la Christ College nu ştiau cum arată Formosa (actualul Taiwan), aşa că tipul despre care vorbesc i-a putut mistifica pe toţi, inventînd o limbă, o istorie dinastică, o colecţie de obiceiuri (barbar centrate pe canibalism, poligamie şi sacrificiul copiilor) fără ca înşelăciunea lui să poată fi detectată. La două sute de ani de la acest episod, întîlnim chinezi în complexul Europa, schimbăm e-mail-uri cu prieteni din Argentina, facem vacanţe prin Tenerife şi îl felicităm pe noul preşedinte, mulatru, al Statelor Unite: cine mai poate nega faptul că familia umană este diferită, chiar dacă asta sperie, displace sau incită la defensive provinciale?

Scrisori către Dumnezeu celebrează, decent şi raţional, starea de fapt a unei omeniri pe care tehnologia o apropie de intuiţia unui monoteism împărtăşit dincolo de revolte teodiciale sau de forţa inerţială a conformismului. Iată un singur pasaj, din epistola paleontologului Emmanuel Anati: „Religiile moderne propun viziunea unei fiinţe supreme, animistă, organizatoare şi determinată, PDG-ul umanităţii, care are emisari pe pământ. Aceştia pot fi preoţi, rabini, lama, mullahi, martiri ai războiului sfînt, sfinţi sau alţi guru. Sînt misionarii catehismului lor. Pentru a cuceri noi credincioşi, nu este totodeauna aleasă ca mijloc iubirea. Agresiunea şi violenţa sînt împănate cu fraze despre pace şi fraternitate. Dumnezeul pe care-l propun ei apare ca o fiinţă avînd o imagine antropomorfă, care se răzbună sau care iartă, care cere să-i fie respectate poruncile, care îşi impune dogmele, care promite paradisul sau infernul. (...) «Dumnezeu a făcut şi El ce-a putut», îmi spunea un misionar din Tanzania, care, după patruzeci de ani de devotament şi sacrificiu, s-a pomenit înconjurat de oameni ostili, brusc convertiţi la o altă religie“... Merită să citiţi mai departe.

Augustin IOAN

Karlskirche, Viena

Am mai văzut biserica edificată între 1716 şi 1739 de Johann Bernhard Fischer von Erlach (terminată, de fapt, de fiul sau, Joseph Emanuel). Pînă acum, cînd am revăzut-o, complexitatea spaţiului ei îmi era relativ străină, cîtă vreme îmi părea „doar“ un monument baroc de manual de istorie. Acum am văzut-o cu ceea ce, nădăjduiesc, am dezvoltat între timp: o privire matură, centrată asupra calităţii spaţiilor exterioare ale clădirii şi, mai ales, hipnotizată de natura măiastră a interiorului ei. Cîtă vreme sîntem fascinaţi de pereţi, de geometriile şi aperturile lor, de „stil“, rămînem încă în pragul înţelegerii. Calitatea bunei arhitecturi, în general, şi a celei sacre, în chip particular, este dată de ceea ce aceste instrumente ale arhitectului generează de fapt: natura intimă a spaţiilor atrase, captive de către zidire. Căci edificiul nu este decît un instrument de generare a spaţiului, care abia el este scopul ultim al edificării.

În primul rînd, edificiul este trimis în clasificările istoriciste într-un mod simplist. El are o natură mai complexă, amintind de natura procesuală, în devenire continuă, a arhitecturii. Trimiterile exterioare sînt la Roma (prin silueta cupolei şi prin prezenţa celor două replici – se spune – ale coloanei lui Traian din acelaşi centru al catolicismului). Dar, dacă schimbăm un pic referinţele, ne vom aminti că aceste două referinţe nu sînt de văzut împreună în cetatea eternă. Dar două coloane sprijinind cerul la intrarea într-un lăcaş de cult sînt identificabile într-o altă geografie, cel puţin la fel de simbolică: Jakin şi Boaz, principiul masculin şi cel feminin, vegheau intrarea în templul prim ierusalimitan. Întinderea acestui arc de semnificaţii şi trimiteri istorice peste timpuri şi geografii diferite nu face decît să înscrie biserica imperială (închinată Sf. Carol Borromeo după ciuma din 1713-1714 de către împăratul Carol al IV-lea) într-o genealogie creştină care să o înnobileze. Să ne gîndim că arhitectul, ales prin concurs, închipuia astfel un proiect nou (prin îndrăznelile spaţiului interior) şi, în acelaşi timp, îi dădea acestuia o descendenţă ilustră, semnele unei deveniri căreia i se supune de bunăvoie şi ale cărei mărci glorioase le poartă. Desigur, istoricii le vor numi „influenţe“ şi vor vorbi despre buna cunoaştere de către arhitect a tradiţiilor greacă, romană, italiană şi franceză. Arhitecţii de biserici vor înţelege că proiectul, pe care îl vom numi modern pentru vremea sa, îşi scrie astfel propriile recursuri la tradiţie, pe care buna arhitectură religioasă creştină le poartă încrustate în carnea sa. Bună este acea biserică reuşind să fie în acelaşi timp recapitulativă şi privitoare spre viitor, în acelaşi timp retrospectivă şi futuristă, pentru că religia căreia îi este consacrată este, ea însăşi, una aşteptînd înfrigurată a doua venire şi păstrătoare a tradiţiei fostelor aşteptări nemîngîiate.

Şi, odată pătrunşi înăuntru, înţelegem că arhitectul foloseşte creator această tradiţie. Sîntem introduşi sub penumbra unei cupole, levitînd la ameţitoare înălţime (şaptezeci şi doi de metri!). Dar cupola însăşi nu este una oarecare, ci una elipsoidală, punînd adică în tensiune axa calitativă a spaţiului (verticala) cu vectorul care tinde către răsăritul altarului. Mişcarea spaţiului interior este astfel asigurată de jocul reciproc al tensorilor, făcînd astfel ca un spaţiu central să fie în acelaşi timp unul dinamic, orientat. Şi, la Orientul lăcaşului de cult, altarul primeşte propria lumină zenitală, astfel încît slava – norii şi razele şi triunghiul din centru, de unde şi izvorăsc – să fie în acelaşi timp cap de perspectivă vizuală, dar şi subordonate unui alt centru luminos, mai ascuns, cel de sus. Altarul este în acelaşi timp reprezentare a luminii celei cereşti, dar şi receptacul al luminii „reale“, proiectate asupra lui. Capelele laterale au propriile cupole cu geometrie stranie: tot elipsoidale, dar axa lungă a elipselor se curbează pe după perimetrul bisericii şi, în plus, ca şi cupola principală, centrul – „ochiul“ – cupolelor este absent şi prin el intră, de sus, spaţiul interior al bisericii căreia îi sînt subordonate capelele. Lumina naturală intră aşadar mai întîi în biserica mare şi, apoi, prin aceste „lanternouri“, şi în capele, ceea ce face ca spaţiul acestora să fie ex-centric în raport cu biserica, dar să îi aparţină totodată. S-ar putea scrie în continuare despre natura luminii şi a spaţiului din Karlskirche. De fapt, chiar asta am încercat să evidenţiez aici: că, atunci cînd comentăm un lăcaş de cult, chiar despre asta trebuie să discutăm, iar nu despre decoraţii şi stiluri. Aici este miza unui templu şi pe aceste mize se înalţă el la slavă sau, tern, se prăbuşeşte odată cu ele.

(text apărut în Dilema veche *nr. 120, 12 mai 2006)*

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Actorul şi telenovela

Acum cîtăva vreme, în telenovelele autohtone jucau în rolurile principale numai actori de mîna a doua. În *Numai iubirea,* prima telenovelă românească, ţineau capul de afiş Alexandru Papadopol (un actor care fusese cîndva promiţător – în *Marfa şi banii* sau *Occident* –, dar care se compromisese definitiv în sitcomuri idioate), Corina Dănilă (cunoscută ca prezentatoare de ştiri bulevardiere, la Acasă TV) şi Oana Zăvoranu (o altă prezentatoare de emisiuni TV şi personaj monden, din categoria vedetelor siliconate care apar îmbrăcate sumar în paginile tabloidelor). E adevărat, în telenovela aceasta mai juca şi Tora Vasilescu, una dintre marile noastre actriţe, dar din fericire rolul ei era episodic şi, prin urmare, nu a avut ocazia să se compromită prea mult. În *Lacrimi de iubire,* continuarea telenovelei *Numai iubirea,* protagoniştii erau iarăşi doi actori *no-name* (deci nici o pierdere pentru scenă sau pentru cinematograful adevărat): Adela Popescu şi Dan Bordeianu. Şi, pe lîngă ei, alţi clienţi ai MediaProului: „vocea-off" Cotimanis, cîntăreţul Lucian Viziru şi personajul de decor din emisiunea lui Teo, Nicoleta Luciu. În rolul personajelor secundare apăreau iarăşi actori importanţi – Gheorghe Visu sau Cezara Dafinescu –, dar prezenţa lor putea să treacă, iarăşi, neobservată.

Anul acesta, în luna mai, a început să fie difuzată o altă telenovelă care a frînt inimile gospodinelor romînce: *Inimă de ţigan.* Cei doi tineri îndrăgostiţi sînt în continuare jucaţi de doi actori foarte slabi, de fapt insignifianţi ca actori (Andreea Pătraşcu şi Denis Ştefan), dar de data aceasta partiturile marilor nume ale scenei nu mai sînt aşa de sporadice. Iar acestea invadează pur şi simplu distribuţia: Gheorghe Dinică, Florin Zamfirescu, Marin Moraru, Gheorghe Visu, Florina Cercel.

Mă întreb şi eu, ca prostul: oare cum o fi pentru un actor de valoarea lui Gheorghe Dinică să dea replică Nicoletei Luciu sau lui Lucian Viziru (oameni care nu au nici o treabă cu actoria)? Oare cum e să ajungi, după ce ţi-ai respectat o viaţă întreagă meseria şi vocaţia, să-ţi legi numele de o producţie aşa de rudimentară şi să trebuiască să zici replici aşa de penibile? Unii ar spune că un mare actor sfinţeşte locul şi că îşi poate dovedi talentul în orice condiţii. După cum ştim, nu e bine să împarţi mărgăritare în cocina de porci. Oricît talent ai avea, un scenarist şi un regizor prost te pot îngropa destul de repede în mizeria pe care o produc. Este cazul, de exemplu, lui Gheorghe Visu, care a intrat foarte bine în pielea personajului State, numai că performanţa lui a fost minată de cei care se află la comenzile serialului şi care au găsit de cuviinţă să apese pedala de acceleraţie pînă la fund. În telenovele, nu există nuanţe şi lucruri făcute cu măsură, ci numai alb şi negru şi exageraţiuni. Rezultatul este că personajul lui Visu a devenit destul de repede o caricatură (mai ales în continuarea de acum a telenovelei *Inimă de ţigan, Regina),* iar jocul actorului s-a umplut de ridicol.

În fine, există voci care spun că actorii sînt de fapt de plîns, fiindcă sînt obligaţi să facă astfel de compromisuri pentru a supravieţui. Într-un interviu pe care mi l-a acordat acum ceva timp Anamaria Marinca, s-a referit şi la această chestiune. „Nu eşti obligat să faci compromisuri. Despre ce vorbim? Vorbim despre oameni care vor mai mulţi bani, vor maşină nouă?... Am prieteni apropiaţi, actori, oameni preţioşi pentru mine, care au rămas în România şi care nu fac compromisuri. Şi supravieţuiesc, să ştiţi! Fără să-şi fi trădat visele în care credeau cînd au ales să devină actori. Nu faci telenovele să supravieţuieşti!" – îmi spunea ea.

Din fericire, au mai rămas destui actori valoroşi care nu apar în telenovele şi care nici nu se gîndesc să apară. De exemplu, un Iureş, un Caramitru, un Rebengiuc, un Albulescu sau, dintre tineri, un Marius Manole *(Adevărul literar şi artistic* de miercurea trecută a scris despre aceşti ultimi mohicani ai scenei). Ei merită cu prisosinţă nu numai aplauzele, dar şi respectul nostru.

„În Franţa nici un mare ziar nu e profitabil"

– interviu cu Eric FOTTORINO, directorul cotidianului Le Monde –

De cîţiva ani se vorbeşte despre o criză a presei. În Franţa, cîteva ziare importante au dispărut de pe piaţă, altele şi-au schimbat echipele de conducere sau linia editorială, şi cele mai multe şi-au diminuat masiv echipele redacţionale. Noul director de la Le Monde, *Eric Fottorino, crede că în următorii ani presa scrisă va trece prin transformări radicale. Formula cîştigătoare ar fi cultivarea mărcilor de prestigiu şi a ziarelor de calitate.*

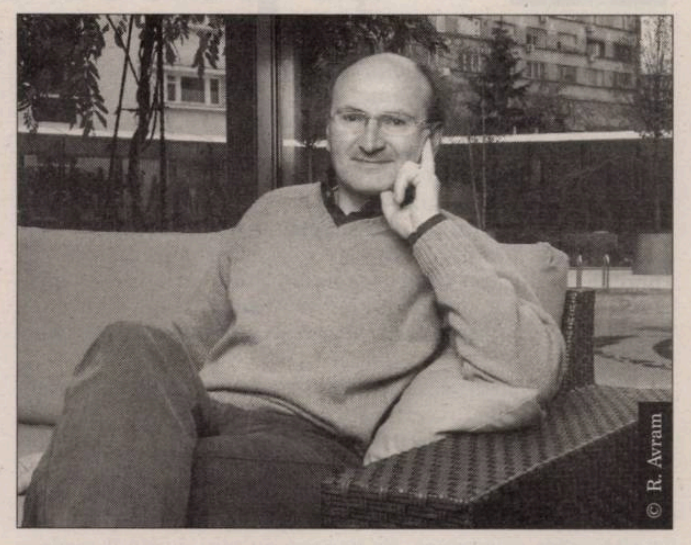

© R. Avram

De unde a pornit această criză?

Pe de o parte, încasările ziarelor scad: campaniile de publicitate şi anunţurile se fac acum şi pe Internet, şi în presa audiovizuală, iar presei scrise îi revin tot mai puţine contracte. Pe de altă parte, cititorii de ziare sînt şi ei mai puţini, pentru că oamenii se informează de pe Internet şi primesc ziare gratuite. Aşa că şi tirajele scad. Aceştia ar fi factorii principali care alimentează criza. Mai există însă şi alte cauze. De pildă, în Franţa, costul de producţie pentru ziare e foarte mare: avem tipografii vechi, care nu s-au modernizat destul; difuzarea ziarelor la nivel naţional (şi internaţional, pentru că *Le Monde* are căutare în mai multe ţări europene) e de asemenea costisitoare. Criza asta, în ansamblul ei, e un fel de efect-foarfece: încasările scad, costurile cresc. În Franţa nici un mare ziar nu e profitabil. Pentru ca ziarele să apară, patronii, acţionarii trebuie mereu să investească şi să accepte ca încasările să se diminueze.

Care sînt soluţiile pentru această criză? Ce aţi propus pentru Le Monde?

În primul rînd, trebuie să scădem costurile de producţie. Pe de altă parte, ar trebui modernizate reţelele de producţie. Chioşcurile de ziare sînt pe cale de a fi închise în Franţa, şi cred că ar trebui găsite soluţii (inclusiv ajutor financiar) pentru a revaloriza această meserie de chioşcar. Pe de altă parte, în condiţiile în care Internetul e o sursă de informare din ce în ce mai folosită, redacţiile trebuie să acorde acestui mediu importanţa cuvenită. Şi nu doar redacţiile, ci şi departamentele economice. Oferta pentru publicitate ar trebui să integreze ambele medii, astfel încît firmele de publicitate să poată declina aceeaşi marcă pe mai multe suporturi. Cred, de asemenea, că ziarele sînt cam scumpe în Franţa, ar trebui găsite soluţii pentru a le ieftini.

În ceea ce priveşte *Le Monde,* am înregistrat mai mulţi ani la rînd deficit, aşa că ne-am văzut nevoiţi să restrîngem activitatea. Am pus la punct un plan social, mai bine de o sută de persoane au plecat de la ziar: jurnalişti, contabili, informaticieni. Am reuşit astfel să reducem costurile. Soluţiile cele mai importante se referă însă la oferta editorială: ne-am propus să oferim un ziar mai interesant şi mai viu, care răspunde aşteptărilor cititorilor în toate domeniile. Apoi, s-a lucrat mult la departamentul difuzare: acum, distribuim ziarul numai acolo unde ştim că e căutat; am renunţat la punctele de difuzare care nu sînt rentabile.

Vorbiţi tot timpul de reducerea costurilor. Se pot reduce cheltuielile fără să faceţi rabat la calitate?

Atunci cînd trebuie să faci reduceri de cheltuieli, riscul, într-adevăr, e să scadă şi calitatea produsului. Mai ales cînd renunţi la o parte dintre jurnalişti. Noi am vrut să întărim acele departamente importante, de la care cititorii noştri au aşteptări, şi am diminuat serviciile pentru care cititorii nu au interes. De pildă, am tăiat masiv din redacţia sport: pur şi simplu, e un domeniu în care nu avem cum să fim competitivi. Pe piaţă există ziare specializate, precum *L'Equipe,* sau alte publicaţii de mare circulaţie, care sînt mult mai bune. Oricum, cititorii noştri nu caută ştiri sportive în *Le Monde*. Aşa că am investit mai mult în echipele care fac paginile economice, internaţionale, culturale etc. E vorba de opţiuni, de priorităţi.

Se vorbeşte adesea de tabloidizare. Pentru a atrage cititori – şi Le Monde *are nevoie de cititori – redacţiile publică ştiri cu vedete, fapt divers etc...*

Cititorii ziarului nostru sînt foarte educaţi, foarte instruiţi, şi nu aşteaptă nimic de la noi în acest sens. Ei vor, în schimb, să afle, în momentul în care apare o criză economică, care sînt cauzele şi care sînt soluţiile; vor explicaţii clare şi complete. Nu cred că există nici un pericol ca, în viitorul apropiat, *Le Monde* să se tabloidizeze. O marcă precum *Le Monde* trebuie să fie mereu la înălţimea reputaţiei sale. Noi propunem subiecte serioase, dar vrem, în acelaşi timp, să oferim şi plăcerea lecturii. De pildă, le vorbim cititorilor noştri despre cărţi, despre călătorii, despre universul personal al oamenilor obişnuiţi (cum se îngrijesc? cum îşi educă copiii? cum se îmbracă?). Asta nu e tabloidizare sau peopleizare, ci o formă de a intra în sfera privată a oamenilor; e un demers interesant, nu lipsit de interes public.

Cum sînt structurate departamentele grupului?

Avem o redacţie de circa 300 de oameni: sînt jurnalişti specializaţi în politică, microeconomie, macroeconomie, societate, educaţie, religie, cultură etc. Pe lîngă jurnaliştii angajaţi permanent, mai există bineînţeles şi colaboratori. Apoi există o entitate redacţională pentru lemonde.fr, care lucrează cu redacţia ziarului propriu-zis, există un serviciu de publicitate şi o echipă comercială, care vînd ziarul şi titlurile grupului *(Le Monde, lemonde.fr, Telerama, Courrier International, La Vie).* Pentru *Le Monde* lucrează circa 500 de salariaţi, dintre care 300 de jurnalişti.

Care e relaţia dintre acţionari şi redacţie?

Redacţia, prin intermediul societăţii redactorilor, deţine controlul în adunarea acţionarilor. Avem acţionari importanţi, precum Lagardère (grup francez cu multiple angajamente internaţionale), Prisa (trust de presă spaniol) şi cîteva societăţi financiare ca Saint Gobain sau Credit Mutuel. Un consiliu de supraveghere pilotează gestiunea grupului şi relaţia dintre acţionarii interni şi acţionarii externi.

Au existat vreodată presiuni din partea acţionarilor asupra redacţiei?

Nu, pentru că întotdeauna am fost foarte scrupuloşi cu limitele acestei relaţii. Fiecare acţionar e obligat să semneze o chartă prin care se angajează să nu intervină în nici un fel în chestiunile editoriale. Graţie acestui document respectat cu stricteţe, *Le Monde* a reuşit să păstreze imaginea de ziar independent, de ziar controlat de jurnalişti. Acţionarii au fost mereu oneşti: eu unul nu am simţit niciodată nici cea mai vagă presiune, nici cea mai subtilă aluzie, din partea vreunui acţionar, să scriu sau să nu scriu despre cutare întreprindere.

Documente ca cel care reglementează raporturile dintre redacţia noastră şi acţionari există şi în alte grupuri de presă: din ce în ce mai multe ziare se „înarmează" cu asemenea charte.

Care credeţi că e viitorul presei de calitate în condiţiile în care, peste tot, ponderea tabloidelor e mare?

E foarte dificil să menţii calitatea atunci cînd ziarul nu e profitabil. Viitorul presei de calitate depinde în mare măsură de capacitatea ziarelor de a-şi valoriza oferta editorială, de a o vinde publicitarilor. Tentaţia tabloidizării e mare, la fel ca şi riscul de pierdere a independenţei, sub influenţa grupurilor financiare care vin să „salveze" ziarul.

Care e cea mai mare provocare pentru grupurile de presă în anii care vin?

Trebuie să ne reinventăm pe noi suporturi. Ziarul pe hîrtie va rămîne încă dominant în următorii douăzeci, treizeci de ani, dar nu va mai fi singur: îl concurează Internetul, fluxurile de informaţie pe telefon mobil, audiovizualul etc. E important atunci să ai o marcă puternică, credibilă, care să fie un reper pentru cititori. Cititorii trebuie să ştie că oriunde apare *Le Monde,* în orice context, pe orice mediu, e un ziar serios.

Cartea e şi ea în pericol?

Sigur, în viitor vor exista mai multe cărţi electronice, însă pentru cartea tipărită va continua să existe o piaţă. La birou, oamenii citesc ziarul pe Internet. Dar acasă, preferă ziarul tipărit. La fel va fi şi cu cartea: o să citească în autobuz de pe aparate electronice, dar acasă o să prefere biblioteca. Utilizări diverse – aceasta va fi sintagma-cheie pentru anii viitori. Toate suporturile vor coexista, într-o proporţie variabilă.

***Eric Fottorino** a lansat recent romanul* Sărutări de cinema. *Versiunea în limba română a cărţii a apărut la Editura Trei.*

a consemnat Matei MARTIN

despre putere și dreptate

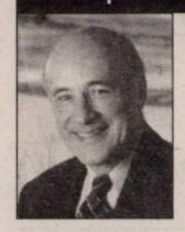

Joseph S. NYE

Barack Obama și puterea americană

Una dintre primele provocări de pe agenda președintelui Barack Obama va fi legată de efectele crizei financiare acum în plină desfășurare, care a pus sub semnul întrebării viitorul SUA ca putere. Un articol din *Far Eastern Economic Review* afirmă că „lovitura de pe Wall Street va duce la o schimbare globală de proporții tectonice: începutul sfîrșitului pentru superputerea americană". Președintele rus Dimitri Medvedev vede criza ca pe un semn că rolul de conducător internațional al Statelor Unite se apropie de sfîrșit, iar președintele Venezuelei, Hugo Chávez, a declarat că Beijing-ul este acum mai relevant decît New York-ul.

Totuși, dolarul, simbolul puterii financiare a Americii, nu se află în declin, ci mai degrabă a crescut. Kenneth Rogoff, profesor la Harvard și fost economist-șef al Fondului Monetar Internațional, a declarat: „Este amuzant că, deși ne găsim într-o mare încurcătură, răpunsul străinilor este să investească mai mulți bani în noi. Ei nu prea știu unde în altă parte să se ducă. Se pare că au mai multă încredere în capacitatea noastră de a ne rezolva problemele decît avem noi".

Puterea depinde întotdeauna de un context, iar în lumea de astăzi aceasta este distribuită conform unui model care seamănă cu un joc de șah tridimensional.

Înainte se spunea că atunci cînd America strănută, restul lumii răcește. Recent, mulți au fost de părere că odată cu ascensiunea Chinei și a statelor producătoare de petrol, o criză americană poate fi decuplată de cea a restului lumii. Dar cînd America a căpătat o gripă financiară, ceilalți au fost contaminați. Mulți lideri străini și-au schimbat atitudinea, de la bucuria în fața necazului altora, la teamă și dorința să vadă protejate activele trezoreriei americane.

Crizele contrazic adesea preceptele înțelepte, iar cea de acum arată că puterea de la baza economiei americane rămîne impresionantă. Performanța slabă de pe Wall Street și a regulatorilor americani a costat SUA foarte mult în termenii puterii *soft* și ai atractivității modelului său economic, dar lovitura s-ar putea să nu se dovedească mortală dacă, spre deosebire de Japonia anilor 1990, America reușește să absoarbă pierderile și să limiteze pagubele. Forumul Economic Mondial apreciază și acum că economia americană este cea mai competitivă din lume, prin caracteristici cum ar flexibilitatea pieței muncii, nivelul de educație, stabilitatea politică și acceptarea inovațiilor.

Întrebarea mai cuprinzătoare se referă la viitorul pe termen lung al forței americane. O nouă previziune pentru anul 2025 a US National Intelligence Council arată că dominația americană va fi „mult diminuată" și că domeniul-cheie al continuei superiorități americane – puterea militară – va fi mai puțin semnificativă în cadrul viitoarei competiții la nivel mondial. Nu e un aspect care ține de declinul Americii, ci mai degrabă de „ascensiunea celorlalți".

Puterea depinde întotdeauna de un context, iar în lumea de astăzi aceasta este distribuită conform unui model care seamănă cu un joc de șah tridimensional. Pe tabla de șah superioară, puterea militară este, în linii mari, unipolară și e posibil să rămînă la fel pentru o vreme. Pe tabla din mijloc, puterea economică este deja multipolară, cu SUA, Europa, Japonia și China ca jucători majori, în vreme ce alții cîștigă și ei din ce în ce mai mult în importanță.

Tabla de șah inferioară este tărîmul relațiilor transnaționale, care traversează granițele în afara controlului guvernamental. Include jucători diverși, cum ar fi bancherii care transferă electronic sume mai mari decît bugetele multor țări, teroriștii care trafichează arme și hackerii care distrug operațiuni pe Internet. Include, de asemenea, multe pericole cum ar fi pandemiile și încălzirea globală. Pe această tablă de jos, puterea este dispersată și nu are sens să vorbim despre unipolaritate, multipolaritate sau hegemonie.

Chiar după criza financiară, ritmul susținut al schimbărilor tehnologice va susține procesul de globalizare, dar efectele politice vor fi diferite în lumea statelor-națiune, în comparație cu protagoniștii non-statali. În politica intrastatală, cel mai important factor va fi „întoarcerea Asiei".

În 1750, Asia deținea trei cincimi din populația lumii și trei cincimi din producția economică mondială. În 1900, după revoluția industrială din Europa și America, Asia producea doar o cincime din economia globală. În 2040, Asia se va apropia de ponderea pe care a avut-o cu peste două secole în urmă.

Ascensiunea Chinei și a Indiei reprezintă un potențial element de instabilitate, dar aceasta depinde și de precedente și rămîne să învățăm din istorie ce fel de consecințe poate avea un asemenea proces. Cu un secol în urmă, Marea Britanie a reușit să facă față fără conflicte ascensiunii americane, dar eșecul internațional de a gestiona creșterea puterii germane a dus la două războaie mondiale devastatoare.

Un alt aspect care trebuie controlat este forța elementelor non-statale. În 2001, un grup non-statal a ucis mai mulți cetățeni americani decît Japonia la Pearl Harbor. O pandemie răspîndită de păsări sau de pasagerii unui avion poate omorî mai mulți oameni decît au pierit în Primul sau Al Doilea Război Mondial. Problema răspîndirii puterii non-statale se poate dovedi mai complicată decît schimbarea relațiilor dintre state.

Barack Obama va avea în față o provocare: din ce în ce mai multe subiecte și probleme nu vor putea fi controlate nici de cel mai puternic stat al lumii. Deși SUA se descurcă bine în ceea ce privește măsurile tradiționale, aceste măsuri vor depinde din ce în ce mai puțin de ceea ce definește acum politica internațională, care, datorită revoluției informaționale și globalizării, se va schimba pînă în punctul în care americanii nu-și vor mai putea atinge scopurile acționînd singuri.

De exemplu, stabilitatea financiară internațională este vitală pentru prosperitatea Americii, dar SUA au nevoie și de alte state pentru asigurarea ei. Schimbările climatice vor afecta și ele calitatea vieții – o altă problemă pe care America nu o va putea rezolva singură. Iar într-o lume în care granițele devin permeabile în fața atîtor pericole, de la droguri și boli contagioase la terorism, SUA trebuie să mobilizeze coaliții internaționale care să răpundă acestor amenințări.

Fiind în continuare cea mai puternică economie a lumii, rolul de lider al Americii rămîne crucial. Problema forței americane în fața crizei financiare nu ține de declin, ci de conștientizarea faptului că și cea mai puternică dintre țări nu poate să-și atingă țelurile fără ajutorul altora. Din fericire, Barack Obama înțelege acest lucru.

Joseph S. Nye, *fost asistent al secretarului american al Apărării, este profesor la Universitatea Harvard și autor al cărții* The Powers to Lead.

traducere de Mădălina ȘCHIOPU

Copyright: Project Syndicate, 2008
www.project-syndicate.org

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Care e valoarea unei vieţi umane în Congo?

– interviu cu profesor dr. Iulia MOTOC –

Aţi fost raportor special ONU privitor la situaţia drepturilor omului în Congo. În 2003 aţi efectuat cîteva vizite de monitorizare, aţi scris un raport cutremurător, o listă lungă de masacre, violuri, violenţe, devastări. Cititorii trebuie să vă închipuie aşa cum vă ştiu eu, o doamnă profesoară universitară cu aparenţe fragile. Cum a fost aterizarea în Congo?

Numirea mea în această poziţie a fost o mare onoare. Am fost primul raportor special român pentru drepturile omului, dacă vă mai amintiţi, şi România a fost la începutul anilor '90, pentru scurt timp, monitorizată de ONU printr-un raportor special pentru violări ale drepturile omului. Raportorii speciali sînt consideraţi cele mai importante mecanisme în domeniul drepturilor omului, sînt independenţi şi imparţiali şi nu se supun teoretic nici măcar secretarului general ONU. Diferenţele dintre teoria şi practica dreptului sînt importante. Şcoala realistă a dreptului, reprezentată de jurişti ca Olivier Wendell Holmes, consideră că dreptul este mai mult experienţă decît logică. De cealaltă parte, Şcoala formalistă studiază normele juridice, separate de politică şi morală. Probabil că experienţa pe care am trăit-o eu este dincolo de preceptele Şcolii realiste. Dacă vreţi, pentru că v-aţi referit la parcursul meu academic, pe care l-am urmat în paralel cu ONU, este drumul de la studiul celui mai complicat conflict după Al Doilea Război Mondial – cel din Congo – şi reflecţia asupra condiţiei umane, de la Olivier Wendell Holmes la Malraux sau Camus sau Sábato. Sînt întrebări fundamentale cu care rămîi în permanenţă după asemenea experienţe: Care este valoarea unui fiinţe umane? Care e măsura reală a suferinţei?

Am fost în acelaşi timp cel mai tînăr raportor special din istoria ONU, probabil alături de mulţi alţii din generaţia mea am fost de multe ori în poziţia de a fi „cei mai tineri", de exemplu, am fost confirmată ca profesor universitar la 34 de ani. Aparent paradoxal, în Congo nu am resimţit reale prejudecăţi sau dificultăţi semnificative legate de faptul că eram femeie şi eram tînără, aşa cum am resimţit în alte locuri. Comentariile care se fac acum la apariţia cărţii mele, *Plaidoyer pour les droits de l'homme,* de către mari personalităţi din domeniul drepturilor omului sînt elogioase.

V-aţi întîlnit acolo cu o serie de oficiali, de la preşedintele ţării la lideri din justiţie şi armată. Inevitabil, fuseseră implicaţi în lungul război civil care tocmai se încheia. Dincolo de aspectul diplomatic, aţi trăit vreo senzaţie personală în legătură cu ei, ştiaţi despre unii dintre ei că ar fi criminali? Cum este interacţiunea cu asemenea oameni?

Este aici o problemă foarte sensibilă şi pentru justiţia penală internaţională. Într-o lume hobessiană ca aceea din Congo este uneori greu de spus cine este criminal şi ar trebui condamnat şi cine a fost în legitimă apărare. De aceea, procesul de la Curtea Penală Internaţională pe care procurorul Curţii l-a anunţat citînd vizita mea în Ituri în timpul conflictului din septembrie 2003 la care v-aţi referit, a avut dificultăţi să demareze. Cu ce tip de crime şi cu ce criminal să începi? S-a pornit cu cele mai simple lucruri: cine a înrolat copii sub 15 ani – crimă de război după Statutul Curţii Penale Internaţionale, s-a ajuns apoi la folosirea „violenţelor sexuale împotriva femeilor ca arme de război", considerate crime împotriva umanităţii.

Pe de altă parte, citesc că v-aţi întîlnit cu oameni care deţineau funcţii insolite, ministrul pentru Drepturile Omului, ministrul pentru Condiţia Femeilor. Cum există asemenea instituţii, şi mă refer la existenţa lor reală, funcţională, într-o ţară în care mari suprafeţe de teritoriu sînt încă dominate de bande înarmate care masacrează bărbaţii şi violează femeile de altă etnie?

Aceste instituţii funcţionau cu mare dificultate, dar este important că existau deja, e un progres. Mulţi dintre aceşti oficiali nu vizitaseră locurile din Congo pe care le-am vizitat eu, din diferite raţiuni, multe legate de securitate. Erau în Congo oameni remarcabili ca inteligenţă, calitate umană, curaj. Mi-o amintesc pe Petronille Vaweka care guverna Ituri în timpul conflictului. Este o dovadă că şi în astfel de societăţi îţi poţi menţine virtuţile, şi cele cardinale, şi cele teologice.

Aţi cerut, printre altele, revizuirea unor procese pentru oameni acuzaţi de canibalism. Despre ce era vorba concret acolo?

Sînt unele dintre cele mai şocante atrocităţi, în special pentru că ele mi-au fost povestite de copii soldaţi, care fuseseră înrolaţi la 8 sau 9 ani şi chiar mai mici şi iniţiaţi prin astfel de practici, pentru că există credinţa că a mînca din inima unui pigmeu te face invincibil. Sînt practici de război care au existat şi în Europa preistorică şi persistă încă în suficiente zone ale lumii. Dincolo de clasica provocare a lui Montaigne referitoare la acest subiect, demnă să atragă atenţia asupra „celuilalt", non-europeanului, canibalismul de război este una dintre patalogiile societăţilor în care statul este aproape inexistent. Cea mai bună istorie filozofică a canibalismului este scrisă de Cătălin Avramescu şi va apărea în cîteva luni şi la Princeton University Press.

În raportul oficial precizaţi că aţi fost la închisoarea din Buluo, unde deţinuţii v-au blocat plecarea spunînd că sînt deţinuţi ilegal. Acum, la cîţiva ani, ce amintiri aveţi din acel episod?

Mulţi dintre raportorii speciali sau din cei care au vizitat aceste zone au avut incidente de securitate, o parte se cunosc, o parte nu. Era anul în care fostul înalt comisar Sergio Vierra de Mello a fost ucis în Irak împreună cu alţi 21 colegi. Buluo este cea mai periculoasă închisoare din Congo, situată într-o zonă izolată în care nu există conflict deschis, aproape de oraşul lui Patrick Lumumba, în apropierea locului unde a murit Dag Hammarskjöld în condiţii neelucidate pînă astăzi. Închisoarea era păzită numai de o armată care o înconjura, iar comandantul acelei armate mi-a spus că terminase Filozofia. Aşa cum am menţionat şi în raportul meu, la Buluo deţinuţii aveau bagajele pregătite pentru a pleca, ar fi urmat să beneficieze de un decret de amnistie, dar nu se dăduseră şi actele de aplicare, situaţie de care amintisem şi în raportul meu precedent, pe care unii dintre ei îl cunoşteau. Anumiţi oficiali ONU m-au sfătuit să părăsesc Congo, eu am rămas, aşa cum am şi scris, pentru a-mi continua anchetele, în interesul victimelor, urma apoi să-l vizitez pe procurorul Curţii Penale de la Haga şi am fost şi acolo, aşa cum îmi propusesem.

Acordul de pace prevedea şi înfiinţarea unei comisii pentru adevăr şi reconciliere. Înţeleg că trebuia să fie compusă din reprezentanţi ai tuturor forţelor politice. Vă exprimaţi diplomatic în raport îndoiala că cei numiţi politic, reprezentînd fostele grupuri în conflict, au credibilitate pentru un asemenea demers. A fost acolo un conflict între justiţie şi pace?

Nu cred că mă exprim diplomatic, am spus ferm în mai multe interviuri că cei implicaţi sau suspectaţi nu ar trebui să participe la constituirea noilor instituţii ale statului, şi în mare parte nu s-au implicat. Probabil că aceasta este ceea m-a făcut să-mi păstrez un optimism faţă de forţa drepturilor omului, pe care nu îl au mulţi. Multe dintre recomandările mele au fost aplicate, cel puţin în perioada cît am fost raportor. Cu certitudine a fost şi o conjunctură politică favorabilă.

Cînd am aranjat acest interviu, luptele au reizbucnit în Congo. Din nou, zeci de mii de refugiaţi, violenţe etnice. Sînt resturi ale acelui conflict sau unul nou? Cum se văd chestiunile nerezolvate atunci, în acest nou război?

Este un conflict care pare fără sfîrşit. Din 1996 şi pînă acum au murit în jur de cinci milioane de oameni, este un conflict extrem de complicat, care include grupări private armate, dar a inclus şi nouă dintre statele vecine, acuzaţii care se repetă acum. În estul ţării, Kivu de Nord este zona de graniţă cu Rwanda, unde identitatea tutsi sau hutu este importantă, este una dintre cele mai sensibile zone, conduse încă de unul dintre generali, considerat resposabil pentru cumplitele masacre din Kisagani, în 2002. Am fost în toate zonele de conflict din Congo, Ituri, Kivu Katanga, unde nu era nici apă, nici electricitate. Am fost de mai multe ori în Goma şi Kisangani, rar am văzut o zonă mai tristă, nu pot uita feţele soţiilor celor care au fost ucişi în 2002, imagine pură a tragicului.

Aşa cum am arătat în toate rapoartele mele, miza conflictului din Congo este una economică, mi-a fost greu să cred la început, era pentru mine o ipoteză mult prea marxistă. Congo este statul cel mai bogat în resurse naturale. S-au făcut mici progrese prin procesul de control al diamantelor, în acelaşi timp incursiunile bandelor armate sînt determinate de acest control al resurselor naturale.

ONU a organizat alegeri, are cîteva mii de militari în Congo. Din cîte se vede pînă acum, abia sînt capabili să protejeze refugiaţii care vin în taberele militare, darmite să facă ordine în ţară. Se repetă Srebenita, Rwanda? Promite ONU prea mult şi poate prea puţin?

La noi se cunoaşte prea puţin despre cum funcţionează ONU, în comparaţie cu sistemele europene. După sfîrşitul Războiului Rece, mai ales prin deblocarea Consiliului de Securitate, activităţile ONU au crescut foarte mult. Nu putea fi însă foarte rapid, este regula oricărei organizaţii internaţionale, chiar mai puţin complexe decît ONU, care are 191 de state membre. Aşteptările sînt însă uneori prea mari de la această organizaţie. Gîndiţi-vă însă cum ar fi fără ONU.

Aţi fost mulţi ani în comisia ONU pentru drepturile omului. Cum se vede din interior? Există multe critici asupra sistemului, îndeosebi privind punerea pe picior de egalitate a democraţiilor şi statelor autoritar-criminale, unele dintre acestea dominînd Consiliul pentru drepturile omului.

Lucrez de mulţi ani cu ONU şi acum sînt membru al Comitetului Drepturilor Omului, care este denumit şi Curtea Mondială a Drepturilor Omului, organism foarte prestigios, dar şi foarte dificil prin complexitatea cazurilor, puţin cunoscut la noi în ţară. Am fost mulţi ani membru şi chiar preşedinte al fostului *think-tank* al Comisiei, predecesoarea actualului Consiliu al Drepturilor Omului. În acelaşi timp am continuat să lucrez mult cu ONG-urile, am fost aleasă în toamna acestui an în Comitetul director al Comisiei Internaţionale a Juriştilor, unul dintre cele mai importante ONG-uri internaţionale. Comitetul Drepturilor Omului este compus din experţi, iar Consiliul Drepturilor Omului – din state. Este adevărat, Consiliul Drepturilor Omului de la ONU nu a demarat bine, a devenit, cel puţin la început o scenă a manifestării nemulţumirilor Sudului referitoare la toată scena mondială. Cu timpul, odată ce s-au abordat teme tehnice ca reforma procedurilor speciale sau mecanismul de evaluare universală periodic, perspectivele au devenit mai optimiste. Cu siguranţă că există în continuare state membre ale Consiliului în care există violări ale drepturilor omului şi aranjamente reciproce care menţin ideea că acest Consiliu este „politizat". Ar fi fost ideal ca el să arate aşa cum l-au conceput Renée Cassin sau Eleonor Roosevelt, ca o comisie independentă, similară instituţiilor naţionale, dar sîntem încă într-o lume dominată de state.

Profesor doctor ***Iulia Motoc*** *este membru al Comitetului Drepturilor Omului, ONU, şi fost raportor special pentru drepturile omului în Republica Democratică Congo.*

a consemnat Cristian GHINEA

PUBLICITATE

GRUPUL ŞCOLAR DE ARTE ŞI MESERII AL COOPERAŢIEI MEŞTEŞUGĂREŞTI „SPIRU HARET" BUCUREŞTI
Str. Ec. Cezărescu nr. 47-59, Sector 6
Tel./Fax 021/316.61.95; 021/316.61.96

Cea mai mare unitate de învăţământ preuniversitar din România, **ACREDITATĂ** de M.Ed.C.T. face înscrieri pentru anul şcolar 2008 – 2009 la:

LICEU – cursuri de zi şi frecvenţă redusă (rută directă)
Tehnician mecatronist ● Tehnician operator tehnici de calcul ● Tehnician în activităţi economice

LICEU – cursuri de zi şi frecvenţă redusă (rută progresivă)
Tehnician gastronom ● Organizator banqueting ● Coafor stilist ● Tehnician mecanic pentru întreţinere şi reparaţii

S.A.M. – cursuri de zi si serale
Frizer-Coafor-Manichiurist-Pedichiurist ● Optician ● Mecanic auto ● Ospătar ● Bucătar

Cursuri de calificare de scurtă durată
– peste 30 de meserii

Relaţii la telefon: 021/316.61.95; 021/316.61.96

PUBLICITATE

GRAŞII ŞI PROBLEMELE LOR

La noi, problemele legate de excesul de greutate nu există. Aparent şi asumat, vreau să spun: în sensul că cei cu kilograme serioase în plus, de multe ori generatoare de boli adiacente, refuză, în destule cazuri, să recunoască situaţia şi să-i găsească o rezolvare. Pe de altă parte, există o altă categorie de persoane care fac din cele cîteva kilograme în plus ale lor un capăt de ţară, dar nu neapărat din perspectivă medicală, ci mai curînd dintr-una estetică. Acestea sînt, în general, doamne şi domnişoare care vor să slăbească rapid, indiferent cum. Între cele două categorii extreme există, desigur, o majoritate de normoponderali cu tendinţe supraponderale (jumătate din populaţia ţării). Aceştia, în cea mai mare parte, nu au înţeles cum să-şi instituie un regim de viaţă sănătos permanent, din care anumite obiceiuri alimentare (de genul ronţăielilor dintre mese sau al paharului zilnic de bere) trebuie să dispară definitiv. La aceasta contribuie şi penuria de informaţii serioase în domeniu, precum şi lipsa unor campanii mediatice mai drastice. Percepţia publică asupra excesului de greutate este, şi ea, împărţită: pe de o parte, conform unei „înţelepciuni tradiţionale" nescrise, cîteva kilograme în plus, în special la bărbaţi, reprezintă semnul unei afişate prosperităţi; pe de alta, femeile prea plinuţe ies din anumite competiţii din start: posturi care presupun vizibilitate şi sînt centrate pe imagine, accesul la haine... de orice fel (pentru că în momentul de faţă sînt puţine magazine pentru cei cu măsuri mari în România) şi, de ce nu, la... parteneri. Nu cred că se poate vorbi de o discriminare concretă, ci mai curînd de una implicită, bine ilustrată de privirea uluit-critică a vînzătoarelor sau de bancurile nesărate ale „vocilor" golăneşti pe stradă.

Iaromira POPOVICI

Greutatea excesivă, la noi şi aiurea

Am întrebat cîteva persoane supraponderale care sînt problemele cu care se confruntă din cauza greutăţii lor, dacă acestea le afectează posibilitatea de a duce o existenţă normală.

„Cred că fiecare persoană, la un moment dat, a avut probleme cu propria imagine. Cu atît mai mult persoanele supraponderale, într-o epocă dominată de imaginea femeii şnur... Cum le-am rezolvat? Pur şi simplu trec peste ele. Mă străduiesc să nu le acord importanţă mai mare decît e cazul. Pornesc de la ideea că fiecare vindem o imagine, imaginea proprie. Încerc ca aceasta să fie puternic «îmbibată» de atitudine şi fel de a fi." **(M.C.,** 38 de ani, cercetătoare); „Întotdeauna am avut probleme cu propria imagine (de cînd am terminat facultatea, de fapt). Şi n-am rezolvat aceste probleme (decît temporar, în extatice momente de voinţă, în care reuşeam să arăt bine, după regimuri inumane, care-mi redau temporar silueta şi-mi luau în schimb vlaga, strălucirea)." **(R.S.,** jurnalistă, 38 de ani); „Nu m-am simţit niciodată complexată. Am încercat să excelez în altele, am fost întotdeauna premiantă. Nu mi s-a părut că ceilalţi m-au privit diferit. Am şi lucrat în branşe în care eram multe femei, şi nu conta aspectul." **(M.I.,** 35 de ani, profesoară)

La întrebarea dacă şi în ce fel se simt discriminate, interlocutoarele mele au răspuns: „Mă simt discriminată de fiecare dată cînd nu găsesc magazine care să aibă măsuri peste 46-48. De cîte ori o vînzătoare, plină de amabilitate, îmi răspunde la întrebarea «Aveţi cutare-lucru?» cu o altă întrebare: «Pentru dvs.?». Îi răspund: «Pentru mine, că doar nu caut blugi pentru bunica!...» În rest, am cam rezolvat problema prin ieşirile peste graniţă." (M.C.); „Evident, este şi unul dintre motivele pentru care am părăsit România şi m-am stabilit în Chicago. Ştiu, pare total iraţional ca, în loc să stau în ţară şi să fac eforturi deştepte să fiu un om suplu, am preferat să fug. Dar era o chestiune de principiu.

Aspectul are un rol decisiv oriunde în lume, cînd vine vorba de primul impact. Şi nu mă refer numai la *«blind dates»,* la prima întîlnire cu un tip acroşat pe Internet, ci şi la interviurile pentru joburi. Aş spune însă că ponderea aspectului este mult mai dramatică în Europa decît în America." (R.S.)

Interlocutoarele mele consideră că în SUA, de pildă, oamenii cu exces de greutate sînt altfel trataţi decît la noi: „În România, se face mişto de graşi în public, la TV sau în ziare. În America, dacă faci aşa ceva, poţi să ajungi un renegat (în cel mai bun caz), îţi pierzi jobul pentru «atitudine ofensatoare» şi ajungi şi în conflict cu legea federală." (R.S.); „La noi, în România, încă privim diferit persoanele care sînt, arată, se îmbracă, iubesc, gîndesc altfel etc..." (M.C.)

Cît despre evoluţia mentalităţilor neaoşe în privinţa „graşilor şi grăsuţilor", probabil, mai trebuie să treacă un timp: „În România, prevăd cu tristeţe că mentalitatea actuală va mai dura. Se va îndrepta totul atunci cînd obezitatea va fi privită ca o boală, ca o dependenţă, nu ca o nesimţire. În România, alcoolicii şi narcomanii sînt mai «cool» decît obezii şi, în consecinţă, mai populari şi mai simpatici. Cînd am emigrat, aveam 105 kg. În primele opt luni de America, am slăbit 40 de kilograme şi arătam foarte bine (am 1,70 înălţime) – asta, culmea, deşi lumea să temea că am să mă îngraş mai rău, în ţara hamburgerului-răsare. Dar nu e o chestiune care ţine de meniu, ci de felul în care eşti privit şi încurajat. Şi de starea ta psihică generală." (R.S.)

Statistici ne... umflate

Jumătate dintre români sînt supraponderali şi pot deveni obezi dacă nu urmează un tratament supravegheat de medici şi nu adoptă o alimentaţie sănătoasă, potrivit specialiştilor.

Aproape 40% dintre români sînt obezi sau supraponderali, iar circa patru milioane dintre aceştia nu urmează nici un tratament, potrivit unui studiu dat publicităţii, la sfîrşitul anului 2007, de compania Zentiva.

Datele colectate prin „Programul naţional de evaluare a sănătăţii populaţiei" arată că 30% dintre români prezintă risc crescut să se îmbolnăvească de diabet zaharat, boală asociată cu obezitatea. Statisticile arată că 80% dintre persoanele cu diabet au fost sau sînt obeze.

Conform Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii (OMS), la nivel mondial se înregistrează un miliard de adulţi supraponderali, cel puţin 300 de milioane dintre aceştia fiind obezi clinic. Numărul de copii înregistraţi ca supraponderali sau obezi a depăşit 22 de milioane anul acesta de la 14 milioane în 2005, potrivit statisticilor Comisiei Europene.

Cazurile de obezitate s-au triplat din perioada anilor 1980 în multe ţări din Uniunea Europeană, potrivit datelor OMS.

(Sfatulmedicului.ro, Ştiri medicale)

Haine 8XL

Emilian Herescu, în vîrstă de 55 de ani, de profesie inginer electronist, este patronul a 13 magazine „pentru graşi şi grăsuţi", în Bucureşti şi în ţară. Magazinele se numesc Lucy Hera, după soţia sa. Pe la vîrsta de 30 de ani, dl Herescu a început să se îngraşe, ajungînd la 240 kg. Sătul să-şi facă haine pe comandă, a deschis actuala reţea de magazine. Primul magazin „pentru graşi şi grăsuţi" l-a deschis în 2002, în zona Gării de Nord. Pentru a face faţă cererilor, a asociat partea de comerţ cu una de producţie: s-a asociat cu un producător de haine din Slatina. Din magazinele lui, bărbaţii pot cumpăra obiecte de vestimentaţie (de la lenjerie la jeanşi) de la măsura 60 pînă la 84, iar femeile de la 54 la 74. Cei ce trăiesc pe picior „excesiv" îşi pot cumpăra pantofi începînd cu numărul 46 şi terminînd cu 50. După ce a mai deschis încă două magazine în Bucureşti, a urmat extinderea în provincie: începînd cu Constanţa şi sfîrşind cu Timişoara.

O altă companie care produce haine cu măsuri mari şi are o reţea proprie de 9 magazine este McTex din Slatina. Din 2006, McTex a devenit şi importator de veşminte XXL din Germania şi Elveţia. De asemenea, Steilmann are un brand – Chic and more – de haine pentru femeile cu măsuri mari. Cele trei magazine Goliat fashion – unul în zona Pache Protopopescu, altul în Berceni şi un al treilea pe Progresului – oferă de la lenjerie (măsuri 2XL-8XL) la costume bărbăteşti (64-86).

„Mersul la nutriţionist este considerat, încă, o fiţă"

– interviu cu Mihaela BILIC, medic nutriţionist –

De cînd a devenit vizibilă, în România, specializarea de medic nutriţionist, în sensul actual al termenului?

Înainte să apară Teo Trandafir şi să vorbească, nici un medic nu voia să facă aşa ceva. Toate colegele mele care făcuseră specialitatea asta spuneau: noi tratăm diabetul; dacă tu vrei să ai de-a face cu oameni care mănîncă fără limită şi să-i convingi să scape de kilograme, e problema ta, pe noi nu ne interesează... A fost suficient ca Teo să vorbească că, deodată, s-au trezit nu ştiu cîte doctoriţe care au fost interesate de chestia asta. Dincolo de cei bolnavi, care se adresează doctorilor, şi cei sănătoşi au nevoie de nutriţionist. Mulţi încă se duc la endocrinolog, cînd au probleme de acest fel: pentru că endocrinologia a fost şi specialitatea care a cuprins şi bolile de nutriţie, pînă cînd a venit profesorul Mincu, care a fost şi doctorul lui Ceauşescu, şi a desprins bucăţica asta (Ceauşescu avea diabet, ceea ce a contribuit la importanţa acordată acestei ramuri...). Acum, pe lîngă medici, au apărut şi o serie de persoane care se autointitulează „specialişti în fitness şi nutriţie". Deşi, în afară de Facultatea de Medicină, nu mai există alte şcoli care să te pregătească pentru aşa ceva.

Au românii tendinţa să fie supraponderali?

Da, şi e de înţeles: ani de zile nu am avut mîncare, bucătăria noastră tradiţională este una cu multe grăsimi, sîntem obişnuiţi de mici să facem mîncarea săţioasă şi foarte bogată în prăjeală. La noi se consumă multă carne de porc, multă tocătură. Am mîncat prost înainte – cartofi şi pîine multă; acum mîncăm prost pentru că am dus dorul multor lucruri. Stăm mai rău ca vecinii noştri europeni, la care semnalul de alarmă a fost tras mai demult. Această greutate în plus vine şi cu „bolile sărăciei": creşterea tensiunii arteriale, a colesterolului, probleme de circulaţie periferică... Toate se lipesc bine de noi pe acest tipar de alimentaţie proastă şi de lipsă de informaţie.

De la supraponderali la obezi e cale lungă?

Supraponderalii au un surplus de 5-10 kg. Apoi deja sînt grade de obezitate. Nu trebuie să ne fie frică să numim această boală, pentru că este o boală. Din păcate – şi nu o spun doar eu, ci specialiştii din întreaga lume – obezitatea nu are un tratament medicamentos eficient, şi nici nu e tratată ca o boală cronică. Pentru că, din 100 de obezi, doar 2% reuşesc să scape de acest spectru definitiv. Ceilalţi 98% rămîn bolnavi pe viaţă. Se pune foarte mult accent pe dietă şi pe mişcare, dar, din păcate, acest lucru nu e luat foarte în serios.

Mersul la nutriţionist a devenit ceva firesc, la noi?

În continuare mersul la nutriţionist este considerat o fiţă şi o curiozitate. Oamenii cred că îşi pot rezolva singuri problemele de greutate. La nutriţionist ajung după ce au încercat totul. Le şi spun oamenilor: nu e suficient că au venit, trebuie să pună sfaturile în practică doar cînd vor simţi că a venit momentul şi că sînt gata pentru schimbare. Atenţie – din păcate, schimbarea va trebui să fie definitivă. Nu putem spune că ţin acum, două luni, o dietă şi apoi pot să mă întorc la ale mele. Trebuie să ne reconstruim un spirit de viaţă sănătos. Problema kilogramelor în plus e tratată superficial şi din motive estetice. Oamenii cu probleme cu adevărat mari ajung cu siguranţă la spital din cauza afecţiunilor asociate, de respiraţie, de inimă...

Sîntem suficient de informaţi şi preveniţi în legătură cu riscurile excesului de greutate?

Avem nevoie de informaţie, de campanii media. La noi, de pildă, se spune că margarina e sănătoasă, iar pe marginea drumurilor văd reclame la zahăr... În străinătate măcar apare „atenţie, produs nociv, găsiţi informaţii despre asta pe cutare site". Din păcate, la noi, în afară de discuţia cu un medic nutriţionist, nu prea ai cum să te informezi: pentru că toate celelalte informaţii sînt oferite cu un anumit interes: fie al marilor companii de produse alimentare, fie cu titlul de show şi de divertisment. Literatura în domeniu este axată pe ideea de cum să slăbim mai mult şi mai repede şi, în general, promovează un produs pe care să-l iei zilnic. De asemenea, copiii primesc acasă o educaţie foarte permisivă şi promovarea unor valori nutiţionale care nu există, din cauza faptului că mamele şi bunicile sînt de modă veche, în sensul rău al cuvîntului. Nu se poate ca în secolul XXI să crezi că al tău copil nu poate creşte fără ciocolată, că toate reclamele de la televizor trebuie luate în serios...

a consemnat Iaromira POPOVICI

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

XXXV) Or, scrie Alexandru
Blok, – într-o zi când E.
Cioran, abia puiandru,
un ţînc de ţîţă e,

ca unul care-n luna
april făcuse-un an,
în 8, – urmînd ca luna
să fie, pe-ocean,

în, nici o săptămînă,
martora dramei ce,
cu scris citeţ de mînă,
în blocul lui Blok e,

în treacăt, amintită,
nu fără, însă, o
fervoare-aşa smintită,
că nu ai încotro

şi vezi cum că sedusul
Cioran al nostru îl
cam pizmuie pe rusul
prea-bucuros că,-n mîl,

pieri un aşa mare,
că nu-ncăpea-n ochean,
vas, – şi că: „Prin urmare,
mai e, încă, ocean!“

PERSOANE
MAI MULT DECÎT ONORABILE,
ÎMBRĂCATE ÎN LEMN,
VIBREAZĂ ODATĂ CU INIMA
CELUI RECICLAT DUPĂ CE
S-A APROPIAT DE PERFECŢIUNE,
CÎND VREUN CHELNER
UMPLE BIBLIOTECA

● Actualul tîrg de carte „Gaudeamus“ mi-a dat senzaţie de hiperrealitate: nu numai puhoiul nestăvilit de oameni în căutare de noi titluri – dintre care destule foarte bune –, dar şi lansările editurilor apropiate (de pildă, Humanitas şi RAO), care se desfăşurau în paralel, în acelaşi timp: deşi cei care prezentau cărţile erau, în general, persoane mai mult decît onorabile, suprapunerea vocilor lor ridicate, pentru a fi auzite, te lăsa cu senzaţia finală a unui limbaj absurd, abscons şi alienant. (**I. P.**)

● Am primit o sacoşă electorală. Un şorţ de bucătărie, un pix, o brichetă şi un aprinzător de aragaz. Am aflat însă că în Balta Albă acelaşi partid a dat şi becuri eco şi pixuri îmbrăcate în lemn. Totuşi, în topul disperării electorale, de departe străluceşte maneaua electorală „Ei cu ei, noi cu voi“, interpretată de Sorin Copilul de aur, Rudy&B şi Artistul. (Dacă sînteţi curioşi, o găsiţi pe YouTube). Şi voiam să votez cu... ei. (**S. G.**)

● În ce mă priveşte, nu m-aş grăbi să cumpăr noul tip de telefon mobil, aşa-zis umanizat, care în timpul funcţionării sale vibrează odată cu inima celui apelat. Sînt pe acea treaptă a umanizării la care omul nu mai are inimă, ci cord. (**R. C.**)

● Electorale: 1) Plec într-o dimineaţă de-acasă şi în spatele blocului dau peste nu mai puţin de 46 de oameni îmbrăcaţi în portocaliu construind de zor un parc. N-am putea avea alegeri de două-trei ori pe an? 2) Pe containerul materialelor de reciclat au fost lipite afişe cu candidaţi. O frumoasă metaforă a politicii româneşti. (**M. C.**)

● După ce s-a apropiat de perfecţiune în organizarea Olimpiadei 2008, China nu a uitat de acţiunea specifică, organizată o dată la patru ani din 1988 încoace: Olimpiada Ţăranilor Chinezi. Probele presupun mai curînd cooperare decît competiţie şi, acum, s-au auzit glasuri care cer modernizarea întrecerilor astfel încît să se poată verifica şi îndemînarea ţăranilor mutaţi la oraş. Un ziarist de la *The Economist* aşteaptă inaugurarea probei „cel mai bun şofer la volanul unui taxi supraîncărcat, conducînd cu maximum de viteză şi folosind simultan două telefoane mobile“. (**M. B.**)

Cu ochii-n 3,14

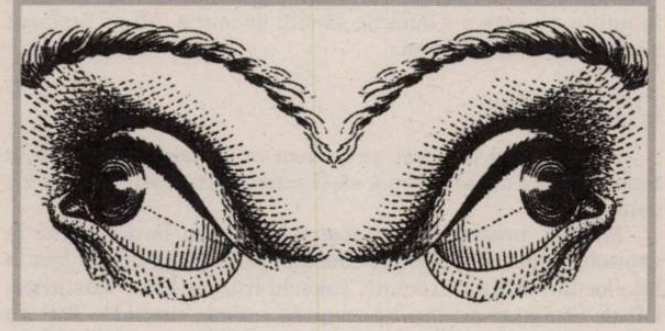

● Pe 21 noiembrie, muzicologului Valentina Sandu-Dediu i-a fost decernat prestigiosul premiu al Academiei de Ştiinţe Berlin-Brandenburg, înfiinţat de Fundaţia Peregrinus (Rudolf Meimberg). Presa noastră vuieşte de fiecare dată cînd vreun român „ne face ţara de rîs“. Acum, dimpotrivă, va tăcea chitic. (**C. P.-B.**)

● Şi totuşi, e bine la Viena... Puteţi crede că acolo se poate fuma *oriunde* (cafenele, restaurante etc.) în timp ce la Salonic, nu?? La Salonic am auzit una dintre cele mai simpatice conversaţii între un chelner şi o clientă în „uzeria“ dintr-o piaţetă cu fîntînă în mijloc şi tot tacîmul; clienta (franţuzoaică) întreabă în engleză, cu ochii în meniu: „Ce-i aia *suvlaki?*“. Chelnerul, perplex, se preface jignit: „Aaa, dacă nu ştiţi ce e *suvlaki,* n-aveţi ce căuta aici! Cum să vă spun... *Suvlaki, sirtaki,* e Grecia!“. Îi explică deci cucoanei din ce e făcut şi cum se prepară, la care ea – iluminată brusc – îi zice partenerului de masă: „Aaa, *des brochettes!*“. Iar la Istanbul mi s-a făcut „ţeapa cu peria“ (un lustruitor de pantofi – o meserie de tot mai discretă căutare şi, la Istanbul, de tot mai indiscretă găsire – se ridică brusc cînd te apropii şi scapă o perie; tu, turist cumsecade, îl strigi, el se întoarce – şi pînă aici ţi-a fost: nu poţi scăpa de el pînă nu-ţi face pantofii şi te scutură de cîteva lire...) şi am avut parte de o replică bună de film din partea unui turc care s-a dovedit negustor de covoare (la Istanbul, pe străzi, există – se pare – doar două meserii: lustruitor de ghete şi vînzător de covoare); stînd eu pe o bancă şi fumînd o ţigară, omul mă ginește, deja ştiu ce m-aşteaptă, şi-mi zice: *„Are you a tourist or do you look like one?“* (Eşti turist sau doar arăţi ca unul?). *„Both“* (ambele), îi răspund – înainte de a se încerca, pe mine, „ţeapa cu covorul“... (**a. l. ş.**)

● Cineva mi-a povestit că vînzarea cea mai mare la un tîrg de carte din Bucureşti s-a petrecut acum vreo doi ani. O doamnă a venit cu o dubă şi a cumpărat cărţi în valoare de 10 mii de euro. Întrebată cum se face de cumpără atîtea cărţi dintr-o dată, a răspuns senină că le cumpără pentru cineva care i-a cerut să-i umple biblioteca, ale cărei rafturi tocmai fuseseră montate în noua lui casă. (**A. M.**)

POATE VĂ ÎNTREBAŢI CE SE AFLA
ÎN AFARA APARTAMENTULUI:
O EXTRAPOLARE
PRIN PĂRŢILE ECONOMICE
A UNUI NOU IMN

● Zilele trecute am fost înştiinţat de Vama poştală că am primit un colet din Republica Moldova. M-am prezentat la oficiul poştal cu pricina (din cu totul alt sector) unde, în timp ce mă legitimam, am fost întrebat dacă ştiu ce conţine coletul. Am fost trimis apoi într-o sală de aşteptare, am fost pus să semnez vreo două hîrtii, iar în cele din urmă am plătit o taxă. Poate vă întrebaţi ce se afla în coletul ştampilat cu „Întreprinderea de Stat Poşta Moldovei“. Ei bine, o carte. (**M. C.**)

● Într-o seară, pe la şase, am auzit în afara apartamentului nişte lătrături îngrozitoare, un hămăit şi o larmă panicantă. Alergînd însă la fereastră, m-am liniştit: nu erau hingherii puşi pe strînsul maidanezilor, ci politicienii, pe strîns de voturi: o maşină din care urlau printr-un megafon cît de bine ne va fi în viitor. (**S. G.**)

● Pe plăcuţa de la intrarea unui cabinet de stomatologie, am văzut completarea „chirurgie orală“. O fi o extrapolare medicală a colocvialului „Te fac din vorbe“? (**M. Ş.**)

● Prin părţile Vîlcei, candidează fostul arbitru de fotbal Ion Crăciunescu. E dreptul dumnealui, desigur. Dar pe afişele electorale apare arătînd un cartonaş roşu. Cui îl arată, alegătorilor? (**M. V.**)

● Mircea Geoană a propus înfiinţarea unui „consiliu al înţelepţilor“ care să remedieze efectele crizei economice. Mă întreb dacă respectivii înţelepţi vor fi selectaţi chiar de liderul PSD. Mi se pare o situaţie similară cu a unui daltonist trimis la cules de roşii. (**M. Ş.**)

● Nu ştiu dacă aţi băgat de seamă cît de sufocate sînt noaptea străzile de cartier din cauza maşinilor. Văzut de sus, Bucureştiul probabil că arată ca o imensă platformă cu sute de mii de maşini printre care cineva a parcat nişte blocuri. Ar trebui să avem un nou imn: „Parchează-te, române!“. (**M. C.**)

AR PUTEA CINEVA SĂ EXPLICE
DE CE LEGEA CERE
O PRIMĂ IMPRESIE?

● Pe marile bulevarde, două bannere cu chipurile respectivilor faţă în faţă. Unul – „Tu înainte de toate!“, celălalt – „La dispoziţia ta. Senatorul tău. Deputatul tău...“. Obsedate de mine, cetăţeanul, în aceeaşi măsură, ar putea cineva să-mi explice pe scurt, dar fără mînie, care banner este de dreapta şi care de stînga? (**R. C.**)

● Am ascultat cu interes, într-un troleibuz, discuţia a doi şahişti care comentau, cu tabla de şah în minte, partida unui al treilea. Şahistul 1: „Nu-mi dau seama de ce nu a mers pe varianta teoretică, cal F3... Aşa joacă toată lumea“. Şahistul 2: „Bănuiesc că a preferat să dezvolte“. (**D. S.**)

● Săptămîna trecută, un echipaj de poliţie din patria noastră a oprit trei şoferi: unul după altul au înverzit etilotestul. Se pare că o situaţie asemănătoare se întîlneşte şi în New Orleans, unde – după spusele lui Andrei Codrescu – „Cu toţii, fie sînt beţi, fie conduc de parcă ar fi. De fapt, legea cere ca noii şoferi din Louisiana să-şi dea examenul beţi. Este singurul mod în care pot supravieţui“. Aşa şi la noi, da' Poliţia ţine secret! (**S. S.**)

● O primă impresie a unor prieteni portughezi despre Bucureşti: „Sinistru, dar interesant!“. (**A. P.**)

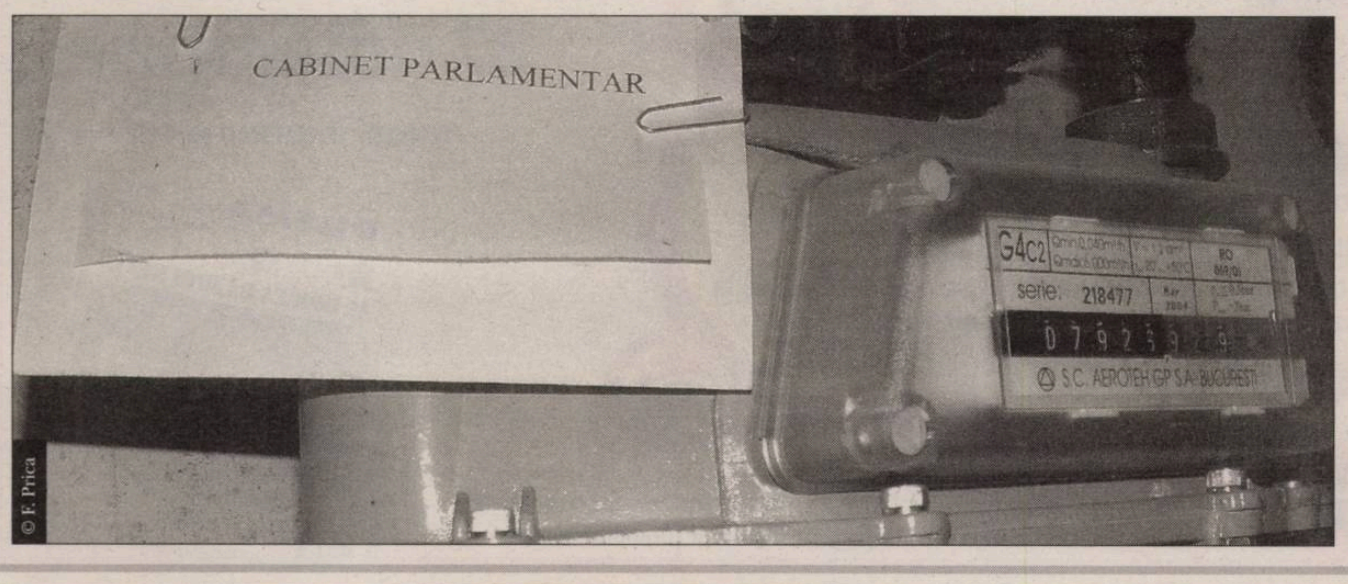

Alex Leo ŞERBAN

Trei scrisori din străinătate

Dragă Adela,

ne-am ratat la Viena... În singura zi în care tu mai erai acolo ai preferat Zoo-ul, pe care eu nu l-am văzut deloc, deşi am stat aproape zece zile. (Atunci nu ştiam că au şi koala, altfel aş fi lăsat totul baltă şi m-aş fi dus întins.) Dar pot să-ţi povestesc în amănunt acele două filmuleţe din expoziţia Edward Hopper, de la Kunsthalle – care, cum ştii, nu erau *numai* cu Hopper, ci şi cu artişti influenţaţi de el. Erau făcute de un belgian de care eu nu mai auzisem, David Claerbout, dar care am înţeles – de la oameni din domeniu – că e unul din cei mai tari video-artişti contemporani. Mai întîi (cum intrai în expoziţie) două filme, proiectate spate-n spate şi având aceeaşi durată: într-unul, doi indivizi cu alură de poliţişti stau într-o maşină şi privesc prin geamul din faţă într-un punct – nu se vede încotro pentru că plouă cu găleata; în al doilea, vedem maşina (se înţelege că aceeaşi) undeva departe pe un cîmp, staţionară, după ploaie (nori în fundal şi picături încă scurgîndu-se într-o baltă din apropiere). Înăuntru/afară, aproape/departe, ploaie/după ploaie – Claerbout se joacă frumos cu dilemele noastre de privitori, provocîndu-ne să ne întrebăm, în timp ce privim, *ce & de ce privim*... A doua instalaţie era şi mai simplă, dar la asta am stat în buclă, mai mult de juma' de oră (cît dura ea): un cadru fix, alb-negru, privire de undeva de sus din interiorul unei scări de imobil; în fundal este un perete de sticlă cu două rînduri de uşi care dau înspre stradă, ziua-n amiaza mare; din cînd în cînd, la intervale neregulate, cîte unul sau cîte doi, femei şi bărbaţi se apropie de uşile acelea şi încearcă să le deschidă, dar ele rămîn închise – unii se uită intrigaţi înăuntru (adică *înspre noi,* cum ar veni), apoi pleacă dezumflaţi... Ce e tare, în instalaţia asta, e că belgianul a folosit o fotografie (cadrul fix, care ocupă 70% din imagine) şi a filmat, contra unui *blue screen,* femeile & bărbaţiiăia care se apropie de geamuri – dinspre strada în plin soare –, *prelungindu-le umbrele* în fotografie! Mi s-a părut super, dar nu despre asta trebuie să vorbesc eu aici.

La Viena a fost un festival de film românesc – a doua ediţie, şi mai reuşită (public mai mult etc.), organizat de aceeaşi mică şi neobosită echipă de la ICR Wien. S-au văzut patru lungmetraje *(Restul e tăcere, Occident, Călătoria lui Gruber, Întîlniri încrucişate)* şi şapte scurtmetraje *(Megatron, O zi bună de plajă, Valuri, Acasă, Alexandra, Interior. Scară de bloc, La drumul mare),* discuţiile de după (cu, în ordine, Nae Caranfil, Alexandru Papadopol, Radu Gabrea, Anca Damian, Andi Vasluianu, Luminiţa Gheorghiu, Bogdan Mustaţă, Ciprian Alexandrescu şi copilul din *Megatron,* Adrian Maxim Strinu) fiind foarte animate. Deci unii (puţini, din fericire!) s-au plîns că „imaginea filmului românesc" este prea cenuşie: ar trebui probabil spălată cu detergenţi, nu ştiu... Sau schimbată realitatea? E o idee – la anul s-ar putea arăta filmuleţe turistice cu zori roz peste Delta Dunării şi Babele. Toată lumea mulţumită. Adulţii spun lucruri trăsnite.

Una peste alta, a fost bine. Nu m-omor după marţipan (sau dulciuri, în general), dar am murit de plăcere dîndu-mă cu „Pater noster"! Cum, nu ştii ce e?! E un lift (de fapt, două), într-o clădire de lîngă Stefansdom, care funcţionează pe principiul mătăniilor – de unde şi numele: te urci *din mers* într-unul, acesta ajunge sus, se mută orizontal pe „linia" cealaltă şi cobori pe partea opusă celei pe care ai urcat... E *wow!* Cred că ar trebui făcut un film acolo; poate fi şi turistic, că „cenuşiu" nu poate fi: lifturile sînt maro-castaniu.

Data viitoare te duc, promit!

Dragă Zaza,

Ghinion: Stambulul, cum ţi-am spus – pe stradă nu apuci să faci trei paşi fără să te întrebe unu' de sănătate. *Hello, my friend, how are you?* Toţi vor să-ţi vîndă covoare. Sau să-ţi facă pantofii. Pe străzi, te rătăceşti. În bazaruri, ameţeşti. De-atîtea femei învoalate, te cruceşti: mi-au zis turcii că nu era aşa, pînă acum cîţiva ani! Un film „demitizant", despre Atatürk, a inflamat spiritele. Laicii s-au simţit ofensaţi. Nu e bine să discuţi chestiile astea aşa, „principial", *à la legère*... Cu o turcoaică deşteaptă şi cosmopolită, vehement laică, era să ne luăm la bătaie: eram într-un restaurant *trendy,* pe lîngă Istiklal. În „condiţii normale", da, poţi face mişto şi de Atatürk; dar nu acum: islamiştii (la putere, oricum) cîştigă teren. Cu-atîtea covoare de vînzare, ce poţi face decît să te rogi??

La Muzeul Pera (schimbare de locaţie faţă de anul trecut), filme româneşti. Multe şi bune *(Marfa şi banii, 4,3,2, Marele jaf comunist,* ciclu Nae Caranfil). Public subţire. O echipă de la Kanal D. Un critic simpatic (Necati Sönmez) cu care stau de vorbă în faţa publicului. O bulgăroaică plinuţă şi drăguţă, pasionată de film românesc. Şi un domn, înalt oficial, generalul Bălăceanu, cu soţia dumnealui: genul de români deschişi la minte, cu care e o bucurie să stai de vorbă. Mi-ar fi plăcut să fie de faţă şi la Viena.

Dragă Iulia,

pentru că ai preferat să te duci în Israel în loc să vii la Salonic, uite, acum trebuie să-ţi scriu o scrisoare ca să-ţi zic cum a fost!

Mă rog, presupun că a fost mai cald în Israel... Nici la capitolul filme n-ai pierdut cine ştie ce, deşi „greii" au fost la faţa locului (fraţii Dardenne, Takeshi Kitano, Emir Kusturica, Oliver Stone) şi au lăsat-o, cum se cuvine, umflată. Toţi au avut cîte-un *masterclass,* deşi la Davies nu m-am dus, că nu voiam să-l văd iar cum plînge, la Stone nu m-am dus, că eram sigur c-o să fie mai mult învăţămînt politic decît *masterclass,* la Diablo Cody iar nu m-am dus că, sincer, mi se pare cam mult să-i pretinzi fetei ăsteia o „lecţie de cinema" după numai un scenariu, Kusturica şi-a anulat *masterclass*-ul, cică venise „decît" să cînte cu trupa lui (şi a cîntat), pe Dardenni nu i-am prins, iar pe Kitano l-am prins la un cocteil în onoarea lui. Cody era şi în juriu, alături de prietenul nostru, al filmului românesc şi al festivalului Transilvania, criticul britanic David Robinson, şi de Michael Ondaatje, scriitorul şi scenaristul ultracunoscut *(The English Patient* etc.); mai bine-i puneau pe ei să ţină *masterclass*-uri că, vorba 'ceea, ştiau despre ce vorbi... Dar probabil că erau prea ocupaţi cu jurizarea.

Re:filme, află – deci – că a fost cam slabă mişcarea. „Greii" ăştia au venit cu ultimele lor producţii – *Achilles and the Tortoise,* în cazul lui Kitano, şi *W.,* în cazul lui Stone. Pe primul îl ratasem la Veneţia, iar acolo părerile fuseseră foarte împărţite. E o poveste despre Machisu, un puşti (mai întîi) care desenează tot timpul, chiar se duce în faţa trenurilor să le deseneze din faţă (că din profil poate oricine) şi trenurile opresc, mecanicul locomotivei coboară şi-i spune să se dea la o parte. Puştiul are tot timpul o beretă franţuzească pe cap, cadou de la un pictor-amic de-al tatălui său, şi nu prea vorbeşte (sincer, pare cam idiot). Apoi tatăl şi mama lui se sinucid pe rînd (după o criză financiară cum va fi şi la noi, în curînd) şi Machisu este dat în grija unchiului. Unchiul îi trage tot timpul cîte-o scatoalcă puştiului pictor, deşi acesta desenează frumos în ogradă găini mai mari ca-n natură. Apoi puştiul este trimis să-nveţe şcoală la oraş şi sărim nişte ani. Cînd am terminat cu săritura îl vedem crescut, dar tînărul care-l joacă pe Machisu nu seamănă deloc cu puştiul de dinainte, doar bereta te ajută să-l recunoşti. Sîntem în anii '60 şi Machisu şi colegii lui fac toate experimentele posibile în materie de artă *(action painting* mai ales, că e mai spectaculos). Dacă nu-ţi place arta modernă, la chestiile astea rîzi; dacă-ţi place, şi nu-ţi place cum face Kitano mişto de ea, nu. În fine, ultima perioadă din „cariera" lui Machisu (jucat, acum, chiar de Kitano) este cea mai tristă şi mai sinistră: împreună cu soţia sa recurge la tot felul de „idei" cabotine pentru a o plesni pe piaţa artei – *dripping, street art,* apoi un fel de acţionism naiv – pînă cînd, disperat, se duce într-o baracă, împreună cu o floarea-soarelui, şi se apucă s-o picteze după ce-i dă foc. Arde tot – şi baracă, şi pînză, şi floarea-soarelui, şi el, dar totuşi scapă: după aia îl vedem înfăşat în bandaje de sus pînă jos, doar cu o crăpătură pentru ochiul drept ca să vadă pe unde merge. Se aşază în stradă, ca un cerşetor, şi pune singurul obiect rămas ceva mai întreg ca el (o cutie de Coca Cola) la vînzare... Nevasta lui (care-l părăsise) trece pe-acolo şi-l „cumpără", sfîrşit. Morala fiind că, dacă ai pierdut startul, nu mai poţi ajunge din urmă pe nimeni, Ahile sau broasca ţestoasă (pelicanul sau babiţa).

W.-ul lui Oliver Stone, despre Bush jr., n-a împărţit pe nimeni, că nu prea a plăcut. Stone a vrut, cu siguranţă, să-l demonizeze şi mai mult pe încă-actualul preşedinte, dar părerea mea e că nu i-a reuşit. Bush iese din film ca un tip rudimentar şi prostovan (ceea ce ştiam), dar nu ca un tîmpit – în orice caz, nu ca un ticălos! Pentru Irak, aflăm că deciziile au fost luate ca urmare a unor informaţii false furnizate de CIA (cam ca în *Citeşte şi arde!* al fraţilor Coen), că Rumsfeld pierduse contactul cu realitatea şi că Cheney (Richard Dreyfuss) e(ra) un intrigant cu fumuri. Condoleezza iese cel mai prost, în primul rînd pentru că e jucată de Thandie Newton ca o caricatură din *South Park.* Dar Bush însuşi e OK, mai ales pentru că Josh Brolin face un rol de zile mari – şi pentru că Stone nu şi-a dat seama că, atunci cînd arăţi un „personaj negativ" în toată umanitatea lui, el începe să nu mai pară personaj negativ, ci chiar un om.

Am mai văzut un film franţuzesc din competiţie *(Le bruit des gens autour),* făcut de un fost critic de la *Studio* (Diastème) care mai bine rămînea critic, şi documentarul lui Davies *Of Time and the City,* despre Liverpool-ul natal, care nu e rău (Davies ştie să folosească imaginile de arhivă într-un mod poetic), dar este narat de regizor cu vocea aia a lui gravă şi emfatică de zici că nu vorbeşte despre Liverpool, ci recită Shakespeare! Şi au mai fost cîteva – dar trebuie spus că cea mai bună secţiune a devenit „Balkan Survey", unde au fost arătate *Boogie* şi cîteva scurtmetraje româneşti *(Cronica unei morţi anunţate, Megatron, Faţa galbenă care rîde, Alexandra, Ştii tu, O zi bună de plajă, Acasă, Valuri, Joi, Afterimage).* Iar în competiţie a fost şi *Pescuit sportiv,* care sper să ia ceva... *(Şi a luat: Premiul de interpretare pentru Ioana Flora şi Maria Dinulescu, plus Premiul special al juriului – „Alexandrul de argint" – pentru Adrian Sitaru!)*

Aşa că pune-ţi în agendă, la anul, TIFF-ul de la Salonic: la cît eşti de harnică, ai fi în stare să vezi toate filmele!

P.S. am uitat să-ţi spun: afişul era cu cifra ediţiei (a 49-a) desenată ca un nas cu ochi... Cred că i-a plăcut lui Kitano.

PUBLICITATE

INVITAȚIE

Dragi copii,
Dilematix vrea să-i răsplătească pe cei mai buni dintre copiii care i-au trimis poveşti originale sau desene năstruşnice pentru suplimentul care-i poartă numele.
În 6 decembrie, ora 12,00, la Tîrgul de Moş Nicolae, de la Muzeul Ţăranului Român, Dilematix vă aşteaptă cu surprize. Să nu lipsiți! Luați-i şi pe părinți cu voi!

DILEMATIX
din
27 noiembrie
numai împreună cu

Eveniment realizat cu sprijinul Muzeului Ţăranului Român

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. 251 ● 4-10 decembrie 2008 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Micul Paris“
pagina 3

Luca Niculescu
„Normalitate postelectorală“
pagina 4

Anca Manolescu
„Intolerabila libertate a muzeografiei lui Horia Bernea“
pagina 18

Made in China

5 948467 000216 48

„Ce nu poți evita, acceptă cu plăcere.“
(proverb chinezesc)

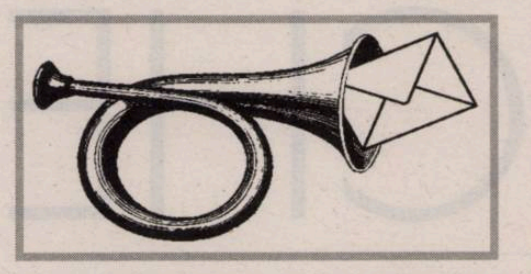

Actualităţi

Despre autostrăzi

În ultima vreme se discută din ce în ce mai mult despre construirea sau mai exact despre întîrzierea construirii autostrăzilor în România. De ce am ajuns în urma tuturor din acest punct de vedere, cine este vinovat este treaba organelor abilitate să afle. Eu fac doar o propunere, cu rugămintea de a nu fi respinsă „cu indignare", fără o analiză de fond, „la rece", a tuturor aspectelor corelate.

Toată lumea ştie, cu toate că nu se discută public, că autostrăzile au şi un rol militar strategic de mare importanţă, acela de a uşura deplasarea unităţilor militare blindate, de la o graniţă la alta, în cel mai scurt timp posibil. Cu toate acestea, nimeni nu s-a gîndit să acuze ţările care şi-au construit reţele mari de autostrăzi că ar avea intenţii agresive faţă de vecini sau că se pregătesc de război.

Dacă se acceptă acest punct de vedere, cred că cel mai bine ar fi ca proiectarea şi construirea autostrăzilor din România să se facă sub conducerea unităţilor de geniu militar. Aceste unităţi să dispună şi să controleze utilizarea fondurilor băneşti provenite de la buget sau din surse externe şi să ofere întreaga lor logistică pentru construirea autostrăzilor.

Paul VARGA
Bucureşti

Verbul „a trenui"

Cîndva, în 2008. Personalul 3002. Plecare din Braşov: 6,41 a.m. Pînă la Bucureşti (pentru curioşi, capitala României, zonă UE, cu peronu-aiurea), 166 de kilometri. Clasa I. Vagoanele lui Dej. Terasamentul – ten sensibil, a nu se atinge nici c-o boare / De preferinţă, luat vagoanele-n spinare. Sau urcat în căruţă. Cald. Prima oprire – Dîrste. Fabrica de bere. Chiar e nevoie de una mică să te salţi în relicva asta CFR-istă. Urmează Timişurile... de Jos, de Sus. Şi-apoi, tradiţionala oprire-n deal. Cu pornire tîrîş. Tunel. Tunel. Lung. Scurt. Predeal, oprirea 4+1. Cel mai ameţitor loc de trenuit în ţara noastră (care noi?!). Începe coborîrea. Azuga. Oprirea a 6-a. Fabrica de Sticlă – rasă. Şi cotețe de iepuri dac-ar face-n locul ei, tot ar fi mai mare cîştigul. Plouă. Buşteni – 7. Poiana Ţapului – 8. O oră şi un sfert. Destul ca să intrăm în Sinaia – 9. Jigărit, peronul regal. Nu plecăm bine, că haltă: Sinaia MEFIN –10. Chiar, ce s-o mai petrece prin MEcanica FINă românească? Oprirea 10+1: semnal în deal. Mai lung ca orice gară. Dacă te-apucă foamea, acum e momentul: ai toate condiţiile *slow food*. Te bucuri de peisajul verde-broască, de mirosul în straturi al jegului cu lustru, amintind sirena lui Roaită. Şi nu te-ntrebi nici cine şi nici de ce te-a urcat în trenul care, da, care te va deşerta în chiar capitala României. Telegeaua pufăie, hîrîie, pîrîie, se tîrîie, hîcîie, pufneşte şi bufneşte, ca o gospodină hîrşită cu botul pus că iarăşi trebuie să-nvîrtă-n cratiţă pentru cineva. Halta Posada – locul 12. 13 – Comarnic. Nu mai ninge ciment. Ca altădată. Te ia, aşa, cu friguri, o nostalgie a vremurilor cînd toate furnicau a deznădejde, făcîndu-se că împlinesc cincinaluri în patru ani şi jumătate. (Dacă mai dura, le-mplineam în 0,5 ani şi-o oră.) Cînd macaralele dădeau în brînci blocurile prefabricate – beciuri ale frigului, foamei şi fricii. Cînd se raportau recolte din trei Românii la hectar. Cînd umbla plopu' cu para-n gură, de n-ajungea pisica să fugărească porcul în coteţul găinilor. Stăm în Gara Breaza Nord (14) cît n-am stat la formarea trenului, în Braşov. Aşteptăm un alt tren? Trece-o vacă pe la semnal şi ecranează? Căutăm sudul? În fine, Halta Nistoreşti – a 15-a oprire. Intrăm în zona reabilitată UE. Peroane înalte. Pentru babe scunde. Deja măcinate. Peroanele. Ceasuri electronice pe gări. Ca să nu căutăm, la 12 fix, limba mică, ascunsă după limba mare. Urmează, pe 16 – Breaza. După toate belelele care ne stau ca rîia-n coastă, asta mai lipseşte: s-ajungi din Breaza Nord la Breaza, prin Nistoreşti. Românescul scărpinat cu dreapta la stîngu! Leo fi tăiat drumul mîţa neagră, de-au făcut ocolitura asta! 17 – Cîmpina. 18 – Floreşti. 19 – biserică. În gara Buda. După 3 ore şi 10 minute, Ploieşti. Media: 33 km/h. Iei un iepure şi-ajungi înainte! Mai avem o oră, 10 minute şi 100 de km. Urmează Ploieşti Triaj – 21. Deşi Brazi (22) – petrol – benzină – dinamism –, nici aici nu e cu fumegare. Doar cu mirosuri. Cracate. 23 – o haltă. O *no name* haltă. Ploieşti Cîmp? Prahova, cum scrie mai la vale? Pe dreapta, cum mergi, o laterală duce către Poienarii Buchii. Repede după, Crivina – 24. Nu gară, nu haltă. Punct oprire. Scroviştea – 25. Destinaţie regalo-prezidenţială. Cum doar pe româneşte se putea drege. Cu mătăuzul popii, cîţiva Conu' Leonida şi-un istoric pahar cu vin. Din zonă. 26 – Periş. Caragiale. Ehei, drumuri de plăcere!... Fost-au. Gata cu amintirile. Domnu' Goe şi Ionel au isprăvit prostioarele. Iar Miţa s-a dat cu roşu peste blondul-spic şi-a-ntins-o la Roma. De pe un stîlp aflăm: „INRI – Cruce – Ciocănari" – 27. Buftea Gară – 28. Opt Dacii şi-un Daewoo. Bălţi. Noroaie. Sălcii pletoase. Realitate, nu film. Ne apropiem în forţă. Chitila – 29, Bucureşti Triaj – 30. Bucureşti Basarab – trecem ca simplonul. Şi, 31 – Bucureşti Nord.

Morala: Dă-i românului 166 de kilometri şi 4 oră, ca să vezi cum tot ciupeşte, acolo, măcar trei minute de-ntîrziere.

Alina IORDACHE
doramandru@yahoo.com

Replici

„O oroare cu totul nedilematică"

Felicitări, dle Vasilescu! *Dilema veche* (nr. 249) publică pe pagina a doua o mîrlănie parcă desprinsă din *România Mare*. Intitulată „Sărac Obama!", este o misivă dezgustătoare cu accente rasiste, antiamericane şi antiintelectuale. Mitocănia autorului este problema sa personală, uluitoare însă este nota redacţiei de la sfîrşit:... „dar nici dvs. nu aveţi *total* (subl. mea) dreptate". Aş fi tare curios cu ce parte a corespondenţei redacţia *este* „de acord": cu mafia italiană vînzînd pe bucăţi America mafiei ruseşti? Cu preşedintele Obama nefiind un negru de baştină urcat prin generaţii din visul lui MLK (!!!), ci un descendent al unui refugiat din ţara lui Amin? *(by the way,* tatăl lui Obama este din Kenya, Idi Amin din Uganda, dar mitocănia face casă bună cu incultura) sau cu „derapajul intelectualităţii stîngiste americane care pregăteşte o sinucidere în masă"?

Pe lîngă că reprezintă un inuendo monumental, acest gunoi epistolar este o insultă adusă poporului american şi alegerilor istorice, cel puţin prin nivelul de participare, care tocmai s-au încheiat. Într-o pagină ocupată dintotdeauna de decenţă, nelinişti dilematice, sensibilitate şi inteligenţă, cum şi-a făcut loc această corespondenţă? Nu are nimic de-a face cu libertatea de expresie. Are totul de a face cu alunecarea la dreapta a revistei. Alunecare care a pătruns şi în pagina 3,14, unde C.G. vrea să trimită (ha-ha-ha) cîteva sute de maidanezi la Casa Albă (acelaşi C.G. care acum cîteva numere o căina pe supercalificata Sarah Palin ca fiind linşată mediatic de, *of course,* presa de stînga (fals, gafele ei monumentale au fost relatate şi comentate aşa cum meritau, de stînga, dreapta, centru, liberali şi conservatori). Însă unuia dintre redactorii *Dilemei vechi* acest inuendo la adresa preşedintelui ales i-a surîs. Cum nu ştiu cine este, vă scriu dvs. ca redactor-şef.

Sigur că o discuţie dreapta-stînga e mai necesară ca oricînd, poate că noi definiţii sînt la ordinea zilei. Schimbul dintre dnii Pleşu şi Tamás a fost o încîntare. Dar ce are asta cu mitocănia şi extremismul misivei pe care aţi publicat-o? Orbirea, în secolul al XX-lea, a intelectualităţii de stînga cu privire la comunism pare să îşi găsească, în noul mileniu, o imagine în oglindă: ura oarbă cu care este judecat tot ce nu este de dreapta.

Să-i dăm acestui preşedinte măcar o şansă, mai ales că este şi şansa noastră.

Cu stimă,

dr. Mihail STANCIU, Bucureşti
CASAMILUC@aol.com

N. red.: Cu ce sîntem sau nu de acord în scrisorile pe care le publicăm se poate lesne înţelege citindu-ne săptămînal. În răspunsurile noastre concise ne bazăm pe buna credinţă a inteligenţei celor cu care discutăm. Despre „alunecarea noastră spre dreapta", suportăm oricînd o controversă, cu o condiţie: să dispară termeni ca „mitocănie", „mîrlănie", „oroare", „gunoi" care abundă în textul dvs. şi pe care, iată, cu părere de rău, în numele acestei complicate libertăţi de expresie, nu i-am cenzurat... Ne-aţi obişnuit cu altă stilistică. Sperăm s-o regăsim în ce ne veţi mai scrie, oricît de polemic.

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..."

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"

Nr. 242: *„De ce citim literatură?"*

Poveştile lui Tolkien

Am început să citesc *The Children of Hurin* acum trei săptămîni, provocat fiind de un prieten filolog şi teolog, traducătorul biografiei lui C.S. Lewis în limba română, care era nedumerit de unele afirmaţii ale domnului Patapievici cu privire la operele lui J.R.R. Tolkien şi ale lui C.S. Lewis.

Mărturisesc că nu sînt străin de operele nici unuia dintre cei doi autori. Am citit *Roverandom* şi *Hobittul* de Tolkien *(Roverandom* a devenit una dintre poveştile mele favorite) şi *Despre Durere (The Problem of Pain)* de Lewis. Scrierile lui Lewis, cu o abordare teologică foarte clară, le văd ca pe un pas necesar înainte de a citi Søren Kierkegaard. Cu toate acestea, nu mă declar specialist al acestor autori şi părerea mea în cazul de faţă nu este imuabilă. De cînd *Lord of the Rings* a trecut de la stadiul de carte la cel de film, scrierile lui Tolkien (ca şi cele ale lui C.S. Lewis, promovate de filmul *Cronicile din Narnia)* au devenit foarte populare. Dintr-odată, Tolkien a devenit un autor căutat în *mainstream,* iar ăsta nu e un lucru rău.

Pentru a înţelege cum trebuie privită lumea poveştilor lui Tolkien, în special poveştile legate de Istoria Pămîntului de Mijloc, ordinea în care trebuie abordate poveştile (volumele de poveşti ar fi un termen mult mai potrivit) sînt *Silmarilion, Copiii lui Hurin, Hobbitul* şi *Stăpînul Inelelor.* Recomandarea mea este să le citiţi, dacă aveţi posibilitatea, în limba engleză. Poveştile lui Tolkien nu sînt poveşti prinse sub pielea lor sau încastrate în paginile lor. Trebuie să le traduci singur şi să îţi găseşti un loc în poveştile respective. Mă gîndesc că tocmai acest aspect diferenţiază un scriitor genial de unul mediocru. Capacitatea de a te face părtaş la poveste.

O întrebare ridicată la un moment dat are legătură cu existenţa unei divinităţi sau a unei suite de divinităţi în poveştile lui Tolkien. Unul dintre lucrurile pe care le observi la o primă citire este pleiada de nume, de persoane, de personaje cu puteri supranaturale, de evenimente imposibile în lumea noastră şi apare nedumerirea cu privire la relaţiile dintre personaje şi puterile lor şi care dintre ele este cel superior. *Which one is the Utmost?*

Volumul *Copiii lui Hurin* urmăreşte poveştile din prima vîrstă a Beleriand-ului, regiunea din nord-vestul Pămîntului de Mijloc. Oamenii au acces în regatele elfilor, gnomii trăiesc solitari, vremurile sînt grele, de tranziţie, în care puterea celor destul de multe regate şi împărăţii este scuturată. Povestea în sine, mai mult decît autorul, încearcă instaurarea unei ierarhii şi a unei ordini. O ordine autoimpusă. O ordine care se cere.

Divinitatea în *Copiii lui Hurin* nu intervine direct în miezul acţiunii. Apare sub forma *Celor de Dincolo de Marea cea Mare (Those beyond the Great Sea)* de care orcii se tem, şi acest lucru le limitează raza de acţiune. Există totuşi, în fiecare personaj, sentimentul care era în Adam cînd stăpînea Edenul şi, cu toate acestea, ştia că există *Ceva* superior lui şi Edenului. Deşi fantastice, poveştile lui Tolkien par ancorate într-o notă reală faţă de care nutreşti un sentiment intim, personal, de a le căuta în viaţa de zi cu zi. Unde e realul, pînă la urmă? Aici sau acolo? Sau poate undeva la mijloc.

Gabi MACOVEI
macovei.g@gmail.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.500
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Micul Paris

Parisul, marele Paris, a devenit mic. Prea mic pentru puzderia de oameni pe care îi adăpostește. Strada e apoplectică, metrourile agonizează, magazinele sînt în pragul exploziei. Nu se mai poate deosebi între turiști și localnici. Localnicii, stingheri în invazia planetară cu care se confruntă, au căpătat ei înșiși un halou de dezrădăcinare, o notă de indistincție. Sînt turiști în propria lor ogradă. Îmi amintesc de o carte poștală trimisă, cu ani în urmă, de Cioran lui Constantin Noica: „Mă uit în jurul meu în metrou și îmi dau seama că sînt singurul francez din vagon...“. Care va să zică povestea e veche. Îi rog pe profeții satului global și pe atleții multiculturalismului să nu mă judece pripit. Nu vreau nici să combat imigrația, nici să glosez, apocaliptic, pe tema iminentului Babilon al zilei de mîine. Constat, doar, existența unui fenomen și cred că e vorba de un fenomen caracteristic „postmodernității“. Înainte de a stabili dacă ceea ce se întîmplă e bine sau rău, trebuie să observăm că ceea ce se întîmplă se întîmplă, și anume după un traseu inevitabil. Rezultatul are hazul și necazul lui, farmecul lui policrom și împestrițarea lui dizolvantă. Parisul, ca și alte metropole impozante ale lumii de azi, e un conglomerat de universalitate. Găsești de toate în pîntecul lui. E o imensă salată geografică, sociologică, antropologică: Africa, Extremul Orient, Orientul Apropiat, Estul european, elite glamoroase și declasați putrezi, excentrici aroganți și funcționari fără chip, inerții tradiționale și experimente acute. Tot mai greu de găsit în acest iureș al diversității e Parisul însuși. Nu-l identifici decît dacă te plimbi prin spațiul propriilor tale amintiri și referințe. Parisul rămîne încă tot ceea ce *știm* despre Paris. Nu chipul lui actual, ci *urma* lui în memoria noastră. „Un oraș ocupat!“ – spun unii. „Un oraș dez-mărginit“ – ai putea replica. Dar nehotărît în dez-mărginirea sa, incapabil să mai pozeze pentru un portret recognoscibil. Strălucitor în croiala sa clasică, Parisul reușește totuși să rămînă strălucitor și în decadență. Încearcă să se recalibreze, să reziste, să surîdă. Bravează elegant și se destramă tonic. Are, în continuare, cîteva mari atuuri: cîteva piețe monumentale sau, dimpotrivă, de o discreție insidioasă, cîteva muzee inconturnabile, o sumedenie de cafenele desuet mondene, străzi întregi de o nobleță scăpătată, librării, brînzeturi, vinuri, baghete crocante și cîteva insule – mereu în pericol – ale bunului gust, fie că e vorba de mîncare, îmbrăcăminte, moravuri sau stil.

Parisul trăiește un soi de eroziune exaltată. Eroziune: pe Champs-Elysées, între Rond Point și Concorde, stau înșiruite tarabe cu marfă de bazar. În inima orașului, mici negustori din răsărit au plantat arome constantinopolitane. Dar euforie *exaltată:* parizienii se înghesuie în jurul tarabelor cu o bunăvoință ospitalieră, anticipînd Crăciunul. În metrouri, muzicieni de ocazie îți rup urechile cu instalații moderne de *play-back,* cerînd, în final, finanțare. (Unul dintre ei, compatriot de-al nostru, cîntă, îndemînatic, „Trec țiganii“ și îmi face cu ochiul.) Nimeni nu e exasperat. Unii plătesc. *Anything goes.* Într-un bistrou, cer un rachiu de pere. Chelnerul, probabil indian sau pachistanez, nu e sigur că înțelege ce-i cer. Brusc, nici eu nu mai sînt sigur că am cerut cum trebuie. Ne uităm, încurcați, unul la altul. „Știți ce? Mai bine dați-mi o bere!“

PUBLICITATE

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Ce-am ales și ce-am pierdut

Duminică seara, după anunțarea estimărilor rezultate din sondajele realizate la ieșirea de la urne, toți șefii principalelor partide și-au anunțat zîmbitori victoria. (În afară de liderul PRM, desigur, dar trista sa figură merită, măcar o dată, ignorată complet.)

Interesante alegeri am avut în România, din moment ce nimeni n-a pierdut! Dacă avem în vedere doar cifrele, s-ar părea că fiecare partid a cîștigat ceva: PSD e pe locul întîi (după ce, în ultimii ani, trecerea în plan secund a lui Ion Iliescu, „mătușa Tamara“ și cocoloșirea corupților părea să-l „tragă“ iremediabil în jos), PNL are cel mai mare procent de după 1990 (în ciuda uzurii firești aduse de guvernare), iar PD-L poate fi mulțumit că nu a scăzut mai mult (căci de cîtăva vreme tot scade, după ce s-a îmbătat cu apa rece a sondajelor de acum cîțiva ani, în care avea peste 50% din intențiile de vot). În fine, UDMR a revenit la „cota“ sa obișnuită, trecîndu-i spaima că nu va trece pragul de 5% din cauza apariției Partidului Civic Maghiar. Cel mai mult a cîștigat Partidul Conservator: deși în toate sondajele e cotat cu 1-2%, intră mereu în Parlament prin alianțe. Iar alianțele le datorează, desigur, televiziunilor „din dotare“.

Dar nu contează numai cifrele. În afară de ceea ce oferă, în orice democrație, alegerile – o majoritate parlamentară și un guvern – acestea de acum sînt importante și pentru că sînt primele cu un alt sistem de vot, așa-numitul „uninominal“. S-au cheltuit atîtea energii pentru el: președintele Băsescu l-a susținut din răsputeri, cîteva dintre cele mai active organizații neguvernamentale de asemenea, iar sondajele au arătat că și alegătorii îl doresc. Pînă la urmă, din „fabrica“ de compromisuri și amendamente a Parlamentului a ieșit o struțo-cămilă. Dar legea e lege. „Uninominalul“ a avut drept prim efect o campanie electorală în care viitorii membri ai legislativului le promiteau alegătorilor tot felul de lucruri care țin, de fapt, de competențele primăriilor și ale consiliilor locale: asfaltări, canalizare, apă curentă și toată gama de reparații posibile. Cu alte cuvinte, parlamentarii ar fi urmat să se transforme într-un fel de „supervizori“ ai administrației locale și să verifice dacă aceasta își face datoria. La rîndul lor, unii primari au garantat pentru candidați – un mod de a face cu ochiul electoratului: o să aveți canalizare pe stradă la anu', are grijă dom'deputat, vă spun eu, că m-ați votat deja... Celălalt efect „pervers“ al schimbării sistemului de vot a fost invazia de vedete pe listele de candidați. Din fericire, cele mai multe nu au intrat în Parlament: un semn că „păcăleala“ nu ține și că electoratul a învățat să facă deosebirea între popularitatea dobîndită la TV și meseria de politician. Partidele care s-au repezit la această soluție facilă – recrutarea de personaje populare în speranța obținerii de voturi în plus – ar trebui să tragă concluziile potrivite și să-și vadă serios de treabă, fără a mai amesteca borcanele. Dar probabil că n-o vor face: prea e la îndemînă să „cumperi“ un actor, o cîntăreață sau un comentator TV. Iar politica românească mizează prea mult pe imagine, spaima fiecărui politician este că dacă nu apare o săptămînă la televizor o să-l uite lumea. Speriați de „contactul direct cu alegătorul“, politicienii nu par să fi înțeles mecanismul „uninominalului“ și s-au limitat, în campanie, la mize mici și populiste. Din acest punct de vedere, aproape nimeni n-a cîștigat. Partidele românești au făcut un pas înapoi. În loc să demonstreze că s-au profesionalizat, că prezența în marile familii politice europene le-a adus oarece *know-how,* au apelat la „soluția“ verificată din 1990 încoace: promisiuni fără acoperire.

Dar alegerile de acum au loc într-un context cu totul special: o criză financiară și economică internațională de proporții. Despre criză nu s-a vorbit deloc, ca și cum ar fi numai „la ei, acolo“. O mare teamă de adevăr și de sinceritate i-a determinat pe protagoniștii scenei politice să îmbrobodească mai mult sau mai puțin abil problema crizei, deși semnele ei au apărut deja, iar cetățenii încep să se gîndească serios la ce va urma. Viitorii noștri legislatori s-au comportat însă ca niște viceprimari, iar baletul formării guvernului (este marți, ora 13, și nu știu ce se va întîmpla pînă cînd veți citi acest articol) va ține cont de interesele subterane ale partidelor și ale grupărilor de afaceri care le susțin, de dușmăniile și prieteniile personale ale liderilor, de accesul la o felie cît mai mare din fondurile europene. În nici un caz nu va conta capacitatea de a concepe și aplica politici coerente pentru micșorarea efectelor crizei. După ce discursul despre creșterea economică ne-a îmbătat atîția ani, acum există riscul de a ne mai ameți un pic și cu ideea că nu vom fi afectați de criză.

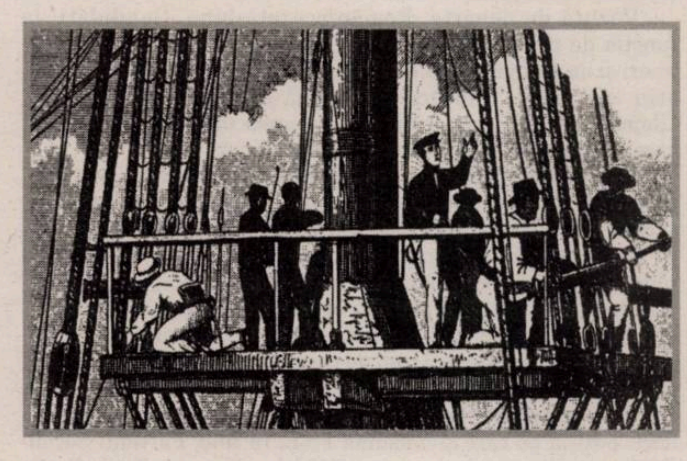

Poporul a ales. „Pe noi, social-democrații“, a spus liderul PSD. „Ba pe noi, cei de dreapta“, a spus liderul PDL. După ce – probabil cu multe poticniri – se va forma un guvern, vom vedea ce-am ales și ce-am pierdut.

PUBLICITATE

ținerea de minte

„Omul reacționează *așa:* el zice: «Asta *nu!*» – și se împotrivește. Din această atitudine iau naștere stări de lucruri care sînt tot așa de insuportabile; și poate că puterea pentru continuarea revoltei este în acest fel epuizată. Se spune: «Dacă el nu ar fi făcut *acest* lucru, răul nu s-ar fi produs». Dar cu ce drept spunem așa? Cine cunoaște legile după care se dezvoltă societatea? Sînt convins că nici cel mai inteligent nu are habar de ele. Dacă lupți, ei bine, lupți. Dacă speri, ei bine, speri.

Se poate lupta, spera și crede fără a crede *în mod științific.*

Felul în care folosești cuvîntul «Dumnezeu» nu arată *la cine* te referi – ci *la ce* te referi.

Salutul pe care ar trebui să și-l adreseze unul altuia filozofii ar fi: «Nu te grăbi!».“

(Ludwig Wittgenstein, *Însemnări postume 1914-1951,* traducere de Mircea Flonta și Adrian-Paul Iliescu, Editura Humanitas, 1995)

Luca NICULESCU

aşa şi pe dincolo

Normalitate postelectorală

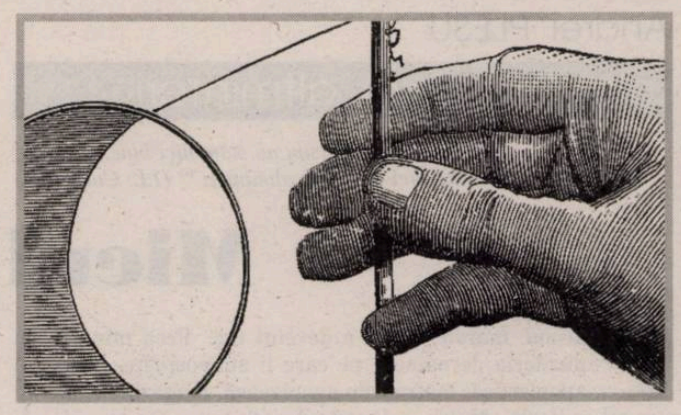

După alegerile de duminica trecută, România poate părea, prin ochii unui străin, o ţară normală, cu o democraţie consolidată. În Parlament au intrat cinci partide dintre care patru sînt în cele mai onorabile familii europene. Sînt reprezentaţi socialiştii, prin PSD, popularii, prin Partidul Democrat-Liberal şi prin UDMR, şi liberalii, prin Partidul Naţional Liberal. Partidul Conservator nu are încă o rădăcină puternică în Europa, dar reprezentanţii săi în Parlament vor fi prea puţin numeroşi pentru a iniţia vreo dezbatere pe această temă. Avem un Legislativ din care lipsesc extremiştii şi asta se întîmplă într-un moment în care, din cauza „oboselii" europene şi a crizei economice, extremele se întăresc în ţări cu democraţie mai veche. Ne putem uita numai la Franţa, unde Noul Partid Anticapitalist condus de postaşul Olivier Besancenot seduce din ce în ce mai multă lume, sau la Germania, unde Die Linke, formaţiune compusă din ex-comunişti din fosta RDG şi oameni dezamăgiţi de social-democraţia clasică, este creditată cu peste 13% din intenţiile de vot, la alegerile legislative de peste cîteva luni. Nimic din toate acestea în România! Partidul România Mare, al cărui lider ajungea în turul al doilea al alegerilor prezidenţiale, în urmă cu opt ani, dispare de pe scena politică. E o veste bună pentru mulţi observatori europeni, care îi contabilizează de aproape 20 de ani declaraţiile naţionaliste, xenofobe sau antisemite. Vestea bună este şi eşecul Partidului Noua Generaţie, un bazar bizar, al cărui preşedinte a fost ridiculizat în repetate rînduri de ziariştii unor publicaţii respectabile, care îl intervievau cu un amestec de fascinaţie şi stupoare.

Văzută de departe, România arată bine. Candidaţii la funcţia de prim-ministru sînt şi ei prezentabili: doi foşti premieri şi un fost ministru de Externe, care vorbesc limbi străine, ştiu cum să se îmbrace şi cum să stea într-o fotografie. „Românii nu mai sînt ridicoli" – spunea un gazetar britanic, care urmăreşte de 16 ani alegerile de la noi.

Eventualele probleme pot apărea cînd treci de pojghiţă, încercînd să explici unor străini cum se poziţionează partidele şi care sînt mizele scrutinului. Ideologic, pentru început, dreapta nu e dreaptă, iar stînga românească mai are mult de lucru pînă să ajungă social-democraţie. Partidul Democrat-Liberal, atît de mîndru de apartenenţa la Partidul Popular European, era, pînă acum trei ani, la fel de mîndru să fie membru în Internaţionala Socialistă. Greu de explicat ce a determinat această schimbare. La liberali ar trebui să fie ceva mai simplu. În Europa, mişcările liberale se situează însă ceva mai la stînga decît poziţia pe care şi-o asumă PNL. În fine, Partidul Social-Democrat, dincolo de „europenii" Adrian Severin, Titus Corlăţean, Mircea Geoană sau Cristian Diaconescu, este formaţiunea pentru care a fost creată sintagma de „baroni locali". Marian Oprişan, Liviu Dragnea sau Radu Mazăre nu numai că nu sînt marginalizaţi, dar unul dintre efectele nedorite ale noului tip de scrutin, uninominal, este că vor căpăta mai multă putere.

Care este diferenţa dintre partide, atunci? – întreaba observatorul străin, confuz, mai ales după ce i-ai vorbit şi despre un fenomen necunoscut la el în ţară: cel al migraţiei de la un partid la altul. Renunţi să-i explici în detaliu, spunînd că pînă în urmă cu patru ani lucrurile erau ceva mai simple: unii militau pentru o ruptură cu trecutul (chiar dacă nu toţi erau sinceri), alţii (mai sinceri, cîteodată) nu se gîndeau la aşa ceva. „Tocmai – îţi răspunde interlocutorul, care s-a documentat – acum patru ani vorbeaţi despre comunism, corupţie, Securitate. Ce s-a întîmplat cu problemele astea?" Şi la această întrebare nu poţi decît să remarci că temele au dispărut misterios din dezbatere, dar că problemele nu s-au rezolvat. Capetele căzute după deschiderea arhivelor Securităţii nu au fost cele pe care le aşteptam. Am asistat la victorii de etapă şi la răfuieli meschine, care i-au descumpănit pe cei care sperau într-o separare a apelor şi lustraţie. Cît despre corupţie, „peştii mari" sînt în continuare în libertate, iar instituţii precum DNA şi ANI nu au sprijin, ci opoziţie politică. Nu se mai discută, pentru că nu sînt teme care aduc voturi, într-o campanie în care s-au promis construcţii de grădiniţe şi reparaţii de garduri.

După ce a ascultat explicaţiile, jurnalistul mulţumeşte şi închide carneţelul. Dacă are loc în ziar, va scrie despre temele prezente şi cele uitate din campanie. Dacă locul e deja ocupat de criza economică, de noua administraţie americană sau de atentatele din India, atunci va publica doar cîteva rînduri, după alegeri, sub titlul: „Stînga şi dreapta, la egalitate după scrutinul din România". Ca despre o ţară normală.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Hoţii bătrîni.** Toate studiile şi statisticile din lume demonstrează că, în majoritatea lor, delictele sînt săvîrşite de persoane în jurul vîrstei de 20 de ani şi că rata criminalităţii scade pe măsură ce populaţia îmbătrîneşte. În Japonia nu-i aşa. La modul general, în Japonia, criminalitatea este mult mai mică decît în ţările cu un nivel de dezvoltare asemănător. Din punct de vedere demografic, marea putere industrială nu stă strălucit: e ţara cu numărul cel mai mare de bătrîni şi cu cel mai mic număr de copii. Poate aceasta e cauza pentru care sînt arestaţi mai mulţi oameni în vîrstă decît tineri: în insula Hokkaido, anul 2006 a fost primul cînd au fost arestaţi mai mulţi bătrîni decît tineri; 800 din prima categorie faţă de 642 în cea de-a doua. Numărul delictelor comise de bătrîni creşte într-un ritm mai rapid decît cel al populaţiei. Delictele sînt neviolente, mici hoţii produse din cauza singurătăţii, dacă e să-l credem pe ministrul Justiţiei, din al cărui raport citează ziarul *The Washington Post*. Poliţia din Hokkaido e de acord cu această ipoteză, şeful poliţiei crede că izolarea şi spaima, faptul că legăturile cu propriii copii nu sînt consistente duc la comiterea de delicte la această vîrstă.

● **Zebrele şi fericirea.** Invocînd criza, dar şi recentul atac terorist din Mumbai, ziarul *The International Herald Tribune* a decis să-şi amîne conferinţa sa anuală dedicată abundenţei şi luxului, urmînd să se ţină la Hotelul Imperial din New Delhi, între 2-4 decembrie. „Am considerat că o asemenea conferinţă ar fi inadecvată în situaţia din India. O s-o ţinem de îndată ce situaţia se va stabiliza" – a declarat Stephen Dunbar-Johnson, de la *IHT*. Amînarea a fost o opţiune. Altă opţiune a fost adoptată de organizatorii dezbaterii „Fericirea şi cauzele ei", ţinută la San Francisco. Au participat psihologi, biologi, care au discutat probleme de genul „Compasiunea şi dobîndirea fericirii", „De ce zebrele nu se îmbolnăvesc de ulcer?", rolul sprijinului emoţional în boala canceroasă, reducerea stresului şi altele. Un mare număr de studii au sugerat că banii nu aduc fericirea, anchetele dovedind că poporul Inuit din nordul Groenlandei şi populaţia Massai din Kenya sînt la fel de fericiţi ca americanii de pe lista Forbes a celor mai bogaţi oameni. „Condiţia modernă este cea a nefericirii provocate de faptul că nu eşti fericit." (**M. B.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Che Guevara vă propune cardul de credit

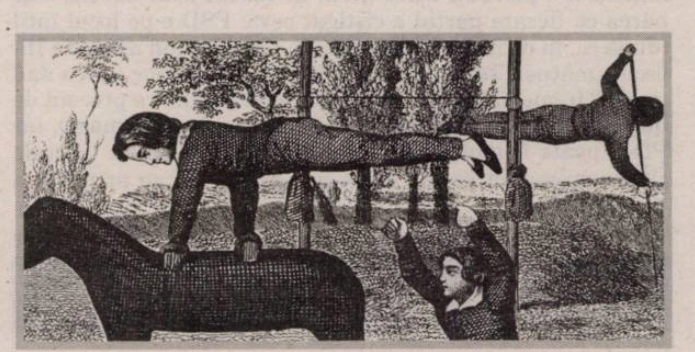

Mi-e dor de copilărie. Atunci lucrurile erau clare: lupul era rău şi nu putea fi convins să devină vegetarian. Capra nu apărea încă în reviste de modă, fiind ocupată exclusiv cu îngrijirea iezilor. Vînătorul, figură a autorităţii, salva situaţia cu ceva vreme înainte de final, dar nu înainte să apară victime – dovadă clară că jurnalistul medieval care ne relatează povestea avea şi el cîteva idei corecte despre ce anume se vinde.

Copilăria mea a ţinut pînă în anii '90. Ultimele basme de care îmi aduc aminte sînt cu ţărănişti şi liberali, luptînd cu pericolul roşu. Apărea şi un lup pe undeva, pe care ar fi trebuit să-l alungăm la vot. N-am reuşit, şi-aici realitatea se desparte rîzînd trist de poveste: lupul a continuat să mănînce iezii zilelor noastre. Care au scăpat au fugit departe, în pădurile din America, iar cei mîncaţi s-au transformat şi ei, în burta lupului, în lupi mai mici.

Se numeşte maturizare, mi-a zis mie odată cineva.

Cea mai mare pierdere nu e însă deceniul şi jumătate petrecut într-o ţară care şi-a refuzat, pe rînd, mai toate şansele (tocmai pentru că şi-a exportat, masiv, mai toate creierele!). Putem să trăim şi cu IQ-ul naţional, în medie, mai mic. Ce e mai greu e să trăim fără repere: „ai noştri" de la începutul anilor '90 nu erau acolo doar ca să piardă alegerile. Erau acolo ca să ne dea o certitudine. Ştiam cine sînt cei buni, cei răi şi cei manipulaţi. Ştiam cine e lupul. Eram în relaţii reci cu capra. Mă rog, înţelegeţi: în 1992 lumea era organizată: „ei cu ei" şi „noi cu noi" avea chiar un sens clar pentru toată lumea. Ştiam la ce ne referim.

Astăzi însă nu mai e clar. O dată, pentru că urme de blană găsim peste tot: cum ar fi în maşina de lux a doamnei blonde care ştiţi dumneavoastră, colea, are acum coledzi. Iar bietul ied behăie şi-n partide în care acum un deceniu domnea lupul. Lumea s-a amestecat. Îmi sînt simpatici indivizi pe care nu-i mai pot judeca după etichete. Detest vorbe, fapte, întîmplări, fără să mă uit din ce grupare face parte omul. Ştiu exact ce lege şi ce normă de impozitare e în interesul meu să susţin, şi mă cutremur cînd văd cine mi-o propune. E ca şi cum ai aştepta să te sune capitalismul într-o seară şi, la ora fixată, cînd ridici receptorul, îl auzi pe Che Guevara făcîndu-ţi, cu accent stricat, o propunere de card de credit la Banca Revoluţiei. E varză, cu alte cuvinte.

Tocmai asta a fost şi dilema acestor alegeri: cînd să mă bucur: la primele rezultate, la răsturnarea de scor, la revenire, la împărţirea mandatelor, la formarea guvernului? Cine sînt ai mei? Cei cu care am votat? Nu neapărat: ştiu oameni în regulă peste tot. Ştiu hahalere uniform distribuite în spectrul politic. M-aş bucura să-l văd pe tipul acela ministru, dar m-aş întrista să fie la ordinele şefului lui din partid. Invers: am un premier ideal, însă cabinetul e unul pe care niciodată acel om nu l-ar putea numi! Cum să fac să iasă ai mei cînd am pierdut (găsitorului, bună recompensă) chiar înţelesul acestui cuvînt?

Poate că tocmai asta a fost dilema multora la alegerile astea. Să votezi dreapta sau stînga în stare pură nu mai e posibil. Să votezi anticorupţia nu mai e actual. Să votezi salarii mai mari e de-a dreptul naiv. Să votezi oameni în care crezi e greu, odată ce mai crezi doar în funcţionarul de la bancă, acela care ţi-a spus acum şase luni să-ţi faci credit doar în lei.

E vremea maturităţii: capra din poveste face acum iezi doar pentru că dă bine în tabloide, *pozele sînt minunate, dragă!* Lupul îi mănîncă, după ce mai întîi consultă un focus-grup să afle dacă treaba asta dă bine în haită. Vînătorul vine tîrziu, pentru că a aşteptat pînă ce regizorul de emisie l-a introdus în platou, exact în momentul în care scandalul trena. „Ai noştri" nu mai pot cîştiga alegerile, pentru că ai noştri sînt acum doar Mihai, Andreea, Ioana, Matei şi cu mine.

Ai noştri sînt doar cei de acasă. Restul sînt alţii, dintr-o altă poveste, care nici măcar să adoarmă copiii nu mai poate. Pentru că nici nu-şi propune: cum să faci rating cu aşa ceva?

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Numărătoarea a început

Supus analizei, entuziasmul începe să se dizolve şi candidatul Obama, devenit preşedinte ales, începe să se confrunte cu cei care zic „V-am spus noi", dar şi cu reproşurile de tipul „Nu pentru asta te-am ales!". „Sîntem în balonul Obama. Şi nu e prea comod să faci un pas, să ieşi din el şi să-l dezumfli" – spune Steven Clemons, un analist liberal de la New America Foundation.

Deşi a afirmat că în Statele Unite nu există decît un singur preşedinte, cel în exerciţiu, adică Bush, ceea ce e corect, Obama e perceput ca reala sursă a autorităţii. În timpul atacurilor teroriste de la Mumbai, media americană a aşteptat reacţia celui care se încălzeşte la marginea stadionului. Obama s-a consultat cu Condoleezza Rice, secretar la Departamentul de Stat, şi a declarat că monitorizează cu atenţie criza şi că „aceşti terorişti care au ţintit civili nevinovaţi nu vor înfrînge marea democraţie indiană şi nu vor zgudui coaliţia globală care o apără". Preşedintele în exerciţiu, Bush, îşi petrecea week-end-ul în Peru, la un forum economic internaţional, şi s-a fotografiat în poncho. Casa Albă a dat un comunicat de condamnare a violenţelor din India, în timp ce Bush a „iertat" doi curcani, salvîndu-i de la prezenţa pe masa de Thanksgiving.

Prezenţa intensă a lui Obama pe scena publică nu are nici un precedent, dar ea este justificată prin condiţiile speciale ale tranziţiei puterii: pe de o parte, evoluţia crizei economice impune formularea unor planuri urgente, pe de altă parte, declinul în popularitate al administraţiei Bush, ezitările anterioare ar influenţa în mod negativ efectele unor eventuale măsuri. „Obama nu-şi poate permite luxul să aştepte" – scria *Time Magazine*, iar el însuşi declara că „starea economiei nu ne permite ezitări şi amînări". Sînt numiţi membrii viitoarei echipe prezidenţiale, cei mai mulţi nume cunoscute, ceea ce ar putea justifica nemulţumirile de tipul „o să trăim al treilea mandat Clinton". Preşedintele e dator într-o mare măsură militanţilor anonimi, care s-au zbătut din greu să-l scoată din anonimat, să explice de ce americanii albi n-au de ce să se teamă de un preşedinte de culoare, de ce acest candidat negru este cea mai bună opţiune în condiţiile date. Aceşti militanţi s-au mobilizat pentru că au crezut în mesajul schimbării, în retorica lui „o să fie altfel". Ce fel de „altfel", cînd pîrghiile puterii de azi vor fi manevrate de oamenii puterii de alaltăieri – se întreabă, de exemplu, liderii sindicali care au contribuit cu milioane de dolari la fondurile de campanie şi acum observă că nu s-a găsit un loc pentru nici unul dintre ei, în noua echipă economică. „Schimbarea sînt eu" – răspunde trufaş Obama – şi pentru ca ea să se producă rapid e nevoie de oameni familiari cu procesul de decizie şi cu posibilităţile de a-l aplica. Cu alte cuvinte, el n-are timp să le ofere viitorilor colaboratori cursuri de calificare la locul de muncă.

Există însă şi un alt semnal puternic dat de numirile lui Obama. Un republican, Robert Gates, la Apărare şi fosta rivală la nominalizarea democrată, Hillary Clinton, la Externe, demonstrează că el s-a luat în serios cînd a promis că se consideră alesul unei Americi solidare. Colaborarea cu Hillary ar putea pune cîteva probleme, atît în privinţa principiilor, cît şi în ceea ce priveşte formele de manifestare a temperamentului fostei prime doamne. Liderii grupurilor pacifiste sînt dezamăgiţi, ei sperau ca politica externă să nu fie condusă de o persoană care a votat pentru războiul din Irak.

Luni de zile preşedintele ales şi ministrul său de Externe au luptat unul împotriva celuilalt şi au rezervat o parte importantă a discursurilor lor evidenţierilor slăbiciunilor celuilalt. Dar nici unul nu s-a dedat la insulte, nu a spus acele lucruri care ar putea bloca definitiv o relaţie de colaborare. Practica democratică porneşte de la principiul că rivalul este o prezenţă umană mai mult sau mai puţin plăcută, cu soluţii mai mult sau mai puţin coerente, în nici un caz diavolul aşezat în calea Arhanghelului: de aici şi posibilitatea de a realiza în fapt uniunea naţională, atît de rîvnită şi de sabotată de autorii pamfletelor ce ţin loc de programe electorale.

globul cubic

Ziaristul şi poliţia

Incidentul a stîrnit vîlvă: ziariştii de la *Libération* au protestat, au promis că vor manifesta, în alte ziare au apărut comentarii despre relaţia puterii cu presa, ministrul Justiţiei a dat o declaraţie prin care dezvinovăţeşte poliţia, preşedintele Sarkozy a numit o comisie.

Incidentul a început aşa: vineri, la domiciliul fostului director al ziarului *Libération,* Vittorio de Filippis, a venit un echipaj al poliţiei cu un mandat de aducere la procesul unde era reclamat pentru calomnie. Procedura, justificată de poliţie prin faptul că De Filippis nu se prezentase în faţa justiţiei în cîteva rînduri, deşi fusese citat, a fost însoţită de „insulte şi umilinţe", i s-au pus cătuşe, procedeul fiind admis de Codul de procedură penală doar ca o excepţie. Poliţia susţine că nu i-a pus cătuşe pe drumul de la domiciliul său pînă la secţie, ci, ulterior, în timpul transferului la tribunal, „din motive de securitate". De Filippis susţine că poliţiştii i-au spus că e „o lepădătură", poliţiştii spun că răspunzînd atitudinii lui „disprepuitoare" i-au spus că „se comportă mai rău decît unele lepădături". Ministrul Justiţiei, doamna Dati, afirmă că a fost respectată procedura legală.

Eric Fottorino, în editorialul din *Le Monde:* „Această interpelare depăşeşte limitele care ar impune anumite dubii: trebuie să ai un prea sigur sentiment al impunităţii ca să te dedai la acte nedemne de un stat de drept. Ca şi cum toţi gazetarii ar trebui să primească acest mesaj: presa să stea la locul ei, altfel poliţia o să vă viziteze în zori, cu scandal şi insulte. Percheziţiile efectuate la sediile ziarelor, arestările de gazetari o să ne facă să credem că presa e liberă doar cînd tace. Atunci, să vorbim".

Şeful statului, Nicolas Sarkozy, afirmă că a înţeles „emoţia" creată de interpelarea jurnalistului şi a creat o comisie „care să elaboreze definiţia unei proceduri penale modernizate, cu respectul drepturilor şi demnităţii persoanei". De asemenea, a recomandat să fie traduse în fapt recomandările comisiei Guinchard, preconizînd depenalizarea calomniei. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Sesterţii lui Larcius Licinius

Vă miraţi, probabil, ca şi mine, de felul în care ne vorbesc cei care ne-au cerut voturile în aceste zile. Aceşti oameni conving mase de electori, vorbele lor seduc sute de mii de minţi. Poţi spune „aşa vorbe, aşa minţi" şi poţi trece mai departe în singurătatea ta tot mai greu de spart, dar nu asta trebuie să faci. Trebuie să te întrebi *de ce*. Cum se poate ca aceste discursuri să seducă? Răspunsul meu stă într-o poveste, veche de cînd lumea.

Acum aproape două mii de ani, Domitius Afer, orator celebru al Romei, admirator al clasicului Cicero, s-a trezit că pledoaria-i din faţa centumvirilor este întreruptă de strigăte violente. Domitius, al cărui fel de oratorie era calm şi grav, argumentat şi erudit, s-a oprit nedumerit. Urletele au încetat şi ele. Domitius a reînceput să vorbească, strigătele au erupt cu o violenţă încă şi mai mare. Domitius se opreşte din nou, de data asta consternat. Zbieretele amuţesc. Domitius Afer îşi reia pentru a treia oară pledoaria şi strigătele se revarsă încă şi mai amplificate. Atunci, Domitius Afer, cu aerul că a înţeles, se interesează împotriva cui pledează. I s-a spus numele lui Larcius Licinius, avocat de mare succes, cunoscut pentru obiceiul său cu totul original de a cumpăra pe trei sesterţi lăudători, oameni care veneau în for şi strigau în favoarea sa. Aflînd numele adversarului său şi văzînd cum masa cumpărată copleşeşte auditoriul inocent, la rîndu-i stupefiat de gălăgia galeriei tocmite, Afer a spus: „Centumviri, arta noastră s-a sfîrşit!". Se sfîrşise o epocă în oratoria publică. De-acum înainte, ceea ce va conta nu va mai fi logica argumentaţiei, persuasiunea tonului, starea pe care o induce în auditoriu discursul rostit. De-acum înainte, vor conta vocile susţinătorilor plătiţi, care vor face auditoriul să pară cucerit. Căci rostul principal al lăudătorilor nu e acela de a impresiona vreun juriu sau judecător şi nici măcar acela de a intimida adversarul, ci este precis acela de a da impresia spectatorilor onesti că oamenii aidoma lor îl susţin frenetic pe vorbitor. În fine, practica de a cumpăra lăudători s-a extins rapid şi, pe măsură ce a trecut vremea, în conformitate cu legea fatală a cererii şi ofertei, s-a articulat tot mai coerent şi meseria de lăudător de profesie, meserie care, în greaca veche, era desemnată printr-o sintagmă care s-ar traduce *omul-care-strigă-„minunat!"*.

La Roma, epoca adevăratei elocinţe, a oratoriei glorioase nu a fost chiar atît de lungă. Ştim, de pildă, că episodul consumat cam cu 150 de ani înainte de Cristos, cînd a sosit la Roma o ambasadă grecească formată din trei filozofi celebri în epocă, a şocat elita romană. Măiestria cu care grecii întorceau cuvintele şi argumentau era, pentru romani, amuţitoare ca o vrajă. Nu mai auziseră aşa ceva. Unul dintre purtătorii de ambasadă, academicul Carneades, a ţinut chiar nişte conferinţe private pentru inteligenţia locală, în care a construit o argumentaţie indestructibilă împotriva imperialismului roman. Roma întreagă s-a cutremurat, căci argumentele academicului grec contraziceau fără rest o idee axiomatică pentru gîndirea locală, o idee care era în asemenea măsură dincolo de orice criticism, încît devenise credinţă în cel mai mistic sens cu putinţă, şi anume că Roma este centrul lumii şi că Imperiul Roman este intrinsec alcătuirii universului. Conservatorul Cato cel Bătrîn, un viguros anti-elenist, şi-a ieşit din răbdări şi a convins autorităţile să alunge grecii din Roma, dar fascinaţia intelectuală iscată de vorbele lor a rămas. După ei, ca un fel de efect pervers, retorica romană s-a dezvoltat cu adevărat şi nu a trecut mult pînă cînd, prin marii oratori ai epocii ciceroniene, a ajuns la culmi. Cam două secole mai tîrziu, Domitius Afer va anunţa sfîrşitul acestei epoci, spunînd centumvirilor că arta sa a murit. Nu mulţi ani după incidentul din faţa centumvirilor, obiceiul vicios introdus de Larcius Licinius se răspîndise în asemenea măsură şi, în consecinţă, oratoria căzuse atît de jos, încît Pliniu cel Tînăr scria într-o epistolă: „Dacă treci cumva prin tribunal şi vrei să ştii cum vorbeşte vreunul, n-ai nevoie să te urci la tribună şi nici să stai să asculţi, căci e uşor să ghiceşti: află că acela care este cel mai aplaudat vorbeşte cel mai prost".

Grecii aduseseră la Roma nobila artă a oratoriei, a convingerii celuilalt prin cuvînt, a tranşării disputelor prin pledoarii. Romanii au fost vrăjiţi şi, cu spiritul lor pragmatic, au făcut din retorică şi oratorie principalele mijloace de dezvoltare a ceea ce aveau ei mai preţios: dreptul. Dar au şi pervertit darul nepreţuit făcut de greci, anulînd cu totul nobila artă a persuasiunii publice în momentul în care şiretul Larcius Licinius a început să cumpere plebei ca să-i aplaude în extaz pledoariile şi să huiduie adversarii.

De atunci încoace, lumea s-a sofisticat. Cei trei sesterţi ai lui Licinius au devenit metaforă pentru o realitate cu mult mai vastă. Ei sînt acum dolari sau funcţii, privilegii sau complicităţi. Ei sînt chiar şi promisiuni vagi ori doar promisiuni aşteptate. Pe măsură ce sesterţii au devenit mai subtili şi noi am devenit mai moderni. Lucrurile care sînt azi de vînzare sînt cu mult mai multe decît erau acum două mii de ani.

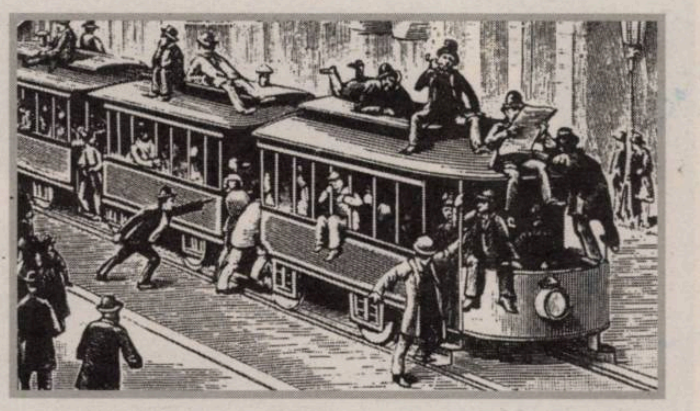

Două lucruri ar trebui, poate, să nu uităm înainte de a ne ridica să aplaudăm un politician: 1) să nu cumva să o facem pentru trei sesterţi, oricum se vor fi numind ei acum şi 2) să nu cumva să o facem doar pentru că mulţi din jur, rîvnitori la sesterţi, o fac şi ei.

P.S. Acum exact patru ani, în toiul unei campanii electorale aprinse, publicam acest articol în *Dilema veche*. Menţin fiecare cuvînt.

ready made

„Într-o vară cînd făceam fîn în Plopi şi dormind singur, a venit la mine într-o noapte un om mare, cam de 4-5 m. şi m-a întrebat că n-am văzut trecînd pe aci o fată? Eu răspunzîndu-i că n-am văzut, omul cel mare, care era Omul cel de miazănoapte, mi-a spus ca să fac focul cît mai mare. Ducîndu-se apoi mai departe, s-a întors îndată cu Fata Pădurii în braţe, pe care apucînd-o de picioare, a deşdinat-o în două şi a pus-o pe foc să se frigă..."

(Constantin Eretescu, *Fata Pădurii şi Omul Nopţii,* Editura Compania, 2007)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Credibilitatea

Tot mai mult se vorbeşte despre scăderea calităţii presei, despre „moartea“ informaţiei, despre exagerările şi manipulările televiziunilor, radiourilor şi, chiar ale agenţiilor de ştiri. Concurenţa din ce în ce mai acerbă din presă ar fi de vină, nu doar la noi, ci şi prin alte ţări, pentru transformarea informaţiei în altceva. Ambalarea din ce în ce mai comercială a acesteia ar duce în cele din urmă – spun specialiştii – chiar la denaturarea ei. Ziarele nu mai au menirea principală de a informa, ci pe aceea de a livra diverse poveşti care pot stîrni interesul (chiar dacă n-au neapărat o relevanţă politică, socială sau economică şi chiar dacă sînt şi destul de departe de realitate). Teoretic, credibilitatea ar trebui să fie una dintre cele mai importante valori ale presei. În ţări cu lungi tradiţii ale presei democratice e de la sine înţeles că a deveni necredibil în acest domeniu e aproape echivalent cu a falimenta. Cînd dai informaţii greşite, oamenii vor începe să nu te mai creadă, nu se vor mai uita la postul tău de televiziune, nu-ţi vor mai asculta emisiunea la radio sau nu-ţi vor mai cumpăra ziarul. Mai mult, odată ce ţi-ai pierdut creditul, ca instituţie de presă, vei începe să ai şi dificultăţi în a primi informaţie corectă. Politicienii serioşi, oamenii aflaţi în funcţii importante, autorităţile responsabile sau experţii de valoare se vor gîndi de două ori, înainte de a-ţi oferi informaţii, interviuri sau analize. Se vor teme de eventuale prezentări deformate, de folosirea improprie a declaraţiilor, de scoaterea lor din context şi, în ultimă instanţă, de compromitere. Către asemenea instituţii compromise se vor îndrepta în schimb tot mai mulţi şarlatani. Atît furnizorii, cît şi publicul doritor de informaţii şi analize corecte vor prefera un post sau ziar concurent mai credibil. Ce se întîmplă însă dacă tot mai multe instituţii de presă îşi asumă spectacolul, în detrimentul informaţiei, dacă descoperă că impostura face audienţă, în timp ce seriozitatea plictiseşte? Dacă încep să afle că e mai uşor să cîştige din circ şi mai complicat şi mai costisitor să ambaleze într-un mod interesant lucruri serioase? Se ajunge la un fel de cartel al impostorilor în care toţi supralicitează şi mizează pe ieftin şi pe fals? Competiţia se porneşte pe spirala inversă a livrării cît mai multor poveşti, atrăgătoare (poate) la prima vedere, dar din ce în ce mai depărtate de realitate. Publicul nu mai are de unde alege lucruri serioase şi începe să se obişnuiască cu ideea unei prese „inventive“, pline de „spectacol“. Un divertisment vîndut în mod convenţional drept realitate, fără substanţă şi fără informaţii pe care te poţi baza.

E poate un gen de dereglare asemănătoare celei din zona financiară, care a dus la actuala criză mondială. Sistemele financiare au început să ruleze banii tot mai repede şi să mizeze, prin operaţiuni tot mai sofisticate, pe sume care, de fapt, nu existau în

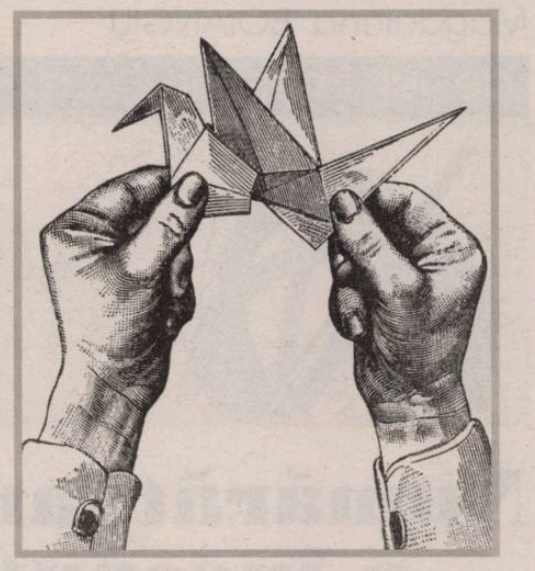

realitate. Iar pierderea încrederii în aceste circuite virtuale a ajuns să afecteze economia reală. Dar tot aşa cum speculaţiile financiare rafinate s-au dovedit falimentare pe termen lung, şi speculaţiile de presă îşi pot dovedi la un moment dat eşecul. Politica reală poate intra în criză (dacă nu cumva asta se şi întîmplă) din cauza supralicitării componentei de imagine, a nevoii de „a da bine pe sticlă“. Atîta timp cît presa nu mai e practic în serviciul publicului, nici cei care apar în presă nu vor mai trebui să fie neapărat în serviciul publicului. Nu vor mai trebui să-i servească pe oameni prin ce fac, ci doar să-i distreze din cînd în cînd, să le capteze atenţia cu giumbuşlucuri. Vor deveni nişte clovni pe care nimeni nu-i va mai crede. Cine va rezolva atunci problemele societăţii? Şi, într-o eventuală criză (de toate felurile), cine-i va mai crede pe cei care încearcă să explice populaţiei lucruri importante? Cît de repede şi-ar putea recîştiga atunci credibilitatea o presă asociată cu circul pe care l-a făcut ani de zile?

4 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL DILEMA VECHE

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021/407.54.69

ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POȘTALE, AGENȚIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din prețul de la chioșc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completați numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită față de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la: .
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala București.
Pentru ca livrarea abonamentului să începată la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului, prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 – CP 143, București, cod poștal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.

Abonamentele se pot contracta: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București ■ cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poștale ■ la sucursalele RODIPET ■ la firmele particulare.

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Cui îi e frică de MŢR?

„În condiţiile date, ideal ar fi ca, odată cu definitivarea lucrărilor de consolidare a clădirii, muzeul să fie pregătit cu o expoziţie permanentă nouă ca tematică, prin care să fie puse în valoare şi alte obiecte din patrimoniul extrem de valoros, de aproape 90.000 de bunuri culturale mobile, al muzeului şi, bineînţeles, cu alt mobilier pentru expunere“ (mobilier conceput de Horia Bernea special pentru această expunere şi în conformitate cu stilul acesteia – *n.n.).*

Acest „ideal“ a fost formulat de către o comisie de control a Ministerului Culturii şi Cultelor, cu cîteva zile înainte de alegeri. El este perfect coerent şi consecvent de-a lungul celor cîteva zeci de pagini unde, în afară de o serie de observaţii tehnice, se formulează şi alte deziderate culturale similare: înlăturarea Clubului Ţăranului, care nu este altceva decît un risc pentru siguranţa muzeului, încetarea Tîrgului Ţăranului, care duce în derizoriu activităţile serioase ale muzeului, protejarea de public a bisericii de lemn din curtea muzeului prin instalarea unui cordon la 50 de metri de jur împrejur etc. Nu, nu este vorba despre închiderea muzeului, nimeni nu vrea să pună un lacăt pe porţile sale şi nimeni nu vrea să se instaleze în bătrîna clădire de la Şosea. Nu este vorba nici de vreun alt episod de persecutare a intelectualilor în viaţa publică din România. Nu este vorba nici măcar de o decizie finală. Dar nu este vorba nici de o vorbă în vînt, aruncată de vreun nepriceput sau de un simplu comentariu pe un blog. Nu, totul izvorăşte din dragoste de patrimoniu şi grijă (ba chiar îngrijorare) pentru soarta sa din partea unor „persoane competente“. Şi aici începe problema. Şi îngrijorarea mea.

Problema este mai veche. În urmă cu patru, cinci ani, a început demontarea ferită de ochii lumii a expunerii realizate de Horia Bernea şi colaboratorii săi, pentru care muzeul obţinuse cea mai înaltă distincţie europeană posibilă: cel mai bun muzeu european al anului. O sală, apoi încă una au fost „reamenajate“, o persoană, apoi încă una şi încă una au fost determinate să plece. Dacă toată această manevră nu ar fi fost făcută publică, iar societatea civilă n-ar fi reacţionat vehement, acum probabil că nu ar mai fi existat decît amintirea muzeului conceput de Bernea.

Îngrijorarea vine din acest precedent şi din asemănarea teribilă a discursului „reformator“ de acum cu cel din urmă cu cîţiva ani. Istoria pare să se repete. Sau riscă să se repete, de data aceasta ferită de ochii lumii prin perdeaua de fum gros a alegerilor şi turbulenţelor electorale. Oare trebuie să ieşim din nou în stradă? Oare trebuie să fim mereu vigilenţi pentru a feri fiecare petic de ideal de „restauraţia“ unor idealuri pe care le speram de mult apuse? Cui îi este frică de Horia Bernea în aşa măsură încît, periodic, instituţia culturală creată de acesta să trebuiască să fie apărată public?

Ajungem astfel la marea, adevărata problemă, care ne priveşte pe toţi: restauraţia ilieştilor culturii.

A existat un „eşalon doi“ şi în cultura socialistă, oameni pentru care Cîntarea României, ca şi socialismul erau lucruri bune în sine, dar care au fost compromise prin modul de punere în practică. Oameni care şi-ar fi dorit o Cîntare a României cu chip cultural, pe care doar ei ar fi ştiut să o realizeze cum se cuvine, dar n-au avut parte. Oameni care au acumulat frustrări pentru că au trebuit tot timpul să asculte de activiştii de partid din eşalonul unu – ceea ce au şi făcut, de altfel, fără să cîrtească. După ce au scăpat de aceştia odată cu înlăturarea comunismului, au stat o vreme cuminţi şi timoraţi, neştiind prea bine ce se întîmplă şi ce ar putea face. Apoi şi-au dat seama că se poate întîmpla orice şi au considerat că a venit, în sfîrşit, şi vremea lor. Au devenit vocali, s-au mirosit între ei şi s-au grupat prin diverse instituţii, apoi au început să apere şi să dicteze „adevărata cultură“. Mai ales adevărata cultură românească: acea Cîntare a României cu chip uman, la care visaseră atîta vreme şi în care au crezut – şi mai cred încă – în mod sincer. Vorbesc cu toţii aceeaşi limbă a cripto-păşunismului responsabil, se recunosc între ei şi se aliază dincolo de inamiciţii. Împreună formează magma nealterabilă a instituţiilor, peste care se aşază în straturi suprapuse zaţul guvernărilor succesive. De acolo de unde sînt, îşi legitimează reciproc incompetenţa (după cum se exprimă sociologul Alfred Bulai) şi încearcă ori de cîte ori găsesc o ocazie să controleze competenţele. Căci *controlul* este pohta ce-au pohtit-o de cînd erau mici! Iar frustrările mai vechi şi mai noi nu au făcut decît să exacerbeze această poftă.

Frustraţi din toate colţurile ţării, uniţi-vă, aşadar! Celor

vechi li se adaugă astfel contingente tinere, mînate în luptă de o la fel de sinceră şi impotentă poftă de îndrumare şi control. Şi dacă nu le-a ieşit controlul „real“, în politică sau economie, încearcă măcar, ca pe un fel de răzbunare a piticului, exersarea puterii în cultură. Pentru toţi aceştia, creativitatea este o ameninţare permanentă de erezie, căci scapă totdeauna de sub control. Pentru mulţi dintre ei, Muzeul Ţăranului Român este o astfel de erezie, cu atît mai mult cu cît a crescut pe domeniul rezervat al „culturii noastre tradiţionale“, pe care riscă în acest fel să o sminteasc㠄...

În aceste condiţii, poate că şi oamenii normali din toate colţurile ţării ar trebui să se unească din cînd în cînd, sau măcar atunci cînd le este ameninţată direct normalitatea. Şi măcar pentru o infuzie periodică de optimism, constatînd că mai nasc şi la România oameni normali!

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Lauda de sine

„Criticul de film Alex. Leo Şerban va primi Marele Premiu al primei ediţii a Galei Jurnalismului Cultural, organizată în perioada 4-5 decembrie, la Iaşi, de Fundaţia Culturală «Timpul», printre cîştigători numărîndu-se şi Matei Florian, şi Mihaela Michailov.

Gala Jurnalismului Cultural îşi propune să premieze cei mai valoroşi publicişti ce activează în presa scrisă culturală (reviste culturale şi pagini de cultură ale cotidienelor, suplimente culturale). Gala răsplăteşte jurnaliştii care publică cel puţin lunar în presa culturală şi au minimum doi ani de experienţă în domeniul presei culturale.“ N-o spunem noi, a spus-o Mediafax, pe 2 decembrie 2008, la ora 11,37 fix.

Aşadar, dacă nu ştiaţi că există o asemenea gală, aflaţi acum. Şi mai aflaţi şi contextul: iniţiatorul Galei Jurnalismului Cultural este Fundaţia Culturală „Timpul“, iar finanţarea este asigurată de proiectul „Iaşi 600“ derulat de Primăria Municipiului Iaşi. Evenimentul are drept parteneri Universitatea „Al.I. Cuza“ şi Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu“. Juriul a fost format din: Liviu Antonesei (preşedinte), Alexandru Călinescu, Răzvan Ţupa, Elena Vlădăreanu, Oltiţa Cîntec.

Gala Jurnalismului Cultural are loc pe 5 decembrie, de la ora 18,00, în Sala „B.P. Hasdeu“ a Bibliotecii Centrale Universitare din Iaşi, şi este precedată, pe 4 decembrie, de un eveniment ce îi reuneşte pe scriitorii Filip Florian şi Ioan T. Morar, invitaţii de onoare ai primei ediţii, de la ora 16,00, în Sala „B.P. Hasdeu“ a Bibliotecii Centrale Universitare.

Alex. Leo Şerban

Aşadar, dacă vă aflaţi prin zonă, mergeţi să-i vedeţi pe Alex. Leo Şerban (Marele Premiu) şi pe Matei Florian (critică muzicală) cînd îşi iau premiile. Dacă nu sînteţi prin zonă, îi puteţi citi în continuare în *Dilema veche*. Ceea ce vă recomandăm călduros.

PUBLICITATE

Cartea ilustrată de la editura Vellant

PRINŢESE NECUNOSCUTE SAU DATE UITĂRII
În traducerea lui Şerban Foarţă.
Prinţese frumoase, misterioase, delicate şi necunoscute sau date uitării.

SEMINŢE DE CABANE
În traducerea lui Şerban Foarţă.
Alfonso de Copacabana, explorator minor, îndrăzneţ şi riguros porneşte în jurul lumii în cautarea adevărului. Cabanele copilăriei, cresc ele din seminţe, precum florile?

POVEŞTI LA GURA SOBEI
Inedite poveşti, cu aură de legendă şi umor copilăresc. Culese din ţinuturi îndepărtate şi friguroase, au încălzit multe nopţi pline de zăpadă.

RĂŢUŞCA CEA URÂTĂ
Povestea e veche şi plină de învăţăminte. Ilustraţiile - colaje de material textil - inedite şi spectaculoase.

LEON ŞI TĂRÂMUL DE LA MIJLOC
Misterul cel mai important al spectacolului de magie: unde dispar lucrurile puse în cutia magicianului? Urmăreşte-l pe Leon şi o să afli teribilul secret.

Andrei PIPPIDI

SOS București

Se dărîmă încă un monument istoric

Am primit, pe 28 noiembrie, un mesaj din partea Asociaţiei „Salvaţi Bucureştiul“, care-mi semnalează demolarea unui monument istoric în str. Banului nr. 2. Cu permisiunea Asociaţiei, voi reproduce informaţiile chiar în forma în care mi-au fost transmise, după care voi adăuga un comentariu.

„Imobilul a fost construit la sfîrşitul secolului XIX ca anexă la Palatul Ştirbei din Calea Victoriei nr. 107. El se găseşte la poziţia 356 în lista monumentelor istorice din Bucureşti (pe site-ul Ministerului Culturii). Autorizaţia de demolare are nr. 90/04/V/2891/08 şi a fost emisă de Primăria Sectorului 1 la 3 aprilie 2008, conform site-ului Primăriei de sector. Avizul de declasare fusese cerut de mai multe ori de către beneficiar Comisiei Naţionale a Monumentelor Istorice şi a fost refuzat de fiecare dată. Ministerul a fost cel care a declasat monumentul, avînd dreptul de a o face contrar opiniei exprimate de Comisie, care nu are decît un caracter consultativ (aberaţie juridică). La fel s-a întîmplat în urmă cu două luni, cînd Direcţia Cultură, Culte şi Patrimoniu Cultural Bucureşti a dat avizul de desfiinţare pentru imobilul din str. Batiştei nr. 26, fără să consulte Comisia Zonală.

Beneficiarul demolării din str. Banului, dl Popescu Ovidiu, a cerut deja Comisiei Tehnice de Urbanism şi Amenajarea Teritoriului (CTUAT) de la Primăria Municipiului avizul pentru construirea unui turn în curtea din spatele Palatului Ştirbei, pe locul monumentului istoric demolat. Acest aviz n-a fost încă acordat.“

Intenţia de a declasa chiar Palatul s-a manifestat din anul 2007, după care domnul Popescu şi arhitectul său, domnul Arsene, s-au hotărît să se mulţumească doar cu marele teren din spate de pe care vor înlătura construcţiile existente. Aceea despre care e vorba acum a fost probabil clădită în 1882 de arhitectul Hartmann, împreună cu alte modificări ale ansamblului pe care i le ceruse beizadea Alexandru Ştirbei (1837-1895), de mai multe ori ministru în guvernele conservatoare de la sfîrşitul secolului. N-are rost să ne întrebăm dacă merita sau nu să fie înregistrată ca monument istoric. Ce e sigur este că ea figura pe listă (vezi şi *Monitorul Oficial* din 16 iunie 2004, I, p. 470): prin urmare, avem de-a face cu un abuz. Am atras atenţia asupra pericolului încă din aprilie-mai în două articole din *Dilema veche* şi la o masă rotundă organizată de Fundaţia Ileana, intervenţiile fiind atunci publicate în *Observator cultural* (5-11 iunie 2008). Mi se pare curios că aprobarea de care aveau nevoie demolatorii le-a venit din partea Primăriei sectorului 1, tocmai de acolo unde domnul A. Chiliman şi-a făcut o specialitate din lupta contra „rechinilor imobiliari“. Cît despre Comisia Tehnică de la Primăria Municipiului, am auzit că nu îi mai are printre membrii săi pe cîţiva arhitecţi care se împotriveau celor mai ambiţioase proiecte. Dacă avizul CTUAT va fi acordat, atunci va apărea o pereche pentru Cathedral Plaza şi toată strada General Budişteanu, aşa de plăcută cu fizionomia ei de modă veche (mă gîndesc mai ales la casele Cantacuzino), va fi definitiv compromisă.

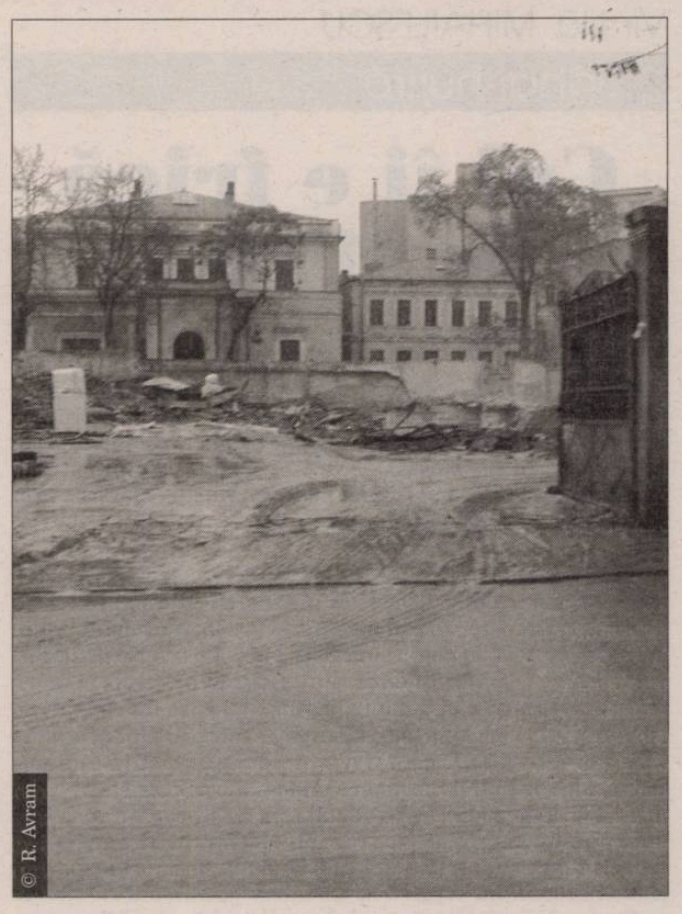

Aş fi crezut că criza economică de care sîntem ameninţaţi ar putea avea măcar acest efect bun, că întreprinzătorii din construcţii îşi vor economisi banii.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

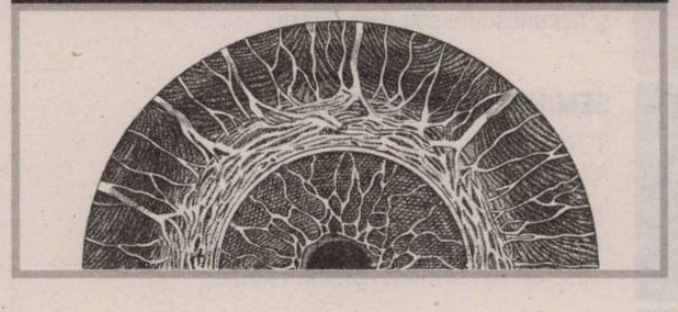

Bibliofagii

Ce faci cînd ai 40.000 de cărţi şi locuieşti într-un apartament obişnuit, de bloc? Foloseşti la maximum fiecare spaţiu. Ajungi să ai rafturi pe toţi pereţii băii, ceea ce te obligă să nu foloseşti duşul şi să laşi fereastra deschisă cînd eşti în cadă, ca să eviţi condensul; să utilizezi în acelaşi scop bucătăria, forţîndu-te să eviţi anumite alimente cu miros puternic. Este ceea ce i s-a întîmplat lui Jacques Bonnet, redactor de editură, traducător, critic de artă, autor al unei încîntătoare cărţulii intitulate *Biblioteci pline de fantome (Des bibliothèques pleines de fantômes,* Denoël, 2008).

Bonnet este un „nebun după cărţi“, ca să reiau formula lui Alberto Manguel. E un bibliofag, nesăturîndu-se să acumuleze cărţi, incapabil să se despartă de vreuna din ele, iar atunci cînd e forţat să o facă, spre exemplu cînd nu mai găseşte un volum şi trebuie să cumpere altul, după care îl regăseşte, se află într-o cumplită dilemă: să păstreze ambele exemplare, să păstreze numai unul, dar care – primul sau al doilea... Întîmpină mereu dificultăţi în a aranja cărţile în bibliotecă deoarece – într-adevăr – e foarte greu să optezi pentru anumite criterii, ordinea alfabetică a cărţilor după autori, clasificarea după colecţii, după format, după culorile copertelor ş.a.m.d. Bibliofagia implică şi alte riscuri: Bonnet citează cazul pianistului Charles-Valentin Alkan, supranumit „Berlioz-ul pianului“, care – în 30 martie 1888 – a murit strivit de propria-i bibliotecă. Ce moarte! Cum să nu ţi-o doreşti?...

Cartea e plină de astfel de „anecdote“, una mai savuroasă decît alta. Gilbert Lély, poet şi reputat specialist în opera marchizului de Sade, a decis să nu aibă decît 100 de cărţi în biblioteca personală: cînd cumpăra o carte nouă, renunţa la alta. Altcineva optase, după complicate şi misterioase calcule, la cifra 361, de la care nu s-a abătut niciodată. Biblioteci imaginare? Biblioteca lui Des Esseintes, eroul lui Huysmans, a lui Peter Klein din *Auto-da-Fé* de Elias Canetti, sau cele „20.000 de volume definitive“ ale căpitanului Nemo. Colecţionarii au curiozităţile lor: Tristan Bernard adunase 173 de ediţii din *Paul et Virginie,* un asociat al lui John D. Rockefeller cumpăra toate ediţiile din Shakespeare (ajunsese să posede 18 exemplare din acelaşi tiraj), medicul John Douglas (1707-1768) făcuse o fixă pentru Horaţiu (450 de ediţii) etc. Unii aveau facilităţi deloc neglijabile. Sir Richard Heber (1774-1833) achiziţionase cinci imobile pentru a-şi depozita cele 300.000 de cărţi. Antoine-Marie-Henri Boulard (1754-1825) adunase vreo 600.000 de volume şi le depozita în zece imobile. După moartea lui, moştenitorii i-au vîndut biblioteca, fapt ce a provocat prăbuşirea preţurilor în anticariate şi la buchinişti. Cititorul împătimit merge pînă la capăt în pasiunea lui. Un condamnat la moarte în timpul Revoluţiei Franceze a citit pînă în clipa ce a precedat urcarea lui pe eşafod, moment în care a pus liniştit un semn pentru a marca pagina la care ajunsese. Valery Larbaud adoptase sistemul de clasificare „după culori“; pentru ca, la o vîrstă înaintată, să poată distinge cărţile din bibliotecă. Nu ştiam că poetul Victor Segalen a murit în timpul unei plimbări într-o pădure, cu o carte în mînă. Romancierul Jacques Laurent a declarat că în romanele lui Alexandre Dumas a mîncat cea mai bună omletă cu slănină. Şi nu la Caragiale întîlnim scena cu băcănia, mastica şi măslinele, şi cu „sîmburii gios?“. Lectura, chiar foarte atentă, nu-ţi dezvăluie toate secretele. Ce picior pierduse căpitanul Ahab în *Moby Dick?* Stîngul sau dreptul? Care era piciorul mai scurt al lui Byron? Dreptul sau stîngul? Mister.

Obiceiurile unor scriitori de a nota tot ce li se întîmplă, mai ales în dragoste, nu e lipsit de surprize. Stendhal, mai curînd păgubos în ce priveşte amorul (trupesc), a înregistrat cu precizie data şi ora cînd o cucerise, în sfîrşit, pe Angela Pietragrua: 21 septembrie, 11 şi jumătate dimineaţa. A făcut-o însă presat de împrejurări şi neavînd altceva la îndemînă, notînd fericitul moment pe... bretelele propriilor pantaloni. Recent, un parking subteran din arondismentul 11 al Parisului a fost transformat în bibliotecă, pentru a adăposti cărţile (180.000 de volume) de care se debarasaseră bibliotecile de cartier: amatorul era invitat să se servească. Dacă eşti bibliofag şi ai drept soţie o intelectuală, o profesoară spre exemplu, cum să procedezi în cazul unui divorţ? Soluţia ar fi să faci, de la bun început, bibliotecă separată. Posesorul de cărţi n-are, teoretic, de ce să se teamă de hoţi. Dar un bibliofag brazilian din Sao Paolo a păţit-o: hoţii au sechestrat-o pe nevastă-sa şi i-au cerut o mare sumă de bani; bărbatul n-a cedat decît atunci cînd răufăcătorii l-au ameninţat că pe soţia lui o vor lăsa în pace, în schimb îi vor da foc bibliotecii.

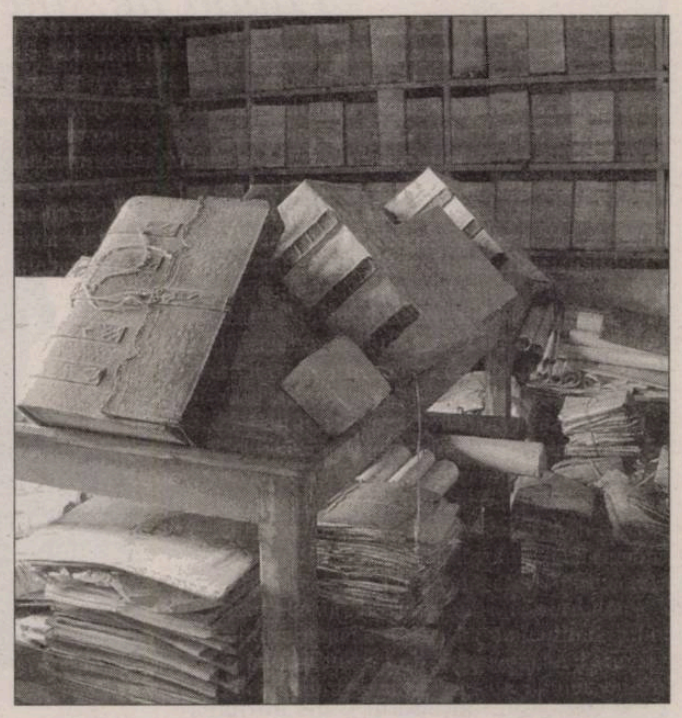

Bibliofagii riscă aşadar, uneori, să plătească scump pasiunea lor.

Texte şi opinii de: *Laurenţiu CÂRCOANĂ (arhitect, Fargo, Dakota de Nord)* ● *Sema IUSUF (jurnalistă)* ● *Veronica PLĂCINTESCU (jurnalistă)* ● *Laura RĂDULESCU (traducătoare)* ● *Constantin RUDNIŢCHI (jurnalist)* ● *Alex. Leo ŞERBAN* ● *Mugur ZLOTEA (prof. univ., Facultatea de Limbi Străine, Universitatea Bucureşti)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Andrei MANOLESCU*

Un uriaş care se trezeşte

– sau despre cum se construieşte capitalismul sub conducerea partidului comunist chinez –

Fiind vorba despre China, cred că nu se poate trece peste prezentarea acestei ţări de pe siteul BBC: „China este cea mai populată ţară din lume, are o cultură continuă de aproape 4000 de ani; multe dintre elementele pe care se fundamentează lumea modernă, printre care hîrtia, praful de puşcă, creditul bancar, compasul şi banii de hîrtie, îşi au originea în această ţară".

Mai departe, trebuie amintită, firește, dezvoltarea economică spectaculoasă a Chinei (în prezent cea mai rapidă creştere economică din lume) demarată cu trei decenii în urmă, după moartea lui Mao Zedong, şi favorizată de liderii comunişti ce i-au urmat.

Creşterea economiei

Produsul Intern Brut al Chinei a fost în anul 2007, potrivit datelor FMI şi Băncii Mondiale, de aproape 3,3 mii de miliarde (3,3 trilioane) de dolari, adică o idee mai mic decît cel al Germaniei, pe trei sferturi din cel al Japoniei, pe sfert faţă de cel al Statelor Unite şi o cincime din cel al întregii Uniuni Europene (şi de 20 de ori mai mare decît al României). Pînă la sfîrşitul acestui an, economia chineză ar putea s-o depăşească pe cea a Germaniei, ocupînd a treia poziţie mondială în clasamentul pe ţări. De menţionat că în ultimii opt ani PIB-ul Chinei pur şi simplu s-a triplat, iar în fiecare din ultimii cinci ani creşterea economică a ajuns să depăşească 10 şi chiar 11 procente. Pentru 2009, luînd în considerare criza globală, Banca Mondială estimează o creştere de „numai" 7,5 procente, după ce iniţial o apreciase la 9,5% (FMI vorbeşte de 8-9 procente). China acoperă 6% din economia mondială şi e pe cale să devină cel mai mare exportator de bunuri, detronînd liderul mondial la acest capitol, care este Germania. În România sîntem obişnuiţi încă dinainte de căderea comunismului cu mulţimea produselor *made in China*. Dar creşterea la nivel global a exporturilor chineze a provocat în ultimii ani tensiuni şi chiar conflicte comerciale în relaţiile cu Uniunea Europeană şi Statele Unite. China (membră din 2001 a Organizaţiei Mondiale a Comerţului) a fost acuzată deseori de nerespectarea tratatelor comerciale prin depăşirea baremurilor de export, mai ales în ce priveşte produsele textile. Chestiunea mărfurilor contrafăcute, a imitaţiilor şi a nerespectării drepturilor de proprietate intelectuală reprezintă, de asemenea, un subiect perpetuu de negocieri între ţările occidentale şi China.

Diferenţe sociale uriaşe între sate şi oraşe

Cu toate creşterile din ultimii ani, raportat la numărul locuitorilor, Produsul Intern Brut realizat în China este de trei ori mai mic decît în România şi de aproape 20 de ori mai mic decît în Statele Unite. Ţara continuă să aibă întinse zone subdezvoltate, iar peste 130 de milioane de locuitori trăiesc cu mai puţin de un dolar pe zi, în condiţiile în care venitul mediu pe cap de locuitor, la scara întregii ţări, ar fi de peste 6 dolari pe zi. În acelaşi timp, anul trecut, peste 150 de mii de cetăţeni chinezi erau înregistraţi cu averi de peste 5 milioane de dolari. Diferenţele de venituri au devenit uriaşe între regiuni, între zonele urbane şi cele rurale, aceasta fiind una dintre marile probleme ale Chinei care generează o mulţime de tensiuni sociale. Anual sînt înregistrate oficial multe zeci de mii de revolte şi proteste izbucnite pe tot cuprinsul ţării, şi nu întîmplător liderii partidului comunist au reinventat o teorie a *armoniei sociale*. Cele mai multe revolte sînt cauzate de presiunile la care mari firme asociate cu autorităţile locale îi supun pe ţărani pentru a le lua dreptul de folosinţă a pămînturilor. În mod frecvent, firmele construiesc fabrici sau ferme pe pămînturile obţinute prin metode de forţă, iar la respectivele societăţi nici măcar nu sînt angajaţi oameni din zonă. Reformele economice din ultimii 30 de ani au avantajat în general zonele urbane, în defavoarea celor rurale, în care locuiesc aproape două treimi dintre chinezi. Îngrijorat de mulţimea revoltelor din sate, Guvernul de la Beijing a încercat liniştirea populaţiei, introducînd acum doi ani ideea unui „nou socialism la sate", care să echilibreze situaţia. Recent, autorităţile chineze au adoptat o lege care dă dreptul ţăranilor să-şi arendeze sau să-şi transfere pămînturile pe care le au în folosinţă, ceea ce – spun economiştii – ar fi un posibil pas (cel puţin teoretic) spre privatizare şi spre reglementarea situaţiilor conflictuale legate de aceste pămînturi. Potrivit agenţiei de ştiri China Nouă, legea este văzută ca un moment de depăşire a obstacolelor din calea reformelor privind terenurile agricole începute acum 30 de ani de preşedintele Deng Xiaoping. Reformele dădeau pînă acum ţăranilor doar drept de proprietate asupra produselor agricole obţinute de pe parcela de pămînt pe care o aveau în folosinţă în cadrul unei ferme colective.

> Odată cu dezvoltarea economică rapidă, China a devenit a doua ţară din lume, după Statele Unite, în privinţa emisiilor de dioxid de carbon în atmosferă. Potrivit datelor Gallup, China ar fi responsabilă de 19% din cantitatea totală de dioxid de carbon emis prin activităţi umane la nivel global. Statele Unite emit 21%, iar pe locul al treilea se află Rusia cu 6%. La rîndul lor, Japonia şi India sînt responsabile fiecare de cîte 4%. Emisiile de CO_2 din restul lumii sînt de 46%.

Corupţia şi arestările

Dezvoltarea rapidă, cu golurile şi diferenţele pe care le-a lăsat în urmă, a creat inevitabil şi corupţie, una dintre marile probleme cu care partidul comunist susţine că se confruntă. La începutul anului, preşedintele Hu Jintao aproape că s-a recunoscut depăşit de această problemă, spunînd că se dă o „bătălie grea" pentru reducerea corupţiei la nivelul oficialilor, bătălie care va fi de lungă durată. Nimeni altul decît liderul partidului comunist din oraşul Shanghai a fost destituit anul trecut pentru corupţie. Tot anul trecut, un şef al Agenţiei pentru Siguranţa Alimentelor şi Medicamentelor a fost condamnat la moarte pentru luare de mită şi neglijenţă în serviciu. Pe de altă parte, în multe cazuri lipsa de transparenţă a autorităţilor creează nesiguranţă şi induce ideea că orice e posibil. Aşa s-a întîmplat în cazul dispariţiei de la sfîrşitul lunii noiembrie a omului de afaceri Huang Guangyu, considerat a fi cel mai bogat om din China (cu o avere personală de 6,5 miliarde de dolari). Se presupune că ar fi fost arestat de acasă, acuzat de manipulări pe piaţa bursieră, dar autorităţile n-au dat nici un fel de explicaţii.

Politică mare pe sîrmă subţire

Dacă problemele legate de corupţie şi revoltele ţăranilor intră cumva în rutină, iar liderii comunişti de la Beijing sînt obişnuiţi să primească tot timpul petiţii şi reclamaţii legate de abuzuri, nu acelaşi lucru se poate spune despre revoltele din Tibet, de la începutul anului, care au antrenat un întreg mecanism de represiune de tip comunist. De altfel, China pare a nu fi dispusă la nici un fel de concesii în chestiunea tibetană, exemplu fiind şi recenta amînare a summit-ului cu Uniunea Europeană, din cauză că preşedintele în exerciţiu al Uniunii, Nicholas Sarkozy, a acceptat o întîlnire cu liderul spiritual exilat Dalai Lama. Revoltele tibetanilor, venite într-un moment în care Beijing-ul făcea eforturi să-şi îmbunătăţească imaginea în lume şi să asigure comunitatea internaţională că Olimpiada se va desfăşura în cele mai bune condiţii, au pus în mare încurcătură autorităţile chineze. Nu atît de mare însă încît să nu ia decizia de reprimare în forţă. Tot astfel, autorităţile comuniste nu s-au lăsat impresionate de cererile Comitetului Olimpic Internaţional de a renunţa la cenzurarea informaţiilor şi a Internetului, în condiţiile în care jurnalişti din întreaga lume urmau să viziteze China cu prilejul Olimpiadei. În ciuda acestor probleme, Jocurile Olimpice par a fi adus Chinei un mare cîştig de imagine şi de putere (în termeni de atractivitate). Sondajele de opinie ulterioare au arătat o îmbunătăţire considerabilă a reputaţiei sale internaţionale. În orice caz, China e departe de a mai fi o putere izolată, participă la eforturile diplomatice pentru dezarmarea nucleară a Coreei de Nord şi se dovedeşte reţinută în acţiuni faţă de nesupunerea Taiwan-ului, pe care, în mod declarativ, continuă să-l considere ca făcînd parte din teritoriul Chinei (cu toate că în urmă cu cîteva zile chinezii au executat o persoană acuzată de spionaj în favoarea Taiwan-ului). În acelaşi timp, se menţine îngrijorarea Washington-ului că autorităţile de la Beijing ar creşte în mod netransparent bugetul militar (care nu depăşeşte încă o zecime din cel al armatei americane). Îngrijorare creează şi relaţiile economice ale Chinei cu state indezirabile, precum Iran sau Sudan. Organizaţia Amnesty International a acuzat China că ar exporta în secret arme, în ţări aflate sub embargo, ca Sudan sau Birmania. China a negat.

Politica externă şi internă a Chinei precum şi problemele legate de corupţie sau nerespectarea drepturilor omului apar însă ca secundare, dacă nu chiar subordonate intereselor economice tot mai mari şi mai extinse ale celei mai populate ţări din lume. Economia pare să înghită totul. Iar despre cît de sănătoasă este această expansiune economică, cum este percepută, cum a schimbat faţa Chinei şi traiul locuitorilor ei, ce perspective are şi care sînt efectele pentru restul lumii puteţi citi în următoarele pagini tematice ale revistei. (**Andrei Manolescu**)

> În China există peste 250 de milioane de utilizatori de Internet şi o mare problemă cu numărul celor dependenţi de calculator. Potrivit cotidianului britanic *The Times,* autorităţile chineze doresc să înscrie dependenţa de Internet pe lista bolilor Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii, în condiţiile în care ţara are sute de clinici care tratează această dependenţă ca pe o boală psihică manifestată ca o depresie. Există estimări care vorbesc de apariţia acestei afecţiuni la 10% dintre tinerii care utilizează Internetul.

BARBURISME

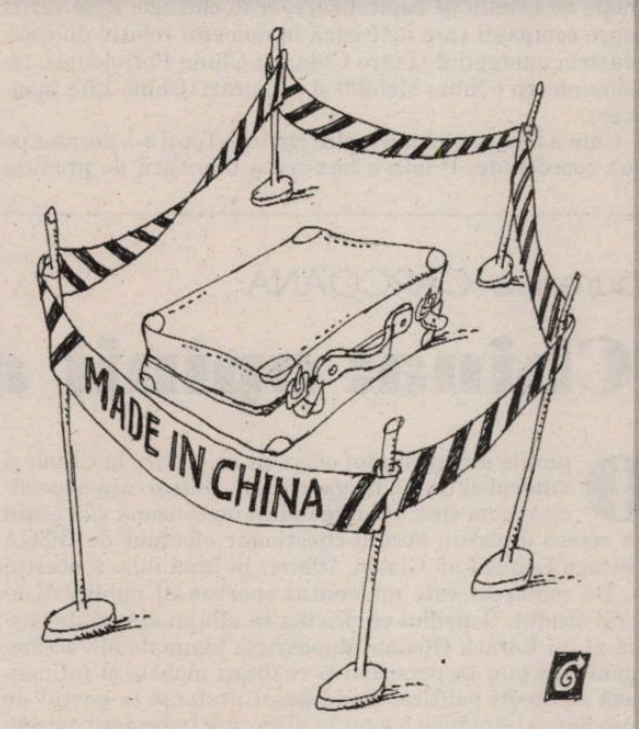

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 4 decembrie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Constantin RUDNIŢCHI

Gigantism sau creştere sănătoasă?

Experienţa cea mai apropiată pe care o am, în materie de China, este aceea că văd în fiecare zi o cohortă de muncitori chinezi. Locuiesc foarte aproape de şantierul unui viitor centru comercial şi zilnic îi văd mergînd aproape încolonaţi, modest îmbrăcaţi, cu feţele obosite. Muncitori chinezi care intră sau ies de la muncă. Arată la fel de trişti ca şi muncitorii români, şi două întrebări mi se strecoară în minte: „de ce au venit în România?“ şi „pentru cîţi bani lucrează aici?“.

Analizele despre economia mondială nu ţin seama de muncitorii chinezi care lucrează la mall-ul din cartierul meu. Cifrele confirmă o realitate: progresul uluitor al economiei chineze din ultimii 25 de ani. Totul a început în anii '80, cînd preşedintele Deng Xiaoping a rostit celebra formulă „o ţară, două sisteme“. Tradusă în economie, ideea a însemnat două lucruri: convieţuirea capitalului de stat cu cel privat şi coabitarea regulilor economiei de piaţă cu cele ale economiei centralizate.

Rezultatele au fost spectaculoase. În două decenii, China a devenit una dintre cele mai importante economii din lume. Datele seci o demonstrează: începînd cu anul acesta, China va deveni cel mai mare exportator din lume, luînd locul Germaniei; anul viitor, China ar putea deveni cel mai mare producător de bunuri fabricate din lume, trecînd înaintea SUA. Este vorba despre faptul că economia chineză va produce 17% din producţia mondială de bunuri fabricate. Mai mult decît atît, excedentele cu care a funcţionat economia au făcut ca, în ultimii ani, China să aibă la dispoziţie foarte mulţi bani. Anul trecut, se spunea, metaforic, că statul şi oamenii de afaceri din China se pregătesc să cumpere întreaga lume. Poate nu chiar întreaga lume, dar o bună parte din ea, cu siguranţă, pentru că, în acest moment, China este cel mai mare deţinător de titluri de stat americane, cu investiţii de 585 de miliarde de dolari, devansînd Japonia. De asemenea, presa chineză a anunţat că banca centrală se pregăteşte să mărească substanţial rezerva de aur. În fine, în ultimii ani, marile companii chineze au trecut de la cumpărarea de active, în special în domeniul energetic, la companii care activează pe pieţe externe.

Şi pentru ca tabloul să fie complet, trebuie să spunem că nu doar cifrele macroeconomice sînt impresionante, ci şi consolidarea unor companii chineze. La sfîrşitul anului trecut, patru dintre cele mai mari zece companii din lume, în funcţie de nivelul de capitalizare, erau chineze. Este vorba despre companii care activează în domenii relativ diferite: industria energetică (Petro China şi China Petroleum), telecomunicaţii (China Mobile) şi asigurări (China Life Insurance).

Cum a fost posibil miracolul chinez? Totul s-a derulat pe două coordonate. Prima a fost cea a fabricării de produse

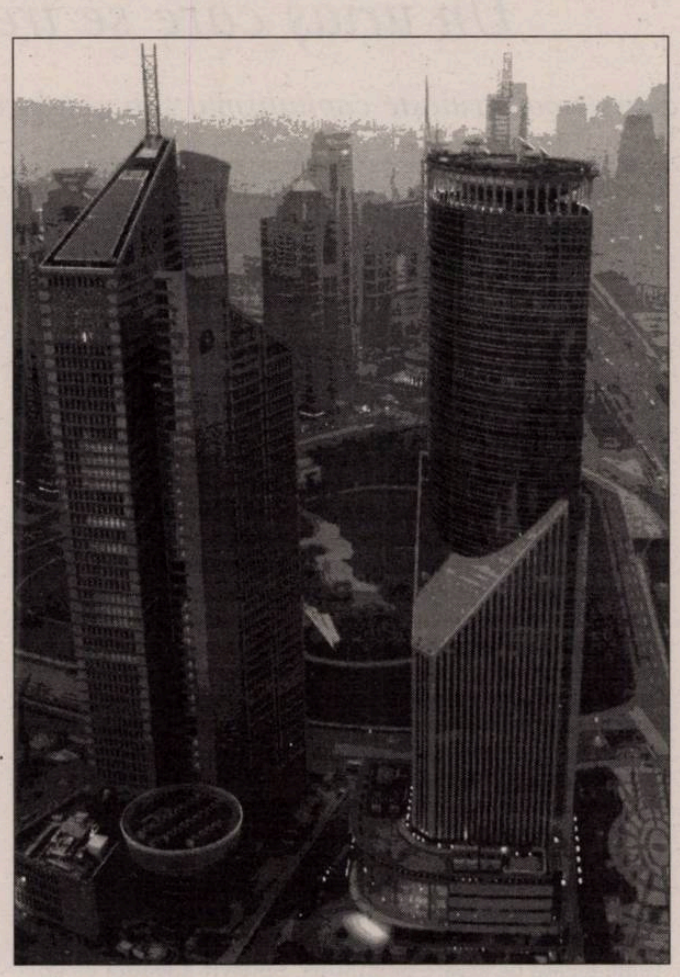

ieftine, în special în domeniul textil, al încălţămintei şi al industriei electronice. China s-a bazat pe forţa de muncă ieftină şi pe resurse distribuite pe principiul economiei socialiste, adică pe preţuri controlate sub diverse forme (una dintre acestea a fost vechea dispută cu Statele Unite, legată de controlul asupra *yuan*-ului, moneda naţională chineză). O a doua cale a fost deschiderea economiei pentru investiţii străine. Astfel au apărut zonele economice speciale şi au fost acordate facilităţi rezonabile companiilor. Investitorii s-au îmbulzit pentru că nici o companie serioasă nu-şi putea permite să lipsească dintr-o ţară care avea două mari atuuri: forţa de muncă ieftină şi o piaţă cu un potenţial imens, pentru că – se ştie – unul din cinci locuitori ai planetei este chinez.

Creşterea economică a adus Chinei atît beneficii macroeconomice, cît şi pentru consumatori. Excedentele bugetare şi valuta venită prin investiţii străine şi exporturi au însănătoşit finanţele publice şi au născut proiecte importante de dezvoltare a infrastructurii. De asemenea, salariile au crescut, la fel şi puterea de cumpărare, iar populaţia a descoperit gustul consumului bazat adeseori pe credite. Toate acestea au creat cercul vicios. Creşterea consumului pe piaţa internă a convins încă o dată investitorii că nu pot lipsi de pe cea mai mare piaţă din lume.

Există, în acest moment, mai multe semne de întrebare legate de dezvoltarea explozivă a Chinei, scepticii numind China „dragonul de carton“. De ce? Pentru că au observat vulnerabilităţile economiei chineze: 1) este vorba despre faptul că economia chineză trăieşte foarte puţin din produse cu valoare adăugată mare; 2) economia chineză nu a reuşit să impună companii importante sau mărci de renume pe piaţa mondială. Orice sondaj poate arăta faptul că mărcile chinezeşti nu sînt renumite ca „brand“, sînt văzute ca produse ieftine şi de o calitate discutabilă; 3) economia chineză are mari probleme de mediu. Respectarea standardelor de mediu a fost, de altfel, ultima preocupare a companiilor chineze, lipsite de constrîngerea respectării unor tratate internaţionale din acest domeniu, respectiv Protocolul de la Kyoto; 4) economia chineză a dezvoltat un alt tip de prosperitate decît economiile occidentale. O prosperitate care nu a fost distribuită în mod egal către toţi cetăţenii. De altfel, conform cifrelor oficiale, China are 29 de milioane de oameni la limita sărăciei, cifră nerecunoscută însă de studiile Băncii Mondiale care vorbesc despre un număr mult mai mare de săraci. Cea mai bună dovadă în acest sens pare a fi tocmai prezenţa chinezilor în număr mare – fie ca mînă de lucru, fie ocupîndu-se de comerţ – în toate statele dezvoltate ale lumii (ba chiar, iată, şi în România).

Va reuşi China să valorifice atuurile sau dezvoltarea sa va fi încetinită de handicapurile pe care chiar creşterea economică le-a creat? Grea întrebare. Este dificil de dat un răspuns pentru că lumea se schimbă. Deocamdată, se pot întrezări cu greu marii cîştigători şi felul în care va arăta „noua economie“. Cu siguranţă însă, economia chineză a traversat pînă acum cea mai uşoară perioadă de creştere. Este ca un organism care a trecut de pubertate. De-acum încolo lucrurile se complică. Creşterea economică va trebui obţinută pe alte baze economice, cu alte mijloace şi cu alte costuri. În următorii ani, vom vedea dacă economia chineză suferă de gigantism sau este, pur şi simplu, un organism dinamic şi sănătos.

Laurenţiu CÂRCOANĂ

China: opinii americane la zi

Opiniile americanului obişnuit cu privire la China şi viitorul ei tind a fi superficiale. Totuşi, aşa superficiale cum sînt, opiniile indică un consens. Cel puţin aşa reiese dintr-un studiu-chestionar efectuat de GCGA (Chicago Council on Global Affairs) în luna iulie a acestui an. De remarcat este momentul oportun al publicării acestui studiu. Consiliul cu pricina se află în oraşul de baştină al lui Barack Obama. Rapoartele bianuale ale acestei organizaţii pun în perspectivă realităţi globale şi influenţează strategii politice. Candidatul preferat la postul de preşedinte al Americii a avut la dispoziţie informaţii extrem de utile pentru a-şi orienta discursurile gînd-la-gînd cu alegătorii. Ceea ce i-a adus popularitate şi voturi.

În urma analizei răspunsurilor la întrebări, adunate de la 1500 de persoane, s-au putut enunţa următoarele păreri generale:

- China prinde din urmă America.
- China e văzută ca ţara cu cea mai mare influenţă în lume, după America.
- Tot mai mulţi cred că economia Chinei va continua să crească.
- Majoritatea acestora sînt de părere că „jocul“ economic al Chinei nu este cinstit (se încalcă reguli de import-export, taxe etc.).
- 76% cred că America va fi în curînd depăşită de China, din punct de vedere economic şi militar.

Avînd în vedere aceste impresii, destul de tulburătoare pentru orice analist geopolitic care se respectă, este fascinant să vezi cum americanii îşi continuă viaţa de zi cu zi nezdruncinaţi.

Într-o societate considerată etalon al libertăţilor individuale pe glob, te miră puţin faptul că opinia publică americană reacţionează cu încetineală sau deloc la încălcările flagrante ale drepturilor omului, la cenzura aparatului de stat chinez şi, mai ales, la ideea cedării primului loc în lume.

Adevărul este că publicul american este derutat şi influenţat de relaţiile oficiale dintre cele două state, relaţii strînse de interdependenţă economică. Un prieten de serviciu, pe nume Mark, îmi spunea: „Recunosc potenţialul Chinei, dar nu pot distinge dacă acest potenţial reprezintă o oportunitate sau o ameninţare“. I-am amintit de masacrul de la graniţa chineză, filmat de Sergiu Matei de la PRO TV în 2006, dovedind zvonurile despre soldaţii chinezi care împuşcă fără milă. Ştia de film şi că imaginile au făcut înconjurul lumii. A adăugat că „ceva“ din atitudinea acelor soldaţi a putut fi recunoscut şi în comportamentul trupei de şoc care păzea flacăra olimpică în drumul ei spre Beijing, astă-vară. Nici eu nu i-am uitat. Băieţii în treninguri albastre au stîrnit comentarii pe canalele de ştiri cînd şi-au arătat forţa pe meleaguri unde nu aveau neapărat jurisdicţie. Pe documente erau trecuţi ca „angajaţi“ ai Comitetului Olimpic, în realitate erau soldaţi ai trupelor speciale ale armatei chineze, juraţi cu legămînt să păzească flacăra (nu neapărat şi pe sportivii ce-o purtau).

Deşi mass-media raportează aceste aspecte negative, un curent de opinie întîrzie să apară, fiind copleşit de valurile realităţii economice şi de schimbările recente din societatea americană. Mark a mai făcut o observaţie în timpul discuţiei noastre: „Vezi, dacă pantofii ăştia Nike pe care îi port nu erau *made in China,* nu ar fi fost atît de ieftini încît să mi-i pot permite“. I-am dat dreptate. În orice magazin ai intra, marfa de pe rafturi este inevitabil etichetată *made in China*. În mai puţin de zece ani, America a devenit cea mai mare piaţă de desfacere a produselor chinezeşti. O maree de containere atinge în fiecare zi porturile coastei de Vest şi îşi croieşte drum spre interiorul continentului, în camioane şi trenuri de marfă. În sens invers, pleacă numai bani *cash*. Ce face China cu atîţia bani? Mai recent, a cumpărat acţiuni în cîteva dintre băncile şi firmele de investiţii americane aflate la ananghie, din vina crizei financiare. Tranzacţiile au decurs ca pe roate, în comparaţie cu 2005, cînd oferta Guvernului chinez de a cumpăra Unocal – o importantă companie petrolieră americană – a stîrnit un scandal de proporţii. Atunci oferta a fost respinsă în urma unei dezbateri mediatizate a Congresului din Washington DC. Byron Dorgan, senatorul din statul Dakota de Nord, a fost personalitatea catalizatoare care a pus capăt acestei oferte în urma unei campanii autohtone gen „Noi nu ne vindem ţara“. Unocal a fost achiziţionat de Chevron, un rival, dar „de-al nostru“. Asta a fost în 2005. Astăzi şi în viitorul apropiat nu se ştie. Guvernul american e în tranziţie, economia – pe butuci şi răbdarea chineză – proverbială.

Iar opinia publică americană tace cu înţelepciune naivă, convinsă că sistemul chinezesc nu este comunist, ci, de fapt, capitalist – dar aşa, mai birocratic. Sigur, sînt şi aspecte negative, dar în ziua de azi bunăstarea parcă e un pic mai importantă ca libertatea. Aparatul de stat chinez ne încalţă, şi aparatul de stat american ne obligă să ne scoatem panofii pentru control la aeroport. Ne îndreptăm cu paşi măsuraţi spre globalizare.

Fargo, Dakota de Nord

Laura RĂDULESCU

Poveşti cu Mei

Mei locuieşte singură într-un apartament cu două camere de la periferia Beijing-ului. Are un salariu decent, îşi plăteşte chiria şi impozitele la timp, citeşte, îi place să meargă cu prietenii la karaoke şi să călătorească. A divorţat în urmă cu doi ani, deşi familia ei s-a împotrivit foarte tare. Mi-a povestit ce frumos a început povestea ei de dragoste, cît de repede s-a schimbat totul şi cît de greu i-a fost să-şi ducă la capăt hotărîrea de a se despărţi de un om pe care nu-l mai recunoştea. Părinţii ei au 70 de ani şi s-au cunoscut în ziua nunţii. Sînt împreună şi acum, deşi – spune Mei – sînt ca doi străini. Nu au fost de acord ca ea să divorţeze, i-au reproşat ceea ce chinezii numesc *diu mianzi* – că îi face de ruşine – o chestiune extrem de importantă pentru ei şi pentru care, în unele cazuri, nu se dau înapoi de la violenţă. Ba chiar au încetat să-i mai vorbească în ziua în care ea a luat această decizie, iar lui Mei i-au trebuit cîţiva ani buni ca să se poată reapropia de ei. Vecinele în vîrstă şi care făceau parte dintr-un soi de comitet de partid de bloc începuseră s-o viziteze des sub diverse pretexte, doar pentru a-i reaminti că a luat o hotărîre neinspirată, că, fireşte, e cazul să se răzgîndească şi că nu aşa s-a clădit marea societate chineză.

Bunica lui Mei are 90 de ani, părul uşor grizonant, nici un rid pe faţă, dantura perfectă şi un tonus excelent. Se trezeşte în fiecare dimineaţă la 5, iese în faţa blocului şi dansează cu evantaiul sau face *tai chi* alături de ceilalţi vecini. Din cînd în cînd, mai pierde cîte o noapte în faţa televizorului urmărind meciurile de tenis de masă sau badminton. Bunica lui Mei ne-a invitat într-o după-amiază la ceai. Cînd am ajuns, tocmai terminase de gătit şi se aşezase pe fotoliu, în sufragerie, ca să urmărească ştirile sportive la televizor. Am făcut cunoştinţă şi am întins mîna să o salut. A făcut doi paşi înapoi şi mi-a spus: „E prima oară cînd cunosc o albă". Bunica a fost singura din familie care a avut încredere în Mei. A susţinut-o în tot ceea ce a făcut, punînd mai presus de toate binele nepoatei. Chiar şi atunci cînd a vrut să divorţeze. Am stat la masă, m-a servit cu ceai de crizanteme şi am dezbătut, atît cît ne pricepeam, diverse chestiuni sportive. La plecare am sărutat-o pe obraz. Gestul meu o luase prin surprindere, fireşte. Ştiam că aşa ceva nu se obişnuieşte, însă o îndrăgisem chiar înainte de a o cunoaşte. A rugat-o pe Mei să se apropie şi i-a şoptit la ureche: „Mei, pe mine nici bunicul nu m-a sărutat vreodată".

Prietena mea Mei are 35 de ani şi lucrează la o companie care organizează cursuri de limbi străine, în special engleză, franceză şi japoneză. Vorbeşte engleză la perfecţie, aproape fără urmă de accent, a fost plecată în Anglia timp de cîteva luni, de curînd s-a înscris la cursuri de franceză la Institutul Francez şi, pentru că lucrează foarte mult cu străinii, are o concepţie despre viaţă diferită faţă de alţi chinezi de vîrsta ei.

Cînd am cunoscut-o, compania ei organiza interviuri cu profesori străini. Interviul a durat foarte puţin, fiind întrerupt de o mini-criză: unul dintre profesorii străini deja angajaţi se îmbolnăvise şi nu putea ajunge la un curs care urma să înceapă în mai puţin de două ore. În această situaţie, trebuia găsit rapid un înlocuitor, iar acela am fost eu. Mei mi-a pus în braţe un manual, m-a rugat să aleg o lecţie şi m-a asigurat că totul va fi bine. Am coborît în stradă, am găsit un taxi şi din gesturile şi intonaţia vocii ei am intuit că îl rugase pe şofer să se grăbească. Pînă am ajuns la şcoală, mi-a explicat cam tot ce trebuia să ştiu despre respectiva şcoală, elevi şi nivelul lor de cunoaştere a limbii engleze. Cînd am ajuns şi am intrat în sala de curs, cam mare, după părerea mea, profesoara de engleză a venit la mine, s-a prezentat, mi-a spus că ea crede că elevii ei sînt destul de bine pregătiţi, dar că-şi cere scuze dacă nu se vor ridica la aşteptările mele şi mi-a înmînat un microfon. Cu coada ochiului am văzut un chinez care făcea ture între staţia de amplificare şi microfonul meu, repetînd încontinuu: *„Hello? OK?"*. Eram destul de nedumerită şi copleşită. Nu înţelegeam de ce mi-ar trebui un microfon, doar urma să predau o lecţie de engleză la clasa a V-a. După cîteva minute, în sală au început să intre elevii, în valuri. Aveam în faţa ochilor un spectacol de iureş şi zarvă care amintea de o invazie. Uimirea mea a căpătat dimensiuni şi mai mari, cînd am văzut cum toată gălăgia s-a stins în momentul în care din megafoane s-a auzit în întreaga şcoală muzica de saxofon a lui Kenny G. Eram în China, într-o şcoală gimnazială din Beijing, şi tocmai se sunase! Am predat întreaga oră cu mari emoţii, căutînd din cînd în cînd privirea lui Mei, care mă încuraja şi îmi făcea semne că totul merge bine. Şi într-adevăr totul a ieşit bine, chiar dacă în sală fuseseră 70 de elevi. La plecare am reuşit cu greu să ne facem loc printre sutele de părinţi şi bunici veniţi pe biciclete să-şi aştepte odraslele.

Am luat un taxi pînă la cea mai apropiată staţie de metrou. Se înserase, traficul era foarte aglomerat şi înaintam destul de greu. Taximetristul era în vîrstă şi foarte tăcut. Am observat că pe bord avea două cutii mici de plastic şi am întrebat-o pe Mei ce e în ele. „Greieri. Şoferul zice că sînt prietenii lui. Nu se despart niciodată."

Alex. Leo ŞERBAN

Shanghai Express

Este titlul unui film cu Marlene Dietrich din 1932, realizat de (cine altul decît?) Josef von Sternberg. Alb-negru, fireşte. Marlene („Shanghai Lily") intră în film din dreapta, de-a lungul unui tren staţionat în gară – o siluetă cu voaletă pe chip ce taie aburii locomotivei cu un stiletto de pene negre pe post de blană... E o intrare (în istoria cinematografului, nu şi-n povestea noastră) care m-a făcut de multe ori să mă-ntreb dacă Billy Wilder, în *Unora le place jazzul* (realizat 17 ani mai tîrziu, dar acţiunea petrecîndu-se cam odată cu cea din *Shanghai Express),* nu a pus-o pe Marilyn – îmbrăcată, atenţie, *tot* în negru! – să intre în film, de la stînga la dreapta şi sărind peste un strănut al locomotivei, ca un omagiu în oglindă la filmul lui Von Sternberg; dileme de cinefil.

Shanghai-ul *real* (în care am fost o singură dată, acum cîţiva ani, şi n-am stat decît două zile – de unde titlul „express") mai păstrează, din fericire, cîteva minunate vestigii art-déco din epoca filmului dlui Von S. Ele sînt înşirate cuminte pe chei – un hotel, o poştă, o bancă... –, de cealaltă parte a fluviului (Yang-numaiştiucare) ridicîndu-se, sfidător, zgîrie-nori de-a dreptul S.F.

La Shanghai am avut, brusc şi fără anestezie, şocul unui oraş din secolul al XXII-lea care mai păstrează, aproape miraculos, clădiri de pe la-nceputul celui de-al XX-lea... Contrastul este uluitor, dar tocmai el face ca Shanghai-ul – construit cu zel capitalist şi cu bici comunist în spate – să fie o metropolă infinit mai simpatică şi mai umană decît lugubrul Beijing. La Beijing, blocurile sînt la fel de ascuţite, dar orice urmă a vreunui „înainte" este ascunsă, cu viclenie parcă, privirilor imediate. Trecutul multimilenar (brand egipteano-chinez prin excelenţă) este cantonat în punctele ştiute: „Cetatea interzisă" şi – la cîţiva kilometri de Beijing – Marele Zid. În rest, privitorul (străin sau local) nu trebuie să vadă decît avîntul economic chinezesc – materializat în zgîrie-nori fără stil – şi vîntul suflînd peste inumana piaţă Tienanmen, ale cărei proporţii dau o idee (dar doar una!) despre scara la care lucra China tovarăşului Mao şi despre micimea (şi, ca atare, lesne-lichidarea) oricărui om în comparaţie cu ea. Această scară e păstrată în *comunitalism* tocmai pentru ca, probabil, omul să se simtă furnică. Beijingul e un gigant gri imobil, paralizat de poluare şi trafic şi asaltat, în răstimpuri, de roiuri de biciclete (erau 9 milioane, zice cîntecul, acum se pare că au ajuns 10...).

Shanghai, pe de altă parte, e colorat şi la scară umană – deşi trebuie să te uiţi în sus ca să-l vezi. Străzile sînt mai înguste, casele vechi stau, pipernicite (dar stau!), pe lîngă – cum se zice – coloşi de oţel şi sticlă, viaţa pare normală (pe la 2 noaptea poţi vedea comercianţi jucînd mah-jong în faţa magazinelor lor) şi, dacă nu te ameţesc prea tare OZN-urile alea sticloase în culori fluo înfipte-n sol, poţi gusta – la poalele lor – plăcerile tihnite ale unei vieţi încă-omeneşti. Shanghai este ca un Manhattan teleportat mulţe secole înainte, în care „cartierul chinezesc" ar fi ocupat tot restul. Nu sună prea încurajator, dar asta-i situaţia.

Selma IUSUF

Morarul chinez de la Greaca

„Fie să apuci vremuri interesante" – o urare-blestem chinezească. Fotografii din Beijing cu o pagodă tradiţională înghesuită în acelaşi cadru cu un snop de zgîrie-nori. O, minunată mîncare chinezească în care oricine e expert! Toţi chinezii ştiu karate. Yin şi Yang. Confucius. Dragonul a cărui putere economică va zdrobi Occidentul. Milenii de civilizaţie. Un mecanism intern al unei maşinării care e pus în mişcare de mii de chinezi microscopici. Un lucru mare e „cît China". Şi cît China poate fi acest articol, dacă insist pe clişeele legate de China şi de „fenomenul chinez". S-au scris tone de analize despre cauzele şi efectele creşterii economice din China. Despre produsele contrafăcute, despre melamina din lapte, despre deficitul de democraţie, despre invazia produselor chinezeşti de care, de altfel, ne folosim cu plăcere globală în fiecare zi. Nu vorbesc de celebrii tenişi sau de alte ieftinătăţuri. Ia uitaţi-vă la iPod-urile dvs., la laptopuri, la mauşii calculatoarelor, la simboluri americane precum mingile de baseball, stick-uri de memorie, memorii de calculator – toate *made in China*. E bine sau rău? Şi, la urma urmei, de ce trebuie calificată cumva starea asta de fapt? Vara asta am urmărit zi de zi, uneori oră de oră, traseul torţei olimpice, fragmentat de protestele pro-Tibet. O epopee. Nimeni, nici un jurnalist nu a completat informaţia legată de demonstraţii cu simpla constatare că susţinătorii olimpiadei au fost mult, mult mai numeroşi. Poate agenţiile chineze. Aţi fost vreodată prin tîrgurile şi complexele comerciale de pe la margine de Bucureşti? Alea pline de chinezi şi chinezării? Eu, da. Şi dincolo de culorile agresive şi precaritatea în execuţie a miilor de nimicuri, am văzut cu cîtă obstinaţie stau comercianţii chinezi să vîndă chiar şi un fir de marfă. Cum praful, mizeria, umezeala (era toamnă tîrzie, numai bună de potenţat orice depresie decentă)... cum praful, mizeria şi umezeala – ziceam – nu-i clinteau pe acei oameni dintr-o activitate extrem de acaparatoare. Şi aici e teribil de la îndemînă clişeul cu zîmbetul chinezesc (asiatic) în spatele căruia nu ştii exact ce zace. Uşurinţa cu care îţi explicau într-o română cu rotacism invers că un obiect e „aploape glatis". Mi-au plăcut chinezoaicele care vindeau acolo pînă seara cărînd teancuri imense de geci matlasate sau mai ştiu eu ce. Mi-au plăcut patroanele chinezoaice (care au împrumutat aparenţa de patroană românca) înfofolite în blănuri ciufulite şi ducînd pe braţul îndoit o gentuţă de brand, evident *made in China*. Mi-a plăcut cum mîncau repede, pe marginea unei stive de prosoape, ceva care nu aducea nici pe departe cu ceea ce găseşti prin restaurantele chinezeşti şi mi s-a făcut poftă. Şi mi-aş dori un China Town la Bucureşti. Şi o adăugare de sens la cuvîntul „chinezărie". În română, deocamdată, o chinezărie poate fi un lucru mic, delicat, făcut cu extremă migală, muncit. Poate fi, în acelaşi timp, echivalentul cuvîntului „turcism", a cărui semantică e otova şi fără ambiguităţi. Poate fi un detaliu în plus, o scotocire în amănunt şi fără relevanţă a unui fapt. Ce legătură are morarul chinez din comuna Greaca cu articolul? Păi morarul există. Şi e o istorie asemănătoare cu ţăranul african din nu ştiu ce sat din Oltenia. Despre care se fac reportaje haioase. De integrare şi toleranţă. Dar, în fine, asta-i altă chinezărie.

De ce e bine să fim parteneri

Jurnalist şi consultant în probleme de relaţii internaţionale, Philippe Le Corre analizează, în publicaţia *Europe's World,* fenomenul creşterii economice a Chinei şi recomandă modul în care ar trebui să se raporteze Occidentul la această situaţie. El spune că o creştere economică de circa 10 procente anual şi care durează din 1979 nu poate decît să „înverzească" de invidie cele mai multe puteri occidentale. Pe lîngă exporturile din întreaga lume, China are deja şi acţiuni la multe companii internaţionale dintre cele mai puternice. Ca o cireaşă pe tort, industria cinematografică se dezvoltă rapid, turismul la fel şi – după cum s-a văzut la recenta Olimpiadă – chiar şi în sport China este o mare putere. În faţa unor asemenea performanţe impresionante, Europa şi Statele Unite trebuie să-şi gîndească atent poziţia pe care trebuie s-o adopte şi din care să poată concura mai eficient China – crede Philippe Le Corre. El observă că, deşi se confruntă cu probleme similare în relaţia lor cu China, Europa şi Statele Unite au poziţii geostrategice total diferite. În vreme ce Statele Unite sînt de decenii cea mai mare putere militară din lume, au o uriaşă industrie de armament şi o prezenţă militară care se întinde şi de-a lungul zonei Asia-Pacific – incluzînd baze în Japonia, Coreea de Sud, Guam şi Singapore –, Uniunea Europeană mai are încă de lucrat la constituirea unei politici unite şi de desemnat un reprezentant care să fie capabil să vorbească în numele Europei, în chestiuni majore privind politica şi securitatea. Liderii chinezi – crede Philippe Le Corre – au în general o atitudine favorabilă faţă de Uniunea Europeană, iar instituţiile sale transparente şi deschise fac posibil un lobby destul de eficient din partea Guvernului chinez, la Bruxelles. La rîndul ei, Uniunea Europeană a deschis o mulţime de programe de cercetare şi afaceri în China. Continuă însă conflictele comerciale în diverse domenii, de la oţel pînă la textile şi produse alimentare...

În acelaşi timp – observă autorul articolului – şi relaţia dintre China şi Statele Unite a avut în ultimii opt ani ai administraţiei Bush suişuri şi coborîşuri. China nu s-a opus războiului din Afganistan în 2001, dar Tibet-ul şi Taiwanul rămîn chestiuni sensibile asupra cărora Beijing-ul nu pare dispus la compromisuri, iar pe tărîm militar, liderii chinezi au fost iritaţi de comentariile făcute de fostul ministru american al Apărării, Donald Rumsfeld, la adresa creşterii bugetului militar chinez. Autorul analizei spune că greutatea economică în creştere şi prezenţa Chinei ca investitor în tot mai multe regiuni ale lumii va avea neîndoielnic consecinţe pe plan politic, iar Europa şi Statele Unite nu vor putea ignora la nesfîrşit dorinţa Chinei de a juca un rol mai mare pe plan global. Philippe Le Corre consideră că a te încăpăţîna să te opui acestui fenomen nu poate fi decît contraproductiv, soluţia înţeleaptă fiind, în opinia sa, o îmbunătăţire a dialogului cu Beijing-ul. Dat fiind că, de exemplu, în Africa a crescut simţitor prezenţa investiţiilor chineze, el spune că ar fi mult mai eficient ca Occidentul să discute problemele africane cu liderii chinezi, şi nu să-şi tot exprime indignarea faţă de creşterea prezenţei Chinei în regiune, mai ales că ţările africane primesc în general cu braţele deschise investiţiile chineze. De asemenea – crede el – relaţiile pe care China le are cu ţări „dificile" din punctul de vedere al Occidentului – precum Iran, Angola, Coreea de Nord, Zimbabwe, Sudan sau Birmania – ar trebui nu condamnate, ci folosite în mod practic, fără a uita capacităţile diplomatice ale Beijing-ului, demonstrate în cazul Organizaţiei de Cooperare Shanghai şi la summit-ul celor 48 de şefi de state africane din urmă cu doi ani. Philippe Le Corre crede că şi Europa, şi Statele Unite ar trebui să coopereze între ele mai mult pentru dezvoltarea unor linii comune de dialog cu China, pe care o pot coopta în rezolvarea unor probleme ca proliferarea armelor uşoare, terorismul global, sărăcia, sau în programe educaţionale. Rămîne problema cooperării pe plan militar, pe care analistul o consideră mai dificilă din cauza atitudinii recunoscute a comandanţilor militari chinezi care nu cred în beneficiile dialogului. Estimînd că în următorii zece ani economia chineză se va plasa pe al doilea sau chiar pe primul loc în lume, în condiţiile în care liderii chinezi vor avea încă nevoie de ajutor occidental, concluzia lui Philippe Le Corre este că ar fi esenţială instituirea unui parteneriat China-Europa-Statele Unite. „Trebuie să ne reamintim mereu că pericolul cel mai mare nu vine de la o Chină a succesului, ci de la o Chină ţinută în şah" – conchide autorul articolului apărut în *Europe's World*.

Potrivit unui sondaj Gallup, publicul din Asia şi Africa de Nord e de acord cu politica statului comunist chinez, într-un procent aproape dublu faţă de cel din America de Nord şi Europa. În Africa sub-sahariană, procentul de aprobare a aceleiaşi politici generale a Chinei este de trei ori mai mare decît în Europa şi America de Nord. Doar în Europa însă numărul celor care dezaprobă politica actualului stat comunist chinez îl depăşeşte (cu circa 10%) pe cel al persoanelor care sînt de acord cu această politică.

text adaptat de Andrei MANOLESCU

Veronica PLĂCINTESCU

Pagini din Europa

Pentru chinezii ce îşi desfăşoară activitatea cu preponderenţă la capătul tramvaiului 21, România le aduce probabil o eliberare de un regim ostil şi împlinirea unui oarecare vis occidental. Oamenii de acolo par a fi însă marginalizaţi şi se simt încolţiţi atunci cînd li te adresezi şi îi întrebi de ţara de baştină. Orice bucureştean a auzit de „Europa". Chiar şi posesorii de BMW opresc la „Dragonul Roşu", pentru a-şi umple portbagajul de perne, care mai de care mai colorate, cu franjuri şi cu tot felul de broderii cusute cu o migală tipic chinezească.

Înainte să fi plecat de acasă, dimineaţă la ora 9, prietenii m-au avertizat să nu îmi iau geanta cu mine. „Dacă ai portofel, pune-l într-un buzunar interior. La fel şi actele. Nu lua nimic la tine care să-ţi prisosească." Părea extremistă recomandarea, dar totuşi i-am ascultat. Mai mult zdruncinată decît purtată pe şinele RATB-ului, opresc şi cobor în „Dragon". Oamenii, foarte grăbiţi de altfel, păreau a se învîrti haotic. Ţigani, arabi şi chinezi – toţi urmăreau acelaşi scop: să vîndă!

În zadar am încercat să opresc pe cineva, un bărbat chinez (deşi putea fi şi japonez, coreean sau thailandez) de circa 45 de ani, îmbătrînit şi gîrbovit, cu mîinile groase şi încălţat într-o pereche de adidaşi albi pe care scria *Nicke;* s-a speriat cînd m-am prezentat ca jurnalist. Deşi la „Bună ziua" mi-a răspuns tot în română, a continuat asilabic, într-o limbă chinezifiată. „Aici, să... mănuşi. Pentru degete. Lei 4" (şi mi-a arătat cum se folosesc mănuşile). A ridicat patru degete ca să îmi indice preţul. În acel moment, din spatele unui paravan s-a ivit un băiat de vreo 18 ani, scund şi cu părul tuns asimetric, cu ochii oblici şi buzele groase. Bretonul extrem de negru şi lucios, aranjat cu ceară îi acoperea jumătatea stîngă a feţei. În spate avea o coamă verde sidefată pe care şi-o prinsese cu un elastic. Purta un tricou negru cu Tokio Hotel, blugi rupţi, iar în picioare avea tenişi roşii. Părea un emo chinez. Vînzătorul i-a făcut nişte semne arătînd spre mănuşile pe care mi le recomandase, a ridicat vocea groasă şi l-a trimis în spate. Tînărul a dat ochii peste cap şi a plecat. Vînzătorul s-a întors lipsit de expresie către mine şi, cu spatele puţin înclinat, m-a întrebat dacă le vreau. În timp ce îmi căutam prin buzunarele întortocheate de la geacă locul pe unde pusesem banii, l-am întrebat dacă n-ar vrea să se întoarcă, la un moment dat, în China. „Este greu. Copiii nu vreau. Nimic la fel." I-am cumpărat mănuşile şi am plecat mirată de atîta reticenţă. Oameni inhibaţi şi învăţaţi cu lipsurile.

Părăsind acel tîrg amărît de la capătul tramvaiului 21, mi-am amintit de grandoarea şi luxul ambasadei de pe Şoseaua Nordului pe care am vizitat-o recent. Şi mi-am adus aminte şi de vremurile pe care, în urmă cu 19 ani, le trăiam şi noi. Cînd şi dacă plecai în Turcia, te puteai considera realizat... în măsura în care acum chinezii se cred realizaţi în România. Iar în condiţiile în care bucureşteanul se bucură la o pereche de mănuşi de 4 lei, restul rămîne doar o poveste despre libertate.

Confecţii „europene"

Prato este, din timpul Renaşterii încoace, centrul prelucrării bumbacului, al confecţiilor şi al ţesăturilor din Italia. Este un oraş cu ceva mai mult de 180.000 de locuitori, mulţi dintre ei lucrînd în industria ţesăturilor. În ultimii ani, activitatea economică predominantă a rămas aceeaşi, dar s-au schimbat datele problemei. Această importantă industrie – care exportă cea mai mare parte a producţiei în toată Europa – tinde să fie integral preluată de imigranţii chinezi.

Cifrele arată că, în 2006, Prato avea deja peste 11.000 de locuitori chinezi cu acte în regulă. La care se adaugă, desigur, imigranţii ilegali, care duc spre un total de peste 20.000. Veniţi iniţial să se angajeze în fabricile de confecţii şi ţesături din zonă, unii dintre ei şi-au înfiinţat, ulterior, propriile firme. Cînd acestea au prosperat, au ajuns să preia, una cîte una, şi fabricile deţinute de italieni. În 2005, existau deja la Prato aproape 1500 de firme care aveau drept obiect de activitate ţesăturile şi confecţiile şi ai căror proprietari sau directori erau chinezi. Între timp, numărul lor a crescut. La fel şi cifra lor de afaceri. Deveniţi proprietari, chinezii angajează mai ales conaţionali (adesea aduşi ilegal în Italia, prin reţelele de imigraţie clandestină), pentru că aceştia lucrează pe bani mai puţini, în schimburi care pot dura şi 15-16 ore pe zi, fără pretenţii „sindicale". *Der Spiegel* observa, încă din 2006, că Prato a devenit un model al celei de-a doua etape a globalizării: „prima a apărut cînd economia chineză şi produsele sale au diminuat oportunităţile de angajare în Europa; a doua înseamnă cucerirea oraşelor europene". Prato pare deja cucerit – desigur, cu beneficii (şi) pentru economia italiană. Mîna de lucru ieftină asigurată de imigranţii chinezi se combină cu talentul şi experienţa designerilor italieni, care „se inspiră" din modelele prezentate de marile case de modă şi produc haine *prêt-à-porter* exportate cu succes în Europa şi în Statele Unite. În unele şcoli din Prato, proporţia de copii chinezi din clasele primare ajunge şi la 50%. Iar pe site-ul municipalităţii (comune.prato.it) sînt anunţate cursuri de limba italiană adresate special imigranţilor chinezi...

Altă lume, altfel de comunism

– interviu cu sinologul Mugur ZLOTEA –

Dezvoltarea economică a Chinei de azi e efectul unor strategii ale partidului comunist? Credeţi că partidul a dat drumul la supape, în mod controlat, cu un anume plan sau a fost pur şi simplu depăşit de viaţă, de iniţiativele oamenilor, de dorinţa lor de îmbogăţire, şi nu a făcut decît să încerce să se adapteze la situaţie pentru a nu pierde totul? Adică, în ce măsură partidul comunist controlează din umbră această evoluţie?

Fenomenul a depăşit partidul în sensul că a depăşit aşteptările acestuia. Pe de altă parte, dezvoltarea e în mod clar rezultatul politicii de deschidere pe care a iniţiat-o partidul comunist. Politicile respective au fost adoptate şi adaptate în funcţie de evoluţii. Nu ştiu dacă a existat un plan bine definit, de tipul ne dezvoltăm pînă la momentul cutare la care ne oprim, pentru că de acolo lucrurile ar putea deveni o ameninţare la adresa partidului. Odată lansată mişcarea însă, ar fi şi destul de greu de oprit. La venirea la putere a lui Deng Xiaoping, artizanul reformei, ideea era că ţara trebuie să se dezvolte. Probabil că s-au gîndit că această dezvoltare poate merge atîta vreme cît se menţine încă un control. Chinezii sînt foarte pragmatici, gîndesc extrem de concret. Nu e o ruşine acum la ei să te îmbogăţeşti. Şi li s-a dat voie celor care ştiu şi pot să se îmbogăţească să meargă pînă unde vor, din punct de vedere economic. Sub acest aspect sînt foarte liberi. Există însă domenii în care sînt limite şi restricţii. De exemplu, tot ce are legătură cu puterea politică. Nu ai voie să devii o ameninţare la adresa puterii partidului comunist. Ca o paranteză, în China există mai multe partide politice, unele reprezentate în Marea Adunare Naţională, Constituţia ţării dă voie la aşa ceva. Dar, în realitate, ele sînt nişte sateliţi ai partidului comunist.

Teama de posibile ameninţări la adresa puterii politice a partidului comunist explică şi cenzura, teama liderilor chinezi de circulaţia liberă a informaţiei?

Într-adevăr, şi aici este un control. Aş putea observa însă şi un fenomen mai special. Am stat de vorbă cu jurnalişti străini din China (care sînt supuşi unor reguli foarte stricte) care mi-au mărturisit că în rarele momente cînd pot relata unele lucruri negative din China, cum au fost, de pildă, epidemia de SARS sau revoltele din Tibet, au tendinţa să le prezinte într-un mod mai expresiv, mai accentuat, ca reacţie la interdicţiile permanente la care sînt supuşi în cea mai mare parte a timpului.

Folosesc la maximum asemenea „ferestre".

Da, şi se ştie că unele informaţii, chiar dacă sînt reale, pot fi uşor aranjate. Pe de altă parte însă, nu se poate nega faptul că informaţia este controlată în China. Cînd eram acolo, de exemplu, site-uri de Internet precum BBC China sau BBC în engleză nu puteau fi accesate. De asemenea, sînt o groază de alte site-uri care nu pot fi accesate, de exemplu cele din Taiwan. Sînt şi cuvinte care nu vin pe motoarele de căutare, cum ar fi *democraţie, Tibet, libertate, Tienanmen...*

Sărăcie, bogăţie şi corupţie

Ştiu că una dintre problemele Chinei actuale este migraţia populaţiei de la sate la oraşe, în zonele mai dezvoltate.

De circa zece ani se întîmplă asta. Zonele dezvoltate sînt destul de clar delimitate de cele nedezvoltate. De fapt, coasta estică este dezvoltată. Spre vest, zonele sînt sărace şi uneori foarte sărace. Există un program de dezvoltare a vestului Chinei şi tot felul de politici care încurajează firmele să investească, să facă fabrici, în acele zone mai sărace. Sînt şi unele facilităţi pentru oamenii care merg acolo. Comparativ cu zona dezvoltată, cea săracă este mult mai mare. Sînt provincii mari, mai mari decît România, destul de populate (chiar dacă nu aşa cum sînt cele din est şi sud), dar foarte sărace şi unde există o tentaţie a migrării spre zonele urbane din est şi sud.

Au apărut deja diferenţe mari de avere şi probabil şi de mentalitate. Există şi foarte multe proteste generate de asemenea situaţii. Citeam undeva că într-un singur an s-au înregistrat 87 de mii de asemenea proteste sau chiar de revolte. Cum credeţi că este gestionată o asemenea situaţie care, de la distanţă, pare destul de explozivă? Ştiu că există o teorie a armoniei sociale.

Da, există o asemenea teorie la nivel oficial, însă nu ştiu dacă Guvernul chinez face faţă acestor situaţii în mod concret. Într-adevăr, anul trecut au fost vreo 80 de mii de revolte recunoscute de partidul comunist. De obicei, sînt legate de probleme cu pămîntul. Politica Beijing-ului face apel la tratarea justă a tuturor straturilor sociale, la combaterea corupţiei, dar de la Beijing şi pînă în sate, acolo unde cel care conduce treburile îşi trage turta pe spuza lui, există o distanţă. Ieri-alaltăieri citeam prin ziarele chinezeşti că era vorba de cîteva revolte într-o singură zi. Una era pe insula Hainan unde taximetriştii protestau împotriva modului de acordare a licenţelor şi împotriva taxiurilor ilegale. În alt loc ţăranii fuseseră forţaţi să renunţe la drepturile lor de cultivare a pămînturilor (ei nu au drept de proprietate, ci doar de arendă pe perioade limitate) pe preţuri de nimic, în favoarea unor firme care voiau să înfiinţeze o fabrică. Guvernul de la Beijing vorbeşte permanent despre combaterea corupţiei, despre pedepse, se fac demiteri.

Chiar în ultimele luni au fost nişte demiteri spectaculoase, cea a unui mare demnitar din Shanghai...

Da, e cel care a făcut ilegalităţi cu fondurile de pensii. Chiar a fost condamnat, dar problema este ce condamnare se dă unui asemenea individ. De obicei, sentinţele sînt de cîteva zeci de ani închisoare, dar după un timp s-ar putea ca ei să fie eliberaţi sub diferite pretexte. Corupţia e o foarte mare problemă în China.

Puteţi da nişte exemple despre ce înseamnă sărăcie extremă şi ce înseamnă mare bogăţie în China?

Nu cred că există mari diferenţe între un mare bogătaş din China şi unul din Statele Unite. Poate uneori chinezul e chiar mai bogat. Cred că ei sînt mai degrabă comparabili cu cei din Rusia. Sărăcie extremă în China înseamnă practic să nu ai după ce bea apă. Ideea de sărăcie e puţin diferită de cea de la noi. Eram odată printr-o zonă din nord-vest unde lumea trăia în nişte case de chirpici, vai de capul lor. La noi asta ar fi însemnat sărăcie extremă, pentru ei însă nu era aşa. Aveau un adăpost şi aveau totuşi ce să mănînce, lucru foarte important. Sînt şi unii care trăiesc sub limita sărăciei, aşa cum e calculată acolo. Procentul e mic, dar raportat la populaţia Chinei, nu mai e vorba de puţin.

Un miliard trei sute de mii

Cum pare la faţa locului numărul mare al populaţiei? E copleşitor? Se simte înghesuiala?

Da, se simte. Uneori vrei să fii singur, dar peste tot sînt oameni. Nici în pădure nu poţi fi singur. La Beijing e un dute vino continuu, cam ca la ora 5 după-amiaza pe bulevardul Magheru. Doar că acolo e tot timpul ora 5.

Apropo de mulţimea chinezilor şi de cei care vin şi în România... la un moment dat, prin anii '90, începuseră să prolifereze restaurantele chinezeşti, tîrgurile şi afacerile chinezeşti şi exista impresia că fenomenul va lua amploare. Asta nu s-a întîmplat însă, pare că ceva nu le-a priit chinezilor în România. Aveţi o explicaţie pentru acest lucru?

Din cîte ştiu, România n-a fost niciodată destinaţia lor finală. Doar că era mai uşor să ajungi întîi în România şi apoi să mergi mai departe către ţări din Occident. România era o ţară de tranzit. Iar acum, după intrarea noastră în Uniunea Europeană, nu ştiu cît de uşor mai este pentru ei să vină în România, pentru că nu prea mai primesc viză. Există o politică extrem de restrictivă în ce priveşte vizele pentru China, aş spune chiar excesivă. Noi avem probleme atunci cînd îl invităm pe lectorul chinez de la Universitate, care vine aici pe baza unui acord cultural şi aşteaptă, săracul, şi cîte şase luni să primească viza.

Într-o vreme, cam înainte de intrarea României în Uniunea Europeană, mulţi români se duceau în China să facă afaceri, tot aşa cum anterior se duseseră în Turcia.

Asta a fost o chestiune strîns legată de zborul Taromului la Beijing, care acum s-a desfiinţat. E mai greu acum să te duci cu lucruri româneşti prin alte companii, cu tranzit şi tot felul de complicaţii şi trambalări. Dar a fost într-adevăr o perioadă în care ţin minte că mergeam prin Beijing şi auzeam des vorbindu-se română, mai ales prin bazaruri.

Aţi stat nouă ani în China, aţi predat, aţi lucrat. Cum a fost?

Da, am predat engleză, am lucrat şi am învăţat. Am avut dintotdeauna o atracţie pentru cultura chineză, dar cînd am ajuns acolo, în prima săptămînă, mi-am dorit să mă întorc, în a doua săptămînă, de asemenea, mi-am dorit să mă întorc şi am ţinut-o tot aşa vreo şase luni. Totul era prea diferit de ceea ce este la noi. Nu-mi dădea însă mîna să mă întorc pentru că aveam deja o bursă de studii şi ar fi însemnat să scot banii din buzunar. După un timp am început să cunosc felul de a merge al lucrurilor de acolo şi să mă obişnuiesc.

O relaţie specială

Am aflat că aşa cum există sinologi români, există şi românologi chinezi. Cît de mari sînt grupurile acestea de specialişti în cele două ţări? Cît de mare e interesul de a ne cunoaşte?

Comparativ cu alte ţări din estul Europei, în România există mulţi vorbitori de chineză. E o relaţie mai specială, România a fost una dintre primele ţări care a recunoscut noul stat chinez, anul viitor se împlinesc 60 de ani de atunci. Primii studenţi străini în China comunistă au fost români, în anii 1950. În primul lot au fost şase sau şapte. Secţia de chineză de la Universitatea din Bucureşti are 50 de ani şi deci de cinci decenii tot ies promoţii de români vorbitori de chineză. Dar e o diferenţă între a fi sinolog (specialist în limba şi civilizaţia chineză) şi a cunoaşte pur şi simplu limba chineză. Există şi românologi în China, o mînă de oameni care însă cunosc româna extrem de bine. Îndeobşte limba literară. Dicţionarele român-chinez şi chinez-român, nişte volume foarte mari, sînt făcute exclusiv de chinezi, fără consultanţi români. De exemplu, toate cuvintele din Sadoveanu, pe care eu nu le mai înţeleg astăzi, se găsesc acolo. În momentul de faţă, universitatea din Beijing scoate o promoţie de română la fiecare patru ani. E vorba de vreo zece oameni. În România există secţia de chineză de la Universitatea din Bucureşti. Chineza e limbă în regim A, cu statut de limbă principală, ca franceza sau engleza. Sînt circa 25-30 de studenţi pe an, nu termină însă toţi. Există burse de studii în China, la specializare. Mai există şi Institutul cultural chinez „Confucius" de la Sibiu, mai sînt lectorate de limba chineză la universităţile din Cluj şi Iaşi. Sînt şi români care se duc de la început în China să studieze limba şi civilizaţia chineză direct de la sursă.

În general, cînd ne gîndim la China ne vin în minte cîteva lucruri, cum ar fi: Marele Zid chinezesc, Cetatea interzisă, piaţa Tienanmen, mîncărurile complicate, ciudate şi uneori greu de înghiţit – plus orez, milioane de oameni pe biciclete, oraşe noi cu zgîrie-nori apăruţi în ultimii ani. Dincolo de toate aceste clişee, să zicem, ce lucruri importante credeţi că ar mai trebui ştiute despre China?

Pe mine m-a uimit o remarcă a unui prieten de-al meu căruia i-am spus, cînd încă locuiam în China, că aş vrea să vizitez Cuba. Remarca a fost: „Hai, măi, vii dintr-o ţară fostă comunistă, trăieşti într-o ţară comunistă şi vrei să te duci să vizitezi o altă ţară comunistă?!". Mi-am dat seama atunci ce cred oamenii din România despre China. Noi asociem ideea de Chină comunistă cu ceea ce a fost la noi înainte de 1989. Lumea nu înţelege că e vorba de ceva total diferit. Şi acum mă mai întreabă cîte cineva cum am putut trăi în „China aia comunistă" şi dacă nu m-am simţit legat. Ei bine, nu. Este un alt tip de comunism. E adevărat că nu poţi ieşi în faţa guvernului să strigi sau că nu poţi scrie într-un ziar ceva împotriva celor de la putere, dar altfel, am fost liber să vin şi să plec cînd am vrut. Şi acolo se discută multă politică între prieteni, chiar dacă nu în piaţa publică, se exprimă tot felul de nemulţumiri faţă de putere. Nu se simte neapărat opresiunea. Nu e ce ştiam noi înainte de 1989. E o altă lume.

a consemnat Andrei MANOLESCU

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Splendoarea simplităţii

● **Germain Viatte (ed.), *L'esprit mingei au Japon*, Actes Sud, Musée du quai Branly, 2008**

Am fost tentată să dau alt titlu acestui text – „Sinceritatea obiectelor de zi cu zi" – pentru că tocmai m-am confruntat cu perversitatea unor lucruri devenite brusc indispensabile. În loc să-şi facă treaba ca de obicei, stick-ul USB, proaspăt purtător de virus, era să-mi şteargă, fişier după fişier, tot ce aveam prin computer. Am apelat la nou apăruta specie de băieţi tăcuţi, cu gesturi rapide şi experte, la adevăraţii stăpîni ai pixelilor. Pe lîngă faptul că mi-au vindecat odoarele cît ai bate din palme, am apreciat şi umorul cu care unul dintre ei purta un tricou ponosit, cu inscripţia: *...un écran s'éteint, un être s'éveille...*

Există, din fericire, şi obiecte care nu se sting. Despre ele este vorba în această carte-album, publicată cu ocazia expoziţiei *„L'esprit mingei au Japon, de l'artisanat populaire au design"*, deschisă la Paris, între 30 septembrie 2008 şi 11 ianuarie 2009, în galeria *Jardin*, la Musée du quai Branly.

Mingei este un cuvînt nou, rezultat din *minshû* (popor) şi *kogei* (artizanat), iar cel care a impus termenul, la începutul secolului al XX-lea, este japonezul Soetsu Yanagi. Acest gînditor, cu o excepţională deschidere spre cultura occidentală, era deopotrivă practicant al „căii ceaiului", pătruns de gîndirea budistă şi cunoscător al misticilor europeni. Admirator al artei gotice, dar şi al artiştilor postimpresionişti (Cézanne, Gauguin, Rodin, Van Gogh), pe care îi face cunoscuţi în Japonia, pasionat de William Blake şi de Walt Whitman, Soetsu Yanagi a căutat toată viaţa să înţeleagă frumuseţea lucrurilor care ne înconjoară. El nutrea credinţa că lucrurile pot găzdui firesc scînteia divină, atunci cînd forma lor e una cu grăuntele de adevăr pe care îl fac vizibil, perceptibil simţurilor noastre, clipă de clipă.

Obiectele *mingei* sînt aşadar obiecte ce serveau uzului cotidian în civilizaţiile tradiţionale: veşminte, mobilier, veselă, diverse ustensile domestice. E vorba în primul rînd de obiecte utile, obişnuite, a căror trăsătură principală este fidelitatea faţă de scopul în care au fost făcute. Aceste obiecte oneste, care se lasă atît de suplu mînuite, dincolo de perfecta lor adecvare funcţională şi de un cert caracter frust, dezvoltă spontan o frumuseţe surprinzătoare, ce se impune de la sine. Fără nici o ostentaţie, folosirea lor produce o satisfacţie de fundal, care contribuie, tăcut, la plăcerea de a trăi.

Gustul estetic pentru aceste obiecte făcute în primul rînd pentru a fi folosite, şi nu pentru a fi privite este de dată recentă, fiind stimulat – prin contrast – de ofensiva fără precedent a obiectelor de serie, industriale. Judecînd acest val de obiecte noi care inundă spaţiul domestic modern, Soetsu Yanagi arată că ele sînt incapabile să satisfacă funcţia pentru care pretind că au fost create. Deşi trec drept ustensile, nu sînt decît nişte imitaţii amăgitoare, cu o durată de viaţă extrem de redusă, de o totală infidelitate faţă de uzajul promis. El constată că accentul e pus pe aparenţă şi nu pe calitate, că neglijenţa ia locul lucrului bine făcut şi că aceste obiecte au în comun un aer mizerabil, consecinţă a vulgarităţii culorilor, a decoraţiilor hidoase şi a faptului că se strică imediat. Aceste noi obiecte nu numai că nu sînt bune de nimic, dar pentru că le acceptăm în intimitatea noastră, devin de-a dreptul periculoase. Atingîndu-le în permanenţă, respirînd aerul din jurul lor, ceva se alterează şi în noi. Nu doar că ne urîţesc viaţa, dar ajungem să nu mai ştim să deosebim frumosul de urît.

Un vechi obiect *mingei,* adesea moştenit, impunea respect, cerea grijă, aproape că presupunea un protocol de folosire, astfel încît se crea o relaţie între obiectul folosit şi posesor. În plus, unele obiecte deveneau prin folosire îndelungată din ce în ce mai frumoase, mai apreciate. Patina le înscria în durată, în devenire, în trecerea prin anotimpuri, prin vîrste, cîteva generaţii. Un obiect *mingei* nu e un obiect de lux, nu are nimic ostentativ, este simplu, are o eleganţă naturală, e scutit de decoraţii inutile, e un obiect sigur, solid şi suplu, în acelaşi timp, pe scurt, e un obiect adevărat, fidel atît faţă de ideea care i-a dat naştere, cît şi faţă de materia din care este făcut.

Cu adevărat extraordinară în această expoziţie este alăturarea obiectelor tradiţionale cu cele create de designeri moderni, de mare talent. Iată că producerea la scară industrială poate conserva spiritul *mingei,* dimensiunea spirituală a obiectelor pe care le folosim în fiecare zi poate fi astfel restituită. Pe lîngă creaţii celebre semnate de Bruno Taut, Charlotte Perrinard şi Isamu Noguchi, sînt expuse şi lucrări aparţinînd lui Yanagi Sori, fiul lui Soetsu Yanagi, unul dintre cei mai importanţi designeri japonezi care şi-au impus viziunea în perioada postbelică. Dintre exponate nu pot să nu amintesc incredibilul scaun *Fluture,* realizat de acesta în 1956, care de alfel figurează pe afişul expoziţiei.

Ar fi grozav de vizitat şi Muzeul Nihon Mingeikan din Tokio, înfiinţat de Soetsu Yanagi în 1936, numai că este atît de departe... Nu-i nimic, cel puţin putem să trecem pe la Muzeul Ţăranului Român. În sala *Triumf* chiar despre asta este vorba, despre triumful spiritului *mingei,* desigur varianta tradiţională românească.

Pe cînd şi o expoziţie de design contemporan la acest muzeu al obiectelor adevărate?

Florin IRIMIA

Arta povestirii

● **Michael Chabon, *Băieţii teribili*, Colecţia „Raftul Denisei", traducere din engleză şi note de Ines Hristea, Editura Humanitas Fiction, 2008.**

În urmă cu cîţiva ani, cînd vedeam la HBO filmul lui Curtis Hanson, *Wonder Boys,* eram de-a dreptul fascinat de intriga campusului universitar american, populat îndeobşte de profesori şi scriitori ţicniţi, talentaţi şi taraţi. La jocul impecabil al celor trei băieţi teribili din titlu – un Michael Douglas neîngrijit, dar nu mai puţin şarmant în rolul profesorului-scriitor dependent de marijuana, Grady Tripp; un Tobey Maguire parcă mai păstrînd ceva din Homer Wells, personajul din *The Cider House Rules,* interpretîndu-l acum pe plăpîndul şi suicidarul *boy genius* James Leer, şi Robert Downey Jr. în rolul editorului, autoironic, disperat după prospături, carnale, dar şi literare, Terry Crabtree – se adăugase coloana sonoră dominată de Bob Dylan, dar unde apărea şi Leonard Cohen cu tulburătorul „Waiting for the Miracle". Îmi spuneam atunci că trebuie neapărat să citesc cartea, dar anii au trecut, Michael Chabon a continuat să scrie, iar eu rămăsesem doar cu amintirea vie a unui film bun, umbrită însă de gustul amar al unei cărţi necitite. Dar iată că în 2008 Editura Humanitas a găsit de cuviinţă să traducă romanul, dîndu-mi o şansă nesperată de a mă achita de o datorie mai veche.

Încă de la primele pagini îţi dai seama că filmul respecta destul de conştiincios intriga cărţii. Evenimentele se succed alert, sîntem purtaţi încă din start printr-o suită de locuri şi peste tot se întîmplă cîte ceva, neprevăzut. Aflăm de aplecările homosexuale ale lui Crabtree, o întîlnim pe fermecătoarea „domnişoară" Sloviak, descoperim relaţia incestuoasă dintre Grady şi rectoriţa universităţii din Pittsburg, Sara Gaskell, care tocmai a aflat că e însărcinată (la 40 de ani) cu Tripp, în timp ce vizita la reşedinţa soţilor Gaskell, unde are loc o petrecere în cinstea Wordfest-ului, se lasă cu uciderea lui Doctor Dee (Poe, în film), cîinele orb al familiei, urmată de furtul jachetei lui Marilyn Monroe, pe care aceasta o purta în ziua nunţii cu Joe DiMaggio. Nici scena surprinsă în videoclipul la „Things Have Changed" nu lipseşte, maimuţărelile penibile ale lui Q pe lîngă Hannah, iar mai încolo, la o masă unde, intuim, nu se petrec lucruri dintre cele mai ortodoxe, îi vedem stînd pe James Leer, catatonic, şi pe Crabtree, extrem de mulţumit şi binedispus. La fel ca în film, fragmentul cel mai puţin antrenant al romanului descrie deplasarea lui Grady, în compania lui James, la reşedinţa părinţilor lui Emily, mult mai tînăra soţie a profesorului, cea care tocmai îl părăsise la debutul romanului. Nu lipsesc nici Vernon Hardapple cu numele său dublu-ficţionalizat, nici scena „răpirii" lui James din subsolul casei în care locuieşte, nici scena ploii de file cînd munca de şapte ani a lui Grady este literalmente spulberată de vînt. Sfîrşitul descurcă armonios iţele create: Crabtree va publica *Parada dragostei* scrisă de James Leer care nu este nici măcar exmatriculat pentru uciderea lui Doctor Dee, Grady scapă de povara (la propriu şi la figurat) interminabilului manuscris la care lucrează, se lasă de marijuana şi se căsătoreşte cu Sara, urmînd să devină (mai) responsabil acum că e tată, iar Crabtree nu va fi concediat de noii proprietari ai editurii pentru că la sfîrşitul week-end-ului de pomină, petrecut în Pittsburg, se va întoarce la New York nu cu o carte, ci cu două: Walter Gaskell a fost de acord să închidă ochii la cele întîmplate, cu o condiţie: editorul newyorkez avea să-i publice şi lui cartea: *Ultima căsătorie americană,* un studiu asupra relaţiei dintre Marilyn Monroe şi Joe DiMaggio.

Toate acestea ne sînt povestite de un scriitor care recunoaşte deschis că suferă de boala miezului nopţii, adică de acea pierdere a abilităţii de a mai face diferenţa între lumea ficţiunii şi lumea reală, ce conduce la instaurarea confuziei dintre „întîmplările vieţii reale şi maşinaţiunile firului narativ al scriiturii". Astfel, *Wonder Boys* devine un roman ce povesteşte eşecul scrierii unui roman, întîmplător unul cu acelaşi titlu, iar „Sasquatch-ul cu pieptul dezvelit al prozei de ficţiune americane", cum se autodefineşte naratorul-scriitor-personaj, reuşeşte să mai dea încă o dată lovitura.

PUBLICITATE

Marius CHIVU

feedbook

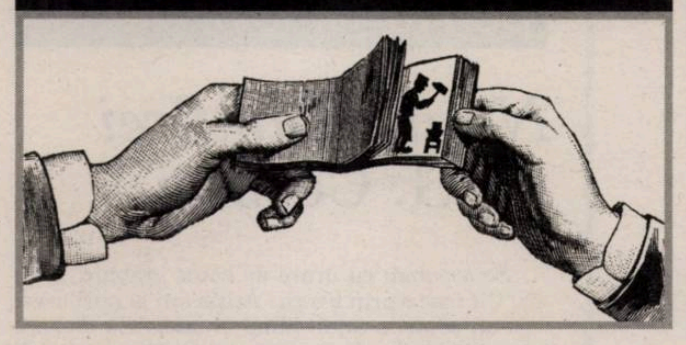

Pentru inimi

● **Gabriel Liiceanu, *Scrisori către fiul meu*, Editura Humanitas, 2008.**

Mie îmi place Gabriel Liiceanu. Independent de pasiunea cu care l-am descoperit în adolescenţă, indiferent de valorile conservatoare pe care le promovează, în ciuda trendului mediatic antiintelectualist actual – forumişti, bloggeri, jurnalişti şi noii ideologi –şi datorită capitalului cultural acumulat care îl predispune la terorismul ideologic. Personalitatea, charisma, convingerile politice, planul editorial al Humanitas-ului sau BMW-ul lui Gabriel Liiceanu, toate acestea provoacă multora iritări şi insomnii. Lucru care la început te poate nedumeri, dar care sfîrşeşte prin a te amuza. Cum ar fi, de pildă, teoria „grupului de presiune", a „sectei elitei" din care ar face parte „generînd intoleranţă" în cîmpul ideilor – pseudo-teorie care nu este altceva decît o formă a defulării turnată fără fond după tiparul american al „şcolii resentimentului". Revenind, găsesc anticomunismul lui Gabriel Liiceanu cît se poate de legitim, de autentic şi de bine articulat, iar intransigenţa morală, un quijotism necesar şi cu atît mai respectabil în aceste vremuri relativiste. Altfel, *Jurnalul de la Păltiniş* este un roman de idei din care recitesc cu plăcere oricînd, îi înţeleg dragostea şi admiraţia pentru Noica (un filozof care a dat cîteva texte interesante, cu păcate de tinereţe mai mici decît ale altora pentru care, de altfel, a şi plătit), nu am acces la peratologie, dar apreciez rigurozitatea, logica şi retorica discursului, aşa-zisa dicţiune a ideilor din celelalte eseuri, precum şi stilul literaturii pe care o scrie. Succesul comercial al cărţilor sale (*y compris* doza de snobism proprie acumulării oricărui capital cultural) mi se pare firesc şi dincolo de orice compromis, nicidecum o consecinţă a cabalei „grupului de presiune".

Noua carte, *Scrisori către fiul meu,* este, dacă vreţi, un *sequel* al celebrei *Uşi interzise,* dar nu trădează vreun calcul pentru repetarea succesului. Cartea este alcătuită din şaisprezece scrisori pe care tatăl le scrie lui Ştefan, fiul plecat de peste un deceniu în Japonia. Epistolarul este declanşat de iminenţa unei complicate operaţii de inimă efectuate în Statele Unite, astfel că primele nouă scrisori combină ambele experienţe americane: şi chirurgicale, şi culturale. Descrierea cvasi-amănunţită şi în tonalităţi lirice a afecţiunii cardiace (o disfuncţie a cîmpului magnetic), precum şi aventura descoperirii Americii sudiste se întrepătrund cu poveşti ale trecutului. Teama de moarte şi resimţirea acută a absenţei fiului predispun la confesiune şi la meditaţie, iar tatăl se grăbeşte să-i scrie neapărat cîteva lucruri rămase nespuse. Verbiajul epistolar are, aşadar, funcţia unei anestezii emoţionale. Ca într-un carusel al memoriei, pendulînd între evocări nostalgice, reflecţii filozofice şi relatări pline de umor, scrisorile tatălui evocă scene puternice din copilărie şi din adolescenţă: un dans cu o frumuseţe interzisă, primul sărut, momentul în care are revelaţia propriului corp („am devenit propriul meu voyeur") ş.a. Metafora acestor confesiuni recuperatoare este iedera care se întinde în toate părţile pînă ce acoperă spaţiile goale. Istorioarele şi reflecţiile tatălui se ramifică, invocate de diverse amănunte, capricios, pentru a se întoarce, în cele din urmă, la trei momente, exotice şi simbolice, ale descoperirii Americii, toate povestite cu vervă, cu umor, cinematografic: un concert country la Nashville, o slujbă religioasă la o biserică baptistă de negri şi reţeta unei mîncăruri tradiţionale.

Operaţia reuşeşte, tatăl se întoarce la Bucureşti, iar recuperarea fragmentară a trecutului, pornită ca un testament sentimental, continuă acum motivată de nevoia transmiterii unui „sens al continuităţii". Emoţionantele istorii de familie din anii '50 în centrul cărora se află mama (cea care prezervă, în plin comunism, normalitatea în familie) sau casa din strada dr. Lister 69 („casele copilăriei sînt stimuli materiali ai memoriei"), tatăl le scrie mai mult pentru sine, salvîndu-le de la uitare, convins că fiul va avea revelaţia adevăratului lor sens mult mai tîrziu. Cuprins de o nostalgie existenţială, tatăl părăseşte istoriile de familie pentru a filozofa splendid – „ajutat" de Cioran, Kant, Soljeniţîn, Derrida, Platon ş.a. – despre scopul şi plăcerile vieţii („viaţa noastră tinde să devină în primă instanţă o ritualizare a micilor plăceri"), despre iubire (în dragoste „fiecare dintre noi este generator de contratimpuri"), despre sex („nimic nu este mai devastator în viaţa noastră psihică decît imaginaţia sexuală") sau despre binele „răsplătitor şi profitabil". În ultima scrisoare tatăl face bilanţul acestui emoţionant epistolar de iubire, domestic şi iniţiatic în acelaşi timp: „Totul a început modest, cu o călătorie şi cu o poveste «chirurgicală» a inimii mele. Dar povestea nu s-a mai putut opri şi a devenit, amplificîndu-se, o poveste de inimă, pur şi simplu. Tot timpul căutam ceva – fără să pot spune ce anume (un gînd decisiv? un pericol pe care voiam să ţi-l semnalez? mirajul unei vîrste?) – ceva pe care ţineam morţiş să ţi-l las după ce-l-aş fi găsit cotrobăind prin cotloanele vieţii mele".

Gabriel Liiceanu e un scriitor sofisticat, scrisul lui are relief şi profunzime, este exact, nimic nu e lăsat la voia întîmplării sau a ambiguităţii. S-a pus deseori accentul pe mărturisirea lui privitoare la părăsirea filozofiei în favoarea literaturii. Numai că Gabriel Liiceanu nu se poate înstrăina de filozofie şi nici nu cred că-l tentează să scrie ficţiune pură. Cele două tendinţe s-au „reconciliat" într-o formulă confesivă hibrid în care biografia şi reflecţia devin practic inseparabile, faţă şi revers. De aceea, *Scrisori către fiul meu* – deopotrivă declaraţie de dragoste paternă, album de familie şi carte de învăţături – este o „iederă" confesiv-speculativă pe două voci. Una a inimii, aproape feminină, senzuală şi nostalgică, care se răsfaţă şi se dedă la cochetării, atentă la detalii, uşor indiscretă şi amatoare de frivolităţi; alta a minţii, masculină, autoironică sau gravă, ordonată, abstractă şi, implicit, sentenţioasă. Nu ştiu cîţi prozatori consacraţi de la noi reuşesc o asemenea polifonie a vocii narative.

Bogată în episoade biografice inedite şi memorabile prin tandreţea evocării sau prin umorul situaţiilor, *Scrisori către fiul meu* este o carte plină de tandreţe părintească, de gesturi intime şi de secrete interioare, o carte-clasor a iubirilor unui filozof (faţă de fiu, faţă de mamă, faţă de maestru, faţă de sine) a cărui inimă are un cîmp magnetic sensibil.

PUBLICITATE

OGLINDA LUMII • Julian Bell

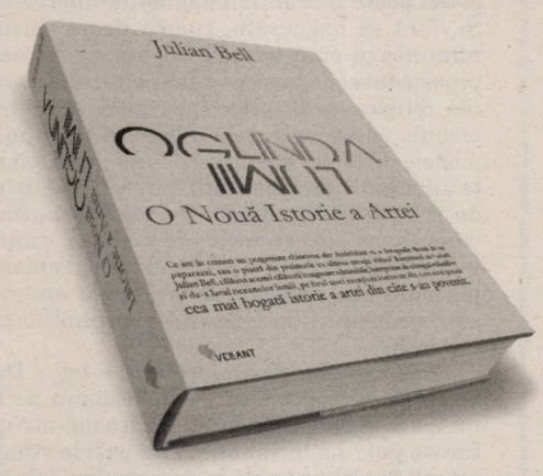

Facând parte din categoria sintezelor de istoria artei, "Oglinda Lumii" se diferenţiază de majoritatea lucrărilor anterioare prin faptul că oferă o perspectivă consistentă asupra unor spaţii culturale altădată superficial cunoscute.

VELLANT

Dilema veche vă recomandă

● De Sfîntul Nicolae, smulgeţi-vă, dar fără violenţă, două ore din viaţă pentru a vă maturiza cu cei *101 dalmaţieni,* pe Prima, la ora 16. (Radu Cosaşu)

● Nu rataţi (în cadrul Festivalului filmului francez, 5-11 dec.) cîteva din momentele-forte: *Entre les murs* de Laurent Cantet (cîştigătorul Palme d'Or 2008, despre care am scris în *D.v.* nr. 225) şi *Benny's Video* de Michael Haneke – la cinema Pro; *La maman et la putain* de Jean Eustache (prezentat de Cristi Puiu), *Le corbeau* de H.-G. Clouzot (prez. de Viorica Bucur), *Orphée* de Jean Cocteau (prez. de Răzvan Ţupa), *Le fils* de Jean-Pierre & Luc Dardenne (prez. de Andi Vasluianu) şi *Play Time* de Jacques Tati (prez. de subsemnatul) – la Cinema Elvire Popesco. (Alex. Leo Şerban)

Andrei GORZO

dilematograf

Un plan divin

● ***Întoarcere la Brideshead / Brideshead Revisited* (M. Britanie, 2008), de Julian Jarrold.**

Brideshead Revisited e o adaptare cel puţin inteligentă a cărţii lui Evelyn Waugh – cea mai îndrăgită, dar şi cea mai contestată (la ea acasă; la noi nici nu s-a tradus) dintre cărţile unui scriitor britanic (1903-1966) care a fost cu siguranţă un vîrf al generaţiei sale, egalul lui Orwell şi al lui Graham Greene. Matthew Goode joacă rolul lui Charles Ryder, un tînăr fără avere care, în Oxford-ul anilor '20, leagă o prietenie homosexuală cu delicatul aristocrat Sebastian Flyte (Ben Whishaw). Sebastian îi prezintă casa familiei sale, Brideshead Castle, cu statuarul său neoclasic, dar şi cu capela sa romano-catolică. I-o prezintă pe mama sa, evlavioasa lady Marchmain (Emma Thompson), care dezaprobă desfrîul non-stop practicat de fiul ei la Oxford şi pune preoţi să-l spioneze. I-o prezintă pe sora sa, Julia (Hayley Atwell), care pare la fel de răzvrătită ca el şi de care Charles se îndrăgosteşte. Şi, în cursul unei excursii la Veneţia, i-l prezintă pe tatăl său, renegatul lord Marchmain (Michael Gambon), care, simţindu-se sufocat de religiozitatea înverşunată de la Brideshead, s-a refugiat în îmbrăţişarea unei amante, a unei clime mai blînde şi a unui catolicism mai relaxat. Povestea e despre cum îi pierde Charles pe aceşti oameni dragi, unul cîte unul, în ghearele religiei lor, şi despre cum ajunge el însuşi să se plece în faţa *glamor*-ului ei.

Ca şi coreligionarul său Greene, Waugh e un foarte abil „glamorizator" al catolicismului. Dacă reuşeşte în ceea ce-şi propune aici – şi anume „să releve desenul unui plan divin într-o lume păgînă" –, asta e şi datorită faptului că-i dă păgînismului ce-i al lui. Faza iniţială, idilică, a prieteniei dintre Charles şi Sebastian, e un paradis păgîn în toată regula, descris de Waugh, cu un jind evident, într-o proză neoclasică plină de aluzii la antichitatea greco-latină. În carte, homoerotismul nu e explicit, dar cititorul modern ar trebui să fie improbabil de naiv ca să nu-l detecteze. Regizorul Julian Jarrold are dreptate să-l scoată la lumină ca să întărească tema păgînităţii fericite, deşi, făcînd asta, el tulbură un pic motivele declinului alcoolic al lui Sebastian: în carte, el bea, pur şi simplu, ca să scape de Dumnezeul mamei lui, pe cînd din film se poate înţelege că el începe să bea serios din cauză că sora lui i l-a răpit pe Charles; deci femeia devine primul cotropitor al paradisului păgîn, pe cînd, în carte, cotropitorul e unul singur – Dumnezeu. Acelaşi Dumnezeu care i-o răpeşte lui Charles pe Julia de două ori – mai întîi aruncînd-o într-un mariaj sfinţit, dar rece, cu un politician oportunist (care s-a convertit special ca să intre în familia Marchmain), şi apoi otrăvindu-i fericirea găsită în adulter. Şi acelaşi Dumnezeu care-l aduce înapoi la Brideshead pe bătrînul lord Marchmain, ca să moară făcîndu-şi cruce. Unii comentatori britanici l-au acuzat pe Jarrold că a făcut din *Brideshead...* un fel de *horror* anticatolic despre o familie urmărită de religie ca de un blestem, dar concepţia vine de la Waugh: ca şi la Greene, în *Sfîrşitul unei iubiri,* Dumnezeu e personajul negativ căruia eroul, iniţial ateu, sfîrşeşte prin a-i recunoaşte puterea superioară. Ce-a *făcut* Jarrold a fost să substituie prozei ardente şi uneori siropoase a lui Waugh o prezentare mai sceptică, mai rece, care lasă mai mult loc pentru posibilitatea ca romano-catolicismul familiei Marchmain să fie doar o formă de isterie. Cu alte cuvinte, eroul nu mai e silit să-şi plece capul decît în faţa puterii religiei, nu şi în faţa puterii lui Dumnezeu. Aş spune că schimbarea asta se justifică nu numai din perspectiva secularismului aflat astăzi la putere, ci şi din perspectiva bunului gust. Problema unui romancier ca Waugh sau ca Greene, care-şi propune să „releve desenul unui plan divin într-o lume păgînă", este că, în romanul său, el e divinitatea, el ţese planul: forţa „divină" care-l împinge pe Marchmain să se întoarcă acasă şi, cu ultimele puteri, să-şi facă cruce, e, de fapt, forţa schemei urmărite de Waugh – el l-a programat să se întoarcă. Probabil că la acest kitsch al minunilor programate se gîndea Orwell în 1950, cînd, aflîndu-se pe moarte, îşi lua notiţe pentru o recenzie la *Brideshead...* care a rămas neterminată. „Nu poţi fi cu adevărat şi catolic, şi matur" – nota el. Şi: „Waugh e atît de bun pe cît poate fi un scriitor atîta timp cît ceea ce susţine e de nesusţinut". Într-adevăr, *Brideshead...* e cartea unui om care chiar crede că numai aristocraţii şi catolicii sînt capabili de spiritualitate. Întrebarea e dacă reacţionarismul cărţii nu e cumva inseparabil de interesul ei artistic, dacă, reducîndu-l pe cel dintîi, ecranizatorii nu cumva l-au redus şi pe cel de-al doilea. E o întrebare bună, dar, în orice caz, filmul e mai interesant decît toată concurenţa lui din momentul de faţă.

trecerea prin reviste

Fascinaţia submersiunii şi euforia escaladării

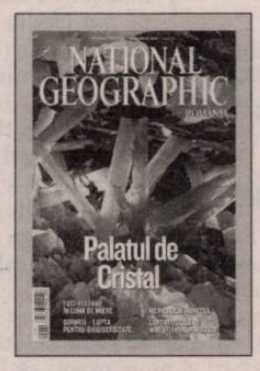

În numărul din luna octombrie, *National Geographic România* publică un fascinant reportaj despre peştera Izverna, un loc care exercită un interes aparte, un tărîm plin de legende. Una dintre acestea – spune Cristian Lascu, autorul articolului – este legată de proveniența apei – ciobanii de la poalele Munţilor Mehedinţi cred că rîul vine tocmai de dincolo de munte, din Valea Cernei (în slavă, „izvorna“ sau „iz verno“ înseamnă „izvor“ sau „apa care vine din dreapta“), iar „păţania“ raţelor care, luate de vîltoarea Bobotului, au reapărut nevătămate în Izverna, „o performanţă pe care scafandrii ar trebui să fie geloşi“, este una dintre poveştile cu iz de mister preferate prin părţile locului. Dincolo însă de mituri şi legende, peştera Izverna este, pentru scufundători, un paradis cu o importantă miză ştiinţifică – „există oare un «dincolo»? Iar dacă da, ce este acolo?“. Speologii Mihai Baciu de la Grupul de Explorări Subacvatice şi Speologice şi Gabor Mogyorossi au pornit în explorarea Izvernei scufundate, în încercarea de a găsi un răspuns la aceste întrebări, iar aventura lor este povestită pe larg în acest reportaj. O experienţă deloc simplă sau lipsită de neprevăzut: „În porţiunile înguste dintre sifoane, scafandrii trebuie să treacă împingînd buteliile înainte, scurmînd prin sediment. E mult de lucru. În urma explorărilor va trebui să vină echipa de scafandri-topografi, pentru că numai pe baza unei hărţi exacte peştera trece de stadiul de aventură la cel de realitate geografică. Dar dorinţa de a comunica cît mai sugestiv rezultatele înseamnă şi fotografii, şi imagini video de calitate. Ar trebui să ajungă acolo mai mulţi speologi, pentru mai multe zile. Dar totul trebuie făcut cu o atenţie mărită. Căci dacă un astronaut aflat pe Lună are o problemă, mesajul său ajunge pe pămînt în mai puţin de două secunde. El poate primi imediat sugestii, sprijin şi chiar tratament medical asistat de la distanţă. Şi mai ales e important pentru moralul său faptul că rămîne conectat la lume. Dar deocamdată tehnica de a comunica prin sute sau mii de metri de apă şi stîncă nu le permite acelaşi lucru scafandrilor-speologi. Dincolo de Sifonul Negru, exploratorii peşterii sînt mai izolaţi decît exploratorii spaţiali“.

În ultimul număr, cel din luna noiembrie, aceeaşi revistă publică un scurt, dar interesant interviu cu Alex Găvan care, la doar 25 de ani, a atins vîrfurile a trei munţi de peste 8000 m. Anul acesta, tînărul alpinist român a reuşit în premieră românească escaladarea vîrfului Makalu (8,462 m) din Himalaya, fără oxigen suplimentar şi fără şerpaşi. Întrebat care a fost momentul cel mai greu al expediţiei, dar şi cel în care a fost sigur de succes, Alex Găvan răspunde: „Extrem de curios, dar nu mă pot gîndi în mod specific la cel mai greu moment de pe Makalu. Cred că asta s-a datorat experienţei mele anterioare, nivelului meu de angajament, dar şi antrenamentului fizic şi psihic premergător expediţiei. Nu eşti niciodată sigur de succes pînă în momentul în care revii teafăr în bază. Doar atunci nu ţi se mai poate întîmpla într-adevăr nimic. Atingerea vîrfului este momentul în care eşti doar la jumătatea drumului şi, statistic vorbind, majoritatea accidentelor au loc la întoarcere. «Beat» de lipsa de oxigen, deshidratat şi obosit peste poate, prins de euforia escaladării vîrfului, e uşor cînd eşti acolo sus să laşi pentru un singur moment garda jos“. (**R. T.**)

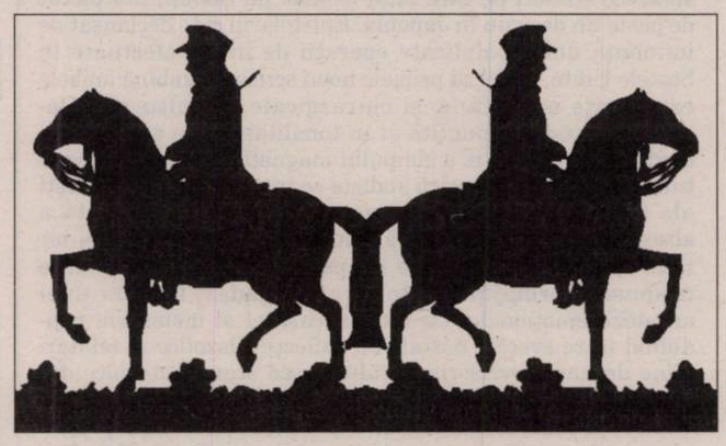

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Din off-ul interior

PRIMO TEMPO

În 1940, m-am dus la cinema Nero, pe Şerban-vodă, şi am văzut *Suflete în ceaţă,* un film cu Michèle Morgan. M-a dus Roza, o fată de la ţară, din Sighetu Marmaţiei, rătăcită în casa noastră pe Cuza-vodă, o fată de două ori mai mare decît mine, şi ca persoană, şi ca vîrstă. Era uriaşă, rîdea mult şi îşi găsise, pe Zalomitul maghiar, de lîngă Cişmigiu şi cinema Nisa, un iubit care azi ar fi jucat în orice echipă de baschet, ca pivot. Mă luasem după ei şi Roza – care mă simpatiza mult – în loc să mă alunge, mă pusese între ei doi şi i-am urmat pînă în lugubra săliţă a cinematografului, unde tata nu mă lăsa să intru, invocînd că acolo sînt mulţi golani care mănîncă tot timpul seminţe şi vorbesc urît în timpul filmului. Nu a fost cazul: eram cîţiva şi s-a tăcut de la început pînă la sfîrşit.

Nu am înţeles prea multe, Roza nu avea timp să-mi explice, iar eu nu făceam faţă la a citi subtitlurile şi a urmări totodată acţiunea la ceea ce era evident „un film de d...“, cum se abreviau în casă filmele în care un bărbat se săruta cu o femeie... Încît m-am lăsat dus numai de chipul ei, conştient că o asemenea femeie nu mai văzusem în viaţa mea. Spirit realist, nu credeam în nici o poveste şi nu puteam fi adormit cu vreo aiureală din acelea cu Harap-Alb, mi-am spus pe dată că am în faţă, pentru prima oară, o zînă – o zînă blondă în fulgarin negru şi basc tras uşor pe ochi, cei mai frumoşi ochi pe care îi văzusem în cei zece ani de cînd eram pe pămînt. Atunci cînd bărbatul era împuşcat, am ştiut că ea nu va muri şi, după aceea, săptămîni lungi la rînd, nu m-am jucat cu nici o fetiţă – cred că a fost primul impuls de fidelitate faţă de o femeie –, dar, în schimb, mă ţineam pe stradă după toate cele îmbrăcate în fulgarine. Timp de peste 50 de ani de viaţă şi activitate revoluţionară (dar şi contra...), am suportat şi am rezistat tuturor ironiilor la care am fost supus pe seama ei şi care au culminat cu dispreţul colegelor mele de la revista *Cinema* – „cum îţi poate plăcea Michèle Morgan?“.

SECONDO TEMPO

Vineri 7 noiembrie 2008, pe TVR Cultural, am văzut-o stînd singură într-o sală a Cinematecii franceze, comentîndu-şi viaţa şi opera mixate şi montate pe un ecran aflat în faţa ochilor ei – „cei mai frumoşi ochi din lume“, cum îmi confirmase cîndva Eugen Schileru, pe vremea *Marilor manevre* (cînd eram fericit ori de cîte ori mă confirma Schileru). În seara aceea, M.M. avea 88 de ani, strălucea *„comme si de rien n'était“* şi, godarist vorbind, „cele două-trei lucruri care mi-au rămas la ea“ le-am comentat din off-ul meu interior:

Ar fi trebuit să joace în *Casablanca,* trecuse toate probele, dar în ultima clipă producătorii au preferat-o pe Ingrid Bergman. (Off-ul meu: cum ar fi fost viaţa mea în cinema fără Ingrid Bergman lîngă Bogey cînd el îi spune: „e o plăcere să te pot privi...“?)

S-a îndrăgostit de Henri Vidal fiindcă era fascinată de „bărbaţi care ştiu să povestească“ („Of!“).

Era inhibată de Gérard Philipe, deşi ea nu era „de stînga“ ca el („...dar cine putea fi, dacă nu ea, în *Marile manevre?* Nimeni! Politica? Citeam, exact atunci, *Lucien Leuwen,* cu el republican şi doamna de Chasteller ultramonarhistă... Hai, termină cu politica la zi!“).

I-a plăcut la Bucureşti, în '57 (şi pe toată secvenţa aceea, cu „Scala“ de pe Magheru, noaptea, cu sala arhiplină, cu noi călcîndu-ne pe picioare, năvălind s-o vedem în *Orgolioşii* (scenariu: Jean-Paul Sartre!), l-am montat pe Beligan care, pe scenă, în loc de orice discurs, i-a oferit unul dintre nasturii care i se rupseseră în asaltul de la intrare... ea asta uitase?).

În fine, recunoştea cu un calm de regină, că a fost de multe ori numită „un frigider ambulant“ („O, nu! – i-am strigat din off-ul meu – niciodată nu am scris aşa ceva despre tine! Nu te-am părăsit niciodată... dovadă că am trecut doar la o altă M.M., la Marilyn... asta nu-ţi spune nimic psihanalitic?“ Dacă am fost ca în Proust...?).

Şi noaptea, tîrziu, mi-am repetat ca Swann despre Odette de Crécy indescifrabilul epitaf la un amor: „Şi cînd te gîndeşti că nici nu era genul meu...“

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Nunta Zamfirei de G. Coşbuc

Se termină: cu urare de botez grabnic: „Şi-a zis: Cît mac e prin livezi, / Atîţia ani la miri urez! / Şi-un prinţ la anul! blînd şi mic, / Să crească mare şi voinic, / Iar noi să mai jucăm un pic / Şi la botez!“.

Povestea: păi, e vorba de o nuntă. Se horeşte, se urează, se mănîncă şi se bea.

Şmecheriile textului: o nuntă ţărănească e învelită în foaia de argint şi de trifoi a basmului. Totul senin, totul echilibrat. Roşeaţă în obraz, chiar, are mireasa. Este o lume stricată doar de un semn animalic: „De-ai fi văzut cum au jucat / Copilele de împărat, / Frumoase toate şi întrulpi, / Cu ochi şireţi ca cei de vulpi, / Cu rochii scurte pînă-n pulpi, / Cu păr buclat“.

De fapt, semne de animal, de vietate sînt lăsate peste tot. Oamenii sînt nişte animăluţe, se mişcă spre nuntă şi în hore ca un mecanism. Să adăugăm ritualul bine marcat al nunţii, botezul aşteptat după nuntă. Adunarea din patru zări ca roiurile. „Prin vulturi vîntul viu vuia“ vuieşte a nuntă în iarbă. Se povesteşte de unde a lăsat nunta furnicilor Eminescu în *Călin file de poveste:* „Iată vine nunta-ntreagă – vornicel i-un greierel, / Îi sar purici înainte cu potcoave de oţel; / În veşmînt de catifele, un bondar rotund în pîntec / Somnoros pe nas ca popii glasuieştencet un cîntec; / O cojiţă de alună trag locuste, podu-l scutur, / Cu musteaţa răsucită şede-n ea un mire flutur; / Fluturi mulţi, de multe neamuri, vin în urma lui un lanţ, / Toţi cu inime uşoare, toţi şăgalnici şi berbanţi. / Vin ţînţarii lăutarii, gîndăceii, cărăbuşii, / Iar mireasa viorică i-aştepta-ndărătul uşii. / Şi pe masa-mpărătească sare-un greier, crainic sprinten, / Ridicat în două labe, s-a-nchinat bătînd din pinten; / El tuşeşte, îşi încheie haina plină de fireturi: / – «Să iertaţi, boieri, ca nunta s-o pornim şi noi alături».“

Emo, SMS şi MMS şi Virale pentru Bloguri: „El, cel mai drag!“, „Că doară tocmai Viorel I-a fost menit“, „Şi s-a pornit apoi cuvînt!“, „Ieşi Zamfira-n mers isteţ, / Frumoasă ca un gînd răzleţ, / Cu trupul nalt, cu părul creţ, / Cu pas uşor“.

Durata lecturii şi tipul de creier: care te măriţi, fată? Este poezie pentru fete ce-şi pun busuioc în păr sau umblă la agăţat prin baruri.

Cash şi investiţii: firme de mirese şi măritiş. Ceea ce e banal. Dar nunta, luată pe bucăţi, e banală, oricît de extraordinar e momentul. De ce e nevoie azi? Restaurant de nuntă, corturi de nuntă, tort de nuntă, buchete de nuntă, cameramani, fotografi, DJ nunţi, lumînări, decoraţiune sală nuntă, invitaţii nuntă, focuri de artificii, nunta de miere, maşina de epocă, inele, accesorii nuntă... „De veacuri, tinerele fete se visează *mirese*. Mireasa în sine însă nu se asortează decît cu ideea «rochie de mireasă», căci numai astfel poate fi hrănită imaginaţia tinerelor fete. Şi, fără să exagerăm, tinerii domni înşişi se minunează cînd admiră rochia de mireasă a proaspetei soţii, sosită în faţa altarului la cununia religioasă. În orice caz, rochia de mireasă trebuie să fie originală, aleasă dintr-o mie de modele de rochii de mireasă – cel puţin, să poarte amprenta personalităţii miresei şi să fie piesa de rezistenţă la nuntă. Portalul e-mariage a creat un catalog cu rochii de mireasă, conţinînd imagini sugestive, modele clasice, romantice, preluate din revistele de prestigiu americane sau europene – un ghid util conţinînd rochii de mireasă.“

Mişto: „E lung pămîntul, ba e lat, / Dar ca Săgeată de bogat / Nici astăzi domn pe lume nu-i, / Şi-avea o fată, fata lui / Icoană-ntr-un altar s-o pui / La închinat.“ „Trei paşi la stînga binişor / Şi alţi trei paşi la dreapta lor; / Se prind de mîini şi se desprind, / S-adună cerc şi iar se-ntind, / Şi bat pămîntul tropotind / În tact uşor.“

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

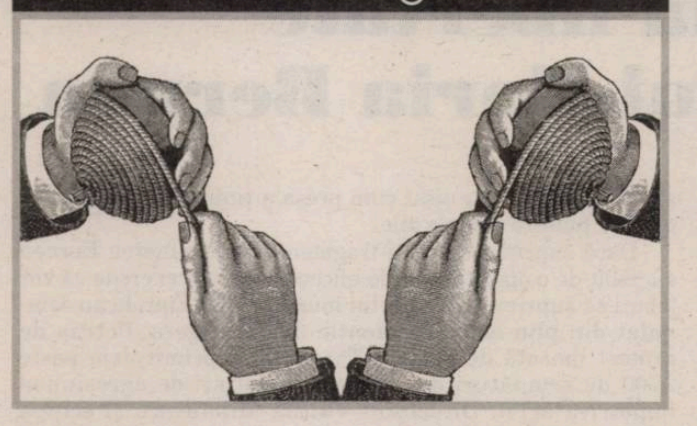

Reguli europene anticorupţie

Săptămîna trecută spuneam că şi continuarea monitorizării României în domeniul corupţiei, şi renunţarea la monitorizare sînt opţiuni proaste. Dacă se renunţă, alianţa sinistră între tinerii capitalismului de stat (Olteanu) şi bătrînii socialismului de cumetrie (Văcăroiu) se va putea lăuda că a supravieţuit cu succes şi integrării europene. Dacă monitorizarea se prelungeşte, Comisia Europeană continuă să acţioneze ca principal factor de moralitate pentru o societate românească ce nu-şi găseşte resurse interne pentru asta. Dar România rămîne într-o postură jenantă în interiorul UE. Dacă mi s-ar întoarce mîna la spate şi mi s-ar da trei minute să aleg, aş opta evident pentru continuarea monitorizării.

Ziceam, tot săptămîna trecută, că un bulgar deştept mi-a oferit o soluţie alternativă. Bulgarul deştept este Ruslan Stefanov. În ultimul număr al revistei *Europe's World,* el publică un articol numit *„Time to update the EU's anti-corruption tactics"*. Sfătuieşte Bruxelles-ul să accepte că monitorizarea de la caz la caz nu e foarte eficientă şi că ar trebui înlocuită cu un set de standarde de bune practici paneuropene. Cu alte cuvinte, Comisia Europeană ar trebui să propună nişte standarde minimale de bune practici şi anticorupţie pentru toate statele din UE. Două sînt argumentele principale: piaţa comună are nevoie de practici naţionale similare sau unitare, iar acuzele de standarde duble pentru ţările nou intrate ar fi evitate. Mărturisesc că atunci cînd am citit articolul, prima reacţie a fost să pufnesc: uite-l şi pe ăsta, vrea să dea anticorupţie la toată UE ca să rezolve problema României şi a Bulgariei. Apoi, cu cît m-am gîndit mai mult, cu atît îmi place mai mult ideea. E atît de simplă în teorie şi atît de complicată în practică, încît, specific UE, ar putea fi ori respinsă total, ori îmbrăţişată cu entuziasm (aşa e UE: un organism sfîşiat între proceduri şi idealism).

UE nu şi-a propus niciodată la începuturile sale să se lupte cu corupţia internă a statelor membre, altele erau priorităţile atunci. Italia a fondat Uniunea şi a beneficiat de pe urma sa cîteva zeci de ani fără ca Bruxelles-ul să încerce să se lupte cu corupţia italiană, în afara ariei stricte a fondurilor europene cheltuite în Italia. Practic, nu există *acquis comunitar* pe anticorupţie. Există doar cîteva directive şi reguli care previn conflictele de interese pentru funcţionarii de la Bruxelles. În acest context, UE a început extinderea spre Est, acolo unde corupţia nu era generalizată ca în Italia, ci sistemică. Diferenţa între Italia şi România este că ei au instituţii care se luptă cu corupţia, chiar dacă mai şi pierd, pe cînd noi am creat în ultimii ani astfel de instituţii şi deja le faultăm. Deci nici măcar nu încercăm serios. Cînd a început negocierile cu Estul, UE avea de ales în mod tradiţional, între a considera că nu o priveşte cît de coruptă este o ţară sau de a încerca să rezolve această problemă. S-a luat decizia de a acţiona de la caz la caz. Cehia, de pildă, a trecut uşor peste capitolul respectiv. România nu a trecut nici azi. Dat fiind că problema era mai gravă în România, negocierile s-au complicat permanent. Pe de o parte, a fost un proces de învăţare din partea Comisiei, de cealaltă parte a fost o exasperare. Pe măsură ce guvernele româneşti, mai ales Năstase, adoptau legi aparent mărinimoase, dar ambigue, şi erau consecvente în a nu le pune în aplicare, Comisia a trecut de la obiective generale la cereri foarte precise.

Integrarea României nu s-a blocat însă în acest capitol. De fapt, ne-am integrat în ciuda problemelor cu corupţia. În aceste condiţii, domnul Stefanov vorbeşte despre duble standarde pentru România şi Bulgaria. În sine, sună prost: standardele duble nu au un renume bun. În practică, nu văd cum s-ar fi putut ajunge la altceva. Acţionînd de la caz la caz, Comisia a prescris medicamentele în funcţie de boală. Dacă pe X îl tratezi de gripă şi pe Y de holeră, evident că vei aplica standarde duble în medicamentaţie. Doar că situaţia părea normală înainte de aderare. Odată România şi Bulgaria intrate în UE, există o aşteptare privind terminarea medicamentaţiei. Ce propune Ruslan Stefanov este vaccinarea tuturor statelor membre şi nişte reguli comune de igienă. Principalul avantaj ar fi că ar face mai credibile prescripţiile UE în domeniu, atît pentru România şi Bulgaria, cît şi pentru ţările care vor fi incluse pe viitor. De cealaltă parte, statele mai vechi în UE nu ar trebui teoretic să aibă probleme cu îndeplinirea standardelor comune (deşi nu cred că Berlusconi va fi fan al acestei idei).

Bineînţeles, odată ideea acceptată ca principiu, ar începe coşmarul negocierilor. Cum ar arăta asemenea standarde minimale? Nu le văd posibile în ce priveşte aranjamentele instituţionale. Modul cum sînt subordonaţi procurorii, de pildă, diferă de la ţară la ţară. Nu văd de ce s-ar ajunge la un mod unitar şi nici nu cred că ar fi bine să se întîmple asta. Necesitatea de a avea o DNA independentă în România vine din nevoia de a izola nişte procurori care anchetează cazurile dificile politic de colegii lor obedienţi din restul sistemului. Procurorii suedezi nu ar avea de ce să păţească acelaşi lucru. Însă se pot imagina standarde comune privind transparenţa, controlul averilor, incompatibilităţile. E o idee doar. Ar fi o soluţie pentru România de a ieşi din colţ cu fruntea sus: monitorizarea Comisiei ar putea să continue, dar nu ca soluţie disperată pentru România, ci în contextul unui cadru general aplicabil tuturor statelor membre. Evident, cei cu holeră vor fi în continuare trataţi ca atare.

Iaromira POPOVICI

bazar

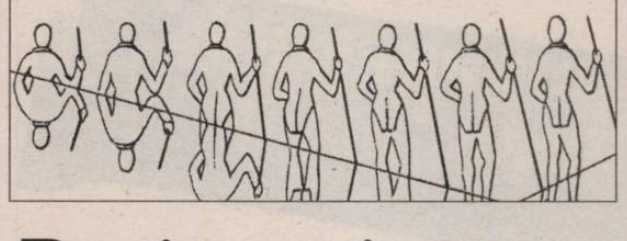

Device-uri de sezon

Pentru mine, copil născut şi suficient crescut pe vremea lui Ceauşescu, orice fel de aparat, oricare maşinărie activată printr-o apăsare pe buton încă mai pare o minunăţie. Nu am uitat rîşniţa manuală din alamă, cred, a bunicului meu, pentru cafea, şi nici tocătorul de carne din metal cu manivelă. Cînd am primit, la nuntă, primul mixer producţie neaoşă, doar cu tel, nu am ştiut să-l folosesc. M-au marcat primele demonstraţii postrevoluţionare cu răzătoarea Borner, ce se întîmplau în plină stradă, undeva pe la Piaţa Unirii: aceasta nici măcar nu era mecanică, pur şi simplu, mergea mai uşor decît cele clasice şi producea felii subţiri şi de forme diverse. Însă ideea de inventivitate în domeniul gospodăresc era fascinantă în sine: oamenii se adunau ca la urs în jurul reprezentanţilor Borner, nu neapărat ca să cumpere, ci ca să poată exclama, într-un spirit decăzut galileian: „Şi totuşi se mişcă!".

După răzătoarea Borner au urmat, în aceeaşi zonă, demonstraţiile cu substanţele-minune curăţătoare de covoare. Ochii fascinaţi ai viitorilor contractori de credite pentru consum, în masă, urmăreau, într-o admiraţie hipnotică, cum din gri carpeta devine albă...

Toate aceste etape intermediare (dublate de persuasivul şi omniprezentul *teleshopping)* au fost urmate, în cele din urmă, şi de salvatoarea fază a butoanelor: blendere, shakere, mixere, storcătoare, filtre, expresoare, toastere, fripteuse au venit tare din spate, demonstrîndu-ne, concret, că vremea vechii rîşniţe a trecut categoric. Acum, să ai o bucătărie mecanizată e floare la ureche: contează cel mult cărei generaţii îi aparţin ustensilele şi dacă ai ţinut pasul cu ultimele apariţii. Nici maşina de spălat vase şi cea de făcut pîine nu mai sînt mare scofală.

Maşina de făcut sarmale, prezentă la Carrefour anul acesta, ca obiect al unor demonstraţii promoţionale, a stîrnit însă comentarii. În primul rînd, a readus în vizor epoca de aur a *device*-urilor perfecţionate, dar care nu se declanşează prin apăsarea pe buton: foaia (de viţă sau de varză) se introduce, manual, într-un soi de şanţ din plastic; i se adaugă umplutura, apoi se trece peste ea cu un fel de capac nivelator, dus-întors şi... gata sarmaua! „Produsele finale" ies toate la fel, iar pe unul dintre site-urile de prezentare (Stefi Mobprod SRL) sînt menţionate următoarele avantaje: „dimensiune reglabilă a grosimii sarmalei, productivitate foarte mare, design deosebit, uşor de întreţinut, utilizare intuitivă".

Ultima parte, cea cu „utilizarea intuitivă", este cea mai poetică şi mai ambiguă. Nu toţi cei care au luat cunoştinţă de maşina de făcut sarmale au fost seduşi de ea. Micul aparat a stîrnit chiar păreri contradictorii pe net: „Ei, şi cum vă spuneam, erau vreo 15 domniţe în jurul meu care erau uluite de această invenţie. O piţipoancă le arăta cum funcţionează. Cum? Păi, se ia una bucată frunză cu «unghiuţele» de 10 centimetri, se introduce, se pune compoziţia care aici era făcută numai din orez pur, apoi se trage şi gata! Bingo! Pînă şi un papagal care trage prin piaţă biletele dintr-o cutie, ca să-ţi spună viitorul, ar fi în stare să facă asta. Daar, săraca piţi avea într-un platou pe puţin 100 de sarmale pe care le făcuse să exemplifice. Sincer, îmi era milă de ea cu cîtă silă producea sarmale" (de pe blogul *Hellostupid).*

Termenul de „piţipoancă" pare să fie definitoriu în ce priveşte utilizatoarele inadecvate nu doar ale maşinii de făcut sarmale, ci ale sarmalelor în general: fetele cu unghii excesiv de lungi nu au de ce să se implice într-o chestiune tradiţională, care tradiţională e cazul să rămînă... De altfel, această opinie conservatoare în rîndul tinerei generaţii (autoarea blogului e născută în '91) e împărtăşită şi de alţii: tot o fată scrie că, la aparat, sarmalele ies mult prea subţiri, şi trebuie să mănînci prea multe odată...

De unde deducem că nu e subiect pe lumea asta, oricît de benign şi minor ar părea, la o primă vedere, care să nu producă controverse pe teme esenţiale ale omenirii – la o a doua...

PUBLICITATE

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Accelerație

Trebuie să crezi că istoria e în mîinile lui Dumnezeu pentru a spera că secularizarea societăților de tip occidental ar putea fi reversibilă. Într-o gîndire providențialistă, secularizarea primește girul pedagogic al unei divinități care vrea ca omul să se elibereze și să guste, în contrapartidă, amărăciunea vidului spiritual. Sigur că la mijloc e o contradicție: cum de-ar fi dorit Dumnezeu o umanitate simultan autonomă și nefericită? O asemenea reprezentare (Dumnezeu te lasă liber doar pentru ca tu să te izbești de eșecul acestei condiții) corespunde teologiei vechi-testamentare, dar nu acoperă stadiul neo-testamentar al Revelației. Iată principalul motiv pentru care creștinul contemporan ezită să accepte, ca pe un fapt, corelația dintre secularizare și penitență. Odată întrupat în Hristos, Dumnezeu *este* uman, deci copărtaș al suferințelor speciei menite să încoroneze Creația. Perspectiva Noului Testament ne obligă, practic, să susținem că secularizarea e produsul dezvoltării istorice a creștinismului însuși. Ea nu înlocuiește creștinismul, ci îl încununează paradoxal, prin aceea că pune pe umerii omului Crucea propriilor sale aspirații spre o autodeterminare mereu mai întinsă și mai lipsită de sens.

Răspunsurile accesibile nouă se sprijină pe două ipoteze ireconciliabile: aceea că Revelația e statică (omul persistă în corupție, în vreme ce adevărul dezvăluit lui prin Hristos rămîne același) și, la polul opus, aceea că Revelația e dinamică (astfel încît transformă omul deodată cu propriul ei conținut, în perpetuă evoluție). Dacă Revelația e statică, secularizarea e o nouă rătăcire care, oricît de gravă, lasă loc de pocăință și iertare. Omul (post)modern va reveni la matca supunerii față de Dumnezeu, de îndată ce va conștientiza amploarea trădării pe care a consimțit-o. Dacă Revelația e dinamică, atunci secularizarea face parte din misterul credinței: ea nu s-a petrecut pentru a ne îndepărta de Hristos, ci pentru a ne cufunda mai adînc în vocația Lui sacrificială. Prima explicație se dovedește comod pastorală în tradiționalismul ei hermeneutic. Omul e un copil care continuă să facă „prostii", așa cum Dumnezeu rămîne Părintele celest care își absolvă progenitura de vină, de îndată ce (și doar dacă) vina e asumată. A doua explicație împinge paradoxul Întrupării la limita suportabilității logice, morale și metafizice. Dumnezeu se situează *realmente* dincolo de Bine și de Rău, iar intențiile Sale față de omenire nu vizează bunăstarea pură și simplă, cît depășirea dihotomiilor etice spre o sinteză menită să transfigureze, relativizînd, distanța dintre transcendență și imanență, falia dintre supranatural și natură, contrastul dintre viață și moarte sau tensiunea dintre istorie și eshatologie. Pe acest aliniament, jertfa pe Cruce (adică ruptura totală dintre Tată și Fiu) se regăsește în „ateismul" secularizării, care consacră tragica separație dintre Fiul Omului și umanitatea reformată în baia Botezului.

Iată, într-un desen simplificator, stadiul la care teologia secolului XX a lăsat – dincolo de felurimea expresiilor sale auctoriale – reflecția asupra secularizării introduse prin protestantism, nihilism și umanismul focalizat pe cultul tehnologiei. Secularizarea ca sfîrșit (cu dubla accepție de „final" și „finalizare") e un alt fel de a susține că totul e bine cînd se încheie rău. Nu pentru că răul ar fi ținta fatală și concluzia inevitabilă a istoriei, ci pentru că istoria e mai rea decît veacul de apoi, așa încît orice element capabil să-i precipite sfîrșitul generează, în definitiv, un fenomen pozitiv. Obsesie recurentă a teologiei din toate epocile, întoarcerea la surse, exprimată prin recuperarea dialecticii paleocreștine dintre condamnarea lumii și mîntuire se regăsește, aici, perfect oglindită în teza că progresul umanității măsoară, pe fond, goana după veacul de apoi. Secularizarea devine atunci forma prin care voința emancipării de sub imperiul lui *saeculum* cunoaște o ultimă și salutară accelerație.

Anca MANOLESCU

Intolerabila libertate a muzeografiei lui Horia Bernea

Trebuie să revin, de astă dată cu neplăcere, la subiectul Muzeul Țăranului Român. De curînd, o comisie de audit a Ministerului Culturii a fost acolo în control. Ea a făcut desigur *audit* din plin, dar, dincolo de gestiune și finanțe, s-a investit mai ales în chestiuni de finețe, într-o *hermeneutică muzeală*. Cu o finețe de bocanc, raportul ei către ministrul Culturii, adus oficial la cunoștința conducerii Muzeului, recomanda desființarea expunerii lui Horia Bernea.

Citez din raport: „Ideal ar fi ca, odată cu definitivarea lucrărilor de consolidare a clădirii, muzeul să fie pregătit cu o expoziție permanentă nouă ca tematică, prin care să fie puse în valoare și alte obiecte din patrimoniul extrem de valoros, de aproape 90.000 de bunuri culturale mobile, al muzeului și, bineînțeles, cu alt mobilier pentru expunere" (mobilier conceput, bineînțeles, de Horia Bernea special pentru a susține expunerea, pentru a-i mări expresivitatea).

Nu cred că membrii Comisiei MCC ignoră diferența dintre audit și hermeneutică. Dacă ar încurca domeniile, ei ar fi nu numai incompetenți, ci un pericol pentru cultura românească și nu mă îndoiesc că ministrul Culturii – un om al nuanțelor, al rigorii – i-ar fi îndepărtat din Minister. Om al nuanțelor, ministrul Adrian Iorgulescu liniștește presa, alertată de noua amenințare care paște Muzeul european al anului 1996: e vorba doar despre o recomandare, un document fără putere oficială, iar domnia sa nu intenționează să distrugă MȚR. Dar nimeni nu crede că el ar avea intenția și mai ales timpul, în ultimele lui săptămîni de ministeriat, să se ocupe atît de drastic de MȚR. Oricine își dă seama că „recomandarea" funcționarilor MCC nu e decît o încercare a mării cu degetul, un program de viitor, încurajat probabil de sperate schimbări politice, aduse de alegeri. E semnalul de raliere a muzeografiei conservatoare, care continuă să creadă că etnologia și muzeografia ei sînt un soi de învățămînt ideologic aplicat, un discurs care conduce vizitatorii încolonați spunîndu-le clar ce au voie să gîndească.

Toți „pontifii Cîntării României" sînt sufocați de libertatea muzeografiei lui Horia Bernea, de îndrăzneala cu care ea pune în spațiu „eseuri", problematici, perspective diferite asupra unei teme, îndemnînd vizitatorul să devină el însuși hermeneut al materiei muzeale (desigur, nu în sensul comisiei MCC). Toți „preoții semidocți ai patrimoniului", cum îi numește petiția de protest a MȚR postată pe Internet, sînt iritați de faptul că muzeul conceput de Horia Bernea nu are etichete și că respinge discursul-etichetă, care te lămurește scurt și plat ce e cu lumea țărănească. Pe toți îi exasperează calitatea definitorie despre care vorbea Andrei Pleșu la zece ani de la înființarea MȚR, anume că „nu oferă o imagine ideologizată a țăranului, ci propune *dialogul* cu structurile și reperele civilizațiilor tradiționale". Pe toți îi roade faptul că MȚR e un muzeu împotriva muzeificării. Surpriza asocierilor de obiecte și de sensuri simbolice, frumusețea compozițiilor estetice, născătoare de bucurie și de înțeles, rafinamentul și îndrăzneala mijloacelor muzeale îi mîhnesc, îi indignează, nu-i lasă să doarmă.

Acum patru ani, cînd directorul de atunci al MȚR, Dinu Giurescu, și conducătoarea secției Conservare, Georgeta Roșu, au desființat două săli, am crezut că este vorba doar despre nocivitatea unor cazuri izolate de istorici și muzeografi conservatori. Recomandarea comisiei MCC dovedește că aceste cazuri stau în continuitatea unui întreg mediu profesional, care împînzește încă cu ideologia lui cenușie instituțiile culturale de stat. O altă dovadă e atacul la adresa Institutului Cultural Român, cu tirul de audit la care e supus și restrîngerea aproape pînă la jumătate a bugetului său. Nici ICR nu practică o demagogică politică de imagine a României. E în ton cu instituțiile occidentale de prezență culturală națională în străinătate, organizează lucruri vii, neconformiste. Îi supără, așadar, pe naționaliștii de tribună.

Revenind la Muzeul Țăranului, au uitat oare potrivnicii lui ce campanie publică îndelungată a stîrnit mutilarea de acum patru ani? Au uitat cîți oameni de cultură, începînd cu Andrei Pleșu, alături de apropiați ai lui Horia Bernea și de admiratori ai muzeografiei sale, au protestat, determinînd demisia directorului MȚR și, odată cu alegerea lui Vintilă Mihăilescu ca director, restaurarea celor două săli, „Fereastre" și „Timp"? Au uitat cum presa a ținut acest subiect în atenția publică luni de zile?

Dacă suprimarea unui fragment din expunerea Bernea s-a izbit de o opoziție atît de eficace, cum pot ei crede că vor izbuti să suprime întreaga lui muzeografie? Ziarele au semnalat din plin actuala intenție de distrugere. Petiția de protest lansată de Muzeul Țăranului a primit deja peste 2700 de semnături de *vizitatori* revoltați de agresiunea împotriva MȚR. Directorul Vintilă Mihăilescu și echipa muzeului sînt hotărîți să dea protestului răsunet public îndelungat și, probabil, să facă din atitudinea comisiei MCC o temă de meditație culturală mai largă.

Muzeografia lui Horia Bernea, configurată între 1990 și 2000, e revoluționară în domeniu, recunoscută ca un vîrf al muzeografiei europene actuale prin premiul „Muzeul european al anului" 1996. Kenneth Klark, distins istoric de artă și președinte al Comietului EMYA, nu avea rezerve în admirație. Directorul general al Marelui Luvru a fost fermecat de expunerea MȚR. Ea e un reper nou în muzeografia românească, un tip de expunere care poate stîrni emulație. Tocmai această muzeografie e judecată drept „datată" de birocrații patrimoniului, tocmai ea este tratată drept o simplă expoziție temporară, tocmai ea e de aruncat la coș, ca să i se șteargă urma?

Nu sînt multe instituții în cultura românească de azi care să meargă bine. Muzeul Țăranului s-a alcătuit sub conducerea lui Horia Bernea ca un nou stil de instituție, modelată de autoritatea unui mare artist și om de muzeu. Eleganța acestui stil, libertatea lui unită cu soliditatea studiului, verva cu care îl invita pe vizitator să-i împărtășească logica sînt lucruri rare în instituțiile de cultură românești. Tocmai acest *stil de instituție* primește calificări diminuante de la o comisie MCC de *audit?* MȚR este unul dintre puținele locuri culturale de arătat vizitatorului în București, unde o mulțime de români și de străini vin și revin cu bucurie. Tocmai o asemenea reușită e de suprimat?

Pe deasupra, lucru poate și mai rar, MȚR a izbutit să-și continue fără mimetism stilul aparte, chiar după moartea lui Horia Bernea și a Irinei Nicolau. Odată cu venirea lui Vintilă Mihăilescu la conducere, muzeul și-a regăsit dinamismul. Ioana Popescu, directorul Direcției Cercetare, și Lila Passima au completat foarte izbutit expunerea permanentă. Au loc expoziții, colocvii și programe europene de etnologie. Atelierele de creație pentru copii, tîrgurile, colaborarea cu librăria Cărturești, Clubul Țăranului – cafeterie a muzeului – fac din MȚR un loc bucureștean de bună dispoziție, de viață culturală europeană. Și tocmai acest loc, cu buna lui dispoziție culturală, trebuie anulat?

Dacă nu au izbutit acum patru ani, manevrele acestea nu vor izbuti nici acum. Oamenii de cultură, presa, opinia publică (și, e de sperat, MCC) nu vor tolera distrugerea unei valori aparte din patrimoniul cultural românesc.

PUBLICITATE

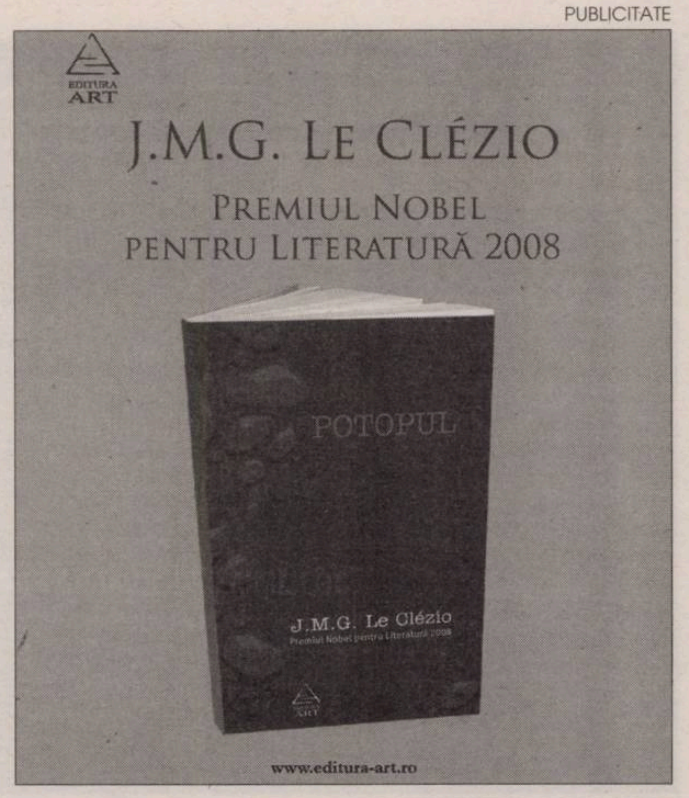

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Sindromul Truman

Acum ceva vreme, la *Survivor,* celebrul *reality show* de la CBS, a participat un bărbat care în viaţa de zi cu zi era gropar. Nu a rezistat foarte mult în producţia TV, dar deajuns pentru a deveni vedetă. După ce a fost eliminat, omul s-a întors la job-ul lui, numai că lucrurile nu mai erau ca înainte: cînd îl vedeau pe fostul concurent de la *Survivor,* cei veniţi la înmormîntări uitau instantaneu de mortul pe care-l însoţeau şi tăbărau bucuroşi pe gropar să-i ceară autografe şi să-i pună întrebări.

Se pare că *reality show*-ul aduce modificări serioase la nivelul psihicului uman. Am putut citi despre acestea în romanul *Locuiesc în televizor,* unde autoarea Chloe Delaume a descris efectele experimentului de privit intensiv micul ecran, la care s-a supus ea însăşi; am putut să vedem cum *reality show*-ul creează dependenţă în filmul *The Truman Show,* regizat de Peter Weir, unde telespectatorii îşi trăiau întreaga viaţă în funcţie de momentele din emisiune.

De fapt, modificările psihice şi de comportament care se înregistrează la telespectatori sînt mai puţin grave decît cele cu care se confruntă indivizii participanţi la astfel de emisiuni. De curînd, doi psihiatri canadieni au identificat o nouă afecţiune, care se leagă de ideea de *reality show,* iar numele ei este chiar „sindromul Truman", după filmul lui Peter Weir. Să ne amintim: acolo, Truman, personajul jucat de Jim Carrey, realizează la un moment dat că viaţa lui e compusă din lucruri stranii, că există o conspiraţie în jurul lui şi, pînă la urmă, că e pionul central al unui *reality show,* în care toţi ceilalţi oameni sînt actori sau figuranţi. El era singurul care nu ştia că e filmat în permanenţă.

Boala descoperită de cei doi canadieni e declanşată de ideea expunerii vieţii personale în faţa tuturor – şi nu numai emisiunile de televiziune cu oameni obişnuiţi se fac vinovate de acest lucru, ci şi reţelele sociale de pe Internet de tipul Facebook, Hi5 etc., adică cele în care indivizii îşi pun la comun existenţele *(sharing).* Celebritatea astfel dobîndită peste noapte – sau iluzia celebrităţii – exercită o presiune psihică destul de puternică şi cu efecte negative deseori, susţin psihologii. „Faptul că oricine, indiferent de aptitudini, poate deveni instantaneu celebru este un lucru extrem de provocator pentru unii, dar poate duce, în cazul celor mai vulnerabili, la acest sindrom. Categoria cea mai predispusă în a dezvolta această afecţiune este cea a persoanelor cu probleme de socializare" – spune Ian Gold, unul dintre cei doi psihiatri canadieni.

Cei diagnosticaţi cu sindromul Truman (pînă acum în număr de 70) cred că îşi trăiesc vieţile în cadrul unui *reality show* din care nu mai pot ieşi. Nu mai au încredere în nimeni şi consideră că toată lumea, inclusiv persoanele apropiate, joacă un rol. Cei doi psihiatri canadieni dau şi un exemplu extrem: o fetiţă care a ajuns să-şi ameninţe tatăl că se va sinucide, convinsă fiind că aceasta este singura cale de a fi eliminată din ceea ce credea că e o emisiune TV...

Sindromul Truman ar putea explica şi comportamentele unor personaje mediatice de la noi, care se manifestă oricum, numai ca nişte oameni normali nu. De exemplu, cel care se crede „Războinicul luminii". El şi-a început aventura prin a chema televiziunile să-l filmeze în orice moment. Odată bulgărele pornit, camerele de luat vederi i-au invadat existenţa şi astfel viaţa lui s-a transformat într-un adevărat *reality show*. Iar efectele nefaste ale acestui bombardament mediatic se văd cu ochiul liber. Tot ce putem spera, spre binele respectivului individ şi al nostru (pentru că a ajuns să creeze şi modele), este ca, odată ieşit din viaţa politică, să dispară şi de pe micile ecrane. Deşi medicii spun că procesele de degradare psihică, în cazul sindromului Truman, sînt ireversibile, poate că totuşi nu i-ar strica o cură de dezintoxicare de camerele de luat vederi.

Alexandra BĂDICIOIU

Obama nu-i aici

După ce românilor li s-a fluturat pe sub ochi o campanie electorală adevărată, cu politicieni adevăraţi, unii, puţini, s-au trezit brusc în România, obligaţi să voteze resturile de sarmale reci din frigider. Ceilalţi s-au dus ca de obicei la mall să se uite la comedii.

De mai bine de doi ani, America a urmărit cu sufletul la gură unul dintre cele mai importante reality-show-uri din istorie. Acela în care o fostă primă doamnă înşelată, un afro-american-oracol venit de nicăieri şi un veteran de război voiau să devină preşedintele ţării. Într-un plan secundar, planeta întreagă îşi ţinea răsuflarea, aşteptînd deznodămîntul, cu ochii aţintiţi asupra Statelor Unite.

Nici greva scenariştilor, nici ameninţarea de apoi a actorilor, nici revenirea primilor, nici Hollywood-ul îngheţat de cei din urmă nu le-a tulburat mega-show-ul politic. Vîrfuri de audienţă, depăşite de alte vîrfuri de audienţă. *Debate*-uri pe viaţă şi pe moarte. Lovituri sub centură. Discursuri hipnotizante. Armate întregi de scenarişti gîndeau următorul pas, o lume întreagă filma şi difuza, de la miile de jurnalişti profesionişti şi trusturile de media, la telefoane mobile ale obişnuiţilor, YouTube-ul lor, blogurile, Internetul cu ecou pînă în Burkina Faso şi România.

Cartofii s-au ridicat de pe canapea

Personaje noi au intrat în scenă, pentru o cotitură surprinzătoare a jocului (cei care au urmărit *Survivor* ştiu la ce se referă Jeff Probst cînd rosteşte replica cu un *„amazing turn").* Sarah Palin, guvernator de Alaska, pro-vînătoare-arme-şi-făcut copii, fostă Miss America, a bătut imaginaţia oricărui scenarist serios, care are grijă ca intriga lui să nu sară în absurd. Unii spun că din cauza ei au pierdut republicanii. Media, în schimb, şi-a reforjat audienţa, aruncînd-o din nou în suspans, pe ultima sută de metri de campanie.

Emisiunea a avut un semi-final fabulos, interactiv, aşa cum o cere lumea modernă. În loc să-şi voteze favoritul de pe canapea, prin SMS, dîndu-i astfel un milion de dolari şi 15 minute de faimă, telespectatorii, aceşti faimoşi cartofi de canapea *(couch potatoes,* expresie încetăţenită mai ales în SUA, pentru a caracteriza dependenţii de TV), şi-au părăsit locul din faţa televizorului şi s-au dus în număr istoric la vot, oferindu-i fascinantului Obama patru ani să conducă „lumea liberă".

Semi-final, pentru că emisiunea nu s-a încheiat. Ca orice program care face prea mult rating, se tranformă în altceva. Dintr-un reality-show concurs, cu mai mulţi participanţi, s-a transformat într-unul care urmăreşte viaţa unei singure vedete.

King of the World. Wonder boy

Oamenii vor Obama, *more and more.* Pe tricouri şi pamperşi, la televizor, în iPod... îi caută discursurile inaugurale pe YouTube, îi fac ode pe blog. Reality-show-ul continuă. Se votează cîinele care va ajunge la Casa Albă, clone cu rochiile primei doamne se epuizează pe eBay, poziţiile vizavi de Iran şi criza financiară sînt sorbite alături de zîmbetul charismatic care promite schimbarea. Obama a devenit *King of the World,* iar emisiunea lui sub formă de mozaic are audienţă globală. Liderul american mă mai trimite cu gîndul la Parfumul lui Süskind: parcă toată lumea vrea o bucăţică din aura lui magică.

Revenite din vacanţa de vară, hit-urile TV – seriale cu tradiţie şi audienţă, concursuri cu dansat şi cîntat, pe scurt, armata oficială a entertainment-ului american – au fost umilite de acest *Wonder Boy* politic (şi poreclele noului preşedinte SUA de-abia şi-au luat avînt). După foarte mult timp, telespectatorii americani au dat anul acesta Hollywood-ul pentru Casa Albă: politicul în sine devenise un divertisment de foarte bună calitate. Şi asta, timp de doi ani, neîntrerupt, misiune aproape imposibilă, pentru orice invenţie televizuală.

Înapoi în România (dar fără chef)

Nu doar Cristian Tudor Popescu, apărut la TV sub o pălăriuţă de votant american, cu o zi înainte de alegerile noastre, şi-ar fi dorit să-l voteze pe Obama. Au fost mulţi ca el şi nu şi-ar fi dorit doar candidatul care să-i hipnotizeze să se ridice de pe canapea – ci, mai ales, o campanie care să semene cu cea din SUA. Nu la magnitudine – România îşi cunoaşte lungul nasului. Dar să le fi dat cineva iluzia că a pregătit o poezie şi pentru ei.

Altfel, am avut şi noi reality-show-ul nostru politic. Dar el s-a desfăşurat sub un foarte reprezentativ slogan de campanie, dovedit de finalul primei părţi: *Ei cu ei.* S-au făcut cîteva valuri mediatice. Filmuleţe porno cu target politic navigau pe Internet, alături de audienţele premierului Tăriceanu pe Trilulilu. Certuri la TV, finalizate cu apă în freză, sau bătăile contracandidaţilor iritaţi pe la uşile studiourilor. Record la lovituri sub centură, prea multe „Sarah Palin"-uri pe cap de partid şi alegător. 133 de somaţii ale Consiliului Naţional al Audiovizualului, 3 milioane de euro cheltuite în campanie de candidaţi. Reality-show-ul nostru politic nu mai urmărea nişte oameni în situaţii extraordinare, ci relua, ca într-un *Banc Show,* aceleaşi scheciuri cu final aşteptat.

Pentru că, în România, politica a ţinut mereu de divertisment. Dar, de ceva vreme, telespectatorii nu mai vor să aibă de-a face cu el şi refuză să-l transforme într-unul interactiv. Cînd a venit momentul să-şi desemneze cîştigătorul, cartofii noştri nu s-au mai ridicat de pe canapea. Au rămas acolo să vadă primele estimări ale rezultatelor, finalul primei părţi, ca pe un film fără legătură cu realitatea. Românii absenţi la urne se uitau, la fel de absenţi, la televizor, deşi ei erau acum cei comentaţi şi analizaţi în studio. În acest timp, partea a doua a reality-show-ului îşi difuza primele promo-uri. Începeau negocierile între partide, pentru formarea unei majorităţi care să le permită guvernarea. De-abia atunci lucrurile parcă începeau să devină interesante.

Bursa spoturilor electorale

Conform datelor furnizate de ziarul *Adevărul,* în campania pentru alegerea Parlamentului României au fost difuzate 1245 de spoturi electorale, dintre care cele mai multe au fost date la Realitatea TV (364). Pe locul 2 se află Antena 3 (262), iar pe locul 3, OTV (232). Următoarea televiziune clasată este Antena 2, cu doar 127 de spoturi.

Dintre partide, cele mai multe spoturi difuzate a avut PD-L (455), apoi PNL (361), PSD+PC (302), PC (48), UDMR (18), PSD (16).

PUBLICITATE

Marius MERUȚĂ

Good old Arsenal

„Trebuie să fie ca la noi doar că nu sparg semințe“ – mi-a spus un prieten cu umor cînd l-am anunțat victorios că merg în Anglia și am să văd un meci de fotbal pe viu. Știam de la TV ce spectacol e acolo – mă uit la fiecare partidă a lui Arsenal Londra, echipa pe care o prețuiesc pentru modul în care își respectă mottoul *Victory through harmony* –, jucînd, la nivel de top, pe un principiu de-a dreptul demodat: mai bine jucăm frumos chiar dacă pierdem, decît să nu jucăm nimic și să cîștigăm urît.

Am prins un meci din Cupa Ligii jucat acasă de echipa antrenată *in style* de 12 ani de francezul Arsene Wenger. Biletul îl rezervasem online de la București cu vreo trei săptămîni în avans, iar cu cîteva zile înainte să plec spre Anglia, am scris un e-mail la club ca să mă asigur că n-am probleme. Mesajul de răspuns emana un calm englezesc serafic ce mi-a dat încredere că la Londra doar cu un e-mail de confirmare printat și cu *photographic ID* prezentate la casa de bilete specială îl pot prinde pe Dumnezeu de picior. De altfel, calmul și politețea sînt omniprezente în capitala Angliei, inclusiv în orele de vîrf la metrou, cînd ai impresia că toată suflarea omenească din Londra se retrage în subteran. În tren, lumea, de obicei, citește, iar dacă trebuie să interacționeze rămîne amabilă și cu zîmbetul pe buze, chiar și în cea mai cruntă înghesuială. Și unde mai pui că sînt și vremuri de criză... Dar lasă că nici Big Brother nu mai e ce-a fost: într-o zi cu ploaie mai lungă decît de obicei, din megafoanele „lipite“ de camerele de supraveghere în stațiile *underground,* am fost rugați politicos să avem grijă la treptele ude de la suprafață, ca să nu alunecăm.

Nu e o atmosferă foarte diferită nici pe Emirates Stadium, fieful impunător, modern și scump (acum îmi explic de ce clubul a vîndut astă-vară elita liniei de mijloc a echipei) al lui Arsenal. Un public mai degrabă cuminte, în care puștanii găsesc de cuviință să se scuze la înghesuială cu un *„Cheers, mate!“,* iar mulți dintre bărbați sînt însoțiți de copii și chiar și de soții. Consumul de alcool e permis, dar nu și încurajat. Berea nu e tocmai ieftină (3,5 lire) și se vinde la pahare de plastic sau la pet ce imită forma sticlei, dar plasticul e atît de moale încît îl îndoi cu degetul, deci n-ai de ce să dai cu el în cap cuiva, la o adică. Huliganii anilor '80-'90 au fost eliminați cu precizie chirurgicală prin monitorizare de la poliție și *guerilla marketing* pentru „fotbal cu zîmbetul pe buze“, totul pe fondul unor legi clare și dure. Așa cum observa un jurnalist englez, fan Arsenal, fotbalul este tot mai mult în Anglia un spectacol targetat *„middle class family entertainment“,* iar băieții răi care să-și dea și ultimul penny pentru o deplasare grea cu echipa sînt pe cale de dispariție. Pînă atunci, acestora nu le rămîne decît să dea tonul la cîntece și strigăte de luptă, dintre care cel mai dur pe care l-am auzit pe stadion a fost *„If you hate Tottenham, stand up!“* (Arsenal juca cu Wigan, dar Tottenham e rivala eternă, cu stadionul la doar o stație de metrou de Emirates). Cît despre Wigan, victimă sigură în acea seară, cînd crainicul stadionului a anunțat „bun-venit echipei oaspete“, publicul a reacționat cu huiduieli atît de – scuzată fie-mi expresia – blajine, încît le-am tradus mai degrabă ca pe un mesaj către crainic: „Și nu vrei să le cîntăm și cîntecele?!“. Arsenal a cîștigat cu 3-0 avînd în teren o echipă cu vîrsta medie de 19 ani. *„Good game“,* cum mi-a zis spre final, (din) senin, vecinul meu de rînd, zîmbindu-mi parcă surprins că atunci mă descoperise în dreapta lui. *„Good game indeed“* – i-am răspuns, și meciul s-a terminat.

După fotbal, a urmat pub. Publicitate pentru cei din fața televizoarelor și clasicul pub englezesc pentru mulți dintre spectatorii de pe stadion. Bărbați, femei, tineri, bătrîni (am văzut două doamne trecute bine de 60 de ani venite la meci cu fiii lor!) își văd de taclale fără să aibă treaba celor pe care nu-i cunosc. Fumătorii ies la o țigară oricît de frig ar fi afară, par să nu dea importanță condițiilor meteo și-i dau înainte cu socializarea (oare chiar nu mai există conversația clasică despre vreme?!) înarmați cu răbdare și tutun. A doua zi își văd de viața lor, din care Arsenal, orice s-a întîmpla, face parte în cel mai frumos mod din cele posibile.

După toate astea, am revenit în România cu o idee la care nu m-am gîndit pînă acum și pentru care caut parteneri: înființarea unui fan-club Arsenal. Dacă vă place ideea sau, și mai bine, chiar de Arsenal Londra, sper să ne găsim cît de curînd.

DILEMATECA

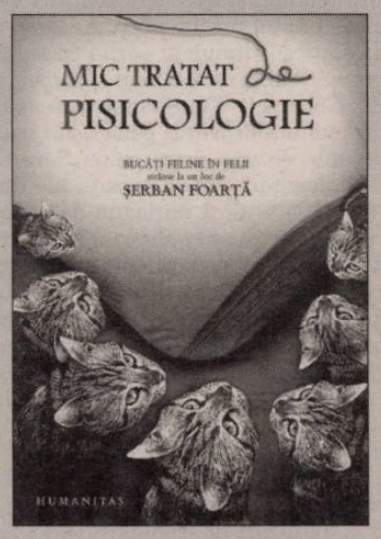

Șerban Foarță
Mic tratat de pisicologie
Editura Humanitas, 2008

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Citește în numărul din decembrie:

Reportaj:
Copiii și lectura

Interviu:
„Viața este mult mai ambiguă decît literatura“ - interviu cu Ioana Nicolaie

Anchetă:
Ulița copilăriei

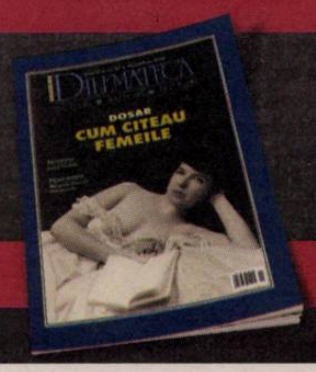

DILEMATECA
îți dă de citit

„Nimeni din România nu a fost interesat să dezbată cartea mea“

– intreviu cu muzicologul Valentina SANDU-DEDIU –

Volumul Muzica românească între 1944-2000 *al doamnei Valentina Sandu-Dediu, apărut în 2002 la Editura Muzicală, a fost publicat în Germania de Editura Pfau din Saarbrücken, în 2006 (cu titlul* Rumänische Musik nach 1944). *Ediția germană a acestei cărți este principalul motiv pentru care autoarei i s-a decernat în noiembrie Premiul Academiei de Științe din Berlin-Brandenburg (înființat de Fundația Peregrinus-Rudolf Meimberg).*

Ce semnificație are pentru dumneavoastră Premiul Academiei de Științe din Berlin-Brandenburg?

Nu prea cred că voi mai putea primi un premiu la fel de prestigios. Mă refer la faptul că am avut, în primul rînd, un mare, un enorm noroc să găsesc interes în traducerea germană a cărții mele despre muzica românească. Aceasta a fost o răsplată suficientă pentru munca mea la carte – în care am fost secondată de cea mai bună prietenă și colaboratoare, Antigona Rădulescu. Mereu am crezut că foștii mei maeștri și colegii mei, compozitorii români, merită o mult mai intensă promovare internațională pentru sistemele inovatoare pe care le-au propus. Lor le dedicasem cartea, în definitiv. Ca să răspund, în fine, mai precis la întrebare: acest premiu este fără îndoială o culminație la care nu speram.

Acest premiu vă este atribuit și ca o recunoaștere a impactului pe care volumul dvs. – Muzica românească între 1944–2000 – *l-a avut în lumea culturală germană?*

Da, cartea este motivul principal al acordării acestui premiu. Dar pe mine m-a emoționat mai mult un alt argument. Cu riscul totalei lipse de modestie, dați-mi voie să vă citez din motivația Academiei pentru premiu: „Valentina Sandu-Dediu este o «multiplicatoare» în cel mai bun sens. Ea publică în contextul românesc nu numai despre muzica românească, dar și despre muzica vest-europeană și despre discuția internațională asupra postmodernismului. În afara României, ea scrie despre compozitorii acestei țări și despre legăturile între muzica românească și aceea central-europeană. Prin aceasta devine ambasadoarea creației muzicale încă prea puțin cunoscute a țării sale“.

Care au fost cele mai dificile etape de lucru în elaborarea acestui volum, avînd în vedere faptul că în el se găsesc și multe referiri la perioada comunismului?

La început, cînd am primit vestea că Fundația germană „Ernst von Siemens“ va susține proiectul scrierii și traducerii acestei cărți, m-am cam panicat. Mai ales cînd am înțeles că interesul cititorului european se îndrepta spre o istorie interdisciplinară a acestei muzici contemporane românești, spre legătura sa cu ideologia, cu politicul. Eu însămi aveam destule pete albe în cunoașterea istoriei comuniste a anilor '50, de pildă. A fost dificil să interpretez documentația, să găsesc mereu un echilibru între opțiunile unui compozitor sau ale altuia. Trebuie înțelese multe circumstanțe, e ușor să blamezi sau să lauzi atitudinea politică a unui muzician. E mult mai greu să o înțelegi just.

Care credeți că este importanța obținerii acestui premiu pentru cultura românească, în condițiile în care sînteți al doilea intelectual român, după Andrei Pleșu, căruia i se decernează?

Vedeți, tocmai poziționarea alături de Andrei Pleșu mă stînjenește poate cel mai tare în toată această poveste, pentru că nu merit o asemenea alăturare. Cum s-a observat deja, nu fac deloc pe modesta, și o spun cu toată convingerea. Ceea ce a reușit să facă Andrei Pleșu pentru cultura română pe tărîm german (acolo am văzut eu cu ochii mei, despre alte situații nu pot vorbi în aceeași cunoștință de cauză) este inegalabil și incomparabil. Indirect, datorez acest premiu Colegiului de studii avansate pe care l-a înființat în București (New Europe College), după modelul Wissenschaftskolleg zu Berlin. Am fost bursiera ambelor institute, și aici găsiți sursa norocului meu.

Apariția unei asemenea cărți reprezintă un lucru semnificativ și pentru spațiul muzical românesc. Cum a fost primit volumul Muzica românească între 1944–2000 *de către muzicologia românească?*

Receptarea românească a cărții (apărute în 2002 la Editura Muzicală) m-a deprimat vreo doi ani... Am primit puține reclamații, și la fel de puține încurajări. (E adevărat, depinde din partea cui vin și unele, și altele. Pentru mine, au contat mult aprecierile și observațiile lui Ștefan Niculescu și Pascal Bentoiu.) Dar, în general, am fost înconjurată de indiferență (presupun, simulată). Nimeni nu a fost interesat să dezbată pe față problemele pe care le ridic – bune, rele – în carte. Unii compozitori au fost mai preocupați să numere rîndurile alocate lor în carte decît să reflecteze la faptul că acele rînduri le fac oricum reclamă într-o traducere în limbă de circulație europeană. Colegii mei muzicologi (cu excepția lui Radu Gheciu sau a Speranței Rădulescu) nu au fost prea interesați să-mi comunice vreo părere... Singurul fapt pozitiv este că tirajul s-a epuizat rapid și că azi mai sînt cereri destule. Studenții noștri citesc cartea – și nu obligați de mine, pentru că eu nu țin la UNMB nici un curs despre muzica românească contemporană.

La ce lucrați acum?

Tocmai finalizez un proiect mai vechi și drag mie, dar pe care l-am întrerupt adesea. De cînd am devenit bursiera Colegiului Noua Europă, din 1996, tot strîng materiale despre stil și retorică în muzică. Am reușit să termin cartea, mai am detalii de redactare. Sînt cufundată și în seria de emisiuni de la România Muzical, *Muzica – o biografie,* care mă pasionează și mă obosește totodată. E o provocare benefică, oricum. Învăț multe lucruri scriind scenariile acestei emisiuni.

a consemnat Florinela POPA

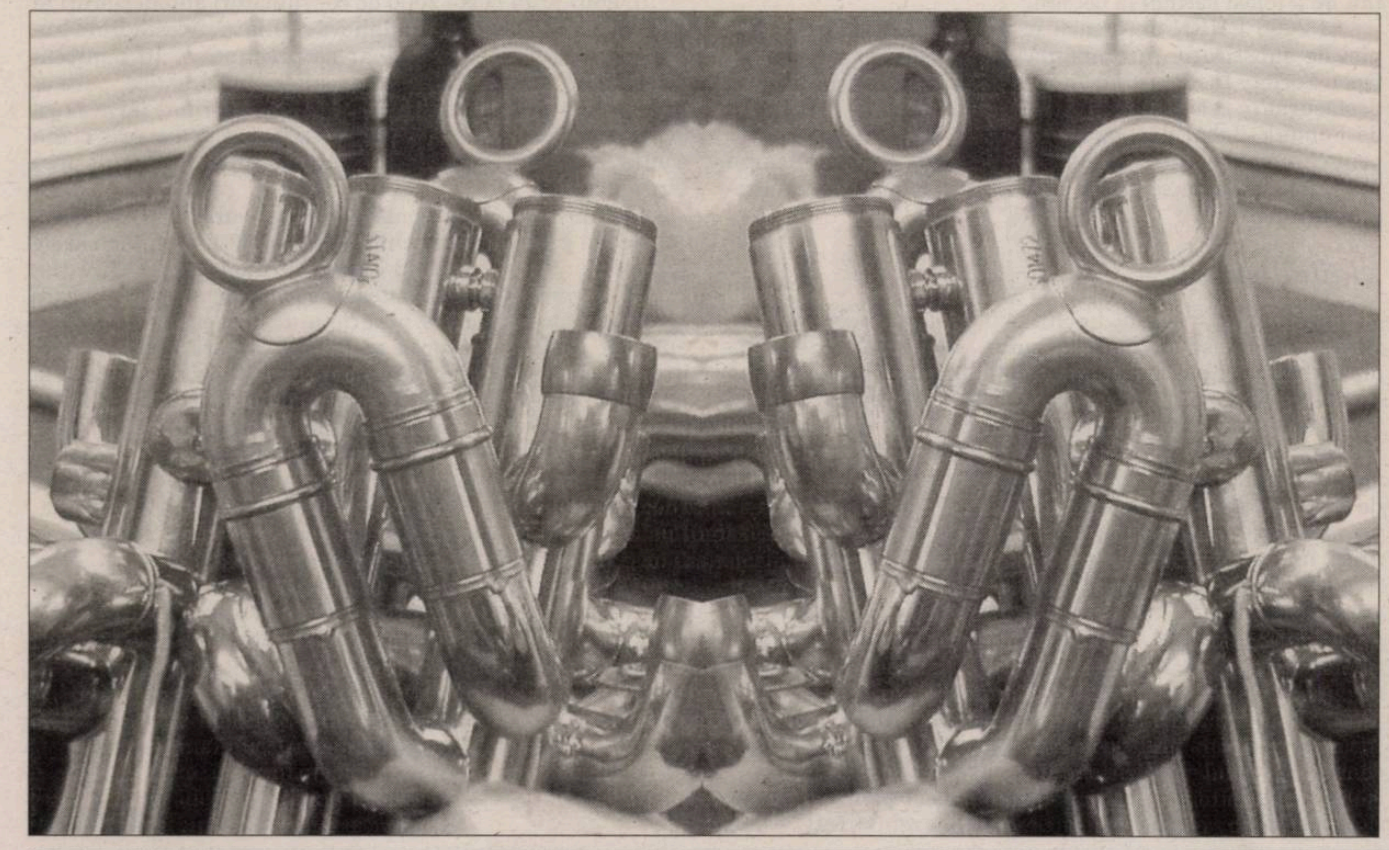

PUBLICITATE

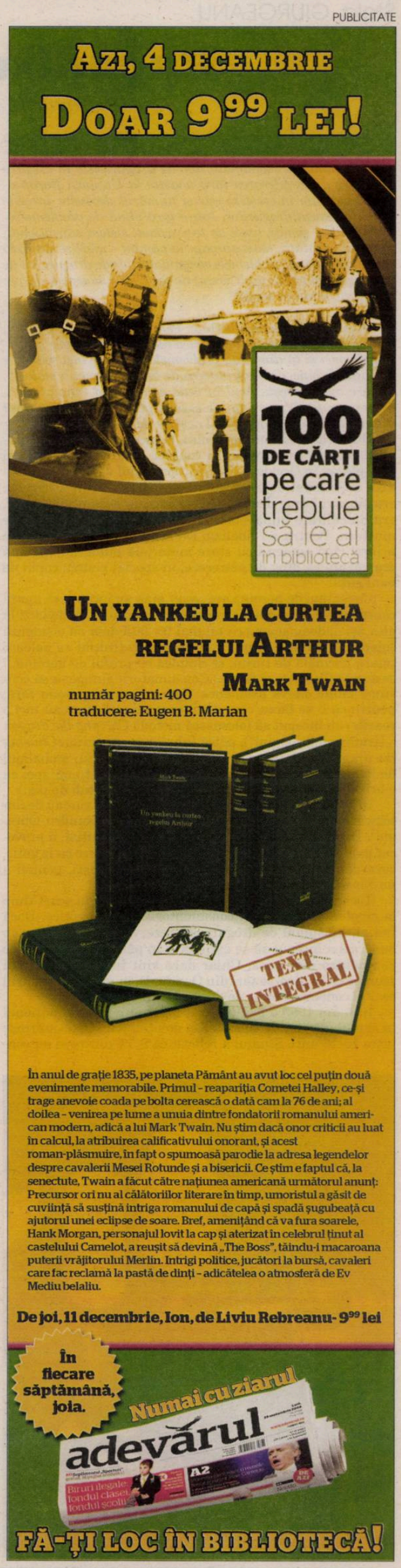

Stela GIURGEANU

Paradisul chimic

– drogurile în România –

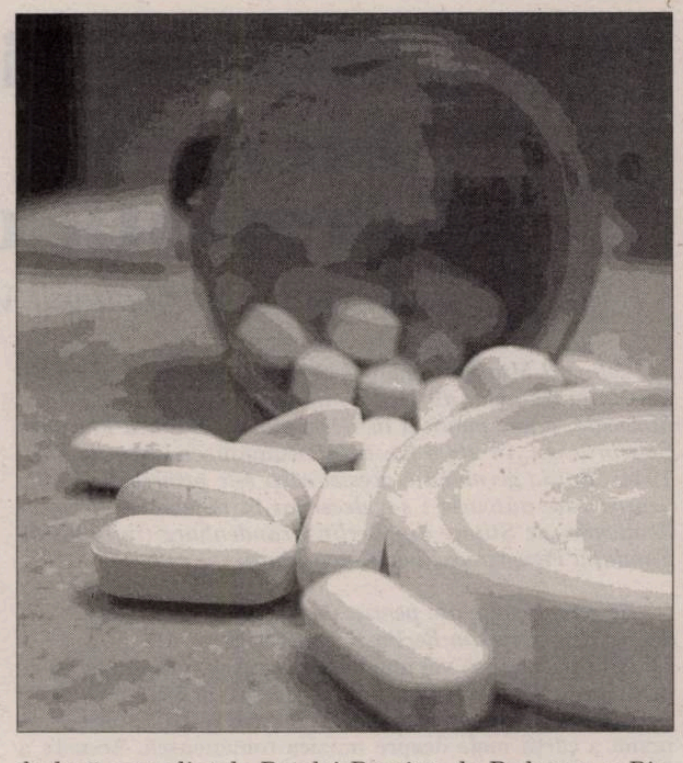

După petrol şi arme, comerţul cu droguri este prima afacere ca rentabilitate din lume. Conform statisticilor, în România, numărul consumatorilor de droguri este în creştere (mai ales după aderarea ţării noastre la Uniunea Europeană), după cum în creştere este şi numărul deceselor înregistrate din cauza drogurilor. Într-o ţară plină de probleme sociale grave – şomaj, nivel de trai scăzut, sistem educaţional, sistemul sănătăţii, toate aproape la pămînt – unde se situează aceste statistici şi problemele consumatorilor de droguri, cît de multe ştim şi cît de mult vrem, de fapt, să cunoaştem despre aceşti „răsfăţaţi ai sorţii"?

Îţi dă o senzaţie de libertate. Pentru cîteva ore, cel puţin, consecinţele, problemele din lumea reală dispar şi, pur şi simplu, dispari şi tu din viaţa problemelor tale. Te laşi sedus de senzaţia de bine, de desprinderea de tot ce înseamnă viaţa ta, pe care nu o doreşti. Acul în venă sau aburul inhalat printr-un corp de pix din folia de staniol pe care se dizolvă încet praful albicios al promisiunii deşarte de paradis artificial.

După căderea comunismului, la începutul anilor '90 singurii români care intrau în contact cu drogurile erau cei care plecau în Occident. În ţară, consumul de droguri şi traficul au început abia cîţiva ani mai tîrziu. Atunci, heroina era singurul drog despre care se vorbea, avea un preţ bun, era de calitate bună – scenariul perfect pentru a prinde muşterii. Pentru a-i fideliza. De altfel, traficanţii vizau în primul rînd oamenii cu stare materială bună, iar heroina era văzută că drog de petrecere, în special pentru copiii de bani gata.

Consumul de heroină era *„cool"* pînă au început să apară consecinţele. Oamenilor le-a crescut toleranţa şi, de la zi la alta, îşi dădeau seama că nu mai fac faţă doar cu o singură ţigară de heroină, fumată la petreceri. (Iniţial se golea o ţigară normală de tutun, se umplea cu praful de heroină, i se scotea filtrul şi se fuma.) Consumatorii ajungeau să consume zilnic cîteva asemenea ţigări. Nu mai puteau fără, pentru că li se făcea rău. Alţii, care nu mai simţeau nici o reacţie, au început să folosească metoda *Chasing the dragon* („Urmărind dragonul"), adică inhalarea aburului. *(Chasing the dragon* se pregăteşte pe o folie de aluminiu, ambalajul de la ciocolată, pe care se pune praful, încălzit mai apoi cu o brichetă, iar aburul se inhalează printr-un tub de pix.)

În 1995 au apărut primii consumatori care cereau dezintoxicarea la Spitalul clinic de psihiatrie „Alexandru Obregia". De atunci, a devenit un fapt real care, iniţial, a provocat panică. Părea ceva desprins dintr-o povestire cu iz gotic, ceva demonic, despre care nu voiai să vorbeşti, pentru a nu-i invoca spiritele malefice.

Tăcerea şi lipsa de informaţie au dus însă în scurt timp la creşterea numărului consumatorilor de narcotice. Dacă iniţial, consumul de droguri era rezervat exclusiv celor cu bani, azi a început să se extindă şi în păturile cu putere de cumpărare mai mică. Chiar dacă sînt încă scumpe (mai scumpe ca în diverse ţări din Occident), în prezent numărul real al consumatorilor de droguri este în creştere.

Încă din 1999 a fost realizat un studiu la nivel naţional în rîndul elevilor de clasa a X-a de liceu (cu vîrste cuprinse între 15-16 ani). Studiul a relevat că 9,5% dintre ei au consumat deja droguri ilegale, cel puţin o dată în viaţă, iar 22% (cel mai ridicat procent din Europa) s-au îmbătat, cel puţin o dată pînă la această vîrstă (ESPAD, 1999). Conform Agenţiei Naţionale Antidrog, cele mai mici vîrste declarate de consumatorii de narcotice sînt de 11 ani (canabis) şi 14 ani (ecstasy).

Dar nu este vorba doar de pericolul dependenţei. Consumul de droguri este de multe ori asociat şi cu bolile infecţioase. O statistică a Ministerului Sănătăţii arată că în anul 2007, chiar dacă nu putem vorbi de o creştere cu infecţia HIV, infecţia cu hepatita C este însă cu mult peste media europeană în rîndurile consumatorilor de droguri injectabile.

Toate cumulate cu lipsa de informaţii în majoritatea mediilor defavorizate şi cu o oarecare teamă de a se vorbi încă pe faţă despre droguri şi despre riscurile, pe care acestea le implică, conduc la o nouă statistică: creşterea numărului de decese în 2007 ca urmare a consumului de droguri.

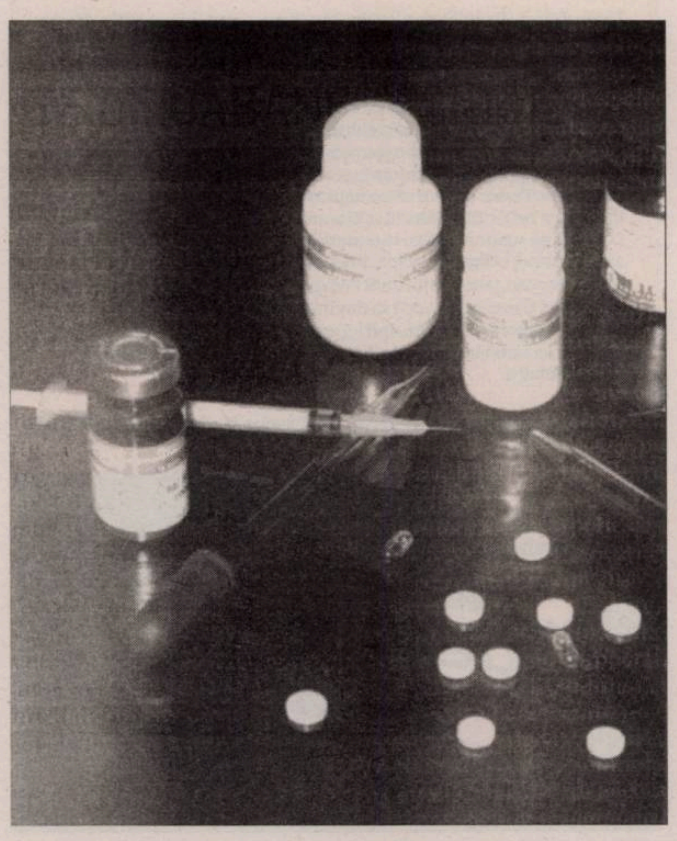

Politicile de reducere a riscurilor în România

Politicile de *Harm Reduction* au apărut în anii '70 în Olanda, ca urmare a creşterii violente a consumului de heroină. Astfel au fost posibile primele programe de schimb de seringi, asistenţă socială, recalificare profesională etc.

Harm Reduction Coalition, una dintre asociaţiile de referinţă din domeniu, enunţă punctul de pornire al acestei politici: „consumul drogurilor legale sau ilegale este o stare de fapt, iar încercarea de a reduce riscurile asociate acestui consum este o modalitate mai eficientă decît ingnorarea acestei realităţi sau simpla condamnare a consumului de droguri". Această abordare a dus însă Coaliţia în vizorul disputelor şi contestaţiilor de tot felul, membrii fiind deseori acuzaţi de promovare şi apărare a drogurilor, pentru că vorbeau pe faţă de tot ce implică acest consum.

În 2002 în România se înfiinţează Romanian Harm Reduction Network (RHRN) o reţea informală alcătuită din zece ONG-uri şi instituţii de stat (Adolescentul, Alianţa pentru lupta contra alcoolismului – ALIAT, Alianţa Română Anti-SIDA – ARAS, Armonia, Direcţia Generală a Penitenciarelor, Open Doors (Fundaţia Matei Balş), Salvaţi Copiii, Stay Alive, Timisiensis XXI, Centrul pentru Politici şi Servicii de Sănătate – CPSS), cu suport tehnic din partea International Harm Reduction Development (IHRD) şi Open Society Institute (OSI). Se derulează proiecte prin care se urmăreşte atît creşterea accesului consumatorilor de droguri injectabile la echipamente sterile de injectare, cît şi conştientizarea problemei şi implicarea factorilor de decizie. Se organizează astfel conferinţe prin care se încearcă distrugerea miturilor asociate, de exemplu, vînzării de seringi, mituri care au dus în trecut la refuzul farmaciştilor de a vinde seringi sterile tinerilor suspectaţi de a fi consumatori de droguri, refuz ce însemna pînă la urmă condamnarea consumatorilor la pericolul de a se infecta şi cu boli transmisibile prin sînge. Neavînd acces la seringi şi cum dependenţa te împiedică să mai judeci limpede, aceştia nu ezitau de a folosi seringi la comun.

În 2006 RHRN derulează proiectul „Dezvoltarea terapiei de substituţie în România", cu finanţare din partea Open Society Institute, iar în 2008, proiectul „Iniţiativa 38", desfăşurat în cele 38 de penitenciare din România (finanţat de Fondul Global de Luptă împotriva HIV/SIDA), proiect prin care se doreşte atît informarea, cît şi conştientizarea pericolelor la care se expun deţinuţii, consumatori de droguri injectabile.

„Iniţiativa 38"

Scenariul pare unul banal: eşti la o petrecere; un tovarăş te îmbie să tragi două fumuri. Şi îţi place. Senzaţia aia de beatitudine, cînd eşti stăpînul lumii şi nu-ţi mai pasă de absolut nimeni şi nimic. Chiar dacă ţine puţin, vrei s-o iei de la capăt. Să mai repeţi figura. Şi repeţi şi săptămîna viitoare, iar apoi peste cîteva zile, apoi zilnic, apoi de cîteva ori pe zi. Consumul de heroină mediu costă între 100 şi 200 de lei pe zi, dar se ajunge şi pînă la 1000 de lei pe zi. Iar la un moment dat îţi dai seama că nu mai ai bani, te împrumuţi, n-ai de unde returna împrumutul, îţi pierzi prietenii, îţi pierzi familia, îţi pierzi resursele financiare, devii disperat. Ajungi să faci parte din grupuri dubioase, să furi sau să faci, la rîndul tău, trafic de droguri. Pentru a-ţi asigura dependenţa. Pînă într-o zi. Cînd cazi pradă unei razii a Poliţiei şi ajungi după gratii.

„Cred că aceşti consumatori de droguri sînt totuşi nişte victime. Ale naivităţii. Ale anturajului. Şi nu merită pedeapsa pe care o primesc. Şi nu vorbesc doar despre o pedeapsă legală, dar şi de etichetarea lor şi pierderea unor drepturi civile, ei fiind nişte oameni marginalizaţi" – îmi declară preşedintele Reţelei Române de Reducere a Riscurilor, **Valentin Simionov.**

Iar proiectul pe care RHRN îl derulează în prezent – „Iniţiativa 38" – are în vedere tocmai ruperea unei tăceri care nu face decît să marginalizeze şi să perpetueze nişte mituri periculoase: „Motivul pentru care ţinem să facem acest program în închisoare ţine de studiile internaţionale care spun că în penitenciare riscul de a contacta o infecţie este de cel puţin şase ori mai mare ca în comunitate". Injectarea la comun este cel mai mare risc. Majoritatea consumatorilor de droguri injectabile ies din închisoare cu hepatită C. „Mulţi consumatori de droguri, deşi foloseau seringi sterile, nu-şi explicau cum au luat hepatită C. Pînă nu le-am povestit de prepararea heroinei şi folosirea în comun a recipientului din care se trage substanţa. Sau folosirea în comun a filtrului. Cum heroina are tot felul de impurităţi, este trasă printr-un filtru făcut dintr-un filtru de ţigară, pus în vîrful seringii. Dacă foloseşti acelaşi filtru cu o persoană bolnavă de hepatită, ai toate şansele să te îmbolnăveşti şi tu."

Pentru organizaţie, miza acestui program este mai mare decît simpla informare. Pe de o parte, este vorba de instruire, de formare de educatori între egali (instruirea unui număr de deţinuţi care să ţină cursuri colegilor de detenţie), însă, pe de alta, vizează conştientizarea pericolelor şi asumarea unor drepturi legitime. „Deţinuţii sînt în momentul acesta populaţia cu cel mai mic acces la servicii, dintre toate grupurile vulnerabile. Comunitatea romă, consumatorii de droguri injectabile, fetele care se prostituează, copiii străzii şi oamenii fără adăpost – toţi au un minimum de acces la servicii. Nu şi cei aflaţi în detenţie. Consumatorii de droguri nu au acces la seringi, iar la prezervative au acces restricţionat. De multe ori, deşi există programe de schimb de seringi, e pusă o cutie la cabinetul medical, în văzul gardienilor, ceea ce înseamnă că dacă iei o seringă (sau un prezervativ), toţi vor şti că te droghezi (sau faci sex). Aşa că preferă să o facă, în continuare, pe ascuns, riscînd sănătatea proprie, dar şi a celorlalţi."

În 2007 erau peste 2000 de consumatori autodeclaraţi în penitenciare, în special în Rahova şi Jilava. Acesta fiind numărul oficial. Neoficial, doar se presupune. În penitenciarele din România, deşi controalele sînt drastice, pare aproape imposibil a stopa intrarearea drogurilor, iar a nega această problemă nu înseamnă că o faci să şi dispară, ci din contră, o agravezi, injectarea la comun fiind încă mult prea des practicată.

Administraţia Naţională a Penitenciarelor a iniţiat recent două programe de schimb de seringi în penitenciarele Rahova şi Jilava, urmînd exemplul unor ţări ca Elveţia, Spania. Proiectul a fost contestat cu vechile argumente care au însoţit acest gen de programe în lumea întreagă: s-a spus că astfel se acceptă şi se încurajează consumul de droguri, iar drogurile pătrund în penitenciare din cauza corupţiei şi a ineficienţei sistemului. Nicăieri în lume însă nu s-a reuşit stoparea consumului de droguri în penitenciare, indiferent de eforturile făcute. Motivul principal este încarcerarea consumatorilor de droguri, creîndu-se astfel o nouă piaţă pentru traficanţi, costul drogurilor în penitenciar fiind de pînă la zece ori mai mare decît în comunitate, în timp ce accesul la servicii este aproape inexistent. Dezvoltarea „justiţiei terapeutice", oferirea de alternative la încarcerare pentru consumatorii de droguri (programe de tratament şi probaţiune) par a fi o soluţie mai practică şi cu mai multe avantaje faţă de încarcerare, atît pentru cei direct vizaţi, cît şi pentru societate în general, în felul acesta reducîndu-se costurile de întreţinere a deţinuţilor şi de tratament al bolilor, pe care aceştia le pot contacta în perioada de detenţie.

Şerban FOARŢĂ

Inverosimilele aventuri adevărate ale locatarului din Loch Ness

XXXVI) În, însă, ziua-n care-mi
citea, ascuns în mîl,
unde n-auzi nici baremi
al păsării fîl-fîl,

în palida lumină
ce-ajunge în afund
ca-ntr-un tunel de mină,
nu prea de tot profund,

cu evident nesaţiu,
poveştile lui Blok, –
chiriaşu-acestui spaţiu
(cu gândul la un loc

amèn, unde avu
să-nveţe, *bienséant*,
salutul frânc: *„Je vous
salue, vieil océan!“*),

ajuns la vorba „încă
mai este ocean!“,
lehamitea adîncă-l
cuprinse: „Ocean,

pe naiba!“ Şi,-n ligheanul
în care aromea,
mai spuse: „Oceanul
sînt eu şi coada mea!“

ÎN CHEIA „TU“, AR TREBUI SĂ AŞTEPTĂM O MEMORABILĂ CLARITATE PLINĂ DE CEAŢĂ ŞI FIGURI DE FIGURANT SIMILARE

● În vizită la un tîrg de produse tradiţionale, primarul Capitalei, Sorin Oprescu, se plimba dezinvolt printre tarabe şi l-a tutuit pe un bătrîn care i-a oferit o ţuică. Apoi, tot în cheia „tu“, i-a promis unui cameraman, căruia un cîine îi sfîşiase haina, că o să-i cumpere una nouă din fondurile Primăriei. Dacă e din bani publici, nu se putea cu „dumneavoastră“? (**M. B.**)

● Ceva e bizar la *Cotidianul*. Editorialistul ziarului, Traian Ungureanu, scrie un text cu mult patos în care acuză institutele de sondare că au complotat împotriva PD-L. Pe blogul său de pe site-ul publicaţiei, Costi Rogozanu, ziarist acolo, îl face pe Ungureanu „penibil“. Îmi place ideea polemicii între diferite voci ale aceleiaşi publicaţii. În principiu, Rogozanu are dreptate, ar trebui să aşteptăm nişte explicaţii înainte de a da cu piatra. Iar TRU are logică şi cînd se hazardează, ca aici: „De pildă, refrenul după care am asistat la o formidabilă «răsturnare de situaţie». Atenţie, această formulă tentantă nu e deloc inocentă. Ea induce ideea că, de fapt, rezultatele oficiale sînt oarecum în neregulă, de vreme ce «răstoarnă» ceva. Exit-poll-urile erau «situaţia», iar rezultatele oficiale sînt «răsturnarea»“. Polemica merita dusă, dar „penibil“ nu ţine de polemică, ci de mahalaua cu fumuri. Asta înseamnă acum să scrii la *Cotidianul*, să ţi se arunce zoaie cu ton superior două rînduri mai sus, pe site-ul ziarului? (**C. G.**)

● În *România literară* nr. 47 din 28 noiembrie, stenogramele a două şedinţe ale Comitetului Politic Executiv al CC al PCR din 1977, în care „s-au regulat“ (în sensul mai vechi al verbului) problemele creaţiei artistice şi ale desfiinţării cenzurii. Fraze de o memorabilă claritate (a nu se culege „ilaritate“) rostite de Nicolae Ceauşescu: „De exemplu, am nevoie de un roman care să trateze problema cutare. Dacă îmi convine, îl public, dacă nu, renunţ... Ei pot să facă ce vor, dar noi avem libertatea să alegem“. În privinţa cenzurii: „Nu cred că este bine să spunem să desfiinţăm, să spunem să reorganizăm cred că este mai bine“. Nu e de rîs. Decît, desigur, dacă nu aţi înţeles situaţia, şi atunci îmi permit să vă deplîng. (**R. C.**)

● Într-o zi de luni mohorîtă de decembrie, plină de ceaţă şi festivisme, la metrou, la Piaţa Victoriei, am fost asaltată de un grup de adolescenţi frumoşi şi zîmbitori, cu pancarte pe care stătea scris: „Oferim îmbrăţişări gratuite“. Iniţial am crezut că s-au dat rezultatele oficiale la alegeri şi că trebuia să fim consolaţi, abandonînd însă mai apoi pragmatismul pentru un raţionalism simplu: speranţa moare ultima. (**S. G.**)

● Un englez venit în România în timpul campaniei pentru alegerile locale din primăvară studia nedumerit figurile de pe numeroasele afişe aflate pe marginea şoselei. La un moment dat, a întrebat candid: „Ăştia sînt candidaţi sau indivizi căutaţi de poliţie?“. Întrebarea s-ar fi putut repeta şi pentru alegerile parlamentare. Nu cred neapărat că atîţia candidaţi ar avea în realitate figuri de infractori. Cred însă că aceia care i-au fotografiat pot fi consideraţi de-a dreptul suspecţi... de incompetenţă. (**A. M.**)

● În sîmbăta dinaintea votării, întorcîndu-mă seara de la splendidul spectacol *Albă-ca-zăpada* de la Naţional, cu Ballet Preljocaj, a sunat telefonul... Zic „Alo“, dar era inutil, căci era vocea înregistrată (şi inconfundabilă) a lui Sergiu Nicolaescu. N-am stat să ascult decît circa trei secunde, dar am avut neplăcuta senzaţie că regizorul îmi dădea indicaţii – or eu, în filmele dumisale, nu pot fi actor, ci cel mult figurant. La figurat! (**a. l. ş.**)

● După ultimele alegeri pentru Legislativul românesc, două declaraţii par să sintetizeze starea de lucruri de pe teren, similare, deşi venite din părţi diferite ale eşichierului politic. Una este cea a lui Miron Mitrea, surprins cînd le spunea colegilor de partid: „Bucuraţi-vă, să creadă lumea că am cîştigat!“. Cealaltă îi aparţine lui Emil Boc, care încerca să ne iluzioneze, după închiderea secţiilor de votare, că dreapta a repurtat o victorie strălucită. Ca întotdeauna, clasicul are dreptate: dacă nu reuşeşti să-i convingi, ameţeşte-i. (**M. Ş.**)

Cu ochii-n 3,14

PE LÎNGĂ IMAGINILE DEJA CELEBRE ÎN CARE VINUL FIERT LE MULŢUMEA ALEGĂTORILOR PENTRU ACREALA LOR, AU APĂRUT MULTE ALTELE, DIN CICLUL „AM TRECUT PE LÎNGĂ IMAGINILE DEJA CELEBRE“

● Din aiurelile sărbătorilor: pe lîngă toţi Moşii Crăciun idilici, a apărut şi unul mecanic, care îşi arată partea dorsală. Poate fi comandat pe Internet – nu spun site-ul, pentru că nu-i văd rostul. Reprezintă, probabil, spiritul Crăciunului stupid şi vulgar. Pentru cei care cred că orice se poate. (**I. P.**)

● Miercurea trecută am publicat în *România liberă* un articol cu titlul „De la doctrine la porci rujaţi“. Joi am văzut pe Internet imaginile deja celebre în care un senator corpolent aruncă un pahar cu apă într-o contracandidată şi n-am ştiut dacă să mă enervez sau să fiu mîndru. Imaginile au tot rulat la televizor şi de fiecare dată am putut să văd cum titraseră cei de la B1 TV emisiunea respectivă: „De la doctrine la porci rujaţi“. Dacă ar fi fost titlul lor, aş fi zis că au avut o inspiraţie de geniu, faţă de ce s-a întîmplat în emisiune. Aşa, pot să spun doar că m-au furat cu geniu. (**C. G.**)

● Ce nu le-a plăcut invitaţilor străini care au participat la un proiect internaţional în România: faptul că pe stradă sînt mai multe maşini decît oameni şi că nu există parcări subterane, bădărănia ospătarilor de peste tot şi faptul că refuzau să facă note de plată individuale, agresivitatea şi lipsa de politeţe ale bucureştenilor, apartamentul şi liftul din blocul ceauşist unde au dormit, drumul de la aeroport pînă în oraş, clădirile gri, rîul Dîmboviţa. Ce le-a plăcut: vinul fiert, preţurile mici la ţigări, Muzeul Satului, abundenţa (zic ei) a evenimentelor culturale. Una peste alta, au plecat destul de deprimaţi, dar – fie vorba între noi – să vizitezi Bucureştiul în noiembrie nu este una dintre cele mai plăcute ocupaţii posibile. (**A. P.**)

● În preajma alegerilor, a circulat un SMS trimis, pasămite, de „mătuşa Tamara“, care le mulţumea alegătorilor pentru sprijinul acordat nepoţelului Adrian. O continuare firească ar fi următorul mesaj: „Da, dragi nepoţei, şi eu vă sînt recunoscătoare. :))) Ştiţi să cinstiţi cum se cuvine rudele venerabile ale famigliei. Semnez, după mătuşa: eu, Bunicuţa. :)))“. (**M. Ş.**)

● Asist, într-o după-amiază, la o mini-coadă din faţa unui ghişeu unde se plăteau facturile de Internet, la următoarea scenă: un domn înfofolit din cap pînă-n picioare se certa de zor la telefonul mobil cu un „reprezentant“ al firmei de Internet – pesemne un superior, altfel nu văd de ce ar fi parlamentat minute în şir la telefon cînd biroul era plin de angajaţi – cum că de cîteva zile nu-i mergea net-ul, „nene!“. Înfuriat nevoie mare – mai avea un pic şi bătea din picior ca un Goe răzgîiat –, urla de mama focului cum că pe el nu îl interesează, că nu îi pasă, că el vrea net, că e plină ţara de incompetenţi, că „doamnă, concentraţi-vă puţin, nu-i problema mea că sînteţi nişte nepricepuţi“ etc., de-ţi venea să-i tragi o palmă după ceafă ca să-i mai domoleşti un pic isteriile. E drept, unii funcţionari sînt, de multe ori, acri şi antipatici, dar dacă unul singur are de-a face măcar cu trei-patru nervoşi cu coada-n vînt care vor ca totul să se rezolve cît ai bate din palme – „nene!“ –, acreala lor nu are, oare, măcar o urmă de justificare? (**R. T.**)

● *Din cartea cu fleacuri*, rubrica lui Livius Ciocârlie din *România literară*: „Robert Gallimard îl întîlneşte pe Cioran. Unde te duci? La editură. Ce să faci? Să lucrez. *«Mais il ne faut pas! Il ne faut pas!»*“. „Cabotinismul lui genial“ – comentează L.C., autorul, între multe altele, al unui volum de convorbiri intitulat *Pe mine să nu contaţi*. (**S. S.**)

● Din ciclul „De unde mai primesc spam“: de la Imogene Glinda, Allah Armstrong şi Estefana Bula. (**M. V.**)

● Primesc pe sms de la Alexandru Matei: „Am trecut pe lîngă pizzeria Trastevere, din Bragadiru. Dă la *3,14*“. Iaca, dau. (**a. l. ş.**)

ORICÎT S-AR „MODERNIZA“, MEMBRII SINDICATULUI DEŞERTĂCIUNILOR NU-ŞI VOR FACE AUZIT GLASUL ÎN ELVEŢIA

● La Aeroportul Otopeni nu ţi se permite să mergi cu maşina pînă la intrare pentru a lua pe cineva. Probabil pentru a nu strica „biznisu'“ taximetriştilor şi al parcagiilor. Orice ar face şi oricît s-ar „moderniza“, „principala poartă de intrare în ţară“, cum se zicea pe vremuri, nu reuşeşte să scape de impresia de gară de provincie, aglomerată şi haotică... (**M. V.**)

● Sîmbăta trecută, cînd am dus gunoiul zilei, am găsit pe jos un fluturaş electoral emis de un candidat la Senat în Colegiul 8 din sectorul 4. Domnul respectiv se numeşte Gigel Andrabulea, este „Cascador Profesionist“ (cu majuscule), preşedinte al Asociaţiei Cascadorilor Profesionişti din România şi preşedinte al Sindicatului Lacuri, Parcuri şi Agrement Bucureşti. Cu un anume regret la gîndul că breasla cascadorilor profesionişti şi membrii Sindicatului Lacuri, Parcuri şi Agrement nu-şi vor face auzit glasul în forul legislativ al ţării fără votul meu, duminică am votat altceva. (**D. S.**)

● La cîţi banalişti politici se lamentează în cor pe tema manipulării politice, îmi vine şi mie să strig: „O, deşertăciune a deşertăciunilor, numele tău e manipulare!“. (**R. C.**)

● Anul trecut, un scoţian a fost judecat după ce a fost surprins, de două cameriste, că făcea dragoste cu o bicicletă în camera de hotel. Supusă oprobriului necruţător al semenelor, bicicleta homofilă a pedalat pînă în Elveţia, unde s-a internat într-un sanatoriu privat din Kichlberg, lîngă Zürich. Din nefericire, ghidonul neînsufleţit al bicicletei a fost găsit recent pe fundul rîului Limmat *(vezi foto)*. (**M. C.**)

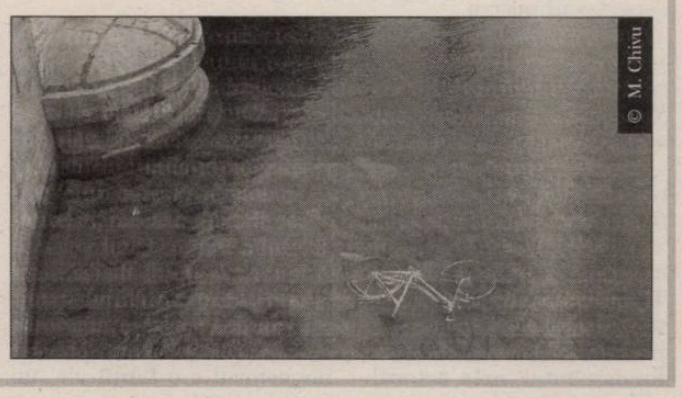

Ne este interzis să fim mediocri!

– interviu cu Muriel MAYETTE, administrator general al Comediei Franceze –

Comedia Franceză a început în noiembrie un turneu în cele zece ţări din Europa de Est membre ale Uniunii Europene. Cele două spectacole alese pentru acest turneu sînt La Festa, *de Spiro Scimone, în regia lui Galin Stoev, şi* Preţioasele ridicole, *de Molière, în regia lui Dan Jamett. Administratorul general al Comediei – doamna Muriel Mayette – a vrut să arate două extremităţi ale repertoriului: două farse, una clasică, cealaltă contemporană.*

Bucureşti a fost, după Sofia, a doua capitală vizitată de Comedia Franceză în acest turneu programat în cadrul stagiunii culturale europene.

Cum pregătiţi stagiunea la Comedie?

Misiunea mea e să fac auzit repertoriul teatrului. Molière este patronul nostru, capul de afiş la Comedie. În fiecare an montăm cel puţin un text de Molière şi încă două-trei texte clasice franţuzeşti. Cum la Comedie avem trei săli, încerc să impun acest program peste tot. Însă nu privesc această misiune ca pe o restricţie. Dimpotrivă: ca administrator al teatrului, sînt aproape obligată să îmbogăţesc repertoriul, să cultiv autorii contemporani, să pregătesc publicul nostru pentru spectacolele de mîine. De cînd conduc teatrul, au intrat în repertoriul nostru piese de Bernard Marie Koltès, Jean-Luc Lagarce şi Michel Vinaver. Mi-am propus să atrag autori contemporani, să-i apropii de teatru, să-i conving să scrie pentru noi. E – cred eu – o tentativă curajoasă: nu vrem doar să înregistrăm şi să preluăm piese contemporane deja jucate prin alte teatre, ci să întindem o mînă dramaturgilor, să-i invităm să creeze pentru noi.

Cum au funcţionat aceste experienţe pînă acum?

Doar spectacolele care se joacă la sala „Richelieu“ intră, pînă la urmă, în repertoriu. Ele trebuie mai întîi să fie vizionate de o comisie a societarilor, de administratorul general şi de cîteva personalităţi ale teatrului şi literaturii (e vorba de Amin Maalouf, Jean-Pierre Leonardini, Christophe Barbier, Jean-Pierre Leonardini şi Anne Wiazemsky). Este, de asemenea, misiunea mea să îmbogăţesc repertoriul cu marile texte străine. Anul acesta, de pildă, am jucat un text de Alfred Jarry, care e un clasic-contemporan. Uneori e greu să găseşti un echilibru între toate acestea, şi atunci sînt criticată. Dar n-aş putea dormi dacă în jurul teatrului ar fi linişte, dacă nu s-ar auzi nici un reproş.

„Nu cred că teatrul, oricare ar fi el, e compatibil cu ideea de muzeu.“

Spuneaţi că vreţi să încurajaţi dramaturgii să scrie pentru Comedie. Cum procedaţi?

Eu, una, primesc zilnic în jur de 2-3 texte noi. Vă daţi seama că nu am cum să le citesc pe toate; avem un comitet de lectură, format din 12 persoane, ei citesc şi selecţionează. De două ori pe an, organizăm cîteva seri de spectacole-lectură (vă daţi seama, unele texte au nevoie de traducere, de redactare...). În urma acestor seri de lectură, hotărîm să facem spectacolul. E, practic, un concurs de dramaturgie.

Dar nu e singurul lucru pe care îl facem pentru creaţia contemporană. Mi-am propus, de asemenea, să editez anual o antologie de texte dramatice. Invit zece autori să scrie o piesă pe o temă dată: în primul an, tema a fost „familia“. Anul acesta, am propus „monştrii“. Cîteva dintre aceste piese sînt jucate în şcoli, în cadrul unor programe speciale. Apoi, o dată pe an, sînt citite într-un spectacol-lectură la Comedie.

În fine, un al treilea mod de intervenţie este să solicit direct unui autor să scrie un text, special pentru repertoriul nostru. În acest caz, se presupune că dramaturgul e de-al casei, adică e la curent cu trupa de care dispunem, cu rolul şi misiunea instituţiei care îi solicită piesa. În plus, am avut o cerinţă specifică: am vrut să scrie ceva pe tema imigraţiei, a străinătăţii. Mi-am dat seama că e o problemă socială contemporană şi că ea e tratată rar de dramaturgi, şi deloc de repertoriul nostru.

Nu vă e teamă că n-o să iasă cum v-aţi propus?

Nu ştiu ce va ieşi, e prima dată cînd fac asta. Are vreun sens acest demers? Are rost, astăzi, să scrii pentru trupă? Vom vedea. Molière aşa făcea, eu nu fac decît să-i urmez exemplul. E o manieră de a celebra actorul.

Comedia are reputaţia unui teatru-muzeu, a unei instituţii conservatoare, menită să păstreze memoria teatrului clasic francez. Cum faceţi echilibrul între tradiţie şi modernitate?

Sînt foarte supărată pe această caracterizare. Nu cred că teatrul, oricare ar fi el, e compatibil cu ideea de muzeu. Teatrul e arta lui aici şi acum, e o artă a prezentului. Teatrul e atunci cînd desenezi cu creta, pe jos, un cerc. Cînd eşti în cerc, joci teatru, cînd ai părăsit cercul, nu mai joci. E, fundamental, arta actorului, iar actorul e o fiinţă vie, un corp care trăieşte. Aşa că nu are nici o legătură cu ideea de muzeu. Nu cred că teatrul nostru – şi nu mă refer aici la Comedie sau la teatrul francez, ci la teatrul occidental, în general – este foarte legat de tradiţie. În China sau în Japonia există o tradiţie care se perpetuează, continuată de familii de actori. Acolo, codurile sînt transmise din tată în fiu. Dar în Franţa, în Europa, nu avem coduri precise. Sînt doar cîteva elemente – de pildă, ştim că în epoca lui Molière se juca la lumînare şi că durata unui act era aproximativ durata unei lumînări care arde. Dar ştim şi că în vremea lui Molière se juca într-o franceză care acum ar putea părea bizară, greu de reprodus şi imposibil de urmărit. La Comedie am păstrat nişte înregistrări cu Gérard Philippe. E magnific, dar e de neascultat astăzi!

Totuşi, la Comedie se montează anual piesele lui Molière. Cum le faceţi să sune „aici şi acum“?

Într-adevăr, montăm, regulat, Molière. Am putea foarte bine să reluăm montarea de acum 20 de ani, de pildă... Însă facem o altă montare pentru că e important ca un text să rezoneze în prezent. Cu vreo douăzeci şi ceva de ani în urmă, în Rusia – pe atunci sovietică – a fost interzis *Avarul* pentru că în piesă se vorbea de economia capitalistă. Evident, dacă ar fi montat acum, spectacolul nu ar mai fi receptat astfel. De asta e important să refacem mereu spectacolele: pentru că unele montări sînt perisabile şi atunci noi vrem să redescoperim textul. Acum există DVD, aşa că dacă vreţi montări mai vechi, le puteţi vedea şi pe acelea.

„Ca regizor, eşti mereu în faţa unui posibil eşec.“

Pentru acest turneu european aţi propus două spectacole: La Festa, *de Spiro Scimone, în regia lui Galin Stoev, şi* Preţioasele ridicole, *de Molière, în regia lui Dan Jamett. De ce aţi ales tocmai aceste piese?*

În primul rînd, pentru că sînt spectacole foarte bune. În al doilea rînd, pentru că am vrut să arătăm două extremităţi ale repertoriului: sînt două farse, una clasică, cealaltă contemporană. Şi, în al treilea rînd, pentru că sînt, într-adevăr, creaţii europene: actorii, regizorii, autorii pieselor provin din mai multe ţări ale Europei.

Anul acesta am venit la Bucureşti cu *Preţioasele ridicole* într-o versiune modernă, *trash*. Nu cred că *Preţioasele ridicole* în costum de secol XVII ne-ar mai face să rîdem. Molière, cînd a scris farsele sale, şi-a asumat multe riscuri, erau texte periculoase. A batjocorit medicii, religia, s-a pus pe sine însuşi în scenă. În *Bolnavul închipuit* şi-a regizat propria moarte... Acum, dacă vrei să găseşti dimensiunea de farsă a *Preţioaselor ridicole,* trebuie să evidenţiezi ceea ce nu se mai aude, să scoţi în faţă ceea ce textul nu mai spune. Exact asta a făcut regizorul Dan Jamett, şi de aceea spectacolul e extraordinar.

Şi uite-aşa mi-am dat seama cît e de important ca regizori străini să vină la noi, să ne exploreze repertoriul. Ei au o curiozitate specială, o privire nouă, îşi pun întrebări pe care regizorii noştri uită să şi le pună. De aceea e construcţia europeană importantă: relevant pentru mine e ce pot face aceste instituţii pentru teatru.

Foarte adesea proiectele artistice susţinute de instituţii politice eşuează...

Pentru mine e foarte important să nu facem un spectacol doar ca să mai bifăm ceva pe listă. Noi, la Comedie, nu jucăm Molière de azi, de ieri. Dacă ne-am propus să refacem un spectacol de Molière, nu are nici un sens să refacem ceea ce am făcut deja. E important să ne asumăm riscuri, iar pentru mine, acest turneu european înseamnă să pornim la drum aşa cum făcea patronul nostru spiritual. Noi, artiştii, trebuie să mergem spre public, nu să aşteptăm. Teatrul e unul dintre puţinele locuri unde omul are şansa să vadă ce trăieşte. Teatrul ne oferă şansa întîlnirii cu noi înşine. În acest turneu european am vrut tocmai să propun spectacole interesante şi riscante.

Cum măsuraţi performanţa la Comedie? Ce contează mai mult: premiile? Cronicile bune? Succesul la public?

Cel mai mult contează publicul. Nu vreau să fim adoraţi, dar am pretenţia ca spectacolele noastre să fie urmărite, să se vorbească despre ele, să stîrnească. Astăzi ne e frică de contradicţii, de polemici, de bătălii. Iar frica stimulează mediocritatea. Or, teatrul este un loc al marilor furii şi emoţii. Ne este interzis să fim mediocri!

Sînteţi administrator general al teatrului, dar în primul rînd artistă, şi, din cînd în cînd, regizoare. Uneori mai şi scrieţi. Cu atîtea funcţii şi ocupaţii, aţi trăit vreodată contradicţii?

Nici ca administrator, nici ca regizor nu ai cum să ştii cum va ieşi un spectacol. E un pariu. Uneori, e foarte obositor. Ca regizor, eşti mereu în faţa unui posibil eşec. Tenacitatea e principala armă: nu ai voie să capitulezi. De altfel, un regizor adevărat se vede în momente de pană, de criză. Ca actor, este oribil să te afli în faţa unui regizor în criză. Dar trebuie să-l urmăreşti şi să-l asculţi. Dacă fiecare face ce vrea, teatrul ar fi o catastrofă. E ca la un meci de fotbal: toată echipa trebuie să alerge în aceeaşi direcţie.

Însă orice ar fi, parteneriatul – şi nu supunerea oarbă – reprezintă soluţia. Cînd predam la Conservator, le-am spus odată studenţilor mei să se aşeze în patru labe. Aproape toţi au executat fără să crîcnească. M-am enervat teribil. Pentru că actorii nu trebuie să se supună. Nu sîntem într-un raport de forţă. Nu acesta e modelul de regizor pe care îl am eu. Teatrul e lucru în echipă, şi asta e mult mai complicat decît să te supui unor ordine.

Mulţi regizori pretind ascultare şi supunere totală. Kama Ginkas spunea că vrea să fie privit ca un amant...

Mi se pare absolut inacceptabil. În momentul în care lucrezi într-un teatru, împărtăşeşti, într-adevăr, nişte intimităţi care pe unii i-ar putea face geloşi. Însă ca să poată flirta cu frontierele lumii de dincolo, un actor trebuie să fie echilibrat. Relaţia lui cu regizorul e definitorie.

Dar este această democraţie eficientă şi pentru conducerea teatrului?

Sloganul înscris pe frontispiciul Comediei Franceze este *Simul et singulis.* Asta înseamnă să fim împreună, dar să rămînem noi înşine. La teatru, relaţiile dintre oameni sînt adesea complicate. E greu cînd joci, e complicat cînd regizezi, e şi mai complicat cînd administrezi. Cum să faci o arhitectură suficient de solidă astfel încît corpul să rămînă în picioare, dar şi o construcţie suficient de suplă pentru ca membrele să rămînă mobile? Acesta e sensul în care lucrez eu.

Aţi ajuns administrator al teatrului după demiterea lui Marcel Bozonnet. Acesta a refuzat să monteze un spectacol după o piesă a lui Peter Handke, pe motiv că autorul ar fi fost un susţinător al lui Milosevici. Dumneavoastră veţi relua acel spectacol?

Dacă e ceva ce regret în toată această poveste e faptul că nu s-a vorbit deloc despre piesă, ci doar de politică. Predecesorul meu a hotărît să nu monteze acea piesă şi avea argumente extrateatrale. Eu, cînd l-am înlocuit, nu am vrut să redeschid imediat polemica, am ezitat să montez ceea ce el a refuzat. Însă pot să vă spun că nu există nici un motiv ca acea piesă a lui Handke să nu fie montată la Comedie.

a consemnat Matei MARTIN

PUBLICITATE

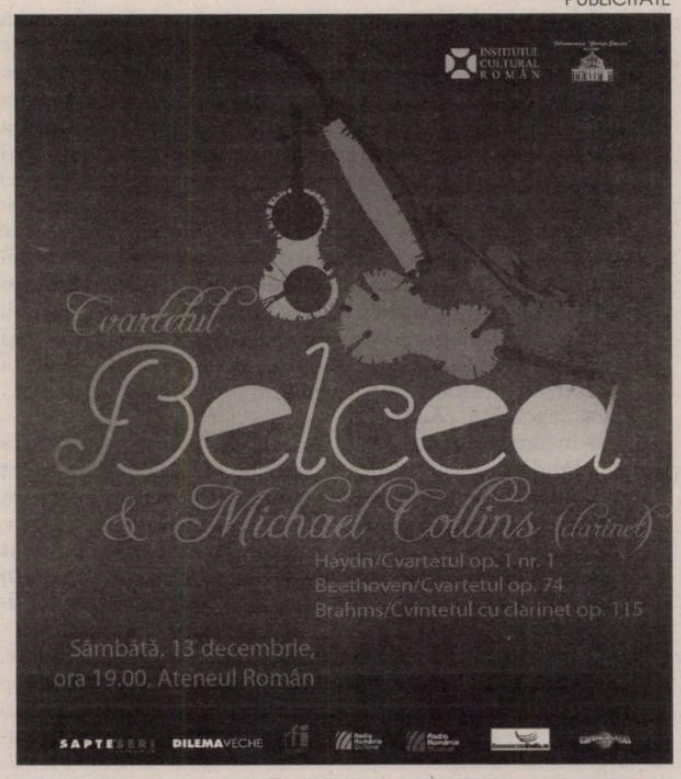

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **V**, nr. **252** ● 11-17 decembrie 2008 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Note berlineze“

pagina **3**

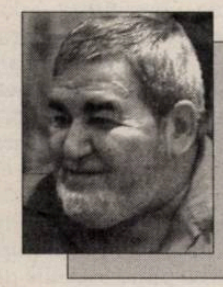

O nouă rubrică:
Şerban Foarţă
„Gazela de perete“

pagina **6**

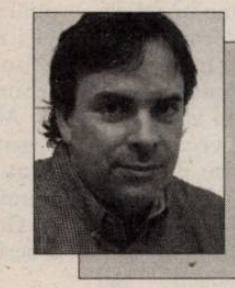

Andrei Manolescu
„Amărăciunea Amarei“

pagina **22**

Va schimba

OBAMA culoarea politicii americane?

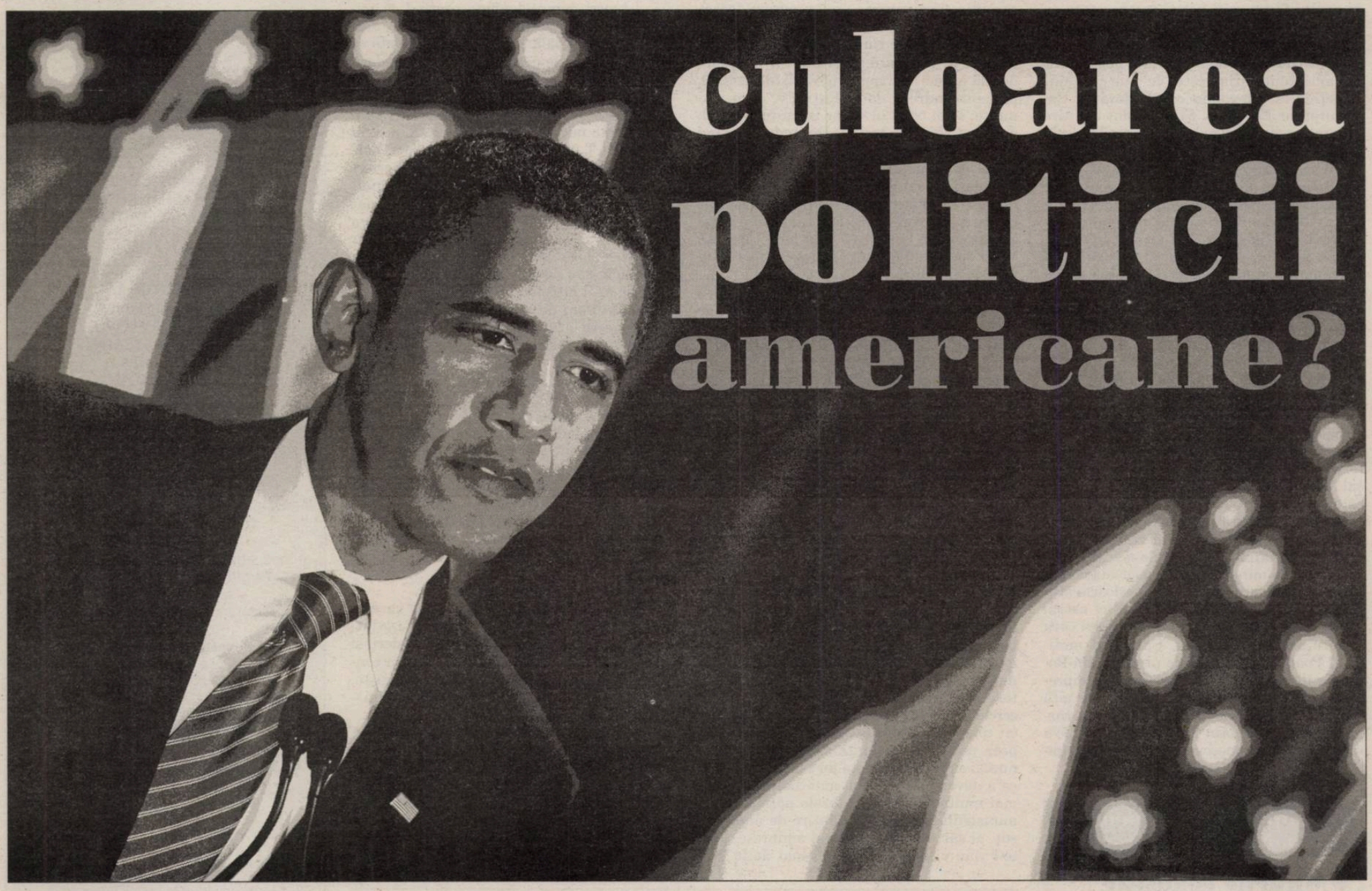

5 948467 000216 49

„Cu fiecare generaţie, americanii trebuie să definească ce înseamnă să fii american.“
BILL CLINTON

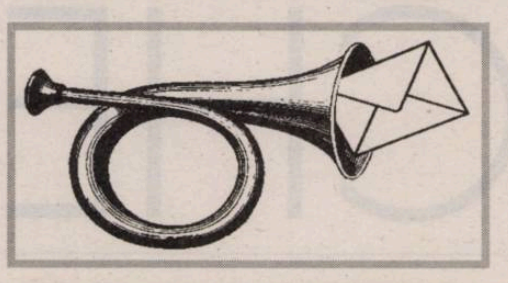

Actualităţi

Memoria scurtă şi selectivă

Chiar dacă cele scrise de mine în articolul publicat în *Ha'aretz: „Anti-Semitism is alive and kicking in Romania"* au iritat o bună parte a populaţiei din România şi bine-înţeles intelectuali şi ziarişti, nu vor putea schimba dovezile istorice. Încercarea de defăimare şi întrebările sarcastice, de genul „cine este Cellu Rozenberg" nu vor reuşi, sub nici o formă, să rescrie istoria evreilor din România. Pentru toţi cei care sînt „curioşi" să afle cine este acest „imbecil" – aşa cum au scris cîteve persoane bine cultivate –, răspunsul este scurt pentru că nu am intenţia de a-mi face reclamă: Ph.d. în istorie modernă şi contemporană; Ph.d. în probleme de Securitate Naţională şi Relaţii Internaţionale. La ora actuală învăţ la Facultatea de Drept. Cred că datele acestea sînt destule pentru acei oameni atît de curioşi, care se întreabă „cine este Cellu Rozenberg", „inamicul" numărul 1 al României. Cunoscînd istoria României contemporane destul de bine, cred că am dreptul să-mi dau şi eu cu părerea, cel puţin ca jurnalist. Într-adevăr nu am veleităţi de vînzător de acareturi şi nici de impresar devenit peste noapte istoric şi jurnalist, chiar dacă sînt evreu. Recunosc că şi printre evrei au fost şi mai sînt destule lichele care au făcut destul de multe fapte care pot fi in erpretate ca acte de antisemitism. CDE-ul, acea organizaţie evreiască comunistă, a fost plină de evrei vînzători de neam nu mai puţin decît alţi antisemiţi. Ştiu destul de bine care sînt obiecţiile făcute conducerii Federaţiei Comunităţilor Evreieşti. Ştiu că sînt cimitire în care porcii şi alte animale, la propriu şi la figurat, mişună pe mormintele sfinte.

Şi acum trece la articolul discutat. Antisemitismul în România a avut o amploare de nedescris. Istoria evreilor în România a fost o istorie a suferinţelor, mai ales din cauza antisemitismului. Nu eu am inventat Garda de Fier, nici Mişcarea Cuzistă, nici pogromurile şi nici măcar rezultatele Holocaustului din România. Cei care au făcut asta erau români. Guvernele, Armata şi mare parte din popor au iniţiat toate actele criminale împotriva evreilor. Nu eu am scris articole şi poezii ca poetul naţional Eminescu sau Alecsandri. Nu am făcut parte din enorma masă de intelectuali, ziarişti şi scriitori care erau naţionalişti şi antisemiţi ca Nae Ionescu, Eliade ş.a.m.d. *Delirul* nu a fost scos de mine, ci de Marin Preda cu ajutorul oficialităţilor române în care dl mareşal Antonescu este scos basma curată. Lista este lungă, pentru a-i putea enumera pe toţi. Cei care caută pe Google cine este Rozenberg, mai bine s-ar mai cultiva citind istoria Romaniei. Aceste dovezi nu sînt inventate de mine. În toată perioada comunistă, Holocaustul era în afara oricărui studiu istoric sau manual şcolar. Nici astăzi elevii români nu au parte de a învăţa ceva despre această perioadă. Care sînt motivele? Poate exportatorii de produse din România de naţionalitate evreiască şi impresarii care ponegresc evreii, dar, pe de altă parte, fac afaceri cu „Palestina" au un răspuns. Nu sînt vinovat nici de acea statuie a mareşalului Antonescu care a fost amenajată în curtea unei biserici.

Pentru toate acestea şi pentru profanarea pietrelor funerare ale acelor evrei care nu mai pot riposta, am hotărît ca eu să fiu glasul lor. Mă scuz pentru acest abuz.

Am fost mirat că multe publicaţii m-au acuzat că l-am jignit pe dl preşedinte Băsescu de a fi antisemit. Propun celor care debitează aceste prostii să mai facă şi un curs de engleză pentru începători, înainte de a scrie gogomănii. L-am acuzat pe dl Băsescu de incultură şi lacune în geografie, de fapt, şi de politică cinică. Oricare om poate avea vreo scăpare, dar sper că la Palatul Cotroceni mai există şi oameni luminaţi care să-i atragă atenţia preşedintelui. Insinuări de genul aşa-zişilor ziarişti cu veleităţi de securişti şi „dosare" inventate, de genul celor scrise în *Gardianul,* nu vor schimba dovezile istorice.

Acele rînduri scrise de mine în *Ha'aretz* descriu un adevăr. Cine crede altfel este invitat să studieze obiectiv istoria evreilor din România. Dacă Rozenberg este de negăsit pe Google, sigur poate fi găsit J. Ancel care a scris despre Holocaustul din România.

dr. Cellu ROZENBERG
Israel (la graniţă cu Siria)
cellu_r@hotmail.com

Două chestiuni arzătoare în învăţămîntul românesc

...Ei bine, nu despre salarii e vorba. Nu. Eu vreau doar atît să spun: cum se tot laudă ei, mînca-i-ar tata de simpatici, cu cîte şi mai cîte au făcut pentru noi, pentru învăţămînt (prioritate naţională, bunii dascăli, bla-bla-bla), dar în tot acest timp (douăzeci de ani! – Dumas père, pardon) n-au putut (vrut?) să rezolve două chestiuni esenţiale: corupţia şi asigurarea unui program decent în şcoli.

Să le luăm pe rînd. Toată lumea ştie că se fură în ţărişoară (deşi nimeni nu poate dovedi nimic). Eh! noi, profesorii (dascălii?!), precum Andreea de la PRO TV, ştim mai multe: ştim că şi în viitor se va fura la fel, dacă nu chiar şi mai şi. De unde ştim noi aşa o grozăvie? Păi, e simplu: noi îi creştem astfel pe oamenii de mîine, noi îi învăţăm furăcioşi de mici. Dovada! – veţi striga la unison, la unison şi cu un domn inspector cu care am vorbit eu în contradictoriu pe această temă cîndva (şi mai bine tăceam). Vreţi dovada, da? Nu vă ajunge clopotul lui Gauss, da? Bine...

Păi, hai să luăm un elev oarecare; cu mare probabilitate, tînărul – care abia se tîrăşte prin şcoală şi trece clasa exclusiv de milă, pilă sau silă – ia 9 la bacalaureat (observaţi cît de demonetizat, debusolat, demagnetizat a devenit acest examen, cîtă vreme toată lumea îi zice Bac – ce-i drept, cu literă mare). A! veniţi dvs. şi ziceţi: nu merita sărăcuţul aşa tratament în timpul şcolii, profesorul – care în acest context nu mai e dascăl – a avut ceva cu el, bietul copil ştia de 9, nu de 3! (Sau: ghinionul lui să facă cu Tetiva!) Dar vă zic drept: mergeţi şi îl întrebaţi: veţi constata că nu ştie fundamentele, că în doisprezece ani de studiu el n-a fost în stare să înveţe socotitul. (Că, dacă ştia socotitul, pînă şi Tetiva i-ar fi dat 5 – nu 9, ce-i drept.) Şi o să-mi spuneţi că a luat 9 pe bune? Atunci mai bine spuneţi-mi de-a dreptul că-s prost! (Cînd – se ştie – eu sclipesc de inteligenţă, cum sclipeşte-n soare multifaţetatul diamant.) Sau spuneţi-mi că nu ştiu ce vorbesc atîţia oameni care povestesc că, în schimbul unor plicuri, sacoşe, cercei, copilul a primit o notă mai mare decît merita; poate unii mint – dar parcă-s prea mulţi ca să mintă chiar toţi... Şi nu numai că problema asta nu s-a rezolvat, dar ea a devenit, vorba aia, mai complexă şi cu mai multe aspecte. La tezele naţionale ale ministrului de tristă amintire de anul trecut, al cărui nume nu-l mai amintesc (poate-l vom uita) toţi elevii au luat de la 7 în sus, iar elevi care abia promovează în mod cronic au avut 9 sau chiar 10! Apropo: dacă nu se elimină urgent aceste teze, vom deveni – clar! – un popor de idioţi care rînjesc la porcii de pe sîrmă – mă-nţelegeţi. Şi uite, iar fac o paranteză – dar nu mai pun semnul că, oricum, am paranteze în paranteze (uite-o pe prima: probabil aţi observat cîte paranteze folosesc cu nerušinare: asta mi se trage de la meserie, dorinţa de a explica şi apoi de a explica explicaţia – pînă pricepe toată lumea, mai ales eu); fac o paranteză să vă spun de note. Dacă răsfoiţi cataloagele din zilele noastre (ale învăţămîntului românesc modern şi contemporan), iute veţi observa că pline-s şcolile de june genii. Numai 9, 10, cîte-un 8, medii de la 9,20 în sus, mă rog, tot tacîmul. Şi undeva, timid, dar foaaaaarte enervant – haţ de ţuţurug: apare cîte o rubrică murdară de toate notele: de la 2 la 10 (eu, de exemplu, pun de la 3 la 10). Acum, pe bune: chiar credeţi dvs., oameni inteligenţi, trecuţi prin şcoli, că se poate ca o clasă întreagă să aibă numai note de 10 (poate cîte-un 9) la o materie, oricare ar fi aceea? (Clopotul lui Gauss, cum ziceam.) Totuşi, noi ăştia, deţinătorii ruşinaţi ai rubricilor subversive din catalog, sîntem automat puşi la colţ. Dacă vine un inspector, el nu se leagă de cei care nu merg la ore, de exemplu (ăştia au activităţi extracurriculare – nu-i aşa că te doare limba să spui „activităţi extracurriculare", sau mîna, dacă scrii?), ci tot de răi ca Tetiva.

...Aceşti domni/doamne pretind că misiunea lor e de „îndrumare şi control", deci vin dînşii în şcoală şi mai întîi ne învaţă ce să facem, abia pe urmă ne controlează dacă am făcut. Pe mine, de exemplu, m-a îndrumat aşa: a venit, s-a uitat prin nişte cataloage şi a scris în procesul-verbal: cam multe note mici la teză la clasele X şi Y, la profesorii T şi G (o altă colegă). Apoi, normal, a plecat. Vedeţi dvs., totul era perfect în rest, numai chestia asta i-a dat de gîndit şi numai pe asta s-a simţit dînsul îndemnat s-o consemneze pentru eternitate. Nu ne-a adresat (mie sau colegei mele) nici măcar un cuvinţel, nu ne-a întrebat nimic despre acele note sau despre ce facem noi la clasă; că dacă ar fi întrebat, ar fi aflat că – sînt de acum ani buni de zile – nu mai dau nici o lucrare scrisă fără să fi făcut în ora anterioară nişte subiecte foaaarte asemănătoare cu cele ce vor fi la respectivul extemporal. De multe ori aproape identice. Judecaţi dvs. ce înseamnă note mici la o asemenea lucrare. (A! şi să nu credeţi că le dau probleme de olimpiadă – nu, se poate lua nota 8, 9, cu subiecte de rutină şi doar pentru 10 ar fi ceva puţin mai greu. Nici nu vreau să compar nivelul la care lucrăm – eu şi colegii mei – cu elevii, azi, cu cel de acum zece sau chiar cinci ani bunăoară. Nu încape comparaţie.) Îmi calc în picioare principiile dînd astfel de lucrări, cu nerušinare le calc, dar dacă asta se cere...

Elevul nostru, stăpînul nostru.

Cam asta-i situaţia notelor pe care le primesc (şi nu greşesc folosind acest cuvînt) elevii din învăţămîntul românesc modern şi contemporan – şi nu mă poate nimeni convinge că în spatele lor nu sînt sacoşe, gîşte, parfumuri scumpe, poloboace de vin, bani – pe scurt, corupţie.

De fapt, nu totdeauna, da, aveţi dreptate: unii dau note mari chiar gratis pentru că asta-i scuteşte de responsabilitate şi muncă. Ştiţi cîte note mari se dau pe „referate" pur şi simplu furate de pe Internet (pentru care singurul efort al elevului este să le printeze, iar al profesorului – să le care de colo-colo)? Şi n-am zis nimic de „pregătirile" forţate (mai mult sau mai puţin) cu propriul profesor, în urma cărora nivelul de pregătire al elevului creşte brusc; în catalog. Mizerie. Cu care elevii se învaţă de mici (se şi laudă către colegii lor care nu fac asta, să ştiţi!); şi apoi ce să mai aşteptăm de la ei?

Vom culege ce am semănat.

Marian TETIVA
evitalro@yahoo.com

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune..."*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"*

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Miturile ceauşiste**
- **Dilemele anului 2008**

Errata: Interviul cu Valentina Sandu-Dediu apărut în nr. 251 al revistei noastre a fost realizat de Irina Cristina Vasilescu, nu de Florinela Popa (aşa cum, dintr-o eroare, a apărut). Le cerem scuze celor două autoare. (n. red.)

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.500
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note berlineze

România în spațiul german. Cineva, amabil, îmi semnalează o notiță despre România dintr-o gazetă de seară. Titlul notiței este „Cînd Dumnezeu a făcut România“. Cititorul e informat, ironic, despre o hotărîre din 2006 a Guvernului român, care ar interzice predarea în școli a darwinismului. Facerea lumii ar fi, potrivit acestei hotărîri, o temă de care trebuie să se ocupe profesorii de religie. „Un pas înapoi, o formă de vinovat conservatorism“ – conchide notița, nesemnată, citînd „agenția de știri Mina“. Eu unul nu știu nimic despre o asemenea hotărîre a executivului autohton. Intru la idei. Mă uit la res‑ul paginii, ca să văd în ce companie sîntem. O altă notiță se referă la Coreea de Nord: un teatru de păpuși din capitala țării prezintă elevilor un spectacol educativ în care o broască bună omoară un șarpe rău. Notița următoare descrie un conflict între pirații de pe coasta somaleză și o navă de război italienească, din flota NATO. Ziarul e, așadar, doldora de *breaking news*. Aflu că e un ziar de seară elvețian, cu distribuție gratuită. A apărut de curînd și aparține grupului Ringier. Ca *Libertatea* de la noi. Încep să mă mai liniștesc. Dar ce e cu agenția de știri Mina? Caut pe atotștiutorul Google și aflu că e o agenție de știri muntenegreană. În definitiv, n-avem a ne plînge. Am intrat în Europa. E normal să fim prezenți pe afiș, să stîrnim interesul co-continentalilor noștri... Dorința lor de a ști cît mai multe despre noi trebuie să fie atît de intensă, încît au ajuns să scotocească, nerăbdători, pînă și în arhivele îndepărtatei Podgorițe. Despre care, de asemenea, vor încerca să afle cîte ceva de la vreo agenție de știri din Tecuci.

În aceeași zi, primesc o invitație de la „Dr. Paul Milata“, *via* „Societatea Germană pentru Politică Externă“ (DGAP), la o conferință a sus-numitului pe tema „Exodul cadrelor de specialitate din România și Bulgaria“. Germania va afla, cu acest prilej, că Europa Centrală și cea de Est vor deveni, pînă în 2020, zonele cu cea mai dramatică prăbușire demografică din lume (!). Și cu cea mai înaltă rată de emigrație din spațiul european. Exemplele se vor alege din România și Bulgaria. Nu reușesc să ajung la conferință, deși se specifică, în textul invitației, că ea va începe cu o gustare, la ora 12. Conferința propriu-zisă va demara, odată cu siesta, la ora 12,30 fix. Vor urma discuții. Am mai spus-o: într-o lume în curs de globalizare, nu mă deranjează mobilitatea generală a experților, ba chiar mă bucur că, printre ei, sînt mulți români. Cei care mă deranjează (pe mine ca și pe gazde) cînd umblu prin marile orașe europene nu sînt deloc specialiștii carpatini, ci cerșetorii și hoții. Cît despre dispariția profesioniștilor din patrie, să nu dramatizăm. Cu sau fără ei, rămînem tot un popor mîndru, cu o istorie zbuciumată...

Restul lumii în spațiul românesc. Nu știu alții cum sînt, dar eu, cînd mă aflu în străinătate, nu pot renunța la presa natală. Abia aștept să intru pe Internet și să mă bucur de știrile bucureștene. Mai ales că, după Revoluție, ziarele noastre au regăsit contactul cu întreg mapamondul. Afli, desigur, ce se întîmplă în țară, dar afli și ce se întîmplă în restul lumii. Iată, de pildă, cîteva dintre informațiile recoltate azi, 8 decembrie, din ziarele dîmbovițene:

1. O chinezoaică a surzit în urma unui sărut dezlănțuit al iubitului ei. A ajuns la spital, unde medicii se străduiesc să repare lucrurile. Dacă totul merge bine, femeia își va recăpăta auzul cam în două luni. Incidentul a fost explicat imediat de un grup de experți: „Sărutul a redus presiunea din gură, a perforat timpanul și a cauzat clacarea auzului“. E normal. „Un sărut puternic poate cauza un dezechilibru al presiunii aerului dintre cele două urechi interioare și conduce la perforarea timpanului.“ Concluzia: „Deși sărutul nu implică în mod normal riscuri, doctorii îi sfătuiesc pe oameni să procedeze cu prevedere“.

2. Un tip de 63 de ani din Manchester a murit în urma faptului că s-a scobit în nas. Aflat în stare de ebrietate, omul a procedat cu oarecare violență și și-a provocat o hemoragie fatală. În termeni tehnici: deces prin epistaxis.

3. Oamenii de știință din marile universități ale lumii au constatat o involuție a virilității la nivelul tuturor vertebratelor. Citez: „Aligatorii din Florida au organe sexuale mai mici, iar fertilitatea lor se reduce. Urșii polari dezvoltă caractere hermafrodite și au atît penis, cît și vagin. Cerbii din Montana și Alaska și-au deformat testiculele. Broaștele țestoase din zona Marilor Lacuri au dezvoltat trăsături feminine. Peștii sînt cei mai afectați...“.

Mă opresc aici, în plină indigestie informațională și tulburat la culme de complexitatea lumii.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Zgomote și negocieri

La vot s-au prezentat sub 40% dintre alegători. Interesul pentru politică al publicului – așa cum demonstrează diverse sondaje – este tot mai scăzut. Audiența emisiunilor politice la TV s-a prăbușit de-a dreptul: nici un moderator, nici un politician și nici o „dezvăluire în direct“ nu mai adună o cantitate rezonabilă de telespectatori în fața micului ecran. Și cu toate acestea, de la alegeri încoace s-a bătut apa în piuă despre politică la toate posturile TV, fără a se spune mai nimic.

Televiziunile de știri și-au montat camere în fața sèdiilor de partide: minute în șir, puteam vedea pe ecran niște uși nemișcate. Din cînd în cînd, ieșea cîte un lider, asupra căruia dădeau năvală jurnaliștii, în speranța că va spune Marile Adevăruri. Evident, omul cu pricina repeta poezia oficială: „au loc negocieri“, „sîntem deschiși oricărei soluții“, „partidul nostru este îndreptățit să ceară“, „țara are nevoie de...“ etc., etc. Zile în șir, de nenumărate ori, i-am putut vedea pe Mircea Geoană, Călin Popescu Tăriceanu, Emil Boc & co rostind, cu un aplomb demn de o cauză mai bună, cam aceleași fraze standard. Din cînd în cînd, Radu Mazăre și Marian Vanghelie (ați observat cîte progrese a făcut în vorbirea limbii române?) diversificau peisajul cu cîte o rostire mai pe de-a dreptul – așa, „de atmosferă“. Din aceste fraze lemnoase s-au făcut, zile la rînd, „știrile“ politice interne: X a declarat, Y a spus, Z a precizat... În afară de știri, am avut și talk-show-uri, în care moderatorii încercau să „scoată“ vreo bombă de presă de la invitați, iar aceștia înșirau sec generalități și banalități, într-o plictiseală enormă. Pe Ioan Ghișe, Cristian Diaconescu și Victor Ponta i-am văzut în fiecare zi pe la cîte o „dezbatere“, uneori chiar la două pe zi, la posturi de televiziune diferite (probabil primiseră sarcină de la partidele lor să fie prezenți la TV, ca să vadă țara ce va să zică transparența). Pe lîngă moderatori și invitați, în studio mai erau și analiștii, experții, comentatorii politici. Aceștia prezentau drept certitudini fără fisură propriile lor speculații bazate „pe surse“ ori pe vreun gest, vreun zîmbet, vreo vorbă neglijentă a cuiva. Formule precum „e clar că UDMR-ul vrea să...“, „e limpede că PD-L va face și va drege...“ ne-au umplut auzul. S-a disecat inutil și s-a suprainterpretat aberant fiecare cuvințel al fiecărui șef sau șefuleț de partid. S-au tocat mărunt variantele de coaliții posibile, pînă la pierderea deplină a sensului. S-a vorbit pentru a umple spațiul de emisie, cu aerul că taman are loc o acțiune de mare importanță pentru țărișoară și pentru democrație, în numele transparenței.

Vestea bună e că politicienii noștri au învățat cît de cît să-și controleze discursul: n-au „scăpat“ mai nimic din ce se întîmpla în spatele ușilor închise, ci au tot repetat cîteva generalități. Vestea proastă e că n-au învățat încă să tacă: deși nu aveau nimic nou de spus, liderii partidelor apăreau, la cîteva ore distanță, să se facă văzuți la televizor. Cît despre jurnaliștii de televiziune, vestea bună e că, tehnic vorbind, au făcut progrese: sînt pe fază, fac duplexuri, triplexuri, intră iute în direct, întreabă în cinci feluri același lucru (doar-doar politicianul va „ceda“). Vestea proastă e că întind coarda inutil și umplu timpul de emisie cu vorbe goale, în numele „exclusivității“ și al „întîietății“: la vivat concurența, televiziunile de știri au tot alergat pe la sediile partidelor și pe la restaurante după politicieni, fiecare sperînd că va fi prima care va transmite, în direct, formula guvernamentală și numele premierului. Nici o șansă. Atîta timp irosit și atîta energie consumată!... Au lipsit, în schimb, discuțiile substanțiale despre problemele pe care le va avea viitorul guvern și despre posibilele efecte ale crizei economice, au lipsit analizele precise, a lipsit capacitatea de a explica publicului concret și pe-nțeles ce este cu cele 30 de miliarde de euro din fonduri europene pe care le flutură toată lumea ca pe o binecuvîntare asupra țării, cînd ele de fapt nu sînt decît un mod de a ne pune la treabă, de a face proiecte serioase și pe termen lung.

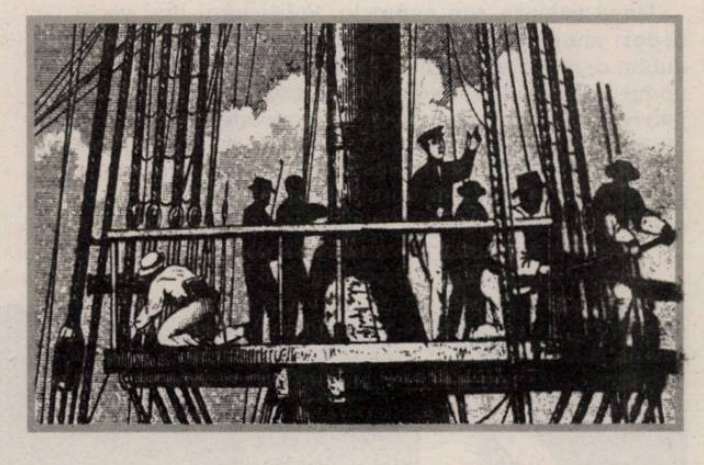

Din toate aceste zgomote și „negocieri“, a ieșit o peltea mediatică numai bună să scadă și mai mult interesul cetățenilor față de politică. „Ce vreți, în Belgia negocierile pentru formarea guvernului au durat un an...“ – a spus un politician, la un moment dat. Mai nou, „ai noștri“ și-au format reflexul de a face comparații rapide cu țările din UE. Ceea ce nu e rău. Dar comparația ar trebui să fie adecvată. Belgia e o țară care funcționează mai bine ca România. Iar politicienii de acolo negociază altceva, nu „cum facem cu DNA-ul“ și „cum blocăm procesele în care sînt implicați ai noștri“...

PUBLICITATE

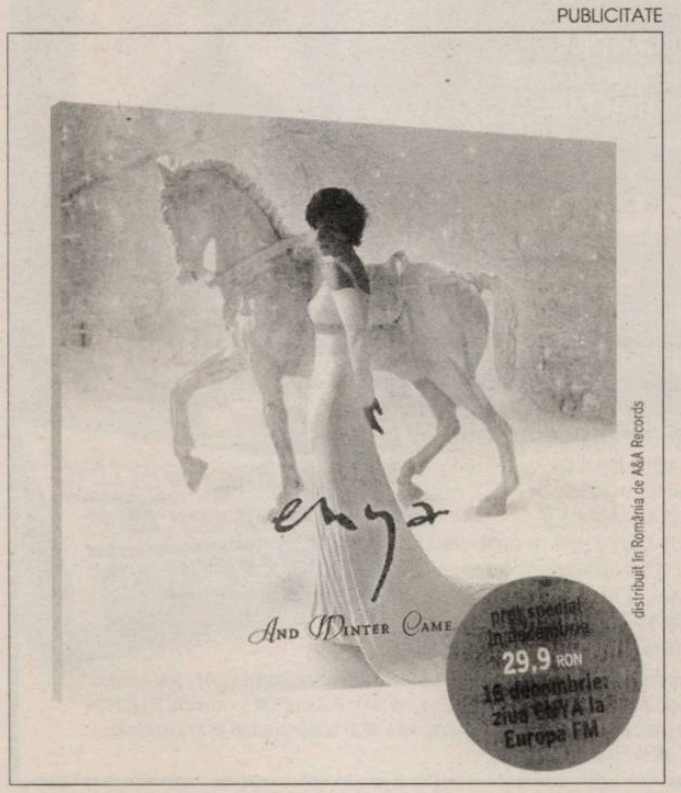

tinerea de minte

„Doctorul Cottard nu știa niciodată sigur, cu ce ton să răspundă cuiva, dacă interlocutorul său voia să rîdă sau era serios. Și adăuga la întîmplare tuturor expresiilor fizionomiei sale oferta unui surîs convențional și provizoriu, a cărui gingășie în așteptare îl va dezvinovăți de învinuirea că ar fi naiv, dacă cuvintele care i se adresaseră ar fi fost cumva poznașe. Dar ca să facă față ipotezei opuse, nu îndrăznea să-și afirme surîsul limpede pe față, și vedeai cum îi flutură veșnic pe chip o nesiguranță în care citeai întrebarea pe care nu îndrăznea să o pună: «Spuneți asta serios?». Nu era mai sigur de felul cum trebuie să se poarte pe stradă și chiar îndeobște în viață, decît într-un salon, și-l vedeai opunînd trecătorilor, trăsurilor, întîmplărilor, un surîs răutăcios, care-i ferea dinainte atitudinea de orice nepotrivire, căci, dacă aceasta era nelalocul ei, dovedea că o știa prea bine și că o adoptase doar în glumă.“

(Proust, *În căutarea timpului pierdut – 1. Swann*, traducere de Radu Cioculescu, prefață de Cornel Mihai Ionescu, Editura Leda, 2008)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Cravate de partid

Dacă un observator care nu cunoaşte clasa politică românească soseşte la Bucureşti şi se uită la televizor, găseşte repede un element prin care să distingă curentele politice locale: cravatele liderilor de partid.

După alegeri, cravata este, mai mult ca niciodată, simbolul apartenenţei la o formaţiune politică. Astfel, Mircea Geoană sau Titus Corlăţean poartă întotdeauna cravata de un roşu strălucitor a socialismului. Liberalii preferă cravatele galbene sau albastre (culorile PNL). Recent, l-am văzut pe Adrian Cioroianu purtînd o interesantă „cravată-club", în dungi, galben cu albastru. Îndrăzneaţă alegere, iar rezultatul nu era rău. Democrat-liberalii poartă zilele acestea nişte cravate portocalii, „culoarea revoluţiilor" din regiune şi a PD-L. În fine, la UDMR, cravata de partid nu putea fi altfel decît verde: închis la Márko Bela, deschis la László Borbély.

La întîlnirea de vineri cu partidele, Traian Băsescu avea şi el o cravată verde, care îi scotea în evidenţă ochii iscoditori şi căutătura piezişă. O fi făcut-o special pentru a-şi intimida interlocutorii? Interesant e că una dintre cravatele preferate ale prim-ministrului este tot verde, deşi nu o avea la discuţiile de la Cotroceni. La întîlnirea cu PSD, de duminică, Călin Popescu Tăriceanu purta însă o cravată roşie, semn al deschiderii către negocieri. Alţi liberali aleseseră culori „independente politic", pentru a nu da naştere la interpretări: alb cu negru, maro, gri sau chiar mov (culoarea anului 2008 – ce păcat că nici un partid nu şi-a însuşit-o oficial!)

După culoare, vin nodurile. Politicienii mai vechi fac noduri simple, cei mai tineri poartă cravate late, cu nod dublu, ce maschează aproape gulerul cămăşii. Atenţie însă: nodul gros e un simbol al timidităţii şi al nesiguranţei, potrivit unui specialist italian în cravate. Unii politicieni fac nodul prea sus şi ai impresia că îi deranjează, cum e cazul lui Emil Boc, alţii au gulerul prea larg, iar nodul atîrnă, cum se întîmplă cu Ludovic Orban. Există şi cei cărora nu le place cravata, cum ar fi Marian Vanghelie sau Miron Mitrea. Acelaşi lucru şi la Radu Mazăre, care făcea notă discordantă la discuţiile de la Cotroceni, îmbrăcat *casual:* culoarea hainei mai deschisă decît cea a cămăşii, iar gulerul cămăşii prea moale. Ce să mai vorbim de Gigi Becali, care a lansat moda helancă/haină pestriţă, imposibil de urmărit la televizor din cauza „punctelor" care joacă pe haină? În fine, există şi cazul Corneliu Vadim Tudor, pentru care cravata nu este obligatorie, dar eşarfa albă pe umeri, da. *Dandy* PRM?

Nu ştiu cine a introdus în România moda cravatelor de partid. Aş fi tentat să spun că PSD, pe vremea lui Adrian Năstase, influenţat de Tony Blair şi de celebrele lui cravate roşii, care au impresionat multă lume. De altfel, cînd Blair s-a retras din funcţia de prim-ministru, George W. Bush a declarat: „Cel mai mult îmi vor lipsi cravatele lui roşii". În paranteză fie spus, atît de mult a fost asociat roşul cu Blair, încît succesorul său, Gordon Brown, preferă cravatele albastre, chiar dacă nu e culoarea laburiştilor. Interesant este că PSD a avut multă vreme albastrul drept culoare de partid, de teamă că, dacă ar fi folosit roşul, n-ar mai fi scăpat de eticheta de moştenitor al PCR.

„Accesoriu bărbătesc inutil, dar indispensabil", cum a fost denumită de unii, cravata transmite şi în alte părţi mesaje politice. Astfel, în 2004, la o reuniune informală a G8, unde George W. Bush le ceruse omologilor săi să vină îmbrăcaţi cît mai relaxat, Jacques Chirac a fost singurul care şi-a păstrat cravata pentru a marca opoziţia faţă de Războiul din Irak. Preşedintele iranian, Mahmoud Ahmadinejad, nu poartă cravată, dar nu pentru a fi „cool", ci pentru că după Revoluţia Islamică din 1979, cravatele – considerate un simbol al Occidentului depravat – au fost eliminate. Fervoarea revoluţiei s-a mai calmat ulterior, iar în Teheran au reînceput să apară cravatele, cei care le poartă fiind în primul rînd medicii.

În fine, în Franţa, o poveste legată de o cravată a dat naştere acum cîteva luni la o întreagă dezbatere despre discriminare. Cu ocazia preluării preşedinţiei UE de către

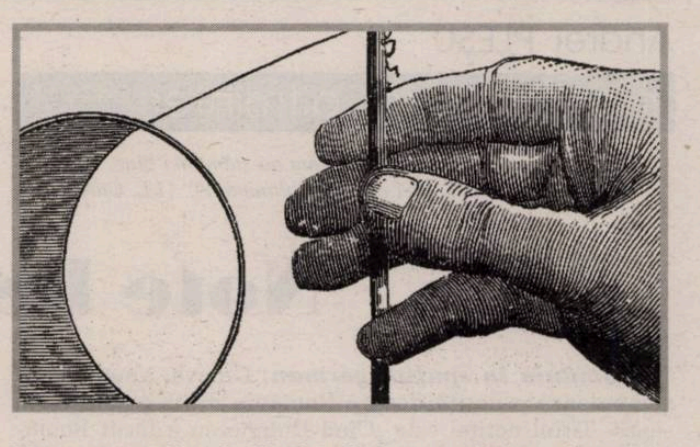

Franţa, preşedintele Nicolas Sarkozy a oferit parlamentarilor francezi cravate gri-deschis. Problema este că o cincime din deputaţii francezi sînt... deputate. „Vom purta cravatele oferite pe post de curele" – ironiza una dintre ele. Dacă Ségolène Royal ar fi cîştigat alegerile prezidenţiale din 2007, lucrurile ar fi stat, cu siguranţă, altfel.

DILEMATECA

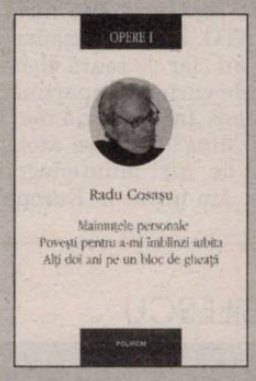

Radu Cosaşu
Opere I
Editura Polirom, 2008

4 metode să te abonezi

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL **DILEMA VECHE**

3 luni abonament

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021/407.54.69

ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POȘTALE, AGENȚIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din prețul de la chioșc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completați numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită față de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala București.
Pentru ca livrarea abonamentului să începată la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului, prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 – CP 143, București**, cod poștal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: ■ *la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București* ■ *cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L.* ■ *la oficiile poștale* ■ *la sucursalele RODIPET* ■ *la firmele particulare.*

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

O farsă telefonică

În timp ce, pe 28 noiembrie, în India, la Mumbai, Hotelul „Taj Mahal“ ardea şi turiştii erau reţinuţi ca ostatici, iar presa care încerca să ghicească sensul atacului terorist scria despre implicarea Pakistan-ului (problema fiind doar la ce nivel), un bărbat pretinzînd că este ministrul indian al Afacerilor Externe l-a ameninţat telefonic pe preşedintele pakistanez: dacă nu vor fi predaţi Indiei autorii atacurilor, vor urma lovituri militare. Ştirea a fost difuzată şi de Agenţia Reuters, autorităţile pakistaneze au confirmat că apelul a venit de la un număr verificat ca aparţinînd ministerului indian. Dacă era aşa, ameninţarea trebuia luată în serios, şi aşa a şi fost, aviaţia pakistaneză a fost pusă în stare de alertă maximală şi statul major pîndea orice fel de semn al unei eventuale agresiuni indiene. Războiul între două puteri nucleare era după colţ.

Apoi, ministrul pakistanez a dat o declaraţie unde a afirmat că a aflat prin intermediul unor terţe părţi că a fost o farsă. Omul de la telefon nu era ministru indian şi cînd acelaşi a încercat să intre în contact cu Condoleezza Rice, secretar la Departamentul de Stat al SUA, barierele de securitate au funcţionat şi „farsa“ a fost dejucată. N-a rîs nimeni, la Mumbai numărătoarea morţilor depăşise suta, toate oficialităţile implicate au fost indignate; şi totuşi, rămîne întrebarea cum de a fost posibil ca un ministru să poată fi victima unei asemenea mistificări şi cum de a reuşit vocea misterioasă de la telefon să ocolească protocolul care reglementează telefoanele între liderii mondiali şi diplomaţii de înalt nivel.

Oricare ar fi fost împrejurările, coincidenţele şi trădările necesare unei farse de succes, ea a devenit credibilă pe fondul tensiunii niciodată stinse dintre India şi Pakistan, confirmînd presupunerea că atacul terorist a plecat din Pakistan şi a fost susţinut de anumite forţe de acolo (armată, servicii secrete). Aproape toţi comentatorii sînt gata să accepte că guvernul civil din Pakistan a fost doar spectatorul acestei sîngeroase tragedii. Este de presupus că preşedintele Zardari e sincer cînd spune că „atacul de la Mumbai n-a avut drept ţintă doar India, ci şi noul guvern democratic al Pakistan-ului, precum şi procesul de pace cu India, iniţiat de noi“. Zardari a devenit preşedinte după asasinarea soţiei sale Benazir Bhutto şi accesul său la funcţia supremă prin înlăturarea generalului Pervez Musharraf nu a fost cel mai paşnic şi democrat proces din lume. Guvernul Pakistanului de-abia urmează să-şi dovedească devotamentul democratic, să abordeze într-un fel nou relaţiile cu India şi problema Kashmir-ului, să învingă neîncrederea şi intoleranţa reciprocă. Neîncredere şi intoleranţă foarte prezente în rîndurile înaltului personal birocratic (cînd preşedintele Zardari a propus colaborarea între serviciile secrete ale celor două ţări, pentru a neutraliza organizaţia teroristă Jamaat-ud Dawa, a fost acuzat că „se predă fără luptă“) şi e bine răspîndită în rîndul maselor predispuse la atacuri culminînd în masacre. Un preşedinte prea paşnic ar pierde sprijinul unor persoane de care are mare nevoie pentru a se menţine la putere, un preşedinte agresiv ar fi o reală ameninţare pentru pacea mondială (şi India, şi Pakistan-ul au arme nucleare şi mijloacele de a le transporta), iar acţiunile NATO din Afganistan ar fi serios compromise. În această variantă catastrofală, zona Asiei de Sud-Est ar completa zona de conflict din Orientul Mijlociu, „un continuum de haos de la Marea Mediterană pînă în jungla din Myanmar“ (Robert D. Kaplan, *International Herald Tribune,* 8 decembrie).

Într-un efort de negare a realităţii printr-o operaţie de Public Relations, autorităţile pakistaneze au organizat pentru ziarişti o vizită la cartierul general al organizaţiei Jammat-ud-Dawa, la 30 de kilometri de Lahore: un lunch cu pui condimentat şi orez a însoţit explicaţiile despre acţiunile caritabile ale grupului. Cu trei săptămîni înainte de această vizită, un conducător al grupului, Atiq ur-Rahman, spunea ritos corespondentului ziarului *Times*: „Nu ne place democraţia. Noi luptăm pentru instaurarea Califatului islamic în lume. Orice forţă din lume care ni se opune va fi făcută ţăndări“. În acest război total, nici o armă – nici măcar cea a farselor telefonice – nu este neglijată.

globul cubic

„Fraţi şi surori“

Cînd era preşedinte, Vladimir Putin se adresa periodic, prin televiziune, poporului pe care-l conducea. Într-o lungă emisiune în direct, el răspundea, mai mult sau mai puţin spontan, întrebărilor puse de telespectatori, explicîndu-şi politica, definindu-şi adversarii, promiţînd sprijin concret unor cetăţeni deosebit de insistenţi. Săptămîna trecută a practicat acelaşi exerciţiu al „liniei directe“. Primul lucru subliniat de ziaristul Simion Novoprudski de la *Gazeta.ru* este că, în Rusia, puterea se apropie de popor întotdeauna de sus în jos. Stăpînii coboară generos în lume, le fac oamenilor o favoare ştiind că ei nu vor spune altceva decît ceea ce au auzit mai devreme pe canale oficiale. „Ţarul ca trimis al Domnului pe pămînt (de secole aşa se prezintă puterea în faţa poporului rus) trebuie să păstreze distanţa obligatorie, iar din cînd în cînd să-şi exprime public în cuvinte preocuparea pentru problemele de viaţă ale supuşilor săi, fără a schimba însă nimic. Putin asculta şi răspundea în acest stil cînd era preşedinte, acum cînd e «doar» prim-ministru, cel mai important subaltern al altui preşedinte, se comportă la fel. Divinitatea trebuie să-i arate din cînd în cînd omului concret o minune concretă. Putin a făcut-o şi pe asta, prin răspunsul dat unei bătrîne înlăcrimate care a cerut ca ţevile de canalizare să ajungă pînă în satul ei din regiunea Stavropol. Putin, Dumnezeul-ţar, l-a ameninţat furios pe guvernator că, dacă nu se ocupă de ţeava bătrînei, nu-i va semna prelungirea pe post. […] N-are importanţă că într-un stat normal, condus de un manager angajat prin alegeri oneste, concurenţiale, preşedinţii şi prim-miniştrii nu se ocupă de canalizare. Nu e treaba lor. Dar noi ne-am obişnuit: ţarul a pogorît printre noi, trebuie să ne folosim de milostivenia lui. O asemenea şansă apare o dată la o mie de ani. De aceea, Stalin, după ce a ucis milioane de oameni, cetăţeni ai propriului popor, fără nici un fel de probleme de conştiinţă, a putut, atunci cînd armata hitleristă se apropia de Moscova, să se adreseze poporului cu atît de omenescul: «fraţi şi surori». Cînd puterea are nevoie de ceva de la popor, de voturi sau de viaţă, ştie cum să vorbească omeneşte.“ (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Operaţiunea „Atalanta“

De mulţi ani, navigaţia comercială sau turistică prin golful Aden a devenit o aventură. Odată cu prăbuşirea Somaliei ca stat, dar şi cu transformarea Yemen-ului într-un stat mai degrabă suspect decît sigur, tot mai mulţi piraţi pleacă de pe coastele somaleze, atacă vase în tranzit cam în dreptul Cornului Africii, iau ostatici şi cer guvernelor sau armatorilor, bani pentru eliberarea lor. Inutil să subliniem importanţa strategică a golfului Aden pentru tranzitul maritim dintre spaţiul arab şi sud-asiatic spre Mediterana. Anumite state au intervenit militar, prin acţiuni de comando, punctuale, pentru a-şi elibera concetăţenii. Italia a făcut-o, ultima dată, cu puţine luni în urmă. Piraţii capturaţi de comandoul italian au fost deferiţi justiţiei. Totuşi, fenomenul pirateriei în acest spaţiu a atins o asemenea dimensiune încît golfului Aden i se spune, printre navigatori, „Aleea Piraţilor“. Uniunea Europeană a asumat rezolvarea situaţiei.

Pe 8 decembrie, UE lansează una dintre cele mai ample acţiuni militare împotriva piraţilor, din ultimii 200 de ani. Analiştii par mulţumiţi. Operaţiunea a fost excelent aleasă pentru maturizarea UE ca actor strategic global. Spre deosebire de războaie controversate cu mize culturale iritabile, în care spiritul european de astăzi ezită să spună cine e „bun“ şi cine e „rău“, spre deosebire de operaţiuni de menţinere a păcii, în care toate taberele ascund vinovaţi şi victime, aici totul e clar. Nimeni nu-i suferă pe piraţi, aşa că reprimarea lor nu e o problemă. Ba mai mult, ţine de acel minim numitor comun care ne leagă pe toţi, oricît de diferiţi am fi, şi care se cheamă „justiţia“. Iar dacă se întîmplă ca, în cursul operaţiunilor, să mai şi împuşti vreo cîţiva piraţi, chiar nimeni nu o să se supere. Ţinta, prin urmare, este excelent aleasă. O operaţiune care nu are de ce să nască controverse şi ezitări în opinia publică europeană. Unde mai pui că, numai în 2008, Consiliul de Securitate al ONU a emis cel puţin patru Rezoluţii care întemeiază fără dubii acţiunea militară a UE. Aşadar, se prefigurează o operaţiune perfect legală conform dreptului internaţional, perfect morală conform tradiţiei europene şi perfect sigură din punct de vedere politic. Iată o minunată ocazie ca să dovedim cît sîntem de puternici şi de curajoşi! Mai rar asemenea ocazii în lumea de astăzi.

În esenţă, operaţiunea „Atalanta“ va consta în însoţirea navelor turistice şi comerciale care străbat apele infestate de piraţi dintre Yemen şi Somalia, în patrularea coastelor somaleze şi în arestarea piraţilor, dar şi în acţiuni de descurajare. Operaţiunea este plănuită să dureze 12 luni.

Divergenţele din interiorul Uniunii în materia politicii de securitate se cunosc. În principiu, Franţa vrea o puternică armată europeană ca alternativă la NATO, în vreme ce Marea Britanie vrea o cooperare transatlantică strînsă. În cazul operaţiunii „Atalanta“ este de menţionat că voinţa preşedintelui Sarkozy a fost decisivă. Vorbesc despre Franţa şi despre Marea Britanie pentru că aceste două ţări deţin cele mai puternice armate din Uniune. Imediat însă, simt nevoia unei precizări: am spus că acestea sînt poziţiile „de principiu“, pentru că, de pildă, în adoptarea faimoasei Strategii de Securitate Solana (2003), document esenţial pentru o politică de securitate europeană, rolul jucat de Tony Blair, premierul briantic de atunci, a fost uriaş. Se ştie, în politica internaţională e greu să emiţi o judecată cu grad mare de generalitate – ca şi în viaţa măruntă, detaliile ucid aproape orice concluzie generală. Totuşi, prezumţia că britanicii preferă o securitate europeană cu baze transatlantice, în vreme ce francezii caută formule mai autonome se regăseşte în mai toate analizele. Operaţiunea „Atalanta“ va fi condusă de un vice-amiral britanic şi va fi comandată dintr-un cartier general britanic. Francezii au conces fără ezitare la această decizie politică. Este nu doar un omagiu adus celei mai puternice flote militare europene, nu doar o recunoaştere a unei mari tradiţii în combaterea priateriei, ci şi o notă de maturitate: pînă la urmă, cei mai buni dintre noi trebuie lăsaţi să facă treaba pe care ştiu să o facă cel mai bine. Prin urmare, operaţiunea „Atalanta“ se vrea un serios pas înainte în conturarea unui profil coerent al Europei strategice în lume.

Ei bine, spuneam că o asemenea operaţiune are toate datele să fie lipsită de controverse. Dar nu e deloc aşa. Cîţiva euro-parlamentari au protestat deja arătînd că bugetul alocat este ridicol şi că va face din „Atalanta“ un foc de paie. Alţii spun că mandatul forţelor europene nu e clar formulat. De pildă, nu se poate deduce dacă vasele militare ale Uniunii au dreptul să scufunde ambarcaţiunile piraţilor sau doar să încerce abordajul şi arestarea acestora. În plus, legislaţia internă a unor state europene, precum Germania, împiedică o acţiune în forţă asupra unor ambarcaţiuni pe care se află

ostatici. A cîta oară într-o operaţiune internaţională, militarii germani sînt legaţi la mîini de propria legislaţie şi devin, astfel, inutili? În plus, euroscepticii au şi ei ceva dreptate cînd reclamă suprapunerea operaţiunii „Atalanta“ cu operaţiunea NATO „Allied Provider“, care se desfăşoară deja în zonă şi are exact aceleaşi obiective ca şi „Atalanta“. Într-adevăr, două fregate – una grecească şi una britanică – şi un distrugător italian execută deja operaţiuni de escortare şi descurajare în forţă a piraţilor din golful Aden, sub comandă NATO. Atunci, zic euroscepticii, ce mai caută UE acolo? Cu atît mai mult cu cît pavilionul navelor militare angrenate în operaţiunea NATO este european.

Constatăm, iarăşi, că nimic nu e uşor în UE. Nici măcar fugărirea piraţilor somalezi.

ready made

„Pentru a-mi asigura plasarea în rezonatorii faciali (în «mască») a primului *mi bemol* acut, care se emite pe silaba *pîn* din cuvîntul *stăpîn,* şi mai ales al doilea *mi bemol* acut, din cuvîntul *sfînt,* care, de asemenea, prin însăşi pronunţia lui duce sunetul înapoi, şi care trebuie ţinut mai mulţi timpi, fiind scris cu o «coroană», emiteam sunetul *si bemol,* aşezat pe silaba *stă,* puţin acoperit; în această poziţie (a sunetului emis acoperit) mergeam spre *mi bemol* acut, urmînd acelaşi fir sonor.“

(George Niculescu-Basu, *Cum am cîntat eu…,*
Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor din R.P.R., 1961)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

A fost odată o gazetă de perete. Se dădea cu capul de perete, oprindu-se doar cînd sporea producţia, *per capita,* de operete. Într-o operetă era vorba de un erete şi perechea lui. Era vorba, care va să zică, de o pereche de ereţi. Ce putea face o pereche de ereţi, decît să-şi dea cu capul de pereţi, pînă-n ziua cînd sporea producţia de operete mult gustate de ereţi, de, îndeobşte, o pereche de ereţi, – mai rar de cîte un erete singuratic, chiar dacă şi acesta, la rigoare, putea să-şi dea cu capul de perete, de un perete sau de doi pereţi, pînă-n ziua cînd sporea producţia de ştie toată lumea ce. Atunci, gazetei noastre de perete i se făcu brusc milă de erete, de ambii: de *perechea* de ereţi, care se-nfruptau din operete ca, din franzelă, Jean Valjean, – astfel încît ea se desprinse din perete şi se făcu o gingaşă gazelă.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Politica fotbalului feminin

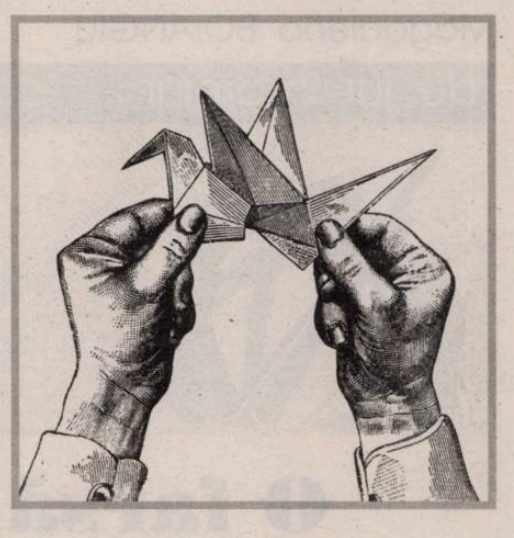

Pe cît de obişnuiţi sîntem cu fotbalul masculin (împătimiţi sau scîrbiţi, iubitori şi fani sau decepţionaţi şi sătui) pe atît de uimiţi şi de nepregătiţi sîntem în faţa aceluiaşi joc, atunci cînd e practicat de femei. Pe cît de populară e prima variantă, pe atît de neobişnuită (dacă nu de-a dreptul ciudată) pare cea de-a doua. Ca să nu mai vorbim de echipele care domină fotbalul feminin la nivel mondial în ultima vreme: nici mai mult nici mai puţin decît Statele Unite şi Coreea de Nord (un fel de F.C. Capitalismul contra F.C. Comunismul). Acum o lună, Coreea de Nord a învins Statele Unite în finala cupei mondiale la categoria U 17 (sub 17 ani), iar la sfîrşitul săptămînii trecute, americancele şi-au luat revanşa (cu 2-1) în finala cupei mondiale U 20 (sub 20 de ani). Parcă nicăieri cele două ţări nu s-au mai confruntat aşa de direct. Germania şi Franţa au ieşit pe locurile 3 şi 4. Meciurile ultimei competiţii, desfăşurate în Chile, au fost transmise în direct la Eurosport. Am descoperit acest spectacol din întîmplare (zapînd) şi am făcut efortul de a trece peste primul moment în care îţi spui că aşa ceva nu e de urmărit. Privind ce pot face 22 de fete sub 20 de ani, lăsate singure pe un teren de fotbal de 100 de metri, m-au încercat sentimente amestecate. Cînd ai întipărite în minte imaginile din Liga Campionilor Europeni la bărbaţi, prima impresie, pe care ţi-o fac fetele, este aceea de neîndemînare (sau de *neîndepiedare*). Căratul *balonului* pe gazon e oarecum stîngaci, parcă ar fi vorba de o grea minge medicinală, iar vocile ascuţite care răzbat din teren seamănă deseori a strigăte de disperare. Pentru trimiterea unei pase de-a latul terenului, jucătoarele se pregătesc şi lovesc de parcă ar vrea să şuteze mingea peste întreaga tribună. Şuturile la poartă sînt boltite şi, dacă reuşesc să se apropie de înălţimea barei de sus se transformă aproape sigur în gol pentru că *portăriţele* (destul de scunde) nu mai reuşesc să le prindă. E şi motivul pentru care poţi vedea goluri de-a dreptul incredibile. Atacantele, nemarcate strict, ajung în situaţii de necrezut şi pot rata incredibil. Autogolurile sînt la ordinea zilei, şi nici golurile din off-side nu sînt rare. Germania, de exemplu, ocupanta locului 3, a fost de-a dreptul *specialistă* în autogoluri şi în gafe de portar. Cînd sînt reuşite, săriturile însoţite de lovituri de cap stîrnesc, pur şi simplu, ovaţiile tribunelor... pentru că de obicei asemenea execuţii sînt greoaie iar mai desele contacte eşuate dintre minge şi capul cîte unei domnişoare smulg spectatorilor oftaturi de milă. Combinaţiile sînt lente iar pasele n-au prea mare viteză, motiv pentru care jucătoarele reuşesc să le şi prindă. Dincolo însă de toate aceste observaţii, ce pot fi considerate de-a dreptul misogine şi culese de prin galeriile fotbalului masculin, trebuie recunoscut şi farmecul absolut special al *variantei* feminine. Intrările dure în picioarele adversarei sînt foarte rare, chiar şi în tensiunea unei finale de campionat mondial U 20. Intenţia de a faulta e aproape neîntîlnită. O atacantă insistentă e mai degrabă lăsată să treacă spre poartă, decît să fie faultată. E motivul pentru care de multe ori jucătoarele mai tehnice trec graţios şi printre cîteva apărătoare. În cele vreo patru-cinci meciuri pe care le-am urmărit, n-am văzut nici măcar o dată vreo fotbalistă care să se tăvălească pe jos, aşa cum se întîmplă mereu la bărbaţi. Le-am văzut şchiopătînd şi strîngînd din dinţi de durere, dar nu tăvălindu-se cu ochii după arbitru. Deposedările şi driblingurile, cu cîteva generaţii în urma celor folosite de bărbaţi, sînt desprinse parcă din fermecătoarea epocă romantică a fotbalului masculin. Mai mult sau mai puţin intenţionat pot apărea şi mingi de urmărire (un fel de baloane) ca la rugby. Jocul fetelor e entuziast şi pitoresc, departe de uriaşa afacere a celui masculin. Nu pare profesionalism rodat şi mercantil, ci mai degrabă o joacă asemănătoare celei a copiilor din curtea şcolii. Iar adversare din ţări cu relaţii politice cît se poate de tensionate (nord coreencele cu părul tăiat băieţeşte şi americancele cu lungile lor cosiţe) pot disputa meciuri în deplin *fair-play* (chiar dacă în final n-au făcut schimb de tricouri).

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

La Mausoleul Luxului

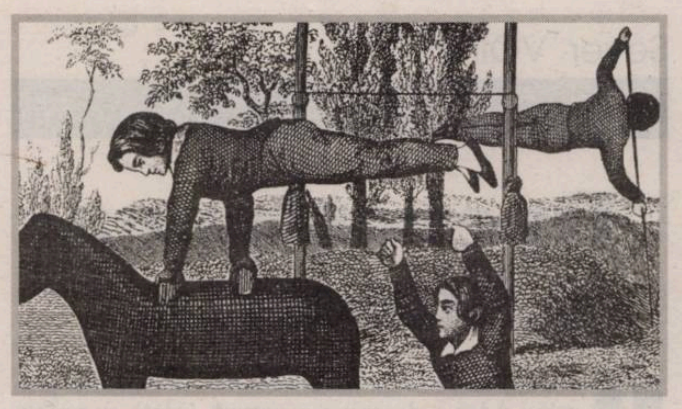

Am fost duminică la Luxury Show. Cadavre, peste tot. Depozit în care fitzele noastre trecute se umplu de praful privirilor. Ultima şampanie merge bine cu ultimul toast: *trăiască ce ni s-a părut că sîntem: bogaţi, sofisticaţi, superiori!*

La Tîrgul de Lux intrarea era 60 de lei. Două cărţi, nu de joc. Un Pleşu şi-un Cărtărescu. Sau cinspe Pavel Coruţ. Sau şase cutii de conserve de carne economice, de şantier. Sau un pachet cu lumînări, un ştergar, şase prosoape şi încă două sute de mii pentru părinte, la acatist.

M-am fofilat. Sau aveam invitaţie, nici nu mai ştiu. Jos, cum intri, cîteva sicrie. Te apropii, nu sînt sicrie: sînt maşini cu care oameni morţi de mult îşi transportă mumia între piramida din Snagov şi Valea Regilor din Dorobanţi. Negre toate, ca ziua în care Dow Jones a lăsat în ofsaid toate mingile astea de gol. Şut şi gol: asta e starea conturilor, a planurilor, a proiectelor imobiliare şi globale, de perspectivă naţională şi locală. Maşinile au mutre triste, tunate într-un rînjet. Clienţii, în pană de Botox, au, pentru prima oară în cinci ani, mimică. Se strîmbă la ele, cu spaimă în suflet: dar dacă totuşi cineva şi-o mai poate permite? Ce mă fac la primăvară cînd ne întîlnim la terasă?

Dacă faci înconjurul tîrgului, recolta e cam subţire: cîteva bărci cu motor, un velier, trei perdele, ceva tapet şi scaune de 6000 de euro, care îţi fac masaj şi te poziţionează în asemenea fel încît te crezi în imponderabilitate. Dacă nu te crezi, mai citeşti o dată manualul şi-ţi bagi minţile în cap. Adăugaţi ceasuri de lux care se turează la preţ cu maşinile de peste drum – „Ah, da, acest Richard Mille, l-am adus pentru un cumpărător, costă 85 de mii de euro“ îmi şopteşte vînzătorul, încîntat că firma lui are cel mai mare stoc de ceasuri de lux din România. Stoc? Dar nu era asta un blestem la Dacia sau la Skoda?

Adevărul e că am rămas în stoc cu o mulţime de învăţături de minte. Ştim acum că nu trebuia să ne luăm un credit atît de mare. O casă atît de rece (140 de metri pătraţi se încălzesc teribil de greu cu cît ne mai rămîne după plata ratelor). Un ceas atît de strălucitor, în fiinţă şi-n factură. Adevărul era că am cheltuit pe lucruri care s-au schimbat în bani iuţi, care s-au plimbat dintr-un cont într-altul şi de la comerciant la producător şi patron, pînă cînd, la mîna a treia, au ajuns insule artificiale în largul Dubai-ului, cu igrasie în dormitor şi rechini în pivniţă. Acolo sînt banii noştri de figuri, pe care îi comemorează, aşa cum le şade bine, adică postum, Tîrgul de Luxury.

Dincolo de toate, drumul a meritat doar pentru expresia de pe faţa animatoarelor, toate trecute la religia emo după un botez cu singurătate şi ecou, în sala uriaşă a Expoziţiei. Tristeţea, redusă la cîteva riduri proaspete. Neadecvarea, în rochie cu buline. Tocul cui proaspăt extras din cruceă lui Armani Casa, noul martir al crizei globale. Genele false, la fel ca şi motivul pentru care eram cu toţii acolo. Banii. Care nu mai sînt.

Acum două decenii, Ceauşescu amenajase la Muzeul de Istorie cîteva săli cu cadourile primite de el în diverse delegaţii, de la diverşi cetăţeni. A fost un mare succes comercial: toţi am trecut pe acolo să ne mirăm, în masă, de cît de dobitoci puteam fi, individual. Acelaşi mecanism şi-aici: ne-am dus, mai puţini de data asta, să vedem ce cadouri am primit, prin reprezentanţii noştri, pentru păcate similare cu ale bietului dictator: îngîmfare, egoism, disperare de a arăta.

Luaţi-o şi ca pe o autocritică. Şi eu am cedat prea adesea, laolaltă cu colegii mei de celulă din Blocul Penitenciar al Clasei Mijlocii. Şi chiar şi de data asta am călcat pe alături. La ieşire, băieţii mei mi-au cerut limuzina de afară. Le-am explicat că e prea lungă, nepractică şi scumpă. Şi că nu poate merge prin Bucureşti, pe gropile astea.

„Nu cred că o aduceau pînă aici dacă nu era bună. Mă păcăleşti! – a fost răspunsul. Aici n-am avut replică. Nu cred că făceau tîrgul ăsta dacă n-avea nici un sens.

Nu?

DILEMATECA

Simona Sora
Regăsirea intimităţii
Editura Cartea Românească, 2008

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Despre limite

Curtea de Casaţie italiană a decis că o mamă de etnie romă care cerşeşte pe stradă cu propriul copil nu poate fi condamnată pentru exploatare de minori, pentru că „un asemenea comportament face parte din tradiţa culturală a romilor“.

Decizia 44516 a Curţii de Casaţie anulează astfel o sentinţă a Curţii de Apel de la Napoli prin care era condamnată la cinci ani de închisoare o femeie de etnie romă care cerşea la Caserta cu un bebeluş în braţe şi un copil de patru ani alături. Potrivit judecătorilor Curţii de Casaţie, acuzaţia de sclavie nu poate fi reţinută împotriva mamei, pentru că aceasta nu face parte dintr-o bandă de exploatare a minorilor, ci „cerşea pentru că este săracă“. În plus, ea nu ieşea la cerşit decît în cursul dimineţii, între 9,00 şi 13,00, acordînd astfel un minimum de libertate copilului. Judecătorii Curţii de Casaţie au decis că mama nu poate fi acuzată decît, eventual, de rele tratamente aplicate copilului. Justiţia nu poate „penaliza comportamente care intră în tradiţia culturală a unui popor“.

Această ştire de presă a făcut ceva valuri zilele trecute, apoi a fost înghiţită de mareea alegerilor. Problema rămîne însă, ba chiar este o problemă delicată şi dincolo de cazul concret al cerşitului romilor. Justiţia nu se poate amesteca deci în „comportamentele care intră în tradiţia culturală a unui popor“! Mai prudent, Vaticanul sugerează că cerşitul este un „drept uman“, nu unul „cultural“: „A cerşi este un drept uman fundamental pentru cei cărora le este foame şi frig. Adevăratul sărac are dreptul să încerce să găsească o bucată de pîine şi să ceară ajutorul aproapelui său“ – a declarat cardinalul Renato Martino, responsabilul Vaticanului pentru justiţie şi imigranţi. Problema este, deci, mai degrabă ataşarea unui comportament (în speţă, cerşitul) unei anumite culturi ca practică tradiţională a acesteia şi exonerarea acestuia în virtutea *particularităţii* sale. Dreptul la diferenţă, desigur, dar reprezentanţii romilor din România au fost primii care au refuzat atribuirea unei astfel de diferenţe propriei lor etnii...

În urmă cu cîţiva ani, mă aflam într-o staţie de tren, pe graniţa aproape invizibilă a Suediei. Aşteptînd trenul care urma să mă ducă mai departe, am asistat la următoarea scenă: un grup de oameni dintr-o ţară africană, nu am putut realiza care, a arătat paşapoartele vameşilor şi un dosar care, am dedus ulterior, se referea la cererea lor de imigraţie, în virtutea drepturilor de „întregire a familiei“ recunoscute de către statul suedez. Doar că vameşii au acceptat o parte a grupului, lăsînd în afară două persoane. Degeaba încercau ceilalţi, cu lacrimi în ochi, să explice că aceştia erau familia lor, strigînd *family, family!*. Era o altă „familie“, după alt sistem de rudenie, pe care vameşii nu-l cunoşteau şi, oricum, nu îl acceptau: *not parents, not brother, not sister – not family!* Cînd m-am suit în tren, cei doi membri „ilegali“ ai familiei africane erau conduşi la o dubiţă a poliţiei de frontieră, care urma, probabil, să-i pună în primul avion înapoi spre ţara lor de origine.

„Întregirea familiei“ este şi ea un „drept al Omului“, de

care s-au bucurat şi mulţi cetăţeni români în timpul comunismului. Problema este care dintre sutele de tipuri de „familie“ pe care le cunoaşte omenirea poate fi întregită ca „drept al Omului“...

După aproape o lună de teren în Bulgaria, într-un sat locuit şi de numeroşi vlasi, ne consideram oarecum experţi în problemă. Mi s-a părut aşadar firesc cînd un demnitar de la Ministerul Afacerilor Externe s-a consultat cu o colegă de-a noastră în privinţa statutului şi identităţii vlasilor: sînt ei români sau bulgari? Nici, nici, e vorba de „identităţi situaţionale“, de contexte şi istorii etc. Pentru ei, între ei, sînt însă pur şi simplu vlasi. *Exclus!* – a exclamat demnitarul. *Poftim?!* – s-a revoltat colega mea. *Păi, eu, mîine, primesc o delegaţie a lor, care ne cere abecedare pentru o şcoală românească. Dacă le dau înseamnă că recunosc public că sînt români; dacă nu le dau înseamnă că declar, la fel de public, că nu sînt români. Aşa că nu am ce face cu poveştile voastre antropologice despre vlasi...*

Pe 10 decembrie, Naţiunile Unite sărbătoresc 60 de ani de la semnarea Declaraţiei Universale a Drepturilor Omului. Profesorul Camil Ungureanu de la University College din Dublin consideră, într-o intervenţie din *Courrier International,* că, în ciuda vîrstei sale venerabile, faimoasa declaraţie se află încă în plină adolescenţă. Oricum, la mulţi ani!...

Rupert Wolfe MURRAY

Învechita armată a României

Cînd am văzut armata română mărşăluind pe străzile Bucureştiului săptămîna trecută, am realizat brusc cît de perimată e. Fanfara şi uniformele de jandarmi sînt din Franţa secolului al XIX-lea, vocea autoritară din megafoane şi comandanţii cu părul alb – din Rusia Sovietică, iar tancurile de 50 de tone – din Al Doilea Război Mondial. Nici una dintre componentele de mai sus nu este tocmai utilă în faţa ameninţărilor contemporane.

În timp ce menirea unei armate depăşite este de a rezista invaziilor teritoriale, o armată modernă reprezintă o unitate flexibilă care poate răspunde imediat ameninţărilor de tot felul. Din păcate, România nu este singura ţară în această situaţie, majoritatea armatelor fiind incapabile să ţină piept pericolelor neprevăzute ale secolului XXI. Bombay este cel mai recent exemplu: cel mai mare oraş al Indiei a fost atacat de teroriştii care, timp de peste un an, au pus la cale planul pînă în cel mai mic detaliu, care cunoşteau fiecare colţişor al hotelurilor vizate şi care au reuşit să dezlănţuie un război mediatic între India şi Pakistan. Un general britanic a admis în faţa jurnaliştilor de la *Sunday Telegraph* că „noi nu am fi făcut faţă“ dacă acelaşi atac s-ar fi întîmplat în Londra.

Şi sînt o mulţime de alte exemple care demonstrează mai mult decît limpede că armatele perimate sînt mai mult decît inutile. Ţările mici sau sărace nu se pot opune invaziei unor armate puternice, dar cu siguranţă prezenţa unei armate pompoase, cu fanfare şi tancuri poate crea iluzia siguranţei. Se ştie însă ce s-a întîmplat cu armata Libanului, de fiecare dată cînd s-a confruntat cu matahala israeliană, cum a căzut Irakul în faţa americanilor, sau Georgia – în faţa ursului rusesc.

Poate ţara care a dat într-adevăr dovadă de inteligenţă este Costa Rica, un mic stat din America Centrală care, în mod rezonabil, a decis cu mulţi ani în urmă că nu are nevoie de o armată. În cazul în care oricare dintre vecinii ei mai mari ar fi decis să atace, singura apărare posibilă ar fi fost să ceară protecţia Statelor Unite. Lucru de altfel adevărat în general, alianţele şi diplomaţia reprezintă singura apărare în faţa celor mari şi tari. Din acest punct de vedere, România se află într-o poziţie bună, în timp ce Georgia, căzînd în capcana întinsă de ruşi şi atacînd prima, şi-a ruinat şansele de a adera vreodată la NATO.

Gîndiţi-vă cîţi bani a economisit Costa Rica necheltuindu-i pe tancuri (maşini iniţial create pentru războiul de tranşee în 1915) sau avioane de luptă a căror întreţinere costă atît de mult, încît o ţară mică pur şi simplu nu poate să şi le permită. Echipamentul militar poate fi nemăsurat de scump – un avion de luptă american costă cîteva miliarde de dolari – şi e clar că singurii beneficiari ai acestor tranzacţii sînt cei care obţin procentaje din vînzările lor. Ce nevoie ar avea România de avioane de luptă?

Achiziţionarea şi întreţinerea tancurilor şi avioanelor costă nerusinat de mult, în plus acestea sînt mai mult sau mai puţin inutile într-un război adevărat – asta în cazul în care nu eşti una dintre acele armate de top cu resurse pentru hrănirea acestor monştri. Să ne amintim ce s-a întîmplat în primul război din Irak, operaţiunea „Furtună în deşert“: se spunea că armata irakiană era una dintre cele mai bune din lume, dotată cu echipament nou rusesc şi avînd zece ani de experienţă în lupta împotriva iranienilor. Experţii preziceau un război îndelungat, care nu a durat decît cîteva zile. Tehnologia americană a decimat diviziile irakiene de tancuri în cîteva ore. A fost un măcel.

O armată trebuie să înveţe din fiecare conflict. Unul dintre cele mai interesante evenimente care s-au întîmplat de curînd a fost atacul cibernetic din 2007 asupra Estoniei, în care cele mai importante site-uri estoniene (ale băncilor şi instituţiilor publice) au fost devastate. Deşi conflictul (care a fost imputat ruşilor) a avut loc online, era pentru prima oară cînd un astfel de atac cibernetic avea loc, iar NATO şi-a trimis în ajutor de urgenţă experţii în statul baltic. Mai mult ca sigur că în urma acestei experienţe, NATO a antrenat o generaţie nouă de războinici cibernetici.

Multe lecţii se pot învăţa din războaiele fostei Iugoslavii. Unul dintre cele mai interesante exemple a fost bătălia pentru Vukovar, care a avut loc în partea de nord-est a Croaţiei. În Vukovar, croaţii în defensivă, folosind doar lansatoare de rachete şi sistemul de canalizare al oraşului pe post de ascunzătoare, au reuşit să ţină piept săptămîni în şir atacului armatei sîrbeşti, cu sute de moderne tancuri ruseşti în dotare. Dacă nişte tancuri pot fi nimicite de un simplu soldat ascuns într-un canal şi înarmat cu lansatoare de rachete în valoare de cîteva sute de dolari, nu mai bine ar trebui investit banul public în soldatul cu lansatoare de rachete, decît într-un tanc?

Procesul de transformare într-o „organizaţie care învaţă“ e mult mai greu decît pare. Multe companii private se trudesc „să înveţe din propriile experienţe“ şi nu reuşesc. Soluţia este să investeşti în oameni şi să te asiguri că toţi cei care intră în armată au pregătirea, educaţia, resursele şi sprijinul necesare pentru a-şi dezvolta potenţialul. Ar trebui să existe resurse care să permită soldaţilor să studieze, să călătorească, să facă sport în permanenţă, să trăiască în propriile lor case şi să fie trataţi cu mai mult respect. Desigur, toate aceste lucruri costă, însă e singura modalitate de a pregăti o armată modernă.

Încă mai există concepţia depăşită potrivit căreia un soldat trebuie să trăiască în tranşee şi să tragă gloanţe peste cîmpie, însă armatele contemporane din NATO nu au nevoie de carne de tun. Au nevoie de oameni care să poată utiliza şi întreţine echipamentul complex din dotarea armatelor mari ale NATO, au nevoie de hackeri reconvertiţi, de lingvişti, şoferi, ingineri, de experţi în observaţie, analiză şi informaţii secrete, comunicare, supravieţuire. De oameni cu o slujbă bine plătită, cărora nici nu le trece prin cap să intre în armată. Aşadar, armata României trebuie să-şi schimbe sistemul de funcţionare şi să găsească un mod de a-i atrage pe aceşti oameni, pentru că aceasta este singura posibilitate de a organiza o apărare cu adevărat serioasă a patriei.

***Rupert Wolfe Murray** e autorul a două cărţi despre forţele NATO în Bosnia, ambele disponibile pe www.amazon.com.*

PUBLICITATE

Editura MINERVA

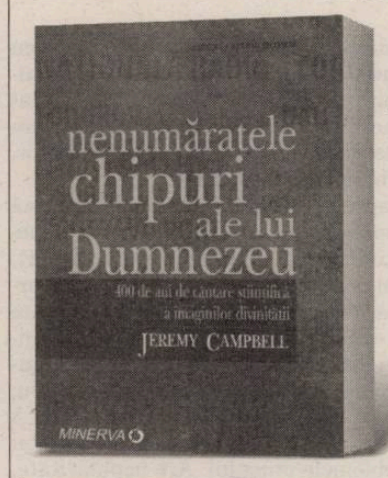

Jeremy Campbell,
Nenumăratele chipuri ale lui Dumnezeu
400 de ani de căutare ştiinţifică a imaginilor divinităţii

Traducere de:
Sabina Uşurelu

530 pagini
14x20 mm

Imensitatea lui Dumnezeu este permanenta dilemă a omului. Într-o investigaţie provocatoare, Campbell pune în lumină căile prin care ştiinţa a schimbat percepţia lui Dumnezeu – de la era lui Newton la era mecanicii cuantice.

www. edituraminerva.ro

Andrei PIPPIDI

SOS București

Două case salvate!

De atîtea ori am fost întrebat dacă această campanie de presă în apărarea vechii arhitecturi bucureştene a obţinut vreun rezultat. De aceea mă grăbesc să dau aici şi o veste bună. În şedinţa sa din 26 noiembrie 2008, Comisia Naţională a Monumentelor Istorice a avizat favorabil propunerea de clasare a două case care nu erau încă protejate. Ambele aparţin unei firme, aceeaşi S.C. RUBIN GOLD 2004 S.R.L. A existat, prin luna martie a acestui an, intenţia de a le demola, pentru a construi pe terenul lor, situat între Dorobanţi şi strada Mihai Eminescu, un hotel de cinci stele. În două articole din *Dilema veche,* am protestat, arătînd că trecutul lor istoric şi eleganţa stilistică le dau dreptul de a supravieţui, ambele fiind de altfel în perfectă stare, una dintre ele chiar recent restaurată.

În momentul de faţă, documentaţia istorică pe baza căreia s-a recomandat clasarea a fost întregită de Cezara Mucenic, cu competenţa şi experienţa pentru care i-am cerut adesea ajutorul.

Aşadar, imobilul din strada Eminescu nr. 27 (fost în Romană nr. 8), e chiar cu cîţiva ani mai vechi decît credeam:

© R. Avram

construcţia datează din 1893-1895 şi este opera unui arhitect francez stabilit aici, J.E. Alphonce de Saint-Omer. Într-adevăr, cadrul ornat al ferestrelor faţadei şi arcuirea majestuoasă de deasupra intrării ne aduc aminte că în vremea aceea decorul unor străzi din centru justifica reputaţia de „Micul Paris“, de care românii au rămas mîndri pînă acum, cînd ea nu mai are nici un sens. Primii proprietari ai casei au fost Nicolae T. Filitti, moşier în judeţele Ialomiţa şi Buzău, şi soţia sa, Maria Peretz-Pleşoianu. După studii la Paris, Filitti fusese magistrat între 1891 şi 1900, după care intrase în politică, fiind ales deputat conservator în 1911. În 1918, el a vîndut casa altui parlamentar, din acelaşi partid, senatorul de Teleorman, Constantin Radu Golescu.

Cealaltă clădire se găseşte la nr. 16 de pe Dorobanţi. În centrul faţadei, intrarea este încadrată de coloane şi surmontată de o terasă, dar impresia generală nu e de emfază, ci dimpotrivă, graţioasă şi discretă. Autorul proiectului a fost Petre Antonescu, artist care, de-a lungul unei cariere care a străbătut toată prima jumătate a secolului trecut, a practicat succesiv manierele cele mai diverse. Data este 1911. Istoria locului ne e cunoscută din 1866, cînd locuia aici Dumitru Sterie, urmat în 1889 de Sterie Gheorghiu. Calea Dorobanţilor, pînă atunci un cartier de mică, foarte mică burghezie, începea, odată cu noul veac, să fie luată în stăpînire de familiile elitei politice. Peste drum, acolo unde este astăzi o şcoală pentru străini, s-a instalat Jean Lahovary, tatăl Marthei Bibescu, fruntaş al Partidului Conservator, iar cel pentru care Antonescu a construit casa era Dinu Brătianu, din 1934 preşedinte al Partidului Naţional Liberal. El a trăit aici pînă în 1947, cînd a fost aruncat în temniţă.

Amintirea Goleştilor şi a Brătienilor ar fi fost de ajuns, şi dacă n-am fi sensibili la valoarea estetică. Pe de altă parte, în istoria arhitecturii româneşti proteicul Petre Antonescu deţine un loc de prim rang. Consecinţa deciziei Comisiei este că, pentru un an de acum înainte, cele două

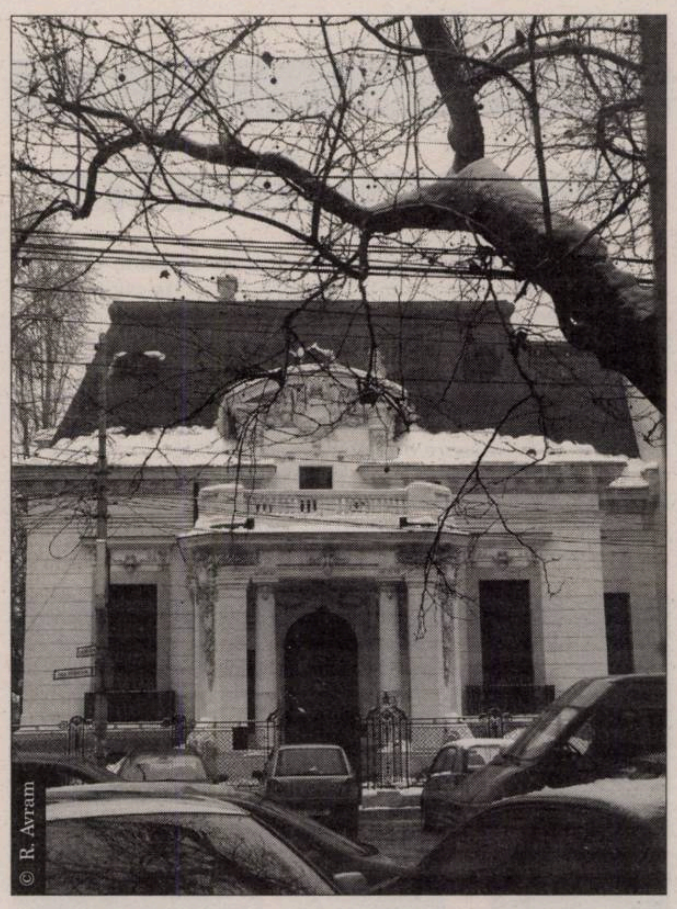
© R. Avram

case nu pot fi atinse, timp destul ca semnătura ministrului Culturii să le confere calitatea oficială de monument istoric (s-a propus grupa B). Deci, dacă se vrea, se poate. Mai trebuie adăugat că meritul de a fi stăruit pentru clasarea acestor imobile revine dlui prof. Şerban Ţovaru şi dlui inginer Dan Lungu, directorul general al Institutului Naţional al Monumentelor Istorice, prin a căror tenacitate s-a ajuns în sfîrşit la succesul pe care-l semnalez aici. Soluţia nu e alta decît cea mai aprigă stăruinţă.

Alexandru CĂLINESCU

interstiții

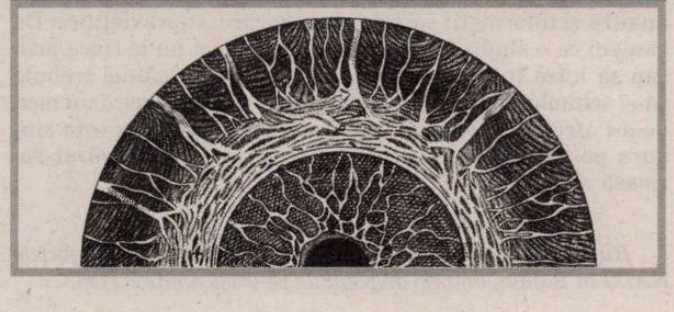

Johannis prim-ministru!

De cîteva zile se tot discută, uneori cu patimă, alteori cu calm şi cu luciditate, despre nominalizarea prim-ministrului. Politicieni, „negociatori“, comentatori, ziarişti fac declaraţii, propuneri, presupuneri, pronosticuri, dau ca ales sigur pe X sau ca perdant cert pe Y. La urma urmelor, asemenea dezbateri şi frămîntări sînt normale.

Permiteţi-mi, dacă tot aproape fiecare îşi dă cu părerea, să fac şi eu o propunere. O spun la modul foarte serios, cu speranţa – iertat să-mi fie optimismul – că nu voi vorbi în deşert.

Propunerea mea pentru postul de prim-ministru al Guvernului României este Klaus Johannis, primarul Sibiului. Am argumente, pe care le voi expune imediat. Sper că voi fi convingător. Klaus Johannis a fost ales şi reales primar al Sibiului cu o majoritate zdrobitoare. L-au votat românii din Sibiu, pentru că nemţii de acolo au rămas, vai!, foarte puţini. A dovedit că este bun gospodar, că ştie să gestioneze ireproşabil toate treburile şi toate problemele oraşului. Are popularitate, e iubit şi preţuit de concitadinii săi. Arată bine, e înalt, impozant, cu o privire deschisă, limpede. E tînăr: 49 de ani. Pe site-ul Primăriei din Sibiu şi-a pus declaraţiile de avere: la intrarea în mandat, la ieşirea din mandat, după patru ani. Are cîteva apartamente, pe unele le-a închiriat, chiriile sînt afişate, la vedere. Altceva – conturi în lei, euro, dolari, tablouri, bijuterii – nimic deosebit. Este de meserie profesor, ca şi soţia sa, profesoară la Liceul „Gheorghe Lazăr“. Nici el, nici soţia nu fac parte din nici un consiliu de administraţie, nu posedă societăţi, firme etc.

Are dl Klaus Johannis profilul ideal pentru postul de prim-ministru, în situaţia actuală a României? Eu cred că da. Cu prisosinţă. Nu este membru al unui partid, pentru că nu putem considera că apartenenţa domniei sale la organizaţia cetăţenilor români de etnie germană este o formă de angajare politică. Va fi, aşadar, deasupra partidelor, va putea să medieze, să unifice şi să conducă un guvern PDL, PNL, UDMR. E calm, măsurat, echilibrat, va face faţă ieşirilor isterice şi lamentărilor patetice. Are fler la oameni. Sînt convins că se va înţelege cu preşedintele Băsescu şi că vor găsi împreună soluţiile potrivite. Va fi un „tandem“ care îi va surprinde iniţial pe unii, dar care se va impune.

Ce se va întîmpla cu cei trei pretendenţi? Va fi greu, dar se va rezolva. Mircea Geoană nu contează. Toate prestaţiile lui îl introduc, cu brio, în categoria „Mari comici ai ecranului“. A fost ucis politic de Ion Iliescu, atunci cînd acesta l-a numit „prostănacul“. O intuiţie corectă. Teodor Stolojan se agaţă, cred, cel mai puţin de postul de prim-ministru. Va putea lucra, cu folos pentru România, la Banca Mondială, la FMI sau la Uniunea Europeană. Sau i s-ar putea oferi, că tot se anunţă o perioadă de criză economică, postul de consilier special al preşedintelui Băsescu. Situaţia dlui Călin Popescu Tăriceanu e mai delicată. A fost un bun prim-ministru, are calităţi remarcabile, sub guvernarea sa România a înregistrat o creştere economică spectaculoasă, s-a îmbunătăţit nivelul de trai. Are handicapul de a se fi certat cu preşedintele Băsescu. Mai este şi scorul mic pe care l-a obţinut la alegeri. Şi apoi, puterea uzează. Ar putea reveni mai tîrziu la Palatul Victoria. De ce nu s-ar mulţumi, deocamdată, cu postura de preşedinte al Camerei Deputaţilor? Să nădăjduim că se va dovedi înţelegător şi rezonabil.

Avantajele numirii lui Klaus Johannis sînt, pe plan internaţional, considerabile. Vă imaginaţi cum vor arăta discuţiile şi negocierile între Johannis şi Angela Merkel? Şi ce ecou va avea în Europa numirea la cîrma guvernului a unui membru al comunităţii germane, comunitate persecutată şi decimată de către regimul comunist, deoarece nemţii au fost siliţi să plece sau să accepte să fie vînduţi, contra mărci vest-germane, de Ceauşescu? Dacă adăugăm şi faptul că ministru al Sănătăţii va fi, foarte probabil, Raed Arafat (numele lui e vehiculat, pe bună dreptate, în mai multe variante de guvern), român de origine palestiniană, vă daţi seama că ecoul internaţional va fi potenţat: mai-mai că se va produce un efect de şoc mai puternic decît alegerea lui Obama la Casa Albă. În definitiv, de ce nu?

Scriu aceste rînduri duminică, 7 decembrie. Mîine la prînz plec din Iaşi, cu avionul, la Cluj, unde voi fi într-o comisie de doctorat. Articolul de faţă ar trebui să apară în *Dilema veche* joi. Mărturisesc însă că l-am trimis, precum *une bouteille à la mer*, atît *Ziarului de Iaşi,* cît şi *Cotidianului*. Nu mai am cînd să scriu alt articol pentru *Dilema veche*. Îl trimit aşa, decizia de a-l publica urmînd s-o ia redactorul-şef. Mă gîndesc totuşi că mă adresez altui public. Publicul *Dilemei vechi* e unul de elită. Dacă îi voi cîştiga de partea mea pe unii dintre cititorii revistei înseamnă că n-am scris degeaba. Nimănui nu-i place să aibă sentimentul inutilităţii. Cu atît mai bine va fi dacă voci prestigioase vor îmbrăţişa ideea şi se vor pronunţa în acelaşi sens. Ideal ar fi ca preşedintele Traian Băsescu să aibă cunoştinţă de propunerea mea. Dacă nu cumva se va fi gîndit şi el, poate înaintea mea, la primarul Sibiului. Şi dacă nu cumva, de marţi pînă joi, se va fi făcut nominalizarea prim-ministrului. Orice va fi, mie îmi place grozav să repet acest slogan, care sună încurajator şi reconfortant: Klaus Johannis prim-ministru!

PUBLICITATE

www.libertaspublishing.ro

HENRY HAZLITT

ECONOMIA ÎNTR-O LECȚIE

Este o realizare excepțională. Cartea afirmă tocmai lucrurile care trebuie spuse cel mai apăsat, cu un curaj și o integritate rar întâlnite. Nu cunosc nici o altă carte modernă din care omul simplu să poată învăța atât de multe despre adevărurile fundamentale ale științei economice într-un timp atât de scurt.

FRIEDRICH A. HAYEK
Laureat al Premiului Nobel pentru Economie

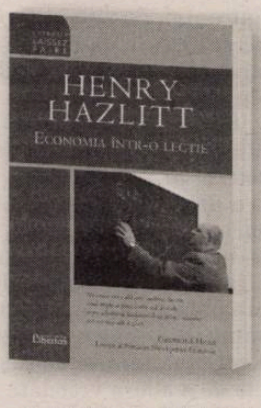

Librăria LIBERTAS
contact@libertaspublishing.ro
Tel./Fax: 021 627 14 92 | Mobil: 0721 576 456

Texte şi opinii de: ● *Magdalena BOIANGIU* ● *Doru COJOC (cercetător în economie, Universitatea Stanford)* ● *Ştefan COMAN (consultant pe probleme de democratizare, migraţie şi drepturile omului, Washington)* ● *Alin FUMURESCU (jurnalist, Bloomington, Indiana)* ● *Cristina HERMEZIU (jurnalistă, Paris)* ● *Victoria STOICIU (analist politic)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Mircea VASILESCU*

Alegerea lui Barack Obama ca preşedinte al Statelor Unite a stîrnit mari aşteptări în toată lumea, în special în Europa. O întreagă „retorică a schimbării" s-a desfăşurat în paginile ziarelor şi revistelor, iar idealismul preşedintelui ales pare să-i fi molipsit pe mulţi comentatori.

● *„Intrăm astăzi în secolul XXI. Americanii, şi o dată cu ei lumea întreagă, l-au votat pe Obama. America este în acord cu lumea sau mai degrabă lumea este în acord cu Statele Unite ale Americii. Noi, ceilalţi, suporteri fără drept de vot (eventual cu un drept de vot moral), sîntem azi alături de poporul american. Acest popor căruia lumea i-a întors spatele în ultimii opt ani a demonstrat încă o dată că este capabil de măreţie. Adevăratul* strike *realizat de mareea de alegători americani ne arată că lumea ia calea unui viitor diferit. Reconcilierea simbolică a Americii cu sine însăşi şi cu lumea înseamnă că umanitatea este mai pregătită să intre în lumea post-rasială." (Archippe Yepmou, vicepreşedinte al Comitetului francez pentru susţinerea lui Barack Obama, în* L'Express, *5 noiembrie 2008)*

Cine este, de fapt, preşedintele SUA?

● *„Relaţiile dintre America şi Europa vor fi fructuoase, dacă visul va creşte în ţările noastre, luînd ca exemplu* catharsis-*ul american, dar şi munca părinţilor noştri fondatori. Uniunea Europeană se gîndeşte de mai multă vreme la atitudinea faţă de declin. Forţa dreptului care prevalează asupra dreptului forţei este unul dintre fundamentele Europei. Nebunia grandorii a făcut ca noi, europenii, să cunoaştem mai multe dezastre decît americanii. Obama cunoaşte puţin Europa, deci iniţiativa trebuie să plece de la noi. Nu va fi simplu: e mai uşor să te faci înţeles de un preşedinte care accentuează declinul SUA, decît de unul care încearcă să-l oprească. Dar putem să ieşim la liman dacă vom avea şi noi* catharsis-*ul nostru. Dacă nu ne vom limita la a rămîne cu gura căscată, orbiţi de excepţionalismul american. Cum spunea Fernando Pessoa: «Totul merită efortul, dacă nu ai sufletul mic. Dumnezeu a dat mării pericolul şi abisul, dar a făcut ca în mare să se oglindească cerul»." (Barbara Spinelli, analist politic, în* La Stampa, *11 noiembrie 2008)*

● *În schimb, pentru Ayman al-Zawahiri, numărul 2 în Al-Qaeda, Barack Obama reprezintă „opusul negrilor americani onorabili, precum Malcolm X". Într-un mesaj video pe Internet, al-Zawahiri declară că preşedintele ales este un „sclav vîndut albilor", care „a ales să fie un inamic al islamului şi al musulmanilor", pentru că „a rostit rugăciunea evreilor" la Zidul Plîngerii.*

*Barack Obama îşi va prelua oficial atribuţiile pe 20 ianuarie 2009, dar încă de pe acum şi-a anunţat echipa şi principalele proiecte. Sondajele arată că trei sferturi dintre americani îl susţin. Mass-media (care a avut un rol esenţial în crearea „personajului Obama") îl ţine în continuare printre subiectele favorite şi îi urmăreşte fiecare mişcare, Google găseşte aproape 300 de milioane de pagini de Internet cu „Obama". Şi totuşi, dincolo de retorica sa idealistă şi convingătoare, dincolo de faptul că „e altceva", se ştiu destul de puţine lucruri substanţiale despre Obama. Înainte de a-l vedea la lucru, lumea încearcă să înţeleagă cine şi cum este el cu adevărat... (**M. V.**)*

Magdalena BOIANGIU

America are nevoie de un lider mare

Dacă la votul pentru alegerea preşedintelui american ar fi putut participa şi cetăţenii europeni (ceea ce nu-i chiar o aberaţie, ci doar recunoaşterea rolului conducător implicit al SUA în lume), Obama ar fi cîştigat la mare distanţă. Europenii nu sînt foarte fericiţi cînd sînt antiamericani, aşa cum au fost cei mai mulţi dintre vechii aliaţi ai Americii, de cînd s-a declanşat războiul din Irak. Obama părea că promite o Americă suportabilă, afişîndu-şi mai puţin arogant superioritatea. Cît de puternică trebuie să fie America pentru a putea garanta pacea în Europa şi cît de respectuoasă trebuie ea să fie faţă de puterea de decizie suverană a celor pe care s-a angajat să-i apere? În Europa, echilibrul e fragil, devenit şi mai misterios odată cu dispariţia forţelor acţionînd în numele ideologiei comuniste. Răspîndirea terorismului islamic din Orientul Mijlociu în Asia şi Africa readuce în prim-plan realităţile războiului asimetric, memoria Vietnamului reînvie, învăţăturile ei fiind formulate de o generaţie care nu înţelege (sau nu vrea să înţeleagă) nimic din contextul anilor '60-'70 ai secolului trecut.

Renunţarea la aroganţă

„Da, noi putem" spunea în timpul campaniei cel ce va deveni al 44-lea preşedinte ale Statelor Unite. Era important ca „noi" să ajungă să fie o majoritate, urmînd ca apoi să se vadă ce „putem" şi ce nu. Pentru că speranţele nu sînt doar mari, ci şi foarte diversificate: una dintre cele mai importante este cea a recîştigării statutului de lider mondial, eliminînd antiamericanismul dezvoltat nu doar de cercurile radicale, islamiste, ecologiste, de extremă dreaptă sau de stînga, ci şi de guvernele unor state teoretic aliate ale SUA. Incapabilă să perceapă datele realităţii şi să le analizeze în funcţie de tendinţele plauzibile, administraţia Bush continua să susţină discursul despre noua ordine mondială: SUA vor crea, vor organiza şi vor stimula democraţia din Irak pînă în Afganistan, din Coreea de Nord pînă în Iran, în timp ce soldaţii americani de la Abu Ghraïb se fotografiau torturîndu-i pe deţinuţi. Victoria militară se lasă aşteptată, în timp ce democraţia e, în aproape toate aceste ţări, o ofertă fără cumpărători. Conform unor sugestii elaborate de Richard Holbrooke (Partidul Democrat, fost ambasador al Statelor Unite la ONU, arhitect al acordurilor de la Dayton), preşedintele american trebuie să se implice personal în dialogul cu Iranul, combinat cu reducerea prezenţei militare în Irak, să revină la rolul de intermediar în conflictul din Orientul Mijlociu, dintre statul Israel şi palestinieni. Ar mai fi necesare, tot conform lui Holbrooke, o schimbare în politicile din zona Afganistan/Pakistan, politici care ar putea implica Iranul, China, India şi Rusia: „Statele Unite nu sînt un gigant legat cu odgoane pe oceanul istoriei. Este cea mai puternică ţară de pe planetă, pînă la un punct are şi mijloacele de a-şi făuri propriul destin şi să joace rolul de lider într-o lume multipolară. SUA pot lupta cu problemele cel mai grele de pe glob, aşa cum preşedintele Bush a făcut-o doar pentru una dintre ele: SIDA. Un mare număr de probleme aşteaptă indicaţii inspirate şi – da – dezinteresate ale Statelor Unite, susţinute de o generozitate luminată în serviciul intereselor americane. Statele Unite sînt încă o ţară mare. Ea merită un *leadership* demn de poporul ei, un *leadership* menit să-i redea naţiunii mîndria şi motivaţia. Această operaţie trebuie lansată de către Statele Unite, ştiind că, în aşteptarea rezultatelor, lumea întreagă va avea ochii aţintiţi asupra lor" *(Foreign Affairs).*

Idealurile şi pragmatismul

Cînd lupta pentru nominalizarea democrată, viitoarea şefă a Departamentului de Stat, Hillary Clinton, îi reproşa viitorului preşedinte că e un novice ignorant în materie de politică externă şi că nu va putea face faţă unei situaţii de criză. Şi dacă în campania electorală Obama părea să confirme implicit această caracterizare, referindu-se doar la idealuri şi evitînd analizele concrete, acum el dă dovadă de pragmatism, incluzînd-o în echipa lui chiar pe Hillary Clinton, dar şi pe alţi sfetnici ai fostelor administraţii, tocmai pentru a formula soluţii concrete la probleme concrete. Prudent în materie de ideologie, evitînd să afirme vreo filozofie politică, Obama susţine că „americanii vor acţiune şi vor eficienţă". Politica nu este totuşi scenariul unui film visat de producătorii de la Hollywood, şi dacă viitorul preşedinte lasă să se înţeleagă că nu va ignora faptele care îi contrazic ideile, această poziţie îi linişteşte pe cei care au ales răul cel mai mic sau pe suporterii adversarului său. „Desigur, politica înseamnă rezolvarea problemelor cotidiene. Dar ea înseamnă şi năzuinţa spre un ideal, cum ar fi dreptatea sau libertatea, parteneriatul pentru binele comun şi favorizarea acelor condiţii care permit oamenilor să dezvolte excelenţa. Competenţa este crucială în realizarea unor politici specifice şi fără ea nu există succes. Execuţia proastă discreditează ideile bune. Dar competenţa în sine nu este suficientă. Ea trebuie să propună un scop uman mai larg... Politicienii noştri mari rezistă presiunilor momentului pentru a continua anumite politici, tocmai pentru că ele fac parte dintr-o filozofie guvernamentală mai largă. Un pragmatic evită opţiunile dificile. Un lider mare merge în întîmpinarea lor" (Peter Wehner, „Limitele pragmatismului", *Commentary,* 2 decembrie).

Criza economică nu va afecta, probabil, rolul de superputere al Statelor Unite. A fost prima ţară lovită, va fi, cred, prima care va ieşi. Dar nu va mai fi singura superputere, şi datoriile acumulate vor defini şi opţiunile de politică externă. „Constrîngerile economice vor obliga America să-şi definească obiectivele globale în termenii unui concept matur despre interesul naţional. Desigur, această ţară s-a mîndrit tot timpul cu excepţionalismul ei şi nu va abandona convingerile morale definitorii pentru statutul ei. Dar America trebuie să înveţe disciplina unui gradualism strategic care îşi defineşte măreţia prin acumularea a ceea ce poate fi obţinut. În consecinţă, şi aliaţii vor trebui să facă faţă necesităţilor şi să nu-şi limiteze politica externă la ceea ce se numeşte *soft-power*. Toate ţările importante, afectate de constrîngerile crizei financiare, vor trebui să-şi reexamineze relaţiile cu America. Toate – şi în special cele cărora America le e datoare – vor analiza cum s-a ajuns la deciziile care le-au adus aici. Şi dacă America îşi îngustează orizontul, împotriva cui şi cu ce ţinte va fi adoptat un sistem plauzibil de securitate? Care este viitorul capitalismului? Cum, în asemenea circumstanţe, va face lumea faţă provocărilor globale, cum sînt proliferarea nucleară sau schimbările climatice? America va rămîne cea mai puternică ţară, dar nu va putea să-şi menţină poziţia de tutore autoproclamat. Învăţînd acum limitele hegemoniei, ea va învăţa să se consulte şi cu ceilalţi în legătură cu cele mai larg acceptate concepte americane" (Henry Kissinger, fost secretar de stat al administraţiilor republicane, „Sfîrşitul insolenţei", *The Economist – The World in 2009).*

Vocile autorizate ale trecutului desenează un alt viitor pentru superputerea nord-americană. Obama pare a fi omul potrivit pentru transformarea unui mesaj al superiorităţii arogante într-unul al superiorităţii zîmbitoare. E suficient pentru un lider mare?

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 11 decembrie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Ştefan COMAN

ObamAmerica sau jocul speranţelor

Dacă aş face o comparaţie, ca român ce a trăit episodul „schimbării" din 1996 din România, situaţia mi se pare oarecum familiară, chiar dacă Emil Constantinescu nu a fost nici minoritar, nici elocvent, şi nici charismatic. Cam atît despre asemănări.

Barack Hussein Obama va fi uns preşedinte al Statelor Unite în cîteva săptămîni. Sute de mii de americani se pregătesc să invadeze Washington-ul pentru instalarea noului preşedinte. Pentru americani, indiferent de înclinaţiile politice, apartenenţă etnică sau origine socială, şocul alegerii lui Obama este o realitate cu care se obişnuiesc greu. Schimbarea valorilor sociale şi a culturii capitaliste americane este aşteptată cu nerăbdare, entuziam şi o anxietate molipsitoare. Obama este acum privit, chiar şi de către rivalii săi ideologici, ca un lider care, de voie sau de nevoie, trebuie să salveze America. După ce – şi dacă! – va fi trecut acest test, opoziţia republicană, acum în continuă derivă, îşi va relua atacul ideologic.

Ariile prioritare pe care noul preşedinte va trebui să le abordeze în primele luni ale guvernării sînt economia, reformarea sistemului de asigurări de sănătate, războaiele din Irak şi Afganistan şi lansarea unor iniţiative diplomatice care să refacă imaginea SUA pe plan internaţional.

Relansarea economiei americane şi diminuarea efectelor unei crize economice majore, comparabilă cu cea din 1929, reprezintă cheia guvernării lui Obama pentru următorii doi ani. Administraţia Bush îi înmînează acum noului preşedinte o bombă, care nu este nici măcar frumos împachetată şi are şi fitilul aprins. Veştile de pe pieţele financiare asediază planurile de guvernare ale viitoarei administraţii Obama. Scăderea indicilor economici şi contracţia severă a economiei americane din ultimul an lasă prea puţin loc pentru experimentarea unui nou sistem economic, pe care Obama, aşa cum a declarat în campania electorală, vrea să-l promoveze. Criza îi poate oferi însă lui Obama o şansă istorică de a schimba preceptele ordinii economice americane. Dacă reforma sistemului de asigurări de sănătate şi cea a sistemului de asigurări sociale vor fi atacate cu succes, Obama ar putea obţine un capital politic extrem de valoros, care îi va permite să lanseze reforme economice şi sociale spre sfîrşitul primului mandat şi, eventual, în cel de-al doilea mandat.

Se vorbeşte acum tot mai mult de un nou model *New Deal,* pe care preşedintele Franklin Delano Roosevelt l-a iniţiat în anii '30 pentru relansarea economiei americane. Diferenţele dintre condiţiile economice actuale şi cele din 1929 sînt semnificative. Şomajul este acum de aproximativ 6%, în timp ce în 1929 ajunsese la 28%, băncile operează acum prin garantarea depozitelor bancare de pînă la 250 de mii de dolari prin Corporaţia Federală de Asigurare a Depozitelor (FDIC), instituţie înfiinţată de Roosevelt. Cele mai pesimiste scenarii prefigurează un şomaj de 8 procente în 2009. Dispariţia a peste 10 trilioane de dolari din averile americanilor în ultimele luni şi îngheţarea pieţei bancare sînt însă fenomene unice în istoria economică a Americii. Investirea masivă în lucrări publice şi în programe menite să genereze locuri de muncă şi fortificarea clasei de mijloc par a fi măsuri agreată de tot mai mulţi politicieni, democraţi şi republicani. Stimulentele fiscale de sute de miliarde de dolari, prefigurate pentru 2009 şi 2010, pot ajuta populaţia americană să treacă prin această perioadă dificilă, însă nu vor genera creşteri economice semnificative care să contracareze pierderile masive suferite de economia americană.

Mai mult decît oricînd, SUA, cu un PIB de peste 14 trilioane de dolari, vor trebui să găsească resursele necesare redresării economiei. Sistemul de asigurări de sănătate înghite 16% din produsul intern brut al SUA şi continuă să crească în fiecare an. Dacă nu va fi reformat pînă în 2025, sistemul ar putea deveni insolvent. Deşi îi sînt alocate peste 2,3 trilioane de dolari anual, sistemul american de sănătate este printre cele mai puţin eficiente, dar şi cel mai scump, comparativ cu 19 dintre ţările cele mai dezvoltate. Jumătate din costurile asociate sistemului de sănătate sînt generate de industria birocratică medicală, care s-a dezvoltat în ultimii 30 de ani, de la lansarea actualului sistem de către preşedintele Nixon. Se estimează că peste 2500 de dolari ar putea fi economisiţi în fiecare an de fiecare familie, dacă sistemul medical ar fi eficientizat prin introducerea monitorizării electronice a plăţilor şi a costurilor şi aplicarea unui sistem coerent de prevenire a bolilor cronice. SUA sînt singura ţară dezvoltată unde unul din zece cetăţeni nu are nici un fel de asigurare medicală. Costurile medicale pentru cei neasiguraţi sînt exorbitante, de cele mai multe ori aceştia sînt nevoiţi să aştepte pînă cînd afecţiunile de care suferă devin urgenţe medicale, cînd spitalele sînt obligate să-i interneze.

Reformarea sistemului medical este una dintre priorităţile electoratului american, alături de refacerea economică. Noul preşedinte i-a încredinţat portofoliul Sănătăţii şi Serviciilor sociale fostului lider al Senatului, Tom Daschle, un susţinător entuziast al lui Barack Obama. Daschle s-a concentrat pe reforma sistemului de asigurări medicale în ultimii ani, a scris şi o carte pe această temă şi este un bun cunoscător al deficienţelor sistemului medical. Alegerea lui Daschle va face posibilă şi o coordonare mai uşoară cu Congresul pentru aprobarea iniţiativelor legislative necesare reformei sistemului medical. Pentru americanul de rînd, încolţit acum de criza economică, şomaj, căderea pieţei imobiliare şi pierderile masive de pe piaţa bursieră unde mulţi îşi au investite economiile în fonduri care administrează pensiile private, sănătatea este mai preţioasă decît oricînd.

Dacă Obama va reuşi să introducă un sistem general de asigurare medicală, atunci viitorul său politic şi un nou mandat vor fi asigurate. Dacă nu, am putea fi martorii începutului decăderii nu numai a unui politician strălucit, ci şi a întregului program al democraţilor de schimbare a orientării politice a ţării de la dreapta, spre centru-stînga.

Americanii par să îşi menţină faima de optimişti ai lumii şi confirmă că, după prestaţia catastrofală a lui George W. Bush, singura lor salvare este să îi acorde noului lider un cec în alb. Între timp, numirile pe care Obama le-a făcut în cabinetul său, conform ultimelor sondaje de opinie, sînt aprobate de peste 70% din electorat. Obama se bucură acum de o popularitate fără precedent pentru un preşedinte ales, cu o rată de susţinere din partea electoratului de aproape 75%. Obama pare să mulţumească ambele tabere prin numirile făcute, chiar dacă majoritatea celor nominalizaţi sînt foşti membri ai administraţiei Clinton. Preşedintele ales preferă să joace cartea experienţei şi a pragmatismului, punînd deoparte, pentru moment, idealurile de schimbare radicală a Americii şi a lumii, aşa cum, de fapt, a promis în campania electorală.

Ştefan C. Coman *este consultant pe probleme de democratizare, migraţie şi drepturile omului. A lucrat în Afganistan, Irak, Bosnia, Kosovo şi Pakistan. În prezent locuieşte la Washington, D.C.*

Primele cinci măsuri

Preşedintele ales Barack Obama a anunţat cu ce proiecte îşi va începe mandatul.

Infrastructură. „Vom crea un milion de locuri de muncă făcînd cele mai mari investiţii în infrastructura naţională de la crearea sistemului rutier federal, în anii '50."

Internet. „Este inacceptabil ca Statele Unite să fie doar pe locul 15 în lume în privinţa reţelelor de bandă largă; sîntem ţara care a inventat Internetul."

Modernizarea şcolilor. „Vom repara clădirile degradate, le vom face să economisească energie şi vom instala computere noi în clase."

Economie de energie. Planul prevede „un efort masiv de economisire a energiei în instituţiile publice, pentru a recupera miliarde de dolari, prin schimbarea sistemelor de încălzire şi de iluminat, pentru că Guvernul american plăteşte cea mai mare factură de energie din lume."

Sănătate. „Fiecare cabinet medical şi fiecare spital vor utiliza tehnologiile cele mai moderne şi va dispune de datele electronice ale pacienţilor, pentru a evita erorile şi pentru a economisi miliarde de dolari."

Sursa: *Le Figaro,* 6 decembrie 2008

Cristina HERMEZIU

Visul american este şi visul francez?

Mecanica de bază a presei ca sistem de comunicare şi informaţie e aceeaşi, indiferent de greutatea subiectului: evenimentul de azi, incandescent, îl pietrifică pe cel de ieri. Povestea lui Barack Obama preşedinte, aşa cum s-a văzut ea în mass-media din Franţa, vine să întărească această logică a sistemului, cu exasperanta sa eficacitate.

Cu bune zile înaintea alegerilor din America, principalele posturi concurente de televiziune, canalul privat TF1 şi cel public France 2, dar şi radiourile, s-au mutat cu surle şi trîmbiţe la Chicago sau la New York, reporterii lor au împînzit statele Americii, pentru a participa, nu fără un anumit orgoliu mediatic, la reflectarea amplorii unui eveniment care se anunţa istoric. Nu şi-a pus nimeni problema cu ce costuri, mai ales pentru posturile publice, într-un peisaj mediatic suprasaturat de vestea recesiunii economice. Acesta e, de fapt, şi marele subiect pietrificat dintr-odată de mass-media franceză, criza economică, întinsă ca o plagă dinspre continentul american, dar îngheţată pentru a onora incandescenta Americă revoluţionară. Înainte de Obama, Franţa nu vorbea decît despre „alimentarea" băncilor private de către stat, de un trader care în anii '90 s-a săturat de speculaţii financiare şi s-a făcut... călugăr, de revenirea cămăşilor sobre, de doliu, în costumaţia agenţilor bursieri, indecent coloraţi pînă mai ieri...

Alegerile din Lumea Nouă au scos paietele de pe vechiul continent. În Franţa, unda de şoc a fost totală: „un preşedinte american de culoare e un fel de cădere a Zidului Berlinului" s-a decretat pe toate canalele, convinse deodată că negritudinea nu mai opacizează ecranele. Excepţionala fervoare mediatică în jurul alegerii lui Barack Obama a lăsat însă un gust paradoxal, de *un peu trop,* într-o ţară reputată, poate pe nedrept, pentru antiamericanismul ei. Cu atît mai mult cu cît, a doua zi, au fost editorialişti care au simţit nevoia să puncteze: „Barack Obama a cîştigat nu *în ciuda* culorii pielii, ci *graţie* acesteia". Jubilaţia meseriei e fără egal: jurnaliştii se opintesc să umfle, astăzi, spectaculoase baloane de săpun, tocmai pentru ca mîine să poată dovedi că au şi acul pentru a le putea sparge.

Sub cinismul din logica meseriei care se dovedeşte exemplar, indiferent de scara istorică a evenimentului, e de văzut, poate, şi altceva. În ţara lui Sarkozy, care, ca ministru de Interne, numise în 2005 primul prefect musulman din Franţa, îndeplinirea unui vis american are aerul de a fi furat francezilor ceva ce nu aveau curajul să numească drept propriul vis.

Pour une fois, Franţa îşi permite cu greu să treacă la alt subiect.

Paris, decembrie 2008

Doru COJOC

Şase predicţii pesimiste şi două bucurii răutăcioase

Employee Free Choice Act

Acest titlu se traduce în română ca *Legea libertăţii de a alege a angajatului;* în practică, este de fapt Legea împotriva ei. În prezent, angajaţii care vor să se organizeze într-un sindicat trebuie să obţină aprobarea colegilor în alegeri cu vot secret. Noua lege permite viitorilor lideri sindicali să se organizeze dacă obţin acordul public al *majorităţii* angajaţilor. Colegii lor care ar fi respins sindicalizarea la cabina de vot vor ceda presiunilor publice şi vor semna petiţia pentru înfiinţarea sindicatului. Alegerile libere şi secrete sînt astfel înlocuite de procedura prin care Ceauşescu era reales la al oricîtelea Congres, cu rezultate previzibile: o creştere a numărului şi a puterii sindicatelor. Dacă credeţi că acesta e un lucru bun, aşteptaţi pînă la a patra predicţie pesimistă.

Fairness Doctrine

O altă creaţie care pare emanată din subsolurile Ministerului Adevărului ar impune posturilor de radio private, în prezent dominate de voci conservatoare, să prezinte comentarii politice echidistante. Legea se bazează pe o cerinţă asemănătoare care, în principiu, împiedică cele trei mari reţele de televiziune care folosesc eterul aflat în proprietate publică să devină purtătoarele de cuvînt ale unui partid politic. Posturile de radio nu folosesc însă resurse publice, ele *cumpărînd* frecvenţele de la guvern, aşa că ele nu trebuie să servească interesul public, ci dorinţele ascultătorilor. Aceştia par bucuroşi să plătească pentru a asculta comentarii de dreapta, dar nu şi pentru comentarii de stînga. Postul *Air America,* echivalentul democrat al comentatorilor de radio conservatori, a intrat într-un jenant faliment încă de la lansare. Legea nu e însă făcută pentru a-i asigura pe democraţi că au acces la comentarii de stînga; ei au deja la dispoziţie paginile de opinie ale majorităţii cotidienelor, marile televiziuni şi radioul public, care difuzează aproape exclusiv comentarii pe gustul stîngii. Ţelul legii e de a elimina comentatorii de dreapta: dacă, ori de cîte ori i-ai pomeni pe Gigi Becali sau Corneliu Vadim Tudor, ar trebui să adaugi şi ceva pozitiv despre ei, unde ar mai fi, cu adevărat, critica?

Reforma sistemului de sănătate

În campania electorală, Obama a propus reformarea sistemului de asigurări de sănătate: cine nu are acces la asigurare poate să beneficieze de aceeaşi asigurare medicală de care beneficiază angajaţii guvernului federal. Obama a cîştigat lupta electorală cu Hillary Clinton, care a propus obligativitatea tuturor cetăţenilor de a cumpăra asigurări de sănătate, şi cu McCain, care a propus eliminarea tratamentului diferenţiat al asigurării medicale care o leagă de locul de muncă. Părea o schimbare destul de modestă. În realitate însă, propunerea lui Obama va duce la înlocuirea sistemului privat de asigurări medicale cu unul public, guvernul devenind singurul finanţator al serviciilor medicale. Mecanismul e simplu: la început, cei fără asigurare vor opta pentru cea de stat, care trebuie finanţată prin taxe de cei cu asigurări private; preţul asigurărilor private va creşte, ceea ce o să-i facă pe mulţi să renunţe la ele şi să opteze pentru asigurările federale, ceea ce va duce la creşterea taxelor. Un program relativ modest se va transforma într-o reformă pe care, dacă ar fi propus-o în campania electorală, probabil că Obama nu ar fi cîştigat nici nominalizarea Partidului Democrat.

Subvenţionarea marilor companii auto din Detroit

Un dolar cheltuit de Guvern costă societatea mai mult de un dolar, pentru că el trebuie taxat din economie, cauzînd distorsiuni ale comportamentului privat: mai puţine economii şi investiţii, muncă mai proastă şi mai puţină, şi mai mulţi avocaţi şi contabili inventînd noi deduceri fiscale şi transferînd bani în conturi *off-shore.* Rareori se întîmplă ca adevăratul cost al unui transfer guvernmental să fie atît de mare şi în acelaşi timp atît de ascuns, ca în cazul sprijinirii financiare a companiilor auto falimentare. Spre deosebire de sectorul financiar-bancar care e singurul furnizor de încredere fiduciară, automobile se produc şi în afara Detroit-ului: în sudul Statelor Unite şi în afara ţării. Cele trei mari companii tradiţionale din Detroit sînt în faliment pentru că nu pot să producă maşini la preţuri pe care oamenii vor să le plătească, în parte din cauza salariilor prea mari negociate de sindicate. Salvarea financiară a producătorilor auto va arăta sindicatelor că nu au de ce să se teamă cînd cer salarii prea mari pentru membrii lor. Restul firmelor din economie vor pricepe că Guvernul este dispus să le finanţeze excesul de costuri, dacă sînt prea mari pentru a eşua. Rezultatul va fi un val de consolidări ale unor corporaţii din ce în ce mai mari şi mai ineficiente, dominate de sindicate şi de politicieni ca reprezentanţi ai noului proprietar de fapt, contribuabilul american.

Iranul cu arme nucleare

Obama şi secretarul lui de stat sînt membrii şcolii de gîndire care susţine că Statele Unite trebuie să dialogheze cu inamicii, şi cam atît. Comportamentul Iranului din ultima vreme – încercările de proliferare nucleară, ostaticii britanici, finanţarea teroriştilor în Irak, Siria, Gaza şi Liban – e văzut de ei ca rezultatul lipsei de comunicare. În această fantezie, Iranul e fie confuz în ce priveşte intenţiile şi preferinţele Americii, fie doar se comportă ca un adolescent încăpăţînat sau ca un copil care vrea atenţie; nimic care să nu poată fi rezolvat printr-o discuţie serioasă, ca între adulţi. În realitate, Iranul ştie foarte bine cum ar prefera Statele Unite să se comporte, dar nu o face pentru că nu îi este frică de consecinţe. În aceste condiţii, negocierile nu au ce să rezolve, cu excepţia salvării aparenţelor, America putînd apoi să pretindă în faţa lumii că Iranul a construit arme nucleare cu acordul ei. Nu e clar că o preşedinţie McCain ar fi găsit soluţia dezarmării Iranului, dar e aproape sigur că Iranului i-ar fi fost mai frică de preşedintele care cînta *Bomb, Bomb Iran* decît de preşedintele care fredonează *Give Peace (and Talks) a Chance.*

Reforma fotbalului american la nivel de colegiu

Fotbalul universitar e probabil singurul sport din lume în care echipa care cîştigă tot poate ajunge pe locul patru, după două echipe cu o înfrîngere şi una cu trei. Cam o sută de echipe joacă în prima divizie, aşa că un turneu între ele e imposibil, şi un *playoff* e respins din motive care ţin de tradiţie şi interes. Meciul pentru titlul naţional e jucat de două echipe desemnate de voturile jurnaliştilor sportivi şi ale antrenorilor, precum şi de cîteva calculatoare care iau în calcul statistici, performanţa adversarilor şi tradiţia conferinţei din care vin echipele. Cîştigătoarea acestui meci e declarată campioană naţională destul de des, dar cînd o echipă mai slabă cîştigă meciul cu greu şi o alta cîştigă un altul, mult mai convingător, titlul se împarte între cîştigătoare.

Dacă a fost vreodată un lucru care ar putea beneficia de atenţia principelui luminat, fotbalul universitar pare a fi acela. În ultimele zile ale campaniei, Obama a promis că va reforma sistemul în favoarea unui *playoff.* Dar modul în care entităţi private organizează meciuri de fotbal între ele nu e treaba Guvernului federal. O implicare a lui Obama în reforma fotbalului la nivel de colegiu e de rău augur pentru republica constituţională şi poate semnala amestecul Guvernului federal şi în alte chestiuni private. Succesul reformei însă ar fi un lucru rău şi pentru cei care trăiesc din fotbalul universitar, căci ei au nevoie mai puţin de o campioană incontestabilă şi mai mult de controverse generatoare de interes: nici o bere nu s-a băut în discuţii de tipul: CFR-ul e campioana României la fotbal în 2008. Cînd se dezbate aprins cine e cea mai bună echipă americană, producătorii de bere şi proprietarii de baruri cîştigă.

Pentru un libertarian moderat şi *hawkish,* mandatul lui Obama nu o să aducă numai lucruri rele. Mai devreme sau mai tîrziu, evenimentele ce vor urma îmi vor da o satisfacţie pe care aproape nimic dintr-o preşedinţie a lui McCain nu ar fi egalat-o.

Obama va întina „nobilele idealuri"

Rolul extremelor în politica americană fluctuează între jalnic şi tragic. Cele mai vagi aluzii la sistemul lor de valori le energizează pînă la limita isteriei, dar în timpul guvernării ele nu primesc nimic. Creştinii evanghelici au fost cei mai constanţi suporteri ai lui Bush, dar în ultimii opt ani ei au primit cel mult fleacuri: fondurile federale s-au împărţit şi organizaţiilor religioase, dar nu au finanţat cercetarea bazată pe celule stem. Obama va trata la fel extrema stîngă. Cel puţin unul dintre votanţii lui Obama e probabil deja dezamăgit că Michael Moore, autorul lui *Fahrenheit 9/11* şi *Sicko,* nu a fost numit secretar al Apărării sau al Sănătăţii. Lui Michael Moore au să i se adauge în curînd alţii, şi valul invectivelor, epitetelor şi glumelor vulgare care trece în acel colţ drept discurs politic o să se abată şi asupra lui Obama. Obişnuit să fie adulat de către aceşti suporteri, Obama nu va avea nepăsarea dispreţuitoare a lui Bush, ci va reacţiona mai degrabă prin acuzele voalate de rea-credinţă şi rasism, cu care în timpul campaniei i-a gratulat pe oponenţi în lupta electorală.

Conservatorii vor fi şocaţi!

Un alt spectacol interesant va fi apariţia la televizor a celor mai surprinzători susţinători al lui Obama, aşa-numiţii Obamacons, jurînd că nu au avut nici cea mai mică idee de planurile lui Obama – atunci cînd l-au susţinut în alegeri. Christopher Hitchens, un om de stînga avînd drept unic criteriu electoral lupta împotriva tiranilor de pretutindeni, a votat pentru Obama – după cum a declarat – ţinîndu-se de nas. Acum însă tună şi fulgeră în emisiunile TV împotriva numirii lui Hillary Clinton ca secretar de stat. Un mod sigur de a nu o avea pe Clinton influenţînd politica externă a ţării ar fi fost totuşi o preşedinţie McCain. Lui au să i se alăture alţii care se vor jura că, atunci cînd l-au susţinut, nici nu le-a trecut prin minte că Obama va creşte taxele şi cheltuielile guvernamentale şi, în general, va amesteca guvernul în afaceri private.

***Doru Cojoc** este cercetător în economie la Universitatea Stanford.*

Cinci preşedinţi într-unul singur

Jonathan Mann, jurnalist la CNN, crede că Barack Obama deja încarnează, în imaginaţia americanilor, mai mulţi eroi. Într-un fel sau altul, a fost comparat cu cîţiva dintre predecesorii săi: John F. Kennedy, Franklin D. Roosevelt, Abraham Lincoln şi Bill Clinton.

John F. Kennedy era şi el tînăr, frumos şi idealist, cînd a venit la putere. Promitea „un nou leadership", un alt fel de a conduce America. Iar Michelle Obama este deja considerată cea mai elegantă *first lady* de la Jackie Kennedy încoace.

Franklin D. Roosevelt a devenit preşedinte în timpul marii crize economice. A luat rapid cîteva măsuri, în „primele o sută de zile". Obama promite că „prioritatea sa va fi rezolvarea celei mai mari crize economice de la Roosevelt încoace". Se spune că în ultima vreme a citit mult pe această temă.

Abraham Lincoln este evocat adesea chiar de Obama. „În faţa dificultăţilor de după Războiul Civil, Lincoln a încredinţat posturile cele mai importante opozanţilor săi. Această «echipă de rivali» – se spune – l-ar fi inspirat pe Obama atunci cînd a numit-o pe Hillary Clinton secretar de stat."

Bill Clinton a fost preşedinte în perioada cînd SUA au cunoscut cea mai mare creştere economică din istorie. Obama a adus în echipa sa de consilieri mai mulţi experţi în economie care l-au consiliat şi pe Clinton. „Unii dintre partizanii lui Obama, dar şi unii dintre detractorii săi descriu viitorul executiv american ca «al treilea mandat al lui Clinton»".

În fine, al cincilea chip al lui Barack Obama va fi chiar al său, adaugă Jonathan Mann: „Dar va fi el un mare preşedinte? Sau măcar un bun preşedinte? Americanii care îl compară cu aceşti eminenţi predecesori îşi pun multe speranţe într-un om pe care abia îl cunosc".

Sursa: *Le Figaro,* 28 noiembrie 2008

PUBLICITATE

Alin FUMURESCU

Testul cu pata de cerneală

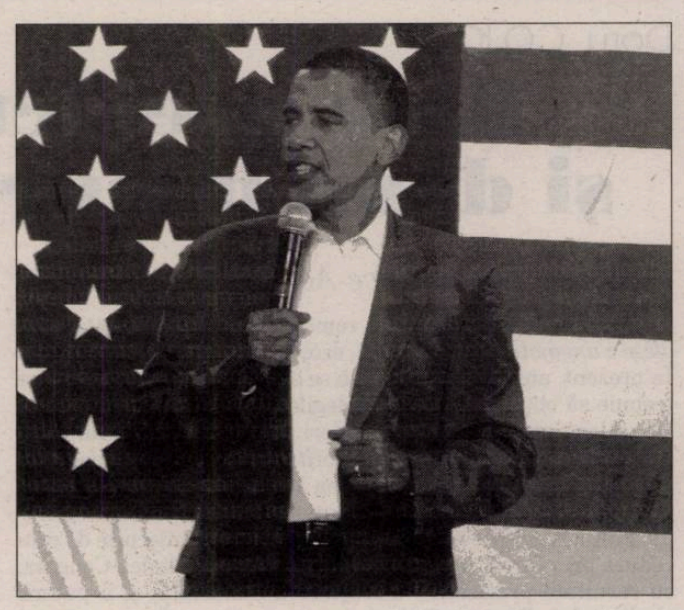

Candidatura lui Barack Obama a reprezentat, pentru o lume-ntreagă, un test Rorschach. Ţi se arată o pată de cerneală, cu o formă nedefinită, şi ţi se cere să spui ce „vezi" în ea – un fluture, o locomotivă, pe Fecioara Maria sau vreun prieten din copilărie. În funcţie de asta, psihologii îţi evaluează subconştientul. Negrii au văzut în el un negru – şi l-au votat în proporţie covîrşitoare. Albii, de peste 65 de ani, trăitori în mediul rural şi fără studii superioare, au văzut şi ei tot un negru – şi de aia nu l-au votat. Liberalii (în accepţiunea americană a conceptului) au văzut un liberal – şi l-au votat cu ambele mîini. Suporterii dreptei din România au întrezărit şi ei acelaşi lucru – şi-au scris articole panicarde despre pericolul venirii socialiştilor la putere în SUA. Nemţii au văzut în el o combinaţie între JFK şi Reagan, şi s-au strîns cu sutele de mii să-i soarbă cuvintele. Ayman al-Zawahiri, formal numărul 2 al Al-Qaeda, a publicat (pe Internet – simpatici fanaticii ăştia!) un mesaj împoriva „negro"-ului de la Casa Albă care a trădat Islamul. În consecinţă, l-a trecut pe lista morţii.

Fiica mea, Ana, ca de altfel majoritatea studenţilor de la Indiana University, Bloomington, habar n-are de politică. S-a născut după căderea comunismului, a copilărit pe două continente şi se încăpăţînează să creadă că tot ce zboară se şi mănîncă. Avea cîţiva ani cînd am învăţat-o să scandeze „Jos Iliescu!", de fiecare dată cînd fostul preşedinte apărea la televizor, dar nu cred că asta i-a influenţat decisiv opţiunile politice. Majoritatea studenţilor din Bloomington nu se pot lauda cu o asemenea experienţă internaţională, dar simt la fel – iar de ştiut despre politică, ştiu cam tot atît. Surprinzător însă, aidoma tinerilor, au făcut şi bătrîneii care văzuseră la viaţa lor multe-multe alegeri prezidenţiale şi care ştiau, cum ar veni, cu ce se mănîncă politica. Asta nu i-a împiedicat să-şi găsească a doua tinereţe şi să alerge, la propriu, din poartă-n poartă, pentru a te scoate la vot, şi nici să se împiedice printre picioarele tinerilor, prin campus, împărţind pliante. Dacă Barack Obama a fost un „accident", un profitor al catastrofalei administraţii Bush – apoi a fost un accident precum „fortuna" lui Machiavelli: trebuie să fii tînăr şi să ai „virtù" ca s-o poţi încăleca. Tinerii au făcut-o. Au încălecat-o însă şi bătrînii care se încăpăţînează să creadă că tot ce zboară se şi mănîncă. E rău? Brâncuşi spunea că „în momentul în care am încetat să mai fim copii, am murit" şi visa ca pe statuile lui să se hîrjonească ăia micii.

În ceea ce mă priveşte, cînd vine vorba despre „testul Obama", sînt mai copil decît copiii şi mai bătrîn decît bătrînii. Eu văd în viitorul preşedinte al SUA un nou succes al antipoliticii. Văd în istoria lui Obama o istorie care nu începe nici în Kansas, nici în Kenya şi nici măcar în Hawaii, ci în Parlamentul Marii Britanii, în secolul al XVI-lea. În 1565, Sir Thomas Smith susţinea sus şi tare că ar fi subînţeles cum că fiecare englez e reprezentat în Parlament şi că aprobarea unei legi de către parlamentari presupune aprobarea ei de către fiecare englez în parte. Frumoase vorbe! Atît de frumoase încît, cîteva secole mai tîrziu, avea să le îmbrăţişeze întreaga Europă. Pe vremea cînd europeanul de rînd era subiectul unei monarhii mai mult sau mai puţin absolutiste, englezul de rînd – să-i zicem John – devenea, formal, sursa oricărei autorităţi politice, atît a Regelui, cît şi a Parlamentului. „Formal" e aici cuvîntul-cheie. Pentru că, după cum convingător argumentează Richard Tuck, John a primit drepturi politice doar pentru a le putea „ceda" reprezentantului său. John să-şi vadă de-ale lui, reprezentantul său ales se va ocupa de aici înainte de politichie.

Şi-am încălecat pe-o şa, şi v-am spus cum au apărut politicienii aşa. Dar n-am încălecat pe nici o căpşună, şi nu v-am zis nici o gogonată minciună. Pe măsură ce clasa politicienilor a început să se „profesionalizeze", azi un John, mîine-un Hans, poimîine-o Marie au început să-şi dea seama că a fi „reprezentat" nu e nici o găselniţă – dimpotrivă. Că reprezentarea înţeleasă în bătrîniciosul ei sens, de reprezentare a unor idei, principii, naţiune ş.a.m.d. îţi oferă de fapt, ca individ, mai multe căi de manifestare, decît reprezentarea modernă, „individualizată". La începutul secolului al XX-lea, pe cînd „profesioniştii" democraţiei îşi făceau de cap, John şi Mary, Ion şi Maria, Jean şi Marie, Hans şi Grettel au început să se simtă lăsaţi pe dinafară. Între Hans şi „profesioniştii politicii" a apărut o prăpastie uriaşă, iar Hans, Grettel, Maria sau Ion, luînd de bună ideea reprezentării „personale", au început să se simtă frustraţi. De frustrarea politicii „profesionalizate" au profitat idei şi personaje dintre cele mai diverse. Şi uite-aşa, pe urmele unui Rousseau, a apărut Lenin. Pe urmele lui Lenin, mulţi alţii. De la Mahatma Gandhi, la Hitler şi de la Zelea-Codreanu, la Martin Luther King. De la Vadim Tudor, la Traian Băsescu şi de la Havel, la Ossama Bin Laden – toţi au profitat, într-un fel sau altul, de pe urma aceluiaşi puseu antipolitic, consecinţă a prăpastiei dintre „gradaţii" şi „civilii" politicii.

Cu voia dumneavoastră, ultimul pe listă, Barack Obama. Pe care l-am votat. *Yes, We Can!* – strigă pînă şi astăzi deopotrivă tinerii şi bătrînii, ca pe vremea CDR sau a celui de-al Treilea Reich. Putem ce? Cînd îi întrebi „ce aştepţi tu de la Obama?" – îţi răspund c-o ridicătură din umeri: „Nimic. Totul. Altceva.". Ieşirea din criza finaciară. Asigurare universală de sănătate. Salvarea planetei, a balenelor, a homosexualilor. Iran. Pakistan. Afganistan. China. Da. Testul Rorschach. Liberalii aşteaptă mîntuirea. Ku Klux Klanul aşteaptă apocalipsa. Dreptacii din România aşteaptă catastrofa, doar pentru bucuria de a putea spune „am avut dreptate" – o plăcere perversă de care pomenea tînărul Noica în *Mathesis sau despre bucuriile simple*. Minţile cele mai luminate ale planetei se înghesuie deopotrivă cu şarlatanii să-i dea sfaturi.

Estimp, fiică-mea ştie una şi bună: „Vreau altceva – să nu mă mintă!". Dacă ar fi să mă iau după Brâncuşi, nici eu n-am murit. Încă.

Alin Fumurescu *este jurnalist şi locuieşte la Bloomington, Indiana.*

Victoria STOICIU

Este Obama un conservator social?

Este Obama un politician de stînga sau de dreapta? Iată o întrebare pe care nu mi-aş fi pus-o dacă nu ar fi existat atît de multe informaţii contradictorii cu privire la apartenenţa ideologică a proaspătului cîştigător al cursei prezidenţiale din SUA. Între emblema de comunist aplicată de unii membri ai extremei drepte din America şi cea de conservator social, cu care l-au etichetat reprezentanţii stîngii radicale din Europa, distanţa e uriaşă, iar consensul imposibil. Dincolo de declaraţiile partizane, constat că şi pe celebrul site www.political compass.org, care încearcă să ofere o distribuţie pe axa stînga/dreapta a candidaţilor americani la alegerile prezidenţiale din anul acesta, dar şi a altor lideri politici mondiali, Obama nu se situează nicăieri în altă parte decît în cadranul din dreapta, alături de politicieni precum Berlusconi sau Bush, chiar dacă se află considerabil mai la centru decît aceştia. Care este culoarea doctrinară a lui Barack Obama?

Elimin din start ipoteza conform căreia ar fi un comunist: nimic din declaraţiile, programul sau afirmaţiile cuprinse în cărţile sale nu îl recomandă ca avînd altceva în comun cu această ideologie în afară de împărtăşirea unor valori generale de stînga, precum solidaritatea socială sau credinţa în justeţea şi utilitatea re-distribuţiei. Dar este oare Obama, într-adevăr, un politician de stînga? Este o întrebare pe care am întîlnit-o în publicaţii consacrate ale stîngii europene, precum *Le Monde Diplomatique,* sau pe care am auzit-o din gura unor ideologi reputaţi ai noii stîngi româneşti, conectaţi puternic la socialismul european.

Cîteva chestiuni par a-i deranja, mai ales, pe stîngiştii din Europa. Una dintre ele este sistemul de impozitare propus de Barack Obama, care prevede eliminarea facilităţilor fiscale pentru cei bogaţi şi taxarea lor suplimentară. Un studiu efectuat de Tax Policy Centre din SUA şi citat de *The Economist* arată că urmarea planului de impozitare a lui Barack Obama va fi creşterea cu 5,4% a veniturilor celor 20% dintre cei mai săraci cetăţeni americani şi scăderea cu 8% a veniturilor celor 1% cei mai bogaţi americani. Modest, irelevant şi insuficient pentru standardele stîngii, care se arată revoltată de faptul că familiile americane care au doi membri şi venituri de pînă la 250.000 USD sînt considerate ca făcînd parte din clasa mijlocie, în loc să fie declarate putred de bogate şi taxate pe rupte! Stînga este sceptică faţă de asemenea iniţiative ipocrite şi invocă cu patos cifra neliniştitoare a celor aproape 40.000 de americani ce trăiesc sub pragul sărăciei, care în America se situează la 10.400 USD pentru o familie cu un singur membru şi 14.000 pentru o familie cu doi membri. Deşi preocupat de problematica sărăciei, sinceritatea lui Obama în această chestiune este pusă la îndoială de afirmaţiile „revoltătoare" prin care se încumetă să declare că sărăcia americanilor nu este totuna cu cea a altor săraci din lume şi că, oricît de sărac ar fi un american, tot are parte de apă curentă, de o locuinţă decentă, televizoare şi aparatură electrocasnică, fără a pune la socoteală că 73% dintre gospodăriile considerate sărace deţin o maşină.

I se reproşează o etică prin care sînt prea mult acuzate discriminările bazate pe criterii de rasă sau gen şi care îl face să uite că proletariatul nu are culoare naţională: singurul lucru important este exploatarea claselor inferioare. Nici măcar atunci cînd vorbeşte de rasă sau gen nu pare să satisfacă sensibilităţile stîngiste: i se reproşează excesul de empatie pentru poziţiile adversarilor. Într-adevăr, Obama s-a abţinut de la înfierarea crîncenă a celor care se opun avortului sau a celor care consideră homosexualitatea o deviere şi şi-a declarat admiraţia faţă de unele măsuri promovate de Ronald Reagan. Fără a renunţa la propriile credinţe, Obama se delectează cu acrobaţii intelectuale exersînd în mod ilicit înţelegerea motivaţiilor adversarilor din spectrul de dreapta! Cu alte cuvinte, nu este un adevărat ideolog şi se pare că nici nu îşi doreşte aceasta, din moment ce afirmă chiar în cartea sa – *Îndrăzneala de a spera* – că „ideologia nu ţine cont de faptele care pun teoria sub semnul întrebării".

Lista reproşurilor ar putea continua, mergînd de la chestiunile de politică externă, în care Obama nu e suficient de tranşant pentru a pune capăt hegemoniei americane, pînă la cele de natură culturală, unde Obama suferă de un respect excesiv al tradiţiilor care ar trebui, iată, date de toţi pereţii.

Aşadar, în ce punct al spectrului stînga-dreapta se situează Barack Obama?

Îmi vine în minte dilema vînzătorului de îngheţată, consacrată în ştiinţele politice: doi vînzători de îngheţată se află pe o plajă, unul la extremitatea stîngă, şi altul la cea dreaptă, ambii lăudîndu-şi în gura mare marfa. Pentru a se putea face auziţi de cît mai multă lume, este logic ca fiecare să se apropie cît mai mult de centru – dar nu atît de mult încît să riste să nu mai fie auzit de cumpărătorii din extremitatea plajei de unde a plecat şi să ajungă să concureze pentru acelaşi segment de potenţiali clienţi ca şi rivalul său. Formula găsită de Obama pentru a răspunde acestei dileme a funcţionat în SUA, unde mişcările de la extrema stîngă sînt destul de firave şi nu au mers niciodată atît de departe încît să pledeze pentru o schimbare violentă de regim sau pentru o abolire totală a proprietăţii private.

Nu acelaşi lucru e valabil pentru stînga europeană sau cea mondială şi cred că aici rezidă explicaţia pentru situarea lui Obama în cadranul de dreapta al axei doctrinare. Ce ne facem totuşi dacă distanţa de la extremitatea stîngă pînă la centrul spectrului nu este egală cu distanţa de la centru la extrema dreaptă a spectrului politic? În teorie, distanţa de la centru la fiecare extremitate ar trebui să fie aproximativ aceeaşi, dar în practică, la ora actuală, lideri precum Chávez sau Castro nu au un echivalent la capătul de extremă dreaptă al spectrului, oponenţii lor fiind politicieni ca Sarah Palin sau, în varianta cu adevărat sumbră, ca Jörg Haider!

Atunci cînd Chávez devine standardul în funcţie de care evaluezi orientarea de stînga a unui politician sau partid, este natural ca Barack Obama să apară drept un conservator plictisitor şi demodat! Din fericire – pentru cei mai mulţi dintre noi!

Adela GRECEANU

Intervenţiile lui Perjovschi

L-am ascultat într-o zi pe Dan Perjovschi la *Vorba de cultură* de la Radio România Cultural şi am reacţionat ca personajul lui Salinger. Am vrut să pun mîna pe telefon şi să-l sun pe Dan Perjovschi aşa, ca pe un bun prieten. Altfel spus, am descoperit şi eu America. În schimb, m-am dus la vernisajul expoziţiei sale, „chestii tipărite", de la Galeria Posibilă, hotărîtă să scriu despre ea. La faţa locului însă, m-au intimidat cele 15 cărţi de artist, ziarele, invitaţiile, cataloagele de expoziţie, colecţia completă a revistei *22*, lumea tînără şi multă. Cu ocazia vernisajului s-a lansat şi o carte, făcută din trei cărţi sudate între ele şi care conţin variantele tipărite ale expoziţiilor sale de la Centrul Naţional al Dansului din Bucureşti, de la Wiels Center for Contemporary Art din Bruxelles şi de la Chişinău („Intervenţii 3").

Cum să scriu eu despre Dan Perjovschi? Deşi el zice că desenează ca să-l înţeleagă şi supraveghetorii din muzee. Deşi am regăsit în expoziţia retrospectivă exact ce-mi plăcuse atît de mult în interviul de la radio: inteligenţa fără fasoane, firescul, directeţea care nu jigneşte şi interesul pentru tot ce este omenesc.

Cred că Dan Perjovschi a spus la un moment dat că desenele lui nu sînt nici graffiti, nici caricatură (considerată artă minoră), deşi au ceva în comun cu ambele. „Numai aşa înţeleg eu lumea, dacă o desenez" – zice el. Iar arta lui nu înseamnă doar desenele simple, cu mesaj direct şi puternic, ci şi locul unde expune, uneori „live", şi discursul său despre artă, şi relaţia cu publicul, pe care-l face să participe, aşa cum s-a întîmplat într-o expoziţie unde îi punea pe vizitatori să-i şteargă desenele cu guma. Dan Perjovschi nu vrea să schimbe lumea (orice artist adevărat ştie că asta-i o naivitate), nici nu-i pune în faţă o oglindă (ar fi prea puţin), ci îşi construieşte mereu relaţia sa personală cu lumea. Ca într-o reacţie chimică. *Intervine*. Te face să rîzi, apoi, imediat să-ţi pui probleme: „Am transformat locurile astea din muzee sau din expoziţii în spaţii de dezbatere" – spune, mult mai scurt, Dan Perjovschi. El preia complicaţiile lumii, le simplifică şi le trimite înapoi lumii pentru a o complica altfel. Poate şi de aceea este universal valabil mesajul său, ca atunci cînd scrie *„I am not exotic, I am exhausted"*. Fiindcă a reuşit, cum ar spune Deleuze-Guattari, să fie „imigrantul propriei sale limbi", să-şi sape propria vizuină în interiorul artei. Mereu atent la ce se întîmplă în jurul lui, oriunde s-ar afla, a reuşit să fie un „străin" pe care îl înţelege toată lumea. Fără a cădea însă în facil sau la-ndemînă: „Nu te mai faci auzit decît dacă vorbeşti o limbă personală, dar inteligibilă". Cred că lui Dan Perjovschi, artistul român care a expus – sau, cum scrie în mapa de presă, „a intervenit" – în cele mai importante instituţii artistice din lume (între care MoMA, New York, Bienala de la Veneţia sau Moderna Museet Stockholm), i se potriveşte foarte bine, dacă înlocuim „literatură" cu „artă", următorul pasaj din Deleuze-Guattari: „Mare şi revoluţionar nu este decît minorul. A urî orice literatură de maeştri".

Olivia SGARBURĂ

În vizită la Avigdor

Muzeul „Thyssen Bornemisza" din Madrid. Am citit indicaţiile de pe pliant şi, urmîndu-le cu atenţie, am intrat în holul mare unde săgeata pe care scria Avigdor Arikha era plasată la loc vizibil. Uşa de sticlă translucidă mi-a sugerat că nu e cazul să bat, ci să intru direct. Am deschis-o şi, dincolo de ea, am găsit tot ceea ce e normal să existe într-o casă cu atelier ataşat: o umbrelă roşie lăsată la intrare, geamuri largi, arcuite, prin care intră multă lumină, un covor roşu, mai multe scaune dintre care un taburet de bucătărie cu ochelarii lui Avigdor şi un cleşte, toate nelalocul lor, tablouri pe un rastel, pe masă pălăria galbenă a Annei, foarte vărătecă, doar eram în august, în alt colţ o maşină veche de scris din care ieşea o coală de hîrtie. În întîmpinare a apărut chiar Anna, cu ochii mai pătrunzători decît m-aş fi aşteptat. M-a poftit într-o cameră cu biblioteca plină de cărţi pînă la tavan, cu o canapea evident roşie, aşezată în mijloc, şi mi-a întins un coş plin de pere coapte, un bun pretext de conversaţie. M-am gîndit că e foarte firească locuinţa lor, dar e un firesc încărcat de tandreţe care răzbate din fiecare detaliu oricît de neglijent sau, dimpotrivă, cochet, ar fi fost introdus în peisaj. Am stat destul de mult de vorbă cu Anne, privind-o cu un pic de invidie cum se întinde pe masă într-un gest aproape leneş, dar foarte energic în acelaşi timp. Mai tîrziu, a ieşit şi m-a lăsat singură, în aşteptare. Atunci am deschis pliantul şi am început să citesc despre Avigdor.

S-a născut în 1929 la Rădăuţi, în România, şi a început să deseneze încă din copilărie. La 12 ani a fost deportat împreună cu tatăl său într-un lagăr german de concentrare din nordul Ucrainei, unde a supravieţuit morţii tatălui datorită talentului pentru desen. De atunci încolo, după cum el însuşi spune, a avut parte de trei momente de renaştere. Primul a fost eliberarea din lagăr în 1944, fiind trimis din Ucraina în kibbutz-ul Maaleh Hamishah, lîngă Ierusalim. De acolo, în 1948, s-a înrolat în Războiul de Independenţă a Israelului, cînd a fost împuşcat cu un cartuş dum-dum. A ajuns la Spitalul Militar în stare gravă şi acolo aproape că a fost etichetat mort, cînd o asistentă i-a găsit actele şi s-a hotărît să-i anunţe familia înainte de a-i trimite trupul agonic la morgă. Sora pictorului a ajuns rapid la spital şi a insistat ca Avigdor să fie operat. În urma operaţiei, a scăpat cu viaţă, marcînd astfel cea de-a doua renaştere.

După studii la Ierusalim şi la Paris, pictorul a îmbrăţişat, la sfîrşitul anilor '50, expresionismul abstract. În această perioadă şi-a început la Paris relaţia cu Anne Atik, cuplul frecventîndu-l pe Samuel Beckett, despre care Anne va scrie mai tîrziu un cunoscut volum de memorii. După ani de pictură abstractă, Arikha a traversat o perioadă de stagnare care însă s-a sfîrşit prin cea de-a treia renaştere: în timpul unei vizite la o expoziţie retrospectivă Caravaggio, a realizat că expresionismul abstract este o formă de manierism similară celui din opera lui Caravaggio. Din acel moment, s-a întors acasă şi zile în şir a încercat să picteze, cît mai apropiat de realitate, portretul Annei. Schiţele erau la început stîngace, apoi au devenit din ce în ce mai apropiate de modelul real. A urmat o lungă perioadă în care Avigdor picta tot ceea ce îl înconjura, încercînd să traseze tuşe cît mai apropiate de natură. Aşa au apărut rafturi, dulapuri, scaune, umbrele, oglinzi, carafe de vin, biblioteci, uneori portrete ale prietenilor sau chiar portrete la comandă precum cel al reginei Elisabeta, reprezentări cu centru compoziţional dublu, imagini reflectate în oglinzi, o bună parte din ele fiind lucrările care mă înconjurau în acel moment în expoziţia de la muzeul madrilen. Avigdor Arikha are lucrări expuse în principalele muzee de artă contemporană din lume – la Los Angeles, New York, San Francisco, Boston, Edinburgh, Londra şi Paris –, este curatorul unor expoziţii internaţionale despre Poussin şi Ingres, autorul a numeroase eseuri despre pictură şi, nu în ultimul rînd, un pictor născut în România cu o poveste excepţională.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Obiceiuri la români: Capra

Ozicală românească – profund românească; altfel spus, intraductibilă sau, dacă tradusă, neinteligibilă, în esenţă, pentru alţii – zice, fără verb, fără predicat de alt soi şi fără drept de apel, *Capră rîioasă şi cu coada sus*. E de notat aici, în primul rînd, tonul definitiv al caracterizării: în mod logic, în loc de *şi* ar fi trebuit să se afle acolo *dar*. Emiţătorul metaforei (adică geniul anonim şi pluriform al poporului dintre Carpaţi, Dunăre, Marea Neagră, Tisa şi Prut) nu a sesizat nici o contradicţie între poziţia semeaţă a cozii şi starea jalnică a purtătoarei ei; nu a sesizat, prin urmare, nici o urmă de conştiinţă (de conştienţă) a caprei privind situaţia deplorabilă (la rigoare, alarmantă) în care se găseşte şi căreia i-ar fi putut opune, să zicem, o atitudine mîndră, ca să arate Destinului că-i poate ţine piept măcar aşa, de formă, de amorul artei, de dragul păstrării aparenţelor. De aceea, zicala noastră nu are absolut nimic în comun cu zicala franţuzească *Faire bonne mine à mauvaise fortune* (aproximativ: *Să întîmpini ghinionul cu zîmbetul pe buze),* care deschide o fereastră de curaj, demnitate şi tărie asupra unui context potrivnic. Capra noastră ţine coada sus fiindcă e convinsă că, indiferent de rîie şi de rănile pe care şi le face zilnic, scărpinîndu-se, ea este şi va rămîne pururi frumoasă, cea mai frumoasă, oricînd şi de oricine dezirabilă. Căci doamnele din regnul animal îşi ţin coada ridicată cu un singur scop.

Nu am apucat să călătoresc în străinătate de cînd criza economică mondială a încetat să mai fie o iminenţă, devenind, de la o zi la alta, realitate. Nu ştiu, prin urmare, cum primesc alţii întunecarea tot mai vizibilă a peisajului înconjurător şi cortegiul de ameninţări şi riscuri ce se apropie prin acest întuneric. Văd, în schimb, ce se petrece la noi. De pildă, în zona unde locuiesc, primarul recent instalat după alegerile locale a „băgat în viteză“ (cum s-a exprimat, în extaz, o septuagenară vigilentă) ADP-ul de resort, care, de vreo două luni încoace, smulge tot ce e tufiş ori arbust pe spaţiul verde dintre blocuri şi îl înlocuieşte cu brazde verzi (sperînd, probabil, să contrazică anecdota cu gazonul englezesc) şi tufănele în ghivece – foarte decorative, desigur. Aceeaşi entitate gospodărească, păzită, în acest timp, de forţele poliţiei teritoriale, smulge şi gărduleţele de fier forjat care împrejmuiesc respectivele spaţii verzi, dar nu pentru a deschide accesul spre acestea din urmă, ca în Europa îndepărtată, ci pentru a înlocui parapetele scunde cu un soi de pîrleazuri din plasă metalică, înalte şi compacte. Tot aşa, băncile (de stat pe ele) abia instalate, în primăvară, de alt primar au fost demontate, în locul lor fiind aduse alte bănci, mai făţoase şi mai fiţoase (şi deosebit de urîte, după părerea mea, dar gusturile, după cum se ştie, nu se discută – probabil, nici măcar de arhitecţii peisagişti). Vecinii care au votat pentru schimbare – nu dezvălui vreun secret: în preziua alegerilor, de balcoanele lor spînzurau pancarte roşii cu inscripţia „Şi eu votez cu...“, pentru a căror arborare primiseră, după cum am aflat, un milion de lei vechi „ad labam“ – umblă cu pieptul bombat şi fruntea încruntată şi pipăie *en connaisseur* noile garduri: „S-a terminat cu cîinii şi copiii care stricau pe-aici!“. O vreme, am crezut că este vorba despre o iniţiativă „sectorială“ menită să păstreze caldă inima cetăţenilor dătători de sufragii pînă la hopul cel mare de pe 30 noiembrie. Hopul a venit şi, cum-necum, a trecut, dar cheful de petrecere al naţiunii abia s-a încins: nici nu s-a încheiat bine parada cu avioane de la sărbătoarea naţională, că Bucureştiul se pregăteşte să facă de ruşine Viena scoţînd în stradă cîteva sute de Moşi Crăciun mai mult decît metropola austriacă şi exhibînd cel mai lung cîrnat din lume. (Sau doar din Europa? Le-oi mai fi încurcat şi eu.) Plus nu mai ştiu ce „maraton“ al nu mai ştiu cîtor formaţii de muzică uşoară, ale căror repetiţii încurcă şi mai rău traficul oricum haotic al Capitalei.

Cum se fac toate astea? Cu entuziasm, bineînţeles, şi cu foarte, foarte mulţi bani. Bani care ies nu din buzunarele personale ale comanditarilor, ci din buzunarul general al Statului. Încotro se (mai) duc banii din acest buzunar? Către spitale, către şcoli, către transportul public, către drumurile ţării... şi către festivalurile de teatru. Nu chiar către toate, fireşte, dar cele de importanţă naţională „beneficiază“ din plin. Oricum, Festivalul Naţional de Teatru din această toamnă nu s-a putut plînge de lipsă de fonduri. S-a văzut. S-a văzut în numărul de cărţi editate pe socoteala FNT; foarte frumoasă idee, chiar dacă o întrebare perfidă se insinuează: erau ele – toate – demne de asemenea interes? S-a văzut în numărul de trupe străine invitate; foarte bună iniţiativă, dar meritau ele – toate – atîta atenţie? S-a văzut în „atelierul“ destinat tinerilor artişti şi susţinut de omul de teatru american Richard Foreman – o glorie indiscutabilă a revoluţiilor estetice din anii 1970-'80, dar ale cărui idei au dat, în timp, roade mai degrabă modeste, nici în glumă de comparat cu impactul ideilor (şi spectacolelor) unui, spre exemplu, Jerzy Grotowski. Nu s-a văzut, în schimb, în calitatea de ansamblu a festivalului, sărăcuţ din cale-afară ca ofertă artistică autohtonă. Fără îndoială însă, oaspeţii întîmpinaţi nu cu pîine şi sare, ci cu o geantă extrem de dichisită şi plină de felurite surprize plăcute, inclusiv o sticlă de vin cu etichetă purtînd emblema FNT – toate festivalurile pe unde am fost oferă mici daruri avînd şi rol „promoţional“ (pixuri, tricouri, sacoşe de pînză etc.), dar o astfel de generozitate este, după ştiinţa mea, nemaiîntîlnită –, oaspeţii care vor fi căscat din greu sau vor fi moţăit discret la spectacolele româneşti vor exclama, cu vie satisfacţie: „Eh, n-au ei teatru, da' uite ce bine o duc!“. Întrebarea este dacă, ridicîndu-şi coada, simpatica noastră capră se alege şi cu altceva decît avantajul de imagine.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● Vladimir Sorokin, *Inimile celor patru,* traducere din limba rusă de Mihail Vakulovski, Colecţia „Desenul din covor“, Editura Art, 2008.

Proza lui Sorokin coboară din metafizica neagră a *Sectanţilor* lui Iuri Memleev. E hipermorbidă, ultraviolentă, megapromiscuă – excese care dau macabrului o asupra de măsură convenabilă şi parabolei, şi parodiei. În *Gheaţa* sau în *Ziua opricinicului,* lumile imaginate, cu ritualurile lor funeste, înclină mai degrabă înspre construcţia alegorică. În *Inimile celor patru,* roman anterior celorlalte două, *horror*-ul e pregnant ironic.

Sorokin preia aici clişeele genului şi pompează în ele – parodic – o abundenţă de-a dreptul orgiastică. Vor fi potopuri de sînge, carnagii în devălmăşie, torturi inimaginabile, lungi şi inovatoare violuri, pariciduri nonşalante, coprofagii înlăcrimate etc. Iar în miezul lor, cele patru personaje principale – o fostă campioană de tir, un puştan, un tînăr şi un bătrîn – care au de îndeplinit, împreună, o misiune misterioasă, într-o Rusie a anilor '90-'91 deopotrivă contemporană, SF şi medievală. Nu ştim care e misiunea lor, dar îi vedem operînd cu metodă, ca o organizaţie secretă – mafiotă, KGB-istă, insurgentă, luminată, dezabuzată (totul pare, rînd pe rînd, posibil). Şi mai vedem că îi leagă o strînsă camaraderie, o iubire frăţească, întărită prin alinturi incestuoase, dezbateri morale sau politice şi intransigenţe principiale.

Recunosc, cartea nu m-a „prins“ decît vag, dar tare mi-e teamă că n-am s-o mai pot uita. E, orice s-ar zice, o culme, un experiment literar care face cu putinţă prăpăduri rizibil-absurde, obiecte stranii („geamantanul cu mama lichidă“, de pildă) şi o „mîntuire“ ironică, sub forma unei finale aruncări de zaruri.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Clasic

● AC/DC, *Black Ice,* Columbia, 2008.

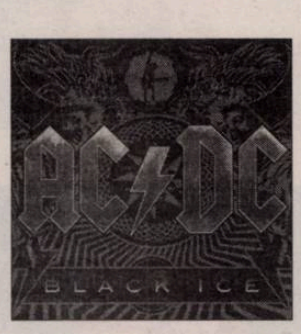

Cîteva lucruri sînt clare pe lumea asta: soarele vine şi pleacă, autobuzele vin şi pleacă, pinguinii vin şi pleacă, AC/DC rămîn. În completarea acestor certitudini inestimabile se pot adăuga, după gustul fiecăruia, desigur, la cerere sau pur şi simplu de amorul artei, şi alte idei cu proprietăţi esenţiale: soarele, dacă e lăsat în pace, are obiceiul să lumineze lucrurile de pe aici, autobuzele opresc uneori la stop, pinguinii nu zboară, toate albumele AC/DC sînt, mai mult sau mai puţin, la fel. Şi e foarte bine că se întîmplă aşa. Ce ne-am face, bunăoară, dacă dragul nostru 368 (nu-mi permit să vorbesc despre soare sau despre pinguini) ar ignora, ziua în amiaza mare, toate semafoarele, nu ar ţine seama de nici o culoare roşie şi ar da iama printre pietonii blajini şi nedumeriţi? Ce ne-am face dacă, într-o bună zi, Angus Young ar începe să cînte la harpă, Brian Johnson cu Montserrat Caballé, iar AC/DC muzică electro? Părerea mea e că n-am face tocmai bine. Pentru că, oricît de hulit ar fi, minuscul şi insignifiant, chibritul îşi merită cu prisosinţă teoretizările sale, nu mi-e teamă să spun că anumite chestiuni trebuie să rămînă la locul lor şi că, fără ele, viaţa ar deveni cu mult mai incertă decît binevoieşte a fi deja. Unde mai pui că, întotdeauna, stabilitatea şi punctele de reper s-au bucurat de preţuire şi au fost întîmpinate călduros, fără să fi fost nevoie de politeţuri, ceaiuri, prăjiturele sau cercuri conservatoare. Prin urmare, numai un nesocotit ar putea pretinde ca, după 15 albume de studio şi mai bine de 30 de ani de activitate, australienii de la AC/DC să încerce şi altceva. De făcut nu au făcut-o niciodată, iar consecvenţa lor, nici eroică şi nici miraculoasă, a ajuns în timp o marcă înregistrată, un lucru sigur, simplu şi, tocmai de aceea, demn de respect. În tot acest timp în care au ajuns să vîndă mai bine de 200 de milioane de albume în toată lumea, AC/DC au avut ca aliat exact această simplitate eficace, neperisabilă, fără damfuri, fără îndrăzneli, fără prea multe cusururi. Tîrgul a fost şi a rămas unul cinstit, australienii nu au încercat să păcălească pe cineva vreodată, nu s-au pretins, şi nici nu au tînjit la alte identităţi şi au livrat direct, pe şleau, muzica la care se pricepeau cel mai bine: una vitală, energică, nu atît de consistentă pe cît de sănătoasă, plină de poftă de viaţă şi de gălăgie simpatică, hîtră şi colocvială, masculină şi virilă, dichisită cu riff-uri de chitară zdravene, temeinice, compacte şi contondente, clare şi definitive, cu o voce din care orice nuanţă şi orice dubiu au fost plivite precum buruienile, pentru a face loc unei forţe primare, incandescente, gata să erupă (sau să rupă) în orice clipă, cu chitară ritmică, bas şi tobe ca pentru a umple orice cotlon ferit de adrenalină şi zbucium cu şi mai multă adrenalină şi o doză triplă de zbucium, cu versuri limpezi, fruste, doldora de o bucurie rudimentară, de patimă şi de sinceritate, în fine, o muzică fără pretenţii şi fără compromisuri, exact aşa cum trebuie să fie, dacă ai mări volumul de decibeli al acelei chestiuni care se numeşte rock'n'roll. Că, între timp, chestiunea care iese la iveală începe să se numească hard rock are prea puţină importanţă. Esenţial este că unele lucruri rămîn de neclintit, nu se pervertesc, ci doar se amplifică. Ca o dovadă simplă, rapidă şi la îndemînă, e suficient să ascultaţi *Black Ice,* ca să vedeţi că, dintre cele 15 piese, nu mai puţin de trei au rock'n'roll în titlu, iar o a patra, e drept, doar *rocking*. În orice caz, pentru o tanti sau un nene în căutare de ştampile critice, lucrurile pot fi rareori mai simple de atît. Asta nu înseamnă că rădăcinile blues nu sînt lăsate la vedere sau că Angus Young ar fi mai dispus la blîndeţe decît în alte ocazii. Nu. La opt ani de la albumul precedent, *Stiff Upper Lip* (cea mai lungă perioadă de pauză pe care şi-au permis-o australienii în carieră), *Black Ice* apare ca şi cînd nimic nu s-ar fi întîmplat, ca şi cînd povestea ar fi rămas în acelaşi punct în care s-a aflat, de fapt, mereu. Riff-urile lui Angus Young sînt variaţiuni pe aceeaşi temă, vocea stridentă a lui Brian Johnson vorbeşte despre un familiar „Big Jack“, iar AC/DC păşesc în secolul XXI cu o încredere oarbă că nimic nu s-a schimbat. Fără ca *Black Ice* să ofere ceva memorabil precum „Highway to Hell“, „Back in Black“ sau „Thunderstruck“, ceva mă face să cred că au perfectă dreptate.

PUBLICITATE

Simona SORA

puzzlecturi

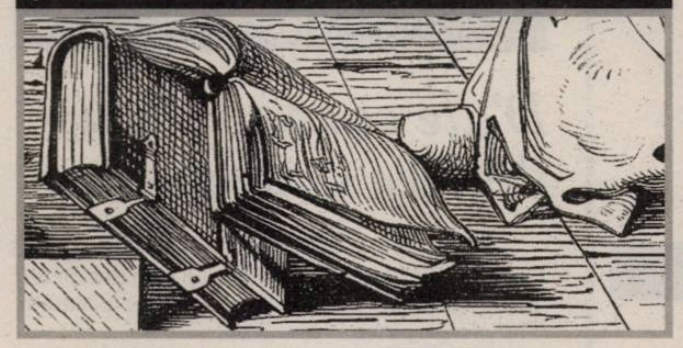

Felinologie

● ***Mic tratat de pisicologie – Bucăţi feline în felii strînse la un loc de Şerban Foarţă*, ilustraţii de Andrei Gamarţ, Editura Humanitas, 2008.**

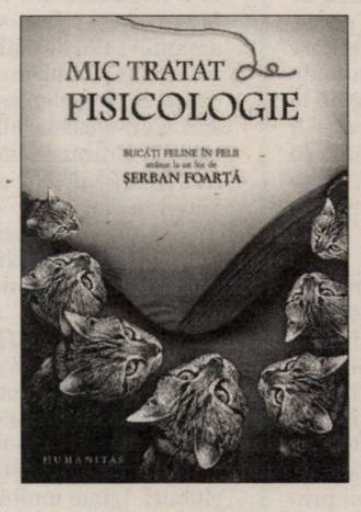

Dacă s-ar scrie o zoologie literară (şi de ce nu, dacă s-au scris deja anatomii, geografii şi logici literare?), pisica ar ocupa, desigur, un capitol consistent. În bestiarul literar în care animalele mai feroce (precum lupul) ar intra la „minori", iar altele, mai forţoase (ca ursul), ar intra la folclor şi mitologii subiective – pisica (prin ductilitate, adaptabilitate, sau, pur şi simplu, prin felinitate) ar ieşi mai bine ca alte bestii cu tradiţie şi panaş. Personaj şi *raisonneur*, depozitar al „părţii stîngi" magice sau demonice, al feminităţii ambigue şi inconştiente, dar şi vehicul poetic viu – pisica nu intră în conul de indiferenţă literar în care se trezesc făpturi mai expresive şi mai „vocale" simbolistic. Adorată sau detestată, pisica îşi păstrează – de secole (chiar atunci cînd e hăcuită prozastic sau aruncată, imaginar, în faţa tramvaiului) – un loc decent în galeria literară zoomorfă, atît de capricioasă şi de supusă chimiilor... creatoare.

Albă ca hîrtia sau neagră ca tuşul, medium idolatru sau supusă servitoare pe Arca lui Noe, animal decorativ sau ascetă întruchipînd beatitudinea lumii animale, asociată şarpelui sau reprezentată la picioarele lui Hristos – pisica provoacă reacţii-emoţii-fantasme mai mult ca orice alt animal. Aşa încît, a strînge într-un „mic tratat" antologic ode şi epitafuri pisiceşti, fragmente de proză celebre sau complet necunoscute, „bucăţi feline", pur şi simplu – e un gest pe cît de gratuit-poetic, pe atît de firesc. Şi, probabil, singurul poet a cărui graţie ar fi putut da tonul acestei antologii inedite e Şerban Foarţă – inventator în ale limbajurilor concurente, armonizator de contrarii dure, poet al raţiunilor p(f)isiceşti.

Consimţind la cîteva traduceri mai vechi şi selectînd nu mulţi poeţi „felinofili" din literatura română, Şerban Foarţă traduce restul selecţiei, strîngînd laolaltă cele mai frumoase poeme în care felina literară e deopotrivă pretext şi subtext. Astfel, de la „serafica felină stranie" a lui Baudelaire şi „Turban motanul" Ninei Cassian, la „Domnu Marcu" al lui Scarron şi poetul fără nume, dar cu 13 pisici (M. Ivănescu?) al Denisei Comănescu, de la mîţa lui M. Vakulovski „de la etajul 11" la motanul lui Prévert, în fine, de la „pisicuţa Clopoţel" a lui G. Grigurcu la Sfinxul lui Oscar Wilde – pisica este pretextul unei strînse desfăşurări poetice misterioase şi tandre. Marca unică Ş.F. se recunoaşte nu doar în poemele proprii, ci şi în selecţia ultrasubiectivă sau în traducere. Iată-l pe Neruda tradus mai subtil şi mai „nerudian" decît ar fi făcut-o un grup compact de hispanişti: „O, mică-mpărătească fără-mpărăţie, conquistador de patrie, minuscul tigru de salon, nupţială sultană validé a cerului eroticelor streşini, tu reclami vîntul dragostei intempestive, cînd umbli pui pe sol patru picioare delicate, năzuroasă, îndoindu-te de tot ce-i pămîntean, căci totul e imund pentru imaculatul tău picior". Sau iată o strofă din *Sfinxul* lui Oscar Wilde, în care recunoşti traducătorul înaintea autorului: „Ci vino-mi, seneşale, iară, / în braţe, somnolent şi-atît / de nobil şi nehotărît: / semifemeie, semifiară!".

Selectate şi reproduse după o logică acronologică, după un gust strict personal pentru reflecţii şi reflexii în oglindă, poemele sau fragmentele feline de proză se completează, îşi răspund sau se contrazic cu ştiinţă şi savoare. „Intraductibilul" poem al lui T.S. Eliot, *Numele pisicesti,* se regăseşte ca motto al unui poem de Romulus Bucur: „De-o mîţă-n meditaţie cînd mă apropiu, / Eu ştiu că pricina e-un singur fapt: / Ea-şi tot contemplă,-n prada unui rapt, / Temeiu-adînc al numelui ei propriu: / Inefabilul efabilul / Efaninefabilul / adîncu-i insondabil şi straniu Nume Propriu". Japonica lui Gellu Naum (din dialogul cu Sanda Roşescu) e pusă faţă-n faţă cu amintirile naumiene din *Salvarea speciei,* dar şi cu un frumos poem, *Despre regenerarea nevăzută* de Simona Popescu, ciclul „naumian" fiind încheiat cu un poem semnat de Şerban Foarţă şi parţial ireproductibil, din pricina ideogramelor japoneze din notă: „Pisica soţilor Naum / (pe unde-or fi, tus-trei, acum?) / avea un nume, Japonica, / pe care, cînd vroia, pisica-l / recunoştea, – iar cînd nu, nu". Pe de altă parte, „Notele şi trimiterile" lui Şerban Foarţă sînt – în sine – un comentariu de fond muzical, un tors cu mai multe înţelesuri şi mize (v. de pildă nota 16, la *Pfisica [sic!] lui Erwin Schrödinger,* de o exactitate pe cît de poetică, pe atît de... cuantică.)

Micul tratat al lui Şerban Foarţă – „Acest op, cred, necalp / şi, sper, integru, / dar neîntreg (mă mîţăi, nu mă vait!) / din pricină de copyright" (citim pe coperta IV) – este, poate, doar o introducere în „pisicologia" literară. Dar o introducere care-şi conţine – într-o dezlănţuire de virtuozitate tipic foarţiană – şi istoria, şi poetica, şi lectura (de plăcere) ideală.

PUBLICITATE

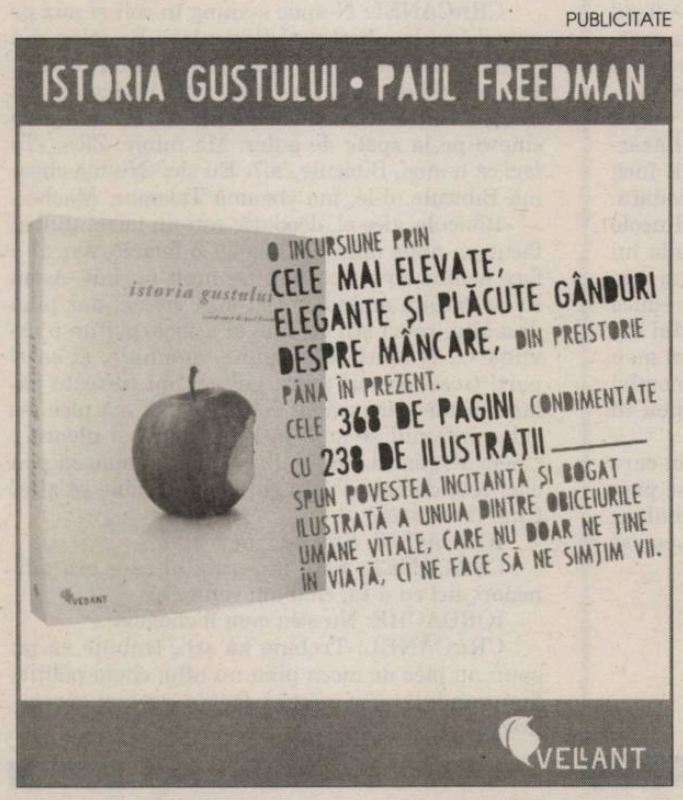

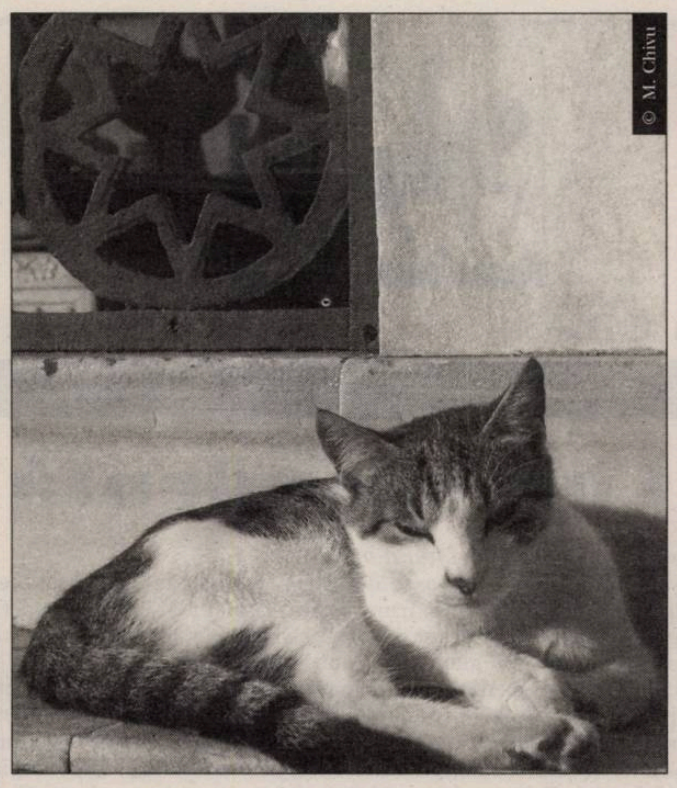

Dilema veche vă recomandă

● În atenţia tuturor bolnavilor de snooker: de sîmbătă, 13 decembrie, pe Eurosport, *live,* de două ori pe zi, campionatul britanic. La muncă, doamnelor, domnişoarelor şi domnilor! (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

Închipuiri

● ***Maradona by Kusturica* (Franţa, 2008), de Emir Kusturica.**

La începutul aşa-zisului său documentar despre Maradona, Emir Kusturica ne informează că marele fotbalist are multe în comun cu eroul primului său lungmetraj de ficţiune, *Îţi aminteşti de Dolly Bell?*. Potrivit lui Kusturica, nu e greu să ţi-l imaginezi pe Diego nici în cel de-al doilea film al său, *Tata e plecat în călătorie de afaceri*. Şi „nimic nu-i mai uşor" decît să-l vezi în *Pisică albă, pisică neagră*. Deci e clar de la bun început: în *Maradona by Kusturica* nu va fi vorba despre un mare om, ci despre doi mari oameni. Altfel spus: cine e mai calificat să-l înţeleagă pe gigantul din America de Sud, decît un gigant din Balcani? Doar nu vreun occidental! Pfff, occidentalii! În drum spre Villa Fiorito, mahalaua în care s-a născut Maradona, Kusturica se simte ca şi cînd s-ar întoarce la locurile de filmare ale lui... *Dolly Bell,* unde a descoperit „cea mai minunată trăsătură a săracilor: un spirit aristocratic dispărut azi din casele bogaţilor". Kusturica adaugă că acest spirit e unul exclusiv sud-american şi balcanic; Occidentul n-are cum să-l înţeleagă. Acolo, sărăcia e doar un motiv de ruşine. Maradona îi spune că victoria Argentinei împotriva Marii Britanii, în sferturile de finală ale Campionatului Mondial din 1986, a fost o victorie împotriva imperialismului britanic, care cu patru ani în urmă lovise greu în naţiunea argentiniană şi în pretenţiile ei legitime de a-şi anexa Insulele Malvine. Atunci cînd marca două goluri în poarta britanică (dintre care unul cu mîna), Maradona o făcea „pentru morţii noştri". Mă rog, Maradona e Maradona, iar discursul ăsta e cel pe care i-l ţine oricărui intervievator. Dar, dacă orice documentarist decent s-ar fi simţit dator să-i amintească spectatorului cine conducea Argentina la vremea tentativei de anexare a Malvinelor (una dintre juntele alea militare supersimpatice) şi ce ziceau cetăţenii Insulelor (majoritatea ziceau că ar vrea să rămînă cetăţeni britanici), Kusturica e mai mult decît fericit să-i cînte în strună luptătorului antiimperialist Diego. Filmul e presărat cu secvenţe de animaţie în care Diego triumfă, pe terenul de fotbal, asupra unor adversari ca Margaret Thatcher, Tony Blair şi Bush Jr., unul mai perfid ca altul. Animaţiile astea sînt atît de naive încît mai c-ar putea fi luate drept mişţouri la adresa închipuirilor revoluţionare ale lui Diego, dar cum să le iei aşa atunci cînd Kusturica îţi tot aduce aminte din *off,* cu vocea lui cea mai venită din suflet, că golul înscris cu mîna de eroul său a fost un „act justiţiar", că o biată ţărişoară ca Argentina (sau Serbia?) nu-şi poate lua revanşa decît prin fotbal (sau prin cinema?) în faţa mai-marilor lumii, că, dacă n-ar fi fost fotbalist, Diego ar fi fost revoluţionar şi că, de fapt, *este* continuatorul lui Che şi al idealurilor sale?

După un timp începe să se impună o concluzie: ca gînditor, Kusturica e o catastrofă. Dacă balivernele lui despre nobleţea săracilor (pe care de altfel consideră că nu trebuie să-i frecventezi, pentru că te vor dezamăgi cerîndu-ţi bani) mai lasă loc de îndoială, referatul lui de şcolar ambiţios despre semnificaţia tangoului (începe cu nişte banalităţi despre Eros şi Thanatos şi apoi o dă în blabla gen Ion-Iliescu-despre-sinergia-faptelor) îi cam clasează cazul. Nu m-am înnebunit niciodată după specia balcanică de realism magic pe care a creat-o: prea multă glorificare a balcanismului şi prea puţină critică. Într-un fel, ne invita să ne lăfăim în înapoierea noastră – ne spunea că e mai multă viaţă în ea decît la occidentalii ăia care nu ştiu nici să sufere, nici să se bucure ca noi, dar care, desigur, erau şi ei invitaţi să se lăfăie în exotismul întregii chestii. Se vede după *look*-ul lui de barbar sexy – un *look* întreţinut, o poză – că nu i se pare deloc sub demnitatea lui să se vîndă pe sine însuşi ca pe un animal exotic. Masca lui ursuză, care exprimă în permanenţă ceva între „ţara mea, izvor de lacrimi" şi „grrr", nu dă deloc bine pe lîngă chipul lui Diego, care, oricît de şocant s-ar îngrăşa sau ar slăbi de la o secvenţă la alta, rămîne chipul unui om care zîmbeşte uşor şi sincer. Maradona şi-a petrecut ultimii ani luptîndu-se cu toxicomania şi cu obezitatea, dar, dacă e să ne luăm după ce ne raportează orice cameră de filmat, există ceva blînd în natura lui, ceva ce nu pare să fi fost atins de corupţie. Dimpotrivă, Kusturica pare corupt. Prost sau deştept, *a avut* cîndva talent (nu era un simplu imitator balcanic al lui Fellini, aşa cum Horaţiu Mălăele, în *Nunta mută,* e un simplu imitator al amîndurora; imaginile lui erau în acelaşi timp felliniene şi noi), dar în filmul lui precedent, *Viaţa e un miracol,* prospeţimea dispăruse cu totul (părea regizat de Mălăele) şi aici nu mai are decît prezenţa lui de rockstar, gîndurile lui profunde (şi ele tot de rockstar) şi sterilul resentiment al periferiei împotriva centrului.

trecerea prin reviste

Care partid democrat?

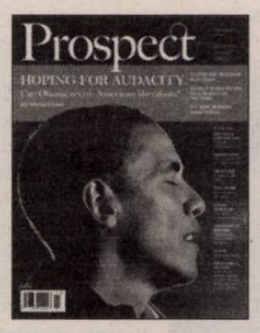

Prospect este revista care îmi aminteşte cel mai mult de *Dilema veche*, dintre toate pe cîte am pus mîna. De multe ori mă oftic că au mai multe resurse decît noi şi un public anglo-saxon răspîndit prin toată lumea, care e de multe ori mai numeros decît publicul nostru potenţial. Revista a apărut în 1995 – relativ recent dacă ne gîndim că funcţionează într-o ţară unde *The Economist* apare de un secol şi jumătate. Dar nici nu concurează cu săptămînalele britanice de ştiri şi analize, cum este *Economist*. *Prospect* joacă într-o ligă proprie şi de asta spun că e un fel de *Dilemă* englezească: nu e nici revistă academică, nici legată ombilical de realitatea imediată. Înoată cu graţie împotriva curentului care spune că presa de azi trebuie să dea cititorului mură în gură informaţie. Apare lunar, articolele sînt lungi, cu scris mult şi înghesuit, dezbaterea predomină, iar temele de acolo nu se regăsesc în restul presei. Mereu vrea să provoace, dar nu prin coperte ţipătoare sau anchete care bat spre tabloid, ci prin idei bine susţinute. În Anglia e considerată de centru-stînga, eu sînt de dreapta (cum mă demasca un vigilent săptămîna trecută la p. 2) şi nici eu nu înţeleg de ce îmi place atît. Poate pentru că, mare excepţie la stînga, nu îţi vinde gogoşi şi nu lasă nici o idee fără argumente solide. Chiar cînd articolele mi se par cu tentă, tot le citesc cu plăcere. Şi oricum, stînga din *Prospect* nu pune ideologia în faţa inteligenţei.

Numărul din decembrie se deschide cu Obama pe copertă. *Cover-story*-ul se intitulează *„The meaning of Obama“*. Unul dintre foarte puţinele articole favorabile lui Obama şi argumentate raţional pe care am putut să le citesc în această perioadă, într-o maree de articole-popcorn scrise de ziarişti-*groupies*. Michael Lind scrie despre dilemele noului preşedinte american şi despre cum se va transpune retorica sa în politici concrete. Cea mai interesantă parte a articolului vorbeşte despre diferitele aripi ale Partidului Democrat şi cum Obama va trebui să navigheze printre ele. Partidul Democrat de acum – arată autorul pe cîteva pagini – este un amestec de grupuri orientate spre teme singulare (feministe, pro-gay, pro-life, anti-arme, ecologişti), minorităţi etnice, sindicate din sectorul public şi grupurile propiaţă cîştigate de Bill Clinton, odată cu „a treia cale“. Baza tradiţională – muncitorimea industrială şi sindicatele din industria privată – s-a subţiat dramatic şi, oricum, nu se mobilizează pentru partid. Marea majoritate pro-New Deal a lui Roosevelt nu mai există, iar „Obama, ca toţi candidaţii democraţi de după George McGovern în 1972, a cîştigat voturile unei minorităţi albe influente şi ale unei solide majorităţi în populaţia non-albă şi a pierdut în categoria albi-clasă muncitoare. E un partid de stînga ciudat, unde se aliază bogaţii progresişti cu muncitorii necalificaţi care lucrează pentru ei împotriva majorităţii muncitorimii“. Articolul, altfel foarte cald la adresa lui Obama, oferă nişte sfaturi despre cum poate preşedintele să menţină o majoritate atît de pestriţă.

Tot în acest număr, directorul David Goodhart scrie un articol despre mobilitatea socială în Marea Britanie şi pune faţă în faţă diverse studii, unele care spun că mobilitatea a scăzut în ultimele decenii, altele care spun că scăderea este nesemnificativă. Un articol la care am rîs cu poftă descrie pe larg blocajul financiar de pe piaţa artei contemporane, unde preţurile ajunseseră nesimţite în ultimii ani, iar artiştii produceau pe bandă. Problema este că astfel au invadat piaţa cu produse, iar preţurile pică dramatic acum. Iar criza asta nici măcar nu are legătură cu criza financiară mondială. Şi multe alte articole interesante. Majoritatea se găsesc gratis pe site-ul revistei: www.prospect-magazine.co.uk **(C.G.)**

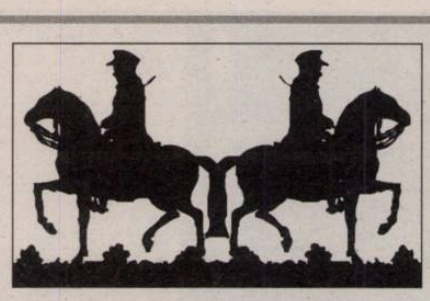

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Corespondenţă

De la mama inexistentă a fiului inexistent:

Într-adevăr, fiul nostru este de cîteva luni în Islanda*; a plecat din Groenlanda nu numai fiindcă firma lor din Canada şi-a restrîns activitatea printre gheţarii care, indiferent de criză, se topesc şi le periclitează afacerile; înţeleg că vodca din apa gheţarilor topiţi natural de căldura solară nu e de aceeaşi calitate ca aceea distilată în aparatele lor. Dar nu acesta e principalul motiv; ţi-a scris că s-a dus la Rejkjavik ca să înveţe bridge. E adevărat şi nu e adevărat; trebuie să faci o medie – ceea ce nu prea îţi stă în caracter: s-a îndrăgostit de multă vreme, prin Internet, de o islandeză, vicecampioană de bridge a Islandei. Ea i-a propus să vină să locuiască la ea şi să-i ţină noroc. De cînd sînt în corespondenţă – îţi dai seama că nu a intrat în amănunte, are discreţia mea, nu a ta... – ea a obţinut mari succese şi-l vrea alături în toate turneele la care va participa în 2009; e invitată în multe ţări şi înţeleg de la el că făcut din bridge o profesiune; islandezii sînt foarte superstiţioşi – îl citez – „şi o iubesc suficient de mult ca să-i satisfac superstiţiile“ (recunosc că mi-a plăcut explicaţia...). M-a asigurat că îmi va scrie lunar, iar în ce te priveşte, dacă vrei să-i scrii, s-o faci numai prin mine; m-a instituit ca un cenzor al tău; nu te enerva, nu o voi face. Cu bine...

Răspunsul tatălui existent şi ficţionar:

Draga mea – atît de clar mi-a fost că băiatul a plecat în Islanda încît în ultimele luni mi-am făcut un dosar islandez. Am decupat şi am pus deoparte tot ce am citit despre criza de acolo şi ori de cîte ori am văzut imagini de la Rejkjavik, cu manifestanţi în stradă împotriva guvernului şi bancherilor, mi-am căutat fiul printre ei. Să mă fi prostit di tăt? Nu mai ştiu – în ce-l priveşte – ce-i autoironia, sarcasmul, marmelada melodramei, inteligenţa emoţiilor. Într-o noapte m-am perpelit cîteva ore la auzul ştirii de la RFI (la 24 h, ora Bucureştilor, îl ascult cu sfinţenie pe omul lor de la New York, cu cotele indicilor Dow Jones şi Nasdaq, nepricepînd nimic, dar sunîndu-mi prin incantaţia vocii şi leit-motivul: *„je vous rappelle...“*, ca un poem) că la Rejkjavik au ieşit în stradă 6000 de oameni „o cifră enormă...“. Am mers şi mai departe cu seriozitatea şi l-am rugat pe un prieten din Paris să-mi trimită o cărticică (descoperită în *Le Monde des livres)* cu schiţele unei scriitoare islandeze, 32 de ani, poate că numele ei: Gudrun Eva Minervudottir şi titlul: *În timp ce el te priveşte, tu eşti Fecioara Maria* îţi vor fi suficiente ca să prinzi o atmosferă. Schiţe de cîteva pagini, fulgerătoare, ale unei puştance vizitate de necunoscuţi intempestivi, o candidă perfidă care poate întreba chiar într-un titlu: „De ce o lacrimă îţi străluceşte în ochiul vînăt care a văzut oraşe în flăcări, valuri de sînge şi un număr incalculabil de femei goale?“. Splendide, uşoare, filfîind ca îngerii de care e obsedată, ca în alt titlu: „De ce îngerii cad cu aripile în flăcări?“, grele permanent de păcatele senzualităţii – la noi nu le-ar lua mai nimeni în seamă (chestii fumate...), aşa cum au făcut cu Dragoman, *Regele alb,* pe care ţi l-am lăsat la uşă şi nu mi-ai spus cum ţi s-a părut. Sigur că – ticăit cum devin minut cu minut – mi-ar fi plăcut să se îndrăgostească de Miner ş.a.m.d... Dar să se încurce cu o bridgistă, fie ea şi vicecampioană, gata să bată lumea cu ea? Mă aud ţîţîind ca bunică-mea cînd a auzit că las pianul şi literele ca să plec recrut în armată.

Mă angoasez strict tehnic, neputînd obţine explicaţii precise de la tine care nu ştiai nici popa prostu', dar te entuziasmează că el îi iubeşte superstiţiile. Cum adică vrea să-i stea alături...? Ca partener? A învăţat el bridge – jocul ăsta se studiază vreo patru ani, ca la facultate... – ca să joace cu ea în turnee, să fie – cum se zice – o pereche fixă? Sau o va însoţi, ca un prinţ consort, mai bine zis ca o mascotă? Nebunia bridge-ului – pe care, ca belotist, l-am respectat atît de mult încît nu l-am putut învăţa – începe de la faptul că nu-i un joc de noroc, un joc de cărţi, ci cu cărţi; cu cît îl ştii mai bine, cu atît reduci hazardul, cacialmalele – ne-am certat de prea multe ori, nu o să-ţi mai explic încă o dată ceea ce dogmatismul tău ardelenesc antiludic nu a priceput niciodată. Pe urmă, cum se vor înţelege? Oricîtă engleză ştie, va învăţa islandeza dincolo de licitaţia unui contract? Sau va fi un amor fără cuvinte, ca în schiţele lui Gudrun? Cît va rezista? E o întrebare aiurea, de tic-tac? Pe urmă, mai e şi criza asta...! Nu-i va lovi şi pe profesioniştii bridge-ului? Nu se vor reduce turneele cu premiile lor, cu invitaţiile de casă, masă – din ce vor trăi? Mai am încă rezerve de sarcasm ca să mă liniştesc cu gîndul că trăiesc lîngă fiul meu o criză mondială a capitalismului financiar. Pînă acum – mulţumită economiei de lagăr – nu am cunoscut-o. Va fi o experienţă sau – cum se spunea în *Rubliov*-ul de care nu cred că ai scăpat nici tu – „va fi o luptă!“.

Încît te întreb atît: poţi să-i scrii şi să afli ce a făcut cu containerul în care a stocat xeroxurile după articolele mele din *Scînteia tineretului* trimise prin februarie 2007 de fosta lui logodnică**? L-a luat cu el? L-a lăsat în Groenlanda, să se topească odată cu gheţarii? Ţi se pare că sînt deplasat, prea egoist în actuala criză prin care trece omenirea?

Răspunsul mamei inexistente:

Mi-a plăcut foarte mult *Regele alb*. Îi voi scrie.

---

* pentru nonficţionari: *Dilema veche* nr. 237 din 28.08.08

** pentru nonficţionari: *Dilema veche* din 23.02.07

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

D'ale carnavalului de I.L. Caragiale

Se termină: „CATINDATUL *(umblînd agitat):* Pfu! Pfu! Pfu! Iar m-a apucat; dar rău, rău de tot! *(către Iordache, hotărît)* Ştii s-o scoţi? Scoate-o. *(Toţi privesc pe loc.)*

IORDACHE: Lasă că-i ştiu eu leacul ei; eu i sînt popa... de la Matei citire... (*se repede la masa din fund, ia o pereche de foarfeci mari şi vine cu ele încruntat, clănţănindu-le, ca la tuns, Catindatului.)* Şezi! *(Catindatul şade; Iordache cu foarfecele clănţănind îl ameninţă să i le bage pe gît.)*

CATINDATUL *(ridicîndu-se înseninat):* Mersi, neică, mi-a trecut! *(Toţi pornesc veseli şi rîzînd spre dreapta.)*

Cortina“

Povestea: Nae Girimea, frizer de mahala, trage la o nouă amantă în persoana distinsei Didina Mazu. Acest fapt va stîrni gelozia nebună a amantei sale „de suflet“, Miţa Baston, precum şi a violentului Pampon, amantul oficial al Didinei. Se caută şi se pedepseşte vreodată îndrăzneţul frizer? Păi, e carnaval. Cine are chef să strice distracţia? Crăcănel, întreţinătorul Miţei? În nici un caz. Poliţistul? Nu e prost. Carnavalul continuă. Uite-l în viaţa ta.

Şmecheriile textului: Fiecare personaj e cu musca pe căciulă. Girimea Nae îi întărîtă pe toţi, îi rade pe toţi – cum se zice – nu degeaba e frizer şi bărbier.

Emo, SMS şi MMS şi Virale pentru Bloguri: „Na, mizerabile!“ şi paf! Cum să scap de nebuna asta? Cum să mă cotorosesc de republicana? Vrea să mă bage în primejdie! Bine, soro, vina mea este? păcatele mele! Sînt turbaţi! Grozav tachinez.“

Durata lecturii şi tipul de creier: E tipic pentru cluburi. Lume multă, n-au ce-şi spune, se intrigăresc pînă-nnebunesc.

Cash şi investiţii: Viaţa e un carnaval. Să investeşti în carnavaluri, nene!

Personaje: NAE GIRIMEA, frizer şi subchirurg, IANCU PAMPON, MACHE RAZACHESCU, ce-i mai zice şi CRĂCĂNEL, UN CATINDAT DE LA PERCEPŢIE, IORDACHE, calfă la Girimea, UN IPISTAT, DIDINA MAZU, MIŢA BASTON, UN CHELNER, O MASCĂ, MĂŞTI, PUBLIC, SERGENŢI DE NOAPTE, carnavalul, Bucureştii.

Mişto: „IORDACHE, CRĂCĂNEL

CRĂCĂNEL *(intrînd prin fund furios, cu pălăria stricată şi tăvălită. Iordache se dă la o parte):* A! asta nu, asta nu poate să rămîie jos!... Ai mai pomenit d-ta una ca asta, d-le?

IORDACHE: Ce, d-le?

CRĂCĂNEL: D-le, adineaori ştii că am plecat de aici.

IORDACHE: Da...

CRĂCĂNEL: N-apuc s-ajung în colţ şi auz pe urmele mele: «Pst! pst! Bibicule!». Pe mine mă cheamă Telemac, Mache, nu mă cheamă Bibicul. Îmi văz de drum... Iar: «Pst! pst! Bibicule!» Eu merg înainte... Cînd mă pomenesc că m-apucă cineva pe la spate de guler. Mă întorc. Zice: «Te faci că n-auzi, Bibicule, 'ai?» Eu zic: «Nu mă cheamă Bibicule, d-le, mă cheamă Telemac, Mache». — «Bibicule, zice el, deodată; eşti un mizerabil! ai făcut un abuz mare; ai înşelat o femeie, dar ai a face acuma cu un bărbat. De mult te caut. Avem să ne răfuim amîndoi. Acu nu-i vreme, dar pînă una alta, ca să ştii cu cine ai a face, poftim o arvună!»... N-apuc să răspunz, domnule, şi şart! part! trosc! pleosc! patru palme: îmi turteşte pălăria şi mi-o aruncă cît colo. Pînă să mă plec s-o ridic, infamul se suie într-o trăsură şi pleacă... Chem sergentul... nimini!... A! dar trebuie să ştiu cine este dobitocul ăsta smintit... trebuie să ştiu! Cum îl cheamă?

IORDACHE: Ştiu eu cine e ăla?

CRĂCĂNEL: Este mizerabilul care era adineaori aici cu d-ta, cînd am venit eu.

IORDACHE: Nu ştiu cum îl cheamă...

CRĂCĂNEL: Trebuie să ştii, trebuie să-mi spui: nu plec de aicea pînă nu aflu; chem poliţia, fac scandal!... *(se plimbă făcînd gesturi exasperate).*“

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

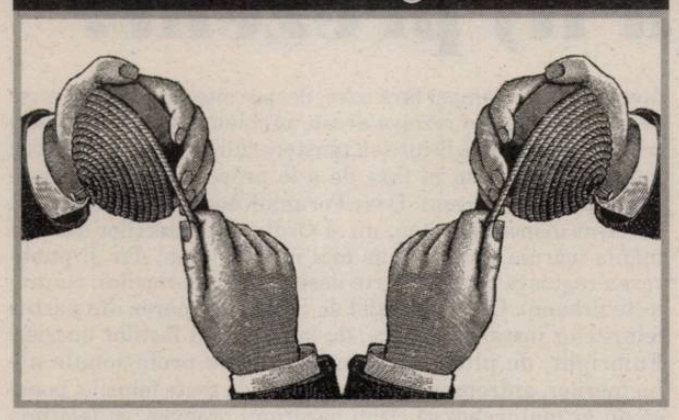

Starbucks a venit după mine

Starbucks mi-a fost a doua casă la Londra. Pe o arie de 500 de metri în jurul clădirii în care locuiam se aflau patru cafenele din acest lanţ. Am locuit chiar în spatele muzeului *Tate Modern,* în linie dreaptă faţă de catedrala St. Paul, peste Tamisa. Zona era năpădită de turişti, probabil de aici atîtea cafenele şi restaurante unul lîngă altul. Primul meu Starbucks era la 30 de metri de intrarea în cămin. De acolo am descoperit Londra în primele zile, am privit lumea, m-am obişnuit cu feţele oamenilor şi cu reconfortanta indiferenţă a londonezilor faţă de oricine. Era un Starbucks ca toate celelalte. Apropo, îmi place Starbucks în primul rînd pentru că îmi place standardizarea. Ştiu, e la modă să zici că urăşti standardizarea, să zici că marile lanţuri omoară farmecul vieţii, bla-bla. Poate că dacă te naşti într-o ţară în care totul merge bine, atunci vrei să trăieşti mereu aventuri, de la ora cînd vine trenul la modul în care arată cafeaua. Eu sînt născut însă într-o ţară sălbatică, o ţară în care trenul nici măcar nu pleacă mereu la timp, ce să mai vorbim de cînd ajunge, o ţară care abia acum încearcă, timid, ordinea. Las urmaşilor mei plăcerea de a trăi standardizat şi de a adora farmecul haoticului, la mine e invers. Îmi place să găsesc acelaşi lucru în colţuri diferite ale lumii, să găsesc exact ce aştept, nici mai mult, nici mai puţin. Starbucks e admirabil pentru că nu e o aventură, e peste tot la fel: muzică liniştită, decoruri şicieftine *à la* Ikea, cafea multă şi bună, prăjiturele gustoase şi oameni zîmbitori (ador şi zîmbetul de vînzător bine antrenat, nu mă interesează dacă e sincer sau nu). Al doilea Starbucks personal era chiar în faţa teatrului *Shakespear's Globe.* Aici lucra un asiatic grăsuţ care cînd mă vedea zicea: ştiu, *Black Americano Venti!* Cea mai spectaculoasă cafenea abia urma, însă. Puţin mai jos, tot lîngă Tamisa, chiar lîngă fosta puşcărie medievală Clink, acum muzeu. Uşa mică, abia vizibilă, dădea într-o încăpere foarte mare, iar canapelele erau întinse pe un fel de verandă închisă care dădea spre fluviu. Pe canapelele astea am învăţat pentru examenele scrise finale. Starbucks devenise atunci mai mult decît un loc unde munceam, era tovarăş de învăţat: două cursuri pot fi rezumate onorabil cît bei un venti.

Mi-a lipsit Starbucks-ul cînd m-am întors, acum îmi dau seama cît de mult. Exista în Bucureşti doar în mall-uri. Am fost o dată, dar era o problemă. Nu ştiu ce a fost în mintea lor de s-au dus în mall. Starbucks este un loc urban, unde oamenii vin să muncească sau să se relaxeze în pauza de muncă. Este o experienţă introvertită trăită în comun. În mall, burtoşii de cartier şi pipiţele cu ştrasuri se hăhăiau în cafenea. Era o experienţă extrovertită, epatantă, era stupid. Apoi, am încercat cafenelele obişnuite din centrul oraşului. Două probleme mă enervau: cafeaua şi muzica. Cafenelele din Bucureşti se vor italieneşti sau franţuzeşti. Asta înseamnă cafea mică, scumpă, împopoţonată ba cu frişcă, ba cu alcool. Din nou – un loc de fiţe. A doua problemă: muzica. Ca şi în taxiuri, restaurante, autobuze. România este o imensă discotecă. Muzica e agresivă, e tare şi face „bum-bum", başi la greu. O zicală de pe Internet zice că ai ajuns la maturitate cînd descoperi că butonul de volum merge şi spre stînga. După acest standard, România este o ţară infantilă.

Acesta fiind contextul, mă întorceam săptămîna trecută acasă şi, tot în raza a 500 de metri de casa mea, văd un anunţ într-o vitrină: *„Starbucks is coming soon". Wow!* Era noapte, aşa că m-am zgîit în vitrină: mesele scheletice, fotoliile leneşe, raftul cu prăjituri. Toate erau acolo. Primul Starbucks în centrul Bucureştiului. S-a deschis rapid, chiar a doua zi. M-am prezentat la datorie. *Americano, black,* mare. Adică *Venti?* Da, cea mai mare. Pînă şi dialogul este acelaşi. Lume bine, ocupată, de la cele trei clădiri de birouri ridicate pe lîngă Piaţa Victoriei cît am fost eu plecat. Peste vreo două ore, locul s-a aglomerat şi au început să circule sandvişuri şi prăjiturele gratis printre mese. Cum aveam treabă, apucam prăjturile şi ignoram ce se întîmplă. Mă duc să mai iau o cafea, dau să plătesc şi o faţă zîmbitoare îmi spune că e gratis: „Este evenimentul de deschidere, a venit şi presa! Aoleu, să plec? Nu, sînteţi binevenit". Adevărul este că invazia de blonde gălăgioase mă cam speriase. Am răsuflat uşurat: erau doar ziariste, nu o să le văd zilnic. Ca un client oarecum timorat de prezenţa presei, am asistat deci la evenimentul de lansare. Pe post de amfitrion un Berty Barbera cabotin; o degustare de diverse soiuri de cafele; multe prăjituri gratis şi un concert excelent al Alexandrinei Hristov (nu o ştiam, e foarte tare, daţi un search pe youtube).

A treia zi, presa plecase. Totul era după standard. Adică foarte bine.

P.S. Nu, nu există nici un fel de aranjament de promovare între mine şi Starbucks.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

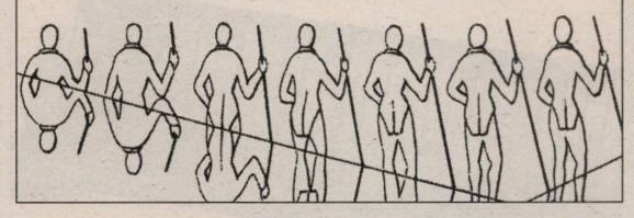

Cadouri, brazi, industrii

„Dacă lucraţi la calculator pe timp de iarnă sau în camere cu aer condiţionat, pătura USB este *gadget*-ul care vi se potriveşte. Senzaţia de frig dispare în doar cîteva minute." „Plăcută la atingere, vă încălzeşte corpul; funcţionează conectată la USB – *plug & play;* după încălzire, se stabilizează la 35 de grade Celsius." Pe scurt, o combinaţie perfectă între caracteristicile standard ale oricărei pături respectabile şi cele ale unui obişnuit *device* USB: obiectul se numeşte „păturica USB" şi intră în catalogul produselor de pe site-ul USBmania. Acesta pare a se adresa oamenilor care mănîncă, dorm, respiră şi trăiesc lîngă un computer. Care nu concep existenţa fără respectiva mufă deşteaptă: jumătate oameni, jumătate computere...

Ei aparţin unei specii hibride: cu un rest de afectivitate (vezi diminutivul din „păturica") şi cu multe procente de exactitate tehnologică avansată (şi pe cea cu temperatura şi *plug & play).* Pătura nu e decît un umil exemplu de kitsch drăgălaş computerizat. Altele sînt încă mai grăitoare: „Acum vă puteţi păstra picioarele calde cînd staţi la calculator, pe timp de iarnă, cu ajutorul papuceilor USB. Sînt făcuţi din blăniţă moale, plăcută la atingere şi se conectează la portul USB. Iernile friguroase nu mai sînt o problemă". „Papuceii USB" sînt mai siropoşi decît păturica: contrastul dintre blănoşenia lor pufoasă şi tehnica rece şi precisă parcă e evident. La fel şi rolul lor de slujitor al individului a cărui poziţie instinctivă nu e alta decît... aşezat la computer.

Papuceii nu pot fi întrecuţi decît, cel mult, de „stick-ul USB gogoaşă": „Un stick USB cu un aspect delicios – o gogoaşă de 2GB cu glazură de ciocolată". Asocierea dintre cei doi GB şi glazura de ciocolată mi se pare fabuloasă. Şi fără loc de comentarii adiacente.

Brăduţul USB, „din plastic, care îşi schimbă culoarea într-un adevărat spectacol de lumini şi împrăştie bucurie în jur" readuce lucrurile pe făgaşul lor – să zicem normal, sau formal – de Crăciun convenţional: el este numai unul dintre posibilii brazi pe care îi poţi alege pentru această sărbătoare. S-a dus (pentru cine vrea schimbare...) vremea simplei variante a pomilor cumpăraţi din piaţă şi doar puţin şi grosolan asortaţi cu toporul de vînzătorii rudimentari. Acum, de pe brazidecraciun.ro, poţi comanda chiar şi un brad natural, dar, de ce nu, gata decorat; sau în ghiveci, dacă îţi propui să fii ecologist; ori artificial, în cazul în care, pe lîngă opţiunea ecologică, ţi-o asumi şi pe cea a eternităţii lui (nu-l mai înlocuieşti în fiecare an, o faci doar dacă evoluează dramatic moda şi te-ai săturat de modelul iniţial). În cadrul opţiunii artificiale există şi una mai specială: cea a bradului de lux, în valoare de... 37.800 lei: „Numai cu decoraţiuni din cristale Swarovski, cu fir de aur, fundiţe din catifea şi mătase de cea mai bună calitate". Totul, în cazul acestui brad (care în poză nu pare cine ştie ce, ci mic şi prea încărcat), poate fi lucrat cu fir de aur: de la beteală la „fusta" care înveleşte suportul. El e aşezat pe un suport aurit, într-un stil roccoco, *à la* jilţul lui Gigi Becali.

Lucrurile nu se opresc aici: brazii de Crăciun au industria lor, şi aceasta cuprinde toate serviciile adiacente: o „decorare de lux" presupune un decorator, un designer, va dura trei ore şi va costa 1575 lei... În final, tot echipele brazidecraciun.ro (recognoscibile prin echipamentele roşii-verzi personalizate!) vor veni să debareseze, dispensîndu-te de pomul devenit indezirabil şi curăţînd acele „şi *glitter*-ul" după el. Mai mult de atît, tot ei îţi pot oferi spaţiu de depozitare a podoabelor pînă anul viitor. Totul perfect curat şi ordonat, fără urme, de parcă propriul tău brad nici n-ar fi trecut, vreodată, prin propria ta casă...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

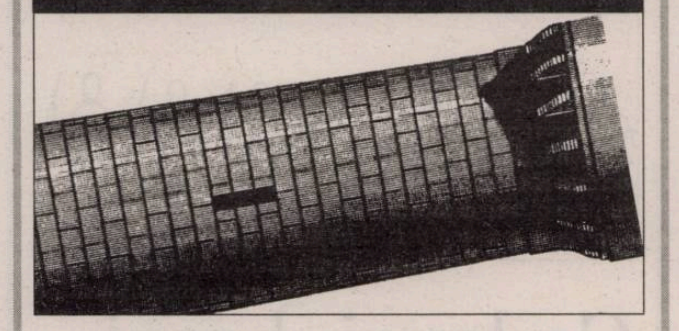

Vocaţie

Am citit pe nerăsuflate *Memoriile* publicate de Valeriu Anania la Editura Polirom (2008). Opera vădeşte o calitate literară de zile mari şi un material epic menit să rezume aproape un secol de viaţă românească. Pentru că autorul – literat şi teolog, iar apoi arhiepiscop şi mitropolit al Clujului – a fost eroul unor circumstanţe existenţial-istorice ieşite din comun. Parcursul lui Valeriu Anania distilează tragediile României, din anii '30 pînă astăzi. Omul merita un asemenea destin, pe care l-a provocat sau pătimit, cu egală destoinicie, inteligenţă creativă, pasiune pentru religie, mituri şi imaginarul românesc: un destin exemplar, cu toate meandrele şi obscurităţile sale acum lămurite. În sute de pagini alerte, cititorul descoperă tot ce aşteaptă de la scriitorul Valeriu Anania, dar şi de la „bătrînul oştean" al Bisericii Ortodoxe, cum îi place să se numească.

Tinereţea „verzuie", trăită cu entuziasm adolescentin, şi cruntele dezamăgiri, răsplătite după război prin coşmarul închisorii comuniste. Intrarea în monahism, dragostea pentru misterul liturgic, dar şi apetenţa aproape mondenă pentru modernitatea literară, avangarde, călătorii, muzică simfonică, medicină şi ştiinţele naturale. Întîlnirea cu personalităţi cruciale (precum patriarhul Justinian), cu protipendada crepusculară a elitei interbelice, lupta pentru propria demnitate într-o lume dominată de impostură, violenţă şi oportunism servil...

Experienţa puşcăriei politice, infernul interogatoriilor, suspiciunea unor adversari care îi invidiază forţa de a rămîne liber în plină dictatură... toate năvălesc în *Memorii,* cronologic, astfel încît rezultatul devine laolaltă rotund şi revelator. Interesant că, deşi autocentrat, textul nu oboseşte prin egolatria celui care-l scrie. Detectăm prezenţa interliniară a lui Dumnezeu, singurul stăpîn al conştiinţei mărturisitoare. Evident, memorialistul se prezintă într-o lumină favorabilă, numai că nu se justifică apologetic: încearcă doar să se explice, să ia distanţă faţă de propriile păcate, înfăţişate ca slăbiciuni generice ale condiţiei umane (cum au şi fost).

Valeriu Anania şi-a redactat *Memoriile* în două tranşe: prima, acum trei decenii, cînd se afla încă departe, între Detroit şi Hawai. Ultima, reluată acum doi ani şi încheiată în februarie 2008. Între ele nu există nici o falie. Stilistic unitare, dar legate şi printr-o neschimbată perspectivă etico-metafizică, ele alcătuiesc un ansamblu fără fisuri narative, păstrînd linia anecdotei semnificative, a portretului contemporan şi a vervei descriptive. Niciodată „filozof al istoriei", Valeriu Anania nu e nici un moralist: e mai curînd un temperament dramatic, un „biet om" înghenuncheat la picioarele lui Hristos, un luptător dîrz, care-şi dispreţuieşte duşmanii fără a se întina cu ură împotriva lor. Cînd cineva îi displace (de pildă, Justin Moisescu sau Andrei Scrima), o spune clar, arată de ce, fără să-şi desfiinţeze preopinentul. O difuză filantropie străbate textul, conferindu-i străluciri psaltice. Autorul e pur şi simplu cineva care gîndeşte ortodox, în linia patericală, aşa încît iartă totul, la adăpostul judecăţii divine şi sub penumbra „mereu iminentă" a veşniciei.

Fascinantă mi se pare, la urma urmelor, unitatea personalităţii sale: dramaturg, poet, eseist, istoric de artă, hermeneut şi talmăcitor al Sfintei Scripturi, om de aparat administrativ, editor şi tipograf, ziarist şi polemist, ierarh şi conştiinţă civică vie, Valeriu Anania ştie să rămînă el însuşi: are acelaşi ton, acelaşi gînd, acelaşi mod de a reacţiona, acelaşi talent expresiv, care transfigurează empiricul şi îi dă simultan corp. Deşi geneza operelor literare şi a tuturor celorlalte înfăptuiri ale sale este pe larg prezentată în *Memorii,* rămînem cu sentimentul că acest mare ostenitor a realizat totul fără trudă, de parcă ar fi slujit, mereu, calea indicată de providenţă. N-am mai pomenit, în cultură şi în Biserica noastră, vreun caz mai grăitor de sinergie asumată ca vocaţie.

Augustin IOAN

Ce înseamnă (a fi) prezent?

Ştefan Vianu (filozof, lector la UAUIM), Ioan Andreescu (arhitect, profesor la Facultatea de Arhitectură din Timişoara) şi cu mine am fost invitaţi joi, 27 noiembrie 2006, la Galeria Artexpo/Etaj 3 din Teatrul Naţional Bucureşti, pentru a discuta despre tema şi rezultatele excelentului concurs internaţional dedicat studenţilor de la arhitectură. Doar Ştefan şi cu mine am apărut. Tema concursului chiar asta era: „Prezent".

Pe teren, situaţia era diferită.

Invitaţi în masă, studenţii au răspuns absent temei şi interlocutorilor mei, din care doar Ştefan a ales să vină, totuşi. Că nu au venit decît cîţiva studenţi, treacă-meargă; dar, cu excepţia colegei Françoise Pamfil, au absentat *integral* şi profesorii şcolii de arhitectură din Bucureşti. Iată pentru ce m-am gîndit să aştern într-o formă coerentă cele cîteva gînduri pe care le doream discutate cu Ştefan şi cu Ionică (dacă acesta din urmă ar fi apărut). Nu pentru că ele ar fi nespus de preţioase, nu. Dar pentru că tema, aşa cum au văzut cei din public care, totuşi, au participat (şi le mulţumesc în primul rînd lor că au făcut efortul acesta), ducea, aproape după fiecare fir deşirat, către temele mai ample ale spaţiului public şi ale stării (patetice, mă grăbesc să divulg) a dialogului între profesiuni culturale, între arhitecţi şi comunităţi şi, fireşte, precum arăta sala, între arhitecţi şi *punctum*.

Am propus, ca moderator, cîteva astfel de fire desprinse, pe de o parte, din apropo-ul scris pe broşura ce însoţeşte concursul, iar, pe de altă parte, din lucrările studenţeşti prezentate în concurs şi remarcate de juriu. Prezentul nu este, din nefericire, o ipostază unde ne veţi găsi pe prea mulţi dintre arhitecţii români. Dar nu este doar culpa arhitecţilor români, a micului trib de pe-aici, pierdut în tranziţie, orbit de punga de gălbiori, întîrziat. Profesiunea de felul ei pune în paranteză prezentul: este fie *amintitoare şi reactivă* (sub specia tradiţiei, a istoriei şi a conservării patrimoniului), fie *viitoare şi proactivă* (în actul proiectării şi, mai ales, în futurismul imaginării). Cîtă vreme lumea discuta despre circulaţia sufocantă ori despre turnul de la catedrala catolică, arhitecţii parcurgeau halucinaţi oraşul, în minte cu proiectele de mall-uri, turnuri, pseudo-aşezări virtuale, pe care le aveau propuse la comisiile de urbanism pentru PUZ-uri modificatoare. Să ne înţelegem. Niciodată cei care au pictat PUG-urile de localităţi în anii '90 (doar urbanişti; nici un alt cetăţean al urbei respective), şi mai cu seamă cel al Bucureştilor (retardat de cînd a fost conceput şi – acum – complet *obsolet,* cum ar spune un alt filozof român, iubitor de neologisme) nu şi-au imaginat că vor veni aceste vremuri, care tocmai au trecut! Nici proprietatea, nici dezvoltarea spontană nu au fost măcar imaginate, necum anticipate în acest proiect de oraş viitor, care trebuia să le acomodeze mai înainte ca ele să fi devenit teme ale prezentului.

Prin urmare, ocuparea prezentului se poate face în primul rînd de arhitect ca locuitor al cetăţii, de vreme ce profesiunea îl (de)formează să lipsească din prezent. Iată de ce majoritatea proiectelor stundeţeşti de acest tip au vizat teme sociale care nu au, în sine, doar soluţii arhitecturale; poate nu au nici măcar, în primul rînd, astfel de soluţii. Arhitectul, aici, e chemat în ipostaza sa de cetăţean, nu de expert. Prezentul e, aici, înţeles de mai tinerii noştri viitori colegi ca *refuz al absenţei*. Locuirea extremă (de calamitate, a celor fără locuinţă, a celor asistaţi) a venit, astfel, să se întîlnească cu temele ecologice şi ale dezvoltării durabile. Arhitecţii viitori, cei din acest concurs expus la TNB/Galeria Artexpo/Etaj 3 au propus capsule pentru „homleşi". Dar cine le construieşte nomazilor *par excellence* care sînt cei fără locuinţă fixă de pretutindeni, nu doar de la noi, structuri hi-tech asemănătoare celulelor din *Matrix,* dacă nu există bani nici măcar pentru locuinţele elementare, care, practic, nu costă bani, din chirpici?

Aici, deja, am identificat o a doua temă derivată din prezent, aceea a prezenţei. Nu a prezenţei în sens filozofic, temă care l-ar fi avantajat pe Ştefan Vianu, ci a prezenţei arhitectului în cetate ca arhitect. Mi s-a părut că merită discutată, în acest context în care mulţi colegi au a-şi reveni din orbirea frenetică a bulei imobiliare, atît absenţa arhitecţilor români din spaţiul public unde tocmai începuse să se înfiripe o dezbatere mai serioasă despre oraşele noastre, cît şi prezenţa pe care o datorează semenilor lor, încă. Nu ştiu cîţi îşi mai amintesc de textul lui Sorin Ioniţă publicat în revista *22,* în care întreba unde sînt arhitecţii români? Eu – da. Mi-a fost ruşine cînd l-am citit, deşi întrebarea o puneam eu însumi colegilor mei, cum am spune, în familie.

Atunci, absenţa din spaţiul public a arhitecţilor nu a mai putut fi camuflată. Acum, cînd valul – care ne-a luat cu el prea mulţi colegi – a trecut, va trebui ca noi înşine, breasla în instanţele ei organizate, să îşi pună întrebarea aceasta. Din nefericire, o va formula doar la timpul trecut. Prezentul, acela al urgenţei, s-a stins deodată cu stringenţa prezenţei arhitecţilor în spaţiul public al cetăţii.

După valurile de inundaţii care cereau din partea noastră acţiune şi inteligenţă a proiectării minimale, *pro-bono,* în favoarea celor rămaşi fără case, despre cîte proiecte propuse de arhitecţi spre a rezolva aceste probleme veţi fi auzit? Cu cele cîteva proiecte făcute cu masteranzii de la Spaţiul sacru mă găsesc şi acum în faza de a le propune spre publicare cuiva, oricui, interesat. Doar Forumul Academic Român şi-a declarat disponibilitatea, nu şi Ordinul arhitecţilor din România (căruia i-am propus mai întîi şi tema, dar şi publicarea regulată a unei charte despre starea oraşului, cu proiecte urbane). Or, dacă astfel de charte ar apărea din partea feluritelor instanţe publice, de la Asociaţia foştilor bursieri Fulbright, de pildă, pînă la asociaţiile profesionale ale inginerilor, antreprenorilor, artiştilor de toate felurile, poate că nu ar mai trebui să citim bazaconii propuse, cu legitimă îngrijorare, cu entuziasm evident, dacă nu chiar violent, dar cu o expertiză disciplinară îndoielnică în feluritele profesiuni ale oraşului, de felurite oengeuri. Să ne înţelegem: nu neg dreptul oricărui cetăţean de a formula teme urbane şi de a solicita, chiar, un anume tip de acţiune urbană. Dar deplîng absenţa reacţiei experţilor, dezertarea lor mută în teritorii ale complicităţii bine remunerate cu o singură componentă a actorilor urbani, cea a dezvoltatorilor imobiliari.

Să nu ne mirăm, aşadar, dacă pe locul deşertat (şi dezertat) de noi se instalează, *squatt*-îndu-l, felurite alte persoane: artiştii – pentru a experimenta cu spaţiul, dacă arhitecţii tot nu o mai fac; cetăţenii – pentru a mobila cu *flash-mobs* şi *happenings* spaţiul public vidat de sens edificatoriu; inginerii („intelectualitatea tehnică") – spre a ocupa teritorii ale proiectării de unde arhitecţii au pierdut terenul pe mîna lor; arhitectura minoră, rurală, unde arhitecţii nu au fost vreodată prezenţi altfel decît prin semnăturile de complezenţă puse pe tot soiul de caricaturi desenate de subingineri şi tehnicieni şi desenatori localnici, autorizate de primarii complici şi niciodată chestionate de, altfel, ai zice, foarte riguroasa, acolo unde e rost de bani adevăraţi, inspecţie de stat în construcţii.

În al treilea rînd, mi s-a părut demn de semnalat faptul că unii dintre studenţii participanţi cred că prezentul pe care li-l oferim e poros, nemulţumitor. Alternativa pe care ne-o oferă în proiecte? – augmentarea lui. Cum? Fie prin intermediul realităţii virtuale (şi aici prezenţa filozofului ne-ar fi putut ajuta să discutăm relaţia dintre actual şi potenţial, dintre real şi virtual, dacă, desigur, ne-ar fi interesat să participăm la dezbatere); fie prin intermediul activismului, despre care deja am amintit, fie prin intermediul instalaţiilor de *landscape art,* menite, ca în proiectul cîştigător al locului 2, să intervină cu structuri flotante în fluxul mareic al unei insule nou-zeelandeze.

Intervenţiile lui Ştefan Vianu, pertinente, au îmbogăţit cele cîteva prilejuri de dezbatere pe care le-am lansat. Se înţelege că, foarte repede, ne-am întîlnit în critici şi, mai ales, în părerea cu privire la starea destituită a spaţiului public băştinaş. Îi mulţumesc colegului meu pentru seriozitatea implicării sale în dezbatere, chiar dacă aerul semiocupat al sălii invita, poate, la relaxare. Françoise Pamfil a fost, de asemenea, ca întotdeauna, un partener de nădejde în orice întreprindere în care, cu seriozitate, se implică. Au fost şi întîmpinări din sală, cu privire la urbanismul participativ spre pildă. Nu mă îndoiesc că o prezenţă mai consistentă ar fi crescut nivelul dezbaterii. Păcat...

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

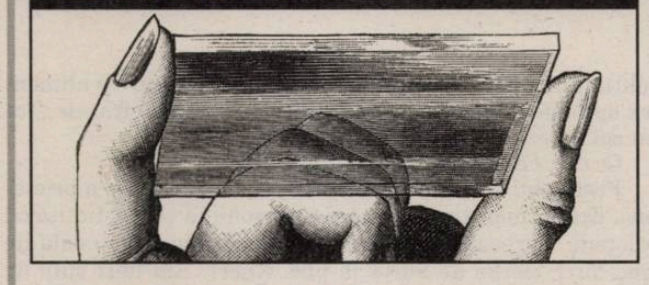

Debutul

Duminica trecută, *Parte de carte* de la PRO TV i-a avut invitaţi pe Filip Florian şi pe Lidia Bodea, iar tema discuţiei a fost „Debutul editorial“. Filip Florian, pentru că e astăzi unul dintre cei mai de succes prozatori români, Lidia Bodea, pentru că se ocupă cu selecţia manuscriselor primite la Editura Humanitas. Legătura dintre cei doi ne-a fost dezvăluită de Cristian Tabără: Lidia Bodea se afla la Editura Polirom cînd manuscrisul volumului *Degete mici* de Filip Florian era respins de către Editura Humanitas şi tot acolo era cînd Poliromul îi publica romanul.

Tema debutului scriitorului român de astăzi este una interesantă şi păcat că i-au fost acordate numai 17 minute în partea a doua a emisiunii (a existat şi o primă parte, în care moderatorul Cristian Tabără punea întrebări buzelor siliconate ale ex-modelului Valentina Pelinel Boureanu şi acestea – surpriză – chiar răspundeau!). În acest timp scurt, s-au spus lucruri de substanţă care ar fi meritat ele însele o discuţie separată. De exemplu, o observaţie a lui Filip Florian: „Momentul 2004, cînd s-a petrecut istoria cu manuscrisul meu la Humanitas, e complet diferit de cel de acum. Astăzi, paradoxal, s-a ajuns la o situaţie inversă: dorinţa editorilor de a publica literatură română de bună calitate e mai mare decît ce pot oferi cei care scriu“.

Ceea ce spune Florian e întru totul adevărat: o situaţie era în 2004, cu totul alta este acum. De fapt, în 2004 începuse „dezgheţul“ – apăruse Colecţia „Ego Proză“ de la Polirom, cea care avea să stîrnească o adevărată emulaţie în privinţa interesului pentru literatura română actuală, în rîndul editorilor.

Înainte de 2004, în schimb, era practic imposibil să fii luat în seamă de vreo editură, ca debutant. Îmi amintesc, de exemplu, pe la cîte edituri a fost refuzat romanul lui Răzvan Rădulescu, *Teodosie cel Mic*. Oamenii preferau să cumpere din străinătate *fantasy*-uri îndoielnice şi aruncau la coş excelenta poveste pe care o aveau deja în propria ogradă.

De fapt, pînă să apară Colecţia „Ego Proză“, edituriile nu aveau creată încă infrastructura pe care să circule automobilele literare de producţie autohtonă. De exemplu, la Humanitas, oamenii mă întrebau dacă volumul meu *Tinereţile lui Daniel Abagiu,* pe care-l adusesem în manuscris, ar fi potrivit pentru colecţia lor destinată copiilor şi adolescenţilor. Tot acolo se gîndeau să-i găsească loc şi romanului *Teodosie cel Mic*. Desigur, *Tinereţile lui Daniel Abagiu* nu e o carte pentru copii şi adolescenţi (deşi personajul central este un copil) şi nici măcar *Teodosie cel Mic*.

Faptul că, înainte de 2004, vremurile erau potrivnice literaturii române contemporane poate fi ilustrat şi de experienţa volumului *Tinereţile lui Daniel Abagiu* chiar la Polirom. În jurul anului 2000, le-am trimis „manuscrisul“ prin e-mail. Făcusem rost de adresa redactorului-şef de pe vremea aceea. Întîmplător, era chiar Lidia Ciocoiu (actualmente doamna Lidia Bodea). După cîteva săptămîni, am primit răspunsul că editura nu are nici o colecţie unde să publice debutanţi. Nu avea o astfel de colecţie nici în 2003 cînd, după ce făcusem turul editurilor, am ajuns să bat din nou la uşa Poliromului. De astă dată, m-am decis să mă adresez lui Silviu Lupescu, directorul general. I-am pus manuscrisul într-un plic şi am mai adăugat o pagină în care-i scriam cine sînt şi ce vreau de la viaţă. La începutul anului 2004, *Tinereţile lui Daniel Abagiu* avea să fie primul volum publicat în Colecţia „Ego Proză“. O colecţie al cărei succes a încercat să fie copiat apoi şi de celelalte edituri (de exemplu de Humanitas, care pînă acum a dat chix cu literatura română actuală).

Filip Florian are dreptate şi cînd observă că, astăzi, disponibilitatea editurilor de a publica literatură română actuală depăşeşte cu mult oferta. Se pare că şi acum, ca şi în trecut, ele au o problemă în a ţine cont de materialul clientului.

Florin DUMITRESCU

Moş Crăciun, publicitatea n-a fost cuminte...

„– Dar, Moş Crăciun... de unde ai tu un inel ca al lu' mami?

– De la taică-tu, Gigele, răspunde vocea feminină care se străduise mai devreme să emită un «ho-ho-ho» cît mai gros.“

Sceneta cu pricina, care se poate auzi iarna asta la radio, face parte dintr-o reclamă pentru un magazine de computere. Şi nici nu-i mai rea decît alte spoturi radio, dacă e s-o judeci după conţinutul de umor sau după jocul actoricesc. Îndoielnică e poate doar premisa: tot ştii că Moş Crăciun e mama; zi-i atunci să-şi cumpere un laptop „de la noi“ şi te alegi şi tu cu un notebook cadou.

Jos barba, Moşule!

Umorul, bazat pe demistificarea lui Moş Crăciun, se adresează adolescenţilor şi copiilor mai măricei, care se presupune că au aflat „cum stau de fapt lucrurile“... Dacă spotul e ascultat şi de către copii mai mici, care încă „mai cred“, toată nădăjdea e ca ei să nu prindă subtilitatea glumei.

E şi cazul unei campanii pentru o marcă de automobile, derulată în mare parte pe panouri, în care o maşină înzăpezită iţeşte printr-o latură a sa un picior înfofolit de Moş Crăciun, sub o strigătură comercială de genul: „Cu aşa o ofertă, reîncepi să crezi în Moş Crăciun!“. Ironia e mai blîndă, demistificarea e mai puţin flagrantă, dar... Din întreaga coliziune retorică, tot Moş Crăciun iese tamponat...

Şi astea nu sînt singurele „răutăcisme“ din sezonul faptelor bune...

Cine se aştepta ca decembrie 2008 să continue – plusînd chiar! – obiceiul din anii precedenţi al revărsării de reclame augurale şi superoferte ocazionale cu Santa Claus superstar – are de ce să se mire. Anul ăsta clopoţeii sună timid şi renii par să meargă *au ralenti*. Iar goana după cadouri se anunţă anul ăsta ceva mai temperată...

Cine însă, din contră, s-ar grăbi să conchidă că desfigurarea simbolică a lui Moş Crăciun este un semn al recesiunii, care ar conota pasămite blazare, resemnare, chiar austeritate – poate de asemenea să se înşele. Parodii subversive ale temelor Crăciunului şi atacuri corozive la imaginea Moşului au putut fi consemnate an după an, ca reacţii interne oarecum fireşti la avalanşa de zurgălăi şi zorzoane festive din publicitatea mainstream. Anul ăsta se poate spune cel mult că reacţiunea a fost mai vioaie...

Anul trecut, de pildă, l-am putut vedea la TV pe Moş Crăciun cherchelit zdravăn, intrînd cu renii în zid, ca o descurajare a ebrietăţii la volan din partea unei celebre beri. Era o replică a unui spot mai puţin elaborat, în care Moş Nas Roş promova o vodcă...

Desigur, Moş Crăciun nu e o figură sacrosanctă: figura sa de bătrîn grăsan, chefliu şi generos permite cu largheţe tratări ironice. Pe alte meridiane însă, în pieţe mai stabile şi culturi mai aşezate, atari reclame sînt atent gestionate şi trimise pe piaţă cu mai multă parcimonie. Şi asta nu pentru că acolo oamenii au mai puţin umor, aşa cum ne place să deducem... Nu; acolo oamenii de marketing şi publicitate au un motiv solid şi simplu să menajeze străvechiul mister al Moşului: anume că aşa le convine. Moş Crăciun este aliatul lor pe termen lung. Le e mascotă, pretext de promoţii, argument de vînzare; în plin sezon al cadourilor, Moşul este reprezentantul lor simbolic şi figura lor emblematică. Fiecare lovitură dată Moşului e resimţită de mediul de marketing.

„Încotro ai s-o apuci?“

De cîţiva ani, în fiecare decembrie, articole precum cel de faţă ne informează că Moş Crăciun, sub forma consumeristă pe care o vedem peste tot, este un personaj Coca-Cola. Roşul heraldic al brandului a trecut în haina Moşului, care pînă atunci fusese fie verde (ca a spiriduşilor), fie maronie (ca a pieilor de animale), fie bălţată în nuanţele iernii – în funcţie de folclorul fiecărei naţiuni. (Evident, şi aceste articole sînt, cu voie sau fără voie, nişte advertoriale. Moşul Coca-Cola are, la rîndul lui, o anumită descendenţă din grafica americană a cărţilor pentru copii.)

Cu timpul, înfăţişarea Moşului devine tot mai strict normată, sub influenţa publicităţii. Cine se apucă să-l reprezinte azi pe Santa Claus trebuie să respecte un adevărat set de reguli corporatiste: barba albă şi pufoasă, cureaua lată, sacul pînă peste curea şi, bineînţeles, haina de un roşu Coca-Cola. Gata şi cu ezitările asupra reşedinţei lui Moş Crăciun: nu e în Alaska sau la Polul Nord geografic, ci într-o localitate din Laponia, la o adresă unde chiar se primesc scrisorile copiilor din toată lumea.

Rubricile de curiozităţi ne dezvăluie şi o teribilă confuzie mitologică: clasicul Santa Claus, cel cu barbă, sac şi reni (şi roşu Coca-Cola) îl are ca prototip pe Moş Nicolae! Ce ne facem!? Întoarcem transporturile cu figurine de ciocolată care îl întruchipează pe Moş Nicolae, cu potcap şi sceptru de episcop? Comercianţii ne conving să nu stricăm tradiţia. Pe 6 decembrie, Moş Nicolae aduce mai cu seamă dulciuri şi, doar în cazuri extreme, nuieluşe (tot mai stilizate în cadrul artizanatului de sezon, în oportunitate cu lupta contra violenţei domestice); iar pe 25 Moş Crăciun aduce mai cu seamă jucării.

În acelaşi spirit al toleranţei, de cîţiva ani încoace s-a statornicit şi tradiţia Moşilor alternativi, care aduc cadouri în modul lor. Moşul albastru de la Pepsi aduce băutura aceea cu aparenţă de spirt medicinal plus tradiţionalele promoţii. Un moş chefliu cu nasul roşu a promovat cîteva ierni la rînd vodca Sankt Petersburg; cam în aceeaşi epocă în care produsele European Drinks ne erau etalate de o ademenitoare Crăciuniţă sexy (aţi băgat de seamă că sintagma „Crăciuniţă sexy“ a devenit tot mai folosită?)... Crăciunul 1999 sau 2000 ne-a adus şi o ciudăţenie: la TV au putut fi văzuţi vreo trei Moşi în costume portocalii caftindu-se în figuri de kung-fu în jurul bradului: o promoţie a unui operator GSM care încălca, în decursul cîtorva secunde, majoritatea regulilor nescrise ale spiritului crăciunesc. Opinia publică a sărit mai sus decît Bruce Lee! Pînă şi-a pregătit CNA-ul edictul, reclama fusese retrasă: oamenii de marketing adulmecaseră un posibil dezastru...

Ca multe alte elemente din cultura populară, Moş Crăciun a fost acaparat de negustorime şi destinat marii benzi rulante a industriei de comunicare. Dacă la noi industria pare să-l rejecteze, nu e vina lui, copiii Moşului. E vina celor care nu respectă fişa tehnică...

PUBLICITATE

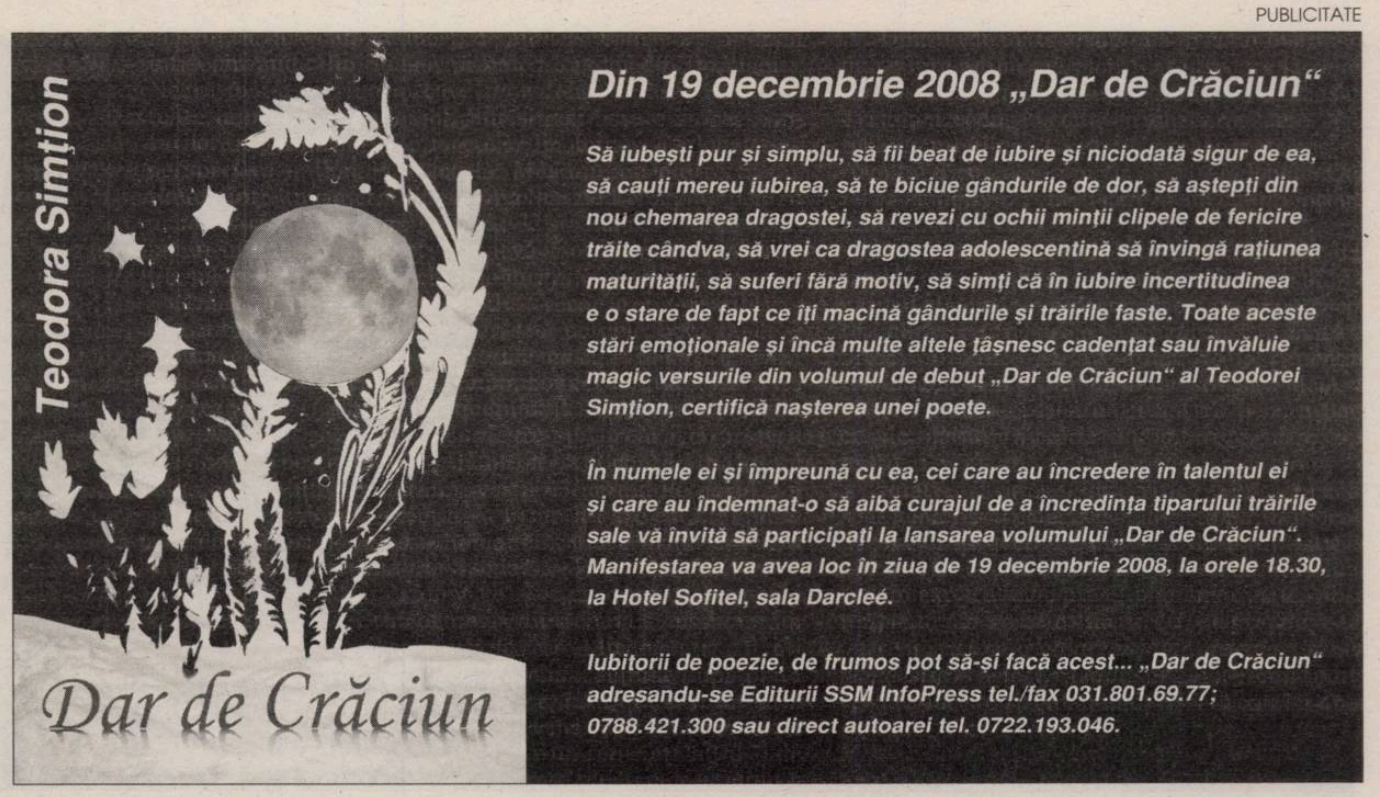

„Nu ştiu ce mare lucru este să devii artist“

– interviu cu Călin TORSAN –

Călin Torsan (n. 1970, Bucureşti) are studii medii, este căsătorit şi are un copil. Cu cvartetul Domnişoara Pogany a scos albumele: Aperçu *(1996),* Symbollein *(2001) şi* Kahani *(2004), iar cu trupa Grodek, albumul* Grund *(2000). În prezent cîntă în cvartetul Einuiea, alături de Carlos Negrescu, Silviu Fologea şi George Turliu, cu care a înregistrat albumele:* Povestiri bizantine *(2004) şi* Noa *(2008, Macondo Media). A publicat proză scurtă în volumele colective* Povestiri mici şi mijlocii *(Editura Curtea Veche, 2004/2007) şi* Cartea cu Euri *(2005) şi este autorul volumului de povestiri* Şcoala de mucenici *(2005) şi al romanului* Recycle Bun *(Editura Humanitas, 2007). În timpul liber este trezorier la Muzeul Ţăranului Român.*

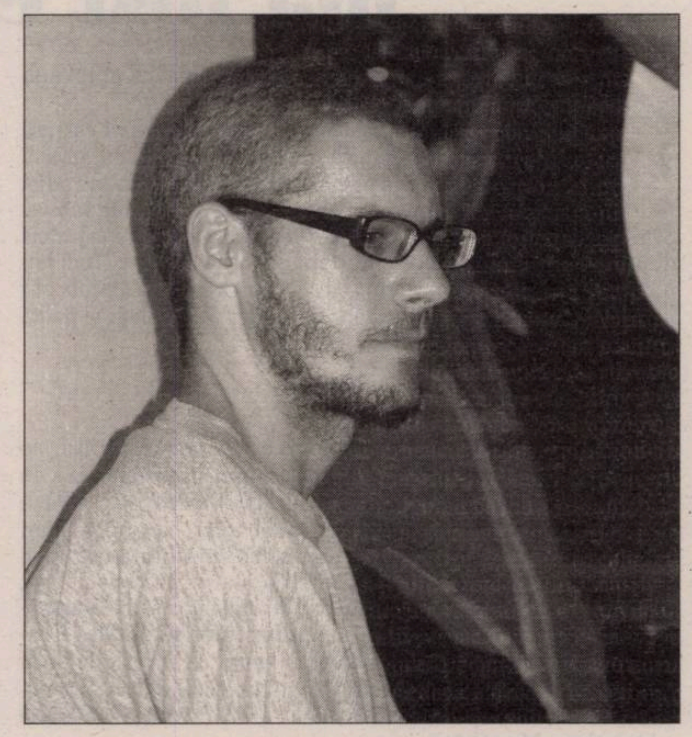

Ce s-a întîmplat cu Domnişoara Pogany?

N-am găsit nici pînă în ziua de astăzi răspunsuri clare la ceea ce s-a întîmplat cu Domnişoara Pogany, grupul pe care l-am pus pe picioare acum vreo paisprezece ani. Aveam toate datele, toate motivele să continuăm împreună: multe concerte, mici turnee pe-afară, trei albume editate, dintre care unul la Humanitas Multimedia. N-a fost veşnicul motiv, al orgoliilor nestăpînite, atunci cînd unul dintre muzicanţi nu se mai poate înţelege cu ceilalţi. Nu. Am fost mai mereu prieteni buni, cu tot ceea ce presupune acest tip de legătură. Un anume fel de ignoranţă ne-a despărţit: frica de foame, frica de a crede în ceea ce faci, în ceea ce *poţi* face, lipsa de atitudine, de isteţime faţă de un efort coerent, desfăşurat pe durata mai multor ani. Nu ne-am respectat munca. Şi ne-am plictisit de ea prea devreme. Vorbesc numai din punctul meu de vedere.

De cînd şi de ce Einuiea?

Einuiea a apărut, tot în ceea ce mă priveşte, firesc. Mi-a plăcut să cînt şi am continuat ceea ce făceam cu Domnişoara Pogany: repetiţii, piese, după care apariţii, înregistrări, deplasări. Am început, din nou, de pe trotuarul de lîngă biserica Kretzulescu. Am ajuns, după patru ani, la al doilea disc. Nu ştiu ce înseamnă asta.

Este acest album rodul concertelor din Japonia?

Noa – albumul pe care tocmai l-am lansat – este, într-adevăr, rezultatul a ceea ce am acumulat în timpul şederii noastre în Japonia cu ocazia Expoziţiei Mondiale din 2005: de la instrumente, pînă la partiturile pe care le-am primit, cadou, din mîinile unei spectatoare. Poate merită să-i pomenim, măcar aici, numele: Tamayo.

Cum ai învăţat să cînţi?

Primul instrument pe care l-am ţinut în mînă a fost o mandolină. În 1976. Eram elev în clasa întîi. Undeva prin Drumul Taberei. Am cîntat în orchestra şcolii timp de opt ani. Am rămas cu sensibilitatea asta, de a face ceva cu instrumentele muzicale. Atunci cînd am abandonat facultatea, după răfuiala din decembrie, muzica m-a redefinit, atît cît putea să o facă la un colţ de stradă. M-a redat agriculturii. Şi aveam nevoie de asta. Am cîntat pe trotuare, cîştigînd bani şi avînd impresia că fac ceva important. Asta m-a smuls din fobiile sociale, care ajunseseră să mă împresureze.

Ştiu că exersezi mult ca muzician, la ce instrumente cînţi?

Sînt suflător. În mod corect şi clar cînt la fluier. Este o denumire categorială. Care include familii de instrumente, maniere de interpretare. Fluierele m-au complexat ani la rînd. Pînă am înţeles contextul, contextele în care mă pot manifesta cu ele. Aş fi vrut ceva mai înalt, un flaut, ceva. Dar, nu a fost să fie. Nu am fost în stare să fac lucrurile să fie aşa cum mi-aş fi dorit. Mă mai zbengui, din cînd în cînd, la clarinet şi la trompeta electronică pe care mi-am cumpărat-o din Japonia. Modest, însă.

Dar scrisul, scrisul cum l-ai învăţat?

Scrisul l-am învăţat citind. Nu mare lucru. Am avut mereu complexul ăsta, al celui care nu a stat prea mult cu nasul în cărţi. Am citit tot ceea ce mi-a căzut în mînă. Mi-a plăcut solitudinea pe care o presupune activitatea asta. Şi am tot scris. Tîmpenii. Poezii, poeme, edulcoraţii de adolescent timid. N-am timp acuma să le arunc. Să le fac mototoale de hîrtie. După care, încet, încet, cu un soi de încredere care m-a urmărit în tot ceea ce am făcut, am ajuns la acea voce interioară. Cu care îmi scriu textele.

Ce genuri literare te-ar mai tenta?

Îmi place foarte mult să scriu proză. Mă simt foarte bine atunci cînd o fac. Împlinit. Nu mi-am propus niciodată un anume gen literar. Din cînd în cînd, m-au bîntuit gînduri de scenarii – pentru a cîştiga ceva marafeţi –, de dramaturgie – pentru nebunia de a-mi vedea, într-un anume fel, materializate ideile –, de eseu. Pentru ăsta nu am fost pregătit niciodată. De fapt, pentru nici un astfel de tip de scriitură.

Există vreo legătură între muzică şi proza pe care o scrii?

Nu prea. De multe ori, atunci cînd sînt mult mai atent la ceea ce am de cîntat, scrisul nu îmi iese. Ba chiar mă oboseşte nefiresc. Se întîmplă şi contrariul. Singura legătură dintre muzica pe care o cînt şi literatura pe care o scriu este experienţa pe care mi-a furnizat-o îndeletnicirea de muzicant: drumuri, oameni. Mai mult, singurătatea orelor de studiu. Muzicantul şi scriitorul sînt oameni predispuşi solitudinii. Un anume soi de atmosferă – pe care o alimentez aproape manierist – îmi însoţeşte muzica şi frazele. Tot un soi de voce interioară.

Ce este Festivalul sBrot? Se mai ţine?

Festivalul sBrot a fost un prilej de manifestare a prieteniei. Eram tînăr, tineri, aveam o garsonieră veşnic ticsită cu prieteni. Curgeau paharele şi fierbea zilnic, într-o oală de cinci litri, ciorba de burtă la plic. Knorr. Am fiert sute de astfel de plicuri.

Ce însemna în plus un fanzin, editat pe şase pagini, cu hîrtia şterpelită din biroul nevestei mele – pe atunci, secretară la BRD –, profitînd de tonerul aceleiaşi instituţii? O publicaţie în zece exemplare, pe care o răspîndeam, aleator, în cutiile poştale ale blocurilor bucureştene. Cu gîndul că vom mai găsi oameni care scriu, care ar vrea să scrie. Şi să fie publicaţi. Aveam acolo o adresă la care ne puteau contacta. Şi i-am fi publicat. În cinci ani nu am primit decît două scrisori: una de la un prieten, aflat cu o bursă în străinătate, cealaltă de la un agramat din Zimnicea. Pe care l-am publicat.

În timp, manifestarea asta a atras alţi şi alţi prieteni: plasticieni, muzicanţi. Aşa încît, doi ani la rînd, totul s-a transformat într-un soi de festival de apartament. O săptămînă pe an. Spre sfîrşitul acestuia. Seara de muzică, găzduită de Teatrul Nottara, a rămas cu litere roşii în calendarul sBrotist. Un maraton de cîteva ore.

Între timp, ideea a murit. De fapt, şi-a dus la bun sfîrşit menirea.

Ce presupune job-ul tău de la MŢR: arhivar şi bibliotecar?

La MŢR, funcţionez pe o carte de muncă pe care scrie „trezorier II“. Nu prea îmi dau seama cu ce ar trebui *să mă ocup*. Am fost, într-adevăr, ani buni de zile arhivar, după care am funcţionat vreo doi ca bibliotecar. În toţi anii ăştia, pe cartea mea de muncă a stat scris trezorier. Cînd I, cînd II.

Ai dat sute de concerte, ai făcut muzică de film şi de teatru, ai publicat proză... Ce urmează? Te simţi împlinit/frustrat ca artist?

Simt un anume soi de împlinire. Am făcut ceea ce m-a dus capul să fac. Eram proiectat să devin inginer, dar am ajuns artist. Artist? Nu ştiu. Şi nu ştiu ce mare lucru este să devii artist. Dar tot ceea ce am făcut, am realizat exact aşa cum am vrut să o fac. Iar asta m-a construit cumva.

Frustrările sînt inerente. Ele se leagă de mojicia pe care o practică mulţi artişti: aceea de a cerşi, de a pretinde atenţia. Statutul. Care să nu fie unul de combătut. Durerile vin din alte zone, meschine şi ele, pentru că se leagă cumva de materialitate: decepţiile în ceea ce priveşte editorii. Care ar smulge, cu zîmbetul acela civilizat pe care îl au, european, orice s-ar putea face de pe urma unui artist. Aici clachez, din cînd în cînd. Am 38 de ani şi nici o leţcaie în cont. De fapt, nici cont nu am. Privind în ochii Petrei, fiica mea, acest lucru mă sperie cîteodată. Pentru că şi eu, ca alţii, am impresia că am făcut cîte ceva în viaţă. Deşi n-aş fi foarte sigur de asta.

Peste toate, iau arta ca drum în viaţă. Cale. Care nu trebuie să aibă finalităţi propuse. Sfîrşit.

a consemnat Marius CHIVU

PUBLICITATE

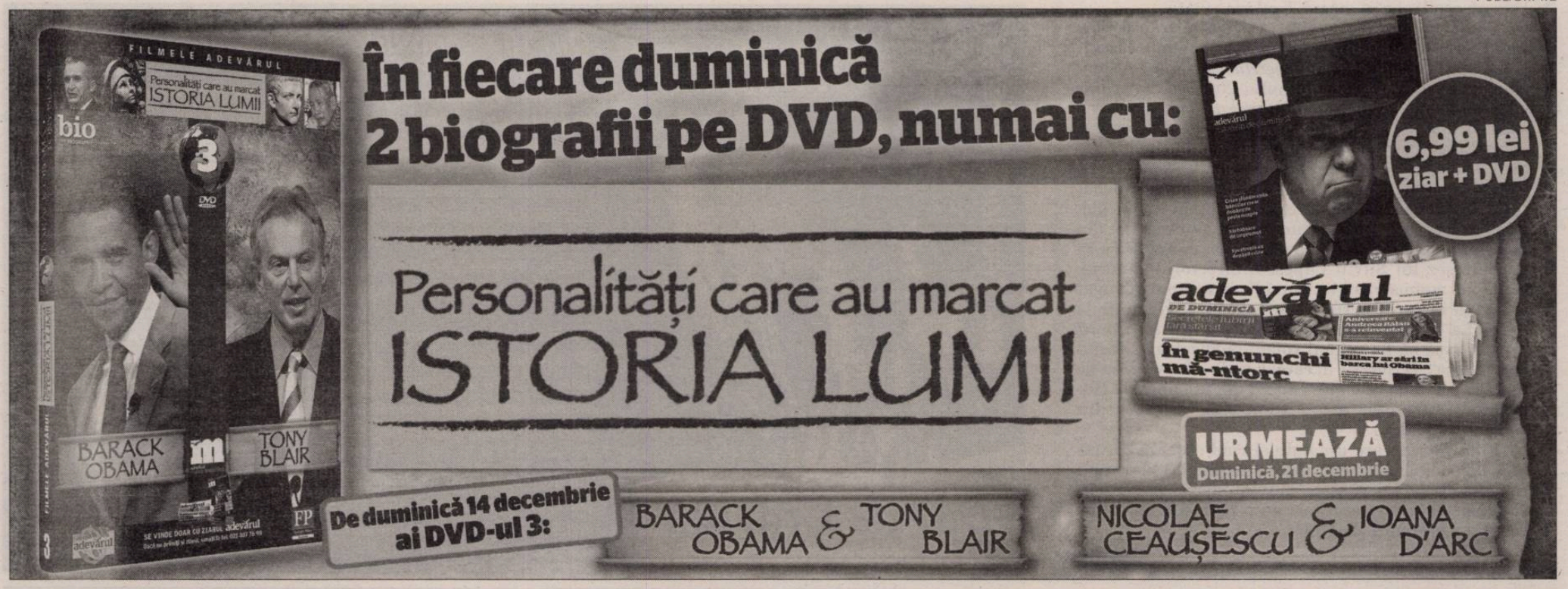

Jazz-ul la Gărîna şi Timişoara

– interviu cu Marius GIURA –

Mărunt, bonom şi mereu aflat în mişcare, Marius Giura este timişoreanul care, de cîţiva ani încoace, se încăpăţînează să dospească una dintre cele mai frumoase reuniuni jazzistice – îndrăznesc să spun – din Europa: festivalul de la Gărîna. De curînd, pentru al treilea început de iarnă consecutiv, el a reuşit să ducă la capăt, cu toate problemele apărute, Festivalul Internaţional de la Timişoara, unde au strălucit Avishai Cohen, Bobo Stenson şi Misha Alperin.

Domnnule Giura, de unde şi de cînd nebunia asta pentru jazz?

Dacă e vorba de nebunia mea, aceasta a început în urmă cu vreo 30 de ani. În liceu eram pasionat de rock, am început să colecţionez discuri, apoi am descoperit jazz-rockul acelor ani, care m-a fascinat. În acea perioadă, în Timişoara exista un club de jazz condus de Ioan Bacalete, cîntau muzicieni de frunte ai scenei jazzistice: Bebe Jivănescu, Puiu Lazaru, Paul Weiner, Tony Kuhn, Puba Hromadka, Eugen Gondi, Mişi Farcaş, Liviu Butoi, Kamocsa Bela, Johnny Bota şi mulţi alţii. Exista deci o efervescentă activitate concertistică, pe care o regret, şi amintirea acelor vremuri îmi produce deseori nostalgii. Astăzi, aproape toţi sînt plecaţi, atît muzicienii, cît şi publicul de atunci. Dacă ne referim la nebunia fanilor de jazz din România, probabil că sîntem pe o pantă descendentă. Marii noştri artişti sînt din ce în ce mai puţini, mulţi sînt plecaţi, iar cei tineri se pregătesc şi ei de ţări mai calde.

Au fost momente în care aţi fost privit chiorîş, circumspect, pentru că vă încăpăţînaţi să organizaţi evenimente de asemenea amploare?

Cu siguranţă! Am auzit cele mai năucitoare reproşuri, că e prea mare, că e o mare afacere, că aduc prea mulţi străini, că aduc prea mulţi români, că vedetele aduse sînt prea în vîrstă. În România, toată lumea se pricepe la orice. Probabil că am stîrnit şi invidii, şi nemulţumiri vizavi de standardul destul de ridicat al ultimelor ediţii. În general, nu comentez nici o opinie critică. Eu pur şi simplu fac ce-mi place. Sînt subiectiv în selecţia artiştilor, îi aleg după gustul meu. Încerc ca fiecare ediţie să fie mai bună decît precedenta. Şi în viaţă am fost călăuzit de acelaşi principiu, anume ca fiecare zi să fie mai bună decît cea trecută. Nu pot lucra altfel. Nu încerc altceva decît să promovez cea mai creativă muzică a vremurilor noastre, atît de puţin susţinută şi atît de puţin promovată.

Spuneţi-mi, vă rog, poveştile naşterii celor doi copii dragi ai dvs., Gărîna şi Timişoara.

Gărîna nu este doar copilul meu, eu doar l-am crescut. Festivalul de la Gărîna s-a născut în curtea hanului „La Răscruce". Gigi Tăuş şi Liviu Butoi au pus la cale un festival de jazz, la care au pus umărul şi Paul Weiner, şi Puba Hromadka. Înaintea celei de-a treia ediţii, Liviu Butoi mi-a solicitat sprijinul pentru organizarea şi promovarea evenimentului. Am colaborat cu Liviu şi la ediţia următoare, după care am rămas să-l cresc singur. Pasul important spre afirmarea sa se numeşte Eberhard Weber *(n.r.* – unul dintre cei mai mari basişti de jazz ai lumii, artist consacrat al casei de discuri ECM), care a fost primul mare muzician care a performat la Gărîna. Sprijinul important a venit de la Monica Tatoiu, cea care a susţinut acest proiect şi în anii următori. Festivalul de la Timişoara s-a născut din dorinţa mea de a alinia şi Timişoara în rîndul oraşelor unde au loc festivaluri de jazz: Sibiu, Bucureşti, Braşov, Iaşi. Oraşul care a dat atîtea valori jazzului românesc merita un asemenea eveniment. Se pare că am reuşit să demontez tradiţionala opinie că trebuie să mergi la Belgrad sau la Budapesta ca să vezi artişti de calitate.

Este festivalul de la Gărîna o mănuşă aruncată Capitalei şi mişcării jazzistice de acolo?

Eu sînt în competiţie doar cu mine şi cu limitele mele. Cei mai mulţi prieteni ai evenimentelor mele sînt, aproape paradoxal, bucureştenii. Nu, Gărîna nu este o mănuşă aruncată Bucureştiului. Ceea ce contează din tot acest fenomen este că atît Bucureştiul, cît şi Gărîna şi Timişoara pot contribui la revitalizarea jazz-ului românesc.

Cum e să aveţi toată familia implicată în proiectele dvs. muzicale?

Cred că nu le e totdeauna comod să lucreze la nivelul exigenţelor mele, dar îmi sînt mereu alături. În timp, am reuşit să formăm o echipă în care fiecare ştie ce are de făcut. Implicarea familiei îmi dă încredere şi siguranţă. Copiii mei au crescut cu aceste festivaluri şi cred că felul în care am colaborat a fost şi o bună lecţie de viaţă.

Care e relaţia cu autorităţile locale şi centrale, aţi găsit la ei sprijin de fiecare dată cînd aţi avut nevoie?

În ultimii ani, am beneficiat de sprijin, atît din partea autorităţilor centrale, cît şi a celor locale. Sînt însă încă multe hachiţe birocratice care produc dificultăţi în derularea proiectelor. Obtuzitatea, ignoranţa, rigiditatea stupidă şi de multe ori interesul meschin duc la situaţii demne de Kafka. Ce am păţit anul acesta cu cei din conducerea A.F.C.N. *(n.r.* – Administraţia Fondului Cultural Român, instituţie publică ce asigură finanţări nerambursabile pentru proiecte culturale) este cel mai bun exemplu. Ambele proiecte, atît Gărîna cît şi Timişoara, au fost cîştigătoare, dar o motivaţie stupidă şi birocratică a făcut ca fondurile să meargă în altă parte. Mi s-a spus că am fost descalificat din cauza faptului că actele cerute de ei au ajuns prea tîrziu, deşi eu am respectat normele metodologice care spun clar că pentru provincie se ia în considerare data poştei, şi nu cea a sosirii plicului la destinaţie.

Festivalul de la Timişoara a ajuns unul dintre cele mai importante de gen din estul Europei. Nu putem invoca aici marele atu al Gărînei, şi anume poziţia geografică şi enormul potenţial turistic. Care e reţeta?

Reţeta e simplă: o bună selecţie a artiştilor, multă tenacitate în atragerea fondurilor, rezistenţă la umilinţe şi o doză ridicată de inconştienţă.

Dintre toate numele mari pe care le-aţi adus în România, care vă este cel mai drag?

E foarte greu de ales între Jan Garbarek, Eberhard Weber, Esbjorn Svensson Trio. De aceea nici nu o să aleg, fiindcă toţi îmi plac la fel de mult.

O să închei cu o întrebare capcană: credeţi că multmediatizata criză financiară va întrerupe şirul acesta de întîmplări miraculoase din Banat?

Nu cred! Probabil că va fi mult mai greu de obţinut finanţarea necesară, dar doza ridicată de inconştienţă va spori tenacitatea. Umilinţele nu vor fi mai mari, vor fi însă cu siguranţă mai multe.

a consemnat Cătălin TOADER

PUBLICITATE

PUBLICITATE

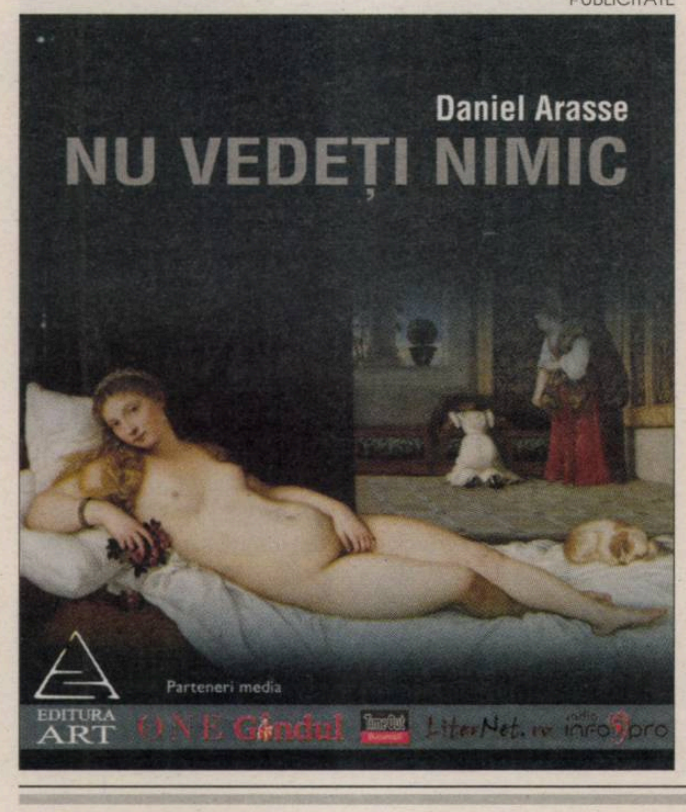

PUBLICITATE

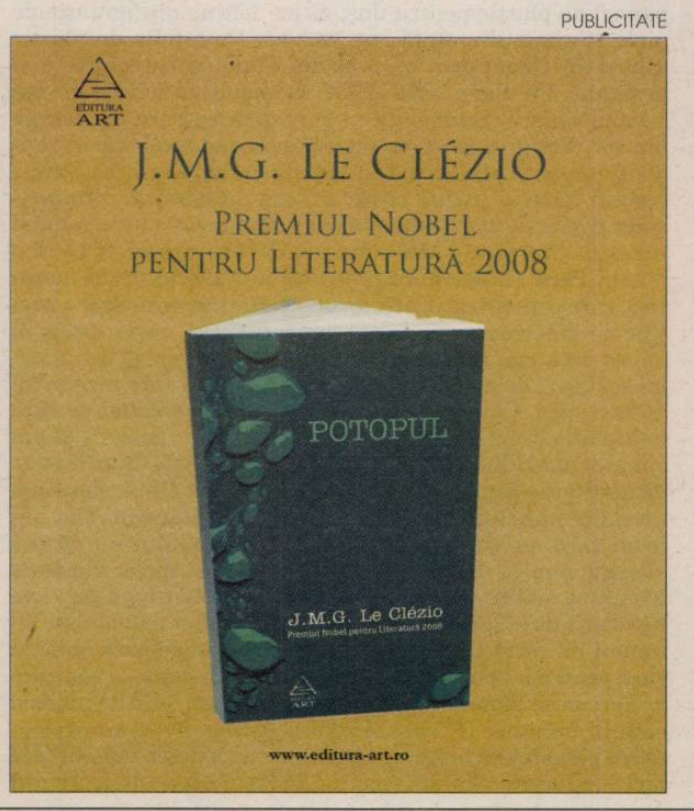

Andrei MANOLESCU

Amărăciunile Amarei

– sau despre ce se mai întîmplă iarna pe malul unui lac faimos –

Sezonul pentru staţiunile balneare se încheie înainte de Crăciun. Ultima serie de tratament începe în primele zile ale lunii decembrie şi durează 18 zile. Pensionari şi salariaţi cu venituri mici, de la sate şi oraşe, obosiţi sau bolnavi, cu reumatisme, poliartrite, anchiloze, artroze, pareze, nevralgii, cardiopatii, tulburări circulatorii, dispepsii, gută şi multe alte boli se pot bucura de biletele cu preţ redus, dacă au reuşit să biruie în bătăliile şi cozile de pe la casele de pensii. Nămolul, băile minerale, galvanizările, împachetările şi alte proceduri alină suferinţele acestor oameni cazaţi prin hotelurile impregnate cu miros de sapropel sau sulf, administrate de Ministerul Muncii, de sindicate şi, mai nou, şi de proprietari privaţi. La Amara, suveran este nămolul sapropelic. „Cel mai bun nămol din Europa" după cum îl laudă localnicii. Dar alţi europeni în afară de români nu prea ajung la Amara.

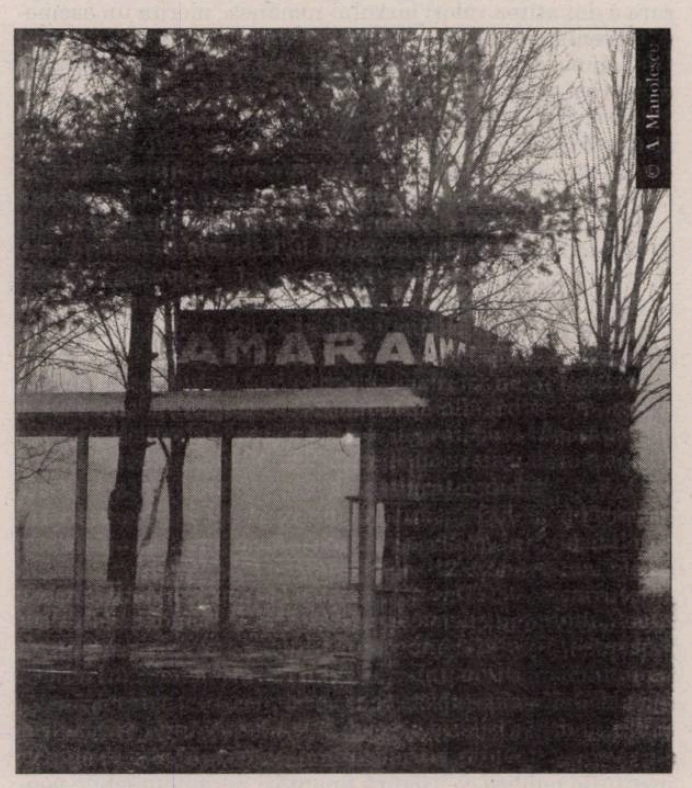

Începutul lunii decembrie e ceţos. Ceaţă e şi la Slobozia, unde pe stradă au apărut un fel de lampioane rotunde şi pufoase, de bună seamă agăţate cu ocazia sărbătorilor, printre ele mai atîrnînd şi cîte un baner electoral uitat, cu figuri de candidaţi precum Ştiucă sau Neacşu. Tot ceaţă e şi pe şoseaua ce leagă Slobozia de Amara, ceaţă şi pe lacul de agrement dinainte de intrarea în staţiune. Un muncitor cu un singur dinte se recomandă drept administrator al micului camping de lîngă micul lac. Pretinde că repară căsuţele de lemn şi aranjează totul pentru vara viitoare. Lîngă bărcile aşezate cu fundul în sus zac nişte tractoare mari cu utilitate incertă. „Ne plimbăm cu ele pe aici – explică omul smechereşte – mai mult nu vă spun că, de fapt, nu sînt eu administratorul, el a plecat în Italia." Nu înţeleg nimic.

Nămolul scump

Lacul Amara e la rîndu-i scufundat într-o ceaţă care şterge contururile dintre apă şi cer. Raţe sălbatice, pescăruşi, lebede şi alte păsări de apă mai mici şi mai mari dormitează pe apă ca nişte pete într-un peisaj lăptos. Pe dinafară şi Hotelul „Lebăda" pare adormit şi fără clienţi. Înăuntru e totuşi ceva activitate, oameni în vîrstă cu bastoane, basmale şi mişcări încete sînt dăscăliţi de asistente în halate albe care-i îndrumă către cabinetele de tratament. Directoarea **Cornelia Zlotea** îşi varsă oful, spunînd că ea n-a riscat niciodată în viaţă. Adică, n-a avut curajul să meargă în zona privată. Acum aşteaptă o nouă lege care să consfinţească proprietatea sindicatelor asupra bazelor de tratament pe care astăzi le au doar în administrare pe baza unor vechi decizii guvernamentale destul de ambigue. Ea crede că abia atunci se vor putea face mai multe investiţii, vor putea fi accesate fonduri europene şi vor fi atraşi mai mulţi clienţi. Deocamdată, totul bălteşte, iar nămolul e din ce în ce mai scump. Anul acesta, *Apele Române,* responsabile cu nămolul, ar fi mărit preţul de zece ori, fără nici o justificare, iar un metru cub a ajuns să coste 10 milioane de lei... miraculosul nămol sapropelic care se găseşte pe fundul lacului Amara. Un nămol despre care Cornelia Zlotea spune că e folosit şi în staţiunea Eforie, pentru că cel local, de Techirghiol, s-a degradat. „Îţi ia de pe umeri greutatea a zece ani" – zic unii dintre cei care i-au testat proprietăţile. Un grup de pensionari din judeţul Mureş, cu multe sacoşe rotunde al căror conţinut e învelit în ziare, se pregătesc să plece. Aşteaptă un maxi-taxi care să-i ducă la Slobozia, de unde vor lua trenul spre Bucureşti şi, mai departe, un alt tren către Tîrgu Mureş şi apoi un autobuz... Un drum de o zi, după cele 18 zile de cură în care n-au avut unde se mişca. „Noroc c-am avut televizor în cameră – spune unul dintre ei – altfel, unde să ieşi şi ce să faci pe aici?" „Parcul dintre cele trei hoteluri (atîtea există la Amara) este plin de mizerii, nimeni nu face nimic, e.o jale – intervine şi o femeie. În alte staţiuni cică se poartă mai bine cu oamenii, dar nu au nămolul aşa de bun şi pe noi asta ne interesează, în primul rînd. Poate că vara e mai bine, poţi sta şi la plajă, dar noi venim iarna pentru că avem animale în gospodărie şi vara n-ar avea cine să aibă grijă de ele. Mai uşor e să le laşi iarna." Unii oameni vin în aceeaşi staţiune de foarte mulţi ani, chiar şi dinainte de 1989, şi îşi amintesc că pe atunci unul dintre hoteluri era destinat ţăranilor colectivişti. Acum li se pare că pe vremea aceea parcul era mai îngrijit.

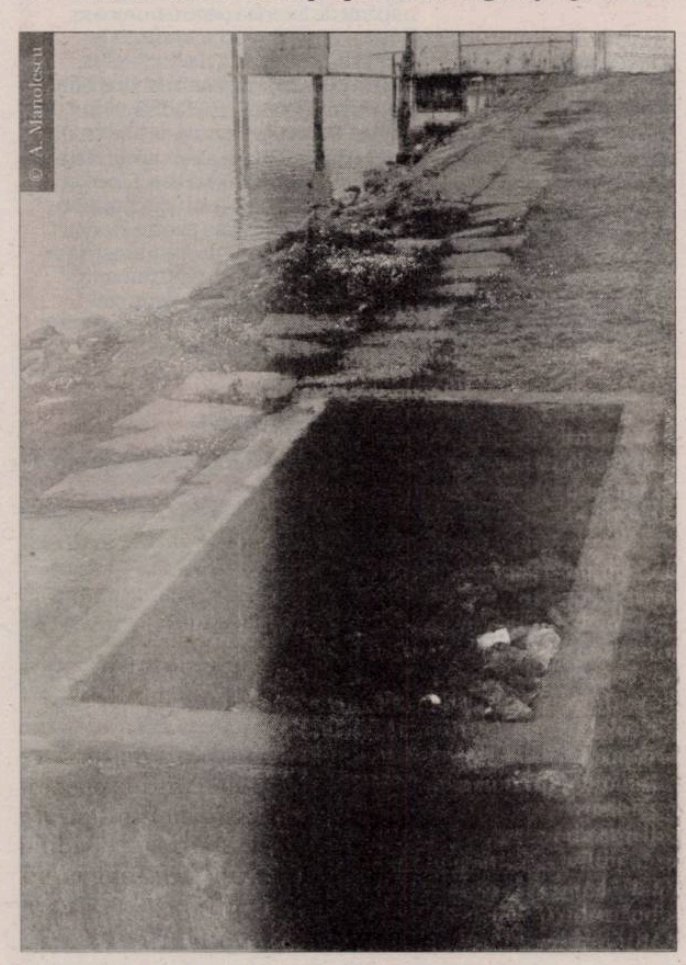

Public şi privat

Zona publică a staţiunii arată într-adevăr dezolant, aleile sînt pline de gropi, iar spaţiul verde e invadat de pungi de plastic. Pe o potecuţă, printre copacii învăluţi în ceaţă, se distinge o oază viu colorată, un fel de bazar. O femeie vinde acolo tot felul de textile şi încălţări. Papuci moi de casă şi papuci de plastic pentru duş, cizme ieftine din imitaţie de piele şi ghete din stofă îngrămădite pe o folie de plastic albastră. Deasupra, pe o sîrmă sînt înşirate halate şi prosoape. Pe unele scrie BMW. Oamenii au nevoie de aşa ceva în timpul tratamentului, iar vînzarea pare să meargă binişor. Tot prin ceaţă se întrezăreşte un hotel vopsit strident în roşu şi albastru. E cel aflat în administrarea Ministerului Muncii. „Acum cîţiva ani era o căzătură, o ruină – spun pacienţii mai vechi – acum i-au mai scos faţa, au mai investit cîte ceva." Mai bine arată însă cel de-al treilea hotel, „Parc" (nume mult prea obişnuit al staţiunilor noastre), care este privat. Directorul – **Cristian Ionescu** – susţine că afacerea ar fi destul de riscantă şi că nu poate fi amortizată mai repede de zece ani. Se plînge şi el de nămolul scump şi de indolenţa Primăriei care n-ar face nici un fel de investiţii. Constată că sutele de milioane de lei pe care le-a plătit drept impozite locale nu se văd nicăieri. „I-am spus primarului că din banii ăştia îmi asfaltam singur drumul pînă aici şi mai curăţam şi parcul. Chiar dacă noi investim în hotel şi în baza noastră de tratament, sînt oameni care nu vin pentru că în afara hotelului nu găsesc absolut nimic." Lacul e în administrarea Apelor Române însă mai multă grijă de el – spune Cristian Ionescu – au hotelierii din zonă care, conştienţi că lacul şi nămolul de pe fundul lui constituie baza activităţii lor, angajează oameni vara pentru a-l păzi de turiştii care aruncă gunoaie sau care ar dori să se lanseze pe suprafaţa lui cu tot felul de ambarcaţiuni interzise. Filiala Buzău a Apelor Române exploatează nămolul de la Amara şi-l vinde apoi peste tot. Nu face nici o reducere celor din Amara. „Şi lacul ăsta e de-a dreptul binecuvîntat – spune directorul – să vedeţi cum rămîne sarea pe piele după ce ieşi din el. Are o salinitate de 20%." Am părăsit staţiunea mergînd pe o şosea de unde am mai zărit o dată apele înceţoşate ale lacului liniştit, cu tot cu păsăretul lui adormit. M-am îndreptat către centrul localităţii, spre Primărie.

Oraş nou, uliţe vechi

Amara e de patru ani oraş. Primarul PSD **Victor Moraru,** reales în vară, susţine că din noul statut, localitatea a avut de cîştigat, că s-au obţinut bani (veşnicele fonduri europene), că s-au „reabilitat" reţelele de canalizare apă şi gaze, lucruri de care beneficiază şi staţiunea, deşi ştie că cei de acolo spun că Primăria n-a făcut nimic. Ştie şi că afacerea cu un hotel într-o staţiune balneară e foarte bună şi deloc riscantă (cum ar vrea iniţiatorii ei să creadă). Asta pentru că nu trebuie să umbli după clienţi, pensionarii fiind trimişi acolo automat, prin casele de pensii. Cît priveşte drumurile şi alte investiţii în parcul staţiunii, acestea nu se fac – susţine el – din vina... ultimelor guvernări. Guvernele sînt de vină că nu există un program coerent pentru staţiunile balneo-climaterice, că resursele lor sînt exploatate de agenţii (precum Apele Române) care n-au nici un fel de legătură cu autorităţile locale. Că într-o staţiune precum Borsec, de exemplu, se exploatează apele minerale de către societăţi fără legătură cu staţiunea şi ale căror camioane nu fac decît să îi strice drumurile. Victor Moraru ştie toate acestea pentru că e şi preşedintele unei asociaţii a staţiunilor balneo-climaterice. „Sînt numai 78 de staţiuni de acest fel în România. Ei bine, guvernul ar trebui să dea cîte un milion de euro, anual, pentru fiecare. Noi, din bugetul local n-am avea bani nici de dat cu var prin staţiune. Înainte de 1989, spaţiile verzi erau întreţinute pentru că fiecare hotel avea între 12 şi 18 angajaţi numai pentru asta. În plus, mai erau scoşi şi pionierii din şcoli, la aşa-numita muncă patriotică."

Cu toată lipsa de programe guvernamentale, pe site-ul Primăriei sînt menţionate proiecte de refacere a drumurilor şi a parcului staţiunii. Banii ar trebui să vină tot de la Uniunea Europeană. Termenele nu sînt însă prea clare. Primarul speră că lucrările la drumuri ar putea începe prin luna mai, după licitaţii, semnări de contracte şi alte proceduri birocratice (nămoloase).

La alegeri, Victor Moraru a promis amaraştenilor (aşa le-o fi zicînd?) că va face din oraşul lor o adevărată „perlă a Bărăganului". Tînăr şi plin de energie pare primarul şi, în acelaşi timp, extrem de atent la tot ceea ce spune ziariştilor, pe care-i ştie probabil mari vînători de... perle. Am ieşit din Primărie, pe uliţele (încă) pline de noroi ale proaspătului oraş, m-am strecurat printre bălţi, maşini şi căruţe, pe lîngă casa de cultură numită „Jan Căciulă" şi am pornit către altă staţiune: Sărata Monteoru (care, într-adevăr, s-a dovedit ceva mai plină de sare).

Lauda de sine

Vă anunţăm cu plăcere că pe 15-16 decembrie colegele noastre Stela Giurgeanu şi Iaromira Popovici nu vor fi la redacţie. Asta pentru că au fost premiate, la concursul „Reporter European", organizat de Reprezentanţa Comisiei Europene şi Biroul de Informare al Parlamentului European în România, cu o excursie la Strasbourg. Premiul a fost obţinut pentru un reportaj din seria „Sate româneşti – sate europene", publicat în *Dilema veche.*

Ştiri nebăgate în seamă

● **Periculoşi şi liberi.** Conform acordului recent încheiat la Bagdad, între comandamentul american şi Guvernul irakian, ar trebui ca, începînd din ianuarie 2009, „nici un cetăţean irakian“ să nu mai poată fi reţinut mai mult de 24 de ore de către americani; acum, în decembrie, mai sînt 16.500 de deţinuţi, închişi de mai mulţi ani, fără să fi avut vreun proces şi fără să aibă acces la un avocat. Conform declaraţiilor generalului american David Quantock, cam 5000 pot fi consideraţi periculoşi, dar nu există probe admisibile decît împotriva a cîtorva sute. Se pare că şi ceilalţi vor fi eliberaţi – soluţie care nemulţumeşte pe toată lumea, inclusiv Guvernul irakian.

● **Fericirea de a-l avea pe Silvio.** Faţă în faţă cu criza economică, premierul italian, Silvio Berlusconi, a găsit vinovatul: „Dacă n-ar exista stînga, ziarele şi televiziunile ei, totul ar fi altfel“ – a spus el la un miting electoral în vederea alegerii preşedintelui regiunii Abruzzo. Prevenindu-şi ascultătorii că urmează timpuri grele, el a susţinut că toate acestea – datoria internă, proasta acoperire a infrastructurilor, evaziunea fiscală, dependenţa energetică – sînt consecinţe ale „grelei moşteniri şi ale defectelor dintotdeauna ale italienilor“. Mitingul s-a încheiat în timp ce pe un ecran gigantic defilau cuvintele imnului din campania electorală: „Trăiască Italia, cea care mai crede în visul ei. Preşedinte, sîntem alături de tine! Ce fericire că există Silvio!“. Apoi Berlusconi s-a urcat în automobilul său marca Audi şi s-a dus împreună cu notabilităţile locale la un restaurant să prînzească. Tacîmul costa 250 de euro. Presa n-a fost invitată.

● **Beţivii vorbesc prea mult.** Poliţia din Letonia, însărcinată cu combaterea spionajului şi a terorismului, l-a arestat pe Dmitrijs Smimovs, un economist în vîrstă de 32 de ani, care a pus în discuţie stabilitatea celor 25 de bănci şi a monedei naţionale. A fost eliberat după două zile de interogatorii şi e cercetat în continuare pentru răspîndirea de „informaţii mincinoase“. Şi un cîntăreţ foarte popular a fost recent reţinut, după ce a spus în public un banc despre bănci. Anul trecut, nişte zvonuri lansate de un beţiv (versiunea oficială) despre devalorizarea monedei naţionale au determinat o fugă a economiilor spre euro, aşa că factorii responsabili au cerut înăsprirea legii, propunînd şase ani de puşcărie pentru „diseminarea informaţiilor false despre sistemul financiar“. Luna trecută Guvernul a cumpărat banca privată Parex, ca s-o salveze de la faliment, dar neagă că ar fi început tratative cu FMI pentru ajutoare. (**M. B.**)

PENTRU MOMENTE CÎND SE FLUIERĂ DESFĂŞURAREA CELOR MAI NESĂRATE CUNUNI, UN PUNCT DE SPRIJIN TARDIV

● Pentru momente pe măsură vă dau un adverb inedit (rostit într-un tramvai de-o puştoaică): *horribly*. (**M. C.**)

● Am revăzut meciul din semifinala Cupei Campionilor Europeni, din 1986, dintre Steaua şi Anderlecht (3-0). Poate cel mai bun meci al Stelei din toate timpurile. Gesturi permise atunci (de exemplu, aruncarea mingii aiurea cînd se fluieră o lovitură liberă pentru adversari) sînt astăzi drastic penalizate de arbitri. Iar comentatorul Coca-Cosma Teoharie vorbea despre „dragostea de drapelul patriei“ care i-ar fi mobilizat pe stelişti în mod admirabil. Astăzi ei sînt mobilizaţi de Gigi Becali. (**A. M.**)

● Criza economică loveşte şi prostituţia organizată, se plîng solidar şefii şi „lucrătoarele“ unei organizaţii din Praga, posesoarea unui site unde se distribuie sex gratis în schimbul permisiunii de a filma desfăşurarea performanţelor. Au dispărut clienţii cu mulţi bani, constată sociologic o fată, cîtuşi de puţin îngrijorată, pentru că scoate încă 3000 de euro pe lună, cît să-i ajungă pentru chirie şi genţile Louis Vuitton pe care le adoră. Veniturile acestei industrii în Cehia se ridică anual la 400 de milioane de euro. Chiar în condiţii de criză, se pare că nu va fi nevoie de susţinere de la bugetul statului. (**M. B.**)

● Sînt curios unde era indignarea dlui Mihail Stanciu (cel care a scris recent în pagina 2, acuzîndu-i pe criticii lui Barack Obama de „mîrlănie“) atunci cînd preşedintele Bush era făcut albie de porci – printre alţii, de aşa-zisul „comic“ Jon Stewart (omul celor mai nesărate glume de la TV!)... Sau atunci cînd mîrlanul (fără ghilimele, dar cu şapcă de baseball) Michael Moore îl acuza de toate fărădelegile ieşite din imaginaţia sa cuprinsă de conspiratită... Pe pariu că nici Stewart – „băiat de comitet“, bine orientat (politic) –, nici Moore – pandantul american al lui Kusturica din *Maradona by Kusturica* – nu sînt nişte mitocani, în optica (unilaterală) a dlui Stanciu? (**a. l. ş.**)

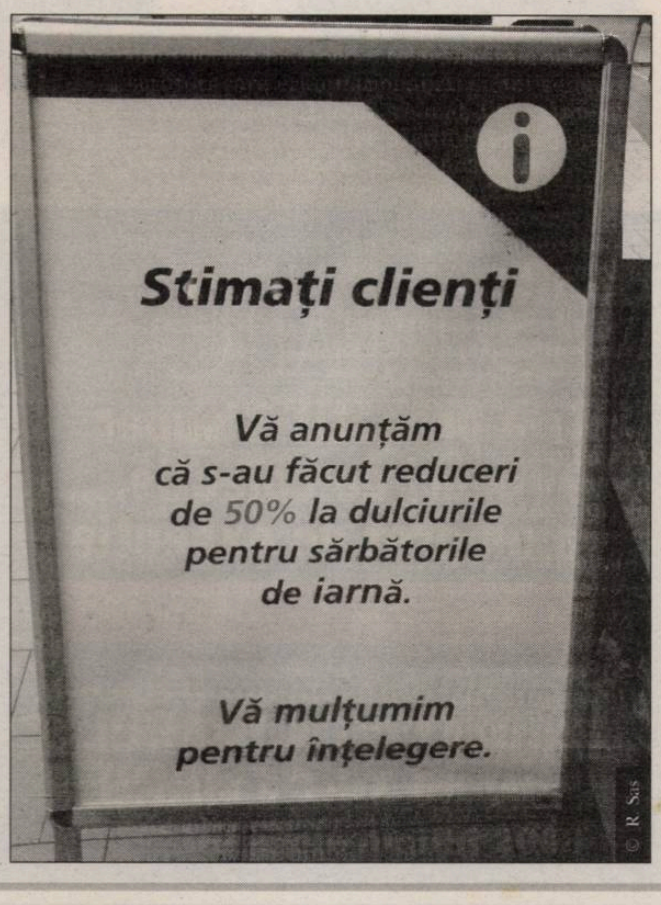

Cu ochii-n 3,14

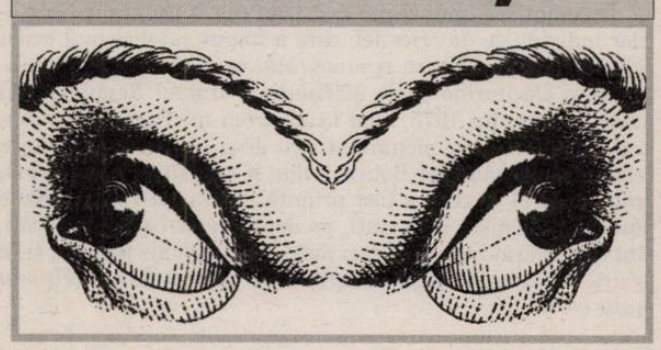

● Ornamentele de pom mai inventive au învăţat să se adreseze încă unui s.mţ: cel olfactiv. Au apărut decoraţiuni (cununi, buchete, brazi, Moşi) cu miros de cuişoare, de pildă. Plăcute, dar destul de piperate (40 de lei în varianta mică, la tîrgul de la Dalles). (**I. P.**)

● Într-o dimineaţă, în metrou, un tînăr transcria de zor cursuri. Finanţe-bănci, din cîte am putut să-mi dau seama – recunosc, din prostul obicei de a citi peste umărul oamenilor ziarele sau cărţile pe care aceştia le lecturează în mijloacele de transport. Fără nici un punct de sprijin, înfofolit din cap pînă-n picioare, cu căştile în urechi, cu ditamai sacul în spate, cu o plasă/pungă pe antebraţ şi poziţionat taman între vagoane, pe burduful metroului – acolo unde gradul de zgîlţîială este maxim –, tînărul scria de zor, fără să pară deranjat de nimic. „Ciclul bancar“, „Îngheţarea conturilor“... Între Piaţa Crîngaşi şi Piaţa Victoriei – care va să zică, preţ de trei staţii – a scris aproape două pagini. O performanţă, trebuie să recunosc, dar scria totuşi cam urît! (**R. T.**)

● Aflu de pe Yahoo! că Reese Witherspoon a fost detronată (în fine!) din poziţia de cea mai bine plătită actriţă de la Hollywood de către Angelina Jolie; mi se pare normal. Deşi tardiv. (**a. l. ş.**)

LA ROMÂNIA, TRADIŢIILE MINORE CONTINUĂ FĂRĂ ÎNTÎRZIERE

● În Bucureşti a apărut un club numit „La Scînteia“, care are drept logo chiar frontispiciul cotidianului comunist. Pentru a reface complet, pe linie de *entertainment*, peisajul presei centrale de dinainte de 1989, ar mai trebui să apară următoarele cluburi: „La Scînteia tineretului“, „La România liberă“ şi, nu în ultimul rînd, „La Munca“. (**M. V.**)

● Decizia tribunalului italian care a iertat o mamă romă de pedeapsa legală, pe motiv că trimiterea copiilor la cerşit face parte din tradiţiile culturale ale romilor, ridică o întrebare: ce s-ar întîmpla dacă tribunalul respectiv ar avea de-a face cu un trib de canibali? (**M. Ş.**)

● Într-un autobuz blocat în trafic, doi bătrîni discută despre faptul că în Bucureşti nu se mai poate circula. Care să fie cauza? „Ceauşescu, săracu', nu s-a gîndit că or să fie atîtea maşini!“ Nu, dragi tovarăşi, de data aceasta nu Ceauşescu este de vină pentru blocajele din trafic. De vină sînt primarii care din 1990 încoace nu s-au gîndit la proiecte urbanistice coerente şi pe termen lung şi s-au concentrat doar asupra unor proiecte minore cu care să se poată lăuda pe parcursul mandatului lor şi în viitoarea campanie electorală. Cum ar fi asfaltarea şi reasfaltarea străzilor, pe modelul „Cum să ne gospodărim şi să ne dezgospodărim locuinţa“! (**A. P.**)

● În mormîntul unui şaman din deşertul Gobi arheologii chinezi au descoperit 800 g de marijuana. Cercetările continuă. (**M. C.**)

● Deputaţii europeni au cerut de curînd Comisiei Europene să intensifice fără întîrziere cercetările privitoare la moartea albinelor pe continentul nostru. Şi mai sînt unii care vorbesc de rău specia umană... (**R. C.**)

UN INDIVID ANOST, DE O MÎNDRĂ VIZIBILITATE, TREBUIE SĂ SE AŞTEPTE FOARTE DES LA PERSPECTIVE AMEŢITOARE

● La televizor, un individ anost era prezentat drept „destresor“, adică „dresor al stresului“. N-am prea înţeles, dresa stresul să facă tumbe, să latre pe note, să meargă cu monociclul sau ce? (**M. C.**)

● Un *graffito* de o mare vizibilitate, dar şi de o gingaşă discreţie, pe un bloc din preajma Gării de Nord: „Tăcerea ta mă angoasează“. Încet-încet, ne integrăm în absolut. (**R. C.**)

● Întorcîndu-mă dintr-un cartier rezidenţial din Băneasa, din mersul sacadat al maşinii 301, am văzut, pe poarta înaltă a unei case, o tăbliţă cu mesaj, combinare a deja desuetelor „Atenţie, garaj“ şi „Cîine rău“. Înrămată, negru pe alb, stătea strălucitoare, aproape mîndră, avertizarea: „Atenţie, stăpîn rău“. Fără îndoială, un vizionar al următorului trend într-ale tăbliţelor. (**S. G.**)

● O mamă româncă şi-a abandonat bebeluşul nounăscut într-o biserică din Germania, chiar lîngă altar, în ieslea cu fîn a pruncului Iisus pregătită pentru Crăciun. Probabil, de Anul Nou, nemţii trebuie să se aştepte la cete de copii abandonaţi simbolic lîngă un pluguşor. (**M. Ş.**)

● Un amic m-a sfătuit să sun în SUA cu ajutorul codului de pe Internet de la *sunagratis.ro*. Bazîndu-mă eu pe bunul simţ al amicului, am uitat că tot ce e gratis se plăteşte înzecit şi am sunat, am vorbit prea mult (ca întotdeauna) şi am plătit nu enorm, dar mai mult decît aş fi plătit dacă formam numărul normal. Ce-i drept, am fost foarte liniştită, am privit ceasul abia după prima oră... (**S. S.**)

● De ce spunem „La revedere“ doctorilor? Doar nu e ca şi cum am vrea să-i întîlnim cît mai des! (**M. C.**)

● Un foarte vast „etc.“, deschizînd perspective ameţitoare & amuţitoare etcetizării, într-un anunţ din *România liberă* de joi, 4 decembrie 2008: „Al Treilea Templu, Sfînta Sofia, un ecumenism pragmatic modern, etc.“. (**D. S.**)

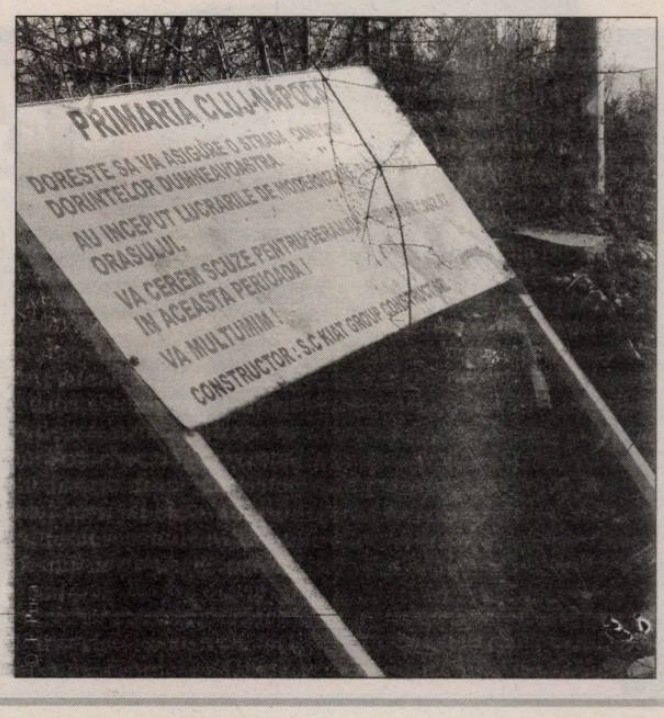

Andrada BĂLAN

O Casă Regală jucătoare?

– despre o dilemă spaniolă de actualitate –

A fost odată ca niciodată, pe cînd programele nucleare sfîrîiau, pe ici, pe colo, în cuptoarele de uraniu ale Marilor Puteri, iar copiii americani şi ruşi se jucau de-a războiul (rece) prin cotloanele planetei, un *caudillo* spaniol numit Francisco Franco. Orfan al totalitarismelor de dinaintea celui de-Al Doilea Război Mondial, ignorat de copiii ce se jucau la masa Naţiunilor Unite, dar împăcat cu cîte o bază americană la Torrejon de Ardoz sau Zaragoza, de către mărinimosul big brother american, Franco îşi confecţionează meticulos şi cu răbdare, din '48 şi pînă în '69, mai ceva ca un Geppetto, un urmaş demn de monarhia franchistă.

Adică un prinţ de Asturias, nepot al celui de-al treisprezecelea Alfonso (acesta din urmă mort nefericit în 1941, în exil, la Roma) care îl va face pe dictatorul din El Pardo să răsufle uşurat şi să proclame mesianic, apocaliptic şi chiar amuzant: *Ahora queda todo atado y bien atado! [Acum rămîne totul legat, şi bine legat!]* Era însă 1978 cînd, Franco deja mort de trei ani, S.M. Juan Carlos I de Bourbon transforma, iar Cortes-urile aprobau, democraţia organică a generalissim-ului său tutor într-o monarhie parlamentară de toată admiraţia – şi de toată conspiraţia, căci big brother-ul american nu era străin, nici de data aceasta, de felul în care evoluau lucrurile, iar ETA pusese şi ea umărul întrucîtva (dacă nu mai mult chiar) la prăbuşirea franchismului, asasinîndu-l pe Carrero Blanco, considerat viitorul regimului, cu cîteva zile înainte de Crăciunul lui 1973.

Cei 30 de ani care au urmat Constituţiei din 1978 au restaurat o monarhie care, după ce a fost nevoită să îşi demonstreze ataşamentul faţă de poporul (popoarele) spaniol(e) şi faţă de valorile parlamentarismului constituţional, se confruntă în 2008 cu o nouă dezbatere asupra legitimităţii şi atribuţiilor sale. Împlinind la 2 noiembrie anul acesta respectabila vîrstă de 70 de ani, *La Reina Sofia* s-a transformat, cu sau fără voia sa, în protagonista unei polemici fără sfîrşit, la care, deşi principalele partide politice nu au aderat cu afirmaţii vehemente, sensibila presă spaniolă a aplicat cu succes, punînd în discuţie limitele libertăţii de expresie a Casei Regale spaniole de Bourbon.

Declaraţii controversate

Dintre cele cîteva biografii ale reginei Sofia apărute la sfîrşitul lui octombrie din acest an, „vinovată" de această controversă mediatică, cu mult rating şi destul tiraj, este cartea *La Reina muy de cerca. Pilar Urbano vuelve a Palacio [Regina văzută de aproape. Pilar Urbano se întoarce la Palat],* apărută la editura Planeta din Barcelona în noiembrie 2008. Un volum de mărturisiri mai mult sau mai puţin inedite ale reginei, fidele declaraţiilor originale (spune jurnalista valenciană asociata organizaţiei *Opus Dei),* dar condamnate în parte de Casa Regală (conform unui comunicat care o acuză politicos şi ambiguu pe Pilar Urbano de a fi atribuit în mod eronat reginei o parte din afirmaţii, sau cel puţin de a fi interpretat greşit cuvintele M. S.).

Beneficiind de un PR mediatic exemplar, de cîteva fragmente publicate în avanpremieră în ziarul de mare tiraj *El País* şi de turneul autoarei la diferite posturi de televiziune pentru a combate versiunea Casei Regale, cartea a reţinut rapid atenţia spaniolilor, împărţiţi între cei care privesc afirmaţiile reginei despre homosexuali, avort, eutanasie şi politica externă a Spaniei cu îngăduinţă şi normalitate, apărînd instituţia monarhică, şi cei care văd în afirmaţiile redate de Pilar Urbano ca aparţinînd reginei nişte gafe impardonabile, în afara libertăţii de exprimare constituţionale a monarhiei. Prinsă pe contrasens, monarhia hrăneşte prin toată această controversă argumentele republicanilor, al căror deget arată acuzator către *La Zarzuela.* Guvernul socialist al lui Rodriguez Zapatero şi popularii lui Mariano Rajoy evită să comenteze, apărînd pînă la un anumit punct Coroana.

Poziţionîndu-se în contra legalizării căsătoriilor între homosexuali (şi transformarea acestora în normalitate), împotriva avortului şi eutanasiei asistate, care rămîn dincolo de argumente crime nejustificate, şi susţinînd predarea religiei în şcoli, regina nu numai că a dat naştere unei controverse mediatice ce a vîndut cartea lui Pilar Urbano ca pîinea caldă, ci a permis răspîndirea ideii conform căreia o Casă Regală care nu îi reprezintă pe toţi spaniolii nu mai prezintă nici o legitimitate.

În amintirea unui regim ce a trăit din suprimarea libertăţilor individuale de orice fel, care a impus catolicismul drept religie de stat, singura recunoscută, care nu recunoştea divorţul şi căsătoriile civile efectuate în timpul Republicii, în amintirea anului 1975, cînd la moartea lui Franco, republicanii, franchiştii şi monarhiştii cu greu au convenit asupra restaurării monarhiei Bourbon-ilor şi tranziţiei către democraţie, modul în care a fost primită cartea lui Pilar Urbano dovedeşte că nişte regi muţi, pe deplin neutri şi neimplicaţi, sînt de preferat încă unor regi jucători, personaje politice, şi că *pentru un rege sau o regină libertatea de expresie este de cele mai multe ori un lux.*

Viaţa de regină

Dincolo de cele cîteva afirmaţii controversate, asupra cărora se insistă oricum destul de puţin (mult zgomot pentru nimic, ar spune Lope de Vega dacă s-ar fi născut englez), dincolo de dilema amintită (a făcut acele afirmaţii sau nu regina Sofia), şi indiferent dacă *La Zarzuela* a intenţionat publicarea lor, cartea lui Pilar Urbano merită citită tocmai pentru acele afirmaţii şi istorisiri necontroversate, desprinse din cotidianul vieţii unei regine, pentru acele poveşti parfumate despre viaţa şi familia sa, despre relaţiile celor doi monarhi cu alte Case Regale şi cu alţi şefi de stat. În fond, este vorba despre mai multe personaje:

– despre Sofia de Grecia, prinţesă ortodoxă măritată cu un Bourbon catolic neproclamat încă în 1962 principe de Asturias, într-un moment în care *erau nimeni,* iar dictatorul îi controla la tot pasul, dar în care personaje importante ale politicii americane îi asigurau de sprijinul lor după moartea lui Franco;

– despre Sofia de la Marivent, unde vara navighează împreună cu toată familia reunită, şi unde nu de puţine ori repară relaţiile externe ale Spaniei, primindu-i ca oaspeţi pe soţii Clinton sau Bush sau pe prinţul Charles şi Diana de Wales ai Marii Britanii;

– despre Sofia de la La Zarzuela, pentru care *reinar es servir* (amintind în mod comic parcă de un Frederic cel Mare al Prusiei ce se intitula Primul servitor al statului) înseamnă a petrece jumătate de viaţă în aer şi jumătate pe Pămînt, reprezentînd Spania şi încercînd să rezolve, prin relaţiile de rudenie sau de prietenie cu alte Case Regale, cu alţi şefi de stat, diferendele şi imaginea externă a Spaniei (neparticiparea la nunta prinţului Charles pe fondul problemei Gibraltarului, retragerea trupelor din Irak);

– despre regina Spaniei, care se simte în totalitate catolică şi spaniolă, şi care, aflată în vizită oficială la Atena şi la Tatoiul copilăriei ei, are puterea de a spune în faţa presei că a fost doar încă o călătorie în interes de stat, deşi Grecia continuă să îi fie „acasă";

– despre regina care doreşte să moară înaintea regelui, pentru a nu-l plînge, şi care, portretizînd un şir lung de politicieni americani şi mondiali, de la Eisenhower, Kennedy, Ford, Carter la Bush, Clinton, Bush Jr. şi Obama, de la Fidel Castro la Hugo Chávez şi alţii, povesteşte despre Truman că, participînd la funeraliile tatălui reginei Sofia în numele Statelor Unite, în loc să ofere condoleanţe familiei, şi uitînd probabil unde se află, a mulţumit surîzător pentru delicioasa cină oferită;

– despre un rege care nu va abdica în favoarea prinţului de Asturias şi va guverna pînă la moarte, pentru a se putea spune *A murit Regele, Trăiască Regele,* iar continuitatea să fie una naturală;

– despre prinţii de Asturias, pregătindu-se temeinic pentru rolul de rege şi regină, pentru ca totul să rămînă *atado y bien atado... [legat şi bine legat...].*

Apărută în aceleaşi zile în care emisiunea *30 Minutos* (de la postul de televiziune Telemadrid) prezenta un valoros documentar numit *El Retrato de una Reina [Portretul unei regine],* şi în care istoricii Paul Preston, Charles Powell, fotbalistul Iker Casillas, tenorul Placido Domingo şi alţii vorbesc despre viaţa reginei, felicitînd-o pentru aniversare, cartea lui Pilar Urbano vine să prezinte de o manieră mai mult sau mai puţin polemică o familie regală şi o regină cu păreri şi sentimente, umane şi normale, cu singurul (dez)avantaj de a reprezenta nu doar 5 sau 10 membri, ci o naţiune întreagă.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. 253 ● 18-22 decembrie 2008 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Cît de universală e universalitatea?“
pagina 3

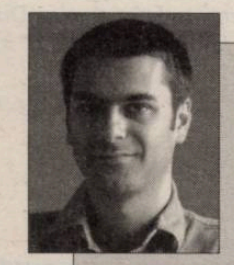

Marius Chivu
Bilanţ literar 2008
pagina 15

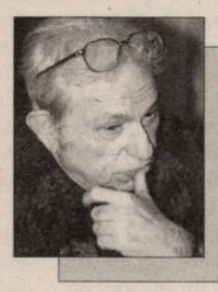

Radu Cosaşu
„O extravaganţă a Binelui“
pagina 16

CEAUȘESCU ERA BUN?

„Moş Gerilă, dacă vrei
Adu-ne nişte ulei.
Dacă ai să vii pe jos,
Adu-ne şi zahăr tos.
Iar în drum, dacă ai vrea,
Adu-ne nişte cafea.

Dacă întîrzii o zi, două,
Adu-ne şi nişte ouă.
Iar în sac, dac-o să-ncapă,
Adu-ne şi nişte ceapă.
Mai avem cîte un of:
Să ne-aduci şi un cartof.

Iar de vii cu săniuţa,
Să ne-aduci şi hîrtiuţă
Să ne ştergem la popou
În noaptea de Anul Nou!“

(Colind din anii ’80)

5 948467 000216 50

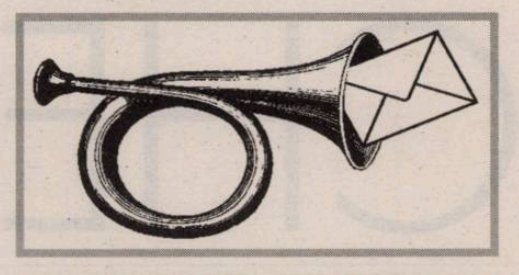

(In)actualităţi

În 1913, Cîmpulung...

În perioada interbelică, vara, în fiecare an de ziua Sfîntului Ilie, cîmpulungenii aveau ocazia să se bucure de o sărbătoare aeriană! Cu două zile înainte de 20 iulie apărea, pe cerul Cîmpulungului Muscel, un avion care se rotea de cîteva ori deasupra şi „arunca“ afişe pe care era anunţat: „20 Iulie, MARE MEETING AVIATIC în Cîmpulung Muscel“ etc. În ziua anunţată, fratele meu Mihai şi cu mine, cu noaptea în cap, ne urcam pe acoperişul magaziei de lemne, să vedem cînd vin avioanele. Pe la orele 8,30-9,00, auzeam zgomotele motoarelor avioanelor, care, în număr de cinci, aterizau pe platoul Grui. Imediat începeau acrobaţiile aeriene sau turul oraşului şi împrejurimi, cu plată din partea doritorilor cu bani!

Deşi era ziua de Sf. Ilie, zi de bîlci, totuşi toată suflarea cîmpulungeană şi din împrejurimi era cu „gura căscată“ la ceea ce făceau piloţii, pe care „aerospectatorii“, din cauza culorii avioanelor ce aducea a roşu, i-au supranumit „dracii roşii“! Interesanta şi educativa tradiţie al cărei scop era încurajarea aviaţiei române a încetat în pragul celui de-Al Doilea Război Mondial.

Întrebînd-o pe mama, care este motivul pentru care această sărbătoare aeriană se organizează la Cîmpulung, mi-a răspuns: „este o amintire de cînd în primăvara anului 1913 a sosit, cu avionul său, Aurel Vlaicu, pe Grui! Al doilea motiv, că Sf. Ilie este patronul Aviaţiei“. Am întrebat-o dacă l-a văzut pe Aurel Vlaicu. Mi-a răspuns: „Aveam 9 ani (născută în 1904) şi fratele meu Gheorghe avea 12 ani (născut în 1901) şi am alergat pe lîngă biserică (biserica Schei) şi cimitir şi am ajuns pe Grui. Erau acolo. Poliţie şi soldaţi care făceau ordine. Noi, cum eram copii, ne-am strecurat şi l-am văzut: era cu mulţi ofiţeri din Garnizoană şi cu primarul oraşului“. Aurel Vlaicu nu era înalt, era îmbrăcat cu o haină de piele, cizme de piele, pe cap „un capişon“ (cască) de piele şi ochelari mari pe frunte! Iată o dată importantă în istoria oraşului Cîmpulung Muscel care ar trebui amintită. Poate, prin arhive în documente, necunoscute pînă acum, evenimentele să fi rămas totuşi menţionate.

Un dilematic vechi de... 82 de ani

Aurică SMARANDA
Bucureşti

„Încercaţi să intraţi într-o pădure...“

Sînt impresionante pelerinajele maselor de credincioşi de la noi din ţară, manifestări ale solidarităţii religioase, devenite tradiţii.

Creştinul nostru preferă, cu predilecţie, să se manifeste printr-o atitudine pasivă. Este o formă mai uşoară să-şi manifeste ataşamentul faţă de Dumnezeu. El se ştie păcătos sau cel puţin aceasta aude că i se reproşează şi cel mai comod lucru e să-şi ceară iertare, să se umilească şi, pocăit, să implore mila Domnului, fiindcă aşa a fost sfătuit: Domnul e milostiv şi îl iartă pe păcătos. De obicei se angajează într-un pelerinaj în care e în stare să cheltuie uimitor de multă energie, ca să obţină iertarea mult dorită.

Este o demonstraţie cu caracter formal, care n-are nimic comun cu opera lui Dumnezeu. Oare cum priveşte Dumnezeu aceste manifestări formale, impresionante, care trec nepăsătoare pe lîngă opera Lui care se distruge (rîuri colmatate cu gunoaie, cîmpii acoperite cu gunoaie, păduri defrişate etc.) Cît de mîhnit trebuie să fie Dumnezeu cînd vede atîta nepăsare pentru opera Lui, pregătită şi înfăptuită în folosul omului, numai în folosul lui. Cum pot fi oamenii atît de orbi la ceea ce le oferă Dumnezeu?!

Creştinul nostru ştie că Dumnezeu a făcut cerul şi pămîntul şi toate cîte sînt pe el şi, în final, pe om, aşa cum au fost ele explicate în Biblie acum cîteva mii de ani, pe înţelesul omului primitiv de atunci, cînd nu se ştia nimic despre cosmos, despre planete, despre galaxii, despre natură şi despre toate cîte ştiinţa le-a descoperit.

Ştiinţa, de cînd a început să-şi afirme existenţa, a fost contestată, fiindcă venea în contradicţie cu cele scrise în Biblie. Se părea că e periclitată credinţa, că cele scrise în Biblie vor fi contestate şi credinţa omului va fi zdruncinată! În fond, ştiinţa, prin descoperirile ei, ne-a arătat cît de perfectă este lucrarea Domnului şi ce înseamnă pentru om să cunoască descoperirile ştiinţei. În felul acesta, ştiinţa este în slujba Bisericii, iar oamenii de ştiinţă sînt aleşii lui Dumnezeu, înzestraţi cu o minte ascuţită, capabilă să ne dezvăluie splendorile operei divine.

Cunoscînd opera lui Dumnezeu, această lucrare divină, darul lui Dumnezeu făcut oamenilor înseamnă că a distruge natura este un atentat la opera lui Dumnezeu, este un păcat „strigător la cer“. Oamenii Bibliei au aflat care sînt păcatele lor. Ele ne-au rămas ca o moştenire, dar lor li s-au adăugat păcatele zilelor noastre. Ele nu ne afectează numai pe noi, ele pun în pericol viitorul omenirii.

Natura se cere respectată, să intrăm în natură aşa cum intrăm într-o biserică şi să ne comportăm ca atare. Încercaţi o dată să intraţi într-o pădure cu sentimentul primului om, să trăiţi senzaţia de ocrotire pe care v-o oferă frunzişul boltei din înaltul copacilor. Să simţiţi coborînd în voi liniştea siguranţei ocrotitoare şi, în taina liniştii care vă înconjoară, să vă daţi seama ce a însemnat pădurea pentru omul lipsit de apărare, hărţuit şi înfricoşat de vicisitudinile vremurilor sale. În pădure, omul a făcut cunoştinţă pentru prima oară cu sentimentul măreţiei. Aici a acceptat el să-şi plaseze la început zeii şi tot pădurea l-a inspirat să clădească templele, lăcaşurile zeilor, în care pădurea e prezentă prin coloanele ei, aceste trunchiuri a căror prezenţă ocrotitoare omul şi-a dorit-o de atîtea ori în viaţa-i primitivă, plină de primejdii înfricoşătoare. Tot pădurea i-a inspirat omului măreţia bolţii. Aici s-a născut în mintea omului bolta, pe care apoi a ridicat-o pînă la cer. Cerul, pe care omul l-a dorit ca o boltă imensă şi ocrotitoare. Numai liniştea ocrotitoare a bolţii a putut da naştere în sufletul omului sentimentului de înălţare sufletească, prin care omul, plin de o pace binefăcătoare, poate chiar să încerce senzaţia atît de dorită a fericirii, a beatitudinii.

Însă suprema operă a lui Dumnezeu este omul, a cărui apariţie pe pămînt nu putea fi explicată, în urmă cu cîteva mii de ani, oamenilor cu nivelul de cultură de atunci, decît printr-o legendă, aşa cum a păstrat-o cu multă grijă Biblia. Din nou ştiinţa ne-a demonstrat cît de perfectă a fost lucrarea lui Dumnezeu, trecîndu-l pe om prin toate fazele existenţei, silindu-l astfel să se adapteze tuturor rigorilor vieţii. Numai printr-o dezvoltare evolutivă omul a putut ajunge la stadiul actual de *homo sapiens* („omul inteligent“) şi numai continuîndu-şi dezvoltarea evolutivă omul va putea atinge treapta superioară de *homo rationis* („omul înţelept“).

Pentru aceasta însă trebuie să respectăm opera lui Dumnezeu, nu avem voie să ne batem joc de viaţa noastră. Este un păcat „strigător la cer“ a te droga, a fuma, a practica tot felul de vicii, care sînt tot atîtea atentate la opera lui Dumnezeu.

Cine are urechi de auzit să audă!

Nicolae COSTANGIOARĂ
Bucureşti
str. Fabricii nr. 417

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Dilemele anului 2008**
- **Ura**
- **Părinţi şi copii**
- **Păcatele capitale azi**

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Actualităţi

Studenţii mei

Mă gîndeam zilele acestea cît de uşor este să aşterni pe o hîrtie tarele societăţii noastre, aşa că vă scriu pentru a încerca să scot în evidenţă ceva bun, ceva frumos, şi anume tinereţea colegilor mei, criticaţi de foarte multe ori, acuzaţi de ignoranţă. De cele mai multe ori, în paginile *Dilemei vechi* apar scrisori ale unor tineri chiar de vîrsta noastră (liceeni, studenţi) care ne acuză, ne arată cu degetul pe toţi, scoţînd în evidenţă ca fiind ceva rău ceea ce ei nu reuşesc să înţeleagă sau nu reuşesc să accepte.

Studenţii mei sînt studenţi cărora nu le e ruşine că sînt, în primul rînd, studenţi, cărora nu le e ruşine că muncesc, care aşteaptă bursa fie doar pentru ţigări (şi ce dacă?), cafea şi cărţi, fie pentru a se întreţine, plătindu-şi căminul, mîncarea, abonamentul de RATB.

Studenţii mei stau la o cafea sau la un pahar (de orice) de vorbă despre alegerea lui Obama, despre cursul de contemporană, despre apicultură sau despre ultima carte citită, fără să se gîndească dacă îi aude sau nu, dacă îi judecă sau nu cineva. Se duc sau nu la vot, pentru că au sau nu cu cine să voteze, pentru că le pasă sau nu, pentru că mai cred în ceva sau nu. Sînt de dreapta sau de stînga, fie că este sau nu la modă, cui îi pasă? Pentru că, spunea Shaw, dacă la 20 de ani nu eşti comunist, eşti nebun, iar dacă la 30 încă eşti comunist, eşti un nebun şi mai mare. Studenţii mei se duc sau nu la cursuri, dar sînt, în mod necondiţionat, interesaţi de ceea ce fac, sînt gata oricînd să încerce să schimbe ceva, mai degrabă decît să critice. Au entuziasm şi iniţiativă pentru că au 20 de ani. Poate la 30 nu vor mai avea nici una, nici alta, sau poate vor fi realizat deja tot ce şi-au propus.

Studenţii mei se plimbă noaptea prin Bucureşti pentru că este linişte şi aer curat, sînt sau nu boemi, nu este o ruşine. Nu sînt rigizi şi scorţoşi, din cale-afară de serioşi, dar nici nu le place să cadă în trivial.

Fac sport, pentru că se simt bine, nu merg la sală, iar dacă merg sau nu cu bicicleta, dacă sting sau nu lumina, asta depinde de starea lor de spirit, pentru că ei nu cred în cenzura gesturilor şi a cuvintelor... nu încă.

Studenţii mei citesc sau nu ziarele, se interesează sau nu de politică, petrec weekend-ul la munte sau la mare, merg în cluburi şi cafenele, fac tot ceea ce simt, şi o fac cu plăcere, nu ascultă criticile... nu încă.

Studenţii mei îşi cunosc defectele şi încearcă să le minimalizeze, pentru că de ele nu poţi scăpa. Studenţii mei sînt diferiţi şi ştiu că atît calităţile, cît şi defectele îi fac diferiţi, iar atît timp cît vor rămîne diferiţi, vor supravieţui acestei Românii, pe care o iubesc. Pentru că tinerii mei sînt masochişti. Idealişti? Poate. Elitişti? În secret (?)

Studenţii mei sînt puţini sau mulţi, supravieţuiesc prin ironie fină şi se amuză de tot ceea ce se petrece în jurul lor.

Studenţii mei citesc sau nu *Dilema veche* (eu însămi am ratat numere bune din *Dilema,* chiar dacă îmi place să cred că sînt o cititoare fidelă).

Dar aceştia sînt doar studenţii mei.

Seamănă cu studenţii voştri? Sau măcar cu studenţii care aţi fost?

Cu stimă,

Alexandra-Miruna IONESCU
alexandra_miruna_ionescu@yahoo.fr

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 12.700
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Cît de universală e universalitatea?

Era inevitabil ca realitatea (și ideologia) *globalizării* să readucă în prim-plan problema, mai veche, a *universalității*. Ambele au dificultăți cu integrarea diferențelor tribale, a particularismelor de tot soiul. Întrebarea care se pune este, cu alte cuvinte, cum să unifici planeta fără să o decolorezi și, pe de altă parte, cum să păstrezi culorile locale fără să subminezi coerența necesară a unei lumi în care distanțele sînt tot mai nesemnificative, iar granițele tot mai convenționale. Cercetările asupra mediului dovedesc, zi de zi, că ceea ce se întîmplă în fiecare punct de pe glob afectează ansamblul și că, prin urmare, nu poți lăsa fragmentul rebel la voia întîmplării. Numai că, odată cu imperativul intervenției, se deschide amplul contencios al legitimității ei. Cînd, în ce limite, sub ce tutelă se poate interveni? Este modul de viață occidental singurul candidat posibil la universalitate? Și dacă sînt de luat măsuri prompte pentru corecția derapajelor legate de mediu, putem lua, cu egală îndreptățire, măsuri de ajustare a sistemelor politice diferite de ale noastre? E democrația parlamentară potrivită cu orice tip de civilizație? Gandhi – ca să dăm un singur exemplu – era de altă părere. Cît de rațional este, în acest caz, să ne ocupăm cu elvetizarea Irakului?

Pentru salvarea vieții pe pămînt, conștiința „umanității“ noastre solidare nu mai pare să fie suficientă. Umanitatea e prea diversă și are dreptul să fie așa. Ar trebui deci să găsim un alt concept al eventualei și necesarei noastre acțiuni comune. Jeffrey Sachs propune să înlocuim „umanitatea“ cu „specia“: pentru a ne califica pe termen lung, trebuie să realizăm unitatea *speciei*, adică să ne punem problema supraviețuirii la nivel zoologic. Un chimist olandez, Paul Crutzen, laureat al Premiului Nobel în 1995, s-a gîndit să dea perioadei în care ne aflăm un nume nou, asemănător cu acela al erelor aurorale: *Anthropocen*, o eră în care omul a devenit factor *geologic*. Un influent factor *biologic* a fost întotdeauna, dar acum miza a crescut enorm: omul poate schimba destinul cosmic al planetei sale, poate induce sau dezamorsa o nouă glaciațiune. Cît de adînc poate să bată, însă, „universalitatea“ speciei? Ea întruchipează un punct de vedere care percepe omenirea de foarte sus, ca pe o aglomerație omogenă de indivizi fără chip. Din această perspectivă plonjantă, ce mai înseamnă, de pildă, ce mai pot însemna „drepturile omului“? De ce-am vorbi despre drepturile speciei „om“ altfel decît vorbim despre drepturile urșilor sau ale peștilor? Care e, atunci, temeiul „universal“ al acestor drepturi? Pentru Jean Baudrillard, invocarea lor nu e altceva decît un stindard ideologic între altele („Gradul zero al gîndirii politice contemporane“ ricana, cîndva, Régis Debray). Marcel Gauchet e încă și mai radical: „Din punctul de vedere al unui conducător chinez, indian sau arab, drepturile omului sînt, în primul rînd, drepturile omului alb de a exporta modelul de civilizație care le-a făcut inteligibile“ (vezi *Le Débat,* numărul din mai-august 2000). Evident, asemenea mici șarje „anti-imperialiste“ simplifică prea mult lucrurile. Dar tema drepturilor omului și a universalității lor nu ar trebui clasată, superficial, printre subiectele „rezolvate“. E destul să luăm notă de ultimele declarații ale unui „adept“ notoriu (Bernard Kouchner), brusc stupefiat să constate că între *„Realpolitik“* și drepturile omului survin, *hélas,* oarecari discontinuități.

De altfel, echipa care a produs Declarația Universală a Drepturilor Omului, proclamată, în decembrie 1948, ca document oficial al Adunării Generale ONU era mai mult decît onorabilă, dar de o pitorească heterogenitate. Sub patronajul dnei Eleanor Roosevelt, văduva fostului președinte american, au lucrat un diplomat francez cu formație de jurist (René Cassin), un jurist canadian (John Humphrey), un diplomat libanez de religie ortodoxă (Charles Malik), cu studii de matematică, fizică și filozofie (fost student al lui Heidegger!) și un reprezentant al Chinei (!), Peng-chun Chang, om fin, atipic pentru momentul de-atunci al țării sale (și de altfel retras curînd din funcție), preocupat să introducă în textul Declarației principii ale lui Confucius și Mencius. Rezultatul acestei genuine colaborări nu pare marcat de contribuția mediteraneană și asiatică. Oricum, „universalitatea“ grupului de redactori e, cum vedem, destul de „particulară“. Dezbaterile pot continua. Ca să nu spun că trebuie luate de la capăt.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Ciorbă de entertainment

„Eu chiar sînt un pic dezamăgit de nivelul de scandal pe care l-am stîrnit. E mediu“, spunea Mihai Tatulici într-un interviu apărut în *101 români de succes,* un supliment editat de *Cotidianul*. „Aș fi vrut să văd proteste mai consistente“, adaugă realizatorul proiectului *Zece pentru România,* ajuns la a patra ediție.

Dl Tatulici își face iluzii. Programul cu pricina nu are cum genera „proteste consistente“: așa cum mămăliga nu explodează, nici ciorba nu provoacă tornade, ci doar unele indigestii. Iar *Zece pentru România* are ceva din consistența și – cum să-i zic? – statutul ontologic al ciorbei. Are și carne, și legume, și ceva condimente, și – mai ales – o zeamă lungă. Amestecul rezultat poate fi bun pentru unii ori le poate cădea greu altora, ceea ce e firesc, dar tot ciorbă rămîne. „E un spectacol de marketing“ – mai spune dl Tatulici în același interviu. Tocmai de aici pleacă problema: din suprapunerea tehnicilor de marketing peste ceea ce publicul receptează ca fiind „un spectacol pur și simplu“, un „produs publicistic“ și atît. Realizată, zice-se, pe un eșantion de 8000 de persoane, de un institut sociologic, această consultare a publicului în legătură cu personalitățile pe care le apreciază cel mai mult stabilește niște ierarhii pe bază de *notorietate.* Iar notorietatea e dată de televiziune. Pe scurt, omul îi consideră valoroși și demni de admirație pe jurnaliștii, actorii, oamenii de afaceri, politicienii pe care îi vede la televizor. Pe aceia care *fac impresie bună* pe sticlă. Atît. Singurul criteriu în realizarea ierarhiilor este, de fapt, acesta: în ce măsură publicului *i se pare,* pe baza imaginii pe care și-o face din presă și de la televizor, că X e un bun om de afaceri, că Y e un bun actor etc. Dacă în cazul vedetelor în general, criteriul e legitim – căci notorietatea și popularitatea sînt pîinea de toate zilele a *showbiz*-ului și a *star system*-ului – în alte domenii nu funcționează. „Poporul“ nu are criterii pentru a judeca dacă un manager sau un om de afaceri este bun, căci nu se pricepe la economie. La fel, publicul nu poate stabili dacă un scriitor e *bun* sau nu; poate doar să opteze pentru a-i citi sau nu cărțile, dar asta o face deja atunci cînd i le cumpără, nu mai e nevoie să fie consultat în sondaje. Dacă, de pildă, publicul a cumpărat 6 milioane de exemplare din cărțile lui Pavel Coruț (așa cum pretinde autorul), e un fapt al pieței de carte, pe care îl înregistrăm ca atare. La fel în cazul actorilor: oricît s-ar strădui, Nicoleta Luciu nu este, deocamdată, actriță. Dar publicului „i se pare“ că este, și atunci o plasează în aceeași serie cu Maia Morgenstern, cu Tamara Buciuceanu-Botez și cu Draga Olteanu, care *sînt actrițe.* Despre politicieni, ce să mai vorbim? Poporul îi ierarhizează *prin vot* – și *aceasta* este ierarhia care contează în viața societății. În *Zece pentru România,* la categoria „tineri politicieni“, apar în clasament Cozmin Gușă și Lavinia Șandru, care de fapt *nu există* în politica românească. Există, în schimb, în mass-media, prin intermediul unor „conferințe de presă“ cu aer de scandal și al apariților la televiziune. Unele categorii se suprapun fără rost, precum „jurnaliști“ cu „analiști politici“. În ambele a cîștigat Cristian Tudor Popescu. Dacă poporul admiră un jurnalist care tocmai a scris, de curînd, un articol oribil în *Gândul* despre (scuzați-mă!) „bucile lui Tăriceanu“, e dreptul său suveran. Dar să le cerem respondenților la un sondaj să aibă criterii pentru a face distincția între „jurnalist“ și „analist politic“ înseamnă să frizăm culmile unei iluzorii subtilități: prin urmare, Mircea Badea apare la categoria „analiști politici“, deși numai analiză nu se poate numi emisiunea *În gura presei.* Tot în această categorie apare și Mircea Dinescu. Ce căuta neamțu'-n Bulgaria???

De acord – simt că vor spune sociologii, mass-mediologii, marketologii, producătorii programului și dl Tatulici însuși. „E un top bazat pe notorietate, atît; n-avem pretenția că ar fi altceva.“ Ba da. E un top bazat pe notorietate, pe opinia „populară“ despre unii și alții, dar este ambalat și vîndut ca *altceva.* Clasamentele cu pricina ne sînt prezentate ca relevante pentru „elitele“ României, mesajul întregului program este: *Ăștia sînt! Admiră-i, popor, sînt cei mai buni în branșa lor! Tu ai decis, fii mîndru de tine!*

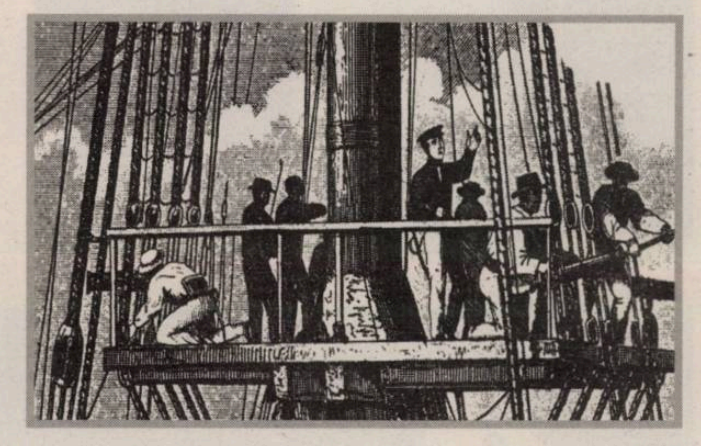

Ideea de ierarhie, de criterii, de performanță se risipește astfel în zeama lungă a unui program născut din dragostea pentru audiență a unei televiziuni și făcut pentru a atrage și mai multă audiență.

Dependența poporului de TV crește și mai mult, iar ideea că *televiziunea e totul* (ea stabilește ierarhii, ea judecă, ea dă verdicte) se înfige și mai adînc în mințile amețite de *entertainment* ale unui popor căruia, în mod tradițional, îi place ciorba.

PUBLICITATE

VELANT

CÂT TE MAI IUBESC

O aventură a redescoperirii sinelui, călătoria unei femei în căutarea primei iubiri, în spațiul aspru și fascinant al deșertului.

Mario Vargas Llosa (președintele juriului) s-a declarat cucerit de „forța expresivă cu care scriitorul descrie peisajele deșertului și stilul de viață din ultima colonie spaniolă din Africa, devenite scena unei povești de iubire care marchează viața protagoniștilor.“

PREMIUL ALFAGUARA DE NOVELA 2007

LUIS LEANTE

tinerea de minte

„Tu ești? l-am întrebat. Că mi se pare
Să te cunosc dintr-o asemănare.
Te-am mai zărit cîndva. Poate că-n vis.
Te-oi fi găsit pe undeva și scris.

Nu mai știu. Poate-n cărți, poate-ntr-o apă
Obîrșiile tale să înceapă.
Poate din umbră, sau din fulger, sau
Nu știu de unde să te iau.

Din mùrmur, poate, din niscài
Icoane, rugi ori șuiere de nai.
Semeni leit, și te-am văzut cîndva,
Cu Cineștie sau cu Careva.

Drept, nu știu nici cu cine am vorbit
Și nici cu cine l-aș fi semuit.

Am auzit în ceață că s-a deschis o ușe
Și că s-a-nchis. Cenușe și-atunci și-acum cenușe.“

(Tudor Arghezi, „Mi se pare“
din *Răzlețite – Versuri,* 1959)

Luca NICULESCU

asa și pe dincolo

Televiziunea moldo-română

De la începutul anului viitor, PRO TV ar putea să nu mai emită în Republica Moldova. Consiliul Coordonator al Audiovizualului (CCA), instanţă de reglementare a audiovizualului de la Chişinău, a refuzat să-i prelungească automat licenţa de emisie, care expiră pe 23 decembrie. Potrivit unui comunicat al CCA, televiziunea a încălcat legea audiovizualului. Printre reproşuri: nu difuzează suficient de multe programe destinate persoanelor cu deficienţe de auz, depăşeşte volumul publicităţii iar, în unele clipuri publicitare, foloseşte actori în rol de medici, lucru interzis de legislaţia ţării vecine. Ar fi vorba deci de „grave" abateri deontologice. În paranteză fie spus, unul dintre motive era ceva mai serios: CCA ceruse ca „grupajul de cronici criminale" de la ora 17,00 să fie mutat după ora 22,00. Putem subscrie la această cerere, dar, chiar dacă ştirile de la ora 5 sînt deplorabile, PRO TV nu merită să-şi piardă licenţa din cauza unui jurnal de fapte diverse sinistre.

Adevărul este că PRO TV Chişinău poate deranja. Dincolo de ştiri cu crime, de emisiuni de divertisment preluate de la postul-mamă românesc sau de seriale gen *Tînăr şi neliniştit,* televiziunea are şi reale ambiţii jurnalistice. Astfel, în fiecare luni seară difuzează o emisiune de dezbatere politică, *În PROfunzime.* Zilnic are şi o emisiune de ştiri economice, *PROfit.* Altfel spus, PRO TV-ul de la Chişinău face lucruri la care PRO TV de la Bucureşti a renunţat de ani buni: emisiuni de dezbatere politică şi rubrici economice. De la PRO TV au aflat moldovenii că una dintre diplomele ministrului lor de Interne ar putea fi falsă, tot aici a apărut ştirea că într-un microbuz au fost găsite două sute de kilograme de heroină, iar în traficul de droguri ar fi implicaţi angajaţi ai Ministerului de Interne. Într-un peisaj media înţesat de televiziuni controlate de partide politice, PRO TV Chişinău face acte de curaj care astăzi sînt sancţionate. Nici PRO TV nu a scăpat însă de acuzaţiile de partizanat politic. În ultima vreme i se reproşează că susţine opoziţia liberală, care are vîntul în pupă, provocînd pierderi atît Partidului Comuniştilor, cît şi altei formaţiuni, Partidul Popular Creştin Democrat, considerat multă vreme drept vîrful de lance al anticomunismului moldovean. Între timp, relaţiile dintre Iurie Roşca şi Vladimir Voronin s-au îmbunătăţit, iar Roşca este unul dintre cei mai acerbi critici ai PRO TV-ului, televiziune pe care a acuzat-o că ar fi sprijinită de serviciile secrete... ruse.

De ce a luat acum CCA această decizie? Pentru că a putut! Licenţa PRO TV expiră, iar Consiliul Audiovizualului s-a prevalat de o lege nouă spre nu mai prelungi automat emisia postului. Licenţa va fi scoasă la concurs şi PRO TV are dreptul să se înscrie. Dacă nu-l cîştigă, îşi poate strînge bagajele. Va dispărea astfel una dintre cele mai urmărite televiziuni din Moldova, într-o ţară în care majoritatea zdrobitoare a oamenilor foloseşte televiziunea drept principal mijloc de informare. În treacăt fie spus, în urmă cu un an, CCA făcea acelaşi lucru cu TVR 1, căruia îi interzicea să mai emită hertzian în Moldova.

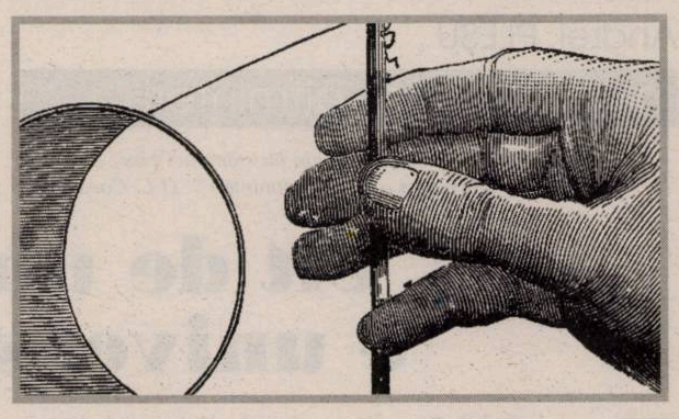

În media românească, interesată pînă la obsesie de actualitatea postelectorală, ştirea posibilei închideri a PRO TV-ului în Republica Moldova a interesat prea puţin. Proteste au existat, totuşi. Dincolo de reacţiile de la Chişinău, merită notată îngrijorarea Benitei Ferrero-Waldner, comisarul pentru afacerile externe a UE, care aminteşte că independenţa presei este unul dintre principiile fundamentale ale democraţiei. Mai mult, Ministerul român de Externe a ieşit din rezerva obişnuită a relaţiei cu Moldova, pentru a-şi exprima „preocuparea" faţă de refuzul autorităţilor moldovene de a prelungi licenţa postului – „o măsură în totală contradicţie cu cerinţa respectării libertăţii de expresie".

Va ţine seama CCA de aceste proteste? Răspunsul îl vom afla după organizarea noului concurs. Luni seară, preşedintele CCA a declarat că postul are şanse să cîştige concursul pentru că, în cei 10 ani de emisie, s-a afirmat ca un post profesionist.

Prin dispariţia PRO TV, autorităţile de la Chişinău ar scăpa, cu cîteva luni înainte de alegerile legislative (şi, indirect, prezidenţiale) de un post pe care nu-l controlează. Poate că Vladimir Voronin îşi aminteşte de ceea ce spunea în 1996 la Bucureşti, cînd PDSR-ul lui Ion Iliescu a fost înlocuit de la putere: schimbarea politică a avut loc şi pentru că de un an exista PRO TV, un post care arăta „altfel" în peisajul gri al României.

4 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL DILEMA VECHE

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021/407.54.69

ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POȘTALE, AGENȚIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din prețul de la chioșc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completați numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită față de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala București.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului, prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 - CP 143, București**, cod poștal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: ■ *la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București* ■ *cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L.* ■ *la oficiile poștale* ■ *la sucursalele RODIPET* ■ *la firmele particulare.*

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Convieţuire

În octombrie, s-au certat public din cauza unui avion: pe aeroportul din Kiev, preşedintele Ucrainei, Viktor Iuşcenko, s-a îmbarcat la repezeală pe nava pregătită pentru călătoria Iuliei Timoşenko la Moscova, unde urma să discute importanta problemă a gazelor naturale. Preşedintele voia să ajungă la Lvov, în Ucraina occidentală, dar fusese nevoit să se întoarcă din drum din cauza unei defecţiuni mecanice. Singura alternativă utilizabilă era avionul pregătit pentru prim-ministru. Aşa că doamna Timoşenko a aşteptat pînă s-a găsit un aparat şi pentru ea.

Preţul gazului natural este din nou un subiect de discuţie între Ucraina şi Gazprom, companie controlată de statul rus. Gazprom a anunţat că, dacă Ucraina nu-şi va plăti datoria de 2,4 miliarde de dolari pînă la 1 ianuarie, preţul gazului se va dubla. Acum, Kievul plăteşte 179,50 dolari pe metru cub, iar preţul pieţei este de 400 de dolari. Ucraina nu posedă această sumă, economia ei este puternic lovită de criză. Producţia de oţel, una dintre principalele resurse la export (un milion de salariaţi, 30% din PIB, 12% din veniturile obţinute din impozite, conform BBC) se reduce din cauza absenţei comenzilor. Împrumutul, 16,4 miliarde de dolari, acordat în noiembrie de Fondul Monetar Internaţional, salvează sectorul bancar, dar nu e suficient pentru a asigura stabilitatea economică a acestei ţări mari, cu 46 de milioane de locuitori.

E greu de spus dacă această instabilitate, acum acută, dar prezentă încă de la proclamarea independenţei e cauza sau efectul instabilităţii politice. Cele două simboluri ale „revoluţiei portocalii" se ceartă încontinuu în public, şi nu doar din cauza avionului. În august, de îndată ce Armata Roşie a trecut graniţa Georgiei, preşedintele Iuşcenko şi-a exprimat sprijinul şi solidaritatea pentru fosta republică sovietică, simţind probabil că ameninţarea, devenită concretă la Tbilissi, atîrnă şi deasupra Kievului. Iulia Timoşenko a tăcut, ceea ce i-a atras din partea preşedintelui acuzaţia de „om al ruşilor". O bună parte din populaţia Ucrainei doreşte să facă parte din Rusia, problema Crimeii, care dincolo de importanţa simbolică se transformă în fel şi fel de incidente din cauza staţionării flotei ruse în oraşul devenit ucrainean, Sevastopol, sînt tot atîtea prilejuri ca Rusia să-şi etaleze proasta dispoziţie. NATO nu se grăbeşte să-şi ofere protecţia.

Ţara unde criza economică se instalează pe fondul sărăciei, unde relaţiile cu marele vecin stau sub semnul conflictului îşi permite şi luxul unei anomii politice lipsite de orice perspectivă. Conflictul dintre Iuşcenko şi Timoşenko nu este unul de viziune sau de ideologie; după ce au luptat împreună, au ajuns să nu se mai suporte ca persoane, ceea ce duce la dorinţa de a restrînge participarea celuilalt la putere, situaţie fără explicaţie politică, dar cu deplorabile consecinţe în toate sferele vieţii. La începutul lui decembrie, s-a anunţat oficial naşterea unei noi coaliţii parlamentare: cei doi combatanţi au fost de acord să acţioneze unit în anumite condiţii şi li se adaugă un mic partid, condus de Volodymyr Litvinov. Principala formaţiune de opoziţie, Partidul Regiunilor, a rămas pe dinafară şi, probabil, pînă la alegerile de la anul, va izbuti să capitalizeze toate nemulţumirile populaţiei. Nicăieri în lume, coabitarea – coexistenţa la putere a unor reprezentanţi din părţi diferite sau chiar opuse ale spectrului politic – nu se desfăşoară conform regulilor bunei convieţuiri. Acolo unde civilizaţia a acoperit într-o mai mare măsură instinctele primare, zîmbetele oficiale sînt concomitente cu loviturile încrîncenate pe sub masă şi cu micile fraze ucigaşe. Acolo unde civilizaţia/democraţia reprezintă încă obiective de viitor, coabitarea este prilejul pentru exprimarea făţişă a canibalismului politic. Ucraina ar trebui totuşi să ţină seama şi de dorinţa Rusiei de a se invita la ospăţ şi de a decide cine la ce avion are dreptul.

globul cubic

La cîrmă

În oraşele greceşti, mii de oameni au ieşit în stradă pentru a manifesta împotriva Poliţiei care, în acţiunile de limitare a efectelor unei demonstraţii, a ucis un tînăr de 15 ani. Suprareacţia la acest incident tragic a fost alimentată de nemulţumirea mai multor categorii: „Printre protestatarii paşnici erau şi cei într-adevăr înspăimîntaţi de felul cum a fost stinsă o viaţă tînără. Acest grup era alcătuit din tineri profesionişti şi din părinţii lor; în nici un caz, ei nu intră în categoria celor cu concepţii politice radicale, dar simt nevoia să-şi exprime în public mînia. (...) Dar incidentul a atras pe stradă un alt grup devenit preponderent în evenimentele săptămînii: anarhiştii. Moartea acelui tînăr ucis de către duşmanul lor învederat, în ceea ce ei consideră a fi teritoriul lor, a declanşat o furie fără precedent la aceste grupuri *anti-establishment,* cu rădăcini în revolta studenţească împotriva dictaturii militare din Grecia, între 1967-1974" *(Forbes,* 12 decemebrie).

Dar tulburările au scos în stradă şi tineri din afara grupurilor revoluţionare: tinerii, numiţi „generaţia celor 600 de euro" (atît e salariul la care poate spera la angajare un absolvent de facultate), sînt nemulţumiţi de perspectivele lor. Această generaţie aşteaptă răspunsuri de la politicieni şi nici unul dintre partidele politice nu pare a le avea la îndemînă. Liderul opoziţiei socialiste, George Papandreou, a cerut alegeri anticipate, pe motiv că demonstraţiile au arătat că participanţii au dat un vot de neîncredere Guvernului. „Compasiunea faţă de disperarea tinerilor nu trebuie confundată cu violenţa oarbă, cu activitatea elementelor extremiste. Ţara se confruntă cu o serioasă criză financiară... E nevoie acum de o mînă fermă la cîrmă" – a răspuns dl Karamanlis. Problema e că de la înlăturarea dictaturii democraţia a reţinut pentru cîrmă doar numele a două familii, Papandreou şi Karamanlis, care îşi epuizează puterea ţinîndu-se de colac. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Contribuţie la stilistica arestării

Pe data de 9 decembrie a.c., la ceas de dimineaţă rece, pe cînd lumina zilei nu a cuprins încă oraşul Chicago (6,15 a.m. – menţionează cu exactitate presa), s-a adus o nouă şi importantă contribuţie la stilistica arestării. Şeriful Tom Dart, venit la birou cu cîteva ore înainte pentru că avea ceva foarte important de făcut, a pus mîna pe telefon şi a sunat la reşedinţa guvernatorului statului Illinois, Rod Blagojevic. A răspuns chiar guvernatorul, Dart i-a spus „Bună dimineaţa", după care, calm, l-a anunţat pe guvernator că, la uşa lui, se află doi agenţi FBI veniţi să-l aresteze. Prin urmare, îl roagă să deschidă uşa şi să accepte cătuşele fără zgomot. Blagojevic a crezut că e o glumă proastă, dar tonul şerifului nu lăsa deloc impresia unei farse. A deschis uşa şi a văzut că şeriful Dart are dreptate. Cele două fetiţe ale sale de 11 şi 8 ani dormeau încă, iar soţia sa, Patti, tocmai se trezise. S-a apelat la acest scenariu de arestare pentru că oamenii legii nu au vrut să trezească fetiţele şi, cu atît mai puţin, nu au vrut să le ofere imaginea tatălui plecînd de acasă în cătuşe. Rod a înţeles imediat, la fel şi Patti. Guvernatorului i s-au citit drepturile aproape în şoaptă şi a plecat încătuşat în linişte deplină. Pe la prînz, a fost eliberat – plătise cauţiunea fixată de judecător. Aşa a explodat unul dintre cele mai mari scandaluri de corupţie politică din America în ultima sută de ani. Toată lumea, inclusiv preşedintele ales, Obama, îi cere lui Blagojevic să demisioneze, dar acesta nu prea vrea. Oricum, nimeni nu se îndoieşte că demiterea lui Blagojevic prin *impeachment* se va petrece foarte repede. Procurorul statului a început deja demersurile.

L-am cunoscut bine pe Rod Blagojevic pe vremea cînd, din poziţia de *congressman* la Washington, asedia cel mai rîvnit scaun politic al statului Illinois: cel de guvernator. Avea calităţi politice certe. Se gîndea la Casa Albă şi era, ca şi Barack Obama, unul dintre tinerii democraţi care veneau în siajul lui Bill Clinton, imitîndu-l oarecum în stil şi înfăţişare pe marele preşedinte şi urmîndu-l cu totul în crez şi ambiţie politică. Cînd a intrat în politica mare, Blago a cîştigat toate alegerile la care a participat. Precizez că în America nu există decît alegeri uninominale adevărate, în care candidatul care obţine cele mai multe voturi asumă oficiul, şi nu trucate cu aranjamente soioase gen Olteanu-Hrebenciuc. Blagojevic a cîştigat de trei ori la rînd alegerile pentru Congres, într-un colegiu din Chicago, şi apoi, în 2002, a cîştigat funcţia de guvernator, la distanţă semnificativă de contracandidatul republican. În 2006, a recîştigat funcţia de guvernator cam cu aceeaşi diferenţă cu care îşi bătuse contracandidatul cu patru ani înainte. Omul este un animal politic pur sînge. Are farmec, e convingător, tînăr, dinamic, cu alură sportivă şi zîmbet larg. Blago era un cal de curse pe care paria oricine îl vedea. Mandatul de guvernator a fost însoţit de zvonuri privitoare la fapte grave de corupţie, dar scandalul politic la Chicago nu este ceva neobişnuit şi vorba „corupţie" nu mai şochează pe nimeni, în oraşul acesta.

Prin octombrie, agenţii FBI au obţinut mandat să asculte telefoanele guvernatorului. De asemenea, au pus microfoane în biroul său şi în sediul său politic. Vreme de două săptămîni au înregistrat totul. Au găsit nu mai puţin de cinci capete de acuzare. Cel care a făcut prima pagină peste tot în America: a scos la licitaţie fotoliul de senator al lui Obama. După lege, în America, postul de senator care se vacantează în timpul mandatului este acordat discreţionar de către guvernator altei persoane, de regulă din acelaşi partid cu cel care a părăsit scaunul senatorial, pînă la data alegerilor. După ce Obama a plecat spre Casa Albă, locul său de senator a ajuns în pixul lui Blagojevic. Guvernatorul se gîndea, chiar, să se numească pe sine în postul de senator, deşi decizia nu era uşoară. Poate că noi de aici, din Europa, avem o altă percepţie, dar în America postul de guvernator al unui stat este cel mai important, după cel de preşedinte. De fapt, imensa majoritatate a preşedinţilor provin din rîndurile guvernatorilor – Obama este o excepţie în acest sens. Prin urmare, Blagojevic a decis să dea postul de guvernator celui care „dă" mai mult. Înregistrările făcute de FBI sînt şocante. Cinismul şi dispreţul cu care Blagojevic îi stoarce de bani pe liderii propriului partid care îşi doreau postul e dezgustător. Apoi, alte patru capete de acuzare, inclusiv şantajul asupra proprietarilor imensului trust „Tribune Co." (proprietar al celebrului *Chicago Tribune),* cărora Blagojevic le putea bloca o tranzacţie imobiliară legată de un stadion de baseball, dacă nu concediau cîţiva editorialişti de la ziar care scriau constant împotriva guvernatorului. În acest context, faptul că încerca să-şi plaseze soţia într-un serviciu bun folosind banii din campania sa electorală apare ca un abuz minor.

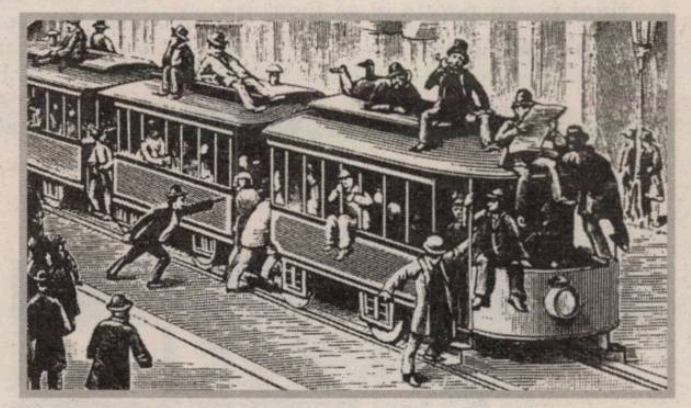

Doar două săptămîni de ascultare a telefoanelor au adus la lumină munţi de dovezi că Blagojevic e corupt pînă în măduva oaselor. Illinois, statul în care se află fascinantul Chicago, are un record trist. În ultimii 40 de ani, patru guvernatori au mers la închisoare pentru fapte de corupţie. Este, probabil, cel mai corupt stat american. Dar ceea ce face diferenţa faţă de noi, de pildă, este că ditamai guvernatorii merg la închisoare în doi timpi şi trei mişcări. Nu există imunităţi, nu există avize prealabile. Ca orice alt cetăţean, guvernatorul poate fi arestat imediat, fără nici un fel de oprelişte, în baza mandatului dat de judecător.

Din toată această poveste mie îmi rămîne amintirea amară a unui politician care ar fi putut însemna mult mai mult decît un guvernator corupt, admiraţia pentru un sistem judiciar dezinhibat, care funcţionează cu adevărat, şi o arestare în stil impresionant.

ready made

„D. Aurel (Relu) Dumitrescu, administratorul ziarului «Porunca Vremii», a confecţionat la magazinul de articole de voiaj I.N. Tănăsescu din calea Victoriei 93, o husă pentru limuzina sa personală. Negustorul i-a cerut 4.500 lei pentru husă, deşi era făcută din pergamoid, iar pentru reparaţia unei serviete, 1.200 lei.

Nemulţumit, d. Relu a inserat o notă în «Porunca Vremii» care a fost cercetată de Serviciul pentru controlul preţurilor.

Constatându-se că negustorul nu are firmă pe uşe şi nici listă de preţuri vizată de M.E.N., a fost trimis în judecata instanţelor represive."

(Gazeta municipală. Organ săptămânal de informaţie şi critică edilitară, Anul XII, Nr. 555, 24 Ianuarie 1943)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

O pereche de operete

A fost odată o gazelă de perete. Se dădea cu capul de perete, oprindu-se doar cînd sporea producţia, *per capita,* de operete. Într-o operetă era vorba de o egretă şi perechea ei. Era vorba, care va să zică, de o pereche de egrete. Ce putea face o pereche de egrete, decît să-şi dea cu capul de perete, pînă-n ziua cînd sporea producţia de operete mult gustate de egrete, de, îndeobşte, o pereche de egrete, – mai rar de cîte o egretă solo, care, de obicei regretă viaţa-i, de pînă ieri-alaltăieri, în cuplu, compromisă de ereţi sau de egrete. Atunci, gazelei noastre de perete i se făcu brusc milă de egretă, de ambii: de *perechea* de egreţi, care se-nfruptau din operete (cum se-nfruptă propaganda din pereţi), – astfel încît se răstigni pe un perete şi se făcu, instantaneu, gazetă.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

În faţa uşilor închise

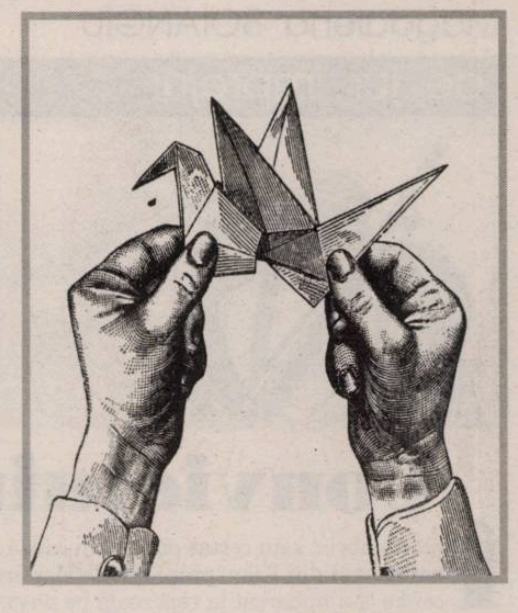

În timpul regimului comunist, la mai toate instituţiile publice şi de stat, accesul nu se făcea pe intrarea principală. Uşile din faţă erau ţinute pentru şefi sau ocazii festive. Altminteri, pentru simpli angajaţi şi pentru cetăţeanul de rînd care avea cîte o problemă, existau tot felul de uşi şi uşiţe dosnice. Era vremea cînd şi la magazine se intra numai prin dos sau nici măcar nu se intra. Cozile la lapte şi la carne se formau în spate, aşa încît să nu se vadă de la stradă. *Mizeria* era dosită. Prima iniţiativă publică împotriva acestui obicei a fost luată de Victor Ciorbea care, proaspăt ales primar al Capitalei în 1996, şi-a respectat promisiunea electorală de a deschide pentru public uşa din faţă a instituţiei. Pînă atunci, tradiţia de pe vremea comunismului fusese păstrată, iar accesul se făcea prin intrările laterale. Din cîte îmi amintesc din presa de atunci, dorinţa de deschidere a lui Victor Ciorbea a fost primită cu oarecare ostilitate de angajaţii şi consilierii de la Primărie care, cu argumente stranii, susţineau păstrarea tradiţiei uşii închise. Nu s-a ţinut cont de părerea lor, dar, oricum, deschiderea n-a durat mult. Au venit alţi primari şi au închis uşa la loc. Asta pentru că se pare că n-a venit încă de tot vremea ca uşile principale să fie deschise pentru omul de rînd. În ciuda progreselor spre ceea ce se cheamă o societate deschisă, România e încă în mare parte o ţară a uşilor închise. Există încă ministere unde se intră, de regulă, prin spate. Chiar şi adresele lor sînt trecute pe străduţa din dos. Ministerele Justiţiei, al Dezvoltării, Lucrărilor Publice şi Locuinţei sau cel al Finanţelor, de exemplu, figurează pe strada Apolodor, deşi au faţada şi intrările principale pe largul bulevard al Libertăţii. Miniştrii intră prin Libertăţii, restul lumii – prin Apolodor. Chiar şi atunci cînd aceşti miniştri sînt persoane considerate deschise şi luminate, legea intrărilor pare încă făcută de portari şi de femeile de serviciu (bine că nu te pun să te şi descalţi).

De bună seamă, obiceiul îşi are rădăcinile la ţară, acolo de unde veneau, de fapt, cei mai mulţi activişti comunişti, rămaşi în bună parte în funcţii importante şi în perioada ulterioară. Tradiţiile urbane, prea firave, n-au făcut faţă asaltului rural din perioada comunistă, cu prelungirile ei cu tot. Pentru că, aşa cum se ştie, ţăranii sînt cei care îşi păstrează camerele bune din faţă şi intrarea principală ferite de folosinţa zilnică, de praf şi de paşii aducători ai omniprezentelor noroaie. Acolo, în camerele bune, sînt puse şi vitrinele cu bibelouri, şi florile de plastic, şi clasicele poze de la nuntă. Ele sînt deschise spre admiraţie doar pentru oaspeţi de seamă sau la nunţi, botezuri şi sărbători. Ţăranii au însă motivele lor practice pentru instituirea acestei reguli. Munca la cîmp se lasă cu noroi, iar grijile gospodăriei nu lasă prea mult răgaz pentru curăţenie, resursele sînt limitate şi încălzirea nu se poate face mereu în toată casa. Cei ajunşi la oraş însă nu par a fi înţeles nici pînă acum că prin instituţiile publice civilizat şi practic e să foloseşti uşile din faţă şi încăperile cele mai spaţioase, pe care să le luminezi cu toate becurile. La fel se întîmplă şi cu negustorii, majoritatea proveniţi tot de pe la ţară, dintre care mulţi tot n-au prins ideea că un magazin e bine să fie cît mai deschis, adică să aibă cît mai multe uşi funcţionale şi cît mai puţine obstacole în calea clienţilor. În ultimii ani, modelele urbane au început să se impună dinspre Occident. Mall-urile au prăvălii cu intrări pe mai multe laturi, treceri dintr-un magazin în altul şi aşa mai departe. Adeseori apare însă cîte un *deştept* local, cîte un *security man* care mai blochează cîte o uşă. Puternicul spirit de proprietate recîştigat după 1989 îşi are partea de contribuţie la curentul îngrădirilor. Fiecare proprietar sau administrator ţine să-şi delimiteze teritoriul, chiar dacă acel loc este destinat publicului larg şi un acces cît mai lesnicios ar fi în interesul afacerii. De exemplu, pe Barbu Văcărescu, sînt două supermarketuri construite unul lîngă altul: Kaufland şi Billa. Dacă vrei să le vizitezi pe amîndouă însă, trebuie să ieşi prin stradă, să ocoleşti garduri şi eventual să stai la stopuri. Ideea pare a fi: „dacă ai venit la mine, cumpără de aici, şi nu te mai duce şi la vecin". Poate părea o socoteală în spiritul concurenţei capitaliste, dar paguba vine de la faptul că şi reciproca e valabilă.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

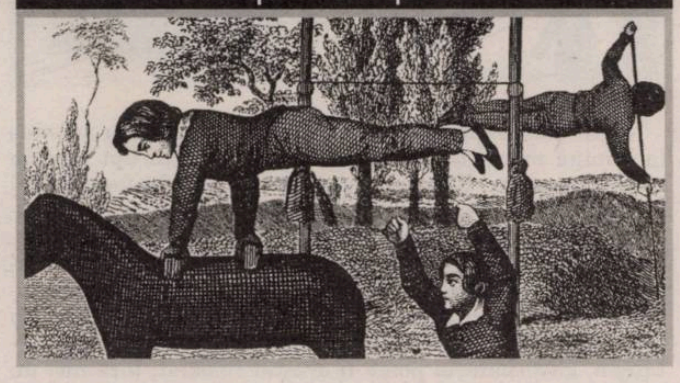

Îmi cer iertare

Ca jurnalist, ai de multe ori un pistol în mînă. Unii au un pistol cu apă. Alţii – cu zoaie. Cei mai solizi, liderii de opinie, au puşca cu lunetă, cu gloanţe adevărate, care pot doborî omul de pe soclul statuii, nu doar din funcţie. La ştiri primeşti mitraliera, cu care, dacă nu eşti atent, poţi să dai jos şi-o bancă, o carieră, un nume.

Avem, s-ar putea spune cu un clişeu, o mare responsabilitate ca jurnalişti. Putem să distrugem o familie sau doar să-i facem o zi proastă soţiei. Putem trimite un om măcar în arest, prin mecanismul cel mai simplu, acela de a pune presiune publică pe procuror, poliţist, judecător. Putem absolvi de vină prin tăcere şi putem albi cîteva păcate (99, nu toate!, ca detergentul acela). Nu putem schimba lumea, însă putem arăta cu degetul într-un colţ al ei, în prealabil frumos iluminat de un regizor cu experienţă.

Şi cîteodată mai greşim. Nu dăm erată însă, că ocupă spaţiul în ziar. Ne e greu să acceptăm un drept la replică: asta ştirbeşte mitul infailibilităţii. La fel ca Papa, e suficient c-am fost de acord odată că Pămîntul se învîrte în jurul Soarelui. N-o să repetăm în fiecare zi că ăsta e adevărul şi că publicul ar face bine să ignore cîteva fragmente din Geneză. A fost în numărul din aprilie, e suficient, nu ştiu ce mai doresc astronomii!

Cu cîtăva vreme în urmă, un amic de-al meu s-a întîlnit cu fratele unui celebru condamnat. Mi-a transmis, cu ocazia asta, că nu-mi poartă pică, dar nu mai poate ierta că „l-am băgat în puşcărie" pe fratele lui. Expresia mi s-a părut stupefiantă: tot ce făcusem era să relatez scandalul dintr-un orăşel în care un cetăţean aflat într-o funcţie publică era anchetat de DNA. Percepţia era însă alta în familia celui anchetat: dintr-odată, toată lumea era un duşman, implicat direct şi personal într-o vendetă... Iar ziariştii, fireşte, sînt primii pe listă. Ca omul care îşi bate soţia, cu argumentul suprem „ştie ea de ce!".

În mod normal, aş trece peste asta cu uşurinţă. Însă acum e ajunul Crăciunului şi simt că pe recesiunea asta Moşul are să vină cu mîna goală, dacă nu fac un gest frumos.

Îmi pare rău.

Îmi pare rău dacă am făcut rău uitînd să amintesc binele. Îmi pare rău dacă poate nu am întrebat şi vreun prieten de-al tău, nu doar pe doi inamici. Îmi pare rău c-am scris aşa de tine, cînd poate meritai altfel. Îmi pare rău că n-am avut timp să aflu, îmi pare rău că n-am putut să cercetez, îmi pare rău dacă cele trei surse din manualul de jurnalism au fost, poate, un singur om spunînd acelaşi lucru de trei ori.

Şi-mi mai pare rău că nu m-am gîndit la tine ca la un om, dragă subiectule, ci ca la o ştire. De la călugărul care a exorcizat măicuţele şi pînă la miliţianul care n-a găsit mortul pe întuneric, la 2 noaptea, de la autorul maşinăriei infernale care s-a dovedit a fi o butelie spartă şi pînă la părinţii pe care nimeni nu i-a crezut în primele trei zile că într-adevăr copilul s-a rătăcit în pădure – din toate acestea rămîn cu o strîngere de inimă. Oi fi înţeles în fiecare zi, în fiecare oră, că în spatele acestor poveşti, mai bine sau mai rău filmate, stă speriat, rănit, neînţeles şi poate neîntrebat, *un om?* Oi fi spus toată povestea lui? Am lăsat deoparte ceva ce l-ar fi putut salva, ajuta sau măcar mîngîia? Oi fi fost atît de grăbit încît să nu înţeleg că adjectivele mele aruncate pe un prompter, pe o pagină de ziar, îi pot schimba, într-o secundă, viaţa. *Toată viaţa?*

Eu cred că am greşit. Nu ştiu unde, poate într-un singur loc, poate într-o sută. Şi mai cred că pentru greşelile mele vor plăti mereu alţii, pentru că aşa funcţionează meseria asta, la fel cum e în chirurgie sau în armată, pe front. Răspunderea e difuză, colegii sînt solidari, remuşcările sînt privite ca o bizarerie.

Cînd eram mai tînăr, mi se părea că asta e una dintre binecuvîntările meseriei de jurnalist. Că poţi să schimbi lumea, cu minim pericol personal. Că eşti un fel de Che Guevara de birou, care lucrează într-un buncăr, pentru victoria revoluţiei comunicării.

Acum mi se pare mai degrabă o povară. Revoluţia noastră s-a oprit, ca nenumărate altele, în faţa unui obstacol neaşteptat. Oamenii. Subiecţii. Victimele. Cîteodată chiar noi.

Lor le cer iertare. Ştim fiecare pentru ce.

PUBLICITATE

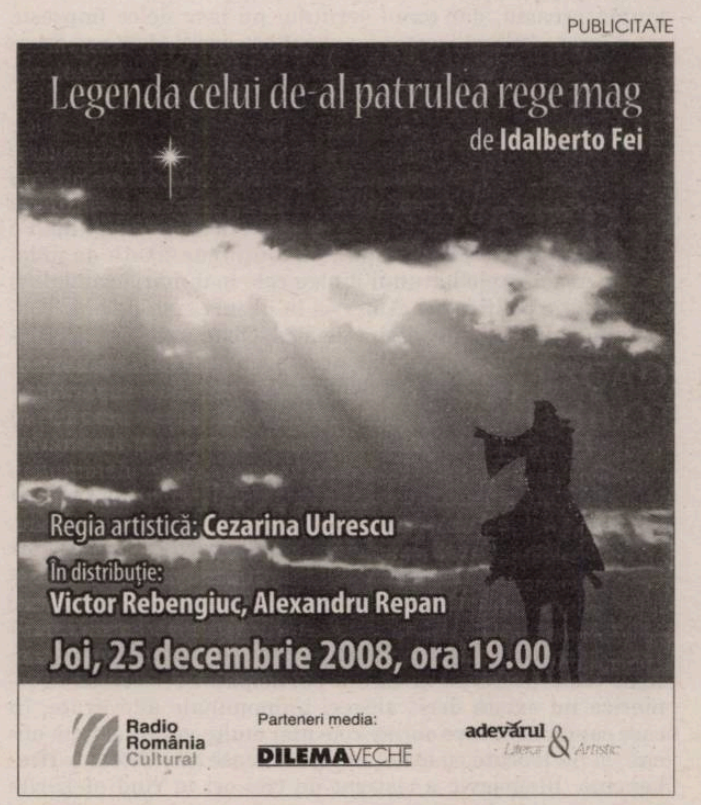

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Hambara

CAS este un loc unde mă simt acasă. Cred că proiectele au început acum vreo 15 ani, pe cînd încă nu exista instituţia, dar începeau să se adune oamenii. Apoi, la un moment dat, a apărut primul proiect de anvergură, care ne-a permis să ne întîlnim la cîteva săptămîni o dată, cu frenezie, însoţiţi fiecare de îngerii şi demonii personali şi uitînd în lungile nopţi de cîrciumă, motivul – devenit pretext – pentru care ne adunaserăm. Tîrziu, cînd am încetat să ne mai vedem, prinşi în alte proiecte şi servituţi în ţările noastre şi ale altora, ne-am dat seama că deveniserăm prieteni. Proiectele care ne adunaseră rămăseseră în urmă şi ani de-a rîndul am înotat senini în prietenie ca într-o mare de argint pe noapte cu lună. Mai simţeam această mîngîiere catifelată pe piele atunci cînd am coborît, în urmă cu cîteva zile, din avion şi m-am îndreptat spre CAS.

– Acum trebuie să plec, am venit numai să te văd – mă îmbrăţişă P.

© F. Prica

– Acum a devenit şi preşedinta Fundaţiei X, care sărbătoreşte diseară zece ani... – îmi explică I.

– A, înţeleg... Rămîne atunci pe data viitoare.

– Pe data viitoare... – îşi luă P., neconvinsă, rămas-bun.

– Lăsaţi-mă să plătesc eu – insistă I.

– Fii serios, plătim ca de obicei! – insistăm noi.

– Măcar aşa, ca mulţumire...

– Ca mulţumire? – se minunează S. Tu ai făcut toată munca, noi ar trebui să-ţi mulţumim!

– Nu-i aşa... Voiam să vă mulţumesc că am stat de vorbă. În ultima vreme nu prea mai am cu cine să vorbesc...

Mă uit mirat în ochii lui I. E cel mai puţin sentimental dintre noi şi aceste vorbe nu i se potrivesc. Dar este sincer, nu mă pot îndoi de aceasta. E tăcere şi ne uităm minute în şir în fundul halbelor de bere, fiecare cu gîndurile sale.

– Unde ai fost? Te-am aşteptat să mergem să mîncăm ceva – îl întîmpin eu pe S. Am rămas numai noi doi şi peste cîteva ore S. trebuie să meargă la gară să prindă trenul de Belgrad.

– M-a răpit D. A insistat foarte mult să mergem la o cafea să vorbim despre poveştile ei cu cartea. De fapt, cred că era mai mult decît atît... Ştii ce mi-a spus la sfîrşit? Că, în ultima vreme, nu mai are cu cine să vorbească astfel de lucruri sau, mă rog, în acest fel. Ea, care e înconjurată permanent de crema intelectualităţii!? Mi-a adus aminte de I., ştii, ceea ce ne-a spus la prînz, la masă...

Ieşim să căutăm o cîrciumă ieftină, să băgăm ceva în gură înainte de plecarea trenului lui S. Mergem în tăcere pe străzile ponosite, atît de bine cunoscute.

– Hambara! – exclamăm brusc amîndoi.

Intrăm în curtea dărăpănată şi împingem uşa de scînduri lipsită de orice firmă sau indicaţie: e doar pentru cunoscători! Ne oprim în prag cîteva minute să ne obişnuim cu întunericul acestei pivniţe fără electricitate. Cele cîteva lumînări plutind deasupra unor mici băltoace de ceară topită ne ajută să ne orientăm şi să descoperim unul dintre locurile noastre de pierzanie amicală: *hambara*. Mergem la bar şi ne comandăm reflex aceleaşi băuturi ca în urmă cu... în urmă cu cîţi ani?

– La Atena, după ce s-a terminat conferinţa, am vrut să merg să văd marea – povesteşte S. în pîlpîitul unei lumînări. Nu s-a găsit nici un amator, aşa că am pornit singur, la nimereală. Ştiam însă că voi ajunge unde trebuie. Am ajuns însă la un port mic şi murdar, cu cîteva bărci pescăreşti şi chestiile alea mari, cu braţe de beton, cum le zice, din care se fac digurile... Mă rog, am mers mai departe şi am ajuns la un alt port, mai mare şi mai cochet, cu iahturi, de data aceasta. Dar nu era nici asta, nu era ce căutam. Era tîrziu, pierdeam avionul, aşa că mă gîndeam să mă întorc. Am mai mers însă cîţiva paşi şi, deodată, am văzut sus, cu faţa spre mare, un fel de catarg. Am pornit-o într-acolo, nici eu nu ştiu de ce. Cînd m-am apropiat, mi-am dat seama că era un restaurant în formă de corabie, pustiu, în mijlocul unei grădini de măslini. Am ocolit clădirea, printre măslini şi m-am pomenit în faţa unei porţi verzi. Adică un soi de grilaj înghiţit de iederă. Şi de acolo, pe sub porticul verde, se vedea marea! Nesfîrşită şi liniştită... Da, asta era, asta căutasem!...

– Şi ţi-au dat lacrimile... – am completat eu.

– Mda... Mă rog, iartă-mă, nu văd de ce îţi spun toate astea, e impudic, dar în ultima vreme nu mai pot să vorbesc despre lucruri din astea decît cu nevastă-mea. Cînd m-am întors la hotel, am trimis un mail celui mai bun prieten al meu, povestindu-i aventura. Nu mi-a răspuns. Nu mi-a răspuns niciodată... Tu ştii de ce? – îşi îndreptă S. privirea spre mine după o lungă pauză.

Am tăcut o bună bucată de vreme, gîndindu-ne la I., la D., la P. şi la toţi ceilalţi. Nu i-am atras atenţia lui S. că pierduse trenul. Şi nici el nu a zis nimic pînă tîrziu în noapte.

Victor Iulian TUCĂ

La Poznan, controverse... benefice

Dezbaterile de la Poznan (Polonia) cu privire la rolul despăduririlor în reducerea efectelor de seră au produs rezultate contradictorii. Să reduci cărbunele, gazul metan, petrolul sau gazele de eşapament constituie soluţii care, din motive economice, sînt greu de susţinut. Şi totuşi, ceva trebuie făcut.

Un raport al World Growth International, o organizaţie non-guvernamentală şi non-profit, dat publicităţii la Poznan săptămîna trecută, concluzionează însă altceva: cel mai bun mijloc pentru reducerea emisiilor este expansiunea pădurilor, şi nu scăderea drastică a emisiilor poluante. Împădurirea şi reîmpădurirea ar fi – susţine organizaţia citată – instrumentele cele mai eficiente care ar putea reduce aproape jumătate din toate emisiile de dioxid de carbon produse de activitatea umană. Se susţine, în continuare, că părţilor contractuale ale Protocolului de la Kyoto nu le este permis să-şi deducă emisiile poluante corespunzător cu partea absorbită de pădurile acestor ţări. Cine ar fi de vină?

Răspunsul dat de World Growth International te pune imediat pe gînduri: grupările „Verzilor" (World Wide Fund for Nature (WWF) şi Greenpeace) care ar fi convins Europa de Vest că numai o reducere substanţială a emisiilor combustibililor fosili (cărbunele, gazul metan sau petrolul) ar putea duce la diminuarea efectelor de seră. Or, susţine World Growth International, din contră, soluţia ar fi noi păduri şi reîmpăduriri, în loc să se pună accentul numai împotriva despăduririi. Conform studiului întreprins de UE, prin firma Woods Hole Research Center, aproape 20% din emisiile de seră sînt cauzate de despăduriri. De altfel, UE propune crearea unui fond din care să plătească ţările cu potenţial forestier pentru a lăsa în picioare pădurile lumii (vezi Brazilia).

Dar, aşa cum susţine World Growth International, ţările sărace şi-ar putea vedea distrusă şi bruma de afaceri unde potenţialul exploatării pădurilor este singurul mod de viaţă pentru oamenii de rînd. Ca atare, ar fi un fapt falimentar pentru cei care trăiesc din tăierea pădurilor.

În plus, World Growth International crede că CE procedează aşa pentru că ţările UE şi SUA (ţară avînd un număr de locuitori de doar aproximativ 5% din populaţia planetei, dar care produce aproape 25% din emisiile de dioxid de carbon ale întregii lumi) au nevoie să-şi salveze propria energie, mai ales cînd este vorba de cărbune, gaz metan, petrol sau gaze de eşapament. În schimb – susţine World Growth International – a patra Declaraţie Interguvernamentală asupra schimbărilor climatice (încă din 2007) arată că numai împădurirea şi reîmpădurirea ar putea reduce emisiile de carbon cu 13,9 Gt în fiecare an, pe cînd încetarea despăduririlor planetei nu ar reduce emisiile decît cu 3,9 Gt pe an, asta în condiţiile în care activitatea umană produce dioxid de carbon aproximativ 30 Gt (http://www.ipcc.ch/ ipccreports/ar4-wg3.htm).

Un argument ar fi că un copac nou plantat absoarbe mult mai mult CO_2 decît unul mai vechi. Deci, împădurire şi reîmpădurire şi nu neapărat „nu despădurire", aşa cum vrea Comisia Europeană.

Europa de Vest, Greenpeace şi WWF au, şi ele, dreptatea lor. Primul argument: chiar şi cu împăduririle şi reîmpăduririle imaginate de World Growth International, tot nu ar fi nici pe departe suficient dacă nu se reduc şi emisiile CO_2. Exploatările forestiere ilegale distrug anual milioane de acri de pădure. Circa 20% din totalul importurilor Uniunii Europene provin din exploatări ilegale, iar tăierile ilegale au consecinţe dezastruoase pentru mediul înconjurător, accelerînd ritmul despăduririlor, pierderea biodiversităţii şi schimbările climatice. Despădurirea se află la originea a aproximativ 20% din emisiile globale de gaze cu efect de seră – susţin reprezentanţii CE.

Arnando Carniero, cercetător la Institutul Naţional pentru Cercetarea Amazonului din Brazilia, completează: „Într-un scenariu care, din păcate, se va întîmpla în cîteva decenii, impactul asupra bazinului Amazonului va fi uriaş. Acest scenariu tragic şi surprinzător ne oferă un indiciu de cît de sensibil este mediul de aici în cazul în care despădurirea şi emisiile de CO_2 vor rămîne la acelaşi nivel". Nu mai este nimic nou!

Cea mai bună soluţie ar putea fi stoparea despăduririi, (cu un fond de ajutorare pentru ţările în curs de dezvoltare din partea UE, SUA, a Japoniei şi a celorlalte state dezvoltate), împăduririle şi reîmpăduririle, plus reducerea, pînă în 2020, a emisiilor de CO_2, cu cel puţin 20% faţă de nivelurile din 1990, şi 30%, în condiţiile în care alte ţări dezvoltate se angajează să efectueze reduceri similare în cadrul noului acord mondial, aşa cum prevede CE în planul de reducere a diminuării emisiilor de dioxid de carbon şi pentru producerea de energii regenerabile.

PUBLICITATE

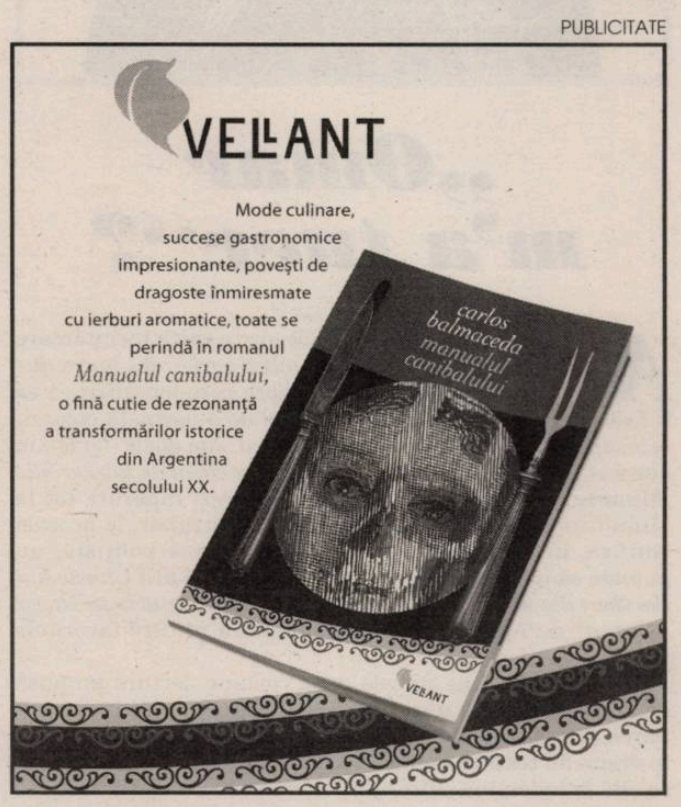

Andrei PIPPIDI

SOS București

Pe Calea Moşilor

Am mai avut ocazia să scriu despre Hanul Solacolu (Calea Moşilor, 132-134), cel mai vitregit dintre monumentele istorice bucureştene. Han a fost el pe la 1870, cînd a locuit acolo Liuben Karavelov, fruntaş al revoluţionarilor bulgari care erau atunci adăpostiţi în România. Dar locul şi numele său sînt mai vechi: încă din 1829, Anghel Solacoglu îşi avea „fabrica" de paste făinoase pe Podul Tîrgului de Afară, adică pe Calea Moşilor.

Decrepita faţadă lungă şi înaltă mai păstrează dantela de zimţi sub streaşină şi cîte un căpşor feminin care o întrerupe ici şi colo. Dar aspectul e atît de dărăpănat, cu tencuiala leproasă, încît clădirea, acum pustie, pare gata să se prăbuşească. Singura vietate care se mişca pe acolo ieri era un cîine, ajuns cine ştie cum pe acoperiş. Multă vreme, fostul han a fost un bordel ţigănesc, de o mizerie hidoasă, dezgustătoare. Placa de piatră cu inscripţie în memoria lui Karavelov mai e încă fixată pe zid, sub un cozoroc de tablă, ca s-o ferească de ploaie.

Chiar în faţa casei, pe trotuar, o cruce pe care atîrnă cîteva flori veştede arată locul unde şi-a dat sufletul Prună Marius Cristian, „înjunghiat". S-a întîmplat anul trecut, era un băiat de douăzeci de ani.

Peste drum, la nr. 103 A, se găseşte, aşezată cu latura spre stradă şi cu intrarea spre curtea strîmtă, o vilă de la sfîrşitul veacului al XIX-lea. Între ferestrele cîte două de o parte şi de alta, este obişnuita uşă în vîrful unor trepte, iar frontonul are ornamentele de stuc, flori şi o figură umană. Numai una dintre cercevele, în dreapta, a fost înlocuită cu termopanul alb care a devenit un semn obligatoriu de confort şi prosperitate. Lipită de prima clădire mai este

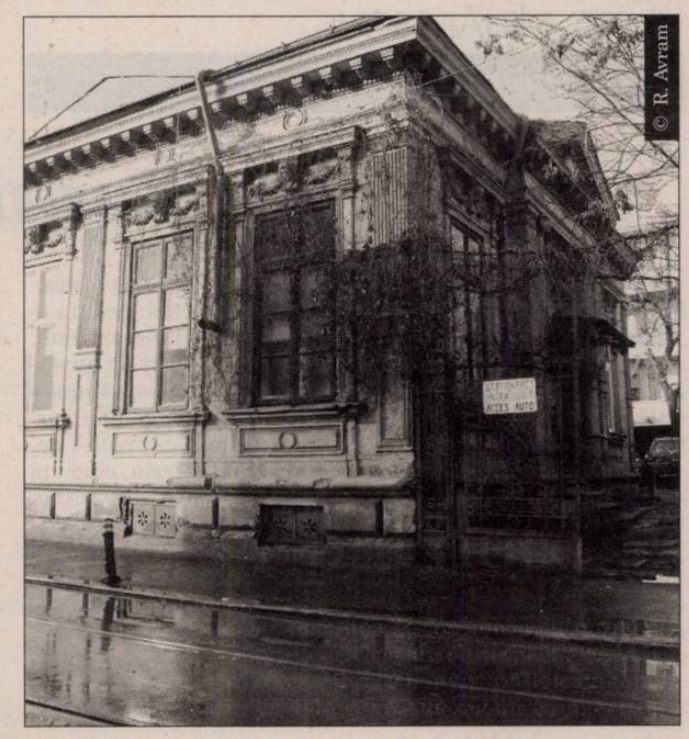

una, mai scundă şi, desigur, mai nouă, iar în fundul curţii, unde fusese probabil grădina, s-a ridicat demult un bloc.

O casă banală – s-ar zice – dar cine a trăit aici nu era un om oarecare. Alexandru Suţu (1837-1919), de neam domnesc, deşi fiu din flori şi descendentul ramurii sărace căreia i se zicea „Dragomanachi", a fost un medic renumit. A făcut studii la Atena, unde şi-a luat doctoratul în 1859, apoi la Paris, terminînd al doilea doctorat în 1865. A fost unul dintre întemeietorii faimoasei *Gazette des Hôpitaux*. S-a întors la Bucureşti, unde se născuse, s-a căsătorit cu Elisabeta Zădăriceanu, a primit funcţia de efor al Spitalelor Civile şi a fost profesor la Facultatea de Medicină. El l-a îngrijit pe Eminescu, cînd acesta se ducea spre întuneric. Azilul în care a murit poetul exista odinioară pe strada Plantelor, deci prin apropiere. Cei doi fii ai doctorului au fost: primul, Nicolae, inginer la CFR, iar celălalt, tot Alexandru, medic şi el, căsătorit cu Florica Paraschivescu, aşa că această familie fanariotă a intrat în burghezia românească.

Înfricoşătoare este capacitatea caselor de a supravieţui oamenilor, aşa încît între pereţii care au văzut străduniile, speranţele şi dezamăgirile unei vieţi ieşite din comun pot să se perinde mai tîrziu generaţii care nici nu bănuiesc cine a trecut înaintea lor acelaşi prag.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

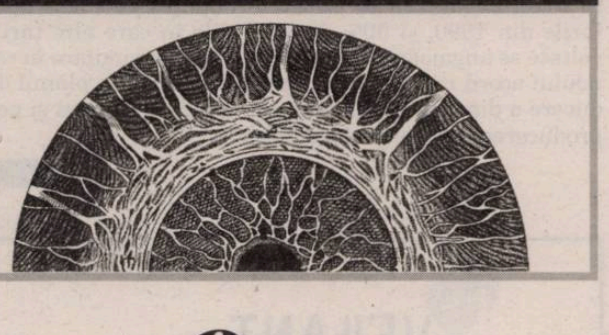

„Omar m'a tuer"?

Am scris aici, nu de mult, despre o carte încîntătoare a lui Pierre Bayard, *Comment parler des livres que l'on n'a pas lus?* (2008), despre care am auzit că ar fi fost tradusă în româneşte. Împins de o normală curiozitate, am căutat alte cărţi ale lui Bayard. Am găsit – şi le-am devorat instantaneu – două: *L'affaire du chien de Baskerville* (Minuit, 2008) şi *Qui a tué Roger Ackroyd?* (apărută tot la Minuit în 1998 şi reluată în format de buzunar, la aceeaşi editură, în 2008). Mare amator de romane poliţiste, nu puteam să nu fiu atras de titluri. Mai ales că atît *Ciinele din Barskerville* al lui Conan Doyle cît şi *Cine l-a ucis pe Roger Ackroyd?* de Agatha Christie se numără printre favoritele mele.

Oricît de bine aş şti cele două romane, lectura propusă de Pierre Bayard e una care – ca să zic aşa – îţi taie răsuflarea şi te lasă perplex. Şi asta fără ca, aparent, să trădeze în vreun fel textul original. Ca în romanele poliţiste, soluţia se află la îndemîna cititorului, numai că e o soluţie ascunsă abil. Cînd o descoperi, constaţi că se află, de fapt, la vedere, precum scrisoarea furată a lui Edgar Allan Poe. Numai că e prea tîrziu: autorul îşi încheie demonstraţia şi ne dezvăluie, el, misterul.

E vorba, în fapt, de o lectură strict textuală, în litera cea mai fidelă a textului. Prezumţia lui Bayard este că Agatha Christie şi Conan Doyle s-au gîndit în fapt la alt deznodămînt, iar dacă nu s-au gîndit, i-a luat – cum se zice – textul pe dinainte. Interpretările lui Bayard respectă canonul binecunoscut al lecturii: echilibrul între adevărul textului şi libertatea lectorului. Echilibru fragil, greu de atins. Şi, după cum vedem, echilibru schimbător.

Cum procedează Pierre Bayard? Să luăm *Afacerea cîinelui din Baskerville*. Reia, răbdător, lectura romanului. Îl recitim odată cu exegetul. Acesta face lungi digresiuni, totdeauna interesante, despre psihanaliză, hermeneutică etc. Niciodată inutile. Relectura romanului îl conduce la altă soluţie decît cea propusă de Conan Doyle. Asasinul este... Dar să nu vă aşteptaţi că îl voi deconspira. V-aş strica plăcerea lecturii. Asasinul e altcineva şi e perfect plauzibil. Numele lui e înscris în text, la fel şi gestul lui, numai că nu le-am dat atenţie. Dintr-odată, în final, lucrurile ni se par simple şi perfect verosimile.

Nu altceva se petrece în cazul celebrului roman al Agathei Christie. Romanul a fost o mină de aur pentru poeticieni, deoarece e scris la persoana întîi şi asasinul e chiar naratorul. De unde rezultă că nici acest tip de naraţiune nu e fiabil, dacă povestitorul minte la un moment dat prin omisiune, minciună imperceptibilă, dar esenţială. Aceeaşi este părerea lui Pierre Bayard: martorul minte (ocultează), dar nu acolo unde ne face să credem Agatha Christie, ci în alt loc. Şi, iarăşi, răsturnare de situaţie, lovitură de teatru, surpriză absolută.

Fidel şi în acelaşi timp infidel textului de bază, Bayard mizează pe nişte raţionamente ce se vor fără fisură. Hermeneutul se serveşte şi de uneltele detectivului, recte Sherlock Holmes şi Hercule Poirot. Şi demonstrează că aceştia nu sînt infailibili, că sînt oameni care se pot – şi ei – înşela. Greşeli care nu schimbă datele problemei: victimele sînt victime, crimele sînt crime, numai că asasinii sînt alţii. Nu rămîn nepedepsiţi: îi pedepseşte viaţa, îi zdrobeşte mecanismul pe care l-au pus în mişcare. Morala e salvată. Nimeni nu scapă de răspundere.

Să-i spunem, aşadar, lecturii pe care o practică Pierre Bayard *relectură textuală*. Primează deducţia, asociaţiile, disocierile. Mai exact *abducţia,* cum o numeşte Umberto Eco. Ea îi permite criticului să pretindă că se sprijină exclusiv pe text. Ceea ce şi face, numai că îl aduce, pe nesimţite, să se plieze voinţei lui. Nu autorul e omniscient, ci criticul. Stăpîn absolut al lumii pe care celălalt a creat-o, dar pe care el o controlează suveran. E Diavolul şchiop, ce are acces la gîndurile şi actele personajelor. E şi Dumnezeu, pentru că împarte dreptatea şi îi pedepseşte, într-un fel, pe cei vinovaţi şi îi iartă pe alţii.

Articolul de astăzi va fi mai scurt deoarece nu vreau să mă ia gura pe dinainte şi să dezvălui din greşeală soluţiile găsite de Bayard. Cărţile sînt de o vervă drăcească şi de o inventivitate uluitoare. Sînt utile şi pentru poetician, şi pentru hermeneut, şi pentru criticul literar, iar cititorul obişnuit le citeşte din pură plăcere. Şi, ca să nu se creadă că Pierre Bayard e un fel de *amuseur* public, iată o scurtă fişă bio-bibliografică. Născut în 1954, e profesor de literatură franceză la Universitatea Paris 8 şi psihanalist. A publicat nouă cărţi la Minuit (printre care şi o *Anchetă despre Hamlet,* 2002, şi una intitulată *Cum să ameliorăm operele ratate?,* 2000; promit să le citesc) şi una singură la Presses Universitaires de France, despre unul dintre autorii dragi mie, Romain Gary (1990). Ferice de studenţii care îl au profesor. Iar eu, dacă aş avea un asemenea psihanalist, m-aş întinde cu plăcere pe divan.

P.S. *Titlul articolului trimite la o celebră afacere criminală din anii '90. Grădinarul unei doamne în vîrstă şi bogate, ce poseda o vilă în sudul Franţei, a fost acuzat de crimă deoarece victima, cu ultimele forţe, ar fi scris pe perete, cu sînge, cuvintele „Omar m'a tuer". Cum grădinarul era marocan, bănuielile au căzut asupra lui, din cauza greşelii de gramatică: fraza corectă este „Omar m'a tuée". Condamnat la închisoare, deşi îşi clama nevinovăţia, grădinarul a fost finalmente eliberat, în urma presiunilor societăţii civile. Crima a rămas neelucidată. Acolo trebuia un Pierre Bayard...*

Texte și opinii de: ● *Mariana CELAC (arhitect)* ● *Adrian CIOROIANU (istoric)* ● *Gabriel DIMISIANU (critic și istoric literar)* ● *Stela GIURGEANU* ● *Mircea KIVU (sociolog)* ● *Alexandru R. SĂVULESCU (președintele Asociației Române a Ziariștilor de Mediu)* ● *Ioan STANOMIR (istoric)* ● *Theodor STOLOJAN (economist)* ● *Cătălin TOLONTAN (jurnalist)* ● ***Coordonator temă:*** *Marius CHIVU*

Jos nostalgia!

M-am săturat de amnezia și de prostia celor care spun că era-mai-bine-înainte. Prea puțin îmi pasă de cei care și-au trăit tinerețile în ceaușism și acum sînt nostalgici după ele. Cît despre regretul după Ceaușești, i-aș mai împușca eu o dată!

Ceaușescu ne trimitea la școală, Ceaușescu ne dădea la toți servicii, apartamente la oraș și bilete la stațiuni și la mare; Ceaușescu a construit fabrici și uzine, magistrale și hidrocentrale, șosele, blocuri și metroul; atunci aveam industrie și agricultură, exportam în toată lumea, plăteam datoriile, Ceaușescu era respectat construind socialismul multilateral dezvoltat, omul nou, epoca de aur, dezarmarea-pacea; Ceaușescu avea grijă de noi: atunci nu ne atacă nimeni pe stradă, mîncam puțin și sănătos, ne culcam devreme, cînd se lua curentul, ne păstram tonusul și vitalitatea, dormind în frig. Frica, foamea, frigul? Lipsurile, umilințele, crimele? Nu, nimic nu e adevărat din ce ne amintim că am trăit, de fapt, am fost cu toții fericiți în cea mai bună dintre toate dictaturile posibile.

E mai comod să ne mințim decît să acceptăm că ne-a spălat creierele comunismul, că ne-a murdărit sufletele și ne-a șubrezit trupurile. Prin expunere îndelungată la comunism avem acum o mentalitate iradiată, iar memoria este un instrument pe care-l folosim împotriva noastră. Din lașitate și neputință, predispuși la victimizare, trăim de ceva vreme o hipnoză a trecutului, îl mistificăm în numele nefericirilor de acum. Căci la ce bună libertatea!? Libertatea e supraevaluată, de fapt, e un chin, e dificil și chiar riscant de folosit. Nu ne-a păsat și nu ne-a priit niciodată cu adevărat libertatea. Un cuvînt prea mare pentru noi. Ce bine era cînd pasam altcuiva responsabilitatea propriei vieți! Eram supravegheați, eram îndoctrinați, eram anchetați și pedepsiți – avea cineva grijă de noi. Nu eram singuri și neajutorați, ca acum, față cu bietele noastre vieți.

M-am săturat de atîta minciună de sine care ne otrăvește viețile și care ne compromite destinul, atîta cît a mai rămas din el. Încă e timpul să condamnăm comunismul, să-l condamnăm fără suspendare și să îngropăm odată stafia asta care ne bîntuie, ca să putem merge mai departe. Încă e timpul să ne privim trecutul în ochi și să-l acceptăm, oricît de meschin ar fi. E dreptul meu să refuz un trecut criminal și falsificat, e dreptul meu să mă lepăd de balastul trecutului. Pentru că sînt tînăr și pentru mine încă nu e nimic pierdut.

Așadar, ce să fie: nostalgie sau adevăr? ***(M. C.)***

Mircea KIVU

Ce bine era, ce bine că nu mai e!

Dacă cineva mi-ar fi spus, acum douăzeci de ani, că va fi cineva în țara asta care să regrete regimul comunist și pe Ceaușescu, aș fi zîmbit, așteptînd continuarea bancului. Astăzi, mi se spune: că Ceaușescu construia într-un an cît nu-s ăștia în stare să văruiască în zece; că pe atunci nimeni nu murea de foame; că toată lumea avea asigurat un loc de muncă; că tinerii respectau morala – nu existau fete gravide în clasa a IV-a; că toți eram egali și îmbogățiții peste noapte nu ne sfidau ca acum; că oricine își putea permite să meargă la mare în concediu. Las lista deschisă, fac un efort de memorie și recunosc că toate acestea sînt adevărate, după care, deschid cîteva necesare paranteze.

Se construia mult și urît. Anii de după cutremurul din 1977 au fost cei ai desfigurării iremediabile a orașelor românești. Apartamente pe care oamenii muncii le primeau cu repartiție, mai ales dacă lucrau în marile unități ale industriei socialiste (23 August, IMGB...). Dacă nu, puteau să îmbătrînească pe listele de așteptare. Listele le făcea COM-ul (adică secretarul de partid); după criterii bine stabilite – muncă obștească, participare la defilări, îndeplinirea politicii demografice a Partidului. Nu trebuia să plătești nimic, în afara umilinței cotidiene. Apartamentele la bloc erau construite după o anumită regulă: pereți subțiri, să știe toată lumea ce se întîmplă la vecini; totul uniform, pe dinafară și pe dinăuntru (locuințe și locatari). Conceptul de locuire (a avea un loc al tău, personal nu doar în sensul proprietății) era înlocuit cu cel de cazare.

Locul de muncă era nu doar asigurat, ci chiar obligatoriu. Terminai facultatea, primeai o repartiție, dacă încercai să refuzi postul asignat, aveai de plătit toată viața (bani, și nu numai). Că se întîmpla să termini sociologia și să fii obligat să fii profesor de geografie și matematică nu interesa pe nimeni. La locul de muncă, regulile erau clare: promovarea se făcea cel mai adesea pe criteriul vechimii, cine nu era membru de partid nu putea aspira să ajungă mai mult decît șef de birou. Să te muți dintr-un loc în altul era posibil doar prin „transfer în interesul serviciului". La serviciu aveai tot felul de obligații: să mergi la cules de cartofi, la măturat frunze, la defilări. Puteai, teoretic, să refuzi, nu te putea costa decît retrogradarea pe listele de repartiție a apartamentelor; ți se explica limpede că va merge în locul tău colega de birou, însărcinată în luna a șaptea.

Mîncarea era ieftină, aproape nimic nu era atît de scump încît să nu-ți fi putut permite să cumperi, *atunci cînd găseai.* Chestia cu găsitul era mai complicată. Cînd se „băga" ulei, sau banane sau cașcaval sau cartofi sau „tacîmuri" înghețate – asta se întîmpla de regulă în spatele magazinului, exista și atunci grija pentru imagine. Te așezai la coadă (fericit că ai găsit-o), stăteai cuminte ore întregi și, dacă erai norocos, în final căpătai cantitatea care „se dădea". E important de precizat că nu *se vindea,* ci *se dădea.* Asta pentru că prețul nu avea nici o importanță, vînzarea e un act bilateral, pe cînd aici era vorba de bunăvoința autorităților de a ferici populația. Cine nu avea norocul să găsească o coadă sau nu avea timp de pierdut sau avea nevoie neapărat de un anumit produs (de exemplu, lapte praf pentru copii) cumpăra la suprapreț (ăsta nu se ia niciodată în calcul cînd se fac comparații între nivelul de trai „atunci" și „acum"). Cumpărai de la diverși oameni care „făceau rost" (de regulă, de la angajații magazinelor) sau de la pensionarii („șoimii piețelor") care pentru cîțiva lei se așezau la cozi încă de cu seara.

Da, *tinerii erau mai „morali" decît astăzi.* Cum ar fi putut fi altfel, cînd discotecile de pe litoral se închideau la ora 10 (doar oamenii muncii erau acolo pentru a-și reface forța de muncă) și erau obligate să difuzeze muzică autohtonă (nu Phoenix, ci „Magistrala albastră")? Cînd orice manifestare exterioară bănuit retrogradă (pantaloni evazați, plete/bărbi, fuste scurte) care ar fi scăpat organizației de partid era brutal reprimată de miliție? Cînd sexualitatea tinerelor fete era inhibată de spectrul gravidității (n-am uitat, prezervativele și pilulele anticoncepționale erau materie de contrabandă)? Cînd sute de tinere femei au murit în urma unor avorturi ilegale, sub ochii securistului care împiedica medicul să intervină înainte de producerea denunțului? Desigur, presa nu ar fi relatat incesturile frecvente despre care aflăm astăzi, dar Anuarul Statistic arată că numărul tinerelor care au devenit mame înainte de 15 ani a crescut de la un an la altul (603 în 1989).

Oamenii cîștigau salarii relativ egale – prin lege, diferența dintre cel mai mare și cel mai mic nu putea depăși raportul de 5:1. E drept, cei din „aparat" nu stăteau la cozi și nu cumpărau la suprapreț, ei aveau magazine și case de comenzi „cu circuit închis". Opulența nu se purta, Ceaușescu circula în mașini românești. Hainele nomenclaturiștilor erau de regulă cenușii, croite pe comandă după o linie extrem de tradiționalistă. Singură, Elena Ceaușescu ieșea din linie arborînd blănurile cele mai scumpe. În general, nu puteai fi frustrat văzînd luxul în care trăiau cei puternici, pentru că nu te puteai intersecta cu ei. La Neptun și la Predeal, vilele „gospodăriei de partid" erau bine ascunse ochiului profan, în cartierul Primăverii nu te puteai plimba aiurea. De fapt, așa-numita „gospodărie de partid" (oficial, Trustul Ecomomic Carpați) era un conglomerat de servicii care cuprindea tot ceea ce era necesar pentru ca privilegiații regimului să fie serviți cu totul altfel, și la distanță de ochii muritorilor de rînd.

Concediul la mare era, într-adevăr, cam pentru toată lumea. Prețul unui sejur standard (12 zile, cazare și trei mese) era modic. Asta pentru că se inventase turismul hotelier de masă. Biletul era el ieftin, dar nici ăsta – pentru toată lumea. Îl cumpărai fie de la ONT (dacă aveai ceva relații sau te descurcai să dai un cartuș de Kent persoanei potrivite), fie de la sindicat – dacă erai o persoană „corespunzătoare". Camera de hotel era prost întreținută, mîncarea de la cantină – execrabilă, dar nu conta: aveai marea, asta nu putea fi alterată. E drept, numai pînă la lăsarea întunericului, după aia veneau grănicerii și te goneau de pe plajă (se considera că ar exista un potențial pericol de evadare). Distracțiile erau puține și nu chiar pentru oricine: discotecile și restaurantele mai acătării erau „pe valută" – nu cumva clasa muncitoare să deprindă cine știe ce năravuri de la turiștii străini (asta pînă prin '70, cînd mai veneau). Cei mai mulți „sindicaliști" își petreceau serile în fața unicului televizor din holul hotelului.

Comunismul a fost, în felul său, o epocă a bunăstării. Dacă reușeai să te umilești îndeajuns, să nu dorești mult mai mult decît satisfacerea nevoilor primare, beneficiai din plin din lista de la începutul articolului. Mulți reușeau.

„Într-o zi, pe cînd stăteam îmbrăcat sub plapumă, mi-a venit ideea salvatoare. Mi-am amintit de zilele minunate de vară, cînd mergeam cu cortul și mi-am pus întrebarea: oare, noaptea, la munte, cînd în cort mi-e bine, cam cîte grade or fi afară? Mai mult de 11 grade C? Precis, nu. Deci, asta e soluția! Aveam un cort mare, de patru persoane, cu două încăperi, pe care l-am instalat în dormitor. Fiind așezat pe un schelet metalic, n-a fost nevoie să înfig țărușii în parchet. Dintr-odată viața merita trăită. Pe un pat pliant, puteam dormi fără sticlele de apă fiartă; la o masă de camping, puteam face tot ce se putea face la o masă. Anemicul (în alte condiții) radiator electric crea o atmosferă de-a dreptul paradisiacă. Era atît de bine, încît odată am făcut o mică petrecere (opt prieteni, în total) în cort. Păcat că fotografiile n-au ieșit prea bine, dar în cele patru poziții recuperate, se vede un colț de sobă inutilă, mascată parțial de faldurile unui cort ce adăpostea niște oameni fericiți că puteau vorbi despre frigul din case, fără să dîrdîie." (Petre Popovăț în *Anii '80 și bucureștenii*, Editura Paideia, 2003)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiți ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 18 decembrie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu și Dragoș Ghițulete.

Theodor STOLOJAN

Economia ca redistribuire a sărăciei

Pentru a înţelege expresia „numai cine nu dorea nu muncea“ referitoare la economia socialistă, este necesar să ne amintim două principii ale acestei economii:

a) Era condusă pe baza principiului „centralismului democratic“ şi al planului naţional unic, al lipsei liberei iniţiative, a proprietăţii private, a pieţelor libere şi a concurenţei. Practic, asta însemna că deciziile privind investiţiile, nivelul producţiei, preţurilor şi salariilor erau luate la nivel central, şi nu pe baza semnalelor pieţelor produselor şi serviciilor. De exemplu, o fabrică nu putea cumpăra un utilaj sau construi un depozit simplu, dacă obiectivele respective nu erau prevăzute în planul de investiţii de la nivelul ministerului şi care, la rîndul lui, făcea parte din planul naţional unic aprobat la nivelul ţării.

b) Economia socialistă era de tip închis, unde comerţul exterior era monopol de stat şi strict reglementat prin plan – ce şi cît să exporţi şi să importi. Efectele financiare pozitive sau negative ale întîlnirii fiecărei întreprinderi socialiste de stat cu competiţia şi preţurile externe de pe piaţa externă erau reglate printr-un mecanism de compensare la nivel naţional. Călătoriile în străinătate ale cetăţenilor români erau strict reglementate şi supuse unui sistem de aprobări descurajator şi discriminatoriu.

În consecinţă:

– *investiţiile ţineau în mică măsură seama de criteriul eficienţei;* echilibrul între cerere şi ofertă de pe piaţa internă era menţinut prin controlul asupra producţiei, preţurilor şi salariilor. Rezultatul acestui mod centralizat de reglare a pieţelor interne şi a investiţiilor era lipsa sau insuficienţa de pe piaţă a unor produse esenţiale pentru populaţie – produse lactate, produse din carne etc. – ca şi prin distribuirea altora pe bază de plafoane (listele lunare pentru cantităţile de zahăr şi ulei pe care le putea cumpăra fiecare familie de la alimentara de cartier), precum şi blocaje frecvente în „investiţii neterminate“ din cauza lipsei unor materiale, pierderi la nivelul multor întreprinderi care se acopereau prin redistribuiri de resurse la nivelul ţării şi un nivel scăzut de competitivitate în raport cu firme de acelaşi profil din economia de piaţă liberă;

– *productivitatea mică* şi realizarea multor fabrici în locuri în care nu se justificau în raport cu criteriile eficienţei au creat aparenţa de „forţă de muncă pe deplin ocupată“ şi de „numai cine nu vrea nu munceşte“. În realitate, majoritatea întreprinderilor aveau forţă de muncă în exces, faţă de ce însemna standardul de eficienţă pentru întreprinderi din acelaşi domeniu, în condiţii de competiţie. Prin urmare, sistemul economic socialist oferea o siguranţă a locurilor de muncă, dar în cadrul unei redistribuiri relativ uniforme a unor resurse limitate drastic din cauza ineficienţei de ansamblu a sistemului (redistribuirea sărăciei);

– *lipsit de un sistem de stimulente esenţiale* – proprietatea privată, libera iniţiativă şi competiţia – sistemul politic şi economic socialist s-a prăbuşit pentru că a pierdut bătălia pentru inovaţie, productivitate şi competitivitate cu economia de piaţă liberă capitalistă şi din această cauză a pierdut şi bătălia pentru asigurarea unui standard de viaţă ridicat, oamenilor.

Privatizare lentă, inflaţie mare

Trecerea de la economia socialistă de comandă la economia de piaţă liberă a fost un proces greu şi dureros, în toate fostele ţări socialiste. În România însă, pierderile de tranziţie au fost mult mai mari din cauza unor condiţii specifice:

a) Tranziţia a început printr-o revoluţie, cu pierderi de vieţi omeneşti şi evenimente sociale grave care au condus chiar la căderea primului guvern democratic (în septembrie 1991).

b) Spre deosebire de tranziţia din România, în alte ţări europene foste socialiste, precum Cehoslovacia, Ungaria, Polonia, trecerea de la economia socialistă la economia de piaţă liberă – cu sau fără o terapie şoc – s-a făcut într-un cadru legal şi ordonat, mai uşor, deoarece aceste economii erau mai „deschise“ decît economia românească, şi cu pierderi mai mici. În România, sistemul economic socialist – cadrul legal, conducerile întreprinderilor etc. – a fost dezintegrat rapid începînd cu prima săptămînă post-Revoluţie, cu pierderi mari generate de lipsa unor mecanisme de piaţă pentru menţinerea echilibrelor prin forţele pieţelor şi supravegherea acestora, acolo unde era necesar (pieţele financiare). Procesul de decapitalizare a fostelor întreprinderi socialiste de stat a început imediat, prin contracte oneroase.

c) Erorile politice şi economice de tranziţie au fost mult mai mari în România decît în alte ţări şi au accentuat pierderile de tranziţie. De exemplu, restituirea terenurilor agricole către foştii proprietari s-a făcut în etape şi nu este încheiată nici astăzi: la început, pînă la 10 ha; apoi pînă la 50 ha şi, ulterior, suprafeţele în întregime. Neclarificarea drepturilor de proprietate asupra terenurilor a împiedicat investiţiile în agricultură şi intrarea acestor terenuri în circuitul economic. Întîrzierea procesului de privatizare – legea privatizării a fost adoptată în anul 1991, dar privatizarea de masă a început abia în anul 1995 – a permis decapitalizarea masivă a întreprinderilor de stat. Înţelegerea simplistă a liberei iniţiative a permis apariţia Caritasului şi a altor escrocherii piramidale, cu pierderi mari pentru populaţie. Promovarea multor privatizări prin metode necompetitive şi, de multe ori, netransparente a lipsit întreprinderile privatizate de proprietarii şi managementul necesare pentru restructurarea acestora şi transformarea lor în firme competitive pe piaţă. Nestăpînirea inflaţiei ani şi ani la rînd a dus la sărăcirea accentuată a unei părţi importante din populaţie.

România este şi în prezent una dintre puţinele ţări europene care, în fapt, nu a rezolvat problema inflaţiei în toţi cei 19 ani de tranziţie, făcînd abstracţie de efectul prezent al creşterii preţurilor la energie şi la materiile prime din ultimii ani, cu care s-au confruntat toate ţările. Diferenţele relativ mari între preţurile, tarifele, comisioanele şi dobînzile plătite de populaţie şi firme în România şi cele existente în alte ţări vecine pentru produse şi servicii similare şi aflate în circuitul internaţional demonstrează că, în România, competiţia este încă distorsionată, iar stăpînirea echilibrelor macroeconomice este încă un deziderat.

Alexandru R. SĂVULESCU

Fumul ca laudă a industriei comuniste

Multă lume regretă epoca comunistă şi măreţele ei realizări. Pentru aceştia, nu pot spune decît atît: nimic nu i-a reuşit mai bine comunismului decît minciuna.

Să stăm strîmb şi să judecăm drept. Una dintre „măreţele realizări“ ale epocii comuniste, hidrocentrala de la Bicaz – parte a unui plan de electrificare (după model sovietic) hei-rupist – ar trebui menţionată mai degrabă ca un experiment costisitor, decît ca un succes ingineresc. Lipsiţi de experienţă şi pentru a nu se expune riscului ca barajul să cedeze, proiectanţii şi constructorii au supradimensionat masiv barajul. În epocă, consumul enorm de beton a fost prezentat ca un extraordinar succes al industriei româneşti. Astăzi însă l-am vedea mai curînd ca pe o aberantă risipă de materie primă şi de energie, cu toate efectele negative pe care acestea le implică, inclusiv o masivă poluare. Nu mai punem la socoteală că hidrocentrala de pe Bistriţa a desfiinţat localităţi şi a relocat populaţie, a desfigurat peisajul, a schimbat regimul climatic local – pentru că toate acestea sînt aspecte comune oricărei hidrocentrale, nu numai ale celor greşit concepute şi realizate din punct de vedere ingineresc, cum a fost cazul aici.

Şi salba de hidrocentrale de pe rîul Olt ne oferă un interesant exemplu de „noi muncim, nu gîndim“. În loc ca barajele de pe rîu să fie construite din amonte înspre aval, unele au fost construite în ordine inversă, astfel încît aluviunile provenite de la lucrările unui baraj nou au colmatat lacul de acumulare, care exista deja în aval. S-a redus astfel masiv eficienţa pe care aceste hidrocentrale ar fi putut-o avea.

Atît eficienţa economică, cît şi aspectele de protecţie a mediului păreau însă să nu intereseze „înţeleapta conducere de partid şi de stat“. Spre exemplu, deşi exista obligaţia legală ca toate obiectivele industriale să dispună de staţii de epurare a apei, această obligaţie era aproape întotdeauna încălcată, cu acordul tacit al celor care trebuiau să vegheze la îndeplinirea ei. De ce? Fiindcă devizul estimat al lucrărilor de construcţie era întotdeauna depăşit, iar către final trebuia să se renunţe la ceva – or, la ce se putea renunţa mai uşor decît la o staţie de epurare a apei, calificată drept „neproductivă“? Trista moştenire comunistă în acest domeniu este atît de serioasă încît nici Bucureştiul nu are o staţie de epurare a apei, fiind de altfel singura capitală a unei ţări dunărene fără staţie de epurare a apei. Calitatea proastă a apelor Dunării de pe teritoriul ţării noastre şi, prin extensie, chiar cea a apelor pe de litoralul Mării Negre vorbesc de la sine în acest sens.

În comunism a existat şi o completă lipsă de înţelegere faţă de serviciile pe care le oferă sistemele naturale. În numele „cuceririi naturii de către om“, s-a îndiguit, s-a desecat şi s-a drenat în proporţie de patru cincimi lunca Dunării, precum şi o mare parte din deltă, zone pe care „specialiştii“ din România socialistă multilateral dezvoltată le considerau „suprafeţe neutilizabile“, „fără importanţă economică“. Acum, cînd an de an sudul ţării e lovit de inundaţii grave, ne dăm seama că aceste zone „redate agriculturii“ erau de fapt un important tampon împotriva inundaţiilor. Zonele umede mai ofereau şi alte „servicii“ importante, cum ar fi reţenţia poluanţilor sau reglarea climei. În plus, produceau în mod natural, fără intervenţie umană, o gamă largă şi cantităţi însemnate de resurse valoroase (peşte, masă lemnoasă, stuf şi papură, diverse produse agricole vegetale şi animale).

E drept că uneori avem nevoie de o oarecare distanţă (în timp şi/sau spaţiu) ca să vedem şi să înţelegem corect unele lucruri. Eu însumi mi-am dat foarte tîrziu seama cît de gros era fumul pe care-l scotea industria românească de pe bancnotele de 25 de lei. Obişnuit cu industria comunistă, cred că asociam în mod firesc industria cu fumul. Nu şi comandantul Jacques-Yves Cousteau, care cu ocazia discursului de acceptare a titlului de Doctor Honoris Causa al Universităţii Bucureşti, discurs ţinut la numai cîţiva ani după evenimentele din '89, mi-a „deschis ochii“. Arătîndu-mi o astfel de bancnotă, a spus că industria n-ar fi trebuit să scoată fum, iar dacă totuşi o făcea, acest lucru ar fi trebuit criticat şi corectat, nicidecum lăudat.

● „Între oameni se făceau afaceri cu ulei şi zahăr fiindcă erau raţionalizate şi unii aveau mai multă nevoie de ulei, alţii de zahăr. Şi atunci făceam troc: îmi dai uleiul, îţi dau zahărul. Iar cînd murea cineva din familie, nu-l declarai la magazin multe luni. Am practicat şi eu treaba asta. Prea mult n-am avut curajul, dar vreo trei-patru luni i-am luat raţia răposatului. Era şi un banc, culmea ghinionului: în punga de un leu să ţi se spargă stila de ulei şi să curgă pe zahăr.“

● „Era un ţigan, Gogu, pe care-l trimiteam să cumpere ceva fiindcă lua foarte repede. Mergea, le cunoştea pe vînzătoare şi le striga: «Liliana dă-mi şi mie nişte salam că vreau să-i fac un parastas de viu lui Ceauşescu!». Toată lumea se dădea la o parte de lîngă el, dispărea toată coada, iar vînzătoarea nu ştia cum să-i dea mai repede, ca să scape de el...“

● „În epoca de piatră a comunismului la noi, folosirea hîrtiei igienice era socotită ca o «zgură burgheză». Se folosea ziarul *Scînteia*, la care toată lumea era abonată din oficiu, iar costul abonamentului era reţinut prin ştatul de plată al salariilor. Se spunea chiar că cerneala cu care era tipărit ziarul avea un efect dezinfectant. Mai tîrziu, cînd «socialismul multilateral dezvoltat» a ajuns şi la această problemă ideologică, fabricile de celuloză au început să producă şi hîrtie igienică. Această iniţiativă a fost primită cu satisfacţie de societatea românească. Hîrtia igienică se vindea în stradă, în faţa alimentarelor, din nişte baloturi cilindrice care conţineau 1000 de suluri, tot pe bază de coadă. Persoanele prevăzătoare aveau asupra lor şi o sfoară pe care înşirau sulurile, făcînd un fel de colier original ce se putea pune şi după gît, în caz că aveai mîinile ocupate. Cu cît coada devenea mai lungă, cu atît numărul de suluri ce se dădea pe cap de cumpărător scădea. La o astfel de coadă, un tovarăş (fost domn, avînd în vedere că avea hainele jerpelite şi purta pălărie, fapt ce nu era bine văzut de partid) dădea explicaţii tehnice celor din jur: «Să dea Dumnezeu ca hîrtia igienică să fie fabricată la Adjud! E mai latră cu un centimetru şi mult mai rezistentă. Cea fabricată în altă parte e mai îngustă şi mai subţire, ceea ce duce la risipă de săpun cînd eşti obligat să te speli pe mîini.»“

(Ioan Olimp Grigore în *Anii '80 şi bucureştenii*, Editura Paideia, 2003)

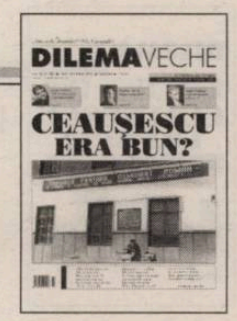

Adrian CIOROIANU

„Bani“, „prestigiu“ şi lipsă de orizont

– despre moştenirea lui Nicolae Ceauşescu –

Recent, în campania electorală care s-a încheiat, l-am auzit pe candidatul Prigoană (nou coleg „de idei“ al dlui Sever Voinescu) aducîndu-i un patetic omagiu lui Nicolae Ceauşescu – scopul fiind acela de a-i bęteli pe cei care au cheltuit (sau furat) după 1990 banii pe care acesta *ni-i* lăsase. Demonstraţia respectivului era: Ceauşescu a lichidat datoria externă a României în 1987 şi, din acel moment, a strîns bani cu intenţia de a înfiinţa o „bancă a ţărilor nealiniate“. Deşi falsă din punct de vedere istoric (nu era 1987, ci 1989; nu erau „ţări nealiniate“, ci doar ţări nefrecventabile; nu era nici o bancă, ci e doar un zvon post-1990 etc.), o astfel de fantazare îi poate seduce pe naivi. Ca şi oamenii, şi comunităţile au propriile complexe; deseori, cu cît te ştii inferior altora, cu atît îţi doreşti să nu mai depinzi de ei şi să ai propriul drum, separat. În satul de la Dunăre în care-mi petreceam vacanţele şcolare, pe uliţa bunicilor, mai toţi vecinii aveau cîte un nuc în curte. Şi mulţi dintre vecini colportau aceeaşi legendă: cum că la rădăcina arborilor s-ar afla cîte un cufăraş cu bani de aur (celebrii *cocoşei*) îngropat acolo de cîte un bătrîn (decedat!) al familiilor respective, după *stabilizarea* din '47. Sub alibiul că nimeni nu mai ştia, sub umbra largă a nucilor, care ar putea fi locul legendarelor tezaure, nimeni nu se ostenea să le caute. Dar prindea bine să-ţi imaginezi că ai acolo, undeva, o comoară. Dacă vreunul ar fi căutat (şi n-ar fi găsit nimic, bineînţeles), vraja s-ar fi spart. Cam aşa şi cu *banca lui Ceauşescu:* pentru orice om cu bun-simţ, ideea unei instituţii de credit a ţărilor sărace şi înapoiate (şi subnutrite, cum era România în 1988-1989) care să dea cu tifla Fondului Monetar Internaţional e mai curînd o glumă. Tristă.

Spre faliment, dar fără datorii

Politica de independenţă economică a României, aşa cum se prefigura ea la începutul anilor '70, mai păstra încă ceva din entuziasmul epocii celui care o iniţiase – Gh. Gheorghiu-Dej. Înţelegînd prea bine potenţialul politic şi simbolic al industrializării, Ceauşescu a mers pe acelaşi drum; mai ales că drumul părea uşurat de credite occidentale, date României cu o oarecare largheţe. După 1972, organisme financiare, precum FMI sau bănci de prestigiu, înscriau România pe lista statelor privilegiate. Cu preţul acestor împrumuturi externe, regimul a încurajat investiţii masive, mai cu seamă în industria grea şi în industria petrochimică (acest din urmă capitol explică, măcar în parte, atît ambiţiile de savant ale Elenei Ceauşescu, cît şi relaţiile favorizate ale României cu lumea arabă). Proiectele de anvergură cu parteneri occidentali pe care le începuse Dej (precum tehnica agricolă ş.a.) au fost continuate cu altele noi: industria de automobile în colaborare cu firme din Franţa, industria aeronautică în colaborare cu Iugoslavia sau Marea Britanie, iar facilităţile energetico-nucleare erau bazate pe un proiect comun româno-canadian. În limbajul propagandei, Ceauşescu moştenise de la Dej o „ţară socialistă în curs de dezvoltare“; următorul *salt calitativ* s-a produs pe 7 mai 1971, cînd Conducătorul a anunţat că România intra în „etapa făuririi societăţii socialiste multilateral dezvoltate“. Împrumuturile în dolari SUA ale României s-au dublat în perioada 1971-1975, cînd încă mai exista speranţa că modernizarea tehnologică a industriei româneşti va readuce înapoi aceste investiţii, sub formă de profit.

În parte, în anii '70, populaţia ţării încă mai resimţea beneficiile acestei politici ambiţioase. Carnetul de economii CEC era un adevărat simbol al stabilităţii vieţii; autoturismul Dacia 1300 (rudă a Renault-ului francez) era şi el un fetiş al modernizării; la fel, concediul estival la Marea Neagră sau în „staţiuni de tratament“, divertisment la îndemîna celor mai mulţi dintre români (şi uneori chiar o tentaţie pentru turiştii străini, fie ei polonezi sau chiar germani ori suedezi).

Cu o capacitate de lucru cu mult peste nivelul de extracţie local şi chiar peste nevoile ţării, industria petrolieră naţională a fost prima care a avertizat că investiţiile mari sînt dăunătoare, dacă nu-s şi eficiente. Nepricepînd mare lucru din lecţiile şocului petrolier din decembrie 1973 (dublarea preţului de către ţările din OPEC, de la 5 la 11 dolari/baril), România a fost nevoită, începînd cu anul 1975, să importe petrol pentru ca instalaţiile sale prelucrătoare să funcţioneze măcar aproape de parametrii optimi. În decembrie 1979, o nouă dublare a preţului (pînă aproape de 25 de dolari/baril) a adus criza pînă la Bucureşti. Indicele balanţei comerciale a ţării o ia razna; cheltuielile devin mai mari decît încasările, dar, evident, presa nu vorbeşte nimic despre toate acestea; oricum, nivelul de viaţă al românilor o luase încet la vale. În anul 1980, datoria externă a ţării se situa între 11 miliarde (cifra menţionată de Ceauşescu însuşi) şi 14 miliarde dolari (cifra estimată de analiştii occidentali); dar nu această cifră era problema (în fond, România nu a fost nicicînd cea mai îndatorată ţară socialistă), ci felul în care ea era înţeleasă de Conducător. Şi adevărul, simplu, este că Ceauşescu avea marota comploturilor: el a interpretat criza politică din Polonia (declanşată după apariţia, în septembrie 1980, a sindicatului liber Solidaritatea) ca fiind o consecinţă a uriaşelor datorii externe ale acestei ţări (cca 40 de miliarde de dolari). Drept care, pentru a nu încuraja imixtiuni ale „cercurilor financiare externe“ în ţara sa, în aprilie 1982 Ceauşescu anunţă noul obiectiv naţional: creşterea exporturilor, în scopul obţinerii de devize pentru plata anticipată a datoriilor. Toate măsurile din anii următori – programul de „alimentaţie ştiinţifică“ a populaţiei („nici o masă fără peşte“ etc.), obligarea emigranţilor de a plăti statului şcolarizarea, vînzarea saşilor şi a şvabilor către RFG (cu 7-8000 de mărci *per capita),* restricţiile deliberate în alimentarea cu energie termică sau electrică etc. – vor fi însumate acestui ţel. Ceea ce, cu preţul unor sacrificii tot mai des ocultate de către nostalgici sau de fripturişti, s-a şi întîmplat: pe 14 aprilie 1989, Ceauşescu anunţă că la sfîrşitul lunii martie România îşi lichidase datoria externă. Mai mult: aveam şi un excedent de cca 3,5 miliarde de dolari, plus unele creanţe de recuperat de la cîteva state rău-platnice.

Cu ce folos? Dincolo de orgoliul naţional, aproape nici unul. Economia ţării era restantă la toţi indicatorii, climatul social era în pragul nevrozei colective (care avea să se vadă în evenimentele ce au urmat peste opt luni), iar soliditatea de ansamblu a regimului era precum cea a unui caşcaval cu găuri mari. Chiar şi aşa, cu datoriile achitate, România tot în faliment se afla. A crede că, pe fondul acestei butaforii de proporţii, România mai putea iniţia un proiect al unei bănci internaţionale alternative înseamnă a ne minţi singuri. Unii o fac oricum – ca, de exemplu, dl Pleşiţă ş.a., care au colportat această „dezvăluire“ de-a lungul anilor '90. Drept care, nu mizaţi că această fantasmagorie a banilor puşi de Ceauşescu la ciorapul naţiunii spre folosul Lumii a Treia ar dispărea prea curînd. Ca şi în cazul comorilor de sub nuci, nu contează adevărul, ci iluzia: iluzia că ar fi fost posibil ca România, care-şi gestionase prost propriii săi bani, să ofere credite cu dobîndă avantajoasă unor ţări care-şi gestionau veniturile (şi cheltuielile) într-un mod încă şi mai exotic. Nu săpaţi la rădăcina acestui mit al *băncii lui Ceauşescu* pentru că nu veţi găsi nici un cocoşel.

De ce l-au ţinut în braţe?

Dacă în dimineaţa zilei de 28 ianuarie 1983 v-aţi fi aflat pe aeroportul Băneasa, aţi fi fost martorii unui eveniment notabil: pe ruta internă Bucureşti-Timişoara avea loc „zborul inaugural“ al primului avion de linie turboreactor Rombac One-Eleven, construit de noi în colaborare cu britanicii de la British Aircraft şi de la Rolls Royce. Ce era deosebit în legătură cu acest zbor? Nimic – în afară de faptul că el este direct legat de o vizită celebră pe care Ceauşescu o făcuse în Marea Britanie, în iunie 1978. E vizita în care – ştie toată lumea – Ceauşescu a fost plimbat cu caleaşca regală pe străzile Londrei, în timp ce translatorul Sergiu Celac îi reda la ureche profundele consideraţii despre vreme ale reginei Elisabeta a II-a. Ei bine, acest gest regal nu a plecat – cum ar putea crede vreun naiv – din respectul reginei pentru liderul român, ci din interesul Marii Britanii de a vinde în Est nişte tehnologii care în Vest nu mai erau (elegant spus) foarte noi. Cu alte cuvinte: pentru ca firma Rolls Royce să echipeze cu motoare avionul R.1-11, regina Angliei a trebuit să-l acompanieze pe Ceauşescu din faţa palatului regal pînă în Picadilly Circus şi înapoi.

Acest episod rezumă foarte bine esenţa „prestigiului“ de care Ceauşescu s-a bucurat în Occident. Cîtă vreme a fost necesar în *puzzle*-ul Războiului Rece, liderul român a fost complimentat şi uneori curtat. Ceauşescu nu era un prost; el însuşi şi-a dat seama că sciziunea Est-Vest poate juca uneori în favoarea sa (şi a ţării sale). De Gaulle în 1968, Nixon în 1969 sau Gerald Ford în 1975 au venit la Bucureşti nu pentru că le plăcea zîmbetul lui Ceauşescu, ci pentru că aveau nevoie, fiecare în felul său, de România. La fel, cancelarul german Helmut Schmidt (cel cu care s-a parafat în 1978 schimbul saşi & şvabi contra mărci RFG), la fel chinezul Mao Zedong (care şi el avea nevoie de o ţară socialistă băţoasă, în coasta vestică a URSS). Asta nu înseamnă că fiecare dintre cei amintiţi (şi mulţi alţii) nu ştiau de ce este în stare Ceauşescu la el acasă; indiferent cît de stalinist (re)devenea Conducătorul în politica sa internă, cîtă vreme politica sa externă aducea ceva avantaje statelor opuse Uniunii Sovietice, lui Ceauşescu i-au fost iertate multe. Putem s-o numim ipocrizie, dacă vrem, dar mai corect ar fi s-o plasăm în contextul acelei *real politik* ce a jalonat deceniile Războiului Rece. Nu este astfel nici o întîmplare că perioada cea mai fastă pentru „prestigiul“ peste hotare al lui Ceauşescu a fost cea în care la Kremlin s-a aflat un lider sovietic (Brejnev) în raport cu care românul putea părea chiar liberal. În schimb, cînd la conducerea URSS a ajuns mai junele Gorbaciov (54 de ani avea acesta la învestire, în 1985), Ceauşescu a apărut dintr-odată nu numai mai vîrstnic (la cei 67 de ani ai săi), ci mai ales expirat din punct de vedere politic. Aşadar, povestea „prestigiului peste hotare“ a liderului român are două părţi: una, reală, cînd el era rebelul de serviciu din lagărul sovietic; şi a doua, inventată, cînd persoana sa şi politicile lui au ajuns să-i agaseze deopotrivă pe foştii săi prieteni, şi pe foştii adversari.

În fine, trebuie spus că şi povestea cu avionul de mai sus a avut un episod secund. Pe 23 martie 1983, pe aeroportul Heathrow avea loc ceremonia dedicată zborului inaugural al avionului Rombac 1-11 pe ruta Bucureşti-Londra. „Salutăm primul zbor al acestui minunat avion, rod al colaborării noastre etc.“ – ar fi spus un oficial britanic. „De fapt, să ştiţi că primul zbor inaugural deja a avut loc acum două luni, pe o cursă internă“ – ar fi mărturisit, cu patriotism, un oficial român. După care, restul serii s-ar fi consumat în aceste dileme: cum anume un avion poate să facă *două* zboruri inaugurale (era întrebarea britanicilor) şi cum anume un zbor inaugural ar putea fi făcut pe un cer altul decît cerul patriei (era întrebarea românilor).

Semn că, indiferent de abilităţile lui Ceauşescu, România comunistă, chiar dacă învăţa acasă engleză sau franceză, nu mai vorbea demult aceeaşi limbă cu Occidentul.

Cătălin TOLONTAN

Un londonez la marginea Bărăganului

„Înainte era mai bine. Ca sportivi, ne simţeam mult mai respectaţi“ – spune bărbatul de 41 de ani, îmbrăcat cu un palton cool, de sub care se iţeşte un bluzon negru, cu glugă. Arată ca în Soho, dar dialogul are loc la Urziceni, pe tuşa terenului de fotbal. Dan Petrescu a devenit antrenorul anului în România într-o anchetă, cea a *Gazetei Sporturilor,* care are o tradiţie de peste 40 de ani. Dan Petrescu are un salariu stagional de 200.000 de euro şi mai strînge 100.000 din rezultatele neverosimile ale echipei sale, Unirea Urziceni, revelaţia sezonului. Dan Petrescu a evoluat în Anglia, la Chelsea, a cîştigat din muncă milioane de lire sterline, are proprietăţi în Londra şi legături acolo, un recent comentariu al său la ITV1 fiind recenzat de Traian Ungureanu drept „teza de doctorat exactă şi convingătoare a unui om care amestecă pasiunea şi cunoaşterea“. E acelaşi Dan Petrescu înfruntînd frigul de la Urziceni, nostalgic după perioada în care fotbalul era condus de generali sau de secretari de partid, cînd Cupa României se decidea la masa verde sau cînd arbitrilor li se întocmeau dosare la Ministerul de Interne ca să trucheze partidele-cheie. Dan Petrescu nu e solitar. Regretul după trecutul idealizat al sportului românesc duduie cu toate motoarele.

Pe timpul Olimpiadei de la Beijing, Ion Ţiriac a exclamat: „Senzaţională dezvoltarea Chinei!“, „Vă place?“, „Mai mult decît atît. Cînd vezi cum s-a aruncat spre cer, îţi vine să zici: hai înapoi în comunism!“. Poate că există ceva amuzant în aceast dialog sau poate că nu.

Avem şi melancolie de export. Bela Karoly, fostul antrenor al Nadiei, acum proprietar de ranch în Texas şi rentier al unei glorii imprescriptibile, acuza că „gimnastele române s-au îngrăşat!“. După un timp, presa din România găzduia un interviu în care o fostă elevă a lui vorbea despre „metodele sistemice de înfometare din sportul anilor '70“. Nostalgia e charismatică, ulcerele şi operaţiile pe coloană ale gimnastelor, mai puţin.

Există totuşi o nedumerire. Dacă sportul românesc era un teritoriu mirific sub comunism, de ce mari campioni, precum Nadia Comăneci, Miodrag Belodedici sau Marcel Răducanu au fugit peste graniţe?! De ce, imediat după Revoluţie, cîteva echipe inventate peste noapte şi promovate prin fărădelegi, precum cea din Scorniceşti, au fost eliminate din competiţii? De ce milioane de suporteri îşi amintesc acele vremuri ca pe unele în care doar anumite echipe aveau dreptul să se dezvolte, zone întregi din ţară – precum Oltenia, Ardealul sau Moldova – devenind pepiniere nerecompensate ale Bucureştiului? Aşa s-a născut sportul monocultural al României şi aşa s-au perpetuat dezechilibrele care au instaurat monopolurile unor cluburi, rezistente pînă şi azi.

Să fi fost sistemul perfect pentru medalii şi toxic pentru oameni? Sau poate că răspunsul e mai simplu. Poate că, pur şi simplu, asistăm la un efect al memoriei selective, în care sportivi care au beneficiat din plin de repudierea visului comunist îl întreţin totuşi în numele tinereţii trecute. Deşi, la 41 de ani, calm, talentat şi proaspăt, Dan Petrescu numai bătrîn nu e, aşa cum stă, cu aerul său londonez, sub vîntul Bărăganului.

Ioan STANOMIR

Electrificarea minţilor

Educaţia deţinea, în ecuaţia ideocraţiei comuniste, un rol central. Mai mult decît o încercare de a modifica datele materiale ale realităţii, regimul comunist – şi cel românesc nu face excepţie de la regulă – a avut ambiţia de a propune o alternativă la tipul uman tradiţional-burghez. De aici, un accent pe retorica şi instituţia învăţării. De la Lenin şi Stalin pînă la Nicolae Ceauşescu, vocaţia tiranilor moderni a fost aceea de călăuzitori către lumină ai maselor. Din acest punct de vedere, nu este un accident faptul că 1948, primul an republican, oferă României Populare o nouă lege a educaţiei, naţionalizarea şi Constituţia. În maniera aceasta, conducătorii de partid şi de stat marcau relaţia dintre structură şi suprastructură ca fiind una capitală în noua ordine politică. Desfiinţarea Academiei, noul manual Roller, epurarea universităţilor erau gesturi ce indicau natura autentic-totalitară a RPR. De data aceasta, rămăşiţele burgheze aveau să fie eliminate.

Iată de ce, de-a lungul întregii sale istorii, democraţia populară/socialistă românească a fost obsedată de etalarea succeselor obţinute pe frontul muncii intelectuale. Alfabetizarea este, *mutatis mutandis*, o electrificare a minţilor. Educarea maselor este modalitatea ce oferă şansa accesului la un nivel al interiorităţii şi mentalităţilor. Distincţia dintre totalitarism şi democraţia liberală rămîne cardinală: spre deosebire de societăţile plurale, educaţia comunistă nu va fi dedicată promovării unui ideal al autonomiei individuale, ci se va integra unui proiect politic care pune accentul pe masificare şi anihilarea spiritului critic. Efectele benefice ale promovării învăţămîntului de masă se cer integrate unui context care este cel al întăririi controlului ideologic asupra societăţii: prin eradicarea analfabetismului, regimul comunist atingea un dublu obiectiv. Pe de o parte, îşi proba capacitatea de solidarizare cu masele largi-populare. Pe de altă parte, introducea un element-cheie în opera de construcţie a naţiunii socialiste. Pe termen lung, efectele extinderii educaţiei socialiste au fost reprezentate, în chiar termenii lui Nicolae Ceauşescu, de naşterea unei noi intelectualităţi, parte a societăţii comuniste. În acest mod, elementele ostile din unghi ideologic au fost marginalizate, gradual.

Indiscutabil, regimul comunist a fost unul care şi-a probat excelenţa în domeniul statistic şi mulţi dintre admiratorii ordinii defuncte nu încetează să evoce extinderea reţelei de instituţii de învăţămînt liceal, ca şi ramificarea celei universitare. Preţul plătit (lichidarea studiului limbilor clasice, marginalizarea disciplinelor liberale, introducerea obligativităţii practicii productive) sînt detalii care nu mai pot fi încadrate în acest tablou triumfalist. În fapt, regimul comunist nu şi-a ascuns niciodată obiectivul esenţial, acela de a transforma şcoala, indiferent de grad, într-o citadelă ideologică. Compromisurile de moment, dictate de relaxarea internă, nu au afectat acest statut al educaţiei. În nici un moment al existenţei sale, comunismul românesc nu a admis pluralismul intelectual la nivelul şcolii. Succesele de moment, datorate devotamentului unor profesori, erau doar tolerate, nu şi încurajate. Cazul olimpiadelor este unul exemplar. Întrecerile dintre elevi erau parte a întrecerii socialiste.

Examenul educaţiei în regimul comunist nu poate evita referirea la relaţia dintre administrativ şi partinic. Elevi, studenţi şi profesori erau subordonaţi unei duble ierarhii, de stat şi partinice. Directorul de şcoală era flancat de secretarul de partid, în vreme ce pionierii sau membrii UTC îşi aveau propria formulă de organizare. Chiar şi atunci cînd destalinizarea părea să fie realizată politic, tutela partinică era prezentă. Orele de dirigenţie, oricît de ridicole, erau pandantul celor de învăţămînt ideologic, economie politică sau Constituţie. Descurajarea creştinismului era acompaniată de nu o mai puţin evidentă tabuizare a temelor sexuale. Ciclul *Liceenilor* are darul de a oferi o cale de acces în interiorul acestei mentalităţi. În cele din urmă, absenţa cetăţeniei, în sensul ei ultim, îşi avea rădăcinile în descurajarea liberului arbitru. Dincolo de statistici, educaţia în regimul comunist era parte din marele program eugenic al naşterii omului nou. Restul – pentru a-l relua pe Nae Caranfil – este doar nostalgie.

Mariana CELAC

Înghesuială promiscuă

În oraşele româneşti trăiesc 11 milioane de suflete. Opt din zece stau „la bloc". Blocurile sînt, de regulă, fie de patru, fie de zece etaje. Iar apartamentul (mediu, statistic) e format din ceva mai mult de două camere, cu bucătărie, încălzire centrală, apă curentă caldă şi rece, „grup sanitar" interior, vestibul şi cămară. În 40 de ani de reformă socialistă au fost construite trei milioane şi două sute de mii de asemenea apartamente. După „palazzo pentru proletari" din anii '50, cu faţade renascentiste, camere mici şi delfini de ciment în curţile interioare, transformarea locuirii a luat calea dreaptă a soluţiilor tip *chemin de grue* (calea de rulare a macaralei) sau de *Plattenbau* (panourile mari). Suprimarea diferenţelor, uniformitate, viteză în execuţie cu sacrificarea calităţii, norme inflexibile, infrastructură centralizată, planificare otova şi goana după cît mai multe „unităţi date în folosinţă", materiale şi finisaje tot mai sărace, criterii compoziţionale, estetice şi funcţionale secretate de o birocraţie obtuză – iată planul urbanizării socialiste!

Ultimul dictator a adăugat cîteva mici inovaţii acestei scheme. Dispoziţia liberă a structurilor în spaţii plantate a fost înlocuită cu fronturi continue în lungul bulevardelor. Balcoanele prefabricate au primit un mic decor, de obicei inspirat de motivul falic de pe Poarta Sărutului, în chip de referinţă la specificul naţional. Centrele tradiţionale din oraşele munteneşti şi moldoveneşti mai ales, Bucureştiul inclus, au fost rase şi recompuse în jurul unei pieţe ceremoniale din blocuri „cu magazine la parter" cu demolare în covor a oraşelor vechi. Chiar partizanii ireductibili ai urbanismului egalitar sînt de acord că blocurile au fost prost construite, structurile sînt strîmbe şi supradimensionate, camerele – mici, peisajul – monoton şi degradat, materialele şi tehnicile de construcţie – din ce în ce mai sărace. Dar – ni se spune – evidenţa nu poate fi ignorată. Chiar dacă are virtuţi limitate în termeni estetici şi funcţionali, în cei cincizeci de ani a fost ridicat spaţiul de funcţionare al unei societăţi urbane şi industriale. Modernizarea locuirii a fost rezultatul unei solidarităţi eroice, a sacrificiului luminat al naţiei întregi, toate în numele devenirii postindustriale de astăzi. Numai că lucrurile stau cu totul altfel. Pus în balanţă, locuitul la oraş *înainte* şi *după* epoca blocurilor nu arată diferenţe prea mari. În cele din urmă, un efort disproporţionat de construcţie nu a făcut altceva decît să conserve starea de subdezvoltare endemică a locuirii.

Pentru grupul de arhitecţi şi urbanişti care între anii 1920-1930 au produs un plan general de dezvoltare pentru Bucureşti, chestiunea locuirii era una centrală. Cu oraşe compuse din „insule firave de lux înconjurate de un cerc ameninţător de mizerie şi răzvrătire" nu se poate avansa spre modernitate – spuneau ei. În Capitală, de pildă, doar 13% din totalul locuinţelor puteau fi clasate drept confortabile, restul – o imensă coroană fără acces la infrastructură elementară, rar construită, cu case „troglodite", dacă e să folosim un termen recurent în literatura vremii. Mai bine de jumătate dintre locuinţele urbane (56,8%) avea o singură cameră, fără instalaţii sanitare interioare şi fără lumină electrică. Indicii de locuire urbană medie ne dau, în anul 1930, 2,33 camere per locuinţă şi 2,8 locuitori per cameră de locuit, bucătăriile de peste patru metri pătraţi incluse. Şaizeci de ani mai tîrziu, în 2002, după datele de recensămînt, locuitorii din blocurile socialiste au acces – teoretic – la instalaţii sanitare interioare şi încălzire centrală. Dar locuinţa medie are tot doar 2,06 camere per apartament, iar ocuparea medie este de 1,46 persoane pe cameră, adică trai în înghesuială promiscuă. 13% din locuitorii oraşelor dorm cîte cel puţin trei într-o încăpere. Subdezvoltarea istorică a locuirii urbane nu a fost esenţial modificată, doar deplasată pe un fel de trotuar rulant. Stagnarea şi disoluţia spaţiului fizic în centrele şi cartierele tradiţionale, ghetouri etnicizate emergente, o populaţie în extremă sărăcie care îşi construieşte favelele autohtone (cam 700.000 de oameni trăiesc în oraşe în adăposturi improvizate din materiale non-constructive), urîţenia peisajului, violenţa subculturii de cartier – toate sînt efecte colaterale ale modernizării socialiste. Toate aceste evoluţii, absente din agenda politică, ignorate de reflecţia intelectuală, tratate cu frivolitate de media, sînt atît de grave încît orice discuţie despre stilism şi funcţionalitate pare candoare deplasată, dacă nu e francă ironie.

Puţine categorii arhitecturale au avut parte de analize minuţioase, de critică argumentată şi mituri mai tenace ca blocul socialist. Incapabil să îşi îndeplinească promisiunile de modernizare, urbanismul societăţii cazate în oraşele de blocuri este un eşec special, hulit masiv, dar condamnat să dăinuie pentru că e „tras" în material definitiv, practic indestructibil şi pentru că nu se prea ştie ce poate fi pus în locul lui. În varianta socialistă amendată de îmbunătăţirile de tranziţie sau ca *estate* nou cu nume duios, gard păzit, blocuri-turn de 30 de etaje, apartamente cu „vedere de milioane" şi preţuri extravagante, locuirea colectivă rămîne singura soluţie tangibilă. Chiar într-o viziune optimistă, două generaţii de acum încolo nu vor avea altă ieşire decît să se instaleze „la bloc", vechi sau nou, evident după bugetul la îndemînă. Şi să exploreze în continuare, teoretic, desigur, de ce stilismul şi funcţionalitatea cartierului sînt atît de puţin agreabile.

„Îmi amintesc demolarea bisericii Sfînta Vineri. Era o vreme cumplită, un fel de ceaţă umedă, îngheţai, era octombrie-noiembrie. Oricum, se întuneca devreme. Stăteam pe atunci în Berceni, de-abia ajunsesem dîrdîind acasă şi sună la uşă o vecină şi-mi zice, aproape plîngînd, că se dărîmă Sfînta Vineri. N-am înţeles la început, pentru că nici nu m-am gîndit la biserică. M-a întrebat dacă nu merg şi eu acolo, că se adună lume. În primul rînd, n-am crezut-o că se dărîmă Sfînta Vineri. Şi totuşi m-am dus acolo, nu ştiu de ce, cred că m-a marcat disperarea femeii ăleia... Cînd am ajuns, era deja amurg bine, nu era întuneric... Era acolo o mare de oameni, cum n-am văzut niciodată, nici înainte, nici după, nici la Revoluţie, nici la înmormîntarea lui Coposu sau mitinguri din astea. În primul rînd, nu era buluc. Erau grupuri-grupuri, destul de răruţe. De unde eram eu, abia sus pe deal se vedea o masă de oameni; eu am rămas la baza dealului. Era o mulţime tăcută, nu se vorbea deloc, nu se mişca lumea, dar răsăreau, ca din pămînt, mereu alţi oameni. Eu tăceam şi ascultam tot felul de zvonuri şoptite. La un moment dat, a început ca un fel de vuiet. Lumea deja începuse să fie densă. Era multă lume cu lumînări aprinse, cred că le aduseseră de acasă. Lumea şoptea că, cică, au adus iniţial un regiment de soldaţi care au refuzat să sfărîme şi să tragă, pentru că au fost puşi în poziţie de tragere, cînd a ieşit părintele paroh cu crucea în mînă în faţa bisericii şi cu studenţi de la teologie, ziceau oamenii. Muncitorii de pe buldozere n-au vrut să se mişte, aşa că au fost aduşi soldaţi unguri [sic] care să tragă şi să manevreze buldozerele. N-am aflat nici pînă azi ce fel de soldaţi au fost, nu ştiu de unde porneau zvonurile. Nimeni din jurul meu n-a înjurat vreun soldat, nimeni n-a zis nimic, nu s-a comentat. În locul unde eram eu, era o atmosferă ca de priveghi. După care, s-a auzit de sus un zgomot foarte mare. A fost apoi ca o izbucnire de flacără, pentru că toată lumea, deodată, a aprins lumînările pe o parte a dealului. Dar nu părea să se fi întîmplat ceva. Şi, după aceea, am plecat acasă. Frică nu mi-a fost, era un fel de amorţeală, nimeni nu se îndemna să facă nimic. Am simţit că plec de la o înmormîntare. A doua zi, aceeaşi vecină m-a întrebat de ce nu am luat nici o bucată de cărămidă de acolo, că fiecare a dus acasă un fragment, să-i poarte noroc." (Ioana Popescu în *Anii '80 şi bucureştenii*, Editura Paideia, 2003)

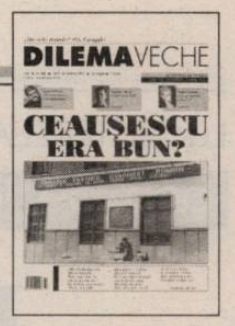

Stela GIURGEANU

Doar un preţ echitabil

Cimitirul Ghencea. Ploaie măruntă, mocănească, peste care tronează nori groşi şi vineţii. Aleea principală este străbătută agale de un cîine care se îndreaptă către un pîlc de oameni. Pensionari. O femeie se chinuieşte să fixeze o lumînare aprinsă într-un borcan, însă vîntul şi ploaia o sting de fiecare dată cînd borcanul atinge piatra funerară. La capătul pietrei stă o cruce simplă, albicioasă, cu o stea roşie în frunte, de un roşu sîngeriu şi impertinent. Sub stea, numele fostului conducător al României – Ceauşescu Nicolae, născut în 1918, decedat în 1989.

„De Crăciun, maică, l-au împuşcat de Crăciun, într-o zi sfîntă" – se tînguie doamna cu borcanul într-o mînă şi cu o plasă goală în cealaltă. Pune borcanul jos şi se închină. De-asta ne merge nouă atît de prost. Ne pedepseşte bunul Dumnezeu (iar imaginea unui Dumnezeu răzbunător cu carnet de partid îmi şi fulgeră brusc prin faţa ochilor). Dna Angela are 65 de ani, mîini zbîrcite, care îi tremură. A lucrat pe vremuri la o unitate alimentară, iar acum are o pensie din care nu-i ajung banii nici pentru medicamente. Vine aici cam o dată pe săptămînă că stă prin apropiere. Mai iese şi ea din casă la cimitir, că în altă parte n-are unde. Cînd vine pe la răposatul ei soţ, dă şi pe la mormîntul lu' domnu' Ceauşescu.

Domnul sau tovarăşul?

Pe vremuri – începe să explice sfătos un domn mărunţel, cu palton vechi şi cu basc de lînă – aşa se spunea, „tovarăşul", dar acum poţi să spui cum vrei, şi „domn", şi „tovarăşul". Dar Ceauşescu a fost un domn. A construit metroul, Canalul Dunăre-Marea Neagră, a construit Casa Poporului – o atracţie turistică azi, a construit centre culturale în toate judeţele. Nu e drept ca oamenilor să li se spună minciuni, cum că a fost dictator sau needucat. A fost cel mai bun conducător al României. Învăţămîntul românesc era pe vremea lui cel mai performant din Europa. Profesorii nu-şi băteau joc de elevi, ca acum, nu făceau greve şi nu se dădeau în spectacol cum vezi pe la televizor. Pe atunci, la televizor se dădeau numai emisiuni educative. *Teleenciclopedia* şi *Gala desenelor animate*. Azi, tinerii nici nu se mai uită la o emisiune culturală. Pe vremuri, citeau pentru că n-aveau nici calculatoare, nici televizor. Era un regim care încuraja cultura – conchide, demn, domnul. Îl întreb ce profesie a avut. Răspunde doar că a fost „cineva" pe vremea aia.

Pe vremea aia idilică – continuă povestea **Nicolae Cotrubaşă**, de 70 de ani, tot pensionar, de profesie electrician

la fosta uzină Semănătoarea – statul avea grijă de noi toţi. „Dădea oamenilor un loc de muncă şi fiecăruia – o locuinţă. Nu exista şomaj, ca acum, nu exista să n-ai casă." Tinerii, imediat după facultate, aveau asigurat un loc de muncă şi nimeni nu avea grija zilei de mîine. Pe atunci aveam şi concedii, iar copiii erau trimşi în tabere gratuite. „Azi îţi termină copilul facultatea cu 10 şi nimeni nu-l bagă în seamă, iar noi, care am clădit ţara asta, sîntem umiliţi şi puşi să stăm cu nopţile la coadă să primim nişte amărîte de bilete de tratament."

Al treilea interlocutor, fără nume, dar cu aceeaşi melancolie în priviri, îmi spune că pe atunci nu se dădea şpagă. „Acum peste tot trebuie să scoţi banul, ca să se uite cineva la tine." Întreb dacă se făcea foame. Răspunde că astea sînt baliverne. Nimeni nu poate spune că a murit de foame. Lunar, primeai o raţie sigură, care era cam 50 de lei pe lună, dar în banii ăştia primeai un litru jumate de ulei, 1 kg de făină, două de zahăr şi un pachet de margarină. Oamenii trăiau pe atunci cu cumpătare. Aveau totul drămuit cu cap şi nimeni nu era în pericol să dea faliment, iar criza financiară ne-ar fi ocolit cu siguranţă, dacă Ceauşescu mai era încă în viaţă.

De altfel, Ceauşescu a fost singurul care a scăpat România de datoriile externe. Era frig, dar ce? Acum nu e frig? La cît costă căldura azi, la fel ca pe vremea lui Ceauşescu, pensionarii se încălzesc tot cu aragazul şi stau tot pe întuneric, să nu consume prea mult curent electric.

Pe vremuri era decenţă, te simţeai în siguranţă pe stradă, puteai ieşi la orice oră din zi şi din noapte. Nu erau cîini şi nu aveam cerşetori, pentru că statul avea grijă să nu existe elemente criminale pe stradă. Nu erau anticoncepţionale, dar datorită acestei lipse te căsătoreai. Nu ca acum, cînd tinerii preferă să trăiască în concubinaj. Pe vremuri era curăţenie, disciplină, iar copiii ieşeau săptămînal la muncă patriotică. Azi îi vezi toată ziua prin baruri, drogîndu-se, fumînd şi vorbind tare. Azi toată lumea face ce vrea, iar Poliţia (pe vremuri i se spunea Miliţie) ţine doar cu oamenii cu bani. Ceauşescu i-a făcut pe oameni să se înfrăţească, Revoluţia i-a dezbinat, i-a împărţit în bogaţi şi săraci.

Cei patru se uită în jos cu priviri melancolice, oftînd către piatra bătută de ploaie şi acoperită de flori ofilite.

Ce bine era odinioară... Lumea şi viaţa aveau un sens. De cînd te năşteai ştiai ce reguli ai de urmat şi, dacă nu făceai pe nebunul, îţi puteai duce viaţa într-un fel tihnit şi prestabilit.

Întreb, pe final, *dar libertate, libertate era?*

Doamna mărunţică, cu broboadă neagră, Angela, cu haine amărîte şi scămoşate, trece de partea cealaltă a aleii, la mormîntul Elenei Ceauşescu. Îi lasă pe bărbaţi să răspundă. Ea aprinde o lumînare şi bolboroseşte că mare păcat au făcut cei de i-au îngropat aşa. I-au îngropat „între morminte" – spune – i-au înghesuit ca pe nişte criminali.

Aveai toată libertatea de care aveai nevoie, mi se răspunde econom şi fără alte detalii.

În micul grup din cimitir se lasă tăcerea. Cîinele, după ce a amuşinat ceva vreme plasele pensionarilor, privind rugător cînd la unul, cînd la altul, convins că nu primeşte nimic de mîncare se lasă păgubaş, se aşază pe picioarele din spate şi, plictisit, începe să se scarpine. Cei patru mai zăbovesc puţin în idilica lume a fostei lor tinereţi. O lume în care aveau de „toate", o lume a iaurtului apos la borcan a caşcavalului făcut din zer şi pus peste noapte deasupra chiuvetei în bucăţi de tifon să se închege, a sifonului, a raţiei şi a teleenciclopediei. O lume „idilică" pentru care libertatea era doar un preţ echitabil.

P.S. Potrivit ediţiei din octombrie a Barometrului de Opinie Publică (BOP), realizat la cererea Fundaţiei Soros România, 23% dintre români îl consideră pe Ceauşescu cel mai bun lider politic autohton din ultima sută de ani.

„Statul îi răsplătea pe artiştii care-i slujeau interesele"

– interviu cu Gabriel DIMISIANU –

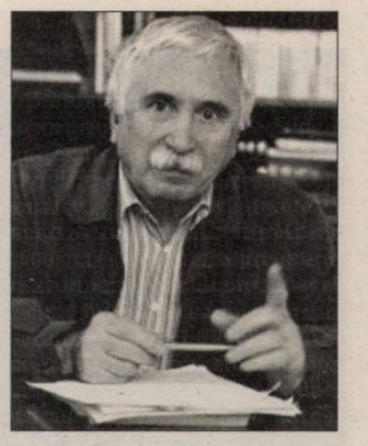

În perioada comunistă, statul a înfiinţat şi a asigurat fonduri necesare pentru reviste, teatre, biblioteci, filarmonici etc. Era mai bine atunci?

Din punctul *acesta* de vedere, al susţinerii materiale de către stat a instituţiilor cu profil cultural, era mai bine. Aş comite o ipocrizie, nerecunoscînd. Să nu se creadă totuşi că era paradisul. Partidul comunist şi-a tot modificat, de altfel, după împrejurări, politica culturală. La început, în „deceniul obsedant", a fost generoasă, cu scopuri stimulative inechivoce. Statul democrat-popular îi răsplătea bine pe cei care-i slujeau interesele. Dar numai pe aceştia. O poezie, o nuvelă, un articol, o compoziţie muzicală, o pictură cu tematica zilei îi umpleau de bani pe autorii lor, spre a nu mai vorbi de o carte publicată, de o piesă de teatru jucată, de un scenariu de film acceptat. Să mai spun că redacţiile revistelor, editurile, teatrele dispuneau de scheme cu mult personal, în general bine şi foarte bine remunerat.

Această situaţie „bună" a durat cam pînă la începutul anilor '70, după care, treptat, susţinerea de către stat a culturii şi-a diminuat procentele. Criza în care a intrat sistemul, în ultimul deceniu ceauşist, a fost resimţită şi în plan cultural, trecîndu-se şi aici la regimul aşa-zis de economii, la reducerea tirajelor, a stipendiilor, a onorariilor şi chiar la reduceri de personal. La publicaţiile Uniunii Scriitorilor a fost aplicată formula jumătăţilor de normă, înghesuindu-se pe cîte un post cîte doi redactori, pentru a nu fi lăsaţi chiar cu totul fără slujbă. Erau şi un semn, aceste măsuri, al nemulţumirii partidului comunist faţă de situaţia din cultură, faţă de felul în care fuseseră întîmpinate, în mediile culturale, *Tezele din iulie,* faţă de tot ceea ce PCR considera că este insubordonare şi chiar deviere de la linia ideologică oficială. De altfel, în 1977, Ceauşescu avea să spună fără ocol că nu va mai plăti decît ceea ce îi convine ideologic. La o întrunire a conducătorilor de partid declarase ritos: „Trebuie să înţelegem că trebuie să conducem şi să solicităm să ni se facă anumite lucruri pentru care plătim. În rest, ei pot să facă ce vor..." (v. stenograma şedinţei CPEx publicată în *România literară*, nr. 47/2008).

Acestea erau, aşadar, „costurile" culturii susţinute de statul comunist...

Da, „costurile" culturii susţinute de statul comunist se văd din cele de mai sus. Cumpărătorul unic îţi cumpăra numai produsele care îi conveneau. În epocile scurte de liberalizare, gama era mai largă, după care apăreau restricţii. Chestiunea se pune azi altfel, desigur, cînd există mai mulţi cumpărători. Depinzi totuşi, ca producător de bunuri culturale, de puterea de cumpărare a acestora, de priceperea sau chiar de capriciile lor.

a consemnat Marius CHIVU

Statistica infracţiunilor comise în România

	Anul 1980	**Anul 2007**
Omoruri	534	**416**
Tentative de omor	440	**445**
Vătămare corporală gravă	909	**684**
Violuri	1064	**1048**
Acte de tîlhărie	1818	**2496**
Pruncucidere	25	**21**
Furturi din auto	4206	**5060**
Furturi de auto	859	**1817**
Înşelăciuni	4228	**10.490**
Delapidări	4475	**1177**
Ultraj contra bunelor moravuri	752	**1013**
Prostituţie şi proxenetism	91	**779**
Accidente grave constatate	4617	**8203**
Bunuri confiscate:		
Dolari SUA:	358.605	**113.646**
Aur şi obiecte din aur (kg)	105.109	**121.604**
Arme de foc	2164	**1822**
Muniţie (buc.)	52.692	**41.089**

Sursa: Arhivele IGPR şi www.politiaromana.ro/date_statistice_2007.htm

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

De ce iubim pastişele

● **Paul Aron, *Histoire du pastiche*, Presses Universitaires de France, Paris, 2008.**

În vreo patru pagini din *Il secondo diario minimo,* Umberto Eco se distrează imaginînd cam care ar fi răspunsul dat de diferite personaje la întrebarea: „Ce mai faci?". Iată cîteva exemple. Ulise: „Mă întorc imediat."; Heraclit: „Merge, merge."; Demostene: „Ggg-rr-eu de spus."; Hippocrate: „Dacă e sănătate..."; Socrate: „Nu ştiu."; Platon: „Ideal."; Aristotel: „În formă."; Iulius Caesar: „Ia uitaţi ce faţă rubicondă am."; Iov: „Nu mă plîng."; Onan: „Mă mulţumesc cu puţin."; Şeherezada: „Să vă spun pe scurt."; Dante: „Sînt în al şaptelea cer."; Toma D'Aquino: „Făcînd suma, bine."; Alberti: „Am perspective bune."; Lucreţia Borgia: „Pot să vă ofer ceva de băut?"; Lorenzo di Medici: „Magnific."; Henric al VIII-lea: „Eu bine, nevastă-mea..."; Vico: „La mine e ciclic."; Casanova: „Plăcerea e de partea mea."; Beethoven: „În surdină."; Novalis: „Un vis."; Sacher-Masoch: „Slavă cerului, rău."; Marx: „Mîine va fi mai bine."; Darwin: „Ne adaptăm."; Marie Curie: „Sînt radioasă."; Boole: „Ori bine, ori rău."; Picasso: „Depinde de perioade."; Camus: „Chestiune absurdă."; Mohamed: „Destul de prost, trebuie să merg la munte."; Einstein: „Relativ bine."; Austin: „Bine, vă jur."; Searle: „Asta e o întrebare?"; Wittgenstein: „Mai bine să nu vorbim." Mă opresc (cu greu) aici.

Cred că răspunsurile lui Eco arată de ce discursul imitativ este un gen irezistibil, de ce ne amuză, de ce flatează cititorul, de ce îndeplineşte cu succes funcţia de liant social. De acest ultim aspect se ocupă cartea lui Paul Aron, încercînd în acelaşi timp să restituie pastişei rolul ei de resursă esenţială a creativităţii literare. Lucrarea se înscrie în relativ recentul curent de reconsiderare a valorii pastişei şi a parodiei, de plasare a acestor forme literare în rîndul constantelor inevitabile ce caracterizează viaţa literară, Paul Aron ocupîndu-se de spaţiul francez (subtitlul precizează: *„Le pastiche littéraire français, de la Renaissance à nos jours"*). Nu pot să nu amintesc faptul că anul acesta a apărut şi la noi, la Editura Compania, o lucrare ce deschide cîmpul acestor studii – *Mistificţiuni (Falsuri, farse, apocrife, pastişe, pseudonime şi alte mistificaţii în literatură),* semnată de profesorul Mircea Anghelescu. Şi tot în acest an, parcă pentru a confirma vitalitatea genului şi în literatura noastră, Ion Iovan ne livrează *Ultimele însemnări ale lui Mateiu Caragiale însoţite de un inedit epistolar precum şi indexul fiinţelor, lucrurilor şi întîmplărilor (*Editura Curtea Veche). Iată şi o mostră a felului în care se înlănţuie discursurile secunde. În *Academia Caţavencu* găsesc – cu mereu reînnoita plăcere a întîlnirii cu textele scrise de Viorel Moţoc – o cronică ce poartă titlul: „Creşterea nivelului de Crai".

Paul Aron nu insistă pe dificultatea de a delimita parodia de pastişă. Au făcut-o înaintea lui Gérard Genette în *Palimpsestes. La littérature au second degré* sau Michel Schneider care în *Voleurs de mots* face o analiză psihanalitică a pastişei, a parodiei şi a plagiatului. Mai amintesc doar două titluri: Annick Bouillaguet, *L'écriture imitative-pastiche, parodie, collage* şi volumul de studii *Poétiques de la parodie et du pastiche de 1850 à nos jours,* această culegere fiind foarte instructivă, pînă şi numele unui critic, Daniel Sangsue (lipitoare!) dă o involuntară sugestie caricaturală a textelor ce se nutresc din alte texte.

Pentru că lucrează „ cu materialul clientului" transformîndu-l – în cazul parodiei – sau „doar" imitînd stilul (sau omul) atunci cînd e vorba de pastişă (cu sau fără intenţie parodică), autorii atraşi de acest joc al oglinzilor înşelătoare practică o uluitoare diversitate de *supercheries littéraires*. De la cazul clasic al falsului Rimbaud *La Chasse spirituelle,* la pretins inocentele autopastişe, toate aceste texte „păcălesc" cititorul în fel şi chip, de altfel spre marea lui încîntare. Deşi „contractul de pastişă" este imposibil în absenţa complicităţii cititorului, autorul îşi rezervă dreptul de a evolua pe mai multe registre decît dă iniţial de înţeles. Farmecul discret al pastişelor şi al autopastişelor este dat şi de imposibilitatea de a şti cu exactitate intenţia autorului. Aproape întotdeauna o pastişă-omagiu e de fapt şi un paricid. Proust îşi asasinează cu o diabolică fineţe modelele literare atunci cînd prezintă în serie afacerea Lemoine *„dans un roman de Balzac", „par Gustave Flaubert", „dans le Journal des Goncourt", „par Michelet"* etc. (Fără îndoială, Proust a exploatat pasiv şi faptul că afacerea Lemoine este povestea unei imitaţii, demascarea inginerul Lemoine, care pretindea că poate produce diamante false, punînd astfel în pericol piaţa celor veritabile.)

În acelaşi timp, o pastişă explicit vitriolantă, care vrea să stigmatizeze un „confrate" de breaslă, este imposibilă în absenţa unei solidarităţi de profunzime, cel tentat să demoleze fiind conştient că de fapt prin răsturnarea pe care o propune nu face decît să consolideze poziţia celui atacat perfid, cu propriile arme. Este cazul lui Patrick Rambaud, care îşi dă osteneala să scrie un întreg roman-pastişă, vizînd-o pe Marguerite Duras. Romanul se numeşte *Virginie Q., roman présenté par Patrick Rambaud* şi este atribuit scriitoarei Marguerite Duraille. Este o critică „en acte", autorul declarîndu-se într-un interviu excedat de morga scriitoarei, de aerul ei prea sigur şi prea încîntat de sine: *„Elle se mêle de tout et intervient sur tout. Il devient urgent de s'en moquer"*.

Există aşadar o inevitabilă ambiguitate a discursului imitativ, pe lîngă faptul că deseori omagiul e travestit în sacrilegiu şi invers, cel care imită o face de fapt pentru a-şi regăsi propria imagine, pentru a se defini prin contrast cu un model redutabil. Nimic mai paradoxal decît felul în care un scriitor încearcă să depăşească „anxietatea influenţelor" scriind *à la manière de...* Un exemplu elegant de reglare de conturi literare este felul în care Proust include, spre sfîrşitul romanului său, cîteva pagini atribuite *Jurnalului* inedit al fraţilor Goncourt. Regăsim aici aceleaşi personaje, aceleaşi decoruri, numai că sînt de nerecunoscut în aceste pagini, ce nu reuşesc decît să alunece extrem de grafios pe suprafeţe, cu puzderie de notaţii făcute cu un ochi estet, dar orb la relaţiile dintre lucruri, la semnificaţii, la sensuri şi la semne. Proust introduce această pastişă în chip de substanţă de contrast, invită cititorul să facă o comparaţie şi să sesizeze – dacă pînă atunci i-ar fi scăpat cumva – noutatea viziunii sale literare, *„l'oreille fine et juste pour sentir entre deux impressions, entre deux idées, une harmonie très fine que d'autres ne sentent pas",* după cum formulase chiar el în *Contre Sainte-Beuve.*

Să nu ne lăsăm înşelaţi şi să credem că Proust e căzut în admiraţie absolută faţă de propriul său stil. E bine cunoscut pasajul în care Albertine îl surprinde pe Narator cu o replică foarte elaborată literar, al cărei stil este de fapt o autopastişă. Aici Proust pare să ia o distanţă critică faţă de subtilitatea cu care stabileşte el analogii, ca nimeni altul, mai ales că Naratorul, imediat după tresărirea de admiraţie, găseşte că este *„un peu trop bien dit"*.

Dar dacă doar se răsfaţă?

Florin IRIMIA

Amazoanele

● **Joyce Carol Oates, *Foxfire. Confesiunile unei găşti de fete,* traducere şi note de Smaranda Şchiopu. Editura Leda, 2008.**

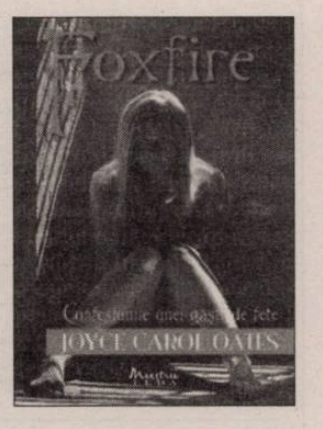

În America anilor '50, să fii femeie înseamnă să fii victimă. O sclavă albă. Neputincioasă. Lipsită de apărare. Lipsită de drepturi. La bunul plac al poftelor Celorlalţi. Nu însă dacă te cheamă Legs Sadovsky. Sau Goldie, Lana, Rita sau Maddy. Altfel spus, nu şi dacă faci parte din gaşca Foxfire, prima „gaşcă de fete" din Istorie care s-a răzvrătit. Suferinţele le-au unit. Nedreptăţile. Abuzurile. Şi dorinţa de răzbunare. Iar răzbunările nu au întîrziat să apară.

La început a fost un profesor de matematică pedepsit pentru că nu-şi putea ţine mîinile acasă. A urmat un unchi, taxat pentru că nu-şi putea ţine altceva în pantaloni. Domnul Gifford, cel ce-şi maltrata cîinii, a fost al treilea pe listă, dar a scăpat ieftin, în comparaţie cu primii. Vinnie Roper, şeful găştii de băieţi, Viscounts, a fost al patrulea. Imobilizat, ameninţat cu cuţitul. Fără să poată opune rezistenţă. Învins. *Mene, Mene, Techel Upharsin*. Pentru toţi aceşti „Baltazari" din Hammond, New York, pedeapsa a fost pe măsură. Nu însă mortală. Dar lucrurile au degenerat. Treptat, gaşca s-a lărgit, dar s-a şi fisurat. Animozitatea a luat locul armoniei. Suspiciunea s-a substituit încrederii. Iar nevoia de bani – nevoia de independenţă totală – a dus la gesturi extreme. Răpire. Tortură. Tentativă de omor. Arestare. Condamnare. Moarte.

În 1953, adică în acelaşi an în care *Al Doilea Sex* al lui Simone de Beauvoir era tradus în engleză, lua fiinţă Foxfire. Trei ani mai tîrziu, grupul deja se destrăma. Povestea facerii şi desfacerii, a măririi şi decăderii sale ne-o spune Maddy, alias Monkey, una dintre membrele fondatoare şi cronicara acestui grup de „ilegaliste", la mulţi ani după ce gaşca s-a autodizolvat.

Actualmente în vîrstă de 50 de ani, Madelaine Faith Wirtz a ajuns să studieze universul, atentă la lumină, „în căutarea dezordinii iminente, a catastrofelor stelare inevitabile". Dar acum mai bine de 30 de ani, ea însăşi părea o catastrofă inevitabilă în ochii celorlalţi, ai tuturor celor care credeau că Foxfire nu însemna decît o adunătură de tîrîturi, trăind în promiscuitate. Cînd, de fapt, „tîrîturile" erau doar nişte adolescente naive, dar şi războinice, care credeau că frăţia lor, bazată pe încredere, şi nu pe cruzime, are să schimbe lumea.

Apărut în 1993 şi ecranizat în 1996, *Foxfire* este un roman în aceeaşi măsură postmodern şi feminist. Feminist prin radiografierea *Zeitgeist*-ul mijlocului de secol XX, dominat de ură rasială şi un neîndurător sexism, postmodern, prin raportare la trecut. Să le luăm pe rînd.

În 1953, segregaţia e în floare, negrilor, numiţi „cioroi", li se dă foc, iar femeile, numite „curve", trebuie să-şi cunoască lungul nasului. Ca de exemplu, atunci cînd rămîn însărcinate la 16 ani – ca şi cînd să rămîi însărcinată ar fi un act solitar, ca masturbarea –, ele sînt forţate să renunţe la şcoală şi să se izoleze de familie şi comunitate, pentru a-şi ispăşi „vina". America este, deocamdată, imperiul „masculului alb", care a capitalizat totul, inclusiv al doilea sex, îngrădit metodic în rezervaţia prejudecăţilor, a cutumelor sociale, a obscurantismului şi obtuzităţii. Yetta, numită şi Pitica, o femeie retardată, avînd o „zgardă în jurul gîtului care la rîndul ei e legată de un lanţ, iar lanţul legat de o sfoară pe care se pun haine la uscat" devine, în acest context, un simbol pentru condiţia *tuturor* femeilor din această perioadă. Legs, lidera grupului, va încerca să o elibereze, dar independenţa femeii este considerată răzvrătire, extravaganţa ei, o malformaţie ce trebuie corectată.

Postmodernismul ţine de caracterul retrospectiv şi autoreflexiv al consemnării. Madelaine reface cronica grupului după însemnările pe care le-a ţinut „la cald", în perioada 1953-1956, dar orice reconstituire, chiar şi una bazată pe nişte informaţii scrise, este un proces selectiv, sincopat şi mistificator. Trecutul îţi scapă printre degete, aceleaşi care cîndva au bătut cu fervoare la maşina de scris – *Foxfire arde totul! Foxfire nu priveşte niciodată înapoi!*. Iar cînd „timpul este uitat în trecut", imaginaţia ia locul mărturiei, şi documentul devine o povestire.

Alert, incisiv, muşcător, tonul naraţiunii redă chiar atitudinea grupului narat. *Foxfire* este romanul unei scriitoare pline de forţă, iar Legs Sadovsky, un amestec de *vigilante* şi *outlaw,* intră în galeria marilor revoltaţi americani, alături de Ahab, de pe *Pequod,* şi lui Tom Joad din *Fructele Mîniei*.

PUBLICITATE

Marius CHIVU

feedbook

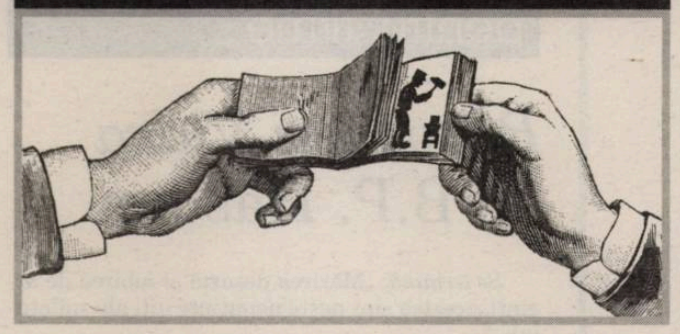

Un bilanţ

Autorii români traduşi în străinătate se simt tot mai bine, pătrund pe tot mai multe pieţe şi încep să ia şi premii. ICR a pus în ultimii ani pe picioare nu mai puţin de trei programe de traducere şi promovare a literaturii române – *Translation ans Publication Support Programme, Publishing Romania* şi *20 de autori* – care au dat roade în 2008. Numărul traducerilor – cărţi de autori, antologii de proză scurtă, poezie şi texte dramatice, precum şi reviste cu numere tematice dedicate scriitorilor români – a crescut considerabil în paralel cu recenziile, cronicile şi comentariile dedicate volumelor traduse în anii anteriori. Romanele *Degete mici* de Filip Florian în germană şi în maghiară, *Sînt o babă comunistă!* de Dan Lungu în franceză şi în maghiară, precum şi volumul de poezie al Andrei Rotaru *Într-un pat sub cearşaful alb* tradus în spaniolă sînt, de departe, cele mai de succes traduceri ale tinerilor autori din acest an, cu recenzii multe şi elogioase. Mircea Cărtărescu şi-a continuat marşul triumfal al traducerilor prin Europa: *De ce iubim femeile* a apărut în franceză, în germană şi în polonă, *Aripa stîngă* în norvegiană, iar traducerea recentă a *Aripii drepte* a făcut ca suedeza să fie prima limbă în care trilogia *Orbitor* a apărut integral. Dintre clasici, merită menţionaţi Camil Petrescu *(Patul lui Procust)*, Panait Istrati *(Chira Chiralina)*, Mihail Sebastian *(Oraşul cu salcîmi)* şi Max Blecher *(Corp transparent)* traduşi toţi în spaniolă, un alt Blecher *(Inimi cicatrizate)*, în engleză, Mircea Eliade *(Memorii)*, în rusă, iar Noica *(Devenirea întru fiinţă)*, în franceză. Tot în 2008 au mai fost traduşi Ana Blandiana, Nora Iuga, Andrei Oişteanu, Norman Manea ş.a.

Tot la capitolul traduceri, dar în limba română, am constatat cu infinită plăcere creşterea titlurilor britanice, Editura Leda fiind aici campioana absolută. Avem, în sfîrşit, autori de Booker şi Orange Prize for Fiction, nu doar de autoficţiuni franţuzeşti, la fel se recuperează tot mai mulţi, şi mai buni, scriitori spanioli şi italieni (Claudio Magris la Rao şi Giovannino Guareschi la Vellant, de pildă), prea puţini cunoscuţi la noi. Ca şi anul trecut, Premiul Nobel pentru Literatură a luat pe nepregătite editurile româneşti. JMG Le Clézio nu mai fusese publicat de mai bine de zece ani, Editura ART fiind cea care a inaugurat recent o serie de autor. Un alt semn bun este interesul (deocamdată scăzut, poate şi din lipsă de traducători) al editurilor româneşti faţă de literaturi exotice, netraduse pînă acum: chinezii Ma Jian (la Curtea Veche) şi Mo Yan (la Humanitas Fiction), irakianul Sami Michael (la Allfa) sau chilianul Roberto Bolaño (la Curtea Veche). Salut iniţiativa Editurii ART de a-l traduce pe polonezul Ryszard Kapuściński, un jurnalist extraordinar, dispărut anul trecut, autorul unor cărţi de călătorii fabuloase. Mult mai mult decît în anii precedenţi, s-au tradus cărţi de eseu şi teorie, capitol la care menţionez tot Editura ART (Ricœur, Baudrillard, Compagnon, Vigarello ş.a.), o editură foarte elegantă şi în ascensiune. Din păcate, continuăm să nu avem traduceri de poezie străină. Într-o ţară în care se publică zeci de poeţi în fiecare an, nu se traduc decît două-trei titluri, şi-alea obscure.

Cu asta ajung la mercantilimul şi comoditatea, poate chiar laşitatea, editorului român care nu riscă, nu lansează trenduri, nu forţează piaţa cu genuri mai puţin prizate. În continuare nu se traduce poezie, nici proză scurtă sau teorie (cu excepţiile de rigoare). Editorul român, s-o spunem, n-are viziune, cumpără doar autori, bestseller-uri şi colecţii gata făcute. În general, editorul român face figura unui funcţionar care, cu ochii aţintiţi pe listele de vînzări şi pe premiile de afară, cumpără cărţi deja selectate, deja confirmate, deja celebre. Se traduce în continuare mult şi destul de prost. Ar fi nevoie de un Oficiu pentru protecţia cititorului.

Pentru literatura română, 2008 a fost un an mai degrabă modest. Poezie bună s-a scris puţin, la fel şi proză. De menţionat comeback-ul lui Filip Florian cu *Zilele regelui* (Polirom) şi al lui Ion Iovan cu *Ultimele însemnări ale lui Mateiu Caragiale...* (Curtea Veche), cu siguranţă cele mai bune romane ale anului, precum şi iniţiativa Editurii Polirom de a inaugura elegante serii de autor pentru scriitori români în viaţă: Norman Manea, Gabriela Adameşteanu, Ştefan Agopian şi Radu Cosaşu. În rest, scriitorii au scris pe bloguri – vezi şi excelentul dosar dedicat blogosferei literare româneşti, de revista *Echinox* nr. 5-8. La memorialitică, *Confesiunile unui cafegiu* de Gheorghe Florescu (Humanitas) este revelaţia anului, alte titluri interesante, la graniţa memorialisticii cu literatura, fiind volumele colective *Tovarăşe de drum. Experienţa feminină în comunism* (Polirom) şi *Răcani, pifani şi veterani. Cum ne-am petrecut armata* (Humanitas). Pe fondul unui uşor reviriment editorial al criticii şi istoriei literare (reeditarea *Originilor romantismului românesc* de Paul Cornea, de pildă, precum şi celelalte titluri de la Cartea Românească), 2008 ne-a adus cel puţin trei contribuţii esenţiale: Iulian Costache – *Eminescu. Negocierea unei imagini* şi *Eugen Negrici – Iluziile literaturii române* (ambele la Cartea Românească) şi, bineînţeles, *Istoria critică a literaturii române* de Nicolae Manolescu (Editura Paralela 45), o istorie literară aşteptată, importantă şi inegală, dacă ar fi s-o definesc prin trei adjective, şi care va fi comentată cum se cuvine la începutul lui 2009. Cît despre analiza polemicii stîrnite de Paul Cernat cu articolul „Puncte din oficiu pentru literatura tînără", urmăriţi numărul de săptămîna viitoare al *Dilemei vechi*.

Trăgînd linie, 2008 a fost un an literar poate mai liniştit şi mai puţin spectaculos, cu puţine titluri memorabile dar în limitele normalului şi, cel mai important, cu o cotă de piaţă occidentală în vizibilă creştere pentru literatura română.

Dilema veche vă recomandă

● Luminiţa Paul, Cătălin Tolontan, Marian Ursescu, Cristi Preda, *Inimi la Beijing* (Colecţia „Gazeta sporturilor", 2008). La vremea ei, nu am scris nimic despre Olimpiadă; mi s-a părut dubioasă şi nu am găsit nici o clipă tonul cu care să mă las manipulat de farmecul ei dengxiaopinist. Echipa *Gazetei* l-a găsit: nici politicianism nihilist, nici festivism patriotard, o supunere la tot ce a mai rămas salubru din sport – efortul uman, orgoliul, suferinţa, izbînda, eşecul atletului din România de azi. Nimic bombastic, nimic derizoriu, un nonconformism sobru. Cu grija de a pune într-un chenar acest adevăr atoategrăitor: România e singura ţară din Europa fără un stadion polisportiv. (Radu Cosaşu)

● Numărul 209 al *Suplimentului de cultură* este aproape un „număr special cinema": un interviu consistent cu Gilles Lipovetsky (luat de Constantin Vică), un altul cu palmdorizatul 2008 Laurent Cantet (luat de Iulia Blaga) şi o relatare a aceleiaşi de la Copenhaga, de la Premiile Academiei Europene de Film. Instructivă şi lista de filme preferate ale lui Lipovetsky *(Pulp Fiction, Little Miss Sunshine, Citizen Kane, Festinul lui Babette, Forrest Gump...). Run, reader, run* – este un număr antologic! (Alex. Leo Şerban)

● Una dintre cele mai frumoase cărţi ale anului este albumul *Măsura lucrurilor* de Andrew Robinson (traducere Delia Ungureanu, Editura ART). Peste 200 de pagini şi 334 de ilustraţii compun o fabuloasă istorie a omenirii prin prisma unităţilor de măsură. O istorie ilustrată, narativă şi savantă – doldora de informaţii, scrisă cu pasiune şi cu umor – în care lungimea, greutatea, volumul, aria, unghiul, timpul, valoarea ş.cl. sînt agenţii revelaţiilor lumii. *Măsura lucrurilor* este genul de carte care te închide în casă. (Marius Chivu)

PUBLICITATE

GRUPUL ŞCOLAR DE ARTE ŞI MESERII AL COOPERAŢIEI MEŞTEŞUGĂREŞTI „SPIRU HARET" BUCUREŞTI
Str. Ec. Cezărescu nr. 47-59, Sector 6
Tel./Fax 021/316.61.95; 021/316.61.96

Cea mai mare unitate de învăţământ preuniversitar din România, **ACREDITATĂ** de M.Ed.C.T. face înscrieri pentru anul şcolar 2008 – 2009 la:

LICEU – cursuri de zi şi frecvenţă redusă (rută directă)
Tehnician mecatronist ● Tehnician operator tehnici de calcul ● Tehnician în activităţi economice

LICEU – cursuri de zi şi frecvenţă redusă (rută progresivă)
Tehnician gastronom ● Organizator banqueting ● Coafor stilist ● Tehnician mecanic pentru întreţinere şi reparaţii

S.A.M. – cursuri de zi si serale
Frizer-Coafor-Manichiurist-Pedichiurist ● Optician ● Mecanic auto ● Ospătar ● Bucătar

Cursuri de calificare de scurtă durată
– peste 30 de meserii

Relaţii la telefon: 021/316.61.95; 021/316.61.96

Andrei GORZO

dilematograf

Pentru civilizaţie

● ***În clasă / Entre les murs*** **(Franţa, 2008), de Laurent Cantet.**

La începutul anilor 2000, François Bégaudeau a predat franceza într-o şcoală pariziană „dificilă" (frecventată majoritar de copii de imigranţi). Cel de-al patrulea roman al său, *În clasă* (publicat la noi de Editura Nemira, în traducerea Mihaelei Toma Udriste, cu o prefaţă de Alex. Leo Şerban), se bazează pe experienţa sa de profesor. Bégaudeau însuşi joacă rolul principal în ecranizarea regizată de Laurent Cantet, după un scenariu scris de regizor în colaborare cu romancierul şi cu Robin Campillo. Atît romanul, cît şi filmul (premiat anul acesta cu Palme d'Or) sînt sclipitoare. Nu au nimic de-a face cu melodramele acelea didactice (în ambele sensuri) de tip *Domnului profesor, cu dragoste* sau *Minţi periculoase*, în care personajele de elevi-problemă sînt programate din fabricaţie să răspundă la presiunea blîndă a profesorului luminat, lepădîndu-şi carapacele dure şi dezvelindu-şi sufletele sensibile. În roman nici nu există o „dramă" în sensul convenţional al termenului (intrigă, punct culminant etc.). E construit din frînturi de discuţii purtate în clasă şi în cancelarie (lumea din afara şcolii e exclusă) şi se citeşte ca un jurnal de război. François trebuie să le inculce elevilor săi valorile fundamentale ale culturii franceze, respectînd totodată identitatea culturală a fiecăruia. Trebuie să încurajeze gîndirea independentă, dialogul democratic şi, totodată, să menţină ordinea. Trebuie să mînuiască argumentul, ironia, eventual înjurătura şi doar în ultimă instanţă pedeapsa. Zilnic pierde şi cîştigă nenumărate bătălii. În ochii oricărui cititor de bună-credinţă, François iese din carte ca un profesor bun, iar sistemul de învăţămînt pe care-l slujeşte iese cel mai bun dintre toate sistemele posibile, dar tehnicile literare moderniste ale lui Bégaudeau generează în permanenţă îndoieli şi nelinişti. François rareori ne spune ce e-n capul lui, iar ce ne spune – că nu doarme noaptea, de pildă – sună alarmant. Oare are momente cînd îşi duşmăneşte elevii? Oare atunci cînd împrumută limbajul de cartier al unuia, ca să-l pună la punct, o face din motive strict strategice sau îl lasă nervii? Nu putem fi siguri. Profesorul nu redă decît dialogurile şi micile lui notaţii despre înfăţişarea elevilor – de obicei, inscripţiile de pe tricouri – lucruri pe care le observă aşa cum un pistolar de *western* observă reflexiile soarelui pe ţevile puştilor aţintite asupra sa. Cancelaria e fortăreaţa *western*, plină de profesori hărţuiţi şi buimaci, care-şi trag sufletul între două bătălii. Probabil că majoritatea sînt acolo deoarece cred în civilizaţie, cred în raţiune, dar stilul cărţii – fragmentaţia, opacitatea ameninţătoare, repetiţiile – accentuează lipsa de progres, uzura nervoasă, friabilitatea raţiunii.

După cum spunea criticul André Bazin, cu cît calităţile literare ale unei cărţi sînt mai importante, cu atît mai rău le va bulversa orice tentativă de adaptare; adaptarea are sorţi de izbîndă nu atunci cînd încearcă să reproducă exact echilibrul lor, ci atunci cînd construieşte un echilibru echivalent. E cazul acestui film. Pentru început, elevii de pe ecran nu pot fi la fel de opaci ca aceia din carte; sau ar putea fi, dar numai sub privirea unui Gus Van Sant. Privirea lui Cantet e mult mai tradiţional-umanistă. Elevii lui nu sînt nici transparenţi cum sînt cei din melodramele hollywoodiene; el le respectă misterul. Dar, oricît de ostili ar fi, nu par inaccesibili: mişcă ceva acolo, e cineva acasă. Faptul că-l vedem şi-l auzim pe François schimbă şi el o groază de lucruri: ne e mult mai uşor să ne dăm seama dacă se pierde sau nu, dacă greşeşte sau nu. Şi în prima parte a filmului nu prea greşeşte. Cartea e făcută din frînturi de experienţă tăioase ca nişte cioburi, din frînturi de bătălie care lasă o impresie de înfrîngere şi de futilitate. În film, frînturile sînt puse cap la cap, devin blocuri solide de experienţă, bătălii mari al căror bilanţ tinde să-i fie favorabil lui François chiar şi atunci cînd deznodămîntul propriu-zis e negativ sau neconcludent: fiind mai lungi, măcar par să aibă un sens – chiar dacă pierde, François marchează puncte utile. S-ar putea spune că, datorită formei sale ceva mai tradiţionale, filmul e mai optimist decît romanul (tradiţionalul e reconfortant în sine), dar, în interiorul acestei forme, el îşi creează un echilibru echivalent. În roman nu există un lanţ de evenimente care să ducă la o bătălie culminantă. În film există – şi înfrîngerea pe care o suferă François (creată de realizatori prin combinarea mai multor mici înfrîngeri din roman: renunţarea la lupta cu un elev-problemă prin susţinerea exmatriculării sale şi insultarea a două eleve care apoi îi cer socoteală în numele ideii de dreptate în care el le-a educat) e suficient de dramatică încît să arunce îndoiala asupra unui model educaţional clădit pe cele mai bune principii şi aplicat de oamenii cei mai buni.

trecerea prin reviste

Un Obama nobelizat şi Edward, vampirul mormon

Babelia
"Un Arbol sobrevuela Zaragoza"
Entrevista en el Cultural de El País

De cînd Ignacio Echevarría – cel mai important, mai talentat şi mai liber cronicar spaniol – nu mai scrie la *El País*, citesc *Babelia,* suplimentul cultural al celui mai cunoscut cotidian madrilen, mai ales pentru pastilele unor scriitori contemporani sau pentru cosmopolitismul reporterilor culturali, cu adevărat „fără frontiere". Mereu în actualitate, transmiţînd corespondenţe spumoase şi bine documentate, din toată lumea, reporterii de la *Babelia* au o adevărată şcoală, mereu branşată la noutăţile editoriale, schimbînd instrumentele în funcţie de subiect şi interlocutor, vie, dar şi plină de acurateţe.

● Ultimul număr, de pildă, reia subiectul Nobelului literar din această toamnă, într-un alt ton: „Există ceva de Barack Obama în Jean-Marie Gustave Le Clézio: el e un apostol al armonizării diferenţelor, un om liniştit şi charismatic care se face iubit, un scriitor care le redă demnitatea celor umiliţi şi dispreţuiţi." Fără a omite ecourile la cald de după primirea premiului (între care opinia lui Pietro Citati, după care Le Clézio nu e nimic altceva decît un scriitor mediocru), jurnalistul de la *Babelia* scrie despre scriitorul francez (mare iubitor al literaturii hispanice, de la *El Quijote* şi *Lazarillo de Tormes* la Juan Rulfo) ca despre o voce puternică, scriind constant despre fascinaţia pentru paradisurile pierdute şi apărarea lor necondiţionată. Despre refuzul materialismului contemporan şi despre paradisurile reale ale lui Le Clézio s-a mai scris, dar să-l compari cu Obama e cam obscur literar...

● Rocío Ayuso, unul dintre reporterii spanioli specializaţi în literatură americană, îi face un excelent portret, cu destule stupefacţii şi umbre, unei tinere scriitoare de dincolo de Atlantic, Stephenie Meyer, autoarea sagăi *Crepuscul,* recent tradusă şi în spaniolă. Casnică şi mormonă, S. Meyer a scris şi publicat în ultimii ani patru volume masive, fiecare de peste 500 de pagini, traduse în toată lumea, despre amorul „fatal" între tînăra Bella şi un „mort frumos cu ochii vii", Edward, vampirul alternativ al noilor vremuri. Comparată cu J.K. Rowling, pe care se pare că a surclasat-o, cel puţin financiar, Stephenie Meyer respinge aproape cu furie orice asemănare: „Comparaţia este absurdă. J. K. Rowling nu e decît una, singurul punct în care ne întîlnim e faptul că sîntem două femei care scriu". Cărţile se numesc: *Crepuscul – o iubire periculoasă, Lună nouă, Eclipsă* şi *Zori de ziuă* – şi o să le vedeţi în româneşte, sigur mai curînd decît veţi putea citi ultimul Goncourt...

● În fine, oricît de cosmopolită ar fi *Babelia,* nu putea lipsi un interviu mare cu un popular scriitor spaniol, Arturo Pérez-Reverte, autorul romanului *Clubul Dumas,* tradus şi în româneşte şi cam expediat (dacă nu ignorat) de critica spaniolă acum 15 ani, la prima sa apariţie. Întrebat de unde vine prejudecata critică, academică şi snobă în legătură cu romanul popular contemporan, Pérez-Reverte răspunde pretenţios şi revanşard: „Celor care deţin în acest moment controlul academic asupra literaturii nu le pasă deloc de literatura clasică pentru că nu au citi-o. N-au auzit de nume precum Cortázar, Faulkner, Benet, Ferlosio. Critica anilor din urmă are enorme lacune. E o aşa-zisă critică de gust, care dispreţuieşte marele roman. Orice romancier are nevoie de clasicii greci şi latini, spaniolii trebuie să fi citit Secolul de Aur, dar şi marele roman de secol al XIX-lea şi început de secol XX. Fără asta nu poţi să scrii roman". Unii zic, printre ei şi cîţiva critici români, că Pérez-Reverte are toate aceste „herramientas", dar că nu-i folosesc la mare lucru... (**S. S.**)

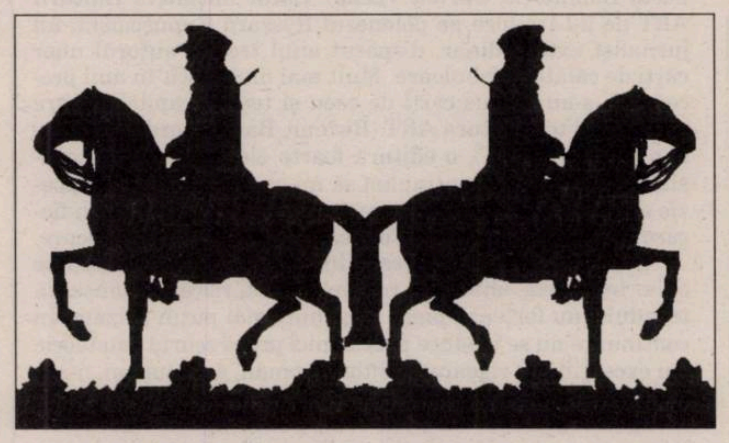

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

O extravaganţă a Binelui

Am fi nişte adulţi fără copilărie,
am fi nişte înfricoşaţi de orice-i patetic,
nişte laşi în ale sincerităţii spontane, străine de profit imediat,
nişte nesimţiţi faţă de noi înşine,
nişte uituci în ale durerii,
nişte butuci care nu mai ştiu ce este o extracţie,
nişte încremeniţi în clişeele seriozităţii tiranice,
nişte păcătoşi de cenzori ai caraghioslîcului care ne însoţeşte pas cu pas, de cînd am venit pe lumea asta cu mai multe cazinouri decît policlinici,
nişte rudimentari în problemele fericirii şi nefericirii,
nişte gogomani ai mîndriei „de-a-nu-fi-făcut-niciodată-pe-mine" la dentist,
nişte piticanii care în viaţa lor nu au dat strigătul din veac: „ştii s-o scoţi? scoate-mi-o!",
nişte negaţionişti stupizi ai clipelor cînd dădeai nu un regat, ci un răcnet pentru un antinevralgic,
cînd căutai prin toată casa o bucăţică de vată ca s-o pui în alcool, acolo, la gingie sau în carie,
cînd – cum spunea şi Tolstoi – o durere de măsea te poate face să nu-l mai suporţi nici pe Beethoven,
nişte renegaţi insolenţi care vor să-şi şteargă din autobiografie că în tinereţe erau membrii fanatici ai Ligii-celor-care-nu-merg-la-dentist-nici-morţi,
am fi – într-un cuvînt – inumani,
iar într-o singură frază: am fi nişte dogmatici ai Răului universal banalizat, incapabili să descoperim şi să vibrăm la extravaganţele pe care încă şi le permite Binele,
dacă... dacă ce?
Dacă nu ne-am înfiora de bucurie,
dacă nu am da un elementar chiot la această veste minunată pe care o ţin special pentru Sărbători
şi o paginez în tehnica majusculelor lăsată moştenire de John Dos Passos:
INHALOANESTEZIA REPREZINTĂ CEA MAI NOUĂ METODĂ DE LINIŞTIRE PENTRU CEI CARE SE TEM DE TRATAMENTUL STOMATOLOGIC.
EA CONSTĂ ÎN APLICAREA UNEI MĂŞTI LA NIVELUL NASULUI PRIN CARE PACIENTUL INHALEAZĂ PE TOT TIMPUL TRATAMENTULUI UN GAZ HALUCINOGEN CARE-I CREEAZĂ O STARE DE BEATITUDINE ŞI FERICIRE.
PRACTIC, PACIENŢII ZÎMBESC ŞI NU MAI SIMT NICI O ANXIETATE, NICI O TEAMĂ. DUPĂ ADMINISTRAREA GAZULUI, SE TRECE LA ANESTEZIA LOCALĂ ŞI CHIAR DACĂ SIMŢI PĂTRUNDEREA ACULUI, NU MAI ŞTII CE-I DUREREA ŞI O LARGĂ RELAXARE TE CUPRINDE DE SUS PÎNĂ JOS.
Gazul eliminîndu-se într-un sfert de oră, riscurile complicaţiilor sînt minore. Majoră rămîne EUFORIA.
Ea poate ţine cel puţin patru ore,
cît a durat scrierea acestui articol (fără să-mi pese că inhaloanestezia este deocamdată practicată, la noi, doar în cîteva clinici private, că te cam costă...)
cu un entuziasm curat halucinant pe criza asta, în condiţiile deziluziilor şi mai „permanente" decît revoluţiile şi ale Răului etanş, multilateral mascat,
simţindu-mă aeropurtat doar de imaginea semenului meu ieşind zîmbitor dintr-un cabinet stomatologic,
fascinat de Binele întruchipat într-o mască de pe nas,
angoasat de o singură idee cît un ac: exact acum, cînd vreau să pun un punct final şi euforic, să nu mă apuce o durere din acelea „de sub-o-lucrare-care-mă-ţine-impecabil-de-cîţiva-ani", cum se zice frumos... Le cunosc accesele. Sînt diabolice. Şi-l aud pe dentistul meu – care semăna cu Aznavour – cînd se apropia cu bormaşina de buzele mele:
– Te rog imperios să nu fii imatur!

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Răsvan şi Vidra de B.P. Hasdeu

Se termină: „Mărirea deşartă şi iubirea de arginţi, acestea sînt neşte neputinţe iuţi ale sufletului...".

Povestea: ţiganul ajuns domn, că aşa vrea nevastă-sa.

Şmecheriile textului: Hopa Mitică. Pe Răzvan îl distruge preaatotmărirea.

Emo, SMS şi MMS şi Virale pentru Bloguri: pe destin – „Tu! Da, tu eşti o unealtă a puterii fără nume, / Care ţese nevăzută toate lucrurile-n lume, / Astfel c-ades muritorul, bun ca blîndul mieluşel / Face rele peste, făr' s-o ştie singur el!". Pe speculă – „Nu-mi ziceai tu, oare, Vidro, să fiu întocmai ca Sbierea? / Eu cu cinstea şi mîndria, el cu prada şi averea! / Dar ce-i mai trebui acuma mii de galbeni în grămezi? – Ce-mi foloseşte domnia?... Pe-amîndoi aci ne vezi / Praf, pulbere şi cenuşă!...Nebuni, ce din lăcomie, / El pentr-o biată lescaie, eu pentr-un ceas de mîndrie".

Durata lecturii şi tipul de creier: aceeaşi doină: „Frunză verde de negară, / Vodă doarme în cămară, / Iar boierii, tot furînd, / Îşi fac trebile pe rînd!". Acelaşi popor: „Frunză verde de negară, / Norodul plînge şi zbiară, / Dar în cer şi pe pămînt / Nu-l aude nici un sfînt!".

„TÎRGOVEAŢA I *(întrerupînd):* Haid! iarăşi frunză de negară? / Ce Doamne! Tot numai una?... Ca şi cum n-ar fi-ntr-o vară / Feluri de feluri de frunze!...

TÎRGOVEAŢA II: Viorele, rozmarini...

TÎRGOVEAŢA III: Garofiţe, busuioace...

TÎRGOVEAŢA IV: Trandafiri, brînduşe...

TOATE: Crini...

TÎRGOVEŢUL I: Tăceţi odată, că-i poznă!

TÎRGOVEŢUL II: O să vă luăm la goană!

TÎRGOVEAŢA I: Auzit-ai, soro, vorbe!

TÎRGOVEŢUL III: Bre! Doar nu eşti o icoană?

TÎRGOVEAŢA II: Dar nici dumneata un vodă, ca să ne batjocoreşti!

DASCĂLUL: Vreţi să citesc mai departe? Nu vreţi...

TOŢI: Ba da, să citeşti!

DASCĂLUL: Frunză verde de negară, / Decît un domn de ocară, / Iar boieri mişei şi hoţi, / Mai bine la dracu toţi!

TOŢI: Mai bine la dracu toţi! Da, da, da! / Hi, hi, hi! Ha, ha, ha! Hi, hi! Ha, ha!"

Cash şi investiţii: scoţi bani din ţigani şi acum: copiii, mîncărurile, expunerea, prostioarele. Cred că un curs de furat, iubit, ursărit, ţinut de ţigani ar avea mare succes.

Personaje: Răsvan – ţigan dezrobit, onoarea, mărirea, prostia, tîmpeala, Sbierea – boier bătrîn, Tănase – cerşitor, Başotă – mare vătav, dascălul, tîrgoveaţa I, tîrgoveaţa II, tîrgoveaţa III, tîrgoveaţa IV, tîrgoveţul I, tîrgoveţul II, tîrgoveţul III, fata I, fata II, slujitori de la vătăvie, o piaţă în Iaşi, în fund o biserică, mai încoace o piatră, în lături case.

Mişto: „Cumplita sărăcie ş-invidia vicleană / Danţau în jurul meu: / În inimă durere, ş-o lacrimă pe geană, / Şi-n piept suspinul greu! / Tu, însă, ca o lampă rămasă mîngîiere / Cînd faclele s-au stins, / Cu-o rază de iubire sorbeai acea durere, / Secai amarul plîns! / Suspinul singur numai îmi sta mereu în cale: / Oftam făr'să voiesc, / Ca umbrele, ce-n faţa luminii matinale / De noapte ne-amintesc. / În zilele acelea de sumbră poezie, / Cu-o mînă-n mîna ta, / Am scris această dramă, ce-n viaţă-mi o să fie / Ca floarea «nu-m-uita»!» / În stalactit se-ncheagă o undă, picurată, / P-o stîncă ne-ncetat; / Aşa oftarea-mi lungă aice-i închegată / Suspin cristalizat! / Mînia mizantropă a omului în goană, / Sarcasmul infernal / Le vezi în astă carte, înfipte-ntr-o icoană / Cu vîrful de pumnal! / Şi cui să-nchin eu oare, cînd timpul se răzbună, / Ecoul amorţit / Din nemilosul viscol pe care împreună / Abia l-am resimţit? / O, tu, ce chiar suspinul îl împărţeai cu mine, / Făcîndu-l mai uşor: / Tăiai oftarea-ntreagă în două mici suspine, / Unite prin amor!..."

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

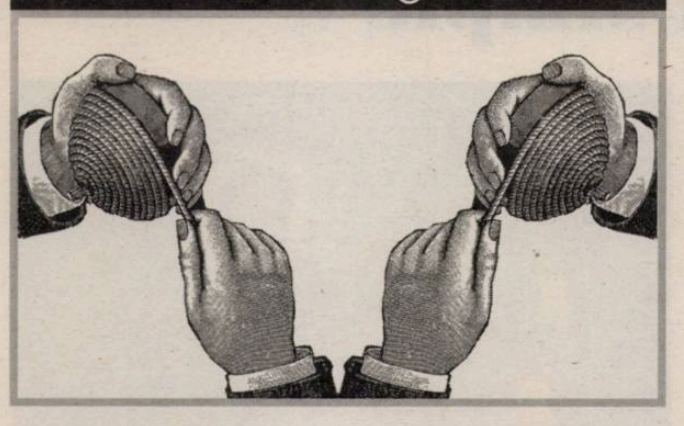

O ţară aflată în cădere nervoasă

Am cunoscut odată un grec pe nume Andreas care nu se comporta deloc ca un grec. Ceea ce mi l-a făcut foarte simpatic, pentru că îmi plac oamenii care nu respectă clişeele despre poporul lor. Andreas era diplomat de profesie, eficient ca un britanic, organizat ca un neamţ şi blond ca amîndoi (de fapt, cum sînt britanicii şi nemţii care nu se abat de la clişeu). Ieşea rar din costum, în ciuda verii americane prin care ne plimbam. Pe de altă parte, l-am întîlnit pe Vasili, care e cel mai „grec" personaj posibil. Dacă te întîlnea în campus, te lua aproape pe sus la masă, te întreba cum mai stai cu femeile şi dacă vei fi la nu-ştiu-care-petrecere. Vasili era genul de personaj care la petrecere poartă un tricou pe care scrie „FBI – Female Body Inspector", stă la uşă şi cere fetelor să-l lase să-şi facă meseria. Nimeni nu se supăra, pentru că Vasili zicea mereu „Sînt grec, aşa sîntem noi". A fi grec e cea mai tare scuză posibilă. Pe lîngă că era grec, Vasili era doctorand în relaţii internaţionale la LSE şi părea că ştie pe toată lumea din campus.

Mi-am amintit de aceşti greci atît de diferiţi pentru că am auzit lucruri similare de la ei. Andreas mi-a spus că Grecia e o ţară profund neînţeleasă, că lumea se gîndeşte imediat la plaje, muzică şi siestă, dar Grecia reală are adînci frustrări sociale, meritocraţia e strangulată de birocraţie, statul promite mult şi face puţin şi oamenii nu au încredere în guvern, autorităţi şi nici în vecini. La rîndul lui, în poate singurul moment cînd l-am prins serios, Vasili mi-a zis cam aceleaşi chestiuni, într-un limbaj ceva mai violent şi radical. Nu avea nici o intenţie să se întoarcă în Grecia, pentru că acolo nu poţi să faci nimic, pentru că nu e loc de bătrîni, care controlează totul şi privesc cu suspiciune pe oricine nu e în sistem. Universităţile – care erau oful său, Vasili dorind să predea în viitor – sînt pur şi simplu blocate de clanuri, servilism şi birocraţie. Vorbim de cele de stat, pentru că în Grecia nu se pot crea universităţi private. Vasili era atît de pornit încît o clipă ai fi zis că e un refugiat din Ruanda ajuns cu barca la Londra.

Ceva e putred în Grecia, o ţară mai bine văzută de milioanele de turişti care visează la plajele sale superbe şi pustii, decît de propriii cetăţeni. Violenţele de stradă din aceste zile nu sînt surprinzătoare în sine. La o adică, orice ţară poate produce cîteva sute de haimanale curajoase care îşi trag cagule pe faţă, aruncă cu sticle incendiare în poliţiştii care se retrag mereu, dau declaraţii anonime şi revoluţionare presei străine, apoi jefuiesc magazinele cu haine şi băutură, luptînd cu capitalismul dezumanizant. Oarecum ciudate sînt demoralizarea şi pasivitatea Poliţiei, blocajul Guvernului care ordonă poliţiştilor să reacţioneze doar cînd sînt în pericol, lăsînd magazinele ca pe un de fel de ofrandă adusă iraţionalităţii. Dar cu adevărat uimitoare sînt simpatia populaţiei faţă de tipii cu cagule, tentaţia unei societăţi moderne de a-şi considera vandalii haiduci şi aversiunea aproape generală împotriva statului şi a poliţiştilor. „Întreaga ţară trece printr-o cădere nervoasă. Grecia funcţionează pe modul de autodistrugere. O serie întreagă de probleme care s-au acumulat de-a lungul anilor ies acum la suprafaţă" – spune un jurnalist grec citat de *The Telegraph*.

O poveste de acum cîţiva ani ne poate lămuri mai bine care e problema Greciei. Era pe cînd ţara se pregătea să adopte moneda euro. Oricum întîrziase, pentru că avea un deficit prea mare, inflaţie şi datorii la fel şi o monedă care se devaloriza mereu. A adoptat moneda comună măsluind cîteva cifre statistice, lucru descoperit mai tîrziu la Bruxelles. Cum contextul extern părea favorabil unor reforme, Guvernul s-a gîndit să caute o soluţie pentru sistemul de pensii. Care era falimentar, cu pensionari mulţi în comparaţie cu angajaţii, vîrsta de pensionare mică şi creşteri politice de pensii. Dacă vi se pare cunoscut nu e pentru că logica sistemului de pensii lucrează împotriva grecilor sau a românilor, ci pentru că aşa ajung popoarele care cred că pensia se plăteşte singură, asta fiind treaba statului, „că d-aia e stat". Aşa că au făcut o comisie de tehnocraţi care să propună soluţii. Iar soluţiile nu sînt multe, de obicei: creşterea vîrstei de pensionare, îngheţarea creşterilor, administrarea privată şi investirea unei părţi din banii de pensii. Înainte de a da publicităţii raportul, comisia a fost demascată de presă ca făcînd parte dintr-o conspiraţie capitalistă împotriva bunilor greci, opoziţia a considerat Guvernul criminal, Guvernul a dat înapoi şi a spus că mandatul comisiei oricum era neclar (deşi Guvernul o mandatase). Cînd comisia a publicat concluziile, nimeni nu contesta statea de fapt, dezastruoasă, dar dezbaterea era despre cît de ticăloşi sînt tehnocraţii.

E doar un exemplu de cum se răzbună realitatea. Generaţia tinerilor care cîştigă salariul minim pe economie şi nu au joburi permanente se revoltă acum. Sindicatele fac concedierile imposibile, eficienţa e redusă, controlul statului şi birocraţia – iraţionale, inovaţia şi iniţiativa – descurajate. Dar totul se va rezolva cînd tinerii vor fi şi ei ca bătrînii: joburi permanente de la stat, protecţie în faţa concurenţei nou-veniţilor, carieră strict reglementată, pe bază de vechime, pensie bună. Sau nu.

PUBLICITATE

INCCR
INSTITUTUL NAŢIONAL DE CERCETARE ÎN DOMENIUL CONSERVĂRII ŞI RESTAURĂRII
BUCUREŞTI

- Investighează/cercetează materialele constituente ale bunurilor culturale mobile, în funcţie de compoziţie, tehnologia de proveniență;
- Experimentează materialele pentru conservarea şi restaurarea bunurilor culturale mobile, dar şi pentru combaterea agenţilor biologici;
- Clasează bunurile culturale.

www.inccr.ro; Mail: contact@lncpc.ro
Calea Victoriei 12, sector 3, Bucureşti; Tel/Fax: +4.021.312.72.25

PUBLICITATE

adevărul literar & artistic

În fiecare miercuri, împreună cu ziarul Adevărul

O nouă formulă grafică și editorială

Actualitatea culturală din țară și din lume

Garanția informației selectate valoric

Încurajarea competiției pe piața ideilor

Iaromira POPOVICI

bazar

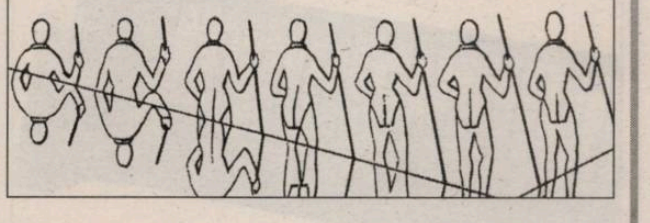

Dorinţe şi pachete

Societatea de consum se întrece pe sine în perioada de Crăciun şi Revelion. Criză sau nu, se pare că cei care îi învîrt rotiţele mai mult sau mai puţin vizibile şi-au dat seama că majoritatea oamenilor cărora li se adresează, chiar în România, au, în general, lucrurile necesare confortului mediu: dacă altădată ne-am fi dat pe spate la vederea unui aparat de făcut sucuri de fructe, de pildă, sau a unei camere digitale, azi ambele sînt ceva firesc...

Ca să preîntîmpine instalarea unei iremediabile monotonii, ofertele de cadouri au devenit mult mai inventive, dar şi mai abstracte, corespunzînd unor concepte, idealuri sau şabloane umoristice. Ele încearcă, nu întotdeauna cu succes, să pună la bătaie diverse variante, mai *terre à terre,* ale lunii de pe cer şi ale tinereţii fără bătrîneţe...

Că se dau certificate de proprietate ale unor parcele de pe lună şi stele e deja cunoscut şi oarecum fumat. Precum şi chestia cu botezarea unei stele cu numele tău, totul adeverit în formă scrisă... În topul cadourilor originale de pe site-uri se află... Aero Gold Card-ul, în valoare de „doar 500 de lei", prin care poţi zbura „20 de minute cu avionul uşor, 20 – cu motodeltaplanul şi alte 20 – cu motoparapanta". Nu ştiu dacă ajungi chiar la luna şi stelele menţionate mai sus, dar – ce mai – zbori şi străbaţi cerul: depăşeşti tabuurile legate de plicticoasa stare pămînteană şi gravitaţională omenească...

Cardul mic, delicat, cochet şi în acelaşi timp foarte valoros este un tip de cadou opus altuia la modă: unul voluminos, stufos, bucşit de încărcătura dînd pe dinafară, şi la propriu, şi la figurat. În această a doua categorie intră coşurile şi cutiile, nicidecum goale, ci încărcate de multe şi diverse obiecte. De pildă, coşul pentru noră sau pentru soacră (categorii interşanjabile, pare-se, ce îmi aduc aminte fără prea multă plăcere de una dintre poveştile lui Creangă pe care nu o agreez: „Soacra cu trei nurori"...). Acesta conţine: „un set linguri de lemn, un aparat de împachetat sarmale, o figurină papagal vorbitor, un pachet cafea pentru cînd vine soacra în vizită (...)".

Bagajul conceptual, în acest din urmă caz, nu se referă la dorinţe, ci la şabloane, la locurile comune pe care folclorul populist la prima mînă le vehiculează despre soacre, nurori, gineri şi, în general, relaţiile din familia lărgită şi prin alianţă... Doza de ordinar la care papagalul vorbitor sau chiar setul de linguri de lemn trimit, destul de direct, poate avea o explicaţie: este un mod simplist, schematic de a eluda/explica „un pachet" de interacţiuni de multe ori imposibile, între oameni care trebuie să se suporte, fără să se fi ales unii pe alţii...

Dar acesta nu e decît un exemplu extrem. Ideea de „pachet", coş sau cutie se păstrează şi ca depozitară a unor mesaje mai paşnice: există, de pildă, coşul *Precious Lioness,* care nu are nici o conotaţie ironică, dimpotrivă: este un dar strălucitor, oferit unei doamne aşijderea, poate într-o alăturare puţin prea ostentativă: „Apă de parfum Bulgari, un bibelou în formă de leu din cristal de Boemia, un sfeşnic din cristal de Boemia, o sticlă de votcă Medoff (...)".

Strălucirea e doar o variantă, cea rece, să zicem: există şi contraponderea ei caldă, tot la pachet: cărţile de piele ecologică, umplute cu... ciocolată albă, cu lapte, amăruie sau cu fructe confiate (de la ciocolateria virtuală Theobroma). Ideea de pachet se menţine, marcînd asocieri inedite: cea dintre carte, cultură (mă întreb dacă între arătoasele coperte de piele se află şi un conţinut, nu-mi pot da seama din poză...), pe de o parte, şi desfătările gastronomice, pe de alta. Sigur că se pot face infinite speculaţii pe baza alăturării celor două...

Ideea de pachet încărcat de semnificaţie rămîne viabilă, în toate contextele. Cel mai îndrăzneţ mi s-a părut unul ce figura, pe un alt site, la categoria „Cadouri bărbaţi": epilarea definitivă...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

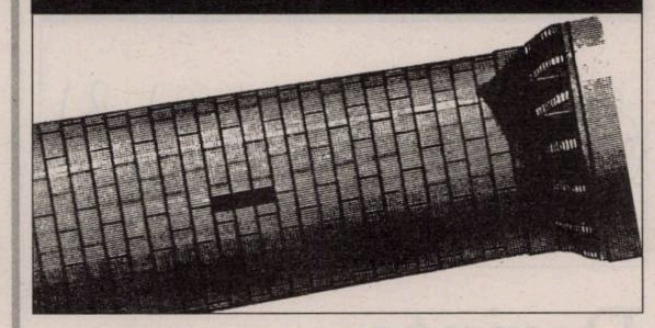

Antidepresive

Ca şi cum ar dori să restituie ceva din religiozitatea tradiţională a Nativităţii, numărul pe decembrie 2008 al publicaţiei *Le Magazine Littéraire* publică un dosar consacrat misticilor. Mă întreb, plecînd de aici, dacă prezenta recesiune a Occidentului va reanima sau nu întrebările legate de religie. De cîte ori economicul intră în fibrilaţie, societăţile dezvoltate îşi reproşează, cu un patetism variabil, amnezia spirituală: indigenţa, riscul sau chiar falimentul sînt adesea bune ocazii de a te concilia cu transcendenţa, dar e încă prea devreme pentru a verifica această regulă nescrisă în actualul context internaţional.

Mi-e clar însă altceva: chiar dacă dificultăţile materiale suscită reflexivitatea, procesul acesta rămîne strict individual. Bătrîna Europă nu mai are, probabil, resurse pentru a coagula o stare de spirit colectivă favorabilă comunitarismului religios. Indivizii postmoderni rămîn nişte solitari incurabili. Le e deja imposibil să se gîndească pe ei înşişi ca „mădulare" ale unui vast contract monoteist, care înglobează ansamblul istoriei şi conferă eforturilor individuale o direcţie soteriologică „obştească". Altfel spus, dacă Dumnezeu revine, ajutat de diminuarea orgoliilor antropocentrice pe fond de criză, El nu revine neapărat în Bisericile sale, ci mai curînd în sufletul însingurat al unor persoane care-şi resimt fragilitatea, trăiesc mai intens angoasa morţii şi caută paliative private, inclusiv în aria literaturii mistice.

Aşa cum criza economico-financiară produsă în SUA şi repercutată global îi forţează pe liderii politici să obţină un plus de coordonare a măsurilor menite să stopeze fenomenul, situaţia actuală readuce în joc marile întrebări cu substrat metafizic. Există o legătură între degradarea ecologică a planetei, blocajul bancar, prăbuşirea încrederii între actorii pieţei libere, explozia şomajului şi revendicarea filozofică de a fonda o nouă etică a capitalismului postindustrial. Această nouă tabelă de interconexiuni (aproape neuronale) va spori deopotrivă replierile identitare, cît şi concurenţa sincretică a religiilor mondiale. Dacă G8 devine G20, dacă acţiunea americană în Orientul Mijlociu arată că democraţia nu se poate impune *manu militari*, ne putem aştepta ca religiile vii să pretindă, în replică, mai multă vizibilitate socio-mediatică şi o mult mai polemică afirmare de sine.

Amintitul dosar din *Le Magazine Littéraire* se intitulează: „Mistici. Scrieturi ale extazului, extazuri ale scrieturii" şi documentează pariul general-uman de a transcrie inomabilul. Extrasele, prezentările, studiile de caz se regăsesc în acest punct mort, situat între literatură şi părăsirea de sine, ca regăsire a unei alte identităţi. Din cîte constat, perspectiva teoretică asupra textelor – adică resortul unificator plasat în halucinanta diversitate a textelor transmise – priveşte ambiguitatea atotechivalentă a noţiunilor „supreme" de tipul Fiinţei, Nefiinţei sau a Tăcerii, ca manifestare a Celuilalt. Misticii îşi descriu experienţele într-un *no man's land* semantic, veritabilă retortă alchimică unde Aurul se lămureşte prin fuziunea succesivă a contrariilor. Există o corespondenţă ecumenică între misticii de toate obedienţele, un vocabular secret, o metaforică universală, care adună laolaltă aceleaşi imagini şi simboluri. „Termodinamica divinităţii" se consumă între polul rece al clericalismelor şi polul cald, anarhic şi placentar, al experienţelor mistice. Fişele dedicate principalelor surse (revelaţia biblică, buddhismul zen, misterele eleusine, kabbala, isihasmul, spiritualitatea franciscană sau barocul mistic spaniol) insistă pe acest fond comun, livrat cititorilor în comprimate „antidepresive". Sînt aceste exerciţii de vulgarizare a misticii mai bune decît obişnuita auto-cenzură „secularistă"? Presupun că da, pentru că graţie lor lumea citeşte şi poate eventual regăsi pasiunea pelerinajului interior.

Ruxandra TUDOR

Bucurii simple

De Sf. Andrei, am fost invitată de nişte prieteni să-i însoţesc la o slujbă – se căsătoriseră de curînd, iar naşii, conform tradiţiei, urmau să-i „scoată" la biserică. Nu-mi place atmosfera din biserică, pentru că mă deranjează îmbulzeala, mulţimea necontrolată şi prost crescută care vrea doar să socializeze, să vorbească mult şi prost. Toate aceste senzaţii negative aveau să se infirme. Măcar pentru o vreme...

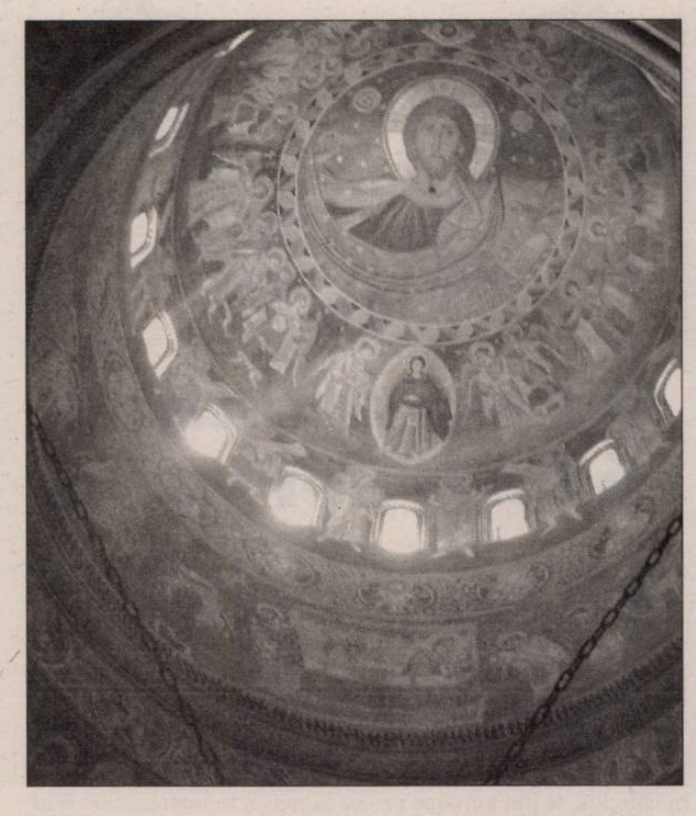

Cînd am ajuns, slujba începuse. Ascultăm cu atenţie cuvintele preotului pînă cînd scîrţîitul uşii de la intrare întrerupe firul poveştilor biblice. În biserică intră un tînăr. Îşi face uşor loc printre oameni, atent, ca să nu deranjeze pe nimeni, îşi dă jos sacul pe care îl purta pe umăr, se aşază în faţa unei icoane, îşi face de trei ori semnul crucii atingînd de fiecare dată pămîntul şi îngenunchează. Îşi scoate de pe mîna stîngă o brăţară cu mătănii şi începe, în surdină, să îngîne o serie de rugăciuni, cîte una pentru fiecare nod. Prind din zbor reacţia unor fete care veniseră la slujbă, vizibil „surprinse" de această scenă. Îşi aruncă priviri contrariate, îşi trag coate discret şi, urmărind cu ochii mari fiecare gest al tînărului, încep să şuşotească: „L-ai văzut?". „Da, dar nu te mai holba aşa. Mă faci să mă simt prost." „Dar este atît de tînăr. Uite cum îşi face cruci peste cruci. O fi student la Teologie?!" „Nu ştiu. Du-te şi întrebă-l, te văd în stare! Te rog, uită-te în altă parte." Între timp, slujba se apropie de final.

În faţa altarului, cîteva persoane – bătrîni şi tineri deopotrivă – aşteaptă să le vină rîndul pentru a fi miruiţi. Auzind, fără să vreau, replicile pe care le schimbă, am impresia că toată lumea este prietenă cu toată lumea şi toţi cu preotul bisericii. Se salută respectuos, îşi spun pe nume – vorbindu-şi însă cu dumneavoastră – se întreabă de sănătate, de nepoţi, de problemele care îi preocupă. Îi vine rîndul unei tinere în braţele căreia moţăia un puşti. „Vă supăraţi dacă nu îi dăm vin? – o întreabă preotul pe mama copilului. Este acru, nu o să-i placă, o să se sperie şi o să înceapă să plîngă. Dar nu vă cunosc, veniţi mai des, este frumos la noi."

Un cuplu de tineri din spatele nostru este luat la rost de o doamnă în vîrstă, responsabilă, pesemne, de curăţenia din biserică. Priveşte încruntată bucăţile de ceară care pică pe covor din lumînările lor şi, fără să se ridice de pe scaun, încearcă să le atragă atenţia cu un „Hei, voi cei de colo!" aproape insesizabil. Văzînd că cei doi nu au nici o reacţie, îşi face loc prin mulţime, îi bate pe umăr şi începe să le facă observaţie: „Voi nu vedeţi cum aţi pătat covorul ăsta? Păi, ştiţi voi ce greu se curăţă?". După o serie scurtă de apostrofări, începe să îi coordoneze: „Hai, puneţi-le aici. Ba dincolo. Rezemaţi-le de scaun, nu-i bine. Treceţi pe bucata de plastic – or să mai pice şi altele".

Preotul se scuză şi îi roagă să le înţeleagă, explicîndu-le că femeile care au grijă de biserică sînt foarte grijulii în ceea ce priveşte curăţenia. Povesteşte amuzat că şi lui i s-au plîns că ceara din lumînările candelabrului pică pe jos şi pătează covorul. „Am încercat să le explic că avem un candelabru electric şi că lumînările nu sînt naturale, ci doar de ornament, deci nici vorbă de ceară pe covor de la candelabru! De atunci, mi-au mai atras atenţia de cîteva ori, dar nu m-am supărat. Mai rău ar fi fost să nu le pese." Candelabrul, de curînd restaurat, i-a „contariat" – ne povesteşte – pe mulţi dintre enoriaşi. Culorile şi decoraţiile din sticlă, mascate şi înnegrite pînă de curînd de fumul lumînărilor şi de la tămîie, li se păreau acum poate prea stridente şi în nici un caz nu se potriveau cu restul bisericii.

Părintele îi aşază pe cei doi tineri căsătoriţi cu faţa spre altar şi începe slujba. Impresionantă, dar parcă puţin apăsată de ideea că lumea în care trăim e mereu în criză de timp. Că duminica e una dintre cele două zile ale săptămînii în care, după cinci zile în urma cărora, de cele mai multe ori, nu prea rămîn decît amintiri monotone, fiecare dintre noi tînjim după un moment de relaxare. Că noua generaţie, poate, nu are oricum răbdare cu cele bisericeşti. Deşi tinerii par atenţi şi implicaţi în ritualul care le era pregătit, ceva din privirile lor trădează faptul că biserica nu le era foarte familiară, că fiecare dintre ei sau împreună fuseseră pînă acum apropiaţi unui alt lăcaş de cult, poate din alt oraş sau dintr-un cătun uitat de lume.

Pe una dintre mese, se organizează un mic „festin" pentru cei care îşi serbează ziua de nume. Nu mai lipsesc decît „invitaţii", aşteptaţi pesemne să poftească doar după ce slujba se va fi terminat. În linişte, pentru a nu deranja predica preotului, femeile umplu masa cu prăjituri, fursecuri şi cafea.

Slujba se termină repede. Unii pleacă imediat, alţii se strîng în jurul micului „festin". Tînărul din povestea mea plecase de mult, împreună cu comentariile care i-au însoţit venirea. Am plecat şi noi lăsînd în urmă imaginea unei mese simple într-o biserică, mai firească, poate, decît s-ar crede. În definitiv, nu ghiftuiala era intenţia oamenilor, ci bucuria de a fi împreună.

O veste bună şi una aşa şi-aşa

Vestea bună. Următorul număr al revistei noastre va apărea **marţi, 23 decembrie,** şi va avea 40 de pagini. Va costa 4,90 lei, dar merită, pentru că recapitulează

DILEMELE ANULUI 2008

Din sumar: România şi UE ● Schimbarea sistemului de vot ● Criza economică ● Cartea anului ● Cultura română în lume ● Ştiinţa şi sfîrşitul lumii ● Migraţii şi reveniri ● Filmele anului ● Iluziile literaturii române ● Pactul cu educaţia

Vestea aşa şi-aşa. Întrucît joi, 25 decembrie, este Crăciunul, iar joi, 1 ianuarie, este Anul Nou, următorul număr al revistei noastre va apărea **joi, 8 ianuarie 2009.**

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

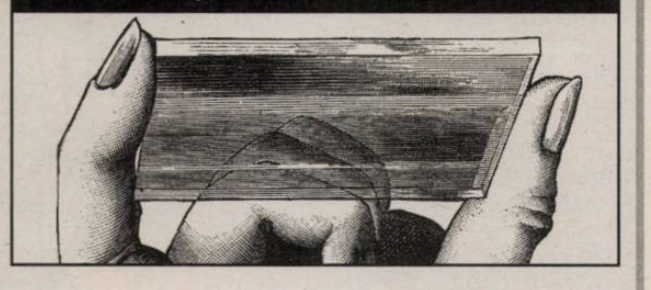

Cotcodăceala politică

Cînd am avut la un moment dat ocazia să stau mai mult în străinătate, am realizat cît de neînsemnate şi de penibile sînt zgîndărelile politice care însufleţesc presa dîmboviţeană. Privite de departe, toate dezbaterile stîrnite de nu ştiu ce replică aruncată de vreun politician român – de ce a mai zis Băsescu, de ce i-a mai răspuns Tăriceanu – îşi dovedeau ridicolul. Am încetat să mai urmăresc presa din ţară, iar cînd m-am întors la Bucureşti, după un an, am regăsit, fără nici o schimbare, exact ceea ce lăsasem: Băsescu îl înţepa pe Tăriceanu, acesta îi răspundea în felul lui, iar Realitatea TV şi Antena 3 întorceau declaraţiile politicienilor pe toate părţile şi construiau scenarii, în ore şi ore de emisie.

Acum, după ce alegerile s-au consumat, după tonele de vorbărie sterilă deversate în casele noastre în campania electorală, prin intermediul televizorului, Realitatea TV şi Antena 3 continuă să facă ce ştiu ele mai bine: să ne îndese pe gît discuţii din studio pe marginea fiecărui strănut de-al politicienilor, să trimită reporterii să îngheţe pe la uşile restaurantelor sau să amuşineze prin toalete. Cuvintele de ordine ale acestei perioade au fost „întîlniri de taină" – şi dă-i şi luptă, puicuşorule, cu avînt de jurnalist infatigabil, pe marginea meniurilor din restaurante, ale oamenilor politici.

Vorbeam deunăzi cu cineva care se arăta mirat că presa a trecut foarte uşor peste aberaţiile noului sistem de vot şi ale alegerilor în general. „Alegerile sînt baza unei democraţii, or, dacă această bază e viciată, ce mai rămîne din democraţie? O presă responsabilă trebuie să tragă un semnal de alarmă!" – îmi spunea omul.

O presă responsabilă? În ce ţară crede oare că trăieşte? Presa de la noi nu e interesată şi, de altfel, nici nu e în stare să susţină dezbateri publice de substanţă. Tot ce animă discuţiile de pe micile noastre ecrane sînt lucrurile senzaţionaliste: coteriile, amantlîcurile şi aranjamentele de culise. Cînd acestea există, toată lumea e fericită. Jurnaliştii aleargă înfrigurați să dea primii ştirea ştirilor, iar marii noştri analişti simt nevoia să lumineze poporul în legătură cu înţelesurile ascunse, să construiască scenarii, să se indigneze. Cînd respectivele aranjamente nu sînt descoperite, ele pot fi şi inventate. Un astfel de exerciţiu imaginativ al jurnaliştilor-analişti poartă benignul nume de speculaţie.

În perioada de după alegeri, televiziunile noastre de ştiri au fost într-o adevărată frenezie a descoperirii „negocierilor secrete". Cînd ţi-era lumea mai dragă, anunţau victorioase că nu ştiu ce lideri politici au fost văzuţi la un restaurant şi că au mîncat pui la ceaun. Din cînd în cînd, discuţiile din studio erau întrerupte de *Breaking news* şi ne erau arătate uşile unui local, dincolo de care se vedeau cîţiva politicieni. Aceştia, fiind din provincie, veniseră să mănînce la restaurant. Dar nu, ei erau acolo, de fapt, ca să pună ţara la cale – şi de aceea presa trebuie să vegheze! Cine va da primul ştirea despre întîlnirea de taină dintre doi bărbaţi politici din cabina WC-ului, cine va afla în exclusivitate vorbele dulci şoptite de aceşti domni, acompaniate de susurul apei din pisoare? Şi, odată aflat marele secret de stat din toaletă, cine-l va diseca mai cu spor în talk-show-uri?

După ce s-a anunţat că PD-L şi alianţa PSD-PC au bătut palma, freamătul jurnaliştilor prin restaurante şi private s-a domolit şi ştafeta a fost predată exclusiv analiştilor din studio. Numai că pactul celor două formaţiuni i-a năucit complet pe aceştia din urmă. Susţinătorii pînă-n pînzele albe ai lui Băsescu au rămas interzişi şi au început să bolborosească vorbe fără şir, din care se distingea din cînd în cînd că, totuşi, vinovatul e PNL, iar anti-băsescienii antenişti au început să tragă, de buimăceală, în propria poartă. Acest spectacol, în care vedem cum cocoşii neamului – analiştii – se zbat acum haotic, fără cap, face totuşi toţi banii. Şi parcă ne simţim, în sfîrşit, răzbunaţi.

Trăiască ecranocraţia!

– hiperinterviu cu hiperfilozoful Gilles LIPOVETSKY –

În secolul XXI totul este hiper: modernitatea e hipermodernitate; consumul e hiperconsum; individualismul a devenit hiperindividualism; iar cinemaul – aţi ghicit – e hipercinema! Conceptele şi paradigmele se schimbă hiperrapid. Iată cîteva definiţii şi situări indispensabile pentru acum.

În ce relaţie este hipermodernitatea cu modernitatea şi postmodernitatea?

La sfîrşitul anilor '70, în Europa şi în Statele Unite ale Americii se vorbea despre postmodernitate; eu însumi am folosit acest concept. Postmodernitatea presupune, pe de o parte, uzura avangardei concomitent cu scăderea credibilităţii perspectivelor revoluţionare şi, pe de altă parte, o societate care funcţionează într-o logică a prezentului: consumerismul, divertismentul, televiziunea. Această societate centrată pe timpul prezent e postmodernă, căci modernismul era o societate revoluţionară care privea spre viitor.

Postmodernitatea a fost un termen la modă. Însă mi-am dat seama că acest concept nu mai acoperea întru totul realitatea în care trăiam. Există trei principii fundamentale ale modernităţii: tehno-ştiinţa, piaţa liberă, democraţia şi drepturile omului. Aceste trei principii au devenit planetare; ele structurează funcţionarea lumii contemporane. Altfel spus, ceea ce modernitatea a inventat în Europa se generalizează acum, ba chiar a devenit un principiu organizator al lumii contemporane. Iată de ce cred că trebuie să vorbim nu de postmodernitate, ci de hipermodernitate. Adică de o exacerbare a principiilor fundamentale, congenitale, ale modernităţii.

După modernitate a urmat postmodernitatea, iar acum trăim, spuneţi dumneavoastră, într-o eră a hipermodernităţii. Care sînt tendinţele pentru generaţia următoare? Ce urmează după acest hiper?

Hipermodernitatea poate căpăta reliefuri şi figuri diferite. Să ne gîndim, de pildă, la consumerism. Trăim într-o societate hiperconsumeristă, însă – după cum ştiţi – folosirea excesivă a resurselor are efecte devastatoare asupra mediului înconjurător. Va trebui să inventăm tehnologii curate, ecologice, va trebui să producem mai multă energie regenerabilă. Rămînem în hiperconsumerism, dar vom căuta un echilibru planetar. Eu cred că există un hipercompatibil cu dezvoltarea durabilă.

Care e regimul culturii în această logică a hiperconsumului?

E o radicală schimbare a paradigmei. În tradiţia modernă, în secolul al XIX-lea, cultura se situa într-o logică opusă economiei: avangardiştii dispreţuiau succesul, banii, şi tot ce ţine de sfera comercială. Acest regim a dispărut. Astăzi, cultura a devenit un instrument al economiei; astăzi există manageri culturali; astăzi se vorbeşte despre capitalism cultural; cei care lucrează acum în domeniul cultural nu mai dispreţuiesc banii şi nici succesul. Dimpotrivă. Uitaţi-vă la arta contemporană! Uitaţi-vă la Damien Hirst, care vinde obiecte culturale pe sume gigantice! Gata cu modernitatea. Gata cu avangarda. În hipermodernitate, cultura a devenit o piaţă enormă. Ştiaţi că producţiile audiovizuale constituie primul post de export pentru SUA? Industria audiovizuală produce mai mulţi bani decît Boeing, mai mulţi bani decît toată industria aeronautică. Muzeele sînt făcute ca să atragă turişti, pentru a valoriza o ţară. Muzeele au devenit mărci. Guggenheim e cel mai bun exemplu în acest sens. Dar şi Luvru se exportă la Abu Dhabi. Pe de altă parte, producţiile comerciale, de orice fel, sînt din ce în ce mai conectate la lumea artelor: produsele de larg consum sînt proiectate (şi) de designeri, şi sînt promovate cu ajutorul unor departamente de creaţie, prin agenţii de publicitate. Cultura nu mai este exterioară lumii globale, ci participă la această lume.

Şi asta ce semnificaţie are pentru noi? Sîntem mai cultivaţi?

Amatorii devin consumatori. E o primă schimbare de statut. Dar să nu fim naivi. Toate politicile de „democratizare a culturii" sînt un eşec. Altfel spus, sînt mereu aceiaşi cei care merg la teatru, la operă, cei care vizitează muzee, cei care citesc etc. S-au făcut numeroase eforturi pentru a atrage masele spre producţiile culturale. Cu politici de ofertă nu faci nimic.

Pe de altă parte, graţie mass-media există o creştere a nivelului de aşteptări şi de exigenţă al publicului din partea instituţiilor de artă. Oamenii vor să vadă din ce în ce mai mult, ascultă muzică, văd filme. Există o exigenţă a calităţii. Cultura a devenit un indicator de măsurare a calităţii vieţii. Dar şi un element de consum. Cultura, în sensul nobil al termenului, nu trebuie lichidată, şcoala nu trebuie să joace pe cartea consumului, şcoala trebuie să ne înveţe să nu fim doar simpli consumatori. Cultura trebuie să dea sens vieţii, să permită oamenilor să nu fie doar cumpărători ai unor produse de marcă, să-i ajute să găsească şi un alt ideal, dincolo de consum.

În Ecranul global *vorbiţi despre lumea contemporană, care e din ce în ce mai dominată de ecrane. Ce semnificaţie are această multiplicare a ecranelor?*

Nu sîntem decît la început... Există două ecrane: ecranul-informaţie şi ecranul-divertisment. Multă vreme, singurul ecran era cel de cinema. Astăzi computerul e omniprezent. Pe computer, utilizatorul e activ; la cinema, spectatorul e contemplativ. Pe computer, utilizatorul caută informaţia sau creează mesaje. În lumea ecranelor sîntem într-o lume a hiper-abundenţei. Şi trebuie să ne găsim repere. Rolul şcolii este, şi aici, hotărîtor. Ecranul permite oamenilor un acces nelimitat la informaţii. Fără informaţia de bază, fără cultură, această informaţie nu foloseşte la nimic.

Pînă la urmă, în această ecranocraţie *sîntem mai bine informaţi sau mai prost informaţi?*

Sîntem cu siguranţă mai bine informaţi pentru că informaţia e mai diversă. Aici, la Bucureşti, aveţi nenumărate posturi de televiziune locale şi puteţi urmări TV5, CNN etc. Dar nu ajunge. Cred că ecranul e necesar, dar nu suficient. Eu vorbesc în carte despre ecranul asistat. Trebuie să-i ajutăm pe oameni să se raporteze la ecran, să le oferim mijloacele de a înţelege ce văd. Şcoala trebuie să ofere cultură generală, repere, criterii, să ne înveţe să ne distanţăm faţă de ce vedem.

Şi producţia cinematografică a crescut. Vedem mai multe filme?

Eu vorbesc în carte de hipercinema. Astăzi, toată lumea înregistrează sunete, fotografiază, filmează, scrie şi poate difuza toate acestea în cele mai variate formate. Dincolo de aspectul narcisiac, e şi un imens elan al filmului: niciodată producţia de imagini nu a fost atît de mare. Pe YouTube sînt postate zilnic mii şi mii de filme. Hiperindividualismul nu înseamnă doar să fii consumator. Oamenii nu se mai mulţumesc doar cu privitul, ei produc şi difuzează imagini.

Consumul va creşte, dar va creşte şi producţia. Vedem din ce în ce mai multe filme, dar din ce în ce mai puţin cinema.

***Gilles Lipovetsky** este filozof şi sociolog, profesor la Universitatea din Grenoble, membru al Conseil d'Analyse de la Société.*

a hiperconsemnat Matei MARTIN

Ecranul global (de Gilles Lipovetsky şi Jean Serroy) este un fel de ghid istoric şi sociologic al cinematografiei. Autorii identifică patru vîrste ale cinematografului. Prima, cea a modernităţii primitive, acoperă era filmelor mute. Apariţia sonorului în anii '30 marchează începutul modernităţii clasice. A treia fază cuprinsă între anii '50 şi '60 se numeşte modernitatea modernistă: în Franţa apare *La Nouvelle Vague,* în Marea Britanie se face *free cinema;* cineaştii inventează noi estetici şi noi forme narative. În fine, a patra fază, cea pe care o traversăm acum, se numeşte hipermodernitate: filmul se dezvoltă şi iese din sala de cinema graţie noilor medii. Hipermodernitatea a schimbat radical modul în care ne raportăm la cultură. Devenind hipercinema, producţiile audiovizuale, televiziunea, publicitatea, jocurile pe computer sînt restructurate după logica sistemului de vedete, a divertismentului. În lumea în care trăim, sîntem înconjuraţi de tot mai multe ecrane, dar vedem din ce în ce mai puţine filme.

PUBLICITATE

Cristina HERMEZIU

România a strălucit prin absenţă

– la Salonul european al educaţiei de la Paris –

Un articol recent din *Courrier International* descrie viaţa de student... la Cluj, avînd drept personaje principale cîţiva tineri originari din ţările nordice ale Europei, veniţi să studieze medicina în România. Deşi se voia un semnal de alarmă pentru ţările respective care, din cauza costurilor ridicate ale studiilor, îşi văd tinerii migrînd spre alte ţări, articolul făcea într-un fel reclamă învăţămîntului medical din România, care, ca ţară comunitară, devine atractivă pentru diplomele universitare obţinute după studii la preţuri accesibile. O dovadă că, în materie de învăţămînt superior, chiar dacă privit deocamdată dintr-o singură perspectivă, ţara noastră are ce oferi Europei şi lumii. Ocazia de a-şi face singură reclamă şi de a prezenta oferta proprie de studii a constituit-o Salonul european al educaţiei, desfăşurat la Paris între 27 şi 30 noiembrie 2008. Neparticipînd cu un stand dedicat, România nu şi-a întreţinut nici măcar imaginea de ţară a Uniunii cu potenţial în domeniul educativ, fie şi numai din perspectivă economică.

A studia în Europa, minus România

Organizat de Liga Învăţămîntului cu susţinerea ministerelor franceze de resort, întins pe 50.000 de metri pătraţi într-un pavilion de la Porte de Versailles, însumînd 1500 de expozanţi, zeci de dezbateri şi 500.000 de vizitatori, Salonul european al educaţiei este considerat cel mai important punct de întîlnire între profesioniştii din domeniul educaţiei şi tinerii care au nevoie de orientare. Cu ocazia preşedinţiei franceze a Uniunii Europene, Salonul educaţiei de la Paris a devenit, la a zecea sa ediţie, unul european. Statele membre ale Uniunii au fost invitate să participe cu propria ofertă educaţională în spaţiul „A studia în Europa“, pentru a încuraja mobilitatea tinerilor şi a le pune la dispoziţie informaţii punctuale despre oportunitatea de a studia într-o altă ţară decît cea de origine.

În hăţişul de standuri reprezentînd ministere, instituţii, universităţi sau colegii, sindicate, edituri sau librării, cu prezenţă firească la un asemenea eveniment, caut şi găsesc uşor „Piaţa Europei“ unde ţările participante se învecinează, urmărind, în ordine alfabetică, conturul unui cerc. Plecată în căutarea României, trec în revistă fiecare prezenţă: descopăr Anglia, Belgia, Bulgaria, Cehia, Finlanda, Grecia, Italia, Luxemburg, Portugalia, Spania, Ungaria etc., dar nu şi România. Întreb la standul central despre prezenţa României la acest tîrg şi mi se spune că dacă am făcut turul statelor şi n-am găsit-o înseamnă că singura şansă de a afla ceva despre oferta sa educaţională este să accesez site-ul comun (www.euroguidance-france.org) dînd dublu click pe România. Din curiozitate, trec pe la standul Bulgariei unde o tînără amabilă, după ce mă face să înţeleg că nu franceza este limba ei preferată, îmi oferă un dosar în engleză cu descrierea sistemului educativ din Bulgaria şi adrese de universităţi.

Dublu clik pe România: Iliescu preşedinte

Imaginîndu-mă în situaţia uşor fantastică, dar nu şi imposibilă, a unui tînăr european care se încăpăţînează să vrea să studieze în România, accesez site-ul cu pricina (http://www.euroguidance-france.org/f/182/etudier-en-roumanie.htm) care mă redirecţionează spre alte legături (http://www.onisep.fr/onisep-portail/portal/media-ype/html/group/gp/page/ accueil.espace.europe?espace=8) ca-ntr-un joc în care comoara nu se lasă descoperită decît după nenumărate probe şi încercări. În fereastra de alegere a ţării studiilor dau iarăşi peste toate suratele europene, dar România lipseşte de pe listă. Perseverez şi pornesc pe altă cale, îndreptîndu-mă către PLOTEUS (Portalul Ofertelor de Educaţie din Spaţiul European), site dezvoltat, cum se explică în propria prezentare, pentru a răspunde concluziilor Consiliilor Europene de la Lisbona şi Stockholm (martie 2000 şi martie 2001), care invitau Comisia Europeană şi statele membre să creeze un serviciu cu acoperire europeană pentru informaţii despre oportunităţile de muncă şi educaţie. Răsuflu uşurată: România figurează şi n-am decît să accesez toate capitolele pe rînd, de la informaţii generale (politică, istorie, cultură) pînă la informaţii specifice (sistemul de învăţămînt, instituţii, burse), pentru a-mi întări dorinţa de a studia în această ţară europeană. Aflu deci că preşedintele României este Ion Iliescu, moneda ţării este „leul“, iar la rubrica personalităţi ale ţării, printre alte serii tematice, grupul Bălcescu, Antoine Bibescu, Avram Iancu, Nicolae Titulescu se încheie cu numele lui Corneliu Vadim Tudor (http://www.fact-index.com/l/li/list_of_romanians.html# Presidents). Descrierea sistemului de învăţămînt din România datează din 2002, iar multe dintre universităţi nu trimit spre un link de prezentare, fiind indicată doar o adresă de contact (http://ec.europa.eu /ploteus/generalinfo_renderer.jsp?language=ro&id=168999&type=EG). Aşa arată cartea de vizită a României pe care orice european interesat de sistemul nostru de învăţămînt o poate lua de bună, găsind-o pe Internet, pe un site specializat.

Dincolo de prudenţa cu care trebuie de multe ori privite informaţiile găsite pe Internet, neparticiparea României la Salonul european al educaţiei de la Paris cu un stand propriu centralizator, simbolic şi coerent e o pierdere de imagine: România nu rămîne doar invizibilă în concertul vocilor europene, dar, făcînd parte din Uniune, transmite mesajul de a fi o ţară europeană neglijabilă în domeniul educaţional.

Alain Dubroca: „Laicitatea nu înseamnă să lupţi împotriva bisericilor“

Convins că sistemul educativ impune sau consolidează reperele unei societăţi, Alain Dubroca, directorul general al Ligii învăţămîntului şi comisarul general al Salonului european al educaţiei de la Paris, analizează oportunităţile de azi ale României de a-şi asuma valorile laice republicane, după model francez.

Prin contactele pe care le aveţi, afirmaţi că „Liga învăţămîntului“ ar putea deveni şi în România o structură capabilă să militeze pentru un model laic de societate. Cum aţi fost primit într-o ţară cu o puternică tradiţie creştin-ortodoxă?

Am fost foarte bine primiţi în România. Am descoperit o elită francofonă românească pentru care dimensiunea cetăţenească şi viziunea republicană – care este o dimensiune franceză – sînt valori foarte aşteptate – pentru că inteligenţia românească este în căutarea unor modele societale republicane. Societatea românească se deschide faţă de Europa pentru a formata ceea ce găseşte interesant într-o formulă republicană românească. În ciuda istoriei dificile a României, există o creativitate excepţională şi sînt sigur că societatea se va schimba în profunzime în următorii 15-20 de ani.

Ce valori republicane credeţi că se vor schimba sau consolida?

Cel mai mare rău al societăţii româneşti de astăzi este corupţia. Asta vine din absenţa unei conştiinţe profesionale şi a unei conştiinţe de stat. Funcţionarii fostului regim amestecau propriul interes cu interesul de stat. România trebuie să lupte împotriva acestei mentalităţi, pentru că nu poţi crede în valorile republicane, în drepturile şi îndatoririle pe care ţi le garantează statul, dacă reprezentanţii şi funcţionarii republicii nu sînt ireproşabili.

Principiul laicităţii nu are aceeaşi rezonanţă în societatea franceză şi în societatea românească. E nevoie şi aici de o schimbare?

E adevărat că prezenţa Bisericii Ortodoxe în viaţa societăţii române este extrem de însemnată şi e un aspect nu atît cultual, cît cultural. Am observat că în România oamenii trăiesc în ritmul tradiţiilor Bisericii Ortodoxe. Nu trebuie luptat împotriva tradiţiilor, nu e nevoie de o ruptură pentru a te proiecta în viitor. Republica trebuie însă să creeze condiţiile pentru o educaţie laică. Laicitatea nu înseamnă să lupţi împotriva bisericilor, ci să vrei şi să respecţi alegerea fiecărui individ, privind religia sau modul de gîndire. Statul trebuie să garanteze şi să afirme că există o separaţie între Stat şi Biserică. *La ligue de l'enseignement* va apăra în România acest principiu de laicitate, de drept republican şi de drept la educaţie: fiecare om trebuie să fie actorul propriei vieţi şi al propriilor alegeri, inclusiv cele politice, în cunoştinţă de cauză. Există deja intelectuali care se organizează, scopul nostru este să-i ajutăm să devină puternici, o forţă în societatea română.

Liga învăţămîntului. Organizează şi coordonează dezbaterile şi întîlnirile din cadrul Salonului european al educaţiei de la Paris, cu sprijinul Ministerului francez al Educaţiei şi al Ministerului Învăţămîntului Superior.

Creată în Franţa, în urmă cu 142 de ani, din dorinţa de a permite tuturor accesul la educaţie şi la cultură, Liga învăţămîntului adună astăzi 30.000 de asociaţii şi două milioane de membri care, prin activităţi educative, culturale, sportive, militează pentru respectarea principiilor unei societăţi laice.

PUBLICITATE

Daniel DĂIANU

De ce persistă utopia socialistă

Scrierile lui Marx, dincolo de incisivitate şi putere analitică, conţin rădăcinile sistemului comunist totalitar *(Manifestul Comunist* imaginează organizarea economică a societăţii aidoma unei fabrici – vezi şi V.I. Lenin în *Statul şi Revoluţia),* dar analiza lui Marx a fost şi este utilizată de nemarxişti. John Maynard Keynes, în lucrarea sa de căpătîi *(The General Theory of Unemployment, Interest and Money,* 1936) propune o politică (keynesismul) de evitare a unei depresiuni economice. Şi Joseph Schumpeter l-a avut pe Marx în minte cînd a scris *Capitalism, Socialism and Democracy* (1943), dar prescripţiile economice marxiste de organizare a sistemului economic colectivist au fost invalidate de istorie. Cei ce se simt atraşi de gîndirea lui Marx se cuvine să pună în relaţie rădăcinile economice ale sistemului de comandă (comunist) cu cele politice. Îi îndemn să-i citească pe Milovan Djilas, pe Rudolf Bahro sau pe Roger Garaudy (scrisorile către Waldeck Rochet, după intervenţia trupelor Tratatului de la Varşovia în Cehoslovacia) care fac analize dinăuntrul partidelor/sistemelor comuniste (aş aminti aici de Raymond Aron, Jean-François Revel sau Isaiah Berlin – ca observatori ai sistemului totalitar comunist) şi îi îndemn să înţeleagă de ce a apărut eurocomunismul lui Berlinguer, Giorgio Amendola, Giorgio Napolitano şi de ce partide comuniste s-au transformat în alte formaţiuni, fie ele de stînga (cazul Italiei).

Dar persistenţa utopiei socialiste nu poate fi distrusă, ea fiind determinată şi de propriile vicii ale capitalismului. Idei de stînga, nu neapărat marxiste, sînt favorizate de minusuri ale globalizării, de inegalităţi flagrante de venituri. America Latină, de pildă, este un fief tradiţional al ideilor de stînga în medii academice şi chiar în viaţa politică. De altfel, curentul structuralist în gîndirea economică contemporană s-a dezvoltat pe temeiul condiţiilor ce perpetuează subdezvoltarea, inegalitatea abisală de venituri, o societate de *statu quo,* imobilă. Într-un fel, aşa cum capitalismul din epoca victoriană a condus la măsuri de protecţie socială, tot astfel, azi, demantelarea sistemelor de asistenţă socială este de neimaginat în democraţiile avansate, deşi se pune acut problema reformării acestor sisteme. Politica şanselor egale sau coeziunea socială nu sînt concepte lipsite de noimă în capitalismul avansat, în democraţiile liberale.

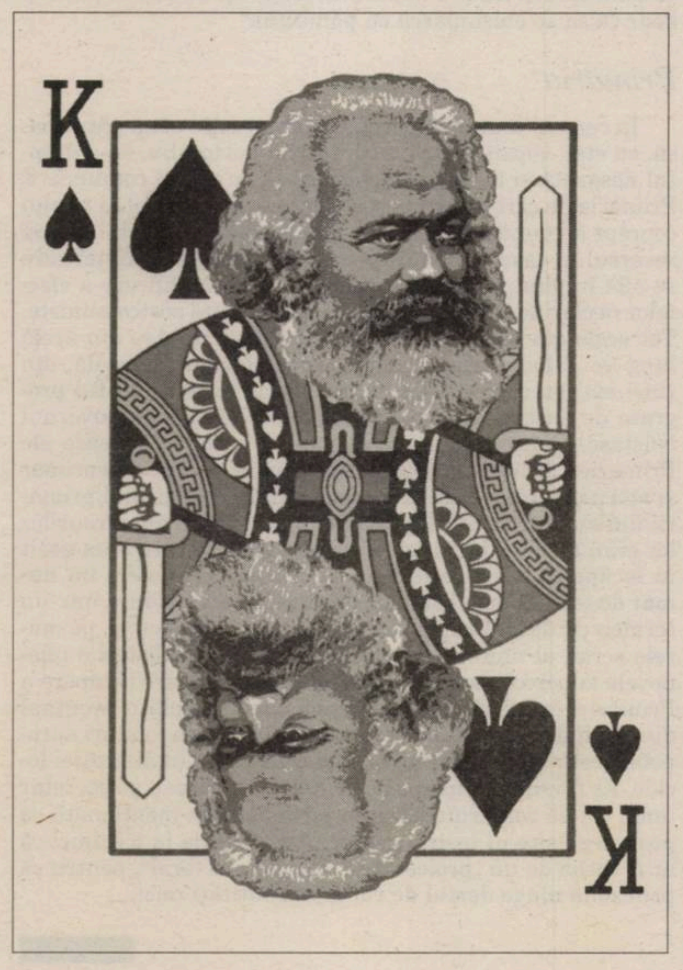

Capitalism vs *socialism?*

Lumea economică nu trebuie să fie judecată cu o logică binară supersimplificatoare: capitalism *vs* socialism. De aici ar rezulta o inferenţă cvasi-automată. Ca tot ce ţine de capitalism, bun şi rău, este de acceptat fără discuţie. Sînt cîteva probleme cu această logică. Ceea ce numim capitalism (coabitare de sector public cu sector privat) fiinţează într-o varietate semnificativă. Se poate astfel distinge o variantă latino-americană rău famată (cu oligarhie, polarizare extremă de venituri, cvasi-războaie civile şi, adesea, simulacru de democraţie) de ceea ce s-a conturat în Europa occidentală după cel de-Al Doilea Război Mondial şi în SUA (chiar dacă există diferenţe notabile între modelul anglo-saxon şi cel „continental"), sau de o variantă asiatică, caracterizată de autoritarism şi corporatism industrial. A doua problemă este de înţelegere a funcţionării pieţelor. Teoria economică modernă se ocupă de alocarea resurselor din perspectiva inter-generaţională (pentru resursele epuizabile), de forţele motrice ale progresului tehnologic („endogenitatea" creşterii economice), de „eşecuri de coordonare" pe pieţe (vezi mai ales ce se întîmplă pe pieţele financiare – nevoia de sisteme prudenţiale), de aglomerarea de factori de producţie, de randamente crescătoare, de expectaţii şi rolul lor, de rolul bunurilor publice, de sisteme de asistenţă socială care să garanteze funcţionarea contractului social etc. De aici rezultă constatări ce s-au impus în politica publică. Mă refer la nevoia de bunuri publice (avem nevoie de un sector public), de nevoia de a reglementa pieţele (nu numai cele financiare) pentru a preveni abuzul de poziţie dominantă şi altele. Este problema dinamicii capitalismului în sensul înţelegerii legăturii între raţionalitate şi viaţa organizaţională.

Imediat după 1989 s-a vorbit în mod simplificator şi metaforic despre „sfîrşitul istoriei" (Francis Fukuyama, *The End of History,* 1990), despre victoria ubicuă a ceea ce politologul Fareed Zakaria a numit democraţie liberală. S-a subestimat considerabil evoluţia lăuntrică, ciclică a societăţilor capitaliste mature, care pot revela anchilozări instituţionale şi declin de performanţă, cum se întîmplă acum pe fondul crizei financiare acute. Nu întîmplător, neoliberalismul (fundamentalismul pieţei) se află în defensivă; în acest spirit trebuie interpretată şi dezbaterea privind criza globalismului (ca filozofie politică a globalizării), „criza capitalismului global", pe fondul unor contradicţii şi efecte perverse generate de globalizare, resurecţia protecţionismului în ţări capitaliste dezvoltate (ce intră în conflict cu logica globalizării), criza financiară actuală. Căutarea profitului impune logica sa implacabilă, şi fără eficienţă nu se poate progresa. Dar a fi dispus să vinzi şi să cumperi aproape orice, inclusiv sufletul, nu ajută binele; cînd tot mai mulţi indivizi fac aşa ceva, cînd sentimentele de ruşine şi vinovăţie ies din matricea comportamentului în societate, faţa hidoasă a capitalismului îşi arată colţii, capitalismul îşi pierde sufletul. O politică publică lucidă, responsabilă înseamnă să te ocupi de părţi mai puţin bune ale funcţionării pieţelor: lăcomie fără margini, lipsă de onestitate, cinism, egoism etc. – cînd acestea încalcă legea lovesc în interesul public.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Andrei MANOLESCU

Sărata Monteoru

– în căutarea farmecului pierdut –

Povesteam în numărul trecut că Amara e încă plină de amărăciuni, în ciuda importantei resurse naturale: nămolul organic de pe fundul lacului pe ale cărui maluri a fost înfiinţată staţiunea. În schimb, cale de o oră şi ceva mai la nord-vest, în judeţul Buzău, la circa o sută de kilometri de Amara, staţiunea Sărata Monteoru a început să-şi recapete, în ultimii ani, cîte ceva din atractivitatea de altădată. E gospodărită de propriii locuitori şi de cei care au cumpărat hoteluri şi baze de tratament, pentru că Primăria nu pare nici în acest caz să fi făcut mare lucru.

Pensiunile colorate şi necazurile proprietarilor

Şoseaua monotonă de cîmpie din marginea Buzăului se strecoară brusc printre dealuri şi, după cîteva şerpuiri, decorul se schimbă complet. Intri într-o mică depresiune subcarpatică, înconjurată de dealuri împădurite, ca un amfiteatru, pe cuprinsul căruia sînt presărate căsuţe colorate. Multe dintre ele se dovedesc a fi pensiuni cu nume exotice. „Caprice“ pare un vechi han renovat, cu piscină pe terasa superioară a unei grădini cu gazon impecabil. Nelalocul lui e doar afişul prin care turiştii sînt avertizaţi să nu-şi instaleze şezlongurile pe gazon (dar unde?). Oricum, iarna, piscina e goală, iar turiştii vin probabil doar de sărbători. Vizavi e o altă pensiune, ciclamen la culoare, cu numele „Casablanca“, lungă, fără etaj şi cu mai multe uşi care dau direct în curte. O pisică albă cu coada neagră stă tolănită pe trepte. Din spatele unui garaj apare proprietarul în haine de lucru. Îl cheamă **Nelu Moroianu** şi se arată deschis la vorbă. A fost mecanic la fabrica de mase plastice din Buzău pînă în 1991, cînd s-a gîndit să-şi facă o pensiune. Se plînge de autorităţile locale care nu au asfaltat niciodată podul de pe pîrîul Sărata (pe care măcăne raţele), pod pe care încă se mai vede noroiul de la inundaţiile de acum cîţiva ani. Gropile în asfalt sînt astupate doar cînd ei, proprietarii de pe strada de dincolo de pod, dau peşcheşuri asfaltagiilor care uneori mai apar prin localitate. Marele necaz al lui Nelu Moroianu e însă altul: turiştii nu mai vin în număr aşa de mare sau vin şi pleacă mai repede decît în anii trecuţi, din pricina calităţii proaste a apei din ştrandul staţiunii. „Nora lui Văcăroiu a preluat complexul şi bagă apă fără destulă sare. Astă-vară turiştii au fost foarte nemulţumiţi. Ea aşteaptă acum fonduri europene, nu investeşte nimic, face doar ce vrea, şi *noi* n-avem nici o putere. *Ei* sînt la putere. Iar lumea care vine să stea aici e interesată în mod special de ştrandul cu apă cloro-sodică, pe el se bazează întregul turism din Sărata Monteoru. În plus, cînd au venit ăştia la complex, au pus nişte preţuri exorbitante. O bere era 8 lei. La căsuţele de la camping nu li se oferă turiştilor nici lenjerie, nici altceva. Ce să mai zicem...“

Cum fiecare staţiune îşi are legendele ei, legate de demnitari (chiar şi Ion Iliescu are mult mai multe case decît îşi imaginează), am insistat cu întrebările, iar în cele din urmă am aflat că „nora lui Văcăroiu“ nu e chiar noră, ci doar iubita fiului acestuia şi că are o legătură cu firma Tomini din Constanţa, care a preluat complexul. Pe de altă parte, proprietarul firmei respective (a cărei principală activitate este recuperarea fierului vechi) este un om de afaceri grec. Pornind de la aceste date, presa a titrat, la vremea respectivă, că „familia lui Văcăroiu a cumpărat Sărata Monteoru“. Localnicii ştiu toate astea din presă.

Vechii boieri

Un alt comerciant grec, Grigore Stavri, devenit ulterior Monteoru, a fost cel care a înfiinţat (în 1885) staţiunea care-i poartă numele şi pe care o dorea un fel de nou Karlovy Vary. Urmaşii săi au cerut statului retrocedarea unor terenuri şi imobile care au aparţinut familiei. Le-au recîştigat parţial – conacul care fusese transformat în tabără de copii, capela (construită de un arhitect german la începutul secolului trecut) şi nişte terenuri împădurite. Nu mai există însă nici parcul englezesc, nici impunătoarele hoteluri şi cazinoul construite de Grigore Monteoru (care avea şi o statuie în faţa cazinoului): au fost demolate în timpul regimului comunist. În locul lor au fost construite hoteluri pentru ţărănime. Asta e însă o altă poveste.

Tot familiei Monteoru au aparţinut şi exploatările petroliere din zonă cu celebra *mină de petrol,* un interesant sistem de exploatare a ţiţeiului în galerii care încă funcţionează. Se spune că în Europa nu sînt decît două asemenea mine.

Investiţiile noi

Pe o peluză de lîngă gardul complexului „achiziţionat“ de „nora“ demnitarului, un afiş interzice călcatul pe iarbă, sub ameninţarea amezii între 500 şi 1500 de lei, iar mai jos scrie că e vorba de o proprietate privată. Adică te amendează proprietarul? Grecul ăla nou? Sau îţi dă amendă statul (Curtea de Conturi?) în numele proprietarului?

Între cele două hoteluri aflate în aceeaşi curte, ca un şir de furnici, mai multe femei cară scaune cu spătar înalt, tapiţate cu piele neagră. Le mută dintr-o sală în alta, în vederea marii petreceri de revelion. După ultima serie de tratament va urma turismul de sărbători. O administratoare se oferă să-mi prezinte hotelurile cu restaurantele, camerele şi bazele lor de tratament. Îmi spune că atunci cînd le-au luat în primire ploua înăuntru. Acum sînt renovate şi zugrăvite, pline de noi arcade şi plante de interior. Grădinile sînt ornate cu statuete şi beculeţe. Unul dintre restaurante pare chiar foarte şic, iar camerele sînt cochete. Una costă, în medie, un milion de lei pe noapte. (Nu se confirmă acuzaţiile concurenţei de la pensiuni.) Ştrandul nou e la doi paşi, iar administratoarea recunoaşte că mai are nevoie de oarecare îmbunătăţiri. Bazinele vechi sînt dezafectate şi prin ele cotrobăie cîinii vagabonzi.

Turism şi nămol gratis

În vecinătate există un al treilea hotel, – „Ceres“ – aflat încă în administrarea Ministerului Muncii. Nu mai e doar pentru ţărani, cum era odată – îmi spune directorul **Sorin Condrache** –, ci pentru orice fel de pensionari sau salariaţi cu lefuri mici. Preţul e standard, ca şi la Amara şi în alte staţiuni: 13 milioane, tratament, cazare şi masă pentru 18 zile. Unii îl plătesc compensat pe jumătate. Hotelul e aproape plin într-o perioadă total nepropice turismului. E ultima serie din an, înainte de pauza de o lună care se face în fiecare iarnă.

Vorbind despre necazurile turismului din România, directorul îmi aminteşte că e mare criză de bucătari şi de personal calificat în turism şi că mentalitatea amortizării investiţiilor pe termen scurt e cît se poate de păguboasă. Spune că, spre deosebire de hotelurile privatizate, complexul pe care îl administrează nu se bazează doar pe turismul de week-end. Totuşi, în opinia lui, acest fel de turism, de week-end, ar trebui încurajat. Zona e plină de locuri care pot fi vizitate şi, dacă s-ar termina drumul peste dealuri, spre Măgura, s-ar face şi legătura directă cu drumul de Buzău care duce la Vulcanii Noroioşi sau la aşezările rupestre şi Muzeul Chihlimbarului. În apropiere mai sînt şi siturile arheologice pentru cultura Monteoru din epoca bronzului. În plus, la Sărata, cura cu ape sărate poate fi completată cu tratamente pe bază de nămol sulfuros (care nu costă precum cel din Amara şi poate fi găsit gratis la nişte izvoare aflate în pădure, pe un deal din apropiere). Există în zonă şi un izvor a cărui apă ajută la tratarea unor boli gastrice. „Unii însă – spune domnul Condrache – beau cîte doi litri dintr-odată şi peste o oră se miră de ce nu s-au vindecat definitiv. Alţii laudă calităţile nămolului, deşi nu le-a recomandat nimeni să-l folosească. Ăsta e un revers al gratuităţii, au acces la el oameni cărora nu le e de nici un folos. Îşi dau cu el pe corp doar ca să se obişnuiască cu pămîntul.“

Primăria

În centrul comunei Merei, e o construcţie nouă pătrăţoasă, cu etaj, vopsită într-un cărămiziu-portocaliu, de-a dreptul nesărată şi în nici un fel asortată cu restul comunei. E Primăria de care aparţine şi staţiunea. Monument al noului concept de bunăstare publică rurală, falnicul imobil îşi are reversul în casa părăsită de pe cealaltă parte a uliţei care se află în plin proces de surpare, ca o exemplificare a efectelor neclarificării drepturilor de proprietate postcomuniste. Tot acolo am văzut pentru prima dată şi un Aro din acela lung (şi galben) pentru transportul elevilor la şcoală, din zone mai greu accesibile (fabricat prin controversatul program de susţinere a societăţii Aro, inventat de Guvernul Năstase). Am străbătut în sus şi-n jos vastele culoare ale Primăriei, fără să-i găsesc nici pe primar, nici pe viceprimar şi nici pe secretar (cele trei personalităţi ale oricărei primării din mediul rural). Uşile albe de termopan ale birourilor lor erau închise, iar singurii doi angajaţi pe care i-am găsit în încăperea registraturii nu au reuşit să-mi ofere un număr de telefon mobil sau să intermedieze o întîlnire într-un termen cît de cît util. În timp ce parlamentam cu ei, pe marele ecran al unui televizor cu plasmă se desfăşura o telenovelă supercolorată. Am presupus că în fiecare încăpere a Primăriei există cîte un asemenea televizor, plătit eventual din banii de impozite locale sau, de ce nu, din fonduri europene destinate reformării şi modernizării administraţiei locale. Aş fi vrut să-l întreb pe primar, pe vice sau pe secretar unde vor să construiască acea pîrtie de schi menţionată ca proiect pe site-ul instituţiei lor. Am aflat de la localnici că ar fi vorba de un „proiect de-a dreptul electoral“, pentru că prin zonă ninge destul de rar şi în cantităţi mici...

Ştiri nebăgate în seamă

● **Belgia supravegheată.** Consiliul Europei a decis monitorizarea Belgiei după ce Guvernul regional flamand n-a vrut să confirme alegerea în trei comune a trei primari francofoni. Marino Keulen, ministrul regional flamand, liberal, a refuzat formal să-i numească pe primarii a trei comune situate pe teritoriu flamand, la periferia oraşului Bruxelles, aleşi cu o largă majoritate. Ministrul le reproşează că la alegerile municipale din 2006 au încălcat regulamentul regional, trimiţînd locuitorilor convocări la alegeri în limba lor, şi nu doar în limba olandeză. De atunci, el le refuză numirea, în virtutea puterii sale de tutelă, formalitate indispensabilă prevăzută de legislaţia belgiană. Comisia de anchetă trimisă de Consiliul Europei a confirmat faptele, dar a considerat că sancţiunea e „disproporţionată" şi cere numirea imediată a primarilor, recomandînd totodată şi revizuirea legilor privind limba în vigoare în Belgia. Se prevede şi monitorizarea Belgiei pentru a o obliga să aplice corect Carta autonomiei locale, ratificată în 2004. (după *Le Monde,* 6 decembrie)

● **Tortura şi muzica.** Tactica a fost descoperită în urmă cu 20 de ani, cînd forţele armate americane au folosit megafoanele, puse la maximum de intensitate sonoră cu cîntecele formaţiei Guns N' Roses şi ale lui Elvis Presley, pentru a-l forţa pe Manuel Noriega să se predea. A mers. De atunci sunetele intense au fost folosite ca element al torturii sofisticate practicate pe deţinuţi, conform mărturiilor concordante ale foştilor prizonieri de la Guantanamo şi din alte părţi. Cu ocazia celei de-a 60-a aniversări a adoptării Declaraţiei drepturilor omului, la iniţiativa lui Bruce Springsteen, un grup de formaţii şi de cîntăreţi au protestat împotriva acestei practici, printr-un minut de tăcere la concertele şi la festivalurile unde au cîntat. „Vorbim despre oameni ţinuţi în întuneric, inhibaţi fizic de cătuşe, cu capetele acoperite de saci şi pe care muzica îi asurzeşte. Poate să fie cel mai bun Ceaicovschi sau Barney dinozaurul. N-are importanţă. Înnebuneşti" – spunea David Gray. *(The Guardian,* 11 decembrie) (**M. B.**)

● **Căscatul.** Un grup de cercetători de la Universitatea Binghamton din New York au descoperit că prin căscat se reglează temperatura creierului. Cu alte cuvinte, dacă temperatura intracraniană este ridicată, sînt şanse mari să începem să căscăm. Astfel, multe dintre misterele legate de căscat – cum ar fi, de exemplu, motivele pentru care oamenii cască, de obicei, înainte sau după somn, de ce anumite boli duc la căscatul excesiv sau de ce respiratul pe nas şi răcirea frunţii pot opri căscatul – au fost dezlegate cu succes. (după *Discovery News,* 15 decembrie) (**R. T.**)

PUBLICITATE

www.libertaspublishing.ro

NOUTĂŢI ÎN LIBRĂRIA LIBERTAS

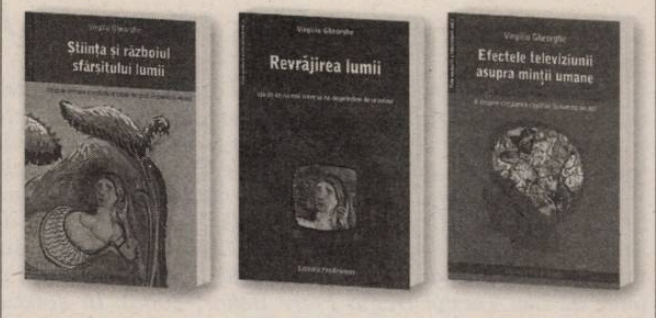

VIRGILIU GHEORGHE
Ştiinţa şi războiul sfârşitului lumii
352 pp., 14 lei

VIRGILIU GHEORGHE
Revrăjirea lumii
288 pp., 14 lei

VIRGILIU GHEORGHE
Efectele televiziunii asupra minţii umane
464 pp., 16 lei

Libertas publishing
Librăria LIBERTAS
contact@libertaspublishing.ro
Tel./Fax: 021 627 14 92 | Mobil: 0721 576 456

ÎN VREMURI TULBURI, ORCHESTRAŢIA CU VIORI ZBURĂTOARE „ÎN CADRU INTIM" VA OBŢINE O VICTORIE ZDROBITOARE ASUPRA DULCELUI GRAI DUBLU

● Un anunţ din *Evenimentul zilei* (vineri, 12 decembrie 2008) îmi confirmă bănuiala că în vremuri tulburi se caută minţi clare: „Angajăm astrologi, clarvăzători, numerologi, cunoscători de tarot şi bioenergeticieni. Se lucrează de acasă. [...] Angajăm din toată ţara". (**D. S.**)

● Chitaristul Joe Satriani i-a dat în judecată pe cei de la Coldplay acuzîndu-i că piesa „Vida La Vida" este un plagiat după compoziţia lui „If I Could Fly". La cum sună piesa britanicilor (aceleaşi trei note, în aceeaşi progresie, acelaşi ritm, măsură şi armonie), Satriani va cîştiga procesul. Profit de ocazie să-i transmit lui Alexandru Andrieş că piesa „Cea mai frumoasă zi" i-a fost plagiată de Lily Allen pe „Little Things" şi să-i întreb pe cei de la Coma de ce n-au creditat sample-ul de pe „Never Let Me Down Again" folosit în orchestraţia cu viori în finalul variantei *unplugged* a piesei „Culori". (**M. C.**)

● În alţi ani, încă de pe la mijlocul lui noiembrie, mă simţeam sufocată de reclamele cu Moşi, Crăciuniţe, sănii zburătoare, brazi, marmote înzăpezite şi clinchet de clopoţei de la televizor, de regulă aceleaşi din anii precedenţi. Mă simţeam agresată şi de decorul kitsch „de sezon" de pe străzile oraşului. Aveam oroare de pocnitori. Anul ăsta, nu mă mai deranjează nimic. Reclamele curg în voia lor, pe ecran, cît despre stîlpii împodobiţi, nici măcar nu-i mai observ. E clar: am devenit, în sfîrşit, imună la spiritul Crăciunului, *made in Romania*. (**A. P.**)

● Preşedintele Universităţii Creştine „Dimitrie Cantemir", Momcilo Luburici (nu, nu e poreclă), a fost filmat cu camera ascunsă în timp ce promitea unei domnişoare că o poate înscrie la facultate la jumătatea anului universitar. Apoi, preşedintele a chemat fata la el acasă, „în cadru intim", să-i privească „gropiţele", să vadă fata „cum e la corp", să-i fie „regină". Cum e posibil ca un preşedinte de universitate creştină să nu aibă un birou dotat cu pat şi să fie constrîns a pleca acasă, la vîrsta de 80 de ani, pentru a-şi îndeplini funcţiile academice?! (**M. C.**)

● Prim-ministrul spaniol Zapatero a pronosticat că în derby-ul campionatului, acel „El Clasico", Barcelona va obţine o victorie zdrobitoare, cu 5-1, asupra rivalei din Madrid; catalanii au învins greu, în ultimele minute, cu 2-0. Să existe în Europa prim-miniştri ageamii în fotbal? (**R. C.**)

● Mi-a fost dat s-o aud şi pe-asta: pe un post de televiziune din România a apărut sloganul *We love to entertain you*. Dacă pînă acum existau revolte mocnite contra limbii române în ţopisme de cartier pline de ifose şi de bani, sloganul mai sus amintit declară parcă, pe faţă, război dulcelui grai strămoşesc. (**S. G.**)

● Să-l iertaţi pe bietul cetăţean, dar a ajuns să fie mai turmentat ca niciodată. De-aia – daţi-mi voie! – întreb: eu – hîc! – cu cine am votat? Şi pen' ce? Că am votat cu ai noştri şi acum îi văz cu ai lor. Care va să zică, cine e la guvernare? Dar care ai noştri, mă-nţeledzi, neicuşorule, la noi, la colegiu, ce colegi am eu??? Că s-a modificat, înţeleg!, dar nu s-a schimbat nimic, uninominal – să fie!, dar cine e de-ai noştri? În sănătatea conului Theodor... Cum, nu mai e?! Şi guvernul – guvernul, onorabile! – unde e? Văz dublu... Văz monstruos. Conu' Emil – a plecat au ba? Negocieri de la zero, care va să zică, puicuşorule, şi clopoţeii... Să cînte muzica, încep să ameţesc. Ei, bravos, vrei să miros a gaz? E prea scump, stimabile, criză, asta e. E mai ieftin să miroşi a vischi. Premium. Hîc! (**M. Ş.**)

Cu ochii-n 3,14

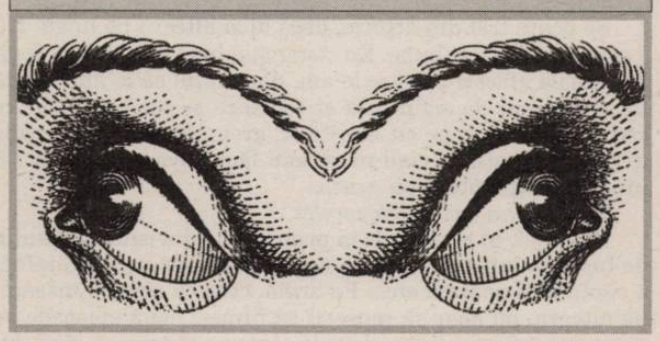

ERA TIMPUL CA, ÎN PLINĂ CRIZĂ CARE TE LASĂ FĂRĂ MAŞINA DE TOCAT DRUMURI, UN MECANISM DE TIP BUMERANG SĂ ÎNLOCUIASCĂ (FATALMENTE) ORICE MAJORARE DE BUN-SIMŢ CU O GLĂSUIRE MAI IMPORTANTĂ DECÎT S-AR ZICE

● Din lirismul folclorului contemporan de pe Taraf TV: „De m-ar întreba duşmanii / De unde am eu banii, / Le spun că-i am în grădină / Să vină să dea cu sapa"; „Cu cine m-am însurat / Mă dă noaptea jos din pat. / Aşa face zi de zi, / Să urce toţi fraierii"; „Vrea gagica mea la mare / Că e albă pe picioare. / Zice că s-a săturat / Să facă plajă în sat" şi „Bate noaptea cineva / Cu paru' în uşa mea. / Dacă e Poliţia / Ce mă fac, că iar mă ia". Era timpul ca *gagica* să înlocuiască *mîndra*, *plaja – plaiul*, iar *Poliţia – potera*. (**M. C.**)

● Întrebare în plină criză mondială: ce se ascunde în alegerea, la Johannesburg, a unei superbe rusoaice ca Miss Univers 2008? Asta după ce, anul trecut, Miss Univers fusese o chinezoaică... Să nu se ascundă chiar nimic? Enigmă îndărătnică. (**R. C.**)

● La Euforia TV, a început o emisiune care te lasă fără grai: *Fă-mi un copil*. E o emisiune-concurs, în care o femeie vrea să aleagă, din 10 bărbaţi, unul „pentru material genetic". Oare CNA nu poate să facă nimic pentru protecţia viitorului copil? (**C. P.-B.**)

● Primesc într-o dimineaţă un telefon pe fix: „Alo?! Sînteţi dna Iosif, nu?". Nu eram. Încurcată, prezenţa feminină de la celălalt capăt al firului face o pauză de cîteva secunde, izbucneşte în rîs şi zice: „Scuzaţi-mă, voiam doar să văd dacă sînteţi acasă". Pentru un moment am avut senzaţia „cuplajului" telefonic din copilărie: ce să mai cobori sau să urci cîteva etaje ca să vezi dacă vecina X este acasă? Ridicai telefonul şi, cu puţin noroc, o interceptai pe firul telefonic. „Dna X? Sînt vecina de la VII. Vin să iau maşina de tocat". „Vă aştept. Nu, nu cu tine vorbeam, mamă. Da, vecină, veniţi." Cuplajul telefonic, care va să zică, e un fel de sms ceauşist improvizat. (**R. T.**)

● Ţinînd cont că de la New York la Bucureşti am făcut cca 10 ore, iar de la Otopeni la mine, în Romană, fix 2 ore, să se calculeze: de cîte drumuri Otopeni-Romană e nevoie pentru a ajunge la New York? Cine ştie răspunsul primeşte din partea mea recomandarea de a vedea *Apocalipsa după şoferi*, noul documentar al lui Alexandru Solomon – din care afli, de pildă, că un sfert din ziua fiecărui bucureştean se pierde în trafic... (**a. l. ş.**)

● Acum, dacă ziaristul de la Bagdad a aruncat cu pantofii în preşedintele Bush (ce reflexe, dom'le!), la conferinţele de presă ziariştii irakieni vor fi descălţaţi? Nu ar putea primi nişte pantofi speciali făcuţi de CIA sau de NASA, cu un mecanism de tip bumerang? (**C. G.**)

● Nu ştiu alte oficii poştale cum sînt, dar cel bucureştean de pe Şcoala Floreasca, colţ cu Dorobanţi, unde, fatalmente, intru de două ori pe săptămînă, mă aruncă brusc în timp, înainte de '89. O zonă crepusculară unde se poate întîmpla orice, unde se zace zile întregi, unde timpul e o glumă proastă, iar aerul de *dictatură* a bunului plac funcţionăresc te hipno-regresează după prima jumătate de oră de aşteptare la unicul ghişeu funcţional... Săptămîna asta, în ajun de sărbători, se terminaseră timbrele. La Poşta Română *nu se mai dădeau* timbre! (**S. S.**)

● Dilemele continuă să apară în domenii sau împrejurări la care nu ne-am fi gîndit, aşa cum rezultă din această declaraţie a dlui Mugur Isărescu, guvernatorul Băncii Naţionale: „Orice majorare de taxe principale în România, TVA sau cotă unică, este dilematică". Dl Isărescu, de altfel, e un vechi „om cu dileme", iar la criza financiară de acum, probabil că are mega-dileme... (**M. V.**)

● Într-un interviu acordat colegilor noştri de la *Adevărul,* Andreea Esca răspunde întrebării de ce dă atît de rar interviuri: „Cred că datorită profesiei mele mă văd destul oamenii şi nu vreau să-i agasez cu prezenţa mea". Nu ştiu să fi citit ceva de mai mult bun-simţ venind de la o vedetă de televiziune. (**a. l. ş.**)

● Sîmbăta trecută, pe la prînz, la nişte ştiri TV, un purtător de cuvînt al Jandarmeriei a îmbogăţit limba română cu o glăsuire de sub chipiu, zicînd: „Sînt două cordoane de baraj care perimetrează această parcare". (**D. S.**)

● O zi mare pentru România: prim-ministrul nominalizat Theodor Stolojan este înlocuit cu Emil Boc, iar Dorinel Munteanu (antrenor la echipa Steaua) este înlocuit de Marius Lăcătuş. Cele două ştiri mergeau cot la cot în toate buletinele dimineţii de marţi şi era greu de luptat cu senzaţia că a doua este mult mai importantă decît prima. (**M. B.**)

● George W. Bush a făcut faţă în mod cît se poate de sportiv momentului de la conferinţa de presă în care un jurnalist irakian şi-a aruncat pantofii, pe rînd, către el. A spus că numărul pantofilor zburători (pe care i-a evitat cu graţie) era 44 şi că, în definitiv, atitudinea jurnalistului a fost un mod de a atrage atenţia. Gestul ne aduce automat aminte de un alt moment celebru de acum cîteva decenii, cînd Nikita Hruşciov şi-a scos pantoful şi a bătut cu el în masă la o conferinţă ONU. S-ar zice că, din cînd în cînd, pantofii îşi fac apariţia pe scena politică a lumii, pentru a protesta contra Occidentului. (**A. M.**)

„Cîştig mai bine din actorie decît din afaceri“

– interviu cu Dragoş BUCUR –

Dragoş Bucur (n. 1977, Bucureşti) a absolvit Facultatea de Teatru din cadrul Universităţii Naţionale de Artă Teatrală şi Cinematografică „I.L. Caragiale“. A jucat în spectacole de teatru precum Doi gemeni veneţieni *de Carlo Goldoni (regia Vlad Mugur, 1999),* Trilogia belgrădeană *de Biljana Srbljanovic (regia Cristian Popescu, 2000),* Hora iubirilor *de Arthur Schnitzler (regia Felix Alexa, 2001),* Minciuna din mine *de Sam Shepard (regia Ada Lupu, 2001) sau* Război şi pace *de Lev Tolstoi (regia Petre Bokor, 2003). În 2002 a obţinut Premiul „Timica“ la Gala Tînărului Actor. A jucat în scurtmetraje precum* Popcorn Story *(regia Tudor Giurgiu, 2001) sau* Visul lui Liviu *(regia Corneliu Porumboiu, 2004) şi în lungmetrajele* Marfa şi banii *(regia Cristi Puiu, 2001),* Furia *(regia Radu Muntean, 2002, Premiul UCIN pentru cel mai bun actor într-un rol principal),* Tancul *(regia Andrei Enache, 2003),* Hîrtia va fi albastră *(regia Radu Muntean, 2006),* După ea *(regia Cristina Ionescu, 2007) şi* Boogie *(regia Radu Muntean, 2007).*

Ai origini olteano-moldoveano-albaneze; cam care ar fi identitatea ta?

Bucureştean! Nici măcar nu ştiu dacă să mă laud sau nu cu „identitatea“ mea, dar asta e! Deşi, dacă stau să mă gîndesc mai bine, identitatea ar trebui dată de prezent, şi nu neapărat de trecut, de origini şi strămoşi şi în nici un caz de localitatea în care ai domiciliul. Identitatea o conferă familiă, ce faci, ce gîndeşti, ce creezi, ce idealuri ai.

Ce idealuri ai?

Sună trist, dar nu e: sînt un om fără „idealuri“, adică îmi doresc să trăiesc fericit şi împăcat alături de cei apropiaţi. Şi, bineînţeles, dacă pe lîngă asta se poate să iau un Oscar, să salvez balenele, să inventez o sursă de energie total nepoluantă ar fi perfect.

Eşti căsătorit şi de un an eşti şi tată; te-a ajutat experienţa personală pentru a „intra“ în rolul lui Boogie?

Cred că m-a ajutat să iau castingul, nu să „fac“ rolul. Pentru asta m-au ajutat Radu Muntean, Adrian Vancică, Mimi Brănescu, Anamaria Marinca şi Vlad Muntean, experienţa de pînă acum în film şi repetiţiile.

Chiar aşa, dacă ar trebui să-l descrii pe Mimi Brănescu în trei cuvinte, care ar fi acelea?

Integru, ironic, familist.

Ai lucrat şi cu Cristi Puiu, şi cu Radu Muntean, poţi defini în paralel maniera de lucru a celor doi?

Sînt doi pasionaţi, cam aici se încheie comparaţia între ei. Pot spune că sînt doi regizori cu care mă înţeleg ireproşabil pe platou. În particular mai avem divergenţe. Radu îmi e şi naş de cununie, că de fapt de asta tot joc eu în filmele lui, nu?

Care ţi se pare a fi fost rolul tău cel mai solicitant?

Ultimul este întotdeauna cel mai dificil, uiţi apoi părţile grele şi rămîi doar cu amintirile frumoase. Astfel încît ce lucrez acum cu Corneliu Porumboiu este cel mai greu rol din carieră, acum două luni era cel din *Contra timp* (regia Jesús del Cerro), iar pînă în august *Boogie* era în top.

Ai jucat în filmele regizate de noii regizori alături de noua generaţie de actori; însă cu cine din generaţiile mai vechi ţi-ar plăcea să joci?

Am jucat şi cu actori trecuţi de 30-40 de ani şi mă înţeleg foarte bine cu ei, nu există nici un „conflict de generaţii“. Am jucat alături de Victor Rebengiuc, Răzvan Vasilescu, Ion Sapdaru sau Luminiţa Gheorghiu. Sînt actori foarte buni lîngă care e o plăcere să stai şi să joci.

Ai primit oferte de film din afară?

Nu, am fost la un casting acum cîteva luni pentru un film important, dar atît. În schimb, presimt că se apropie. Ha!

Care mai e relaţia ta cu teatrul?

Zero.

Ziceai undeva aşa: „Dacă nu mai fac teatru înseamnă că asta îmi era scris“. Nu ţi-e dor totuşi să mai joci teatru?

Nu prea îmi e dor de teatru, sincer să fiu. Şi cînd am spus că poate aşa îmi era scris chiar am crezut. Acum şase ani mi-am rupt piciorul şi conducerea Teatrului „Nottara“ m-a înlocuit în spectacolele în care jucam. Cînd m-am refăcut ar fi trebuit să joc în continuare cu dubluri, lucru pe care nu l-am acceptat. Apoi am mai avut două tentative: la un spectacol s-a amînat premiera şi eu aveam deja alte contracte semnate, iar la celălalt au intervenit nişte probleme personale. Acum nu cred că aş mai rezista două-trei luni în repetiţii pentru un spectacol.

Se poate trăi din actorie? Mai toţi actorii se plîng că sînt plătiţi prost şi atunci aleg să joace în seriale dubioase de televiziune.

Se poate trăi din actorie, dacă ai şi altceva pe lîngă! Nu e spus ironic, ci pe bune. Eu cîştig mai bine din actorie decît din micile afaceri pe care le am, dar faptul că le am îmi dă un sentiment de siguranţă şi relaxare şi pot juca doar ce cred că merită şi pe cît merită. E greu să alegi producţiile în care intri atunci cînd nu ai mai făcut nici un ban de 7-8 luni şi te aşteaptă copii acasă...

Tu de ce nu joci în telenovele?

Eu nu joc în telenovele în primul rînd din cauza ritmului de lucru, e înfiorător: 12-13 ore pe zi, 6 zile pe săptămînă, 4 săptămîni pe lună etc... Pe urmă, cred că actoria înseamnă altceva, nu doar să reuşeşti să filmezi două episoade pe zi şi să mai fii şi mîndru de asta. Actoria înseamnă gînd, invenţie, colaborare cu regizorul, cu operatorul, cu cei de la props şi costume, cu sunetul, cu colegii de platou...

Făceai o emisiune interesantă despre cultura urbană pe Realitatea TV*; de ce n-o mai faci?*

Atît a fost contractul, 100 de emisiuni şi gata. În plus, după patru luni de plimbat pe stradă mă cam plictisisem, era prea mult pentru mine.

Ai pus pe picioare o firmă de casting; îţi place să munceşti?

Am şi un club, se numeşte „Frame“. Răspunsul e da, îmi place să muncesc, iar agenţia de casting e un fel de afacere de familie. Secretara e sora lui Boogie (asociatul meu, nu personajul), omul de încredere e tata, pînă de curînd a lucrat şi Andreea, sora mea. Restul angajaţilor sînt vechi şi ei... E plăcut aşa.

O întrebare clasică: dacă n-ai fi ajuns actor, ce-ai fi putut face?

Economist sau bucătar. Poate doctor... De fapt, cred că aş fi fost cam pierde-vară.

Ce fel de doctor?

Nu sînt sigur, dar cred că ceva chirurg, să pot repara oameni.

Spuneai undeva: „Nu sînt un om care frecventează cluburi, nu merg la petreceri, la lansări de maşini sau aniversări de reviste“. Ce faci cînd nu filmezi?

Păi, mergem la film la Plaza cum prindem o seară liberă, iarna merg la snowboard, vara la căţărat, mai facem cîte un grătar. Şi îmi place mult să călătoresc, cînd prindem o lună fără griji ne urcăm în maşină şi plecăm în Europa. Eu, Dana şi Sofia.

Cum e Sofia?

Sofia e... Sofia. Nu o pot compara cu nimic şi nu o pot nici descrie! E plină de viaţă aşa cum ar trebui să fim toţi şi capricioasă ca o femeie ce va deveni...

Ai timp şi de familie, şi de carieră, şi de club?

Nu, aşa că s-au stabilit priorităţile: familie, carieră, club şi restul.

S-a făcut recent un top al celor mai bune 10 filme româneşti ever*; care ar fi favoritele tale?*

Alea în care joc eu.

a consemnat Marius CHIVU

PUBLICITATE

Muzeul Naţional de Artă al României
strada Stirbei Vodă, 1, Bucureşti, www.mnar.arts.ro
LINIA ŞI CULOAREA
Desene florentine din secolul al XVII-lea
Capodopere de la Muzeul Luvru
25 septembrie 2008 - 11 ianuarie 2009

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul V, nr. **254-255** ● 23 decembrie 2008 ● 40 pagini ● 4,90 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Cum am călcat în strâchini la Berlin“
pagina **3**

Teodor Baconsky
„La anul...“
pagina **14**

Cristian Ghinea
„Locul lui Antonescu în istorie“
pagina **35**

DILEMELE ANULUI 2008

„Omul fără dileme
e Big Brother, Șeful,
Conducătorul.
Cel căruia nu-i trece
niciodată prin cap
că poate greși, că poate fi
monstruos, că e nedorit
și vătămător.
Cel care știe întotdeauna
ce face și nu face decît
ceea ce știința lui cubică,
de beton, îi dictează
să facă. Cu omul acesta,
cu pericolul acesta
se răfuiește Dilema.“

ANDREI PLEȘU,
„OMUL FĂRĂ DILEME“
(4 martie 1993)

© I. Barbu

5 948467 000216 51

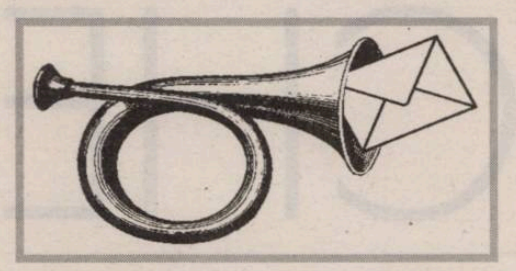

Nr. 251: Articolul lui Andrei Pleşu, „Micul Paris“

Stimată redacţie,

Propun acest text ca o reacţie la articolul dlui Andrei Pleşu din numărul 251 al Dilemei vechi. *Nu este un pamflet, în opoziţie, ci un contrapunct, ca în muzică. El poate fi şi cotangent.*

Şoc: pe 5 decembrie, la ştiri, apare dna Elena Udrea (dacă nu vreţi să publicaţi asta pentru că apare un nume, atunci îl înlocuim cu: o doamnă cu lucruri multifuncţionale, din politică), a întîrziat puţin pentru un certificat – aşa am auzit din comentariul reporterului –, e confuză, nu ştie sala în care se distribuie ceva, nu înţeleg ce anume pentru că sînt doar un absolvent de filologie. Imagine şocantă însă! Doamna are o haină trei sferturi făcută din petice colorate, din pătrate mari intense şi ţipătoare: galbene, verzi, roşii, mov, pare-mi-se. Şi nu se opreşte aici senzaţia: pe dedesubt poartă o rochie din acelaşi material în careuri mari multicolore, mixate brut. Tocmai citesc Salman Rushdie *L'Enchanteresse de Florence,* ultima apariţie de autor, la Plon. Mai am 100 de pagini. Mă zgîlţîi în faţa acestei imagini duble, de careuri *criardes,* fluturătoare, pentru că am revelaţia primei imagini în mişcare din ultimul roman al acestui scriitor indian. Ne aflăm – în povestire, desigur – în Renaşterea florentină, într-o simultaneitate a curţilor regale, sîntem pe vremea mongolilor, a otomanilor, a perşilor, a pirateriei italiene, a sodomiilor şi pungăşiilor la curţile Indiilor, în timpul valahilor lui Vlad Dracula (Salman Rushdie are, la sfîrşitul romanului, o bibliografie de cîteva pagini bune, pentru renumele, atmosfera, moravurile redate exact din acel secol). Prima pagină – vezi asemănarea cu ecranul TV cu doamna în ritm galopant în primplan – un străin blond şi zdravăn, Ucello di Firenze, stă în picioare, într-un car tras în galop de boi şi, prea mîndru, poartă o haină lungă formată numai din petice strident colorate, cusute, din piele, matlasată cu o dublură asemenea în care ascunde tot felul de lucruşoare care-l ajută în *tours*-urile lui de magie pe care, printre altele, le face, uimindu-i pe toţi, fără să lase să se ghicească

vreun detaliu din culisele lui – pardon, dedesubturile lui multicolorate (vezi tururile de forţă casnică, andrele, mop, sarmale şi blog). Furase, pe un vas, o scrisoare din partea reginei Angliei, de la un lord scoţian, şi acum se ducea la caravanseraiul marelui Moghol, în inima Indiilor. Călătorul cu haina lui ciudată care naşte curiozitate – audienţă, în termeni moderni – se numeşte singur „Mogor dell'Amore“ şi, mai tîrziu, ca să-şi salveze pielea, istoriseşte în numeroase episoade cum, în afară de secretul din scrisoare, el ar fi fiul *„de l'Enchanteresse de Florence“*. De aici magia adevărată, din roman – dar asta se întîmplă doar în poveste, restul – pînă aici – e realitate.

Liliana NICOLAE
lilinicolae@yahoo.com

Actualităţi

Mondo cane

În ultima secvenţă din celebrul film italian *Mondo cane* (1962), pe care l-am văzut la cinematograf cu decenii în urmă, un „artist“ extravagant (să-i zicem) „interpreta“, pe scena unui teatru, o „bucată muzicală“ la un „xilofon“ *sui generis*. „Xilofonul“ era alcătuit dintr-un şir de fiinţe umane aşezate în ordinea înălţimii, în timp ce „interpretul“ (şi, probabil, şi „compozitorul“) se deplasa rapid pe dinaintea acelor oameni şi îi lovea peste obraji cu palmele. Deşi oamenii erau, cum spuneam, de înălţimi diferite, nu-mi amintesc ca palmele să fi sunat totuşi diferit una faţă de alta, după înălţimea fiecăruia. „Interpretul-compozitor“ avea o mobilitate de invidiat de-a lungul şirului, iar palmele aplicate de el, temeinic, cu metodă (şi fără vreo reţinere), într-o ordine şi cu o cadenţă numai de el ştiute, cădeau ca grindina peste obrajii bieţilor oameni-xilofon, care îndurau cu stoicism. Nici unul dintre ei nu lăsa impresia, judecînd după expresia feţei, că ar fi acceptat, în ultimă instanţă, un joc oarecare, fie el şi absurd. Nu-mi dau seama care era intenţia autorului, dar, cu sau fără voia acestuia, scena avea un tragism aparte. Un tragism grotesc, dar nu mai puţin tragism. Spre final, obrajii unora dintre cei bătuţi, care vreme de minute în şir se scuturaseră sub ploaia loviturilor, erau scăldaţi în lacrimi, iar unuia dintre cei mai scunzi, aproape un pitic, sîngele îi şiroia din nas... Era o ilustrare a degradării fiinţei umane împinse pînă la limitele absurdului, poate nu atît prin faptul că acei oameni acceptaseră, din cine ştie ce motive – poate pentru bani –, acea incredibilă umilinţă, cît mai ales prin pretenţia că totul se încadra în limitele unei arte (extreme, oricum) sau măcar ale unui amuzament de doi bani... Şi cu toate acestea, în sală s-a rîs copios. Fiind ultima secvenţă a filmului, cum spuneam, încă se mai rîdea cînd s-a aprins lumina. Şi atunci unul dintre spectatori, unul vîrstnic din cîte îmi amintesc, s-a ridicat şi s-a adresat indignat întregii mulţimi de spectatori: „Nu rîdeţi, tovarăşi! a strigat el. Lucrurile astea se întîmplă cu adevărat în lumea lor capitalistă!“.

M-au iritat totdeauna reacţiile neadecvate – ca să nu spun mai mult – ale spectatorilor din sălile de teatru şi de cinema, la scene de un dramatism evident. Dar intervenţia spectatorului indignat de la *Mondo cane* m-a iritat nu în mai mică măsură. Deşi a fost, în bună parte, probabil, îndreptăţită. Dar prea eram pe atunci constrînşi, instituţional, să facem, să spunem şi să simţim numai ceea ce *trebuia,* ca să accept o constrîngere în plus în acest sens. Neinstituţională de astă dată.

Paul TUMANIAN
p_tumanian@yahoo.com

Oameni cu facultăţi...

Proaspăt ieşit din mica noastră Castalie, adică dintr-un liceu care nu se număra printre cele mai proaste, pururi tînăr şi înfăşurat într-un entuziasm care s-a dus încetinel pe apa sîmbetei, m-am izbit cu capul de ceea ce se numeşte învăţămînt superior,

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

nu spui „ţine“ – instituţie însemnată, profesori lipsiţi de chef şi/sau nepregătiţi sau poate care vor doar să ne ţină cît mai mult în peşteră, aulă, amfiteatru, la lumina torţelor, capabili de altfel să ţină un discurs dezlînat, amorf, îndobitocitor.

Dar toate astea ar fi cum ar fi dacă măcar publicul căruia îi este adresat acest simulacru de studii superioare ar face un front comun, dacă măcar şi-ar epata profesorii, dacă ar putea să-i provoace la un dialog în care să-i dezgolească, din întrebare în întrebare, cum ne-a învăţat bătrînul Socrate, să-i încolţească; dar cum cei mai mulţi n-au habar de ce se află acolo, o întreprindere de asemenea calibru ar eşua lamentabil, ar provoca cel mult un rînjet uşor jenat din partea profesorilor („Las' că ştim noi mai bine, d-aia sîntem aici în faţă...“) şi consternare, uluire din partea celor mai mulţi colegi-studenţi, pe care puteţi să-i vedeţi, cu un pic de imaginaţie, ca pe o gloată din timpuri medievale care asistă la o mesă ce le este cu totul absconsă; singurele reacţii ar fi, fireşte, nişte interjecţii şi m-ar afurisi ca pe un eretic – de fapt, am vrut, la un moment dat să lipesc şi eu la intrare 95 de teze; din fericire, mai sînt şi persoane în privirile cărora pot să văd un minim acord tacit (dar şi multă resemnare).

Păi, da, între timp ne întîlnim în fiecare joi dimineaţă la toneta cu ziare să ne luăm *Dilema veche,* mai adăugăm mult bovarism şi paradisuri artificiale – ce expresie fericită pentru nişte lucruri oribile! – şi cu tot acest bagaj făcut căutăm locuri de muncă cu ziua prin oraş, semănînd din ce în ce mai mult cu Alex şi gaşca lui, hai, că-i ştiţi din *Portocala mecanică.*

Sergiu FÎNTÎNERU
sergiu_fintineru@yahoo.com

Caleidoscopul

Cînd eram copil, aveam un caleidoscop. Acel mic tub cu oglinzi şi pietricele colorate prin care te uitai în lumina ferestrei sau a unei lămpi, obţinînd prin rotire spectaculoase combinaţii simetrice de forme şi culori. Compuneam în linişte, înainte de ora culcării, perfecte, imobile lumi minerale.

De atunci mă adorm adesea strîngînd din ochi şi concentrîndu-mă pînă ce steluţe, punctuleţe, linii multicolore îmi defilează prin faţa ochilor, într-o proiecţie cifrată ce mă aruncă înapoi în spatele ochilor copilului cu caleidoscop. Iată un omuleţ, un cal, nişte unde pe o apă, un copac sau două cerculeţe mici, verzi-cenuşii ca ochii mamei. Zăpezi albe venite cu zgomot de vată în întunericul nopţii, ploaia înotînd în mare, vîntul frunzelor pergamentoase de toamnă. Toate le pot capta, într-un fel de *REM,* cromatic şi personal.

Mă gîndesc că viaţa noastră este acel muzeu *vivant* al reorientării, din tubul unui caleidoscop. Cineva răsuceşte cilindrul şi ne re-aşază, ne re-compune, ne re-creează în mod continuu. O rotaţie cît de mică şi totul se schimbă miraculos şi nu te mai saturi de ce vezi.

Cine răsuceşte tubul? Cine meştereşte oglinzile şi prismele? Cine ne sînt pietricele colorate? Cum să distingem simetria indescriptibil de frumoasă din configuraţia fiecărei vîrste, fiecărei clipe, fiecărei iubiri?

Din toată colecţia muzeului meu sufletesc, din toată arhiva mea de fapte şi gînduri, acel caleidoscop rămîne piesa cea mai de preţ.

Din Viena, frumoasă de Sărbători ca un caleidoscop *state-of-the-art,* tuturor fanilor *Dilemei vechi* şi realizatorilor ei, ani buni şi clipe minunate!

Sorin PETRESCU
spetrescu2005@gmail.com

DILEMA VECHE
urează colaboratorilor
şi cititorilor săi
Sărbători vesele!

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 13.500
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Cum am călcat în străchini la Berlin

Zilele trecute, la Institutul de Studii Avansate din Berlin, Bernhard Waldenfels, un cunoscut profesor german de filozofie, a ţinut o conferinţă despre fenomenologia spaţiului şi timpului. Impecabilă tehnic, corect descriptivă, de un cenuşiu superior, conferinţa a fost urmată, ca de obicei, de întrebări şi comentarii din partea asistenţei. M-am aflat în treabă şi l-am rugat pe conferenţiar să ne spună ceva în plus despre tendinţa spontană a tuturor de a atribui direcţiilor tradiţionale ale spaţiului o anumită iradiere calitativă. De ce „sus“ e conotat mai curînd pozitiv, iar „jos“, mai curînd negativ? De ce „departele“ implică un coeficient de înstrăinare, iar „aproapele“ e cordial? De ce, în sfîrşit, dreapta e resimţită ca prevalînd valoric asupra stîngii? Întrebarea mea nu era deloc originală. În istoria artei, în psihologia gestaltistă şi în multe alte domenii, asemenea calificări discriminatorii sînt curente şi au o îndelungată istorie. În limbă – şi nu doar în limba română – ele ţin de experienţa cotidiană: cînd cineva e inabil din punct de vedere mecanic, vorbim de „stîngăcia“ lui sau spunem că are „două mîini stîngi“. Cînd cineva e scadent moralmente, spunem că e „josnic“. „Superioritatea“ şi „inferioritatea“ sînt, la bază, noţiuni spaţiale. Evident, există nuanţe: se poate deosebi între o gîndire „adîncă“ şi una „înaltă“, fără ca vreuna din ele să fie, în sine, descalificată: „subtilitatea“ (ca discernămînt al „dedesubturilor“) nu e mai puţin admirabilă decît „sublimitatea“ (ca orientare anagogică). Dar rămîne un fapt că ochiul, urechea şi inteligenţa noastră adaugă prompt oricăreia din direcţiile amintite o anumită aură, de natură să le ierarhizeze calitativ. Care e explicaţia?

Ca să fiu sincer, n-am pus întrebarea cu pricina dintr-o acută nevoie de soluţie. Întrucît îl cunoşteam oarecum pe vorbitor (fusese cîndva oaspetele Colegiului „Noua Europă“ din Bucureşti), mi s-a părut că ar fi politicos să afectez un dram de participare la efortul său, atît cît să nu cadă conversaţia...

Am fost cu atît mai stupefiat, cînd am realizat că nevinovata (şi, de altfel, previzibila) mea întrebare a stîrnit panică. Cei din sală m-au privit cu o uimire care pendula între milă şi indignare, iar profesorul a pornit imediat o tiradă severă împotriva ideii de ierarhie. Da, există deosebiri calitative între direcţiile spaţiului, dar ferească Dumnezeu să eşalonezi aceste deosebiri după un criteriu ierarhic. Un nu hotărît ideii de „diferenţă“! Un nu hotărît ideii de „discriminare“! Jos aşa-zisul „discernămînt“ elitist! Jos reacţiunea! Voiam oare să spun că politica de stînga e rea şi cea de dreapta e bună?! Voiam oare să spun că cei (tot mai numeroşi) care scriu cu mîna stîngă trebuie desconsideraţi? Am ceva cu naţiunile „îndepărtate“ de Europa? Cu „alteritatea“? Cu „celălalt“?

S-ar putea să fi perceput cu un exces de susceptibilitate reacţia celorlalţi. Una peste alta, oamenii sînt politicoşi şi mai mult sau mai puţin candizi. Dar două lucruri sînt limpezi: 1) *Vulgata* corectitudinii politice a smintit niţeluş lumea, a produs un fel de smuceală mentală, care evacuează, cu severitatea unui tribunal, registrul gîndirii „normale“, calmul nepărtinitor al raţionalităţii. Orice spui (chiar şi chestia asta cu gîndirea „normală“) te aşază într-un context de culpabilitate. 2) În seara acelei conferinţe, am contribuit şi eu, după modestele mele puteri, la stricarea imaginii României.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Nepotriviri

Obsesia naţională pentru „imaginea României în lume“ se dovedeşte, încă o dată, doar un mod de a justifica, pentru unii, vînătoarea de ponei roz. Vrem cu orice preţ „o imagine bună“, vrem laude, vrem ştiri pozitive despre România în presa străină, dezbatem de ani întregi ce e de făcut şi cheltuim bani pentru campanii. Cînd apare vreo ştire negativă despre noi (fie şi în cel mai prizărit ziar străin), televiziunile organizează rapid interminabile *talk-show*-uri în care cîţiva lideri de opinie (autentici sau închipuiţi) ling rănile identitare ale poporului, în direct. După ce trece valul, îl uităm şi ne vedem de ale noastre, pînă la următorul „scandal“, cînd iar ne adunăm energiile pentru a dezbate, la televizor şi în editoriale, de ce „Occidentul nu ne înţelege şi nu ne apreciază“.

În schimb, nu observăm că, puţin cîte puţin, se înmulţesc ştirile *normale* despre România. De cînd am intrat în Uniunea Europeană, am intrat şi pe agenda presei din ţările europene. Aşa încît multe ziare au scris despre alegerile din România, aşa cum scriu şi despre alegerile din orice altă ţară europeană. Pe lîngă agenţiile de presă mari, care au corespondenţi permanenţi la Bucureşti, precum Associated Press sau Reuters, se ocupă de noi şi ziare „marginale“, precum *Irish Times,* şi cotidianul economic francez *Les Echos,* şi portalul bulgăresc *Novinite.com* şi altele. Ar trebui să fim mulţumiţi că România este tratată ca orice altă ţară, iar despre alegerile de la noi se scrie destul de mult: nu doar ştiri scurte prezentînd rezultatele, dar şi analize, profiluri ale principalilor lideri politici, elemente din programele de guvernare. Normalitatea întruchipată: tot aşa se scrie cînd au loc alegeri în Franţa ori în Germania.

Dar lucrurile se cam încurcă. Pe de o parte, pentru că biata presă străină a trebuit să scrie de două ori, la interval de cîteva zile, că „în România a fost desemnat un nou prim-ministru“. Asta nu mai e „ca-n Franţa şi ca-n Germania“. Pe de altă parte, pentru că jurnaliştii străini folosesc, sec, reperele şi standardele valabile pentru orice ţară democratică. Reuters, de pildă, scrie că PD-L şi PSD vor forma un „guvern de centru-stînga“, iar *La Stampa* consideră că PD-L este un partid „centrist“. Cum adică? N-a spus dl Boc imediat după alegeri că poporul a votat dreapta, respingînd soluţiile de stînga propuse de PSD? Nu se mîndresc liderii PD-L cu apartenenţa lor la Partidul Popular European (care, nu-i aşa, e de dreapta), uitînd că pînă acum cîţiva ani erau în Internaţionala Socialistă şi, mai mult decît atît, se considerau „adevăraţii reprezentanţi ai social-democraţiei de tip european“, pentru a le face în ciudă „neocomuniştilor“ de la PSD? *Corriere della Sera* scrie că „marii învinşi sînt liberalii premierului Tăriceanu“. Dar n-a spus chiar dl Tăriceanu că PNL a obţinut rezultate foarte bune, n-au ţinut liberalii cu dinţii de funcţia de premier, ca nişte învingători? În fine, mai toate agenţiile şi ziarele scriu că se aşteaptă de la noul guvern soluţii anticriză. Care criză? Nu spun mai toţi politicienii că – totuşi – vom avea creştere economică (mai mică, ce-i drept), că pensiile şi salariile vor creşte, că se vor construi mintenaş toate autostrăzile după care tînjim?

S-ar părea că standardele obişnuite într-o democraţie europeană şi aşteptările jurnaliştilor străini nu se potrivesc, în continuare, cu ocupaţiunile noastre mintale. Noi vrem să ştim dedesubturile negocierilor dintre partide, cine ce a promis şi cui, ce firme „prietene“ se vor înfrupta din fondurile europene şi dacă PSD a trădat PNL sau invers.

Noi vrem să ştim de ce s-a retras dl Stolojan – chestiune pe care jurnaliştii străini o tratează ca pe o ciudăţenie inexplicabilă şi trec mai departe. Nu, aici chiar n-au priceput nimic. Dl Stolojan – fost prim-ministru timp de un an la începutul anilor '90, apoi înalt funcţionar la FMI, apoi susţinător al dlui Iliescu, apoi liberal, iar acum democrat-liberal (ceea ce în cazul altora se numeşte „traseism politic“, dar la dumnealui nu) – se bucură în continuare de o mare încredere, iar poporul e dispus să fie înţelegător cu retragerile sale. Dumnealui nu poate fi judecat ca orice politician: e omul de la care poporul aşteaptă, încrezător, de o tranziţie întreagă, salvarea economiei şi a ţării, iar dumnealui, cînd mai are un pas pînă să ne mîntuiască prin calităţile sale de economist, cade pe gînduri şi renunţă.

Presa străină a început prea devreme să ne trateze normal şi să scrie, pur şi simplu, despre alegeri, stînga şi dreapta, coaliţii etc. Domnii jurnalişti străini nu pricep căderea pe gînduri la nivel de prim-ministru desemnat. Şi, în plus, ei îşi încheie articolele cu nişte afirmaţii tăioase, precum în *Irish Times* care, după ce analizează rezultatele alegerilor şi prezintă coaliţia de guvernare, ne strică maioneza: „Bursa din România şi moneda naţională au suferit pierderi consistente în ultimele luni“. E clar. Nu ne potrivim.

ținerea de minte

„S-a întîmplat ca într-o zi să treacă pe la mine între două trenuri un amic pe care l-am rugat să accepte, dacă voieşte, să rămînă la masă, cu toate riscurile, căci din întîmplare prînzul era rău, neglijent. Deşi fusese prevenit şi venise pe neaşteptate, amicul clipea din ochi cu satisfacţie şi făcea nişte aluzii de gesturi şi de vorbe cu înţelesul: la mine să vezi cum se mănîncă! Ba chiar mai tîrziu m-a invitat la masă, dîndu-mi a înţelege limpede: că aşa se mănîncă! Şi mereu nu-mi ascunde sentimentul că nu ştiu ce este o masă.

Amicul generalizează în chipul cel mai nedrept. În fiecare din noi mocneşte un instinct rău de superioritate în virtutea căruia căutăm să surprindem un moment criticabil în altul şi să generalizăm. Concluzia practică pe care am tras-o deocamdată este de a nu mai invita niciodată la masă pe amic.“

(G. Călinescu, „Note mizantropice“
în *Vremea* din 23 aprilie 1944, semnat Aristarc)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Bilanţ extern

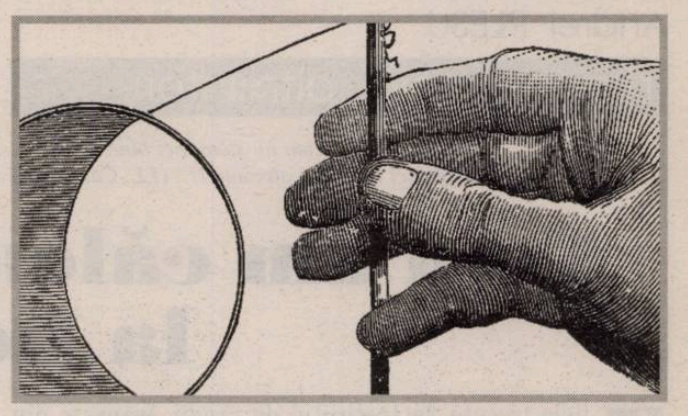

A devenit în 2008 politica externă românească mai coerentă şi mai eficace decît în 2007? Sfîrşitul anului e momentul potrivit pentru un bilanţ. Cronologic, prima acţiune semnificativă a fost, în februarie, nerecunoaşterea independenţei provinciei Kosovo, în vreme ce majoritatea ţărilor europene o făceau. România spunea – printre altele – că se creează un precedent periculos, lucru pe care aveam să-l constatăm cîteva luni mai tîrziu, cu ocazia Războiului georgian. Exemplul Kosovo a fost folosit atunci în retorica Kremlinului, pentru recunoaşterea independenţei Abhaziei şi Osetiei de Sud (asta chiar dacă Rusia nu a recunoscut Kosovo!). În luna aprilie are loc la Bucureşti summit-ul NATO. Anunţată de ziarişti şi autorităţi ca fiind „cel-mai-mare-summit-din-istoria-organizaţiei", reuniunea nu a adus beneficii imediate şi palpabile – nici nu era scopul său, de altfel –, dar a aşezat România pe hartă pentru cei mai mulţi dintre participanţi. A fost o ocazie pentru

şeful statului de a se fotografia în companii bune, a ţinut o conferinţă de presă cu George W. Bush pe fundal de Marea Neagră şi a primit o invitaţie de la preşedintele/premier Vladimir Putin pentru o vizită pînă la sfîrşitul anului. Vizita n-a avut încă loc.

După summit – o demisie. Adrian Cioroianu, criticat pentru lucruri pe care le-a făcut şi nu le-a făcut, părăseşte Ministerul de Externe în urma scandalului Crulic. Îl înlocuieşte un diplomat de carieră, Lazăr Comănescu, pentru un mandat de numai cîteva luni. Odată cu numirea lui, atacurile la adresa MAE încetează, iar Comănescu lansează cîteva reforme, mai ales în domeniul consular. Deşi sîntem la un bilanţ, e prea devreme de spus dacă au reuşit.

Vine vara, vine şi raportul Comisiei Europene, din care fiecare înţelege ce vrea. Criticii scot în faţă reproşurile, ministrul Justiţiei remarcă progresele. România rămîne sub ameninţarea clauzei de salvgardare, dar stă ceva mai bine decît eternul competitor, Bulgaria, căreia, peste cîteva luni, i se vor tăia sute de milioane de euro din fondurile europene – o premieră nedorită pentru un stat european. Tot vara izbucneşte şi Războiul din Georgia. Cei care se aşteptau ca preşedintele român să se numere printre cei mai vehemenţi critici ai Rusiei sînt surprinşi: Traian Băsescu e ponderat în declaraţii şi face o vizită în regiune după încheierea ostilităţilor (spre deosebire de cîţiva dintre omologii săi care au dat un sprijin necondiţionat lui Mihail Saakashvili şi l-au vizitat în timpul crizei). În urma turneului, românii mai află un cuvînt din limbajul tehnico-diplomatic: *„non paper"* – documentul redactat de România şi înaintat preşedinţilor prezenţi la un summit pe tema crizei georgiene.

După luna august, momentele importante sînt mai greu de identificat. Criza financiară şi cea economică ţin capul de afiş al actualităţii internaţionale. Kosovo, Tratatul de la Lisabona sau Războiul din Georgia par departe.

Oricum, mai merită notate cîteva acţiuni. România continuă să sprijine cît poate apropierea Moldovei de Uniunea Europeană, chiar împotriva voinţei autorităţilor de la Chişinău – spun cei mai maliţioşi. Astfel, subiectul Moldova a fost introdus pe agenda unui summit european, în această toamnă. România sprijină şi proiectul Nabucco, ale cărui şanse de realizare fluctuează cam ca preţul petrolului. În relaţia cu Ucraina, a intervenit procesul legat de Insula Şerpilor, unde ne aşteptăm la un verdict anul viitor. În Italia şi în Spania au fost organizate campanii de îmbunătăţire a imaginii românilor. În Italia, putem spune că era chiar nevoie – după cazul Mailat şi alte cîteva asemănătoare. România a semnat cu Franţa un parteneriat strategic, care întăreşte cooperarea în mai multe domenii. Preşedintele român a mers pe urmele lui Nicolas Sarkozy în Siria, ţara care pînă de curînd făcea parte din axa răului. Coroborată cu vizitele ceva mai vechi din Libia şi Iordania, cea din Siria ar putea marca întoarcerea României în Orientul Mijlociu, chiar dacă mizele şi mijloacele nu sînt foarte clare.

Trăgînd linie, în 2008 România s-a comportat destul de cuminte în Europa, unde în continuare nu strică, dar nici nu face jocurile, a organizat un summit NATO, a schimbat un ministru de Externe şi vrea să joace un rol cît mai important în regiune (deşi, prin recent lansatul „parteneriat estic", Polonia poate prinde capul de afiş). Are ambiţia – afirmată de Călin Popescu Tăriceanu – de a deveni cea de-a şaptea putere a Europei. Fostul prim-ministru nu a spus însă în cît timp s-ar putea întîmpla asta. Pînă atunci, potrivit unui clasament al celor mai influenţi lideri politici europeni, publicat de ziarul francez *La Tribune,* preşedintele român se află pe poziţia a 24-a din 27. Mai e de lucru.

4 metode să te abonezi

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL DILEMA VECHE

3 luni abonament

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021/407.54.69

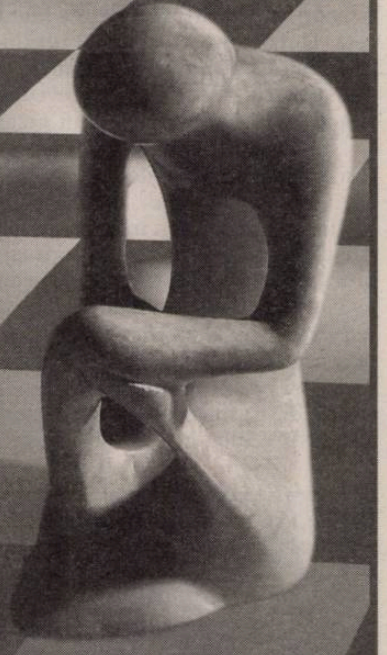

ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POȘTALE, AGENȚIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din prețul de la chioșc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completați numai dacă plătitorul este a firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită față de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala București.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului, prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 – CP 143, București**, cod poștal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: ■ *la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București* ■ *cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L.* ■ *la oficiile poștale* ■ *la sucursalele RODIPET* ■ *la firmele particulare.*

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

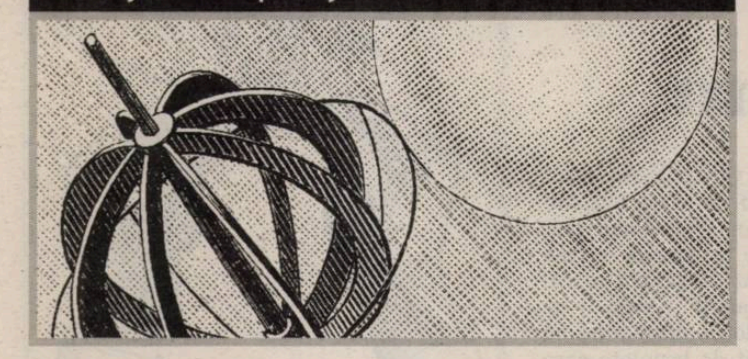

Control pe faţă

Manifestanţii intenţionau să protesteze împotriva măsurilor luate de guvern pentru a para criza financiară şi a introducerii amendamentului constituţional prin care termenul prezidenţial se prelungeşte la şase ani, ceea ce ar putea fi folosit de Putin pentru a reveni la Kremlin. Mitingul n-a fost autorizat şi manifestanţii, deloc numeroşi, conduşi de lideri ajunşi în opoziţie din direcţii diferite – Garry Kasparov şi Eduard Limonov –, au fost rapid înconjuraţi de poliţie, peste 100 dintre ei au fost arestaţi. Prezenţa la un loc a celor doi lideri are de ce să uimească: Kasparov s-a situat mereu de partea contestării democratice a puterii instalate, în timp ce Limonov, fost poet disident, exilat în America după '90, întemeietorul Partidului naţional bolşevic (interzis), apoi al formaţiunii „Cealaltă Rusie" este un partizan al acţiunilor de forţă, naţionalist, susţinînd cauza ruşilor din republicile foste sovietice. A devenit celebră în lume poza sa de pe înălţimile care controlau oraşul Sarajevo, trăgînd, păzit de Karadzici, în direcţia locuitorilor.

Cu o zi înainte se desfăşuraseră lucrările Congresului de întemeiere a organizaţiei „Solidarnost" (cuvîntul e acelaşi în rusă şi polonă, se citeşte diferit şi probabil se înţelege altfel): conform informaţiilor din ziarul *Izvestia*, participanţilor li s-a cerut să semneze că nu fac parte din organizaţia „Pentru o cauză dreaptă" (tot de opoziţie). E un sindrom specific al opoziţiei ruseşti (şi nu numai) de a crea mereu alte organizaţii, liderii mai cunoscuţi se delimitează, membrii se împuţinează. Această realitate cîtuşi de puţin ameninţătoare pentru puterea instalată determină şi tonul paternalist al comentariului din *Izvestia*. „În «Solidarnost» s-au adunat oamenii deveniţi inutili în tabloul vieţii politice contemporane. Sînt deja destul de cunoscuţi şi nu se bucură de încrederea populaţiei, măcar într-o oarecare măsură. Cel mai evident şi unicul lor mod de a se face ascultaţi va fi folosirea problemelor apărute în starea economică a ţării. Chiar aşa o să şi procedeze" – crede politologul Maxim Grigoriev, care susţine că mesajul lor nu are cum să ajungă la populaţie.

Populaţie în bună măsură prostită de autorităţi: acestea le spun de cîteva săptămîni că Rusia nu este atinsă de criză şi dacă, totuşi, criza se manifestă, de vină sînt americanii. Oligarhii, comunitatea oamenilor de afaceri vor fi probabil primii loviţi, pentru că ei au legături directe cu marile bănci, depind de capitalul mondial; ei ştiu că statul post-sovietic îi va sacrifica fără remuşcări. Şi în timp ce-şi scot capitalurile din Rusia, întăresc legăturile personale cu autorităţile. Pe de altă parte, statul se va bucura de sprijinul unui aliat cu o „armată" foarte numeroasă: „oamenii cărora nu le pasă. Nu au nimic de pierdut pentru că nu posedă nimic. Nu sînt speriaţi de criză pentru că ei trăiesc într-o criză perpetuă, tratată cu vodcă şi cu indiferenţă. Este vechea categorie cunoscută pînă în ziua de azi sub numele de «narod» (popor). Poporul crede în comploturi, la fel ca şi conducătorii săi, şi televiziunea de stat poate să le insufle orice convingere. În esenţă, poporul este Sfînta Rusie, de neclintit în eterna lui convingere că are dreptate şi că va învinge dacă va avea destulă răbdare şi nu-i va suferi pe străini (inclusiv europeni) şi pe bogaţi" – Viktor Erofeev, scriitor, comentator TV.

În ultimele decenii, comportamentul inconsecvent al autorităţilor, corupţia perenă – de la comunistul Gorbaciov, prin haoticul Elţin, la autoritarul Putin – au compromis acordul de secole între stăpînitor şi supuşii săi. Ţarii aveau o mie de defecte, dar nu furau. Poporul nu-i urmează nici pe Kasparov sau pe Limonov, nici pe Nemţov sau Kasianov, unii dintre ei foşti demnitari, percepuţi ca reprezentanţi ai unui clan ostil celui de la Kremlin.

În timp ce, la Moscova, forţele speciale se răfuiau cu anemica manifestaţie a opoziţiei, la Sankt-Petersburg un grup de poliţişti mascaţi au forţat intrarea la Asociaţia Memorial şi au confiscat memoria a 20 de computere unde erau stocate documente referitoare la victimele terorii staliniste, materiale colectate pentru un Muzeu virtual al Gulagului. Cum scria Orwell: „Cine controlează trecutul controlează viitorul. Cine controlează prezentul controlează trecutul".

globul cubic

Dezbinări

De la căderea Zidului, Berlinul suportă o aglomeraţie a monumentelor, ceea ce, avînd în vedere prezenţa acestui oraş în zbuciumata istorie a secolului trecut, nu este e o exagerare. În centrul dezbaterii se află acum un monument al unităţii, bun prilej de dezbinare.

Florian Mausbach – planificator urban, preşedintele Oficiului federal german pentru construcţii şi planificare regională – coace acest proiect de vreo zece ani, dar a aşteptat să se stingă controversele în legătură cu monumentul Holocaustului. Pe 9 noiembrie, Bundestag-ul a aprobat ideea lui Mausbach: construcţia unui monument în centrul Berlinului, la 20 de ani după ce Berlinul de Est şi cel occidental au devenit un singur oraş. În acest scop, au fost repartizate 15 milioane de euro pentru ca să poată începe competiţia proiectelor. „Bundestag-ul cere ca monumentul să fie închinat „«libertăţii de mişcare şi eforturilor de realizare a unităţii în secolele trecute», un memorial totalizator care să îmbrăţişeze tot. De la 1848 pînă la 1989" *(Der Spiegel,* 12 decembrie). Mausbach ar vrea ca monumentul să fie plasat pe piedestalul fostei statui a împăratului Wilhelm I, în faţa fostei clădiri est-germane Palast der Republik. „Ce legătură are acest loc cu unirea – se întreabă Franziska Elchstädt-Bohlig, de la Partidul Verzilor –, de ce nu Alexanderplatz, unde s-a desfăşurat marea demonstraţie din 4 noiembrie 1989?" Mausbach o contrazice spunînd că acolo e plin de magazine, Alexanderplatz a devenit un monument al consumismului. „De fapt, Vestul a adus libertate Estului. N-ar fi corect ca două treimi ale monumentului să fie în Vest şi o treime în Est?" – a întrebat unul dintre participanţii la o dezbatere publică.

Pînă la inaugurarea oficială a monumentului, oamenii gîndesc în termeni de Vest şi Est. **(M. B.)**

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

FESTIVAL culture by request

PROMOVARE culture to go

COOPERARE culture to share

programulcantemir.ro
Cantemir
Un program de cofinanțare pentru proiecte culturale.

Intră pe www.programulcantemir.ro şi află care sunt condițiile de participare la următoarea sesiune de depunere şi selecție a proiectelor.

www.programulcantemir.ro

PUBLICITATE

art clasic

G.K. CHESTERTON
Hanul zburător

DOSTOIEVSKI
Umiliți și obidiți

Jaroslav Hašek
Serata abstinenților sau distracție americană

Exclusiv capodopere.

EDITURA ART

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Dacă mazeta este o mîrţoagă, şi gazeta este o hîrţoagă

A fost odată o pereche de mazete. Ce putea face o pereche de mazete, – dacă nu să care, cu furgonul, hîrtie pentru patru-cinci gazete. Gazete importante, nu spui care... Lumea avea nevoie de gazete, iar acestea, de perechea de mazete, fără de care n-ar fi apărut. Gazetele erau, de fapt, nişte hîrţoage; mazetele fiind şi ele, prin definiţie, nişte jalnice mîrţoage, – incapabile de curse şi de goane. Iar, pe deasupra, costelive... Astfel încît, înfometate, se apucară, într-o bună zi, să pască tocmai hîrtia de ediţie pe care o cărau din greu, pe la gazete, în furgoane. Hîrtia este, însă, indigestă, drept care şi mîrţoagele-ncepură să sufere (din greu) de colici. Hîrţoagele îşi încetară apariţia, iar cetăţenii se făcură, cu timpul, tot mai melancolici.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Onoare cu salam

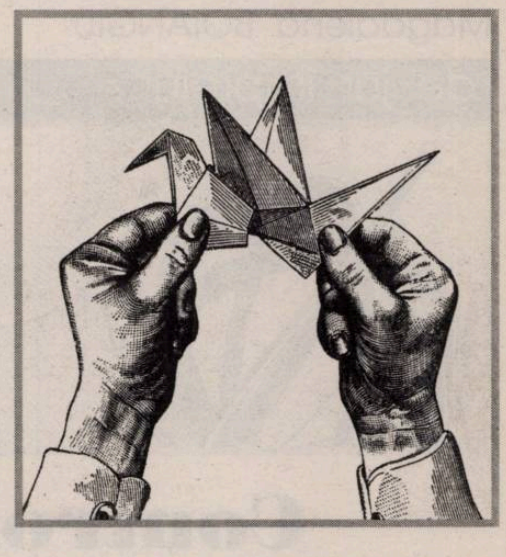

Am primit o carte ilustrată cu Piaţa Mare din Sibiu. Pe partea cealaltă scria că sînt chemat la centrul militar de sector pentru clarificarea situaţiei militare. Multe spaime şi amintiri poate crea o asemenea chemare. În ziua menţionată, disciplinat, m-am înfiinţat la ordin, la noul sediu al ceea ce înainte se chema *comisariat* militar. Mă aşteptam să dau de veşnicii ofiţeri sau subofiţeri rotunzi de birou, iscoditori şi superiori (nu în grad, ci faţă de „civili") care să-mi ceară să completez adresa şi celelalte date personale la zi, pentru nedoritul caz în care patria ne-ar chema la datorie şi ar trebui să fim găsiţi urgent. Cum de la ultima convocare de acest gen au trecut mulţi ani, am avut surpriza să constat unele schimbări, mergînd de la felul cum arată noul sediu, pînă la persoana care m-a luat în primire – o fată suplă în uniformă de camuflaj care, zîmbind, mi-a explicat deschis şi precis formalitatea birocratică pentru care fusesem chemat. Fără remarcele insinuante sau nepotrivite de altădată, de genul: „Aha, dumneavoastră lucraţi în presă". Pe pereţi erau desfăşurate afişe cu băieţi şi fete în uniforme moderne, vopsiţi pe faţă ca americanii, aflaţi în diverse momente ale instrucţiei (în bărci pneumatice, sărind cu paraşuta din avion ş.a.m.d.). Vechile lozinci prăfuite despre obligaţiile recruţilor erau aproape complet înlocuite de mesaje mai pragmatice, menite să atragă tinerii spre o carieră militară.

Mi-am amintit atunci că altfel de schimbări găsiserăm noi în vara lui 1989 cînd, după facultate, fusesem concentraţi forţat pentru două săptămîni. De cînd ne „satisfăcuserăm" stagiul militar obligatoriu trecuseră cinci ani, răstimp în care în curtea unităţii apăruse un bust de piatră al lui Nicolae Ceauşescu. „Dibaciul" – cum îi ziceam noi – trona în mijlocul unui rond cu pietricele albe, înconjurat de beculeţe care se aprindeau noaptea, ca la pomul de Crăciun. Nu reuşeam niciodată să ne abţinem să nu batem pas de defilare atunci cînd treceam în formaţie pe lîngă el. Comandanţii nu se încumetau să se aventureze pe terenul delicatelor argumente pe baza cărora ar fi putut pedepsi un astfel de gest băşcălios, aşa că ne lăsau în voia noastră. Eram deja absolvenţi şi deja aveam mai multă şcoală decît ei. Plini de complexe, se temeau în acelaşi timp că nu vor reuşi să menţină disciplina în cele două săptămîni pe care, dacă tot trebuia să le suportăm, noi ne hotărîserăm să le transformăm într-o distracţie pe seama lor. Nu ne mai comandau foştii noştri locotenenţi subţirei din urmă cu cinci ani, ci un maior gras şi bucălat ca un purcel, veşnic transpirat şi care părea să aibă în minte doar trei elemente fundamentale: mîncare, sex şi violenţă. Mi-am adus aminte şi cum, la primul careu, pe cînd stătea crăcănat în faţa noastră, înşirîndu-ne răstit tot felul de idioţenii, un cîine de pripas s-a strecurat în spatele lui şi ridicîndu-se cu labele din faţă pe piciorul lui umflat, a început să facă gesturi ritmice. Spre marele nostru amuzament, părea să-l confunde cu o căţea. Cîţiva din stînga formaţiei şi-au prelungit hohotele ceva mai mult decît restul, iar măgăreaţa a căzut pe întregul grup. Ne-a trimis de urgenţă la frizerul unităţii care urma „să aibă grijă" de părul nostru ce dintr-odată îi părea grasului prea lung. Încolonaţi şi tăcuţi ne-am îndreptat către clădirea unde urma să fim raşi. Spre norocul nostru şi exasperarea lui însă, frizerul lipsea (în iadul comunist nu e totdeauna smoală, iar dracii mai şi trag chiulul). Maiorul ne-a ordonat atunci să spălăm toate holurile acelei clădiri. În cele două săptămîni am prăşit şi mult porumb, pe vastele ogoare ale ţării, în plin soare de iulie. Tot atunci s-a petrecut şi incidentul cu palma pe care un subofiţer burtos şi roşu la faţă care mînca pîine cu salam i-a tras-o unui coleg pentru că îl deranjase, cică, de la masă. Mi-aduc aminte cum bruta ne-a înjurat atunci pe toţi, cu gura plină, şi apoi ne-a şi ameninţat cu cuţitul cu care tocmai îşi tăiase pîinea. Erau vremuri cînd onoarea nu se amesteca în treburile armatei.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Sărăcia va fi mai frumoasă

Am pus titlul ăst şi l-am lăsat aşa, acum cîteva zile. M-am gîndit că e singurul lucru bun pe care îl pot spune despre criză, care va veni, a venit, nimeni nu ştie încă. M-am gîndit de două ori: nu cumva vorbesc prostii? Cum să fie mai frumoasă, cînd o ştiu prea bine din copilărie, cînd era clar naşpa? Şi cum să mai strîngă cureaua cei care au vîndut-o demult în talcioc, să-şi mai cumpere o pîine?

Şi-apoi am citit cîteva vorbe ale Papei. Nu sînt papistaş, nu mă grăbesc să fiu de acord cu el, ca să prind loc în faţă în autobuzul de rai. Dar cuvintele Papei au fost primele şi cele mai frumoase vestitoare ale Păcii de după Războiul Finanţelor. Papa zice că poate că e mai bine c-a venit criza, pentru că aşa ne vom întoarce la lucrurile simple. Alea care nu costă bani. Papa vorbeşte de căldura umană, de care n-am mai citit de mult, de dinaintea climei bizonice, care a înlocuit-o cu succes, de la 19.900 euro plus TVA.

Deci săracia va fi mai frumoasă. Prima la mînă: săracia înseamnă totuşi timp. Cît timp am alergat după bani (cam două decenii în cazul generaţiei mele), copacii din Herăstrău au crescut vreo 10 metri. Copiii nu mai umblă în patru labe, decît atunci cînd vin seara tîrziu de la discotecă, să treacă pe sub radar. Bunicii nu mai sînt, părinţii nu mai au păr, prietenii au burtă, berea nu mai are nici un gust: acum bem vin, c-aşa am învăţat la barul de vin şi brînză de pe Strada 34, cînd am fost la MBA.

Au trecut 20 de ani de cînd căutăm altceva decît fuseserăm învăţaţi. Generaţia mea, decreţeii, s-a învăţat să nu mai ceară, ci să apuce. Dar a devenit atît de bună la apucat, încît ăsta e un reflex. Nu ne mai putem opri: vreau şi aia, şi aia, şi cealaltă. Vreau încă o slujbă, încă un contract, încă un bonus, trei grade în sus pe scara ierarhică, o sută de cai şi fără acoperiş la maşină, vreau casă cu piscină, vreau apă minerală în ea şi o lingură de cristal s-o gust înainte să sar. Vreau să fiu sofisticat, adică scump, adică complicat. Nimic nu mai poate fi simplu, de cînd s-a inventat butonul pe care apeşi ca să apeşi pe alt buton. Nimic nu mai e greu, de cînd s-au inventat DHL-ul şi telecomanda. Nimic nu mai e al nostru, de cînd a apărut creditul.

Nici măcar timpul. L-am vîndut înainte, pe bani puţini:

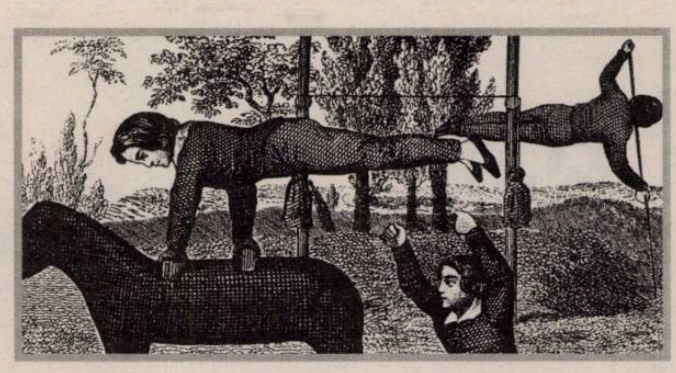

după cifrele pe care le-am văzut, românul mediu are cîteva zeci de zile de muncă pentru bănci, de la 1 ianuarie, înainte să înceapă să lucreze pentru el. Tragem tare pentru ca să putem trage tare mai departe. Şi privirea peste umăr nu ne ajută deloc: acolo e unul şi mai disperat să se ajungă.

Problema cu orizontul însă e că nu-l atingi niciodată. Toată alergătura noastră slujeşte unui singur scop: aceea de a putea alerga în continuare. Nu se poate face nimic, odată ce, dacă te opreşti, sigur te zdrobeşte mulţimea. Am citit acum cîteva zile despre un cuplu care s-a lăsat de management la Bucureşti şi face acum vin într-un sat din Vrancea. În alte părţi, treaba asta are şi un nume, „downshift", adică schimbarea într-o treaptă inferioară – observaţi încărcătura peiorativă încă din nume... Fireşte, astea sînt poveşti pentru cei care suportă să se dea jos din maşină pe bicicletă, pentru cei care vin înapoi la franzelă de la pîinea cu seminţe, pentru cei care pot să taie găina cu mîna lor, aceeaşi mînă cu care desfăceau ieri cutia de *pâté de foie gras*. Pentru noi ăştilalţi, e nevoie de cataclism. Sîntem parte dintr-o turmă surdă şi nervoasă: n-o opreşti decît cu mitraliera, din elicopter.

Şi uite şi elicopterul. Acelaşi cu care Bush pleacă de pe Casa Albă, lăsînd în urmă praf şi pulbere, dolari sfărîmicioşi şi chei de Chrysler ruginite. Şi totuşi, după el nu e potopul, ci şansa unui moment de linişte. Papa a fost primul care a văzut chestia asta şi, dacă nu mă înşel, e prima oară în noul mileniu cînd chiar putem găsi o utilitate Bisericii (OK, şi botezul, şi cununia, da!). Următorul poţi fi chiar tu, cetăţene care citeşti *Dilema veche,* cu paharul între două sticle, cea de Crăciun şi cea de Anul Nou.

Deci, ce-ai zice matale să toastăm pentru Marea Vacanţă Mondială? Timp va fi, bani de undiţe găsim noi, iar balta, din cîte-am înţeles de la paznic, are peşte! Chiar şi oceanic, că e criză mondială!

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Colindă de criză

Desigur, cine a avut timp – şi chef – să se mai gîndească la criză în acest sfîrşit de an electoral plin de surprize şi decepţii? Desigur, cine are chef – şi timp – să se gîndească la aşa ceva acum, în aceste zile cînd Sărbătorile de iarnă alungă cu o boare de sarmale peste munţii Carpaţi orice nori de îngrijorare? Şi totuşi, ceva esenţial pare să se întîmple în lume, dincolo de faptul că primul lucru peste care vom da, trezindu-ne din aburii sărbătorilor şi din buimăceala guverniadei, va fi exact această criză de mult anunţată.

Ca majoritatea cititorilor acestei reviste, probabil, nici eu nu înţeleg foarte bine profunzimile şi subtilităţile financiare ale acestei crize care a început să se răspîndească peste lume. Dar pot să văd şi eu, ca toată lumea, cîte ceva dintre măsurile care s-au luat – şi se vor mai lua – pentru a o ţine în frîu. Şi ajung şi pînă la mine cîteva dintre îngrijorările şi reflecţiile celor care chiar pricep despre ce este, de fapt, vorba. Şi mă bucur! Fiind vorba despre un subiect de bucurie, pot să vorbesc deci despre acest lucru, fără a fi în contra-timp cu euforia obişnuită a sfîrşitului de an.

Motivele de bucurie? Ele nu sînt chiar perverse. Dar totdeauna mă bucur cînd oamenii cad pe gînduri, mai ales cînd este vorba despre acei oameni care le ştiu pe toate şi dictează mersul lumii în conformitate cu această atoateştiutoare credinţă a lor. Iar această criză pare să-i fi pus pe gînduri chiar şi pe unii dintre aceştia.

De ce? Păi, de pildă, pentru că statul pare să-şi (re)facă apariţia ca un soi de *Deus ex machina* pentru a redresa bănci în derivă; ba chiar pentru a salva industrii strategice

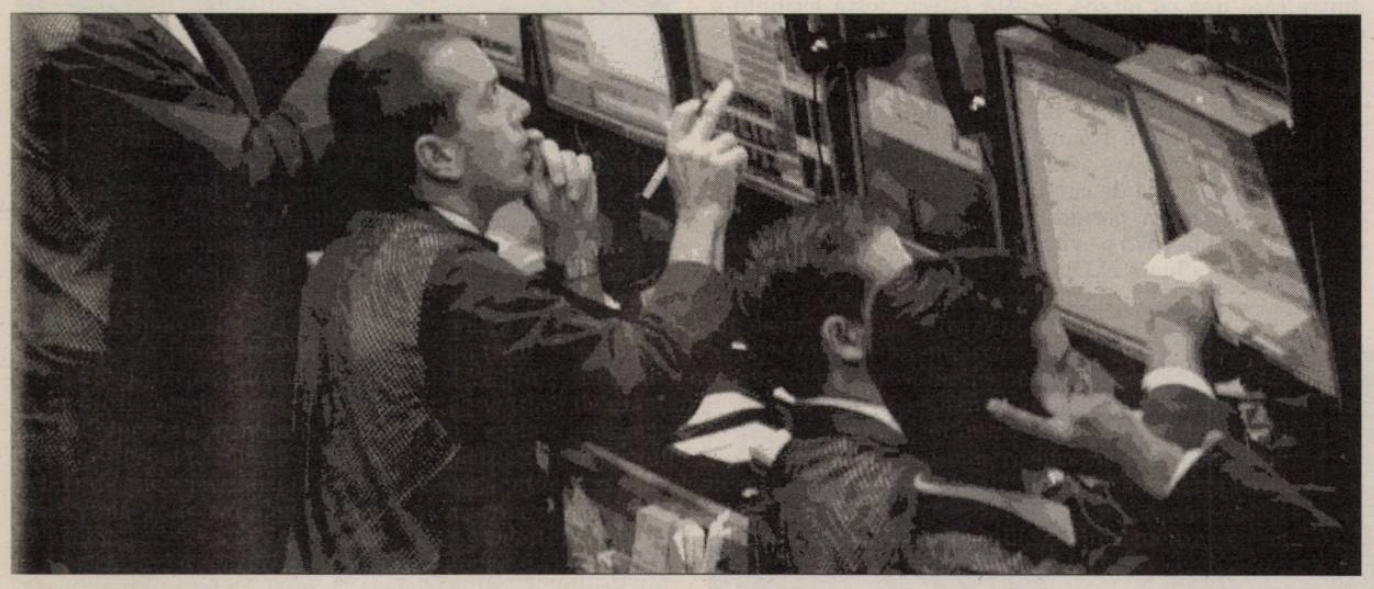

în cădere liberă. Adică pare să joace rol de salvator pe piaţă. Mai rău, fiecare stat încearcă, eventual, să-şi salveze faliţii săi, astfel încît intervenţia unui stat aici poate crea mari probleme unui alt stat, partener, acolo la el. Or, la şcolile de duminică ale gîndirii libere, am învăţat cu toţii despre statul minimal şi atotputernicia benefică a Pieţei libere şi globale. Să nu fie, oare, chiar aşa?

Unii s-au grăbit să vorbească, mai în glumă, mai în serios, despre eşecul capitalismului, după cel al comunismului. Nici chiar aşa! Dar cîte ceva pare să fie de (re)gîndit şi instalarea satisfăcută în „acquis-uri" devine tot mai problematică: sfîrşitul istoriei, punct şi de la capăt? Nu numai statul, dar şi naţiunea s-ar putea să fie de regîndit: chiar este ea pe cale de dispariţie? Apoi piaţa: se pare că nu le rezolvă chiar pe toate, ba chiar, cînd este lăsată în întregime de capul ei, riscă să-şi spargă capul. Mergînd mai departe, spre cea mai insinuantă putere, aceea a industriei consumeriste de vise, ne putem întreba nu numai asupra limitelor ei, ci şi asupra riscurilor acesteia: nu cumva pathosul consumului a contribuit şi el, *sui generis,* la această criză? Dar mai presus de toate, s-ar putea ca această criză să trezească, cel puţin în mintea unora, o întrebare îngrijorătoare: oare ce vrem să facem, de fapt, cu vieţile noastre?

Şi uite aşa, dilema e gata – ceea ce este un lucru bun! La mulţi (dar nu prea mulţi...) ani dilematici, aşadar!

Sever VOINESCU
axa dus-întors

Analogii şi potriveli

● Se pare că trăim moda analogiilor. Criza economică actuală este asemuită frecvent cu cea din anii 1930, tot mai mulţi comentatori politici găsesc în actuala configuraţie politică a puterii din România trăsături de la începutul anilor 1990 („se reface feseneul"), peste Ocean, conservatorii răniţi de victoria democraţilor subliniază asemănări puternice cu anul 1976, cînd administraţia Carter a preluat puterea şi a dus America într-o situaţie extrem de proastă, pînă şi episodul retragerii dlui Stolojan arată, pentru cei mai mulţi, ca un *déjà-vu* din 2004. Rapid, se pot spune cel puţin două lucruri despre analogii. Primul ţine de o speranţă poate nemărturisită, dar prezentă. Orice moment greu din trecut cu care facem, azi, analogie, a fost depăşit cu bine. Criza din anii 1930 a dus la maturizarea şi responsabilizarea capitalismului, anii 1990 din istoria politică a României au fost, totuşi, începutul democraţiei şi, nu mai tîrziu de 1996, am putut avea o primă şi atunci entuziasmantă schimbare a puterii, după Carter a venit Reagan şi a pus lucrurile la punct, după abandonul dlui Stolojan din 2004, Alianţa DA a oprit ascensiunea periculoasă a lui Arturo Ui. Al doilea lucru de remarcat este că analogiile, pe lîngă speranţa pentru mîine pe care o subîntind, aduc şi un plus de cunoaştere a prezentului tensionat. Că această cunoaştere este corectă sau e doar iluzorie aproape nu mai contează. Oamenii fac mai bine faţă crizei economice, dacă ştiu că predecesorii lor au trecut şi ei printr-una la fel. Pe de altă parte, abuzul de analogii e periculos. Reţetele care au mers atunci nu se mai potrivesc acum. Să constatăm asemănarea cu situaţii trecute prinde bine, dacă nu adoptăm imediat şi necondiţionat căile de ieşire din acele crize. Vreau să spun că, deşi seamănă între ele ca manifestare, crizele nu se rezolvă niciodată la fel. Asta ştie oricine, dar multe dintre cele pe care le ştie oricine trebuie adesea reamintite, pentru că tocmai aceste truisme se uită ciudat de repede.

● Retragerea dlui Stolojan e cu totul enigmatică. Îmi aminteşte de finalul capodoperei caragialiene, *Inspecţiune.* Vă reamintesc, pe scurt, subiectul. Nenea Anghelache, slujbaş timid din galeria personajelor de gen gogolian, „mînuitor de bani într-o administraţie", e speriat de amicii de bere, răutăcioşi, cum că o inspecţiune de la centru va sosi şi va găsi nereguli grave în mica sa gestiune. Nenea Anghelache nu rezistă presiunii şi se sinucide, deşi gestiunea era, evident, impecabil ţinută. La catafalc, amicii jelesc şi cel mai tînăr spune: „De ce, nene Anghelache, de ce?". Caragiale încheie mica proză cu o frază de geniu: „Dar nenea Anghelache, cuminte, n-a vrut să răspundă". Aşa se încheie – cred – şi cariera politică a dlui Stolojan. „De ce, nene Stolojane, de ce?" Dar nenea Stolojan, cuminte, n-a vrut să răspundă.

● Softul politic al poporului român este scris de I.L. Caragiale. Nu am nici un dubiu. I-am spus într-o seară, la cină, prietenului Cristian Preda – eminent profesor şi specialist de înaltă clasă în ştiinţe politice – că dl Caragiale a fost cel mai important autor de ştiinţe politice din România. Spre surprinderea mea, profesorul Preda nu m-a contrazis. Mai mult, a avut aerul că e de acord. Asta îmi confirmă definitiv, cu puterea pecetei academice, că înţeleg bine ce a vrut să zică ilustrul meu concitadin în scrierile sale. (Da, şi eu sînt din Ploieşti!)

● De cînd politica a devenit preocuparea mea principală – dar ce zic preocupare, că este deja ocupaţiunea mea – revin obsesiv la Caragiale. Înainte vreme, îl reciteam pe Caragiale cu anume periodicitate, şi îmi plăcea să-l savurez pe îndelete, ca şi cum beam o cafea cu arome neştiute într-o duminică dimineaţa, descoperind cîte un cuvînt care scăpase trecutelor lecturi sau cîte un detaliu peste care trecusem. Acum, e altfel! Mă reped la Caragiale cu nerăbdarea unuia care nu pricepe nimic şi vrea degrabă să se dumirească. Nu mă interesează prea mult *de ce* se petrece ceea ce se petrece – vedeţi, am abandondat deja disciplina analitică –, ci *cum se termină* ceea ce se petrece. Poate abuziv, îl învestesc pe Caragiale cu virtuţi de oracol. Găsesc, de pildă, o vorbă colosală a doamnei Zoe Trahanache către dl Nae Caţavencu, chiar la finalul piesei *O scrisoare pierdută.* Va să zică, domn Nae a pierdut scrisoarea pierdută şi cetăţeanul turmentat o aduce dnei Trahanache, adrisant cunoscut. Acum, dl Caţavencu e chiar pierdut, pentru că nu mai are scrisoarea pierdută, iar prefectul are o poliţă ale cărei giruri au fost plastografiate de domn Nae, ca să ridice 5000 de lei de la societate. Dar, deodată, Zoe devine generoasă şi-l iartă. Iertarea aceasta vine atît de neaşteptat, încît N. Steinhardt găseşte că Zoe este o mare creştină. Numai că Zoe este şi politician – nu putea fi altfel! După ce îl pune pe Caţavencu să prezideze marea adunare şi cheful cu poporul în onoarea lui Dandanche, îi şopteşte ceva marelui ei adversar. Sînt, de fapt, ultimele vorbe pe care Zoe Trahanache, puternică acum, le adresează în piesă, lui Caţavencu, umil acum: „Du-te şi ia loc în capul mesii; fii zelos, asta nu-i cea din urmă Cameră...". Aşadar, poarta viitoarei posibile colaborări între cei doi este deschisă. Un pic mai tîrziu, văzîndu-l în fruntea maselor euforizate de alegerea lui Dandanache, însuşi dl Trahanache, prezidentul partidului, îi spune lui Caţavencu: „Şi zi aşa, ai? De-ai noştri, stimabile? Bravos! Mă bucur..." Iar Caţavencu primeşte acceptarea sa ca membru al partidului dlui Trahanache, adică al marelui partid „alor noştri", cu vorbe memorabile „Venerabile, neică Zahario! În împrejurări ca acestea micile pasiuni trebuie să dispară!". Dacă ne gîndim că anunţata criză este o asemenea *împrejurare,* atunci ştim bine ce vedem. Răsfoiesc febril să văd cum se termină această nouă alianţă politică dintre dl Caţavencu şi dl Trahanache, dar, vai!, dl Caragiale nu a vrut să ne spună. Piesa se termină repede după aceea. De fapt, nu se termină niciodată...

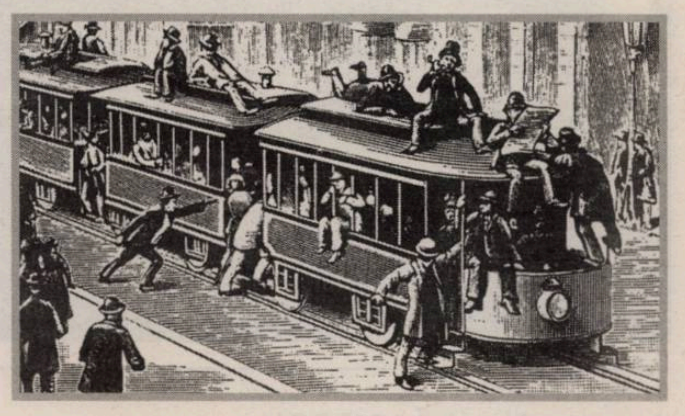

ready made

„În cele din urmă, gîndirea pedagogică eminesciană are un caracter tihnit: implică în psihicul cititorului activităţi care afectează atît componenta ştiinţifică a conştiinţei acestuia, cît şi imaginaţia lui."

(Clima Gescu, *Mihai Eminescu: cuget pedagogic. Carte pentru învăţători,* Chişinău «Lumina», 1991)

Andrei PIPPIDI

SOS București

Sufletul meu e mort

Un zvon circulă prin Bucureşti şi nu-mi vine să-l cred, deşi experienţa anilor din urmă a mai înregistrat boacăne la fel de enorme: s-ar pregăti distrugerea Şcolii Centrale!

Este de datoria noastră a tuturor să încercăm a salva acest vestigiu al tradiţiei bucureştene. Operă reprezentativă a marelui arhitect Ion Mincu, construită în 1890, şcoala întruneşte trăsăturile „belle époque" şi caracterele „stilului naţional", fiind aşadar un document istoric din cele mai elocvente pentru identitatea oraşului. Sub numele vechi sau sub acela pe care l-a purtat în vremea de imitaţie sovietică, „Zoia Kosmodemianskaia", zece generaţii s-au perindat prin clasele în care, la începutul secolului trecut, domnea ca directoare doamna Delavrancea, soţia scriitorului.

Adevărul este că, deşi planurile mafiei imobiliare nu par să ţintească direct acest ansamblu de clădiri, a ridica, de partea cealaltă a străzii Icoanei, trei zgîrie-nori, aşa cum există intenţia, ar pune în primejdie şcoala, care are nevoie de consolidare, şi ar călca – pentru a cîta oară? – legea, care prevede o rază de protecţie de 100 m în jurul oricărui monument istoric. În schimb, ceea ce este imediat în pericol este frontul opus al străzii, între răspîntia de la restaurantul „Moldova" pînă la grădina bisericii Icoanei. Elevii au dat alarma, după ce au vorbit cu muncitorii care, în spate, au început excavări, iar legăturile părintelui Ion Popescu de la biserica Icoanei cu primarul Onţanu au stîrnit bănuiala unor negocieri cu firma grecească al cărei nume e afişat pe unul dintre imobilele condamnate.

În momentul de faţă, în starea de părăsire care prevesteşte demolarea, sînt ca nişte găoace goale restaurantul din colţ, cu un „patio" pseudo-spaniol, o clădire P+2+ mansardă de o eleganţă ofilită, pe care o mai vădeşte friza de ornamente de deasupra ultimelor ferestre, două căsuţe vechi, dintre care una cu faţada vopsită kitsch, fosta locuinţă a eseistului Petru Comarnescu, banal transformată, şi, la nr. 12, o fostă casă parohială foarte avariată pe care vecinii o mai ştiu drept „casa popii Vasca".

Veţi spune, poate, că nu-i mare paguba. Dar pe sub pavajul nou al străzii Icoanei a rămas toată ţevăria învechită şi deteriorată care a îmbibat pămîntul de apă. Întreaga zonă e străbătută de cursul subteran al Bucureştioarei, gîrla care, odinioară, pornea din „balta Bulendroiului", adică un lac secat la 1873 pe vîlceaua căruia se întinde grădina Icoanei. Acest afluent al Dîmboviţei musteşte în continuare în adîncime. Aşadar, locul nu e potrivit pentru construcţiile proiectate, de o greutate neobişnuită.

Pe de altă parte, nu e vorba doar de sacrificarea clădirilor de la suprafaţă. Chiar dacă s-ar proceda la descărcarea terenului de sarcină arheologică, obligaţie care nu e totdeauna respectată, chiar dacă ar ieşi astfel la lumină osemintele Zincăi, mama Bălcescului, care îşi doarme somnul de veci undeva în acest pămînt, fie că le-am pune într-o vitrină de muzeu ori le-am acorda o reînhumare cu tricolor şi decoraţie post-mortem, tot s-ar pierde personalitatea cartierului. Schitul de călugări de la Darvari, cu tot ce-l înconjoară, sarcofagul generalului Odobescu, pînă şi casa popii Vasca, încă frumoasă, deşi cu zidurile fisurate, formează un decor care are un anumit spirit de epocă. Facem aici trei blocuri-turn şi s-a terminat. Relaţia cu restul străzii Icoanei, care e plin de monumente istorice, se va rupe. Dacă şi splendida Şcoală Centrală ar cădea victimă invaziei noilor investitori – de care să ne ferească criza economică globală! – ar fi dovada că istoria a rămas doar materie pentru discursuri la toate aniversările de peste an, în faţa unor săli pe care şi Academia nu le umple decît din ordin.

De aceea, mîna unui anonim a scris pe obrazul uneia dintre clădirile care vor fi desfiinţate: „Sufletul meu e mort!".

Alexandru CĂLINESCU

interstiții

O Franţă fracturată

Profesor la Princeton, mare specialist în problemele franţuzeşti, Ezra Suleiman a avut o biografie extraordinară. Provine dintr-o familie de evrei irakieni înstăriţi, obligaţi la un moment dat să aleagă calea exilului. Pe micul Ezra l-au trimis mai devreme în străinătate, mai întîi la studii liceale în Anglia. A contractat, încă de pe atunci, boala francofoniei. A studiat în continuare în Statele Unite, dar a început să meargă tot mai des la Paris. Prima parte a noii lui cărţi, *Schizophrénies françaises* (*Schizofrenii franceze,* Grasset, 2008), e mai mult o autobiografie intelectuală, care ne ajută să înţelegem că, dacă autorul e sever cu Franţa, asta e încă o dovadă de iubire totală.

Ce îl deranjează pe Suleiman în Franţa? Multe. Autorul are o gîndire liberală, anti-etatistă, iar aici găseşte materie din belşug. Franţa nu reuşeşte să se debaraseze de statul omniprezent şi omnipotent. „Statul sînt eu!" – exclama Ludovic al XIV-lea. Dar cîţi monarhi şi cîţi preşedinţi de republică, pînă la – mai ales – Mitterrand şi Chirac, ar fi putut rosti aceeaşi frază! Şi încă ceva: Franţa propovăduieşte, de la Revoluţie încoace, egalitatea, dar se agaţă de înaltele şcoli care formează elite (ENS, Sciences Po, Ecole normale supérieure etc.). Odată trecut prin una dintre aceste şcoli, ai cariera asigurată, fie în privat, fie – mai ales – în sectorul public. Elitele se organizează într-un soi de masonerie, intră în competiţie la alegeri, dar după aceea lucrurile revin la normal. Înalţii funcţionari sînt la locul lor, elitele dau ambasadori, oameni de presă, consilieri, consultanţi etc. Elitele se reînnoiesc, dar cei aflaţi în vîrful piramidei nu-şi abandonează poziţia. Elitele beneficiază de privilegii uriaşe, de neînchipuit în America.

Una şi indivizibilă? Valurile de imigranţi au stricat, din nou, echilibrul. Mulţi imigranţi trăiesc în comunităţi închise, rupţi de exterior. Imposibil – în aceste condiţii – să se integreze în patria adoptivă. Calculele demografice nu sînt luate în serios sau guvernanţii adoptă poziţia struţului. În orice discurs apare, fatal, cuvîntul *republican*. Căruia i se asociază cuvîntul *laic*. Dar ele au ajuns simple clişee. Modelul republican este, în comparaţie cu SUA, ruginit şi conservator. Puterea nu îndrăzneşte să modifice privilegiile de care se bucură profesorii, membrii administraţiilor, mecanicii de locomotivă etc. Dacă se face ceva, corporaţiile respective intră în grevă şi paralizează sistemul şcolar sau transporturile urbane, interurbane şi internaţionale. Sindicatele îşi impun, finalmente, punctul de vedere.

Sistemul monarhic? S-a perpetuat şi s-a propagat la toate nivelurile. „Aparenţa puterii primează asupra obiectivelor de atins" – scrie Suleiman. De aici aroganţa „şefilor", sentimentul lor că aparţin unei caste eterne: este aşa-numitul *sindrom al şefului*. Se acordă posturi în funcţie de relaţii sau în virtutea unei datorii mai vechi.

Universităţile? Dezastru. Nivelarea a dus, inexorabil, la mediocritate. De cîteva decenii, Franţa se mîndreşte cu „excepţia culturală". Se dau bani de la stat pentru a se produce filme mediocre sau „experimente" gratuite şi efemere. Toate au devenit „excepţie", agricultura, viticultura, protecţia socială, preţul fix al cărţii, durata săptămînii de lucru (35 de ore!). Toţi preşedinţii ţin să afişeze dragostea lor pentru cultură sau devin ei înşişi scriitori. În mod evident, statul nu va reuşi să finanţeze toate manifestările culturale. Modelul ar trebui să fie din nou SUA, cu sistemul lor de donaţii, sponsorizări, fundaţii. Şi în Franţa există încercări, încă timide. Dar francezii se încăpăţînează să considere că arta nu trebuie să cadă în capcana „mercantilismului".

Întîrzierea Franţei în educaţie şi cercetare este enormă. Bibliotecile universitare sînt sărace şi demodate. Franţa cheltuie 1,1% din PIB pentru învăţămîntul superior, pe cînd în SUA cifra e de 2,7% (!). Ministerele sînt hipertrofiate, labirintice, ineficiente. CNRS (Centrul Naţional de Cercetare Ştiinţifică) înghite sume astronomice, cu rezultate mediocre. Concurenţa între universităţi (şi care oraş cît de cît mare din Franţa n-are acum universitate?) este nulă.

Antiamericanismul, în fine, are în Franţa o veche tradiţie. Francezii n-au înţeles mai nimic din principiul descentralizării puterii ce funcţionează în Statele Unite. După cum n-au înţeles în ce constă sistemul american de integrare a imigranţilor. Diplomaţia franceză şi-a făcut un titlu de glorie din „independenţa" faţă de Washington. Numai că rezultatul a fost slăbirea NATO şi lipsa de reacţie în faţa evenimentelor majore.

Franţa este în întîrziere, conchide Suleiman. Ea trebuie să se dezbare de inerţii, prejudecăţi, locuri comune. Să depăşească blocajul instituţional permanent. Să-şi recîştige locul pe care îl merită, chiar dacă e nepregătită – acum – pentru viitor.

O carte lucidă, pasionantă şi scrisă cu pasiune, o carte de analiză temeinică şi sistematică. O carte scrisă nu cu ură, cu duşmănie sau cu autosuficienţă arogantă, ci cu o imensă dragoste pentru Franţa.

CĂRȚI ÎN DAR

Anul 2008 la Editura Leda

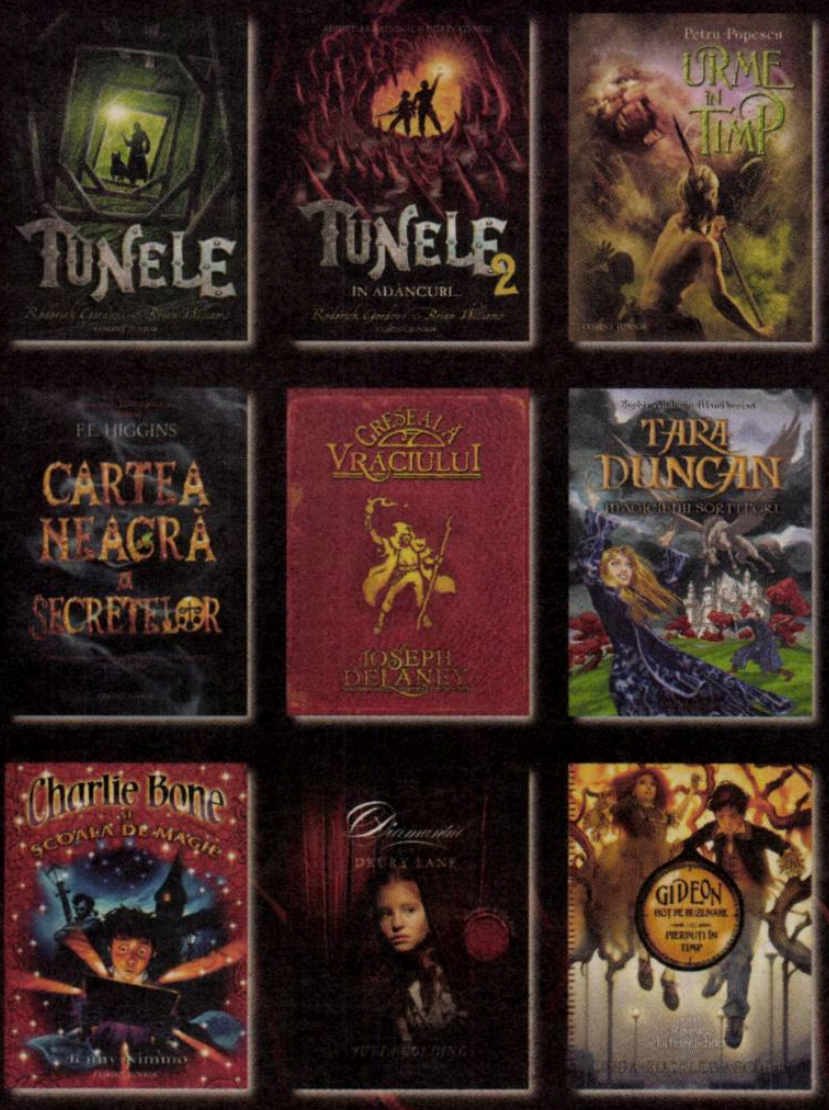

Cele mai râvnite
și iubite cărți ale anului
pentru copii și tineri

doar de la

CORINT JUNIOR

www.corintjunior.ro
www.edituracorint.ro

Roxana LUPU

Închisoarea îngerilor

La 16 ani, Ripciuc a atacat doi cetăţeni pe stradă şi i-a tîlhărit furîndu-le telefoanele mobile. Bobiţă are la activ peste 1000 de spargeri de apartamente, toate înfăptuite pînă la vîrsta de 14 ani. Satmary avea de la opt ani furtul în sînge şi nu s-a putut opri decît acum. Cei trei băieţi au mai multe lucruri în comun. Pentru faptele lor, cu toţii au ajuns la Centrul de Reeducare din Buziaş, un fel de şcoală de corecţie modernă a timpurilor noastre. Instituţia este a treia de acest tip din ţară şi împreună Centrele totalizează puţin peste 300 de locuri. Explozia de infracţiuni comise în ultimii ani de către copii – numai în prima jumătate a acestui an s-au înregistrat peste 2000 de minori condamnaţi pentru comiterea de fapte penale – le lasă judecătorilor două alternative. Cea mai folosită dintre ele este condamnarea la închisoare – puţini dintre copiii infractori primesc şansa de a-şi ispăşi pedeapsa într-o şcoală de corecţie. La întoarcere însă, nici unii, nici alţii nu sînt sprijiniţi de familie sau de societate.

Se poate spune că cei trei băieţi au avut şansa de partea lor. Dacă la un moment dat au fost parteneri de furt, acum s-au reîntîlnit întîmplător la Buziaş şi fiecare dintre ei îşi doreşte altceva decît în trecut. Ripciuc vrea să devină pictor, Satmary se vede fotbalist, iar visul lui Bobiţă este să-şi construiască o casă.

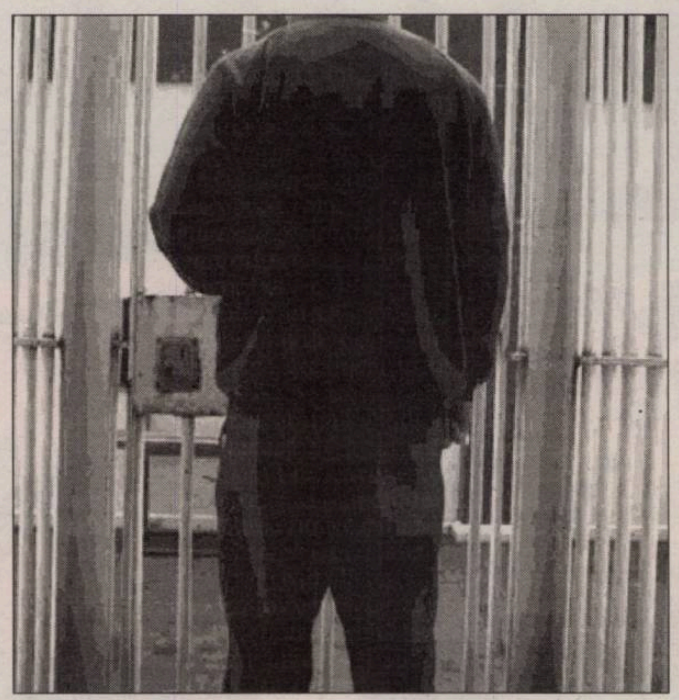

Fără gratii sau jandarmi

La şcoala de corecţie ajungi din două motive: pentru că ai săvîrşit delictul la o vîrstă mai mică de 14 ani şi nu poţi răspunde penal sau pentru că, deşi ai peste 14 ani şi poţi răspunde penal pentru faptă, judecătorul decide că te reeduci mai bine la şcoală decît la penitenciar. La Centrul de Reeducare Buziaş ajungi şi dintr-un al treilea motiv: pentru că pur şi simplu te-ai născut norocos.

Spre deosebire de Centrele de la Găeşti şi Tîrgu Ocna, Buziaşul îi întîmpină cu un amănunt care are darul să îi însenineze de la bun început: nu există gratii şi nici jandarmi. Aşezat pe o colină a oraşului, centrul parcă e desenat: verdeaţă cît cuprinzi cu ochii, alei mignone asfaltate, flori, corpuri de clădire cochete, fiecare cu inscripţia lui – sala de mese, atelier, dormitoare – şi deasupra, cerul albastru.

La început, ei păşesc aici înnegurati, cuprinşi de gînduri şi sentimente ale altei vîrste. Dar, odată intraţi în noul univers, copiii cu feţe triste devin, uşor, uşor, interesaţi. De cursurile de olărit, de competiţiile sportive, de pictură, de orele de gestionare a conflictelor sau de munca în atelier. Găsesc aici îndeletniciri cu care nu s-au mai întîlnit pînă acum şi descoperă că sînt pricepuţi în lucruri la care nici nu visau vreodată. Ripciuc, spre exemplu, a început să picteze la Buziaş.

Ripciuc, pictorul

„Am săvîrşit o faptă de tîlhărie – mă întorceam de la Internet noaptea şi, fiind obosit, n-aveam chef de nimic. Erau doi copii care mă stresau – i-am bătut aşa, din prostie, le-am luat telefoanele şi-am plecat. Şi după cîteva zile, o venit poliţia la mine şi m-o arestat."

Sub mîinile lui Ripciuc se naşte Iisus ucis pe cruce. Cînd pronunţă „m-o arestat", apasă cu creionul pe coroana de spini şi îngroaşă tuşa. Are doi ani de cînd e la Centru, dar mai are puţin şi ar trebui să primească eliberarea. Însă pentru el, momentul mult visat la început şi-a schimbat semnificaţia. Aici a descoperit că este talentat la pictură şi desen şi chiar a avut expoziţii cu vînzare la Bucureşti şi

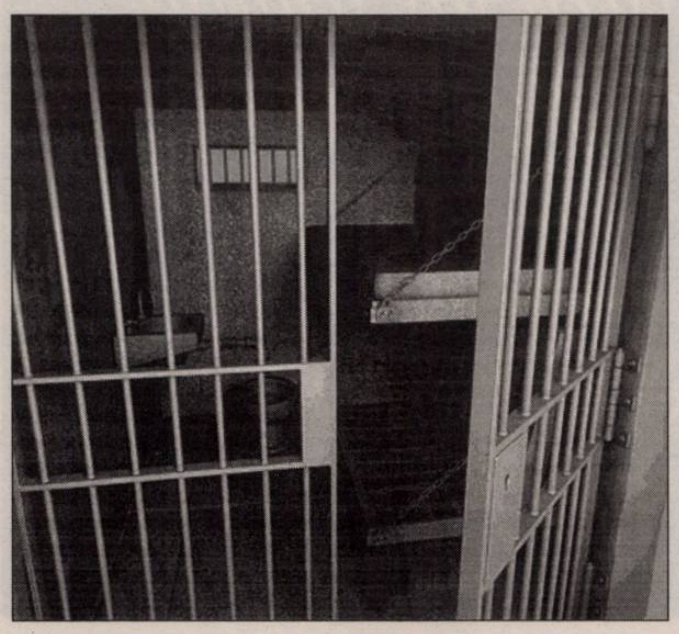

Timişoara. A făcut şcoală, iar acum este în clasa a XI-a. Tot aici a jucat în scenete şi piese de teatru care au fost puse în scenă la diverse evenimente în Timişoara şi a devenit mîndria Centrului. Educatorii mărturisesc că în Ripciuc se dă acum, în vecinătatea libertăţii, o cumplită luptă interioară. „El, ca majoritatea copiilor de aici, provine dintr-o familie dezorganizată. Acasă nu are cine să-l ţină la şcoală sau cine să-i întreţină pasiunea pentru pictură sau teatru. Aşa că se gîndeşte serios să ceară o prelungire a şederii." A apărut pe hîrtie şi coroana, este finisată. Creionul se plimbă acum pe mîinile chinuite ale Mîntuitorului. „Mi-am descoperit o grămadă de calităţi, afară nu pictam, nu făceam scenete sau aşa ceva. Am fost şi eu mirat de ceea ce pot să fac. Dacă îmi spunea cineva afară că o să fac aşa ceva ziceam că-şi bate joc sau..."

Bobiţă, „hoţul şarmant"

„Prima dată am spart un magazin. Cu mai mulţi prieteni. Ei au furat băuturi, ţigări, şi eu am furat dulciuri, n-am ştiut ce să iau de-acolo. Şi tot aşa, am umblat cu găşti, cu grupuri, am început să devin pe zi ce trece hoţ. Tot am furat, pîn-am ajuns renumit, cunoscut de mai mulţi hoţi şi mă căutau o grămadă să fur cu ei." Dacă îl ai în faţa ochilor, nu te întrebi de două ori de ce a fost supranumit de către presa locală „hoţul şarmant". Bobiţă e charismatic, are poveşti mai interesante decît ale lui Gavroche şi tot personalul se prăpădeşte de rîs la poantele lui.

Mulţi dintre minorii pe care i-a găsit aici i-au fost parteneri de furturi odată. Nu sînt neapărat coincidenţe, pentru că Bobiţă figurează cu peste 1000 de furturi la activ. De trei ani de zile, Centrul este ca şi casa lui. Viaţa la Buziaş l-a schimbat. Aici a făcut multe lucruri pentru prima dată în viaţă. A început şcoala şi a ajuns acum, la 18 ani, în clasa a V-a. I s-a cîntat pentru prima dată „La mulţi ani!" şi a primit tort cu lumînări şi cadouri de ziua lui. La 7 ani, Bobiţă a fost abandonat la un orfelinat şi acum mai ţine legătura doar cu tatăl vitreg. Pentru el, în momentul acesta, cea mai dificilă întrebare din univers este: „Unde te vei întoarce?". Asta nu-l împiedică să viseze. Că va deveni şofer de tir şi că va călători, că îşi va construi o casă cu meseria pe care a învaţat-o la atelierul Centrului.

„Mă duc acasă să construiesc camerele mele singur, să-mi fac singur o casă, că am învăţat aici cum se face şi tot aştept să mă duc să fac..."

Satmary, trist şi tăcut

„Eu fur de la 8 ani. Prima oară am furat pentru bunuri materiale, da' după aia, nu ştiu, mi-o intrat în sînge, ştiţi, nu m-am mai putut opri. E ca şi ţigara, te apuci de furat, greu te laşi. Te laşi două-trei luni şi după aia iară te apuci. Nu ştiu, te tentează orice vezi. Vezi un portofel la unu' sau vezi o casă cu geamu' deschis... nu mai judeci."

Dimineaţa, Satmary se trezeşte la 7, ca toţi ceilalţi. Nu se plînge deloc de asta, pentru că la ora 8 începe să facă ceea ce şi-a dorit în libertate, dar nu a mai apucat, pentru că s-a apucat de furturi. În fiecare dimineaţă începe cursurile la şcoală, orele de atelier, de sport sau de sculptură. Se numără printre copiii şantajaţi de viaţă să devină om mare şi aşa sună şi vorbele lui. „Eu sînt conştient că e bine pentru mine că am ajuns aici. Gîndiţi-vă că eu, înainte, nu ştiam să-i zic cuiva mulţumesc sau vă rog frumos. Eu n-am făcut cine ştie ce şcoală afară. Aici fac clasa a VI-a."

Înainte de a se apuca de furat, Satmary adormea seara, acasă, în scandalurile şi bătăile provocate de tatăl lui alcoolic. Cine ştie cîte grozăvii îi trec lui prin faţa ochilor, cînd stă aşa, printre băieţi, cu ochii pierduţi în zare. Trist şi tăcut. Aşa este Satmary. Spune că nu vrea decît un singur lucru: să devină fotbalist.

Jumătate de drum

Pedeapsa minimă pe care o primeşte un minor trimis la şcoala de corecţie este de un an de zile. Sînt copii care petrec şi patru ani aici. Un centru de reeducare nu se compară însă nici pe departe cu un penitenciar, chiar dacă există privarea de libertate. Astfel, dacă educatorii hotărăsc că merită acest lucru şi s-au comportat corespunzător, copiii pot merge să-şi petreacă vacanţele în sînul familiei. Deseori, ei fac ceea ce se cheamă ieşiri în comunitate: vizitează muzee, merg la teatru, participă la diverse evenimente sau, vara, merg la ştrand. Unul dintre aspectele fundamentale ale reeducării prin şcoala de corecţie este cazierul nepătat. Aşadar, cei care prind un loc într-un astfel de centru sînt printre cei norocoşi. Chiar şi aşa, ei au străbătut doar jumătate din drumul spre o nouă viaţă. Familia şi societatea ar trebui să facă cealaltă jumătate.

„Oamenii de pe stradă se uită la ei de parcă au ciumă"

„Există o asistenţă socială mai mult decît insuficientă pentru aceşti copii în momentul în care se întorc în societate. De asemenea, familiile din care provin şi în care ei se reîntorc sînt, în multe cazuri, la limita subzistenţei sociale" – spune directorul adjunct al Centrului, **Mircea Gligor.**

Psihologul Centrului, **Alina Zamoşteanu,** completează: „Din păcate, oricît am interveni în Centru, din punct de vedere al recuperării psihologice, sociale, educative, şcolare, în momentul în care părăsesc Centrul, unii dintre ei se întorc în stradă. Noi încercăm să menţinem legătura cu o serie de asociaţii care să ne ajute la integrarea şi la susţinerea lor financiară, dar în puţine cazuri reuşim."

Prima reacţie a societăţii se observă de pe acum, cît minorii sînt încă aici. „Se întîmplă de multe ori să ieşim la plimbare prin oraş sau ne îndreptăm spre un eveniment, cu toţi copiii din Centru. Oamenii de pe stradă se uită la ei de parcă au ciumă. Unii îi şi hulesc. Sau le strigă în faţă: «puşcăriaşilor!». Mă întreb de unde atîta ură? Copiii ăştia îşi execută o dată pedeapsa, n-ar trebui condamnaţi de două ori" – spune **Ramona Iliescu,** educatoare a Centrului.

„E zguduitor felul în care copiii se destăinuie"

Mircea Maier, preotul Centrului, cunoaşte dramele personale ale acestor copii, pentru că stă de vorbă cu ei în multe rînduri. A stat şi i-a ascultat vorbind despre părinţi alcoolici care i-au bătut sau i-au îndemnat să fure, despre purgatoriul orfelinatelor prin care au trecut, despre lipsa unei bucăţi de pîine, despre frig, despre dorul de mamă.

„Eu n-o să vorbesc despre păcate, despre lege, ci mai mult despre întoarcerea către lume, către Dumnezeu, către sine. E zguduitor felul în care copiii se destăinuie. Copii care n-au cunoscut dragostea mamei, copii care n-au cunoscut liniştea familiei, copii care n-au trăit normal între oameni... Să-i vezi cu lacrimi în ochi, cu părere de rău că au ajuns într-o situaţie delicată." Preotul spune că cea mai grea lecţie pe care copiii încearcă s-o înveţe aici este iertarea.

„Oricui i se poate întîmpla"

Ripciuc a ajuns cu creionul la cuiele din palme. „Nu neapărat dacă furi sau ai furat ceva sau ai tîlhărit ceva, gata, nu mai eşti în rînd cu oamenii, eşti altcineva şi tre' să fii retras, ascuns... Oricine poate să ajungă aici sau mai rău, la penitenciar... Pur şi simplu, te îmbeţi, mergi la un scandal, se ia unu de tine... a murit, Doamne-fereşte şi... oricui i se poate întîmpla. Nu tre' să te fereşti de cei care au fost în penitenciare sau în şcoli de corecţie, tre' să te interesezi întîi pentru ce-o fost, ce-o făcut. Dar nu tre' să-l iei după ce-o fost, ci după cine e în momentul de faţă. Că majoritatea oamenilor se schimbă, nu rămîn cum au fost înainte."

ANI DE LICEU

*Sînt locuri de care ne aducem rareori aminte, atunci cînd încercăm să recuperăm un timp pierdut, acele ore în care nu făceam nimic decît să „ne strîngem" într-un bar, într-o cafenea, să aşteptăm să treacă vremea, ca mai apoi să ne despărţim pentru a ne revedea a doua zi. Să discutăm despre acele fleacuri care pe atunci erau importante. Adolescenţii de astăzi au însă alte repere. (**A. P.**)*

Adina POPESCU

S-a spart gaşca!

„Anita", „Achim" şi „Copli"

În apropierea liceului erau două baruri, o gogoşerie, o cofetărie şi un „biliard". Barul nostru neoficial se afla chiar vizavi de „intrarea profesorilor" şi se numea „Anita". Un soi de dugheană, însă înăuntru spaţiul era prietenos şi-ţi amintea de sala de mese a unei cabane. Vara avea şi terasă, dar nimeni nu stătea afară, căci existau mari şanse să te vadă profii care treceau pe bulevard, în drum spre şcoală. Aşadar, înăuntru erai în siguranţă, niciodată nu venea aici nici un prof, deşi unii mai aruncau cîte o replică acidă, în clasă, la adresa vreunui chiulangiu: „Nu-mi spune mie că ai fost la dentist, cînd eu ştiu că doar ai trecut strada şi te-ai dus la «Anita!»". O singură dată, printr-a IX-a, s-a organizat o razie şi i-a ridicat pe ăia de-a unşpea de pe la mese. Pe vremea aceea, nu frecventam „Anita", eram prea mică.

De obicei, la „Anita" mergeau grupurile de fete mai „şmechere" în care rareori era rătăcit şi cîte un băiat. Ocupau o masă sau două şi comandau ceai, cafea sau cola. O singură dată am băut vin fiert, într-o iarnă. Cei care chiuleau ca să bea, adică grupurile de băieţi, în frunte cu cel de la B, mergeau dincolo, la „Achim". „Anita" nu era deloc un bar de fiţe, era mai degrabă un confesional. Aici puteai asculta poveştile despre Liviu sau despre Andi, întrerupte de cîte un oftat: „Ah, Liviu!" sau „Oh, Andi!", şi atît, căci alte cuvinte erau de prisos. Din cînd în cînd, mai aflai şi amănunte picante de genul „anul trecut la mare cînd am ieşit noaptea ca să ne plimbăm singuri pe plajă..." sau „am fost pe la el ca să-i duc caietul de mate şi maică-sa nu era acasă, era doar bunică-sa, dar aia n-aude..." sau „la bairamul lui Lumi, mai ştii că la un moment dat era blocată uşa de la baie?". Aici am aflat că iubitul colegei mele de bancă „şi-o trăgea în venă". A fost un şoc. Pe atunci, nici măcar „iarba" nu era la modă, confundam marijuana cu ţigările străine şi ne feream de orice fum suspect care nu era Monte Carlo sau Leme. Însă iubitul colegei mele era unul dintre cei mai bogaţi puşti din liceu, cu tatăl diplomat sau ceva de genul ăsta, mai mult plecat prin străinătate, iar el ajunsese la faza cu vîndutul lucrurilor de prin casă şi cu căutatul dolarilor prin sertare. A fost de departe cea mai interesantă confesiune care mi s-a făcut vreodată la „Anita", nu se compara cu cele cu Liviu şi cu Andi.

Cei care intrau în bar şi nu ştiau că e „al liceului" erau priviţi ca nişte intruşi. A venit la un moment dat un tip de vreo douăzeci şi ceva de ani. Era singur, s-a aşezat la o masă, a băut o bere şi s-a uitat la noi. A venit şi a doua, şi a treia zi. Cu timpul, ne-am obişnuit să-l vedem la aceeaşi masă, holbîndu-se la noi. Am tras repede concluzia: „Ăsta-i obsedat sexual!". De fapt, era student la Instalaţii, adică la doi paşi de liceu, şi-şi aştepta prietena de-a doişpea care trebuia să iasă de la ore.

Am fost o dată sau de două ori la „Achim". Pe străduţă, vizavi de biserică. Era o „bodegă ordinară" cu mese şi scaune din tablă şi cu bere la halbă. O astfel de bere nu puteau să bea decît muncitorii. Noi, fetele, nu înţelegeam de ce le plăcea băieţilor acolo. Mai ales că, uneori, mai dădeau şi peste proful de română, citindu-şi ziarul. Pe prof nu-l interesa că ăia chiuleau, dacă nu era ora lui. De multe ori le făcea cinste cu o bere. Aici s-a îmbătat odată Cătălin de la B, de-a intrat beat la teză. Un loc rău famat!

La gogoşerie nu mergeau decît fraierii de-a IX-a şi doar în pauze, repejor, ca să nu întîrzie la oră. Socializau la coadă, mare distracţie! Dar gogoşile erau bune. În cofetărie nu intrau decît cuplurile sau băieţii care voiau să impresioneze vreo fată. De 1 şi de 8 martie era *full*. Să le vezi pe toate tocilarele din liceu, înzorzonate, îmbrăcate în fuste şi în ciorapii cei noi cu lycra, etalîndu-şi pe mese, lîngă farfurioara cu ecler sau cu amandină, ghioceii şi zambilele pe care le primiseră de la nu ştiu cine şi cîte un ochelarist nepopular cumpărîndu-le suc, apoi încercînd timid să facă conversaţie despre subiectele care s-au dat la A... ţi se făcea lehamite! Nici nu-ţi venea să mai intri în cofetărie, mai ales că nu se fuma.

La „biliard", cam departe de liceu, adică zece minute de mers pe jos, era *stylish*, dar scump. Ca fată, nu mergeai dacă nu erai invitată de băieţi. Aici era singurul loc unde se uneau găştile în jurul mesei de biliard pe care nu prea îţi permiteai să o închiriezi mai mult de o oră, două. Mai dădeai cu tacul, mai te lungeai peste masă, îl mai rugai pe unul şi pe altul să-ţi facă o schemă, te mai entuziasmai la ce lovitură de maestru dădea nu ştiu cine şi iată începutul unei frumoase prietenii! Singura condiţie era să nu fii chiar bîtă la biliard, căci făceau mişto de tine. Dacă nu aveai experienţă trebuia să găseşti un băiat drăguţ şi priceput care să te şcolească, însă astfel de băieţi preferau fetele cu experienţă.

Deşi era departe de liceu, în centru, chiar lîngă Cişmigiu, merită amintit fast-food-ul „Copli", acel paradis al adolescenţilor din anii '90, pe vremea cînd nu exista nici un Mc, locul unde aveai senzaţia că trăieşti un soi de *fast-life*, o telenovelă, sub lumina albă a reflectoarelor, a neoanelor şi în mirosul de prăjeală al hamburgerilor pe care nu aveai voie nici măcar să-i guşti, pentru că erai mereu „la cură". La „Copli" o singură replică putea să te facă celebră în liceul tău, o singură privire pe care ţi-a aruncat-o tipul din echipa de baschet de la „Lazăr" sau de la „Sava" putea să te transforme peste noapte dintr-o anonimă într-o fată populară.

Fiecare liceu îşi avea propriile ascunzişuri, propriile locuri de bîrfe şi de şuete, în general, baruri şi cafenele obscure, necunoscute unei clientele „rafinate", însă „Copli" avea aceeaşi faimă ca *La Coupole* în Paris. Aici găştile de fete erau mari şi gălăgioase, pentru a ieşi în evidenţă, se comandau zeci de cola *light*, confesiunile erau înlocuite cu mici obrăznicii spuse în gura mare, trebuia să fii tupeistă pentru a avea succes. În momentul în care se deschidea uşa din sticlă, toate privirile se întorceau într-acolo. Dacă aveai norocul să-l cunoşti vag din vreo tabără sau dintr-o vizită cu părinţii pe unul dintre tipii grozavi care îşi ridicau cîte o sprînceană în timp ce cercetau mesele cu privirea şi îndrăzneai să-l strigi ca să-i spui „Bună!" şi atît, deveneai în grupul tău vedeta serii.

Dacă ar fi ştiut patronul arab al fast-food-ului care încerca doar să-ţi bage pe gît o shaorma sau un shake cîte speranţe s-au născut şi cîte vise s-au spulberat la „Copli" probabil că nu şi-ar fi abandonat atît de repede afacerea şi şi-ar fi deschis un lanţ de localuri.

Astăzi...

Liceul e tot acolo. Vizavi, în locul „Anitei" e acum o pizzerie, cam scumpă. Dacă patronii sînt aceiaşi înseamnă că au avut inspiraţie: adolescenţii de astăzi au mai mulţi bani şi preferă ca ieşirile lor să aibă un scop precis cum ar fi „la o pizza". Barurile obişnuite nu le mai spun mai nimic.

Într-o după-amiază, un grup de liceeni, fete şi băieţi, chiulea de la ore. De fapt, era ziua unuia dintre ei. Ocupau două mese pe terasă, fără să le pese că ar putea să treacă profii şi să-i vadă. Vreo cinci dintre ei vorbeau în acelaşi timp la telefonul mobil. Se conversau cu cei care rămăseseră prin clase. „Hai, mă, cum nu poţi să ieşi de la fraiera aia? Îi zici că mergi pînă la toaletă şi dup-aia nu mai intri în clasă... mai e doar un sfert de oră!". „Ce faci în curte? Înveţi la geogra? De ce nu vii, că poţi să înveţi şi aici?". O fată se pupa cu prietenul ei de parcă ar fi fost singuri. De altfel, ceilalţi nu-i prea băgau în seamă. Au comandat toţi pizza, inclusiv o fată grasă care îşi arăta fără complexe buricul. Băieţii şi-au luat bere, unul fără alcool, căci era cu maşina, fetele – cafele de fiţe.

La un moment dat, a mai apărut o fată. Primul lucru pe care l-a făcut a fost să-şi dea jos o cordeluţă şi să-şi scuture bretonul care îi venea *trendy* în ochi. Se simţea foarte mîndră de asta. Şi-a cerut scuze că n-a putut să ajungă mai devreme, dar trebuia să o asculte la istorie, ca să-şi îndrepte o notă. Fata era deprimată, aşa că şi-a comandat un Martini. Sec. Am plecat cînd tocmai stabileau să meargă în week-end la munte, la cabana lui Sis, dar fără ştirea ei. Cu trei maşini.

Gogoşeria s-a închis de mult. În locul cofetăriei sînt acum două fast-food-uri. Unul lîngă altul. Mă îndoiesc că acolo se duc tocilarele de 1 martie. La „Achim", acum e un restaurant şi n-am mai văzut nici un chiulangiu. Probabil că locul nu mai e popular, nu mai au nici bere la halbă. De fapt, să bei bere *draft* nu mai e deloc *cool*. Despre „biliard" nu mai ştiu nimic. În locul lui „Copli" e un magazin cu produse de panificaţie. Noroc că un McDonald's e chiar vizavi!

Stela GIURGEANU

Decor urban

Ionuţ este unul dintre acei puşti *cool* de liceu, pe care îi zărim mai tot timpul stînd prin faţa scărilor de bloc, cu căştile de iPod înfipte, cu zece mii de decibeli, strașnic în urechi, unul dintre acei puşti care par mereu că aşteaptă „ceva" sau „pe cineva" şi care, pentru că timpul le e drămuit în aşa fel încît nu îşi permit să facă altceva între o activitate şi alta, de la o întîlnire la alta, îşi mai aprind cîte o ţigară, păzind cu responsabilitate de adult flacăra brichetei, cu mîna şi privind mai apoi pe sub sprînceană decorul, în speranţa că acel ceva (sau cineva) aşteptat a ajuns.

Dacă însă nu se petrece nimic, timp de cîteva minute, o ia agale pe bulevard, spre metrou. Ştie cu siguranţă că, dacă mai adastă mult în faţa blocului, tanti Ani, de la parter, va da sfoară în ţară pe scara blocului, iar domnul doctor Grigore, tatăl lui Ionuţ, om sever şi care nu dă prea multe opţiuni în afara drumului cel drept şi lipsit de vicii, pe care un cetăţean onest trebuie să-l urmeze în viaţă, va afla chiar în acea seară că „Ionuţ al dumneavoastră fumează".

Aşa că, dacă nici un tovarăş de-al său nu se face văzut în cel mai scurt timp pe lîngă blocul lui, cu siguranţă sînt toţi la Plaza. Doar pentru că se mai întîmplă să se ducă şi pe la Mac, Ionuţ dă un SMS, de control: „Plaza sau Mac?" şi, de cele mai multe ori, primeşte, ca răspuns, laconicul: „plaza, băi!".

Mac-ul, mai bine zis terasa Mac-ului din Romană, se „poartă" mai mult pe timp de vară. Tot pe timp de vară, se poartă şi terasele de pe Lipscani. Unde anume, nu poate să spună, pentru că sînt atît de multe încît stau şi ei pe unde găsesc loc, unde e muzică bună sau unde sînt fete mişto. Oricum ar fi, pentru socializare trebuie musai să iasă din cartier, pentru că altfel riscă să fie văzut bînd bere şi fumînd, de către tanti Ani sau de alte tanti din vecini care să-i semene grijuliei octogenare de la parterul blocului său.

Se mai întîmplă să meargă şi la film, mai ales cînd se chiuleşte în grup, cu ziua, de la şcoală şi, cel mai important, cînd în ecuaţie apar şi gagici. Aşa le vrăjeşti cel mai la sigur, te-ar asigura Ionuţ, surîzînd cu subînţeles, ca un *connaisseur*, adăugînd că „mersul la film" este cel mai puţin costisitor mod de a vrăji, atît financiar, cît şi psihic. Nu trebuie să faci prea multă conversaţie, fata e mulţumită că o scoţi în lume, tu – aşijderea, pentru că, fără prea multă gargară, pui de o relaţie.

Dacă se întîmplă însă să se chiulească doar de la o singură oră, de la şcoală, cum ar fi chimia sau geografia, de miercuri, respectiv joi – mai mult nu se poate, pentru că miercuri, respectiv joi, după fiecare oră de chimie, respectiv geo, au oră cu dirigul – se mai aciuiesc, ei, grupul de chiulangii, pe aleile parcului sau pe lîngă bodega plină de rataţi ai sorţii de lîngă liceu. Dar acolo intră doar pentru că n-au timp de ceva mai mult.

Denisa e vecină cu Ionuţ. E tunsă scurt, cu ciobul sau, după cum preferă Denisa să-şi recomande coafura, *sauvage*. Are şi cîteva şuviţe albastre şi roşcate, foarte *trendy*, care i se asortează perfect cu oja verde de pe unghii. Deşi are aceeaşi vîrstă cu Ionuţ, deşi au copilărit împreună în parculeţul din faţa casei şi au mers chiar la şcoala generală împreună, Denisa ţine să sublinieze, privind cu ochi foarte serioşi – pentru ca interlocutorul să nu înţeleagă greşit – că ei doi *nu* mai fac de mult parte din acelaşi grup. Pe cînd Ionuţ este elev la un liceu din cartier, ea merge la Colegiul Naţional „Gh. Lazăr" din Capitală. Nu chiuleşte, n-ar avea de ce, pentru că îi place să înveţe, vrea să ajungă cineva şi dacă îşi organizează activităţile cu cap – după cum îi spune zilnic doamna Dimitriu, mama-om de afaceri a Denisei –, oricine are destul de mult timp liber şi pentru socializare.

În timpul săptămînii merge cu fetele la Cărtureşti, să bea ceai şi să asculte muzică şi, din cînd în cînd, la Green Hours. Nu-i place însă să schimbe prea mult „locaţiile", chiar cînd „iese" simte cumva nevoia să vadă nişte figuri cît de cît familiare. (Cînd vorbeşte de Green, Denisa povesteşte de exemplu cu mare mîndrie şi ataşament de Otto, acordîndu-i chiar cîteva atribute deosebit de drăgălaşe.)

Denisa bea capuccino sau cola, în nici un caz alcool. Din cînd în cînd mai fumează, dar numai ţigări *slims*. Deşi nu e un obicei pe care să-l încurajeze, mama-om de afaceri o lasă pe Denisa să fumeze acasă. I-a spus de multe ori că preferă să nu aibă secrete una faţă de cealaltă, îi lasă toată libertatea să facă numai ce vrea ea, cît timp este conştientă că nu-şi face singură rău, şi mereu o îmbie să vină cu prietenii şi să mai stea şi pe acasă.

În timpul week-end-ului, dar doar dacă este vară, oamenii o pot vedea pe Denisa la terasa Teatrului Naţional, „La Motoare", purtînd jeans-i evazaţi, eşarfe vaporoase în jurul capului şi sandale cu talpă ortopedică. Doar pe timpul verii, Denisa este hippy şi stă exclusiv „La Motoare".

Carmen GAVRILĂ

Distracţii pop *made in Iran*

Iranul are două feţe: una acoperită de chador, alta machiată puternic şi în ritm de pop, hip-hop sau tehno. Vedetele fac o concurenţă serioasă figurilor religioase. Peste 60% din populaţia Iranului este sub 35 de ani şi se vede că e ruptă de idealurile de puritate ale revoluţiei islamice. Asta e valabil mai ales pentru tinerii din oraşe. Dar amprenta regimului islamic, o combinaţie unică în lume între democraţie şi teocraţie, este în continuare copleşitoare. La tot pasul, pe marginea drumului sînt panouri mari cu imaginile liderului revoluţiei islamice, imamul Ruhollah Khomeini, actualul lider suprem, Ali Khamenei, martiri iranieni ai războiului cu Irakul. În localităţile mai mici şi mai tradiţionale, pe aproape toate vitrinele magazinelor sînt lipite postere, mai ales cu Khomeini şi Khamenei, ocazional cu preşedintele Mahmoud Ahmadinejad.

Nici o zi fără Khomeini

Nu există magazin, birou, casă de schimb ori instituţie de stat sau privată, aeroport ori gară, care să nu aibă pe pereţi fotografii cu imamul Khomeini, ayatollahul Khamenei, un verset din Coran frumos caligrafiat şi imaginea imamului Hossein, cea mai venerată figură religioasă în islamul şiit. Imamul Hossein este simbolul martirajului şiit. El a fost ucis în perioada de început a islamului, de către califul sunnit Yazid, în lupta pentru succesiunea profetului Mohammad, ceea ce a scindat definitiv islamul (şiiţii cred că urmaşii legitimi ai lui Mohammad sînt cei din familia lui, precum imamul Hossein, iar sunniţii cred că succesorii profetului trebuie să fie califii care au calităţile de lideri luminaţi şi buni conducători, specificate în Coran).

Îngheţată şi islam

Piaţa iraniană e foarte activă şi, mai nou, conştientă că fără publicitate, marfa rămîne în galantar. Panourile publicitare se amestecă pe marginea drumului cu cele cu figuri religioase, iar afişe şi postere tronează în magazine. La o băcănie din oraşul Yazd, unul dintre cele mai tradiţionale şi religioase din Iran, patronul, cu umor involuntar, a pus, chiar deasupra unui poster cu imamul Khomeini, un afiş publicitar pentru îngheţată. Aşa că, exact deasupra capului celui mai sfînt om pentru iranieni, tronează o mare varietate de sortimente de îngheţată pe băţ, cu tot cu preţ.

© C. Gavrilă

Contraatacul economiei de piaţă

Panourile publicitare pentru electronice, sucuri, mobilă, maşini fac ca străzile iraniene să semene tot mai mult cu cele europene, iar comportamentul economic tipic occidental, care foloseşte orice fărîmă de celebritate pentru reclame, a deranjat autorităţile iraniene. Aşa că vedetele iraniene din muzică, cinema şi sport s-au trezit că le este interzis să mai facă reclamă diverselor produse. Asta şi la televizor, la radio, dar şi prin panouri publicitare. „Nu e islamic, nu e corect ca vedetele să profite de pe urma celebrităţii lor ca să promoveze consumerismul“ – a motivat Ali Reza Karimi, purtătorul de cuvînt al Ministerului Culturii şi Îndrumării Islamice. „Modelele culturale şi sportive ar trebui să promoveze cavalerismul, nu consumul“ – a adăugat el.

Vedete sărăcite

Cel mai afectat de măsura autorităţilor se pare că este aşa-numitul „Hercule iranian“, campionul mondial şi olimpic la haltere, Hossein Rezazadeh, care şi-a împrumutat imaginea multor produse iraniene, de la apă minerală la oferte bancare. Şi actorii iranieni au fost loviţi la buzunar, mai ales cei de comedie care făceau reclamă la ceai şi haine bărbăteşti. Iranienii încep să se simtă ca în puritanii ani '80, după revoluţia islamică, cînd tot ce aducea a Occident era complet interzis, inclusiv publicitatea. Odată cu venirea la putere a reformiştilor în anii '90, reclamele au început să apară. Acum, mulţi spun că e vorba de o reîntoarcere la rigorile şaria, legea islamică.

Islam în ritm de hip-hop

Iranul, profund religios, profund islamic, este în acelaşi timp mare amator de muzică pop, tehno şi hip-hop, care se aude peste tot. Mulţi ani după revoluţia islamică, orice fel de muzică occidentală sau asemănătoare cu ea era interzis în Iran, cel puţin la radioul şi televiziunea publice. În anii '90 a urmat o perioadă de relaxare, dar actualul preşedinte ultraconservator, Mahmud Ahmadinejad, a venit în forţă cu noi restricţii. Totuşi, muzica modernă se strecoară printre reguli sub presiunea fanilor – îmi spune Siăvaş, un tînăr student iranian: „Azi, muzica pop iraniană modernă nu mai e interzisă. Se găsesc casete şi CD-uri peste tot, ba chiar uneori se difuzează la radio“. Într-adevăr, la plimbare prin bazarul din Isfahan, mă opresc să admir, într-un mic magazin, ceramica albastră specifică zonei. Între timp, de la radio aud finalul unei melodii Gipsy Kings, după care brusc deslușesc în farsi „Europa ne nedreptăţeşte, yo yo, îhi, aha, / Noi sîntem independenţi, yo yo, îhi, aha, / Sîntem mîndri de istoria noastră“ şi tot aşa. Siăvaş, un student iranian, îmi confirmă că majoritatea cîntăreţilor iranieni de hip-hop folosesc versuri cu temă socială, politică sau îşi arată „valoarea“: „Mă cheamă Ahmad, / Eu vă spun ce trebuie să auziţi, / Eu sînt cel mai bun!“.

© C. Gavrilă

Rockul neislamic

Îl întreb pe Siăvaş dacă e permisă şi muzică gen heavy metal sau hip-hop. „În Iran nu prea avem trupe de rock ori heavy metal, nu pot spune că sînt tocmai interzise, nu sînt difuzaţi la radio, dar poţi găsi CD-urile lor pe stradă la vînzare, dacă vrei. Trupele de rock aici sînt mai degrabă de underground. Oficial, ei nu există. Plus că, în general, iranienilor nu le place rockul, preferăm muzica frumoasă, melodioasă, de dragoste pe care poţi şi să dansezi“ – completează Siăvaş. Dacă vor să-şi înregistreze muzica la o casă de discuri, e voie? Teoretic da, spune Siăvaş – „Păi, dacă vor asta trebuie să ceară permis de la autorităţi, depinde de ce cîntă şi ce spun versurile“. În Iran, instituţia care spune ce este islamic şi ce nu, ce se poate auzi ori citi în spaţiul public, este Ministerul Culturii şi Îndrumării Islamice. Acesta dă permise pentru înregistrarea de melodii, licenţe pentru ziare şi reviste, posturi de radio şi TV. Îl întreb pe Siăvaş cum se face că la radio se mai aude muzică occidentală şi pop iraniană, de vreme ce genul a fost interzis, pe motiv că duce la depravare de tip occidental. „Păi, preşedintele Ahmadinejad a interzis numai cîntecele cu aluzii sexuale, dacă nu au, atunci e voie să fie difuzate la radio sau să fie vîndute aici“ – îmi explică Siăvaş.

Dragoste legitimă

Cele mai multe cîntece moderne iraniene sînt de dragoste. În drum din oraşul Yazd spre Isfahan, am ascultat, cu volum ridicat, muzică iraniană pop. În versuri, un cîntăreţ iranian se plîngea că se simte singur, fără iubită, pe care ar fi vrut să o ţină de mînă. M-am mirat, pentru că în Iran, conform legii islamice, nu e voie ca un bărbat şi o femeie care nu sînt rude să se atingă ori să se ţină de mînă, pentru că ar fi un gest imoral. Atunci cum rămîne cu interzicerea muzicii care îndeamnă la desfrîu? Secretul este în presupunerea că dragostea e legitimă. „Da, în islam nu e voie să te ţii de mînă dacă nu eşti căsătorit, şi nici să vorbeşti ori să îndemni la asta, dar vezi tu, în toate cîntecele iubita e soţia!“ – îmi explică zîmbind Siăvaş.

Carmen Gavrilă *este jurnalistă la Radio România, specializată pe problemele Orientului Mijlociu.*

PUBLICITATE

Peter DERER

Farmecul (muribund) al Bucureştilor

Eterna întrebare

Institutul Cultural Român a lansat, în faţa unui numeros public, albumul fotografului Dan Dinescu dedicat clădirilor bucureştene aristocratice „ale vechiului regim" monarhic. Despre această arhitectură, mai puţin despre carte (prefaţată de Andrei Pippidi) au vorbit istorici, filologi, critici de artă, arhitecţi. S-au emis păreri despre rolul bisericii, educaţie, fragilitatea legislativă, monumente publice, distrugerea prin desfigurare, individualism consumerist, agenţia de dezvoltare urbană ş.a.m.d. Concluzia, nespusă, dar subînţeleasă, este că tot ce mai constituie farmecul Capitalei – în primul rînd clădirile – cade pradă goanei după profit imobiliar. E vorba de lăcomia după cîştig maxim şi rapid atît a proprietarilor, foşti sau noi, cît mai ales a celor numiţi investitori, promotori sau, mai pe românește, dezvoltatori. În acest context, întrebarea pusă se referea la modalităţile de a temporiza, diminua ori opri pierderea clădirilor şi a zonelor istorice.

Ambianţa legislativă

Evident, întrebării puse repetat în ultimele aproape patru cincinale nu i se va găsi simplu şi repede răspunsul. Este posibil să fie un răspuns raportat la cel puţin două paliere, unul general şi altul de detaliu. E vorba mai întîi de palierul mentalităţilor, de filozofia de viaţă, de ceea ce s-ar putea numi „logica devălmaşă". S-a vorbit la lansare despre fragilitatea legalităţii, dar e de luat în calcul şi indisciplina legislativă. Fragilitatea poate privi calitatea discutabilă a legilor (chiar autorii au simţit recent, pe proprie piele, efectele defectelor mult discutatei Legi a votului uninominal). Indisciplina, la rîndu-i, se referă atît la instrumentele concrete de implementare a legislaţiei (absente în aproape întreaga producţie parlamentară), cît şi la disponibilitatea populaţiei de respectare a legilor (despre care se pot scrie biblioteci). Unul dintre domeniile cele mai suferinde este cel al arhitecturii, urbanismului şi protecţiei monumentelor şi peisajelor culturale. Finalmente, orice privitor de-afară rămîne cu impresia că în România legea înseamnă, de fapt, ocolirea, interpretarea, negarea ei – a legii! În cazul farmecului bucureştean al clădirilor ce-au aparţinut vechii aristocraţii şi marii burghezii, concluzia celor interesaţi de imobiliar e limpede: se poate orice, orice este declasabil, demolabil, transformabil, construibil. Cîştigul să merite!

Valoarea Bucureştilor

În acelaşi plan de ansamblu, un ajutor nesperat pentru cei interesaţi vine din lipsa de modele şi de valori general acceptate. Este cazul să se reaşeze unele mituri precum cel al preponderenţei civilizaţiei rurale faţă de cultura urbană. În mod frecvent se recunoaşte valoarea oraşelor din Transilvania, dar se subapreciază calitatea urbanistică a celor din Vechiul Regat. Dezavuarea valorilor urbanistice are o lungă tradiţie, favorizată şi de ponderea caracterului rural al societăţii româneşti. Dar în ciuda dominanţei ruralului, în Moldova şi Ţara Românească au apărut producţii urbanistice de vîrf. Singura problemă este că; fiind vorba de creaţii particulare, sînt greu de catalogat potrivit etaloanelor europene sau levantine. La incertitudinea axiologică trebuie adăugată şi fragilitatea respectivelor structuri, care, nerespectînd legile capitaliste de exploatare a spaţiului, sînt deschise celor mai radicale inserţii. Aşa s-a întîmplat la aproape tot şirul de oraşe pornind de la Botoşani şi Suceava, trecînd pe la Buzău şi Constanţa, încheindu-se la Craiova şi Turnu Severin. Din această categorie de oraşe tipic româneşti, n-au mai rămas decît resturi mai mari sau mai mici în Craiova, la Iaşi sau în Bucureşti. Aici au mai supravieţuit (după demolarea zonală dinainte de 1989 şi demolările punctuale neîntrerupte de după 1989) cartiere şi arhitecturi deosebite, documentate în seria de articole a lui Andrei Pippidi din *Dilema veche,* în cărţi precum *Palate, castele şi conace din România* de Narcis Dorin Ion sau în expoziţii fotografice precum „Dîmboviţa, apă dulce" de Andrei Bîrsan ori „Dulcele farmec al Bucureştilor" după Dan Dinescu. Din punct de vedere al valorilor arhitectural-urbanistice, Capitala, detestată de bucureşteni (oare cîţi bucureşteni get-beget mai trăiesc în oraş?!), dar apreciată de străini, ar fi meritat să fie măcar pe Lista Patrimoniului European!

Eşecul instituţiilor de cultură

Dacă de ameliorarea legislaţiei trebuie să răspundă Parlamentul, administraţia centrală şi locală, pentru corectarea falselor mituri este obligatorie implicarea învăţămîntului şi instituţiilor culturale. Cît despre difuzarea adevăratei valori a Bucureştilor ar fi trebuit să se ocupe structura de specialitate, în speţă Ministerul Culturii (şi Cultelor). Din păcate, nesesizînd (sau ocolind deliberat) miza uriaşă, nici un ministru din ultimele două legislaturi (de cînd presiunea imobiliară crescuse exponenţial) n-a urmărit anume problemele peisajului cultural al Capitalei. (Lipsa organului, vorba unui filozof.) Şi asta în ciuda faptului că România a semnat, printre primele ţări, Convenţia peisajului european. Rumoarea şi indignarea societăţii civile faţă de distrugerile din zona veche nu au găsit nici un ecou. Atunci, nici nu e de mirare că Direcţia de cultură, culte şi patrimoniu cultural naţional, răspunzătoare de aplicarea Legii monumentelor istorice, a tratat chestiunea la limita minimei rezistenţe, dacă nu în detrimentul zonelor protejate. Or, farmecul Bucureştilor ţine de atmosfera de ansamblu, de alternanţa de lumini şi umbre, de jocul dintre clădiri şi grădini. Nu toate casele sînt monumente, dar, dacă dintr-o zonă protejată elimini una, două, trei clădiri cu valoare ambientală, nu se mai poate vorbi de protecţie zonală. Problema e că, după sforăriile de la Comisia de retrocedare a vechilor proprietăţi care pregătesc terenul, DCCPCN a municipiului Bucureşti este cea care dă liber demolărilor prin avizarea favorabilă a unor studii istorice incomplete, părtinitoare sau ignorante. Bomboana pe coliva zonelor protejate o aşază Muzeul de Istorie şi Artă a Capitalei, declarînd că respectivele case nu figurează pe Lista monumentelor istorice! Perfect adevărat, dar cum dovedesc cele două instituţii că protejează patrimoniul cultural bucureştean? Cum au reacţionat şefii lor la dezastrul urbanistic şi la desfigurarea zonelor istorice din oraş? Ce propuneri legislative sau de orice altă natură au făcut pentru a stopa procesul?

Indiferenţa primăriilor

Dar MIAMB nu este singura componentă a Primăriei generale care nu-şi face treaba pentru ocrotirea zonelor cu farmec din Capitală. Dacă se poate înţelege (dar nu scuza) de ce primarii generali provenind din domeniul tehnic nu au dat atenţie problemei în discuţie, orizontul de aşteptare legat de un primar medic, originar din oraş, este semnificativ mai extins. Deocamdată, în fragmentele programatice destăinuite nu figurează limpede obiectivul punerii în valoare a specificului urbanistic bucureştean, dar unele gesturi îl evocă timid. Din acest punct de vedere, primarii de sectoare stau mai bine: la sectorul 2, există un Proiect de dezvoltare durabilă cu referiri la monumente istorice (nu şi la peisajul urban cu valoare culturală), la sectorul 1, primarul dispune măcar de un birou de monitorizare a monumentelor. Mai grav este că actualul Consiliu general, cu ale sale 15 comisii puse una peste alta, nu a dat semnale pozitive faţă de ocrotirea dulcelui farmec al micului Paris. Trebuie spus apăsat că nici una dintre comisiile cu specific (de patrimoniu, de cultură, de turism) din nici un Consiliu ales după anul 2000 nu şi-a schiţat un program în domeniu, aşa cum scrie Legea administraţiei locale. (Poate că excepţia va fi actuala Comisie de urbanism condusă de arhitectul Doru Prioteasa.) Nu e de mirare, aşadar, că nici Comisiile de urbanism nu se preocupă de problemă, avizînd cu dezinvoltură descompletarea zonelor protejate, acceptată de DJCCPCN, exact a acelor zone care individualizează Capitala, putînd constitui o bază solidă pentru o eventuală industrie turistică (aviz agenţiilor de turism!).

Soluţiile celorlalţi

Nu întîmplător, alte oraşe au apelat la consultanţa străină: în zona Cluj este prezent colectivul de la „Planwerk" (cîştigător a numeroase distincţii naţionale), la Sibiu, unde „Societatea de cooperare economică (GTZ)" a lucrat 8 ani, trecînd apoi la Timişoara şi, posibil, la Arad. Oricum, este nevoie de expertiza de specialitate şi capacitatea instituţională a unei Agenţii de dezvoltare (punere în valoare) urbană, cum s-a încercat sub primarul general Victor Ciorbea. Din păcate, obiectul ei de activitate a fost desfiinţat sub ministeriatul Miron Mitrea, printr-o Ordonanţă de urgenţă în timpul guvernării Adrian Năstase. O astfel de agenţie poate, pornind de la originile restructurării imobiliare (profitul imobiliar), schiţa acel demers complex (financiar, juridic, urbanistic, administrativ etc.) de regenerare a zonelor protejate. Problema constă în a oferi proprietarului casei din zona protejată avantaje apropiate de cele cu care îl încîntă aşa-numitul dezvoltator. În ţările Uniunii Europene se aplică, în raport cu situaţia concretă, diverse soluţii menţionate în metodologia elaborată de experţii Asociaţiei caselor de economii. (În cazul caselor bucureştene din zonele protejate, formulele acceptabile ar putea fi: *„sale and lease back"* ori *„bail à réhabilitation".)* În ceea ce priveşte utilizarea caselor în perioada de existenţă după operaţia de salvare şi reamenajare, ea se înscrie în aceeaşi gamă de destinaţii ca la înlocuirea lor. Deosebirea constă în calitatea, durabilitatea şi personalizarea utilizării, şi anume locuinţe de lux, sedii ale unor firme de vîrf, birouri ale cadrelor de conducere, hoteluri de rang superior etc.

Un răspuns dorit

Centrul Capitalei nu se rezumă la Zona Lipscani (trecută sub protecţie de către administraţia comunistă), ci include străzile, scuarurile, pieţele şi ochiurile stradale ale zonelor protejate înconjurătoare (aprobate în 2000), pînă la inelul principal de circulaţie. Aceste teritorii urbane dau, în mai mare măsură decît Lipscănia, valoarea, atractivitatea şi specificul Bucureştilor. Aspect vital, dacă se acceptă că, mai ales în procesul integrării în Uniunea Europeană şi al globalizării, identitatea poate fi considerată ca problemă de securitate naţională. Or, aşa cum a rezultat din discuţiile declanşate de lansarea albumului *Farmecul discret al Bucureştilor,* înmulţirea demolărilor punctuale de clădiri specifice se apropie de pragul în care oraşul va fi de nerecunoscut (în sens identitar). Reacţiile organizaţiilor civice se acumulează, la rîndu-le, dar administraţia locală şi centrală n-ar trebui să aştepte atingerea limitei critice. Stă în obligaţia şi capacitatea lor de a perpetua pentru viitorime peisajul aristocratic al Capitalei.

PUBLICITATE

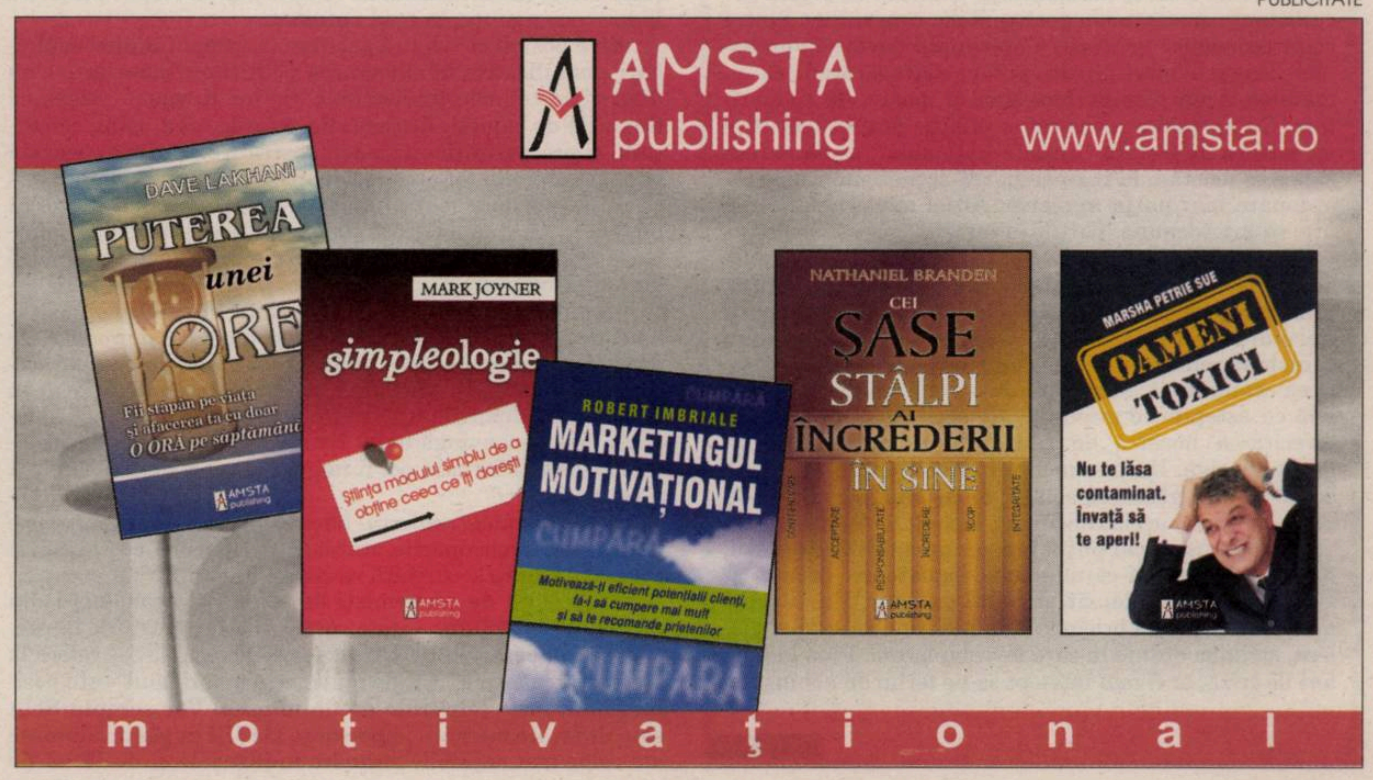

Teodor BACONSKY

turn înclinat

La anul...

Psihoza colectivă focalizată asupra crizei anunţate pentru 2009 pare bine instalată. Presa găzduieşte generos o întreagă retorică apocaliptică, iar efectul psihologic al acestui consens previzional negativ a început deja să-şi arate colţii. Analiştii mai serioşi au făcut chiar o reconstituire a calendarului de criză specific secolului XX: ni se aminteşte cînd au izbucnit precedentele faze de recesiune, cît au durat şi ce pagube au generat. Am nutrit speranţa că noua stare de spirit ar putea antrena reabilitarea faptului religios. Dacă înainte de criza prezentă, omenirea (occidentală) privea exclusiv spre viitorul de aur, asortat cu precauţii ecologice, acum ea pare din nou interesată de trecut şi de limitele rezistenţei umane în faţa răului istoric. Se revine la realitate, adică la pesimismul antropologic din care se hrăneşte, peren, reflecţia spirituală. Însă mărcile epocii noastre persistă. Criza însăşi e un subiect aproape ludic, acoperit sub giulgiul virtualităţii. Nu mai poate fi luată în serios, deşi au început concedierile, banii lipsesc, încrederea dintre parteneri declină. Majoritatea participanţilor la dezbaterea despre „ce ne aşteaptă în 2009" îşi asumă roluri profetice, numai că le joacă fără prea multă convingere.

Adevărul e că Nordul bogat va trece prin tunel fără să-şi rupă hainele prea tare. Cu cîteva zile în urmă, am văzut într-un ziar franţuzesc fotografia unui cadru american care şi-a pierdut slujba în februarie şi umblă acum prin Manhattan, ca om-sandwich, anunţîndu-şi condiţia de *„almost homeless"*. Ieri seară, jurnalul de pe France 2 a reluat subiectul: un ziarist a fost trimis la New York (bilet, diurnă, hotel) pentru a-l intervieva pe tipul din fotografie. E un fost manager dintr-o companie care fabrică jucării. Jurnalistul francez l-a filmat pe terasa unei cafenele, unde victima exemplară (şi deja vedetizată) a nenorocirilor americane răspundea întrebărilor cu laptopul în faţă, lîngă un cappuccino. Halal criză, dacă ne gîndim la tot ce se petrece, simultan, prin Mali sau Bangladesh...

E drept că industria auto de peste Ocean e pe butuci, dar Congresul a şi luat decizia de a-i injecta subvenţii salvatoare. Cu atît mai bine. Osînza ne va evita osînda. E posibil ca în România efectele acestei situaţii crispate să fie mai dure, pentru că economia noastră e fragilă, creşterea se bazează pe consum şi credit, iar măririle salariale antamate populist, de către fostul executiv, seamănă tot mai mult cu nişte pietre de moară. Vom lua totuşi virajul fără să ne răsturnăm (singurul risc real e cel al instabilităţii politice). În aceste circumstanţe *grosso modo* gestionabile, conexiunea dintre criza economică şi trezirea spirituală devine improbabilă. Singurul efect pe care putem conta e revenirea românilor la un plus de bun-simţ şi, poate, de solidaritate. Cu un şomaj revigorat, o inflaţie discret febrilă şi un guvern de forţată „unitate naţională", avem oarece şanse să asistăm la reamenajarea scenei publice pe coordonate mai puţin agresive. Altfel spus, nefericirea are, ca întotdeauna, părţile ei bune...

Pe fondul descris, mi se pare corect ca BOR să mediteze la ceea ce se întîmplă acum în Grecia vecină, unde corupţia clasei politice şi indolenţa (ana)cronică a clerului au generat anarhie. Ca şi la vecinii noştri, balcanismul românesc se asociază dezastruos cu nesimţirea comunitară, stimulată de o viaţă religioasă paralelă cu aşteptările profunde ale societăţii. Pînă acum, „grecitatea" noastră „de tranziţie" s-a defulat prin emigraţie masivă. Dacă muncitorii români încep să revină acasă fără să găsească soluţii, ne aşteaptă un scenariu asemănător cu acela consumat, recent, la Atena. E adevărat că sîntem mai puţin temperamentali decît grecii. Asta nu înseamnă că minciuna fondatoare, deruta civică, furtul nepedepsit şi codul canonic din veacuri apuse nu-şi pot da oricînd mîna pentru a răsturna, violent, strîmba ordine în care ne complacem. Pînă la a ne feri de criză, ar fi mai înţelept să ne ferim de noi înşine.

Daniel DĂIANU

Cît de deschise pot fi economiile naţionale

În mijlocul celei mai adînci crize financiare de după Marea Depresiune, instabilitatea sistemului financiar mondial este cît se poate de evidentă. Dar aceasta nu este o instabilitate de moment: au existat mai multe episoade de criză în ţările industrializate, în ultimele două decenii, numeroase crize financiare şi monetare pe pieţele emergente, liberalizarea comerţului a lăsat multe ţări sărace cu mai multe daune decît beneficii, mitul „noii economii" s-a disipat, scandalurile corporative au arătat că favoritismele şi guvernarea proastă sînt mai complexe şi mai răspîndite decît se credea, bogăţia este distribuită mai inegal decît înainte, iar fragmentarea socială şi excluziunea au crescut atît în ţările bogate, cît şi în cele sărace.

Şi totuşi, această dezordine a coexistat împreună cu un „consens" asupra principiilor şi practicilor economice, transpus în fapt printr-o liberalizare şi dereglementare a pieţelor, privatizare şi reducerea la minimum a sectorului public. Această „ştiinţă economică raţională" este, poate, în consonanţă cu ceea ce Max Weber numea „raţionalizarea vieţii", tendinţa noastră de a pune pe prim-plan cunoaşterea şi teoria, precum şi căutarea înţelepciunii supreme. Prăbuşirea comunismului a ajutat la naşterea unei singure cosmologii, „neo-liberală" în context economic. Acea cosmologie a fost potenţată de un regim internaţional bazat pe superioritatea covîrşitoare a SUA în toate domeniile.

Această criză ar trebui să dea lovitura de graţie acceptiunii conform căreia economia este o ştiinţă „tare" *(hard science)*. În mod sigur, a dezvăluit grave slăbiciuni ale fundamentalismului pieţelor. Desigur, au existat multe transformări determinate de pieţe – dar acestea ni se dezvăluie cu nuanţe, la o examinare mai atentă. Liberalizarea şi privatizarea au transformat societăţile postcomuniste – dar unicitatea lor geografică, etosul cultural şi politic, precum şi suportul considerabil din partea SUA şi a Europei Occidentale au făcut ca aceste ţări să reprezinte o situaţie cu totul specifică. Reformele orientate către piaţă au împins China şi India înainte – însă reformele lor au fost pragmatice, acordînd atenţie problemelor sociale şi celor ce ţin de dezvoltarea rurală, în timp ce pieţele financiare şi comerciale nu au fost liberalizate fără discernămînt.

Globalizarea (şi liberalizarea) nu trebuie să constituie o mantră ideologică; poate fi un concept deschis care să definească „deschiderea" societăţilor sub impulsul schimbărilor tehnologice şi al nenumăratelor căutări ale progresului economic. O astfel de interpretare ar încuraja politici pragmatice şi flexibile şi ar elibera globalizarea de percepţia conform căreia aceasta este de origine occidentală.

O asemenea abordare în interpretarea globalizării ar avea repercusiuni majore asupra politicilor publice naţionale şi a politicii internaţionale. Astfel, politicile publice naţionale ar deveni mai pragmatice, variate şi orientate către obiectivele tradiţionale ale creşterii economice, ale stabilităţii preţurilor şi justiţiei sociale. Unii ar putea spune că o prea mare varietate a design-ului instituţional şi de politică publică ar afecta uniformitatea mediului de acţiune şi ar împiedica funcţionarea eficientă a pieţelor. Acest argument nu este lipsit de temei, dar diminuează importanţa identificării politicilor care ţin cont de diversitatea condiţiilor din economia mondială şi de faptul că forţele pieţei nu induc convergenţa, în mod automat.

Este posibil ca deja să asistăm la începutul unei schimbări semnificative în elaborarea politicilor financiare. Una dintre moştenirile intelectuale ale lui Keynes – aceea că fluxurile de capital, deosebit de volatile, sînt ostile comerţului şi prosperităţii – şi-a demonstrat relevanţa în această criză. De decenii tot auzim o mantră la nivel mondial: aceea că nu se pot face foarte multe la nivel naţional, deoarece pieţele globale ar pedepsi guvernul. Această criză încurajează întrebări fundamentale (este natura pieţelor globale dată de Divinitate?) şi întrebări ce pun în discuţie perspectiva schimbărilor de politică economică (nu sînt pieţele globale, pe lîngă motorul lor tehnologic, totodată şi produse ale deciziilor oamenilor de a stabili reguli pentru finanţe, comerţ şi investiţii?). Afirmaţia că nimic nu poate fi făcut în legătură cu fluxurile financiare atunci cînd provoacă suferinţă este neconvingătoare. Există o multitudine de reglementări specifice care pot fi impuse şi constrîngeri care pot fi exercitate.

În mod analog, comerţul liber ar putea fi reexaminat, pe măsură ce preocupările statelor în legătură cu impactul acestuia asupra securităţii va creşte. Una dintre preocupări – împărtăşită de economişti de seamă şi economişti din domeniul dezvoltării – este costul asociat ajustării la presiunile competitivităţii. Un alt set de preocupări se referă la „securitatea vitală". Cît de mult „negoţ cu rivalul" este posibil înainte ca restricţiile să fie impuse. Vor accepta SUA sau alte state membre importante ale UE ca părţi valoroase ale celor mai sensibile sectoare industriale şi de IT să fie preluate de companii şi fonduri suverane de investiţii din China şi Rusia? Securitatea alimentară şi schimbările climatice vor induce o reţinere de la bizuirea în exces pe furnizorii externi. Putem gîndi global, însă riscurile existente ne pot forţa să ne limităm la modele „mai sigure" ale comerţului şi producţiei.

Cu alte cuvinte, am putea asista la o domesticire parţială a forţelor pieţei, în încercarea guvernelor naţionale de a face faţă riscurilor sistemice şi tensiunilor sociale. Aceasta ar implica o prezenţă mai mare a statului în economie (elemente de capitalism de stat) şi o reglementare mai amplă; elemente ale „economiei de război" vor fi mai vizibile în politicile publice, chiar şi în democraţiile liberale. Nevoile presante vor fi mai importante decît înclinaţiile ideologice.

Astfel de preocupări ar putea stimula formarea de alianţe între grupuri de ţări care împărtăşesc interese comune. UE este deja un astfel de bloc. O zonă de comerţ transatlantic ar putea de asemenea să apară. Am putea asista la o replică a acesteia în Asia. Rivalitatea şi experienţa – în ciuda speculaţiilor, nu a fost formată o uniune monetară după criza asiatică din 1997 – ne sugerează că aşa ceva ar putea să nu se întîmple; totuşi, dacă yuan-ul devine monedă de rezervă, raţiunea de a crea o uniune monetară asiatică ar creşte.

Mai multe grupuri sub-globale ar putea, atunci, să apară pentru a diminua potenţialele efecte devastatoare ale unui sistem mondial complet deschis. Acestea ar opera într-o lume multipolară formată din mai multe puteri globale – iar existenţa unori poli care să constituie alternative la puterea Statelor Unite ar putea crea ea însăşi bariere în calea comerţului mondial liber, investiţiilor şi finanţelor.

Cum ar putea evolua UE într-un asemenea context? Logica pieţelor unice ar putea rămîne dominantă, dar deciziile de politică publică ar putea fi destul de nuanţate la nivel naţional. În absenţa unei politici externe şi de securitate comune şi în faţa unor riscuri de securitate crescute, guvernele naţionale ar fi mai active în economie. De aceea, UE ar putea continua să aibă o structură a procesului decizional destul de complicată.

Prin urmare, cine ar trebui să formuleze şi să impună un regim internaţional potrivit pentru secolul XXI? SUA nu vor mai avea capacitatea să o facă în continuare. În starea actuală, UE nu ar putea să preia un astfel de rol. Iar o schimbare fundamentală a arhitecturii internaţionale a instituţiilor financiare atîrnă de ceea ce principalii actori internaţionali doresc să facă şi de cum se plasează aceştia unii faţă de ceilalţi. Dacă SUA, UE şi puterile globale emergente pot ajunge la un acord în ceea ce priveşte reforma, alţi actori importanţi li se vor alătura, în cele din urmă. Provocarea lor va fi să facă economia deschisă să funcţioneze pentru întreaga lume. Aceasta implică renunţarea la o credinţă oarbă în virtuţile de autovindecare şi autoreglementare ale pieţei. Aceasta chiar s-ar putea întîmpla.

(articol apărut în *European Voice*, 4 decembrie 2008)

traducere de Mihai PANAIT

TOT ÎNAINTE ŞI PE LOC

*2008 a fost al doilea an de apartenenţă a României la Uniunea Europeană. Am progresat pe calea integrării? Da şi nu. A început să funcţioneze mai bine atragerea banilor europeni pentru diverse proiecte, dar adesea sînt prost cheltuiţi. Sau blocaţi. Am început să ne găsim, printre celelalte ţări membre, aliaţi pe probleme specifice (de exemplu, Franţa – în chestiunea politicii agricole comune, Polonia – în politica de vecinătate etc.), dar nu avem încă propuneri sau puncte de vedere româneşti pe temele privind viitorul Europei. (**M. V.**)*

Independenţa Kosovo

În schimb, avem uneori poziţii diferite de ale Uniunii. Aşa s-a întîmplat cînd Kosovo şi-a declarat independenţa. Cu gîndul la Transilvania, autorităţile române n-au recunoscut acest act.

„Spaima noastră veche cu Transilvania ne ajută acum să facem jocul puterilor de la est de noi. Sîntem, împotriva intereselor noastre, împinşi în solidaritatea slavă şi ortodoxă, din raţiuni care n-au nimic de-a face cu modernitatea. Ne întoarcem o sută de ani, la retorica războaielor balcanice, în loc să ne uităm înainte spre Europa federativă, spre Europa minorităţilor sărbătorite, înglobate în edificiul naţional, nu ţinute, ca o ruşine, în debara. Dincolo de toate, întreg incidentul e de rîs: dacă e să alegem o tabără, povestea naţiunii noastre ne îndeamnă să-i alegem pe albanezi. În fond, Transilvania e şi ea o provincie pe care am alipit-o acum mai puţin de 100 de ani, după acelaşi principiu pe care se fondează acum Kosovo independent: voinţa majorităţii populaţiei, împotriva tratatelor şi istoriei altora.“ (Lucian Mîndruţă, „Transilvania, pămînt european!“, în *Dilema veche,* nr. 210, 21 februarie 2008)

Fonduri europene

Cu luciri în ochi, privim către fondurile europene ca spre o izbăvire de subdezvoltare. Numai pentru agricultură ar urma să primim 8 miliarde de euro. Ar fi trebuit să avem o dezbatere publică despre ce fel de agricultură ni se potriveşte mai bine, despre politica agricolă comună a UE şi altele. Am avut-o?

„Comisia Europeană a aprobat Planul pentru Dezvoltare Rurală a României, un document crucial pentru felul în care va arăta ţara noastră peste cîţiva ani. Ştirea a fost menţionată în cîteva ziare şi rostită rapid de prezentatorii de televiziune, pe fundal de imagini de la Bruxelles. Perspectiva pentru fermierii români este pozitivă, graţie, în primul rînd, Politicii Agricole Comune (PAC), un exemplu de solidaritate europeană. PAC a permis dezvoltarea agriculturii în ţările europene cu potenţial, cum ar fi Franţa, Italia, Spania şi, într-o mai mică măsură, Germania. Contestată în primul rînd de Marea Britanie, care reproşează costul exorbitant – jumătate din bugetul Uniunii Europene! –, actuala PAC va dura pînă în 2013. După această dată, britanicii propun o liberalizare completă a pieţei (dacă untul e mai ieftin în Noua Zeelandă, de ce să nu-l cumpăram de acolo?), în timp ce marii producători agricoli europeni, printre care şi România, vor o PAC cît mai apropiată de cea actuală. Argumentele lor? In cazul suprimării PAC, jumătate din fermele de animale vor dispărea, Europa va depinde alimentar de Statele Unite sau de Argentina, numărul exploataţiilor agricole mici şi mijlocii va scădea cu o treime în favoarea marilor ferme, de mii de hectare, cu producţie intensivă.“. (Luca Niculescu, „8 miliarde de euro pentru spaţiul mioritic“, în *Dilema veche,* nr. 213, 13 martie 2008)

Invazia cetăţenilor români în UE

Am avut cazuri îndelung mediatizate cu infractori români în ţările UE. Nu se ştie exact cîte milioane de compatrioţi de-ai noştri se află în alte ţări. E limpede însă că majoritatea îşi cîştigă cinstit pîinea. Cît despre romi, chestiunea e ceva mai complicată şi se cere o politică europeană de integrare. Cristina Hermeziu a întîlnit-o, la Paris, pe Madame Machin, ţigancă romîncă, un fel de „consultantă“ pentru ceilalţi romi care au nevoie de ajutor pentru a se stabili în Franţa.

„«În Franţa, peste tot pe unde am mers, te ajută, îţi explică. Eu am învăţat să scriu şi să citesc aici, am mers doi ani la cursuri. În România n-am învăţat nimic în şapte ani. Profesorul de matematică mă bătea întruna cu linia la palmă. Aveam 22 de ani cînd am învăţat să scriu şi să citesc în franceză. Şi nu vreau să vorbesc cu accent de român.» Nici nu-l are. «Nu vreau să mai ştiu nimic de România.» „Te-ai născut acolo...» – îi aminteşte ţiganca cu fustă şi copil în braţe. «Da? Atunci spune-mi mie de ce se schimbă ţiganii cînd pleacă din România? Eu nici data naşterii n-o ştiam...» «Da, chiar aşa – ridică nasul din formulare fata ţiganului fără carte. Pînă să vin aici nu ştiam data naşterii. În Franţa am făcut şcoală, tot şcoala mi-a plătit stagiul într-un restaurant.» E îmbrăcată în blugi şi geacă albă şi stă pe jos completînd hîrtii. Sora ţigăncii-avocat, aşezată pe scaun, se bagă în vorbă: «Unde ai mai văzut ţigan român să vîndă la bulanjerie? Pe fiică-mea, aici, în comuna unde stăm, au pus-o la tejghea şi vinde pîine...». Fata de pe jos sare în sus: «Spuneţi-mi şi mie de ce în România ţiganii nu ajung la universitate?» «Nu-i interesează...» – îndrăznesc. „Hai să-ţi spun io – mă trage de mînecă ţiganca-avocat, bună de gură şi de slujbă. În Timişoara, taică-mio lucra la tomberoane. Ştii ce-s alea? Strîngea gunoiul de la alţii. Mama a crescut porci şi copii. Aşa că ce slujbă mi-au lăsat mie? Să fac menajul, ca taică-mio.»“ (Cristina Hermeziu, „România exportă în Franţa ţigani fericiţi“, în *Dilema veche,* nr. 215, 29 martie 2008)

Corupţia

Problemă veche. Ce să mai spui despre ea?...

„Guvernul şi Parlamentul şi-au bătut joc de promisiunile asumate de România. Acum există două opţiuni majore. Ambele foarte proaste pentru România. Opţiunea «renunţare»: Comisia poate recunoaşte că şi-a epuizat resursele istorice de a lupta cu corupţia din România. Curăţirea unei ţări din afară nu e o situaţie obişnuită, Comisia a împins cît a putut, acum România trebuie să-şi găsească resurse interne de onestitate, nu mai e treaba Europei. Deci, Comisia ar urma să zică: gata, aţi scăpat, aţi fost şmecheri, nu mai avem ce vă face. Opţiunea «încrîncenare»: Comisia a fost trasă pe sfoară de văcăroio-olteni, acum se simte înşelată şi aplică nişte sancţiuni adevărate. Se vorbeşte despre prelungirea monitorizării şi schimbarea pedepselor: suspendarea parţială a fondurile europene, amînarea aderării la zona Schengen şi la moneda euro. E de discutat cît de credibile sînt pentru politicieni chiar şi aceste posibile sancţiuni.

„Diferenţa esenţială dintre Est şi Vest este diferenţa dintre mînie şi calm.“ (Andrei Pleşu)

Cam acesta este contextul în care e greu să decizi ce ar fi mai bine: să continue monitorizarea Comisiei sau nu? Dacă încetează, România devine membru deplin al UE, dar văcăroio-oltenii au cîştigat. Nimic nu va mai sta apoi în calea punerii la colţ a procurorilor DNA. Ceilalţi magistraţi vor înţelege că dacă te iei de politicieni e cel mai sigur mijloc să-ţi frîngi cariera. Cea mai serioasă tentativă încercată de România pentru un stat de drept va eşua. Dar România ar deveni membru deplin al UE. Dacă se prelungeşte monitorizarea, mai există ceva influenţă pozitivă aici, văcăroio-oltenii mai simt răsuflarea normalităţii în ceafă, dar România nu-şi va putea exercita rolul de membru în UE cîtă vreme poate fi mereu întrebată: băi, dar cu clauza aia ce mai facem? În plus, plătim noi toţi pentru ca văcăroio-oltenii să fie în continuare deasupra legii.“ (Cristian Ghinea, „Mai vrem să ne verifice UE la corupţie?“, în *Dilema veche,* nr. 250, 2 decembrie 2008)

Noi şi ei

Încă privim Uniunea „din afară“: noi cu problemele noastre, ei cu construcţia „lor“ europeană. Ce scria în Dilema veche *în ianuarie 2008 este valabil, din păcate, şi în decembrie...*

„La fel cum nu există o viziune naţională coerentă privind direcţiile strategice de dezvoltare a României, nu există nici un punct de vedere românesc asupra proiectului european. Nu e vorba de puzderia de directive şi reglementări emise la Bruxelles şi de discuţiile privind absorbţia fondurilor structurale, ci de chestiunile cu adevărat fundamentale: vrem o adîncire a integrării politice a Uniunii, cu un transfer important de autoritate către Bruxelles, sau doar un spaţiu comunitar în care statele naţionale să rămînă actorii principali; e bine ca UE să se extindă sau nu în continuare şi cum trebuie să-şi definească în viitor strategia de securitate, separat sau în strînsă relaţie cu America, şi, din această perspectivă, cum ar urma să se raporteze la Rusia, China, la India chiar, în economia jocului influenţelor globale aflat în rapidă schimbare?

Astfel de dezbateri lipsesc cu desăvîrşire, iar vina nu e doar a clasei politice, ci şi a elitelor intelectuale şi academice care, cel puţin deocamdată, se complac într-o stare de pasivitate provincială, aşteptînd soluţii livrate de-a gata din exterior.“ (Alexandru Lăzescu, „Românii şi proiectul european“, în *Dilema veche,* nr. 204, 10 ianuarie 2008)

Est şi Vest

S-ar părea că există încă, în ciuda aderării fostelor state comuniste la UE, o „graniţă“ între Est şi Vest. Ce ne (mai) desparte?

„Diferenţa esenţială dintre Est şi Vest este – cred – diferenţa dintre mînie şi calm, dintre tensiune şi destindere. E vorba de atmosfera în care respirăm, de climatul sufletesc al vieţii zilnice. Există şi în Occident enervări, insatisfacţii, răsteli şi chiar atacuri de furie. Uneori, cînd riscul unei generale placidităţi este iminent, oamenii par să-şi inventeze motive de iritare sau să le îngroaşe artificial pe cele deja existente. În genere însă, strada, magazinele, instituţiile, mijloacele de transport, scena politică, ziarele nu sînt locuri ale conflictului. Nu se vociferează, nu se schimbă injurii şi îmbrînceli, nu se caută harţagul cu orice preţ. În Răsărit, dimpotrivă, aerul e apăsător, ca deasupra unui cîmp de luptă. S-ar zice că toată lumea urăşte pe toată lumea. Cearta este un mod de viaţă. Zgomotul de fond al convieţuirii noastre este bombăneala, recriminarea, scandalul. Trăim din resentiment. Lupta politică vizează exterminarea adversarului, gazetăria e un apogeu al nervozităţii ofensive. Intelectualii se ceartă între ei, societatea civilă e o simplă manufactură a protestului, guvernul, preşedinţia şi parlamentul se epuizează în purulente manevre de gherilă. Clienţii îi detestă pe comersanţi şi comersanţii, pe clienţi, poporul s-a săturat de politicieni şi politicienii de popor, cultele religioase se excomunică reciproc. Psihologia de gaşcă, partizanatul, combativitatea de stadion infectează tonul oricărei conversaţii, al oricărei dispute. La volan te înfurii, în staţia de autobuz, la gară şi la aeroport te înfurii, la slujbă te înfurii, la televizor te înfurii. Românul de azi e, prin definiţie, mînios. Euforia anihilării celuilalt, lovitura în moalele capului, discreditarea, calomnia, machiaverlîcul sînt gimnastica noastră cotidiană.“ (Andrei Pleşu, „Despre mînie“, în *Dilema veche,* nr. 206, 24 ianuarie 2008)

Încheiere. *Începe al treilea an de apartenenţă la Uniunea Europeană. Chiar ne-am dat seama de asta?*

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

RETROSPECTIVĂ ŞI AŞTEPTĂRI

*2008 a fost anul în care s-a înregistrat cel mai ridicat nivel de trai din istoria României, gradul de înzestrare cu bunuri de folosinţă îndelungată este mai mare ca niciodată. Acest nivel de trai ridicat a izolat şi partidele extremiste. Astfel, în urma alegerilor din 30 noiembrie 2008, au intrat în Parlament doar partide apropiate de centrul spectrului politic. Există trei factori importanţi care au avut un impact semnificativ în 2008 şi pe care îi vom regăsi şi în 2009: mediul de afaceri românesc, criza economică internaţională şi climatul politic intern. (**C. G.**)*

Emil STOICA

Mediul, criza şi priorităţile

În urma unor reforme dureroase, dar necesare, mediul de afaceri românesc s-a liberalizat la sfîrşitul anilor '90. Acele reforme au permis o creştere economică continuă – şi susţinută – din anul 2000 pînă în 2008. Perspectiva aderării la UE a stimulat şi guvernul din perioada 2000-2004 să continue reformele economice şi să liberalizeze şi mai mult economia. Din 2005, reformele de liberalizare economică au continuat, mediul de afaceri românesc devenind din ce în ce mai atractiv, mai ales în urma simplificărilor fiscale şi a introducerii unei cote unice mici de impozitare, dar şi a altor măsuri, precum continuarea procesului de privatizare. Astfel, atractivitatea mediului de afaceri – precum şi perspectiva de ţară membră UE au atras investiţii fără precedent în economia românească şi au dus la cea mai mare creştere economică din UE în primele 6 luni ale lui 2008.

Totuşi, *criza economică internaţională* – care s-a agravat începînd cu septembrie 2008 – va duce la o scădere semnificativă a ritmului de creştere economică în România; va duce la o reducere a investiţiilor – îndeosebi cele private – şi la o posibilă scădere a exporturilor. Şomajul a început deja să crească şi probabil va mai creşte. Inflaţia însă se va reduce, în urma scăderii cererii la nivel internaţional; de exemplu, petrolul a scăzut de la 140 de dolari/baril în iunie 2008 la sub 50 de dolari/baril în noiembrie 2008.

Această perspectivă internaţională negativă va pune o presiune fără precedent pe noul guvern al României. În anii de creştere economică 2000-2008 ar fi fost mai înţelept ca guvernele să fi căutat echilibrarea bugetului de stat sau chiar excedentul bugetar şi ar fi fost mai înţelept ca ele să fi fost mai decise în reformele economice, de exemplu printr-o restructurare şi transparentizare a deciziilor economice ale firmelor deţinute de stat – cum ar fi Romgaz, CEC, CFR sau Poşta Română.

Totuşi, din cauza unui perceput *risc politic,* guvernele României, îndeosebi cel din ultimii doi ani, au căzut pradă populismului, iar România a înregistrat deficite bugetare cu perspective de deficite bugetare accentuate pentru 2009 şi anii următori: salariile bugetarilor şi pensiile au fost mărite mult peste posibilităţi, creşterile de salarii cu 50% sînt nesustenabile. În acelaşi timp, guvernul României a mărit în mod nejustificat numărul de funcţionari publici în anii de creştere economică.

Aceste măsuri – deficit bugetar, creşteri nesustenabile de pensii şi salarii ale funcţionarilor publici, precum şi creşterea nejustificată a numărului de funcţionari publici – au pus o presiune suplimentară pe inflaţie şi pe piaţa muncii. Dobînzile la lei au devenit de cîteva ori mai mari decît cele la euro, iar perspectiva aderării României la zona euro este din ce în ce mai îndepărtată.

În vremuri de criză economică, pentru a diminua impactul negativ al scăderii investiţiilor private, precum şi al activităţii din anumite domenii private, este firesc un rol mai activ al statului în economie: statul ar trebui să fie în stare să stimuleze economia cu taxe mai mici, de exemplu prin reducerea TVA; ar trebui să angajeze în proiecte publice forţa de muncă excedentară din domeniul privat sau românii ce se întorc acasă după pierderea slujbelor, în ţări precum Spania sau Irlanda. Din păcate, noul guvern primeşte o România cu deficit bugetar şi cu o structură de personal supraîncărcată.

Dacă ultimii doi ani au fost cei în care angajaţii dictau piaţa muncii, anul 2009 va fi unul în care angajatorii vor avea ultimul cuvînt: cererea de locuri de muncă va fi mai mare decît oferta.

Există însă şi două elemente care vor putea ajuta noul guvern să iasă cu bine din actuala criză economică.

Primul ar fi nevoia de investiţii masive în infrastructură (rutieră, feroviară, de protecţia mediului etc.) şi disponibilitatea de fonduri europene semnificative pentru astfel de proiecte.

Al doilea este dat de gradul de îndatorare scăzut al României, dar şi al autorităţilor locale (de exemplu, Primăria Bucureşti). Acest grad redus de îndatorare ar permite: a) investiţii suplimentare în infrastructura oraşelor – de exemplu: extinderea metroului bucureştean, extinderea reţelelor de canalizare sau asfaltarea tuturor străzilor ori investiţii în iluminatul public etc.; b) investiţii în instituţii care în urma descentralizării acceptate de toate partidele parlamentare vor depinde direct de autorităţile locale: spitale, şcoli etc.; c) alte servicii publice locale mai bune (curăţenie, reciclare ş.a.m.d.).

Priorităţile noului guvern

Aşadar, *prima prioritate* a noului guvern va fi de a atrage fondurile necesare dezvoltării infrastructurii şi a ajuta autorităţile locale să atragă fonduri suplimentare pentru noi proiecte. Astfel, rata şomajului va fi ţinută sub control, iar perspectivele economiei româneşti se vor îmbunătăţi: atît prin faptul că vor furniza servicii, materiale şi echipamente pentru noile investiţii, dar şi prin posibilitatea unor costuri de funcţionare viitoare mai mici.

Există însă riscul ca instituţiile României – şi justiţia, în mod special – să nu fie pregătite să controleze utilizarea corectă a acestor fonduri şi, în loc ca sumele pentru investiţii să ajungă la destinaţie, să se ducă în buzunarele unor oligarhi ai şoselelor şi ale unor apropiaţi politici ai viitorului guvern.

În acelaşi timp, viitorul guvern va putea restructura mamuţii economici de stat, în vederea unei viitoare cotări la bursă. 2009 nu va fi un an bun pentru a cota o firmă la bursă, însă economia internaţională îşi va reveni peste doi-trei ani, şi atunci va fi mai probabil ca preţul acţiunilor să se reflecteze mai bine valoarea reală a unei firme. Aşadar, restructurarea firmelor de stat este o prioritate, şi chiar cotarea la bursă a unui pachet de acţiuni de 3-5%.

A doua prioritate a guvernului va trebui să fie aderarea cît mai rapidă la zona euro. Firmele şi familiile din România sînt expuse riscului de dobînzi ridicate la lei sau riscului de curs de schimb la leu.

În plus, dacă ultimii doi ani au fost cei în care angajaţii dictau piaţa muncii, anul 2009 va fi unul în care angajatorii vor avea ultimul cuvînt: cererea de locuri de muncă va fi mai mare decît oferta. Ca atare, mă aştept ca în 2009 productivitatea muncii să crească mai repede decît salariile. Cum preţurile internaţionale – precum cel al petrolului – se află în scădere, iar presiunile pe salarii vor scădea, inflaţia va scădea şi ea, însă probabil nu suficient de mult pentru o aderare rapidă la zona euro. Viitorul guvern va fi pus în situaţia de a reduce creşterile de salarii şi pensii promise în anii politici 2007 şi 2008.

Emil Stoica *locuieşte la Londra şi este coautor al unui blog (stoica.hotnews.ro) pe teme economice, găzduit de www.hotnews.ro. După 10 ani de lucru la Bucureşti, Milano şi Londra în audit financiar şi managementul riscului, din 2007 este responsabil financiar pentru Europa de Est al unei firme multinaţionale cotate la bursă.*

2005 – deficit bugetar sub 1%, 2008 – a sărit de 3%

„În parlamentul anului 2007, proiectul de buget a ajuns cu o pondere a veniturilor în PIB de 39,6%. Rapid, a fost modificată ponderea la 39,3% şi procentul de cheltuieli fiind de 42% din PIB, proiectul consemna un deficit de 2,7% din produsul intern brut. Adică statul urma, programat, să cheltuiască mult mai mult decît încasează, iar pentru diferenţa de peste trei miliarde de euro, să se împrumute.

Că a fost un buget nerealist şi prost făcut nu mai încape îndoială. A fost rectificat deja de patru ori, iar finalul lunii decembrie va aduce a cincea rectificare. Iar deficitul va fi mai degrabă mai aproape de 4% din PIB decît de 3%. Mă enervează însă tupeul şi minciuna. În urmă cu două săptămîni, guvernul a rectificat pentru a patra oară bugetul. Jurînd că deficitul bugetar va rămîne la 2,3% din PIB. După numai două săptămîni, la finalul lunii noiembrie, deja deficitul bugetar a depăşit 3% din PIB. Iar întrebarea-cheie este: ce naiba să se fi întîmplat în numai două săptămîni încît să obţii mai puţin cu 800 de milioane de euro? Sau să cheltuieşti mai mult decît îţi programai cu 800 de milioane de euro? (...) Ministrul Vosganian ţipă sus şi tare că majorarea salariilor profesorilor va conduce deficitul bugetar spre 4-5% din PIB, iar majorarea tuturor salariilor bugetarilor va conduce spre 7% din PIB deficitul bugetar. Uite că salariile nu s-au majorat cu 50%. Şi totuşi deficitul bugetar a depăşit 3% încă din luna noiembrie. În condiţiile în care pînă în urmă cu o lună oficialii spuneau că în România nu avem de-a face cu nici un fel de criză (deci, nu o resimţeau nici la nivelul veniturilor), iar în urmă cu două săptămîni se jurau practic prin păstrarea deficitului bugetar la 2,3% din PIB că, în România, criza nici nu a păşit." (Radu Soviani, *Gazeta de Sud,* 8 decembrie 2008)

Şi urmările

„Deficitul bugetar a ajuns la 3% din produsul intern brut la sfîrşitul lunii noiembrie şi se apropie de 4% din PIB, în condiţiile în care încasările bugetare au scăzut luna trecută cu 3,5 miliarde lei, tendinţa menţinîndu-se şi în luna decembrie – au declarat pentru NewsIn surse din MEF. Comisia Europeană declanşează procedura de deficit excesiv împotriva oricărui stat membru care depăşeşte plafonul de 3%, fapt care poate atrage şi plata unor amenzi semnificative în cazul statelor din zona euro. România nu poate fi însă amendată, întrucît nu a adoptat moneda europeană, dar Uniunea Europeană ar putea decide suspendarea fondurilor de coeziune, dacă încalcă în mod repetat recomandările Comisiei cu privire la reducerea deficitului. Comisarul pentru afaceri economice şi monetare, Joaquin Almunia, a avertizat în repetate rînduri că actuala criză economică nu poate fi folosită drept pretext pentru depăşirea deficitului de 3%. El a spus că executivul european va tolera un deficit de cîteva zecimale peste 3% doar pentru maximum un an şi în condiţii de încetinire gravă sau recesiune economică." (*EurActiv.ro,* 5 decembrie 2008)

BARBURISME

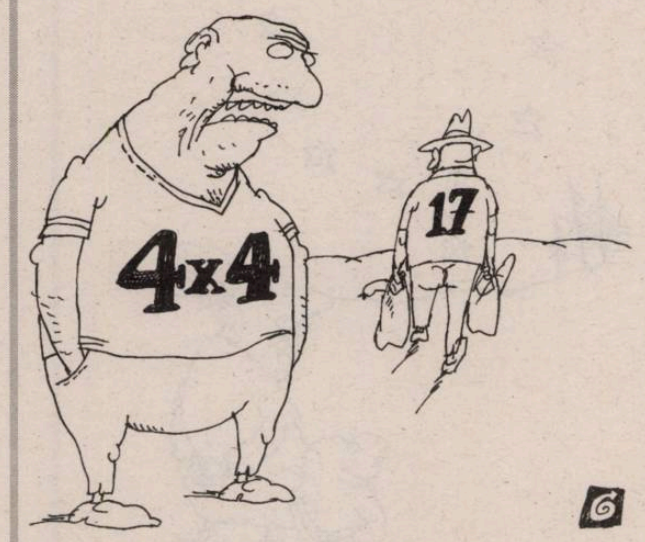

Desen de Ion BARBU

MOŞTENITORII CRIZEI

*Criza economică nu este un fenomen natural, la care asistăm pasivi şi aşteptăm concluziile oamenilor de ştiinţă. Economia nu e o ştiinţă exactă, ci o luptă de idei. Dezacordurile de idei legate de criză sînt fascinante şi probabil se vor scrie cărţi despre asta. Deocamdată, două sînt curentele majore: cei anti-piaţă se simt răzbunaţi, cei propiaţă sînt în defensivă şi caută să explice că nu piaţa în sine e de vină. Doru Cojoc exprimă poziţia aflată în defensivă. Am selectat doi gînditori contemporani importanţi – Edward Chancellor şi Jürgen Habermas – care exprimă poziţia aflată în plin asalt ideatic. (**C. G.**)*

Doru COJOC

Sfîrşitul unei alte utopii?

Una dintre victimele colaterale ale crizei financiare pare a fi libertarianismul, filozofia politică a libertăţii individuale şi a guvernului limitat. Colapsul financiar şi intervenţia de forţă majoră a guvernului demonstrează că ideologia libertariană nu are nici un sens – susţine Jacob Weisberg pentru revista *Slate*, o opinie cu un ecou puternic în presă. Date fiind simpatiile politice ale jurnaliştilor americani, rechizitoriul libertarianismului în presă e la fel de şocant ca Papa denunţînd imoralitatea. Apărătorii fireşti ai libertarianismului au considerat că e momentul potrivit să lipsească o vreme din dezbaterea publică, şi cei rămaşi în dezbatere – ca Alan Greenspan, un apropiat al mişcării în urmă cu cîteva decenii – au dat apă la moară adversarilor.

Opinia publică e de părere că aşa cum revoluţiile din 1989 şi prăbuşirea Uniunii Sovietice au arătat eşecul comunismului, criza sistemului financiar a demonstrat că libertarianismul e de asemenea o utopie falimentară. Comparaţia cu comunismul e validă, deşi concluzia e greşită: nici comunismul, nici libertarianismul nu sînt de fapt utopii. Kibuţurile evreieşti bazate pe principiul proprietăţii comune a mijloacelor de producţie sînt rare, dar foarte reale. Societatea anarho-capitalistă din Islanda pre-medievală era bazată pe principii libertariene. Nu e clar dacă cetăţeanul mediu şi-ar dori să trăiască în societăţi construite strict pe principii comuniste sau libertariene, dar e evident că din moment ce există, ele nu sînt utopii.

Mai mult, atît libertarianismul, cît şi comunismul sînt filozofii morale, nu teorii empirice, şi prin urmare ele nu pot fi invalidate de evenimente din realitate. Falimentul Uniunii Sovietice nu demonstrează nimic unui comunist adevărat, şi asta nu pentru că Rusia comunistă era într-adevăr departe de idealul lui Marx. Dacă proprietatea privată e furt, atunci ea trebuie scoasă în afara legii, indiferent cît de mult am avea de cîştigat de pe urma ei, la fel cum societatea ar elimina omuciderile chiar dacă ele s-ar dovedi benefice. Unui libertarian care crede că guvernul nu are voie să se implice în economie, că dezastrul financiar ar fi putut fi evitat cu reglementări guvernamentale nu îi spune decît că dezastrul e pur şi simplu inevitabil.

Asta e o atitudine extremă şi din fericire ea e răspîndită doar în rîndul oponenţilor fictivi pe care ziariştii găsesc facil să-i combată. Înainte de criză, Statele Unite nu erau deloc în pericol de a deveni un paradis libertarian. Joe the Plumber, poate singura persoană căreia Barack Obama i-a spus altceva decît ce voia să audă în întreaga campanie electorală, a fost acuzat de presă că practica nobila artă a instalatorilor, fără a avea o licenţă. Un păcat capital pentru ziariştii care îşi practică profesia fără nici o licenţă. Influenţa libertarienilor în rîndul politicienilor e de asemenea exagerată. Presa îi prezintă pe politicienii arhitecţi ai dereglementării financiare ca nişte idealişti duşi de nas de ideologi fără scrupule; dacă mai căutaţi o utopie în acest text, nu o să găsiţi una mai bună ca politicianul idealist. În realitate, lipsa reglementărilor financiare are mult mai mult de-a face cu interesele Wall Street-ului şi cu lobby-iştii de pe K Street decît cu opera lui Rothbard sau Nozick.

Dacă piaţa îl pune faţă în faţă pe Ion, cu un sac în care nu e clar dacă el a pus cartofi, cu Petre, care are o pungă cu o sumă de bani incertă, şi le cere să schimbe sacul pe pungă, nici un libertarian nu o să susţină că rezultatul schimbului va fi unul dezirabil.

A pune lipsa reglementărilor de pe pieţele financiare pe seama teoriei pieţelor care se autoreglează e absurd. Prima teoremă a economiei sectorului public spune într-adevăr că piaţa liberă produce rezultate eficiente, dar numai în nişte condiţii atît de restrictive, încît în practică ele nu pot fi decît aproximate. Cînd ele lipsesc cu desăvîrşire, guvernul îşi poate asuma un rol firesc de corecţie. Dacă piaţa îl pune faţă în faţă pe Ion, cu un sac în care nu e clar dacă el a pus cartofi, cu Petre, care are o pungă cu o sumă de bani incertă, şi le cere să schimbe sacul pe pungă, nici un libertarian nu o să susţină că rezultatul schimbului va fi unul dezirabil. E clar că în această situaţie guvernul poate interveni, inspectînd bunurile şi furnizînd informaţia necesară efectuării unui schimb eficient. Adepţii guvernului limitat ar prefera ca guvernul să intervină numai în astfel de situaţii; în măsura în care pieţele financiare ar beneficia de pe urma reglementărilor care asigură transparenţa, acţiunea guvernului ar fi avut binecuvîntarea libertarienilor.

E greu să găseşti aceste argumente în presă, unde Ayn Rand, care se înscrie printre fondatorii libertarianismului, decedată acum cîteva decenii, pare să fie mai vinovată de colaps decît Barney Frank, actualul lider al comisiei parlamentare care supraveghează activitatea financiar-bancară. Paradoxal, ultimul susţinător consecvent al principiilor guvernului limitat, cel puţin la nivelul retoricii, rămîne George W. Bush. Într-un discurs recent, el a reamintit că pieţele libere rămîn cea mai bună speranţă pentru a crea prosperitate. Ascultîndu-l, nu poţi să nu remarci cît de diferită e America lui Bush de cea a lui Obama. Unde viitorul preşedinte nu găseşte decît oameni bătuţi de soartă, împovăraţi de credite, care şi-au pierdut ambele slujbe şi nu au ce pune pe masă, aşteptînd ajutor de la guvern, Bush vede întreprinzători harnici, oameni cu ambiţie şi speranţe, care nu vor de la guvern decît să nu-i încurce.

Amîndouă aceste lumi sînt fanteziste, dar dacă e să alegem între fantezii e greu de înţeles cum cea a lui Bush nu e de preferat. Deşi entuziast, Bush nu e cel mai bun suporter al unei idei în cele mai favorabile condiţii. Abilităţile lui retorice sînt limitate: în competiţii de PR cu un dictator psihopat ca Saddam Hussein sau cu un bufon periculos ca Hugo Chávez, Bush a reuşit performanţa de a ieşi mereu pe locul 2. Efortul lui e îngreunat de faptul că nu demult guvernul său a naţionalizat parţial sectorul financiar şi acum opoziţia lui la salvarea industriilor unde guvernul chiar nu are ce căuta – cum ar fi cea auto – e mai puţin credibilă.

Libertarianismul a primit într-adevăr o lovitură de imagine în 2008. Să sperăm că va supravieţui, pentru că prosperitatea din ultimele decenii a fost creată acolo unde guvernul a fost limitat, şi nu acolo unde rolul guvernului s-a extins continuu.

***Doru Cojoc** este cercetător în economie la Universitatea Stanford.*

Fascinaţia economiştilor morţi

„De ce s-au descurcat atît de prost conducătorii băncilor naţionale în a preveni această criză? Spre deosebire de cei din sectorul privat, ei nu au avut motivaţii financiare. Singura explicaţie e că au fost orbiţi de ideologie. Ei fac parte dintr-o generaţie care a fost învăţată că pieţele financiare tind spre echilibru, problemele de credit şi umflarea preţurilor pot fi ignorate, că fluxurile internaţionale de capital produc o distribuţie optimă a capitalului, iar inovaţiile financiare sînt mereu binevenite (...). Ei au fost – cum spunea Keynes – «sclavii unor economişti morţi», în acest caz, Milton Friedman. Acest exponent de frunte al monetarismului a negat că ar fi existat o legătură între boom-ul speculativ din anii 1920 şi marea depresiune care a urmat. În schimb, a blamat Banca Naţională Americană (Fed) pentru că nu a împiedicat rezerva de bani de a se contracta. La a 90-a aniversare a lui Friedman, Bernanke *(actualul preşedinte Fed* – n. red.) s-a scuzat în numele Fed că a produs căderea din anii 1930, promiţînd că nu se va mai întîmpla (...). Aşa cum Marea Criză a produs o revoluţie în gîndirea economică, actuala criză zdruncină certitudinile economiştilor şi ale bancherilor. În octombrie, la audierile din Congres, Greenspan *(fostul preşedinte Fed* – n. red.) a mărturisit că abordarea sa de tip *laissez-faire* a avut probleme majore. Tot atunci, Bernanke a spus că în viitor, băncile naţionale vor trebui să găsească soluţii pentru «fenomenul periculos» al creşterii necontrolate a preţurilor la proprietăţi. Cîteva luni mai devreme, Blinder *(fostul vicepreşedinte Fed* – n. red.) a cedat teren în *Financial Times* spunînd că «recentele evenimente sădesc seminţele îndoielii». Este deprimant că a fost nevoie de o criză economică globală pentru a le băga minţile în cap acestor bancheri."

(fragment din articolul „Fixaţia asupra lui Friedman", de Edward Chancellor, *Prospect*, decembrie 2008)

Capitalismul civilizat

„...Asemenea valuri tsunamice schimbă paradigmele discuţiilor publice, iar alternativele politice devin posibile. Războiul din Coreea a adus sfîrşitul New Deal, Reagan şi Thatcher şi terminarea Războiului Rece au îngropat statul asistenţial (...). Ce urmează acum? Sper ca agenda neoliberală să nu mai fie acceptată ca atare, să fie suspendată. Întreaga idee a subordonării vieţii imperativelor pieţei trebuie revizuită.

Consecinţele maniei privatizării devin aparente în această criză financiară?

Această criză exacerbează în SUA daunele materiale, morale, sociale şi culturale provocate de politica de dereglementare dusă la extrem de administraţia Bush. Privatizarea serviciilor de securitate socială şi sănătate, a distribuţiei de energie, a sistemului penal şi a securităţii militare, mari părţi din sistemul de educaţie şi predarea infrastructurii culturale către generozitatea unor sponsori privaţi, toate acestea sînt parte a unui proiect social ale cărui riscuri şi consecinţe nu pot fi conciliate cu principiul egalitarist pe care se bazează statul modern, constituţional, social şi democratic.

Experimentăm o «criză de legitimitate» a capitalismului, pentru a cita titlul uneia dintre cărţile dvs. controversate?

Din 1989-1990 a devenit imposibil să mai ieşim din cadrul universului capitalist; singura opţiune este să civilizăm şi să îmblînzim dinamica capitalistă din interior. Chiar şi după război, Uniunea Sovietică nu a fost o alternativă viabilă pentru majoritatea stîngii din vestul Europei. De aceea am scris în 1973 că există o problemă de legitimitate «în cadrul» capitalismului. Această problemă a ieşit acum din nou la suprafaţă. Un simptom îl reprezintă cererile de limitare a salariilor managerilor."

(fragment din interviul „Viaţa după faliment" acordat de Jürgen Habermas lui Thomas Assheuer, *Die Zeit*, noiembrie 2008)

PUBLICITATE

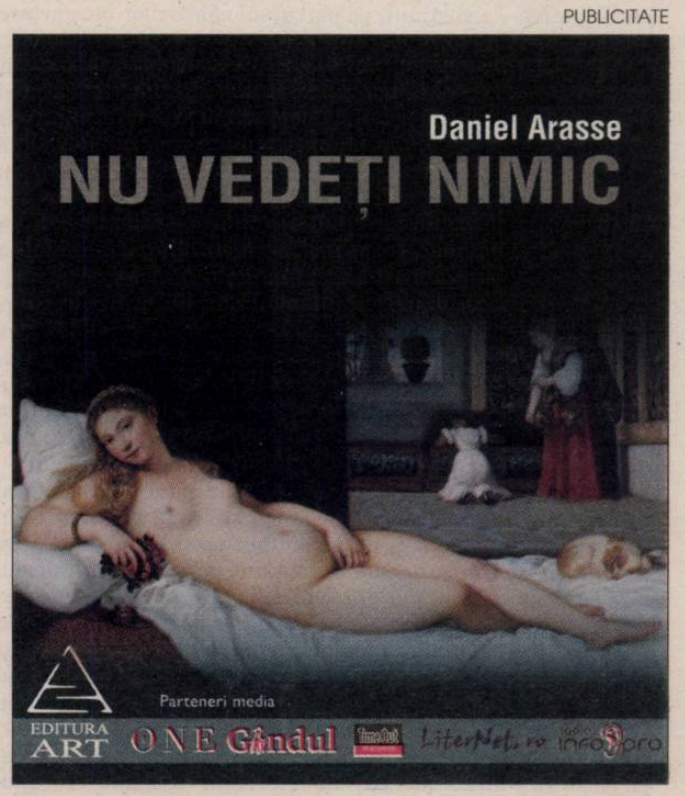

PRO şi CONTRA NOULUI SISTEM DE VOT

Ideea de vot uninominal e vînturată prin cercurile civice şi politice româneşti încă din anii '90. Mai multe organizaţii civice au militat pentru acest sistem prin care, cel puţin teoretic, un parlamentar ales uninominal ar fi legat mai direct de propriii alegători şi ar avea altă responsabilitate în faţa lor, spre deosebire de un parlamentar ales pe o listă de partid. Partidele au fost acuzate deseori că strecoară pe liste persoane controversate pe care cetăţenii nu le-ar vota niciodată în mod direct. De cealaltă parte, reprezentanţii cercurilor politice (care multă vreme au fost, în cea mai mare parte, adepte ale votului pe liste) au atras atenţia că prin votul uninominal există riscul ca în Parlament să ajungă o mulţime de vedete care n-au nici o legătură cu politica. De asemenea, s-a spus că votul uninominal, prin personalizarea excesivă a politicii în detrimentul ideilor şi curentelor politice, ar putea distruge şi bruma ideologică pe care, după Revoluţie, partidele şi-au creat-o. După multe dispute aprinse şi manevre politice care au trecut şi prin Justiţie, s-a ajuns în acest an la o desfăşurare a alegerilor parlamentare (după ce schimbări au fost făcute şi în procedura de vot la alegerile locale – preşedinţii de Consilii Judeţene au fost aleşi uninominal) printr-o formulă de vot uninominal cu reprezentare proporţională. *Disputele în privinţa sistemului au continuat şi după alegeri şi nu s-au stins nici astăzi. Am rugat doi experţi în probleme electorale să argumenteze avantajele şi dezavantajele acestui sistem, după ce el a produs rezultatele cunoscute.* ***(A. M.)***

Radu CARP

Un sistem original şi efectele sale secundare

Dincolo de deciziile Curţii Constituţionale şi ale instanţelor judecătoreşti referitoare la legea electorală propriu-zisă şi la modificările ei subsecvente, actuala reglementare este profund nedemocratică şi ar trebui modificată cît mai rapid. Consider că reprezentarea proporţională a fost cea mai bună alegere pentru România la începutul şi pe parcursul tranziţiei, însă în prezent şi-a produs efectele şi este momentul să alegem un alt sistem electoral. Nu însă cel practicat la ultimele alegeri parlamentare.

Orice sistem electoral trebuie să ţină cont de principii comune democraţiilor constituţionale. Un astfel de principiu este egalitatea votului care se poate obţine ori prin colegii electorale în care acelaşi număr de parlamentari este ales în colegii inegale ca număr de locuitori, ori este ales un număr inegal de parlamentari în colegii egale ca număr de locuitori. *Tertium non datur*. Actuala lege dă posibilitatea alegerii unui număr inegal de parlamentari în colegii inegale ca număr de locuitori. Diferenţa dintre colegii poate fi „de regulă, 30%". În aceste condiţii, este de la sine înţeles că principiul egalităţii votului nu a fost respectat, cu consecinţele pe care le-am putut observa odată cu definitivarea rezultatelor ultimelor alegeri parlamentare.

Legea electorală precizează în art. 5, alin. 1 că deputaţii şi senatorii se aleg în colegii uninominale (deci prin scrutin majoritar uninominal), dar se adaugă „potrivit reprezentării proporţionale". Această reglementare cuprinde o gravă contradicţie care are la bază confuzia dintre scrutinul majoritar uninominal şi cel proporţional. Cele două pot fi utilizate combinat doar în cazul sistemelor mixte, în care cel românesc nu se încadrează.

Pentru a nu se pierde voturile obţinute de un candidat care a obţinut 50%+1 din numărul de voturi exprimate, actuala lege instituie mecanisme specifice reprezentării proporţionale pentru a le repartiza. Prin urmare, legea permite desemnarea de parlamentari prin calcule matematice, fără ca o asemenea opţiune să fi fost avută în vedere de alegătorul care şi-a exprimat preferinţa majoritară într-un colegiu pentru un candidat. Cu alte cuvinte, chiar dacă l-ai votat pe X, iar acesta a fost ales într-un colegiu cu 90% din voturi, 40%-1 din voturile pe care el le-a primit *intuitu personae* sînt distribuite altor competitori, pe baza rezultatelor partidelor din care aceştia fac parte la nivel de circumscripţie. Nu se ţine cont de opţiunea exprimată de alegători, dar mai ales este încălcat astfel un alt principiu al democraţiilor constituţionale, potrivit căruia Parlamentul este rezultatul alegerilor, şi nu al unor calcule matematice.

Actuala lege electorală românească instituie două praguri electorale: între 5 şi 10% la nivel naţional, pentru un partid, respectiv o alianţă de partide şi un alt prag care presupune îndeplinirea cumulativă a cîştigării a şase colegii uninominale pentru Camera Deputaţilor şi a trei colegii uninominale pentru Senat, chiar dacă competitorul electoral în cauză nu a atins primul prag electoral. Cu alte cuvinte, un sistem practicat doar în sistemele proporţionale este aplicat la noi în cazul unui scrutin care împrumută atît din sistemul majoritar, cît şi din cel proporţional.

Am enumerat doar trei aspecte ale legii electorale care nu se regăsesc în cazul nici unui alt scrutin electoral practicat în democraţiile constituţionale. În cazul sistemului de vot, nu poate exista prea multă inovaţie, alegerea unui sistem sau a altuia este limitată. Sistemul instituit prin actuala lege electorală este bazat pe prezumţia că în această materie, obiect de reflecţie pentru teoreticieni şi clasa politică de mai bine de 200 de ani, ar mai putea exista inovaţii radicale prin care să se instituie un sistem de vot diferit de toate celelalte practicate în prezent. Refuzul împrumutului unui sistem de vot a dus, în cazul României, la un sistem care nu are nimic în comun cu caracterul direct şi egal al votului.

Pe viitor, alegerea unui sistem de vot în cazul României ar trebui să fie făcută pornind de la stabilirea în prealabil a scopului alegerilor parlamentare care nu poate fi altul decît promovarea elitelor politice, creşterea interesului pentru politică din partea celor chemaţi la vot, creşterea sau/şi menţinerea rolului partidelor politice în procesul electoral şi eficientizarea activităţii parlamentului. Numai după ce asupra unui scop al sistemului electoral vor cădea de acord toate partidele şi cetăţenii, se va putea trece la redactarea unei legi care să reflecte acest scop şi să descrie modalităţile prin care el se transpune în norme.

Radu Carp *este conf. univ. dr., prodecan, Facultatea de Ştiinţe Politice, Universitatea Bucureşti.*

Todor ARPAD

Mari aşteptări confirmate!

Anunţarea rezultatelor oficiale ale alegerilor parlamentare din 30 noiembrie a adus un val de acuzaţii la adresa noii legi electorale din România. Majoritatea criticilor reflectă existenţa unor concepţii diferite cu privire la principiile reprezentativităţii, în special inutilitatea menţinerii unei proporţionalităţi a reprezentării în parlament. Asociaţia Pro Democraţia – fidelă misiunii sale de a promova democraţia participativă – a susţinut, pe parcursul eforturilor întreprinse mai bine de cincisprezece ani, în mod constant două principii: promovarea votului pentru persoane şi obţinerea unui grad cît mai mare de reprezentativitate a votului. În lungile negocieri politice desfăşurate pe parcursul ultimilor doi ani, au fost aduse în discuţie mai multe formule, ultima fiind propusă iniţial de către Asociaţia Pro Democraţia. Formula adoptată în 2007 prin asumarea răspunderii guvernului, şi susţinută de semnăturile majorităţii parlamentarilor a principalelor trei partide, prin stabilirea unor colegii în care să se aloce două locuri de deputat sau senator, avea avantajul de a oferi cîştigătorilor colegiilor automat locul, urmînd ca realizarea proporţionalităţii să fie realizată prin distribuirea celui de-al doilea loc. Declararea drept neconstituţională a listei prevăzute pentru cazul în care un partid obţinea mai mult de 50% a dus la adoptarea actualei formule ca un compromis rezultat în urma unor negocieri asidue şi contra-cronometru, formulă susţinută, din nou, de toate partidele reprezentate în noul Parlament.

Astfel, cea mai consistentă critică din punct de vedere al principiului votului pentru persoane se leagă de situaţia în care mai mulţi candidaţi nu au obţinut postul de deputat sau senator în condiţiile în care au obţinut primul loc în colegiu, fără să fi ajuns la 50%+1 din voturi. Totuşi, prin introducerea unei formulei *un colegiu – un loc* s-a ajuns la situaţia în care la nivel judeţean a existat o competiţie între candidaţii aceluiaşi partid, competiţie decisă totuşi de alegători. Mai mult, cea mai mare parte a situaţiilor au fost determinate nu atît de legea în sine, cît de decuparea în mod disproporţionat a colegiilor, situaţie care poate fi remediată. Dincolo de aceste dezavantaje, peste 75% dintre noii parlamentari sînt cîştigătorii colegiului uninominal pe care-l vor reprezenta, 27% cu peste 50% din voturi.

Dincolo de micile dezavantaje, clarificarea scenei politice prin eliminarea partidelor extremiste reprezintă unul dintre cele mai mari succese ale noii legi. Chiar dacă rezultatele de la alegerile locale şi slaba poziţionare în sondaje a PRM anunţau un insucces în alegeri, nu trebuie uitat că atît în 2000, cît şi în 2004 PRM a obţinut rezultate slabe în alegerile locale, dar sondajele de opinie indicau în mod consistent un scor sub cel obţinut în alegerile locale. Noul sistem electoral a dus la cantonarea liderului într-un colegiu, situaţie care a pus în lumină lipsa unor persoane credibile la nivel local.

Dispariţia „locomotivelor" de pe listele judeţene a forţat partidele să se îndrepte către persoane cu un grad crescut de credibilitate în cadrul comunităţilor. În acest context creşterea influenţei organizaţiilor locale ale partidelor politice poate avea un efect de revigorare a vieţii politice la nivel local.

Mai mult, dispariţia unor parlamentari „veşnici", dar necunoscuţi, eşecul unor parlamentari cunoscuţi, dar care nu se bucurau de un grad mare de încredere, dar şi a unor vedete din alte domenii indică faptul că votul uninominal şi-a atins scopul, votul pentru persoane. Chiar dacă gradul de absenteism e aparent un eşec, focalizarea campaniei electorale către comunicarea directă între candidaţi şi alegători va reprezenta pe termen mediu un plus pentru calitatea democraţiei din România. De altfel, absenteismul a fost puternic favorizat de data desfăşurării alegerilor şi de prevederile stricte cu privire la domiciliu

Nu în ultimul rînd, creşterea proporţionalităţii şi asigurarea reprezentativităţii în contextul unui vot uninominal reprezintă, fără îndoială, un succes. În ciuda ridicării pragului electoral la 5%, noul sistem electoral a condus la cea mai mică disproporţionalitate electorală în alegerile postcomuniste. Dacă în 1992, 1996 şi 2000 procentul de voturi nereprezentate în parlament a fost de aproximativ 20%, iar în 2004 de 13%, în 2008 acest procent a scăzut la numai 10%. Acest lucru a fost realizat chiar în contextul în care 2% dintre cetăţeni au utilizat opţiunea votului alb, formulă prin care şi-au manifestat dorinţa de a vota, combinată cu lipsa unui candidat care să corespundă aşteptărilor.

În concluzie, în ciuda imperfecţiunilor, noul sistem electoral a determinat cea mai mare parte a efectelor dorite de principalul promotor al legii, conducînd la cea mai proporţională reprezentare parlamentară postcomunistă, concomitent cu promovarea unui parlament în care majoritatea candidaţilor şi-au cîştigat în mod individual locul.

Todor Arpad *este specialist în ştiinţe politice şi a participat din partea Asociaţiei Pro Democraţia la redactarea actualei legi electorale.*

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

ÎNVRĂJBIRE CONSTITUŢIONALĂ?

Întrebarea pe care şi-au pus-o de multe ori analiştii politici a fost dacă relaţiile conflictuale dintre preşedinte şi premier sau dintre preşedinte şi Parlament au la bază motive personale (antipatii sau temperamente diferite), interese divergente ale grupurilor satelite acestor centre de putere sau sînt cauzate pur şi simplu de o deficienţă a Constituţiei (statuată în 1991 şi neremediată odată cu schimbările din 2003) care nu delimitează în mod clar atribuţiile preşedintelui de cele ale şefului Guvernului. Conflictul dintre Ion Iliescu şi Petre Roman (la mineriada din septembrie 1991) s-a produs înainte de adoptarea Constituţiei, aşa că acolo nu poate fi luată în calcul o deficienţă constituţională. Exemplul de aparentă înţelegere, timp de patru ani, între preşedintele Ion Iliescu şi premierul Nicolae Văcăroiu, ar putea duce la concluzia că, independent de prevederile din Constituţie, două temperamente compatibile nu creează conflict. Dar în aproape toate celelalte situaţii, relaţiile dintre preşedinţi şi premieri au devenit, la un moment dat, foarte tensionate. E cazul conflictelor apărute între Emil Constantinescu şi doi dintre premierii săi, Victor Ciorbea şi Radu Vasile, chiar şi de cele generate de relaţiile deseori încordate dintre Ion Iliescu şi Adrian Năstase din mandatul 2000-2004 şi mai ales de permanentizatul conflict dintre Traian Băsescu şi Călin Popescu Tăriceanu.

Andrei MANOLESCU

Conflict perpetuu

Istoria ultimelor runde

Anul 2008 a debutat cu noi runde de conflicte între prim-ministrul Tăriceanu şi preşedintele Băsescu, după ce în 2007 „războiul dintre palate" – cum l-a numit presa – a fost cît se poate de aprins, acaparînd aproape întreaga scenă politică românească. Un conflict comparat, într-o primă fază, de către o jurnalistă din Marea Britanie cu „o ceartă între doi băieţi, în curtea şcolii". Pe data de 9 ianuarie 2008, preşedintele a respins propunerea premierului de numire în fruntea justiţiei a Noricăi Nicolai, pe motiv că ar exista o „percepţie publică negativă" în ce o priveşte. Norica Nicolai era propusă de premier pentru a-l înlocui pe fostul ministru Tudor Chiuariu. Disputa a ajuns la Curtea Constituţională care a decis că preşedintele poate refuza o singură dată, motivat, o asemenea propunere şi în acelaşi timp l-a obligat pe premier să numească o altă persoană. Problema s-a încheiat odată cu nominalizarea lui Cătălin Predoiu. Traian Băsescu a fost de acord, dar propunerea a părut să-i surprindă tocmai pe liderii partidului PNL, din care provenea premierul. Două luni mai tîrziu, s-a ivit o situaţie similară, odată cu demisia de onoare a ministrului de Externe, Adrian Cioroianu, dar premierul şi preşedintele au părut a fi învăţat din lecţia precedentă şi drept nou ministru a fost propus şi numit, dintr-o singură mişcare, fostul ambasador al României la Uniunea Europeană, Lazăr Comănescu.

O altă controversă a fost iscată de cererea preşedintelui de avizare a începerii urmăririi penale a opt foşti miniştri sau aflaţi în funcţii, amînată iniţial de ministrul interimar al Justiţiei, Teodor Meleşcanu, şi apoi trimisă la DNA.

Preşedintele a criticat guvernul şi pentru introducerea aşa-numitei taxe de primă înmatriculare. În luna martie, Traian Băsescu i-a trimis premierului o scrisoare în care-i cerea să renunţe la această taxă pe motiv că încalcă principii de bază ale Uniunii Europene: „Sînt obligat să vă atrag atenţia că, în conformitate cu art. 90 din Tratatul de instituire a Comunităţii Europene, între statele membre sînt interzise taxele vamale la import şi la export sau taxele cu efect similar; în cazul de faţă, taxa de primă înmatriculare a autoturismelor şi autovehiculelor". Premierul l-a acuzat în replică pe preşedinte că este „în căutare de voturi ieftine şi nu a înţeles importanţa taxei auto". Premierul Tăriceanu susţinea că această taxă ar viza protejarea mediului şi siguranţa din trafic şi că de asemenea ar împiedica înmatricularea maşinilor vechi şi ar atrage investiţii pe piaţa românească a automobilelor. La cererea Comisiei Europene, la începutul verii, taxa a fost preschimbată în „taxă de poluare".

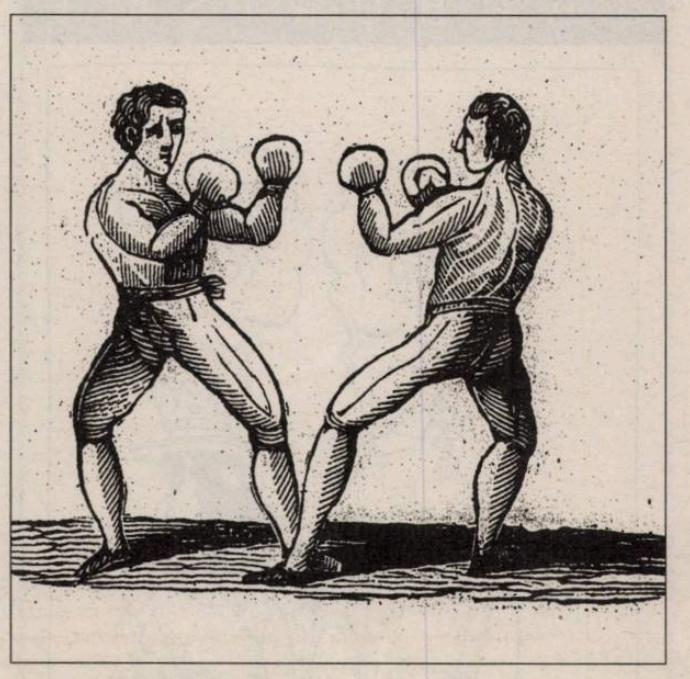

Atenuarea conflictului

De la 1 decembrie, sub pretextul crizei economice mondiale şi al necesităţii încurajării industriei auto locale, guvernul a revenit la o formulă a taxei apropiată de cea veche, care fusese contestată de Comisia Europeană şi de preşedinte. De această dată însă, preşedintele Băsescu a fost de acord cu guvernul, spre mulţumirea premierului care declara la 28 noiembrie: „Mă bucur că preşedintele Traian Băsescu sprijină o mare parte din măsurile cuprinse în planul Guvernului pentru creşterea economică şi locuri de muncă. O prioritate a acestui plan este păstrarea locurilor de muncă şi crearea altora noi. Trebuie să sprijinim industria auto, aşa că am decis suspendarea taxei de poluare pentru maşinile noi".

De altfel, relaţiile dintre Traian Băsescu şi Călin Popescu Tăriceanu au părut a fi ceva mai bune în partea a doua a anului, mai precis după alegerile locale la care şi partidul preşedintelui, şi cel al premierului au obţinut rezultate bune. După inundaţiile din iulie din Moldova, preşedintele a luat apărarea guvernului în faţa sinistraţilor cărora le-a spus că guvernul va lua măsurile necesare şi va repara infrastructura aşa cum a făcut-o de fiecare dată. Dacă inundaţiile din vara anului 2005 au marcat un punct de cotitură în relaţiile dintre premier şi preşedinte, adică începutul conflictului (cînd premierul s-a răzgîndit în privinţa demisiei sale), inundaţiile din vara lui 2008 au marcat momentul unei reapropieri la vîrf. Să fi apărut o convergenţă a intereselor politice ale celor doi?

De altfel, conflictul dintre Traian Băsescu şi Călin Popescu Tăriceanu ajunsese să-l exaspereze pînă şi pe un scriitor ca Mircea Cărtărescu (care altfel s-a ţinut destul de departe de politică). Iată ce scria acesta în *Evenimentul Zilei* în urmă cu un an, după alegerile europarlamentare:

„Un preşedinte mai conciliant, partide mai puţine şi mai mari, cu o doctrină mai clară, ca şi eliminarea măscăricilor politici – iată doleanţele populaţiei, scoase în evidenţă de recentele alegeri. Dar mai puternică decît vocea celor care-au votat mi se pare că se aude acum vocea celor fără voce, a celor care-au stat acasă. Mesajul lor mi se pare limpede şi urgent: oamenii sînt obosiţi de starea de scandal eternizată în politica românească. În acest moment se vede limpede că nici una dintre tabere nu poate cîştiga acest război pe care-l plătim cu toţii. Băsescu nu poate fi dat jos şi va mai fi probabil preşedinte încă un mandat. Clasa politică, la rîndul ei, nu poate fi reformată prin recurgere la popor şi va rămîne coruptă încă multă vreme. Concluzia e una singură: războiul dintre palate trebuie oprit, pentru binele nostru comun".

Sistemul politic parlamentar vs *prezidenţial*

Tot acum un an, senatorul UDMR Peter Eckstein Kovacs, membru al comisiei juridice, descria această situaţie în *Dilema veche,* nr. 200*:*

„Constituţia din 1991 ne-a cadorisit cu un sistem mixt, cu un preşedinte ales de popor şi cu suficiente competenţe ca să devină «jucător», dacă doreşte. Lupta dintre palate este o constantă a vieţii politice, ca bărbieritul în viaţa cotidiană. *Nota bene,* nici preşedintele «bărbos» nu a fost o excepţie! Sistemul nu cred că se va schimba în curînd. Modificarea Constituţiei necesită un dublu consens: atît al unei majorităţi parlamentare consistente, cît şi al opiniei publice. Ne-ar trebui fie un preşedinte deosebit de popular, cu o majoritate absolută a susţinătorilor săi în Parlament, pentru instaurarea unui sistem prezidenţial, fie un preşedinte în cădere liberă în timpul exercitării mandatului, coroborat cu un Parlament credibil, doritor de a-şi asuma întreaga răspundere politică. Condiţii greu de îndeplinit. Rămînem cu dilema şi pe mai departe".

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Ioan STANOMIR

Teme şi dileme constituţionale

Conflictele constituţionale care au definit viaţa publică în anii de după 2004 nu sînt un accident, ci reflectă un tip de dinamică instituţională care îşi are rădăcinile îndepărtate în opţiunile realizate de elita politică în momentul adoptării actualei legi fundamentale. Se poate argumenta că designul ales în epoca 1990/1991 este responsabil, pe termen lung, pentru o serie de efecte secundare, între care se înscrie şi rivalitatea intraexecutivă ce a dominat politica autohtonă.

Această abordare constituţională reduce, în opinia mea, şi riscul de a citi o întreagă evoluţie postcomunistă în cheia relaţiilor interpersonale. Exemplul democraţiilor autentice este simbolic: chiar şi în condiţiile unei animozităţi vizibile, mecanismul statului nu este afectat. (Este situaţia coabitărilor franceze, mai vechi sau mai noi.) Ceea ce a contat, în cazul României, este absenţa unor modalităţi precise de soluţionare/prevenire a unor conflicte. Modelul constituţional actual, preferat la 1991 şi 2003, se desparte de cel francez de la 1958, în chiar acest punct esenţial: ordinea semiprezidenţială de la noi este una care pare a fi prea puţin echipată să facă faţă coabitărilor, pentru a cita o situaţie limită.

Din acest punct de vedere, provocarea principală este dublă. Pe de o parte, identificarea unui mecanism credibil de reformare a elitei politice. (Eşecul formulei hibride de „vot uninominal" este clar, acum.) Pe de altă parte, stabilirea unui tip de relaţie în interiorul democraţiei constituţionale care să evite generalizarea unui blocaj legal. Analiza urmărilor referendumului de suspendare a şefului de stat din 2007 este relevantă: reconfirmarea preşedintelui Băsescu nu a condus la redefinirea echilibrului adunări/şef de stat. În absenţa unei prerogative de dizolvare, în manieră franceză, popularitea şefului de stat nu s-a tradus într-o nouă majoritate în Camere.

Pe acest fundal, se impune, ca opţiune pe termen mediu şi lung, rescrierea unei întregi gramatici constituţionale. În direcţia cărui regim specific, o vor decide elitele guvernante. Naţiunea se află, acum, într-o stare mai degrabă de expectativă. Activarea instinctului civic este cheia trecerii la un nou nivel democratic.

ALEGERILE – UN RITUAL DEMOCRATIC?

Mai toate ţările lumii sînt zguduite periodic de campanii electorale devenite un ritual al vieţii publice, cu tot amalgamul de speranţe, răfuieli, spectacole stimulate de dorinţa de a schimba sau de a confirma. Nici regimurile autoritare nu renunţă la punerea în scenă a alegerilor, chiar dacă finalul e cunoscut. Au fost anul acesta alegeri de mai mare sau mică importanţă în Italia şi Kenya, în Georgia şi Taiwan, în Rusia şi Serbia, în Pakistan şi Iran, în Spania, Zimbabwe, Nepal, Paraguay, Columbia, Argentina, Macedonia, Angola, Canada şi probabil în multe alte locuri. Mai mult decît toate, alegerea preşedintelui Statelor Unite a ocupat avanscena, nu numai datorită importanţei pentru politica mondială a opţiunii cetăţenilor americani, ci şi pentru că spectacolul îşi impunea personajele, cu o forţă care depăşea politicul.

Magdalena BOIANGIU

Ce culegi după ce alegi

Codificat pentru a canaliza patimile într-o direcţie paşnică, asigurînd legitimitatea puterii, procesul electoral conţine şi elementele crizei, şi pe cele ale unei evoluţii ulterioare paşnice. În lumea contemporană însă, departe de a rezolva o criză politică prin mijloace paşnice, alegerile declanşează adeseori crize mai profunde decît cele existente înainte de începutul campaniei electorale. Anul trecut, continentul african a fost teatrul unor competiţii electorale continuate cu masacre încă neîncheiate. Succesiunea de imagini-martor induce uneori o idee cinică, dar care poate fi susţinută cu argumente. În condiţiile unei democraţii de faţadă, cînd nu se poate asigura un scrutin corect între formaţiuni politice concurente, e preferabil ca tiranul să fie lăsat să moară în patul lui.

În iunie, între primul şi cel de-al doilea tur al alegerilor din Zimbabwe, *Wall Street Journal* scria: „Democraţia a suferit grave înfrîngeri. În Kenya şi în Nigeria, partidele de la putere s-au dedat la fraude flagrante. În Zimbabwe, Mişcarea pentru schimbări democratice (MDC) – partid de opoziţie – şi asociaţiile pentru apărarea drepturilor omului sînt victimele unor acţiuni de intimidare (bătăi, arestări, morţi suspecte) din partea partizanilor preşedintelui Mugabe. Mugabe a făcut să se urce presiunea promiţînd «război» dacă Tsvangirai va cîştiga cel de-al doilea tur. A jurat că va rămîne la putere, fie că pierde, fie că o să cîştige“. Ziaristul occidental vedea în aceste declaraţii ultimele zvîrcoliri ale tiraniei, strigătele disperate ale unui conducător care simte cum îi fuge pămîntul de sub picioare. Mugabe a fost obligat să accepte cel de-al doilea tur de scrutin, tocmai pentru că ONG-urile au asigurat o numărătoare independentă a voturilor şi nu a putut să se declare cîştigător după primul tur. Ar fi vorba deci despre o victorie – fie şi parţială – a democraţiei. Aşa se vede de la Washington.

Acille Mbembe, intelectual camerunez, introduce alt punct de vedere, afirmînd că africanii nu au cum să aleagă între conducători. Majoritatea alegerilor sînt trucate. „Practic, nu există posibilitatea de a răsturna guvernul pe calea urnelor, doar asasinatul, rebeliunea sau revolta pot întrerupe continuitatea puterii. (...) Pot fi definite patru tendinţe principale: prima este absenţa reală a democratizării, alternativă la modelul de pradă postcolonial. A doua este reculul oricărei perspective de desfăşurare a unei revoluţii sociale radicale. A treia: senilitatea crescută a puterii şi a patra, închistarea care se produce chiar acolo unde a existat un fel de alternanţă. Se mai poate adăuga o tendinţă: emergenţa unui soi de lumpen-radicalism, violenţa fără proiect politic alternativ, introdusă de «cadeţii sociali», ale cărui tragice simboluri sînt copiii-soldaţi şi şomerii din bidonviluri. Ar trebui să ne temem de generalizarea acestei violenţe fără proiect. Ea va provoca înverşunarea unui stat care, deşi ilegitim, beneficiază de susţinerea unei clase pentru care a fost instrumentul îmbogăţirii personale. Cu riscul de a distruge statul, economia, instituţiile, această clasă este gata să facă totul pentru a păstra puterea, politica nefiind pentru ea decît un mijloc printre altele de a participa la un război civil cu mijloace diferite.“ După cel de-al doilea tur de scrutin, s-a încheiat un acord între Mugabe şi rivalul său, acord niciodată respectat, generînd conflicte violente. Continuat de ravagiile unei epidemii de holeră, războiul declanşat în Zimbabwe a creat o catastrofă cu consecinţe imprevizibile. Toţi oamenii lucizi din Harare sesizează că trăiesc ultimele zile ale unui stat care se prăbuşeşte. Dar nu e clar de unde poate veni brînciul final. Eventualii protagonişti – Africa de Sud, Organizaţia Statelor Africane – ai unei intervenţii militare dau înapoi: „Ce-l poate face pe Mugabe să se retragă? O să încercăm să-l convingem“. Acest caz-limită este încă un argument dovedind că alegerile nu pot asigura revirimentul democratic al unei ţări cu un mecanism autoritar bine constituit.

BARBURISME

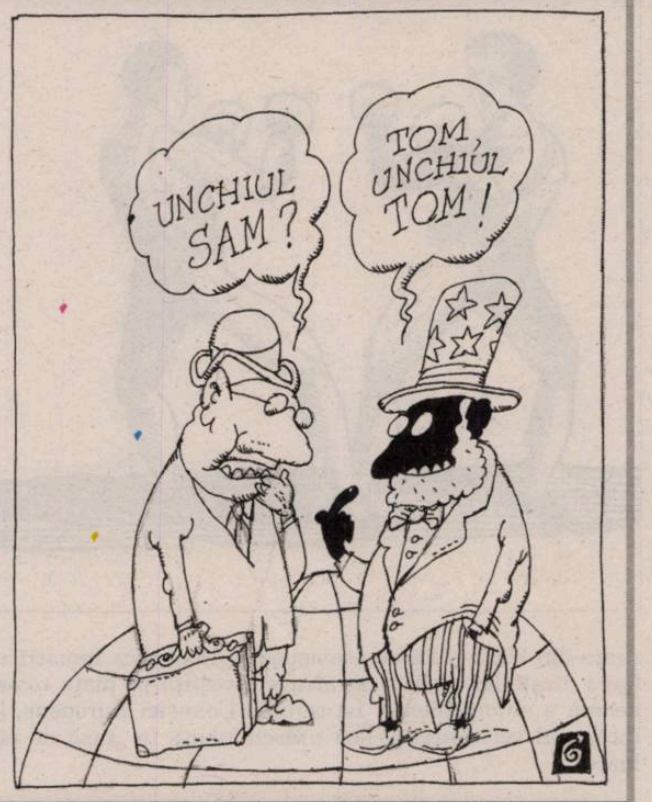

Desen de Ion BARBU

Preşedintele rus – „un băiat bun“

În Rusia, mecanismul autoritar a fost mult mai sofisticat. Extrem de riguros cu prevederile constituţionale, Vladimir Putin nu a încercat să obţină cel de-al treilea termen, deşi organizaţii obşteşti şi petiţii populare i-o cereau. L-a lansat şi l-a susţinut pe Dmitri Medvedev, unul dintre colaboratorii săi, dar prea puţin cunoscut în afara zidurilor Kremlinului; el a obţinut fără probleme majoritatea voturilor. Şi imediat după alegerile prezidenţiale din mai, s-a pus problema „Cine conduce Rusia?“. Putin, care în calitate de preşedinte personalizase puterea, identificînd statul de drept cu dreptul lui de a lua decizii, sau Medvedev, deţinătorul nominal al funcţiei supreme, căruia, pentru că era atît de puţin cunoscut, i se atribuiau instincte liberale? Putin l-a recomandat ca pe „un băiat bun“, un om tînăr, instruit, strălucitor. Părea că vor alcătui cuplul „poliţistul rău/poliţistul bun“. Impresia a fost confirmată de primele interviuri date de Medvedev, cînd avea aerul că-şi dă seama că justiţia nu e independentă, cînd vorbea despre îmbunătăţirea relaţiilor cu Occidentul. Pe de altă parte, s-a considerat că refuzul lui Putin de a-şi decora biroul cu portretul lui Medvedev este semnificativ pentru viitorul relaţiilor lor. Dar conflictul cu Georgia a înlăturat schema opoziţiei între un preşedinte liberal şi un prim-ministru dur. Medvedev a dat armatelor ruseşti ordinul să treacă graniţa, după ce Georgia a atacat Osetia de Sud. Dar tot ceea ce a urmat – şedinţele, declaraţiile pentru posturile TV, ba chiar şi asemănarea costumelor cu care erau îmbrăcaţi cei doi – a făcut parte dintr-o coregrafie menită să arate că ei împart în mod egal răspunderea evenimentelor. Dacă preşedintele Medvedev ar vrea să-şi dobîndească un profil distinct, ar trebui să-şi asume un rol mai dur decît cel al lui Putin. Liberalismul, fie şi de faţadă, l-ar face o pradă uşoară pentru cercurile puterii reale a lui Putin. „Cînd am început job-ul ăsta (de preşedinte al Rusiei, *n.t.),* nu m-am gîndit niciodată că voi avea nevoie de o retorică brutală. Dar apar momente cînd în calitate de preşedinte nu ai altă opţiune“. Recentul amendament aprobat de Duma, prin care durata mandatului prezidenţial se prelungeşte la şase ani, pare a indica dorinţa lui Putin de a reveni la Kremlin. Organizarea unor alegeri cu acest rezultat nu va fi o problemă.

● În Zimbabwe a izbucnit o epidemie de holeră. Au fost infestaţi 16.000 de oameni şi au murit 792. Iniţial, guvernul a declarat stare de urgenţă şi a cerut sprijin internaţional. Apoi, şeful statului, Robert Mugabe, a anunţat că epidemia a fost jugulată şi că ea a fost provocată de Marea Britanie care s-a folosit de o armă chimică pentru a o declanşa. „A fost un atac calculat, rasist, terorist, împotriva Republicii Zimbabwe“, a spus ministrul Informaţiilor. Organizaţia Mondială a Sănătăţii îl contrazice, susţinînd că, dacă nu se iau măsuri, epidemia va lovi 60.000 de oameni.

● După trei zile de violenţe, în oraşul Jos din Nigeria au fost înregistraţi 300 de morţi şi multe case şi moschei au fost incendiate sau jefuite. Masacrele au fost consecinţa protestului împotriva victoriei în alegerile locale a Partidului Democratic al Poporului.

● În Canada, la nici şapte săptămîni după ce a cîştigat alegerile, guvernul minoritar al Partidului Conservator, condus de Stephen Harper, se lupta pentru supravieţuirea politică după ce trei partide de opoziţie au format o alianţă vrînd să înlăture guvernul şi să instaleze o coaliţie de centru-stînga. Se aşteaptă ca dl Harper să se adreseze guvernatorului general: acesta poate să opteze fie pentru suspendarea parlamentului, fie pentru declanşarea alegerilor anticipate.

Absenţa experienţei – un atu

„Barack Obama nu s-a prezentat nici cu bilanţul realizărilor sale trecute, nici cu un program concret pentru viitor, ci cu promisiunea că este un om serios. Ideea era că, în ceea ce-l priveşte, conducerea ţării nu trebuie încredinţată pe baza experienţei sau a programului, ci pe baza capacităţii sale de a analiza problemele ţării sale cu posibilităţile date de inteligenţa lui bine echilibrată. Ulterior, mai mulţi partizani ai lui Obama, care n-au sesizat acest aspect, au fost contrariaţi cînd au observat că în multe direcţii – votul său din Senat în favoarea autorizării agenţiilor federale să treacă la ascultări telefonice sau susţinerea deciziei Curţii Supreme garantînd dreptul de a purta armă – candidatul lor aluneca spre o poziţie centristă. Obama îşi trădează propria linie politică, a proclamat stînga. Republicanii l-au acuzat că nu propune nimic nou, că susţine un program de stînga reîncălzit. Nimeni nu observa că viziunea lui politică nu era construită pe opoziţia dintre dreapta şi stînga, ci pe încercarea de a distinge ceea ce era inteligent de ceea ce nu era, fără a omite exigenţele echităţii şi ale bunului simţ. Obama găseşte că sînt plicticoase obişnuitele gîlcevi ideologice, şi preferă să se bată pentru problemele serioase: asigurările pentru sănătate, impozitele, încălzirea climatică. Momentele sale cele mai convingătoare din timpul campaniei au fost cele în care el le cerea alegătorilor să se calmeze şi să reflecteze, arătînd astfel că îi consideră perfect capabili să gîndească. Astfel, candidatul speranţei a ştiut de la început că propriile sale capacităţi vor compensa absenţa experienţei.“ (Alec McGilles, *New Statesman)*

STAREA LUMII: RĂZBOI ŞI PACE

*Termenul de război nu mai semnifică de mult doar ce se întîmplă între armatele a două ţări: orice conflict – între grupuri, partide, între reviste – este denumit război, de cei mai aprigi apărători ai păcii. Fascinaţia impunerii dreptăţii prin forţă se exercită de-a lungul şi de-a latul societăţilor, în relaţiile dintre ţări, prelungind mai curînd jocurile copilăriei, decît înfruntările sîngeroase care au marcat secolul trecut. Şi războaiele adevărate – pentru teritoriu, pentru supremaţie, pentru lichidarea fizică a adversarului – continuă pe toate continentele, combinînd componenta civilă cu cea naţională, tehnica sofisticată cu instrumentele cele mai primitive, toate la fel de eficiente în ceea ce priveşte numărul victimelor neimplicate iniţial în vreo dispută. Organismele internaţionale constituite şi grupuri de negociatori ad-hoc se precipită, după declanşarea unui conflict, să-i aşeze pe combatanţi la aceeaşi masă, să obţină concesii din partea părţilor şi să facă armele să tacă. Izbutesc într-un tîrziu, şi nu pentru puţini diplomaţi, eticheta de autorul acordului cutare reprezintă o faptă la fel de importantă ca şi poziţia de învingător într-o bătălie importantă. Pînă la urmă, toţi sînt nevoiţi să constate că acum, la fel ca în urmă cu mii de ani politica faptului împlinit, este întotdeauna victorioasă. Războaiele nu sînt întotdeauna cîştigate de cei care au dreptate şi niciodată cei care le-au cîştigat nu pot fi obligaţi să cedeze ceea ce au obţinut semănînd morminte. (**M. B.**)*

Cornel CODIŢĂ

Tragica aventură a războiului în pădurea fără rost

Scăpată din chinghile unui război ciudat, pe care l-a numit rece, pentru că a fost lipsit de căldura exploziilor atomice, Istoria s-a năpustit spre Libertate şi Utopie, cu ochii închişi, doar pentru a călca pe primul cîmp de mine ce-i fusese aşternut în cale. Lumina războiului, cum spune Foucault – a izbit-o necruţător, orbind-o, făcînd-o să se mişte haotic, asemenea ciclopului Polifem împuns în ochi, cu parul încins, de Ulise şi ai lui. De atunci, luminile războiului se aprind tot mai des şi ard fără încetare, cu greu sau deloc stăpînite. Războaiele globalizării transformă în cenuşă bruma speranţelor naive, de pace globalizată, nutrite de visătorii unui umanism desuet. Lumea seamănă tot mai mult cu o imensă pădure fără rost, în care am fost cu toţii exilaţi de regele necruţător al politicii care şi-a redescoperit cu voluptate unealta sa favorită, războiul. Puternicii şi bogaţii zilei îşi permit războaie de 500 de miliarde de dolari anual. Săracii se descurcă cu mult mai puţin, pentru că la bursa morţii, dinamita este ridicol de ieftină, iar la socoteală nu mai încap şi zecile, sutele de mii de vieţi ale celor transformaţi pe bandă rulantă în martiri. Orice cauză este bună, cînd e vorba să justifici un război: civilizaţiile intrate pe orbite de coliziune sînt condamnate să se înfrunte, cum altfel, decît într-un război, din care nu vor supravieţui decît învingătorii; democraţia, garanţia însăşi a păcii, nu mai poate aştepta, umil, în anticamera dictatorilor lumii, trebuie cumva să devină un bun universal, iar acolo unde nesocotitorii luminilor păcii se încăpăţînează să reziste, n-ai încotro, trebuie să recurgi la lumina războiului; cînd Răul însuşi se materializează în lume, ce altă datorie mai înaltă pentru drept-credincioşi decît să devină mujahedini şi să pornească războiul sfînt împotriva Satanei care desacralizează cu necurăţenia tehnologiilor sale, ţinutul pur şi sfînt; chiar şi agenda tribală e bună, la nevoie, pentru a stîrni un război, orice diferenţiere care trimite la sacralitatea originilor etnice, lingvistice sau istorice poate fi ofensată, prin împilare sau simplă vecinătate, şi ce alt răspuns mai potrivit decît un război necruţător împotriva purtătorilor altor însemne de identitate tribală, decît ale tale.

Exuberanţa readucerii războiului în ograda din faţă a politicii, siguranţa regăsită cu privire la justeţea cauzelor pe care este pus din nou să le servească, calculele subtile cu privire la beneficiile reorganizării geo-politice a lumii, ca şi entuziasmul fanatic al celor care ar arunca în aer orice, doar pentru ca să se înfrupte, în lumea de dincolo, din bucuria carnală a celor 50 de fecioare, toate sînt stricate de observaţia banală, dar inevitabilă, că puternica şi temuta unealtă a războiului nu mai este capabilă, astăzi, să împlinească nici măcar cea mai simplă dintre poruncile stăpînului. Războiul, dus cu mijloace primitive ori hrănit, pe tavă, cu jarul ultimelor aplicaţii tehnologice, rămîne tot mîrţoagă răpciugoasă. Ce se întîmplă deci în acest secol ciudat? Cine a supt seva puterii din vinele uriaşului numit Război?

Aventura tragică a războiului în pădurea fără rost a început în ziua în care politicienii au descoperit cît de folositoare le poate fi inepţia scrisă de un general, bătut măr şi luat prizonier de Napoleon. Îl citise pe Kant, dar nu înţelegea prea mare lucru din arta aristotelică a silogismului. După cîteva lecturi întrerupte de perioada nefericită a prizonieratului, Clausewitz descoperise ceea ce lumea ştia de mult, de la Sun Tze, că războiul este o unealtă a politicii. Cu alte cuvinte, că politicienii încearcă să-şi realizeze obiectivele prin mijlocirea războiului. Încîntat de descoperire, s-a apucat s-o scrie, dar nu s-a mulţumit cu atît, i s-a părut că formula e mult mai expresivă dacă spune: „războiul este continuarea politicii, cu alte mijloace“, ceea ce a devenit, prin forţare, războiul este tot una cu politica, inferenţă care nu se sprijină pe nimic! E ca şi cum ai spune: omul foloseşte calul pentru a-şi realiza scopurile, deci calul nu este altceva decît continuarea omului, cu alte mijloace! Oricum ai da-o, constatarea corectă din premisă nu aboleşte diferenţele radicale dintre om şi cal!

Motivul pentru care politicienii s-au grăbit să facă celebră sintagma respectivă este însă foarte serios: cele două argumente clasice care fac posibil şi justificabil războiul sînt deja grav şubrezite. Suveranitatea statelor, luată ca un bun absolut, şi capacitatea războiului de a produce consecinţe juridice, pentru învingător şi învins deopotrivă, nu mai erau suficiente pentru a convinge lumea de utilitatea carnagiului. Clausewitz oferea explicaţia şi scuza ideală. Politică, toată lumea e de acord, trebuie să existe. O impun, inevitabil, rigorile alcătuirii sociale şi ale dezvoltării comunităţii internaţionale. Dacă politica este legitimă, necesară şi inevitabilă, decurge că şi războiul, care nu este decît tot politică, dar realizată eventual cu alte mijloace, rămîne legitim, necesar şi inevitabil; chiar dacă dreptul internaţional limitează statele în dreptul lor suveran de a face război, iar consecinţele juridice ale războiului nu mai sînt atît de clare, cum erau pe vremea lui Napoleon şi Clausewitz. Din acel moment, politica şi politicienii au fost tentaţi, tot mai des, să-şi acopere slăbiciunile sau neputinţa prin recursul la forţă, prin războaie, mai mari sau mai mici, locale sau globale, legale sau mai puţin legale, inspirate de logica puterii sau de lăcomie, de teamă sau de iraţionalitate. Acolo sîntem şi astăzi şi acolo vom rămîne, pînă nu ne hotărîm să ne organizăm o lume ordonată nu doar de aspiraţii şi principii, ci şi de reguli capabile să le facă operante.

Singura soluţie de a ieşi din pădurea fără rost, unde războaiele pot lua toate formele imaginabile, cu efecte din ce în ce mai dezastruoase în privinţa stării generale a lumii şi a politicii – aşa cum ne avertizează Alvin şi Heidi Toffler, sau cum ne prevesteşte Jaques Attali – este să o luăm de unde am rămas: să ducem pînă la capăt consecinţele pactului Briand-Kellogg, pentru a rupe definitiv cordonul ombilical dintre drepturile inerente suveranităţii şi război, să anulăm pentru totdeauna capacitatea războiului de a mai exista sub acoperirea normelor de drept, şi să-l admirăm pe Clausewitz pentru ceea ce merită: contribuţia sa, cu adevărat genială, la definirea condiţiilor şi a consecinţelor „războiului total“.

Reforma militară în Rusia

În operaţiunea fulger din luna august din Georgia, Armata Roşie a dobîndit o victorie care i-a minat credibilitatea: superioritatea aeriană n-a putut masca „starea deplorabilă a infanteriei, a aviaţiei, a apărării antiaeriene, liniile de comunicaţie vetuste, nefuncţionale“ (Viktor Baraneţ, colonel în rezervă, analist militar la ziarul *Komsomolskaia Pravda).* Reforma care trenează de 20 de ani s-a impus ca o necesitate urgentă. Reducerea efectivelor, refacerea lanţului de comandă, vînzarea de terenuri şi imobile, închiderea unor institute şi academii militare: acestea erau obiectivele anunţate pe 14 octombrie de ministrul Apărării, Anatoli Serdiukov. Cifrele avansate au provocat o nemulţumire profundă în rîndul cadrelor militare, demisii printre generali. Pînă în 2012, ar urma să fie scoşi din armată 200.000 de ofiţeri, 140.000 de subofiţeri şi 200 de generali (dintr-un total de 1104), din 70 de instituţii de învăţămînt militare vor rămîne în funcţiune 10.

Reforma prevede şi modernizarea echipamentului şi a armamentului. Vicepremierul rus, Serghei Ivanov, a anunţat, pe 1 decembrie, că se va trece în curînd la fabricarea în serie a noii rachete intercontinentale *Bulava* cu care vor fi echipate submarinele flotei ruse. „Vom avea astfel posibilitatea să lovim teritoriul agresorului. Occidentul nu va fi niciodată prietenul Rusiei. Acolo se tot spune această minciună, dar războiul din august a demonstrat falsitatea ei. Bieţii locuitori din ţările NATO sînt atît de prost informaţi“ – spune generalul în rezervă Leonid Ivaşov, astăzi preşedintele Academiei pentru Studii geopolitice. Iar, Victor Baraneţ adaugă: „Cînd armata îşi va redobîndi forţa avută în epoca sovietică, ţările astea [cele incluse în NATO, ca Polonia şi republicile baltice, *n.t.]* vor veni să ne roage în genunchi să ne aliem cu ele“. (după *Le Monde,* 4 decembrie)

PUBLICITATE

CINE NE REPREZINTĂ ÎN STRĂINĂTATE?

*„Scandalul" cultural al anului 2008 a început în SUA. O expoziţie intitulată „*Freedom for Lazy People*", prezentată de Institutul Cultural Român din New York, i-a oripilat pe jurnaliştii unei publicaţii a diasporei, apoi a stîrnit reacţii vehemente la Bucureşti. Iniţial, artiştii (şi instituţia care a organizat evenimentul) au fost acuzaţi de antisemitism: în expoziţie apărea, printre altele, un căluţ roz, din plastic, cu o zvastică pe crupă. Au urmat şi alte reproşuri: că expoziţia nu e reprezentativă pentru scena artelor contemporane din România, că e obscenă, că autorii sînt necunoscuţi. Preşedintele Institutului, directoarea filialei din New York, curatorii, artiştii au fost luaţi la bani mărunţi în presa cotidiană şi întregul proiect a fost disecat live, în* prime time*, de foşti patroni de firme de salubritate, de jurnalişti semidocţi, de analişti militari. Din întregul scandal s-a degajat o dilemă interesantă: cine şi cum ne reprezintă cultura în străinătate? (**M. M.**)*

Horia MARINESCU

In Diaspora Provincia est

Străinătatea pare să solarizeze o naţiune. Adică să-i mărească la maximum contrastele. Nu găseşti provincialism mai trist decît în diaspora unei naţiuni, alături de cele mai noi curente, tot ale ei. Parcă dispare media aceea indiferentă, majoritară în societatea-mamă, şi diaspora devine un sat în care se duc lupte între cei înţepeniţi în canoane diverse şi cei neîmpăcaţi nici cu canoanele, nici cu ţara-mumă, nici cu ţara-gazdă, nici cu inerţia acestei lumi în general.

Ce e foarte trist e că, pînă la apariţia ICR (odată cu debarcarea foştilor comunişti de la guvernare), centrele culturale ale României din străinătate aveau ca vizitatori, în proporţie de 90%, acea provincială şi tristă parte a diasporei româneşti. Centrele culturale, sub trista egidă a unui Minister de Externe cel mai adesea înţepenit în mentalităţi ale „epocii de aur", nu se adresau practic lumii întregi, vienezilor, newyorkezilor sau berlinezilor, ci doar românilor care trăiau acolo. Şi nu oricărui român: celor mai retrograzi, inculţi, derizorii şi trişti dintre ei. (...) Cu rare excepţii, Centrele culturale prezentau o imagine veridică a celui mai trist diletantism românesc: artişti puşi pe lista expozanţilor de către cunoscuţii lor din Ministerul de Externe, cu o artă de calitate îndoielnică, transformînd de obicei sala de expoziţie într-un fel de cramă cu specific românesc, în care, la vernisaj, primeai pişcoturi de şampanie alături de sărmăluţe şi mămăligă, în timp ce pe pereţi atîrnau pseudoicoane, ştergare şi pictură diletantă. Conversaţiile siderante completau armonios tabloul general.

Există doar două criterii, valabile în arta tuturor timpurilor, de la* Ghilgameş *la* Atomic Fairy: *Calitate şi Autenticitate.

Pe acest fundal, noua instituţie a ICR a venit în străinătate ca o extraordinară eliberare, odată cu dispariţia de la guvernarea din ţară a foştilor comunişti şi corupţi notorii (care – să nu uităm! – erau, cultural vorbind, reprezentanţii mediocrităţii româneşti). Chiar dacă revoluţia nu s-a încheiat, şi ICR ar mai putea îmbunătăţi multe lucruri, e limpede că Centrele culturale româneşti au intrat în firesc şi normalitate. Nu mai e ruşinos să mergi acolo şi nu te mai simţi ca în *Balul pompierilor*.

Nu numai că un popor îşi merită conducătorii (frază de graffiti care trona, în anii '90, pe mulţi pereţi din centrul Bucureştiului), dar îşi merită şi culturnicii: dacă încă îi iubim pe cei ca Adrian Păunescu, atunci merităm nişte crame cu specific românesc, în loc de sedii ale Institutului Cultural Român din străinătate (şi viceversa). (...)

Cred, de aceea, că arta contestatară a tinerilor n-a mers destul de departe. Am fi avut nevoie, da, de penisuri (univoce de data aceasta) în expoziţii, cît mai realiste şi cît mai uriaşe, dacă ele ar fi ajutat să se spargă şi ultimii furunculi de după 1989, în care s-a acumulat atîta puroi uman. Nu poţi schimba mentalităţile unei societăţi prin mîngîieri pe creştet, înţelegătoare, ale unor pensionari de serviciu ca Adrian Păunescu, vinovaţi de atîtea crime culturale. Le poţi schimba prin luptă deschisă, prin afirmarea de poziţii radicale. Prin obligarea celor mai conservatoare forţe să iasă la rampă, să spună ce gîndesc, pentru a se discredita de la sine. Nu sîntem singurii cu astfel de probleme: în Austria, extrema dreaptă (uneori prezentă în Parlament) aplică expresii ca „murdăritori de cuib" artiştilor şi scriitorilor celor mai faimoşi ai ultimilor 30 de ani, care au îndrăznit să pună sub semnul întrebării comoditatea călduţă şi stupidă a unei societăţi înţepenite. Iar generaţia acţioniştilor din anii '70 a scandalizat Viena cu cele mai trăsnite acţiuni publice, dar a eliberat-o, în acelaşi timp, de fantomele unor valori călduţe. (...)

Ce ar trebui să prezentăm lumii, la ICR, în New York sau Berlin? Există doar două criterii, valabile în arta tuturor timpurilor, de la *Ghilgameş* la *Atomic Fairy:* Calitate şi Autenticitate. Dacă acestor două criterii le corespunde arta clasică românească sau artişti care reprezintă curente mai

puţin noi, sînt convins că ICR le va expune. Dacă aceloraşi criterii le corespund tinerii care au expus de curînd la New York, e la fel de justificată invitarea lor de către ICRNY. (...)

America înseamnă şi cowboys, aşa cum România va însemna totdeauna şi călăraşii. Însă fără o artă vie, care să fie un dialog particularizat cu întrebările şi tendinţele majore ale lumii, ICR nu ar putea crea o imagine autentică a României. Aştept mai multe expoziţii curajoase şi vii, chiar cu riscul ca ele să nu aibă o valoare perenă. (...) Cred că ICR procedează bine că nu face alegeri formale, ci de esenţă. Ceea ce poate fi România nu este nici icoana pe sticlă, nici ia populară, nici valorile clasice sau moderne ale unei culturi desigur foarte bogate. Ceea ce poate fi România pentru străinătate este o stare de spirit, un mod particular de a înţelege şi de a simţi lumea. El nu e legat de o formă anume, de *Rapsodia Română* sau de simboluri ale unui naţionalism de secol XIX, prelungit caricatural în anii ceauşismului. Cînd simbolurile se golesc de conţinut, ele trebuie reumplute cu sensuri noi, vii, contemporane. Simbolurile trăiesc prin re-umplere cu viaţă, nu prin împăiere.

Dilema veche, nr. 238, 4 septembrie 2008

***Horia Marinescu** este arhitect şi locuieşte la Viena.*

Corina ŞUTEU

Diplomaţia culturală fără complexe

(...) Ce tip de gust trebuie să satisfacă programarea ICRNY? Ideal ar fi să răspundă tuturor preferinţelor: celor ale diasporei nostalgice, celor ale noilor reprezentanţi ai generaţiei de expatriaţi şi, în acelaşi timp, celor ale gustului unui public american care aşteaptă „culoare locală", dar şi *entertainment,* originalitate şi valori tradiţionale, arte patrimoniale şi arte emergente şi a cărui răbdare de a descoperi este oarecum egală cu fracţiunea unei secunde. Ei bine, da, asta ar fi ideal, dar este nerealist şi imposibil dintr-o perspectivă profesionistă. Nici o organizaţie culturală serioasă nu se poate adresa în acelaşi timp unui public atît de vast ca aşteptări, preferinţe, gusturi. Fiindcă a te adresa tuturor devine a nu te mai adresa de fapt nimănui, a nu fi în stare să îţi constitui profilul, să îţi defineşti linia de acţiune, pe scurt, să existi şi să devii credibil şi identificabil într-un spaţiu dat. Pe de altă parte, nimic din ceea ce face o programare interesantă în contextul exterior ţării nu poate fi analizat cu aceleaşi instrumente de evaluare pe care le folosim cînd ne plasăm din perspectiva internă a instituţiilor şi gusturilor naţionale.

De ce, aşadar, programăm şi susţinem la New York artişti ca Perjovschi şi Bejenaru, pe cei de la Galeria Plan B, pe Gianina Cărbunariu sau pe Peca Ştefan, pe Saviana Stănescu sau pe Nina Cassian, pe Matei Varga sau pe Lucian Ban, pe Eduard Gabia sau pe Dan Sociu? De ce ne angajăm de doi ani de zile în multiple restrospective cinematografice româneşti şi prezentări ale noului val de regizori, care culminează la Lincoln Center cu prima trecere în revistă a cinematografului românesc din anii '50 încoace? De ce susţinem promovarea lui Cristian Mungiu pentru LA Critic Awards şi pentru Golden Globe şi Oscar? De ce iniţiem şi realizăm la ICRNY Academia Itinerantă „Andrei Şerban" şi albumul retrospectiv al activităţii internaţionale a acestui mare artist care trăieşte în America şi este considerat printre cei cinci regizori care au marcat secolul al XX-lea, alături de Brook şi Wilson? De ce vrem să aducem în toamnă la New York Librăria Cărtureşti? În primul rînd, pentru că toate aceste nume, toţi aceşti artişti reprezintă un interes şi o sursă de credibilitate pentru una sau mai multe organizaţii americane al căror public devine astfel, din indiferent, atent şi interesat de creatorii din România.

Insularitatea unei clientele conservatoare, oricînd gata să aprecieze doar valorile sigure ale artelor, izolează şi restrînge aria de vizibilitate a oricărei culturi europene în spaţiul american.

În al doilea rînd, pentru că Andrei Şerban, Mungiu sau Perjovschi sînt garanţia unei dinamici de modernizare a percepţiei exclusiv tradiţionaliste întreţinute şi fixate încă în percepţia „oficială" despre o naţiune postcomunistă. Or, ceea ce trebuie azi cucerit în favoarea noastră este un public cosmopolit, emancipat, modern, obişnuit cu transferul şi multiplicarea informaţiei. Insularitatea unei clientele conservatoare, oricînd gata să aprecieze doar valorile sigure ale artelor, izolează şi restrînge aria de vizibilitate a oricărei culturi europene în spaţiul american. O asemenea politică a diplomaţiei culturale e depăşită şi, pînă la urmă, total ineficientă. Abia în faţa unei asemenea politici exclusiviste a culturii „de export" putem afirma că banii contribuabilului sînt prost alocaţi. Fiindcă se întreţine astfel o inerţie de percepţie care limitează deschiderea către un public potenţial mult mai larg. (...)

Dilema veche, nr. 238, 4 septembrie 2008

***Corina Şuteu** este directoarea Institutului Cultural Român din New York.*

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

CONFORMISMUL PROZEI TINERE

Polemica anului literar 2008 a stîrnit-o Paul Cernat cu articolul „Puncte din oficiu pentru literatura tînără" publicat în Observator cultural, *nr. 437 şi 439. Scris la mai puţin de cinci ani de la debutul Colecţiei „Ego. Proză" a Editurii Polirom, colecţie ce a lansat propriu-zis literatura tînără, eseul a stîrnit pasiune pe forumuri şi indignare în sînul tinerei bresle a criticilor literari.*

Marius CHIVU

În chestiunea „capodoperei" care ne desparte

„Puncte din oficiu..." este articolul unui critic dezamăgit: perioada de graţie critică, de supralicitare constructivă s-a scurs, ar fi timpul ca prozatorii tineri să demonstreze, precum predecesorii moderniştti, că au disponibilitate şi potenţial pentru mize (mai) mari. Minimalismul biografist placat pe microrealismul cotidian s-a epuizat, „cît despre autoficţiunile neobeat, puţine trec graniţa unei paraliteraturi cu fiţe *mainstream*. Neputinţa de a trece dincolo de consemnarea rafistolată, tratată puştesc şi uneori şleampăt a propriilor experienţe biografice (derizorii, cel mai adesea); lipsă de suflu livrată drept minimalism «poetic»; tentative disperate de a-şi conjura (sub)mediocritatea narativă prin scene «tari» sau stridenţe cu sex-crime-droguri adaptate stîngaci; mizerabilisme fiţoase, «revoltate», bogat condimentate cu porcării de cartier (ca în rateurile cinematografice ale anilor '90, unde actorii se cred autentici dacă zbiară, înjură şi se zbat epileptoid); incapacitate de a descrie un cadru sau o fizionomie. Aproape toate aceste pretinse sfidări ale solemnizărilor sau ale consumismului miros de la o poştă a moft şi a *fake*-uri manufacturiere". Dincolo de talent şi inteligenţă, e nevoie (şi) de teme mari în sensul „forţei narative, a complexităţii compoziţionale şi a anvergurii abordării unor experienţe majore". Înainte de a le reabilita teoretic, Paul Cernat resimte lipsa tradiţiei umaniste şi a capodoperei, adică a provocărilor narative, a viziunilor integratoare, a problematicilor şi mesajului universal-umane, a construcţiei lumilor ficţionale complexe populate de personaje pregnante. În acest sens, recurge la exemplele marilor scriitori moderniştti inter/postbelici şi la valorile clasicizate, valori unde – dincolo de forme (convenţii, scriitură, limbaj) relativ uzate – se află ilustrată experienţa umanităţii şi angajarea în datele memoriei istorice.

Medie & conformism

Eseul trebuie citit dincolo de studiul de caz – fatalmente discutabil – aplicat literaturii române tinere, fiind, în fond, o reacţie în siajul conservatorului Harold Bloom de contestare a paradigmei culturale postmoderne care a instituţionalizat relativismul şi a erodat canonul occidental. Criticul deplînge tirania valorilor *soft:* nu Istoria, ci microistoria, nu transcendenţa, ci contingenţa, nu societatea, ci microsocialul, nu moralul, ci relativul, nu autenticul, ci artefactul, nu cultul, ci popularul, nu condiţia umană în sine, ci accidentalul, marginalul ş.cl. Complacerea în teoria compromiterii definitive a marilor naraţiuni, desconsiderarea stilului şi supralicitarea mizelor pop, toate acestea sînt cauzele mediocrizării literaturii, cauze denunţate de un critic a cărui singură „vină" este exigenţa şi refuzul resemnării în faţa noii episteme: „Mi se va spune că astea sînt datele epistemologice şi de sensibilitate dominantă ale lumii în care trăim. Cred însă că e vorba mai curînd de o sensibilitate instituţionalizată decît de un «dat». Valorile şi sensibilităţile literare se negociază mereu, nu se acceptă prin ucaz. Marii artişti îşi domină epoca şi, la rigoare, o sfidează".

Capodoperele se scriu sau nu, indiferent cine/cum le cere (şi care e îndreptăţit să o facă). Eseul ridică însă cîteva mari întrebări. Cît din relativismul postmodern este consubstanţial individului şi cît este tipar politic impus? În ce măsură mai poate fi scriitorul o voce subversivă, care rezistă criticului *Zeitgeist*-ului? Mai poate el recrea lumea dincolo de determinările paradigmei? Mai poate scriitorul să ne ofere iluzii care să forţeze orizontul de aşteptare sau este doar un conformist, un scrib al noului dogmatism, un „autocastrator" preocupat doar de propria vînzare? Acum, cînd arta s-a atomizat prin „consangvinitatea" relativismului şi a consumerismului, acum, cînd individul are motive în plus să-şi chestioneze identitatea în *no man's land*-ul globalizării, nu resimţim, oare, tot mai acut nevoia unor noi naraţiuni de legitimare? Acum, cînd totul e medie, consumabil şi dispensabil, pot fi valorile „tari" reabilitate/relegitimate/revitalizate? Cît de profitabilă este, pe termen lung şi în sens umanist, credinţa că banii şi gloria sînt scopuri, şi nu consecinţe relativ accidentale ale scrisului? Iată adevăratele dileme din subtextul lui Paul Cernat. Din păcate, nici unul dintre criticii care au intrat în polemică nu şi-a asumat responsabilitatea preluării critice a acestor teme.

Literatură la ofertă. Atenţie! Nu conţine capodopere!

Avem o literatură tînără, deocamdată, modestă (cel puţin prin comparaţie, de pildă, cu maghiarii). Paul Cernat face însă imprudenţa să alcătuiască nişte liste, iar listele sînt întotdeauna vulnerabile. Astfel că polemica s-a redus la un interminabil ping-pong cu nume de autori. Criticii nu pariază toţi pe aceleaşi nume. Nimic scandalos aici, doar o chestiune de exigenţe/gusturi/viziuni. Exemplele de scriitori şi opere româneşti sau străine, clasice sau contemporane nu erau decît „victimele" colaterale ale comparatisticii. Reiau: Paul Cernat constată o lipsă (de ambiţie) şi modestia unor standarde, nu reclamă exclusivitatea capodoperei sau standardizarea ei. (Lasă că termenul de capodoperă pare în ochii tuturor definitiv compromis, deşi este doar un termen generic pentru superlativul literar.) Dat fiind capitalul simbolic al ideii de „literatură tînără", contestatarii au profitat de transferul încrederii şi al simpatiei. (S-ar zice că proza tînără este mai presus de orice exigenţă critică. De unde şi în baza a ce această supralegitimitate?) Prin desolidarizare cu viziunea negativă a „reacţionarului" Paul Cernat (un consens curios, nemaiîntîlnit pînă acum între personalităţi critice atît de diferite: Daniel Cristea-Enache şi Costi Rogozanu de aceeaşi parte a baricadei?!), criticii au făcut figura unor samariteni literari protejînd teritoriul ameninţat de un *insider,* doar pentru a-l exclude.

Primul care a profitat de vulnerabilitatea listelor a fost Bogdan Alexandru-Stănescu („De ce nu avem capodopere", *Suplimentul de cultură* nr. 197/198). Dacă Paul Cernat afirmă că romanele tinerilor prozatori nu reprezintă *încă* limita superioară a scrisului lor (nu le neagă, aşadar, potenţialul), B.A.-S. vorbeşte de-a dreptul despre incompatibilitatea dintre tinerii scriitori şi capodoperă. Dacă la primul exigenţa este, pînă la urmă, o măsură a încrederii, la cel de-al doilea neputinţa este ori presupusă (la modul umilitor pentru scriitori), ori un deziderat descumpănitor: „Tinerii autori români nu intenţionează să scrie capodopere. Nici cititorii lor nu aşteaptă capodopere, ci literatură. Nu Literatura... Ba chiar, unii dintre ei fac toate eforturile pentru a nu pica în mrejele capodoperei". Ce-ar face editorul B.A.-S. dacă ar primi în manuscris o aşa-zisă capodoperă? O va respinge şi îl va pune pe neglijentul autor s-o rescrie de dragul cititorilor (mediocri)? Care cititori „par mai puţin «critici» la adresa lipsei de «monumentalitate» (extrag aici, oarecum perfid, una dintre trăsăturile ce nu pot lipsi dintr-o capodoperă), la adresa lipsei marilor teme, mai receptivi la produsul finit şi, de ce nu, adecvat, pe care scriitorul tînăr îl oferă. *So, we have a happy customer...*" Aşadar, literatura ar fi comerţ şi nimic mai mult. Restul e fobie faţă de valoare, umanism, simbolizare etc. Cît despre „situaţia deplorabilă a capodoperei pe mapamond", l-aş sfătui pe B.A.-S. să-şi recitească propriile cronici la Pamuk, Bolano, Cheever sau Makanin (aceasta nu e o listă!). Există cumva un număr finit de capodopere? (Se uită că şi minimalismul are capodoperele lui.)

Un alt reproş curios este refuzul conformării lui Paul Cernat la *Zeitgeist*-ul postmodern (minimalism-relativism-hedonism-noua autenticitate), ca şi cum relevanţa unei opinii critice ar ţine exclusiv de apartenenţa la paradigma/ideologia în chestie. De cînd e postmodernismul normativ sau non-criticabil!? Subliniază Paul Cernat, de data asta chiar în *Dilema veche* nr. 244 („O lume intelectuală cu e-uri"): „Prin definiţie, critica *judecă, discerne şi ierarhizează* valorile. Dacă n-o face, nu e critică. Iar eu cred că valoarea estetică – nu esteticul! – e universalizabilă şi nereductibilă la context (istoric, geografic, cultural) sau la eventualele determinări extraliterare, de clasă, *gender*...". (Distanţa dintre aceste aserţiuni şi articolul „Dincolo de canonul estetic" din *Observator cultural* nr. 126/2002, de pildă, este semnul asimilării între timp a unei bibliografii mai complexe, nicidecum al unei presupuse inconsecvenţe reproşate de Daniel Cristea-Enache).

Cu aceeaşi resemnare iritată scrie şi Costi Rogozanu („Atenţie, iar ne-a murit literatura", în *Cotidianul* din 8 septembrie) la care apreciez măcar consecvenţa în superficialitate. Jurnalistul reia aceleaşi două-trei idei primite de-a gata: literatura, marginală în cîmpul culturii şi complementară în relaţie cu filmele sau muzica, trebuie să fie după chipul pop al realităţii şi conformă cu gustul şi nevoile publicului. Orice altă exigenţă este, se-nţelege, retrogradă, literatura nemaiavînd nevoie de hermeneutică, ci doar de o promovare adecvată *target*-ului. Ca şi B.A.S., afirmă că, în relaţia scriitor-cititor, criticul nu-şi mai găseşte azi locul de interpret. Prin urmare, amîndoi găsesc inutilă, ba chiar dezagreabilă, discuţia despre valoarea şi importanţa literaturii sau despre relevanţa tradiţiei umaniste. Dar despre ce ar trebui să discutăm noi, ăştia care ne ocupăm cu literatura, dacă nu despre criterii, mode, cauze, efecte ş.cl., în numele şi pentru „cititorul ideal"!? Cînd literatura spune „Cumpără-mă!", valoarea ei este ieftină, de bazar. Ar trebui criticul literar să consimtă tacit la facil şi superficial în numele hedonismului epocii!?

În *România literară* nr. 37, apropo de punctele din oficiu acordate de Paul Cernat, Daniel Cristea-Enache („Biata proză tînără") întreabă aiuritor: „Nu-i totuşi niţel cam tîrziu pentru exigenţa evaluativă?". Din păcate D.C.-E. nu ne spune care ar fi limita maximă ce conferă legitimitate unei reevaluări critice. Cam după cît timp se prescrie libertatea de revizitare critică a unei opere? Aici merită menţionat şi articolul comparatist al Adinei Diniţoiu („Literatura tînără în instanţă critică", *Observator cultural* nr. 444) care subliniază exact faptul că „relativismul implică chiar revizuirea şi mai ales rediscutarea canonului". Relativismul, într-adevăr, propune şi începe rediscutarea canonului, dar asta numai pentru a submina criteriile, a sfîrşi cu delegitimarea lui şi a compune canoane alternative printr-o absurdă multiplicare instituţională a... umanităţilor.

Dintre numeroasele întrebări ridicate de această polemică, aleg una singură pentru cititorii cu dileme ai literaturii: cît de îndreptăţită sau de vetustă este pofta după o capodoperă a timpului nostru?

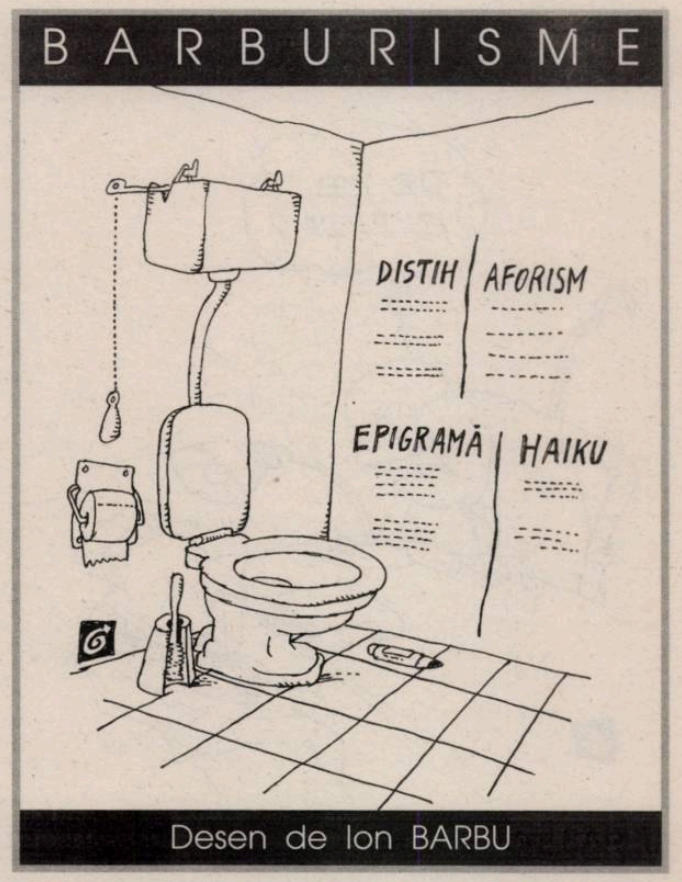

CARTEA ANULUI 2008

Pentru cei care-i ştiu cărţile – bîntuite, pe de o parte, de o rară vocaţie sistemică, demistificatoare şi limpezitoare, iar pe de alta, de scepticism amar şi ironie superioară –, apariţia la începutul verii trecute a noului volum semnat de Eugen Negrici, Iluziile literaturii române *(Editura Cartea Românească), nu a fost o surpriză. Lansată la* Bookfest, *cartea aproape a dispărut de pe rafturi, dovadă că era aşteptată şi semn, sper, al unei dezbateri de fond care nu a întîrziat. Recent,* Iluziile... *a fost considerată „Cartea Anului 2008", de un juriu format din redactorii* României literare. *La decernare, Nicolae Manolescu a prezentat-o astfel: „...meritul principal al cărţii este că e contestabilă. Dacă aş fi citit-o înainte să-mi scriu* Istoria critică a literaturii române, *probabil că n-aş mai fi scris-o sau aş fi scris-o altfel". (**S. S.**)*

Gelu IONESCU

Lanţul slăbiciunilor

Toate cărţile importante într-o cultură apar exact atunci cînd devin necesare – nici prea devreme, nici prea tîrziu. Nu e o fatalitate ci, mai degrabă, o evidenţă. Chiar în cazul de faţă, tinerii contestatari cu orice preţ nu aveau prea multe cunoştinţe despre literatura română în totalitatea ei, ca să se aventureze la o atît de amplă „revizuire", iar confraţii cei mai cunoscuţi şi recunoscuţi erau prizonierii unui canon, cum se spune, ai unei ierarhii a valorilor pe care ei, şi nu alţii o construiseră, o recomandaseră, o „consacraseră", de fapt, automistificîndu-se – adică intrînd într-o tradiţie a nevoii de respectabilitate prin supraevaluare care priveşte întregul literaturii române, nu numai pe contemporani (între ei, cei mai puţin vulnerabili fiind poeţii şi eseiştii). Acest canon s-a cam ruinat însă odată cu venirea libertăţii, nu numai în ceea ce priveşte importanţa contemporanilor, persoane, prestigii şi cărţi, ci, cum era de aşteptat, şi în ceea ce priveşte imaginea trecutului, apoi tradiţia, valorile ei. Şi acest proces va dura, începutul unei revizuiri capitale îl face acum Eugen Negrici care discută pe larg şi cu argumente, pe deplin calificate, care au fost „iluziile", miturile şi complexele literaturii noastre; el nu se sperie nici de idoli, de statui şi „mumii", nici de mulţimea atîtor „capodopere" care au împînzit literatura noastră, făcînd irespirabilă viaţa altor cărţi mai... modeste, nici de „clasicii în viaţă" sau de autorităţile eterne şi de neclintit. El face, pe scurt dar cu precizie, istoricul acestor „instituţii", le scoate din prejudecata ne-contestării – mutîndu-le, pe cele mai multe dintre ele, de pe raftul „valorilor fundamentale" în cel al importanţelor istorice ce primează celor estetice, a căror debilitate o numeşte, o descrie şi o resituează. Aici el rosteşte cu glas tare ceea ce şi alţii au gîndit şi chiar au spus, dar fără a „clama" şi a pune piesele împreună, alcătuind astfel un tablou general pe cît de expresiv şi de şocant, pe atît de curajos şi de neconcesiv. [...]

O astfel de carte ce propune atîtea subiecte de discuţie şi care are o evidentă *gravitate* în atitudinea ei fundamentală, scrisă cu ironie dar şi cu năduful unei exasperări faţă de prejudecăţi, de atîtea false judecăţi de valoare, faţă de ideea unei dezvoltări „organice" a literaturii noastre, faţă de un canon încremenit într-un conservatorism care, dacă n-ar fi încă operant şi nociv, ar deveni ridibil. O „revizuire" nu este o „demolare" decît pentru semidocţi.

Apostrof, nr. 10, 2008

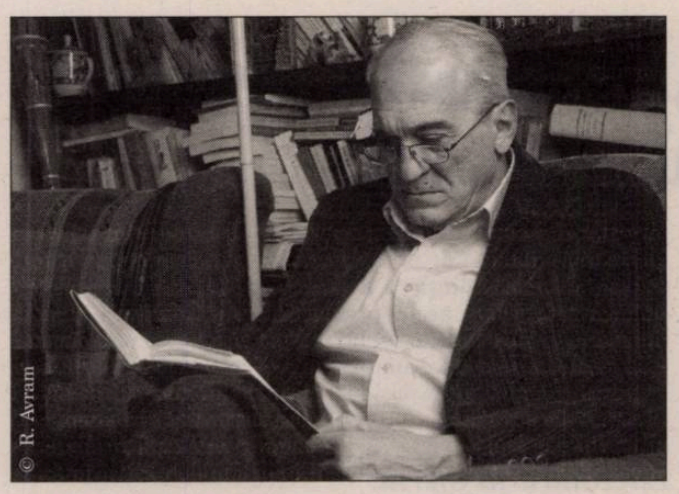
© R. Avram

Simona SORA

Judecata de Acum a literaturii

Strîns structurată în jurul a două „impulsuri", deopotrivă antropologice şi psihologice – cel protector şi cel compensator –, cartea lui Eugen Negrici reuşeşte să identifice şi să grupeze o sumă de fenomene literare, să le periodizeze şi să pună în evidenţă o procesualitate întemeiată atît pe opoziţii, cît şi pe succesiunea diferitelor curente literare. Ea s-ar fi putut intitula simplu *Literatura română*. Dar nimic nu e simplu în această panoramă a literaturii române, privită – cînd intransigent şi rece, cînd amar şi cu patos – ca o luptă pe viaţă şi pe moarte între estetic şi non-estetic, între literatură şi ideologie, o bătălie mai veche decît literatura, distorsionată de mituri şi de o „efervescenţă mitogenetică" demnă de spaţii literare mai vaste. Mitul, văzut ca „ecran pe care se proiectează angoasele colective" (Roger Bastide), dar şi ca „legătură intimă dintre perturbările cele mai secrete ale psihismului individual şi presiunile imperative ale existenţei" (Roger Caillois), va fi, astfel, modelul antropogenetic şi psihologic al unui scenariu scris din perspectivă relaxat-semiotică, un scenariu comunicaţional plin de blocaje şi sabotat atît din interior, cît şi din exterior.[...]

Descrierea fenomenului literar prin grila mitologiei politice este însă partea cea mai dură, mai demistificatoare şi mai amară a acestei analize asupra „pioşeniei globale" în literatură. Eugen Negrici face un soi de analiză identitară a marilor modele provocatoare de „încremenire în respect", fie că ele se subsumează „modelului Gravitas" (Kogălniceanu, Titu Maiorescu, Iorga), intră în rolul „tatălui regăsit" (Arghezi, Alexandru Philippide) sau în cel al „pazniculului de far" (Geo Bogza, Octavian Paler). Tabuizarea agresivă, dar mai ales „deliraţia la geniu" este diagnosticată în miturile romantice eminesciene, labişiene sau eliadeşti, iar psihanaliza (surprinzătoare) a luptelor politice disimulate în bătălii literare (de la Nae Ionescu şi Nichifor Crainic la taberele din jurul lui Preda şi Barbu) este prilejul de a deconspira nu doar „mentalitatea criminal-mafiotă" a lumii noastre literare, dar şi reveria sa sado-masochistă: „dependenţi de banii partidului, dar liberi să-l înjurăm". Iată una dintre schizoidiile de fond care ar explica – psihologic, dar şi din punctul de vedere al istoriei mentalităţilor remanente – o serie de crime în efigie din viaţa noastră literară de azi.[...]

Iluziile literaturii române, o metoposcopie a chipului desfigurat, remaniat, periodic butaforizat al literaturii române, este şi un tăios *Eugen Negrici par lui-même:* cartea unui critic iconoclast şi demistificator, a unui profesor de istoria literaturii exasperat de omologarea prin şcoală a unor inepţii şablonarde, dar şi cartea adevărului propriu, de spus pînă la capăt, măcar o dată în viaţă.

Dilema veche, nr. 226, 2008

Daniel CRISTEA-ENACHE

Iluzii pierdute

Ceea ce se remarcă imediat în *Iluziile literaturii române* este deschiderea intelectuală a autorului către o istorie socio-culturală în plină prefacere. Spre deosebire de criticii care n-au a schimba o virgulă în texte scrise cu treizeci de ani în urmă, ca şi de adepţii revizuirilor al căror principiu de lucru constă în demitizarea clasicilor şi mitizarea *alternativă* a autorilor de plan secund, Eugen Negrici citeşte altfel, acum, o literatură pe care o parcursese (şi despre care se pronunţase) deja. Există diferenţe nu numai în raport cu cărţile mai vechi, anterevoluţionare, ci şi faţă de *Literatura română sub comunism,* proiect recent şi încă nefinalizat. Apar, desigur, şi note comune, ba chiar linii de structură sistemică; însă e important de notat curiozitatea şi mobilitatea criticului, glisarea lui continuă către un punct de observaţie cît mai bun. Istoria literaturii române nu mai este văzută şi expusă cronologic, într-o linie evolutivă relativ firească, aşa cum se întîmplă, de regulă, în istoriografia noastră. Avem în faţă o istorie a rupturilor care „desfundă izvoarele imaginarului". [...]

Inclusiv scriitorii din alt secol decît cel al comunismului victorios sînt parte a acestui proces în două faze: deformare ideologică şi compensare mitică. Utilizaţi ori indexaţi de regimul trecut, anexaţi la un moment dat sau interzişi pînă la capăt, ei au fost recuperaţi clandestin şi menţinuţi, ca nişte bunuri de preţ, în caseta conştiinţei publice. Mai mult, au fost idealizaţi într-un mod care n-are nimic de-a face cu indicaţiile oficiale, partinice –, dar nici cu lectura propriu-zisă, făcută individual, cu discernămînt şi spirit critic. Dacă în perioadele de relativă normalitate activitatea mitogenetică este neînsemnată, iar nevoia de „mistificare luminoasă" a memoriei colective e mai puţin presantă, în anii '50, '80, ca şi în cei ai convulsiilor şi războaielor mondiale, psihismul nostru colectiv se încarcă, proiectînd aproape iraţional, în registrul hiperbolicului şi mitologicului, figuri naţionale considerate indispensabile. În vremuri de restrişte, odele abundă, iar critica suferă. E un Pantheon de nevoie şi de sprijin moral, imposibil de contemplat în piatră şi (trans)mutat în spiritual. Şi mitul lui Eminescu, constituit în jurul primei conflagraţii mondiale, s-a fortificat, în opinia lui Eugen Negrici, în anii comunismului, împotriva ocupantului extern şi intern care a încercat să-l cenzureze şi să-l utilizeze în lecţiile de marxism-leninism. [...]

În *Iluziile literaturii române,* o carte extrem de curajoasă, Eugen Negrici încearcă să facă şi o anume justiţie literară, reparînd diversele nedreptăţi constatate printr-o supraimpozitare a celebrităţilor naţionale.

România literară, nr. 26-27, 2008

Paul CERNAT

Puncte în minus pentru o literatură iluzionată

Iluziile literaturii române este o carte cu valoare de *credo*, rezultat al unei experienţe de-o viaţă şi al unei îndelungate meditaţii critice asupra destinului literaturii şi culturii române. Dar şi o viziune de ansamblu asupra ei din perspectiva libertăţii postdecembriste. Libertate faţă de tabuurile strategice ale „patrimoniului cultural naţional", dar şi libertate faţă de rigiditatea scolastică a canoanelor academice. Abordarea necanonică e vizibilă nu numai în apetitul deconstructiv al autorului (perfect avizat, spre deosebire de atîţia revizionişti recenţi), ci şi în dezinvoltura aparent eseistică a discursului, în puseele confesive, în tonul muşcător şi sarcastic, de cronicar muntean păţit, care-şi asumă franc propriile iluzii şi slăbiciuni. Volumul ne aduce aminte ce înseamnă critica „de miză mare", angajată în diagnosticarea şi cartografierea maladiilor de sistem ale unei întregi culturi. Vocea criticului şi a teoreticianului e dublată, în acest sens, de confesiunea unui moralist. [...]

Autorul se numără printre cei care preferă să meargă la „nervul" problemelor abordate, chiar cu riscul asumat al simplificării sau al contrazicerii. Cartea sa e indispensabilă pentru reglarea metabolismului literaturii române; mă tem doar că vine cam tîrziu şi că noile demitizări (devenite între timp modă şi dogmă moale) ar trebui la rîndul lor deconstruite. Conştient de faptul că, în absenţa iluziilor, literatura n-ar exista, dar convins că excesul iluziilor naşte monştri, Eugen Negrici realizează, pe teren literar, ceea ce a realizat Lucian Boia în istoriografie, dar cu o notă de complexitate şi de expresivitate în plus. [...]

Observator cultural, nr. 441, 2008

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

PREA MULT CIRC, PREA PUŢINĂ PÎINE

*În 2008, tendinţa de tabloidizare a presei româneşti şi discuţiile pe această temă au continuat. Pentru că mass-media încă se bucură, fără vreo motivaţie anume, de încrederea neştirbită a românilor, se impune, dincolo de organismele de reglementare – cum ar fi CNA-ul – şi o autoreglementare. Jurnaliştii, fie că aparţin presei de tip tabloid, fie că fac presă „serioasă", ar trebui să-şi asume o mai mare responsabilitate faţă de profesia şi de „misiunea" lor. Mai ales că se pierd repere, cum ar fi BBC, redacţia în limba română, care s-a închis în acest an. Tot în 2008, mass-media românească a trecut prin două campanii electorale, care însă nu au lăsat urme adînci. Aceleaşi abordări, aceiaşi politicieni trataţi pe post de vedete, aceleaşi posturi de televiziune politizate, după cum dictează patronii lor. O noutate ar fi reorientarea politicienilor către mediul online, în condiţiile în care fenomenul blogurilor a luat amploare şi la noi, la cîţiva ani după ce a apărut în ţările occidentale. Deocamdată şi pe Internet domneşte haosul şi aproape nimeni nu respectă nici o regulă. (**A. P.**)*

Ioana AVĂDANI

Hey, Jude!

Vestea bună este că, iată, indiferent ce-ar face, mass-media românească se bucură în continuare de încrederea românilor. Barometrul de opinie publică dat publicităţii de către Comisia Europeană în iulie 2008 (Eurobarometru) ne indică faptul că audiovizualul românesc este în creştere de formă, cîştigînd pînă la 10 procente, în comparaţie cu anul trecut, ajungînd la un remarcabil indice de încredere de 72% (televiziunile), respectiv 70% (radioul). Doar armata surclasează această performanţă, cu cele 74 de procente ale sale. Presa scrisă ocupă şi ea un onorabil loc 4 în topul încrederii, cu „doar" 60 de procente.

Vestea proastă este că, indiferent ce-ar face, mass-media se bucură de o atare încredere. E proastă vestea, pentru că, la o astfel de încredere, tot ce spui pe gură, ca jurnalist, este preluat ca atare de publicul tău. Asta înseamnă o responsabilitate enormă, zicem: orice „dumă" capătă valoare de adevăr (sau măcar de referinţă) pentru 70% din populaţie. Proastă este vestea şi în ceea ce priveşte publicul – al cărui spirit critic, care să ducă la o chestionare amănunţită a celor spuse/scrise/filmate şi, ulterior, la un consum mediatic diferenţiat, încă aşteptăm să se nască.

Dar lucrurile stau cum stau. Aşa că revine întrebarea: ce pot pune jurnaliştii în balanţa acestei încrederi nesmintite pe care le-o acordă publicul? Cum se pot despărţi apele, cum se pot identifica (căci de „separare" nu poate fi vorba) cei care îşi iau în serios rolul de „mandatari ai unui serviciu public" de „scriitorii la gazetă"?

Întrebarea revine, revine şi răspunsul, de mai multe ori formulat: autoreglementarea, cu toate ale sale – coduri şi mecanisme de implementare. (...)

Este de domeniul evidenţei că pentru a fi şi eficient, şi vizibil, procesul de autoreglementare trebuie să includă „casele editoare" (înţelegînd prin aceasta şi radiourile şi televiziunile), în speţă pe cei care deţin controlul editorial ultim (controlul editorial este un concept care se regăseşte în legislaţia europeană, care stabileşte cerinţe de transparenţă pentru cei care-l exercită). De modul în care aceştia îşi vor găsi interesele (în sensul bun al cuvîntului) reflectate şi respectate şi în care se vor alătura demersului depinde succesul autoreglementării în România (aşa cum s-a întîmplat şi în Germania, şi în Marea Britanie, şi în alte părţi).

Ea va funcţiona numai şi numai pentru cei care ataşează valoare etică profesiei lor şi va putea corecta greşelile oneste, acolo unde sînt şi derapajele, atunci cînd se produc. Un astfel de mecanism nu are cum corecta agendele şi nici jurnalismul de joasă factură, practicat cu bună ştiinţă. Impactul autoreglementării depinde, de aceea, de constituirea unei mase critice a profesiei în jurul acestei idei, care să poată influenţa vizibil mediul profesional şi care să facă vizibilă publicului diferenţa dintre jurnalismul de calitate şi cel de tip bulevardier (...)

Eu vreau doar să vă spun că există în New Orleans un altar al Sfîntului Jude – patronul cauzelor pierdute, speranţa celor fără de speranţă. Am trecut pe la el în septembrie şi am avut o vorbă despre autoreglementarea mass-media din România, să ştiţi...

Dilema veche, nr. 248, 18 noiembrie 2008

Petru CLEJ

Bye, bye, BBC!

BBC emite în limba română din 15 septembrie 1939 şi a devenit de mult un post de radio de referinţă în peisajul audiovizual din România.

Închiderea redacţiei române nu este, pentru cunoscători cel puţin, o surpriză. În anul 2005 se închiseseră opt redacţii în limbi europene, iar redacţia română supravieţuise datorită în special nivelului mass-mediei din România şi a incertitudinii privind aderarea la Uniunea Europeană.

După 1 ianuarie 2007, România a devenit singurul stat membru al UE unde BBC-ul mai emitea în limba ţării respective. Cum BBC World Service are acum, pe bună dreptate, alte priorităţi, în special în lumea musulmană, Orientul Mijlociu şi Îndepărtat şi Africa, redacţia română devenea un fel de lux, în opinia conducerii. (...).

Prin dispariţia emisiunilor BBC în limba română dispare un simbol. Pentru cei foarte în vîrstă, e amintirea anilor războiului, cînd Radio Londra era un firicel de adevăr în mijlocul dezinformării propagate de Hitler şi Antonescu. Apoi, într-o perioadă mult mai lungă, pe timpul Războiului Rece, BBC a „spart" din nou blocada informaţională a unui regim totalitar, de această dată cel comunist. (...)

BBC în română a fost un model pentru opinia publică: un jurnalism sobru, imparţial, care nu seamănă în nici un fel cu tonul strident şi cu vacuitatea presei din România, în care pamfletul spumos, dar lipsit de substanţă pare să fie genul cel mai de succes. (...)

Salut cu respect coborîrea drapelului BBC de pe catargul presei de limbă română şi spun: *Bye, bye, BBC!,* ne vei lipsi!

(acest articol a fost preluat, cu permisiunea autorului, din revista electronică *ACUM* – www.acum.tv)

Dilema veche, nr. 229, 3 iulie 2008

Cine face legea?

Acest fragment face parte dintr-o anchetă realizată de Alex. Leo Şerban care a fost publicată în Dilema veche, *nr. 222, 18 mai 2008, în dosarul tematic „O anumită parte (tabloidă) a presei".*

Ana NIŢĂ

● Aş putea încerca, pe de-o parte, o definiţie obiectivă a conceptului de tabloid: ziarul care vorbeşte pe înţelesul tuturor, de la vlădică la opincă, despre evenimentele care îi interesează şi îi afectează în mod direct pe oamenii obişnuiţi, satisfăcînd nevoia de informare şi de divertisment a acestora. Un tabloid este suportul media care reuşeşte să transforme ştirile într-un spectacol.

Pe de altă parte, dacă mă întrebaţi ce înseamnă tabloidul *Libertatea* pentru mine, vă voi răspunde cu două cuvinte: mîndrie şi ambiţie. Mîndrie pentru că *Libertatea* este ziarul care a introdus în România conceptul de tabloid, îndelung copiat în prezent. Ambiţie pentru că *Libertatea* este cel mai bine vîndut cotidian din România la ora actuală şi aşa va rămîne.

***Ana Niţă** este redactor-şef la* Libertatea.

Cristian STANCU

● Există şi cititori „formataţi" doar pe presa tabloidă. Ei oricum nu citesc nimic altceva. Există însă şi o categorie interesantă de „migratori". Sînt cititorii de tabloide care vin din sfera ziarelor *quality*. Au citit „ziare serioase" şi apoi au trecut şi în tabăra blamatelor „bulevardiere". I-a ajutat mult şi creşterea numărului de tabloide, diversificarea pieţei. Caută aici să afle lucruri noi, interesante şi utile, care, în plus, le sînt livrate foarte „prietenos" la nivel de imagine şi text. Vor să se relaxeze. În plus, s-au cam săturat de dezbaterile sterile, anchetele fără rezultate din zona politicii şi a afacerilor bizare pe care le-au citit în ziarele serioase. Un tabloid îi ajută să iasă din sfera banală a cotidianului, îi duce în lumea vedetelor, pe scurt, le dă subiecte care de la începutul presei au făcut legea: bani, sex şi celebritate.

***Cristian Stancu** este redactor-şef la* Click.

Adrian HALPERT

● Publicul este variat, iar oferta către public trebuie să fie variată. Sînt oameni care-l savurează pe Cioran, alţii care se delectează cu Sandra Brown. Aşa a fost de cînd lumea şi aşa va fi şi în continuare. Este o chestiune de gusturi, de preferinţe, de pregătire, de aptitudini. Şi nu putem vorbi despre „o capcană", atît timp cît cumpărarea ziarului nu este un gest impus, ci o chestiune de alegere personală.

Sigur că există limite sau, cel puţin, ar trebui să existe limite, iar acele limite trebuie să fie cele jurnalistice universal valabile. Credibilitatea este un atribut esenţial, fie şi pentru un tabloid, care va fi în cele din urmă respins chiar de publicul său, dacă persevereză în tipărirea de „gogoşi". Iar eu am o vorbă: nu există jurnalism de tip tabloid sau jurnalism de tip serios; există, pur şi simplu, jurnalism de bună calitate şi jurnalism de proastă calitate. Atît. Iar afirmaţia mea este susţinută de tirajul redus al multor tabloide care nu înţeleg acest lucru.

***Adrian Halpert** a fost redactor-şef al cotidianului* Libertatea *în perioada cînd acesta a cunoscut o spectaculoasă creştere de tiraj. În prezent este director editorial la* Adevărul.

Mihnea DUMITRU

Bloguri de politicieni în era tabloidului

O estimare conservatoare pentru anul 2008 ar ridica la 40% numărul românilor cu acces la Internet, majoritatea în mediul urban. Din acest punct de vedere, primele cinci cotidiene naţionale au observat o scădere a vînzărilor zilnice, în favoarea creşterii traficului internaut. Cu toate acestea, cele mai vizitate pagini de Internet sînt site-urile gazetelor de sport şi ale tabloidelor, pînă şi media de timp a utilizatorilor pe fiecare pagină fiind mai mare la tabloide decît la cotidienele centrale. (...)

Evoluţia blogurilor în România vine într-o tendinţă tîrzie, la cîţiva ani după ce acestea făceau vîlvă în Vest. (...) Nici nu a durat mult pînă cînd politicul a sesizat această evoluţie a transferului de informaţii înspre lumea internaută. Un număr crescător de politicieni şi-au mutat mesajele în acest mediu nou, inclusiv pe bloguri. La momentul în care acest articol este scris, în jur de 150 dintre ei au bloguri, în cadrul unei monitorizări a Internetului românesc. Mai mult, politica în sine este un subiect de interes în sfera blogurilor. Există aproximativ 100 de jurnalişti care scriu regulat pe teme politice, pe bloguri personale sau de serviciu, şi încă 190 de comentatori politici sau simpli entuziaşti ai domeniului.

În măsura în care politicienii încep să folosească noile tehnologii, aceştia sau mai degrabă echipele lor de imagine descoperă şi faptul că Internetul nu reprezintă certitudini în ceea ce priveşte audienţa. Din contră, dictatura opiniei este una grea şi apăsătoare, imaginea politicienilor nebeneficiind de vreun plus de notorietate în cadrul acestui mediu de exprimare. Un fost prim-ministru, de exemplu, ajunge la 2000 de cititori pe zi, cu maximum cîteva sute care-i citesc fiecare articol în parte. Grăitoare este situaţia în care un cetăţean român de 28 de ani (un blogger, cu 7000 de vizitatori zilnici) poate comunica cu mai mulţi oameni într-o zi decît o personalitate de rang naţional, iar acest exemplu nu este un caz singular.

***Mihnea Dumitru** scrie – pe site-ul său, codexpolitic.us – despre influenţa Internetului în politica românească.*

Dilema veche, nr. 243, 9 octombrie 2008

BARBURISME

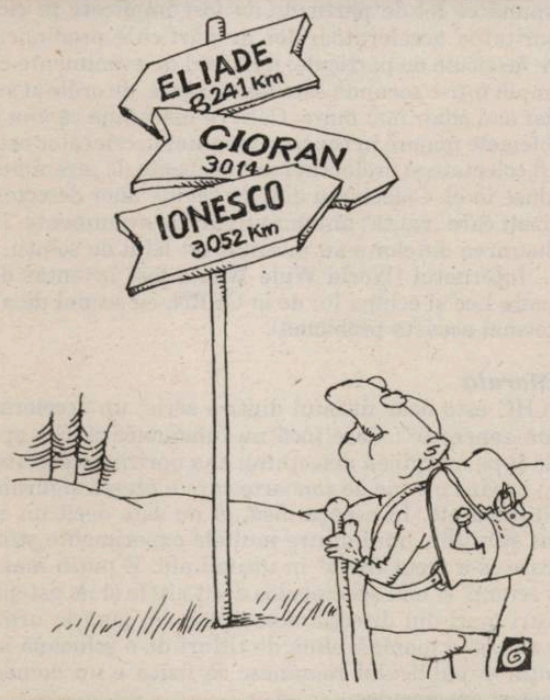

Desen de Ion BARBU

EXPERIMENT SAU „SFÎRȘITUL LUMII“

Anul 2008 a marcat un eveniment: niciodată știința nu a fost mai prezentă în mass-media de toate tipurile, standardele și orientările, de la Discovery Channel la tabloide, de la posturile de știri la emisiuni de divertisment. Probabil, nu s-a făcut atîta vîlvă pe marginea unui subiect științific de cînd Neil Armstrong a păşit pe Lună. Rar se întîmplă – cel puțin în România – să vezi talk-show-uri sau jurnale de știri în prime-time *în care să fie invitați, printre obișnuiții băgători de seamă și aflători în treabă, și fizicieni. (**M. Ș.**)*

Mădălina ȘCHIOPU

Universuri paralele

Prilejul celei mai puternice mediatizări a anului a fost oferit de începutul funcționării lui Large Hadron Collider (LHC), cel mai mare și mai rapid accelerator de particule, construit de European Organization for Nuclear Research, cunoscută sub numele prescurtat de CERN. Evenimentul a fost pregătit vreme de decenii de comunitatea științifică internațională, iar costurile totale ale construcției generatorului, la care se adaugă și cele ulterioare pentru întreținerea operațiunii și repararea unor defecțiuni neprevăzute, vor depăși, probabil, 6 miliarde de euro. Suma imensă a fost și motivul pentru care funcționarea acceleratorului a fost întîrziată cu cîțiva ani, punînd la grea încercare răbdarea – și emoțiile – savanților.

Să ne bucurăm că, după atîta vreme, o realizare științifică la care au contribuit, într-o remarcabilă solidaritate de breaslă, savanți din zeci de state a ținut capul de afiș al știrilor și a devenit subiect de conversație cotidiană? Nu chiar. Într-un număr din 2008 al *Dilemei vechi* dedicat „Culturii științifice“, a fost menționată în mai toate articolele situația acelor subiecte științifice importante care sînt prezentate publicului larg într-un stil atît de lejer, pasămite în numele audienței, încît marca lor, pentru multă vreme, devine derizoriul. Așa s-a întîmplat, din păcate, și în acest caz. Experimentul de la granița franco-elvețiană a fost trecut în categoria subiectelor catastrofist-profetice, fiind legat de „sfîrșitul lumii“ (denumire ironică sub care va rămîne multă vreme în conștiința publică) și „găuri negre“ care vor absorbi planeta. Vreme de cîteva zile, acceleratorul de la CERN a fost însoțit de știrea despre o tînără din India care s-a sinucis de teama unei catastrofe planetare. Apoi, s-au amestecat în toată povestea și cîțiva saltimbanci politici autohtoni, membri ai Partidului Conservator, care au protestat în fața sediului Delegației Comisiei Europene față de presupuse intenții malefice de aruncare a lumii în haos, probabil în încercarea disperată de a mai atrage cîteva voturi de la telespectatorii OTV și simpatizanții mistici ai PNG.

În preziua funcționării LHC, celebrul fizician Stephen Hawking a vorbit despre experimentul de la CERN cu entuziasmul savantului, care seamănă prea puțin cu opiniile curente despre ce înseamnă cunoașterea științifică. Uimitor, Hawking pusese un pariu pe 100 de dolari că acceleratorul nu va descoperi bosonul Higgs, denumit și „particula lui Dumnezeu“, un element esențial pentru înțelegerea Universului. Dar – considera el – partea pozitivă este că, astfel, oamenii vor căuta noi căi spre a răspunde la întrebările lor cele mai importante: LHC este doar o încercare din care putem învăța, fie și ca eșec. Aventura cunoașterii trebuie să continue, chiar dacă arată uneori ca o cursă cu obstacole printre experimente eșuate, pariuri pierdute și dezamăgiri. „Cred că ar fi mult mai palpitant dacă nu găsim particulele Higgs. Asta ne va arăta că am greșit pe undeva în raționamentele noastre și trebuie să ne punem din nou mintea la contribuție. Atît LHC, cît și programul spațial sînt vitale dacă nu vrem ca rasa noastră să se consoleze în ignoranță. Împreună, aceste proiecte costă mai puțin de o zecime dintr-un procent al produsului intern brut global. Dacă rasa umană nu-și permite acest lucru, nu merită acest epitet, umană“.

Printre puținii care au relatat asiduu și profesionist, în România, aventura LHC se numără Dana Jalobeanu. Să ne amintim, așadar, de evenimentul științific al anului care se încheie, cu concluziile de rigoare.

Dana JALOBEANU

Big Bang-ul care n-a avut loc

A avut parte de publicitate încă de la începutul construcției: urma să fie cel mai mare și mai scump experiment științific încercat pînă acum. Un experiment care avea să răspundă la întrebările „ultime“ ale fizicii. Însă inaugurarea a fost un adevărat scandal de presă: tot felul de organizații obscure au avertizat că CERN va arunca lumea în aer sau, mai precis, într-o gaură neagră. Presa a descoperit brusc fizica particulelor. Hadroni și leptoni, quarci și particule Higgs, găuri negre și forțe fundamentale au ajuns termeni ai limbajului jurnalistic, în luna septembrie, în toată lumea. Și de atunci încoace la fel, pentru că interesul publicului, odată trezit, n-a mai fost lăsat să doarmă.

Faptele

Large Hadron Collider este, la ora actuală, cel mai puternic accelerator de particule de care dispun fizicienii. Este și acceleratorul care a cîștigat o acerbă competiție începută cu mai bine de 20 de ani în urmă între FermiLab (Tevatron) și CERN. Subiectul competiției e reprezentat de marile întrebări fără răspuns ale fizicii contemporane. Acele întrebări de natură să completeze sau să infirme teoriile actuale.

Ce se află în univers în afara materiei vizibile? Care este originea și compoziția „materiei întunecate“, cea care pare să alcătuiască peste 90% din masa totală a universului?

De ce există în univers mai multă materie decît antimaterie?

Care este originea maselor?

Ce s-a întîmplat imediat după Big Bang? Cum s-a trecut de la „marea explozie“ la apariția particulelor materiale din care este făcut universul?

Răspunsul la toate aceste întrebări se găsește în mașinării de tipul LHC. Sau Tevatron. La energii niciodată atinse pînă în prezent. De fapt, cu LHC va începe, probabil, o nouă fizică. Pentru că nimeni nu știe, cu adevărat, ce fenomene neașteptate s-ar putea produce la energii de șapte ori mai mari decît cele obținute în prezent în cele mai mari acceleratoare de particule.

Elementele de senzație

Dacă vorbim de energii niciodată obținute pînă acum, este ușor să stîrnim panică: oamenii se vor gîndi imediat la bombe, explozii stelare, găuri negre. Mai ales cei nefamiliarizați cu fizica particulelor sau principiile de funcționare ale acceleratoarelor de particule. Sau cei care l-au citit pe Dan Brown, al cărui volum *Îngeri și demoni* aducea, în 1993, CERN-ul în atenția publicului amator de romane de senzație. Atunci, în cîteva luni, pagina CERN a ajuns de la cîteva sute de vizualizări pe săpămînă, la cîteva sute de mii de vizualizări pe zi. Probabil că recordul a fost bătut cu asupra de măsură, în luna septembrie, cînd ziarele din toată lumea aveau pe prima pagină „mașinăria Big Bang-ului“. Elementele de senzație erau aceleași: experimente niciodată încercate, fizica de graniță, găuri negre obținute „în laborator“, plus o serie de termeni necunoscuți, însă cu savoare exotică. Ce a diferit foarte mult – de la caz la caz – a fost reacția publicului. Sau a tipului de public.

Fizicienii la rampă

În România, presa a părut să descopere cu stupoare că fizicienii există. Eram la Londra, în British Library, cînd telefonul meu a început să sune și a ținut-o așa timp de cîteva zile. O serie de colegi și colaboratori mi-au povestit cum s-au trezit convocați la interviuri al căror subiect era dacă lumea se va sfîrși sau nu în cîteva zile, dacă CERN-ul va produce sau nu o gaură neagră de dimensiunile Europei, dacă nu cumva experimentul ar trebui interzis. Dacă ar fi să vedem partea plină a paharului, putem considera ca „Big Bang-ul care n-a avut loc“ a fost un bun început. Lumea românească a aflat în sfîrșit că există fizica particulelor (un domeniu care s-a născut la începutul secolului al XX-lea și pentru care s-au luat zeci de premii Nobel în ultimii 50 de ani). Mai bine mai tîrziu decît niciodată. De fapt, despre ce este vorba?

Povestea din spate

La începutul secolului al XX-lea, fizica era considerată completă: un capitol încheiat în cunoașterea umană. Materia era formată din atomi, aceștia aveau la rîndul lor electroni și nucleu, în nucleu stăteau protonii și neutronii. Fizica cuantică a zguduit puțin lucrurile, dar n-a schimbat imaginea de ansamblu. Singura întrebare la care mai trebuia răspuns în anii '40 era, eventual, ce ține împreună, în nucleu, protonii și neutronii. Pentru a afla acest lucru, ideea a fost construirea unui dispozitiv în care, prin ciocniri între atomi, sau prin bombardarea atomilor cu electroni, protoni sau neutroni, să fie „sparte“ nucleele, descoperind care sînt forțele care guvernează lumea microscopică. Așa au apărut acceleratoarele de particule. Spre surpriza fizicienilor însă, ceea ce s-a descoperit a fost o nouă lume. Prin anii '60, fizica particulelor elementare ajunsese să numere peste 100 de particule „noi“. Evident, a apărut întrebarea: sînt aceste particule cu adevărat „particule elementare“? Sînt ele blocurile fundamentale din care este construit tot ce există? Sau sînt și ele, la rîndul lor, compuse din alte particule? În 1964, Murray Gell-Mann și George Zweig au propus un model nou pentru fizica subatomică: în loc de sute de particule elementare, niște obiecte și mai mici, dar și mai stranii, numite quarci. La baza a tot ceea ce există, de la stele la oameni, ar fi trei tipuri de quarci și anti-particulele corespunzătoare, numite anti-quarci. De fapt, pentru a descrie lumea quarcilor, termenii limbajului obișnuit sînt prost aleși: quarcii nu sînt „particule“ în același fel în care bilele de biliard, celulele sau moleculele ar putea fi considerate particule. În multe dintre teoriile fizicienilor din ultimii 40 de ani, quarcii sînt mai degrabă asimilabili unor corzi în vibrație care, în mișcarea lor, pot produce tot felul de efecte și intermedia tot felul de interacțiuni. Au trebuit cam 30 de ani pentru ca existența quarcilor să fie pusă în evidență prin experimente. Pentru aceasta a fost nevoie de acceleratoare de particule din ce în ce mai puternice. Cu ele, și cu imensa muncă a mii de fizicieni teoreticieni, quarcii fac parte acum din ceea ce numim „modelul standard“ al particulelor elementare.

Cum funcționează un accelerator

Principiul de funcționare al tuturor acceleratoarelor de particule este același: particulele sînt accelerate și dirijate cu ajutorul unor cîmpuri electromagnetice foarte puternice și sînt aduse la viteze apropiate de viteza luminii, după care, între particulele astfel accelerate se produc ciocniri. Fiecare astfel de ciocnire se numește un „eveniment“. Scopul fizicienilor este să izoleze aceste „evenimente“ și să colecteze datele legate de el, iar pornind de aici să încerce să spună ce fel de particule au fost implicate în ciocnire. Majoritatea acceleratoarelor de particule produc ciocniri între fascicule de particule; numărul de evenimente care se întîmplă într-o secundă este foarte mare, de ordinul sutelor, miilor sau chiar mai mare. Ceea ce înseamnă că una dintre problemele majore în construirea unui accelerator este cum vor fi colectate și prelucrate datele legate de „evenimentele“ produse în el. Colectarea datelor revine unor detectori specializați care „caută“ anumite tipuri de evenimente. Pentru prelucrarea datelor s-au inventat tot felul de soluții, inclusiv... Internetul (World Wide Web a fost inventat de Tim Berners Lee și echipa lui de la CERN, cu scopul de a rezolva tocmai această problemă).

Morala

LHC este doar ultimul dintr-o serie, un accelerator de „nouă generație“. Care încă nu funcționează. S-a speculat mult și pe marginea defecțiunii și a opririi acceleratorului. S-au produs o serie de rapoarte care îi atestă siguranța, fezabilitatea etc. În esență însă, el nu este decît un experiment științific, unul dintre multele experimente științifice cu care „s-a făcut fizică“ în ultimii ani. E puțin mai mare, mai scump și mai spectaculos decît altele și ne așteptăm la lucruri mari din direcția aceea. Așa că, pînă la urmă, n-a fost rău că o toamnă plină de titluri de-o șchioapă a atras atenția și publicului românesc că fizica e un domeniu cu adevărat spectaculos.

PACTUL CU ŞCOALA

Problemele sistemului educaţional românesc din 2008 nu diferă prea mult de cele din anii trecuţi. Doar că anul acesta au mai adîncit puţin „cariile", ameninţînd cu cronicizarea şi, în cele din urmă, cu colapsul sistemului. În continuare se marşează pe cîrpeli şi pe demagogie, nu se elaborează un plan realist, nu se realizează o reformă pe termen lung. În continuare, nu există un ideal educaţional, iar problemele grave se pierd în lipsa de viziune, în incoerenţe administrative şi legislative. Profesorul e văzut în continuare (la unison cu medicii) ca un fel de „sclav pe plantaţie" menit să pună, mai presus de propriul sine, binele comunităţii. Dacă nu o face, devine în ochii publici un fel de inamic al societăţii. Rezumînd „dilemele" sistemului de învăţămînt din anul electoral 2008, vorbim despre zvîcniri electorale concretizate în „Pactul cu educaţia" şi în legea salarizării profesorilor, despre scandalurile de fraudă de la BAC, despre greve şi despre schimbări ministeriale.

Stela GIURGEANU

De ce să mă (mai) fac profesor?

Pe 27 februarie 2008, la nivel politic, s-au schimbat pixuri protocolare şi, după multe zîmbete şi strîngeri de mînă, s-a semnat celebrul „pact cu educaţia". Conform documentului, sistemul şi instituţiile de educaţie vor fi „monitorizate", „modernizate", vor creşte salariile, educaţia timpurie va fi transformată într-un bun public, iar educaţia şcolară obligatorie va fi de 10 ani (în contextul în care România deţine locuri fruntaşe în context european la abandonul şcolar).

Pactul, care prevede multe asemenea „monitorizări" şi „modernizări", a fost emis însă mai mult de ochii lumii, pentru a potoli, la început de an, spiritele sindicale şi pentru a erija clasa politică într-un fel de „salvatoare a sistemului". Denumirea pompoasă de „pact" nu a făcut însă nimic altceva decît să scoată în stradă, pe 14 martie, sindicaliştii de la Federaţia „Spiru Haret". Protestînd şi acuzînd pactul de a fi un „instrument politic", o demagogie menită doar să spoiască faţada unei clădiri dărăpănate, sindicaliştii au primit drept răspuns, din partea ministrului Educaţiei, Cristian Adomniţei, dezminţirea faptului că actul ar avea vreo legătură cu campania electorală. Ministrul le-a promis totodată că de la jumătatea lunii aprilie va fi finalizat pachetul legislativ privind educaţia, făcînd apel la nivelul intelectual al protestatarilor – „sînteţi cu toţii oameni educaţi şi sînt sigur că veţi înţelege".

Bineînţeles, nu se ştie la ce fel de înţelegere a făcut aluzie Adomniţei.

BAC-ul şi voluptatea fraudei

Tot la începutul anului 2008, Cristian Adomniţei a exprimat dorinţa Ministerului de a finaliza informatizarea tuturor unităţilor de învăţămînt, declarînd că executivul are în derulare un program naţional pentru achiziţia de laptopuri şi calculatoare.

Un fel de tichie de mărgăritar, un acoperiş scump de ţiglă, pus pe o casă în ruină, pentru că sistemului şcolar din România îi sînt necesare în primul rînd clădiri funcţionale (referindu-ne la majoritatea şcolilor din mediul rural, dar nu numai), infrastructură şi, deloc în ultimul rînd, profesori. În acest context, planul de investiţii în informatizare a apărut cel puţin paradoxal, avînd în vedere reacţia de panică afişată de Minister de fiecare dată cînd vine vorba de măririle salariale.

Însă, parcă tocmai pentru a demonstra importanţa informatizării, s-a decis, la nivel ministerial, ca anul acesta subiectele de BAC să fie postate pe Internet, cu cîteva zile înainte de examen. „Rezultatele n-au întîrziat să apară" – scrie Mircea Vasilescu în articolul său „Am dat şi bacalaureatul ăsta", din nr. 230 al *Dilemei vechi*. „Elevii s-au apucat să tocească variantele de subiecte, părinţii au început să facă presiuni asupra profesorilor pentru a lucra cu copiii la clasă «ce a pus» Ministerul pe Internet, căci «asta se cere», a apărut o întreagă industrie de cărţi şi broşuri cu rezolvări ale subiectelor, ba chiar şi unele «manuale de copiat»." De altfel, Uniunea Editorilor a acuzat Ministerul Educaţiei pentru această decizie, afirmînd că nu s-a făcut nimic altceva decît să se încurajeze copiatul.

Preşedintele Agenţiei de evaluare a calităţii educaţiei, Gheorghe Rădulescu, membru într-una dintre comisiile de corectare la lucrările de bacalaureat din Capitală, a reclamat că zeci de lucrări de la proba scrisă de limba română erau identice, copiate după cărţi cu rezolvări, fiind parcă „trase la xerox". O zi mai tîrziu, MECT dezminte acuzaţiile, precizînd că examenul de bacalaureat n-a fost în nici un fel prejudiciat şi că toate lucrările sînt evaluate şi notate, conform procedurilor în vigoare.

Acuzele de fraudă nu s-au oprit însă aici. Inspectoratul Şcolar al Municipiului Bucureşti a fost nevoit să sesizeze Parchetul în legătură cu declaraţiile a 60 de elevi de la Liceul „George Enescu" din Bucureşti, care au spus că directorul adjunct i-ar fi obligat să contribuie, fiecare, cu 200 de lei pentru a obţine note mai mari la examenul de bacalaureat. Drept urmare, Transparency International din România a solicitat, pe 4 iulie, Ministerului Educaţiei şi celorlalte autorităţi publice, să iniţieze de urgenţă anchete în legătură cu acuzaţiile de corupţie şi de fraudare a examenului de bacalaureat. Rezultatele anchetelor se lasă încă aşteptate.

Banii, grevele şi profesorii

Ca în ceilalţi ani, relaţia dintre salariu şi profesori a rămas neschimbată, interacţionînd, ca de fiecare dată, prin greve, ameninţări, aşteptări, renunţări, nervi, acuze.

Chiar dacă încă de la finele lui 2007 federaţiile sindicale au pus în vedere Ministerului Educaţiei să finalizeze negocierile cu privire la creşterile salariale, pînă la intrarea Legii bugetului de stat pe anul 2008 în dezbaterea Parlamentului, primele negocieri dintre sindicate şi Minister s-au soldat cu eşec.

Pe 30 ianuarie liderii celor patru federaţii din învăţămînt au respins, pe motiv de propuneri nesatisfăcătoare, oferta prezentată de ministrul Cristian Adomniţei care cuprindea o creştere de 10% de la 1 ianuarie pentru personalul didactic debutant şi cu 6% de la 1 aprilie pentru toate cadrele didactice şi nedidactice, inclusiv pentru cele cu gradul I.

Lucrurile trenau, între o întîlnire şi o negociere, pînă cînd, mînaţi din spate de alegeri, parlamentarii au provocat, spre finele anului, o nouă criză. Devenind, dintr-odată, foarte receptiv la cererile profesorilor, într-un avînt ilogic în contextul crizei financiare globale, Parlamentul a aprobat în unanimitate legea prin care se prevedea o creştere salarială cu 50%. Legea a fost promulgată mai apoi şi de preşedintele Traian Băsescu – pe motiv că „performanţa fără bani e imposibilă" – şi publicată în Monitorul Oficial. În aceeaşi zi însă, Guvernul – care oricum nu mai avea ce pierde, fiind deja destul de prost cotat în prag de alegeri – a emis o Ordonanţă de Urgenţă prin care amîna creşterea salarială pînă la 1 aprilie. Drept urmare, parlamentarii au rămas de „băieţi buni", guvernul, „băieţii răi", iar sindicatele au anunţat greve de avertisment, pe 3 şi 10 noiembrie, urmînd ca pe 18 noiembrie să se treacă la greva generală.

Grevele de avertisment au avut loc, fără nici un fel de rezultat. Deşi preşedintele Federaţiei „Spiru Haret", Gheorghe Isvoranu, a declarat că membrii sindicatului sînt hotărîţi să continue protestele pînă la greva generală: „niciunde în lume nu s-a întîmplat ca un guvern să fie peste toate autorităţile statului şi să anuleze o lege". Deşi sindicaliştii au cerut Parlamentului să respingă Ordonanţa, deşi lucrurile păreau a anunţa iremediabila grevă generală, la doar cîteva zile după declaraţiile pline de avînt sindicalist, profesorii au amînat protestele pentru anul viitor, motivînd că negocierile nu-şi mai aveau sensul cu un guvern „aflat pe ducă": vor fi reluate cu următorul guvern.

Între timp, pe fondul crizei din învăţămînt, ministrul Admniţei a fost demis şi înlocuit cu Anton Anton, preşedintele Autorităţii Naţionale pentru Cercetare, de profesie inginer. Acesta, fără prea multe menajamente, a urcat pe scena politică încălţat în aceiaşi pantofi purtaţi şi de strămoşii săi: printre primele găselniţe ale noului ministru a fost aceea ca de acum încolo profesorii să fie plătiţi în funcţie de evaluările elevilor şi părinţilor, pe motiv că: „profesorii cu performanţe primesc aceleaşi salarii cu cei care îşi bat joc de şcoală". Idee care, în afara unui blam implicit adus clasei profesorale, aduce a tocmeală de piaţă.

În loc de concluzie, un avertisment

Global, avem de-a face cu o criză financiară, local, ne paşte un colaps intelectual. În acest context declaraţia ministrului Anton Anton sună mai mult a avertisment decît a luminiţă de la capătul tunelului: „educaţia este şi va rămîne un domeniu prioritar al societăţii româneşti, un lucru certificat deja prin programele guvernamentale şi politicile educaţionale desfăşurate de patru ani la nivelul Ministerului Educaţiei". Vom vedea consecinţele acestei „certificări" în 2009.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

FUNCŢIONALITATE SAU CONVINGERE

*Conform Barometrului Verde, un studiu realizat de Fundaţia Terra Mileniul III şi Asociaţia Alma-Ro, după sărăcie, protecţia mediului este cea mai importantă problemă pentru populaţia din România. Atît la nivel global, cît şi la nivelul ţării, subţierea stratului de ozon, poluarea aerului şi a apelor şi încălzirea globală sînt considerate aspectele cele mai grave legate de mediu. În plus, în ultimii ani, s-a înregistrat o inconstanţă tot mai accentuată a temperaturilor şi a stării vremii. În intervale tot mai scurte de timp, vremea suferă modificări radicale, iar numărul şi frecvenţa evenimentelor meteo extreme – tornade, temperaturi foarte scăzute sau foarte mari, secetă, inundaţii – cresc semnificativ. Despicînd firul în patru, teoretic sîntem pregătiţi să ne protejăm mediul – avem campanii de informare şi conştientizare, programe şi proiecte menite să protejeze sau să amelioreze calitatea mediului. Ne preocupăm de management, de conservare, evaluare sau gestionare. Nu ducem lipsă de instituţii, fie ele de stat sau private, avizate, responsabile, competente. Practic însă, tipologia „verde" a românilor scoate la iveală procente de „eco-indiferenţi" şi „eco-neutri", care îi plasează pe cei care au un comportament prietenos cu mediul şi pe cei care au făcut din protejarea mediului un scop în sine – „eco-suporterii" şi „eco-promotorii" – într-un con de umbră. Avem o ţară plină de gunoaie, cu zone care, din ce în ce mai des şi mai violent, sînt lovite de inundaţii şi de secetă, hectare întregi de teren despădurite ilegal, tot mai puţine parcuri şi zone verzi, şi exemplele eco-negative ar putea continua. Mediul, aşadar, ne preocupă strict din scopuri funcţionale sau şi din convingere? (**R. T.**)*

Dan Trestieni ION

Ne preocupă mediul?

– desigur, dar despre ce vorbim? –

Stereotipurile subculturii istoricilor din toate timpurile s-au focalizat pe teritoriul de astăzi al României ca pe un adevărat paradis al naturii. Noi sîntem ţara în care curg rîuri de miere şi de lapte, unde noroiul sclipeşte în soare din cauza pepitelor de aur, unde, la fiecare pas, foşneşte un pom, unde peştii din rîurile de munte sar pe uscat şi unde, dacă din nebăgare de seamă scapi o sămînţă pe jos, a doua zi ea încolţeşte.

Nu sînt prea îndepărtate vremurile cînd oamenii aveau dreptul cutumiar de a tăia atîta lemn din pădure cît aveau ei nevoie pentru viaţa cotidiană, codrul fiind în adevăratul sens al cuvîntului frate cu românul. Ceea ce este paradoxal e faptul că, la ţăranii români cel puţin, acum un veac exista o anumită educaţie ecologică, un anumit bun-simţ în maniera de a se raporta la natură. Omul, natura şi Dumnezeu au făcut casă bună în ceea ce Mircea Eliade numea Ortodoxismul Cosmic al românilor.

De ce este un lucru paradoxal? Pentru că astăzi, cînd beneficiem de cunoştinţe mult mai vaste în ceea ce priveşte mediul şi riscul ecologic, vigilenţa şi voinţa noastră de a trăi într-un mediu curat scad. Mulţi oameni consideră că nevoile de securitate şi de subzistenţă sînt deja satisfăcute şi că pot trece la o nevoie superioară, cea de recunoaştere socială. În baza acestei nevoi, mierea şi laptele se pot comercializa într-un ritm nenatural, care uită de albină şi de vacă, aurul se poate scoate măcinînd munţii şi pădurile, peştii se pot pescui şi prin electrocutare, iar pămîntul se poate îngrăşa cu multe pesticide. Cine mai are timp să vadă că natura ne face un semn dojenitor cu degetul şi că, din cînd în cînd, rîde de noi şi ne roagă să reconsiderăm ideea că nevoile de subzistenţă şi de securitate au fost deja satisfăcute?

Paradoxul mai este descris şi de răspunsurile populaţiei la sondajele de opinie executate de firmele de specialitate: tot românul este mare iubitor de natură. Deşi se ştie că nu chestionarul este cel mai bun instrument pentru a depista dragostea reală faţă de natură a subiecţilor, se insistă pe acest instrument pentru „a da bine" la instituţiile europene. Cei care vor să obţină rezultate relevante referitor la acest subiect utilizează metoda observaţiei fără observator sau metoda analizei urmelor: se studiază urmele pe care le lasă o populaţie în natură după ce s-a instalat în ea şi, mai apoi, a părăsit-o. Dacă s-ar apela la acest instrument, am deveni un exemplu european de „aşa nu", în materie de protecţie a mediului. Cultura noastră ecologistă este zero barat. Or, se ştie, de la Talcot Parsons încoace că nici o acţiune eficientă nu este posibilă fără o cultură care să i se potrivească şi care să o susţină.

Un alt element al paradoxului este faptul că pentru prima oară în istoria României se investesc mulţi bani în protecţia mediului. Fondurile europene sînt generoase, avem un Fond de Mediu constituit special pentru acest lucru. Băieţii isteţi se îndreaptă şi spre acest domeniu, cu mare interes, ei ştiu cum să factureze bine, au o puternică motivaţie de recunoaştere socială, măsurabilă prin averea personală. Rezultatele sînt nule, dar asta nu contează. Încă o dată, se consideră că motivaţiile de subzistenţă şi de securitate au fost satisfăcute. Asta chiar dacă, ca un indicator al minunatului mediu în care trăim, avem speranţa de viaţă cea mai redusă din Uniunea Europeană.

Haideţi să facem un exerciţiu de observaţie fără observator la nivel macrosocial: cum funcţionează oare instituţiile care trebuie să controleze maniera în care se conformează lumea la regulile elementare de protecţie a mediului? La nivel declarativ stăm excepţional, toţi se tem de aceste instituţii şi respectă regulile elementare. La nivelul realităţii stăm execrabil: activitatea Gărzii Naţionale de Mediu a fost definitiv blocată printr-o lege a Parlamentului (235/2008), după ce comisarul acestei instituţii, Octavian Popa, s-a gîndit să schimbe structura (HG 1224), organizînd Garda pe judeţe, şi nu pe regiuni, cum bine era concepută înainte de mandatul său. În fapt, s-a dorit epurarea de oamenii valoroşi ai unei instituţii care funcţiona bine – cel mai bine din Ministerul Mediului – şi umplerea ei cu persoane dezirabile. Dintr-odată, oamenii de valoare şi-au pierdut valoarea din cauza coloraturii lor politice sau a colaborării cu un partid indezirabil. Or, un comisar de gardă de mediu se creează greu: trebuie să ştie să depisteze rapid sursele de poluare, iar pentru asta trebuie să-şi bazeze observaţiile pe mii de ore de pregătire şi de antrenament, să aibă reţele stabile de colaboratori şi performanţe care să-l susţină, să ştie să acţioneze în situaţii de mare stres, cînd trebuie să anunţe poluatorii că au de plătit milioane de lei noi. Este o meserie grea şi oamenii se formează, devenind profesionişti sau experţi, în mulţi ani. Aceşti oameni au dispărut ori s-au plafonat. De doi ani, Garda de Mediu practic nu mai funcţionează, spre bucuria marilor poluatori ai României, care ne infestează, zi de zi, existenţa.

Activitatea de protecţie a mediului a involuat dramatic în ultimii doi ani în România. Toţi vorbesc acum despre criza economică, criză în care numai despre mediu nu se va mai discuta. Deja taxa de poluare auto este considerată un lux, atîta vreme cît industria auto este în criză. Natura rîde din nou şi ne dojeneşte cu degetul.

***Dan Trestieni Ion** este sociolog.*

Codaşi la mediu

În luna martie a acestui an, Uniunea Europeană a publicat un studiu complex care dorea să „testeze" opiniile şi nivelul de informare al cetăţenilor europeni în ceea ce priveşte politicile de protecţie a mediului, dar şi să „clarifice" atitudinea generală privind protecţia mediului sau relaţia personală a oamenilor cu mediul. În numărul 227 al Dilemei vechi, *într-un articol intitulat „Cît de european gîndesc şi acţionează românii în probleme de protecţie a mediului?", jurnalistul Alexandru Săvulescu a prezentat poziţia României între ţările europene – o poziţie „relativ oscilantă şi, la anumite capitole, unele importante, chiar codaşă". Dintre diversele aspecte analizate, am selectat fragmentul care se referă la importanţa pe care românii o acordă protecţiei mediului.*

„România are o poziţie extrem de relevantă – este penultima din cele 27 de ţări şi are numărul cel mai mare (8%) de respondenţi care cred că protecţia mediului nu este importantă. Cît priveşte comportarea propriu-zisă de zi cu zi în conformitate cu principiile protecţiei mediului, românii se află la coada listei. Întrebaţi dacă în ultima lună au făcut vreo acţiune utilă mediului (spre exemplu, dacă şi-au colectat separat deşeurile menajere, dacă au redus consumul de energie, au folosit transportul în comun în loc de automobilul personal, au cumpărat produse prietenoase faţă de mediu, au cumpărat produse locale, în locul unor produse importate de la mare distanţă, şi-au achiziţionat un automobil mai ecoeficient, în locul celui vechi etc.) nu mai puţin de 30% dintre români răspund cît se poate de clar că nici vorbă de aşa ceva."

Nu căuta ceva ce nu există

O serie de argumente în favoarea unei minime educaţii ecologice şi unele măsuri prin care natura şi protecţia ei ar putea reveni în atenţia românilor sînt cîteva dintre aspectele pe care Adrian Stănică, cercetător la Institutul Naţional de Cercetare-Dezvoltare pentru Geologie şi Geoecologie Marină, le prezintă într-un articol intitulat „Ac ecologic în fîn autohton", publicat în Dilema veche *nr. 227. Am selectat pasajul de început al acestui articol în care autorul, întorcîndu-se spre Bucureşti dinspre Carpaţi, descrie peisajul din jur. Anost şi, nici pe departe, ecologic.*

„Din goana maşinii văd fumul vesel al grătarelor care se ridică din poienile multicolore, în care ţipătoarele culori ale ambalajelor sclipesc din verdele tare al ierbii (acolo unde iarba a mai rămas). Maşina depăşeşte camioane ale căror cozi de fum negru sînt mai lungi ca un teren de fotbal, iar eu încerc să găsesc totuşi o bilă albă, un argument care să poată contracara tot ceea ce e de domeniul evidenţei. Drumul maşinii merge un timp în lungul albiei unui rîu, iar malurile acestuia gem de gunoaie de tot soiul, de la cutii şi ambalaje, la cauciucuri şi resturi de construcţii. Îmi aduc aminte de întrebarea pe care mi-a pus-o mai demult un coleg italian, bun geolog de teren: dacă oamenii tot aruncă gunoaiele în rîu – de ce nu le aruncă măcar la vale de sat, ci chiar mai sus de case, ca şi cînd ar vrea să se otrăvească cu propria lor mizerie? Pe celălalt versant al rîului, cîndva împădurit, se văd deja urme ale unor alunecări de teren, nota de plată a despăduririlor barbare. Spre şes, maşina trece pe lîngă oraşe ale căror activităţi industriale pot fi ghicite după miros, de la depărtare. Pe măsură ce mă apropii de casă, fumul se amestecă cu fumurile, în timp ce drumurile sînt din ce în ce mai pline de maşini, pe cît de scumpe, pe atît de dăunătoare mediului. Copacii (din ce în ce mai puţini) ascunşi printre betoane şi apăraţi de şiruri de garduri (din ce în ce mai multe) din oraşul meu mă poartă cu gîndul spre marile oraşe vestice (oare cine le-o permite oamenilor din Londra, de exemplu, să stea direct pe iarbă în Hyde Park?)."

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

MIGRAŢII ŞI REVENIRI

*Migraţia unui număr mare de români la muncă în străinătate (cu precădere în Italia şi Spania) a fost unul dintre fenomenele sociale importante ale anului 2008. Dilema evidentă care apare în cazul acestora este cea a revenirii în ţară măcar a unei părţi dintre cei plecaţi, mai cu seamă în condiţiile actualei crize economice. Atît din datele statistice privind anii precedenţi, cît şi din răspunsurile la zi ale sociologilor specialişti în domeniu, reiese că, la o mai atentă scrutare, lucrurile nu sînt chiar atît de schematice. (**I. P.**)*

Dumitru SANDU

Cîţi români revin în ţară?

Am încercat să răspundem la întrebarea din titlu în luna septembrie a acestui an, prin intermediul a 16 studenţi, coordonaţi în teren de patru doctoranzi ai Departamentului de Sociologie din Universitatea Bucureşti, în cadrul unui sondaj la Madrid, finanţat de Fundaţia Soros România (raportul cercetării este în curs de redactare).

Dintre cei peste 800 de intervievaţi, 70% au răspuns că vor să revină în ţară. Se poate spune, pornind de aici, că aproape trei sferturi dintre românii din Spania sau, mai precis, din regiunea Madrid vor reveni în ţară de mîine, poimîine sau de la anul? Nu, nici vorbă. Intenţiile au grade diferite de structurare, orizonturi de timp diverse şi rate diferite de conversie în comportamente.

Dacă aşa stau lucrurile, nu cumva discuţia în termeni de intenţii este o pierdere de vreme? Nu. I-am întrebat pe românii madrileni cu gînduri de revenire acasă, în cît timp au de gînd să revină în ţară. Aşa am aflat că numai 14% intenţionează să revină acasă în decurs de un an şi 33% în intervalul de la doi la cinci ani. Altfel spus, în următorii cinci ani, aproximativ jumătate (47%) dintre imigranţii români din Madrid ar dori să revină (echivalentul a 65% din totalul celor care au de gînd să se întoarcă). Putem spune acum că „vor veni acasă jumătate dintre românii din Madrid"? Iarăşi, nu. Migrantul ştie, ca orice om, că planurile au costuri, obstacole, avantaje, şanse diferite de împlinire. Şi cum el este cel mai bun specialist sau evaluator pe tema planurilor proprii de viaţă, l-am întrebat, în continuarea explorării, „cît de sigur sînteţi că veţi reveni în ţară", dacă a declarat că ar dori să se întoarcă. După sita intenţiei de revenire şi cea a orizontului de timp de întoarcere acasă am adăugat-o pe a treia, cea a probabilităţii de împlinire a intenţiei. Aşa, cernută prin trei site, informaţia despre intenţia de revenire devine mult mai consistentă, de luat în seamă.

Din totalul celor intervievaţi, cei care declară că ar dori să revină în următorii cinci ani şi, în acelaşi timp, susţin că sînt siguri sau foarte siguri de revenire reprezintă aproape o treime (32%). Acesta pare să fie procentul celor care au efectiv un plan de întoarcere în ţară. Este, cred, ponderea maximă a celor care pot fi aşteptaţi să se întoarcă acasă din totalul imigranţilor români aflaţi în Spania. Am spus *Spania* pentru că, din datele de care dispunem, obţinute prin sondaje diferite, profilul imigranţilor români din Madrid nu diferă foarte mult de cel al imigranţilor români din alte zone ale Spaniei.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Remus Gabriel ANGHEL

Migraţie de întoarcere sau depopulare?

Migranţii din România reprezintă comunităţi importante în cîteva state europene. Conform datelor existente, discutăm astăzi de aproximativ un milion de migranţi în Italia, 700.000 în Spania, 400.000 în Germania, 180.000 în Ungaria.

Din studiile de migraţie se cunoaşte faptul că fiecare migraţie este însoţită de o migraţie de retur, dar de dimensiuni mult mai mici; şi faptul că migranţii, odată plecaţi, trăiesc între două lumi, cea de destinaţie şi cea de origine. Dar la fel de bine se ştie că, deşi mulţi migranţi trăiesc cu mitul întoarcerii, prea puţini se întorc efectiv. Sau se întorc pentru a re-emigra, în cazul în care condiţiile întîlnite în societatea de origine nu sînt satisfăcătoare. O serie de argumente şi contraargumente pot ghida un răspuns posibil pentru scenariul întoarcerii sau al depopulării.

Scenariul depopulării este susţinut de faptul că migraţia românească s-a realizat prin extinderea reţelelor sociale, care s-au mutat efectiv în Vest: este mai uşor de găsit de lucru, inclusiv în condiţii de criză, în Italia, decît într-un oraş din apropierea localităţii de origine. Reconversia profesională a migranţilor este mai bună decît în România. Europa de Vest are o populaţie îmbătrînită unde nevoia de forţă de muncă va fi în continuă creştere, mai ales în serviciile de îngrijire şi muncile mai prost plătite. Salariile vor fi mai mari decît în România, timp de mulţi ani de aici înainte. Apoi, migraţia şi întoarcerea depind de migraţia familiilor. Trimiterea copiilor la şcoli în Europa de Vest face mai improbabilă întoarcerea. De asemenea, traiul este mai bun pentru migranţii români în societăţi mai puţin corupte şi cu servicii sociale bune. În fine, revenirea este un proces dificil, adesea la fel de dificil ca migraţia iniţială, iar migranţii români, în calitate de cetăţeni europeni, au drepturi extinse faţă de migranţii din alte ţări.

Scenariul întoarcerii ar putea fi argumentat prin faptul că totuşi migranţii români lucrează pe piaţa de muncă secundară şi adesea au pierdere de status social. Criza actuală a lăsat mulţi români fără locuri de muncă pe pieţe care oricum nu mai erau la fel de prospere ca înainte. Creşterea salariilor din România poate crea stimulente pentru reîntoarcere. În context european, au existat migraţii de întoarcere însemnate în cazul Italiei şi Spaniei, după criza petrolieră şi intrarea în Piaţa Comună. Un scenariu similar ar fi posibil şi în cazul românesc.

Trăim însă într-o perioadă în care migraţia nu mai are modele clare şi fiecare dintre cele două scenarii sus menţionate este posibil.

Horváth ISTVÁN

Coloniştii, muncitorii şi oportuniştii

În funcţie de durata rezidenţei şi formele de încorporare în societăţile de destinaţie, putem distinge mai multe straturi ale diasporei româneşti recent emigrate. Pe de o parte, sînt aceia pentru care migraţia a însemnat o posibilitate de mobilitate nu numai spaţială, dar şi o creştere a status-ului lor social: specialişti înalt calificaţi, mici antreprenori, muncitorii angajaţi formal şi integraţi în variate sisteme şi scheme de protecţie socială. Aceştia (să-i numim convenţional *colonişti)* de regulă nu numai că sînt şi rezidenţi legali ai ţărilor respective, dar şi-au reunificat familiile, şi-au dezvoltat competenţe lingvistice şi culturale, relaţionează cu statele în care trăiesc. Pe termen lung nu exclud revenirea în ţară, dar pe termen mediu îşi întăresc rădăcinile în ţările de emigrare.

O a doua categorie o reprezintă cei care sînt integraţi aproape exclusiv pe piaţa forţei de muncă, fără alte semne notabile de integrare socială (să-i numim *muncitori în străinătate).* Majoritatea lor lucrează informal (la negru), ceea ce nu înseamnă neapărat că nu au relaţii de muncă relativ stabile sau de durată. Dată fiind nevoia economiei de forţă de muncă ieftină, este destul de frecvent ca autorităţile să tolereze existenţa acestui strat. Cu toată permisivitatea, emigranţii evită contactul cu autorităţile şi instituţiile publice, în soluţionarea problemelor lor ei se bazează cu precădere pe reţele sociale private. Nu exclud nici un sejur foarte îndelungat în străinătate, nici o revenire şi o şedere de durată în România.

În fine, o a treia categorie sînt *oportuniştii,* emigranţi care nu au o poziţie stabilă pe piaţa forţei de muncă, cu angajări ocazionale şi de scurtă durată. Pentru a-şi duce traiul, apelează la o multitudine de surse alternative, folosesc toate ocaziile care se ivesc, inclusiv acţiuni criminale. Precaritatea modului de a căpăta resurse este dublată de cea a condiţiilor de viaţă (traiul în părăseli).

Criza economică are un impact diferenţiat asupra acestor categorii. Emigranţii numiţi aici colonişti, chiar dacă sînt mai vulnerabili (fiindcă sînt primii concediaţi) decît muncitorii autohtoni, totuşi beneficiază de o anumită protecţie. Remigraţia lor este relativ puţin probabilă. Categoria muncitorilor în străinătate este într-o altă situaţie. Pe de o parte, sectoarele în care lucrează pot fi afectate de recesiune (construcţiile), pe de alta – în contextul unui şomaj în creştere, valoarea relativă a poziţiilor pe care le ocupă pe piaţa forţei de muncă se schimbă, ei putînd intra în competiţie cu muncitorii autohtoni. În funcţie de posibilităţile care se ivesc în România, aceştia pot lua serios în considerare reîntoarcerea (definitivă, temporară?) în ţară. Oportuniştii sînt afectaţi parţial de această criză. Cei care îşi asumă situaţia în speranţa unui viitor mai bun pot fi descumpăniţi şi se pot decide pentru reîntoarcere.

Date şi statistici

Migraţia forţei de muncă româneşti în străinătate a început în perioada 1990-1995.

Rata de emigrare anuală în această perioadă nu a depăşit însă nivelul de 5% din totalul populaţiei. Cea de-a doua etapă, cu o rată ceva mai mare, ţine din 1996 pînă în 2001. Abia după obţinerea accesului în spaţiul Schengen, în 2002, lucrul în străinătate devine un fenomen de masă, cu o rată cuprinsă între 10 şi 28%.

Iniţial, în prima etapă, cei care au plecat au fost preponderent bărbaţi. Ulterior, raportul dintre sexe a început să se echilibreze, astfel încît, începînd cu 2001, migrarea bărbaţilor în raport cu femeile ajunge la 55%, şi apoi la 45%.

Şi direcţia de migrare s-a modificat în timp: dacă la începutul anilor '90 principalele centre de atracţie au fost Israelul şi Turcia, în ultimii ani atracţia maximă se îndreaptă spre Italia şi Spania.

Datele de mai sus se regăsesc într-un studiu din 2006 – *Locuirea temporară în străinătate. Migraţia economică a forţei de muncă* (editat de Fundaţia pentru o Societate Deschisă, Bucureşti, 2006). Coordonatorul studiului, sociologul Dumitru Sandu, consideră că, în 2007 şi 2008, tendinţele anului 2006 s-au menţinut, în mare parte. Se poate vorbi doar de o creştere a numărului de români plecaţi, şi de două schimbări în structura migranţilor: o ponderе mai mare a celor calificaţi, precum medicii, pe de o parte; şi a celor situaţi la polul opus, cu nivel scăzut de calificare şi resurse reduse de integrare în societatea de destinaţie (prostituatele şi infractorii) – pe de alta.

De asemenea, se reduce selectivitatea migraţiei: componenţa celor care pleacă la muncă în străinătate este similară cu cea a populaţiei rămase acasă. De pildă, se poate vorbi de o pondere aproape egală a bărbaţilor şi a femeilor: 51% bărbaţi *vs* 49% femei. În privinţa vîrstei, majoritatea celor care pleacă sînt persoane între 18 şi 50 de ani, provenind din toate regiunile ţării, şi nu doar din Moldova şi Ardeal, cum se întîmpla în fazele de început.

Singurele date exacte de care dispun sociologii privitoare la anul 2008 sînt cele despre banii trimişi în ţară: conform BNR, în 2007 migranţii au trimis 7 miliarde de euro; în 2008, cifra a crescut la 9 miliarde. Principalele ţări de destinaţie au rămas Italia (pe locul 1) şi Spania (pe locul al doilea, dar cu o pondere crescută). (**I. P.**)

MULTE ŞI PUŢINE BUNE

*Filmele intrate pe marile ecrane din România nu au fost nici prea-prea, nici foarte-foarte. Cele străine au fost fix ca-n alţi ani: zgomotoase şi numeroase. Cele româneşti au fost mai puţine şi mai puţin premiate; unele nu doar că nu meritau să fie premiate, dar nu meritau nici să fie făcute (sau distribuite). Iar filmele din festivaluri sînt o categorie atît de aparte încît nici nu par să-şi găsească locul în socotelile de sfîrşit de an. Noi am ales să le amintim, pentru că au fost cele mai bune... (**a. l. ş.**)*

Andrei GORZO

În filmul românesc, vîrfurile sînt chiar vîrfuri

De la 1 ianuarie 2008 şi pînă la data încheierii acestui raport, 5 decembrie, pe piaţa cinematografică din România au circulat 11 producţii autohtone de lungmetraj*. Dintre acestea, numai două contează: *Boogie* (de Radu Muntean) şi *Restul e tăcere* (de Nae Caranfil). Sînt singurele care au cu adevărat în spate *o concepţie despre cinema* – o concepţie educată, închegată, consistentă, completă în sine. Din fericire, e vorba despre două concepţii fundamentale – se poate spune că ele apar odată cu Lumière, respectiv cu Méliès, şi că toată istoria filmului universal se bazează pe ele. Şi, în aceste două filme româneşti, ambele sînt reprezentate la un nivel foarte înalt. Deci hai să ne oprim un minut din văicăreală; pentru o cinematografie atît de modestă ca număr de producţii, nu stăm rău deloc. *Restul e tăcere* e Spectacol cinematografic cu „s" mare (ceea ce se vor a fi şi alte două filme ale anului, *Supravieţuitorul* şi *Nunta mută,* dar între concepţia lui Caranfil despre ceea ce presupune asta şi concepţiile colegilor săi Nicolaescu şi Mălăele, diferenţa de inteligenţă şi de cultură se măsoară în regnuri), ba chiar o pledoarie conştientă, profund personală, pentru spectacularitatea cinema-ului, pentru capacitatea sa de a funcţiona ca o fuziune între toate celelalte arte („înalte" şi „vulgare", şi toate la temperatura lor maximă), deopotrivă de satisfăcătoare la cele mai primitive şi la cele mai rafinate niveluri. *Boogie* e realism în linia *Moartea domnului Lăzărescu – Hîrtia va fi albastră – 4, 3, 2.* A fost întîmpinat ca o ruptură cu trecutul – ca o trecere de la „critică socială" la „intimism" –, dar ruptura e inexistentă. În realitate, nici unul dintre aceste filme nu se oprea la nivelul de „critică socială"; nici unul nu se mulţumea să identifice răul cu un anumit tip de orînduire, cu un anumit moment istoric. La nivelul ăsta (unde răspunsurile sînt în ultimă instanţă comode, oricît de incomode ar fi) se opreşte jurnalismul (sau realismul convenţional al unui alt film din 2008, *Schimb valutar),* pe cînd, în toate aceste cazuri, investigaţia mergea mai departe; ceea ce înseamnă că obiectul ei final era întotdeauna umanul – dincolo de contexte, dincolo de orice ţapi ispăşitori cu nume care se termină în „ism" –, interogat fără idei preconcepute – nici din alea roz-bonbon, nici din alea negre-tăciune –, adică fără melodramă. Acum hai să fiu antipatic: aceste filme nu sînt pentru toată lumea. Nu e nimic abscons în ele, dar îl pun pe spectator să citească. Să citească încontinuu gînduri şi emoţii în replici şi acţiuni.

Radu Muntean, ***Boogie***

Gînduri şi emoţii pe care artiştii le-au pus acolo, dar fără a ni le băga în ochi şi fără a anexa la ele şi concluziile pe care ar trebui să le tragem noi. Cinema-ul comercial nu te antrenează pentru tipul ăsta de lectură. El îţi arată fiecare lucru cu indicatorul şi-ţi mai şi explică ce trebuie să crezi despre el. În esenţă, te tratează ca pe un preşcolar. De aici numărul mare de spectatori care n-au văzut în aceste filme decît „urîţenie românească", iar în *Boogie,* unde nu există nici o urîţenie care să sară în ochi, n-au mai văzut nimic. Pentru un spectator care a fost manipulat toată viaţa lui, realismul ăsta are de ce să fie perplexant, pentru că e aproape complet nemanipulativ. Nu e doar o tehnică, e în primul rînd o etică. Şi, în momentul ăsta, nu ştiu dacă există pe undeva prin lume vreo formă mai evoluată de viaţă cinematografică.

---

* N-am pus la socoteală filmele proiectate doar în festivaluri, filmele rulate fără să fi fost propriu-zis *distribuite* în circuitul comercial *(Elevator, Podul de flori),* şi nici premiera *Întîlniri încrucişate,* anunţată pentru 12 decembrie şi încă *incognita* pentru mine la ora la care scriam.

Anca GRĂDINARIU

Şi a fost 2008

Al n-lea sequel al unei francize inutile, o comedioară sexuală de Woody Allen cu Scarlett, o nouă peliculă liberală anti-corporatistă/anti-Irak de care nu-i pasă nimănui, o pretenţiozitate franceză, Keira în corset, un film micuţ şi percutant de la TIFF, un remake care n-ar fi trebuit făcut niciodată, o pompozitate academică britanică, un frisonant horror sud-american, o dudă de mare regizor, un alt oripilant *Saw,* seriale adaptate pe marele ecran din lipsă de imaginaţie, cîteva filme bune, toate cu Robert Downey Jr., comedii romantice dezgustătoare cu Kate Hudson, vrăjitorii digitale şi copii fantastici, o mare mică buturugă Sundance, o animaţie Pixar genială, un menaj *à trois* în Paris... Da, 2008 ar fi putut fi 2007, 2006 sau 2005. Cinematograful mondial (traducere: 88% Hollywood şi 12% restul lumii) de care are parte marele ecran românesc este foarte previzibil. A fost un an mediocru, dar nu ăsta e cel mai rău lucru. Mai rea a fost dezastruoasa diminuare a publicului din săli, o spirală descendentă care nu se mai opreşte. Era deja ridicol ca, la o populaţie de 20 de milioane, succesul anului să însemne 100.000 şi ceva de intrări (vezi *Codul lui Da Vinci).* Însă, în 2008, n-a fost depăşit nici măcar pragul de 90.000, în condiţiile în care se deschid din ce în ce mai multe cinematografe. Pirateria rămîne o banalitate, un act decriminalizat, ba chiar *cool.* Dacă n-ar fi aşa, ar mai discuta hipsterii de prin baruri la fel de lejer despre cum au downloadat *Madagascar 2?* Ştiu oameni de film care împart, nonşalanţi, CD-uri piratate altor colegi de ziar, chipurile prea ocupaţi ca să meargă la cinema, fără să-şi dea seama că îşi taie singuri creanga de sub picioare. Pauperitatea încasărilor îi va face pe distribuitori să nu se mai aventureze în afara *mainstream*-ului.

Configuraţia box office-ului de sfîrşit de an ne dă drept campioni *Quantum of Solace, Hancock, Călătorie spre centrul pămîntului* şi, ţineţi-vă bine, *Doi burlaci şi-o blondă,* o peltea atroce cu Kate Hudson. Succesul surprinzător al acestei pelicule, alături de cel al lui *Sex and the City-The Movie,* mă face să cred că putem conta, în afară de hoardele de băieţi adolescenţi flămînde de „super" şi de blockbuster, şi pe fetele care ies în gaşcă la o şuetă şi-un film.

Deci, filmele anului – *There Will Be Blood* şi *No Country for Old Men?* Ambele grozave, seminale, brutale, sîngeroase, crepusculare. Preferatul meu rămîne, însă, *Wall-E.* Da, sînt unul dintre cei care au căzut în cultul animaţiei Pixar. Cu toată stranietatea lui – primele 20 de minute sînt, practic, mute, iar restul abundă în referinţe la Chaplin, Keaton, Kubrick şi la o grămadă de alte filme SF clasice – *Wall-E* a fost un blockbuster suav, într-un an sever deprimat. De o nesfîrşită inventivitate vizuală şi narativă, *Wall-E* este un *action* mai captivant decît toate super-producţiile hipercinetice şi decerebrate la un loc şi o fabulă ecolo mai percutantă decît toate acele documentarele teziste în PowerPoint. Iar ochii roboţelului sînt atît de minunat de expresivi, încît actorii pot intra liniştiţi în grevă...

L-am văzut într-o sală arhiplină unde am stat pe scări: lumea exalta copilăreşte, ofta şi striga. La final, a aplaudat. N-am mai văzut aşa ceva într-un multiplex. Un mic miracol care vorbeşte despre puterea unificatoare a cinema-ului popular şi despre plăcerea de a merge la film.

Alex. Leo ŞERBAN

Pomul cu premii (festivaliada)

2008 a fost un an prost pentru cinema, este opinia generală. Dintre festivalurile importante (Berlin, Cannes, Locarno şi Veneţia), doar Cannes-ul „s-a scos" – după un deja-excepţional 2007 –, lansînd cîteva filme memorabile: *Entre les murs* al lui Laurent Cantet, *Gomorra* lui Matteo Garrone şi *Waltz with Bashir* al lui Ari Folman (rămas nepremiat). A fost anul cinematografului din America Latină, aşa cum 2007 a fost anul cinematografului românesc (cu cele două premii de la Cannes): la Berlin a cîştigat un brazilian, *Tropa de elite* (deşi revelaţia a fost, mai degrabă, mexicanul *Lake Tahoe* al lui Fernando Eimbcke), la Cannes au fost nu mai puţin de patru pelicule latino-americane în competiţie (dintre care două, *Leonera* şi *Linha de passe,* au luat premii), la Veneţia şi-a făcut debutul ca regizor scenaristul mexican Guillermo Arriaga (cu un film turnat, ce-i drept, în SUA: *The Burning Plain*), iar în festivalurile autohtone au cîştigat (tot) mexicanii: la TIFF, *Intimidades de Shakespeare y Victor Hugo* şi *La zona,* iar la Anonimul, *Stellet Licht* al lui Carlos Reygadas (deja revelat acolo în 2006 cu *Batalla en el cielo).*

Cinematograful românesc încearcă să intre în normalitate (adică să nu mai ia premii), dar e greu: la Berlin, Bogdan Mustaţă a luat Ursul de aur pentru scurtmetrajul său *O zi bună de plajă,* iar la Cannes, Palme d'Or-ul i-a revenit lui Marian Crişan pentru *Megatron* (tot un scurtmetraj). A scăpat atenţiei un amănunt interesant: Ursul & Palma din 2008 refac situaţia din 2004, cînd Cristi Puiu primea tot Ursul de aur pentru scurtmetraj (cu *Un cartuş de Kent şi un pachet de cafea),* iar Cătălin Mitulescu Palme d'Or-ul (pentru *Trafic).* Dacă am crede în coincidenţe, atunci poate că ar trebui să ne aşteptăm la încă un premiu „Un certain regard" în 2009 (simetric celui pentru *Moartea domnului Lăzărescu),* iar la o Caméra d'Or în 2010 (identică celei pentru *A fost sau n-a fost?)* şi la o a doua Palmă, respectiv încă un „Un certain regard" în 2011 (pentru a bifa marele şlem cu *4,3,2* şi *California Dreamin')!* Dar asta ar însemna să nu mai ieşim niciodată din starea de excepţionalitate, cu care se pare că ne-am obişnuit...

Am putea lua exemplu de la francezi – care au inventat cinematograful, au dat lumii realismul poetic şi „noul val" (cel adevărat!) şi care nu mai primiseră Palme d'Or-ul de peste 20 de ani. OK, „după 20 de ani" este un titlu bun pentru literatură, nu şi pentru cinema – dar mai important pentru cinematograful românesc, acum, este să aibă filme (foarte) bune selecţionate în marile festivaluri (cum a fost *Boogie,* la Cannes, şi *Pescuit sportiv,* la Veneţia) decît să scuture la nesfîrşit pomul cu premii. Tot ceea ce a însemnat „festivaliadă", din 2004 încoace, a deschis calea filmului românesc, care şi-a găsit un loc (privilegiat) pe cine-harta internaţională; ar fi timpul să considerăm că ne-am încheiat treaba şi să mai facem şi „filme pentru acasă". Ceva nu e-n regulă atunci cînd mai repede vezi un film românesc în marile festivaluri decît pe marile ecrane din ţară...

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Simona SORA

puzzlecturi

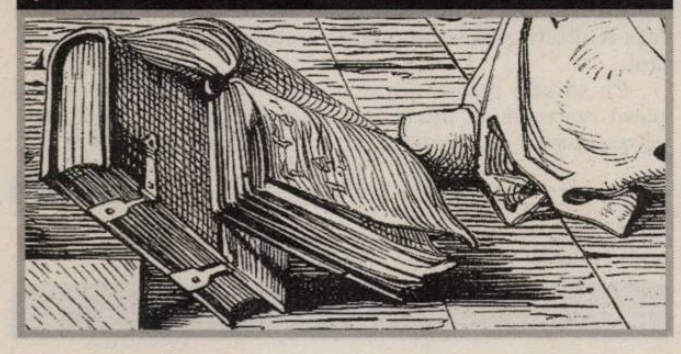

Genialitatea bolii

● **Marta Petreu, *Despre bolile filosofilor. Cioran*, Editura „Biblioteca Apostrof" & Editura Polirom, 2008.**

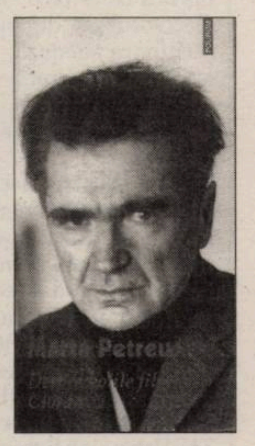

Corpul – religios, medical, literar – este actualmente omniprezent în studiile umaniste, în literatură, în psihocritică şi critica de orientare psihanalitică. Filozofii contemporani îşi descriu cu lux de amănunte operaţiile de transplant cardiac (Jean-Luc Nancy, *L'intrus)* sau tratamentul psihotrop al propriei nevroze, la fel cum, pe vremuri, Pascal scria o *Rugăciune pentru a-i cere lui Dumnezeu o bună întrebuinţare a bolii,* iar Montaigne, în *Eseuri,* îşi descria cu lungi amănunte boala de rinichi, regimurile dietetice sau neajunsurile sexuale. Egodicee contemporană, dreptatea corpului este însăşi evidenţa sa implacabilă. Chiar şi unul dintre catastrofiştii postmoderni, Paul Virilio, consideră corpul omenesc, bio-tehnologizat, ca fiind „locul tehnologiilor de vîrf", colonizat de noii „corporatişti". Corpul – democratizat, egalizat în frumuseţe şi „formă", lucrat şi transformat – e în toate: dans, film, arte frumoase, literatură. „Corpul lichid", versatil, nemaitrimiţînd la suflet, spirit, fiinţă, identitate, ci doar la el însuşi, e personajul principal al modernităţii noastre tîrzii şi catastrofiste.

Cu o rară capacitate de a vedea esenţialul şi de a reuni – uneori, în chiar aceeaşi pagină – contrariile, Marta Petreu reface în ultimul său eseu, *Despre bolile filosofilor. Cioran,* biografia nietzscheeană (şi schopenhaueriană) de mare bolnav (dar şi mistic) a lui Cioran. Alternînd fişe de-a dreptul clinice cu interpretări filozofice (dar şi metafizice), Marta Petreu (care a coordonat, recent, tot în „Biblioteca Apostrof", un volum insolit intitulat *Scriitorul şi trupul său)* reconstituie o biografie a bolilor cioraniene, mai mult ca semnificativă pentru opera acestuia. De la „misterioasa ruptură de echilibru fizic şi psihic... de la 17 ani" şi pînă la „boala fără nume" (Alzheimer, se pare) care l-a răpus în final pe „filozoful liric", această biografie a durerilor trupului, dar şi a revelaţiilor acestuia este o formă – uneori riscantă şi alteori abruptă – de a descrie autenticitatea scrisului cioranian.

Sensibilitatea poetică exactă a Martei Petreu sesizează în „cariera de suferind" a lui Cioran o adevărată mutaţie, pe care o urmăreşte – cu o intuiţie identificatorie – în scrierile acestuia, de la primele cărţi la *Caiete,* de la corespondenţa cu „cei de-acasă" la diferitele volume de convorbiri, de la interviuri la amintirile cioraniene ale Sandei Stolojan, ale Simonei Boué sau cele ale controversatei iubite a lui Cioran, Friedgard Thoma. E o mutaţie timpurie, o înţelegere dureroasă şi lucidă a transformării profunde pe care o pot aduce cu sine boala şi suferinţa: „...boala sau bolile au copt în el o mutaţie pe care sînt tentată să o numesc psihică, dar pe care el o numeşte în mod explicit «metafizică». Şi anume, a descoperit valoarea filozofică a suferinţei, funcţia ei de *principium individuationis".* În acord cu Ion Vartic, după care motorul creaţiei cioraniene este unul „clar somatopsihic", Marta Petreu duce mai departe această constatare, văzînd în stilul lui Cioran (ca, de pildă, Kristeva în *Sodoma şi Gomora* lui Proust) o subtilă manifestare a intimului, „de la afectarea organică, la trăirea afectivă şi apoi, la expresia verbală".

În biografia maladiilor cioraniene însă, cea devastatoare (chiar dacă de grad secund, adesea simptom al unor boli aşa-zicînd primare) este insomnia. Nu durerile crîncene de picioare care l-au chinuit toată viaţa sau nesfîrşita listă de afecţiuni cronice care l-au hăituit cu ferocitate din copilărie („febră continuă, slăbiciune extremă, furnicături în nervi... dureri de cap, de gît, de urechi, urechi înfundate, meteodependenţă, ceaţă pe creier... reumatism, nevrită, răceală, gripă, sinuzită, emotivitate, gastrită, hipertensiune arterială, miopie...") îl aduc pe Cioran în pragul sinuciderii, cît neputinţa de a dormi, de a scăpa de toate durerile şi de orice mutaţie creatoare. Inutilitatea lumii şi a suferinţei, lipsa unei continuităţi în toate, senzaţia de accident al naturii – sînt confirmate în multe dintre crizele insomniace care duc la un dezastru interior. Marta Petreu decupează trei asemenea momente devastatoare (sinucideri în efigie), legate – primele două – de insomnia cronică, iar cel de-al treilea, de „boala fără nume" presimţită în momentele de înceţoşare din lungile nopţi de veghe. Primul, determinant – crede Marta Petreu – pentru „religiozitatea fără credinţă" a lui Cioran, este o amintire de la 8 ani (din aprilie 1919) în care tatăl său, preot ortodox, îi citeşte, cu voce tare, mamei o carte: „Odată am fost izbit în chip deosebit de nişte lucruri nu tocmai în regulă. Era vorba despre un călugăr rus... tatăl lui Rasputin... [care] i-a spus fiului său: «Du-te la Moscova, cucereşte oraşul, nu da înapoi de la nimic şi nu-ţi face scrupule, *pentru că Dumnezeu e-un porc de cîine.*» Fraza aceasta citită de tatăl meu, care era preot, m-a răscolit – *şi m-a eliberat...* cred că n-am închis ochii toată noaptea".

Cea de-a doua (cronologic) secvenţă „insomniacă", subtil comentată de Marta Petreu, e o atragere a mamei „pe culmile abisale" ale disperării: „El a evocat de mai multe ori criza pe care a făcut-o în faţa mamei sale în această epocă de nesomn, citînd răspunsul ei: «Dacă aş fi ştiut, aş fi avortat». Uşurarea pe care a simţit-o... are o tainică legătură cu sentimentul chinuitor al irealităţii lumii, căruia Cioran îi contrapune gîndul că el însuşi este un «accident» ce-ar fi putut deloc să fie". Cea de-a treia secvenţă feroce, preluată de Marta Petreu dintr-un jurnal al Sandei Stolojan, o constituie căutarea somnambulică (izbăvită, în fine, de luciditatea insomniei) a propriului mormînt în cimitirul parizian Montparnasse şi „lătratul" (printre hohote de rîs) al unui „Cioran atins la cap", cum notează Sanda Stolojan în *Ceruri nomade:* „Era aproape sigur că această piatră pe care nu scrie nimic e a *lui...* şi latră de două ori furios şi ameninţător la ea, două sunete îngrozitoare, întunecate şi complet imprevizibile îi ies din gură şi seamănă foarte bine cu un lătrat veritabil".

Ca întotdeauna, Marta Petreu atinge, şi în această carte, zone „exegetice" periculoase, intangibile, inconcevabile. Portretul „somatopsihic" şi metafizic – din acest eseu strîns şi vizionar – al unui Cioran dual-contradictoriu, „mistic refuzat" şi doctor (prin transfer) al „celor de-acasă", viu pînă la sfîrşit şi sfîşiat de „scandalul morţii" este, fără îndoială, şi portretul în oglindă al cuiva care ştie (din proprie experienţă) preţul asumării autenticităţii proprii.

PUBLICITATE

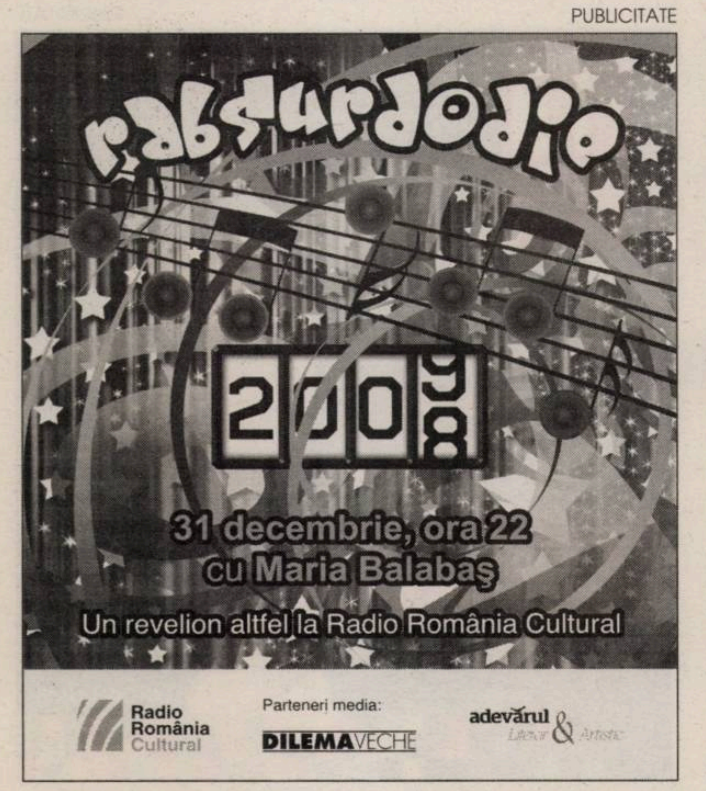

Dilema veche vă recomandă

● Fiindcă nu se premiază niciodată rubricile permanente ale revistelor noastre 'telectuale, îmi permit o selecţie strict personală: în *România literară,* „Post-restant"-ul Constanţei Buzea, lîngă „Microscop"-ul lui Cristian Teodorescu şi „Fleacurile" lui Livius Ciocârlie; în *Observator cultural,* „Bifurcaţii"-le lui Liviu Ornea; în *22,* cele cîteva rînduri, uneori cît un editorial, ale lui Dan Perjovschi; în *Suplimentul de cultură* de la Iaşi, pagina muzicală cu Dumitru Ungureanu şi Victor Eskenazy, „Secrete"-le Adrianei Babeţi, „Biblioteca de la Petrila" a lui Ion Barbu şi „Enţiclopedia Encarta" a Luizei Vasiliu; în *Cultura,* „Revista revistelor" a lui C. Stănescu. Onoare muncii, cinste rubricii! (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

O nouă speranţă

● ***Elevator* (România, 2008), de George Dorobanţu.**

Elevator – o producţie independentă cu buget aproape zero, filmată pe digital de un debutant netrecut prin nici o şcoală de film – n-a rulat propriu-zis în cinematografe (deşi, după premiera de la TIFF, unde a cîştigat Premiul pentru debut, a beneficiat de o serie de proiecţii speciale la EuroCinema Tinerimea Română) şi probabil că nici nu va rula; transferul pe peliculă costă şi, din cîte am înţeles, regizorul George Dorobanţu deja îşi vede acest prim film ca pe o experienţă consumată. Dar n-aş vrea să închei anul fără să spun ceva despre el. Nu e un film după care să mă fi înnebunit (pe undeva chiar îmi displace un pic), dar există ceva rar în el: inteligenţă cinematografică – mai multă decît am găsit în toată producţia UNATC de anul acesta. Nu mă refer la concept – doi adolescenţi blocaţi într-un lift (într-o fabrică dezafectată), fără apă şi fără semnal de mobil. E, într-adevăr, un concept ideal pentru un film fără buget (Dorobanţu şi producătoarea sa, Alexandra Păun, l-au preluat de la dramaturgul Gabriel Pintilei, odată cu textul aproape integral al piesei lui omonime), dar alegerea lui demonstrează simplă inteligenţă antreprenorială. Mă refer la felul în care Dorobanţu a gîndit cinematografic această poveste.

S-a spus că *Elevator* se înscrie, cel puţin parţial, în curentul „minimalist" reprezentat de Puiu, Muntean etc. Nu se înscrie deloc. Realismul lor e profund, pe cînd realismul textului lui Pintilei e doar spectaculos. Realismul lor implică un efort serios de investigare a umanului, pe cînd al lui nu implică mult mai mult decît o ureche atentă la limbajul străzii. „Minimalismul" lui *Boogie* sau al... *domnului Lăzărescu* înseamnă un refuz al spectacularului, pe cînd *Elevator* e gîndit astfel încît să fie spectaculos tocmai prin minimalismul său. Detalii naturaliste cum ar fi acelea legate de satisfacerea nevoilor fiziologice devin aici detalii spectaculare, pentru că, la un film cu doi protagonişti (un el şi o ea) prinşi într-un lift, spectatorul chiar *vrea* să ştie cum îşi fac nevoile – lucrurile astea fac parte din *entertainment.* Apreciez eleganţa lui Pintilei şi a lui Dorobanţu de a se concentra pe *entertainment* – de a nu încerca, de pildă, să ne vîndă liftul ca pe o metaforă a condiţiei umane. Rezultatul ar fi fost, probabil, găunos. Dar aşa ajung la ce mi se pare dezagreabil în film: dacă e doar un *entertainment* (şi asta e) e unul un pic dubios, pentru că, în esenţă, ne uităm la cum se descompun doi oameni de la o zi la alta; dacă un spectacol bazat pe asta nu reuşeşte totuşi să şi spună ceva (da, despre condiţia umană, oricît de pompos sună), dacă nu oferă mai mult decît nişte senzaţii tari, atunci experienţa spectatorului rămîne un simplu act de *voyeurism* – nemîntuit, nerăscumpărat prin nici un plus de înţelegere. Astea fiind zise, vreau să revin la inteligenţa cinematografică a lui Dorobanţu. Marea dificultate a fost aceea de a crea varietate vizuală – prin mişcări de cameră, filmări din toate unghiurile posibile şi focalizări pe diferite detalii – fără a lăsa impresia de gratuitate. Dorobanţu a rezolvat-o nu perfect (unele unghiuri de filmare sar în ochi), dar foarte bine. Nu e ceva ce se poate învăţa în vreo şcoală: simţi pulsul filmului sau nu-l simţi. Dorobanţu simte şi publicul. Personajele lui ţipă şi se tînguiesc suficient încît să zbîrlească nervii spectatorului, dar nu suficient încît să-l dea afară din sală. (De la un punct încolo, momentele lor de disperare maximă tind să se consume în interludiile filmului – secvenţe construite din aceleaşi imagini supraimpresionate cu feţele lor schimonosite în urlete care nu se mai aud, angoasa lor trecînd în muzica Adei Milea.) Şi bineînţeles că nu-şi acceptă soarta ca nişte victime înnăscute: pînă la final caută soluţii. Aici trebuie lăudat în primul rînd instinctul de *entertainer* al lui Pintilei. Nu i-am văzut piesa pe scenă (a montat-o el însuşi, la Green Hours, cu aceiaşi actori: Iulia Verdeş şi Cristi Petrescu), dar aş spune că ea tindea de la început spre cinema – spre suplimentul lui de viscералitate, spre capacitatea lui de a transforma o gaură de scurgere în centrul universului. Probabil că actorii erau buni şi pe scenă, dar aici par să devină din ce în ce mai buni, şi nu datorită vreunui machiaj menit să le potenţeze degradarea, ci datorită forţei de sugestie pe care o capătă, pe ecran, o situaţie ca a lor – intimitatea claustrofobică în care trăiesc, aerul greu pe care îl respiră. Chiar atunci cînd personajele ajung la limita rezistenţei, Pintilei şi Dorobanţu, cu o altă intuiţie de *natural entertainers,* le fac – sau, în orice caz, ne fac – un cadou: dau timpul înapoi, la o discuţie simpatică despre sex, pe care o avuseseră, probabil, pe la începutul calvarului. Dincolo de disconfortul moral care poate veni odată cu savurarea lui, filmul reuşeşte performanţa de a fi *plăcut.*

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Mare cu deziluzii

Duminică, 14 decembrie 2008. Această zi şi această dată vor rămîne înscrise în amintirea mea cu litere (şi cifre) de aur. În această zi memorabilă, simţind sub roţile avionului betonul denivelat al pistei aeroportului Otopeni şi zărind prin hublou întunecimea ce apasă, fără de leac ponosită, asupra împrejurimilor celei mai mari porţi aeriene a ţării mele, nu am mai oftat amar, ca-n alte dăţi (ca întotdeauna) în asemenea situaţie, ci am exclamat în gînd, cu uşurare: Slavă Domnului că am ajuns acasă!

Veneam de la Nisa. Stătusem trei zile şi jumătate într-un hotel de patru stele. Camera avea vedere la mare. Şi marea chiar se vedea. Participasem la o reuniune intitulată Forumul Teatrului European, unde – solicitată pe post de „mare critic" (citez formula utilizată de organizatori) să produc un „raport" asupra situaţiei teatrului românesc şi a legăturilor sale cu puterea politică – mă regăsisem, împreună cu alţi 30 de „mari critici" din mai toate ţările continentului, într-o companie deosebit de aleasă, alături de personalităţi culturale faimoase. Văzusem trei spectacole sosite din zone mai greu accesibile în condiţii normale – Georgia, Israel şi Uzbekistan. Spezele de călătorie şi sejurul fuseseră *„prises en charge"* de către gazde. Contribuţia scrisă la tema forumului îmi fusese remunerată. Ador brînza franţuzească. Ce dracu'-mi mai trebuise? Chiar, ce?

Încă dinainte să plec, aflasem, din corespondenţa electronică întreţinută cu o tînără *„préposée"* a evenimentului, că rapoartele, trimise în prealabil, urmau să facă obiectul unei sinteze privitoare la stadiul actual al artei scenice pe continent, sinteză efectuată de Bernard-Henri Lévy, una dintre cele mai strălucite minţi ale contemporaneităţii, invitat de onoare la reuniune ca „mare martor". Conferinţa, plasată în sesiunea inaugurală a Forumului, s-a desfăşurat în aula Centrului Universitar Mediteranean: o catedră la care a luat loc prezidiul – internaţional – al adunării, stabilit, fără îndoială, dinainte, dar ezitant în configuraţie pe moment, cu schimbări de poziţie, foiri, scuze, zîmbete, bătăi pe umăr, chemări pe numele mic, foarte familiare; vreo treizeci de scaune aşezate, în semicercuri concentrice, în faţa catedrei, şi unde, cu alte mişcări strategice, foiri, zîmbete, chemări pe nume, s-au instalat – în exclusivitate – francezii marcanţi (ca rudele la înmormîntare, a observat, sarcastic, un coleg din asistenţă); băncile democratice ale auditoriului, unde s-au aciuit, care pe unde a apucat, marii critici din ţările mai mici (forţele geopolitice ale Europei, minus – de neînţeles – Marea Britanie, stăteau la catedră), de-a valma cu fotoreporteri, studenţi, pensionari, gospodine din cartier. Marele om (cu adevărat sclipitor de inteligent, altminteri) a început prin a se văita de oboseala pe care i-a pricinuit-o parcurgerea celor peste 500 de pagini primite şi eroic răzbite în 48 de ore. Şi a continuat expunîndu-şi concluziile extrase – zicea el – din cele citite şi nominalizînd, pe ici-pe colo, cazurile mai exotice: Olanda, Georgia, Suedia, România; ulterior, toţi cei în chestiune s-au văzut siliţi să aducă felurite corecţii citatelor emise de orator. (Cu titlu confidenţial, mi s-a relatat că BHL, cum e frecvent numit de mediile franţuzeşti, citise în diagonală referatele, în avionul cu care se întorcea din Statele Unite.) Ceilalţi ocupanţi ai catedrei s-au simţit obligaţi să ia de asemenea cuvîntul; pe cînd ei vorbeau, auditorii liberi din sală (studenţii, pensionarii, gospodinele) mai ieşeau, mai reveneau, mai plecau. Ceremonia s-a încheiat în aplauze modeste; criticii, cu mare-cu mic, au fost mînaţi la repezeală spre autobuz, către următorul punct din program; totuşi, vehiculul nu a plecat imediat: limuzina ce-i transporta pe marele om şi pe alţi cîţiva notabili spre o misterioasă destinaţie blocase strada.

Întrunirea ultimă (pe care, din motive de avion, a trebuit să o părăsesc înainte de final) s-a desfăşurat în aceeaşi formulă topografică precum cea de început, dar cu o surpriză: pe scaunele „rudelor" au fost invitaţi să ia loc şi trei dintre realizatorii spectacolului uzbek (*Orestia* de Eschil), al cărui regizor, Mark Weil, fusese ucis, în împrejurări neclare, în seara dinaintea premierei, în septembrie 2007. Amănuntul – tragic – părea să-l fi făcut pe Daniel Benoin, actor, regizor şi director al Teatrului Naţional din Nisa şi al Forumului, să descopere aici o ilustrare peremptorie a temei înseşi a reuniunii („Teatrul şi Puterea"). Tinerii artişti au explicat limpede că, după ştiinţa lor (şi a poliţiei locale), era cu neputinţă de stabilit vreo legătură între spectacol şi moartea regizorului. Gazdele au insistat; voiau sînge cu sens înalt; sau măcar profund. Episod grotesc.

Nu mai grotesc, însă, şi nici mai întristător decît prezenţa preşedintelui Forumului, Jorge Semprún, celebru scriitor, scenarist şi militant politic (luptător cu arma împotriva dictaturii franchiste, în Spania natală, unde a fost un timp, după 1990, ministru al Culturii), cu părul alb-coliliu – împlinise 85 de ani pe 10 decembrie –, în chip de marionetă circumstanţială la diversele cocteiluri şi „dineuri" agrementate cu discursuri ale puternicilor clipei, satisfăcuţi că au dat banii cu folos. Că Europa teatrală face sluj în faţa Franţei administrative. Că relaţia dintre Teatru şi Putere se păstrează între limitele ei dintotdeauna. Că ficţiunea se umileşte în faţa realităţii şi spiritul, în faţa materiei. Că totul e sub control.

Ca să aflu asta – din nou – era nevoie, pare-se, să-mi pierd resturile de iluzii, într-unul dintre cele mai fermecătoare locuri de pe continent, într-un decembrie ploios.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Agneta Pleijel, *Chirurgul reginei*, traducere din limba suedeză şi note de Elena-Maria Morogan, Colecţia „Cartea de pe noptieră", Editura Humanitas, 2008.**

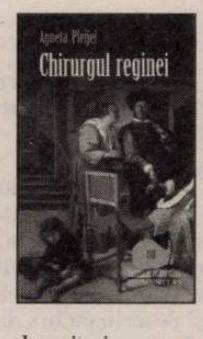

Agneta Pleijel e o calofilă care-şi încarcă fraza ca pe un cal troian. Scriitura sa, de o răspicare rafinat-muzicală şi de o plasticitate imediată, poartă în vintre o încărcătură dramatică ce te face să-ţi vezi încîntarea electrocutată de frisoane. La această scriitoare suedeză, frumuseţea prozei e un dar al grecilor, un sabotaj fermecător al tihnei, o formulă vrăjită pentru trăiri tensionate de fiori şi încleştări.

Din acest punct de vedere, *Chirurgul reginei* pare un apogeu, reuşind performanţa de a fi un *încîntător* roman negru. La baza poveştii de aici stau însemnările chirurgului Herman Schützer (1713-1804) descoperite de autoare în arhiva Academiei Regale de Ştiinţe. Schützer va fi personajul central al cărţii, destinul lui – pus sub semnul ratării – purtînd toate emblemele acelei epoci în care chirurgia nu era considerată o artă a medicinii, ci un meşteşug al felcerilor şarlatani şi al „bărbierilor bufoni".

Sîntem, aşadar, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, iar Schützer – felcer al curţii regale şi director al Societăţii de Chirurgie – e pus în situaţia de a „rezolva" trei cazuri critice: prima cezariană din regat, un *foetus in foeto* şi misterioasa boală a „harapului reginei". „Rezolvările" se încheie invariabil cu deces şi autopsie, dar şi cu convingerea tot mai fermă a chirurgului că practica sa ţine de o ştiinţă medicală care mai are încă multe de descoperit şi de înţeles.

Agneta Pleijel face din protagonistul cărţii un personaj interesant şi puternic, apt să ducă în spate şi „naturalismul" vremurilor (cînd vaccinările se făceau cu crestături de cuţit şi cu „aţe înmuiate în puroi de vărsat"), şi poezia uşor alchimică a cabinetelor (cu „globul pămîntesc, capul de mort, craniul de maimuţă şi numeroasele *in folio* cu coperte din piele, de-a lungul pereţilor"), şi o filozofie încrîncenat raţionalistă (potrivit căreia, de „cele mai multe ori, moartea este plicticoasă şi nici un înger n-o acompaniază").

Schützer e, practic, un singuratic sortit decăderii, dar întunecata lui poveste e largă şi fastuoasă, cu cotloane cutremurător de frumoase.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Omagiu lui John Deacon

● **Queen + Paul Rodgers, *Cosmos Rocks*, Parlophone, 2008.**

Bonom pînă în cele mai mici detalii, cu o tentă uşor ironică deghizată perfect într-un temperament flegmatic, impasibil şi conformist, pitulat întotdeauna în spatele basului său, imun la exploziile histrionice ale lui Mercury, eclipsat de părul blond al lui Roger Taylor şi de bijuteriile strălucitoare, şlefuite de Brian May la chitară, John Deacon a rămas pînă la sfîrşit tipul acela echilibrat şi egal cu el însuşi, predispus mai degrabă la tihna pop şi la pantaloni scurţi, decît la imnuri bombastice, triumfale şi eterne, tip „We Will Rock You" sau „We Are the Champions". De altfel, *ars poetica* lui nu are nimic de-a face cu vuietul mulţimilor, ci se mulţumeşte să anunţe hîtru şi la obiect: „Another One Bites the Dust". Acolo, în spatele acelui bas sacadat şi funk care impunea o nouă eră pentru Queen, Deacon şi-a savurat celebritatea pe îndelete, fără că asta să-i ştirbească în vreun fel calmul înnăscut, deloc compatibil cu imaginea de superstar. Că această melodie atipică pentru un grup atît de flamboaiant precum Queen, „Another One Bites the Dust", a devenit primul lor single care a cucerit America a fost întotdeauna o bizarerie pe care am pus-o pe seama contextului disco şi a eternei opacităţi americane de a savura rafinamente orchestrale şi vocale, tip „Bohemian Rapsody" ori „Somebody to Love". Acum, odată cu dispariţia lui Freddie Mercury şi apariţia acestui neverosimil *Cosmos Rocks,* mi se pare că John Deacon a avut, întotdeauna, dreptate, iar cheia acelui succes uriaş trebuie căutată, în primul rînd, în nonşalanţa simplă şi aerisită din interpretarea basistului. În fine, nu-mi imaginez un gest mai de bun-simţ decît acela de a te retrage în momentul în care colegii tăi o iau pe arătură. În momentul acesta în care Freddie Mercury îşi astupă (probabil) urechile de pe lumea cealaltă, iar Brian May, Roger Taylor + Paul Rodgers îşi astupă (cu siguranţă) urechile pe lumea aceasta, pentru a nu auzi comentariile despre albumul lor, John Deacon este pensionat şi savurează din plin o vacanţă liniştită. Nu ştiu alţii cum sînt, dar mie mi se pare, de departe, cea mai bună alegere posibilă. Pentru că, să mă ierte Dumnezeu şi fanii Free sau Bad Company, dar nu pot pricepe în ruptul capului ce a fost în mintea lui Brian May şi a lui Roger Taylor atunci cînd l-au ales pe Paul Rodgers ca să ducă mai departe numele, ideea şi emblema Queen. Să fi fost oare rea-voinţă? Să fi existat vreo răfuială secretă între chitarist şi toboşar, pe de-o parte, şi Freddie Mercury, de cealaltă parte, care să fi răbufnit acum, odată cu cooptarea unui vocal celebru, care este oricum, numai Freddie Mercury nu? Acolo unde, odinioară, se aflau zăcăminte întregi de tonalităţi excentrice, de zorzoane şi partituri strălucitoare, de vivacitate, lejeritate, de glam, camp şi baroc laolaltă, acum nu poţi găsi decît hard-rock macho, heterosexualitate în exces, forţă brută şi suflu eroic. În fine, tind să cred că nu e vorba despre rea-voinţă. Să fie atunci un sindrom al plictiselii? Dar, dacă despre plictiseală discutăm, atunci de ce nu s-au plictisit Brian May şi Roger Taylor sub un alt nume, ţinînd cont că nu se face să te joci de-a grupul rock cu un brand atît de mare precum Queen; nu de alta, dar oamenii au aşteptări, trebuie să respecţi reguli, memoria lui Freddie, vreo 30 şi ceva de ani de muzică şi alte chestiuni pretenţioase cu care nu e bine să te joci din plictiseală pentru că rişti al naibii să te arzi. Problema banilor cred că pică din start: şi May şi Taylor sînt suficient de multi-milionari încît să nu aibă nevoie de resuscitarea unei sigle care garantează cîştigul. Se face să pomenim de senilitate? În definitiv, de ce nu? E o teorie la îndemînă, care poate lămuri de ce sunetul *Cosmos Rocks* este atît de păşunist răsuflat, atît de hard şi de ieftin, atît de altceva faţă de oricare album din discografia Queen. În orice caz, pentru toate acele piese care sună a Bad Company (nu sînt puţine) îl putem învinovăţi pe Paul Rodgers. Să fie dragoste de muzică? Cu regret spun, lucrul acesta presupune şi ceva inventivitate, şi pasiune, şi vervă, şi bucurie – lucruri care sar din schema obosită a unui album „lasă-mă să te las". Răspunsul, probabil, îl are John Deacon. Nu de alta, dar ultima sa mare realizare este că nu a luat parte la acest dezastru.

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

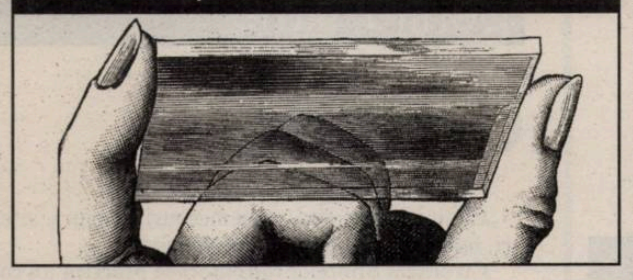

Încă un an

Şi uite aşa, dragii moşului, a mai trecut un an... Un an cu bune şi cu rele, cum se zice de obicei pe la noi. În colţul acesta de pagină am scris cu încăpăţînare, săptămînă de săptămînă, despre lucrurile pe care televizorul le deversează în casele noastre şi, implicit, în minţile noastre – şi bune, şi rele. Mai mult rele, mai puţin bune.

Am scris despre plăcerea canalelor TV de a ne arăta la ştiri frînturi de Apocalipsă, într-un discurs în care cuvintele de ordine sînt „şoc şi groază": „Ştiriştii de la televiziunile noastre bîţîie din picior nerăbdători în aşteptarea Apocalipsei. Visează cu ochii deschişi la catastrofe grandioase, în care mînia lui Dumnezeu să se abată asupra Pămîntului, soarele să se acopere de un nor gros de fum, apele să se reverse din matca lor şi să invadeze uscatul, pămîntul să se cutremure şi să crape în falii adînci, oraşele să fie înghiţite, iar oamenii să moară pe capete. Toate acestea pentru ca, desigur, cei rămaşi în viaţă să se uite cu nesaţ la ştirile de la televizor şi astfel să le facă rating". Cînd nu au catastrofa, ştiu să creeze aroma ei, dintr-o simplă ploaie sau ninsoare ceva mai serioasă.

Dar nu numai catastrofele le sînt dragi oamenilor de televiziune de la noi, ci şi momentele în care tot poporul sărbătoreşte „golind galantarele supermarketurilor de carne de mici", „ieşind la iarbă verde" şi „încingînd grătarele". Pentru aceste momente unice din viaţa comunităţii, posturile TV dau *Breaking news*, iar reporterii transmit harnici de la faţa locului.

Televiziunea de la noi este făcută din nenorociri, lacrimi şi distracţie, dar peste toate acestea tronează vedeta. Ea face jocurile pe micul ecran, agitînd toate aceste elemente cu linguriţa şi apoi ne dă cana să bem, cu aerul „Ia, la mama, asta, că-i bun şi-ţi face bine!". Vedeta de televiziune trebuie să fie neapărat siliconată. Unele au silicoane la vedere, în sîni sau în buze, cele mai multe le au în creier. Cum rubrica de faţă este una care se numeşte „Cultura pe sticlă", ne-am ocupat mai puţin, aproape deloc, de implanturile menite să stîrnească libidoul camionagiilor sau al domnilor ajunşi la o vîrstă respectabilă, ci de cele destinate minţii, inimii şi literaturii.

Ne-am referit, prin urmare, la comici vestiţi ai micului ecran care ne-au împărtăşit, aproape seară de seară, din lumina minţii lor. De exemplu, la Adrian Păunescu, poetul de curte al lui Ceauşescu care ne este vîndut astăzi ca mare analist şi înţelept al neamului. Sau la Ion Cristoiu – pardon, „maestrul Ion Cristoiu" –, cel care se pare că a fost un guru al presei româneşti şi mulţi jurnalişti ajunşi în poziţii de top astăzi se laudă că s-au format la şcoala lui cu găini născătoare de pui vii. Sau la Robert Turcescu, vedeta aplaudată la un moment dat de toată lumea, dar care şi-a pierdut răbdarea, a vrut să ardă mai repede etapele, să ajungă în vîrful piramidei, a apăsat prea tare pedala de acceleraţie şi astfel i s-a gripat motorul. Sau la Cristian Tudor Popescu, cel care şi-a siliconat încruntătura şi şi-a creat un *brand* din îmbrăcămintea modestă şi autoturismul Dacia. În fine, o întregă galerie de personagii, care mai de care mai „speciale", care ne fac lumea televizuală interesantă. Atît de interesantă, încît ţi se ia repede de ea.

Mă întrebam, cîndva, care poate fi rostul rubricii de faţă şi găseam răspunsul următor: „Cei care se uită cu plăcere la gunoaiele care li se servesc pe micul ecran şi cărora nu le pasă că cineva le varsă în cap aşa ceva nu au nici un interes să citească textele mele; cei care sînt conştienţi de aceste gunoaie au renunţat de mult la televizor – deci nici pe ei nu-i interesează ce scriu eu. Mai rămîn aceia care sînt ca fumătorii ce ştiu că fumatul nu e bun de nimic, dar nu se pot lăsa. Rubrica de faţă vrea să le transmită acestora că nu sînt (chiar) singuri". Acum, nu ştiu dacă acesta este un răspuns valabil sau doar un mod de a mă mîngîia singur pe creştet.

Sabin DĂNIŢĂ

Chiloţii orali şi cremele livreşti

Către sfîrşitul lunii trecute, în cadrul unei emisiuni difuzate pe Realitatea TV, ziaristul Cristian Tudor Popescu a ţinut să facă public faptul că poartă chiloţi turceşti.

Confesiunea, abruptă, umorală, făcută în stilul său butucănos, a venit pe fondul unui mimetism disimulat, după ce, într-un cotidian central, Gabriel Liiceanu publicase cîteva fragmente dintr-un volum autobiografic în care autorul *Jurnalului de la Păltiniş* îşi descria ritualul duşului matinal şi dubitativitatea în faţa alegerii unor creme de corp. La rîndul său, Mircea Badea se arătase îngreţoşat de aceeaşi confesiune domestică, sancţionînd-o cu veşnica sa ironie ratată care nu reuşeşte niciodată să permuteze dincolo de băşcălie şi zemeflea. Dezgustul public al celor doi a fost preluat imediat de o sumă de internauţi, rememorat pe bloguri, iar pasajul cu pricina s-a transformat într-un soi de manifest al pudibonzilor. Zeci de useri cu *nick*-uri ilizibile şi-au declamat oprobriul, îngroşîndu-şi poncifele resentimentare de-a lungul topicurilor, oripilîndu-se în grup, exhibîndu-şi lehamitea, expediind lapidar injurii agramate sau, dimpotrivă, construind cu infinită migală adevărate eşafodaje ale urii şi dezabuzării. M-am tot întrebat: în fond, ce anume i se reproşează autorului? Caracterul prea intim al textului? Inutilitatea lui? Indecenţa? Inoportunitatea tematică, notele prea mundane, prea nesemnificative? Absurditatea sau necuviinţa lor? De îndată ce am legat posibilele motive ale umorilor de un anumit caracter impudic (sau lipsit de sens), gîndul mi-a fugit la celebrul *Jurnal filozofic* al lui Constantin Noica şi la o notă inserată acolo, notă prin care filozoful de la Păltiniş întemeiază naşterea îndeletnicirii numită filozofie, printr-un act, la origini, absurd şi lipsit de bun simţ. „Libertatea grecilor antici de a fi absurzi – spune Noica – stă la originea filozofiei. Căci bunul simţ – continuă filozoful – i-ar fi împiedicat să spună că totul curge sau nimic nu se mişcă."

Corolarul e simplu: etica elementară nu i-ar fi lăsat pe întemeietorii filozofiei să debiteze „inepţii" de genul „nimic nu se mişcă" sau „totul curge", privîndu-i astfel de o „impietate" care, în definitiv, a născut metafizica. Uneori, e nevoie de un anumit dozaj impudic, de o „ nesimţire" sănătoasă, pentru a spune lucruri aparent lipsite de noimă, capabile, într-o rocadă a valorii, să instituie nonsensul cu reversul lui. A fi scandalos, a spune lucruri care nu se spun, a face confesiuni care nu se fac, a fi – la limită – lipsit de „bun simţ" devine, iată, adesea, laitmotivul unei paradigme creatoare. Dar ce poate fi „creator" într-un pasaj incriminat unde reproşul tare e încarnat tocmai de necreativitatea lui? Dacă e să mergem pe ideea unei mărturisiri inutile, prea intime şi fără miză, ajungem la problema confesiunii. Oare asta să i se fi reproşat, *de facto,* autorului, şi anume caracterul *prea confesiv* al textului?

Confesiunea reprezintă, alături de teorie, una dintre cele mai legitime forme de a spune adevărul. Ea întruchipează cumva alternativa la discursul conceptual, zona în care se consolidează ceea ce Erich Fromm numea, în celebra sa lucrare *Art of Loving,* „etica existenţei". De la Sf. Augustin, Montaigne, Rousseau şi Freud, pînă la literatura autobiografică (post)modernă, adevărurile esenţiale ne sînt livrate sub forma confesiunii şi a sincerităţii. Travaliul ontologic, supliciul lui „a fi" – cum ar spune existenţialiştii – include şi toate acele lucruri de care, conform etaloanelor anumitor sisteme valorice, ar trebui să ne ruşinăm. Cine vrea adevărul – spune Peter Sloterdijk în *Critica raţiunii cinice* – nu trebuie să se mulţumească cu a construi „teorii", ci trebuie să privească dincolo de măşti, într-o zonă unde relaţionarea interumană devine posibilă prin confesiune. Evident, orice justificări ale derizoriului unui text sînt inutile atîta timp cît se operează cu un *a priori* umoral. Căci Mircea Badea şi Cristian Tudor Popescu au identificat „ridicolul" în textul confesional al lui Liiceanu, înainte de a fi scris. Şi au taxat nu o bucată prozaică de literatură, ci un autor. Şi l-au taxat nu pentru un neajuns, ci pentru un prea plin. Pentru dumnealor, filozoful activează veşnic pe un piedestal al lucrurilor definitive, el oscilează mereu între hermeneutica devenirii şi finitudine.

Filozofii nu fac duş şi nu-şi dau cu creme. Cînd o fac, sînt iremediabil indecenţi, susceptibili de obscenitate, greţoşi, duplicitari, dubioşi, iar cînd scriu filozofie nu sînt de fapt filozofi, ci simpli exegeţi. În treacăt fie spus, nu-mi amintesc ca vreodată Gabriel Liiceanu să se fi intitulat altfel decît scriitor. Or, pentru un scriitor, oricît ar părea de „indecent", totul devine de vînzare, susceptibil de a deveni literatură: gîndurile cele mai intime, spaimele existenţiale, sexualitatea lui, lumea domestică, trecutul, viitorul, ireversibilul, problema morţii şi dificultatea de a deschide o conservă. Plus că – vorba lui Andrei Pleşu – „Oricine a practicat, intensiv, exerciţiul scrisului, ştie că el nu e punerea (finală) în pagină a unei căutări, ci căutarea însăşi." Prin urmare, numai cine a practicat exerciţiul scrisului (şi i-a înţeles profunzimea) ştie că, povestind despre neajunsul de a trăi, bunăoară, poate sfîrşi descriind un coteţ de găini şi că totul e justificabil dacă e scris cu talent.

De fapt, exceptînd toate astea, mă întreb dacă nu cumva lui Gabriel Liiceanu nu i se reproşează în fond *altceva,* un altceva situat dincolo de presupusul caracter „impudic al notelor", dincolo de „inoportunitatea confesională", dincolo de aşa-zisa „micime a introspecţiei". Un lucru extrem de simplu: că există. Cine este stăpînit de invidii existenţiale nu poate ierta un singur lucru celuilalt: faptul că există, pur şi simplu. Psihologia resentimentară, de la Max Scheler citire, ne învaţă că omul este un animal care se compară în chip spontan, într-o antinomie a (non)calităţilor, cu semenii săi. Pentru unii, această comparaţie devine, eminamente, dureroasă. Goethe afirma că în faţa marilor calităţi pe care un altul le posedă nu există alt mijloc mai sigur de salvare morală decît iubirea. Or, ceva mă face să cred că „epigonii trişti", care practică cu obstinaţie ranchiuna, nu se iubesc, în definitiv, nici pe ei înşişi.

Între „chiloţii orali" ai lui Cristian Tudor Popescu şi „cremele livreşti" ale lui Gabriel Liiceanu, le aleg pe cele din urmă. Fie şi pentru faptul că sînt mai perene, căci, vorba latinilor, *verba volant, scripta manent.*

PUBLICITATE

trecerea prin reviste

Good Homes

„În loc să arunci banii pe fereastră cumpărînd an de an globuri şi alte nimicuri decorative, decupează singură fulgi de nea, din hîrtie sau carton subţire – sînt o alternativă ieftină, ecologică şi de mare efect.“ Aşa sună unul dintre îndemnurile incluse în capitolul „Crăciun de nea“ din revista *Good Homes* (redactor-şef: arhitect Irina Morlova), numărul pe decembrie a.c. „Crăciunul de nea“ e doar una dintre posibilele variante de amenajare a casei cu ocazia Sărbătorilor de iarnă: cea gen Crăiasa Zăpezii sau Vrăjitoarea Albă din *Cronicile din Narnia*. În ciuda aerului de magie îngheţat-rafinată, tonul este unul gospodăresc-profesionist, al cărui mesaj ar putea fi sintetizat aşa: dacă eşti o femeie cu posibilităţi şi aspiraţii, dar şi cu capul pe umeri, e cazul să-ţi decorezi casa frumos, cu stil şi *know-how* (pe care ţi-l dăm noi, revista); dar fără risipă inutilă... Aici se creează o întreagă ierarhie a lucrurilor în care merită şi în care nu merită să investeşti: există unele, esenţiale, precum tapetul (tapiserie textilă imprimată pentru pereţi); canapeaua clasică Chesterfield tapiţată în piele crem, măsuţa cu blat de sticlă pe cadru metalic, draperiile din materiale grele sau „pernuţele pastelate în culori calde“.

Toate acestea intră în categoria „pieselor mari“, fără de care o gospodină în stil nou, gen Brie din *Neveste disperate,* impecabilă, pedantă şi maniacă nu poate să-şi pună în scenă *show*-ul domestic. Sînt şi altele însă, care ţin de pura creativitate, în care banii nu au nici un cuvînt de spus: de pildă, un bol pentru şampanie în întregime din gheaţă (făcut dintr-un bol mai mic pus într-unul mai mare şi cu apă turnată în spaţiul dintre ele); sau vopseaua metalizată pe „rămurelele şi frunzuliţele“ din decoraţiuni, adăugată de mîna ta îndemînatică (dacă o ai), pentru a obţine efectul de „stropi de lumină“.

Toate astea în cazul în care vrei un Crăciun de gheaţă. Dacă îţi doreşti unul mai cald, cu denumirea de specialitate „în stil victorian“, altele sînt cerinţele: „(...) trebuie să acorzi o importanţă deosebită decorării mesei, pentru a crea o atmosferă caldă, primitoare, dar elegantă. Dacă aplici sfaturile noastre, vei obţine un contrast deosebit între nuanţa roşiatică a pereţilor, textura lucioasă a lemnului şi albul crem al covorului şi al tapiţeriei scaunelor“. Deşi gheaţa a fost înlocuită cu focul, profesionalismul nu tebuie omis nici aici: e cazul să aplici regula 60-30-10, prin care „alegi o culoare de bază pentru pereţi, în proporţie de 60%, o culoare contrastantă pentru mobilier, 30% şi o nuanţă *fresh*, care să condimenteze noua imagine“ – probabil 10%. Nimic nu poate fi întîmplător, deşi nu mai eşti Regina de gheaţă, ci Stăpîna veselă a Căsuţei din pădure: sticla pentru suportul lumînărilor trebuie să fie roşie, ca să se asorteze cu trandafirii – florile indicate pentru aranjamentul floral ideal al unei asemenea mese de Crăciun; de asemenea, ghirlandele de pe spătarele scaunelor – nu contează dacă artificiale sau naturale – trebuie să fie asortate cu restul şi, ca atare, indicaţi sînt fragii şi murele...

Căsuţa din pădure profesionistă nu se termină aici: ea devine un paradis al simţurilor în care mirosul îşi are un rol bine definit: „umple camera cu arome irezistibile folosind globuri realizate din portocale şi cuişoare, pe care să le atîrni cu o fundă de marginile bradului sau de şemineu“. Spiritul de economie nu lipseşte nici el: „hîrtia maro este ideală pentru a împacheta cadouri, dacă nu beneficiezi de un buget mare“. Se conturează astfel un cadru, dar şi un portret al „stăpînei casei“ de tip nou: eficientă, creativă, rafinată şi strînsă la pungă. Dincolo de toate acestea, imaginile revistei sînt fără cusur: un adevărat album al interioarelor idilice. **(I. P.)**

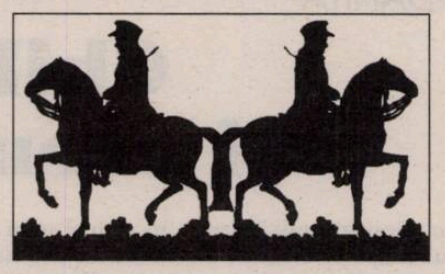

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

5 minute de bunătate

...şi dacă acum, de Sărbători, veţi avea bunătatea faţă de propria dvs. minte să lăsaţi pentru 5 minute televizorul, ziarele, criza, politica, delicatesele, dreapta, stînga, centrul (inclusiv extremismul de centru...) ca să vă concentraţi pe două scene sublime de dragoste şi moarte? V-ar fi greu? Nu sînteţi obişnuiţi? „Ei, şi?“ – cum ne învaţă Freud să spunem de cîte ori un tigru ne apare în faţă. Încercaţi!

Prima e scrisă de Proust în volumul 1, *Swann,* al „timpului pierdut“:

„De abia îi trecuse spaima pe care Swann i-o pricinuise, cînd un obstacol obligă calul să se abată din drum. Amîndoi fură izbiţi puternic, Odette scoase un ţipăt şi inima îi zvîcni tare, tăindu-i răsuflarea.

– Nu e nimic, îi spuse Swann, să nu vă fie teamă.

O ţinea de umăr, o rezema de el ca s-o susţină; apoi îi spuse:

– Mai cu seamă nu vorbiţi, răspundeţi-mi numai prin semne ca să nu vă pierdeţi şi mai mult răsuflarea. Nu v-ar stingheri dacă aş îndrepta florile corsajului care s-au deplasat din pricina izbiturii? Mă tem că le veţi pierde, aş vrea să le mai întăresc puţin.

Odette, care nu era obişnuită ca bărbaţii să facă atîtea mofturi cu ea, spuse surîzînd:

– Nu, cîtuşi de puţin, nu mă stinghereşte.

Dar Swann, intimidat de răspunsul ei, poate ca să aibă şi aerul că fusese sincer recurgînd la acest pretext, sau începînd chiar să creadă că fusese sincer, exclamă:

– Oh! Nu, mai ales nu vorbiţi, vă veţi pierde iarăşi răsuflarea, puteţi foarte bine să-mi răspundeţi prin gesturi, o să vă înţeleg bine. Fiţi sinceră, nu vă stingheresc? Vedeţi, e puţin... cred că e polenul care s-a împăştiat pe dumneavoastră, îmi îngăduiţi să-l şterg cu mîna? Nu vă scutur prea tare, nu sînt prea brutal? Poate că vă gîdil puţin? N-aş vrea totuşi să ating catifeaua rochiei, ca să n-o mototolesc. Vedeţi însă, era într-adevăr necesar să le fixez, altfel ar fi căzut; şi astfel, dacă le prind eu însumi... Serios, nu sunt dezagreabil? Chiar dacă le-aş mirosi ca să văd dacă într-adevăr n-au nici un miros? N-am mai mirosit niciodată asemenea flori, îmi îngăduiţi? Spuneţi drept!

Odette ridica uşor din umeri surîzînd, ca şi cum ar fi vrut să spună: «Eşti nebun, vezi bine că-mi place»“.

A doua e din *Idiotul* lui Dostoievski şi durează într-adevăr 5 minute, poate cele mai sfîşietoare 5 minute descrise vreodată de un om:

„...nu le rămaseră decît cinci minute de trăit, atîta tot. El spunea că cele cinci minute îi părură de o durată nesfîrşită, de o bogăţie imensă; i se părea că în aceste cinci minute are de trăit atîtea vieţi, *încît n-avea nici un rost să se gîndească de pe acum la clipa cea din urmă* şi, ca atare, omul se apucă să-şi facă ultimele dispoziţiuni; îşi împărţi deci timpul în felul următor: două minute pentru a-şi lua rămas bun de la prieteni, două – ca să se gîndească la sine însuşi şi-i mai rămînea un minut ca să arunce cea din urmă privire în jurul său. Îşi amintea perfect de bine că făcuse tocmai aceste trei dispoziţiuni şi exact acest calcul. Se despărţea de viaţă la douăzeci şi şapte de ani, plin de sănătate şi putere. *Luîndu-şi rămas bun de la prieteni, îşi amintea că adresase unuia dintre ei o întrebare lipsită de orice importanţă şi că aşteptase cu mult interes răspunsul.* Apoi, după ce-şi luă rămas bun de la prieteni, urmară cele două minute pe care le destinase să se gîndească la sine însuşi. Ştia dinainte la ce se va gîndi; *voia numai să-şi închipuie cît se poate mai iute şi mai limpede ce va urma: cum vine asta, că, uite, el acum există, trăieşte, iar peste trei minute va fi cu totul altceva sau poate altcineva – dar cine anume? Şi unde va fi?* Pentru toate aceste întrebări, spera să găsească răspuns în răstimpul celor două minute! În apropiere era o biserică şi turla aurită strălucea în razele soarelui sclipitor. *Îşi amintea că nu şi-a putut lua ochii de pe această turlă cu razele scînteietoare pe care le răspîndea: nu se putea desprinde de aceste luciri:* i se părea că ele erau firea cea mai nouă cu care el, peste trei minute, se va contopi într-un fel oarecare... Nesiguranţa necunoscutului şi oroarea faţă de acel ceva nou care va fi şi trebuie să survină îndată era îngrozitoare: *dar nimic, spunea el, nu-i fusese în acele clipe mai groaznic decît acest gînd continuu: «Dar dacă ar fi să nu mor?* Dacă ar fi să mă întorc la viaţă – ce infinit! Şi mi-ar aparţine în întregime! Aş transforma atunci orice clipă într-un secol, n-aş pierde nici una măcar, aş drămui, socotind cu zgîrcenie fiecare minut, pentru a nu irosi nimic zadarnic!» *Spunea că, în cele din urmă, gîndul acesta îi devenise atît de nesuferit, atît de odios, încît ar fi vrut să fie împuşcat cît mai repede.*“ (sublinierile îmi aparţin)

Vă felicit dacă aţi ajuns pînă aici; nu ştiu ce veţi face după lectură. În 2008, de cîte ori mi-a fost greu, am apelat la ele şi m-am înzdrăvenit pentru mai mult de 5 minute.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Colinde

Cuvinte-cheie pentru semeseuri, bloguri, siteuri, felicitări audio, video, multimedia.

Cu ocazia Sfintelor Sărbători se practică un colind tip sms, mms. De aceea recomandăm ca utile următoarele formaţiuni de text. Uşor de reţinut, valoroase ca tradiţie, un remember cumpătat al anului ce a trecut, o voluptoasă intrare în anul ce vine. Din colecţia de iarnă din acest an nu pot să lipsească:

„Gazdă mare“, „să vă sculaţi“, „colind“, „Compania“, ca-n exemplul: „Ca o gazdă mare să vă sculaţi, / Flori dalbe în geam să vă colinde, / Şi de noi să vă amintiţi, / Compania N-am minte cît un dinte“.

„Dumnezeu“, „partener“, ca-n exemplul: „Dumnezeu cel Mititel, / Mititel şi-nfăşeţel să ne fie partener: Samsung şi Taher“.

„Flori dalbe“, „florile dalbe“, „flori dalbe de măr“, ca-n exemplul: „Florile dalbe, / Moale să-i fie la cap, / Flori dalbe de măr“. Compania de Lohn

„Viaţa“, „nestemată“, „piatră“, „lumea“ ca-n exemplul: „Viaţa e o piatră nestemată, / Ce cuprinde Lumea toată. / La mulţi ani! Ştirile de la ora cinci“.

„Busuioc“, „verde“, „masă“, „gazdă“, „manager“, ca-n exemplul: „Busuioc verde pe masă, / Florile dalbe, / Să ne muncească gazdă sănătoasă!“. Colectivul managerial Copşa Mică.

„Trei“, „crai“, „Răsărit“, „Steaua“, „Bănel“, „Gigi“, „Becali“, „Imobiliare“, „Politică“, ca-n exemplu: „Trei crai de la răsărit să nu-ţi apună niciodată: imobiliare, politică şi Bănel“.

„Aseară pe-nserate / Fecioara Maria / În Viflaim cetate / Călătorind sosea. / Şi fiind obosită / Sălaş îşi căuta, / Şi-n Viflaimul mare / Nimenea n-o primea. / Atunci Sfînta Fecioară / Din Viflaim ieşea, / Şi-n cîmp într-o poiată, / Acolo s-aşeza.“ „S-o primeşti pe Fecioară în sufletul tău cu ocazia Sfintelor sărbători!“ – Familia Mimi

„Fiul începe-a plînge / Maria-l mîngîia / O, nu plînge Iisuse / Că tu cunoşti lumea / Că lumea asta mare / Prin tine s-a zidit / Prin tine şi prin Tatăl / Şi Dumnezeu cel Sfînt. / S-aude glas spre seară, / Al clopotelor cînt, / Că vine, vine iară / Iisus pe-acest pămînt.“ – Grădiniţa copilului dvs.

„El vine-n haina albă / De îngeraşi purtat / Să spele lumea-ntreagă / De rău şi de păcat.“ „Să ne ajute Dumnezeu de sănătate, viaţă îndelungată, ram de rouă şi linişte, Doamne!“ – Gabi, şef personal

„De-atunci în orice casă / S-aud colindători, / Colinda lor duioasă / Răsună pînă-n zori / Răsună pînă-n zori.“ – Cici

An bun ca-n versurile: „O, brad frumos, o brad frumos, / Cu cetina tot verde. / Tu eşti copacul credincios, / Ce frunza nu şi-o pierde, / O, brad frumos, o brad frumos, / Cu cetina tot verde.“ – Designer decorator

„O, brad frumos, o brad frumos, / Verdeaţa ta îmi place. / Cînd o revăd sînt bucuros / Şi vesel ea mă face. / O, brad frumos, o brad frumos, / Verdeaţa ta îmi place. / O, brad frumos, o brad frumos, / Cu frunza neschimbată. / Mă mîngîi şi mă faci voios / Şi mă-ntăreşti îndată. / O, brad frumos, o brad frumos, / Cu frunza neschimbată.“ – Casa de coafură Beautys

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

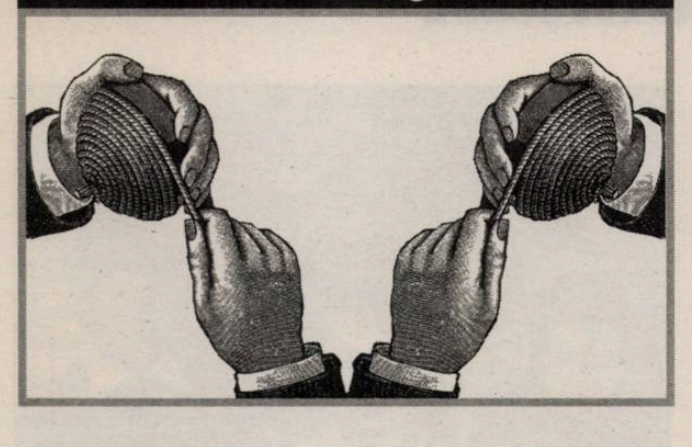

Locul lui Antonescu în istorie

● **Dennis Deletant, *Aliatul uitat al lui Hitler – Ion Antonescu şi regimul său, 1940-1944*, traducere de Delia Răzdolescu, Editura Humanitas, 2008.**

Aşa cum îi spune subtitlul, cartea lui Deletant este o biografie a lui Ion Antonescu care se concentrează pe perioada războiului. E o carte extraordinară despre un subiect încă politizat şi dureros. Antonescu de aici este un personaj ambivalent şi complex. În 1933 făcea remarce sarcastice pe marginea unui raport oficial despre planurile politice ale lui Zelea Codreanu şi se opunea asasinării evreilor. Cînd Octavian Goga a primit sarcina de a face guvernul, Antonescu a refuzat oferta de a deveni ministru, se pare că din cauză că îl considera pe Goga filo-german, iar acesta i-a argumentat că prezenţa amîndurora în executiv ar fi un semn de echilibru, pentru că un Antonescu în fruntea armatei ar garanta Angliei şi Franţei că românii nu vor lupta împotriva lor. Uimitoarele ironii ale istoriei! Cartea lui Deletant este un exemplu de istorie echilibrată şi bazată pe fapte. Demontează variante anti-Antonescu atunci cînd e cazul, ca şi variantele apologeţilor. De pildă, respinge ideea că Antonescu şi Garda de Fier au ajuns la guvernare din cauza sprijinului german.

Cum este Antonescu la Deletant? Un militar care ajunge să joace un rol politic mai mare decît îi permitea înţelegerea, un om care încerca să facă ordine într-o ţară haotică şi oscila între măsuri anti-corupţie serioase, dar eşuate, şi butaforii de Moş Teacă (a interzis mersul pe stradă în cămaşă, vara), a fost autoritarist, dar nu totalitarist, permiţînd funcţionarea semi-clandestină a partidelor şi angajîndu-se chiar în schimburi epistolare cu Maniu şi Brătianu, deşi mai mult îi urechea decît îi lua în serios. Cum ar fi fost Antonescu fără război? Probabil un fel de Franco, cu care are multe în comun. Întîmplarea face să fi citit această carte la puţină vreme după biografia lui Franco scrisă de Paul Preston. Doi oameni uimitor de asemănători: militari cu merite în război, bigoţi în ce priveşte statul, economia, religia; paternalişti în apucături şi violenţi în antipatii; aspirînd la civilizaţia occidentală, dar convinşi că popoarele lor nu sînt pregătite pentru aşa ceva; antisemiţi şi anticomunişti viscerali; cu voinţă puternică şi scîrbiţi de încercările democratice ale ţărilor lor, ţări care sînt înapoiate, tradiţionaliste, intolerante şi închise. În lumina acestei comparaţii, m-am întrebat ce ar fi lăsat Antonescu în urma sa dacă ar fi guvernat în vremuri mai puţin zbuciumate. E clar că era visceral anti-modernist, considera statul un instrument intervenţionist prin excelenţă şi dorea să-l folosească pentru a conserva un popor rural idilic pe care, în opinia sa, îl stricase democraţia. România de după Antonescu ar fi fost tot înapoiată, închisă în sine, coruptă şi autoritaristă, aşa cum a fost Spania lăsată de Franco în anii '70.

Dar vremurile nu au fost paşnice. Antonescu a intrat în războiul împotriva URSS pentru a recupera Basarabia. Deletant arată cît de populară a fost decizia printe români, manifestările, chiar spontane, de stradă fiind mărturie (ambasadorul german salutat de mulţime remarcă cu umor că „nu îmi fac nici un fel de iluzii în faţa acestei izbucniri de entuziasm în legătură cu dorinţa secretă a românilor. Vor să-i batem pe ruşi şi apoi noi să fim bătuţi de britanici"). De altfel, Antonescu însuşi spune, după momentul Pearl Harbour, că „sînt un aliat al Reichului împotriva Rusiei, sînt neutru în conflictul dintre Marea Britanie şi Germania. Susţin America împotriva japonezilor".

Înaintarea dincolo de Nistru este pusă într-un context ceva mai complicat – opiniile critice la adresa deciziilor, puse faţă în faţă cu argumentele lui Antonescu. Bineînţeles, un istoric serios ca Deletant nu putea trece uşor peste Holocaustul românesc, într-o biografie a lui Antonescu. De altfel, contribuţiile sale anterioare – articolele despre lagărele din Transnistria – au constituit cel puţin pentru mine o sursă de informaţie despre un subiect de care nu vorbim mai deloc. Ne-am blocat în dezbaterea despre „a fost sau nu a fost". M-am plictisit să ascult o pseudo-dezbatere în care Vadim Tudor şi grupul de ziarişti de haită neo-legionari joacă rol de parteneri serioşi. A fost, gata, depăşiţi momentul! Acum vreau să ştiu cum a fost posibil. Veşnica întrebare despre vinovăţia colectivă a poporului român este o deturnare a discuţiei. Statul român, salvat de Antonescu în 1940, a fost apoi umplut de ruşine prin Holocaustul propriu, inspirat doar, dar nu forţat şi nici condus de germani. Cine vrea dovezi nu are decît să citească cu bună credinţă inclusiv această carte.

Antonescu este mînat de antisemitismul său visceral pe care îl afişează în atît de multe declaraţii încît este inutil să le amintesc aici – o face Deletant cu rigoare. Pentru Antonescu, ţara trebuia „despăducheată" de evrei şi doar metodele îl deosebeau de Hitler. Obsesia sa pentru ordine îl face să se enerveze atunci cînd evreii sînt omorîţi în mod dezorganizat. În acelaşi timp, chiar spiritul de ordine cedează în faţa sentimentului că ar putea da socoteală: „Doar proştii omoară şi jefuiesc pe baza ordinelor scrise. Se poate face fără să fie emis un ordin". Nici nu ştii dacă să-ţi fie ruşine sau să te enervezi cînd citeşti raportul unui SS-ist din Transnistria care scrie: „Românii acţionează împotriva evreilor fără nici un fel de plan. Nimeni nu ar obiecta numeroaselor execuţii ale evreilor, dacă aspectul tehnic al pregătirii lor, precum şi modul în care sînt îndeplinite nu ar fi necorespunzătoare. Românii îi lasă pe cei executaţi acolo unde cad, fără să-i îngroape". Sfînta organizare germană în conflict direct cu delăsarea românească: Holocaustul are şi el nişte proceduri, şi românii le ocolesc din lene. Fără un plan concret, aşa cum a avut Hitler cu „soluţia finală", Antonescu doar a dorit să scape de evrei. De aici un cinism brutal al acţiunilor, cel mai bine reflectat în jocul alungării unor mase de civili peste Nistru, de unde germanii îi trimit înapoi, românii îi împing din nou, germanii ba îi retrimit, ba îi împuşcă. Vorbim de zeci de mii de bărbaţi, femei şi copii fără nici un fel de mijloc de supravieţuire. Aşa au apărut lagărele din Transnistria, unde anihilarea nu era bazată pe tehnologie, ca la Auschwitz, ci pe înfometare, frig şi boli. De altfel, sălbăticia pare a fi cuvîntul de ordine. În mutarea de colo-colo a evreilor s-au săpat gropi pe marginea drumurilor pentru a fi depuse cadavrele, iar ţăranii locali pîndeau prin porumb coloanele, pentru a jefui cadavrele.

Toate acestea sînt susţinute de Deletant cu rigoare, din rapoarte oficiale. Autorul nici măcar nu intră în zona mărturiilor victimelor (cu o excepţie), rămîne în zona acţiunii autorităţilor şi a rapoartelor şi mărturiilor oficialilor. Este uimitor cum tăcerea lăsată peste subiect a făcut ca numele unor criminali odioşi să nu spună nimic românilor. Ar merita să dezbatem cum a fost posibil ca un om cu nume atît de blînd-caragialian ca ofiţerul Modest Isopescu să scrie guvernatorului şi să se plîngă doar de faptul că nu mai putea primi alţi evrei: „Tot la Bogdanovca au fost trimişi şi cei de la Crivoi Ozero, unde au fost cazaţi în grajdurile de porci ale colhozului. Pînă însă să sosească transportul de jidani de la Vazdovca, au fost trimişi din direcţia Odessei vreo 9000 de jidani, aşa că astăzi din ce a fost acolo şi din ce a mai venit sînt 11.000 de jidani plasaţi în grajdurile sovhozului, unde nu încăpeau 7000 de porci". Soluţia la supraaglomerare a fost împuşcarea în masă, dar nu înainte de a-i jefui de bunurile de valoare, care nu au ajuns la Banca Naţională, cum suna ordinul, ci au fost furate. Aşa cum am putea să ştim mai multe despre Traian Popovici, primarul din Cernăuţi, care scria memorii sfîşietoare către Antonescu şi cerea audienţe pentru a descrie catastrofa morală abătută peste statul român din acele zile (nu a primit nici un răspuns). Deletant nu uită să sublinieze şi faptul că România nu a deportat totuşi evreii din vechiul regat către Polonia, aşa cum ceruse Hitler. Cartea explică şi cum s-a ajuns la această decizie, care completează imaginea unui om complex, deşi nu mai puţin vinovat.

În sfîşietoarea sa scrisoare de adio către soţie, Ion Antonescu spune că „Istoria" îl va pune la locul său. A avut un destin tragic, dar istoria îl pune într-un loc pe care nu l-ar fi vrut. Loc pe deplin meritat.

Iaromira POPOVICI

bazar

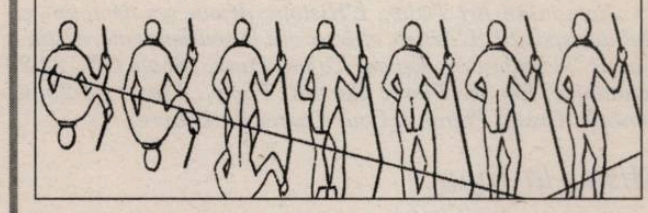

Moşi, în oraş

Mi-am dorit întotdeauna, încă de pe vremea lui Ceauşescu, cînd Crăciunul fusese declarat inadecvat şi invizibil, să văd, în perioada Sărbătorilor, peste tot în jur, moşi, brazi, lumini... Pe atunci, mă mulţumeam, modest, cu vînzătorii de Loto îmbrăcaţi în roşu cu alb, cu moşul ce apărea la Orăşelul copiilor de Anul Nou; şi admiram bradul ce apărea, din cîte îmi amintesc, după Crăciun, în actuala Piaţă a Revoluţiei. În paralel, îmi alimentam visele de decoraţiuni idilice cu bomboanele primite de la naşa din Germania, ale căror ambalaje erau zugrăvite cu îngeri şi spiriduşi perfect circumscrişi *trend*-ului retro-rubicond consacrat sărbătorii.

După '89, oraşul a început să mişte, cît de cît: au apărut lumini neîndemînatice, pe ici, pe colo, şi moşi mai mulţi, promovînd produse care mai de care... Încet-încet, a venit nebunia luminilor oraşului, aprinse de Sfîntul Nicolae, a magazinelor de decoraţiuni interioare şi tîrgurilor de Crăciun. Bucureştiul a învăţat să facă toate acestea încă din noiembrie, şi locuitorii săi au înţeles că un consumator care se respectă planifică şi devansează... Vremea tarabelor de la Romană, cu podoabe ieftine şi lucrate stîngaci, despre care am scris, constant, a trecut; şi, la fel, cea a mirării papuaşe din anii '90 la vederea cîte unui moş mişcător şi cîntător în vitrina vreunui magazin, sau a celor căţărători de pe clădiri...

Acum, orice plod ştie că moşul vine din Laponia, că are acolo un atelier, cu reni, spiriduşi şi doamna Crăciun... De altfel, agenţiile de turism se întrec care mai de care cu oferte de sejururi la Rovaniemi. Dublate de alte oferte, ale firmelor de închirieri de moşi.

Venerabilul personaj, depozitar atît al valorilor generoase ale spiritului Crăciunului, cît şi ale celor comerciale promovate de societatea de consum, nu mai e intangibil: ci, dimpotrivă, pipăibil în varii ipostaze. Şi accesibil cu minutul sau ora, cu ajutoare sau nu, inclus într-un show, la cerere...

În Piaţa Unirii, în Oraşul moşului, amenajat de Primărie, eroul principal al poveştii este cît se poate de accesibil: el se găseşte într-un cort, alături de niscaiva îngeriţe. Pare a fi acolo *full-time*, chiar şi în orele moarte ale dimineţii, cînd nu trec decît cîţiva pensionari interesaţi de cîrnaţii şi caşul afumat de la primele tarabe, cum intri, pe dreapta. Adoptînd modelul Disneyland, moşul stă la poze cu admiratorii lui prichindei: te ia pe genunchi, profesionist, şi-l poţi păstra în ramă, pe viaţă, imortalizat într-unul din momentele Kodak... În spatele lui cîntă, uneori (de cîte ori m-am nimerit eu pe acolo) cîte o formaţie de muzică populară...

Ipostazele lui clasice, în care era surprins în primii ani postrevoluţionari, foarte realiste şi conformiste, sînt, acum, depăşite: anul acesta se poartă moşii deformaţi, ca într-una din oglinzile care îţi schimbă forma, caricatural: ori foarte lungi şi subţiri, ori, excesiv de îndesaţi; fie o combinaţie între cele două: picioare lungi şi slabe şi trup greu, rotofei... Moşul cu picioare extensibile este una dintre găselniţele sezonului: se poate face mic sau mare, dacă îl apeşi pe creştet...

Semnificaţia oscilaţiei dimensiunii, *à la* Alice în Ţara Minunilor, poate fi comentată (dacă eşti un chiţibuşar al sensurilor ascunse cu orice preţ): „nici moşul nu mai poate" e o realitate prestabilită, bătută în cuie; a devenit una ajustabilă, pe gustul consumatorilor..., iar ajutoarele lui, cel puţin disponibile în magazine, şi-au extins aria de apartenenţă. Pot fi, de pildă, urşi: pe o tejghea din „Unirea" un astfel de urs, alb Ariel, cînta suav mişcîndu-şi aripile (!) îngereşti... Arătîndu-ne nu numai că intră în categoria creaturilor diafane ale zăpezii, ci şi că, în industria de Crăciun, totul e permis, şi de ce nu...

Mica GHERGHESCU

La umbra artiştilor români

„Romanian Art Today. L'Histoire déjoue ses démons", ciclul de expoziţii „L'Artiste et ceux qui le soutiennent", ediţia a 5-a, 21-28 octombrie, Espace Tajan, Paris. „Show Off", 22-26 octombrie, Espace Pierre Cardin, Paris. „Fiac", 23-26 octombrie, Grand Palais şi Cour Carrée du Louvre.

Mister la Tajan

Odată intrat în Sala Tajan te întîmpină un peisaj, o scenă de gen şi o ficţiune suprarealistă în spirit magrittean. La dreapta, o scenografie Gili Mocanu, epură formală de teatru antic cu un portic decalat din fusuri fragmentate de coloane turcoaz. La stînga, revolta unui măgar ce refuză imperturbabil să se opintească din loc este proiectată pe un fond roz fondant, amintire ironică a scenelor idilic campestre ale Rosei Bonheur dejucată de Mircea Suciu. Acelaşi Suciu schimbă registrul şi rezolvă un conflict œdipian tipic în chipul „Micului Dictator" a cărui statură colosală planează ameninţător deasupra unui genitor minuscul şi neajutorat. Atmosferă *feutrée,* regie de lumină atent difuzată şi multă, foarte multă pictură.

La propunerea colecţionarei Rodica Seward, spaţiul conservator şi cu etichetă al casei de licitaţii franceze expune şi susţine arta contemporană românească şi tînără. Este vorba despre o expoziţie cu faţă dublă. Pe de o parte, programul se încadrează în logistica instituţională a seriei *„L'artiste et ceux qui le soutiennent"* (lucrările fac parte din colecţiile galeriilor H'art, Ivan, Marian Nicodim, Jiri Svestka, Plan B şi Slag). Decupaj selectiv, el foloseşte drept criterii cotele de reprezentativitate, de participare şi de vizibilitate ale artiştilor români în spaţiul internaţional şi, cu cîteva excepţii deja celebre (Alexandra Croitoru, Gili Mocanu sau Vlad Nancă), propulsează o foarte dinamică şcoală clujeană de pictură (Mircea Suciu, Adrian Ghenie, Şerban Savu, Elian, Oana Fărcaş, Victor Răcătău). Pe de altă parte, subtitlul *„L'histoire déjoue ses démons"* reia practicile exorcizante ale trecutului recent, în mod tradiţional asociate în privirea occidentală cu preocupările şi căutările identitare ale scenelor artistice estice emergente. Persistă aici încă un fel de atracţie mimată pentru amintirea comunismului, pentru detaliul exotic pe care îl poate reprezenta o cravată de pionier, pentru rezistenţa subversivă prin cultură şi contra-cultură, pentru efervescenţa revoluţionară, metafora cu subtext politic, tranziţie şi refacere post-traumatică.

Persistă un fel de atracţie mimată pentru amintirea comunismului, pentru detaliul exotic pe care îl poate reprezenta o cravată de pionier...

Ca orice diaporamă de prezentare, expoziţia păstrează o dimensiune eclectică, dar rămîne scurtcircuitată de cîteva constante de subiect sau, mai bine spus, de vecinătăţi de înţeles. Uneori şi de stil. Tactica neobosită a deturnărilor prin joc cinic, nostalgie înăbuşită şi alegorie capătă valori terapeutice şi amplifică detaşarea obiectivă. Ochiul artistului de acum e distant şi suveran şi îşi focalizează cu o incredibilă limpezime cadrul lui de viziune. Iar asupra picturii consecinţele sînt decisive. Imaginile lui Şerban Savu au o cadenţă narativă aproape epopeică. Peisajele sale distopice acţionează cu dualul lor tăiş. Sînt şi eşecuri ale utopiilor imaginate pentru o minunată şi colectivizată lume nouă; sînt şi locuri a-topice, suspendări în ordinea spaţială şi temporală populate de o umanitate minusculă şi fără chip. Rapeluri post-romantice, locaţii crepusculare şi aşteptări neliniştitoare apar în tablourile lui Radu Comşa. Amalgamul referinţelor e consistent: găsim emanaţii courbetiene, glisări derutante între figurativ şi abstractul matierist şi informal (în sensul dat de Bataille), mistere balthusiene care stau să refuleze, amintirile recondiţionate ale glamour-advertisingului american, solitudini hopperiene. Folosită ca strategie narativă şi ca opţiune compoziţională, focalizarea este de cele mai multe ori cinematică, iar lectura nu poate să urmărească succesiunea unor tablouri care au devenit fotograme decît într-o dinamică filmică. Portretul lui Ceauşescu pictat de Ghenie dobîndeşte toată acurateţea lui semiotică numai în vizionarea making of-ului filmat de Ciprian Mureşan. Un montaj secvenţial leagă trama narativă a „episoadelor" intimiste, de istorie personală, ale Oanei Fărcaş.

Desigur, există în expoziţie şi micile seisme pe care orice deturnare de sens le exploatează. Spirala ludic-ironică leagă portretul de familie Alexandra Croitoru – Adrian Năstase, sacul de box în forma de cruce – *Spirit Trainer* – al lui Cristi Pogăcean, pionierii de guerillă ai lui Ciprian Mureşan, un *„free smile coffin"* (Mircea Cantor) sau maramureşenii gregari pictaţi de Gorzo. Spirala ermetică sporeşte cu biberonul fragil care închide în structura lui cristalină o clepsidră (Gabriela Vanga), cu un qlaf ritualic reinvestit simbolic (*Hygiène d'art* de Miklos Onucsan) şi cu cele două chei, vocală şi consoană iradiante, foneme desprinse dintr-o lingvistică structurală picturală şi perfect geometrică (Gili Mocanu).

Rafinament la Show Off

Un concentrat la fel de eclectic putea fi văzut în pavilionul galeriei Ivan din cadrul expoziţiei-satelit „Show Off" plasată în spaţiul Pierre Cardin. Mult mai convivial şi mai dinamic, „Show Off" este iniţiat de către galeriile franceze *freelance* şi a fost gîndit iniţial alături de proiectul „Slick" ca o alternativă extra-instituţională a tîrgului de la Grand Palais. Treptat, cele două evenimente au intrat pe orbita Fiac-ului. Li s-au alăturat şi alţi gravitoni care rămîn zone fertile ale creaţiei artistice contemporane. Flancat de noul val de pictură chineză expus de Galeria RX şi de instalaţiile post-post-conceptualiste din standul Vanessa Quang, pavilionul galeristului bucureştean Marian Ivan aducea un suflu intimist şi puternic estetizant care punea împreună figura istorică a Getei Brătescu şi generaţia tînără de artişti delegată prin Elian, Oana Fărcaş, Liana Dragomir sau Michele Bressan. Şi este adevărat că afinităţi elective circulau între imaginile expuse: colajele recente, de o puritate geometrică aproape bauhausiană ale Getei Brătescu din seria „Salonul" şi rulourile din seria „Forma magică" (fragmente de umor metaphysicum abstractum ar fi spus Schlemmer); decupajul *Playground* al lui Elian, jumătate filigran – jumătate episod fragmentat de bandă desenată, care reactiva descoperirile ludic-fantastice ale lui Alice în Ţara Minunilor; stop-cadrele

Oana Farcaş, ***Dream Hunters***

dramatic metaforice *(It's not God's will, Baptised I, Baptised II)* sau tondourile miniaturale ale Oanei Fărcaş (un gen galant actualizat şi foarte prizat de altfel, la Fiac, de la Robert Devriendt la Marcel Dzama, Michel Dumontier sau Neil Farber) sau sociologia vizuală poetică a albumului familial colecţionat de prin tîrgurile de vechituri şi fluidificat de Bressan.

Încă sincopat, cu pulsaţii treptate şi neregulate, arta contemporană românească stîrneşte din loc în loc cîteva *taches d'huile*. Care se întind cu multă vitalitate. Desenele lui Dan Perjovschi la Gregor Podnar sau la Lombard Freid Project au fost cu adevărat succese de sală. Iar dintre pereţii Institutului Cultural Român de la Paris răzbăteau din filmele-studiu ale Irinei Botea, în buclă, acorduri de vesel convoi mortuar, trompete şi manele. Mister la Tajan. Rafinament la Show Off. Cîntec, dans din buric şi voie bună la ICR. „Sînt un star, sînt un VIP, sînt bărbatul cel mai şic!"

PUBLICITATE

Alex. Leo ŞERBAN

Ce caută melcul în Bunavestire?

● **Daniel Arasse, *Nu vedeţi nimic*, traducere de Laura Albulescu, Grupul editorial ART, 2008.**

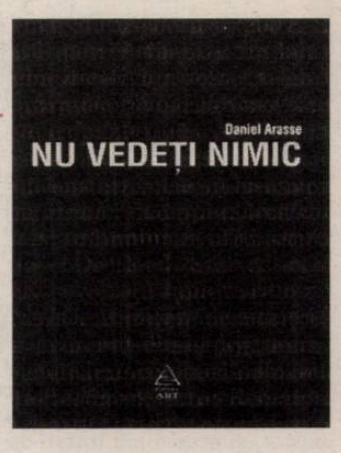

Daniel Arasse a fost istoric de artă, profesor la Sorbona şi director al Institutului francez din Florenţa. A murit în 2003, la vîrsta de 59 de ani – nu înainte de a apărea într-un documentar din acelaşi an, cu subiect şi titlu premonitor: *The Day They Died...*

Nu vedeţi nimic este una dintre cele mai spectaculoase cărţi de istoria artei. Spectaculoasă atît prin speculaţiile (erudite, dar nu pedante) pe care le face pe marginea tablourilor discutate – „investigarea" fiecăruia seamănă cu o nuvelă poliţistă unde sînt convocaţi, pe rînd, „detectivi" precum Gombrich, Damisch, Panofsky sau André Chastel, fără a-l uita pe „simpaticul bătrînel Alberti" –, cît şi prin stilurile alese de Arasse. Căci fiecare din cele şase capitole care compun cartea este scris în *alt* stil – de la scrisoarea la persoana I (rezonînd cu spaţiul şi timpul tabloului comentat – *Marte şi Venus surprinşi de Vulcan* al lui Tintoretto, secolul XVI), continuînd cu un fel de discurs enciclopedic de secol XVIII (despre *Bunavestirea* lui Francesco del Cossa), apoi cu un roman la persoana a III-a ca în secolul al XIX-lea (despre *Adoraţia magilor* al lui Bruegel cel Bătrîn), cu un monolog argotic *à la* Céline („Blăniţa Magdalenei"), cu un dialog de roman ca în secolul al XX-lea (despre *Venus din Urbino* al lui Tiţian) şi sfîrşind cu un *nouveau roman* la persoana a II-a singular (despre *Meninele* lui Velázquez) – care se termină, surprinzător, cu: „E clar, trebuie să te apuci să scrii acest text despre *Menine*". Este o structură de tip „acordeon", permiţînd extensii şi reveniri şi dînd impresia unui *work-in-progress* hermeneutic (chiar dacă simulat). Şi este, totodată, o reflectare a (şi reflecţie asupra) procesului de elucidare treptată a sensurilor unui tablou, ceea ce face ca eseurile să semene, adeseori, cu punerea-în-abis a tabloului însuşi – ca-n *Meninele;* pentru că, explică Arasse, „tabloul în tablou prezintă adesea «scenariul producerii» tabloului". Lejeritatea „execuţiei" nu-i departe de acea *sprezzatura* („falsa nonşalanţă prin care arta ascunde arta") pe care o identifică în gestul lui Velázquez de a picta un *Tablou de familie* (regală) pentru a reveni asupra lui, cîţiva ani mai tîrziu, desăvîrşind o capodoperă...

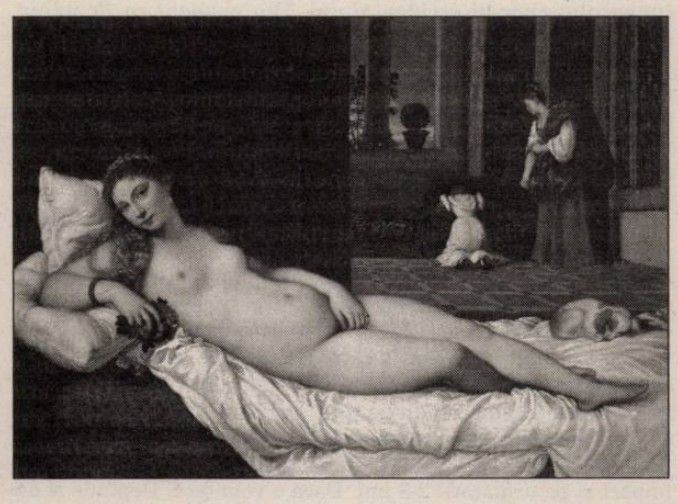

Ideea de bază (vezi şi titlul provocator) este că istoriografia a interpus un ecran (de texte şi trimiteri exterioare) între privitor şi operă. Demersul lui Arasse este, evident, polemic – şi formulat în repetate rînduri încă de la început: „Nu am avut nevoie de texte pentru a *vedea* ce se întîmplă în tablou". Or, Arasse *vede* – dincolo de miopia iconografilor (aceşti „pompieri ai istoriei artei") – că melcul plasat de del Cossa în rama tabloului său „vă lasă să înţelegeţi că nu vedeţi nimic din ce priviţi"; că „aţi banalizat raritatea care vă atrăsese atenţia"; că „trebuie să ne întrebăm întotdeauna de ce un pictor a avut chef să devină pictor, de ce anume are el chef cînd pictează, cum se vede acest chef în pictura lui"; că anacronismul „spune mai multe despre cel care interpretează decît despre obiectul interpretat" şi că există, oricînd, pericolul rescrierii istoriei (artei) dintr-o perspectivă convenabilă prezentului.

Atunci cînd el însuşi vede, în Venus a lui Tiţian, ceea ce şi Manet văzuse în ea (inspirîndu-se pentru *Olympia),* Arasse nu forţează un anacronism, ci ne face părtaşii unei filiaţii: Venus este o curtezană. Aşa cum Foucault „democratizează" *Meninele,* Arasse scotoceşte în cufărul istoriei şi scoate de acolo informaţii şocante („în secolul al XVI-lea, masturbarea feminină era acceptată... şi preoţii o recomandau") pentru a le folosi în sprijinul interpretării sale.

Nu vedeţi nimic este o carte obligatorie pentru iubitorii de artă. Odată citită, devine o carte iubită pentru toţi cei care nu consideră arta o „obligaţie profesională". Din fericire, Daniel Arasse a fost străin de aşa ceva.

PUBLICITATE

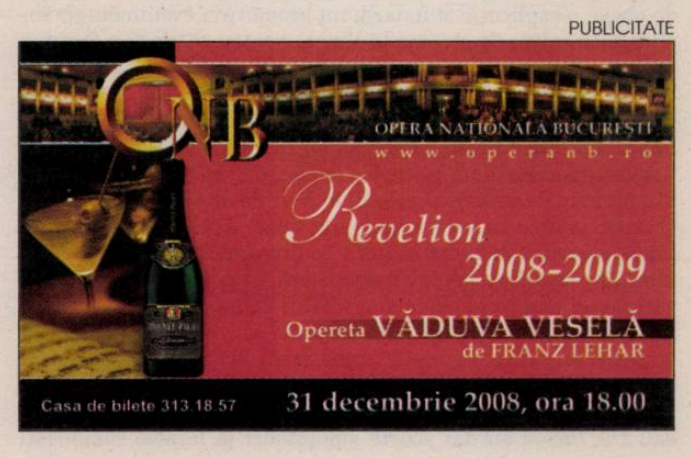

PUBLICITATE

O nouă adresă în agenda vienezului

– interviu cu Carmen BENDOVSKI, directoarea ICR Viena –

Aţi fost jurnalistă, aţi lucrat în PR şi în comunicare, iar acum sînteţi, ca directoare a Institutului Cultural Român din Viena, „în sistem". Aşa încît vă puteţi pronunţa, din ambele perspective, asupra felului în care cultura română comunică, în ultima vreme, cu lumea...

Pînă acum cîţiva ani, eram de partea cealaltă şi criticam cît de prost este comunicată cultura, aşa încît tot ce spun trebuie luat cu o oarecare doză de subiectivism. Cred totuşi, încercînd să fiu obiectivă, că s-au făcut în ultimii ani eforturi considerabile pentru ca produsele culturale pe care le exportăm să fie mai vizibile pentru publicul din ţările în care funcţionăm noi, filialele Institutului Cultural Român. Sigur că formaţia de jurnalist, o calificare în PR, în ştiinţele comunicării sînt instrumente utile cînd ai de gestionat un export cultural. Nu este însă întotdeauna suficient. În Austria, de trei ani, m-am confruntat, cu toată ştiinţa mea, cu o blocadă aproape totală din partea presei austriece. Această blocadă nu se referă la Institutul Cultural Român, nu se referă la cultura română, nu se referă nici măcar la institutele culturale străine reprezentate în Viena, ci la aproape toate instituţiile vieneze. Nu sînt eu singura care acuz obtuzitatea presei, ci o fac austriecii înşişi.

Obtuzitate în sensul că se ocupă prea puţin de subiecte culturale?

Se ocupă mult de subiecte culturale, dar presa cotidiană este extrem de selectivă în privinţa institutelor culturale, avînd de obicei o explicaţie standard: nu promovăm evenimentele institutelor culturale străine la Viena, pentru că, dacă o facem o dată pentru un institut, va trebui să o facem pentru toate institutele. Explicaţia nu stă în picioare. Scrii despre un subiect dacă el este interesant. Dacă nu, nu scrii. Presa este o presă liberă, nu este o presă de partid, nu face diplomaţie, pe cale de consecinţă aceasta nu poate fi o explicaţie. Austria este atipică, din punctul de vedere al presei, faţă de de alte ţări occidentale. O dată, pentru că este o ţară mai mică. Apoi, fiind o ţară de limbă germană se bazează mult pe presa germană din Germania. Am organizat, pentru a doua oară, în noiembrie, în colaborare cu cel mai vechi cinematograf din Viena, cu Urania, un festival de film românesc şi, spre surprinderea noastră, în debutul festivalului, aproape toată presa austriacă a semnalat acest eveniment, sub forma unor anunţuri mult mai ample decît o fac în general. În unele cazuri, chiar în ziare precum *Standard* sau *Die Presse* au dat scurte sinopsisuri la filmele româneşti prezentate în festival.

Aici probabil contează şi faptul că filmul românesc a avut succese în ultimii ani şi s-a vorbit despre el peste tot în lume.

Contează şi faptul că filmul este un produs cultural mai uşor de vîndut decît altele. Cu toate că nici Austria nu se laudă cu prea mulţi spectatori la filmele artistice în sălile de cinematograf. Cîştigătorul Oscarului, Stefan Rusowitzky, cu *Falsificatorii,* a avut într-un an, pînă la cîştigarea Oscarului, vînzări în valoare de 70.000 de euro. Deci filmul austiac care a cîştigat Oscarul nu a avut spectatori în cinematografe pînă nu a venit premiul. Spre deosebire de Statele Unite sau Marea Britanie, unde acelaşi film a făcut vînzări de două milioane.

E mai uşor de lucrat de cînd România este în Uniunea Europeană? Pentru că, vrînd-nevrînd, am intrat într-un circuit, într-un sistem unde şi gazetarii străini, şi instituţiile din ţările europene trebuie să întreţină sistematic relaţii cu celelalte ţări...

Întrebarea este foarte bine-venită. Nu ştiu dacă am intrat neapărat într-un circuit, însă începînd cu 2006 – eu sînt la Viena din 2005 – interesul pentru România al mediilor politice, al mediilor culturale şi al simplului cetăţean european a crescut. Trebuie să înţelegem bine. Acest interes este o formă a sentimentului civic al occidentalului. Din moment ce România urmează să intre, respectiv a intrat în Uniunea Europeană – pentru că perioada de referinţă e 2006-2008 – atunci chiar şi simplul cetăţean occidental îşi spune: „Trebuie să ştiu ce se întîmplă în această ţară. Este o ţară care a venit în familia noastă". Cu alte cuvinte, noi trăim de doi ani de zile un trend ascendent al interesului pentru România.

Am ştiut să profităm de asta?

Mi-e teamă că e un tren în care noi nu ne-am suit cu arme şi bagaje cum trebuie. Nu cred că am ştiut. Nu cred că am conştientizat, la nici un nivel de decizie, faptul că acest interes este extrem de fluctuant. Poimîine, interesul general se va concentra pe următoarele state care aşteaptă intrarea în UE. Austria deja se îndreaptă masiv către Balcanii de Vest. Această focalizare pe România s-ar putea să dispară de azi pe mîine. A apărut însă treptat, dîndu-ne timp suficient să o înregistrăm şi să o şi speculăm. Cred că anul 2009 va mai fi un an în care am putea beneficia şi am putea stabili nişte strategii de foarte mare impact şi pe următorii 2-3 ani. Dacă o vom face. Depinde şi de voinţa politică şi de coerenţa instituţiilor româneşti, depinde finalmente – nu vreau să zic vorbe mari – chiar şi de criza financiară mondială.

Cum faceţi selecţia evenimentelor pe care le organizaţi? În funcţie de ce avem noi mai bun în ţară, de ce ne-ar plăcea nouă să fie cunoscut de către alţii, sau în funcţie de cererea de pe piaţa culturală de aici?

Şi, şi. Aparent, în programul Institutului Cultural Român sînt alăturate lucruri care nu au nimic de-a face unul cu altul şi atunci poţi eventual să pui în discuţie coerenţa strategiei. Numai că avem o întîrziere de 15 ani faţă de restul Europei de Est şi o întîrziere de decenii faţă de institutele culturale occidentale. Cu această întîrziere enormă şi neavînd nici o finanţare zdrobitoare care să ne permită o politică extrem de agresivă, nu putem încă „vinde" doar ce dorim noi. Trebuie să ţinem cont şi de ce anume cere piaţa. În Austria, de exemplu, în ceea ce priveşte muzica, piaţa cere *worldmusic,* etnojazz, tot ceea ce are un *sound* balcanic. Desigur, poţi să aduci produse culturale care să facă o enormă plăcere publicului austriac, dar care, din punctul de vedere al specialiştilor, al experţilor, să aibă o calitate relativă. În schimb, austriacul n-o să-ţi ceară muzică de operă, oricît ai vrea tu să-i dai. De ce ţi-ar cere, cîtă vreme pe scena Operei din Viena cîntă, graţie lui Ioan Hollender, foarte mulţi de solişti de origine română, pe care publicul austriac îi percepe ca atare? Muzică clasică – foarte frumos!!! E plină Viena de muzică clasică.

În România a fost însă un întreg război (pornind, evident, de la „poneiul roz" din expoziţia de la New York) pe tema reprezentativităţii. Tot felul de voci, mai degrabă nepricepute, au clamat că „trebuie să ducem în străinătate ceea ce este reprezentativ pentru noi".

Cine spune ce este reprezentativ?! Sau, este reprezentativ în raport cu *cine* din România, cu *cîţi* din România, în *ce* moment? Poate fi reprezentativ pentru 20 de oameni care strigă pe ecranele televizoarelor într-o joi după-amiaza, poate fi reprezentativ pentru milioane de oameni care scriu pe forumuri. Sigur asta e o discuţie: întrucît sîntem instituţii bugetare, în ce măsură ceea ce prezentăm noi aici respectă nişte criterii destul de clare, ţinînd cont şi de cererea pieţei. Dar ceea ce vrem noi este, în primul rînd, să avem vizibilitate. Pentru că – repet – trebuie să mai dăm şi ce vrea publicul, pînă cînd vom avea atîta credibilitate şi notorietate încît să dăm şi un produs despre care bănuim că nu-l prea interesează.

Aveţi frustrări sau tristeţi cînd vedeţi că anumite evenimente culturale româneşti care au mers foarte bine la Londra, la Viena, la New York sau la Paris, în România creează dispute? Sau false dispute?

Disputele nu sînt false. Şi nici problematica nu e falsă. Pe de altă parte, nu pot să nu mă mir cînd văd atîta ardoare în investigarea activităţii Institutului Cultural Român (absolut legitimă în principiu şi în teorie). Nu-mi aduc aminte – şi ar trebui, pentru că sînt jurnalist de meserie şi aş fi fost prima care să mă interesez de acest lucru – ca în 2000 sau în 1998 sau în 2001 vreunul dintre colegii mei jurnalişti să-şi fi pus atît de arzător problema unde se duc banii Institutului Cultural Român, la vremea respectivă Fundaţia Culturală Română. Vreau să fac o precizare şi ţin mult la ea. Ceea ce spun acum nu trebuie interpretat ca un atac la Fundaţia Culturală Română. Eu consemnez absolut alb o realitate. Acest interes nu a existat. Or, Fundaţia Culturală Română a făcut export de cultură – cum l-a făcut, nu intrăm în aceste discuţii –, a funcţionat pe bani publici de cînd este ea înfiinţată, adică din anul 1990. De exemplu, îmi aduc perfect aminte că în 1998, Fundaţia Culturală Română a organizat Pavilionul României la Smithsonian Institution din Washington. Nu am auzit altceva decît reportaje de la faţa locului, nu s-a discutat în ce măsură Căluşarii au fost mai buni decît Fetele de la Căpîlna. Aceste discuţii nu au existat, şi atunci mă întreb de unde au pornit acum; dacă au pornit de la faptul că unele persoane s-au simţit lezate de poneiul roz cu zvastică, pot să le înţeleg. Nu te poţi lupta cu percepţia omului. Te poţi lupta cu raţiunea lui. Dar e o cale lungă de acolo şi pînă la iraţionalitatea la care s-a ajuns în atacurile unor gazetari pe care îi respect şi pe care îi aud spunînd că habar n-au cu ce se ocupă ICR, în condiţiile în care informaţia este transparentă. Noi facem un exces de comunicare către publicul din România. O simplă căutare pe Google îţi varsă sute de informaţii detaliate despre ce fac filialele ICR din străinătate. Un simplu click pe www.icr.ro îţi spune care este legea de funcţionare a ICR, îţi spune care este strategia lui. Nu poţi să vii şi să întrebi, în 2008, august, după-amiaza: „Dar cu ce se ocupă acest ICR? Dar după ce lege funcţionează, de unde îşi ia banii şi cîţi bani are?". Scrie peste tot, ca la orice altă instituţie publică, sau poate mai mult decît la alte instituţii publice.

În raport cu celelalte institute culturale străine din Viena cum vă simţiţi?

Acum nu mai lipsim din peisaj, sîntem foarte prezenţi. Colegii noştri de la Institutul Polonez, de la Institutul Ceh şi de la cel maghiar ne acuză de hiperactivitate, pe noi, cei de la ICR Viena. Sînt absolut de acord cu un punct din strategia ICR care spune că nu trebuie să facem mult, trebuie să facem bine, vizibil. Dar această strategie e corectă cînd ai foarte mulţi bani şi poţi face trei evenimente de mare anvergură pe an, sau cînd eşti în situaţia Institutului Polonez, care are reprezentanţă aici din 1973, aşa încît colega mea poloneză îşi permite să facă trei evenimente pe an şi să se menţină la acelaşi nivel de vizibilitate ca şi pînă acum. Dar Polonia a investit în anul pre-aderării, doar în Austria, 5 milioane de euro pentru promovarea prin cultură a ţării! Poate că noi am exagerat puţin cu numărul de evenimente – fără să facem însă rabat de la calitate – pentru că am simţit nevoia să strecurăm adresa ICR Viena în agenda vienezului şi a austriacului, pentru că lipseam de pe piaţă. Cred că am reuşit.

Versiunea integrală a interviului – pe www.dilemaveche.ro.

a consemnat Mircea VASILESCU

PUBLICITATE

Ştiri nebăgate în seamă

● **Lefuri şi prime.** Criza financiară n-a influenţat în vreun fel salariile directorilor de bănci aflaţi în faliment. Ei beneficiază în continuare de salarii mari şi de prime. Astfel, patronul lui Merrill Lynch, John Thain, bancă achiziţionată *in extremis* de Bank of America, după ce a pierdut milioane de dolari şi a suprimat mii de locuri de muncă, a cerut Consiliului de Administraţie o primă de 10 milioane de dolari, argumentînd că fără el criza ar fi fost mult mai gravă. Salariul anual al lui John Thain este de 750.000 de dolari. Andrew Como, ministrul de Justiţie al statului New York, a atras atenţia că Bank of America a primit de la stat 25 de miliarde de dolari ajutor pentru cumpărarea lui Merrill Lynch, şi în acest context satisfacerea cererii lui Thain ar fi „un oximoron".

● **Nemţii pe front.** Întîi li s-a reproşat că nu vor să lupte. Acum, într-un raport oficial s-a arătat că beau prea multă bere şi vin şi că sînt prea graşi ca să facă faţă exigenţelor războiului. Toate acestea se spun despre soldaţii germani din Afganistan. Celor 3500 de combatanţi li se permit două căni de bere pe zi, iar hrana este mai curînd alcătuită din cîrnaţi, decît din fructe şi legume. Dar reproşul fundamental priveşte eşecul forţelor germane în misiunea lor principală: antrenarea forţei de poliţie afgane. Guvernul a prevăzut limitele angajamentului german şi a permis staţionarea forţelor sale doar în nord, unde conflictele nu sînt atît de intense. Forţele Statelor Unite au fost foarte frustrate cînd, luptînd alături de germani, aliaţii n-au deschis focul, ca să nu provoace moartea civililor neangajaţi în conflict.

● **Studiile de la grădiniţă.** Rezultatele testului „Tendinţe internaţionale în studierea matematicilor şi ştiinţelor" arată că elevii din Singapore, Taiwan, Japonia şi Hong Kong sînt mai buni decît cei din Statele Unite. Ultimii au realizat un scor de 539 de puncte din 1000 posibile. Preşedintele ales Barack Obama a promis că va face din studiul matematicilor şi al ştiinţelor o prioritate naţională, începînd cu grădiniţele de copii. (**M. B.**)

● **Nedispărute.** În ultimii 10 ani, în pădurile tropicale de pe malul Mekong-ului – un fluviu care străbate Cambogia, Laos, Myanmar, Thailanda, Vietnam şi provincia chineză Yunnan – au fost descoperite peste 1000 de specii de animale şi insecte, printre care şi o specie de rozătoare, despre care se credea că a dispărut acum 11 milioane de ani. „Mai bine de atît nici că se putea! Credeam că descoperirile de asemenea proporţii sînt de mult doar subiecte din cărţile de istorie naturală" – a declarat Stuart Chapman, directorul programului „Marele Mekong" al World Wildlife Fund. (după *Discovery News*, 15 decembrie) (**R. T.**)

PUBLICITATE

www.libertaspublishing.ro

NOUTĂŢI ÎN LIBRĂRIA LIBERTAS

FRÉDÉRIC BASTIAT
Bastiat Collection (2 vol.)
1000 pp., 180 lei

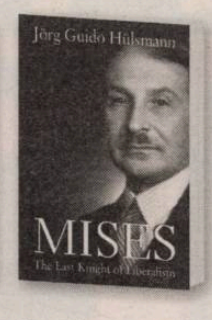

JÖRG GUIDO HÜLSMANN
Mises: The Last Knight of Liberalism
1143 pp., 165 lei

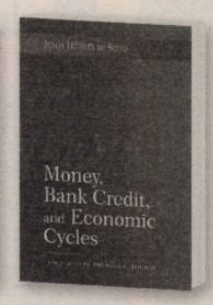

JESÚS HUERTA DE SOTO
Money, Bank Credit, and Economic Cycles
875 pp., 155 lei

publishing Libertas

Librăria LIBERTAS
contact@libertaspublishing.ro
Tel./Fax: 021 627 14 92 | Mobil: 0721 576 456

PENTRU A PUTEA FI LEGATĂ SINCER, O DISCUŢIE APRIGĂ NU S-AR CUVENI, OARE, SĂ IA INIŢIATIVA DEZBATERII UNEI LOVITURI DE COPITĂ PRIMITE ESTOMPAT?

● După lansarea de la Tîrgul „Gaudeamus", *Istoria critică* a lui Nicolae Manolescu a emigrat, se pare, în Germania, pentru a putea fi legată cumsecade într-o tipografie nemţească. Urmează să se întoarcă pînă la sfîrşitul anului, iar la cîteva mari librării din Bucureşti există deja liste de aşteptare ca pe vremuri. E de mirare că avem istorie literară, dar n-avem o legătorie ca lumea... (**S. S.**)

● Cu ocazia împlinirii vîrstei de 40 de ani, îi urez *mouse*-ului un sincer „La mulţi ani!" şi la cît mai multe click-uri! (**A. P.**)

● Am asistat la o discuţie aprigă între un marxist rudimentar şi un antimarxist la fel de rudimentar. Ca de obicei, minus cu minus dînd plus, am avut un spectacol de o pasionantă complexitate tragi-comică. (**R. C.**)

● Observ că devastarea cimitirului evreiesc din Bucureşti a ieşit de pe agenda presei şi a publicului: nu mai zice nimeni nimic. Reamintesc: ancheta a stabilit că nişte elevi de la şcoala vecină au vrut să se distreze şi au pus la pămînt sute de monumente. Concluzia – ni s-a spus atunci cît se poate de oficial – a rezultat în urma investigaţiilor la care au contribuit, pe lîngă Poliţie, şi Serviciul Român de Informaţii, şi Direcţia de Informaţii a Armatei. La o asemenea desfăşurare de forţe, nu s-ar cuveni, oare, să ştim şi noi, cetăţenii obişnuiţi, măcar atît: li s-a scăzut elevilor cu pricina nota la purtare? (**M. V.**)

● Parlamentul European a dezbătut şi votat o direc-

Cu ochii-n 3,14

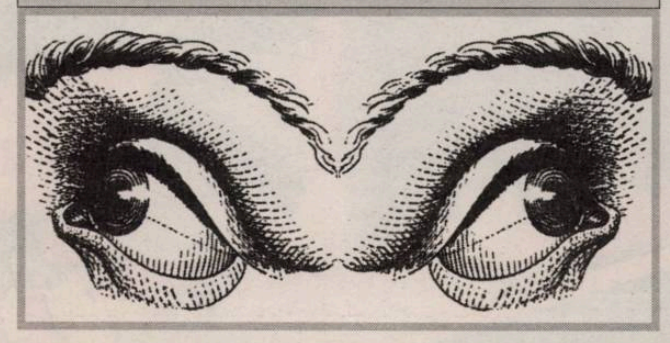

tivă privind timpul de lucru. Propun ca România să ia iniţiativa dezbaterii şi votării unei directive privind pauzele („lungi şi dese, cheia marilor succese"). Îi convingem noi cumva pe concetăţenii noştri europeni... (**M. V.**)

● Un moldovean a cumpărat un cal şi i-a dat să bea vodcă. Acum moldoveanul se află internat în stare gravă, în urma unei lovituri de copită primite în cap. Deh, caii au personalitate! (**M. C.**)

● Criza financiară a lovit şi în produsele chinezeşti. De cîteva săptămîni, magazinele de „10 lei orice articol" s-au transformat în magazinele de „12 lei orice articol". Prin urmare, buluceala zilnică după chilipiruri s-a estompat, oamenii se gîndesc de două ori dacă să mai intre. O ştire de ultimă oră confirmă chiar că nu e de glumit cu finanţele: pe Bd. Magheru a apărut şi magazinul de „25 de lei orice articol"... (**S. G.**)

SE PARE ÎNSĂ CĂ, ÎN NUMELE PRAGMATISMULUI, ARMONIA DE NUMAI 43 CM ÎNĂLŢIME A CĂZUT LA PODEA ŞI A RĂMAS TĂIATĂ

● Pe cît de mult mi-a plăcut cafeaua Jacobs, din primul moment, pe atît de stupid mi s-a părut cuvîntul născocit de publicitari în ce-o priveşte – *alintaroma*. Se pare însă că n-a fost un simplu moment de neinspiraţie. În preajma Crăciunului, prin staţiile de metrou a apărut o mare reclamă în care un copil îl aşteaptă pe Moş Crăciun. Undeva în zare se vede sania zburătoare a acestuia, trasă de reni şi plină de cadouri. În timp ce-l aşteaptă, copilul se delectează cu aroma *(alintaroma)* care iese dintr-o ceaşcă de cafea Jacobs (îi mai lipseşte o ţigară). Şi eu care credeam că Moşul nu aduce daruri copiilor care beau cafea... (**A. M.**)

● În atenţia celor care, în zilele astea, îşi mai bat capul (avînd şi de ce) cu ideile politice complicate. Michel Rocard, un înţelept al socialiştilor francezi, a fost întrebat: „În numele pragmatismului, aţi vota planul de susţinere bancară al preşedintelui Sarkozy?". „Firește" – a răspuns el, precizînd imediat că nu rezolvă problemele de fond. „Nu suport opoziţia sistematică. Şi nici francezii nu o suportă." (**R. C.**)

● O reclamă ne oferă un pont pentru ceea ce ni se spune a fi „cadoul perfect de Sărbători": un epilator. Deci ceva prin care să-i sugerezi partenerei că are probleme cu pilozităţile. Ce poate fi mai potrivit pentru armonia unui cuplu? (**C. P.-B.**)

● Titlul de cel mai mic căluţ din lume era deţinut pînă de curînd de Thumbelina, o poneiuţă americană de numai 43 cm înălţime. În urmă cu o lună însă, în Australia s-a născut un ponei şi mai mic: 38 cm înălţime. Localnicii au organizat un concurs pentru a-i găsi, pînă de Crăciun, un nume. Ca unul care am cerut cititorilor dilematici sugestii de nume pentru mînza mea, promit să vă ţin la curent cu botezul poneiului. (**M. C.**)

● La serbarea organizată cu ocazia ieşirii la pensie a unui funcţionar japonez, colegii l-au aruncat în aer ca să-i arate cît de mult îl iubesc şi au omis să-l prindă, dovedindu-i astfel că dragostea nu e un sentiment durabil. A căzut pe podea şi a rămas paralizat. La zece luni după serbare, omul a murit. Văduva i-a dat în judecată pe foştii colegi. Dacă vor primi un verdict favorabil, vor sărbători din nou, îl vor arunca în aer pe avocat... (**M. B.**)

● Cel mai sec banc pe care l-am auzit în ultima vreme: „Ce este o pizza emo? O pizza deja tăiată". (**R. T.**)

ÎNSEAMNĂ CĂ, RETROSPECTIV, ORICE ZBOARĂ ÎN DORMITORUL CONJUGAL PROASPĂT VOPSIT VA AVEA DE PRINS ANI MULŢI

● Trăim vremuri financiare interesante. Fostul preşedinte al Nasdaq, Bernard Madoff, a adus la faliment bănci şi alte entităţi financiare, din SUA şi Franţa, pînă în Japonia, printr-un joc piramidal de tip Caritas. Rezultatul fraudei: 50 de miliarde de dolari. „Afacerea" a fost numită de presa autohtonă „Caritas-ul de pe Wall Street". Înseamnă că, retrospectiv, Ion Stoica a fost un „Madoff de la poalele Feleacului". Celebritate postumă, cum s-ar spune. (**M. Ş.**)

● De cînd am aflat ce înseamnă „boc" pe turceşte nu mă pot opri din rîs... Sigur, omul n-are nici o vină, dar mă tem că orice vizită oficială în Republica Turcă e în afara oricărei discuţii. (**a. l. ş.**)

● Uite ce scrie la fengshui: „Ţineţi-vă la curent cu stelele zburătoare din fiecare lună. Atunci cînd vă zboară în dormitor steaua 3 a certurilor, acest fapt vă va afecta negreşit relaţia cu ceilalţi membri ai familiei. Este cu atît mai grav dacă zboară în dormitorul conjugal, în acest caz cei doi soţi putînd să se întoarcă unul împotriva altuia. Cînd vă vizitează steaua 3, folosiţi ca remediu, pentru a suprima efectele negative, tetraedrul de cristal roşu". Pe mine m-a vizitat o stea, dar nu în dormitor, ci în bucătărie; şi purta pe tricou numărul 10 (să fi fost Pele? Hagi?...). N-aveam nici un tetraedru la îndemînă, aşa că am servit-o cu o cafea. (**M. V.**)

● Pe uşa blocului, un afiş: „Proaspăt vopsit. Atenţiune şi rog nu mai scriţi cu marcărul pe *acestă* uşă". (**R. T.**)

● Momentul înlocuirii bietului domn Stolojan a semănat cu numărătoarea copiilor, cînd trebuie desemnat cel care *este* la leapşa: „Cioc-boc, treci la loc". Omul va avea acum de prins electoratul care fuge. (**A. M.**)

● Cîndva, într-un alt veac (la 17 decembrie 1930), Fănuţa îi scria Zoicăi: „Dragă Zoico. Cu ocazia zilei onomastice, îţi urez ani mulţi şi fericiţi împreună cu întreaga familie, şi realizarea celor mai frumoase vise pe care le posezi". (**D. S.**)

FĂ-ȚI LOC ÎN BIBLIOTECĂ!

100 DE CĂRȚI pe care trebuie să le ai în bibliotecă

Pachet de sărbători

11 lei
Ziarul+ Cartea + Ghidul Tv

ÎN FIECARE JOI, NUMAI CU ZIARUL ADEVĂRUL LA DOAR 9,99 LEI!

6. Cărțile junglei - Rudyard Kipling - joi, 18 decembrie
7. Ultimul mohican - James Fenimore Cooper - marți, 23 decembrie
8. Anna Karenina vol. I - Lev Tolstoi - marți, 30 decembrie
9. Anna Karenina vol. II - Lev Tolstoi - joi, 8 ianuarie
10. Ivanhoe - Walter Scott - joi, 15 ianuarie
11. Chemarea străbunilor - Jack London - joi, 22 ianuarie
12. Papillon vol. I - Henri Charrière - joi, 29 ianuarie
13. Papillon vol. II - Henri Charrière - joi, 5 februarie
14. Coliba unchiului Tom - Harriet Beecher-Stowe - joi, 12 februarie
15. Gestapo - Sven Hassel - joi, 19 februarie

...și multe altele

Azi, 23 decembrie, *Ultimul mohican de James Fenimore Cooper*

Nu încurajați specula la chioșc! Pentru reclamații trimiteți un e-mail la reclamatii@adevarul.ro.

Asigură-ți TOATE cărțile din colecție!
ABONEAZĂ-TE LA ADEVĂRUL + CARTE

Trimite 2 SMS-uri la 7433 (din Orange sau Vodafone) cu textul BIBLIOTECA pentru a te abona la Adevărul (luni-duminică) + carte timp de 1 lună. Costul unui SMS este de 7 euro + TVA.

Plătește online pe www.adevarul.ro/abonamente.

Sună la 021.407.54.64 sau 021.407.54.65

Trimite talonul din ziarul Adevărul de dimineață, din pagina 47.

Completează-ți colecția cu volumele pe care le-ai ratat

BIBLIOTECA adevărul

Comandă la tel: 021.407.76.38 sau 0372.130.318 (tarif normal).

Comanda on-line la www.adevarul.ro
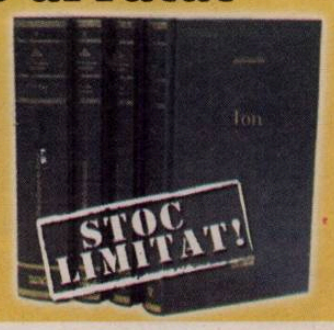
Prețul: 9,99 lei + taxe poștale. Plata ramburs.